Est 33
nº 101

R 9
1/11

CONSILIA

BARTOLI SAXOFERRATEI, AD OMNE GENVS CAVSARVM

nodos dissoluendos, & forenses commodè lites deuitandas, aut easdem aptè & vtiliter instituendas, suscipiendásue, mire profutura, ac penè necessaria: quàm ante hac vsquàm & auctiora, & venustiora reddita.

Quibus Quæstionum, Tractatuum, Sermonum, & id genus molem integam substruximus.

Lege, expende, pereant, ni iuuent ac placeant.

LVGDVNI ad candentis Salamandræ insigne, in Vico Mercuario promercales habentur.

Cum Priuilegio.

Anno. 1546

Index eorum quæ in hoc volumine habentur.

¶ Primò habetis consilia Excellentissimi legum docto. dnini Bar. à Saxofer. quæ sunt nu. 244. prout in principio ctine tur. ar.2.

¶ Secundò habetis disputationes quæ sunt nu. 18. prout st cõ silia reperietis. Prima incip. Lucanę ciuita. ch70.

Secunda incipit Pisanę ciuitatis consilium cl.72.

Tertia disputatio incipit Perusinæ ciuitatis statuto. cl.74.

Quinta incipit, Publicanus quidam. cr.75.

Quinta incipit, Adunantia generalis. cr.76.

Sexta incipit, Lapus fuit captus. cr.77.

Septima incipit, Mulier habẽs magnum patrimonium. cr.79.

Octaua incipit, Per Italiam communiter sunt statuta. cr.80.

Nona incipit, Iudex per imperitiam. ar.81.

Decima incipit, Debitor in diem. ar.82.

Vndecima incipit, Habeo filiam naturalem. ar.83.

Duodecima incipit, Quidam reliquit vel donauit. cr.84.

Tertiadecima incipit, Filium adultum. ar.85.

Decimaquarta incipit, Iudex maleficiorum. ar.85.

Decimaquinta incipit, Statuto ciuitatis Lucanę. ar.87.

Decimasexta incipit, Queritur vtrum iudex. ar.87.

Decimaseptima incipit, Iure municipali cauetur. ar.88.

Decimaoctaua incipit, Pupillus cui erat. cr.89.

¶ Tertiò habetis Tractatus eiusdem, prout post disputa[ti]ones reperietis, secundum ordinem infrascriptum. ch90.

Tractatus extrauagantis, ad reprimendum. ch90.

Tractatus extrauagantis. qui sint rebelles. cha[9]0.

Tractatus minoricarum. cha[9]2.

Tractatus de duobus fratribus simul habitantibus. cha[illegible]

Additiones Bal. de duobus fratribus. cha[illegible]

Tractatus de Tyrannia. cha[illegible]

Tractatus represaliarum. char.[illegible]

Tractatus de insignijs & armis. char.12[illegible]

Tractatus de alimentis. char.12[illegible]

Tractatus quæstionis ventilatæ inter virginem Mariam ex vna parte, & Diabolum ex alia. char.12[illegible]

Tractatus bannitorum. char.128

Tractatus de citatione. char.129

Tractatus de Falcone. char.130.

Tractatus copulę &, coniunctionis. char.130.

Tractatus dictionum. ibidem.

Tractatus de Fluminibus, seu tyberiadis. char.130.

Tractatus de Insula. char.136.

Tractatus de Alueo. char.142.

Tractatus de iurisdictione. char.144.

Casus in quibus citatio non valet. char.146.

Tractatus de ritu iudiciorum in cognitionibus, & decisionibus causarum. char.147.

Tractatus de arbitris. char.148.

Differentię inter ius canonicum & ciuile. char.149.

Tractatus de Guelphis & Gebellinis. char.154.

Tractatus de regimine ciuitatis. char.155.

Tractatus præsumptionum. char.156.

Tractatus de Carceribus. char.157.

Tractatus de percussionibus, ex quibus moriens quis ex interuallo, an dicatur moriens ex illis. char.158.

Ordo iudicij. char.159.

Quomodo & qualiter probetur mors. char.160.

Tractatus successionum ab intestatò secundum. Dyn. char.160.

Tractatus testimoniorum secundum Bar. char.161.

Circa materiá testium plura bona, per. d. Bald. de Peru. char.169.

Tractatus de testibus per Iacobum butri. char.170.

Tractatus de reprobatione testium compositus per dominum Bartol. à Saxoferrato, cum additionibus domini Iaco. Egydij char.173.

Additiones dñi Angeli de Perusio in materia testiũ. char.174.

Tractatus Nelli de sancto Geminia. de testibus. char.177.

¶ Consilia eiusdem Barto. in secundo volumine quę sunt numero. 117. char.187.

¶ Disputationes quatuor eiusdem post consilia in secũdo volu. quorum prima incipit. Petitum fuit à iudice. char.213.

Secunda disputatio incipit, Quidam conduxit. char.214.

Tertia incipit, quęstio talis est, statuto cauetur. char.215.

Quarta incipit, quando ponimus totum pretium. char.216.

¶ Tractatus & Sermones eiusdem prout post disputationes in secundo volu. secundum ordi. infrascriptum. char.217.

Tractatus exbannitorum. char.217.

Tractatus excussionum pignorum. char.217.

Tractatus de quęstionibus. char.218.

Tractatus de cicatricibus. char.220.

Tractatus de peremptione instantię. char.221.

Tractatus de iudice suspecto. char.221.

Tractatus domini Alberti de Ramponibus, de consilijs habendis per officiales. char.221.

Additiones Barto. ad dictum tractatũ dñi Alberti. char.222.

Sermo Bar. in doctoratu dñi Bonaccur. sui fratris. char.222.

Sermo Barto. in doctoratu domini Ioan. à Saxoferra. char.223.

FINIS.

BARTOLI SAXOFERRATEI, RESPONSA SEU mauis, Consilia, ut ab homine totius Iurisprudentiæ Principe vel excellentissimo prodita, sic longè vtilissima, & maximè conspicua.

¶ Substitutio facta filio, etiã si decederet sine filiȷs ex corpore suo natis expirat si filius ingredit̃ monasteriũ: quia monasterium habet̃ loco filiȷ.

SUMMARIUM.

1 *Monasterium an habeatur loco filij, ut excludat substitutum?*
2 *Conditio quæ impedit uitam contemplatiuam, habetur pro non adiecta.*
3 *Dos non potest dari pro introitu monasterij.*
4 *Matrimonium spirituale non dicitur contrahi, inter monachum & monasterium.*
5 *Mulier quæ grauata est fideicommisso, sub conditione si nupserit, non tenetur præstare fideicommissum si nupsit.*

¶ *CONSILIUM PRIMUM.*

a PArmensis[a] qui,
dam filiũ instituit, & iniũxit
q̃ si deceret sine filiȷs, ex suo
corpore natis quòd ei⁹ bona
deueniret ad Ioãné. deinde di
ctus fili⁹ institut⁹, ingress⁹ est
monasterium, & ibi decessit.
mõ q̃rit̃ an ex hoc deficiat di-
cta substitutio? ita q̃ prędicta
bona ptineãt ad monasteriũ,
1 an ad dictũ Io. ¶ †In hac.q.li
cet fuerint varię doctorũ opi.
& diuersimodè rescriptũ, &
determinatũ reperiatur. Ego
b tamē[b] hoc arbitror verissimũ esse, q̃ bona debeant ad dictũ monasteriũ
ptinere, et q̃ substitutiõi p̃dictę nõ sit loc⁹. ¶ Primò em̃ hoc tenuit Dy.
ff. de leg.ȷȷ.l.si ita qs.§.fi.& ibi videt̃ tex. q̃ verba sunt attẽdẽda, vt mona
steriũ nõ excludat̃ per talẽ regulã. Nã appellatio filiorũ simp̃r facta, in
telligit̃ de se natis: vt.d.l.si ita qs.§.j.de cõdi.& demõ.l.fideicõmis. Sed
expressio eorũ q̃ tacitè insunt, nihil operat̃: vt.l.iȷ.de leg.j.&.C.de fide-
ius.l.nõ re⁹. Ergo pinde est habẽdũ, ac si nõ fuisset exp̃ssum ex se natis.
Hoc aũt nõ exp̃sso, ex se natis, nõ est dubiũ ad mona.ptinere, vt ĩ aut̃.de
san.epis.§.sȝ & hoc p̃nti.co.ix.C.ad tre.aut̃.nisi rogati.ergo &c. ¶ Secũ
dò hoc tenet Richar.mal.p talẽ rõnẽ: qa istud fideicõmissum, seu talis cõ
ditio reprobat̃, & ,p nõ adiecta habet̃, nõ iõ q̃ monasteriũ habeat̃ loco
2 filiȷ, sed qa est ĩpedimẽtũ vitę cõtẽplatiuè. †Nã qs timẽs ne bona sua co-
gat̃ restituere, si decesserit sine liberis, ĩpellit̃ ad cõtrahẽdũ matrimo. &
remouet̃ à voto religiõis, & castitatis: & iõ Imperator tale grauamẽ ha-
buit ,p nõ adiecto. & hoc est q̃ dicit tex.in.d.§.sed & hoc p̃senti. ibi dũ
dicit, tales cõditiões inualidas, et ,p nõ scriptis &c. Sed ista cõditio sic ex
pressa, est multoplus cõtraria vitę cõtẽplatiuę, & castitati, & religioni,
ergo &c. Ita refert et tenet Cy.in.d.aut̃.nisi roga-
ti. ¶ Tertiò ego sic probo. Illud q̃ relinqtur cau-
sa dotis, necessariò intelligit̃ pro matrimonio car
nali, vt.ff.de iu.do. l.iȷ.C. de do. ante nup. l.fi.in
3 prin. (nam pro matrimonio spirituali, videlicet, †
c pro introitu monasterȷ, non potest dari dos:[c] ex-
tra de symo.c.non satis) & tamen illa cõditio seu
causa, remittit̃ aliquo ingrediente monasterium.
seu causa, remittitur aliquo ingrediente monaste-
rium, licet non possit dici q̃ conditio ciuiliter im
pleatur. vt.d.§. sed & hoc præsenti. ergo in casu
proposito, licet non posset dici impleta conditio
ciuiliter: ita quòd filiȷ dicantur ex se nati, tamẽ mo
nasterio debẽt dicta bona remanere. Idem potest
dici de eo quod relinquitur causa donatio. propt̃
4 nup. vt.d.§.sed & hoc præsenti. ¶ †Quartò, inter
monachum & monasterium, nõ dicitur contrahi
matrimonium spirituale, cum solus dicatur spon
sus Abbas, vt plenè not. de elec.c.quia propter. p
Ber.& Inno. sed si fideicõmissum relinquitur sub
conditione si nuptias nõ cõtraxerit, & ille graua
tus, monasterium ingrediatur: nõ tenetur ad fidei
commissum, vt.d.§.sed & hoc præsenti. Apparet
ergo quòd hoc non est, ideo quia videatur defe-
cisse conditio fideicommissi: sed ideo quia tale fi-

a ¶ Parmensis. Adde q̃ istud cõsilium Bart. refert de verbo ad verbũ. Idẽ Bar.in.l.si ita quis.§.fi.ff.de leg.ȷȷ.& ita etiam consuluit in consi. q̃ incip. Quidam nomine Titius. Quod est insertum in.ȷȷ.vo.in cõsi.cxvȷ. q̃ incipit, punctus quæstionis talis est, quidam nomine. & in consi. q̃ incipit, Spiritussanctus adsit, quæritur an monasterium. cui consilio se subscripserunt Francisc⁹ tigrini de Pisis, & Bald. prout refert do. Petrus cor. in consil.xviȷ.in.iiȷ. vo.inci.circa hanc consultationẽ. & ĩ aut̃. nisi rogati.in iiȷ.col. C. ad treb. & adde q̃ istud cõ siliũ aliâs incipit quidã naruẽsis. & ita vidi in quibusdam consilȷs anti quis. & alleg. Cor. in.d.consi.xviȷ.in iiȷ.colũ. & in cõs. ccliiȷ.in eo.vol.in ci. Ardua est qõ.in ȷȷ.co.& in.d.aut̃.ni si rogati.in.iiȷ.co. aliâs incipit, Vero nensis quidam. Et ita alle. Fel.ĩ.c.pręsentia.in.xviȷ.co. de probatio.& secundum ordinem Perusinum, est in.iȷ.parte de vltimis uoluntatibus.in consi.x.Th.

b ¶ Ego tamen arbitror. In ista.q.super qua cõsuluit Bar. q̃ nedum antiqui doc.sed etiam moder. varȷ fuerunt, vt prosequuntur.d. Anto. sicc. in.l.cum acutissimi.in.xxxv.co.& seq.C.de fideicom. & in cõsi. cxxx. in.j.vol.incip. Clementissimi.in.iȷ.co.& seq.&.d.Franc.de Aret.in.c.in præsentia, de prob.in.vj.col.& seq.& ibi.d.Fel.in.xvȷ.co.ver.& per istã gl.& post ipsos.do.Phil.deci.ibi in.xv.col.in ver. postremo: circa hanc gl.& ponit ibi.d.Pet.Pa.paris.in.xxx.col.& idem.d.Phil.deci.in cons. cclix.incipit, Visis his quæ copiosissimè. vbi doc. plenissimè examinant doctrinam Barto. referendo docto. qui tenent pro opi.Bar.contra. Quibus adde quòd contra Bar. consuluit.d.Pet.corn.in cõsi.ccliȷ. in.iiȷ.vo. incip. Ardua est profecto.& in aut̃.nisi rogati.in.ȷȷ.co.& seq. C.ad treb. & uide in consi.xviȷ.in eo.vo.inci. Circa hãc consultationem. & Io.pe. de ferra.in sua prac. Papien.in forma libelli, quæ agitur ex substitutiõe. in ver. ex suo corpore. tamẽ opi. Bar. est magis cõis, & approbata. Et ita cõsuluit Alex.de Imo.in cõs.xxxv.in.iȷ.vo. inci. Super contentis in.d. themate.& in consi.cxxj.in.j.vo.inci. Super prędicto themate.& ibi in iiȷ.co.dicit q̃ est opi. magis cõis, & pluribus, & fortioribus authoritatibus munita. & per cõsequens in iudicando, nõ est recedẽdũ ab ipsa, probut ipsum alleg. Phili.deci.in.d.c.in præsentia.in.iȷ.co. Et adde q̃ huiusmodi opi.Bar. tenet idẽ Ale.in sua dispu.incip. Sigismundus.in.xxxvȷ. co.in fi. secundæ partis negatiuę, quę est impressa.l.imperium.in.xxxiiȷ. char.ff.de iuris.om. iudi. vbi etiam dicit hanc esse magis communẽ opi. & de quo etiam per Alex.in cõsi.xiȷ.iȷ.vol.circa primum.& q̃ sit communis opi. affirmat cõsulendo Ang.de perusio in cõsi.lxxx.inci Io. suũ condidit testamentum. in.ȷȷ.colũ. vbi dicit quòd monasterium habetur loco filȷ, ad euersionem fideicommissi, & communiter omnes dicunt, & ita etiam consuluit Io.Cal.in cõsi.xliȷ.in ti.de testa.inci. An si testator. et tenet.d.Nico.d.Ale.in authen.ingressi.in.x.col.in ver. quęro si decesserit.C.de sac.sanct.eccl.& uide.d.Franc.de curt.in consi.lxxiȷ.inci. super memoraui.in.xxvȷ.colum. Limitat nihilominus istam communem conclusionem.dom. Alexand.de Imol. in.d. consil. xiȷ.in.iij. volum. circa primum habere locum, vbi filius ingressus fuisset monasterium quod in communi esset capax bonorum. sed quando ingressus fuisset monasterium quòd in communi non est capax bonorum. tunc admittitur substitutus. & dicit hanc esse communem opi. & vide omnino Ang.in.d.cõsi. lxxx.inci. Io. suum condidit.in.ij.colum. qui sentit aliter.

¶ Secũdò limita secundum Ang.in.d.cõsi.viij.in fi. nisi ingrediens tempore sui ingressus esset bigamus, quoniam ob præcedentem venerem, ecclesia de incontinentia suspicatur, vt ibi per ipsum, et sequitur Alexã. in.d.dispu. quæ incip. Sigismundus.in.xxxvij.colum.fi.

¶ Tertiò limita secũdũ Ang.in cõ.ccxxxv.inci. p̃ũctus est.in.ij.co. nõ habere locũ, si bona deberẽtur uigore sñię: & plenè prosequtur Andr. Barb. in.d.cõs.xiij.in.iiij.col. vbi etiã ponit, quãdo monasteriũ habet̃ loco filij de quo plenè p Phi.dec.in.d.c.in pręsentia.in.xxv.co. et p Ias. in aut̃. si qua mulier.in.v.co.C.de sac.sanc.eccl.& in.l.si ita quis promiserit.§.cale ge.in.iij.co.ff.de uerb.obl. ubi ponunt limitationes ad regulam prędictã, quando monasterium habeatur loco filȷ. Tho.

c ¶ Dari dos. Adde q̃ adeò matrimonium carnale et spirituale, à pari pro-

deicommissum, & talis conditio pro non scripta & pro non adiecta habentur, quasi vitæ contemplatiuæ cōtrarientur, sed in casu proposito est huiusmodi: ergo &c.
5 ¶ † Quintò ego video quòd si
a mulieri[a] relinquitur aliquid, & ipsa grauatur fideicommisso si nupserit, tale fideicommissum præstare non tenetur etiam si nupserit. vt.l.quoties. de condi. & demon. Et est ratio: quia per hoc nuptiæ impedirent̃: qa timore illius grauaminis non nuberet, vt.l.hæres meus.§.fi.de condi.& demon. multomagis non valet istud fideicommissum: quia est impedimentum religionis, & vitę cōtemplatiuę, quæ longè melior est q̃ actiua, vt in aut̃.de mona.in prin.& ibi no.coll.j.Bar.de saxo.

¶ Hæres si non fecit inuētarium, non propterea perdit trebellianicam.

SVMMARIVM.

1 *Trebellianicam an perdat hæres nō conficiēs inuentarium.*
2 *Lex non loquens in uno casu, an porrigatur ad aliud simile etiam si statutum legis esset odiosum.*
3 *Lex introducens correctionem in uno casu, non trahitur ad simile, licet sit eadem ratio.*

¶ CONSILIVM. II.

b Domino Ioanni[b] Arduini de prouīcia. (Dilecte frater) quæsiuit vestra prudentia, super testamento dnę Herniscadis omittēdo alia, q̃ritur † an hęres[c]
1 c q̄ nō fecit inuētariū perdat trebellianicā. sup quo breuiter scribo q̄ istā.q.format Cy.aut̃.sed cum testator.C.ad.l.fal. & qa dicta eius habent̃ cōiter, ideo circa eius dicta nō īsisto. ¶ Itē hāc.q.format Roffre.in libellis suis.in ti.ad sena.cōsul.tre. circa prin.quasi in.j.co.& ibi tenuit q̄ licet nō conficiat
d inuentariū nō pdit trebellanicam.[d] Idem quęrit & determinat Iac.de bel.in aut̃.de hære. & fal. §. hinc nobis.in.iij.q.vbi multū latè disputat. ¶ Cōtra prædicta tñ videtur text. in.l. marcellus. circa prin.ff.ad treb.vers.q̄ aūt in suspecta.vbi dicitur q̄ in omnibus testamentis, vbi cessat falcidia, cessat & trebellianica: & sic ex vigore dictæ regulæ antiquæ, lex noua quę loquitur de fal.trahitur ad trebellianicam, vt.l.nam & posteriores.ff.de legi. & dicimus in fi.in.l.si quis seruo.C.de fur. quæ licet loquat̃ in seruo ex vigore tamē legis antiquę
2 porrigit̃ ad filiū, † licet statutū illi⁹ legis sit odiosum, vt not.ff.de leg.l.q̄ verò.&.d.l.si q̄s seruo.et l.vt tātū.ff.de seruo corrup. ¶ Finaliter ego teneo q̄ nō priuet̃ trebel.tex.em̄ in corpore loquit̃ so-
3 lū de fal. Nūc sic arguo: qñ † lex introducit correctionē in vno casu, hęc correctio nō trahit̃ ad simile: l; sit eadē rō, vt no.C.de sac.san.eccl.aut̃. quas actio.&.ff.de do.cau.mor.l.tā his.§.filius.&.l. p̄cipim⁹.de app.& est tex.ī.l.si verò.§.de viro.so.mat. Nā lex cōis dicit q̄ q̄s nō dicat̃ locupletior q̄ habet libertū: & ,ppter hoc alij nō teneat̃, vt.l. naturalis.in fi.cū si.& de p̄sc̄ri.verb.cū si. ibi no. tñ lex iulia statuit cōtra, in viro: & hoc non porrigit̃ ad socerū: licet sit ratio eadē, ita in ,pposito licet eadē rō oīno esset in trebellianica, q̄ in falcidia tñ in trebel.iura antiqua nō dicent̃ īmutata. ¶ Quidā tñ dicūt q̄ pl⁹ est diuersa ratio in vna, q̄ ī alia, nō tñ curo vt dixi. ¶ Ad rationē factā ī cōtrariū q̄ multū vrget: rñdeo q̄ illa regula habet locū qñ in testamētis cessat fal.ex ipsius testamēti natura: qa miles testatur in alijs similibus, & sic illa verba ibi posita, & si qui sunt alij quæ sunt in ver. q̄ aūt.debēt intelligi si qui sunt alij.s. eiusdem naturę, & priuile.arg.l.fi.§.cui dulcia.de oleo vi.triti.leg.sed in proposito cessat fal.ergo &c. Item hoc est delictū hęredis, & sic venit extrinsecus ex testamento: vnde illa regula nihil facit ad propositum &c.

¶ Si pater mandat vēdi bona sua, & filij si decesserint in pupillari ętate, & distribui inter pauperes cēsetur directa pupillaris. Item dicit q̄ dictio itē & cōiunctio, &, non inducūt repeti.cōditiōis.

SVMMARIVM.

1 *Substitutio cōpendiosa facta cū distinctione tēporū, intra tempora ualet iure directo, & habet uim directæ pupillaris.*
2 *Executores testamentorum nullo alio hærede instituto, habentur loco hæredum uniuersalium.*
3 *Bona iubere uendi, & tradi pauperibus idem est q̄ est eis relinquere, inter eos distribuenda.*
4 *Coniunctio &, & dictio itē, an & quando inducant repetitionem conditionis in substitutione.*
5 *Copula &, an & quando inducat repetitionem conditionis in diuersis personis.*

¶ CONSILIVM. III.

ceduńt, quòd sicut in matrimonio carnali non est dos, ubi non est matrimonium: & non tenet matrimonium ubi non est ętas legitima: ita nō est dos matrimonij spiritualis, nec tenet ingressus ubi non est ętas. ex quibus sequunt̃ plura, vt per Cal. in cōsi.ix. in.ti.de regula. & per introitū monasterij, an possit dari dos? vide Archi.floren.in summa de censuris. & Fel.in.c.quoniam. in pen. col. de sym.in ver.in eadē in fine. Tho.

a ¶ Mulieri. vide Bart. in.l.fin.ff.de his quæ pœnę nomi.relin. & Bal.in l.j.C.eodem. Tho. diplo.

b ¶ Domino Ioāni. Istud cōsiliū aliâs incipit omittendo alia quærit̃ an hæres q̄ omisit facere īuētariū secūdū Ias. ī.l.marcell⁹. ī.xiiij. co.versi.iij.q̄ro. & ult. ff.ad tre.& secūdū ordi. Perusinum est.in.iij.par. de vltimis uoluntatibus.in cōs.lv. T.

c ¶ An hæres. Adde q̄ Bar.in. l.marcellus.ī.§.j.in fi.ff.ad tre.& in authē.sed cum testator.ī vlt. co.C.ad.l.fal.tenet prout in hoc cōsi. q̄ hæres non conficiens inuentariū nō perdat trebellianicā. dicit se aliâs in facto pluries dixisse, et dicit q̄ hāc partem tenet Roff. in suis libel. in ti. ad senatuscō. treb.et Ia. de bel.ī authen.de hære.& falc.§.hinc nobis. in.iij. q.et. Old.in l.fi.§.fin.C. de iu. deli. Io.an.in add. Spe.in ti.de instr. edi.§.fi.ver. tūc dicimus.et Franc.de rampo.in.d.authen.sed cum testator.et ibi Ang.de perusio in lect.perusi.et Ange.in.l.j.§.huiusmodi.ff.si cui plus quam per legē fal.et in.§.hæc stipulatio.in eadem.l.et in.d.l.marcellus.et in.§.si verò expressim.in authen.de hær.et fal.Bal.in.l.filium quem habētem.in.xvij.col.C.fam.erc. Io.de Imol.in.d.§.hæc stipulatio.vbi dicit hanc esse communem opin. Ioan.de ana.in consi.lxj.inc.visis ponderatis, et ibi plenius in addi. per Lu.bolo.vbi similiter dicunt hanc esse communē opi. Paul.de cast. in.l. cum tale.§.j.ff.de condi.et demon.Petr.de Anc.in.c.Raynaldus.de test. Alex.de Imo.in.d.l.marcellus.in vlti.et pe.col.et in.l.ita cum.§. si ex trebelliano.circa finē.ff.ad treb.et in suo consil.xxix.inci.prospectis. in.v.vo.et in dictis locis dicit hāc esse cōem opi.et Pau.de ca.in cō.clxiiij.inc. visa facti narratione satis lōga, ubi dicit hāc esse cōem opi.et q̄ temerariū esset in iudicādo, recedere ab huiusmodi opi.et ego habeo illud consiliū manu propria ipsi⁹ Pauli scriptū, et subscriptū, cui se subscripserūt doctores sui tpis famosissimi, videlicet.d.Pe.de doctis.d.Daniel de doctori.d.Robert.de trapolinis, Doctores Paduani, et.d.Dionysi⁹ de Perusio, et.d.Matth.de Perusio.et.d.Ibo decopollis, et.d.Iaco.de raynerijs doct. Perusini, ita ēt cōsuluit Ang.de peri.prout refert in.d.l.marcellus.in fi.et sequit̃ hāc partē, ita ēt tenet Io.firma.in suo reperto. in verbo, hæres inuentarium.in ver.iiij.vbi dicit hāc esse cōem opi.et ita ēt tenet Ange. de Are.in.§.extraneis aūt.inst.de hær.quæ ab.et ita tenet Pau.de ca.in.l.cohæredi.§.cū filiæ.ubi oīno uideas.ff.de vul.et pup.et tenet Io.pet.de ferra.in sua prac.papieñ.in forma libelli, quo petitur hæreditas ex testō, in verbo purè instituit.in fi.et Vitalis neapo.in suo.tra.clausula. in clausula nil nouari inuētarij cōfecu.pēdē.in. vj.co.et ita ēt cōsuluit per plures rationes.d.Ant.de carario in suo cō.dcclj.q̄ incipit, circa primū dubiū an p nō cōfectiōem inuētarij, ubi ēt dicit q̄ ita pro ista parte uidit consultū per octo doc.Bono.quorū primus erat do.Frā.de rampo.& do.Ioā. de ligna.& incip.illud cōsi.visis & diligēter examinatis, & dicit ita vidisse semp obseruari, & propterea pluries iudicari.& dicit Pe.cor.ī aut̃.similiter.C.ad.l.fal.q̄ istā partē obseruat cōsuetudo.alle.Bal.ī cōsil.suo inci. super primo quęsito, & adde q̄ est in.ij.vol.cōsiliorū.nu.xcvij.& idē cōsuluit Bal. in cōsi. ccxxviij.in.iij.vo. inci.in primo arti. & ī cōs.cccliiij. in v.vol.inci. ad euidētiā. & idē tenet Math.ī no.clxxij. & plenè ponit dominus meus. d. Ias. in.l. marcellus. in xiiij.co.ff.ad treb. vbi ī fi.residet cū ista opi. & ego ita pluries cōsului, & ter fuit iudicatum Pisauri, & semel cōsului Forliuij, et ita consuluerunt etiā.d.Ioan. campe.&.d.Ant. leucus de ferra.in fauorē dominę Frāciscę massij Ioānis de fachinis. & sic fuit iudicatum, p do. Potestatē die viij.Aprilis. Mil. cccccij. ita etiā tenet Ange.de aret. siue melius do.Castella.de perusio ī suo tracta. siue testamento.ī verbo qui sciens se à patre institutū. in.j. col.& vide Alex. in.d.aut̃. sed cū testator. in addi. ad Bar. ¶ Cōtrariam partē q̄ imo nō cōficiēs inuētariū pdat trebelliani.maximè qñ ex interuallo restituit .tenet Alb. galeotti in sua marg. ī rub. de quarta treb. & Iac.de aret.in. d.l. cum tale.§.j. Rich.mal.in.d.aut̃.sed cū testator.& ibi Pe.de bella.& ibi Cy.Bal.in.d.l.cum tale.§.j.& Bal.in.d.cōsi.xcvij.ī.ij.vol.Bar.sibi cōtrarius in cōsi.ccxxxiiij.inci.Helena mastatelli.& in cōsi.lj.Beniuenuta fecit testamentū.Sal.& Lud.in.d.aut̃.sed cū testator.Flo.in.d.l. marcell⁹. & ibi Io.de imo.per verbū fortè.Raph.comensis in.d.l.cū tale.§.j.& in d.l.marcell⁹.& in cōsi.cxlj.inci.viso tenore cōpromissi.s.scrip. Rapha. Ful.ī cōsi.xlj.īci.cas⁹ talis ,pponit̃ & ī cōsi.xcvj.inci.pro deci.circa principi.& in cōsi.lxxxvj.inci.proponit̃ q̄ honorabilis vir.Pau.de ca. ī cōsil. ccx.inci.super primo dubio, idē cōsuluit plenissimè.d.Pet.phil.cor.in cō.ccciij.in.j.vol.inci.plura.in.ij.col.& sequē.& dicit Io.petrutij in. d. aut̃.sed cū testator.q̄ ista est cōmunis sñīa, q̄ trebel.perdit̃ per nō cōfectionē inuētarij.& do.Ant.corse.in suo.trac.de potest.regia, in.q.lxxiij. in fi.dicit hanc opi.esse magis cōem adeo q̄ Bar.& Old.mutauerūt sententiā & tenuerūt hāc partem in cōsulēdo.ita etiā tenet Barth.so.in.d.l. marcellus.in fi.vbi dicit q̄ in iudicādo & cōsulēdo teneret hāc partē.ita etiā tenet.d.Pe.de math.in.d.l.filiū quē habētē.circa fi.vbi affirmat istā opi.esse veriorē, & reprehēdit doc.q̄ dicūt contrariā opi.fore cōem. ita tenet Ang.de aret.in.§.sed qa.insti.de fidei.hęre.& dicit ī.d.§.extraneis in fi.q̄ pro ista parte fuit iudicatū Ferrarię ipso existēte aduocato.ita tenet Oldra.in cōsi.cxxxiiij.incipiē.satis credo.ita etiā cōsuluit Frāci.tigri.in cōsi.q̄ incipit.videtur de iure dicēdū.ita etiā cōsuluit Raph. padu.in ciuitate ferrarię & in terra fabriani prout refert de prędictis cōsilijs Franci.tigri.& Rapha.do.Anto.de carario in.d.cōs.dcclj.in.j. colū. & hoc tenet in simi.gloss.in dicto.§.si bene expressim. in verbo substitutus.

d ¶ Nō perdit trebel. Cōfirmando superi⁹ dicta, q̄ hęres cōficiēs inuentarium nō perdat trebel. Adduco Io.de imo.idē tenētem in.l.j.§.stipu.ff.

¶CONSILIVM. III.

a Titius condidit testamentum[a]
in quo filium sibi hæredem instituit per hæc verba: In omni
bus aũt aliis & singulis bonis, & rebus suis mobilibus, & sta-
bilibus, seu se mouentibus præsentibus & futuris iuribus & actionibus,
ac nominibus debitorũ, vbicũq; sunt, et in futurũ reperirent. Petrũ suum
filium sibi hæredem vniuersalem instituit, atque fecit. & si dictus Petrus
decesserit in pupillari ætate sine liberis legitimis maribꝰ vel fœminis, ex
suo corpore ex legitimo matrimonio descendẽtibꝰ: voluit ꝙ omnes do
mos quas testator habet Perusii in porta Sãctæ Susannæ, & parrochia
Sanctæ Mariæ de valle, quæ sunt coniunctæ domibus Cellolii sui fratris
cũ claustro, horto, & viridario: & cũ parte quam habet in puteo existen
te cõi cũ Antonio venient liberè in dictũ Cellolliũ suũ fratrem & in suos
filios legitimos. s. masculos tm̃, excepta dũtaxat supradicta domo posita
in eadem porta, & parrochia cũ medietate logiæ sitæ super viam: quę cũ
introitu scalarũ superius cõfinat quæ non veniant in dictũ Celloliũ vel
filios eius vllo modo. & si dictus Cellolius decesserit quãdocũq; sine fi-
liis masculis legitimis ex se de legitimo matrimonio descẽdẽtibus: voluit
ꝙ dictæ domus deueniant ad dominã Iacobã eius vxorẽ, & omnia bona
sua mobi. & stabi. seseq; mouentia præterita & futura iura, & actiones,
& nomina debitorũ vendi voluit per istos fideicommissarios: & preciũ
eorũ dari pauperibus pro anima sua, & suorũ parentũ, prout salubrius
viderint cõuenire. Itẽ fecit suos execu. &c. Deinde cõtingit ꝙ dictꝰ Pe-
trus mortuus est in pupill. ætate. ¶ Quæritur nũquid. d. substitutio qua
pauperes substituit fuerit directa pupillaris? Secũdò quæritur an dicta
substitutio habeat vnam conditionẽ tm̃, an verò duplicẽ. s. si dictus Pe-
trus decesserit in pupillari ætate, & dictus Cellolius decesserit sine filiis
b legitimis. ¶ Sub primo puncto[b] videtur dicendum indubitãter, ꝙ dicta
1 substitutio sit pupillaris, in tẽpore pupillaris ætatis, ꝙ sic probat. † Cer
tum est ꝙ substitutio cõpendiosæ facta cũ distinctione temporũ intra tẽ
pora pubertatis, valet iure directo, vt no. in. l. precibus, in. gl. C. de impu.
& aliis subst. sed ista est huiusmodi: ergo &c. ¶ Pręterea substitutio com
pendiosa facta p verba directa intra tpa pubertatis habet vim directæ
pupillaris, vt. ff. de vul. & pup. l. in. pupillari. & l. cẽturio. no. ibi per glo.
super ver. absque deductione &c. ꝙ omnes tenent, sed dicta substitutio
fuit facta per verba directa, quæ habẽt vim institutionis directæ ergo
&c. Hoc aũt probat sic. Isti fideicõmissarii sunt dati ad diuidenda bona
2 defuncti & distribuẽda pauperibꝰ post mortem impuberis. ¶ † Sed po-
ne ꝙ quis in sua vltima voluntate dixisset sic, volo bona mea per tales vẽ
di, & dari pauperibus, nullo alio hærede instituto. certè isti executores
habentur loco hęredũ vtiliũ. casus est extrà de testa. c. cũ tibi, & ibi no. p
Inn. & Roff. in ti. de act. ex test. ver. itẽ qui debet. sicut sæpè cõtingit &c.
& Spe. in ti. de instr. edi. §. nũc verò aliqua. in ver. Itẽ pone ꝙ aliquis in-
stituit hæredẽ &c. ita in proposito illi videntur hæredes directè instituti
pupillo, per illa verba ꝙ probãt: qa talia verba quæ possunt sapere vim
substitutionis directę, in dubio debẽt intelligi ꝙ sit pupillaris directa cũ
sunt pauperes substituti, vt extra de test. c. si pater. lib. vj. Præterea, sicut
executor legitimus ad pias causas habet vim hæredis, vt. l. si quis ad de-
clinandã. C. de epi. & cle. ergo ea. ratione iste testamentarius. ¶ Præterea
verba in dicto testõ inserta, fuerunt verba directa: qa verba directa sunt
quæ ad aliquem dirigũtur, vt ipse manu sua capiat. C. de fideic. l. eã quã.
in gl. in ver. directã. Sed hæc verba fuerũt directa ad fideicõmissarios, p
quos voluit vendi bona sua ipsi: ergo debẽt vendere, & tradere, non aũt
3 alterius manu sibi tradi. ¶ † Pręterea, idẽ est iubere vẽdi & tradi pauperi
bus, & ipsa bona pauperibus relinquere distribuenda inter eos, facta vẽ
ditione, vt. ff. de pecu. leg. l. deniq;. §. interdum. Præterea, idem est relin-
quere pauperibus & administratoribus ipsorum contemplatione relin
quere, vt. l. annua. §. j. ff. de an. le. & idẽ relinquere à tutore, & idẽ à pupil-
lo, vt. l. etiã. C. de fideicom. & l. etiã. de reb. cre. & l. peto. §. matre. de lega.
ij. Cũ ergo isti executores sint administratores pauperũ, & assimilentur
tutoribus, vt. l. si quis ad declinãdã. C. de episc. & cler. perinde ergo est ac
si dixisset, relinquo bona pauperibus, & volo per eos vendi, & volo in-
ter eos distribui precium. & per hoc apparet ꝙ verba apposita in testõ
s. vẽdi voluit per istos fideicõmissarios, & preciũ eorũ dari pauperibus
&c. nõ faciũt dictã substitutionẽ, esse fideicõmissum: cũ administrator ip
sorũ pauperũ, & ille q pro eis vicẽ hæredis tenet, videt esse rogatꝰ: vt di-
c ctũ est.[c] ¶ Super secũdo dico, ꝙ dicta substõ vnicã habet cõditionẽ tm̃. s.
si dictus Petrus decesserit ĩ pup. æta. illa aũt cõditio, si dictꝰ Cellolꝰ eius
frater decesserit quandocũq; sine filiis legitimis &c. tũc in dicta substitu
4 tione facta pauperibꝰ, nullatenꝰ intelligit repetita p † cõiunctionẽ, et, vel
d p dictionẽ itẽ,[d] vt. ff. de leg. ij. l. in repetẽdis. & ibi p Dyn. de hoc & alios
Mod. & no. Iac. de bel. in authen. vt cũ de app. cog. circa prin. in so. x. q.
disp. ibi per eũ, & ponit, & probat in iuribus manifestis: tũc ad proposi
tum dispositiones fuerũt factæ circa personam dicti Petri, si in pup. ęta.
decesserit. Prima de quibusdam domibus quæ debebãt liberè deuenire
in dictũ Celloliũ. Secũda de omnibus aliis bonis quæ venderentur, & da
rent pauperibus: vnde quantum ad primam & secundam dispositionem
respectu dicti Petri cui facta est substõ est personarũ identitas: & ideo fa
teor ꝙ conditio apposita in persona dicti Petri si
in pup. æta. decesserit, in ambabus dictis disposi-
tionibus intelligit repetita. ¶ Secũda verò condi
tio apposita in persona dicti Cellolii, respicit le-
gatum dictarũ domorum & personã dicti Cello-
lii grauati de restituendis dictis domibus: quãdo-
cunq; decesserit sine filiis cuidã dominę Iac. ¶ In
sequenti dispositione nõ põt intelligi repetita, cũ
de aliis rebus sit dispositũ: & inter alias personas
cum pauperes sint substituti dicto Petro: sed etiã
dicta Iacoba est substituta dicto Cellolio sub cõ-
ditione prædicta: vnde omnino est diuersitas per
sonarũ tam ex parte illorũ qui substituũtur, q̃ ex
parte illorũ quibus fit substitutio: & ẽt rerum di
uersitas, & pro hoc est casus expressus. ff. de leg. ij.
5 l. fi. §. scio. & ibi per copulatiuam &, nõ inducitur
e repetitio in diuersis personis,[e] etiam si in eadẽ ora
tione ponantur, & ad eandem rem seu quantita-
tem vocentur, hoc probatur de condi. & demon.
l. Iulius Paulus. ex quibus omnibus manifestè cõ-
cluditur dictam substitutionẽ factã de dictis pau
peribus, solum habere vnicam conditionem.

¶ Quando modus suspendit dispositionem vel
ne, & quid sit modus, & quid conditio, et de di-
ctione vnà, et an implementum mòdi, transeat ad
hæredem eius cui debet impleri.

SVMMARIVM.

1 *Conditionem uel modum an inducant uerba illa, ꝙ aliquis debeat redire stare, & morari cum fratribus, & communicare &c.*
2 *Conditionem non inducunt uerba testatoris asserentis hanc conditionem &c.*
3 *Conditio est quædam legati suspensio.*
4 *Dictio unà. est aduerbium congregandi prædicatum ad suũ subiectum, sicut dictio simul.*

¶CONSILIVM. IIII.

f Factum tale est.[f] ¶ Quidam Do
minicus fecit testamẽtum in quo insti-
tuit vniuersales hęredes Iacobũ et Vẽ
turinum eius fratres: hac conditione ipsi Venturi
no facta. s. ꝙ ipse Venturinus debeat redire, stare,

ad. l. fal. Bal. in. l. cũ tale. §. j. ff. de cond. & dem. Ang. in. d. l. j. & in authen. de hære. & fal. §. si vero expressim. & ibi Ia. de bel. Io. And. in addi. Spe. in titu. de instru. edi. in addi. inci. de trebellia. Io. de ana. cõsi. lxvj. Pau. de ca. cõsi. clxiiij. in me. Cõtrariã tñ sñiam ꝙ imò perdat tenet ipse Bar. clare. j. cõs. inci. hęlena mastatelli. idẽ tenẽt Bal. & Sal. in authen. sed cũ testator. C. ad. l. fal. per tex. in corpore vn de sumit. versi. illo adiecto. Old. cõsil. cxxxiiij. Paul. de ca. cõsil. ccvij. cum limitati. Cyn. in. d. authen. s. ꝙ aut hęreditas veniebat statim restituenda: et tunc nõ perdat ex interuallo et perdat. et ita firmat Ro. in aut. similiter. C. ad. l. fal. j. tamẽ videtur verior: quia text. sup quem se fundant pręfati doct. rectè intuẽti loquitur ĩ fideicomm. particulari. Ber. Land.

a ¶ Titiꝰ cõdidit testamentum. Bart. ĩ l. fundi trebatiani. ff. de vsuf. leg. dicit se quatuor vicibꝰ consuluisse in hac materia, et ita consuluit hic, et in cõ. lvj. ꝙ inci. Bar. etc. et in cõs. xvj. in. ij. vo. inci. V. fecit testamentum et instituit filias etc. et istud consi. secundum ord. perus. est in. iij. parte de vltimis volunta. in cõ. xxvij. Tho. dip.

b ¶ Sup primo pũcto. Adde ad quęstionem Bart. sup qua cõsuluit ꝙ vltra consilia Barto. s. alle. idem Ange. referens omnia dicta Barto. in cons. xcvij. uiuianus &, d. abb. in consi. lx. inci. viso testamẽto. Pet. de Anch. in. c. cum tibi. et in. c. Ray. de te. et pa. de ca. in. l. precibꝰ C. de imp. et al sub. Alex. in. l. centurio. in. xxiij. co. in uer. extra gl. Bart. ff. de uulg. et pup. et ibidem plenè per Ias. in. xvj. co. in uer. sed circa qõ. sequentem. et Alex. plenè in cõs. xij. in. ij. vol. inci. attentis uerbis testamenti. et vltra Ias. idem consuluit Ale. in cõsi. xj. inc. aliâs consului. ĩ. vij. uo. in vlti. col. in fi. vbi dicit ꝙ ita sępenumero cõsuluit, et solitus est tenere etiam in legendo. d. l. centurio. et plenius in consi. lj. in eo. uo. incip. in causa pręsenti in. vj. co. in uer. circa secũdum dubium principale. et And. Bar. in. d. l. precibus. et in add. Bar. in. j. addi. et in. l. nulli. in addi. Bald. C. de episc. et cle. Tho. dip.

c ¶ Dictum est dubium facit: quia iussit bona sua. per ea quę consuluit Pe. de Anch. consi. vij. Tho. diplo.

d ¶ Item. uide Bar. in consi. xxvij. visa facti narratione. et in consi. xxxix. cola reliquit. et in consil. l. in. ij. vol. ꝙ incipit testator reliquit vxori. et ibi dicam in addi. et vide Ale. in consi. clviij. in. vj. vol. incip. abundè quidem in. iij. co. Pau. de ca. in consi. lxx. inci. viso puncto post prin. et vide Phi. dec. in consi. cxc. inci. cum primum. in. j. co. et Io. frã. Pau. ĩ suo. tract. de officio et põt. capituli sede vacante in pręludiis in. iij. pręsupposito. in v. et vlt. col. Tho.

e ¶ Diuersis personis. no. ꝙ vbi copula et, ponitur inter diuersas personas quibus substitutio fit: siue ibi sit rerum diuersitas, siue vnitas, siue in eadẽ oratione. siue in diuersa: cõditio apposita in persona vnius, nõ cẽset repetita in psona alterius. et vide Bar. et doc. ĩ. l. Iuliꝰ Paulꝰ. ff. de cõdi. et dem. et in. l. mulieri et titio. in prĩ. co. ti. et plenè p Al. in cõs. xlviij. in. j. uo. inc. sup exercitatiõe, de qua q̃rit ĩ. ij. co. et ĩ cõ. clviij. in. vj. uo. inc. abũdè quidẽ in. ij. co. ĩ prin. et in. l. seio. §. caio. ĩ addi. ad Bar. ff. de fundo instruc. Th. di.

f ¶ Factum tale est aliâs inc. Dñicus. et ita pro cõ. Bar. alle. And. Barb. in. l.

j.in.ij.col.in add.Bar.q̄ incip. vidēdū.ff.de cōd.& demō.& in.l.cū opor
tet.in.ij.col.in addi.Bal.C.de bo.q̄ li.in add.ici.q̄ro fratres.ī fi.& illud
cōsiliū secūdū ord.Perusinū est in.iij.pte de vltimis voluntatibus.in cō-
si.lxvij.Tho.diploua.

& morari cōtinuè, & bona ipsius cōicare unà cū
cęteris fratribus suis carnalibus tantū.aliâs si hoc
facere noluerit,exnūc prout extūc ipsum hęredi
tate priuauit,& ipām applicare uoluit Iacobo su
pradicto,quē Iacobū insolidū hęredē extūc esse
voluit uniuersalē.Post hęc mortuꝰ est dictꝰ Iaco-
bus intra duos mēses à morte dicti Dñici relicto
Philippo eius filio & hęrede, & prędictꝰ Iacobꝰ
post mortē dicti Dominici stetit in bonis cōibus
prout ante stabat,& nō cōstat aliter de aditiōe hę
reditatis dicti Dñici facta per prefatū Iacobū,&
dictus Venturinus nō cōicauit bona sua cum di-
cto Iacobo,cū ipse mortuꝰ fuerit anteq̃ prędicta
cognitio peruenerit ad eiꝰ notitiā & cognitionē.
Queritur vtrum dictus Venturinus admittatur
ad hęreditatem dicti Dominici per conditionem
per eum factam in ipso testamēto dicto Venturi-
1 no in totū vel in partem.¶†In.q.prędicta primò
videndū est an per dicta verba inducat̃ conditio
vel modꝰ.Secūdò qualiter dicta verba ītelligant̃.
¶Circa primū dicēdū est,ꝙ p dicta uerba magis
a videt̃ modus adiectus[a],q̃ cōditio:nō ob.ꝙ testōr
b dixerit hac cōditione[b]:qa pro hoc est casus.in.l.
Meuia.ff.de ma.te.& de do.l.ij.§.fi.cir.prin.vbi si
2 testator dixit hac cōditione vt &c.† Nihilominꝰ
uidetur modus ita in proposito cū testōr dixerit
hac conditione ꝙ &c.qa ista cōiūctio vt,&,ꝙ,idē
importāt.¶Pręterea hoc probatur ex diffinitio
3 ne conditionis & modi.†Nā conditio est q̄dā[c] le-
c gati suspēsio,secundū gl.ut no.de cōdi.& demō.
in rub.ubi modꝰ est de futuro & quasi cuiusdā re
muneratiōis exhortatio,vt no.gl.ibidē.Sed si ver
ba dicti testamēti inspiciant̃.dicta verba nō suspē
dūt institutionē factā de dicto Vēturino.non em̄
importāt ꝙ dictus Venturinꝰ sit hęres si euenerit
cōditio:ideo testōr disponit ꝙ ipse debeat sic fa-
cere.s.reuerti & cōicare &c.& sic congruit ei di-
finitio modi non diffinitio conditionis.¶Circa
secundū dicendū est,ꝙ p̄dicta verba dictus testa-
tor voluerit ꝙ non solū dictus Venturinꝰ, sed et
aliȷ̄ fratres debeāt cōmunicare quę propria erāt.
4 ¶†Quòd apparet ex virtute illiꝰ dictionis vna[d]
d nā hæc dictio vnà,est aduerbiū congredādi, & ī-
e portat idē quod simul[e] cuius aduerbiȷ̄ natura est
congregare p̄dicatū ad suū subiectū secundū grā-
maticos.& probatur.C.de impu.& aliȷ̄s substi.l.
vlti.nā si dico, Titius vnà cū filiȷ̄s suis & sempro-
nius hęredes mihi sunto. importat ꝙ titiꝰ & filiȷ̄
vnà simul sint hęredes:& sic ꝙ dicit,hęredes sun-
to,de eis pariter p̄dicetur.ita in proposito cū di-
cit ꝙ debeant cōicare vnà cū fratribus suis, debet
de eis pariter prędicare ut ipse unà cū fratribꝰ te-
neatur communicare.si enim ipse Vēturinus solꝰ
cōicare tenetur:tūc ipse solꝰ cōicaret non unà cū
fratribꝰ.¶His pręmissis ad.q.propositā dico ꝙ
p vsum factū à dicto Iac.de bonis cōicandis ꝙ si
aliter non apparet:non videt̃ adita hæreditas te-
statoris.casus est in.l.duos fratres.de acquir.hęre.
si igitur hæreditas non est adita p dictū Iacobū:
videt̃ ꝙ dictus Venturinꝰ est hęres insolidū: de-
bet tñ bona q̄ habebat propria dictꝰ Venturinꝰ
contēplatione testatoris,cōicare hæredibus dicti
Iacobi:illud enim emolumentū in uim modi di-
cto Iacobo relictum transit ad hæredes suos: si-

a ¶Adiectus.Adde ꝙ Bal.idē tenet ī.l.cū hæres.C.de do.ꝙ si testator di
cat,lego hāc cōdi.
&c.ꝙ facit modū
& nō cōdi.Ioā.de
ana.cōsi.lxxv.idē
Bar.& Imo.in.l.
j.ff.de cōd.& de-
mō.Idē si testor di
cat sub tali pacto.
l.filius matrem.&
ibi Bal.C.de inof.
te.Idē si testōr di-
xerit,lego tibi cō-
tū si eadē vel partē
eorū Seio dederis.
Imol.ī.l.hmōi.ff.
de leg.B.L.

b ¶Cōditione.vide
Ale.de Imo.ī cōs.
cij.in.j.vol.inci.vi
sis & pōderatis.in
j.col.circa fin.vbi
ponit plures con-
cor.& ibi īco.seq.
in versi.confirmo.
vult ꝙ vbicunq;
verba pñt se habe
re ad modū,& cō-
ditionē,potius tē-
dūt ad modum.&
vide Alexā.ī cōs.
xxxij.ī.vj.vo.ic.
viso pcessu.in.j.
co.ī fi.& ī cons.c-
xix.in.j.vol.īci.vi
so pcessu.ī.ij.col.
& Io.de ana.ī cōsi.
lxxv.inci.visis his
q̄ mihi narrant̃.ī.j.
co.& alex.de imo.
ī cōs.cl.ī.vj.vo.īci.
in cā appellatiōis.
in.j.co.vbi voluit
ꝙ verba in dubio
et ambigua, potiꝰ
interpretant̃ vt cō
ditionē magis in-
ducant,q̃ modū.
Tho.

c ¶Est quedā.vide
Bar.in.l.j.in.j.col.
& ibi doc.ff.de cō
di.& demō.Tho.
Diplo.

d ¶Vnà.vide Ale.
cōsi.lxxvj.iiij.lib.
B.Lan.

e ¶Simul.Adde ꝙ
dictio una.i.simul
vide Bal.in.l.fi.in
j.col.C.de impu.
& aliȷ̄s substitu.&
in.l.j.§.his itaq;.in
j.colū.de cad.tol.
Tho.

f ¶Visa quadam.
Istud cōsil.secūdū
ordinē Perusinū
est in.iij.parte de ulti.uoluntatibus.in consi.xix.& pro consi.Bar.alleg.
d.Ias.in.l.fi.in.v.col.C.de edi.di.Adri.tol.& And.Barba.in.d.l.fi.in ad
di.Bar.ī.j.add.in fi.ubi alleg.etiā Bar.in isto cōsi.sub nu.ccxciij.& Phil.
deci.in aut.si aliquis in aliquo.C.de eden.Tho.Diplo.

* ¶Pro concordia.Aduerte secūdū Bar.in hoc consi.v.ꝙ lex fi.C.de edi
diui Adria.tol.non tribuit beneficiū suū,fideicōmissario.Bar.etiā in.l.fi
na.C.de codi.Contrariū tamen alleg.in.d.l.fina.tu dic ꝙ intelligitur in
hoc consi.secundū distinctionem quā ponit in.d.l.fi.quia facta restitu-
tione uerbo,habet beneficium.Si verò facta est re & uerbo:& tunc non
potest adaptari dictum beneficium cū habuerit possessionem. Si nullo
modo & procedat prima opini.hoc etiam sensit do.Alexan.in.d.l.fina.
C.de codicil.

g ¶In contrarium est ueritas.Et ꝙ substituto vulgari & pupil.competat
remedium in.l.fi-
na.uide Barto.ibi,
& ibi plenius per
Ias.in.v.colum. in
ver.ex tertia par-
te.Tho.

cut trāsmitteret legatū & fideicōmissum purè re-
lictū,ut.l.fi.§.de his q̄ sub mo.& licet ille decesse
rit antequā sit hęres:nihilominus legatum debet̃,
vt.l.q filiabꝰ.§.fi.&.l.filio de leg.j.Si uero hęredi
tas fuisset adita per dictū Iacobū:tunc trāsmisis-
set eā ad filium suū,& deberet dictus Venturinꝰ
cōicare bona,ut dictū est:& diuidere insimul hæ-
reditatem.Barto.

¶Quādo beneficium.l.fi.C.de edic.di. Adri.tol.
detur substituto vulgariter,uel compēdiosè, aut
fideicōmissario.Itē an ualeat dispositio testamēti
commissa in uolūtatē tertiȷ̄.quo ad pias cās.Itē an
fratres minores,sint capaces hęreditatis, uel fidei
commissi pro fabrica ecclesię.& an tūc possīt cō-
stituere syndicum.

SVMMARIVM.

1 *Substituto uulgari an competat beneficium.l.finalis.C.de edicto diui Adriani tollendo.*
2 *Substitutio captatoria ad pias causas,an ualeat?*
3 *Fratres minores,an sint capaces hæreditatum.*
4 *Ecclesia ut construatur & manuteneatur,ad publicā ciuiū pertinet utilitatem.*
5 *Fratres minores,possunt constituere & noīare syndicum.*

¶CONSILIVM. V

f Visa quadam[f] petitio
ne data per ser Cicchum Vannis syn
dicum,& procuratorē capituli & fra
trum sancti Francisci,in qua petunt se immitti in
pos.bonorum quondā Buccarelli ex uigore testa
menti ipsius Buccarelli &c.Pro examinando iu-
1 re dictę petitionis uidenda sunt plura†. Primò
cum in dicta petitione uideatur implorare bene
ficium.l.fi.C.de edi.diui adri.tollē.an illius legis
beneficium competat isto casu:& uidetur ꝙ non
quia dictus syndicus fuit substitutꝰ uxori dicti te
statoris:& sic fuit substitutio fideicōmissaria. &
sic ei non competit beneficium.d.l.fi.ut not.in di
g cta.l.fi.in gl.iiij.¶Sed in cōtrariū est veritas[g]. nā
dicta substitutio fuit compendiosa quæ continet
in se vulgarem directam, si institutus non fue-
rit:uel esse non potuerit hæres:ut.l.gallus.§.j. de
libe.& posthu.secundū unam lec.et no.per Cyn.
in.l.precibus.in materia compendiosè.& ibi etiā
per Guil.de cug.C.de impu.et aliȷ̄s substi.Pręter
ea ista uerba,instituo talem post mortem talis in-
stituti,habent locum siue institutus moriatur ui-
uo testatore,siue post mortem,ut.ff.de adimen.le
gatis.l.iij.in princip.&.§.j.Sed eo moriente uiuo
testatore,est vulgaris directa,ut.l.gallus.in princ.
et per totam legem.¶Quibus concluditur quòd
illa uxore decedente uiuo testatore,dictus syndi-
cus admittitur ut vulgariter et directò substitu-
tus.Sed substituto vulgari,competit beneficium
dictę.l.fina.ut.l.j.eodem titu.et not.in dicta.l.fin.
2 in.iij.gloss.ergo et ei competit.¶†Secundò[h] an
h dicta substitutio uitietur quasi uideatur captato-
ria et incerta persona instituta. Ad quod dicen-
dum est indubitanter quòd non: quia dispo-

h ¶Secundò an di-
cta.Barto.conclu
dit ꝙ dispositio ca
ptatoria ad pias
causas,tenet.idem
tenent Bald.Cyn.
Ang.in.l.captato
rias.C.de test.mi-
li.& in.l.captato-
rias.ff.de hęre.in-
sti.per.c.cum tibi.
extrà de testa.per
Bartol.in.l.j.C.de
sacrosanc.eccle.ar
guendo de liberta
te ad pias causas,
per.l.fideicōmissa
ria libertas.ff.de
fideicom.liberta.
aut consi.ccxx.in
cipiē.inter cætera
contrariam tamen
sententiam quòd
dispositio capta-
toria non ualeat
ad pias causas,te-
nuerunt Bald.&
Saly.in.l.captato
rias.C.de test.mil.
& Ioan.de imol.ī
l.captatorias.ī.iij.
colum.ff.de hęred.
institue.vbi dicūt
ꝙ.d.c.cum tibi.lo
quitur de uolun-
tate distributoria
non autem de dis-
positoria.& hunc
dicunt esse intelle
ctum Inno.& Io-
an.and.cano.com
muniter approba
tum:& hunc intel
lectum dicit Bald.
esse not.in.l.exe-
cutorem.C.de exe
cu.rei iudic.in.iij.
colum.uersic.non
obstat.in.l.j.in.ix.
quæstione.primæ
partis principalis
ubi reprehendit
Bartol. Et contra
Bartol. facit id
quod ipse uoluit
in dicta.l.prima.
dum dicit quòd
non ualet legatū
pubertatis, colla-
tum in uoluntatem hæredis, nisi dixerit pro anima.& tamen vult ꝙ
relictum factum simpliciter ad pias causas teneat.ergo eius argumētum
non ualet.et ita uidetur innuere Angelus consilio. cccxj. in principio.
incipiente Titius. dicit tamen ibi opinionem Bartoli esse seruandam
in.l.captatorias.C.quia in relictis ad pias causas, non attendimus pro-
uisiones iuris ciuilis.sed ius naturæ,seu diuinum,uel canonicum, ut ca-
pitulo cum esses.de testa.melius per Bar.in.d.l.j.cogita tamen quæ opi.
sit melioribus fulta rationibus.

sitio captatoria nō vitiatur in relictis ad pias cau
a fas.extrà de test.c.cum tibi[a].& not.ibi per glo.&
ratio patet:quia nō persona,sed ipsa causa pia vi
detur instituta: quæ certa est etiam in casu pro-
3 posito.¶†Tertiò dubitatur[b] ꝙ fratres minores,
b non sunt capaces hæreditatis in.c.exiui de para-
diso.de verb.signi.in cle.Sed respondetur ꝙ hic
talis syndicus nō est institutus ad vtilitatem fra-
trum,sed ad vtilitatem nouæ fabricæ ecclesię san
cti Frācisci.vnde valet institutio:nam fratres mi-
nores nullum ius habent in ecclesijs eorum, sed
sunt Romanę ecclesię,vt in.ca.exijt qui seminat.
de verbo.signi.lib.vj.quod etiam hodie est decla
ratum per Ioā.papam in extrauag.quæ incip.ad
cōditorem.vnde nō ipsi fratres videntur institu-
ti:nec propter eorum incapacitatem institutio fa
4 cta cōtemplatione ecclesiæ vitiatur.¶†Pręterea
ꝙ ecclesia perficiatur,cōstruatur:& manu tenea-
tur,pertinet ad publicam vtilitatem omnium ci-
uium,vt.ff.de iusti.& iu.l.j.§.ius publicum. Vn-
de dicta institutio magis videtur facta ad vtilitatē
ciuitatis q̄ꝫ fratrum.vt.ff.de leg.j.l.ciuitatibus, &
l.si quid.& de aur.& argen.lega.l.lucius. & hoc
aliàs publicè disputando determinaui & scripsi
in lib.quem feci super his quæ minoribus fratri-
c bus relinquuntur. ¶Quartò[c] dubitatur ꝙ fra-
tres minores pro nulla re tēporali, in iudicio esse
possunt:ergo videtur ꝙ syndicum cōstituere nō
5 possunt.Ad hoc respondetur †ꝙ possunt face-
re vnum syndicum,seu nominare vnam personā
pro eis quantum ad recipiendum ea quæ sibi cō-
ceduntur,& ad distribuendum ea in eorum ne-
cessarios vsus,licet ipsi ea habere non possunt,vt
pecuniam,vt.c.exijt qui seminat.vnde iste syndi
cus potuit nominari a fratribus:& ipse syndicus
erit hæres & distributor. non tamen petet no-
mine fratrum,nec in præsenti nomine fratrum si
bene inspiciatur.habet ergo dictus syndicus pro
bare contenta in sua petitione: & de iure debet
habere sententiam suæ petitioni conformen.Te-
stamentum verò secundò productum non obst.
d quia ad exemplum nec in exemplando[d] fuit ci-
tata pars,vt plenè not.docto.in authen.si quis in
aliquo documento.C.de edend.¶Dispositio ad
pias causas,captatoria tenet, & fratres minores
possunt constituere syndicum ad capiendum hę
reditatem in casu quo ipsi capere possunt. Item
dicit:quòd sufficit cōditionē adimpleri de facto.

SVMMARIVM.

1. *Institutio captatoria ad pias causas,ualet.*
2. *Fratres minores an poßint eligere syndicum ad capiendum hæreditatem in casu quo ipsi non capere possunt.*
3. *Fratres minores an poßint esse executores testamentorum? & numero.4.*
5. *Renunciatio bonorum Titij,firmatur iuramento.*
6. *Filia si renunciauit hæreditatem paternam,si est præterita, non rumpit testamentum.*
7. *Clausula,si non ualet iure testamenti &c.habet locum in testamento rupto ex causa præteritionis.*

¶CONSILIVM. VI.

e VIso testamento[e] do
minæ Ciera Ramen.de castello,dubi-
tatur an valeat. Primò quia instituit
hæredem syndicum eligendum per fratres mino
1 res.& videtur de iure non valere.† quia videtur
f institutio captatoria:[f] ergo inualida.ff. de hære-
dib.instituendis.l.illa institutio.&.l.captatorias.
¶Ad quod respondetur, ꝙ quando fit ad pias
causas talis institutio valet,vt extra de testamen.
2 c.cum tibi.vbi est tex.& gloss.¶†Secundò vide
tur obstare: quia fratres minores possint eligere
syndicum:quod non videtur:quia ipsi non sunt
capaces hæreditatis,nec possunt se intromittere
3 de officio †executionis vltimarum voluntatum,
vt in.c.exiui de paradiso.de verborum significa.
in clemen.ad hoc respondetur ꝙ imò institutio
valet:quia fratres minores non sunt capaces hæ-
reditatis.s.vt eis acquiratur.nec obst.quod dici-
tur quòd non possunt esse executores vltimarū
voluntatum: quia respondetur quod decretalis
eos prohibet:ideo quia prædicta absq̧ litigijs in
contrectatione, & administratione pecuniæ ne-
queunt expediri.vbicunq̧ ergo cessant rationes
præfatæ,cessat dicta prohibitio, vt.l.adigere.§.
quāuis.ff.de iure patrona.de pac.l.quod dictum.
de lega.ij.l.cum pater.§.dulcissimis.Sed hoc suf-
ficit solum fratribus nominare & eligere syndi-
g cum[g] ad hoc: cum vt patet ex serie testamenti,
nullum litigium,nulla controuersia,nulla admi-
nistratio pecuniæ fiat à fratribus: ergo & cæte.
4 venit ergo &c.¶†Nec potest dici ꝙ fratres non
possunt nominare talem syndicū:quia ideo pos-
sunt talem nominationem facere,sicut posset de
portatus,qui esset priuatus omnibus his quæ iu-
ris ciuilis sunt.vt.l.cum pater.§.hæreditatem. de
legat.ij.& ad trebel.l.ex facto.§.ex facto. & hoc
scripsi in libello minoricarum.lib.iij. dist.j.c.iiij.
¶Et posito ꝙ fratres minores talem syndicum
habere non possent:sufficit ꝙ ipsi nominēt & eli
gant de facto.& videtur impleta conditio vt ille
sic nominatus & electus sit hæres.Casus est de cō-
di.& demonstra.l.meuius videtur.&.l.mulier.§.
si quis hereditarium.de condi.insti.& videtur te
statorē sensisse de illa noīatiōe,sic de facto prout
fratres facere possunt.Casus est in.l.meuius.ff.de
cōdi.& demō.ff.ad treb.l.hæredes.§.fina. & per
hoc videtur facere.l.mulier.§.si quis.ff.de condi.
& demō.¶Tertiò videtur obstare:quia dicta do
mina Cia habebat neptes ex filio quę dicunt se
præteritas:ergo testamētū nullum. Ad ꝙ respō-
deo,ꝙ dictæ filiæ renūciauerunt iuri succedendi
5 dictæ testatricis cum iuramento †ꝙ si appareret
h sufficeret.nā talis renūciatio valet[h] si extat iura-
mēto firmata.vt.c.q̄ꝫuis.de pac.lib.vj.Si igit̃ va-
let,ita ꝙ excludantur à successione:ergo dictū te
6 stamētum †nō rumpitur,vt.l.j.in fi.de cōtratab.
& de bo.lib.l.si necesse.§.deportatus.¶Sed po
sito ꝙ talis renunciatio reperiretur, & sic testa-
mentum ex causa pręteritionis esset nullū: tamē
in dicto testamento est clausula,si non valet iure
testamēti &c.cuius vigore dictus syndicus debe-
ret habere dicta bona. nam dicta clausula, habet

a ¶Cum tibi.vide plenè per Ias.in.l.captatorias.in.vj.col.in fin. & prin. seq.C.de testa.mili.vbi plenè,& ibi ponit varios intellectus.d.c.cū tibi. & vide And.Barba.in.d.c.cum tibi.in.vij.&.ix.colū.in ver.capio nunc secundum,& vide Bar.consi.seq.Tho.diplo.

b ¶Tertiò dubitatur. Vide Barto.in.l.j.in penulti.colum.ff. de legatis.j. & ibi plenè p Alexand.in.ix.colum. & per Ias.in. xvij. colum.in fi. & Bartol.in tracta.minori.in.j.libro.in.iiij. distin.in.j.c. & vide Ioan.cald.Imo. Pet.de anchara.in cōsil.xx.in titu.de testamen. & Abb. in consil.xxxij.casus contingentia. in primo volumi. & in consili. lxiiij. in.ij. volumi. incipien.quædam domina L. Tho.dip.

c ¶Quartò dubitatur.Vide Bartolū in tracta.minoricarum.in.j.lib.in.iiij. distin.in.c.iij. inci. per quem bona.& vide Abb. in consi.xxxij.in.j.volumi.incipien. casus contingentia. in secūda colum. Tho. diplo.

d ¶Exemplando.vide plenè per Philippum decium,in authenti. si quis in aliquo. numer.vj. C.de eden.vbi allegat Bartol. in isto consilio Thomas Diplo.

e ¶Viso testamento.Istud cōsilium pro consil.Bartol. alleg.Ludo.roma. in consi.xxij.circa id quod effectualiter, & secūdum ordinem Perusinum est in tertia parte de vltimis voluntatibus.in consilio lxx.Thom.diplo.

f ¶Institutio captatoria. Vide quæ scripsi in consi.pręcedēti & vide Alexan.in consi. xiiij. in.j.volu.inci.Circa primum dubiū, in vlti. col. & in.l. captatorias. C. de test.mili.& ibi Ias. in.vj.colum. & ibi scripsi in additio. Thomas.

g ¶Syndicum.vide Barto.in.l.cum pater.§.hæreditatem.ff.de legatis secundo.& in.l.à filio. in princip.ff.de ali.& ciba.lega.& in tracta.minorica.lib.iij.c.ij.&.iiij.& Ludo.roma.in consi.ccccix.incip.quo ad primum.& Andre. sicu. in.c. tua nobis.in.v.col.extrà de testa.Tho.diplo.

h ¶Renunciatio valet.Quia satis dictum est.s̄.de dispositione captatoria ad pias causas. & de fratribus minoribus:ideo hic non est insistendum: maximè cùm his temporibus propter priuilegia eis cōcessa per summos pontifices,frustratoriè videantur constitutiones editę super eorum statu.ideo circa corroborationem tertij membri,condescendam ad renūciationem factam per dictas neptes,iuramento vallatam,quæ renunciatio tenet:quia non dicitur in themate,ꝙ dictæ neptes essent minores & dato ꝙ esset illud iuramentum quod potest seruari sine interitu salutis æternę est seruandum.c.non est obligatorium.de regu.iur.c.cum cōtingat.extrà de iureiuran.& ita tenet Angel.consi.clxxvj.incipien. filia refutauit.& consi.lj.incipien.domi.Zilius.Pau.de cast.consi.clxxvij.incipien. contra superius. & cōsilio. cccix.vbi pōit an talis renūciatio habeat nocere earū filijs. & sic nepotibus? de quo articulo si vultis videre, videte Bartol. Bald.& Imol.in.l. qui superstitis. ff. de acquirē. hære. Bald.in.l.fi.C. de pac.Bald. & Pau. de ca.in.l. pactum C.de colla.Pet.de ancha. in clemē.j. de baptismo. stat ergo firma cōclusio Barto.ꝙ renunciatio valet, & nō possunt dicere testamentum nullū. Inquantum autē d. consulens vult ꝙ clausula codicillaris operetur effectum suum ex causa p̄teritionis, cōmunis opin.est cū eo.de qua Bald. Ang.Imo.Pau.de ca.in.l.filio pręterito.ff.de iniu.ru. in auť. ex causa.& ī.l.ex ea.ff.de test. per Bart. in.l.j.ff. de iu.cod. & in.l. ij.ff.de lega.ij. per Bald. in repe.l. in suis.ff. de liber.& posthumis.& per Ang.in.§.fi. ī auť. vt cū.de ap.cogn. pro quorum opi. est casus in.l. generaliter.§. ex testamento.ff.de fideicō.lib.& in.l.si patroni.§. fina.ff. ad treb.Ita etiam cōsuluerunt Pau. de ca.consi.lx.& consi.ccl.Ang. consil. ccv.incip. Petrus de vrbe.Circa verò vltimum,ꝙ istę neptes censentur grauatę restituere pio loco,hoc, ideo cessat trebellianica secundū opi. cōmunem.per.l.si quis ad declinandam.C. de epis.& cle.ibi dū dicit,vel fideicōmis.nulla falcidia,& ibi Bal.in vlt.col. Bal.& Bar.in.l.marcell⁹.§.ꝙ aūt.ff.ad treb.Ang.& Imo.in.l.j.§. municipiū.ff. ad.l.fal.Ang.in.§.sanctissimis.in auť.de ec.ti.& in.§.fi.in auť. de here.& falc.p Bal.ī.l.id ꝙ pauperib⁹.C.de epi.& cle.Gemi.in.c.si pater.de test. in.vj.Lud.ro.cōsi.cclxxxviij.inci.ī Dei noīe.in hac re.Ang.cōsil.ccliij. in fi.īci.Córadus alberti.& Bar.j.cōsi.lv.Ang.cōsi.lviij.īci.qdā paterfa. Pau.de ca.cōsi.cclxxiiij.& consi.cclxxxvij.&.cccxxxvij.&.cxxiij. & clxxxiij.vbi dicit ꝙ ita practicať,licet ī.l.coheredi.§.cū filię.ff.de vulg. & pu.nō firmauerit pedes.Cōtra tn̄ facit ꝙ voluit Arch.gl.& Io.an.ī.c. si pater.à cōtrario sensu,illi⁹.c.de testa.& Io.an.ī.c.ray.vbi voluit ꝙ imo

detrahatur trebellia.& Old.cõſi.ccxlviij.inci.propoſita conſuetudine. pro quorũ opi.facit ꝙ licet teſtator poſsit prohibere falcidiam.auť.ſed cum teſtator.nõ tamẽ põt prohibere treb.l.ij vt allegas.eo.tit.ergo non valet argumentũ de falci.ad treb.Præterea,licet hæres nõ conficiens inuentarium perdat falcidiã,ſecundũ cõmunẽ opi.non tamẽ perdit trebellia.ergo non eſt eadem ratio. Itẽ facit: quia in trebel. non reperiuntur correcta iura antiqua,& per ſubauditionẽ, nõ debet induci legum correctio. l. pręcipimus.C. de appel. Item cõtra cõmunem opi.adducił. l.ſi quis ad declinandam.pro ipſis allega.nã dicit ibi Imperator ꝙ ad declinandã trebe. neceſſe eſt ꝙ inſtituat directò pauperes Chriſti:quia nullus poterit eã detrahere. Si autẽ alium inſtituat, & roget illud detrahet.& hanc opin. Ioã.de imo.in.d.l. marcellus . dicit poſſe ſuſtineri:qa iura quę ipſi allegant,hoc nõ probant:quia loquuntur in fideicommiſſo particulari,vt colligił ex tex.in.§.ſinautem hæres.dum dicit, dicens relictam ſubſtantiã nõ ſufficere:quia caſus nõ poteſt cõueniri fidei.vniuerſali.cùm ſemper hæres ſit ſoluẽdo.l.ſi hæres ab eo.ff.ad trebel.& Sali.in auť.ſimiliter.C.ad.l.fal.refert ꝙ Ioã.cal.&.d.Io.de lig.cõſuluerunt cõtra Bar.non ob.§.reſtituta.quia ille tex.non dicit ꝙ vbi non habet locũ falcidia,ibi nõ habeat locum treb.cum cano.teneãt hãc opi. pro hac parte poſſet conſuli.tamẽ durũ eſſet recedere à cõmuni op.Itẽ vide Ang.cõſi. clxvj.incip.filia refutauit.& conſi.lj.d.zilius.Pau.de ca.conſil.cccxj.& ibi an talis renunciatio pręiudicet filijs renunciantium.Ber.Landri.

7 locum in teſtamento† rupto ex cauſa pręteritio-
a nis.[a]ſecundũ verã opinio.Dy.& aliorũ doctorũ.
& refert Cy.in authenti.ex cauſa.C.de liber.præteri.licet gloſ.ibi contrariũ innuat.videntur enim dictæ neptę ſuccedentes ab inteſtato, rogatæ per dicta verba,vt dicta bona reſtituant dicto ſyndico,vt.l.quærebatur.verſiculo,& ſi vtrum.de teſt. militis.& not.gloſ.ff.de teſtamen.l.ex his verbis. & ad prædictas filias ſeu neptes ſola legitima debet remanere. ¶ Nam rogatę ſunt reſtituere per
b fideicommiſſum ad pias cauſas: [b]ergo ceſſat tre-
c belliani.ſecundũ veram opinio. Nã regula eſt[c] ꝙ vbi ceſſat falcidia,ceſſat & trebelli.vt.l.marcellus §.quod autem.ff.ad trebellia.ſed falcidia ceſſat, vt.C.ad legẽ falcidiam,authen.ſimiliter.ergo &c. Præterea poſſunt detrahi trebellia.& legitima, quãdo quis eſt inſtitutus purè & rogatus ſub cõditione,vt no.C.ad legem falcidiam.l.ꝗꝗ. ff.de inofficio.teſtamẽto.l.papinianus.§.meminiſſe.& in authen.de hęre.& fal.§.ſi quis autẽ nõ implens ſed iſti venientes ab inteſtato, ſunt rogati : ergo &c.Sed dicere neptes habẽt dotem quæ vſq; ad legitimam computatur : vt.l.quoniam nouella.de inofficioſo teſtamento. Ergo concluditur ꝙ tota dicta hęreditas debeatur.d.ſyndi.vt eã diſtribuat ſecundum teſtatoris voluntatem.Bar.

a ¶ Præteritionis. Vide docto.in authẽ.ex cauſa.C.de libe.pręte & Paul. de ca.in conſi.ccl.circa primum.& in conſi.lx.clarum eſt.& Alexã.in.l. in quartam.ff.ad.l.falcidi.& ibi vide apoſtillam meam, ad Bartolum. Tho.diplo.

b ¶ Pias cauſas. Vide Roma.conſi.lxviij.&.cclxxix. Ange.conſi.cliiij.& conſi.lviij.& Pau.de ca.conſi.cclxxiiij.&.cclxxxvij.Old.cõſil.ccxlviij. Bernar.Land.

c ¶ Nam regula eſt. Vide Barto.in.l.marcellus.& ibi ſcripſi in addi.ff.ad treb.& Barto.in conſi.lvj.incipien.in Chriſti nomine.Bar.fecit teſtamentum.in.ij.col.in fin.Tho.

d ¶ Factum tale eſt. Iſtud cõſi.ſecundũ ordinẽ Peruſinum,eſt in tertia parte de vltimis voluntatibus,in conſil.xliij.aliâs incipit,Andreas martini. quod eſt duplicatũ in cõſi.ccxiij.aliâs incipit,factum tale eſt Antonius. aliâs incipit,in quęſtione prędicta videtur dicendum.& ita incipit in libro peruſino.Tho.

e ¶ Vſq; ad duos annos.de iſto cõſil.Bar.vide Alex.in.l.fi.in.ij.col.C.de hære.inſti.& in cõſi.cxl.in.vj.vol.inci.viſo dicto teſtamento.in.ij.colũ. vbi refert Bar.in iſto cõſi.& fundamenta ſua.& in cõſi.lv.in.j.vol.cõſideratis his.in.ij.col.& vide pleniſsimè per.d.Iaſ.in.l.cẽturio in.xxiiij.col. ff.de vul.& pupil.vbi alle.plura conſilia.d.Alex.& vide Fran.de cur.in conſi.xlv.incip.Sępe reuoluta narratione.in.viij.&.ix.colum.vbi pleniſsimè dicit dicta Bar.in.d.l.centurio.nõ eſſe vera,& dicta Bar.in conſilio iſto eſſe vera.Tho.diplo.

f ¶ Ante biennium. Vide Bar.in.l.ſi penũ.& ibi quando dies leg.ce.& in conſil.xix.incip.proponatur ꝙ in teſtamento.Tho.diplo.

g ¶ Commiſſa pœna cõfirmando pro maiori veritate cõſulentis,ꝙ prędicti hæredes,& filij ſi deceſſerint intra tẽpus à teſtatore limitatũ non ſint in mora:quia volũtas teſtatoris puniẽtis illos qui nõ exequunł eius voluntatẽ,debet intelligi de moroſis:quia nõ põt dici cõtrauenire:niſi qui eſt in mora faciẽdi,quod facere debet:ſicut nõ põt dici ſtare per aliquẽ, niſi cum eſſet in mora,nõ autem ex eo ſolo ꝙ nõ fecit.ff.de conſti.pe.l.ſi duo.§.hæc autem vera.& ibi Bart.iſti ergo filij non poſſunt dici eſſe in mora,& per conſequẽs nõ poſſunt dici cõtrauenisſe:ergo non incidunt in pœnã cõuentionis quæ eſt priuatio hæreditatis.l.paterfamilias teſtamento.ff.de hære.inſti.Ber.Lan.

h ¶ Si ipſa non ſoluit. Vide Bar.in.d.cõſi.xix.inci.In nomine domini proponił,vbi idẽ cõſuluit quod hic.& no.quòd ſi eſt mortuus anteꝗ adim-

¶ Quando hæredes decedunt intra tempus à teſtatore limitatũ ad ſoluendum legata,non incidunt in pœnam,nec talis pœna tranſit in hæredem. Et vtrum onus iniunctũ hęredi, videatur iniunctum hæredi ipſius hæredis:& ſi non facit,poſsit dici in mora,& pœnam incurrat in teſtamento appoſitam per teſtatorem.

SVMMARIVM.

1 *Verba,ſi filij & hæredes non fecerint aliquid,non ligant hæredes hæredum.*
2 *Hæres qui deceßit ante tempus ei iniunctum per teſtatorem ad ſoluendum legata,non dicitur in mora,nec incidit in pœnam.*
3 *In pœnis relictis in teſtamento,non receditur à perſona quantũ ad commißionẽ pœnæ.*
4 *In relictis nominatim ab uno,alius qui ſuccedit præter ſpem & uoluntatem defuncti, non tenetur ad illa.*

¶ CONSILIVM. VII.

d FActum tale eſt.[d]Andreas quidam Martini, ciuis Tudertinus deceſsit ſuperuiuentibus ſibi Ioanne & Philippo ſuis filijs: & ſuperuiuente domina Franciſca eius vxore: deinde deceſſerunt dicti Ioannes & Philippus vnus pubes, & alter impubes: ante biennium poſt mortem teſtatoris ſuperuiuente dicta domina Franciſca illorum matre,nullo agnato exiſtente vſq; ad tertium gradum: Modo hoſpitale charitatis vel eius rector,poſsidente dicta domina Franciſca hæreditatem quondam Andreę,& ſucceſsiuè ſuorum filiorum petit ex forma cuiuſdam teſtamenti, quo caueri dicit legata relicta nó fuiſſe ſoluta ad terminum teſtatoris:& per cõſequens ad dictum hoſpitale hęreditatem deuolutam. ¶ In quæſtione prædicta videtur de iure dictũ hoſpitale in dictis bonis nihil de iure poſſe petere:nã verba teſtamenti fuerunt iſta, compoſita hoc modo: Itẽ voluit & mãdauit quod ſupradicta iudicia & legata per ipſum facta ſatiſfiant p.j.ſcrip.filios & hæredes,vſq; ad duos
e Annos [e]proximè venturos poſt mortẽ dicti teſtatoris. Et ſi ad dictum terminum nõ eſſent ſatiſfacta,per infraſcriptos hęredes,quod dicta bona deueniant ad hoſpitale charitatis communis Tudertini.quæ verba ſi rectè inſpiciãtur grauãt dictos filios & hæredes nominatim.quod apparet ex eo ꝙ dicit filios,& ex eo ꝙ dicit infraſcriptos,vt.l.nominatim.de conditio.& demonſtra.&.l.ij.de liber.& poſthu.deinde ſubiunxit teſtator ꝙ ipſis filijs & hæredibus nõ ſoluentibus intra terminũ.hęreditas de
1 ueniat ad hoſpitale charitatis.† Quę verba hoc important,ꝙ ſi dicti filij & hæredes fuerint in mora ꝙ dicta hęreditas deueniat ad dictũ hoſpita
2 le.caſus eſt in.l.ſi penũ.ff.quando dies lega.vel fideicom.ced.† Sed hi fi-
f lij & hęredes non fuerunt in mora:quia deceſſerunt ante biennium[f]:er-
g go in eos nó eſt cõmiſſa pœna[g]nec poteſt dici ꝙ in perſona huius hęre-
h dis eorum pœna cõmittatur,ſi ipſa non ſoluit[h]:quia hoc ad hęredes nõ tranſit eo cui iniunctum eſt ante moram moriẽte,vt.d.l.ſi penũ. ¶ † Pręte-
3 reà:in pœnis & mulctis quæ relinquuntur in teſtamento,non receditur à perſona ꝗtum ad commiſsionem pœnæ,vt.l.mulctam. in principio.ff.de cõditionibus & demonſtrationibus.ita in propoſita quæſtione cum in pœna ſit iniunctum,ꝙ ſi filij prædicti non ſoluerent,dicta hęreditas detur dicto hoſpitali dictis filijs non exiſtentibus in mora, pro-
4 pter aliorum moram,pœna prædicta non committitur . ¶ † Præterea, in his quæ relinquuntur nominatim ab vno,alius qui ſuccedit præter ſpem & voluntem defuncti,non tenetur ad illa,vt.l.j.§.fina.ff.de lega. iij.ſed in propoſito dicta pœna fuit impoſita filijs ſi mora cõmitteret, ſed per eos nulla fuit commiſſa mora:ergo ad matrem quæ ſuccedit pręter ſpem defuncti dicta diſpoſitio vel eius effectus non porrigitur ad hæredem.probatur in.l.ſi hæreditatem nominatim.ff.de leg.iij.& ad.l.fal. l.j.§.id quod ex ſubſtitutione.

¶ Subſtitutio pupillaris excludit matrem. Item an ſubſtitutio facta cõpendioſè,ſcilicet quandocunq; deceſſerit ſit fideicõmiſſaria. Itẽ an pactum de hæreditate viuentis,poſsit firmari iuramento. Item an ſubſtitutus poteſt extrahere legata ſibi tanquam æs alienum. Item quando hæres inſtitutus incertus in certa re,habeatur loco legatarij . Item quando habet locum ius accreſcendi.

SVMMARIVM.

1 *Subſtitutio facta per hæc uerba,quandocunq; deceſſerit, an dicatur fideicommiſſaria.*
2 *Subſtitutio compendioſè facta filio impuberi,an ſit expreſſa pupillaris, & excludat matrem.*
3 *Pactum de hæreditate tertij uiuentis,non ualet etiam cum iuramento.*
4 *Iuramentum præſtitum ſuper pacto quod eſt cõtra bonos mores,non eſt obligatorium.*
5 *Subſtitutus poteſt extrahere legata,ſibi,tanquàm æs alienum.*
6 *Funeris impenſa,ante omnia debet detrahi.*
7 *Hæres inſtitutus in re certa:habetur loco legatarij.*
8 *Ius accreſcendi,an & quando habeat locum?*
9 *Statutum excludens mulieres à ſucceßione,an excludat ipſas,ut nõ poßint ſuccedere ab inteſtato?*

¶ Conſilium.viij.

¶CONSILIVM. VIII.

a FActum tale proponitur.[a] ¶ Quidam nomine The
balducius ſuũ cõdidit teſtm̃ in quo inter cętera ſic diſponit.
Itẽ reliquit dñæ Gaſdiæ & Thoræ eius filiabus mille & quin
gentas libras pro qualibet earum,& ſi aliqua earum monaſterium ingre
diatur,reliquit ſibi in dicto caſu duas libras denariorum,& tm̃ eas habe
re voluit de bonis ſuis,& eas in his hæredes inſtituit, vt plus petere non
poſsint.Itẽ diſpoſuit ꝙ ſi ſupradicta Gaſdia & Thora, vel aliqua earũ
deceſſerit ſine filijs ex ſe natis,ꝙ ei & cuilibet earũ ſuccedat Raynutius
ipſius filius,et teſtatoris hæres.Item reliquit dominæ Margaretæ cẽtũ
libras,& eam in his et dote eius hæredem inſtituit volens & mãdãs ꝙ de
bonis ſuis amplius petere nec habere poſsit. Item reliquit Antonio fi-
lio dictæ dominæ Margaretæ . xxv . libras,& in eis eum hæredem
inſtituit.Item dominæ Franciſcæ ſuæ nepti decem libras, & eam in eis
ſibi hæredem inſtituit,& in.ccc.libris ſibi datis & ſolutis per eũ,vt con-
ſtare dicit manu Ioannis notarij,volens & mandans ꝙ de bonis ſuis plus
petere non poſsit.Item reliquit Gaſdiæ filiæ dictæ dominę Franciſcæ
xx.ſolidos,& in his ſibi eam hæredem inſtituit.Item reliquit dominæ An
toniæ ſuæ vxori fructus,de vſufru.reditus & prouentus vnius petiæ ter
ræ in dicto ſuo teſtamento confirmatę,ꝗ̃diu ipſa vixerit caſtè & hone.
& vitam vidualem duxerit. Item reliquit eidem ſuæ vxori habitationẽ
& detentationem in domibus ſuis ſitis in dicto caſtro donec vixerit ca
ſtè & honeſtè:& vitam vidualem duxerit.Item reliquit dominam Alta-
mannam dominam & maſſariam,& alimenta ſibi condecentia, vnà cum
infraſcripto filio ſuo & hærede, & quòd ipſa poſsit dicta ali . habere et
de bonis ſuis ſe alimentare vnà cum dicto filio ſuo donec ipſa vixerit ca
ſtè & honeſtè.& ad ſecunda vota non tranſierit & dotem non repetie-
rit.In omnib⁹ aũt alijs ſuis bonis mobilib⁹ & ĩmobilib⁹ iurib⁹ & actioni
bus Raynutium eius filium ſibi hęredem vtilem inſtituit, detractis ſupra
ſcriptis iudicijs & legatis:& ſi dictus Rayn.eius filius deceſſerit in pup.
æta.ſupradictam dominã Franciſcam eius neptem carnalem in.xxv.lib.
dena.ſibi hæredem inſtituit.in omnibus alijs mobilibus iuribus,& actio
nibus ſubſtituit dicto Raynutio filio ſuo,ſi in pup.æta.deceſſerit,[b] dictã
dominam Margaretam, Gaſdiam, et Thoram filias dicti teſtatoris pro
æquali parte filias & filios earundẽ:ita tñ ꝙ ſuccedant in ſtirpem & non
in capita cum hac conditione, ꝙ dicti hæredes ſubſtituti teneanť & de-
beant ad petitionem dictorum executorũ dare, & ſoluere intra duos an
nos,à die mortis dicti Raynutij pro Deo & anima ipſius teſtatõris mille
lib.deñ.cæteris ſub certo modo & forma in dicto teſtamento appoſitis.
& omnia iſta facta fuerunt in dicto ſuo teſtamento.Deinde cõtingit ꝙ di
cta domina Thora et Gaſdia deceſſerunt viuo teſtatore prædicto. dein-
de moriť teſtator viuo Raynutio filio ſuo pupillo,per quem fuit adita
hęreditas dicti Thebaldutij ſui patris, qui Rayn.deceſsit in pupillari ęta
te.Ex his quæritur vtrum dicta domina Altamanna mater dicti pupil-
li ſuccedat dicto eius filio in octaua parte debita matri de bonis filij de-
cedẽtis ab inteſt.ex forma ſtatuti ciuitatis Tuderti.¶ Secundò poſito ꝙ
non ſuccedat de iure,an ex forma conuentionis initę per Gualterium &
fratrem dictæ dñę Altamannæ debeat dicta domina Altamanna habere
octauã partẽ prędictam,ſi deueniat ad dictam dñam Margaretã,cũ pe-
titio fuerit facta in vita ipſorũ thebaldutij et Raynutij,poſito ꝙ dicta cõ
uẽtio,nõ fuerit iuramẽto firmata. ¶ Tertiò poſito ꝙ dictus Gualterius
nollet dictam poenã ſeu cõditionem ſeruare, an legata facta per dictum
Thebaldutium teſtatorẽ quæ debebant pręſtari in vita filij vel poſt mor
tem eius,debeant ante omnia vt ęs alienũ deduci , ita ꝙ de reſiduo dicta
octaua debeať?¶ Quartò vtrũ dicta Franciſchina olim neptis dicti teſta
toris,deſcẽdẽs ex filia poſsit aliquid petere vltra ꝗ̃ ſit relictũ ſibi in bo-
1 nis dicti Thebaldutij & dicto Raynutio.¶ †Viſo dicto teſtamento ſu-
per primo puncto videndum eſt,an dicta ſubſtitutio fuerit directa pu-
pillaris,an fideic.Circa ꝙ dicendum eſt ꝙ ſubſtitutio compendioſa fa-
cta per hæc uerba,quãdocũq; deceſſerit talem ſubſtituo.dicitur fideicõ-
miſ.ſecundũ quorũdam opinio.propter illud uerbũ ſubſtituo, ꝙ eſt cõ-
mune,vt.l.precibus.C.de impu.et alijs ſubſtit. tamen in queſtione pro-
poſita cum teſtator ſubſtituerit filio tm̃ decedenti in pupillari ætate,de-
b bet intelligi de pupillari[b] directa,vt not.in.d.l.precibus.in fi.magnę gl.
c et facit extrà de teſt.c.j.libro.vj.cum ergo ſubſtituti[c] pupillariter exiſtãt
2 †apparet ꝙ dicta mater excludiť ab omni petitione legitimæ[d] ſibi debi
d tæ in bonis filij,vt.l.papi.§.ſed nec impu.ff.de inoff.teſt.et.d.l.precibus
et dicto.c.j.libro.vj. Satis ergo liquet, dictam dñam nõ poſſe petere di-
ctam octauam partem vigore ſtatuti cõmunis Tuderti. Quod ſtatutum
diſponit filio decedẽte ab inte.matrem debere habere octauam partem
ſed filius decedens qui habet pupillarem ſubſtitutionem, nõ dicitur de-
cedere inteſtatus,cum pater ſuus ſibi fecerit teſtamentũ. l.ij.in princip.
3 ff.de vulg.et pupil.ſubſt.poſt prin.ergo &c.¶ †Super ſecundo videndũ
eſt,an dicta cõuentio valeat,et de iure ciuili?certum eſt ꝙ non: quia non
licet paciſci de hęreditate viuentis tertij,ipſo abſente et ignorante.caſus
e eſt in.l.fi.C.de pac.Sed dubium[e] facit, ꝙ dicit de iuramento pręſtito de
obſeruando,quod iuramentum videtur talem conuentionem validare,
vt.c.ꝗ̃uis.de pac.lib.vj.¶ Ad hoc reſpondetur ꝙ talem conuentionem
validare non poteſt : nam pactum contra bonos
mores improbatur à iure.Sed tale pactum fuit ap
poſitum ſuper his quę ſunt contra bonos mores,
vt expreſſè dicitur in.c. non eſt obligatorium.de
reg.iu.lib.vj.non ob.c.ꝗ̃uis. de pac. lib. vj. qa ibi
pactum illud de nõ ſuccedẽdo,nõ eſt cõtra bonos
mores:quia nõ inducit votum captandæ mortis
alterius.mulier enim quę ſperat nõ ſuccedere mor
tem patris non affectat,ſed pactum ꝙ loquitur in
ſuccedẽdo certo modo et de certa parte dãda, vt
fuit in caſu propoſito votum captandę mortis in
ducit,ꝙ eſt cõtra bonos mores,vt.d.l.fi.C.de pac.
et de conceſſ.pręben. c.ne captandę. libr.vj.ergo
etc.et eodem modo reſpondeo ad.c. cum contin-
gat.de iureiur.libro ſexto:quia ibi pactũ non erat
4 contra bonos mores:†igitur firmatur iuramento.
Si igitur conuẽtio non valet: apparet quòd dicta
domina eius vxor petere non poteſt , nec habere
5 octauam partem prędictam. ¶ †Super tertio di-
cendum eſt omnia legata ſub modo vel ſub condi
tione à dicto Thebaldutio ante omnia debere de
trahi,quod probatur:nam ſubſtitutio dicti Ray-
nutij,debet extrahi tanquam ęs alienum, ut.l. in
ratione.§.ſecundo.ff.ad legem falci.de bo.authẽ.
iud.poſſ.l.j.Apparet ergo quòd ad dictũ Raynu
tium dicta legata , erant tanquam æs alienum,vt
6 funeris impenſa†quę debent ante omnia deduci,
et poſtea fieri computatio,vt.l.papinian⁹.§.quar
ta.ff.de inoffi.teſta.ad quod facit inſtit. ad legem
falcid.§.quod autem. ergo manifeſtè apparet di-
cta legata eſſe ante omnia deducenda. ¶ Super
quarto tria poſſunt dubia oriri. Primò an dicta
domina Franciſca ſubſtituta pupillariter in certa
quantitate , admittatur vnà cum alijs ſubſtitutis.
Sed hoc eſt dubium : quia cum ſint alij ſubſtitu-
ti vltra iſtam ſubſtituam in certa quantitate:habe
tur loco legatarię, ut.ff. de hęredi. inſtit.l.prima
7 §.ſi ex fundo.cum ſi. ¶ †Secundum dubium eſt:
quia hęres inſtitutus in re certa habetur loco lega
tarij,vt not.plenè in dicta.l.quoties. vnde poſſet
dubitari an portione dictarum filiarum quæ de-
ceſſerunt in vita dicti teſtatoris aliud accreſcat di
ctę dominæ Franciſcæ.¶ Sed indubitanter dicẽ-
dum eſt quòd portio dictarum filiarum, quæ de-
ceſſerũt accreſcat dictæ dominæ Margaretæ,quę
erat dictis deſcẽdentibus cõiuncta re & verbis,vt
probatur in.c.ex tenore.de teſt.et probatur.ff.de
hæredi.inſtit.l.hæredes.§.in partib⁹.& de leg.iij.
8 l.re coniuncti.C.de ca.tol.l.j.§.his ita.†Nam veni
entibus diuerſo genere aliâs diuerſo iure,& nõ eo
dem,non competit ius accreſcendi vt.l. cum pa-
terno.ff.de bo.poſſ.ti.generali. ergo dicta domi-
na Franciſca,tanquam omnino diſiuncta , omni-
9 no eſt repellenda,vt dictis iuribus.¶ †Tertiò po
teſt dubitari, quia ſtatutum communis Tuderti
poſitum ſub rub.quòd filiæ &c.in ipſa parte ſui
repellit mulieres tales ſuccedere ab inteſta.Sed in
caſu propoſito nec Thebalducius auus nec Ray-
nutius deceſſerunt inteſtati:ſed condito teſtamẽ-
to:cum dictus Thebalducius dicto ſuo filio fecit
teſtamentum faciendo ſubſtitutionem pupillarẽ.
Secundò pars dicti ſtatuti quæ loquitur deſcen-
dentibus cõdito teſtamento repellit iſtas mulie-
res,ita demũ ſi ſint dotatę à dictis perſonis:ſed iſta
domina Franciſca nõ fuit dotata à dicto Thebal-
ducio:ſed illa domina Franciſca iſtam dotem ma-
tris tanꝗ̃ hæres ſuæ matris habuit, et ex eius per-
ſona:licet dicta dos extra bona Thebaldutij exie
rit,vt.l.pater filiam. in prin.ff. ad legem falc.& .l.
mulier.§.cum proponereť.ad treb. & . l. iiij.§.ſed
vtrum.ff.de min. Cùm ergo nec ex prima nec ex
ſecunda parte ſtatuti excludatur: videtur ꝙ rema
net in diſpoſitione iuris communis , vt ſic poſsit

pleat uoluntatem nõ eſt in mora,& ſic nõ incidit in poenã. & vide Lud
ro.in conſi.ccccix.quo ad primũ, vbi cõſuluit ꝙ hæres no diciť priuatu
ſi non fecit intra tempus ſtatutũ.& computatur tempus à die ſcientię,&
hæreditatis aditæ,vel eſſet aliquo modo impeditus. Tho.

a ¶ Factũ tale proponiť.Iſtud cõſi.aliâs inci.quidã nomine Theobaldus.
aliâs viſo dicto te-
ſtamẽto ſuper pri-
mo.Tho.

b ¶ De pupillari.ad
de Bart. in. l.ij.ff.
de vul. et pu.& in
l.precib⁹.C.de im
pub.et ali.ſubſt.et
ibi ponit. d.Phili.
dec. in.iij.col. nu.
ix.vbi expreſſè al
le.cõſi.Bar.hic, vt
ponũt doct.in.c.ſi
pr̃.de teſ.ĩ.vj.Th.

c ¶ Cũ ergo ſubſti-
tuti .in varijs locis
ſparſa, multaq; ar-
gumenta pñt hic
adduci . maxíe cũ
aliâs do.Bal.cõſu-
lẽs in.l.cẽtur.tenue
rit ſubſtõnẽ dequa
ſup prío du.huius
cõſulta.fore fideic.
ĩterpretãdã fauo-
re matris:ꝗ aliâs eſ
ſet ſucceſſura . ita
aliâs cõſuluit Bal.
verũ qa hic tẽet ꝙ
ſit pu.directa.quę
opi.eſt cõis ꝑ gl. re
putatã ſingularẽ ĩ
§.qua rõne.inſt.de
pu.ſubſt.et ẽ caſus
ĩ.c. ſi pať.attẽta rõ
ne ſua , dũ diciť ꝙ
ſubſtõ ſemp in du
bio ĩterp̃tãda ẽ di
recta, dũmõ nõ re
pugnet cõdõni ꝑ-
ſonarũ.ita ẽt tenẽt
Imo.ſenior,et iuni
or.ĩ.d.l.cẽturio.et
d.l.p̃cib⁹. Imo.iu-
nior cõ.xij. et.xvj.
in nouiſsimo vol.
Pau.de ca. con.lx.
et cõ.cccxxxvij.et
ccclxiij. vbi repro
bat opi.Bart.ĩ.d.l.
cẽturio . ſup eo ꝙ
Bar. cõcludit ꝙ pa
ctũ factũ ſup hęre
ditate tertij viuen
tis et ignorãtis.vl-
tra loca vulgaria
videte Pau. de ca.
cõ.cccxj.Ber.Lan.

d ¶ Petitione legiti
mæ.Vide doc.ĩ.d.
l.precibus.et Pet.
de an.in cõ.cxxx.
inc.uiſo teſtõ p̃di-
cto.et Ale.in cõſi.
xlv.ĩ.j.vol.habita
ſup his de qbus.in
iij.col.et ſeq.Tho.

e ¶ Sed dubiũ.adde
Bar.in. l.fi.ĩ.iij.co.
ĩ ver. ſecũdo q̃ro.
C.de pac.et Bal.et
Mod.ibi.qb⁹ et p̃-
cipuè Ia.ĩ.ij.co.cui
adde .Bar ĩ iſto cõ.
Tho.Dip.

agi ad supplementum in bonis aui.si quid sibi de
est ad legitimam portionē.Super quo dubio ex
cludēdo,dicendū est dictā dominā Frācīscā plus
petere nō posse q̄ sit supra relictū:nā legitima est
tertia eius vel semis ei⁹,q habitura est ab intest.vt
in auт.de triē.& semis.circa prin.& de inoffi.test.
l.parentib⁹.ff.eo.l.papinianus.§.quarta.sed ista
domina Frācisca ab intest.nihil esset habitura:er
go agere non potest ad supplemētū legitimæ cū
eius legitima portio nulla sit in bonis dicti Ray-
nutij pupilli,nihil pōt petere,cū excludat à pu-
pillaribus substi.vt.d.l.papinia.§.sed nec impu-
beris.& dictum est supra contra matrem.

¶An & quādo vxor relinquitur domina & mas
saria debeat habere alimenta,& quomodo.

SVMMARIVM.

1 *Vxor si relinquitur domina,& massaria,debet tantummo-
do habere alimenta.*
2 *Vxor dicit domina uiuo uiro,uidelicet quod habeat quādam
præeminentiam,& non habet plenum dominium.*
3 *Legatum alimentorum,an comprehendat habitationem.*

¶CONSILIVM. IX.

SVper eo quod querit qd de-
beat habere domi-
na Altamanna vxor Thebaldučij de
ciuitate castelli vigore relicti sibi facti
à dicto Thebaldutio in suo testō,qui aliâs reliqt
a eam dominā & massa.[a] & alimē. sibi cōgruentia.
1 ¶†Circa q sciendū q dicta domina debet habe
b re vigore dictorū uerborū[b] alimēta tm̄, & hoc ex
c vigore cōsuetudinis[c].vt no.in.l.j.C.si secū.nu. mu
lier.&,hoc ēt patet ex vigore dictorū verborū do
2 minā & massariā,nā cū mulier†dicit domina vi-
uo uiro,vt.l.ij.ff.re.amo.q verbū nō intelligit q
habeat plenū dñium,cū vir sit domin⁹:sed q ha-
beat in domo quandā pręeminentiā,& honorem
cuius pręeminētię & honoris quo ad regimen vo
catur domina & massaria,& sic debēt intelligi di
cta verba apposita in dicto testō:ad quod facit.ff.
de pu.l.si cū exhibuisset.§.j.& q ibi no.p Iac.de
are.in.l.pronūciatio.§.j.de ver.signi.& quod ibi
no.per Iac.de are.hoc tenet Spe.in ti.qui filij sint
legi.§.j.versi.quid si quis ita.Nō ergo debet habe
re aliquid ultra alimenta,sed illa debet habere ho
norificè vt domina.Dicimus etiā q cū habitatio
3 alia sit legata supradictę dominæ,q dicto†legato
alimentorum generaliter facto,habitatio alia nō
debeatur:vt in.l.alimenta.§.basilicę.de alimen.&
ciba.lega.&.l.vxorem.§.felicissimo.&.§.codicil
lis.de leg.iij.

¶Quis dicat de linea paterna,& qs de materna,
& qui dicant pximiores,& quorū cōsensus requi
rit in testō ex forma statuti.& si plures requirun-
tur ex linea paterna, vno tantum existente, sup-
pletur de linea materna, & de his omnibus, vide
hic plenissimè.

SVMMARIVM.

1 *Coniunctus ex linea materna & non paterna, dicitur qui
ex aliqua muliere sibi coniuncta,descendit.*
2 *Proximiores si plures sunt, potest eligere quem uult:& sic
est locus gratificationi.*
3 *Proximior dicitur aliquis, ex promißionibus,& persona
quæ deficit in una linea,suppletur in alia linea.*
4 *Argumentum de rebus ad personas,ualet.*
5 *Illa uerba,hæc est ultima uoluntas in codicillis apposita,an
uitient testamentum.*
6 *Copula posita inter cōpaßibilia debet resolui in disiunctiuā.*

¶CONSILIVM. X.

IN nomine domini
d [d] nostri Iesu Christi, Amen. Viso statu
to communis Tuderti posito sub rub.
qualiter mulieres contrahere possint,& viso testa
mento facto à domina Titia,testatrice prædicta,
cōsideratisq; personis superi⁹ in dictis cellulis de-
signatis,quæ testamēto cōsenserūt:dico testm̄ va-
lere & ēt factū fuisse legitimæ,tm̄ ad intelligentiā
ipsorū quę.s.sunt designata,pręmitto q omnes il
lę personæ qbus ī eorū cellula signū crucis positū
ē viuebāt,cæteri mortui erāt. Itē pręmittēdū ē q
e statutū reqrit[e] psentiā duorū cōsanguineorū[f] p-
f ximorū ex līea paterna,et si ex linea paterna nō ha
bēt:tūc ex linea materna:sed de iure,de linea ma-
terna cōiuncti dicunt q virilis sexus cognatiōe cō
1 iūcti sunt.†vnde ille q ex aliqua muliere mihi cō
sanguinea descēdit, nō est mihi cōiunct⁹ ex linea
paterna.sed ex linea materna:ex matre em̄ sua mi
hi consanguineus vulgariter dicitur,vt inst.de leg.
agna.tu.§.j.&.ff.eo.l.si naūt.Si igit bñ personas.s.
noīatas inspicim⁹, ista Titia testatrix solū habet
vnū cōsanguineū ex parte patris.s. Albertū gui-
salgoni.s. ex Barandello marito, dñæ Diamantis
auo dictæ titiæ,nec alium habet per lineā mascu-
linā ab vtraq; parte.Itē cū iste Barādellus (cōpu-
g tando gradū de iure canonico [g] secūdū q statutū
reqrit)cōsanguineus dictę titię in tertio gradu,&
qui distat à stipite eo gradu distat à quolibet eodē
gradu per aliā lineā descendentē.vt extra de con
san.& affi.c.q dilectio.&.c.fi.sed iste Albert⁹ dif-
fert à titia in tertio gradu.s. ab illo Barandello vi-
ro dominę Diamātis,vt ex inspectione.s.facta de
signata,designanter apparet:ergo eo gradu differt
à dña titia.ipsius ergo consensus,et pręsentia de-
bet primò reqri veluti eorū qui ex linea paterna
descendūt,omnes verò alij.s.designati,sunt coniū
cti ex linea materna si bene cellulę aduertant. nā
oēs illi qui descenderūt ex Frācisco filio Philippi
sunt attinentes huic titię ex linea materna. nam ti

a ¶Dñam & massariā.vide Bar.ī cōs.clxx.īci.Pe.masioli.& ī cōs.se.īci.Ni
cola⁹.& ibi dixi ī addi.& ī cōs.ccxliiij.fuit qdā de Asisi.ī vl.co.& Bar. ī
l.titia.§.fi.ff.de le.ij.& Ange.de are.ī tra.de tes.ī ver.itē reliqt.& Bal.in
cōs.ccccxv.ī.v.vo.& ī cōs.ccccix.ī.j.vo.īci.ista verba.& ī cōs.ccxij.titi⁹
& Pau.de ca.ī cōs.ccclxxxix.īci.q vxor.& ī cōs.cccxc.sup prio q̄sito.
& Alex.ī cōs.lvj.ī vj.col.ī.iij.vo. & ī cōs.lxvj.viso testō ī.iij.vol.& Ias.ī.l.
extraneū.& ibi in meis apost.de hęr.īsti.& vide Soc.in cōsil.lxiij.ī pe.col.
Io.vbi alr.istud cō sil.Bar.Tho.Dip.

b ¶Verborū. Qm̄ vulgaria sunt per trāseo,s; qd habe-
re debeat cū īstitutisunt ascēdētes testōris?vide Pet.de
anc.cōs.ccxxxviij Ang.cōsi.ccxlvij. Ber.Lan.

c ¶Vigore cōsuetudinis. Cōsuetudo approbata p Ita-
liā p doc.facit p di ctā cōsultationem clarā q extātib⁹ fi
lijs testōris,, vxor habeat tm̄ alimēta vt p eūdē Bart.ī.l.
titia.§.titia.ff.de lega.ij.gl.& doc.ī.l.ij.et aut.q locū.C.
si mulier secū.nu.p Bal.ī.l. cæterū.§.qd ergo.de vsu &
hab.p Hos.ī sum. ī ti.de pig.ver.qualiter.p Pau.de ca.
cōs.cx.et cōs.ccxj.&. ccclxxxix. qd aūt hēre dēat, qñ
sunt īstituti ascen dētes testōris.imo.ī.d.l.titia. dicit q
hēbit vsumfructū qa consuetudo. & d.aut.q locū. de-
clarauit hr̄e locū, qñ solū sunt īstituti filij.illa nō d; ex
tēdi ad alios casus cū sit cōtra ius cōe & cōtra vī uerbo-
rū testōris.l.ius singulare.ff.de leg.ij.c.cōstitutionē. de
reg.iur.ī. vj. & qa alijs nō est ita debita sicut descēdē
tib⁹ hæreditas.l.
scripto vñ liberi.ita cōsulēdo sub dubio tñ videt tenere Ang.cōs.ccxlvij.
incipien.ser Symō de regio in trāsuersalib⁹.aptè firmat q vsumfru.ha
bere debeat in allegato consi.& consi.cccxx.inci.maritus filiū nascitu-
rū.& ibi dicit q pluries ita cōsuluerūt.& videte.j.cōs.lv,vbi Bar.dicit q
institutis extraneis,debet habere integrum vsumfructum. Berñ.Land.

d ¶Dñi.aliâs incip.statuto cōis Tuderti.& ita alleg.d.Maria soci.in cōsi.
ccv.in.j.vol.incip.dñs Frā.in.ij.col.Tho.Di.

e ¶Statutum requirit ad clariorem euidentiā eorum q̄ p dñm cōsulentē
superius scripta sunt,qui dicant proximiores,quorū cōsensus requirit
ex forma statuti,& etiam si statutum simpliciter diceret requiri consen
sum proximiorum,nō adiecto qualiter gradus cōputent,videt dicendū
secūdū cōem opinionē:q pter q̄ in matrimonijs, grad⁹ cōputent secūdū
ius ciuile:qa cōputatio q̄ ita fit,est vera cōputatio,qa fit p Arithmeticā q̄
est vera & naturalis:qa quot sunt personę,vna dēpta,tot sunt gradus.i.
tot gradibus procedet de vna ad aliā.ita no. Io.an.in addi.ad Specu.in
ti.de alle.& dispu.§.porrò.& Inn.in.c.fi.de cōsan.& affi.Bal.ī.l.fi. C.de
suc.edi.& in.c.j.de grad.suc.in feu.& in.c.de res.& in.c.postremò. de ap
pel.Pet.de Anch.consi.xlix.Pau.de cast.consi.lxvj.Circa aliam partem,
quòd si non sunt proximi ex linea paterna,quòd admittantur ex natu-
ra inhærendo.dico quòd idem tenuit ipse Bartol.in.l.stichum. de lega.j.
Bal.in.l.in copulandis.C.de imp.& in.l.j.C.vnde vir & vxor.Pañ.in. c.
opiniones. extrà de testib. facit ad hoc quod voluit Ang. cons.cclxiij.
incipien. statuto. Tudertino. & in consi. cliiij.in meo incipient. domina
Catharina.ī.vj. colum. circa mediū. Sed quid si stante statuto de quo su-
pra, quòd mulier teneatur requirere consensum proximiorum.an si re
quisiuerit consensum fœminarum sit satisfactum statuto? videtur dicē
dū quòd sic: quia in fauorabilibus, masculinum concipit fœmininum.
secundum Angelum quia ita consuluit consili.ccix. incipiē.in Dei no-
mine super pūcto dum tamen fœminæ sint maiores. xiij. annis, & ibi
ponit an bastardorum consensus sufficiat. & an masculinum comprehē-
dat fœminum, videte vltra loca vulgaria.textus in.l.si quis ita.ff. de testa
men.tut.& in.leg.vnica.cum glossa.et Angelus.C. de rapt.virg.gloss.in
capitulo generali. de electio.in. vj. et in clemētina prima de priuilegijs.
Pañ.in.c.fi.de Symo.Imo. in clemētina prima de rescriptis. et quid at
tendendum sit qñ materia congruit tam masculo q̄ fœminę,videte Ang.
post Bart. in leg.j.ff.de pecul.qui allegat textus in lege lucius.§.quęsitum.ff.de legatis tertio. & in leg.finali.C.de verborum
significatione.et supradicta videntur facere contra Baldum in lege scri
pturas.C. qui po.in pigno.de illa quęstione si reperitur subscriptio triū
virorum,an verificetur in fœmina.nec obstat dicta.l.quia loquitur in cō
denda.l.q est iuris communis.ad q fœminę non admittuntur.vide etiā
Bal.consi.cclxj.Bernar.Land.

f ¶Consanguineorum proximorum. Quid si statutum simpliciter dice-
ret mulierem non posse contrahere sine pręsentia consanguineorum,an
requiratur quòd sint proximiores?Ang.tenet quòd sic,in consi.clxx.in-
cipit,reuocatur in dubium.& vide Iaso.in.l.j.in fin.C.vnde vir & vxor.
Tho.diplo.

g ¶Gradum de iure can. Aduerte q statutū requirit in isto casu Bart.gra-
dum computandū de iure.can.sed si statutū nō expressisset: debet cōpu
tari secūdum ius ciuile,secūdū Bar.in.l.fi.ff.de gradi.& in cons.xv.ij.vo.
quęritur.vnde gradus.de quo meminit Ale.in.l.fi.in vlt.co.C.de succes-
so.edic.& dixi in additionibus meis. Tho.Dipl.

a ¶ Ex linea materna proximiores. Vide Oldr. in cōſi. clij. incip. videtur ꝙ filius. & Maria. Sozi. in cōſi xxv. in. j. volu. inci. do. Franciſcus. in. ij. col. an autem valeat ſtatutum, ꝙ mulier nō poſsit teſtari ſine conſenſu mariti? vide Alex. in. l. j. in. ij. col. & ibi ſcripſi ī apoſtillis. C. vnde vir & vxor. Thomas Diplouatatius.

tia eis attinet ex pſona dictę Diamātis auię & ſic
ex fœmina. In ſubſidiū ergo eſt deueniendū ad
cōſanguineos ex linea materna, cū ex linea pater
na vnus tm̄ ſubſit, vt dictum eſt. videamus ergo
vtrū illi q̄ cōſenſerūt fuerīt proximiores ex linea
materna. tn̄ vſq; ad certū gradū, & certè Agnolu
tius ille q̄ cōſenſit teſtamēto erat conſanguineus
dictæ titiæ in ſecūdo gradu, q̄a toto gradu diſtat
ipſe ab Agnolutio patre dictę Titiæ, ergo &c. ſe
cūdū dictā regulā iuris canonici. Et ſi dicas qua
re nō fuit vocatus Cyolus filius eius q̄ fuit frater
matris Titiæ, cū ipſe ſimiliter ſit in ſecūdo gradu
ſcđm p̄dictā regulā. Rn̄. verū eſt ꝙ dicti Agnolu
tius & Cyolus ſunt eidē Titiæ attinētes in ſecun
do gradu pari, de iure canonico, tn̄ de iure ciuili
ipſe Agnolutius eſt in tertio gradu: quia filius ſo
roris eſt, vt inſti. de gradi. §. tertio gradu. verſi. ex
trāſuerſo. dictus verò Cyolus de iure ciuili eſt in
ſecūdo gradu: q̄a natus ex fratre & ſorore, vt in
ſti. de gradi. §. quarto gradu. ver. ex tranſuerſo in
fi. licet ergo aliquo reſpectu ſint pares cum in ali
quo vnus præcedit aliū, & ſic eſt prȩferēdus, vt
in aut. de cōſan. & vte. l. vl. C. cōia de ſucceſ. aut.
itaq;. & cū plures ſunt eiuſdē gradus loc⁹ eſt gra
tificationi, vt. l. pater filiū. ff. ad. l. fal. & ad ſyl. l. ſi
quis in graui. §. ſi cū oēs. C. de ſec. nup. l. fœminę.
¶ Potuit ergo eligere cui magis ītererat: quia ad
eum veniſſet ſucceſsio ab inteſt. potius q̄ ad di
ctum Cyolum, cum ſit in proximiori gradu de
iure ciuili, vt. C. de leg. hȩre. aut. poſt fratres. dicti
verò filij Andreoli ignardoli nō debuerunt voca
ri: quia erant in tertio gradu per lineam fœmini
nam, vt patet ex ea inſpectione, & ſic dictus A
gnolucius q̄ erat in primo gradu erat proximior:
dictus verò Effroducius erat in tertio gradu ad
dictam titiam, quia à toto gradu diſtat à ſtipite:
nec fuit neceſſe requiri, ſed fuit requiſitus ad a
būdantem cautelam: quia numerus duorum, fuit
perfectus prout ſtatutum requirit. ¶ Sed ex prȩ
dictis ſurgit vnum dubium: quia ſtatutum dicit,
ſi ex linea paterna non habentur &c. ſed hic non
habuit duos ex linea paterna: ergo videtur ꝙ de
beret habere duos ex linea materna proximio
a res[a]. hic verò non habuit proximiores †: quia di
2 ctus Cyolus eſt proximior q̄ Effroducius de iu
3 re ca. quare videt̃ ſtatuto non eſſe ſatisfactū. † Ad
quod rn̄deo ꝙ p regulā quæ eſt, ꝙ illa pluralitas
perſonarū reſoluat̃ in ſingularitatem. vt. ſ. l. falſa.
in fi. ff. de condi. & demon. & de leg. iij. l. qui con
cubinā. §. ſtichū. cū ergo ſtatutū dicit. ſi verò non
habuit ipſos &c. debet ītelligi ipſos. i. aliquos ex
eis, vt ſic perſona quȩ deficit in linea, ſuppleatur
in linea ex conſanguineis per lineam fœmininā.
¶ Et ꝙ hæc fuerit mens ſtatuti colligitur ex prȩ
cedentibus & ſequentibus, vbi dicit ꝙ aliquem
ex eis &c. arg. de leg. j. l. ſi ſeruus pluriū. §. fi. & l.
q̄ filiabus. in prin. eo. ti. licet em̄ eſſe debeant duo
proximiores ex linea paterna: tn̄ vnus ēt debet
eſſe, ſi plures nō eſſent, vel ſi plures nō habeant̃,
vt in aut. de ali. §. quod aūt. ibi qui in vno. ſi vnū
ſolū ciuitas habeat &c. facit. ff. vi bon. rapt. l. ij. §.
hoīes. de li. ho. exh. l. iij. §. hæc verba. de neg. geſt.
4 l. ait prætor. §. negotium. ¶ † Præterea hoc pro
batur ar. de rebus ad perſonas: quia licitū eſt tale,
vt ar. l. qui plures. de vul. & pupil. & iuncta. l. mi
les ita. §. & quod dicimus. ff. de mi. teſt. ſed ego vi
deo in rebus, quādoq;, in defectū vnius deuenitur
ad aliū intantū inquantū in primo eſt defectus: vt
ſi in totū, in totum. ſi in partē, etiā in partē, vt. C.
de duo. re. aut. hoc ita. C. de fideicō. aut. prȩſentia.
ſi cer. peta. l. fi. de verb. obli. l. decē. cū ſi. ita in pro
poſito ex defectu coniunctorū, ex linea paterna
deuenitur ad lineam maternā, & debet intelligi ſi
ſit defectus in totū, vt quia nullus ſit, in totū, deue
nitur ad lineā maternā. ſi in parte, quia vnus tan
tum ſit & alius deficiat: tūc deuenitur ad lineā ma
ternam. & ita fuit hic factū, & fuit hic ſatiſfactum
5 ſtatuto. ¶ † Secundò ſuper dicto teſtamēto dubi
tatur, quia teſtator dixit ꝙ hæc fuit ſua vltima vo
luntas, vtrum per hoc teſtamētū vitiet̃? & dico ꝙ
non, ſed hæres inſtitutus debet eligere de iure di
recto vel iure fideicom. vtrū ex codicillis habere
velit, vt. C. de codicil. l. fi. & illa verba etiā ſi eſſent
b copulatiuè poſita debent reſolui in diſiunctiuā,[b]
6 vel quia quando † copula cadit inter cōpaſsibilia
eſt diſiunctiua, vt. l. ſi titio fundus. ff. de vſu. leg. &
no. per Cy. in. d. l. fi. C. de codicil. Bar.

¶ Si ſtatutum excludit filiā ab hæreditate viuente filio, an poſsit dicere teſtamentū nullū mortuo fratre. vel melius, nunquid filia dotata prȩterita à patre qui filium maſculum inſtiutit, qui filius ſuperuixit nulla queſtione mota per filiā dotatā, demum poſt mortem filia vult dicere teſtamentum nullū ratione prȩteritionis: maximè attentis verbis ſtatuti dicentis, ꝙ filia dotata non poſsit venire nec reuerti ad bona dotantis, vel deſcendentiū ab eiſdem, donec ſuperuixerit maſculus.

SVMMARIVM.

1 *Prohibita ad tempus, poſt tempus uidentur eſſe permiſſa.*
2 *Teſtamentum nullum dicere non poteſt, qui tempore teſtamenti non debebat hæres de neceßitate inſtitui.*
3 *Ex teſtamento quod ſperatur rumpi ex cauſa præteritionis non poteſt adiri hæreditas neque ſuus inſtitui.*
4 *Poſthumus præteritus qui eſt apud hoſtes, non poteſt dicere teſtamentum nullum, quouſq; apud hoſtes exiſtat, tamen reuerſus rumpit retro.*
5 *Quando poteſt quis uenire per contratabulas, non admittitur quis ſecundum tabulas.*

¶ CONSILIVM. XI.

c PRoponitur[c] quod pater filiā dotatam prȩterijt, & filiū inſtituit mortuo patre. ſuperuixit filius qui bona paterna poſſedit: deinde deceſsit filius prȩdictus ſine filijs: nūquid. d. filia prȩterita dicit teſtamentū nullū? Quęrit̃ an. d. teſtamētū ſit nullū hodie, ita ꝙ nō retrotrahatur: & ſic viuo filio teſtamentū valuerit, an verò hodie appareat teſtamentū retro nullum fuiſſe. conſideratis verb. ſtatuti dicentis, ꝙ filia dotata nō poſsit venire ſiue reuerti ad bona dotātis, vel deſcendentium ab eiſdē, donec ſuperuixerit. Circa quod dicendū eſt dictū teſtamentū nūc nullū eſſe & retro nullū fuiſſe apparere. quod probat̃ rationibus. & etiam caſibus ſimilibus & rationibus. Primò ſic: certum eſt ꝙ iſta filia dotata præterita pōt hodie dicere nullū. & hoc voluit ſtatutum q̄ ſolū voluit

b ¶ In diſiunctiuā. Vide plenè p Iaſo. & ibi ſcripſi in additio. in. l. j. ī. v. colum. ff. de iuſti. & iure. Tho.

c ¶ Proponit̃. Iſtud conſil. aliâs īcipit in nomine domini amē, factum tale eſſe proponit̃, aliâs inci. pater filiū & filiā. aliâs q̄dā pater. & ita alle. Alexā. in. l. ſi q̄s poſthu. §. ſi filius. in. j. col. ff. de libe. & poſth. & in cōſi. xliij. ī. ij. vo. cōſideratis his. in. iij. col. & adde ꝙ ī li. antiquo cōſi. Bar. inuenit̃ q̄dā additio. d. Frā. de albergo. de Are. q̄ cōtra opi. Bart. cōſuluit & arguit ꝙ nō vr̄bōa nec vera opi. Bar. q̄a p aduerbia donec, & quouſq; & q̄diu, nō īportat̃ ſenſ⁹ ſuſpēſiu⁹ ſtat⁹ rei, ſed ſtatus pn̄s: ſed pōit̃ in ſuſpēſo reſpectu tēporis futuri, pmanētia ſeu pſeueratio. nō vt ī euenīte finitiuo īportet̃ ſenſ⁹ trahēs retro finitionē, phibitionis, vel filię habilitatē, nec hic eſt inuenire aliquā cām fictiōis trāſlatiuę: igit̃ ex his verbis īportat̃ poti⁹ effectus ſitis reſtōni, quaſi hodie pōat̃ ī ſtatu habilitatis ſuccedēdi, q̄ ſimilis fictionis: igit̃ intelligitur ſi ius ſucceſsionis non p̄occupet̃ ab alio, non īpedito, maximè veniente ex teſtamēto, vt. l. quādiu de acq. hȩre. & de hoc clari⁹ īfra. ſecus eſt ſi ſtatutū dicat, filię fœmīæ nō poſſūt ſuccedere extantibus maſculis, vel ſi extāt maſculi: quia iſta verba faciunt conditionem momentaneam, quoniam ſufficit ſemel exiſtere ad perpetuam excluſionē filiæ: quia eius euentus, diſpoſitionem excluſiuā purificat, vt. l. hȩc cōditio. de cōdi. & demō. ſed vbi ponit̃ in diſpoſitione, aduerbium tpis donec, & quouſq; &c. tūc iſta verba faciunt conditionē ſubſtantiuam quandam durare, vſq; ad mortem filij ad perpetuam excluſionē filij. ſi igitur deficere cōtingit, anteq̄ filia moriatur, inuenit ſe hodie non eſſe, & nunq̄ fuiſſe excluſam in hunc euētū: neceſſe eſt ergo dicere, hanc cōditionem retrotrahi: quia extitit caſus in quē non inuenitur filia excluſa. & licet iſta non videantur aduerbia importantia ſuſpenſionē de præſenti, ſed dilationē tantū, & per cōſequēs non trahuntur ad aliq̄d retro, quia reddūt diſpoſitionē excluſiuam purā de prȩſenti, abſq; eo ꝙ ſtatus diſpoſitionis ponatur in ſuſpeſo reſpectu futuri tēporis: q̄a importat præfinitionē tēporis ſub incertitudine quado, & per cōſequēs an, q̄a ſi filius prædecedit nō excludit. amplius pro tanto dicit̃ excluſionem in ſuſpēſo ponere, reſpectu tamen futuri tēporis & euentus, nō reſpectu prȩſentis: quicq̄d de euentu contingat, niſi reſpectu fictionis. l. hȩres quādoq;. de acq. hȩre. ſed huiuſmodi fictio nō reddit cauſam p̄teritionis habilē ad rumpendum, vt. l. poſthumorum. & hac rōne diligenter attēdi videt̃, determinatio Barto. non eſſe tuta: q̄a p iſta aduerbia, importat̃ puritas diſpoſitionis excluſiuæ ſecūdū tēpus mortis teſtatoris, & nō ponit̃ in ſuſpēſo excluſio huius tpis, ſed excluſio tpis futuri: igit̃ ibi filia potuit prȩteriri: q̄a tempore mortis, no poterat ſuccedere: nec poſtea niſi filio deducto de medio, nec tunc ius eius p aliquē iſtorū verborum ſenſum retro trahat̃. ex quo ſequitur ꝙ p iſta verba potius importet̃ ius reſtitutioni ſimile: q̄ fictioni, & p cōſequēs ꝙ teſtamētū nō rūpat̃ eo ꝙ filius poſsit ex teſtamento hȩres exiſtere: & p iſtum, excluſio filię propter exiſtentiā filij pōt pꝑpetuari. ff. de acq. hȩr. l. quādiu. q̄a p hȩc verba filia nō intelligit̃ admitti poſt maſculū abſolutè. ſ. ſi p eos non p̄ueniat̃, & p̄occupet̃ ſucceſsio. hoc Frā. de albergo. tamen opi. Barto. in iſto cōſil. eſt cōmunis & approbata de qua etiā p Bart. ī. l. fi. ff. ad tertu. & ibi Alex. ī addi. & idē Alex. ī. l. ij. C. de lib. p̄te. & in. l. ſi q̄s poſthumos. §. ſi filiū. ī. j. col. ff. de liberis & poſthu. & in cōſi. xliij. in. ij. vol. cuius initiū eſt, cōſideratis his q̄ in. iij. col. & in cōſi. clxxxviij. in. vj. vol. incip. cōſideratis verbis. vbi allegat plures concordan. & Bar. Soci. in cōſi. xcij. incipit, circa primū in. x. col. in. j. vol. & in cōſi. cclxxiij. circa primū. in prin. in. j. col. in. ij. vo. & cōſuluit do. Ant. de carario ſolēnis doctor in cōſi. ccccccclj. cuius principiū eſt circa primū. in. ij. & iij. dubio, cuius originale penès me extat. & vide Bal. in cōſi. ccix. dn̄a. ī. ij. vol. & in cōſi. cclxxvj. ad cōſeruationē. ī eo. vo. ī fi. & in cōſi. lxxxviij. in. v. vo. antiquū ſtatutū. & Bar. ī cōſi. ccxxj. ī. ij. vol.

inci.do.Iaco.& ibi
plenè dixi ī addi.
Et adde ꝙ Bart.in
cōsi.xx.inci. factū
sic se habet.videt
cōtrariū dicere,ta-
men illud cōsil.nō
est Barto.sed illud
est Bar.vt ibi dixi,
& ponas hic.& vi
de Pet. de ancha.
cōsi.ccxxj.& Bal.
in consil.ccxvj.in
vj.volu.& Pau.de
ca.in cōsi.cclxviij.
Tho.Diplo.

a ¶Si quis instituit.
de hoc cōsi.memi-
nit Bar.in.l.j.in.ij.
col.in princi.ff.de
iure cod.& vide
eūdē Bar.in.l.si iu
re.in fin.in ver.&
idē si in secūdo te-
stamēto.ff.de lega.
iij.Tho.Diplo.

b ¶Si nō valet.vide
Alex.ī cōs.xxvj.ī
v.vol.ici.circa pri
mū.in pe.col.Th.

c ¶Ignoranti.Nota
ꝙ cōsuluit Bar.hic
ꝙ fideicōmissari⁹
nisi agnoscat fidei
cōmissum,trāsmit
tit ad hæredes.idē
tenent doc.in aut.
ex cā.C.de li.pte.
& vide plenè per
Alex.de imo.in.l.
filio. in.x. colū.in
ver.ī eadē ibi.ff.de
leg.iij.& ibi alleg.
Bart.ī isto cōsi.xij.
& vide Bar.ī cōsi.
seq.ī.viij.co.ī ver.
de qntorestat.Th.

d ¶Ex facto.Bar.in
l.si pater.C.de in-
stit.& sub.in ver.
vlterius oppono.
facit mentionē de
hoc cōsi.dū dicit,
ꝙ cū casus occur-
reret de facto. Et
idē dicit Bart.in.l.
suus quoq; .in.ij.
col.ff.de hære.in-
sti. Et de secundo
dubio an sit vera
opi.Bart.hic dico
ꝙ hec est cōis opi.
vt plenè ponit Ias.
in.d.l.si pater.in
xiij.colū.& seq.&
ibi ponit plures li
mitationes.& po-
nit etiā Ias.in.l.sci
mus.§.cū autē.C.
de inoff.test.& vl-
tra Ias.vide Bal.in
cōsi.lxxvij.ij.vol.
inci.punctus sup
quo.& Pe.Cor.in
d.l.si pater.in.v.
col.& seq.& ī cōs.
cxvj.ī.ij.vol.cui⁹
principiū est dif-
ficultas principa-
lis.in.viij.col.Th.

eam excludere à bonis quousq; masculus super-
1 uixerit,non sic eo mortuo ipsam admittit:†quia
prohibitum vsq; ad tēpus post tēpus videt per-
missum:& sunt iura vulgaria.l.Imperator.ī prin.
ff.de postu.&c.ergo &c.Si igitur ex dispositione
statuti admittitur hodie:ergo hodie pōt dici nul-
lum,nisi dicatur retro nullū fuisse.vt ostēdā,ergo
ex mente statuti est ꝙ fuit retro nullū.hoc sic pro
2 bo.¶†Ille preteritus pōt dicere testamētū nullū
qui tēpore mortis debebat necessariò institui, vt
l.si qs filio exhæredato.in princ.ff.de iniu.rup.&
irri.test.Si dicerē testamentum viuo filio esse ali-
quod,& filiā non fuisse necesse institui: ergo ho-
die,testamentū nō rumperet,vt.d.l.si quis filio ex
hæredato.cum ergo hodie filia dicat nullū de ne
cessitate,habet presupponere ꝙ hodie appareat
eam fuisse talis cōditionis ꝙ tēpore mortis debe-
bat institui.Præterea hoc apparet per gl.in.l.gal-
lus.&.§.qd si tantū.ff.de lib.& posth.vbi si filius
deportatus post mortē patris restituat:tūc nō di-
cit testamentū nullū,nisi restituatur ex causa qua
retrotrahatur.vt ibi patet in fine gl.quæ incipit,
sup ver.ostendimus.aut ergo ista filia dotata post
mortē filij,fratrisq; sui incipit esse habilis ad succe
dendum ex causa quia testamentū nō retro tenue
rit,& non potest dicere nullū.aut ex causa quæ
retrotrahitur:& tunc constat ꝙ sic: quia apparet
testamentum retro fuisse nullum: & iste rationes
3 ad necessitatem cōcludunt.preterea† ex eo testa-
mento quòd speratur rumpi ex causa preteritio-
nis non pōt adiri hereditas,neq; suus hæres existe
re,vt.l.cùm quidā.§.ꝙ dicitur.de acquirēda here
ditate.Sed istud est huiusmodi: quia si contingat
filium decedere sine filijs,superstite filia preteri-
ta:testamentū illud rumpitur.ergo filius ex testa-
mento non potuit esse hæres. Ergo concluditur,
quòd dictū testamentū fuit nullū,saltem ex eo ꝙ
ex dicto testamento non fuit adita hæreditas &c.
4 nec suus heres extitit.¶†Secūdò predicta probā
tur per casus similes.Primò de filio præterito qui
non potest dicere nullū quousq; est apud hostes:
tamen reuersus rumpit retro iure postliminij.sed
casus noster est de his qui retrotrahunt, vt.s̃.dictū
est:ergo.&c.Videt tamen in his terminis expres-
sum.ff.de bo.pos.secundū tab.l.equissimum.§.ex
5 pectandi.ergo &c.vbi dicit ꝙ†q̃diu superest ali-
quis qui possit venire per cōtratabu.si sunt exclu
si morte vel alio modo,certè tūc instituti veniunt
per secund.tabu.sicut dicit hic statutum ꝙ q̃diu
superest masculus non veniat fœmina.Modo po-
ne ꝙ illi qui possent venire per cōtralabu.sunt ex
clusi morte,vel alio modo:certè tunc instituti ve-
niunt per secund.tab.nō ꝙ extunc cōfirmetur te-
stamentum:sed tamē ex eo ꝙ retro valuerit testa-
mentum,licet venire nō potuerit.Ita hic debet ex
pressè venire quasi retro fuerit nullum testamen-
tum:ideo quasi hodie annulletur,& illa significa-
tio verborum hoc importat,vt ibi patet.Bart.

¶Quando hæreditas transmittit ab ignorāte vel
ne,& qd in legato,& quid de clausula codicillari.

SVMMARIVM.

1 *Hereditas non queritur heredi ipso iure.sed sub tacita con ditione si uoluerit,& sic ignoranti non quæritur.*
2 *Legatum queritur ignoranti.*
3 *Fideicommissum,non transmittitur ignoranti.*
4 *Clausula codicillaris quid operatur, & an possint detrahi duæ quartæ.*

¶CONSILIVM. XII.

a SI quis instituitur [a]
heres, institutio nō quæritur ei ipso iu
re.sed sub quadā tacita cōditione si vo
1 luerit†adeò ꝙ decedens ignorans nō transmittit
ad hæredē:quia hæreditas nō adita,nō transmitti
tur &c.vt.C.de iure delibe.l.quoniā. &.l.si quis
in graui.§.eleganter.&.l.si quis primo.ad syl.l.j.§.
2 in nouissimo.C.de cadu.tol.¶†Sed in legato se-
cus:quia queritur ignoranti & ignorans transmittit,vt.l.seruum filij.§.si
quis rem.&.l.si fundū.§.si titius.de lega.j.l. cùm pater.§.surdo & muto
&.§.furioso.de leg.ij.Modò pone ꝙ testator hæredē instituit,& dixit:si
b non valet [b] iure testamēti,valeat iure codicillorū &c.Pone ꝙ testamentū
reducitur ad causam intestati,& sic existit,& valet vt fideicōmissum,vt
l.codicillis.§.fi.de lega.ij.&.l.ex testamēto.C.de fideicom.l.qui autē.ff.
si quis omis.causa testa.Dico ꝙ istud fideicōmissum,quod est restituen-
3 dum per veniente ab inte.hæredi scripto†nō acquiritur ignorāti: [c] & sic
c nisi agnoscat decedens nō transmittet.hoc vult tex.no.in.l.quærebatur.
ff.de mi.tes.ibi,vim prioris testamenti in causam fideicōmissi esse cōuer-
4 sam &c.est alius effectus.s.propter detractionē†duarū quartarum,quas
detrahet rogatus de restituendo sub cōditione,quas non detrahit roga-
tus de restituen.purè,secūdum opi.gl.in.d.§.sed nec impube.in.l.papi.
ff.de inoffi.test.cum si.de quo dixi in.l.j.de iure cod.Bar.

¶An filius institutus hæres sub cōditione potestatiua,vel casuali sit pre
teritus,vt possit dicere testamentū nullum?Item an filius institutus sub
conditione potestatiua vel casuali,dicatur grauatus in legitima.Itē quid
operetur preteritio filiorū ad annullationē testamenti.Itē quæ substitu
tiones dicantur directe vel oblique.Item an aut.ex causa.habeat locū in
præteritione posthumi,& in preteritioue paterna,& an legata filio pre
terito maneant firma vel ne.Item an substitutio ficeicō. in legitima filij
facta,sit nulla,vel ne.Item an fideicō.restans in vita defuncti, transmitta
tur si non fuit agnitum,& an iuri immiscendi præscribatur.

SVMMARIVM.

1 *Conditiones casuales & mistæ,que dicantur.*
2 *Nubere & matrimonium ingredi cum effectu,idem est quod confiteri.*
3 *Institutio in potestate constituto,an habeat reddere institutionem nullam.*
4 *Preteritio filij de iure ciuili,an reddat testamentum nullum. & quid de iure pretorio?*
5 *Bonorum possessio non agnita,non transmittitur.*
6 *Testamento nullo ex preteritione,an substitutiones directe sint nulle?*
7 *Substitutiones directe & oblique que dicantur?*
8 *Verbum succedo,absque aliqua adiectione,significat substitutionem.*
9 *Reseruatio facta à testatore,an designet fideicommissariam substitutionem.*
10 *Authentica,ex causa.C.de libe.prete.an habeat locum in preteritione posthumi.*
11 *Authentica,ex causa an loquatur de preteritione paterna.*
12 *Per authenticam,ex causa.an confirmentur relicta à preterito.*
13 *Substitutio fideicommissa.an teneat in legitima filiorum.*
14 *Filius filij fratris,an succedat amite in genere insimul cum sorore amite.*
15 *Fideicommissum non agnitum nec restitutum,an transmittatur ad hæredes?*
16 *Ius adeundi hereditatem,an possit prescribi,& an requiratur aditio in suis.*
17 *Soror habitando cum fratre in bonis paternis, non excluditur prescriptione petendi hereditatem paternam.*

¶CONSILIVM. XIII.

d EX facto [d] proposito plura du-
bia oriuntur. ¶Primū vtrum testamentū Hugolini prædi-
cti,sit aliquod de iure quo ad hæredē institutū necne.¶Secū
dum,vtrum substitutiones factæ sint directæ vel obliquæ, vt sciatur an
preteritio filiarū eas reddat inualidas necne.¶Tertiò quid si sit nullū te
stamentum præfatū quò ad heredis institutionē,vtrū quo ad alia in eo re
licta sit aliquod necne.¶Quartò vtrū ad successionē ab inte.predictarū
Trude vel Serince,& Cyole quæ mortue fuerunt ante dictū Matheolū
veniant solū Decutia prædicta.an verò simul veniant cū ea nepotes di-
cti Matheoli,cū non appareat ex predictis quod Matheolus nec predi
cti sui filij hereditatē predictarū dominarū adierūt:& quedā alia dubia
ex his procedunt vt inferius exprimetur.¶Circa primū dubium consi
dero tria.¶Primum vtrū cōditiones descripte predictis filiabus fuerint
1 potestati,necne,vt per hoc videantur preterite necne.¶†Secundò an.l.
quoniam in prioribus.C.de inoffi.test.vel eius effectus locū habeat in fi-
lijs sub casuali vel mista conditione institutis.¶Tertiò,quid operet pre
teritio filiorum suorū ad annullationē testamenti paterni. ¶De primo
videntur tūc cōditiones fuisse non potestatiue,sed miste, saltē in perso-
na earum que nō erāt adulte tempore testamenti. ¶Ratio huius est(vt
fuit prudenter tactū per allegantē)quia nubere & monasterium ingre-
di cum effectu,idē est quod profiteri,vt no.in aut.ingres.de sacro.sanct.
2 eccle.†& hec omnia expectāt,& requirunt puber.insti.de nup.in prin.
de condi.& demon.l.hæc cōditio.Sed impuberi est casuale ad puberta-
tem peruenire.vt patet ex sensu.ergo ipsa cōditio pro parte à casu pen-
det.hoc probat.l.vinum.ff.si cer.peta.subarguendo de loco ad tēpus,vt
illud operetur temporis protensio, quod loci longinquitas.nō obst.ad
hoc.l.j.de insti.& sub.&.l.in testamento.de cōdi.& demon.que in cōtra-
rium allegatur per allegantes:quia ibi nō habetur quòd conditio fuerit
potestatiua. Nec ob.quod ibi nō dicitur ꝙ ipsa conditio adiecta filio,
habet vitiare testamentum. imò magis oppositum. quia instituebat
auum paternum, cuius præteritio pro exhæredatione est. vnde & si
casualis fuisset,non habuisset irritare testamentum.& ex hoc est quòd
conditio

conditio veluti difficilis iudicatur, & ea etiam viuo testatore, impleri potest, vt. l. hæc conditio. de conditio. & demonstra. & ex hoc est. s. quia de facili & communiter contingit, ꝙ conditio quæ potest impleri iudicatur potestatiua in. l. suus quoq;. §. primo. & quod ibi no. de hæredi. insti.

3 ¶ †De secundo[a] dubio. s. vtrum casualis vel mixta adiecta institutioni factæ de filio instituto in potestate constituto, habeat institutionem reddere nullã: an verò remoueatur à iure per. l. quoniam in prioribus. C. de inoffic. testa. & per. l. scimus. §. cum autem. eod. titu. quæ adhuc magis videtur vrgere. Omissis quæ adhuc dici possent gratia breuitatis, videtur testamentum nullum reddi ex tali cõditione adiecta, quia suus est præteritus cùm non sit in casum contrarium exhæredatus, & hoc probat. l. si pater. de instit. & substi. allega. * ¶ Nec obst. l. quoniam. quia ibi loquitur cùm testamentum de iure ciuili tenuit, puta ꝙ filius est exhæredatus vel pro exhæredato habitus & aliquid est sibi sub conditione vel modo relictum, vel vbi fuit sub conditione potestatiua institutus: & hoc ibi probat litera in princip. & circa fin. ibi dum dicit eorum iura qui ad memoratam accusationem vocabantur. ¶ Patet ergo, ꝙ illa lex prouidet vbi filius poterat testamẽtum expugnare: ergo in casu in quo testamentum de iure ciuili tenebat, valet: quia suus institutus erat sub potestatiua conditione. tamẽ in minori summa, quàm esset legitima sua, vel quia exhæredatus vel pro exhæredato habitus: quia si præteritus, à materna his proditum est remedium querelæ. vt institu. de inoffi. testa. in princi. & ibi no. Non ergo loquitur vbi testamentum esset nullũ ipso iure: quia eo casu non agitur querela. ¶ Sed restat respondere ad. l. scimus. §. cum autem. quia videtur loqui de casuali conditione, cum dicit de conditione mortis hæredis, fideicõmisso grauati, vt. l. j. §. j. ff. de conditio. & demonstra. & l. hæres meus. eod. titu. quia lex illa non prouidet circa nullitatem testamenti, sed contra querelam vel contratabu. cum refert se ad. l. quoniã in prioribus. præalleg. & tamen cùm pertractetur inofficiosi querela, princeps in nullitatibus ius innouat, vt. l. omnimodo. §. si verò. & l. quæ nuper. eodem titu. in fin. ¶ Item lex illa, est posita sub rubrica. de inoffi. testa. ergo debet intelligi cum filio exhæredato, datum erat fideicõmissum sub conditione, vel si præteritus fuit, debet intelligi ꝙ præteritus noluit fideicommissum, & sic approbat testamentum, quo casu tenet testamentum, saltem de iure prętorio, sed per contratabu. potuisset rescindi, vt. l. filio præterito. de iniust. test. remouet ergo illa lex conditionem relicto filio datam, ad consecutionem filius intendebat: non autem dicit ꝙ filius sub tali conditione institutus non possit dicere nullum, si ipse non dicit, nec nos dicere debemus maximè cum habeamus legem quæ disponit de nullitate, quæ non reperitur correcta: ergo & c. vt. l. pręcipimus. in fine. de appella. Item ibi non fuit filius institutus, sed extraneus: sed filio fuerunt fideicommissa, relicta sub die certa vel incerta: vnde non habent locum leges prohibentes filiam sub conditione instituti: ita ꝙ testamentum tenebat ipso iure & per querelam rescindebatur ꝙ remouetur. non ob. ꝙ illa iura sunt fauore tam patris quàm filiorum inducta: quia non propterea sequitur ꝙ loquantur de testamenti nullius corroboratione: satis est enim fauor parentum, si querelam vel cõtratabulas excludunt.

4 b ¶ †De tertio dubio huius primæ partis s. quid operetur præteritio filiorum[b] circa nullitatem testamenti prædicti videtur doctori. Modernis, ꝙ de iure ciuili nullum habeat reddere testamentum, sed de iure prętorio valeat si filiæ prædictę prętheritæ id tacitè vel expressè approbassent, & iste est eorum intellectus in. l. filio. de iniust. testa. ita probatur in. l. prima. ff. si tabu. te. nul. exta. no. de except. rei iudi. l. ij. facit ꝙ no. de bonorum possessione contratabu. l. tertia. & l. cum in secundo. in prin. ff. de iniust. testa. hoc tenent Moder. C. de nece. ser. hære. insti. l. ij. licet & aliter in. d. l. filio cõmuniter per gloss. dicatur, non ergo videtur secundum eos de iure ꝙ taciturnitas præteriti confirmet testamentũ sed eius voluntas tacita vel expressa, quo casu conualescat testamentum solum de iure prætorio non ciuili secundum omnes, vt est ostensum. per hoc est responsum ad oppositiones quæ fiebant de pręscriptione iuris dicendi nullum: verumtamen adhuc infertur præfatum Hugolinum esse intestatum: quia non confirmatur tale testamentum nisi de iure pretorio, vt ex eo & per illud possit peti bonorum possessio, vt not. de contratabu. l. ij. & d. l. cum in secundo. in princi. cui quidem iuri bonorum possess. petendi satis dudum videtur

5 esse præscriptum cum sit annale. ¶ †Item est cõsiderandum ꝙ bo. pos. non agnita non transmittitur. l. iij. §. acquirere. de bono. pos. & per ea quæ proponuntur non apparet ꝙ Matheolus agnouit eam, vnde ex persona Matheoli non competit eius hæredibus ius ad eam nec cõpetit eis ius ad eorum personas: quia per ea quæ proponuntur non apparet fuisse in rerum natura tempore vitę testatoris filios Nicolai & Tristani qui tunc erant & de quibus possit fieri excitatio. ergo nõ competit eis bo. pos. in bonis dicti defuncti, vt. l. j. §. si quis proximior. ff. vnde cogn. & posito ꝙ fuissent: tamen non obtinebant primum locum siue primũ gradũ. quia Matheolus eos pręcedebat: ergo bon. posses. non admittitur ex dicto testamẽto, si autẽ venient vt scripti ꝑ secundũ tab. & hoc nõ possunt: quia pręfertur eis persona parẽtis eorũ: quia tũc tenebant locũ primi hęredis. vt. l. j. de cõtratabu. ergo Hugolinus nullũ potest habere hęredẽ ex testamẽto, & ꝑ cõsequẽs omni iure est hodie intestatus. ¶ Ex pręmissis cõcluditur ad principale dubiũ dictum Hugolinum decessisse intestatum, ex pręteritione maximè Decutię filię posthumę. & Serincæ si erat minor, vt videtur inui neq; relictũ agnouerũt neq; aliter te-

6 stamentum approbauerunt. ¶ †Restat de secundo puncto videre, videlicet posito ꝙ dictũ testamẽtũ sit nullũ, quo ad institutionẽ vtrũ substitutiones in eo factę sint directæ necne. & hoc ideo: quia si essent directę idẽ iuris esset de eis ꝙ de institutis: quia & ipsę institutiones cõditionales sũt vt. l. in rõne. §. ij. ad. l. fal. & §. si filio, & qa ꝑteritio filiorũ hẽt ipsas substitutiões irritare, vt. ff. de lib. & posth. l. gall⁹. & ꝑ totũ. Et primò vr̃ ꝙ sint

7 directę: qa tũc substitutio est directa † qñ verba prolata nõ demõstrãt ministeriũ eius, cũ substitutio fieri denotat̃. sed in proposito nõ vr̃ ex verbis ministeriũ eorũ qb⁹ facta est substitutio: ergo videt̃ directa potius ꝙ̃ obliqua. pro hoc facit ꝙ diximus ꝙ dubia substitutio interpretat̃ directa, vt. C. de hær. insti. l. fi. & de vulg. & pup. l. verbis ciuilibus, in fi. gl. Ecõtra videt̃, ꝙ sit obliqua, maximè substitutio facta filiab⁹ ꝑdictis, de qua ptinet ad ꝑsens agere: qa illa quę facta fuit filijs aut fuit directa & fuit nulla rõne pteritionis, aut fuit obliqua, & nõ ptinet de ea quęrere: qa eius conditio nõ euenit. ¶ De prĩa ergo facta filiab⁹ vr̃ dici ꝙ videat̃ obliqua ꝑpter verbũ succedo in ea adiectũ ꝙ vr̃ verbũ cõe. Cõgruit enim oĩ successori tam singulari ꝙ̃ vniuersali, ac si verbo cõi adijciũtur ista verba, sine liberis & c. tũc secundũ cõem opi. ista videt̃ substitutio fideicõmissaria, vt probatur in. l. precibus. & l. centurio. ff. de vulga. &

8 pup. ista opi. approbatur per Modernos. ¶ †Itẽ verbum succedo, per se vr̃ importare aliquã substitutionẽ absq; aliqua adiectione, vt probat̃ in. c. Raynutius. & c. Raynal. extra de testa. & no. Io. an. in. c. j. de testa. li. vi. Item pro his facit q ibi est verbũ volo, quod verbũ secundũ quosdã doc. facit substitutionẽ obliquã. argu. l. omne verbũ. C.

9 cõia de leg. ¶ Itẽ hæc suadet vrgentius adiectio testatoris subiecta dictæ substitutioni, cum dicit saluo ꝙ dictæ suæ filiæ, & quęlibet earum possit disponere pro anima & corpore vsq; ad ꝙ̃titatẽ

a ¶ De secũdo. Circa superiorẽ cõsultationẽ, q vellet discutere vnãquãq; cõclusionem, satis cõmẽtariorũ op⁹ esset, ideo ad loca vbi illę subtilitates examinant̃, me remitto, solũ attigã secũdam cõclusionẽ in qua videt̃ ꝙ cõditio casualis & mista, opposita filio, reddat testm̃ nullũ: cuius cõtrariũ voluit i. l. si pater. C. de instit. & substi. & in. l. suus quoq;. ff. de cõdit. insti. & Sali. i. d. l. si pat̃. Ioã. de imo. in. d. l. suus quoq;. sed melius in. d. l. si. ff. de cõdi. insti. in. xij. col. in vers. circa casualẽ latissimè explicat articulũ. & tãdẽ tenet Cu. opi. Bart. quã tenet legendo. s. ꝙ testm̃ valet sed reijciat̃ cõditio ꝑ. l. scimus. §. cũ ãt. Pau. de ca. quem refert Alex. de imo. i. d. l. si pater. dicit tenẽdo opi. Bar. q. s. ꝙ nullus bñ rñdet ad. d. §. cũ ãt. & totus mũdus seruat suã opi. qa ꝑ suam opi. cõseruat̃ testm̃ ꝑ cõtrariam verò quã hic tenet subuertunt̃, & in dubio adherendũ est dispositioni, q̃ fauet testõ, vt no. i. l. si pars. ff. de ioffi. test. & in. c. fin. de re. iud. quã sequit̃ Ang. cõsi. xciij. in ci. viuianus de mõte, cõis tñ opi. est ꝙ subuertat̃ sicut hic ꝑ Bar. & ꝑ Bal. in. d. l. qm̃ in prioribus. & d. l. si pater. & in. d. l. fin. ꝑ Ang. & in. d. ll. & in cõsi. cxvij. inci. dña Catherina. q. Blasij, vbi non bñ rñdet ad. §. cũ aũt. qd dicẽdũ nescio: qa q haberet cõsulere in hac re, vel iudicare, graue onus sumeret, cum vtraq; ps sit bene munita. tñ Bar. hic tenet cũ cõi opi. cõsulẽdo, & etiam Ang. cõsulẽdo vr̃ adherere huic pti, & fortè si aliq q tenẽt cõtra Bar. in lect. vidissent hoc cõsi. si est Bart. vt credo, nõ ita dilatasset fimbrias cõtra cõem opi. dico quòd nõ memini nec vidisse, nec audiuisse ꝙ hoc cõsiliũ alleget aliqs. & pro superiori consultatione addite cõsi. liij. inci. facti narratio. circa medium. Ber. Land.

* ¶ Pro intel. l. qm̃ in prioribus. C. de inoffi. testa.

b ¶ Filiorum. Vide Bal. cõsi. xij. iij. li. incip. q dã. d. Matheus. Ang. consi. cxiiij. Ber. Land.

a ¶ Auť.ex causa.an
illa auť. habeat lo-
cum in præteritio
ne posthumi? po-
nit exemplũ Ias.in
d.auť.in.iiij.col.in
ver.secundum du
bium.& in ver.ter
tium dubium.vbi
ponit plures con-
cordantias, cui ad
de Bar.in isto con
sil.& Bar.in consi.
ccx.inci.in nomi-
ne omne illud. &
in cõsi.ccxxxv.in
cipi.Lapus, Tho.
b ¶ In tertio dubio,
Plenè ponit Iaso,
in.d.auť.ex causa.
in.vij.co.& Alex.
in.l.ita tamen . §.
quoties.in pe.col.
ff.ad tre. Tho.
c ¶ In legitima, Vi-
de Pau.de ca.cõsi.
cxxxiij.& est cõ-
munis opi.illa quã
hic tenet Bart.sed
si per statutũ sit au
cta legitima, an in
illo augmento, fi-
lius posſit graua-
ri, vide Cal.consi.
xxxij.de test.Ber,
Lanf.
d ¶ Quartus princi
palis, Vide Andr.
Barb. ĩ auť.cessan
te.C.de leg.hære.
ĩ addi. Bar, vbi fa
cit mentionem de
huiusmodi consi.
Bar.& vide Bart.
in cõsi.cvj.inci.fa-
ctũ proponiť sub
hac forma . Tho.
e ¶ Quintò. Vide
quę scripsi.s̃.in cõ
sil.præcedẽti.inci,
si quis instituať.&
Alex.de Imo.in.l.
cũ filio. in.x.colũ.
ff. de leg.j.versi.in
eadem,ibi,vbi all,
huiuscemodi cõsi,
Bart.hic, Tho.
f ¶ An ius agendi,
aliter inci.quæriť.
an iuri agendi,.&
adde ꝙ istud cõsi.
secundũ ordinem
perusinũ est in pri
ma parte iudicio-
rum,nu.xlv.& ibi
nõ est insertũ cõsi
lium Bal.sed in ter
tia parte de vlti-
mis voluntatibus
in cõsi.lxv.inci.in
Dei nomine amẽ.
factum super quo
quęritur.quod est
impressum in fin,
consilij.& est do-
mini Bal.de Peru
sio.Tho.

centum librarũ &c.quæ quidẽ ratio desinat testa-
torem sensisse fideicommissariã substitutionẽ: qa
in eũ tempus & casum videtur facta reseruatio:
quo casu facta erit ademptio & reseruatio.hęc cõ-
currunt tẽpore pubertatis : quia ante nõ põt quis
disponere de bonis suis , nec inter viuos , nec in
vlti.volun.ergo tempore pubertatis,sensisse vide
tur.&ꝑ consequẽs erit tempore testamenti magis
eis substitutio facta per verba directa,& per con-
sequens censenda est fideicommissaria,vt no.in.l,
verbis ciuilibus.de vulga.& pupil.& per hoc in
alijs puberibus quibus fuit vnà cum illis impube
ribus facta substitutio, vt.l.cẽquis.cũ si.C.de imp.
& alijs substi. ¶ Ex his concludimus, substitutio
nem prædictã videri potius obliquam q̃ directã,
non obstantibus dictis in cõtrariũ,quibus potest
de facili responderi, ex rationibus pro hac parte
factis. ¶ De tertio autem principali dubio,videre
restat.s.an fideicommissa prædicta vtilia sunt nec
ne.Hic est considerandũ primò vtrum authẽ.ex
a causa.[a] C.de libe.prete.habeat locum in pręteri-
tione posthumi.Secundò vtrum confirmentur re
licta quæ relicta sunt à pręterito. Tertiò vtrum fi-
lius potest substitui per fideicommissum in debi
ta iure naturæ. Quorum quidem vtrumq; est satis
10 dubitabile & in primo quidem dubio † licet varię
sint sententiæ glo.& etiam modernorũ probabi-
liter dici potest ꝙ.d.auť.non loquatur in pręteri-
tione posthumi. Et hoc probatur sic; ad quem ca-
sum nõ porriguntur verba legis nec ipsa lex por
rigitur .l.hos accusare.§. omnibus, de accu.&.l.j.
§.non autem.C.de cad.tol.sed verba dictæ auť.nõ
adaptantur ad pręteritionẽ posthumi:quia secun
dum communem intellectum,illa auť.intelligitur
de causa præteritionis omissa,ac illa nõ congruit.
Primò,quia illi non potuit causa inferri: ergo nec
admitti,ar.l.si quis in suo.§.legis.C.de inoffi.test.
Secundo probatur in eo casu quo testamentũ te-
net à principio quo ad hæredis institutionẽ,lega-
ta relicta in eo dependent ab illa institutione,etiã
eo casu,quo institutio à qua relicta dependent an-
nullatur: tunc in consequẽtia annullantur relicta
tanq̃ accessoria.& pro hoc.ff.de libe.& post.l.iij.
§.fi.ibi no.ꝙ si fit ibi pręteritio posthumo, testa-
mentum tenet à principio.ergo &c.Itẽ legũ cor-
rectio vitanda est.&.l.caueť ꝙ relicta huiusmodi,
sunt nulla vbi pręteritus est posthumus, vt.l.j.C.
de posthu.hære.insti.nec reperiť clarè & expres-
sè correcta:ergo &c.& in hac sententia sunt Dyn,
Odof.Mar.Sil.Iaco.but.Odof.& multi alij , licet
oppositum teneat quædã gl.& vltramon.& Cy.
in proposito autẽ themate pręterita fuit Decutia
posthuma, verũ quia non solũ posthuma,sed iam
nata fuit pręterita videlicet Serinca tũc impubes,
vt,s̃.est probatũ:ideo nõ est inhęrendũ huic ratio
ni; quia pręteritio personę natę à principio reddit
testamentũ nullũ,& in eius persona potuit testa-
mentum quo ad legata, & fideicommissa tenere.
11 ¶ † De secundo an auť.ex causa loquať de pręte-
ritione paterna, videť dicendũ licet variè sit tracta
tum per doc.ꝙ locũ habeat,& hæc opi.est cõmu-
nis circa quã amplius nõ insistimus; qa est cõmu-
12 nis & longũ esset discutere. ¶ † In tertio dubio[b]
b vtrum relicta à pręterito confirmenť ꝑ auť.ex cau
sa? visum est domino Dy.ꝙ nõ confirmenť, vt ipse
probat & no.in.l.ij.de leg.iij.secundum quã opi,
fideicommissa prædicta pręteritis filiabus data
videntur esse nulla,quod esset cõcedendum vltra
id quod habuisset de voluntate testatoris ,idest
vsq; ad summã eis relictam videtur fideicommis-
sum tenere per auť.ex causa.& cessat.l.ij.& etiam
13 ratio Dy. ¶ † In quarto dubio videlicet an substi
c tutio fideicõmissa.teneat in legitima[c] filiorũ nec-
ne, variauerũt gl.in.l.ex tribus.&.l.quoniã.C de
inoffi.test.sed Dy.ex longa disputatione determi
nauit ꝙ non tenet relictũ à filio,sed tenet relictũ à
succedentibus sibi ab intesta.vt scripsit in.l.iij.de
vul.& pup.& ibi plenè per eũ & ꝑ Cy.in.l.ex tri
bus. In proposito aũt, substitutio fuit simpliciter
facta, vnde ipse videť rogatus ad quẽ relatus fuit
sermo.& ideo iuxta præfatã cõsiderationẽ fideicõmissum factũ de dicta
legitima, est nullũ. ¶ Ex his cõcludimus ad hãc partem, fideicommissa
præfata valuisse & valere, in eo ꝙ relictum præfatũ præfatis Trudæ &
Cyolæ excesſit debitũ iure naturæ: sed si non accepit vltra legitimã, nõ
tenuit præfatũ fideicõ.& si pl⁹ acceperit, tenuit ĩ eo ꝙ excesſit legitimã
& non vltra.ergo ꝙ res remanet scrutanda: vtrum legitimam acceperit
ꝙ ex quantitate patrimonij dignoscitur : ꝙ secundũ numerũ liberorũ,
filij dicti testatoris debuerunt habere dimidiã, inspiciatur ergo vtrum
quilibet eorum habuit virilem semisſis necne,& secundum id iudicetur
14 per prædicta. ¶ † Quartus principalis[d] punctus est.s.vtrum ad succes-
d sionẽ Trudæ & Cyolæ & Seryncæ veniãt nepotes Mathei:& cõstitit
in hoc vtrũ Metheolus adierit hæreditatem , vel pro hærede se gesserit
sororum suarum,& si ipsi non gesserint se pro hæredibus: vtrũ filij Ma
theoli.s.Nicolaus & Christian⁹ se ꝑ hærede gesserint dictarũ amitarum
suarum,& si quid prędictorũ fuit, nunc indubitanter nepotes Metheo-
li prędicti dictarum dominarum præmortuarum pro dimidia sunt, vel
esse possunt hæredes, ex persona videlicet patris vel aui ipsorũ , sed si
Matheolus & filij sui nõ adierunt, nec pro hęrede gesserũt se dictarũ tru
dę,& Seryncę,& Cyolę mortuarum: tunc est quærẽdum vtrũ filius filij
fratris succedat amitę in genere insimul cum sorore amitæ, ꝙ quidẽ de
filio fratris nõ est dubiũ.per auť.cessante.de leg.hære.sed de nepote fra
tris non videtur.l.caueri.ꝙ succedit cum amita.& ideo videtur ꝙ salua
sit gradus pręrogatiua, vt in auť.post fratres.eo.tit.& propterea præfe-
15 ratur. ¶ † Quintò[e] restat videre de fideicommisso relicto dictis filiabus
e dicti testatoris, vtrũ præfati cõtrarij Nicolai & Christiani posſint illud
agnoscere,& ad id admitti,& dubiũ est in hoc ꝙ non fuit agnitũ nec re-
stitutum Matheolo fideicommissario, eo viuente,& ideo videtur ꝙ nõ
transmittat eum ad suum hæredem.vt not.in.l.filio.de lega.j.Sed verius
est ꝙ transmissum est ex quo dies eius excesſit in vita defuncti : licet nõ
fuerit sibi restitutũ.& ita probatur in.l.cogi.§.idem merian⁹.&.l.apud
iul.§.vtrum.§.ad trebel.& ibi no.probatur ꝙ no.in.l.cum filio.s̃.alleg.
vbi non ponitur vera opi.secundum Dyn.& alios modernos . ¶ De eo
autem ꝙ quæritur vtrum Decutia debeat habere aliquid de bonis ma-
ternis vltra legatum, non est dubium ꝙ debeat habere supplementum
vsq; ad debitum bonorum subsidium.vt.l.omnino.C.de inoffi.testa. &
in auť.vt cum de appel.cog.§.cæterum. ¶ Potest insuper dubitari vtrũ
Decutia quæ nõ proponitur hæreditatẽ patris adijsse expresſè hucusq;
à iure ipsius sit præscriptione exclusa,& in hoc põt dupliciter dubitari.
Primò an sit prescriptum ius adeundi hæreditatem. Secũdò vtrum ius
16 hæreditatis petẽdæ. ¶ † Et ad primum dico non esse p̃scriptũ ius adeũ
di hæreditatem: quia aditio non requiritur in suis,sed sufficit sola immi-
stio.est enim suus ipso iure hæres in sui commodũ, vt insti.de hære.quæ
ab intestato.§.sui.ff.de acquiren.hære.l.in suis.cum simi.vnde de iure ad
eundi non potest quærere: quia inhabitando paternam domum (vt ha
bitasse proponitur) videtur gerere pro hęrede, vt.l.j.C.de repu.hær.l.
17 pro hærede.§.j.ff.de acquiren.hære. ¶ † De secundo videlicet vtrum pe
titioni hæreditatis sit prescriptum, videtur dicendum ꝙ nõ, per ea quę
proponuntur: quia proponunt eam communiter stetisse cum fratre in
bonis paternis: nec proponitur fratrem solum possedisse & tenuisse to
tam hæreditatem; vnde sequitur ꝙ in quæstione præcedenti nõ currit
præscriptio,& ꝙ fratres post ipsam non excludit. Bartolus.

¶ An iuri agendi ad supplementum legitimæ præscribatur quinquen-
nio sicut iuri quærelandi.

SVMMARIVM.

1 *Iuri agendi ad supplementum, quinquennio præscribitur.*
2 *Ius agendi ad supplementum, succedit loco quærelæ.*
3 *Actio subrogata, est illius naturæ & uitæ cuius actio in eius locum subrogatur.*
4 *Ad supplementum legitimæ agitur actione personali.*

¶ CONSILIVM. XIIII.

f AN ius agendi[f] ad supplemen-
tum in legitima tollatur quinquennio? Ad hoc respondetur
ꝙ quinquennio ei præscribitur, si ille qui poterat petere fuit
1 negligens per quinquennium † à die aditæ hęreditatis.quod probatur
per casum.l.si quis filium.C.de inoffi.testa.secundò per casum.l.fin.C.
de inoffi.testa.sic inducendo. Quęrela inofficiosæ donationis habet locũ
siue aliquid sit relictum, siue nõ ei qui intentat quærelam . Et quando
aliquid est relictum, dicta quærela hoc operatur solum quod ei supple-
tur quod deest ad legitimam, vt no.in.l.j.C.de inoffi.do.habet ergo di-
cta quærela effectum iuris agendi ad supplementum dicto casu,& tamẽ
quinquẽnio finitur, vt.d.l.fi. Et sic est ibi casus, quod iuri agẽdi ad sup-
2 plemẽtũ præscribiť quinquẽnio. ¶ † Præterea.illud ius agẽdi ad supple
mentum, succedit in locum quærelæ, vt.l.omnimodo.C.de inoffi. testa.
sed actio subrogata est illius naturæ, & vitę, cuius actio in cuius locum
subrogatur secundum primordialem naturam, vt.l.prima.§.hæc actio.
ff.si quis testa.li.es.iuſ.& not.in.l.certi condictio.§.j.& in princi.l.in pri
3 ma gloss.no.ff.si certum peta. ¶ † Nec obstat, ꝙ ad supplementum legi
timæ agitur cõdictio.ex lege:& sic ex actione personali quę durat.xxx.
annis

a ¶Concludit ergo. Adde quod idē se quit Bart.in.d.l.si quis filiū.q tenet prout hic,tamē cō trariū tenent omēs doct.& Ange.in.l. papinianus.§.si cōditioni.in.ij.co. ff.de inof.test.vbi allegat consil.Bar. Et dicit quod con trarium cōsuluit, cū multis alijs do-ctorib9, & ista est cōmunis opi.vide plenè per Ias.in.l. si quis filium.in.ij. col.&in.l.cōditio. in prin.in.x.colū. ff.si cer.pet.cui ad de quod cōtrariū consuluit Bald.vt patet in fin.huius cōsilij.& quod cō trarium consuluit Pau.de ca.in cōsi. cxxiij.dubium de quibus.& Calde-ri.in consi.xvij.in tit.de teste.& Pet. cor.in cōsil.cxj.in ij.vol.inci. difficul tas.in fi.vbi alleg. plura doctorū cō-silia,& in cōsi.ccl-xv.in.iij.vol.inci. in hac videtur.in consil.cclxiiij.in hac consultatione in.j.vol.& ita etiā cōsuluit & repro-bat istā opi.Bart. Pet.de vbal.frater Bal.in consi.quod inci.viso præfato puncto.& Pet.de eubal.eius nepotē in.c.raynutius.in xxv.char.de test. & ad rationē quā facit Bart. hic re-sponde.quia tolli tur eius ratio p ea quæ no.idē Bar.in l.pater filiū.in re-peti.in.v.col.ff.de inoffi.test.in.ij.q. in fin.cōmunis er-go conclusio do-ctorum est, quòd ius agendi ad sup-plementum legiti mæ tollat spatio. xxx.anno.ita Bal. & Pau.de ca.in.d. l.si quis filium.& Bal.in aut.presby teros.C.de epis.& cle.& cano.in.d.c. raynutius.& ibi Petr.de eubal.& Mod.in.d.l.certi cōdictio.& Alex. de imol.in consil. cviij.inci.viso the mate.& est cōmu-nis opi.quā tamē singulariter limi-ta p verba Bal. in cōsi.cccxxv.i.iiij. vol.incip.viso te-stamento.q dicta p̄scriptio nūq̄ cur rit cōtra illū q est possessor vniuer-salis hrēditatis, qn non possit petere supplemētū legiti mæ.qa possessori p̄scriptio non cur rit p.l.cū notissi-mi.C.de p̄sc.xxx. an.& in.l.si is cui9 rem.ff.ex qb.cau. maio. Et no.qa de facto fuit in cā ar-dua Eugubij īter fratres.s.August. de eugubio, & Paulociū ser ma-riotti.in qua exi-stēs locū tenēs p-do.Fran.maria fel trio de reuere Vr bini duce,iudica-ui Anno domini Mcccccxiij.de mē se Iunij.Tho.di.

annis,vt.C.de cōsti.pecu.l.ij.qa illud est verū re-
gulariter.tn̄ fallit,in multis casib9 ibi notatis,& in
multis alijs q̄ ibi nō ponunt,vt dicit gl.iter quos
est iste,p rōne p̄dictā.¶Nec ob.quod dicit q alia
rō est in q̄rela.s.qa odiosa,& totū testm̄ rescindit
quod nō facit cōdi.ex.l.ad supplementū:qa imò
est eadē rō.¶Sicut enim q̄rela rescindit testm̄ in
totū:ita ius agēdi ad supplementū,resecat institu-
tionē & legitimā p illa pte,vt.l.si libertus.§.liber
tus.ff.de bo.libe.&.l.ex patronis.eo.ti.& ideo.l.si
qn̄.§.fi.C.de inof.test.appellat dictū ius agēdi ad
supplementū q̄relā.sicut enim p q̄relā qs de toto
testō cōquærit:ita p hoc ius cōquerat de modico
relicto.¶Nec ob.d.l.si qn̄.§.fi.p quā videt q ali-
4 ter tollat q̄rela,aliter†ius agēdi ad supplemētū.s.
p acceptionē legati:qa verū est in casu illo,sed qa
rō q̄ est in vno,cessat in alio:nā acceptādo legatū,
approbat testamētū,meritò nō pōt eū impugna-
re p q̄relā:qa diceret legatū esse inualidū: sed illa
ratio cessat in iure agēdi ad supplemētū.Nā reci-
piendo,dicit legatū validū:& petēdo supplemen
tum similiter dicit validū,licet cōquerat de modi
citate,sed in iure tollēdi p p̄scriptionē est eadē rō:
sicut em̄ q venit p querelā cōtra testm̄ venit cōtra
voluntatē defuncti:ita ille q petit supplemētū,vt
s̄.probatū est:qa oīs petitio falcidię & trebelliani
cæ vel alterius portionis debitæ dicit cōtra volū-
a tatē defuncti,vt.l.titia.ad.l.fal.Cōcludit ergo[a] q
dicto iuri agēdi ad supplemētū,p̄scribit quinquē
nio à die aditę hęreditatis.Bart.¶In Dei nomine.
amen.Factū sup quo q̄rit cōsiliū tale est.videlicet
vtrū iuri agēdi ad supplementū legitimæ p̄scribat
quinquēnio.¶In Christi noīe amē.Dn̄s Bart.te-
net q ius agēdi ad supplemētū nō durat,nisi vsq;
ad quinquenniū post aditā hæreditatē ab hęrede
vniuersali inchoandū.Et dicit hoc pbari p.l.si qs
filiū.§.fi.C.de inoffi.test.Itē dicit hoc probari: qa
istud ius agēdi ad supplemētū,subrogat loco quę
relę:ergo finit quinquēnio.Itē, qa sic videmus in
quærela inoffi.dona.licet aduocet debitū bonorū
subsidiū,& nō vltra in certis casibus.C.de inoffic.
dona.l.fi.&.C.de inoff.test.aut.vnde si parēs.Ego
dico,q qn̄ filio instituto cōpetit istud ius,q est p
petuū,nec est verū q subrogat loco q̄relæ,imò est
inductū odio q̄relæ.nā q̄rela est odiosa,ipsum aūt
ius agendi ad supplemētū,est fauorabile introdu
ctum fauore testātis,ac etiā filij.C.de inoffic.test.l.
omnimodo.& sic si testator mandasset suppleri,
esset actio ppetua,ita & tūc eo.tit.l.scimus.ī prin.
Itē ius adeundi est ppetuū.& similiter petitio hæ
reditatis,& filio p legitima cōpetit ius adeūdi:in
aut.vt cū de appel.cogno.§.cęterū.¶Non ob.l.si
qs filiū.§.fi.qa euidēter ipse excipit à q̄rela inoffi.
tantū,vt patet ibi,dū dicit quærelā.& ibi dū dicit
post aditā hæreditatē.nā aditio respicit q̄rerā tm̄
inoffi.testamēti.l.papi.§.si cōdu.de inoffi.test.sup
plemētū em̄ fit ipso iure filio.& anteq; ali9 adeat
hæreditatē:statim enim mortuo patre debet habe
re legitimā & fructus legitimæ.Itē vbicūq; lex lo
quit de quinquēnio:loquit in q̄rela.C.in qb.cau.
in integ.rest.nō est neces.l.ij.Itē nō est nostrū in-
uenire p̄scri.nisi in casib9 scriptis in iure, vt.C.de
cōsti.pec.l.ij.qbus casib9 semper tenui.s̄.in.d.l.si
quis filiū.& in aut.p̄sbyteros.C.de epis.& cle.q
ius agendi ad supplemētū esset ppetuū in institu-
to.propterea sicut institutio est perpetua: ita au-
gmentū,seu supplemētū eius.l.cū inter.§.cum in-
ter.ff.de pac.dota.Et ita consulo ego Bar.

¶Si testator substituit compendiosè filio suo, & ille moriatur in pupil.anteq; se immisceat, an ex vulgari substitutus,possit statim succedere testatori.& si moriatur in pupillari post immissionē, an excludatur mater à substituto.

SVMMARIVM.

1 *Substitutio facta à pagano per uerbum commune,cum illis uerbis sine liberis,est semper fideicommissaria.*

2 *Appellatiōe mobiliū & īmobiliū,an ueniāt iura & actiōes?*

3 *Verbum pleno iure in substitutione, restringitur ad species relictas.*

4 *Cōpendiosa substitutio per quæ uerba fiat,uide plenè ibi.*

5 *Substitutio pupillaris si est adita hæreditas per pupillum, an excludat matrem?*

6 *Per uerbum,pleno iure,appositum in substitutione, matrē debet excludere.*

¶CONSILIVM. XV.

IN nomine domini
Amen.Pater habēs filiū impuberē fecit
testm̄ solēne,in quo alia legata fecit,& filium sibi
hæredē vniuersalē instituit, & ei substituit forma
infrascripta. In oībus bonis meis mobilibus, &
stabilibus, & noībus debitorū Titiū filium meū
hæredē vniuersalem instituo,& si.d.Titius filius
meus decederet sine filijs vel filiabus ex eo descē
dētibus legitimè substituo ei fraternitatem & ho
spitale dę misericordia.cætera oīa mea bona sta-
bilia & mobilia,eo casu aduenięte ad dictum ho
spitale & fraternitatē ipsius pro aīa mea deueni-
re volo pleno iure,detractis legatis p eū factis in
dicto testamēto.& post hoc decessit testator sup
uiuente sibi dicto filio pupillo & vxore testato-
ris matre dicti pupilli.post hoc decessit dict9 pu-
pillus supuiuente sibi matre.¶Ex prædictis for
mant duæ q̄ōnes.Prima est si pupill9 decessit pa
tris hæreditate nondū adita an fraternitas & ho
spitale possint ex directa vulgari succedere testa
tori in bonis eius,nā de pupillo nō agit: qa nihil
habebat vltra patrimoniū.¶Secūdò q̄rit,si hęre
ditas sit adita p dictū pupil.& eius tutorē,nunqd
dicta substitutio sit tantæ virtutis q matrem ex-
cludat?¶Ad primū pro pte matris dicit,q sub-
stitutio in ambobus casib9 p̄missis, est fideicom-
mis.p gl.positas ibi in.l.p̄cibus.C.de īpu. & alijs
substi.q̄ gl.& glosato.vbicūq; de hoc tractāt ap-
1 tè vident dicere & indubitāter † quòd vbicūq; à
pagano fit substitutio p verbū cōe adhibitis ver-
bis illis,sine liberis,semp substitutio est fideicom-
mis.hoc ēt tenet Azo & multi alij antiq & Mo-
2 der.doc.¶†Dicit ēt q illa verba mobilia & im-
b mobilia[b] nō excludūt iura & actiones.de hoc est
casus no.in.l.fi.de vsuf.leg.secundū,vnā lec.vt.l.à
diuo pio.§.in vēdi.cū si.ff.de re.iur.Prætereà per
hoc q testator dicit bonis meis,vr̄ aptè pupilla-
rem facere voluisse cū in pupillari veniant bona
pupilli si qua hēt:vn̄ dicūt isti potius esse fideicō
mis.certarū specierū.s.mobiliū & stabiliū q; vni-
uersalē.& p hoc facit q no.Inno.in.c.raynutius.
extrà de test.in gl.j.Et canonistæ dicunt ēt q.c.si
pat.ibi alle.nō facit cōtra eū:qa ibi est verbū dire
3 ctū.s.īstituo.¶†Itē dicūt q verba pleno iure, nō
obstāt:qa restrīgunt ad spēs relictas.s.mobilia &
stabilia nō āt īcludūt iura& actiōes.¶Pro pte ho
c spitalis dr̄,q dicta substō ē cōpēdiosa[c] cū sub ver
borū potētia possit cōphēdere plura tpa: qa tp̄s
4 an̄ & post cū hac cōditiōe,sine liberis &c.†vn̄ cū
sit facta p verbū cōe,& nō p verba merè obliqua
cōtinet in se vulgarē,vt.l.gn̄alr.de īsti.& subst.l.
luci9.ff.de vul.& pu.vbi habes gl.exp̄ssam,cū si.
& sic substituti,excludūt matrē.& dicit Host. q
de hoc est cas9 ad literā ī.c.si pat.ij.rn̄.ibi, Christi
paupes &c.& ad id q dr̄ dicta substō est oī tpe fi
deicōmis.R̄ndet q illę gl.loquunt post aditā hæ-
reditatē,nō aūt an̄.& si aliter ītelligeret,eēt dice-
re q cōpēdiosa nō cōphēderet ī se vulgarē, q est
absurdū& cōtra alias gl.q̄ dicūt sub tali substōne
cōprehēdi vulgarē,q̄ locū non hēt nisi ante aditā
hęred.Hoc ēt senserūt Mod.& antiq doc.tā iuris
cano.q; iur.ciui.Arch.ī.d.c.si pr̄.ī gl.q̄ īci.si mor
tuo.& ī gl.cā patris.ver.qd si filia.& gl.Guil.ī.l.
p̄all.ī pe.q.ibi,sed q̄ro an sub cōpēdiosa.Hoc idē
5 tenuit Io.an.in p̄alleg.c.si pater.ī nouella.¶†Ad
scd̄m dicit Hosti.q ista substitutio est pupillaris,
& dicit esse casum in.d.c.si pater.in.ij.rn̄so.p̄alle.
vbi est facta substitutio p verbū cōe,& licet tex.
ibi dicat instituendo glo.exponit q etiam substi
tuendo.Nā oīs secūda substitutio,est īstitutio:cū
p talē substitutionē directò succedere pt qs testa-
tori,vt in gl.Arch.posita sub dicto verbo.insti-
tuēdo.& idē tenet in nouella domin9 Ioā.an.pro

b ¶Verba mobilia & īmobilia. Vide Bar.in cōsil.xcix. in.ij.vo.incip.ma siolus, vbi scripsi. Thom̄.

c ¶Cōpendiosa. Itē q Bart. hoc tenet idē Bar.in.l.pręci bus.C.de imp.& alijs sub. Et cōsu-luit Lud.ro.in cō si.cxxx.inci.viso testamēto p̄dicto. tamē opi.Bar.cōi ter reprobat.vide Ias.in.d.l.p̄cibus. in.xv.col.in ver. limita tamē &c.& vide Ang.in cōsi. cxxv.inci. hic est testamētū.& Bal. in cōsil.cclxxviij. in.iiij.vo.factū ta-le est.vide Alexā. in.l.cēturio.ī.xx. col.ff.de vulga.& pu.& Old.in cōsi. ccxxv.incipiē.in proposito.Tho.

a ¶Angelus. An autē conditiones in vltimis voluntatibus & in cōtracti-
bus, transeant ad hæredes? vide Barto. in. l. si cui fundus. in vlti. col. ff. de
condi. & demon. & Alexā. in consi. cij. visis. in. j. volu. Tho. diplo.
b ¶Forma. De isto consi. Bart. vide Ang. de Are. in. §. iam autem. insti. de
inoffi. test. vbi alle. istud cōsil. Bar. & vide Ias. in. l. omnimodo. in. j. col. C.
de inoffi. test. & ibi
scripsi. & vide
Pau. de ca. in cōsil.
cclv. inci. visis du-
bijs. in vlti. col. Et
vide formā libel-
li, quando petitur
legitima. p Bal. in
l. si quis suo. in fin.
C. de inoffic. testa.
Tho. diplo.
c ¶Ad quod dicen
dum. Adde q idē
consuluit Bald. in
consi. clxxxviij. in
cip. prēteritio ma
tris. in. j. volumi.
Thomas. diplo.
d ¶Non rumpitur.
Communis opin.
doc. est q testamē
tum filij, in quo
ascendentes sunt
prēteriti sit nullū,
non habita differē
tia an mater vel
auia materna, vel
pater an paterna,
per text. in auth. vt
cū de appe. cogni.
in. §. aliud quoq;
capitulū. dū text.
dicit non est licitū
liberis, præterire
ascendētes. & ideo
si id cōtra legē sit:
meritò testamētū
est nullū. l. nō du-
bium. C. de legib.
Item facit pro hac
opin. id quod vo-
luit ipsemet Bart.
per illum tex. in. l.
si quis filiū. C. de
inoffi. test. vbi di-
cit not. perpetuò
hunc tex, quia nō
habes aliū casum
loquentē de prē-
teritiōe matris pas
siuè, nō tamē dicit
ibi q testamentū
sit nullū, sed debet
dari querela. Ang.
verò in. d. auth. vt
cū de appel. cog.
§. si igit. in. xj. col.
ver. quæro an hæc
constitutio locum
habeat cū præte-
reuntur vel exhæ-
redantur ascendē
tes. Item Ange. in
l. inofficiosum. ff.
de inoffic. test. &
Ioā. de imo. in. d. l.
filio pterito. i. xx-
viij. col. ver. & hęc
sufficiant de testa
mentis factis, per
parentes. qd econ
uerso: dicunt indi
stinctè; huiusmo-
di testamenta esse
nulla. & facit quia

hoc facit gl. posita in. l. verbis ciuilib9. ff. de vulg.
& pupi. vbi dicit q verba directa dubiā recipiūt
interpretationē directè, q glo. approbatur per ra
tionem in. d. c. si pater. quia semper substitutio cū
potest intelligi directa, potius intelligitur directa
q fideicommissa. Pro hoc multū videntur facere
verba testamēti, in quibus apparet apertè de vo-
6 lūtate testatoris qui voluit oīa† & singula sua bo
na mobilia & stabilia eo casu deuenire pleno iure
ad dictum hospitale, per quæ verba satis pōt col-
ligi mens testatoris quæ potuit matrem pupilli,
& omnem aliā personam excludere à bonis suis.
pro hoc facit. l. vl. de leg. iij. in prin. Item pro hoc
bene facit glo. posita in. l. precibus. C. de impu. &
alijs substi. q incip. imò ex tacita. q innuit q etiam
tacita excludit matrē. vbi testator hoc voluit. & sa
tis in nostro casu apparet de volūtate testōris, qui
voluit omnē personam excludere a sua successio
ne hospitali excepto. pro hoc facit. l. iam hoc iure
in fi. de vulg. & q no. in. l, in testamento, de mil. te
sta. hanc etiā fuisse voluntatē testatoris ostendunt
illa verba, pleno iure, per quæ verba, hospitale
ad duo cōsiderat. Primo modo: quia plenitudinē
circa modū & formā substituendi, vt dicat pleno
iure. i. directo iure: sic exponit. ff. de rei ven. l. iulia
nus. in fi. alio modo accipit plenū respectu quali-
tatis & qtitatis. i. nullo detracto, vt. l. si cum dies
§. plenum. ff. de arbi. C. de sac. sanc. ec. auth. hoc ius
porrectū. & C. de se. nu. l. fœminę. §. fi. pro hoc fa
cit clausula in. d. testamēto apposita: vbi dicit de-
tractis legatis. Ego Bar. a Saxoferrato legū doct.

¶Si testator mandauit filio suo facere quitantiā
Titio debitori suo datis sibi centū, & titius ante
moram moriatur: eius hæres potest conditionem
implere vt habeat quitantiam.

SVMMARIVM.

1 *Conditiones in ultima uoluntate, transeunt ad hæredes.*

¶CONSILIVM. XVI.

a ANgelus [a] Iacobi
reliquit q si Cola filius quon
dam & hæres Andreucij Iac.
dabit & soluet cū effectu An-
gelo suo filio. ccc. lib. intra an-
num quod idē fili9 faciat idē
Colæ generale finē & quitationem de administra
tione tutelæ & de omnibus &c. Cōtingit q mor-
tuo. d. Ang. Iac. mortuus est dictus Cola ante im-
1 plementū cōditionis. † Quæritur an heres vel vni
uersalis successor dicti Colę possit dictā cōditio-
nem implere, ita q dictus Angelus teneat dictum
finem & quitationē facere secundū formā dicti te
stamēti dicto heredi seu successori dicti Colę. Ad
q respondet q si dicto Colę nō pōt mora imputa
ri propter quā dictus Cola fuisset impeditus di-
ctam conditionē implere: debet dictā liberationē
consequi. C. de cadu. tol. l. j. §. ne autē. ff. de condi.
& demon. l. attestari. & l. cū ita. de verb. obli. l. qui
romę. §. augerius. Bartolus à Saxoferrato.

¶Modus articulandi pro cōsequenda legitima,
& eius supplementum.

SVMMARIVM.

1 *Legitimæ supplementum petendi & articulandi forma.*

¶CONSILIVM. XVII.

b FOrma [b] petendi
1 supplemētum† legitimę erit ista:
Dico q in bonis talis tot & tot
erant res. Item q erant tanti va-
loris. Itē q illud mihi aliâs vide-
ur relictum, & nō sufficit ad tertiā debitam mihi
pro mea legitima portione, sed deficit. vnde. d.
noīe petat pcurator sibi suppleri, put deficit, &
dictā portionē mihi assignari, secūdū formā. l. oī
modo. & l. scim9. §. repletionē. C. de īof. test. &c.

¶Stantibus descendentibus testamentum non
rumpitur propter prēteritionem ascēdentium.
Item an & in quibus casibus excludatur mater à
successione filiorum pupillorum: & tunc an ex-
cludatur auia propter negligentiam matris. Itē
an auia paterna præferat in bonis paternis auiæ
maternæ, & econuersò.

SVMMARIVM.

1 *Præteritio matris, non reddit testamentum filij nullum, si filius testatoris habet filios.*
2 *Mater quæ non fecit inuentarium nec accipit tutelam, nec alios tutores petijt dari, perdit hæreditatem filij.*
3 *Matre exclusa propter non petitum tutorem an ita excludatur auia.*
4 *Auia paterna præfertur in bonis paternis, & materna in bonis maternis.*

¶CONSILIVM. XVIII.

IN nomine domini
Amen. Viso testamēto cōdito p Bene
dictū Iulij, & facti narratione & pun-
1 cto trāsmisso ad inuestigationē veritatis. ¶†Pri
mò videndum est an tale testamentum sit nullū,
quia est præterita mater nulla causa īserta. ¶Ad
c quod dicendum [c] est q testamentū ex hoc nō rū
d pitur [d]: qa testator habebat filios quos instituit
quorum filiorum prima est cā in successione, vt
C. de suis & legi. hæ. auth. in successio. & nō tenet,
e quis instituere ascēdentes [e], vt. ff. de iniu. rup. irri
toq; testa. l. si quis filio exhæredato. in prin. & ff.
de inoffi. test. l. pater filiū. & insti. de succes. libe.
2 §. sed nostra. ¶†Secundò est vidēdū an si mater
quę data est tutrix in testamēto, vt proponit, nō
fecit inuētariū, nec fecit sibi decerni administra-
tionē nec alios tutores petijt, perdat hæreditatē
filiorum descendentium in pupillari ætate. Ad
quod sine dubio respondetur q perdit, vt. ff. ad
tertu. l. ij. §. si mater. & no. glo. in verbo, scituris le
gitimam. īsti. eo. §. fi. C. legi. heredi. l. sciat. cum si.
3 ¶†Tertiò est videndum an matre exclusa exclu
f datur auia [f] paterna vel materna? quę similiter ne
glexerunt in nō petēdo tutorē etiā elapso anno,
intra quem debebat petere mater. ad quod respō
detur q cū oēs leges alleg. q excludunt quē à suc-
cessione, pter tutorē nō petitum loquant in his
quorū prima est & pxima spes successiōis: secus
in alijs q succedūt primis exclusis, illi em possunt
petere si volūt, nō tñ puniunt si nō petierunt, vt
C. q pe. tu. l. pe. & ibi no. gl. Et sic cōcludit q auia
materna & paterna, ad successionē pariter veniāt
4 in qōne pposita. ¶†Quartò est vidēdum vtrum
auia paterna pferat in bōis paternis. & materna
in bonis maternis. quod videt p. l. si defūctus. ī fi.
de legi. her. & ibi no. & C. cōia de succe. auth. ita q.
& ibi no. gl. Sed illæ leges solū loquunt de fratri
bus vterinis & consanguineis, sed de auo pater-
no vel materno est casus valde singularis. j. de bo.
quę lib. l. quòd scitis. versi. sin autē. secundū quod
gl. parua ibi ponit casum, vbi est expressum q in
maternis, præfert auus maternus, & in paternis
auus paternus, & sic in proposito dicendū est q
quia paterna pferatur, in bonis verò quę habuit
à fratre suo pdefuncto succedunt dictę auię pari
ter p lineā paternā & maternā. vnde cōcludit q
tota hereditas paterna. s. dicti Benedicti debet sic
diuidi. Nam auia paterna habebit tres partes de
quatuor, auia materna habebit vnā &c. protesta
ri etiam tenentur hæredes in totum &c.

secūdū cōmunē opin. d. authē. ex causa. loquitur tā in præteritione ma-
terna sicut in paterna: ergo idē debet esse in filijs prætereuntib9 matres
vel patres, nō obstāt nūc iura alle. p Bar. qa illa loquunt secūdū iura an-
tiqua. vel aliter. qa legū correctio est euitāda. l. pcipim9. C. de appel. pōt
dici q illa iura loquunt in descendentibus, vt clarius apparet ibi. Bald.
tñ in. l. in suis. ff.
de lib. & posth. vi
det tenere contra
riū. videte ibi si fi-
li9 aūt testet de ca
strēsib9, an idē sit?
videte Bal. in auth.
presbyteros. C. de
epi. & cle. & Imo.
latè in. d. l. filio p-
terito. & nouis. in
auth. nō licet. & auth.
ex cā. C. de li. pte.
& Ang. in. d. l. j. ff.
de inoffi. testa. vbi
dicit q tale testa-
mētū, subiacet qre
lę, & rupturę, & ē
diuersū in clericis
testātibus, vt solū
illi quibus debita
est legitima petāt
eam per cōdictio-
nem ex lege. & de
hoc dicit esse casū
in. §. presbyteros.
in auth. de sanctis.
epis. qui. §. est ī cō
pilatione post. §.
aliud quoq; capi-
tulū. & ita dicit eē
intelligendā gl. in
d. auth. psbyteros.
mihi videtur q ob
stare habeat huic
dicto, illud q dicit
q miles armatæ
militię & cœlestis
ęq parant. l. miles.
de re iudi. testamē
tum militis subia-
cet rupturæ: ergo
eodē mō testamen
tū clerici. cogitate
circa tertiū an ita
excludatur auia q
nō petijt tutorem
existente matre, si
cut mater. Bald. in
l. precib9. C. de im
pub. & alijs substi.
& in. l. iij. C. ad ter
tu. tenet q nō ex-
cludat. & ita tenet
Ang. cōsi. cxiiij. in
cip. pnepte dedit
dote. Pau. de cast.
consil. cclxv. Ber-
nard. Landri.
e ¶Ascēdentes. Vi
de Cal. cōsi. xliij.
Pet. de ancha. con
si. cciij. & cōsilio.
cxliij. Bal. cōsi. x.
lib. iiij. & cōsi. cxx
iij. incipien. mat.
f ¶Auia. Vide Bal.
consi. xcij. & clx-
iiij. ij. libro. Ange.
consil. xciiij. inci-
piē. pnepte dedit
dotem. Pau. de ca
stro consi. cclxv.
Pet. de ancha. no.
consi. ciiij.

¶ Quando hæredes tenentur restituere pretium rerum, ipsi possunt alienare res, & si pretio viliori alienent, possunt pro testari, & tenentur hæredes in totum &c.

SVMMARIVM.

1 *Hæredes uendendo tenentur de dolo & lata culpa.*
2 *Hæredes si uendunt uiliori pretio, fratres possunt protestari q. sunt parati emere res maiori pretio.*
3 *Hæredum fratres sunt præferendi extraneis, etiam si æqualiter pretium offeratur.*

¶ CONSILIVM. XIX.

Viso testamento Andreutij, & institutione & substitutione in eo factis, pro
ponitur ꝙ hæres institutus quædam alienauit pre
tio viliori. & dubitatur ne alia alienet. Quæritur quæ reme-
dia cõpetant fratribus dicti Andreutij? ¶ Ad quod dicendũ
est, ꝙ si bene aduertatur, in dicto testamento executores &
hæredes sunt eedẽ personę. Itẽ fratribus non sunt relictę res,
sed quod supererit ex pretio rerum. vnde rerũ dominiũ est
apud hæredes. & sic ipsi tanꝗ domini, alienare potuerunt.
Vnde pro rebus alienatis, nõ possent fratres dicere cõtra em
ptores aliquid. nisi ꝑ hypothecariã discusso prius principa-
1 li. verũtamen ipsi principales cũ teneantur † de dolo, & lata
culpa, vt. l. muliere. §. cum enim. ff. ad treb. l. cum res. §. si cul-
pa. ff. de leg. j. & l. si seruo. §. cum q d. eo. ti. vnde si viliori pre-
a tio vẽdidit, est in culpa. & fratribus tenẽtur hæredes: [a] secun-
dum verum pretium casus est. ff. de hære. vel ac. ven. l. ij. §. sed
q d. videtur enim facere animo interuertendi fideicõmissum:
2 & ideo tenetur, vt. l. titius rogatus. ad treb. ¶ † Pro rebus ve-
ro non venditis, de q bus dubitatur ne vẽdantur pretio vilio
ri, & fratres dicant se dictas res velle emere, puto tale reme-
dium adhibendũ, ꝙ fiat hæredibus vna protestatio ꝙ proce
dant ad venditionẽ harum rerũ, secundũ formã testamẽti. &
ꝙ dictam venditionẽ nõ faciant, nisi dictis fratribus scienti-
bus & præsentibus: hoc enim est de iure, vt. C. de liti. authẽ.
nũc si hæres. ff. de in diẽ adiec. l. necesse. & ꝙ dicti fratres sunt
parati emere res dictæ hæreditatis maiori pretio, & pretium
tpe dictę emptionis soluere. & de prędictis bonis idoneos fi
deiussoris offerre, & quod ipsos offerant tpe protestationis.
Hoc dico: quia ipsi fratres sunt pręferendi alijs, etiã si æqua
3 liter pretiũ offerať, per. l. j. ff. de priui. cred. ¶ † Itẽ dico ꝙ offe
rant bonos laicos fideiussores quod dico ꝑ. l. iij. §. pe. & fi. de
in diem adiec. pro hoc optimè facit. ff. quæ res vendi. nõ pos.
l. pen. põt etiã adhiberi remedium, & istud esset tutius quod
iudex ecclesiasticus, vel secularis præcipiat ipsis hæredibus
quod nõ vendãt, nisi pręsentibus, & scientibus fratribus, &
cæteris venientibus ad emptionẽ pręferentibus dictos fra-
tres, vt probatur dictis legib9. & l. diuus. ff. de peti. here. Bar.

¶ Si statutum excludit fœminas dotatas à successione quo-
usꝗ masculi super sunt, & postea masculi moriantur, an pos
sint dicere fœminæ se præteritas, vel an possint venire ad suc
cessionẽ. Itẽ de dictione quousꝗ. quomodo intelligatur. Itẽ
an clausula codicillaris si nõ valet vt testamentũ &c. idẽ ope-
retur qñ testamentũ rũpitur ex cã præteritionis quo ad peti
tionem hæreditatis. Itẽ stante dicto statuto si filię primò de-
cedat, & postea masculi, an trãsmittant ius petẽdi hęreditatẽ
per clausulam codicillarem, credo ꝙ nõ sit consilium Bartò.

SVMMARIVM.

1 *Filia præterita quæ ab intestato non succedit, non potest dicere testamentum nullum.*
2 *Quousꝗ, dictio non uitiat dispositionem præambulam.*
3 *Mortuo patre, non dicitur hæreditas patris, sed hæreditas filij.*
4 *Clausula si non ualet iure testamenti, an porrigatur quando testamentum rumpitur ex causa præteritionis.*
5 *Paria sunt relinquere à uenientibus ab intestato, & dicere si non ualet iure testamenti &c.*
6 *In fideicommisso, uenit portio hæreditatis quæ ab intestato defertur præterito.*
7 *Fideicommissum ex causa præteritionis cessum uiuente filio, an transmittatur ad hæredes.*
8 *Filia quæ est exclusa per statutum, & præterita stante clausula, si non ualet iure testamenti &c. non detrahit nisi legitimam.*
Et filius rogatus restituere purè, quòd legitimam etiam tantum detrahit. nu. 8.

¶ CONSILIVM. XX.

b Factum sic se habet. [b] Quidam domi. Iac.
habens filium in potestate, filiũ. s. V. & filiam dota
tam ab ipso domino Iacobo nomine, dominã An
gelam, suam condidit vltimam voluntatem, cuius talis est te
nor. In nomine domini amen. Mortuus est dictus dominus
Iaco. superuiuentibus istis V. & Angela ista dotata, qui V.
post mortem dicti domini Iacobi sui patris, immiscuit se bo
nis paternis, & bona paterna possedit vsꝗ ad tempora. & tẽ-
pus suæ mortis. Qui V. condidit suum testamentum, in quo
dominam Constantiam suam vxorem hæredem instituit, tã-
dem decessit. V. sine filijs masculis superstitibus, tamen eius-
dem filiabus legitimis, & naturalibus institutis à dicto V. in
certa re. Modo dicta domina Angela filia dicti domini Iaco
bi, venit ad hæreditatem dicti Iacobi, & dicit se debere habe
re dimidiam dictæ hæreditatis, contradicente tamẽ dicta do-
mina Constantia. ¶ Modo quæritur, vtrum dicta domina
Angela aliquid habere debeat de hæreditate prędicta, & si
aliquid habere debet quantum habere debeat? ¶ Visis vlti-
ma voluntate dicti domini Iacobi, & statuto communis Pe-
rusij, & allegationibus partium, quæ omnia videnda trans-
missi simul sub sigilli nomine interclusis. ¶ Et ad inuestiga-
tionem questionis prædictę, ante omnia est dicendum quod
dicta domina Angela nullo alio iure venire potest, nisi dicen
do testamentum nullum: quia præterita, sed hoc prætextu
venire non potest, vt. j. dicam & ostendam. Et sic concludere
c tur [c] ꝙ dicta domina Angela nihil de dicta hæreditate debet
1 habere. ¶ † Quod autem hoc sit verum, probatur rationibus
infrascriptis, & primò sic. Illa filia præterita testamẽtum non
rũpit: q a ab intestato non succedit, vt. l. j. §. pen. ff. de bo. pos.
contra tab. & l. successionẽ. §. si deportatus. de bo. lib. sed ista
filia non succedit ab intestato existente filio masculo, vt ex-
presse cauetur statuto ciuitatis Perusij. quo cauetur ꝙ filia
dotata non possit venire, nec regressum habere ad bona pa-
terna, quousꝗ filius masculus vixerit. ¶ Sed contra prędicta
respõdetur per aduersarios, ꝙ statutũ excludit filiã quousꝗ
superuixerit filius masculus, sed nũc filius masculus desijt ex
tare: ergo dicta filia admittitur. ¶ Ad hoc respondeo ꝙ qui
hoc dicunt, non intelligunt significationẽ dictionis quousꝗ.
nam non est verum ꝙ ex virtute significationis huiusmodi di
ctionis quousꝗ. filia exclusa admittatur deficientibus mascu
lis. casus est. ff. de manu. test. l. Imperatores. vbi expressè est
casus, ꝙ ista diuisio non est sufficiens ad reuocandam hæredi
tatẽ filio quęsitã. & hoc expresse tenet Inno. de eta. & quali.
2 c. cum bonę. vbi dicit ꝙ ex vigore huius † dictionis quousꝗ
dispositio præambula non vitiatur ipso iure adueniente ca-
su, sed opus est noua disposi. vt puta, si clericus est suspensus
quousꝗ satisfaciat, secuta satisfactione, non cessat suspensio
nisi de nouo reuocetur. & ideo hæc exclusio facta de filia,
quousꝗ superuixerit masculus adueniente casu ꝙ masculus
decedat non debet vocari filia, nisi expresse fuerit disposi-
3 tum. ¶ † Preterea: filius masculus fuit hæres patris sui, & sic
d per aditionem [d] desijt esse hæreditas patris sui, cœpit enim
esse vnita cum hæreditate filij. Est ergo de hæreditate f. 'ij tra
ctandum, non patris, vt. l. sed si plures. §. si filio. ff. de vulgari
& pupillari. aut ergo ista filia vult venire ad hæreditatem pa
tris, & non potest: quia est alij ex testamento delata hæredi-
tas legitimę. ¶ Concluditur ergo quod dicta filia nil possit
petere de hæreditate patris: puta quia filia dotata pœnitus
excluditur, nec possit reuerti ad successionẽ patris post mor
tem filij masculi: apparet ex eodem statuto quod incipit, si
qua mulier. circa finem. ipsius in. §. si aliquis pater. vbi dicit
quod etiam filia non dotata dotetur, & ex nunc excluditur à
successione patris, vel aui. Nota enim quod dicit excluditur
simpliciter, nec dicit quousꝗ superuixerit masculus ergo
&c. Apparet ergo ipsam pœnitus excludi mortuo filio ma-
sculo. ¶ Præterea quòd dicta filia excludatur, est expressum
in toto statuto quod incipit. Præsertim statuimus. vbi dicit
quod cogendi sunt inuiolabiliter obseruare testamentum pa
rentum, superuenientibus filijs masculis pro alio descenden-
te: ex eo per lineam masculinam quàm agnatus? ergo &c. Cõ
cluditur ergo quod tam in hoc secundo statuto quàm in pri-
mo, quod incipit, si qua mulier est expressum quod filia do-
tata ad dicta bona, non potest habere regressum, licet quidã
per suas subtilitates velint cõtradicere, sed minime sunt imi-
tandi &c. ¶ Sed posito (sine præiudicio veritatis) quod di-
cta filia fœmina possit dicere testamentum nullum: vidẽdum
est quid ad eam de dicta hæreditate pertineat cum in dicto
testamento sit apposita clausula, si non valet &c. & dicta filia
ab intestato succedat, & sic videtur rogata de restituẽdo por
tionẽ suam filio instituto: & sic dicendũ quot & quantum di
cta filia præterita de hæreditate habere debeat. plura sunt in
4 uestiganda. ¶ † Primò, an dicta clausula si nõ valeat &c. porri
gatur ad hunc casum, scilicet quando testamẽtum rumpitur

B

a ¶ Tenẽť hęredes An ꝑdicti hęredes tenerẽtur de dolo & lata culpa, & an etiã de leui & Leuissima indistinctè? vide te Bart. in l. ꝙ nerua. in rep. ĩ vlt. q. ff. depo. Io. de imo. ĩ. d. l. si mulier. & ibi Ang. & Bal. in. l. pign9. in pe. colũ. C. de pig. ac. Imo. & Pet. de anch. in. c. bona fides. extra deposi. Bar. in locis. s. allega. ꝑ eum. Bernar. Land.

b ¶ Factũ sic se hẽt. Adde ꝙ istud cõsiliũ Bart. est scdm ordinẽ Perusinũ in. iij. ꝑte de vltimis voluntatibus. nu. xxj. & aduertẽdũ puto ꝙ in. d. vol. Perusino est insertũ istud cõsilium de verbo ad verbũ. & in fine illius cõsilij circa ꝑdicta. Christi noĩe inuocato dicẽdũ, ꝙ indubitãter dictũ testm̃ nũc nullum esse, et retro nullũ fuisse, & ꝓsequiť ꝓut. s. ĩ cõsi. xj. dr̃. et sic apparet ꝙ cũ sit vnicũ cõsi. ꝙ consiliũ istud ꝙ attribuiť Bar. nõ est Bar. sed illud ꝙest. s. in. xj. cõsi. & sic Bart. nõ cõtrariať. Tho. di.

c ¶ Cõcludereť. Idẽ cõsuluit idẽ Bar. ĩ cõsi. cxxj. inci. do. Iaco. et ibi scripsi plenè. cõsi. consuluit idẽ Bar. in cõsi. xj. inci. ꝓponiť ꝙ pater. et ibi scripsi. vide Bal. in. l. ij. C. de libe. prętę. et Vita. Neap. in suo tractatu clausula. in rub. qñ filia repelliť à successiõe statutorũ, in. vij. et. viij. col. Alex. de imol. in. l. si qs posthumus. §. si filius. in. j. colũ. ff. de libe. et posth. et in cõsi. xliij. in. iij. volu. Tho. Dip.

d ¶ Per aditionem. Ponit plenè Ias. ĩ l. eius q in ꝓuinciam. §. fi. in. v. co. et seq. ff. si cer. pet. Tho. Dip.

a ¶Ex causa prete-
ritionis. Vide ple
nè per Iaſ.in auť.
ex cauſa.ĩ.xij.col.
C.de lib.preterit.
& ibi dixi in meis
addi.Tho.
b ¶Conditione.Vi
de Bar.cõſi.cxxj.
incip.dominus Ia
cobus in fin.in.ij.
vol.& an filius de
bet habere duas
quartas? vide Ioã.
bap.ſeue.ĩ auť.ex
cã.in antepe.col.
C. de lib. præter,
& in.l.generaliter
§.cũ autẽ.in.viij.
col.C.de inſtit.&
ſubſti. & Bald.in
cõſil.ccxxiiij.in.j.
vol.incip.propo-
nitur.in penult.&
vlti.col. Tho.
c ¶Vt dixit,& aſſe
ruit. Iſtud cõſiliũ
ſecundũ ordinem
peruſinum eſt in
tertia pte, de vlti-
mis voluntatibus
nu.xlviij. & poſt
iſtud cõſi.eſt inſer
tum cõſiliũ domi-
ni Nicolai, domi-
ni Alex.de peru-
ſio qui cõſuluit ſu
per eodem caſu ꝙ
eſt inſertum in.ij.
volumi.in conſil.
lxxxiiij.incipi. &
dixit & aſſeruit.
Et aliâs incipit
iſtud cõſi.quidam
fecit teſtamẽtum,
& in eo ſic dixit,
& aſſeruit &c. &
incipit in libro pe
ruſino. & ita etiã
alle.Alex.de imo.
in.l.ſi mihi & tibi.
§.in legatis. in.ij.
col.ff.de lega.j.in
verſic.ſuper tertia
glo.Tho.diplo.
d ¶Verbis deroga-
torijs.Vide plenè
p Alexã.in.l.ij.ff.
de libe.& poſt.&
in.l.ſi mihi & tibi.
§.in legatis. in.ij.
col.ſ. de lega.j. &
ibi vide Iaſo.in.ij.
lec.& Iaſ.in.l.ſan-
cimus.in.ij. col.&
ſequẽ.C.de teſt.&
ibi ponit.xj.limi-
tationes,cum con
cordã. de quibus
per ipſos. Tho.

a ex cauſa præteritionis.[a] gl.in auť.ex cauſa.C.de libe.præte.te
net quòd non,& fuit additio Iac.de bel.& qui habẽt antiquã
gl.tenent cõtra,& caſus eſt ſecundũ vnam lec.in.l.ſi patruus.
in fi.ad trebel.& idẽ Dy.& omnes Moder.quòd probať ſic.
5 ¶†Paria ſunt relinquere à venientibus ab inteſtato, & dice-
re,ſi non valet iure teſtamẽti,valeat iure codicillorũ, vt not.
C.de fidei.l.ex teſtamento.&.l.qui ante,circa prin.ſi qs omiſ.
cau.teſt.&.l.codicil.in fi.de leg.ij.& ibi de hoc per Dy.ſed ſi
teſtator rogaſſet venientes ab inteſtato,filius,etiã preteritus
teneretur.vt.l.ſi quiſq;.ff.de iure codi.ergo &c.¶Sed contra
videtur.ff.de leg.iij.l.ij.& vbi filio præterito nõ debenť lega
ta nec fideicõmiſſa,ſed tamẽ reſpõdeo ꝙ ibi loquitur de lega
tis & fideicõmiſsis ab ipſo filio preterito relictis ex teſtame-
to.Quæſtio autem noſtra loquitur,de his quæ generaliter lo
quuntur à venientibus ab inteſtato,pro hoc indubitanter eſt
6 verum apud omnes.¶†Secundò eſt vidẽdum,nunquid in fi-
deicommiſſo,veniat portio hæreditatis quæ ab inteſtato de-
fertur preterito,poſito ꝙ fideicõmiſſo ſit locus?ad quod reſ-
pondeo indubitanter,ꝙ dicta portio hæreditatis venit in di
cto fideicommiſſo,vt no.ff.de teſt.l.ex his verbis.& eſt caſus.
ff.de teſtamẽ.mili.l. quærebatur.ver.ſicut.& ſic ſi dicta filia
præterita ab inteſtato ſuccedat: debet portionẽ ſuam fratri
7 inſtituto tantum detracta legitima.¶†Tertiò videndũ eſt an
dies dicti fideicom.ceſſerit fratre inſtituto viuẽte,& ſic trãſ-
mittatur ad hæredẽ ſuum an nõ,& ſi non tranſmiſerit, dicunt
aduerſarij ꝙ dies dicti fideicommiſsi non ceſsit,viuo dicto fi-
lio inſtituto.nã ſtatutũ impedit dictã filiam venire quouſq;
vixerit maſculus,& ſic deinde poſt mortem maſculi, incipit
poſſe venire,& rumpere teſtamentum,& ſic dicta conditio ſi
non valet vel valebit &c.incipit extare poſt mortẽ filij:& ſic
dies fideicõmiſsi non ceſsit in eius perſona. Ad quod reſpon
detur ſic:aut dicimus,tenendo partem aduerſariorum(licet
non veram)teſtamẽtum retro fuiſſe nullum,ꝙ poſsit proba-
ri vt ſcriptum eſt an hoc teſtamentũ valuerit vel nõ,quæ ibi
dicta ſunt poſſunt hic repeti.¶Præterea,lex præcipit filium
præteriri non debere in teſtamento,niſi ex legitimis cauſis:
quæ ſunt.xiiij.vt in auť.vt cum de app.cog.§.aliud quoq; ca
pitulum.colla.viij.& in auť.nõ licet.C.de libe.præte.Sed cau
ſa per quã filia fuit præterita,non eſt de illis:ergo &c.Item ſi
eſſet cauſa legitima permiſſa de iure cõmuni vel municipali,
non ſufficeret ad preteritionẽ fuiſſe expreſſam,vt.d.auť.non
licet.quia hic non fuit expræſſa.¶Poſtea aduerſarij vidẽtes
allegationes quas fecerũt:ꝙ teſtamẽtũ reprobatur poſt mor-
tem non ſubſtituẽtis,dixerũt dictum teſtamentum nõ rumpi
neq; in vita neq; poſt mortem:& ſic cõditio dicti fideicom-
miſsi,quæ eſt ſi non valet &c.nunꝗ extitiſſe dicebatur,cũ di
cta filia præterita vocatur ad dimidiã dictę hæreditatis ex vi-
gore dicti ſtatuti,ex eo quòd ꝓhibet eã venire ſolũ quouſq;
vixerit filius.pro hoc alle.C.de fideicõmiſ.auť. hoc amplius.
& in corpore vnde ſumiť.vbi hæreditas vni quæſita ex teſta-
mento licitè trãſfertur ad aliũ,nec tũc efficitur inteſtatus.ita
dicitur hic ꝙ poſito ꝙ hæreditas tranſfertur ad filiã,nec pro
pter hoc teſtamentũ vitiatur.¶Ad quod reſpõdeo quòd di
cta allegatio,eſt peior predicta.nã in.d.auť.hoc amplius.trãſ-
fertur hæreditas expreſſè de vno in aliũ propter hæredis de
lictum.Sed in queſtione propoſita ſtatutum nil diſponit cõ
tra hæredẽ poſt mortẽ filij dicit enim ꝙ non poſsit reuerti ad
bona quouſq; vixerit aliqs maſculus:vnde deficientibus ma-
ſculis,ſtatim non vocat eã,nec de ea aliquid dicit.& ſi tacitè
intelligitur aliquid diſponere, intelligereť ꝙ remaneat filia
poſt mortẽ filij,in diſpoſitione iuris cõmunis,in quo erat an
te ſtatutum:ſed de iure cõmuni,non poteſt venire,niſi dicen-
do teſtamentũ nullum:ergo &c.¶†Quartò quæritur an quã
8 do reſtitutioni fideicommiſsi eſſet locus,quid & ꝗtum dicta
filia deberet habere ſiue detrahere?Reſpond.legitimam tan-
tum:quia non venit in fideicõmiſſo tantũ ſecundũ verã opi.
gl.in.c.raynutius.&.c.raynaldus.de teſta.& iura quæ loquun
tur de detractione legitimæ,& trebellianicæ habẽt locum in
b rogato ſub cõditione[b].ſecus ſi purè,vt no.ff.de inoffic.teſta.l.
papinianus.§.meminiſſe.in vlti.gl.&.C.ad leg.fal.l.ſi vt alle-
gas.& in corpore de hære.& fal.§.ſi quis autem nõ implens.
ſed hic iſta filia rogata eſt purè:quod hic apparet nunc ꝙ ab
ipſo patre non valuit teſtamentũ:ergo cõcluditur ꝙ ſolam le
gitimam,ſiue ſolam trebellianicam deducit. Bar.

¶An in primo teſtamento poſsit poni clauſula, per quam tollatur factio ſecundi teſtamẽti?& per quæ verba poſita in ſecundo teſtamento,derogetur primo.

SVMMARIVM.

1 *Clauſula derogatoria in teſtamentis appoſita,qualiter reuocetur?*
2 *Exhæredatio liberorum,generaliter facta per patrem non ualet.*
3 *Verba,nolo reuocare,ſeu aliud teſtamentum condere,declarant uoluntatem,quam modo teſtator habet.*
4 *Verba,promitto aliud teſtamentum non facere, & ſi faciam &c. nihil operantur in teſtamento.*
5 *Verba,ſi appareret contrarium dico eſſe factum per me non ſanæ mentis, non releuant ad probandum ipſum eſſe non ſanæ mentis.*
6 *Verba in teſtamento,non obſtantibus ꝙ in ultimo teſtamento appareret contrarium,quibuſcunq; uerbis derogatorijs &c. quid operentur?*

¶CONSILIVM. XXI.

c VT dixit & aſſeruit[c] &
voluit dictum teſtamentum præualere
omnibus alijs teſtamentis factis per eum,
necnon dixit voluit & aſſeruit dictum te
ſtamentũ nolle reuocare,ſeu aliquod con
dere,vel aliam vltimã volũtatem ꝑ eum,
ſiquidem vel codicillos condere,vel aliquid aliud ꝑ quod di
ctum teſtamentũ non valeat,& voluit aliud teſtamentũ non
non facere,& ſi faceret voluit illud nõ valere,nec firmitatem
tenere,& ſic appareret,quòd contradixerit teſtamẽto tali:ꝙ
non eſt factũ de ſua voluntate,ſed tanꝗ per eũ non ſanæ men
tis,niſi in teſtamẽto fiendo per eũ diceretur de verbo ad ver-
bum Pater noſter,& Aue maria,nõ obſtante,ꝙ in dicto teſta
mento apparet quod velit cõtrarium huic teſtamẽto ſiue re-
periretur quibuſcũq; verbis etiã derogatorijs &c.hęc eſt pri
ma pars teſtamenti.¶Poſtea fecit ſecundũ teſtamentũ,& di-
xit vltimò verba infraſcripta. Et hanc ſuã vltimam voluntatẽ
aſſeruit velle eſſe,ꝙ voluit valere iure teſtamenti, & quod ſi
iure teſtamenti nõ valeret,ualeat ſaltẽ iure codicillorum,uel
cuiuſlibet alterius ultimę uoluntatis:caſſans & irritans omne
aliud teſtamentũ per eũ conditũ,non obſtantibus aliquibus
uerbis derogatorijs inſertis,& appoſitis ſub quibuſcunq; mo
dis uerborum. Et uoluit hoc teſtamentũ ſeu ultimã uolũtatẽ,
omnibus alijs teſtamentis,ſeu ultimis uoluntatibus prevalere
&c.hæc eſt copia particularis ſecũdi teſtamẽti.¶Modo quæ
ritur nunquid ſecundũ teſtamentũ ualeat nõ obſtãtibus uer-
d bis derogatorijs[d] appoſitis in primo teſtamẽto, uel qualibet
alia particulari clauſula appoſita.ſ.in parte dicti teſtamenti
primi. In quæſtione predicta, primò examinandũ eſt,ꝙ cum
precedat teſtamentũ habens clauſulam derogatoriã ſecũdi te
ſtamenti ad hoc ut ſequens teſtamẽtũ illud tollat requiritur,
ut in ſequenti teſtamento ſpecialiter prioris teſtamenti pœni
1 teat,ut.l.ſi quis in prin.teſtamenti.de leg.iij.¶†Videndũ eſt
ergo,qd ſit uolũtatis prioris ſpecialiter pœnitere:Ad quod
reſpondeo ꝙ ſicut oratio alia eſt generalis,alia ſpecialis, alia
eſt ſingularis,ita quis põt loqui generaliter,ſpecialiter,& ſin
gulariter generaliter faciendo mentionẽ de teſtamẽto ſimpli
citer quod eſt uerbũ generale cõtinẽs omne id quod eſt teſta
tio mentis,ut inſti.de teſt.in prin.¶Itẽ põt quis loqui ſpecia
liter. Nã teſtamentorũ,plures ſunt ſpecies. Quoddã enim eſt
ſimplex,quoddã in quo ſunt uerba derogatoria. Si igitur in
ſecundo teſtamẽto facit mẽtionẽ de primo,in quo erãt uerba
derogatoria,ſpecialiter loquiť:qa ibi ſpecialẽ mentionẽ facit.
non enim ſtetit in uerbo generali teſtamẽti,ſed deſcendit ad
certam ſpeciẽ.ſ.illius teſtamenti in quo erãt uerba derogato-
ria.& hoc eſt quod diciť expreſſè in gl.l.ſi mihi & tibi.§.in le
gatis.& de leg.j.ubi dicit ꝙ põt pœnitere ſi exprimat quali-
tatem illius primæ uolũtatis. Sed hic exprimit qualitatẽ pri-
mę uolũtatis:ergo &c,probať in ſimili.nã filij debent exhęrę
2 dari nominatim.¶†Si igitur exhæredenť ſub nomine gene-
rali,ut exhęredo liberos meos,nõ ualet exhęredatio: qa libe-
rorum generalis eſt appellatio.porrigiť enim ad filios nepo-
tes,& pronepotes,& ulteriores. Sed ſi diceret, exhęredo fi-
lios meos,licet eos non nominaret nomine ſingulari,valeret:
quia ſpecialiter hoc eſt,ſub nomine ſpeciei nominauit, ut.l.ti
tius,in prin.ff.de liber.& poſth.¶His ſic pręmiſsis,ĩ propo-
ſita queſtione ſunt aduertẽda uerba primi teſtamẽti, Nã pri-
mò aſſeruit ſe primum teſtamentum nolle mutare.¶Secũdò
promiſit & uoluit aliud nõ facere,& ſi fecerit,uoluit nõ uale
re.¶Tertiò dixit ꝙ ſi apparet cõtrariũ,dixit nõ eſſe factum
de ſua uolũtate,ſed tanꝗ ab homine nõ ſanę mentis,niſi pro
ponerentur certa uerba &c. Quartò appoſuit clauſulã, non
obſtante ꝙ in dicto teſtamẽto apparent uerba derogatoria
primi teſtamenti. Primò dico ꝙ aſſeruit dictum teſtamẽtum
nolle mutare per hęc verba,necnon dixit uoluit & mãdauit
& aſſeruit nolle dictum teſtamẽtũ reuocare,ſeu aliud conde-
re,uel aliquid aliud facere per quod dictũ teſtamentum non
ualeret &c-

3 valeret &c.† Iſta verba nil faciunt ad propoſitum: ſolũ enim
declarant voluntatem quam ipſe habebat tũc. nec derogant
volũtati quam ipſe eſſet habiturus in futurũ, & ſi derogarẽt,
eſſet idẽ ꝙ diceretur in ſequẽtibus. Secundò promiſit,& vo
4 luit aliud nõ facere.† & ſi faceret, voluit nõ valere &c.nec te-
nere robur & firmitatem.Illud ꝙ dixit promiſit,nil releuat:
nõ enim erat ibi pſona cui promitteret nec nuncius,nec epi-
ſtola quo mediãte alij fieret ꝓmiſsio,ideo nõ valet,vt.l.con-
ſenſu.ff.de acti.& obl.& ibi not. ¶ Remanet ergo firmum ꝙ
prędicta verba ſunt derogatoria, ſimpliciter & ſic tolluntur
ſi in ſecũdo teſtamẽto prędictorũ ſpãliter pœniteat,vt dictũ
eſt. Tertiò dictũ eſt p eũ.ſ.ꝙ ſi appareret cõtrariũ, dixit non
eſſe factũ de ſua volũtate,ſed tanꝗ p eũ non ſanæ mentis niſi
in teſtamẽto fiendo p eũ fieret mentio de verbo ad verbum
5 Pater noſter,& Aue maria.¶ †In eo ꝙ dixit tanꝗ factum p
eũ nõ ſanę mentis nõ releuat,nõ eñ fuit in ptãte ſua iudicare
de futuro, vtrũ ſit ſanę mẽtis vel non:ſed in poteſtate iudicis,
vt.l.j.de cur.fur.qa iudex hoc iudicat ex ſermonib⁹, & alijs
actibus,vt.l.is q.§.fin.ff.de tu.& cu.da.ab his.&.l. quidam in
ſuo.de cõdi.inſti.ſed in propoſito apparet ſecundũ teſtamen
tum rectè cõpoſitũ,& ſic nõ à demente ſed ab homine ſanæ
mẽtis. ¶ Remanet ergo ꝙ dicta verba ſunt derogatoria pri-
mi teſtamẽti,& nõ ſolũ ſunt derogatoria volũtatis, ſed etiam
illius volũtatis:qa voluit ſecũdũ nõ valere niſi inſereret præ-
dicta verba.Pater noſter.& Aue maria.Inquãtũ ergo ſunt de
rogatoria volũtatis ſunt ipſo iure nulla : qa nemo ſibi aufert
liberam teſtamẽti factionẽ,vt.l.ſtipulatio hoc modo. de ver.
ob.& hoc tenet Ia.de are.vel ſaltẽ p ſequentẽ voluntatẽ: etiã
ſi de primo nõ faciat mentionẽ ſecũdũ Iac.de are. vt.l.diuus.
§.licet.de iure codi.ꝙ tenebãt Old.& And. de piſis in.l.ſi qs
in prin.teſtamenti.de leg.iij.¶ Vel ſecundũ cõem opi. oĩum
dicta verba tolluntur p ſecundũ teſtamẽtũ in quo ſpecialiter
pœnitet.¶ Sed in quæſtione ꝓpoſita ſpecialiter pœnituit in
ſecũdo teſtamẽto,vt.j.dicetur:ergo &c.¶ Quartò inſeruit di
cta verba.ſ.ꝙ non obſtante ꝙ in dicto teſtamento appareret
cõtrarium huic teſtamẽto,ſub quibuſcũqꝫ verbis derogato-
rijs &c. Iſta ſunt verba derogatoria verborũ derogatiuorũ
ſequẽtiũ,quę nõ valent quin poſsint tolli: quia nemo poteſt
ſibi legem imponere &c.vt.d.l.ſi quis in princip.teſtamenti.
¶ His pręmiſsis videnda ſunt verba ſecũdi teſtamenti an p
ea prioris volũtatis ſpecialiter pœniteat.& ex prædictis ma-
nifeſtè apparet ꝙ ſic: qa fecit mentionẽ de antecedenti teſta
mento in quo erant verba derogatoria:& ſic ad ſpeciẽ ſe retu
6 lit.vt.ſ.probatũ eſt in prin.ꝙ manifeſtè declarat̃.¶ †Si pone
retur ꝙ nullum aliud teſtamentum pręcederet niſi p̃dictũ,in
quo apparerent verba derogatoria:tunc videtur ipſum deſi
gnare nominatim,vt.l.ij.de libe.& poſthu. Et ſic cõcludit̃,ꝙ
prioris voluntatis ſpecialiter pœnituit & ſecũdum teſtamẽ-
tum valet,& primum eſt ſublatum.Bar.

¶ An ſubſtitutio facta filio ſi deceſſerit ſine liberis, ſit ſemp
fideicommiſſaria vel pupillaris vel directa.Item an mater ex
cludatur à ſucceſsione filij,ſi non petijt dari curatorem ven-
tri,aut poſthumo?

SVMMARIVM.

1 *Subſtitutio facta filio impuberi ſi deceſſerit ſine filijs,an & quando dica-
tur directa uel fideicommiſſaria?*
2 *Verba deueniant & ſuperueniant ad hæredes &c. an ſint fideicommiſſa-
ria uel obliqua?*
3 *Legitima,quando ſunt quinq; filij quanta eſt,& quomodo debet diuidi ſtã
te fideicommiſſo &c.*
4 *Filia in poteſtate, hæreditatem patris non aditam,tranſmittit ad hæredes
extraneos.*
5 *Mater quæ non petijt dari curatorem uentri priuatur hæreditate filij,etiã
ſi naſcatur & poſt.x.dies mortuus fuerit.*

¶ *CONSILIVM. XXII.*

HOmo accurſuli de rocca
habebat quinqꝫ filias fœminas, & primas duas ex
vna vxore præmortua, & iſtæ filiæ erant nuptæ,
Vxor etiam eius quæ vocabatur Clara eſt prægnans.iſte ho-
mo in vltimo conſtitutus condidit teſtamentũ in quo dictas
filias ſuas hæredes inſtituit in certa quãtitate,& eiſdem ſub-
tuit in hæc verba.Et ſi aliqua dictarum ſuarum filiarum obi-
ret ſine liberis,ꝙ hæreditas ipſius filiæ deueniat in ventrem
vxoris ſuæ.In omnibus autem alijs ſuis bonis,ventrem vxo-
ris ſuæ ſi maſculus erit,& ad lucem peruenerit hæredem inſti
tuit,& ſi deceſſerit ſine filijs hæredibus ipſius ventris maſcu
li deueniat in prædictas ſuas filias, & Nicolaũ accurſuli eius
fratrem.vel in eorum liberos etiam æquali parte in ſtirpem.
& nõ in capita.¶ Demũ ante quã moreret̃ dict⁹ teſtator de-
ceſsit vna ex filiab⁹ ſecũdæ vxoris inteſtata,demũ dicta vxor
p̃gnãs poſt.vj.menſes vel circa à morte dicti teſtatoris pepe-
rit filium maſculum,qui ad lucem peruenit,& vixit.viij.die-
bus.& mortuus eſt. Et iſta vxor non petijt curatorem ventri
dari,nec tutorem illi nato, quæ Clara vxor maior erat.xxx.
anno.Ex prædictis quæritur ſi dicta Clara vxor dicti teſta-
toris ſuccedat dictæ filiæ ſuæ mortuę poſt mortem patris.&
in qua parte,& idem quæritur de filia dictę Clarę ſuperui-
uente,an dicta Clara & filia eius ſuperſtes, vel altera earum
ſuccedat dicto filio poſthumo dictę Clarę:& pro qua parte:
& in qua parte dicto poſthumo ſuccedat dictus Nico.ſubſti
tutus,& dictę filiæ teſtatoris ex alia vxore quę ſimiliter ſunt
1 ſubſtitutę dicto poſthumo.¶ †Ad has quæſtiones examinã
das primò oportet videre an iſtę ſubſtitutiones factæ tam fi
liabus ꝗ etiam poſthumo poſsint trahi ad pupillarem dire-
a ctam[a]:an ſint fideicommiſſarię? & videtur ꝙ ſit directa pu-
pillaris,quando fit filijs impuberibus ſicut hic ſpecialiter in
poſthumo.non obſtat ꝙ fiat mentio filiorum,vt.c.j. de teſt.
lib.vj.vbi docto.& glo.circa hoc ſic dicunt:aut iſta ſubſtitu-
tio compendioſa quæ fit à pagano, fit per verba merę obli-
qua,vt quia dixit reſtituat talem hæreditatem. & tunc abſqꝫ
dubio eſt fideicommiſſa.vt.l.cohæredi.§.cum filiæ.ff.de vul-
ga.& pup.aut fit per verba directa:quia dixit talis ſit heres,
& tunc ſiue dicit ſiue deceſſerit ſine filijs ſiue intra puberta-
tem valet iure directo,per.l.cauſę.ff.de vulga. & pupil. hic
eſt proprię caſus in.d.c.j.de teſta.lib.vj.qa ibi fuerunt verba
directa,vt ibi no.Io.an.& ſic gl.l.p̃cibus.quę dicit ꝙ quando
fit mentio filiorum,ſemper eſt fideicõmiſſaria,non eſt vera,
per iura ſupradicta. Nam illa verba habent locum etiam in-
tra pupillarẽ ætatẽ,vt not.in.d.c.j. ¶ Aut ſubſtituit p verba
æquiuoca & communia per verbum ſubſtituo, quod eſt cõ-
mune ad vtrãqꝫ ſubſtitutionẽ,vt.l.generaliter.§.j.C.de inſti.
& ſubſti.ſemp interpretabitur fideicõmiſſaria:quia ſecũdũ
hãc ſubſtitutionẽ omni tẽpore valet.arg.l.quoties.ff. de reb.
dub.& ita videtur tenere glo.d.l.p̃cibus. & prędicta cõmuni
2 ter tenẽt doc.Dy.Cy.& alij &c.¶ †Eſt ergo videre in.q.no-
ſtra an verba p̃dicta.ſ.p donationẽ ad hęredes deueniãt &c.
ſint fideicommiſſaria,vel communia.& hoc non tangitur p
docto.& dico ꝙ hęc verba deueniant & ſupueniant,ſunt me
b rè obliqua.& de hoc eſt caſus.ff. ad treb.l.hęredes.§.cũ ita.[b]&
de leg.iij.l.fideicõmiſſa.§.hęc verba.& ad trebel.l.hęredibus.
§.j.vel ſaltẽ nec poſſumus negare ꝙ dicta verba non ſint cõ-
munia,p iura prędicta.Sed hic poſſumus manifeſtè conclu-
dere ꝙ hic fuit fideicommiſſaria ſubſtitutio.Poſſumus etiam
aſſignare aliam rationem cum in eodem teſtamento teſtator
eandem ſubſtitutionem fecerit tam filio poſthumo, ꝗ etiam
filiabus maioribus,& mino.oportet nos dicere, vt ęqualiter
intelligatur vtraq; ꝙ ſit fideicommiſſaria.caſus eſt.C.de teſt.
mili.l.in teſtamẽto.& de impub.& alijs ſub.l.ij.&.ff.de vulg.
& pupil.l.iam hoc iure.¶ His ſic pręmiſſis pro prima.q.ſ.an
dicta Clara mater & eius filiæ ſupueniẽtes ſuccedant dictę fi
lię mortuę poſt mortẽ patris,& inquãtum ita dico ꝙ eſt con
ſiderandum an dicta quãtitas in qua dicta filia fuit inſtituta
3 excedat legitimam portionẽ † vel nõ,ꝗ legitima portio erit
medietas illius quod habitura eſſet ab inteſtato, cum tẽpore
mortis patris erant quinq; filię computato poſthumo. & ſi
dicta quãtitas non excedat legitimam portionẽ:tunc non eſt
dubium ꝙ potuit eam grauare, & ei ſubſtituere p fideicom.
& ſic illud quod fuerit relictum illi filiæ mortuę diuidi, vi-
detur pro ęquali portione inter matrẽ & filiã.ille autẽ poſt-
humus & ſucceſſores ſui nihil habebunt.ſed ſi eſt aliqd vltra
legitimam portionẽ:tunc de illo quod eſt vltra fiant quatuor
partes quarũ vna diuidetur inter matrẽ & filiã,eo modo quo
ſupradictum eſt alię tres partes,debebũtur ſucceſſoribus di-
cti poſthumi,& erit de eis illud quod.j. dicam de hęreditate
poſthumi.¶ Et ꝙ iſta ſint vera probat̃ ſic:certũ eſt ꝙ illa filia
non potuit grauari in legitima p fideicommiſſum,vt.C.de in
offi.teſt.l.quoniã in nouella.& certũ eſt ꝙ legitima eſt ſemis
qñ filij ſunt plures quatuor,vt eo.ti.authẽ.nouiſſima.& ideo
dixi debere diuidi inter matrẽ & filiã ſuã tm̃:qa mater & ſo-
ror defunctæ quæ eſt ex vtroq; latere cõiuncta excludit alias
ſorores quę ſunt cõiunctę ex vno latere tantũ,vt in authẽ.de
hęre.ꝗ ab inte.§.conſequẽs.coll.ix.poſita.C.ad tertu. authẽ.
defuncto.& ideo dixi ꝙ dictus poſthumus.& ſui hęredes ni-
hil debebũt hr̃e,ꝙ autẽ dictus poſthumus nõ adita hęredita-
te dictę ſuę ſororis defunctę nõ poterit tranſmittere ad hære-
des ſuos extraneos.Caſus eſt.C.de iur.delib.l.quoniam.&.l.
ſi infanti.§.j.&.l.j.de cadu.tollẽ.§.in nouiſſimo.iſta autẽ filia
etiam ſi nõ adijſſet hæreditatẽ quam ei reliquit pater poſſet

a ¶ Directã.Adde ꝙ opi.Bar.in hoc cõſil.tenet Bal.in repe.l.ſi arrogator.ĩ vlt.co.ff.de adop. vbi refert cũ Frã. de Piſis & alijs ſe cõſuluiſſe. & Bal. in.c.ſi pater. de teſtã.in.vj. et in.l.iã hoc iure.ff.de vul. et pupil.vbi dicit hãc eſſe cõem opi. et idẽ cõſuluit Bar. in cõſi.xvj. incip. Ange. et in conſi. ccxlj.pat̃ filio impubere.d̃ quo plenè p Alex.ĩ.l.precibus.in.iiij. colũ. in fi.C.de ĩpub.et alijs ſub.et in.l.cẽturio.in.ij.colũ.et ſeq.ff.de vulga.et pu. et ibi plenè p Iaſ.in.xix.colũ.et de iſto conſi. vide etiã And.Barb.in l.ſi infanti. ĩ addi. Bar.C. de iu.deli.

b ¶ §.cum ita. vide ibi in additionib⁹ meis,ad Bar. Tho. Diplo.

transinittere ad quemlibet hæredē extraneū, vt.C.de iu.deli.
l.si fratres.secundū verū intellectum:& de suis & legi.l.apud
hostes.& de cast.pec.l.hæredes.§.filius.licet gl.dicat cōtra,&
4 malè,in.d.l.si infanti.§.j.qa cōtra casum dictarū.ll. ¶ †Et prę
dictam opi.s.quod filia in potestate,hæreditatem patris non
a agnitam,trāsmittit etiā ad hæredes extraneos.[a]tenet Richar.
mal.& Oldr.de laude.& cōmuniter omnes alij doc.& dixi ꝙ
de residuo debēt fieri quatuor partes:qa de residuo debet de
trahi trebellianica, vt.c.raynaldus.extra de test.& ibi no.in.l.
ꝙꝙ.C.ad.l.falc.quæ cōpetit venientibus ab intestato,vt di-
ctis iuribus.& ideo dixi alias,tres partes,deberi successoribus
posthumi:quia licet hæreditas non adita non transmittat̃ ad
hęredem,fallit si est purificatū ante mortē fideicōmissarij, vt
ff.ad tre.l.cogi.§.metianus,&.l.postulante.in prin.& de con
di.& demon.l.à testatore.licet cōtra notet̃ in gl.in.l.cū filio.
de leg.j.sed malè,vt ibi no.per Dyn.¶ Venio ad succesionē
posthumi:& posito pro cōstāti ꝙ substitutio ei facta sit fidei
commissaria,vt.s̈.dictū est in eadē:ita dico videlicet quòd pri
mò detrahet̃ legitima portio, dicti pupilli, quæ est medietas
eius quod habiturus esset ab intestato,vt.s̈.dixi.& de residuo
debet detrahi,quarta:& ista legitima portio, & ista legitima
quarta,debet esse in totū illius filiæ quæ erat soror ex vtroq;
parente dicto filio posthumo,residuū verò dictæ hæreditatis
inter dictū Colā,& filias dicti testatoris ex vtraq; sorore,in
æquali parte,secūdū quod in dicto testamēto cōtinet̃.¶ Ma-
ter autem ad succesionē huius filij posthumi nullatenus ad-
mittetur:quia nō petijt curatorē dari ventri.Hęc omnia pro
bantur iuribus infrascriptis.Quòd dixi substitutionē esse fi-
deicommissariam,& dictū posthumū in dicta legitima por-
tione,& quarta trebellianica,nō videri grauatū p fideicom-
missarium,probat̃ per iura proxi.alleg.¶ Restat modo vide
re quare mater excludit̃,& quare illa filia admittitur in illis
portionibus,& nō filij substituti.dico ꝙ mater ideo excludi
b tur,quia non petijt curatorē[b] dari ventri.casus est in.l.ij.§.si
5 mater.ff.ad.tertul.&.§.quid si cū pregnans.circa fi.§. ¶ †Sed
contra hoc oppo.nā videtur ꝙ matri nō præiudicet:qa videt̃
præuenta mortalitate filij:qa mortuus est intra octo dies,vt
in ea.l.ij.§.confestim.Respon.verū est ꝙ non nocet ei:qa non
petijt tutorem suo filio nato:qa fuit preuenta morte,vt.d.§.
sed bene nocet ꝙ non petijt curatorē dari ventri,ad quod fa
ciendum habuit spatium sex mensiū:& vt in themate propo
nitur,nec allegat aliquā causam,quare fuerit impedita.nā si
haberet aliquam iustam causam excusaret̃,vt.d.§.confestim.
& succederet in dictis portionibus,in æquali parte cum filia
sua,per iura.s̈.alleg.¶ Secundò contra prædicta oppo.tunc
demum tenentur pater & mater istos administratores dare fi
lio suo,si non sint legitimi,vt.ff.si cer.pet.l.ij.& no.ff.ad tre-
bellia.l.matres.sed in casu nostræ quæstiōis erat dictus Cola
qui erat suus patruus:quia frater patris,vt ex narratiōe facti
id apparet:ergo erat eius legitimus tutor deficientibus alijs
proximioribus,vt.l.j.ff.de legi.tut.& sic videtur ꝙ matri nō
debet præiudicari.¶ Sed respondeo quòd licet dictus Cola
fuisset tutor legitimus,& sic mater excusaretur à petendo tu-
torem,cum ipse non erat legitimus curator ventris:quia talis
curator semper est dandus,vt.l.j.§.quoties.ff.de vētre in pos.
mitten.colligitur & no.per gl.in.l.de creationibus.C.de epi-
sco.audien.sic ergo patet ꝙ mater excluditur. Debent ergo
venire ad venientes ab intestato dictę portiones,cùm nō ca-
dunt in fideicommissum, vt.s̈.dixi.ab intestato autem venit
dicta filia quę erat ei ab vtroq; latere coniuncta,vt.d.authen.
defuncto.&.d.§.consequens.& apparet omnia prædicta ex
pedita esse &c. Bar.

a ¶ Extraneos. Vide And.Bar.in.l.si infanti.in prin.C.de iur.deli.ī ad di.Bart.vbi alleg.Bart.in isto consi.ibi,nu.xcij.& vide Pau.de ca.in cōsi.lxviij.īci.sup primo dubio.& ī cōsil.j.inci.ego Paulus.in fi.vbi etiam extēdit eū ad monasteriū.vide doc.in.d.l.si infanti.& vide Bar.in cōsi.sequenti.Tho.dip.

b ¶ Curatorē. Vide Bal.pulchrè cōsil.cxxij.iij.li.incipi.quidā nobilis.sed vide Io.an.ī addi.ad Spe.in titu.de tut.§.nūc vidēdū.ver.fina.Ber.Lan.

c ¶ Omnes.Idem dicit Bar.s̈.in consil.præcedenti.ꝙ incipit homo.in.ij.co.& in cōsi.xxx.in noīe domini vanuti⁹.& Bart.in.l.si infanti.C.de iu.deli.vbi dicit ꝙ ita iudicauit, & ꝙ ita in collegio perusino determinatum fuit cum.concor.traditis p.d.Ias.in d.l.si īfanti.ī.viij.&.ix.col.& seq.& in.l.emācipata.C.de iu.delib.& per Alexā.in.l.apud iul.§.idē iulianus.in.v.col.ff.ad tre.& in.l.si fratris.C.de iur.deli.& in.l.si filius.in.vij.col.& seq.ff.de vul.& pu.& in cōsi.clxxvj.in.vj.vo.incip.in cā & lit.ver.ī.ij.colū.& vide quatuor limitationes ad istā regulā per Ias.in.d.l.si īfanti.in.x.col.& aliam ponit idē Ias.in.l.q se patris.in.xx.col.C.vnde lib.& alias limitationes ponit.d.meus do.Pet.philip.cor.in d.l.si infanti.ī.vij.col.& ī.l.si fratris.in.iij.col.C.de iu.delib.Tho.

¶ Qualiter intelligitur statutū Cortoñ.ꝙ ab intestato succe-
dat frater,& nō mater,vel auia & ꝙ per existentiam suitatis,
hæreditas patris non agnita,neq; adita transmittitur ꝙ pro
pter nō petitum tutorem filio excludatur mater ꝙ minor de
cedens nō adita hæreditate patris,transmittit in integrum re
stitutionem.

SVMMARIVM.

1 *Hæreditas patris non agnita per existentiam suitatis,transmittitur ad hæredes.*
2 *Hæredes filij quibus transmittitur hæreditas ex potentia suitatis, possunt se immiscere,& abstinere sicut poterat filius.*
3 *Hæreditate non addita si minor decedat,cum per mortem,uel ætatem dicatur lædi,transmittit ad hæredem beneficium restitutionis in integrum.*

¶ CONSILIVM. XXIII.

NIcolaus fei de corto
nio, sumpsit in vxorē dominā Clarā filiam
Ioānis,ex quib⁹ Nicolao & clara, nati sunt
duo filij.s.vnus masculus & vna fœmina, q
Nicolaus decessit intestatus supstitibus di
ctis duobus filijs suis infantibus:qui remāserunt apud auiam
paternā,& patruos eorū,q̄ dn̄a Clara trāsiuit ad secundū vo
tum intra annū intra tempus luctus,& nō dato tutore dictis
pupillis,vel curatore hæreditati ipsi⁹ dicti Nicolai,post hoc
decessit filia, fuit datus curator eis ad diuidendū bona quæ
habebant cōmunia cum dictis suis patruis dictorū filiorum
dicti Nicolai ex dicta domina Clara.Ex secūdo matrimonio
extant duo filij masculi,qui etiā sunt in infantili ætate.Vlti-
mo loco decesit dictus filius masculus natus ex primo matri
monio dictæ dn̄ę Claræ in infantili ętate, supstitibus post eū
dictis duob⁹ filijs dictæ dominæ Claræ natis,ex secundo ma
trimonio ipsius.& superstite etiam dicta dn̄a Clara eorū ma
tre,& etiā superstitibus duobus auunculis,quorum vnus est
auūculus ex vtroq; parēte.& alius ex parte patris tātū ipso-
rū. Et etiā superstite vnica amita ipsius filij quę nupta erat
tn̄ anteꝙ decederet dictus filius masculus paterna auia prę-
decessit.Modò q̄ritur quis succedit dicto filio masculo dece
dēti?& ad quē spectat hęreditas ipsorū filiorū defunctorum
& pro quāta parte,tā ex iure cōi ꝙ ex forma statuti ciuitatis
Cortoñ.cuius statuti copia mittit̃ modo vobis? ¶ Et in q̄one
prædicta primò est videndū quid operet̃ statutū p̄dictum in
quo cōtinet̃ in summa ꝙ ei q decesserit ītestatus succedat fra
ter suus vel soror,& nō mater vel auia materna,& frater ma-
sculus defuncti,& filius fratris vel descēdēs p lineā masculi-
1 nā ex fratre ipsius succedat,& nō mater vel auia &c. ¶ †Sic
ergo in q̄one pposita illi filiæ,q̄ primò decessit,potuit suc-
cedere frater supuiuēs & nō mater vel auia huic verò filio ma
sculo vltīo defuncto nullus supest frater,nec filius fratris nec
descēdens ex ipso fratre p lineā masculinā.Nā illi patrui qui
supsunt nō sunt fratres,sed sunt descēdētes ab auo pupilli:&
sic sunt cōiuncti ex latere ipsius defuncti, si aliquē habēt nō
tanꝙ descendētes.vt.l.matri.§.ij.ff. de gradi. in ver. patruus
&c.& sic statutū istud ꝙtū ad successionē huius filij modò de
functi nihil habet facere.Ideo videamus qualiter ei succedat
& de iure cōi.& est sciendū ꝙ inter nostros doct.sunt quędā
opi.vna ꝙ hęreditas patris nō adita trāsmittit̃.sed quia in.q.
pūcti nostri,nō proponitur pupillo datū nō fuisse tutorē,&
p cōsequēs nō pōt dici ꝙ hæreditatē paternā adierit,vel ei se
immiscuerit,vt.C.de iur.delib.l.potuit.ff.de acq.hę.l.pupil-
lus.ideo dictā q̄onē examinemus secundū vtrūꝙ punctum.
¶ Et prima opi.est ꝙ hęreditas patris nō agnita trāsmittatur
p existentiam sui hæredis,vt.C.de suis & legi.l.apud hostes
& ibi hoc tenuit Cy.ff.de mili.testa.l.ex militari.&.l.si quā-
do.de stip.ser.l.liber homo.§.fi.& de castr.pec.l.hæreditate.
c §.filius.de iur.fis.l.lucius.& hoc in ciuitate Perusij oēs tenēt[c]
indubitāter.Et ego etiā similiter teneo & probo p rationem
sic.Bn̄ficiū abstinendi datū de iure pretorio quatenus nō cō
cerneret cōmodū filij nō fuit pretoris intētio filiū ipsum cō-
modo priuare:casus est.ff.de vulg.& pu.l.si filius qui patri.
Sed certū est,ꝙ filio est vtile vt hæreditatē patris nō agnitā
2 trāsmittat:quia p hoc facilius hæredē habebit. ¶ †Quod em̄
dicitur hæreditas nō agnita transmittitur, hoc nō importat
ꝙ hæres filij debeat eam habere pręcisè,sed vt hæres filij pos
sit ei se īmiscere,& ab ea se abstinere,sicut poterat filius ipse
viuens.casus est.ff.de acqui.hære.l.si quis filium.§.j. hic autē
est magnum commodū filij.nec ob.C.de iur.delib.l.si infanti
ibi,oēs hæreditates &c.qa ibi dicitur oēs hæreditates ad eū
deuolutas hæreditate patris,sed hæreditas non potest deuol
ui ad filiū:quia videtur fuisse eius filij etiam viuo patre,vt.l.
in suis.de libe.& posthu.& ideo in filio suo non habet locum
ti.pro hære vt.l.nihil.C.pro hære.& in.d.l.si infanti.igit̃ nō
agnita &c.loquit̃ in hæreditate q̄ nō requirit agnitionem ꝙ
est in hæreditate paterna.& de illa non loquitur glo.licet ibi
aliter videatur sentire.¶ Secūdò videamus quis succedat di
cto filio & filiæ defunctæ.& constat ꝙ mater non:quia nō fe
cit ei dare tutorem nec auia potuit succedere dictę filiæ pro-
pter statutum:qa frater eius viuebat,sed succedunt dicti fra-
tres vterini exclusis alijs patruis paternis,& auunculis.vt.C.
de legi.hær.auth.cessante.est ergo modus quod etiam isti fra-
tres vterini p se vel suos administratores,& per patrem(quia
habent & sunt infantes)adeant hæreditatē prædictorum filij
& filię,& patris ipsorū tanꝙ ad eos delatā p mediam perso-
nam prędictis filio & filiæ. ¶ Secunda opi.est de hæredita-
te patris non adita, ꝙ transmittatur per.d.l.si infanti.quam
opin.

opi. licet non sequar, tamẽ secundũ illã esset ille modus tenen
dus. Nã dicti filij qui hęreditatẽ patris non adierunt, cum ca
ruerunt tutore, fuerũt læsi eorũ facilitate: qa maior & diligẽs
admissus, & modo nec ipsi nec hæredes ipsorum possint adi
re pręuenti morte, vnde isti fratres vterini adeãt simili modo
hęreditatem ipsorũ filij & filię, & ex ipsorũ persona poterũt
a petere in integrũ resti.[a] ad adeundã dictã hæreditatẽ, vt. l. pa-
tonius. ff. de acq. hære. & hoc tenuit Iac. de are. in. l. qui duos.
& Iac. butri. de testa. mili. aliâs de vulg. & pupil. & Ioan. and.
extra de probat. c. in pręsentia. & sic concluditur φ in omnẽ
casum hæreditas pertinebit ad dictos fratres.

¶ CONSILIVM. XXIIII.

b IN Dei nomine amen.[b]
Martinus ciuis Tudertinꝰ, decessit superstitibus
sibi Ioãne & Philippo suis filijs, & domina Fran
cisca eius vxore &c. De isto consilio, vide. s̈. in consilio. vij.

¶ Si testator dicit hæc verba φ si filius suus moriatur quo-
cunq; tẽpore sine hæredibus legitimis, de suo corpore natis:
φ pro anima sua patris & matris, & fratrũ suorũ distribuan-
tur bona per tales: tunc ista substitutio etiam incerta, dicitur
ad pias causas, & valet. & si moriatur filius in pupillari ętate
est directa pupillaris, & excluditur mater etiam à legitima.

SVMMARIVM.

1 *Omne quod relinquitur pro anima, uidetur relictum ad pias causas.*
2 *Fideicommissarij & executores, nullo instituto hærede uicem hæredum obtinent.*
3 *Dictio. primus hæres, non denotat ordinem institutionis, sed ordinem moriendi.*

¶ CONSILIVM. XXV.

IN nomine domini amen.
Viso testamẽto Gentilis Iacobi in quo. A. & M. suas
filias pupillas sibi hæredes instituit & eis substituit per hæc
verba, & si aliqua dictarum filiarũ quocũq; tẽpore moriatur
sine hæredibus legitimis de suo corpore natis, pro anima sui
patris & matris & fratrum distribuantur hæreditates, & den
tur per infrascriptos suos fideicommissarios si prima hæres
moriatur &c. Coutingit φ dicta. M. pupilla mortua est quęri
tur, an eius portio debeat distribui pro anima prædictorũ? &
an mater eius debeat habere legitimam. ¶ Circa prędictorũ
inuestigationem videndum est, an prædicta substitutio va-
leat? & dubium facit φ dictæ filiæ præmorienti non videt̃ da
1 ri certa persona substituta. ¶ † Tamen veritas est, φ valet. nã
c dicit testator φ si moriat̃ pro anima sua[c] detur &c. Et sic appa
ret φ est relictum ad pias causas &c. sed in relictis ad pias cau-
sas si non nominatur persona substituta, valet substitutio, vt
2 in aut̃. de eccle. tit. §. si quis in nomine. † & sic fideicommissa-
d rij tales, seu executores[d] vicem hæredum obtinent, vt no. In-
nocen. in. c. cum tibi. extra de testa. ¶ Secundò facit dubium
in quæstione, illud quod dicitur in testamento si prima hęres
&c. nam ista quę decessit fuit hæres secundò nominata: ergo
3 ei non videtur facta substitutio. † Ad quod respõdetur φ illa
e verba. prima hæres[e] &c. non denotant ordinem factæ institu
tionis, sed denotant ordinem moriendi, vt ei videatur facta
substitutio quę primò decesserit. quod apparet ex præceden
tibus dum dicit, & si aliqua suarũ filiarum &c. ex quo appa-
ret quod de vna tantum, nõ est locutus. pro hoc facit. ff. de re
bus dub. l. qui duos. de vulg. & pupil. l. ex duobus. & in prin.
ff. de legatis. ij. l. si ita relictum. prout est ibi in litera, quintus
&c. His præmissis apparet φ dicta substitutio fuit pupilla-
ris propter verbum moriatur, in institutione adiectũ quod
est directum. & est casus expressus extra de testamentis. capi.
j. libro. vj. Ex hoc sequitur φ mater omnino excludatur etiã
a legitima, vt. d. c. j. & l. papinianus. §. sed nec impuberis. ff. de
inofficio. testamen. & l. precibus. C. de impube. & alijs substi
tutioni. Barto.

¶ Si testator mandat in domibus suis construi debere eccle-
siam, & eam hæredem instituit, & superuiuens alienat easdem
domos, an valeat talis institutio de ecclesia nondum facta?
& an in domibus postea emptis à testatore, debeat ædificari
ecclesia?

SVMMARIVM.

1 *Si instituo ecclesiam construendam, ualet institutio.*
2 *Si relinquitur domus ut ædificetur ecclesia, si domus alienetur per testatorem, & emat aliam, in ipsa debet construi ecclesia,*
3 *Dispositio quæ fit contẽplatione alterius in persona unius, licet illa extinguatur, tñ si remanet ꝑsona cuius cõtẽplatione fi:bat, ualet dispositio.*

¶ CONSILIVM. XXVI.

f IN nomine domini[f] amen.
Testator in testamẽto disposuit, vt in domibus suis,
quas habebat in tali castro construeretur vna ecclesia ad ho-
norem beate Marię virginis, & beati Nicolai cõfessoris, quã
ecclesiam construendam, sibi hæredem vniuersalem instituit.
Deinde superuiuẽs alienauit volũtariè dictas domos, & alias
in eodem castro emit: modò moritur testator. Quæritur an in
domibus relictis tempore suę mortis, debeat construi dicta
ecclesia. ¶ Secundò quæritur an institutio facta de ecclesia te
neat, cum tempore testamenti vel mortis dicta ecclesia nõ re-
1 periretur? ¶ † Visa facti narratione prædicta & dubijs quæ
mouentur, primò videtur videndum super secundo dubio,
an valeat hæredis institutio dum instituit ecclesiam cõstruen
dam? Ad φ respon. quòd sic. casus est in. l. seruo. ff. de alimen.
g & cib. leg. & l. si seruos[g]. ff. de lib. lega. & ff. de serui. rusti. prę
dio. l. si seruitus. §. futuro. Præterea, sicut potest institui post-
humus alienus: & sic persona quæ non est, sed esse sperat̃: ita
potuit institui ecclesia construenda. hæc est veritas. ¶ In con-
trarium facit extra de re iudi. c. abbate sanè. lib. sexto. versic.
cum illa potius. vbi templo quod non est, donari non potest.
sed ibi loquitur in donatione quæ est contractus & non po-
test fieri, nisi sit persona cum qua contrahatur, vt. l. ex qua-
cunq;. ff. de actio. & obliga. Item facit contra extra de eccle.
ædifi. cap. pen. & quòd ibi no. Ber. Sed respondeo quòd non
potest cõcedi priuilegium ei, quod nondum est, vt statim ha-
beat vires, illud priuilegium, sed bene valet, vt incipiat habe-
re vires cum incipit esse, & sic includitur præfatum capitu-
lum. ¶ Conclude ergo, φ valet institutio. pro hoc videtur ca
sus in authen. de ecclesiasti. ti. §. si quis in nomine. & §. si quis
autem vnum. vbi si quis instituerit hæredem vnũ sanctum,
2 cuius ecclesia non reperitur, valet institutio. ¶ † Secundò res-
pondeo ad primum punctum, scilicet an dicta ecclesia ædifi-
cari debeat in dictis domibus in eius bonis repertis tempore
mortis. an verò relictum, & volũtas testatoris sit sublata, pro-
pter alienationem domorum quas primò habebat. Et quòd
dicta volũtas sit reuocata probatur: quia dicta alienatio fuit
voluntaria: ergo reuocatur prior dispositio, vt. l. fideicõmis.
§. si rem. ff. de lega. iij. & sic videatur per alienationem voluis-
se, φ non construatur ecclesia, vt. l. filio. §. matri. de adi. lega.
¶ Præterea paria sunt cancellare verbo, vel facto, vt. l. si nihil
interest. de adi. lega. Sed si testator cancellasset institutionem
hæredis, sine dubio non valeret, vt. l. cancellauerat. ff. de his
quæ in testa. delen. Ita in proposito videtur cancellasse alienã
do. Pręterea, illud quod iussit ecclesiam construi in domibus
suis, videtur intelligi in domibus suis, tẽpore testamenti, vt. l.
si ita. de auro & argen. lega. ¶ In contrarium est veritas, φ di-
cta dispositio non vitietur: nam verè hæreditas videtur reli-
cta in institutione facta ad honorem Dei, & illius sancti quæ
institutio valeret etiam si ecclesia non reperiretur, vt. d. §. si
quis in nomine. & §. si quis vnum. de eccle. titu. vnde posito
3 φ ecclesia nõ posset construi, remanet tamẽ institutio. ¶ † Se
cundò probatur: dispositio quæ fit in persona vnius contem
platione alterius: licet ille in cuius persona verba conferun-
tur extinguatur: tamẽ si remanet alia cuius contemplatione
fiebat dispositio valet, vt. l. peto. §. mater. de lega. ij. versi. sed
nec interest. vbi propter mortẽ tutoris, non extinguuntur re
licta facta ab eo qui relinquebat̃ contemplatione pupilli. ita
in proposito hæreditas non relinquebatur respectu ecclesiæ
construendę in tali loco: sed ob reuerentiã virginis Mariæ, &
beati Nicolai, vt dicitur in testamento. concluditur ergo in-
stitutionem remanere firmam. Præterea, institutio hęredis
nõ posset annullari ꝑ testatorẽ, si voluisset illa nuda supple-
ri voluntate, vt. l. hæreditas. C. de his quib. vt indig. & l. j. C.
de edic. diui adri. tol. cum si. ergo &c. ¶ Restat videre si dicta
ecclesia debet costrui, & vbi debet cõstrui? puto enim quòd
ecclesia construi debeat, Duo enim iussit testator. s. ecclesiam
construi, & in tali loco: itaq; si nõ põt construi in illo loco, de
bet cõstrui in alio, vt præstat arg. l. legatũ. de vsufru. leg. & l.
legatam. de admi. re. ad ciui. ꝑ fac. de cõdi. & demon. l. hęc scri
ptura. & l. celsus. de arbi. ¶ Ad secundũ scilicet vbi debeat cõ

a ¶ In integrũ resti. adde φ istud φ cõsuluit ibi Bar. cõsuluit etiã ipsemet Bar. ĩ cõsi. viij. ĩci. qdã pusinus. in. ij. vol. & ista est cõis opi. vt plenè prosequit̃. d. Ia. in. l. si infanti. ĩ vl. col. C. de iur. delib. & ibi plenè p. d. Pe. cor. ĩ. v. co. & se vbi ponit pl̃es limitationes. & vide Alex. ĩ cõsil. xx. ĩ. vij. vol. inci. circa cõsultationẽ. ĩ pe. col. & ĩ cõsil. lxxix. in. vj. vo. ĩci. Frã. ĩ vl. co. & Pau. de ca. ĩ cõs. cccxxxix. ĩci. primũ dubiũ ĩ. j. co. & ĩ cõsi. cxiij. ĩci. substitutio p̃dicta. & Lu. ro. ĩ. cõsil. cccxcv. in casu proposito. Tho.

b ¶ In dei noĩe amẽ. Martinus ciuis tudertinꝰ. vide. s̈. in cõs. vij. inci. And. Martini. vbi p oĩa idem, & ibi scripsi in addi. Tho.

c ¶ Sua. No. φ dicit Bar. hic & est notabile φ omne φ relinquit̃ pro aĩa, videt̃ relictũ ad pias causas. adde gl. & Bar. ĩ. l. si qsĩ prin. ĩ fi. principij. ff. de le. ij. cum addi. ibi traditis p Ale. de imo. & ibi scripsi. & vide Iaso. plenè ĩ. l. j. in pe. co. C. de sac. san. ec. & An. sic. ĩ. c. ad hęc. & in c. relatũ. in. vij. co. de re. du. Tho.

d ¶ Executores. idẽ consuluit & vide Bar. s̈. ĩ cõsi. iij. ĩci. titius. ĩ. ij. co. & ibi scripsi. & in cõsil. xxxviij. inci. Paulus. in fi. Tho.

e ¶ Hęres. Vide oĩno p Paul. de ca. in cõsi. cxiij. inci. substitutio p̃dicta. in j. & ij. col. Tho.

f ¶ In noĩe domini. Istud cõs. aliâs ĩci. testator suo testamento. & ita alle. Ale. de imo. ĩ. l. seruos. ff. de ali. & ci. le. in addi. Bart. & d. Ias. in. l. iij. in fi. C. de leg. Tho.

g ¶ L. si seruos. vide Bart. ĩ. d. l. seruos. ĩ fi. ff. de ali. & ci. le. cũ cõcordãtijs de quibus p Alex. de imo. ĩ addi. & in. l. placet. ĩ. ij. co. ff. de

lib.& post.& ad. de Ang.ī cōsi.cxxv.inci.inter cęte ra.& cōsi.cxxxij. & in.l.labeo.ff.de ser.vr.pręd.&And. sic.ī.c.iij.ī.ij:co.ex tra de testa. Tho.

a ¶ Authoritate episcopi. vide Luro.in cōsil.ccccix. īci.quo ad primū. in.vi.colū.& vide Bar.in.l.legatū.ff. de vsufruc.leg.& Bal.& Mod.ī.l.si testm̄.C.de test.cū cōcor.de.qbus ibi p Pet.cor.in fi.& vide Fely.ī.c.cum accessissent.in.ix. col.de cōsti.& de isto cōs.vide Bar. in.l.cū pater.§.tu sculano.ff.de leg. iij.& ī.l.si qs titio. de leg.ij.& in.l.co dicillis.circa fi.e. titu.& in.l.filio.§. matri.ff.de adi.le. & ī.l.placet.ff.de li.& post.vbi bar. facit mentionē de isto cōsi.& dicit se pridie alle.ī qōne de facto.& ibi vide Alex.& ibi scri psi in addi.& vide Iaso.in.l.iij.in vlt. col.C.de lega.vbi alleg.& sequit̄ in isto cōs.& dicit ꝙ est sing.dictū.T.

b ¶ Repetitio. Vide Pau.de ca.in cōsi. lxx.viso pūcto.in prin.& Bar.s.ī cō si.iij.inc.titi⁹.in fi. & ibi scripsi.& vi de Bar.in.l.repetē dis.in.ij.col.ff.de le.ij.& ibi scripsi in addi.meis ī ver sicu.item aduerte. Tho.diplo.

c ¶ Pupillaris.idem tenet Bar.in auth. ex causa.in.xj.& xij.col.&.l.j.post glo.ff.de vulga.& pupil.vide Ias.in d.authē.ex causa. in.ix.col.vbi ponit etiam vnam li mitationē.Tho.

d ¶ In parte. Vide Bal.in cōsil.cxvij. ī.iij.vo.ici.substi tutio facta.Tho.

e ¶ In quęstiōe prae dicta. Idem tenet Bart.s.in cōsi.xiij. inci.ex facto pro posito.& ibi scri psi.ideo me remit to.& vide Bar.in l.si pater.in.ij.co. C.de instit.& sub sti.&c.Tho.Dip.

strui talis ecclesia, puto ꝙ si commodè potest, debet construi in domibus alienatis per dictum testatorem, ex dicta permu tatione.arg.l.Imperator.in fi.cum.l.seq.ff.de lega.ij.ad quod optimè facit de libe.& posthu.l.placet.vbi licet verba aliâs referantur ad præsens tempus:tamen fauore institutionis tra huntur ad futurum, vt intelligatur de primo nato ex ea quę in tempore testamenti non erat vxor.ita in proposito verba illa, ꝙ ecclesia construatur in domibus suis &c.referãtur etiã ad domos postea redemptas. Sed si in dictis domibus cōmodè non posset fieri: tunc authoritate episcopi[a] conuocatis his quorum interest, potest cōstitui alibi per quod dicta ecclesia construatur, vt.d.l.legatum.ff.de vsufru.leg.&c.

¶ Quod quando oratio est imperfecta, dictio item, inducit repetitionem: relinquēdo filio intelligitur repetitum iure in stitutionis per dictionem item, si in præcedentibus iure insti tutionis relinquitur.

✤ *SVMMARIVM.* ✤

1 *Item dictio, an & qñ inducat repetitionem præcedentium? uide hic plenè.*
2 *Filia cui sunt relicta bona simpliciter, an dicatur præterita?*
3 *Rupto testamento per preteritionem filij, pupillaris substitutio remanet firma.*
4 *Substitutio facta in partem, trahit ad se totum.*

¶ *CONSILIVM. XXVII.*

Visa facti narratione prædicta de his quibus quæritur primò est videndū an dicta Andreucia fuit adeò præterita quòd talis præteritio rumpat testamentum.& videtur ꝙ sic: quia in relicto sibi facto, non fuit dictum ꝙ sibi relinquebatur iure institutionis, nec ꝙ eam hæredem institueret. Præterea, licet in præcedenti dictum fuit iure institutionis tantum: tamē in sequenti non videtur ꝙ debeat intelligi repetitum, vt not.in.l. in repetendi.de leg.iij. ¶ 1 † Tamen in contrarium est veritas: quia tunc est verum, ꝙ per dictionem item, non inducitur re petitio[b] quando per ipsam dictionem item, adijcitur pręcedentibus, aliqua oratio in se omni oratione perfecta. tunc ma gis est continuatiua ꝙ̃ repetitiua, cùm sequens oratio tanꝙ̃ perfecta in se non indigeat repetitione. ¶ Sed quādo per dictionem item, adijcitur oratio imperfecta ex parte verbi vel ex parte suppositi vel appositi: tunc per dictionem itē, inducitur repetitio, vt sequens oratio suppleatur ex præcedentibus. hoc probatur.ff.ad legem corneliā de sicca.lege eiusdē. §.ij.versicu.is cuius.vbi dicitur item istius familia sciente eo, arma sumpsit.ista oratio est defectiua, & in pręcedenti parte lega.eodem modo probatur.ff.ad legem iuli.de vi publi.l.iij. §.j.ff.de pub.l.prima.in principio ibi, item si damnum iniuria factum esse dicitur, iudicium dabo &c. Nūc deficit inquã tum: & sic est oratio defectiua ex parte appositi, et suppletur ex præcedentibus, vt intelligatur iudicium dabo, scilicet in duplum, vt dictum erat in præcedentibus. ¶ Nunc ad propositum in pręcedenti testamento dixit testator. Item Andreucię suę filię centum quadraginta lib.et pãnos, et res con suetas &c. sed nō dixit reliquit legauit, vel adiudicauit: et sic illa oratio est defectiua, ex parte verbi. ¶ 2 † Debet ergo intelligi repetitum verbum, reliquit, cum qualitatibus.s. proximè positis, vt sic dicat reliquit iure institutionis, vt dictis legibus apparet, et probatur et sic apparet dictam filiam non fuisse pręteritam dico ꝙ de hoc sunt glos.contrarię quędam enim est, quæ tenet ꝙ sic, vt.l.si.ff.de reg.Cato.ibi tertiò pono pro quo facit tex.in.l.possumus.§.itē et circa.de iniu.testa. ¶ Cōtrarium no.in.l.si hęreditas.§.qui filium.de test.tut.ff.de do. l.si.§.j.quòd hic non examino.quia nō expedit vt in exemplis dicendis apparebit. ¶ 3 † Sed posito quòd testamētum infirmaretur, sequitur ꝙ totum testamentum fuit nullū ꝙ̃tum ad hęredis institutionem.cętera namq; firma manent ꝑ aut. ex causa.C.de lib.præte.remanet firma substitutio pupillaris[c], vt tenet glo.in.l.j.in fin.de vulga.et pupilla.et ibi hoc tenuit Iac.de are.et ipsa est veritas.licet Dy.ibi aliter videatur dicere, licet minus bene. ¶ 4 † Ad illud quod dicitur an illi substituti debeant habere totum, videtur dicendū ꝙ sic: licet sint solum in parte[d] substituti.casus est in.l.heredi.§.fi.de vulga. et pupil.licet illud ꝙ est à medietate supra teneant̄ restituere prout testator disposuit. ¶ Super eo verò quod quęritur an dicti substituti debeant habere bona quęsita post mortē dicti testatoris? respondetur quòd sic, vt.l.si plures.§.ad substitutos.de vulga.et pupil. Barto.

¶ Quādo testator reliquit filiæ nasciturae, quæ ingrederetur monasteriū vel maritaretur, in alio casu censetur præterita.

✤ *SVMMARIVM.* ✤

1 *Filia quæ est hæres si ingreditur monasterium uel nuptui tradatur, dicitur, præterita.*
2 *Filius si est institutus sub conditione casuali uel mixta, non rumpit testamentum.*

¶ *CONSILIVM. XXVIII.*

In nomine domini amen. In quæstione prędicta[e] prius videtur dicendum an testamentum prædictum sit ruptum præteritione dictę Andreuciæ aliâs Decutiæ posthumæ. Ad quod dico quòd sic ꝙ dicta Decutia posthuma videtur præterita: nam testator in suo testamento reliquit ventri vxoris suæ prægnantis si perueniret ad lucem: & si fuerit fœmina. & contigerit ꝙ ingrediatur monasterium centum libras denariorum. sed si tradiderit se nuptui.cccc.ei reliquit, & in his sibi hæredem instituit. ¶ 1 † Vnde aduertendum ꝙ illa prima est instituta quę ingreditur monasterium, vel quæ traderet se nuptui. Illa ergo quę nascitur, nec ingreditur monasterium, nec tradidit se nuptui, reperitur omnino præterita, nec instituta purè, nec sub conditione: casus est in.l.commodissime.de lib.& posthu.& ex hoc sequitur ꝙ testamentum est nullum quo ad institutionem hæredis, sed legata & fideicommissa firma manent &c. ¶ Nec ob.l.suus quoq;.& quod ibi no.ff.de hære.instit.vbi 2 dicitur ꝙ † filio instituto sub conditione casuali vel mista, testamentum hodie non rumpitur. cum ergo grauamen con ditionis hodie de medio subducatur.per.l.quoniam in prioribus.C.de inofficio.testamen.quia illa glo.& similes à doct. Modernis communiter reprobantur. ¶ Sed posito ꝙ illę gl. sint verę, ille glo.loquuntur in filio iam nato substituto sub conditione.& dicit tex.expressè in.d.l.commodissime. illa enim sola videtur instituta, in qua aliqua illarum conditionū extiterit. sed in hac filia prima, nulla illarum cōditionum extitit: ergo non est instituta. ¶ Nec ob.statutum cōmunis Asisij in quo cauetur ꝙ filia dotata nō succedat: quia vt dictum est ista filia in cuius persona neutrum prædictorum compre hensorum in testamento venit: non est dotata, nec instituta: ideo de ea nulla facta est mētio. ex hoc sequitur ꝙ dicta filia succedat ab intestato in dicta quinta bonorū patris sui: cum quinq;, remanserint filij inter masculos & fœminas. Bar.

¶ Quod priuatus hęreditate si nō soluerit legata, verificetur per mortem eius: quia desijt posse, nec transit ad hæredem facultas implendi.& si non sit certum cui applicetur, defertur hæredibus etiam in re certa, vel substituta.

✤ *SVMMARIVM.* ✤

1 *Interpellatio non est necessaria, quando quis decedit antequàm uoluntatē defuncti adimpleret.*
2 *Facultas adimplendi conditionem, non transit ad hæredes.*
3 *Hæres priuatus hæreditate, si non sit expressum ad quem perueniat &c, hæredes ab intestato succedere.*
4 *Omne grauamen reijci à legitima.*

¶ *CONSILIVM. XXIX.*

In nomine domini amen. Proponitur ꝙ in testamento Francisconi continetur ꝙ reliquit Claræ suæ filiæ centum lib.dena.pro dote sua, & plus, & minus, prout visum esset fratri Andreę filio suo, & in dicta quantitate, voluit ipsam esse tacitè cōtentã, & quòd de bonis suis, plus petere non posit, & quod reliquit Vãnæ suæ filiæ.cc.lib.dena.& in dicta quantitate ipsam hæredē in stituit, & voluit ꝙ de bonis suis plus petere nō posset, & reliquit fratri Andreę filio suo.ccc.lib.dena.& quòd pro suis necessitatibus frater Andreas posit recurrere sup bonis dicti testatoris, & in his hæredē instituit, iussitq; & voluit ꝙ de bonis suis, plus petere nō posit, & alia quã plura legata fecit ad pias causas. Vltimò Colam filiū suū hæredē vniuersalē in stituit.& in alijs omnibus suis bonis iussit & voluit dictus te stator ꝙ si dictus Cola nō satisfecerit, & nō obseruauerit oĩa supradicta, cadat à dicta hæreditate. Cōtingit ꝙ dictus Cola decessit.& dictus Cola possedit bona per tempora, & legata contenta in dicto testamento non soluit, & in eis soluēdis ne gligens fuit per spatiū.xij.anno.& demū decessit dictus Cola, superuiuentibus filijs qui de hæreditate disposuit. Modò quæritur an dictus Cola, propter dictã negligentiam cecide rit à dicta

rit à dicta hęreditate:& cui dicta hęreditas debea
1 tur.¶†In.q.prædicta primò facit dubium,ꝙ di
ctus Cola nõ fuit interpellatus ꝙ satisfaceret &
impleret cõtenta in dicto testõ:& sic videt ꝙ in
a pœnã non incidit.ff.qñ dies lega.cede.l.si penũ.[a]
&.C.de fideicõ.authẽ.hoc amplius.sed certè ve-
ritas est:ꝙ hoc casu,interpellatio nõ fuit necessa
b ria,[b] cũ ipse anteq̃ volũtatẽ defũcti impleret: de
cessit:& sic dicta cõditio,si non obseruauerit, est
impleta:qa certũ est dictũ Colã nõ obseruasse &
obseruare nõ posse,vt.l.ita stipulatus.de ver.ob.
2 † & ius seu facultas implẽdi cõditionẽ, ad hære-
dẽ nõ trãsit,vt.l.à testatore,ff.de cõdi.& demon.
de in diẽ adie.l.si prędio.& de ver.ob.l.si decẽ cũ
petiero.&.l.cum ita.cũ ergo dicta cõditio si non
impleuerit.vel nõ obseruauerit &c.extiterit,pu
rificata est dicta dispositio:qa dictus Cola à dicta
hęreditate cecidit eatenus quatenus eum in testõ
3 grauare potuit.¶†Secũdò facit dubiũ, ꝙ testa-
tor in dicto testõ nõ facit mentionẽ ad quẽ dicta
c hæreditas[c] debeat ꝑuenire.sed certè licet hoc nõ
expressit testator,cũ dicta hæreditas debeat ve-
nire ad cohæredes,siue substitutos si q fuerunt,
vel ad veniẽtes ab intesta.vt in authẽ. de nupt.§.
præstant.col.iiij.& intelligitur de hæredib9 etiã
particularib9 etiã ex re certa,vt apparet ex tex.
ibi. Sed in prædicto testõ erant hæredes scripti
ex re certa,vt.s̈.patet:ergo ꝙ ad eos debet dicta
hæreditas deuenire,facit,C.de fideicõ.authẽ.hoc
amplius.verũ qa dictus hæres institutus, erat fi-
lius,nõ potuit grauari in legitima,vt.l. quoniam
4 in prioribus.C.de inoffi.testa.† & sic ista legiti-
ma nõ debet venire ad cohęredẽ ex re certa. Bar.

¶An hæreditas transmittat per filium impube-
rem.si anteq̃ se imisceret mortuus est.Itẽ an sub
stitutio cõpendiosa facta filio, cõprehendẽs pu-
pillarẽ excludat matrem tanq̃ directa?

SVMMARIVM.

1 *Hæreditas patris non transmittitur per filium ad quoscunq; hæredes.*

2 *Mater quæ non petijt dari curatorem uentri hæreditate filij,priuatur.*

¶CONSILIVM. XXX.

d IN nomine domini[d] Amen. Vanutius Titij,suum fecit testa-
mentũ,in quo inter cætera sic disposuit, videli-
cet ꝙ duabus filiabus suis.s.Nutę & Mitæ ꝓ do-
tibus suis.certã ꝗtitatẽ reliquit,in oibus autem
alijs suis bonis primũ vel primã nasciturã ex sua
vxore si masculus fuerit,sibi hæredẽ vniuersalẽ
instituit:& si fœmina fuerit, vna cũ supradictis
filiabus suis hæredẽ instituit,hoc acto ꝙ isto ca-
su allegato si aliquis vel aliqua ipsarũ decesserit
sine filijs legitimis ex ea descendẽtibus,succedat
vna vel vnus alteri.Contingit ꝙ quidam posthu
mus natus est, & primò moritur ille primus in
ętate pupillari,iam defuncta dicta Nuta eius so-
rore carnali substituta,& matre dicti primi. Quę
ritur modo de hæreditate dicti primi & Mitæ
eius sororis,an debeat pertinere ad matrem, an
1 ad filiam.¶†In quęstione proposita,si bene pũ-
ctus propositus aduertatur nihil proponitur,
vtrum per dictum primum fuerit hæreditas pa-
tris adita,vel non & ideo dicendum videtur ꝙ si
quidẽ patris hæreditas non fuit adita: tunc sunt
opi.inter doc.nã tenẽt quidam ꝙ filius hæredita
e tem patris[e] non aditam,non trãsmittat, vt tenet
glo.in.l.si infanti.C.de iure delib.& si dicta opi.
esset vera:tunc sine dubio mater excluderet.nõ
enim potest succedere viro suo,nisi per mediam
personam filiorum.sed si filij nõ successerũt ergo
&c, Succedere ergo.do.Nuta aliâs Mita debet
suo patri omnibus alijs exclusis,vt.C. de suis &
legi.authẽ.in successione.¶Alij verò tenent. ꝙ
hæreditas patris non adita transmittat,vt.l.apud
hostes.C.de suis & legi.¶His ergo duobus casi-
bus,si tenemus opi.istam,ꝙ hæreditas non adita
transmittatur,vel si ponam hæreditatẽ esse non
aditã,per dictum primum,vel per alium eius no
mine:tunc procedit quæstio.& tunc aduertẽdũ
est,ꝙ si qdẽ mater maior est.xx.anno.& non pe
tijt curatorẽ dari ventri,& si in hoc negligẽs fuit
quia forte ꝑ plures menses post mortem viri ste-
f tit pręgnãs:tunc absq; dubio succedere nõ põt[f],
vt.l.ij.§.si mater.ver.quid si cum pręgnans.ff.ad
2 tertu.† Quod aũt tutorẽ non petijt,nõ põt impu
tari, vt si posthumus natus esset viuo testatore,
vel modicũ post mortẽ: tunc remaneret dubiũ,
an dicta substitutio intra tempora pubertatis:cõ
tineat pupillarẽ directã,vel nõ.& gl.in.l.ꝑcibus.
in fi.iij.glo.C.de impub.& alijs sub.videt dicere,
ꝙ sit omni tpe fideicõmissaria:quia est facta sine
temporum distinctione.Multi alij doc. moderni
sunt in contraria opi.quã tenet Io.an.hodie in.c.
si pater.de testa.li.vj.in nouella.tñ ad propositũ,
si bene inspiciat secundum omnes videtur dicen
dum,ꝙ hoc casu dicta substitutio cõtinet pupil-
larẽ directã,quæ matrẽ excludit: quod apparet:
quia filij sunt adinuicẽ substituti.& ita tenet glo.
in.l.j.in vlt.glo.& in.l.lucius.de vulga, & pupil.
Cyn.hoc tenuit in.l.fi.C.de insti.& sub.Conclu-
g ditur ergo,[g] ꝙ hæc mater in totum excluditur,
& succedit filia superuiuens.Bar.

¶Quod statutum disponens ꝙ filia dotata non
succedat ab intestato,intelligitur de dotata tem-
pore mortis,non autem postea.

SVMMARIVM.

1 *In suis hæredibus inspicimus tantum tempus mortis, in successionibus ab intestato, & casus superueniens, non repellit ab intestato,*

2 *Dotata mulier dicitur,quæ reperitur dotata tempore mortis patris.*

¶CONSILIVM. XXXI.

IN nomine domini Amen.Quidã decessit intestatus supstiti
bus sibi Petro et Berta eius filijs sibi legitimis et
naturalib9,post modum dictus Petrus maritauit
dictam Bertam,de bonis paternis, nec sibi dedit
dimidiam hæreditatem,imò nec medietatem di-
midiæ.quæritur an dicta Berta possit petere di-
midiam totius hæreditatis,cõputando dotẽ quã
habuit viuẽte dicto Petro suo fratre,cum fructi-
bus perceptis?¶Visis dictis statutis,& maximè
cum non videatur redire ad hæreditatem alicu-
ius,sed ad illud quod iam sibi erat quęsitum à suc
cessore patris ab intestato,sup hoc puncto vide-
tur de iure dicendum,ꝙ dicta filia potest petere
portionẽ hæreditatis sibi cõtingentẽ:& hoc priõ
reperit expressum in statuto de mulieribus nu-
ptis ex hęreditate &c.Iu duob9 capitibus ipsius

a ¶L.si penum.Vide ibi ꝑ Bar.& quæ posui in meis additio.& vide Bar.s̈.in consi.vij.incip.factum tale est.& ibi dixi.Tho.

b ¶Non fuit necessaria. Quòd non requirebatur interpellatio dicti Colę,facit:quia tex.in.§.si quis non implens.in authen.de hære.& falcid. vult ꝙ imò requiratur monitio.itẽ videtur casus in.d.l.si penum.tertio contra, facit id ꝙ voluit ipemet Barto.j.consi.inci.statuto cõis Gualdi.& in.l.j.C. de his qb.vt idi.vbi vult ꝙ dispositio legalis,magis æquiparat vltimę volũtati,quã contractui. sed habeo ꝙ in dispositione legali, vbi pœna à iure iponit,ꝓ negligẽtia seu culpa negligendi in nõ faciẽdo commissa,non adiecto tẽpore,requiritur ꝙ ꝑcedat monitio.ita Inno. in.c.extirpãde.§. quia verò.de pręben. Exẽplũ,quicunq; nõ soluerit collectas teneatur ad duplum, certè requiritur monitio per ipsum ad quẽ spectat.alleg. c.ex pte.cũ tribus seq.de cle. nõ resi.&.l.si ex legati cã ff.de ver.ob.& cũ Inno.trãseũt Ioã.an.Host.do.Ant.Abb.Imo.in.d.c.extirpãde.Archi.& Io.and.in.c.licet canon.de elec.Bald.in.d.l.si post tres.dicũt tamẽ secus.si verba proferuntur affirmatiuè.nã tũc secundũ eos,nõ reqrit monitio.licet in casu superiori nõ appareret de aliquo tpe pręfixo hæredi.& verba ad dictũ Colã, sunt negatiuè ꝓlata:ergo dictus Cola nõ interpellat9,nõ fuit in mora.& facultas iplẽdi poterat trãsire ad hęredẽ. Circa scdm cũ.d.consulens dicat ꝙ dict9 Cola cecidit à dicta hęreditate, nõ aperit an ipso iure an per sñiam: Bar.ipse & Ange.in.d.l.si quis non implens. dicunt ꝑ sñiam. Bald. verò contra in.l.j.C.de his q̃ pœ.no.aliqbus bonis arg.Imo.verò in.l.qui soluendo.§.paterfa.ff.de hęr.inst.tenet cũ cõi opi.respõdendo Bal.circa aliud dum cõcludit ꝙ hęreditas debet deuenire ad cohæredes potius q̃ ad substitutũ.Ang.contrariũ tenet in d.§.si qs aũt.ꝙ imò poti9 ad substitutũ.Pau.de ca.cõsi.cxcj.vr̃ in hãc ptẽ inclinare,allegãdo Bar.in.l.vxorẽ.§.hæres.ff.de leg.iij.Bal.verò in.d.l.j.dixit institutio.nunc nõ valere per.l.filiofami.§.diui.Ioã.de imo.in.d.l.qui soluẽdo.dicit dictũ Bal.esse ꝑpetuò no.an aũt possit talis hęres priuatus detrahere legitimã & trebellianicã:rñdeo ꝙ si tenere velis opin.Bal.ꝙ ipso iure priuat:tũc nõ põt detrahere:qa nõ est necessaria restitutio.si verò vis tenere opi.Bar.tũc necessaria est restitutio,& detrahet trebellianicã.l.restituta.s̈.ad tre.in cõtrariũ tñ facit:qa ex quo ꝓpter inobediẽtiã.patit dictã pœnã,vr̃ ꝙ nõ possit quartã detrahere,sicut illeq cõpulsus adibat.l.nõ ꝙ.§.q cõpuls9.ff.ad treb.ꝓ opi.tñ Bar.videt tex.in.l.j.§.si ita.ff.ad.treb.&Pau.de ca.in dicto consi.

c ¶Dicta hæreditas. not.ꝙ dicit Bart. hic ꝙ qñ testator priuat hæredẽ, & non dicit cui velit relinquere illã hæreditatẽ, acqrit hęredib9 & substitutis, siue veniẽtib9 ab intestato. istud idẽ tenet Bar.in.l.patfamilias.ff. de hęr.isti.& ibi doc.cũ cõcor.de qbus ꝑ Ias.in.l.fi.i vl.col.ff.si cer.pet.& per Alex.i cõsil.cxxxviij.in.j.vo.ici.opportunè cõsideratis his in pe.&vlt.col.qb9 adde Ang.de are.in.§.fi.isti.de lega.& Pau.de ca.in cõsi.cxci.anteq̃ veniã.& Bal.i cõsi.ccxlvj.i.iiij.vol.incipi.quãdo quis priuat.& in cõsi.xxxvj.in.iij.volu.inci.qñ testator.in.iiij.dubio.Tho.

d ¶In noĩe domini. Istud cõsi. secũdũ ordinẽ Perusinũ. est in tertia pte.de vltimis volũtatibus. i cõsi.xxxix.&ibi inci.vanuti9 reciutelli.Tho.

e ¶Hæreditatẽ patris.Vide Bart.in cõsi.xxiiij.inci. Nicolaus.& ibi scripsi in addit.meis. Et de isto cõsi.vide Alex.in.l.titio centũ.in princ.ff.de cõdit.& demõ.in addi.Bar.& põdero.Tho.Diplo.

f ¶Non põt. Vide Bar.in consi.xxij.inci. homo.in pe.col.Tho.

g ¶Concludit ergo ꝓ superiori cõfirmatio.de qua.s̈.facit:quia qualitas iũcta verbo, debet intelligi secũdũ tp̃s verbi.l.in delictis.§.si extraneus.ff.de noxa. si ergo dotatio debet esse cã excludẽdi à successione debet adesse tpe quo defert successio,vt sic excludat à iure deuoluẽdo ꝙ facilius fit.l.pater furiosus.ff.de his q sunt sui vel alie.iur.& cũ hac opi.transit Pau.de ca.consi.cix.Lud.ro.consi.cccxxxv.Ang.consi.cxxviij.incip.hæc consultatio pulchra et dubia.

a ¶ Tẽpore mortis de isto cõsi. Bart. vide Pau. de cast. in consi.cxj. inci. super primo dubio.& Nic.de eubal.plenè intract. suo de successi. ab intest. in.j. parte. in.viij.col.versi.secundò quæro.& Phili.deci.in cõsi. cclxj.incip.superioribusdiebus,in ij.colum.& in.l.fi. nu.xxxiiij.ff.si certum peta.& Car. Ale.in.c.j.§.& qa in.xvij.col. q feu. da,pos.in vsi. feu, Tho.

b ¶ Vt spẽs.Declara verba Bart.hic p ea quæ no.gl.in l.titia autẽ.§.titia. & ibi Bar.in prin. ff.de le.ij.qa aliud est relĩquerevsum fructum & aliud relinquere fundũ ad vsum:& sic legare vt speciẽ. & vide Bal.in consi. cixxxv. in.ij.vol, inci.circa dubitationem.et vide q̃ ponit Bartol.s̃.in cosi.xxvij.visa facti narratione.vbi voluit ꝙ substitutus in parte debet habere totum,per tex.in.l.hæredi.§. fi.ff.de vul.et pu. Tho.diplo.

c ¶ Ipsum onerare. Vide Paul.de ca. in consi.cclvj. inci.super primo.et Alex.de imo.in.l. inquantum.in.ix. col.et.seq.ff.ad le. fal. cum cõcordã. Tho.

simul ibi dum dicit saluo,si mulier esset dotata ab
alio q̃ à patre &c.tũc possit partẽ hæreditatis pe
tere:nõ obstantibus supradictis.& statim sequiť
si in hęreditate remanerẽt masculi vel fœminę vel
masculus vel fœmina,siue vn⁹,siue plures,ꝙ si fra
tres vel frater voluerit eã maritare extra hæredi
tatem,secundũ possibilitatẽ sui poderis,ad dictũ
suorum cõsanguineorũ vel affiniũ,ꝙ possit pete-
re partẽ hæreditatis &c.ecce est expressum ꝙ si
mulier nõ fuerit dotata à patre,sed vult eã dota-
re,nihilomin⁹ põt petere partẽ hęreditatis,si hoc
1 statuto est expressum.¶ †Preterea,probať sic:In
suis hæredibus in successionib⁹ ab intestato inspi
cimus tẽpus mortis tm̃,& superueniẽs nõ repellit
eam à successiõe,vt.ff.de hęr.inst.l.si alienum.§.si
in extraneis.& insti.de hęr.qua.& dif.§.in extra-
neis.Sed ista filia tépore mortis patris,nõ erat do
tata,& sic nihil impediebat quominus succede-
ret:ergo si postea dotetur,illud sibi non nocet.&
per hoc apparet respõsum ad statutũ positũ sub
2 rub.de mulieribus dotatis.†Nã cum dicit ꝙ mu
lier dotata non possit redire ad hęreditatẽ &c.de
bet intelligi de ea quæ reperitur dotata tempore
a mortis[a] patris,de cuius hæreditate agitur.nã do
tatio superueniensnon nocet,vt dictum est,& eo
modo debet intelligi principium sequentis statu
ti de mulieribus nuptis &c.

¶ CONSILIVM. XXXII.

TEstator post institutionem factam adiecit.Et hũc punctũ vide.s̃.in consil.xxxj.& ibi plenè examinauit.

¶ Si pater substituit filiæ suæ si decederet in pu-
pillari ætate,vel quãdocũque postea:tunc si filia
moriať impubes excludiť mater.Item qñ vxor re
linquiť domina,& vsufructuaria à testatore non
extantibus filijs,debet habere vsumfructum me-
dietatis bonorum testatoris,& non omnium.

SVMMARIVM.

1 *Substitutio filij facta cum temporum distinctione.est substitutio directa pupillaris.*

2 *Vxor relicta domina & usufructuaria existentibus liberis, debet habere usumfructum,*

¶ CONSILIVM. XXXIII.

IN nomine domini Amẽ.Presupponiť ꝙ Lippus magno
li,de assilio successit Petrucio suo fra
tri,ex vigore substitutionis factæ in testõ Petru-
cij.Itẽ proponiť ꝙ Lippus prædictus cõdidit te
stamẽtum manu Ioannis Egidij notarij,& deces-
sit & ex ventre vxoris suæ nullus est natus:& de
cessit Catherina eius filia inpupillari ætate,super
stite matre eius.viso ergo testamento patris,quæ
ritur vtrũ ex pſona dictæ Catherinæ mater eius
aliquid debeat habere.Secũdò q̃rirur de quibus
bonis dicta domina debeat habere vsumfructum
& vigore illorũ verborũ reliquit dñam & vsufru
1 ctuariã &c.¶ †Ad primũ rñdeť,ꝙ dicta substitu
tio facta filijs in dicto testamẽto dicti Lippi fuit
facta cum tẽporũ distinctiõe.s.si decesserit in pu
pillari ætate,vel postea qñcunque:& sic pupilla
decedente in pupillari ætate venit substitutus ra
tiõe directæ pupillaris ætatis,secũdũ Cy.& alios
in.l.precibus.in gl.mag.& sic mater ab eius filiæ
successione excludiť in totũ,vt.d.l.precibus.&.l
papi.§.sed nec impuberis.ff.de inoff.testa.c.si pa
ter.de test.li.vj.¶ Nõ ob.si dicať ꝙ dñs Paulus&
Cecollus videtur substituti tm̃ in vsufructu,& sic
proprietas debet remanere apud hæredes impu
beri ab intestato:quia dico ꝙ ideo sunt substituti
etiã in ꝓprietate,vt succedãt quãtũ ad vsumfru
ctum &c.tunc proprietas non videtur legata vt
b species[b].ibi vide remissionẽ gl.de auro & argen.
leg.l.j.& no.in his terminis in.l.titia testamento.
§.fi.ff.de leg.ij.in glo.facit.l.donatiões.§.species
2 ff.de don.&.l.libertis quos.in prin.ff.de ali.& ciba.leg. ¶ †Ad secundũ
dicit,ꝙ posito ꝙ dicta domina ex vigore dictorũ verborũ,dñam & vsu
fructuariã &c.debet habere vsumfructũ nõ existentibus liberis:non ta-
men debet habere vsumfructũ,nisi dimidiæ partis bonorum,quod pa
tet:quia alijs reliquit omnia bona,vel similiter vsumfructũ,vt dicto do
mino Paulo & Celolo & sic faciunt eis partẽ vt.l.si alij.de vsufr.leg.&.
l.sempronio.in prin.eo.ti.intelligo autẽ ꝙ dimidiã vsusfructus habeat
dicta domina,& aliam dimidiã dictus dominus Paulus & Cecolus om
nium bonorum dicti testatoris scilicet Lippi, deducto ære.alieno,vt.l.
alieno.de vsufr.leg.

¶ Quod legitima nõ recipit aliquod onus,ꝙ in supplemẽtũ legitimæ non
computať legatum filio relictũ.Agiť ad supplementũ etiam si sunt insti
tuti,pauperes,vel ecclesia,quòd legitima suppletur pro rata de omnib⁹
relictis etiam ad pias causas:& quid in legitima computetur?vide hic.

SVMMARIVM.

1 *Legitimam debet habere filius,sine aliquo onere,& si non habet,potest petere supplementum &c.*

2 *Legitima non cadit in fideicommissum.*

3 *In legitimæ supplemẽtum nõ cõputatur legatũ quod est relictũ filio,post mortẽ patris.*

4 *Ad legitimæ supplemẽtũ põt filius agere,etiã si essent instituti pauperes,uel pia causa.*

5 *In legitima an computetur petia terræ relicta filiæ?*

¶ CONSILIVM. XXXIIII.

FActum tale est.Massi⁹ Martini de Assisio suũ
condidit testamentum:inter cę
tera sic disposuit:Item reliquit suæ filiæ vnã petiam terræ,
& in his eam sibi hæredẽ instituit.& quòd de bonis suis plus
petere non possit.deinde post legata facta diuersis personis, ita dispo-
suit:In oĩbus alijs bonis Marcutiũ filiũ suum sibi hæredem vniuersalẽ
instituit,& fecit.& si dictus Marcutius intra tẽpus.xxx.an suæ ætatis
decesserit sine filijs,ꝙ de bonis Marcutij & hæreditatis prædictæ deue
niat,& deuenire debeat ad fraternitatem, vna petia terræ,& vna petia
terræ ad ecclesiã Sancti Frãcisci,& vna petia terræ deuenire debeat in
Frãciscam,suã filiã,& sic singulariter de bonis suis disposuit.Mortuo
prędicto Massio decessit Marcutius prædictus eius filius legitimus.&
naturalis impubes superstite sibi dicta Francisca sua sorore & filia dicti
1 Massij & impubes.¶ †Quæriť modò quid iuris de hæreditatibus præ
dictis quo ad legitimã ipsius?Et videť dicendũ,ꝙ dicta Frãcisca debeat
habere sine omni onere legitimã iure naturæ,vt.l.quoniã in prioribus.
C.de inoffi.test.& si aliqd deest,põt agere ad supplementũ,vt.l.omni-
no.quæ legitima portio est medietas tertiæ partis.quã partẽ tertiã ipsa
Francisca & prædictus Marcu.erant habituri ab intestato de hæredi-
tate dicti Massij,vt in authẽ.de triẽ.& semis.§.frequenter.col.iij.in auť.
nouissi.C.de inoffi.test.& quod ibi no.¶ Itẽ videť,ꝙ prædicta Franci-
sca cũ sit proximior dicto Marcutio ꝙ eidẽ succedat ab intestato,vt in
auť.de hære.quę ab intesta.§.reliquũ.col.ix.& ꝙ ex persona dicti Mar
cutij petere possit legitimã portionẽ,siue debitũ bonorũ subsidiũ,q̃ est
alia medietas dictæ tertię partis.Nã dictus Marcutius,nec p legatũ, nec
per aliud grauamẽ potuit grauari per dictum Massiũ eius patrẽ,vt.d.l.
quoniã.ꝙ sic probať.certũ est ꝙ pater tenetur dare & de necessitate re-
linquere filio debitũ iure naturę,vt in auť.de hęr.& fal.§.j.col.j.ergo ra
tiõe prędicta,nõ põt aliquod onus,vel grauamẽ imponere,vt.l.si seruo.
de hęre.insti.&.l.vnũ ex familia,ĩ prin.ff.de leg.ij.ergo nõ põt à filio le
gari rõne legati facti de legitima.cũ filius sit creditor patris in dicta legi
tima vt no.in.l.si qs legatũ.ff.de fal.¶ Pręterea si libertus legat patrono
debitã sibi portionẽ:nõ põt patronusin dicta sibi debita portione lega
ta grauari,vt.l.cũ patron⁹.& ibi not.ff.de leg.ij.multominus filius p pa
trem,ratione dictę legitimę põt grauari p legata,cùm fortius sit ius legi
timę portionis in filio q̃ ius portionis debitę in patre,vt.d.l.si quis le-
2 gatũ.de fal.¶ †Pręterea,ius falcidię iure institutionis debilius est,vt no.
in authen.de hær.& fal.§.si quis autẽ.& non cadit in fideicõmissum.vel
legatũ:ergo multofortius debitũ bonorũ subsidiũ:vt.l.cohæredis.§.cũ
filiæ.ff.de vulgari & pupilla.Præterea,cum in debito bonorũ subsidio
filium non honorauit prædictus Massius,quòd patet,quia ex necessita
c te tenetur dimittere:ergo nõ potuit ipsum onerare[c] legatis in illo quod
sibi de necessitate reliquit,vt.l.si arrogator.ff.de adopt.&.l.ab eo,C.de
fideicõ.&.l.cum pater.§.titio.ff.de leg.ij.cum suis concordã.¶ Præter
ea,si pater non potest substituere filio per fideicommissum in bonis fi-
lij,et in debito iure naturæ,vt.d.l.cohęredi.§.cum filię.et no.in.d.l.quo
niã in prioribus.de inofficio.testa.nec eodẽ iure legare,nec aliud graua
3 men imponere,vt.s̃.probatũ est.¶ †Et est aduertendum circa hoc,ꝙ in
debita iure naturę prędictæ Franciscæ,et in supplemento fiendo sibi ad
legitimam portionẽ non computatur legatum relictũ ipsi Franciscæ,
post mortem Marcutij sui patris,vt.l.scimus.§.j.de inoffic.testa.sed ex
alia substantia testatoris,debet fieri repletio,vt ibi patet.¶ Quæriť mo
do:quia dicta Francisca.dicit se non habere legitimam,an agere possit
ad supplementũ.et si potest,an petia terræ relicta ecclesiæ sancti Fran-
cisci possit defalcari occasiõe falcidiæ trebellianicæ,vel debitæ iure na-
turæ,præsupposito quòd extra dictã petiã terræ sint bõa sufficiẽtia ad
legitimam

legitimã dictæ Franciſcæ. ¶ Item q̃ritur ſecundò, an dicta pe
tia terræ relicta dictæ Frãciſcæ poſt mortẽ dicti Marcucij cõ-
putetur ſibi in legitima. ¶ Itẽ tertiò quæritur, ſi alia bona ſuf
ficientia ad legitimã non reperiuntur, de quibus bonis in le-
gatis factis in dicto teſtõ, detrahi debeat dicta legitima. ¶ Itẽ
quartò quęritur an dicta Franciſca poſsit aliquid petere ĩ hę
reditate dicti Marcucij defuncti in pupillari ætate. ¶ Item
4 quintò quæritur quanta ſit legitima dictę Franciſcæ. ¶ † Ad
a primum[a] non eſt dubium, ꝙ poteſt agere ad ſupplementum
etiam ſi eſſent inſtituti pauperes vel eccleſia, vt no. in. l. ſi qs
ad decli. C. de epi. & cle. Itẽ falcidia vel tre. ſecũdũ verã opi.
nõ habet locũ in relictis ad pias cãs.[b] debita verò iure natu-
ræ oportet ſuppleri pro rata tã de rebus q̃ remãſerũt apud hę
redẽ q̃ de rebus legatis, vt probatur expreſſe in. l. ſi lib. ff. de
bo. lib. & hoc eſt ꝙ dicit tex. ĩ. §. repletionẽ. ſ. hoc fieri ex ſub
ſtantia & rebus teſtatoris. q. d. hoc onus reſpicit ipſas res. Nõ
obſt. tex. in autꝭ. vt cum de appel. cog. §. cæterum. qa ibi dicit
ſuppleri ab hæredibus ſecũdũ leges. ſed ſecũdũ illas nõ tene-
tur niſi pro rata. ergo &c. & ſic ex petia terræ relicta fratrib⁹
5 fiet repletio pro rata. ¶ † Ad ſecũdum dico, ꝙ dicta petia ter
ræ cõputatur in legitima, vt. l. qm̃ nouella. C. de inoff. teſt. &
ab ipſo initio deducitꝭ dilatio temporis, ſeu cõditio, vt. l. quo
niã in prioribus. eo. ti. nõ ob. §. repletionẽ. qa loqtur in reple-
tione facta legatario. vt ibi no. gl. ¶ Ad tertiũ, eſt iam in pri-
mò reſponſum. ¶ Ad quartum verò dico ꝙ ſubſtititutio fa-
cta Marcucio nõ fuit directa. Fuerunt enim legata ſeu fidei-
commiſſa ſingularia, relicta poſt mortẽ, & ſic non trahitꝭ ad di
rectam, niſi exprimatur per teſtatorem, vt no. Dy. in. l. cogi. §.
generaliter. ff. ad trebel. & ibi tex. Vnde in legitima Marcu-
cij, ſuccedunt venientes ab inteſtato, vt ipſa filia vel aliqui ſi
qui ſunt æquales &c. ¶ Venio ad quintũ, & dico ꝙ illud nõ
habet dubiũ: qa legitima eſt tertia eius, quod habitura fuiſſet
ab inteſtato, ſed ab inteſtato habuiſſet dimidiam, vnde legiti
ma eſt tertia dimidiæ. & ſic ſexta totius. Bar.

¶ Si duo erant ſocij bonorum, & vnus intrauit monaſteriũ
per annum, ad ſeruiendũ ibi: qa voluit non propterea ſoluta
eſt ſocietas. Item quò ſoluitur & contrahitur ſocietas.

SVMMARIVM.

1 *Lucra quæſita ex pecunia & cum pecunia alicuius, non pertinent ad illum cuius eſt pecunia.*
2 *A ſocietate non receditur uoluntate, niſi per modum renunciationis tacitæ uel expreſſæ.*
3 *Societatem non diſſoluit abſentia alterius ex pluribus ſocijs.*
4 *Libris rationum duorum ſociorum, creditur.*

¶ CONSILIVM. XXXV.

c ET prima facie[c] uidetur
ꝙ Amatutius non tenetur ad communicãdũ lucra
per eũ quęſita. & maximè eo tpe, quo dictus Frãci
ſc⁹ ſtetit in eccleſia ſancti Franciſci, ad ſeruiendũ fratribus ſe-
cundũ votũ dicti Franciſci, primò enim, qa tpe quo fuit in di
cto loco, viderꝭ dictus Franciſcus voluiſſe recedere à ſocietate
quam habere videbatur cum dicto Amatucio, ex eo qa ſola
voluntate, ſocietas diſſoluatur: & ipſe voluit ſeruire fratrib⁹
vno anno. & mercantiã vlterius non exercere, per ꝙ ſocietas
diſſoluta viderꝭ: & per hoc lucra quęſita dicto anno p Amatu
ciũ nõ videtur cõicanda, vt. ff. pro ſocio. l. verũ. §. fi. cũ ſuis cõ
cor. Itẽ qa lucra q̃ſita ex induſtria & diligẽtia quęretis nõ cõi
cãtur. vt. l. venditor ex hæreditate. ff. de hęre. vẽdi. ff. ad. l. fal.
l. ſi hęres inſtitut⁹. ff. ad treb. l. poſtulãte. §. ſed & in huiuſmo-
di. C. cõia vtriuſq; iudi. l. ij. et. l. ſi patru⁹. et. C. arbi. tut. l. ſi de-
1 funct⁹. ¶ † Itẽ qa lucra q̃ſita ex pecunia, & cũ pecunia alicui⁹
nõ pertinẽt ad illũ cui⁹ eſt pecunia regulariter, licet caſualitꝭ
contingat cõtra. vt no. in. l. ſi vt proponis. C. de rei vẽdi. & in
l. ſi patruus. C. pro ſocio. & l. ſi ea pecunia. C. de rei vẽdi. et. C.
ſi qs alte. vel ſibi. l. j. cum ſi. ¶ Sed nõ obſtãtib⁹ prędictis vi-
detur ꝙ dictus Amatutius, lucra de qbus q̃ritꝭ debeat commu
nicare Franciſco prędicto. ratio eſt, qa in pũcto ꝓponitꝭ, ꝙ p
multos dies et menſes ante, cõiter emebant. & vẽdebant pan-
nos, à qua ſocietate nõ fuit receſſum per uotũ dicti Franciſci,
q̃uis dictus Franciſcus ſteterit per annũ cũ dictis fratrib⁹: qa
2 à ſocietate † nõ receditur voluntate, niſi per modũ renunciatio
nis expreſſè vel tacitè, vt. ff. pro ſocio. l. actionẽ. §. ꝙ dicimus.
& d. l. vtrũ. §. fi. & l. ſocietatẽ. §. diſſociamur. ¶ Quia ergo ex
narratis in pũcto, nõ apparet de aliqua renũciatiõe facta per
dictũ Franciſcũ tacita vel expreſſa, ex quo debent dicta lucra
3 cõicari dicto Frãciſco. Nã iura volũt ꝙ abñtia alteri⁹ † ex pluri
bus ſocijs non diſſoluat ſocietatem. ff. pro ſocio. l. idemq;. niſi
renunciatio fieret per ſocio ſprę ſentes: ergo remanſerunt ſo
cij: licet dictus Franciſcus fuiſſet ad ſeruiendum fratribus &
maximè dictus Franciſcus cõmittebat dicto Amatucio mini
ſtrare cõia negotia, & poſt dictum votum, huiuſmodi cõmiſ
ſionem non reuocauit: igitur firma ſtetit dicta ſocietas, vt. d.
l. idemq;. ſecundò reſpon. ¶ Nec de aliqua tacita renunciatio
ne apparet: & ideo nõ fuit à ſocietate receſſum: & conſequẽ-
ter ſunt lucra de quibus quęritur cõicanda, vt. ff. pro ſocio. l.
itaq;. Nec ob. eo. ti. l. cum duobus. §. par. & §. idẽ papi. in qui
bus videntur leges velle ꝙ illa quæ non quęruntur pleno iu
re, & non apparet vñ vnus ſumeret, non ſint cõicanda inter
fratres, quia in caſu noſtro apparet de ſocietate cõtracta oĩm
bonorũ inter prędictos Franciſcum & Amatuciũ, ſaltem ex
tacito conſenſu, iuxta ea quę in puncto enarrantur, & cõſen
ſu ſolo tacito vel expreſſo ſocietas contrahitur, vt. l. conſen-
ſu. ff. de act. & obli. & l. tãdiu. ff. pro ſocio. & ff. de pac. l. iuriſ.
4 §. adeò ¶ † Inſuper ego hoc idem inuenio, in libris rationum
quibus ſtatur vt. l. quidam. §. nummularios. ff. de eden. & ibi
no. & in. l. neſennius. de neg. geſt. l. rationes. & l. exemplo. C.
de proba. & quod ibi no. cum ſimi. vbi & in quibus apparet
Amatucium ibi ſcripſiſſe communi nomine ratiões ſuas, etiã
in anno mortalitatis quo prefatus Franciſcus fuit cum fratri
bus. ¶ Et pro tanto ſi prędicta oĩa ceſſarent, quę fundamen
ta etiã ceſſare non poſſunt: qa de iure vera ſunt. ex hoc ſolo
fundamento dicta lucra ſunt cõmunicanda dicto Frãciſco p
ea quę no. per gl. in. d. l. ſi patruus. & ff. de admi. tuto. l. titiũ
& meuiũ. §. altero. dum dicit ibi gl. ſolo proprio nomine nõ
cõmunicat &c. vt not. ff. de vſufru. leg. l. vxori. & C. cõi vtri.
iudi. l. ſi fratres. ex quibus cõcluditꝭ dicta lucra cõicãda fore.
Ego Ioan. Pagliarenſis de Senis legum doctor.

¶ Si ſtatuto cauetꝭ, ꝙ inſtrumẽta decẽnalia. de quibus nõ eſt
facta executio ſint caſſa, nõ viderꝭ hęc diſpoſitio extendi ad
poſſeſsionẽ ex primo decreto: qa iam videtur facta executio
Itẽ qñ opus incœptũ habeatꝭ pro completo? &c.

SVMMARIVM.

1 *Verbum facta uerificatur etiam in eo quod eſt incœptum, & non perfectum, quando tendit ad fauorem.*
2 *Statutum annullans debitum, dicitur eſſe odioſum.*
3 *Illud dicitur eſſe inceptum factum, quod eſt inceptum ex prima ſignificatione, in his quæ non habent certam & limitatam formam.*
4 *Miſſus ex primo decreto in poſſeſsionem, tenet, ſeu detinet poſſeſsionem etiam ſtante ſtatuto &c.*

¶ CONSILIVM. XXXVI.

STatuto ciuitatis Aſsiſii
cauetꝭ, ꝙ oĩa & ſingula inſtrumẽta facta à. x. an. re
tro de quibus nõ eſſet petita, nec facta executio,
ſint caſſa & vana, & nullum habeãt valorem, & exequi non
poſsint nec probent, nec fidẽ faciãt ſuper defenſione poſſeſ
ſionis, quã tenet creditor, vel ille qui ius haberet à creditore
non ab alio &c. Contingit ꝙ Salameotus iudeus petijt exe-
cutionem cuiuſdam inſtrumenti, contra quoſdam ſuos debi
tores intra decem annos. & factum fuit eis pręceptũ, ꝙ com
parerent coram iudice ad recipiendũ pręceptũ de ſoluendo
vel de ſtando in palatio, quibus non venientibus actis ſolen
niter citationibus, facta fuit omiſsio cõtra eos ex primo de-
creto: demum elapſi ſunt. x. anni. ¶ Nunc quęritꝭ an vigore
dicti ſtatuti inſtrumẽtũ ſit nullius valoris: an remaneat validũ
1 tanq̃ executiõe facta. ¶ † Quod ꝓbatꝭ ſic: verbũ facta[d] qñ tẽ
d dit ad fauorẽ, verificatꝭ in eo ꝙ eſt incœptũ, & non perfectũ,
vt. l. et ſi nõ ſint. §. qd ergo. ff. de auro et ar. leg. vbi appellatio
ne argenti facti. cõtinetꝭ argentũ cœptũ, vt no. in. l. v. §. opere.
2 ff. de verbo. ſig. † Sed in propoſito ꝙ inſtrumẽtũ debiti anni-
e hiletꝭ, et ſic debitor cũ aliena iactura liberetꝭ eſt odioſum[e], vt
l. fi. in fi. C. de edi. di. Adria. tol. & ibi no. p Dyn. in. c. poſſeſ-
ſor. de reg. iu. in. vj. ff. ex qui. cau. ma. l. ſciendũ. ergo eius con-
trariũ eſt fauorabile. cũ igitꝭ quo ad fauorẽ tendat, ꝙ execu-
tio incœpta ĩtelligatꝭ facta: ergo ſic debem⁹ intelligere. ¶ Con
cluditur ergo ꝙ viderꝭ executio facta: et ſic remanet inſtrumẽ
tũ validũ: ad ꝙ facit ꝙ dies cœpta haberꝭ ꝓ cõpleta. qñ tra-
ctamus de fauore, vt no. in. l. tertia. §. minorem. ff. de minori.
3 ¶ † Pręterea in his quę nõ habẽt certã & limitatã formam, il
lud ꝙ eſt incœptum ex propria ſignificatiõe, dicitꝭ factũ, vt
puta cum dicitur opus factũ, et ſic loquitꝭ indeterminatè. tũc
ſi aliquis volens facere vnã domũ, faceret vnum parietem, di
ceretꝭ feciſſe opus, & uerum eſt illum parietem eſſe opus, vt

a ¶ Ad primũ. Vide Bar. in. l. ĩ. quartã. ĩ vlti. col. ff. ad leg. fal. & ibi ĩ addi. impreſsis. Tho. Dip.

b ¶ Ad pias cãs. Vide Pau. de cau. in cõſ. ccxxv. ĩci. videndũ eſt. ĩ. j. col. et Lu. ro. ĩ cõſi. ccvj. ĩci. licet de cõi. Th.

c ¶ Et prima facie. de his q̃ dicit Bar. in iſto cõſi. vide Lu. ro. ĩ cõſi. ccxcj. ĩci. cũ dicti fratres. in ij. col. & vide Bar. ĩ. l. titiũ & meuiũ. §. altero. ĩ. ij. col. ff. de admi. tu. & ibi adde alex. de imo. in verb. & io. Th.

d ¶ Verbũ facta. verificatꝭ qñ eſt cœptũ. vide Bart. i. l. & in no ſunt. §. ſte-cti. quẽ. l. i. l. cũ aurum. ff. de au. et ar. le. et vide omnino Bal. in. c. j. ſi qs de mãſo. in vl. col. in ver. pone qdã habebat de cotro. in ueſti. in vſi. feu. tñ obſtat illud ꝙ dicitꝭ i. l. pe. C. ad ſyl. ꝙ factũ nõ dicitꝭ, donec aliquid ſupereſt ad faciẽdũ, niſi in delictis, ſecũdum Bal. ibi. ꝙ cogita. & vide Iaſ. in l. j. §. hęc verba. in j. colũ. ff. ꝙ quiſq; iu. ubi alle. Bar. in cõ. q ĩci. ſtatuto ciuitatis Aſsiſij cauetur ꝙ ſi qua mulier. Tho. Diplo.

e ¶ Odioſum. uide Pe. de an. cõ. cclix. & cõſ. cij. Ber. Lã.

l.ſtipulatio.§.op⁹.ff.de no.ope.nũ.ſed executio nõ habet certam & limitatã formã,nã ſi debitor capiaꝛ & detineaꝛ:executio eſt,cum ergo nõ habeat certã & limitatã formã executio, apparet,ꝙ ſi quid eſt factũ de executione rectè diceretur executio eſt facta.hoc ſentit Oldr.in.l.ſi quis quadraginta.§.quędam.ff.ad.l.fac.

4 ¶†Præterea ſtatutum dicit,probent,& fidẽ faciant ſuper defenſione poſſeſsionis quã tenet creditor vel ille qui ius habet à creditore & non aliter.ſed miſſus ex primo decreto in poſſeſsionem,licet non poſsideat poſſeſsionẽ tñ detinet ſeu tenet:Ergo ad poſſeſsionẽ dictarum poſſeſsionũ,quas tenet ex primo decreto,inſtrumẽtum erit validum. ſed defenſio poſſeſsionis quã quis habet ex primo decreto eſt vt perueniat ad ſecundum decretum, per ꝙ præcluditur via debitori:& in alijs ne audiantur de poſſeſsione: ergo apparet ꝙ peruenitur ex virtute dicti inſtrumẽti, & proceſſus facti ad ſecundum decretum.

¶Statutum laicorum quo cauetur ꝙ monachus nõ ſuccedat in bonis patris,ſi ſtetit poſt profeſsionem in monaſterio per annũ valet ſi eſt factum ante monaſteriũ,ſecus ſi poſt:nec dicitur cõtra eccleſiaſticã libertatẽ.Itẽ ſubſtitutus filio cõpendioſè venit ad hæreditatem,ſi filius moriatur viuente patre.

SVMMARIVM.

1 *Statutum ꝗ monachus non ſuccedat,an ualeat?*
2 *Per ſtatutum poteſt fieri,ꝗ poteſt fieri per pactum.*
3 *Subſtitut⁹ filio compendioſè uenit ad hæreditatẽ,etiam ſi filius moriatur uiuente patre.*
4 *In ſubſtitutione compendioſa, continetur uulgaris filio decedente ante aditam hæreditatem.*

¶CONSILIVM. XXXVII.

a Qvidam Cola Pauli ſuum condidit teſtamentum,in quo ſibi hæredem vniuerſalem inſtituit Nofrigium ſuũ filiũ: & ſi dict⁹ filius ſuus decederet ſine filijs,voluit & reliquit Cicco ſuo filio ꝗ erat monach⁹ ſancti benedicti, in uita ſua duos modios terrę &c.poſt mortẽ dicti Cicci hæreditatẽ reliqt Vagnutio & Agnolucio ceccæ,& poſt mortẽ filij ſui & hæredis oĩa bona ſua deueniant ad Vagnuciũ & Agnoluciũ ceccæ,hic Nofrigius in pupillari ætate cõſtitutus deceſsit ante mortẽ dicti Colæ ſui patris.demum deceſsit Cola,demum deceſsit dictus Ciccus poſt profeſsionẽ:& ſtatutum erat,ꝙ ꝗ vel quæ ſteterat per annũ in monaſterio poſt profeſsionẽ, non poſsit uenire ad ſucceſsionem bonorum patris vel matris vel aliquid petere.¶Quæritur mõ an & cui hęreditas dicti Colæ deferatur.In queſtione prędicta primò venit examinãdũ, an dictũ teſtm̃ ſit nullum ꝙ dictus filius monachus non fuit inſtitut⁹?
1 †Ad quod eſt videndum an ſtatutum[b] ꝙ monachus non poſ
b ſit ſuccedere valeat.& videtur ꝙ nõ eſt validũ, quaſi ſit cõtra libertatem eccleſię.cũ videaꝛ clericis & monachis eſſe cõceſſum vt ſuccedãt parentibus nullũ impedimẽtũ ſibi generãdo ex eo ꝙ monachus ẽ effectus,vt.C.de epiſ.& cle.l.deo nobis.
2 §.ẽt.&.§.ſeq.¶†In cõtrariũ videtur,ꝙ tale ſtatutũ valeat. ꝙ enim põt fieri per pactum,põt fieri & per ſtatutum,vt.l.non impoſsibile.de pac.ꝙ ibi no.C.de decre.decurio. in rub.no. in.l.ex pręteritione.ff.de reg.iur.ſed per pactũ põt quis renũciare,ne quis deueniat ad ſucceſsionem patris bonorum[c], & valet tale pactum ſi ſit iuramento firmatũ, vt.c.ꝗuis. de pac. li.vj.ergo põt fieri ꝑ ſtatutũ. pro hoc etiã facit ꝙ no. Dy.ĩ.c. indultum.in.vl.q.de re,iur.li.vj. Sed nulli dubium ẽ ꝙ ſi monachus ante monachatum feciſſet pactum de non ſuccedendo patri uel matri,quod tale pactum valeret,& talis monachus nõ ſuccederet,ergo eadẽ rõne ſtatutũ ꝙ eſt quędã ſponſio vel pactũ totius reipub.vt.l.j.ff.de legi.aſtrinxit illũ monachũ ante,vt nõ ſuccederet patri ſi eũ monachũ effici cõtingeret.¶Et ꝑ hoc nõ ob.ꝙ dicit ꝙ ẽ cõtra libertatẽ eccleſię,ſeu eccleſiaſticarũ ꝑſonarũ.qa illud eſſet verũ ſi qs diceret quòd illud ſtatutũ aſtringeret monachos,qui olim erãt monahi tẽpore quo factum fuit tale ſtatutum ꝙ fieri nõ poſſet. Sed in ꝓpoſito bene potuit aſtringere oẽs laicos,maiores & minores,vt nõ ſuccederẽt ſi eos monachari cõtingeret. ſicut etiã ꝑ
c pactũ[c] ipſi ſe aſtringere poſſent,vt dictũ eſt.ꝙ ſtatutum ligat maiores & ẽt minores, vt eſt caſus in.l.ſi ſine hærede, §.luci⁹ ff.de admi.tu.Concluditur ergo ꝙ dictum ſtatutũ valeret, vt dictus filius monachus non ſuccedat. & ſic ꝑteritus non rumpit teſtamentũ vt.l.j.§.pe.ff.de bo.poſſ.cõtrata. ¶Secundò
3 eſt vidẽdũ,ad quem dicta hæreditas debeat peruenire? †Ad quod reſpondetur,quòd dicta hæreditas debeꝛ dicto Agnolucio ceccę ſubſtituto,ꝗ admittiꝛ ex vigore ſubſtitutiõis vulgaris cõprehenſę in cõpendioſa.certũ eſt enim,ꝙ dictus Agnolucius qui nunc ſolus reperiꝛ fuit ſubſtitutus dicto Agnolucio & Nofrigio,compendioſè ſi Nofrigius decederet ſine filijs.aut enim dicim⁹ dictum ſubſtitutũ debere intelligi per pupillarẽ directam in tempore pubertatis,vt videtur ſentire gl.inſti.de pupil.ſub.in gl.iij.& videtur caſus in.c.ſi pater de teſt.in.vj.& tũc dicimus ſubſtitutum ſuccedere,ex vigore vulgaris tacitę cõprehenſę in pupillari,vt.l.qui ventri.& ibi no.ff.de vẽ.inſpi.&.l.fi.C.de inſti.& ſub.quę vulgaris ſubſtitutio,locum habet filio decedente in vita patris.aut dicimus
d iſtam ſubſtitutionẽ eſſe compendioſam[d], ꝙ verum eſt,&tũc in iſta cõpendioſa cõtineꝛ vulgaris filio decedente ante adi-
4 tam hęreditatẽ†.vt tenet Ia.de are.in.l.precibus.C.de impu. & alijs ſub.& ibi hoc tenuit Cy.in ver.hoc reſtat videre de cõpẽdio.& hoc etiã tenuit Ray.de for.& de hoc eſt tex.ſecũdũ vnã lec.in.l.gallus.§.quidã rectè.de lib.& poſthu. prout ibi gl.ponit caſum ꝙ teſtator dixit,filiũ inſtituo,& nepotẽ ſubſtituo.nã dicta verba habent locũ,& intelliguntur filio decedẽte in vita patris,vt ibi patet in ꝓpoſito.Si dixit teſtator,ſi filius meus deceſſerit &c.oĩa alia bona deueniãt in Agnolutiũ &c.ꝙ verbũ deueniãt,eſt verbũ cõe,ſicut & verbũ ſubſtituo,eſt aptũ ad directa,vt no.Inn.extra de teſt.c.raynuti⁹.in gl.in verbo deueniãt &c.¶Et ſic cõcludiꝛ,ꝙ pro dicto ſubſtituto eſt caſus in.d.l.gallus.§.quidã rectẽ.ſecũdũ prędictã lec. poſitã in gl.ꝗ ab oĩbus teneꝛ.¶Nec dicat aliqs ꝙ aliqñ ſubſtituti ex re certa vel incerta quãtitate admittanꝛ:qa licet verbũ cõe deueniãt,vt verbũ relinquo,& ſimile, tamẽ trahitur ad inſtitutionẽ,qñ nullus alius reperitur hęres in teſtõ, tamẽ hoc eſt verum ſi adijciatur vniuerſitati bonorũ,vt.l.his verbis.in prin.ff.de hęre.inſti.ſecus ſi adijciaꝛ certę rei vel quãtitati.vt.l.cogi.§.gñaliter.ff.ad treb.& ibi hoc no.ꝑ Dy.nã ĩ relictis particularibus,inter verba directa & obliqua,nõ eſt differentia,vt.l.omne verbũ.in prin.C.cõia de leg. Cõcludiꝛ ergo dictũ ſubſtitutũ admittẽdũ eſſe vigore vulgaris cõprehenſę in compendioſa &c.

¶Si teſtator ſubſtituit filio ſuo,& filius mortuus eſt viuente patre,ac poſteà pater caſſauit primũ teſtm̃ ſed nõ fecit ĩ ſecũdo hęredis inſtõnem:tũc ſubſtitutus in primo teſtõ,venit ex vulgari cõprehenſa in cõpẽdioſa,& primũ teſtm̃ tantũ eſt irritum quo ad legata,ſed non quo ad hęredis inſtitutionem.

SVMMARIVM.

1 *Vltimum teſtamentum in quo non eſt hæredis inſtitutio,non reuocat primum teſtamentum.*
2 *Compendioſa facta filio decedente in uita teſtatoris:ualet & tenet.*
3 *Fideicommiſſarij habentur loco hæredum,ſi nõ eſt hæredis inſtitutio.*

¶CONSILIVM. XXXVIII.

Paulus hug. De Bon.ſ.Bar. ſuũ cõdidit teſtamẽtũ in quo inſtituit hæredẽ Angelũ ſuũ filiũ, & ſubſtituit ſi ſine filijs decederet, eccleſiam ſanctę Crucis de inſula fratrũ minorum,& ſi eſſent negligentes voluit dicta bona deuenire ad quoſdam fideicommiſſarios,& diſtribui ad pias cauſas vt infra apparet.Contingit ꝙ dictus Angelus mortuus eſt viuo Paulo prædicto ſuo patre.qui Paulus poſteà fecit vnam aliam diſpoſitionem,in qua quędam legata reliquit, & in ea nullum fecit hæredem,& caſſauit omne aliud teſtamentũ & vltimã volũtatem,ꝙ apparet eũ feciſſe,& ſic demũ deceſſit. ¶Quæritur quis ſuccedat in bonis,an filia dicti Pauli,an locus fratrum minorũ ſeu alij fideicommiſſarij poſiti in dicto teſtamẽto ad diſtribuendũ dicta bona. ¶Viſo teſtõ ꝑdicto & etiam vltima volũtate prędicta ſuper eo,dico ꝙ dicta filia nõ ſuccedit,ſed dicta hęreditas remanet apud ſubſtitutos in primo teſtõ.¶Ad quod ſciendum eſt,ꝙ illas voluntas vltimò facta,in qua non eſt inſtitutio hęredis,nõ põt valere iure teſtamenti,vt.l.proximè.ff.de his quę in teſta.delen.& inſti.
1 de leg.§.ante hęredis.† vnde per illam reuocationem ibi factam,in qua teſtator caſſauit omne aliud teſtamẽtũ,& vltimam voluntatem,primum teſm̃ eſt ſublatum,quo ad legata, ſed quo ad hęredis inſtitutionem & ſubſtitutionem rema-
e net firmum,[e] vt.l.militis.§.veteranus.ff.de teſta.mili.& inſti. qui.mo.teſta.infir.§.ex eo.&.C.de teſt.l.ſcimus.¶Nunc ad propoſitum in teſtõ prædicto reperitur filia inſtituta ĩ certa quantitate,quę inſtitutio remanet.Item reperitur filius inſtitutus uniuerſaliter,qui deceſſit viuo teſtatore, cui filio fuit facta ſubſtitutio compendioſa,ſi deceſſerit ſine filijs:quę ſub-
2 ſtitutio continet ſubſtitutionem vulgarem† filio decedente in vita teſtatoris,ut.l.gallus.§.j.& ibi no.ſecũdũ unã caſus poſitionem.

a ¶Quidam Cola. Hoc cõſ. ponitur per Bar.in. cõ.xl. ĩci. ſup eodẽ facto ibi videas. Tho.

b ¶An ſtatutũ. Adde ꝙ idꝙ cõſuluit Bart.hic tenet idẽ Bar.ĩ.l.fi.C.de pa. in uer. ad iſtã qõnem.cum concor. de quibus per Iaſ. ibi in.vij.co.ĩ ver. ſucceſsiuè quærit Bar.Tñ opi.Bart. in iſto cõſ.& in.d. l.fi.nõ cõuenit, vt plenè ꝓſequiꝛ. d. Iaſ. ibi in.viij.co.ĩ ver.tene cõtra Barto.& uide Feli.in c.eccleſia ſan.Ma. in.xxvij.col.de cõſti ver. ſexto q̃ro. & Bap. ſeue. in.l. j.C.de ſum. tri. & fi.ca.in.vlt.col.& d.Ab.in cõ,cxj,in cã Catharinę monialis,in.ij.vo.Al. cõſi.ccvj.ĩ.ij.vol.ĩci. viſa facti narratiõe & ĩ cõſi.xlj.in vij.vol.ĩci, ex multis.Tho.

c ¶Per pactũ.no.regulã ꝗ facit Bart. hic ꝙ illud ꝙ põt fieri ꝑ pactũ iuramẽto firmatũ,põt fieri ꝑ ſtatutũ idẽ tenet Bar.ĩ.l.fi.C. de pac.& Bal.ĩ .l. j.in.xv.colũ.C.de ſum,tri.& fide catho.Tho.

d ¶Compẽdioſam. Idẽ cõſuluit Bar.ĩ cõſil.ſe.ĩci. Paul⁹, & ĩ cõſ.xl.inci. ſuper eodẽ.Th.Di.

e ¶Remanet firmũ, vide ꝑ Pe, de anc. in cõſi. cccxxxix. inci.de efficacia ſine valitudine , & ad id qđ cõſuluit Bar,hic vide Bar. ſ,in ꝑcedẽti conſi. vbi idẽ conſuluit & concludit.& in conſi.xl. inci. ſup eodem.Tho,

sitionem de libe. & posth. quod etiam tenuit Cy. & Iaco. de ra. in. l. precibus. C. de impu. & alijs sub. Et hoc etiam tenent alij Moderni doc. vnde dicta substō non fuit reuocata. Restat ergo ꝙ dicto paulo ex vigore dictę substitutionis vulgaris debet succedere locus fratrum minorum qui si nollent, vel non
3 possent succedere de iure, succedunt dicti fideicommissarij†
a qui habentur loco hæredum.[a] vt extra de testamen. c. cū tibi. & ibi Inno. &. C. de episcopis & clericis. l. nulli. &. l. si quis ad declinandam.

¶ Si testator reliquit vxori suæ aliquid, si castè vixerit, & postea dicit: Item reliquit sibi certum fundum, non intelligitur hic repetita præfata conditio: quia dictio item, non repetit quando fit mutatio rerum vel personarum. Item de clausula præcedenti, quando non refertur ad sequentia.

SVMMARIVM.

1 *Repetitio, non fit per itèm, quando fit mutatio rerum uel personarum.*
2 *Repetita præcedentia non intelliguntur in sequentibus, quando sunt alia capitula separata.*

¶ CONSILIVM. XXXIX.

SOla reliquit Ceccæ vxori suæ quædam, donec castè & honestè vixerit, & habitauerit in domo dicti testatoris. demum fiunt alia legata quibusdam personis. Deinde reliquit eidē Ceccæ vnam petitam terræ cum domo in vita sua. post mortē suam reliquit Vagnutio &c. Quæritur vtrum in dicto legato videa
1 tur repetita conditio donec castè &c? Respōdetur ꝙ nō: †qa
b per dictionem item, non intelligitur facta repetitio,[b] quando fit mutatio rerū vel personarū, vt no. in. l. in repetendis. de le
2 ga. iij. ¶ † Pręterea præcedentia non intelliguntur repetita in sequentibus quando in medio sunt alia capitula separata, vt l. iij. §. j. de lib. & posth. l. fi. de reb. dub. & not. insti. de re. di. §. item lapilli. Sed ita est in proposito, ꝙ plura alia legata & capitula incerta sunt: ergo &c. Bar.

¶ Quod in compendiosa, continetur vulgaris, quæ locū habet etiam filio suo præmortuo viuo testatore.

SVMMARIVM.

1 *Compendiosa facta filio decedente in uita testatoris, ualet, & tenet.*

¶ CONSILIVM. XL.

SVper eodem testamento dubitatur: qa dicit ꝙ dictus Nofrigius institutus heres vniuersalis in dicto testō decessit ante testa-
1 torē, vnde videtur dictū legatū nō valere. † Ad hoc respōdetꝛ
c ꝙ posito[c] ꝙ decesserit ante mortem testatoris: tamen quia in dicto testamento dixerit, ꝙ omnia alia sua bona deueniant in Vagnutium & Angelucium Ceccæ quæ substitutio cōpēdiosa continet vulgarem, vt no. Iac. de ra. & Cyn. refert. C. de impube. & alijs substi. l. precibus. & alij doc. tenēt in materia substitutionis vt probatur in. l. gallus. de lib. & posth. §. j. ibi no. Si testator dixit, talē substituo, intelligitꝛ siue hęres viuo testatore, siue eo mortuo moriatꝛ, vt ibi patet secūdū vnam lectu. Pręterea talia verba, si filius meus, intelliguntꝛ siue me viuo, siue me mortuo moriatꝛ, vt. l. iij. in princ. §. j. de adi. leg. ex qbus cōcluditꝛ dictū Vagnutiū & Angeluciū, venire vt hæredes ex substitutione vulgari. & sic testm̄ & relicta in eo valent, cum prædicti aliter venire non possint, & si venirent ab intestato, valerent legata ex edicto, si quis omissa causa testa. Bar.

¶ Quod substitutio cōpendiosa cōiunctim facta maioribus, & etiā minoribus intelligitur quo ad oēs fideicommissaria: vt vniformiter intelligatur vnde legitima detrahitur, & bona auita quòd relicta ꝓ nuptijs quatenꝰ ē legitima debentꝛ purè.

SVMMARIVM.

1 *Substitutio compendiosa coniunctim facta maioribus & minoribus, intelligitur fideicommissaria quò ad omnes.*
2 *Substitutionem esse fideicommissariam, innuunt uerba sine liberis, & uerbum uolo, & uerbum deueniat.*
3 *Legitima & dos matris, & auiæ nō ueniunt in fideicōm. relicto per patrē.*

¶ CONSILIVM. XLI.

FActum tale est. Iacob. poli. cōdidit testm̄ in quo inter alia sic disposuit: Itē lego atq; relinquo iure īstitutionis Nesucię & Frāciscę meis filiabꝰ de bonis meis ꝓ qualibet earū. ccc. lib. denariorū. in quibus ipsarum quālibet doto: quas. ccc. lib. habere volo quādo nupserint. iubens & mandās ipsas esse cōtentas & tacitas, & ꝙ plus de bonis petere vel habere nō possint in qbus eas hęredes instituit Item Nicolę suę filiæ reliquit & legauit dotem suam, & vltra dotem. xxv. lib. dena. & de bonis suis, & quod amplius petere nō possit: & hoc iure īstitutionis. Itē voluit iussit & mandauit dictꝰ testator, ꝙ si dicta Nesucia & Nicola eius filia, qn̄cunq; sine filijs siue filiabus legitimis decederent, ꝙ dotes talium decedentiū & bona, deueniant in Andreuciū, Cicarelū & Vagnutium suos fratres, & in Agnolum migli suum nepotem. Deinde accidit ꝙ dicta Francisca & Nesucia impuberes minores. xij, an. decesserunt, superuiuentibus dictis Nicola & Catharina suis sororibꝰ, & dictis Cicarelo & Vagnutio & Andreutio & Agnolo. Modò quæritur nunquid dictę Nicolę aliquod ius competat in hęreditatibus dictarum Nesuciæ & Franciscę? Et nunquid petete possint, de bonis dicti Iacobi sui patris vigore dotium matris & auię dictarum Nicolæ
1 Franc. Nesuciæ & Catharinę? ¶ † Super quibus videtur primò considerandum, qualis sit dicta substitutio facta per dictum testatorem dictis suis filiabus? & videtur dicendū ꝙ sit fideicōmissaria: cum testator substituit dictis suis filiabꝰ cōiunctim. quarum duę erant minores, & impuberes, & alia scilicet Nicola erat maior. xij. an. ad hoc vt ista substitutio cēseatur vno iure et nō diuerso, vt. l. eum q ędes. ff. de vsusc. l. ij. C. de impu. & alijs sub. et. l. iam hoc iure. ff. de vul. et pup. ꝓ hoc etiā facit ꝙ no. in. l. cēturio. e. ti. et. l. precibus. &. l. quāuis. e. ti.
2 ¶ † Item verbū sine liberis, & verbū volo, et verbū deueniāt hoc innunt fideicommissum secundū Iaco. de ra. et not. in. l. precibus. C. de impube. & alijs sub. per gl. & Iac. ibi. &. l. hęredibus. §. j. ff. ad trebel. et quod not. in. l. lucius. §. filiā. de le. ij. Quare videtur dicēdū de iure, ꝙ dictis suis filiabꝰ dictus testator debuit relinquere tertiam partem totius suę substātię a
oīm suorum bonorū, vt in autꝛ. nouissima. C. de inof. te. & in autꝛ. de triē. & se. §. j. col. iij. quā si nō reliquisset, posset q̄libet agere ad supplementū: vt. l. scimus. C. de inof. test. in qua legitima portiōe, non potest pater substitutionē fideicōmissi facere: vt. l. cohęredi. §. cū filię. ff. de vul. et pup. & no. ī. l. qm̄ in b
3 prioribus. C. de inof. test. ¶ † Insuper dictę filię debēt habere pręcipuas vltra earū legitimā dotes matrū earū, et auię paternę: vt. l. j. C. de bo. ma. et per totū in quibus nō potuit pater sibi substituere per fideicō. vt. d. §. cū filię cū si. Cū igitꝛ dictus Iac. pater dictarū filiarū nō potuit dictis filiabꝰ substitutis fideicōmissariā facere, tā ī bonis maternis et autis, q̄ ī legitima portione earū maximè cū dicta Nicola fuit pubes et maior. xij. an. vt. s. probatū est. sequitur ergo ꝙ dicta Nicola superuiuens sit hęres ab intestato pręditis Nesucię & Franciscæ: vt in autꝛ. de hęre. quę ab. inte. §. cōsequēs. col. ix. Et tn̄ ꝓ parte sua possit petere tam dotes maternas & auitas. q̄ legitimā c
portionē &c. tanq̄ hęres p̄dicta ab intestato Nesucię & Frāciscę, secūdū portionē sibi debitā iure naturę, possint iam petere dictas dotes, et debitū iure naturę dictarum Nesucię et Frāciscę. Nec obst. statutū Assisij quo cauetur ꝙ filia dotata &c. qa loquitur qn̄ ex parte remanet filius masculus. Et ī nostro casu Iacobꝰ pater testator pręditus, non reliquit filium suum masculū, et iō nō excludunꝛ à successione materna et auita, vt. l. ille aut ille. §. cū in verbis. et. l. si cū dotē. cū si. de lega. iij. ¶ Circa q̄ est aduertēdū: qa licet Iacobꝰ testator, et pater pręditus voluit dictas Nesuciā, & Frāciscā habere. ccc. lib. qn̄ nupserint, etiā anteq̄ nubāt, & etiam anteq̄ cōtrahāt nuptias debēt habere legitimā portionem. qa in debito bonorū subsidio, nullū grauamē, nulla cōditio. nulla dilatio potest opponi. & ideo si apponeretꝛ, habetur ꝓ nō opposita, vt d. l. qm̄ in prioribꝰ. C. de inof. test. ¶ Nec curo vtrū dicta substitutio contineat vulgarem vel non: qa p vulgarem possent succedere testatori. qn̄ in se non cōtinet tacitam pupillarem vt in casu nostro, nō autē per seipsas possunt succedere filio in bonis filij, vt insti. de vulg. & pup. sub. §. j. &. l. sextiliā. de leg. iij. ff. de vul. et pup. l. j. cū si. vnde siue cōtineat prædicta substitutio vulgarē substitutionē, siue nō: dicti substituti nō admittūtur ad bona dictarū filiarū prędefunctarū: nec ad debitū bonorum subsidium, vt. s. dictum est, & benè &c,

a ¶ Loco hęredū. idē cōsuluit Bar. s. ī cōsi. iij. īci. titiꝰ. in. ij. col. et ī cōsi. xxvj. in noīe dn̄i. Tho.

b ¶ Facta repetitio. Adde Bal. ī. l. fi. circa fi. C. de indi. vi. tol. vbi refert bar. cōsuluisse. & istud cōsi. Bar. refert & sequitꝛ do. Phil. de ci. ī cōsi. cxc. inci. circa primū dubiū. vbi vide plenè Tho.

c ¶ Quod posito. istud consiliū magis amplum ponitur p Bar. in cons. xxxvij. incip. quidam Cola. vbi cōsuluit super eodē facto etiuxta duas personas, & ideo aliter non me extendo. ibi videas. Item vide Bal. in consi. iij. titiꝰ. vbi scripsi & in consi. xxvij. visa facti narratione Tho.

¶ Statutum loquens de habitatoribus ciuitatis, habet etiā locum in eo qui stat cum alio pro famulo. Item quis dicatur paterfamilias.

✤ *SVMMARIVM.* ✤

1 *Præsumitur paterfa. nisi probetur contrarium.*
2 *Matrimonium non præsumitur, nisi probetur.*
3 *Famulus dicitur habitare in ciuitate, si dominus cum quo stat habitat.*
4 *Dicere aliquem de Aßisio, idem est dicere illum esse municipē illius loci.*
5 *Distinctio portarum, dicitur respectu habitationis.*

¶ CONSILIVM. XLII.

a IN nomine dom.[a] amen.
Visa inquisitione facta cōtra Franciscū naccarium de Asisio, de percusione facta in facie
Thomasij lucij, & visa exceptione opposita ꝙ
dictus Thomasius erat paterfa. habitator & nō allibratus, &
visis dictis testiū examinatorū super hoc, & quadā libra dicti
lucij prædicti Thomasij producta à parte, dicendū est ꝙ dictus Naccarius sit absoluendus secundum formam statuti.
1 ¶ † Primò enim constat dictum Thomasium esse patremfā.
b hoc enim semper præsumitur nisi probetur contrariū. casus
est. ff. sol. ma. l. titia. vbi hoc exprimitur, hoc etiā patet: qa non
est filiusfa. nisi sit natus de legitimo matrimo. vt inst. de pa. po
2 te. circa prin. † Matrimonium enim nō præsumitur, nisi probetur: ergo &c. hoc etiam probatur per instrumentū publicum scilicet per catastrum productū, & eius cassationem. ibi
enim dicitur ꝙ in. M. cccxxix. dictus Lucius erat præmortuꝰ
ergo nūc patet ꝙ dictus Thomasius erat paterfa. ¶ Secūdò,
quia dictus, Thomasius est habitator ciuitatis Asisij. apparet per testes, qui dicunt eum vidisse morari pro famulo aliquorū nominatorū per eos. & stare pro famulo, & in loco habitare. non enim ibi est vt tātisper hospitetur, vt. l. j. §. habita
3 re. ff. de his qui deie. vel effu. † Si igitur illi, cū quibus stetit pro
famulo erant habitatores ciuitatis Asisij, probatū est ipsum
fuisse habitatorem ciuitatis Asisij, hoc etiam probatᷓ ex ipsa
inquisitione, quæ dicit Thomasium de Asisio. P. de porta
4 sancti Frācisci, † nam dicere aliquē de Asisio vel asisinatē.
idem est dicere ipsum esse municipē illius loci, id est ciuē vel
c incolā,[c] vt. ff. ad munici. l. j. §. in puteolanos. & de excu. tu. l.
sed & roprobari. §. amplius. ibi, si em̄ existens comaneus &c.
exponit gl. j. de comania. per istud ergo ꝙ dicitᷓ de Asisio p̄supponitur eū ciuem vel incolam illius ciuitatis. Item ꝙ dicit de porta sancti Frās. de necessitate includit, ꝙ sit habitator
5 illius portę, † nam distinctio portarum non potest dici nisi respectu habitationis per quam distinguitur qui est de vna porta vel de alia. Et eo respectu, quis consueuit in ista porta ad
munera vocari, vt. ff. de leg. iij. l. seruis vrbanis. & de ver. sig.
l. vrbana familia. ¶ Ex quibus concluditur istum esse de Asisio: & ibi vocari ad munera, & per consequens ibi debere
allibrari. hoc aūt ꝙ non sit allibratus probatur eoipso ꝙ nō
probat se allibratū, vt dicitur ex forma statuti. Nec ob. libra
partis producta: qa illa est cancellata ¶ Item in illa non sunt
anni domini, nec dies nec consul. Item illa est in nouo catastro, ꝙ modo viget ex forma statuti Bar.

¶ Quando vnus impeditur & allegat exceptionem pacti de non petendo, si non probat plenè eam exceptionem, debet condemnari. Item processus in causa criminali, non suspenditur per appellationem in causa ciuili, si non sit pręiudicialis. Item statutum dicens ꝙ si quis produxerit certum instrumentum vel testem, intelligitur per se, vel per procuratorē.

✤ *SVMMARIVM.* ✤

1 *Articulans debet probare de tempore, & de persona.*
2 *Proceßus in causa criminali, non suspenditur per appellationem in causa ciuili, si non sit præiudicialis,*
3 *Statutū loquēs de pducēte nō pbāte, debet intelligi p se, uel p pcuratorē*

¶ CONSILIVM. XLIII.

SVper quæstione per vos
mihi consulenda transmissa. Visis omnibus actis
& iuribus mihi transmissis, dico & consulo dictum Lellum, fore cōdemnandum, ex eo ꝙ exceptionē pacti
de petendo oppositā, nō probauit secūdū formā statuti. ab
1 alijs verò cōtētis in dicta accusatione debet absolui. ¶ † Quòd
aūt dicta exceptio pacti non sit probata, patet: qa cū duo testes tantum super articulo per eum probando deposuerunt.
vnus ex testibus, nihil dicit nec de emptore in articulo cōfesso, neq; de persona cōtenta in articulo. Ad quod probādum
tenebatᷓ, vt extra de proba. c. licet cām. de insti. l. habebat. in
prin. & quod no. gl. & doc. in. l. testiū. C. de testi. Nō ob. si di
2 catᷓ ꝙ † dicta cā pēdet p appellationē: qa illa cā, nō est pręiudicialis ad hanc. quęcunq; exitum: qa ad aliū finem proponitᷓ,
& de ea quęritur. s. an proponens fuerit condēnādus vel non
ergo sententia in vno iudicio lata, in alio nō pręiudicat, vt. l.
vendicantē. & . l. fi. ff. de euic. & . l. duobus. cū sua gl. de excep.
rei iu. & ꝙ no. p Cy. C. sen. rescin. nō pos. l. perēptorias. Nec
ob. si dicatur ꝙ dictꝰ accusatus nō est cōfessus de exceptione
pacti, quę fuit pposita contra dictū instrumētū: quia respōsio de alio pacto & de alia responsione, posit intelligi: quia
hoc non est verū. nā cū super accusatione fuit examinatꝰ &
d interrogatus videtur ad interrogata respondere[d], vt dicūt iura vulgaria. ¶ Nec ob. si dicatur ꝙ statutū loquitᷓ de producente nō probante, per se. non de eo q mādat fieri. & statutū
loquatᷓ in personā. s. si quis produxerit & non pbauerit &c.
non debet extēdi ad mandatū, tam ex forma statuti cōis Asisij, quo cauetᷓ ꝙ statuta nullā recipiāt extensionē, quā etiam
de iure cōi, vt. l. aut quī aliter. §. fi. ff. quod vi aut clā. & . l. si seruum. §. admonere. ff. de acq. hær. & quod ibi no. p Iac. de are.
3 ¶ † Quia dico ꝙ in hoc casu statutū dixit, ꝙ si aliquis pduxerit, debet intelligi p se vel per procuratorē[e], vt patet ex p̄cedenti parte statuti. vbi dicit terminū debere statui reo vel
procuratori. ergo &c. vt. l. si seruus pluriū. in fi. de leg. j. et. l. q
filiabus. in prin. e. ti. ¶ Pręterea illud quod per illas leges dicitur debet intelligi sic, qa aut statutū loquitur in rem: aut in
personā &c. hoc habet locū in delictis & in actibus prohibitis, in quibus non potest constitui procurator, vt. l. si verò nō
remunerandi. §. rei turpis. ff. manda. In illis autem tenetᷓ mandatarius ex sua persona, & etiam mādans. sed hic loquitur ī
actu permisso. si quis produxerit &c. ad quē potest cōstitui
procurator. quo casu persona mandantis tantū inspicitur, licet verba edicti loquantur, vt. l. j. cōiuncta. l. iij. §. si procurator. ff, quod quisq; iur. & gl. tenuit expressè in. d. §. si procurator. hoc etiā fundatᷓ ex. l. iiij. §. ait pretor. ff. de re iudi. cōiuncta. l. plautius. ff. de procu. ¶ Prætereà, si quis diligēter verba dicti statuti inspexerit, quis nō punitᷓ eo ꝙ exceptionē pposuit. sed ex eo ꝙ propositā non probauit. istud enim ꝙ nō
probatᷓ, ex quo debet sequi condēnatio, pōt dici magis esse
commissum à reo principali q̄ à procuratore cui mandauit:
qa ipsi reo principali incumbit onus probandi, cum ei fuerit
statutus terminus ad probandū, vt ex actis apparet. & probatur p tex. ff. manda. l. si procurator. §. si tutores. in fi. quod
autem dixit ꝙ ab alijs contentis in accusatione debeat absol
4 ui, probatᷓ: quia dictis procuratoribꝰ mādauit exp̄sse. ¶ † Et
in generali mandato non venit ꝙ quis opponat exceptiōes
calumniosas, vt. ff. de condi. inde. l. si procurator. in prin. cum
simi. & ibi vide literam.

¶ Si statutū excludit fœminas stātibꝰ masculis, & filia pręterítᷓ, non pōt dicere testm̄ nullū, sed eis deficientibus sic si per clausulā codicillarē debet restituere hęredi deducta legitima sed trebellianicā non pōt deducere. Itē ꝙ substitutio cōpendiosa facta filio impuberi, dicitᷓ directa pupillaris, si dicit testator ꝙ omnia bona sua sint substituti.

✤ *SVMMARIVM.* ✤

1 *Statutum disponens quòd filia dotata non succedat, si est præterita an rumpat testamentum.*
2 *Per clausulam, si non ualet iure testamenti & c. sunt rogati hæredes ab intestato restituere hæreditatem hæredi scripto.*
3 *Filius quando potest detrahere legitimam, & trebellianicam.*
4 *Substitutio pupillaris conseruatur per authen. ex causa. C. de liberis præteritis.*

¶ CONSILIVM. XLIIII.

IN nomine domi. amen.
Super prędictis occurrūt dubia difficilia valde: tamē de iure videtᷓ, ꝙ dictę filię donec filius viuit vel
nepos masculus, nō possunt rumpere vel dicere testamentū
f nullum: quia talis filia non succedit ex forma statuti[f] loquentis, ꝙ filia dotata non succedat quousq; superuixerit masculus. ergo præterita non rumpit, vt. l. j. in fin. ff. de contratab.
1 ¶ † Sed postq̄ filiꝰ vel nepos masculus, extare desierit, istę filię dicuntᷓ redire iure quodā postliminij. & ostenditᷓ testm̄ retro fuisse nullū, vt. l. gallꝰ. §. si eius. ff. de lib. & posthu. & sic di
2 ctę filię cū filio masculo ęqualiter successerūt. † verūtamē qa ī
illo testō, sunt illa uerba, si nō valet iure testamēti &c. videtᷓ rogatę de restituēdo ei q fuit hęres institutus, vnde totū debent.

a ¶ In noīe dñi. Istud cōsi. alle. Petr. cor con. cciiij: ī. iij. vo. īci. principalitᷓ videtᷓ alle. eē secūdū ordinē perusinū. nu. cxliij. Tho.

b ¶ Sēper p̄sumitᷓ. Nota ꝙ dicit Bar. hic ꝙ semp p̄sumitur paterfa. nisi pbetᷓ cōtrariū. limitat tñ notabilitᷓ. d. Pe. Phil. cor. ī cōs. cciiij. i... iij. vo. incipit prīcipalitᷓ vidēdū, ī. v. co. ī. ver. nec obstat ꝙ dictū Bar. hic pcedit qñ nō cōstat ꝙ natus fuerit ex legitimo matrimonio. put Bar. fundat se ī rōne, sed qñ cōstaret ꝙ natꝰ eēt ex lagitimo matrimonio et sic p̄supponitᷓ patria ptās, pater familias nō p̄sumitur. Vide tñ de hac materia p Ang. ī. l. sed si de sua. ī. l. hęres. ff. de acqr. hære. et pe. cor. in. l. si mācipati. & ibi pleniꝰ p. d. Ias. C. de colla. et ibi vide ēt Ph. deciū ī. j. co. et Bar. verōn. ī cautela. clxiij. īci. qs p̄sumitᷓ. et vide pau. de ca. ī cōs. clxxiij ad primū q̄sitū. T.

c ¶ Ciuē vel incolā. Vide Feli. ī. c. qm̄. de off. ord. vbi plenè. & vide Alex. de imo. ī cōsi. xx. ī. ij. vol. viso pcessu. ī vl. col. ꝙ appellatiōe ciuiū, veniūt incolę. Tho. Dip.

d ¶ Rñdere. vide Lu do. ro. ī cōs. ccccclv. īci. ī casu p̄misso. ī ij. dubio. Th. Dip.

e ¶ Per pcuratorē. Vide Lu. ro. ī cōs. cv. īcipit viso themate. Tho.

f ¶ Nō succedit ex forma statuti. uide de isto cōs. Bar. id ꝙ Bar. cōsuluit. s. ī cōsi. xj. īci. ppo nitᷓ. & ī cōs. xx. īci. factū sic se habet. vbi posui ī apost. & incq̄tū Bar. vult ꝙ filia p̄terita stā. testa. nō rūpit testamētū. uide Ale. ī cōsi. cxxviij. ī. j. uol. incip. cōsideratis uerbis. ī. j. & ij. col. & in consil. cxxxj. j. uol. incip. trāsmissum est ad me. Tho.

reſtituere deducta eorum legitima, quæ eſt tertia totius eius quòd habituræ fuiſſent ab inteſtato, in qua legitima compu tabitur eis ſi dos pro eis fuit data & legata, quam acceperant, vt. l. qm̃ nouella. C. de inoffi. teſtm̃. trebellianicã aũt dictę filiæ non poſſunt deducere: quia eodem tempore teſtamentũ eſt nullum, & rogantur de reſtituendo ſtatim, & nõ ſub cõdi tione: ergo non detrahuntur duę quartę, vt no. C. ad. leg. falc. l. ꝗ̃ꝗ̃. ff. de inoffi. teſta. l. papi. §. ſi qs impubes. & in auť. de hę re. & falci. §. ſi quis autem non implens. & ita loquitur. c. ray
3 nutius. & c. raynaldus. de teſta. ¶ † Super ſecundo & tertio ſciendum eſt, ꝙ dicta ſubſtitutio facta Andreæ per hæc verba. ſ. ſi dictus Andreas inſtitutus decederet aliquo tempore ſine filijs, ꝙ tunc debeat fieri in domo teſtatoris unum hoſpi tale, & omnia ſua bona ſint dicti hoſpitalis &c. Intra tẽpora pupillaris ætatis fuit pupillaris directa ꝙ patet: quia dixit oĩa bona, ſint dicti hoſpitalis. nec enim veniunt bona niſi eſſet directa pupillaris. & probatur extra de teſt. c. ſi pater. lib.
4 ¶ † Item quod dicitur ꝙ ex cauſa præteritionis remanent cętera firma, porrigitur etiam ad ſubſtitutionem pupillarem vt conſeruetur, vt no. per gl. ff. de vul. & pup. l. j. in. fi. & eſt arg. & quaſi caſus eo. ti. l. ij. §. planè. & ad treb. l. nã ꝙ. §. j. & ibi tenuit Iac. de Are. ¶ Ex his concluditur, ꝙ dictum hoſpitale ſuccedit tanquam ſubſtitutum pupillariter, & per conſequẽs ueniunt aduentitia filij, & auus in nullo ſuccedit. Bart.

¶ Quod licet valeat datio arrarum pro ſponſalibus, tamen promiſsio non valuit. vide hic.

SVMMARIVM.

1 *Promiſsio arrarum & pœnæ in matrimonijs non ualet.*
2 *Promittere tutor non poteſt pro pupillo, ꝙ contrahat matrimonium.*

¶ CONSILIVM. XLV.

IN nomine dom. amen. IVannes Pauli tutor Antoniæ petrucij pupillæ, & Conradus Cicolli et Hermãnus conſanguinei dictæ pupillæ ex vna parte, & pater dicti Hugonis, qui Hugo & Antonia erãt minores, vij. annis ꝓmiſerunt ſibi adinuicem, & conuenerunt ſolenni ſtipulatione hincinde ꝙ p̃dictus Vannes tutor dictæ pupillæ Antonię & prædicti Conradi, & Hermanni ꝙ dicta Antonia hinc ad viij. annos cõtraheret ſponſalia cũ dicto Hugonę, & econtra prędicti promiſerunt ꝙ dictus Hugo contraheret ſponſalia, & matrimoniũ cũ dicta Antonia cũ promiſsione mille li. nomine arrarũ, et cũ ꝓmiſsione pœnæ. quæriť an dicta ĩpoſitio arrarũ & pœnæ valeat? ¶ † In qõne p̃dicta dicẽdũ ẽ, ꝙ arrarũ & pœnę ꝓmiſsio nõ valeat, nã in. l. fi. C. de ſpõ. Imperator de arris datis et de ꝓmiſsione nullã facit mentionẽ. Et ſubdit ꝙ ſi fiat vltra ea q̃. d. l. ſunt expreſſa nõ valeãt. Cũ ergo arræ hic ſunt ꝓmiſſę & nõ datę, [a] nõ valet ꝓmiſsio: & hoc dixi ſcribẽ
a do in. l. titia. in princi. ff. de ver. ob. et ꝓ hoc facit rõ quã doc. ponunt in. d. l. fi. C. de ſpõ. ſecũdũ quã apparet eãdẽ eſſe rõnẽ in arris promiſsis, & in pœna. ¶ Pro hoc facit, qa ex vna parte fuit tutor pupillæ, & in alia fuit ꝓmiſſor pať dicti Hugonis, ergo nõ tenet promiſsio, ſicut ſi ꝓmiſiſſet ipſe principalis, vt. l. hęres meus. §. fi. ff. de cõdic. et demõ. et ęadẽ rõne nec ex alia parte, licet extraneus fuerit promiſſor. pro quo facit ꝙ no. per Cy. in. d. l. fi. in. viij. q. circa prin. dũ loquitur quãdo ꝓmiſsio ſit inter cõiugem et extraneũ. ¶ † Præterea, licet
2 ille tutor qui promiſit per ſeipſum, & tutorio nomine ſit extraneus: tñ eſt perſona cuius poteſtati certo mõ dicta pupilla ẽ ſubiecta: Nã tutela eſt vis & poteſtas in capite libero etc. & ſic ſi promiſsio facta ꝑ eũ valeret, impediret libertas matrimonij: qa pupillꝰ faceret veriſimiliť velle ſuũ: ergo eiꝰ ꝓmiſſio nõ valet, vt. d. l. hęres meꝰ. §. fi. de cõd. et demõ. et ꝑ Cy. ĩ. d. l. fi. C. de ſpõ. in. viij. q. et ꝑ Io. an. in. c. gẽma. extra de ſpõ. Bar.

¶ Quando eſt fides danda rogitu, ſiue prothocollo imperfecto notarij mortui, in p̃iudiciũ alterius. Itẽ ex qbus cauſis nõ poteſt tutor authoritatem interpõere in cõtractibꝰ pupilli?

SVMMARIVM.

1 *Fidem non facit inſtrumentum q, non habetur pro perfecto cõpleto à notario, nec obligat contrahentes.*
2 *Fidem non facit ſcriptura, quæ ad contractũ ſolùm præparat. nec inſtrumentum q, imperfectum eſt. nu. 3.*
4 *Fidẽ faciũt uerba in inſtrumẽto, quæ dicãt aliquẽ pupillũ q, ille ſit pupillꝰ.*
5 *Tutor qui non fecit inuentarium non põt præſtare authoritatem pupillo.*

¶ CONSILIVM. XLVI.

b IN nomine do. [b] amen. Viſo quodã libro rogitorũ, ſiue prothocollorũ Lupi Vagnoli notarij de Aſsiſio ĩ eo reperiť rogitũ in quo cõtineť ꝙ Scolanꝰ Loli promiſit Petro raze ipſum indẽnẽ obſeruare à quadã obligatione. ccc. flore. per eũ facta cuidã iudęo, cõſiderato etiã qualiter dictũ rogitũ fuit, ſic & dictã quãtitatẽ dictorũ. ccc. flore. perueniſſe ad manũ dicti Scolani, & in eiꝰ vtilitatem fore conuerſam, hoc modo videlicet nec cõtinere plus in dicto rogitu ſiue prothocollo. ¶ Prẹſupponiť etiam ꝙ Boninus guidi, q in dicto prothocollo aſſeritur tutor dicti Scholani nullum confecerat inuentarium: quæritur modò an ex vigore dicti inſtrumenti, dictus Scholanus poſsit
1 legitimè conueniri ad dictã quantitatẽ ſoluendam. ¶ † Ad quod dicendum, videtur de iure, dictum Scholanũ vigore dicti inſtrumẽti conueneniri non poſſe. Nam certum eſt ꝙ illius inſtrumẽti cõtractus ſiue ſcripturę, quæ non ſunt habitę à partibus voluntariè, vel notario ſcribẽte ꝓ perfecto cóple to & abſoluto non faciunt fidẽ neq; obligãt cõtrahentes. vt l. cõtractus. C. de fide inſtru. & hoc etiã apparet in teſtamento: qa ſi teſtator inciperet facere teſtm̃, & quoſdã ex hęredibus nominauit, nec ꝑfecit alios nominare, teſtamẽtũ eſt nullum etiã quo ad nominatos, vt. l. ſi is qui. ff. de teſta. ꝓ hoc facit. ff. de leg. iij. l. fideicõmiſſa. §. quoties. ¶ Sed in propoſito ex tenore dictę ſcripturę apparet, ꝙ dictus contractus & dictum inſtrumentum non fuit habitum pro completo & abſoluto. quod apparet. quia adhuc aliqua declarauerãt contrahentes & notarius & hoc eſt omiſſum: ergo dictus contractus eſt nullus. & pro hoc eſt caſus. de verb. obli. l. ſi ita ſtipu latus ſit. in prin. vbi ſi per errorem omittitur dies. q debebat
2 ꝑponi, vitiať ſtipulatio. ¶ † Pręterea dicta ſcriptura videť cõtinere potius quãdã pręparationẽ ad cõtractũ ꝗ̃ ipſum contractum. cum igitur non fuerit perfectus contractus. nec dictum inſtrumentũ. ergo fidem non facit. ar. l. fideicõmiſſa. §. j. de le. iij. vbi eſt expreſſum, vt. l. hac cõſultiſſima. §. at cũ humana. C. qui teſta. fa. poſ. ibi dũ dicit, in chartula pro materia
3 &c. & ibi dum dicit, tenor eorũ cũctis innotuerit &c. ¶ † Pręterea ꝙ inſtrumẽto quod inuenitur ita imperfectũ nõ adhibeať fides, eſt tex. & glo. ordinaria in. l. in ciuile. ff. de leg. nec mutantur quę in inſtrumẽtis & prothocollis reperiuntur deciſa, vt in fine ponitur &c. & tñ ei adhibeť fides: qa apparet ꝙ illa inſtrumẽta ꝓ cõfectis ſunt habita & abſoluta à partibꝰ & à notario. Ex eo em̃ ꝙ dicit &c. apparet ꝙ intẽdebat plus in illo prothocollo notariꝰ ſcribere. Sed cũ inſtrumẽtũ vnde ſumereť intẽdebat illud extẽdere, ꝓut erat cõſuetꝰ in alijs inſtrumẽtis facere. ſed in ꝓpoſito apparet ꝙ intẽdebat plꝰ ſcribere, & nõ erat de clauſulis gñalibus & cõibus ad alia inſtrumẽta, ſed erãt q̃dã clauſulę friuolę & negatorię: & ſic ex ĩſtrumẽto ita determinato nõ põt determinari nec iudicari, vt. d. l. in ciuile. ¶ Pręterea ex dicto inſtrumẽto ꝓut ſcriptũ apparet nulla oriť obligatio. cõſtat em̃ dictũ Scolanũ fuiſſe pupillũ tꝑe dicti cõtractus, ꝙ apparet ex eo ꝙ cõtrahẽtes videntur
c aſſerere ꝙ citra tutoris authoritatẽ inqrerẽt [c], q tutor nõ põt eſſe niſi pupillo, vt. l. ſciẽtię egregię. ff. de tut. & cur. da. ab his & inſti. de tu. §. j. & de cura. in prin. & ſic quãtũ ad eos credi
4 tur eũ fore pupillũ. C. de cõtrahẽ. ſtip. l. optimã. ¶ † Sed pupillus nõ põt obligari ſine tutoris authoritate vt. l. qm̃ oblig. in prin. de autho. tut. & inſti. de auth. tut. ĩ prin. Iſte aũt Scolanꝰ legitimã authori. nõ habuit, vt ꝓbabo: ergo &c. Quod nõ habuit, ꝓbať ex duobꝰ. primò qa inuẽtariũ nõ fecit, vt ꝓponitur mihi: ergo authoritatẽ nõ pręſtat, vt. l. fi. C. arbi. tut. Pręterea teſtator in ſuo teſtamẽto voluit vt tres tutores ſuper eſſent in officio tutelę qui adminiſtrẽt, ſed vnus ſolus hic interpoſuit authoritatẽ abſentibꝰ alijs: ergo authoritas nõ valet, vt. l. titiũ & meuiũ. in prin. de admi. tuto. ¶ Cõcludiť er
d go dictum inſtrumẽtũ fidẽ nõ facere [d], & ſi fidẽ faceret, ꝓut ſcriptũ reperitur dictus pupillus non eſſet obligatus. Barto.

a ¶ Et nõ datę. No. ꝙ Bar. hic vult ꝙ ĩ arrhis reqriť traditio realis. adde bar to. in. l. titia. ff. de verb. obli. & Fed. de Senis ĩ cõſ. clxix. inci. dño Corrado, & meliꝰ ĩ cõſi. cxciiij. ĩci. ĩ dubijs. Io. an. & doc. ĩ. c. gẽma. de ſpon. cũ cõcor. de qbꝰ ꝑ do. Io. ĩ. d. l. titia. ĩ ix. col. in fi. & ſeq. vbi alle. Bar. ĩ iſto cõſi. Tho.

b ¶ In noĩe dñi. De iſto cõſil. vide per Philip. deciũ. in. l. pactũ ꝙ bona fide nu. iij. C. de pac. & ponas hic. Tho. Diploua.

c ¶ Inqrerent. Vide Alex. ĩ cõſi. xxj. ĩ j. vol. Tho. diplo.

d ¶ Nõ facere. Qd' prothocollo non cópleto à partibꝰ non ſit dãda fides eſt gl. in. d. l. cõtractus ſuper ver. in mũdũ. quã ſequũtur ibi Bar. Bal. & doc. Io. de Imo. in l. gallus. & ibi Ange. §. idem credendum. ff. de liber. et poſth. per Spe. in tit. de inſtru. edi. §. oſtenſo. cano. in c. cum. p. tabellio. de fide inſtru. Bal. de pa. cõſtã. verb. præſentia. Quid ſit prothocollum, gl. eſt in auť de ta. in ver. ſ. prothocollũ. & Ange. conſi. lxxxj. Vide Petr. anc. in cõſi. cccxxix. Bald. in con liij. lib. v. Paul. de caſt. in conſ. xxxviij. Ber. Lã.

¶ Quãdo tutor põt cauſam pupilli cõpromittere, & quãdo cõpromiſſum cũ authoritate tutoris, ſibi noceat.

SVMMARIVM.

1 *In compromiſſo poſitus arbiter, poteſt accipere de iure unius, & dare alteri.*
2 *Compromiſſum factum per pupillum etiam cum authoritate tutoris, an & quando ualeat.*

¶ CONSILIVM. XLVII.

a NVnquid tutor[a] tutorio
nomine posſit petere compromiſſum fieri in ca
ſu quo ex forma legis municipalis talis cauſa eſ-
1 ſet compromittenda?& primò videtur ꝙ non.¶ † Quia ar-
biter poſitus in cõpromiſſo poteſt accipere de iure vnius,et
dare alteri, vt no.ff.de arbi.l.ſi de meis.§.recepiſſe.et ĩ auẽ.vt
differrẽ.iudi.§.ſi verò. ſed tutor nõ põt alteri cõcedere,neq;
eiã donãdi res pupillares poteſtatẽ habet,nec lędẽdi iura pu
pilli:qa nec ipſe poſſet facere. Nã nõ dicĩ tutor qñ pupillũ
expoliat,vt.ff.de admi.tu.l.lucius titi⁹.§.fi.et.ff.ꝑ empt.l.q
fundũ.§.ſi tutor.põt ſuper re pupilli remittere,ſecũdũ quod
põt arbiter.ff.de fur.l.interdũ.§.q tutelã et.l.ſi de pignore.§.
ſi tutor.C.de tranſ.l.pręſes. ¶ Pro ſolutione huius cõtrarij,
eſt dicendum ꝙ aut compromittit pupillus cũ authoritate
tutoris:& tũc cõpromiſſum videĩ tenere,vt.ff.de arb.l.ſi pu
pillus.¶ Cõtra hoc mẽbrũ op.ff.de min.l. ſi minor filio fam.
§.minores.& ibi videntur velle gl.ꝙ eo ipſo ꝙ minor com-
promittit dicaĩ eſſe lęſus:& ſic facto cõpromiſſo cõpetat ſi-
2 bi reſtõ.¶ †Sed dic aut pupillus cũ tutore cõpromiſit in eũ
q ex iuriſdictione poterat de cã cognoſcere:& tũc qa à ſnĩa
ex ſua iuriſdictione lata,poterat appellari,nõ à lata ex cõpro
miſſo.vt.l.prima.C.de arbi.tũc dicĩ lęſus,vt in ꝑdicto.§.mi
nores.& in ſui pręiudiciũ non tenet,vt.ff.de arbi.l.ſed & ſi in
ſeruum.Sed ſi compromiſit in eũ qui ex iuriſdictione nõ po
terat cognoſcere,& ſic tãꝗ in amicabilem compoſitorem,&
tunc compromiſſum factum cum authoritate tutoris tenet.et
nõ dicitur lęſus niſi doceatur de lęſione.vt.d.l.ſi pupillus. ff.
de arb.l.diẽ proferre.§.pen.et.l.ſi ita cõpromiſſum indiſtin-
ctè.Sed tu dic aut iura pupilli ſunt obſcura,& proſecutio rei
pupillaris non põt fieri de facili,& tunc ſicut in dictis caſi-
bus põt tutor tranſigere et de iure pupilli remittere illi cum
quo tranſegit: ita põt cõpromittere,& arbiter de iure pupil
li põt accipere & dare alteri.hoc videĩ ſentire gl.in.l.pactum
curatoris.C.de pac.pro quo eſt tex.in.d.l.interdum.§.q tu-
telam.ff.de fur.cũ ſi.ſ.alleg. ¶ Aut proſecutio rei pupillaris
poteſt fieri de facili:& ipſius iura ſunt clara:tunc illo caſu nõ
poterit cõpromittere:qa nec poſſet iura pupilli minuere vel
donare,nec iuſiurandũ deferre. ff. de iu.iu.l.tutor. in princi.
& uidetur no.ibi gl.

¶ Subſtitutio pupillaris continet in ſe tacitã vulgarem, etiã
ſi fiat extraneo.

SVMMARIVM.

1 *Subſtõ pupillaris etiam facta extraneo, continet in ſe tacitam uulgarem.*
2 *Tacita uulgaris, an & quando requirat hæreditatis aditionem?*
3 *In compendioſa ſubſtitutione, comprehenditur tacita uulgaris.*
4 *Hæres inſtitutus in re certa non dato alio cohærede, eſt hæres in totum.*
5 *Hæres duo inſtituti in re certa non dato cohærede ſi uni eſt dictum quòd plus petere non poſſet, alius eſt hæres in totum.*

¶ CONSILIVM. XLVIII.

GAllus[b] fallopi condidit
teſtm̃ in quo quẽdã epm̃ Camarienſem ſuũ hæ
redem inſtituit ĩ quĩquesolidis,& ꝙ de bonis
ſuis plus petere nõ poſsit.Itẽ reliquit iure inſti
tutionis dñæ Agnolu.ſorori ſuę vnã petitam terrę.Itẽ in om
nib⁹ ſuis bonis Rogeriũ quondã Iacobi ſuũ nepotẽ ex fratre
ſuo præmortuo hæredem inſtituit, & eidem ſubſtituit ꝑ hęc
verba,ꝙ ſi dictus Rogeri⁹ deceſſerit in pupillari ætate,vel po
ſtea qñcũq; ſine filijs legitimis de ſuo corpore natis,& ꝓcrea
tis ſubſtituit ſibi hæredẽ Agnolutiã ſuã ſororem, vt de prędi
ctis apparet publicum inſtrumentum.¶ Contingit ꝙ dictus
Rogerius deceſsit ante dictum teſtatorem in pupillari ætate
ſuperueniente dicta dña Agnolu.demum deceſsit dictus te-
ſtator dicitur per quoſdã,dictũ teſtamentũ non valere: quia
hæres deceſsit ante teſtatorẽ . Ex aduerſo dicit dña Angela
dictũ teſtamentũ ualere,& ſe hęredẽ eſſe ex eo.Quęritur quid
iuris.¶ Et dicendum eſt, dictum teſtamentum valere,& dictã
Agnolu.hæredem eſſe,& poſſe eſſe tribus rationibus.Prima,
quia dictus teſtator dicto Rogerio , licet extraneo ſubſtituit
pupillariter,ſi deceſſerit in pupillari ętate &c.quę ſubſtitutio
continet tacitam vulgarẽ,vt.l.iam hoc iure.ff.de vulga.et pu-
pil.l.hęredi.et.l.ꝗuis.et.l.precib⁹.C.de impu.et alijs ſubſti.li
cet ergo dictus Rogerius ante teſtatorẽ deceſſerit : & ſic non
poſsit eſſe locus pupillari,etiam ſi filio in poteſtate facta fuiſ-
ſet:tamen locus eſt vulgari tacitę.ſ.ſi dictus pupillus hęres nõ
erit,ex ipſius tacitę vulgaris vigore dicta Agno . poteſt eſſe
1 hęres.¶ †Sed hic occurrit dubium,an dictę leges quę dicunt
ꝙ ſi pupillaris eſt facta cõtinet tacitã vulgarẽ habeant locũ
c quãdo pupillaris eſt facta extraneo[c] cui nõ poteſt pupillari
ter ſubſtitui . Hoc dubium mouet Guil: de cu.in.d.l.precib⁹.
C.de impu.& alijs ſubſti.& determinat ꝙ contineatur tacita
vulgaris:qa vitiato expreſſo,nõ vitiatur tacitũ,vt.l.j.§.j. qb⁹
mod.pig.vel hyp.ſol.itẽ qa eſt peccatum in materia: ergo ſi
non valet eo modo quo agiĩ,valeat eo modo quo valere põt
vt.l.ſi vnus.§.ſi acceptilatio.ff.de pact.&.l.an inutilis. & ibi
no.ff.de acce.quod puto verũ per caſum.l.fi.C.de hær.inſti.
nam illa verba,Plotij hęres eſto,ſunt verba pupillaris ſubſti
tutionis.qa teſtator alium fecit hęredem ſecũdũ verba: tamẽ
illa verba retrahunĩ ad vulgarẽ ſubſtitutionem.no.ĩſti.de pu
bli.ſub.§.extraneo.cũ gl.ſua licet quidam allegant in contra-
riũ:vbi tñ no.ꝙ pupillaris facta extraneo non valet iure dire-
cto vel iure directę pupillaris pupillo exiſtente hęrede : ſed
non negatur,quin poſsit valere iure tacitę vulgaris per quã
2 ſuccedere poſsit teſtatori.¶ †Secundũ dubium eſt,qa tacita
vulgaris requirit aditionẽ hęreditatis ſecundũ quoſdã quæ
hic nõ videĩ intercedere poſſe.cũ ſolus iſte Rogerius fuerit
hęres inſtitutus ad ꝙ rñdeĩ ꝙ hic ipſa eadem Angela eſt hæ-
res inſtituta in re certa,cuius aditione totum teſtamentũ con
firmetur.ſufficit enim vnum ex hęredibus inſtitutis adijſſe,
vt.l.teſtamẽto.ff.de manu.teſta.¶ Pręterea pro pręd ictis vi-
deĩ caſus.de ven.inſpi.l.penul.vbi ſi aliquis ſubſtitutus ven
tri eſt,licet ex ventre nihil naſcaĩ,tamẽ loc⁹ eſt tacitæ vulgari.
¶ Secũdò ꝓbaĩ dictam Agnolutiã eſſe hęredẽ alia ratione.
nã cõſtat ꝙ dicta ſubſtitutio facta dictę Agnolutię fuit cõpẽ
3 dioſa†.ſ.quãdocũq; deceſſerit:ſed in compendioſa cõtinetur
vulgaris ſecũdũ opi.olim.ſ.Iaco.de raue.& Pe.vt refert Cy.ĩ
l.precibus.& ſecundũ opi.Guil.Dy.& Ray.in materia ſubſti
tutiõis,& eſt caſus.in.l.gallus.§.j.de liber.& poſthu.vbi ſi qñ
filius viuo teſtatore moriĩ.Pręterea iſtud iſta verba indicãt.
ſi em̃ dico qñcunq; deceſſerit &c.Iſtud verbũ importat,ſiue
decedat añ mortẽ teſtatoris ſiue poſt,ante aditionẽ hęredita
tis.de hoc eſt caſus.ff.de adi.lega.l.iij.in prin.& ſic cõcludiĩ
ꝙ ex vigore vulgaris cõpręhẽſe dicta Agnolutia poſsit hęres
4 eſſe.¶ † Tertiò etiã hoc ſic probaĩ:ſi diceretur dictam dñam
Agnolutiã nõ poſſe hæredẽ eſſe primo vel ſecũdo modo,&
ſic dictã inſtitutionẽ & ſubſtitutionẽ eẽ inualidã:adhuc ipſa
dña Agnolutia eſſet hęres teſtatoris ex alio capite.ſ.vigore ĩ-
ſtitutionis factę de ea in re certa,nã cũ nõ ſit alius hæres vni-
d uerſalis in teſtamẽto inſtitut⁹ in re certa eſt in totũ hęres[d], vt
l.j.§.ex fundo.ff.de hęre.ĩſti.&.l.ex facto.& no.in.l.quoties.
C.eo.tit.¶ Nec ob.ſi dicaĩ ꝙ duo ſunt in certa re inſtituti. ſ.
epiſcop⁹ & Agnolutia, Et iõ ſupradicta dña Agnolutia nõ
5 põt eſſe hęres niſi ꝓ dimidia.¶ Nã eſt diligẽter† aduertẽdũ
ꝙ ĩ ſubſtitutiõe facta de epo fuit adiectũ ꝙ pl⁹ de bonis ſuis
petere nõ poſsit:aliqua rõne vel cã.& ſic ĩſtitutio ei⁹ nõ tra-
hit ſe ad alia bona:qa volũtas teſtatoris,manifeſtè reſtringiĩ.
l.quoties.§.ſi duo.ff.de hęre.inſti. in inſtitutione verò facta
de dicta Agnolutia dicta verba nõ fuerunt adiecta.& ſic ip
ſa eſt hęres inſolidum.

¶ Quando in teſtamẽto aui materni,pręteriĩ nepos,teſtamẽ-
tũ eſt nullũ:& tũc ſi anteꝗ dicaĩ nullũ moriaĩ nepos,an trãſ-
mittaĩ hęreditas ad auunculum vel patruum, & an propter
cauſulam codicillarẽ,valeant legata ſibi facta?

SVMMARIVM.

1 *Præteritione aui materni facta ſine cauſa, teſtamentum eſt nullum,*
2 *Præteritione filij ex cuius perſona rumpitur teſtamentum: an legata ipſi filio facta ualeant.*
3 *Hæreditas aui materni non adita: non tranſmittitur ad hæredes.*

¶ CONSILIVM. XLIX.

NIcolucius deceſsit &
teſtamẽtũ non dixit nullũ , & teſtamẽtũ
non eſt cõfirmatũ:qa deceſsit in pupillari
ætate,vt.C.de poſthu.hęre.inſti.l.ij. vbi
eſt caſus,& ibi no.Dy.& nõ eſt dubiũ ꝙ
1 ꝑteritiõe† aui materni,facta ſine cã teſtm̃
eſt nullũ,vt ĩ auĩ.de hę.& fal.§.exhęredatos.et ibi no.gl.¶ Po
e ſito ergo ꝙ teſtm̃ ſit nullũ,dubitaĩ an legata[e] fcã ipſi filio va
leãt.& de hoc eſt opi.ĩ.l.maximũ vitiũ.C.de li.ꝑte.nã qdã di
cũt ꝙ rupto teſtõ ex cã ꝑteritionis,valeãt legata facta alteri,
pręterꝗ ipſi

a ¶ Nũq̃d tutor.Vide Bald.in cõ.cccxxxvj.in.ij.vo.& Lu.ro.in cõ.cxiiij. et plenè ꝑ Al.in.l. iuſiurã.in prin. ff. de iureiu. et Bal. ĩ l.nã et poſtea . §.ſi minor.in vl.col.et ibi apoſtillã meã ff.e,ti.et in.l.ſi plu res.ĩ.ij.co.in prĩc. ff.de pac.et in cõ. ccliiij.ĩ.vj.vo. inc. abũde.in.ij.& iiij. col. vbi alle. Bar.ĩ iſto cõſi.et incipit q dam tutor, et ſic iſtud cõſiliũ inc.et q dam tutor . Th.

b ¶ Gallus.aliâs ĩcipit,manes falloppi. et ita ẽ ſecũdũ ordinẽ. Peruſinũ. in. iij.parte de vltimis voluntatib⁹ in cõ.xlv.aliâs inci.nardus. Et ita alle.Ale.in.l. centurio.in.xxviij. col. ff.de vul. & pu. & in.l.fi.ĩ apo . ff.de li.agn.et do. Iaſ.ĩ l.fi.ĩ.v.co.C.de hę re inſti. Aliâs inci. nell⁹ falloppi. An. barb.ĩ.l. quoties. C.de hære. ĩſti.in addi.Bar.Tho.

c ¶ Extraneo.no.ꝙ dicit Bar.hic . Idẽ tenet Bar.ĩ.l.fi. C. de hęre.ĩſti.& ĩ .l. j.ĩ vl.col.ff.de vul. & pu.cũ cõcor.de qb⁹ ꝑ.d. & præce pto . meũ ĩ ſtudio Paduano. d.Iaſ. ĩ d.l.fi.ĩ.v. vol. vbi etiã allex.d. cõſil. Bar.Tho.

d ¶ Hęres ĩ totũ. vide Bar.ĩ.l.quoties §.ſi duo & ibi apo ſtil.ff.de hęre .ĩſti. & an ſubſtõ cõpẽ dio.facta ĩ re certa ꝑ uerba directa ciuilia trahaĩ ad uniuerſa bona filij in pupillari ętate decedẽtis uide Alex. plenè poſt alios ĩ l.centurio.ĩ.ij.col. ff.de uul.& pup. Tho.Diploua.

e ¶ An legata.Qũod legata nõ ſuſtinentur,tenet Bar.ĩ authẽ.ex cã.ĩ pe.co. & eſt cõis ſnĩa, ut ꝑ Iaſ.ibi.ĩ.xj.col. ubi uideas . Thõ. Diploua,

præterꝗ; ipsi filio præterito, ex cuius pſona rũpiť teſtm̃ &
2 hoc per Cy. in auť. ex cã. ĩ. q. v. e. ti. ¶ † Sed qcquid ſit, ipſa lega
ta valent per clauſulã appoſitã in teſtõ: ſi no valẽt iure teſtĩ,
valeãt iure codicillorũ &c. vñ ſaltẽ iure codicillorũ valet illud
grauamẽ iñctũ dicto Nicolutio, ſi deceſſerit ſine liberis, dicta
legata erogentur in pijs locis. ſecũdũ verã opin. Dy. & aliorũ
3 doctorũ. & Cy. refert ĩ. d. auť. ex cã. ĩ. vj. q. ¶ † Hoc pmiſſo ad
q. propoſitã dico, ꝙ ſi quidẽ nõ apparet ꝙ per dictũ Nicolu
tium fuerit adita hæreditas aui materni ab inteſtato. tũc di-
ctus auunculus ei⁹ q nõ dicit teſtm̃ nullũ, nihil põt petere de
bonis dicti teſtatoris, aui dicti Nicolutij, qa hæreditas aui ma
terni, nõ adita nõ trãſmittiť. C. de iure deli. l. ſi infanti. vñ pe-
rinde eſt, ac ſi dictus Nicolutius nõ fuiſſet in medio, & ſic di-
ctus auunculus nil põt petere, ſi uerò fuiſſet adita hæreditas,
tunc immediatè legitimæ ſuccederet dictus auũculus in qua
non conſiſtit grauamen, alia dimidia eſſet patrui qui fuit in-
ſtitutus à teſtatore, & in hoc iura ſunt clara. Bart.

¶ Si teſtator reliquit vxori ſuæ fructus, reditus, & prouent⁹
omnium bonorum ſuorum mobilium & immobilium, non
veniunt iura & actiones, nec veſtimenta viri, & quid de veſti
bus vxoris precioſis, & de pecoribus & iumentis & de pro-
thocollis ſi teſtator fuit notarius.

SVMMARIVM.

1 *Nomina debitorum, non ueniunt appellatione mobilium & immobiliũ.*
2 *Pronomen ſuorum, reſtringit ſignificatum uerborum.*
3 *Veſtes mariti et uxoris, an ueniãt in uſumfr. uiri an ſint præcipua uxoris.*
4 *Fœtus pecorum, boum, & equorum, an pertineãt ad uſumfructuarium?*
5 *Prothocolla natariorum, an pertineant ad uſumfructuarium?*

¶ CONSILIVM. L.

a Gilius[a] Petri de Floren-
tia, inter alia q̃ in ſuo teſtamẽto diſpoſuit re-
linquit. B. vxori ſuæ fruct⁹ & reditus, & pro
uentus omnium bonorum ſuorum mobiliũ
& immobilium. Modo queriť an dicta vxor
vigore dicti legati, debeat habere quæ ſunt in nominibus de-
bitorum? & dicitur ꝙ non. & probatur in eo quod dixit, ſuo-
rum &c. Nam debet intelligi de his bonis quæ ad teſtatorem
pertinent iure dominij, vel quaſi, non eorum quæ ſunt in no-
minibus debitorum, vt. l. quintus. §. argento. ff. de auro & ar-
1 gento legato. ¶ † Item dixit bonorum ſuorum mobilium &
b immobilium. ſed nomina debitorum, [b] non ſunt mobilia
uel immobilia: ſed ſunt quoddam genus de per ſe, vt. l. ã diuo
pio. §. in venditione. ff. de re iu. l. quam tuberonis. §. pe. ff. de
pecu. quod etiam tenuit Iac. de are. in. l. mouentium. ff. de ver
borum ſignifi. & Spec. in iiſdem terminis in tit. de fruct. & in
tereſ. §. primo. verſicu. ſecundò, quæro. ex quibus concludiť
2 dictam dominam, non debere habere vſumfruc. de nominib⁹
debitorum. Non ob. ff. de vſufruc. lega. l. vxori meę. qa ibi fuit
relictus vſuſfr. ſimpliciter. ſed in quæſtione noſtra, fuit adie-
ctum mobilium & immobilium. quę verba habent reſtringe-
re ſignificatum uerborũ, vt dictum eſt. ¶ † Item fuit adiectum
hoc pronomen ſuorum, ꝙ habet reſtringere ſignificatũ ver-
borũ, vt de his mobilibus & immobilibus intelligatur, quę iu
re dominij pertinent ad teſtatorem, vt. d. l. quintus. §. argẽto.
¶ Sed licet in dicta. l. vxori meę. fuerit appoſitum illud uer-
bum meorum, et tamen continet nomina debitorum, dico ꝙ
illud eſt: quia pronomen meorũ, habet ſubſtantiuum omniũ,
omnia comprehendens. Reſpondeo, ad iura quæ dicunt quòd
actiones et iura iudicantur mobilia et immobilia ſecundum
id quod in actione deuenit: quia illud eſt verum, quando iura
et actiones de neceſsitate debẽt applicari mobilib⁹ et immo-
bilibus: quia de eis nihil eſt diſpoſitum. verbi gratia, dicit lex,
ꝙ bona immobilia minoris non poſsint alienari ſine decreto:
mobilia verò poſsint alienari, ſed ſi de nominibus nihil diſpo
ſuit: iudicabimus de eis vt ęquiparentur mobilibus, et de im-
mobilibus reliquit vſumfructum uxori. Iura verò et actiones
hic differunt, vt ex ſerie teſtamenti apparet, et ſic non eſt ne-
ceſſe ꝙ alicui prędictorum ſcilicet mobilibus et immobilibus
applicemus nomina debitorum: ſed ſtent in ſuo genere per
ſe. vt in dicto. §. in venditione. et ſupra probatum eſt.
3 ¶ † Adhuc quæritur an ueſtes feſtiuæ perſonæ uxoris, et [c] ve-
c ſtes uiri, ſint vxoris propriè, an verò ad heredes remaneant,
ita quòd de eis tanquam de alijs mobililib⁹, vſumfructũ perci
piat? & dicẽndũ eſt ꝙ de veſtib⁹ viri nullũ eſt dubiũ, ꝙ ad vxo
rem non pertinent aliquo iure, ſed de veſtibus vxoris, licet
ſint multę opiniones doctorũ in. l. his. §. j. ſolu. matrimonio.
veritas eſt ꝙ veſtes feſtiuę & ptioſę nõ ſunt vxoris. nec eidẽ
à viro donatę videnť, & ſic nõ põt morte confirmari eorũ da
tio, cum ei tradere videatur ad vſum tm̃, vt tamen magis ſint
apud virũ ꝗ; q̃ſita vxori, vt. l. mortis ſuę cã. §. fin. ff. de do. in-
ter vir. & vxo. ad le. fal. & hoc tangit Iac. de are. & alij Mo-
der. doctores in. d. l. in his. ff. ſoluto matrimonio. & ibi dixi.
4 ¶ † Adhuc queritur de fœtu pecorũ, boum & equorũ, & an
ad dictã dominã pertineant tanꝗ; ad vſufructuariam. an ad
hęredes. ad quod dico ꝙ ad dictã dominam pertinẽt, eo ſal-
uo ꝙ ea q̃ cõſiſtunt in grege, debẽt in locum mortuorum vel
inutiliũ alia ſubrogari ſecundũ formã. l. fœtus. §. fin. cũ. l. ſeq.
ff. de vſufru. ¶ † Adhuc queritur: qa iſte maritus erat nota-
5 rius, an id quod percipiť ex exemplificatiõe prothocollorũ
ſuorũ. pertineat ad vxorẽ? & dico ꝙ nõ. Ratio: qa id ꝙ tantũ a
ſemel percipitur & nõ renaſciť, non diciť eſſe in vſufructu, vt
l. diuortio. §. ſi vir. ff. ſol. matri. ſed reditus prothocollorum
eſt huiuſmodi, quia poſtꝗ; prothocollum eſt ſemel redditũ
nunquã amplius percipietur. quia non eſt veriſimile ꝙ de fa
cili perdat illud, vt. l. ſi ex lapidicinis. ff. de iure do. Bartol.
de Saxoferrato.

¶ Rogatus reſtituere hęreditatem tenetur vltra vires hęredi b
tatis, ſi non facit inuentarium, nec deducit trebellianicam.

SVMMARIVM.

1 *Hæres non conficiens inuentarium, perdit trebellianicam.*
2 *Mobilium & immobilium appellatione non ueniunt iura & actiones.*

¶ CONSILIVM. LI.

In nomine domi. amen.
Bonauentura fecit teſtamẽtũ. & inſtituit hęredes
duos filios. ſ. Andream & Ioannẽ, & eis ſubſtituit
vt in teſtamẽto eius continetur, ſcripto manu notarij, & etiã
in teſtamẽto talẽ vltimã voluntariam ſubſtitutionẽ fecit, ꝙ
ſi prędicti ſui filij ambo decederent ſine filijs, voluit ꝙ ei⁹ hę
reditas & bona oĩno deuenirent in Petrũ ſuum fratrẽ. Mo-
dò iſte Ioannes in vita ſua, vendidit de bonis & de hęredita-
te dicti Bonauenturę vltra dimidiã, & demũ primo mortuo
Andrea in pupillari ętate dict⁹ Ioannes fecit teſtm̃, & ĩ ipſo
teſtamẽto examinauit ſuã hęreditatẽ. debita, & legata, & Pe-
trũ prędictũ ſuum fecit hęredem pro parte, & nihil vltra re-
linquit in ſua hęreditate ꝗ; bona quæ fuerũt Bonauenturæ,
quæ debebãt deuenire in Petrum. Et fecit etiã dictus Ioan- c
nes codicillos, quibus etiã reliquit tertiã partẽ ſuorũ bono-
rum mobilium & immobiliũ cuidam Pepo. ¶ Demum poſt
prædicta dictus Petrus intrauit tenutã & poſſeſsionẽ bono-
rum dicti B. pro parte ſibi debita pro teſtõ dicti. B. Demum
poſteà adiuit dictã hęreditatẽ dicti Ioãnis cum beneficio in-
uentarij, & nõ conſtat de inuẽtario. Quæritur modò ſi dict⁹
Petrus debeat habere bona vigore verborũ inſertorũ in te-
ſtamento, dicti. B. cum non ſint tot, quot ſunt dimidia pro-
pter vẽditiones factas per dictũ Ioannẽ, viſo teſtamẽto dicti
B. & ſi heres habere debet, nunquid de bonis debeat dare ter
tiam partem dicto Pepo. viſis codicillis dicti Ioãnis, cum in
bonis dicti Ioannis & eius hęreditate nihil aliud ſit quã dicta
bona quę debeant eſſe Petri vigore teſtamenti dicti. B. & an
Petrus ſibi dictam tertiam partem de bonis prædictis tenea
tur dare necne. & ad quid cum dicto Pepo. obligatᵉ vigore di
ctorum codicillorum, nõ exiſtẽtibus alijs bonis quã ſupradi
ctis dicti Ioãnis. & cum in dicta hæreditate dicti Ioannis, ſint
debita contracta per dictum Ioannẽ, nunqd debeat detrahi d
de dicta tertia parte necne, & pro quota parte, bona aũt quę
nunc inueniunť apud dictum Petrum quæ fuerunt dicti. B.
de quibus nunc eſt qõ ſunt hęc &c. ¶ Viſo puncto prædicto
& cõtentis in eo examinatis. videť de iure dicẽdũ, nullã dedu
ctionẽ eſſe fiendã debitorũ vel alicui⁹ trebellianicæ p dictũ
Pe. debitorẽ & trebellianicæ: tũc põt fieri deductio vbi hęres
feciſſet inuentarij, ſi aũt iuuetariũ nõ fecerit, teneť de ſuo cõ-
plere: vt. §. ſi verò nõ fecerint. ibi cõplebit legatarijs &c. & in
auť. de hęre. & fal. & no. ĩ. l. ſi pecunia. de le. ij. q ſolẽnitas inuẽ
1 tarij † omiſſa, priuat hęrede trebellianica[d], vt no. in auť. vnde
d ſi parens. C. de inof. teſta. ſed lex priuat falcidia. ꝓpter omiſ-
ſionẽ inuẽtarij, vt. l. ſcimus. §. & ſi præfatã. C. de iure delib. &
in auť. de hære. & fal. §. ſcimus. ergo & trebellianica. ¶ Præte
reà rõ inducẽdi inuentarium & eius beneficium fuit, vt videa
tur rõ eorũ, quæ pater dimiſit in patrimonio ſuo tẽpore ſuæ

a ¶ Gili⁹ petri. aliàs incipit, fili⁹ Petri. et ita alle. Al. in. l. q quadraginta. §. dos legata. ĩ. j. col. ff. ad. l. fal. vbi dicit eſſe nu. cclxvij. Tho. Di.

b ¶ Nomina debitorũ. Adde ꝙ idẽ cõſuluit Bar. in con. cxlix. in. ij. vo. incipit, Maſiol⁹ petri. et Bar. in. l. põt ff. de aut. tu. et ibi Apoſtillã Ale. et meã. et Alex. in. l. ã diuo pio. §. iuriſdictione. et ibi ſcripſi. ff. de re iud. et plenè in conſi. lxviij. incĩ. quia conſultationẽ. in. vj. uol. et Bar. ſoci. in cõſi. cj. incipi. uiſo teſtamento. in. ij. uo. et uide Bart. in conſi. ſe. et ĩ conſi. xv. incipit, pater habens filium. ĩ. j. col. Tho. Diplo.

c ¶ Veſtes feſtiuæ uxoris. Vide Bar. in cõſi. cxxviij. in ci. qõ eſt an q̃ donanť ſpõſę, & ĩ. l. ĩ his. §. j. vbi dicit pluries ſe cõſuluiſſe. ff. ſol. ma. & ibi vide apoſtil. in ver. pluries. et vide plenè p Alex. ĩ. l. ſi is qui. §. dos legata. ĩ j. col. ff. ad leg. fal. & ĩ. l. ſi verò. §. ſeruus. ff. ſol. matr. & Pe. de anc. in cõſi. cxxxj. ĩci. ĩ prędicto caſu. Tho. Di.

d ¶ Trebellianica. Et no. ꝙ Bar. ĩ iſto cõſi. vult ꝙ hæres nõ cõficies inuẽtarium, nõ põt detrahere trebellianicã: adde ꝙ cõſuluit Bar. ĩ. ꝙ incipit, dño Ioanni. vbi ſcripſi plenè ĩ apoſtilla mea & vide Alex. in. l. marcellus. nu. lvij. ad trebel. vbi alle. illud cõſi. Bartol. Tho. Diplo.

mortis,vt hæres malignari nõ posset,vt in prealleg. §.scim⁹. & in.§.si verò absunt.de hære. & fal.sed rogatus heres de restituendo, ita tenet̃ ista rõne fideicõmissario vniuersali: sicut in legitimis particularibus & creditoribus,vt no.in.l.cũ tale §.titius.de cõdi.& demõ.& not,tenetur hoc per Modernos doc.in aut̃.sed cum testator. C.ad.l.falci,& in addi. noua refert Cy.secũdũ Ri.mal.& tenet Dy.& Ia.de bel. in lec.aut̃.de her.& fal.§.si verò expresim. Et no. etiam per Rof.aliquid in libellis suis in titu.ad sen.consul.trebel. Et iõ posito ꝙ ille Petrus posset dici rogatus de restituendo, quid vniuersum quod exigitur vt treb.possit retineri,vt.l.nam quid.in fi. & l.cogi.in prin.&,§.generaliter.ff. ad treb.tamẽ eã retinere nõ
2 potest,vt supra dictũ est. ¶ †Ex his tollunt̃,quæ pro & contra prudenter allegantur,licet in hoc puncto hec nõ fuerunt multum necessaria.tamen quia in ipsa facta mẽtio est de trebellianica, iõ prosecutus fui. ¶ Nõ ob.ꝙ dicit̃ fecisse inuẽtariũ,cũ licet nõ apparet de eo,qa paria sunt nõ esse rẽ,& nõ apparere,vt.l.j.ff.de cõtrahen.em. ¶ Super eodem facto,si consideremus relictum factum Pepo.tertiæ partis bonorũ mobilium & immobilium, istud fuit legatum tertiæ partis certarum rerum.nec venit commodũ actionum & commodum
a obligationum:quia obligationes & actiões sunt species p se.[a] nec est mobile nec immobile,vt.l.quã tuberonis.§.fi.ff.de pecu.de re iudi.l.à diuo pio.§.in venditione.& Spec.in titu.de fru.& interesse.§.j.ver.sed pone ꝙ prælatus.quod aũt hoc casu non debeat fieri deductio æris alieni est casus.ff.de vsufru. lega.l.fi.prout loquitur de legato certarum rerum.prout est hic ex eo ꝙ dixi mobilium. ¶ Præterea ipsum fideicommissum erat debitũ ipsi hæredi,à quo relictũ est ipsi Pepo.et sic non potest deducere:qa testator potest legare rẽ hæredis, sicut suã,siue sit heres in totũ siue pro parte,vt.l. vnũ ex familia.§.si rem.de leg.iij.siue sit heres pro parte,vt,l.cum filius.§. dies.ff.de leg.ij.& ibi no.siue sit hæredi.debitũ iure fideicommissi.vt.ff.de leg.ij.l.vnum ex familia.§.si vno. &.§. si duos. Præterea cum inuentarium non fecit, tenetur prestare solida legata,etiam si aliâs vires hæreditatis excedant.vt.C.ad.l.falci.aut̃.sed cum testator. Bartolus.

¶ Quod præteritione posthumi,irrita manet institutio, sed cætera firma permanent. quòd per verba si non vixerint, & filios non habuerint est compendiosa, in qua continetur pupillaris,& quòd appellatione suorum hæredum, intelliguntur descendentes.

SVMMARIVM.

1 *In præteritione posthumi,locum habet authentica ex causa.*
2 *Præteritione posthumi,firma manet substitutio pupillaris.*
3 *Substitutio compendiosa,quibus uerbis fiat.*
4 *Suorum appellatione, comprehenduntur succedentes.*

¶ CONSILIVM. LII.

b IN nomine domini.[b] Salumben. Ioannelli suum condidit testamentũ in quo inter alia disposuit ꝙ si Flora quõdã vxor Agnolutij sui filij, q̃ p̃gnãs est postmodũ vnũ vel plures masculos fecerit eũ,vel eos hæredes ĩstituit vniuersales,& si unam vel plures fœminas.si vnam ,habeat.ccc.libras,si plures pro qualibet.c.libras reliquit,& si filij masculi decesserint sine filijs,bona sua sint hæredum suorum infrascriptorum,& postea sequitur sic : & adueniente conditione si dicti hæredes non vixerint,& filios non habuerint , Matheolum vannis , & Philippum albergotis , hæredes instituit.Contigit ꝙ post mortẽ dicti testatoris,vxor dicti Andreæ peperit vnam filiã quæ mortua est infans. ¶ Quærit̃ an hæreditas dicti testãtis & dicti infantis debeatur matri eius, vel dictis heredibus institutis. ¶ Circa ꝙ dicendũ est ꝙ dictũ testamentum est nullum quantũ ad hæredis institutionem , cum dictæ filie fœmine nõ fuerĩt in aliquo institute.ergo &c.vt. C.de inoffi.testa. aut̃.nouissima.ibi no.& in aut̃. vt cũ de ap.co.§.aliud quoq; capitulum,tamen cætera firma manent,vt. C. de libe.præte.
1 aut̃,ex causa. ¶ †Quæ autem habet locũ in p̃teritione posth. &.l.gñalit̃.§.ex tenore.ff.de fideicõ. liber.&.l.si pat̃.e.ti.&.l. j.de test,tut.&.l. bona.§.fi.de capti.& postli.re.de lega.ij.l.si
2 qs testõ. et.l.j.C.de codici.et sic† pupillaris substõ[c] firma ma-
c net,vt no.in.l.j.in fin.ff.de vulga.& pupilla.& ibi hoc tenuit Iac,de are.et Ra.de for.licet Dy.videat̃ ibi innuere contrariũ dicens ꝙ ille aut̃.locũ habẽt in his q̃ possũt cõsistere sine testõ tñ illud dictũ,nõ est verũ,qa apparet ꝙ tutelæ datio nõ põt cõsistere sine testõ,& sine heredis ĩstõne.vt.l.j.de tes.tu.Hoc p̃misso,in qõne predicta vidẽdũ est,an prædicti Matheolus & Philipp⁹ sint dicte posthume pupillariter substituti? & dicẽdũ est ꝙ sic,per p̃dicta verba,si nõ vixerint & filios nõ habuerint &c. fuit enim substitutio cõpẽdiosa facta verbis directis,q̃ sine dubio trahit̃ ad pupillarẽ directã ĩtra tp̃a pubertatis,vt.l.verbis ciuilib⁹.& in.l.p̃cibus.&.l.in pupillari.
3 de vulg.& pupil.& no.in.l.p̃cib⁹.C.eo. ¶ †Sed p̃dictis videt̃ obstare,ꝙ in dictis verbis vltimo loco positis testator vsus est his verbis, & adueniente conditiõe predicta.de dictis heredibus supradictis &c.sed dictã posthumam heredem non instituit,vt ex ipso testamẽto apparet.ergo videt̃ ꝙ ipsi posthume,non fuerint substituti. Ad quod respondetur ꝙ testator his verbis sensit,scilicet de suis heredib⁹ hoc est de suis
4 †succedẽtibus,secundũ ꝙ se habet vulgaris locutio, secundũ quã descẽdẽtes ex aliquo dicunt̃ heredes talis,secũdũ quẽ cõmunẽ vsum loquẽdi verba testatoris,& maximè rustici debẽt intelligi,vt.l.librorũ.§.ꝙ tñ cassius.ff.de leg.ij.& ibi no. &.l.cũ delanionis.§.asinã.de fun.instr.&.l.labeo.de sup.leg. & ꝙ sic intellexit testator,apparet ex verbis precedẽtib⁹ testamẽti. Ibi et filij nascituri decesserint,vbi dixit ꝙ sine filijs bona sua deueniant in heredes infrascriptos.quod enim di-
d xit filij suis[d],manifestè refertur ad posthumos & ad posthumas,de quibus in superiori parte testamẽti fecerat mentionem,vt.l.q filiabus.in prin.de leg.j.ex quibus manifestè concluditur,dictos tanꝙ pupillariter substitutos esse admittendos:& matrem à dicta succesione excludendam.

¶ Quod in fideicommisso vniuersali tacitè sub conditione relicto locum habeat ius accrescendi.

SVMMARIVM.

1 *In fideicommißis uniuersalibus,est locus iuri accrescendi.*
2 *Fructus debentur à die dati libelli.*

¶ CONSILIVM. LIII.

e PIcaredus[e] decedens fecit testamentum,in quo Sauoritum seruũ filiũ naturalem tantũ,& Cardam naturalẽ,& legitimã filios suos sibi heredes instituit equaliter & si quis predictorum Sauoriti,& Carde sine filijs quandocunq; decederet.eos inuicem substituit. ¶ Si verò ambo predicti Sauoritus & Carda sine filijs decesserint . quandocũq; omnino & omni iure,quib⁹ melius fieri potest,substituit eis Astolfum Guliel.& Bertamum villam clarã Petri minoli,& Rosam paucij,quẽlibet ipsorũ & in equali p̃te.post hoc decessit dictus Sauoritus liberis superstitib⁹, posteà decesserũt dicti Astolfus Bertamus,Clara & Rosa substit . superstitibus dicta Carda et Gulielmo substituto predicte Carde, posteà decessit dicta Carda sine liberis, superuiuẽte dicto Guilelmo substituto predicto,que Carda fecit testamẽtũ suũ,ĩ quo heredem vniuersalẽ instituit Guiduciũ,qui Guiducius hereditatem dicte Carde adiuit post mortem dicte Carde,modo dictus Guilelmus substitutus petit à Guiducio predicto sibi restitui medietatem hereditatis p̃dicte dñe Cardæ et eidẽ domine Carde relictum per dominũ Picaredũ suũ patrẽ , p̃ut in libello qui vobis transmittitur,continetur,et dictus Guiducius dicit se non teneri,nisi ad restitutionem quinte partis dicte hereditatis. Modò queritur quid iuris de medietate dicte hereditatis,per dominum Guil.petite,et quid de fructibus ipsius post mortẽ dicti Guiducij recollectis.post ei datũ libellum per dictum Guil. ¶ Viso testamento dicti Picaredi & iuribus vtriusq; partis,super quo consilium meum est, ꝙ dictus Guiducius tenetur ad restitutionem dicte,medietatis petite per Cuil.in suo libello.non ad solam quintam partẽ.
1 †Ratio qa in fideicõmissis vniuersalibus,est locus iuri accrescendi.etiã si sint sub cõditione relicta.Casus est de leg.j.l.filius.§.diuus seuerus.& expressè.C.de ca.tollẽ.l.j.§.pe.vbi dicit ꝙ illa q̃ sunt dicta in illa cõstitutiõe habent locũ in omni vltima volũtate.in omni relicto,& in codicillis.& etiã iure fi
2 dei cõmissi vniuersalis:ergo &c. ¶ †Ad id quod dicit̃ de fructibus,dico dictũ Guiduciũ debere fruct⁹ dicte partis restituere:quos percipit post datũ libellũ,et sic eos percepit magis mora nõ restituẽtis ꝙ̃ negligẽtia nõ petẽtis:vt.l.fin.§.si ei.ad treb.vt no.in.l.fideicõmissum.eo.ti.C.ad treb.l.iubem⁹.bar.

¶ An in substitutiõe clausula gñalis referat̃ ad p̃xima, vel etiam ad remota,et maximè qñ de aliquo est spãliter p̃uisum &c. An cõpendiosa facta per verba cõia vel directa, sit fideicõmissaria vel pupillaris directa. An mater transiens ad secunda vota

a ¶ Spẽs per se. Vide quæ dixi. s̃. in cõs. p̃cedẽti. Tho.

b ¶ In nomine dñi. Adde Bar.in con. lxj.in.ij. vol. incipit ex facto proposito Salibñ. & ꝙ aut̃.ex causa.habet locum in præteritione posthumi. Tho. Diplo.

c ¶ Pupillaris substitutio. Vide plenè per Ias.ĩ.d.aut̃. ex causa.in.iiij.co. C. de li. præte. in ver.secundum dubiũ.& Bar.in cõsi. ccx.inci.in nomine omne illud . & in consil.ccxxxv. incipit,lapus. & ĩ cõs.xiij.incipit ex facto proposito.ĩ ver.tertio. Tho.

d ¶ Filij sui. Adde Bal.ĩ.c,si cliẽtuli. de ali.feu.et ĩ cõs. xxxij.ĩci.p̃missis. vbi gñaliter vult ꝙ qñ testator nominat heredes alicuius,honorãdo ĩtelligit̃ de descẽdẽtib⁹ et nõ de alijs:et dicit Bar.cõsuluisse,et est cõsil.istud secũdũ Pe.cor.ĩ cõsi.cclij .ĩcip. ĩ hac cõsultatiõe in.iiij. vol.in.ij.colũ.vbi ponit cõcor. Th.

e ¶ Picaredus. vide Alex.ĩ.l.p̃cib⁹. in iij.col. et ibi apo. in ver. fideicõmissaria.C.de impu. et alijs. substitut. Tho.diploua.

da vota debeat reseruare successiones alijs filijs, per. l. fœminę.

☞ SVMMARIVM.

1 *Substitutio specialis si nō est facta substituto, generalia uerba nō sufficiũt.*
2 *Masculorũ appellatiōe nō cōprehēdit̃ fœmina in casu odij, seu grauaminis.*
3 *Clausula gñalis, refert̃ ad omnia remota, de quibus specialiter nō est ꝓuisũ.*
4 *Clausula in fine posita, refert̃ ad omnia præcedētia: dũmō nō sint cōtraria.*
5 *Substitutio fideicōmissaria, quando trahatur ad pupillarem directam?*
6 *Si mater transit ad secunda uota, qñ & quomodo succedit filio mortuo?*

¶ CONSILIVM. LIIII.

ANgelus macie habebat vnum filium nomine Bar. ex quadam sua vxore præmortua. Item habebat vnum alium filiũ pupillum nomine Mo. ex vxore sua viuēte nomine Gratia, quæ Gratia erat prægnans, & dictus Angelus in suo testamento, inter cętera sic disposuit, ꝙ si vxor sua Gratia prægnans esset, & filiã pareret, reliquit ipsi filię quinquagin. libras iure institutionis: post prædicta, in prædicto testamēto quibusdam personis certa legata fecit, & dictam Gratiam suã vxorem tutricem reliquit dictis Bart. & Mo. filijs suis, & vētri dictæ Gratiæ. Posteà in dicto testamento in omnibus alijs suis bonis, hęredes, vniuersales instituit Bar. & Mo. & ventrē dictę Gratiæ suæ vxoris, si prægnans filium masculum vnum vel plures pareret: & ad lucem peruenirent in æquali parte: & si aliquem eorum mori contigerit sine filiis legitimis, non superuenientibus ad plenam ætatem substituit eidem superuenientes ęquis portionibus. demum dictus testator in codicillo post dictum testm̃ confectum, quandam substitutionem fecit in hęc verba, ꝙ si omnes hæredes nominati morerētur sine filiis, qñcunq;, ꝙ Gratia sua vxor sit hæres in dimidia parte bonorum, & hæreditate filiorum dictæ Gratiæ tam natorum ꝙ̃ nasciturorum in alia dimidia, &c. vt plenius prædicta continentur in dicto testamento, & codicillo scripto manu notarij. demum mortuus est dict⁹. Angelus. posteà dicta Gratia peperit filiam nomine Bartoluciã, & dicta Gratia extitit tutrix dictorum filiorum. s. Bart. & Mo. demum Mo. mortuus est in pupillari ætate superuenientibus dicta sua matre, & dicta Bartolucia sua sorore, ex vtroq; latere, & parente, & dicto Bart. suo fratre materno tm̃, demũ dicta Gratia volens transire ad secunda vota, petijt à iudice curiæ Montis noui. vnde solent dictę personę inquiri, & per inquisitionem tutorē dari dictę Bartoluciæ, & ex dicta inquisitione fuit datus tutor demum mortua est dicta Bartolucia superstitibus dicta sua matre, & dicto Bart. suo fratre ex parte matris tantũ. Nunc quæstio est inter dictam Gratiam matrem dictorũ filiorum, & dictũ Bart. s. inquantũ vnusquisq; succedat tam in hęreditate dicti Mo. q̃
1 in hæreditate dictæ Bar. ¶ † Ad dictam quæstionem perfectè
examinandam, primò oportet videre an dicta Bartolucia primò videat̃ substituta fratribus suis, & ipsi fratres sibi ꝑ generalia verba testõris dicentis, si quęceorũ sine filiis mori contigerit, &c. & videt̃ ꝙ dicta filia nō sit substituta, nec ipsi ei substituti sunt. Nã cũ de ea facta sit specialis substitutio, generalia verba post posita, non comprehendunt eam, & casus videtur huius quęstionis. ff. de vulg. & pup. l. cohęredi. §. qui patrē
pręterea, clausula ĩ fine posita videt̃ esse referēda ad proxima, vt. ff. de postulan. l. j. §. proinde. & ex q. cau. ma. l. sed & si per
2 pręторem. §. deĩde. ¶ † Pręterea, quando dictio masculini gene
a ris profertur à testõre in casu odij,[a] seu grauaminis, tunc non comprehendit fœminam: vt. ff. de ven. ĩ pos. mit. l. j. §. quare si ita. sed in casu nostro testõr est vsus verbis masculinis, dicendo, & si aliquem ipsorum mori contigerit, &c. si diceremus cōprehendit fœminam istam, diceremus ipsam esse grauatam, maximè cum ista substitutio sit fideicommissaria: vt. j. dicam, & sic magis est grauamen quàm prouisio: & in hoc casu grauaminis, masculinum non comprehendit fœmininum, quod volunt predicta iura. ¶ Ostendo cōtrarium. s. ꝙ dicta filia sit substituta fratribus, & fratres sibi. & hoc sic cum queritur an clausula generalis vel indefinita, posita ĩ fine referatur ad ꝓxima
3 tãtũ, an ad remota plures solutiones dãtur, & est soꝰ prima.
b ¶ † Clausula generalis[b] refertur ad omnia, etiam remota, de quibus specialiter non est prouisum. hanc sol. dat text. in. d. l. sed & si per prætorem. §. deinde. & d. l. cohæredi. §. qui patrē. & l. doli clausula. de verb. oblig. cũ ergo in nostra quæstione non sit facta specialis substitutio huic filiæ institutæ: ergo generalis substõ comprehendit eam. & per hoc videtur respōsum ad. d. §. qui patrem. nam ibi patri & filio erat facta substõ: hic non
4 ¶ † Secũda solutio est ꝙ clausula in fi. posita refert̃ ad oĩa ꝑcedētia, nisi qñ sũt cōtraria. hoc ꝓbat̃. ff. de le. j. l. talis scriptura. ĩ fi. cõiũcta. l. si idē cũ eodē. ff. de iuris. om. iud. §. fin. & ibi gloss. firmat hanc solutionem: ergo, &c. ¶ Præterea, ex verbis testatoris, videtur colligi ꝙ ipse voluit istam filiam esse substitutã. Nã dixit, si aliquem eorum mori cōtigerit, substituit ei superuiuentes: sed si intellexisset de filijs masculis tm̃, non dixisset superuiuentes, sed superuiuentē in singulari numero. Nã cum non essent nisi duo, vno mortuo, non poterat superuiuere nisi vnus. & de hoc videt̃ quasi casus in terminis nostræ quęstio-
c nis. ff. ad trebellianũ. l. fin. Certè punctus satis est difficilis.[c] & magis ꝙ̃ sit hac q̃stione: licet à pluribus doctoribus q in hac q̃stione consuluerunt non sit tactus. volendo tamen sequi vestigia voluntatis testatoris, dico & credo dictã filiam nō esse substitutam, nec fratres sibi. hoc sic probo. clausula vltimò posita refertur ad omnia, quando nulla ratio potest reddi quare magis referatur ad vnum ꝙ̃ ad aliud. casus est no. C. de lib. præte. l. j. in fi. Sed in casu nostrę quæstionis potest assignari ratio manifesta, quare non referatur ad filiam: ergo, &c. Ratio quare filia non videtur substituta fratribus est, quia pater magis affectauit bona sua. deuenire ad filios masculos ꝙ̃ ad fœminas: & eos quos magis dilexit in institutione, videtur etiam magis dilexisse in substitutione, vt. C. de impub. & aliis sub. l. j. cum si. & ibi not. Ratio quare non videatur substitutio facta filiæ est quia minus onerata: ergo minus grauata. & quia cum ex dictis verbis generalibus, non vocetur ad emolumentũ. s. ad substitutionem factam, non vocetur ad onus, iura sunt vulgaria. ¶ Non ob. iura allegata in contrarium: quia ille duę solutiões debent intelligi cum solutione quã dixi. s. nisi sit casus in quo possit reddi ratio. quare non referantur ad omnia. Non ob. ꝙ dictus testator substituit eis superuiuentibus loquendo in plurali. Non hoc ideo dixit: quia credidit vxorem suam posse parere plures filios, vt patet ex verbis testamenti. non obst. l. fi. ff. ad trebel. vbi videtur casus: quia ibi masculos & fœminas pariter dilexit in institutione. ¶ Præterea, ibi non loquit̃ in filiis nascituris: vnde loquendo in plurali habebat necesse comprehendere filiam. & hanc opi. teneo in hoc puncto tanq̃ magis iuridicam & magis consentaneam voluntati testõris.
5 ¶ † Secundò oportet videre, an dicta substitutio fideicommis
d saria[d] possit trahi ad pupillarem directam. & videtur ꝙ sic, vt extra de test. c. j. lib. vj. Cōtrarium videtur notare gl. in. l. precibus. C. de impub. & ali. sub. s. ꝙ semper sit fideicommissaria. & hæc est veritas ad. c. j. facil’ est responsio. Nã cũ testator substituit filiis impuberibus compendiose qñ substituit per verba directa. vt talis sit hæres: tunc intra tempora pupillaris trahitur ad pupillarem directã. Ita no. glo. in. d. l. precibus. & ita tenuit Dy. in materia substitutionis. & ita loquitur. d. c. j. nam illa verba moriatur talis, sunt verba directa, vt ibi no. Ioã. An. Sed quando testator vtit̃ verbis communibus habentibus se ad directam & fideicommissariam. tunc semper est fideicommissaria, vt res cum tempore valeat: sed in casu nostro, testator fuit vsus verbis communibus. s. per verbum substituo, ꝙ est cōmune, vt. l. generaliter. §. j. C. de insti. & subst. * & sic loquit̃ gl. in. d. l. precibus. C. de impu. Et ali. substi. * In eo tñ ꝙ dicta gl. fecit differētiã an q̃s dicat sine filiis, vel nō, non dicit veritatem: quia dicit contra. l. centurio. de vulg. & pup. & cōtra. d. c. j. Solummodo. n. est aduertendum an testator vtatur verbis directis, an cōmunibus, an obliquis: vt. s. dixi. & ita tenet Dy. licet quidã alij Mo. videntur dicere aliter, quorum opi. nō cu-
6 ro referre. ¶ † Ad quęstiones principales admodum facilis est responsio, an dicto Mod. successerit dicta Gratia eius mater: & dicta Bar. ei⁹ soror ex vtroq; parēte excluso dicto Bar. qui erat frater paternus tantũ, vt. C. ad tertul. aut̃. defuncto. & in aut̃. de hære. quã ab intest. §. consequens. sed tenebantur & tenentur restituere dicta bona retenta sua ltĩa dicti Mod. q̃ est tertia eiusꝙ habiturus esset ab intestato, vt in aut̃. nouissima. C. de inoff. test. Erit ergo ista legitima, tertia tertię totius hęreditatis dicti Ange. cum tertiam habiturus fuisset dictus Mod. tres enim erant. de residuo non debet retineri quarta trebellianica iura sunt vulgaria extra de test. c. Raynutius.. & c. Raynaldus. & not. C. ad. l. falci. l. ꝙ̃ꝙ̃. ¶ Nec potest dictæ matri obiici ꝙ nō petijt dari tutorem cum esset tutrix. de successione Bartoluciæ non est dubitandum, quia cũ habeat substitutũ: absq; dubio mr̃ succedit ĩ omnib⁹ suis bonis excluso fratre paterno tantum, vt. d. aut̃. defuncto. & d. §. consequens. Et cira hoc plura non curo hic dicere: quoniam materia est satis clara. ¶ Vlti. Circa predicta quæro, an dictæ Gratiæ obstet transitus ad secunda vota: an debeat cauere dicta Bar. de restituēdo dicta bona post mortem ipsius. Et ad hanc quæstionem declarandam, oportet scire ꝙ in ista materia sunt tria iura. primum ius codicis, quòd loquitur per distinctionem, an mater nubat añ mortem filij: & tunc mater succedat filio: sed debet reseruare filijs suis ex eodē matrimonio natis, vt. C. de sec. nup. l. fœmi-

a ¶ In casu odij. No. ꝙ scribit Bart. hic ꝙ qñ masculinum profertur ab hoĩe in casu odij, nō cōtinet̃ fœmininum. Ide vult Bar. ĩ. l. j. §. sed si incertũ. ff. de vēt. in pos. mit. & plenè ponit Ia. ĩ. l. gallus. in prin. in. xj. col. ff. de lib. & posth. ĩ versi. ij. cōclusio. vbi alle. Bart. ĩ isto cōsil. & vide Ia. ĩ. l. tres fratres. in. iij. col. ff. de pact. Tho. diplo.

b ¶ Clausula gñalis. Vide Frã. de aret. in cōsi. cxvj. incip. post subscriptũ & vide Bar. ĩ. l. si creditori. §. hãc ãt. ff. de leg. j. & ibi apostil. & vide Andr. Barba. in. c. cãmq; in. xiij. col. de resc. & Alexã. de Imo. in cōsi. cxvij. viiis in. j. vo. Tho.

c ¶ Difficilis. Vide Pet. de anc. in cōsi. lxvij. & vide Bar. ĩ l. fi. ad treb. vbi facit mētionē de isto cōsi. & ibi scripsi, & vide Alexã. ĩ. l. cohæredi. §. q di-scretas. ff. de vul. & pupi. vbi alle. etiã Bar. hic in isto cōs. Tho. diplo.

d ¶ Fideicōmissaria. Vide Alex. in l. ꝑcib⁹. ĩ. iiij. colũ. de impube. & aliis substi. & in. l. cēturio. in. ij. colũ. ff. de vul. & pul. vbi all. Bar. ĩ isto consilio Tho.

ne.in fi.aut nubat post mortem filij:& tunc bona quę fili⁹ habuit aliunde quàm à patre, mater habet pleno iure bona quæ habuit à patre tenetur seruare aliis filiis ex eodem matrimonio descendentibus intellige vt.s̄.dixi,vt.C.ad tertu.l.mater. ¶ Secūdum ius est ius authenticorū in corpore, de nō eligē.secun.nu.§.cum autē.colū.j.per quod ius corriguntur prædicta iura.quia siue mater nubat ante,siue post,succedit pleno iure. Tertium fuit ius in authēt.de nup.§,hinc nos.per ꝙ in bonis paternis,reditur ad distōnem.l.mater.qn̄ mater succedit filiis ab intestato.cùm ergo secundnm iura codicis, mater teneret reseruare filiis eiusdem matrimonij,& in questione nostra nulli supersint filij ex eodē matrimonio:patet ꝙ dicta Gratia succedit pleno iure,neq; debet de restituendo cauere.& ita aliâs de facto consultus respondi. Bartolus.

¶ Quòd filia īstituta in re certa,cū clausula, ꝙ plus petere nō possit,excludit à petitione rei emphyteuticæ ꝓ rata,ex stipulatione q̄sita * & vide.j.consil.lx. * Quod pater nō soluendo canonem pręiudicat filiis quibus erat ius quæsitum.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteutica bona,pōt filia petere,ēt si esset priuata & iusta nō peteret.*
2 *Filia quæ acquirit dotem ex dispositione:pater non potest eam diminuere.*
3 *Emphyteutico iure,priuare filium potest pater si nō soluat canonem.*

¶ CONSILIVM. LV.

a In nomine do.[a] Amen.

Dominus Amatus filium.M.hæredē vniuersalem instituit,filiā fœminam in certa quantitate,& eam esse tacitam & contentam iussit.
1 ¶ † An ex dictis bonis dicta filia ꝑdat ius pe-
b tendi partē sibi contingentem de bonis emphyteuticis?[b] Istā questionem format Spe.in ti.de loca.aliâs de emphy.§.nunc aliqua,ver.lxxviij.& licet arguat pro & contra:non bn̄ se firmat,veritas tamen est ꝙ dictæ filiæ remaneat ius petendi emphyteuses sibi quęsitas ex vigore stipulationis paternæ,ī nullo diminutū ex vigore dictę institutionis factæ in dicta q̄titate:& hoc verū primò propter impotentiam patris.cū em̄ hoc nō habeat filius vt hæres ex dispositione patris in hoc nō valet,vt expressè habemus de suc.feu.c.j.in princ,& hoc est ius commune & Spe.in.d.ver.lxxviij.circa finem dicit similē em
2 phyteusim & feudum in hoc. ¶ † Præterea,hoc videmus in a-
c ctiōe de dote[c] q̄ q̄rit̄ filię ex dispositiōe paterna,ꝙ ius pater diminuere nō pōt,nisi ī eo ꝙ vult sibi ī bonis suis relinquere:vt si cum dotem.§.si pater.ff.sol.ma. ¶ Præterea,posito ꝙ pater possit filiam suam,sua dispositione priuare:tamen hæc verba hoc nō important.debuisset em̄ pater hoc exprimere.s.vt.iura emphyteutica solū apud filiū remaneāt.ꝙ patet in fi. Nam pater pōt vni ex filiis assignare libertatem.tamen si vnum ex filiis instituit,in portione magna,aliū ī modica:propter institutionē ex modica,nō repellitur quin ęqualiter cū aliis admittatur:vt.l.vt iurisiurādi.§.si liberi.de ope.lib.pręterea,sufficit filio ex quacunq; parte modicissima institutum esse,ad hoc vt ius patronatus cōseruetur sibi.l.& si ex modica.ff.de ope.lib, Pręterea,si poneremus filium simpliciter exhæredatum,non sufficeret excludendum eum à iure patronatus:sed est necesse ꝙ sit exhæredatus mala mente,vt.l.si patronatus.§.si quis nō mala mente.&.§.sequens.ff.de bo.lib.Ita ergo in proposito, cùm filia sit instituta ex certa re,& iussa esse cōtenta:dicta verba debent intelligi quod plus petere non possit de bonis defuncti iure hęreditario,sed per hoc non priuatur iure,ꝙ habet tanq̄ filia,non tanq̄ hæres,vt iure patronatus,& iure emphyteutico. ¶ Non ob.iura & rationes allegatę pro se.primò non ob.l.fœminæ.C.de secun.nup. quia ibi mater non cogit̄ filiis reseruare vigore alicuius conuentionis habitę cum alio. ¶ Sed ex dispositiōe illius.l,quę sic expressè disposuit,vt mater possit vnū ex filijs eligere,sed ī casu,nr̄o eligendo vnū ex filiis veniret contra conuentionem cum alio habitam:ergo, &c.
3 † ¶ Non ob.ꝙ pater non soluendo canonem,pōt priuare filiū iure emphyteutico:quia hoc ex iure contractus celebrati cū ipso concedente peruenit:vnde per hoc concessio vel conuētio in nullo offenderetur:sed eligendo vnum,offenditur conuētio quæ voluit filios æqualiter admitti.non ob. ꝙ pater posset vni ex filiis,libertum assignare:vt ex prædictis patet.

¶ Quòd substitutio quæ fit impuberi vt bona vendantur & distribuantur inter pauperes,censetur directa si intra pupillarem ætatem decedit,ꝙ tacita pupillaris quæ venit ex mente testantis excludit matrem.ꝙ substitutio facta in omnibus bonis significat directam:& excludit matrem.no.quando relinquitur mulier domina,& massaria.quando relinquitur vxor dn̄a & vsufru.& massaria ex istentibus filiis trahitur ad alimēta eis deficientibus habet pleno iure.

SVMMARIVM.

1 *Substitutio per uerba merè obliqua,an dicatur pupillaris?*
2 *Tacita uulgaris cōtenta in expressa pupillari,non admittitur cōtra matrē.*
3 *Mater q̄ relicta est dn̄a & massaria,id dʒ habere stāte pupillari substitutiōe.*
4 *Filijs decedentibus in pupillari ætate,stātibus substitutis pauperibus Christi, an mater posset detrahere legitimam & trebellianicam?*
5 *Qui habet probare minorem ætatem,& qn̄ præsumatur pupillū decessisse?*

¶ CONSILIVM. LVI.

d In nomine domi.[d] Amen.

Bart.fecit testm̄ in quo vxorem suam reliquit dominam,& vsufructuariam, & massariam omnium & singulorum bonorum suorum donec honestè & castè stare voluerit ī domo dicti testatoris cum filiis suis. Item filias suas natas,& nascituras instituit in certa quātitate,& filiū.M.natū & nasciturū instituit hæredem,vel hæredes vniuersales,& ei substituit per hæc verba valet ꝙ si aliquis ipsorum filiorū vel filiarum intra pupillarem ætatem,vel quādocūq; alij,vel aliis nascituris per directam institutionem succedēt eisdem. si oēs masculi decedāt sine filiis legitimis, ex eis natis ꝙ filiæ superuiuentes,& eius hæredes succedant per directam & si omnes decederent sine filiis legitimis,ꝙ bona sua vendantur & distribuantur inter pauperes Christi,de fulgineo:& ad prędicta exequenda fecit suos fideicommissarios.contingit ꝙ mortuus dictus testator, filio remanente in hæreditate possidente bona per se & sui tutores,Demum mortui sunt omnes filij masculi & fœminæ,sed an decesserint in pupillari vel post, dubitatur mortui sunt etiam omnes dicti fideicommissarij executores dicti testamenti,vnde dominus Episcopus vigore executiōis ei deuolutæ per mortem dictorum executorum bona dictę hęreditatis, & hæreditatem cuidam vendidit pro pretio certo causa distribuendi dictum pretium inter pauperes, secundum formam dicti testamenti. Ex quibus prædictis oritur quæstio inter dictos emptores ex vna parte & matrem.dicto
1 rum pupilorum ex altera,quæritur quid iuris? ¶ † Circa quę examinanda multa dubia oriuntur.primum an dicta substitutio quæ respicit pauperes fuerit pupillaris,posito ꝙ dicti filij in pupillari ętate decesserunt.& videt̄ quòd non,quia quādo sunt verba merè obliqua,non potest dici substitutio pupillaris,vt patet in verbo distribuantur.ff.de vulg.& pup.l.cohæredi.§.cum filiæ.ita videtur in proposito: quia testator dicit, vendantur & distribuantur inter pauperes:& sic non dicit ꝙ pauperes directò capiant de manu sua:& sic non videtur substitutio pupillaris.pro hoc facit.l.fundi trebatiani.ff.de vsufru,leg.In contrarium videtur esse veritas,& est ꝙ intra tēpora pupillaris ętatis,est directa pupillaris. nam in verbis.s̄.relatis subintelligitur aliud verbum hoc modo,& si omnes decederent sine filiis legitimis:ꝙ tunc fideicommissarij accipiant & per eos vendantur & distribuantur, & sic intelligitur hoc
e verbum accipiant[e],vt.ff.de alimen.& cib.leg.l.alio.in fi.& ibi no. gloss. quæ expressè,h.d.& probatur in.l.deniq;.§. interdum.de pec.le.expressum est in aut̄.de eccl.ti.§. si quis autem pro redemptione.sed hoc verbum ipsi accipiant,est directum significat em̄ ꝙ ipsi accipiāt de manu sua,non per alios ei detur. ¶ Præterea hoc videtur expressum extra de test.c.cū tibi & ꝙ ibi no.Inno.vbi isti executores fideicōmissarij,dicuntur hr̄des directi.hoc tenuit Ro.in ti.de acti.q̄ ex del.& Spe.in ti. de instr.edi.§.nūc verò aliqua.versi.item pone ꝙ aliquis.sicut ergo qn̄ nullus est alius substitutus,isti fideicommissarij dicūtur esse hr̄des: ita eadem ratione in substitutione dicuntur hæredes.& si dicat̄ quando mater est in medio ista interpretatio non debet admitti,sicut nec tacita pupillaris admittitur cōtra
2 matrem? ¶ † Respon.ꝙ tacita de qua defunctus non cogitauit sed ius præsumit,quòd si defunct⁹ cogitasset sic voluisset, vt est tacita vulgaris cōtenta in expressa pupillari, ista nō admittitur contra matrem,sed tacita quę venit ex præsumpta mente defuncti,quia pręsumitur testatorem sic cogitasse:& voluisse ex aliquibus verbis, vel aliis coniecturis : & ista bene excludit matrem,vt not.in.l.precibus.in gloss.in materia . & est tex.C.de test.mil.l.in testamento.sed ista est huiusmodi, quia fideicommissarij vendere non possent, & dare pauperibus, nisi acciperent : ergo , &c.hoc ꝙ fideicommissarij acciperent, testator cogitauit. Item ex hoc apparet quòd testator dixit quod bona sua omnia , &c Nam ex eo ꝙ dixit omnia,videtur voluisse de omnibus : non facta exceptione de matre filij. vt.l.iulia.in prin.de le.ij.hoc aūt nō pōt fieri, nisi per directā pupillarē

a ¶ In nomine dn̄i. Aliâs incipit, dn̄s Amatus.& ita all̄. do.vt.j. videbim⁹ & idē cōsuluit bar. ī cōsil. x.īcipit qō tal̄.Tho.diploua.

b ¶ De bonis ēphyteuticis. Idē tenet Bar.in.l.iusiurā.§.si liberi.ff.de ope.lib.& plenè ꝑ ale. ī cō.cxxviij.ī.j.vo īci .cōsideratis his ī vl.co.& ī cō.viij in.iij.vol. īci.visis subtilissimis dubitationib⁹.ī.v.co.& in cōs.viij.ī.j.vol.ī j.co.īci.viso them̄. & ī cōs. xxvij.co. vo.ī.ij.co.īci.ponderatis his.& in.l. nihil ītereſt.ī.ij.co ff.de edē.& do. Ia. ī.l.ij.§.patronū.el j.ff.de ī ius voc.& ī aut̄.ꝑterea.ī pen. co.C.vn̄ vir.& vx. & ī.l. q̄ties .in fin. vbi ēt do.Pet.cor. C.de hære.īsti.vbi faciūt mētionē de isto consilio Bart. Tho.

c ¶ De dote. Vide Alex.ī.l.fi.§.si àsocio.& ī apos.ff.de his quæ in fraudē cre.Tho.dip.

d ¶ In noīe dn̄i.Aliâs incipit.Bar.fecit testm̄.& ita all. Bar.So.ī.l.q duos §.cū ī bello.ī.ij.co ff.de reb.dub. & ī cōs.lxviij.īci.Io.in pe.co.& ita īci.secūdū ordinē perusinū,& est ī consi. xxxiij.ī.iij. parte de vlt.volū. Tho.

e ¶ Accipiāt.Vide Bar.ī.l.alio.ī.ij.co ī ver.& no.ff.de alimē.& ci.le.ꝙ tm̄ est dicere exequutori,volo ꝙ des titio tm̄:ac si diceret volo ꝙ accipias.& vide Bar. ī.l.hr̄ditas.la.ij.ff.de hęre. īsti.& ī.l. si qs titio.§.fin.ff.de le.ij. & in.l.centurio.in ij.q.prī.ff. de vul. & pup.Tho.

pupillarem. ergo apparet ꝙ testator, voluit substituere directò pupillari, intra tpa pupillaris ętatis. ¶ Ex quibus cõcluditur ꝙ si dicti filij decesserint in pupillari ętate, mater omnino excluditur, vt extra de testamen. c. si pater. li. vj. & l. preci-
3 bus. ¶ † Secundum dubium [a] est: posito ꝙ dicti filij in pupil-
a lari ętate decesserint, quid debeat habere dicta mater ex vigore dictorum verborum, cum reliquit eam dominã & vsufrutuariam, & massariam? & videtur ꝙ hoc fuerit relictum filiis institutis, ꝙ ex hoc habeat solum alimenta, secundum consuetudinem obtentam. C. si secun. nup. mu. l. j. Sed aduerte, in eo ꝙ reliquit eam dominam, non debet intelligi de iure dñij, sed de quadam pręeminentia in domo, sicut ex communi vsu loquendi apparet. Homines enim appellant vxores dominas domus. ar. ff. de au. & arg. le. l. titio. §. si qui monacho. Et quædam leges appellant eas dominas. ff. re. amota. l. ij. ff. ad syl. l. j. §. si vir. & hoc tenuit Specu. in ti. qui fi. sint leg. §. j. ver. quid si fuit. ¶ Et idem importat verbum massariam, ibidem positum quod fauore filiorum est interpretatum, vt porrigatur ad alimenta tm̃. secus esset in extraneis institutis, vt not. glo. in. d. l. j. C. si secun. nupt. mu. dico ergo ꝙ extantibus filiis & hæreditate translata ad alios, cessat fauor liberorum, & debeť vsufructus integre deducta tamen legitima filiorum in qua non potuit vsufructuaria cõstitui, vt. ff. de vsufr. l. omnium. ff. e. l. vxori. & in qualibet ipsarum, nota hic. & probatur euidentiori ratione: quia dictum legatum non est vnum, sed plura annua, ꝙ apparet ex eo verbo, dum dicit, casta & honesta stare voluerit, &c. quæ verba ostendunt legatum esse annuum. l. legatum ff. de au. & arg. leg. ff. quib. mo. vsusfr. amit. l. sicut in annos. in prin. sicut ergo cuiuslibet anni initium inspicitur, vt secundũ illud iudicemus, de viribus testamẽti legati, vt. l. si in singulos. & l. in annos. de an. leg. de dona. cau. mor. l. senatus. in fi. ergo hic postquã successerunt extranei, inspicitur conditio extra-
4 nei, ad quẽ deuenit hæreditas. l. ¶ † Tertiũ dubium est, qd iuris sit posito ꝙ filij decesserint post pupillarẽ ętatẽ. ad quod dicendum ꝙ tunc sine dubio substitutio est fideicommissaria & sic ad pauperes substitutos, nõ potest venire legitima filiorum, vt. d. l. cohæredi. §. cum filię. ff. de vulg. & pupil. Trebellianicam autem non possunt hæredes dictorũ filiorũ detrahe-
b re: cum sit relictum ad pias causas [b]: & sic non detrahitur trebellianica: sicut nec falcidia, secundum veram opi. nam in quibuscunq; casibus cessat falcidia: & in his cessat trebellianica, vt l. marcellus. circa princi. & ver. quid autem. ff. ad trebel. & ibi ponit gl. exempla de casibus notatis. C. ad. l. falci, l. in testamento. vbi dicitur relictum ad pias causas: & hoc pluries dictum & consultum est: ideo in hoc puncto me non extendo, licet glo. & aliqui doct. de hoc dubitent in. c. si pater. de testi. lib. vj. & transibit in pauperes vel fideicommissarios prædictos, cũ oĩbus oneribus legatorum, vt dictis. ll. & iura sunt vulgaria.
5 ¶ † Quartum dubium est, cum dubitatur qua ætate [c] decesse-
c rint cui incumbat onus probandi hoc? Respondeo, ei qui agit vnde si ipsi qui emerunt ab episcopo, agunt, & dicunt se succedere in ius pauperum tanquam substitutorum: directa pupillari, ipsi debent probare eos decessisse in pupillari æta. q̃a hæc est causa suę intentionis, vt. C. de in integ. rest. l. si minorem & no. in. l. de ætate. ff. de mi. secũdũ verã opi. cõstat enĩ ꝙ episcopus potuit dicta bona vendere causa distribuendi inter pauperes. C. de epis. & cle. l. nulli. & l. si quis ad declinandã, & in authenti. de eccle. titul, §. si quis pro redẽptione. Ego Barto.

¶ Quid important ista verba, ꝙ si nullus decederet sine liberis, quod substitutio facta personis disparibus, etiam compendiosa, non continet pupillarem.

SVMMARIVM.

1 *In uulgari loquendi usu, sæpe receditur à propria significatione uerborũ.*
2 *Si nullus moreretur, intelligitur. i. si aliquis.*
3 *Substitutio cõpendiosa cõtinet uulgarẽ directã, ante aditam hæreditatem.*
4 *Substitutio cõpẽdiosa aliquo ex institutis decedẽte post aditã hæreditatem est fideicommissaria.*
5 *Verba distributiua, si qs, qsquis, quẽ effectũ tribuũt in quolibet particulari?*

CONSILIVM. LVII.

Annacellus de castroplebis fecit testamentum, in quo Blanchã eius filiã Cechũ serputij Alderdutiũ agnoti sibi hæredes instituit, p hæc verba, & si nullus dictorum suorum heredum decesserit sine liberis ex se descendentibus ex legitimo matrimonio, succedat ei hospitale communis, & monasterium sanctę Marię æquis portionibus. Contigit ꝙ dictus Cech⁹ ex istis institutis viuo testatore decedit sine filiis postea mortuus est test itor. s per tite dicta filia & Alderdutio. Quæritur vtrũ dictum monasterium, admittatur vigore dictę substitutionis. ¶ † Ad quam quõnem examinandam oportet primò videre qualiter debent intelligi hæc verba, si nullus decesserit, &c. nam secundũ cõceptione verborũ videtur, ꝙ aliquo
1 ex institutis decedente sine liberis substitutio euanescat: tñ ad huius declaratione, est sciendũ ꝙ in vulgari vsu loquẽdi, sępe à propria significatione verborũ recedimus. Quandoq; enim plurale, ꝓ singulari accipimus, & singulare ꝓ plurali. vt. l. nõ est sine liberis. & l. in vsu videtur. ff. de verb. sing. Itẽ interdũ accipitur vniuersale pro particulari, & distributio. vt. ff. de iure fis. l. mochis. in prin. ibi enim ponitur omnem pro quolibet ff. de sta. ho. l. iij. & ibi no. vbi exponitur omnes, vt sic verificeť in particulari, quolibet. Hoc præmisso sciendũ est, ꝙ in vulga-
2 gari nostro si quis dixerit, se niuno morera senza figlioli, &c. intelligitur alcuno. ¶ † Vnde notarius qui prędicta verba scripsit, transtulit ĩ latinum verbaliter & materialiter, secundum ꝙ fuerunt à testatore prolata debent enim intelligi si nullus. i. si aliquis secundum communem vsum loquendi & intelligẽdi qui preualet omni proprię significationi, vt dictis. ll. & l. librorum. §. ꝙ tñ cassius. de le. iij & l. cũ de laniõis. §. asinam. de fun. instr. l. labeo. de suppelle. lega. cũ si. Hoc tamen pręmisso posito ꝙ verba substitutionis dicerent, & si aliquis di torum
3 suorum hæredum, &c. ¶ † Videndum est de viribus dictę substitutionis. Circa ꝙ sciendũ est, ꝙ dicta substitutio compẽdiosa instituto vel aliquo eorum decedente, ante aditam hæreditatem continet vulgarem directam. casus est in. l. gallus. §. i. de li. & post. secundum vnam lec. quã oẽs tenent. hoc tenet Ia. de are. & Iac. de ra. & Cy. refert in. l. precibus. ꝙ apparet etiã verum, in casu proposito: quia verba ista intelliguntur siue decesserit viuo testatore, siue post, vt. l. iij. in prin. de adi. leg. pro ut ergo dicta verba se referunt ad eum qui viuo testatore decessit: absq; dubio continetur vulgaris. Et sic apparet, ꝙ monasterium vigore substitutionis pro parte sua succedit illi in por-
4 tione illius qui viuo testõre decessit. ¶ † Itẽ est sciendũ, ꝙ dicta substitutio compendiosa aliquo ex institutiõis decedẽte, post aditam hæreditatem in persona eius continet substitutionẽ fideicommissariam in casu proposito, cum huiusmodi substitutio fuerit facta filiæ simul & duobus extraneis, non potest cõtinere pupillarẽ, sed debet intelligi ĩeo casu in q̃ potest oĩbus vniformiter substituere. i. fideicommissaria. arg. l. iam hoc iure cum si. de vul. & pup. vnde in proposito, pro parte sua debeť portio in qua fuit instituta filia. d. testatoris: & debeť ei iure fideicom. deducta legitima, quæ non cadit in fideic. trebelliani-
5 ca verò deduci non debet: quia est relictum ad pias cau. ¶ † Itẽ sciẽdum est ꝙ hęc verba, si aliquis, si qs quisquis, & si distributiua, licet sint distributiua, pluriũ tamen effectũ dispositum attribuunt in quolibet particulari. vnde si dico si quis mihi hæres erit, vel aliquis, vel quisquis, ista verba verificantur siue vnus tantum heres extiterit, siue omnes. hoc etiam probať pluribus legibus, vt. l. qui liberis. §. hæc verba. de vulg. & pupil. & l. si necessarias. §. si annua. de pig. ac. l. si quis in fundo. §. fin. & l. qui filiabus. §. j. de leg. j. vnde licet dictus Alder. superstit: tamen ĩ aliorum persona, habet locum substitutio, &c.

¶ Si pater recepit emphyteusim pro se & filijs & nepotibus altero filiorum decedente sine filiis, accrescit alteri, ꝙ diuisio facta inter plures habentes emphyteusim irrequisito prælato valet quod quietatio facta super re emphyteutica non impedit agere in portione defecta, nec ecclesiæ acquiratur.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteusis per patrem quæsita, accrescit fratri superuiuenti.*
2 *In mortis causa capionibus, est locus iuri accrescendi.*
3 *Emphyteusis cõcessa patri, ꝓ se & filijs, statim ꝙ cõcedit uni. cõcedit & alij.*
4 *Emphyteusis diuisio facta inter plures dominos irrequisito prælato, non cadunt à iure eorum.*
5 *In Emphyteutica re per quietationẽ factã inter fratres frater nõ repellitur, petere partem.*

CONSILIVM. LVIII.

d Ex themate [d] prædicto tria dubia oriuntur. Primò an mortuo vno ex dictis fratribus sine filiis masculis portio eius dicti fundi reuertatur ad monasterium an verò accrescat fratri superuiuẽti, cùm pater eorum recepit in emphyteusim pro se & suis filiis & nepotibus in tertiam eius lineam masculinam finitã. Secundò, an per diuisionem inter fratres factam irrequisito Abbate, ceciderint à iure suo. Tertiò cum tempore diuisionis vn⁹ frater alteri quitauerit & cesserit, impediatur petere partẽ di-
1 cti fundi fratris pmortui. ¶ † Super primò dico ꝙ ista emphy

C ij

a ¶ Secũdũ dubiũ. Vide Bar. ĩ. l. titia §. titia. ff. de le. ij. & ibi Alex. ĩ apos. & ibi scr. & vide bar. Soc. ĩ cõsi. lxviij. ĩ ci. Ioãnes ĩ pe. co. vbi alleg. Barto. in isto cons. Tho.

b ¶ Ad pias cãs Vide Bart. ĩ. l. marcellus. ad trebelli. & ibi scripsi in meis apostillis. & vide Bar. in cõs. vij. inci pi. viso testamẽto. Tho. diploua.

c ¶ Qua ætate. An quis psumať decessisse pupill⁹? adde ꝙ Paul. de ca. in. l. ex fcõ. §. si qs autẽ ĩ ver. qd si ĩ pupillari. ff. ad tre. tenet ꝙ ĩcũbit agenti. & dicit Bar. ita cõsuluisse et sic cõsuluit ĩ isto cõs. lʒ Bal. secũdũ eũ contrariũ cõsuluerit, adde ꝙ Bal. ĩ cõs. ꝙ ĩci. ex pte cõtingẽte cõsuluit ꝓ substituto. vcʒ ꝙ psumatur ꝙ sit mortu⁹ ĩ pupillari ętate. p. d. l. ex fcõ. §. peñ. & il lud cõs. Bal. referť & seqť do. Ioã. calcialu. ĩ. l. pcibus. in xxxvij. co. C. de ĩpub. & aliis subst. & dicit esse mirabile, & ab aliq̃ nõ fuisse tactũ. adde Bal. ĩ cõs. cxvij. in ij. vo. inci. ĩtellige ꝙ dict⁹ fili⁹ meus ĩ fi. tenet cõtrariũ ꝙ ĩ dubio nõ psumiť decedere pupillus: & sic cõtra substitutũ, & nihil tñ alť. & vide Bal. ĩ cõ. cclxiij. ĩ. j. vo. incipit, fcm̃ tale ẽ ĩ. l. j. & vlt. colũ. & ibi quis hʒ ꝓbare quẽ esse pupillũ. & Bal. ĩ cõsi. cccc xxxix. in. ij. vo. in cip. in cã vertente in ver. tertio. rõ. vbi vult ꝙ ille q dicit se hr̃dẽ ex substitutiõe pupillari dʒ ꝓbare casũ euenisse. & vide bar. ĩ d. l. ex facto. §. si qs autẽ. & ibi in meis apost. & vide Bar. so. ĩ. l. qui duos. §. cum ĩ bello. in. ij. co. ff. de re. du. vbi etiã alle. Bar. ĩ isto cõsi. licet non alleget pdicta. Tho.

d ¶ Ex themate. De isto consil. Bartol. vide Bar. ĩ. l. si mi-

hi & titio.ff.de ver.
ob.ī ſi. vbi dicit ſe
coſuluiſſe. & vide
Lu.ro.ī cō.cccxv.
inci.in caſu qōnis.
vbi alleg.cōſi.Bar.
hic vide Iaſ.ī.l.ij.
§.patronū.ī fin.ff.
de in ius vo.& Fel.
ī.c.q̄ in eccleſiarū.
ī.xxxvj.co.de cōſ.
& Car. Alex.ī.c.j.
§.& qa.ī.xiiij.col.
q feu.da.poſ.ī vſi.
feu.&.d.Alex.ī.l.
gallus.§.itē ſi parē
te.ī.iij.col.ff. de li.
& poſth. & ī.d.l.
ſi mihi & titio.ī .ii
ij.co.& ī.cōſi.cvj.ī
iiij.vo.incipi. viſo
themate. & inſtro
cōceſsiōis.in.ij.co.
& ī cōſil.viij.in.v.
vol.incip.viſo the-
mate ſupraſcripto
& ī cōſ.cxxviij.in
prī.ī.e.vo.& ī cō.
clxxxix.ī.ij. vol.
q̄ īcipit,viſo & diſ
cuſſō.ī princ.& in
cōſi.xliiij.in.j. vo.
& ī cōſil.cxxxvj.ī
eo.vo.in prin. vbi
Alleg. Bart.ī iſto
cōſi.& ponit plu-
res cōcor. Tho.

a ¶ Cōceſsionis. Vi
de in.l. etiā filios.
ff.ſo.mat.in.j.apo-
ſtilla,& Lud.ro.in
cōſi.xix. Tho.

b ¶ Sup ſecūdo. Vi
de plenè p Iaſ.ī.l.
q rome.§. duo fra
tres.in.xxx.col.ff.
de ver.ob.in verſ.
x.notabiliter q̄ro
vbi plenè ponit de
iſto dicto Bart. in
hoc conſi. Tho.

c ¶ Sup tertio. Vi-
de Iaſ.in.l.q rome.
§. duo fratres. in
xij.col.ff. de verb.
obl.& vide Bar.j.
in cōſil.j.in.ij. vol.
Tho.ſtiplo.

d ¶ Sunt ciues. vide
Bar.ī.l. ſi maritus.
la.ij.§.j.in fin.ff.de
adul.& ibi vide a-
poſtil.meam ī ver.
habeāt. Tho.

teuſis ſit paterna hoc eſt per patrem quæſita ſuperuiuenti
fratri accreſcat.vr̄ ꝓbari p caſum.x.col.q feu.da.poſ.c.j.§.cū
corradus.de gradibus ſucceſ.c.j.ꝙ videtur tenuiſſe Dy.de ver
bo.ob.l.ſi mihi & titio.Cy.C.quando non pe.par.l.j.facit qđ
no.in Spe.de loca.§.nūc aliqua.ver.lxxviij.de hoc eſt glo.or.
in.l.ꝙ dicitur.ff.de impen.quod no.& hoc venit ad fratrē ex-
iure accreſcendi,quod licet aliâs non habeat locum etiā in di-
ſpoſitionibus inter viuos:tamen etiam habebit locum in caſu
noſtro,ſpecialiter per allegata iura,ſicut etiam habet locū in
vſufructu accreſcendi libertatis,& ī ſocio īperialis,vt.C.ſi im-
pe.lib.ſo.l.j.lib.j. vel habebit vigore ſucceſsiōis permiſſę hoc
caſu,vt probant dicta iura feudalia. ¶ Præterea, dicta cōceſ-
ſio in emphyteuſim in perſonam patris recipiētis,eſt inter vi-
uos tn̄ in perſonam filij, eſt quædam mortis cauſa capio:quia
propter mortem patris filij capiunt. patre enim viuo filij ni-
hil habent facere,vt.l.gallus.§.j.& ꝙ ibi no. de lib.& poſth.&
de ope.lib.l.vt iuriſiurādi.§.ſi liberi.no.per Cy.C.de op.lib.
l.liberti.Si ergo capitur propter mortē patris: eſt mortis cau
ſa capio,vt.ff.de donati.cauſa mor.l.qui pretio.&.l.mortis cā
2 capio.ſi eſt mortis cauſa capio † eſt locus iuri accreſcendi,vt.l.
thais.§.ſtichus.de fideicom.lib.pro hoc facit quod dicim⁹, ꝙ
donatio cauſa mortis,ſapit naturam contractus,& vltimæ vo
luntatis.vt no.ff.de do.prælega.l.ij.in princ.& no.Dy.ī.l.tam
his.§.j.de dona.cauſa mortis.Sed in hac donatione,eſt loc⁹ iuri
accreſcendi,vt not.in.l.j.§.penultima.de cad.tol. vbi dicitur
hæc autem omnia locum habere in donatiōe cauſa mortis&c.
Sed ſuper eadem conſtitutione,quaſi p totum, dictum eſt de
iure accreſcendi:ergo in propoſito in hac conceſsiōe habebit
3 locum ius accreſcendi. ¶ † Præterea, poſito ꝙ iuri accreſcēdi
nō eſſet locus.tamē ad hunc fratrem ſuperuiuētem, debet per
tinere ex virtute cuiuſdam repetitæ conceſsionis ī emphyteu
ſim.Nam de his q̄ de ſui natura,non tranſeunt ad hæredes ex
traneos, quando aliquis concedit alicui pro ſe,ſuiſq; hæredi-
bus,vna conceſsio videtur in perſona cuiuſlibet hæredis.ff.de
ver.ob.l.ſtipulatio iſta.§.ſi quis ita.& quib.mod.vſuſfr.amit.
a l.repeti.in prin.important enim huiuſmodi cōceſsionis [a] ver-
ba,vt ſtatim ꝙ in perſona vnius conceditur in emphyteuſim:
ſtatim & alteri qui eſt de hæredibus in tertiam generationem
videatur concedi,vt.l.ſi cū in annos.qui.mod.vſuſfru.amit.ſic
in propoſito:cū in perſona illius fratris defuncti,ſine filiis ſit
pro ſua parte finita emphyteuſis:videtur & fuit in veritate tē
pore primę conceſsionis facta conceſsio illi qui ſupererit vſq;
ad tertiam generationem. ¶ Præterea, hoc videmus expreſ-
ſum in patre:qui ſtipulatur pro ſe & ſuis filiis, operas à liber-
to.nam tale ius operarum,venit ad filios ex ſtipulatiōe pater
na,non ad eos vt hæredes: quod patet: quia non pertinet ad
eos ꝓ hæreditariis portionibus,vt.d.l.vt iuriſiurandi.§.ſi libe
ri.de operis liber.& in.l.ſi operarum.eo.titu.an ergo iſtud ius
operarum,perueniet ad alios fratres vnō ex fratribus p̄mor-
tuo?& certū eſt ꝙ ſic,per.l.vtrum.in prin.de aſsignan.lib. Cō
cluditur ergo,ꝙ cùm iſta emphyteuſis ſit paterna quòd ad fi-
lium ſuperuiuentem pertineat,vel ex iure accreſcendi,vel ex
iure ſucceſsionis,vel ex iure cuiuſdam repetitæ conceſsionis.
4 vt.ſ.dictū eſt. ¶ † Super ſecūdo [b],an p diuiſionem factam īter
b ipſos fratres,ceciderint à iure ſuo.& videtur ꝙ ſic:quia aliena
tio eſt prohibita,vt.l.fi.C.de iu.emphy. ſed diuiſio cōtinet in
ſe quādā alienationē,vt iura vulgaria dicunt:ideo non licet di
uidere irrequiſito domino. ¶ Præterea, hæc ꝓhibitio non vi
detur ſolū facta de alienando extra eos,ſed etiā īter ſeipſos,vt
ff.de tranſac.l.cum hi.§.ſed & ſi pluribus.per quem.§.doc,qui
dam hoc antiquitus tenuerunt:tamen contrarium dico veriſ-
ſimum. Primò:quia ſuper venditione primò ſunt inſpicienda
pacta conuenta inter dantem in emphyteuſim & recipientē,
vt.d.l.de iu.emphy.ſed in iſto inſtrumento,continetur non ſo
lùm ad ad alienandum in pręiudicium dictæ eccleſiæ, ſed ſi in
uicem alienent,nullum eſt præiudicium eccleſiæ: quia q̄libet
eorum eccleſiam dominā recognoſcit:ergo inuicē eſt permiſ-
ſa alienatio. pręterea videt̄ caſus.C.de fideicom.l.volūtas.vbi
dicitur ꝙ inuicem poſſunt alienare. ¶ Præterea, de hoc eſt ca-
ſus.x.colla.de prohibi.feu.alie.per Feder.c.imperialem.§.prę
terea,ducatus. ¶ Præterea, ſi iūrā deficerēt omnia,hęc ratio o-
ſtendit quare in aliū prohibita eſt alienatio:quia ille alius,vel
alio modo accipiens,non cogeretur ipſum primum concedē-
tem in dominum recognoſcere:quia ei domino nulla perſona
li actione tenetur:& ideo ius vltimum qui primus eſt emphy-
teuta,potuit alteri in emphyteuſim concedere,vt inſtit. loca.
§.adeo.quia ſecundus emphyteuta recognoſcit primum do-
minum,& domin⁹ ita poſsidet modo,ſicut poſsidebat re exi-
ſtente apud primum emphyteutam,quòd non eſſet re vendi
ta,vt.ff.quib.mod.vſuſfr.amit.l.pompo.de acquir en. poſſeſ.
l.qui vniuerſas.in fi.ſed in propoſito,quilibet ipſorum filiorū
habet ęqualiter ab eccleſia,& cogitur eam recognoſcere in do
minam.quia hæres primi recipientis:ergo,&c. ¶ Ad hoc etiā
facit ꝙ no.do.in.l.fi.C.de iur.emphyte. Concluditur ergo ꝙ
per diuiſionem ab eorum iure non ceciderint: & per hoc ap-
paret reſponſio ad.§.ſed & ſi pluribus.quia ibi eſt eadem ra-
rio prohibitionis inter eos quæ inter extraneos,hic ſecus.
5 ¶ † Super tertio [c] puncto,quo quæritur,an per dictam quieta
c tionem inuicem factam impediatur frater ſuperuiuens petere
dictam partem,dico ꝙ ex hoc pacto eccleſia nil poteſt dicere:
quia illi demum prodeſt pactum cuius paciſcentis intereſt vt
ff.de pact.l.& hæredi.§.fina.ſed paciſcentis nihil intereſt, qđ
eccleſiæ proſit:ergo,&c. ¶ Præterea,ſi intelligeres iſtam quæ-
ſtionem vt ad hoc futurum porrigatur,hæc non acquiritur il
li fratri cui quitatio fit:quia ius quod frater ſuperuiuens intē-
dit,non eſt contra fratrem mortuum. vel eius hæredes. ex hoc
ergo dicto fratri præmortuo nihil quæritur,vt.l. nec vtile.ff.
ex quibus cauſis maior.& de acquirenda poſſeſsione.l.ſi me in
vacuam. Præterea ꝙ ad tale ius fratrum poſt mortem talis ge-
neralis quitatio non porrigatur,probatur in.l.paulo Callima
cho.§.j.de lega.iij.facit illud generale dictum ꝙ generalis qui-
tatio non porrigatur ad ea,de quibus non eſt cogitatum,vt.l.
aqui.&.l.qui cum tutoribus.de tranſacti.facit de dam.infec.l.
ſtipulatio.§.j.& e.ti.&.l.dāni infecti quidam in fi. Cōcludit̄ er
go ꝙ vigore illius quitationis,iſte frater non repellat̄. Bartol.

¶ Si permittitur aliquibns hominibus volentib⁹ ędificare ca-
ſtrum ſub Franchiſia & libertate,ſicut habent alij ciues,iſti nō
tenentur ſoluere tributa,& collectas q̄ ſoluūt alij ciues: quia il
la verba ſicut alij ciues,&c.intelliguntur de ciuibus liberis: &
iō vltra contenta in contractu, non ſunt obligati. Item dicta
Frāchiſia,& libertas extenditur etiam ad bona futura.

SVMMARIVM.

1 *Loco conceſſo ut fiat caſtrum,illi qui ibi ſunt nati ſunt ciues ciuitatis.*
2 *Conceſſo territorio,uidetur conceſſa iuriſdictio.*
3 *Immunitas conceſſa,ut ipſi ſe obligent ad certas ſubiectiones, ad alia non ſunt obligati.*
4 *Expreßio eorum ad quæ quis teneatur,declarat ꝙ in alijs nō uult teneri.*
5 *Verba,ſicut alij ciues,intelliguntur de ciuibus liberis.*
6 *Verba antiqua ſtipulationum,in contractu declarantur ex conſuetudine & modo utendi.*
7 *Collectæ ſi nō ſunt ſolutæ per quadraginta annos, de cætero nō p̄nt ſolui.*
8 *Franchiſia,& libertas,extenduntur etiam ad bona futura,*
9 *Libertas & franchiſia data hominibus, & eorum hæredibus in futurum complectitur hæredes,& hæredes hæredum in infinitum.*

¶ CONSILIVM. LIX.

COmmune Spoleti con-
ceſsit quibuſdam hominibus habitantibus in
comitatu Comitis de Artono,quęndam locum
qui locus vocatur Mons Franchus, comitatus
Spoleti liber,vt ibi facerent caſtrum,& ibi habitent, & dicti
hoīes promiſerūt dicto communi Spoleti, certa ſeruitia ānua
tim:& èconuerſo commune Spoleti, promiſit eis franchiſiā,
& libertatem:ſicut habent alij ciues Spoletani.dicti homines
fecerunt caſtrum in dicto loco, vbi ſteterunt per.xl. annos,
nec ſoluerunt collectam de his quę per eos fuerunt quæſita de
nouo & dicta Franchiſia fuit eis,& eorum hæredib⁹, & ſucceſ
ſoribus data,pro eorum iuribus,& poſſeſsiōibus. Ex hoc the
mate primò quęritur an commune Spoleti poſsit eis collectas
imponere. Secundò,an dicta immunitas porrigatur ab bona
1 quæſita. ¶ † In quæſtione prædicta videtur examinandum v-
trum homines prædicti caſtri ſint ciues:vel īcolę ciuitatis Spo
leti,& ob hoc dicantur habitare & nati eſſe in territorio Spo-
leti vel non.nam ſi ponimus dictum caſtrum eſſe de eius terri
d torio:non eſt dubium ꝙ homines ibi nati ſunt ciues [d], & qui
ibi conſtituerunt domicilium erant ciues,vt.ff. ad municip.l.
qui ex vico.&.C.de epiſ.& cleri.l.nulli.§.ex vico.& de natu.
libe.l.iij.cum ſimi. & ꝙ dictum caſtrum non ſit de territorio
ciuitatis Spoleti, ſic probatur primò. Certum eſt ꝙ quando
aliquid datur:omne ius tale quale erat penes tradentem, ī ac-
cipientem tranſfertur,vt.ff.de acquirē.rerum domi.l.traditio,
& de contrah.emptione.l.alienatio.&.C.de diſt.pig.l.ſi debiti
cum ſi.Cum ergo commune Spoleti dedit hominibus dicti ca
ſtri,locū ī quo ędificatū eſt caſtrū,& vocat⁹ mōs franch⁹ ergo
tranſtulit omne ius dn̄ij & iuriſdictionis, ꝙ habebat in dicto
loco:& ſic non remanet de eius territorio. Præterea quæ ſunt
religioſa vel ſacra conceſsioni vnius totaliter accedunt: vt.ff.
de contrahen

de contrahen.empt.l.in,modicis.& de acquiren.re.do,l.quædam.ergo multò magis iurisdictio quæ est humilis videtur ac
2 cedere tali concesſioni.¶†Preterea iurisdictio coheret territo rio,vt.ff.de offic.præfect.vrb.lege prima.§.cum vrbem.&.C. vbi & apud quem .l.fina.versic.tamen hos.& de funct.li.l.qui cunque.libr.xj.&.ff.de iurisdictio.omnium iud.l.fina.& si ser ui.vend.l.ij.in fin.l.iij.& qui præscribit locum, videtur præscribere omnia iura loci,vt.l,si aliena.§.j.ff.de vsuscapio.ergo commune Spoleti concedendo dictum montem franchum,
a videtur concedere iurisdictionem, [a] quæ ipsi Monti coherebat:& sic non remanet in eius territorio. probatur: quia eius iurisdictio non venit in concesſione: nisi expressè dicatur, vt x.colum.de capi. qui curiam vendidit, Præterea habens iurisdictionem, non potest eam à se abdicare,nisi in manibus su perioris à quo habuit, vt.ff.de offi,eius.l.penulti,ergo apud commune Spoleti remansit iurisdictio,et de eius territorio:& sic omnes qui venerant ad habitandum fuerunt incolę:& qui ibi nati sunt ciues ciuitatis Spoleti. ¶Concludendo ergo in hoc puncto,videtur dicendum de iure quòd dictum castrum montis Franchi, si remanserit in iurisdictione commune Spo
b leti per iura præallegata: non tantum simpliciter, [b] sed cum certis pactis & conditionibus.est enim data dictis hominibus immunitas, in quibusdam, tempore quo ipsi venerunt:vt ex forma dictorum pactorum apparet: quę immunitas est eis ser uanda,vt lege secunda.in princip.de iure immu.quam.l.addu
3 co pro casu nostræ quæstionis.¶†Quæ autem immunitas vi deatur concessa,dico quòd cum ipsi astrinxerint sed ad certas subiectiones scilicet facere exercitum,& parlamentum, & tenere amicum pro amico,&c. recipere Potestatem, & soluere certam quantitatem annuatim,vt dicto instrumento apparet alia dicti homines non promiserunt.ad illa ergo commune
4 teneatur,vt dicta lege hi qui,de iure immuni.¶†Nam expri-
c mendo certa, [c] ad quæ volunt teneri, declaratur quod in aliis noluerint teneri,vt.ff.de fund.instrumen.l.quæsitum.§.idem respondit domo.&.l.cum de lanionis.§.cum fundus.de cond. & demonstra.l. cum ita. circa fin. cùm ergo non obligauerint se ad solutionem collectarum:ergo eis nō potest imponi.Nec ob.quod dicũt commune Spoleti recepit eos,& promisit eos tractare vt ciues & habitatores ciuitatis Spoleti,& concludũt
d si ciuibus potest imponi collecta: [d] ergo & istis,&c. quoniã si bene inspicitur,tenor dicti facti,primò continetur promisſio quam fecerunt homines dicti castri montis Franchi,& in illis obligauerunt se limitare ad quædam, vt dictum est. Secundò continetur obligatio quam commune Spoleti fecit dictis hominibus communis montis Franchi,& in illa obligatione fuerunt dicta illa verba.s.& illis dedit Franchisiam & libertatem
5 eo modo quo habent ciues, & † habitatores confinium communis ciuitatis Spoleti.cum ergo illa verba fuerunt apposita ad obligandum commune Spoleti,non inducunt argu.vt alij plus obligentur eis,vt.l.cum tale.§.fi.de le.j.&.l.legata inutiliter.de adimendis legatis.intelliguntur ergo illa verba vt illi homines sint in ea Frãchisia & libertate,in qua sunt ciues Spoleti,hoc est liberi,licet vasalli dictorum dominorum de artõto,non autem propriè hi intelliguntur obligari ad collectas, & ꝙ sic debeat intelligi,probatur ex vicinitate scripturę prę cedentis & sequentis.argu.de lega.j.l.si seruus plurium.in fin. &.l.qui filiabus.in prin.de legat.iij.l.nummis.cum si.¶Præterea si aliter intelligas, sequeretur ꝙ totus ille contractus,& omnes conditiones essent inutiles nam dissensus vitiat stipula tionem & contractum,vt.l.inter stipulantem.§.si stichum. de verbo.oblig.l.continuus.§.j.& de actio.& oblig.l.in omnibus & de contrahen.emp.l.in vendi.sed cum homines montis Frã chi intellexerint se obligari tantum ad quædam seruitia nominatim,non autem ad omnia vt expresserunt. Si intelligeremus ꝙ commune Spoleti intellexerit de plenaria subiectione ergo irritaretur talis contractus propter dissensum, ꝙ dicere non debemus .l.quoties.in in diem.ff.de verbo. obl.&.l.quo ties,de rebus dubiis intelligatur ergo eo modo quo dictum
6 est supra vt sic consenserint. ¶†Præterea verba antiqua stipulationum in contractu,declarantur ex consuetudine & mo do vtendi,vt.l,semper in stipulationi.de regulis iuris & dicta lege si seruus plurium.de leg.j.& de lega.iij.l.nummis. Sed vt proponitur.commune Spoleti semper passum est dictos homines vti dicta Franchisia & libertate.& facit. ff.de legat.j.l,
7 nihil.¶†Pręterea,hoc certum est ꝙ homines dicti castri mõtis Franchi credentes,& iusta ratione moti, se esse liberos ab
e onere soluendarum collectarum, steterunt per.xl.annos [e] & vltra ꝙ prædictas collectas non soluerunt. erunt ergo liberi nec eis poterit de cætero imponi,vt.C.de præscrip.xxx.an. l.sicut.&.l.omnes.&.l.cum notisſimi. & est expressum in ter minis nostræ quæstio.C,de fun.pa.l.fina.§. hoc etiam adiiciẽ do.vbi allegant concesſionem sibi factam de collecta non soluenda cum cursu.xl.ann.nulla nouitas potest ei imponi.¶Se cundò videndum est,& examinandum videtur de illis verbis quæ dicunt pro se & suis hæredibus,& pro eorum iuribus & rebus perpetuam Franchisiam,&c.ad quæ bona porrigãtur. & videtur ꝙ etiam ad futura,vt.l.peculium.in princip.de leg. ij.& de lega.iij.l.si ex toto.§.j.& de pecu.lega.l.deniq;.§.fina. cum simi.Econtra videtur,ꝙ intelligantur tantùm res quę tẽpore contractus erant,vt.l.fina.§.j. de leg.ij.& de auro & ar-
8 gen.lega.l.si ita.in princip. ¶†Concludendo dico in isto pun cto quod omnes res,& posſesſiones veniant:tam illę quæ erãt eorum tempore celebrati contractus,quàm etiam post quæsita:& hoc per casum extra de priuileg.c.quia circa, & per dictam.l.peculium.in princip.cum aliis.s.alleg. Nam illa verba apposita in contractu sunt non solum generalia,sed vniuersa. dicit enim cum omnibus iuribus eorum.& sic hoc verbum iu ribus, complectitur peculia:hæreditates,&c.nomina iuris,& vniuersitas etiam quæ augmentum & diminutionem recipiũt de quibus fit mentio in dicta lege peculium, & not.in lege ꝙ
9 dicitur.de impe.in reb.dota.fac.¶†Præterea hoc euidentisſi ma ratione ostenditur.nam in isto contractu data est Franchisia, & libertas dictis hominibus,& eorum hæredibus in futu-
f rum, [f] & sic complectitur hæredes,& hæredes hęredum in in finitum,vt.C.de lega.l.in annalibus.& de verbo. significatio. l.sciendum.cum simi.sed collecta est onus quod imponiť personæ principaliter pro rebus,vt.l.rescripto.§.fina. & ibi not. expressè.ff.de mune.& hono.& no.C.de mune.patri.in rubr. Et sic concluditur,quòd dicti homines sint exempti:nisi in eo quod expressè se obligauerint:ergo apparet quòd onus quod apponitur personæ eis & eorum successoribus non potest im poni. Ego Barto.

¶Quando quis capit emphyteusim pro se & filiis suis masculis & fœminis:tunc vigore dictorum verborum masculi & fœminæ pariter admittuntur,non succesſiuè:nisi consuetudo illius patrię disponeret contrarium, vel esset statutum ꝙ stantibus masculis,fęminę non succederẽt.Item prædicta verba.s. quod filia in prædicta emphyteusi pariter succedat cum masculo, etiam si pater filium instituit vniuersalem hæredem: & filiam in certa quantitate,in qua voluit esse contentam.

SVMMARIVM.

1 *Feudum concessum pro se & filijs masculis, & fœminis, intelligitur ordine succesſiuo.*
2 *Emphyteusis concessa pro se & filijs masculis & feminis in ea pariter admittuntur masculi & feminæ.*
3 *Dispositio contrahentium, in contractibus regulatur secundum statuta etiã disponentia ab intestato.*
4 *In emphyteusi, masculi & feminæ, pariter succedunt, etiam si masculus sit hæres uniuersalis, & femina hæres in rem certam.*
5 *Filius simpliciter exhæredatus, non excluditur à iure patronatus.*

CONSILIVM. LX.

g Qvæstio ista: [g] Habet dubia. Primo vtrũ verba renouationis,seu concesſionis in emphyteusim quæ continent illum Amatum recepisse pro se & filiis suis masculis & fœminis debeant intelligi pariter ordine succesſiuo:scilicet primò masculini, & his defici
h entibus feminę [h] admittantur demum deficientibus masculis, vt.x.colum. Abbatem vel episcopum,&c.et ca.j.de succe.feu,
1 c.j.§.filia verò.†Sed hoc ius consuetudinarium est singulare in feudo,contra iuris communis regulas:vt not.j. colum,de eo q sibi & filijs suis ma.& fœmi. & Fel.c.j.expresse p Ia.de bel.in titu.prædicto Abbatem vel episcopũ,&c. & ideo non est trahendum ad consequentiam, vt.l.ꝙ verò.&.l. ius singulare.ff.
2 de legi.¶†Puto igitur quòd vigore dictorum verborum masculi & fœminę,pariter admittuntur,sicut pariter ab intestato
i succedunt, [i] vt.l.maximum vitium.C.de libe.præte. Prædicta vera: nisi ciuitatis vel patriæ consuetudo circa concesſio-
3 nem in emphyteusim aliter se haberet.† Item prædicta vera, nisi in ciuitate esset statutum quod ille filiæ feminę non succedant extantibus masculis:tunc enim dicta verba licet copulatiuè prolata debẽt intelligi ordine succesſiuo,scilicet quòd feminę demum masculis deficientibus admittantur,vt.l.gallus, §.j.ff.de libe.& posthu.& quod not.per Cyn.de ope.lib.l.li-

a ¶Iurisdictionem. no.ꝙ di.Bar.hic ꝙ concesſo castro vł territorio,cẽseť cõcessa ẽt iuris.Adde bar.ĩ.l.iij.ff.de acq. pos.& Lu.ro.põit ĩ cõ.ccccxliiij.ĩci. an dictũ castrũ ĩ.ij. co.vbi alle.plures cõcor.& ẽt all.barto.ĩ isto cõs. Tho.
b ¶Simpliciť.No.ꝙ d.bar.hic,ꝙ castrũ submittẽs se ciuitati,cũ modis & pactis,ñ ĩ totũ dr̃ esse ciuitatis, cui submittiť. Idẽ consuluit Pe.de anc.ĩ cõsi.ccccxxxvij.ĩci. illa snĩa, cũ cõcor. de qb⁹ p Feli. ĩ.c. postu.ĩ.ij.co.ĩ.iiij. declaratiõe. de so. cõp.vbi ẽt al, Bar. ĩ isto cõs.Tho.
c ¶Certa.No.istud dictũ Bar.ĩ hoc cõ. illud Ro.ĩ cõs.ccccxlv,ĩci,an dictũ castrũ.ĩ.ij.col.cõtra. d. Plũbiũ. vbi videas. Tho,diplo.
d ¶Collecta. vide Bald.ĩ.l.ꝙ fauore. C.de leg. Tho.
e ¶Per.xl.an.Vide Bar.ĩ.l.licitatio.§. filius. & ibi Paul. de ca.ff. de publicanis.Tho.
f ¶In futurũ.Vide Bar.ĩ.l.si qs misſũ. §.si is q ędes.ĩ fi.ff. de dã.ĩfe. & ibi apost.&.d.Alex.de imo.ĩ ver. inducit ad.q. vbi ẽt alleg. bar.ĩ isto cõ.Tho.
g ¶Qõ ista. Adde Bar.ĩ cõ.lv.&.j.in ij.vo.ĩ cõsi.j.& ĩ.l. iusiur.§.si nihil.ff. de ope.li.& de isto cõs.Bar.vide alex. ĩ.j.vo.ĩci.cõsideratis his ĩ vl. col.& ĩ cõsi.viij.ij.vo.visis subtilisſimis du biis ĩ.v.co.& ĩ cõ. xv.ĩ,iiij,vo.ĩci.viso testõ,& ĩ cõ.xliiij.ĩ.j.vo.& ĩ cõsi. xiiij.ĩ.v.vo.ĩ.j.co. & ĩ cõs. xxvij,ĩ.v. vo.ĩ.ij.col.& ĩ.l.ꝙ dr̃,ĩ.xxj. col.ff.de ver,ob.& ĩ.l.here. mei.§.cũ ita.ĩ.v.co ff.ad treb.& ĩ.l.q̃dã.§.nihil.ĩ.ij.col. ff.de eden.Tho.
h ¶Fœmĩę nõ succedãt.Vide Bart.ĩ.l. iusiu.§.si libe.ff.de op.li,vbi facit mẽ. de isto cõs,Et vide Ias.ĩ,l.si qs id ꝙ in iiij,co.ff.de iu.o.iu
i ¶Succedũt.Vide

4 berti liberteq;. ¶ †Secundum dubium [a] est an dictus Amatus
a filium vniuersalem hæredem instituit, filiam verò fœminam
instituit incerta quantitate, & iussit eam contentam esse, &c.
an ex hoc dicta filia perdat ius petendi portionem sibi cōtin
gentem de rebus emphyteusis? hanc quæstionem format Spe
cu. in ti. de loca. §. nunc aliqua. ver. lxxviij. & licet arguat pro
& contra non bene se firmat. veritas tamen est, ꝙ dictæ filiæ
remanet ius saluum petendi sibi quæsitum vigore stipulatio-
nis paternæ in nihilo diminutum vigore dictæ institutionis fa
b ctæ in certa quantitate: [b] & hoc est verum, primò propter im
potentiam patris, cum enim filia hoc non habeat vt hæres: di
spositio patris in hoc nō valet, vt expressè habemus in feudis
de succes. feu. c. j. in princ. & hoc est ius commune. & Spec. in
d. ver. lxxviij. circa fi. dicit simile esse in emphyteusi, & feudo
¶ Prætereà videmus in actione de dote quę quęritur filię, ex
dispositione paterna quod ius pater diminuere non potest, ni
si in eo quod sibi de bonis suis vltra reliquit, vt. l. si cum dotē.
§. si pater. ff. sol. ma. ¶ Pręterea posito ꝙ posset pater filiā sua
dispositione priuare: tamen dicta verba hoc non important.
debuisset em̄ pater hoc exprimere. s. ꝙ iura emphyteutica so-
lida remaneāt: quod patet in simili. nam pater potest vni ex fi
lijs assignare libertum: tamen si vnum instituit in magna por-
tione, alium in modica: propter hoc quādo instituit ī modica
non repellitur quin æqualiter admittatur cū alijs, vt. l. vt iurif
iurandi. §. si liberi. de ope. liber. ¶ Prætereà licet filium in mo
dicissima re vel quantitate institutum esse, ad hoc vt ius patro
natus sibi reseruetur, vt. l. etiam si ex modica. ff. de ope. liber.
5 ¶ †Prætereа si poneremus filium simpliciter exhæredatum,
hoc non sufficeret ad excludendum à iure patronatus: sed est
necesse ꝙ sit exhæredatus mala mente. & in dubio præsumit̄
non mala mente, vt. l. si patronus. §. si quis non mala mente. &
§. si quis. ff. de bonis quæ lib. igitur in proposito cùm filia sit
instituta in certa re, & iussa esse contenta, dicta verba debent
intelligi, ꝙ plus petere non possit de bonis defuncti iure hæ-
reditario: sed per hoc non priuatur eo ꝙ habet tanquam filia,
non tanquam filia heres, vt iure patronatus, & iure emphyteu
tico. Non obst. iura & rationes quę alleg. per Spec. primò nō
obst. l. fœminę. C. de secun. nup. quia in iure non cogitur reser-
uare filijs ex vigore alicuius conuentiōis habitæ cum alio, sed
ex dispositione illius legis quę sic expressè disponit, vt mater
possit vnum ex filijs eligere, sed in casu nostro eligendo vnum
ex filijs, veniret contra conuentionem cum alio habitā. ¶ Nō
obst. ꝙ pater non soluendo canonem potest priuare filium iu
re emphyteutico: quia hoc est ex natura contractus celebra-
ti cum ipso concedente. vnde per hoc concedens vel conuen-
tio in nullo offenditur, sed vnum eligendo offenditur conuen
tio quæ voluit filios æqualiter admitti. nō obst. quia pater po
test vni ex filijs assignare libertum, vt patet ex prædictis.
Ego Bartolus sic consulo.

¶ Si filiusfamilias presbyter, notarius rogatus à testatore scri
bit testamentum in quo instituitur eius pater hæres cum clau
sula codicillari, si non valet iure testamenti, &c. valet testamē-
tum. secus si non fuisset presbyter: & tunc valent legata: licet
hæreditas veniat ad succedentes ab intestato.

SVMMARIVM.

1 *Clericis in sacris ordinibus constitutis, debet officium notariatus interdici.*
2 *Filius in potestate constitutus, non potest ascribere patri in testamento: sed emācipatus sic.*
3 *Ordo sacerdotalis, an liberet filium à patria potestate in totum, uel in partem?*
4 *Filius quare prohibeatur ascribere patri in suo testamento?*
5 *Quicquid acquirit filiusfami. ita presbyter acquirit sibi, pleno iure.*

¶ CONSILIVM. LXI.

Filiusfamili. Presbyter notari9 roga
tus fuit de quodam te-
stamēto in quo testator legata reliquit: & pri
mò patrem dicti presbyteri notarij instituit
heredem: adijciens si non valet iure testamen-
ti, &c. & de dicto testamento fecit publicū in-
strumentum, quod testamentum non poterat aliter probari q̄
per dictum instrumentum. Quęritur an dicto instrumento sit
1 adhibenda fides in totum, vel in partē. † Ad quod examinādū
sciendum est quòd licet clerico in sacris ordinibus constituto
c debeat notariatus officium interdici, [c] vt extra ne cle. vel mo-
na. c. sicut te. & ibi not, & * hoc expresse tenent docto*. C. de
episco. & cler. l. placet. Tamen si instrumentum conficit, ante-
quam interdicatur sibi à superiore, valent instrumenta ab eo
confecta, vt ibidem no. p glo. & Inno. & do. & no. in Spec. de
instru. edi. §. restat. versi. sed cùm dixe. In proposito aūt nō p-
ponitur officium tabellionatus interdictum, ideo dicendum
est instr̄m potuisse conficere ergo hic examinandū restat vtrū
dictū instr̄m dicatur non valere: quia confertur in vtilitatē pa
2 tris heredis instituti. ¶ †Circa ꝙ primò sciēdū est, ꝙ filius ī po
d testate constitutus non potest ascribere [d] aliquid patri in testa
mento, vt. l. diuus. ff. ad leg. corne. de falsis. Sed filius emācipa
tus bñ pōt p̄ri ascribere, & eius instrumēto credit̄, vt. l. si pater.
§. fi. ff. ad leg. corne. de falsis. vbi fili9 potest ascribere matri, cū
non sit in eius potestate & hoc etiam tenet Dyn. in quolibet
instrumento. ff. de auto. tuto. l. quod dicimus. §. fi. & ibi p Dy.
3 & per Cyn. C. de testa. l. parentes. in. ij. qō. ¶ †Hoc præmisso
sciendum est ꝙ quidā doc. iuris canonici tenēt ꝙ ordo sacerdo
e talis [e] liberat quemà paterna potestate, vt no. per Bar. de æta.
& qualita. c. indecorum. alij vt Inno. & Host. dicunt ꝙ liberat
à paterna potestate, non quo ad omnia, sed quo ad quædā, &
in hoc videtur residere Io. and. ibidem in nouella. Si ergo te-
neremus primam opi. ꝙ nō esset in potestate, tunc esset clarū
ꝙ instrumentū valeret, sicut in filio emācipato ascribente p̄ri
vel filio ascribente matri, in quorum potestate non sit. si verò
teneremus aliam opi. & quò ad quædam ordo sacerdotalis li-
4 berat à paterna potestate, tunc remaneret dubium. ¶ †Ad ꝙ
declarandum sciendum est, quòd ratio quare filius prohibe-
tur ascribere patri pōt esse duplex. Prima: qa pater habet ius
in filio, & potest ei iubere, & coercere, vt. l. diuus. ver. scribere
autem. circa princi. l. ff. ad leg. corne. de fal. sed hęc ratio cessat
in filijs presbyteris, quos pater coercere non potest. argu. C. de
episco. & cleri. authen. si seruus sciente. & not. per Inno. in. d.
c. indecorum. & ibidem hoc tenuit Ioan. an. ex ista ratione nō
potest dici dicto instrumento cedendum non esse. ¶ Secunda
ratio, quare filius prohibetur ascribere patri, est, quia idem o-
peratur ascribendo patri, ꝙ ascribendo sibijpsi. & hanc ratio-
nem ponit tex. ff. ad. l. corne. de fal. l. de eo. quæ ratio sine du-
bio procedebat de iure antiquo, secundum ꝙ quicquid filius
acqrebat, acquirebat patri. Sed videndū est qualiter pcedat
5 dicta ratio secundum iura hodierna. ¶ † Circa ꝙ sciēdū est, ꝙ
quicquid aquiritur à filio presbytero: quęritur sibi pleno iu-
f re: [f] & hoc si quæratur ex causa aduentitia, non contemplatio-
ne ecclesiæ vel sacerdotalis officij, vt. C. de episco. & cleri. aut.
presbiteros. & hoc tenet Cy. expressè ibi. & Inno. & Host. ex
tra de testa. c. quia nos. & sic apparet ꝙ quantum ad istám ac
quisitionem, filiusfamil. habetur sui iuris. Alio ergo modo ac-
quiritur ascribēdo patri. & sic dicta ratio cessat: ergo apparet
quod fili9 sacerdotis potest ascribere patri in testamēto: & ces
sant omnes rationes & leges prohibentes, in alio verò filio nō
presbitero, rationes non cessarent: quia saltem remanet pater-
na potestas adiuncta ad coertionem, de qua dictum est. supra.
¶ Secundò est videndum, posito quòd dicto testamento nō
esset adhibenda fides, quantum ad hæredis institutionem,
vtrum quantum ad legata valeat? ad quod dicendum est qđ
eo casu hæreditas deuenit ad hæredes ab intestato cum onere
dictorum legatorum, maximè propter verba apposita in di-
cto testamento, si non valet iure testamen. &c. & videtur casus
expressus in. l. filiusfami. §. fi. ff. de fal. &c. Barto.

¶ Factus ciuis alicuius ciuitatis per statutum vel reformatio-
nem efficitur ciuis verè & propriè, & non fictè.

SVMMARIVM.

1 *Aliquem esse ciuem, non est actus naturalis, sed ciuilis.*
2 *Ciues omnes sunt de iu. ciui. licet origine sint de iure naturali.*

¶ CONSILIVM. LXII.

Punctus talis est. Quidā est effectus ci-
uis alicuius ciuitatis per statutum, seu re-
1 formationem, Quęritur an dicatur verè ci
uis, an impropriè. ¶ † In quæstiōe prædi
cta sciēdum est, quòd aliquem esse ciuem,
g non est actus naturalis, sed ciuilis, [g] quod
apparet, primò ex ipso nomine, quia ciuis: Secūdò: qa de iure
naturali non erat ciuitas, & nascendo non nascebatur ciuis, er
go contestatio iuris ciuilis ciuem facit aliquem propter origi
nem, vel propter dignitatem, vel propter adoptionem, vt. C.
de incolis. l. ciues. lib. x. vnde non est dicendum quòd quidam
sunt ciues naturaliter & quidā ciuiliter. imò omnes sunt ciues
2 ciuiliter. ¶ †Aliqui propter naturalem originem, aliqui pro-
pter aliquam causam, vnde si ciuitas facit statutum ꝙ quicūq;
ibi domum habet sit ciuis: verè erit ciuis, vt. ff. de verbo. signi
fica. l. ædificia. & ibi not. & eo. ti. l. prouinciales & de sta. ho. l.
in vrbe. Et verè & ppriè ciuis est, quicūq; recipit̄, vt munera
subeat

Bar. ī. d. §. si liberi. & no. ꝙ dicit Bar. hic qđ dispositio cōtrahentiū, regulatur in contractibus secūdū statuta & vide Ia. ī. l. si qs id ꝙ. in. v. co. & ibi scripsi ī apostil. ff. de iuris. om. iud. q̄ no. p. d. Leonardo nostro. Tho.

a ¶ Secundū dubiū. vide Bal. ī cōsi. ccclxix. ī ci. q̄dā puella. ī. iij. vo. & Bart. in. l. iusiu. §. si liberi. & ibi scri. ī apostil. ff. de ope. lib. et Ias. in. l. q̊ties. ī fi. C. de hę. īsti. Tho.

b ¶ In quātitate. do. Bal. tenet cótrariū ī. l. liberti liberteq; s. alle. & reprehendit Bar. in isto cōs. Tho.

c ¶ Interdici. Adde Bar. ī. l. j. ff. de iust. & iur. cū concor. de quibus p Ias. ī d. l. j. ī. §. huius studij. ī. ij. col. ff. de iusti. & iur. & Alex. in. l. p̄tor. §. ēt his. ff. de eden. vbi allega. Bar. ī isto consilio Tho.

d ¶ Ascribere. An p̄r possit esse rogatus de cōtractu filij, & econtra, vide Bart. ī. l. si p̄r. ff. de falsis. cū cōcor. de qbus p Alexā. ī. l. sciendū. ī. ij. col. ff. de ver. ob. vbi etiā alleg. Bart. in isto consilio. Tho.

e ¶ Ordo sacerdotalis. Vide Bar. ī. l. patre. ff. de his qui sunt sui vel alie. iu. Ang. in. §. illud. in aut. cōst. q̄ de dig. colla. vj. Bald. in. l. apud hr̄des. in. iij. co. C. de su. & leg. & Ang. de are. ī. §. filiussa. īsti. q. mo. ius pat. po. solu. & vide Ias. in. d. l. patre furioso. in pe. col. vbi ēt de monacho. & Barto. in aut. si qua mulier. & ibi apost. Alex. C. de sac. san. ec. & ibi alleg. Barto. in isto consi. Tho.

f ¶ Pleno iure. Vide Ia. ī. l. p̄re furioso. in vlti. colū. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. Tho.

g ¶ Sed ciuilis. Vide Bar. in. l. si mariтus. la. ij. §. j. in fi. ff. de adul. Tho.

subeat:sed iste est sic receptus:ergo & verè & pro
priè ciuis est.vt.ff.ad munici.l.j.ibi, & propriè q-
dã,&c.V ñ debet tractari vt ciuis illius ciuitatis, q̃
eum fecit ciuem. Ego Bar.ita consulo.

¶ Alienatio vel locatio facta à monacho rectore
parochialis ecclesiæ,posito per abbatem noĩe suo
non valet:& nõ obligat successorem:sed facta no
mine ecclesiæ,si eius pretiũ conuersum est in utili-
tatẽ ecclesiæ.& primo casu quando facta est noĩe
proprio,si interuenerit solennitas iuris debet pe-
ti restitutio in integrum:aliâs successor potest,sua
authoritate venire contra.

SVMMARIVM.

1 *Verba ad sui beneplacitum & uoluntatem,mortuo concedẽ-*
te,est extincta uoluntas.
2 *Alienatio bonorum ecclesiæ nõ conceditur,nisi in utilitatẽ &*
necessitatem ecclesiæ.
3 *Successor nõ tenetur stare locationi factæ per prædecessorẽ.*
4 *Successor põt cõtrauenire locationi, siue alienationi bonorũ*
ecclesiæ ꝑpetuæ,dicẽdo nullũ siue petẽdo restõnẽ ecclesiæ,

¶ CONSILIVM. LXIII.

a FActum sic proponit[a] Con
cessum fuit.D.A.monacho sancti Bñ-
dicti:per suum Abbatem in ãnale bñ-
ficium ad voluntatem ipsius Abbatis qui abbate
mortuo alienauit,vendidit,atq; locauit,vel ꝑmu-
tauit aliqua bona & redit⁹ ipsius beneficij ad cer-
tum tempus videlicet ad.ix.annos non expectata
noui Abbatis creatione,quẽ fortè timens sibi exo
sum,voluit præuenire ipsius euentum timens ne
sibi auferret̃ beneficium:& sic voluit se perpetua
re in beneficio q̃tũ in eo fuit,& in.d.alienatione
non imminebat necessitas,nec vtilitas euidẽs ipsi⁹
beneficij.Itẽ in dicto monasterio est quędã consti
tutio scripta,& publicata manu Thomeloñ.nota
rij,& ab oĩbus approbata dictans q̃ nullus subdi
tus prælati monasterij beneficiatus possit aliqua-
liter alienare,vel permutare siue locare aliqua bo
na sui beneficij,cui præest, nisi habita licentia sui
abbatis in qua licentia fieri debeat mentio totius
tenoris de verbo ad verbum ipsius constõnis, ꝑ-
ut in ipso instro publico cõtinet̃,deinde dict⁹ mo
nachus fuit reuocatus per suũ Abbatẽ,& benefi-
ciũ alteri cõcessum.¶ Mõ quæritur,cũ dictus mo
na.mortuo Abbate, nec, expectata licentia noui
Abb.alienauerit, licet se dicat alienasse forsan de
licẽtia capituli,vacãte monasterio non seruato te-
nore p̃dictæ cõstõnis:nunquid valuerit dicta alie-
1 natio,seu cõmutatio siue locatio? ¶ †Videt̃ q̃ nõ
multis iuribus.Primò cũ dicat̃ ĩ cõstõne q̃ Abbas
b ipsum instituit ad suum beneplacitũ[b] & volunta
tẽ ipso Abbate mortuo, est extincta oĩs sua volũ
tas,& bñficiũ dicat̃ vacare:& sic non valuit q̃ fe-
cit cũ nõ esset rector,vt patet de rescri.c. si gratio
2 sè.lib.vj.¶ †Itẽ ob.prędictę alienatiõi dicta cõstõ.
Item non fuit vtilitas, nec necessitas ipsius eccle-
siæ.facit ad hoc.c.monasterium.de reb.ec. nõ alie.
in cle.ibi no.facit extra de fideius.c.q̃ quibusdam
&.c.grauis.de dep.Et posito q̃ valuerit,& q̃ ipse
rector qui locauit teneat̃ stare dictæ locationi: an
successor eius teneatur stare; & an successori ipso
iure dicta locatio non obst. vel an sit necesse q̃ ĩ in
3 teg.restit.postuletur? ¶ † Super quo breuiter est
dicendum q̃ aut dicta locatio facta fuit noĩe pro-
prio ipsius locantis,aut noĩe ecclesiæ.si noĩe pro-
prio,non tenet̃ stare:quia vltra tempus vitę suę nõ
potuit locare,vt extra de preca.c.ij.& de re.eccl.
c non alie,c ad audien. Si autem nomine ecclesiæ,[c]
& pro vtilitate ecclesiæ & pecunia sit conuersa in
vtilitatem ecclesiæ,& tunc successor tenetur stare
vt extra de so.c.ij.x.q.ij.c.hoc ius porrectũ. &.c.
prece,vbi de hoc.& extra de depo.c. j. cum si.
4 ¶ †Sinautem ipse successor possit venire contra,
dicendum est quòd aut locando in nomine eccle-
siæ,licet inutiliter interuenit solennitas,quæ inter
uenire debet in alienatione perpetua.aut nõ inter
uenit.si interuenit:tũc habet necesse petere restõ-
nẽ in integrũ.de reb.ec.non alie.c.pe.aliâs nõ.Sed
ipse idem potest venire,contra,extra, de his quæ
fiunt à pręla.c.cum nos.&.d.c.ij.de preca.& de p̃-
dictis per Bar.& plenè per Inno.& Ioã.and.post
eos extra ne pręla.vi.su.c.si. Barto.

¶ Si statutũ ciuitatis permittit ciui extrahere siue
facere balcõnẽ,vel porticum pro suo velle,tunc si
ædificet etiam spreta denunciatione noui operis,
non debet demoliri,quia nunciatio non nocet ędi
ficanti iure permittente.

SVMMARIVM.

1 *Nunciatio potest sperni,quando est euidens nunciantem calũ-*
niose nunciasse.
2 *Quando nunciatio fit ædificanti in publico,debet in nuncia-*
tione inseri causa.
3 *Nunciatio potest licitè sperni,quando est facta ab eo qui ꝓ-*
hibetur nunciare,

¶ CONSILIVM. LXIIII.

d SVper puncto[d] quæ-
stionis vertentis inter dominum Ray-
naldum & Leonem,& Falconem,factũ
sic se habet. Leo & falco habentes domos ex vtra-
que parte vię incœperunt facere nouum opus.Vi
delicet Balconẽ super viam capiendo totam viã
in altum,à terra par vnam partium secũdũ formã
statutorũ.Raynaldus masioli nunciauit dicto Leo
ni & falconi per iactum lapillorũ nouum opus,tã
ex forma statuti,q̃ etiam ex antiqua consuetudi
ne.Quæritur mõ an spreta dicta nunciatione, &c.
Viso statuto loquẽte de balconib⁹,& dicta nũcia-
tiõe nõ obstãte dicta antiqua cõsuetudine ex qua
hmõi narratiões solitę sunt fieri debeat dictũ op⁹
demoliri necne.Quæritur nuuquid nunciatio fue
rit ritè facta. dicit̃ ꝓ parte nunciationis q̃ debeat
demoliri,& alleg.l.j.de ope.no.nũ.Ibi dũ dicit,si
ue iure,siue iniuria facta sit nũciatio nõ debet sper
ni.& alleg.l.de pupillo.§.meminisse.eo.ti.per alte
rã partẽ alle.statutum & consuetudo.¶ Itẽ quæri
tur q̃ snĩa sit ferenda per iudicem in cã appellatio
nis vertẽte inter Leonẽ & Falconẽ, appellãtes ex
vna parte,& Franciscum appellatũ ex parte alte-
ra.Visis appellationibus & præcepto sine scriptu
ra à qua fuit appellatum:& dicitur pro parte ap-
pellantiũ debere pronunciari superuacuò appella
tum, ex eo q̃ dicta scriptura mãdati est nulla:cum
nec per nuncium , nec per preconẽ fuerit factum
mandatum,& sic appellatio est iniusta pro parte
appellati dicitur debere pronũciari malè esse ap-
pellatũ,& appellationẽ esse iniustã, & mãdatũ eẽ
iustificatũ:ex eo q̃ dicti appellãtes inseruerũt in
appellatione mandatũ à quo est appellatũ,Reperi
tur etiam esse in actis curię cõis Tuderti,& sic con
fessi sunt mandatũ præcessisse, & intercessisse ea
forma in qua in appellatione continetur, & ꝓcess
isse secundum formam debitam iuris:q̃uis non cõ
tineat̃ nunciationem;& sic est iustificatum manda
tum de iure communi pro parte ad cuius petitio-
nẽ factum fuit: In nomine domini ámen. In quæ-
stione prædicta videtur mihi fore dicendum q̃ di
cta nunciatio potuit iuridicè sperni,nec debeat fie
ri demolitio operis q̃ factũ apparet spreta nuncia
tione prædicta,hoc autem esse verũ apparet rõne
rei super qua est facta nunciatio & rõne formę nũ
ciationis : & rõne personæ nunciantis: & rõne rei
super qua facta est nunciatio, sic ostẽditur.Per sta
tutum permittitur cuilibet ciui Balconẽ,seu por-
ticum facere pro suo velle.sed qñ qs ædificat iure
ꝑmittente manifestè,& expressè in tali re,seu ope
re:nõ oportet nũciare,vt.ff.de no.op.nũ. l.j. §. q̃
si mora.nisi exprimeret̃ q̃ fieret cã dãni infect, vt
ibidẽ dicit̃.¶ Sed hic nunciatio fuit facta ꝓ priua
to interesse.& cã publici iuris cõseruãdi,qa nũcia-
uit , vt cuilibet de populo fuit nec exp̃ssum q̃ cã
damni infe.ergo apparet q̃ nũciatio non tenuit:&
sic nostræ.q.casus est in.d.§. q̃ si in mora. & facit
eo.ti.l.de pupillo.§.si quis riuos.&.l.qui viam.eo.
1 tit. ¶ †Præterea etiam si res[e] esset in qua fieri pos
e set nunciatio : si tamen euidens est nunciantem ca

a ¶ Factũ sic ꝓpo
nit̃ Cõcessum fuit
aliâs incipit,factũ
tale est, datũ & cõ
cessum. & ita alle.
Alex.ĩ.l.si filiofa.
§.fi.in pe.co.ff.so.
matri.'Thom.

b ¶ Bñplacitũ.Vi-
de Bar.ĩ.l.centesi-
mis.§.fi.ff. de ver.
ob.& Bal.ĩ ꝓe.ffo
rũ.ĩ fi.& Phil.De-
ci.in cõs.cviij.inci,
ista Tho.

c ¶ Noĩe eccl'ię.Vi
de dños de Rota ĩ
deci.ccxxxij.ĩ no
uis,ĩc.si p̃lat⁹ loca.
Alexã.plenè ĩ.l.si
filiofa.§.fi.ĩ pe.co.
in ver.& p̃dicta in
dicant̃.ff.sol.matr.
vbi alle.ẽt Bart.in
isto cõsil. & vide
Bal.ĩ cõsi.ccxxv.ĩ
iij.vo.inci a₽s feci,
vide Bart.in cõsil.
cxxxj.in.j.vol.in-
cip.dñs Ioã,& ibi
scripsi.Thomas.

d ¶ Super puncto.
a₽s incipiẽ.Leo.&
Falco . hñtes, &c.
secundũ ordinem.
Perusinũ est ĩ pri-
ma parte iudicio-
rũ, in cõsi.xl.& ad
uertẽdũ puto, q̃ ĩ
consilijs impressis
Bart. nõ est posita
narratio facti, ꝑut
est ĩ ordine cõsilio
rũ Bar. Perusino-
rũ in quo post cõ-
siliũ p̃sens, est ĩser
tũ cõsiliũ q̃ ĩcipit
sup secũdo quo q̃-
rit̃.q̃ est insertũ.j.
in cõsilijs impres-
sis,in cõsi.lxxx.&
iõ hic inserere vo-
lui facti narratio-
nẽ, q̃ seruit huic
cõsi.& cõsi. lxxx.
& ibi vide apostil.
meã & de isto cõs.
Bar.facit mẽtionẽ
Bar.in.l.j. in prin.
in.iij. colũ.in ver.
oppono.s̃.ne quis
ff.de ope.noui. nũ
cia.Tho.

e ¶ Præterea etiã si
res. Adde Bart.in
l.j.in prin.in.ij. co
lũ.in ver.venio ad
quæstionẽ.& ĩ.iij.
co.in ver.oppono
s̃.ne quis,&.§.nũc
videndũ.ff.de no.
oper.nun.vbi etiã
dicit se cõsuluisse,
cum concor.de q-
bus per Ias.in.d.l.
j.in.j.col.& sequẽ.
cui adde Bar.ĩ isto
cõsi. & Abb.in.c.
j.in vlt.col.de op.
no.nunc.Tho.

lúniose nunciasse: pôt, sperni nũtiatio. ar. ff. ne quis eũ qui in ius voc. l. j. & se. ꝙ tenuit expresse. Rofr. in libellis de ope. no. nun. vbi idẽ quasi. & Spe. eo. ti. §. j. ver. sed nunquid verũ est. sed iste nũciās erat in euidenti calumnia, vt docet euidẽtia facti q̃a cõtra formã statuti & cõtra ei⁹ ꝓmissionẽ fiebat nunciatio ergo, &c. † Secũdò, rõne formæ dictæ nũcia-
2 tiõis, q̃n nũciatio fit ędificatiõi publico, debet ĩ nũciatione cã inseri: q̃a in hoc facit cõtra legem sibi
a declarãdo, [a] vt in. l. j. §. nunciatio. de noui ope. nũ. & l. non solũ. §. ergo si cum te. eod. titul. sed in hac nũciatiõe nulla causa fuit expressa, ergo, &c. ¶ Illud enim ꝙ dicit in. l. j. in prin. eo. ti. ꝙ causa nõ debet inseri nisi petat: est verũ q̃n ædificat ĩ loco vbi nõ assistit ius neq; resistit ædificanti: sed q̃n ius cõe facit ꝓ ipso ædificãte: tunc in nũciatione debet inseri causa ꝑ dicta iura, rõ huiusmodi satis nota est. ¶ Tertiò ratione personæ nunciantis: q̃a persona
3 nuncians est ꝓhibita nũciare. † & nũciatio ab eo facta, potest licitè sperni. l. de pupillo. in prin. §. j. e. ti. ¶ Sed hoc statutũ prohibet omnem personam nunciare, seu contradicere, dum dicit sine contradictiõe alicui⁹ vel aliquorũ, &c. Ecce ergo ꝓhibet omnem personã contradicere. idem enim est contradicere, & nunciare, vt no. si bene aduertat in. l. de pupillo. §. nouissimè. eo. ti. in gl. super verbo virum. ¶ Si ergo prohibet cõtradictionẽ: prohibet nunciationem. Itẽ: q̃a hæc verba, sine cõtradictio-
b ne, important [b] ꝙ etiam de facto contradictio nõ fiat, vt. l. lucius. §. tres hæredes. & ibi no. ad trebe. Prętereà, illa verba statuti pro suo velle dant ędificanti liberam potestatem nulli contradictioni sub
c nixam, vt. l. cum quidam [c] ita. de lega. ij. & l. fideicommissaria. §. q̃ꝗ. de leg. iij. cum si. ex quibus cõcluditur, dictam nunciatiõem potuisse licitè sperni. Ego Barto.

¶ Si quis donet certas possessiones nepoti suo, & remansit ĩ earum possessione vsq; ad mortem: nõ potest præterea alius hæres suus non necessarius allegare donationem fuisse fictitiam. Item dicitur quomodo probetur contractus fictus, vel simulatus. Item an ista fictio, tollatur quando donator se constituit nomine donatarij possidere. Item quid operentur verba apposita in institutione, ꝙ donator renunciat exceptioni simulationis & non vult vti posse ope fictionis.

SVMMARIVM.

1 *Contractus fictus & apparẽter factus, quomodo fit? & quis dicatur?*
2 *Contractus fictitius, simulatus, & imaginarius quis est?*
3 *Fictiones & simulationes, non præsumuntur nisi appareat causa propter quam factæ sint.*
4 *Simulatus cõtractus non præsumitur, ex hoc ꝙ donator post donationem remansit in possessione.*
5 *Verba in instrumento posita: renunciauit exceptioni simulationis, & c. quid releuent?*

¶ CONSILIVM. LXV.

d Factum tale [d] Proponitur. Petrus Nicole donauit Nicolæ Cechi eius nepoti carnali possessiones & terras contentas in instrumẽto donationis vobis transmisso scripto manu Mathei belli. post donationem verò ipse Petr⁹ ipsas terras possedit vsq; ad tempus mortis ipsi⁹ Petri: & tempore suæ mortis tenebat & possidebat tanquam qui tenet & possidet rem suam. & sic probatum est per testes. ¶ Post mortem verò dicti Petri dictus Cola apprehẽdit dictas res & possessiones: & nunc tenet & possidet. mõ venit Sanctes vici & nepos carnalis dicti Petri & dicit se hęredem dicti Petri ab intesta. & petiit medietatem dictarum possessionum contentarum in instrumẽto prędicto sibi dari & assignari à dicto Cola. Mõ quæritur nunquid dictum instrumentum valeat & teneat de iure: an verò præsumatur fictum & simulatum & apparenter factum. ¶ Viso instrumẽto dictæ donationis & iuribus vtriusq; partis. In nomine domini amen. Visa facti narratione & instrumento prędicto dubium facit in quæstione ꝓposita. l. sicut. §. superuacuum. ff. q̃ mo. pig. vel hy. sol. per quem tex. videt ꝙ postq; venditor vel donator remanent in possessione rei, quã alienãt, cõtractus præsumitur fictus vel in fraudem fact⁹ sed circa declarationẽ huius dubij sciendũ est ꝙ aliud est dicere cõtractũ esse factũ in fraudẽ: & aliud cõtractũ esse fictitiũ. ¶ De primo, q̃n quis vult dicere contractum factũ in fraudem, sed si quidẽ hoc vult dicere ipse donator vel alienator non debet audiri, vt. C. de reuo. do. l. cũ confitearis, vbi est casus & de seruo pig. da. l. si ex creditoribus. Si verò ex hoc vult dicere hęres ipsi⁹ dõatoris vel alienatoris, tunc si quidem est talis hæres cui testator ha-
e bebat necesse relinquere, vt libertus patrono. [e] tũc admittitur ad reuocandum factum in fraudem ꝓbando ea q̃ requirũtur. C. de his quæ in frau. pa. l. ij. & ibi not. in gl. in verbo reuocare. ¶ Si verò est talis hęs cui defunctus non habet necesse relinquere: tunc non potest venire contra: sicut nec ipse defunctus, vt dicitur in. d. l. ¶ Nunc in proposito dictus, nepos carnalis, ex parte dicti Petri donatoris non est talis hæres cui defunctus habebat necesse relinquere: quia extraneus & ideo non potest dicere dictam donationẽ in fraudem & hęc sunt clara. ¶ Si verò hoc vellet dicere extraneus, in cuius fraudem esset factum puto ꝙ creditor non audiret probãdo ea quæ requirunt in tit. ff. de his q̃ ĩ frau. credi. & ita loquitur in. l. sicut. §. superuacuum. ff. qui. mod. pig. vel hyp. sol. nam creditor ibi cõquerebatur, & ideo lex illa nihil facit ad propositum vbi hęres conqueritur. ¶ Circa secundum videndũ est nunquid possit dicere donationẽ fictã vel simulatam & apparenter factam. Secũdò si potest dici, qualiter debet dici & vtrum sufficiat hoc solũ
f ꝓbare, ꝙ donator post donationẽ possedit [f]. Tertio an quia donator cõstituit se donatarij nomine possidere, tollat dicta obiectio. Quartò, q̃d releuet dicta verba dicti instrumenti, in quibus renunciauit exceptioni simulationis, & apparenter factæ.
1 ¶ † Circa primũ non est dubiũ, ꝙ tã ipse q̃ꝫ hæres pôt dicere cõtractũ simulatũ, & apparenter factũ vt. C. plus valere ꝙ agit. ꝑ totũ. & de contrah. em. l. nuda. de reg. iu. l. si imaginaria. & . C. de distr. pig. l. ei q̃ sub imagine: de aqua plu. ar. l. emptor. C. si q̃s alte. vel sibi. l. q̃uis & l. cũ proponas. ¶ Circa secũdũ qualiter debeat dici. pro cuius dubij declaratione sciendũ est, ꝙ contractus fictitius, imaginarius, & simulatus dicitur tribus modis. Vno modo, cũ in veritate agitur ꝙ vnus contract⁹ celebret simulat⁹. vt. C. plus vale. ꝙ agi. ꝑ totũ titulũ. & C. de cõtra. emp. l. empti actio. & huius simulationis natura est, vt ex hac simulatione non impediatur acquisitio fienda ei cui acquirit, sed ex causa ex qua agebat poterat acquiri, vt. d. l. empti fides. & C. si cer. pe. l. si ex pretio. & no. in. d. l. nuda. de contrahen.
2 emp. & de reg. iur. l. imaginaria. † Secundo modo dicitur contractus simulatus fictitius, seu imagina-
g rius: quando contractus [g] fit in veritate: sed modico tempore habet durare: quia fortè habet reuendere citò, vt. l. iij. §. si ab ignoto. de mand. & istius simulationis natura est, & hoc debet expressè per pactum agi, vt. d. §. si ab ignoto. Tertio modo dicitur contractus simulatus seu imaginarius quando contractus apparent facti, & de mente non agitur inter partes: quia nihil fit, & de his loquitur dicta lege. nuda. & d. l. imaginaria. & ff. de ritu nup. l. simulate. & de aqua plu. arcẽ. l. ẽptor. & ita credo ꝙ appellent causata ad parum facta. i. ad parendum, seu ad reparandum, vt puta si aliquis timebat tyrannum, vel commune, vel propter effugenda onera, vel aliquid simile aliquis fecit alienationem bonorum suorum vel partis eorum in alium, cum in veritate inter eos agebatur quòd non esset alienatio sed ad reparandum prędictis. ¶ His pręmissis cum verba simulatoris possint multipliciter intelligi. quicunque dicit contractum simulatum,

siue agendo

a ¶ Declarãdo. Vide Barto. ĩ. d. l. j. in prin. ĩ. iij. co. ĩ ver. ij. quæro. de ope. no. nũ. And. sic. in cõ. xxxviij. ĩ. ij. volu. ĩ. iij. col. vt etiã mentionẽ facit de isto cõs. Bar. Tho.

b ¶ Cõtradictiõe ĩportãt. vide gl. no. in. c. ꝓ illorũ sup verbo cõtradictores. de ꝓben. & q̃d de molestia, an dicat de molestia facti, vel iuris? vide plenè ꝑ Fely. ĩ. c. cũ presentia. in. ij. co. de ꝓba. Tho.

c ¶ L. cũ quidã. Ita adde q̃ no. Bar. ibi & vide Alexã. ibi in adi. Tho.

d ¶ Factũ tale. a's ĩcip. ĩ Christi noĩe amẽ, factũ tale est, a's ĩci. Pe. nicolæ. & de isto cõs. vide do. de Ro. decis. cccclxxxiiij. ĩc. ꝙ ꝓpter hoc ꝙ donatari⁹ vbi ponit totũ cõ. Bar. hic & vide Bal. ĩ. l. fi. in fi. C. mã. & ĩ. c. j. si q̃s in fi. de feu. da. ĩ vicẽ le. ĩ vsu. feu. & ale. de imol. ĩ. l. iurisg. §. patronum. ff. de pa. & in cõsi. clj. in vj. vo. ĩcip. viso ac diligẽter. ĩ vl. co. & Paul. de ca. in cõs. cccxxxj. ĩci. ꝑsupposito. vbi faciũt mẽtionẽ de isto cõsi. Bar. & vide bar. ĩ. l. si ex ꝑtio. C. si cer. pe. & ibi apo. & in. l. j. C. pl⁹ valere ꝙ agit. & vide Bar. ĩ cõsi. lxviij. inci. ꝓponit. & Pe. cor ĩ cõsi. cciij. in. iij. volu. viso dicto puncto. Tho. diplo.

e ¶ Libert⁹ patrono. adde ꝙ patronus reuocat, etsi emptor nõ ꝑcipiat fraudẽ, l. j. §. si quis in fraudẽ. ff. q̃ in frau. credi. vide plenè ꝑ Angel. de are. in. §. itẽ si quis in frau. inst. de act. licet ĩ aliis casibus oportet q̃d ẽptor ꝑcipiat de fraude, secundũ gl. ibi. & vide de intellectu isti⁹ cõsi. Bar. dñm vita. neapol. ĩ suo tract. clausularum ĩ cl'a de simulatiõe Tho. diplo.

f ¶ Possedit. Adde nota. ꝑ Bartol. ĩ. l. post contractũ. in ij. præsump. ff. de do. & ibi Alex. in apostil. vbi ponit plures concor. cui adde bar. hic, et ĩ. l. sicut. §. supuacuũ. & ibi apostil. ff. q̃ mod. pig. vel hyp. so. & vide plenè ꝑ do. And. sicu. ĩ. c. illo vos. ĩ. iij. col. de pig. vbi alleg. bar. hic, & adde Paul. de ca. in cõs. cccxxx. in cã mota. & ĩ cõsi. cccxxxj. inci. præsuppositis his vbi tenet ꝓut bar. hic, & vide Barth. verò ĩ suo trac. de simu. contract⁹ in xxxix. col. ĩ. xxij. ij. ꝑsump. & Vita. neap. in dicto tra. clausularũ in clausula de simu. ĩ vlt. col. in fi. & ĩ ver. se q̃r videre. & Bald. in. l. quoties. §. sed cũ primũ. ff. de hę. insti. & Pe. cor. in cõsi. cciij. in. iij. vo. inci. viso dicto pũcto. & ang. de are. in. §. si q̃s ĩ fraud. insti. quib. ex cau. alie. nõ l3. & ĩ. §. ꝓpterea. in, vj. co. instit. de act. & vide nos. per Bar. ĩ cõsi. lxviij. inci. fer. Corneli⁹. & ĩ cõsi. xxj. in. ij. vol. inci. viso libello & in, l. luci⁹ titi⁹. & ibi apos. ff. depo. Tho.

g ¶ Q̃n cõtract⁹. no. ꝙ simulatio fit de vno contractu. ad aliud, vide plenè et ꝑ Bal. & Bar. ĩ. l, si sub specie. C. de postu. cũ concor. de quib⁹ p Ias. ĩ. l. cũ ea q̃. post prin. C. de trãsa. & vide Bar. soci. ĩ. ij. vo. in cõsi. cclxiij. incip. visis. circa fi. Tho.

fiue agẽdo, fiue excipiẽdo: debet dicere qua cauſa ſimulatiõis
a cõtractus ſit ſimulatꝰ:[a] alˢ intẽtio eſſet incerta, nec aduerſariꝰ
redditur certus, & nulla alia facta declaratione ille cõtra quẽ
dicitur ſimulatus, deberet obtinere, vt.l.j.in princi.ff. de edẽ.
l.pompo.ſcribit.in fi.de rei vendi. quę loquuntur in agente,
& idem in excipiente.ff.de nego.geſt.l.eum actum. & ibi no.
&.ff.de noui ope.nũcia.l.non ſolũ.§.ſed vt probari.& ibi no.
in gloſ.ſuper verbo probaretur, &.C.de peti.hęredi.l.ſi poſt
mortẽ.& ibi not.in gloſſ.ſuper verbo, ꝓbationes.& expreſ-
ſius extra de proba.c.in pſentia. Cum ergo hic dicatur cõtra-
ctum ſimulatum, nec exprimat qua ſpecie ſimulationis appa
ret, quòd dicentis intentio nulla eſt. ¶ Secundò videndũ eſt,
propter idem quod adijcitur, quod dictum inſtrumentũ eſt
apparenter factum, hoc eſt ad reparationem & defenſionem
alicuius facti. Ex hoc videtur intentio certa, quaſi dicat de
3 tertia ſpecie ſimulationis. ¶ † Sed ad hoc eſt dicẽdum, quòd
hæc ſimulatio eſt incerta, nam non ponitur ꝙ cauſa timoris,
vel ſuſpicionis ſupereſſet, vel quæ fuerit cauſa ad cuiꝰ repara
tionem.vel euitationem dictam donationem fecerit.& de iu-
re eſt quod dictæ fictiones & ſimula. non præſumuntur, niſi
appareat cauſa propter quam factæ ſunt, vt.ff.re.amo.l.ſi mu
lierem.in princip.ff.qui & à quibus.l.ſed ſi matri.§. fina. vbi
eſt expreſſum.expreſſius de renunc.c.fina.lib.vj. ſicut enim
non poteſt dici donatio facta metu mortis, niſi quando in-
ſtat aliquod periculum mortis, vt.ff.de do.l.j.cum.l.ſequenti:
ita non poteſt dici donatio facta ad reparationem alicuius ca
ſus: niſi caſus dicatur inſtare. Ex his cõcluditur, quòd qui di-
cit inſtrumentum fictitium, vel apparenter factum: debet di-
cere ſpeciem.& cauſam fictionis, & ad cuius caſum reparatio
4 ſit facta. ¶ † Itẽ apparet ex pdictis quod ex hoc ſolùm quod
donator in poſſeſsione remanſit poſt donationem: non facit
contractum ſimulatum, fictitium, & apparenter factum: quia
ex ſola poſſeſsione non apparet cauſa ſimulata, q̃ debet ante
ſtare, vt probant iura ſupra allega.& ſic.l.ſicut.§.ſuperuacuũ
ff.quib.mod.pig.vel hyp.ſol. ibi enim ſuberat cauſa quare
ad excludendum creditorem, eſſet ſimulata venditio.& hoc
allegat ipſe creditor & non venditor vel hrˢ eius, vt dictum
eſt.& ad pdicta faciunt ea quæ ſcripſi in.l. poſt contractũ. ff.
de dona.ſcilicet quod ſemper eſt neceſſe, quòd appareat cau
ſa propter quam ficta donatio præſumatur. ¶ Circa tertium
ſcilicet an ex eo quod conſtituit ſe precario nomine poſsi-
b dere, tollatur dicta obiectio[b] videtur quòd ſic.text.in.l.quiſ-
quis.C.de dona.facit.ff. de rei vendica.l. quædam mulier.ff.
de acquiren.poſſeſsio.l.quod meo.&.l.qui pignori.§.j.&. l.
ſequen.in quibus videtur expreſſum.quod puto verũ, quã-
do aliqua cauſa exprimendæ fictionis vel ſimulationis nihil
apparet.aliâs ſi appareret, præſumeretur fictus dictus actus
quo ſe conſtituit poſsidere, ſicut alius contractus. argumen.
C.de ſuffra.l.j.ibi, ſequeretur traditio corporalis ibi enim e-
rat timor fictionis, ne clientulus nimium, vel indebitum ad-
uocato promitteret: ideo realis & corporalis traditio requi-
5 ritur. ¶ † Super quartò: quid releuent dicta verba præfati in-
ſtrumenti, vbi renunciatur exceptioni ſimulationis: & appa-
c renter facti. Reſpond. hoc releuant[c] quod declarant intẽtio-
nem ſuam: quod non intendit hunc cõtractum dicere eſſe fi-
ctitium, vel apparenter factum. ſed ſi apparet legem proba-
tam eſſe, & indicia: tunc eadem ratione qua ſubſtantia cõtra-
ctus probaretur ſimulata, eadem ratione probaretur hæc re-
nũciatio, vt.ff.de noua.l.doli exceptio.verſi.diuerſum.& ꝓ-
pter eandem rationem, non poteſt dici in fraudem facta, nec
ficta: licet fuerit donatio omnium bonorum. & ſic non obſt.
ff.quæ in frau.cre.l.omnis.§.lucius. Barto.

¶ Quid ſit pax: & an ab vtraque parte debet fieri pactum
pacis, & quomodo committitur contra pacem. Item an capi-
tulum ꝙ ponitur in inſtrumento pacis ruptæ inclinatur ad
dantem auxilium, vel fauorem.

SVMMARIVM.

1 *Pax quid ſit, & quomodo diffinitur?*
2 *Pax & remiſsio, à quibus debet fieri.*
3 *Qualitas quæ eſt in maleficio & perſona committentis, aggrauat perſo-
nam auxiliantem maleficium.*

¶ CONSILIVM. LXVI.

AD declarationem[d] quæ-
ſtionis præfatæ inueſtigandũ eſt primo, quid
ſit pax. Ad quod reſpõdetur ꝙ pax p Goff. dif
finitur in ſumma de treu.& pac.ſic. ¶ † Pax eſt
diſcordiæ finis ſed quia finis diſcordię poſſet accidere multis
modis, vel decẽdẽtibus ambobꝰ his q habuerũt diſcordiã, vel
guerrã, vel altero ficto, ideo puto potius pacẽ ſic diffiniendã
eſſe. ¶ Pax eſt pactũ, quo fit finis diſcordiæ, ſeu guerræ intro
ductę p pactũ, vt.ff.de pact.l.j.de capti.l. in bello. in prin.C.
de cadu.tollẽd.l.j.& pub.leti.vel nun.l.j.q̃ eſt vltima rubr.C.
lib.xij.&.x.colla.de pace tenẽ.& de pace iuramẽ.firmã. Hoc
præmiſſo apparet ꝙ eorum diffinitio non eſt vera: & allegãt
ꝙ pactũ eſt remiſsio prioris offenſę, & allegãt.ff.ad mu.l. ꝙ ſi
interim &c.C.de cadu. tollend.l.j. non poteſt enim remiſsio
in iure fieri, ab vna parte abſente, vel non acceptante altera,
vt inſti.de iniu.§.fin.& ibi not.& tamen non eſſet pax: quia
2 non eſſet finis diſcordię. ¶ † Item ſciendum eſt ꝙ quãdoque
inter duos eſt guerra: quia vterq; fecit iniuriam alteri, vel ha-
bent animum faciendi: tunc pax eſt facienda ꝙ inuicem fiant
remiſsiones. ¶ Quandoque ex vna parte tantùm, eſt illata
iniuria: tunc videtur tenuiſſe Specul. ꝙ ſolum ab vna parte,
eſt remiſsio facienda, vt not.in Specul.de treu.& pac.§.j. ni-
hil tamen allegat. ¶ Sed poſito quod verum dicat in propo-
ſita quæſt. ſi dictum teſtis inſpiciatur, fecerunt pacem inuicẽ
vnus alteri: & alter alteri iniuriam remiſerunt & omnẽ offen-
ſam, & ſic ex verbis pacis, redditur proteſtatum, & præ-
ſupponitur vtrinque facta iniuria. quãdo remittitur ante, cui
ſtandum eſt inter ipſas partes, donec probetur contra, vt.l.
optimam.C.de contrahen, & commit.ſti. poſito ꝙ ex vna p-
te tantum fuiſſet facta offenſa, debet vtrique fieri pax. Nam
poſsibile eſt, ꝙ licet aliquis me offendat: adhuc habet animũ
me offendendi plus: & iſta eſt guerra inter nos inuicem: cui
guerræ non poteſt imponi finis: niſi per mutuam pacem in-
ter nos redditam. vel pone quòd imponatur guerra licitè, &
ſic ex eius parte non fit iniuria, cum iuris executio non ha-
bet iniuriam, vt.l.iniuriarum.§.j.ff.de iniurijs tantum fit pax
& remiſsio inuicem &. ita loquuntur conſtitutiones illæ de
pace tenen.& pa.iura.firman. Nam ibi inferabatur guerra p
principem ex parte cuius licitè inferabatur: & tamen fuit fa-
cta pax inuicem, & promiſsiones inuicem de non offenden-
do: vt declarat illa conſtitutio Federici.in extraua.de pace cõ
ſtan.ex quibus concluditur inuicem teneri, ad non rumpen-
dum pacem, & non offendendum. ¶ Ad ſecundum ꝙ dici-
tur, quod eſt condemnatus ex illo capite ſtatuti, quod dicit ſi
in inſtrumento pacis &c.reſpondetur ꝙ nihil eſt contra fa-
ctum: quia vt ex præcedentibus apparet, ſtatim habet locum
3 etiam nullo interueniente inſtrumento. ¶ † Ad tertium quod
e dicitur ꝙ qualitas illa de pace rupta,[e] non videtur relata ad
dantes auxilium & fauorem, reſpondetur ꝙ qualitas quæ eſt
in maleficio, & perſona committentis, aggrauat maleficium
in perſona auxiliantis, vt.l.vtrum.ff.ad.l.pompe.de pari.nec
ob.l.is qui opem.ff. de fur.quia ibi loquitur de qualitate quæ
obuenit ex maleficio ex poſtfacto, vt ſi capiatur. Bart.

¶ Si de quolibet contractu debet ſolui gabella ciuium, ſi in-
ſtrumentum contractus.i. rogitus notarij ſit combuſtum, &
partes ne pereat memoria, iterum faciunt eundem contractũ
& tamen ex iſtis non debet ſolui alia gabella.

SVMMARIVM.

1 *Si ex rogitu ſoluta eſt gabella, deinde comburitur, non debet iterum ſolui
alia gabella.*
2 *Rogiti uel inſtrumenti amiſsione probata, locus eſt refectioni ex ipſo ro-
gitu, uel de nouo fieri debet.*

¶ CONSILIVM. LXVII.

f SAtis dubie[f] quæritur ſi
primò factum fuit inſtrumentum. vnde ga-
bella ſolui debeat, & ſoluta fuit ſemel, &
ipſum inſtrumentum fuit combuſtum.ſ. ro-
gitus ex quo non erat extractum inſtrumẽ-
tum.& ob hoc ne res pereat, iterum inter eaſdem partes fuit
factum de eadem re inſtrumentum. & quæritur an gabella
1 ſolui debeat an non? † & videtur quòd non rationibus & iu-
ribus infraſcriptis. Primò: quia ſufficit ſemel. Secundò quia
bona fides non patitur, vt bis idem exigatur. Tertiò: quia
magis videtur quòd ſit quædam declaratoria. Quartò: quia
habet oculos retro. Quintò quia huiuſmodi refectio, vide-
2 tur repoſitio in priſtinum ſtatum. † Sextò: quia probata
amiſsione inſtrumenti, vel rogitus vel abbreuiaturæ, lo-
cus eſt refectioni ex ipſo rogitu, vel de nouo fieri ipſo rogitu
exemplari deperdito, vel combuſto ex quo nondum fuerat
ſcriptũ inſtrm. ¶ Primũ dictũ probatur, in.l.fideicõmiſſum,

a ¶ Simulatus. vide Bald.in.l.fi. in fin. & ibi Salyce. & Mod. Tho.

b ¶ Obiectio. Vide Bar.ĩ.l.poſt cõtractũ.ĩ.ij.co.ff.de dona.& in.l. ſicut §.ſupuacuũ.ĩ.fi.ff.q.mo.pig.vel hypo.ſol.& vide oĩno Bal.ĩ.l. illud. ĩ vij.q.in fi.C.de ſacroſanct. eccleſi. Tho.diplo.

c ¶ Releuant. Vide oĩno p Bar. veroneñ.in ſuo trac.de ſimulatiõe cõtractꝰ.ĩ.xxxij. col. in ver. ſed circa pdicta.& Ang.de are.ĩ.§. itẽ ſi qs ĩ frau. in.j.col.in fi. inſti. de acti. Tho.

d ¶ Ad declarationẽ. Iſtud cõſi. Bar. all.& ponit de verbo ad verbũ, dñs meꝰ ĩ iure cano.d. Ant. corſe. in ſuo tra. de pſtãtia Regũ ĩ.q.xlj. vbi ponit priuilegia pacis.ĩ.xxviij. priuilegio. Et ĩ quantũ Bar. põit diſtĩctionẽ pacis, vide Io. de ligna. ĩ ſuo tra. de pace.& Ale.ĩ.l.j.ff.de pac.& Bal.ĩ c.fi.poſt princ.de pace cõſtan.ĩ ver. ſeu. Tho.diplo.

e ¶ De pace rupta. No. ꝙ dicit Bart. hic ꝙ capitulũ ꝙ ponit in inſtrumẽto pacis ruptę, extẽditur cõtra pacem. vide. d. Ant. corſe.ĩ.d.tracta.in xxij.priuilegio in fi. Tho.dip.

f ¶ Satis dubiè. Iſtud cõſiliũ ſecũdũ ordinẽ Peruſinũ, eſt ĩ.xj.pte cõtractu.ĩ cõſ.xxiiij. Et vide Bar.ĩ.l. ne caſu.C. de diſcuſſoribꝰ li.x.& Ioã. Bertachi. ĩ ſuo repertorio ĩ verbo, abbreuiatũ vbi alle.Bar.ĩ iſto cõſ.& ponas hic q̃ no. ꝓ reuerẽdo dño Iulio michaelis, ĩ cãdemathamancho. Tho.dip.

§.si quis.ff.de leg.iij. Secundum in.l.bona fides. de regul.iur.
Tertium in.l.manumissiones de iusti.& iur, Quartum, vt di
citur in.l.aquilia, & probatur, C.de rerum permu.l.ex placi-
to. Quintum per.l.fi.C.de sen.pas. Sextum & vltimum ꝓba
tur.ff.de euic.l.an creditore & arg.ff.de so.l.qui res.§.aream.
&.ff.de admin.tut.l.chyrographis.in prin.item solutione ei⁹
ꝙ debetur, omnis tollitur obligatio, vt insti.quib.mo.tol.ob.
in princip.& p̄dicta probantur.ff.de eden.l.si quis ex argēta
rijs.§.fi.& in aut.vt fratrū fil.§.j.extra de testi.c.significauit.
& sufficit etiam per iuramentum contrahentium probari: &
sic seruat vsus.arg.de bo, aut.iudi.pos.l.cum plures.§.fi.& ꝓ
batur in Spec.de fide instru.§.postq̄.versicu.vbi autem.& in
pluribus ver. Ego Bar.ita consului.

¶ Ex quibus coniecturis præsumitur venditio fraudulenta, & præsumptio fraudulenta quæ ex coniecturis infertur, debet intelligi cum omnibus qualitatibus, sibi ex coniecturis inherentibus.

SVMMARIVM.

1 *Venditio ad hoc ut præsumatur fictitia, quæ requirantur?*
2 *Venditio tunc præsumitur fictitiè facta, quando emptor reliquit filio uēditoris,*
3 *Quando ex aliquo actu præsumitur, aliqua præsumptio, illa præsumitur cum omnibus modis illi actui coherentibus.*
4 *Venditio quando præsumitur facta in utilitatem tertij.*
5 *Quando est unum capitulum dispositionis, uel plura concessa, non potest acceptari pro parte.*

¶ CONSILIVM. LXVIII.

a ¶ Proponit. Istud cōsilium al's inci. ĩ noĩe dñi amē. ꝓponit. & ita est in ordine perusino ĩ ij. pte cōtractuū, ĩ consi.vj.& de isto cōs.videBar.ĩ cōs. xxj.ĩcipi. viso libello.ĩ.ij.vo.& in cōs.lxv.factū tale est. & ibi scripsi plenè ĩ apostil. de materia isti⁹ cōs.& vide Ang.de are.ĩ §.ĩ fraudē, ĩsti. ex quib.ca.man. non licet.& Pe.cor. in cōsi.cciij.in.vo.iij. ĩci. viso dicto pūcto.Tho.dipl.

a PRoponitur [a] quod Ioan-
nellus fuscutij de pergula vendidit Berto Petri.
quasi omnia bona sua nominatim pro certa quāti-
tate pecuniæ quam fuit confessus habuisse: & decessit Ioan-
nellus relicto vno filio minore.xij.annis. q Bertus posteà in-
tra.vj.menses à die mortis dicti Ioānel.decessit, & posthumū
sibi nasciturum, & etiam quosdā alios instituit, & iure legati
Ioanni filio.d.Ioannelli omnia quæ emerat à dicto Ioannello
reliquit: & eidem Ioanni substituit ꝙ si decesserit sine filijs, di
cta bona deuenirent in certas personas, & loca. qui Ioannes
possedit dicta bona per administratores suos per.vj.ann. de-
mum decessit dictus pupillus. Quæritur an illi quibus dict⁹
Bertus reliquit post mortem dicti Ioannis debeant illa habe-
re: an verò illi qui succedunt abintestato dicto Ioanni pupil-
lo. proponitur etiam ꝙ dictus Bertus tempore dictæ emptio
nis secundum communem opi, non erat ita diues ꝙ dicta bo-
na emere potuisset. ¶ Proponitur etiam ꝙ publica fama est
in dicto castro Pergulę, ꝙ dicta venditio fuit fictitiè facta di-
cto Berto, vt dictum puerum defenderet. his omnibus præ-
1 dictis propositis quæritur quid iuris. ¶ † Ad quę dico quòd
hic multa concurrunt ꝙ hęc venditio præsumitur esse fictitia
& in fauorem filij facta. ¶ Primò quia omnia bona, vel maio-
rem partem vendidit. vt.l.omnes.§.lucius.ff.quæ in frau.cre-
dit. quæ præsumptio habet locum etiam si res nominauerit
2 specialiter: vt.l.nomen.§.j.de lega.iij.† Secundò quia ille em-
ptor reliquit illi filio. non enim est præsumendum si verè e-
misset ꝙ extraneo reliquisset, & non filijs quos ex se nasci spe
rabat, vt.C.de fideicommiss.l. cum acutissimi.&.ff.de condi-
tio.& demonstra.l.cum auus. Tertiò, ex eo ꝙ ille filius post-
eà reperitur possidere, p̄sumitur tamen ex primo titulo pos
sidere: vt est expressum.C.de nat.lib.l.iij.& facit.C.d.repud.
hære.l.j.&.ij.&.ff.de acquirēd.heredita.l.si is q bonis. Quar-
to facit fama & opi. præcedens quod non erat ita diues quòd
potuisset emere, & ꝙ vēditio fuit ficta, vt.ff.de testi.l.iij.§.eius
demq; principis. ¶ Aduertendum tamen est, quòd prædicta
omnia simul iuncta, faciunt præsumptionē: non quælibet de
per se. illud tamen potissimum ꝙ emptor reliquit omnes res
dictas filio venditoris, & sic ille possidet, vt.l.iij.§.fi.C.de na-
tu.lib. ¶ Ex hoc insurgit aliud, ꝙ dicta venditio non præsu-
mitur facta simpliciter, sed hoc modo, videlicet ꝙ debeat te-
nere dicta bona pro suo filio ad eius vtilitatē. sed si filius de-
cederet sine filijs: tunc dicta venditio intelligitur facta ꝓ eis,
quibus sunt relicta in illū casum: & ita est p̄sumendum fuisse
tātum cōtractum inter dictum emptorem, & vēditorem & ꝙ
3 hoc sit verum, probatur sic. † Quando ex aliquo actu præsu-
mitur aliqua p̄sumptio, illa assumitur cum omnibus modis,
illi actui coherentibus.ff.de iureiurand.l. si duo patroni. §. si
quis iurauerit. &. §. sequen. nam ex iuramento præsumitur
contractum intercessisse præsumuntur ergo omnia quæ in-
4 sunt illi contractui. ¶ † Ita in propositio in legato isto fa-
cto Ioanni: præsumitur uenditio facta pro ipso Ioanne: &
ad ipsius utilitatem: quod intelligendum est, cum modis &
conditionibus insertis legato: & quod in tantum fuerit fa-
cta ad vtilitatem Ioannis, quatenus uerba legati important
pro quo facit: quia non potest dictus Ioannes uel hæres eius
partem dictæ dispositionis acciperre pro se: & partē contra
se: cum sit vnum capitulū, uel plura simul connexa, vt.l.etiā.
§.ex causa.ff.de mino.& quòd connexa non possint separa-
5 ri à legato, probatur.ff.de lega.j.l.iiij.† Itē illud quod actum
præsumitur inter dictum uenditorem, & dictum emptorem
prodest illis quibus relictum est; quia si non fuisset relictum
per Bertum: si illa ueritas probaretur, teneretur actione man
dati, vt.ff.de hæredi. instituen.l. quidā cum filium. iste ergo
Ioannes uidetur habere dicta bona à patre suo: cū dictis one-
ribus: & legatis per mediam personam dicti Berti, vt dicta.l.
quidam cum filium. probatur.ff.de iure dot.l. profectitia.§.
si quis certam. ¶ Ex prædictis concludo, quòd ille filius non
potuit grauari in legitima.vt.l.quoniam in prioribus.C, de
inoffi.testamen.nec etiam in trebellianica, quæ uenit detra-
henda de relictis prædictis nō factis ad pias causas: quas duas
portiones debeant habere illi qui ab intesta. succedunt. ipsi
Ioanni: vt extra de testamen.ca.Raynutius. & capi. Raynal-
dus.& not.C.ad.l.falcid.l.si vt allegas.&.ff.de inofficio testa,
l.papi.§.sed nec impuberis,

¶ Quod statutum imponens pœnam alienanti in forensem vel nobilem nisi satisdet, euitari potest satisdando vsq; ad sententiam.

SVMMARIVM.

1 *Statutum disponens ꝙ aliquid non ualeat, nisi dentur fideiussores: intelligitur & sibi datur facultas, donec feratur sententia.*
2 *Fideiussor potest dari quandocunque, post impetratum rescriptum.*
3 *Moræ purgatio habet locum in delictis, quando per statutum uel legem conceditur.*

¶ CONSILIVM. LXIX.

b ¶ In nomine dñi al's ĩcipit, uiso statu.& ita inci. secūdū ordinē Perusinum in.ij.par. cōtractum in consil. xviij.& Bar.ĩ cōsi. lxxxix. in.ij. uol. inci. viso statu. & ibi uide apostil. meam &.j.in cōsi. cxiiij. & vide do. in.l. vniuer.C. de preci.impera. offe.Tho.

b IN nomine domi. [b] amen.
Viso statuto posito sub rubrica de pœna venden
tium alicui nobili, vel forensi, videt̃ indubitāter di
cendum: ꝙ dictus Oldus, post q̃ satisdationē prædictam pre-
stitit, licet post inquisitionem dictam & responsionem factā
ad eam, ueniat totaliter absoluendus. dicunt uerba statuti
sic. si uerò vendiderit alteri forensi nobili, nō supposito iuris
ditionis cōmunis Cicōi, soluat tam uenditor q̃ emptor centū
li. denariorū paruorū, & uenditio quæ fit sit nulla, saluo ꝙ si
emptor per publicum instrumētū se obligauerit, & idoneos
1 fideiussores Ciconēses dedit allibratos &c. † per quæ uerba
datur dicto forensi emptori facultas dandi fideiussores pre-
dictos, quousq; contra eum feratur sentētia. Casus est expres
sus de publica.l.j.in prin.coniūcta.l.hoc edicto.eo. ti.&.ff.ꝙ
met.causa.l.si cum exceptione.§.j.cōiuncto.§.satis clemēter
deueniet̃.& de dolo.l.arbitrio.§.j.q̃ leges hoc dicunt exp̄sse.
2 ¶ † Præterea, expressius dicit̃.C.de preci.impe.offe.l.uniuer
sa.vbi dicit̃ ꝙ rescripta non aliter ualeant, nisi fideiussio ido
nea præbeatur.q̃ uerba interpretant̃ quòd post impetratū,
rescriptū posset dari fideiussio, & illud ꝙ dicit̃ ꝙ nō ualeat.i.
interim non sortiatur effectum, ut ibi no.gl. ¶ Præterea, pro
3 hoc uidetur tex.in fine, C, de cri, stel, l.j. ¶ † Nec obst. si dicat̃
quòd in delictis non est locus purgationi moræ: quia uerum
est, nisi per legem concedatur. Hoc autem cōcedit lex muni-
cipalis quę dicit saluo & cætera quæ uerba sic debent inter-
pretari, prout supra dictum est. Barto.

¶ Quod minor non habens curatorem potest dare res mobiles, quæ non prohibentur alienari per.l.lex quę tutores.C. de admi.tuto.sed potest restitui. Item qui non potest alienare, nec poterit alienanti consentire: quando vnū est in solutione, & alterum in obligatione: quorum unum prohibetur de iure, alterum permittitur: spectatur euētus solutionis utrum valeat, uel non.

SVMMARIVM.

1 *Minor non habens curatorem potest dare res mobiles quæ continentur sub prohibitione legis.*
2 *Lex quæ tutores.C.de admit.tuto.loquitur in rem, & prohibet alienare mobilia, quæ seruando seruari possunt.*
3 *Actio competens minori, an sit alienabilis.*

4 *In obligationibus alternatiuis per minorem, q. ius debet seruari?*

¶ CONSILIVM. LXX.

a Reuerendissime domine[a] Viso puncto quæstionis & allegationib⁹ pro vtraq; parte subtiliter factis ad determinationem dictę quęstionis pręmitto q apud me, nullũ dubiũ est q minor. xxv. annis non

1 habẽs curatorẽ† possit donare res mobiles, quæ nõ cõtinẽtur sub prohibitiõe legis, lex quæ tutores. C. de admi: tuto. & intelligo de donatione simplici, & sine decreto, licet possit restitui: quia casus est cum gl. l. ij. C. si aduer. do. per vos allegata. nec potest dici aliud est donare, aliud donanti cõsentire. nam quãdo quis habet plenũ ius, vt quia dñs: regula est infallibilis q si ipse non põt circa illã rem cõtrahere, nec contrahenti consentire. casus est. l. si fundus. §. j. in fi. ff. de pigno. Sed quãdo aliquis nõ habet plenũ ius in re, ꝓpter defectũ iuris, ipse prohibetur. vnde poterit alteri alienãti alias cedẽti ius cõsentire. exemplum in minore qui habet seruum pignori ipse nõ potest manumittere, sed domino manumittendi poterit con sentire, vt. l. si pater. in fi. de manu. vin. Itẽ potest poni exemplum in vsufructuario. & ꝓpter hoc tex. in. d. §. j. dicit ferè, vt ibi no. in glo. cum ergo in casu dictę. l. ij. in fi. ille minor haberet plenum ius si ipse non posset donare, nec donãti consentire. remanet ergo q ipse põt donare. pro hoc est tex. ille vulgaris. l. si curatorem habens. C. de in integ. resti. pro hoc allegatur. l. j. §. si minor. ¶ Ad omnia cõtraria respondetur vno verbo, q loquuntur in tutore & curatore qui nõ possunt donare, nisi in illis casibus vt plenè tactum est in allegationibus:

2 ideo hic non insisto. ¶ †Secũdò pręmitto q. l. quæ tutores. loquitur in rẽ. Nã dicit, ante omnia &c. in domo retineatur &c. & ibi, nec non vẽdere domũ, licet in patrimonio minorũ permaneat &c. & sic ipse minor non poterit alienare tales res sine decreto. ita intelligit gl. in. d. l. ij. in fi. C. si aduer. don. quę loquitur in personam prohibendo expresse tutores. ¶ Itẽ præmitto q licet. l. quæ tutores. prohibeat alienare sine decreto mobilia quæ seruando seruari possunt: tamen hac prohibitione non continetur pecunia numerata. casus est in auẽ. vt hi qui ob. §. qm̃ autẽ. ibi tutori permittitur pecuniã pupillarem credere, licet eis necessitas non imponatur. ¶ Tertiò pmitto q dicti arbitri videtur illi domino permisisse solũ alienationem in vltima voluntate prout de iure ei cõpetebat: si verba laudi inspiciãtur. & sic de permissione arbitrorũ nõ est curã-

3 dum. ¶ †Quartò pręmitto q secũdum verã opi. actio compe tens minori quãtũ ad propositũ iudicatur alienabilis, vel nõ, secundũ id q in actione deuenit, vt no. in auẽ. de non alie. §. vult enim. & not. per Dy. de autho. tut. l. põt. & Cy. C. de sac. san. eccl. auẽ. hoc ius porrectũ. no. etiã per. gl. C. si aduer. trãs.

4 l. j. ¶ †Quintò præmitto q si verba dicti laudi inspiciãtur, so la q̃titas pecuniæ est in obligatione, seu cõdẽnatione. fundus autẽ seu possessiones sunt in solutione, vt dicim⁹ in. l. miles. §. decem. de re iudi. & hoc euidẽter appa ret ex verbis dicti laudi. obligatio enim est simplex & vna. s. ad ducẽtos florenos. effectus autẽ solutionis est alternatiuus: quia si possessiones soluantur non iure obligationis, sed magis iure cuiusdã facultatis: tamen quãtum ad actũ trãsferẽdi istã obligationẽ, sic qualificatam, etiã aliã per minorẽ: ideo credo q in obligatione alternatiua, vbi vtraq; esset in obligatione. Nã in perimẽdo ita iure solutiõis, quod potest fieri minori per modũ facultatis, idẽ ius seruatur, q in eo q solui debet iure obligatiõis. ¶ His ergo pmissis ad solutionẽ pſentis quæstionis, vtrũ dicta concessio tenuerit, videtur dubiũ q si inspicimus pecuniã tenet cessio, vt ex prædictis patet. si aũt inspicim⁹ possessiones, nõ tenet. dico ergo q donec durat debitori facultas soluendi q vult q hæredes dictę dñę Fran. possunt cogi vt agãt. & si debitor soluerit pecuniã apparebit cessionẽ valuisse. aut soluit fundũ, & apparebit cessionẽ non valuisse: & sic hoc nõ depẽdet ex facto debitoris. casus est. l. l. si sic. §. fi. de leg. j. & sic erit de casibus qbus ex his quæ eueniũt apparet quid retrò actũ sit. Ad q facit de reg. iur. l. quidã. de sol. l. q res. in fi. prin. cũ si. ibi notatis. si verò nõ est eius, sed debitoris electio: tunc valet cessio, vt ex prædictis patet. hoc modo credo q velit. al's debet intelligi. l. quod si fundus. de fun. dota. scilicet quando electio non est interius, sed non valet alienatio, scilicet mulieris eligentis fundum. al's secus. argumen. de vsucapi. l. cum vir. ¶ Ad vnum tamen aduerte, quòd debitor licet in obligatione alternatiua possit variare etiam post sententiam, vt l. eum qui certarum. §. j. de verbo. obligat. tamen in quæstione præsenti vbi vnum est in obligatione, aliud in solutione dictam facultatem solutionis perdit debitor, si patiatur cõ tra solitum testari, vt. ff. de sol. l. si quis stipulatus fuerit decẽ in mille. & de peti. hære. l. itẽ veniunt. §. j. patet certè q si esset in casu nostro, remaneret cessio valida. ¶ Ad vltimum quod quæritur vtrũ eo casu quo cessio valet, hæres possit petere in integrum restitutionem, dico q satis videtur clarum, quòd nõ per. l. fi. C. qui & aduer. quos. Barto.

¶ Quando verba obligationis cõferuntur in personam stipulantis, & verba solutionis in personam alterius: valet obligatio, vt si dico promittis mihi dare Titio. aliàs non. Item in iudicijs alteri per alterum, quæritur obligatio.

SVMMARIVM.

1 *Stipulari potest, alteri per alterum quando uerba solutionis & obligationis, conferuntur in personam alterius.*

2 *Stipulari potest, alteri per alterum quando stipulatio est iudiciaria, uel ex instrumento guarentigiato.*

¶ CONSILIVM. LXXI.

b Gellus[b] fuit confessus se habuisse à domina Massa. ccc. lib. ad vsufructuandũ in vita sua, pacto apposito q si cõtingeret ipsum Gellum mori, antequã moreret̃ domina Cella eius vxor, & filius ipsius dñę. ipse Gellus promisit & conuenit dictæ dominæ per pactũ solenni stipulatione vallatum, dictã quãtitatem reddere dictę dominę Cellę suę vxori. Quæritur an dicta stipulatio valeat: & videt̃ q non: quia dicta Massa videt̃ alteri stipulata q̃ sibi: ergo non valet, vt. l. stipulatio ista. §. alteri. de

1 verb. obli. †Sed illa lex loquit̃[c] quando verba obligationis &

c solutionis cõferuntur in personam alterius, vt promittis illi q dabis illi. sed hęc verba stipulationis fuerũt collata in psonam stipulãtis: & verbũ solutionis, in psonam alterius. s. filij super re & pecunia ipsius stipulantis: & sic valet, vt ipsi dñæ Cellæ queratur vtilis, vt. l. publia. in prin. ff. de po. l. quoties. de dona. q̃ sub mo. & l. pe. C. ad exhi. & ita tenet Gui. in. l. cer ti condictio. §. si nũmos. ff. si cer. pe. ¶ Pręterea dictũ instrumẽ

d tum cõtinet in fi. sui pceptum guarentigię.[d] & sic perinde est ac si iudex pcepisset dicto Gesso ad petitionẽ dictę dñę Massæ q in omnẽ casum dictã pecuniã daret dictæ Cellæ. sed in

2 iudicijs non est dubitandum† q alteri p alterum quæritur actio, vt. l. in causę. in fi. ff. de procu. ergo &c. Præterea constat in iudicijs q dicta conceptio. s. cõdemno te vni vt soluas alij, valet, q apparet in omni condẽnatione quæ ꝓfertur in psonam ꝓcur. nam qs condẽnatur ipsi procuratori, vt. l. j. C. de sen. & vt soluat domino, cum procuratori litis, non soluatur & l. hoc iure. ff. de solu. & l. si tantum. ff. de pact. sed cũ instrumentum in quo est pceptum guarentigiæ sit quoddam pceptum, siue sententia: ergo &c. Cõcluditur ergo dictam stipulationem valere: & dictum instrumentum executionẽ mereri.

¶ An valeat pactũ inter fratres diuidentes hæreditatẽ q stãtibus masculis descendentibus ex eis, non succedant fœminę. Item q in successione feudorum, non habent locum iura cõmunia ciuilia: & an & quomodo derogetur per secũdam cõuentionem factam inter fratres per aliam secundam.

SVMMARIVM.

1 *Pactum factum inter fratres, q. fœmina non succedat, etiam ex testamento, an ualeat?*

2 *Pactum q. certæ res non deueniant ad certum genus personarum, ualet.*

3 *Domini ciuitatum & locorum, habent iura regalia in castris & locis eorum.*

4 *Isti qui habent dignitates, & iurisdictionem in castris, de iure non habent successionem.*

5 *Pactum q. fœminæ non succedant est de iure naturali.*

6 *Diuisio facta inter fratres, an ualeat instrumentum celebratum inter ipsos. quod fœminæ non succedant.*

7 *Pactum factum cum uno hærede, non præiudicat aliis.*

¶ CONSILIVM. LXXII.

e Ex facto[e] proponitur quod nobiles viri dominus Neapolio & Ioan. a Frontibrantia fratres, & filij quondã magnifici viri Raynaldi, & Cechus quondam Leonis, nepos eorum ex fratre de romagna domini sunt multorum castrorum & villarum in

a ¶ Reuerẽdissime dñe. vide Phi. Deci. ĩ. l. si fili⁹. in. ij. co. ff. si cer. pet. vbi alle. Bar. ĩ isto cõs. q lex q tutores. q prohibet tutores, alienare res mobiles, q̃ seruãdo seruari pñt: q in tali ꝓhibitiõe, pecunia nũerata nõ cõtinet̃: q̃a illa p tutorẽ põt mutuari. & alle. Bart. hic. & an pecunia sit de reb⁹ q̃ seruari pñt, vide Deciũ ibi, & Feli. ĩ. c. vene. ĩ fi. de offi. deleg. & vltra ipsos lita vt p d. Lu. ro. ĩ cõs. clxxxviij. inci. in hac cã. ĩ vlti. col. ĩ fi. q addead Decium. in. d. l. fili⁹. Tho.

b ¶ Gell⁹. al's ĩci. d. Guil. & al's ĩci. gebelinin⁹. & ita ẽ in ordĩe Perusino in ij. pte cõtractuũ. ĩ cõsil. xxviij. & ita alẽ. Lu. ro. ĩ cõs. lxxvj. ĩci. viso qõnisthem. ĩ fi. Tho.

c ¶ Sed illa lex loq tur. Vide Bart. & doç. in. d. l. stipło ista. §. alteri. & ibi Ias. ĩ. j. co. ff. de verbo. ob. & ita sol. ĩ l. certi cõdictio. §. nũmos. ĩ. j. col. ff. si cer. pe. & de materia vide Feli. ĩ ꝓe. decre. in. vj. col. & Ias. ĩ. l. j. §. hui⁹ stu dij. ĩ. ij. co. ff. de iusti. & iu. & ibi an sacerdos possit alteri stipulari. & vide Andr. Barba. ĩ d. l. stipulatio ista §. alteri. & §. si stipuler. ĩ addi. Bar. ff. de ver. obli. vbi alleg. consil. Bart. hic. Tho.

d ¶ Guarẽtigię. adde Bar. ĩ. l. possessio. §. j. ff. de acqui. pos. & Bal. ĩ. l. non alr. ff. de ado. cum cõcor. de qb⁹ p Ale. ĩ. d. l. possessio. §. j. ĩ. ij. co. vbi alle. Bar. ĩ isto consi. & idẽ tenet Lu. ro. in cõs. lxxxvj. ĩci. vi so qõnis thenate. ĩ fi. vbi extẽdit idẽ esse ĩ laudo arbitri, vt ibi p ipm, & ibi ẽt alle. Bar. ĩ isto consi. Tho.

e ¶ Ex facto. De isto consil. Barto. vide do. Alex. in cõsi. lv. in. ij. volu.

ĩci.viſo ti.ĩ.iij.co.
&.d.Frã.de cur.ĩ
cõſ.lxviij.ĩ.j.&.ij.
col.inci. dñs Ioã.
& do.Phi.Deci.in
conſi.clxviij.reue
rende pater.in.j.
co.Tho.

a ¶ Non deueniant. No. ꝙ v3 cõuẽtio facta ĩter nobiles fratres & eorũ nepotes, ꝙ bona nõ deueniãt ad fœmi nas. Adde plenè p Iaſ.ĩ.l.ſtipulatio hoc mõ cõcepta.ĩ antepe.col.ff. de ver.obl. vbi examinat doctrinam Bart.hic. & vide Pau.de ca.ĩ.conſ. cxlvj.& Old, in cõſ.cxxxix.ꝙ ĩci, ad habẽdã ꝙ cõſ. refert& ſequit̃ Io. an.ĩ addi.Spe.ĩ ti. de ĩſtru.edi.§.porrò.ĩ vl.co.&ſequũtur Albe.de roſ.& Sal.in.l.fina.C.de pac.& Ange.in.l. hereditatum.ff.de bo.au.iu.poſ.& ĩ l.ſãci.C.de donat. Imo.& Ludo.ro. ĩ.l.aqli⁹ regul⁹.ff. de dona.Tho.

b ¶ Succedat, Vide Alex.ĩ cõſi.lv.ĩ.ij. vo.ĩci.viſo ti.ĩ.iij. co. ꝙ ſtatutũ põt minuere legitimã in q̃titate:ita põt minuere in tpe.& vide Iaſo.in.l.qm̃ in prioribus.ĩ.ij. col.C.de ĩ of.teſt. & Alex.de imol.ĩ l.ꝙ de bonis.§.fi. incip.q̃uis.ff.ad.l. falc.& in.l.titia cẽtũ.§.titio genero. in apoſtil.ff.ad.l. falc.Tho.

c ¶ Non ſuccedere[t] fili⁹.Vide.d.Frãc. cur.ĩ cõſ.lxvj.ĩci. ſapiẽter optim⁹.in xv.co.& Car.Alc. in.c.j.ĩ.j.col.ĩ fi. q̃ ſint regalia.in vſibus feud.& dixi ĩ trac.de priuilegijs & iuriſdi.Illuſtri. dñij Venetorũ in priuilegio .lviij. Thomas dipl.

d ¶ Ab eccleſia.uide in tractatu meo de pſtãtia doc.ĩ.j. lib.in.j.qõne.vj.q̃ ſtiõis principalis qui cito imprimetur.Tho.

dioce.Sabineſi in quibus caſtris & villis habẽt merum & mi
ſtum imperium,& gladij poteſtatem,& ius condẽdi ſtatuta,
ex antiqua cõſuetudine:à tempore cuius,non extat memoria
& ꝙ in parte dictorum caſtrorum & villarum in temporali-
bus non recognoſcũt dñm nec eccleſiã Romanã,nec Impera-
torem,nec Regẽ aliquẽ.ſ.in caſtro Belmontis in rocha ſimba-
li cũ ſuis villis,in villa plage,in caſtro ſtiplonę leueti,in caſtro
porti,in caſtro vallis freddę & ĩ villis ornã & ſanctæ felicis,in
qbuſdã verò alijs caſtris populus Romanus aliquid iuriſdi-
ctionis prætẽdit.ſ.quod in eis ponit certa datia:& nõ aliud.
¶ Proponitur etiam quod pdicti tres fratres & Cechus ne-
pos fecerunt inuicem quædã pacta, quæ voluerunt obtinere
vim legis inter ſe & ipſorum domos & curias.inter quę inter
cętera cõtinetur, Quod nulla mulier nata,vel naſcitura ex eo,
vel altero ipſorũ,poſsit vel debeat ſuccedere ab inteſ. vel ex
teſtamẽto cõdito,ſeu cõdẽdo.ſeu ex donatione aliqua facta,
vel facienda inter viuos,vel cauſa mor. vel quouis alio cõtra
ctu in bonis paternis,vel maternis eorũ,niſi tantum maſculi,
qui de legitimo matrimonio eorum, vel alicuius eorum ſint
nati,aut in poſterũ naſcituri:ſed mulieres dotẽtur ſecundũ cõ
ſuetudinem eorum domus, & plus de eorũ bonis petere non
poſsint.¶ Hoc etiam acto, ꝙ ſi per aliquem vel aliquos ipſo-
rum,vel per ſucceſſorem,vel ſucceſſores eorũ,ſeu alicui⁹ ip-
ſorũ factum fuiſſet,vel fieret cõtra vt prædicta omnia,& ſin-
gula obſeruẽtur,propter hoc liceat alij reuocare authoritate
propria &c.deinde deceſsit Io.pręfatus ſuperuiuẽtibus Nea
poli,Frontibranta fratribus & Cecho prędicto nepote,dein
de tam procur. Frontibrantę quàm Cechi qui olim vocabat̃
Fran.fecerunt diuiſionem ſuorum caſtrorum,& bonorum &
etiam villarum & iuriũ & quia dominus Neapo.erat clericus
paſſus eſt,vt dicti diuiderent bona ꝓpria ipſius Neap.& in
inſtrõ diuiſionis inter cætera continetur ꝙ vnus habeat par-
tem ſibi obuenientem ad tenendum & alienãdum:& ꝙ faciãt
finem de omni eo ꝙ alter alteri poſsit petere in dictis reb⁹:&
ꝙ alter alterum non moleſtabit &c, vt in inſtrumẽto inde cõ
fecto latius patet.¶ Deinde mortuus eſt dominus Neapolio
prædictus.deinde mortuus eſt Frontibranta ſuperuiuente
Bucio ſuo filio.deinde mortuus eſt Franciſcus Leonis ſuper-
uiuentibus quibuſdam filiabus maritatis,& dotatis,quas hę
redes inſtituit,& detinent dicta bona quæ fuerunt dicti Frã.
Nunc dictus Cola petijt dicta bona ex vigore dicti inſtrumẽ
ti,quo continetur ꝙ filia fœmina non ſuccedat,ſed ſit cõten-
ta dote ſibi data.¶ Ex aduerſò reſpõdetur dictum inſtrumẽ-
tum nullius eſſe momenti. ¶ Itẽ ſi valeret,eſt ſublatũ per in-
ſtrumentum diuiſionis,de quo.ſ.fecit mentionem. quæritur
1 quid iuris?¶ † Ad prędictã quęſtio.examinandã primò vidẽ-
dum eſt an inſtrumentum quo cauetur ꝙ filia fœmina nõ ſuc
cedat ex teſtamento valeat:nã ꝓ hoc videtur quis auferre ſi-
bi liberam teſtandi facultatem,ꝙ fieri nõ poteſt,vt.ff.de ver-
bo.oblig.l.ſtipulatio hoc modo.C.de tranſac.l.cum donatio
nis.¶ Præterea,in.d.l.ſtipulatio hoc modo.dicit̃ ꝙ talis con-
uẽtio eſt cõtra bonos mores:ergo nõ cõfirmatur iuramẽto:vt
c.nõ eſt obligatoriũ.de reg.iur.in.vj.& ꝓ hoc videt̃ gl.expreſ
ſe.C.de colla.l.precũ.& ꝙ tale pactũ nõ impediat filiã ſucce-
dere.¶ Præterea ꝙ filia ſuccedat, ꝓcedit ex iure ſanguinis:&
ſic pacto tolli nõ põt,vt.l.ius agnationis.& ibi not.gloſſ.ff.de
2 reg.iur.&.l.iura ſanguinis.¶ † In cõtrariũ videt̃ ꝙ tale inſtru
mentũ & cõtenta in eo,valẽt. nam licet pactũ p ꝙ impeditur
libertas teſtãdi nõ valet.ſ.ꝙ quis nõ habeat hæredẽ, quẽ vult
a vt dictũ eſt:tñ pactũ ꝙ certę res nõ deueniãt[a] ad certum gen⁹
perſonarũ eſt de iure validũ,vt.ff.de verb.obli.l.ſi ita quis.§.
ea lege.& de le.ij.l.codicillis.§.matre.¶ Sed in propoſito nõ
eſt prohibitum,ꝙ quis non habeat hæredẽ quem vult,immò
poteſt quemlibet ipſorum inſtituere hæredẽ quem vult, ſed
eſt prohibitum ꝙ bona paterna vel materna non tranſeant in
filias fœminas,ꝙ eſt pmiſſum. erunt ergo hęredes dictæ filiæ
in omnibus bonis aliundè quæſitis per dictũ teſtatorem,non
autem in illis,vt.d.§.ea lege.&.d.§.matre.ſicut ſi eſſet prohi-
bitum ne certa res domus,vel ne certum pręedium tranſiret in
filias.non enim prohibetur hæreditas, ſed certa pars patri-
monij.Et ſi dicatur ꝙ.§.ea lege.faciat in contrarium quia non
prohibetur tranſlatio dominij reſpondebitur,j.¶ Secundò
probatur ſic:certũ eſt quod per legem poteſt fieri,ꝙ filia fœ-
b mina non ſuccedat[b] in toto,ſed in certa parte prout determi-
nat Dy.in c.indultum.de reg.iur.lib vj,& hoc diſputando te
nuit Richar.malũ.& Cy.C. de nupt.l.ſancimus. ¶ Præterea
per ſtatutũ vel cõſuetudinem hoc poſſet fieri, in aliqua ſup.
vel loco.caſus eſt.x.coll.de fi.natu.de mat.ad morga.contra.
c.j.ſed conſtat ꝙ illa diſpoſitio,quæ continetur in illis pactis

contentis in illo inſtrumento.ſ.ꝙ fœminę nõ ſuccedãt in prę
dictis bonis ſunt lex,& facta fuerunt ab illis qui habebãt po
teſtatem faciendi legem & vim legis habere uoluerunt, vt in
3 ipſo inſtrumento cõtinetur:ergo patet ꝙ eſt ualidũ.¶ † Ter-
tiò probatur ſic:curia & territorium ꝙ habẽt prędicti domi
ni,ſunt ſicut Duces Marchiæ & ducatus uel comitatus;uel ꝙ
ſi apparet ꝙ dicti domini habent in dicto loco quaſi omnia
quę ſunt regalis dignitatis:qa ad eos ſpectãt pœnæ,& mulctę
& omnia regalia q̃ ponuntur.x.coll. q̃ ſunt regalia.c.j. ergo
eſt idem in dicto territorio ꝙ in Marchia,uel ducatu,uel co-
mitatu,vt.x,col,de feu.marchię ducatus.c.j.ibi, vel aliqua re
gali dignitate &c.Sed in talibus nõ habent locum iura ciui-
lia cõmunia quibus debent filij ęqualiter ſuccedere,uel debẽt
habere legitimã &c.ut.x.col.de prohi.feu.alie.c.imperialẽ.
§.pterea.& extra de uoto & uoti redẽp.c.licet.& ibi not,hoc
4 expreſsè per glo.¶ † Quartò probatur ex eodem dicto certũ
eſt ꝙ iſtę dignitates nõ habẽtur licitè niſi à principe.ut.ff.ad
leg.iul.de ãbi.l.j.§.j.& in aut.ut iudi.ſine quo ſuf.§.j.& iſti q
habuerunt à tempore quo non extat memoria, uidentur ha-
bere ex cõceſsione pricipis,ut.l.hoc iure.§.duct⁹ aquę.ff.de
aqua quo.& æſti.ideo de iure in his dignitatibus non eſt ſuc-
c ceſsio:& mortuo patre nõ ſuccederet fili⁹[c] ei,ſi de nouo ei nõ
concederetur,licet obſeruetur cõtrariũ de cõſuetudine,ut.x.
colla.de alie.feu.c.j.ĩ fi.& de feu.mar.& duc.capitulo primò
in prin.Ex hoc cõcludo ꝙ eſt rationabilis uſus ꝙ in dictis di
gnitatib⁹ nõ eſt ſucceſsio.licet ex vſurpatione fiat cõtrariũ,
vt dicunt dicta ca.ſi igitur per pactũ,uel legem fiat ꝙ non ſit
ſucceſsio indiſtinctè non poteſt dici fieri cõtra bonos mores,
uel contra rationabilem conſuetudinẽ,ut probant dicta capi
tu.maximè ſi filiæ fœminæ nõ ſuccedãt in talibus iuriſditio-
nibus,cum ipſe de iure non ſint capaces,ut.ff.de iudi.l.cũ prę
tor.de reg.iu.l.fœminæ.C.de arbi.l.fi.¶ Si uerò diceremus ut
præſupponitur ꝙ prædicti nõ habẽt prędicta caſtra ab eccle
d ſia,[d] uel ab impio,ſed habuerũt anteq̃ eẽt Romanũ imperiũ,
& ſic forte eſſet ſtãdũ iuri naturali,uel gẽtiũ:& tũc pdicta pa
cta eſſent ualida.ſic uidem⁹ etiã inſeri in ueteri teſtõ, ubi diſ-
poſitiones factę inter fratres de modo ſuccedẽdi erãt ualidę
& cõſeruandę,& patet in Eſau,qui uẽdidit Iacob ius primo
genituræ,ꝙ fuit de naturali iure ſeruatũ licet de iure ciuili nõ
ualeret:qa eſſet pactũ de futura ſucceſſiõe,ut legitur in Gene
ſi.xxv.c.in fin.&.xxiiij.q.ij.c.qñ.§,itẽ op.Et aduertendũ eſt
ꝙ ſicut iurauit Eſau,ita iurauerũt iſti fratres. ſiue ergo de iu-
re ciuili loquimur,ſiue de iure naturali:talis conuentio in his
5 caſibus licita eſt.¶ † Sed ad roborationem prædictorum eſt
reſpondẽdum ad unũ ꝙ poſſet obijci.ſ.ꝙ per tale pactũ non
impeditur tranſlatio in aliũ.l.ſi ita quis.§.ea lege.ff.de uerbo.
obli.C.de cõdi.ob cau.l.ea lege.ſed uidet̃ ꝙ hoc nõ ſolũ habet
vim pacti,ſed uim legis:& lex eſt facta ab his, q poteſtatem
habuerunt legis condẽdæ & uoluerũt vim legis obtinere: &
per legẽ põt demũ impediri tranſlatio dominij,vt.C.de reb.
alie.nõ alie.l.fi.& ꝙ ibi no.& ꝙ no.ĩ.d.l,ea lege.¶ Præterea,
ſi poneret̃ ꝙ uim ſimplicis pacti haberet: tamen contrahen-
tes vſi ſint cautela quę ponitur à doctorib⁹ uolẽtibus ꝙ non
impediatur dicta tranſlatio.ſ.ꝙ unus cõſtituit ſe precario no
mine alteri⁹ poſſidere &c.Et ſecũdũ modũ quẽ ponit Cy.in
l.fi.C.de reb.alie.non ali.¶ Præterea poſito ꝙ eſſet cõtract⁹
ſimplex & dominij tranſlatio impeditur:tñ hæredes tenent̃
ad intereſſe,vt.l,ea lege.uerum enim cũ prædicta habeãt vim
6 legis ad prędicta diſcutienda:fruſtra decurritur.¶ † Reſtat vt
videamus utrum inſtrumẽtum diuiſionis obſtet prædictis.&
videt̃ ꝙ ſic:qa in dicta diuiſione unus cõceſsit partẽ ſuã alteri
ad habendũ & tenẽdũ & uendendum & alienãdum.Sed quo
modo eſt ꝙ ille cui⁹ nõ intereſt dat legitimam & præiudicat
ſibi,vt.C.de fideiuſ.l.quoties.ff.de leg.j.l.ſi mihi.§.omnib⁹.
de leg.ij.l.cum pater.§.libertus.de aqua plu.arcen.l.in conce
dendo.&.l.ſe.Secũdò ex eo ꝙ in dicto inſtrumẽto diuiſionis
continet̃,de faciendo finẽ & quitationẽ de omni eo & toto ꝙ
alter ab altero petere poſſet,& ſic iſtud ius q̃ſitũ vigore præ
dictorũ pactorũ videtur remiſſum ꝙ poteſt fieri.C.de pact.
l.j.Tertiò ex eo ꝙ in dicto inſtrumento continetur ꝙ alius al
terum non moleſtabit propter ꝙ ius,futurum videtur remiſ
ſum ſecũdũ opi.no.ĩ.l.q̃ Romæ.§.duo fratres.ff.de uerb.ob.
¶ Quartò ex eo ꝙ prædicti diuidentes tenentur inuicem de
euic.tam de iure q̃ etiam de facto:quia in diuiſiõe eſt expreſ
ſum.Si ergo vendicant quem de euictione tenet actio, eundẽ
agentem repellit exceptio, ¶ In contrarium ꝙ dicta diuiſio
non noceat nec pacta in ea appoſita,probatur per plures ra-
tiones per quas apparebit reſponſum ad argumẽta. Primò,
quia prædictam diuiſionem nõ fecerũt prædicti principales,
ſed quidã

sed quidam asserentes se eorum procuratores de quorum mã dato non constat quod habuerunt speciale mandatũ ad prædicta: vnde non valet. Sed posito quòd habuerunt speciale mandatum vel ratihabitio sit secuta, probant sic, Prima conuentio ꝙ fœminæ non succedant, sed masculi fuit lex, sed legi prohibenti, non potest intelligi derogatũ per sequẽtẽ dispositionem, nisi quãtum in secũda cõtinetur expressum, vt. l. præcipimus, in fi. C. de ap. sed in secũda diuisione hoc expresse nõ dicit ꝙ à ꝑdictis recedatur. ergo &c. ¶ Prætereà pactis priuatorum non potest derogari legi, vt. l. ius publicum. ff. de pac. de leg. j. l. nemo potest. Sed diuisio illa fuit facta à ꝑdictis tanquam à priuatis, nec voluerũt vim legis obtinere: & si voluissent non potuissent, quoniã in illa diuisione non fuit dominus Neapolio, qui fuerat tertius inter eos, & sic illi duo nõ potuerũt aliquid facere vel statuere illo non reqsito, vt. ff. de arbi. l. sicuti. de re. iur. l. duo ex tribus. per illam ergo diuisionem non potest intelligi derogatum illi legi præcedenti, quæ dicit ꝙ fœminæ non succedãt, sed succedãt masculi, ex qbus apparet ꝙ dicta verba apposita in diuisione ad vendendum & alienãdum &c. debent intelligi legitimè secũdũ ꝙ iura eorum propria proponũt. Prætereà ex dicta lege primò facta. s. ꝙ musculi succedant quãdo quęritur masculis filijs qui nascerentur, posteà in dicta domo ius succedẽdi ex persona eorũ, nõ ex persona parẽtum, quod est in omnibus iuribus succedẽdi. qui tenerẽtur ex potestate legis. Nam patre excluso morte vel repudiatione, venit filius q est sequẽs in gradu, si ad eum defertur in versi. iure proximitatis ex futuro edicto, vt. ff. de successo. edic. per totum. & de suis & legi. l. j. §. sciendum. & insti. de succes. cogna. §. placebat. & vt dixi hoc cõpetit filijs ex persona sua, etiam si velint esse hæredes patris, vt. C. vnde lib. l. qui se patris. & de in of. testa. l. si quis filiũ. ¶ Hoc ꝑmisso quãdo Forchabrancha renunciat omni iuri quod habebat vel quod habere poterat in dictis bonis, non præiudicat huic Colę qui est de descendẽtibus eius: quoniã iste Cola venit ad ista bona ex persona sua, non ex persona aui vel patris, † & cùm
7 ista bona iste Cola habiturus sit à iure naturali vel lege, etiam si non sit hæres patris: renunciatio vel factum patris ad istud non porrigitur, vt. ff. de interdi. & releg. l. eum qui ciuitatẽ. ex hoc apparet quòd. §. duo fratres. l. qui Romæ. de verbo. obl. & ibi materia nostra nõ fecit ad propositũ: quia ibi loquitur de iure fideicommiss. quod debeat diuidi in quo sunt opinio. in iure verò succedendi ab intestato quod venit ex legis dispositione per illam diuisionem, & per aliquod pactum in ea appositum non videtur renũciatum, vt no. ff. de transa. l. qui cum tutoribus. in solutione illa dum dicit, ꝙ non per fideicõmissum fuit hæres, sed directò. ¶ Et ideo huic successioni quę venit ex dispositione legis, non videtur renunciatũ. ¶ Prætereà quãdocunque res emergit ab aliquo ex facto emergẽti post contractum, contrahens non tenetur, vt. ff. de euict. l. lucius. & dè pericu. & commo. rei vend. l. j. & hæc est vna regula. Item quandocunque res euincitur ex facto emptoris, actor eius non tenetur, vt. ff. de euic. l. fundum. de dot. præleg. l. licet placeat. ad legem falci. l. si auiæ. sed in proposito iste Cola euincit ex casu superuenienti: quia ille decessit sine filijs masculis. Itẽ ex facto prioris: quia ipsa mulier est, vnde ꝓpter qualitatem personæ suæ. Item ex facto dicti Francisci qui dictę mulieri reliquit cùm non deberet. simile nota. per Iacob. de are. in. d. §. duo fratres. & sic concluditur ꝙ dictus Cola, de euictione non tenetur, & dicta bona pòsset petere secundũ formam dicti primi instrumenti, non obstante instrumento diuisionis, & his quæ in eo continentur. Bar.

¶ An procurator cõstitutus in absentia, si tamẽ est certificat⁹ de mãdato, possit exercere officium, etiam si non habeat instrumẽtum mãdati. Item per quæ signa apparet de certificatione. Item an per acceptationem ꝑbendæ secundo vocantis ꝑiudicetur primæ acceptationi alterius ꝑbendæ si fiat cũ ꝓtestatione. Item an dñs potest probare tertiũ aliquem fuisse suum procuratorem ex confessione ipsius procuratoris.

SVMMARIVM.

1 *Procurator si non est certificatus per nuncium uel per literas se fuisse procuratorem, nihil agit in causa.*
2 *Si est certificatum procuratori, q eum uolebat quis facere procuratorem, an sufficiat?*
3 *Acceptando præbendam an per acceptationem alterius ex post facto cum protestatione si sibi uidetur, præiudicet quò ad primam.*
4 *An per confeßionem domini q aliquem constituit procuratorem, probat contra tertium.*

¶ CONSILIVM. LXXIII.

Quæritur vtrum procurator cõstitutus in absentia, & certificat⁹ de ꝓcuratione possit officium procuratoris exercere ante scripturæ seu instrumẽti procurationis susceptionem? ¶ Secũdò quæritur an acceptando aliquã prębendam per acceptationem alterius ex post facto in eadẽ ecclesia, cum protestatione si sibi debetur de iure facta & subsecuta collatione à possessionis apprehensione præiudicetur quo ad primam ꝑbendam acceptam in primo casu, quo secũda præbenda de iure sibi non debeatur. ¶ Tertiò quæritur an dominus possit probare cõtra tertium, quem fuisse suum a procuratorem, si aliter non constat nisi ex confessione eius quem dicit procuratorem fuisse per literam sibi missam, vt à procuratore. ¶ Et ad primum videtur ꝙ talis possit officiũ procuratoris exercere, per ea quæ not. Io. an. in. c. j. de procu. in cle. super ver. receptis. & eod. ti. c. non potest. & idem tenet Compo. in. c. j. de ele. in. vj. & Spe. in titu. de procu. quorum sñía esse videtur, ꝙ procurator cõstitutus in absentia nõ potest officium procurationis exercere, nisi procuratorium per
1 procuratorem sit receptum, & officiũ sit susceptum. † ¶ Super primo puncto & ad eius declarationem sciendum est, quod contractus mandati qui celebratur inter dominum & procuratorem, solo consensu contrahitur, vt. ff. eo. l. j. in prin.
2 & ideo potest contrahi inter absentes. † In hoc tamen aduertendum est, quod licet inter absentes dicatur contrahi, requi-
a ritur tamẽ procuratorẽ certificari[a] per nuncium, vel epistolã, nec sufficeret, si per quẽdam extraneum certificaretur, vt. ff. de act. & obl. l. cõsensu. & ibi no. per glos. Nũc ad propositũ, si procurator constitutus in absentia certificetur, non tamen per literas domini, vel per nuncium: licet consentiat, non est perfectum mandatum: & per consequens non habet officiũ procurationis nec exercitium. Item no. Compo. Spec. & Ioã. an. & Archi. in. s. alle. locis. sed si certificetur per dominũ ore videlicet vel literis, vel per nuncium: tunc esset mandatum ꝑfectum, & haberet exercitium procurationis si acceptaret. & hoc est quod dicunt doc. prædicti ꝙ requiritur ꝙ ꝑuenerit ad eum mandatum, hoc est aliquod organum medium, quo mediante dictus contractus mandati perficiatur. & hic est sanus & verus intellectus prædictorum. ¶ Sed in proposita quæst. dictus procurator, si bene aduertantur verba in thema te proposita, fuit in presentia constitutus. dixit enim domino ꝙ contemplatione sui vellet esse procurator. quæ verba sunt sufficientia ad inducendum mandatum, vt. ff. man. l. j. ibi, sine dolo &c. & ff. de legat. iij. l. pamphi. §. ꝓpositũ. & procurator constitutus dixit quòd volebat esse procurator suus, quod verbũ similiter est aptum ad susceptionẽ mãdati, vt. d. ll. vnde mandatũ fuit in ꝑñtia, si de hoc ꝙ proponitur cõstaret. & sic valent gesta per eum, tanquam per procuratorem. b ¶ Sed posito quod de prædictis non constaret vidẽdum est an constitutio procuratoris posteà facta per publicũ instrumentum, ita sufficiat ꝙ procurator possit administrare vigore notificationis sibi primò factæ per verba. s. ꝙ volebat eum facere procuratorem. Ad quod dicẽdum est quòd si quidẽ ei notificasset primò quod eum facturus erat procuratorẽ certo & limitato die, posteà eũ fecisset ꝙ sufficit. tex. est in. l. fi. §. si autẽ duos. de ver. ob. Sed cum in proposito ponatur indeterminatè dixerat ꝙ eum volebat facere procuratorẽ, posito ꝙ dicta verba intelligãtur de futura cõstitutione, dictus ꝓcurator nõ est certus de tẽpore, & ꝑ cõsequẽs potest dici dubi⁹ de mãdato, & ideo nõ potest administrare cũ sit dubius propter incertitudinẽ tẽporis. ꝓbatur. in. l. aut qui aliter. ff. quod vi aut clam. ꝙ incertitudo impediat administrationem, ꝓbat in. l. sed & si de sua. ff. de acq. her. & qa ignorãs & dubitãs æqparantur, vt. l. fi. ff. de cõd. in de. & l. fi. §. sin autem nesci⁹. C. de furt. Sed ignorãs mãdatum, licet gerat vt procurator nihil agitur licet in quibusdã consilijs reperiatur Dy. aliter tenuisse & sensisse. facit ad prædicta quod no. Inn. extra de offi. de le.
3 c. cum super. ¶ † Super secũdo[b] videretur dicẽdum, ꝙ cùm su-
b pradicta acceptatio ꝑbendę non debitè sit facta per ꝓcur. nisi ad hoc haberet spãle mãdatũ nõ videat cõstitutus ad ꝑbendam indebitè acceptãdã, vt dicũt iura vulgaria. Prætereà acceptauit sub cõditione. s. si sibi de iure debetur. quæ cõditio cùm deficiat de ꝑsenti acceptatio est nulla, vt. l. si cũ ad ꝑsens. ff. si cer. pe. & l. cum in secũdo. ff. de iniust. test. & l. certa. ff. de hæred. instituen. & sic perinde esset ac si non acceptasset.
4 ¶ † Super tertio videtur, ꝙ ea quæ proponuntur non inducãt sufficiẽtẽ ꝓbationẽ cõtra tertiũ, verũtñ si ille q dicit se ꝓ-

a ¶ Procuratorem certificari. Idẽ tedent do. de Ro. in deci. cxlv. ĩ nouis. ĩci. si ꝓcurator. & ibi vide. Adde q̃ all. Bar. ĩ isto cõsi. & ibi vide Pau. de ca. ĩ. l. q abñti. circa fi. ff. de do. vbi facit mentionẽ de isto consi. Bart. & examĩat dcm Bar. & cõcludit cũ Bar. & vide Alex. ĩ. l. q alienã. ĩ. fi. prĩ. ff. de acq. hr̃. & consil. cxlvj. in. v. vo. ĩ cã & lite vertẽte. ĩ vl. col. vbi allegãdo Bar. hoc cõclũdit ꝙ satis ẽ ꝙ ꝓcurator ꝑ lrãs vel nũciũ dñi, sit certioratus de mãdato, licet instrumẽtũ mãdanti, ad illũ nõ ꝑueniat. & ibi limitat dictum Bar. hoc ꝓcedere qñ ꝓcurator habet contradictorẽ q petit sibi doceri de mandato. all. Bal. ĩ l. j. circa prĩ. ff. de ꝓcura. Tho.

b ¶ Super secũdo. No. ꝙ dicit Bart. hic ꝙ acceptatio ꝓcuratoris q̃ nõ valet, non nocet dño. Adde domi. de sctõ Gem. in. c. eũ q. in fi. de ꝑbẽ. ĩ vj. & Lap. in alle. cxxvij. Anastasi⁹ ĩ. iij. col. & sĩr acceptatio bñficij q̃ nõ habuit effectũ, nõ præiudicat, vt no. Ange. ĩ. l. nihil §. si fili⁹. ff. de ĩof. tes. Ro. in consil. cccc xxix. pñs cõsultatio. cum cõcor. de qb⁹ ꝑ Phi. deci. in. c. in lrĩs. in pe. co. de offi. de leg. vbi etiam alleg. Bartol. in isto consil. Thom.

curatorem constitutum probaret tunc se habuisse notitiam
gratiæ factę sic: fortè ex hoc præsumeretur ꝓcurator. ꝑ no.
in. c. coram dilecto. extra de offi. deleg. Bar.

¶ Quod emptor cui primo possessio fuerit tradita ꝑfertur,
nec vr̃ tradita possessio qñ emptor habet eligere locũ incer-
tũ de certis. Idẽ si vendit ad mensurã suã, ante mensuram.

SVMMARIVM.

1 *Possessio licet fuerit tradita tamen si emptio est incerta non transfer-
tur dominium.*
2 *Si possessio est uendita ad mensurã ante mẽsurã: nõ est perfecta uẽditio.*

¶ CONSILIVM. LXXIIII.

IN nomine domi. amen.
Petr⁹ vẽdidit Bertæ suæ sorori & vxori Bartoli
tria staria cuiusdam clausurę, iuxta domũ dicti
Petri positã & c. à quocũq; latere voluerit certo
pretio ad habẽdum tenẽdũ & c. De quo pretio fecit finẽ, re-
futationẽ & c. Et cõstituit se dict⁹ vẽditor noĩe dicti ẽptoris,
possidere donec de ipsis possessionẽ acceperit corporalem,
quã accipiendi licẽtiã concessit & c. Post ꝑdicta dictus Bar.
maritus dictæ Bertæ tanq̃ maritus & coniuncta ꝑsona dictę
Bertæ vendidit dicto Petro fructum, & vsumfructum dicto
rũ triũ stariorũ terræ, à tpe celebrati cõtractus p. xxv. annos
ꝓ certo ꝑtio & dicto emptori fecit finẽ, & q̃etationẽ. ꝙ clau
suram & tria staria terræ, dictus Petrus habuit & possedit p
spatium. xxv. an. & plus pacificè, & quietè. Insuper dictus Pe
trus decessit remanente filio & hærede gentili, qui gentilis
vendidit dictam clausuram Poncio pro certo pretio, ꝓ quo
fecit quietationẽ & c. Et dictus Poncius habuit tenutam &
possessionem dictæ clausuræ pro tẽpore dictæ venditionis:
& tenuit pacificè & quietè nunc tenet & possidet. modo hæ
res dictæ Bertæ, & dicti Bartoli dicunt dictam clausurã præ
dictorum trium stariorum terræ ad se pertinere pleno iure.
Quæritur modo quis istorũ habet iura potiora in dictis tri-
bus starijs terræ: cum ex aduerso pro parte dicti Poncij nege
tur. & dicit ad se pertinere: & an ii dicti hæredes agant cõtra
Poncium rei vendica, ad dicta tria staria terre, de iure debeãt
1 obtinere? ¶ † Super hoc dicendũ videtur ꝙ vltimus priori
est potior: quia sicut de duobus emptoribus ille potior erit,
a cui primò possessio tradita[a] est, vt. C. de rei vendica. l. quo-
ties. & l. siue autem. § si duobus. ff. de publi. sed vltimus qui
emit ab hęrede primi vẽditoris, est ille cui primò possessio tra
dita est: ergo & c. nec põt dici ꝙ dictæ Bertæ fuerit possessio
tradita verè vel fictè. nam dicta tria staria dictæ Bertæ ven-
dita non fuerunt certa: sed posita fuèrunt in electione ipsius
b Bertæ: nec electio facta apparet: & locus incertus[b] nõ põt pos
sideri. vt. l. iij. §. sed incertã & l. loc⁹. ff. de acquirẽ. possessio. er
go ex quo constituit se ipsius noĩe possidere vel ex eo quod
emit dictus vẽditor fructus: non potest dici quod ei sit quæ-
2 sita possessio rei quæ possideri non potest. ¶ † Præterea di-
cta vẽditio primo fuit facta ad mensurã, & sic antequã mẽsu-
retur non est perfecta venditio, vt. l. quod sæpè. §. in his. de
contrahen. emp. & licet ibi loquatur in rebus mobilibus: ta-
men idem est in fundo vendito ad mensuram, vt. l. si in vendi-
tione. §. vbi verò. de pericu. & commo. rei vendi. & de actio.
empt. l. Iulia. §. titius. ¶ Cum ergo non fuerit perfecta vendi-
tio: cum non fuerit mensurata, & sic non extiterit conditio
apposita, apparet quòd non fuerit translatum dominium in
primum emptorem: sed in secundum emptorem sic: vnde se-
cundus emptor erit potior. Bartolus.

a ¶ Possessio tradita. No. duas limitationes ad rłam l. q̃ties. C. de rei vẽ. prima, qñ vẽditio ẽ fcã ad electionẽ, & añ electionẽ ĩcerta vẽditio. serua, qñ vẽditio ẽ ad mẽsurã, & añ mẽsurã ẽ ĩcerta. alˢ litationes ad illã legẽ, vide p Ias. ibi, cui adde Barto. in isto consil. Tho.

b ¶ Locus incertus. Adde Bar. ĩ. l. ij. §. incertã. ff. de acq. pos. vbi facit mentionẽ de isto cõsi. & ibi. d. Alexã. de imo. in. penu. col. Thom. diplo.

c Viso ĩstrõ lcĩatio-nis. Ita all. Ale. de imo. Bar. ĩ hoc cõsi. ĩ cõsil. xj. in. vij. vo. ĩci. alˢ cõsului. Alˢ ĩci. viso ĩstrõ locatiõis. & ita all. idẽ Alexã. ĩ cõs. cl xxij. ĩ eo. vol. visis duob⁹ testĩs. ĩ vlt. col. & ĩ dispu. sua q̃ ĩc. sigismũd⁹. in xxxv. co. posita ĩ l. ĩperiũ. ff. de iu. om. iu. & Ias. ĩ. l. j. ĩ col. ciij. C. de iu. emphy. vbi nõ affirmat, ꝙ sit cõsilium Bart. Tho.

d ¶ Ex lĩmo matrimoĩo. no. decisionẽ Bar. hic, ꝙ ĩstitut⁹ cũ filio lĩmato, non excludit substitutũ qñ dicit ex lĩmo mr̃imonio. vide p Io. an. ĩ addi. Spe. ĩ ti. de suc. ab inte. §. fi. cũ cõcor. de qb⁹ ꝑ Ias. ĩ. l. ij. ĩ. ciij. col. C. de iu. ẽphy. & ĩ l. gñalr. §. cũ aũt. C. de ĩsti. & substi. in. viij. col. & Bar. soci. ĩ. l. cũ auus. in xxviij. co. ff. de cõdi. & de. & Pe. cor. ĩ cõsi. cxcvij. ĩ. iij. vol. & Ale. ĩ. d. §. cũ ãt. & ibi apostillã & ĩ. l. ĩ ꝓuĩcia. §. diu⁹. ff. de ri. nu. & ĩ cõ. xxxviij. ĩ. j. vol. & ĩ cõs. clxxij. ĩ. vij. vo. ĩci. visis duob⁹ testamẽtis. in vlti. volum. Thom. diploua.

e ¶ Quĩtò. vide Ale. d. l. q in ꝓuĩcia §. diu⁹. ff. de ri. nup. & in cõs. xj. ĩci. alˢ cõsului ĩ. iij. col. in vij. vol. vbi ponit plures cõcor. vbi ẽt all. Bar. ĩ hoc cõsil. Tho. diplo.

¶ Si vnus habet certas possessiones conductas, vel alias hac
conditione quod possit eas relinquere si non fuerit sibi filij:
tunc ista conditio intelligitur si non fuerint filij tẽpore mor-
tis. Item an Imperator possit legitimare in terris ecclesiæ, vel
econuerso. Item an conditio, si filij ex legitima matre nascan-
tur, verificetur in legitimatione Imperatoris?

SVMMARIVM.

1 *Pacta contrahentium, per rescriptum Principis rescindi non debent.*
2 *Dispensatio Principis legitimando filium, non facit quod sit de legitimo
matrimonio natus, ut possit gaudere beneficio testamenti.*
3 *Dispensatio quæ fit per Principem, facit ut nihil à legitimis differat.*
4 *Legitimatio facta ab Imperatore: an habeat locum in terris ecclesiæ imme-
diatè subiectis.*

¶ CONSILIVM. LXXV.

c VIso instrumento [c] Locationis
factæ Titio,
& testamento Titij, & facti narratione prædi-
cta, Primò quæritur ex vigore ipsius clausulæ
existentis in dicta locatione quæ dicit, si verò
filij aut nepotes dicto Titio minimè hæredes fuerint, quod
viuæ etiam existentes personæ in possessores cui voluerint
relinquendi habeant potestatem & licentiam. an possint Io.
filio suo tanquam extraneæ personæ relinquere dictas res lo
catas secũdum formã dictę clausulæ. Respondeo ipsum non
posse dicto Ioãni tãquam extraneæ personæ relinquere pro
eo: maximè quia illud fuit promissum dicto Titio sub condi-
tione, si filij aut nepotes non fuerunt. intelligitur enim si sibi
filij non fuerũt tempore mortis, vt. ff. ad trebellia. l. ex facto.
§. si quis autem. sed dicto Titio fuerunt filij tempore mortis:
1 igitur expirat potestas relinquẽdi extraneæ personę. ¶ † Se-
cũdò requiritur quòd is cui relinquitur, sit, illegitimè natus.
¶ Si igitur impeditur dictus Bal. dictas res, & alias relinque-
re dicto Ioan. vel in eum transferre: quia ipse Ioan. illegi-
timè natus est, vt. s̃. dictum est. Et si legitimaretur ipse Ioan. à
Papa: vel præsente Imperatore, vel ab aliquo habente à dicto
Imperatore potestatẽ legitimandi posset dictas res vel bona
prædicte hęreditatis paternæ ipsi Ioã. relinquere: & in ipsum
trãsferre. Ad quod respondetur: si dictus Ioãnes legitimare-
tur ab Imperatore, vel ab habente potestatem ab eo: insurgit
quæstio an legitimatio habeat effectum in terris ecclesiæ? de
2 qua. j. dicetur. † sed si legitimaretur à Papa in tẽporalibus: si
ne dubio legitimatio valet in terris ecclesiæ, vt extra qui. sint
legi. c. per venerabilem. & quod ibi not. doct. An autem post
dictam legitimationem posset dictus Bald. dictas res locatas
& alia bona hæreditatis paternæ ipsi Ioanni relinquere, vel
in ipsum transferre de quo. s̃. quæritur, dubium est. ¶ Finali-
ter tamen dico, quòd quædam prohibentur transferri in istũ
filium ex contractu locationis prędictæ. dicit enim quod de-
ueniat in filios & nepotes, ex legitimo matrimonio natos &
circa istud pactum legitimationis factæ à Papa in forma com
muni non videtur dispensatum. non enim pacta contrahen-
tium per rescriptum principis rescindi debent: nisi hoc aga-
tur expressè per principem, vt. l. causas. C. de transactio. & C.
de erro. aduo. l. fina. & C. de rescind. vendi. l. ratas. ¶ Quædã
prohibentur transferri in ipsum filium illegitimè natum ex
testamento patris dicti Bald. quia bona subiacent restitutioni
per hæc verba, si decesserit sine filijs natis ex legitimo matri-
d monio[d]: & in hoc etiam non videtur dispensatum per dispẽ-
sationem specialiter factam. Nam princeps restituendo non
facit videri, quem ex legitimo matrimonio natum, maximè
in hoc: quia natus fuit ex nupta alterius, cum impossibile fue
rit ipsam fuisse vxorem dicti Bald. illo tempore: & sic fictio
hæc non potest fingere, vt. l. si pater. in fi. ff. de adop. & l. qui
ad certum. ff. loca. sed per legitimationem hoc facit Princeps.
quia eum restituit natalibus antiquis, quo sibi legitimè nasce-
bantur, & subducit etiam in cõmercium legũ per quod legiti-
mi ab illegitimis differũt, vt in auẽ. quib. mo. nat. effi. sui. §. nã
si quidẽ. col. vij. Facit ergo legitimatio vt pro legitimo habea-
tur: nõ tamẽ ꝙ sit natus de legitimo matrimonio. vnde cũ hęc
verba testamẽti requirãt expressè ꝙ sit natus ex legitimo ma-
trimonio: talis legitimatio huic nõ proficit. secus esset si testa
mentum simpliciter diceret, si decesserit sine filijs legitimis.
¶ Quædam prohibentur transferri in istum filiũ de iure cõ-
muni: ideo quia est sic legitimè natus. prohibent enim sibi
partem relinquere, & donare & ab intesta. succedere, & si. vt
l. j. C. de natu. libe. & de incest. nupt. auẽ. ex complexu. & in
3 auẽ. quib. mod. na. effi. sui. §. penul. ¶ † Et circa ista per legiti-
mationẽ videtur à principe dispẽsatum. nam legitimatio quæ
fit per rescriptum principis, facit vt nihil à legitimis differãt
vt in auẽ. quibus modis na. effic. sui. §. illud autem. ibi, nihil.
4 legitimis filijs differentes. ¶ † Concludo ergo, quòd tali legi-
timatione facta per Imperatorem dicta bona legata in dictũ
filium sicut in quemlibet extraneum per alienationem trans-
e ferri, eodem modo his bonis paternis aliter non. ¶ Quintò[e]
quæritur si legitimatio quæ fieret ab Imperatore, vel ab alio
habente potestatem ab ipso, valeat in terris ecclesiæ immedia
tè subiectis? Respon. ꝙ Innocen. videtur tenuisse ꝙ non, in. c.
peruenit. extra qui fil. sint leg. Iacob. de bel. disputauit con-
trarium, & suam disputationem posuit in auth. quibus mo-
dis. nat. effic. sui. Et eius opini. videtur sequi Ioannes and.
in capitulo, peruenit. in nouella. qui fil. sint legitimi. Bartol.

Si pater

a ¶Donando oĩa bona. Vide Pau. de ca. in cõsi. cj. incip. notandum est. in ij. col. & Pe. Cor. in cõsi. viij. inci. in hac cõsideratione. & in cõsi. clxxvj. in pñti cõsultatiõe. in vi. col. vbi alle. Bar. hoc in pñti cõs. & an donatio oĩum bonorũ pſentiũ, & futurorũ valeat, si est fcã pio loco, vel ecclesię, vide plenè p Ias. i. l. fi. i pe. co. & fi. C. de pac. & vide plenè p. d. Ias. i. l. stipulatio hoc modo cõcepta. i. viij. col. i ver. ij. p istã doct. infertur. vbi plenè examĩat doctri. Bart. hoc. vbi videas & ibi alle. Bar. in hoc consil. Thom.

b ¶In articu. mor. Vide Alex. i cõs. xiiij. i. j. vol. incip. circa primũ. in. iij. co. & i cõs. lxxxv. in vj. vol. inci. põderatis his. in vlti. co. & in. l. stipulatio hoc modo cõcepta. in. viij. col. ff. de verbo. ob. vbi all. Bar. in hoc consil. Tho.

c ¶Est mun⁹. No. q notariat⁹ nõ est dignitas, sed mun⁹, & on⁹, vt. l. fi. i pri. C. q mili. nõ pos. li. xij. & ibi gl. j. not. quã gloss. p sing. reputat Ang. de are. i. §. si isti. de exc. Adde simile i l. pses. C. si ser. aut liber. lib. xij. & est bon⁹ tex. in. l. vniuersas. C. de decu. li. x. & ibi Bar. no. cõtra aduocatos, q officiũ notariat⁹ exercent: ex quo notariat⁹ officiũ, est vile. Idẽ dicit Ang. de Peru. i. l. si qs decurio. C. de fal. & in consil. cclxxxv. q incipit præmitte. & q nõ sit dignitas, cõcludit dñs Gaspar. Calde. in cõsi. ij. in tit. de instr. edi. & vide And. sicu. in repeti. rub. extra de fide instrum. in xiiij. char. & seq. & Cardi. Ale. in c. p venerabilem. in prin. q fi. sint leg. vbi etiã ponũt, q spurij possũt esse notarij: limita inquãtũ dictũ est. s. notariatũ nõ esse dignitatẽ, nõ pcedere in regno Apuliæ, vt in. l. fin. in fin. de noua militia. in constitu. regni. Secundò limita non habere locum in notario Prĩcipis: qa ille dicit habere dignitatẽ secũdũ Bal. hic p tex. singu. l. j. C. de mã. prin. & Bar. in. l. eadẽ. §. hac. l. ff. ad. l. iul. repe. & in cõsil. clxxiij. incip. ser Ioã. & ibi scripsi in apostil. & vide Ias. in rub. C. de pcura. Et q quis notariatus non sit dignitas: tñ est ars, ut p Ang. cõsi. xxxiij. incip. supradicta prima & c. in. ij. col. Itẽ est offm secũdũ Andr. Barb. in tract. de prestantia Cardina. in. j. q. primę partis pricipa. in viij. co. & ibi ĩfert q si de officio est soluenda gabella, est etiam soluẽda de notariatu. Adde q etiã dictum officiũ notariat⁹, dicit esse publicũ authoritate & vtilitate: & ideo quicquid lucrat notari⁹, dicit esse quasi castrẽse, secũdum Bal. in. l. fin. C. de aduoc. diuerso. iudi. & ad de etiã q officiũ notarij, necessario ĩtroductũ & quasi diuinitus pmulgatũ fuit ad cõmunes toti⁹ mũdi vtilitates, sedis apostolicę, & Romanũ imperium dictos notarios vt pote officiales certos sibi elegit, & assumpsit, ut p eos testamenta, cõtractus, & omnia iudiciorũ tela, cõseruent: quia mẽs humana propter memorię, vel uitę defectũ retinere vel reuiuisci non potest: per notarios perpetuò retinet cũ omniũ habere memoriã & c. l. ij. §. si quis autẽ. C. de veter. iur. enu. Immò etiã q aliàs propter obliuionẽ, uel tẽporis spatiũ pbare non posset, si redactũ fuerit in publicã formã: tñ in iudicijs fidẽ facit, quã tũ si testibus pbauerit. l. in exercẽdis. C. de fide instru. & uide Rodericũ hispa. in suo speculo humanæ vitæ, i. j. lib. in. ix, c. Thom. diploua.

¶Si pater donat filio suo emancipato oĩa bona sua præsentia & futura, reseruatis vsusfructib⁹ & puentibus inde veniẽtibus, an liceat patri predicto in vita sua disponere pro libito suæ voluntatis? & an valeat talis donatio? & in hoc concluditur quòd non valeat donatio.

✣ SVMMARIVM. ✣

1 *Pater donando filio emancipato omnia bona præsentia & futura, reseruatis fructibus & c. non ualet.*

2 *Donando omnia bona præsentia & futura, aufertur libera testamenti facultas.*

3 *Quomodo intelligũtur leges, q. quis poßit testari de alieno.*

4 *Viuente testatore non est testamentum, nec dispon.*

5 *Dispositio iudicatur secũdũ tẽpus, in quod cõfertur effectus.*

¶CONSILIVM. LXXVI.

IN Dei nomine.

1 Pater filio emancipato† donauit omnia bona sua præsentia & futura: & saluis & reseruatis dicto patri, omnibus fructibus. & vsufructibus, & prouentibus, an liceat dicto patri in vita sua disponere pro libito suæ voluntatis. queritur an dicta donatio valeat? ¶Viso puncto pdicto Christi nomine inuocato, videtur de iure dicẽdum, dictam donationem non valere: & ad hoc dicendum me mouet: quia omnis actus per quem infrĩgitur libera testandi voluntas, est nullus: & ipso iure non valet, vt. C. de pact. l. pactum quod dotali. cum si. 2 † Sed donando omnia bona[a] præsentia & futura, aufert sibi liberam testandi facultatem: quia non haberet in quo posset sibi hæredem instituere: & ideo testari nõ posset, vt in auc. ingressi. C. de sacr. san. ecc. ibi, vt pu- 3 ta nec domini rerum. ¶†Et si dicatur: leges vidẽtur velle quod quis de alieno testetur, vt. l. conficiũtur. de iudi. codi. Rñ. hoc verũ in his quę sua natura possibilia sunt: alias de alieno nõ testat, vt in auc. ingressi. & in. q. nr̃a. nã sicut monach⁹ nõ habet, vel habere põt bona: ideo nõ testatur. ita in. q. nostra qui donauit bona pſentia & futura, nõ põt in futurũ habere bona quæ sint sub dñio suo. sed in instr̃o donatiõis est dictũ q donator ex nũc dũ donauit ea bona pro donatario cõstituit se pcario noĩe possidere: & sic mediãte instãti acquisitiõe facta, trãsfertur in donatariũ dñium: & sic tpe mor. nunq̃ reperit, q donãs ĩ aliquo possit in art. mortis[b] hęredẽ instituere: q̃uis etiã latè nũc p tũc iuridicũ vr̃, q in instr̃o donationis nõ cõstituisset se etiã futura bona p donatario possidere: q possit dici acqri donãti, sed cõpelli postea ad tradendũ eũ, & hęredẽ suũ, videt etiã donationẽ nõ valere: qa hęres nõ est verisimile quod velit adire heredi tatẽ si eũ oĩa restituere op3. Et sic ĩ vtroq̃ casu, videt ĩpediri libera facultas testãdi: quis primo casu dũ cõstitutio possidẽdi facta est, ĩ dubitãter videat pl⁹ q̃ ĩ secũdo casu. ¶Pręterea ad hoc facit quod no. Mod. C. de pa. l. fi. quos & Cy. ibi refert. & si dicat: imò videtur quòd possit testari, & liberã factionẽ testamẽti habere, donatiõe pdicta nõ ob. cũ reseruauerit vsumfructũ & dispositionẽ sup eis ĩ vita, facere potuit: ergo videt quòd libera sit testãdi facultas ĩ vsufructu: & hmõi vigore dictę reseruatiõis. Ad hoc em rñdeo, & dico q ista sanè ĩtel- 4 ligẽti non ob. p. j. scrip. ¶†Me tñ ratio mouet, ad hoc: qa q̃uis dispõ testamẽti fiat in vita: testatore tñ viuẽte, testm̃ nõ dicit, nec dispõ: cũ hęreditas & hęredis instĩo q̃ dicit esse fũdamẽtũ isti⁹ testamẽti, vt. l. pxi. de his q ĩ testa. delẽ. Secũdò capiũt fũdamẽtũ post mortẽ testatoris, sed hęredis institutio & hęreditas nõ põt diciviuẽtis, vt. l. j. ff. de her. vel act. vẽ. & l. ij. post prĩ. de vulg. & pup. quod em dixit q posset ĩ vita sua disponere, ıtellexit donãs de cõtractu aliquo inter viuos: nõ aũt de vltima voluntate testamẽti. als em si intelligeremus aliter. s. q testm̃ intelligeret dispositio in vita: iã de necessitate sequeret q illa tota distinctio magistralis glo. & do. s. q quedã est dispositio inter uiuos: ex quo in vita fit tolleret: q tñ apud intelligentes ridiculũ esset. fuit em donãtis intentio, q q̃uis largè & effuse donaret: nollet tñ donãs ĩ vita ægere: & ideo uoluit sibi reseruare fruct⁹ de qbus posset uiuere, & facere quicquid uellet uiuẽdo, ita q post mortẽ, ipse donans nõ egeat apud donatariũ remanere & semp esset. Præterea q dispositio te 5 stamẽti, nõ dicat fieri in uita, cũ effectũ nõ habeat probat. l. j. cũ sua gl. C. de te. tu. ¶†Ad hoc etiã facit, qa oĩs dispositio iudicat secũdũ tẽp⁹ in quo cõferet effect⁹, vt. C. de do. ante nup. l. q spõsę. & l. in fuga. C. ad. l. flaui. de pla. cũ si. sed effectus testamẽti, licet fiat a viuẽte: testm̃ tamẽ cõfert post mortẽ, ut. d. l. j. ergo tota dispõ nõ debet dici inter uiuos sed potius in vltima voluntate, & post mortẽ. nec ob. uerba illa reseruationis: dũ dixit q possit disponere ĩ uita sua: qa de necessitate sunt intelligẽda de dispõne q̃ inter uiuos dicit. nã uerba debẽt aliqd opari in vita sua: & ego sic pbaui, q nulla dispõ fit à mortuo, sed demũ à uiuẽte. ista verba, in uita sua, ut rectè & aliqd operet oportet intelligi de necesitate: de dispõne q dicit inter uiuos: als illa uerba nihil oparent: sed sufficiebat solũ dicere q possit de fructib⁹ disponere. & ideo vt rectus & sanus sit intellect⁹ illorũ uerborũ, cõcludo q de dispositione quę dicitur inter uiuos, fuit à donatore sentitum. Ego Bar.

¶Notarius dãnatus ex aliquo delicto infamiam irrogãte, non potest exercere officiũ notariatus, habens in se dignitatem: uidelicet q sit notarius principis, uel ad bãchum. sed rogatus à partibus super contractu potest esse notarius.

✣ SVMMARIVM. ✣

1 *Infamis repellitur ab omni dignitate & officio.*

2 *Notariatus an sit dignitas, uel officium?*

3 *Infamis potest esse procurator, arbiter, tutor, siue curator.*

4 *Notarius infamis partibus uolentibus, potest conficere instrumentum.*

5 *Infamis potest esse testis, partibus uolentibus.*

¶CONSILIVM. LXXVII.

QVæritur an notari⁹ dãnat⁹ ex aliqua causa, extra mun⁹ officij q̃ eũ facit infamẽ possit cõficere instrumeta: & uidet q nõ. nã notarius videt quodãmodo testis, vt. l. domiti⁹. ff. de testa. & testis infamis nõ põt testificari: ergo & c. ut. l. iij. §. j. ff. de test. & p hoc. ff. de his qui notã. ĩfa. l. iij. §. miles. ibi gl. dicit q ĩfamis repellit ab omni dignitate, & 1 officio. ¶†Pręterea, dicit. C. de mã. princip. l. j. in princip. q tabellionat⁹ officiũ, est dignitas, ut est glo. ibi. sed infamis repellitur ab omni dignitate 2 vt. l. ij. de dignitatibus. lib. xij. ergo & c. ¶†In cõtrarium facit, q tabellionatus non est dignitas, sed munus, ut. C. de his q mili. non pos. l. j. lib. xj. ¶Præterea, uidet q infamis potest esse procura 3 tor & arbiter, †vt ĩstitu. de exce. §. fi. & ff. de arb. l. pedius. Item potest esse tutor, uel curator. ff. de postulan. l. j. §. sed est quæsitũ vbi põt esse secũdũ Azo. in summa, triũ librorũ. C. de infa. ergo eadẽ ratione põt esse tabellio. gl. & tex. in. l. iij. §. queri põt. ff. de suspec. tuto, ibi gl. uidetur velle q qui est suspectus propter delictũ commissum, possit remoueri à tutela: eadẽ ratiõe debet remoueri ab officio seu munere propriè loquendo. ¶Ad solutionẽ quæstionis debes scire q tabellionatus offi c. cium, est mun⁹, [c] vt. d. l. j. de mãda. prin. & si assumptus q est, ad negotia principis: & tunc est digni-

tas ꝙ assumat̃ ad officiũ prĩcipis. Dico ergo ꝙ infamis nõ põt exercere offm̃ tabellionat⁹, videlicet notariat⁹ ꝙ habet ĩ se dignitatẽ, vt.l.ij. de digni. vel ꝙ esset notari⁹ ad banchum, vt.d.l.ij.§.miles. ¶ Sed si ipse a ptibus assumat̃, vt faciat parua instrumẽ. nõ video qd repugnet: qa mun⁹ publicũ est, ꝙ ĩfami nõ interdicit̃, sicut põt assumi arbiter à ptibus volẽtibus. ¶ Sic põt assumi notari⁹, sicut infamis, assumpt⁹ iudex à ptibus, nõ opponẽtib⁹ valet iudicium, vt dixi in.l.q dam cõsulebat.ff.de re iudica.& no. Spe.in ti.de iudi. dele.§. excipit̃. versi.item nunquid per iura.est infa.& versi.seq.

4 ¶ † Hoc aũt puto verũ esse, qñ nõ obstãte infamia ipse est inpossessione notariatus: & bone famæ.& tũc ꝓpter multitudinẽ gestorũ p eũ debet valere, vt.l.Barbari⁹ de offi.p̃to.&.l.ij.C.de sentẽ.& interlo.om.iudi. Nec ob. quod dicitur quòd in testimonium non potest recipi infamis: quia hoc verum parte inuita. in contractu secus: quia
a partibus volentibus[a].

CONSILIVM. LXXVIII.

Vper pũcto quæstionis vertentis inter dñm Raynaldũ, & Leonẽ, & Falconem &c. Deo isto cõsilio vide.s̃.ĩ cõsi.lxiiij.

¶ Si vnus vẽdidit porcũ factori carnificis, vel institori, potest agere ꝓ pretio contra carnificẽ, vel sic nõ obstãte obligatiõe, & cõtractu instõnis, an obliget dñm ẽt ĩ dubio si perperã & dolosè ęgit.

SVMMARIVM.

1 *Cum institore contrahẽs, qua uia eidem succurratur?*
2 *Institor quis est.*
3 *Qui publicè præpositus est alicui administrationi, obligat dominum.*

CONSILIVM. LXXIX.

Vidam vendidit vni institori carnificis, seu factori vnum porcũ, nec fuit sibi de pretio satisfactũ, qui porcus fuit macellat⁹ ad apothecã ipsi⁹ dñi, ipso p̃nte, cũ vendẽti non sit de p̃tio satisfactũ. quæritur qualiter & quõ & aduers⁹ quẽ sib cõsulat̃? dico ꝙ cõsulit̃ dño p actionẽ institoriã, quæ quidẽ est ĩtroducta in fauorẽ illorũ qui cõtrahũt cũ institore, seu factorib⁹, ne cõtrahẽtes decipiat̃, vt.j.l.j.de insti.
1 ¶ † Secũdò dico quòd ibi cõsulet̃ duplici via.s.aduersus institorem & dñm, vt ꝓbat̃ in.l.si qs mancipijs.§.seru⁹. ff.de insti.& ne æquiuocemus institorem. Dico ꝙ
b institor est[b] ex eo ꝙ ad negocia gerenda instat vel tabernæ sit præposit⁹, vel alij negotiatiõi, vt l.institor.e.ti..&.l.institoria.e.ti. Prætereà, institor est ille q cõparãdi vel emẽdi gratia in merces est posit⁹. Exponit gl.s.agnos, vel pisces. & oĩa ista talia q emit istũ porcũ hmõi est. ergo rectè appellat̃ institor.& dñs tenet̃ etiã si institor, in fraudẽ faceret, & cõtraheret: qa imputet sibi qui talẽ p̃posuit. vt.ff.de exer.l.j.§.vt not.&.ff.de instit.l. sed & si pupil.§.p̃scribere. neq; põt allegari per dñm ego nõ ꝓposuerã eũ ad emẽdũ, vel cõtrahẽ-
2 dũ ¶ † Quia eoipso ꝙ qs est p̃posit⁹ tabernæ vel statiõi, vr̃ velle dñs ꝙ cũ eo cõtrahat̃, & tenet̃, casus est insti.ꝙ cũ eo q in ali.po.§.exercitoria.cum seq. nisi exp̃ssè ꝓhibeat, vt ibi. ¶ Prætereà multũ facit p̃ntia dñi, q vr̃ ratificare factũ p institorem, vt ipsemet illud fecisset.ff. de ĩsti.l.j.§.magistrũ. & poterat ꝓhibere si volebat sibi. ergo ĩputet ar. l.si eo.de remis.pig.& ꝙ no.in.l.si rẽ alienã de cõtrahẽ.em.&.l.si aũt.ff.ad mace.
3 ¶ Prætereà. † illa rõne tenet̃: qa ille publicè tabernã administrabat ꝓ dño: & p̃posit⁹ publicè credebat̃: tũc dico, aut iste ẽ ĩterrogat⁹ à iudice q debet ĩterrogari, vt.l. j.de ĩterro.ac.&.l.vbi. Aut p̃posuisti eũ, aut nõ. si
c dicit sic habeo ꝓpositũ,[c] ꝙ tenebit̃ p iura p̃al. si dicit nõ, & tũc p̃sũptio & error cõis facit contra: qa publicè credebat̃ istũ esse talẽ pręposi. ad quæ

a ¶ Volẽtib⁹. Adde gl.in.§.& licet in ver.supplicijs. in aut̃.de testi. cũ cõcor. de qbus p Ias.in.l.j.ĩ pe.col. ĩ ver.iiij.fallit. C. de sum.trini.& fi. cath.& vide Bar. in cõsi.clxxiiij.in ci.ser. Ioãnes ĩ fi. Tho.Diplo.

b ¶ Institor est. Breuiter dic ꝙ ĩstitor ĩ terra, exercitor ĩ mari.& ĩstitor est q negotiatorẽ vniuersalẽ, & q̃stuariã in terris exercet et quid differt à ꝓcurato. magno, vide Inno.in.c.fi. vbi Imo.de fideiu.Bart. & Bal. in l.institor.ff.de insti.& Bal.in.l.mãdatũ in.iij. op.C. mã.& ĩ rub. C.de instito. Abb.ĩ cõsi.xvj.in.j.vol.ĩci. ad clarã decisionẽ pręsentis dubij. ĩ j.co.& ĩ.cõs.lxxiiij.ĩ.ij. vol.ĩci.illud deiur.iu.ĩ. iij. &. iiij.colũ.Tho. Diplo.

c ¶ Propositũ. No. ꝙ dicit Barto. hic ꝙ sicut ĩstitor obligat dñm: idẽ est si gerit se ꝓ ĩstitore, et dñs sit. et ita no. Bar. ĩ hoc cõsi.ad ampliationẽ.d.regulę.d.Ias.in.l.in ĩtitorẽ.ff.si cer.pe. Thom.Diplo.

stum.i.ad lucrum faciendum. & iste cõmunis error facit ius, ut.l.j.C.de test.&.l.barbarius philippus de offi.pręto.facit optimè.l.si quis.ad mace. dicit enim ibi text. sic agebat, sic cõtrahebat, sic pub.muneribus fungebatur.&.C.eo.ti.l.nec zenodorus.consideratis rationib⁹ crederem (saluo semper cõsi.saniori) ꝙ ille dominus teneatur insolidũ ad pretiũ, & ad interesse. potest ergo agere contra illum, & formare petitionem &c. Bart.

¶ Qũo iudex appellationis interpositæ sup noui operis nunciatione, debet pronunciare. Itẽ de uiribus præcepti iudicis ꝙ nõ ędificet̃: & de clausula si senserit se grauatum compareat.

SVMMARIVM.

1 *Nunciatio noui operis, de substãtia in quo loco debet fieri?*
2 *Præceptũ noui operis, debet fieri de re præsenti, & debet fieri alienatio. & quomodo debet fieri, uide hic plenè.*

CONSILIVM. LXXX.

d Værit ur quæ[d] sententia sit ferẽda per iudicem in causa appellationis vertẽtem inter Leonẽ, & Falconẽ appellãtes ex una parte, & Franciscum appellatũ ex altera. Visis appellationib⁹ & ꝓductis in causa & præcepto sine scriptura à qua fuit appellatum. Ad ueritatẽ huius.q. inuestigandam videndũ est de uiribus pręcepti facti, p Potestatẽ & iudicem de non procedẽdo in opere: à quo extitit appellatum: & tale pręceptũ de iure videtur fieri duabus de causis. Prima vt contineat nunciationẽ noui operis: quæ fit per pretorẽ: & hui⁹ pręcepti formã põit gl.nostra ordinaria de ope. no.nun.l.de pupillo.§.meminisse.in glo. quę di-
e cit, vt si dico &c. & forma[e] ibi tradit̃ alternatiuè, vt post nũciationem pręcipiat, ut nõ ędificet vel
1 ueniat responsurus. ¶ † Itẽ hęc nũciatio debet fieri in ipso opere: & hoc est de substantia, vt.d.l.de pupillo.§.nũciare. nec sufficit in foro seu loco iudicij fieri, ut ea.l.§.si quis fortè in foro. ꝙ tenuit
2 gloss.eo.ti.l.j.§.j. & hoc tenẽt oẽs doct. ¶ † Si ergo dicere uellet, hoc pręceptũ cõtinere nũciationem noui operis: manifestè apparet esse nullum: quia non est factum in re præsenti. Item nõ est factum alternatiuè, sed copulatiuè: & sic partẽ plus debito grauauit: qa ad unũ debebat arctare: & arctauit ad duo copulatiuè: ꝙ est grauius: qa alternatiua leuior. vt.l.grece.§.pe.de fideiu. Apparet ergo ꝙ tale præceptum, caret oĩbus substãtialib⁹ noui operis. ¶ Prætereà istud p̃ceptũ non potest dici, in veritate p̃ceptũ noui operis, vt statim dicam. Secũda causa propter quã tale pręceptũ cõsueuit fieri præter iustitiã ex parte petentis: & in iustitiã ex parte ædificãtis. & sic fit dato libello: & lit.conte.& plenè de causa cognito p diffinitiuam sententiam, ut.l.de pupil.§. qui opus. & ibi
f no.de ope.no.nun. vel agetur interdicto,[f] ne † qd
3 in locis publicis, vel quòd ui aut clã: & feret̃ diffinitiua sententia secũdũ ordinẽ illorũ iudiciorũ per iura vulgaria. & ista via videtur fuisse intẽtata hic in ista peti. si bene aduertat̃. nã petitio fuit ꝙ eleuarent̃ trabes positæ: & ulterius non procederet, ut apparet in peti. ꝓducta. & istud potuit peti ex uerbis edicti de oper.no.nun. prout cõtinet causam prohibitoriam: qa ad id quod iã factum est, vt tollatur nõ pertinet, ut.l.j.§. de ope. no.nuncia. Aliter ergo, non fuit petitum: vt.d.§. j. ponitur in quibus iudicijs uenit non solũ ꝙ destruatur, ꝙ factum est: sed ne ĩ futurum fiat, ut.l. earũ.&.l.egi.ff.si ser.uen.& de itine.actuq; priua. l.iij.§.ĩ hoc ĩterdicto.& ibi no.ff.uti pos.l.si duo. in fin.& ibi etiam no. ¶ Sed in casu ꝓposito, p̃ceptum fuit factum secũdũ formã petitionis oblatæ. ut in ipso pręcepto cõtinet̃, & expressè apparet. ergo illud quod debuit fieri per diffinitiuã sententiam fuit factum ex abrupto parte nõ monita, non

d ¶ Quærit̃. Istud consiliũ aliâs incipit, super secũdo quo quęritur quę sentẽtia. & aduerte ꝙ secũdũ ordinem Perusi. est in prima parte iudiciorũ in consi.xl. & ibi nõ est principiũ consilij, sed est cõs. ꝙ inci. sup pũcto qõnis & est s̃.in cõsil.lxiiij. & al's incip. Leo. & Falcono. & postea sequitur super secũdo quo q̃rit̃. & sic ẽ vnũ cõsili. secũdo aduerte, & factũ istius cõsilij ex quo est vnũ et idẽ consil. est positũ.s̃.in cõs.lxiiij. ibi. Item querit̃ q sñia &c. Thom̃. Diplo.

c ¶ Et forma. nota qũo debet fieri in nũciatorẽ p̃cepti noui operis. Tho.

f ¶ Interdicto. Adde no.p Bar.ĩ.l.de pupillo. §.nũciare.&.§.q opus.& ibi plenè p.d.meũdo. Ias. ff. de no. oper.nũ. licet nõ alleget Bar.hic.& vide Paul. de ca. in.d.l.de pupillo §.meminisse.tho.

nita non conuicta, non confeſſa, nullo iuris ordine ſeruato. & ſic tale p̄ce
ptum fuit ipſo iure nullum, vt. l. ꝓlatã. C. de ſen. & inter. om. iu. & C. cõ-
a mi. vel epi. l. iudex. & l. fi. Et illa clauſula[a], q̃ ĩ p̄cepto inſerit̃, cõpareat co
rã nobis, &c. nõ iuſtificat p̄ceptũ, cũ hoc nullo iure remaneat. ¶ Prętere-
a, nõ dicit ꝙ cõpareat ad allegãdum de ſuo grauamine, & ad reſpõden
dũ petitioni oblatæ. p̄ceptũ ergo remanet factũ ſimpliciter, & ſic nullũ
& cõtra ius, vt. ſ. ꝓbatũ eſt. apparet ergo ꝙ ſiue dicas p̄ceptũ monitionẽ
cõtinere, ſiue nõ: p̄ceptũ dictũ fuit iniquũ. & ſic cõcludit̃ ꝙ iudex debet
ꝓnũciare malè iudicatũ: & bñ eſſe appellatũ, & dictũ pręceptũ eſſe vel
fuiſſe nullũ, & ſic ſuperuacuò appellatũ, ſecũdũ doc. cõem quatenus hoc
præceptũ cõtinet prohibitionẽ, ne procedatur in opere. Bartol.

¶ Si ſtatuto ciuitatis cauet̃ ꝙ poſsidens rem immobilem, debeat eam cũ
omnibus iuribus ipſius inſinuare ſyndico cõis, an donatarius cuius noĩe
donator poſſedit duobus annis, incidat in pœnã ſi hoc non fecit. Itẽ quo
modo probetur iſta negatiua. Itẽ an agẽti vti poſsi. obſtet exceptio do-
minij tertij. Itẽ an pręſumat̃ donatio fictitia, ꝓpterea q̃a donator poſſe-
dit nomine donatarij, per duos annos?

SVMMARIVM.

1 *Opponens exceptionẽ negatiuã, dꝫ ipſam ꝓbare, uidelicet in denũciatiõe facta cõmuni.*
2 *Negatiua, quomodo probetur?*
3 *Agenti interdicto uti poßidetis, uel de turbata poſſeßione, non obſtat exceptio denũciationis non factæ ſyndico communis.*
4 *Agenti interdicto uti poßidetis, uel de poſſeßione turbata, non obſtat exceptio dominij,*
5 *Exceptio dñij, non põt opponi niſi per illũ in quẽ dñium transfertur: nõ aũt per alium.*
6 *Dominium & ius hæreditarium, tranſit in fiſcum.*
7 *An donatarius cadat à iure ſuo, ſi non denunciauit res donatas communi.*
8 *Si donator remanet in poſſeßione rei donatæ, an uideatur fictitia donatio.*
9 *Conſtitutio poſſeßionis, licet conſtituo me poßidere habetur loco traditionis.*

¶ CONSILIVM. LXXXI.

b MArtinus [b] forniconis de Eu-
gubio, donauit Maſſarello certa res immobiles, quas con-
ſtituit ſe eius nomine poſsidere: deinde viuente donatore,
donatarius poſ. non apprehendit ſed poſt mortem eiꝰ ſta
tim. Item hæres dicti donatoris, dictarum rerum poſ. apprehendit. con
tingit etiam ꝙ viuo dõatore commune. Eugubij, quia multa bona ciuiũ
alienabantur in non ſubiectos, ſtatuit ꝙ quicunq; habet vel poſsidet ali-
quam rem immobilem, teneatur ipſam rẽ & oĩa iura quæ in ipſis habe-
ret denũciare ſyndico communis Eugubij: intra certa tempora, aliâs oẽ
ius quod habet in re, ſit ipſius communis ipſo iure. nunc dictus donata-
rius agit interdicto vti poſsidetis, ſeu accuſat de turbata poſ. vel damno
dato in dictis rebus, per hæredem dicti donatoris opponitur ꝙ donata-
rius perdit ius ſuum: quia communi non denunciauit, intra tempora ſta
tuta. ¶ Item opponitur ꝙ dicta donatio pręſumitur fictitia: quia dictus
donator poſt duos annos poſt dictam donationem dictas res tenuit, &
ex eis fructus percipit. quæritur an ſi doceatur dictas res fuiſſe donatas
an donatarius per hoc à iure ſuo ceciderit. ¶ Secundò, an hæc exceptio
poſsit per hunc hæredem in hoc iudicio opponi, ita ꝙ obſtet. ¶ Tertiò
an præſumatur ficta dicta donatio ex cauſis ſupradictis reſcribatis famo
ſiſsime doctor & chariſsime domine Pe. viſis veſtris allegationibus ſub-
tiliter factis: & in omnibus. ¶ Ego tamen in quęſtione iſta circa poteſta
tem ſtatuentium nil ſcribere intendo: quia facti obſeruantia ſe habet, vt
1 quod ciuitates faciunt, obſeruetur. ¶ † Poſito itaq; pro conſtanti, ꝙ ſta-
tutum valeat, animaduertendum puto, ꝙ licet obiiciatur ꝙ donatarius
non fecit donationem communi quæ eſt negatiua: tamen quia ad faciẽ-
dam donationem non tenebatur quis ipſi aduerſario opponenti, ſed cõ
muni Eugubij. ille qui opp. debet hanc negatiuam probare: aliâs in ſua
exceptiõe ſuccumberet. hoc tenet Inno. extra de acc. c. ſuper his. & Cy.
2 C. de iu. emphy. l. ij. in. v. q. ¶ † Iſtam autem negatiuam [c] probare poteſt,
c altero de duobus modis. Primò, ſi ſint certi libri in quibus continet̃ oẽs
donationes factæ communi, in quibus talis donatio non reperit̃: & hoc
probatum eſt ꝙ non reperitur, vt. l. fina. C. de iu. emphy. vel quia fecit di
ligenter explorari ab omnibus qui debent hoc ſcire: & ſcirent ſi talis do
3 natio facta eſſet, vt expreſſe dicit tex. de verb. oblig. l. hoc iure. ¶ † Sed
poſito, ꝙ probatum ſit denunciationem non eſſe factam, veniamus ad
q. an dicta exceptio obſtet: & ſi quidem agatur interdicto vti poſside-
tis, vel accuſetur de poſ. turbata: non eſt dubium, ꝙ talis exceptio nõ ob
ſtabit. nam ex eo ꝙ dominium eſſet tranſlatum in cõmune Eugubij ipſo
iure: poſſeſsio tamen ciuilis quæ erat apud donatorem non, vt no. ff. pro
ſo. l. cum duobus. §. idem reſpondit. & C. de ſac. ſan. eccle. l. ſi in antepe.
gl. & arg. ff. de acqui. poſ. l. quamuis. Apparet ergo ꝙ dictus donatarius
poſsidet, & iuſtè quo ad eũ: quia precario: & ſic debet vincere, vt. ff. vti
4 poſ. l. j. in fin. cum. l. ſeq. & C. vti. poſ. l. j. ¶ † Præterea, exceptio dominij
non poteſt opponi agenti vti poſsi. ſeu de poſſeſsione turbata, ſecundũ
veram opi. vt eſt expreſſum. C. ſi per vim vel alio modo. l. j. ſecũdũ intel
lectũ gl. ſuper rub. & no. ff. de acqui. poſ. l. ſi ideo. §. fi. licet Dy. videat̃ te-
nere contrariũ, de reg. iur. c. q ad agẽdũ. li. vj. & per eũdem Dy. de inter-
di. l. ij. §. quædã tñ non bene dicit: q̃a contra dicta iura. ¶ Sed poſito ꝙ
d verũ diceret: ipſe tamẽ loquit̃ qñ opp. de dñio ipſius excipiẽtis.[d] & hic
opponitur de dominio tertij ſine dubio non obſ.
in. q. de turbata poſ. vt. l. j. in fi. & l. ſi qui. vti poſ. a
Si verò agatur, ſiue excuſetur hæres prædictus de
5 damno dato: † tunc habet plus dubij. q. q̃a talis a-
e ctio datur domino, [c] vt. ff. ad. l. aquiliã. l. item mel.
§. leg. & ſic videtur ꝙ exceptio dominij etiam ter
tiæ perſonæ excludat agentem, vt. C. de ſer. fu. l.
cum ſeruum. & ibi. gl. ſuper verbo op. h. d. expreſ
ſe. ¶ Finaliter tamen eſt verum, vt in caſu noſtro,
& in ſimilibus obiectionibꝰ ꝙ vbi ꝓpter aliquod
non obſeruatum, perditur dominium ꝙ ĩ aliũ trãſ
fertur: tunc enim hoc non poteſt opponere, niſi il
le dominus in quem tranſfertur, non extraneus. b
hoc dicit expreſſè gl. ff. ſi ager. vect. vel emphy. pe.
l. ij. in illa gl. q̃ ibi ſola eſt. pro hoc eſt tex. & glo. in
terminis noſtræ quæſtio. ff. fa. erci. l. his conſequẽs
§. j. vbi hoc expreſſe ponitur. nec dicat aliquis ꝙ
ibi non tranſferuntur bona ĩ fiſcum ipſo iure, ſed
per ſententiam. vbi dicit gloſſ. ꝙ debet intelligi-
de ſententia lata ſuper actione reali, quia ægit rei
6 vendicatione, vel petitione hæreditatis † ꝙ domi-
nium & ius hæreditarium directũ tranſit in fiſcũ
ipſo iure, vt. ff. de iu. fiſ. l. Imperator. C. de his qui.
7 vt indi. l. j. ¶ † Ante autẽ quàm fiſcus agnoſcat, nõ
dicuntur eſſe fiſci, quia poſſet eſſe ꝙ fiſcus nollet
dicta bona agnoſcere: quaſi non idonea, vt. l. j. §. an
bona. & l. non poſſunt de iure fiſ. & ideo ĩ iſtis bo
nis, quantuncunq; in fiſcum delatis ipſo iure: tamẽ
ſi non ſunt incorporata in patrimonium fiſci, re,
quiritur poſſeſsio modici temporis, vt. l. ij. C. de ve
cti. & cõmiſ. ff. de diuer. & tẽp. pręſcri. l. inter qua-
tuor. & in. l. in omnibus. licet in alijs requiratur p̃-
ſcri. xxx. anno. vel. xl. cùm ergo iſtę res non fuerũt
adhuc iſti donatario ablatę, & in fiſcum incorpo- c
ratæ, non poteſt ei opponi exceptio de iur. fiſ. vt
8 d. l. his conſequẽter. §. j. ¶ † Super vltimò an dicta
donatio pręſumatur fictitia: ex cauſa prædicta, fa-
cit ꝙ ſic. l. ſicut. §. ſuperuacuum. ff. quib. mod. pig.
vel hyp. ſo. & quòd no. Dy. ff. de priuil. credi. l. oẽs
§. lucius. Ad idẽ expreſſum videtur de nat. li. l. iij. ĩ
fin. & ff. de acqui. hæred. l. ſi is qui bonis. & ꝙ not.
Cy. C. de repu. hære. l. j. & ij. tamen ſi ſtatuta muni
cipalia ſuper hoc nihil diſponunt, contra puto de
iure per. l. quiſquis. C. de do. item per. l. papi. ff. de
dona. inter virum & vxorem quę dicunt donatio-
nem non confirmari morte, niſi peruentum ſit ad
traditionem, vt ibi. tamen illud intelligitur, niſi d
aliud interueniat, quod loco traditionis habeatur
vt no. C. de dolo. l. quod de ſuo. & ibi gloſſ. ita in
9 propoſito cum loco traditionis † interuenerit ꝙ
conſtituit ſe nomine donatarij poſsidere. nam per
hoc acquiritur poſ. vt iura vulgaria dicunt ſatisfa
ctum eſſe legi: quæ vellet donatarium poſsidere,
cùm in veritate donator nũquam poſſederit poſt
donationem. ¶ Præterea, omnes illę leges quæ lo-
quuntur ꝙ contractus præſumatur fictitius, habẽt
locum quando extraneus hoc opponit: hic verò
ipſemet qui donauit non poteſt hoc opponere, q̃a
ex eo quòd donatarius ab eo non petijt, ſenſit lu-
crum, ergo, &c. vt. l. cum in fũdo. §. quòd ſi mulier e
de iure do. Pręterea, in donatione expreſſum eſt
ꝙ parendum eſt donatario, ſi eum non præcipita-
uit ad ſolutionem, vt. l. ſi extraneus, de iure dotiũ
ex quibꝰ concluditur donationem illam non pręſumi fictitiam. Bar.

¶ Si negetur poteſtas delegantis. i. ꝙ nõ habebat
poteſtatem delegãdi, ſufficit probare poſſeſsionẽ
in qua erat tempore delegationis. Item quomodo
iudex debet pronunciare in cauſa appellationis,
ſi pars dicit ſe læſam vide eodem conſilio Franciſ
ci, & ſequenti. & per Barto.

SVMMARIVM.

1 *Sententia iudicis qui eſt in poſſeßione iudicandi, ualet.*
2 *Non ſufficit probare q, talis non erat Rector, ſed etiam q, nõ erat in poſſeßione.*
3 *Iniuſtitia facta ex odio principalis, non dꝫ nocere fideiuſſori.*
4 *Fideiuſſor condemnatus quæ poteſt exigere à principali, & quæ poteſt opponere.*

D

---

a ¶ Et illa clauſula. Vide Ia. ĩ. l. nec q̃c q̃: §. vbi decretũ. ĩ iij. co. & ibi ſcri. in apoſt. mea. ff. de of fi. ꝓcõ. & le. & vide Alex. de imo. ĩ l. de pupillo. §. meminiſſe. & ibi dixi ĩ apo. ad Bar. ff. de op. no. nũ. Tho.

b ¶ Martinꝰ forniconis. Adde ꝙ al's ĩ. c. Mart. de Eugubio. & ita allegat Pet. cor. ĩ cõſ. cciiij. inci. Viſo dicto. in. ij. co. & ĩ. iiij. vo. & Bal. ĩ. c. j. §. ſi q̃s ita ĩ ſi. de feudo dato ĩ vicẽ. l. cõmiſſorię ĩ vſi. feu. & ale. ĩ cõſil. cxxiij. ĩ. iiij. vo. ſcripſit. ĩ. ix. colũ. al's ĩci. Martinꝰ ferratinꝰ. & ita eſt in cõſil. j. in. ij. par. de cõtractibꝰ. & de materia iſtiꝰ cõſilij vide Bar. ĩ cõ. lxv. inci. Pe. Nicolę. & ibi ſcripſi. Tho.

c ¶ Negatiuã. nota modũ ꝓbãdi negatiuã. de iſto dicto bar. vide plenè p Andr. Barb. ĩ. c. iij. loco. ĩ. ij. col. de ꝓba. & Alex ã. de imo. ĩ. d. cõ. cxxiij. in. iiij. vo. ĩcip. ſcripſit. ĩ. ix. co. & vide Bar. ĩ cõſ. cij. ĩc. chariſsime domine. Tho.

d ¶ De dñio excipientis. vide Bal. ĩ. c. j. §. ſi q̃s ita ĩ ſi. de feu. dato ĩ vicẽ legis cõmiſſo. & bar. ſoci. ĩ cõſ. cclxiij. incipit viſis inſtru. ĩ ij. col. in. ij. volu. & Pe. cor. in cõſi. cciiij. inci. viſo dicto. ĩ iij. vol. ĩ. ij. col. vbi alleg. Bart. in iſto conſi. Tho.

e ¶ Dat̃ dño. not. ꝙ vult Bart. hic ꝙ actio de dãno dato dat̃ domino. & ita alleg. Bar. hic Ioã. bertac. ĩ ſuo repertorio in ver. actio. el. j. in verſi. xliiij. Tho.

¶CONSILIVM. LXXXII.

PVnctus quæstionis vertẽtis in
ter Albertum Leonis & Meum vãnis,
& ser Thomam eorum procuratorem
ex vna parte agentes, & Bernardum ghisilardi &
vxorem Iacobi ser Salui, & eorum procura. ex al
tera parte se defendentes talis est, quæ sint partes
iudicis super petitione porrecta, seu narratiõe per
dictum ser Thomam procuratorem prędictorum
& quid iudex causę facere, & pronunciare debeat
super petitis, & positis per dictum ser Thomam
& ser Iacobũ procuratorem prædictorum coram
eo. visis actis & actitatis in causa, & visis statutis,
& ordinamentis, & reformationibus, & omnib⁹
iuribus & allegationibus vtriusq; partis, quem pũ
ctum dictus iudex ad dictarum partium volunta-
tẽ, consulendum commisit famosissimo do. domi-
no Bar. à Saxoferrato legũ lectori, vtriusq; parti
1 confidato, cum salario quatuor florenorũ. ¶†In
questione prędicta primò videndum est de pote-
state conseruatoris qui dictam sentẽtiam tulit. Ad
ꝙ dicẽdũ est ꝙ potestatem & iurisdictionẽ habuit
prędicta faciendi ex cõmissione sibi facta, per regi
mina ciuitatis castelli, ac ex reformatiõe priorum
Perusiĳ, qui hoc concesserunt vt patet. Sed posito
ꝙ non valuisset de iure: tamen erãt in pos. vel qua
si sic faciendi. vt notoriũ est ꝙ sufficit, vt extra de
elec. c. quærelam. Cum enim quis in pos. est donec
amoueatur non debet impediri omnia facere, vt
l. pe. ff. de aqua quoti. & ęsti. ad idem. l. barbarius.
ff. de offi. præto. plenè. per Inn. in. c. nihil. extra de
2 elec. Ex hoc concluditur, †ꝙ si excipiatˀ ꝙ talis nõ
habuit potestatem, nõ valet hęc except. sed debet
a sic formari ꝙ talis non erat rector nec erat in pos.[a]
vel quasi talis factoriæ, vel iurisdictionis. casus est
expressus. C. de testi. l. j. si bene inspiciatur. ¶Vi-
dendum est secundò, vtrum dictus cõseruator fe-
cerit secundum formam cõcessionis & potestatis
sibi cõcessę. Circa ꝙ sciendũ est, ꝙ in dicto ordina-
mento inter cætera dicitur ꝙ possit inquirere, &
b veritatem summariè de facto[b] reperire: & ita de fa
cto condemnare, & mulctare. Hoc enim ꝙ dicitur
de facto importat sine causæ cognitione, & sine ꝓ
batiõe, vt. l. ictus fustiũ. ff. de his qui not. infa. & ibi
no. gl. in princ. vel de facto etiam si rigor iuris re-
pugnet. vt. ff. de mĩo. l. verum. §. ex facto. & ibi gl.
in verbo, reducere, posito ꝙ dicti cõseruatores nõ
seruauerint ordinem iuris: tamen valuit ex facto
ꝙ de facto processit. ¶Pręterea, posito ꝙ prædi-
cta non procederẽt ex forma dictę legis: tamen ꝓ
cedunt ex forma promissionis factæ à reo princi
pali, & à bonis fideiussoribus, promisit enim reus
principalis, quando conuenitur soluere omnem
quantitatem cum condemnatiõe, vel sine: & ĩ hoc
intercessit fideiussor. Si enim fideiussor soluit, se-
cundum quod principalis promisit: non est quod
sibi imputetur. ¶Pręterea, si iniustitia fuit facta,
c fuit ex odio[c] principalis, ergo sibi imputetur, vt
3 l. si merces. §. culpæ. ff. loc. ¶†Ex prædictis appa-
ret ꝙ circa principale in quo fuit cõdemnatus, &
fideiussores soluerunt vt constat publicis instru-
mentis, sine dubio, fideiussores debent conseruari
indemnes. ¶Super reliquis verò damnis, videtur
indubitanter dicendum, viso statuto ciuitatis ca-
stelli, quòd loquitur de hoc processu super hoc
facto quòd iudex debeat videre & examinare cau
sas ex quibus se dicit damnificatum an iniustę sint
non enim ob aliud requiritur expressio causæ, vt
ff. de transf. l. cum hi. §. in causa. ¶Nunc in propo
sito in quæstio. assignantur quædam causę, ex qui
bus damnificatum se dicit quę non sunt iustę dum
dicit fideiussor se mulctatum propter ipsius con-
contumaciam in. xxv. flore. Iste autem fideiussor
non potest repetere, vt. l. qui proprio. §. procura-
tor. ibi, in cæteris pœnam autem. ff. de procura. &
ibi notatur. & eadem ratione non potest repetere
alios. xxv. flore. quos dicit se soluisse pro vsuris di
ctorũ. xxv. flore. Item assignatur alia causa quòd
soluit. xx. flo. aduocato & procuratori ĩ causa prę
dicta in qua victus fuit, quã q̃ntitatem repetere nõ
potest: quia non debuit litigare, vt. l. iam tamẽ. §.
4 in hac. ver. & si quidem victi. ff. iud. sol. †Item di-
cunt fideiussores se damnificatos inquantum sol-
uerunt. xx. flo. pro habẽdo in publicam formam
scripturas, & acta. ista causa est iusta & rationabi-
lis, vt. l. scimus. §. in computatione. de iur. deli. Itẽ
dicunt se lęsos & damnificatos in quantitate. cen-
tum. flo. auri, quos soluerunt domino Nico. ista cã
d est iusta[d] & rationabilis, vt. l. scimus. §. in computa
tione. de iur. deli. quia est debitum principale. Itẽ
dicunt se lęsos & damnificatos, in quantitate. xx.
e flore. auri pro vsuris[e] quas oportuit eos soluere
pro inueniendo dictos centum flore. & pro dictis
c. flore. ista causa est etiam iusta, vt. ff. de nego. ges.
l. at qui natura. §. non tantùm. & ff. de vsu. l. in con
tractibus. & hoc circa causas declaratas die. xxvi-
ĳ. mensis iunĳ, vt ex actis apparet. ¶Deinde decla
rauerunt certas alias causas & quantitates, quibus
se damnificatos dicunt, & lęsos in. xxv. flor. in ex
pensis, quas fecerunt quando fuerunt detenti. ista
causa non est iusta causa. non enim debuerunt cõ-
temnere, & detineri se facere: sed statim soluere si
non habebant sub vsuris inuenire, vt fecerũt post-
eà, vt. s. dictum est. Item dicunt se læsos & damni
fica. in quantitate. cxl. flore. pro eo quia coacti fuę
runt soluere creditori: quia se obligauerunt occa-
sione dictæ fideiussionis. & sic oportuit eos vende
re vinum suum minus q̃ valeret: vnde damnifica-
tos se dicunt in quantitate. cxl. flore. ista causa non
est legitima: quia vt. s. dixi. dicto creditori solue-
rũt de pecunia sub vsuris recepta, non de pecunia
redacta ex venditione vini. Item si vendiderunt
minori precio quàm valeret, fuerunt in culpa. vñ
imputetur eis. Itẽ dicunt se lęsos in quantitate. qn
que. flore. auri pro vsuris solutis pro quantitate.
xx. flore. quæ causæ non sunt iustę, cùm causæ ex
quibus sors cui dictæ vsuræ accesserunt petitˀ, su-
pra sunt reprobatę. ¶Concluditur ergo ex præ-
dictis quòd partes iudicis super petitionibus, &
narrationibus productis per dictos Albertũ Meũ
seu eorum procuratores tales esse debeant pronũ
tiet executionem faciendam, & ipsam faciat effica
citer contra dominium Bernardum, & eius bona
in dictis quantitatibus, quæ. s. dictę sunt iuxta pe-
ti. s. in quantitate. c. flore. auri solutorum pro quæ
stione primaria domino Nico. & in. xx. flore. solu-
tis pro scripturis, & actis. Item pro. cl. flor. solutis
pro vsuris dictorum centum. A cæteris verò quan
titatibus petitis & declaratis, iudex debet dictum
Bernardum, & eius procur. absoluere, & prędictis
Alberto, & Meo & ipsorum procuratori silentiũ
ĩponere. & prędict. visis, actis, instrumentis, statu-
tis, & ordinamentis, & iuribus vtriusq; partis, mi-
hi transmissis saluo semper, &c.

a ¶In possessione. Not. ꝙ dicit Bart. hic ꝙ nõ sufficit ꝓbare, ꝙ talis non erat rector, sed ẽt ꝙ ipse non erat in pos. vel quasi talis rectorię. Adde bar to. ĩ. l. si arbiter. in fi. C. de sẽ. & ĩter. om. iu. & ĩ. l. ad testiũ. §. j. ff. de test. & ĩ. l. cũ lege. §. j. ĩ fi. C. de test. cũ cõcor. de quib⁹ ibi ꝑ d. meũ. d. Ias. ĩ. iiĳ. col. & seq. cui adde Bart. hic Tho.

b ¶De facto. De intellectu istorũ verborũ, vide Barto. plenè ĩ extrauagãti ad repri. ĩ verbo videbitˀ. ĩ fi. & ibi apostillã meã & vide Georgiũ natã ĩ cle. sępè. ĩ. §. nõ sic tñ. ĩ. xxĳ. colũ. de ver. sig. Et adde ꝙ dicta Bar. ĩ hoc cõ. seqtˀ. d. Ioã. de ana. in. c. pe. de accu. & vide Alex. de imo. ĩ. l. ꝑtoris. ff. de his q no. infa. & ĩ apostillis & Bar. ĩ cõs. xiĳ. ĩ. vj. vol. ĩci. ꝓspectis his. ĩ. iĳ. co. & ĩ cõsĳ. clxxxix. in eo. vol. inci. ĩ cã & li. vertẽ. ĩ vl. co. in fi. vbi alle. Bart. hic ꝙ vbi qs habet ꝑtãtẽ inquirendi veritatẽ summariè & de facto cõdẽnãdo, ꝙ illa verba importãt ꝙ ẽt sine causę cognitione, & probatione cõdemnare possit, vt ibi ꝑ ipsum. Tho. Di.

c ¶Ex odio. inquãtũ Bar. hic vult ꝙ si iniustitia fit facta ex odio principalis, non debet nocere fideiussori ad le no. ꝑ Bar. ĩ. d. l. merces. §. culpę. ff. loc. Bal. Paul. de ca. & Alex. ĩ. l. pe. §. j. ff. sol. ma. ꝑ Io. de ana. in cõs. lxxiiĳ. incipi. visis. & ponderatis. Tho. diplo.

d ¶Iusta cã. no. q̃ ꝑt exigere fideiussor à prin. & q̃ põt opponere, vide Bar. in. l. si qs. §. in hac vbi plenè. ff. iu. so. & qd si fideiussor nõ opposuit exceptiones: & succubuit an repetat à principali? vide Bar. & do. in. l. atqui. §. cũ me absẽte ff. de nego. gest. & in. l. si fideiussor. in prin. ff. mandati. Tho.

e ¶Pro vsuris. No. ꝙ dicit Bar. hic. ꝙ si fideiussi ꝓ aliq̃, ꝙ ob id solui vsuras vsurario à quo accepi mutuo vt possim satisfacere creditori, illas possum repetere etiã de iure canonico: & ita alle. Bar. hic dominus Io. bap. de sancto seueri. ĩ l. j. in. xlv. co. C. de summa trini, & fi. ca. Tho.

¶CONSILIVM. LXXXIII.

SVper prædicto punto contento in proximo consilio domini Francisci, quo queritur quę sentẽtia sit ferenda in causa appellationis prędictorum Ad veritatem huius quæstionis inuestigandam videndum est, &c. Vide materiam huius consilĳ plenè, & perfectè. s. in consi. lxxx.

¶Non potest quis liberare detentum in carceribus sine speciali mandato. Item statutum loquens de nullitatibus vel appellationibus, habet locum in nullitatibus factis, vel appellationibus ante statutum interpositis.

SVMMARIVM.

1 *Eximere aliquem de carceribus, requirit speciale mandatum.*
2 *Statutum loquens de nullitatibus, & appellationibus, habet locum in appellationibus nouis, & antiquis.*
3 *Iudex ex officio de his quæ pertinent ad publicam utilitatem potest uti scripturis productis coram se.*

Consilium

¶CONSILIVM. LXXXIIII.

a IN causa Statii[a] procuratoris Vanni de pergula,
visis omnibus quę videnda fuerunt, videtur dicen-
dum de iure, ꝙ partes iudicis debent esse tales, quòd
pronunciet bene pronunciatum per dominum Pote
statem reiecta nullitate super dicta appellatione, &
1 malè appellatum per dictum statium. ¶†Quod pro
batur primò quia dictus Statius petebat sententiam pronunciari nullã,
& illum Vannum eximi de carcerībꝰ: sed illa causa ꝙ liber homo exima-
b tur de manibus alterius, non potest fieri per procuratorem, [b] vt.l.pōp.
in prin.ff.de ꝓc. & .l.illud.ff.de mino. & licet hoc posit quilibet de po-
pulo: tamen hoc nō pōt vt procurator illius, sed sine speciali mandato.
Et dicatur hoc expresit in mandato. dum dicit in causa quã habiturus
est cum communi, & eius syndico dico ꝙ hoc nō sufficit ad speciale mã-
c datum, vt.l.si quis mihi bona.§.iussum.ff.de acqui.hære.[c] Præterea si di-
catur speciale mandatum habuisse. tamen non dixit nullum intra tempo
ra intra quę potuit.s.intra tempora appellationis secūdum formam sta-
2 tuti.† ¶Nec obst.si dicatur ꝙ statutū vendicat sibi locum in cōdemnatis
ante statutum: quia hoc est falsum. Nam vendicat sibi locū in omnibus
appellationibus, & nullitatibus opponēdis, post dictum statutum: licet
proponatur de sententia lata, ante sic.l.loquens de liberatione habeat lo
cum ĩ liberationibꝰ fiendis, & obligationibus antiquis, vt.C.de testi.l.te
3 stium. & no.doc.C.de leg.l.leges.† Præterea, ea quæ facta sunt coram eo
4 dem iudice, licet non fuerunt producta per syndicum causę† potest iu-
dex eis vti ex suo officio ĩ hac cã, q̃ ꝑtinet ad pub.vti.vt.l.filius.§.vetera
ni.ff.de procu.

¶Si respondetur ad positionem quæ dicit ꝙ possedit Titius pro dote vsq; ad mortem, quod hæres credit: an ex hoc videatur eius aditio? & an titulus pro dote, & pro hærede possunt concurrere?

SVMMARIVM.

1 *Respondens positioni quod credit possidere pro dote inducitur aditio.*
2 *Titulus pro dote, & titulus pro hærede possunt in simul concurrere.*
3 *Titulus pro dote, est titulus pro suo &c.*

¶CONSILIVM. LXXXV.

IN quæstione Ioannis dimicatoris ex vna par-
te, & Francisci de Tuderto ex a-
lia, in eo ꝙ dictus Franciscus cōueniēdo dictum Ioannem
dicebat sibi tanquã hæredi insolidū dotem matris suæ de-
bere restitui, & dictus Ioannes reconueniendo eundē di-
cebat, sibi restitui debere partem dictæ dotis, tanquam hęredi mediante
persona fratris hæredis filiorum dictæ dominæ per quã fuerat quęsita
dicta hæreditas ex pos.s.per eum habita, &c. In Dei nomine amen. ¶In
quæstione Ioannis richochi reconuenti, & reconueniētis acta, inter cæ-
tera dubium vertitur: quia dominus Ioannes super.xvj.positione, quæ
continet ꝙ Benedictus dictam terram possedit titu.dictarū dotium: cō-
tinuò vsq; ad mortem: respondit credo, ꝑ quod dicitur ꝙ nō videtur ꝓ
1 bata† aditio:[d] quia ex hoc sequitur, ꝙ possedit titulo pro hęrede de quo
d minor. quomodo hoc allegatur ab aliquo qui aliquid intelligit? nam nul
li dubium est, ꝙ eandem possumus possidere pro dote, & titulo pro hæ
rede. casus est in.l.iij.§.ex plurimis.ff.de acqui.pos. quid enim prohibet
quin huic qui habebat rem titulo pro dote, superueniat titulus pro hæ
rede ex persona filiorum suorum? certè nihil. & sol.mat. dicitur fundus
dotalis, & possidetur vt dotalis.ff.de fun.do.l.etiam directa. & .l.dotalis
§.j.ver.hæredes quoq;. vnde videtur ꝙ sol.ma.possedit titulo dictarum
dotium: & tamen non excluderet, quin possideret titulo pro hærede: vñ
absq; sua contentione, vel ex rei probatione, apparet dictum Ioannem
2 obtinere. ¶†Sed si pertinaciter diceret, ꝙ titulus pro hærede: & titulus
pro dote non possunt concurrere, quia titulus pro dote sit possidere ꝓ
3 alieno, & titulus pro hærede sit possidere pro suo.† Respond. ꝙ falsum
est. imò titulus pro dote est titulus pro suo, sicut est qui ꝓ emptore pos-
sedit, vt.l.expressum.de ac. & ob. & pro dote.l.j. Si tamen hoc aduersa-
rius non diceret, esset dicendum confessionem fuisse erroneam & ꝓbatᷣ
Nam error facti alieni probatur probando rem aliter se hr̃e, vt.ff.de in-
ter.act.l.de ætate.§.qui iusto. & de probat.l.cum de indebito.§.j. not.ff.
de confess.l.non fatetur. & expresse.ff.de iur. & fac.igno.l.si post diuisio
nem. vbi probando testamentum non valere, præsumitur error. Nūc ad
propositum, si aduersarius dicit ꝙ possideret pro dote, & sic pro alieno
possideret: & Io.dixit, cōcedo, aliàs credo dico ꝙ probatum est rem ali
ter se habere: quia dictus Benedictus possedit pro suo, & tãquam suum,
& testes apertè dicunt sic probatum est, rem aliter se habere: ergo proba
tum est, vt dictum est.s. &c.

¶Quod non creditur nuncio, si dicit contra id quod primò dixit, sicut nec etiam creditur testi.

SVMMARIVM.

1 *Non creditur nuncio dicenti contra suam relationem uel citationem.*
2 *Non creditur alicuius personæ secundo dicto contra primum dictum.*

a ¶In cã Statij. Istud cōs. secūdū ordinē Perusinū est ĩ prĩa ꝑte iudiciorū ĩ consi.lxxxij. & de isto consi. meminit Lu.ro.in consil.ccxl.incipit, spectabiles domini. in vlti.colum. Tho.

b ¶Per procuratorē. adde inquantū Barto.hic vult, ꝙ ad faciēdūquē eximere à carceribus, requiritᷣ speciale mãdatū, ꝙ istud refert & sequitᷣ Lu.ro.in sing.suis ĩ litera.p.in vers.cxlix.inci. ꝓcurator cōtrariū de directò cōsuluit Lud.ro.in cōsi.ccxl.inci.spectabiles dñi. in vlti.col. & vide Alex.de imo.ĩ cō.cxxxiij.in.vj.vol. ĩci. circa executionē.in.j. & .ij col. & Io.bap. de sancto Seuerino ĩ suo tractatu de debitoribus fugitiuis.ĩ.xiij.q.prin. vbi plenè. & vide Ang.de are.ĩ.§.pręterea.in xix.colū.instit. de act. Tho.

¶CONSILIVM. LXXXVI.

1 NOn creditur nuncio† dicē-
tì contra suam relationē, seu citationē.
quam retulit ante per se factam, vt ex-
tra de prob.c.quoniã contra falsam.super verbo,
citationes.ad fin.gl. & melius de app.c. cum para
ti in ver.suus nuncius.ad fi.gl. Nam circa citationē
e bene creditur,[e] non contra nec alicuius dicto secū
2 dò. contra primum creditᷣ† vt plenè no. extra de
præsump.c.literas.in versi.cum primò. vbi etiam
dicitur ꝙ tam in iudicio q̃ extra iudicium staᷣ pri
mo dicto, nec etiam creditur testi in secūdo dicto
si dixerit contra primum extra de test.c.cum cau-
sam, quę super verbo voluerunt ratas.ibi, sed quid
si testis secundò, &c.eo.tit.c. veniens super verbo
quos vterq;. ad fi.gl. & per Inno.super ver.eosdē.
vltra medium glo, & ibi plenè fateor.

¶Quod licet statutum velit trahi ad pręterita nō valet, nec potest ad decisa referri. Et not. ꝙ laudū refertur: ad tempora compromissi.

SVMMARIVM.

1 *Statutum non potest referri ad causas præteritas, uel decisas transactione uel sententia.*
2 *Si causa pendet per compromissum, idem iudicatur ac si fuisset transactione finita.*
3 *Laudum latum, refertur retro ad tēpus compromissi.*
4 *Statutum referens se ad causas pendentes, non ualet.*

¶CONSILIVM. LXXXVII.

FActum tale est quod
instrumentum mutui factum, & celebra-
tum ab vndecim annis, retro: petitur executioni
mandari per actorem contra reum, in quantitate
in instrumento contenta. ¶Oppon. pro parte rei
ꝙ non debet executioni mandari, vetante statuto
ciuitatis Asisij quod loquitur ꝙ instrumenta mu
tui, & depositi de quibus non est facta vel petita
executio intra.x. annos sint cassa. Respondetur ꝓ
parte actoris, quòd ante confectionem dicti statu
ti, petiit executionem dicti instrumenti. Modo vi
so dicto instrumento, quæritur quid iuris? & vide
tur dicendum de iure, dictum instrumentum non
fore exequendum puncto pręd icto. hoc in effectu
additur ꝙ dicta causa dilatione pendente coram
iudice, & antequam statutum emaneret, fuit com-
ꝓmissum in ser Angelū, soli actui præsentē, & ac-
ceptantē de iure, & de facto. ¶Super pręd icto pū
cto, & additione dico & consulo ꝙ dictum instru
mentum debet executioni mandari, non obstante
statuto nouiter condito, & non obstantibus alle-
gationibus supradictis. Ad quod sciendum, & in-
uistigandum est, de significatione illorum statuto
rum & an locum habeant in præteritis & præsen
1 tibus, &c.† Et certè talia verba non possunt refer-
ri, ad causas pręteritas iam decisas trãsactione, vel
sententia, vt.C.de transac.l.causas. & in authen.vt
cum de ap.cog.in prin. & .§.j vbi exprimitᷣ. ¶Sed
f illa causa eo ipso ꝙ fuit compromissa[f] de iure, &
de facto, & sic in arbitrum & arbitratorem fuit de
2 cisa transactio:† quia tale compromissum est quę-
dam transactio, perinde est enim ac si diceremus
transigimus pro eo ꝙ talis arbitrator dicet, vt no.
in authen.vt diff.iud.§.j.col.ix. ergo ad istam cãm
non porrigitur statutum, potissimè cum talis ar-
bitrator acceptauerit. & sic posit cogi pronuncia
3 re, vt.l.iij.§.j.de arb.† Et quandocūq; feratur dicta
sententia seu laudū, refertur retrò ad tempus com
promissi, seu transa. vt.l.potior. & in.l.qui balneū
qui po.in pig.ha. & in.l.si filius.de verbo.obligat.
4 ¶†Præterea, posito ꝙ dicta cã non fuerit finita
transactione, sed esset pēdēs corã iudice, vel corã
arbitro: tñ dictū statutum ad causas pendētes: nō

c ¶De acqui.hę. vide Bar.in.l.filiusfamilias. in pe.co.ff. de do.in ver.iij.facit.cū cōcor. de quibus ibi ꝑ Alex.de imo.ĩ apostil.Bar. vbi etiã alleg.Bar. hic. Tho.

d ¶Aditio. adde ꝙ ēt ĩ cōtractibꝰ si qs dicat, volo adire. talia verba dispo- nū secūdū Bar.ĩ.l. gerit.ff.de acq.hę. Ang.ĩ.l.sed si alio ff.ad tre.plenè per Ias.ĩ.l.j.ĩ.iij.col. & ibi scripsi.C.de sū. tri. & fide ca. Tho.

e ¶Nō creditᷣ.an & qñ credatᷣ nūcio ĩ his q̃ spectãt ad eiꝰ offm̃, vide plenè ꝑ Ias.do.meū ĩ.l. ꝓperãdū.§. & sigdē ĩ.iij.co. & seq.C.de iudicijs. & ibi ponit de nūcio q dicit se citasse Caiū, & Caiꝰ cū iuramē to, dicit cōtrariū, cui magis ds credi vide ibi ꝑ ipsū. & ibi scripsi. Tho.

f ¶Cōpromissa de iure. Adde bar.ĩ.l. cãs.de trãs. vbi tradit notabilē regulã, ꝙ si fiat statutū, nouū, & ĩ eo expsse dicatᷣ, ꝙ habeat locū, seu trahatᷣ ad oĩa negotia nedū futura, sed ēt ꝑsentia & ꝑterita, tñ nō trahetᷣ ad negotia decisa trãs. vl' snĩa vel iurõ, cū cōcor. de qbꝰ.p.d.Ias.ibi ij.col. cui adde ꝙ dicit Bart. hic ēt si pēderet causa ꝑ cō promissum. Tho.

potest referri etiam si esset expressum in statu-
to quo ad causas pendentes in iudicio vel coram
arbitro referat. tale statutum in hoc non valeret,
sed secundum veteres leges, deberet iudicari: vt in
aut. in med. lit. contest. non fi. sacre ius. in princi. &
§. si verò ibi, alterius, & etiam si exprimitur de cã
quæ pendet per compromissum, ibi siue secũdũ
arbitriũ, siue secundũ cõpromissum, &c. & p hoc
patet responsum allegationib⁹ factis ĩ cõtrarium.

¶ Quod astringens se ad certum tempus, debet il
lud limitatè probare ꝙ testis dicens falsum in vno
etiam in cõsanguinitate, totum vitiat quòd minor
non potest renunciare iuri introducto propter ĩ-
becillitatem etiam cum iuramento, quando consti
tutio est prohibitiua.

SVMMARIVM.

1 *Quando quis astrinxit se ad certum tempus, debet illud limi tatè probare,*
2 *Si dicitur factum esse quid aliquo tempore, debet illud ꝓbari.*
3 *Testis qui dicit se non esse consanguineum, si constet contra- rium, dicitur falsum deposuisse,*
4 *Testi si in uno dixit falsum, in nullo est ei credendum.*
5 *Minor non potest renunciare iuri, ꝗ est introductũ propter eius imbecillitatem, etiam cum iuramento.*

¶ CONSILIVM. LXXXVIII.

a ¶ Inter Franciscũ Vide de isto cõsil. Bart. Alex. in cõsi. cxxvij. in. iiij. vol. ĩci. visa ĩquisitiõe. in. iiij. col. vbi alle. Bar. ĩ isto cõsi. vbi videas. Tho.

a IN quæstione inter
Franciscum[a] bonelli, legitimum ad-
ministratorem filij, contra Mensulã
quõdam loli & Angelum & Cechi-
num filios dicti Loli in curia generali ducat⁹ Spo
leti: Visa petitione producta in dicta causa, & arti
culis hincinde factis, videtur ꝙ partes iudicis sint
vel esse debeant. s. ꝙ dictos reos conuentos absol-
uat à petitione prefata, & contentis in ea. Hoc aũt
esse verum probo, per illas rationes vrgentes, qui-
bus responsum non video, vt sic non vt allegator
sed vt consultor scribam. Prima rõ: quia actor ĩ li-
bello asseruit, ꝙ dicti conuenti dederunt insolutũ
legitimè rem de qua cõtendebatur anno domini.
Mcccxlj. de mẽse Augusti. d. ãni &c. & se astrinxe
runt ad venditionem factam certo tpe, & duo te-
stes qui videntur probare dictam dationem inso-
lutum. s. Matheolus coli Paulectus agnoleti non
probat tempus deductum in petitione. Nam Ma-
theolus dicit ꝙ sunt iam. x. anni elapsi de mense, &
die dixit se non recordari. Et sic non probat annũ
nec mensem. Paulectus verò dixit se non recorda-
1 ri de mense, vt ĩ horũ dictis apparet. ¶ †Et sic ar-
guit ꝙ ille qui astringit se ad aliquod conditiona
liter, limitat factum de quo agitur: licet illud non
esset de necessitate. & si illud non probat, succum
bit: vt extra de pr. c. licet causam. ff. de insti. l. habe
bat. in princ. ¶ Preterea, regula generalis est, ꝙ qñ
aliquid dicitur factum certo tempore, illud debet
2 probari, vt. ff. de alie. l. j. †§. idem dicendum in eo tẽ
pore de incen. rui. nau. l. j. in fin. de vi & vi ar. l. j. §.
rectissimè. ibi, tunc sic accepimus, &c. vnde iura q̃
dicunt non esse quærendum de tempore, verum
est quando non agitur de actu facto, certo tempo-
re, vt no. C. de tes. l. testium. & in. l. ob carmen. §. fi.
ff. de testi. ¶ Hoc esse verum apparet: quia cum a-
ctus dationis insolutum, possit recitari sine proba
tione eius quod ponitur in libello non concludit
ꝙ sit probata illa datio insolutum, quæ in libello
producitur, vt extra de fi. instru. c. cũ Io. Et sic seq
tur, ꝙ non est probatum ꝙ in libello deductũ est.
3 ¶ †Secundò dicta per dictos Paulectum, & Ma-
theolum nõ sunt valida. quia interrogati si attinẽt
dicto, Bonello, dixerunt ꝙ non, tñ constat ex con
fessione Bonelli, vt patet ex actis quod dictus Ma
theolus est nepos carnalis: & dictus Paulectus ne-
pos consobrinus: & apparet quod dixerũt falsum
& præsumitur ꝙ scienter, quia non est verisimile
cognatos sanguine hoc ignorasse, vt. ff. vnde co-
gnati. l. octaui gradus. C. de in integr. rest. l. de tu-
4 tela. †si ergo falsum dixerunt in vno: ergo & in nul
lo est eis credendũ vt. ff. de tes. l. qui falsa. & de fal.
l. eos. & not. extra de test. c. in nostra. de hoc etiam plenè no. Innoc. extra
de test. c. fraternitatis. ¶ Tertiò, quia probatur ꝙ prædicti q dicunt de-
disse insolutum, non seruauerint solennitatem requisitam tempore quo
dicitur facta dicta solutio, ideo non valet: quia non est seruata forma con
sti. ducalis quæ constitutio producitur. ¶ Nec ob. quod dicitur renun-
ciatum dictæ constitutioni, & iuratum non venire contra. Ad cuius de-
clarationem præmitto, quòd quis non potest renunciare illi iuri, quod
est introductum propter eius imbecillitatem: quia ita decipitur renun-
ciando, sicut contrahendo, vt. ff. de noua. l. doli. §. diuersum. Ita hoc mi-
nor non potuit renunciare huic constitutioni, sicut nec beneficio resti-
tutionis, vt no. ff. de mino. l. si iudex circunuentus. C. de in integ. rest. l. si
intra. & hoc prout loquimur de renunciatione, per se considerata absq;
iuramento. Et est aduertendum quòd si dicta constitutio, bene ad-
uertatur, non solum dat solennitatem in modum contrahendi cum
minoribus, sed etiam prohibet alios contrahere cum minoribus, &
absq; illa solennitate imponit certam pœnam, mandans eos puniri: & sic
prohibet eos ne contrahant cum talibus personis. l. j. ij. respond. de his q
pro non scri. ille ergo qui contrahit cum minore constitutione prohibẽ
te: peccat mortaliter: quia qui non obedit principi, morte moriatur, vt
extra de ma. & obe. c. ij. vnde iuramentum hic fuit interpositum sub ob
seruatione pacti: ergo non est obligatorium. c. non est obligatoriũ. de re.
5 iur. in. vj, &. C. de nup. aut. quod ipsis. & si. ¶ †Præterea, per iuramentũ
minor potest renunciare iuri suo: non autem potest per iuramentum mi
noris talis prohibitio facta ad alterius personam extendi: quia non põt
porrigere vires suas vltra ipsum iurantem, vt. l. ij. §. pen. ff. de iureiur. ex
tra de iureiur. c. veniens, &. c. quintauallis. pro hoc faciunt not. ff. de reg.
iur. l. in vinculis, §. fi. in glo. Nam potest cogi quis dare. alius autem non
potest recipere. vnde iuramentum facit, ꝙ minor possit dare: nõ tamen
facit ꝙ contrahens cum minore, possit recipere: quia prohibitus per cõ-
stitutionem venit puniendus. meritò ergo dicitur & constitutio dicit,
& dicere potest cum sic nõ valeat. & sic fuerit vinculo iuramenti firma-
tum: quia lex non assistit contractui minoris: ideo iuramento minoris
confirmatur. non autem inuenitur ꝙ sit facta prohibitio alterius, ꝙ ex
causa minor non contrahat, sed per constitutionem est facta talis ꝓhibi
tio, ergo, &c. Ex qb⁹ concluditur, ꝙ p̃dicti rei cõuenti veniũt absoluẽdi.

¶ CONSILIVM. LXXXIX.

SVper supradicto puncto an dicti⁹
Titius admittatur ad totam hæreditatem insolidum, an
verò admittatur vnà cum meliora. ab intestato. & videt
pro parte, &c. hunc punctum cũ cõsilio vide. s. cons. ix. &
j. consili. clxxxij. &. cxciiij. Bar.

¶ Quod mulier minor iurans in contractu, non potest venire cõtra illud iuramentum, ex eo ꝙ nesciebat sibi competere beneficium restitutionis in integ. Item. l. ij. C. de rescin. ven. non habet locum in renunciatione facta liberaliter, & non ob causam. Item intellectus legum. l. per diuersas &. l. ab anastasio. C. man. de cessione facta simulatè. Item remedium qñ non appparet testamentum ꝙ petatur hæreditas ab intestato. Item an renuncians iuri succedendi, videatur renunciare successioni ab intestato. & an iuramentum extẽdatur, ad hunc casum. Item quomodo verba dubitatiuè prolata puta, vt dicitur, & similia verba enũciatiua inducant disp̃onem, vel confessionem inter contrahentes. Item an iuramentum extendatur, ad id quod fuit dictum per errorem. Item qualiter probetur negatiua, vel error?

SVMMARIVM.

1 *Minor iurans in contractu, non potest uenire contra iuramentum ex eo ꝗ nesciebat sibi competere restitutionem in integrum.*
2 *L. ij. C. de rescin. uen. an habeat locum in renunciatione?*
3 *L. per diuersas. & l. ab Anastasio. C. mand. quomodo intelligantur?*
4 *Iuri succedendi ab intestato ꝗ quis ignorat sibi competere, non uidetur renunciari.*
5 *Clausula generalis in refutationibus, quomodo debet intelligi?*
6 *Mulier quæ iurauit in refutatione nõ contrauenire, in quibus causis potest cõtrauenire?*
7 *Verba enunciatiua dubitatiuè prolata, non disponunt.*
8 *Verbum dicitur, continet dubitationem.*
9 *Iuramentum non extenditur, ubi est erratum,*
10 *In omni contractu & iuramento, intelligitur si uera sunt quæ narrantur.*
11 *Error quomodo probetur.*
12 *Negatiua quomodo probetur?*
13 *Qui uendidit alicui tanquã creditori, debet ille pobrare se creditorem.*
14 *Hæres tenetur legatario, ostendere testamentum.*
15 *Dolo futuro, renunciari non potest.*

¶ CONSILIVM. XC.

b ¶ Dilecto domino. aliâs inci. qdã. Petrus Mathei. & ita incipi. in. xlvj. consi. in tertia pte de vltimis volũtatibus secũdum ordinẽ Perusinum. Tho.

b DIlecto domino[b] Francisco de
suaua. punctus generaliter proponendus talis est. ¶ Qui-
dam Petrus Matthei de vrbe veteri, vt dicitur, fecit testa-
mentum ꝙ testm̃ non reperitur, & dotauit do. Letitiã ei⁹
filiam in trecentis florenis, & Bucium suum filium sibi hæredem insti-
tuit. deinde mortuus est Bucius superstite domina Andrea eius matre &
dicta domina

dicta dña Letitia eius sorore carnali, demũ mortua est dicta dña Andrea suo testõ cõdito, cui⁹ copiam vobis transmitto, & dotauit filiã suã, & instituit sibi heredẽ Ioannẽ suũ agnatũ. demũ mortu⁹ est dictus Ioannes superstite Mattheo filio dicti Io. & eius hærede. post hoc dictus Matheolus maritauit dictã Letitiã ei⁹ sororem, consobrinã, & sibi dedit. vj. centũ flo. in dote: & dicta domina recunciauit omni iuri hereditatis, tã maternæ ꝙ̃ paternę ꝙ̃ ẽt fraternæ, & iurauit, &c. vt patet ĩ instrõ renũciationis, cuius copiã vobis ẽt trãsmitto: & ẽt renũciauit & iurauit in testõ dictæ dñę Andreę suę mr̃is dicta dña Letitia maiore. xiiij. an. Mõ dicta dña Letitia existẽs ĩtra ętatẽ. xxv. an. nõ cõtẽta de dicta sua dote asserẽs se deceptã, vult retractare oĩa ista, & petere hereditatẽ tã paternã q̃ maternã, ꝙ̃ etiã fraternã & vt asserit intẽdit vti altero de duob⁹ remediis: vno vel ĩplorare bñficiũ restõnis ĩ inte. asserens se minorẽ deceptã, & lęsam & si ista via eẽt sibi ꝓclusa obstãte iuramẽto. ¶ Vtrũ alia possit vti. s. ꝙ dicta cessio iuriũ non valeat: tamẽ quia decepta vltra dimidiam iusti pretij, an tedicti. ¶ Secundariò: quia dicta iura cessa, valent plusꝙ̃ fuerit pretium sexcentorũ flo. meritò ergo ꝓsumitur cessio simulata. hæc sunt quę videtur mouere dictã dñam Letitiam ad retractãdũ ꝑdicta ꝑ dictũ Mattheũ.

ꝓ parte aduersa, dicit̃ priõ ꝙ nõ põt petere restitutio. ĩ integ. post iuramẽtũ corporaliter ꝓstitũ, tã ĩ renũciatiõe sua, quã in testõ dictę suę mr̃is vt euidẽter apparet. Itẽ nõ ob. ꝙ iura valeãt vltra dimidiã iusti ꝑtij, vel iura cessa vltra ꝑtiũ interuẽtũ, q̃m ista fuit simplex renũciatio, non iuriũ vẽditio. Per istã ergo renũciationẽ, hæreditas supradictorũ deuenit ĩ. d. Mattheũ successorẽ, tanquam ad proximiorẽ postulatur nũc cõsi. ¶ Visis testamẽtis, & renũciatiõe facta ꝑ dictã dominã Letitiã, vtrũ. d. dña Letitia possit effectualiter molestare dictũ Mattheũ filiũ, & herede Io. Matthei sui p̃ris. & si põt, ꝓ qua pte ꝑt de remedijs opportunis? In noĩe dñi amẽ. ¶ Viso. d. pũcto testamẽti, & instrõ refutationis, videt̃ dicẽdũ priò ad illud ꝙ q̃rit̃. an. d. dña Letitia possit petere restõnẽ in integrum. & vi-

1 det̃ ꝙ nõ, ꝓpter iuramẽtũ. †C. si aduer. vẽ. aut̃. sacramẽta pube. In cõtra-

a riũ reperit̃ ꝙ cõsuluit dñs Dy. Nã cũ minor ignoret [a] beneficiũ restõnis sibi cõpetere, nõ põt videri sibi renunciare, & iuramẽtũ ad illud nõ extẽditur. cuius cõsiliũ refert Cy. C. de rescin. vend. l. ij. Ego autẽ istud nõ cõsulerẽ. nã cũ iuratũ sit super facto. s. nõ venire cõtra facta, & promissa in pñti cõtractu, videt̃ iuratũ super omni iure, ꝑ ꝙ põt contra dictũ contractũ veniri. nec ẽ necesse ꝙ iuris remedia sp̃aliter exprimãt̃, vt. ff. de iu. iu. l. si duo. §. idẽ iulia. & l. duobus. §. à fideiussore. & §. exceptio. & §. colo-

2 nus. ¶ †Sup secũdo q̃ q̃rit̃, an dicta dña Letitia posset venire cõtra. quasi decepta vltra dimidiã iusti pretij: dicẽdũ est ꝙ non. fuit enim simplex renũciatio nõ venditio. nec aliq̃s contract⁹ respectiuus hoc est ꝙ respectu alicuius dati, vel recepti talis remissio facta fuerit, sed ex mera liberalitate. & sic non habet locũ. l. ij. C. de resc. vẽ. l. maioribus. C. cõi vtri. iud. nisi fortè ꝓponeret̃, ꝙ intẽtio remittentis erat remittere modicum. & remisit multò plus, q̃ volebat ꝙ in p̃sẽti q̃one nõ cadit secũdũ ea q̃. j. dicam. ¶ Sup tertio, an dicta mulier posset se iuuare ex eo, q̃a iura cessa valeãt

3 plus ꝙ̃ sexcentũ flo. & sic fingitur simulata. †Rñ. ꝙ nõ. nã. l. ab anastasio. & l. per diuersas. C. mã. habet locum in his quibus iura ceduntur ꝓ tuitione rerũ, quas possident ipsi quibus cedunt̃: sed pro tuitione rerũ quas tradunt ipsi qui cedunt, nõ habent locum dictę. ll. vt expressè dicit̃ ĩ. d. l. ab anastasio. sed ita fuit ĩ proposito ergo, &c. ¶ Super quarto q̃ q̃rit̃ de remediis opportunis, dico ꝙ si vera sunt quæ ꝓponũtur. s. ꝙ testm̃ Petri Matthei, non reperiatur, nec alio legitimo modo ꝓbat̃, remediũ est apertũ. s. ꝙ dicta dña Letitia, tãꝙ̃ hæres ab intestato fratris sui, petat hæredita. eius vel totã vel partem dimidiã, vt. j. dicam. Nã cum totum dictũ testm̃ refutationis, tanquã fictitiũ sit factum frater eius habuerit ei⁹ matrem, & renunciauit sic factũ tanquã Bucius frater eius habuerit heredẽ dñam Andream eius matrẽ, ex vigore substitutionis sibi factæ ĩ testõ paterno, ex quo apparet ꝙ dicta domina Letitia iuri succedendi ab intestato, ꝙ ius ignorabat sibi competere renunciasse non videt̃, vt. ff. de inoffi. testa. l. mater. & de pet. hęre. l. legitimam. vbi est expressum. & hoc erit re

4 mediũ clarũ. ¶ †Tñ circa hoc pñt insurgere ĩ processu cãæ, multa dubia, quæ si occurrent singulariter declarabo. ¶ Primò enim dubitat̃. quia ĩ refutatione ꝑdicta, dña renunciauit noĩe, & occasione. ccc. flor. sibi relicto rũ in dicto testamento. & rõne debitæ portionis iuræ naturæ, seu trebellianicæ, & falcidię q̃ sibi cõpetere posset ĩ dictis heredibus, vel qualibet

5 earum, vel qualibet alia ratione, vel causa vsq; in p̃sẽtẽ diẽ. ¶ †Ad hoc respondetur, ꝙ dicta clausula debet referri ad omne ius sibi competens, existẽtib⁹ testamẽtis ꝑdictis. de eo aũt iure ꝙ sibi cõpeteret ex alia causa, nõ videt̃ actũ. text. ẽ. C. de trans. l. si de certa. & ff. de sol. l. si ex pluribus. Et idem tenet Gui. ff. de pac. l. emptor. §. si. per. l. quęsitum. §. j. de leg. iij. l. aurelius. §. sticho. de li. le. Quod tenet etiã Cy. C. de trans. l. sub ꝑtextu. vbi dicitur ꝙ in dubio statur generalibus verbis, nisi aliud appareat. q̃a vt dicti do. dicũt, satis apparet aliud si sunt expressi aliqui casus singulares, siue speciales ad quos prędicta clausula generalis non potest referri: sed ad alios restringatur. hoc etiam tenui ego in. d. l. si ex pluribus. ff. de solutiõibus. Hoc præmisso teneo in casu præsenti, in quo si q̃s vellet intelligere, ꝙ ius succedendi ab intestato videt̃ remissum, sequeretur ꝙ ipsi contrahentes essent sibi contrarij. ponerent enim fratrẽ dictæ dominę Letitię testatũ, ex quo dicũt sibi substitutionẽ factã ĩ testõ paterno ĩtestatũ, si diceret̃ testm̃ factum non fuisse ꝙ ius nostrum nõ patit̃. Pręter ea, sequeret̃ ꝙ dicta dña remisisset ius ꝙ sibi ignorabat cõpetere cõtra iura ꝑdicta. & cõtra. l. aq̃l. ff.

6 de trãs. ¶ †Secũdò ĩsurgit dubiũ, ꝙ dicta dña Letitia in dicto instrumẽto iurauit ꝑ hęc verba. s. pro ꝑdictis oĩb⁹, & singulis firmiter obseruãdis ad sancta Dei euãgelia, corporalit̃ tactis scripturis prędicta oĩa & singula rata habere, & tenere: & nõ cõtra facere vel venire de iure, vel de facto rõne ętatis vel qualibet alia rõne vel cã, &c. Ex q̃b⁹ verbis posset opponi dictæ dñę Letitiæ primò: q̃a venit contra iuramẽtũ veniẽdo cõtra dictã refutationẽ: ad ꝙ rñdet̃ ꝙ dicta refutatio se nõ extẽdit, nisi ad casum q̃ dicta testamẽta existãt, nõ q̃ ad casum q̃ dictus ei⁹ frater decesserit intestatus, vt. s. dictũ est: ergo petẽdo ab ĩtestato, nõ venit cõtra iuramẽtũ, nec contra refutationẽ, vt dictũ est hoc idẽ vident̃ velle ꝑdicta verba. Nã ĩ principio dictæ refutatiõis fuit narratũ dictã refutationem [b] fuisse factã, ꝑ hęc ver- b

ba. s. cũ hoc sit ꝙ Petrus Matthei, decesserit condito testamẽto, ĩ q̃ inter alia q̃ disposuit, & legauit re quit dñę Letitię suæ filiæ. ccc. flo. & suũ hęredẽ ĩstituit vniuersalẽ Buciũ ei⁹ filiũ legitimũ, & naturalẽ & si contigerit dictũ ei⁹ filiũ decedere sine filiis legitimis dñam Andreã eius vxorẽ, & matrẽ dictæ dñę Letitiæ eidẽ Bucio eius filio substituit, seu eo casu hæredẽ instituit, vt in testamento ei⁹ plenè di a

7 cit̃ apparere, &c. ¶ †Vñ dicet̃ ꝙ dicta dña, veniat cõtra verba narrata, & enũciatiuè ꝑlata, & dicta ĩ

c dicto instrõ q̃ verba enunciatiuè [c] ꝑlata vident̃ fidẽ facere ĩter ipsos cõtrahẽtes. C. de cõtrah. & cõmittẽ stip. l. optimã. & sic videt̃ ꝙ ꝓpt̃ iuramẽtum nõ possẽt cõtra dicta verba enunciatiua veniri, vt. b

C. de ꝓb. aut̃. ꝙ obtinet. l. rõnes. & ꝙ ibi no. Ad ꝙ respõdet̃ primò, ꝙ si dicta verba rectè inspiciant̃ dicti cõtrahẽtes hoc nõ fuerũt confessi: sed dubitatiuè posuerunt dicẽdo, vt dicit̃ apparere, q̃ verba ostendũt proferẽtes ad hoc dubitare. hoc eñ ver-

8 bum dicit̃ dubitationẽ cõtinere† nisi ꝓbet̃, vt. ff. c

de dolo. l. j. & ibi no. ĩ gl. sup verbo, dicent̃. & ĩ. l. j. ff. si qua. pau. fe. di. in princ. sup verbo, dicat̃. & ibi no. ff. de ĩcen. rui. nau. l. iiij. in prin. & ibi no. Cũ ergo posuerũt hoc sub dubitatiõe, non videtur hoc assere cum dubius, inscius, aut nescius, siue ignorãs æquiparantur, vt. C. de cõd. inde. l. fi. §. si autẽ nescius. l. scimus. C. de iur. deli. ¶ Secundò modo rñdeo sic, si dicta verba diligenter aduertantur, dicta domina Letitia iurauit pro prędictis omnibus obseruandis, &c. causa ergo quare iurauit, fuit ꝓ obseruatione prędictorum, quo præmisso aduertẽdũ est ꝙ in dicto instrumẽto quędã continentur dispositiuè: quia dicta dña, fecit finem, refutationẽ & cessionẽ, & similia. Sed ex prædictis seu obseruatione prędictorũ, dictũ iuramentũ videt̃ ĩterpositũ. Itẽ, in dicto instrumento continentur quędã enunciatiuè de his quæ gesta fuerunt, tunc tẽpore contractus prędicti, quia fuit confessa habuisse & recepisse, &c. & tunc idem: quia cum fuerint gesta à seipsa, iuramẽtũ videt̃ interpositũ ꝓ obseruatione eius, & ita loquit̃ aut̃. sacramenta puberum. s. super contractibus rerũ suarum nõ retractandis, &c. Quędam alia verba in dicto instrumento continentur enunciatiua de pręterito, de his quę gesta sunt ꝑ alios, vel de his q̃ tpe celebrati cõtractus geri nõ potuerũt, vt in casu ꝓposito, cũ dicat̃ dictum Buciũ, aliud fecisse testamẽtũ, &c. & ad illud verba iuramẽti nõ possunt referri, rõ. q̃a dictũ limitat̃ super causa, & rõne, vt. l. hęc actio. de cal. & de his q̃ in test. delen. l. cancellauerat. de le. ij. l. cũ pater. §. dulcissimis. Sed cã iuramenti fuit ꝓ obseruatione prędictorũ, vt dictũ est. sed in eo ꝙ est ꝑteritũ, iam finitũ nõ cadit obseruatio maximè cũ ex facto ꝑsẽtiũ, nõ dependeãt. aliter ergo debuissent cõcipi verba iuramẽti. ¶ Si q̃s autẽ dicere vellet, ꝙ ad ꝑdicta referrent̃. s. ꝙ iuraret ea q̃ narrata sũt vera eẽ & tũc habet locũ. d. aut̃. ꝙ obtinet. & d. l. ꝙ rationes. de prob. c. j. ff. de leg. iij. l. cum quis. §. codicil. ¶ Pręterea, posito ꝙ generalitas verborũ illũ casũ cõprehẽderet: tñ q̃a dicta cessio fctã fuit ꝑ erro

9 rẽ: iuramẽtũ ad hoc nõ extẽdit̃. Nã †iurm̃ nõ extẽdit̃ vltra, id ꝙ consentit iurans, vt. C. de nõ nume.

a ¶ Ignoret. Vide plenè p. d. Philip. dec. in cõ. ccxxxij. ĩ. ij. co. ici. dura. ad modũ. vbi ponit p̃res cõcor. Tho.

b ¶ Refutationẽ. ad de Bar. ĩ. l. sciẽdũ. ĩ ij. col. ff. de ver. ob. vbi facit mẽtionẽ de cõ. suo, videibi cõcordãtias. Tho.

c ¶ Enũciatiuè. vide Bar. ĩ. l. ex hac scriptura. & ibi Alex, in addi. ff. de proba. Tho.

pe.l.fi.ad mun.l.fi.Pro quo facit q dicunt canoni-
ſtę iuramētū dȝ habere tres comites: veritatē,& iu-
diciū,atq; iuſtitiā,vt.xxij.q.iiij. aīaduertēdū.& q
no.C.de nup.auē.q eis.ſed ibi narrātis nō eſt veri
tas neq; iudiciū,hoc eſt cōſenſus.qa nihil eſt tā cō-
trariū cōſenſui,q̄ error,vt.ff.de iur.om.iu.l.ſi p er-
rorē,ergo ad p̄dicta erroneè aſſerta nō videē refer-
ri iuramētū,ad p̄dicta facit extra de iureiur.c.veni
ens.&.c. qntauallis.vbi iuramētū non referē ad ea
de qb⁹ qs veriſimiliter nō cogitat.¶ Præterea,iu-
ramētū interpoſitū à minore[a] facit hoc, vt cōtra-
hēs videaē maior,vt in auē.ſacramēta.& ibi no. C.
10 ſi aduer.vē.†Sed poſito, q qs maior Impator vel
Papa feciſſet cōtractū refutationis: ipſe cōtractus
intelligiē ſi vera ſunt,q̄ narranē,vt.C.de diuer.reſ.
l.fi.vbi intelligiē clauſula,ſi preces veritate nitanē
&.c.ſi Papa,de priui.lib.vj.vbi ſi Papa enuncia-
tiuè propter aliud dicat aliquā eccleſiā eſſe exem-
ptā,vel ſimilia verba,nō ꝓpter hoc probaē ſic eſſe
ſecus ſi hoc principaliter diceret,propter ſe. Sed
in propoſita.q.ſi verba enunciatiua.ſ.q talis fece
rit teſtm̄,fuerūt omiſſa propter aliud: nō inducūt
11 diſpoſitiōem.¶ †Tertiò inſurgit dubiū,poſito q
dicta domina admittaē ad dicēdam dictam refuta-
tionem factam fuiſſe p errorē,quomō poterat ipa
probare dictū errorē,& hoc dubiū fortificant,qa
vbi minor allegat ſe erraſſe,requiriē ad probandū
errorē,vt eſt in caſu ꝓpoſito,q̄do qs certat de dā-
no vitādo oportet q probet rē aliter ſe habere,vt
not.ff.de interd.actio.l. de ętate.§.q iuſto,&.ff.de
prob.l.cū de indebito.ī ver.ignorante.& iuribus
ibi alleg. ¶ Pręterea,in caſu ꝓpoſito quādo diciē
teſtm̄ nō ſic eſſe factū,videē expreſſum in iure, q
debeat probari p oſtēſionē teſtamēti, vel p teſtes,
vt.C.de re.cre.l.fi.ſed ſi teſtm̄ non reperiē vt pro-
poniē.nec teſtes:dicta probatio erit impoſſibilis.
¶ Ad declarationē prędictorū ſciēdū eſt, q ad eū
q ſe hæredē teſtatoris dicit, ꝑtinet habere teſtm̄:
qm̄ nō pōt qs eſſe hæres,niſi ſit cert⁹, teſti & iō di
cit lex q nō eſt danda hæredi copia legati, à lega-
tario, quoniam ipſe hæres debet habere teſtm̄,ſed
legatari⁹ bene poteſt petere copiā ab ipſo hærede
12 tex.eſt & gl.ff.de eden.l.ij.¶ †Item ſciendū eſt, q
teſtm̄ nō extare,vel factū non fuiſſe eſt merè nega
tiua,q̄ nō probaē verè,vt.C.de prob.l.actor.ſed ꝓ
bato q adhibita diligēti inquiſitione,& fctā dili-
gēti exqſitione,ſi res non repitur,lex hȝ ꝓ proba-
to,rē nō eē,vt.ff.de ac.poſ.l.iij.§.romana.ff.de ver.
ob.l.hoc iure.vbi hæc negatiua quē nō veniſſe in
Italiā ꝓbaē p exploratores.Hoc ēt ꝓbaē p iura q̄
dicūt ꝓbari.quē nō eſſe ſoluēdo, ꝓbaē p excuſſio
nē qa nūcij ad hoc deſtinati nō reperirēt tm̄ q ſuf-
ficit,vt ꝓbaē ī oībus legib⁹ q̄ de diſcuſſiōe loquū
tur.vt.C.de pign.auē.hoc ſi debitor.& de fideiuſſ.
auē.pręſente.ad idē.ff.de reb.eo.l.magis puto.§.ne
paſſim.ff.de leg.ij.l.cū quidā.§.fi.&.l.ſeq.¶ Ex p̄-
dictis deſcendo ad propoſitū:& dico q ſi domina
Letitia requiſierit,& appellauerit dictum hęredē
cui refutationē fecit,vt ei teſtamētū oſtēdat,ī quo
ſit inſtituta,ſicut aſſeritur,ſi per dictū hæredē non
oſtenditur,vel quod caſu fortuito perierit.non o-
ſtendiē,& docetur ſatis eſt facta diligēs inquiſitio
b q prędictum teſtamentum non reperiaē[b] ipſe em̄
hęres debet edere dictum teſtamentum ſi reperiaē
vt.d.l.ij.ff.de eden.niſi caſum probet, vt .l.ſi quis
13 ex argentariis.§.fi.eo.tit.¶ †Pro hoc videē expreſ
ſum.C.cre.eui.pig.non debe.l.j.ver.quia. vbi ille
qui vendidit alicui tanquā debitor,& ſic inter par
tes fuit aſſertum q erat debitor & creditor: tamē
c tenetur docere eſſe ſe creditorem[c].& ſi non doce-
ret,habetur perinde acſi non eſſet creditor,vt ibi
patet.¶ Pręterea,hic pręſumitur error eo q aduer
ſario ſic aſſerēti creditur,vt.ff.quando ac.de pe.eſt
an.l.j.§.fi.aliâs eſt.l.ij.§.quęſitū.& ibi glo.circa fi.
vel hic errauit,eo quia aduerſario credidit:& ꝓba
tur,ff.quod cum eo.l.ſed & ſi.§.fin.de ven.inſpi.l.
ij.§.cæterum.& ibi glo.in ver.illuſtrat.debet ergo
iſte oſtendere ſe hæredem eſſe,aliâs probatum eſt
14 ipſum non eſſe.¶ †Ad ſolutionem ergo eorum q̄
s.allegata ſunt in contrarium,dicendū eſt quando
hæres aſſerit ſe non eſſe legatum ad fundandā ſuā
intentionē:& tunc ipſe debet probare per oſten-
ſionem teſtamēti,in quo non reperiatur.& hic eſt
caſus in.d.l.fi.C.de reb.cred. ¶ Sed hic caſus non
pertinet ad noſtram quæſtionem,nam ſi legatari⁹
aſſerit ſibi legatū,& hæres negat:tunc idem:qa hę
res tenetur oſtendere,vt.ff.vt le.no.ca.l.pręſcribi
tis.§.ſi dies quandoq; hæres hoc aſſerit & legata-
rius de hoc incertus debet certificari: tunc hæres
debet ſibi edere.ff.de eden.l.ij.& ſi hęres non oſtē
deret,vel de caſu non doceret,perinde habetur ac
15 ſi teſtm̄ non eſſet,vt.s.oſtenſum eſt.¶ †Quartò in
ſurgit dubium q dicta domina renunciauit exce-
ptioni doli in factū & ſine cauſa.Ad quod reſpō-
detur q dictæ renunciatiōes proceſſerunt omnes
eodem errore,quo ſupra & ideo ſicut ipſa refuta-
tio vitiatur,ita ipſa renunciatio,vt.l.doli clauſula
ver.ſicut diuerſum, de noua.præterea,non poteſt
renunciare dolo futuro,vt.ff.de pac.l.ſi vnus.§.il-
lud.ſed tunc cum hæres dicta refutatione vtiē,do-
lo facit:& ſic poteſt repelli.nec huic dolo videtur
renunciatū.Bar.

¶ Lex finalis.C.de edi.diui Adria.tol.non habet locum in fideicommiſſario ſcilicet. q ponatur.in poſſ. omniū bonorum defuncti, & decretum deſup poſitum, eſt ipſo iure nullum.nec eſt neceſſe q à parte petatur pronunciari nullum, & qui intrat poſ.authoritate talis ſentētię nullę, incidit in pœnam.l.meminerint.C.vnde vi. vnde tunc non ſufficit proclama generale. vbi aliquis expreſſè eſſet citandus. Item quid requiritur ad hoc q quis excuſetur à dolo, propter iniuſtam ſentētiam,vel iniuſtum titulum.

SVMMARIVM.

1 *Beneficium.l.fi.C.de edict.diui Adr.tol.competit hæredi ſcripto directò,non autem fideicommiſſario.*
2 *Poſſeſſio accepta uigore illius legis per fideicommiſſarium eſt ipſo iure nulla.*
3 *Pars non habet neceſſe petere nullitatem dictæ poſſeſſionis, cum ſit ipſo iure nulla.*
4 *An decretum & licentia nulla,excuſet á pœna in cauſa criminali.*
5 *Vbi eſt neceſſaria citatio ſpecialis,non ſufficit proclama generale.*
6 *Licentia iniuſta,an excuſet à dolo & culpa.*
7 *Ad hoc ut quis excuſetur propter iniuſtum titulum,debet ſtatim deſiſtere cognito de iniuſtitia tituli.*

¶ CONSILIVM. XCI.

d IN nomine domini[d]
Amen.In quęſtione vertente in curia ca-
pitanei ciuitatis Narnię inter.V. ex vna parte ac-
cuſatorem,& Pe.ex altera accuſatum Viſis omni
bus & ſingulis actis,& productis in cauſa ſtatutis,
iuribus & allegationibus vtriuſq; partis,pro exa-
minatione & inueſtigatione veritatis præfatæ.q.
& vt examinentur ea quę ſunt per partes pruden
tiſſimè alle.¶ Primò videndum eſt,an dicto P.cō-
petat beneficium.l.fina.C.de edi.diui Adria.tol.
1 ¶ †Ad quod reſpondendum eſt, q non.nam be-
neficium dictæ legis competit hæredi ſcripto in-
ſtituto, vel ſubſtituto directò:non autem per ſub
e ſtitutionem fideicommiſſariam[e],vt not.in eadem
l.in.ij.glo.& probatur per rationem ſic.Fideicom
miſſarius vniuerſalis nullum habet ius in bonis,ni
ſi reſtitutione facta re & verbo,vt.l.reſtituta.&.l.
facta.ad trebellia. meritò non poteſt petere ſe im-
mitti in poſſeſ. authoritate prædictæ legis: quia
hoc debet:recipere,de manu alteri⁹.Sed in propo
ſito ſubſtitutio facta de.d. Petro dicto Mattheo,
nō fuit vulgaris directa,q apparet:quia ī actis pri
mę cauſę fuit oppoſitum & confeſſatum ab vtraq
parte quod dictus Mattheus fuit hæres magiſtri
Ioannis. teſtatoris & ſic vulgaris ſubſtitutio non
pōt habere locū:quia expirauit adita hereditate,
vt.l.poſt aditam.C.de imp.& aliis ſub.Itē nec pu
pillaris directa:quia in actis eſt poſitum, q dictus
Mattheus deceſſit maior qnqua.an.Reſtat ergo q
dictus

a ¶ A minore.vide Bar.in cōſi.cj.inci. Gerard. & ibi ſcripſi.& quæ poſui ī auē.ſacra. pub.C. ſi ad.vē.& ibi plenè p Do. & pręce. meū dñm Pet.philip.cor.Tho.

b ¶ Nō repiaē.vide plenè p Alexā. de imo.ī.l.ī illa.ff.de ver.ob.ī vlt.col.& ibi vide apoſtillā meā.Tho.

c ¶ Creditorē.Not. q dicit Bar.hic q ille qui vēdidit aliquā rē alicui, tanq̄ creditor debet ꝓbare ſe creditorē illius.Tho.

d ¶ In noīe dñi ars inci.in qōne vertēte in curia.& ita alle.ale.ī.l. iuſtè poſſidet.in.viij.col.ff. de ac poſ.& ibi Ia. ī vl.cō.& ī .l.fi.ī.iiij.co.C.de edi.diui. adr.tol. & ſecūdū ordinē Peruſinū ē ī pria pte iudiciorū,nu.xxix.& ibi ic.ī qōne ꝓpoſita & de hoc cōſ.Bar. vide Ale.ī.l.ſępè.ī xxv.co.ff.de reiu. et ī cō.clx.ī.vij.vo ī.j.col.ī fi.īci. viſis narratis. & ī cōſil. xliij. ī.vj.vol. ī.iij. co.& ī cō.cxxxv. ī fi.ī e.vo.ic.ad primā dubitationē.& and.ſic.ī.l.fi.ī prī. ī add.bar.C.de ed. diui adr. tol.& ī.l. meminerint.C.vñ vi. vbi alle.Bart.ī iſto cōſi.Tho.

e ¶ Fideicōmiſſariā adde Bar. poſt antiquos ī.d.l.fin.cū cōcor.de qbus ibi p Ia.ī.iiij.co.& ī.l. q ſi ſtipulatus. in viij.co.ff.ſi cer.pe. & vide ang.de are ī.§.q̄drupli.ī.xiij. co.inſt.de actio.& ita cōſuluerūt do. Ioan.cāpe.Boñ.& d.An. de leuco de Ferra.ī cā dñe Frāciſcæ hr̄ditas Maſij Ioannis de foro iulij q̄rū cōſilijs tūc reqſit⁹ à dño georgio theodoro me ſubſcrip.& pr̄a addidi, & maxīè qa vt dicūt pau.de caſtr.& Ale.ī.l.reſti. ī prī.ff.ad treb.vehemenē errāt illi q añ reſtōnē fideicō miſſi, ītētant iura hr̄ditaria, vel app̄hēdūt poſ. q non p̄ñt,niſi ī caſibus ī qb⁹ trāſit ī fideic. miſſariū vl̄em ius hr̄ditariū ipſo iur̄, nec releuat cl̄a petēs ī prędictis ſibi ius & iuſtitiā fieri, &c. qa ſecūdū pau. de ca.ī cō.clxv.ic. q̄riē prīo. ī vl.du. ex q̄ añ reſtōnem verbalē, nullū ius cōpetit fidei.ergo nullā actioné hȝ igiē libell⁹ ñ p̄t ſuſtētari, cū nemo ſine actiōe experiaē l.ſi pupilli.§. videamus.ff.de neg.ge. & lȝ iſtius clauſulę multi ſint notabiles effectus, vt per Ia.plenè ī.l.petēs. C.de pa.& ibi pleni⁹ ſcripſi ī apoſt. Tñ ſi ex libello ie pto, cōſtat de intētiōe libellantis, & nulla actio cōpetit nō p̄t ſeq ſnīa ſecūdū Io.cal.ī.c.cū dilect⁹.de or.cog.cū cōcor.ſi āt eſſet facta reſtō fideicommiſſario vl̄i, & caderet à poſ. an cōpeteret bñficiū.d. l.fi.vide ibi p alex. & pleni⁹ p Ia.ī.v. co.& ī. d.l.ſi ſtipulat⁹.ī.vij.co.& paul⁹.de caſt.ī.d.cōſil. clxv. & alex. poſt Pau.ī.d.l.reſtituta Nec ſtatutū diſponēs poſ.bo.defuncti cōtinuari ī hr̄dē ſine noua app̄hēſiōe: qa illud dȝ ītelligi ī vero hr̄de & non ī fideic. vt plenè ꝓſeqē.d.dominic⁹ cāpegi⁹. in d.cō.cui addidi q poſſet ēt dici q ñ hȝ locū qñ mortuo defūcto poſ.ab ali q̄ fuerit app̄hēſa illa actualis apprehēſio īpedit illā cōtinuationē fictam à ſtatuto ſecūdum Raph.cu.ſingul̄r ī l.pōp.§.q̄ſitū.ff.de ac.poſ.quā ꝓ valde no.refert alex.ī l.cū heredes.ī prī. ff.e.ti.& l3 eā ibi nō firmet:tñ ī cōſ.lxxxiij.ī.ij.vol.īci.viſa facti nar.ī.ij.co. eādē firmat & Io. in.l. ſi ſorori.C. de iur.delibe.cū concor.de qb⁹ p eum & ita fuit pronunciatum per.d. Poteſtatem fori iulij, Tho.Dip.

dictꝰ Pet. non possit venire nisi ex vigore illiꝰ substitutionis vulgaris cõ
prehensę in illa compendiosa facta in testamento: amplius ergo disputa
re vtrũ intẽtati beneficiũ dictæ legis, sit necesse facere citari partes, vel
2 non minimè expedit. ¶ † Secũdò est vidẽdũ, posito, vt dictũ est de iure,
ꝙ dictũ beneficiũ sibi nõ cõpetat, an licẽtia cõcessa dicto Petr. sit ipso iu
re nulla, cùm in ea non sit expressus error? ad ꝙ respondendum est cùm
nulla distinctio adhibetur imò indistinctè siue fuerit actor, siue reus q̃
tale decretum pos. siue legitimè obtinuit siue iustitia, decretum est ipso
iure nullum, vt. l. cũ verò. §. subuentum. & §. seq. de fideic. li. & l. j. § hæc
3 verba. ff. ne vis fiat ei. ¶ † Tertiò est videndum, posito ꝙ dictũ decretũ
& licentia de iure sit nulla, prout de iure, an sit necesse ꝙ à parte nulla di
catur, & iudicium nullitatis intentetur? & certum est ꝙ non. cum em̃ ipa
lex hoc faciat, nõ est necesse, ꝙ hoc petatur à iudice, vt. l. quæ sub cond.
§. fi. ff. de cond. inst. nec ob. l. filio præterito. de iniust. test. nec ibi est ne-
cesse ꝙ testm̃, principaliter dicatur nullum: sed sufficeret si ageret peti-
tione hære. & alio opponente de testõ incidenter quæreretur de nullita
te. casus est expressus. C. de ord. iud. l. j. ita factum est in proposito: ꝙ tã
in prima causa qñ petita fuit ista missio, q̃ etiã in illa vbi accusatur de tur
ba. pos. tacitè incidenter dicitur ipsa ꝓnũciatio. Et hoc etiam est expres
4 sum ĩ isto iudicio in excep. seu replicatiõibus dicti accusatoris. ¶ † Quar
tò vidẽdum est, posito ꝙ dictum decretum, & dicta licentia sit nulla, an
tñ eiꝰ vigore excuset à pœna criminali, in qua petitum est condẽnari in
p̃nti iudicio, ꝙ q̃dã dicunt per. l. igit. §. ij. de li. cau. & l. j. in fi. de arb. pro
hoc vide gl. in. l. meminerint. C. vnde vi. in cõtrarium est veritas ĩ p̃sen-
ti. q. nã. d. l. meminerint. statuit ꝙ qui vult authoritate alicuius sententię
ingredi pos. alicuius rei, dedet diligenter perquirere q̃s sit possessor, &
eũ facere citari. nã. d. l. meminerint. expressè statuit ꝙ q̃ vult intrare pos.
rei debet diligent̃ ĩq̃rere q̃s sit possessor. & eũ facere citari: & si neglexe
rit punit̃ vt ibi patet. Ista ergo negligẽtia in nõ inuestigando possessorẽ
& ĩ nõ inq̃rẽdo eũ, est puniẽda, vt ibi patet. si dicat̃ nõ tractatur de puni
endo eum conditione ex. d. l. meminerit. Sed dico per illã legẽ, ꝙ in ipso
ingressu non obest delictum, nec excusatur authoritate sententiæ. & si
dicatur illa. l. loquitur in pœna ciuili. hic tractatur de criminali. respon-
5 de vt. ĵ. ¶ † Quintò est videndum vtrum per ingressum dicit Pet. dictus
V. si possessione dictę rei quã possidebat priuatus sit. Respondeo casus
est. C. com. vel episco. l. iudex. & si per vim vel alio modo. l. fin. vbi hoc
est expressum. non obst. si dicatur ꝙ ille Petr. fuerit citatus proclamate
generali: quia hoc non sufficit. debent enim sp̃aliter citari & nominatĩ il
a li quos negotium principaliter tangit[a], vt. l. j. §. pe. de ven. inspi. & si di-
catutꝙ ipse Petrus possessorem ignorabat. Respõ. quòd. presumptio est
contra eum quod sciret: quia ĩ actis primæ causæ positum est, & confes-
satum ꝙ publica vox & fama est, ꝙ dictus V. possidebat: tñ gl. ibi dicit
ꝙ ei fuit denunciatum, & dictum: vnde non videtur sufficere publica fa
ma. vt. C. de peri. tut. l. si tutor. ibi dum gl. dicit, vel publicè sciebat. facit
6 l. regula. §. sed facti. ff. de iur. & fac. igno. ¶ † Preterea, est ei imputandum
ꝙ debuit requirere possessorem, vt. d. l. meminerint. nec est dicendum ꝙ
b dicta licentia licet iniusta excuset eũ à pœna[b] criminali: q̃a hoc fortè ex-
cusaret à delicto ꝙ req̃rit dolũ: non tñ excusat̃ q̃n propter culpã crimĩa
liter puniat̃. casus est. ff. vi bo. ra. l. ij. §. hac actione. Sed statutum istud ꝙ
loq̃t̃ de eo qui turbauit aliquẽ in pos. non requirit dolũ: ergo, &c. Preter
ea, condescendendo dictis aduocatorũ, posito ꝙ iste Petrus non veniret
puniendus: nisi propter dolum ostendo ipsum turbatorẽ pos. dolosum.
7 ¶ † Nam ad hoc vt quis per iniustum titu. excusetur, oportet statim cũ
c ipse cognoscit[c] iniustitiã tituli, & cãæ suæ debere desistere. ff. de adul. l.
si adulterium. §. idem pollioni. Sed in proposito, non potest negari q̃n
dictus Petrus cognouerit iniustitiam suæ sententiæ, saltem ea die quã cõ
fessus est, & dictũ V. possidere: ꝙ fuit die. xiij. Ianuarij. omnis ergo ĩgres
sus ĩ dictã pos. post dictã. xiij. diẽ Ianuarij, fuit turbare dictũ Vannũ in
sua pos. & dolose turbare nunquã ergo perdidit Vannꝰ dictã pos. vt. d.
l. fi. si per vim vel alio modo, non enim probatur ꝙ expulsus vel suspica
tus fuerit se repelli: ergo pos. quam ante habuit adhuc retinet. & ꝙ dictꝰ
Vannus turbauit eum post dictam diẽ. xiij. Ianuarij apparet ꝙ dictꝰ Pe-
trus confessus est à die primi ingressus possedisse, & adhuc se dicit possi
dere. ¶ Concludo ergo dicendum esse, partes dicti capitanei, & suæ cu-
rię debere esse tales, & dictũ Petrum condemnandum esse secũdum for
mam dictæ accusationis vna pœna tantum, quia amborum mensium ac
cusatione cõtentorũ vna est accusatio. est enim vnus actꝰ cõtinuatus vel
vt dictum est secundum aliam opi. venit condemnandus, tm̃ de eo ꝙ fa-
ctũ est de mẽse Ianua. post dictã. xiij. diẽ, & sic ꝓ vna turbatione tantũ.
¶ Ex p̃dictis apparet responsum ad oĩa in cõtrariũ allegata. Bar.

¶ Ad quẽ pertinet probatio ętatis an ad actorem, an verò ad reũ? Itẽ qua
liter probetur, & qui testes sint sufficientes ad probandum ætatem, & q̃
testes probent ex dictis suis vel ne. & quam causam debet testis assigna-
re in probatione ætatis. vel in alia causa?

SVMMARIVM.

1 *Probandi onus alleganti ætatem alicuius ad fundandam intentionem siue agendo, siue excipiendo incumbit.*
2 *Non probat testis non deponens de aliquo q̃, ipse cognouit per sensum corporis.*
3 *Testimonium de aspectu, quando est ualidum de iure?*
4 *Fama non probat, sed probationem factam coadiuuat.*
5 *Ad probandam ætatem filij mater potest esse testis.*
6 *Testis productus pro una parte, non potest reprobari ab illa ex quo est approbata persona.*
7 *Pax inter commune Perusij, & commune Aßisij, quo tẽpore fuit facta, & cõmune Aßisij se submisit cõi Perusij.*
8 *Santulus siue compater, an poßit esse testis?*
9 *Ad probandam ætatem consanguinei an poßint esse testes.*

¶ CONSILIVM. XCII.

d IN quæstione[d] ver-
tente inter dominũ Symonẽ de per
usio ex vna parte agentem, & domi
num Vitalem de Assisio ex alia de-
1 fendentem super canonicatu Assisij. ¶ † Primò vi
dẽdũ est. cui incumbat onus probandi ætatẽ ipsiꝰ
domini vitalis. s. an ipsi domino Symoni qui dicit
ipsum dominũ Vitalem tp̃e confirmationis & re
presentationis factę in ecclesia in petitionibus, &
articulis contentionis. non fuisse nec attigisse ęta-
tẽ viginti quinq; annorũ, an verò incumbat onus
probandi ipsi domino Vitali: ꝙ tunc fuerit ætа-
tis legitimę? Ad ꝙ dicẽdũ est ꝙ licet super hoc sint
multę gl. in. l. de ętate. ff. de mino, & p̃ do. C. de ꝓ
ba. l. cum te. Tñ veritas est ꝙ ille q̃ allegat ętatẽ ali
cuius ad fundandã intẽtionẽ siue agẽdo siue defen
dendo siue excipiendo, ei incumbat onus ꝓban-
c di.[e] ¶ Vnde si rõne minoris ętatis. quis peteret re
stitutionem ipse debet probare se minorẽ, quia id
est causa suę intentionis. & si aduersariꝰ diceret eũ
excessisse ætatẽ quę datur ad petendũ restitutio-
nem, & sic posset minorem excludere à petitione
excipienti: huic incumberet onus ꝓbandi, vt dicit
tex. expressè. C. de in integ. resti. l. si minorẽ. & sic
disputando declarauit Ioã. andr. in nouella in q̃õ-
ne quã ponit in regula, infamibus. de regu. iu. lib.
vj. & ibi patet. Soluendo tamen dico ꝙ vtrobiq;
incũbit onus probandi opponẽti: ergo, &c. ¶ Cũ
igitur in q̃õne ꝓposita dñs Symon ad fundandã
suam intẽtionẽ dicat dominum Vitalem fuisse mi
norẽ. xxv. an. certo tp̃e vel non fuisse maiorẽ, seq̃t̃
ꝙ sibi incumbat onus probandi: ꝙ si non proba-
uit p̃dit instãtiã, vt dicit Io. and. ĩ. q. s. alleg. ¶ Vi-
dẽdũ est ergo, an dominus Symõ probauerit intẽ
tionẽ suã. s. dominũ Vitalẽ tunc fuisse minorẽ. ex
dictis testiũ manifestè ap̃pet hoc non esse probatũ
nã ex testibus domini Symonis. illi q̃ plus dicunt
sunt tres. s. Iacobutius Carbutij, Vãnuciꝰ Grãmara
chij, & Blasius ioli. ¶ Iacobutiꝰ itaq; examinatus,
sup nono capĩo & decimo, dicit vera esse contẽta
in dictis articulis, q̃a Hieronymus filius ipsius te-
stis, fuit natus tp̃e quo Bauarus fuit Tuderti & ꝙ
dictus dominus Vitalis fuit natus per sex menses
2 post, vt audiuit dici. ¶ † Iste testis nihil probat: q̃a
ipse non deponit de aliquo ꝙ ipse cognouerit per
sensum corporis, ꝙ facere debet, vt. l. q̃ testamento
in fi. ff. de tes. & l. j. in prin. ff. de his quę in tes. delẽ.
& l. testiũ. & in. l. j. extra de test. c. cum causam. &
deponit de auditu alieno, ꝙ nõ valet, vt no. ĩ. d. l. te
stiũ. & l. j. §. labeo. de aqua plu. ar. Vannuciꝰ dixit
sup eisdẽ articulis, ꝙ dictus Vitalis est ętatis. xxv
an. & non vltra. interrogatus de causa scientiæ di-
xit ꝙ soror eius tradita fuit nuptui, iã sunt. xxij.
anni. & ꝙ dictus vitalis, erat tunc duorũ annorum
cum dimidio, vĩ trium ad plus, & erat ita paruę ę-
tatis ꝙ ferè tenebat se in pedibus, vt vidit & sic te-
stis iste non probat, quia contradicit dicto Iacobu
cio qui dicit ꝙ natus fuit dictus Vitalis tempo-
re quo Bauarus fuit Tuderti, & illud fuit iam sũt
xxviij. anni, vt est notorium: ergo, &c. ¶ Præterea
f nec reddit sufficientum causam[f] ꝙ tunc dictus do-
minus Vitalis esset duorum annorum: q̃a nõ tene
bat se in pedibꝰ: quoniã multę possunt esse cãę qua
re non tenebat se in pedibus alienis q̃ propter de-
fectum ętatis. Proptera, nõ habet contestẽ. Blasiꝰ
dixit ꝙ habet vnum filiũ qui non potest esse. xx.
anno. & ꝙ tunc q̃n natus fuit dictus filius, dñs Vi
talis poterat esse duorũ annorũ, vel circa. Sed nõ
dicit se vidisse aliquid ꝓpter ꝙ sic debeat iudica
ri, & sic nõ deponit, per aliquẽ sensum corporcũ:

a ¶ Tãgit. Vide Alex. ĩ aut. si quis in aliq̃. in prin. & ibi apostillã ĩ ver. autoritate. C. de edẽ. & de illo cõs. Bar. vide Pet. de anc. in cõsi. ccxciij. ĩci. vr̃ prĩa facie dicẽdũ. & Ang. de aret. in suo tract. male. in ver. dolosè et appẽsatè ĩ prin. Tho.

b ¶ A pœna. an licẽtia nulla excuset à pœna turbãtis posse. Adde Bart. in. l. instè possidet. ĩ fi. ff. de ac. poss. & ibi vide Alex. in. viij. co. ĩ fi. & ibi Ias. in vlt. co. & Bar. soc. in. j. co. & Bar. in. l. j. §. nũc ãt. ff. si q̃s testa. liber esse ius. fue. & ĩ cõsi. ꝙ ĩci. missus cũ cõcor. de q̃bꝰ p̃ alex. & Ias. vbi. s. & vide ang. de aret. in. §. q̃a tñ. insti. vi bo. rap. & Bar. ĩ cõs. xvj. visa accusatione. in. ij. vo. & ibi scripsi & vide pe. de an. ĩ cõ. ccxciij. q̃ all̃. Bar. in hoc cõsil. Tho.

c ¶ Cognoscit. adde Iaso. vbi põit plures cõcor. ĩ. l. si q̃s id q. ĩ. ix. col. ĩ. iiij. no. ff. de iuris. om. iud. Tho.

d ¶ In q̃õne. Istud cõ. alle. Alex. in. l. de ętate. ĩ. viij. co. ĩ apo. Bar. ff. de mi. inci. tantus excessus. & in. vj. col. ic. q̃a illa regula. & in l. si minorẽ. C. de ĩ inte. rest. in. iiij. co. & ibi apo. ad Bar. & ad Alex. & ale. in cõsi. xxix. ĩ. vij. vol. & ĩ cõs. cxlix. in. v. vol. in vlt. co. & d. Phi. deci. in. l. si. ĩ. iij. co. C. de ed. di. ad. tol. vbi alle. Ale. hic in isto cõsil. Tho.

e ¶ Onus probãdi. vide Paul. de cast. in cõs. cxl. & Bal. ĩ cõs. cxxij. & ĩ cõs. ccxliij. in. j. vol. & Bar. in. l. si minorẽ C. de in integ. rest. & ibi scri. in apos. mea. Tho.

f ¶ Sufficiẽtẽ cãm. Vide Bald. in. l. solam. in vlti. col. C. de test. & plenè p̃ Alexan. in cõsilio. xxix. in. vij. volu. incipien. clarissime doc̃. Thom.

a ¶ Ex aspectu. Testis quõ d3 ꝓbare aliquẽ esse minorẽ ex aspectu, adde Bar. ĩ. l. de ętate, in ij. q. principali. ff. de mi. cũ cõcor. de qb⁹ p Alex. ĩ cõs. cxlix. ĩ. v. vol. ĩci. viso ꝓcessu. ĩ vlti. co. & ĩ cõsi. xxix. in. vij. vo. ĩci. clarissime do. in. ij. iij. & v. col. Tho.

b ¶ Sãtolus. Ansantol⁹ siue patrign⁹ possit esse testis? Bar. hic dicit ꝙ sic vide plures cõcor. p. d. Ias. ĩ. l. cũ aptissimi. ĩ. iiij. co. C. de iud. & ĩ. l. gñaliter. in. j. col. ff. de in ius voc. vbi alle. Ale. in cõ. xlij. ĩ. iij. vo. & in cõsil. cxxj. in iiij. vol. q nihil dicit. sed adde alex. in cõsil. cxliij. ĩ. iij. vol. inci. qm̃ abundè in pe. col. & in cons. ꝙ incipit ꝓspectis his q̃ ĩ themate narrantur. in ij. col. ꝙ nõ est impressum, sed cito imprimet̃, vbi dicit ꝙ talis testis est suspectus, & nõ facit semiplenam ꝓbationẽ, per no. p Bar. in. l. admonẽdi. in. vij. col. ff. de iureiu. & not. quia pluries vidi de facto, & fuit allegatum pro & cõtra. Tho.

ergo, &c. ideo patet prædictos tres testes, non ꝓbare. ¶ Nunc videnduũ est de alijs testib⁹. & hos omnes sequor singulariter. §. sed in suam.
3 ¶ †Quidam enim eorum testificatur de aspectu. s. ꝙ talis dominus Vitalis ex aspectu[a] est minor. xxv. an. ꝙ testimonium non est validum: quia ex aspectu iudicare de ætate solum iudici reperitur esse permissum, & in tam breui spatio temporis, de facili põt esse deceptio in aspectu. nam dicto domino Vitali sufficiũt. xxviij. anni. cum dimidio, & ipsi deponunt videri minorem. xxviij. an. & sic in sex mensibus, vel in anno impossibile videt̃ esse iudiciũ. vt. l. j. §. de inspiciendo. ff. de ven. inspi. & inane est & fragile iudicium ex aspectu, ꝙ etiam iudicio iudicis non statur. sed posset probari contra, vt. l. minor. xxv. ann. ex aspectu. ff. de mi. ¶ Præterea, est alia vrgens ratio propter, quã testi deponenti ex aspectu non creditur: quia deponere de ętate alicuius est iudicare. & non testimonium perhibere de eo ꝙ vidit, vel sensu percepit, testis autem non adhibetur ad iudicandũ, vt no. per Inno. in. d. c. cũ causam.
4 ¶ †Quidam alij ex testib⁹ dicti domini Symonis deponunt de fama contra ętatem dicti dñi Vitalis, quos constat non probare cum fama non probet, sed probationem factam coadiuuet, vt. l. iij. §. eiusdem quoq; principis. ff. de tes. maximè cũ expressè sit probatum contra, per partem aduersam, vt. j. patebit. ¶ Concluditur ergo ꝙ dictus dominus Vitalis debet absolui à petitione dicti domini Symonis propter defectum probationis eius. ¶ Secundò dictus dominus vitalis venit absoluendus propter defensiones suas legitimè ꝓbatas primò enim probauit se esse. xxviij. an. per vnum testem productum per dominum Symonem. s. per dictam Amatellã matrem dicti Vitalis, quæ dicit se fecisse rationem, & bene recordari ꝙ dominus Vitalis est. xxviij. an. de qua matre nõ ẽ dubiũ: qa negotio interfuit.
5 ¶ †Nec obstat ꝙ sit mater: qa in ętate admittitur testimoniũ matris, vt. l. etiam. de proba. & iiij. qõ. iij. c. si testes. §. testis idoneus. ibi canonizata, & ibi no.
6 ¶ †Prȩterea, fuit product⁹ testis à domino Symone actore: ergo eius personã reprobare nõ potest, vt. l. si quis testibus. C. de testi. probat̃ etiã per plures testes productos ꝓ parte. d. Vitalis.
7 ¶ †Ad cuius euidentiã sciendũ est, ꝙ pax inter cõe Perusij, & cõe Asisij facta fuit anno. d. Mcccxxij. mensis aprilis. & hoc constat per publicũ instrm̃ in causa productum, & loquit̃ de illa pace in qua cõe Asisij se submisit cõi Perusij, quæ nõ potest esse nisi vna: sicut res mea non põt amplius esse mea, vt. l. proprias. C. de legi. & de ac. posses. l. ij. §. ex plurimis. sed idem loquor de pace quȩ transiuit in notorium, vt patet ex secundo articulo dicti. dñi Vitalis cõfessato per. d. Symonẽ, ad quã pacẽ se retulerũt testes dicẽdo post dictam pacẽ. &c. Hoc sic præmisso discutiant̃ primò testes qui videntur probare. Pucius pater dicti dñi Vitalis probat hoc clarè: qa dicit super quarto articulo ꝙ habuit dñs Vitalis vsumfructũ. v. anno. à die pacis factȩ. & sic facta cõputatione ꝙ de mense aprilis proximè prȩteriti cõpleuit. xxviij. annos. ¶ Itẽ sup articulo sexto dixit ꝙ vidit dictũ dñm Vitalẽ viuũ, & natũ intra dictos. v. annos. Nec ob. ꝙ est pater: quia testimoniũ patris admittit̃, vt. s. dictũ est. Nucius probat super quarto articulo, & super quinto ꝙ dictus Vitalis fuit natus intra. v. annos à die pacis factæ, & quod fuit baptizatus.
8 ¶ †Nec ob. ꝙ ipse est Santolus[b] vel pater spũalis
b dicti domini Vitalis: quia illa cã nõ reperit̃ ꝙ repellat testẽ ĩ aliqua parte iuris: ideo ei deberet pl⁹ credi tanq; homini eũ spũaliter diligẽti. Clãtolus Ioãnis hoc ꝓbat clarissimè: qa super sexto articulo dicit ꝙ iuxta. v. ãnos à die pacis factȩ vidit dñm Vitalẽ viuũ & natũ. Ita sup octauo articulo dicit dñm Vitalẽ esse. xxviij. an. & reddit rõnẽ sufficiẽtẽ: qa. s. sic posuit curæ, nec alia põt reddi rõ de tpe nisi ponẽdo sibi curæ, & reducẽdo sibi ad memoriam cursũ tpis. Gẽtilis Cyoli hoc ꝓbat. Nã sup quarto articulo dicit ꝙ ipe testis duxerat vxorẽ iã sunt. xxviij. anni. & ꝙ dictus dñs Vitalis erat nat⁹ ante per vnũ annũ cũ dimidio: & sic cõcludit̃ dictũ dñm Vitalẽ esse. xxviij. ann. Itẽ interrogatus qũo scit ꝙ sint. xxviij. anni ꝙ vxorẽ duxit, reddit sufficiẽtẽ rõnẽ: qa constat p instrumẽtũ quod appet esse ꝓductum. Interrogatus iterũ de natiuitate, reddit rõnẽ sufficientẽ ꝙ ipse est de domo. in fine dicit quòd est patruus: & sic debet scire ætatẽ suã, vt. l. de tutela. C. de in inte. rest. Idẽ dicit super octauo articulo. Palmuti⁹ Ioannis probat: qa dicit sup sexto articulo quòd vidit dictũ dominũ Vitalem natũ à dicta die pacis factȩ, & reddit sufficientẽ rationẽ ꝙ habet de hoc memoriã propter natiuitatẽ fratris ipsius testis, vt ex dictis in prȩcedentibus articulis apparet. Boza Ioãnis probat: qa dicit quòd vidit dictum dominũ Vitalẽ per. xxviij. annos, & reddit sufficiẽtẽ causam: qa sic videtur sibi habito respectu ad tẽpus factæ pacis. Istud em̃ verbũ videt̃ esse sufficiens ad ea q̃ cõsistunt in memoria & intellectu, vt. l. qd tamẽ. §. j. de
9 arb. ¶ †Nec ob. ꝙ cõtra dictos testes obijci posset. primò enim quod aliqui ex dictis testibus sunt cõsanguinei dicti domini Vitalis: quæ obiectio non obstat. Primò: qa in causa ætatis admittũtur cõsanguinei, maximè in his spũalibus, vt. xx. q. iij. c. præsens. & no. iiij. q. iij. illa canonizata. §. testis idoneus. ¶ Prȩterea, sunt aliqui omni exceptione maiores vt mater dicti. d. Vitalis producta p dominũ Symonẽ, & sic est eius persona approbata. Itẽ Miglius qui est santolus. i. pater spũalis dicti domini Vitalis. ¶ Secũdò obijcit̃ cõtra dictos testes ꝙ sunt sibi cõtrarij: qa examinati ex officio iudicis super articulis dicti domini Simonis dixerunt se nihil scire, sed super articulis domini Vitalis sunt testificati de ætate. d. domini Vitalis. Si ergo in vno dicũt se aliqd scire, & in alio aliquid nescire: cõtradicũt sibijpsis. Ad ꝙ respondetur multipliciter. Primò: qa dicti testes nõ potuerũt examinari super articulis ex off. iudicis directo cõtrarijs articulis. d. Vitalis. casus est in. l. produci. ff. de testi. secundũ vnã lec. ibi positam. vñ etiã si sibi cõtradicerent, nõ noceret talis cõtradictio secundũ Ber. extra de test. c. cũ causam in gl. quȩ incipit, hȩc litera põt intelligi. ¶ Prȩterea nulla est contradictio si diligẽter aduertatur. nã articuli domini Vitalis sunt affirmatiuè cõcepti. s. ipsum esse. xxviij. ann. sed articuli dñi Symonis sunt negatiuè cõcepti. s. dictũ dominũ Vitalẽ non esse. xxv. ann. vel. xxviij. anno. ¶ Testis ergo q dicit se scire dictã affirmatiuã. s. ꝙ est. xxviij. anno. rectè ponit se nihil scire de negatiua q̃ est ei cõtraria: dicere de ea nihil scit, & sic de eius cõtrario de posuit, debẽt ergo testes intelligi, ꝙ nõ incidãt in cõtrarietatẽ, vt extra de testi. c. cũ tu. sed debẽt cũ distinctiõe iuuari, vt in. j. cõstit. codi. §. qb⁹ &c. ¶ Præterea testes reprobati sunt solũ quatuor. s. Caricol⁹ Vãnuci⁹ Menuci⁹ & Palmecius, vnde manẽt sex q clarè probãt ætatẽ dñi Vitalis. vnde manifestè cõcludit̃, dictũ dñm Vitalẽ esse absoluẽdum. ¶ Præterea, vna rõ subest pro dicto domino Vitali: quia si bene inspiciat̃, examinator, testiũ inuoluit eos inquãtũ potuit: & tñ cũ toto hoc bñ ꝓbauerũt. ex oĩb⁹ igit̃ prædictis concluditur dñm Vitalem esse absoluendum. ¶ Tertiò obiicitur contra dictos testes: qa cũ ipsi dicant se ignorasse tempus quo facta fuit pax inter cõe Perusij, & cõe Asisij nõ potest dictũ eorũ concludere: quo cauet̃ ꝙ ille natus fuit intra. v. annos à die factȩ pacis. & ꝙ ex eo concluditur ꝙ non sunt. xxviij. anni. Ad ꝙ respondet̃, ꝙ illud nõ obstat. nã articulus primus dicit, ꝙ pax fuit facta. Mcccxxij. de mẽse Aprilis vnde duo sunt consideranda. s. tempus simpliciter cõsideratum secundò denominatio seu dinumeratio. Primũ. s. tẽpus de necessitate eẽ in quolibet actu: quia omne quod fit fit in tempore, vt in. c. abbate sanè extra de re iu. l. vj. & ff. de accusatio. l. libellorũ. ¶ Secundum. s. denominatio, seu dinumeratio temporis potest fieri multis modis. s. quia nomĩatur annus quotus sit de natiuitate Christi, vel à natiuitate cuiuslibet hominis, vt. l. iij. §. minorem. ff. de mino. vel quotus sit annus ab vrbe condita. C. de feriis. l. omnes. & sic à quolibet actu est possibile in his, quasi semper contingens ꝙ quis recordatur de tempore secũdũ vnam doctrinam vel denominationem, & secũdũ aliã nõ recordet̃, vt ego modo recordor q̊tus sit annus à creatiõe principis, vel à magna mortalitate citra. Sed nescio quotus est ãnus ab vrbe cõdita. ¶ Hoc p̃misso testes q dixerũt se recordari de pace facta, de necessitate cõcludũt se recordari de tpe ꝙ inest ipsi actui de necessitate, & ꝙ subsũt, ꝙ nõ recordant̃ de tpe. s. secũdũ cõputationẽ cõtẽtã ĩ articulo. s. ꝙ ille fuerit ãn⁹. Mcccxxij. & ꝙ posteà ĩ articulo. d. dñs Vitalis natus fuit intra. v. annos, à tpe pacis factȩ optĩe possunt recordari de dinumeratione annorũ. à tpe pacis factæ, & nõ de dinumeratiõe à tpe natiuitatis Christi, &c. ¶ Prȩterea, inter p̃dictos sũt plures q deponũt de ętate dñi Vitalis nõ dinumerãdo à tpe pacis, & sunt illi. A. G. V. & B. & isti oẽs hoc ꝓbãt nõ se referẽdo ad tp̃s pacis iam dictȩ ergo apparet liquidissimè ętatem domini Vitalis esse probatam.

¶ Solutum ex causa diuisionis simpliciter: si erat indebitum, potest repeti: secus si fuit solutum ex diuisione, & ex transactione: puta quia vna ps transtulerit alteri omne ius, &c.

¶ CONSILIVM. XCIII.

PRæsuppono quod petitio procedat et lis debeat contestari. Veniamus ad tertium quæsitum. scilicet nunquid contenta in instrõ diuisiõis, obstẽt prȩdicto actori, posito quòd al's probarent intentionẽ suam. Ad quod examinandum, primò fundemus intentionem actoris. & videtur ꝙ eius

ꝙ eius intentio sit fundata de iure. Nam diuisio facta inter Lenucium & tutricem pupillorũ, fuit facta extra iudiciũ: & sic illarum possessionum quę remanserunt apud illã tutricẽ illorũ pupillorũ medietatẽ habet ab illo Lenucio. alia enim medietas remãsit apud eam tutricẽ, dictorũ pupillorũ tanꝗ̃ dictorum pupillorũ ante fuisset: & sic ex vigore dictæ diuisionis per dictũ Lenucium non fuit translatum dñium in dictos pupillos illi⁹ medietatis quę remãsit apud eos, tanquã ab initio eorũ fuisset, vt. l. dedi. §. subtilius. ff. de cõdi. ob cau. Cùm igit̃ secũdũ formã dictę petitionis, medietas dictę medietatis ptineat ad filios dicti Lenucij iure legitimę & trebellianicæ: pñt illã quartã ptem iure dñij vẽdicare. tex. est cũ gl. in. l. cũ putarem. in fi. j. rñ. in gl. fi. ff. fa. er. ¶ In cõtrariũ, & illa est veritas, ꝙ vigore dicti instrũ diuisiõis ipsi⁹ verbis diligẽter inspectis, filij dicti Lenucij oĩno excludũt̃. Nã non fuit simpliciter facta diuisio inter eos: qa tunc procederet. d. l. cùm putarẽ. & ꝙ ibi no. sed dictus contractus non solũ fuit diuisionis, sed etiã trãsactionis. Nã, vt patet in instrumẽto diuisionis p pactũ & trãsactionis nomine, vna pars alteri renũciauit omni iuri, & dedit & cõcessit omne ius, omnéq; actionẽ ꝙ & quã haberet in dictis reb⁹ quacunq; de cã. & sic dictũ ius ꝙ dict⁹ Lenuci⁹ habebat, fuit expressè cõcessum & trãslatum in ipsos pupillos, vt C. de transac. l. si pro fundo. & expressè no. Iaco. de are. in. l. j. ff. pro empto. & ibi latius & clarius scripsi in prædicta. l. cũ putarẽ. q̃ loquit̃ qñ ex causa diuisionis est datũ alicui illud ꝙ erat omni iure indebitũ. Sed in proposito ꝙ Cola filius dicti Vanni, poterat retinere. inter cætera erat trebellianica, q̃ secũdũ verã opi. nostrarũ gl. est fideicõmissarijs naturaliter indebita: licet ciuiliter debita & soluta per iuris errorẽ, nõ potest repeti, nec per rei vendi. nec per condictionem sine causa, vt l. cùm quis. C. de iur. & fac. igno. l. error. C. eo. ti. Cùm ergo dictus Lenucius, soluerit iuris ignorantia ductus: ideo filijs Lenucij nulla competit repetitio. ergo &c. Barto.

¶ Licet de pecunia accepta ab administratoribus ciuitatis, si non sit conuersa in vtilitatem ciuitatis, teneantur ipsi tamen debet agi contra eos condictione ob causam. & si sic non agitur, absolui debent ab impetitione actoris.

SVMMARIVM.

1 *Administrator siue camerarius ciuitatis, accipiens mutuum, tenetur ciuitas si pecuniæ sunt uersæ in utilitatem ciuitatis, aliàs non.*
2 *Quando petitur contra camerarium, debet primum liquidari ꝙ pecuniæ sunt conuersæ in utilitatem ciuitatis.*
3 *Negatiua quando est causa intentionis alicuius, debet illam probare.*
4 *Ex numeratione facta officiali & camerario, ipse non obligatur.*

¶ CONSILIVM. XCIIII.

a VIso puncto[a] quæstionis nobis transmissæ per sapientem virũ relictũ Angeli iudicem maiorẽ terræ causarũ ciuiliũ ciuitatis Viterbij in causa vertẽte inter magistrũ Ioãnem magistri Rayn. actorẽ, & Petruciũ angeli reũ, in quo quæritur an executio petita p dictũ magistrũ Ioannẽ contra dictũ Petruciũ in q̃titate. ccc. flore. auri vigore cuiusdã apodissę scriptæ manu supradicti Petrucij sit fiẽda per suprascriptũ iudicẽ in bona, & personã dicti Petrucij secũdũ tenorẽ petitionis dicti magistri Ioannis necne, & quę sunt partes iudicis in dicta causa. ¶ Visis iuribus & allegationibus, vtriusque partis videtur nobis consultoribus in scriptis considerãdum, ꝙ ex tenore schedulæ apparet ꝙ dictus Petrus dictã q̃titatem flore. acceperit & promiserit vt camerarius cõmunis, & sic q̃tũ ad ipsas partes pro camerario est habẽdus, nisi contrarium probaretur, vt. l. optimam. C. de contrahen. & commit. stip. docuit etiã dictus Petrucius de sua electione, ad dictum offm̃, vt patet ex actis ¶ Item aduertẽdum ꝙ dictum offm̃ est officium publicum & necessariũ. est enim hic ille curator qui ad colligendũ ciuitatis publicos reditus eligi solet, vt. l. munerũ. §. sed curator. ff. de mu. & ho. &. §. defensores. ¶ His præmissis dicimus partes iudicis debere esse tales, ꝙ pronunciet executionem petitam per dictũ magistrũ Ioannẽ contra dictũ Petruciũ, fiendã non esse secundum formã suę petitionis: reseruato dicto magistro Ioanni iure petẽdi ordinariè, si ꝙ ius sibi apparet competere. & hoc probauimus his rationibus. s. quando administratores ciuitatis pro ipsa ciuitate accipiunt mutuum, tenetur ciuitas
1 si in ipsius vtilitatem versæ sunt pecuniæ. ¶ † Si verò non sunt versę in vtilitatem ciuitatis: tenentur administratores: vt l. ciuitas. ff. si cer. pe. sed in hoc iudicio, non est liquidatum dictam pecuniam versam in vtilitatem ciuitatis. † ergo apparet
2 nõ esse liquidũ an ipse Petr⁹ teneat̃. sicut enim nõ pot agi cõtra fideiussores, nisi qñ apparet debitorẽ nõ esse soluẽdo, nec cõtra pignorũ possessores, nisi qñ apparet principalẽ soluẽdo nõ esse: & ista debẽt facta executione p actorẽ ante omnia liquidari, vt dicũt iura vulgaria, ita hic liquidari debuit, pe-
3 cuniã in vtilitatẽ cõis esse versam. ¶ † Prçtereà, quãdo negatiua est causa intẽtionis alicui⁹ agẽtis, ille debet eam ꝓbare, vt ff. de verb. ob. l. hoc iure. & not. p Inn. in. c. super his, extra de accu. sed posito, ꝙ esset liquidũ dictã pecuniã in vtilitatẽ ciuitatis non esse cõuersam: adhuc idem dicẽdum est, executionẽ dictę apodissę non esse fiendã, prout dictũ est: quia licet tunc
b officialis q recipit pecuniã[b] teneatur: tñ videdũ est qua actio-
4 ne. ¶ † Et certũ est, ꝙ officialis non obligatur ex cõtractu mutui celebrato ipsa numeratione. non enim agebatur inter eos vt ipsi officiali q̃rerẽtur, sed vt ciuitati per eum. ergo eius numeratione ipse non obligatur, vt. l. non oẽs. ff. si cer. pe. nec ex promissione, quã fecit dict⁹ officialis tenet̃. promisit enim vt camerarius. quod officiũ est necessariũ, vt dictũ est: & sic proprio noĩe non tenet̃ finito officio, vt. l. tutores q post. §. j. ff. de admi. tut. & l. post mortem. §. j. qñ ex fac. tut. sed ex hoc tenetur: qa pecunia ei datur, vt in vtilitatẽ ciuitatis cõuertatur. ꝙ si non facit: tenetur condictione ob causam: quasi ob causam data & causa non fuerit secuta: hoc declarat text. de condi. ob cau. l. si procuratori. ¶ Nunc ad propositum, executio schedulæ debet peti secundum tenorem ipsius, vt patet ex verbis statuti producti. sed condictio ob causam quã iste tenetur, nõ est secũdum tenorem schedulæ: sed extra id quod agitur illa nascitur obligatio, vt. l. si quis. §. fin. ff. commo. non ergo peti potest executio schedulæ, sed alio modo est agendum, si sibi ius putabit competere. & prædicta dicimus visis actis & actitatis in ipsa causa. Bar.

a ¶ Viso pũcto. De isto cons. vide plenè p Ias. in. l. ciuitas. ĩ. iiij. co. ĩ vers. quartò prĩcipaliter. adde. ff. si cer. pe. Tho.

b ¶ Pecuniã. Adde Bar. in. l ciuitas. in ij. co. verb. q̃ro. dicit hic. ff. si cer. pe. Tho. Diplo.

¶ Si debitor obligauit omnia iura sua &c. videtur obligare iudicis offm̃ ꝙ sibi competit ad taxationem expensarum. Et sñia in qua iudex reseruat taxationẽ expensarũ, valet licet sit cõditionalis. Itẽ an iudicis officiũ potest denegari, quãdo libellus non est aptus, sed ineptus. Itẽ an libellus relictus ad aliã stipulationem, posset saluari, si aliàs esset ineptus.

SVMMARIVM.

1 *Officium iudicis an possit cedi & obligari?*
2 *Creditor hypothecarius, an potest pro suo interesse petere declarationem alicuius rei fiendam.*
3 *Sententia in qua reseruat sibi taxationem iudex, ualet de iure.*
4 *Sẽtẽtia reseruationis quam fecit iudex, dicitur conditionalis, & non pura.*
5 *Taxatio est executio quædam quæ stat in suspenso, donec pendet quæstio principalis.*

¶ CONSILIVM. XCV.

IN nomine domini amen. Ex themate ꝓposito proponũtur plures quęstiões. Primò an sub generali obl'one iurium, veniat iudicis
1 offm̃ †, quo pcipit taxationẽ expensarũ. & puto ꝙ sic. nã officiũ iudicis potest cedi & obligari. de admi. tu. l. si minoris no-
2 mine actũ. ff. de mi. l. ꝙ si minor. §. restitutio. ¶ † Secũdò, an creditor hypothecari⁹, possit ꝓ suo interesse petere declarationẽ dictarũ expẽsarũ vbi obstaret. & credo ꝙ sic. C. de nõ nu. pec. l. sicuti. nã ius est ei quesitũ: ergo & c. ff. quę ad. ser. amit. l. si ptẽ. in fi. ff. de bo. li. l. liberto octoginta. ff. de pac. l. fi. ff. de contra-
3 tab. l. si post mortem. §. fi. ¶ † Tertiò, an valeat dicta sententia in qua reseruat sibi taxationẽ. & est planũ ꝙ sic, vt. l. terminato. C. de fru. & lit. expen. ꝙ nota. in. l. item labeo. ff. fa. erc.
4 ¶ † Quartò, an talis sẽtẽtia sit pura, vel cõditionalis? & videtur pura. ff. de le. ij. l. j. In cõtrariũ vr̃. ff. de ver. ob. l. siqs arbitratu, C. de cõtrahen. emp. l. fi. ff. de rei vẽ. l. põponi⁹ scribit. in
5 fin. ¶ Quintò q̃ in casu nostro sint ptes iudicis. nã in themate pdicto nõ ꝓponit̃ nisi ꝙ agẽs in libello nõ fecit mẽtionẽ obligationis iuriũ: ergo libell⁹ ineptus. nã chirographari⁹ creditor nõ admittitur ad dictã petitionẽ, licet sua intersit. nã non interesse, est deducibile in iudicio p viã agendi, sed debet esse tale, ex quo noua actio oriatur: sed creditor chirographari⁹ non habet nouã actionẽ, sed veterẽ solã personalẽ: vnde min⁹ est eius interesse ex causa honesta, tamẽ nõ ꝓbabili: ideo non agit, vt no. in fi. C. de fur. l. manifestissimi. in prin. ff. ad exhi. l. pe. cum ergo libellus non cõtineat causam immediatam: ergo est ineptus, vt no. in. l. j. de eden. & l. fi. C. de edic. diui Adria. tol. & ff. de fal. l. j. §. labeo. & l. edita. cum sua materia. C. de eden. Sed ad hoc posset responderi, quòd implicitè fecit mentionem de hypotheca cum se fundet ex instrumento

a ¶In q̄ōne ꝑdcā. al's ici. ex facto ꝓponit̄.&ita inci.secūdū ordinē ꝑsinū ī pria pte iudicior.i cōs.xlvj. ī q primo ponit̄ facti narratio, cū qbusdā all.cōtr.quas allegatiōes cōsuluit Bar.&ic. Ex facto ꝓponit̄ ꝙ ī cā pecuniaria sup petitiōe cuiusdā instri executiōis guarēti. Visa pria dilatiōe data p iudicē, ser Frācisco ꝓcuratori, iudex ad petitionē dicti ser Frācisci, dicētis & iurātis ad sacra Dei euāgelia, tactis scripturis se fore īpeditū in prima dilatiōe, ī cā quā dicto noīe habet, cū dn̄a Frācisca, siue cū ser Lippo ei⁹ ꝓcuratore, & petētis sibi dari secūdā dilationē: ꝓrogauit dcō ser Frācisco, dicto noīe, p secūda dilatiōe terminum ad q̄ntā diē ꝓxiē vētură ad ꝓbādū qc q̄dvel &ī.d.cā pn̄te dicto ser Lippo: q ser Lipp⁹ dixit se grauatū, & grauari posse, à ꝓrogatiōe seu datiōe dictæ dilationis. Quod grauamen petit reuocari ex certis causis. primò: qa iudex ꝓcessit ad ipam dilationē terminimi n⁹ legitimè ex abrupto de facto, & cā nō cognita. Itē qa dict⁹ ser Frācis cus dcō noīe, fuit in mora lōgo tpe, & p eū & ei⁹ negligētiam stetit &c. ¶Nūc q̄rit̄ an dictus ser Lipp⁹ dicto noīe fuerit grauat⁹ à suprascripta datiōe dicti termini, necne ser Francisco dictā dilationē allegāte iure datā, & p cōsequens dictū ser Lippum nō eē grauatū, pregulā dicētē singulis causis .i. singulis impedimētis dilatio dari debet.ff de ferijs.l.fi. secūdū.ij. lect. & hoc est ꝙ statuit oratio diui Marci ꝙ cā cognita iterum dari debet, ꝙ īpedimērū sufficit ꝓbare, p impedimē.

seu apodissa, & ad eā se referat. ergo &c. ex quo de scriptura & ei⁹ serie cōstat, vt.l.in summa.&.l. hęc sn̄ia.ff. de reg.iur. & ꝙ libell⁹ certificet̄ ꝑ scripturā de quo in ea fit mentio, vt no. Inn.in.c.j.de proba.ff.vt leg.no.caue.l.postq̄.§.si dies.¶ Prętereà si per formā statuti, talis apodissa habet paratā executionē, vt res iudicata: tunc creditor chyrographarius potest petere talē declarationē: qa vltra personalē actionem, habet officiū iudicis pro executione seruādo tamen ordinē.l.à diuo pio.&.l.cōmodis.ff.de re iudi. & hæc omnia faciūt pro creditore.¶ Sed cōtra eum facit: quia ante obligationem pēdebat lis super recisione sn̄ię expensarū: qua pendente cum sit ꝑiudicialis creditor nō potest agere, sed bene potest assistere debitori ne colludat. casus est.C.de litigiosis.aut̄.nūc si hæres.& videt̄ exꝑssum.ff.famil.erci.l.in hoc iudicio.& facit.ff.de pig. l.si superatis.§.fi.& per hoc puto exceptionē litis pendentis, in vim dilatorię obstare.d. Sandrę & suis procuratorib⁹ pen-
5 dēte lite rescissoria expēsas taxari: †quę taxatio est executio quędā quę stat in suspēso donec pēdet q̄ō ꝑiudicialis, vt.ff.de admi. tu.l.chyrographis.§.j.& no.Inn.extra quod met.causa.c.super eo.& per eundē.extra de appel.c.sępè. in gl.super ver.expensarum. circa fi. & facit.ff.de excep.l.fundum.&.l. fundi.&.C.de ser.l.j.&c.Barto.

¶Quando monasterium est exemptum cum suis possessionibus an possessio dicatur exempta, quam possidet monasterium ꝑcario vel iniustè. Item quando datur licentia intrādi possessionem propria authoritate alicui, an ista licentia transeat ad successores vel hæredes illius?

SVMMARIVM.

1 *Habens licentiam intrandi possessionem, potest uti contra hæredes, seu cōtra defunctum, & etiam contra ecclesiam.*
2 *Legitima licentia, excusat à sacrilegio.*
3 *Verbum, de bonis, significat possessionem uel detentationem: non autem dominium.*
4 *Præcarium transit ad hæredem, quando expressè agitur.*
5 *An res sit exempta uel non in casu dubio episcopus est iudex competens.*
6 *Ecclesia exēpta, sunt exempti canonici. & alij perpetuò oblati: non autē priores habentes curam parochiarum.*

¶CONSILIVM. XCVI.

CHRISTI nomine inuocato, dico partes iudicis esse tales, quod pronūciet per dictū dominū Thomā, & eius procuratorem malè appellatum: & per dictum dn̄m Dy. bene pronunciatū. ¶Ad hoc aūt dicēdū me mouēt infra scriptę rōnes, si bn̄ aduertat̄. hæc q̄ō pēdet ex duob⁹. Primò cū ille prior accusetur ex primo delicto cōmisso in turbādo illū accusatorem in sua possessione, apparet ꝙ non agit̄ de obl'one vel facto ecclesię, sed de obl'one ipsius prioris, & ex ipsi⁹ facto descēdēte, vt l.neq; interdicto.de re iud.de tab.exhi.l.pe.quod vi aut clā.l. is q in puteū.§.si tutor. Est igit̄ vidēdū, vtrū hoc delictū sit cōmissum in loco exēpto vel nō. ꝙ si locus nō est exemptus, appet possessorē posse cōueniri, vt ī.c.j.de priui.li.vj. ¶Quod aūt ille locus non sit exemptus, ostenditur. nam verba priuilegij dicunt sic &c. cum oībus bonis q̄ principaliter & rōnabiliter possidet, aut in futurum iustis modis prętāte dn̄o poterunt adipisci ab omni iurisdictione &c. Sed illā rē in accusatione cōtentā nō possidet hospitale rōnabiliter: nec iustis modis dictā possessionē acq̄siuit: ergo dicta possessio, nō est exēpta, & sic delictū cōmissum est in loco non exēpto. hoc ostēdit̄: qa ꝑcessit instr̄m donationis factę dicto Petro quo dedit
1 licētiā vt apphēderet possessionē dictę rei sua authoritate, †vt apparet in dicto instro, sed cōstat ꝙ dicta licētia intrādi, potest quis vti cōtra hæredē sicut cōtra defunctum. vt.ff.de leg. ij.l.titia.§.ij.secūdū tertiā lec.l.hæredes.&.l.quod ipsi.ff.de regul.iur. etiā contra ecclesiam, potest quis vti dicta licentia, vt extra de dona.c.cū dilecti. p quā decretal'ē hoc tenet Hostiē. & Ioā.an.& ipsi no.hodie extra de fo.cōpe.c.verū.licet Inn. ibi videat̄ tenuisse cōtrariū cui⁹ opi.reprobat̄ in hoc quod di
2 xi pro quo facit.C.de epi.& cle.l.si qs curialis.¶ †Et quia legitima licētia excusat à sacrilegio, vt.ff.de aqua plu.arcē.l.q̄q̄.cum si.sed ex instrumentis apparet ser Petrum ex licentia sibi concessa, ingressum esse aīo possidendi ipsam rem, vt apparet ex instrumentis ꝓductis, & sic legitimè possidet: ergo dictū hospitale nō potest rōnabilit̄ possidere, vt.l.iij.§.de cōtrario.de acqui.pos.&.l.si vt certo.§. si ex duob⁹ vehiculum. ff.commo.ex hoc concluditur, dictā possessionē esse exēptā. ¶Præterea, aut ponimus dictum Gellum in vita sua rem possedisse ꝙ videt̄ pars dicti prioris asserere, dū dicit in quadā positiōe ꝙ dictam possessionē tenuit tanq̄ de bonis dicti
3 Gelli. †quę uerba de bonis, significantia sunt possessionis uel detentationis, nō dominij. ut no.ff.ui.bo.ra.l.ij.§.in hac.insti. eo.tit.§.sanè.in hac actione, & maximè cum ipse Gellus cōstituit in instrumēto se suo noīe possidere ꝑcario à dicto ser Petro, vt.l.ij.C.de acq.pos.no.de rei uē.l.q̄dā mulier. sed possessio q̄ habet̄ ꝑcario, est iniusta mutata volūtate cōcedētis, ut.l. pomponius.§.si is q.ff.de acq.pos.dixi plenissimè in.l.j.ff.de acqr.pos.&.C.de acq.pos.l.uitia.p gl. ergo apparet ꝙ hospitale succedit in locum Gelli ut hæres: & uidet̄ uitiosè possidere, vt.l.cū hæres.ff.de diuer.& tēp.pręscri.C.de ꝑscr.lōg.tēp.
4 l.j.& ꝙ ibi no.¶ †Aut dicimus dictū Cellū, nūq̄ possedisse, sed ipsum hospitale cœpisse possidere: & tūc idē: qa hospitale possidet precario à dicto ser Petro. nā licet dictū precariū simpliciter cōcessum nō transit ad hæredē, vt.l.cū precario in fi.ff.de acq.pos.tn̄ bene trāsit qn̄ expresse agit̄ ꝙ ad dictū hæredē trāseat, ut patet in.d.l.cū precario. sicut dicimus in vsufru. nā trāsit ad hæredē si exprimit̄, vt.C. de usufru.l. antiqtas.de uerb.ob.l.stipulatio ista.§.si qs ita. idē in legato annuo vt.C.de leg.l.in annalib⁹. sed in illo instrumēto tā exprī. q̄ ex fi. apparet ꝙ ille Gell⁹ oīa fecit, & ꝓmisit ꝓ se suisq; hæredibus: ergo apparet ꝙ hospitale possidet precario, sed hæc possessio est iniusta reuocato precario, ut dictū est: ergo patet dictum hospitale nō possidere rōnabiliter; & sic res non est res
5 exēpta.¶ †Præterea hoc nō pōt negari, ꝙ dictū instrumētū donatiōis facit rē dubiā, utrum hospitale iustè & rōnabiliter possideat uel nō: & sic est dubiū an res sit exēpta uel nō. sed in dubio ep̄s est iudex cōpetēs, ut no. Inn. extra de fo.cōpe. c.cū sit.arg.ff.de iud.l.ij.§.sed si dubitet̄.&.l.si qs ex aliena.& no.in.l.ij.ff.si qs in ius voc.& sic apparet dictū uicariū, iustè
6 ꝓnūciasse.¶ †Sed dubiū est, licet nō sit uerū, ꝙ dicta possessio sit exēpta, an sit exēpta ꝑsona dicti dn̄i Thomæ prioris. & in hoc dico ꝙ nō: nā exēpta ecclesia, uident̄ exēpti ei⁹ clerici uel canonici, perpetuoq; oblati, non aūt priores parrochiarū curā habētes, ut.c.p exēpti.de priui. lib.vj. ex qua decretali apparet, ꝙ demū illi q illius ecclesiæ in ipsam ecclesiā sunt incorporati, sunt exempti. secus si in ipsa ecclesia habēt quādā curam seu pręeminētiam: nō tamen ipse est obligatus uel aliter incorporat⁹ ecclesiæ. hoc etiā probat̄ iure ciuili: aliquis est tribunus militū, & sic pręest militiæ gaudet ne priuilegio militū? certè ita si ipse est de numero. al's sec⁹, vt.ff. de te. mi.l.ꝙ cōstitut⁹.& ibi no. de reli.do.c.j.in cle. hoc autē nō est probatū ipsum esse obligatū. uel aliàs ipsi hospitali esse incorporatū, unde licet sit possessor, nō gaudet priuilegio hospitalis, sicut nec tribun⁹ militū q nō est de corpore seu numero militū: sic nec presbyter. de quo dicit̄ in.d.c.per exemptionē. si ergo ipse esset exēpt⁹ rōne originis, cū ipse sit de Eugubio: ipē est iurisdictiōis epi, vt.C.vbi de cri.agi opor.l.j.&.ff. de interd.& rele.l.relegatorū.§.interdictū. Concludit̄ ergo dictum vicarium iustè pronunciasse. Barto.

¶An & qn̄ in causis summarijs vel plenarijs, posset iudex abbreuiare dilationes datas legitimè. Itē an iudex statuēs terminum pro prima dilatione, teneat̄ dare secundā. Itē secunda dilatio data à iudice sine causæ cognitione, uel cū iuramento procuratoris quòd fuit impeditus ipse vel eius dominus, valeat uel ne. ex quibus causis iuramentum procuratoris in tali casu non valet.

SVMMARIVM.

1 *In causis summarijs potestas cōcessa iudici, est in abbreuiando dilationes.*
2 *Iudex potest dare secundam dilationem sine causæ cognitione. dummodo non excedat primā à statuto comprehensam.*
3 *Iudex statuendo terminū pro prima dilatione, an importet ꝙ det secūdā.*
4 *Iudex dando dilationem quā non debuit, dilatio est ipso iure nulla.*
5 *Iuramentum ratione impedimenti, nō præstatur procuratori, sed domino.*
6 *Non sufficit asserere quem se impeditum, nisi exprimat causas impedimenti.*
7 *Iuramentum debet à parte, uel à iudice deferri: aliàs est ipso iure nullum.*

¶CONSILIVM. XCVII.

a IN quæstione prædicta.[a] ¶ Primò considerandum est, ꝙ dicta causa agitur super causa instrumenti guarentigiati, et sic dict-

tis, cuius fidẽ firmare sufficit ex ipa naturali iustitia.i.ex naturali instinctu naturę dicẽtis se ĩpeditũ, vt.l.siue oportet.§.sufficit.ĩ fi.ff.de excu.tu.&de re mi.l.nõ oẽs.§.à barbaris.ibi, ꝓpeẽ vt affirmatiõi eiꝰ credaṫ&c.& vr̃ eẽ casꝰ.ff.de bõis auṫ.iu.pos.l.vlt.§.fi.ibi si qs tñ iurauit.&ibi, iterũ ei ptãtẽ faciẽdã &c.&ꝙ no.ff.ad exhibẽ.l.iij.§.sciẽdũ.&ꝑ Guil.de cu.in.l.ij.§.fi.si qs cau.& ĩ Spe. de dilatio.§.fi.ver.ĩ sũma.ea rõne maxĩè: qa non appet ius aduersarij eẽ fcm̃ deteriꝰ, sed oĩa ĩtegra sunt &c.&ꝙno.p.Cy.C.de iu.l.iudices.ĩ fi.ñ ob. statutũ ꝙ dixerit se multiplr̃ ĩpeditũ nõ deṡ cẽdendo ad spẽm impedimenti quo casu videtur sufficere dicta generalis allegatio ex quo aduersariꝰ nõ petijt declarari ꝙ vel quale impedimentum allegabatur, vt.C.de an.exce.l.fina.& iudex bñ vr̃ fecisse admittẽdo ipm̃ cũ iureiurãdo, quẽ ĩmemorẽ suę salutis, &diuini timoris arbitrari nõ debuit.C.ad.l.iul.repetũ.l.fi.cũ si. Et posteà seqtur cõs. Barto. contra all. Tho.Diplo.

a ¶L.fi. adde incꝫtũ Bar, vult ꝙ.l.fi.ff.de ferijs,& eius materia habet locũ tã ĩ causis sũmarijs sicut ĩ ordĩarijs d.Ias..in.d.l.fi.ĩ.ij.co.post alios, dicit ꝙ Bar.hic ĩ isto cõsil.singulariṫ loqṫ, & põit plures cõcor. vt ibi per eũ. ¶Et ĩcꝫtũ Ias. all. Bar.q ĩ materia dilationũ constituit drĩam inṫ cãs summarias,& ordinarias, ĩ extrauag.ad repri. in vers. sine strepitu vbi tenet ꝙ licet aliâs debet dari dilatio pti, ad q̃rendũ aduocatũ, tñ ĩ causis sũmarijs nõ ẽ dãda dilatio ꝑꝑ aduocatos; & dubitat Ias.de illo dicto.vide Fel.ĩ.c.j.ĩ prĩ.ĩ.j.co.extra vt lit.nõ cõte.&dixi ĩ addi.Bar. ĩ cõtra.adde ẽt ꝙ cõsuluit Lu.ro.ĩ cõs.ccxxiiij.ĩci.quo ad primã, ꝙ in causis sũmarijs vltra tertiã dilationẽ, non debet dari vt fiat abbreuiatio&c.& ĩ cõs.ccxxv.ĩci.vltra prædic. all. in ij.col.vult ꝙ in causis summarijs, iudex non potest multiplicare tot dilationes quot vulṫ.ex quo dicunt abbreuiari dilationes. Tho.

b ¶Dilatio.incꝫtũ Bart.cõcludit ꝙ in suumarijs nõ debet dari dilatio secũda sine causæ cognitione, quæ etiã nõ excedat terminũ triũ mẽsiũ &c. adde no.per Lu,ro.in.d.cõs.ccxxv.in.ij.col.ver.quoadecundum. Tho.

sic dicta cã debet agi sũmariè, vt.l.à diuo pio.§.si
a sup rebꝰ,ff.de re iudi.& ideo põt dubitari an.l.fi.[a]
de ferijs, habeat locũ in dicta cã.vr̃ em̃ ꝙ nõ:cũ iu
1 dici videṫ esse cõcessa maior ptãs†in cãis summarijs, q̃ꝫ in cãis ordĩarijs.de qua ptãte.d.l.fi.loqtur.
cõtrariũ puto:qa ptãs cõcessa iudici in sũmarijs, ẽ
in abbreuiãdo dilationes, vt in.c.sępe.de verb.sig,
in cle.&hoc vult dicere tex.in.d.l.fi.ibi dũ in pecuniarijs cãis oĩbꝰ.ex eo tm̃ ꝙ dicit oĩbꝰ, cõcludit
oẽm causam siue summariã siue ordinariã.¶Secũ
bᵐ dò est vidẽdũ, cũ lex videṫ statuere ꝙ deṫ dilatio[b]
2 triũ mẽsium ad probãdũ.vt.l.j.C.de dila.†an si iudex statuit minꝰ tp̃s in dilatione possit dare secũdã, q̃ terminũ triũ mẽsium nõ excedat sine cãę cognitione:ꝙ videṫ tenere Inn. Host.& Io. an.in.c.
vltra tertiã.extra de testi.ꝙ qdã forte malè nõ sequũtur.nã.d.l.j.C.de dila.nõ statuit dari tres mẽses, sed ꝙ non denṫ ampliꝰ q̃ tres:& sic minꝰ poterit, vt.l.siue ps.C. de dila.ꝙ in multis locis cõsuetudo admittit, vt dixi in.l.ij.ff.de re iud.sed qcqd
sit hoc verũ in cãis ordinariis tñ in summariis non
est dubiũ:qa dilationes sunt arbitrarię cum totalis
cã dẽat terminari intra minꝰ tp̃s triũ mẽsiũ, vt.l.de
submersis.C.de naufr.li.xj. Quodcũq; igiṫ tẽpus
deṫ à lege, integra dilatio dari debet, facit.c.sępe.
de verb.si.in cle.& sic dcm̃ hoc non habet locũ in
3 summa.¶†Tertiò occurrit dubiũ, cũ iudex tẽpo
re quo dedit primã dilationẽ, statuit terminũ octo
dierũ ꝓ prima dilatione.ex eo em̃ ꝙ dicit ꝓ prima, videṫ innuere se daturũ secũdã:cũ prima dica
c tur,& denotet ordinẽ ad secũdã[c], vt.ff.de iudi.l.j.
&.ff.de hęr.insti.l.si qs instituaṫ.primò titiꝰ ex prima &c. ¶Cõtrariũ puto:nã dcã verba hoc nõ im
portãt:ꝙ iudex dabit secũdã nisi in prima impeditꝰ sit, vt sic verba intelligãtur secũdũ naturã negotij, sup quo ꝓferũtur vt.l.dãni ĩfecti qdã.ff. de
dã.infe.&de vsu.l.si stipulatꝰ cũ si. ꝓ quo facit:qa
iudex nõ põt si vellet, facere cõtra formã.d.l.fi.ff.
4 de ferijs, vt statim dicã.¶Quartò occurrit dubiũ:
d posito ꝙ iudex nõ debuit[d] dare secũdã dilationẽ:
si eã dedit, an datio sit ipso iure nulla: an verò veniat rescindẽda ꝑ ipm̃, vel superiorẽ.& dico cõcessionẽ esse ipso iure nullã:quãdo fit sine cãę cognitione.p.d.l.fi.ibi dũ dicit, in pecuniarijs cãis oĩbꝰ
dilatio plꝰ q̃ꝫ semel tribui non põt. nã verbũ põt,
positũ cũ negatiõe, necessitatẽ importat, vt.ff. de
fur.l.nõ põt.extra de reg,iur,c.j,li.vj.&ibi no.Io.
an.videṫ ergo fcm̃ ꝓhibẽte lege: & sic ẽ ipso iure
nullũ, vt.l.nõ dubiũ.C.de legib.Sed huic videṫ ob
stare ꝙ no.Inn.extra de testi,c. ĩ cãis, sed nõ loqṫ
de tertia dilatione, sed de tertia &quarta ꝓductione, q̃ põt fieri in eadẽ dilatione, vt dicit gl.in dicta
5 l.in pecuniarijs.¶†Cõcludo ergo, ꝙ datio secũdę
dilationis fcã sine cãę cognitione nõ valet nec obstat iuramẽtũ p̃stitũ à dicto procuratore, vt iudex
sic potuerit dare secũdã dilationẽ. Ad ꝙ videndũ
esset, cui fuit data dilatio. Primò ꝙ in pũcto non
exprimiṫ.si em̃ fuisset data prĩcipali vel alteri ꝓcuratori:tũc sine dubio p̃statio dicti iuramẽti, non
eẽt sufficiẽs probatio ĩpedimẽti. Nã cũ terminus
daṫ dñõ, deberet iurare dñs cuiꝰ noĩe agit fuisse ĩpeditũ, nõ ꝓcurator.l.q bona.§.q alieno.ff.de dã.
infec.qa dñs potuit ĩpediri ꝑ cãm obueniẽtẽ ĩ ꝑsonã sui, vel in ꝑsonã ꝓcuratoris, vt.l. cũ à matri-
6 bꝰ.C.q pet.tut. ¶†Sed posito ꝙ terminꝰ eẽt datꝰ
sibi vt procuratori:ẽt dicti iuramẽti p̃statio, non ẽ
sufficiẽs probatio ꝑꝑ plura: qa prĩò dictꝰ procurator asseruit se ĩpeditũ, nec asseruit quo impedimẽ
e to[e].s.casu fortuito, vl̃ fcõ tertij hoĩs, vel quomodo, potuit enim impediri fcõ tertię personę,& sic
nõ deberet sibi dari secũda dilatio, sed cõtra illũ q
ĩpediuit dẽret hr̃e regressum, vt.ff. de eo ꝑ quẽ fa.
erit.ꝑ totũ.& maxĩè ĩ.l.fi.itẽ cũ dicta petitio secũdę dilationis ex cã impedimẽti, cõtineat quãdam
restõnẽ, ille q ĩcoloratè& sine exp̃ssiõe cãę hoc pe
tit:nõ debet audiri, vt.ff.de min.l.minor aũt magistratꝰ.§.j.p̃tereà licet casus fortuitꝰ qñq; possit ꝓbari ꝑ iuramẽtũ.vt.l.si.§.de fi.ĩstr.tamẽ debet ꝓbari plenè, vt.l.q cõmeatꝰ.ĩ prin.ff.de re mili. debuit ergo ĩ dicto iur̃o, exprimi qs fuerit casus fortuitꝰ ꝑ quẽ fuerit impeditꝰ:ꝙ cũ nõ fecerit appa-
7 ret nõ esse ꝓbatũ.¶†Prętereà, iur̃m istud licet fue
f rit à dicto ꝓcuratore p̃stitũ, ñ tñ fuit à iudice,[f] vel
à ꝑte delatũ.&sic nõ releuat eũ q iurauit, vt.ff.de ĩ
lit.iu.l.videamus.§.deferre.& hoc vr̃ voluisse Io.
an.in.d.c.vltra tertiã.extra de test.ĩ ver.p̃stito.apparet ergo, dictã dationẽ secũdę dilatiõis esse ipso
iure nullã.Ex hoc sequiṫ, ꝙ ꝑs aduersa q̃ cõtradixit,& reclamauit fuit grauata.Grauaṫ em̃ qs, ꝑ interlocutoriã q̃ est nulla ipso iure, saltẽ de facto, ita
ꝙ ꝑ appl̃onẽ ab hoc grauamĩe, cã ad superiorẽ deuoluiṫ, vt extra de appel.c.dilecto.& ibi ꝑ Inn.&
Ioã.an.& ꝓbaṫ in.l.militaribus.C.de decu.lib.x.

¶Lata sñĩa simpl̃r, non p̃sumiṫ li.cõt.nisi appeat in scriptis, sed qñ in sñĩa fit mẽtio de lit.cõt. & est lata ꝑte pñte & tacẽte: tũc intra.x. dies appl̃onis nõ p̃sumitur litis cõtestatio, sed post sic, si nõ fuit appellatum, sed parte contradicẽte.nõ p̃sumitur.

SVMMARIVM.

1 *Litis contestatio, est de intrinseca solennitate sententiæ.*
2 *Litis contestatio non præsumitur interuenisse.*
3 *Litis contestatio an præsumatur præcessisse si in sententia fit mentio uisa lit.conte.*

¶CONSILIVM. XCVIII.

APparet sententia lata, nec cõstat de li.cõte.tñ in sñĩa fit mẽ
tio litis cõtestationis &c.Quęriṫ an lit.
cõtestationẽ intercessisse p̃sumatur cũ reperiatur
in actis.In isto dubio aduertẽda sunt duo.Primò
an litis cõtestatio p̃sumatur.Secũdò, an p̃sumatur
litis cõtest.si sñĩa simpliciṫ est lata non facta mentione de litis contestatione &c.¶In quo casu, videtur posse dici litis cõtesta, p̃cessisse. Primò per
1 rationẽ satis efficacẽ sic. † Litis contestatio est de
esse seu intrinseca solẽnitate sentẽtię, vt.l. prolatã
C. de sen.& interlo.om.iud. sed in quolibet actu
qui geritur, solẽnitas intrinseca interuenisse p̃sumitur ẽt si de ea nõ appareat, vt.l.sciẽdũ.ff.de ver.
obl.cũ sua materia.ergo litis cõtestatio p̃sumiṫ, li-
2 cet aliud nõ appeat.¶†Sed cõtra dicẽdũ videṫ.s.
ꝙ litis contestatio interuenisse non p̃sumiṫ, p.l.ne
in arbitris.C.de arbi.per.c. qm̃ contra falsam.extra de ꝓba.& pro rñsione rõnis in contrariũ allegatę aduertẽdũ ꝙ vna p̃sumptio tollit aliã, vt.d.l.
j.de in inte.res.&.l.j.C.q&aduersus q̃s.in fi.vnde
li.cõte.in scriptis redigi debeat & soleat, vt in p̃dictis iuribꝰ si in forma debita.s.in scriptis redacta
non appareat vt debet.non præsumitur intercessisse:ideo ꝙ fortiꝰ est, p̃sumiṫ non intercessisse, vt
l.titię textores.§.j.ff.de leg.j. & sic ista p̃sumptio
resultãs ex eo, ꝙ non p̃sumiṫ facta li.conte.nisi appareat per.d.l.titię.tollit illã generalẽ p̃sumptionẽ per quã dicebaṫ ꝙ solennitas intrinseca &c.&
hãc credo esse rationem illiꝰ constitutionis.c. qm̃
contra falsam. dũ diciṫ, nec p̃sumaṫ pro processu
3 &c.¶†Secũdò est vidẽdũ qd iuris sit in nostro casu si in sñĩa habita est illa mẽtio lit.cont.&c.an ex
illa mẽtione li.cont.p̃sumaṫ cõtestatio.& hũc pũctũ tãgit Guil.de cu.in.l.j.ff.de in ius vo. tangunt
doc.ẽt plenè in.l.ꝓcurator.de eden.&Guil.tenet
ꝙ nõ p̃sumaṫ ꝑ ratiões quas ibi videbis.& ĩ.l.emãcipati.C.de fi.inst, videṫ secũdũ Inn.sic distinguẽdũ, Aut li.cont.factã nõ fuisse opponiṫ sñĩę, de rẽcẽti post ipsiꝰ sñĩæ prolationẽ:& tũc p̃sumiṫ non

c ¶Ad secũdã.No. ꝙ licet prĩa dicaṫ respectu secũdę:tñ iudex nõ põt dare secũdã, nisi ꝓbeṫ de iusto ĩpedimẽto. Adde Bar.ĩ.d.l.fi. ff. de ferijs: cũ cõcor. de qbꝰ per Ias. ibi in. iij. col, ver. secũdo notabiliter amplia.vbi allegatur Barto. in isto consi.Tho.

d ¶Nõ debuit.No. ꝙ si prima dilatio nõ fuit ĩtegra, fortè minor triũ mẽsiũ hoc solũ nõ inducit iustã cãm cõcedẽdi secũdã dilationẽ.adde Bar. in.d.l.fi. vide Fel. in.c.vltra tertiã.in pe.co. ĩ ver.no.v. vbi all.Bartol. hic Tho.

e ¶Quo ĩpedimẽto.No.ꝙ nõ sufficit se simpl̃r fuisse ĩpeditũ, sed debet ĩ specie exprimere qualitatẽ ĩpedimẽti.Adde ꝙ hoc est de mẽte Bal. & Ang.ĩ.d.l.fi.ff. de ferijs. cũ cõcor. de qbꝰ ibi per Ias. in xiij, col. ver. circa tertiam qualiter &c.Tho,

f ¶A iudice. Adde ꝙ hoc cõsil.seqtur Lu.ro.ĩ.l.ij.§.si qs ĩ iudicio.ff. si quis cautio. & Ias.ĩ. d. l.fi.in.xiij.co. ver. aduerte etiã ꝙ regritur. Th. Diplouatatius Constãtinopolitanus. I, V.D.

intercesſisſe in scriptis, vel aliter ordinatè. aut de recēti nō opponitur:&tunc p̄sumitur per rationē quam ibi ponit.sed glo.in dicto.c. quoniā contra falsam.in prin.gl.fi.&.c.in p̄sentia.de renū.in glo. quę incipit esse, aut expresse dicit indistinctè non p̄sumitur, licet Inno.in fi.d.gl.c.qm̄ cōtra falsam. videatur sentire aliud. ¶ Sed credo prędicta iura & doc.dicta posse reduci ad concordiā distinguēdo, an sententia fuit lata parte pręsente an absente. Si absente,&tūc indistinctè pręsumitur per d.l.ne in arbitris.&.c.qm̄ contra falsam.& ita pōt intelligi opinio suę gl.cum aliȷs.c.fi. Ita etiā intelligūt doc.in.d.l.si ꝓcurator.maximè qa ibi formatur qō de iudice faciēte literā: & sic pte abn̄te:qa litera abn̄ti mittit̄.aut pte pn̄te:&tūc dubiū ē secūdū doct. quare distingue, qa aut sn̄ia fuit lata pte cōtradicēte exp̄ssè, aut tacitè. Primo casu idē ꝙ si ea absente:qa ex quo exp̄ssè contradicit in nihilo p̄iudicauit. Secūdo casu, qn̄ ea tacente, aut tp̄s appellatiōis.s.x.dierū nō est elapsum, qn̄ sn̄ia ex dicta cā dicit̄ nulla.& ī hoc idē, ꝑ ea q̃ ponūt doc.ī.d.l.emācipatione.& posito ꝙ p̄sens fuit & tacuerit: nō tn̄ sn̄ię videt̄ acqeuisse, p.l.cū rem.ff. de trāsac. cū si. Aut est elapsum:& tūc qa videt̄ iā approbasse sn̄iam p.l.ab eo.in fi.quō & qn̄ iudex.sic videt̄ etiā confestim li.conte. p̄cesſisse prout fit mentio in sn̄ia, vt legit̄ qn̄ qs p̄sens sit ipsi⁹ taciti cōsensus vigore mētionis adhibitę in sn̄ia, videt̄ ꝙ litis cōtestatio p̄sumatur.ar.l.publia.in fin.ff.deposi. ita intelligas distinctionē Inn. quā supra posui. quā ponūt doct,in.l.emācipatione. ¶ Et idē intelligo qn̄ pte absente & sciēte, & tēpus.x.dierū est elapsum. Aut fuit lata parte p̄sente, & expresse consentiēte:& tūc non est dubiū ꝙ p̄sumetur p̄cesſisse:imò ex ptis confesſione & ex suo exp̄sso consensu, voluntas ꝓbatur p̄cesſisse p pręallegatā.l. publia.in fi. adeò quod non audiet̄ modo posteà volēs contradicere, & eo modo intelligo dictum Inn.positū in.d.c.qm̄ contra falsam, in vlt.gl.ibi, itē.iiȷ. &c. ¶ Apparet ergo ex prædictis in vno casu solo lit.conte.præsumi.s. qn̄ sn̄ia est lata pte pn̄te & tacēte, & dicit̄ elapsum tēpus appellationis.idē in casu secundo, qn̄ parte expresse consentiente: qa tunc p̄sumitur. ¶ Secūdò principaliter est videndū quid operet̄ dicta p̄sumptio, & certū est, quòd lata sn̄ia parte expresse consentiēte vel tacente ꝙ operat̄ tūc p̄sumptio vel ꝓbatio, vt.s̄. dixi. aliâs vero in casu q̊ dixi locū habere operat̄: quia transfert onus probandi in aduersarium, ex quo lis contesta.præsumitur:quia contradicēs habebit ꝓbare ꝗ̄tūcunq; sit probatio negatiua, vt l.fi.ff.ꝙ met.cau. Sed aduerte:qa posito ꝙ hoc sit verū, ꝙ suā negatiuā habeat probare subuenitur sibi:qa eam probat ex eo solo ꝙ ostēdit in libris, seu in libro in quib⁹ vel in quo, actus scribi solent non reperiri, & hoc per tex.d.l.titio.§.pen. & ita sentio in hoc puncto. Bartol.

¶ CONSILIVM. XCIX.

STatuto ciuitatis Asisiȷ cauetur, ꝙ omnia & singula &c.hoc consilium est superfluum, quoniam est examinatum plenè supra in consilio.xxxvȷ.

¶ Statutū ꝓhibet testes reꝓbari post certū tp̄s. eo elapso, nō pōt iudex cōtra eos de falso inqrere. Itē si statutū mādat inqri ītra certū tp̄s de crimīe, posteà si inqrat̄, nō valet inqsitio. Itē an statutū generalit̄ loquēdo, deroget statuto spālit̄ loquēti. Itē an valeat ꝓcess⁹ vbi nō cōpetit actori ius agēdi vel accusandi. Itē si statutū dicit aliq̊s absentes, ponēdos in bāno, & si pasſi fuerint se stare in bāno per certū tēpus, ꝙ habeātur pro confesſis, an elapso termino, posſunt condemnari de criminibus quę impetūtur. & an cōtra p̄sumptionē iuris, & de iure admittat̄ ꝓbatio in cōtrariū p confesſionē partis aduersę. & qd de cōfesſiōe facta. & qd si iudici al̄s non constet de delicto, nisi per illam fictā confesſionem cōtumaciæ, an potest absentem condemnare de delicto, propter statutū prædictum.

SVMMARIVM.

1 Statutum ꝙ, testes non posſunt reprobari de iure communi, ualet.
2 Lex prohibens aliquem de aliquo actu reprobari, uidetur omnem modum procedendi prohibere.
3 Quando lex iubet aliquē nō reprobari, facit illud esse præsumptionē iuris & de iure.
4 Nemo experitur ubi non est actio siue accusatio, nec ius agendi uel accusandi.
5 Permisſum ad tempus, post tempus, uidetur esse prohibitum.
6 Statutum generale non habet locum in casibus, in quibus est statutum speciale in certis casibus.
7 Processus ualet, licet agens omni actione careat.
8 Contra præsumptionem iuris & de iure, admittitur probatio per confesſionem partis.
9 Ficta confesſio, non debet plus operari q̃ uera.
10 Ad probandā innocentiam inculpati, admittitur procurator.

¶ CONSILIVM. C.

a A Domino Cyno [a] de castro
sancti Petri de bononia Potestate ciuitatis Perusiȷ formata
est inquisitio contra quosdam populares de falsa testifica-
tione facta contra magnates, & processus fuit habitus sup
eo, super quo processu multa dubia oriunt̄. ¶ Primò qa vno statuto ca
uet̄, ꝙ testes recepti cōtra magnates nō posſunt reprobari: an hoc non
obstante Potestas posſit inquirere. ¶ Secūdò alio statuto cauet̄ ꝙ pos-
sit quis testes reprobare intra octo dies à die publicationis postea non,
posſit aūt potestas & capitane⁹ inqrere intra mensem &c. nec post mē-
sem aliquid disponant, an elapso mense, posſint inquisitionē formare.
b ¶ Tertiò alio statuto [b] cauetur, generaliter, ꝙ de falsitatibus posſit co-
gnosci intra decē annos, an ex uigore huiusmodi statuti generalis, pos-
sit Potestas inquirere. ¶ Quartò qa dicti inquisiti sunt pasſi se poni in
banno, & elapsus est terminus, & statutum dicit, ꝙ elapso termino ban
niti habeant̄ pro confesſis, an ex hoc posſint cōdenari? ¶ Quintò an ex
eo ꝙ ante dictum bannū ꝓcuratores eorū comparuerunt, & allegaue
runt contra se nō debere procedi, ex dictis causis, an ex hoc bannū pos
1 sit dici nullum, adeò ꝙ illi nō dicant̄ incidisse in eū. ¶ †Circa primū de
iure dictū est, ꝙ Potestas nō posſit inquirere. Ad ꝙ pręmitto ꝙ tale sta-
c tutū valet [c] de iure cōi ꝙ testes nō posſunt reprobari ex causa, vt extra
de test.c.licet dilectus.ita hic ex cā pręsumit statutum ꝙ magnates falsò
facerēt reprobari testes, ꝓpter eorū potētiā, & p̄sumeret statutū ꝙ quis
nō diceret falsum cōtra magnates.arg.l.fi.ī prin.ff.ꝙ me.cā. ¶ Hoc pręmisso dico ꝙ Ptās nō pōt inquirere. Primò qa statutū simpl̄r dicit, ꝙ
nō posſit reprobari:qa nō distīguit à quo:ergo &c.vt.l.j.§. gn̄aliter.de
le.pręstā.de pe.hære.l.itē veniūt.§.à quo.& qa lex q̃ ꝓhibet reprobari
omnino prohibet, vt.l.quos.de posth. ¶ Secūdò:qa qn̄ lex ꝓhibet ali-
2 quē de aliquo actu reprobari, uidet̄ oēm modum† ꝓcedēdi prohibere,
vt.C.de his q ad eccle.cōfu.l.si seru⁹.ibi, cōflandi &c.C. de emē. seruo.
l.j.in prin.de cōi seruo manu.l.j.ibi, nullus casus &c. Pręterea ꝓ hoc ui-
det̄ tex.ff.de iniur.l.non solū.§.ꝗ̄ꝗ̄.vbi pro ea tm̄ iniuria, pōt agere ma
rit⁹ pro qua vxor liberta. ita hic de eo tm̄ falso pōt inquirere Potestas
3 de quo alius potest accusare. ¶ †Præterea quādo lex iubet [d] aliquid nō
d reprobari, facit illud esse pręsumptionē iuris, & de iure cōtra quā non
admittitur ꝓbatio in contrarium, vt.l.fi.C.arbi.tu.l.celsus. de vsucap.
& ad uelleia.l.antiquę.& ad maced.l.fi.& in aut̄.vt lic.ma.& auiæ.§.ad
4 hæc. ¶ †Sic ergo in proposito cū pręsumptio sit iuris & de iure, ꝙ ipsi
dicūt ueritatē, nec admittat̄ probatio in contrariū, iam inquiritur super
eo, ꝙ non est delictū. Pręterea ex hoc arguitur sic. sicut in ciuili est actio
hoc est ius ꝓsequēdi &c.vt insti.de act. in principio. & sic in criminali
est actio.i.ius accusandi, vt instit.de pub.iud.in prin.& sicut in ciuilib⁹
nemo experitur sine actione, sed secūdū ius agendi:ita in criminalibus,
vbi non est ius accusandi.sed ex facto proposito non oritur ius accu-
sandi, vt.s̄.ostensum est;ergo &c.& probat̄.qa ius resistit, ergo &c.vt.l.
cū lex.de fideius.&.l.non dubium.C.de legi.& de condi.indeb.l.si non
sortem.in prin. Si ergo non orit̄ istud ius accusandi seu puniendi, appa
ret, ꝙ Potestas non pōt inqrere, & experit̄ sine accusa.seu sine iure pu-
niendi, seu procedendi. ¶ Super secundo puncto etiam dato, aliâs ꝙ di
cti testes posſint reprobari.ex hoc statuto tamen ueniunt absoluendi,
ꝙ probatur primò per regulam generalem, quæ est ꝙ permisſum ad tē-
pus post temp⁹ videtur esse prohibitū, vt.l.Imperator.de posthu.& de
5 le.iȷ.l. statuliberū.§.si quis seruū. ¶ †Præterea hoc probatur per casus
speciales.nam permittitur mulieri, ꝙ pronunciet se pręgnantem intra
xxx.dies.vt.l.j.§.j.de lib.agno.& nil plus dicitur in senatusconsulto.&
tamen ex hoc uidet̄ prohibita, post tēpus denunciare nisi ex cā, vt ea.l.
j.§.si mulier.ita in proposito non poterit post tēp⁹ inquirere: ad idē in
aut̄.de appel.& intra q̃ tpa.§.j.vbi pmittit̄ appellare intra.x. dies, nec
prohibet postea, tn̄ ex hoc videt̄ prohibitū appellare postea:ad idē.C.
de in integ.resti.l.fi.& multa alia similia reperiuntur.& ex hoc concluditur, quod si inquisitio formatur post tempus, est nulla ipso iure.casus est.C.de dolo.l.finali.de excusatione tuto.l.scire oportet.§. consequens.

a ¶ A dn̄o Cyno. De isto cōs.meminit Bar.ī.l.abn̄tē.ff.de pe.ī pe.col.ī ver.iiȷ. circa hoc formo.& ibi vide meā apos.& adde Bar.ī.l.nō solū.§.ꝗ̄ꝗ̄.ff.de iniur.& ibi Alexan.in apos.& Alexan.ī.l.j.§.j.vbi pleni⁹ do.Ias.ff.ad tre.& ibi dn̄s Bart.soci.& domi. Alex.& do.Ias.& doc.ī.l.nā & posteà.§.j.ff.de iureiur.& Ias.ī l. vbi pactū.ī.iiȷ.col.& sequē.C.de transac.Tho.

b ¶ Alio statuto Vide do. Ioan.bap.seuer.in repe.l.oēs populi.in.lxiiȷ.co.ff.de iust.& iu.vbi ponit & all̄.istud cōsil.& vide Ale.ī.l.nō solū.§.ꝗ̄ꝗ̄.in apost.Bar.magna in fi.ff.de īiu.& Ale.ī.l.j.§.sublata.ī pe.co.ff.ad treb.Th.Dip.

c ¶ Statutum valet. circa istud cōs. vide Bar.ī.l.abn̄te.ī pe.co.in ver.circa hāc q̄ōnē formo.ff.de pœnis.vbi dicit cōsuluisse & habuisse de facto.& refert cōsilium suū hic cū cōcor.de qb⁹ p Ale.ibi.& vide Angel.& Pau.de ca.ī.l.iȷ.C.q testa.fa.pos.& plenè p Bap.seue.in.l.oēs populi.in xlviȷ.co.ff.de iust.& iure.Tho.

d ¶ Quando lex iubet.nota ꝙ dicit Bar.hic ꝙ qn̄ lex iubet aliquid non reprobari, facit illud esse præsumptionem iuris & de iure. Tho.

6 quens.&.C.ne de sta.defun.l.ij.¶†Super tertio
a dicitur,& verum est quòst statutum generale[a] nō habet locum in casibus seu falsitatibus in quibus specialiter est certum tempus statutum. casus est C.de fal.l.querela.& quod ibi nota. Ad idem de act.& obli.l.in honorarijs,& quod ibi not. Tempora enim generaliter constituta,non intelliguntur in actionibus in quibus sunt certa tēpora limitata ad hoc.l.j.§.dixerit aliquis.ff.de pub.cū simi. Respondetur clarè φ verum est qñ lex circa idē producit duas actiones: vnam generaliter, aliam specialiter. vna tollitur per aliā, & vna potest se habere in pl⁹ q̄ alia,vt ibi.sed in ,pposito est vna atq; eadē actio,quæ in seipsa non potest esse temporalis & ppetua, qa esset repugnantia vt. l. vbi repugnantia.de reg.iur.l.eum qui ędes.ff.de vsucap.& hoc statutū non inducit nouam actionem, sed ea quæ limitata est quę vsq; ad tempus durat: ideo qa vna est actio ne in ea sit repugnantia gene
7 ri per speciem derogatur.¶†Super quartò vidēdum est,& ostenditur primò φ potuerunt condēnari.Primò quia valet processus.licet enim agens
b omni actione[b] careat:tñ ,pcessus valet in se.quod patet:qa ex eo potest sequi cōdēnatio: licet indebitè,vt.C.de cōd.inde.l.j.&.ff.man.l.si fideiussor.&.§.omnib⁹.&tex.dicit extra de re iudica.c.Abbate sanè.versicu.quoniā,ibi,& si petitū.&c. lib.
8 vj.¶†Prętereà licet sit præsumptio iuris & de iure,φ nō dixit falsum,tñ admittitur ,pbatio in cōtrariū p cōfessionē partis aduersæ,vt in aut. de æqua.do.§.aliud.& ibi gl.Circa hoc dicit Ia. bu. in l.siue posidetis.C.de proba.quod est verū,φ cōfessio partis nō derogat depositioni, vt.l.j. de rei vēd.cōiun.l.j.sol.mat. Sed in his quę respiciūt priuatum fauorē,si ille cōfitetur contra.imputet sibi si cōfessio fiet in iudicio,vt.d.§.aliud. & facit pro domino Iac.l.ornamētorū.de aur.& arg.leg. & in aut. de æqua.do.§.aliud.& ibi no.gl.in ver.si naūt scribat.&per Azo.in sum.de dona.ante nup.aut. sed iam necesse.& per hoc tollūtur multę rationes factę.s̄.in pūcto secundo,sed iste patiendo se poni in bāno,non videt confiteri.ergo &c.Prętereà qñ primo tēpore fuit actio, licet ex aliquo casu sit extincta,potest quis pati se conueniri & cōdēnari de facto,vt.ff.de exhib.l.si quis hominē.§. quātum aūt.& de rei ven.l.si post acceptā. sed iste nō veniēdo videt pati se cōueniri & condēnari.ergo &p hoc tolluntur oēs illæ rationes,quæ dicunt φ est elapsum tēpus intra quod potest inqui. vt dictum est super secūdo pūcto. ecōtra videt φ non posit condemnari:qa iudex etiā pro parte nō opponēte,sed expressè in maleficiū cōfitente pōt & debet de defēsione eius quęrere.casus est notabilis in.l.j.§.fi.de qō.Ad idē de pœnis.l. si nō defendantur.in fi. dū dicit qui cognoscit debeat de eorum innocētia quęrere.facit de ap.l.non tm̄.&.C. de app.l.addictos.vbi inuita parte, quis appellat vt eum defendat.¶Ad idē vbicūq; in absentē potest ferri diffinitiua,iudex pro reo &ex suo of.pquirit veritatē,vt.C.qūo & qñ iudex.aut. qui semel,ibi pquisita veritate &c.C.de app.l.ampliorē.in prin.ibi,iudex eius partes adimplere &c. & ibi no.per gl.licet ibi dicat φ sit spāle:tñ generale est,etiam in criminalib⁹ vbi pōt ferri sñia absente pte.& hoc expressè tenuit Inn.in.c.veniēs. extra de accu.facit.C.de iudi.l. ,pperādū.§.sed & si qui-
9 dē.&.§.seq.†Quid ergo[c] dicem⁹?& dico sic,qñ li-
c quet iudici eū dēter absentē nō esse culpabilē, vel nullū delictū cōmisisse,&tūc licet sit cōtumax,& habeat ,p confesso.tñ nō potest condēnari p iura supra allegata.¶Quid enim si elapso termino bāni,iudex nescit eum q contumax dicebat hoīem interfecisse:& qa non constat sibi,certè nō poterit condēnari:ne plus operet ficta cōfessio q̄ vera.ff.ad.l.aquil.l.inde neratius.§.fi.cū.l.seq.qñ verò constat iudici p hanc fictā cōfessionē de maleficio,sed constat φ reus non poterat redargui:qa habebat pro se p̄sumptionē iuris & de iure:& tūc credo φ possset eū condēnare.& debet ,pbari contra eum,&nūc constat,& est probatum per illam fictam cōfessionem,vt.s̄.probatum est,ex hoc apparet φ ipse citatus debuit cōparere:qa iudicium potuit habere effectū.& ita in casu proposito,nō obstāte quod dictū est in primo pūcto.¶Qñque enim constat iudici delictū cōmissum esse,de quo poterat re⁹ inquiri seu accusari, sed nūc accusationis tēpora sunt elapsa:tūc etiā dico φ talis inqsit⁹ poterit ex cōtumacia cōdēnari:qa tēpus cōdēnationem crimalē,non tollit ipso iure,sed parat exceptionem,vt.l.si maritus.§.pręscriptiones.ff.de adul.&.C.e.tit.l.adulteriū.quas p̄scriptiones, seu exceptiones pōt si vult pars omittere,&nō opponere,ne sequatur cōdēnatio,vt.d.§.p̄scrip. & pōt se de facto pati cōueniri,vt.s̄.probatū est. ¶Igitur in proposito si aliud nō obstat,iudex talē cōtumacē nil opponentē, & patientē se poni in bāno posit cōdēnare nō obstātibus quæ dicta sunt
10 in secundo pūcto. ¶†Super quinto pūcto dico,
d φ cum tales cōparuerunt procuratores[d] seu executores,& legitimas cās ,pposuerunt,qualiter nō debebant venire cōdemnandi.s.quia ipsi nō poterant redargui,& tēpus inquisitionis,erat elapsum vt.s̄.dictum est.& sic nō fuerūt passi se de facto cōueniri,imò cōtradixerunt,&expressè negauerūt φ ex hoc iudicis officiū debuit quiescere:& cōtra eos ampli⁹ non procedere. & si non fecit,non tamen ipsi fuerunt contumaces nec incurrerunt bānum.ff.de pub.iud.l.inter accusatorem.secūdum vnam lec.& eo.tit.l.pe.§. ad crimē.ibi dum dicit, & si iustā rationē hñt sñia differtur.ff. de procu.l. seruum quoque.§.publicè.Bartolus.

¶Quod statutū prohibens appellationē de condēnatiōe certi delicti, trahitur ad omnē cōdēnationē ex dicto delicto originaliter descendente,secus si incidēter vel ex alia cā descēdat.Quod licet statutū legitimet personā minoris,non propterea impedit restōnem, & eo est ipse lęsus φ se cōdēnatum ,pbauit. Quòd si statutū dat optionē in pœnis sustinēdis facta semel electione non licet variare qñ fit p futurū subiunctiui. Item φ melius est, pœnā corporalē eligere,& pacē cōseq q̄ pecuniā soluere & in odio remanere,&ideo minor lęsus restituitur si aliter eligat. Et φ aut.sacrā.nō habet locū in iuramēto de p̄terito vel p̄nti,sed de futuro.

SVMMARIVM.

1 *Statutum φ condemnatus de percußione non poßit appellare, omnem casum, & omnem personam comprehendit etiam mandatorem & auxiliatorem.*
2 *Quando augetur pœna per primā sñiam,& augetur pœna, an posset appellare non obstāte statuto prædicto.*
3 *Quando statutum & scriptum in rem, comprehendat mādatorem.*
4 *Dictio pro, significat causam remotam, sicut dictio propter.*
5 *Minor licet habeat legitimam personam standi in iudicio, an poßit petere restōnem in integrum.*
6 *Approbans sñiam, videtur beneficio appellationis renunciare.*
7 *An liceat mutare uoluntatem, usque ad sententiam?*
8 *Statutum loquens per futurum subiunctiui, si semel recusat an amplius poßit mutare uoluntatem.*
9 *Vtens iure communi, an poßit petere restōnem in integrum.*
10 *Iurans dicere ueritatem, an posset petere restitu. in integrum.*
11 *Maxima est differentia inter iuramētum de futuro, & iuramentum de præterito.*

¶CONSILIVM. CI.

e Girardus[e] de tuderto minor. xxv. annis dedit allapam Innocentio, ex hoc facto, inter cætera sunt orta ista dubia. ¶Primò cum in statuto Tuderti caueatur, quòd condemnatus pro percusione à spatulis supra non posit appellare. & alio statuto cauetur quòd percutiens puniatur in certa quantitate,& teneatur recipere aliam percusionem: aliâs puniatur in certa quantitate maiori. Contingit φ

a ¶Statutum. De duob⁹ statutis cōtrarijs, qualit sint reducēda ad concordiā, vide Bar.ī l. bñficio. ff. ad. l. fal.&.ī.l.sed &posteriores.ff. de legi.&ī.l.j.§. putari ff. φ vi aut clam. &Bald. in. l. j. C. ne liceat in vna & eadem causa. & in c.j. de rescr. Abb. in.c.gratū.de offi. dele.Pe.de anc.in c.j. de cōsti. & ī.c. statutū.§. cū autē. de rescr.li.vj. Th.

b ¶Omni actione. No.Bar. hic Ioā. bertachi.ī suo repertorio ī ver.actio. ī ver. xviij. φ si actio desit, p̄t reus pati se cōueniri.& vide Bart.ī.l.si socer.ī prī.ff.de dote p̄leg.in ver.pro declaratione.Th.

c ¶Quid ergo. Vide Bar.in.l.abñtē. ff. de pœnis. & ī cōs.cxj.inci,qrit. &ibi dixi in apo. & vide Ale.in.l. si eū iudicio.in.j.co. ff.si qs cautio.Th.

d ¶Procuratores. Sentit Bar. hic φ ad ,pbādā innocētiā īculpati,admittit ,pcurator.vide Bar.ī.l.seruū,§.publice.ī fi.ff.de procur. vbi dicit φ stat ī arbitrio iud. tñ no. plures cautelas p doc.ī.l.vbi pactū.C. de trāsa. vbi ēt pōit.d.Ias.ī v.co.silr plures cōcor. cui adde Ioā. de ana.ī cōs.lix. ici.visa inqsi.ī.j.co. & ī.c.veniēs.ī.iiij. co.de accu.in ver. nūqd aūt si sta.caue. vbi ponit modum practicañ.& cautelā quā no.qa sic debet aduocat⁹ practicare.&ita bis practicaui: & fecit mihi magnū honorē.Ad ea aūt q̃ dicit Bar.in hoc cōs.Adde et φ debet distingui, an offēsus reppellat ratione delicti,vel culpę: & tunc nec respub. nec alter, puta p̄r debet audiri: qa p īdirectū offensus, cōseqret satisfactionē. l. licet si vn⁹. §. p̄tor. ff. de iniurijs. aut nō rōne delicti:& tūc sec⁹, vt p gl.in l.antistites.in fi.ff. de acqui.hæ. & p iura in ea all.& ita cōsultū fuit p plures doc. Tho.

e ¶Girard⁹. Adde φ istud cōs.secundū ordinē Perusinū,est in prima pte iudiciorum nu. xlij. & incip. ibi Berñ. de Tuderto.&ita all. Ale.in l. hic verba. in apost.Bart.ff.de adul. & in.l. j. C. si de momē.poss.aīs inci.Bar.de tuderto.ita all. Ale.in.l. intus.§.repeto. in apos.Bar.ff. de le. ij. & vide de isto cōs.do.An.do.Alexā. de neapo. in aut. sacrā puberū C.si aduer.ved. & ibi Ias.in.ij.col.& Phi.deci.in.l.post quā liti.nu. l. j. C. de pac.Tho.Di.

a ¶ Statuti. Adde Bar.in.l.si seruum §.ptor ait.ff.de acqui.hæ.& i.l.hoc verba.ff.de adult. cũ cõcor. de qbus ibi p.d.Ale.i apo. vbi all.Bar.hoc & dicit in sua.q. disputata. & adde Bar.in.l.iij.§.fi.ff. φvi aut clã.vbi dixit se dixisse illo anno, φ aliud est si statutũ dicit pro homicidio. & aliud si dixerit si qs fecerit ꝓ homicidio. & sic videt̃ dicere de isto cõs. & vide ẽt Ale.i add. &vide mod.i.l.j.i prin.ff.de ver.ob. Tho.

b ¶ Pro significat. Dictio ꝓ, si significat causam primã & finale, secundũ Bartol. hic. adde Bart.i.d.l.luci⁹.§. ergo.&i.l.qb⁹ die b⁹.§.termili⁹.ff.de cõdi. & dem.i. iij. co.&ibi vide Bar. soci.i.ij.co.&vide dñm meũ pusinũ d.Pet.cor.in cõsi. xxxij.i.iiij.vo.ici. licet.i pe.col.&in cõs.xxxv. icip.d. Ale.i vlt.co.e.vo. &i cõs.lxxxij.imi net.i.ij.co.i.iij.vo. &in cõs.j.in.ij.vo. in.iiij.co.iver.pro decisione.& vide Bart.in.l.j.C. per quas pso.no.acq.i pe.col. &in.l. ex arari.C.de a⁊.ẽp. circa mediũ.& in cõs.cccxlviij.i.iij. vo.ici.nobilis.cir ca mediũ.& i cõsi. cciiij.ici.decretũ.i ij.col.e.vo.

¶ Et dr̃ aliter dictionẽ ꝓ,& dictio nẽ pp, vide p Bal. i.l.φ scitis.i.j.col. C.de bo. q li. & p Io.an.i.c.petistis. de priui. & i.c. φ circa.de ele.& no. φ dictio ꝓ, aliqñ significat potẽtiã. vide p Bal.in cõs. ccxij.i.iij.vo.ici. quia veritas. in j.co.in fi. Tho.

c ¶ Sup secũdo.adde Bal.i.l.i.cãe.in pri.ff.de mino.cũ cõcor.traditis per Ale.de imo.in.l.j. C. de momenta. pos. Et no.φ dicit Barto. hic φ licet minor hẽat legitimã psonã stãdi in

dictus Girard⁹ fuit ex dicta percussione cõdẽnatus & soluit: posteà dicit̃ recusasse recipere similẽ percussionẽ:& ex hac recusatione est condẽnatus in alia quãtitate maiori, q̃rit̃ an possit appellare? & hoc primò. ¶ Secũdò q̃a statuto Tuderti cauetur, quod minor possit esse in iudicio criminali sine curatore, q̃ritur an sententia valeat ex hoc q̃a ipse Girardus ꝓhibeatur petere restõnem in ĩtegrũ in his in q̃bus lesus est? ¶ Tertiò, q̃a dict⁹ Girardus ante dictã latã sñiam approbauit, & sic se debere cõdẽnauit,&affirmauit,an probata minori ætate ex proprio processu ex ipso ꝓcessu appareat lesio,an habeat aliud ꝓbare? ¶ Quartò cũ dicto statuto caueat̃, φ q recipit pcusiõnẽ similiter cogatur aduersarius ad recipiẽdũ similẽ, & similiter aduersarius ad pacẽ, al's q recusauit recipere similẽ percussionẽ,cõdẽtur in certa quãtitate: & aduersarius non cogatur ad pacẽ, & fit electio cõuenti,& dictus Girardus elegit velle soluere dictã q̃titatẽ priùs,q̃ recipere velit pcusiõnẽ,quero an possit variare & eligere partẽ de iure cõi ante sñiam. ¶ Quintò si nõ põt de iure cõi an p in integrũ resti.possit ad hoc admitti,solũ ꝓbando se minorem,posito φ nil aliud possit de nouo ostendere. ¶ Sextò an ex eo φ iurauit dicere veritatẽ,& facere mandata curiæ prohibeatur petere in integ. resti.& alia de quib⁹.s.dictũ est. ¶ †Super primo videtur quòd nõ possit appellare:quia condẽnatur de pcusione à spatulis supra,φ ꝓbatur:quia verba statuti[a] in rem cõcepta sunt.s.cõdẽnatus ꝓ pcusione.nõ enim dicit si qs pcusserit, & sic oẽm casum & psonam cõprehẽdit etiã extraneũ mãdatorẽ & auxiliatorẽ,vt.ff.φ vi aut clã.l. aut qui ar̃ §.fin.de adul.l.hec verba.&no.Iaco.de are.in.d.l.si seruum.§.admonere.ff.de acqui.here.ergo multò magis hũc casum cõprehẽdet. ¶ Preterea hoc videmus in oĩbus actionib⁹ arbitrarijs, vbi ferũtur duę sñię,vt.ff.φ met.cã.l.si cũ externe.§.in hac actione.& ibi no.de rei ven.l.q restituere. de in lit. iur.l.in actiõibus.& insti.de acti.§.i arbitrarijs.in qb⁹ ex cõtumacia,seu recusatiõe q̃ fit post primã sñiam, fertur secũda: & tñ nemo negat ex prima actiõe,& pr̃ia oblatiõe,cõdẽnatũ esse.ita in ꝓposito ex pr̃ia & secũda pcusiõe & oblatiõe q̃ inde orta est, videt̃ cõdẽnat⁹.ad id facit.ff.de pub.l.hoc edicto. secũdũ opi.illorũ q dicũt nullã accusatiõnẽ fore arbitrariã, vt ibi no.&.d.l.j.§.dixerit aliqs.ff.eo.&ad idẽ.ff.rerũ amo.l.si cũ dos.§.j.Preter eà hoc videm⁹ in casib⁹ in qb⁹ post primã cõdẽnationẽ pecuniariã quã qs nõ põt soluere iudex cõmutat eam in corporalẽ:certè clarũ est secundam sñiam ex primo seu pro primo delicto esse.vt.C. de ser.fu.l.qcunq;.de iniur.l.si qs iniuriã.& de pe. l.j.in fi.& facit φ no.doc.i.l.nõ cõuitij.C.de iniu. in.xxv.q. ¶ Ecõtra φ possit appellare facit: qavr̃ cõdẽnat⁹ ex nouo maleficio.s.ex accusatiõe nõ ꝓ pr̃ia pcusiõe,& videt̃ casus.ff.de pen.l.relegati.& l.aut dãnũ.§.qsquis.&.l.capitaliũ.§.in exulib⁹. ex qbus videt̃ φ nouũ sit maleficiũ.& ꝓ nouo maleficio cõdẽnetur. ¶ †Cõcludẽdo in hoc pũcto dico,φ qñq; pœna imposita in pr̃ia sñia, est quod cõmutatur in aliã, absq; nouo delicto, ex cã tñ vt ꝓpter paupertatẽ:tũc nõ ẽ dubiũ de pr̃io maleficio cõdemnatum esse, & appellare nõ posse, sicut primo.ita dicũt oĩa iura.s. ꝓximò ad hoc allegata. Qñq; p sñiam secũdã, prima pœna augetur seu noua imponit̃ ex aliqua coadunãtia, seu cãsatiõe vel delicto post primã sñiam cõmisso. & fit qñq; ex dispõne alteri⁹ legis q̃ illius q̃ primã pœnã imponit,&tũc dicit̃ nouũ delictũ & noua accusatio, vt.d.l.relegati.&.d.§.in exulibus.& tũc ꝓhibitio appellationis,facta in primo crimine, nõ extẽdit se ad illud.Qñq; prima pœna auget̃ ex virtute illius legis:& tũc cõtingit duob⁹ modis.Primò quia facit aliquid, cõtra ea quæ in prima sñia expressa fuerũt,& tũc ex prima actione,& prima causa cõdemnatus videtur,vt in actionibus arbitrarijs, vt in iurib⁹.s.alle. Qñq; aliquid contingit aliquo actu seu cõtumacia, per quę nõ fit cõtrà ea q̃ in pr̃ia sñia deuenerũt expresse, licet al's delictũ non esset

nisi primũ ꝓcesisset:& tũc delicto nouo &.l.no ua vr̃:vt.l.q cũ uno.§.j.ij.&.iij.ff.de re.mili.C.de epi.& cle.l.qcũq; residetib⁹.& i aut̃.de sanc.epis. §.si monach⁹. ¶ Nũc igit̃ in qõne ꝓposita, iudex nõ debuit ꝓcedere:q̃a uel debuit interrogare eũ ante primã sñiam q̃d volebat,uel similẽ pcusiõnẽ recipere uel cõdẽnari,in q̃titate illa:ut ꝓbat̃ in l.si qñ.§.si hæres.de leg.ij.no.ff.de act.emp.l.j. in glo.magna.uel debuit condẽnare in alia q̃titate parua,& φ teneret̃ similẽ recipere pcusiõnẽ, uel soluere illã q̃titatẽ maiorem,& sic potuisset dare sñiam,ut insti.de acti.§.curare.&.l. eũ q certarũ. in fi.de uer.ob.& si hoc fecisset, ꝓ prima percussione,cõdẽnatus esset,& nõ posset appellare.idẽ dicerẽ si solũ cõdẽnasset eũ ad recipiẽdũ similem percussionẽ,& posteà i secũda sñia, ꝓpter recusationẽ cõdẽnasset eũ in q̃titate:q̃a fecisset cõtra ea quę i prima sñia cõtinent̃:vt dictũ est i arbitrarijs & similib⁹,sed i casu ꝓposito,stultus iudex cõdẽnauit eũ ꝓ pcusione in certa q̃titate parua, nec cõdẽnauit eũ ad recipiẽdũ similẽ pcusiõnẽ,&illa q̃titas pr̃ia i qua cõdẽnat⁹ fuit,fuit soluta.nõ põt ergo dici,φ ista sñia fuerit ꝓ pr̃ia pcusiõe, cũ iã de illa fuerit cõdẽnat⁹.& ex eodẽ delicto bis non debuit cõdẽnari,ut.l.senatus.de accu.cũ si. De necessitate ergo est φ ultima cõdẽnatio est tãq̃ ex nouo.& ꝓ nouo delicto.s.ex noua recusatione, & sic possit appellari cũ nõ sit ꝓhibitũ.C.de ap. l.& i maiorib⁹. ¶ †Nõ ob.φ dicit̃ φ uerba statuti sunt scripta in rẽ:q̃a illud intelligo uerũ,φ cõprehẽdit mãdatores & si.quorũ oblatio habet ortũ ex ipso delicto iã cõtra mãdatariũ:igit̃ ex delicto posteà secuto ꝓpter maleficiũ pcedẽs,ut no.i.l.j. §.psuadere.de ser.cor.& insti.de obli.q̃ ex delict. nascũ.§.ope.merito illi dicunt̃ ꝓ tali maleficio cõdẽnati,sed i ꝓposito fuit cõdẽnat⁹ ex oblatiõe q̃ habuit originẽ ex nouo facto. ¶ †Nec ob.si forte dicas φ statutũ dicat φ cõdẽnat⁹ de percussione nõ possit appellare,& sic dictio ꝓ, significat[b] cãm remotã,sicut ꝓpter.sic dictio ob.C. de legi.l. nõ dubiũ.&.l.j.C.si seruus extero.&.l.eo tpe.i fi. de pac.q̃a dico φ hoc falsum est:q̃a dictio pro, significat cãm proximã & fi.C. de dona.l. si quis pro redẽptione.de leg.ij.l.luci⁹.§.j.&.ff.de alimen.& cib.leg.l.pe.&vbicũq; reperies φ dictio ꝓ, ponit̃ pro ꝓpter,& sic significaret cãm remotã. impro priè ponit̃, & sic no.gl.ff.de pec.leg.l.dñs sticho. in prin. ¶ †Sup secũdo[c] pũcto dico, φ licet nõ habeat legitimã psonã stãdi i iudicio:no propterea prohibet̃ petere resti. in integ. ut plene disputat̃ in fi.C.si de momẽ.pos.l.j.in gl. ¶ †Super tertio dico, φ eo ipso q̃ sñiam approbauit,& ꝓ cõsequẽs uidet̃ beneficio appellatiõis renũciasse, licet fuit læsus etiã nullo alio ꝓbato.ff.de mino.l.si minor xxv.ann.§.illo.ubi tex. & gl. ¶ †Sup quarto an liceat mutare uoluntatẽ usq; ad sñiam:& uidet̃ φ sic:q̃a habet electionẽ à lege.ergo &c.ut.l.eũ q certarũ.in fi.de uerb.ob.pro hoc facit de inof.test.l. papi.§.memini. & de bõis lib.l.cũ maior.§.accusasse.&.l.in seruitute.§.petijsse.ff.de his q per metum iudi.l.alia.& φ no.C.de iuris.om.iud.l.in criminali.& φ no.Dy.ff.rẽ ra.ha.l.amplius nõ peti. ¶ †Cõtrariũ credo:q̃a statutũ dicit, si recusauerit &c.φ est futurũ subiũctiui.ergo si semel recusat: ampli⁹ mutare nõ põt uolũtatẽ, vt.l. si stipulatus sim stichũ,in prin. de uerb.obl.non obst.l.eũ qui certarũ.in fi.q̃a habet electionẽ à lege tacitẽ, q̃ videtur cõcessa per futurũ indicatiui.s.nolet. & sic licet uariare,ut ibi not.hic tñ est expressum futurũ subiunctiui. Non obst.alia.l.in cõtrariũ allegata:q̃a in illa nõ dicit̃ delictũ perfectũ ante sñiam ideo licet pœnitere. hoc uero delictũ est pfectũ, sola recusatione. ¶ †Super quinto uidetur φ sibi nõ debeat cõcedi restõ:q̃a usus est iure cõi.nã libet paternã elegisset pœnã pecuniariã ꝓ corporali, vt.l.in seruorũ.in fi.ff.de pœnis. Contrarium etiã puto,φ ista fuerit euidenter fatua electio, nã primò depauperatur ex eo φ soluit magnam cõdemnationem. Itẽ sibi remanet inimicitia, ex qua cõsueuit sequi mors, & patrimoniorũ destructio vt notorium

iudicio, ex forma statutorũ si tñ esset læsus põt petere restitutionẽ in integ. uide tñ Bal. i aut̃. si captiui.in.ij.co. uer.sed iuxta hoc. C.de epi. & cle.& & in.l. exigere. in fi.C.de procur.& in.l.j.C. si de momẽ.pos.& in.leg. fi.C. q legi.perso. stañ. in iud. & ibi vide etiã Albe. de rosa. in.d.l. ij. Quid aũt si minor iurauit se maiorẽ, si nõ põt restitui, an possit dicere contractum nullum? uide Ioã. and.in addi. Spe. in titu.de sen.§.ut aũt. & pleni⁹ per Paul.de cast.i.l.ij. C.si minor se maio.dixe.& in cõsi. cxlj.incip. visis & consideratis.circa me. & Lud. ro. in consil.xij. aliàs in consi.xv.inci.viso facto proposito. vbi uoluerunt φ possit dicere contractum nullum. ¶ Cõtrariũ consuluit do. Abb. de directo cõtra Ludo. in eo facto in consi.lxxj. incip. quinq; dubia.in.j. &.ij.colũ.& uide Io.pet.in.d.l.ij.& Bapti. seue. in.l. omnes populi. in xxxviij. col.ff. de iu. & iur. licet nõ alle. predictã & ui de meam apostil. ad Bar.in.d.l.ij.an aũt minor φ est exclusus ab exceptione fori ꝓpter statutũ,posset in integrũ restitui, uide Ang. in .l.ij.§.j.ff. de iudi. cũ cõcor. de quib⁹ per Ias. in.l.eleganter.§.si quis post.ff. de cõdi.inde.in.ij.colũ. cui adde Bal. in.l. in causæ.in fi. pri. ff. de mino. ¶ Et an si minor ex dispositione statuti non põt uenire cõtra sñiam an posset venire per restitutionẽ in integrum? uide Floria. in.l.j.§. φ aũt per illũ tex.ff.de alea. φ no. & uide Andræ.barb.in.c.fi.i xv.co.extra de dona.ubi dicit se cõsuluisse Brixię. Tho.

a vt notoriũ est,& probatur.ff.so.ma.l.pe.in princip.meritò,ergo lęsus[a]: & sic non obstat.l.in seruorum. quia licet esset inimicitia quæ peior est illa parua pœna,consulo tamen quòd dictus Girardus faciat probationes,secundum qualitates statuti & conditionem sententiæ sibi hoc ex-
10 pedit. ¶†Super sexto dico ꝙ illud iuramentum habet in se duas par-
b tes,primò ꝙ iurauit dicere veritatem[b],& per hoc non prohibetur petere restõnem,quia auť.sacramenta pube.C. si aduer.ven. loquitur in iuramento de futuro de non veniendo contra. ¶Istud autem iuramentum,est de pterito & de presenti, nec ad futurum porrigitur: tunc enim dicit veritatem:quia sic volebat,& nunc dixit veritatem: quia sic vult.
11 ar.de dã.infect.l.qui bona.§.si quis stipulatus. ¶†Item est longa differẽtia inter iuramentum de preterito,& iuramentum de futuro,vt.l. si quis maior.C.de transact.& de condi. institu.l. quæ sub conditione.& quod in eis nota. habet etiam secundam partem illud iuramentum. s. parere mandatis curiæ. hoc etiam non nocet:quia debet intelligi si curia hoc mandauit,vt.c.quintauallis.de iureiu.& de opę.lib.l.liber.ff.pro socio.l.si societatem.§.arbitrorum.Barto.

¶Quomodo probetur negligentia, quando in aliquo actu requiritur diligentia, & quomodo testes probant negligentiam, vel negatiuam, Item quando vnus tenetur aliquod maleficium inquirere, quomodo potest probare suam diligentiam,& excusare suam negligentiam.

SVMMARIVM.

1 *Probari quomodo dabeat negligentem fuisse Titium,*
2 *An probent testes qui dicunt aliquem negligentem,& nihil aliud dicunt,*
3 *Negligentia non percipitur sensu nec uisu,& auditu.*
4 *Testis qui uult probare negatiuam,debet illum actum uidisse ex quo illa negatiua resultet.*
5 *Diligentia quomodo debeat probari.*

¶CONSILIVM. CII.

c Charissime domine[c] isti nostri nucerini inquisiti sunt à domino Rectore ducatus, & eius curia,ꝙ ipsi fuerunt negligentes,& remissi in capiẽdo certos homicidas. ex quo crimine imposita est certa pœna ciuitati secundum formam consti. prouincialium. super qua inquisitione examinati testes, dicunt commune, & homines dictæ ciuitatis fuisse negligentes, vt in dicta inquisitione continetur, nec reddunt causam sui dicti: nec fuerunt interrogati an ex eorum dictis sit probata inquisitio: & si non est probata quid debuisset fieri ad eam probandam, & quid commune habeat facere ad suam defensionem probandam. quia ista quotidiana sunt, tam pro præsenti ꝙ̃ pro futuro, rogamus vt plenius scribere placeat. Alexander episcopus nucerinus &c.

¶Reuerende mi pater & domine, ea de quibus quæritis longam præmeditationem requirunt, & etiam hominem alijs non occupatum. non obest etiam cum hoc ego quidem nunc in prin.gymnasij sum multis occupatus lectionibus.vnde ex eo quod videre potui, in illo modico tempore,quod ad hoc inuestigandum adhibui rescribo quæ sentio, & pri-
1 mò antequam ad præsentem inquisitionem veniamus. ¶†Videamus in genere si volo aliquem probare negligentem: quid probare debeã, & certè quando quis in obligatione tenetur,ad factũ certum limitatum
d tempore[d] & loco:tunc eo ipso quod illud non facit est probata negligentia eius, nisi ille ostendat de impedimento, vt. l.iij.§. si ad diem. de re mili.&.l.qui commeatus.&.ff.si quis cau.l.ij.§.sed & si quis.cum sim. Quandoque quis tenetur ad aliquid faciendum in genere,vt in casu ꝓposito: tenetur commune ad capiendum malefactores, tunc ad ostendendum negligẽtiam communis, debet probare primò commune sciuisse illud maleficium esse commissum illo tempore & loco, vt.ff.de admini.tuto.l.quidam decedens.§.fin.cum.l.sequen. quòd puto probabitur si erat publicè notum,vt probatur expressè.C. de peri.tut.l.j. probatur etiam de iure & facti.igno.l.ij.§.sed facti.&.l.nec supina.cum similibus. Item habet probare quòd locus ille vbi maleficium fuit commissum,erat ita propè ciuitatem villam vel habitationem ꝙ si homines solicitè transissent, & rumores fecissent, & alia quæ circa hoc requiruntur,secundum facti accidentiam ꝙ dictos malefactores capere potuissent.hoc probatur per similia.Si enim volo tutorem probare fuisse negligentem in mutuando pecuniam:debeo probare verè vel presumptiuè ꝙ in ciuitate erant homines quibus potuisset dicta pecunia mutuari:aliàs non probaretur negligentia, vt. ff. de admi. tut. l. tutor. secundum dignitatem.§.j. Item si volo probare tutorem fuisse negligentem in emendis predijs, debeo probare quod predia vtilia reperiebantur, quæ emere potuisset,vt in auť.de consil.& vteri.fra.qui hæredi.§.j. col. vj. Item si volo quem probare fuisse negligentem in eo quod potuit peralium gerere,debeo probare quòd facile erat sibi alteri committere,vt.l.idemque.ff. pro so.pro hoc videtur expressum, & est in terminis nostræ quæstionis.ff.ac syl.l.j.§.si quis in villa.&.§.sequen.&.§.eodem autem tecto.&.C. ad syl.l.fina.& hoc probato nisi ex alia parte probaretur diligentia, censetur probata negligentia. ¶Si tamen possent reperiri testes qui dicerent eos omisisse inquirere & prosequi contra malefactores:& facere pdicta quę facere poterãt: & reddant rationem quod erant præsentes in loco in quo non potuisset id fieri, quin ipse testis vidisset secundum formam notatam in auť. de hæredi.& fal.§. si verò absunt. & tunc esset pro-
2 batio clarior. ¶†Super eo verò quod notatur in præsenti quæstione quæritur, an illi testes qui dicunt commune, & homines fuisse negligentes,& nihil aliud dicunt probent vel non? Dico inquisitionem hanc esse probatam,quod probo: quia dicere aliquem esse negligentem, est quodammodo mere negatiuum & priuatiuum: Negligentia enim nihil aliud est quam priuatio diligentiæ & priuatio & negatio idem sunt vt.ff. de ver.ob.l. inter stipulantem. in princip.vbi nota. ꝙ ista verba dolũ malũ abesse,dicãtur negligẽtia. vt ibi no.in glo.super verbo ad mortuũ, & quod no.per gl.de dol.excep.in.l.fi.in gl.& de itine.actuque priuato.l.ij. & ꝙ ibi not. ¶Sed testes qui deponunt simpliciter negatiuam,nisi habeãt.coarctationẽ, & limitationem tanti tẽporis & loci, ꝙ possit sensu percipi:non probant, vt extra de d causa pos.& proprieta.c.cum ecclesia sutrina. fa-
3 cit.C.de proba.l.actor.& ꝙ ibi not.doc. ¶†Præ-
e tereà negligẽtia[e] non est aliquid formatũ quod sensu pcipiatur, nec eius essentia percipitur visu vel auditu, vel alio sensu corporeo: sed alij actus supradicti pcipiuntur visu:ex quibus actibus colligimus, negligentiã per intellectũ. Sed quãdo testis deponit debet deponere super eo quod sensu percipit,vt.C.de test.l.testium.&.d.§. si verò absunt.& no.Inn.extra de test.c.cũ causã. quòd hic non fecerunt.ergo &c ¶Pręthereà illi qui dicunt
f de negligẽtia tantum,nec reddunt rationem[f] per aliquem sensum corporis, magis iudicant per intellectum quàm testificentur de facto ad quod sunt adhibiti, & sic non videť valere,vt.C.de except.rei iudi.l.si vt proponis.& hoc no.expressè
4 per Inn.in.d.c.cũ causam.extra de test. ¶†Prætereà testis q vult ꝓbare negatiuã debet affirmare illũ actũ vidisse ex quo illa negatiua resultet, vt docet nos Imperator in.d.§.si verò absunt. ĩ auť. de here.& fal. cõcluditur ergo testes nõ probare. Ad vltimũ ꝙ q̃ritis qd habeat ꝓbare cõmune ad sui defensionẽ: dico ꝙ multa pñt occurrere secũdum diuersa facti accidentia, ponã vobis aliqua. ¶Primò ꝙ maleficiũ fuit cõmissum in loco absconso & secreto,vt.ff.ꝙ vi aut clã.l.semp. §. hoc interdictũ.ver.sed & si is. nec enim potest imputari cõmuni si ignorauit:& occisores reperiri non potuerũt.d.l.si ratio.C.de his quib⁹ vt indi. facit l.annis.de calum. Itẽ ꝙ maleficium fuit factum in loco propinquo flumini, vel in confinibus ciuitatis, ita ꝙ antequam homines possent trahere, poterant flumen vel confinia transire,ita ꝙ posteà capi non poterant,vt.ff. de noxa.l. in delictis. circa princip.de ædil.edict.l.quis sit fugitiuus. §. inde cecilius, Item poterant de facili in aliquod nemus vel syluam fugere: ita quòd difficilis vel quasi impossibilis erat eorum persecutio, vt. l. naturaliter. ff. de acquirend. re. do. & de acquirend. possess.l. iij. §. nerua, Item quòd tale maleficium fuit factum clam sine rumoribus, ita quod non potuit præsentari alias præscribi, vt. ff. ad syl.l. j. §. occisorum. &. §. sequen.

a ¶Ergo læsus.vide casum quem ponit Angel.& Pau.de castro in.l.quicunque.C. de ser.fugit.vbi dicit Bart.consuluisse.Tho.

b ¶Veritatem.vide.d.An.de Alex.in auť.sacramenta puberum.C.si aduersus venditionem.& ibi.d.meum Ias.in.xvij.&.xx.col.vbi plenè examinauit istam materiam.Tho.

c ¶Charissime domine. Aliàs inci.ĩ Dei noĩe amẽ.charissime.al's ĩci.nucerini inqsiti. De isto cõs.vide Feli.ĩ c.irrefragabili.ĩ.ij. co.de of.or.& Ale.ĩ.l.idem q̃rit.in prin.ĩ add.Bar.ff. pro so.& An.Bar. in.c.iij.loco.ĩ. vij. col. de prob.& in l.nõ ideo. in add. Bart.ff. de ijs qui. vt in di.& in.l.tutor qui repertoriũ.§.si ꝓprius.ff. depos.&.ff.de admi.tu.&.ĩ.l.j.§.ex causaš.ff. ad sen. cõsul.sylla.&Phi. deciũ ĩ.l. si mihi. ĩ j.cõl.ff. si cert. pe. vbi alleg. Bart. in isto cõsil.Tho.

d ¶Limitatũ temp⁹. Adde ꝙ istud cõs. Bart.sequitur Feli.in.c.si auť. in ij. col. de rescrip. vbi allegãdo Bar. hoc dicit, ꝙ quãdo quis teneť ad factũ limitatũ, & certum tẽpore & loco, eo ipso ꝙ illud non facit est probata negligẽtia,nisi ostẽdat de impedimẽto.Th. ¶Et adde ꝙ negligẽtia probatur,etiã alijs modis, vt p Bart .in suo singulari tra.j. de testi. in. xxij. col. ver. lata culpa. & adde ꝙ probatũ est p lapsum anni, vt.in. d. c. sinautem.cũ concor. traditis ibi p Feli. in. ij. col. & se. & adde gl. reputatã singularem in cle. fi.§.in quo.in ver. negligẽtiã. dereli. do.vbi ponit qualiter probetur negligẽtia & cui culpę attribuať negligentia vide Barto. in.d.trac. in versi. latæ culpæ & ibi scripsi.Th. Dipl

e ¶Pręthereà negligẽtia.vide Ale.ĩ.l. ꝙ meo.§.si vẽdito rẽ. & ibi apost. ff. de acqui.pos.Th.

f ¶Nec rationẽ reddat. No.ꝙ testis nõ crediť,sup negatiua nisi deponat, de causa sciẽtiæ coadiuuãdo dictũ suũ loco & tẽpore.adde Bal.in.l.cum ij.§.j.ff.de trãsa.cũ cor.de qbus p Alex.ĩ cõs.lxv.ĩci.habita sup cõtentis. in.iij.col. Alex.in.l.j.in fi.C.de bo.pos.secũdũ tab.& ibi apost.& in.l.j, in.ij.col.ff.si quis ius dicen.non obtẽ.Tho.Diplo.

Item quod fuit factum in loco remoto ab habita
tionibus, ita ꝙ exinde non poterant exaudiri vo
ces clamantiū, vt.d.l.j.§.codē autē tecto.&.§.si qs
in villa.&.C.ad syl.l.fi.Item ꝙ cōmune tūc & ho-
mines erant occupati circa alia necessaria magna
vel ęquè necessaria, ar.l.j.§.si cū oēs.ff.ad syl.ff.de
re iudi.l.cōtumacia.&.§.cōtractus.&.§.qd ad ma
nus.Item ꝙ dictum delictum vel homicidiū con-
missum, fuit, eo tēpore, quo erāt clausæ ianuæ ci-
uitatis vel erat suspicio in ciuitate, ita ꝙ homines
exire non poterant ad eos capiendos, vt.l. si quis
in graui.§.subuentū.&.§.seq.ff.ad syl.Item ꝙ erat
tanta multitudo malefactorū, quòd capi nō pote
rāt sine bello magno.C.de epi.audi.l.addictos. &
de rap.virgi.l.raptores.& de his qui latr.occul.l.
fi. Item qa illi malęfactores statim reduxerunt se
ad aliquam arcē, seu rocā, seu munitionem ita for-
tem ꝙ nō potuerūt capi vel expugnari, vt.ff.ad.l.
iul.maie.l.iij.si tñ illi qui locum illum tenent, sunt
eorū iurisdictionis.s.cōis cōsiliū est ꝙ eis faciat p̄-
ceptū ꝙ restituāt malefactores secūdū formā.d. l.
fi.C.de his q latro.occul. Item ꝙ illi malefactores
statim intrauerūt ecclesiā vel monasterium, vel lo
cum religiosorū, vt extra de immu.eccl.c.īter alia.
C.de his q ad eccl.cōfu.per totū.& oīa ista si bene
aduertant, faciūt ꝙ cōmuni, nō pōt īputari negli-
5 gentia. ¶ † Potest etiā cōmune probare suam dili-
gentiā.[a] multis modis.Primò ꝙ totum ciuile offi-
ciū.i.officiales ciuitatis trāsierunt vt illos possent
cōprehendere, vt.d.l.fin.C.de his qui latro. & de
rap.virgi.l.j.§.finaūt post cōmissum.Itē ꝙ posue
runt custodes ad limites, & loca confinia, vñ veri-
sil'r poterāt dicti latrones insurgere, vt.C.de offi.
pręto.afri.l.in nomine domini.§.ij. Itē ꝙ rumor
fuit cōcitatus in ciuitate vel castro, vt omnes tra-
herēt ad capiendū malefactores.ar.l.p̄tor.§.si qs
tñ.ff.vi bon.rap.&.l.j.§.tulisse.ad syl.vel cāpana
sonata, vt no.ī.l.fi.de dolo.&.l.aliud.§.refert.de
reg.iu.Itē ꝙ diligenter fuit perquisitum p omnia
loca, vbi potuerāt verisimiliter esse dicti malefa-
ctores, vt.d.l.iij.§.nerua.ff.de acq.pos.Itē factum
fuit p̄conium per ciuitatē, ꝙ quicūque assignaret
talem, haberet tm̄ de auro cōis:& q scirent, & non
indicarēt.punietur.ar.C. de his qui in priorū credi.
loco succedunt.l.j.ff.de iusti.& iu.l.j.§.non solū.
vbi metu pœnarū.&c.& ad syl.l.lex cornel. cū si.
multa etiā alia possunt occurrere ad ostēdendam
diligētiam. ¶ Tñ circa hoc vnū est aduertēdū:qa
ista debent fieri verè & nō fictè, vt qñ fit sine au-
thoritate iudicis, & de fictione posset cōstare ni-
hil tñ prodesset, vt.ff.ad syl.aīs ad treb.l.j.§. accu
satur.& ista breuiter potui comprehendere.Bart.

¶ CONSILIVM. CIII.

PVnctus quæstionis talis est:qa q̄ritur an notarius cōdēnatus ex aliqua causa, extra munus officij notariæ quæ eum facit infamen posset conficere instrumenta &c.istud est superfluum, vt patet.s̈.in cōs. lxxvij.

¶ Ad hoc ꝙ magister percutiens discipulū, non teneatur actione iniuriarū vel ex aliquo delicto, ꝙ sufficit probari, & de causa scientiæ testium.

SVMMARIVM.

1 *Corrigi quando quis dicitur, & quando quis poßit?*
2 *Verbum corrigendi, habet plures significationes.*
3 *Causa disciplinæ factum uel causa admonendi, quomodo debeat probari?*
4 *Præsumitur ludicam fieri, quando quis facit quando ludit, sicut facit quando docet, præsumitur causa docendi.*

¶ CONSILIVM. CIIII.

VIsis testibus exami-
natis ad defensam Andrucioli vinoli
Palipañ. super actione formata contra
eum de percussione Nicolai discipuli.Dubitatur
vtrum p dictos testes sit tm̄ p̄batū, ꝙ sufficiat ad
defensionem dicti Andrucioli, ita ꝙ veniat absol-
uendus.sup quo facit dubiū:qa nō cōtinet in articulo cā, quare.d. Nico-
laus deberet corrigi:nec ꝙ tūc malefecerit vel parū bñ.Secūdò facit du
bium:qa ꝙ dictus Andruciolus faceret aīo corrigendi.non cadit in ali-
1 quē sensum corporis testis, & sic p̄batio nil valere uidet. ¶ † Ad primū
dico, ꝙ nō ob.nā corrigi dicit qs, qñq; occasiōe delicti p eū cōmissi & sic
loqt.l.j.C.de emē. p̄pi.qñq; dicit qs corrigi, ut bonis moribꝰ informet
licet nullū p̄cedat delictū.nā feruetis est discipuli, timere magistrum, vt
2 extra de sen.excō.c.uolūtate.in fi. ¶ † Vbi apertè p̄bat ꝙ uerbū corri
gēdi, habet duas significatiōes.nā oē ꝙ fit cā disciplinę est impunitū, vt
ibi patet.& eo.ti.c.cū nō ab hoīe.§.p̄sbyterū.& iō.l.sed & si q̄cūq;.§.fi.
circa prin.ad legē aql.dicit si magister ī disciplina vulnerauit &c.Not.
ꝙ dicit in disciplina.q.d.sine causa de delicto corrigēdi, seu causa disci
plinādi & informādi;& vtrunq; dicit correctio. Præterea q̄ continent
ex uerborum virtute illius articuli sunt plenè p̄bata ostendā. ergo &c.
Præterea dico etiā si dictus articulus nō esset factus probata esse defen
3 sio dicti Andrucioli, vt infra ostendā. ¶ † Ad secundū dico, quòd suffi-
cienter p̄batū est quòd cā disciplinę.i.cā admonēdi & docēdi & infor
mādi eū in dicta arte, & hoc p Salmitiū testē inductū & Vagnutiū in-
terrogantē si dictꝰ Andruciolus dicto tpe hēbat curā & solicitudinē de
dicto Nicolao:vt de eiꝰ discipulo & socio:& si docebat eū vt discipulū
in dicta arte? dixerūt ꝙ sic. Interrogati quō sciebāt? dixerūt qa viderūt
&c.licet enim hoc ꝙ cā docēdi & monēdi fecerit, nō possent uidere ali
quo sensu corporeo:tñ hoc pōt uideri ꝙ illo tpe quo ipē pcussit eū vt
discipulū docebat & monebat & istud dixerūt & viderūt, & ex hoc scie
4 bāt ꝙ aīo eū docēdi & corrigēdi. ¶ † Nā sicut illud ꝙ qs facit qñ ludit
p̄sumit cā ludi, vt.l.iij.& ibi no.ff.de iniu.ita illud ꝙ facit qñ docet, p̄su
mit facere cā docēdi & disciplinādi.& hoc est ꝙ vult text.ī.d.l.sed & si
quēcūq;.§.fi.ff.ad le.aql.sufficit ergo ꝙ sit factū ī disciplina, hoc est tpe
quo qs aliū disciplinat, & docet:qa statim p̄sumit ꝙ nō fecit aīo iniuriā
di. ¶ Preterea posito ꝙ dictꝰ articulꝰ factꝰ nō fuisset, sed sup eo testes ni
hil dixissent de cā, defensio esset p̄bata, nā p̄batū est plenè, ꝙ dictus
Andruciolꝰ erat magister, & dictꝰ Nicolaꝰ erat discipulꝰ.vñ ex qualita-
te psonę, qa magister, & ex qualitate pcussionis, qa cepit p auriculā &
dedit ei alapā.q qdē actꝰ secūdū mores nostros magis ad correctionē q̄
ad iniuriā fieri cōsueuerūt:p̄sumit ꝙ nō aīo iniuriādi, vt.l.j.C.ad.l.cor-
ne.de sicca.& hoc exp̄sè tenet gl.ī.l.eū q.e.ti.Cū ergo de qualitate pso
nę & pcussiōis hoc p̄sumit:nō est necesse ꝙ exprimat delictū p̄pter ꝙ
corrigebat.Cōcludit ergo ex p̄dictis, ꝙ p̄dictꝰ Andruciolꝰ ex p̄batiōi
bus sit absoluēdꝰ vel debeat sibi dari sacramētū purgatiōis: & eo p̄sti-
to, absolui, vt no.gl.in.d.l.j.C.ad leg.corne.de sica.& determinat Bart.

¶ Qñ iudex tenet stare ad syndicatū, si recusat illū iudicē corā quo im-
petitur, & ille p̄cedit nō valet eius processus.Itē ponit casus, in quibꝰ
post propositam recusationem non valet processus sine appellatione.
& etiam si non proponatur, si causa suspicionis est notoria.

SVMMARIVM.

1 *Facta recusatione ex cā legitima, est exēptus totaliter à iurisdictione iudicis recusati.*
2 *Processus factus per iudicem recusatum, an & quando ualeat?*
3 *An & quando quis incidit in pœnam si non paret iudicio.*
4 *Ciuitas castelli negat se subiectam ecclesiæ Romanæ, & sic debet seruare iura ciuilia,*
5 *Iudex potest recusari, etiam in quacunque causa futura.*

¶ CONSILIVM. CV.

INquiritur[b] contra dominum
Ioānē de pisana per syndicū ciuitatis Perusij, quòd nō stetit
ad syndicatū in ciuitate castelli, tpe debito.ad cuius defensio
ne inducit instrumentū recusationis, & ex causis certis.s.qa syndicus il-
lius terræ erat sibi inimicus capitalis: vt instrumento latius patet, per ꝙ
dicitur:qa ex eo ꝙ ille nō eligebat & recusabat arbitros, qui de suspicio
ne cognoscerent, dictus dominꝰ Ioānes nō tenebat sub suspecto iudice
litigare, contra ꝙ per aduersariā partē dicit ꝙ licet iudex sit recusatus:
nihilominus pōt procedere, & p̄cessus factus ab eo, ualet nisi appellet,
vt no.Inn.ī.c.cū speciali.de ap.& ideo p recusationē iste nō fuit exēptꝰ
ab illiꝰ iudicis iurisditione, & sic stare tenebat.Itē opponit, ꝙ accusatio
nō fuerit facta adiecta causa.quærit quid iuris? ¶ Et proponit ex facto
ꝙ ille syndicus iudex ciuitatis castelli, in tēporalibus nō agnoscit supe-
riorē.Itē inqrit cōtra eundē, ꝙ nō apportauit instrumētū sñīæ sui syn-
dicatꝰ ad cuiꝰ defensionē p̄ducit instrumētū p quod apparet, ꝙ p eius
procuratorē fuit à iudice & à notario petita copia sñīe, & fuit sibi dene
gata, per ꝙ aliter nō poterat dicere ꝙ eū apportare nō tenebat. ab ad-
uersa parte dicit, ꝙ difficultas portatiōis eū nō excusat, vt.l. cōtinuus.
§.illud.de verb.ob.ad ꝙ etiā inducit.l.ij.§.fi.cū.l.seq.ff.si qs cau.q̄ritur
1 quid iuris? ¶ † Super primo dico de iure ꝙ licet dictus dñs Ioannes nō
stetit ad syndicatū, nō venit puniēdus.licet eñ Inn.dicat ꝙ non memi
nit se legisse ꝙ valet p̄cessus. ego dico ꝙ memini me legisse ꝙ facta re-
cusatione[c] ex causa legitima est exemptus à iurisditione iudicis recusati
totaliter.casus est.C.si qua præ.po.l.j.in fi.hoc etiā tenuit Inn. & tenet
Hostien.in summa de offi.deleg.§.j.& ipse Hostien. refert in.d.c. cum
speciali

a ¶ Diligentiā.No. quō debet p̄bari quē fuisse & esse diligentē: adde ꝙ diligēs in vno, p̄sumit diligēs in alio.l.fi.C. de ijs q à nō dño manu.licet ar.cōtra.l.j.C. q & aduer. quos. & an p̄sumat diligēs errare? notat ī l.cū de īdebito. in gl.ī ver.diligēs.ff. de p̄bat.& adde ꝙ factū arb. boni viri, dr̄ diligenter factū.l.labeo.ff.de statu lib.& vide Bal.ī.l.solam.ī vl. col.C. de test. in ver. itē testis. vbi alle.Bartol.in hoc consi.Tho.

b ¶ Inqrit. hoc cōs. vide Bar.ī.l.qa poterat.& ibi vide apostil.meam.ff.ad treb. vbi dicit cōsuluisse in facto. Tho.

c ¶ Facta recusatione.vide Lu. ro. in consil.ccxx. circa primū dubiū. & Bal.ī cōsi.ccccxxviij.in.iij.volu. & Pau.de ca.ī consi. xxij.& Ange. de are.ī rub.ff.de ap. & ī.§.fi.īsti.de exc. ī.viij.char. & Láf. brixi.in.c.qm̄ cōtra fal.ī.vj.col. de pb. Lud.ī.l. non distiguemus.§.cū qdā.ff.de arb.Sal. ī.l.aptissimi.C.de iudic.& Imo.ī.l.j. §.q̄situ.ff. de app. Gemi.ī.c. iudex. ab apostolica. de offic. deleg.in. vj. Andr.sicu.ītra.de p̄stā.Car.in.ij.pte pri.ī.iij.q.Ale.de imo.ī.l. quia poterāt.ī.iij.colū.ff. ad treb.& ī cōsi.lxxxix.in.j. vol.diligenter considerатis. per totum.

* ſpeciali.& ibidẽ Io.an.in nouella.& tenet hoſti. in ſumma de off.deleg.
§.q̃uis ſit effect⁹.& hoc potiſsimè ẽ verũ:niſi cã recuſationis,eſſet inimi
citia capitalis notoria,tũc * ẽt recuſatiõe nõ ꝓpoſita, ꝓceſſus ẽ nullus
ipſo iure caſus eſt expreſſus hodie,extra de re iud. c. paſtoralis. in cle.
2 ¶†Primò poſito ꝙ eſſet verũ,ꝙ ualeret proceſſus,niſi appellet̃,hoc nil
ad propoſitũ,nõ em̃ q̃rim⁹ an valeat proceſſus necne, ſed an dictus Io.
teneat̃ ſtare ad ſyndicatũ,corã alio iudice,et ſi nõ ſtetit incidat in pœnã.
& certũ eſt ꝙ nõ:qa q̃n quis eſt obligat⁹ ſtare in iudicio:& ſe defendere
intelligit̃ arbitrio boni viri, vt.l.vir bonus.ff.iudicatũ ſolui. Sed vir bo
nus,arbitraretur eũ nõ debere ſtare in iudicio corã eo,q̃n habet ſuſpe-
ctũ iudicẽ de inimicitia capitali,vt no.in.l.vir bon⁹,& de proc.l.ſi poſt
dationẽ.&.l.inuitus.§.fi.et.d.c.paſtoralis.Itẽ vir bon⁹, id eſt iudex,nõ
arbitraret̃ ꝙ quis deberet ſtare iuri corã illo iudice quẽ recuſauit, vt ſu
ſpectũ:& ſi ille nõ vult arbitros eligere,ſed procedit:iõ hoc faciẽdo,gra
uat partẽ,& iſta eſt iuſta cã recedẽdi,& appellãdi , vt ipſa pars aduerſa
cõfitet̃.¶Præterea illud ꝙ debet appellare,eſſet uerũ,vbi eſſet iudex ſu
perior ad quẽ poſsit appellari.ſed hic nõ eſt:quia iudex in tẽporalib⁹,
nõ regnoſcit ſuperiorẽ:ergo licitè ſua authoritate potuit recedere,non
appellando per iura allegata,quæ dicunt ubi non eſt iudicis copia,põt
quis ſua authoritate facere,vt not.C.de iud.l.nullus. & ꝓbatur. ff.ꝙ vi
aut clam.l.ſi alius.§.belliſsimè.ff.quę in frau.cre.l.ait pętor,§. ſi debito
3 rẽ.C.de decurio.l.generali.li.x.¶†Pręterea,cũ nõ poſſet ab illo iudice
appellari,vt dictũ eſt:iõ nõ incidit in pœnã,ſi eius nõ paret iudicio ca-
ſus ẽ expreſſus.ff.de arb.l.nõ diſtinguemus.§.cùm quidã. vbi licet à ſen
tentia arbitri nõ poſſet appellari:tñ ex tali cã nõ parendo ſuo iudicio,
excuſatur à pœna de iure cano.dic vt no.in.c.ij.requiris.de appellatio.
4 ¶†Primò illa ciuitas caſtelli,negat ſe ſubiectã eccleſiæ Romanæ: & ſic
ibi debemus ſtare iuribus ciuilibus,ſed de iure ciuili eo ipſo ꝙ q̃s alle-
gat cãm ſuſpicionis ſufficit:nec req̃rit̃ alia probatio.ſed hoc pro proba
tione habet̃ vt no.C.de iudicijs.l.apertiſsimi.& no.ff.ad trebel.l.q̃a po
terat maximè hoc verũ eſt,ſi hoc affirmãt proprio iuramẽto:ex quo tol
litur oĩno ſuſpicio calũniæ,vt expreſſè dicit Spe.in ti.de recuſatio.§.
5 qualiter.verſi.quid ſi pręſumptio.¶†Ad vltimũ,ꝙ dicit̃ ꝙ non recuſa
uit in certa cauſa.Reſpondet̃ ꝙ hoc non eſt neceſſe,imò põt fieri recuſa
tio generaliter à qualibet cauſa etiã futura:textus eſt in.d.l.j.C.ſi quacũ
que pędi.pote.ſuper ſecundo dico ꝙ difficultas illa pręſtationis,excu
ſat dñm Ioãnem à pœna.caſus eſt. ff.ad treb.l.titius. de dilatio. l.ſi ve-
henda.§.idẽ iuris.licet difficultas nõ impedit cõtrahi morã,& pœnã cõ
mitti:& hoc dicit gl.in.l.ꝙ te.ff.ſi cer.pe.& etiã gl.ſuper verbo, teneri.
Non ob.l.ij.in fi.ff.ſi quis cau.q̃a imò facit pro: quia hic fuit magiſtrat⁹
qui impediuit,& talis contra quem propter potentiã,aliâs abſentiam,
non poteſt haberi regreſſus,vt in.l.fi.de eo per quem factum erit.

¶Si ſtatuto diſponitur ꝙ percutiens cũ armis,puniatur certa pœna,&
percutiens cũ manu,puniatur alia minori:tunc percutiens cũ dentibus
non debet puniri pœna percutientis cum armis, ſed minori pœna ex ſe
cundo ſtatuto;arguendo de ſimilibus ad ſimilia.

SVMMARIVM.

1 *Dentes an contineãtur appellatione armorum.*
2 *Statutum loquens de manu,intelligitur etiam de dentibus.*

¶CONSILIVM. CVI.

a STatuto caſtri[a] plebis. Sub rubrica de per
cutientibus aliquẽ
cum armis, cauetur ꝙ puniatur in.x. & alio de percuſsione
facta cum manu:ꝙ puniatur in.v. Item alio ſtatuto cauet̃ ꝙ
in caſibus in ſtatuto nõ expreſsis in maleficijs puniendis ꝓcedat̃ de ſi-
milibus ad ſimilia. Accidit ꝙ titius momordit Sẽproniũ dẽtibus:et de
hac pœna non exprimit̃ in ſtatuto:quęrit̃ cui aſsimilabim⁹ hoc delictũ:
an offendẽti cũ armis,an uerò cũ manu? ¶Quęrit̃:qualiter puniatur ille
b qui aliquẽ percuſsit cum dentibus[b] proprijs:in digito manus alterius?
Ad quod reſpondetur quòd debeat puniri pœna ſecũdi ſtatuti loquẽ-
tis de percuſsione cum manu ſub pœna quinq; ſolidorũ:ſi non fuit in
facie.quod ſic probo.ſtatutũ primũ loq̃tur de ꝑcuſsione cũ armis:vt pa
1 tet in rubro & nigro.†ſed appellatione armorũ:dẽtes nõ cõtinẽtur: ut.l.
pe.§.telorũ.ff.ad.l.iul.de ui pub.et de fur.l. ſi pig.§.furẽ. Dẽtes em̃ non
dicuntur arma,ſed pars corporis:ut.l.j.§.j.ff.de uar.et extraor.cog.ff.de
ędil.edic.l.cui dens.¶Pręterea ſi illud ꝙ q̃s facit cum dentibus, diceret̃
facere cũ armis:nũq̃ aliq̃s diceret̃ ire ſine armis:cũ oẽs habeãt dentes.
ueritas ergo ẽ,ꝙ dẽtes nõ dicũtur arma.nec ex his aliquis dicit̃ armat⁹:
nec cũ armis facere.caſus ẽ.ff.de ui et ui ar.l.iij.§.armis et.l.deiectũ et ad
l.iul.de vi.pu.l.armatos.et ſic cõcludit̃ ꝙ ex uigore primi ſtatuti loquẽ
tis de ꝑcuſsiõe cũ armis:nõ põt puniri:puniat̃ ergo pœna ſecũdi ſtatuti
2 de ꝑcuſsiõe cũ manu.†qm̃ ſicut man⁹ ẽ mẽbrũ:ita ẽt dẽs:cũ nõ repiat̃ de
ꝑcutiẽte cũ dẽte ꝓcedẽdo de ſimilib⁹ ad ſimilia, ſecũdũ formã ſtatuti:
ſʒ ſimilis ẽ ꝑcuſsio cũ manu:vt dictũ ẽ:ergo etc.¶Pręterea ſi nõ eẽt ſtatu
tũ ꝙ nõ ꝓcederet̃ de ſimilib⁹ ad ſimilia:hoc fieri debet de iure cõi.nã cer
tũ ẽ: ꝙ hodie ĩ ĩponendis pœnis maleficijs:legib⁹ ſcriptis oĩb⁹ vtimur.
licet his caſib⁹ ẽt ĩ ſcriptis q̃b⁹ nõ utimur:recurrim⁹ ad ſimile ſtatutũ : vt
ad cõſuetudinẽ, ff.de quibus.circa principiũ ſic ergo ĩ ꝓpoſito.Barto.

¶Si ſtatuto cauetur ꝙ bãnitus habeat̃ ꝓ cõfeſſo
a de crimine lapſo termino bãni,nec ad defẽſionẽ
criminis admittat̃,an lapſo termino , põt iudex
admittere exceptiones competentes per bãnitũ
oppoſitas,& minuère pœnã,& quid operet̃ bã-
num ſecundum ſtatuta Italię.

SVMMARIVM.

1 *Statutum quòd bannitus poſsit impunè offendi, eſt factum fauore publicæ utilitatis*
2 *Innocẽtiã accuſati,põt quilibet extrane⁹ excuſare ĩ caſib⁹,in quibus nõ põt perueniri ad ſententiam cõtra abſentem*
3 *Sententia contra abſentem q̃n poteſt ferri: iudex debet inquirere ueritatem.*
4 *Debitor in.x.& ſi nõ ſoluit,incidit in pœnã ſi eſt liberatus de dimidia,& ſi nõ ſoluit reliquum,incidit in pœnam.*

¶CONSILIVM. CVII.

c VIſis[c] omnibus ſtatu b
tis pędictis,& ꝓceſſu & oĩbus q̃ p iu
ra fuerunt vidẽda,dico & cõſulo ego
Bar.à.ſaxoferrato,ꝙ præfatę exceptiões debue-
rũt recipi & admitti,& ꝙ partes iudicis debẽt eſ-
ſe tales.ſ.ꝙ dictos reos cõdemnẽt,ĩ eo quo cõdẽ-
nari debẽt,ſi cõparuiſſent ante terminũ elapſum
& in termino:aliâs in bãno q̃ fuit datus eis ſi cõ-
feſsi fuiſſent,& pędictas exceptiones expoſuiſ-
ſent,& de eis eo modo quo debuerũt.al̃s docuiſ
ſent,& debet dict⁹ iudex ĩ defectũ pœnę pecunia
rię nõ ſolutę eos cõdẽnare ĩ ꝑſona,ſi eos nõ cõdẽ
naret in integra pœna pecuniaria infraſcripta.
hoc aũt eſſe verũ probat̃ rationib⁹,& certum eſt. c
1 ¶†Primò,ꝙ ſtatutũ quo bãnitus poſsit ĩpunè
offendi vel ꝙ eũ offendẽs minori pœna pecuniat̃,
d eſt factũ fauore publicę vtilitatis,[d] vt.C.q̃n lic.ſe
ſine iudi.vin.l.fi.ibi:vel pro cõi vtilitate &c. ſed
exceptiões quę ſunt ꝓ vtilitate cõi inductę:poſ-
ſunt opponi ab ipſo iudice,etiã noĩe opponẽtis:
vt.ff.de ꝓcu.l.filiuſſa.§.veterani.et ibi not.et.ff.
de poſtulan.l.quos ꝓhibet.ergo multò magis iu
dex debet facere hoc ꝑte petẽte,ꝓ hoc facit:q̃a iu
dex debet innocẽtiã partis q̃rere,etiã ſi ſe nõ de-
fendat:vt.l.ſi nõ defendat̃.ff.de poe.& hoc nõ ſo
lũ debet facere ante ſñĩam,imò etiã poſt ſñĩam.ſi
eũ reperiret nõ culpabilẽ,debet facere ꝙ põt vt
abſoluat̃.ſed de hac innocẽtia,tenet̃ reſcribere ſu
periori vt eũ reſtituat:quoniã ipſe nõ põt:vt.l.j.
2 §.fi.ff.de quęſtio.¶†Pretereà,vbicũq; cõtra ab-
ſentẽ non põt perueniri ad diffinitiuã ſñĩam , ibi
etiã quilibet extraneus veniẽs ad ſuã innocẽtiã
excuſandã,debet audiri:vt.l.ſeruũ quoq;.§. pu-
blicè.ff.de ꝓcu.not.Inno.in.c.veniẽs.extra de ac d
cuſa.ergo multomagis ipſa principalis ꝑſona au
3 dienda eſt.¶†Pręterea,ad idẽ vbicũq; cõtra ab-
ſentẽ põt deueniri ad diffinitiuã ſñĩam, iudex de
bet inquirere ueritatẽ,& pro abſente teſtes et in
ſtrumẽta inducere:ut.C.q̃uo & q̃n iudi.aut̃.q̃ ſe-
mel.ibi perquiſita ueritate &c.ut.C.de app.l.am
pliorẽ.in prin.et ibi not.gl.in uerbo,adimplere.
Et ꝙ ibi dicit̃.ꝑ gl.ꝙ ſpale eſt,intellige ideo q̃a ĩ
cã appellatiõis põt deueniri ad diffinitiuã parte
abſente.nec põt aſsignari alia ratio:ergo in ꝓpo
ſito.multò forti⁹ debet audiri:et admittere partẽ
ꝓducentẽ,& allegantẽ.ſed cõtra p̃dicta facit ſta-
tutũ:quo cauet̃ ꝙ elapſo termino bãni bãnũ non
põt uitiari aliquo modo q̃ dici uel excogitari po
ſit.¶Pro cui⁹ declaratiõe:eſt breuiter ſciendũ,ꝙ
bannũ ſecundũ ſtatutũ huius ciuitatis Peruſij,et
cõiter totius Italiæ operat̃ effectũ ſuũ totũ:& ecõ
tra ad id quod operat̃ bannum:ſeu aduocatio de
iure cõmuni:nã elapſo termino aduocationis.q̃s
amittit bona.ſed ad defendendum ſe de crimine
auditur.ut dicunt iura uulgaria:ſed in banno qui
datur ex forma ſtatuti:elapſo termino banni ha-
betur pro confeſſo de crimine:nec ad defenſio-
nẽ criminis audit̃:ſed quãtũ ad quãtitatẽ q̃ in bã
no reducit̃:ſibi nõ p̃iudicat q̃a poſteà ĩ cõdẽnatio
ne iudex moderabit ſecũdũ ꝙ ęquũ & iuſtũ ſibi
uidet̃.hoc ex uerbis ſtatuti ſic ꝓbat̃:& conſuetu
do ſic interpretat̃.Nũc aũt dicti banniti nõ dicũt

E

a ¶Statuto caſtri al̃s inci.uiſis ſtatutis de ꝑcutiẽte aliquẽ.et vide ĩ.x. li. cõſiliorũ antiquorũ in chart.iij.vbi eſt narratio facti, modò ĩpreſſum et adde ꝙ hoc cõſiliũ Bart. eſt inſertũ ꝑ eũdẽ Bar.de verbo ad verbũ & in quibuſdã lecturis. ĩ.l. nõ ſolũ. §. quãq̃. ff.de iniur. Thó.

b ¶Cũ dẽtib⁹.vide Alex.in.l. idẽ eſt. §.armis.ff.de vi et vi ar.in addi.Bar. et Io.et firma.ĩ ſuo repertorio. ĩ verſ. dens.& Angel. de are.ĩ trac.malefi.ĩ verſi.mẽbrum. & vide Bar.ĩ.l.ij.ĩ vl. col.ff.de publi. iudi. vbi ponit , an dens ſit membrũ. Tho.

c ¶Viſis oĩb⁹. vide Bar.ĩ.l.pe.§.ad crimẽ.ff.de publi.iu. in verſi. q̃dã ſunt exceptiões.& ibi vide apoſtil. & in cõſi.xlij.inci.ſtatutũ ciuitatis Aſsiſij in uol.ij.& ibi ſcripſi ĩ apoſt.et uide Pe.Phili.cor.ĩ cõ cclxxxj.ĩ.iij.uol. ĩci.ĩ hac cõſultatione.ĩ.v.col. et uide apoſtillã.ĩ .l. dies cautiõi.§.p̃tor ait ff.de dam.infe. in lec.Bar.in verſi.cõcordia.Tho.Dip.

d ¶Publicę utilitatis. Vide plenè ꝑ Iaſ.ĩ.l. ubi pactũ. in.v.col.ĩ prin.C. de trãſac.Tho.

ꝙ dictum bãnũ, vel eius officiũ infringat: nec fatentur se confessos, & conuictos de maleficio: sed solũ allegant aliud, ꝓpᵗ ꝙ pœna maleficij minuitur & moderaẽ. hoc aũt nõ est ipsum bannum infringere, vt apparet ex prædictis. illud autem ꝙ dixi in defectũ pœnæ pecuniariæ debere ĩponi corporalẽ. sic ostẽdiẽ qñ vnũ est ꝑ se in dispositione, & respectu alterius est in cõditione, licet ꝓut est in dispositione diuidaẽ: tñ prout est in cõditione respectu alterius in qualibet particula remanẽte, remanet totalis effectus illius cõditionis. ¶ Exemplũ: aliquis debet decẽ, & si decẽ nõ soluerit, incidit in pœnã, vel succedit potestas ad vendẽdũ
4 pignus, vel aliquid simile. † cõtingit ꝙ vel ꝑ solutionẽ vel aliquo modo, aliquis liberatꝰ est à qnq; certè si alia qnq; nõ soluerit, incidit in integrã pœnã, & pignora integra poterũt vendi, vt. l. v. §. fi. de ver. ob. ff. de pig. act. l. si necessarias. §. si vnꝰ. C. de distra. pig. l. q̃diu. Ita ĩ proposito, licet ꝓpter bannũ ostensi pœna sit in aliqua parte diminuta: tamen pœna quæ succedit in euẽtũ illius cõditionis si nõ soluerit, remanet integra in qualibet particula eius ꝙ non soluerit, vt ex prędictis apparet. Barto.

¶ Si statuto cauetur, ꝙ pro quolibet verbo iniurioso debet quis puniri certa pœna, quo debet intelligi vnum verbum iniuriosum. Et an pro multis verbis idem significãtibus, debet quis puniri vna pœna, vel multiplici. quando dicuntur in eadem rixa, & quid si à condemnatione appellatur quales sunt partes iudicis appellationis.

¶ CONSILIVM. CVIII.

In quæstione[a] vertẽte inter dñm Nicolaũ & .S. eius filiũ ex vna parte appellantes, & ser. C. syndicũ & ꝓcuratorẽ ciuitatis Clusij ex altera parte defendentem in curia syndici appellationis cõis Clusij, mihi cõsulenti commissa. ¶ Visis actis primę et secũdę causæ, & statutis, & iuribꝰ vtriusque partis ad examinationẽ p̃dictæ qõnis. ¶ Primò vidẽdũ est q̃ dicantur verba iniuriosa. super hoc diciẽ ꝙ ea q̃ ꝓferũtur in aliũ cõtra bonos mores ciuitatis, vt. ff. de iniurijs. l. itẽ apud labeonem. §. conuitiũ. ver. idem ait. ¶ Secundò sciendum est, quòd verbũ iniuriosum dicitur vna oratio significatiua alicuius, contra bonos mores, non autem quodlibet verbum dictæ orationis: vt. d. §. conuitium. & l. j. §. verbis. eo. tit. ¶ Tertiò sciendũ est, ꝙ si in vna oratione continentur plura tendentia ad diuersos effectus, quorũ quodlibet per se ẽ contra bonos mores ciuitatis: dicẽtur plura verba iniuriosa. arg. l. titia. §. fi. de verb. obl. & l. pluribus. in princ. eo. ti. ¶ Itẽ etiam dico, ꝙ si quis ꝓferat aliquam orationem imperfectam, vt si quis diceret alicui, meretrix: intelligeretur enim, s. tu es. ar. l. j. de. insti. ar. C. de fideicom. l. verbum volo. Sed si in oratione apponerentur plura verba iniuriosa significãtia idẽ, vel quorũ vnũ veniret ad qualificationem alterius, tunc non dicerentur plura verba, sed vnũ tm̃, sic qualificatũ. argu. l. illud. in fi. ff. ad. l. aquil. & ꝙ no. C. de accu. l. qui dę crimine. ¶ Quartò est sciendũ quod si unum uerbum idem significans in eodem instãti tpis, pluries repetatur, non dicentur plura verba iniuriosa, sed vnũ tm̃: & una vice dictũ. ff. de test. l. vnum de le. ij. l. cũ filiꝰ. §. eũ q. ad ꝙ optimè facit, ꝙ no. ꝑ gl. ff. de pig. act. l. si cõuenerit. in prin. ¶ His pręmissis videamus quæ verba dixit dicta dña. N. & primò dixit contra dominã. S. uxorẽ Angeli verba iniuriosa. s. soza, ydola, malfatta, incendola, putana, che io ho trateto tre hærede del corpo. nam dicta verba soza ydola malfatta, idem importãt scilicet deformitatẽ ꝑsonæ, & est vnum uerbũ iniuriosum, & ꝙ seqẽ, incẽdolo siue de igne mali, siue metalle, quasi generans odiũ inter alias, est aliud uerbũ iniuriosum, & postea, ꝙ sequitur putana che io ho te tratto &c. ista tendunt ad idẽ. q. d. ista manifestãt meretriciũ: qa tres filias fecisti, et sic fuerũt tria verba iniuriosa, deinde dixit dicta. S. contra prędictã dñam. s. sozo, amaluto mẽdico, che tua madre se cercaua, & faceua filioli ꝑ le stale. Sunt tria verba iniuriosa. Primo ex eo ꝙ dixit sozo amolato. Secũdò ex eo ꝙ dixit mẽdico. Tertiò ex eo ꝙ dixit tua madre &c. Secundò dixit dicta. N. cõtra dñm Angelũ, tua sorela è pur putana e la figliola, oĩa autẽ q̃ sequunẽ, tendũt ad idẽ. s. ad maledictionẽ animę va che maledicta sia lanima tua e del tuo padre e tãti diauoli labino la nima sua quãti furono li cani che se meno de reto. Ex prędictis colliguntẽ duo verba, iniuriosa, Primò ꝙ dixit tua sorala &c. oĩa quę sequuntur tendunt ad idẽ. s. ad maledictionẽ animę. & sic apparet ꝙ dicta. N. dixit octo verba iniuriosa[b]. qđ dicitur ꝙ tribus vicibus nil ad ꝓpositum: qa eodem tpe dicta fuerũt, & statutum ꝙ loquitur de qualibet vice, intelligitur separatis tẽporibꝰ ꝑ ea q̃ dicta sunt, & sic dicta dña. N. ĩ li. viij. debuit cõdẽnari. ¶ Nunc videamus q̃ dicta sunt ꝑ dictam S. q̃ dixit cõtra Angelũ prędictũ, mai mio padre fu rechato nelle barcelle, posito ꝙ dicta verba videantur directa contra Angelum, prout videnẽ velle verba statuti. dicta verba nõ cõtinent ĩproperationem homicidij. vel enormis vulneris, nec enĩ ipsa expressit: nec inquisitio dicit, ꝙ pater dicti Angeli fuisset mortuus, vel enormiter vulneratus: & potuisset esse, quod fuit apportatꝰ in barcellis mortuus naturaliter vel viuens vel infirmꝰ: vnde inquisitio de necessitate, nõ includit improperationem homicidij grauis vulneris vel proditionis. & in dubio debemꝰ interpretari in partẽ meliorem. vt. l. si p̃ses. & l. interpretationẽ. ff. de pœ. Accipiendũ fuit ergo dictũ verbũ, pro simplici verbo iniurioso. ¶ His pręmissis dico & cõsulo ꝙ partes dictorũ syndicorũ in cã prędicta debẽt esse tales. s. ꝙ sñiam latam prędictã ꝑ dñm potestatem à qua est appellatũ reformẽt in meliꝰ in hunc modũ. s. in quãtũ dicta. N. est condẽnata in octo libris pronuncient benè & iustè iudicatũ & sñiam prædictã cõfirment in ipsa quãtitate, in eo verò ꝙ condẽnata est vltra pronũcient malè & ĩiustè iudicatũ & sñiam prędictã cassent, et irritẽt in eo ꝙ dicta. S. est condẽnata in. xx. solidis. pronuncient malè & iniustè iudicatũ & benè appellatum & in eo dictã sñiam cassent, & irritent: & hoc modo sñiam prędictam reforment. Barto.

¶ In qõne. vide de isto cõsilio Bar. dominũ Feli. in. c. si. in princ. de offi. dele. & dominum meum. d. Ant. corse. in suo tract. de potestate regia in c. de verbis geminatis in vers. viij. & adde ad Bar. in hoc consi. quẽ tractatum impressũ, dono mihi dedit do. Ant. cũ electꝰ fuisset in auditorẽ Rote. & vide de isto cõsi. Bart. etiã Alc. de Imol. in. l. apud labeonẽ. §. ꝙ adijciẽ. in versi. verbũ. ff. de iniu. ĩ apol. ad Bar. Th.

¶ Verba iniuriosa. vide Bar. ĩ. l. itẽ apud labeonẽ. §. sed ꝙ adijciẽ. ff. de iniur. & ĩ. l. si qñ. C. de bo. vac. li. x. & l. nunqđ plura. ff. de priua. deli. in pe. col. & Ang. ĩ. l. sinõ cõuicij. C. de iniur. & ibi Sali. et do. Bal. in cõsi. suo ĩci qdã dixit. Ange. de are, ĩ suo tractatu malefi. ĩ ver. bo iniuriosa verba et not. hoc cõsiliũ Bart. pro statutis de verbis iniuriosis. & an ista sint verba iniuriosa dicedo mio patrenõ fo mai bocho & ẽ notãdũ. Tho. dip.

¶ Si statuto caueẽ ꝙ percutiẽs aliũ cũ sanguinis effusione, condẽnetur in certa q̃titate & exbanniaẽ. Itẽ alio statuto ꝙ bãnitũ posset qs impunè occidere. tũc si qs percussit aliũ cũ gladio apto ad scindẽdũ panẽ, & vulnus fecit & exiuit sanguis, licitè potuit condẽnari & exbanniri & etiã occidi tanquam bannitus.

SVMMARIVM.

1 *Percussus cum cultello acuto, intelligitur uulneratum fuisse.*

2 *In, dictio significat intus in personam.*

¶ CONSILIVM. CIX.

In nomine domini[c]. Cõtra Titiũ ꝓcessum fuit ꝙ percussit Caiũ cũ quodam cultello acuto, apto ad frangendum panem in personã dicti Caij, ex qua ꝑcussiõe sanguis exiuit exbannitus & condẽnatus fuit dictus titius pro dicto maleficio ĩ certa quãtita. secundũ formã statuti. Post hoc dictus titiꝰ existẽs exbãnitus & cõdẽnatus fuit occisus à sempronio vigore statuti cõis Perusij. de hac materia loquiẽ. Queritur an dictus Titius potuerit ĩpunè occidi: vel media pœna homicidij locũ habeat & imponẽda veniat dicto sempronio occisori: & videẽ ꝙ imponẽda est media pœna: qa statutũ ꝑmittit impunè occidi exbãnitũ. ꝓ ꝑcussione sanguinolẽta & ꝙ percussor vulnus fecerit. Sed in ꝓcessu & sentẽtia factis cõtra titiũ, nõ fuit deductũ ꝙ p̃cussor vulnꝰ fecerit. Ecõtra vr̃ ꝙ impunè potuit

¶ In nomine dñi. Istud cõsiliũ secũdũ ordi. perusinũ est ĩ pría pte iudiciorũ, nu. xliiij. & als ĩci. processum fuit cõtra titiũ. & ita inci. in li. perusino. & de hoc cõsilio vide Bal. ĩ. l. edicta actio. ĩ rep. Putaui. in. xij. col. C. de edẽ. vbi alle. Bar. in hoc consilio Tho.

a ¶ Factũ uulnꝰ. Ad de Bar. in. l. libero rum. in prin. in. iij. col. i vers. vlterius q̃ro. ff. de act. et. i. l. ptor. §. si. ff. de iu. et uide Ang. de ar. i trac. malefi. i ver. pcussit et uulnera uit. et Bal. i. d. l. edi cta in lect. Padua i xij. co. C. de eden. ubi licet cõtra bar. hic. Si hoc possi bile ꝙ ex loco pcussionis ꝙ possit exire sanguis sine vulnere, vt in nari bus. sed si dicit id ꝙ ipsa natura ma nifestũ est. & tunc satis dicit̃ expssũ. ex quo inest de ne cessitate & sicut Bart. consuluit vt ibi per eum Tho.

b ¶ In pannis. adde Bart. in. l. licitatio §. ꝙ illicitè. ff. de pub. cũ cõcordã. de qbus ibi p Ale. de Im. cui adde et in hoc cõ. et Bar. i l. j. §. in flumine. ff. de flu. et in. l. j. §. hoc iure dictũ. ff. ꝙ ui aut clã. & i. l. j. §. hic aũt. ff. de his q deiece. vel effu. et ibi Fl. & Old. i cõ. xlix. et cõsueuit du bitari in. vij. co. T.

c ¶ Locũ ex quo. Di ctio ex, denotat lo cũ. ex q̃ uide Bar. i. l. j. §. plures. i. iiij. col. ff. de exerci. & vide plenè per Pe. cor. i aut. ex cã. in iij. co. C. de li. pte. cũ cõcor. Tho. di.

d ¶ Quidam. de isto cõ. vide i. xiij. vo. cõsiliorũ antiquo rũ in char. xxxv. vbi in fine dicitur ꝙ idem Barto. hic consuluit collegiũ floretinũ. & de isto. cõsi. Bar. memi nit Bal. in. l. solã. in vl. col. C. de test. & l. consi. ccxj. in. iiij. vo. ici. visis actis. i pe. col. et Nellũ de S. ge. in suo tract. de test. in, xxj. col. in uer. testis indu ctus. et uide Al. i. l. solã. i apos. Bart. C. de re. & ibi ap. meã in uerbo, sed his. & in. l. j. C. vñ vi. i pe. co. i apos. i uer. defensionẽ. T.

e ¶ Boni saporis. Ad de Bar. i trac. de te ste, i. vij. col. i uer. uinũ dixit. et i. iiij. co. in uer. testis de

ne potuit occidi: qa ad positionẽ pcussionis sanguinolentæ cum cultello acuto, necessariò sequit̃ vulnus: cũ vulnꝰ sit scissio cõtiguitatis &c. In qõne pdicta facit dubiũ: qa vulnus dicit̃ si cutis scindat̃, vt. l. si seruꝰ seruũ. §. rupisse. ff. ad. l. aquil. sed sanguis põt exire de corpore, absq; eo ꝙ cutis scidatur. s. per poros maximè vbi cutis est tenuis, et de naso ex parte interiori, vel de gingiuis. Itẽ dicit̃ ꝙ Christus sudauit sudorẽ: sicut guttę sanguinis. Lucę. xxij. c. ¶ Credo tñ in pposita qõne ꝙ in verbis ppositę cõdẽnationis satis intelligit̃ ꝙ vulnus fuerit factũ, ꝙ apparet ex tribus. Primò: qa cũ cultello acuto. Secũdò: qa in psonã Tertio: quia ex percussione sanguis exiuit.
1 ¶ † Primũ si pcussio fit cum cultello acuto, intelligit̃ factũ vulnus.[a] est enĩ res apta ad scindẽdũ & nocẽdũ, vt. ff. de fur. l. si pignoris. §. j. ff. ad. l. iul. de vi pub. l. pe. §. telorũ. & de uerb. si. l. armorũ. & apparet de cultello, seu gladio expssè, quo Petrus abscidit auriculam serui principis sacerdotũ. Matthei xxvj. Marci. xiiij. & Lucæ. xxij. & tex. in. l. aut dãna. in prĩ. ff. de pe. dicit gladiũ aptũ ad scindendum. Secũdò qa dicit in psonã. nõ ergo in superficiẽ, vel i pannis,[b] sed intus personã ꝙ significat ista dictio in. vt. l. j. §. hac aũt. ver. in corpus. ff. de his qui deie. vel effu. &. l. j. §. in flumine. ff. de flu.
2 ¶ † Sed si cultellus mittatur in personã, hoc est intus in psonam: de necessitate sequit̃ scissio cutis, vt. l. fi. de his qui deie. vel effu. si bñ inspiciat̃. hoc ẽt pbat̃ rõne. sicut em̃ ignis appositus stipulę de necessitate cõburit, vt. ff. ad. l. aquil. l. si seruus. §. iij. aũt capite. &. §. se. ita gladius percutiens in psonã de necessitate scindit: quia vtrũq; est instrumentũ naturalit̃ agens, si appropinquat̃ materiæ, vt in dictis ll. pbat̃. Tertiò ex eo ꝙ dicit ꝙ ex percussiõe sanguis exiuit. no. ꝙ dicit ex pcussiõe: quia significat locũ ex quo,[c] vt. l. nõ dubiũ. C. de leg. &. ff. de pec. l. eo tpo de incẽ. rui. naufr. l. j. §. ex incendio. Sed si qs diceret sanguinẽ exiuisse per poros absq; cutis scissione. tũc nõ exisset ex percussiõe, sed ex alio loco propt̃ percussionẽ: & sic verba sñiæ nõ verificauerũt. hoc videt̃ expssè pbari extra de sen. ex cõ. c. cũ illorũ. ver. nos tñ. vbi percussio cũ sanguinis effusione dicit̃ difficilis & enormis. nõ aũt difficilis & enormis, nisi ex vulnere: vt. ff. de iniur. l. vulneris magnitudo. ¶ Cõcludo ergo ꝙ dictꝰ Titius iustè videtur condemnatus. ratio: quia pcussit. & vulnus fecit, & sanguis exiuit. Bar.

¶ Si vnus accusatus est de percussione, & ille excepit, ꝙ fecerat ad sui defensionẽ: tũc si duo testes deponũt de percussione simplicit̃, et aliq de pcussiõe, sed ꝙ fecerat ad sui defensionẽ et reddũt cãm dicti, qa uiderũt: tũc debet absolui. & uide hic qñ testes debent reddere cãm dicti per sensum corporeum expressum, et qñ per sensum in genere.

SVMMARIVM.

1 *Ad probandum defensionem, qui testes sufficiunt & quomodo debent deponere.*
2 *Testes uinum esse boni saporis, quomodo habẽt deponere?*

¶ CONSILIVM. CX.

d Qvidam[d] Massiolus accusatus extitit per Andreã Nicolæ ꝙ ipsum Andream percusserat cũ quodam cultello ter in capite, cũ sanguinis effusione. Modo pdictus Massiolus ex causa se à prædictis in iudicio constitutus confessus est prædicta fecisse ad sui defensione: deinde examinati sunt testes quatuor, super prædictis, quorum duo dixerunt simpliciter & absolutè ꝙ dictus Massiolus prædicta uulnera dicto Andreæ intulerat: non adiecta qualitate ꝙ ad sui defensionẽ, alij duo testificantur præfatum Massiolũ, prædicta uulnera pdicto Andreæ intulisse adiecta qualitate. s. ad sui defensionem: interrogati quõ sciunt, dicunt qa uidimꝰ. Modo quæritur an ueniat absoluendus à prædicta accusatione: an condemnandus, ac si probatũ

1 nõ esset ꝙ ad sui defensionẽ fecerit. ¶ † Et videt̃ primò quòd debeat codemnari quasi non sit probatũ ꝙ ad sui defensionẽ fecerit. nam testis debet deponere de his quę vidit, vel sensu percepit. sed quid fieri ad defensionẽ, nõ percipitur sensu, sed magis iudicio intellectus: ergo reddere causam. s. quia vidit, non est bona ratio: & testis non probat, vt no. Innoc. in. c. cum causam. extra de test. ¶ Ad quod respondetur, ꝙ quędã sunt quę non possunt percipi sensu, nisi per causas valde remotas, vt puta ꝙ aliquis sit dñs: & tũc est necesse ꝙ viderit eum acquirere dominium titulo, & possidere lõgo tpe, & similia: & in his est necesse quòd reddatur causa de his quę percipiũtur sensu expressè & limitatè: vt not. Inno. in. d. c. ¶ Quędã sunt quę percipiũtur sensu p causas propinquas, & imediatas: & in his sufficit ꝙ testis reddat causam per sensum: licet particulariter nõ exprimat ea quę percepit p sensum. ¶ Exemplum. si testis
c vult probare vinũ esse boni saporis[e]: sufficit qd̃
2 reddẽdo causam, dicat: quia † gustauit, vt not. Inno. in. d. c. causam. & per Iac. de are. in. l. ij. §. idem labeo. ff. de aqua plu. ar. & per Cy. C. de test. in. l. testiũ. & tamẽ certũ est ꝙ bonitas & malitia saporis cognoscitur, ex iudicio intellectus, tamẽ qa gustus est cã proxima illius iudicij: qa gustauit. dicimus talẽ testẽ plenè probare. Ita igit̃ i proposito scilicet eũ facere ad sui defensionẽ, sit aliqd ꝙ percipit̃ iudicio intellectus: tamẽ visus est proxima
f cã ipsius iudicij: nã ex eo ꝙ fieri vidit[f], in rixa cognoscit̃ an fecerit ad sui defensionẽ, vel non ergo cũ testis reddat cãm sui dicti: quia vidit, sufficit. Concluditur ergo: ꝙ probatũ est Massiolũ ad sui defensionem fecisse: & sic debet absolui ab accusat. prędicta &c. Barto.

Quando qs cõdemnat̃ de crimine aliàs de iure irrogante infamiam. an iudex possit sibi in pręsentia reseruare famã, ita ꝙ non sit infamis: maximè quãdo cõdẽnatur ex cõtumacia, vel ex alia iusta causa. Itẽ hic ponit̃ multiplex & diuersa reprobatio testiũ. & eorum dictorũ ac etiã probatio. Item quid operent̃ verba apposita in sententia. s. ꝙ cõstat nobis, & nostrę curię cõtenta in inquisitione omnia vera esse.

SVMMARIVM.

1 *Testis dicto statur, si deponit de uisu, & auditu etiã si ulterius non interrogetur.*
2 *Testis si dicit uerum in uno capitulo, licet de alijs dicit se non recordari, non uitiatur.*
3 *Testis esse nõ potest famula & uilis persona.*
4 *Clausula in sententia, & prædicta omnia cõstat nobis, quid operetur?*
5 *Verbum uidetur, non importat certitutidinem.*
6 *Condemnatus ex contumacia, non est infamis.*
7 *Reseruatio famæ facta per iudicem contra condemnatum, quid operetur.*
8 *Legum doctor præsumitur scire leges, & in eo non præsumitur iuris ignoranta.*
9 *Executio sententiæ differtur quando de innocentia constat.*

¶ CONSILIVM. CXI.

g Qværitur[g] & in dubiũ reuocat̃, an Frãcischinus magistri Angeli de Asisio, q fuit cõdemnatus de eo ꝙ dicit̃ fieri fecisse quoddã falsum instru-
1 mentũ, per ser Andream magistri Iacobi, & de eo quòd dicit̃ ausum esse in iudicio p dñm Vfreduciũ dñi Petri de Perusio: tũc capitaneũ ciuitatis Asisij qui tamẽ capitaneꝰ in sñia, eis famã reseruauit: & p hęc verba & p hãc nostrã sñiam nõ intendimꝰ: nec volumꝰ in aliquo derogare famę prędictorũ Frãcischini & ser Andreę, vel alicuiꝰ eorũ: imò vtriq; eorum reseruamꝰ & volumꝰ: et declaramꝰ, & sñiam illęsam omni via iure, & mõqui bꝰ melius põt fieri & de iure possumus &c. sint infames vel non, & an possint ad officium prioratus admitti, &c. & ad officia publica ciuitatis

sapore uini & ea quæ ibi notãtur. Tho. Diploua.

f ¶ Fieri vidit. Not. ꝙ dicit Bar. hic ꝙ testis q nõ reddit cãm suę sciẽtię, nisi qa dixit vidisse. ẽ sufficiẽs cã ad pbãdũ ꝙ fecerit ad sui defensionẽ. adde ꝙ ita tenet Bal. i. l. solã. C. de testi. in vlti. col. cũ concor. de qbꝰ p Ale. de imo. i cõsi. lxxvj. in. j. vol. inci. visis & opportunẽ cõsideratis. cui adde Bal. in. d. cõsil. ccxj. i. iiij. vo. inci. visis actis. & vide de materia p Bar. i cõsi. xvi. i. p. volu. ici. vãnuti. & ibi scripsi. et no. quòd Bartol. hic voluit aliud notabile in hoc cõsilio, ꝙ sufficit probatio simpliciter ꝙ qs fecit ad sui defensionẽ etiã si nõ capitulet & probet, ꝙ fecit ad sui defensionẽ necessariam. adde bar. i. l. j. C. vnde vi & Bal. i. l. solã. i vl. col. C. de testi. cũ cõcor. qbꝰ p. d. Ia. in. l. vt vim. i. ij. co. ff. de iusti. & iu. & vide Feli. i. c. signi ficasti. i pe. col. de homicidio. Tho.

g ¶ Quærit̃. Adde ꝙ istud est cõsi. Bart. & dñi Frãcisci tigrini & Vgonis pellolli q oẽs con suluerũt in fauorẽ magistri Frãcischini & in isto pprio casu cõtrariũ cõsu luerũt dñs Io. cal. de Boñ. et. d. Nic. de nea. vt petet i eorũ cõsi. ꝙ ici. circa factũ. et ita iueni scriptũ i vol. Perusino in prima parte iudiciorũ. in cõsi. xxvj. et vide Io. cal. in. cõsil. j. in tit. de accu. ꝙ inci. iudex ex officio. & de isto cõsi. vide do. And. barb. i. l. si qs extraneꝰ. in prin. ff. de acq. hære. in apostil. Bar. Thoma.

Asisij vocari,& illa acceptare & exercere,nō ob
stante illa condemnatione. ¶ Visa cōdemnatio-
ne facta,& ꝓcessu habito contra eum,& ꝓcessu
habito super ea,& sñia super ea lata,& omnibus
actitatis in causa.¶ Et eodem modo quęro de di
cto ser Andrea magistri Iacobi,ad quæ examinā-
da primò videndū est,an dictus Frācischinus de
iure debuerit & potuerit condemnari.secūdò an
sit infamis ex quo condemnatus est.¶ Circa pri-
mum aduertendū est,ꝙ si tenor accusationis dili-
genter inspicitur principaliter ibi continetur ꝙ
dictus ser Andreas fecit fieri quoddā instrumen
tū vēditionis,duarū petiarū terræ,& hoc est prin
cipale in illa accusatione,& totū illud ꝙ propo
nitur est accessoriū.s.ordinatio pcedēs.& produ
ctio sequens.Si ergo ex actis,pōt ostēdi venditio
nē verè factā:& dictū notariū de dicta venditione
rogatū fuisse,& sic dictū instrumētū verū esse cō
cluditur manifestè ꝙ dictus Frācischinus nō po-
tuit:nec debuit condēnari imò debet absolui à di
cta cōdemnatione,hoc aūt,scilicet ꝙ dicta vēdi-
tio fuerit facta.probat̃ ex tribus testibus in dicto
instrumento descriptis.s.fratre Chrispolde,ser Io
anne & Antonio q̄ sunt viri magnæ authoritatis
q̄ dicunt expresse vēditionē factā fuisse,vt ex eo
rū dictis apparet.& si opponat̃ dicto fratri Chri-
1 spolde,ꝙ in nulla parte sui dicti dicit se fuisse p̄-
sentem.†Rñ.ꝙ testificatus ē de his q̄ corporis sen-
a su possunt percipi.s.visu auditu:[a] & ideo standū
est,dicto eius si non interrogatur vlterius,C.de te
sti.l.solam.& ibi.no.& per Inno.extra de testi.c.
cum causam.Præterea etiam alij testes,etiam pro
parte accusatoris producti dicunt dictum fratrē
Chrispolde fuisse præsentem:& sic hoc liquet iu
b dici.vñ si dictū eius deficeret,p alios suppleret̃.[b]
& si opponat̃ ꝙ multa continentur in instrumē-
2 to de q̄bus nō testificatur.†Respon.vt dixi solum
de hoc accusantur,ꝙ predictū instrumentum in
quantū cōtinet venditionē,est falsum.vñ sufficit
ꝓbare hoc esse verū,& si de aliq̄b⁹ dicit se nō re-
cordari,nō vitiat̃,vt no.Inno.extra de fi.inst.c.cū
Ioannes.Itē si opponatur dicto fratri Chrispol-
de,q̄ deponit ꝙ credit,rñderet̃ ꝙ quātū ad vēdi-
tionē assertiuè dicit esse factā,sed quātū ad cōsen
c sum Gerardi,& quedā alia dicit ꝙ credit.[c] vnde
substātiam vēditionis probat, apparet ergo in-
strumētū esse verū, & legitimū: & illud ꝙ appo
nebat̃ in accusatione,erat falsum.Preterea hoc es
se verū apparet manifestè p instrūmētū cessionis
ꝓductū in dicta cā,vbi ipē partes cū q̄bus fuit ce
lebrata dicta venditio:asserūt expressè dictā ven
ditionē esse factā:& sic eā approbauerūt ꝙ ꝓbat
vt.l.vltimā.C.de cōtrahē.& cōmit.stip. ad idē fa
cit.ff.de inoff.test.l.nihil interest.& facit ꝙ no.ff.
de ne.gest.l.pō.vbi ratihabitio facta absente pte,
sufficit. ¶ Restat videre,an ea q̄ fuerūt per aduer
sam partē ꝓbata,aliqualit̃ obstēt,& primò depo
suit Frā.gerarducij q̄ nihil ꝓbat cōtra dictū Frā-
cischinū asserit eū nō interfuisse eo presente,et di
cit ꝙ inde recessit & iuit ꝓ vino, & sic eo abñte
potuit fieri:& licet ipē dicat uera esse cōtentā in
accusatione,debet intelligi eo tpe quo fuit pñs.
De eo verò tpe quo fuit absens nō ꝓbat:nec pos
set reddere rōnē p sensum corporis:& sic nō pro
bat cū sensu corporis debeat pcipi,vt.ff.de test.l.
q.testō.in fi.et.ff.de mil.test.l.luci⁹.& p Inn.ī.c.cū
cām.extra de test.& si alit̃ intelligeret,sequeret̃
dictū testē esse sibi cōtrariū, & eius dicto nō esse
standū.vt.ff.de test.l.q falso.Rosin⁹ testis,eadē ra
tione nō probat.dicit̃ enim se aliâs inde recessisse
& nō semp fuisse.Falconetus vit⁹ & uēturin⁹ alij
testes clare nō probāt,Paulella quæ videtur plus
dixisse contra instrumentum nihil probat. nam
cū instrumentū dicat factū certo tēpore, ipsa de
tēpore nihil dixit vnde potuit esse ꝙ vno tempo
re.s.quo illa fuit presens non fuit factū, & alio tē-
pore quo ipsa fuit præsens fuit factum. Sunt em̄
isti actus reiterabiles: ergo &c.vt.d.c.cum Ioan-
3 nes. extra de fide instrumen.¶ †Preterea posito
ꝙ limitatè loquatur de loco, & tempore:non tñ

Auditu. vide plenè per Fel.in.c.cū cām.de test. Tho.

b ¶ Per alios suppletur.vid.d.Frāc.de cur.in tract.de test.in.j.colū.& in.j.conclu. & ibi alle. Bar.hic Thoma.

c ¶ Dicit & credit. No.dictū Bar.hic ꝙ licet testis deponens per verbū credo,ꝙ est verbū dubitatiuū,regulariter nō probat secūdū gl.& doc.ī l.testiū.C.de te.& in.l.ij.§.pe.in vēr. audiētia.& ibi Bartol.ff. de aqua pl. ar.cū concor. imò fortius si testis dicat se ꝓ certo credere,adhuc nō ꝓbat tex.est in.c.iij. loco.in versic.testes deponunt. de p̄sum p.p quē tex. ita dicit Bal.in.l.si uē possidetis.ī.ij.col.C.de prob.tñ Bar.hic vult ꝙ si testis ad factū principale dicat assertiuè.licet quo ad alia incidētia deponat per verbū credit nihilomin⁹ dictum eius nō vitiat̃.ita dicit Bart. hic ꝙ est sing.not. & sic limita p̄dicta.facit quod no. in cō.xvij.in.ij.volu.incip.vannuti⁹ & p̄dicta sunt notāda ad dicta p Feli.in.c.quoties.de test.vbi ponit plures limitatio.ad regulā predictā. et ad Ias.in.l.j.ī prī.in.pe.col.ff.de iusti.et iure.Tho.

d ei credendū est:quia vilis persona,famula[d] par-
tis aduersę,vt patet ex actis:& sic nō esset ei credē
dum,vt in aut.de test.§.si verò ignoti& quia ha-
bet cōtrarios testes homines,tātę fidei & autho-
ritatis quātę sunt illi duo fratres minores. Hiero
nymus & alius testis,nihil probant prout ex eo-
rum dictis apparet.Non obst.quod dicit illa ver
ba non interuenisse:nam nō restringunt se ꝙ nō
potuissent interuenire quin ipsi vidissent, & au-
dissent.et sic simpliciter negāt.sed magis credit̃
duobus affirmantibus,q̄ȝ mille negantibus : vt.l.
diem,§.si plures.& ibi no.de arbitris.Nec obstat
ꝙ probata est fama:quia pro parte istorum pro
bata est veritas quę p̄ualet omni opinioni. vt.l.ij.
§. si sub condi.ff.ꝓ empto.nihil enim operatur
quādo veritas est in contrariū.vt,l.cum q̄dam.&
l.quod dicit̃.ff.de acqui.hęre.& de fur.l.inter oēs
§.per cōtrariū.& de crimi,expil.hęre.l.fi.conclu
ditur ergo manifestè ꝙ non erat ꝓbatum contra
omnes tantū ꝙ potuerunt condenari.¶ Nunc vi
dendum est de citatione facta de eis ꝙ venirent
e ad confitendum[e].¶ Ad quod est sciēdum. quòd
statutū positum sub rub.qualiter ꝓcedendū est
contra eum cōtra quem ꝓbatum sit maleficium
quod loquitur.& vtitur his verbis, quando ali-
quod maleficium ꝓbatum esset,contra aliquam
personam per quā ꝓbationē posit,vel torqueri
debeat secūdū formā iuris:tūc iudex debet face-
re illū citari. Videamus ergo, an statutum illud
permittat illam potestatem iudici quādo proba-
tiones sunt tales ꝙ de iure cōi posset torqueri.
Sed vt in precedentibus dixi nil esse probatum
contrā eos,sed quia certū fuit contra eos esse ex-
presse reprobatum: ergo talis citatio non potuit
fieri,& facta nō valet:nec ex hoc potuerūt habe-
ri vt cōfessi.arg.ff.de fideico.liber.l. cum verò. §.
subuentū.& ne vis fiat ei.l.j.§.hęc verba.vnde vi
gore talis citationis,& contumacię nō potuerūt
4 nec debuerunt de iure condemnari.¶ †Super se
cundo est videndum,ex quo cōdemnati sunt cō
siderata condemnatiōe & reseruatione predicta,
prefati cōdemnati sint infames.¶ Ad quod exa
minādum videamus primò q̄d importent verba
illius sententiæ.scilicet & p̄dicta oīa cōstat nobis
de iure cōmuni esse & fuisse vera p legitimas ꝓ-
bationes testium receptorum coram nobis et no
stra curia.&.j.sequit̃.& etiam p eorum contuma-
ciam:quos & eorū quēlibet citari.& requiri feci-
mus.ꝙ certo termino iā elapso, venire deberent
ad cōfitendū maleficium,& non venerunt, vt hęc
& alia in actis nostris et nostrę curię plenè patet.
f ¶ Ad quę rñdeo[f] ꝙ dicta verba debent sic intelli
ligi.s.copulatiuè & coniunctim.Ex predictis cō
stare dixerūt per legitimas ꝓbationes sufficien-
tes ad hoc,quòd possent citari ad maleficium cō-
fitendum & per cōtumaciā posteà secutam non
possunt intelligi separatim.scilicet quod de ma-
leficio etiam constet per contumaciam.etiam nō
veniendo ad cōfitendum.hęc enim esset quędam
repugnātia.quod sic probo. Dicta citatio quòd
quis veniat ad confitendum fit quādo quis pos-
set de iure torqueri,vt patet ex verbis statuti su-
pra relati.sed vbi constaret de maleficio plenè p
testes,qui de iure torqueri non possent ,cùm de
iure ad tormenta deueniatur in defectum proba
tionum:vt.ff.de questio.l.diu⁹.&.C.de qō.l.quo
ties.& declaratur per Cy.de questio.l.fina. ergo
intelligendo verba sentētię quòd repugnantiam
non cōtineant debent intelligi cōiunctim, vt di-
ctum est.¶ Sed posset dici,imò debent intelligi
separatim:quia in sententia apparet de iure: &
quia in eo est expressum,& in actis dicat contra
rium,scilicet ꝙ iudex intellexerit disiunctim: vt
patet ex actis,factis die. xxvj. Februarij . in illo
actu,qui incipit ex quibus omnibus &c. Ideoq;
precedit dictam citationem,vbi dicit ꝙ iudici vi
sum fuit ꝙ posit ad cōdēnationē procedi,tanq̄ȝ
si plenè essent ꝓbata.* Sed dubitatiōis tollēdæ
causa,pro firmo habes probatū taliter, ꝙ de iu-
re posset torqueri*.ideoq; procesit ad cōdem-
nationem

d ¶ Famula.vide Lado.ro.in cōsi.ccc.lxxij.īcip.quo ad primū. & in cōsil. cccxx. p̄supposita.Tho.

e ¶ Confitēdū.vide p Bar.in.l.absent̃ ff.de pœ.&.s.ī cōsil.c.incip.à dño Cy.Tho.

f ¶ Respōdeo.vide Ang.de aret.ī suo trac.malefi.ī ver. q a vobis cōstat.et ad de Barto.in hoc consilio.Tho.

nationem:vt in actis apparet,sed respõdeo ꝙ ex illo actu nõ
5 colligitur cõtrarium:& sic id quod.s̃. dixi cõfirmat̃. ¶†Ad
quod est sciendum, ꝙ videre nostrum, seu intelligere est du-
plex. Primò quando aliquid nobis videtur,non tamen habe
mus certitudinem vtrum sit verum vel non. Secundò quãdo
nobis videt̃ ꝓ certo uel firmo absq; dubitatione vt no.gl.in.l.
a si quis extraneum.[a] §.fina.ff. de acquir.hered.ita & in propo-
sito quòd iudex dixit ꝙ visum fuit sibi posse procedi ad con-
demnationem : hoc intelligitur de illa visione dubia, de qua
non habetur certitudo:postea dixit,ꝙ pro firmo habet tan-
tum esse probatum quod sufficit ꝙ possit torqueri.hic indu-
bitanter dicit non esse probatum plenè,sed tantùm ꝙ sufficit
ad torturam:intelligenda ergo sunt verba sententiæ coniun-
6 ctim,& non disiunctim. ¶†Hoc præmisso apparet ꝙ isti nõ
sunt condemnati ex veris & legitimis probationibus,sed ma-
gis ex contumacia:quia non venerunt ad confitẽdum malefi
cium,licet condemnatus ex contumacia non sit infamis de iu
re.C.de mõ mulctandi.l.j.& ibi per gl.ergo isti non sunt infa
mes,quod apparet:quia magis ex contumacia quàm ex eo ꝙ
deliquerint sunt condemnati,vt.ff.de euic.l.sed ideo in prin-
cip.&.l.qui repudian.&.l. papinia.§.meminisse in fi.ff.de in-
offi.testamen. ¶Hoc etiam patet:quia de iure communi non
reperitur,ꝙ absens per contumaciam possit condemnari de
crimine,de quo non plenè constet:solum ergo à statuto per-
mittitur:nec per statutum pœna infamiæ irrogatur:ergo prę
7 dicti de iure non sunt infames. ¶†Superest ergo,quod videa
mus posito ꝙ aliâs ista sententia infamaret eos, an reseruatio
famæ aliquid operetur:an in casu isto operatur aliquid? hoc
pro tanto dicitur quia posset quis dicere, posito ꝙ verè fal-
sum non commiserunt: tamen ex eo quòd inde condemnati
sunt efficiuntur infames, vt no.ff.de his qui notantur infa.l.
athletas.§.fi. Sed certè illę glossæ loquuntur quando condẽ-
nati sunt tanq̃ verè facientes:& ꝙ de hoc constet verè hic ue
rò non sunt condemnati quasi de hoc constet, sed per eorum
contumaciam,ut dictum est:ergo &c.sed posito quod essent
b aliâs infames. Videamus[b] de reseruatione ista,videtur enim ꝙ
iudex hoc facere non potuerit,vt.ff.de fur.l.non potest.et.ff.
de iniu.l.diuus.ueritas est,ꝙ iudex hoc facere potest ex causa
iusta,sed sine causa iusta,non potest.ut arg.ff.de mili.testa.l.ex
militari,& de his qui notãtur infa.l.qd ergo.§.pœna grauior
& per Cyn.C.de mili.testa.l.militibus. ¶Videndum est ergo
an ista reseruatio fuerit facta cum causa legitima : licet in sen-
tentia nulla contineatur causa: tamen sentẽtia refertur ad cau
sam,quæ colligitur ex actis,vt not. C. de sent. quæ sine cer-
ta quantitate.l. hæc sentẽtia. &.ff.de re iudi. l.ait prætor. §.si
iudex.& no.ff.de excep.rei iudi.l.si quis ad exhibendũ. Sic
ergo inquirendum est, an ex actis aliqua iusta causa colligat̃:
8 & legitima. ¶†Ad quod aduertendum quòd iudex qui talem
sententiam tulit,erat legum doctor,ut patet ex intitulatione
sententiæ : & sic in eo nõ præsumit̃ iuris ignorantia.imò scire
præsumitur. Cognoscebat ergo dictus iudex, quòd prædicti
non erant condemnandi de iure,ut patet ex actis,licet contra
rium assereret. Si ergo iudex sciebat se partem grauare, iusta
causa fuit reseruandi sibi famã,vt.d.§.pœna grauior.&.C.ex
quibus causis infamia irrogatur.l.& si seuerior. Ergo multò
9 magis,quando debuit imponi pœna. ¶Præterea quãdo post
condemnationem de innocentia constat, iusta causa est aliâs
differendi executionem,& impetrandi restitutionem,vt.l.j.§.
fina.ff.de quæstio.ergo multo magis,iusta causa est ante sen-
tentiam reseruandi famam,vt.s̃.probatum est:ergo reseruatio
huius, est ex iustis causis, sed ille cui fama legitimè reser-
uata est sine dubio potest admitti ad omnia publica officia:
non obstante dicta sententia:ergo idem in istis. Non ob.præ
dictis,prædicta declaratio facta post datam sententiam, per
ipsum capitaneum:quia fuit facta postquam functus erat of-
ficio suo : & etiam parte non citata, & sic non ualet, vt.l.iu-
dex.ff.de re iudi.& fuit facta contra tenorem sententiæ quòd
non licet, vt.l. ab executore. ff.de appellation. & ibi no.Bar-
tolus.

¶Si vnus accusatur de turbata possessione: quia intrauit etc
& ille dicit ꝙ intrauit tanq̃ in re sua:qa fuit aui sui & probat:
tamen si accusator probat antiquiorem pos.debet obtinere:
Item quot modis dicitur quis turbare possessionem alteri⁹,
& quando tenetur de turbata possessione.

SVMMARIVM.

1 *Turbatio possessionis,quot modis fit?*
2 *Turbatio includit in se molestiam,& impedimentum.*
3 *Ad delictum turbationis de iure requiritur, ut acquiratur possessio per eum qui uim infert.*

¶CONSILIVM. CXII.

c QVidam[c] accusatus de
turbata possessione:qa turbauit & mole
stauit Titiũ ĩ vna petia terrę suę ꝑ eũ pos
sessę:intrãdo,&eundo ꝑ ipsam cõtra ei⁹
voluntatẽ animo turbandi.ad q̃ respon-
dit dictus titi⁹ se intrasse,& iuisse nõ ani
mo turbãdi,sed tanq̃ in re,& per rẽ ad se pertinẽtẽ,q̃ fuit ta-
lis sui aui,& per eum possessa,q̃ partes ambę probauerunt
possessionem,licet diuerso tempore. Quęrit̃ an accusatus de
beat & possit cõdẽnari? Super quo dico ꝙ dictus accusatus
cõdẽnari põt,& debet per iura et rationes sequẽtes. Nã licet
ipse accusatus de possessione probauerit:nõ prodest ei:quia
accusator probat antiquiorem possessionẽ:vt patet per te-
stes:ergo cõdẽnandus venit accusatus,vt ponit Cyn.in.l.j.C.
vti posside. Sed restat videre,quomodo põt cõdẽnari ex eo
solo ꝙ intrauit,& iuit per ipsam petiã terrę cũ nõ dicat̃ arã-
do,seminando,sapando,vel aliter impediẽdo:& licet super
1 hoc sit satis allegatum:tamen clarius ostendo. ¶†Dico enim
d ꝙ turbatio,est quędam species delicti habens plures differẽ-
tias,potest enim fieri arando,seminando,sapando,vel aliter
impediendo possessionem super alieno fundo.vt.ff.vti pos. a
l.si duo.& in.l.j.§.quod ait. Item quando ipse possidere con
tendit.vt.l.j.§.sed et si.ff.eod.& no. Innocen.in.c.suborta. de
re iudi.vnde non solum arare,colere,& seminare,sed etiã alij b
actus qui omnes in iure comprehendi non possunt. nec po-
tuerunt:cum plures sint res,vel negotia q̃ vocabula, vt.l. si
quis in fundi vocabulo.de legat.j. Dico autem ꝙ iste introi-
tus & accessus,est modus vt quis dicat̃ turbare quem in pos
sessione per transitum,& aucupandum,venandum,oportet
pręcedere prohibitionẽ domini seu possessoris rei:vt instit.
de rerũ diui.§.planè.el primo & el secũdo.&.l. diui.ff.de ser
ui.aliâs non videtur turbare,vel molestare,nisi per aliũ actũ
facti vel verbi denotetur actus turbatiuus non prohibitus et
illicitus est de iure.vt.l.iniuriarum.§.fina.ff.de iniur.ergo in
iuriaris mihi.& molestas me per talem introitum,vt patet ad
sensum dum tu vteris re mea illicitè contra voluntatem meã c
Nec potest dici,quòd hęc iniuria non sit molestia, cùm per
hoc mihi ius accusandi competat,vt dictis iuribus,et hoc plꝰ
demõstratur facto ipso & clarius,quàm possit per iura. Tur-
batio enim includit in se omnẽ molestiam,& impedimentũ
rei,vt insti.de interdi.§.retinendę.& hanc turbationem ostẽ
dit magis responsio dicti accusati,dicẽtis se possidere, & pos
sessionem ad se pertinere:nam dicendo me possidere turbo
2 te.†nam ista sunt paria turbare,& possidere, et contendere: d
vt ponit Cy.in.d.l.iniuriarum ĩ.v.colum.& dixi in.l.si duo,
ff.eo.s̃.alleg.vnde satis colligitur: dictum titium turbatum
ex animo & intentione sua:& sua responsione:et animus in-
3 spicitur in delictis,vt.l.j.ff.de siccar. ¶†Item specialis casus
est,ꝙ ibi ad delictum turbationis iure requiritur: vt acquira
tur possessio per eum qui vim infert:et ibi solus introitus nõ
punitur:si non aduocetur possessio,ut.l.creditores.ff.ad leg.
iul.de priua. ergo est in contrarium ius cõe, sed in casũ vbi
contra intrantem vel impedientem competit hoc interdi-
ctum,requiritur ꝙ turbans, sibi possessionem acquisiuerit,
vt per Cynum in dicta.l.prima.C.vti possidetis.& dixi in. l.
prima.§.hoc autem.et ibi nota.ff. eodem: ergo &c. Bar-
tolus.

a ¶Extraneũ. vide apostillã ibi. Th.

b ¶Videam⁹. vide Barto.in.l.si qs in prin.test.§.fi.tt.de leg.iij.et Bal. Pau. de ca.et Pet.cor. ĩ l.et militib⁹.C. de test.mili.et ibi vide Moder.et Bal. ĩ.l.diuus.§.fin.vbi dixi ĩ apost.ff. de iniu. Tho. diplo.

c ¶Quidã. De isto cõsi.uide Phili.de ci.in causa appellationis, & in. l.fi. in.iij. col. C. de edic.di. Adri. tollẽdo.Tho.

d ¶Turbatio. Vide Pau.de ca. cõs. cxcj. & ccxxvij. Bal.cõs. cccxxxj. j.lib. Bernar.Lan.

¶Si in accusatione adulterij,testis dicat:ꝙ est publica vox
& fama,adulterium cognouisse vxorem talis, et ꝙ vidit eos
in actu propinquo commisceri,non propterea probet adul
terium,nisi primò probat matrimonium fuisse inter adulte-
ram: et eius maritum,& dictum testis non trahitur ad conse-
quentiam.

SVMMARIVM.

1 *Adulterium committitur,cum nupta.*
2 *Plura quando requiruntur,non sufficit unum adesse.*
3 *Matrimonium non probatur,per famam.*
4 *Statutum disponens quòd aliquid poßit probari per famam est contra ius commune.*
5 *Verba enunciatiua emissa propter aliud principaliter & non propter se, non inducunt dispositionem.*
6 *Testis dictum qui deponit super iure,non ualet.*

¶CONSILIVM. CXIII.

PRocessum est contra Titium de adulterio quod commisit cũ Berta vxore Ioannis: testes eo modo quo probari potest adulterium, probauerunt dicentes ꝙ est publica vox & fama Titium cognouisse Bertã vxorẽ talis, & ꝙ viderunt eos in actu propinquo commisceri &c. queritur an sit probatum adulterium. & certè non.
1 ¶ † Nam de iure communi, adulteriũ est & committitur cum nupta, vt. ff. de adul. l. inter liberos. §. lege iul. & eo. titu. l. si vxor. §. diuus. de verbo. signifi. l. inter stuprum. ff. de adul. l. propter. cum si. & eo. modo debet dici, ex forma statuti. reqrit̃ ergo secũdũ formã statuti & iuris communis ꝙ illa fuit vxor tempore adulterij commissi hoc probat̃ in. l. si vxor non fuerit in prin. &. §. j. &. ij. ff. de adu. Ad idẽ ꝙ dicimus de actione rerum amo. quæ datur contra illam quæ
a vxor fuit,[a] oportet enim ante omnia probare ꝙ vxor fuit, vt ff. rerum amo. l. si concubinã. in prin. ad idem. l. pretor. §. do-
2 cere. ff. vi bo. rap. l. ij. §. itẽ illud. ff. ad syl. ibi, igit̃ &c. ¶ † Quoties enim plura requiruntur, nõ sufficit vnũ adesse. ff. de admi. tut. l. tutor qui repertorium. §. ꝓ nunci. ibi docetur ergo. &c. de tu. & ra. dist. l. j. §. pręterea. ibi, vtimur etc. de diuor. l. fi. de itine. actuq; priua. l. j. §. hac autem. de bo. liber. l. si patronus.
3 §. si quis. ff. de transa. l. cũ hi. §. si prætor. ¶ † Sed per ea quæ ostensa sunt, non videtur probatũ de matrimonio, seu ꝙ Berta fuerit vxor tempore delicti: ergo &c. nam de iure cõmuni
b matrimonium non probatur per famam[b] vt in. c. illud, extra de pręsum. non enim probat fama in aliquo, vt. iiij. q. iij. item si pater. versi. aliæ præsumptiones. Aut ergo dicimus fama de matrimonio probat. & nil releuat. non ob. statutum ibi dum dicit ꝙ in omnibus casibus prædictis possit probari per famam etc. quia dat formam probationi delictorum in illo statuto cõprehensorũ, non autem contractuũ, vel negociorum, sicut est contractus matrimonij, ꝙ patet ex verbis ipsius, ergo etc. qa per pręcedentia etc. vt. l. hęredes palã. §. sed si notã.
4 ff. de testa. et. l. si seruus pluriũ. §. fi. de leg. j. ¶ † Item nõ põt dubitari ꝙ dictum statutum non est cõtra ius cõmune: nã in delictis, probationes debent esse luce clariores, vt. l. sciant. C. de proba. cum si. ergo est restringendum: nec trahendum ad consequentias: vt. l. ꝙ verò. ff. de leg. et. l. quæ propter necessitatẽ ff. de reg. iur. c. qui à iure cõi. de re. iur. lib. vj. hinc est ꝙ actio rei persecutoria, sit annalis, licet de sui natura sit perpetua. l. ĩ honorarijs versi. sed cum recisa. ff. de act. et ob. ¶ Ad idem ꝙ facilius tollitur priuilegium, q̃ ius commune, vt in corpore de non alie. §. quia verisimile. ff. de re mili. l. eius militis. §. mi-
5 litia. ¶ † Non ob. si testis dixerit ꝙ dictus Titius cognouerit
c vxorem Ioannis &c. quia ista sunt verba enũciatiua,[c] emissa propter aliud principaliter & non propter se: quæ nõ inducunt dispositionem, vt. ar. l. prædijs. §. titio. ff. de leg. iij. & ꝙ no. Inn. extra de off. dele. c. cũ in iure per doc. in. l. optimã. C. de contrahen. & cõ. stip. & Spe. de fide instr. §. restat versi. si verò etc. et hęc est alia rõ: quare posito ꝙ de tempore dixissent: quia non est probatum matrimonium, ideo non probatur adulteriũ. si autem diceretur quòd eo ipso quòd testis dixit de adulterio. videt̃ dixisse de matrimonio, sine quo adulterium nõ põt esset leuis est respõsio: quia si sic intelligerem⁹ sequeret̃ ꝙ testis partes iudicis assumpsit. debet namq; super
6 facto deponere non super iure. † aliâs eius dictum non valeret: secundum ea quæ colliguntur in aut. de hære. & fal. §. si verò absunt. & no. Inn. extra de test. c. cũ cãm & per. Spec. de teste. §. nunc tractandum. versi. qd ergo si is qui petit fundũ etc. et versi. officiũ nempe testis etc. Ad quod facit. viij. q. iij. c. artaldus. & ibi no. & ꝙ no. de ver. obli. l. stipulatio ista. §. hi quoq; in glo. arg. est ad ista. iij. q. ix. c. pura et simplex. et ideo non expedit aliquid dicere, an probatio istius martimonij in casu isto facta, coram laico ualeat cùm facta ritè non fuerit.
¶ Item aduerte: qa negauit accusatus omnia et singula etc. et sic videtur negasse matrimoniũ etc. Alia vt. ff. de rebus dub. l. si is qui ducenta. §. vtrum etc. Bar. à Saxo ferrato.

¶CONSILIVM. CXIIII.

d VIso statuto[d] posito sub rubrica de pœna vendentis poss. etc. modo quidam uendidit possessionem contra formam statuti: vnde inquisitum fuit, et post responsionem per eum factã obtulit fideiussorem etc. ¶ Istud consilium vide supra in terminis in consilio. lxxiij.

a ¶ Vxor fuit. no. ꝙ dicit Bar. hic: ꝙ ad hoc vt ꝓcedat libellus accusatiõis de adulterio. necesse ẽ ꝓbare illã esse vxorẽ. adde Bar. ĩ l. si vxor. §. sed ea. ff. de adul. & cõsuluit. Pet. de anch. ĩ cõsi. ccccix. ĩci. ꝓbata ĩ fi. & Lu. ro. ĩ cõsil. clxvij. inci. Antoni⁹ accusat⁹ vbi extẽdit idẽ esse in marito. ꝙ debet probare illum esse maritũ. Tho.

b ¶ Per famã. no. ꝙ de iure, matrimoniũ nõ ꝓbat̃ ꝑ famã. Adde ꝙ idẽ tenẽt doc. ĩ. d. c. illud facit. c. veniẽs. el. j. de test. qnimo licet Inno. priò videat̃ voluisse ꝙ fama m̃rimonij cũ cohabitatiõe ꝓbat tñ ĩ fi cõcludit ꝙ nõ. vide Maria. soci. in cõ. xxxix. visis et ĩspectis ĩ. ij. co. vbi videas, Tho.

c ¶ Verba enũciatiua. Vide Bart. in q. xj. q̃ inci. habeo filiam, in. xj. q. et ibi scripsi in additi. Tho. di.

d ¶ Viso statuto. Adde ꝙ istud con. nõ debuit cassari, qa fuit factum inter diuersas personas et licet videatur esse quid simile: tñ ex quo fuit inter diuersas personas et ẽt ibi in li. Perusino sunt duo cõsi. vnum post aliud: ideo inserere uolui istud cõsi. in li. meo. j. in. ij. vo. in cõs. lxxxix. et ibi scripsi in additio, Tho. diploua.

¶ Si statuto cauetur ꝙ percutiens alium, debeat in certa quãtitate condẽnari, si debilitatus, seu percussus hoc petierit debet intelligi ꝙ libellus offeratur, & lis cõtestet̃, &c. aliâs non potest iudex condẽnare. Itẽ an confessus simpliciter quo ad vnum delictum contentum in libello accusationis, & dicit se non esse culpabilem de alijs, an videtur litem cõtestari: vel respondere negatiuè super alijs.

SVMMARIVM.

1 *Causa criminalis & ad instantiam partis ciuilis ex eodem facto descendentes, non possunt simul agitari.*
2 *Delicta quot continentur in accusatione, tot accusationes uidentur.*
3 *Absolutus per pœnitentiam à sacerdote, potest dici inculpabilis.*

¶CONSILIVM. CXV.

SVper eo quod quæritur vtrum potuerit Potestas ex causa inquisitionis in tantũdẽ condẽnare Hermanum prout fecit dicto Petrutio? ¶ Ad ꝙ respondet̃, ꝙ dictũ Hermanũ non potuerat cõdemnare dicto Petrutio in tantũdẽ. nã si verba statuti de hoc loquẽtia, bene inspiciant̃, sic dicunt & quotidie de debilitato, seu percusso si petierit ꝙ de iure denegat̃, ꝙ nisi per debilitatũ seu percussum det̃ libellus & lis cõtestet̃: vt. l. amplius nõ peti. ff. rem ra. ha. &. ff. de bonis liber. l. in seruitutẽ. §. petijsse. sed in ꝓposito non apparet. ꝑ dictũ Petruciũ percussum lit. contest. fore. non est ergo verum ipsum petijsse. & sic condemnatio sequi non potuit ex vigore dicti statuti. ¶ Pręteteà apparet ex hoc, dictam cõdemnationẽ esse factã libello non dato, lit. nõ cõtest. & nullo ordine iuris seruato, vt patet. C. de sen. l. ꝓlatã. ¶ Prętereà dictus Hermanus cõfessus est maleficium sup inquisitione: & ideo talis confessio dicto Petrutio prodesse nõ debet, vt. ff. de confes. l. certũ. §. si quis absente. &. ff. de interro. act. l. fi. Ex hoc apparet dictum Hermanũ fore cõdemnãdũ dicto Petrutio absq; aliqua pro-
1 batione. ¶ † Prętereà cũ processus factus ꝑ Potestatẽ sit criminalis & ad instantiam dicti Petrutij sit ciuilis, ex eodem facto descendẽtes nõ potuerũt simul agitari. ff. de pub. in. l. interdũ. &. ff. vi bo. rap. l. ij. §. j. ¶ Super eo ꝙ quærit̃ an potestas potuerit detrahere quartã partem de dictis cẽtũ qnquaginta libris, in quibus cõdemnauit dictum Hermanum propter percussionẽ manus: & colli. cum dictus Hermanus non negauerit dictas percussiones. & in prima & secunda respõsione dixerit se nõ esse culpabilẽ. ¶ Ad ꝙ rñdet̃, ꝙ potestas debuit detrahere quartã. nã statutum dicit si aliqs fuerit confessus maleficiũ in prima executione vel responsione &c. sed iste Hermanus in prima cõfessione fuit confessus dicta maleficia: vt ostendã: ergo &c. hoc ostendit̃ sic: certum est ꝙ quot
2 † delicta in accusatione cõtinent̃. tot accusationes vident̃. vt. l. in causę. §. j. ff. de mino. & de ver. obli. l. scire debem⁹. &. l. pluribus. cũ simi. ¶ Sed in prima respõsione cõfessus est vnam percussionẽ. vnde ad illã videt̃ tm̃ rñdisse. illud verò ꝙ dicit se nõ esse culpabilẽ, &c. nõ est rñsio ad interrogata. Nã ipse interrogatus fuit, de cõtentis in inqsitione ꝙ est an cõmiserit vel nõ cõmiserit maleficiũ: & ipse rñdit, se non esse culpabilẽ
3 &c. et sic de ipso tẽpore rñsionis loquit̃. † põt em̃ esse, ꝙ tunc erat culpabilis, qa fortè absolutus ꝑ pœnitẽtiã à sacerdote et sic ad interrogationẽ nullo modo respondit. casus est expressus extra de pur. cano. c. fi. Apparet ergo, ꝙ sup alijs maleficijs nullo modo est respõsum: qa nõ rñdit: vt interrogat⁹ est, vt. l. j. §. si qs simpliciter. ff. de ver. obli. &. ff. de interro. act. l. de ętate. §. ꝙ aũt. versi. est expressum. Ex hoc sequit̃: ꝙ cũ posteà illa alia maleficia est cõfessus, in prima respõsione: cõfessus debet dici: qa illa est prima respõsio, quã nulla præcedit alia, vt. ff. de vul. & pup. l. ex duob⁹. in prin. & de rebus dub. l. qui duos. cum simi. sed hic nulla alia respõsio pręcedit super eisdem delictis: vt est supra ostensum: ergo &c. Barto.

¶ Si statuto cauet̃: ꝙ pro maleficio filij de quo est cõdẽnatus teneatur pater soluere pro eo pœnã: & bannum. Itẽ alio statuto cauet̃, ꝙ bannitus habeat̃ pro confesso: & eius bona destruant̃: tunc si fili⁹ fuit bãnitus ꝓ maleficio: & ꝓpterea fuit condẽnatus ob contumaciã, pater non tenet̃ soluere dictam quãtitatẽ: qa nõ cõstat de maleficio verè vel fictè, sed ꝑ cõtumaciam, & bona patris: non veniunt destruẽda: qa non sunt filij nec erant tempore delicti: ergo &c.

SVMMARIVM.

1 *Conditionalis dispositio tunc demum sumit effectum, qñ extitit cõditio.*

Sententia lata

1 *Sententia lata contra aliquem, si permittit ius alterius ex dispositione iuris, illa debent intelligi si sit lata contra præsentem.*

3 *Sententia lata contra unum, si habet parare contra alium, ita demū paratur si est lata contra præsentem.*

4 *In casibus in quibus leuior probatio requiritur, personam ipsius rei non egreditur.*

5 *Verbum habeatur, significat fictionem.*

6 *Lex non potest facere q. illa quæ non est uera confeßio, sit uera confeßio, bene tamen potest fingere.*

7 *Verba poßeßiua meum & tuum, sunt significatiua præsentis temporis.*

¶ CONSILIVM. CXVI.

STatuto Perusinæ ciuitatis cauetur, q si quis fuerit passus se poni in banno: habeatur pro confesso. alio statuto cauetur q si quis commiserit maleficium homicidij, bona sua destruantur, & si dederit auxilium consi. & fauorē eadem pœna puniatur. Alio statuto cauetur, q si filius uel filia nupta commiserit maleficiū aliquod, q pater teneatur soluere pro filio pœnā & bannū vsq; ad eā quantitatem quæ contingit ipsi filio de bonis paternis: diuidendo sua bona inter ipsum & filium seu filios, ita q medietas omnium bonorum suorum sit patris: & alia medietas sit omniū filiorū. contigit q Bartholomeus filius ser Cardi. inquisitus fuit de fauore. & auxilio præstito ad homicidiū, passus fuit se poni in banno & elapso termino banni, venit cōdemnandus. Quæritur vtrū ser Cardus teneatur pro dicto suo filio ex condēnatione diuidendo bona vt. s. dictū est vel nō. Et posito q tenetur, an dicta pars contingens dicto filio, secundū assignationē prædictam veniat destruenda vel non.
1 ¶ † Circa primū punctū, prænotandū est secūdū statutum de quo. s. facta est mentio: quia loquitur conditionaliter si filius vel filia commiserit maleficium: et cōditiōalis dispositio tūc demū sumit effectū cū extiterit conditio, vt. ff. de cond. et demō. l. q hæredi. in fi. de verb. sig. l. cedere diē. C. de condi. in ser. l. legatum cum simi. sed conditio dicti statuti, non extitit: quia dict⁹ filius ser Cardi non commisit nec cōmisisse eum constat quantum ad præiudicium ipsius ser Cardi, vt probatum est: ergo non procedit dispositio dicti statuti ad cōpellendum dictum ser Cardum ad soluendum pro filijs. ¶ Ad hoc autem probandum, considero duos effectus dicti statuti. Primus est, quia ius dicti tertij statuti, fuit q ius patris permittatur in certa quantitate bonorum. Secundus effectus: quia ratione dicti statuti, propter delictum filij sententia lata contra filium executionem habet paratam contra patrem. ¶ Item considero duos effectus secundi statuti, supra nominati. Primus est, q per contumaciam aggrauatur, vt leuior probatio sufficiat contra eū. Secundus: quia ex dicto statuto inducitur quædam ficta contumaciæ confessio contra eum. ex quolibet prædictorū ostēditur de maleficio non constare in præiudicium ser Cardi.
2 ¶ † Ex primo effectu probo sic: quandocunq; ex dispositione iuris sententia lata contra eum perimit ius alterius, illud debet intelligi si sententia est lata contra præsentem. sed si est lata contra absentem: tunc effectus dictæ sententiæ porrigitur solum contra contumacem, & non contra alios, vt. ff. de inoffi. test. l. pap. §. meminisse. ver. proinde. eo. tit. l. qui repudiēt §. fi. vbi sententia lata contra hæredem in causa inofficiosi, ita demum præiudicat legitimis, si sit lata contra ipsum heredē præsentem. secus si contra absentem. sic in quæstione nostra sententia de maleficio lata non fuit contra filium præsentē: ideo quia quando contra filium absentem fertur, sñia magis uidetur cōdenatoria ꝓpter absentiā q̄ propter delictū & statidicā.
3 ¶ † Ex secūdo effectu, ꝓbatur sic: quoties sñia lata contra unū, habet parare actionem cōtra aliū, ita demum paratur actio si sit lata contra præsentem. secus si contra absentem: qa tunc magis propter contumaciam q̄ propter delictū cōdemnat⁹ videtur, vt in. l. si ideo. ff. de euic. C. de peri. et cōmo. rei ven. l. j. in fi. sic in proposito cū ex sñia lata cōtra filiū debet parari actio cōtra patrē: hoc nō erit verū, filio dānato ꝓpter contu-
4 maciam. ¶ † Ex primo effectu secūdi statuti, ꝓbatur sic: qñ propter contumaciam rei, ipse aggrauatur ratione delicti, & contra illum leuior probatio requiritur: leuioris probationis effectus, personam ipsius rei non egreditur. Exemplum: si cōtra contumaciam rei defertur contra eū iuramētū in litem: tunc alteri nō pīudicat: cū aliâs verè probatio præiudicaret, vt. ff. de in lit. iur. l. j. q̄ñ ex fac. tu. l. j. de fideicō. li. l. sicut in proposito si aggrauata est conditio ipsius filij rei, vt contra eū sola cōtumacia sufficiat talis probatio, ipsius personā non egreditur
5 nec ipsa preiudicat. ¶ † Ex secūdo effectu secūdi statuti, probatur sic: certū est q illa talis cōfessio quę inducitur ex cōtumacia est cōfessio ficta: vt colligitur ex illo uerbo habeatur pro cōfesso &c. q̄ verba significāt fictionē, vt. ff. de cōdi. & demon. l. iure
6 ciuili. & de reg. iur. l. iure ciui. & lex nō † posset facere, q illa quę non est vera cōfessio esset cōfessio vera. hoc bene pōt fingere. ff. de vsufru. earū rerū q̄ vsu. l. ij. in fi. Sed effect⁹ fictę cōfessionis nunq̄ extēditur ad illā ꝑsonā cōtra quā non inducatur. ff. de iur. fis. l. eius q delato. ī fi. vbi videtur casus nostrę q̄onis. ergo isto casu nō extēditur cōtra patrē. Cōcludo ergo de his oīb⁹ dictū ser Cardū vigore dicti bāni & condēnationis, ꝓ nullo posse grauari. pro hoc induco in testē. Dyn. q istā. q. ad literā ponit. ff. qñ ex fac. tu. l. j. vbi etiā idem istud tenet. induco etiā Cy. q in simili. q. idē determinat. C. vnde vi. l. si qñ. ¶ Circa secundū punctū cōsidero verba dicti tertij statuti, q vult q pater teneatur assignare dictā partē bonorū post maleficiū cōmissum, & condēnationē factā de filio. alio verò statuto loquēte
7 de homicida stante, vt q oīa bona sua destruantur. ¶ † Ex his sic arguo, q ista noīa possessiua meūtuū, suū. sint significatiua pſentis tpis, tex. est. ff. de auro & ar. leg. l. si ita. debet ergo intelligi dicta verba statuti bona sua. s. homicidę, vel dantis auxiliū tpe cōmissi maleficij: & videtur esse tex. in simili. in. l. ij. de delictis. §. si extrane⁹. ff. de noxa. Pręterea sicut secundū formā statuti, bona homicidę destruuntur: ita de iure cōi bona deportati olim publicabantur: vt, C. de pœ. l. deportatorum. ff. de bonis dā. l. j. ī prin. Sed bona deportati, post q̄sita nō veniūt publicāda ī vita ipsi⁹, vt. l. ij. al's. iiij. C. de sen. pas. ergo &c. Præterea non est dubiū, q bonorū destructio est odiosa, & regulariter prohibita, vt. ff. de contrahē. emp. l. senat⁹. & de le. j. l. certū. C. de ędi. priua. l. ij. ergo talis interpretatio est restringēda quaten⁹ verborū natura patitur, vt. l. cū quidā. de lib. & posth. de reg. iur. c. odia. lib. vj. & quod natura verborū hoc patiatur apparet ex his quę supradicta sunt. ¶ Concludo ergo dicta bona non esse destruenda &c. Ego Bar.

¶ Si accusatur qs de percussione cū armis, vel cū sanguinis effusione: & posteà non constet, nisi de percussione tm̄, sed nō cū illa qualitate, absoluēdus est reus. Itē si qs accusatur simpliciter & posteà constet de percussione cū armis, non debet condēnari nisi de simplici percussione. Itē an sit licitū accusatori, vti illa cautela q si aliqd nō credit esse probatū dicat q detrahit illud de accusatione ante sententiam.

SVMMARIVM.

1 *Accusatio cum armis cum sanguine, uidetur continere duo. scilicet percußionem, item cum sanguine.* a

2 *Libellus continens plura, quorum unum pro se sufficit, probare illud est satis.*

3 *In delictis, attendi debet conditio delicti.*

4 *Cautela est quod qñ ponuntur plura in libello uel accusatione quæ non sunt probata: ante sententiam detrahunt.*

5 *Si accusatio fit simpliciter de percußione: & non dicitur de armis & de sanguine, quomodo debet fieri sententia?*

6 *Accusatur quis de percußione cum armis, & probatur sine armis: quomodo debet fieri sententia.*

7 *Testes an sint cōtrarij si unus deponit de uno nulnere, & ali⁹ de pluribus.*

> a ¶ Accusatio. vide de isto cōsil. Bart. Lu. ro. ī cōs. clxvij ī ci. Anto. accusat⁹ invlt. col. & ī cōsi. cx. inci. q dāaccusatus. ī prin. & vide apostil. ī. l. j. §. idē scribit. ff. deposi. & ibi scripsi. & vide Feli. in. c. licet. Feli. in. vj. colum. extra de sym. Th.

> b ¶ Nam certa forma. ad ea q̄ ponit Bart. hic, vide Bal. in. l. ij. C. de ꝓb. et Alc. de Imo. in cō. cxxj. in. j. vo. inci. viso ꝓcessu causę in. v. co. in fi. & in uer. seq. Tho. dip.

¶ CONSILIVM. CXVII.

a ACcusatio [a] fuit instituta cōtra Martinū, q percussit cū armis vel cū sanguine Petrū: & ꝑ testes vel per cōfessionē Martini rei cōstat de ꝑcussione sine sanguine & sine armis. Quæritur vtrū accusat⁹ puniatur de ꝑcussiōe sine sanguine, vel sine armis. de qua constat: an verò sit absoluēdus cū de hoc
1 nō sit accusatus? ¶ † Et primò videtur q sit condēnādus: quia prima accusatio videtur duo cōtinere. s. ꝑcussionē. itē cū sanguine. ar. ff. de arbi. l. celsus. & de cōdi. & demō. l. hęc scriptura. ergo licet nō ꝓbetur vtrūq;: sufficit si alterū ꝓbetur. nā quoties plura ī libello ponuntur, quorū vnū ꝑ se sufficiat, ꝓbare illud satis est, vt. l. q dē. ff. si cer. pe. & de cōdi. & demō. l. si qs legatū.
2 §. fi. extra de app. c. significauit. & ibi no. † ergo de ꝑcussione sine sanguine, est condēnādus. qa saltem de ipsa probatur, vt C. de noxa. l. siue ne remaneat impunitum hoc delictum, vt. l. ita vulneratus. ff. ad. l. aquil. & q puniatur, magna rō suadet vt. ff. de fideicom. l. si à reo. imò crimina vndecunq; claruerint punienda sunt vt not. extra de app. c. licet in gl. sic. xxiiij. q. iij. c. ecce. E contra videtur, q de percussione sine sanguine pu-
b niri non possit. nam certa forma [b] continetur in accusatione

ſc3 pcuſsio cũ ſanguĩe:ergo vltra id poteſtas iudicis,nõ extẽ-
ditur,& ſnĩa debet eſſe cõformis libello vt. l.ut fundus com
muni diui.qa ſecũdũ accuſationẽ eſt moderãda ſnĩa.ff. de ne.
geſt.l.pom.la.ij.nã ſecũdũ modũ libelli, ferẽda eſt ſnĩa.extra
de ſymo.c.licet hely.¶ Itẽ ex verbis accuſationis indiſtinctè
intẽtaẽ cõdictio ex lege, ex illo ſtatuto, quo imponiẽ pœna
percuſsionis ſanguinis,& de illa nõ fuit actũ.arg.C.ad treb.l.
iubemus.imò aliud crimen eſt probatũ,ꝗ̃ id ꝙ adiecit accu-
ſator,vt.ff.de adu.l.denunciaſſe.§.q tamẽ.& vi bo.rap.l.ꝑtor
ait.§.hęc aũt actio.& de inſt.l.habebat. & de iureiu.l.duobus
§.ſi quis.Nã percuſsio cũ ſanguine,eſt alia à percuſsione ſeu
ab accuſatione ſine ſanguine.& ideo de crimine ſic obiecto,
ſicut eſt qualificatũ cũ ſanguine,probari oportet. certũ em̃ fi
nem habuit accuſatio qui finis ſeu qualitas criminis obiecta
nõ eſt probata.arg.ff.ſi quis teſt.li. eſſe iuſ.fue.l.ſi ergo abſol-
uẽdus eſt reus ipſo iure,quo abſoluiẽ omnis reus,ſcilicet acto
re nõ probãte &c.vt.C.de ed.l. q accuſare. &. ff.ſi vſufr.pet.
3 vel ab alia parte.l.vti frui.¶ †Præterea cõſtat in delictis atten
di debere qualitatem delicti,vt.ff.de iniu.l.vulneris.& de pe.
l.aut facta.§.qualitas.extra de hom.c.ſicut dignũ.qua qualita
te non probata,ſequitur abſolutio. vt dictum eſt: quia prom
ptiores eſſe debemus ad liberandum,ꝗ̃ ad condemnandum,
vt.l.factum.&.l.interpretatione.ff.de pœnis.& hæc videtur
4 veritas.¶ †Sed quia ad hoc vt poſsit fieri cõdẽnatio,de omni
eo ꝙ probatum eſt:vtuntur hac cautela ꝙ ante ſnĩam detra-
hunt illud de actione,ꝙ non eſt probatũ dicẽtes ſic:Dñe de-
traho de mea cauſa illa verba cum ſanguinis effuſione: & de
alijs tm̃ volo ꝑ vos procedi.& hoc probaẽ per.l.in delictis.§.
ſi detracta.ff.de noxa.& inſt.de ac.§.ſi minus. nã emendare,
a vel mutare licet, vt.C.de edẽ.l.edita.[a] ¶ Sed alij contra ꝙ ꝓ-
bãt ſic.primũ quia eſt queſitũ ius accuſato. nã per illa verba
nõ probata,eſt abſoluendus.vt.ſ.dictum eſt.vnde beneficiũ
iuris nemini eſt auferendũ,vt in auẽ.de nup.§.ſed non ſolum.
& in regula indultũ de reg.iur.li.vj.quia nemo põt mutare cõ
ſiliũ etc.de re iud.l. nemo. vñ de iure uet. nõ põt quis mutare
ꝓpoſitũ in libello, poſt lit.conteſt.ff. de iudi. l.non poteſt.
& plenè no.in.d.l.edita.iure uerò nouo poteſt mutare ante
lit.conte.poſtꝗ̃ datus eſt libellus iudici.vt in auẽ. q ſemel C.
qũo & qñ iud.ergo in caſu ꝓpoſito.detrahi nõ põt.& hoc eſt
verũ,nec ob.§.ſi detracta: quia alio caſu loquitur, vt ĩ.d.§.ſi
5 minus.¶ †Sed quid ẽ contra ſi quis accuſat aliquẽ de percuſ
ſione:nec dicit cũ armis,vel cũ ſanguine:quia maior eſt pœ-
na cũ armis,vel cũ ſanguine,vel ſiue ex forma ſtatuti & pro-
batur cũ ſanguine,vel cum armis,an poſsit condemnari?& vi
detur ꝙ ſic:qa crimina vñcunq; claruerint, puniri debent,vt
dixi in prin.& qa crimina nõ debent remanere impunita,vt
l.ita uulneratus.ff.ad.l.aq.econtra videtur ꝙ non:qa de hoc
nõ fuit actũ. ut no.extra de ordi.cog.c.cum dilectus.in gl.Prę
terea poteſtas iudicis,vltra libellũ non extenditur, vt.d.l.vt
fundus,vt.ſ.dixi in prin.tñ in hoc ẽ diſtĩguendũ:qa aut ꝓce
ditur per accuſationẽ.aut ꝑ inquiſitioné,vt primo caſu non
poſsit, ſecũdo ſic,& eſt ratio:quia inquiſitio fit ex officio in-
quirẽtis,vt dixi.ff.de qõ.l.de minore.§.tormenta.ꝙ officiũ la
tiſsimũ eſt,vt.l.j.ff.de iuri.om.iud.& maximè propter alia ge
neralia uerba q̃ cõmuniter ponũtur in inquiſitionib⁹.ſ.ſuper
quibus actis,& ꝙ illa uerba neceſſariò ponũtur in inquiſitio
ne legiẽ & colligiẽ,ex no.extra de ac.c.inquiſitioni.ver.ut aũt
6 dicit &c.¶ †Et dictũ ẽ.ſ.in.j.q.idẽ dicetur in ſimili qõne, ſi
qñ accuſaẽ aliquis de percuſsione cũ armis: & probaẽ ſine ar-
mis.idem uideẽ,qñ accuſatur cũ vulnere, & cicatrice,de qua
eſt maior pœna in ſtatuto,& nõ probaẽ de neceſsitate vel ecõ
tra,& ex prędictis colligi põt ꝙ licet in proceſſu vnus teſtis
probet de uno uulnere,alter de pluribus ꝙ nõ eſt dicẽdũ:ꝙ
7 ſint †teſtes iſti cõtrarij,uel diuerſi adeò ꝙ talis diuerſitas no
ceat.unde ſunt ad concordiã reducenda, eorũ dicta.extra de
teſt.c.cũ tu.niſi eſſet factũ uel delictũ nõ reiterabile, vt puta
homicidiũ,ut.l.inde Neratius.§.fi.ff.ad.l.aquil.& de interro.
act.l.cõfeſsionibus.ſed in reiterabilibus ſecus, vt.ff.de verb.
ob.l.ſi ſic,& rẽ pu.ſal.fo.l.qm̃.§.pe.et qa reiterabilia ſunt in-
telligẽda,pluries cõmiſſa.& ſic pluries puniẽda,vt.ff.ad.l.aq.
l.illud.§.fi.in prin,&.l.agraria.de termino moto. ibi, in ter-
minos ſingulos &c.& de iureiu.l.prętor.§.ſi mihi plures. &
niſi plura delicta reiterabilia ad vnũ tẽderent effectũ:ita loq
tur.d.§.fi.in fi.ſecũdũ Dy.reiteratio em̃,nõ ꝑ̃ſumiẽ cũ ĩ facto
cõſiſtat niſi ꝓbeẽ.ff.ex q.ca.ma.l.deniq; et de cur.fur.l.cõ.etc.

¶ Si teſtator habẽs filiũ ſpuriũ habẽtẽ filiũ legitimũ inſtituit eos hæredes & adiecit ꝙ ſi filius ei⁹ quacũque cã, non poſſet capere hæreditatẽ ꝙ ſubſtituebat nepotẽ ſine aliqua detractiõe vel diminutiõe:tũc tota hereditas debet deuenire ad hęredem tam ex inſtitutione ꝗ̃ ex ſubſtitutiõe: & vtraq; valet de iure, & ſpurius non debet habere vſumfr. Itẽ non põt venire agnatus &c. Vel meli⁹ vtrum nepos ex filio ſpurio,ſit capax bonorum aui inſtituentis filium & nepotem.

SVMMARIVM.

1 *An nepos ex filio ſpurio,ſit capax hæreditatis aui ex teſtamento?*
2 *Vitium patris porrigitur ad filium & limita prout infra.*
3 *Filius ſpurius & deportatus.æquiparantur.*
4 *Filius hæreticus & infidelis,non nocet nepoti.*
5 *Quæ acquiruntur filio,per filium non acquiruntur patri, & maleficium patris non nocet filio.*
6 *Illa uerba ſine aliqua diminutione,quid operantur?*
7 *An inſtitutio facta de nepote filio ſpurio ualeat,ut nepos totum acquirat.*
8 *An nepos ex fratre:excludat filium ſpurium inſtitutum à patre ſpurij.*

¶ CONSILIVM. CXVIII.

b ODucius corneti[b] de gual,
do habẽs filiũ ſpuriũ,q ſpuri⁹ ex vxore habebat fi
lium legitimũ:& in eius ſpurij ꝑtãtem cõſtitutum
ſine alia ſobole legitima fecit teſtm̃,in quo prędictũ filiũ ſpu
riũ & dictũ eius nepotẽ ex ſpurio heredes inſtituit ꝓ equali
portione.ac adiecta cõditione,ꝙ ſi dicta inſtitutio facta de di
cto ſpurio & ei⁹ teſtm̃,quo ad eius inſtitutionẽ ex ꝑſona ip-
ſius ſpurij vel defectu,ſiue vitio,ſiue alia quacũq; rõne vel cã
in totũ vel in partẽ nõ valeret.aut quomodolibet infringere-
tur,vel infringi cõtingeret vel annullari aliquo caſu,vel iure,
ſiue ipſe donationẽ capere non poſſet:extunc ipſe nepos ex
filio ſpurio,ſit hęres inſolidũ ſine aliqua diminutione vel de
1 tractione.¶ †Quęriẽ modo[c] cũ veniat nepos qdã quidicit ſe
c proximiorẽ agnatũ dicto Oducio,& petit oĩa bona ab ĩteſt.
cũ ſint inſtituti nõ capaces,an de iure petat vel nõ:& propo-
nitur &c.dictus nepos petens & filius fratris.d.Odu.¶ Dubi
tatio pręſentis qõnis deſcẽdit ex opi.antiquorũ doct. nã iſtã
qónem mouet gl.C.de nat.lib.l.fi.vbi quęritur quid ſi ex fi-
lio ſpurio habens legitimũ &c.talis qõ olim in gl.erat indeci
ſa,ſed fuit facta poſteà quędã additio per Franc.acc.q̃ hodie
eſt gl.ord.quę determinat idé eſſe in filio legitimo ex ſpurio
ꝙ ibi in tex.diciẽ de filio legitimo ex filio naturali,& ſecũdũ
hoc eſt certũ,ꝙ proximus agnat⁹ iure non peteret.¶ Alia eſt
opi.q reperitur ꝙ Cy.in.d.l.fi.dicit Odof.tenuiſſe cõtra,ſed
ſalua pace eius Odof.hoc nõ dixit,imò in ſucceſsiõe talis ne-
potis,ex teſtamẽto dimiſit ſub dubio:ſicut gl.antiqua dimit-
tebat,vt apparet ex lec.ipſius Odof.ſuper ea.l.¶ Alia opi.re
peritur Roſ.qui iſtã.q. determinauit diſtinguẽdo:aut ipſum
nepotem inſtituit cõtemplatione ipſius nepotis:fortè qa ab
eo recepit ſeruitium,& valet:aut alś illũ inſtituit,& nõ valet
quia contẽplatione filij videtur reliquiſſe.ergo &c.vt.C.de
natu.lib.l.j.& nulla alia ratione iſtum nepotẽ notũ habebat
niſi propter filiũ:ergo &c.vt.l.ſed ſi plures.§.in arrogato.de
vulga.& pupil.&.l.ſi fortè.de caſtr.pecu.ita fuit ſua determi
natio quę eſt multũ proxima veritati.Specu. hoc idem tãgit
in tit.de ſucceſſ.ab inteſta.verſi.quid ſi habẽs filium.& verſi.
ſequẽ. ¶ Nos igitur,quid iuris ſit videamus,& pro parte eo
rum qui dicunt talem nepotem non eſſe capacem bonorum
aui,facit primò:quia qua ratione excluditur fili⁹:eadẽ ratio-
ne nepos in eius poteſtate conſtitutus: vt.l.iiij.de bo.libe.de
iure pa.l.qui contra legẽ.Pręterea ad ſpuriũ non põt perue-
nire aliqd de bonis paternis:nec directò nec per mediã per-
ſonã:vt.ff.de do.cã mor.l.qd quęſtionis.de vulg.& pupil.l.ſi
is qui.et.C.de natu.lib.l.j.& de ince.nup.l.ſi qs. Sed ſecundũ
hoc per mediam perſonã nepotis,perueniret ad filiũ ſpuriũ.
ergo &c.ad idẽ facit.l.hac edictali,C.de ſecun.nup. circa me
dium.&.C.de hęre.inſti.l.neq; per ſeq.cũ ſimi.Pręterea quã-
do relinquiẽ tam cõiunctę perſonę ſicut filio ipſius ſpurij de
facili præſumitur fraus,vt.l.pe.§.j.ff.de bo.liber.ibi facilior
2 quia ſuſpicio &c,¶ †Pręterea vitium patris porrigitur ad fi-
lios:vt.l.quiſquis.C.ad leg.iul.maie.&.C.de qõ.l.diuus.ff.de
mino.& de fal.l.ſi quis patris.& de ędil.edic.l. quod ſi nolit.
§.ſi mancipia.ergo vitium filij ſpurij,porrigitur ad nepotem.
d In contrariũ uidetur, & iſta eſt veritas[d], ꝙ ĩſtitutio facta de
prędicto nepote teneat.& iſtã opi.tenet Archi.ꝙ ſic probaẽ
Vitiũ & pœna patris nocet filio in his tm̃ q̃ deſcẽdũt ex ꝑſo
na patris.ſecus ĩ alijs q̃ aliũde obueniunt,vt dicit tex.in.l.iij.
de interdi.& rele.ad idẽ facit.ff.de ſena.l.emancipatum.in fi.
& ꝙ ibi no.ſed iſte nepos q inſtituitur ab auo,nõ capit à ſuo
3 patre.ergo.&c.¶ †Pręterea ſicut ſpurius non poteſt capere.
ita nec etiã deportatus,vt.C.de hæredi.inſti.l.j.ſed deporta
tio filij

a ¶ L.edita.uide Bar. in.d.l.ed.in.iij.co. in uer.quãdo uolo emendare libellum.Tho.

b ¶ Oducius corneti.aliâs inci.Odd⁹ chiaroti. & ita eſt in libro Peruſino in.iij.par. de ulti. uolunta. in cõſ. x. aliâs inci. In noĩe domini.à de gualdo. & uide Bar.in cõ.xcvj.in.iij.vol. inc.ĩ noĩe dñi.à de gualdo. & ẽ idẽ cõſiliũ. & ſic ẽ duplicatũ.Tho.di.

c ¶ Quæriẽ modo. Vide de iſto conſ. Bart.Ang. de are. in.§.legati.ĩ fi. C. de leg.& Alex. de Imol. in.l.gall⁹.§. quid ſi is.in.ij.col. ff.de lib. & poſth. & in cõ. lxxxviij. in.vij.uol.ĩ.iij.co. ubi faciunt mentionẽ de iſto conſ. Bar.Tho.

d ¶ Veritas.omiſsis multis authoritatib⁹,de qb⁹ ꝑ noui.in.l.gall⁹.§.ꝙ ſi is q.de li.et poſth. cõis opi.eſt ꝙ au⁹ nepotẽ ex ſpurio, ĩſtituere põt,et ita cõſuluit Fed.de ſe. cõſi.lvij, & cõpatriota noſter.d. Signo.de homod.cõſi.ccxxv.ĩci. circa hoc an auus.& ibi cõcludit ẽt valere legatũ factũ agnatis,vt nepotẽ ex tali filio non moleſtẽt et nõ poterũt habere legatũ niſi ꝑ̃ſtiterint cautionẽ mutianã de nõ mouẽdo cõtrouerſiã.l. mutianæ. de cõdi.& demõ. Itẽ vide Bald.conſil. cxxxj.iij.li.& ĩ cõſi.lxvij.ĩ. v. volu, Bernar.Lan,

tio filij, nõ nocet nepoti, qn ipse posit capere, vt ff. de cõtrata. l. j. §. qdã filiũ. & de bo. li. l. si necẽ. §. si deportatus, ergo idẽ in ꝓposito psona filij nõ nocebit nepoti, quin ipse ex sua psona habeat q̃ relã. l. iij. §. si emãcipatus. de bo. pos. cõtrab. l. fi. C. de inoffi. test. l. si qs filiũ. & ꝙ ibi no. p gl. & doc. & p Dy. in. c. nõ debet aliqs. de re. iur. li. vj. ita ĩ ꝓposito filius nõ nocebit nepoti.
4 ¶ † Præterea, ego video, ꝙ si filiꝰ est hereticus & infidelis nõ nocet nepoti, qn succedat auo fideli, vt. C. de here. l. cognouimus. & ĩ auẽ. idẽ de nestorianis.
5 ¶ † Præterea in his q̃ acqrunẽ filio & p filiũ, & nõ patri p filiũ, vitiũ seu macula patris, filio nõ nocet: puta si filius est emãcipatꝰ, vel in ptãte, & tractaẽ de eo ꝙ patri nõ qriẽ, vt. l. qriẽ. de bo. li. & l. diui fratres. de iure pa. & de in ius vocã. l. adoptiuũ. ĩ fi. & no. gl. de iure pa. l. q cõtra legẽ. sed in. q. ꝓposita, ex tali institutiõe facta de nepote patris ĩ cuiꝰ ptãte est, nil põt q̃ri p illa verba sine aliqua diminutiõe, vel detractiõe. p quæ voluit testõr ꝙ ad patrẽ ex psona filij spurij, nil pueniret, nec in ꝓprietate, nec in vsufructu, vt. C. de bo. q̃ li. auẽ. excipiẽ. & ĩ auẽ. vt li. ma. & auię, in prin. ergo huic nepoti macula patris, nõ nocet. ¶ Prӕterea posito ꝙ hoc nõ esset dictũ instituẽdo equaẽ filiũ & nepotẽ, & vr̃ testõrẽ voluisse, ne ad patrẽ pueniat vsufructus ex psona nepotis, vt. C. de bo. q̃ lib. auẽ. itẽ hereditas. ĩ fi. secũdũ intellectũ ibi no. ĩ gl. licet an intellectꝰ sit verus p aliquos doc. dubiteẽ. ¶ Pręterea cũ patri spurio nõ posit acqri vsufructꝰ ꝓpter defectũ psonæ suæ debet vsufructꝰ remanere ꝓprietati secũdũ regulã cõem. isti. de vsufr. §. fi. & C. de vsufru. l. corruptionẽ. ĩ fi. nõ em̃ qs põt dicere ꝙ ex psona filij spurij, vadat ad aliũ: qa hoc est ĩposibile ĩ vsufru. vt. l. si vsufru. de iu. do. isti. de vsufruc. §. finiẽ. ¶ Præterea qñ testõr euidentissimẽ loquiẽ ꝙ iste nepos nullã patiaẽ diminutionẽ vel detractionẽ à patre nõ capace, nõ põt videri fraudẽ cõmisisse, & ĩ fraudẽ eũ instituisse, vt. l. si qs locuplex. de manu. test. & ff. q & aq. l. cũ hereditas. ĩ prin. Et ex his apparet rñsio, ad argumẽta q̃ in cõtrariũ facta sunt.
6 ¶ † Præterea qñ aliqs instituit cõtẽplatione alterius, vt sic p aliũ institutũ tanq̃ p ministrũ alteri quæraẽ: & tũc si hoc mõ facta esset, ĩstitutio de hoc nepote, nõ valeret: & si testõr noluisset vt p eũ q̃rereẽ pr̃i & ita loquiẽ opi. Rof. p. l. sed si plures. §. ĩ arrogato. cũ simi. qñq; qs ĩstituit aliũ propter aliũ occasionaẽ: vt qa ꝓpter vnũ hoĩem aliqs habuit notitiã ti ij, & ex hoc ductꝰ ẽ ĩ tãtã amicitiã eius, ꝙ eũ heredẽ ĩstituit ꝓpter seipsum, & nõ ꝓpter aliũ: & tũc isti alteri nõ q̃riẽ. casus est expressus. ff. pro soc. l. sociũ q ex eo. ¶ Et hic est casus nostrę. q. nã iste nepos est notus auo ꝓpter filiũ, tñ auus ĩstituit eũ propter se, nõ ꝓpter patrẽ eiꝰ. ꝙ patet ex illis verbis, sine aliqua diminutione, vt. s. dictũ est. ergo patri nõ acqriẽ, & sic valet institutio. & etiã si dicit, qũo hoc cũ nulla merita istiꝰ nepotis pcesserint cũ sit infans? rñdeo ĩ institutiõe nõ requiriẽ ꝙ pcedãt merita: qa extraneũ etiã penitꝰ ignotũ põt qs ĩstituere, vt. C. de here. insti. l. extraneũ. ad qd ergo hic de meritis tractaẽ. & p hoc patet rñsum ad verba Rof. ¶ Præterea casus est expressus ĩ. l. fi. C. de na. li. qa iugũ pater nũ solũ refrenãdũ fuit in liberis primi gradus, nõ aũt in nepotibꝰ. Nec ob. si dicaẽ, ꝙ ibi loquiẽ in filijs naturalibꝰ, nõ in spurijs: qa eadẽ rõ est in spurijs, ꝙ est in filijs naturalibꝰ, in ea pte in qua capere nõ possunt. ¶ Præterea glo. ordi. etiã hoc dicit expresse, ibidẽ in spurijs. quod tex. dicit ĩ naturalibus. ¶ Concludiẽ ergo dictã institutionẽ factã, de nepote legitimo ex filio, sub dicta forma de iure posse fieri: & validã esse ĩ solidũ.
7 ¶ Superest videre de substitutione facta p illa verba † ꝙ si institutio facta de filio spurio non valeret, ꝙ deueniat ad dictũ nepotẽ, vt in themate proponiẽ, an valeat ꝙ totũ nepoti debeaẽ? casus est expressus ꝙ sic. C. de hęre. insti. l. ij. & ibi gl. ponit istud exẽplum. Viso ergo ꝙ dicta institutio & substitutio ex psona nepotis institutti, cõstat: nũc videamus
8 de psona dicti agnati petentis. & dico † ꝙ si dicta institutio esset facta purè, & de dicto spurio dictꝰ agnatus non posset admitti ad vendicandũ & reuocandũ dictã hæreditatẽ: qa ad hoc non admittuntur nisi liberi testatoris parentes. Item frater & soror, sed iste agnatus nõ est de illis: ergo &c. hoc expresse dicitur. C. de ince. nupt. l. si quis incestũ. & C. de na. lib. l. j. & hoc in oĩbus spurijs institutis tenet Azo. in summa. C. de na. lib. Cõcluditur ergo de iure, dictũ agnatũ audiẽdũ nõ esse tã ex virtute iuris cõpetẽtis ipsi nepoti, q̃ etiã ex defectu iuris ipsius actoris &c.

¶ Si sacerdos dimisit aliqd noĩe dotis, vel legatorum filiæ suæ sponsę: tunc qa ipsa capere nõ põt nõ venit fiscus sed ꝓximus testatori. Itẽ an talis filia põt pręscribere dicta bona contra proximũ agnatũ testatoris. Itẽ an & qũo nõ põt cape qs, & vt indignus debeat venire ad fiscũ, & qũo ad ꝓximum. & quot modis dicatur quis indignus?

SVMMARIVM.

1 *Filia nata ex damnato coitu, non succedit patri.*
2 *Filius si non est capax hæreditatis, uenit ad successorem relinquentis.*
3 *Spurio quod relinquitur, an quæratur fisco?*
4 *Quantũ ad præscriptionẽ, error iuris habetur ꝓ mala fide.*
5 *Quando relinquitur incapaci, habetur pro non scriptum & uenit ad uenientes ab intestato.*
6 *Intellectus illorum uerborũ quod aufertur ab indigno, applicatur fisco. & quãdo habet locum illa regula, hic uide.*

¶ CONSILIVM. CXIX.

a Dominus[a] dominicꝰ magistri Theobaldi presbyter secularis: maritauit suam filiam in sacerdotio procreatã, & eidem nomine dotis dedit vnã suã petiã terræ, deinde in vltimis cõstitutus eidẽ legauit plures petias terræ, & Iac. suum fratrem hæredẽ vniuersalẽ instituit, & dicta filia possedit dictã petiã terræ noĩe dotis sibi datã pacificè per xxx. an. & plus. & dictas petias terræ legatas possedit p spatiũ. xxviij. an. & vltra. Nunc dictus Ia. quærit an dictas petias ter. petere posit, an sibi obstat tpis cursus?
1 † Et dico, ꝙ petere põt dictas petias ter. à dicta filia. nã cũ nata sit ex dãnato coi
b tu, nõ succedit patri cui aliqd relinqui non põt[b], vt in auth. qb. mo. na. effi. sui, §. pe. col. vij. vbi expresse poniẽ in gl. de filio sacerdotis. & C. de incest. nup. l. q cõtra. & l. si qs incest. & in authẽ. ex cõplexu: nec põt pater aliqd eis dare, vel donare: & si qd dederit legitime soboli, aut fratri, vel sorori: reddeẽ, vt. l. j. C. de na. lib. qa sicut prohibita est donatio & legatum: ita non poterit ei dotẽ da
c re[c]. ar. C. ad. l. iul. ma. l. quisquis. §. emancipationes & dos quo ad mulierẽ pro qua datur, dicitur donatio & titulus lucratiuus, vt. ff. quę in frau. cred.
d l. fi. §. si à socero. circa fi. §. præterea[d]. Aut dicimus
2 dictam filiam esse oĩno incapacem †: & tunc cum legatum habeatur pro non scripto, venit ad successorem relinquentis. vt. l. in metallum. ff. de iur. fis. aut dicimus dictam filiam indignam, tũc cum sit indigna absq; culpa sua, similiter veniunt venientes ab intest. C. de hære. institu en. l. ij. & l. nec apud. & no. plenius de iu. fis. l. aufertur. in princ. dicam plenius. j. & satis exprimit gloss. in. d. l. de hære. insti. ¶ Ex prædictis patet ꝙ dictus Iac. dicta bona petere potest. Sed certè imò videtur fisco applicandum, vt. ff. de iur. fisci. l. j. & ibi not. solu. illud verum quando hæres vel alius, tacitã fidẽ
3 commodauit †: & tunc aufertur ab eo tanq̃ ab indigno. secus si testator tali incapaci, legat palàm. vt. d. l. j. de naturali. lib. & de iure fis. l. nõ intelligitur. §. si qs palàm. & nota plenè. ff. de leg. j. l. lucius
e §. j. nec obstat ei cursus temporis[e]: quia aut ista filia sciebat se nõ posse capere: & ad illum Iaco. ptinere, & tunc tanq̃ malefidei possessor, non pscribit vllo tpe, vt in. c. possessor. de reg. iur. li. vj. aut credebat se posse capere, & apud eã iustè esse possessionẽ: & tũc errauit in iure: qui error iuris nun
f q̃ in vsusca. prodest[f]. ff. de vsusca. l. nũq̃. in pri. &

a ¶ Dominus. Not. cõsiliũ in materia spuriorũ aliàs inci. dominicus aui ti. & ita alle. d. Bapti. seue. in repe. l. si qua illustris. in. xlvj. co. C. ad orfi. & ita etiã incip. se cũdũ ordinẽ peru. in. iij. par. de vlti. volunta. in consil. xxiij. & de isto cõsil. vide Bap. seue. in. d. l. si qua illustris. in. xlvj. co. & Alex. de imo. in. l. fi. in. iij. co. ĩ addi. Bar. & in. vj. co. in ver. esse fisci. & in versi. expresse. ff. de his q. vt indig. & ĩ. l. sed si lege. §. scire. ff. de peti. hę. & in. l. hæreditas. C. de his qb. vt indig. in. j. apostil. & plenè p. do. Nico. de vbal. ĩ suo trac. de suc. ab intest. in xvij. co. vbi alle. cõsiliũ Bart. hic. Th.

b ¶ Non põt. addite tamẽ, ꝙ filia spuria potest capere tantũ, q̃tum sufficiat ad alimẽta debita de iure cano. vt in. c. cũ haberet. de eo q dux. ĩ matri. quã po. & per Ang. in. d. §. si à socero. & ĩ. l. ignoti. C. de his quæ in frau. cre. & p Bal. in. d. auẽ. ex cõplexu. & vide Abb. ĩ consi. lv. &. consi. cxv. Bal. consi. ccxxxvij. iij. lib. Io. de ana. cõsi. xiij. & xlvj. Berna. Lan.

c ¶ Dotẽ dare. Adde in quãtũ Bart. concludit ꝙ psbyter q maritauit filiam ĩ sacerdotio procreatã, ꝙ poterit p hærede dotã tis repeti dos: qa possedit dictã dotem. secus si maritus ex quo habet titulo oneroso: qa ab ipso non posset reuocari, sed si esset reuersa ad filiã, ꝙ sic secundũ Bar. in. l. fi. §. si à socero. ff. de his q̃ in frau. cre. Secundò limita, si filia haberet vnde se aleret: qa tũc nõ põt sibi legari dos, loco alimentorũ, sed si non haberet vñ se alat, põt pater relinquere spurio, secundũ Bar. in. d. l. fi. §. si à socero. & ĩ auẽ. ex cõplexu. C. de incest. nup. & ita concor. Bar. qui videẽ esse contrarius. vide tu. d. Nico. de vbal. in suo trac. de succes. ab inte. in. j. pte in xvij. col. & seq. & Bap. seue. in. l. si qua illustris. in. xlvj. col. C. ad orfi. vbi tractãt de isto consil. Bart. Tho.

d ¶ Præterea. No. ꝙ Bar. hic vult ꝙ filiꝰ nõ succedit patri, qñ est natus ex dãnato coitu. vide Bal. in. l. ij. C. de ince. & mate. mates. in suo trac. de suc. ab itest. Bart. tñ in l. j. in. ij. col. ver. q̃ro an succedat. vr̃ ĩnuere ꝙ succedit matri ẽt si Amasiꝰ haberet plures cõcubinas. & vide Alex. in cõsi. liiij. ĩ vij. vol. inci. ĩ casu de quo. ĩ. j. co. Th.

e ¶ Cursus tpis. not. istud cõsi. Bart. an filia sacerdotis pscribat spatium. xxx. anno. rẽ sibi à patre in dotẽ datam. Tho. dip.

f ¶ Prodest. Not. ꝙ simplex error iuris in pręscriptione, nunq̃ prodest tñ secus est quãdo est mistus cũ erro re facti, vt in. c. j. de reg. iur. li. vj. & vide Ale. de imo. in sua dispu. q̃ ĩci. sigismũdus. ĩ. viij. col. q̃ est modo impressa in moderna impresiõe de tortis in. l. ĩperiũ. in char. xxvij. de iurisd. om. iudicũ. Tho. dip.

4 l. si furem. §. j. cũ se. & † q̃ tũ ad præscriptionẽ habetur error iuris pro malafide, vt no. p Dy. in. d. c. possessor. lib. vj. ¶ Sed certè imò videt̃ excludi spatio duorum mẽsium, & fisco videtur debere applicari, vt. d. l. j. ĩ fi. C. de na. lib. respõdeo, & dico q̃ verũ est, q̃ repellit̃ à fisco & cõtra fiscum se nõ põt tueri, si fiscus agat. sed in casu nostro ista filia excepta ex psona fisci nõ põt oppõere, cùm nõ possit hoc casu de psona tertij opponi vt. ff. si serui. vẽ. l. loci corpus. §. cõpetit, & de cõtratab. l. q̃ ex liberis. §. testamẽto. & de hoc hebemus glo. ff. fa. ercis. l. his cõsequẽter. q̃ notabilis est ad hoc. ¶ Sed op. & videt̃ q̃ l. j. de natu. li. hodie est correcta p auth. ibi positã, quæ incipit sed nouo iure. sed respõdeo q̃ correcta est solum quantũ ad hoc vt nuptias cõtrahere possunt illæ mulieres, cũ illis positis in dignitatibus: sed in eo casu in quo aliqs spuri⁹ nascitur, adhuc remanet illa lex: & si essent oĩno sublata adhuc supersunt aliæ rationes propter quas manifestè concludit̃ dictum

5 Iac. posse petere.† Nam quãtũcunq; aliqd relinquitur his, q̃ nullius portionis sunt capaces: habetur pro nõ scripto, vt. l. q̃dam sunt. de pœn. & de iure fisci. l. in metallũ. & pro nõ scripto veniunt ad eos à q̃bus sunt relicta, vt. l. j. §. pro nõ scripto. in prin. C. de cad. tol. Sed certũ est, istam spuriam nullius portionis esse capacẽ: ergo &c. Præterea vr̃ casus. C. de her. insti. l. nec apud peregrinos & q̃d nõ. eo. ti. l. ij. & l. si paꝛ. & ff. de iu. fi. l. auferꝛ. in

6 prin. & ibi gl. † & licet verũ sit aliàs. q̃ id q̃d auferꝛ ab indigno applicat̃ fisco: tñ in casu nostro non põt illa filia dici indigna, cũ alieno vitio laboret, vt. C. de na. li. l. legẽ. vel si ponis eam indignã, non est indigna propter culpã suã, sed propter culpã alienam, vt. d. l. legẽ. sed iura quæ loquunt̃ de his quæ relinquunt̃ indignis, vt applicent̃ fisco, semp loquunt̃ q̃n q̃s est indignus propter culpã suã que culpa q̃nq; cõmittit̃ anteq̃ eis relinquat̃, vt. C. de bon. dã. l. ij. ¶ Q̃nq; ipso tpe, quo sibi relinquitur, vt q̃n tacitã fidẽ accõmodauit: & sic loquit̃. l. j. ff. de iu. fisci & de his q. vt ĩdi. l. hereditas. cũ simi. q̃nq; ex post facto: & tũc q̃nq; ante mortẽ testatoris: vt q̃a phibuit quẽ testari, vt si q̃s aliquẽ testa. prohi. l. j. vel quia prohibitus est testari, vt si quis aliquem testa. prohi. l. j. vel quia testator ea intentione induxit testamentũ, vt q̃a reputauit hæredes indignos, vt. l. proximè, in princi. ff. de his quæ in testa. delen. & C. de his q̃b. vt indig. l. hereditas. & ibi plenè no. ad q̃d facit. C. de epi. & cle. auth. si captiui. & de epi. audien. l. liberi. ¶ Quãdoq; cõmittitur in ipso actu moriendi: vt quia quis interfecit testatorẽ: vt. ff. de bo. dan. l. cum res. §. si. facit. ff. so. ma. l. si ab hostibus. in fi. quãdoq; culpa cõmittitur post mortem, fortè propter inultam mortem defuncti, vt C. de his quib. vt indig. l. per cõmune. cũ simi. vel quia testamentum dixit falsum, & succubuit, vt eo. ti. l. alia. & ff. de inoff. test. l. papi. §. meminisse. cum simi. Sed in casu proposito, nulla culpa reperitur hui⁹ filiæ: ergo nõ debet fisco applicari. ¶ Patet ergo ex prędictis q̃ aut nullo modo est capax. & non venit ad fiscũ. aut aliquo modo est capax, & est indignus: & tunc subdistingue, aut est indignus propter suã culpã, & venit ad fiscũ, quãdoq; culpa est cõmissa, vt in præalleg. iur. aut absq; culpa: & tũc veniunt alij ad quos spectat. vt. d. l. nec apud. aut ergo dicitur spurium nullo modo capacẽ esse, & habeo propositũ, aut dicit̃ ipsum esse capacẽ, sed indignũ: tunc oportet q̃ dicatur indignus absq; sua culpa. & similiter habeo propositũ. & hãc opin. tenet Ricar. malũ. in cõsi. suo. q̃d icipit, spurio sic instituto. licet parũ alleget. aget ergo dictus Iaco. vel petitiõe hæreditatis, vel condictione ex. l. vt patet ex supradictis &c.

Bartolus.

¶ Si quis capit emphyteusim ab ecclesia pro se & filijs suis legitimis, vsq; in tertiã generationẽ: tũc ad eandẽ emphyteusim non venit filius per noĩationẽ filij, & institutionẽ hæredis legitimatus. Itẽ q̃uo intelligat̃, q̃ q̃n pater filiũ naturalem noĩauit suũ filiũ, videt̃ eum legitimare, &c.

SVMMARIVM.

1 *Filius naturalis non uenit appellatione legitimorum.*

2 *Filij naturales non succedunt in bonis emphyteuticis.*

3 *Pater nominãdo filiũ in testõ, an uideatur ipsum legitimare?*

4 *Matrimonium non præsumitur contractum, nec filius præsumitur legitimus, quando mulier est turpis uitæ.*

¶ CONSILIVM. CXX.

a VErucius[a] coraducii de capulia olim castellanus Sanctæ Anathaliæ, fecit testamentum in quo Gellũ filiũ naturalẽ suũ in testamẽto nominauit filiũ, & ipsum hæredẽ vniuersalẽ instituit, & mortuo dicto Verutio q̃dã bõa emphyteutica possessa p eum, & hactenus sibi data p Abbatẽ, & capitulum monasterij Sanctæ Anathaliæ, p dominũ Abbatẽ fuerunt concessa in emphyteusim Matheo Mathei noĩe suo, & noĩe domini Lucæ, & magistri Acolnij, & fuit per eos capta possessio dictorũ bonorũ. post hoc dictus Gellus adijt hæreditatẽ dicti Verutij, cum beneficio inuentarij, & assumpsit hæreditatẽ dictorũ bonorũ emphyteuticorum dicens eũ succedere legitimè in dictis bonis: quia videt̃ legitimatus p patrẽ eo q̃ in testamẽto noĩauit eum filiũ, & ipsum hæredẽ instituit: & in testamẽto & instrumẽto emphyteutico dicitur q̃ fuit facta concessio dicto Verutio vsq; ad tertiã generationẽ masculinã legitimam. Nunc quæritur, nunq̃d dictus Gellus possit legitimè succedere in dictis bonis emphyteuti. p dictam noĩationẽ in filium, & dictam institutionẽ

1 in hæredem. ¶ † In q. prædicta videndũ est, vtrũ per prædicta verba vsq; ad tertiam generationẽ legitimam admittatur filius naturalis. & constat q̃ non, eo quod dictum instrumentum dicit legitimam. filij enim naturales nõ sunt legitimi: quia non ex iustis nuptijs procreati: vt. l. paulus. ff. de sta. ho. & ff. de his qui sunt sui vel alie. iu. l. ij. inst.

2 de pa. po. in prin. † Præterea, etiam si dictum verbum nõ esset adiectũ, filius naturalis non succederet, vt tangit̃ in Spec. de loc. §. nũc aliqua. ver. xvij. q̃ est verissimũ, q̃n ecclesia cõcedit ĩ emphyteusim ppter ipsius ecclesiæ dignitatẽ. vt. l. ex facto. §. si q̃s rogatus, ff. ad treb. Itẽ q̃a filij naturales nõ p̃nt h̃ri sine peccato mortali: ergo de his, non sensit ecclesia, pterea patre recipiẽte in emphyteusim p se & filijs suis, nullã potuit q̃rere actionẽ filijs naturalib⁹: cũ eos in ptãte non h̃eret, nec habitur⁹ esset, vt. l. debitor. in fi. ff. ad tre. nec ius. aliq̃d reale voluit ipsis filijs naturalib⁹ q̃rere: nã possessionẽ dictarũ rerũ emphyteuticarũ, paꝛ in vita sua p se nõ p filijs naturalib⁹ voluit q̃rere: & sic cũprimo nulla sit q̃sita actio: ergo nec dñiũ vtile, vt. s. probatũ est. ¶ Scdõ videndũ est, q̃d opatur noĩatio pdicta facta in testõ de dicto filio naturali, ad q̃ dicẽdũ est q̃ licet auth. itẽ si q̃s. C. de

b na. li. dicat q̃ si q̃s dicat aliquẽ filiũ suũ[b] esse, nec adijciat naturalẽ q̃ si erat cũ muliere cũ qua nuptiæ cõtrahi possent, ĩtelligit̃ legitimat⁹: q̃a illa verba, cũ q̃b⁹ nuptię cõtrahi possent, debẽt intelligi

3 honestè scd̃m bonos mores ciuitatis. ¶ † Vnde si talis esset mulier, cũ qua esse posset matrimoniũ: nõ tñ hõestè, sed si appet nuptias cũ eo esse cũ ve

c recũdia ĩspectis diuitijs: dignitate, seu nobilitate[c] psonæ, & alijs qualitatibus: puta si aliq̃s nobilis, vel aliq̃s honorabilis ciuis cõtraheret cũ ea q̃ sibi vel alteri famulabat̃: tũc ex illis verbis, fili⁹ nõ poterit se dicere legitimũ: q̃a nuptię cũ illa muliere cõstare nõ p̃nt, s. honestè, nõ enim possum⁹ de iure q̃d honestè nõ possumus. vt. l. fili⁹ de cõdi. ĩsti. cũ si. pro hoc est casus, ff. de bo. poss. cõtra ta. l. iij. §. si emãcipat⁹ filius, de cõdi. & demõ. l. cũ ita legatũ. §. videamus. C. de spõ. l. fi. §. q̃ ita. in gl. sup ver. propter psonã. & in authẽ. q̃b. mod. na. effi. sui. §. illud tamẽ. ibi, aut legitimo iure non digna. pdicti em̃ filij sic noĩati, dicunt̃ legitimi quasi leges psumant matrimoniũ, vt in. §. ad hoc. vt in auth. vt lic. mat. & auię. Sed hoc nõ esset honestũ scd̃m bonos

a ¶ Verutius. adde q̃ cõsuluit Bar. hic Idẽ consuluit Frã. tig. de Pi. d. Ang. de ame. et. d. Vgo. pelloli de pu. secũ dum Ang. in. §. ad hæc. in auth. vt li. ma. & auiæ. co. ix. & vide Bar. in dispa. q̃ inci. habeo filiũ. & de isto cõsi. Bar. vide Alex. de imo. in. l. ex facto. §. si q̃s rogat⁹. in. ix. col. ff. ad tre. & in. l. ĩperium in xxxiij. colũ. ff. de iu. om. iud. & in. l. pe. C. de na. lib, in apost. Bar. & Ias. ĩ l. neq; professio. in ij. col. C. de test. & ĩ. l. tale pctũ. §. fi. ff. de pa. & Nic. de vbal. in suo tracta. de succes. ab inte. ĩ xxij. col. Tho. di.

b ¶ Filiũ suũ m. vide Bal. in. l. gall⁹. ĩ fi. prin. ff. de liber. & posth. & Alex. de imo. in. l. sei⁹ & augerius. post prin. ff. ad. l. falc. vbi videas. Tho.

c ¶ Nobilitate. an aute ea q̃ dicit Bart. hic. habeat locũ in nobile Veneto, vide p Pau. de ca. in l. ex facto. §. si q̃s rogatus. el. j. ff. ad treb. & no. q̃a uidi de facto in cã magnifici. do. Marci dãdulo quã habebat. & h̃et cũ dño Thoma & do. Fãtino. q. d. Bernardi. dãdolo in qua multum allegabat̃ istud consi. Bar. et adde q̃ id q̃d dicit Bar. hic idẽ tenet Ang. de peru. i. d. §. ad hoc in auth. ut lic. ma. et auiæ. col. ix. et in. §. j. in authẽ. q̃b. mo. nat. effi. leg. co. vj. Bal. in auth. itẽ si q̃s. in lec. antiqua. C. de nat. li. et in. l. j. ĩ. ij. col. in uersi. nono oppono. C. q. res iud. nõ no. et uide Bal. in. c. innotuit. iu pe. col. extra de elec. in uer. caue ti bi. ubi dicit q̃ Bar. hic nõ somniauit. et tenẽdo dictum Bar. hic limitat singula. Bal. in. d. c. in notuit. in. iiij. col. in uersi. nota q̃ si paꝛ. nisi paꝛ appellaret filiũ suũ, q̃a dicẽdo suũ appel lat ipsum in potestate: et sic cõfitet̃ ipsum legitimum esse, et tãto plus si appellaret paꝛ titiũ esse filium natum ex matrimonio cõtracto p ipsum patrẽ cum tali muliere: prout fuit in testõ domini Bernardi. dãdulo. tamẽ opi. Bart. hic reprobatur p Pau. de ca. in cõsi. lxxxv. incip. confessio patris. in. ij. col. in uer. ij. dicit Bar. et idẽ consuluit in cõsi. cccxcvj. in. j. uolu. inci. in hac cã. et idem concludit. d. Nic. de ubal. auditor rotæ in suo trac. de suc. ab intest. in xxiiij. col. et seq. ĩ j. mẽb. prin. ubi plures rõnes concludit cõtra Bar. p rõnes. ut ibi per ipsum. idẽ tenent. d. Car. et Alex. in c. p tuas. q̃ fil. sint leg. in. iiij. colũ. et seq. q̃ fil. sint legi. ubi plenè. Tho.

bonosmores:ergo matrimoniũ nõ prẹſumit̃ ſicut
ſi nullo modo poſſet cõſiſtere.nec videt̃ ob.præ-
dictis.ff.de manu.vin.l.ſi rogatus.§. matrimoniũ.
vbi gl.dicit ꝙ indigna aſſumit̃,quę duci prohibe
tur,ſed talis nõ põt duci de iure:ergo &c.Sol.di-
co ꝙ hoc duci prohibet̃ ſecũdũ bonos mores,vel
dic ꝙ impedimentũ de quo dixit matrimonium,
quod cõſtat,cõtractũ nõ vitiat,ſed in dubio facit
vt præſumat̃ nõ cõtractũ,vt dixi.facit optimè.ff.
de concu.l.in cócubinatu.de ritu nup.l.in libe.&
ſic contra præſum.q̃ inducit̃ p.d.§.ad hoc.in aut̃.
vt liceat matri & auiæ. aut admittit̃ probatio in
4 cõtrariũ.facit extra de prẹſum.c.illud. ¶ † Vnde
in.q.propoſita,ſi poneremus mulierẽ vnã eſſe,&
a etiam turpis vitę:nõ prẹſumeremus[a] matrimoniũ,
nec filij eſſent filĳ.ſed ſi hoc ceſſaret : remaneret
adhuc dubiũ. ¶ Ad cuius declarationem vidẽda
ſunt aliqua,quæ ſtatim dicã.nã ſi in tẽpore teſta-
mẽti,mulier ex qua natus erat dictus filius deceſ-
ſerat,dictus filius non põt dicere ſe legitimum,&
hoc eſt expreſſum in aut̃.qbus mod.natu.effi.ſui.
§.illud.col.vij.vbi dicitur ꝙ matre mortua,vel ſi
aliud impedimentũ eſt,ꝙ nõ poſsit eſſe matrimo
nium,filius naturalis nõ põt legitimari,niſi p re-
ſcriptũ principis.ſed ſi in caſu noſtro viueret mu
lier,& eſſet in tali ſtatu,in quo cũ ea matrimoniũ
non poſſet cõtrahi,vel qa eſſet nupta,vel qa teſta
tor q protulit dicta verba erat vxoratus , vel ſi ꝙ
aliud eſſet impedimẽtũ:tũc p prædicta verba nõ
induceretur legitimatio:nã.d.aut̃.requirit,ꝙ tũc
matrimoniũ eſſe poſsit,cũ dicta verba proferun-
tur:hoc etiã tenet Ioã.an.extra q fil.ſint legi.c.p
tuas.in nouel. ¶ Præterea,poſito ꝙ in caſu præ-
miſſo cõcurrerẽt omnia q̃.d.aut̃.requirit,& quod
de iure ciuili præſumeret̃ matrimoniũ,& diceret̃
legitimus:tñ hoc de iure canonico non procedit,
nec ex hoc prẹſumit̃ matrimoniũ niſi probet̃.ita
tenet Hoſtiẽ.in ſum.in tit.q filij ſint legiti.§.ſigni
ficatum. Ex qbus cõcludit̃ ꝙ in terris eccleſię iſte
filius nullo mõ põt dici legitimatus,nec ad dicta
emphyteutica bona,nullaten⁹ admittet̃ &c.Bar.

a ¶ Prẹſumeremus. vide Bal.ĩ.c. illud in fin.de prẹſum. quod inter pares præſumitur matrimonium. & vide Bal.ĩ.l.j.C.de collu.dete.ibi, ẹquali tas pſonarũ. Tho.

¶ An actio de dote duret ſi aliqd eſt datũ inſolu-
tum,& nondũ eſt menſuratũ.Itẽ cum dat̃ mulieri
pro dote id quod ſemp ipſa poſſedit extra dotẽ:
& probat antiquiorem poſſeſsionẽ,an hoc pro-
bato,ceſſet actio de dote?concluditur quòd non.

SVMMARIVM.

1 *Venditio ſeu datio in ſolutum ante menſurationem non eſt perfecta.*
2 *Antiquior poſſeßio,ſufficit ad uictoriam.*

¶ CONSILIVM. CXXI.

b IN quæſtione[b] do
mini Cioli de Ortiano inter cęte
ra dubitabatur de duobus. Pri-
mò an donatio inſolutũ facta de
ſeptem ſtarijs terræ, habeat effe-
ctum anteꝗ̃ menſurent̃. Secundò cũ illa domina
cui datio inſolutũ eſt facta,dicat illã rem inſolu-
tum datã eſſe ſuã,& nunꝗ̃ fuiſſe in bonis viri ſui,
vel hæredis eius à quibus dicta dato inſolutũ fa-
cta eſt dictæ dominæ pro ſua dote.& ad hoc pro
bandum probat ſe poſſediſſe p.xviij.annos vſq;
in præſentem diẽ,& probat titulũ,hæredes verò
mariti probant poſſeſsionẽ.xviij.ann.vſq; in diẽ
præſentem.an ex hoc dicta datio inſolutũ poſsit
1 irritari,& actio dotis firma remaneat. ¶ † Super
c primo,dico ꝙ ante menſurationẽ,[c] factã dictus
cõtractus pendet quaſi ſub cõditiõe,donec men-
ſuretur,vt.ff.de cõtrahen.empt.l.quod ſæpè.§.in
his.& licet ibi loquatur in rebus mobilibus vẽdi
tis ad menſurã:tamẽ idẽ eſt in rebus ſtabilibus ad
menſurã venditis:vt.l.ſi in venditione.§.j.de pe-
ricu.& cõmo.rei vendi.& ibi no.& de act.emp.l.
iulianus.§.titius.& ibi etiã not.ꝙ autem idẽ ſit in
venditione quod in donatione inſolutũ, probãt
leges generales.l.iij.pro emptore.qbus ex cau.in

b ¶ In quæſtione. aliâs inci.in cauſa dominæ Ciolę.al's incipi.an datio in ſolidum.Tho.

c ¶ Ante menſurationẽ.No.ꝙ Bart. hic vult ꝙ ante mẽſurationem datio in ſolutũ,ſeu venditio non eſt pfecta.vide Bart.in.l. in vẽditione.§. in libro.ff.de peri.& cõmo.rei vend.& in.l.ꝙ ſẹpè.§.ĩ his.

2 poſ.ea.l.ſi.cum ſimi. ¶ † Sup ſecundo dicendũ vi
detur,ꝙ cũ iſta probet de ti.& de antiquiori poſ-
d ſeſsione[d] ꝙ omnis poſſeſsio habita p illos.ſ.p vi-
rum ſuũ.& hẹredes ſuos,fuit clandeſtina & vitio
ſa:vt no.Iac.de are.& Cy.C.vti poſsi.l.j.& eſt ca
ſus expreſſus extra de proba.c.licet cauſam.vel
vt verius loquar,nulla fuit eorũ poſſeſsio,ſed vt
præſumunt̃ iure familiaritatis ingreſsi ſunt,vt.ff.
de acq.poſ.l.qui iure familiaritatis.&.ff.de pact.
e l.& hæreditas.Itẽ cũ titulus cũ poſſeſsione [e] tãti
tẽporis ſufficiat ad probationẽ dominĳ vt dicũt
iura vulgaria,apparet rẽ propriã ſibi datam inſo
lutum:& ſic nihil valet,vt.ff.de contrahen.emp.
l.propriæ rei.& de reg.iur.l.neq; pignus cũ ſimi.
& pro hoc ſpecialiter:qa quãdo aliqd ſoluit̃ mu-
lieri pro dote,& in hoc ipſa decipit̃,actio dotis,
non perimit̃ imò remanet,vt in.l.ſi cũ dotem.§.ſi
mulier.ſol.mat.Cũ ergo iſta dña fuerit decepta,
concludit̃ ꝙ dicta dotis actio,remanet firma &c.

¶ Si Titius habet centũ pro dote Semproniæ,ſi
contraxerit matrimoniũ cum Seio,& in caſu quo
non contraheret̃ matrimoniũ,promiſit reſtituere
illa cẽtũ ſempronię:tũc ſi illa requiſiuit Seium,vt
cõtraheret matrimoniũ ſecũ,& ipſe dixit ſe nolle
contrahere:ſtatim poteſt ipſa repetere illa centũ.

SVMMARIVM.

1 *Stipulatio dandi uel faciendi quando committatur.*
2 *Nuptiarum,ſpes quando dicatur deficere.*
3 *Conditio ſtipulationis dicitur extitiſſe,eo ipſo ꝙ quis denegat contrahere matrimonium.*
4 *Conditio illa,ſi matrimonium non cõtraheretur,intelligitur ex præſentibus ſponſalitijs,non ex nouis.*
5 *Conditio iſta ne nubat,uel ſi non nupſerit,quid importet?*

¶ CONSILIVM. CXXII.

f LAtor[f] præſentis
ſchedulę fuit confeſſus ſe habuiſ-
ſe centum.flo.nomine dotis pro
matrimonio cõtrahẽdo inter Ti-
tium & Bertã,quã pecuniã pro-
miſit reſtituere dictæ bertæ,ſi matrimoniũ nõ cõ
traheret̃ vel contrahi non contingeret.contingit
ꝙ dicta Berta requiſiuit Titiũ vt ſecũ cõtraheret
qui expreſſè dicit nolle contrahere.nũc iſte con-
uenitur ex illa ſtipulatione.dubitabat̃ an extite- d
rit conditio dictę ſtipulationis:placeat vobis re-
ſpõdere & videre.l.quod ſeruius.ff.de cõdi.cau.
data.in gl.mag.& reſcribere quod ſentitis.And.
de monte vbiano legũ doctor. ¶ Iſtius.q.dubiũ
videtur originẽ trahere ex.l.ita ſtipulat⁹.de ver.
1 obli.quæ dicit † ꝙ ſtipulatio concepta ſub condi-
tione,vel non dando,vel non faciẽdo cõmittit̃ cũ
deſiit poſſe dari,vel fieri,vt not.ff.ſi quis cau.l.ſi
poſt tres.Sed hoc non eſt probatũ ꝙ deſierit ma-
trimonium poſſe contrahi:ergo &c.hæc videtur
velle gl.in.l.quod ſeruius.ff.de cõdi.ob cau.alle.p
vos qñ datur aliqd nomine dotis nõ qñ aliqd da-
tur propter nupt.quę credunt̃ ſubeſſe:tũc cũ dos e
datur,tunc ſtatim miſſo repudio repetit̃,vt.d.l.
quod ſeruius.in prin.quãdoq; datur aliqd nomi-
2 ne dotis pro matrimonio cõtrahẽdo † .& tũc de-
mum põt repeti ſi ſpes nuptiarũ defecerit quod f
eſt altero mortuo, vel aliâs nuptias cõtrahẽte,vt
ibi no.ĩ gl.magna.& ita intelligũt illã gl.ibi doc.
ſ.gl.iij.& vlti. ¶ Et tamẽ reperio ꝙ dominus Cy.
doctor noſter cõmunis addebat ad illã glo.vel dũ
dicit,alias contraxerit.ſubaudi vel repudiũ miſe
rit.nil tamẽ alle. ¶ Videam⁹ ergo qd iuris.& pro
gloſ.ꝙ non ſufficiat repudium mitti,ſed requira-
tur quod ſpes nuptiarum.deficiat, probatur per
caſum in authen.de nup.§.quæ verò.verſi.niſi ta-
men modus &c.C.de indic.vidui.authen.cui re-
3 lictum.ibi,niſi ſpes nuptiarum defecerit. ¶ † Sed
ego puto,quòd ex hoc ſolo ꝙ talis Titius dene-
gat contrahere matrimoniũ,extiterit cõditio ſti-
pulationis.pro hoc videt̃ tex.C.de inſti.& ſubſti.
l.j.ibi recuſante &c.ff.de cõdi.inſti.l.vter ex fra-
tribus.ibi,qa illa nubere voluerit.&.ff.de condi.

ff.de contrahend emp.& in.l.iulia.§.ſi titius.ff. de ac. emp.& Ba.in.l.cũ conuenit.C.de pericu. & cõmo. rei vendi.& Alex.de imo.plenè in cõſi. clxxxv.in.vj.vol. inci.in cauſa & lit. vertente. in.j. col. vbi alle.Bar.ĩ iſto conſil.ſed quid in trãſactione dominij,vide Angel.& Sali.& Pau.de ca. in.l.ij.C.de peric. & cõmo.rei vend. quid autẽ ſi vendidi fundũ expreſſis cõfinibus,& dixi ꝙ erat duorum modiorũ.ſi reperiant̃ maiores quãtitates an cedant emptori?vide Ol. in conſi.ccxxxĳ. cum cõcor.de quibus per Alex.ĩ.d. l.iuli.§.ſi titius.in addi.Bar.ff.de act. emp.& vide And. ſicu.in rub. extra de emp.& vẽdi.& in.c.p tuas.in.iiij. no.in.ij.col.de dona.&.do. Fab. de monte. S.ſeue. in tract. de empt. & vẽd.in.vj.q. prin. in.v. col. in fin.& ſeq.& vide aliqua p Alex.de imo.in cõſi.xxxiij.in. vj. vol.inci. viſo pro ceſſu.ĩ.ij.co.Tho.

d ¶ Antiquiori poſſeſsiõe,adde,ꝙ ita tenẽt omnes doc. ĩ.d.c.licet cauſam. & Bar.in.l.ſi duo. ff.vti poſsi.& Bal. in.l. arboribus. §. ſi agrum.ff.de vſu fruc.cũ concor.de quibus p Feli.ĩ.d. c.licet cauſam. in. vj. col.de probatio.Tho.

e ¶ Cũ poſſeſsione. Vide apoſtil. in Bar.in.l.titia.ff.de ſolu. Tho. diplo.

f ¶ Lator.vide Bar. in.l.quod ſeruius. ff.de cõdi.cau.dat. vbi tenet idem ꝙ hic.& vide ibi Iaſ. in.iij.col.vbi alle. C.de indi.vid. tollen.Tho.

a ¶ Factũ sic se habet adde ꝙ idem consuluit Pau. de cast, in consi. lxxxiiij. incip. ꝙ præfata sententia & vide de hoc consi. Phi. deci. in cõs. xxxv. incipiẽ. prestantissime domine. in. ij. co. vbi ponit plures concor. & vide Alex. de imola in l. legata inutiliter, in. ij. col. ff. de le. j. & in. l. de his. C. de tes. mi. & ibi vide Ia. in. ij. co. & in. l. admonẽdi. i. xxij. co. & in cha. cxxxix. in. ij. co. & se. ff. de iu. iurã. & vide Alexã. in. l. ex hac scriptura. in pen. col. in addi. mag. ff. de do. & Ioan. berta. in suo reperto. in versi. verba enũciatiua. in ver. j. & vide. d. Bal. de berto. in suo tracta. de dotib⁹ &c. Thomas.

b ¶ Punctus quæstio. aliâs inci. do. Ioanna nupsit Lucio. aliâs inci. do. Ioanna. q. pasqualis. & ita alleg. do. Anto. de canario. in cõsi. dcclj. inci. circa primũ. in vlti. colũ. ĩ ver. circa tertiũ dubiũ, & vide de hoc consil, Ale. in. l. si liqueat C. de inoffi. do. in apost. ad Bart. & And. bar. in. l. pe. §. vxor. ĩ additio. Bar. ff. solu. matri. Tho.

c ¶ Medietatẽ pretij. Cir. primã conclusionem factam per dominum cõsulentẽ, ꝙ mulier possit solũ repetere ꝑtẽ dotis ab hæredib⁹ viri: ꝑ, d. §. cũ tabulis cõtrafacere vr̃ authen. si qua mulier. C. ad velleia. vbi qñ. vir & vxor. se obligauit in eodẽ instr̃o. nõ tenet̃ mulier, nisi quatenus doceat versum ĩ vtilitatẽ mulieris, & pro ista ꝑte decidit Spec. in tit. de solu. & lib. §. ante oĩa ver. sed pone vir. Io. de imo, ĩ. c. cũ cõtin. ĩ. xxvij. col. ver. iuxta prædicta circa me. vbi dicit ꝙ ita de fc̃tõ iudicatũ fuit ĩ ci-

& demon. l. titio, §. ante nup. ibi, ꝙ si nollet eam
vxorẽ ducere &c. & si tu diceres illę loquũtur in
vltimis volunta, vbi non est eadem ratio, vt. d. l.
ita stipulatus. versi. sabinus. & not. per glo. in. l. si
post tres. & l. seq. quę hoc dicunt in cõtractibus
sufficit diuortium sponsaliorum fieri: vt. l. si ego.
in prin. de iure do. & l. si stipulatum. eo. titu. ibi
loquitur si nuncius remittatur &c. & l. seq. quæ
incipit, & licet, quæ tollit omnem contrarieta-
4 tem. † nam illa cõditio si matrimoniũ nõ cõtra-
heretur, intelligitur ex ꝑ̃sentibus sponsalibus. si
enim ex nouis spõsalibus, hoc cõtingeret: nil ad
factũ, vt. d. l. licet. Rñd. ego ad cõtraria. Et primò
nõ ob. l. ita stipulatus. quia hic desijt cõtrahi pos-
se, ex his spõsalibus, vt dixi, vel fortè illa. l. ita sti-
pulatus, loquitur in eo q petit id ꝙ iam suũ fuit,
tñ in hac secunda solutione vos & ego cogitabi-
mus, Itẽ nõ ob. l. ꝙ seruius, imò facit ꝓ si tex. sim
pliciter intelligamus nec ob. gl. vlt. ibi posita: qa
debet ibi subaudiri vt dixi aliâs male diceret. nec
ob. gl. q̃ est in. l. si pecunia. eo. ti. in prĩ. circa prin.
in gl. mag. q̃ dicit ꝙ in illo casu nõ est locus pœni
tentiæ: qa verũ est, si volo pœnitere de eo ꝙ dedi
noĩe dotis, volo tñ ꝙ spõsalia maneant, sed si re-
pudio tũc oĩno deficit spes, vt dixi. s. nõ ob. §. q̃-
5 ro. & auth. cui relictũ. † quæ loquunt̃ qñ est cõdi
tio vt nubat simpliciter, & tũc nõ põt impleri, ni
si cùm spes nuptiarũ defecerit. vt ibi quando est
cõditio si nõ nupserit ex talibus spõsalibus: tunc
misso repudio extat cõditio: & ita loquitur hic.
& ita videtur mihi cũ correctione vestra. Barto.

¶ Si in diuisione fratrũ, alter confitet̃ se habuisse
centũ à fratre pro dote vxoris suę, pro qbus fecit
quietationem, & recepit vnam petiam terræ pro
hac dote: an vxor illius possit petere ex ista con-
fessione dotem prædictam: si aliâs non apparet
& casu quo sic, an debet habere illam petiam ter-
ræ, an pecuniam pro dote.

SVMMARIVM.

1 *Dotem dans uiro pro muliere etiam quicunq; extraneus ipsi mulieri etiam absenti, quærit ius petendi.*
2 *Dotis fauore uerba enunciati. inducũt plenam probationẽ.*
3 *Rationes factæ inter partes, inducunt probationem contra facientem.*

¶ CONSILIVM. CXXIII.

a F Actum sic se habet. [a]
Titius & Seius venerunt ad diuisionem
certarum rerũ cõium &c. & spontè & de eorum
cõi cõcordia, venerunt ad tale pactum, videlicet
quod. d. Titius habeat & habere debeat, vnã pe-
tiam terræ positã &c. pro restitutione dotis &c.
dicti Titij pro pretio qninquag. flore. auri dotis
prædictę. Itẽ fuit cõfessus dictus Titius habuisse
& recepisse à Seio prædicto centũ flo. au. & pro
restitutione dotis, & complemento ipsius dotis
Bruñ. vxoris dicti Titij de qbus fecit eidẽ quie-
tationẽ &c. ¶ Quærit̃, vtrum ex vigere dicti in-
strumẽti dicta: d. possit petere dotẽ suam, posito
ꝙ nõ habeat aliud instrumẽtũ. ¶ Secũdò q̃rit̃ an
cogatur recipere possessionẽ ꝑ̃dictã, an verò de-
beat habere pecuniã. ¶ Viso instr̃o diuisionis in
ter Seiũ & Titiũ in quo inter cætera continet̃ ꝙ
pro restõne dotis & cõplemẽto hẽt à Seio suo fra
tre vnã petiã terrę iux. suos cõfines ꝓ ꝑ̃tio. l. flo.
alios. c. flo. auri. de qbus fecit eidẽ q̃tationẽ &c.
1 ¶ † Ad primũ respõdet̃, ꝙ dicta dña possit pete-
re dotẽ, & probare se dedisse ex vigore dicti in-
strumẽti. nã in dote hoc est priuilegiũ, ꝙ qcunq̃
etiã extraneus dat dotẽ viro pro muliere, ipsi mu
lieri quærit ius repetẽdi, licet ipsa fuerit absens,
vt. l. j. §. accidit. C. de rei vxo. act. l. vlt. in princ. C.
de iure do. sed verbũ pro restõne, nõ minus ĩpor
tat q̃ verbũ dari, vt. l. cũ qdã. de leg. ij. & l. verbũ
reddẽdi. de ver. sig. Ex qbus cõcludit̃ dictæ do.
2 ex vigore dicti instr̃i, ius esse q̃sitũ. ¶ † Præterea
verba enũciatiua dotis & pro dote, inducũt ple-
nam probationẽ, vt. l. ij. C. de do. ꝓmis. & ibi no.
ꝑ glo. ita in proposito, ¶ Pręterea, posito ꝙ ple-
nam probationẽ nõ inducerent, saltẽ inducerent
semiplenã: sicut cõfessio facta extra iudiciũ: vt. l.
capite qnto. de adul. & sic debet ipsi mulieri de-
ferri iuramentũ. vt. C. de reb. cre. l. in bõe fidei. &
3 ff. de iure iu. l. admonẽdi. ¶ † Pręterea ista diuisio
facta inter fratres, est quędam ratio cõposita in-
ter eos. Et sic ratio inducit contra facientẽ proba
tionem, vt. l. quædam. §. nummularios. & ibi no.
ff. de eden. & sic liber rõnum cõfectus inter tuto-
res, ꝓbat cõtra eos, vt. l. vlti. C. arb. tu. ita ex hoc
instrumẽto probat̃ cõtra dictũ Titiũ, & eius suc-
cessorem, saltẽ de hoc non est dubiũ, quòd dictũ
instrumentũ faciat fidẽ talẽ, quod ipsi mulieri de
beat iuramentũ deferri. in. d. l. capite quinto. de
adul. & in. l. in bonefidei. & in. l. admonẽdi. ¶ Su
per secũdo, nõ est dubiũ, quod sicut recepit pe-
cuniã & rem ęstimatam: ita tenet̃ reddere ęstima
tionẽ vt. l. æstimare. ff. solu. ma. & l. maritus. C. de
iure do. &c. Ego Bar. de saxoferrato cui consi. se
subscripsit do. Fran. de fabiano.

¶ Si vxor dedit fundũ in dotẽ, & vir promisit si
bi restituere dotẽ, ac postea ambo vẽdiderũt fun
dũ, & qlibet confessus est se recepisse ꝑ̃tiũ: tñ sol.
ma. mulier põt repetere ab hærede pretiũ fundi.
Vel melius dicit, quãdo vxor & vir vẽdiderunt
rem dotalem: quid repetat vxor so. matrimonio,

SVMMARIVM.

1 *Vir & uxor si insolidum uendunt rem suam, tanquam duo rei obligati emptori.*
2 *Qua actione agit uxor contra hæredes uiri ad petendũ partem pretij fundi uenditi.*
3 *Illud quod est ex natura rei præsumitur actum.*
4 *Dos est quid uniuersale.*
5 *In dote pretium succedit loco rei.*

¶ CONSILIVM. CXXIIII.

b P Vnctus quæstionis [b]
talis est. domina. P. nupsit, L. & dedit si-
bi in dotem quændam fundum inæstimatum q.
L. promisit dictæ dominæ dictam dotem resti-
tuere in euentum restituendę dotis. cõstante ma-
trimonio dicti cõiuges in eodẽ instrumento ven-
ditionis dictum fundum dotalem vendiderunt,
quilibet insolidum, & confessi fuerunt pretium
ab emptore habuisse, & recepisse, modò solutũ
est matrimonium ꝑ mortẽ dicti. L. & dicta domi
na. P. repetit ab hærede dicti. L. dotem prædictã
s. pretium redactum ex vẽditione prędicta. Mo
do quæritur vtrum illa domina vendicare põt,
& vtrum totum pretium dicti fundi debeat sibi
restitui: & si non totum, q̃tum debeat sibi resti-
tui: & an per hoc bona viri sint sibi per hoc obli
1 gata pro dote? ¶ † In quæstione ista primò vidẽ-
dum est, vtrum totum pretium videatur perue-
nisse ad vxorem. ex eo ꝙ insolidum vẽdidit vnà
cum viro. Ad quod respõdendum est, quod licet
vir & vxor insolidum vendiderint, & sic insoli-
dum tanq̃ duo rei sunt obligati emptori, tñ ipsi
inter se dicũtur quãdam cõionẽ habere & quod
ex illo cõtractu percipitur, venit inter eos cõicã-
dum, vt no. in. l. frater à fratre. in gl. mag. de con-
di. indeb. & de leg. ij. & l. si titio aut seio. de sol. l.
qui hominẽ. §. j. & ibi no. inquantum ergo isti vir
& vxor perceperunt pretiũ, ꝑ̃sumẽdũ est eos cõi
ter & æqualiter ꝑcępisse. ad quod facit qa in per
ceptione pretij, nõ fuit dictũ ꝙ insolidũ recepe-
rit: ergo intelligit̃ ꝙ qlibet pro ꝑte receperit vt.
l. reos. §. cũ in tabulis. ff. de duo. reis. Concluditur
c ergo, ꝙ dicta domina solùm medietatẽ pretij [c] q̃
2 ad virum ꝑuenisse ꝑ̃sumitur, põt repetere. ¶ † Se
cundò examinãdum est qua actione dicta medie
tas dicti pretij petenda sit. & videtur ꝙ actione
pro dote, quia pecunia redacta de re dotali, dota
lis est. vt. l. si ex lapidicinis. ff. de iu. do. In contra-
rium facit glo. l. ex pecunia. C. de iu. dot. quæ in-
telligit. d. l. si ex lapidicinis, quando ex hoc agi-
tur, ꝙ dotalis efficiatur, & mulieri est vtile. sed hic
non apparet quod sit actum : ergo &c. ¶ Circa
hoc dico. quòd ex eo quod est vtile mulieri &
sibi vtile

uitate Bono. C e. mi. in. c. ij. de pe. in vj. in. vij. col. & ita consuluit Pau. de ca. cõsil. ccxxviij. in. ij. col. Feder. de sen. cõsi. xviij. mouent̃ pricipaliter qa experiẽtia docet ꝙ maritus vere ꝑcepit pecuniã sed ꝓ cautela emptoris, mulier se obligat, nec commodè põt mulier resistere voluntati viri: & iõ satis iustũ est, ꝙ nõ teneatur. & hac de cã facta est. d. authẽ. si qua mulier. non ob. mõ. §. cũ in tabulis. qa loquit̃ in his q pñt se aliter obligare. sed mulier nõ põt regulariter se ꝓ alijs obligare, nec ꝓ viro, vt in. d. auth. Ber. Lan.

sibi vtile esse asserit, pſumitur hoc esse actū, & illud pretiū in cām dotis habeat. quod probo primò p l.fi.ff.de iu.do.& ibi no.in vlti.gl.vbi dicit, ꝙ qñ est vtile mulieri, licet expressè nō dicat preſumitur facta pmutatio de vna re, in aliā cā dotis. hoc etiā probat p rationē. nā si hoc nō preſumeret, & mulier pateret pecuniā suam esse apud virū sine aliqua cā, saltē esset donatio vsus ipsius pecuniæ, sed in muliere nō debemus præsumere voluntatē donādi cū mulierū genus auarissimū sit, & maximè in virū in quē donatio est prohibita, ex nulla aūt alia cā gratuita, pōt dici esse apud virū, nisi ex dotis cā. ergo ex illa est preſumendū, vt.l.pro hærede.§.papi.ff.de acq.hære.pro hoc facit optimè. ff.sol.ma.l.pe.§.vxor.
3 ¶ † Præterea, illud quod est ex natura rei, preſumitur tacitè actū, vt.l.cū qdā.in fi.ff.si cer.pet. Sed ex natura dotis[a] est, vt pretiū succedat in dote loco rei: ergo istud videtur tacitè actū: ꝙ probo. dos est nomē iuris, & cuiusdā vniuersitatis, sicut hæreditas, peculium.& si.vt.ff.de impē.l.ꝙ dicit.& ibi no.in gl.mag.sed in vniuersitatibus, pretiū succedit loco rei, & sic nō exprimitur.l.si rē & pretiū.ff.de pe. ergo hoc tacitè videtur actū, cū nō sit ex natura rei cōtrariū.
4 ¶ † Et ꝙ dos sit qd vniuersale, probat p.l.si maritus.in fi.ff.sol.ma.vbi dicit ꝙ dos augetur ꝑpter accessiōes, quod nō esset si esset iudiciū particulare.vt.ff.de peti.here.l.itē veniūt.§.fructus. Præterea gl.ff.de ver.signi.l.labeo.& gl.sup verbo obest, expressè dicit
5 ꝙ † in dote pretiū succedat loco rei, nec dicit ꝙ requiratur ꝙ agatur hoc. si enim hoc esset necesse: nulla specialitas esset in dote: qa ex partiū conuētione, in quolibet cōtractu posset fieri ꝙ vna res loco alterius debeatur. Sed in.d.gl.ponitur casus dotis, tanꝗ casus specialis: ergo nō reqritur, ꝙ hoc agatur. ¶ Concluditur ergo ꝙ dictū pretiū quod peruenit ad virum, petatur actione ex stipulatu pro dote, & sic bona viri sunt obligata à tēpore contractus dotis celebratæ, non à tēpore quo dictum pretium peruenit ad eum: vt.l.j.qui po.in pig.habe.pro hoc etiam faciūt verba cōtractus. s.relata. quę dicunt promisit dictam dotem restituere quod est no. dicit enim dotē, non enim ipsam rem dotalem, sed hæc appositio dotis, continet ipsum pretium, vt dictum est: ergo &c.

¶ An vxor soluto matrimonio, potest repetere ab hæredibus viri, fructus rerum parafernalium, & qui dicantur fructus industriales.

SVMMARIVM.

1 *An fructus parafernaliū debeant restitui ab hæredibus uiri.*
2 *Fructus industriales, sunt segetes, uinum, & oleum.*

¶ CONSILIVM. CXXV.

b QVæstio[b] talis est. Titius habens vxorem, habētem bona parafernalia pro qua vxore & ipsa bona parafernalia habuit dotem: & ipsa bona parafernalia coli fecit, quorum bonorum fructus, in domum cōmunis habitationis deferebantur. mortuo Titio, dicta vxor repetit dotem, & fructus predictos ab heredibus Titij, ac estimationem dictorū fructuum. Est in quæstione an antedicti hæredes teneantur ad restitutionem
c dictorū fructuū[c] vel eorū æstimationē:
1 † videtur ꝙ dicti hæredes ad restitutionē dictorū fructuū, nullatenus teneātur, hoc verum esse ostendo

a ¶ Ex natura dotis. Vide Bar.in rub.ff.solu.matri.in vlti.col.in fi.&.ibi dixi in addi. Thomas.

b ¶ Quæstio. Aliâs inci.& videtur ꝙ dicti heredes. alias inci. titius habēs vxorem.& ita inci.in.xiiij.consi.in ordine perusino.in.iij.parte de vlti.volun.& adde ꝙ domi. Recuperatus de sancto miniato, subscripsit huic consi.Bart. prout apparet in.viij.li. cōsiliorū antiquorū, in char.clxiiij. & de isto consil. vide Alexā.de imo. in.l.maritus.in.j.vol.in.j.& vlt.co.ff.ad leg.fal.& ibi vide apostil. meā ad Bar. Tho.

c ¶ Fructuū. inquātum Bart. vult an hæredes mariti teneātur ad fructus bonorum parafernalium, adde eum. Bart.in.l.pe.ff.ad a leg.falc.& Bal.ī.c.si duo fratres.ī.§.j.in.ij.col.de duo.fra.de nouo bene fi.inuestit.in vsi.feu.vbi facit mentionem Bar.cōsuluis.&c.cū cōcor.de quibus plenè p Alex.in.d.l.pe.§.j.in.j.col.in fin. & Alex.in cōsil.xlij.in.j.vol.super premisso.in.vij.co.in fi.& seq.& plenius in consi.lxiij.in.ij.volu.super primo dubio, in.ij.col.& seq.& plures addi. Ias.in.l.maritus.in fi.C.de procur.cui adde Iac.alua.in.d.c.si duo fratres.in.ij.col.& Pe.de Vbal.mod.in suo trac.de societa.in.vj.parte prin.in.xv.q.& Pe.corne.plenissimè in consi.cxxix.inci.ad euidentiam.in.iiij.vol.vbi allega.Pau.de ca.in cōsi.clxxxvj, sup primo reperio.& alleg.Bal.in consi.secundū ordinē suum inci.quędā sunt res.& ibi Bal.facit pulchrū consi.& ego habeo cōsi.prædictū cui se subscripserunt Pe.de peru.& Ang.fratres.& subscriptio Pet.inci.an hæredes Angeli au.an fructus, vbi voluit Bal.ꝙ si mulier subuenit necessitati viri, & non repetūt hæredes fructus prædictorū bonorū, etiā quæ sunt in administratione vxoris, & extra dotē: quia tenetur ei subuenire posito in necessitate.& etiā quādo vxor consumpsit fructus prædictos in filios: quia nō repetit nec ipsa, nec hæredes, per.l.alimēta.C.de neg.gest.& cū alijs iuri. Limita tamē prędicta nisi extaret statutū, ꝙ maritus lucretur fructus bonorum parafernaliū: qa tunc neq; maritus, nec hæredes sunt obligati restituere fructus, & reddere rationē bonorū prædictorū, ex quacunq; cā.& plenè ponit Alex.ī.d.cōsi.xlij.ī.vij.co.in.j.vol.vbi cōcludit valere dictū statu.& idē affirmat in se limita. omnia prędicta, nisi maritus & sponsus, percepisset fructus bonorū parafernaliū vxoris & sponsæ ante matrimoniū cōtractū: qa tūc perceptos ante matrimoniū, nō lucratur: prout lucraretur pceptos post matrimoniū, licet illos in domo cōsumpserit vnà cū.d.sponsa: qa in illis cessat ratio pſumptæ renunciationis, ex quo satis est, ꝙ dotē cōcessit ex cā prędicta onerū. et vide plenè p d.meū.d.Bal.de Bar.de peru.in suo trac.de doti.in.ix.par.j.xl.col.ī ver.aduerten.tñ puto ꝙ si talis mulier, et dicit ꝙ ita de facto rñdit interrogatus, dum legeret Pisis. et aduerte in quātū Alex.de imo.ī.d.l.maritus. quę est pe.ff.ad.l.fal.et in cōsi.xlij.in.j.col.et ī.d.cōsi.lxiij.in.iij.col.alle.cōsi.Bal.ꝙ incipit, scien.est ꝙ mulier. et ponit quasi verba formalia Bal.et se qua.et Ias.in.d.l.maritus.in pe.col. Tu verò adde, ꝙ licet aliq attribuāt illud cōsi.Bal.tñ est cōsil.do.Frā.de albergotis de are.ꝙ est insertū.j.ī.ij.vol.cōsi.Bar.in cōsi.cxxxj.inci.res sic se habere dicit. quòd cōsi.pōt poni pro addi.ad cōsi.Bar.hic Tho. ¶ In christi noīe, et beatæ Catharinæ. qōnis et eorū q circa istam materiā subscripsit Bar.in.l.pe.ff.ad.l.fal.est scien.ꝙ mulier nupta, pōt habere pr̄imoniū triplicis generis, videlicet bona dotalia. et q sint, est planū. et bona parafernalia. et hæc sunt bona mobilia q vxor defert in domū viri, maxi.rōne sui proprij vsus, vel cōis vsus sui, et viri.ff.de iur.do.l.si ego.§.dotis.et.C.de pac.d.l.fi.et istorum parafernalium qñq; tradit viro, vxor custodiā: et tūc videtur cōcedere tacitam eorū administrationē, et vsum.vt.d.iuri.qñq; sibi reseruat custodiam: et tūc vir, nullū ius ptendit in illis, vt.d.l.si ego.§.dotis. nisi quēadmodū de his q sūt de tertia specie ꝓxi.seq. q dā sūt bōa mulieris, neq; dotalia. neq; parafernalia, velut ea q sunt extra dotē, & extra ea q vxor in viri domū inducit, & ista bona differūt ab vtraq; specie pdictarū: qa in istis nō hēt vir dñiū, vt in dotalibus hēt, nec administrationē ex tacita seu pſumpta volūtate vxoris. Et hinc est. ꝙ qñ vir agit ad hāc tertiā speciē bonorū vxoris tenetur de rato cauere.C.de ꝓcu.l.maritus, secus est cum agit ꝓ pafernalibus: qa nullā pſtat cautionē: qa itelligitur hr̄e volūt. vxoris cir. eorū administratione, vt.d.l.fi.C.de pac.cōuē.& ibi gl.mag.tangit hāc dr̄iā inter pafernalia & non pafernalia.& ī.d.l.maritus. ¶ Nunc ad ꝓpositū, si q̄ratur de fructibus pafernaliū, de his vir eatenus quatenus tenetur reddere rōnē vxori, quatenus cōuertit et eos i vsus ꝓprios qa debuit couertere in vsum cōem sui & vxoris suę.d.l.fi.C.de pac.cōue.& no.ī.l.stipulatur.§.j.de do.inter vi.& vxo.& in istis ꝓcedit distinctio Mar.sil.& d.Bar.ī.d.l.pe. videlicet ꝙ vir lucratur cōsūptos īdustriales in recōpēsationem oneris administrationis susceptæ.vt.d.l.fi.de pac.cōuē.& sic idē ēt no.Cy. extātes verò īdustriales, & ēt cōsūptos nō īdustriales, nō lucratur, nisi in modica ꝗtita.vt.d.l.fi.& ibi tāgit gl.& in.d.l.si stipulatur.§.j.ff.de dona.īter vi.& vxo. de fructibus aūt dotaliū rerū: nō est dubiū aliqd ꝙ in distinctè sūt viri ꝓ tpe quo durauit matrimoniū.ff.de iu.do.l.dotis fructus.&.l.ꝓ oneribus.& de his duobus mēbris, nihil ad qō.nostrā: qa bona de qbus est qō nostra, sunt de tertia specie: qa nō sūt dotalia: neq; parafernalia. Circa quā speciē tertiā, seruāda est, & rectè ꝓcedit præfata distinctio Bar.& Mar.sil.in casu certę volūtatis: qa si qdē cōstaret ꝙ cōtra voluntatem vxoris pcepisset fructus, ex eis indistinctè teneretur de eis reddere rōnē.C.de do.īter vi.& vxo.l.de his. aut cōstat ꝙ pcepit de volūtate vxoris: & tūc aut q̄ritur de extātibus: aut de cōsūptis. primo casu, extātes integrè restituit.vt.d.l.si stipulatus.§.j.secūdo casu: aut de industrialibus, aut de naturalibus.vt.s.dixi in fructibus pafernalibus, & hoc vbi volūtas vxoris sit certa: si verò est dubia, & iste est ꝓpriè casus noster, & hūc casum omisit Bar.in.d.l.pe.ff.ad.l.fal.& isto casu dico, ꝙ vir nō lucra. neq; extātes, nec cōsumptos, nec industriales, nec ēt naturales sed tenetur eos restituere mulieri.& de his ꝓpriè loqtur.l.pe.in prin.ff.ad l.fal. nil sibi subaudiēdo.& nullā vim faciēdo literę. rō est: qa fructus istorū bonorū, nō intelligitur vir cōsūmare de volūtate vxoris, sed potius cōtra volūtatē, & hoc ex multiplici pſūptiōe. prima pſūptio est ex cōi iure naturę, q est ne qs velit res suas iactare in dubio, vt.l.cū de īdebito.de ꝓba. scđa pſumptio est sūpta ex propria natura mulieris: qa earū genus auarissimū est.ff.ad treb.l.sed si ego.& iō mōstruosum est, ipsas velle largiri, & nō est preſumēdū: qa regulariter oīa agūt scđm earū propriā naturā & solitū: & cōem earū morē.d.l.cū de indebito.&.l.nō oēs.§.à barbaris.ff.de re mili. tertia pſumptio est pſūpta, ex cōgruēti psonarū proportione: qa decet viros sustētare vxores de proprijs fructibus, vel rerum dotāliū, & nō viros nutriri, & sustētari ab vxoribus.ff.de do.inter vi.& vxo.l.ex aīo.&.ff.so.ma.l.si cū dotē.§.sin aūt in seuissimo.& est expressum in.d.l.si stipulatus.§.j.& ibi no.sub versi.cōtra naturā. quarta rō pſumpta est. ex psonarū cōiūctione, & eius qualitate, videlicet: qa inter vir.& vxo.est cōiunctio hn̄s annexā reuerentiā ex pte vxoris, propter quā ex patiētia resultat pſumptio dissensus, seu volūtatis coactæ.ff.quarū rerū act.nō detur.l.j.§.q honorādæ.& scribit Bar.in.d.l.q dotis.ff.solu.mat. quinta ex cōstitutione bonorū mulieris, q est pīudicialis mulieri, vñ in dubio vr̄ dissentire.l.pe.ff.de fur.& no.C.de acq.pos.l.ij. suffragatur insup.d.dominæ ætas in qua fuit.d.tpe. videlicet: qa minor cui nō licuisset, ꝗuis expresse voluisset donare viro, vel cuicunq; alteri

propter quã volũ
tatẽ eius ratio ha-
benda nõ est.ff.de
tu. & ra.dis.l.j. §.
vnde quęrit̃.&.C.
si maior fac.hab.l.
fi.C.de admi.tu.l.
lex quę tutores.
ex his omnib⁹ cõ-
cluditur, & indu-
bitanter infert̃,hę
redes dicti Ange.
teneri dictæ domi
næ Catharinæ red
dere rationem fru
ctuũ prædictorũ,
vt.d.l.pen.ff.ad.l.
fal.cuius effectus
est,vt restituat il-
los,vel illorũ ęsti-
mationẽ quos nõ
appareret versos
esse in sumptus ne
cessarios, vel vti-
les mulieris prædi
ctæ.ff.de neg.gest.
l.ij.& de condi.&
demõ.l.si cui libe
rorum.&.l. cum
seruus.nec intelli
gitur versum ĩ vti
litatẽ vxoris si vir.
d.fructus conuer-
tisset in alimonias
suas & vxoris suę,
sed videt̃ versum
in vtilitatẽ ipsius
viri,ad quẽ specta
bat onus alendi
vxorem de pro-
prio. vñ seipsum
releuasse intelligi
tur,& tanti esse lo
cupletior.ff.de cõ
di.inde.l. in sum-
ma,§.in frumẽto.
& hoc de prima
dubitatione.de se
cunda videlicet cũ
dictæ dominę Ca
therinæ non fue-
rit integrè dos,re-
stituta,neq; eidem
fuerint pręstita a-
limenta.vtrũ eidẽ
debeant̃ saltẽ pro
rata quãtitatis do
tis non recupera-
tæ:ad quod dicen
dum est,dicta ali-
mẽta deberi vxo-
ri pro rata dotis
sibi non restitutę,
ea ratione:qa si nil
restitutum fuisset:
deberent̃ sibi inte
gra alimenta.ff.de
vsufruc:leg.l.cum
vsusfructus. & de
annu.leg.l.seio cũ
simi.Ego Fran.de
albergotis de are.
consulo prout su-
prascriptũ est ꝓ-
pria manu,me sub
scripsi & signo
mei nominis signa
ui &c.

a ¶Oleo.Barto.hic
vult ꝙ oleũ sit fru

sic.aut dicti fructus sunt fructus naturales: & tũc
non est dubiũ quod eos potuit vir in domo com
muni cũ vxore sua consumere,vt de vsufruc.dici
tur.C.de pact.conuen.l.fi.§.cæterũ.ergo idem in
fructibus industrialibus,cù eadem sit ratio,vt ibi
2 not.per glos.& Cy.¶†Fructus autẽ industriales,
a appello segetes,& vinum,& licet de oleo[a] posset
dubitari:tamẽ idẽ dico ꝙ inter industriales inue-
nitur:cũ in eo quærendo de hominis industria &
solicitudine requirat̃.facit quod no.ff.de rei ven.
l.ex diuerso.in gl.mag.& per doc.C.de rei vendi.
l.certum.aut illi fuerunt fructus naturales,in qui
bus quærendis modica vertit̃ industria.tunc licet
glo.in.d.l.fin.C.de pact.conuen.videat̃ dicere,ꝙ
sint mulieris:tamẽ Marsil.in publica dispu.deter
minat contrariũ.cuius opi.puto veram.quod sic
probat̃.Operæ seruorũ dicunt̃ fructus, vel saltẽ
fructibus æquiparant̃.vt.ff.de ope.ser.l.ij.iij.&.
iiij.de acqui.re.domi.l.quæsitũ.§.fi.& fructus ser
uorum, æquiparantur fructibus naturalibus, cũ
in operis seruorũ quęrẽdis nõ versetur industria:
sed istas operas à viro perceptas mulier nõ repe-
tit,vt.ff.de don.inter vi.& vxo.l.j.&.l.si id quod
§.si quas.ergo fructus naturales, restituendi non
erunt.nec ob.l.maritus.in prin.ff.ad.l.fal.quia in
telligitur de eo quod ibi remansit apud virum de
ipsa sorte hoc est ipsa substantia bonorum.nõ de
vsur.vel fructibus.& ita tenet ibi gl.&c.Bart.

¶Si frater dotet sororem,& ponit pactũ ꝙ solu.
matri.dos remaneat penes virũ,& iurauit non ve
nire contra,tamen si soluitur matrimonium mor
te viri,potest vxor sibi repetere illam dotem nõ
obstante iuramento.

SVMMARIVM.

1 *Actio de dote cõpetit uxori,soluto matrimonio,non obstã-
te pacto facto per fratrem.*
2 *Exceptio non paratur tertio,si debetur restitui alteri, & non tertio.*
3 *Iuramentum non extenditur ad ea,ad quæ non extenditur conuentio,& iuramentum unius,non nocet alteri.*

¶CONSILIVM. CXXVI.

b Titius[b] maritauit
suam sororem & dedit sibi in do
tem centum & pepigit, siue pa-
ctum fecit cũ viro dictę suæ soro-
ris:vt quomodocũq; solueretur
matrimonium,dos deberet remanere penes virũ
vel eius successorẽ.deinde contractũ est matrimo
nium:& iste soluit partẽ dotis,& aliã partẽ pro-
misit.deinde tractu tẽporis mortuus est vir huius
sororis Titij.vnde quærit̃ nunqd iste Titius,q iu-
rauerat nõ venire cõtra prædicta possit repetere
partẽ dotis solutã:& de alia habere exceptionẽ:&
si non põt,vtrũ ista nupta põt repetere dotẽ non
1 obstante pacto facto p Titiũ suum fratrẽ?¶†In
quæstio.prædicta,primò videndũ est vtrũ actio
cõpetat dictæ dominę nõ obstãte pacto.ad quod
dico ꝙ sic:qa dicta verba ꝙ in omni casu dotis re
stituendæ,si casu dotis restituendę quouis sit &c.
non refert̃ ad casum qñ soluit̃ matrimoniũ morte
viri,superstite vxore:& si expressè ad illud refer
retur nõ valeret,vt.ff.de pact.dot.l.ij.& de dot.
c preleg.l.j.in princ.[c] & hoc habet locũ,siue mulier
ipsa det dotẽ,siue paciscatur,siue qs alius.vt.d.ll.
quæ generaliter loquunt̃.& hoc est expressum.
C.de pac.do.l.cũuis.licet gl.ibi videat̃ aliquantu-
lum limitationem dare.& Azo dicit in summa,ꝙ
pactum generaliter est improbãdũ hoc etiã tenet
Iac.de are.vt ibi dicit Cy.hoc etiã tenet Odofre.
2 ¶†Item sup alio puncto dico,ꝙ dicto Titio non
paratur exceptio.qa licet hæredes viri teneant̃ re
stituere illud ꝙ exigit̃:tamẽ debẽt restituère alij,
non illi à quo petit̃.casus est.ff.sol.ma.l.si socio.§.
lucius.dico tamẽ ꝙ si mulier liberat hæredẽ dicti
sui viri,ꝙ tũc Titius possit opponere exceptio-
nem ex liberatione facta à dicta muliere,ad quã
finaliter debet venire,vt.ff. de do.excepti.l.apud
celsum.§.mandaui.de pac.l.si cum empto.§.fina.
nec ob.ꝙ in dicto instrumẽto fuit iuratũ:qa iura-
mentũ nõ extendit̃ ad ea,ad quæ nõ extẽdit̃ con-
uentio,vt.l.fi.C.de nõ nu.pe.&.l.fi.ff.qui satisda.
3 cogantur.†Præterea,posito ꝙ fuisset expressum
istud pactũ,non nocet dictæ dominæ:qa pactum
vnius nõ nocet alteri,nec iuramentũ,vt.ff.de pac.
dota.l.j.& de iureiur.l.nã & postea.§. fi.&.l.seq.

¶Si fratres dederũt dotẽ pro sorore,& pacti fue
runt restituere ei dote.sol.mat.morte sororis etiã
cũ filio &c.demũ ipsa testata est in articu.mortis:
& eis consentiẽtibus,filiũ suũ hęredẽ in omnibus
bonis instituit,an post eius morte fratres possunt
petere prædictã dotem?concluditur ꝙ non.

SVMMARIVM.

1 *Dotantibus fratribus sororẽ, & stipulantibus eis reddi,soror non obstante stipulatione potest disponere de dote.*
2 *Dotem dantibus fratribus,& stipulantibus ipsi reddi quando dotauerunt de suo,si consentiunt sororem testari,sibijpsis præiudicant.*

¶CONSILIVM. CXXVII.

d Quidam fratres[d] de
communi patrimonio quondã patris
& matris,dederunt dotẽ pro sorore,
& stipulati sunt dotẽ eis reddi,si morte viri matri
monium solueret̃ nullis existentibus liberis: solu
tum est sic matrimonium, morte viri.modo dos
reddita fuit fratribus & mulieri:in eandem dotẽ
fratres pro eadẽ sorore dederũt secundo viro,&
stipulati sunt eandẽ reddi si matrimoniũ soluere
tur morte vxoris,filijs nõ existentibus intra tamẽ
legitimam ætatem decedentibus:accidit ꝙ soror
illa,in vltimis cõstituta de omnibus suis bonis fe
cit testamentum.& filiũ quem habebat ex hoc se
cũdo viro,hęredẽ instituit legitimũ, de omnibus
cõsentiẽtibus dictæ sorori dictis fratribus.demũ
ea mortua dicti fratres petunt à viro dotem pro-
pter stipulationẽ quam fecerãt de dote eis reddẽ
da:cum filius (licet extet) non tamen habet ætatẽ
legitimam.allegat pater filij quondam vir ꝙ vos
consensistis sorori vestrę,vt testaret̃ de omnibus
bonis suis:& p cõsequens sic in dote,& sic in sti-
pulatione renunciastis.arg.ff.de ver.signi.l.bono
rum.§.j.de au.& argẽ.lega.l.vestẽ.& de libe.lega.
l.j.in princ.& in aut̃.de æqua.do.§.illud.Itẽ cum
hanc stipulationẽ soror passa est à fratribus inter-
poni põt contraria voluntate adimere,vt no.j.de
bono.pos.l.seie.cum simili.¶Allegatur ex aduer
so,ꝙ fratres consentiendo sorori vt testaretur de
bonis suis,nõ intellexerunt de dote cuius ipsa nõ
habebat actionẽ:& sic nõ erãt bona sua:& sic nec
testando ipsa potuit eis pręiudicare.arg.huius.l.
1 cum si.¶†Dico tamẽ in.q. pręsenti saluo semper
saniori consilio,ꝙ in omnem euentum nititur ꝙ
nullo modo dos sit restitueda fratribus mulieris:
isti tamẽ fratres dantes dotẽ,fuerunt adiecti siue
appositi vt stipularent̃.& tunc dico ꝙ mulier po
tuit facere pro dote quicquid voluit non obstan
te ꝙ stipulatio interposita est de reddẽdo dotem
fratribus:& ita loquit̃.ff.de iure dot.l.mulier.in
fine.¶Nec ob.sol.ma.l.post dotẽ.quia ibi illi qui
fuerunt adhibiti, fuerũt expositi vt stipularẽtur
dotem animo donandi,ac cum in casu isto hoc nõ
liqueat,pręsumo contra:cùm genus mulierũ aua-
rissimum sit,vt.ff.de dona.inter vir.& vxor.l.si
2 stipulata.†Aut dos fuit verè fratrum dotantium
sororem:& tũc ex quo cõsenserunt expressè fra-
tres vxori instituenti filiũ in omnibus bonis suis,
viderentur renunciare cõditioni illius stipulatio-
nis.Ad hoc põt induci in argu.ff.de dot.preleg.l.
seia.& sic debet intelligi.C.de iure dot.l.ij.maxi-
mè in casu isto,vbi propter affectionẽ sanguinis
pręsumo potius esse remissam conditionẽ stipu-
lationis,vt.ff.de probationi.l.procula.ff.de serui.
lega.l.pe.ff.de do.inter vir.& vxo.l.si seruus.con
munis.ad hoc potest optimè induci de castren.
pecul.l.dotem.in fi.&c.

Solu.

ctus industrialis.
adde Bar.in.l.ma-
ritus.§.j.in fi.ff.ad
legem fal.vbi facit
mẽtionem de hoc
consi.& vide Bar.
ĩ.l.si emptor.&.l.
si ex diuerso.ff.de
rei vendi.Bal.in.l.
ancillæ.C. de fur.
& in.l.j.C.de vsu.
& fru.leg.& in.l.
pro oneribus.C.
de iu.do.& in.l.in
fructu.ff.de vsufr.
le.& Pe.cor.in cõ
sil. cxxxix.in.iiij.
vol.ad euidentiã.
in.ij. col.& Alex.
de imo.in.d.l.ma-
ritus.in fi.& Fran.
de are.in cõsi.clx.
longa est ista con-
sultatio.in.ij.colũ.
vbi omnino vi-
deas.& de lacte &
lana, vide eũdem
Bar.in.d.l.si ex di
uerso.in.ij.col. In
q̃tum autẽ Barto,
hic tractat de vsu-
ris,& fructib⁹ vxo
ris limita dicta ei⁹,
nisi essent isti fru-
ctus naturales in
magna q̃titate,&
ĩ maxima summa:
quia tenent̃ hære-
des eos restituere
ex quo locuple-
tiores facti sunt.l.
si ita stipulatus.§.
j.ff.de do.inter vi.
& vxo.tamen ad-
de,ꝙ si ad manus
mariti ꝑuenerunt
tanq̃ ad man⁹ ad
ministratoris, eo
ꝙ bona, & nego-
tia vxoris admini
strabat marit⁹:nul
la habita distin-
ctione ad restitu-
tionẽ tenetur, vt
est casus in.d.l.ma
ritus.ff.ad.l.fal.se-
cundũ Ang.de pe
ru.Tho.diploua.

b ¶Titius.istud cõ
si.alle.And.sic.in
l.si socer.§.lucius.
in additio.Bar.ff.
sol.ma.& ibi alle.
esse in nu.cclxix.
& vide ibi per do
ctor.Tho.

c ¶L.j.in prin.Vide
Bart.ĩ.d.l.j.& quę
ibi scripsi in addi.
Ad Bar.Tho.dip.

d ¶Quidã fratres
vide Bar.in.l. quę
dotis.ĩ prin.ff.so.
ma.& ibi vide do.
& apost.secũdã q̃
inci.patrẽ.& eũdẽ
Bar.in consi.xciij.
inci.de facto.j.ĩ.ij.
vol.& ibi in addi.
scripsi.Tho.dipl.

¶ Sol.matrimo.si vxor fuit alimentata à filijs, an potest petere illa alimenta ab hæredibus viri. Itẽ an potest petere dotẽ cũ vsuris? & de.c.salub.&c.

SVMMARIVM.

1 *Vxor debet ali à uiro, in cuius seruitio est, & non à filijs primi mariti.*

2 *Alimenta petere non potest mulier soluto matrimonio, tanquam usuras dotis, quia esset usura.*

¶ CONSILIVM. CXXVIII.

a Ranciscus [a] habuit in vxorem, quandã do. Thomã, & habuit in dotem.cc. flore. decessit iste Fran.relictis quibusdã filijs pupillis, cũ qbus, dicta do. Tho.mater dictorũ filiorũ morã traxit bene p tres annos: deinde transiuit ad secũda vota, & stetit cũ illo viro, bene p tres annos.modò ille secundus vir, petit ab illis hæredibus dicti Francisci dotes dictę do.& alimẽta.quærit̃ vtrũ alimẽ
1 ta debeant̃, & q̃ alimẽta, & pro quãto tpe. ¶ †In illa.q.est aduertendũ, quare petunt̃ ista alimẽta, an petunt̃ pro pte matris, tanq̃ ali debeat à filijs, & sic officio iudi.& tunc nõ põt.qa debet ali à viro in cuius seruitio & opera est, vt.l.de rebus.§. possunt.ff.cõmo.de neg.gest.l.q in vxorẽ.ff.sol. ma.l.si cũ dotẽ.§.sinautẽ ĩ seuissimo.& ibi p Dy.
b Aut petunt̃ ista alimenta tanq̃ vsura dotis, [b] pro alimentis vxoris p.c.salubriter.extra de vsur.& hoc nõ põt fieri: qa illud.c.loquit̃ qñ vir qui susti
2 net onera matrimonij, vult vsuras dotis. †secus si mulier sol.mat.vellet vsuras dotis, seu alimẽta.vt vulgares appellãt, prout in proposito: tunc esset vsura illicita.ita tenet Inn.ĩ.d.c.salubri.& Io.an. ibidẽ.licet Cy.de hoc dubitãdo dixerit in.l.j.§. exactio.C.de rei vxo.ac. ¶ Sed in hoc canonistis standum est. Et ideo si dos esset promissa marito huic, p hæredes primi viri, ipsi tenerent̃ ad istas vsuras, q̃ prius interesse vocant̃. Sed iste vir petit tanq̃ procurator vxoris & pro ea ei non debent̃, vt ex prædictis patet &c. Et hoc dico ego Barto.

a ¶ Frãciscus. Vide Bar.in cõsi.lxxxviij.quod incipit. Francis.habuit.& vide cõsiliũ domini Dionisij de perusio.& ibi vide apostillam. Tho.

b ¶ Vsura dotis. vide que traduntur per Bar.& doc.in l.in insulã.§. vsuras.ff.sol.ma. & in l.at q natura.§. nõ tantum.ff.de neg. gest.cũ concor.de quibus p Ias.in.l. j.xj.col.C.de sum. tri.& fide catho. vbi etiã ponit an valeat statutum q si hæredes mariti sunt ĩ mora rescindendi dotẽ, vxori soluãt ad donationem.x. pro centenario.ad quem dictũ Iaso.adde que ponit Alexan.de imo.in consi.cxlj. in.v.vol.viso themate.& in consil. xxvij.in.iiij.volu. viso statu.s̃.scripto. & in.l.diuortio.in prin.vbi vide Ias.ff.sol.ma.& Io.de ana.in.c.salubriter.in.vj. &. vij.col.de vsur.q disputãt de prędicto statuto, & an mulier posset petere vsuras dotis. Thom.

¶ An ius adeundi hæreditatẽ matris currat filiæ existẽte ĩ potestate patris, & præscri.xxx.an.currat cõtra eã, & à quo tpe incipiat, an à tpe pupillaris ętatis. Itẽ si pater posidet hęreditatẽ vxoris suæ matris pupilli, an videat̃ posidere pro filio?

SVMMARIVM.

1 *Præscribitur aditioni hæreditatis.xxx.anno.spatio.*

2 *Præscriptio ei qui non potest agere, non currit.*

3 *Præscriptione.xxx.anno.filia exclusa à iure adeundi admittitur per successorium edictum.*

¶ CONSILIVM. CXXIX.

c Vidam [c] habuit vxorẽ, pro qua cõfessus est se habuisse dotẽ ĩ anno dñi.Mccxcv. obijt.vxor postea ĩ annos.Mccc xxv.morit̃ pater relicta filia ex eis.lv.anno.hodie dicta filia cui delata est hæreditas matris suæ adit hæręditatẽ matris suæ, & petit dotem ab hæredibus patris.obijcit̃ sibi q nõ po
1 test: †qa pręscriptũ est aditioni hæreditatis spatio.xxx.an.cui aditiõi præscribit̃ prædicto tẽpore, vt no.C.de iure deli.l.licet.&.l.fi.& ipsa adire poterat ignorante, & etiã inuito, & recusante patre, vt.l.j.C.q ad bo.pos.& quod ibi no.p Odof. & Cy.& de bonis quæ liber.in.l.cũ nõ solùm.in
2 princi. ¶ †In contrariũ dicit̃: quia ei qui non põt agere, non currit præscriptio, vt.l.j.in fi.de anna. excep. Sed ista adire nõ potuit, sine iussu patris, vt.ff.de acquirẽ.hæredi.l.is qui mihi bona.§.iussum.non ob.d.l.j.quia ibi loquit̃ in bono.posses. quæ sine iudicis authoritate nõ fit in aditiõe hęreditatis.non ob.d.l.cum non solum.quia ibi loquitur quãdo pater recusabat: hic autẽ nõ recusabat: & sic remanet incorrectus.d.§.iussum.cũ.d.l.nõ solum.loquitur solũ quãdo pater recusabat.modò quærit̃ quid iuris? ¶ In.q.prædicta sine dubio est.dicẽdũ q ẽt viuo patre, currit p̃scriptio, filio in iure adeũdi ignorãte pr̃e, cũ posit eo ĩuito vt no.in.d.l.j.q admit.ad bo.pos.pñt.&.ff. qs or.in bo.pos.ser.l.fi.in prĩ. ¶ Sed in.q.p̃dicta aduertẽda sũt multa, ꝓpter q̃, vel alterũ eorũ filia debet posse admitti ad petẽdũ. ¶ Primò vt dicam⁹ q filia nõ adit mõ de nouo: & pat̃ retro aduit ea volẽte.nã cũ pat̃ ipsam dotẽ tenuerit tãto tpe, & nemini eã restituit, vr̃ retinuisse ꝓ se, q nõ potuit
d facere, nisi p se, vt legitimo administratore filię, [d] & ex tãto cursu tpis, cũ filia passa fuerit, p̃sumũt̃ oĩa solẽnit̃ acta, vt exp̃ssè dicit tex.ff.de acq.hæ. l.q in alienã.ĩ prĩ.in ver.sed si adiecit.&.C.de peti.hęr.l.si filij.& si dicat̃ q hic pater nil retinuerit de bo.mater.qa erat debitor in gñe.Rñ.q eo ipso q cessat restituere debitũ, ei cui debet̃, nitit̃ ꝓ se retinere, vt.ff.de pe.l.si peculiũ.§.si aũt. q corroborat̃ rõne.nã si nollet retinere pat̃, iure suo, post ãnũ esset ĩ mora restituẽdi, vt.l.j.§.exactio.de rei vxo.ac.mora aũt est delictũ: ergo ĩ dubio p̃sumit̃ eo mõ, quo põt legitimè, vt.l.merito.ff. pro soc.
3 ¶ †Scđo est aduertẽdũ, posito q dict⁹ fili⁹ excluderet̃ à p̃scri.xxx.an.vt filia, cũ ipsamet p edictũ
e successoriũ, succederet [e] sibi & admitteret̃ tñ vt legitima licet sit exclusa vt filia. casus est de edic. suc.l.j.§.sed vidẽdũ. ¶ Tertiò cõsiderãdũ est q p̃scri.xxx.an.nõ currit nisi post pupillarẽ ętatẽ, vt l.sicut.de p̃scri.xxx.an. Vñ aduertẽdũ est, an deducto tpe pupillaris ętatis remaneant.xxx.an.si remanẽt habem⁹ ꝓpositũ. Siverò cõcurrerint, adhuc est aduertẽdũ si restat quadriẽniũ post cõpletã p̃scriptionẽ: tunc adhuc posset peti restitutio. nã tp̃s petẽdę restõnis, currit solũ post p̃scriptionẽ cõpletã.scđm opi.Gui.ff. ex q.cau.maio.l. ab hostibus.§.sed q simpliciter. & ex his manifestè
f liquet quid agendum sit dictæ dominæ [f].

¶ Consilium domini Francisci Tigrini.

¶ Adde q.do.Fran.de are.de albergo. tenuit & scripsit cõtra istud cõsiliũ Bar.sic, videlicet p̃dictæ rõnes Bar.q̃tũcũq̃ sint decorę, vident̃ tñ cõcludere cõtra veritatẽ. Et primò q dẽ rõne scrip. ex.l.q in aliena. Rñdet̃ q illa.l.loquit̃ qñ interuenit possessio rerũ hæreditariarũ, quo casu circa qualitatẽ actus posidẽdi versat̃ p̃sumptio videlicet vtrũ possederit vt heres, vel aliter, sed in casu nr̃o nihil possedit. Tñ oportet absolutè pręsumi actũ aditiõis, nullo alio præcedẽte actu (facilius aũt p̃sumit̃ qualitas, q̃ substãtia) idẽ, poti⁹ q̃ p̃sumat̃ id gestũ esse de quo nihil appet, vt.l. sciẽdũ. cũ sua materia.& ar.l.j.circa prĩ.C.de rei vxo.ac. Et si dicat̃ q debitor ĩtelligit̃ aliqd gessisse, ex eo quia vr̃ posidere hęreditatẽ verbaliter, & q ibi no.rñdet̃ q re vera nihil posidet licet ĩpropriissimè videat̃ posidere. Sed illa.l.q in aliena.nõ loquit̃ de tali pos.qa verba.l.debẽt intelligi ꝓpriè, & nõ abusiuo modo, vt.l.itẽ pretor.in princi.de suis & legi.corroborat̃ autẽ.d.rñsio ex discooperatione effectus hmõi possessionis. Nã possessio quã habet debitor, nõ põt simul stare cũ actu adeũdi. Cõtraria enim sunt: qa p aditionẽ debitũ extinguitur, & eius pos.remouetur.nõ ergo põt dici q pos.sit inductiua aditionis: qa sic esset inductiua sui oppositi.quod nõ põt esse: qa contraria se inuicẽ tollunt, & non inferunt pos. vnde q̃to longior datur possessio debiti: tanto magis concluditur interim nõ esse aditã hæreditatem.vnde quod diuturnitas pos.opatur in alijs possessionibus, in isto opat̃ contrariũ. Non ob. q q cessat in restitutione debiti, videt̃ velle sibi lucrari debitũ: qa hoc nõ videt̃ probari. Prætereà, nec est verũ, q iacẽte hæreditate creditoris debitor videat̃ cessare.vt.j.probabitur. Itẽ nõ obstat rõ euitãdi delicti: qa ista rõ tollit̃ exp̃sse.p.l.pecuniæ funebris.ff.de vsu.& q no.ĩ.l.fi.in.j.gl.ff.de nau.fœn. qa nõ est in mora debitor, donec iacet hæreditas creditoris.nõ ergo ob.l.q ĩ aliena. ipsamet rñdet qa penit⁹ alio casu loqt̃. Pręterea.l.merito.p quã ipse mouet̃, loquit̃ in illis dubijs actibus q nisi in

c ¶ Quidam. aliâs incip.titius habẽs vxorẽ.& de hoc cõsi.vide Alex.in cõsi.cxxvij.in.iiij. vol.in.iij.col.& in l.licet.C.de iur.deli.ĩ apostilla, ĩ ver. licet.in fi.& in.l.q totã.& in.l.q aliena.§.& si vendiderit.ff.de acq.hęre. in apostil.Bart. & vide And.Bar.ĩ.l. gerit.in. vj.col.ff. eo.ti.in addi.Bar. Phili. decius in.l. non hoc.in fin.C. vnde cognati. & Io.firma.in suo reper.in ver.pręscriptio.contra quos. vbi facit mẽtionẽ de isto consi.Bar. Tho.

d ¶ Administratore filiæ. Quãdo pat̃ retinẽdo dotẽ maternã, videatur retinere administratorio nomĩe filiæ. aditæ Bartol. in. quęstio. sua inci. debitor ĩ diẽ. Pau. de ca. cõsi.ccxxxvij.&.cccx. vbi dicit q Bal.in pluribus locis reprobat Bar.& contrariũ ẽt tenet Ange. cõsil.suo.cccx.ĩci. an pater ad eã verò ptẽ vbi cõcludit q licet filia sit exclusa pręscrip. xxx.ann.secundũ cõem opi. de quo etiã p Paul.de ca. cõsi.cccxc.tenet q habebit alios triginta ex successorio edicto. addite q idẽ tenet Ang. & Pau.de ca. ĩ.l.licet. de iur.deli. & in.l.q̃diu.ff.de acqui hęre. cõtrariũ eius quod.s̃. cõsultũ est. vide te.j. cõsi.clij. vide nouis.in.l.j.C.qui admit.Bern.Lan. & vide Bald.in.l.j.licet.C. loca.& ibi Alexã. vbi scripsi in addi.meis. Th.

e ¶ Succederet. vide Bal.in.d.l.licet.C. de iure deli.vbi facit mentionem de hoc consi.Bart.& ibi vide in addit. Alexã. & ibi vide Iaso.in fi. vbi etiã scripsi.& vide Alex.in.l.q̃diu.ĩ.ij. colum.ff. de acq. hære. Tho.

f ¶ Dictę dominę. adde q do. Frã.de Albergo.de Aretio tenuit, & scripsit cõtra hoc cõsilium Bar. prout in fi.consilij apparet & istud inueni in consi. vlti.ĩ.iij. parte cõsiliorum Perusinorum de vltima voluntate. Thomas.

terponerentur aliter inducerent dolum:sed mo-
ra non præsupponit necessariò dolum. nam esse
potest ex sola culpa.vt.l.quod te.ff. si cer. peta.
Preterea,quicqd sit aditio hereditatis,facti est,&
factũ requirit ꝙ aũt nihil faciẽdo dicamus quem
aliqd fecisse,est diuinare,& cõtra regulã ꝙ facta
nõ p̃sumimus. Et sic respõdet̃ ad.l.meritò.qa lo-
quit̃ de interpretatione actus facti nõ aũt ꝙ p̃su-
mat̃ factũ esse aliqd nisi factũ apparet. Secũda rõ
Bar.p quã dicit ꝙ ista filia excludit̃ primo spatio
xxx.an.à iure succedendi vt filia,sed postea ad-
mittitur vt legitima, est nullo modo vera. primò:
quia edictum successo.de filio legitimo, non ha-
bet locũ in hæreditate materna:sed solum habet
locũ in his q sunt sui hæredes,vel fuerunt, id est
qui sunt vel fuerunt in potestate defuncti. & ita
ille tex.quẽ ipse allegat expressè loquit̃ & habet̃
in.l.si qs ex his.ff.vnde lib.& ibi no.in.j.gl.&.C.
de suis & legi.l.fi.& no. Azo in summa.C.de suc
ces.edic. Item illa iuris dispositio de qua habet̃
in ti.de succes.edic.& maximè in illo.§. sed vidẽ
dum. habet locum in successione iure pretorij:
quia illa successio, defertur duplici iure filijs, &
ex duplici capite, sed in successione de iure ciui-
li cõsequẽda,nõ loquit̃:quia illa de illo iure non
defert̃ filijs,nisi vno iure, videlicet qa filij, & de-
scẽdẽtes & si illi iuri repudiaret,seu ab eo exclu-
deret̃.nõ superest aliud ius ciuile quo admittat̃,
maximè hodie:quia sublata est differentia sexus
agnationis, & cognationis, & defertur successio
sub naturali designatione personarum, vt in au-
thẽ.de succes.ab inte.& in illo ti.colligunt̃ ratio-
nes satis claræ.facit.C.de repu,hæred.l.sicut.&.l.
fi.successio aũt iuris pretorij in casu nostro, nõ
põt habere locũ:qa ex qualibet eius spe est exclu
sus tpe:qa multi & multi fluxerũt anni. Itẽ edi-
ctũ succes.hẽt locũ in iure succedẽdi ꝙ est anna-
le.& fauore edictorũ est iductum,ꝙ in successio
ne.xxx.ann.spatiũ esset frustratoriè prouisum:
quia interim esset prescriptum iure agendi. non
ergo de his successionibus loquit̃ edictum, illud
argumentũ probatur ratione de succes. edic.l.j.
in prin.& ꝙ notat Azo.in summa.eo.ti. Tertia
rõ sua.p quã dicit ꝙ tẽpus minoris ętatis interca
latur, seu deducit̃ de tẽpore prescriptionis trien-
nalis.est vera in iure, sed non facit ad factũ: quia
post mortẽ matris, siluit filia vltra ann.xxx.post
pubertatem. Quarta ratio per quã dicit ꝙ tem-
pus quadriennij petendæ restitutionis, hoc casu
non inchoatur cum minor est effectus maior.vel
cum prescriptio fuerit cõsummata in maiori ęta
te.arg.eius quod not.secundũ opinionẽ Guil. in
d.l.ab hostibus.§.sed quod simpliciter.ff. ex qui
bus causis maiores.quia illud tempus initij istius
quadriennij,per.l.petendę.&.l.fi.de temp.in in-
tegrum resti.peti.& semper dicitur ꝙ intra.xx-
ix.annos debet peti restitutio nisi in casu.l.fi.C.
de repu.hæreditate. Item non restituitur minor
aduersus læsionem, quæ consummata est in ma-
iori ætate, nisi necessariam consequẽtiam trahat
à gestis in minori ætate,vt.l.iij.§.j.&.§.scio. & ꝙ
ibi no.ff.de mino.hanc partẽ expressè tenet Cy.
in proprijs terminis nostræ quæstionis in.l.pro
tempore.& de testa.mili. In nona quæstione vbi
determinat ꝙ si prescriptio.xxx.annorũ inchoa
uit in p̃sona minoris, quod impossibile est eum
aduersus eam restitui:quia consumatur in maio-
ri ętate. Franciscus Tigrini de Pisis.

¶ Si pater dotet filiã. & stipulatur sibi dotẽ re-
stitui.in casu quo solueretur matrimoniũ morte
viri sine filijs:an eo viro mortuo cũ filijs, debet re
stitui dos: vl̃ cedat lucro viri mortui, vel ei⁹ filijs?

SVMMARIVM.

1 *Marito decedente, cum filijs filij, retinent dotem tanquam pro hæreditate matris.*

2 *Pater plus diligit filiam natam, quàm filios nascituros, & ita est præsumptio iuris.*

¶ CONSILIVM. CXXX.

Pater[a] dedit dotem
pro filia, & stipulatus est dotem sibi
reddi sol.mat.morte viri sine filijs:con
tingit ꝙ est solutum matri. morte viri cum filijs.
Modo quæritur an dos data, cedat lucro viri:
quia non fuit concepta stipulatio aliqua in casu
predicto.vel an debeatur filijs tanq̃ de hæredita
te matris, adeò ꝙ in casu omisso, dos fuerit mulie
ri quæsita & est arg. pro parte aduersa ꝙ debeat
cedere lucro viri, & dicitur esse casus in.l.inter so
cerum.§.cum inter.ff.de pac.do. Ad hoc respon-
detur ꝙ veritas est in contrarium. casus est in.l.
si cum dotem.in prin.& l.filię meę.ff.solu.matri.
&.C.de rei vxo.act.in prin.§.videamus.&.§.ac-
cedit.non obstante.§.cum inter præalle. quia ibi
loquitur quando vir fuit expressè stipulatus in
casum alium.& ita debet intelligi text.d.§. cum
inter. Sed contra predicta videtur tenere Dy. in
c.quod ob gratiã.de re iu.lib.vj.& Cy.in.l.quod
fauore.de leg. Sed respondeo quicquid ibi dica-
tur, secundum Dy.tamen Cy.consuluit vt.s̃.dixi
& ꝙ debeat intelligi.d.§.cum inter vt.s̃. dixi, te-
net Oldra.idem etiam tenet Ia.de bel.qui dispu-
tauit hanc quęstio.ad literam. & ita respõdet ad
1 d.§.cum inter. ¶ † Vel potest aliter responderi,
ꝙ vir retinet dotẽ pro filijs.s.tãq̃ pro hæredita-
te suæ matris, & dicta opi.dicti Iac.de bel.proba
tur expressè.ff.de hęre.insti.l.lucius. qui fratrem.
cum sua glo.vbi si pater grauat filium, si decesse
rit sine filijs in casu in quo haberet filios, non vi-
detur sibi prouidere, sed solum filio suo vt faciat
quod vult.ita in proposito videtur prouidere fi
lio, & non liberis, pro hoc quia præsumptio est,
2 † ꝙ si pater diligat plus filiam quam tunc habe-
bat, q̃ filios nascituros ex eo in quos nulla cadat
affectio, vt no.in.l.qui filiabus.de leg.j.ad idem.l.
publius.§.pe.ff.de condi.& demon.& p hoc si fi
lia esset iuris sui, posset ad illa testari. nec cedit lu
cro viri, cum etiam dos dicatur proprium patri-
monium mulieris.vt.l.iij.§.sed vtrũ.ff. de mino.
& ibi no.& quæ dixi.s̃.credo verissima, & eã te-
neo in.d.l.si cum dotẽ.in prin.vbi retuli qualiter
Dy.cõsuluit. ¶ Præterea omnia quę.s̃.dicta sunt,
non sunt necessaria in causa.nec facit aliquid di-
ctus.§.cum inter.nam si bñ inspiciantur verba in
strumẽti dotalis, & stipulationis interpositæ sup
dote.de qua est quęstio. Saulus prædictus fuit ex
p̃ssè sibi stipulatus in oẽm casumquo dos restitui
deberet.& sic cũ verba sint clara, nõ debem⁹ &c.
vt.l ille aut ille.§.cũ in verbis.de leg.iij.& sic po
sito pro cõstanti ꝙ nõ esset verũ quod.s̃. dictum
est, sed potius quod allegatũ est in contrariũ:ta-
men nihil facit ad ꝓpositũ. Et sic nõ obstãtibus
allegationibus factis in contrariũ siue habet locũ
stipulatio, siue non, siue remanserit illa dos filijs
mulieris, siue in hæreditate mulieris dicta dos da
ta de iure spectat ad dictum patrem: vt plenius
in allegatione est dictum &c. Bar.

[a] ¶ Pater. adde Bar. in.l.sicũ dotem.in prin.in vlt.col.& ibi Bald. Alex.& doc.ff.solu.ma.& ibi apostillam in verbo cũ inter.& ibi scripsi.& vide apostil. Alexã.ibi in pe.col.in versi. bonis. vbi plenè de isto cõsil.& vide.do. Alexan.de imo.in.l. in quartam.in.xiij.col.ff. ad.l.falcid.& do. Andrę. Barba.in cõsi.xxxvij. in.ij. vol.scribit̃ sapienter in.xiij. colum. Tho.diplo.

¶ Si auus relinquit nepti ex filio, dotẽ: & postea
pater dotet:an præsumit̃ istud relictũ factũ con-
templatione neptis.an verò cõtẽplatione filij.&
an ista dos debet cõputari filię in legitima patris
sui:& bonum consilium ponit hic Bar.

SVMMARIVM.

1 *Auus relinquendo nepti pro dote, in dubio præsumitur fecisse contemplatione filij.*

2 *In legitima debent computari dos & legata.*

¶ CONSILIVM. CXXXI.

In dei nomi. amen.
Primò arguitur, quòd dicta domina
Miguntia licitè petat dotẽ sibi ab auo
relictam:quia hoc videtur sibi relictum contem-
platiõe sui, non patris.vt.ff.de iu.do.l.auus. si igi
tur pater dotauit filiam, videt̃ dotasse de suo. &
filiæ remanet actio ad petẽdum relictũ sibi factũ
1 ab auo vt.l.fi.C.de do. ꝓmis. ¶ † In contrariũ vr̃,
quòd relictũ quod fecit auus dictæ filiæ pro do-
te fecit:

a te fecit & fecisse p̃sumit̃ ĩ dubio cõtẽplatiõe filij a &, ꝓpter istũ filiũ, nõ ꝓpter neptẽ: vt.l. dedit dotẽ. ff. de col. bo. & ibi est casus & ibi ẽt expres se tenet Ia. de are. & hoc ẽ verissimũ, maximè in casu ꝓposito, ubi ꝓponit̃ ꝙ neptis nõ erat nata tpe mortis aui, & sic nõ põt dici, ꝙ ꝓpter affe ctionẽ quã auus habebat ad eam sibi reliquisset sed solũ contẽplatione filij dictam dispositionẽ fecerit vt fideicõmissum, quo dictus filius erat grauatus diminueret̃ in illa q̃titate, quæ dictæ filiæ erat post mortem ipsius filiæ relicta: perinde est ergo, acsi diceret ꝙ filius grauatus de dãdo dotem post mortem suam, dotem dedit in uita. ꝙ sufficit ad liberandũ ipsum, & successores suos, ut.l. lucius. la picola. de le. ij. & ad.l. fal.l. cũ quo. §. fi. ff. de bo. lib.l.j. & §. si debita. ver. sed & si non mortis. & C. de fideicõ.l. post mortẽ. & hoc q̃ ipse filius erat grauat⁹ de dãdo ipsam dotem, tanq̃ à se profectam, & sui causa: quia erat obligatus ad ipsam dandam, ut. s. probatũ est. Ex quibus concluditur, ꝙ dicta dña Migũtia quæ fuit dotata à patre, non potest petere relictũ sibi factũ ab auo. Consulo tñ ꝙ in ꝓcessu, fiat articulus ꝙ dicta Migũtia fuit cõcepta, &

2 nata post mortẽ aui. ¶ † Super eo verò ꝙ per dictã Miguntiam petitur supplementum legitimæ. Sciendum est ꝙ in legitima, debent computari dos, & legata, vt.l. qm̃ nouella. C. de inoffi. testa. Item ꝙ dicta legitima intelligit̃, tertia ei⁹ ꝙ habitura erat ab intestato, deducto ære alieno, & funeris impẽsa. vt.l. papi. §. quarta aũt. de inof. test. & in aut̃. de trien. & semis. in prin. C. de inof. test. aut̃. nouis. & ideo in ista. q. fiant positiones & articuli ad probãdũ. & probẽt̃ res alienatæ per dictũ Cõium, & debita contracta per eũ, & inter alia assignetur pro dicto fideicõmisso, quo dictus Cõius tenebat̃ dicto Mattheo, quod venit detrahẽdũ anteq̃ fiat cõputatio dictæ legitimæ, vt.l. in imponẽda. & .l. irritũ. C. ad.l. falc. quo facto clarè apparebit ꝙ nil sibi debet̃ pro supplemento legitimæ &c. Ego Bar. de saxoferrato consulo.

¶ Statutum de lucro dotis, non extantibus filijs, an habeat locum si extat filius ex filia fœmina?

SVMMARIVM.

1 *Lex faciens mentionem de filijs militum, non continetur nepos, & non miles.*

2 *Ex, dictio denotat causam proximam, & immediatam.*

¶ CONSILIVM. CXXXII.

b In dei nomine b amen, Licet in quæstione prædicta sit multum prudenter allegatum: tamen ad ueritatem huius quæstionis sciendum est, ꝙ illa controuersia quę est

1 vtrum in appellatione filij contineatur nepos? † Exemplũ, lex facit mentionẽ de filio militis, utrum appellatione talis filij, cõtineat̃ nepos, nõ miles? certum est ꝙ nõ, vt. ff. de test. mili.l. cùm filius. de testa. tut.l. ij. & de admi. tu.l. impuberi. Item si lex appellat filiũ spuriũ, hæc appellatio nõ porrigit̃ ad nepotẽ, ex eo si est legitimus. & sic ad eũ trãsit illa qualitas, vt. C. de natu. lib.l. fi. & ibi no. Sed si lex appellat filiũ masculũ, nõ continet̃ neptis vt ex eo si fœmina: q̃ illa qualitas. s. masculi⁹ nõ reperit̃ in tali nepte, vt patet in oib⁹ capitulis feudorũ, q̃ dicũt fœminã in feudũ nõ succedere. ¶ Nunc ad ꝓpositũ, statutum de quo loquimur loquit̃ ꝙ marit⁹ lucrifaciat dotem vxoris suæ p̃mortuæ, si filij uel filiæ nõ extãt ex eis, uel ex eodẽ matrimonio, ut aptè dicũt uerba ibi. Et ex p̃dictis habẽs neptẽ ex filia, ꝙ nõ reperit̃ ꝙ sit ex eis, uel eodẽ matrimonio. ideo nõ continet̃ appellatione filij uel filiæ indubitatiuè.

2 ¶ Quod nõ fit ex eis apparet †: q̃ hæc dictio ex, denotat causam proximã, & immediatã, ut. C. de legi.l. non dubiũ. & .l. eo tpe. de pecu.l.j. §. ex incendio. de incendio rui. naufrag. ¶ Præterea ꝙ nõ fuit ex eodẽ matrimonio apparet expressum insti. de pa. pote. in fi. Nepos enim ex filia, nõ dicitur natus ex matris nuptijs, sed ex nuptijs patris. sic fortè aliud dici posset, in nepote ex filio, ut ibi patet & .ff. de his q̃ sunt sui uel alie. iur.l. item in potestate. & .l. seq. &c. Bar.

¶ Si statuto cauetur ꝙ maritus debet lucrari tertiã partẽ dotis quã percepit so. ma. per obitũ vxoris, nõ relictis filijs ex matrimonio: tunc maritus debet etiam lucrari tertiam, de dote non soluta, & etiam promissa per patrem qui fuit in mora soluendi.

SVMMARIVM.

1 *Statum q̃ uir lucretur partem dotis, habet locum etiam in dote promissa.*

2 *Qui habet actionẽ ad petendum, non dicitur uerè percepisse, sed uerè & fictè.*

3 *Dotes nomina debitorum possunt esse: quia possunt dari in dotem.*

¶ CONSILIVM. CXXXIII.

c Statuto c ciuitatis Eugubii cauet̃ sic, ꝙ si mulier nupta decesserit sine filijs relictis ex ea, & uiro suo uel etiã nõ relictis liberis masculis, vel fœminis, suo tñ viro viuente ꝙ dictus ei⁹ uir, liberè habeat & lucretur sibi tertiã partẽ dotis, quã recepit in rebus mobilibus, & immobi. æstimatis, uel inæstimatis &c. Cõtingit ꝙ Rigoti⁹ & fratres eius, fuerũt cõfessi se habuisse. a M. iub. pro dotib⁹ dñę Paulellæ, uxoris dicti Rigotij, quã dotẽ promisit restituere uxori, uel eius hæredib⁹ &c. ut cõstat manu talis &c. demũ eadẽ die & anno prædictis Bald. pater dictæ Paulellæ promisit dare dicto Rigotio, & fratrib⁹ de dicta summa. ccc. li. ac expeditũ residuum dare. ix. die mensis Iunij contracto ma. solutæ fuerunt Rigotio & fratribus dictæ. ccc. li. matrimoniũ tãto tpe durauit, ꝙ elapsum est tp̃s dictę solutiõis. s. ix. die Iunij. demum matrimo. solutũ est morte Paulellę sine filijs. Querit̃ an maritus habeat tertiã partẽ dotis sibi solutę tm̃, an tertiã integrę dotis. uerbis

1 statuti diligenter inspectis. ¶ † Dubiũ huius quæstionis, pẽdet ex hoc ꝙ statutũ dicit ꝙ uir lucret̃ b de eo ꝙ percepit. sed nõ percepit, licet fuerit promissum: ergo non debet lucrari: q̃ uerba statuti, debẽt strictè intelligi, & ad aliũ casum nõ expressum nõ porrigi, ut.l. si uerò. §. de uiro. so. ma. ff. de le.j.l. in his. & .l. ꝙ uerò. & .l. quicq̃d. de verb. obli.

2 ¶ † Præterea, q̃ habet actionẽ ad petẽdũ, nõ dicit̃ percepisse uerè rẽ ꝓpriè, sed fictè, & interpretatiuè, ut.l. q̃ actio. de reg. iu. & ibi no. & .l. munus. e. ti. ¶ Præterea ꝙ de dote ꝓmissa nõ lucret̃, uidet̃ casus in corpe in aut̃. de nõ elig. secũdò nub. §. pe. In cõtrariũ est illa ueritas, ꝙ uir lucrari debet tertiã partẽ dotis promissæ, & sic probat̃. ¶ Certũ est, ꝙ p cursum diei appositæ fuerit ĩ mora soluẽ di. dicit Bal. & sic p eũ stetit quominus solueret̃. c perinde debet ergo haberi, ac si dicta dos esset p̃cepta, & conditio statuti impleta, ut.l. labeo scribit si mihi bibliotecã. de contrahen. emp. & .l. in execu. §. fi. ff. de uerb. obl. & de condi. & de.l. iure ciuili. & per Dy. in. c. imputari. & in. c. cũ nõ stat per eum. de regu. iur. lib. vj. ¶ Præterea pro hoc casus est expressus in terminis nostris in aut̃. ut exac. instã. do. §. fin. & not. in aut̃. de non eligen. secũdò nub. §. pe. in gl. mag. nã ille per quem stat quominus dotis solutio fiat, q̃tũ ad ista lucra, habetur solutio pro perfecta: etiã ubi uerè solutio requirit̃, al's sequeret̃ ꝙ eẽt melioris conditionis debitor morosus, q̃ qui fuisset diligens & soluẽdo. cõtra.l. non solũ. de noxa. & .l. seruus. ꝙ ui aut

3 clã. ¶ † Præterea hoc ꝓbat̃ per aliam rationem. certum est ꝙ nomina debitorum possunt dari in dotem, & dotem esse, vt.l. qui se debere. de cõdi. ob causam. & .l. si donatari⁹. & de iure do. & si debitor. solu. ma.l. si prior. de regu. iur.l. nesennius. istud ergo non potest negari, quin hoc nomẽ debitoris. s. obligatio isti⁹ patris sit ĩ dote. & ex hac dote istam obligationem uere percepit, vt.l. ij. §. peruenisse. de hære. uel act. ven.l. si prior. de pet. hære. §. bonefidei. ergo istius iu. seu ob. iste uir debet lucrari tertiam. Et ex his patet responsum ad omnia contraria. ¶ Præterea cõfitendo sibi solutionem, sustulit obligationem. & nouauit eam in secundam: & sic sibi solutũ uidetur, ut.l. dotem. de iure do. & .l. uir ab eo. & facit. ff. solu. mat.l. penul. §. si uir. vbi hoc tenet Iaco. de are. concludit̃ ergo ipsum debere lucrari illam tertiã totius. Bar.

¶ Si statuto ciuitatis cauetur, ꝙ scholaris pro introitu matriculæ soluat uiginti solidos, & vnus soluit, & fuit absens per quinquẽnium, & redijt, d iste debet priuari, sed iterum soluere nõ tenetur.

SVMMARIVM.

1 *Scholaris si per quinquennium stetit absens à studio, desijt esse de matricula.*

2 *Matriculam non tenetur soluere qui semel soluit, & matriculã intrauit, desijt esse scholaris & postea si reuertat̃.*

¶ CONSILIVM. CXXXIIII.

d Vniuersitatis d nostræ statuto cauet̃ quòd quilibet scholaris pro introitu matriculæ. xx. solidos soluere teneatur. contigit ꝙ quidã scholaris semel soluit,

F

a ¶ Contẽplatione filij. Quod au⁹ dotãdo neptẽ dotet cõtẽplatiõe filij, ad dite ꝙ idem tenet Pau. de ca. cõ. ccc. xxxvij. in. v. colũ. & Ang. cõs. lxxv. inci. salubriter & optimè. & ĩ allega. ibi ante p̃dictum cõsilium cuiusdã d. Ioan. de ricis. B.L.

b ¶ In Dei noĩe amẽ. uide de isto cõ. Bar. ĩ materia Bal. in cõsi. cxix. ĩ. v. li. inci. punctus talis est. & .d. Signo. de homode. ĩ cõs. lix. inci. ĩ qõne qua q̃rit̃. & ĩ cõs. ccl. q̃ dã fecit testm̃ & uide de isto cõs. Bar. d. Frã. de are. in.l. fi. §. si ã socero. solu. mat. Tho.

c ¶ Statuto. aliàs ĩ ci. statuto cauet̃ ꝙ si mulier. & ita al leg. Alex. ĩ.l. si do natur⁹. §. si q̃s. ĩ pe. col. ff. de condi. ob cãm aliàs ĩ ci. statu. cõis Sauiani. secũdũ Ias. ĩ. d.l. si donatur⁹. ĩ. §. fi. ĩ pe. col. ubi vr̃ uelle ꝙ sũt duo cõsilia, & ita ꝓ duob⁹ cõsilijs habeo, & est ĩ sertũ. j. ĩ. ij. vo. cõs. cxij. ici. statu. cõis sauiani. & ibi scripsi. & de isto cõsi. Bar. vide Ale. ĩ.l. iubem⁹. §. sane. in addi. Bar. in addi. magna. & ibi scripsi ĩ apost. mea. & in.l. pe. §. si vir. & ibi ĩ apostil. mea. ff. sol. mat. & vide Alexã. in.l. nõ tm̃. vbi dixi ĩ pri. ĩpe. col. ii. de re iu. & ĩ l. si donatur⁹. §. si q̃s. in pe. col. & ibi vide Ias. ĩ. §. fi. ĩpe. col. vbi plenè ponũt de isto consil. Bar. Tho. Dip.

d ¶ Vniuersitatis. vide de isto. cõsil. Bar. ꝑ Bal. ĩ.l. filio & ibi Paul. de ca. de lib. & apost. & Alex. in.l. aut facta. §. ad tp̃s ĩ addi. Bar. in vlt. apost. ĩ fi. ff. de pe. & ĩ.l. filio. ĩ. ij. co. & ĩ.l. naturaliter. §. apiũ. ff de acq. re. do. & in l. ex eo tpe. ĩ fi. ff. de tes. mil. ĩ addi. bar. & ĩ.l. sci niarios ĩ vl. co. C. de tes. mi. vbi faciũt mẽtionẽ de hoc consi. T.

& matriculã intrauit. deinde fuit absens à studio
per plures annos. nunc de nouo reuersus est, ad
studiũ. Quærit̃ an pro introitu matriculæ iterũ sol
uere teneat̃? ¶ Hæc quæstio habet duo puncta.
Primus, an per absentiã desijt esse de matricula?
Secundus est, si desijt, an iterũ teneatur soluere?
1 ¶ † Sup primo uidet̃ ꝙ sic, ex eo ꝙ deposuit con
a suetudinẽ reuertendi[a] ad studiũ. arg. ff. de acqr. re.
do. l. naturalẽ. §. pauonum. & §. seq. & insti. e. §. in
his, & §. pauonum. finaliter tamen dico, ꝙ si per
quinquennium stetit à studio priuatus est matri-
cula: si minori tempore, retinet matriculã, vt. C.
de pmice. l. fi. circa mediũ. lib. xij. & de dome. l. iij.
2 eo. lib. vbi est expressum. ¶ † Super secũdo[b] pun-
b cto posito ꝙ esset priuatus, matricula, soluere nõ
debet iterum qui semel soluit. casus est. C. de con
su. l. pe. circa finem lib. xij. facit arg. ff. pro socio.
l. si socium pro filia. cum simi. Bar.

¶ Si statuto cauetur ꝙ occupans plateam corio
alicuius animalis, soluat tantum: tũc an tenens in
manibus, debeat soluere?

SVMMARIVM.

1 *Gabellam tenetur soluere tenens corium in manibus, stante statuto de soluente gabellam.*

¶ CONSILIVM. CXXXV.

STatuto castri Plebis ca
uetur, ꝙ quicunq; occupauerit[c]
plateam cum aliquo corio bestię
grossæ, uel minute, soluat tot de-
narios gabellę. Nũc sunt quidã, q
tenent coria ad vendendũ in dicta platea in mani
bus. Queritur an teneant̃ soluere gabellam? ¶ Ad
1 ꝙ † sic dico ꝙ quãdoq; quis tenet in dicta platea
coriũ occasione sui vsus, ut pro fulcimẽto guama
tiæ, uel alio sui corporis coopimento, tũc soluere
non tenet̃, ut. ff. de uerb. sig. l. in lege censori. & de
vec. l. uniuersi. quidã tenẽt causa uendendi uel ob
aliã causam ad nullũ suum usum: & tunc nõ licet
sine solutiõe gabellæ. licet enim ipse teneat in ma
d nibus:[d] tamen non licet tenere in illo loco & occu
pare dicitur plateam. ar. de ser. ru. prę. l. qui sella.
§. quidã. nec ob. si bene inspiciatur, & ibi teneo,
ibi in lecturis &c. Bar.

¶ An ualeat consuetudo uel præscriptio, ꝙ cer-
tum castrum possit eligere Potestatem vndecũq;
uellet. Item an gubernator alicuius prouinciæ
potest statuere ꝙ nulla ciuitas eligat sibi Potesta
tem sub certa pœna. Item quæ sit differẽtia inter
consuetudinẽ, & præscriptionem.

SVMMARIVM.

1 *Constitutiones facere potest legatus sedis apostolicæ.*
2 *Constitutio ꝙ nullus eligatur in Potestatem sine licentia legati uel Capitanei, an ualeat?*
3 *Constitutio generalis, non tollit consuetudinem specialem,*

¶ CONSILIVM. CXXXVI.

e CApitaneus[e] patri
monij, fecit unã suã cõstitutionẽ ꝙ
nulla ciuitas, castrũ, uel uilla, elige-
ret in Potestatẽ aliquẽ ciuitatẽsem
sub certa pœna. deinde cõmune & homines castri
Piscinij q erant pos. sibi eligẽdi Potestatẽ quę uel
lent. à tẽpore cuius nõ extitit memoria, elegit in
Potestatẽ cõmune perusij, propter ꝙ capitaneus
cõdẽnauit eos in dicta pœna. Quærit̃ an dicta cõ
stitutio ualeat? & posito pro constanti (prout est
de consuetudine obseruatũ) ꝙ capitaneus patri-
monij, & certi pręsides prouinciarum qui ab ec
clesia in Italiam destinant̃ possent facere constitu
f tionẽ[f]: sicut posset quilibet episcopus, & aposto
licæ sedis legatus, ut extra de maio. & obe. c. ij. de
consti. c. animarum. lib. vj. de offi. leg. c. fi. & sicut
alij maiores iudices, ut. ff. de legi. l. nõ ambigit̃. &
1 C. de offic. pręfe. l. formã. ¶ † Hic solũ uidet̃ quæ
rere utrũ dicta cõstitutio ualeat, per iura p̃dicta.
Item pro hoc extra de loca. c. j. ubi licet quis ha-
beat liberã potestatem locandi & cõducendi: tñ
potest limitari per constitutionẽ legati: & pœna
imponitur. ad idẽ facit ꝙ no. de maio. & obe. c. ij.
Pręterea cuilibet magistratui licitũ est, defendere
iurisdictionem suam pœnali iudicio. ff. si quis ius
2 di. non ob. l. j. † Sed per hãc constitutionẽ defen-
ditur iurisdictio Capitanei & Romanæ ecclesiæ:
ergo &c. nam si ciuitatis Perusij quæ est tãtę po-
tentiæ, recepit potestariã unius castri. Capitane⁹
non potest ibi liberè suam iurisdictionẽ exercere
sicut decet. ar. ad hoc de resti. spo. c. Pisanis. circa
fin. Pręterea, hoc uideo in domino qui põt pro-
hibere emphyteutã alienare in potentiorem per
sonam, per quam ipsius ius deterioretur, & ex ea
nõ possit ita libere uti, ut extra de loca. c. potuit.
& ibi not. facit ꝙ no. de uerb. obli. l. si ita quis. §.
3 ea lege. & x. col. de alie. feu. c. j. ¶ † Et sic conclu-
ditur ꝙ illa constitutio generalis, non tollit con-
suetudinem specialem, quam habebat dictum ca
strum, vt extra de consti. c. licet. lib. vj. qa dicta cõ
suetudo non est propriè cõsuetudo, sed magis p̃-
scriptio. Nam consuetudo est cùm ex tacito con-
sensu populi, & cursu temporis inducit̃ aliquod
e ius, ꝙ populus expresse cõsentiẽdo facere potuis
set & ita loquitur. l. de quib⁹. ff. de legi. & C. q̃ sit
lon. consue. l. j. Sed quando ego præscribo cõtra
alium, ꝙ si uellem statuendo non possem induce
re, vt ꝙ habeam ius eligendi potestatem: tunc est
præscriptio. & ita loquitur totus titulus de p̃scri.
Modò in proposito consuetudo quam dictũ ca-
strum allegat, ut posset Potestatem eligere magis
est quædam pręscriptio cuiusdam iuris. Sed po-
sitò ꝙ istud ius uerè competeret posset limitari.
vt. s. pbatum est: ergo &c. Et prædicta est vera
differentia, inter consetudinem & pręscriptionẽ,
f licet quidam ponant aliam extra de consue. c. fi.
& C. quæ sit lon. consue. l. ij. &c.

¶ Si statuto cauetur ꝙ non implens uoluntatem
testantis, intra annum incurrat pœnas legales ꝙ
non requiratur monitio, an hæres non soluens le
gata incurrat pœnas. aut̃. hoc amplius. C. de fidei
com. Item stãte dicto statuto, si testator dedit cer
tos executores pro legatis particularibus. an hæ
redes excusent̃ propter illos executores sibi cõ-
iunctos à pœnis legalibus. Item an agens ad pœ-
nam dicti statuti uel præfatæ authẽticę excludat̃:
quia non pręstitit cautionem de supplenda uolũ
tate defuncti. Item quomodo probatur legatum
non esse solutum.

SVMMARIVM.

1 *Hæres ut hæreditate priuetur, requiritur iussus iudicis, & cursus unius anni.*
2 *Hæres non implens uoluntatem defuncti, excusatur à pœna propter alios executores deputatos in testamento.*
3 *Hæres qui non dat cautionem de implendo uoluntatem testatoris, an priuetur hæreditate?*
4 *Legatum factum si non ostenditur esse solutum, an sufficiat contra hæredem?*
5 *Negatiua debet probari per illum qui asserit, & maximè quando arguitur alicuius delictum.*

¶ CONSILIVM. CXXXVII.

g STatuto[g] commu
nis Gualdi cauet̃, ꝙ q nõ ĩpleuerit
uolũtatẽ defuncti intra annũ incur
rat pœnas legales, & cursus anni
habeat̃ pro legitima monitiõe, nec
alia monitio expectet̃. cõtingit ꝙ quidam in testõ
fecit plura legata, ad quæ legata exequẽda dedit
quosdã executores patruos dictorum legatario
rum, quæ legata non fuerunt soluta intra an-
num. Nunc dicti legatarij maioris emolumen-
ti petunt hęreditatem ex uigore aut̃. hoc ampli⁹.
C. de fideicom. & in corpore vnde sumit̃ coniun-
cto

a ¶ Reuertẽdi. adde Bar. in. l. ex eo. ff. de test. mil. & ꝙ no. idẽ Barto. in. l. naturaliter scriptũ ff. de re. diui. & sequit̃ Ang. de are. in. §. pauonũ. ĩsti. de re. di. & in. l. aut facta. §. ad tẽpus. ff. de pen. Bald. in aut̃. habita. C. ne filius pro patre Io. de pla. in. l. fi. C. de primice. lib. xj. & in. l. si qs. C. de dome. li. xij. Do. in. l. scriniarios. C. de re. mi. & ibi Alex. in vlt. co. Et adde ꝙ hoc tp̃s qnquẽnij dat̃ scholari ꝙ possit doctorari si studuerit p qnquẽniũ. ar. in. §. sed qa ver. qbus in pe. ff. de quo plenè per Car. flo. ĩ cle. ij. de magi. & ibi Io. de imo. & in pe. sexti. adde bo. gl. i. §. fi. ĩ pe. ffo. & Bar. in. l. petitiones. ff. de aduo. diuer. iu. dixi plenè in tractatu meo de p̃stãtia doct. in. iij. libr. in prĩ. & uide bal. in. l. fi. ĩ addi. Bart. C. de colle. illici. vbi alleg. hoc cõsi. Bar. hic dicit ꝙ p hoc facit tex. in. l. iij. C. de dome. lib. xij. & uide. c. ex literis. de cõsti. & faciũt p̃dicta ad qõnẽ quã uidi de facto, de eo q p qnq; annos non faciẽs artẽ. priuat⁹ ẽ matricula. Itẽ de eo q reqsitus à supiore collegij, si p qnq; annos fuerit cõtumax, desijt esse de collegio. Tho.

b ¶ Sup secũdo adde ꝙ notat Bar. in d. l. pe. C. de cõsulib⁹. li. xij. & p. Ioã. de platea. & in. l. interdũ. §. quoties ff. de pub. Tho.

c ¶ Quicũq; occupauerit. adde ꝙ istud statutũ concor. cũ dispõne iuris cõis. vt ĩ. l. fi. ff. de uia pub. Tho.

d ¶ In manibus. adde ꝙ de isto cõsil. facit mẽtionẽ Bar. ĩ. l. q sella. ff. de ser. ru. p̃dio. licet ibi dicat ꝙ ille hẽbat coria ĩ bãcho: licet dicat ꝙ hẽbat ĩ manib⁹. & seqt̃ Ange. de pu. ibi, licet de cõsi. Bar. nõ faciat mẽtionẽ, & dicit etiã ꝙ q põt uẽdere carnes uel coria in platea, põt tenere sup bancho. & nota ista cõtra cõsiliũ ꝙ accepit, ille notabilis Gõnella cũ eẽt aãnitus p dñm Ferrariæ. in capi. si pedẽ mitteret ĩ territorio suo & ipse fecit se ducere sup plaustrũ explanatũ de terra territorij Veronẽsis & ita cõparuit corã dño, asserẽs sed nõ posuisse pẽdẽ in suo territorio. & vide de materia p Cy. in. l. j. C. de interdictis. Tho.

e ¶ Capitaneus. ass ĩci. qdã capitane⁹ secũdũ Alexã. de imol. in. l. ij. in. vj. colũ. ff. de iurisdi. om. iud. de isto cõsil. uide Alex. in. l. oẽs populi. in additio. Bar. i. ix. co. ff. de iust. & iur. in cip. limita vbi plura. & in. l. qui sella. Tho.

f ¶ Constõnẽ. vide Pe. de anc. in. c. canonum statuta in xj. char. de consti. & vide Io. and. & alios. ĩ. c. ex literis de cõsti. cũ cõcor. de quibus p Fely. in. c. cũ oẽs. ĩ ix. co. de consti. et vide Alex. de imo. in. l. ij. in. vj. colũ. ff. de off. ei⁹ cui mand. est iuris. et in cõsi. ccvj. in. ij. vo. perspectis. in. vj. col. col. in versic. p id quod cõsuluit. ubi allegat Bart. hic, & ibi uide plenè. Tho.

g ¶ Statuto. vide Lud. ro. in consil. ccxxviij. & vide plenè p dñm meũ dñm Iaso. in aut̃. hoc amplius. in. j. colũ. & seq. C. de fideicõ. vbi plene examinat materiã istius consilij. Bar. Tho.

cto statuto, nec p̄stiterūt aliquā cautionē de implēda volūtate defuncti.
In nomine dñi nostri Iesu Christi. Ex isto themate multa dubia oriunꝫ.
Primò, an cursus vnius anni, priuet hæredē non implentē uoluntatem
defuncti hæreditate. Secundò, an hæredes prædicti excusenꝫ propter
alios executores, ad hoc à testatore deputatos. Tertiò, an dicti executo
res excludanꝫ: qa nō prestiterunt cautionē de implēda volūtate defun-
cti. ¶ Quartò an eo ipso ꝙ nō ostenditur legatū factū, & solutum non
esse, sit ꝓbata intētio ipsorū agētiū. Quintò an releuet in aliquo dictū
hæredē cōuentū: qa dicti fideicōmissarij & executores electi à testato-
re erant sic coniuncti dictis actorib⁹. ¶ Super primo puncto videꝫ de
iure fore dicendum, ꝙ inspectis uerbis dicti statuti, cursus primi anni
opereꝫ tm̄ unum effectū: ꝙ probatur ꝓ legitima monitiōe, vt iussus iu
dicis, sed ꝓ legitima monitione expectabiꝫ cursus secūdi anni, ut qs hę
reditate priuetur. hoc clarè apparet ex uerbis ipsius statuti. hoc etiā ꝑ
suadetur rationibus sic: si quis bñ uerba legis inspiciat, in corpe, de hæ-
redi. & falci. §. si quis aūt non implens. &, C. de fideicō. auꝫ. hoc ampli⁹.
Duo successiuè reqrunꝫ, vt qs hæreditate priueꝫ. s. iussus, seu monitio iu
dici s. ¶ † Secūdò successiuè cursus tēporis. s. anni. sed de iure hoc est ꝙ
1 vnum & idē tēpus, nō potest operari effectum, circa duos actus, quorū
unus successiuè uenit ad aliū, ut. C. qui admi. ad bon. pos. l. fi. in fi. & de
inof. test. l. cōtra maiores. als, eū q. & ꝓbaꝫ in simili tps quo cōpleꝫ lęsio
cœpta in absentia. & sic operatur unum effectū, non computatur in tē-
pore petendę restitutionis: & sic non operatur alium effectū successiuū
ad primū no. ff. ex q. cau. maio. l. ab hostibus. §. sed si simpliciter. per gl.
ad hoc etiā facit ꝙ no. ꝑ Dy. in. c. sine pos. de reg. iur. circa fi. lib. vj. ꝙ pri
mò reqriꝫ cursus unius tēporis ad inducēdā aditionem. Secūdò abinde
incipit currere aliud tēpus ad prescriptionē. facit ꝙ not. C. de ser. fugi,
l. j. in fi. gl. mag. ita in proposito primū tēpus operaꝫ, ut habeat legitimā
monitionē, abinde incipit currere annus ad priuandū quē hæreditate.
a & sic requiriꝫ bienniū: ergo illi nō sunt hæreditate priuati[a]. ¶ † Super
2 secūdo pūcto dico, ꝙ hæredes p̄dicti excusanꝫ ꝓpter alios executores
à testatore deputatos à pœna p̄dictæ legis. maximè si nō apparet ipsos
hæredes nō fore certificatos ꝙ dicti executores nolebāt implere. ꝓ hoc
induco casum expressum. ff. de cōdi. & demō. l. mulcta. expressi⁹ in auꝫ.
de eccle. ti. §. si quis autem. qui hoc facere. unde sumiꝫ auꝫ. licet. posita su
per. l. nulli. C. de epis. & cle. ubi dicitur ꝙ quādo sunt appositi executo
res in testamēto ipsi debēt implere: aliâs ipsis imponitur pœna ꝙ pri-
uentur omni cōmodo quod percipere debent ex testamento. & sic hoc
casu uidetur ꝙ pœna non imponatur hæredibus. pro hoc facit: quia te
stator ponendo certos executores ad hæc legata exequenda, uidetur ip
sos hæredes prohibuisse, ne se impediant de ipsa executiōe, ut. ff. de au
tho. tuto. l. si pluribus. & ibi no. per gloss. hoc etiam probatur. ff. de ali-
men. & ciba. lega. l. iij. nec ob. iura quæ dicūt ꝙ licet datus sit executor
nihilomin⁹ teneaꝫ hæres, ut. ff. de leg. j. l. si à pluribus. qa uerū est ꝙ lega-
b tarij p̄nt petere[b]: nō aūt ꝙ hæredes nō implendo sine monitione in ci-
3 dūt in pœnā, ut expressē ꝓbaꝫ in. d. l. mulcta. de cōdi. & demō. ¶ † Sup
tertio, an dicti executores excludanꝫ ꝓpter nō p̄stitā cautionē. & dico ꝙ
sic: qa hoc est expressum in corpore de hæredi. & falci. §. si uetò nullus.
ibi cautione pri⁹ ab ipsis facta &c. si ergo prius cautionē nō prestitit de
bet succūbere, ut, C. de usufr. l. j. simile in cōtumacibus, & alijs in qb⁹ iu-
ra dicūt nō audiri nisi p̄stita cautione. posset etiā iudex ferre sn̄iam sub
cōditiōe. s. si oīa q̄ dicta cōstōne caueñ fuerint obseruata, ut. ff. de fideic.
lib. l. iiij. §. illud uidendū. sed illud puto uerū, qn̄ lex simplr̄ loquiꝫ. Sed
in casu nostræ legis exprimiꝫ. s. ꝙ prius caueat. si ergo de hoc nō facit fi-
4 dē, debet actor succūbere. ¶ † Sup quarto puncto, uideꝫ dicendū ꝙ ipsi
actores debēt probare illud legatum nō esse solutū per cōfessionē hæ-
redis, uel alio modo. nec sufficit solū legatū relictū esse: hoc ꝓbaꝫ ex his
quæ no. ꝑ Inn. c. super his. de accusa. & Cy. C. de iure emphy. l. ij. ꝙ cor
5 robaꝫ p. l. hoc iure. de uer. ob. ibi nisi exploraū sit &c. ¶ † Ille enim q ali
quod negatiuū asserit, ad ꝙ aduersari⁹ nō est obligat⁹, debet id ꝓbare.
ꝙ maximè arbitror esse uerū, cū ex tali negatiōe alicui⁹ delictū arguiꝫ,
ubi est p̄sumptio ꝓ conuēto. s. ne delinquat, ut. ff. ad. l. iul. maie. l. fi. & ꝑ
regulā generalē, ꝙ qlibet p̄sumiꝫ bon⁹, & nō peccasse. ꝓ hoc qa cū agiꝫ
de tutore remouendo à tutela, ꝓpter aliquod omissum, istud debet ꝓ-
bari videlicet ꝙ inuētariū nō fecit, nec alia sibi incūbētia, uel ꝙ est negli
gens, uel iners, uel similia q̄ priuationē, & negatiuā cōtinēt, ut. l. iij. §. tu
6 tor q ad alimēta. &. l. fi. cū. l. seq. de suspe. tuto. ¶ † Sup quīto, satis puto
hæc hæredib⁹ conuentis ꝓdesse ut opposita doli exceptiōe, dicti acto
res repellanꝫ quasi executores, ꝓpter coniunctionē eorū ad quos spe-
rabāt dictā hæreditatē deuenire, hoc omiserint ꝓ hoc ꝙ tali fraude fa-
ctum præsumaꝫ ex coniunctione sanguinis induco, vt. ff. de bo. lib. l. pe.
post prin. ibi, facilior q̄ p̄sumptio &c. & expressius extra de testi. c. cō-
stitutis. §. in presentia nostra archiepō. & facit ad hoc qa ex coniūctiōe
præsumiꝫ unus, scire de facto alterius, ut. ff. vñ cog. l. octaui. &. C. de in
integ. rest. l. de tutela. pro hac p̄sumptione fraudis. rōne coniunctionis,
facit optimè in auꝫ. de alie. & emphy. §. economus. vnde sumitur auꝫ. q-
buscūq;. posita sup. l. iubem⁹. C. de epis. & cle. Itē ꝓ hac fraude p̄sumen
da, facit expressè in auꝫ. vt hi qui ob. res se habe. per. §. si quis. colla. vj.
Et ex his apparet, ꝙ si tales agāt petendo dictam hæreditatem, possunt
exceptionem doli opponere, qui dolus probatur ex coniunctione, &
propinquitate tēporis: vt. s. dictum est. Ex quolibet ergo predictorū concludiꝫ, dictū hæredē esse absoluendū &c. Ego Bar. de saxoferrato ita consulo.

¶ Si statuto cauetur ꝙ decedēti ab intestato sine filijs legitimis succedāt ꝓpinquiores de linea paterna tm̄: an pupillo decedēti, qa nō pōt facere testamentū, succedant illi propinquiores, vel sola mater. Item quot modis diciꝫ intestatus, & de intellectu, scilicet triū legū, & de cōi vsu loquendi.

SVMMARIVM.

1 *Verbum intestatus, an cadat in pupillum.*
2 *Habitus non potest esse ubi non est priuatio.*
3 *Habitus consideratur duobus modis. uno modo secundū naturā indiuidui, alio modo secundum naturam speciei.*
4 *Omnino dictio, quam significationem habet.*
5 *Communis usus loquendi, non est propria significatio.*

¶ CONSILIVM. CXXXVIII. c

c HAEc est copia[c] cu
iusdā statuti sancti Seuerini. Itē sta
tuimus, & ordinamus ꝙ si qs uel si
qua de terra sancti Seuerini, & eius
districtu decedat intestatus uel intestata sine filijs
legitimis, ꝙ bona oīa, & iura sic ab intestato mo-
1 rictis deueniant, & deuoluanꝫ, † & sint apud dece
dētes ab intestato ꝓpinquores cōsanguineos, ex
paterna, uel auia paterna linea descēdētes. cū sa-
tis sit cōueniēs rationi ꝙ talia bona reuertanꝫ ad
pristinū statū. vnde principiū habuisse noscūtur,
& predicta locum habeant &c. Quæstio talis est.
Quędā puella de dicta terra minor. xij. an. sue ęta
tis decessit nullo cōdito testamēto: qa erat pupil
la superstitibus sibi ꝓpinquioribus matre sua, &
fratre carnali ipsi⁹ pupillæ nato ex eodē patre, &
eadē matre. Modò quæriꝫ, vtrū dicta mater succe
dat ei in aliqua parte uel nō propter verba dicti
statuti? ¶ In prima. q. facit dubiū tex. q est de suis
& legi, l. j. in prin. vbi innuiꝫ ꝙ ille q nō pōt face-
d re testm̄ vt pupill⁹, nō diciꝫ propriè intestatus[d].
Cū igiꝫ uerba statuti debeāt intelligi secūdū pro
priā significationē, & illud verbū intestatus, non
cadat in pupillo: ergo relinquitur determinationi
iuris cōis. & sic mater succedet, & ex hoc iam mo
tus est anim⁹ quorūdā ad cōsulēdū, ꝙ mater ad-
mittatur. Cōtrariū tn̄ est ueritas. Pro cuius intelli
gētia vidēdū est de intellectu triū legū, q̄ ponunt
significationē hui⁹ verbi intestatus. Primo de in-
tellectu. l. j. in prin. de suis & legi. Secundò de in-
tellectu. l. intestatus, Tertiò de intellectu insti. de
hæred. q̄ ab intest. in prin. q̄ leges vñr sibi contra
riari. nā due vltimę dicūt eū simpliciter intestatū
qui testm̄ nō fecit. sed. d. l. j. de suis & legi. dicit ꝙ
pupill⁹ nō est ꝓpriè ītestat⁹, postea dicit sed hos
2 pro intestatis accepim⁹. ¶ † Pro cui⁹ intelligentia
sciēdū est, ꝙ nō pōt esse priuatio ubi nō pot esse
habitus. vnde non rectè diceretur equus est mu-
tus: quia habitus loquendi non cadit in eo. nec
lapis dicitur rectè cecus, & similia & isto respe-
ctu pupill⁹ nō potest facere testm̄. & sic ī eū non
cadit habit⁹, nec ꝓpriè diciꝫ intestatus. & ita loqꝫ
3 d. l. j. de suis & legi. † Itē sciēdū est, ꝙ habitus pōt
considerari dupliciter. Vno modo strictè secūdū
naturā vni⁹ indiuidui. Alio modo largè secundū
naturam speciei, sub qua est illud indiuiduum, vt
hoc exemplo aliquis est mutus à natiuitate. certè
licet in eo nunq̄ fuerit habitus loquēdi: tamen di
citur mutus respectu speciei humanæ, cui cōpetit
habitus loquēdi, vt. C. qui test. fa. pos. l. discretis.
idem in eo qui natus est sine oculis, rectè dicitur
cecus. hoc est priuat⁹ lumine eo respectu: qa spe-
ciei humanæ congruit uidere, vt in euangelio de
ceco nato. & hoc est communis modus loquendi
& hoc est ꝙ vult dicere. d. l. j. dum dicit, sed hos
pro intestatis accepimus. q. d. in eis cadat istud
verbū intestatus, respectu speciei humanæ cui cō

a ¶ Priuati. vide So. cōs. ccxvij. vbi allegat hoc cōsiliū & concluditur ꝙ licet executor vel hæres non priueꝫ hæreditate, tn̄ priuatur officio exequendi, ꝑ constitutionem quæ est valida. B. L.

b ¶ Legatarij p̄nt petere. No. ꝙ dicit Bar. hic: qa nō obstāte ꝙ executores sint dati ꝓ legatis nihilomin⁹ hæres pōt à legatarijs cōueniri. & ita habui de facto. Tho. Di,

c ¶ Hæc est copia, Aliâs incipit, qō talis est, q̄dā puella. & de isto cōsil, vide Alex, ī, l. j. in prin. in addi. Bar, ff. de suis & legi. & ibi apostillā meā, Et vide dñm & preceptorē meū Perusinum. d. Pe, phi. cor. in. l. generaliter. in. iiij. colū. C. de insti. & substi. vbi alle. Barto. in hoc cōsi. & vide Bar. in consi. cxlj. incip. statuto vrbis, & ibi scripsi. Tho.

d ¶ Propriè intestatus. Colligēdo mētē doct, ea vr̄ cōis opi. ꝙ pupill⁹ possit dici ītestat⁹ decedere, non ex vi verborum, sed ex cōi vsu loquēdi. iō petēs aliq̄ hrdditatē, hr̄et necesse ꝓbare illū cōem vsū, vt colligiꝫ ex mēte Ang, cōs. c. inci. statuto cōis burg, & cōs. xcv. ici. Pe, de vrb. Pau. de ca. cōs. cclxxvj. & ibi refert ꝙ aliq cōsuluerūt contrarium Ang. tn̄ cōs. xxv, ici. iudex noīe &c. statutū excludens matrē & ibi dicit ꝙ ipē & Bal. pluries cōsuluerūt ꝓ hac pte. & ita tenet Bal. ī. l. si arrogatorū. ff. de ado. vide latè Imo. iuniorē in. l. gn̄alr̄. C. de hę. īsti, & vide īfinitas cōcordantias ī. l. j. ff. de suis & legi. hæ. ī apostil. per me. & Ro. consil. iiij. & xxij. B. L.

a ¶ Sicut aliud. vide Barto. in consi. cxlij. constitutione. & ibi scripsi. Tho.

b ¶ Quidam. De isto cōsi. vide Bar. in.l.j. in fi. ff. de publi. & ibi vide apostillā vltimam. T.

petit ius testandi. Et hoc est ꝙ voluit imperator insti. de hære. q̄ ab inte. in prin. vbi dicit intestat⁹
4 est omnino, qui testamentum non fecit &c. † Nò. quòd dicit omnino. q. d. siue, quia noluit, siue qa non potuit. idem in. d. l. intestatus. de verb. signi. nam verba legis, debent intelligi prout loquunť generaliter de omni homine: non singulariter de hoc, vel de illo, vt. ff. de legi. l. iura nō in singulas. sed respectu speciei humanę in qua cadit habitus pupil. rectè dicitur intestatus: ergo &c. ¶ Nunc ad propositum adijcimus pupillum intestatum propriè: quia est priuatus eo habitu, qui cōgruit suæ speciei, vt homini, qa secundùm propriā significationem dicetur intestatus: & sic status in
5 eo locum habebit. † aut dicimus ipsum intestatū impropriè: & tunc remanet ꝙ est intestatus secūdùm communem vsum loquēdi, vt. d. ll. ꝓbatur quoniā communis vsus non est propria significatio, vt. l. labeo. §. idem. de sup. leg. & statuta debēt intelligi secundū communē usum loquendi, qui preualet omni significationi propriæ, ut. d. l. labeo. de leg. iij. l. librorum. §. ꝙ tamē cassius. & ibi no. & sic statutum habebit locum in pupillo. & hæc fuit mens statuti, ut patet in ratione quæ reddiť in statutis: & sic mater omnino excludeť &c.

c ¶ Nō in eorū fauorē. No. ꝙ dicit barto. ꝙ statutum disponēs ꝙ idem ius seruetur forēsi, ꝙ sit in terris ei⁹ ipsis statuētibus, est factū ī odiū forēsiū & contra forēses, ꝙ nota pro statuto Pisauri, & habui al's de facto, & adde ꝙad dicta per Bar. hic de statuto, ꝙ pro homicidio debeat imponi pœna pecuniaria, ꝙ si ptās nō obstāte dicto statuto fecerit decapitari aliquē, ꝙ ipse similiter ī sindicatu est de capitād⁹. nec iuuabitur ex beneficio dicti statuti. secūdū Bart. in. l. j. in fi. prin. ff. ꝙ quisq; iu. & ibi sequunť Ange. & Moder. & dicit ibi Fulg. ita aliâs fuisse obseruatū, & vide Bal. ī rub. C. de pœna iudi. qui malè iud. in. ij. col. Tho.

¶ Si datur potestas aliquibus prouidendi, & ordinandi, & executioni mandandi, certum quid tunc si per primum ordinamentum, non potest fieri plena executio, possunt iterum prouidere quousq; exequatur.

SVMMARIVM.

1 *Aliud est prouidere, aliud est prouisa & ordinata executioni mandare.*

2 *Functus non dicitur aliquis officio suo, nisi plenam executionem faciat, & semper potest prouidere exequendo. nume. 3.*

¶ CONSILIVM. CXXXIX.

STatuto communis Perusij caueť ꝙ singulis annis detur & fiat eleemosyna per commune de centum libris percipiendis ex uenditione bladi cōmunis Perusij, ꝙ venditur, & uendi cōsueuit annuatim in platea communis Perusij. Item per adunantiam generalem artificum ciuitatis Perusij, super quadā petitione oblata communis Perusij, per prefatū capitulū. s. Francisci fratrum minorum Perusij, continens ꝙ aliqua eleemosyna ipsis fratribus sufficiens pro reparatiōe dictæ ecclesiæ fiat, super qua petitiōe per adunantiam super dandis dictis fratribus dictam eleemosynam ecclesiæ prædictæ fuit reformatū ꝙ liberè remanere in dominos priores, & camerarios artiū, q̄ priores & camerarij possent, & eis liceret oīa & singula ꝓuidere & executioni mādare q̄ viderint cōueniri satisfactioni & cōplemento parti dictorū fratrū, & possent concedere de quacunq; pecunia, uel bonis communis Perusij, & solui facere, & expendi & conuerti in actitationē & reparationē dictæ ecclesiæ, prout in ordinamēto ꝙ premittiť pleni⁹ cōtinetur. post modū dicti priores & camerarij ex arbitrio predicto prouiderūt ꝙ certā partem dictarū centū. li. officiales campiones bladi cōmunis Perusij tenerent, & deberent dare & soluere in dicto opere, prout in ordinamēto per dictos priores & camerarios facto ꝙ permittitur plenius contineť. post ꝙ ordinamentū dicti dn̄i priores & camerarij fecerūt aliā prouisionē: videlicet ꝙ officiales communis bladi perusij dare deberēt ꝓ dicto opere dictę ecclesiæ sancti Fran. bladum prout in dicto ordinamento ꝙ hoc permittit, plenius contineť. ¶ Modo quæritur utrum domini priores & camerarij potuerūt facere vltimū dictum ordinamentum, uel non: cum dicatur ꝙ in prouidendo semel non potuerunt secundo? Item si & inquātū secundū ordinamētū facere non potuerunt, quæritur utrum sit aliqua uia propter quam dicti priores & camerarij possunt habere dictam pecuniam. ¶ In nomine domini amē. Viso puncto prędicto, & reformationib⁹ de q̄bus ī eo fit mētio dicēdū est, ꝙ dicti dn̄i
1 priores & camerarij potuerunt facere dictū ultimū ordinamētū. † nam ipsi habuerūt potestatem prouidendi & executioni mandandi, & faciē dissolui, & conuerti ad dictas causas vt. s̄. narratum est. unde constat de
a iure, ꝙ sicut aliud[a] est sententia re aliud sententiam executioni mandare: ita aliud est prouidere & ordinare, & aliud prouisa & ordinata executioni mandare, ut. l. executorem. C. de exe. rei iudi. Si igitur dicta ordinamenta bene aduertantur, primum ordinamentum factum per priores & camerarios, respicit primam partem. s. quod prouiderunt ꝙ tanta pecunia expendatur in dictas causas. Item in dicta reformatione tetigerunt quædam, quæ respiciunt executionem. s. quod officiales campiones dare teneanť &c. Secūdū uerò ordinamentum circa executionē tantum loquitur. s. ꝙ illa pecunia detur in frumento, cum frumētū vē-
2 di non possit. ¶ † Nunc ad propositum, licet contra sententiam, seu ordinamentū q̄ semel iudicat sit functus officio suo: tam circa executorē illi cui cōmissa est executio, si executionē incipit uno modo, & illo non potest de facili executionē perficere: recedit ab illo modo cœpto, & assumit aliū modū in alia re. nec enim est functus officio suo, nisi cum executio est perfecta. ꝙ patet: qa q̄ cœpit in executione unā rem & illa nō potest fieri executio sine controuersia, dimittit illam, & aliam assumit, vt. ff. de reg. iur. l. à diuo pio. §. si super rebus. ibi, sed & illud debet. Itē si incipit uendere, & emptorem non inuenit, postea dat in solutū, ut. e. l. §. si pignora. Item in proposito cum frumentum non posset uendi, dat
3 ipsum frumentum in solutū in dictā causam. † Item si execcutio incipit à mobilib⁹, si illa nō reperianť sufficientia, licitū est deuenire ad immobile, & postea ad nomina, ut. l. eadē. §. in uenditione. Ratio est dicta: qa non sunt functi officio suo, donec de facto exequentur. Concludiť ergo dictos priores, & camerarios potuisse circa executionē prædictā semel & pluries & quoties opus fuisset, facere dicta ordinamēta, donec executio fuerit perfecta &c. Ego Barto. de saxoferrato ita consulo. & ꝙ prędictum est. s̄. consuluimus nos Franciscus tigrini & Ange. de amelia.

¶ Si statuto cauetur ꝙ quarta pars condemnationis debeatur proximiori consanguineo occiso, an debetur ista quarta pars cōdemnationis proximiori forensi?

SVMMARIVM.

1 *Statutum disponens, q̄ idem ius seruetur forensibus q̄ seruatur in terra sua, est factum contra forensem.*

¶ CONSILIVM. CXL.

b QVidā[b] de narnia fuit occisus in castro plebis, & occisor fuit condemnatus, & soluit condēnationem. Queritur cū ex forma statuti quarta pars cōdemnationis debeatur ꝓximiori cōsanguineo occisi, an si
1 proximior consanguine⁹ sit forensis, debeať ei quarta prędicta. † Viso statuto ꝙ dicit ꝙ idē ius seruetur forensi ꝙ fuit in terris eorū, nostris castellanis. ad ꝙ sciēdum est, ꝙ dictū statutū est factū contra forenses non
c in eorū fauore[c]: ꝙ patet ex sequētibus uerbis statuti, & probatur in. l. j. ff. ꝙ quisq; iuris. in simili. aut ergo in terra unde est talis forensis, est tale statutū ꝙ si seruaretur esset magis fauorabile ei q̄ statutū hui⁹ terræ: & non seruabitur sibi: qa statutū nō est factū ad hoc vt dictū est. aut est minus fauorabile q̄ sit istud: & tūc illud seruaretur. Nūc ad propositum, si quidem in terra illa, unde est forensis imponiť pro homicidio facto in forensi pœna iuris cōmunis, uel alia corporalis: & tūc illud statutū magis est fauorabile illi proximiori consanguineo interfecti: qa maior vindicta, & maior satisfactio sibi sit pro homicidio, cū quęlibet pœna corporalis sit maior q̄ pecuniaria, ut. l. in seruorū. ff. de pœnis. & ideo tunc ista nō est seruāda per Potestatem castri plebis, sed seruabitur pœna statuti ipsius castri quæ minor est: & hoc casu cōsanguineus habebit quartam condemnationis prædictæ. Si uerò in dicta terra, vnde est forensis imponitur pro homicidio facto in forēsem pœna pecuniaria, sicut hic: tunc forensi proximiori consanguineo ita debetur quarta sicut si in ei⁹ terra debetur forēsi: non aliter. Si verò nihil cōstat de statuto: tunc statuta cum sint stricti iuris non præsumuntur nisi probētur, vt in. c. licet romanus. de consti. lib. vj. Et sic presumitur, ꝙ ibi seruetur ius commune, & nō deberet proximior habere quartam condemnationis &c.

¶ Si statuto cauetur, ꝙ decedenti ab intestato sine filijs, in bonis paternis, succedunt propinquiores ex linea paterna: & in maternis ex linea materna: tunc si pupillus decedit viua matre, an veniāt agnati proximi in bonis paternis, uel maternis.

SVMMARIVM.

1 *Statutum loquens de intestato, an habebit locum in pupillo?*

2 *Communis usus loquendi, & intellectus præualet omni propriæ significationi.*

3 *Substantiua duo, uel adiectiua neutraliter posita, sunt copulatiua in quolibet, & in quolibet*

libet, & in quolibet per se uerificãtur.
4 *Viua matre, quis potest habere matrimonium.*

¶CONSILIVM. CXLI.

a STatuto [a] vrbis veteris caue
tur, ꝙ si qs decesserit sine liberis ꝓximiores ex ꝑte pa-
tris succedãt in patrimonio, proximiores ex parte ma-
tris, succedãt in matrimonio. Modò quidam pupillus
decessit viua matre. Quæritur quis præferatur in bonis
1 paternis vel maternis, uel proximio. ex parte patris? ¶†In quæstione
ista primò facit dubium: qa pupillus non est intestatus, vt.ff. de suis &
legi.l.j.in prin.& insti.de hære.quæ ab inte.defer.in prin.& sic statutũ
non vendicat sibi locum: qa debet intelligi secũdũ propriam significa-
tionem. Rñ. ꝙ communis vsus loquẽdi, & cõmunis intellectus, hos pro
intestatis accipit, ut.d.l.j.de suis & legi.& insti.de hære.q̃ ab inte. defe.
2 in prin.†qui communis vsus loquẽdi, & intellectus prȩualet omni pro-
priæ significationi, vt.l.librorũ.§.quòd tamẽ cassius.ff. de lega.iij.& ibi
no.&.l.cum de lanionis.§.asinam.de fun.instru.& de supel.leg.l.labeo.
¶Secundò dubitatur: qa statutum videtur requirere ꝙ ille q decedit,
habeat patrimonium, & matrimonium. sed uiua matre non dicitur ha-
bere matrimonium prima facie, ergo &c. vnde respondetur ꝙ uiua ma
3 tre potest habere matrimonium, vt.j.dicetur. ¶†Sed huic dubitationi,
respondetur ꝙ vnum sufficit: qa duo substantiua uel adiectiua neutra-
liter posita, sunt copulatiua in quolibet per se prĩcipaliter: ergo in quo
libet per se uerificantur, ut.l.ea tamen. de leg.iij. &.l. qui concubinam.
in prin.j.eo.tit.&.l.falsa.§.fi.de condi.& demon. Nec ob.l.si hȩredi plu
res.de condi.insti.quia ibi copulant̃ accessoriè: hic principaliter: ergo
4 &c. ¶†Tertiò dubitatur, ex uerbis.d.statuti unde non videt̃ exclusa:
quia filium habere non potest. Bar.

¶Si statuto episcopi cauetur, ꝙ executores testamentorum exequãtur
testamenta intra annum, & postea non se possent intromittere, an exe-
cutor datus ad declarandum voluntatem defuncti, potest declarare vo
luntatem post annum & concluditur quòd sic. ¶Item quis propriè di
citur executor. Item an dictus executor, potest declarare tali modo ꝙ
non debeatur quarta episcopo secundùm.c.fi.de testa. Itẽ an dicta con-
stitutio, liget executores qui sunt extra diocesim constituentis, & alte-
rius diocesis.

SVMMARIVM.

1 *Executor est ille qui uoluntatem certam, & declaratam ad effectum producit.*
2 *Fratres minores prohibiti esse executores ultimarum uoluntatum, an poßint dare con silium?*
3 *Canonica portio, non debetur de his quæ soluuntur pro ornamentis, & fabrica.*
4 *Constitutio non ligat ignorantes, nec existentes extra diocesim.*
5 *Ius declarandi seu arbitrandi, durat post tempus statutum.*

¶CONSILIVM. CXLII.

b COnstitutione [b] camerinen. epi
scopi cauetur, ꝙ quilibet fideicommissari⁹ ad pias cau-
sas ordinatus, studeat voluntatem defunctorum, & pro
curet executioni mandare intra annum à morte testato-
ris, alioquin anno transacto, executoris officium pro-
pter ipsorum negligentiam ad ipsos uolumus pertinere, nec à dicto tẽ-
pore in anno sequenti in ipsa executione, se nullatenus intromittant: &
ad nos ipsa executio deuoluatur. caueant tamen fideicommissarij, exe-
cutores vltimarum uoluntatum, & hæredes defunctorum, quod cano-
nicam portionem nobis debitam de relictis & relicta nobis f[illegible]
cui non persoluant & dent nisi nobis uel nuncijs nostris ad hoc specia-
liter deputatis. Et prædicta mandamus obseruari, ab ipsis fideicommis
sarijs & executoribus & hære. defunctorum sub pœna excommunica-
tionis: & in eo si secus fecerint, nihilominus volumus nobis de eorum
proprio ad prædicta teneri &c. Demum accidit ꝙ Cecus Diotæ salutæ
de villa colleuæ districtus Saxoferrati camerĩ. diocesis condidit testa
mentum. & Boñ. Iaco. de saxoferrato Nucerinæ diocesis suum hæredẽ
fecit: & fideicommissariũ, & cætera alia sic disposuit. Item voluit & ius
sit ꝙ per suum fideicommissariũ distribuãtur de bonis suis, pro ipsius
anima, & etiam animabus suorum parentum defunctorum. centum li-
bra. ibi & vbi melius, & vtili⁹ uidebitur ipsi suo fideicõmissario, ad ip-
sius arbitrium, & voluntatem computatis in ipsis centum lib. relictis in
dicto testamento declaratis: vt in dicto testamento plenius continetur.
Demum accidit, ꝙ dictus Bo. post annum à morte testatoris declarauit
suum arbitrium, & voluntatem esse, quod. lxxv. li. de supradicta sum-
ma dentur pro anima dicti testatoris, & suorum parentum fratribus mi
noribus de saxoferrato pro ornamẽtis & paramẽtis & continuatione
loci prædictorum fratrum, & dictam quantitatem syndico dicti loci, sol
uit ex causa prædicta, vt hoc constat publicis instrumentis. Nunc Lu-
pinus hæres prȩdicti Bo. molestatur à vicario dñi episcopi cameri. di-
centis ꝙ vigore dictȩ constitutionis post annum
dictus Bo. non potuit declarare, nec soluere: & si
soluit, iteratò teneatur soluere domino episcopo.
¶Modò quærit̃ quid iuris? Et dico saluo sanio-
ri cõsilio, dictum Bo. potuisse post annum suam
c voluntatem & arbitrium declarare [c]: & si soluit
iteratò camerĩ. episcopo soluere non teneatur.
hoc esse verum ostendo iuribus prȩdictis. ¶Ad
prȩdictam veritatem inuestigandã, primò opor-
tet videre quis sit ille qui de iure vocatur execu-
1 tor. ¶†Ad hoc respõdetur: executor est ille qui
voluntatem certam & declaratam ad effectũ pro
ducit. casus est de exec. rei iud.l. executorẽ. ergo
d ex ista diffinitione, ꝙ alius est actus exequendi [d],
alius est actus declarandi, sicut enim alius est act⁹
sententiandi, & alius est actus sententiam exequẽ-
di, vt.d.l. executorẽ.&.ff. de re iu.l.à diuo pio. in
prin. ita est diuersus actus declarandi cui & qua-
liter debeatur legatum de quo actu loquitur.ff.
de leg.ij.l.j.&.l.cũ qdã.in prĩ. de leg.iij.l. fideicõ.
§.cũ si. ab actu exequẽdi. de quo loquit̃ prȩ
2 sens cõstitutio dñi episcopi Came. ¶†Præterea,
hoc manifestè colligit̃ ex.c.exiui de paradiso. de
ver.sign.in cle.in quo licet fratres minores prohi
beant̃ esse executores vltimarum voluntatum: tñ
eis permittit̃ dare consilium, & suã uoluntatem
cui & qualiter per soluant̃. Cũ ergo ex prȩdicta
declarare cõstitutione, solũmodo actus exequen
di post annũ sit interdictus: & actus declarãdi vo
luntatẽ defuncti, remanet sub dispositione iuris
communis, vt.ff.so.ma.l. si cùm dotem. in princ.
de lib.& po.l. commodissimũ. maximè cùm istȩ
constitutiones, & ista statuta extensionem non
recipiãt, vt.ff.de exer.l.j.§.si is qui nauem. & qui
& à qui.l.prospexit.circa prin.cum si. Sed de iu-
re communi, illud est ꝙ iste actus declarandi cui
debeatur legatum debet impleri statim cum po-
test, aliâs est in mora: tamen illa mora potest pur-
gari usq; ad illud tempus, quo hæres conuenitur
pro illo legato in iudicio. ita intelligit̃.ff. de lega.
ij.l.cùm quidam. & ita intelligit̃ ibi gló. cui acqe
scit Dy. & hoc colligitur clarè ex tex. dum dicit
si uno petente iam eligere nõ potest cui dẽt &c.
quasi innuit ꝙ ante petitionẽ, posset eligere. sed
iste Bo. eligit anteꝗ pro isto legato conuenitur.
ergo &c. ¶Et si dicis, licet potuerit, declarare, ta
men non potuit soluendo exequi post annum.
Respon. non est uerum. nam dictus Bo. habebat
duplex ius exequendi: unum ius: qa fideicommis
sarius & executor. & istud ius uidetur tolli post
annũ per ostensionẽ. nã si qs uerba dictæ consti-
tutionis benè inspiciat, non prohibet hæredem
soluere legata illis personis quibus derelicta sunt
nisi ad canonicam portionem episcopo debitam
3 de relictis & relicta ipsi episcopo. ¶†Itẽ epõ de di
cto legato nõ debetur legitima, seu canonica por
tio, ut probabo, ergo &c. hoc sic probo: canonica
portio non debetur de his, quæ relinquuntur in
ornamentis, seu pro eis, seu pro fabrica. vt extra
de test.c.fi. Sed hoc est relictum in ornamentis &
fabrica: ergo &c. ¶Et si opponis: imò est relictũ
incertum, cũ testator non declarauit. Rñ. cũ Bo.

a ¶Statuto. adde Bar. in consi.cxxxviij. inci. hæc est copia. vbi idẽ consu
luit ꝙ hic. & de isto consil. meminit. d. Alex. in.l.j. in addi. Bart. in apo-
stilla magna, & ibi scripsi.ff. de suis & legi. & in consi.lxxix. in.vj. volu.
incip. Franciscus & Beneuenuta in.iij.col. vbi plenè examinat doc. Bar.
hic. d. Pe. Phi. cor. ĩ.l. generaliter. in.iiij.col.C. de ĩsti. & substi. sub cõdi.
fac. ubi allegat Bar tol. hic, & in alijs pluribus cõsilijs. & inquantũ Bart. hic disputat an pupillus dicatur intestatus decedere, adde ꝙ Bal. consuluit ꝙ pupillus nõ dicitur propriè intestatus: sed intestabilis, & aliter tenet cꝫ Barto. hic. Tho.

b ¶Constitutione. adde Bart. in.l.cũ quædam. in fin.ff. de lega.ij. ubi meminit de hoc cõsi. & uide Alex. in.l. ciuitatibus. in addi. Bar.ff. de leg.j. vbi alleg. Bar. hic. & apostillam in.l. quinquaginta.C. de excu.tut. in addi. Barto. & vide plenissimè ꝑ do. Andrȩ. Barba. in capitulo. dos quidam. in.xv. col. & seq. de testamẽtis. Tho. Dip. cõstãtinopolitanus. I.V. Docto.

c ¶Declarare. ostenso ꝙ dat⁹ ad declarandum voluntatem defuncti, sit executor remanebit confutata consultatio Bartol. ꝙ d. executor post annum, non poterit declarare. & ꝑ consequẽs ad diocesanũ spectabat distributio, ad ꝙ demonstrandũ dico ꝙ non solũ executor dicitur qui voluntatem certã & declaratam, ad effectũ producit: sed etiam q habet aliquid adimplere, vel expedire nutu testatoris, dicitur executor, declarãdo ergo, erit executor. hoc probatur per text. in aut. licet. C. de episco. & cle. & ĩ cor. vñ sumit̃. & ita tenet Ioã. and. in ti. Spe. in tit. de instru. edi. §. nunc aliqua. in prin. Ioã. de lig. in trac. suo executorem. Bald. in. d.l. executorem. per. c. cum in tua. &. c. Ioan. & ita tenet Ange. consi. suo. xciij. incip. quoniam nihil. Vbi dicit ꝙ semper in hoc tenuit cõtra Bar. nõ ob. modo.l. executorem dicit Ang. qa alius tractat⁹ est. & tractatuũ diuersitas, tollit contrarium, & ex vno ad aliũ non infert̃, propter diuersitatem naturæ: & hoc etiã videtur esse de mẽte Bal. in. d.l. executorem. si ergo. d. Bo. erat executor elapso anno: nõ poterat pl⁹ declarare, ut est tex. ĩ. d. c. tua. &. c. nos qdẽ. & ꝑ cõsequẽs ad diocesanũ spectabat distributio. vide ẽt de hoc Ro. q tenet cũ Bart. cõsi. ccxxviij. sed Pe. de Anch. consi. ccclxxxviij. tenet cõtrarium.

d ¶Exequendi. vide Bar. in.l. executorem. C. de execu. rei iud. & in cõsi.

cxxxix.inci.statuto communis Perusij. Tho.
a ¶ Ex ptāte sibi cōcessa. No. ꝙ dicit Bar. hic. & adde Bar. in. l. vnū ex familia. §. j. ff. de leg. ij. & d. Alex. ī c. causis. ī. iij. col. de elec. licet de Bart. hic non faciat metionē. & plenè p Fely. ī. c. cū. R. canonic⁹. in. ij. colū. de off. deleg, & ibi ponit an noīatus in mandato alterius, dicatur noīatus à mandante. Tho.

b ¶ Paulus. huic cōsultatiōi addite q̄ uoluit do. Benedi. de plūbino inter cōsilia Angeli cōs. cccliiij. incip. Pet. Paulus. & cōsilio se. p Ang. allegātē in fi. quoddā cōsi. Dy. dicētis ꝙ spurius nullā cognationē uel cōiūctionē habet ex parte pr̄is. uide ēt Ang. cōsi, xxx. & cxcj.

c ¶ Suscipe nō pn̄t. uide Bal. in cōsil. ccxliij. ī. j. vo. īci, ī qōne ista. & ibi ponit an laic⁹ possit esse tu. legitim⁹ sacerdotis uel clerici, & qs iudex dabit talē tutorē? & uide Ang. de are, §. sed hoc iure īsti. de attil. tut. & Bal. in auē. p̄sbyteros. C. de episc. & cle. & Bar. in. l. legitimos. §. fi. ff. de legiti. tut. Tho.

d ¶ Iudex. Adde ꝙ de hoc cōsi. meminit idē Bar. ī. l. fi. §. sed antiqtas. C. de cu. fu. & istud cōsiliū seqt̄. d. Frāc. de are. ī cōsi. xj. inci, pcedēdū. & ī cōs. cliiij. īcip. cōsultatio proposita do. Ale. ī cōs. cxxxij. ī. j. vo. īci. uisa facti narratiōe. & ī cōs. xxxix. ī. iij. vo. īci. visis & cōsideratis d. Ias. ubi pōit plures cor. ī. l. rēnō nouā. ī. ij. co. C. de iu. & Fel. i. c. j. in. iiij. co. & se, de treuga & pace, qb⁹ adde Alexā. de Imo. in cōsil. lxxviij. ī. vj. vol. inci. dicit̄ prima. ī pe. col. Tho.

e ¶ Cōsuetudo. No. ꝙ dicit Bar. hic ꝙ q̄uis. l. fi. C. de cu. fu. reqrat ꝙ qn̄ dat̄ curator furioso, adsit pn̄tia epi: sed qa istud nō est morib⁹ uiuētiū receptū, ualet sine sn̄ia epi. uide Ias. ī. d. l. rē si nouā. ī. ij. col. C. de iudi. Tho.

f ¶ Codicē. Not. ꝙ Bar. hic vult ꝙ li. C. fuerit factus an̄ librū instōnū: sed postea fuerunt additę quīqua. decisio. tn̄ aduertēdū puto ꝙ secūda cōpilatio. C. fuit facta post librū institutionū. sed prima cōpilatio fuit facta ante. §. sed cū sacratissimas. & ibi gl. in proe. insti. & est tex. in. l. meminim⁹. C. de legi. habet̄. & l. j. C. de uete. iu. enucl. p q̄ iura. Ia. de Ra. ī. d. §. sed cū sacratissimas pbat secūdā additionē Codicis fuisse factā post instōnes. & iō si aduersarentur adinuicē, debet stari magis libro. C. q̄ libro instōnū. vbi in illis casib⁹ ī libro institutionū fit mētio. dixi plenè ī tract. meo de præstātia do. in. ix. lib. declaris. iuris. in Iustiniano qui cito dabit̄ imp̄ssorib⁹. tn̄ Bar. hic est alterius opinionis: & dicit ꝙ stādū est libro institutionū, tāq̄ vltimo: qa prim⁹ codex fuit primò factus, & post ea fuerūt additę. l. decisiones p Iustinianū, & si nō cōstaret ꝙ sit de illis l. decisionib⁹ staret̄ ī libro instōnū quare cogita. Th.

g ¶ Factū sic se habet. adde ꝙ istud consilium est. nu. xxxix. secūdū ordinē Perusinū in prima parte iudiciorū & incipit ibi, Ioānes de districtu nucerij, & dicit do. Alex. ī auē. matri & auiæ. in addi. Barto. C. qn̄ mu. of. tut. fun. potest. in fin. ꝙ istud consi. nō est Bart. sed. d. Frā. tigrini. tamē Bart. se subscripsit. tamen in rei veritate est Bartol. est bene uerū ꝙ. d. Frāc. se subscripsit. & ita inueni in pluribus lib. antiqs manu scriptis, & in isto cōs. apparet de subscriptione. d. Frā. de isto consi. uide apost. ī addi. Bart. in. l. j. C. de tutore & cura. q non satisdc. & in. l. tutor ff. de tu. & cu. datis ab his. Tho.

a hoc fecerit ex potestate sibi concessa[a] per defun
ctū, ipse defunctus fecisse uidet̄, vt. C, de ver. iure
enucle. l. j. §, omnia. & declaratio per dictū Bo. fa-
cta videt̄ inserta in dicto testamēto, vt de condi.
insti. l. institutio talis. Sic si apparet manifestè ꝙ
4 dictus Bo. potuit soluere dictis fratribus. ¶ † Prę-
terea, constitutio epi nō habet uigorē extra suam
diocesim, vt extra de cōsti. c. ij. lib. vj. Sed iste Bo,
& eius hæres est Nucerinæ diocesis, & nō Came-
ri. ut. s̄. dictū est: ergo dicta cōstitutio eū nō liga-
uit. potuit ergo post annum licitè facere de iure
cōi. ¶ Præterea, cōstitutio epi nō ligat ignorātes
dictā constitutionē. d. c. ij. & eā potuit licitè igno
rare dict⁹ Bo. qa erat de alia diocesi: ergo post an
nū licuit facere nō ob. cōstitutione p̄dicta. ¶ Sed
5 contra prædicta fortiter opponitur: & uidetur †
ꝙ de iure communi perdatur post annum istud
ius arbitrandi, & suam uoluntatem declarādi cō
cessum à testatore super legato, vt. C. communia
de le. l. j. & ij. §. sed & si quis. Primò quandocūq;
legatum est certū: qa certa est res uel q̄titas reli-
cta. sed nō est declarata persona, cui debeat̄ lega-
tū: sed est posita in arbitriū alteri⁹, vt est in qōne
nostra: & tunc electio dictæ personæ durat vsq;
ad illud tempus quo hęres incipit p legato in iu
dicio cōueniri, ut. s̄. dixi. qn̄q; est èconuerso: qa
certa est persona cui legatū relictū est Sed res le-
gata, nō est declarata, sed eius electio est posita in
eius arbitrio: & tūc habet locū, §. sed & si qs. & ita
dictę leges dn̄t intelligi &c. Et sic dico ego Bart.

¶ Si fili⁹ spuri⁹ presbyteri, dimittit filio suo legi
timo tutorē patrē suū in testamēto: nō potest esse
tutor. nec etiā ratiōe cognationis, nec agnationis.

SVMMARIVM.

1 *An sacerdos poßit esse tutor testamentarius nepotis ex filio spurio suo.*
2 *An sacerdos poßit & ualeat assumere tutelam sui nepotis, ex suo filio spurio.*
3 *Inter sacerdotem & suum filium in sacerdotio conceptum nulla succeßio est.*

¶ CONSILIVM. CXLIII.

b PAulus[b] filius domi-
ni Gualterij p̄sbyteri post sacerdotiū
genitus, cōdidit testamētū in quo suū
filiū Petruciū pupillū sibi fecit hæredē, eidēq; di
ctū dūm Gualteriū tutorē reliqt. Querit̄ an dict⁹
dn̄s Gualteri⁹ possit esse tutor? Et dico dictū do-
minū Gualteriū tutorē esse nō posse. hoc sic ostē
1 do. ¶ † De iure pmittit̄ p̄sbyteris, diaconibus, &
subdiaconib⁹ suscipere tutelā legitimā tm̄, q̄ eis
defert̄ iure agnatiōis, vel cognatiōis, ut. C. de episc.
& cle. auē. presbyteros. posita sup. l. generaliter.
tutelā aūt datiuā & testamētariā suscipere nō pos
c sunt[c], ut no. in auē. de san. epis. §. Deo aūt amabilis
2 & §. se. ¶ † Est ergo uidēdū an dict⁹ p̄sbyter iure
agnatiōis, possit dictā tutelā suscipere. & certè cū
dict⁹ suus fili⁹ fuerit uulgo cōcept⁹, vt. ff. de statu
ho. l. vulgo. & ibi expressè ponit̄ exēplū de filio
sacerdotis. Sed vulgo cōcept⁹ nullū agnatum ha-
bet, ut insti. de legi. agn. suc. §. uulgo. cognatū cō-
stat eū nō esse, cū iura cognationū à matre veniāt,
vt. d. §. uulgo. p q̄ patet ꝙ dict⁹ pupill⁹ nō est di-
cto p̄sbytero agnat⁹, neq; cognat⁹: ergo ei⁹ legiti-
mā tutelā nō pōt suscipere. ¶ Præterea tutela le-
3 gitima defert̄ sicut hæreditas, ut. ff. de legi. tu. l. j. †
Sed inter sacerdotē, & suū filiū in sacerdotio cō-
ceptū, nulla successio est. in auē. qb⁹ modis natu.
effic. sui. §. pe. col. vij. ubi gl. exp̄ssè ponit de filio
sacerdotis. facit extra q filij sint legiti. c. p venera
bilē in fine. ¶ Pręterea, p̄sbyteri nō debēt pcura-
tiones suscipere, nec debēt p extraneis in secula-
ribus iudicijs interesse, ut extra ne clerici, uel mo
nachi. c. j. & ij. Sed cū dict⁹ pupill⁹, quo ad dictū
presbyterum sit exneus: ergo &c. Et ita uidetur
mihi Bar. de saxoferrato semp meliori iudicio &c.

¶ Si iudex dat curatorē furio. nō reseruata for-
ma. l. de creationib⁹. C. de epis. au. & l. fi. C. de cu.
fu. nihil ualet ꝙ agit: excepto ꝙ episcopus nō de-
bet interuenire. nec primates, cū hoc nō habeat cō
suetudo: ergo &c.

SVMMARIVM.

1 *Lex quæ cōmuni obseruantia non est recepta, non habetur pro lege.*
2 *Liber institutionum an fuerit compositus post codicem iustinianum.*

¶ CONSILIVM. CXLIIII.

d IVdex[d] communis
Asisij dedit curatorē cuidā furioso, nō
seruata forma. l. de creationibus. C. de
epis. au. & l. vlt. C. de cu. fu. Querit̄ an dicta datio
1 ualeat? & dico † ꝙ solennitas dictarū legū, debeat
seruari ab oīb⁹ p̄terq̄ in eo ꝙ dicitur eis de pn̄tia
epi, & triū primatū. ista, enim solēnitas, vt puto, de
e necessitate seruari nō debet. Primò: qa cōsuetudo[e]
sic se habet, & usus, illas obseruātias nō approba
uit: ergo omissum nō uitiat, ut. l. j. in fi. de ve. īspi.
& de legi. l. de qb⁹ ī. fi. & ꝙ no. extra de treuga &
pa. c. j. Præterea, posito ꝙ de cōsuetudine nō ap-
pareat, hoc pbo p. §. furiosi. insti. de cu. fu. ubi soli
pręsidi hoc pmittit̄. & sic p illā. l. nō reqrit̄ pn̄tia
2 episcopi. & cōstat † ꝙ liber institutionū, fuit fa-
f ctus post codicē[f], ut apparet ex pe. insti. ergo il-
li tanq̄ posteriori, stabim⁹, vt. l. sed & posteriores.
de legi. Nec ob. si tu diceres ꝙ in codice fuerunt
positę. quīqua. decisiōes postq̄ liber institutionū
fuit cōpositus: ego dico ꝙ illę leges. s. l. de creatio
nib⁹. & l. fi. de cu. fu. nō sunt de illis quinquagin-
ta. Et si tu dicis cōtra. debes pbare, & si nō pbas
succumbis. ar. eius ꝙ no. p glo. ff. de neg. gest. l. eū
actū. circa fi. & ff. de ope. no. nū. l. non solū. §. sed
& pbari. Sed si cōstaret illas esse de quīqua. deci
sionib⁹, nec apparet de cōtraria cōsuetudine: di-
cerem vitiari nisi ipsorū pręsentia intercesserit,
vt in auē. hoc ius porrectū. C. de sac. san. ec. & ff.
de exe. l. j. §. sed si plures. & l. deniq;. §. si quis eo.
Aliæ uero solēnitates illarū legum, si essent omis-
sę, puto ꝙ vitiarent. ff. de tut. & cu. da. ab his. l. tu
tor si fuerit petitus &c. Barto.

¶ An ualeat tutoris datio, facta à iudice nō pręce
dēte īqsitiōe. Itē an ualeat qn̄ tutor nō est eiusdē
originis pupilli, uel domicilij. Itē si mater est tu-
trix, & dicit se uelle trāsire ad secūdas nuptias, an
auia p̄ferat̄ alijs agnatis legitimis, vel tutori à iudi
ce dato. Itē an mulier dicēs se uelle trāsire ad secū
das nuptias, desinit esse tutrix statī anteq̄ trāseat.

SVMMARIVM.

1 *Tutoris datio an ualeat, licet non præcesserit inquisitio, si alud iuridicum non obsistit.*
2 *Tutoris datio ualet, etiam inquisitione non præcedente.*
3 *Tutoris datio auia negligente si est datus tutor, ad instantiā matris transeuntis ad secunda uota ualet.*
4 *Tutrix statim desinit esse mulier asserens se transire ad secunda uota.*

¶ CONSILIVM. CXLV.

g FActum[g] se habet.
Quidā noīe Bonagādus districtu⁹ Nu-
ceri, decessit intestatus supstitibus sibi
Thomasino

Thomasino. & Raynalducio filijs eius & vxore
pręgnante relicta quę post mortem eius peperit
quādam filiam quę decessit impubes. vxor dicti
Bonagandi post mortem sui uiri, & natiuitatem
d. posthumę, assumpsit tutelam dictorū filiorū,
videlicet Thomasini, & Raynalducij, & tutelam
eorum administrauit per duos annos, ante inuen
tarij confectionem. nunc post mortē dictæ post-
humæ comparuit corā iudice ducalis curiæ, asse-
rens se uelle ad secūda uota trāsire & renunciauit
dictæ tute. & quēdā de Asisio, petijt dictis filijs
ordinari in tutorē, qui vt dicit, licet nō sit certum
esse futurum suum virum. qui iudex auditis peti
tione & renuncia. per dictum præfatū de Asisio
qui uocatur Thon⁹, ibidem præsentem decreuit
& ordinauit tutorem nulla inquisitione pręcedē
te. Modo q̄rit, nunquid talis datio valet ex quo
inqsitio nō p̄cesit? Secūdò, cū dictus Thonus sit
de Asisio oriūdus. & ibi habeat domiciliū, & in
ciuitate Nucerina non habeat domum, neq; do-
miciliū, licet iā sint. xj. menses q̄ fecerat se facere
ciuē dictę ciuitatis nō tn̄ propter hoc trāstulit do
miciliū, & habitationē, imò ī districtu Asisij, tra-
xit & trahit morā: nūquid possit esse tutor dicto
rū pupillorū? Tertiò, cùm dicti pupilli habeant
auiā maternā, quæ post renunciationē matris di-
ctorum pupillorum & dationē factā de dicta tute
la, petijt dictorum pupillorū nepotum suorum
tutelam sibi decerni: nunquid posito q̄ dictus
Thonus fuisset cum inquisitione dat⁹, dicta auia
sit de iure p̄ferēda tam dicto Thono, q̄ etiā alijs
cōsanguineis? Itē posito q̄ dictæ auiæ dicta tu-
tela nō deferat, & debet dari datiuus cū inqsitiōe:
nunquid dicta inquisitio debeat fieri inter agna-
tos, & cognatos, & vitricū pupillorū īter alios a-
gnatos si cognat⁹ pōt reperiri idoneus: nūqd ille
potius sit dādus, & sit alijs p̄ferēdus? Item mulier
sic transitura ad secunda vota, vt asseritur q̄ fecit
aliū ordinari anteq̄ transeat, desinat esse tutrix?
1 ¶ † Ad primū[a] cum q̄rit an valeat tutoris datio,
a licet nō p̄cesserit inqsitio, si aliud iuridicū nō obsi
stit. rn̄. q̄ ualet: qa nulla. l. cauet q̄ debeat īqri. sed
est differentia, quo ad satisdationē p̄standā an sit
dat⁹ cū īqsitiōe, & nō satisdat, aut sine & satis. ar.
eorū q̄ no. īstit. de satisd. tu. §. pe. & C. de tu. & cu.
qui sat. nō de. l. j. & ij. & ibi no, per glos. & moder.
certū est quòd nomina debitorū possunt dari in
dotē, & dotis esse, vt. ff. de condi. ob. cau. l. q se de-
bent & l. si donatarius est de iure do. l. debitori.
2 ¶ † Ad secūdū[b] dico q̄ indubitanter valet tutoris
b datio. nō em̄ requirit nisi q̄ sit subiectus rōne ori
ginis pupilli, vel domicilij, vt. l. j. C. vbi pe. tu. sed
per cōsi. potuit hoc fieri, vt. l. ædificia. ff. de uerb.
sig. quare &c. cū p̄supponat in pūcto q̄ factus sit
3 ciuis. ¶ † Ad. iij.[c] tn̄ quærit an cū eo tp̄e cū datus
c fuerit tutor ali⁹, mr̄e volente trāsire ad secūda vo
ta, superat auia, an ipsa debeat ei p̄ferri q dat⁹ est.
ad hoc dico q̄ gl. sunt cōtrarię loquētes de matre.
& eodē modo intelligo de auia. una glo. est. C. qn̄
mu. tu. of. fun. po. l. fi. alia est in. l. tutor si fuerit pe
titus. ff. de tu. & cu. dā. ab his. p quarū gl. uarieta-
te tenēda, dico q̄ si auia nō fuisset negligēs, q̄ tu-
toris datio teneret secus si fuisset negligens, vt in
casu. q. nostræ, in qua nulla fuit negligētia, sed in-
continēti matre declarāte intētione suā dat⁹ fuit
tutor: & tunc auia præfert. sic reducunt gl. ad con
cordiā, vt. l. si maritus. ff. de adul. & ita sentit & te
net Ia. de are. in. d. l. si tutor fuerit petitus. & mod.
in pal. l. fi. & maximè Mar. syl. q̄ est ipsa veritas.
¶ Ad. iiij. cū q̄rit an p̄fert alijs agnatis auia, dico
q̄ sic. ar. eorū q̄ no. ī. l. ij. C. qn̄ mul. tu. of. fun. po.
in gl. fi. ¶ Ad quintū nō rn̄deo: qa rn̄sum est p pri
4 ma dicta in primo puncto. ¶ † Ad sextū[d], cū quę
d rit, qn̄ mulier dicit se transiturā ad secunda vota,
an desinit statim esse tutrix? rn̄d. & dico q̄ sic, vt
possit dari tutor ali⁹, si legitimi nō superessent. ca
sus est in corpore aut. de nup. §. sin autē tutela. in
ver. si verò. in fi. §. ibi, volēte. & ita dico ego Bar.
de saxoferrato. ¶ In qōne p̄dicta, put. s. scriptū
est, & cōsultū est in primo, secūdo, tertio, quarto,
quinto, & sexto, idē dico & cōsulo p easdē rōnes.
ego Frā. de pis. ¶ Sup tertio verò fuerūt opinio-
nes, qn̄ sunt alij legitimi post auiā, sed qn̄ post ma
trē venit auia: tunc sine dubio ipsa uolens, & non
negligēs, debebit esse tutrix omnibus, etiā alijs le
gitimis & datiuis exclusis. Soli enim testamētarij
ipsi auiæ p̄ferūtur: vt in aut. ma. & auiæ. qn̄ mu.
tu. off. fungi po. & in corpo. unde sumit. Vnde in
proposito, istā auiā dico præferēdā, etiā si essent
datiui ipsa etiam præferetur oībus &c. Ego Frā.
de Pisis legum doctor, in vrbe famosissima Pisa-
rum ita consului.

¶ Aut. ex causa. C. de lib. præte. habet locū quā-
do testator sciebat se præterire filiū. secus si igno
rabat. vnde tutor datus in tali testamento non va
let, si non confirmetur.

SVMMARIVM.

1 *Rupto testamento posthumi, de quo testator nō sperabat, legata, & alia non confirmātur.*
2 *Tutoris confirmatio à iudice, si causa confirmationis non fuit uera, an ualeat?*

¶ CONSILIVM. CXLVI.

Viso puncto prædi-
cto iuribus & allegationibus in eo cō
1 tētis pro ei⁹ determinatiōe †. Primò
est sciēdū, q̄ rupto testamēto ex cā præteritionis
posthumi, de quo testator nō sperabat relicta &c.
alia nō cōfirmant p aut. ex causa. C. de libe. p̄te.
& in corpo. vnde sumitur: qa tex. ī cor. loquit de
testatore q sciebat se p̄terire filiū vel posthumū
si rectè & diligēter ītueat, vt. C. de test. mil. l. sicut
improbādo. hic nō extēdo me, qa longū esset. re
manet ergo q̄ dictus Romanus est datus tutor in
testamēto prædicto rupto, vn̄ non pōt esse tutor
nisi cōfirmaret particulariter. ff. & C. de cōfirma.
tu. q̄ cōfirmatio cū testator vixerit multis annis,
debet fieri cū inqsitiōe q̄ ponit. ff. de cōfirma. tut.
l. in cōfirmando q̄ in proposita, q. factū non fuit
nec iudici qui cōfirmauit dictū testm̄, fuit pposi
tū aliqd q̄ testm̄ esset ruptū. unde nō pōt dici cō
firmatū. arg. C. de cōfirma. tut, l. neq;. & gl. īsti. de
2 tu. in prī. videt inclinare q̄ non. ¶ † In cōtrarium
videt casus. ff. de cōfirma. tu. l. qui à patre. ibi per-
inde ac si in īsti. &c. ita tenet Iac. de are. & disputā
do determinauit Mar. sili. ita tenet Cy. ī. d. l. neq;
& cōiter oēs Mod. dico igit in. q. pposita q̄ per
ea q̄ facta sūt, null⁹ pōt administrare legitimè, sed
iudex debet facere inqsitionē secūdū formā. d. l.
in confirmādo. & si reperiret dictū Romanū con
firmādū, cōfirmet, & p̄ferat auię p̄dictę. si verò nō
esset confirmandus: tunc auia remanet tutrix.

¶ Si duo sunt dati fideicōmissarij à testatore vnà,
an altero mortuo pōt alter exercere liberè offi-
ciū? & cōcluditur q̄ sic. Itē latè de dictione vnà.

SVMMARIVM.

1 *Si testator facit cōmissariū titiū unà cum caio: an uideatur eos simul nō separatim officiū commissariæ exercere.*
2 *Dictiones unà, & cum, & dictio &, an inducant simultatem, & quid significent?*
3 *Alienandi potestas in testamēto, uidetur repetita in codicillis,*

¶ CONSILIVM. CXLVII.

c Factum tale est.[e] Prædict⁹ Mitus fe-
cit testm̄, & codicillos. vt. s. contingit, q̄

a ¶ Ad primū Adde incq̄tū Bar. in primo dubio ponit, q̄ tutor noīatus à
mr̄e. licet nō fuerit dat⁹ cū inqsitiōe: tn̄ dicit legitimè dat⁹. adde Bar. ī. l.
si qs sub cōditione. in pe. col. ff. de test. tute. & in aut. sacramentū. in fi. &
in aut. matri & auiæ. in vlt. col. C. qn̄ mul. tute. of. fungi pōt. cū cōcor. de
quibus p Alex. de Imo. in. d. aut. matri & auiæ. in vlti. addi. ubi allegat
cōsi. Bar. hic. adde
etiā Bal. in. l. pre-
cibus. in. ix. colū.
C. de impu. & alijs
subst. & in cōs. cc-
xlvij. casus super
quo. & in cōsi. cc-
xlviij. statuto prę
dicto &c. & est rn̄
sio casus supradi-
cti cōsi. &c. & ī. ij.
vo. cōsiliorū. & ad
de no. p Bar. ī cōsi.
cclvij. ī. q. qua di-
cit. & ibi scripsi.
& Bal. ī cōsil. clv. ī
ii. volu. & dixi in
apostilla in. d. l. si
quis sub cōdi. An
aūt mater mortuo
isto datiuo, petito
ab ipsa, nominato
& dato à iudice
poterit iterū pete
re aliū tutorē? dic
q̄ sic si est un⁹ tu-
tor. l. fi. in prin. ff.
q pet. tu. & in. l. ij.
§. qd ergo si nō oēs
ff. ad tert. & si non
petit, excluditur à
successione, & rō
est: qa plenū cōsi-
liū desiderat à mr̄e
d. l. ij. §. qd si nō cō
pulit. ff. e. & ibi ple
ni⁹ scripsi in addi.
Barto. Tho. Dip.

b ¶ Ad secūdū du-
biū. Ibi rōne ori-
ginis uel domicilij
vide Ang. de are.
in. §. sed hoc iure.
insti. de attil. tu. &
Sal. in. d. l. j. C. ubi
pe. tut. & cu. & ibi
videas quis iudex
debeat dare tutorē
& cu. videlicet an
iudex domicilij,
uel p̄imonij, aut
originis. Th. Dip.

c ¶ Ad tertium &
quartū dubiū. Ad
de Bal. ī. d. l. p̄cib⁹
in. ix. co. C. de im
pu. & alijs substi.
vbi voluit q̄ si ma
ter p̄uenit, & fuit
dat⁹ tutor, si legi-
timi extāt & sunt
meliores, iudex
debet curatores ad
iungere. An autē
mortuo illo dati-
uo petito, & noīa
to à matre & dato à
iudice poterit ite
rū iudex dare tu-
torē illū quē petie
rit mater, an verò
auia & legitimi
sint p̄ferendi? dic
q̄ ad legitimos p-
uenitur. ita tenet
Barto. in. d. l. si qs sub cō di. in. ij. col. uer. q̄ro q si datiuus. ff. de test. tuto.
Et facit in casu p̄dicto. Alia rō: qa in datione illius secūdi tutoris, mater
est nupta: & sic est locus tutori legitimo, & nō datiuo. & not. qa fuit de
facto in cā hæredū clarissi. legū do. Bn̄di. de Alexā. & ptās Pisauri qui
nesciebat leges pnūciauit cōtrariū: sed postea à me admonitus instru-
ctusq; reuocauit
sn̄iam, & esse locū
legitimo tutori iu
dicauit. & Terēti⁹
panus, hmōi pu-
pillorū tutor cōsti
tut⁹ fuit &c. Quid
aūt e cōtra, si datur
tutor à iudice mr̄e
ignorāte, an valeat
datio tutoris? uide
Bal. ī. d. aut. mr̄i &
auiæ. ī. iiij. colū. &
Alex. in cōsi. clxj.
inci. super primo
dubio in. j. co. in. j.
vol. cū concordā-
tijs, de quibus scri
psi in addi. Bar. in
d. aut. matri & auię.
Tho. Dip.

d ¶ Ad sextum du-
biū. Adde Bar. in
aut. sacramentū. in
pe. col. C. qn̄ mu-
lier offi. tut. fun.
po. & ibi Alex. in
addi. & Bart. in. d.
l. si quis sub cōdi.
in pe. col. ff. de te-
sta. tut. & adde q̄
scripsi in. d. aut. sa
cramētū. ī ver. q̄ro
an statim. Tho.

e ¶ Factum tale est.
Adde Bar. in cōsi.
c. inci. factū. in ij.
volū. & ibi scripsi
in addi. & vide
And. Barba. in. l. si
quis duob⁹. C. de
impu. & alijs sub.
in addi. Bar. Tho.
Diplouā.

post mortẽ dicti testatoris dict⁹ Pláciol⁹ Ianuelli suus fideicõmissari⁹ mortuus est. Quærit̃ vtrũ dicta dña Buta, vna cũ dicto Pláciolo fideicõmissaria, posśit offm̃ ipsius fideicõmissariȩ liberè & expeditè exercere: & bõa p̃dicti testatis, uẽdere, secũdũ formã testi. Ad p̃dicta rñdet̃ de iure dictã dominã posse fideicõmissariȩ offm̃ liberè exercere: & bona dicti testatoris secũdũ formã dicti testamẽti: qa mortuo fideicõmissario, officiũ remanet apud eã integrũ: ut extra de test. c. religiosus. lib.
1 vj. in fi. ¶ † Sed hic p̃nt oriri duo dubia. Primũ: qa. d. c. religiosus. dicit nisi aliud à testõre sit exp̃sum, sed hic uidet̃ aliud exp̃ssum, cũ dicit in codicillis q̃ dictã dñam Butã faciebat fideicõmissariã vnà cũ dicto Pláciolo Ianuelli &c. & qa dixit vnà videt̃ eos uoluisse simul nõ, separatim fideicommissariæ offm̃ exercere. Rñ. q̃ illa simultas in eo q̃ dicit unà, respicit actũ disponendi factũ à testatore. q. d. semel ex vno actu facio talẽ & talẽ fideicõmissarios meos, seu saltẽ cũ tali. q̃ idẽ importat primũ de dictiõe vnà, ꝓbat̃. C. de impube. & alijs substit. l. vl. in prĩ. ubi patet, q̃ idẽ est dicere: titi⁹ vnà cũ seio. uel dicere titius & seius. ¶ † Sed de di
2 ctione cũ, & de dictione &, ꝓbat̃ p iura vulgaria vt. l. titiȩ textores. §. nihil. de le. j. & l. j. & . l. illi cũ illo. de le. iij. cũ si. ¶ Preterea nunq̃ p̃sumit̃ testatorẽ uoluisse, ut un⁹ sine alio nõ posśit, nisi hoc expresserit, ut. l. si fuerit ita. de ma. testa. ¶ Secũdò posset dubitari, an p̃tãs alienãdi q̃ fuit attributa dicto Pláciolo in testõ, uideat̃ repetita in p̃sonam dñæ Butæ, cũ in codicillis de p̃tãte uẽdẽdi, nulla
3 sit facta mẽtio †. Ad q̃ rñdet̃, q̃ illa uerba, unà cũ Planciolo &c. secũdũ ꝓpriã & uerã significationẽ sunt repetitiua earũ cõdõnũ, & qualitatũ q̃ in persona primi fideicõmissarij appositȩ fũt: quasi dicat: talẽ facio fideicõmissariũ, cũ hac p̃tãte cõcessa tali fideicõmissario. hoc ꝓbat̃ p. l. non putabã. de condi. & demõ. nec ob. finis illius. l. ubi uidet̃ innuere cõtra. qa illud speciale fauore libertatis, ne libertas incidat, ut ibi apparet in text. & glo. de iure ergo cõi est contra; vt ibi dicitur. Bar.

a ¶ In nomine domini. Adde q̃ de isto consil. suo meminit idẽ Bart. in aut̃. minoris debitor. in pe. colũ. in ver. quæro an ista aut̃. C. qui tut. dari pos. vbi alleg. se consuluisse. & inducitratiões, ꝑut hic. & vide Bart. in cõs. cxij. i. ij. vo. Tho. Diploua.

b ¶ Literas. vide apostillã do. Andreȩ Barb. in. l. tutor q repertoriũ. in addi. Bart. ff. de admi. tut. vbi ponit de cõsi. Bar. hic & vide i cõsi. seq. & ibi scripsi. Tho. Diploua.

¶ Si testator sciebat tutorem quem dedit in testamento, esse suum creditorem, uel debitorẽ, nõ propterea prohibetur à tutela. secus si ignorabat per aut̃. minoris, C. qui tut. da. pos. & intelligitur aliàs q̃ ex testamento.

SVMMARIVM.

1 *Tutor testamentarius, si est debitor uel creditor, an posśit esse tutor.*

2 *Tutores testamentarij præferuntur matri & auiæ.*

3 *Tutor testamentarius si excusaret se à tutela, perderet legatum sibi relictum à testatore.*

¶ CONSILIVM. CXLVIII.

a In nomine domini amẽ. Questio ista in hoc principaliter reuoluitur. an aut̃. minoris. posita. C. q tu. da. pos. habeat locũ in tutore testãrio. Secundò an illud q̃ ibi dicit̃ de creditore, habeat locũ i eo q̃ est creditor ex testõ.
1 ¶ † Circa primũ q̃dã antiq dicebãt q̃ illa aut̃. nõ habebat locũ in tutore testãrio: qa eius fides est recepta à testatore, ut insti. de satis. tu. §. j. de epi. audien. l. de creationibus. sed gl. in. d. aut̃. minoris. tenet contra p rationes ibi positas. Gui. de cu. tenet cõtra. ff. de pac. l. cũ in eo. p rõnes quas. j. dicã. Itẽ dñs Old. in ista materia, ita distinxit: aut testõr q dedit ipsum tutorẽ sciebat ipsum esse creditorẽ: aut debitorẽ: & tũc põt esse tutor: nõ ob. illa aut̃. minoris. nã fides istius tutoris, est electa p testõrẽ. arg. ff. de admi. tu. l. tutor qui reperto. ¶ † Præter
2 ea, testãrij tutores, p̃ferunt̃ matri & auiæ, vt in aut̃. matri & auiæ. q̃n mu. tu. offi. fun. põt. sed mater & auia nõ ꝓhibent̃ à statuto: licet sint debitrices, & creditrices, vt in. d. aut̃. ma. & auiæ. & hoc uerũ, cũ testator hũc sciebat tutorẽ quẽdabat esse debitorẽ, uel creditorẽ: sed si ignorabat testõr ipsum esse creditorem, uel debitorẽ: tunc nõ põt uideri electa, & approbata fides illius, ut. ff. de cõfir. tuto. l. in cõfirmãdo. & isto casu est uera opi. glo. & hanc opi. ego sem p tenui, & secũdũ hoc, in casu ꝓposito cũ testator ipsum tutorẽ sciebat esse, uel futurũ esse creditorẽ ipsius talis, poterit esse tutor, & sic nõ põt ei imputari, si tutelã gessit, nec p hoc p̃det
3 legatũ. ¶ † Super secũdo puncto posito q̃ testãri⁹ tutor, ꝓhibeat̃ à tutela si est debitor, uel creditor al's q̃ ex dispõne testatoris, facta in testamẽto, vel codicillis. hoc est expressum per iura quæ dicunt, q̃ casu si excusaret se à tutela, uel cura, perderet legatũ: & sic habet necesse gerere ut legatũ cõsequat̃, ut. ff. de excusa. tuto. l. nesennius. cũ. l. se. hoc etiã ueri⁹ cẽprobatur per iura antedicta. nã licet de iure antiquo, distingueret̃ an legatũ erat relictũ ꝓ tutela an nõ, sed de iure nouissimo quocũq; iure relictũ esset, si cessaret adimplere q̃ iniũctũ est, p defunctũ p̃deret legatũ. vt in aut̃. de hære. & fal. §. his oĩbus. & ibi no. p Ia. de bel. apparet ergo q̃ huic tutori imponebat̃ necessitas gerendi tutelã, ut haberet tutelam nõ aũt excludeŕ à legato: qa gessit tutelam, & ita uidetur mihi Barto.

¶ Quando iudex sententiat, secũdũ id q̃ relinquit̃ arbitrio suo, & si nõ deferat iuramentum in litem alteri parti, cui uidet non deferendũ: non propterea põt ab eo appellari. & si appellet̃, & appellãs nõ ꝓbat iniquitẽ sniȩ: tũc iudex appellatiõis, debet iudicare bñ sniatũ, & malè appellatũ, & cõdẽnare uictũ uictori in exp̃sis, etiã i causa appellationis factis.

SVMMARIVM.

1 *Sententiæ acquiescit, qui petit executionem sententiæ.*

2 *Iudici permittitur ponere arbitros seu calculatores, qui discutiant rationes & referãt.*

3 *Tutor tenetur de dolo, & lata culpa, & leui.*

4 *Appellans succumbit si non constat de iniquitate sententiæ.*

¶ CONSILIVM. CXLIX.

b Literas[b] manificentiæ vestræ recepi, de causa quæ corã uobis uertitur inter Petrum ex vna parte appellantẽ, & dominũ Beraldũ defendentẽ, occasione cuiusdã sniæ latȩ sup administratione tutelæ dicti Petri. quid iuris est. sic credo & dico per uos iudicandum esse bene iudicatũ & pronunciatũ, & malè appellatũ, & uictũ uictori in exp̃sis etiã in hac causa appellationis factis cõdemnãdum. ¶ Quòd ꝓbo sic. In primo capite primȩ sniæ. d. G. & H. fuerunt condẽnati rõne redituũ, & fructuũ pro ultimis vij. annis in li. Mccclx. ut patet ex tenore sniæ. inquãtũ continet cõdẽnationẽ, dictus. P. non est grauat⁹, imò sniam in ea parte approbauit q̃ pa
1 tet p instrm̃ in causa productũ. † & qa petijt i ea parte executionẽ: ergo sniæ acquieuit, ut. C. de re iu. l. ad solutionẽ. ff. de pactis. l. tale pactũ. §. qui prouocauit. de inof. test. l. pe. In eo uerò q̃ in fine sniæ eos absoluit ab eo q̃ plus petebat dictus Io. p appella. conquæstus est in hoc de iniq
2 tate sniæ nullo modo constat. ¶ † Nam in causis ubi tales calculationes vertunt̃, p̃mittit̃ iudici ponere arbitrũ, seu arbitros qui p̃dictas rõnes discutiant et referãt, vt. C. de usur. et fru. leg. l. ij. & ff. si cui plus q̃ p legẽ fal. l. j. & de iusti. l. illud quoq; etiã patet. C. de distr. pigno. l. si residuũ. sed iudex hoc fecit ut patet publico instrumẽto, & illi electi retulerũt, & secũdũ eorũ relationẽ iudex ille primæ causæ ꝓ dictis. vij. annis condẽnauit, ut clarè patet rectè calculãti. ergo eius snĩa fuit iusta, & iustè lata tex. est. ff. de condi. & demõ. l. si cui libertas. ¶ In secũdo uerò capite dictȩ sniæ cõdẽnauit dictos. G. & H. ad restõnem tertiæ partis rerũ mobiliũ cõtẽtarũ in inuẽtario, seu ad faciendã æstimationẽ secũdũ tenorẽ dictȩ sniæ, de hoc etiã non est conquęstus dictus. P. appellãs, q̃ patet: qa etiã post appellatiõẽ petijt corã primo iudice executionẽ pro dicta tertia parte, uel etiã eius executionẽ faciẽdã secũdũ formã ipsius sniæ: ergo uidet̃ hoc ꝓbasse ut secũdũ dictã formã fiat, vt dictũ est. In tertio verò capite. d. sniæ facta etiã rõne redituũ, & fructuũ administrationis dictæ tutelæ, ꝓ tribus primis annis. & habita cõpẽsatione cũ reliquis incertarũ al's factarũ expen. & solutarũ. p. d. G. & H. in utilitate necessaria dicti. P, & facta rõne, & habita compensatione de rebus nõ positis in dicto inuẽtario, absoluit p̃dictos. d. G. & H. ab administratione fructuũ, & à dictis & p̃dictis rebus in inuentario non positis, & ab oĩbus alijs petitionibus p dictũ. P. factis. vt patet ex tenore sententiæ. hoc caput multa implicat in eo q̃ dicit de reditibus, in hoc constat iudicem bene pronunciasse. qa secũdũ calculationẽ sibi factam per illos, quibus cõmisit. Secũdò in eo q̃ dicit de rebus in inuentario non positis, hic uidet̃ conquæri dictus. P. eo q̃ videtur q̃ sibi debuerit deferri iuramẽtum in litẽ: & q̃ si aliter probaretur q̃ p̃dicti debuerunt in magna q̃titate condemnari, ut ex alle. pro parte sua elegantissimè factis colligitur. Ad hoc autem est dicendum, bene iudicatum, & de iniquitate sententiæ nõ constare. nam si bene aduertantur articuli, seu capitula ad probandum contra dictos tutores facta pro maiori parte, non concludunt aliquid, ex eo quod tutores uenirent condemnãdi, uel deberet deferri iuramentum in litem. nam incipiendo à. x. articulo, seu capitulo usq; ad. xviij. in quolibet dicitur, quod dictus. G. habebat. & reliquit tempore mor-
3 tis. &c. ¶ † Consta enim, vt prudenter allegatum est quod dictus tutor tenetur

teneᷓ de dolo & lata culpa,& leui. Sed est poſsibile ꝙ ille Pet. dictas res
tēpore mortis reliquit,& inde tutori nulla culpa pōt imputari,ſi eas in
inuentario nō poſuit.q̄d em̄ ſi ignorauit?iuſtā enim cām ignorātiæ ha-
buit,cū in ius ſuccedat alterius,vt.l.q in alterius.ff.de reg.iur,debuerūt
ergo cōcludere articuli ꝙ tutores hoc ſciuerūt,vel ſcire debuerūt,vt.l.ꝙ
te.ff.ſi cer.pet.debuit ergo probari ſciētia tutorū,vel ꝙ hoc cōiter erat
notū:& ſic colligaᷓ lata culpa,quæ eſt ignorare ꝙ oēs ſciunt,vel vt con-
cludaᷓ leuis culpa,cū res ipſę erāt in tali loco,ꝙ diligēs pater fa.hoc ꝓ
uidiſſet & inueſtigaſſet.eſt em̄ leuis culpa,nō prouideri id ꝙ à diligen-
ti potuit ꝓuideri,vt.l.ſi putator.ff.ad.l.aqui.&.ff.de pig.actio.l.ſi cōue
nerit.§.fi.ſed poſito ꝙ articuli,ſint bene formati.vidēdū eſt de probōne
& multa ſunt q̄ nullo mō probanᷓ.multa ſunt q̄ pars aſſerit ſufficienter
eſſe probata:ſed certè pauca ſunt etiā ſi teſtes eſſent oī exceptiōe maio
res:q̄ per ſingula examinare longū eſſet & tedioſum.¶ Saltē hoc con-
ſtat,ꝙ valor nō eſt probatus earū rerū de q̄bus probatū videᷓ & in inuē
tario nō ſunt poſitę:ergo ſi iudex volebat deferre iuramētū in litē, & ꝑ
illud probare intereſſe dicti.P.poterat etiā taxare quātitatē,vſq; in quā
tū ſibi videreᷓ.poterat etiā nō deferre:vt.ff.de in lit.iur.l.videam⁹.§.pe.
hic igitur placuit iudici,nō deferre ſed vſq; ad q̄titatem quę ſibi cōgrua
viſa fuit cōpēſare placuit an hoc fuerit malefactū nō liquet ex actis:qa
4 ex æſtimatiōe maiorū rerū nō patet.¶ †Si igitur de iniquitate ſentētiæ
non apparet,ille q appellat ſuccūbit:vt.C.de appel.l.hi qui ad ciuilia.
pars em̄ appellata habet in hoc ius cōmune pro ſe:qa in iudicis arbitrio
erat hoc facere,vt dictum eſt.qui ergo appellat,docere habet iudicē ini
què fēciſſe,aliter ſi de iniquitate nō reſpondit,debet ſuccūbere,vt.ff.ꝓ
ſo.l.ſi ſocietatem.§.arbitrorum.

¶ De materia præcedentis conſilij.& primò,an in cauſa appellationis quādo vnus fuit pro parte cōdemnatus,& pro parte abſolut⁹,& appellauit,an tota ſnīa ſuſpēdatur vel tollaᷓ,& caſu quo pro parte tm̄, an appellās prędictus q petijt ſnīam executioni mādari corā iudice à quo pro ea parte quę faciebat pro eo,videaᷓ recedere à ſua appellatione.Itē quādo pupillus agit contra tutorē,dicēs eū nō poſuiſſe res certas in inuentario:q̄ probatio debeat fieri,& quid ſi iudex noluit deferre iuramentū in litē.& ſi detulit,an iudex appellationis,pōt aliq̄d agere. Item quomodo debet fieri probatio de fructibus recollectis, ex bonis pupilli.& quomodo debet fieri liber rationum à pupillo,vel ab eius tutore?

SVMMARIVM.

1 *Appellās pro parte à ſentētia,an tota ſentētia per appellationē tollaᷓ,ſeu ſuſpēdatur.*
2 *Appellationi an uideatur renunciatū ſi petitur executio ſententiæ à qua eſt appellatū pro parte.*
3 *Quæ probationes requiruntur,contra tutorem,dicendo ipſum tutorem non poſuiſſe omnia bona in inuentario.*
4 *Sicut iuratur in litem contra tutorem qui non fecit inuētarium,ita ſi fecit & aliqua omiſit ponere in inuentario.*
5 *Contra hæredes tutoris non ſufficit probatio per indicia,ſed plena.*
6 *Pro ſententia in dubio præſumitur,ꝙ ſit iuſtè lata,quòd iudex iuſtè fuerit arbitratus.*
7 *Pupillus quomodo debet probare contra tutorem & eius hæredes,de fructibus.*
8 *Iudex an poſsit committere aliq̄bus perſonis,ut diſcutiāt fructus poſſeſsionū pupilli.*
9 *Liber rationis,qualiter debet eſſe compoſitus.*

¶ CONSILIVM. CL.

a CVm prædicta[a] examinarem plu
ra alia dubia occurrerūt,quę licet ꝑdicto cōſi.inſerta non ſint:
1 tm̄ hic aliqua refero&c.¶ †Primò,ſi ſuper articulo primo:tutor extitit
pro parte cōdēnatus:& ꝓ parte abſolut⁹:qa ꝓ parte ſnīæ cōdēnatorię
appella.an tota ſnīa ꝑ appellationē tollatur,ſeu ſuſpēdaᷓ,ſecūdū.l.j.ī fi.
ff.ad turpil.ꝙ videᷓ:qa ſentētia nō pōt pro parte valere,& pro parte nō
valere.contra hoc tenet Cy.de aduo.diuer.iu.l.j.quia ex poſtfacto pōt
pro parte valere.arg.eius quod dicıᷓ de teſtō.ff.de inof.teſt.l. circa.ita
dicit ipſe.¶ In cōtrarium videtur caſus.C.de ap.l.ampliorē.§.j. vbi ad
iudicem appellationis ſpectat,cognoſcere etiā de ſententia lata contra
eum qui nō appellauit.ſi enim remaneret firma,ad iudicem appellatio
nis non deuolueretᷓ ad idē.C.quādo prouo.non eſt neceſ.l.fi.¶ Nec ob.
l.circa.quia illud cōtingit propter diuerſitatē perſonarū,cōtra quas agi
tur.nec enim agēdo contra vnū,poſſet pro parte approbare,& propar
te reprobare, imo reprobādo pro parte,totū videtur reprobare,vt.l.
2 pe.ff.de inoff.teſt.facit de mino.l.etiā.§.ex cā.¶ †Secundò queritur,re-
tenta opinione ꝙ pro parte tantū ſententia extinguaᷓ,an pro illa parte
qua cōdēnatus eſt tutor,ſi petita fuerit executio corā iudice primò vi-
b deatur renūciatū[b] appellatiōi?dico ꝙ ſic:qa q̄ncunq; ſuper aliquo prin
cipali,vel incidēti,ꝙ ſpectat ad iudicē primū vel inferiorem cōparet vi
detur renūciatū appellationi vt.C.de re iud.l.ad ſolutionē.& extra.de
ap.c.ſolicitudinem.in fi.niſi fuerit proteſtatus ꝙ illā executionem non
petit aīo renūciandi appellationi.ꝙ dic vt in.d.c.ſolicitudinem.in fin.
3 ¶ †Tertiò q̄ritur cum pupillus agit cōtra tutorē,[c] dicēs ipſum tutorē.
c res nō poſuiſſe in inuētario,q̄ probō reqriᷓ cōtra tutorē?Rn̄deo probō
eſſe dꝫ talis,ꝙ cōcludat tutorē in dolo vel in culpa.ſ.ꝙ tutor ſciuit illas
res pupilli,vel ꝙ cōiter ſciebatur,vel ꝙ diligens paterfa.hoc inueſtigaſ
ſet,vt.ſ.dictum eſt in cōſi.proxi.¶ Sed queritur qualiter ſit probandū
vt cōcludat?& videᷓ ꝙ ſufficiāt indicia,nec reqra
tur plena probatio,vt.C.arb.tu.l.ſi defunct⁹. ibi
alijs indicijs &c.&.C.de in lit.iur.l.fi.ſed certè il-
la videnᷓ intelligēda de indicijs legitimis, & cla-
ris.hoc eſt de ꝓbationibus claris & liq̄dis,vt.C.
de in lit.iur.l.ij.ibi argumētis liquidis. argu.opt.
imò tex.pro hoc.C.de iure delib.l.ſcimus.§.licē
tia,ibi,legitimis modis. Sed certè hic aduertēdū
eſt,quia tria ſunt.ſ.res ipſe.Itē q̄titas earum,item
valor rerū.Pone ergo ꝓbari contra tutorē veſtes
frumenta,& libros fuiſſe in bonis pupilli,ſed nō
probatur quot veſtes,vel libri,vel q̄ta fuerit q̄ti
tas frumenti,vel q̄tū valuerint,poſito ꝙ probeᷓ
taliter,nunq̄d includeᷓ dolus,vel culpa tutoris?
4 †Reſpōdeo[d] ſicut cōtra tutorē qui nullū inuenta
d rium fecit iuraᷓ in litē:vt.ff.de admi.tutor.l.tutor
qui repertoriū.in prin.ita eadē rōne,ſi fecit,& ali
qua omiſit ponere in inuētario pro illis quę non
ſunt poſita,iurabiᷓ in litē:qa q̄tum ad illas res in
uentariū non fecit,& verba illius legis ſic debēt
intelligi,tutor q repertoriū non fecit.i.quatenus
non fecit.l.ſtichū qui meus erit.de lega.j.Sub iſto
igitur iureiur.veniēt q̄titas,& rerū æſtimatio: ſi-
cut ſi nullū inuentariū factum fuiſſet,vt ibi ꝙ iu
ramentū taxabitur,ſeu pręſtabitur taxatione prę
5 miſſa:vt.l.videamus.§.iurare.de in lit.iurā.¶ †Et
aduertēdum ꝙ in actione tutelę eſt ſpeciale,vt ꝓ
pter culpam iuretur in litem,vt not.in.l.in actio-
nibus.ff.de in lit.iur.& hoc cōtra principalē,ſed
contra hęredē tutoris debet ꝓbari plenè:vt.C.de
in lit.iur.l.ij.§.fi.per totū.¶ Sed q̄d ſi iudex con-
dēnauit in certa q̄titate,ꝓ rebus nō poſitis in in
uentario,vel certę q̄titatis habuit rationē cōpen-
ſando,nō tamē detulit iuramentū in litē?Ad hoc
reſpondeo ſi partes ſentētie acquieuerūt,expedi
tum eſt.ſi verò appellatur à ſententia,videndum
eſt per quē.aut enim appellat minòr qui agit cō
tra tutorē:& tunc debet ſuccumbere:nam licuit
iudici nō deferre iuſiurandū,& etiā ceſſare.vt.d.l.
videamus.§.iurare.& delatum ex cā nō ſequi, vt
d.l.videamus.circa fi.non ergo grauauit pupillū
immo releuauit quia eum nō coegit iurare in q̄ti
tate quā taxauit,ſed ſimpliciter cōdēnauit.¶ Prę
dicta vera,niſi ex primis actis,vel ex nouis factis
in cā appellationis appareret ꝙ bene cognouiſ-
ſet iudex in maiorē q̄titatem debuiſſe taxaſſe.ꝙ
enim dicitur in arbitrio iudicis,intelligitur ſecū-
6 dū bonā fidē vt.d.l.videamus.§.iurare.in fi. †In
dubio enim pręſumēdū eſt pro ſnīa ꝙ ſit iuſtè la
ta:& ꝙ iudex iuſtè fuerit arbitratus niſi cōtrariū
doceaᷓ,vt.ff.pro ſo.l.ſi ſocietatē.§.arbitrorū,&.l.
vnde ſi neruę.ff.de cōtrahē. emp.l.hoc aſs.l. herē
nius.§.Caia.& ꝙ ibi no. Si verò appellaret tutor:
tūc em̄ iudex eū grauauit ꝙ cōdēnauit in q̄titate
nō plenè probata,nec ſuppleᷓ per iuramētū.poſ
ſet tamē iudex appellationis ſi vellet,ipſe iuramē
tum deferre:& ſic ſententiā confirmare,cū dicta
ptās deuoluatur ad eū,& hoc non eſt dubiū,dico
etiam ꝙ appellatione nō interpoſita ab vno tan-
tum,poteſt iudex grauare aliū non appellantem:
7 vt.d.l.ampliorem.¶ †Quartò eſt videndū,q fru-
ctus,dicantur recollecti de bonis pupilli,& qua-
liter fiet probō.rn̄de.tutor de his tenetur facere
librū rationum:& ſi non fecit,vel factū nō exhi-
bet,iudex poteſt cōtra eū deferre iuramētū,vt.ff.
de tu.& ra.diſtra.l.j.§.officio.& ꝙ ibi no. ſed vt
dictū eſt iudex pōt taxare.Itē cōtra hęredē nō po
teſt in litē iurari.qualiter ergo probabit pupill⁹?
rn̄deo probādū eſt ꝙ tales poſſeſsiones erāt in bo
nis pupilli.Itē ꝙ tales poſſeſsiōes tm̄ reddiderūt
oī anno.Itē ꝙ dicti fructus ꝑuenerūt ad tutorē:
& hęc eſſet ꝓbō plena.Primū probaᷓ ex inuēta-
rio,vel alio mō de facili.Secūdū et tertiū, poterit
probari ꝑ ſeruos,factores, & laboratores ipſius
pupilli:vt.ff.de admi.tuto.l.ad īſtruēdā.& de tu.
& ra.diſt.l.j.§.de ſeruis.Et eſt aduertēdū,ꝙ iſti ta
les factores,& laboratores exonerāt ſe,et ſic vn̄r te
ſtificari ī cā ꝓpria.& iō puto ꝙ hoc caſu ſit ſpāle
in odiū tutoris,q librū nō exhibet:vt dicıᷓ in.d.
§.de ſeruis,ibi cū inuentariū proferant. remedio

a ¶ Cū prędicta. Vide Andr.Bar.in.l. tutor qui repertoriū.in additi.Bart. in.ij.col.ff. de admi.tu.in verbo q̄ro an tenent. & vide apoſtil.in addi. Bar.in.l.in actionibus. in.j.col.ff. de admi.tuto. Tho. Diploua.

b ¶ Renunciatum Vide Ro.cōſil.ix. Barto.Lā.

c ¶ Tutorem. Vide ad hęc Ro.latè cōſilio.cccexiij.Bernard.Lan.

d ¶ Reſpōdeo. Not. ꝙ dicit Bart.& ita etiam cōſuluit domi. Saluſti.d.Gui. de Peruſio in cōſ. ſuo quod incipit, plura obijciūtur. in.ij.dubio.ī.j.colum.cui cōſ.ſe ſubſcripſerunt dn̄s benedictus de Bacis de Peruſio & allega. per conſulentem & do. Abb.panor.inci.& ſi ſatis copioſè per primū conſulentè,quę cōſilia originalia cū ſigillis & ſubſcriptionibus, manu propria ſunt penès me Thomam. Tho. Diploua.

a ¶Qualiter debet eſſe compoſitus. No.ꝙ dicit Bart. hic qui ſemp alle. & ita ipſum allegat.d.Pe.de anch. in conſi.ſuo quod inci.hic editeꝗ nõ eſt impreſſum & do. Bar.ſoci.in cõſilio.cxlix.ĩ.j.vol. in.ij. col. in cauſa ambroſij.& in cõſilio.cxc,in.ij.vol, incip.memini me pluries in.j.col.& Andr.barba.in.d. l.tutor qui repertoriũ.in prin.ff.de admini.tut.& do. Saluſtius de peru. indicto cõſi.quod inci.plura obijciũtur in.ij.dubio.in. ij.colũ.cui ſe ſubſcripſerunt domi. Abb. panor.&.d. Benedi. de Bacis, vt.ſ̃. Tho.

b ¶Marſilius.Et ita alleg.do.Pet.Philip.cor.in.l. humanitatis. in.iiij. col. C.de impu.&alijs ſubſti.aliâs incip. cõſultus ſup dicto puncto tantũ valet vnũ dicendo& ita incipit in cõſil. lxxv.ſecũdũ ordinem Peruſi.in. iij. parte de vlt.volũ. & ita alle.d.Iaſo. in aut. nouiſsi. in. viij.co.C.de inof. teſt.& Alex.in cõſilio.l.in.vij.vo. incip.in cauſa & lite in vlt.col.& in. l.nam ꝙ.§.nõ oẽs. in.ij.col.ff. ad tre. & in.l.j.ff.ad.l.fal. in.ij.col.& in.l.humanitatis in.j.col. C.de impu. Tho. Diplo.

c ¶De neceſsitate intelligunt. Not. ꝙ dicit Bar.hic,ꝙ ſi pater relinquit centũ filiæ ꝓ ſua legitima vel falcidia, intelligitur reliquere iure inſtõnis.adde ꝙ de iſto cõſi.Bar.meminit Bal.in aut. vñ ſi parens.C. de inoffi. teſt.& vide Iaſ.in aut. nouiſsima.in. viij.colum.in ver. quid autem ſi pater.C.de inoffic.teſta. vbi examinat queſtionẽ Bar.hic an ſit vera.tandem tenet contra Bart.

vti debere.ſed ſi ponerem⁹ ꝙ tutor cõfiteret fructꝰ ſibi nõ datos à laboratorib⁹ & colonis integrè: ſed negaret tot quot dicit pupillus:tũc coloni eſſent idonei teſtes.

8 ¶†Sed an iudex poſsit cõmittere aliquibus hominibus vt videãt,& diſcutiant quot poterãt eſſe fructus poſſeſsionũ, quolibet dictorũ anno.& eorũ relationi credere.puto poſſe adhibere eos qui negotiorũ pupilli notitiã habent,& ab eiſdẽ inſtrui & credere,vt.ff. de reb. eorũ.l.magis puto.§.in primis.&.C.de vſu.&fru. leg.l.aduerſus.&.ff.ſi cui plusꝗ p.l.fal.l.j.§.cũ dicitur.& de cõdi.& demõ.l.ſi cui libertas.an autẽ iſti tales ſic poſiti,debeant iurare,vide.ff.de ven. inſpi.l.j.§.j.ĩ gl.j.ibi tãgit,& no.in.l.iuriſiu.C. de teſt.Facit tñ ꝙ ſic.C.de fid.inſtr.l. cõparationes, & de ſecũ.nup.l.hac.edictali.§.illud.Quid ſi iudex primus voluit tales examinationes dare, nec voluit iuſiur.deferre?Reſpondeo ſi iudici appellationis videbit per eũ corrigi poterit.

9 ¶†Quero

a qualiter debet eſſe cõpoſitus[a] liber rationũ? Rñ. ſingulariter oĩa debẽt inſeri,vt ex tali fundo à tali colono tm̃ tali anno.nõ em̃ debet ĩ genere ſumma poni,& ſic vt poſsit reperiri veritas,vel falſitas,vt.ff.de cõdi.& demõ.l.ante pe.&.C.de ſuſce. l.neminé.ſi igit alter rationẽ ediderat,nõ videtur edi quia intelligi non poteſt:vt.ff.de edẽ.l.argentarius.§.edi.

¶Si teſtator dicit ꝙ relinquit filiæ ſuę.v.ratione legitime ẽt ſi nõ dicat,& eã heredẽ ĩ eis inſtituo ꝙ valet teſtm̃:qa ſic vr̃ relinq̃re.ſ.ratiõe inſtitutiõis.

SVMMARIVM.

1 *Verbũ relinquo filiæ ꝓ legitima intelligit iure inſtitutiõis.*
2 *Repudiare ex teſtamento uidetur,qui ab inteſtato adijt.*

¶CONSILIVM. CLI.

b MArſilius[b] inter cætera ſic diſpoſuit in ſuo teſtamẽto. Item reliquit rõne debiti iuræ naturæ Paulellæ &c.cõtra teſtamẽtũ ꝙ nõ valet opponit:qa iſta filia nõ eſt inſtituta neq; exhæredata. ſunt em̃ iſta verba:Itẽ relinquit Pau.ſuę filię.v.libras legitimæ debitę iure naturę relinquit &c.nec eſt additũ,& eã in ipſis heredẽ ĩſtituo.ſed his nõ obſtãtib⁹,ego Bar.de ſaxoferrato legũ doctor,licet minimus,ſaluo ſemper conſilio melius ſentiẽtis, dico teſtamentum valere,&eſſe relictũ dictę filię iure inſtitutionis:quod ſic probo.

1 ¶†Certum eſt ꝙ debita iure naturę nõ poſſunt relinqui,niſi iure inſtitutionis,vt.§.illud in aut.vt cũ de appel.cog. vnde de neceſsitate includit,iure inſtitutionis id quod fuit relictũ per illa verba,cũ illo iure ſic debita,& nullo alio iure iſta de neceſsitate intelligũ

c tur.[c]ſicut cũ dico aliquẽ fideiuſsiſſe,vel ſimpliciter fuiſſe ſtipulatum,vt.l.ſciendũ.ff.de ver.ob. & inſt.de inut.ſtip.§.ſi ita ſcriptũ.Itẽ ſi aliquis inſtituit ſeruũ ſuũ hæredẽ,vel ſuũ tutorẽ.nec fecit mẽtionẽ de libertate:intelligitur etiã libertatem reliquiſſe:ſine qua non põt habere hæreditatẽ, vt.l.

2 ſi.C.de neceſ.ſer.here.inſti.†Itẽ in aditione hæreditatis ſi adeo ab inteſtato,videor repudiare ex teſtamento ſine qua repudiatione nõ põt adiri ab inteſtato,vt.l.j.in fi.ff.de acq.hęre.ita in propoſito iſta verba cũ dico, debita iure naturę,de neſsitate includũt iuris inſtitutionẽ:cum illo iure ſit debita. hęc poſſent probari multis alijs exęmplis.Et ita videtur mihi Bar.de ſaxoferrato.

¶De conſilio ſupra proximo ſc3 quòd verbum relinquo eſt cõe & in dubio intelligit directum.

¶CONSILIVM. CLII.

d ET ego[d] franciſcus tigrini legũ doctor de Piſis,& nunc legẽs in ſtudio Peruſino,ſaluo ſemper cõſilio ſaniori, cõſulo vt.ſ̃.dictũ eſt per.d.do.Bar.excellẽtiſsimũ legũ doctor.¶Nã verbũ relinquo,eſt verbũ commune,vt in authentico de triente & ſemiſ.§.j.l. hac edictali.C.de ſecũ.nup.&.l.fi.de ſa ſan.eccle. ꝗuis Dy.dicat cõtrariũ,& male ꝙ ſit verbum cõmune in.l.nã ꝙ.ff.ad tre.qa dicit cõtra pręallegatam legẽ.modo ſi verbũ relinquo,ſit cõmune habet ſe ad directã inſtitutionẽ,& ei cõuenit. ſed.l. dicit ibi teſtator certo modo teſtatus eſt,& videt eo modo teſtari,prout neceſsitas imminet. arg.l. gallus.de lib.& poſth.ergo verbũ relinquo, videtur directò appoſitũ iure inſtitutiõis.¶Pręterea lex dicit,ꝙ in dubio qs videtur eligere viã in teſtando,per quã ſua iudicia nõ irritent.arg.l.ſi miles.ff.de mili.teſta.modo cũ hoc dicat iure naturę &c.facit ꝙ verbũ commune in dubio, interpretamur directum.arg.eorũ quę not.in.l.centurio, de vulga.& pup.facit ꝙ not.Iaco.de are.in.l.illa] inſtitutio de hęredib.inſtit.de his bene ſum contentus,cũ multa ſuperflua poſsint allegari,quę omitto.data Peruſij die.xx.menſis Maij.

¶Iſtud cõſiliũ eſt contrariũ ſupradictis duobus.

¶CONSILIVM. CLIII.

e QVãuis[e] maximi doctores,ſubtiliſsimè moti fuerint: tamẽ cõtrarium iura volũt cõtra ipſorũ dicta,viſis tamen eorũ ſubtilibus conſilijs,& multis alijs allega.videtur mihi Petro Ghienſi de Eugubio,ꝙ dicta eorũ ſint cõtra ius vt in aut. vt cũ de appel.cog.§.aliud quoꝗ capitulũ no.C.de inof.teſta.aut.nouiſsima.voluit enim lex, ꝙ filius habeat relictum ſub noĩe hæredis cauſa honoris: vt.l.filiũ.§.ſi legata.ff.de leg.ꝓſtã.¶Et ꝙ allegat in cõtrariũ ꝙ debita iure naturę nõ poſſunt relinq, verũ eſt de iure:tñ poſſunt de facto,vt fuit hic in propoſito,& tũc teſtamẽtũ vitiatur nam de iure nõ poteſt relinq ſine corruptiõe teſtĩ,vt hic fuit factũ.ſicut dicimus ꝙ teſtamẽtũ non poteſt fieri, niſi cũ.vij.teſtibus eſt verum,tamẽ de iure vt valeat ſed bene poteſt fieri de facto cum paucioribus,vt iura dicunt,ad ꝙ multa exempla poſſent induci,ꝙ ſuperfluũ eſſet adijcere.nec ob.illud ꝙ dicit in.l.ſciendũ.qa illę loquunt de ſolẽnitate intrinſeca,quę verborũ prolatio,apta eſt cõprehẽdere,& inducere.vt no.Dy.C.de cõtrahẽ.& commit.ſtipulat.l.j,ergo &c.Nam verbum relinquo, appoſitum vniuerſitati,denotat inſtitutionẽ hæredis,vt ſi dicat relinquo omnia bona mea tali.vt de teſta.mili.l.diuus.§.fi.nã idẽ eſt dicere hæredé facio,vel tibi bona mea relinquo.vt ibi & not.in l.his verbis.ff.de hęre.inſti.in prin.ſed vbi verbũ relinquo nõ apponitur vniuerſitati,ſed certę rei vel ꝗtitati,vt in propoſito fuit tũc ſecus eſt:vt.l. lucius.§.filiã.de leg.ij.nec ob.l.fi.C.de neceſ.ſer. hære.inſti,qa ibi non poteſt eſſe vnũ ſine alio,ſed in propoſito bene poteſt relinqui aliquid filio aliquo titulo iure inſtitutionis.nec ob.etiam,l.illa:quia illud procedit ex neceſſaria conſciẽtia,& propter cõpaſsibilitatem cõtrariorũ.¶Præterea ſi legitima vel debita iure naturæ nõ poſſet relinqui filio,niſi iure inſtitutionis:& quod pręſumet dicto iure eſſe relicta,ſuperflua eſſet iuris prouiſio,quæ dicit iure inſtitutionis debere relinqui ¶Præterea,vbi lex inducit certam formã ſeruari debere,ſi non ſeruatur illa forma in genere, nõ valet quod agit vt.C.de iure delib.l.ſcimus. cum ſi.§.ſi verò poſtꝗ.nec obſt.ſi dicatur ꝙ verbum relinquo,ſit cõmune:quia verum eſt quando apponitur vniuerſitati:quia poteſt denotare hæredis inſtitutionem:& appoſitum rei ſingulari non poteſt hoc denotare,vt.ſ̃.dictũ eſt.ſed in propoſito fuit adiectũ rei ſingulari:qa certę ꝗtitati :ergo non poteſt denotare heredis inſtitutionem,quia in incertis,non certis,eſt locus coniecturis,vt. dicunt iura vulgaria ergo eſt cõe qa diuerſa ſignificare poteſt ſecũdum naturam relicti cui apponit ergo &c.Et,datũ fuit hoc conſilium die.vij. Iulij.

& dicit.d. Alexã. aperta fronte ſecõ ſuluiſſe cõtra Bar. in conſil.lxx.in.ij. volu.viſo conſi.& cõtra Bart.conſuluit.d.Pet.de geneſi de Eugubio ꝙ eſt inſertum.j.in conſi.cliij.ꝗuis& vltra Iaſonẽ. vide Alex.in cõſil.l.in vij.volu. incipi.in cauſa & lite.in vlti.colũ.& in.l.his verbis.in additio. Bart.ff.de heredi. inſtit.& ibi ſcripſi & vide do. Phili. decium in.l.humanitatis.in.ij.col.C. de impube.& alijs ſubſt.& vide quę ſcripſi.j.in conſil. cliij.Tho.Diplo.

d ¶Et ego.iſte do. Franci.ſe ſubſcripſit cõſi.Barto. de quo vide Phili.decium.in.l.humanitatis.in.ij. colũ.C. de impub.& alijs ſubſti.& dixi.ſ̃.in conſi. pręcedenti. Tho.Diplo.

e ¶Quãuis.iſtud cõſiliũ nõ eſt Barto. ſed do.Pet.de geneſi de Eugubio ſingularis doct.tẽpore Bart. qui de directo conſuluit cõtra Bartol.&.d. Frã.tigrini & not. ꝙ ſecũdũ iſtã opi. multi doct.conſuluerunt vide Iaſo. in aut. nouiſsi. in vij.colum.C.de inof.teſt.de qua qõne vide etiam do. Philip.cor.in cõſ. ccxcviij.in.j.volu. incipi. ante oĩa.in iij.colũ.& in cõſi. xxxv. in.ij. volu, in caſu iſto.in.iiij. colũ.& in.l. humanitatis.in.iiij. col. C.de impu.&alijs ſubſtitutiõi. Tho. Diplo.

Si mulier

¶ Si mulier hæres instituta fecit inuentariũ, sed non cũ debita iuris solẽnitate. i. non vocatis legatarijs specialiter: nec adhibitis testibus loco legatariorum absentium, an sufficiat sibi vt posit extrahere falcidiam. Itẽ si conueniatur à legatarijs: & creditoribus vltra vires hæreditatis, posset se excusare propter iuris ignorantiam, cum agat de damno vitando.

SVMMARIVM.

1 *Inuentarium non ualet quando legatarij, & alij quorum interest nõ fuerunt citati, & non sufficit generale proclama.*
2 *Mulier quando certat de damno uitando, an posset se excusare prætextu ignorantiæ?*
3 *Denunciatio, quando & quibus personis est facienda?*
4 *In confectione inuentarij, an requiratur simplex denunciatio uel citatio.*
5 *Lex iubens aliquem uocari, debet intelligi. idest citari.*
6 *Iudex non est necessarium, q; intersit confectioni inuentarij.*
7 *De inuentarij substãtia & forma an sit quòd legatarij uocentur.*
8 *Beneficium inuentarij, an sit indiuiduum, ita quod si sit peccatum in uno, totum reddatur nullum.*
9 *In confectione inuentarij, an debent adesse tres testes.*
10 *In confectione inuentarij: requiruntur testes bonæ opinionis & famæ.*
11 *Inuẽtario notarius debet se subscribere & an reqrat̃ specialis subscriptio.*

¶ CONSILIVM. CLIIII.

a MAritus [a] fecit hæredem
vxorẽ, & multa legata reliquit post eius mortẽ
dicti sui mariti, hereditatem cũ inuentarij. bene
ficio adiuit, & inuentariũ fecit, ad cuius inuẽta
rij cõfectionẽ qdã ex legatarijs testimonij, qui erãt in ciuitate
uocati non fuerũt neq; citati fuerũt: tñ fuit factũ quoddã ge-
nerale proclama, q; si qs crederet sua interesse cõpareret &c.
& mulier quę fuit ignara literarũ, notarium adhibuit, q se sub
scriberet loco sui, qui non subscripsit secundũ formam iuris
& inuentario prędicto, nõ adhibuit tres testes specificè loco
legatariorũ absentium. est tñ verũ, q; in ipso inuentario adhi-
biti fuerunt testes sex, & vltra idonei, & bonę famę, & opin.
Modo quęritur de duobus. Primò, vtrum dictũ inuẽtarium
valeat de iure, ita q; mulier posit retinere falcidiam. Secũdò:
vtrum dicta fœmina hæres instituta cũ sit fœmina, posito q;
à creditoribus & legatarijs conueniatur, posit se excusare p
1 pter iuris ignorantiã, cũ certet de dãno vitãdo. ¶ † Circa pri
mum, q; inuentariũ de iure valeat, videtur posse de iure pro-
bari: quia ad dictum inuentarium per generale proclama fue
runt citati illi quorum interesse poterat, quę citatio videtur
sufficere, vt. C. de anna. excep. l. vt perfectius. ff. q; vi aut clã.
l. aut qui aliter. §. j. Item quia non valet citatio necessaria, in fi
gura iudicij, sed sola conuocatio, seu denunciatio ab hærede:
vt in aut. de hære. & fal. §. cum dicitur. col. j. quę denunciatio
seu conuocatio satis videtur esse facta per generale procla-
b ma [b]. In contrariũ videtur, quòd non valeat: quia debuerunt
legatarij nominatim vocari, seu citari videtur enim solẽnitas
inducta per. l. fi. C. eo. ti. ergo ipsa non seruata, non valet inuẽ
tarium: & hæres tenetur insolidum, vt. l. scimus. §. & si præfa
tam. C. de iure deli. nec sufficit generale proclama, vbi certus
est aduersarius, & ipsius haberi potest copia, vt. ff. de li. agno.
l. j. §. j. quod ibi no. & est casus in. l. si curatoris. C. de iure deli.
Item hoc denotat ille. §. hoc illo addito debent vocari agna-
ti legatariorum: si ipsi non sunt pro hoc: quia loco absentium
debet certus adhiberi qui inspiciat, & intersit: & aliâs non va
2 let, vt in aut. sed cum testator. C. ad leg. falcidi. ¶ † Ad secun
dũ quęritur, vtrũ mulier posit se excusare prętextu ignorã
tiæ, cùm certet de dãno vitando, videtur quòd sic per. l. regu
la. ff. de iur. & fac. igno. etiam si erret in iure. in contrarium vi
detur: quia in damno vitando, ita subuenitur viris sicut mu-
lieribus: vt no. gl. in. d. l. regula. sed viris nõ subuenitur si prę
fatam solennitatem non seruauerint. vt. d. §. si præfatam &c.
¶ Item q̃tum ad creditores posset dici q; per generale pcla
ma excusata est mulier, seu q̃tũ ad legatarios, qui ex hoc ipso
testamento dependent, qui possunt specialiter vocari nõ suf
ficit generale proclama. secundùm ea quæ no. secundũ Inno.
in. c. cum in tua. extra qui ma. accu. pos. & in. c. dilecti. alias di
lecte. extra de except. cùm etiã non fuerunt adhibiti alij tres
testes, vt loco legatariorũ & creditorum absentiũ interessent
vt. in. l. sancimus. §. si. verò absunt. nec est curandum, q; in di-
cto inuentario fuerunt adhibiti sex testes sicut in alijs instru-
mentis, vt in aut. de fide instru. col. vj. qui sunt adhibendi ad
solennitatem ipsius inuentarij & confectionem, vt loco credi
torum, & legatariorũ absentiũ, ne quid maligni per heredem
committatur: & de hoc habent deponere. vt in. d. §. si verò ab
sunt. & isti tres testes, tenent locũ legatariorũ, & creditorum
absentiũ, qui non venerum, vel alium pro se non miserunt, vt
ibi colligitur. ¶ Respondeo ergo ad secũdum, q; dicta mulier
non posit se ex ignorantia excusare cũ tractet de dãno vitã
do tex. est in. §. si verò. in aut. de hære. & fal. ibi, omni perso-
na, & ver. seq. iuncto. §. seq. eo. ti. ex quibus colligitur, q; non
excipitur nisi pupillus. voluit enim illa constitutio, solum iu-
uare minorem dando ei resti. ratiõe minoris ætatis, & non se-
xus fœminei, vt ibi, &. l. auxiliũ. §. in delictis. ff. de mino. vbi
gl. intelligit illum. §. & per Cyn. in. l. scimus. §. j. C. de iure de-
libe. sic & aliâs in similibus amissionibus priuilegiatis, minor
ætas mulieris & non sexus. l. fina. C. si aduer. deli. non oblig. l.
aut qui aliter. s. alle. immo facit pro, quia in primo, debet de
nunciare sibi, sed vbi nõ est cui denunciet: tunc amicis, vel pro
3 cu. vel domesticis. † Præterea ibi specialiter enumeratur cui
denuncietur, sed vbi copia eius haberi non potest: tunc ami-
cis, & eodẽ modo respondeo ad. l. vt perfectius. puta genera
le proclama locum habet, vbi tales sunt personę quę possunt
verisimiliter ignorare q; nõ est ĩ legatarijs: vt. ff. de trãsactiõi.
c l. non est ferendus [c]. ¶ † Sed super punctis superius denota-
4 tis, subtiliter intuendo est aduertẽdũ ad primum: an sit verũ
dicere q; in confectione inuẽtarij, requiratur citatio: an suffi-
ciat simplex cõuocatio, & denunciatio facta p hæredem q; le
gatarij intersint ad vidẽdũ cõfici inuentariũ? & dicet aliqs q;
sic p ti. in aut. de here. & fal. §. illo. ver. vbi iubet cõuocari oẽs
legatarios. si ergo debet citari, ergo intelligit̃ ex cõmissione
iud. in forma iudicij. vt. l. hoc autem. §. rectè defendi. ff. ex qb.
cau. in pos. ea. &. C. si vt se ab hære. absti. aut. si oẽs. C. de his q
ve. æta. impe. l. j. ibi cõuocatis testibus idoneis, intelligit̃ de re
quisitis à iudice, vt. l. pręsenti. C. de epis. & cle. &. l. ij. C. de de
cu. lib. x. ibi decurionibus solenniter conuocatis &c. Breuiter
contrariũ puto de iure dicendũ. & puto q; sufficiat conuoca
5 tio seu denũciatio facta absq; iudice. ¶ † Et est sciẽdum q; qñ
actus gerit̃, est necesse fieri cũ iudice: qa iudex habet interloq
vel iudicare aliqd permittẽdo vel phibẽdo: & tũc si lex iubet
aliquẽ vocari, debet intelligi. i. citari. & ita loquitur. §. non de
fendi. & l. alle. s. quãdoq; actus qui gerit̃ non est necesse q; fiat
cum iudice: qa non habet interloq, vel sñiare aliquid permit
tendo, vel prohibendo: & tunc assumitur cõuocatio denũcia
tio, vel protestatio vt intersit ad actum qui geritur: & ita loq
tur casus de quo modo quęrimus esto enim quod quis adeat
iudicem vt intersit in confectione inuẽtarij: tamen super ista
confectione per iudicem, nil est faciendũ concedendo vel ne
gando heredi: & hoc est verum. probat tex. in. d. §. illo. ibi dũ
subdit in contesta. missus &c. non q; appellet quandam pro-
testationem: & sic potest intelligi. d. l. ij. C. de decu. lib. x. dico
ergo q; hęc protestatio fit solum ad hunc actum, vt cõueniãt
legatarij. Pręterea nec illa. l. sancimus. nec in cor. de hęre, & fal.
disponitur q; iudex debeat adesse: ergo citatio propriè in fi-
6 gura iudicij non requiritur. ¶ † Dico etiam q; in confectione
inuentarij tutoris, lex non dicit, quòd iudex debeat adesse: be
ne tamen dicit, quod tutor debet administrationem suscipe
re per decretum iudicis, anteq; res attingat: & ita loquitur. l.
tutor. de administra. tuto. &. l. legitimos. de legi. tuto. &. l. fin.
arbi. tu. Concludo ergo, quod citatio in figura iudicij neces-
saria non est: item nec est necessarium quod iudex intersit cõ
7 fectioni inuentarij. ¶ † Sed est aduertendum, posito q; legata
rij & alij nõ sunt in forma iudicij citãdi & requirendi, vt dixi,
an extra formã iudicij, debent requiri nominatim, & specia-
liter, & expressè: an sufficiat generale proclama? & dico q; qñ
quis venit vocandus ad aliquem actũ: est talis conditionis q
potest intentum vocantis seu vocari facientis, tollere, & im-
pedire: & tunc debet specialiter vocari, ita loquitur. l. si cura-
torem. C. de iure delibe. ff. de ven. inspi. l. j. §. j. quandoq; ille
qui venit vocandus ad actum qui geritur, non est illius condi
tionis, sed solũ est vocandus vt actus qui geritur fiat legalior
& ad hoc assistat & ita est in casu nostro: nã legatarij & credi
tores solum ad hoc vocantur vt pręstò sint cõfectioni inuen-
tarij. vnde; aut heres fecit inuentariũ legaliter & vocatus nil
põt sibi dicere, aut facit minus lagaliter omittẽdo ponere res
hereditarias: & tũc cõtradictio legatariorũ & creditorũ, non
impedit volũtatẽ heredis: sed bñ fateor q; postea potuit re-
dargui heres probãdo suũ delictũ. & pœnã legitimã patiet̃ nõ
q; inuẽtariũ nõ valeat, vt. d. l. scim⁹. §. in litẽ. alias. §. licet. de iu
re deli. secũdũ opi. cõiter approbatã, p isto casu puto q; suffi
ciat generale pclama, vt. C. de dist. pi. al's de lui. pi. l. si eo tpe,
intelligẽdo q; ibi nõ sit modicũ p̃iudiciũ, q; generat̃ ibi & hic
in cõfectione inuẽtarij firmat ibi Old. & alij doc. hoc tenent.
¶ Præterea, tex. in. §. illo. simpliciter requirit conuocationẽ,
sed cõuocatio quędã fit noĩatim: qdã generaliter, vt in fi. C. q;

a ¶ Macitus. De isto consi. Bartol. vide Ias. ĩ. l. fi. in. ij. col. & seq. C. de iure deli. & ibi scripsi in additio. & Ale. in. l. si fundum. cir casi. ff. ad leg. falci. & in. l. iuris ignorãtia. in. ij. col. C. q admit. in ver. vltimo tene mẽti. & vide apostil. domi. And. Barb. in. d. l. fi. in prin. in addi. Bar. C. de iure deliberan. & d. l. si fundum. circa fi. ff. ad legem. falc. in apo. Alex. Tho.

b Proclama generale. Vide plenè per Iaso. in. d. l. fina. in iij. col. in ver. qnto requiritur. C. de iure deliberand. Tho. Diplouan.

c ¶ Non est ferẽd⁹. Hucusq; est cõtingentia facti, cum qbusdam allegẽtionibus. modo sequtur cõsiliũ Barto. sed super punctis. Tho. Diplouata.

cū eo.l.generaliter. &.l.noīatim.ff.de condi.& demō.&.l.ij.
de libe.& posth.excusatus est ergo hęres, si nō facit nomina-
tim, licet generaliter maximè cū dispō.§.illo.sit odiosa.quod
patet: quia procedit pœnā imponendo: ergo debet pati in-
terpretationem extensiuam, alias ostēsiuam, etiā ad generalē
conuocationem & non ad spālem per quā odiū generatur.
ad predicta.l.ij.C.de noxa.cū si.sufficit ergo generale procla
ma, ad quod facit ꝙ no.Inno.extra de maio.& obed.c.fi.ꝙ si
nō fuissent legatarij nominatim citati, nō obfuisset, q̄to ergo
minus si nō oīno, sed quidā generaliter: & quidā specialiter
8 fuerunt vocati. ¶ † Secūdò principaliter est vidēdum vtrum
actus vel beneficiū inuentarij sit indiuiduū, ita posito ꝙ quo
ad aliquos, sit peccatū in forma nō valeat: & quia ad alios cū
quib⁹ nō fuit peccatū in forma valeat: & sit diuiduū, & videt̃
ꝙ sit indiuiduū. Primò: qa in terminis istis videt̃ tex.in cor.e.
ti.in.§.si verò nō fecerint.ibi dabat em̄ pœnā ei, & subdit ex
quibus cautè oīa agat, nil poterit dānificare, inqt ergo ꝙ si in
aliquo ꝙ reqritur est peccatū ꝙ totū perit beneficiū. ¶ Præ-
terea, cū aliqua formaliter requirunt̃, si est peccatū circa vnū
totū actū reddit nullū, vt.l.cū hi.§.prętor.ff.de trāsac.&.l.j.
C.de fide instru.& iure hast.fisc.lib.x.ergo nō valet quo ad p̄-
sen.seu quo advocati. Rn̄deo primò: qa hic fuerūt oēs, saltem
omnes realiter vocati. Prętęrea, nō videt̃ verū, ꝙ saltē quo ad
pręsentes nō valeat, vt.l.de vnoquoq;, post prin.ff.de re iudi.
facit.l.etiā.§.j.de mino.& ꝙ no.Inn.extra de procu.c.j.ver.
si verò. ¶ Potest aliter intelligi.nā tres notat casus, qn̄q; quis
totaliter legē contēnit.s.nullo modo cōficiendo inuentariū,
qn̄q; quis totaliter legē obseruat faciendo inuentariū, implē
do ipsius formā, & isti casus sunt indubitati. qn̄q; qs habuit
propositū legē nō contēnere, sed eius voluit adipisci bn̄ficiū:
sed dubitādo in ipsi⁹ intellectu verbū æquiuocū assumpsit se
cundū vnū intellectū: & tunc nō est verisimile ꝙ lex sit īpia,
quæ voluit hæredem tā modico peccato incidere ī tā magnā
captionē, & de suo tm̄ omnibus creditoribus & legatarijs re
fundere cogeret̃, & teneret̃.ar.l.cū prola.ff.de re iu. & quod
ibi no.intelligā ergo dictū.§.in eo q nullū fecit inuētariū, nō
in eo q fecerit, & aliqd omisit.ar.l.j.§.ex hoc edicto. de ven. in
spi.maximè cum ius legatatiorū in nullo læsum sit, vt.l.dici-
mus.§.licentiam.&.d.§.illo.& iste intellectus inheret rationi
9 & est æquus. ¶ † Ad aliam partē qua dicitur ꝙ tres testes[a] de
a buerūt adhiberi p aut̃.sed cū testator.ergo per se debuerunt
adesse, & adhiberi, vt.l.hæredes palā.§.fi.de test.cū si, respó-
deo & dico ꝙ hoc nō ꝓcedit.nā dico ꝙ de iure Codicis req
rebantur duo testes cuiuscunq; cōditionis, vt.l.scimus.§.sinau
tem, hodie est à dictis legatarijs absentibus hoc plus; quia re-
10 quirūtur tres testes ad min⁹. ¶ † Item requiritur ꝙ sint aliter
conditionati.s.bonę opinionis, & famę, & substantiam possi
dentes, & locupletes: at hic nedum tres interuenerūt sed vltra.
ergo &c.hoc probatur clarè in.d.§.illo.coniuncta.l.scimus.
sic intelligit gl.in.d.l.scimus.§.sinautē.super ver.cęterorum.
Prætęrea, tex.in aut̃.sed cum testator.non dicit ꝙ loco lega-
tariorum absentium vltra numerum, duorū hoc requiratur.
absit quod dicitur, facit.d.l.hęredes vbi si sunt plures adhibi-
ti, licet nō dicat adhibēs, adhibeo.ad hoc nihilominus valet
11 quod agit̃. ¶ † Ad vltimū quod obijcit̃, ꝙ notarius se nō sub
scripsit ad perfectionem, & nō dixit spāliter à.d.dn̄a mādato
& non habito: nō insisto, qa patet ꝙ se subscripsit pro dicta
domina seu pro ipsius dn̄æ absentia. Item ea quæ incōtinēti
fiūt videntur inesse. Bar.

a ¶ Tres testes. Istę subtilitates, de cōsuetudine non seruant̃, alias vix posset fieri inuētariū, secundùm Bal.in.d.l.fi.in fine prin.& in cons.cclxj.in cip.in confectiōe inuentarij.in.j.volu.& in cōs.xxxv.in.iij.vol.incip.inuentarium hæredis. Tho. Diplo.

¶ Si quis donet oīa bona sua Titio, si cōtingat eum decedere
sine filijs, vel si contingat filios suos mori etiā sine filijs: & di-
cit ꝙ mater sua hoc sibi mandauit; & ipse ratificat ex nunc à
tēpore mortis suę, reliquit filium qui obijt ab intestato sine fi
lijs: an bona ista debent venire ad matrem istius filij, vxorem
illius donantis, vel ad donatarium hæredem, qui fecit testa-
mentū & donationem sibi?

SVMMARIVM.

1 *Hæres hæredis testatoris est hæres.*
2 *Verbum quod refert se ad præteritam non ad præsentem stipulationem quomodo intelligitur.*
3 *Copula &, plenam repetitionem inducit.*
4 *Coniuncta quādo potest accipi pro disiuncta, uel soluta.*

¶ CONSILIVM. CLV.

FActi contingentia pro
ponitur sub hac forma Cobbatius quondam Nico
lai de Tuderto olim filius, & hęres dictę dominæ
Blondæ dixit, & spontè confessus fuit, & recognouit ꝙ prę
fata domina Blonda olim sua mater in vltimis constituta vo
luit, & mādauit, disponens de bonis suis quod si dictus Cob
batius decederet sine filijs ex se natis, quod bona sua omnia
deuoluerentur, & pertinerent ad Menotium Bentij fratrem
suum consobrinum, & filios successiuè idemq; Cobbatius tā
q̄ fili⁹ & hęres dictę dn̄e Blōdę matris suæ, volens agnoscere,
ratificare, & approbare volūtatem vltimam dictę matris suę
voluit ac etiam donauit donationis titulo irreuocabiliter in-
ter viuos ex nunc, prout ex tunc, eidem Menocio pręsenti
stipula.& recip.et cognouit voluntatem suæ matris prædi-
ctæ, quam asseuerat esse veram, ratam, & gratam, & firmam
habere perpetuò, & in nullo contrafacere, vel venire per se,
& hæredes suos omni tempore, quinimo ex causis prædictæ
donationis voluit quòd omnia sua bona dictæ suæ matris si
contingeret ipsum Cobbatium mori sine filijs legitimis ex se
natis deueniant ad ipsum Menotium: & ipsa bona promisit
eidem Menotio pręsenti, & stip.integraliter omnia & singu-
la per se, & suos hæredes restituere: & reddere in euentum cō
ditionis prędictæ, & si contingeret etiam ipsum, & filios et fi
lias suas decedere sine filijs ex se natis ipsa bona omnia pro-
misit reddere Menotio stipulanti pro se, & suis hęredibus in
euentum cōditionis prędictę postq̄ dictus Cobbati⁹ ex dicta
Andreola vxore sua filium nomine Marcutium suscepit, &
in vltimis condidit testamētum suū, in quo Marcutium filiū
suum sibi vniuersalem hæredem instituit: & ipso filio super-
stite diem clausit extremum. qui quidem Marcutius patris
hæres ab intestato nullis relictis filijs matre sua superstite de-
functus est. Modo quęritur, & in dubiū reuocatur, de bonis
hæreditatis dictę dominę Blondę, ad quem pertineant, an ad
pręfatam dominam Andreolam matrem, & hæredem dicti
Marcutij an ad Menotium vigore & potestate dicti fideicō-
missi recognitionis, & donationis, & aliorum in prędictis cō
tentorum. ¶ Et videtur dicendum bona prędicta de quibus
quęritur excluso dicto Menotio pertinere totaliter ad pręfa
tam dominam Andreolam matrem dicti Marcutij: ex eo quia
secundum proposita dicta bona à.d.Blonda mediāte perso-
na Cobbatij prędicti, & Marcutij in dictā dominā Andreo
lam matrem Marcutij hęreditario iure translata fuerunt.ff.de
acquirenda possessione.l.cum hęredes.in princip.ff.de reg.
iur.l.omnia ferè, nec refert an immediatè an per longam suc-
cessionem quis hęres existat, vt.C.de in lit.iur.l.is qui rationē
1 §.alias.C.de verborum sig.l.scimus.quod accidit: † quia hęre
dis hęres testatoris est hęres.C.de hęredib.insti.l.fi.nec ob.re
cognitio, & alia pacta.s.in themate proposita: quia prędicta
omnia processerūt conditionaliter valet si Cobbatius dece-
deret sine filijs &c. ¶ Sed cùm tempore mortis Cobbatij, sup
fuerit ei filius, conditio fideicommissaria contenta in instru-
mento dictorum pactorum defecit.C.de condi.inser.l.j.de in
sti.& substi.l.generaliter in prin.ff.ad tre.l.ex facto.§.si quis
autem nec ob.sequens clausula in tali stipula.pactorum ꝙ in
stitutio inserta ibi: & etiā si contingit ipsum & filios & filias
decedere sine filijs legitimis ex se natis, quod ipsa bōa omnia
promisit, & conuenit reddere, & restituere ipsi Menotio sti-
pulāti ꝓ se & suis hęredibus, in euētū cōditionis p̄dictę &c.
quasi huiusmodi promissio fuerit sub alternatione videlicet
siue Cobbatius, siue Cobbatij filius, decesserit sine filijs legiti
mis existat sic cōditionis euētus &c.ad q̄ multipharia patet rn̄
sio. ¶ Primò per verba dictæ ecclesię nō videt̃ aliqua promis
sio uel obligatio principalit̃ induci. nā dicitur, eā etiam si cō
tigerit ipsum et filios suos etc.et ꝙ bona ipsa omnia promi-
sit etc.sic huiusmodi obligatio, non potest competentē indu
2 cere promissionem in pręsenti factam † sed potius de p̄terito
& hoc est propter uerbum ibi appositum & insertū, ꝙ qdē
ad pręsentem stipulationem adaptari non potest, salua ratio
ne recti sermonis.ff.de auro & argen.leg.l.plautius in fi.sed de
prętęrita stipulatione matris, non constat.ergo &c.argu.C.de
eden.l. si quis in aliquo. ¶ Secundò qa etiā ꝙ illud verbum
non esset appositum, siue scriptum stipulatio præmissa, iuris
efficacia caret, cùm nulla in ea re stipulationis, vel promissio
nis causa inferatur, vt.ff.de doli exce.l.ij.§.circa.et.C.de non
nu.pec.l.generalit̃.in gl.quæ inc.s.uenditionis etc.accedit.ff.
mā.l.si ꝓcuratorē.in prin.ibi vniuscuiusq; cōtractus initium
spectādū ē etc.ff.de proba.l.cū de indebito.§.fi.ibi: causas ex-
planauit etc. ¶ Nec ob.ī hoc pūcto: ꝙ ī p̄cedēti clausula īstru
mēti p̄dicti fiat mētio de cā dōationis irreuocabilit̃ int̃ uiuos
ꝙ ī sequēti debeat intelligi eadē donatiōis nō ē cā repetita p.l
3 titiā.§.idē respondit.ff.de ver.ob. † & maximè ꝓpter copulā
&, quę plenā repetitionē inducit.ff.de fun.instr.l.seię.§.Caio.
qa licet in superiori clausula Cobbatius vsus fuit ver.dona-
tionis, non

rionis, nõ tamen in sequẽti causa. aliàs clausula põt nec debet intelligi repetita. & est ratio: qa in antecedẽti clausula agebaẽ de ratificatione fideicõmissi facta à matre Cobbatij, in quo licet vsus fuerit Cobbatius verbo donationis, nõ tamẽ ꝓpter ea potest dici mera & simplex donatio, vt. ff. loca. l. si vno. in princi. & ibi no. & accedit ꝙ significatio verborũ accipiẽ, & aptaẽ secundũ subiectã materiã super qua verba exprimunẽ & nõ secundũ propriã verborũ significationẽ. ff. de regu. iu. l. nõ videtur data, & plenè ibi no. & sic cũ illa verba donationis &c. in prima clausula adiecta merã donationem nõ inducant: multominus tacita ipsorũ verborũ repetitio posset inducere donationẽ. Nã quotiẽs expressum est inualidum: nec valet tacitũ, vt. ff. de dõa, inter vi. & vxo. l. si spõsus. §. si marit⁹ & . ff. de ser. ru. prędi. l. itẽ. §. fin. & ibi no. ¶ Tertiò, quia si ex pressa causa donationis foret inserta: & recta stipulatio cõcepta: debet tamẽ de iure dici cõditionẽ ipsius donationis defecisse. dicũt enim verba cõceptę stipulationis: & etiã si cõtigerit ipsos filios, vel filias suas decedere sine filijs ex se natis &c. & sic apparet ꝙ cõditio est copulata: & copulatiuè ꝓcessum ad cuius existentiã vtrũq; requiriẽ: & alterũ interuenire non sufficit. ff. de ver. ob. l. si quis ita stipulat⁹. in princ. de cõdi. insti. l. si hęredi plures, cùm ergo in ꝓposito themate non interuenerit vtrũq; Cobbatiũ, & filium Cobbatij mori sine filijs:

4 ergo &c. ¶ † Nec potest dici, quòd cõiuncta accipi posit ꝓ disiuncta, vel soluta. Primò: qa hoc contingit causaliter: vt. l. sæpe. ff. de ver. sig. & hic casus nõ est in. l. sæpè: vel alia. l. ergo remanet sub regula: vt. l. cõmodissimè. de lib. & posthu. Item cùm in verbis non versaẽ ambiguitas: nõ admittiẽ quæstio voluntatis. ff. de leg. iij. l. ille. §. cũ in verbis. sed in proposito verba copulata sunt clara, & aperta. Item in dubijs à verbis non est recedendũ vt. l. nõ aliter. de leg. iij. & l. j. §. si is q nauẽ. ff. de exerci. Itẽ nõ potest sumi pro disiuncta, vel soluta, quia repugnaret mens & votũ dicti Cobbatij. nã Cobbatio decedente sine filio, & superstite nepote, admitteretẽ Menotius donatarius excluso nepote ex potestate alternatiõis, vel oratiõis, in qua sufficit alterũ, quod esset absurdũ & absonũ & cõtra veritatem, & votum Cobbatij. nec enim videri debet ꝙ ꝓprijs successorib⁹, extraneos anteponat, vt. C. de fideic. l. cũ acutissimi. in fi. & accedit vnde liberi. l. scripto. in fin. & de bo. dã. l. cũ rõ. quinimmo si oĩa pdicta nec cõiuncta, neq; disiũcta ꝓlata essent, in cõtractu prędicto: deberent tñ pro coniunctis accipi ex mente pronũciãtis: vt ex prędictis apparet per. d. l. cum acutissimi. cum si. ergo multofortius vbi mens & verba concurrũt. ff. de regu. iur. aliàs de re milita. l. in eo ꝙ plus. §. nisi. & ibi no. & sic cessat oppositio. Ex pręmissis satis est de iure probatũ ꝙ dicto Menotio excluso bona prędicta de quibus queritur integraliter, pertinere debent ad pręfatam dominam Andreolam. Bartolus.

¶ Si testator reliquit certam rem vni, & facit eum hęredem in eadem re: & voluit eum amplius petere non posse: & instituit in reliquo suę hęreditatis ventrem suæ vxoris hæredem vniuersalem: si esset prægnans: ac eo mortuo reperiẽ ꝙ vxor nõ erat pręgnãs: an hęreditas tota debeat deuenire ad institutum in pręfata certa re, tanq; ad heredem vniuersalem: vel ad alios proximos tanq; ab intestato succedentes?

SVMMARIVM.

1 *Institutus in re certa, & ꝙ plus petere non poßit, non habetur loco hæredis uniuersalis.*
2 *Ius accrescendi testator potest prohibere*
3 *Repugnantia uel prolixitas si colligitur in testamẽtis, testamẽtũ est nullũ.*
4 *Si leges aliquid disponunt: an & quando testator potest aliud disponere.*

¶ CONSILIVM. CLVI.

a Titius[a] fecit testamentum in quo inter cętera reliquit Ioãni nepoti suo fundum: & ipsum Ioannẽ in ipso fundo, sibi hęredem instituit & voluit ꝙ plus de bonis petere nõ posit: & vẽtrẽ vxoris si pręgnans esset: & ad lucẽ ꝑuenerit vniuersalẽ heredem instituit. moriẽ testtor: & vxor nõ est pregnans. Ioannes vult totã hęreditatẽ. Seius frater Ioannis & nepos dicti testatoris, dicit testamentum non valere, & ab intestato cum Ioãne fratre suo, succedere debere. queriẽ quid iuris. ¶ Pro Ioãne facit quia institutus fuit in re certa &c. l. j. §. si ex fundo. &

1 l. si ex facto. ff. de hęred. insti. no. C. eo. l. quoties. ¶ † Contra-
b rium est veritas[b]: quia testamentũ nõ valet propter hęc verba, ꝙ plus de bonis suis petere nõ posit. nam ꝙ dicitur institutus in re certa, habetur loco hęredis vniuersalis. est verum, nisi voluntas testatoris manifestè refragaretur. tex. est expressus. ff. de hęre. insti. l. quoties. §. si duo. sed hic est huiusmodi: ergo non est locus illius hæredis sed legatarij: & sic testamentum nullum, cùm non habet heredem. de his quæ in testa. de

2 len. l. proxi. insti. de le. §. ante hæredis. ¶ † Pręterea, testator potest prohibere ius accrescendi: & sic prohibere ne portio vacans accrescat instituto ex re certa, seu portione. tex. est secundum vnam opi. in. d. §. j. & in gl. Præterea tex. est expressus de ista quęstione rectè intelligendo, de iniu. testa. l. pe. & de lib. & posthu. l. posthumus. ver. nam & cum duobus, quod sic declaro: si duo sunt instituti ex quibus posthumus est exhęredatus: & alij duo substituti, ex quibus posthumus est pręteritus, certum est, ꝙ testator dando substitutum prohibuit ius accrescendi: quia substitutus præfertur coniuncto. C. de fideiusso. auẽ. hoc amplius. & not. de acqui. hære. l. qui proximi. si qua portio vnius ex institutis defecit non potest venire ad alium cõiunctũ heredem: quia testator deinde substitutionem prohibuit. ¶ Item ad substitutũ non potest peruenire: quia gradus ille non valet: & sic ne decedat pro parte intestatus totum testamentũ reducitur ad causam intestati. hoc expressè tenet gl. in. d. versi. nam & cum duobus. & hoc est in relictis dictæ. B. ita in proposito testator prohibuit, ne totũ accederet instituto, ex re certa totum testamentum est irritum, non ob. sed his cùm dicitur. l. pe. quia. ij. instituti fuerunt inuicem substituti: ideo substitutio valuit: aliàs noluit ius accrescendi inter eos adimere, sed augere: & sic posset vẽdere aliàs venire iure institutionis, iure accrescendi. casus est de impube. & alijs substi. l. testamento. ff. de acqui. hære. l. si quis heres.

3 no. gloss. Dyn. e. ti. nec his. §. hæres. ¶ † Præterea: quando ex verbis testatoris, colligitur prolixitas vel repugnantia, testamentum est nullũ. l. si titius. de condi. insti. sed hic est hmõi: ergo. &c. quia dicit plus de bonis suis petere non posit. aut ẽm petit illud tantum: & tunc est nullũ: quia decederet pro parte testatus & pro parte intestatus aut totum peteret, & caderet. concluditur ergo ꝙ instõ est nulla. ¶ Nec ob. de hęredi. instit. si ita quis hęres institutus fuerit excepto fundo: qa verba instituo te hęredẽ excepto fundo, hoc important. idest in fundo te non instituo, non enim prohibet extante lege seu iure tacitè accedere. sed si expressè diceret ꝙ fundũ petere non posset, vel prohiberet, & sic voluntas testatoris cõtradiceret: & tunc non valeret. d. §. si duo. & dictis iuribus non obst. si dicatur nemo potest facere ꝙ leges nõ habeant locum in suo te-

4 stamento. l. nemo. de lega. j. ¶ † Quia quędam sunt leges, quę aliud de necessitate disponũt, vt ꝙ testamentum habeat. vij. testes: & tunc testator non potest contrarium, immò testamẽtum est nullum: vt ibi. quædam sunt leges quæ aliud disponunt supplendo defectum voluntatis defuncti, vt in casu nostro, si testator non fecit hæredem vniuersalem lex pręsumit ꝙ voluit eum quasi in parte instituere totum hæredem. ideo totum sibi dat. ¶ Sed si apparet manifestè testatorem voluisse contrarium: tunc cessat legis pręsumptio in. d. l. immò totũ irritatur: quia non potest pro parte decedere testatus, & pro parte intestatus, vt dictum est. simile. l. introducit ꝙ in conditionibus quæ consistunt in nõ faciendo, cautio mutiana, habetur pro implemento conditionis. l. mutianæ. de cõdi. & demon. sed si apparet testatorem aliud sensisse: tunc cessat cautio mutiana, posito ꝙ ex hoc irritetur disposi. libertatis, quę est ita fauorabilis. ff. de ma. te. l. fin. Item simile: lex vult quod expressio cõditionis quę tacitè inest, nõ suspendit. hoc verũ, nisi appareat testatorem aliud voluisse. l. in cõdõnibus. §. j. de cõdi. & demon. Concluditur ergo, dictum testamẽtum non valere iure testi, & sic ab intestato dicti Ioãnes & Seius ęqualiter succedere debent. Bartolus.

[a] ¶ Titius. Adde ꝙ istud consi. Barto. nõ est cõpletũ: iõ vide cõsi. in. ij. vol. incipi. Iacobuti⁹. num. lxxxij. & ibi est etiam cõsi. collegij Pisarũ. & ibi scripsi. Tho. Diploua.

[b] ¶ Contrarium est veritas. Vide Bar. in. l. quoties. §. si duo. ff. de hæredi. insti. & s. in cõsil. xlviij. incipi. gall⁹ falloppi. & ibi scri. & vide do. meum in iure canonico do. Pe. de embald. de peru. in. c. Raynutius in. lxvij. columna. de testamẽ. Thomas.

¶ An in casu auẽ. bona dãnatorũ. C. de sen. pas. veniant collaterales. Item an fisco transmittantur ipso iure bona damnatorum, vel requiratur aditio, & an bona dãnati transeãt ad matrem, & alios ascendentes. & descendentes ipso iure, vel requiratur aditio. Item in quibus casibus, hęres non reprẽsentet in totum personam defuncti?

SVMMARIVM.

1 *Verbum ex latere, positum in authẽ. bona dãnatorum. an debeat ibi esse?*
2 *Bona damnatorum: an ipso iure acquirantur fisco.*
3 *An idem ius sit in matre, & cæteris descendentibus: quod est in fisco.*
4 *Quod est causa premij legalis, concurrens in personam defuncti non trãsit ad hæredes.*
5 *Seruus non potest habere hæredes.*
6 *Casus in quo hæres non represẽtat personam defuncti.*
7 *Hæres licet teneatur ultra uires bonorum hæreditatis, tenetur tamen ad omnia ad quæ tenebatur defunctus.*

¶CONSILIVM. CLVII.

a INnomine domi.[a] amen.
Super his quę.s̃.dicta sunt,& cõsulta sup puncto
1 prefato.¶†In primo dubio,videlicet anverbum
ex latere,positum in auĉ.bona dãnatorũ.C.de sen.pas.debeat
ibi esse,vel nõ satis sufficienter persuasum est,per cõsultores
predictos φ ibi esse nõ debeat & hoc est verissimũ, vt patet
ex tex.libri nouellarũ,cuius verba sunt hæc nullius autẽ bo-
na publicari debeãt.nisi q neq; descẽdẽtes neq; ascẽdentes ha
beant hypot.tm̃ eorũ de noĩbus creditis,& dotibus, sinautẽ
dotes nõ habeat vxor,statutã quartã partem ex rebus dãnati
habeant,ascẽdentes autem vsque ad tertiũ gradum vocantur.
ista sunt verba tex.in nouellis ad literã,ex quibus satis liquet
veniẽtes ex latere,non esse admittẽdos:& pro hoc in casu pro
posito tanq̃ nõ existẽtes matri,nõ obsistunt,vt:s̃,dictum est.
2 ¶†Super secũdo dubio:qa mater non agnouit dicta bõa,an
ad hæredes transmittat plus dubitationis est,& hoc examinã
dum est super duo dubia.Primò,an fisco damnatorũ bona,
acquirantur ipso iure,an opus sit agnitione.Secundò an idẽ
iuris quod est in fisco,sit in matre,& aliĳs descendentibus,&
ascendentibus damnatorũ qui hodie vocãtur per dictã auĉ.
¶Ad primum oportet videre,φ fiscus ægeat agnitione,vt.
C.de bo.dãna.l.fi.vbi diciĉ φ non pñt agnosci,nisi principe
iubẽte.ad idẽ.ff.de fideicõ.libe.l.iiĳ.§.eadẽ cõstitutio.&ver.
seq.qui inci.certũ,& ea.l.§.super bõa.& pro hoc.ff.de dona,
l.quoties.in fi.secũdũ primã opi.positã in gl.quæ est:φ fiscus
nõ representat personã agnati,anteq̃ cognoscat bona priora
sicut ibi patet.In contrariũ est dicendũ,φ non sit necessaria
agnitio & ista est veritas.nam gl.in.l,j.§.an bona.ff,de iure fi-
sci.hoc disputat,& finaliter determinat,φ quãdo bona defe
runtur fisco iure hereditario,vt quia est heres institutus:tunc
est necessaria aditio:sed si ex aliĳs causis,bona sunt soluẽda,&
fisco aliquid quæri potest:ad fiscum pertinent ipso iure, vt
dicitur in tex.in.d.§,an bona.& probaĉ eo.ti.l.nõ pñt.&.C.
de bo.vacan.l.vl.nã in eo φ tex.dicit φ bona iussu principis
occupẽtur.gl.intelligit scilicet de facto.nam de iure, non est
opus:cũm ipso iure ad fiscum pertineãt:& per hoc est respõ
sum ad illã.l.& eodẽ modo ad.d.l.iiĳ.de fideicõmiss.liber.&
eodẽmõ ad gl.quæ est ĩ.l,quoties.de noua.vel est dicẽdũ,φ di
cta gl.nõ bene loquitur & melius loquitur eo.ti.de noua.l.no
uatio.vbi dicit φ aliud est quem habere successorẽ ex delicto
aliud ex lege ex testamento,quasi dicat ille qui succedat ex
delicto φ representat eius personã cuius bona habet, vt.d.l.
quoties.in fin.quod est verũ,vt.j.dicã.& sic concluditur ad
3 fiscum bona ipso iure pertinere.¶†Ad secundũ,an idem iu-
ris sit in matre & aliĳs ascendentibus,qui vocãtur per.d.auĉ.
dubiũ facit:quia videtur φ predicta sint ex priuilegio fisci,
ergo non debeant transire ad illos:& sicut ibi diciturφ in ma
tre,& in aliĳs sit necessaria agnitio:quòd si non fecit ad hære
dem nõ videtur transmittere in huius iuris varietate. nam de
hoc videtur tex.de iure fisci.l.traditio.§.ad hæredes.&.§,se-
quen.vbi de bonis fisco delatis,in primum certã partem dat
lex deferẽti se & cum dicitur φ trãsmittat ad hæredem dictũ
premium anteq̃ habeatur & anteq̃ fisco bona adĳciãtur:ita
in proposito cum propter sanguinis charitatem,det parenti
bus,dicta bona trãsibunt ad hæredes anteq̃ apprehendanĉ.
Et si dicatur φ in.d,§.ad hæredes.&.§.seq.iam constabat de
agnitione defnncti:qni se detulerat, vel deferendi animum
habebat.tñ.quod nõ sequitur si defert vel deferendi animũ
habet,ergo vult premium,sicut non sequitur quod q implet
conditionem,videatur velle hæreditatem,vt.ff.de inof.test.l.
4 quẽadmodum.¶†Ex quo concluditnr,φ eoipso quod illud
quod est causa premĳ legalis,concurrit in personã defuncti,
non transit ad heredes:licet premium non sit agnitum.sed in
opposito causa pmĳ legãtis est ipsa cõiunctio sanguinis cha-
ritas,vel si qua sit alia causa iusta locũ habent iura prima.d.
gl.matris pmium transmisit ad heredes sine agnatione. casus
est in.d.§.ad heredes.&.§.se.hoc etiã probatur,sicut ista bõa
quę debebãt venire in fiscũ,propter dãnationem,nõ pñt cõ
cedi alteri ad eius postulationem,sed solũ propriomotu prin
cipis.Ista autẽ confessio quæ fit per auĉ.vt nulli iuriest quędã
largitas principis facta proprio motu,& cõstat ad nullius po
stulationem:ergo debet trãsire ad heredes vsq; ad alias agna-
tiones.Nam largitates priuatorum transeũt ad heredes sine
agnitione alia.l.illa.C.de do.& sic multòmagis largitas impe
rialis quę debet habere plenissimum robur & multa priuile
5 gia sortitur,vt.C.de bo.quę li.l.cum multa.¶†Præterea hoc
est verum,nisi leges deficerẽt probatur ratione.Nam.vt.s̃.di

a ¶In noĩe domini. vide de materia auĉ.bona damnatorum.C.de sentẽti.pas.Ang.de are. intracta.malefi.in ver.& eius bona publicam⁹.ĩ.xiiĳ.colũ.& sequenti. Tho.Diplouan.

b ¶Predictę. Adde φ hoc consilium non est dñi Barto. sed Frans.tigri. de Pisis. immo Bart, consuluit.s̃.in cõsil.cxxix.qdã habuit vxorẽ.& do.Frã.de Pisis consuluit de directo cõtrariũ:& istud est illud cõsi.quod est insertum hic,tñ p cõsi. Bart.alle.do. Phili.deci.in.l.nõ hoc.in fi.C.vñ legi.& ibi videas ad quem me remitto. Tho.Diplova.

ctum est,bona mea nõ trãseunt ad heredes:quia seruus here-
des habere nõ potest.quod sic demonstraĉ.nil aliud est hære-
ditas q̃ successio in vniuersum ius quod defunctus habuit.l.
nihil.ff.de ver.sig.sed qui decedit seruus,nihil habet tempore
mortis meritò nõ habet hæredẽ.fallit in capto ab hostibus,p
6 pter fiscum,aliâs fictionẽ.l.corne.¶†Ex quo sequitur vnum
φ licet hæres representat personã defuncti:tamẽ in casu pro
posito non potest psonã representare defuncti quo ad ius ci-
uile,& possessionẽ quæ nulla erat tẽpore mortis:& hic est ca
7 sus in.d.l.quoties.ff.de noua.in fi.¶†Ex quo sequitur aliud
quod licet hæres teneatur vltra vires bonorũ hæreditatis: qa
representat personã defuncti,teneĉ ad oĩa ad q̃ tenebatur de-
functus.cum fiscus,vel alius ad quem talia bona deueniũt,nõ
tenetur vltra q̃ dicta bona sint,cũ enim nõ representet perso
nam,non teneĉ ad onera personalia, sed solũ teneĉ quatenus
bona patiuntur,& ideo dicitur in.d.l.nõ possunt.de iure fisci
quòd si bona nõ sunt soluendo,nõ possunt ad fiscum pertine
re.&idem in matre eadem ratione:quia in ius fisci succedit ex
prĩcipis largitiõe,vt dictũ est.¶Ex hoc sequitur tertiũ,vide
licet ex causa inquisitiõis dictorũ bonorũ nõ pñt habere vt
commodè acquiratur,& transmittaĉ:sicut legatum ex agna-
tione aliqua nõ autem requiratur conditio sicut in hæredita
te,vt.l.si hæreditatẽ.ff.manda.Ex quibus concluditur dicta
bona transire ad hæredem matris q̃tũcũq; nõ adita Et ita di-
cimus & cõsulim⁹ nos Franci.tigri.et Bar.de saxoferrato le-
gum doctores,et in fidẽ consuetũ sigillum apponi fecimus.

¶An ius adeũdi hereditatẽ matris currat filiæ existenti in po
testate patris:& an p prescrip.xxx.anno.filia excludaĉ à iu-
re succedẽdi,&vtrum possit petere restitutionem in integrũ,

SVMMARIVM.

1 *Legis uerba in dubio debent intelligi proprie,& non abusiuo modo.*
2 *In mora debitor non est quousq; iacet hæreditas creditoris.*
3 *Aditio hæreditatis est facti,& factum requirit.*
4 *AEdictum successo.de filio legitimo,in quo habeat locum?*
5 *Differentia sexus agnationis & cognationis,hodie est sublata.*
6 *Tẽpus pupillaris ætatis intercalatur de tẽpore præscriptionis triennalis.*
7 *Minor an & quando restituatur,aduersus læsionem quæ consummata est in maiori ætate?*

¶CONSILIVM, CLVIII.

b PRædictæ[b] rationes quan
tumcunq; sint decoræ,videntur cõcludere contra
veritatẽ.Et primò quædam rationes sumptæ,aliâs
ad rationes sumptas ex.l,qui in alienam.Rñ.φ illa lex loquiĉ
quando interuenit possessio rerũ hæreditariarum,quo casu
circa qualitatẽ actus possidendi,versatur præsumptio,vide-
licet vtrum possederit hæres,vel alter,sed in casu nostro ni-
hil possedit.vnde opportet præsumi absolutè actus aditionis
nullo precedente alio actu.facilius aũt præsumitur qualitas,
quam substantia idest potius quã presumatur id gestum esse
de quo nihil apparet,vt.l.sciendum.cũ sua materia.ff.de ver-
bo.obliga.et arg.l.j.circa princi.de rei vxo.actio.et si dicatur
quòd debitor ĩtelligitur aliquid ægisse eo quòd videtur pos-
1 sidere hæreditatem,vt.l.regulariter.et quod ibi not.¶†Re-
spondetur φ reuera nil possidet,sed improprĳssimè videtur
possidere:sed lex illa qui in aliena.nõ loquitur de tali posses-
sione.& verba legis in dubio debent intelligi propriè,& nõ
abusiuo modo,vt.l.item prætor.in prin,Corroboratur autẽ
dicta respõsio,ex discõparatione effectuũ huiusmodi posses
sionum:nam possessio quam habet debitor,nõ potest simul
stare cum actu adeundi.cõtraria est enim,qa per aditionem,
debita extinguntĉ,& eius possessio remouetur,non ergo po-
test dici φ possessio debiti sit inductiua aditionis:qa sic esset
inductiua sui oppositi:quod nõ potest esse:quia cõtraria quę
se adinuicem tollũt,non inferunt positionem.vnde q̃to lon-
gior datur possessio debiti,tanto includitur interim non esse
aditionem hæreditatis.vnde φ diuturnitas possessionis ope
ratur,contrariũ nõ ob.quia qui cessat in restitutione debiti,
videtur velle sibi lucrari debitũ;quia hoc nõ videtur probari.
2 ¶†Præterea nec est verũ,φ iacente hæreditate creditor debi
toris videatur cessare,vt pbabitur.Item nõ ob.rõ euitandi de
licti:qa ista rõ tollitur expresse per.l.pecuniæ funebres.§.fi.
ff.de vsu.& p not.in.l.fi.in.j.gl.ff.de nau.fœno.quia nõ est in
mora debitor quousq; iacet hæreditas creditoris.non ergo
aliena.ipsemet rñdet:qa penitus alio casu loquiĉ.pterea lex
meritò p quã ipse moueĉ,loqtur in illis duob⁹ actibus,q nisi
interpretarẽtur,aliter includerẽt dolũ,seu morã,nõ præsup-
poni

ponit necessariò dolum.nã esse pōt ex sola culpa, vt.l.quòd
3 te.¶†Præterea,quicquid sit aditio hæreditatis facti est,& fa ctum requirit.ꝙ autem nihil faciendo,dicamus aliquē aliquid fecisse,est diuinare:& contra regulā:quia facta nō præsumunt᷒ & sic respondeť ad.l.meritò.qa loquitur de interpretatione actus facti non autē ꝙ præsumatur factū esse aliquid,vbi factū
4 non apparet.¶†Secunda ratio domini Bar.per quā dicit ꝙ filia ista excludiť primo.xxx.anno.spatio à iure succedendi vt filia,sed postea admittiť vt legitima,nullo modo est vera. Primò:quia edictū successoriū de filio legitimo,nō habet locum ī hereditate materna:sed solū habet locū in his qui sunt sui heredes:vel fuerūt.i.qui sunt & fuerūt in potestate defuncti.& ita tex.quē ipse allegat expressè loquitur,&habetur in l.si quis ex his.ff.vnde libe.& ibi no.in.ij.gl.&.C.de suis & legi.l.fi.& no.Azo.in summa.C.de succes.edi.Itē illa iuris dispositio de qua habetur in ti.de succes.edi.& maximè in illo §.sed videdū.habet locū in successione iure pretorij:quia illa successio defertur duplici iure filijs,& duplici capite. Sed in successione de iure ciuili cōsequēda,nō loquiť:qa illa de isto iure non deferť filijs nisi vno iure,videlicet ꝙ filij & descēdētes,& si illi iuri repudiāt,seu ab eo excluduntur nō superest aliud de iure ciuili,quo admittātur maximè quia hodie sublata est
5 †differentia sexus,& agnationis,& cognationis:& defertur successio sub naturali designatione personarum,vt in auť.de succes.ab inte.& ī illo tit.colligūtur satis clarè facit. C.de rep.hť.l.sicut.&.l.fi.successio autem iure pretorij in casu nostro nō pōt habere locū:quia ex qualibet eius specie tēpore est exclusus:quia multi fluxerūt anni.¶Itē, qa edictū successoriū.xxx.an.spatio esset frustratoriè prouisum: quia interim esset pscriptio iuris agendi,nō ergo de his successionibus loquiť illud edictū,quod probatur ratione.de succes.
6 edi.l.j.in princi.& quod no.Azo in summa de eo.ti.¶†Tertia sua ratio per quā dicit,ꝙ tēpus pupillaris ætatis intercalatur seu deducitur de tēpore præscriptionis triennalis est verū in iure:sed non facit ad factū:quia post mortē matris,siluit filia vltra annos.xx.post pubertatē.¶Quarta ratio, videlicet ꝑ quam dicit,ꝙ tēpus quadriennij petendę restitutionis hoc casu non inchoatur,cum minor effecta est maior:sed cū præscriptio fuerit cōsummata in maiori ętate,ar.eius quod no.glos. in.l.ab hostibus.§.j.sed ꝑ simpliciter non est vera:quia certū est,ꝙ tēpus initij istius quadriennij attendiť,vt.l.petendæ.& l.fi.C.de in inte.re.pe.& semper diciť ꝙ intra.xxx.an.debet
7 peti restitutio nisi in casu.l.fi.de repu.hære.¶†Itē non restituitur minor aduersus lęsionē,quę consummata est in maiori ætate:nisi nessariam frequenter trahat ad gesta in maiori ætate.vt.l.ij.§.j.&.§.scio.& quòd ibi no.ff.de mino.sed non habet lęsio hoc quę præscriptionē,seu consūmationē contingit necessariā cōsequētiā à principio:& sic non potuit maior factus agere.ar.l.nō enim.ff.ex qui.cau,ma.& quod plenè not. per Cy.C.de rest.mi.l.quod tēpore.in.xj.q.vbi etiā reprobat quod no.in.d.§.sed ꝑ simpliciter.hanc partē Cy.tenet in proprijs terminis nostrę quęstionis in.l.sancimus.C.in qui.caus. in integ.resti.nō est ne.in vlti.quęstio.vbi determinat ꝙ si p̄scriptio.xxx.ann.inchoauit in persona minoris,impossibile est eū aduersus eā restitui:quia cōsummatur in maiori ætate. Ista fuerunt dicta domini Francisci.s.dicti contra alleg.per do.Bar.à saxo fer.loco.s.posito.Fran.de Pisis.

¶Si statuto epī caueť ꝙ nemo locet possessiones ecclesiæ vltra quinquēniū sine licentia epi:aliàs ꝙ nō valeat contractus & rector ecclesiæ cōpromisit sup certis possessionibus ecclesiæ,& arbitri mādarunt ꝙ aduersarij deberēt laborare certas possessiōes ecclesię per sex annos,& soluerēt ecclesiæ certas corbes annuatim de grano,an appellatione locatiōis,cōprehēdať iste cōtractus innominatus?Itē de statuto qn̄ debet extendi ad similes casus,vel ne.& de multiplici interpretatione verborū.Item an dictum laudū sit nullum prototo tempore, vel pro eo tempore excessiuo quinquennij?

SVMMARIVM.

1 *Communis usus loquendi in quibus præualeat, & in quibus sit attēdēdus.*
2 *Statuta,cōstitutiones, & iura communia,quam interpretationē patiātur.*
3 *Laudum dupliciter dicitur,quādoq; amicabilis compositio,quandoq; uerò quædam transactio.*
4 *Ex laudo actio quæ oritur secundùm statuta habet paratam executionē.*
5 *Trāsactio nō pōt fieri in casibus in qbus non ualet cōtractus sine decreto.*
6 *Statuta dicentia arbitramenta habere executionem paratam,in quibus arbitramentis habeant locum.*
7 *Contractus quando annullatur in fauorem alicuius:non potest hoc allegari contra eum.*
8 *Arbitramentum nullum in aliqua sui parte, est nullum in totum.*
9 *Donatio,licet non ualeat in eo quod excedit legitimam summam ualet tamen in eo quod est infra uel intra eandem summam.*

¶CONSILIVM. CLIX.

a Visa quadam [a] constitutione episcopi Floreñ.sub rubrica,de locato,& cōducto,in qua inter cętera cōtineť ꝙ nullus posset locare res ecclesiæ,vel alteri᷒ pij loci,vltra quinquēnium absq; licentia epi,vel eius vicarij,sub certa pœna:& ꝙ contractus aliter factus sit nullus,viso quodā cōpromisso facto inter Plebanum sancti Viui districtus partis diocesis Flo.& eius aduersarios,& arbitratores,& arbitros,& amicos communes de lite,quęstione:& controuersia,q̄ erat inter dictas partes nomine,& occasione possessionum dictę ecclesię & datorum dānorū,& generaliter in quacunq; causa,& viso laudo,& amicabili compositione lata ꝑ dictos arbitros,& arbitratores inter dictas partes in quo inter cętera contineť ꝙ dicti compromittentes teneātur laborare,&colere,& vsufru
b ctuare dictas pos.dictę ecclesię per sex annos.[b]& quod teneātur pręstare dicto Plebano quolibet anno certā q̄titatē frumenti,vt in dictis instrumentis inde confectis,latius continetur:& viso pūcto mihi transmisso,& allegationibus vtriusq; partis.Ad inuestigationē veritatis eorū,de quibus dubitať, & vt satisfiat allegatiōibus subtiliter factis,in quęstione ista
1 consiterāda sunt multa,¶†Primò qd iuris esset si dictę partes concorditer inuicē promisissent:& allegaretur communis vsus loquēdi,qui est,vt talis cōtractus dicať locatio:licet detur pēsio,seu merces nō consistēs in pecunia numerata:sed hoc ꝙ diciť de cōi vsu loquēdi facti est,& ī facto cōsistit:ideò ego cōsulēs possum hoc ꝑbabiliter ignorare:vt.ff.de iure & fac.igno.l.ij.& extra de cōsti.c.j.li.vj.si tamen de tali vsu loquendi,appareret legitimè dicerē dictā cōstitutionē,quæ de locatiōe loquiť ad talē contractū porrigi.Nam talis cōis vsus loquēdi,pręualet omni ꝓprię significationi,& omni regulę, omniq; cōstitutioni in intelligendis sermonibus,vt.ff.de leg. iij.l.librorū.§.quod tñ Cassi᷒,& hoc ibi no.ꝑ gl.& de fun.instru.l.cum de lanionis.§.asinam & de supelle.l.labeo,sed vbi de tali vsu loquēdi,nō apparet:tunc pōt esse dubiū,nā verè & propriè talis cōtractus nō est locatio.sed cōtractus innominatus,cū nō interfuerit merces seu pēsio in pecunia numerata.vt.ff.depo.l.j.§.si quis seruū,de pręscrip.ver.l.naturalis.§.at cū do.& licet q̄nq; in iure appelleť locatio,vt.C.lo.l. cū olei.tñ impropriè poniť locasti.i.in vsum concessisti,vt ibi no.per gl.cū nō sit cōtractus locationis,& constitutio prędicta solū de locatione loquať,videtur prima facie ꝙ hæc cōstō ad hunc contractū nō porrigatur,& cū tales cōstitutiones & statuta interpretationem non recipiāt secūdum ꝙ cōmuniter
2 tenetur:tamen cōtrariū est verū.¶†Ad cuius declarationē sciendum est ꝙ quędam est interpretatio adiectiua hoc est ꝙ statuta,& cōstōes se extēdāt ad casus in eis nō cōprehensos, & istam interpretationē nō patiunť statuta & cōstitutiones q̄ sunt contra ius cōmune,vt.l.si verò.§.de viro.ff.solu.matri.& ff.ad munici.l.constitutionibus.&.l.cōstitutis.de testa.milit. cum si.ratio:quia non potest intelligi derogatum iuri cōi,nisi quatenus est expressum.C.de appel.l.præcipimus.in.l.fina. Quędā est interpretatio extēsiua passiua,vt iura communia, & regulę ipsorū extēdātur ad statuta,& constitutiones& ista
c interpretationem bene patiunť.exēplum[c]:per statuta ciuitatis inuenta sunt quędam onera realia,vel personalia.certè ad ista onera extendunť omnes.ll.quę loquunť de mu.& hono. vt.ff.de mu.& ho.l.j.§.j.ibi,ex his quę retulimus,cętera quę per legem cuiusq; ciuitatis &c.Aliud exemplum pone ꝙ per statutū vel constitutionē est inuentus nouus modus testandi vel circa solennitatem vel circa personam certè ad tale testamentum ponentur oēs regulę iuris quę loquunť de testamen
3 tis.vt.ff.ad.l.fal.l.j.§.ij.Aliud exemplum†magis ad propositum facta est noua lex.C.de fur.& ser.cor.l.si quis seruo.quę loquitur in eo qui tentauit corrumpere seruū quę lex est pœnalis:& odiosa:an extēdeť ad eū q simili modo attētauit corrūpere filiū?certè nō ꝑ ipsam.l.sed ꝑ regulā iuris antiq quę dicebat illud ꝙ diciť de seruo extēdēdū ad filiū,vt.l.tacitū.§.j. ff.de ser.cor.ita no.glo.in.l.ꝙ verò.ff.de legi.&.l.si qs seruo. in fi.Nūc ad ꝓpositū,licet dicta cōstō nō loquať de tali cōtractu īnoīato cū regula iuris antiq ē ꝙ cōtract᷒ īnoīati iudicanť secūdū naturā cōtractuū noīatorū qb᷒ assimilāť.d.l.si qs seruo.&.ff.de peri.& cōmo.rei vē.l.ꝙ cōspectori.de p̄sc.ver.l.
d nālis.§.sed si facinore.vñ cū iste cōtract᷒ assimileť locatiōi,[d]di

¶Visa quadam. Vide de isto cōsil. Bar.Alex.in.l.manumissiones.in fi. ff.de iusti.& iur.& ibi apost.& vide Fel.in.c.cū sup.in ij.col.de offi.dele. Tho.dip.

¶Sex annos.vide Ro.consi.lxvj.vbi ponit.si aliqs non potest eligi,nisi ꝑ vno anno ad officiū,& eligať ꝑ tribus,an electio valeat in vno.B.L.

¶Exēplum, vide quod voluit Ro. cōsi.cccxlv.in pe. col.B.L.

¶Locationi vide Bar.in.l.quicunq; in.j.col.C.de bo. quę li.& in auť.quarem.in fi.C.de sacrosan.eccl.& ponit Alex.in consi. xvij.in.iij.vol.viso instru.locationis in.iij.col.Thodi.

cemus per dictã regulã iuris antiq ꝙ vbi ꝓhibita est locatio,
ibi ꝓhibitus fuit talis cõtractus.& hoc probatᷣ expressè in si
mili,in lege q̃ prohibet militẽ esse procuratorẽ,vt.l.militem
&.l.q stipẽdia.C.de procura.quę leges loquuntᷣ in eis q susci
piũt mandatũ gratuitè.aliâs nõ appellaretᷣ procurator pro-
priè,vt.l.j.in prin.& ibi not.ff.de procu.tñ idẽ erit si miles su
scipiat mãdatũ nõ gratuitè,ita ꝙ cadat in spẽm cõtractus in-
nominati,vt.C.de cõdi.ob cau.l.si militẽ.& hæc estrõ quare.
l.si vero.§.de viro.sol.ma.quæ loqtur in viro nõ extenditur
ad socerũ:qa nulla regula iuris antiqui hoc cauebatur:imò cõ
trariũ dicebatur in.l.naturalis.in fi.ff.de pręs.ver.vbi nõ æsti
4 matur ꝙ qs libertũ habeat.¶†Ex prædictis cõclude ꝙ talis
constitutio quæ loqtur de locato,porrigitᷣ ad dictũ cõtractũ
innoĩatũ ex virtute regulæ iuris antiq,qualiter aũt dicta con
stitutio intelligatur.j.dicetur.& hæc dicta sunt ad satisfacien
dum quibusdã argumẽtis factis super hoc,pro vtraq; pte. Et
etiã pro declaratione dicẽdorũ.In secũdo est vidẽdũ de viri
bus dicti laudi,& est sciẽdũ,ꝙ dictu laudũ,seu dicta amicabi-
a lis cõpositio,appellatᷣ per gl.nostras quædã transactio,[a] vt in
autᷣ.vt diffe.in.§.j.&.C.de iudic.autᷣ.si verò contigerit.ff.de
arbi.si de meis.§.recepisse.videntᷣ em̃ partes transegisse illo
dato,vel retẽto quod tales arbitratores dicẽt:vnde tale laudũ
seu arbitriũ,videtᷣ quædã declaratio transactionis,seu cõpo-
sitionis factæ inter partes in ipso cõpromisso.vt dicitur in si
mili.C.de contrahen.emptio.l.fi.ff.de verb.oblig.l.si quis ar
bitratu.ff.locati.l.si merces in principio cũ similibus,sed secũ
dum statuta q̃ sunt communiter per Italiã ex ipso laudo,seu
arbitramento,oritᷣ actio & habet paratã executionem quod
in quibusdã curijs episcoporum obseruatur.si ergo dicimus
primo mõ hoc esse quandã trãsactioaẽ declaratã,& purifica
tam per laudũ.Dicẽdũ est eo modo,potuissé nõ fieri,sicut nõ
potuisset cõcorditer in cõtractũ deduci,vt.s.dictũ est quod
probatur primò per tex.l.cũ hi.§.sed cũ lex.ff.de transact.vbi
est casus.de facili enim fingeretur lis,vt circũueniretur consti
5 tutio.¶†Præterea,ista est regula cõis,in qbus casibus nõ va-
let cõtractus sine decreto,in illis nõ põt fieri trãsactio sine de
creto.C.si aduer.transa.l.j.& ibi per gl.not.sed hic talis con-
tractus nõ posset fieri concorditer sine decreto:ergo nec per
modũ trãsactionis,seu amicabilis cõpositionis potest fieri si-
ne decreto:qa dicta regula cõis se extendit ad hãc cõstitutio
nem,vt in præcedẽti articulo dictũ est:dicta ergo constitutio
sumitur secũdo modo ꝙ ex ipso arbitramento oriatur actio
6 idẽ est† quia statuta q̃ dicũt ex arbitramẽto oriri actionẽ,seu
habere executionẽ paratã,habent locũ in illis arbitramentis,
quæ de iure sunt valida:secus in illis quæ nulla sunt,vt.l.iij.
§.cõdemnatum.de re iudi.l.ij.§.non quæuis.ff.de contratab.
¶Tertiò videndũ est,de dictę constitutionis intellectu, quæ
dicit talé contractũ nullius esse momẽti.& aduertẽdum ꝙ di-
cta constitutio facta est in fauorẽ ecclesiarũ,vt ex verbis eius
apparet manifestè.aut ergo qa ipsa ecclesia,vel ꝙ alius pro ea
de his q admittũtur ad hoc petẽdũ secũdum formã.c. si quis
presbyterorũ.de reb.eccle.non alie.dicet dictũ contractũ nul
lum:qa factũ in detrimẽtum ecclesiæ: & tunc admittitur ad
hoc allegãdum cùm verè dictus cõtractus,vel dicta amicabi-
lis cõpositio sit nulla vigore dictæ cõstitutiõis,vt dictũ est.
an autẽ sit nullus pro toto tẽpore,an solũ pro eo ꝙ.s.qnquẽ-
nium est.j.dicetur.Si ergo dictum contractum dicerẽt nullũ,
alij cõtrahentes,seu compromittentes,cũ rectore ecclesiæ,&
rector ecclesiæ vel alius pro ecclesia cõtradiceret:qa fortè ta
lis cõtractus vel cõpositio ecclesiæ vtilitatẽ respiceret:tunc ta
les allegãtes de nullitate cõtractus,vigore dictæ constitutio-
7 nis nõ audirentur:†qa regula est,ꝙ quãdo contractus annul
b latur in fauorẽ alicuius[b] hoc non põt alle.cõtra eum,vt.C.de
vẽ.inspi.alias de rescin.ven.l.si dolo.& no.ff.de dolo.l.&.ele
gãter.in prin.&.ff.de mino.l.in causæ.la.ij.in prĩ.in gl.super
versi.maiores qdã &c.hoc etiã apparet in pupillo cõtrahẽte:
quia ex sua parte tenẽt cõtract⁹,non ex parte alterius,vt iura
vulgaria dicũt.ad idẽ facit lex,nõ eo min⁹.C.de procu.¶Cõ
cludo ergo q̃tũ ad primũ de quo quæritur:ꝙ si ecclesia, vel
eius rector vult agere ex virtute dicti laudi cõtra ipsos com-
promittẽtes ꝙ nec ipsi pñt excipere de nullitate dicti laudi,
si verò dicti cõpromittẽtes agerẽt cõtra ecclesiã,seu rectorem
8 ecclesia posset cõtra eos excipere,ꝑ ea q̃ dicta sunt.¶†Quar
c tò est vidẽdũ[c] an dictũ laudũ dicatur nullũ pro toto tẽpore,
an pro eo ꝙ excedit qnquẽniũ.& cũ fuerit istud tẽpus consti
tutũ per arbitramẽtum arbitrorũ,apparet ꝙ pro toto tépore
est nullũ:qa si arbitramẽtũ in aliqua parte est nullum,in toto
est nullũ.l.in hoc iudicio.fami.erc.C.quando prouo.non est
neces.l.certa rõne.& expressum est.ff.de do.exce.l.apud cel
sum.§.item quęritur.Præterea,licet cultura concedatur præ
dictis cõpromittẽtibus cũ Plebano pro octo annis,& pensio
distincta sit pro quolibet annorũ prædictorũ:tamẽ propter
connexitatẽ si in tribus annis iudicetur locatio debet vitiari
pro toto.Nã põt esse ꝙ in quinquẽniũ colliget certos fruct⁹
quos postea nõ colligeret fortè,si esset sylua cedua ĩ dicto po
dere.Itẽ posset esset ꝙ certi fructus colligerentᷣ in octo annis
qui nõ colligerentᷣ in quinquẽniũ.simile exẽplum in syluis,&
vineis de nouo plantatis.Itẽ secundũ consuetudinẽ Italię ter
ræ pro vno anno seminantᷣ,& pro alio anno fructus faciunt,
vnde expedit possessiões habere locatas magis pro pari nu-
mero annorũ q̃ impari:& sic propter pluralitatẽ annorũ plu
ris vel minoris sit pensio quolibet anno.propter ergo istam
cõnexitatẽ,si in parte tẽporis vitiatur,in totum vitiatᷣ,vt.l.cũ
eiusdẽ.in fi.de ędil.edic.non enim accepisset pro tanto,alias
fortè plebanus nõ dedisset,nisi pro toto tẽpore concessisset,
vt.d.l.cum eiusdẽ.ff.de sol.l.si qs aliã.ibi,nam non accepisset
in inte.creditor,nisi pro solido eius fieret,ꝙ etiam apertius
declaratur, quando duo fundi fuerunt dati in solidum:quia
vno euicto totũ resoluitur.ff.de in diẽ adic.quod autẽ.§.fi.&.
l.ꝙ si vno.nec obst.prædictis.C de trans.si ex falsis,qa ibi lo
quitᷣ quãdo trãsactio fuit facta super diuersis capitulis separa
tis,hic autẽ fructus,& cultura omnium annorũ diceretur esse
connexa.ergo&c.ff.de minorib.l.etiã.§.ex causa.nec ob.prę
9 dictis.C.de do.l.sancimus.¶†Nam licet non valeat donatio
in eo quod excedit summã legitimã.valet tamen in eo quod
est.j.vel intra legitimã summã.& ex hoc non leditᷣ donãs:nec
donatarius:quia minus tenetur donãs:& quia donata sepmer
sibi acquirit,licet minus istã rõnem facit gl.in.l.si.x.C.locati.
& de ver.ob.l.j.§.stipulanti.Ex prædictis apparet,dcm̃ con
tractũ pro toto tempore esse nullũ:& prędicta dico,posito
pro constanti ꝙ constitutio fuerit facta cũ debita solennitate
ita quod teneat de iure extra de loc.c.vestra.& quod ibi no.ꝑ
Inno.si enim de iure non valeret constõ:remaneamus in iure
cõi,secundum quod valẽt tales contractus,vt de reb.eccle.nõ
alienan.c.j.in clemen.Ex quibus apparet responsum,ad id
de quo quæritur Bart.de saxoferrato.M.ccclij.die.xxv.mẽ
sis Iulij inditione.vj.

¶Si tu meo mẽdato cœpisti mutuo.cẽtũ.à mercatore,& ego
promisi te seruare indemnẽ deniũ mercator fecit tibi refuta-
tionẽ de illis.cẽtũ.& cõfitetur à parte sibi satistactum fuisse:
an tu vigore isti⁹ cõfessiõis poteris agere cõtra me ad illa cẽtũ.

SVMMARIVM.

1 *Confeßio non probat,nec præiudicat,nisi inter confitentes.*
2 *Pecunia censetur abesse fideiussori,si interpretatiuè soluat.*
3 *Præsumptio quando transferat onus probandi,in aduersarium.*
4 *Donare simpliciter,est perdere.*
5 *Res inter alios acta,qua ratione non nocet,eadem nec prodest.*

¶CONSILIVM. CLX.

d
* Titius[d] promisit Sempro
nio eum indenem cõseruare,à quadam promissio
ne,quã idem Sempronius fecerat apud Meuium
creditorẽ in centũ ex cansa mutui:& idem Titius fuit confes
sus dictũ Semproniũ,dictã promissionem & obligationem
fecisse ipsius Titij precibus:& mandato,post hęc idem Me-
uius finẽ fecit,& refutarionem dicto Sempronio de dicta quã
titate centũ librarũ,eo quia dictus Meuius creditor fuit con
fessus sibi à dicto Sempronio fuisse satisfactũ:& de propria
eius pecunia esse integrè satisfactum:nunc quęritur an dictus
Sempronius ex vigore dictarũ promissionũ conseruationis,
indemnitatis,& refutationis sibi factę à creditore,possit dictã
pecuniæ quantitatem repetere à dicto Titio, vel non. ¶Et
primò videtur ꝙ non:quia non constat per prædicta ꝙ dict⁹
Sempronius soluerit dictam quantitatẽ, sed solum apparet
1 quòd creditor confessus fuit,†sed confessio non probat,nec
pręiudicat,nisi inter confitentes,ad quod facit gl.ff.de iure-
iur.l.duob⁹.§.j.vbi dicitur ꝙ si creditor deferat iusiurandum
debitori idest fideiussori,quod prodest reo.& principali de-
bitori,sed non propter hoc fideiussor agit mandati cõtra reũ
licet iuramentum obtineat vicem solutionis:quia hoc verum
est inter creditorem,& fideiussorem,non autem quãtum ad
reum principalem.In contrarium arguitur,et probatur sic.
Vera solutio,& cõfessio seu apocha de soluto post.xxx.dies
ęquiparantur,vt.C.de non nume.pe.l.in contractibus.§.sed
qm̃.circa fi.imò apocha non valet nisi pecunia soluta sit,vt.
ff.de accep.l.acceptilatio.alias si acceptolatũ.§.fi.quod intel-
ligẽdũ ẽ verè seu interꝑtatiuè.s.taciturnitate creditoris.xxx.
diebus.

a ¶Quędã transa-
ctio.vide Bal.Saly
ce.in.l.j.C.si ad-
uer.transac.& po
nit Alex.de Imo.
in cõsi.xxj.in.vij.
vo.incip.cõsidera
tis his.vbi allegat
Bar.in hoc cõsi.di
cit ꝙ compromis
sum ĩ arbitratorẽ
est trãs.& ꝙ laudũ
arbitratoris est pu
rificatio ipsius trã
sact.Tho.

b ¶Alicuius.vide
Anch.cõsi.clx.et
Rom̃.consi.ccccij.
B.L.

c ¶Quarto est vidẽ
dum.Vide.Alex.
in cõsi.xvij.in.iiij.
vol.in.ij.col.viso
instru.locationis.
Tho.

d ¶Titi⁹.vide Ale.
de Imol.in consil.
cxxiij.in.vj.volu.
qm̃ abundè.ĩ prĩ.
& in.l.vbi autẽ.§.
illud.ff.de ver.ob.
et in.l.duobus.§.
quod autẽ,in.iij.
col.ff.de iu.iur.et
vide apost.in.d.l.
duob⁹.§.à fideius
sore in addi.Bart.
in fi.ff.de iur.iurã.
vbi plenè de hoc
consi.Bar.Tho.

* ¶Pro concordia
aduerte quod do-
mi.Alex.in.l.duo
b⁹.§.à fideiussore.
ff.de iur.iuran.vbi
Bar.tenet ꝙ credi
tor principalis q
fecit confessionẽ
fideiussori,tñ fide
iussor ex ea nõ po
test agere contra
principalem debi
torem,licet ibi di
cat Bar.sibi cõtra-
riari in hoc cõsil.
clx.Non tñ mere
tur allegari cõtra
rius.nã in.d.§.à fi
deiussore.Bar.nõ
firmat pedem:qa
vtitur verbo for-
tè.Adde his quæ
habentur secundũ
Angel.& nouissi
mos ĩ.l.à diuo pio
§.sed si emptor.ff.
de re iudi.in.l.ij.§.
creditum,ff.si cer-
tum peta.cũ simi.

diebus,vt in.d.§.ſed quoniã.igiť idẽ Sempronius promiſſor
ita poterit agere vtili actione,vel ſtipulatione prædicta con-
2 tra dictũ Titiũ ac ſi verè ſoluiſſet.¶†Secũdò ſi certũ eſt ꝙ di
cta ſolutio nõ eſt vera,ſed interpretatiua,vt dictũ eſt: ſed ita
eſt de iure ꝙ pecunia cenſeť abeſſe fideiuſſori,ſi interpretati
uè ſoluat,ac ſi verè ſoluiſſet.ff.man.inter cauſas.§.abeſſe. de
fideiuſ.l.q debitorẽ.hoc eſt quod dicit gl.in.d.l.inter cauſas.
§.præterea.ſup verbo ſoluiť dicit ibi gl.ſ.verè,vel interpre-
tatiuè,hinc eſt ſi fideiuſſor non ſoluat creditori,ſed debitorẽ
ſibi deleget, & creditor à dicto debitore delegato nihil con-
ſequatur,vt pote:qa eſt non ſoluẽdo:nihilominus tamẽ fide-
iuſſor agit mãdati,ac ſi debitũ verè ſoluiſſet,vt dictis iuribus
quibus nõ credo ad rẽ aliâs eſſe neceſſe,ſed ad gl.reſpõdere.
¶Tertiò ſic:aut creditor fuit ſic confeſſus, vt.s̃.dictũ eſt eo
ꝙ fuit ſibi à dicto fideiuſſore verè ſolutũ:aut ſpe futuræ nu-
merationis:aut qa voluit dicto fideiuſſori donare remunerã
di cauſa:aut ſimpliciter & gratis,nõ remunerãdi animo.pri-
mo caſu nulla eſt dubitatio:qa competit ſibi actio mãdati,ex
quo verè ſatiſfecit.ſecundo caſu idẽ dicendũ,cũ ſit interpre-
tatiua ſolutio quæ poſt.xxx.dies habet effectũ ſicut verè fo-
ret ſolutio facta,vt.s̃.eſt probatũ.ad quod optimè facit text.
in.d.§.ſed qm̃.ſup ver.penitus.circa fi.gl.in.d.l.in contracti-
bus.C.de nõ nu.pe.dicit ibi gl.ꝙ is q confiteť ſibi ſolutũ non
remittit gratis,vel aliter põt probari.aut creditor fuit cõquę
ſtus intra.xxx.dies pecuniã ſibi non fuiſſe numeratam,aut
non.ſi conſtat ꝙ non fuit cõquęſtus:ergo præſumiť ꝙ fuerit
3 ſibi ſolutũ.†quę præſumptio trãſſert onus probãdi in aduer
ſarium,vt inſti.de lite obli.circa me.&.l.generaliter.C.de nõ
nu.pe.no.Moder.in.l.ſi ex cautiõe.eo.tit.ſtabimus ergo hoc
caſu dictę pręſumptioni,niſi cõtrariũ probeť.¶Tertio vero
caſu ſi noluit creditor interceſſori donare remunerationis
cauſa: & tũc adhuc huic interceſſori competit actio mãdati,
ad ſolidã pecuniã conſequẽdã,vt.ff.man.l.idẽq;.§.fi.¶ Quar
to caſu quãdo gratis non remunerãdi animo:tũc non cõpetit
mandati actio,vt.d.l.ſi verò non remunerandi circa princip.
4 ¶†Sed iſte caſus,non præſupponiť in dubio.qa ſimpliciter
donare,eſt pdere,& nemo pręſumiť iactare ſuas pecunias,vt
l.cum de indebito.ff.de proba.cũ ſi.¶Et ſic ex præmiſsis eui
denter concludo,dictũ Sempronium interceſſorẽ efficaciter
agere & conſequi debere à dicto cõſeruatore quãtitatẽ in di-
ctis inſtrumentis contentã non obſtãte oppoſitione prædi-
cta:& ita cõſulo ad gl.quę eſt in.d.l.duobus.§.j.ff.de iureiur.
Reſpondeo ꝙ licet iuramentũ obtineat vicem ſolutionis:nõ
tamen eſt ſolutio,vt.ff.depo.l.ꝙ nerua.nec eſt ſolutionis pro
batio:at pręd icta ſolutio & confeſsio creditoris probat ſolu
tionem veram vel ſaltẽ interpretatiuã elapſis.xxx.diebus,vt
eſt probatũ,niſi contrariũ probeť,vt.s̃.dixi.Præterea ſi dice
remus ꝙ prædicta confeſsio non noceret reo pro fideiuſſo-
5 re†:igitur nec prodeſſet:qa qua ratione non nocet res inter
alios acta:eadẽ ratione nec prodeſt,vt.C.q res iudi.nõ nocet.
l.j.& ibi no.in gl.igitur non obſtãte dicta refutatione,poſſet
creditor agere contra reũ:quod eſt ridiculũ dicere.Igiť con-
cludendo cõſulo,vt ſupra dixi,dictũ Sempronium agere &
conſequi poſſe,& debere.Et ita conſulo ego Bar.

¶Que differẽtia ſit inter pacta feudalia,& emphyteutica.&
an pacto appoſito p directũ dominũ fundi concedẽdo nullũ
in emphyteuſim ꝙ propter canonẽ nõ ſolutum non incidat
emphyteuta in cõmiſſum valet.& ſi licet purgare morã ĩtra
certum tẽpus & non fuit purgata,an incidat in commiſſum.

SVMMARIVM.

1 *Feudum unde dicatur.*
2 *Infeudari res monaſterij nõ poſſunt aliter,nec de nouo in emphyteuſi con cedi,niſi ſecundum conſuetudinem.*
3 *Verba generalia,quando reſtringuntur per ſequentia.*
4 *Pactũ de nõ expellendo cõditorẽ ſimpliciter factũ,quomodo intelligatur?*
5 *Moræ purgatio de iure communi,quando non admittatur in ſolutionem.*

¶CONSILIVM. CLXI.

IN nomine domi. amen.
Proponitur ꝙ ſyndicus monaſterij ſancti Lauren
tij in campo renouauit,& firmauit in emphyteu-
ſim,& iure emphyteuſis Octauiano debrum fortè pro ſe,&
filijs,ſuis & filiabus,nepotibus,& neptibus legitimis, maſcu
lis & fœminis ſi extabũt illa:alioquin ille gradus qui defece-
rit,poſsit ſuppleri in duabus alijs pſonis liberis & extraneis
&c.caſtrũ caſtellionẽ cũ curti cũ quadam alia annua pẽſione
pacto ꝙ nec propter canonẽ nõ ſolutũ res prædictæ in eccle-
ſiam ſancti Laurẽtij reuertanť,ſed liceat ei & ſuis hæredibus
intra quinquenniũ morã canonis non ſoluti purgare,& pro
quinq; annis aduenientibus ſemper quicunq; ſoluere valeat
penſioné,vt in inſtrumẽto inde confecto,plenius cõtineť.de
mum eadẽ die loco,& teſtibus dictus Octauianus promiſit di
cto ſyndico,multa ptinentia ad fidelitatẽ:& iurauit fidelitatẽ
dicto monaſterio & Abbati,vt in inſtrumento manifeſtè ap-
paret.contingit ꝙ dictus Octauianus tẽpore vitæ ſuæ ceſſa-
uit in ſolutione canonis p multos annos.Itẽ venit contra pro
miſſum factũ multis modis ſpecialiter aggrediendo caſtrũ in
quo erat Abbas dicti monaſterij percutiẽdo homines dicto-
rum locorũ & occidendo.demũ mortuus eſt dictus Octauia
nus relictis aliquibus filiabus fœminis,& quibuſdã alijs ex-
traneis vniuerſalibus hæredibus inſtitutis.nũc queriť vtrum
dictæ res iure aliquo redeãt in dictum monaſteriũ? ponitur
etiam ꝙ anteceſſoribus dicti Octauiani fuerint dictę res con
ceſſę ſub debito fidelitatis p eos factę,vt patet in publicis in
ſtrumentis.¶In quęſtione pręd icta videndũ eſt,primò quis
contractus ſit prædictus:& ſi primæ conceſsionis inſtrumen
tum inſpiciamus eſt merè contractus emphyteuticus,vt pa-
1 tet ex tenore inſtrumẽti.C.de iu.emphy.l.j.&.ij.†Si verò in-
ſpiciamus tenorẽ pactorũ ſecundò initorũ in qbus promittiť
fidelitas,videť feudum.nã feudũ à fidelitate, vel fide dictum
eſt.x.col.per quos fiat inueſtitura.c.fi.ſed de iure dicendũ vi a
detur ꝙ eſt contractus emphyteuſis habẽs in ſe pacta fidelita
tis,& iura feudalia,vt dicit tex.in fi.ff.depo.l.j.§.ꝙ ſi rẽ.ſicut
eſt emptio,habẽs in ſe pacta locationis & conductionis,vt.ff.
de contrahẽ.emp.l.fundi partẽ.Sed diceres hoc verũ,quãdo
pacta eſſent appoſita incõtinẽti.vt dictis legibus,Sed in pro
poſito,licet pacta dicta fuerũt facta eodem die,loco,& teſti-
a bus.non ſequiť ꝙ incontinẽti[a].reſpon.ſupponiť ꝙ ſub dictis
2 pactis erat conſuetũ cõcedi:†& ſine hoc,inferť quòd res mo
naſterij nõ poſſunt infeudari:nec de nouo cõcedi in emphy-
teuſim niſi prout ſolitæ ſunt infeudari,vel concedi.extra de
feu.c.ij.& de dona.per tuas.&.x.col.epiſcopũ vel Abbatem
& abbatiſſam.c.j.cũ igitur pręcedit contractus cõceſsionis in
emphyteuſim:intelligiť actum quòd talia ſolita promittanť,
cum aliter concedi non poſſet, vt.ff.de aqua plu.arcen.l.ſi
prius.§.j.ſi cer.pet.l.cum quid.de ędi.edic.l.quod ſi nolit.§.
quia aſsidua.licet ergo poſtea ex interuallo promittitur:tunc
incontinenti videť promiſſum,vt.l.modeſtinus.de ſolu.ſi ta-
men poſſet probari per teſtes,dicta pacta fuiſſe incontinenti
appoſita ſecurius eſſet.¶Itẽ contra pacta dices in dictis pa-
ctis fidelitatis exprimiť ꝙ dictus Octauius fecit ideo qa do-
minus Abbas,etiã ſibi promiſit aliqua.ſ.non receptare ini-
micos ipſius reſpõdeo p hoc ſolũ quãdo prædicta ſeu pacta
feudalia:qa dominus verſa vice debet vaſallo,licet non iuret,
ſed tenetur iuuare & defendere vaſallũ,vt.x.col.de inueſti.c.
j.in fi.& ſi de feu.fue.controuer.c.j.§.domino cõmittẽte.not.
& inſti.hic finiť lex.c.j.in penu.gl.¶Hoc præmiſſo ad quæ
ſtionem propoſitã ſi conſideramus nomẽ propriũ cõtractus
emphyteuſis,habemus vires illius pacti,quod non conuerta
tur ad monaſteriũ propter canonẽ non ſolutũ:licet liceat per
quinquennium morã purgare:& dicendũ dictũ pactũ vale-
re.C.de iure emphy.l.ij.cùm ante ſolutio ſit facta quid autẽ
3 importet tale pactũ.†dico ꝙ illa verba generalia quod non
reuertatur propter canonẽ non ſolutũ reſtringunť p ſequen
tia ſcilicet quod liceat morã purgare &c.vt eſt expreſſum in
l.ſi cũ fundum.de ver.ſigni.cum ſi.dicta autẽ limitatio opera
tur vt vſq; ad quinquenniũ liceat purgare moram, poſt non.
4 ¶†Nam permiſſum ad tépus videtur vltra tempus prohibi
tum,vt.l.ſtatulibe.§.ſticho.de lega.ij.& de poſtu.l.Impera-
tor.hoc etiã corroborať iure:quia pactũ ſimpliciter factũ de
non expellẽdo conductorẽ,intelligitur niſi diu ceſſauerit in
ſolutione,hoc eſt per bienniũ,vt.l.quomodo.§.inter locato-
rem.ff.loca.& id quod ſequiť in dicto inſtrumẽto,quòd ei li-
ceat per quinq; annos ad veniẽtes ſoluere pẽſionẽ,de eodem
quinquennio loquiť,& cauſa deliberationis eſt poſitũ.ſ.qua
liter purgatur mora.ſ.ſoluẽdo penſionẽ.q.d.nullum aliud in
5 tereſſe debeat ſoluere quid releuet:†quia de iure cõmuni nõ
admittitur purgario moræ niſi ſoluat promiſſum cũ toto in-
tereſſe,vt.ff.de ver.obli.l.ſi ita qs.§.ſeia.&.ff.de arbi.l.ſi cum
dies.§.fi.& ibi no.per gl.ſi ergo ceſſatũ eſt in ſolutione cano-
nis per quinquenniũ,& p duos annos,qui danť de iure cõmu
ni,dictũ monaſteriũ põt dictas res repetere ex vigore inſtru-
menti emphyteuſis extra de loca.c.potuit.¶Sed reſtat vide-
re ſi cõſideremus dictũ contractũ emphyteuſis, prout habẽt
pacta feudalia & promiſsionẽ,& iuramentũ fidelitatis, & in
hoc dicendũ eſt,ꝙ ſi aſſaliuerit caſtrũ,in quo dictũ abbatem
eſſe ſciebat,iuſtã eſſe cauſam propter quã res dicta ad mona-

a ¶Incontinẽti.no. ꝙ dicit Bar.hic ꝙ quando duo con tractus ſequũtur, vnus poſt alterũ incontinenti licet non dicatur inter partes quod ſecũ dus fiat propter primũ: tamẽ pręſumiť ꝙ vnus ſit factus gratia alte- rius,& ꝙ inuicem corrñdeãt.no. Pe. de ancha.in conſi. liij.inci. dominus nicolaus.cum con cord.de quibus p do.Fel.in.c. paſto ralis.in.v.colũ.de reſcri.& de mate- ria vide per Iaſ.in l.j.in.iij.col.ff.ſol. matri.Tho.

sterium reuertatur, vt.x.col.quib.mod.feu.amit.idē si aliquā
grauem iniuriā intulerit, vel quomodocunq; nondum quin
quennio elapso contra iuramētū fidelitatis veniret, vt.x.col.
quæ sit prima causa benefi.amit.c.j.quib.mod.feu.amit.di-
cendū est etiā ꝙ de iure cōmuni absq; aliquo pacto, si Abba-
tem, vel aliquē clericum Abbatis occiderit, vel vulnerauerit
eoipso omne beneficium quod habebat à dicto monasterio,
perdit.extra de pe.ca.in quibusdā. ¶ Istud autē pōt & debet
dici beneficium, eo quod res magni valoris fuit concessa pro
modico: & sic videt̄ causa lucratiua, vel quasi: vt.ff.de do.ex-
cept.l.apud celsum.§.authoris.ibi, ex quacūq; causa quę pro
priè lucratiuā causam habet, vt ibi no.ex distinitione bene-
ficij posita.x.col.& in q.cau.feu.amit.c.j.§.fi. In istis quidem
causis, dicendū est ꝙ si propter aliquā ex dictis causis à dicto
suo iure ceciderit, filię ipsius Octauiani non admittunt̄.casus
est expressus.x.col.si vas.feu.pri.c.j. Nec ob.prædictis ꝙ in
dictis pactis fidelitatis, fuit addita pactio conuētionalis: quia
per hoc nō videt̄ recessum à pœna legis, vt no.per gl.de iure
emphyteu.l.ij.Barto.de saxofer.Ang.de amelia.Franciscus
Abbas monasterij saximi. Et Thomas de Eugubio.

¶ An quietatio facta à minore annis.xxv.sine tutore vel cu-
ratore alicuius rei prohibitæ alienari, valeat, & de multiplici
impugnatione quietationis factę per tutorem.

SVMMARIVM.

1 *Alienatio bonorum immobilium, non uenit in generali mandato.*
2 *Quietatio generalis, non porrigitur ad ea quæ sunt dolo facta.*

¶ CONSILIVM. CLXII.

IN nomine domi.amen.
In quæstione prædicta sup primo puncto de prę
scri.quinquennij sufficientissimè fuit dictū & alle
gatum.nā.d.l.vult ꝙ non habet locū in re vendita ignorante
pupillo: nec in hoc articulo video rectius, vel melius posse
responderi vel dici. ¶ Super secūdo articulo de quietatione
facta, dico, ꝙ si bene inspiciat̄ dicta quietatio, nullius est mo-
menti: qa non est secuta specialis cōfirmatio.ar.C.si ma.fac.l.
ij.& s.alleg.est sufficienter. ¶ Secundò: qa ratificatio sequens
æquiparatur mādato, vt iura vulgaria dicunt.sed in generali
mandato, nō venit alienatio bonorū immobiliū, vt.ff.de pro
1 cu.l.pcurator rerū.ergo nec in generali quietatione. ¶ † Ter
tiò ꝙ dicta quietatio fuit facta à minore.xxv.annis, vt ex te-
nore ipsius apparet si minor non pōt alienare rem immobi-
lem nec aliquē actū facere p quē res alienet̄ sine decreto, vt.
C.de prędi.mi.l.si ad resoluendā.vbi est casus maximè cum
hic non apparet iuramentū, vt infra dicetur. ¶ Item quartò,
quia dicta quietatio fuit facta occasione administratiōis, sed
dicta venditio facta per illos tutores nō fuit administratio,
sed dilapidatio vel rapina vnde cū non apparet causa, quare,
& sic non bona fide, & p consequens non est administrator
tutelæ, vt.l.filiū.§.j.de manu.testa.& pro empt.l.qui fundū.
2 §.si tutor.cū si. ¶ † Ex hoc etiā insurgit quinta ratio, ꝙ gene-
a ralis quietatio nō porrigit̄ ad ea quę sunt facta dolo[a] nisi spe-
cialiter exprimatur, vt.C.de transac.l.sub prætextu.&.ff.de
pact.l.tres fratres.& ibi no. ¶ Nec potest dici, quod fuerit iu
ratum per illū, vbi ponitur quietatio iurātis &c.qa illa verba
innuunt, ꝙ iurauit se maiorē.xiiij.annis, nec nunc negat̄: non
tantum p hoc roboratur cōtractus qs iurare debet sup cōtra
ctibus non retractādis, vt in aut̄.sacramēta.quod hic factum
non fuit. Præterea posito ꝙ expressè iurasset non venire cō-
tra comprehensa in dicto instrumēto: non releuaret.nā ibi nō
dicitur aliqd de ista alienatione: nec est ibi aliquod verbū pro
b pter quod ad istos extēdi debeat: ergo nec iuramentum[b] ad
illud extendit̄, vt extra de iureiur.c.quintauallis.&.c.veniēs.
& sic nō ob.quòd obligari possit.ff.de rebus eorū.l.illicitas:
quia ibi loquitur quādo expressè nomine dictæ venditionis
illicitę retractatio facta fuit cōtra tutorē & pupillo satisfactū.
hic nihil de hoc tempore dictę venditionis proponit̄. Ex qui
bus concluditur dictam quietationē dicto emptori in nihilo
opitulari. Et sic dico ego Bar.

¶ An credatur transumpto habito de libro notarij mortui,
vbi non est subscriptio notarij, sed intitulatio libri tantùm
ipsius notarij.

SVMMARIVM.

1 *Instrumento an credatur non habenti titulum libri de quo est sumptum, nec subscriptionem notarij.*
2 *Verbum stipulationis, & uerbum publicatum per notarium prolatum, de necessitate quid importent.*

¶ CONSILIVM. CLXIII.

QVæritur si aliqua scriptu
ra vel instrumentum vel testamentum habeat in-
titulationem libri, de quo dicitur sumptum nō au
c tem subscriptionem[c] notarij an credatur sibi? ¶ † Dico ꝙ si li
1 ber ille est publicus, ea publicatione quæ requiritur in pro
thocollo notariorum mortuorum secundum formam tradi-
d tam extra de fi.instru.c.cum.p.tabellio[d]. sufficit enim ꝙ illa
instrumenta per notarium tradita.fuerunt ignota, vt ibi pa-
tet.sed in proposito est huiusmodi: ergo &c. Præterea est hic
scriptum manu illius notarij, vt apparet ex intitulatione il-
lius qui dicit hoc esse libri sui quaternum rogationum pro-
thocollorum, & cæterarum scripturarum peruētarum ad ma
nus eius notarij, &c. quid enim est aliud dicere liber rogatio-
num, q̄ liber eorū de quibus rogatus sum? certè non potest
perpēdi in eo qui dicit prothocollorum, quod idē importat.
& illud quòd sequitur peruētarū ad manus mei notarij, sunt
verba iuxta vulgare prolata: quia ad manus notarij dicuntur
peruenire, ea de quibus rogatur, vt scribat. ea enim quæ tra-
ctamus & gerimus, licet incorporalia sint dicuntur ad manus
nostras peruenire, vt.l.per manus.ff. de iure codi. hoc etiam
verificatur ex sequentibus: quia scripta sunt manu eiusdem
qui intitulationem scripserat. ista enim verba debent intelli-
gi vt scriptura ista cōgruat his quę.j.dicuntur, vt.ff.de leg.ij.
l.cum pater.§.cum imperfecta.nec enim intelligi potest, ꝙ sit
manus alterius cum apparet manu eiusdem. Specu. etiam in
ti.de instru.edi.§.ostenso.versi.quid sit imbreuia. quòd si di-
cit inueniat̄ quod obscuritas imbreuiaturę declaratur ex prę
cedētibus.& seq.& sic potest sumi instrumentum. ¶ Itē hoc
est publicum, quod apparet ex verbis notarij positis in fine
dicti testamenti dum dicit lectum, & publicatum sic dictum
testamētum &c. hoc enim quod dicit publicatum, importat
de necessitate ꝙ notarius fuit rogatus scribere: aliter enim nō
2 dicitur publicatum.C.de te.l.publicati. † & sicut verbum sti-
pulationis de necessitate importat interrogationē & respon
sionem: ita verbum publicatum dictū per notarium, impor-
tat ipsum fuisse rogatum vt dictum est. Cōcluditur ꝙ dicto
testamento, sicut instrumēto sumpto ex prothocollo notarij
mortui, est adhibēda fides sicut publico.& habet̄ in Spec.in
d.ti.de instru.edi.§.ostēso, versi.illud quoq; pretermittendū
nō est.& ver.si is.aliàs seq.Bar.ita consuluit Assisij.

¶ Cōmissio citationis nō est necesse ꝙ fiat à iudice sedēte pro
tribunali, sed satis est ꝙ fiat extra iudiciū: ideo nō vitiat̄ pro-
pterea processus. Itē de actu facto à iudice, dilatione pēdēte.

SVMMARIVM.

1 *In citatione, non requiritur cōmissio iudicis pro tribunali sedētis.*

¶ CONSILIVM. CLXIIII.

PRocessus & sententia vi
dentur legitimè facti: nō ob.ꝙ citatio nō fuit com
e missa à iudice sedēte pro tribunali[e]: quia hoc non
requirit̄: cū nulla causæ cognitio requirat̄: imò sic necesse ha-
bet facere iudex vt patet ex forma statuti: ergo &c. vt.ff.de in
diē adie.l.voluit.hoc ēt est de iure cōi.vt.ff.de arbi.l.diē pro-
1 ferre.in prin.&.l.sed si interpellat̄.§.j. ¶ † Itē nō ob. ꝙ pro-
nunciatio facta de patre nō admittēdo, fuit facta dilatione pē
dente: quia ex eo ꝙ pater dixerat se nō reperire filium, fuit fi
nita cā dilationis: & p cōsequēs dilatio: sicut si ille q haberet
ad cōparendū, terminū octo dierū cōparet in primo die.ff.de
acqui.hære.l.si quis hærēs.ita in proposito.ff.ad treb.l.à filia
§.j.in qbus est expressum.& illud quod pater dicit se non re
perire, eum nō releuat: quia quādo terminus datur vni ad de
nunciandū alteri: ille debet venire vel mittere: aliâs iudex de-
bet procedere.vt.C.vbi de cri.agi opor.auth.qua in prouin-
cia.ita facit iudex hic & optimè.nō ob.cōparatio patris: qa
ex istis causis allegatis p iudicem, iudex nō admittebat eum.
Itē pro processu facit illud expressum statutū, quod loquit̄
ꝙ exbāniti propter contumaciam intelligantur ritè exbanni
ti & condemnati quod statutum tollit omne dubium: & ita
de iure videtur mihi. Barto.

¶ An cōdēnatus aliquo modo de falsa moneta, pōt appellare
& si appellet q̄ sūt ptes iudicis appellatiōis stāte statuto.&c.

SVMMARIVM.

1 *Appellari pōt à qualibet sentētia in se, nisi reperiatur prohibitum.*
2 *Mandatum deliberandi factum, habetur loco consilij.*

Consilin

a ¶ Quæ facta sunt dolo. Vide Ias.in l.sub prętextu.C.de trāsac.in fi.col.& in.l.si de certa.in fin.C.eo.& ibi scripsi. Thomas.

b ¶ Iuramētū. adde ꝙ iuramentū non extendit̄ nisi ad ea de quibus partes cogitauerunt, nō ad alia. vt est tex.in.c.veniēs.de iureiur.& vide Ias.ī.d.l.prętextu.& in.l.sed & si qs.§.quęsitū in pe.col.ff.si quis cau.& in l.si conuenerit.in.iiij.colū.ff.de iur.om.iud.& in.l.de his.in.iiij.col.ff.de transact.& vide Bal.ī cōsi.clxxxix.si ita est ī.j.vol.& in consil.cxlix.viso statuto in.ij.vol.& Alexan.in consi.cxxxiij.ī.v.vo.& in cōsi.xiiij.in.vj.volū.in pe.col.Tho.

c ¶ Subscriptionē. vide Ange.consi.ccxx.&.cclxxxiiij. Pau.de ca.consi.ccxx.Bald.cōsi.lxij.v.li.B.L.

d ¶ C.cū.p.tabellio. Addite vltra ea q̄ ponunt̄ p cano.in c.cū.p.tabellio.de fi.instru.Ang.cōsi.incip.pater stipulatus est dotē.nu.clxxx.in stampa & aliud consilium Pau.de ca.cōsi.cccxxx.& aliud cōsi.ang.cccxxxj.incipiē.requiritur inter cætera.B.L.

e ¶ Pro tribunali.vide Ro.consi.cccxcviij.B.L.

a ¶ Prohibetur appellatio. No. φ ꝓhibitio appellãdi à sñia, dẽt strictè interpretari. scdm Bar. hic & eũde Bar. ĩ. l. ij. C. quorũ ap. vide Ang. ĩ cõsi. cvij. Iacobell⁹ & Lucas. & põit. d. Phi. de. ĩ cõs. ccclx. pscrutatis. ĩ. j. co. T.

b ¶ Consilium. Vide Ang. consi. xxij. Bald. consi. ccxx. iij. lib. Ber. Lan.

c ¶ Calaman⁹. aliâs ĩci. Taliolus de spoleto. & de hoc cõsilio vide And. si. in. l. si qs arbitratu in prin. ĩ add. Bar. ff. de ver. ob. vbi dicit φ est nu. cclxx.

d ¶ Iurare. vide Bal. in. d. l. hac edictali. §. his illud. ff. de se. nu. & seqt Mar. sozi. in rub. de dila. art. v. in. q. xxxix. facit φ not. Bal. in l. j. in pe. col. C. de sen. ex bre. rec. T.

e ¶ Citari. no. φ Bar. vlt φ ĩ laudo arbitratoris, reqrat ꝑtis ꝑsentia vel citati. cõtra Bart. tenet Frã. de arb. in rep. l. si quis arbitratu. Guli. de cu. ĩ. l. epale. ĩ vl. q. & ibi Ray. C. de epi. au. & ibi etiã Bal. & in. l. ij. ĩ j. co. C. de edil. act. & in. l. j. ad fi. C. de arb. & in repe. l. j. in. v. q. princ. ff. de le. ita tenẽt ẽt can. indifferẽter ĩ. c. qntauallis. de iureiu. vbi Host. Ant. de bu. Io. de imo. Abbas & pleni⁹ Bal. ĩ iiij. col. & se. Car. flo. ĩ cõsi. cxl. fctm tale est. Lu. ro. cõs. lxj. licet mihi magna fuerit dubitatio. & Raph. cu. in consi. lxx. visis cõpromissis Io. flor. in. c. exposita. de arb. Alex. in cõsi. cxxx. in. j. vo. difficultas hui⁹ negotij. adde Angel. de Are. in. §. ptiũ. insti. de emp. & vẽ. q tenet cõtra Bar. ꝓ opi. ãt Bar. hoc idẽ tenet Bar. in. d. l. si quis arbitratu. vbi põit verba huiusçe. consilij. & in. l. theopõp⁹. ĩ pe. q. ff. de bo. ple. & ĩ. l. j. in vlt. col. ff. de le. ij. & in. l. alio. in. v. col. ff. de ali. & cib. leg. & Bal. Ang. & imo. in. d. l. si quis arb. & Bal. l. necqc q̃. §. vbi decretũ. in. vij. & viij. co. ff. de of. ꝓcõ. & leg. & in auth. ei q. i. ij col. C. de bo. auth. iudi. pos. & in. c. j. circa fi. de inuesti. in mari. fac. vbi ꝓ hoc all. Inn. ita cõsuluit Ioã. de ana in cõsi. lxxxiij. visis his q̃ in fctõ ꝓ ponunt. vbi dicit φ ista opi. Bar. est maiorib⁹ authoritatib⁹ & validioribus rõnib⁹ vallata: & in iudicãdo & consulendo, est tutior. & dicit Pet. besu. d. l. si qs arbi. φ hæc est cõis opi. ꝓpter φ Ias. in. l. j. in. x. col. dicit φ istud verbũ dñi petri est bonũ: qa cõsuledo & iudicãdo nõ est a sñia recedẽdũ. & retẽta ista opi. Bar. cui⁹ authoritas est suprema in actu practico, limitat hãc eãdẽ Bar. op. ix. modis de qb⁹ ibi p. d. Ias. in. xij. co. & se. cui adde And. si. ĩ c. illo vos. in. v. co. de pig. vbi ad ea q̃ dicit in. ij. limi. φ arbitrator põt ferre sñiam vltĩa die cõpromissi. adde pulchrũ cõsi. Bar. so. in cõsi. cxxiiij. pñs consulta. in. v. col. No. ẽt cõtenta in. vj. limi. & adde cõcor. de qb⁹ p Feli. in. c. cũ olim. in ix. co. de re iud. & in. c. veniẽs. in. ix. col. de testi. & phi. frã. in. c. ex ĩsinuatiõe. in fin. de app. vid ĩ fi. no, p Bar. ĩ l. j. C. đ sen. ex bre. rec. & p car. Alex. in. c. cũ sit romana in vlt. col. de ap. q̃ no. qa fuerũt de facto in cã do. Fran. becci. q p illustrĩs do. Io. sforciã incarcerat⁹, & cõmisit duob⁹ vt reuiderẽt eius cõputa. q sine cã cognitiõe ꝓcesserũt & cõdẽnauerũt ī quatuor mil. & l. flo. [illegible] ba p. d. Bar. in. l. [illegible] §. si de frumẽtaria ff. de admi. re. ad ciui. pti. φ non dẽat citari. tñ ex quo nõ erat notorium ipm fuisse debitorẽ, imo erat dubiũ & libri nõ erãt scripti manu ipsi⁹. Et alia multa fuerũt opposita: & maximè φ nõ erãt calculatores cõis, & officiales fuit pmagni. d. Guil. lãbertellũ Pisauri locũ tenẽtẽ ꝓ illu. duce valẽtino ĩ fauorem ipsius Frã. ꝓnũciatũ q fuit redite grat⁹ ad suas possessiones & p aduentũ ꝑfati illu. d. Io. nõ fuit renouatus in pos. scripsi. plenius in cõsili. meo, visis opportunè & discussis processibus. in xxxvj. col. & mõ ego vt hæres ꝑfati Fran. possideo bona ipsius. Tho.

¶ CONSILIVM. CLXV.

IN quæstione qua
quęritur an ser Leonus possit appellare
à sentẽtia cõtra se lata. Secundò si põt appellare,
quę sentẽtia sit p iudicem appellationis ferenda.
¶ Circa primũ, viso processu contra eũ & eius te
norem, videtur de iure dicendũ φ dictus ser Leo
nus appellare possit. & hoc ostendit sic. certum
1 est, † φ de iure cõi habemus regulã generalem φ
à qualibet sentẽtia potest appellari, nisi reperiat
expresse prohibitum. l. & in maioribus. & l. à ꝓ
cõsulibus. C. de appel. sed in casu nostro non est
prohibita appellatio nec de iure cõi, nec de iure
spãli. ergo &c. de iure cõi constat: quia nõ ꝓ omni
falso prohibetur appellatio sed solũ pro falsa
moneta. in alijs verò supponẽtibus vnã monetam
pro alia, hoc non reperit prohibitũ: ergo &c. Itẽ
nec de iure municipali, ciuitatis Tuderti hoc reperit
prohibitũ: qa statuto ciuitatis Tuderti pro
a hibet appellatio[a] si qs condẽnatus fuit pro falsitate.
sed iste ser Leonus nõ fuit sic condẽnat⁹: imò
pro delicto nullo & nõ punibili condẽnatus, est
& non ex aliqua iusta cã. nã si rectè inspiciuntur
verba statuti ciuita. Tuderti, & inspiciãtur verba
condẽnationis, dictus ser Leonus dicit mandasse
& consilium dedisse, postq̃ prædicta oĩa iam deliberauerat:
& sic dedit cõsilium ei q aliâs erat facturus:
qđ est factum nõ punibile, vt optimè probat
insti. de ob. q̃ ex deli. nas. in prin. & l. sępè. in
fi. de ver. sig. & l. j. §. persuadere. de ser. cor. & ibi
2 no. ¶ † Non ob. si dicatur φ hic fecit plus: qa mã
dauit. nam hoc casu mandatũ factum ei q delibe-
b rauerat, idẽ est φ consiliũ[b], vt. l. ij. in fin. ff. man. &
ibi glo. no. & tunc si bene aduertat, non ob. not. p
Dy. in. c. nullus. ex cõsi. de reg. iur. lib. vj. qa illud
debet intelligi in delictis quæ sola animi corruptione
cõmittunt, vt serui corruptio, vt. d. l. j. §. persuadere.
no. ff. de iniu. l. nõ solũ. §. proculus. prout
est in litera volenti &c. qa illa litera vr approbari
p gl. in. d. l. sępe. sed posito φ esset vera illa. l. §. ille.
haberet locũ circa rem furtiuã, vt ibi expresse
dicit glo. &c. ¶ Non ob. si dicatur hic fęcit plus:
quia dedit auxiliũ, vt in. q. continetur. nã quãtũ
ad dictũ ser Leonũ, nil releuat. nam in inquisitiõe
non declaratur φ auxilium dederit, nisi quod dederit
auxilium prædicto modo. s. mandando, &
consulendo. & sic videtur incertum in inquisitione
deductũ.

Bar. de saxo ferrato.

¶ Si ego vendo tibi rem pro pretio quod arbitra.
fuit titius & ante suum arbitramen. ego sum
exbãnitus, & mea bona sunt publica. postea fuit
titius arbitra. an valeat arbitramẽ. factum me ab
sen. & post bonorum publicationẽ.

SVMMARIVM.

1 *Arbitrator non debet iudicialiter cognoscere, sed extra iudicialiter se de negotio informare.*
2 *Partis præsentia non requiritur, quando per iudicem sit actus non in forma iudicij.*
3 *Compromissum non potest prorogari, absente parte.*
4 *Placuerit uerbum in compromißis positum, quid importet?*
5 *Iudex in decernendo modum in alimentis pupillo præstandis quid facere debeat?*
6 *Arbitramentum factum post quadriennium, an ualeat.*
7 *Arbitrari nolle quomodo quis dicatur.*
8 *Arbitramentum factum bonis publicatis an ualeat.*

¶ CONSILIVM. CLXVI.

c CAlamanus[c] de spoleto vendidit cuidã vnã suã pos. pro pre
tio qđ arbitrabit. do. Ray. q arbitratus
est absente venditore & post quadriennium ven
ditore exbãnito & bonis eius publicatis. ex hoc
sequitur dubiũ an arbitramen. latum absente &
irrequisito venditore valeat? Secundò an valeat,
quia latum post quadriennium. Tertiò an valeat
ex eo quia latum post publicationem bonorum.
¶ Sup primò dico φ Pe. aliâs Iacob. de bel. ff. de
ver. sig. l. si quis arbitratu. dicit φ non valeat per
ipsam. l. quam all. pro casu: quia si posset fieri ab-
sente parte: stipulator non esset in mora: ita tenet
Cy. in. l. fi. C. de contrahen. emp. quidã vero aduo
1 cati consuluerunt cõtrariũ his rationibus. ¶ † Pri
mò: quia arbitrator nõ debet iudicialiter cogno-
scere, sed extraiudicialiter se de negotio informa
re debet, vt no. Inn. in. c. quintaual. extra de iure-
iurã. facit qđ not. ff. de iudi. l. j. de arb. l. sed & si in
seruũ. §. si quis iudex. & qđ ibi not. & in authẽ. vt
dif. iu. §. j. cũ gl. sed ea q̃ fiũt sine causæ cognitiõe
non reqrunt ptis ꝑsentiã, vt. l. diẽ proferre. §. j. ff.
2 de arbi. & l. sed & si interpellat. §. j. eo. ti. ¶ † Præ
terea videmus φ qñ aliquis actus fit p iudicẽ non
in forma iudicij, nõ requiritur ptis præsentia. ff.
de bo. pos. l. iij. §. pe. & ibi no. Prætereà talis arbi
ter habet nudũ ministerium facti sicut executor
qui põt expedire sibi cõmis. etiã parte non cita-
ta, & de cã nõ cognita. vt. C. de execu. rei iu. l. si vt
proponis, & quod no. p Inno. in. c. dudũ. de præ-
sump. Prætereà tpe arbitramẽti nõ debet requiri
præsentia ptis. sicut in euentũ cuiuslibet alterius
conditionis, vt puta si nauis venerit ex Asia. nam
esset ridiculũ φ naue veniente ex Asia requirat
partis præsentia, ille sunt rõnes illius iuriscõ. ad. l.
si qs arbitra. Rñ. φ ibi põt intelligi φ fuit actũ φ
parte præsente arbitraret. vel põt dici φ ibi adhi
buit aliud impedimentũ mor. vel simile, & sic ar-
3 bitrari non posset. ¶ † Vel dic φ ibi fuit actũ de
progogan. cõpromissum, qđ non posset fieri par
te absen. vt. l. si cũ dies. §. fin. de ar. hæc sunt verba
illius cõsulto. & licet ꝑdicta subtiliter dicta sint.
ego à sñia Pe. & Cy. non recedo: sed dico eos in-
dubitanter dicere veritatem. primò per. d. l. si qs
arbi. vbi verè est casus. nam si posset fieri absente
parte, non diceretur fieri mora per stipulationẽ,
vt. l. diem. §. si quis litigatorum. ff. de ar. nec obst.
dictę rñ. quia omnes sunt diuinationes. Prętereà
de hoc est casus expressus. ff. de ędi. edi. l. φ si no-
lit. §. si quid ita. circa fi. vbi dicitur φ ille qui emit
rem, & nisi placuerit inempta sit vel fiat: non po
test ad placitum suum & volun. exprimere parte
4 absen. ¶ † Et est aduertẽ. quod illud verbum pla-
cuerit idem, importat quod si arbitra. fuerit. s. ar.
bo. vi. vt. l. thais. §. sororem. ff. de fideicõ. li. Præte-
reà est etiam cas. de se. nu. l. hac edictali. §. his illud.
vbi dicitur φ tales arbi. positi à partib⁹ ad finiẽ.
d seu pretium conficien. coguntur iurare[d] & ab his
iuramentum exigitur. ergo portet quod pars de
bet esse pręsens vt iuramentum exigat. argu. l. si
5 quando. C. de test. ¶ † Prætereà hoc videmus ex
pressum in iudice, qui licet nõ in forma iudicij co
gnoscit vt quãdo decreuit modũ ali. præstan. pu
pillo debet cognitionẽ adhibere & partes inter-
rogare & explicare ea quę circa prædicta expe-
diunt, ff. vbi pu. ed. de. l. his. §. sed si non constat.
ita debuit facere hic arbitra. & cum nõ fecerit, nõ
valet arbitramẽ. Prætereà. h. d. tex. expressè in ar-
bitratore qui debuit discutere partes, & eas inter
rogare quid velint, quãtum æstimant. ista enim
est amicabilis compositio. vt. l. si de meis. §. rece-
pisse. in fi. ff. de ar. Prætereà expressum videtur
in. l. legatum. ff. de vsufru. leg. vbi quando fit ar-
bitramen. illud de transmittendo lega. de vna re
e in aliam, debent omnes quorum interest, citari[e],
pro hoc facit ratio naturalis & iur. dispositio quę
est φ debẽt requiri hi q lęderentur. possent enim
per pręsentiam eius trahere illum arbit. in aliam
sententiam. ff. de arb. l. fi. item si vnus. in fin. quia

[library stamp] SEVI[LLA]

illud eſt in mero executo.nõ ob.l.allegata in con
trarium de bo.poſ.qa loquiꝛ in his in qbus pti ab
ſenti nullũ paraꝛ pręiudi.vt ibi patet nõ ob.exem
plũ de executore:qa habet locũ qñ pręceſsit co-
gnitio plenaria:aliâs ſecus,vt.l.& ſi nec cognitio.
6 C.ſi contra ius vel vti.pu.¶†Sup alio puncto an
valeat arbitramẽ.factũ poſt quadriẽ.dico ꝙ Spe.
in ti.de ar.§.differt.ver.itẽ ꝙ intra terminũ.videꝛ
dicere ꝙ arbitra.nõ finiaꝛ tpe triennij.ſed nec ali-
qd boni alle.nec bñ intellexit.ideo eſt ſciendũ ꝙ
talis cõditio.ſi talis arbiter fuerit,deficit illo no-
lente arbitrari,vt.l.ſi merces.ĩ prin.ff.lo.C.de cõ-
7 trahen.emp.l.fi.inſti.e.§.ꝑtiũ.¶†Quomodo aũt
qs dicaꝛ nolle arbitrari,variant iura.& ideo dico
quòd qñ arbitriũ cõferꝛ in aliquẽ ex cõtrahẽtib⁹,
loquor in caſu pmiſſo:tunc ſi tale arbitriũ cõſiſtit
circa ea q̃ ſunt de ſubſtãtialibus contract⁹,vt cir-
ca ipſam rẽ,arbitrabiꝛ intra.lx.dies niſi aliud tẽ-
pus ſit expreſſum,vt.l.ꝙ ſi nolit.§.ſi quis ita.de
ędi.edi.ſi verò arbitriũ cõſiſtit circa aliã extrinſe-
cã:& tũc arbitrari debet ſtatim cũ põt:alias diciꝛ
nolle,vt.l.hęc vẽditio.ff.de cõtrahe.emp.ĩ princ.
facit de condi.& de.l.hęc cõditio.Aliqñ arbitriũ
conferꝛ in tertiũ,vt in caſu noſtro:& tũc põt hoc
duobus mod.cõtingere:primò ꝙ arbitriũ ſit cir-
ca pſonã cui debeat acquirere exiſtẽte certa.tũc
enim nõ diciꝛ nolle arbitrari,niſi cũ fuit ĩ iudicio
interpellatus.ante em̃ poſſet morã purgare,vt.l.
cũ qdã.de leg.ij.& ibi no.Si verò pſona eſt certa,
ſed rei declaratio vel pretij,cõmittiꝛ arbitrio ter-
tij,vt in caſu.q.noſtræ:tũc dicitur nolle arbitrari
elapſo anno.caſus eſt expreſſus.C.cõia de le.l.fi.
§.ſed & ſi qs.nec dicat aliqs ꝙ ſit ſpeciale fauore
vltimę voluntatis:qa eſt in eo ſpeciale ꝙ illo non
arbitrãte,trãſit arbitriũ in legatariũ:quod nõ eſt
in contractibus:qa cõtractus annullanꝛ.ſed ſi per
curſum ann.deſinit arbitrator poſſe arbitrari:qa
a videꝛ nolle[a],& ſic deficit conditio:hoc eſt cõe tã
contractibus q̃ vltimis volũtatibus.& hoc ſentit
gl.in.d.§.ſed & ſi qs.ſi bene inſpiciaꝛ.ꝙ p curſum
anni qs dicaꝛ pfectè nolle, probaꝛ.ff.ad treb.l.fi.
8 §.j.¶†Sup tertio verò dico ꝙ dictũ arbitramẽtũ
non valet bonis publicatis:cũ ille conſultor con-
ſuluit ꝙ teneꝛ & vſus eſt his verbis:licet compro
miſſum ſoluaꝛ morte,& p conſequẽs publicatio
ne bonorũ,vt.l.actione.§.publicatiõe.ff.pro ſo.
tamẽ hoc eſt quoddã pactũ vel trãſactio,ꝙ trãſit
b ad hæredẽ,[b]vt.ff.de proba.l.ſi pactũ.& no.ĩ Spe.
de arbi.ver.finiꝛ.& verſi.ſed nunqd.parcat mihi
ille conſultor hoc eſt contra tex.l.quoties.§.fi.ff.
de noua.vbi diciꝛ quod cõditio & cõtractus pen
dentes ex inſtrumẽtis poſt publicationẽ bonorũ
non valẽt & ſufficit oblationẽ nõ oriri nec ciuilẽ
nec naturalẽ.quod patet:qa ſi ibi naturalis obli-
gatio oriretur,fieret nouatio.vt.l.j.§.j.eo.titu.ſed
iſta venditio de qua loquiꝛ,eſt cõditionalis ſi ille
arbitraretur,vt.l.fi.C.de cõtrahẽ.empt.ergo &c.
nec ob.quod diciꝛ ꝙ trãſit in hęredẽ:qa poſito ꝙ
hoc ſit verũ:tñ fiſcus hoc caſu nõ habeꝛ loco hæ-
redis,vt dicit gl.expreſſè in terminis noſtris in.l.
nouatio.ff.de noua.& tangit.ff.de fideicõ.l.inter
eos.§.bonis.& ibi p gl.& expreſsius p Iac.de are.
ibidem.Concludiꝛ ergo dictũ arbitramẽtum eſſe
nullum,triplici ratione &c.& hoc dico ego Bar.
¶Si vnus habet ex priuilegio ꝙ poſsit liberare
diebus certis aliquos de carceribus:& ſtatuto ca
uetur quod nullus liberetur de carcere niſi pri-
mò habuerit pacẽ cũ offenſo,& Titius blaſphe-
mauit Deum,& propterea miſſus eſt in carceri-
bus:an poſsit liberari per illum priuilegiatũ de
carceribus & concluditur quòd ſic.

SVMMARIVM.

2 *Eccleſia nunquã claudit gremium:reuerſis ad pœnitentiam.*

¶CONSILIVM. CLXVII.

c QVod[c] miniſter fra
trum de pœnitentia teneaꝛ & debeat
extrahere & liberare quinq; captiuos
de carceribus ciuitatis Peruſij in die veneris ſan-
cti:& duos in feſto natiuitatis domini &c.nullus
tamẽ de dicto carcere relaxeꝛ,ex quacunq; cauſa
condẽnatus,niſi prius habuerit pacem ab offen-
d ſo[d]vel eius hærede.iſta ſunt verba ſtatuti.nunc
quidã eſt condẽnatus qa blaſphemauit Deũ:de-
tinetur in carcerib⁹.an poſsit p dictũ miniſtrum
relaxari?nam obſtare videꝛ:qa non habet pacem
cum offenſo.¶Sup quo puncto dico talẽ poſſe
à carceribus liberari.nã habet pacẽ ab offenſo.nã
blaſphemando, Deus principaliter offendiꝛ.ſed
nos videmus ꝙ Imperator ei qui blaphemauit fa
cit pacem & remiſsionẽ de iure:ergo idẽ in con-
ſtituto ſcripto,vt.C.ſi quis impe.maledi.l.j.ergo
multo magis Deus miſericors cui eſt propriũ mi-
ſereri ſemper,& parcere,& hoc eſt,quod dicitur
1 alibi†:eccleſia nunq̃ claudit gremiũ redeũtibus.
vt.C.de ſum.tri.& fi.cath.epiſtola victor.aliâs,in
ter claras.circa fi.& alibi,veniã pœnitentibus da
mus.C.de hær.auꝛ.gazaros.in fi.vnde ſine dubio
ſola confeſsione & remiſsione ſimplicis ſacerdo-
tis,diciꝛ habere pacẽ ab offenſo.vel ſi diceretꝛ nõ
reperiri offenſum q poſſet facere pacẽ:tunc dico
ꝙ illa clauſula,nullus tamẽ &c.nõ põt referri ad
crimina,vbi nullus offendiꝛ.ſed ideo qs punitur:
quia cõtra bonos mores.facit.ff.de poſtu.l.j.§.de
inde ſi.& quod ibi no.ſ.ꝙ clauſula vltimò poſita
referꝛ ad ea ad quæ cõmodè põt referri.& ſecun
dũ hoc remanet iſte cõdẽnat⁹ de hoc crimine,ſub
pręcedẽti diſtinctiõe abſq; hac vltima limitatio-
ne:& ſic poterit meritò à carcerib⁹ relaxari Bar.
¶Si vnus ſociorũ habẽs filiũ inſtituit eundem fi
lium hæredẽ,& mãdauit quod cõiter viueret cũ
alio ſocio,qd importet hoc aduerbiũ cõiter.& ſi
alius ſocius patris ſui habebat multã familiã, &
ipſe nullã,an põt repetere quicqd vltra expoſuit.
Item ſi pater ſuus mandauit reſtitui malè ablata,
& quòd ſtareꝛ dicto alterius ſocij, quomodo de-
bet hoc intelligi,an ſufficiat iuramẽtũ conſocij?

SVMMARIVM.

1 *Verba hæc,pupillum debere morari communiter cum Titio,à teſtatore prolata,quid importent.*
2 *Verba ſignificantia communionem,ad quid referantur.*
3 *Verbum placuerit,& ſtetur dicto alicuius, in teſtamentis poſitum.quid importet?*
4 *Pactum quo promittitur per aliquem ſtare ſimplici dicto alicuius,non ualet.*

¶CONSILIVM. CLXVIII.

e QVidam[e] habens
bona cõmunia cũ Titio ſuo fra-
tre,cõiter viuẽs fecit teſtamẽtũ,
in quo filiũ ſuũ pupillũ hæredẽ
inſtituit,& dictũ Titiũ eidẽ tuto
rem dedit,& inter cætera diſpoſuit p hæc verba.
Itẽ iubeo p Titiũ fratrẽ meũ reſtitui omne id,&
quidqd ego vel dictus Titius.vel alter noſtrũ re
cepiſſemus vel habuiſſemus illicitè à quocũq; de
bonis cõibus meis & ſuis ſecũdũ quod ipſi Titio
placuerit,& de hoc ſtetur dicto ipſius Titij &c.
Præterea,diſpoſuit in codicillis quod debeat ſta
re,& morari cũ dicto Titio fratre ſuo, cõiter vſq;
ad ætatẽ.xxv.anno.completã.modo cum dictus
Titius tpe teſtamẽti & codicillorũ,& poſtea ha-
buit magnã familiã,pupillus verò paruã,& quaſi
nullam,& dictus pupillus ſteterit cũ dicto Titio
nulla facta diuiſione quæriꝛ an dict⁹ pupillus de
beat aliqd rehabere à.d.Titio:qa plus fuit expen d
ſum in familia dicti Titij,qd importẽt dicta ver-
ba quod debeãt ſtare cõiter.Secũdò,cũ dictus Ti
tius aſſerat cũ ſuo iuramẽto ſe multa ſoluiſſe pro
male ablatis,nec dicat qd vel cui:an ſuo dicto ſit e
ſtandum?¶Circa primũ videꝛ,ꝙ dicta verba nil
importẽt,niſi quatenus dicto pup.ſit vtile,vt.ff.
vbi.pu.edu.de.l.j.§.j.vbi ſi teſtator ſtatuit vbi pu
pillus debet morari,vel educari:ſtatur ei⁹ volũta
ti,dumtamẽ pupillo ſit vtile.Pręterea,illa verba,
debeat morari cum dicto Titio vſq; ad æta.xxv.
anno.videntur adiecta in fauorem pupilli,& di-
cto Titio nullũ commodum debent afferre.ff.ad
trebel.l.

a ¶Nolle.adde Bar.
in.d.l.ſi quis arbi
tra.ĩ.iij.col.in.iiij.
q.& ſequiꝛ Flo.in
l.ſi ſocietatẽ.§.ar-
bitrorũ.ff.pro ſo.
cũ concor.de qui
bus p Iaſ.in.d.l.ſi
qs arbi.in.xij.col.
cui adde Ang.de
are.ĩ.§.ꝑtium.vbi
doc.inſti.de emp.
& vendi.& vide
apoſti.in.d.l.ſi qs
ar.in verſic.nolle.
arbi.Tho.

b ¶Trãſit ad hęre-
dẽ.Si vnus ex arbi
tratoribus moriꝛ,
an expiret cõpro
miſſum & trãſeat
ad hæredẽ? adde
plenè Bar.ĩ.l.ſi qs
arbi.in fi.& eũdẽ
Bart.in.d.ſi ſocie-
tatẽ.§.arbi.fi.pro
ſo.in.ij.co.& Pau.
de ca.in cõſi.xxx.
circa primũ.& in
cõſ.ſeq.cõtra Bar.
verò tenet ſpe.hic
allegatus.& Fran.
tig.& Alexan.de
imo.in.d.l.ſi quis
arbi.Bal.in.l.fi.C.
de cõtrahẽ.emp.ĩ
v.& ante pe.colũ.
Can.in.c.qnta.de
iureiu.vbi Ant.de
bu.Ioã.de imo.&
Ab.lãfrã.de oria.
ĩ ſuo trac.de arbi.
in.x.char.ver.ſolũ
cõpromiſſum &
ſe.Iaſ.plenè in.d.
l.ſi qs arbi.ĩ.xviij.
colũ.licet de Pau.
de ca.& lanfrã.nõ
faciat mẽtionẽ.In
eo autẽ quod Bar.
vult ꝙ ſi aliqs de
cõpromittẽtibus
eſt bannit⁹,& bo-
na ſunt publicata,
finiꝛ poteſtas arbi
trãdi.vide Bart.in
d.l.ſi qs arbi.cũ cõ
cor.de qbus ibi p
Iaſ.ĩ vl.col.an aũt
cõpromiſſum fa-
ctum p ꝑlatũ ſup
iurib⁹ ꝑlaturę trã
ſeat ad hęredẽ vi-
de plenè p Fely.ĩ
c.ĩ pſentia.ĩ prin.
de teſti.Tho.

c ¶Quod miniſter.
adde ꝙ iſtud cõſi.
ſecũdũ ordinẽ pe-
ruſinũ,eſt ĩ prima
pte iudiciorũ.nu.
xxxvj.& aꝛs inci.
in Dei noĩe amen.
miniſterij.& eſt
notãdũ ꝙ blaſphe
mãs Deũ põt rela
xari ꝓpter pacẽ
habitã à pſbytero
parochiali vigore
ſtatuti de relaxan
do carcẽ.propter
pacẽ habitam ab
offenſo.& hoc cõ
ſiliũ allegaꝛ à Ioã.
frã.ĩ ſuo reperto.
ĩ ver.blaſphemiã.
ĩ ver.vj.& dicit ſe
ita practicaſſe,&
adde ꝙ ꝓ hoc cõ
ſilio videꝛ caſus ĩ
c.ſi is q prælatus.
xxiiij.q.iiij.vbi di
cit text.ꝙ q̃ ĩ Deũ
cõmiſſa ſunt,cum
magna diſcretiõe
nõ ſine pœna poſ
ſumus relaxare.fa
cit etiã qa epĩ dñr
legati Chriſti,vt ĩ
cau.accuſatio.ij.q.
vij.& in can.oẽs q
vij.q.j.vbi dicit ꝙ
iniuriã epiſcopo-
rũ,punire ſpectat
ad Chriſtũ cui⁹ le
gatiõe funguntꝛ.fa
cit etiã ꝙ qs cõpel
li debet remittere
rãcorẽ,licet nõ ſa-
tiſfactionẽ ĩiuriç,
vt in.c.ſi qs nõ cõ
triſtatus.xc.diſ.ſi
ergo eccleſia vult
quẽ compelli:ad
hoc, fortius vr̃ ꝙ
Chriſtus cui iniu-
ria irrogaꝛ,hoc p-
mittat fieri p ipſi⁹
miniſtros:& ideo
clerici dñr hære-
des Chriſti.c.cum
ſecundũ de ꝑben.
ergo poterũt face
re pacẽ,vt ĩ verbis
ſtatuti vel ei⁹ here
de.& hoc vltimũ
poſſet ĩtelligi ĩ cle
rico habẽte curã,
reſpectu ſui paro-
chiani.nã alienũ
parochianum nõ
põt ligare nec ſol
uere.c.oĩs de pœ.
& remiſ.extra ad
de etiã ꝙ hoc cõſi
lium referũt & ſe-
quunꝛ.Pe.de anc.
& Io.de ana.ĩ.c.fi.
ĩ.ix.co.de maledi.
& Phil.deci.in cõ
ſil.cxxxvij.& di-
ligẽter ꝓ tenui fa
cultate.ĩ.v.col.in
prin.vide Iaſ.vbi
plenè ĩ.l.ait ꝑtor
ĩ.§.iurari ĩ.v.co.ff.
de iureiu.Tho.di.

d ¶Offenſo.Vide
Feli.in.c.nõnulli.
in.xxvj.col.de re
ſcrip.Tho.diplo.

e ¶Quidã habens.
iſtud cõſi.aꝛs inci.
Bonoñ.qdã.& ſe-
cundũ ordinẽ pe-
ruſinũ eſt nu.iij.ſe
cũdũ Pe.cor.in.l.
captatorias.in.vij.
co.C.de teſt.mi.&
ibi videas.& vide

Pe. de vbal. ponẽtẽ hoc cõsi. de verbo ad verbũ ĩ tra. de duobus fratribus. ĩ. xj. ꝑte. prin. in. xxxvj. q. prin. & Ias. in. l. iusiurãdũ quod ex couẽtiõe. in. j. col. ff. de iureiur. & Alexã. in. l. j. C. de sac. san. eccle. in. xij. col. in addi. Bar. inci. voluntas. & plenẽ ꝑ Ias. ĩ. l. vt memini. in. iij. co. C. de col. & Alex. in consi. liiij. circa id quod queritur. in. ij. co. Itẽ alias inci. hoc cõsi. macomensis. & ita alle. Barb. in l. titiũ & meuiũ. §. alteri. i. ij. colũ. in addit. q̃ inci. & iõ. ff. de admi. tu. alias incip. bertoniẽsis. & vide Alexã. in consil. lxxvj. viso thamate. in. iiij. volu. Tho. diplo.

a ¶ Stet. vide Ias. in l. iusiurãdũ. qđ ex cõuẽtione in. j. co. ff. de iureiu. Tho.

b ¶ Secũdo cũ dicit. de isto consilio facit mẽtionẽ Bar. in l. theopõpus. ver. q̃ro dicit testãr. ff. de dote ꝑleg. & ibi vide que scripsi in addi. Tho.

c ¶ Statutũ. hoc consiliũ scđm ordinẽ perusinũ est ĩ prima pte iudiciorũ, nu. xxviij. alias inci. ĩ Dei noĩe amẽ. & inquãtum Bar. vult ꝙ ex delicto vel ex maleficio, dicat dbitor, & cõprehẽdat in statuto. ꝑ text. in. l. grege. §. si ex delicto. ff. de fideiuſ. adde text. in. l. j. §. debitũ. iuncta. l. q iniuriarũ. ff. de consti. pec. & ita plenẽ ꝑ sequit. d. Fran. de are. in. l. j. ĩ. vij. col. in fi. ff. si cer. pe. & ibi sequitur Barb. Sozi. in. vij. col. q. bus adde Bar. hic. & miror ꝙ nõ allegãt ipm. an aũt in materia statuti fideiussor dicat debitor? vide Bar. in d. l. j. cũ addi. Ale. & Ias. in vlt. col. & an dicat debitũex snĩa, vide Feli. ĩ. c. fi. in. iij. col. de prescri. & an qđ debetur actiõe reali, di

treb. l. seius. §. si seius. & qđ ibi no. & de vsufr. l. in fideic. §. cũ pollidio. ecõtra vr̃ ꝙ dicta verba ĩportẽt ꝙ oĩa bona sint inuicẽ cõia. dixit aũt testãr ꝙ debeat morari cũ † dicto Titio cõit ex quo cõionem oĩm bon. vr̃ importare, vt. ff. de le. ij. l. fi. §. lucius. cũ ibi alleg. in gl. & ff. ad tre. l. lucius. ĩ prin.
2 ¶ His sic allegatis ꝑmissis in. q. nostra dico ꝙ verba significãtia cõionẽ referunt q̃nq; ad res & bõa & tunc sine dubio significant vt bõa ipsa sint cõmunia æqualiter, vt. d. ll. ¶ † Q̃nq; nõ referẽ verbum cõe ad res, sed ad aliũ actũ, vt in. q. proposita vbi verbum cõiter referẽ ad stare & morari, & tunc verba sunt dubia possent enim intelligi qđ solum expensæ victus fierent cõiter. i. æqualiter, & equaliter qlibet conferre, vt. ff. de coll. l. j. circa princip. & l. iij. in fi. & hoc crederẽ ego esse verũ in dubio in pluribus habẽtibus patrimoniũ indiuisum, vt dicimus in pluribus scholaribus q stant & morant cõiter. i. equaliter victũ cõferũt, vt. d. l. sed q̃n ista verba sunt relata ad plures habẽtes patrimoniũ cõe, vt fuit in. q. ꝓposita: tunc credo ꝙ ista verba debeãt intelligi, ꝙ oẽs fructus cõiter & æqualiter ꝑcipiant, & expẽdãtur, vt ille titius rõne maioris familiæ, plus ponere non cogatur. & hoc ꝓbatur primõ ex verbo cõiter qđ debet exprimi. i. æqualiter. vt. d. l. fi. §. lucius. de le. ij. per. l. vbi vr̃ casus col. x. de duob. fra. de nouo bñfi. inuesti. c. si duo fratres, facit optimè. ff. pro soc. l. cũ duobus. §. pap. aliàs incipit. l. si fratres. hoc ẽt fortificat: qa dicere, videre cõiter, ĩportat ꝙ rõne maioris familiæ à dicto titio non exigat plus, ꝑ. l. fi. §. fi. ff. de do. excep. vbi testator grauauit vnũ vt parẽ rõnẽ cũ suis coheredib⁹ faceret. qđ gl. exponit. i. ꝓ sua pte eos non coueniãt cũ cõiter viuere dicant, qđ exponiẽ equaliter seu pariter. exponiẽ ergo qđ dictus pupillus dictũ titiũ ꝓ dictis fructibus vsq; ad dictũ tp̃s nõ cõueniat. & istã interpretationem adiuuat mens testatoris q̃ colligiẽ ex eo ꝙ ipse in sua vita fecit cum suo fratre: ex quo verba dubia declarant, vt. l. dãnas. ff. de vsufr. leg. §. fi. & de adimẽ. leg. l. j. & ff. de leg. j. l. si seruus plu. §. fi. cũ si. Sup secũdo puncto vr̃ ꝙ dicto ipsius titij sit standũ scđm ꝙ testator voluit, vt. l. Theopompus. ff. de do. pręle. vbi vr̃ casus ẽt de hoc extra de test. c. cũ. tibi. Ecõtra vr̃: qa ista voluntas ad secretum alienę volũ. conferẽ: & sic à iure reprobatur, vt. l. captatorias. C. de here. insti. & de lega. j. l. captatorię.
3 ¶ † Breuiter sup isto puncto de viribus duorũ verborũ, examinare debemus qđ ĩportent illa verba, & scđm ꝙ ipsi titio placuerit. scđn qđ importẽt illa verba & de hoc dicto titij stet.[a] De primo dico ꝙ verbũ placuerit, intelligiẽ arbitrio boni viri. vt. ff. de fideicõ. lib. l. thais. §. sorore. vbi expressum est & ꝓbaẽ eo. ti. l. lucius. & hoc attẽto apparet. ꝙ de administratione alias assertione dicti titij, nõ est standũ: nisi inquãtũ vt vir bonus arbitrabiẽ. i. iudex q dr̃ vir bon⁹, vt. l. vir bon⁹. iudi. sol. & l. cõtinu⁹. §. cũ ita. de ver. ob. & de iniur. l. sed & si vnius. §. ait ꝑtor. & not. in. l. si societatẽ. §. si arbitrorũ. ꝓ soc. sed vir bonus nõ arbitrareẽ, nisi quatenus cõstaret, & ꝓbaret legitimè ab aliquo extortũ esse, vt. l. illicitas. §. veritas. ff. de offi. presi. ergo & c. ¶ De scđo[b] cũ dicit ꝙ stetur eius dicto & c. dico ꝙ dictũ statu. dicit id qđ nuda assertione ꝓferẽ vt. l. sciẽdũ. §. dictũ. de ędil. edic. & de mera volũtate vr̃ cõferri magis q̃ in boni viri arbitriũ, vt ar. l. thais. §. lucius. de fideicõ. lib. sed hic apparet an debeaẽ, & cui debeaẽ cõferri in volũtate dicti titij: & sic talis dispositio, est ipso iure nulla, vt. d. l. captatorias. & l. captatoriæ, in q̃bus est casus. nõ ob. l. theopõpus. qa ibi loquiẽ in dote cuius fauore valet legatũ ẽt incertũ, vt. l. cum post §. gener. ff. de iu. dot. ¶ Pręterea ibi testãr posuit ita limitat in ptãte alterius, ꝙ ille decipere non posset, vt ibi patet. Nõ ob. c. cũtibi, qa illa decretãlis debet ĩtelligi scđm distinctionẽ iuris ciuilis vel ibi loqtur tm̃ in relictis ad pias cãs, scđm Inn., sed hoc nõ est relictũ ad pias cãs, sed magis est relinquere alterius debitũ.
4 ¶ † Pręterea pro hoc facit illud qđ q̃dã doc. dicunt ꝙ si in cõtractib⁹ pro

mitto stare simplici dicto tuo hoc pactũ nõ valet vt tenet Cy. de epi. & cle. l. si qs in cõscribẽdo. tãgitur in Spec. de proba. §. nunc videndum restat. ver. qđ si. ibi dicitur ꝙ tale pactũ valet. sed si reducitur ad arb. boni viri, vt ipse no. ff. de pręto. stip. l. se. Ego tamẽ dico in proposito talẽ dispositionẽ nullius esse momẽti, & assertioni dicti titij stãdũ non esse, & non plus. Bar. de saxoferrato.

¶ Si statuto cauetur, ꝙ citatus ad citationẽ si cõparet ad se excusandum non posset capi illa die: nec sequenti pro debito & vnus exbannitus fuit condemnatus de pecunia & venit ad se excusandum: an potest capi stante dicto statuto.

SVMMARIVM.

1 *Statutum disponens ꝙ nquis non poßit pro aliquo debito capi: quomodo intelligatur?*
2 *Statuti uigore securitas data nou debet intelligi de bonis publicis.*
3 *Statutũ debet intelligi, secundum propriam significationẽ.*
4 *Ciuitas Tudertini in suis debitis de iure cõmuni, uel priuato, non habet priuilegia.*

¶ CONSILIVM. CLXIX.

c Statutum[c] ciuitatis Tuderti dicit ꝙ si qs fuerit citatus ad se excusandum ab accusatione vel inqsitione, & comparuit illa die & sequenti capi nõ posset pro aliquo debito: alias delicto & c. Contingit ꝙ quidam Andreolus erat pro quibusdam debitis exbannitus & condemnatus in pecuniã: qui citatus comparuit ad excusandum se: & post excusationẽ eadẽ die fuit captus pro dicta condẽ-
1 natione. ¶ † Quæritur an potuerit capi de iure? Et videtur ꝙ sic: quia talis securitas data à statuto ꝙ non posit pro aliquo debito capi. debet intelligi pręterq; de maleficio. hoc probatur. C. de his qui ad eccle. cõfu. l. ij. cũ sua glo. in authen. de mãda. prin. §. neq; aũt. & ibi no. in glo. vbi dicitur, qđ fiducia data de confugientibus ad ecclesiã nõ habet locũ in maleficijs ibidẽ exceptuatis & idẽ dicit glo. in omni maleficio. ¶ Præterea quandoq; à lege datur securitas ne quis capiat intra domũ:
d tamẽ hoc intelligitur præterq; in cã criminali[d]. ff. de in ius vocã. l. plerić. & ibi no. & de re. iur. l.
2 nemo de domo. ¶ † Præterea securitas data nõ debet intelligi de bonis publicis, vt in auth. de mandã. prin. §. publicarum sic ergo prędictũ statutũ limitatur & restringitur secundũ dispositionẽ iuris cõis, vt. l. vt gradatim. §. sed & si lege. ff. de mu-
3 ne. & hon. ¶ † Præterea statutũ debet intelligi secundũ propriã significationẽ, vt. l. nõ aliter. ff. de leg. iij. de exer. l. j. §. si is qui nauem. sed debitor & creditor propriè est quãdo alienã fidẽ quis sequitur cõtrahẽdo, vt expresse dicit. ff. si cer. pe. l. j. sed si ex maleficio est quis obligatus, non ex eo ꝙ qs eius fidẽ sit secutus: & sic non est propriè debitor verbum ergo statuti qđ hoc dicit pro debito & c. nõ habet locũ in casu nostro. ¶ Econtra vides, ꝙ iste Andreolus erat exbãnitus & condẽnatus, sed facta condẽnatione si aliquis conuenitur ad pœnã: nõ dicitur cõueniri ex maleficio sed ex quasi cõtractu q contrahiẽ & celebraẽ snĩa, vt. l. iij. §. idẽ scribit. ff. de pec. & hoc ẽt dicit lex, ꝙ q̃n agiẽ de crimine ad aliquẽ cõdẽnandũ, debet agi corã prędide. & ista dicitur cã crĩalis, sed cõdẽnatiõe facta tũc agitur corã ꝓcuratore Cęsaris q est iudex inter fiscũ & priuatũ: & sic est casus ciuilis nõ criminalis, vt. C. vbi cau. fis. l. j. & ꝑ hoc patet respõsum ad primã & secundã rõnem allegatã in contrariũ: qa verũ q̃n qs capitur pro ipso maleficio inuestigãdo & puniẽdo, vñ maleficiũ est cã proxima captiõis, sed hęc cã proxima est ille quasi cõtractus q snĩa celebraẽ. vñ sicut snĩa lata pro quodã priuato, nõ posset exeq capiẽdo eius ꝑsonã: ita nec etiã
4 pro cõi. ¶ † Pręterea ciuitas Tudertina[e] in suis de
e bitis de iure cõi, vtitur iure priuati: nec habet priuilegia fisci, vt. ff. ad municip. simile. C. de iure rei pub. l. ij. lib. xj. sed ad petitionem vnius priuati, nõ posset vetãte statuto: ergo & c. ꝑ hoc rñdeẽ ad

caẽ debitum. vide docto. in. d. l. j. ff. si cer. pe. & Ang. de are. insti. de act. in prin. in. v. col. quę oĩa nota pro statutis loquẽtibus de debitore, si quis fuerit debitor & c. Itẽ adde ꝙ saluuſ cõductus cõcessus pro debito intelligiẽ ẽt pro crimina li. secus ꝓ alijs debitis. ita all. Bar. in hoc cõsi. Io. fir. in suo reper. in vers. saluus conductus. ĩ ver. iij. Tho.

d ¶ In cã criminali. vide Ias. in. l. plerić. de in ius voca. Tho. diplo.

e ¶ Ciuitas Tudertina. vide Lapum in alleg. lxxx. inci. in Christi nomĩe de ista ciuitate. Tho.

tertiā rationē factā in contrariū: qa ibi loquit in
debito publico, hoc est in fiscali, sed ciuitas Tu-
dertina nō habet priuilegia fisci: ergo &c. ¶ Præ
terea appellatio generalis debiti, est siue ex con
tractu siue ex delicto, vt.l.grege.§.si ex debito,
de fideius.&.l.si cui.de verb.sig.sed statutū dicit
ꝙ non possit capi pro aliquo delicto: ergo &c.
Et ꝑ hoc apparet responsum ad quartā rationē:
quia in.d.l.j.ponit allusio siue deriuatio vocabu
li, cui non debemus stare si habeamus ꝑ.l.allega.
aliter declaratū, sicut testamentū dicit quasi testa
tio mētis: & tamē non omnis testatio mētis est te
stamentum: & idē in multis similibus. ¶ Ex hoc
apparet responsum, ad ea quę dicunt quòd istud
statutū est positū inter alia statuta quę tractāt de
ciuibus: qa fateor ꝙ ista captura q̄ fit pro condē
natione fit pro ciuili causa vt probatū est. Cōclu
dendo ergo dico & consulo pręfatū Andreolū
ex prędictis causis nō potuisse capi de iure: hoc
probo potissimè. & ꝑ.l.ij.§.legatis.de iudi.con-
iuncta.l.hos accusare circa prin.de accu, vbi vide
tur, casus.nā in.§.legatis.dicit pro his q ante con
traxerunt, istā eandē securitatē dedit eis lex pro
his delictis quę ante commiserūt, vt.d.l.hos accu
sare. Ratio in argumentis supradictis, quia causa
istius securitatis erat necessaria, sed quia supra fa-
ctis in iuribus cōtrariis causa securitatis erat vo-
luntaria. nā libera voluntate quis fugit ad eccle-
a sias[a] vel stat in domo. Sed in.q.proposita causa se
curitatis similiter est necessaria: quia ad iudiciū
trahitur quis inuitus: ergo talis securitas data.s̈.
trahitur ad criminales condemnationes Barto.

¶ Si testator habens filiam eam instituit et extra
neum, ac reliquit vxorem suam dominam et vsu
fructuariam omniū suorum bonorum, quid ipsa
vxor vigore istorum relictorum debet habere?

SVMMARIVM.

1 *Legatū alternatiuè factū intelligitur de dn̄io uel usufructu.*
2 *Testator relinquēs uxorē dn̄am, quid uideatur ei reliquisse?*
3 *Interpretatio q̄ñ est cōtra ius cōmune quousq; est illi stādū.*

¶ CONSILIVM. CLXX.

PEtrus Maioli de pe
rusio in suo testamēto filiā suā instituit
hæredem ex certa parte, et pauperes
Christi hæredes vniuersales instituit ex residuo
et suam vxorē reliquit dominā et vsufructuariā
omnium suorū bonorum &c. Quærit q d debeat
b habere[b] vxor ista. ¶ † In quęstione proposita du
1 bium facit: qa secundū propriā verborū significa
tionem intelligit legatū alternatiuè dominiū, vel
vsusfructus, vt.l.si titio fundus.ff.de vsufr.leg.et
no.per Dy.ff.de leg.ij.l.titius.§.fi.et per Cy.C.si
mu.sec.nu.l.j.in fi.tamē de consuetudine ista ver
ba interpretata sunt, ꝙ habeant alimenta sicut
habebāt in vita viri. et hoc est verū in liberis in-
stitutis. secus in extraneis, vt no.per glo.in.d.l.j.
C.si mu.secun.nu. ¶ Cùm ergo in.q.nostra liberi
sint instituti pro parte, et pro parte extranei quę
2 ritur q d iuris. Mihi videt ex eo † ꝙ dixi dominā,
non videat ei reliquisse dominiū sed magis ꝑma-
nentiā in domo: sicut tēpore vitę defuncti habe-
bat, vt.l.j.ff.re.amo.et sic non dicat propria do-
mina, vt.ff.de pub.l.cū exhibuisset.§.quod ait.et
ibi ꝑ Iac.de are.et de ver.signi.l.pronepos.§.pa-
ter.et ista videt mens testatoris, quę debet pręua-
lere, vt.l.in cōditionibus.in prin.de condi.et de-
mon. Sed ex eo ꝙ dicit vsufructuaria, videt tene
re Odof. ꝙ habebat plenum vsumfructum, vt re-
fert Spec.in tit.qui fi.sint le.§.j.ver.quid si q s ita
dixerit. Sed ego dico in.q.proposita standū con
suetudini scriptæ.in.d.l.j.C.si mu.secū.nup.pro
ea parte in qua instituta est filia ab ea ꝑcipere de-
bet fructus, tanq̄ ex alimentis pro ea parte pro
ea verò parte pro qua sunt instituti hæredes ex-
tranei hoc est pauperes Christi, dico ꝙ si ꝓprie-
tas est tantæ æstimationis ꝙ sufficiat ad facien-
dam debitam satisfactionē pauperibus institutis.
dicta mulier debet habere integrū vsumfructum,
c vt.l.oīum.ff.de vsufru. & de vsufru.leg.[c] l. vxori
3 meę.& ibi no. ¶ † Nec obstat ꝙ cōsuetudo inter-
posita interpretatur quod liber institut⁹ habeat
alimēta ex illa interpretatione oriūtur dubia. pri
mò an ꝓscriptionis tm̄: qđ cōcedo. cū enim dicta
interpretatio sit cōtra ius cōe fauore filiorū: eate-
nus standū est dictæ interpretationi quatenus fa-
uor illius hoc requirit, non vltra. & sic ad extra-
neos non porrigitur: probatur de manu. testa.l.si
ita scriptum, ibi, eatenus quatenus respicit fauorē
libertatis. stamus illi interpretationi, & nō vltra.
probatur optimè.C.de test.l. hac cōsultissima.§.
ex imperfecto.&.C.com.vtriusq; iud.l.fin. & ita
de facto obtentum est. Bar.

¶ Si testator instituit posthumum suū hæredem
& ei substituit extraneum, ac vxorem dimisit do
minam & vsufructuariā omniū bonorū suorum,
donec vitam vidualem seruaret, quid debeat ha-
bere vxor vigore illorum verborum.

SVMMARIVM.

1 *Verba testatoris relinquentis uxorem usufructuariā omniū bonorum, quid importent?*
2 *Legatum ex cuius persona iudicetur, instituto primo filio & deinde extraneo?*
3 *Legatum factum cum dictione donec, intelligitur annuum.*

¶ CONSILIVM. CLXXI.

d NIcolaus[d] ser Amati in
stituit sibi hæredē posthumum nascitu-
rum ex domina. M. eius vxore. & eidē posthumo
extraneum pupillariter substituit & ipsam domi
nam. M. reliquit vsufructuariam omnium bono-
rum suorum, donec vitam vidualem seruauerit.
Contingit ꝙ posthumus natus fuit. & adita pa-
tris hæreditate decessit, & substitutus ex secūdis
tabulis hæreditatē adiuit. q̄ritur an dicta domina
debeat h̄re aliqd ex virtute dicti: relicti. & inquā
1 tum. ¶ † Et omissa opi. Dy. & aliorū qui dicunt ꝙ
dicta verba importāt ꝙ dicta domina habeat ele
ctionem an eligat dominiū, an vsumfructū. per.l.
si quis titio. de vsufr.leg. & ipse Dy.no.in.l.titia.
§.fi.ff.de leg.ij.& in.l.j.C.si mu.sec.nup.& habita
pro vera opi. id quod consuetudo obseruat ex vi
gore dictorum verborum vxor tm̄ alimenta ha-
beat, sed secus in institutis extraneis, vt not. per
gloss.in.d.l.j.si mu.secun.nup. ¶ Nunc facit du-
bium in.q.nostra quia in prin. fuit hæres institu-
tus filius, hic aūt extraneus, ꝙ istorum debemus
2 inspicere. † & videtur quod istud legatum iudi-
cetur ex persona filij: quia a ꝑsona filij & ab eius
ꝑsona cœpit deberi: & sic substitut⁹ nō debet plus
e debere q̄ ipse filius[e] teneatur. vt.l.q fundum.§.
qui filium.ad.l. fal.de leg.j.l.si fundum sub condi
3 tione.§.ꝙ si pater. ¶ † Ecōtra videt & ista est veri
tas ꝙ ex persona substituti debet habere ꝓ cōse-
quentibus annis. Nam tale legatum est annuū, qđ
patet ex dictione donec, vt.ff.de an.leg.l. legatū.
& de leg.iij.l.qui concubinam.§.vxori.sed cōstat
ꝙ legata annua sumpta primi anni, puta sequen-
tia conditionalia, vt.l.annos.de annu.leg.&.l.si in
annos.ff.quando dies lega.ce. & sic debemus in-
spicere initium cuiuslibet anni. vt.d.l. cum in an-
nos.&.l.senatus.in fi.de do.cau.mor. cum igitur
pro sequentibus annis incipiat debere à persona
substituti extranei, vt in.d.l.si fundum sub condi
tione.§.si pater. ergo ab eius persona debet iudi-
cari, vt sic sit saltem vsufr. integra, vt.l.vxori meę.
de vsufr.leg. Bar.

¶ Si ciuitas vel eius consiliū dat potestatem prio
ribus statuēdi & ordinādi sup facto libræ aut li-
bertatis & sup statu ciuitatis: tūc nō p̄nt statuere
qđ ille q ante erat ciuis habeat pro comitatensi,
ꝓpterea qa eius frater est cōmitatēsis. Itē licet ea
dē ciuitas sit libera, ita ꝙ ab ea nō appellatur: tn̄ ꝑ
talē potestatē nō p̄nt priores inhibere appella-
tionē à diffinitiua, sed ab interlocutoria sic. Item
an possunt statuere quod iudex nō possit syndi-
cari super

a ¶ Ecclesias. Vide Bertachi. ī ver. fugiens in ver. xiiij. Thomas.

b ¶ Habere. vide.s̄. cōsi. viij. & ro. cōs. cxliiij. B. L. Cui adde Bar. in cōsil. ccxliiij. & in cōsi. quod inci. bertoldus fecit testamētū. & in cōsil. quidam Bartolus. & consil. seq. inci. Nicolaus. & de hoc cōsi. meminit Bar. in.l.si ita, §. titia. in fi. & ibi dixi in addi. de le. ij. & vide Alex. in consi. xl. in. j. vol. & in cōsi. xxix. in. iij. volu. vbi alle. Bart. in consi. isto. Tho.

c ¶ Vsufructu legato omniū bonorū veniūt etiā nomina debitorū vide Bertachi. in versi. nomen debitoris. & ibi allegat istud consi. Alex. & vide Bar. & ibi scripsi ī.l. diuortio. §. in vēditione. ff. de iudi. Tho.

d ¶ Nicolaus. aliâs incip. quidā nomine. Nico. instituit sibi hæredē. & vide eundē Bart. in consi. xcviij. in. ij. vol. inci. quidam Petrus. & Bald. in consi. quod incip. punctus questionis talis est Petrus suum vltimū &c. & vide Soc. ī cōsi. lxviij. Ioānes magistri in. iiij. col. & Alex. in.l.si ita. §. titia. ff. de lega. ij. qui alleg. Barto. in hoc consi. Tho.

e ¶ Filius. vide Bar. in.d.l.q fundū. §. filias. & ibi doc. ff. ad.l. fal. Tho.

* ¶ Pro concordia. Aduerte ꝙ Bar. in l.iij.C. de nat. lib. in.l.ij.ff. de verb. sig. tenet ꝙ appellatione ciuis, comprehendit comitatensis Contrarius tamē allegatur in hoc consil. clxxij. ver. quartum dubiū pro saluatiōe Bar. istā difficultatē, valde discutiūt Ang. Ioā. de imo. Alex. in rub. ff. so. ma. cōcludētes ꝙ in materia stricta vt in priuilegiis & statutis contra ius commune & tūc

cari sup ꝑdictis sentẽtijs.Itẽ dicit ꝙ filius rustici
natus ĩ ciuitate nõ dicit̃ ciuis.Itẽ q̃d pñt statuere
aliud dicti priores circa ꝑscriptionẽ,& circa alia.

SVMMARIVM.

1 *Statuentes an potuerint facere, quod si frater uel agnatus alterius reperiatur scriptus inter comitatenses & ꝙ etiam frater eius ciuis sit comitatensis.*
2 *Statuẽdi potestas generaliter cõcessa,quomodo intelligatur.*
3 *An sapiẽtes uigore arbitrarij eis dati,potuerint ordinare ꝙ à sententia iudicis non posset appellari,nec de nullitate opponi?*
4 *Vtrum dicti sapientes,potuerint inhibere appellationem?*
5 *An statuentes potuerunt ordinare, quod iudex super hoc cognoscens uel inquirens non posset syndicari.*
6 *An filius comitatensis.& districtus habitans in comitatu, natus in ciuitate,debeat iudicari ciuis uel comitatiuus.*
7 *Inter ciues de ciuitate q̃ differẽtia sit,& ciues de comitatu.*
8 *Statutum dictans quod iudex poßit procedere super hoc, non obstãte aliqua præscriptione, an noceat cõiuncto?*
6 *Comitatensis an poßit præscribere libertatem tali cõditione,ut habeatur ut ciuis de ciuitate?*
10 *Statutum permittens quod iudex poßit procedere per accusationem,inquisitionẽ &c.sine adiectione loci,uel temporis,an habeat locum in probationibus?*
11 *Statutum dicens,ꝙ si quis probauerit se allibratum ante in ciuitate,& frater eius in comitatu ꝙ tunc libra fratris, non noceat quomodo intelligatur?*

CONSILIVM. CLXXII.

a * DVbia[a] occurrentia
in.q.Martini Hugolini & Saulij An-
tonij de tuderto sunt infrascripta.pri
mò per cõsiliũ populi authoritatẽ habentis fuit
concessa potestas prioribus cũ quibusdã alijs sa-
pientibus statuẽdi,& ordinãdi sup facto libræ,&
1 castri,alias catastri cõmunis Tuderti.¶†Querit̃
b primò an potuerunt[b] statuere dicti sapientes ꝙ si
aliquis frater vel agnatus alterius reperiret̃ scri-
ptus inter comitatenses ꝙ hic sit plena probatio
ꝙ alius frater,vel agnatus alterius quantuncunq;
esset ascriptus in ciuitate,sit comitatẽsis? & licet
ciuitas vel consi.ipsum posset si vellet legẽ gene-
ralẽ cõdẽdo ꝑiudicare etiã iuri iam quęsito, vt.l.
venditor.§.si cõstat cõmunia prędi.&.C.de ven.
re.ad ciui.parti.l.j.lib.xĳ.& ad munici.l.libertus.
in fi.de priui.cre.l.antiochẽsium.tamẽ nõ posset
pręiudicare faciẽdo legẽ specialẽ cõtra certas per
sonas,vt.ff.q & à qui.l.si priuatus. &.l.toties.§.j.
de pollici.tñ in.q.nostra dubiũ facit,an consiliũ
voluit hoc concedere illis sapiẽtibus concedẽdo
2 illam potestatẽ?¶†Circa quod dico quod talis
potestas generaliter cócessa statuẽdi,debet intelli
gi ꝙ ius alteri quęsitũ nõ auferat,vt.l.si pater.de
his quę in frau.cred.& ne q̃d ĩ lo.pub.l.ij.§.meri-
tò.&.§.si q̃s à principe.& extra de maio.& obe.
c.fi.hoc videt̃ tenere Inno.extra de consti.c.q̃ in
ecclesiarũ.circa.prin,sed tale statutũ prout trahi
tur ad pręteritũ,ius quęsitũ tollit,vt probo ergo
&c.hoc probat̃ sic certũ est iure cõmuni ꝙ ex sta
tu vnius fratris ius alterius fratris nõ ledit̃,vt.C.
de proba.l.matrẽ.et de li.ca.l.multũ. ¶Fallit in
casu mirabili.l.cũ scimus.§.fi.de agr.& cen.li.xj.
& loquit̃ ibi in fratribus,cõia patrimonia haben
tibus ꝙ hic nõ fuit,& ibi no.in gl.sed per tale sta
tutũ iuducit̃ ꝙ ex ꝑsona fratris alius frater præ-
sumat̃ comitatẽsis:& facit sic eũ qui est ciuis cõ-
3 mitatensis:ergo &c. ¶†Secũdũ dubiũ[c] est,an di-
c cti sapientes vigore dicti arbitrij eis dati,potue-
runt statuere:ꝙ à sñia iudicis sup hoc iudicantis
non possent appellari nec de nullitate opponi.
Circa ꝙ dico ꝙ ciuitas quę habet primã,& secun
dam appellationẽ sicut est ciuitas Tuderti.ita ꝙ
ad nullũ aliũ superiorẽ appellat̃.bene põt tale sta
tutum facere,vt.ff.de ori.iur.l.j.§.ex actis.& q̃a
põt fieri p pactũ,vt.l.fi.in fi.de tẽpo.ap.&.l.j.§.
j.ff.à qui.ap.nõ licet,ergo p legẽ.statuit enim de
his q̃ pertinẽt ad eius iurisdictionẽ,sed in.q.pro-
posita nõ est dubiũ an in tali generali cõmissione
facta p cõsiliũ veniat ꝙ dicti sapiẽtes nõ posint
facere:& bene dico ꝙ dicti sapiẽtes non potue-
rint inhibere appellationẽ à diffinitiua.sed ab in
terlocutoria sic nisi fuerit hoc eis specialiter cõ-
4 missum quod probo. ¶†Licet princeps det ali-
d cui iurisdictionẽ condẽdi legẽ,[d] vt senatui & pręfecto,vt.l.non abigit̃.ff.de leg.&.C.de offi.prę.l.
normã.& licet ab illis iudicibus.s.senatu & ꝑfe-
cto non posit appellari,vt.l.j.§.j.à qui.ap.nõ li-
cet.&.C.de sen.pręf.prętο.l.j.tñ ꝑdicto casu pos-
sunt constituere iudicẽ.s.vt ab eo appellari non
lice.q̃a solij principi hoc cõcedit̃,vt.l.j.in fi.à qui.
ap.non lice.vbi est casus nostræ.q.sed ne liceat
appellare ab interlocutoria bene possunt statue-
re,vt.C.de sen.l.fi.& ibi no.in fi.mag.gl.Itẽ ĩ pro
posito licet cõmune dederit illis sapiẽtibus pote
statem cõdẽdi legẽ:tñ appellationẽ inhibere nõ
5 possunt:sicut nec senatus põt.¶†Tertiũ dubiũ
est,an dicti sapientes ex vigore vel potestate di-
ctę cõmisionis,potuerit statuere vt iudex q̃ sup
hoc inquirit vel aliter cognoscit alias non posit
de hoc syndicari,seu de hoc syndicatus tpe cõue-
niri.Circa quod videt̃ dicẽdũ ꝙ hoc statuere nõ
potuerunt:q̃a eis fuit cõmissum tm̃ sup facto li-
bręsed actio ex maleficio vel quasi,quia tenet̃ iu
dex q̃ iura non obseruauit q̃ male iudicauit, non
est de facto libræ,seu catastri,vt.ff.de ar.l.q̃d ta-
mẽ.§.fi.vbi est casus,sed si facta esset cõmisio ge
neralibus verbis,sicut hactenus consueuit. vt pu
ta dedit potestatẽ faciẽdi sup facto libræ,& cata-
stri & depẽdẽtibus ab eis & eorũ occasione,& si-
milia verba:tũc credo ꝙ potuissent hoc statuere:
q̃a tale statutũ occasionaliter tãgit negotiũ librę.
nã iudices timidius sentẽtiãt rõne syndicatus.&
sic faciunt ꝙ eos reddit magis audaces,ꝑtinet ad
vtilitatem catastri.arg.ff.de min.l.sed si fratres.§.
idem faciũt.&.l.ex maleficijs.§.j.ver.ideo aũt.de
6 ac.& ob.¶†Quartũ dubiũ[e] est si filius alicui⁹ co
e mitatensis & districtus q̃ habitat in comitatu fue
f rit natus in ciui.an debeat iudicari[f] ciuis an comi
tatiuus ?& licet iam multos viderim errare qui
dicunt ꝙ eius origo inspicit̃,vt.l.assumptio.ff.de
mun.&.l.origine.C.de munici.& origi.lib.xj.ta-
mẽ cõtrariũ est veritas:q̃a ex eo ꝙ est natus ex pa
tre rustico,& comitatensi,& illi oneri ascriptus
patris cõditionẽ sequit̃,vt.C.de agri.& cẽsi.l.dif-
finimus.cũ si.siue sit in ciuitate,siue vbicunq;, vt
eo.ti.de agri.& cens.l.cũ satisfecerit &c.& no.in.l.
cũ scimus.cir.fi.in gl.sup verbo nati.eo.ti.ĩ q̃bus
7 legi.est casus.¶†Præterea hoc probat̃ p rõnẽ : nã
oĩa loca q̃ sunt in ciuita.siue se habẽt vniformiter
q̃tum ad ius ciuitatis acquirendũ ex natiuitate,si
ue q̃s nascat̃ in ciuitate,siue in quacũq; territorij
parte,vt.l.q ex vico.ad mun.&.C.de nat.li.l.iij.
cum si.sed inter ciues est quedã differẽtia:q̃a q̃dã
sunt ciues de ciuitate, q̃dã sunt comitatenses.illa
ergo qualitas quæ est inter istos nõ distinguitur
origine,sed p aliũ modũ.s. vel habitationis.pro-
bat̃.tex.C.ne rusti.ad vl.obse.l.j.& de cap.ci.cen.
exi.l.j.li.xj.& hoc secũdũ ius,vł ex cõditiõe pater
na,seu auita,vt.d.l.diffinim⁹.cũ si.de agri.& cens.
8 facit de verb.sig.l.vrbana familia.¶†Quintũ du
g biũ[g] est,ꝙ prędicti sapientes statuerunt ꝙ iudex
posit super hoc procedere nõ ob.aliqua præscri
ptiõe posito ꝙ hoc facere potuerint:an tale statu
tũ noceat cõiuncto quo minus ad sui absolutionẽ
alias defensionẽ posit de ꝑscri.obĳcere. circa ꝙ
dicendũ est ꝙ hoc statutũ disponit tm̃ sup modo
procedendi non sup iustitia.ergo &c .dicit em̃ ꝙ
posit procedere nõ ob.ꝑscriptiõe.possent oriri
dubia.Primò an pręscriptionis exceptio , impe-
diat processum ante lit.cõte.de quo in.l. emptor.
de ꝑscrip.lon.tẽp.de lit.conte.c.j.libr.vj.Secũdũ
dubiũ poterat esse an ꝑscri.isto casu perimat di-
stinctionẽ iuris cõis.istud ergo statutũ disponit
sup primo ꝙ ꝑscriptio nõ ĩpediat ꝓcessum sup
secũdo si opponit̃ ad iustitiã causę.remanet ergo
sub distinctiõe iur.cõis,vt.l.si verò.§.de uiro.cũ
si.ff.sol.mat.ꝙ sit de iure cõi statim dicã. ĩ.ĳ.dub.
9 ¶†Sextũ dubiũ[h] est an comitatẽsis possit præ-
h scribere libertatẽ à tali conditiõe:ut sic habeat̃ ut
ciuis de ciuitate.& sic uidet̃ ꝙ non,ut.l.pręscrip.

a ¶Dubia.aliàs inci. in noĩe dñi dubia occurrentia secundũ Alex.de Imol. in.l.assumptio.§.si filius.in prin.ff.ad municipa.& secundũ ordinẽ perusinum est in prima parte iudiciorum nu.xxxvĳ.& Alex.in.l.si cui.ff.de aqua plu.arcẽ.in addi.dicit alle.hoc consiliũ Bar.alias Bal.in consi.dubia.Tho.

b ¶An potuerunt statuere.adde circa primũ dubiũ,quod no.Bar.in.l.ambitiosa.in.iiij.col.in princi.ff.de decre.ob ordi.fa.& in.l.toties.ff.de pollicita.& ĩ ꝓpe.fforum in.ij.colũ.& vide plura per Feli.ĩ.c.cũ omnes in.ij.col.& seq.de constitu.& vide Ant.de canario ĩ suo consil.quod inci.ꝑ lumina potẽtũ.ĩ vlt.col.Th.

c ¶Secundũ dub.adde Bart.ĩ.l.sicuti.ff.de aqua plu.arc.& in.l.omnes populi.in.vij.col.ff.de iusti.& iur.& Bal.in consi.clxxvij.visa petitione in.iiij.vol.ĩ.ij.col.Abb.in.c.venientes.de iu.iu.& vide plures cõcor.ꝑ Alex.in.d.l.si cui.vbi alle.Bar.ĩ isto cõsi.cui adde quę dixi.s.vide etiã.d.Io.bap.seue.in.d.l.omnes populi.ĩ iiij.colũ.& ibi videas apostillã.in ix.col.inci.omissis.& Lu.rom.in rub.de arb.in.xij.&.xxiiij.co.Tho.

d ¶Condendi legẽ.adde Bal.& Paul.de ca.ĩ.l.mãcipia.per illũ text.C.de ser.fug.& vide Bar.in.l.ambitiosa.in.iiij.col.ĩ ver.itẽ ex virtute.ff.de decre.ab ord.fa.Tho.diplo.

e ¶Quartũ dubiũ.adde Barto.in.l.assumptio.§.fili⁹.ff.ad muni.cũ concor.de quib⁹ per Alexã.de imo.ibi vbi alle.cõsi.Bart.hic adde etiã Bal.in consi.xlvj.statuto ciuitatis Veronæ.in.j.vol.& Io.de pla.in.l.diffinimus.C.de agrico.& cens.lib.xj.& ĩ l.filios &.l.origine.C.de muni.& origina.lib.x.& Abb.& doct.in.c.ĳ.de conuersi.infi de cũ cõcor.& vide Bar.in consi.ꝙ incipit pone alias est de comitatu.Tho.

f ¶Debeat iudicari Vide apost.in.l.j.in.ij.col.in ver.sequitur.in text.ff.ad munici.Tho.

g ¶Quintũ dubiũ.an exceptio ꝑscriptionis posit opponi per reũ conuentũ,non obstãte statuto facto à sapiẽtibus,cũ libera authoritate? ad de not.per Ioã.de imo.in cle.sępe.in vlt.co.in fi.de ver.signi.& vide Bar.in extrauag.ad repri.in ver.videbit̃.in fi.& ibi scripsi.aduerte etiã ꝙ no.Bar.hoc ꝙ statutũ dispensans tantũ sup modo procedendi, non aufert ea quę sunt statuta in modo sententiandi.& ita nota.Lud.ro.in consil.ccxlviij.hęc sentẽtia.vide quę nota.Bar.in.vij.dub.& vide ita so.in.l.j.§.& post operis.in iij.col.ff.de oper.no.nũ.vbi dicit dictum Barto.hic esse singulariter.& Imo.ĩ cle.sępe.ĩ fi.de ver.sing.& Ias.in.l.ius ciuile.in.iij.col.ff.de iusti.& iu.Tho.

h ¶Sextũ dub.De isto cõsi.meminit Lu.ro.ĩ cõsi.cclĳ.pro decisione in iiij.dubio.& sequitur in.l.fina.C.de fun.patri.lib.xj.& ibi vide Ioã.de pla.& Old.ĩ cõsi.ccliiij.q̃a tota.in.j.colũ.& in.j.dub.Tho.dipl.

a ¶ Septimũ dubium. Vide Bar.in.d.§.si qs argẽtũ:& ibi vide apo.Tho.
b ¶ Sup hæreditate.aliâs incipit dubitaẽ an filij:& adde quod Bart.ĩ auẽ. cessam.C.de leg.hęr.dicit se consuluisse & scripsisse multũ latè.& facit mentionẽ de hoc cõsi.& tenet prout hic Accur.opi.& idẽ Bar.ĩ.l.post cõsanguineos,§.hęc hęreditas.ff.c.cõmemorat huiusmodi cõs.& ponit de verbo adverbũ & idẽ Bart.in.l.j.ĩ fi.ff.si pars hę.pe.& ibi Ang.de peru.vbi dicit se ita practicasse:& Ange.Pau.de ca.Sal.& mod.in.d. auẽ.cessan.& Ang.de are.in.§.cũ filius.vbi plenè.insti.de hęre.q̃ ab inte.de fer.& vide Bal.in cõsi.lxxj.ĩ.ij.vol.incip.factum proponitur.Tho.
c ¶ Ioãnes.istud cõsil.secũdũ ordi.perusi.est in nu.xxxiiij.& inci.ser Io.de castro dirupti.& est ĩ nu.iudiciorũ quod cõsi.alle.à doct.& maximè à Ias.ĩ.l.si qs ex argentarijs.§.j.in fi.ff. de eden.Tho.
d ¶ Ibidẽ tenet.vide Io.cal.in cõs.j.inci.iudex ex officio.in tit.de accu.& adde Bart.in.l.infamẽ.in prin.ff.de publ.iud.Th.
e ¶ Excuseẽ ab infamia. adde eũdem Bar.in.l.j.& ĩ.d.l.infamẽ.ff.de pub.iudi.& vide ibi in addi.per Alex.de imo.cui adde Pau.de ca.in cõsi.cxcviij.sup hoc puncto.& vide q̃ dixi in cõsi.cxj.incip.quęriẽ.vbi Barto.ponit.& videas Pau.de ca.in cõsi.cciij.poniẽ ĩ facto & in cõs.ccvij.sup primo.& in cõsil.ccxxiij.sup eo.in pe.colũ.& adde Bar.ĩ.l.iij.§.hac lege.ff.ad.l.iul.rep.vbi Bart.dicit oĩa q̃ ponit ĩ hoc cõsi.& vide plenè per Ias.in.l.si qs ex argentarijs.§.j.ĩ vlt.col.ff.de eden.cũ concor.de qbus p eũ cui adde Paul.de ca.in.d.cõsilijs,& Io.de platea in d.l.si aliqd ĩ prin.& adde ꝙ notario damnato de falso,põt reseruari instrumentorũ cõfectio de quo p Bar.in.l.si qs in prin.testa.§.miles.ff.de leg.iij.& ĩ.l.diuus.ff.de iniur,& in.l.ex militari.ff.de mil.test.& ĩ.l.militib⁹.vbi Mod.C.de test.mili.Th.di.
f ¶ Alius simplex reus. Vide Ias.in.l.barbarius,in.xvj.col.ff.de offic.prętor.Tho.diplo.

C.de pręscri.xxx.an.&.C.de dec.l.si qs decurio.
lib.x.& de murile.l.fi.lib.xj.contrariũ est veritas ꝙ põt p̃scribere libertatẽ sicut cęteri homines cõditionati,vt coloni censiti,& fi.vt.l.cũ scimus.in fi.&.l.cũ satis.§.j.& ibi no.per glos.de agri.& cen.lib.xj.& no.p Azo.in summa.de præs.xxx.an.q̃ pro libertate.Incipit autẽ præscriptio à die quo ciuitas desinit eũ possidere,vt comitatẽsem:vt qa ipse incipit gerere se pro ciue,vt.ff.de acq.pos.l.iij.§.si seruus.nec ob.d.l.præscriptio.cũ si.quia sunt specialia.¶ Pręterea ibi loquiẽ qñ quis pręscribit se in libertatẽ sup hoc nõ pręscribitur ipse à ciuitate,vt ciuis,vt no.in simi.ff.de decu.l.decurio & no.p gl.in.d.l.si qs decurio.C.de de-
10 curionibus.¶ † Septimũ dubiũ[a] in statuto pmit-
a titur iudici ꝙ possit procedere p accusationẽ,denunciationem,vel inquisitionẽ sine aditiõe loci,vel tẽporis:an saltẽ in probationibus sit necesse ꝙ fiat cũ aditione loci,& tẽporis:an saltẽ in probationibus sit necessaria adictio loci,& tẽporis:& cũ in delictis requiraẽ locus & tempus,vt iura vulga.dicũt,licet p statutũ pmittaẽ in accusatione,denunciatione,vel inquisitione:nõ sequitur quod remittaẽ in ꝓbatione,imò debet clarè probare,vt.ff.depositi.l.j.§.si qs argentũ.& ibi no.in
11 glo.¶ † Octauum dubiũ est,qñ statutũ dicit ꝙ si aliqs probauerit se allibratũ ante in ciuitate,& frater eius in comitatu,quod tunc libra fratris ei nõ noceat:nec apparet vnus allibrat⁹ in ciuitate,alius in comitatu:eodẽ modo nec apparet quis prius,& qs posterius de tẽpore,quęriẽ qd iuris? Circa quod dico indubitãter reũ absoluẽdum,vt no.p glo.quasi in his.C.de proba.l.matrẽ.& no.etiam in fi.ff.de neg.ge.l.eũ actum.in vltima glo.& no.in fi.extra de p̃scri.c.fi.p glo.in clemẽ.Bar.

¶ An filij diuersorũ fratrum non extantibus fratribus succedant per capita,vel per stirpes:& cõcludit Bar.hic cum Accur.quod in stirpes.

SVMMARIVM.

1 *Nullis extantibus masculis,uel fœminis, an filij fratrum succedant in loco parentum suorum,& excludãt alios?*

¶ CONSILIVM. CLXXIII.

b SVper hæreditate[b] dominæ Nicolę de Asisio dubitaẽ an filij diuersorũ fratrũ nõ extantibus aliquibus patruis eis succedant in stirpes,an in capita,vel èconuerso.fuit.q.olim inter Azo.ex vna parte,et Accur.ex alia dicebat Azo eos vocari in capita.ita no.in summa de legi.hær.gl.recitat eo.ti.auẽ.cessante.in quo videẽ residere gl.insti.de leg.agn.succ.§.hoc etiã.quod videẽ ꝓbari p illũ tex.per.l.lege.in fi.C.de legi.hęr.ff.si pars hę.pe.l.fi.in fi.et de suis et legi.l.post cõsanguineos.§.hęreditas,Accur.consuluit de facto cõtrarium,vt ego consilia sua vidi,et bo.gl.sentit in.d.auẽ.cessante,vt.d.l.j,in fi.si pars hęr.pe.in gl.sup verbo hæreditatis.et in gl.sup ver.vẽdicatus.dicens iura antiqua.ff.corrigi in hoc p auẽ.Sed Mod.quidã doc.tenent opi.Azo.vt Goff.eius discipulus in tit.de bo.pos.vnde cognati,§.fi,quare.Spec.in titu.de suc.ab inte.recitat et nil firmat.Iac.de are.et Dy.in auẽ.cessante.Iaco.but.ibidem tenẽt opi.Azo.quod succedãt in capita et solũ succedãt ĩ stirpẽ quãdo cũ patruis p auẽ.pręd ictã.Itẽ qa tũc succedunt cõtra ius cõmune cũ patruis q sunt proximiores in gradu ad defunctum debẽt præferri:vnde hoc priuilegiũ nepotum est vt in loco patruum succedant,sed quãdo inter se succedunt remanent iura antiqua correcta:& hoc videẽ innuere tex.de hære.quæ
1 intest.§.reliquũ.circa fi.ibi,tale priuilegiũ &c.¶ † Ego autẽ inter tãtorum varietates ab opi.Accur.no discrepo,imo eam vt verissimã teneo.primò p tex.quẽ ipse alle.in.d.authẽ.de hær.quæ ab intest.§.si verò fratres.secũdò p casum eo.ti.§.illud.& ibi Io.de bel.qui.§.pręcedit.§.si verò.vbi expresse diciẽ in tex.ꝙ qñ nulli supersunt masculi vel fœminæ,filij fratrum succedunt in loco parentum suorum qui erant in secundo gradu:& excludunt alios qui sunt in tertio gradu licet ipsi sint.hoc est quod dicitur in.d.authẽ.cessante,ver.his aũt.alias est in authẽ.hi autem post fratres ex vtroq; &c.apparet etiam ex prædictis ꝙ quando succedunt cum his qui sunt pares in gradu,succedunt in locum patris eorũ:& sic in stirpes.¶ Præterea ꝙ inter se habẽt istud priuilegiũ probatur:quia si aliud diceres,sequeretur ꝙ licet quo ad patruos succederent in stirpes:tamẽ inter se fieret diuisio in capita.vt in hoc exemplo defunctus est titius relicto fratre & ex alio fratre vno nepote.& ex alio fratre duobus nepotibus,ille frater habet tertiam:nepotibus remanẽt alię duę partes quę deberent inter se diuidi in capita.secundũ dictã opi.& sic quilibet tertiã:quia nõ vtunẽ priuilegio inter se.& hęc consequẽtia probaẽ p tex.in fi.ff.de vulg.& pu.§.cum plures.hoc aũt est falsum,vt in.§.reliquũ.quia quilibet vocaẽ in eam ptem quã pater eius accepturus erat.ergo manifestè cõcludiẽ quòd nepotes vtunẽ isto priuilegio inter se.Est enim priuilegium ei qui est vnus ꝙ habeat tm̃ q̃tum duo ex alio fratre.& hoc est verissimum.¶ An instrumẽta cõfecta p notarium infamem valent vel ne?& cõcluditur quòd sic si nõ sit priuatus officio notariatus:maximè si non est cõdẽnatus ratione sui officij,& an infamia repellat à dignitate ipso iure.

SVMMARIVM.

1 *Condemnatus ex inquisitione,an sit infamis.*
2 *An notarius condẽnatus ex forma statuti,excusetur ab infamia.*
3 *Sentẽtia lata,absente reo,an excuset ab infamia.*
4 *Instrumẽta à tali notario confecta,quia publicè exercuit tabellionis officiũ utrũ ualeãt?*
5 *Officium notariatus an sit sibi interdictum,dato ꝙ sit infamis?*
6 *Gesta coram tali notario,nunquid ualeant.*
7 *Infamis utrum possit esse testis?*
8 *Infames utrum efficiantur,testis & notarius ante uel post iuramentum.*
9 *Notariatus non est dignitas,sed officium & munus.*
10 *Infamia an & quando repellat à dignitate,ipso iure?*

¶ CONSILIVM. CLXXIIII.

c SEr Ioannes[c] de castro durati de Tuderto notarius fuit inquisitus de falso,quod extraxerat duas chartas de lib.cõis callij:& de hoc fuit cõdẽnatus in certa q̃titate:& sñia fuit lata in consi.eo absente secundũ formã statuti.deinde reuersus ad castrũ eius,p multos annos officiũ notariatus exercuit quæriẽ an eius instrumentis phibeatur fides vel nõ?In ista.q.multa exa-
1 minanda occurrent.¶ † Primò an cõdemnatus ex inquisitione sit infamis?& glo.tenet ꝙ nõ,vt.ff.de suspe.tu.l.iij.& ibi Cy.idẽ not.glo.C.de
d suspe.tu.l.fi.& Cy.ibidẽ tenet[d]:& dicit expressè ꝙ põt conficere instrumenta.idẽ vr̃ notare glo.C.de mo.mul.l.j.& Spec.in ti.de sen.§.j.versi.
2 quid de istis.¶ † Secũdò veniret examinandũ an ideo ꝙ dictus notarius fuit cõdẽnatus ex forma statu.excuseẽ ab infamia?& Dy.& alij cõiter tenent quòd sic.s.quod excusetur,nec sit infamis,quia cõdẽnatus condẽnatione ex lege:ergo &c.vt.l.cessat.de act.& obli.istud reperitur Dy.
3 consuluis.¶ † Tertiò veniret examinandum:quia.d.sententia fuit lata
e in consi.absente reo.an ideo excuset ab infamia[e].videtur ꝙ non ĩfamet de iure.& ita tenet Specu.in titu,de sen.§.j.versi.quid de istis.ad quod
4 facit.l.fi.C.de requi.re.¶ † Quartò veniret examinandum an ideo valeãt dicta instrumenta:quia officium notariatus publicè exercuit per tempora,posito ꝙ non posset.& glo.tenet ꝙ sic in authen.de tabu.§.penul.in glo.mag.quę incip.hoc est arg.&c.in fin.glo.& Specu.in titu.de instru.edi.§.restat.versi.quid si tabellio perdit officium.tamen omnia dubia pręd icta satis communia sunt:ideo ea tetigisse sufficiat,& nihil in prædictis,vel in aliquo prædictorum aliquid firmo:quia si tenorem dictæ inquisitionis diligenter inspicimus,dictus notarius fuit condemnatus de falso non commisso in officio notariatus:nec in eo ꝙ
f tanquam notario esset sibi commissum:nec aliquid vt notarius falsifi-
5 cauit,sed vt alius simplex reus.[f] ¶ † Ideo posito quod esset infamis,an per hoc officium notariatus sit sibi interdictum.Ex hoc dico ꝙ officium notariatus non est sibi interdicẽdum,imò potest facere instrumenta,quod probo primò per glo.si aliquid.de susc.& archa.lib.xj.vbi expressè diciẽ ꝙ non põt exercere officiũ illud in quo deliquit,aliud autẽ officium exercere prohibitum nõ reperitur.Secundò probatur per.l.si quis ex argentarijs.§.j.de edendo vbi ille qui est alias humilis,& deploratus edit rationes,& fidem faciunt,& gl.quę est ibi,q̃ dicit notario nõ

a ¶ Ista deci. vide Bar. in consi. lxxvij. & ibi scripsi in addi. & Io. de platea. in. l. j. C. de infa. lib. x. Thomas.

b ¶ Iurauit. Testis si primò iurauit, & postea efficitur infamis, ante depositionem, valet eius dictũ. ꝙ no. & uide Io. an. in regula, statũ legitimæ. de reg. iur. in. vj. in merc. & vide doc. in. c. testimoniũ. & ibi Fely. in. iiij. co, de test. & ĩ. c. licet cãm. ĩ. xvj. limita. de prob. Tho.

c ¶ Notariatꝰ nõ est dignitas nisi in notario principis. ad de inctũ Bart. ꝙ notariatus non sit dignitas sed munꝰ quoddam, ꝑ glos. in. d. l. fin. quã pro sin. reputat Ange. de ar. ĩ. §. fi. inst. de exce. adde gl. in. l. præses. C. si ser. aut libertus lib. xij. & adde etiã Bart. in d. l. vniuersos. & Old. land. in cõsi. lxxv. qui possit creare circa med. & Gaspar. de cal. in con. ij. inci. spurius notarius. in ti. de fide instr. & iõ ĩfert ꝙ spuriꝰ põt esse notarius. de ꝗ tamẽ ꝑ And. si. ĩ repe. ru. extra de fide ĩstr. in. xiiij. co. & Car. Alex. in. c. ꝑ venerab. in prĩ. qui filij sint leg. in antepe. col. versi. sed primo q̃ro an spurius. & adde ꝙ in regno Apuliæ villani, & alij quilis sunt conditionis. nõ possunt effici notarij & tabelliones, vt in. l. fi. in. fi. de no. mil. in consti. regni. & adde ꝙ licet notariatus non sit dignitas: tamẽ ẽ ars, vt per Ang. de Peru. in con. xxxiij. supradicta pría in ij. co. itẽ notariatꝰ ẽ offm̃ secũdũ An. sic. ĩ suo trac. de ꝑstã. Car. l. j. q. j. ptis prĩ. ĩ. viij. co. post Ang. ĩ cõ. xxxij. & iõ infert ꝙ si de officio ẽ soluẽda gabel. ẽ ẽt soluẽda de notariatu. et adde ꝙ offm̃ notariatꝰ ẽ publ. authoritate et vtili. et iõ qcqd lucrat̃ not. dicit̃ ẽe quasi cãstrẽse, secũ dũ Bal. ĩ. l. fori. C.

credi loquit̃ quãdo deliquit in officio, sed hic nõ deliqt in officio: ergo &c. Tertiò probatur: certũ ẽ ꝙ heretici sunt ipso iure infames, vt de her. aut̃. gazaros. & no. de sum. tri. l. j. in fi. sed cõstat ꝙ officiũ tabellionatus interdicit̃ heretico: deinde cũ ꝑ annũ steterit in exercitatione. & ex tũc &c. vt C. de her. aut̃. credẽtes. ex q. colligit̃ ꝙ ĩfamis põt cõficere instrumẽta, vt in heretico an annũ. Item spãle ẽ ꝙ in heretico post annũ: ergo &c. & illud iõ qa lʒ sit infamis: nõ tñ in officio deliqt.

6 ¶ † Quartò ꝑ similitudinẽ iudicis ordinarij. nã licet ĩfamis sit: tñ gesta corã eo valẽt: nec cõtra ea põt opponi talis exce. nisi fortè in officio deliquerit, & ꝓpt̃ hoc fuit priuatus, vt. C. de sen. l. ij. de iud. l. cũ ꝑtor. ad. l. iul. rep. l. eadẽ. §. hac. l. & hoc. expssẽ no. per Inn. in. c. super Abbatia. in gl. ma. in ver. ĩ ordinarijs. extra de off. dele. ita in proposito, licet sit infamis, nõ tamẽ ex delicto cõmisso ĩ officio, & cũ ab officio, nõ sit remotꝰ: & sic valẽt gesta ꝑ eũ. & plus tenet Spe. ꝙ ẽt si falsum fecerit instrumẽtũ, nõ vitiat̃ aliquod instrumẽtũ ꝑ eũ factũ, nisi ꝑ sñiam ab officio sit remotus. de instru. edi. ver. qd si tabellio.

7 ¶ † Restat vt rñdeamus qbusdã obie a ctionibꝰ, ex quibus ista decisio[a] apparebit clarior primò infamis nõ põt esse testis: ergo nec instrumẽta cõficere. ar. l. domiciꝰ. ff. de te. Res. hæc ar. nõ ꝓcedit. nã qdã repellunt̃ à testimonio, q nõ repellunt̃ à cõfectione ĩstrumẽti, vt ĩ patre & filio emãcipato, qui nõ possunt testificari inuicẽ, vt. C. de test. l. parẽtes tamẽ pro eo filio pater, & ecõuerso potest cõficere instrumẽta pub. vt in. l. impuberẽ ff. de fal. no. per Dy. de aut̃. in. l. ꝙ diximꝰ. in fi. rõ qa instrumentũ nõ nitit̃ sola authoritate notarij licet ibi sint testes, sed testimoniũ nitit̃ sola authoritate testis. facit ꝙ no. ĩ. d. l. parẽtes.

8 ¶ † Præterea hic notariꝰ iurauit primò offm̃ q̃ esset ĩfamis, po b stea fuit rogatꝰ. sed in teste si priꝰ iurauit,[b] postea ante depositionẽ efficit̃ infamis, & deponeret, forte dictũ eius valeret: qa tẽpus iuramẽti debet inspici. vt. l. si quãdo. de test. §. j. versi. qd si testis. ergo in ꝓposito debet valere instrumẽtũ. Itẽ põt obijci qa infamia repellit à dignita. vt. C. de dig. l. j. & l. quoties. & ibi no. ꝙ ipso iure. ergo & hic ab officio.

9 ¶ † Res. ꝙ offm̃ notarij nõ ẽ dignitas,[c] sed c munus quoddã. ita no. C. q mili. nõ pos. l. fi. in. j. gl. li. xij. facit de dec. l. uniuersos. & ibi no. li. x. fateor tamẽ ꝙ sunt qdã notarij. q habẽt dignitatẽ, vt notarij sacri palacij, vt. C. de mãda. prin. l. j. si non dignitas: ergo infamia nõ repellit, vt inst. de exce. §. fi. & sic partes suas spõtè possunt eũ assumere in notariũ, sicut in arbitrũ. ff. de arb. l. pediꝰ. in prin.

10 ¶ † Præterea nõ ẽ verũ, ꝙ infamia repellat à dignitate ipso iure, nisi in qbusdã casibus, & grauibus delictis, vt no. ꝑ Inn. extra de exces. pla. c. inter dilec. & de his debet intelligi gl. in. d. l. quoties. Bar.

¶ Si statuto cauet̃, ꝙ adulter puniat̃ certa pœna, tunc licitũ ẽ adultero facere pacẽ cũ marito adulteræ: & minuere pœnã statuti, nec debet facere pacẽ cũ uxore adulterata: qa non dicit̃ iniuriata.

✠ SVMMARIVM. ✠

1 *Pax an possit fieri super adulterio, & an adulteri gaudeãt beneficio statuti?*

2 *Super adulterio an sufficiat habere pacẽ, cũ marito tantũ.*

de aduo. diue. iu. vide tñ pulchra bõa de offõ notarij: ꝙ sit quasi diuinitꝰ ꝓmulgatũ ꝑ Rodori. hisp. in suo speculo humanæ vitę li. j. c. xiiij. et plura scripsi in li. meo de præstantia doc. in. vij. li. ĩ. ij. priui. doc. in ver. circa secundũ dubiũ an notariatus sit dignitas. et inquantum Bar. vult ꝙ notarius principis habet dignitatẽ per tex. in. d. l. j. C. de mãd. prin. de quo ꝑ Ias. in ru. C. de ꝓc. in fi. adde Bar. in. l. eadem. §. hac leg. ff. ad. l. iul. rep. Bal. in. c. quoniã contra falsam. in. vj. co. de ꝓb. et domi. de sancto Gem. in proe. sexti. in. §. fi. et Lu. ro. in fin. suis. et vide pulchrũ tex. ĩ. l. ꝓclarũ C. de primicerio. li. xij. et ibi Bar. ĩ. j. no. no. ꝙ notarij prĩcipis hñt nobilẽ militiã. & de ĩtellectu. d. l. j. C. de mã. prin. vide gl. mag. ĩ. c. nobilissimus lxxxvij. dis. & Ang. de are. ĩ. d. §. fi. & plenè ꝑ And. sicu. ĩ suo trac. de ꝑstã. Car. ĩ. j. q. ij. patris prin. & inctũ dixit Ias. ĩ. d. rub. de medico prĩcipis ꝙ habeat dignitatẽ, vide And. sicu. ĩ. d. trac. de ꝑstã. Car. in. j. q. j. qõ. prin. in. xxij. col. vbi dicit ꝙ esse coquũ principis est dignitas. alle. Bal. in. c. j. de feu. guar. ibi ꝑ dicto peregrino & sing. exclamat. Tho. dip.

3 *Probationes contra adulterum, an præiudicent mulieri?*

¶ CONSILIVM. CLXXV.

d **D**omine Potestas[d] terrę Rochę cõtra te quęsiuistis an liceat pacem facere sup crimine adulterij, vt habeat locũ remissio certę partis cõdẽnatæ ex forma statuti. & an sufficiat pacẽ fieri cũ vno tantũ, coniugum an requirat̃ ꝙ fiat pax cũ vtroque.

1 ¶ † Super primo dico ꝙ sup adulterio põt fieri pax, & adulteri gaudẽt beneficio statuti. non ob. C. de trãs. l. trãsigere. nã sciẽdũ est ꝙ qñ trans e actio[e] fit de re dubia, & lite incerta fit ad impediendũ processum ne amplius super tali crimine procedat̃. & hoc nõ licet sup crimine adulterij, vt d. l. trãsigere. idẽ in simplici pacto, vt ibi. Quędã est pax & concordia, ꝑ quã rãcor q est in animo iniuriati reijcit̃, nec ꝑ hoc processus impedit̃, licet pœna minoret̃ ex forma statuti: ista pax in omni maleficio est licita. insti. de iniu. §. fi. de pac. l. fi. & l. si tibi. §. quędã. & ꝙ de adulterio possit fieri pax, est tex. expressus. C. de adul. aut̃. sed hodie. ad literã. & in corpore vnde sumit̃. vnde licet marito iniuriato per adulterũ vxoris, reconcilia re sibi eam quod nihil aliud est quã pacẽ facere.

2 ¶ † Super secũdo dico ꝙ sufficit pacẽ habere cũ f marito[f] tantũ. ipse est enĩ ille q principaliter iniuriat̃, & q omnibꝰ prefert̃ in iniuria vindicãda: vt ff. de adul. l. ij. §. fi. vbi est casus. & C. de adul. l. quãuis adulter. cũ muliere enĩ non põt fieri pax, cum non possit dici iniuriata: qa in volentẽ factũ est. ¶ Prętereà ipsã de hac iniuria nõ potest conquęri accusando adulterum: qa socia criminis: vt. C. de libe. cau. l. si filium. ix. q. iij. c. veni. ergo ab ea non requirit̃ remissio apud quã non est huius iniuriæ prosecutio. argu. de iure delib. l. ait prætor.

3 ¶ † Prętereà probatiões factę contra adulterũ nõ prę iudicant mulieri, vt. l. denũciasse. §. fi. de adulte. mulier verò non conqueritur se adulteratã vel iniuriatam: & sic ab ea non est requirẽda pax: qa secundũ hoc sequitur ꝙ confiteret̃ se adulteratã, vt. l. quoniã. de his ꝙ not. infa. In contrariũ facit. l. j. C. de rap. virg. & in aut̃. de rap. mul. & ꝙ not. per Dy. in. c. scienti. de reg. iur. in primo contrario. lib. vj. sed illud verũ in muliere rapta. secus in simplici adulterio. Barto.

d ¶ Potestas. Als in ci. q̃situ est, als q̃ro an liceat. als potestati terrę Rochę & est ĩ vol. secũdũ ordi. peru. nu. xij. & duplicatũ. nu. xxx. tu vide Bart. ĩ. l. licitatio. §. ꝙ licitẽ. ĩ fi. & ibi scripsi. ff. de pub. Th.

e ¶ Trãsactio. no. ꝙ Bar. hic vult ꝙ licet ĩ crimine adulterij, non sit licita trãsac. & pactũ vt l. trãsigere, ꝑ rõnes alleg. ibi ꝑ doc. & hoc ad fi. ĩpediendi ꝓcessus criminales. tñ põt fieri pax vt remittat̃ rãcor animi & inimicitia secũ. Bar. hic & idẽ seqt̃ Bar. ĩ. l. trãsigere. ĩ. ij. lec. ĩ vlti. col. vbi infert hoc cõs. & sequũt̃ do. Ale. d. Ant. & Ias. ĩ. d. l. trãsigere ĩ. ij. co. & ponit nel lꝰ ĩ. iij. part. secũdi tpis in. q. xij. & ponit ẽt Io. bap. seue. & seqt̃ ĩ. d. l. trãsigere. ĩ. xiij. col. an aut̃ si extaret statutũ ꝙ de adul. non possit fieri pax. an possit fieri cũ attẽtãte adulteriũ: vide Bal. in cõs. xxvij. pũctꝰ sup quo. & in cõsi. xxx. ĩ ci. punctꝰ. in. ij. vol. Tho. diplo.

f ¶ Marito. In eo ꝙ dicit Bar. ꝙ pax debet fieri cũ viro qa ipse prĩ. iniuriat̃ adde tex. in. c. j. in prin. qᵇ. mo. feu. amit. & ibi Bal. in v. col. ex ꝗ adulterãs vxorẽ dñi. vel exercẽsse turpiter priuat̃ feudo. & adulterãs, iniuriat̃ feudo. & adde ꝙ nihil est deteriꝰ. q̃ de hoĩe fieri seruũ vel adulterũ. l. codicillis. §. penul. ff. de lega. ij. vbi quo ad ipsum virum deterius est ipsum fieri bechum q̃ occidere proprium filiũ. de quo vide Cardin. Alexã. in c. ij. in. ij. col. de spon. & Bald. in. l. fi. in. x. colũ. ff. de ferijs. vbi videas. & de hoc cõsi. vide etiam firma. in suo reper. in versi. pax quibus. in ver. xij. licet non allegat prędicta. Tho. diplo.

¶ Si iudex citat ad audiendũ sententiã ante horam nonã, & reperitur eadem die, an præsumatur sentẽtia lata eadẽ hora vt valeat. & qd de alijs terminis statutis ad aliquid faciendum?

✠ SVMMARIVM. ✠

1 *Verba iudicis statuentis terminum parti ut ueniat ad audiẽdũ sententiam ante nonam, quomodo intelligantur?*

2 *Citatio facta, ut puta tali die, qua hora dici intelligit̃ facta.*

3 *In dubijs præsumitur pro iudice.*

¶ CONSILIVM. CLXXVI.

g **P**luries[g] contingit & variè iudicatum est, si iudex statuerit terminũ parti ad audiendum sen-

g ¶ Pluries. adde inquantum Bartol. hic vult quòd si iudex statuat terminum ad audiendum sententiam die castrina ante nonam, non potest ferre sententiam dicto die quacunq; hora. Alexand. de imol. in dicta. l. si ante calen. in vlti. quęstio. ff. de verbo. obliga. refert hoc consil. Bartol.

& dicit multa contra ipſum Bart.& ꝙ nō eſt vera opi.eius ex quo ſecūdū ipſum præſupponit Bart.ꝙ citatio debet cōtinere horā,per.d.l.aut qui aliter.§.j.ꝙ quidē eſt falſum:quia ſufficit dies per.c. cōſuluit de off. dele.& in.d.c.j.de iu.vt ibi par eū.ad ꝙ eſt aduertē. ꝙ Bart. p̄ſupponit ꝙ fuit citatus cū hora limitata,ſcilicet ante nonā:& tūc debet expectare ante.not.fini.p tex.in.d.l. aut qui aliť.§. fin. ff.ꝙ vi aut clā.& iō ſi pronunciaſſet alia hora,ſnīa eſſet nulla et Bar.ī.d.§.fi.no. ita ſeqtur hoc dictū Bart.Fel. in.d. c.cōſuluit.cū concord.ibi traditis.ī.j.co. ¶ Secundò adde,incp̄tū Bart. vult ꝙ dictio ante nonā intelligať.ſ. finitā.unde ſi quis promiſit ſoluere Titio ante mē. Ia. nō poſſet cogi ad ſoluen.niſi ante fi. mē. & ita all.iſtud cōſi.ad hoc Iaſ.in d.l.qui ante ca. in ij.col. tñ.d. ibi tenēt cōtrariū, atten to cōi vſu loq. vt ibi p Iaſ. ſed aduerte ꝙ Bar. nō loqtur in huiuſmodi terminis, & in actu explican.per partem ſed explican.per iudi. quia in actu explicā. p partē debet ſo. añ non.inchoatā, ſed inexplicā. per iu. intelligitur añ nonā cōp.& ſic dꝫ expectare nonā completam,nec añ illā ho.valet ſnīa lata p tex.quē alle. in.d. l.aut qui aliť. §.fi. ff.ꝙ ui aut clā . & ſic Bar.hic nō facit ad. q.ad quā alle. d.Iaſ.et adde quòd ſic dictio añ mē.intelligiť añ mē.cōp. et mē.inchoatum: ita et dictio pꝰ. de quibꝰ uide plura p doc.in.c.cum tu de teſt.et ibi Fely. in.vj.co.& in.l.inſulā.ff.ſo.ma.et uide in.lxj. diſ.c.epiſcopū . &. xxxiij. diſt.c.ſi quis poſt et in.l.cū anterioribus.C.de temp. ap.q̄ no. p cōcordia teſtiū.de quap Im̄.in.c.inť corporalia.in.xij.co.p gl. ibi de trāſlatio.p̄la.Tho.

a ¶ Diem & horam. Iſtud cō.alle. doc. et p̄cipue Fel.in.c.conſuluit.in.j.co.de officio delegat. vbi alle.text.& ibi Bar.in.l.qui aliter. §.fi.ff.ꝙ ui aut clā.et uide ibi concor . & maximè ī.iij.co.ubi dicit ꝙ utile ē,in īſtrumēto appōere horā.Adde dicta And. ſic.in.d.c.cōſuluit.in.xv.co.et Iaſ.ī.l.j.§.editiōes.in.j.co.in fi.ff.de edē.et in.l.j.ī.ij.co.ff.ſo.ma.ubi ponūt plures cōco.et ibi ꝙ rōe horę inſtr̄m eſt prius altero &c.et vide Fel.ī.c.j.in vl.col.de iud.vbi alle.hoc cōſi.Bar.et eſt ī nu.ſecūdū ip̄m.lxxj.& firma.alle.ī ſuo rep.ī ver.terminꝰ ad ſnīam. & vide ēt Fel.ī,c.ad petitionē.ī.viij.col.ī fi.extra de accu.vbi alle.hoc cōſi.& ibi plura.ponit.& vide Iaſ.ī.l.j.§.creditū.ī.ij.col.ff.ſi cer.pet.Tho.

b ¶ Finitā,vide Bar.ī.l.inſulā.§.fructꝰ.& ibi adde.ff.ſo.ma.& Alex.ī.d.l. q añ calēdas.ff.de ver.ob.&.ī.l. gallꝰ.§.ille caſus.ī.v. col.ff.de li.& poſt hu.& ī.l.j.§. creditū.ī.j.col.ff.ſi cer. pet.et Ang.ī cōſi. cclxxiiij.

tētiā ante nonā in tali die:poſtea reperiť ſnīa lata tali die:an ſnīa valeat?Placeat ergo ſcribere quid ſentit veſtra dñatio.Frā.citeronꝰ de Eugubio aduocatus &c.Reuerende dñe qō eſt ſatis dubia ad eius declaratione tñ ſcribo ꝙ ſentio. ¶ Qñq; alicui ſtatuitur terminus ad aliqd ꝙ p ipſum terminū debeat explicari cui terminus ſtatuiť:vt ſtatuo tibi terminū ad ſoluendū ante calē.tūc niſi p̄terita die calē.nō pōt aliqd peti,vt.l.q ante cal. &.l. eū q ita.§.ante cal.ff.de verb.ob.licet ibi gl.ſe inuoluat ī ītellectu iſtorū verborū.Qñq; ſtatuiť terminus ad aliqd,ꝙ ē faciendū p aliū in prȩiudiciū eius cui terminus ſtatuiť: vt ſtatuo tibi terminū ꝙ venias auditurus ſnīam &c.iſto caſu terminus debet habere diem & horā [a] limitatā: aliâs terminus eſſet nullus, vt.l.aut q aliť.§.j. ff.ꝙ ui aut clā. & in prima hora poteſt actus celebrari : nō expectato ꝙ trāſeat,vt ibi patet, & in.l.fi. in fi.eo.tit.
1 ¶ †Nūc ad propoſitū ſtatuit idē iudex terminū ꝙueniret cras ante nonam ad audiendū ſnīam.d. verba debent intelligi ante nonā ſ.finitā.ſic in ipſa hora nona.aliâs dilatio eſſet nulla.
2 ¶ † Et hoc eſt ꝙ dicit gl.in.l.omnes.de verb.ob. ꝙ ſnīa debet dari in veſperis:qa citatio facta tali die,debet intelligi vltima hora diei iudicialis, q̄ eſt hora veſperarū,vt in.§.ſedebūt.in auť.de iud.facit extra de of.iu.del.c.cōſuluit.Cū igiť ī ip̄a dilatiōe dicta verba intelliganť de ipſa hora nona : & ſic verba intelliguntur ſecūdū naturā eius ſuper quo adijciuntur, vt.l.ſi ſtipulatus.de vſu.&.l.dāni infecti qdā.de dāno infec. ¶ Prȩterea ad hoc vrget rō : qa magis ſolennitas extriſeca p̄ſumiť q̄ꝫ verborū platorū natura cōprehendit,vel eſt apta cōprehēdere,vt no.p Dy.in.l.ſciendum.ff.de uer.obl.ſed iſta verba,ante nonā,poſſunt intelligi ante nonā ſ.inchoatā:& ſic ſnīa eſſet nulla.Itē poſſunt intelligi.i.ante nonā.ſ.finitā,[b] & ante cōpletā.vt dixi,et no,in.d.l.eū q.§.q aūt.& expreſsius de verb. ob. l.ſtipulationes in diē.§.ſi quis in gl. ſi finitas &c. cū ergo natura verborū ſit apta cōp̄hēdere iſtā horam nonā:ergo &c.niſi probetur contrariū,vt.d. l.ſciendū.& quod ibi no.Prȩterea ſecundū vnum intellectū,ſentētia,valet ſecūdū aliū nō: ergo &c. vt.l.quoties.de reb.dub,et de ver. obl.l. quoties. Prȩterea hic ītellectꝰ vitiaret:ergo ut idē ſerm.de
3 reg.iur.†pro hoc quod dicitur quòd p̄ſumiť p̄iudice in dubijs,ſed hic eſt dubiū:ergo etc. Fran.de are.& Barto.

¶ Si teſtator hæredē inſtituit matrē in certa quātitate,& prohibuit ne amplīꝰ peteret:aliâs quod caderet à legato,uel hæreditate ac poſthumæ eiꝰ reliquit pro dote etiam certam quātitatem , & ei pupillariter ſubſtituit:tunc ſi naſcatur poſthuma mortuo teſtatore,& poſtea moritur poſt mor.teſtatoris tota hæreditas defunctæ per eam tranſmittitur ad eius matrem : quia teſtator mortuus eſt ab inteſt.ex quo in totum non reliquit hȩred.

SVMMARIVM.

1 *Subſtitutio de poſthuma filia , an ualeat, cum ipſa ſola non reperiatur in teſtamento hæres uniuerſalis.*
2 *Ius accreſcendi,an poßit prohiberi à teſtatore.*
3 *Ius accreſcendi,non poteſt peruenire ad ſubſtitutum.*
4 *Teſtamentum eſt ipſo iure nullum, quando ex uerbis teſtatoris colligitur prolixitas ſeu contrarietas*
5 *Verba inſtituo te excepto fundo,quid importent?*
6 *Subſtitutio uulgaris tacita, an requirat aditionem.*

¶ CONSILIVM. CLXXXVII.

Mathiolus [c] gratioli facit teſtamentū in quo reliquit dñæ Marga.matri eius.xj. alˢ. xij. ſolidos & in his ſibi hȩredē inſtituit,& iuſſit eā eſſe tacitam,& cōtētā:& ꝙ plus de bonis ſuis [d] petere nō poſsit vel habere,& ſi plus peteret cadat ab ipſo legato.Itē indicauit,& reliquit filiæ naſciture ſi vnica naſcereť de vētre ipſiꝰ dñȩ Angelȩ eiꝰ vxoris,q̄ diciť eſſe prȩgnās ex eo.xij.ſimiles ſolidos, et in his eā dotauit.&.j.ſequi.Itē iuſsit, & voluit ꝙ ſi naſcereť vnica filia, & morereť ī pupillari ȩtate,vel quādocūq; ſine filijs legitimis ſibi hȩredes vniuerſales inſtituit Ceccum & Angelucium fratres ipſius teſtatoris pleno iure.et.j.ſequiť,ꝙ ſi filius maſculus naſcereť ex dicta dña Angela,inſtituit eū hȩredē vniuerſalē:cōtingit ꝙ mortuꝰ eſt teſtator, deinde poſt eius mortem ex dicta Angela eſt nata vna filia,q̄ aliquibus diebus vixit,et mortua eſt,ſuperſtite matre, & auia paterna : deinde mortua eſt auia,& nunc .d.dña Ange.petit hȩreditatē dictȩ Margaritȩ,dicēs ſibi deberi ex p̄ſona ſuȩ filiȩ poſthumȩ.Ex aduerſo cōtra dicti fratres ſubſtituti tā vigore ſubſtōis,q̄ꝫ vigore auiȩ paternȩ dictȩ poſthumȩ,q̄ erat mater dictorū ſubſtitutorū:quȩriť qd iuris.
1 ¶ †Ad hāc qōnē examinādā prius oportet videre de viribꝰ ſubſtitutionis de ipſa filia poſthuma.an valeat.cū ipſa ſola nata in teſtō nō reperiať hȩres vniuerſalis?& videť ꝙ ſic: qa hȩres inſtitutꝰ ex re certa habeť loco vniuerſalis hȩredis,ſi nō reperiať aliꝰ inſtitutus:vt.l.j. §. ſi ex fundo.de hȩre.īſti.&.l.ex facto.e.ti.et.C.e.ti. l.quoties.In cōtrariū videť(et iſta eſt veritas)ꝙ īſtitutio illa nō valuit p̄pter illa verba,et plus de bonis ſuis petere nō poſsit,& ſi plus peteret ergo &c.nā ad id ꝙ diciť ꝙ inſtitutus in re certa,habeť loco vniuerſalis hȩredis eſt verū niſi volūtas teſtatoris manifeſtiſsimè refrageť,vt.l.q̄ties.§.ſi duo. ff.de hȩre.īſti.vbi eſt exp̄ſſus tex.cū ergo hic expreſſè dixerit ꝙ plus petere nō poſsit apparet ꝙ nō eſt loco vniuerſalis,ſed loco legatarij,& ſic eſt teſtm̄,ꝙ nō habet hȩredē & ſic nullū,vt.l. p̄ximè ff.de his q̄ in teſta.delē.& inſti.de leg.§.ante hȩredis.
2 ¶ †Prȩtereà ꝙ teſtōr poſsit p̄hibere ius accreſcēdi & ſic prohibere ne portio vacās accreſcat ſubſtituto.in certa re ſiue portiōe.eſt tex.ſecundū vnā opi.ff.de vſuf.l.dñs.§.j.& ibi no.ff. de iniuſt.rup.& irri.teſta.l.j.de lib.et poſthu.l.poſt verſi.nā et cū duobus ꝙ ſic declaro,ſi duo ſint inſtituti ex quibus poſthumus eſt exhȩredatus , & duo alij ſubſtituti à quibus poſthumus præteritus eſt,certū eſt ꝙ teſtator dādo ſubſtitutū p̄hibuit ius accreſcēdi:qa ſubſtitutꝰ,p̄ferť coniuncto vt.C.de fideicō.auť.hoc amplius.et no.de acq.hȩre.l.q patri,ſi igiť portio uniꝰ ex inſtitutis deficit nō pōt venire ad aliū hȩredē cōiuctū:qa teſtōr dā
3 do ſubſtitutum prohibuit. ¶ †Itē ad ſubſtitutum nō pōt peruenire:qa gradus ille nō ualuit : et ſic decedet pro parte teſtatus,et pro parte inteſtatꝰ, et hoc expreſſe gl.intelligit in.d.ver. nā et cum duobus.et iſte eſt intellectus.l.j.in princi, de iniu.teſta.ita ergo in propoſito,cum teſtator prohibuit ne totū accederet inſtituto,ex re certa:totum teſtamentum eſt irritum ad caſum qui ponitur in dicta.l.j.Rñd.non obſt.quia ibi fuerunt inſtituti inuicem ſubſtituti,vnde eos ſubſtituendo inuicem noluit teſtator inter eos ius accreſcendi

c ¶ Mathiolꝰ.Vide apo.in.l.pe.ī fi.C. de hȩre.inſti.ī ver. īſtitutiōis. & Ale. q alleg.Bar.hic.& ī.l. q̄ties.§.ſi duo. et ibi dixi.ff.de hȩre.inſti. in additi. Bar.et aliâs incip. faciolus guicolli. et vide Alex.in.d. l.quoties. in pen. col.ī fi.et Andre. barb.in.l.qd ergo. ff.de iniuſto rupt. et irrito teſta. ī addi.Bar.et no. ꝙ inſtitutus in re certa,habeť loco hȩredis vniuerſalis niſi voluntas teſtatoris hoc repugnet: vt puta dicendo ꝙ plus petere non poſsit de ſuis bonis &c.Th.diplo.

* ¶ Pro concordia aduerte ꝙ.d. Ale. in.l.quoties.colū. fi.C.de hȩre. inſti. alleg.Bar. tenere ī l.quoties.§.ſi duo ff.de hære.inſti.ꝙ ius accreſcendi: pōt per teſtatorē prohiberi . et tamē cōtrariū alleg. tenere in hoc cōſi. clxxvij . ſalua tamen reuerentia.d. Alex.Bar. cōtradicit ſi inſpiciať Bar. vbi tamē inſtitutū in re certa habere ius accreſcēdi intelligi debet vbi non prohibetur expreſſè.et ita loquiť in.d.l. quoties.in.l.ex facto la.ij.ff.de hȩre. inſti.ſed ſi expreſſé uetuerit teſtator nullibi dicit Bar. ꝙ nō poſsit.et ita loquiť ī.d.§.ſi duo prȩtereà aduerte, ꝙ Bar.nō meretur allegari cōtrarius in alio ſuo cōſil.ꝙ incip. Matheolus gratioli.nā ibi nō loquitur in proprijs terminis:quia quȩritur de uigore illorum verborum dominam vſufructuariā &c.& vt.ſ̄.dixi.Bar.ubi tenet inſtitutam in re certa &c.intelligi debet vbi non prohibetur expreſſè:ita Bar.in.l. ſi quis priore.in fi.per illum tex.ff.ad trebel.

d ¶ De bonis ſuis.Vide Barto.in.l.quoties.§.ſi duo.ff.de hȩre.inſti.& ibi adimere,

ādimere,sed augere, ut sic posit venire , vel iure institutionis vel iure accrescendi.casus est.C.de impu.& aliĳs substi.l.testa
4 mentum.ff.de acqui.hęre.l.si quis hæres.e.ti.¶ †Præterea,qn̄ ex verbis testatoris colligitur prolixitas:seu repugnantia:tūc testamentum est ipso iure nullum,vt.l.si titius.ff.de con.insti. sed hoc est huiusmodi,ergo &c.dixit enim ꝙ plus petere non posit,& si plus peteret,cadat ab ipso legato.aut enim vult illud tm̄ & testamentū est nullū, quia decederet pro parte testatus et pro parte intestatꝰ. Si verò aliud tm̄ peteret:à toto caderet.¶ Concluditur ergo ꝙ institutio nulla est.nō ob.prędi
5 ctis de hęre. inst.l.si ita qs hęres institutꝰ excepto fundo &c.† quia verba instituo te excepto fundo, hoc important,id est ī fundo te nō instituo.non autem prohibet potestatē legis siue iuris tacitè accedere.sed si expressè diceretur ꝙ fundum hęres petere non posit:& sic voluntas testatoris manifestè contradiceret:tunc nō valeret,vt.d.l.quoties.§. si duo.& dictis iuribus nō ob.si dicatur ꝙ nō pōt facere ꝙ leges nō habeāt locū ī suo testō:quia quędā sunt leges,quæ aliquid de necessitate disponunt,vt ꝙ testamentū habeat.vĳ.testes.& similia:tūc si testator vellet cōtrariū,nō posset,imò testm̄ esset nullū,vt.d.l. nemo potest quędam sunt leges quę disponūt aliquid supplē do defectū voluntatis defuncti,uti in casu proposito testator non fecit hęredem uniuersalem,lex p̄supponit eū quē ex parte instituit in totū hęredē: & ideo totū sibi dat,sed si apparet manifestè testatorē voluisse cōtrariū,tunc cessat præsumptio iuris,vt dictis iuribus,imò totū testamentū irritatur:quia nō potest pro parte decedere testatus,& pro parte intestatus,vt dictum est.Sicut lex introducit ꝙ in cōditionibus quę cōsistunt in nō faciendo,cautio mutiana habetur pro implemento cōditiōis,vt.l.mutianę.de cōd.& demon.sed si apparuerit testatorē aliud sensisse:tūc cessat cautio mutiana: posito ꝙ ex hoc irritaretur dispositio libertatis quę est ita fauorabilis.ff. de ma.test.l.si.Itē sicut lex disponit,ꝙ expresio conditionis quę tacitè inest nō suspēdit: hoc verū nisi appareat testatorē aliud voluisse,vt.l.in cōditionibꝰ.§.j.ff.de cōd.& demō. Cōcluditur ergo instōnem dictę posthumæ esse nullam:& idē ea rōne de inst.facta de matre dicti testōris.¶ Secūdo restat uidere,de iuribus substōnis:& si qdē dicti fratres volunt venire ex vigore dictæ substitutionis pupillaris:et nō pn̄t: qa non pōt ex testō nec potuit adiri hęreditas,vt dictū est: ergo nō valet substō pupillaris,vt.l.ĳ.§.adeo.de vul.& pup.aut nolūt venire ex uigore tacitę vulgaris:& similiter nō possunt ex op.Dy. & aliorū qui dicūt ꝙ tacita uulgaris,requirat aditionem vt.l. ꝙ si filiꝰ.de ca.et postli.reuer.ꝙ tenet Cy.ī.l.p̄cibꝰ.C.de īpu.
6 & aliĳs subst.& ī materia vul.& multi aliĳ. ¶ † Sed posito ꝙ reqratur aditio,tūc adhuc idē adducit : qa illa posthuma,non reperiẗ instituta taliter, ꝙ adire poterit, nec exhęredata:ergo testm̄ ē nullū,vt.l.posth.de lib. & posth.p̄terea talis substitutio vulgaris cœpit depēdere ex institutione post.rupta : ergo institutione posthumę rumpitur substō,vt.l.iĳ.§.fi.& ibi no. de li.& posth.& de iniust.rup.testa.l.nā sub cōditione.§.j.Cōcluditur ergo dictum testatorem,intestatū decesisse:& sic dicta filia hæreditatem transmisit ad matrē:vt.C.de suis & legi. apud hostes.Et sic dico ego Bar.

¶ Si hęreditas est delata pupillo,& eius hęres sciebat,sed nō adiuit per.vĳ.annos à morte pupilli, nihilominus pupillus transmisit ius deliberandi propter scientiam tutoris,per.l.cū antiqoribꝰ.C.de iure del.& qd si nō erat tutor,et de remedio.

SVMMARIVM.

1 Participium sciens,quid significet?
2 Hæres pupilli in casu huius consilij,quod remedium habere posit?

¶ CONSILIVM. CLXXVIII.

a PErusinus[a] quidam decesit cui succedebat quidā pupillus infans, extraneum habens tutorem.qui sciuit mortē dicti Perusini,& hęreditatē pupillo delatā:deinde decesit pupillus intra .vĳ. annum à die mortis defuncti primi. Queritur vtrū ad hęredē suum dictus pupillus transmiserit ius deliberandi,secundū.l. cū antiquioribus.C.de iur.deli.Ista quęstio habet dubium:qa co.d.l.cū antiqoribus. reqrit ꝙ hęres sciat ꝙ sit hęres, ad hoc vt ius deliberādi trāsmittat.sed hic infans nō pōt esse sciens, quia eius ętas quicquid uidit ignorat: ergo &c. sed tn̄ puto ꝙ scientia tutoris sufficiat, vt.l.si ex legati cā.cū.l.se.de verb. obl.& de li.cau.l. non solū.§.fi.& hoc verū si tutor superuixisset tpe mor.pupilli.& p̄pter eius scientiā, fingereẗ pupillꝰ sciēs.si aūt nō esset tutor q sciret Perusinū decesisse habet
1 dubiū.¶ †Circa ꝙ aduertēdū est ꝙ.d.l.cū antiqoribꝰ. dicit si sciēs,q̄ qualitas debet attēdi,& esse tpe mor.vt.l.ī delictis .§. si extraneꝰ.de noxa.& de test.mil.l.cū titiꝰ.cū tale participiū si sciēs,significet tp̄s verbi cui adĳciẗ, vt.d.ll.ergo cū tpe mor. pupilli in.q. p̄posita nō erat tutor,nō pōt fingi tutore sciētē decesisse:ergo nō trāsit ius deliberādi.debet em̄ scientia esse certa tpe mor.vt ar.ff.de acq.pos.l.popo.§.nō aūt.ꝙ ibi not.
2 ¶ †Sed dubitaẗ ꝙ remediū posset habere hęres pupilli. Respōdeo petat rescriptū secūdū formā.l.pātoniꝰ.ff.de acq.hę. & ita tenet Iac.de are.ī.l.q duos.de re.dub.ī addi.parua.Bar.

Alex.ī.l.j. apostil. vbi alleg.Bar.hic. & vide Bar.in cōs. xlviĳ.gallus. Th.

a ¶ Perusinus.vide Alex.ī.l.si īfanti.ī vlti.col.C.de iur. deli.in prin. & ibi Ias.ī vl.col.et Bar. ī cō.cxxxĳ.d.cecilia.& ī cōs.cxxxiĳ.titiꝰ ī.ĳ.vol. et vide apostil. d. l. cū antiquioribus. in fi.Tho.

¶ Quando notarius in instrumēto ponit nomē p̄priū & appellatiuū.& posteà ponit tm̄ in promisione nomē appellatiuū:an propterea vitieẗ instrumentū si constat de corpore. Item si mater,& filĳ impuberes moriantur simul in igne, qs pręsumitur primò decesisse,an mater vel filĳ?

SVMMARIVM.

1 *Idē est dicere Titiꝰ de asinellis,& asinellꝰ.& Seiꝰ baronciꝰ,et de barōtia.*
2 *Instrumentū an & quando non uitiet error in nomine proprio.*
Stipulatio inutilis,quando habetur pro utili.
4 *Decedente matre una cum filis casu fortuito,ut puta igne,præsumitur ꝙ filij prius decesserint.*

¶ CONSILIVM. CLXXIX.

b MArtinus[b] baroncii venturę aꝛs vocatus de varone,de districtu Rochæ fuit confessus se habuisse ab Andrucio Iacobi deseraconis de saxo .pro dote Diuitię suę sororis,dicto Martino in vxorē legitimè copulatę cētū lib.&c.deinde sequiẗ ī dicto instrumēto quas dotes dictus Baroncius in se recepit cū oī periculo incēdĳ,ruinæ,& cuiuslibet fortuiti casus : & ipsas dotes totas,& integras sine aliqua diminutione, qn̄cunq; dictū matrimoniū dissolueretur morte dicti Baroncĳ siue filĳs aut cū filĳs dictę Diuitię decedētibus in pupillari ętate promisit realiter restituere &c.& hęc omnia plenius cōtineẗ in instrumento rescripto manu,bonitate consueti notarĳ.deinde accidit ꝙ dicta Diuitia habuit aliquos filios impuberes, & cū castrum Rochę incenderetur illa Diuitia in illo igne simul cū dictis filĳs impuberibus simul,& eodem tempore perĳt.nunc dictus Andrucius repetit à dicto Martino dictas, dotes,& pro fundamento sui iuris producit instrumētū prædictū.quęriẗ an dictꝰ Martinus de iure teneaẗ dicto Andru-
1 cio.¶ †In qua q̄stione debet primò videri an ex dicto instrumento dictus Martinus vani de baroncĳs fuerit confessus se recepisse:posteà dicit quas dotes dictus Baroncius &c.& sic primò diciẗ de Martino & posteà dicitur de baroncio:& sic est repugnātia:ergo &c.vt in regula iuris,vbi repugnātia.cōtrariū dico.s.ꝙ dictꝰ Martinꝰ sit obligatꝰ.& hæc est ipsa veritas et hoc sic ostēdo,sicut ille q est de asinellis vocaẗ asinellꝰ: vt no.per gl.C.de test.l.si quis in nomine. ita ille q est de baroncĳs potest vocari baroncius.sed in prima parte cōtineẗ ꝙ dictus Martinus est de baroncia:ergo pōt vocari baroncius. si sic:ergo bene facit notarius qui in prosecutione instrumēti eū vocauit hoc nomine baroncius:& per hoc apparet ꝙ in dicto instrumēto nulla est repugnantia:& sic in dicto instrumento dictus Martinus de baroncĳs remanet obligatus.
2 ¶ †Pręterea posito ꝙ dictus Martinus non posit appellari
c barōcius:[c] tamē ex dicto instrumēto est obligatus.hoc sic ostēdo:si error in noīe p̄prio nō vitiat instrumentū,si de corpore cōstat vt insti.de le.§.si qs in noīe.&.C.de test.si qs in nomine.C.de leg.l.si fortidianū.&.ff.de leg.j.l.si qs in fundi vocabulo.vel maximè quādo est error notarĳ scribētis,vt.C.de testi.l.error.ergo in casu nostro si dictꝰ notarius errauit in dicto noīe Martini talis error nō vitiat instrumētū, cū ex serie instrumēti appareat,ꝙ noluit de Martino sentire cū appellauit baroncius,et sic cōstat de corpore Martini sentire cum appellauit barōcius:nā cū diciẗ ī instrumēto quādocūq; matrimoniū morte dicti Barōcĳ &c.patet ꝙ de Martino voluit sentire,cū in dicto instrumētō de nullo alio matrimonio fiat mētio,nisi de cōtracto à dicto Martino.¶ Pręterea nos reperimus multas.ll.seruantes illū modū loquēdi.quē notarius p̄dictus seruauit.nā in principio vocat aliquē publicū meuiū posteà vocat eū meuiū.vt.ff.de ali.et cib.leg.l.caio seio.ī prin
d ci.sic etiam illum quem appellauit Claudiū[d] iustum appellat eum solum hoc nomine iustum,vt dicta.l.caio.§.pater.& C.de leg.l.j.sic etiam eum quem vocauit primò episcopum eum posteà vocat archiepiscopū,vt.C.de epis.& cle.l.cū clericis,in prin.sic ergo dico in proposito si notariꝰ cū primò appellauit vno noīe.& postea alio, hoc non debet vitiare in-

b ¶ Martinꝰ. Vide apost.ī.l.j.ff.de li. & posth.et ī.l.si qs in fundi vocabu. ff.de le.j.& Deciū in.l.j.C. de pact. nu.vj. Tho. dipl.

c ¶ Baroncius.vide Ale.in.l.eius. in.i. co.et ibi apostillā ff.si cer.pet. Tho.

d ¶ Appellauit Claudiū. Vide Bart. in cons.ccviĳ. ex facto proponiẗ. & ibi dixi.Tho.dip.

In casu restitutionis. Vide Pau.de cast.in cõ.ccj.ad primum quæstitũ in.j. colum.& Barto.in.l.qui duos.§. cum in bello. & ibi Bart. so.ff.de reb.dub. & ibi scripsi in addi.me.& Maria soc.in cons. xcvij.tempore iubilei. & Fely.in.c.capitulum. in antepe.col.de rescrip.& Bal.in cõs.ccccxxxix. in causa vertente. in.j.vo. Tho.diplo.

b ¶ Si aliqua.aliâs inci.pũctus qõnis,breuit̃ talis ẽ, si aliqua.& de isto cõ.Bar.vide.ĩ.l. rescripto.§.fin. & ibi apost. Alex.de imo.ff.de mun. & hon. vbi scripsi. ĩ apost.mea ad Barto. et uide de isto consi.Barto.Iaso. in.l. placet. in pe. & vlti. colum.C. de sac. sanct. eccl. et in. l.fin. in.viij. et.ix.colum.C.de pact.& Fely.in.c. ecclesia sanct. Mariæ.in.xxviij. col. et se de const. Th.

c ¶ Datia siue collectæ. uide Fel.in.c. ecclesia sanc. Mariæ. in.xxviij.col. et se de cõst.et Ias. in.l.planè.in pen. et vlti.colũ. C. de sac.sanct. eccle.et in.l.fi.C.de pac.in viij.& ĩ.ix.col. & eũdẽ Bar.ĩ.l.rescripto.§.fi.ff.de mu.& ho.& ibi apost. Alex. & meã vbi oĩno videas.Tho.

d ¶ Ordinariũ.quid de gabellis et vectigalib⁹. an sint onera realia vel psonalia? vide Bar.ĩ.l.j.§.j.ff.de vecti. Tho.

e ¶ Subiectis.qd de reb⁹ forẽsiũ existẽtib⁹ ĩ territorio, an posit fieri p statutum φ forẽses debeãt soluere collectas rñdeo φ põt fieri p statutũ sup eis, vt ad aliqua onera teneant̃: qa sunt in iurisdictione statuentiũ: licet domini eorũ non sint per no.per Inno.in.c.postulasti de fo.cõpe.& per Bar.ĩ.l.cũctos populos.cir.me.C.de summa trini.& fide catho. de consuetudi. Angliæ quæ bene faciunt sed cum sint in manibus clericorum, non potest quæri: quia tã ipsi quàm eorũ bona sunt exempta à iurisdictione laicorum.c.eccle.sanctæ Mariæ, de consti.ideo est necesse φ fiat antequ͂ ad eos perueniat ut nota.Bar.in.l.rescripto.§.fi.ff.de mune.et hon.et Bart.in hoc consi. in laicos verò potest fieri postquam etiam sunt in eorum dominio.& ita uidetur sentire Bald.in.l. iubemus nullam.C.de sacro.sanc.eccle.& ita Pau.de ca.in.d.§.sciendum.in quadam apostil. manu propria φ habuit de facto, et ita ubique seruatur.et sic debet intelligi quod not.Barto.in.l.liberti.§. sola. ff.ad mu.et hoc expressè ponit idem Bart.in.l.j. C.de iudi.lib.x. vbi omnino videas. et per gloss.in rub.C.de muneri, patri.in fin. et per Bar.in.l.cum neque.C.de incolis. vbi uideas. Tho.diploua.

f Nec obligabitur Vide Fel.in.c.verum.in vlti.colum.in uer. vltimo signa. in prin.et ij.limitatione de foro competen. Tho.diploua.

g ¶ Precepit arbiter. Vide Bar.in.l.in numerationib⁹.in fi.ff.de sol.vbi facit mentionẽ de hoc consi.et ibi uide Ale.in addi.ubi alle.istud con. Bar.et uide Bar. in.l. si fideius. §.meminisse.et ibi Ale.in.j.co.in fi.ff.de le.j.ubi al.istud cõ.et ibi plenè de hac ma. Th.

3 strumentũ.¶ † Preterea hoc ostẽdit ita clarè φ nõ debet mo-
do aliquo in dubio reuocari. In dicto instrumẽto cõtinet̃, φ
Martinus fuit confessus se dotem recepisse.ponamus φ in di
cto instrumento nihil amplius cõtinet̃: vel ponamus φ ibi est
stipulatio, sed est inutilis aliqua de causa.certè ius vult quod
si nõ est stipulatio φ ĩtelligatur, & si est inutilis quod habea
tur pro vtili, vt.C.de rei vxo.act.l.j.§.j.quo ergo colore dici
potest, quod dictus Martinus nõ sit obligatus, nõ video: nec
videri potest.nõ enim posset instrumẽtum dotale ita ineptè
fuisse vel esse confectũ, φ à iure nõ suppleatur, vt.d.l.j.§.j.de
4 rei vxo.act.¶ † Secundò est videre in quæstione prefata an
euenit casus restituendę dotis, vel non & hoc manifestè ostẽ
do φ casus restituendę dotis aduenit.aut enim certũ est φ fi-
lij tẽpore ignis decesserũt antequ͂ mater aut certum est φ ma-
ter ante quã filij, aut dubitat̃ quis eorũ prius decesserit. Pri-
mò casu quãdo filij decesserunt antequ͂ mater: tunc nullũ du-
biũ est quin constet matrimoniũ solutum sine filijs liberis: &
sic tam ex forma instrumenti quͣ de iure cõmuni dos esset in
casu restitutionis: & de hoc nõ est dubiũ. Secũdo casu quan-
do certum est φ mater decessit antequ͂ filij, & tũc similiter ex
forma instrumenti dos est in casu restitutionis: quia instrumẽ
tum dicit sine filijs, vel cũ filijs, vel in pupillari: & in istis omni
bus non est necesse allegare, aut est dubiũ quis eorum prius
decesserit: & hic est casus nostræ.q.& hoc casu præsumendũ
est φ filij primò decesserint, cum essent impuberes, casus est
in terminis nostris.ff.de pact.dot.l.inter socerum.in princi-
pio.& de reb.dub.l.si mulier.& sic matrimonium est solutũ
a sine liberis.ergo dos est in casu restitutionis.[a] Et hoc dico e-
go Bartolus de saxoferrato Iurisque vtriusque doctor.

¶ Si possesio sit æstimata, & appretiata, ac allibrata in libr. communis: & postea deueniat ad clericum quocunq; titulo: tunc clericus non tenetur soluere collectas, vel datia ratione illius, nisi in fraudem ipsarum sit in clericum alienata. Itẽ an communitas posit imponere collectas.

SVMMARIVM.

1 *Datia & collectæ an posint imponi p cõe, sine permißione principis.*
2 *Tales collectæ, & datia quod munus est ordinariũ uel extra ordinarium.*
3 *Munus extraordinarium aliquod, utrũ poßit imponi clerico?*
4 *Collecta habenti honorem, imponi non potest.*
5 *Statutum cessat, quandocunque statuitur qd rõne personæ separatæ.*

¶ CONSILIVM. CLXXX.

b SI aliqua[b] possesio æstima
ta, & allibrata, seu appretiata in libro communis,
nunc deueniat in aliquem clericum ex quocunq;
titu.an debeat soluere collectas imponendas sicut sui anterio
1 res debebant.quæritur quid iuris? ¶ † Ad quam quæstionem
c primò oportet videre an per commune datia siue collectæ[c]
posint imponi.& uidetur quòd non sine permissu principis
vt.C.de exac.trib.l.j.lib.x.et de excu.mun.l.placet. In cõtra
rium uidetur φ sic, vt.C.de oper.publ.l.omnes.et.l.ij. Secun-
dò dico, φ collectam generalem cameræ fiscali applicãdã ne
mo põt imponere sine pmissu prĩcipis, vt in præalle.l.sed col
lectam specialem una quæq; ciuitas, vel uniuersitas pro necessi
tate sibi incumbenti imponere potest, vt.d.l.oẽs de hoc habe
mus glo.no.ff.φ cuiusq; vniuer.l.j.§.φ si nemo.in glos.super
2 versi.procõsul.¶ † Tertiò oportet videre an illę collectę sint
d munus ordinariũ[d] vel extraordinariũ? & videt̃ φ sit ordina-
rium: vt.C.de anno.& tribu.l.omnes omnino li.x.& de iudi.
l.j.e.li.ecõtra dico φ est munus extraordinariũ.nã φ non po-
nitur lege, senatuscon.vel consti.princ.extraordinariũ est, vt
C.de va.pu.mu.l.j.li.x.&.ff.de vac.mu.l.in onerib⁹.§.q mu-
neris.nec ob.iura contraria: qa loquunt̃ in pdijs puincialib⁹
vt no.in.d.l.omnes omnino.secus in Italicis, vt no.C.sine cẽ.
3 vel reli.l.fi.¶ † His premisis in.q. pposita dicẽdũ videt̃ di-
ctos clericos nõ debere soluere dictas gabellas, seu collectas
nisi in fraudẽ collectarũ facerẽt possesiones eos trãsferri.hic
ostendo φ nullũ munus extraordinariũ clerico põt imponi,
vt.C.de epi.l.j.sed collecta est munus extraordinarium, vt.s.
probaui ergo &c. Preterea licet de iure cõi clerici teneant̃ ad
ordinaria tributa pro possesionibus quas possidẽt: vt.C.de
episco.& cleri.l.de his.tamen per consti.Fede.hodie ad nulla
tenentur.eo.tit.aut̃.item nullas cõitas.& ita tenet dicta gl.fi.
in.d.l.de his. Preterea collecta est munus φ imponitur perso
nis pro patrimonio: sed tale munus non põt imponi nisi sub-
iectis tm̃ hoc est ciuibus, & incolis, vt.ff.de mune.& hono.l.
rescripto.§.fi.in tex.& gl.q̃ expressè ponit exemplũ in col-
lecta.& idem no.C.de anno.trib.li.x.super rub.sed certũ est,
clericos non esse subiectos: ergo eis collecta imponi non põt.
Preterea in aliquibus ciuitatib⁹ est hoc speciale vt talia mu-
e nera non exigantur à possesionibus non subiectis[e], vt.l.fi.ff.
de mu.& hono. Preterea illud est ius singulare.ergo in cõtra
rium ius cõe: vt.ff.ad muni.l.j.in fin.& de lega.l.ius singulare.
Preterea posito φ nulla lex hoc diceret hoc ostendo per ra-
tionẽ.certum est ad solutionẽ alieni debiti neminem posse vr
geri, vt.C.ne vxor pro ma.l.fi.& per totum ti.ne fil.p pa.sed
si diceres clericos debere soluere collectas: iam poneres eos
cogi ad solutionẽ alieni debiti.nam ciuitates non possunt ĩ-
ponere collectas, nisi pro earũ necessitatibus, vt.s.dixi.nõ est
dubium φ ipsa necessitas non obliget: nisi subiectos: ergo cõ
cludit̃ manifestè tm̃ non subiectos non debere cogi ad solu-
4 tionẽ, nisi sic cogant̃ ad solutionẽ alieni debiti.† Preterea ha-
benti honorẽ, collecta imponi non põt, vt.ff.de mu.& hon.l.
honorẽ.& ibi no.sed.certũ est clericũ als clericatũ eẽ maiorẽ
alio seculari honore: ergo &c. ¶ Illud aũt φ dixi, nisi ĩ fraudẽ
collectarũ fecerint pbat̃.C.de sac.san.eccl.l.sacrosancta.et.l.
q sub ptextu.& de epis.& cle.l.de his clericis. Ad illud φ pos
sit dici in cõtrariũ, & primò ad id φ dicit̃ res debere transire
cũ onere suo ergo &c. Rñ.illud onus soluẽdarũ collectarum
φ non inheret rei rõne ipsius rei, sed rõne ipsius psonę.vt.d.
l.rescripto.§.fi.&.s.est ostẽsum. qñ ergo res nõ est talis pso-
f nę, q̃ ad collectã teneat̃, nec ipsa res tenebit̃.nec obligabit̃[f].l.
j.C.sine cen.vel reli.qa illa loquit̃ in pdijs puincialibus tri-
butarijs ad cuius tributionem tenent̃ rõne personę: vt dixi et
5 sic separata psona, remanerẽt libera predia.† Nã qñcunq; ali
quid statuit̃ rõne personę separatę cessat statutum vt.ff.de le
ga.ij.l.titia seio.§.vsuras.& sol.ma.l.maritũ.&.l.seq.facit ex-
tra de re.iur.priuilegiũ psonę.li.vj.& pbat̃ hoc ad literã.ff.de
aqua quoti.& ęsti.l.j.§.permittit̃. ¶ Preterea cũ iam psonalis
obligatio nõ sit ppter psonã clerici: vt.s.ostẽdi: qũo põt re-
manere res obligata nõ, video: vt.ff.qb.mo.pig.vel hyp.sol.l.
itẽ liberat̃.in prin. Ex predictis patet rñsio ad oĩa q̃ possent
dici in cõtrarium.nã oĩa loquunt̃ in pdijs tributarijs, & one-
ribus merè realibus, & sic loquit̃.C.de mu.pa.l.ij.li.x.ita lo-
quitur.l.fi.§.patrimoniorũ.& gl.ibi posita.ff.de mu.& ho.&
ita loquitur extra de cen.c.j.in glo.lib.vj. Barto.

¶ Si arbiter mandauit titio φ locaret fundum mihi certo mõ & fecit, & posteà vẽdidit: tunc si emptor nõ vult stare illi locationi, non committit primus locator pœnã compromissi.

SVMMARIVM.

1 *Pœna inserta utrum committatur contra locatorem an inserta in instrumento locationis, an in compromisso.*

¶ CONSILIVM. CLXXXI.

g PRæcepit arbiter[g] vt vnus
alteri fundũ locaret certa mercede, & instrm̃ loca-
tiõis faceret secũdũ consue.Perusinã, φ factũ fuit.
deinde locator fundũ vẽdidit, & emptor nõ vult stare colo-
1 no†.qrit̃ an cõtra locatorẽ cõmittat̃ pœna inserta in cõpro-
misso, q̃ est magna: an pœna inserta in instrumẽto locatiõis q̃
parua est. ¶ Dico pœnã cõpromissi non cõmitti: qa locãdo,
& instrumẽtũ locationis faciẽdo, obligatio q̃ descẽdebat ex
cõpromisso, et eius sentẽtia fuit sublata: et noua obligatio ex
contractu

contractu locationis nata, vt.ff.de sol.l. in numerationibus.in fi.vbi est casus.et de stat.li.l.stichus si hæres.§.si quis hæredi.& est gl.ex pstla.C.de pac.l.j.in fi.gl.magnę.ibi videt̃ ꝙ cōuentū est de promittēdo sola ꝓmissione īplet̃, vt ibi no.In cōtrariū facit.l.fundi partē.in prin. de cōtrahē. emp.vbi dicit̃ ꝙ actio ex primo cōtractu duret.Sed rn̄deo:ibi uerba cōtractus fuerunt ꝙ certo tp̄e cōductū haberēt quæ uerba nō pn̄t vno momēto expediri:sed reqrūt ꝑseuerantiā in ipsa cōductione,sed hic fuit cōuentum falsum de locādo,et instrumētū faciendo,ꝙ est iā plenè impletū vt colligitur ex glo.d.l.j.de pact.Item facit cōtra.ff.de arbi.l.inter castilianum. Sol. dic quòd ibi fuit assumptus arbiter,ad diuidendum,& diuisit, vnde ex uigore compromissi quis est obligatus stare diuisioni, quòd non expeditur uno momento,sed requiritur perseuerantia in diuisione. hoc uno momento fuit impletum quod debebatur.Item facit contra prædicta de act.empt.l.si hæres ex testamento.& ex empto.sed illud est uerum pro reliquis rebus non uenditis,in quibus voluntas testatoris non est posita,sed nullus in quibus potuit, non potest conueniri ex testamento, vt ibi dicitur:& sic facit pro ista parte : licet enim ista accedant venditori: tamen non sunt vendita.ff.de euict.l.naue.&.l.pignoris. Bartolus.

¶ Si pater instituit filium hæredem , & substituit ei pupillariter per hæc verba, quòd si decederet in pupillari ætate certę domus veniunt ad titium.& si titius moreretur sine liberis uenirent ad stichum.& certa sua bona mandauit vendi,& dari pauperibus deputatis certis executoribus.tunc si pupillus moriatur in pupillari ætate quo ad pauperes est directa substitutio,& bona debent vendi,& non debet expectari ꝙ moriatur titius,quia non est nisi vnica conditio.Item dicitur hic de copulatiua,&,& de dictione,item.

SVMMARIVM.

1 *Substitutio compendiosa facta cum temporum distinctione intra tempora pubertatis,habet uim directæ pupillaris*

2 *Executor legitimus ad pias causas,habetur loco hæredis.*

3 *Idem est iubere uendi bona,& dari pauperibus,uel relinquere diuidenda inter eos.*

4 *Substitutio facta pauperibus,nō intelligitur facta per cōiūctionē,et uel per dictionē itē.*

5 *Per copulatiuam,&, an & quando inducatur repetitio in diuersis personis?*

¶CONSILIVM. CLXXXII.

Titius condidit testamentum

in quo filiū sibi hæredē instituit,& sibi substituit per ista verba &c.De isto consi.vide.s̄.in consi.iij.

¶CONSILIVM. CLXXXIII.

Quæstio ista habet duo dubia.

¶Primum vtrum verba dationis,seu confessionis in emphyteu.&c.de isto consi.vide.s̄.in consi.lx.

¶Si testator substituit filio pupillariter titiam si intraret monasteriū, & efficeretur monacha:tunc stante substitutione pupillari , debet titia, habere hæreditatem licet non intret monasterium : si tamen vitam vidualem & castam obseruet.

SVMMARIVM.

1 *Modus siue conditio uiduitatem inducens,in uirgine totaliter respuitur.*

2 *Modus siue conditio de stando in certo loco,si adijciatur homini ingenuo , non ualet.*

3 *Modus seu conditio ut quis alienæ subijciatur potestati,in totum respuitur.*

¶CONSILIVM. CLXXXIIII.

a Domina nuta pauli fuit[a] substituta pupillariter cuidam pupillæ,sic quòd teneretur intrare monasterium Sancti Iacobi extitit conditio pupillaris substitutionis. nunc dicta domina Nuta , non vult monasterium intrare.an posſit dicta pupilla hæreditatem obtinere licitè , cum proponatur quòd dicta domina Nuta
1 nunquam habuit virum? ¶† Et dicendum est quòd dictam hæreditatem potest licitè obtinere.nam in uirgine modus siue conditio, quæ viduitatem inducit,totaliter respuitur , vt.ff.de condi. & demon. l. cum ita.&.l. hoc modo . cum si.& no. Cod.de indic.vidui.in authen.cui relictum.& ibi hoc tangit gloss.& hoc tenet Azo ibi in summa & ibidem Cy.& per hanc conditionem viduitas inducitur & nuptiæ prohiben-
2 tur:ergo &c. ¶ † Præterea modus, seu conditio de morando in certo loco,si adijciatur huiusmodi ingenuo,non valet quasi speciem seruitutis contineat,vt.l.titio.§. j. de condi.& demon.sed talis modus de ingrediendo monasterium adiectus dictæ dominæ est huiusmodi : ergo &c. quia dominæ monasterij aliâs moniales debent super perpetua clausu-
3 ra manere,vt extra de sta.regu.c.j.lib.vj. ¶ † Præterea modus seu con-
b ditio,[b]vt quis alterius potestati subijciatur , totaliter respuitur , vt.ff. de le.iij.l.vxor. §.hæres.sed qs ingrediendo monasterium alteriꝰ ptāti, subijcit̃:ergo apparet ꝙ modꝰ seu cōditio ista respuit̃.Præterea , si talis modus appositus ualeret:sequeretur quòd tota dispositio essent symoniaca,vt extra de symo.c.nō satis.&c.Matheꝰ.cū si.& cū qs debeat intrare monasteriū libera volūtate , non spe lucri vel metu pœnæ,debet intrare. pro hoc habemus in simili gl.in.l.ille autē.in fin. ff.de hęr.isti.Ne ergo dicta dispositio cōtineat symoniam dicendum est dominam Nutam prædictam hęreditatem legitimè capere,siue ingrediatur monasterium,siue non.Et ita dico ego Bartolus.

¶Si duo tanquā syndici petunt debitum contractum ab alio syndico,& sic oppositū:qa nō sunt syndici:si producit̃ syndicatus petentis,syndicatus verò alterius non producitur, an impediatur litis contestatio.

SVMMARIVM.

1 *De persona in qua fundatur iudicium,ante omnia est quærendum.*

2 *Exceptio respiciens inhabilitatē personarū in quibus fundatur iudicium,ante omnia debet examinari.*

3 *Exceptiones respicientes moram negotij principalis quando debeant inquiri?*

¶CONSILIVM. CLXXXV.

c Deodauit[c] Ioannis syndicus castri Sancti Viti agit cōtra Frācischinū februarij noīe dicti castri dicēs cōtra eū ꝙ dictus.Frācischinꝰ fuit cōfessus se habuisse ī deposito,& recepisse ab Antonino syndico dicti castri,noīe dicti castri.lx.libr. quas dictus Francischinꝰ in suis exceptiōibus negauit dictū Deodauitē & Antoninū fuisse syndicos.dictus verò Deodauit ante lit.cōte. ꝓduxit suū syndicatū.dictus verò Antoninꝰ nō ꝓduxit. q̄rit̃ an ꝑ hoc retardet̃ lit. contesta.In qua videt̃ dicēdū lit.cōtest.nō esse ꝓpter hoc retardandā.hoc ostēdo,& respōdeo ad id ꝙ pōt in cōtrarium allega.
1 ¶†Verū est ꝙ iure cauet̃,ꝙ añ oīa de ꝑsona[d] de-
d bet queri,vt.C.de ꝓcu.l.licet.&.l.nō ignorat.ī fi. qui accu.nō pos.tñ hoc est intelligendū de ꝑsonis in qbus fundat̃ iudiciū.s.de actore,reo,& iudice: non de personis q̄ incidēter veniunt in iudicio ad
2 fundādā intentionē alicuiꝰ partis.¶†Hoc esse verum,probat̃.primò per rōnem exceptionis quæ respicit inhabilitatē personarū in qbus fundatur iudicium,q̄ exceptio debet ante lit.conte. examinari,vt.ff.de procur.l.pomponius.§.rati.&.ff. si
3 qs in ius vocatus non ierit.l.ij.in prin.† sed exceptiones quę respiciunt merita negotij principalis,illę debent examinari post lit.contest.vt extra de lit.cōte.c.ij.lib.vj.& not.in.l.elegāter.§.si quis post.ff.de condi.& demon.als de condi.inde. sed ista exceptio,ꝙ Antoninus non fuit syndicus ,respicit merita principalis causę:ergo &c.Pretereà hoc probatur per gl.ordi.in simili casu.C.de edi. diui adria.tollen.l.ij.in gl.penul.in sol.contrarij. l.si res.C.de ordi.cog.vbi distinguitur, aut opponitur personę agentis,aut personæ testantis.Primo casu:qa opponitur.illi personę in qua debet fundari iudiciū,impedit.Secundo casu:qa opponitur de persona eius ex qua fundatur ius agentis:non impedit.¶ Sed contra prędicta oppo.ff. de testa.l.si quęramus.C.de peti.hæredita.l.liber. vbi dicitur ꝙ ante oīa debet inquiri de persona eius ex qua intētio actoris fundatur.s.de testatore:vtrum potuerit testari.Ad ꝙ respondeo : aut enim quærimus vtrum quis debeat ingredi iudicium,& sic litē contestari:& habet locum quod s̄.dixi.aut quęrimus vtrum quis potuerit testari: & habet locū.l.si quęramus.quando autē potue-

a ¶ Domina.de isto cōsi.facit mentionē Alex.in.l.titio centū.§.j.ff.de cōdi.& demō.& Alex.& Ias.in.l.ij.ī.ij.col.C.de insti.& substi.& ibi. vide de intellectu Bar.in hoc cōsi.& adde hic.Tho.

b ¶ Seu cōditio.vide ꝙ in si.no.Bar.in.d.l.titio cētum.§.j.ff.de condi. & demon.& ibi scripsi. Tho.

c ¶Deodauit. istud cōsil.secūdū ordi. perusinū est ī.j.ꝑte iudiciorū ī fi.nume.xxxij.& vide apost.ī.l.si q̄ramꝰ. ī.j.col.ī addi.Bar. ff.de test.& not.ꝙ de ꝑsonis in qbus fundat̃ iudiciū,debet inquiri añ lit. conte.de alijs autē ī qbꝰ fundat̃ iustitia& cā post litem cōte.& adde no.ꝑ Bar.ī.l.licet.C. de ꝓcu.& ī.l.pōponiꝰ.§.rati.ff.e.et in l.ij.vbi alij doc.de edi.diui adri.tol.ī cōtrariū faciūt no. ꝑ Io.an.ī.c.romana.§.cōtrahentes. de fo.cōpe. in. vj. vbi dicit̃ ꝙ si sīatu tū dicat,ꝙ sup iniuria stet̃ sacro alicuiꝰ,si forēsis accusat̃,q declinādo forū dicat se nullā īiuriā intulisse : de qua posset ibi accusari,ꝙ hic veniūt discutiēda añ li.cōte. & ꝙ accusatus debet ꝓbare plenè, & nō ꝑ iuramētū: uide ibi Phi.frā.ī ij.col.ī fi.&seq.itē adde ꝙ dicit Inn. & referūt.Ioā.an.do.&Phi.ī.d.§.cōtrahētes. ꝙ qñ qs cōuenit̃ rōne cōtractꝰ ī aliquo loco, nō cogit̃ citatꝰ rn̄dere libello super prīcipali:nisi priꝰ summariè constet cōtractū ī dicto loco esse celebratū, quo cōstito iudex ꝓnunciabit se cōpetētē ī principali sed Bar. loqt̃ in diuersa materia. Th.

d ¶ De ꝑsona. vide de hac materia ꝑ Spe.ī ti.de actore ver.sed pone. vbi tenet ꝙ ista exce. tu nō es procurator.et sic non potes petere. vel tua nō interest&c.vel nō es p̄latꝰ.nō īpedit litis ingressum & debet examinari post lit.cōte. & nō ante. Tho.

rit inquiri de persona testatoris, hic non dicitur certè ibi debet quæri post lit. contesta. per ratiões supra dictas. Item contra prædicta facit tex. in. §. q si verò aliâs contrahentes. in. c. Romana. de foro compe. li. vj. vbi dicit q quando aliquis côuenitur ratione contractus in aliquo loco, q nô cogitur respondere libello, nisi prius videatur vtrû ibi fuerit contractum. & si iudex sit côpetens p nunciet se iudicem competentem. Bart.

¶ Si duo sunt fratres habentes communes boues & terras, & vnus ipsorum habet duos filios qui laborauerût cum dictis bobus, qualiter inter eos fiat diuisio de fructibus?

SVMMARIVM.

1 *Expẽsæ communiter factæ, communiter detrahi debẽt.*

¶ CONSILIVM. CLXXXVI.

a Cucciarellus[a] & venantius de belugio fratres simul habitabant, & habebant quosdam boues communes, & dictus Cucciarellus habebat duos filios laboratores, et dicti fratres et filij dicti Cucciarelli laborauerunt cû dictis bobus côibus quâdam possessionẽ aliorû ex eis de dicto laboritio. 1 medietatem fructuum receperunt † nunc quæritur qualiter isti fructus diuidantur? Ad istam. q. examinandâ debet considerari q isti fructus debent diuidi tripliciter. Primo ratione operarum exhibitarû ex personis dictorû fratrû. Secundò rône operarû exhibitarû à dictis bobus. Tertiò ratione expensarû. s. in semine et in alijs opportunis. Cùm ergo de diuisione dictorum fratrû tractetur: hic erit ordo: vt primò detrahantur de dictis fructibus omnes expensæ ab eis factæ. & sic expẽsa fuit facta pro æquali portione à dicto Cucciarello & Venantio: ita in cômuni pro æquali portione reuertantur. nullus enim casus est in quo talis deductio non fiat, ut. ff. fa. er. l. si fundum. ĩ prĩ. de residuis fructibus debet detrahi illud q tãgeret pro operibus boum: & sicut boues sunt cômunes æqualibus portionibus: ita illud cômunicetr. nam illud q res communis quærit dominis pro ea portione sunt communia talia acquisita quia dñi sunt. ff. de acquir. re. do. l. côis seruus. in fi. de residuis fructibus debet fieri diuisio in capita. s. vt quilibet homo. s. dicti fratres, & dicti filij Cucciarel. habeãt tm q quis lucretur ex opera sua[b] de b bet habere precipuum non ponere in cômuni vt ff. pro socio. l. cum duobus. §. si fratres. aliâs est. l. si fratres. Bartolus.

a ¶ Cucciarellus. Aliâs inci. pun. ctus qônis talis ẽ & ita inci. in. x. uo. con. cha. ccclxvij. aliâs in noĩe domini. amen. Cecharellus et Iacobus Th. d.

b ¶ Ex opera sua. côtra côsi. istud Bar. facit q si fratres operãtur simul negociantes, psumitr gratuita impensa fraterna amicitia arg. l. ex duob[9] in prĩ. et. §. fi. ff. de ne. gest. licet Bar. assignet medietatem lucri operę psona li, et aliâ medietatẽ operę boum: & sic qui laborat habebit tres partes, qui nô laborat habebit quartã: tñ opinio prima mea, magis placet: arg. c. si quis. de feudo de bñficio fratris, licet aliquâdo tãq discipulus, sequutus fuerim Barto. magistrû meûBaldum de Perusio ibi sed idẽ bal. ĩ. l. j. C. pro soc. vbi formatistã. q. ĩ. xj. q. dicit q si sût so cij omniû quæ acquruntur, cû perso nali labore: opera boû uidet accedere operę personali ar. insti. de re. diui. §. si q s. et p hoc fa cit. l. nostra: quia si unus ponit opã & rẽ, et alt operã, tm tamẽ gl. sentit q ĩ dubio fiat equalis distributio, sed nô vt ęquitatis, nô de sñt côsideratio. j. e. l. iij. verba sunt Bal. et uide Bald. et ibi scripsi in tracta. de duo-

¶ Si statuto laicorû cauetur q qlibet conductor possit renunciare conductioui liberæ pro futuro tempore factæ à quocunque collegio etiã ecclesiastico: et quòd nullus iudex posset de hoc cognoscere: an comprehendat ecclesias. vel monasteria: & quia iudex potest cognoscere.

SVMMARIVM.

1 *Statutum non potest priuare ecclesias, siue monasteria eorum libertate, nec ea obligare.*
2 *De reb[9] suæ iurisdictioni nõ subiectis, quis nõ põt dispõere.*
3 *Iudices côis Perusij an potuerint super tali re cognoscere.*
4 *Monasteria & personæ ecclesiasticæ quid facere debeant dato q, iudices non sint competentes?*
5 *Statuto dictante, q huiusmodi iudices summariè, & inappellabiliter iudicarent, an idem sit in ecclesiastico cognoscente.*

¶ CONSILIVM. CLXXXVII.

c Domini priores[c] Artiû ciuitatis Per. habẽtes authoritatẽ ab adunãtia gñali, statuerũt q quilibet côductor posset renûciare emptionib[9], et côductiôib[9] pro futuro tpe factis a collegijs, vel uniuersitatibus quibuscûq; etiam ab ecclesijs, & q nullus officialis côis Perusij: possit de hoc cognoscere vel iurisdictionẽ habere côtra dictos conductores sic renunciãtes. Et ex prædictis quærit primò an prędicta ordinamẽta potuerunt ecclesijs pręiudicare in earû iure. Secundò an iudices, cômunis Perusij possint de hoc cognoscere. Tertiò, si hoc non possunt, qd habeant facere ecclesia, monasteria, ecclesiasticeq; perso- 1 nę. ¶ † Super primò videtur dicendû indubitanter: q tale statutum non potest priuare monasteria, vel ecclesias, & ea obligare quę habẽt obligatas personas priuatas. primò quia est laicis interdicta omnis potestas statuendi in rebus ecclesiasticis. vt extra de consti. c. quę in ecclesiarum. vbi est casus nostrę. q. & c. ecclesia Sanctę Marię. 2 ¶ † Pręterea quis nô potest statuere de rebus suę iurisdictioni non subiectis: vt. l. extra territoriû. de iuris. om. iudi. de bo. autho. iudi. pos. l. cùm vn[9] §. fi. sed res ecclesiasticę & eorû iura non subsunt iurisdictioni seculari: vt. d. c. ergo. Pręterea tale statutum est contra priuilegium ecclesię, & sic côtra ecclesiasticam libertatẽ, vt probabo. ergo nô valet. vt. C. de sac. san. ec. aut. cassa. & ibi not. per Cy. & de sen. excom. c. nouerint. & ibi per Inno. Quòd autem sit contra priuilegiû ecclesiarû patet: qa statutû est q nulla vniuersitas, vel priuata persona, res aut bona ecclesię præsumat inuadere, vt. C. de epifc. & cleri. aut. nulla communitas. sed hic ista communitas inuadit bona ecclesię, & obligatos sibi ab obligatione dissoluit: ergo &c. Nec obst. q possit dici q tales causę debẽt terminari secundû bonã consuetudinẽ vt extra de co q mit. in pos. causa rei ser. c. cùm venissent: qa illud potest esse verum: quando consuetudo pręcessit acquisitionẽ factam ecclesię: & sic res cum sua causa, trãsiuit ad possessorem, sed qûo tolleret acquisitionẽ factam ecclesię postq res est acqsita ecclesię: qa omne statutum. & omnis consuetudo per quã ecclesia suo iure priuatr, dicitr mala, & inhonesta, & dicitr côtra libertatẽ ecclesię, vt dictû est ĩ c. nouerint. de sen. excô. et de sen. & re iu. c. cû câm 3 & c. quę in ecclesiarû. ¶ † Super secûdo: an iudices communis Perusij possint super hoc de lite cognoscere: dico q licet ipsum ius sit ĩ obligatiôe ecclesię. tamẽ iurisdictionẽ quã habẽt dicti officiales, habẽt à côi Perusij & dictû ius cognoscendi hoc est de côi Perusij meritò super hoc potuerût facere statutû. & eos dicta iurisdictiôe priuare: vt l. iudiciû soluit. ff. de iudi. & l. cû ptor. vnde dicti iudices de hoc non possunt cognoscere nec pôt dici q istud sit côtra libertatẽ ecclesię: qa si dicti iudices nô habẽt cognitionẽ: tñ côe poterit alios 4 iudices dare. ¶ † Sup tertiò qd dicta monasteria habeant facere, respondeo q habent interpellare priores: vt eis super dictis iuribus prouideant de iudicio competenti intra aliquod spatium congruum, & si commune vel priores hoc facere neglexissent: tunc succedit iudicium ecclesię: qa episcopus vel papa erit iudex competens etiam inter laicos ecclesiæ Romanę in temporalibus non subiectos. casus est extra de foro compe. c. licet ex 5 suscepto. & c. ex tenore. ¶ † Sed iuxta pdicta posset dubitari, cum iudices Perusij hæc iudicantes facerent summariè: & ab eis non appellaretur. an idem sit hoc casu in iudice ecclesiastico cognoscẽte? Respôdeo sic: cum ijsdem legibus debeat iudicare, & loco secularis iudicis cognoscit eo modo ab eo non potest appellari sicut à seculari, si cognosceret, vt extra de maio. & obe. c. solite. & ibi not. per Bernardû & Innocen. Et ita dico & consulo ego Barto.

c ¶ Dñi priores. vide apostil. ĩ. l. quæ sub conditioue. in fin. princip. ff. de conditio. insti. & Fely. in. c. ecclesia Sanctę Mariæ. in x v. col. ĩ fi. & seq. d[e] côsti. & Deci. ĩ aut. cassa. C. de sacrosanc. eccle. nu. xviij. Tho. Diplo.

bus fra. ĩ pe. & vlt. col. vbi videas ad. di. & vide p. d. Per. de vbal. ĩ tracta. de socie. ĩ. iiij. q. prin. ĩ. iij. q. ĩ. ix. colû. & vide Ale. de imo. ĩ côsi. lxxvij. ĩ. v. volu. circa primum. Tho. Diploua.

¶ Si statuto cauetr, q exbannitus pro personali maleficio posset impunè offendi: tunc exbãnitus pro furto licitè pôt occidi: qa appellatiôe offensę venit homicidiû. Itẽ furtû dicitr maleficiû personale. Itẽ qûo dicitr maleficiû personale cômitti.

SVMMARIVM.

1 *Statutum permittens exbannitum offendi, permittit etiam occidi.*

In statuto

2 *In statuto posita uerba illa, uidelicet pro maleficio personali, quot modis intelligantur.*

3 *Statutū loquēs de maleficio, an cōprehēdat pœnā corporalē?*

4 *Maleficij appellatione, an ueniat omne id ex quo status & fama alicuius personæ læditur.*

5 *Offensio impunè in aliquē à statuto pmissa fauore reipublicæ & pro communi, quiete est introducta.*

¶ CONSILIVM. CLXXXVIII.

STatuto[a] castri plebis cauetur ꝙ quicunq; reperit̄ exbannitus & condemnatus pro aliquo maleficio personali à quinquag. li. s̄. posit impunè offendi. Contigit ꝙ Ange. occidit quēdā bannitū pro furto in cētū lib. q̄rit̄ an ex dicto homicidio veniat puniendus &c. Ista quęstio habet dubia.
1 ¶ † Primò, an eo ꝙ statutū permittit [b] aliquē offendi, videatur permittere illum occidi. Ad ꝙ dico ꝙ sic. nam offensio dicitur [c] omnis actus ex quo poena resultat, vt. l. in testamento. ff. de manu. testa. sed ex homicidio regularit̄ resultat pœna: ergo homicidiū est offensa. cū igitur per statutum permittatur offendi simpliciter: ergo & occidi permittitur cū occidi sit offendi, vt dictū est. pœna verò quæ aliâs ex dicto homicidio resultaret, per statutū admittit̄, cū permittitur impunè offendi. q. d. omnis actus ex quo quis ad iracūdiā prouocatur dicitur offensa, vt. C. de inof. test. l. filia in orbitate. & l. si maritus. & de verb. signi. c. ex parte in Christo. & c. se. sed per actum homicidij quis ad iniuriam prouocatur: ergo homicidium est offensa. ergo cū per statutum permittatur impunè offendi, permittitur homicidiū. casus est de ho. c. fi. li. vj.
2 ¶ † Secūdò est vidēdū pro ītellectu illorū verborū pro maleficio personali. Circa ꝙ dico ꝙ dicta verba pñt triplicit̄ intelligi. Primò ꝙ intelligatur maleficium personale, id est ꝙ cōmittitur in personā. nā & secūdū hoc, furtū nō est maleficiū personale, vt no. ff. de fur. l. itaq; fullo, in fi. gl. ibi dū dicit, ex delicto in se nō extra de facto &c. q. d. furtū nō cōmittitur in se idē in psona. sed in rē. Est em̄ furtū cótrectatio rei alienę īuito dño &c. ad id facit. ff. de iniu. l. j. §. j. sed iste nō est sanus intellectus. q d em̄ si aliqs ē bannitus propter tractatū ꝓditionis alicuius terræ, vel ꝓpter aliquā falsitatē, q̄ maleficia in personā nō sunt, certè iste nō pōt impunè offendi secundū dictū modū intelligendi. sed exbannitus ꝓ modica alapa posset occidi, ꝙ esset absurdum: ergo sic nō debemus intelligere si aliquo modo possumus, vt. l. scire oportet. §. aliud. de excu. tu. l. quoties idem sermo. de reg. iur. & l. in ambigua. de legi. & senatus. Secūdo mō possunt intelligi dicta uerba, vt dicat̄ maleficiū personale, illud ex quo resultat pœna personalis sicut crimina capitalia dicūt̄ nō illa q̄ cōmittūt̄ in caput, sed illa ex qb⁹ capitalis pœna resultat, vt. ff. de pub. iud. l. ij. q idē si posibile est resultare, vt qñ in defectū poenę pecuniariæ īponitur poena corporalis, vt no. p Dy. in. d. l. ij. probat̄. in. l. fi. C. de iniur. ff. co. l. fi. isto modo sumēdo furtum est maleficiū personale: qa ex eo pōt īponi poena psonalis. vt. l. fi. ff. de furt.
3 ¶ † Sed posset aliqs dicere istum intellectū verba statuti nō patiuntur. dicunt enim exbannitus pro aliquo maleficio personali à qnquagintalib. s̄. &c. ex quo videt̄ apparere ꝙ nō intellexit de maleficio, ex quo corporalis pœna imponitur. Ad quod respondeo quòd licet poena pecuniaria inferatur, sufficit quod coporalis potuerit imponi, vt dictū est s̄. vnde verba statuti punientis furtum, sunt diligentius attendenda. si quidē de illo furto quo ille occisus erat potuerit à principio imponi pœna corporalis: sine dubio dictum furtum fuit maleficium personale. si verò secundū formam dicti statuti poena personalis non potuit imponi: tūc in dubio remanet. Nam furtum in personam non commtttitur, nec ex eo imponitur pœna personalis[d] secundū formā dicti statuti. & sic remanerem⁹ in absurditate p̄dicta: qa cōdēnatus exbānitus pro furto vel falsitate quacūq; magna poena pecuniaria nō posset offendi: sed exbānitus pro qualibet leui offensa facta in psonā in qnquagī. lib. posset offendi, ꝙ est iniquum: cū vtroq; cōparente poena maiori puniatur vnus quā alter: & vtroq; remanente cōtumace, plus grauet̄ ille qui minus puniret̄ secundū dictū modū intelligēdi, quod est absurdū. & ideo dicto modo intelligere non debemus vt dictum est.
4 ¶ † Tertio modo possunt intelligi dicta verba, vt dicat̄ maleficiū personale omne illud ex quo status & fama alicuius personę ledit̄, vt. l. cognitionum. §. fin. ff. de varijs & extraordinarijs cogni. & secundum istum modū nō est dubiū, ꝙ furtū est maleficiū personale. Infamia em̄ īsurgit in personā cōdēnati de furto, vt. l. j. de his q no. infa. & l. nō potest. ff. de fur. ¶ Quarto modo, potest intelligi maleficium personale, hoc est maleficiū à persona cōmissum ad differentiam maleficij quod nō cōmittit̄ à persona, sed à reb⁹, vt puta ab animalib⁹ suis, vt ī. l. j. ff. si quadru. paupe. fecis. dica. ff. de dā. īfec. l. p̄tor. §. hoc edictū. & hoc modo etiā intelligēdo, furtum est maleficium personale. Vidēdum est ergo quo modo ex dictis modis verba statuti sunt intelligēda.
5 ¶ † Pro cui⁹ euidētia est sciēdum, ꝙ qñ per statutum permittitur aliquem impunè offendi[e], est introductum principaliter in fauorem reipublicę, & pro quiete cōmuni, vt. C. quādo liceat sine iu. sevin. l. ij. licet secundariò resultet in odium exbanniti. Apparet ergo, ꝙ dictum statutū est fauorabile, & sic fauorabiliter intelligēdū. Dicēdū est ergo ꝙ dictū statutū deberet intelligi ꝙ in dicti occisoris persona, pœna cesset: ne ipsi⁹ statuti authoritate decipiatur ipse cū tēpore maleficij perpetrati illum impunè posse occidi credebat, vt. l. de ętate. §. ex cā. ff. de inter. act. facit. ff. de poenis. l. si pręses, & l. si ex interpretatione. Barto.

a ¶ Statuto. Istud cō. secūdū ordi. Perusinum est in. j. par. in cō. xxxj. Th.

b ¶ Statutum permittit. Adde Bar. in. l. iij. §. fi. in fi. de adi. leg. & qa verba Bar. non sunt impressa, dicas ꝙ Bar. ibi dixit. itē no. hic casum quid si statutum permittit aliquem impunè offendi. videt̄ permittere ꝙ posit occidi. de quo est etiam casus. in. c. fi. de hom. li. vj. & in. l. in testamēto. ff. de mat. test. & idē dicit Io. an. in addi. Spe. in ti. de cōsti. §. j. ad fi. & tēet Pau. de ca. in. l. binas. ff. de ser. vrb. p̄di. & cōsuluit Pe. cor. in cons. cxxij. viso dicto pūcto ī. iiij. vo. in vlt. co. & Fel. ponit in. c. quæ in ecclesiarū in. v. co. de consti. qbus. adde Gand. in fi. operis sui, in vl. q. & Alb. de rosa. in. l. si seru⁹. C. de his qui ad eccl. confu. in. ij. col. & in suo opere statuto. in. iiij. parte. in q. xviij. vbi dicit fuisse de facto Pergami, & obtinuisse & fuisse terminatum per d. Fed. de la schala, q erat dominus pergami habens ēt magnos peritos penes se. idem dicit Odof. fuisse determinatum per doc. collegij bono tempore domini Aldinerij tūc potestatis Bonoñ. ꝙ occisio excusatur. idē tenet Albe. in. d. l. iij. §. fi. post Ray. tñ vide Ange. de Per. & Flo. in. d. l. binas ędes. & An. de mōte vbia. ī cō. suo inci. cauet̄ statu. ꝙ banni. et Bal. in suo pec. et ī cō. suo īci. sup dubio mihi, Bapti. de peru. transmisso etc. & Nellum de sancto gemini. in suo trac. bāni. ij. parte secūdi tp̄is, in. vij. q. an aūt stante dicto statuto, posset uerberari bānitus uel īiuria affici, & ab eo auferri bōa, uide Bar. in. l. nec in ea. ff. de adul. cū cōcordāt. de qbus per Fel. in. d. c. q̄ in ecclesiarū. in. v. co. de cōsti. cui adde doct. s̄. alle. & uide Bar. & q̄ ibi scripsi. in. l. itaq; fullo. ff. de fur. & in. d. l. nec in ea. & ibi apost. Al. & ibi scripsi. & apo. in. l. in suis. ff. de li. & posth. in uersi. occidere. & ibi vide Ale. in. d. l. filij. ī. ij. co. & apo. vbi allega. Bar. in hoc. consi. lxxix. Tho. diploua.

c ¶ Offensio dicit̄. Appellatione offensę, dicitur cōtineri ēt īiuria uerbalis. no. in. c. quintauallis. de iureiu. p. d. Ant. de but. in prin. rep. itē verbū iniuriosum, est offensio personæ. vt dicit Bal. in. l. si qua p calumniā C. de epi. & cle. an liceat facere pacē in furto, uide Bart. in. l. licitatio. §. ꝙ licitè. et ibi dixi. ff. de pub. itē no. ex uerbis Bar. ꝙ furtū ē maleficiū. & iō si extat statutū, ꝙ si īquisitus ex maleficio habeat pacē, euitat quartā partē poenę. si ē. inqsitus de furto remittit̄ quarta pars ꝓpter pacē. ad de ꝙ no. Bar. in. d. l. licitatio. §. ꝙ illicitè. in fi. & ita practicaui Pisauri. in cā quorūdam hębręorū, quibus fuit remissa quarta pars pœnæ propter pacē: ex quo statutū nō loquebat̄ in personā. ꝙ quidē nota pro statuto Eugubij, quod loquitur de maleficijs personalib⁹, quomodo intelligat̄ & habui in facto cū essem ibi locū tenes pro Illustrissimo Domino Frāciscomaria feltrio de reuere. Tho. diplo.

d ¶ Pœna psonalis. No. pro statuto ciuita. Vrbini ꝙ loqt̄ de filiosa. delīquēte, ꝙ dicebat̄ nō habere locū ī cōmittēte homicidiū, ꝙ est falsum, vt ex hmōi rōne patet. An aūt furtū, dicat̄ maleficiū psonale? vide Bart. hic & adde Bart. ī l. licitatio. §. ꝙ illicitè. ff. de pub. vbi sentit & tenet ꝙ furtū nō dicit̄ maleficiū & delictū ī psonā. adde Inno. in. c. nup. de sen. excō. cū cōcor. tradi. p Fel. ibi ī vl. co. cui adde Bal. ī rub. ff. sol. mat. ī. ij. col. ꝙ limitat. d. Hoñ. de Bartholi. ī suo cōsi. inci. visa quadā inqsitiōe. ī. iiij. col. nisi statutū demōstratiuè loqueret̄. puta inter īfra scriptas psona. de delictis et offensionib⁹ qbuscūq;. & nulli dubiū, ꝙ ꝓpter furtū, persona offendit̄. licet nō in psonā, vt dicit Bar. ī. d. §. ꝙ illicitè. in fi. & sic cōprehenderetur in statu. Tho.

e ¶ Offendi. Adde ꝙ dicit Bar. ꝙ statutū disponens ꝙ bānit⁹ posit īpunè offendi cōtinet publicā vtilita. et est introductū in fauorē reipub. & sic valet. adde bar. in. l. ij. C. qñ li. sine iu. sevin. & in. l. vt vim. & l. oēs populi. in. ij. qō. iij. q. prin. ff. de iusti. & iur. & ī. l. aīaduersione. §. j. ff. de cap. dimi. cū cōcor. de qb⁹ per Iaso. in. l. vbi pactū. ī. v. col. & seq. C. de trāta. & pleni⁹ per Feli. in. c. q̄ in ecclesiarū. in. ij. col. de constit. vbi ponit nouē casus, in qb⁹ statutū nihil operat̄. qb⁹ adde Pau. de ca. in cōsi. xxxiiij. īci. licet ista. ī. j. col. & in q̄tū ī. iiij. casu dicit ꝙ si bānit⁹ est tolerat⁹ ī ciuitate, talis tolerātia inducit securitatem, secundū Sal. singulariter in. l. null⁹. in. j. no. C. de iu. deli. cū cōcor. ibi traditis per ipsum. & plenè p Ias. in. d. l. vbi pactū. in. vj. col. ver. aduerte etiā. vbi alle. Alex. de imo. in cōsi. cliij. & adde ꝙ est in cōsi. j. in. ij. vol. & adde Alex. in cōsi. cvij. pro inuestigatione. in. ij. vol. & vide Io. de imo. in. l. si duo. ff. de acq. hęre. & Pau. de ca. in. d. cōsi. xxxiiij. & inquātū. Feli. in. viij. casu voluit ꝙ si qs occidit extra territoriū: vbi nō viget. d. statutū: nō erit tutus ab homicidio. secūdū Pet. de anc. in. c. canonū statuta in. xvij. char. de cōsti. cū cōcor. adde ꝙ cōsul. Cor. in cōs. cxcij. viso suprascripto stat. in. iij. vo. nisi esset bulla papalis ꝙ bānit⁹ in vno territorio posit īpunè occidi ītra qnquaginta miliaria, si occidit̄ bānit⁹ ī locis intra qnquaginta miliaria est tut⁹, vt ibi p eū. & vide Bar. ī cōsi. cvij. visis oīb⁹. in prin. & Fel. in. c. nō dubiū. ī. ij. col. de sen. excō. & apostil. ī. d. l. oēs populi. in. viij. col. in ver. aliter statuēdo. ff. de iusti. & iur. Tho. Dip.

¶ Primò queritur. De hoc cõs. Bar. vide Ale. de Imo. in l. fi. de serui. leg. in j. & ult. additi. ad Bar. ubi alle. istud cõsi. & vide Ias. in l. ĩperiũ. in. ix. col. ff. de iur. om. iu. & Ale. in. l. iter eos. ff. de acqui. re. do. ĩ additi. Bar. & eũ dẽ Ale. in. l. cũ de in rẽ verso. ĩ. iij. co. inci. acquirẽdis. ff. de usur. ubi dicit ꝙ ẽ cõ. j. An. barb. in. l. j. ff. de iur. om. iudi. ĩ addi. Bar. in j. addi. & alleg. cõ. Bar. ccxcij. incip. utrum iurisdictio possit vendi? & credo ꝙ non sit istud consi. & uide Ias. in. l. j. ĩ fi. ff. de iu. om. iu. ubi alle. hoc cons. Bart. & Barb. in. l. inter tutores. in. j. addi. ff. de admi. tu. ubi alle. Bar. in hoc. cõs. et ibi uide Bar. in ij. co. vbi facit mẽtionẽ de isto cõsi. & ibi aposti. meã uide ẽt circa hoc cõsi. per Franc. de cur. in cõsi. lxviij. dominus Ioannes in. x. &. xj. colũ. & apo. Ale. in. l. j. in vij. colũ, ff. de iur. om. iudi. & Alex. in disputa. sua ĩ. l. imperiũ. in. xxx. char. in. iij. col. nu. ij. ff. eod. ubi alle. Barto. hic. & uide Dec. in. l. j. nu. xxxix. ff. eo. & in. l. more nu. xxxvij. eod. tit. Tho.

b ¶ Vendi cũ feudo, uide Ale. in. l. possideri. quæ est l. ij. in prin. in. vij. col. ff. de acq pos. et ibi dixi in addi. Tho.

¶ An dñi castrorum siue comites de iure cõi habeant merũ & mistum imperium, & iurisdictionẽ in dictis castris. Item in triplici communitate seu vniuersitate castrorũ vel villarũ. Itẽ quot modis põt qs habere iurisdictionẽ in suo territorio. Itẽ quõ perdatur per non vsum. Itẽ de priuilegio cõcesso ab imperatore super iurisdictionibus, quomodo debet intelligi an sit ꝑsonale, vel reale. Item si multi sunt filij vnius comitis, qui habet iurisdictionem, & merum, & mixtum imperium in suo comitatu, an mortuo patre, habeant omnes exercitium iurisdictionis insolidum. Item quomodo ciuitas põt præscribere attribuendo sibi iurisdictionem alicuius comitatus.

SVMMARIVM.

1 *Iurisdictio & imperiũ an attribuatur castro, an uerò personis comitum, & dominorum dicti castri. & quotuplex est, uniuersitas?*
2 *Merũ & mixtũ imperiũ nõ habet uniuersitas minus larga.*
3 *Iurisdictionẽ nullã habet uniuersitas minima, ut ẽ castrũ etc.*
4 *Priuilegium est introductum, intuitu personarum.*
5 *Priuilegium probandi modus per consuetudinem & usum, contra quem admittatur.*
6 *Vsus tanti temporis cuius initij memoria &c. habet uim cõstitutionis iuris, per rescriptum.*
7 *Merum & mistum imperium, an poßit præscribi?*
8 *Comes quilibet de per se, an communiter & diuisim habeat iurisdictionem in toto castro, an in parte sua tantùm.*
9 *Ius q, quis habet in uasallos, est indiuiduum.*
10 *Iurisdictio an poßit diuidi, & una cum feudo uendi?*
11 *L. hac edictali. §. ad hoc. C. de pa. iur. fir. col. x. de qua iurisdictione loquitur?*
12 *An per submißionem factã per homines affrancatos à predecessoribus uendentis iurisdictionẽ sit acquisitũ ius omniũ, & iurisdictio dicto communi ipsius ciuitatis. & numero. 13.*
14 *Ius huiusmodi quæsitũ per nõ usum. ꝑ quot annis perdatur.*
15 *An dicta ciuitas, poßit præscribere ius cõtra dictos comites.*
16 *Cõtra ecclesiã Ro. nõ præscribitur, nisi spacio cẽtũ annorũ.*
17 *Emptor utrum poßit uti iurisdictione, illa uendita extra fundum, in castro suo.*

¶ CONSILIVM. CLXXXIX.

PRimo quæritur [a] vtrũ iurisdictio & imperiũ attribuãt castro, an ꝑsonis comitũ, & dñorũ dicti castri.
1 ¶ † Ad ꝙ sic dico ꝙ primò sciendũ est, vtrum de iure cõi castri, seu domini, seu comites plurium castrorum habeant aliquã iurisd. & constat ꝙ nos habem⁹ triplicem vniuersitatem habitationum, & prædiorum vnam largam, quæ facit prouinciam. & hęc uniuersitas habet iurisd. & merum & mix. impe. de iure communi, vt. ff. de off. pręsi. l. illicitas. §. q vniuersas. & eo. ti. l. iij. C. de of. rec. prouin. l. j. & per totum.
2 ¶ † Secunda vniuersitas minus larga, quæ constituit ciuitatẽ, & huic vniuersitati cohæret iurisdictio tm̃, vsq; ad certã quantitatẽ in leuioribus criminibus, sed merũ et mistũ ĩperiũ habet, vt. C. de defen. ciu. l. j. & ĩ auť. de defen. ci. §. et iudicare. et. §. audiẽ. et. §. iusiurandũ. &. §. fi. fallit in qbusdã ciuitatib⁹ in qb⁹ ẽ hoc specialiter cõcessum a iure, vt Romę, vt. l. j. §. cum urbẽ. ff. de off. pręfec. vr. & ĩ alijs ciuitatibus, quæ hoc hñt ex cõsuetudine, vel priuilegio, vt no. ĩ. §. iusiur. in fi. ma. gl. Ex his cãis iurisdi. diciť cohęrere loco, seu territorio, vt. l. j. §. cũ vrbẽ. ff. de officio pręfec. vrb. vbi per doctor. &. C. vbi & apud, quẽ
3 l. fi. in fi. ¶ † Tertia vniuersitas est minima, vt castrũ. villa, vicus, & similia: & huic vniuersitati nulla cohæret iurisdictio, sed alterius ciuitatis iurisdictioni subesse diciť, vt. C. de nat. li. l. iiij. vbi diciť ꝙ uic⁹ seu pos. alteri subest. ꝓ hoc. C. de epi. & clericis. l. nulli. §. sed ꝙ in uico. & in auť. q. mod. nat. effi. leg. §. si qs igiť ex ęqualibus. &. ff. ad mu. l. q ex vico. cũ si. ibi no. nec obst. ꝑdictis. l. j. C. de mag. cõueni. vbi dicit ꝙ illa municipia. castra, & similia habẽt suos magistratus nã cũ ibi in ti. ꝑcedẽti dixerat de defen. ciui. restat ꝙ in illo ti. tractať de defensore castrorũ, villarũ, & burgorũ. Ad ꝙ rñdeo ꝙ teneo secũdã lec. quã tenet ibi Azo in sum. & sic facit pro me. sed si teneres primã lec. dicas, ꝙ loquunť de castris, q̃ hoc habẽt ex spãli principis cõcessione, vel ex consuetudine: nõ de iure cõi, ꝑ iura ꝑdicta. In casu igiť nostro, castris prædictis nulla coheret iurisdi. Debet ergo dici ꝙ oportet dictos Comites alio iure speciali se fundare: aut ergo se allegãt habere iurisdictionẽ & imperiũ ex rescripro seu priuilegio ꝙ ostẽdũt: aut allegãt priuilegiũ ꝙ ꝓbať ꝑ cõsuetudinẽ & vsum. Primo casu, si qdẽ verba priuilegij sunt clara, ꝙ princeps cõcedit ꝑsonę, loco seu ꝑsonis: & stam⁹ certo. si vero verba sunt dubia interꝑtor vt videať esse cõcessum ꝑsonis, cũ ꝑ eorũ fidẽ & industriã hoc princeps cõcessit, vt. l. j. ff. de offi. ꝑfe. ꝑto. & sic ꝑsona fuit causa priuilegij: ergo ꝑsonis cõcessum, vt. l. ĩ oĩb⁹. ff. de re. iur. ꝓ hoc induco spãliter. l. pater filię. ff. de ser. leg. vbi ꝙ ius põt cõcedi rei & ꝑsonę ĩ dubio. videť esse cõcessum ꝑsonę. sic. ff. de leg. j. l. apud iul. §. si qs
4 alicui. licet gl. † videať hic dicere verũ si agať à cõcedẽte ꝙ sit personale. q. d. ꝑsumiť bñficiũ reale, vt. l. forma. §. cẽꝯ. & ꝙ ibi no. ff. de cẽsi. sed debet intelligi ꝙ cõcedẽs videť hoc ĩ dubio agere. & ita ĩtelligat ibi Oldr. per. l. in oĩb⁹. ff. de reg. iur. idẽ teneo ego per ꝑdicta iura. & sic ĩ dubio vi
5 deť cõcessum personę. ¶ † Secũdo casu, qñ allegãt priuilegiũ ꝙ ostẽdũt se ꝓbare per cõsuetudinẽ & vsum: tũc dicit qdã doctor Modern⁹ non posse fieri: qa talis mod⁹ ꝓbãdi fit cõtra faciẽtẽ aliqd, vt cõtra soluẽtem aliqd, vt. l. cũ de in rẽ verso. de vsu. sed cõtra tacẽtẽ, seu non faciẽtẽ, põt tali modo ꝓbari vt no. ꝑ Cy. C. de pac. l. si certis annis. ĩ. vij. &. viij. q. cũ ergo hoc alleǵť contra ĩperiũ & ecclesiã Romanã, q̃ habet oẽm iurisdictionẽ ĩ ꝓuincia ducat⁹, de qua loquiť qui solũ passi sunt, nec aliqd fecerũt: gl. tñ nrę cõtra faciẽtẽ admittũt hũc modũ ꝓbãdi: vt. ff. de serui. l. seruitutes. & de aqua plu. ar. l. j. ĩ fi. hoc etiã tenet Dy. quẽ ego sequor ꝑ l. si fili⁹. C. de pet. hęr. ff. de acq. hęr. l. qui ĩ aliena, ĩ prĩ. ver. sed & si nõ ad
6 ierit. vbi uideť casus ꝓ hac opi. ¶ † Prętereà ĩ hoc casu est dubiũ, cũ alleǵť usus tãti tẽporis cui⁹ cõtrarij memoria non existat qui habet vim cõstituti iuris ꝑ rescriptũ, vt ĩ. l. j. ĩ fi. de aqua plu. ar. cõtra. l. hoc iure. §. duct⁹. ff. de aqua quoti. & ęsti. siue ergo allegat iurisdictionẽ & ĩperiũ cõcessum loco, & ꝑ talẽ usum ꝓbať: qa iura realia hoc mõ ꝓbanť ĩducta, ut dictis legib⁹. Siue allegat hoc cõcessum personę, et ꝑ talẽ usum ꝓbať concessum ꝑsonis: qa iura ꝑsonalia tali mõ ꝓbanť: vt. d. l. cũ de ĩ rẽ verso. siue dubiteť: & tũc ĩ dubio vr̃ cõcessum ꝑsonis, vt. s̃. dixi. ¶ Prędicta ĩtelligo ꝙ rescriptũ hoc dicat vł sic alle. ꝙ hoc cõcedat generi, & sic trãseat ad posteros, vt. l. j. ĩ fi. de iure ĩmu. & ꝑ Dy. ĩ. c. priuilegiũ ꝑsonale. extra de re. iu. lib. vj. sit igiť cautus aduocat⁹ partis in fundãdo suã intentionẽ.
7 ¶ † Tertio casu, in quo allegat simplicẽ cõsuetudinẽ & vsum: tũc licet sit dubiũ vtrũ merũ imperium possit ꝑscribi, vt. ĩ. tãgeť, tñ posito ꝙ prescribať ꝙ est certũ secũdũ oẽs. per tꝑs cuius nõ existat memoria: tũc de necessitate habem⁹ dicere, ꝙ iurisdictio & imperiũ cohereat loco, & sic castris: qa iura realia, vt seruit⁹: & sic bene possunt induci ad tẽpus et ex tempore sed iura merè personalia nõ ĩducunť ex tẽpore, vt. l. obligatio
8 nũ ferè. §. placet. ff. de act. et ob. ¶ † Secũdò opꝫ videre vtrũ qlibet Comes ꝑ se habeat iurisdictionẽ in toto castro cõiter et diuisim, an qlibet ꝑ se in parte sua tãtũ. Et ad hoc dico ꝙ duo sunt cognoscẽda. s. ipsa iurisdictio, & imperiũ. Itẽ ipsius iurisdictionis & ĩperij exercitiũ seu administratio. Si primũ cõsideres cũ oĩa dicta castra fuerũt vnius Comitat⁹, et vnius Comitis, vt patet ex themate: ergo tale ius. est ĩdiuiduũ, vt. x. co.
9 de prohib. feu. alie. per Fede. l. ĩperialẽ. §. ꝑterea. ¶ † Itẽ ius ꝙ qs hꝫ in vasallos, est similiter indiuiduũ, sicut iura libertorũ, vt no. x. col. si de feu. fue. cõtro. c. j. §. oẽs. ergo cõpetit oĩbus dictis Comitibus hęredibus dicti primi Comitis insolidũ, sicut alia iura realia, vt. ff. de ver. ob. l. ij. §. ex his. ver. ex quo quidẽ. &. ff. fam. er. l. heredes. §. antepe. cum si. si verò cõsideras iurisdictionis exercitiũ: tũc dico ꝙ quilibet põt diuisim exercere in parte sua: & hoc operať diuisio facta inter eos, sicut dicim⁹ in tutorib⁹, vt licet ius ipsum sit ĩdiuiduũ ipsa tñ administratio, potest diuidi, vt. ff. de admi. tut. l. inter tutores. simile in seruitute aquæductus q̃ licet sit indiuidua: tñ eius exercitiũ siue commoditas diuiditur, vt. ff. de aqua quoti. & æsti. l. lucio. §. fi. &. §. seq. & no. per gl. ff. de serui. rust. prędi. l. si partẽ, sic quotidie ciuitates diuidũt exercitiũ iurisdictionis, vt vn⁹ iudex cognoscat de causis vnius quarterij qd' procedit de iure ꝑ. l. ij. §. j. ff. de ori.
10 iur. ¶ † Tertiò an iurisdictio posset diuidi. & similiter vẽdi cũ feudo [b]
b videť dubiũ. Nã quędã lex dicit etiã quando quis vendidit allodium suũ, hoc ẽ podere propriũ nõ põt vẽdere iurisditionẽ quã habet à principe, vt. x. co. de pa. iur. fir. l. hac edictali. §. ad hęc. ¶ Sed istud credo sic debere intelligi: ꝙ iurisdictio nõ potest alienari in extraneũ, sed in cõsortẽ, seu collegã bene potest transferri exercitiũ totius, vt. l. j. ff. de offi. cõsu. & simile videmus in tutoribus: qa vnus totã administrationẽ põt transferre in aliũ, licet tutela sit qd indiuiduũ vt dixi probať. ff. de admi. tu. l. iij. §. fi. & etiã postq̃ fuerit diuisa à principio poterit vn⁹ cõcedere alteri administrationẽ in parte sua vt. ff. de sol. l. q̃ro. in fi. ꝓ hoc qa si res esset prohibita alienari, põt tñ alienari in cõsortẽ, vt. C. de fideic. l. voluntas. & . ff. de le. ij. l. si pr̃. §. qndecim. ¶ Pretereà hoc esse verũ apparet: qa ille cõsors seu collega habet iurisditionẽ in totũ & ĩsolidũ in dicto comitatu iure suo lꝫ exercitiũ sit diuersum meritò poterit ĩ eũ illud exercitiũ transferri.

transferri.cùm ergo in casu proposito ista venditio sit facta in consorte,
11 & est expresse actum φ in illo transeat exercitium:transibit.¶†Itē cre do φ illa.l.hac edictali.§.ad hoc loquitur quando iurisdictio erit concessa loco:tunc iurisdictio non posset per se vendi, nisi cum castro vendito cum vniuersitate.secus si vnus fundus venderetur in territorio.arg.ff.de contrah.emp.l.in modicis.& φ no.in iure patronatus ecclesiæ.ff.de op.
12 lib.l.si operarum.in glo.mag.¶†Quartò an per submissionem factam per homines affrancatos à prędecessoribus dicti vendentis,& per exercitium iurisdictionis habitæ modo prædicto per commune dictæ terræ propinquæ sit acquisitum ius omnium,& iurisdictio dicto cōi dictæ ciuitatis. Ad hoc sciendum est, φ affrancatio facta de dictis vasallis operatur liberationem,& remissionem seruitiorum,& tributorum,& aliorum obsequiorum ad quę dicti vasalli tenebantur,sicut patronus remittit liberto iuspatronatus,vt C.de bon.lib.l.fi.non autem per hoc videtur dicti comites,remittere imperium,& iurisdictiones.quinimò,& si expresse voluissent non potuissent,quia solum in manibus superioris, potest huic iuri renunciari,vt.l.j.ff.de offi.prę.&.l.ij.§.& cū placuisset.de origi. iur.cùm ergo etiā post dictā affrancationem,iurisdictio remaneat apud dictos comites,vt patet:,quia per submissionem factam à dictis hominibus affrancatis dicto cōi,non est acquisita iurisdictio: quę apud comites
13 residebat,vt.ff.de acq.re.do.l.traditio.¶†Ad aliud φ quęritur an p exercitium iurisdictionis habitæ modo prędicto ciuitas sibi quęsierit,Prę mittendum est φ dicti comites non vtendo dicta iurisdictiōe cum casus euenerit tanto tempore,perdiderunt prædictum ius,siue dicamus istud priuilegium iurisdictionis respicere quādam facultatem:& sic perditur.
14 x.annis,vt.l.j.ff.de nundi†,siue dicamus respicere aliud ius acquisitionis & tunc perditur.xxx,anno.& hoc tenet Guil. de cug.in.l.imperium.ff. de iurisd.om.iu.¶Nec potest dici φ per consortem qui in vicino castro vsus est iurisdictiōne, & imperio retineatur ius in aliis : quasi facta diuisione dicti exercitij:quia quantum ad ius perdendi, perīde est ac si ab initio fuissent iurisdictiones concessæ separatim,vt.ff.quemadmodum
15 seruitus amitta.l.nam scitis.§.primo.¶†Sed an dicta ciuitas per dictum vsum sibi quæsierit est insistendum.nam si quidem dicta ciuitas vult dicere se præscripsisse contra dictos comites:& hoc non potest.nam cum dicti comites non potuissent transferre dictam iurisdictionem in dictam ciuitatem tanquam in extraneam personam,expressè concedendo,vt.l. hac edictali.§.ad hęc.x.co.de pa.te.ergo nec potuerunt paciscendo contra se pręscribi,vt.ff.de verb.signifi.l.alienationis.& no.ff.de vsuc.l.vbi.
16 ¶†Oportet ergo,φ dicat se præscripsisse contra eum qui habet vniuersalem iurisd.ad quam reuertitur dictis comitibus perdentibus.sed constat φ in dicta prouincia ducatus ecclesia Romana,habet omnem imperialem iurisd.ex donatione Constantini ab aliis Imperatoribus cōfirmatam contra quā ecclesiam non præscribitur,nisi spatio.c.an.vt.C.de sacrosan.ecle.auē.quas actiones.in fi.& in corpore vt eccle.Ro.&c.qa prę scriptio tanti tpis non currit,vt ex themate patet:ergo dicta ciuitas nō sibi quęsiuit.verum quia dicta ciuitas,vt proponitur,est in quasi possessione iurisdictionis:non debet in ea molestari,donec legitimè cōueniatur, vt ff.de aqua quoti.& ęsti.l.j.& no.de iti.actuq; pri.l.j.§.j.in gloss.magna.
17 ¶†Quintò an ille emptor posit vti iurisdictiōe illa vendita extra dictū fundum in castro suo,vbi aliâs habet iurisdictionem,& merum & mistū impe. Ad quod dico:φ ista quæstio procedit in casu in quo dictus venditor non perdidisset dictū ius p nō vsum:quia non transiset ī emptorē vt.s.dictum est quo casu dico φ cum ista non sit noua & separata iurisdictio à iurisdic.istius emptoris,sed est vna & eadem,vt.s.dixi. φ dictus emptor suum modum,& locum antiquum debet seruare:vt.ff.de iust.& iu.l.pe.nec etiam iudicium debet agitari in fundo,vt.C.vti pos.l.j. in gl. clam à me,&c.Et ita dico ego Bar.

¶Si à patre est data dos filiæ suę,quę viuo patre,mortua est relictis filiis ad quos dos de consuetudine venit:an mortuo auo isti nepotes tenentur computare sibi in legitima pręfatam dotem?& concludit φ sic.

SVMMARIVM.

1 *Dos matris quæ per mortem eius peruenit ad filios,an computetur in legitima eorū.*
2 *Aduentitia non ueniunt in collatione,sed solum profectitia.*
3 *Filiusfami.de iure antiquo,non habebat hæredem ab intestato.*

¶CONSILIVM. CXC.

a Gisbertus[a] dedit dotem pro filia q̄ fi lia mortua est viuo patre,filiis superstitibus ad quos dos matris pertinet, secundum consuetudinem notatam in .l. dos à patre.C.solu.matri.nunc decessit dictus Gisbertus institutis nepotibus prędictis ex dicta filia in certa quantitate:& dicti nepotes agunt nūc ad
1 supplementum.¶†Quæritur an dos matris eorum, quæ ad eos peruenit,computetur eis in legitimam & multi docto.& aduocati dicūt, φ nō computetur in legitimam.nam legitima seu supplemētū, debet fieri de substantia eius de cuius successione tractatur,vt.l.scimus.§.repletionem C.de inoffi.test.sed ista dos non est debonis aui.nam bona aui exiuerunt vt.l.pater.in prin.ff.ad.l.falci.& ad treb.l.mulier.§.cū proponeretur.& l.à filia:&.ff.de col.do.l.fi.ergo,&c.Præterea ad istos nepotes non peruenit ista dos ex persona aui.sed ex persona matris,dos est effecta eorū ergo,&c.vt.d.§.repletionem.Ex hoc apparet rñ
b sum ad.l.q̄m nouella.C.de inoff.test.quia contrariū dico,φ ista dos computatur in legitimam[b]:& sic pbatr,dos eo mō cōputatr in legitima quæ venit in col.vt.l.q̄m nouella.in duobus locis dum dicit,eo dē modo.C.de inoffic.test. sed talis dos data a pr̄e debet à nepotibus istis conferri, vt.C.de col.l.illā. ergo cōcluditr φ est cōputāda in legitima neptis&
2 iste ē casus ī.d.l.illā.cōiuncta.l.q̄m.¶†Secūdò pbatr sic certū est φ aduētitia nō veniūt in collatione sed solū pfectitia ex bonis aui pfecta: aliâs nō veniret in col. sed dos est ex bonis patris pfecta:ergo cōputetr ī legitima.& sic nō obs.§.repletionem qa ibi loqtr in his q capiūt quodam aduentitio iu-
3 re¶†Tertiò probatr sic.certū est φ de iure antiquo filiusfa.non habebat hæredē ab intestato, vt.ff.de castr.pe.l.ī.&.ij.cū si.& ibi not.expresse per gl.in dotem.ff.sol.mat.l.nupta.§.j.&.l.filiæ meæ.C.co. per Azo.in sum.§.fi.in rub.sol.mat.circa fi.¶Sed de iure hodierno,est correctum in castrēsi,vel quasi, & in aduentitio peculio in profectitio remanēt iura antiquā incorrecta,vt in auē.de hęr.q̄ ab inte. §.si igitr defunctus.& ibi not.in glo.mag.Illa verò filia q̄ fuit dotata,non transmisit illā dotē pfectitiā ad suos filios iure hr̄ditario cū hęre.habere nō posit de iure cōi, sed illa dos quæ de iure secundū verā opi.debet reuerti ad patrē,vt no.in.l.dos à patre p cōsuetudinē auferr patri,& datur illis ne potib⁹.nō ergo ab eorū matre filij hn̄t,sed ex pr̄e ex vigore cōsuetudinis,meritò ergo tāq; de bonis pr̄is pfecta,eis computetr ī legitima.¶Quartò pbatr in.l.oīmō.§.fi.C.de inoff.te. vbi non reqritr φ ei q petit supplementū à patre sit datū,sed sufficit φ ei⁹ occasione ille q petit supplemētū acqrat.Ex prędictis apparet responsum ad.l.scimus. qa loqtr in aliis quæ non processerunt directò a defuncto, vt ibi apparet.& sic respondetur ad alia.

¶An fama cum dicto syndici deputati ad maleficia asserentis ita esse,faciant ī dicium ad torturam.

SVMMARIVM.

1 *Fama cum dicto syndici ad denunciandum maleficia deputati,an faciāt indicia ad torturam sufficientia?*
2 *Fama an sit sufficiēs φ faciat indicium de per se,uel an est facti non autem iuris.*

¶CONSILIVM. CXCI.

c Domino Paci[c] de Burgo sancti sepulchri legum doctori defensori ciuitatis Tuderti. Super eo φ quęrit vestra prudentia,an fama cū dicto syndici politi ad maleficia denūciādū & referendū,q suo iuramento depo nit ita verū eē,&c.faciāt sufficientia indicia ad tor-
1 turam?¶†Visis vestris allegationib⁹ subtiliter factis omissis gl.quę dicūt φ fama facit semiplenā pbationē,q̄ forsan vsq;quaq; veræ nō sunt,& omissis q̄ do.dicūt circa hoc,pcipuè Cy.in.l.fi.C.de q̄stio,dico φ fama p se sola potest esse ita vehemens φ faceret indicium sufficiens : vt.l.ij.§.labeo.ff.de
d aqua plu.arcen.quandoq; enim fama per se[d] sola sufficit ad plenam probationē,vt de iure do.l. vbi ff.sol.matri.l.si constante.& ibi per Dy. melius.ff. de flu.l.j.§.j.&.C.sol.matri.l.si quidem.& ibi not. posset tamen esse fama ita debilis,quòd non faceret indicium,sed solum probasset ad coadiuuandum alias probationes,vt.l.iij.§.eiusdem quoque principis.ff.de tes.& tunc non sufficeret.& cū hac distinctiōe debet intelligi.l.de minoribus.§.tormē
2 ta.ff.de qō.q dicit famam debere īspici.¶†Hoc āt an fama sit ita vehemēs vel non,facti est.& hoc est φ dicūt do,hoc esse in arbitrio iudicis,vt dicit Cy. in.d.l.fi.in casu autē proposito,vbi est fama cū di
e cto[e] illius officialis q hoc cū iuramēto deposuit. dico ex his duob⁹, fieri sufficiens indiciū.casus est si bene inspiciatur.C.de diuor.auē.hodie.& ī cor. vnde sumitur.Barto.

¶Si vnus est stipulatus nomine meo sibi centum dari,an antequam cedāt mihi actiones possum debitorem liberare?

a ¶Gisbert⁹. Aliâs ici.pr̄ dedit dotē. & ita all. Alex.ī.l. in quartā.aňp. co. ff.ad.l.falc.& vide Alex.ī.d.§.j. vtrū dos matris à patre profecta cōputetr in licentiam nepti aui eiusq; filiæ:& de hoc consi. vide plenè p Nicol. de vbal.ī trac. de succes. ab inte.ī.j.pte in.ij.q.ī.viij.co.& seq. vbi videas & de hoc cōsil.meminit Ias.ī.l. q̄m nouella.ī.ij.co.C.de ī off.tes.& ibi Ale.ī addi.Bar.& Alex. in.d.l.ī quartā ī aň pe.co.ff.ad.l.fal.& ibi scripsi in add. meis & vide apos. ī.l.post dotē. ī pe. col.ī versi.dotis.ff. so.ma.& vide alc. in.d.l.post dotē in x.co.e.ti.ī ver.ite ī quātū Bar.vbi alr. Bar.ī isto. cons.& Alex.ī.l.si plures. §.in arrogato.in.ij col.ff.so.ma.Tho.

b ¶Dos cōputetr ī legitimā.vtrum dos matris cōputetr ī legitima debita de bonis aui ipsis nepotib⁹? Bal. cōsuluit contrariū.vide cōsi.Pau.de ca. in cōsi.ccl.īcip.circa primum.ī.j. co. Tho.

c ¶Dño paci. vide Corne.ī cōsi. cxcviij.in.ij.vol.ī vlt. col.visa inquisitione.& p Frā.butarū ī suo tra.de iudicijs & tortura.ī prīc.ī xiiij col.ver.an fama publica. & vide Augusti. de arimino ī addi.Ang. in tra.malef.ī ver. fama publica.ī.xii ij.co.Tho.diplo.

d ¶Fama p se.de hoc cōsi.meminit Bar. in.l.ij.ī.§.pe .ff.de excusa.tu.ī lec. noua impressa.Tho.

e ¶Fama cū dicto. Vide pfatū.d.Frā. in.d.tract.de indiciis.versi. an fama publica.Tho.dip.

☞ SVMMARIVM.

1 *Actiones utiles habens liberat debitorem.*

¶CONSILIVM. CXCII.

a S Tipulatus eſt[a] aliquis noīe meo ſic cētū
1 ſibi dari ex aliqua cauſa. † ego illū de-
bitorem liberaui anteq̃ mihi actio cede
retur, ab illo ſtipulatore. Quæro an potuerim ita
quod ille ſit ſecur⁹. qd vobis videtur? Ioā. aduoca
tus de Caſtello videtur mihi ꝙ ſi quidē ille eſt ſti-
pulatus nomine veſtro, in illis caſibus in quib⁹ al
teri acquiritur actio ſine ceſsione ꝙ tunc ſine du-
bio potuiſtis liberare. Ille enim qui habet vtiles, li
berat, vt. l. ſi cum emptore. in princ. ff. de pac. quia
non poteſt agere ſine veſtri voluntate, vt. ff. de ꝓ-
cu. l. ſi procura. meus. ſi verò fuerit de caſibus in q
bus vobis ſine ceſsione non acquiritur, tunc idem
puto: quia potueritis liberare. ita ꝙ debitori nata
eſt excep. doli ſaltem, vt. d. l. ſi cum emptore. ſecū-
dum vnam lect. & ff. de do. exce. l. apud celſum. §.
mandauit. in gl. ſuper ver. excipiendum. vbi autē
dicit vel dic ꝙ aut ego feci pactū, &c. ꝓ hoc eſt ca
ſus expreſſus in. l. mulier bona. §. fin. ff. de iure do.
pro hoc quia vos poteſtis agere cōtra illum, vt de
bitorem liberet, vel aliud faciat, prout vobis vide
bitur, vt. l. idemq;. §. ſi cui mandauero. ff. mand. Et
ita videtur mihi Bart. de ſaxofer. ſaluo ſemper me
liori iudicio.

a ¶ Stipulatus. De hoc cōſil. meminit idē Bart. ī. l. apud celſum. §. mādauit ff. de doli excep. & ibi vide Alexā. in addi. & Pau. de ca. facit mētionem de iſto cōſil. in. l. poſſeſsio. §. fi. ff. de ac. poſ. Tho. Dipl.

b ¶ Cōe. De hoc cōſ. meminit Ale. ī. l. ſi vt certo. §. nūc vidēdū. ī fi. ff. cōmo. in apoſt. & Alex. ī. l. littora. ī apo. & ibi ſcripſi. ff. de cō trahen. emptio. & idē Alex. ī cōſi. c. ī j. vol. ſup prīo caſu ī. iij. col. & ī. l. diuus. ī. iij. col. ff. de re iu. & ī cōſ. lxxj. in. vij. vol. in cā & lite vertente inter Nicolaū. in fi. & ī cōſ. xliiij. in. vj. vo. Tho.

c ¶ An cōductor. vide Ang. de are. ī. §. riparū. inſti. de rerum diuiſi. & bar. in. l. littoria. ff. de contrahen. ēptio. Tho.

¶ Qualiter debet concludi, quando petitur remiſ
ſio mercedis ex cauſa iuridica. Item an cọductor,
tenetur purgare foſſatum fundi quod nocet fun-
do. Item ſi locator dicit fundum damnificatum ex
culpa, vel negligentia conductoris, qualiter teſtes
debent probare culpam vel negligentiam. Item
quando conductor petit remiſsionem merce-
dis ex duabus cauſis, quarum quælibet ſufficit, an
ſufficit probaſſe vnam.

☞ SVMMARIVM.

1 *Libellus qualiter debeat concludere, quādo petitur remiſsio mercedis ex cauſa iuridica.*
2 *Conductor an teneatur purgare foſſatum, quod nocet fundo?*
3 *Teſtes, qualiter debeant probare culpam uel negligentiam.*
4 *Conductor petens remiſsionē mercedis ex duabus cauſis quarū quælibet ſufficit, an ſufficiat probare unam?*

¶CONSILIVM. CXCIII.

b C Ommune[b] Luci-
gnani locauit quoddam pratum
quod vulgariter dicitur padulæ.
ex quo facto ex his quæ poſteà ſe
ſecuta ſunt omiſſo ordine conſi-
lij ibi dati & ait breuiter inferendo quod ibi erat
vtile. Ex hoc themate plura dubia oriuntur. Prīò
qualiter debeat concludi ī libello dum petitur re
c miſsio mercedis. Secundò an conductor[c] teneatur
mundare, & purgare foſſata quæ ſunt in fundo cō
ducto, vel quę ſunt communia vicino: vel alia quo
rum repletio fundo nocet. Tertiò ſi locator ponit
fundum damnificatum eſſe culpa vel negligentia
conductoris, & teſtes hoc dicunt nulla facta exp̄ſ-
ſione in quo fuit commiſſa culpa, vel negligen-
tia, an culpa vel negligentia ſit probata? Quartò ſi
conductor petat remiſsionem ex duabus cauſis
quarum quælibet per ſe ſufficeret, & vnam tantū
1 probat, an debeat obtinere. ¶ † Super primo du-
bio, & in hoc conſiſtit, an debeat peti ꝙ iudex ipē
remittat, vel vt condemnet partem ad remittendū
no. ff. loc. l. ex conducto. §. ſi ius. & l. ſi vno. §. fin.
& C. eod. l. licet. & l. ex empto. & extra eo. c. pen.
vbi dicitur remiſsionem faciendam. non tamen à
quo, vel qualiter ibi dicitur. puto autem altero de
duobus modis poſſe concludi, vel ꝙ petat loca-
torem ad remiſsionem faciendam hoc probatur.
ff. loca. l. ſi quis domum. §. fina. cum. l. ſequen. & l.
ſi in lege. §. fina. facit. ff. de lib. le. l. quod mihi. ¶ Se
cundus modus eſt, vt petat pronunciari ipſum nō
teneri ad mercedem præſtandam, ſeu vt locatori
ſilentium imponatur. hoc probatur. ff. de vſufruc.
le. l. quoties. §. ſi colono. & ibi conſequēter vt mer
cedes prēſtent, &c. ex quo tex. ſatis colligitur illa
concluſio, me non teneri ad præſtandas mercedes
de ſilentio imponendo. facit. ff. de libe. leg. leg. au-
relius. §. centum. in ſua glo. & iſtos modos conclu-
dendi tangit glo. in. l. licet. C. locati. in gloſ. parua.
2 ſuper verſi. cui ſi bene inſpiciatur. ¶ † Super ſecun
do videtur, ꝙ colonus non tenetur mundare, niſi
ſit actum ſicut nec facere, vt. ff. loca. l. ſi in. l. §. ſi do-
mus & in gloſſ. ſuper ver. efficeretur. E contra vide
tur vt teneatur, vt. l. prędia maritima. §. fi. de fund.
inſtr. vbi dicitur ꝙ talia legata aliâs foſſata, cedunt
venditioni: ergo eodem modo locationi: quia eiſ-
dem regulis fulciuntur, vt. l. ij. ff. lo. Sed concludē-
do dico, ꝙ primò debet inſpici conſuetudo regio
nis, an conductores hoc conſueuerunt facere vel
non. Ea enim quæ ſunt in conſuetudine, vīr dedu
cta in cōuentionem, vt. C. loca. l. circa. de ędil. edic.
l. ꝙ ſi nolit. §. qa aſsidua. de aqua plu. accen. l. ſed ſi
prius. §. j. vnde conſulo ꝙ aduocatus actoris vel
rei pro quo talis vſus facit & conſuetudo. de hoc
faciat ſuam poſitionem. Si verò de hoc non appa- d
ret dicerem animaduertendum tunc an purgatio
ipſius foſſati pertineat ad perpetuam vtilitatē rei:
quia rarò mūdatur: & tunc non ſpectat ad colonū
quia eſt impenſa neceſſaria quam etiam vir repe-
d tit ab vxore. ff. de impen. l. impenſę. ibi aggeres,[d]
&c. quia aggeres in rebus dotalibus ſunt. idem eſt
dicere ꝙ foſſata, vt. d. l. prædia. §. ſi ita legatū. ſi ve-
rò illa purgatio fieret ad pręſentis temporis vtili- e
tatem, & omni anno fortè debeat fieri, & pertinet
ad colonum: quia talis impenſa debet cum fructi-
bus compenſari, vt. l. iij. §. j. ff. de impen. Præterea,
ad colonos ꝑtinet cultura p̄dij, vt. ff. loca. l. ſi mer f
cęs. §. conditio. ſed hoc pertinet ad fundi culturā:
vt. ff. de aqua plu. ar. l. j. §. de eo opere ergo, &c. &
prædicta intelligo, ſiue foſſatum ſit fundi locati, ſi
ue ſit ſibi cōe cū alio, vel ſit omnino alterius eo ca-
ſu q̃ habet ius purgandi, vt colligitur. ff. de aqua.
3 plu. ar. l. ij. §. j. & ij. ¶ † Super tertio dico ꝙ talis po g
e ſitio ſit incerta,[e] & dicta teſtiū ſimiliter ſunt incer-
ta: & ſic tāq̃ incerta nō cōcludūt: qa qñ culpa obij-
cit̃ alicui, ſiue agendo ſiue excipiendo, ſiue denun
f ciando: debet obijci certa & limitata[f] agendo, vt
patet. ff. de iniu. l. prætor. in prin. ff. de accu. l. libel
lorum. in princ. cum ſi, excipiendo expreſſum eſt
extra de elec. c. vt circa. lib. vj. de teſti. c. pręſentiū.
eo. li. circa denunciationem. ff. de adul. l. denunciaſ-
ſe. §. quid tn̄. & ꝙ vi aut clā. l. aut qui aſr. §. j. Item
confeſsio vel poſitio incerta, nullius eſt effectus, vt
l. certum. in princi. ff. de confeſſ. & de interroga. a-
4 ctione. l. de ętate. §. nihil. ¶ † Super quarto dico ꝙ
debet obtinere. pro hoc expreſſè tex. cum glo. ex-
tra de teſt. c. ij. & hoc eſt propter ꝙ vtilis cumula-
g tio eſt, qa ſi ex vna cā ſuccūbat[g] qs, pōt obtinere
ex alia, vt not. in. l. edita. C. de eden. & p Dyn. in. c.
nullus pluribus. extra de re. iu. li. vj. nec ob. ꝙ poſ-
ſet dici ꝙ videtur ſe aſtringere, vt extra de proba.
c. licet cauſam quia illud valet quando in vna ea-
dēq; ratione ponitur vnum qualificatiuum ipſius:
vt in exemplo ipſius capituli. ſecus ſi ponunt̃ plu
res oratiōes per ſe ſeparatę vt in caſu noſtro. & ita
dico ego Bar. de ſaxoferrato.

d ¶ Ibi aggeres vide Bart. ī. l. pen. & ibi do. ff. de īpē. in re. dota. fa. & ī. l. p̄dia. §. ſi ita legatū. vbi ſcripſi ī addi. ff. de fundo inſtru. Tho. diplo.

e ¶ Poſitio ſit incerta. Vide Bart. ī. l. q iuraſſe. & ibi apo. ff. de iu. iur. Tho.

f ¶ Certa & limitata. Vide p Alex. ī l. ſi vt certo. §. nūc vidēdū. ī fi. ff. commo. & in cō. c. in. j. vol. Tho. diplo.

g ¶ Ex vna cā ſuccumbat. Vide Fe. in. c. ij. ī. xij. col. de reſcript. & Alex. ī l. diuus. ī. iij. col. de re iudi. Tho. dipl.

¶ An coniunctus rogatus dare ꝓ anima illis per
ſonis quibus videbitur inſtituendo ſpurium, præ-
ſumatur rogatus de reſtituendo incapaci ex quo
omnia bona ſibi relinquebat?

☞ SVMMARIVM.

1 *Fraus teſtatoris an præſumatur, ꝓpter cōiunctionē perſonæ.*
2 *Fraus teſtatoris an præſumatur: quia reliquit omnia bona uxori, rogans eam ut reſtituat quibus ſibi uidebitur.*
3 *Poſitioni criminoſæ an cogatur reſpondere uxor teſtatoris per quam detegeretur alicuius turpitudo?*
4 *An quis cogatur reſpondere per ſacramentum an deliquerit uel non? & quis ſit modus probandi fideicommiſſum.*
5 *An uxor prædicta aſſumpſerit in ſe tacitam fidē de reſtituēdo fideicommiſſum ſtatim, an poſt eius mortē?*

Conſilium

¶CONSILIVM. CXCIIII.

a Cecus de[a] Spoleto habens vnum filium spurium condidit testm̄;ī quo vxorem suam instituit sibi hęredem eāq; rogauit φ post mortē suā,daret ꝑ aīa sua illis per sonis qb⁹ sibi videbit̄ q̄ testōr decessit nl̄lis aliis re lictis,nisi dicto filio spurio.& vxor ei⁹ hr̄ditatē adiit deī de dicta vxor testōris cōdidit testm̄.īq̄ qua si omnia bona viri sui reliquit dicto filio spurio te statoris, deinde dictus filius spurius mortuus est, ante dictam vxorem:dicitur modo dictā vxorem fuisse tacitè rogatā de restituēdo illi spurio. ¶ Ex
b isto themate[b] quæritur primò an pręsumat̄ tacitè dictā vxorē fuisse rogatā de restituēdo illi spurio ex eo φ sic cōiūctā erat defuncto,qa uxor. ¶ Secūdò an pręsumat̄ tacitè rogata,ex eo φ quasi oīa bona dicti uiri:reliquit dicto spurio. ¶ Tertiò si pręd ictę ꝑsumptiones nō sufficiāt an dicta dn̄a,possit cogi respōdere positionib⁹ factis sup hoc.s. an sit rogata,vel nō. ¶ Quartò posito φ ꝓbet̄ φ sit rogata,an ex eo φ dict⁹ spuri⁹ decessit an̄ vxorē,ꝓhibeant̄ bonaī fiscū deferri. Ista dubia colligo ex the
1 mate prędicto. ¶ † Sup primo pūcto, dico φ lʒ ꝓ pter cōiūctionē personæ facilius fraus pręsumat̄, tn̄ hoc solū quo ad ꝑsumptionē nō sufficit.ff.de his q.vt indi.l.fi.in prin.de bonis liber.l.pe.circa prī.
2 &.§.j.in quib⁹ legibus est casus. ¶ † Sup secundo pūcto plus dubiū est. primò uidet̄ hoc sufficere ad fraudis ꝑsumptionem:quia reliquit omnia bona, vt.l.oēs.§.luci⁹.ff.de his q̄ in frau.cre.&.l.q testm̄ cum sua gl.ff.de proba. Pręterea,eo spurio repto, posteà bona patris possidere præsumit̄ fraus φ ei pater per interpositā personā reliquerit,vt. C.de nat.li.l.j.vbi videt̄ text.& vbi de hoc ponit Iac.de bel.vnā suā disputatiōnē ꝓbat̄.C.e.l.iij.§.fin. Sed certè licet ꝑdictę pręsumptiōes multū vrgēt tn̄ ex hoc non credo probari,ipsam tacitè fuisse rogatā φ maximè ex eo percipit̄,φ in testō expressè fuit rogata post mortē suā restituere illis personis qui bus sibi videbit̄.cum ergo expressè roget̄,lʒ ꝑsona cui debet fieri restō,non nominet̄.tamen non dicitur tacitè rogata:vt.l.nō intelligit̄.ī prin.&.§.j.de iure fis.& ibi no. Pręterea cū dicta domina teneat̄ ex cā fideicōmissi eligere ꝑsonas, & eis restituere nō poterit eligere spuriū:quia illi q capiūt ex iudicio isti⁹ uxoris rogatæ,vident̄ capere a defūcto,vt
c l.vnū ex familia.§.j.de le.ij.[c] sed ille Spurius non potest capere ex volūtate patris, vt iura vulgaria dicunt ergo,&c.ad φ facit.C.de do.cā mor.l.φ cōditio.& de vulg.& pup.l.si is qui.vn̄ testōr non vr̄ eā rogasse de restituendo illi spurio. Prætereā cū fuerit sibi cōmissum φ eligat vt sibi videbit̄,intelligit̄ ad arbitriū boni viri.vt.l.fideicommissum.de le.j.&.l.fideicōmissaria libertas.ff.de fide li.sed bonus vir non daret spurio:ergo,&c. nec ob.de le.j. l,lucius.vt ibi no.in glo. Pręterea ibi testator sentit de certo homine,hic non.& ideo nō fuit data sibi fides de restituendo nō capaci.sed si hęres eligeret indignum malè faceret,vt.l.cum quidam. ff.de le.
3 ij. ¶ † Super tertiò an possit cogi respondere, dubium facit:quia iura canonica dicunt φ quis nō deberet se prodere,vt.ī.allegabo. Item dicunt glos. nostræ φ istis interrogationibus per quas alicui⁹ turpitudo detegitur non debet cogi respōdere,vt no.ff.de iureiur.l.qui iurasse.§.si pater,& de exce. rei iu.l.si autē.in prin. Sed contra. dico φ respōde
4 re tenetur.hoc probatur per iura ciuilia. ¶ † Primò.vbi quis cogitur per sacramentum respondere,an deliquerit vel non,vt.ff.re amo.l.marcellus. §.j.& de iniur.l.lex corne.§.hac lege.& de iureiur. .l.iij.§.j.& φ ibi no. hoc habemus expressum in ca
d su nostrę.q.ff.de iu.fis.l.non intelligitur.§.tacitē.[d] in glos.parua.quæ dicit vt per confessionem, &c. vnus ergo modus probādi tacitè fideicommissum est per confessionem.& sic satis innuit de hoc fieri debere interrogationem. Præterea hoc videtur expressum in.l.vbi quis tenetur respondere per iuramentum an possideat vel dolo desijt possidere,vt ff.de noxa.l.quoties.§.prętor.de rei ven.l.qui prętorio.in prin.facit ad hoc optimè glo.ff.de offi. assess.l.j.super versi.postulationibus.vbi aliquis īterrogatur de sua turpitudine & cogitur respondere nec obst.quod cano.dicunt φ verum est etiam secundum eos:quia in his criminibus quæ īpediūt retētionem beneficij,tenetur quis respondere. ita tenet Specu.in .ti.deposi.§.xviij.incip.considerādum.ver.lix.& Inno.de elect.c.dudum. & de accu.c.inquisitionis,sed in proposito,tale crimen īpedit retentionem bn̄ficij: quia ista domina si hoc commisit est indigna tenere hæreditatem:& possidere mala fide. & teneretur de fructibus.C.de his qui.vt indig.l.fina.ff.eo.l.eum qui tacitum.ergo manifestè concluditur eam cogi huic positiōi respondere,nec ob.quod not.in.l. qui iurasse.§.si pater.&.l.si à te.ff.de rei vendi.quia illud ideo: qa per illas interrogationes examinaretur post φ decisa est sententia,vel iuramēto quod iudex pati nō debet.l.si duo patroni.§.idē iu.in fin.ff.de iureiu.
5 ¶ † Super quarto puncto, dico φ est considerandum diligenter an dicta domina assumpserit in se tacitam fidem de restituendo fideicom.statim: an de restituendo post mortem ipsius dominæ. prīo casu,licet ille spurius sit defunctus anteq̄ ipsa domina restitueret,nihilomin⁹ habet locum ius defe rendi in fiscum,vt expressè colligitur.ff.de iure fisci.l.edicto.§.restat. Si verò fuit rogata restituere post mortem ipsius dominę:& tunc quia dict⁹ spurius decessit ante diem legati cedētem, non potest deferri in fisc.vt.l.fina.in fi.ff.de his quib.vt indig. quiatempus in quo cedit inspicitur:vt.l.non intelligitur.§.quando autem.ff.de iure fisci. Bartolus.

¶ Si aliquid datur à duobus insolutum creditori, pacto apposito de reuendendo intra certum tempus: & tunc vnus eorum vult reemere pro parte, & alter non,an ille qui recipit,tenetur sibi reuendere.& concluditur φ non.

SVMMARIVM.

1 *Emptor emēs aliquid à duobus insolutū cū pacto de reuēdēdo uno eorū uolēte reemere ꝓ parte altero nō,an teneatur?*
2 *In legatis,fauorabilis fit interpretatio pro legatario contra hæredem.*

¶CONSILIVM. CXCV.

e Angelotus[e] & Andreolus dederunt dn̄æ Margaritæ insolutum medietatem vnius molēdini,pro certa quātite pecunię,hoc pacto φ dicta domina teneatur eis reuendere ītra duos annos si voluerint reemere. Nunc vnus vult reemere partem suam:alter non.queritur an illa te
1 neatur reuendere. ¶ † Super hoc puncto, videtur de iure dicendum φ dicta domina reuendere non teneatur:cum datio insolutum fuit facta pro vna quantitate seu vno pretio,vt.l.φ autem.§.fi. &.l. seq.&.l.φ si vno.ff.de ī diem adie.vbi est casus nostræ.q. Nam verisimile est contrahentes voluisse, vel totam reemere.vel totam retinere. non quod pars tantum remaneret apud eam, vt.d.l.quod si vno in prin.& de sol.l.si quis aliam. Prætereà quādo in persona duorum, ponitur conditio seu facultas aliqua quæ consistit in faciendo,vel mistim dando,vel faciendo:tunc non potest impleri per vnum pro parte,ut.ff.de manu.test.l. si ita fuerit. in prin.&.§.qō hæc.& φ no.C.de condi. inser.l.si plures.sed in ista quæstione ī persona duorum est apposita conditio,seu facultas quædam, si voluerit reemere.& maximè cōsistens in dando & faciēdo,vt.l.consilio.de cur.fur. & ibi not.ff.si certum petatur.l.certi condi.in . iij.glosl.ergo non potest
* diuidi.& per vnum pro parte impletur. ¶ Non obst.l.legatum.ff.de condi.& demon.&.l.fi.eo. ti. quia ibi loquitur in conditionibus quæ consistūt in merè dando.hic secus,vt dictum est. & quia ibi
2 loquitur in legatis,vbi † fauorabilis fit interpretatio pro legatario contra hęredem scriptum,q certat de lucro,vt regulariter fit in testamentis:hic ve

a ¶ Cecus. De isto cōs.meminit Bal.ī cōs.lxxv.in.iij.vo. inci.videt̄.& alex. ī.l.intelligit̄.§.tacita.ī addi.Bar.ff. de iure fisci,& Flo. in.l.ꝑtor ait.ff.de nox.act.& Alex.ī l.fi.in.vj.col.ī ver. positioni.in addi. Bar.ff.de his q. vt indi.vbi alle.hoc cōsi.ꝑ cōsi.Bal.ʒ vt ibi scripsi ē cōs. Bar.& ita ꝑ cons. Bar.all̄.idē Alex. in.d.§.tacita. Th. diplou.

b ¶ Ex isto themate.vide Bald.in.d. consil.lxxv.in.iij. vol.vbi consuluit ꝑ istā doct.Bar.vt ibi ꝑ eum.& vide Bal.ī cō.ccxlj.inc. spurio.ī.ij.vo.& ī cōsi.lxx.ī.j,vo.qō est.& Ioā.fir.ī suo reperto.ī ver.an̄p. & bn̄di. de barris de peru.ī suo tra. de natu.li.& Bar. vero.ī sua cautela lxiiij.& vide apo. Paul.de cas.manu ꝓpria ī.d.l.fi.ff.de his qb.vt indi.& vide Bart.ī.l.q̄ hr̄. ff.de reb.dub.& φ ibi no.& ꝑ bar.ī.l. si his q.de vulg.& pupil.& Bar.ī.l.eā quā post medium C.de fidei.& ī ad. Spe.ī.§.nūc verò aliqua.ī addi.q̄ īc. ad istū finē.etī ver. sed qd erat ī plato ī addi.q̄ īcip.cōtinua.hæc alia qō & Bal.ī.l.id φ paupib⁹.ver.xxij.C.de epi.& cle.Tho.

c ¶ De legat.ij.vide Barto.in.l.fi.in.iij. co.ver.alius mod⁹ ff.de his qb.vt īd. vbi scripsi post Alexā.Tho.dipl.

d ¶ §. tacitè vide ibi Alexan.ī addi.ad Bar.& Flori.ī.d.l. ꝑtor ait.ff.de nox. actio.Thom.

e ¶ Angelotus.vide ꝑ bar.vbi facit mētio.de hoc cōsil.in l.si qs aliā.ī fi.prī. ff.de sol.& ibi scripsi in addi.&.ī.l.q vsusfruct⁹.ff.de vsufr.leg.ī fi. & ibi Alex.ī add.vbi ēt plura scripsi post Alex.& Bar.ī.l. vxorē.§.agri plagij in fi.ff.de le.iij. & vide Ioā. fir.ī suo reperto.in ver.emptor retrouēdēs.ī ver.iij.& ī ver.obligatus ī.ver.cxvij. & vide in simi. Bal.ī.l.fi.in.ij. col. ibi.sed pone.C.de edil.actio.& ī.l.fi. in pe.col.C.de iure do.& do. Anto. in.c.cū rōnabilis.ī ij.col.de excep.& Ange.de are.in.§. in duplū.in pe.co. instituti. de actio. Thom.diplo.

* ¶ Pro intelle.l.legatū.§.fi.ff. de cōdi.& demō.&.l.fi. e.titu.

a ¶ Ciuitati Camerin̄. Vide Bart.ĩ.l. ꝓhibere.§.plenè.ĩ ti.ff. ꝙ vi aut clã & ibi scripsi & ĩ.l.de inde.§.hic aũt ĩter dictũ.in fin. & ibi Alex. ĩ addi.ff.de libe.exhi.& And. bar.in.l. non ĩtelligitᵉ.in prĩ.ff.de iu. fisc.ĩ addi.Bart.& Bal.ĩ.c.j.q feu.dar. pos.in vsi.feud.& ibi do. & vide plenè p Io. de ana.in cõ.lxxxj.ꝑ totũ viso instr̃o.& ibi Ludo.bologni.ĩ add. & do.meũ Anton̄. corsetũ ĩ suo tract. de ptãte regia,ĩ.iiĳ.q.& Feli.ĩ.c. ad audiẽtiã.ĩ.ĳ.co.de ꝑscrip.& do.alex. ĩ.l.q̃q̃. circa mediũ C.de tes.mili.& in cõ.xcĳ.ĩ.vj.vol.& ꝑfectis.ĩ.viĳ. col. Tho.

b ¶ Simplr̃. aduerte ꝙ istud est verũ in cõfirmatiõe speciali secũdũ doct.ĩ l.& qa.ff. de iuris. om.iudic. & vide Arch.xĳ.dist.ꝑceptũ.ĩ gn̄ali aũt cõfirmatiõe,vide do. & maximè Bal.in l.j.ff. de his q sunt sui vel alie. iur.& Barto.ĩ.l.diuus.§. nec generalẽ.ff. de fal. Tho.

rò loquitur in contractibus,in quibus mentem cõtrahentiũ inspicimus,vt totum apud eũ remaneat aut nihil:heres verò siue totũ,siue ps apud eũ remaneat,semper lucratur.ar.pro illa rõne.ff.de contrahẽ.emp.l.fundus ille.& ꝙ ibi no.nec ob.ff.de ver. ob.l.eadem.§.cato.vbi dicitur ꝙ factum diuiduũ, potest pro parte impleri:quia possumus dicere ꝙ sit factũ indiuiduũ. Nam in contractu venditionis venit in obligatione rem tradi.l. ex empto.ĩ prin. de act.ẽp.sed rẽ tradi, dr̃ factũ ĩdiuiduũ,vt.l.stipulationes non diuidũtur.ibi fundum tradi,&c.ff.de ver.ob.Præterea ibi loqᵉ quãdo factũ est ĩ obligatiõe,hic verò nõ ẽ ĩ obligatiõe sed ĩ cõditiõe,vel facultate quadam ex parte Angeloti,& Andreoli ergo conditio non debet scindi, seu diuidi,vt.l.cui fundus.de condi.& demon.vt.s̄.probatũ est.Concluditur ergo dictam dominam,non posse cogere reuendere partem illius rei sibi datæ insolutũ. & ita dico ego Barto.

¶ An legatus Cardinalis incerta prouincia posit cõcedere iuridictionem vni ciuitati,in castris pertinentibus ad aliam ciuitatem?& casu quo non posset,an si factus postea Papa confirmet valeat cõfirmatio quam facit ex certa scientia?Item si in prĩa cõcessione dicit,ꝙ facit tãquã rector illius prouinciæ,& ĩ cõfirmatione dicit ꝙ confirmat id ꝙ fecerat tanq̃ legatus, an propterea vitietur confirmatio?Item an generalis confirmatio, referatur ad omnes species comprehensas sub genere?Item qñ in priuilegio fit mentio ciuiũ,an comprehendantᵉ comitatenses.Item an præscriptio in præfato casu,iuuet & an debet dominus illius ciuitatis cui factum est preiudicium,agere contra ciuitatem quæ prescripsit dicta castra an contra castra?

SVMMARIVM.

1 *Concessio facta ꝑ Rectorẽ Marchiæ Ancon̄. uni ciuitati, in quibusdam castris ad aliam ciuitatẽ spectantibus an ualeat?*
2 *Concessio prædicta licet prius fuerit inualida.si confirmetur post modum per Papam ualet.*
3 *Diuersitas uerborũ existẽs in cõcessione & confirmatione prædicta,an habeat uitiare?*
4 *Cõfirmatio generalis,an referatur ad oẽs species comprehensas sub genere?*
5 *Mẽtio ciuium in priuilegio concessionis facta,'comprehẽdit etiam comitatẽses.*
6 *Dictio ciuitas,quot modis capiatur?*
7 *Præscriptio seu possessio quam habet commune Camerin̄. an iuuet ipsum in aliquo?*
8 *Ciuitates & castra prædicta cum quasi possideantur à.d.cõmuni an possint conueniri & molestari à Duce Spoleti.*

¶ CONSILIVM. CXCVI.

a CIuitati Camerin.[a] prouĩciæ Marchiæ concessa fuit ꝑ dominum Sinibaldum titulo sancti Laurẽtĳ lucina dyaconum Cardinalem plenaria iurisdictio,in quibusdam castris & villis inter quæ sunt quædam castra quæ dicuntur esse in ducatu Spoleti.& hoc concessit vt Rector Marchiæ Anchonæ qui dominus Sinibaldꝰ postea factus Papa,& vocatus Innocentius tertiꝰ dictam donationem & concessionem cõfirmauit per hæc verba: Concessiones omnes & singulas quas fecimꝰ ciuitati Camerin̄.prouinciæ Marchię Anchonę dum in ea legatiõis officio fungebamur, authoritate apostolica confirmamus. & dictũ cõmune fuit in pos.dictæ iurisdictionis.lxxx. an.& vltra.¶ Nũc dictus dux spoleti facit reqri aliquas ex dictis vniuersitatibus, quas dicit in ducatu esse & ab eis petit quod in sua curia respondeant vt in ciuilibus & criminalibus.& ꝙ faciant exercitium & alia quæ faciunt subditi.quæritur quid iuris?
¶ Ex hoc puncto plura dubia oriuntur. Prĩò an concessio facta per dictum dominum Sinibaldũ rectorem marchiæ valuerit?Secundò posito quod non valuerit, an confirmatio postea facta per eundem Papam posteà factum roboret?Tertiò: qa in concessione dicit vt rector in confirmatione vt legatus dicit dum legationis officio fungebamur an hoc vitiet?Quartò:quia dicta confirmatio non refert se ad certã concessionẽ,sed dicit simpliciter cõcessiões quas fecimus,&c.an hoc ĩpediat?Quintò,quia in confirmatione dicitur,causas ciuiũ nostrorum, vtrum referatᵉ ad causas comitatensium. Sextò an pos. quam habet commune Camerinẽ. releuet dictas vniuersitates possessas. Septimò an ꝑfatus dux debet agere contra dicta castra vel cõ-
2 tra ciuitatem camerinẽ.¶ † Super primò an cõcessio facta per dictũ do. Sinibaldũ rectorem marchię valeat?dico ꝙ non:quia rectores prouinciarũ tales cõcessiones facere non possunt casus est.ff.ꝙ vi aut clam.l.prohibere.§.planè.facit.C.de transact.l.preses.de pac.l.pactum curatoris cum si.ĩ Regibus tamen qui sunt hodie per mundum,per cõsuetudinem iurisdictionis eorum aliud puto.& videtur casus extra de re iu.c. Abbate sanè.ver.sed ad hæc.lib.vj.non est ergo idem in pręsidibus prouinciarum,qui non habent tantam iurisdictionem pro hoc facit.quia pręses abdicare à se non potest iurisdictionem,nisi in manibus superioris,vt.l.pe
2 nul.ff.de of.pręsi.¶ † Super secundo.s.an per confirmationem postea factam,roboretur? Dico ꝙ sic vt.d.l.prohibere.§.sanè.ver.sed si à principe,& qa non est dubium principem posse quibus vult ordinariam iurisdictionẽ concedere siue priuatis hominibus,siue ciuitatibus,vt.ff.de iurisdi.om. iu.l. morę&.l.& quia.ꝙ ibi no.facit ꝙ no.ĩ cor.de def. ciuita.§.iusiu.& ꝙ ibi no.in fi.magnæ glo. vbi no. de priuilegiis concessis ab Imperatore Federico Lumbardis.ad idem.ff.de cẽ.l.j.&.l.fi.vbi ponuntᵉ quędã ciuitates quibus similia priuilegia sunt cõcessa.& de eius potestate disputare,sacrilegiũ est. C.de sacrile.l.ĳ.nec ob.si dicatᵉ ꝙ dicta cõfirmatio fuit facta in forma communi:& sic nõ valet: vt extra de confir.vti.vel inuti.c examinata. quia non est verum,ꝙ fuit facta in forma communi.non enĩ fuit dictum sicut prouidè factum,&c.sed confirma
b tio fuit facta simpliciter[b] & ex certa scientia.& sic id ꝙ est inualidum confirmat.extra de confir. vti. vel inuti.c.ĳ.& no.de cõst.c.cũ accessiscent.& per Abba.& Io.an.& Archi.eo.ti.c.j.lib.vj.Præterea cùm dicta concessio fuerit facta per ipsum Papam tunc rectorem marchiæ debet dici confirmationẽ
c factam fuisse ex certa scientia.[c] cum de suo facto faciat mentionem in quo ignorantia non pręsumitᵉ. ff.ad velle.l.q̃q̃.& de acquiren.hęre.l.cum falsum facit ꝙ not.de noua.l.si quis delegauerit. & de le. j.l.si res obligata.cũ si. Sed cũ papa aliquid ex certa scientia disponit videtur omne obstaculum tol
d lere[d],vt.ff.de exc.tut.l.idem Vlpia.§.j.& de re iu. l.quidam consulebat.ad idem facit ꝙ no.C.de appel,l.eos.in glos.quæ incipit.nam ante,&c.C. qui admit.ad bo,pos.l.bonorũ.ibi sciẽs,&c.facit ꝙ no. per gl.& doct.C.si contra ius vel vtilita.pub.l. fi.
3 ¶ † Super tertio:quia in concessione dicitur vt rector in confirmatione dicitur cum legationis officio fungeremur, an hoc vitiet?& uidetur ꝙ sic,qa non videtur loqui de ea concessiõe,quam fecit vt rector.sed dico ꝙ non obst.quia ille qui est rector prouincię potest dici legatus,vt.l.penul.ff.de off. præsi.& sic fungitur legationis officio. casus ergo videtur in præalleg.l.penu.¶ Præterea nomen rectoris seu pręsidis est generale,& vt comprehẽdat omnes alios rectores legatos,quocũq; nomine censeantur,vt.ff.de offi.prę.l.j.cum igitur de alia cõcessione nõ appareat ad illã debet referri vt statim dicam cùm verba confirmationis,hoc patiantur, vt
4 dictum est.¶ † Super quartò:quia dicta confirmatio non fuit facta per relationẽ ad certam cõcessionem,nunquid vitiet?& fortè posset dici ꝙ sic quia forte Papa sensit de alia cõfirmatione quam sit ista quæ producitur.econtrario dico ꝙ cum nulla alia appareat de ista debet intelligi Papam esse locutum.ff.de iure fisci.l.non intelligitur.in prin.&.§. j.secundum veram opi.ibi testator dicit. rogo ꝙ detis ea quæ petij.intelligitur loqui clarè de his q̃ apparent petita in testamento. nec intelligitur loqui de eo ꝙ nõ appet.ad hoc facit & no.ff.de exc. rei iu.l.si qs ad exhibendum. ꝓ hoc facit in confirmatione

c ¶ Ex certa sciẽtia. no.ꝙ Bar.hic vult ꝙ nõ est necessaria expressio,ex certa scientia ꝑ Papã qñ costat ex narratis, vide plures cõcordã. ꝓ & cõtra ꝑ Feli.ĩ.c.cũ ĩter priorẽ ĩ.j.co.de excep. & vide do. vita. Neapo,in suo tra. clausularũ ĩ clã.ex certa sciẽtia.& do. Phi.dec.ĩ cõ.cxcj. ĩ cã q̃ agatᵉ.ĩ.ĳ.co. & Io.de ana. ĩ cõs. lxxxj.& ĩ cõ.xciĳ.in pe.col.vbi videas.Tho. diplo.

d ¶ Omne obstaculũ.nõ.q' dicit bar. hic ꝙ qñ papa confirmat qd ex certa sciẽtia:tollit oẽ obstaculũ. Vide pr̃es cõcor,ꝑ Fely.ĩ.c. cũ inter priorẽ.in iiĳ.col.de except. vbi videas & põas hic,Tho,Diplo,

matiõe dixit cócesſiones omnes, & ſingulas. vnde
poſito ꝙ alia cócesſio appareret, etiã intelligit̃ cõ-
firmata ex vigore illorum verborum generalium,
vt.l.ſi ſeruitus.ff.de ſeruitu.vrba. prædio.&.C.de
præſcriptio.triginta annorũ.l.omnes.de legat.iij.
3 l.ſi chorus.cum ſimilibus.¶ †Super quinto: quia
in concesſione dicitur, cauſas ciuium an trahatur
ad cauſas comitatenſiũ? ad quod dico ꝙ ſic. Primò
quia ſi quis verba dictæ concesſionis inſpexerit,
ibi hoc dicitur expreſſe. hæc. enim ſunt verba con
ceſsionis circa fi. in quo diſtrictu & dictis villis ca
caſtris & hominibus & etiam omnibus, quæ ad cõ
munẽ Camerinĩ. pertinẽt plenariam iuriſd. conce-
dimus ſicut aliqua ciuitas plenius habet. apparet
ergo ꝙ iuriſdict. quã habet in ſuos ciues, conceſsit
in ſuos comitatenſes. ¶ Pręterea poſito ꝙ nõ dice
retur etiã expreſſum probatur; qa appellatione ci
uiũ, continent̃ etiã comitatenſes: vt.ff.ad muni.l.q
ex vico.coniuncta.l.omnes.C.de ĩcol.lib.x. ¶ Prę
terea idem eſt dicere ciues camerinĩ. & camerinen-
ſes: vt probatur.ff.ad muni.l.j.ſed ille qui eſt de co-
a mitatu, dicit̃ camerinĩ. vt.d.l.qui ex vico.[a] gl.dicit
de Virgilio: ergo comitatenſes ſunt ciues. ¶ Prę-
terea quando aliquid relinquitur ciuibus, non de
betur tantum illis qui ſunt intra muros ſed omni-
bus; ideo adminiſtratores repu. capiunt: vt.ff.de re
bus dub.l.ciuibus.&.ff.de leg.ij.l.lucius.§.ciuibus
6 & ſic patet ꝙ comitatenſes cõtinentur. ¶ †Pręter
ea ciuitas ponit̃ aliquando pro loco muris circun-
dato, & quæ muro finitur, vt.l.ij.de verbo.ſignifi.
&.l.alphenus.eo.tit.extra de ſen.excom.c.ſi ciui-
tas.lib.vj. Quandoq; ciuitas ponitur pro coadiu-
uatione hominum, & tunc continent̃ etiam ruſti-
ci.caſus eſt in.l.fi.ff.de nundi.ita in propoſito.nec
obſ.extra de reſcrip.c.Rodulphus.qa fateor ꝙ ap
pellatione eorum q ſunt in dioceſi, non continen-
tur ciues illi qui ſunt de ciuitate.ar.C.ne ruſti.ad vl
lum obſe.aduo.l.j.lib.xj.ſicut etiam appellatione
comitatenſium non continentur illi qui ſunt de ci
uitate. Sed appellatione ciuium bene continentur
comitatenſes, niſi ciuis poneretur ad differentiam
comitatenſis: quia tunc ponerẽtur vt ſeparatę ſpe
7 cies. ¶ †Super ſextò[b], an poſ. quam habet commu
b ne camerinĩ. ipſum releuet in aliquo? dico ꝙ ſic. pri
mò quia ſi concesſio ſeu priuilegiũ in aliquo defi-
ceret, curſus tanti tpis habet roborare, vt.C.de fũ.
pa.l.fi.lib.xj. Item in alio: quia cum ciuitas came-
rinĩ. ſit de prouincia Marchiæ, & à rectore marchię
imponant̃ onera perſonalia, & etiam realia quæ ĩ-
ponuntur perſonis pro rebus: illa onera potuerũt
imponi etiam pro rebus quas habent extra Mar-
chiam: quia ſicut camerinĩ. poteſt in Marchia ꝓ il-
lis rebus conueniri, vt.l.fi.in fi.de pręſcrip.lon.tẽ.
&.C.vbi in rem actio.l.fi.ita poterit etiã his oneri
bus quæ imponunt̃ perſonis, pro reb⁹ grauari; cũ
dicta ciuitas camerinĩ. ĩ hoc à dicto duce ducat⁹, gra
uari nõ poſsit: cũ non ſit ꝓuinciæ ſuę: vt.ff.de mu.
& ho.l.reſcripto.§.fi.& no.C.de mu.pa. ſup rub.
nec ob.ꝙ no.C.de muli.& in quo lo.l.j.lib.x. imò
facit pro, ſi bene aduertatur. nam pro poſſeſsioni
bus quas alibi poſsideo, non imponitur mihi ón⁹.
rõ, quia alibi teneor ſoluere contributiones & tri-
buta, vt ibi no. ſed ꝓ p̃diis italicis, non ſoluũtur di
cta tributa, cum ſint libera. vt.C.ſine cen. vel reli.
l.fi.& ibi no. ergo patet ꝙ illa ratio ceſſat. & ſic in
loco domicilij, imponetur perſonæ & rebus alibi
8 poſitis. ¶ †Super ſeptimo dico, ꝙ cum dictę vni-
uerſitates quaſi poſsideant̃ à communi Camerinĩ.
& illi communi faciant omnem ſubiectionẽ, vt in
themate proponitur dictus dux ducatus non põt
conuenire illas vniuerſitates vel moleſtare: ſed cõ-
c tra commune camerinĩ. debet agere[c] coram iudice
competenti, non enim ille qui poſsidetur, ſed ille
qui poſsidet debet conueniri, vt.ff.de lib.exhi.l.j.
& quod no.ff.de rei vend.l.j.§.per hanc.facit.ff.ad
muni.l.de iure.extra de ma.& obe.c.inter quatuor
facit de pręſcrip.c.auditis.& de prob.c. licet cãm
de reſti.ſpo.c.piſanis. cũ ergo ciuitas Camerinĩ. ſit
conuenienda, quæ non eſt de prouincia ducatus,
ergo pro dictis præſtationibus, dux ducatus non

a ¶ L.q ex vico.vi-
de plenè de mate-
ria ĩ.c.ſignificã.de
reſcri.& in.l.nulli.
§.ꝙ ſi ĩ vico.C.de
epiſ.& cle.& vide
alex.ĩ.l.ij.ff.de ver.
ſign.ĩ addi.Bar.&
in cõ.xxvj.ĩ.vj.vo.
viſo themate. &
his quæ.in fi.& in
rub.ff.ſol.ma.in.ii
ij.co.vbi plene de
hac q̃ſtione. Bart.
Tho.

b ¶ Sup ſexto.no.
ꝙ dicit Bar.hic ꝙ
poſſeſsio longiſsi-
mi tpis, corrobo-
rat priuilegiũ ſeu
cõceſsionẽ inuali-
dã.Tho.diplo.

c ¶ Debet agere.no.
ꝙ poſsidens & nõ
poſſeſſus, eſt cõue
niendus.Tho.

eſt iudex competens. Barto.

¶ Si notarius omiſit ſcribere diem in inſtrumento
an inſtrumẽtũ vitietur, & an poteſt poſtea ponere

SVMMARIVM.

1 *Inſtrumemtum an uitiet dies non appoſita in inſtrumẽto pu-
blico manu notarij ſcripto?*
2 *Notarius ductus errore in cõficiẽdo inſtrumẽto ſi omittit qd
de ſolennita. uel diẽ, poſt per aliquod ſpacium recorda-
tur de die, an poßit illam apponere.*

¶ CONSILIVM. CXCVII.

d REperitur[d] inſtrumentũ publicũ
1 ſcriptũ manu notarij, in quo dies † non
fuit appoſita an valebit? & videt̃ ꝙ non
quia dies eſt de ſubſtãtia ſiue de ſolẽnitate ĩſtrumẽ
ti. vnde ſi deeſt, videtur non valere. arg. in auth. vt
propo. not. impe. colla.v.& in authen. quib. mod.
na. effi. legi. col. vij.§.ad hæc.C.de apo.pu.l.j.li.x.
C.de diuer.reſcrip.l.iij.& de cõtrah.& cõmit.ſti.l.
optimã. Econtra videt̃ ꝙ valeat, vt in.j.cõſtitutiõe
C.ver.vt ita cũ.&.C.de iuſti.codice cõfir.§.fi.ver.
& ei.& ſi quid deficiat de ſolennitatibus, non tamẽ
vitiat̃ negotiũ, vt.ff.de ven.inſpi.l.j.in fi.C.de teſt.
mili.l.milites.ff.de in integ.reſti.l.diuus. ¶ Diſtin-
e gue[e] an ſit tale negotium: ꝙ debeat fieri in ſcriptis
omnino aut nõ. Primo caſu, ſi erat tale ꝙ omnino
ſcripturæ ſolennitatem exigebat, & dies deſit: di-
co res non valere, vt de fi.inſtr.cõtractus. Sin autẽ
ſcripturæ ſolẽnitates nõ exigebat, ſed ad hoc fuit
facta charta, vt id ꝙ factũ erat ꝓbabili⁹ ꝓbaret̃: &
tũc videt̃ dicendũ ꝙ charta valeat.ff.de fid.inſtru.
2 l.j.&.l.pe.ff.de pign.l.cõtrahit̃. ¶ †Sed qd ſi tabel-
lio fecit nſtrumẽtũ, & omiſit aliquid de ſolennita-
tibus errore lapſus, & poſtea per diẽ vel per annũ
ille cui facta eſt charta, nõ habet illã diem, vel ſolen
nitatẽ. dicit tabellio ego recordor illa die qua fuit
factũ inſtrumentũ paratus ſum ponere: nunquid
poteſt? & videtur ꝙ ſic: quia veritas ſcripturæ po-
teſt probari per ipſũ authorẽ qui fecit, vt.C.ad le-
lem corne.de fal.l.ſi quis decurio. * Circa hoc vi-
de Iac.Butr.& Cy.in.l.imperator.de ſta.ho.& in
Spe.in titu.de inſtru. edi.§.inſtru.ergo publicũ.
ver.quid ergo, &.ver.ij.vbi plenius *. Bar.de ſaxo
ferrato.

¶ Inſtitutio facta hæredi à patre ſub cõditione po
teſtatiua: valet.& conditio habetur pro non adie-
cta, & habetur inſtitutio pro pura: puta ſi filia na-
ſcatur & intrauerit monaſteriũ, aut ſe maritauerit.

SVMMARIVM.

1 *Inſtitutio facta á patre hæredi ſub conditione poteſtatiua
ualet, & conditio habetur pro non adiecta.*
2 *Ius authenticorum non corrigit iura digeſtorum in conditio
ne caſuali, uel miſta.*

¶ CONSILIVM. CXCVIII.

f INnomine domini[f]
noſtri Ieſu Chriſti eiuſq; matris glorio
ſæ virginis Mariæ totiuſq; curiæ cœle-
1 leſtis, amen ¶ †In.q. prædicta omiſſa narratiõe fa-
cti gratia breuitatis, iuxta morem legiſtarum ſe-
cundum ea quæ proponerentur. videtur modo de
iure dicendum teſtamentum dicti Hug. teneri de-
bere. ratio: quia ipſe inſtituit ventrẽ vxoris ſuæ ſub
conditione duplici.ſ.ſi fœmina filia naſcatur, & ſi
ingrediatur monaſterium, aut ſe maritaret: q̃ cõdi-
tio eſt poteſtatiua, vt.l.j.C de inſt.& ſubſt.l.ĩ.teſtõ
la.ij.ff.de condi.& demonſt.& ſic iſtis cõditionib⁹
à iure reiectis, remanet ſubſtitutio tanq̃ pura, vt.l.
qm̃ in prioribus.C.de inoffi.teſta. quæ loquit̃ ĩ po
teſtatiua conditione, non in caſuali vel miſta.
¶ Probo primò per principium.d.l.quę loquitur
in teſtamento valido olim per quærelam rũpẽdo,
& hoc probatur ratione in prĩ.ibi poſita, quę ma-
gis debet attendi, quã dictum, vt.l.cũ pater.§.dul-
ciſsimis. de leg.ij.& de calũ.l.hæc actio.de ac.poſ.
l.ſi is ꝙ omnino.& de iure pat.l. adigere.§.q̃uis.
cũ igit̃ in prin.d.l.in tali teſtõ rũpẽdo olim ꝑ q̃rclã

d ¶ Reperit̃. Adde
ꝙ do.Fran.tigrini
cõſuluit ĩ iſta mate
ria, ĩſimul cũ Bar.
& ita eſt ſubſcrip.
d.Frã.ſecũdũ ord.
peruſi.ĩ.ij.ꝑte con
tractuũ ĩ cõſi.xxi-
ij.vbi ſic ſcriptũ re
peri Bar.& Frã.ti
gri. cõſuluerũt.&
vide Ia.bu.& Cy.
in.l.Imperator.de
ſta.ho.& Spe. ĩ ti.
de inſt.edi.§.iſtru-
mẽtũ.verſi. qd er-
go.& ver.ſeq.vbi
pleniſsimè.Tho.

e ¶ Diſtingue. De
iſto cõſi. vide Bar.
in cõſi.ccxviij.inc.
ex fcõ ꝓpoſito.&
ibi ſcripſi.& Bal.ĩ
l.j.C. de nouo.C.
cõpo.& de mate-
ria vide Ang.ĩ cõſ.
cccxij.inci.viſis oĩ
bus poſt prĩcipiũ.
Tho.

f ¶ In noĩe dñi. Ad
de ꝙ iſtud cõſil.nõ
eſt Bar.ſed.d.Ray.
de forli.q cõſuluit
contra cõſi.Bar.&
cõſ.Bar. nõ ẽ ĩpreſ
ſum, ſed ĩprimet̃.ĩ
ij.vol.in cõſi.lxx.
inci.prĩ ĩ ſuo teſtõ.
& cõſi.ſequens eſt
etiã do.Ray.& ibi
ſcri.& Bart. in.l.ſi
pr̃.C.de inſ.& ſub
ſti.facit mẽtionem
de hoc cõſil.& ibi
vide Iaſ. in .xviij.
col.Tho.

loquitur:ergo & ſequens principium.d,l.in eo de
bet intelligi:quia primordio tituli,&c.vt.ff.de iu.
& fac.igno.l.ij.§.licet.C.de impo.lucr.deſcrip. li.
x.& hoc probat apertè totus tenor.d.l.qm̃ ĩ prio
2 ribus.ſi bene aduertantur eius verba. ¶ †Hoc ẽt
probo.quia.d.l.refertur ad.l.omnino pręcedentẽ
q̃ in tali teſtõ loquitur.igitur iſta ſic debet intelli-
gi.ar.ĩ auť.de filiis ante dota.inſtr.na.§.fi. colũ.vj.
Itẽ hoc probat.d.l.omnino.vnde ſi non præterit:
q̃a iura nullitatis teſtamẽtorũ,ĩ ſua firmitate cõſer
uat:nec auť.corrigit iura vetera,in cõditione caſu
ali, vel miſta.vbi olim teſtamentnm erat nullum:
ergo & hodie,vt.C.de inſt.& ſubſt.l.ſi pater.ff.de
hęred.inſti.l.ſeruus quoq;. & cũ hac diſtinctione,
poteſt ſeruari ꝙ no.in.d.§.& licet Cyn.de hoc fa-
cit dubitãdo magnã filateriã ĩ.d.l.ſi pater.nec ob.
opi.mea.l.itaq; dubitari.ff. de hære.inſtit. quia di-
co ꝙ in conditione poteſtatiua quæ pendet ex ſo-
la filiæ voluntate non corrigitur.d.l.in ea q̃ nõ re-
ſpicit factum extrinſecum,vt hic.Item non ob. ff.
ſi quis omiſ.cauſ.teſ.l.j.§.qui ſub conditõe.quia di
co ꝙ talis inſtitutio dicit̃ pura,quo ad hoc vt va-
leat verè conditionalis eſt quo ad moram,& onus
& conditiones,ꝙ apperet apertè,quia tollitur per
d.l.qm̃ in prioribus.& ſic remanet inſtitutio tanq̃
pura.hoc ſentit Guil.in.d.l.qm̃ in priorib⁹.Et ita
conſului ĩ ciuitate Veronę poſtq̃ Paduã acceſsi.&
per hoc ceſſat.l.commodiſsimè.&.l.cum ſub con-
ditio.l.poſthuma.ff.de lib.& poſthu.Ray,de forli.
in eodem facto.& contra.Barto.

¶ Si vnus facit fieri falſam relationem notario,
& propterea notarius fecit falſum inſtrumẽtũ: an
debet puniri de falſo,& caſu ꝙ ſic:an debet puni
ri bis de falſo.ſ.de falſa relatione & de falſo inſtru
mento vel debet duplicari ſibi pœna attẽtato ſta-
tuto de duplicandis pœnis.

SVMMARIVM.

1 *Falſitas quid ſit.*
2 *Falſam relationẽ faciens fieri notario,qui poſtea fecit inſtru-
mentum falſum, an ueniat puniendus.*
3 *Pœna prædicta ſi uenit imponenda an debeat duplicari rõ-
ne duplicis falſitatis.*
4 *Statutum loquẽs de pœna duplicanda in maleficijs quæ in pa
latio cõmittuntur,de quibus maleficijs intelligatur?*
5 *Accuſatio noua,remanente prima, an inducatur ex huiuſmo-
di ſtatuto de pœnis duplicandis.*
6 *Quis de eodem crimine,non debet ſæpius puniri.*

¶CONSILIVM. CXCIX.

a TVdertinus[a] quidam ve-
niẽs corã iudice,dixit notario ſcribe,talis nũ-
cius retulit ſe citaſſe prout in hac ſchedula cõtine
tur præſente nuncio & confitente ſchedula non
perlecta, & notari⁹ nullius malignitatis conſcius,
ita ſcripſit.nuncius etiam caruit dolo:& ob hoc il-
le Tutertinus conſecutus eſt à iudice,pronuncia-
tionem quam optabat.deinde reptum eſt & cõfeſ
ſatum,per eum ꝙ vnus de contentis in dicta ſche-
dula non fuit citatus.¶ Ex hoc inſurgunt duo du
bia.Primò an veniat puniendus,tanquam fieri fa-
ciens falſum inſtrumentum,vel tanquã fieri faciẽs
falſam relationem,vel non? Secundò ſi veniat pu-
niendus,an veniat duplicãda pœna ex vigore ſta
tuti,loquentis ꝙ pro maleficijs cõmiſsis in palatio
1 pœna duplicetur.¶ †Circa primum eſt ſciendum
q̃d ſit falſitas: & licet lex dicat ꝙ falſitas nil aliud
eſt,q̃ immutatio veritatis.in auť.de inſtru.& cau.
fide.in princi.& etiam Dyalectici dicunt,ꝙ omne
non verum,eſt falſum : tamen ſecundum legiſtas
hoc non eſt verum,quia non omne non verum,nõ
eſt falſum,ſed requiritur dolus in committente,vt
C de fal.l.nec exemplum.Item non omnis non di-
cens verum,etiam doloſè dicitur committere fal-
ſum,vt.l.quid ſit falſum.ff.de fal.tex.in.d.auť.de-
bet intelligi ſi fiat dolo,& adſint aliæ qualitates q̃
requiruntur à lege,vt probatur in.d.l.quid ſit fal-
ſum.hoc ſentit glĩ.d.auť.cũ allegat.d.l. quid ſit fal
ſum,Hoc præmiſſo dico hunc non poſſe puniri:

a ¶ Tudertinus.vide.Bart. ĩ.l.ſi quis obrepſerit.ff. de fal.& in.l.ſi mulier §. ſi ſeruus.ff.rerũ amo.vbi facit mentionẽ de hoc cõſil. & dicit ꝙ ẽt Fran. tigri.cõſuluit.& vide alex.ĩ dictis locis ĩ addi. & maximè ĩ.d.l.ſi q̃s obrepſerit.& Feli. ĩ .c. qm̃ contra falſam. in.xxiiij. colũ . de pba.cui addebar. hic.& vide plures cõcord.p Alex.in cõſi.lxij,in.iij. vo. in cã accuſationis, & in cõſi.lxxiiij.in j.vo.inc.viſo teſtõ, in.xiiij.col.Tho,

b ¶ Quærit̃. Vide Bar.in.l.titius cẽtum.§. titio genero. & ibi ſcripſi in addit.ff.de cõdi.& demõ.Tho. dipl.

tanquam fieri faciẽs inſtrumentum falſum:quia falſum inſtrumẽtum,nõ
2 eſt factum,cum notarius caruerit dolo.¶ †Item nec tanquam fieri faciẽs
falſam relationem,cum nũcius non commiſit falſum,cum dolo caruerit.
Cum igitur principalis non commiſerit falſum:nec iſte poteſt teneri,tã-
quam fieri faciens:vt.l.ſi is.§.ſi titium.ff.de fur.non ob.l.ſi quis id quod
§.doli.ff.de iur.om.iud.quia ibi principalis albũ.corrupit,licet dolo car
uerit,hic verò principalis non commiſit falſum,ex eo ꝙ dolo caruit.vt
ibi no.nec ob.ff.ad legem cor.de ſic.l.nihil.cũ gl.in exemplo ꝙ ponit de
furioſo:quia tunc etiam homicidium poteſt committi ſine dolo,licet nõ
puniat̃:quia homicidium eſt hominis exanimatio,vt.l.ita vulneratus.ff.
ad le.aquil.nec ob.C.plu.va.ꝙ agi.q̃ ꝙ ſimul.cõ.l.fi.vbi tex.ponit ĩ ter-
minis hãc falſitatem.& tñ vocat ibi illud inſtr̃m falſum:quia fateor ꝙ il-
la ſchedula quã ipſe ſcripſerat erat falſa:nec de hoc inquirit̃,nec de hoc
quæritur,ſed an fecit fieri falſum inſtrumentum,ex eo ꝙ fecit notarium
ſcribere:& ideo lex alibi iſtum actum deceptionis non vocat falſum in-
ſtrumentum,vt.C.de re.ali.non alie.l.ij.concluditur ergo.ꝙ tanquã fie-
ri faciens falſum inſtrumentum vel falſam relationem,non veniat puniẽ
dus de falſo.verũ:quia iudici obrepſerit,non veras citationes oſtenden-
do.& ſic per obreptionem ſentẽtiam pro ſe conſecutus eſt: ideo tenetur
pœna falſi,vt.ff.de fal.l.ſi quis.vbi caſus ſingularis: & quia huius falſita-
tis pœna non ẽ adiecta in ſtatuto:ideo ĩponitur pœna,vt in alio ſtatuto
cauetur procedendo de ſimilibus ad ſimilia:vt ad ſimilitudinem faciens
3 fieri falſam relationem vel alio modo vt ſibi videbitur.¶ †Super ſecun-
do dico,ꝙ talis pœna non venit duplicanda.Ad ꝙ oſtendẽdum ſciendũ
eſt,ꝙ tale maleficiũ.ſ. per obreptionẽ aliquid obtinere contra aduerſa-
riũ nõ pót cõmitti,niſi in palatio,vbi ius reddit̃ ſecundum morem maio-
rũ,vt.l.pe.de iuſti.& iur.cũ ſit contẽtioſa iuriſdi.vt.l.à procedente.C.de
dila.&.l.ij.§.dies.quis or.ĩ bo.poſ.ſer.de bo.poſ.l.ij.§.ſi cã cognita.ſed
alibi.q̃ per obreptionem aliquid obtineret nõ valeret, vt dictis iuribus,
4 & ſic non eſſe falſum punibile, vt.l.ſi quis legatũ.ff.de fal.¶ †Hoc præ
miſſo dicimus ꝙ ſtatutũ ꝙ loquitur de pœna duplicanda in maleficijs
quæ committuntur in palatio debet intelligi de maleficiis quæ indiffe-
renter poſſunt committi in palatio,& extra:ſed ſi in palatio tantũ.vt in
caſu propoſito:tunc non debet duplicari vigore illius ſtatuti, quod oſtẽ
ditur primò: quia ex natura gñalitatis eſt ꝙ ad caſus ĩ quibus ſpãliter ꝓ
uiſum eſt,nõ porrigit̃,vt.l.ſanctio legũ.de pe.de ver.ſign.l.doli clauſula.
cũ ſi.Cum ergo huic maleficio quod de neceſsitate fit in palatio,ſit ĩpoſi
ta pœna ſpecialis ſtatuti loquentis de his generaliter q̃ in palatio cõmit-
5 tuntur.ad hoc ſe non extendit dicti ſtatuti diſpoſitio.¶ †Secundò pro-
bat̃ ſic.aut dicis ex hoc ſtatuto de pœnis duplicãdis induci nouam accu-
ſationem prima remanente,vt.l.quoties.de actio.& ob.& tunc in inqui-
ſitione ſeu accuſatiõe ſimpliciter formata,videt̃ electa illa via ex qua mi
nor pœna imponitur,vt.l.ſi pręſes.&.l.ſi de interpretatione.ff.de pœ.&
ſi ſtatutum imponit pœnam ſimpliciter,punietur.Aut dicis non intro-
ductam nouam accuſationem,ſeu nouum modum agendi,ſcilicet pœna
qua puniebatur ex prima accuſatione rõne cuiuſdam qualitatis,ſentitur
augeri.ſicut dicimus in.§.ſi detracta.& hoc eſt verius:non tamẽ curo hoc
examinare:quia tunc in iſto maleficio iſta augmentatio non poteſt habe
re locũ:quia ſic ceſſat ibi qualitas,q̃ põt adeſſe.&abeſſe & ꝓbat̃.ff.de cõ
trah.emp.l.pacta cõuẽta.& ꝙ ibi no.de verbo.ſig.ſi quis aliud.Ad iſtum
6 ergo caſum,ſtatutum non porrigitur.¶ †Tertiò ꝓbat̃ ſic:de eodẽ crimi
ne nõ debet q̃s ſæpius puniri, vt.l.ſenatus.de accu.&.l.pe.in fi.nau.caut.
ſta.cũ ſi.ſic eiuſdẽ qualitatis nõ debet ſępius reſpectus haberi,vt.l. habe-
bat.in prin.de ĩſt.& de ĩ rẽ ver.l.filius.in fi.ſed ĩ ꝓpoſito primũ ſtatutũ q̃
imponitur pœna ſimpla,habita cõſideratiõe loci.ſ.palatij:quia impoſsi-
bile eſt committi alibi ſed ſi ex vigore ſecũdi ſtatuti & ꝓpter locũ dupli
caretur iam bis haberetur reſpect⁹ eiuſdẽ qualitatis: ꝙ erit abſurdum: vt
d.leg.ergo ſtatutum non debet ſic intelligi,vt.l.ſcire.§.aliud.de excu.tu.
Quartò ſic agri limitati non recipiunt augmentum alluuionis, vt.l.in a-
gri.de acq.re.do.ſic delictum limitatum loco,certè ratione loci amplius
non recipit augmentum.Bartolus.

¶ An legatum pro dote factum filiæ vel alteri , poteſt peti ſtatim,id eſt
ante nuptias,vel poſt?& concluditur ꝙ ſic.

SVMMARIVM.

1 *Legata filiarum pro dotibus ipſis relicta,utrum ſtatim debeantur & peti poſsint,an de-
beat expectari ætas nubilis?*
2 *Verba teſtatoris ſunt intelligẽda. ſecundum communem uſum loquendi.*

¶CONSILIVM. CC.

b QVæritur[b] de legatis filiarum
eis factis pro dotibus,vtrũ debeantur & peti poſsint in-
cõtinenti,an debeat expectari ętas nubilis.Iſta qõ pen-
det multũ ex forma ſtatuti ciuitatũ,q̃ cõſueuerũt diſpo-
nere ꝙ filiæ ſint cõtẽtę dotibus.& iõ niſi dicta ſtatuta vi
1 deãtur,rectũ rñſum dari nõ pót.¶ †Sed de iure cõi loq̃ndo,cõſtat ꝙ ĩ quã
tũ dicta dos relicta eſt vſq; ad legitimã portionẽ debitã iure naturæ ipſis
filiabus dos peti poteſt incõtinẽti abſq; aliqua dilatione. vt. l . quoniam
in prioribus.de inoffi.teſt.in eo verò,quod eſſet vltra legitimam,eſt ad-
uertendũ:q̃a aliud eſt ſecũdũ ꝓpriam ſignificationẽ vocabuli,de iure cõ-
muni

muni scripto:aliud secundũ communem vsum loquẽdi qui in
ciuitate esse consueuit. Nã de iure scripto .cùm dos nõ possit
esse sine matrimonio, vt de do.ante nup.l.fi. in princ.legatum
pro dotibus habet conditionem, seu diem nuptiarum, vt.C.
de nup.l.sancimus.ff.de iure do.l.ex stipulatione. & sic debet
intelligi.l.titio genero.ff.de condi.& demon.& idem licet q-
dam illum text. aliter intelligant, & hoc probatur expressè
C.ad trebel.auť.nisi rogati.& in corpo.vnde sumitur vbi ex-
presse patet, ꝙ relictum nomine dotis habet ĩ se conditionem
nuptiarum. veruntamen communis vsus loquendi, aliter se ha
bet in quibusdam partibus ꝙ cum in facto consistat, ĩ iudicio
debet probari.in quibusdam enim partibus dicitur, dos pa-
trimonium mulieris etiam nõ nuptę, vt cùm dicimus talis mu-
lier habet dotem bonam, licet sit puella, virgo vel vidua.& ẽt
cum dicimus de ingrediente monasterium, talis mulier dedit
2 monasterio bonam dotem.& si. † secundum quem communẽ
vsum loquendi, debemus verba testantium intelligere: vt.l.li-
brorum.§.ꝙ tamen cassius.& ꝙ ibi no.ff.de leg.iij.&.l.cùm de
lanionis.§.asinam.ff.de fun.instr.&.l.labeo.de sup.leg.de ver.
signi.l.vt alphenus.&.l.in vulgari.cùm igitur appareat, talem
modum loquendi esse in ciuitate Tuderti, dicimus legata pro
dotibus non esse conditionalia & posse peti incontinenti. Et
ita dico ego Barto.

¶ Digitus non est membrum, sed pars membri. Item an digi-
gitus debilis dicatur digitus vel dicatur abesse? hoc dicunt ista
duo consilia.

SVMMARIVM.

1 *Digitus an sit membrum, uel pars membri.*
2 *Posita ut species separatæ nunquam sunt eadem, sed diuersa.*

¶ CONSILIVM. CCI.

a QVæritur [a] nunquid digitus vocať membrũ? ar
1 guitur ꝙ nõ † sed potius pars siue officium membri:
vt.l.non sunt liberi.ff.de sta.ho.ibi dũ dicit, membrorũ nume
rũ, ampliant officia&c. Pręterea sic certũ est ꝙ copulatiua ora
tio tantum habet copulare diuersa: vt no.glo.ff.de iur.& fact.
igno.super rub.sed.l. cauetur ꝙ si cuius digitus abscissus sit, ꝙ
videtur qd membri diminutum.ff.de ędil.edi.l. item offilius.
in princ.siue ergo ponatur in vi copulæ.& habeo propositũ
quia necessariò concluditur diuersa membra & digitum siue
2 in vi disiunctiuę: † & idem erit: quia ea quę ponũtur vt species
sepatę nunquam sunt eadem sed diuersa, vt probatur in.l.j.ff.
de pręt.stip.insti.de re.diui.§.literæ. & ex hoc concluditur ꝙ
digitus non sit membrum.& ita tenet Mar, in.d.l.non sunt li-
beri.& Old.ibidem tenet. Barto.

¶ Si forma digiti est mutata ex percussione, an dicatur digit⁹
perditus vel inutilis?

SVMMARIVM.

1 *Digitus ex percußione remanens inutilis, dicatur ne perditus uel abesse?*
2 *Corpus an dicatur uitiosum, ex modico defectu, puta mutilatione uel per-
cußione.*

¶ CONSILIVM. CCII.

b SEd quæritur [b] si digitus remaneat ĩutilis
1 ex percussione cuius digiti forma mutata sit, † di-
gitus ille dicatur perditus vel inutilis vel abesse? &
videtur ꝙ dicatur abesse postꝙ forma mutata est & probatur
quia forma est, q̃ dat esse rei: vt.l.iul.ff.fami.erc.& ar.l.qui qua
draginta.§.quædam.ff.ad leg.fal.ergo, &c. Pręterea probatur
expressè ꝙ illud cuius forma est mutata dicatur abesse.l.mu-
lieris.§.res abesse.ff.de ver.sign.tamen hoc debet intelligi im-
propriè, & nõ propriè, ex quo sibi remanet corpus: ꝙ probo
quia ĩ.d.§.res abesse.ponitur verbum videre quod denotat ĩ-
5 proprietatem: vt.d.l.naturalium.ff.de acqui.pos.in gl. † Pręter
ea ex modico defectu, non dicitur vitium, ex quo corpus dica
tur vitiosũ, vt.l.cui dẽs abest.ff.de ędil.edi.ergo, &c.& illud of
ficium membri, nõ dicatur deperditũ esse, potest dici.ff.de pe.
hære.& quod no.Iac. de aret. in.d.l.mulieris.§.define.de ver.
bo.sign.ibi ex quo in rerum natura, corpus esse non desinit:
& per hoc facit, ex quo modicum detrimentum suæ personæ
recepit. ergo, &c.facit ad hoc extra de cor.viti.c. exposuisti.
Bartolus de saxoferrato.

¶ Si testator instituit duos hęredes, & eis substituit ecclesiam
& postea in codicillis cassauit vnum de illis, & alium instituit
ad quem debet venire hæreditas illius exhæredati?

SVMMARIVM.

1 *Duobus hæredibus institutis & eis ecclesia substituta & uno illorum per codicillos annullato, & alio instituto cuius debeat esse hæreditas ex hæredati?* a
2 *In codicillis uerba prolata trahuntur ad fideicommissum.*

¶ CONSILIVM. CCIII.

IN Christi nomine amen.
Testator dixit in testamento: instituo Bertam &
Martinum hæredes, & quandocunq; decesserint si
ne filiis ex eorum corpore descendentibus, substituo ecclesiã
Sancti Ioannis in ciuitate, & ecclesiam Sancti Petri extra. po
stea fecit codicillos, in quibus dixit hæreditatem relictam Ber
tæ casso, irrito & annullo, & Martinum hæredem instituo de-
inde decessit Berta. deinde decessit testor, quæritur qs debet
habere partem Bertæ. an ecclesia an Martinus institutus in co
1 dicillis, vel an habeant inuicem? ¶ † Sol. constat ꝙ hæreditas
in codicillis, non põt dari nec adimi, vt.l.hæreditas.C.de codi
cillis.cum si.Item constat ꝙ dictus Martinus non potuit insti
tui in codicillis, vt dictis iuri.sed perinde est, ac si dicta Berta
esset rogata fidei commissum restituere dicto Martino purè:
2 † quia verba prolata in codicillis, trahũtur ad fidecõmissum, b
vt.l.sceuola.ad treb.&.l.verbis ciuilibus.de vul. & pup. Item
constat ꝙ per illam ademptionẽ hæreditatis, non videtur adi-
mere onus fideicommissi quo tenebatur restituere illis eccle-
sijs: vt.l.si adimendo.ff. de adi. leg. ¶ Ex hoc concludo ꝙ illa
Berta. erat grauata purè de restituendo Martino, & sub condi
tione ecclesijs: & ista hæreditas remansit cum onere suo apud c
Titium cohæredem Bertę & coniunctũ Bertę cum ergo nunc
sit purificata conditio, apparet ꝙ Martinus & ecclesia, sunt re
coniuncti, & sic æqualiter admittuntur ad dictam hęreditatẽ.
Bartolus.

¶ An authẽ.ex causa.C.de liber.pręte.habeat locum quando
præteritus est posthumus quò ad legata.& casu quo non vale
ret, an per clausulam codicillarẽ, scilicet si non valet iure testĩ
vel valebit, valeat iure codicillorum.& firmentur legata.

SVMMARIVM.

1 *Authen.ex causa.C.de lib.præte.an habeat locum in posthumo præterito quo ad legata, & ualuerit testamentum per clausulam codicillarem.*
2 *Verba illa. si non ualet uel ualebit, &c. ad quos referantur?*

¶ CONSILIVM. CCIIII.

c FActum est tale. [c] Cecus condidit te-
stamentum, & Bertã
filiam suam hæredem instituit, & cętera reliqt pau
peribus Christi, & dixit ꝙ si testm̃ non valeret iure
testamenti valeat iure codicillorũ. post mortem testõris natus
est posthumus & sic testm̃ ruptum est eius agnatione, & tota
hæreditas peruenit ad eũ ab intestato, quia filia prędecesserat
1 testatorem. modò quæritur an valeat dictũ relictũ? ¶ † Super
quo puncto duo examinanda videntur. Primò an dictum le-
d gatum [d] debeatur.& videtur ꝙ sic, per authen.ex cã.C.de li. d
pręte.& licet circa hoc variæ sint opi.doct.tamen multę gl.sũt
quæ tenent legata eo casu deberi, vt not.in.l, generaliter.§.pe.
ff.de fideicõ.lib.&.l.si pater.in prin.e.ti.& de cap.& post.re.l.
bona.§.fi.de testa.tu.l.j.de leg.ij.l.si quis testõ. C. de codil.l.j.
quas gl.multi doct.sequuntur quas reputo esse veras si pone-
remus defunctum tempore testamenti editi de posthumo co-
gitasse, aliâs secus.C.de test.mili.l.sicut certi.&.l.si cum vel in
vtero.quæ leges hoc optimè probant. sed posito ꝙ hic casus
in proposito non esset & sic vigore, d.authent.hæc legata non
deberentur: tunc venit secunda consideratio facienda an dicta
legata debeantur vigore dictæ clausulæ si non valet vel vale-
bit. Sup quo dubio gl.quæ est in.d.auth.videtur tenere, ꝙ ad
hunc casum dicta verba non porriguntur, sed ad eum solum
casum: cum testamentum solum ratione solennitatis deficit: ta
men omnes docto.tenent contra verbis ita conceptis, si non
valet vel valebit, etiam ad casum præteritionis posthumum
porrigi per.l.si ita scripsisse.de leg.ij.de verb.obliga.l.si ita sti
pulatus fuerim.§.j.& argumen.C.de test.mili.ex verbis.ꝙ te-
nent Cy.& Dy. in auť.ex causa.& quasi omnes doct. ¶ Sed ex
hoc insurgit vnum dubium. nam si verba dicti testamenti bñ
inspiciantur, dicta legata nominatim legata fuerunt à domina
Berta in instituta hærede præstanda, sed quãdo legata ab vno
nominatim relinquuntur in codicillis ab alijs ab intestato non
debentur, vt.l.j.§.fi.de leg.iij. Sed ad hoc respondeo multipli-
citer. Primò quia illud est verũ, quando in codicillis relinquũ-
2 tur à certa persona nominatim: † sed illa verba, si non valet va-

a ¶ Quæritur. vide bar.i.l.nõ sunt ĩ fi. & ibi scripsi.ff. de statu homi.& in.l. ij.& ibi Io.de imo & do.ff.de pub.iudi.& vide Bal.ĩ.c. j.de noua forma fide.ĩ vsi.feu.& ĩ authẽ.sed nouo iure. ĩ.j.col.C.de ser.fu. & ĩ.l.data.ĩ.xv.colũ.C.q acc.nõ pos. ĩ ver.& idẽ ĩ co.& do.ĩ.c.j.de cor.vitiet.& ĩ.c.p̃sbyterũ.de clerico ęgro & Ang.de Are. in tra. male.ĩ ver.mẽbrũ.& vide Bart.ĩ seq.consi. Thom.

b ¶ Sed q̃riť. Vide Bar.ĩ. l.ij.ff. de pu. iu.& ibi vide apo. meã.& vide q̃ scripsi.s.ĩ p̃cedenti cõsi. Tho.

c ¶ Factũ est tale. materia hui⁹ consilij, meli⁹ explicať.j.cõsi.ĩc.qdã noĩe lap⁹. iõ ibi erit vidẽdũ: sed qa ibi nõ diciť, an rupto testõ ex ca p̃teritionis posthumi, legata ad pias cãs debeanť: lõ omissis varietatibus, omnes docto. videntur cõcludere ꝙ qñ aliquẽ filiũ instituit & grauauit de aliq̃ legato ad pias cãs ꝙ si nascať posthumus p̃terit⁹. ꝙ tñ legatũ debeať. qa si cogitasset de posthumo, similiter grauasset.& vide ĩ.d. auť.ex cã. p me in apost.ad Bar.Bernar, Landria.

d ¶ An dictũ legatũ.vide Bar. ĩ auť. ex cã.ĩ.ij.col.C.de lib.& posth.& ibi ĩ apost.& ibi vide Alex.ĩ.vij.col. & Bar,ĩ.l.j.in fi.C.de posth.hęredi.ĩstit. &ibi apostillam& Bar.s.in cõs.xx.factũ sic se habet. & ibi apostillã. Tho.

lebit, &c. non referuntur tantum ad hæredem institutum
sed ad omnes venientes ab intestato similiter grauati videnť,
vt no. per gl. in. l. ex testō. C. de fideicō. cum si. ibi no. Secundò
quia. d. l. pe. §. fi. de leg. iij. locum habent quando hęreditas de
uenit ad sequentes in gradu, sed quādo deuenit ad eum qui est
in pari gradu cum grauato, vadunt bona cum onere suo sibi
iniuncto. arg. de leg. ij. l. titio & meuio. §. iul. & ꝙ ibi not. Dyn.
facit ꝙ ipse idem no. in. l. cum pater. §. cum ęstimaret. e. tit. Ter
tiò: quia prędicta non videntur habere locum in legato ad pi
as causas quæ videnť etiam deberi ex testō ꝙ non perfectum
est. ar. l. in testō. ff. de fideicō. lib. cum pij filij debeant piam de-
functi voluntatē implere. vt ibi dicitur. si em̄ hoc ibi fauor li-
bertatis inducit: multòmagis debet inducere hoc fauor animæ
quę cęteris rebus est pręferenda. C. de sacrosan. eccle. l. sancim⁹
ꝙ intellige verum quando verisimile est testatorem hoc fecis-
se, si de posthumo cogitasset aliâs secus. argu. ff. de codi. l. pen.
in fi. sed hic si grauauit filiam ad quam solam hæreditatem per
tinere putabat: eadem ratione hunc posthumum grauasset,
si ad eum solum pertinere putasset: sicut euenit cum ratio di-
uersitatis reddi non posit. aliâs secus. Bartolus.

¶ Si statuto cauetur, ꝙ mater non succedat ab intestato filio
suo: si filius habet fratres vel filios fratris, & filius habens fra-
tres & etiam nepotes ex fratribus, ac mater pręterijt matrem,
& pręfatos fratres non instituit, sed extraneos: an propter prę
teritionem matris, vitietur testm̄. Item de multiplicibus ver-
bis sententię quomodo debeant intelligi.

SVMMARIVM.

1 *Mater præterita testamento filij habentis fratres, an succedat ab intestato & an testamentum sit nullum?*
2 *Exhæredati uel exclusi, habentur pro mortuis.*
3 *Legatum factum spurio, apud quem debeat remanere de iure communi?*
4 *Sententia in qua fuerūt approbati hæredes scripti & iudicati, per acta facta prodest & ualet.*
5 *Verba dictæ sententiæ quomodo intelligantur?*
6 *Verba sententiæ simpliciter prolata, simpliciter etiam debent intelligi.*

¶ CONSILIVM. CCV.

a VIso testamento [a] Minimi de Sancto Quirico
habētis matrem legitimam & filios fratris carnalis.
primò quæritur nunquid dictum testm̄ sit nullum
per pręteritionem matris. Viso statuto cōmunis Senarū, quo
cauetur ꝙ ab intestato mater non succedat si filius habet fra-
1 tres vel filios fratris. † Ad ꝙ rn̄dendum est, ꝙ testm̄ nō est nul
lū: qa m̄ris p̄teritio illi⁹ filij testm̄ rūpit cū posit ab intestato
succedere sed q̄ succedere prohibetur pręteritus non rūpit, vt
ff. de contratab. l. j. §. pe. & de bo. lib. l. si necesse. §. si deportat⁹.
sed in proposito, mater ab intestato non succederet: ergo præ
terita non rumpit. ¶ Sed hic facit dubium. nam ꝙ mater non
succedat videtur introductum fauore fratris vel filij fratris. sed
in proposito filij fratris non succedunt: quia extranei institu-
ti sūt. ergo videtur ꝙ mater debeat admitti, ac si filij fratris nō
2 extarent. † nam exhæredati, vel aliter exclusi, habētur ꝓ mor
tuis, vt. ff. de coniu. cum eman. lib. l. j. §. si pater emācipatus. Ad
ꝙ respondetur, ꝙ etiam tunc filij fratris perfectè à successione
excluduntur cum hæreditas ex testō adiť, p̄ institutos extra-
neos: tunc enim confirmatur eorum exclusio, sicut dicimus de
institutione quæ ex aditione hæreditatis sumit effectum, vt. l.
filium. §. sed cum exhæredatus. de leg. pręstan. vnde tempore
mortis non poterunt dici exclusi, & sic tunc mater succedebat
& per consequens tunc pręterita non rumpebat. & hoc verū
esse apparet in nepote filio exhæredato. nam talis nepos non
dicit testm̄ nullum, sed venit ad quærelam, vt. l. si quis filium.
C. de inoff. testa. l. iij. §. si pater emancipatus. ff. de bo. pos. con-
tratab. Ratio: quia ante aditā hæreditatem dictus nepos nō po
terat dici obtinere primum locū. ita in proposito, mater non
poterat dicere nullum instrumentum: & si diceretur ꝙ posset
venire per quærelam à dicto beneficio, est exclusa per lapsum
quinquennij, vt dicta lex si quis filium. in fi. C. de inoffic. testa.
Sed prædictis obst. dicta lex prima. §. si pater emancipatus. ff.
de coniunct. cum emancip. liber. vbi nepotes admittuntur pa
tre exhęredato ac si pater nunquam fuisset. Sol. ibi pater erat
b emancipatus & nepotes erant in potestate. vnde de rigore [b] iu
ris nepotes tenebant primum locum: cum emancipatus esset
incognitus, sed de æquitate prætoris pater coniungebatur nō
autem ante ponebatur. hic autem filij fratris præcedunt ma-
trem defuncti ex forma statuti. ¶ Pręterea quando non est ne
nessaria exhæredatio si per testatorē potest illud ꝙ ad alterū
pertinet alteri assignari ille qui per talem assignationem ad-

a ¶ Viso testō. aliâs. incipit viso testō natalini. & vide de isto cōsi. per And. Barb. ĩ. l. j. ĩ. iij. col. in. v. q. ĩ addi. Bar. ff. de iure codi. Et no. istud cōsi. qa est pulchrū & not. ex quo prĩò no. ꝙ ꝓhibitus succedere p̄ statutū: p̄teritus nō rūpit testm̄. Secūdò no. ꝙ exclusi à successione testō ris, eos nō ĩstituentis ĩpedimēto sunt proinde ac si succederēt & repellunt quē à successiōe ac si eisdem fuisset portio assignata. Tho.

b ¶ De rigore. vide Bar. in. d. l. j. §. si pr̄ vers. vl. & ibi scripsi in addi. ff. de cō iug. cum eman. lib. Tho. Dipli.

c ¶ Snīæ latę. Nota ꝙ snīa lata in fauorē hæredū, ꝓdest legatarijs & alijs si est lata cū legitimo cōtradictore. Th.

d ¶ Reseruať. Not. qd operenť illa verba saluo & reseruato oī iure, &c. qa ĩtelligiť. s. alio q̄ hęreditario. & de tali reseruatiōe meminit glos. ĩ. l. qdā labeo. §. pr̄. ff. fa. erc. Tho. Diplo.

mittitur, ita impedit alios venire volentes, sicut si ipse succede
ret, vt. ff. de assigna. lib. l. j. §. fi. sic in proposito li cet filij fratris
sint exclusi per institutionem factā de extraneis. ita impediūt
matrem, sicut si ipsi succederent: pro hoc optimè facit. C. de na
tu. lib. authen. licet prout loquitur de vxore quæ licet non suc
3 cedat excludit naturales. ¶ † Secundò est videndum de legato
facto spurio apud quem debeat remanere de iure communi.
Ad ꝙ dicendum est ꝙ glos. in hoc variare videntur. nam q̄nq;
videntur velle, ꝙ dicta legata possint peti à liberis, & paren-
tibus, & fratre & sorore tantum testatoris. aliâs locus sit fisco,
vt. C. de natu. lib. l. j. vbi videtur casus: & ita videtur sentire gl.
in. l. hæreditas. C. de his quib. vt indig. ¶ Quæ alibi videtur
sentire quòd quando relinquitur filio spurio, ꝙ illud relictum
remanere debet apud hęredes institutos, per. l. non intelligitur
§. si quis palam. ff. de iure fis. & ita intelligitur. ff. de leg. j. l. luci⁹
§. fi. & istud videtur verius cum. l. j. C. de natu. lib. loquatur spe
cialiter in quibusdam natis ex aliqua coniunctione illicita ha-
bita cum quibusdam nobilibus ibi nominatis. Et ita reperi cō
suluisse Oldra. & ego aliâs sit docui. scripsi & consului.
4 ¶ † Et videndum est de viribus sententiæ latæ [c] inter hæredes
c scriptos, & Cyonem filium fratris testatoris, in qua sententia
dicti hæredes scripti fuerunt approbati & iudicati hæredes
per acta facta cum dicto filio fratris, ad quod dicendum est ꝙ
dicta sententia prodest hæredibus scriptis, & omnibus legata-
rijs eiusdem testamenti, vt. l. papinianus. §. si ex cā. ff. de inoff.
test, & l. qui repudiauit, e. ti. Ratio: quia sententia est lata cum
legitimo defensore, hoc est cum eo ad quem principaliter spe-
ctabat, vt not. per Guil. & Cyn. C. qui. res iud. non no. l. prima
5 ¶ † Quartò videndum est, quid releuant verba apposita in di
d cta sententia in quibus Cyoni filio fratri prędicto reseruatur [d]
omne ius sibi competens in dictis bonis quod ius præualebat
olim relicto facto per dictum testatorem. Ad quod responde
tur ꝙ dicta verba, debent intelligi vt non contineant repugnā
tiam & contradictionem, vt. l. vbi repugnantia. ff. de reg. iur.
& l. quoties. & l. in ambiguo. de reb. dub. quod ergo dicitur,
saluo omni iure, &c. intelligitur omni alio scilicet quàm hære-
ditario iur. istud enim ius per hanc sententiam declaratur ad
alios pertinere, nam duo hæredes non possunt esse insolidum
vt. ff. de re. iur. l. quod contra. §. vnus. maximè vnus ex testamē
to, alius ab intestato. quod ius nostrum non patitur. cùm ergo
illi scripti declarati sunt hæredes ex testamento non potest in
telligi prædicto filio reseruatum ius ab intestato. ¶ Quintò vi-
dendum est de viribus illorum verborū appositorum in prę-
dicta sentētia videlicet, insuper cum dicto onere ꝙ de residuo
eius dentur Angeloto filio dicti mei legata, eidē Angeloto ĩ vl
6 tima voluntate relicta. † Ad quod dico, ꝙ cum dicta verba ꝓ
feruntur simpliciter. s. ꝙ dentur, nec dicatur à quo: debent ĩtel
ligi simpliciter secundum formam dictæ vltimæ voluntatis,
videlicet ꝙ si dictum testamentum valet dicta legata denť ab
hæredibus institutis, si non valet dentur ab hęredibus ab inte
stato: cū in dicto testō sint dicta verba, si non valeat iure testa-
mēti valeat iure codicillorū per quæ verba videnť rogati tam
instituti q̄ venientes ab intestato, vt dicunt iura vulgaria. Ex
quibus concluditur dictum Cyonem excludendum à petitio-
ne dictarum rerum legatarum dicto Angeloto. Primò quia di
ctę res ad dictum Cyonem non possunt pertinere ex vigore.
l. j. C. de natu. lib. quia non est de personis ibi numeratis. Item
non possunt ad dictum Cyonem pertinere tanquam hæredē
scriptum, quia non est hæres scriptus contra eum, vt dictum
est nec etiam reseruatio facta pro eo aliquid releuat, vt. s̄. dictū
est. Obstat etiam dicto Cyoni. quia posito ꝙ sit hæres ab inte
stato, non tenetur ad dicta legata, vt in sentētia declaratum est.
Et dolo facit, qui petit quod restituendum est. Bartolus.

¶ De publiciana quando competat, & quid requiritur in ea
vt procedat libell⁹ iure dominij vel quasi. Item si tu possides
nomine meo, præcario præcedenti tit. an competat mihi pu
bliciana contra te vel contra tertium. Item si statuto cauetur,
quòd nullus procurator producat testes sub certa pœna,
an valeat productio testium facta contra istud statutum per
procuratorem. ¶ Item quando factum contra leges, valet,
vel ne.

SVMMARIVM.

1 *Ad habendum quasi dominiū, requiritur titulus & traditio possessionis & q̄ res sit tradita eius nomine*
2 *Productio testium per procuratorem facta si statuto prohibetur an ualeat.*
3 *Factum contra leges, an & quando ualeat?*
4 *In mandato generali, non uenit aliquid speciale.*

¶CONSILIVM. CCVI.

IN nomine domi. amen.

Inter procuratorē dñæ Bernardinæ ex vna parte,
& possessores ex alia, omissis alijs dubijs, videtur
non esse probatū rem illā ptinere ad dictā dñam iure dñij,vel
quasi:& de directo dñio nō est dubiū de quasi dñio videatur.
1 ¶†Et ad quasi dñium reqritur titulus & traditio possessio-
nis,vt.ff.de publi.l.j. in prin.& ꝙ res sit tradita eius nomine,
vt.l.cū qui.§.bona autē.eo.ti.sed in proposito videamus de ti
tulo & possessione. & ostēditur instrumētū in quo dicta dña
mater dicti Andreæ emit pro eo : vt in dicto instrumēto cōti-
netur ꝙ possessio fuit tradita Andreucio Pandulphi, pro di-
cto Andrea, nec habebat mādatum ab eo:sed solū erāt nego-
tiorū gestores:ergo anteꝗ habuerit ratū, non fuit aliquod ius
ꝗsitū dicto domino Andreæ,vt.l.si ego.de nego.gest. nūc vi-
deamus de ratihabitione quid cōstat,& ex processu nil appa
ret,nisi quatenus in instrumēto cōcessionis præcarij facto di-
cto Andreucio, vbi cōcedit certā terrā emptā à dicta domina
Digna eius matre sed si illud instrumētū bñ aduertatur solum
emptionē factā ab illa dña videtur ratificare traditionē ante
factā dicto Andreucio,nō proponitur eam ratā habuisse,nec
sciuisse:& sic ei nec eius hæredi ex hoc publiciana competere
nō possit,sed vidēdū est an eo ꝙ repertū est ꝙ Andreuci⁹ po-
steà possedit,&ab ipso dicto Andrea p̃cario rogauerat ex hac
possessione, cū titulo p̃cedēti cōpetat publiciana. & videtur
ꝙ nō:quia tēpore quo cōcessit p̃cario dict⁹ Andreas nō possi
debat,vt dictū est. nec posteà ex instrumēto p̃carij nō habuit
animū ꝗrendi possessionē p dictū Andreuciū,sed ius retinēdi
sibi reseruauit omnes possessiones:sed animus retinēdi nō in-
ducit animū acquirēdi,vt tenet gl.in his terminis.ff.de acqui.
pos.l.iij.super versi.animo.istā gl.nullus reprehēdit: ego sol⁹
cōtra.Pręterea apparet ꝙ possessio fuerit tradita ꝙ reqritur,
& traditio ꝗ fuit facta Andreucio non fuit habita rata. Præ-
tereà posito ꝙ possessionē ꝗsiuisset p p̃carij cōfessionē factam
ab Andreucio:sequeretur ꝙ possessionē habuit ab vna,& ti-
a tulū ab alia: ꝙ non sufficit ad publicianā[a], nec ad vsusca.ff. de
2 vsusca.l. cū solus.&ibi p gl.¶†Superest vt videamus de pro-
ductiōe testiū fasta per procuratorē vetāte statuto, an valeat.
quo statuto cauetur,ꝙ nullus procurator constitutus p prin-
cipalē personā,producat testes in causa,&indubitāter dico ꝙ
non.quia factū lege vetāte,vt.l.non dubiū.C.de leg.& si dicat
statutū vltra procedit pœnā imponēdo:& sic valet ꝙ fit,vt.l.
fi.ff.de diuor.& ibi Richar.ma.ad ꝙ no.Cy.in.d.l.non dubiū.
in fi. Ad ꝙ dico ꝙ vbi lex vltra procedit pœnā imponēdo,a-
ctus est nullus firmiori ratione:ex eo ꝙ pœna imponitur : qa
illud solū sufficit ad annullandum actū.ff.de his quæ pro non
scrip.l.j.vbi est casus expressus.non ob.l.fi.ff.de diuor.qa ex
impositione pœnæ apparet, quia lex voluit valere diuortiū
ꝙ prohibuerat. fuit enim pœna ꝙ mulier diutius non possit
3 nubere.¶†Ex hoc apparet ꝙ senserint ꝙ diuortium valebat,
aliâs de iure cōmuni non poterat nubere secūdo viro, si pri-
mū matrimonium durabat, & diuortiū valuisset. & istam ra-
tionem ponit ibi text.expressè,& distinctio quā doc. faciunt
valet.aut pœna imponitur actu prohibito de iure communi:
aut prohibito de iure spāli nil valet : quia est cōtra text. ff. de
ope.no.nun.l.j.§.j.& ibi no.in glo.super versi.expressum. nā
eoipso ꝙ imponitur pœna transgressionis, videtur vetare ne
fiat,& annullare actū,& constat ꝙ interdictū de ope.no.nun.
est de iure speciali,& extraordinariū,vt.l.in prouinciali.eo.ti.
Prætereà illa distinctio.l.probatur:quia ad.l.fin.de diuor.nil
facit,vt dixi ad hoc etiā in ꝓposito.s.ꝙ ꝓductio testiū nō va
4 leat.¶†Probatur alia ratione incōuincibili:qa ꝓcurator non
habuit mādatū ad hoc.nā in generali mādato, nō venit aliqd
b ꝙ sit spāle[b].l.si ꝓcurator.de cōdi.inde.cū si. ergo hæc ꝓdu-
ctio ꝗ est pœnalis nō valet:& si mādatū rectè inspiciatur, non
habuit mādatū speciale ad producēdum testes.Cōcluditur er
go ꝙ illa productio tanꝗ facta contra statutum,& tanꝗ facta
à non habente mandatum est ipso iure nulla. Bartol.

¶An possessio fūdi dotalis,quā habet pater noīe filiorū suo-
rū inducat aditionē hæreditatis maternæ.concluditur ꝙ sic.

SVMMARIVM.

1 *Possessio rei hæreditariæ,an inducat aditionem hæreditatis.*
2 *Dotalis res immobilis mortua uxore,debet restitui eius hæredibus statim.*
3 *Dotalis fundus præsumitur possessus à marito post mortem uxoris & filio-
nirum infantium iure hæreditario.*
4 *Omnis actus intelligitur gestus eo modo,quo iustè geri potest.*

¶CONSILIVM. CCVII.

c # IN nomine domini[c] amen

In questiōe inter Frācīscū picoli,& Ioānē patrio-
li ostēsum est mihi cōsiliū cuiusdā sapiētis. in quo
in effectu cotinetur,ꝙ nō est probatū aditionem hæreditatis,
vt dicitur fuisse factā per Benedictū hæredē filiorum.d.M.
vxoris dicti Benedicti,licet in veritate probatū sit fundum q
dotalis fuit dictæ dñæ.M.possessum fuisse per dictum dñm
Benedictū post mortē dictæ dñæ.M.ipso sciente mortē eius
in vita dictorū filiorū infantiū:& post mortē ipsorū filiorū q
decesserūt ī infātili ętate,similiter ꝓbatū est dictū fundū pos
1 sessum esse.¶†Ratio ꝗ mouet ipsum cōsultorē per dictū Bñ-
dictū est ista.nā ipse cōfitet̃.& uerū est ꝙ possessio rei hære-
ditarię ꝗ nunꝗ fuisset possessa p hęrede inducit aditionē hæ
reditatis.sed cūm.q.ꝓposita dictus Bñdictus possederit in
vita sua,ex cā dotis post mortē vxoris sue,nō pōt uideri sibi
mutasse cām possessiōis,& īcœpisse possidere titulo ꝓ hęre
de ipsi⁹ dñę,nisi hoc expressè ꝓbet̃,ut ī dicto cōsilio cōtinet̃.
2 ¶†Hoc aūt an sit uerū,examinandū est. & puto clarū & ma
nifestū cōtrariū esse ei⁹,ꝙ cōsultū est primò:qa certū est ꝙ res
immobilis dotalis,mortua vxore debet restitui ei⁹ hr̃dibus
statim.l.j.§.exactio.C.de rei uxo.actio.& sic nō pōt p uirum
3 mortua vxore licitè possideri ex illa cā.¶†Ex cā uerò ti. hę
reditario,tā ꝓ se post mortē filiorū infantiū quā ꝓ filijs suis
ipsis uiuētibus,tanꝗ pater & legitim⁹ administrator ipsorū
d poterat licitè possidere:& sic isto iure p̃sumit̃ possessū esse[d],
& ex illa cā.s.hr̃ditaria.hoc ꝓbat̃ primò p.l.ꝓ hr̃de.§.j.&.§.
papi.ff.de acq.hęre. ubi dicit̃ ꝙ illud ꝙ nō pōt fieri citra ius,
& nomē hr̃dis inducit aditionē:ꝙ intelligēdū est ꝙ pōt fieri
s.de iure.nā oīs actus pōt fieri in re aliena iniustè:& tamē adi
4 tionē nō induceret:& sic de necessitate ille.§.intelligit̃ ꝙ†oīs
actus intelligitur gestus eo modo quo pōt iustè. hoc proba-
tur per regulam generalē in.l.merito.ff.pro socio quia in du
bio pręsumit̃ facere eo modo quo licitè pōt. secundo proba-
tur per casum expressum in.l.non solum.§.j.ff.de vsuca.vbi
ille qui habet aliquam possessionem quam nō potest tenere
iustè,nisi ex causa hæreditaria superueniēte sibi iure possidē
ti ti.pro hærede incipien.illo ti.possidere aliqua mutatione
facta. Ex quib⁹ cōcludit̃ ꝙ per testes est legitimè ꝓbatū per
do.Benedictum esse aditam dictam hæreditatem.Bart.

¶An notarius asserēs se errasse in instrumēto ꝙ dedit iā par-
ti, & ostendit protocollū suum ad hoc, an possit corrigere
præfatum errorem:& an pōt peterea parte cui dedit instru-
mentum ꝙ restituat sibi:quia vult corrigere.

SVMMARIVM.

1 *Notarius dicens se errasse in instrumēto,an ostendendo protocollum pos
sit illud corrigere.*
2 *Notario asserenti se errasse,sed non in quo,an si postmodum recordatur
debeat credi.*
3 *Notarius dicens se errasse in eo quod pertinet ad partem, an & quando
poßit se corrigere.*
4 *Notarij error an poßit sufficienter probari ex ostensione protocolli &
originali.*

¶CONSILIVM. CCVIII.

e # EX facto[e] proposito tria du

bia oriunt̃.primo an notarius instrumentū possit
corrigere dicēdo se errasse,& ad ꝓbatione sui er
roris ostēdit protocollū,& originale in quo aliter cōtinetur.
& in hoc doc.aliqua scribūt.& Guil.in.l.imperator.ff.de sta.
ho.Spec.in tit.de instru.edi.§.postremo.uersi.sed nunquid
cōfec.& Iac.de bel.modicū in aut̃.de ęqua.do.§.illud.& Cy.
in.l.si quis decurio.C.de fal.Ego aūt ꝓ inuestigāda veritate
hui⁹ puncti,dico sic,ꝙ quodlibet publicū instr̃m cōtinet ista
duo.vnū ꝙ spectat ad notariū tm̃.s.ponere annos dñi, indi-
ctionē,diē,& mēsem,& locū,&alias solēnitates.Secūdū,ꝙ cō
tinet instr̃m,est illud ꝙ spectat ad ptes cōtrahētes,scilicet sub
stātia cōtract⁹,& hic est casus ꝗstionis nostrę.Est ergo viden
dum,an si circa alterū istorū notarius errasse se dicat admitti
f debeat ad correctionē erroris[f]. ¶†Et circa primum dico,ꝙ
1 qñcūq; est erratū circa ea ꝗ nō vitiāt instr̃m,nec ipsum nullū
reddūt,vt si in eo esset mala latinitas:tunc non vitiat̃ instr̃m,
vt in predicta.l.imperator.de statu homi.& per notariū pōt
corrigi,vt.l.actor.ff.de reg.iur.al's.l.acta.ff. de reiudic. Qñq;
est erratū in eo in quo instrumētū vitiat̃:& tunc qñq; constat

a ¶Publicianam. Vide Alexā.cōsi. lxxx.li.ij. Ber. lā.
b ¶Speciale.Vide Ro.cōsi.lx.Ber.lā.
c ¶In noīe dñi.Vide Bart.in.l.gerit. ī.viij.co.ff.de acq. hęre.in uer. venio ad quartū. & ibi And.Barb.in ver. nemo. Th. diplo.
d ¶Possessum esse. Vide Paul.de cas. cōsil.ccxxxvij. & cccxc.Ber. Lan.
e ¶Ex facto. al's incipit ex facto ꝓposito,vt ex eo patet tria quęruntur. ēt de hoc consi. vide Bar.in.l.si librari⁹ ff.de reg.iur.& ibi Alex.ī apost. vbi scripsi.& in.l.īperator.ff.de sta.ho. & in.l. quoties.§. j.ff. de hære. insti. & ibi in apostil. Ale.&Andr.Barba. vbi ēt scripsi. & Bal.ī.l.fi. in pe. co.ī.iij.iiij.&.v. q. C.de edē.& in suo trac.de tab.ī.xiij. q.& ibi plenè.& ī l.ambiguitates. in fi.C.de testa. & in rub. C. de fide instru.in.xj.col.&.l. ij.C.de fideicō.lib. &.l.cū ꝓponeret̃. de leg.ij.& Fely.ī c.ī literis.ī.iij. col. de offi. de lega.& Ale.ī.l.si qs ex argētarijs.§.p̃tor ait. ī.ij.co.ff.de edē.& ī cōs.cxc.ī.vj.vol. plura narrata. in ij.col.Tho.
f ¶Erroris. vide. s. cōs.cxcvij. & Ale. cōs.cv.ij.li.&.lxx. libr.j.Bernan. lan.

ꝙ eſt erratum in quo ſi deficiat, vitiatur, exemplum: ſi in in-
ſtrumento deficit indictio. nam defectus indictionis vitiat in-
ſtrumẽtũ, vt in auẽ. vt prępo. no. impe. in prin. & in auẽ. q. mo.
na. eff. legi. §. q̃tum. no. extra de fide inſtru. c. inter dilectos. &
iſto caſu poterit corrigi, ne noceat error ſcribẽtis partibus. l.
ſi quis in nomine. & l. error. C. de teſta. Quãdoq; conſtat ꝙ eſt
erratũ, ſed non cõſtat in quo, vt ſi omiſſa ſit dies, & ſic cõſtat
2 de errore, ſed non in quo ſit erratũ: † quia nõ cõſtat de quo, &
notario dicẽte ſe recordari debet credi: probaẽ qa officiali cre
ditur in officio ſibi cõmiſſo. vt. l. apparitores. C. de exac. tri-
bu. lib. x. & l. ſi qs decurio. C. de fal. & l. magis puto. ff. de reb.
eo. & hoc quãdo eſt erratũ in omittẽdo. ſed quãdo eſt erratum
in cõmittendo, puta: qa appoſuit vnã diem in inſtrumẽto, cũ
deberet apponere aliã, & iſto caſu non poſſet ſe corrigere, niſi
doceret de errore per teſtes, vel alĳs modis, vt. l. quicquid ad-
ſtringẽdę. de ver. ob. in. ĳ. reſpõſo ſecũdũ vnã lect. Itẽ qa fun-
ctus eſt officio ſuo. ff. de arbi. l. qualẽ. & ꝙ ibi not. & ꝙ not. in
d. l. iudex. Quãdoq; eſt erratũ alio modo, vt qa de indictione
non recordatur cum annis domini: & tunc conſuluit Dy. ꝙ
inſtrumentũ non vitiatur, ꝙ non proſequor: quia nõ pertinet
3 ad caſum noſtrum. ¶ † Circa ſecũdũ principale, qñ in eo ꝙ per
tinet ad partem, dicit ſe erraſſe, vt in propoſito: qa notari⁹ di-
cit ſe erraſſe ponẽdo in ſcripto illa verba, habeat, & habere
debeat liberè, & expeditè &c. & in hoc dicit Guil. & Spe. Si
notarius vult ſe incõtinẽti corrigere: & admittitur, aut ex in-
teruallo: & nõ poteſt, niſi probato errore, vt in. §. illud in auẽ.
de æqua do. ꝓbatur etiã: qa teſtis & notarius æquiparantur
l. domitius. ff. de teſta. ſed teſtis poteſt corrigere incontinenti
dictũ ſuũ, in auẽ de teſti. §. qa verò. ĩ gl. mag. extra de teſti. cog.
c. prętereà, & ſic poſſet etiã notarius quorum ſententiam pu-
4. to veram, & iuri conſonam. ¶ † Eſt ergo videre [a] an in qõnę
a propoſita, ſit ſufficienter de errore notarĳ probatũ, & dico ꝙ
ſic ex oſtẽſione, & ſcriptura prothocolli, & ſcriptura origina-
li. nam ex illa verificatur inſtrumentum extenſum, & ſic vi-
detur erratum in tranſcribendo, vt. l. ſi librarius. ff. de reg. iur.
facit. l. ĳ. de erro. aduo. pro hoc ꝙ originali ſteẽ, & nõ ſcripto.
exemplum, ſi aliter contineatur in ſcripto aut oſtenſo origina
li probatus ſit error. probatur in auẽ. de tabel. §. pen. col. iiĳ.
per hanc etiam rñdetur allegatis per aduocatũ partis in. l. ar-
gentarius. in prin. ff. de eden. nam eduntur parti requirẽti ꝓ-
thocolla, vt ex eis fides ſcripturis ĩde ſumptis ĩponaẽ. ¶ Cõ-
cludo ergo in primo pũcto, ꝙ notarius poteſt ſuum errorem
corrigere oſtẽſo ꝓthocollo. & hoc maximè ſi erraſſe ſe affir-
met ꝓprio iure. at qa etiã ꝓponiẽ in pũcto ꝙ notarius ĩperi-
tia duct⁹, fecit notũ fieri vni partiũ, altera etiã inſcia: ex q̃ er-
ror etiã detegiẽ: qa ſecut⁹ illã notulã ſic ſcripſit. ¶ Ex hoc ſe-
qtur deciſio ſecũdi & tertĳ dubĳ, videlicet ꝙ tertia ps cui no-
tari⁹ dedit copiã ſcripturę, in qua cõſtat ipm erraſſe, cogitur
ipſi notario reſtituere, vt ipſam corrigat. & erũt ptes iudicis
vt ꝓnunciet inq̃tũ cõſtat ipſum notariũ erraſſe, dictũ errorẽ
per ipſum corrigi, & partẽ debere ſibi reſtituere ſcripturam
ſumptã, in qua apparet error. Ex p̃dictis patet rñſio ad iura
in cõtrarium allegata. nam fateor ꝙ vbi conſtat de errore: de-
bet corrigi. ſed in caſu noſtro plenè de errore docetur ex ꝓ-
thocollo, ex quo probatur rem aliter ſe habere, vt probatur
in. l. de ætate, §. fi. ff. de interrog. action. & l. cum de indebito.
in prin. ff. de proba. Bart. ¶ Quãdo condẽnatio fuit facta ra-
tione inquiſitionis, vel denũciationis, quæ eſt inualida ratio-
ne loci, vel temporis, aut probationis ſiue defenſionis: tũc ſu-
perior debet pronunciare malè iudicatum, & bene appella-
tum. & circa hoc vide hic aliqua bona dicta, quomodo deficit
denunciatio, vno de iſtis quatuor modis.

a ¶ Eſt ergo videre. Vide Alex. in. l. ſi qs ex argẽta. §. p̃tor ait. in. ĳ. col. ff. de edẽ. & ĩ cõſ. cv. in. ĳ. vol. Tho.

b ¶ Viſo proceſſu. vide Bart. in. l. habebat. in prĩ. ff. de exerci. & ibi apo. in verſi. ſi nõ probat. in fi. Tho. di.

c ¶ Condemnatio. Sequitur Bal. cõſ. clxix. libr. iiĳ. Bernat. lan.

d ¶ Præſumptione iuris, vide Nellũ de ſancto Gemi. in tractatu de teſte. in. xiiĳ. col. ĩ verſi. qualiter teſtes ſũt examinandi. Th. diplo.

e ¶ Iurato. vide Pau. de ca. conſi. liĳ. & cõſ. cclxxv. & Roma. conſ. cccclĩiĳ. Bernar. lan.

SVMMARIVM.

1 *Condemnatio non poteſt ſequi, quando eſt erratum in loco.*

2 *Maleficium uigore ſtatuti debet denunciari tempore limitato, ut exinde ſequatur condemnatio.*

3 *Condemnatio efficitur inualida, ex defectu probationis.*

4 *Nuncio referenti ex iuſſu iudicis ſe immiſiſſe quem in poſſeßionem, non creditur.*

5 *Teſtis conditio debet inſpici, tempore quo deponit.*

6 *Inſtrumentum & ſtatutum, an poßint præſtare aliquibus iuſtam cauſam poßidendi & præſcribendi.*

¶ CONSILIVM. CCIX.

b VIſo proceſſu [b] facto contra
bonum Ioannis boni, & ſocios habitatores caſtri
veteris, de dãno dato in mõtibus, & cõdemnatione
de eis facta, & recurſu, ſeu appellatione p eos interpoſita de
omnib⁹ ſtatutis cõmunis Nurſiæ ad hoc ſpectãtib⁹ mihi trãſ-
miſſis, dico & cõſulo, ꝙ ſi ꝓceſſus in cauſa recurſus, ſeu appel
lationis eſt ritè format⁹, ptes iudicis debẽt eſſe tales videlicet
ꝙ pronũciet diffinitiuè malè eſſe ſentẽtiatũ, & condẽnatũ per
dictũ Petrum notarium, & bene appellatũ, & recurſum per
dictos bonũ & ſocios, & hoc ideo: quia de maleficio nõ cõſtat.
ꝙ autem per notarium non cõſtat, probatur. primò ex defe-
ctu loci. ſecũdò ex defectu tẽporis. tertiò ex defectu ꝓbatio-
1 nis. quartò ex defectu factę defenſionis. ¶ † Primò dico ex de
fectu loci. cum enim ſtatutũ cõmunis Nurſiæ ꝑmittat homi-
nibus caſtri montis ꝙ poſſint paſcuare cum beſtĳs in monti-
bus & intra certas ſeynatas: iſti denũciatores debuerunt pone
re ꝙ ille locus vbi fuerũt inuẽti erat extra dictas ſeynatas, vt
ſic denunciatio concluderet delictũ. ſi enim p ipſos denũciã-
tes, ſeu p curiã nõ oſtẽdiẽ limitatũ, qualiter ipſi inuẽti fuerĩt in
c dicto loco extra dictas ſeynatas: nõ p̃t ſeq cõdẽnatio. [c] videẽ ca
ſus in. l. de pupillo. §. q denũciatus, de operis no. nun. & l. nõ
ſolũ. §. ſed vt ꝓbari. in gl. parua. ſuper ver. cõferantur. & opti-
mè facit extra de elec. in ver. cõſtitutionẽ. & ꝙ ibi no. gl. in cle.
apparet ergo ꝙ de maleficĳs non cõſtat. ¶ Secũdò probo ex
defectu tpis. nam dicti cuſtodes debẽt denũciare ſequẽti die,
qua inuenerunt eos damnum dare, vt patet ex forma ſtatuti.
2 ¶ † Reqritur ergo, ꝙ denũcieẽ maleficiũ factũ tpe limitato. ſed
hic nec eſt aſſertũ, nec ꝓbatũ nec de mẽſe fuit fcã mẽtio, & de
denũciatiõe & inqſitiõe. cũ ergo nõ fuerit de tpe limitato de-
ductũ, prout ſtatutũ reqrit: nõ appet eos potuiſſe nũciare: &
ſic cuſtodib⁹, non eſt in hoc fides adhibẽda. pro hoc eſt caſus
ff. ꝙ vi aut clã. l. aut q aliter. §. j. & ſic debuit ſequi abſolutio,
vt eſt gl. exp̃ſſa in ſimili in. l. cum actũ. in vlti. gl. de neg. geſt.
3 ¶ † Tertiò probatur ex defectu ꝓbationis, qa aut dicit ꝙ ma
leficiũ eſt probatũ per eorũ cõceſſionẽ hoc eſt falſum: qa ipſi
cõfitentur de loco illicito. nec ob. ꝙ ab aduerſa pte ꝓbatũ eſt
locũ fuiſſe licitũ, vt dcm̃ eſt. aut vult dicere eſſe ꝓbatũ male-
ficiũ ꝓpter authoritatẽ denũciatorũ, qbus debet credi p for-
mã ſtatutorũ, & hoc nõ eſt verũ. primò qa denũciatores non
ſunt tales qbus debeat credi ꝓpter defectũ electionis. Nã in
ſtatuto cauetur, ꝙ debeant eligi in principio mẽſis Aprilis: &
ſi cõtra fiat, non valet. ſed iſti nõ fuerũt electi in principio mẽ
ſis aprilis vt ꝓbabo: ergo nõ ſortitur effectũ qa ſtatutũ ſe re-
fert ad initiũ: ergo &c. l. qd ergo, in princi. ff. de his q no. infa.
Sed hic non fuerũt cuſtodes creati in principio menſis, ſiue
accipiamus principiũ ꝙ nil ante ſe habebat, vt in. §. diſcipuli.
in. j. cõſtit. ff. ſiue accipiam⁹ principiũ ꝙ vadit vſq; ad mediũ;
vt not. ff. ſi qs ius dicẽ. nõ obtempe. in fi. magnę gl. hic em̃ fuit
facta electio die. xxix, mẽſis april. & ſic poſt mediũ mẽſem, &
ſic cõcluditur ꝙ eorũ electio non valuit, & eis nõ eſt adhibẽ-
da fides. ¶ Pręterea poſito ꝙ hoc verũ non ſit, ꝙ eſſent illegi-
timè electi: tamẽ eis fides nõ eſt adhibẽda. nã ſi bene ſtatutum
inſpiciatur, & additio facta ad eũ non eſt iſtis denũciatoribus
credendũ. niſi de his quę dixerĩt vidiſſe: & ſic de his quæ per
ipſum percipiũtur. & ſi bene inſpiciatur denũciatio eorũ, ipſi
denũciauerunt illos. ꝙ facere nõ debuerũt & iniuſtè reſpectu
loci. ſed ideo qa pecudes erãt alienę, & non ꝓpriæ: qa tenere
pecudes ꝓprias, hominib⁹ illius caſtri, eſt ꝑmiſſum ex forma
ſtatuti. ſed hic an aliquid ſit propriũ vel alienũ, non poteſt ꝑ-
cipi per viſum: quia dominium eſt quid incorporale, vt patet
ad ſenſum. & no. per Inn. de teſtib. c. cum cauſam, ergo ſupra-
ſcriptis denũciatorib⁹, non debet credi. imò p̃ſumptione iu-
d ris [d] pecudes ſunt eorũ qui poſſidẽt eas, ſicut ſtatim dicã. & ꝙ
e dicta ſint vera, ꝓbaẽ p ſimile. iura dicũt ꝙ nũcio iurato [e] crediẽ.
4 ¶ † Modo pone iudex commiſit nũcio vt mitteret. A. in bo.
poſ. & retulit ſe immiſiſſe in poſ. bo. dicti. B. ſecũdũ pręceptũ
iudicis creditur ei? certe non, imò ſtatim ꝙ ille tertius venit, &
probauit ſe res poſſediſſe, præſumentur ſuæ: & reuocabitur
immiſſio, vt. ff. de re iud. l. à diuo pio. in. §. ſuper rebus. in glo.
parua ſuper ver. fiat, præſumit enim lex bona, eſſe poſſidẽtis,
vt. C. ne vxor pro marito. l. ob maritorum ſuper gloſſ. paruã
ſuper verſiculo occupare. & ibi per Cynum de conditionib.
inſtituen. in. l. quidam in ſuo, in fin. glo. mag. facit. ff. de ſolu. l.
titia. ff. fami. erc. l. j. ꝙ nota, per gloſſ. ſi ſer. vend. l. ſcienti. §. ſi
quæratur. & hoc verum ꝙ præſumitur dominus quãtum ad
ſe defendendum: ſecus ad agendum. & ſic obſt. quod nota. in
l. cum res, C. de proba. & apparet dictas pecudes fuiſſe ipſo-
rum inquiſitorum. ¶ Quartò probatur ex virtute factæ de-
fenſionis. nam probatur per dictos condemnatos, per plures
teſtes, dicta loca in ſeynatas conceſſa. nec obſtat ꝙ dicatur ꝙ
illi teſtes qui probant, ſunt participes in terminis: quia ipſi
fuerunt denunciati, quod denunciare non potuerunt tam re-
rum defectu, quàm in perſona denunciatorum quàm etiam
ex defectu temporis: quia non dixit pręcedẽti die &c. vt ma-
nifeſtè

5 nifeste apparet.¶ †Itẽ qa cõditio testis debet inspici, tẽpe q̃
deponit, vt.l.ad testiũ.§.j.ff.de testi.Primò ꝓbauerũt ad sui
defésionẽ, cõcessionẽ eis factã à cõi.nec ob. si dicat̃ ꝙ instrm
syndicatus, & p̃dicta sunt copię: qa eorũ titul⁹ est cõfirmat⁹
ꝑ plura statuta cõis Nursię, & cũ nõ reperiatur illa cõcessio,
oportet ꝙ referãtur illa statuta ad cõcessionẽ de qua in istis
instrumentis sit mentio, vt extra de fide instru.c.cũ Ioãnes.
6 ¶ †Præterea instrã simul & statuta sine dubio p̃stant, & p̃-
stiterũt hominibus dicti castri mõtis, iustã causam possiden-
di, & p̃scribẽdi, vt.l.celsus.ff.vsuca.pro solu.si æstimas. cum
simi. & tũc apparet eis fuisse factã dictã cõcessionẽ, & ꝙ pos
sederint in illis mõtibus ex vigore illi⁹ titu.& vidẽtur possi-
dere, vt.C.de acqui.pos.l.j.& ꝙ no.ff.de rei vẽdi.l.quędã.Ex
quibus patet ipsos potuisse alias bestias licitè tenere: & sic
totaliter fuisse absoluẽdos, & in causa appellationis ꝓnun-
ciatum esse, vt.s̃.dictum est.Bar.

¶ An legata vel fideicõmissa relicta à testõre in testamẽto, de
beãtur ꝑ clausulã codicillarẽ, si post mortẽ testatoris nasca-
tur posthumus, qui ab eo præteritus est. Item an habeat tũc
locum aut̃.ex causa.C.de libe.præte.

SVMMARIVM.

1 *Hæredes scripti non possunt petere ꝙ legata uel fideicõmissa debeantur, per clausulam codicillarem.*
2 *Legata & fideicommissa reuocantur, per natiuitatem filij sicut donatio.*
3 *Clausula codicillaris in testamento, quid operetur?*
4 *Facere codicillos simpliciter, & dicere, si non ualet, sunt diuersa.*
5 *Legata an debeantur uigore authenti.ex causa.C.de liberis præteritis.*
6 *Circunscribere, quid sit?*

¶ CONSILIVM. CCX.

a IN nomine domi.[a] amen.
Omne illud ꝙ al's cõsului, & ꝙ auditores meos do-
cui, & ꝙ in scriptis, meisq; lecturis redegi, hoc nũc
cõsulo ꝙ ex vigore dictorũ verborũ, si nõ valet vel valebit &c.
scripti hæredes non possunt petere ꝙ fideicõmissa, vel legata
debeantur in casu prædicto, ꝙ probo rationibus & legibus.
1 ¶ †Sicut hic per testamẽtũ inseritur clausula si nõ valet, vel va
lebit &c.ita in testõ militis est de iure clausula, si non valebit
iure cõi, valeat iure militum, vt.ff.de testa.mili.l.iij.sed in testõ
militis hęc clausula non extẽditur ad casum, qñ nascitur post-
humus, de quo non cogitauit testator, vt. C.de testa. mili.l.si
2 cum vel in vtero. ergo eodẽ modo in proposito. ¶ †Secundò
per rationẽ legis si nunq̃.C.de reuo.dona.nã si ꝓpter filij na
tiuitatem, reuocatur donatio iam facta, multòmagis legata &
fideicommissa. ¶ Tertiò per tex.ff.de vul.& pup.l. ex facto.
versi.ij.igitur. ibi expressè etiam dicitur ꝙ non est verisimile
principẽ vel testatorẽ de hoc casu cogitasse, vt voluerit filios
nasci turos ex se, hæreditate priuare. ¶ Quartò per tex.l.pe.
ff.de iure codi.aliâs de iure cõi vbi dicitur ꝙ nec est verisimile
p̃dicta reliq̃sse, si de filijs cogitasset. Nec ob.l. si qs cũ nullũ.ff.
de iure codi. qa ibi exp̃sse testõr voluit legata deberi à quo-
cũq; q sibi futurus esset hæres absq; aliqua cõditione.vnde e-
tiã posthumus institutus videtur tacitè de hoc rogatus, vt ibi
dicitur in tex.ꝙ hic nõ est:imò posthum⁹ est p̃teritus, & vt p̃-
teritus rũpit testm̃: & sic videtur eum fideicõmisso grauasse.
3 ¶ †Quintò probatur sic: dicta verba, si non valet, vel valebit,
hoc operãtur, vt in causam fideicõmissariã & codicillorũ ius
prioris testamẽti transferatur, vt.ff.de re mili.l.quærebat̃. vbi
tex.hic expressè dicit. quæ verba hoc importãt, vt qbuscũq;
verbis cõditionem cessare voluit hęredes, & legatarios habe-
re ex testõ. hoc immutatur ꝙ prius debebatur iure directo:
nũc iure fideicõmissario. & nil aliud per dicta verba additur.
sed non est dubium ꝙ ex vigore testamẽti, testõr voluit insti-
tuere hæredẽ, si posthumus de quo non cogitauit, nasceretur,
vt.s̃.probatũ est in milite testãte. ¶ Illa enim verba si nõ valet
&c.hoc importãt, vt eo casu quo testator voluit eũ habere iu-
re institutionis, ꝙ est si posthumus non nasceretur ex casu ha-
beat, si testm̃ cõtingeret non valere: vel ex defectu solẽnitatis
4 vel hæreditatis non aditæ. ¶ †Ex hoc etiã apparet ꝙ aliud est
facere codicillos simpliciter: aliud est dicere si nõ valet &c. &
per hoc etiã non ob.l.si qs cum nullũ.ꝙ ibi dicitur ꝙ post na-
tiuitatẽ posthumi, testõr supuixisset tãto tpe ꝙ potuisset mu
tare testamentũ si voluisset.nã hæc obiectio tollitur p.l.iij. C.
de inoffi.testa. nam illa cõiectura, tunc assumitur quando alij
filij fuerunt instituti.secus quãdo extranei, vt ibi patet, & per
rationẽ: quia posito ꝙ testator hoc voluisset illo medio tẽpo-
re: tamen illa volũtas non fuit legitima, nec facta corã solenni
numero testiũ: & sic nullius valoris. & p̃dicta vera quantum
ad illud ꝙ requiritur de viribus illius clausulæ, & si non valet
5 vel valebit &c. ¶ †Superest videre, an legata debeantur ex vi
gore aut̃.ex cã.Omissis disputationib⁹, breuiter scribo ꝙ sen-
tio.s. ꝙ legata nõ debeant̃ dicto casu, cũ testator de posthumo
nõ cogitauit: qa sicut hodie ei seruant̃ legata ꝑ aut̃. p̃tereà non
ob.p̃teritione: ita olim in testamẽto militis obseruabat̃ testm̃:
sed tunc non porrigebatur ad dictum casum, quãdo pręterijt
posthumũ de quo non cogitauit, vt.d.l.si cum vel in vtero.de
testa.mili.ergo etiam ita per rationem.d.l.si nunq̃. quia si re-
uocatur donatio per natiuitatem talis posthumi, multomagis
legata. ¶ Prætereà patet ex text.in aut̃.vt cum de appel.cog.
§.sin autẽ hæc obseruata non fuerint.& subdit tex. dicit enim
in multis exhæredationem liberis præiudicium &c. sequitur
ne filij falsis accusationibus condemnentur. ad exheredatos
refertur cum nõ tãtum natura.& sic falso accusantur, vel aliã
circumscriptionem, & parentum substi. patiantur, hoc refer-
6 tur ad eos quos testator præterijt. ¶ †Sciendum est, ꝙ circũ-
scribere est per dolum aliquem decipere, vt.ff.de cõsul.l.j. &
ibi no.sed contra posthumum quem testator ignorabat, & nõ
cogitabat, non potest dolus vel circumscriptio præsumi.vn-
de verba aut̃.ad hoc non referuntur. ¶ Ex his ergo conclu-
ditur, quòd legata non debeantur.Barto.

¶ Qui cõsentit testatori super onere ꝑ ipsum legato imposi-
to, nõ tenetur ipse, sed hæredes si sibi nihil in testõ à testatore
sit relictũ: tamen hæredes possunt agere cõtra eũ actione mã-
dati.Itẽ si alimẽta legãtur alicui in certa domo, an potest pete
re ea extra domũ sibi præstari. item si alimenta legata nõ sunt
præstita: an poterit peti eorum æstimatio?

SVMMARIVM.

1 *Nepos an poßit petere dictum legatum in totum uel in partem. & an in totum ab hæredibus testatoris, an pro dimidia, addito fratre.*
2 *Frater utrum poßit conueniri, ab huiusmodi nepote.*
3 *Voluntas testatoris, an & quando inducat mandatum.*
4 *Nepos prædictus an habeat omnia bona dicti fratris obligata pro alimentis.*
5 *Nepos, an poßit petere dictum legatum alimentorum extra domum. & nu.6.*
6 *Alimenta an & quando poßint pro tempore præterito peti?*
7 *In alimentis præsentibus & futuris quid ueniat?*

¶ CONSILIVM. CCXI.

b QVidam[b] sibi filios hære-
des instituit, & fratri suo nihil reliquit, sed cui-
dam nepoti suo legauit in hæc verba: Item re-
liquit & indicauit tali filio fratris sui, vestitum
& victum pro dimidia in domo testatoris, & de bonis dicti te
statoris pro alia dimidia, de bonis dicti fratris sui ipso tali fra
tre præsente, volente, & expressè consentiente. ¶ Ex hoc the-
1 mate † primò quæritur an dictus nepos possit petere dictum
legatũ in totum vel in partem: & an in totum ab hæredib⁹ te-
statoris: an verò pro dimidia ab eis, pro alia adiecto fratre su-
perstite? ¶ Secundò quæritur ꝙ si dictus nepos vult petere le
gatum & habitare extra domum dicti testatoris, an possit?
¶ Tertiò q̃ritur an possit petere pro pręterito tempore quo
sibi non fuit satisfactũ. ¶ Quartò quæritur cum possit petere
pro præterito tempore, quid venit in petitione: an verò ipsa
res, an ipsa rerum æstimatio. ¶ Super primò punctus est du-
bitabilis. Et primò videtur ꝙ illi hæredes teneantur insoli-
dum: quia ille frater cui nihil erat relictum à testatore non po
tuit grauari. casus videtur expressus in.l. si duobus.§.j. de le-
gat.j. Econtra videtur, ꝙ ille frater teneatur pro sua dimidia,
cum suus consensus obligauerit eum. ꝙ euidenter colligitur
in.l.caius. de pigno. ac. vbi de hoc dubitatur an subscriptio
quam fecit quis vti testis in testamẽto, obliget eum, quasi per
hoc videat̃ cõsentire: p̃supposito pro cõstãti ꝙ si exp̃sse cõsen
sisset p̃iudicasset sibi ꝑ hoc.& vr̃ exp̃ssum.ff.de admi.tut.l.spa
donẽ.§.j.isti.e.§.itẽ ꝓpter.vbi exp̃ssè q cõsentit testatori, obli
c gat se ad id, vt.l.nõ putauit.§.si qs in sua manu[c].ff.de cõtratab,
& istę leges, licet multũ videant̃ facere: tñ mihi nõ satisfaciũt.nã
ĩ.l.Cai⁹. si cõstaret de cõsensu exp̃ssè pareret̃ cõtra cõsentiẽtẽ
exceptio: si posteà vellet rẽ repetere.hic verò q̃rim⁹ vtrũ possit
cõueniri.& nõ videt̃ cũ nõ apparet actio qua tenet̃: vt.j. dicet̃.
Itẽ nec illa.l.de excu.tut. qa ibi testator iũgebat on⁹ tutelæ ꝙ
poterat ẽt illo nõ cõsentiẽte ꝑ cõsensum: ergo p̃iudicat sibi in
excusatione: tamẽ ipsum testamẽtũ ligabit ipsum onere tute-
lę, vt se excusare nõ possit.hoc habetur ibidẽ in.§.item si quis

a ¶ In noĩe dñi. Vide Bar.ĩ aut̃.ex cã. ĩ.ij.co.C.de li.p̃te. & ibi apostil.ĩ add. & ĩ addi. Ale.ĩ. vij. co.& ĩ.l.j.ĩ fi.C.de posthu.hę. insti.& Bart.in cõsi.xiij.in pe.co.vbi scripsi ĩ addi.Tho.diplo.

* Pro intellectu. l. si qs cum nullũ.ff.de iure codicillo.

b ¶ Quidam.de hoc cõs.facit mentionẽ Bar.ĩ.l. libertis.§. j.ff. de ali. & ciba. le. vbi dicit se cõsuluisse.& Bar.ĩ.l. si duob⁹.§.heres.ff. de leg.j.& ibi vide Pau.de ca.vbi etiã scripsi & Bar.in.l. cũ qs decedens.in prin.ff.de le.iij.& de isto cõsi.Bar.vide Io.de ana.ĩ cõs. liiij. visis his q̃ ĩ facto.& Ale.de imo. in.d.l. si duob⁹.§. hæres.ĩ.j.co. circa mediũ.& ĩ cõs. clxxviij.ĩ.vj.vo.ĩci. vr̃ forsan.in.ij. co. Tho.

c ¶ §.si qs sua manu, vide Bart. ibi & q̃ ibi scripsi in additio.Tho.

sua manu.nam testator poterat eũ inuitũ exhęredare:licet illi
2 cõpeteret q̃rela in qua sibi p̃iudicauit p cõsensum.¶†Cõclu-
do ergo sic, ꝙ illi hęredes teneãtur insolidũ, vt dcã.l.si duob⁹
§.j.& ab isto nepote frater, nõ possit cõueniri.primò p tex.in
l.cũ qs decedẽs.in prĩ. de leg.iij.Itẽ per rõnẽ.nã actio ex testõ
non cõpetit:qa non potuit grauari, cùm nil fuerit sibi relictũ,
vt.l.labeo.C.de fideicõ.&.l.j. C. cõia de lega.Itẽ ex illo con-
sensu,non q̃ritur obligatio:qa ex illo nunq̃ fuit obligatus ille
suo nepoti,q non proponitur fuisse p̃sens & cui nil promisit,
3 ¶†Fateor tñ, ꝙ illi hæredes potuerũt agere actione mandati
contra illũ fratrẽ:qa ei⁹ volũtate & mãdato testator grauauit
eos.nã hęc volũtas inducit mandatũ:vt.l.j.ff.mãd.maximè cũ
testõr non fuisset al's relicturus,nec ille sic voluisset,vt.l.si re-
munerãdi.§.si tibi.ff.mãda.& p̃dicta sunt vera circa actionem
4 p̃sonalem.¶†Circa hypothecariã[a] verò,dico ꝙ dictus nepos
a habet oĩa bona dicti fratris obligata pro dictis alimẽtis, ꝙ sic
ostẽdo, qñ assignãtur bona de q̃bus fieri debet p̃statio alimẽ-
torũ,illa videtur pro alimẽtis obligata,vt,l.ij.ff.de alimẽ.& ci
ba.leg.&.l.lucius,eo.tit.& ibi not.&.l.Caius.de optio.leg. &
ibi gl,vnde testõr designãdo vt pro dimidia p̃stentur alimẽ-
ta de bonis fratris,videtur ea bona obligasse. & ille consensit
obligationi rei suæ,& meritò p̃fecta est obligatio bonorũ,vt
l.fund⁹.§.j.de pig.ac.l.cũ aliena de pigno.cũ si. & sic fcã exe-
5 cutione sup p̃sonali,possit agere hypothecaria.¶†Sup secũ
b do[b] videtur ꝙ possit petere extra domum:qa ei⁹ fauore illud
onus iu dubio videt̃ adiectũ sp̃ãliter,in legato alimentorũ,vt
no.Dy extra de regu.iur.c.imputari.lib.vj.C. de legat.l.j. &
ibi p gl.& doc.de annu.leg.l.annua in prin.& no.eo.ti.l.seio.
&.C.de insti. & substi.l.j.cũ ergo hic sit aliud onus appositũ
in fauorẽ tertij,non cogitur ad illud obseruandũ.vt.l.titio.in
prin.de condi.& demon.In cõtrariũ videt̃, ꝙ hoc ẽt respiciat
fauorẽ hr̃dis:qa facili⁹ & cũ minori sumptu, p̃stat alimenta in
domo sua,q̃ꝫ si p̃staret extra domũ,vt docet euidẽtia facti, vt
6 l.iiij.§.inter.de in diẽ adie. ¶†Et ideo cõcludẽdo dico,ꝙ ex-
tra domũ alimẽta petere non p̃t,si in domo p̃t cõmodè mora-
ri.secus si impediretur pp factũ, vel seuitiã hr̃dũ,hoc ꝓbatur
exp̃sse in.l.q cõcubinã.§.vxorẽ.de leg.iij.& de annu,leg.l.me
uia.ĩ prin.&.§.j.& de ali.& cib.leg.l.iij.§.fi.à cõtrario sensu fa
cit ꝙ no.in Spe.q filij sint legit.§.j.ver.qd si dixit in testõ. nõ
c ob.contraria qa dico ꝙ in dubio fauore ipsorũ legatariorũ[c],
intelligo.s.& heredũ.& sic fauore vtriusq;: ideo si impediret̃
p casum cõseq̃tur relictũ.secus si sua spõte impediatur, vt di-
7 ctis legibus,¶†Sup tertiò rñdeo ꝙ pro p̃terito tp̃e p̃t petere
d alimẽta,si dict⁹ nepos in domo stetit,vel p eũ non remãsit[d].ca
8 sus est in.l.libertis quos.ff.de alim.& ciba.leg.§.j. ¶† Super
quartò est sciẽdũ ꝙ in alimẽtis p̃ñtibus & futuris, non debet̃
debita quãtitas pecunię,sed debetur habitatio.Item frumen-
tum,vinũ & cętera varia, vel necessaria ad victũ.Item lect⁹ &
medicina,vt.l.verbo victus.de ver,sig.&.l.legatum.de ali.&
ciba.legat.& hæc erunt in petitione. facit. C.de ero.mili. an-
no.l.j.libr.xij.Nunc ad propositũ,pro alimẽtis præteritis,q̃-
dam sunt q̃ pro præterito tẽpore debẽtur,& ipsa pereunt:vt
habitatio. Nam impossibile est, ꝙ tu des mihi habitationem
e præteriti tẽporis:& tũc pro hoc petetur æstimatio[e].casus est
ff.de vsufru.legat.l.si vsusfructus mihi in biennium. ¶ Quæ-
dam sunt quæ pereunt:tamen non expedit nobis ꝙ pręsten-
tur, vt medicinæ quibus anno præterito ægebam, nunc non
ęgeo:qa sum sanus,& pro his ẽt petetur æstimatio,vt.l.patro
nus qui operas.&.l.libertus.de ope.lib,quædã sunt quæ ex-
pediunt nobis ꝙ hodie etiã præstent̃,vt frumentũ,seu panes
vinũ,& carnes,& vestitus quæ annis p̃teritis dare debuisti:&
in his dico ꝙ ipsum quondã debitum fuit petendũ & hic est
dictus casus expressus,in.d.l.libertis quos.§.j.de alimẽ.& ci,
leg.pecunia autem pro eis petẽda non est:vt.C.de erog.mili,
anno.l.nulli.lib,xij.Ita dico & consulo,ego Bar.

¶ Vbi obligatio post mortem confertur,pactum de futura
successione non valet.

SVMMARIVM.

1 *Stipulatio uel pactum de successione futura, an & quando sit contra bonos mores?*
2 *Testamentum eius qui cessit bonis ualet licet non habeat hæredem.*

¶ CONSILIVM. CCXII.

f PRomitto[f] tibi & tu mihi
vt præmorientis sine liberis,res debeant esse su
perstitis.ita se habent verba ista . Decessi pri-
mò cum liberis:deinde tu sine liberis, an bona
tua ad liberos meos debeant deuenire?Et respondi. quando
q; obligatio contrahitur sub cõditione extitura post mortẽ:
vt.l.j.ff.ut actiones ab hæredib⁹ & contra hæredes. & tũc si-
cut ĩ re singulari põtiniri cõtract⁹ ita & ĩ vniuersali iure:puta
promitto tibi bona mea post mortẽ meã.ff.de assi.li.l.assigna
re.& no.C.de pac.l.j.sed ubi obligatio post mortem nõ con-
fertur,sed bonorum obuentio:successio significatur: sicuti cũ
testator non obligatur, ita talis contrahens non se obligat
tantùm,meritò non accedit contractui quod agitur.de uerb.
obli.l.inter stipulantem.in princi.sed volũtati ultimæ.de leg.
ij.l.cum pater.§.donatiõis.& sic successio significatur,vt di-
ctum est,sed cùm in proposito sola obuentio.post mortem sit
collata successio futura,vt pactum deuenisse uidet̃.& sic con
uentio nullius est momenti:qa sunt certi modi succedẽdi,uel
iure sanguinis.& per.l.xij.tab.uel per edicta,uel iure solẽnis
vltimæ uoluntatis,quæ hic non proponunt̃,ut.ff. de peti.hę.
1 l.j.& de leg.ij.l.codicillis.§.fi. ¶†Itẽ qa stipulatio, uel pactũ
de futura successione,siue in uniuerso, siue in parte est cõtra
bonos mores,si dicam,uis ꝙ tibi post mortem tuã sim hęres:
& tu dicas uolo,inutile est ratione prædicta.C.de pac.l.fi.idẽ
si promittis mihi relinquere post mortem tuã .ff. de iure fis.
l.res quæ.§.lites.eadem ratione nec iuramentum ualeret.adi-
mit enim facultatem testandi.ff.de uerb.obli.l.stipulatio hoc
modo concepta,sed nõ est eadẽ rõ in promissione præsentiũ
& futurorũ bonorũ collata simpliciter q̃ tunc ualet.ut.l.oẽs.
§.luci⁹.ff.q̃ in fraud.credi.&.l.si pater.ff. de inof. do.uel post
2 mortẽ q̃ etiã valet,ut dictũ est. ¶†Respondeo non,cum eius
qui cessit bonis valeat testamẽtum,licet non habeat hæredẽ,
habere tamen potest.finge enim pupillum esse locupletẽ ei
substituit primò sibi instituit,vt.l.ij.§.prius. de vulg. & pu-
pil.igitur substitutio est libera facultas testandi, ꝙ eo nõ de-
claratur:qa non sit hæres qui stipulatur,sed actionem quærit
contra hæredem;ergo ea non transeunt in hæredem etiã ex-
hæredatum.ut.l.j.de cura.bo.dan.&.l.si quis instituatur. de
hære.instit.sed supponamus cõtractum ualere:tũc conditio-
nalis successio,non trãsiret,ut.C.de cadu.tol.l.j.§.in nouissi-
mo.&.l.is cui.de actio.& obli.licet obligatio cõditionalis trãs
mittatur,ut insti.de verb.obli.§.ex conditionali.Ex quibus
euidenter concluditur, hæredes meos non posse succedere.
Bartolus,

¶ Procurator & aduocatus potest esse testis in causa, in qua
procurauit,uel aduocauit de iure ciuili,& canonico.

SVMMARIVM.

1 *Procurator an & quando posit esse testis, in causa quam procurauit.*
2 *Aduocatus in prima instantia, an posit esse testis in secunda instantia, in causa quam aduocauit.*
3 *Iudex an posit esse testis, in causa quam procurauit.*

¶ CONSILIVM. CCXIII.

g ANaduocatus[g] & procura
tor, qui fuerunt in causa principali, pro eo qui
fuit absolutus à petitione actoris,& actor condẽ-
natus in expẽsis,possint esse testis in causa in qua reus petit
expensas ab actore in qua causa expensarum prædicti aduo
catus & procurator non affuerunt,nec sunt.¶ Et pro exami
natione præsentis materiæ primò recitabo opi.gl.& doctor.
de iure ciuili,& cõcludam secũdũ verã opini. quę cõmuniter
tenetur in practica.Secundo recitabo quid iuris,de iure cano
nico,& quod cõmuniter tenetur in Romana curia.Et primò
de iure ciuili tex.videtur in.l.differre.§.itẽ decreuerunt.ff.de
iure fis.& gl.ibi tangit:& videtur etiam tex.in.l.fi.ff.de test.
& ibi glo.quæ videtur contraria glo.præallegare.§.item de-
creuerũt glo.etiã tãgit secũdũ opi.Azo.in aut̃.de instru.cau.
§.fi.&.§.in his.col.j.Et primò examinabo de procuratore.se
1 cundò de aduocato.¶†De procuratore gl.in.l.fi.ff.de testib.
super ver,in accusationib⁹ tenet expressè ꝙ ꝓcurator possit
esse testis in causa quã procurat rationem ibi reddidit inter
procuratorem,& syndicum,tutorem,uel curatorem.idem vi
detur tenere glo.secũdùm Azo.in.§.in his pręalleg.gl. tenet
contrarium in.l.differre.§.item decreuerunt, de iure fis. sup
ver,interrogare,Dy.in.d.§.itẽ decreuerunt.concor.istas glo.
qa aut quęrimus in procuratore ad iudicia:& tunc habet lo-
cũ gl.d.§.itẽ decreuerũt qa ꝓcurator ad iudicia,non põt esse
testis in cã quã ꝓcurauit, aut q̃rimus in procuratore ad ne-
gotia:& tunc bñ põt eẽ testis.& ita intelligit gl.in.d.l.fi.de te
sti.Cy.tãgit istam qõnẽ in.l.qm̃.C.de testi.& videt̃ tenere, ꝙ
ꝓcurator siue ad negotia, siue ad ĩdicia nõ possit esse testis ĩ
causa in qua

a ¶ Circa hypothecariam. Vide Bar. in.l.ij. ff. de ali.& ciba. legat. & ibi Ale.in addi.vbi al leg. Bartol. hic & Imol. & Paul. de ca.in.l.nihil. ff. de leg.j.& Io.de ana. in.d.cõsi.liiij.in. j. dubio.in fi.& Ale. in.d.cõsi. clxxvij. per totũ. Tho,

b ¶ Super secũdo. vide Bar.in.l.libertis.§.luci⁹.ff. de ali.&ciba.leg.&ibi plures cõcor. per Ale,& Ang. ĩ cõs. cxlj.& Io. de ana. ĩ.d.cõs.liiij.ĩ.j. dubio.vbi plenè põit & limitat. & vide Ange.de are.in.§. fuerat,ĩ.v.co. ĩstitu.de act.Tho.

c ¶ Legatariorũ Vide Alex.in.d.cõsi, clxxviij.ĩ.vj. vol, incip.videtur. forsan.in.ij.col,Tho.

d ¶ Non remãsit.vide Phili.deci.in.l, de alimẽtis. nu. v. C.de trans.Tho.

e ¶ Aestimatio. vide Bar.in tracta.alimen.ĩ.ij.co.in.fi. & ibi scripsi & eũdem in. l. libertis, §.j.ff.de ali,& cib. le.& ibi Ale.in addi.vbi all.Bar.hic Tho.

f ¶ Promitto. vide Ludo,ro.in cõsil. xxvj.incip.prodecisione.in.j.col.⁹& ibi concludit pro ut hic.& alle. Bar. in consi.quod incipit paterfamilias &vide plenè addita per Bartol.hic do.Phili. decis. in l.pactum.in.ij.co. C.de colla. & ĩ cõsi.cciij. an vera in ij.coi. & consi,ccxxv. in cã q̃ quõdam.in pe.col.T,

g ¶ An aduocatus. Vide Ludo.ro.in cõs.xxvij.&Bart. in consi.cvij.inci. in quęstione san.ĩ ij.vol. & pondera ꝙ est idem cõs. tamen Alexand.in consilio.clxviij.in

causa in qua ꝓcurauit. Idē sentit Iac. de ra. ī. l. omnib⁹, e. ti. do. Ray. tenet ꝙ ꝓcurator potest esse testis in causa in qua procurauit. s. finita ꝓcuratione. & hāc opi. recitat Bart. in. d. §. itē decreuerūt. q̄ opi. originaliter nō fuit sua, sed eā recitat Cyn. ī l. qm̄. C. de testa. Do. Iac. bu. in. d. l. fin. ff. de testi. tenet idem ꝙ Dy. do. Bart. in. d. §. itē decreuerūt. tenet ꝙ finita causa in qua fuit ꝓcurator potest esse testis si ad eū nō spectat cōmodum, vel incōmodum. Spe. in tit. de teste. §. j. versi. itē ꝙ fuit, & vers. seq. dicit multa verba, & in effectu dicit ꝙ ꝓcurator ad iudicia, non potest esse testis durāte officio, eo verò finito sic, vt extra de testi. c. insup. cōiter opi. Ray. & Bar. seruatur in practica. q̄ opi. originaliter nō fuit ipsorū, sed aliorū ante eos, videlicet ꝙ ꝓcurator durāte officio ꝓcurationis, nō potest esse testis: sed eo finito, si interrogatur vt testis de his q̄ fuerunt facta in causa, in qua fuit ꝓcurator, potest testificari. & ita cōiter obseruat̄ in iure cōi, & in practica. Circa hoc vide Cy. C. de testi. l. qm̄. & l. si qs. & in. l. ne in arbitris. C. de arbi. & ibi gl. d. Bar. & Ray. in. l. differre. §. item decreuerunt. ff. de iure fisci. Spe. in titu. de teste. §. j. ver. itē ꝙ fuit. & vers. seq. De iure autē canonico, tam in theorica q̄ꝫ in practica remitto ad. c. insup. e. tit. in decreta. & ibi p Inn. Ex qbus cōcludo, tam de iure ciuili, q̄ꝫ de iure canonico q̄ꝫ procurator in causa finita, in qua
2 fuit† ꝓcurator potest esse testis in alia instātia: etiā de his quę ꝓcurauit ipse in prima instātia: & q̄ dixi de ꝓcuratore, intelligo habere locū in aduocato, p iura superius allega. Et vide in additio. Specula. in titu. de teste. §. opponitur. versicu. item
3 quod fuit. & versicu. quid si aduocatus. ¶ † Quid de iudice, an possit esse testis in causa in qua iudex fuit. & vide extra de testibus. c. dilecto filio. vbi tex. & gl. & in. c. romana. extra de testi. lib. vj. c. statutum. ij. quæst. vj. aťs dilecto filio. & in. c. non sine extra de arbi. in versic. clerici. in nouella. vbi vide. & in. c. à nobis. extra de testi. vbi vide. Barto.

¶ Si testator mandauit hæredibus suis ꝙ soluerent legata intra certum tempus, aliâs ꝙ deuoluatur hæreditas ad hospitale: si tamen hæredes moriantur intra p̄dictum tēpus, & trāsit hæreditas ad alium præter ipsorum voluntatem, & non soluat legata: tamen hæreditas non propterea debet transire ad hospitale.

SVMMARIVM.

1 *Verba testatoris grauātis filios & hæredes suos, non existentes in mora debent attendi, nec obseruari.*
2 *Hæres non existens in mora, liberatur à pœna eidem à testatore imposita.*
3 *In pœnis & multis à testatore relictis, non receditur à persona quo ad commißionem pœnæ.*
4 *Pœna imposita filijs ante tempus soluendi legata decedentibus, non porrigitur ad matrem.*

¶ CONSILIVM. CCXIIII.

a ANdreas [a] martini condidit testm̄ in quo Questorē & Philippum suos filios fecit hęredes, & legata pluribꝰ psonis reliqt, & mādauit p suos insertos hęredes dicta legata solui intra terminū duorum annorū. ꝙ si nō esset factū ꝙ hęreditas sua deueniret ad hospitale Charitatis. moriūtur p̄dicti hędcres añ biēniū post mortē testatoris sup stite dña Frācisca matre p̄dictorū, quæ dictā hæreditatē filiorū suorū apprehēdit: & bona possidet. illi de hos
1 pitali, petūt bona p̄dicta. q̄ritur qd iuris. ¶ † In quæstione p̄dicta & ꝓposita videtur de iure dicēdū, dictū hospitale de dictis bonis nil posse petere. nā verba testamēti, ita fuerūt cōposita. Itē voluit & mādauit, ꝙ p̄dicta iudicia & legata p ipsum facta soluātur, & satisfiāt p insertos suos filios & hęredes, hinc ad duos annos proximè vēturos post mortē dicti testatoris: & si ad terminū non esset satisfactū, p ipsos insertos hæredes ꝙ ipsa hęreditas deueniat ad hospitale Charitatis cōis Tuderti. q̄ verba si diligēter inspiciātur, grauāt dictos filios & hęredes nominatos. ꝙ apparet ex eo ꝙ dicit filios, & ex eo ꝙ dicit insertos, vt. l. nominatim. de condi. & demon. &. ff. de lib. &
2 posth. l. ij. ¶ † Prætereà subiunxit testator, ꝙ ipsis filijs, & hæredibus non soluētibus intra dictū terminū, ꝙ hæreditas deueniat ad hospitale Charitatis. p quæ verba si diligēter inspiciantur grauat dictos filios & hęredes nominatos: ꝙ apparet ex eo ꝙ dicit filios, quæ verba importāt ꝙ si dicti filij & hæredes fuerūt in mora. ꝙ dicta hæreditas deueniat ad hospitale prædictum: casus est in. d. l. si penu. ff. quando di. leg. ced. sed isti filij & hæredes non fuerunt in mora, quia decesserunt ante biennium: ergo in eis non est cōmissa pœna: nec p̄t dici ꝙ in persona matris & hæredis dictorū filiorū, posteà cōmittatur pœna si ipsa non soluat: quia hoc ad hæredes non trāsit qbus iniunctū non est, añ moram moriente principali, vt. d. l. si pe-
3 nu. ff. quādo dies lega. ced. ¶ † Prætereà in pœnis & mulctis q̄ relinquūtnr in testamēto, non receditur à psona q̄ꝫtū ad commissionem pœnæ, vt in. l. mulcta. in prin. ff. de condi. & demō. ita cū in pœna sit iniunctū, ꝙ si prædicti filij non soluerēt: dicta hæreditas detur dicto hospitali dictis filijs non existētibꝰ a in mora: dicta pœna non cōmittatur contra matrē: quia in his quę relinquūtur nominatim ab vno, aliꝰ qui succedit p̄ter spē & voluntatē defuncti dicta dispositione vel eius effectu mi-
4 nimè attentis non tenetur ad illa, vt. l. j. §. j. ff. de leg. iij. ¶ † Sed in proposito dicta pœna fuit apposita filijs, si essent in mora: ergo ad matrem quæ succedit præter spem, & voluntatē defuncti, dicta dispositio vel eius effectus non porrigitur. probatur in. l. si hæredes nominatim. ff. de leg. j. & ff. ad leg. falci. §. id ꝙ ex substitutione. Et ita consulo ego Bart.

¶ Testamentum in quo testator filios suos hæredes instituit non rumpitur, licet mater non sit præterita sine causa. Itē mater data tutrix à marito pupillorū filiorum suorum, quę non facit inuentarium, & non seruauit solennitatem legalem, perdit eorum hæreditatem. Item in hoc casu licet auia non petierit tutorem, & non fecerit inuentarium, non perdit eorū hæreditatem. Item an auia materna vel paterna, succedat pariter in bonis nepotum. b

SVMMARIVM.

1 *Mater à filio in testamento præterita, causa non inserta, non rumpit testamentum.*
2 *Mater filiorum decedentium in pupillari ætate non faciens inuentarium, nec petens tutores perdit hæreditatem eorum.*
3 *Mater an excludatur exclusa auia. & similiter auiæ an excludantur si neglexerunt per annum petere?*
4 *Auia paterna an præferatur in bonis paternis, & auia materna in bonis maternis.*

¶ CONSILIVM. CCXV.

AN testamentum sit nul c
1 lum quia à filio pręterita est† mater, nulla alia causa inserta? Ad ꝙ rñdeo, ꝙ testamentū ex hac causa non rumpitur: quia testator habebat filios quos sibi hæredes instituit, quorum filiorum prima causa est in successione, & non tenetur quis instituere parentes ascendentes, donec sunt d descendentes, vt. ff. de iniust. testa. l. si quis filio exhęredato. in prin. de inoff. test. l. pater filium. insti. de succes. li. §. sed nostra.
2 ¶ † Secundò est videre [b] nunquid mater quæ data est tutrix
b in testamēto, vt præponitur, quæ non fecit inuentarium, nec fecit sibi decerni administrationem, nec alios tutores petijt perdit hæreditatem filiorum decedentium in pupillari ætate. ad ꝙ videtur sine dubio ꝙ pdit, vt. ff. ad tertul. l. ij. §. si nostrę. & in gl. super vers. legitime. insti. eo. §. fi. C. de legi. hęre. l.
3 sciat. cū simi. ¶ † Tertiò est [c] videndū, an mater excludatur ex-
c clusa auia, seu auię, quæ similiter neglexerūt per annū petere, & etiā elapso anno intra quē debebat mater petere. Ad ꝙ respōdetur ꝙ omnes illę leges q̄ excludūt quē à successione ꝓpter tutorē non petitū loquūtur in his quorū prima, & ꝓxima spes successionis est. secus in alijs qui succedūt primis exclusis. illi enim possunt petere si volūt, non tamē puniuntur si non petierūt, vt. C. q pe. tut. l. penu. & ibi no. per gl. & doc. Et sic cōcluditur, ꝙ auia paterna, & materna ad successionē pari-
4 ter veniāt in. q. ꝓposita. ¶ † Quartò est [d] vidēdum, vtrum auia
d paterna pręferatur in bonis paternis? & auia materna in bonis maternis. ꝙ videtur p. l. emācipatis. in fi. C. de legi. hęre. & ꝙ ibi no. p gl. & doc. sed illę leges loquuntur de fratribꝰ vterinis, & consanguineis: sed de auo paterno & materno, est casus valde singularis, C. de bo. liber. l. ꝙ satis. versi. si autem. sed in glo. vbi est expressum, ꝙ in bonis paternis præferatur auus paternus, in maternis præferatur auus maternus. & sic in proposito dicendum est, ꝙ auia paterna præfertur in bonis paternis quæ filius habuit à patre. in bonis verò quæ habuit à fratre suo prædefuncto, succedunt prædictæ auię pariter per lineam paternam & maternam. Vnde concluditur ꝙ de tota hæreditate paterna, scilicet dicti venientis habebit tres partes. de quarta auia materna habebit quartam partem. & ita videtur mihi Barto.

¶ Si maritus legat vxori suę certā quātitatē pecunię ꝓ dotibus suis. item reliqt sibi pānos & ornamēta domus, & dū vi-

vij. vol. visis alleg. hæc duo cōs. & vide q̄ scripsi ī. l. deferre. §. itē decreuerunt. ff. de iu. fisci. Tho.

a ¶ Andreas. vide de hoc cōsi. p Ias. ī l. cēturio. ī. xxiij. co. ff. de vul. & Alex. de imo. in cōs. cxl. ī. vj. vol. in. ij. col. viso dicto testō. & apost. ī. l. fi. C. de iu. deli. & ī. l. si qs filiū. §. j. ff. de acq. hære. Tho.

b ¶ Secundo est videre. Vide Franc. cur. ī cōs. lxvj. īci. sapiēter optimꝰ. j. xvij. & xviij. col. Tho.

c ¶ Tertiò est. vide Ang. de are. ī. §. actionū. ī. xxij. co. ī sti. de actio. Tho.

d ¶ Quartò est. vide Ale. de Im. in consi. clxviij. ī. vij. vol. īci. visis añ pōderatis narra. ī. iiij. col. vbi videas: qa alle. Bar. hic. Tho.

fieret in vita viduali, reliqt eã dominã ĩ domo sua: & certã q̃-
titatẽ grani & vini, q̃ veniat in dictis legatis. & q̃uo pñt peti
legata grani & vini, & de significatione dictorum verborum.

SVMMARIVM.

1 *Vxor an poßit petere dotes & legata, sibi à testatore in testamento relicta.*
2 *Vxor testatoris an poßit petere legatum sibi factum de pannis, & ornamentis, & cæteris existentibus in camera testatoris?*
3 *Item an poßit petere legatum de.x. salmis frumenti, & .xl. uini.*
4 *Legata copulatiuè repetiuè & ampliatiuè relicta, comprehendunt omnia alia legata.*
5 *Si dictum legatum grani & uini potest peti, quando & qua anni parte peti debeat?*
6 *In legato pannorum ornamentorum lecti, & aliorum pannorum in camera testatoris existentes, quæ ueniant.*
7 *Dispositio testatoris indefinita & uniuersalis, quid comprehendat?*
8 *Relatiuum alios in legato existens, ad ipsum ampliandum uidetur appositum.*

¶CONSILIVM. CCXVII.

ADdelandus[a] condidit te-
stamentum, in quo reliquit dominæ Cicolæ eius
vxori.ccc.libras pro suis dotibus, quas habuerunt
tẽpore cõtracti matrimonij in eis. Item reliquit eidẽ, quinqua
ginta libras. Itẽ omnes eius pãnos, & ornamẽta lecti, & alios
pãnos existentes in camera sua. Item reliquit eam dominã, &
vsufructuariã in vita sua: vt tunc in domo sua habere debeat
1 annuatim à suis hæredibus pro suo victu.x. salmas grani, † &
xl. salmas vini, q̃diu vixerit, & honorẽ seruauerit eius, ꝙ si ad
secũdas nuptias trãsierit, vel aliam vitam elegerit, extra do-
mum suam, voluit ipsam rehabere solummodo dotes suas, &
eam ex tunc priuauit omnibus legatis supradictis: & ea vo-
luit deuenire ad eius hæredes. modo dicta Cicola mortuo di-
cto Addelando, iam est annus, seruauit vitam vidualem in di
cta domo testatoris: & petit dicta legata sibi relicta. hæredes
negant illam posse petere dicta legata. Ex prædictis insurgũt
dubia. In primis, nunquid dicta domina possit petere dotes
prædictas, & dictum legatum pannorum ipsius lecti, & orna-
mentorum, & aliorum pannorum existentium in camera te-
statoris, ac legatum.xl. salmarum vini &. x. salmarũ grani se-
cundum tenorem dicti testamenti: & si non omnia prædicta
legata, an potest petere dictum legatum.xl. salmarum vini &
x. grani & pro qua parte anni potest peti. Tertiò si dicta dña
potest petere legatum pannorum, ornamẽtorum lecti, & alio-
rum pãnorum existentium in camera ipsius testatoris, tẽpore
dicti testamenti conditi, ante tẽpus mortis? & si non omnia ve
niant quæ veniant, & cuius conditionis veniant in dicto lega-
to? ¶ Super primò videtur ꝙ dicta dña Cicola posset de iure
petere dictas dotes sibi in dicto testamento relictas, vt.l.j. in
prin.&.l.verũ.ff.de do.præleg. etiã si de instrumẽto dotali nõ
appareret, de quo tamen cõstat, vt.l.cũ scriptũ.in princ.ff.eo.
tit. & idẽ dicẽdum est de legato.quinquag.librarũ.cũ testator
habilis legatarius, capax, & omnia concurrunt, quæ ad valo-
rem dicti legati requntur, vt.l.ij.ff. de leg.j.& ibi not. p totũ
2 ff.de leg.ij. ¶ † Ad.tertium legatũ factũ de pãnis, & ornamẽ-
tis lectis, & aliorum pãnorum existẽtium in camera sua, vide-
tur etiã expeditũ, ꝙ dicta dña de iure agere posit, vt.l.vxori
ff.de auro & argẽ.leg.&.l. hoc legatũ.ff.de leg.iij, quę autẽ ve-
3 niant in dicto legato, allegabitur.j. ¶ † Ad quartũ.s.de.x. sal-
mis grani &.xl.vini, videtur etiã idẽ dici debere, ꝙ dicta dña p
ipso agere posit, vt.l.à vobis.&.l.legatum.ff.de an.le.&.ff.de
ali.& cib.leg.p totũ.& p̃dicta legata oĩa peti possunt, p dictã
dñam, & p hæredes p̃stari debẽt, nec vnũ per aliud impedit̃.
nã in testamẽtis ante omnia voluntatẽ testatoris inspicere de-
bemus, vt.l.in conditionibus.ff.de condi.& demon.& ipsam
volũtatem, simpliciter seruare debemus, vt in.l.j.C.de sac.san
cti.eccle.& in aut.de nup.§.disponat.co.iiij. quæ quidẽ volũ
tas ex verbis ipsi⁹ test.in dubio iudicari debet, nec ab ipsis est
recedẽdum, vt.l.ille aut ille.§.cùm in verbis.ff.de leg.iij. &.l.
nõ aliter.in prin.eo.tit.verba autem text⁹ clara sunt &c.& ex
his apparet testatorẽ voluisse dictam dominã habere omnia
4 legata prædicta. ¶ Præterea legata prædicta vt apparet. reli-
cta fuerunt copulatiuè, ad cuius verificationem omnia copu-
lata debent intelligi venire. argu.l.si hæredi plures.ff.de con-
di.institut.&.l.si quis ita.&.l.si ita.ff.de verb.ob. Item relicta
sunt repetitiuè, & ampliatiuè. ergo videtur ꝙ omnia veniant,
vt.l.in repetẽdis.ff.de lega.iij.&.l.hoc legatum.&.l. ea tamen
adiectio.&.l.ita legato.ff.e.ti. Ex quib⁹ cõcluditur manifestè
dictã dominã omnia p̃dicta legata habere, nec propter legatũ
alimentorum cætera legata impediri debent, quæ testatoris
dispõne ueniunt: licet si de iure cõmuni, & ex legis dispõne
alimenta petenda venirẽt, rehabitis dotibus alimẽtorum pe
titio fortè impediri deberet. Ex hoc vltimo casu, pñt omnes
allegationes q̃ in contrariũ fiunt locũ habere, nõ autẽ in casu
q. nostræ, in quo testatoris dispositione alimẽta petunt̃. Et ex
his apparet, non esse disputandum quæ legata ueniant: quia
5 omnia peti possunt, vt.s̃. dictum est. ¶ † Super secundo pun-
b cto[b].s. si dictũ legatũ grani & uini peti potest: qñ, & qua par
te anni peti posit, & p̃stari debet? uidet̃ de iure dicendũ ꝙ in
principio anni petãtur, & præstẽt̃ vt est casus in.l.ĩ singulos.
ff.de annu.leg.&.l.j.C.qñ di.leg.ced.& ibi no.& gl.no.ĩ hoc
passu, in.l.nec semel.§.si ĩ habitationẽ.ff.qñ di. le.ced. & licet
gl.ibi uideat̃ uelle, & male.q̃ tamen saluari potest referendo
eã ad tex.l.super quo est signata: & tũc alio casu loqueret̃ nec
6 nostram quæstionem tangeret. ¶ † Super tertio principali
puncto, quæ ueniant in legato prædicto de pãnis ornamẽtis
lecti, & omnium aliorum pannorũ existẽtium in camera sua,
videtur etiam dici posse, omnes pannos ipsius dominæ, oĩa
ornamẽta sua, totum lectum, & omnes pannos ad lectũ exi-
stentes in camera ipsius tempore supradicto. ꝙ uidet̃ sic pba
ri posse. Et primò de pannis ipsius dñæ, ornamentis, & lecto
nõ videt̃ aliquat̃r dubitãdũ: qa uerba testamẽti, vt ex ipso ap
paret sunt clara, & aperta. ꝙ testator uoluit eã habere à qbus
uerbis sic actis non est recedendum, ut.d.l.ille aut ille.§. cũ in
verbis.&.l.nõ aliter.in prin.ff.de leg.iij. vnde super istis, non
insisto, sed ꝙ omnes alij pãni in dicta camera, dicto tpe existẽ
7 tes veniant sic pbat̃. ¶ † Dispositio indefinita, & uniuersalis
gñaliter, & uniuersaliter oĩa sup quib⁹ adijcitur cõprehẽdit:
& q oĩa dicit, nihil excipit.l.pediculis.§.labeo.ff.de au.& ar.
leg.&.l.scribit.in prin.&.l.si quis ita.& ibi not.eo.ti. facit.l.
si necessarias.§.si annua.de pi.actio.sed dispositio, siue legatũ
de quo q̃rit̃, est uniuersale, & gñale: vt patet ex ipsius testamẽ
ti tenore. ergo patet oẽs pãnos cuiuscũq; cõditionis, existẽtes
in dicta camera, q̃ tamẽ ipsius testõris tpe erãt, venire in dicto
legato, p uerba in dispõne apposita: q̃ aliquid debẽt operari.
l.si.qñ di.le.ced.nisi intelligant̃ oẽs alios pãnos uenire in lega
to: per verba apposita in dicto legato.l.oẽs alios pãnos: & tũc
nihil operaret̃: qa pãnos ipsius dñæ: & pannos ipsius lecti ex
presse & specialiter legauerit: & sic de eis intelligi non debet
8 legando gñaliter oẽs alios &c. ¶ † Et etiã pp̃ter relatiuũ alios
ꝙ ad legatũ ampliãdũ videt̃ appositum.arg.l. non solum.§.
quæritur.ff.de pcu.cum si. ergo vt dicta verba aliquid ope-
rentur, & vt relatio sit bona & cõgrua, de omnib⁹ alijs pãnis
existentibus in camera sua, ipsum testõrem sensisse videt̃, vt
sic oĩa veniant, vt in præalleg. iuribus. hoc ẽt apparet ex testa
toris dispositione q certa legata ademit: & voluit ipsam solũ
dotes rehabere eo casu. Et hoc sequitur, si ipsa seruat vitam
vidualem ꝙ omnia dicta legata, voluit eã habere, vt.l. si post
mortẽ.§.si purè.ff.de lega.j.&.l. si legatum purè.ff. de annu.
lega. & sic videtur mihi esse de iure. Barto.

a ¶ Addelandus. De hoc cõsil. vide dom. Rochum de cur.ĩ.c.fi.in.iij.co. in versi.iij. contra pręmissum no. de consuetu. vbi plenè de ĩtellectu bar. in isto post doc. p ipsum alleg. Tho.

b ¶ Super secundo puncto. vide Bar. in.l.singulos, & q̃ ibi scripsi in addi. ff. de annuis lega. Thom. diplo.

¶ Quod dicatur graue delictum, & paruum tam de iure positiuo quàm diuino.

SVMMARIVM.

1 *Delictum maius & minus quid sit, de iure positiuo, & de iure diuino?*
2 *Falsum testimoniũ, an & quo iure sit maius uel minus delictũ homicidio?*

¶CONSILIVM. CCXVIII.

AD declarationem huius
quæstionis sciendum est, ꝙ peccatũ siue delictum
1 dicitur maius & minus. ¶ † Vno modo in foro no
stro ciuili. & in isto non attenditur principaliter voluntas: qa
cogitationis pœnam nemo meret̃, vt.l.cogitationis.ff.de pœ.
si tamen crimen fuit valde paruum: si euentus non fuerit secu
tus: dicitur delictum minus, vt.l.aut facta.in fi.ff.de pœn. vt
patet in tit.ad.l.iul.maie. ¶ Secundo modo potest considera
ri de iure Diuino: & tunc dicitur delictum maius & minus se
cundũ intentionem & remissionẽ voluntatis: quia ad cor &
intẽtionẽ respicit Deus, vt not. per Dy.in.c.peccati venia. de
regu.iu.lib.vj.& habetur per magistrũ sent.in.iiij.di.xxj.ibi
exponit illa verba Apostoli: quidã ædificauerũt lignum, fe-
num, stipulã. Item illud dicitur maius delictũ quo magis in
iuriã diuinę maiestatis infertur.C.de hæreti.l.manicheos.ha-
betur per sanctum Thom. secũda secundę.q.xcvij. vbi dicit
2 ꝙ idololatria est grauissimũ peccatorũ. ¶ † Nũc ad proposi-
tum in.q.proposita: si queramus quod sit maius delictum in
foro ciuili, dicendũ est ꝙ ille qui iurauit falsum cõtra aliquẽ
dicendo quod vidit eum furtũ committere. & de tali furto
ex quo

ex quo de iure cõi vel spãli alicuius ciuitatis deberet inferri pœna mortis: tūc est par crimen, sicut illud homicidiū & eadē legis pœna imponitur. ff. de sica. l. j. §. j. si vero veniret imponēda minor pœna q̃ pœna mortis: tūc illud falsum testimoniū diceret min⁹ delictū homicidio & de piurio. de cri. stelli. l. j. §. j. coiūcto. §. fi. l. j. de fal. Si verò q̃rim⁹ de iure diui. tūc indubitāter vr̃ dicēdū, q̃ tale iuramētum ex quo dictū est. s. est mai⁹ peccatū homicidio. nā iurare, est Dcū in testē inuocare, & hoc ptinet ad Dei irreuerētiā q̃ aliqs inuocet eū in testē falsitatis: qa p hoc dat intelligere, vel q̃ De⁹ veritatē nō cognoscit, vel q̃ falsum testificari velit, vt habet p sanctū Tho. in secūda secūdæ. q. xcvij. & hoc cōcludit .p. hac pte superius allegata. sed homicidiū principaliter & directò, non cōmittitur, in iniuriā Dei: ergo minus delictū est, & prædicta credo vera, salua determinatione Theologorum semper. Barto.

¶ Fama cum dicto syndici positi ad denunciādum, facit sufficiens indicium ad torturam. Item quando fama sufficit, vel ne sola?

SVMMARIVM.

1 *Fama cum dicto syndici, cum iuramento ad denunciandum positi, an faciat sufficiens indicium ad torturam?*

2 *Lex de minore. §. tormenta. ff. de quæstioni. quomodo intelligatur?*

¶ CONSILIVM. CCXVIII.

a AN fama[a] cum dicto syndici, positi ad maleficium denūciandū q̃ cū suo iu-
1 ramento† deponit ita verū esse &c. faciūt sufficiētia īdicia ad torturā. Omissis gl. q̃ dīit q̃ fama facit semiplenā pbationē, q̃ fortè vsq; quaq; verę nō sūt, & omissis his q̃ doc. dicūt circa hoc spāliter Cy. in. l. fi. C. de q̃stio. ¶ Dico q̃ fama p se sola posset esse ita vehemēs q̃ faceret per se indiciū sufficiens vt. l. ij. §. labeo. ff. de aqua plu. ar. q̃nq; enim fama p se so la sufficit ad plenā probationem, vt. C. de iure do. l. vbi. ff. sol. mat. l. si cōstante. & ibi p Dyn. melius. ff. de sīu. l. j. §. j. & l. fidē. & ibi no. ¶ Quādoq; posset esse fama ita debilis q̃ nō faceret indiciū, sed solū .pdesset ad coadiuuādū alias .pbationes, vt l. ij. §. eisdē quoq;. ff. de testi. & tūc non sufficeret, & cū hac distinctione debet intelligi. l. de minore. §. tormenta. ff. de quæ-
2 stio. † quæ dicit famā debere inspici. hoc autē an fama sit couenīēs, vel nō facti est, & hoc ē q̃ dicūt doct. esse in arbitrio iudicis, vt dicit Gyn. in. d. l. fi. ¶ In casu tamē .ppsito vbi est fama cum dicto illi⁹ officialis, q hoc sub iuramēto deponit, dico ex his duobus fieri sufficiens indicium. casus est si bene inspiciatur. C. de repudi. auē. hodie. & in corpore vnde sumitur.

¶ An venditor potest defendere rem petitam, & suscipere in se iudicium inuito actore?

SVMMARIVM.

1 *Vēditor an de iure admittatur, ad suscipiendum in se iudicium, non animo nouandi inuito petitore.*

2 *Lex. j. cum glo. C. ubi in rem actio. quomodo intelligatur?*

¶ CONSILIVM. CCXIX.

b AGitur[b] contra Ciolum possessorem cuiusdā domus venditæ, cōparet actor dicti Cioli, q dictā domū vēdidit sibi & dicit se velle suscipere inde iudiciū, non aīo nouādi, sed se paratū offert satisdare de iudicio sisti, & iudicato soluēdo. petitor cōtradicit q̃ nō vult
1 litigare, nisi cū Ciolo. ¶ † Quærit an dict⁹ vēditor de iure admitti debeat ad suscipiēdū iudiciū nō animo nouandi inuito petitore? & videt dicēdū ipm actorē in causa euictionis audiri debere quasi .pcuratorē, & actorē vt in ei⁹ facto, vt in. l. j. vbi in rē act. & l. venditor. ff. de iudi. & ibi no. etiā inuito actore, hoc casu intelligo gl. j. sup versi. alleg. sec⁹ si interueniret aīo nouādi. & ibi no. p Cy. & Ray. in. l. si mādato meo. §. j. ff. māda. & no. sup gl. q̃ est in versi. mādati. in fi. ¶ Nō ob. l. palā. ff. fami. er. qa ibi loqtur petitore volēte, & no. in. d. l. si mādato. qa primo casu ipse possessor nō desijt teneri, imò fit executio in rē p eū possessam, cōtra ipm emptorē possessorē: qa possessor est ille q̃ cōuenit: sed vēditor ad ipsi⁹ denūciationē pōt eū def fendere, quasi ei⁹ .pcurator. ita no. in. d. l. vēditor. sed vbi venit animo nouādi, emptor desinit teneri ipso iure, vt no. in. l. solutis. ff. de solu. q̃ fieri non potest per iura pdicta cōtra voluntatem actoris. & hoc modo debet intelligi. l. j. cū gl. C. vbi in rē act. secūdū oēs doct. nō ob. q̃ no. in. l. liberto. §. fi. de neg.
2 gest. † quia gl. illa intelligit de nouatione deueniēte, al's defen. secus de ea q̃ permit. & ita intelligit Ia. bu. licet Ray. istā glo. indistinctè rephēdat, vel impugnat. vnū tamē est no. dignū q̃ gl. in. d. l. j. nō dixit de animo nouādi: quia nouatio est prioris debiti in aliā ciuilē vel naturalem obligationē trāslatio, vt. l. j. de noua. sed in rei vendi. quis non est obligatus, vt insti. de ac. §. j. licet igitur non potest esse nouatio, & si fortè quis hoc diceret, non peccaret: verū est tamen q̃ iudicis officio tenetur de in integ. resti. possessor, vt. l. officium. & l. qui restituere. ff. de rei vendi. & ita consulo ego Barto.

¶ An iudex appellationis debet pronunciare super appellatione more interlocutoriarū, vel more diffinitiuarum, & q̃ actio oritur ex tali sententia. Item si iudex appellationis, pronūciat bene appellatum, & malè pronunciatum, ad quem pertinet cognoscere de principali.

SVMMARIVM.

1 *Iudex appellationis, debet pronunciare super appellatione more interlocutoriæ, non autem diffinitiuæ sententiæ.*

2 *Iudex ad quem, debet cognoscere solum super principali negotio.*

¶ CONSILIVM. CCXX.

c APpellatum est[c] a sententia interlocutoria quam oportet iudicē ferre in scriptis. nam necesse est, q̃ iudex appellationū pronūciet bene vel malè appellatū, & pronunciatū, posito pro cōstanti q̃ in causa appellationis ex forma statuti debeat lis contestari: an sufficiat si talē pronūciationem ferat, quēadmodū aliæ interlocutoriæ feruntur, vel necesse est q̃ more diffinitiuarū proferat. secūdò q̃rit an si appellatū est ab interlocutoria, & iudex appellationis .pnūciat bene appellatū, & male .pnūciatū an pri m⁹ iudex nūc cā pricipali remoto illo grauamine, possit .pcede-
1 re, an verò iudex appellatiōis? ¶ † Et breuit suppriмо dubio videtur dicēdū sufficere pronūciare more interlocutoriarū. nec est necesse .pnūciare more diffinitiuarū: cū in rei veritate sentētia sit interlocutoria. non diffinitiua: qa de natura diffinitiuę est vt ex ea oriatur actio in factū, vel exceptio, vt in. c. cum dilecti. in fin. extra de elec. & facit. c. vlti. in cle. extra de appel. vbi patet q̃ repulsio perēptoriæ exceptiōis nō est diffinitiua, sed interlocutoria: igitur nec pronunciatio pro ea vt ibi. siue igitur iudex appellationis pronunciet bene vel malè appellatum super interlocutoria. satis est sententiam ferri super eo, quod perimet appellatio. & q̃ appellatus non pote-
d rat appellare interlocutoria[d] est, & non diffinitiua. ad quod facit. d. c. cum dilecti. in fi. de elec. c. significātibus. & de appel
e latio. secus si esset vbi appellatur à diffinitiua[e]: quia tunc sententia lata in causa appella. diffinitiua censetur. ita no. in. c. cupientes. §. insuper. de elec. extra lib. vj. & idem Archi. ibi, super versi. plenā fidē. Idem Ioan. an. in. c. vlt. de appella. in cle.
2 ¶ † Super secundo puncto, videtur quod iudex ad quem, cognoscere debet de pricipali, vt. c. vt debit⁹. extra de appel. re
f motio enim grauaminis restituisset[f] sibi iurisdictionem quādo fuisset remotū ab illo à quo fuisset appellatū ante cognitionē, & receptionē appellationis p iudicē ad quē, vt no. in. c. cū cessante. extra de app. & c. si iudicē. li. vj. succedit ergo iudex ad quē, in locū iudicis à quo, & illa facit q̃ fecisset ipse, si ab illo nō fuisset appellatū, vt in. c. dilecti. hāc aūt cognitionē remittere nō posset iudice à quo appellat nō cōsentiēte, vt in c. interposita. extra de app. nā ex quo trāsfusa est in aliquē: cognitio nō est in ptāte redire ad iudicē à quo, ne illudat iudex ad quē. & facit ad hoc extra de offi. dele. c. prudentia. §. j. & in d. c. interposita. & ibi no. per Archi. & Ioā. an. in nouella. in. d. c. vt debitus. & ita no. Et sic dico & consulo ego Barto. de Saxofer. Idem etiam consuluit do. Ange. de amelia.

¶ An positus in carceribus pro vna causa, potest pro alia recōmēdari. & quādo executio in vna causa impediat aliā. & quid quando recommendatio fit propter processum.

SVMMARIVM.

1 *In carceribus positus pro una causa an possit recommendari pro alia?*

2 *Recommendatio prima facta in carceribus, quando præualeat secundæ: & quando econtra.*

3 *Duabus recommendationibus factis, una pro executione, altera pro processu, an secunda impediat primam uel utraque ualeat?*

4 *Carceratione prima iniustè facta, an possit fieri recommendatio iusta postea.*

---

a ¶ An fama. vide p do. Frāc. bru. ī tracta. de īdicijs & tortu. ī pri. ī. xiiij. co. & Bar. ī cōsi. cxcj. inci. dño Baci. vbi videt esse idē cōsi. & ibi vide addi. Tho. Dip.

b ¶ Agit. vide Bart. in cōs. xxx. cōsiliū ciuitatis Pisanę. & ī disputatiōe inci. Pisanę ciuitatis. & ī. l. vēditor. ff. de iudi. & ibi apostil. Ale. & vide plenè ī. c. nulla. §. de illis ī. xxix. col. vt lite nō contes. & no. p Ang. de are. ī. §. actionū. ī. x. col. in vers. q̃ro an denūciaui. insti. de act. Tho. Pro intellectu. l. palam. ff. fami. ercis.

c ¶ Appellatū. Vide p Phil. Franci. ī. c. cū cessante. in vers. xv. q̃rit. & in ver. extra gl. & ibi q̃ dicat s̄nia diffinitiua, & q̃ īterlocutoria. & p Bald. in cōsi. ccxcviij. ī. ij. vo. & p dām Frā. de are. ī cōs. xx. & cons. cvj. in. ij. dubio. Tho. Dip.

d ¶ Interlocutoria. Vide Ro. cōs. ccclviij. Bernar. Lan.

e ¶ Diffinitiua. vide Bal. cons. cccxiij. iij. lib. Bernar. Lā.

f ¶ Restituisset. vide Ro. consil. cccxij. Bernar. Land.

¶CONSILIVM. CCXXI.

a AN positus in carceribus pro vna causa possit pro alia recõmẽdari?[a] † Pro qua quæstione examinanda sciẽdum est ꝙ quandoque quis ponitur in carceribus ad executionem criminis. quãdoque ad inuestigandum processum. ¶Circa primũ dic: quandoque vnaqueque executio debet esse corporalis non pecuniaria. & quãdoque vtraque debet esse pecuniaria. quãdoq; vna pecuniaria, alia corporalis. Primo casu, quãdoque causa ꝓpter quã est carceratus, habet extinguere executionẽ secũdæ causæ. verbi gratia. Primò est carceratus ꝓpter cõdẽnationem capitalẽ. Secũdò ꝓpter cõdemnationem furcarum: & tũc debet aduerti, vt excutio fiat ꝓpter illud crimen ꝙ est grauius, & in id recõmendatio illa præualebit quæ est facta propter crimẽ grauius, vt colligitur. ff. nil noua. appel. pen. l. j. §. fi. Si verò executio facta ex prima causa nõ absorbet executionem faciendã ex secunda causa: verbi gratia, primò est carceratus propter amputationem manus, secũdò pro pede, vel oculo, vel capite, & tũc prima recõmendatio preualebit, vt primo prima executio fiat, posteà secũda fiat ac si fieret à diuersis iudicibꝰ. vt. l. si cui. §. fi. ff. de accusa. Quãdoque vna executio est corporalis, alia pecuniaria. verbi gratia: est recõmendatus pro pœna capitis, alius facit eum recõmendari pro pœna pecuniaria, vel vt rationem administrationis reddat. isto casu si quidem habita modica dilatione in executione pœnæ corporalis possit consuli illi qui petit pecuniã: tũc dico cõcedẽdã istã dilationem: aliâs secus, vt. l. ij. C. de bo. dã. facit. l. fi. circa prin. ff. de pub. iu. quãdoq; vtraq; executio est pecuniaria: puta quia vnus fecit recõmẽdari eum pro vno debito. alius facit eum recõmẽdari pro alio ex forma statuti vel ex forma. l. j. C. qui bo. ce. pos. & isto casu sine dubio vtraque recõmendatio tenet. sicut enim in vna re possunt mitti plures creditores in pos. & vna res pluribꝰ obligari, vt. l. si finita. §. si plures. ff. de dã. infe. facit. l. cũ vnꝰ. de bo. autho. iu. pos. ita eadẽ ratione hic.

2 ¶†Nunc est vidẽdũ, quãdo recõmendatio fit ꝓpter ꝓcessum. & hic aduerte: qa quãdoq; vterq; processus est criminalis, quandoque vterq; est ciuilis, quãdoq; vnus est ciuilis, & aliꝰ criminalis. primo casu semper valet prima recõ-

b mendatio vt sup ea prius ꝓcedatur, etiã si sit crimẽ[b] leuiꝰ, vt l. si cui. in fi. de accu. recõmẽdatio verò secũda valebit. & finita prima fiet sup secunda, vt. l. q de crimine. C. de accu. & siue fiat ab eodẽ iudice, siue à diuersis: vt. d. l. si cui. in fi. Si verò vtraq; causa est ciuilis, dicas idẽ ꝙ dixi in captiõe reali facta. Si verò vna est ciuilis alia criminalis, & tũc criminalis ꝑfert, vt. l. ꝑ minorẽ. ff. de iudi. & l. fi. C. de ordi. iu. ꝙ intellige, nisi causa

3 ciuilis esset tpe pitura, vt ibi. in fi. ¶†Tertiò est vidẽdũ qd si vna recõmẽdatio est facta ꝓ executiõe, alia ꝓ ꝓcessu: vtrũ secũda recõmẽdatio ĩpediat primã. & breuiꝑ sine dubio vtraq; recõmẽdatio valet, quatenꝰ se nõ ĩpediũt, sed si inuicẽ se ĩpedirẽt, vt qa ꝓ pœna capitis ẽ recõmẽdatꝰ, & accusaꝑ de aliꝗ crimine ex ꝗ ẽt imponiꝑ pœna capitis: certè executio pr̃ia differtur si in secũda cã erit grauiꝰ delictũ, vt ĩ. l. j. ĩ fi. ff. nil no. app. ꝙ põt esse vtile, qñ velles facere ꝙ executio ĩpediaꝑ, seu differatur. & ꝑdicta sunt vera qñ prima carceratio fuit facta iustè.

4 ¶†Sed quero, quid si indebitè fuit facta prima carceratio. an possit fieri recõmendatio iusta posteà. Dic vt dixi in. q. quã disputaui, quæ incipit, Lapus quidam fuit captus. Bar.

a ¶Recommendari. Vide Alex. cõs. clix. ij. lib. Bernar. Land.

b ¶Crimen leuius. Vide doctor. in. l. ij. ff. de in ius voc. & ibi Ale. in. ij. co. Tho.

c ¶Antonius. vide pulchrã apo. Ale. in. l. nunꝗ plura. ĩ versic. itẽ oppo. ĩ versi. pro mille ageretur. de priuat. delict. & Bal. ĩ cõs. clvij. inci. antiqui in. v. volum. & vide apo. Andre. sicul. in. l. vulgaris. in prin. in. ij. apostil. in addi. Barto. ff. de furt. & uide apost. Ale. in. l. edita. in. ij. colũ. C. de eden. in ver. qualitatem. & Ias. in. l. eum qui. §. in popularibus. in pen. colũ. ff. de iureiurando. & Rochũ de cur. in. c. fin. in iij. col. extra de cõsuetu. vbi alleg. Bar. hic. & ibi videas. Tho.

d ¶Bald. Hic allegatur Bald. aduerte: quia debet allegari Balduinꝰ. i. Ia. balduini. Tho.

e ¶Fratres. Vide Bart. in cõsi. xv. in ij. vo. & ibi scripsi & in. l. fi. C. de suc ces. edic. Thom.

¶Si statuto caueꝑ ꝙ cõmittẽs adulteriũ, puniaꝑ in cẽtũ libris, an cõmittẽs adulteriũ pluribus vicibus cũ vna, puniri debeat vna pœna, an multiplici, & quid de aliis delictis interatis?

SVMMARIVM.

1 *Adulter una an multiplici pœna puniatur, statuto dictante ꝙ committens adulterium puniatur in centum, & pluribus uicibus commisit illud.*

2 *Furti actio nata ex contractione prima non nascitur ex cõtractione assidua,*

¶CONSILIVM. CCXXII.

c ANtonius[c] commisit adulterium cũ Berta pluribꝰ & pluribꝰ vicibus, & diuersis. Quæriꝑ an debeat pœna ĩponi ꝓ vno solo

1 adulterio: an ꝓ pluribꝰ ex forma statuti dicetis † ꝙ cõmittens adulteriũ puniaꝑ in cẽtum lib. gl. hoc tãgit. ff. de furt. l. vulgaris, in prin. quę inci. imo. quã gl. qdã intelligũt vbi imponitur pœna capitalis de iure cõi, p. l. ꝗuis. C. de adul. & sic dicunt illã gl. hoc casu dicere verũ. Si aũt ĩponereꝑ pœna pecuniaria, ꝗ cõiter ĩponiꝑ ex forma statuti: & tũc dñt ꝙ toties ĩponi debet pœna pecuniaria, quoties adulteriũ cõmiserit, vt. ff. de pri. delic. l. nũꝗ plura. sed hoc nõ est uerũ: nã cũ gl. inducat ipsiꝰ dictũ in argum. seu simile ad pœnã furti manifesti, uel nõ manifesti, ꝗ pecuniaria est: nõ est verisimile gl. hoc dixisse ꝙ pœna fuerit corpalis, uel capitalis: qa tũc non est bonũ arg. uel simile. gl. ergo uideꝑ bene dixisse, ẽt si pœna pecuniaria imponiꝑ. nã illa gl. in. d. l. nunꝗ plura. de pri. delic. tenet dictã. l. nõ hr̃e locũ quãdo sunt plura delicta, & diuersę spẽs delinquẽdi secus vbi sit eadem ꝑsona, & eadẽ spẽs delinquẽdi: & iteratũ sit ipm delictũ. si tamen ex iteratione delicti non insurgit nouũ interesse pecuniariũ: tunc vna sola imponiꝑ pœna, vt. ff. de fur. l. inficiẽdo. §. infans. & ita etiã tenet & no. Dy. in. l. nunꝗ

2 plura. ff. de pri. delic. ꝓbatur in. d. l. ei q fuit. ff. de fur. † vt furti actio nata ex cõtractatiõe prima nõ nasciꝑ ex cõtractatione assidua, sed si actio nata ex prima cõtractatiõe extincta esset, vel p exceptionẽ euersa: tũc ex sequẽti cõtractatione duratã actio furti: ut. ff. de uer. ob. l. fi. sicut ergo cõsiderat lex ut semel nata & efficaciter duret, & ꝙ ex intẽtione amplius nõ nascaꝑ: ars sic: simile tenet gl. & innuit idẽ in crĩe adulterij ꝙ una sola pœna veniat imponẽda. ff. de adul. l. maritꝰ. §. sex mensiũ. ubi formaꝑ qõ ꝙ si tribꝰ annis ĩ adulterio ꝑseuerauerit, an durat ꝑscriptio à die adulterij primo cõmissi. & sic innuit tantũ una actione agi posse. Præterea Ia. de are. in. l. quicũq;. & ibi

d uide Bal.[d] C. de ser. fug. tenet ꝙ aut sunt plura facta, & delictũ unũ ꝙ contingit vbi est eadẽ spẽs delicti, & cõfirmata ex primo facto, & cõcurrat ẽt circa idẽ: ut si plures recipiãt seruum anꝗ domũ redeat tũc vna pœna est. & idẽ in furto, vt. d. l. ei q ff. de fur. aut plura facta, & delicta multa, & diuersę sunt spẽs delictorũ primo durante uel nõ: & tũc cumulatur pœna: ut. l. agraria. de ter. mo. & de colle. illi. l. pe. p similẽ rõnẽ. sed ĩ aliis criminibꝰ, distĩguit gl. ff. ad. l. aql. l. ita vulneratꝰ aliâs. l. illud. §. fi. & idẽ Ia. bu. p uerba talia sic dicẽdo: aut sunt plura facta & delicta plura dico respiciẽtia diuersas spẽs delictorũ: & tũc habet locũ lex. C. de furt. l. aduersus. idẽ si respiciant diuersas personas ꝗ idẽ cõsiliũ modo ꝑticipauerũt circa diuersas res. vt. d. l. pe. de colle. illici. & l. agraria. de ter. mo. aut factũ unũ & delicta plura: & habet locũ si crĩaliter agaꝑ. l. q de crĩe pallе. aut fctã sunt plura & delictũ unũ: hoc contingit qñ primo durãte secũdũ seqꝑ iteratò idẽ & in eadẽ spẽ crĩs: & tunc vna pœna imponiꝑ tm̃, ut. d. l. ei q. ff. de fur. & ita intelligiꝑ. d. gl. l. vulgaris. aut est soluta pœna ex primo delicto vel saltem lis est cõtest. ante delictũ: & tũc ex cumulatione delicti cumulaꝑ pœna uel nõ cumulaꝑ. ff. de pœ. l. si diuortio, & ꝓ hac opi. satisfacit. d. gl. ꝗ est in. d. l. ei q. ff. de fur. si ergo uerũ dicit gl. prædicta. l. vulgaris ẽt si pœna pecuniaria imponatur. & ita de iure consulo ego Barto.

¶CONSILIVM. CCXXIII.

ACcusatio fuit instituta contra Martinum ꝙ percussit cum armis &c. de isto con. vide. s. in consi. cxvij.

¶Computatio graduum secundũ ius ciuile quę est vera quo ad punitionẽ maleficiorũ, & quo ad cõpromissa faciẽda. Itẽ secundùm ius canoni, quem habet locum in matrimoniis.

SVMMARIVM.

1 *Fratres consobrini, an & quo ad quid: & quo iure sint in quarto gradu.*

2 *Fratres consobrini de iure canonico quantũ ad promissionem & prohibitionem matrimonij, sunt in secundo gradu.*

¶CONSILIVM. CCXXIIII.

e AN fratres[e] consobrini

1 sint in quarto gradu † dico ꝙ fratres consobrini sunt in quarto gradu quo ad punitionẽ maleficiorũ, & compromissa faciẽda: vt institu. de gradi. §. quarto gradu. & simi. & eo modo de iure canoni. vt xxxv. q. v. c. j. & c. gradꝰ. §. sexto gradu. quod originalis fuit Isidori: alia verò cõputatio graduũ, sit de iure canoni. quantũ ad permissionẽ: & prohibitionẽ matrimoniorum secundùm quã consobrini essent in secundo gradu. & de hac computatione habetur dicta causa & quæstione. c. porrò. & parẽtelę.

2 ¶†Quæ secunda computatio habet locum in matrimoniis, quo ad alia habet locum alia cõputatio. quod clarè patet ea. q. & causa. c. ad sedẽ. ibi, deniq;: & domini &c. ibi in legibus &c. ad fin. c. ibi nã si quis puersa, & obstinata mente, & recto tramite. Andre. de are. de hoc tractat satis plenè. Iaco. de alb. in lib. de cõtrarietatibꝰ: inter ius ciuile & canonicũ: & de gradi. §. ij.

di.§.ij.cõcor.Io.an.in arbore cõsanguinitatis.& no.Ber.extra de consan.& affi.c.fi.in gl.si vis scire.Bar.aliâs dicitur And.de are.

¶ Si clericus nõ incedẽs in habitu clericali cõdẽnatus fuit de crimine, vel de cã ciuili ꝑ iudicem secularẽ, corã quo nũq̃ opposuit exceptionẽ incõpetentis iurisdictiõis, & appellauit: tũc in causa appellationis potest petere sententiã annullari, etiam corã iudice seculari appellationis.

SVMMARIVM.

1 *Clericus non incedens in habitu clericali, condemnatus, non opponit exceptionem iudicis incõpetentis: quia potest dicere sententiam nullam in causa appellationis.*

2 *Clericus non incedens in habitu, non perdit priuilegium, nisi post trinam monitionem sibi factam.*

3 *Libellus talis an procedat, dico sententiam nullã, & si qua est, peto cassari per appellationem ut iniquam.*

4 *Iudex appellationis licet nõ posset cognoscere in causa clericali, quia secularis: tamẽ potest pronũciare se nõ esse competentem, & condemnare impetrantẽ in expẽsis.*

¶ CONSILIVM. CCXXV.

a Clericus [a] non sub nomine clericali, sed simpliciter noĩe proprio non incedẽs in habitu clericali, nõ opponẽs, exceptionẽ iudicis incompetentis cõdemnatus appellat. quæritur an talẽ sententiã possit dicere nullam, cùm nõ opposuerit in principali: exceptionem clericatus.

1 ¶ †Et sine dubio potest dicere nullã: quia hanc exceptionẽ nõ potest omittere: nec ei renunciare tacitè vel expressè extra de foro compe.c.si diligenti.&.c. significasti, vt ita not.& tenet Guil.expressè in ti.de æta.& qua.§.j.in fi.ver.sed pone.& Arc.xv.q.iij.placita.& ad hoc ꝙ no.Inn.extra de cen.c.venerabili.nã cũ ipsum priuilegiũ nõ sit propriũ ipsius clerici, sed totius ordinis clericalis, vt in.c.si diligẽti.de foro compe.nil operaṫ taciturnitas clerici.vbi em̃ est tale factũ ꝙ à iure improbatur, nec est in potestate faciẽtis extra de ꝑbẽ.c.dilecto.cũ si.non

2 ob.ꝙ in habitu nõ ĩcedebat: †qa per hoc nõ ꝑdit priuilegiũ, nisi post trinã monitionẽ, vt extra de sen.excõ.c.ĩ audiẽtia, nũqd ĩspecta forma petitionis ipse iudex appellationis sit competens, vt de nullitate cognoscat. Res.sic, & ita no.Innoc.& Host.extra de ap.c.dilecto.

3 ¶ †Et ibi no.ꝙ si procedit talis libellus, dico sententiã nullã, & si est aliqua peto eam cassari virtute appellationis, vt iniustam & ita seruatur. Item hoc probatur ratione. nam iudex procedendo in causa suæ iurisdictionis, & partem grauat, facit iniustitiam etiam si non credit se grauare: quia nescit exceptiones reo competere. vt est casus extra de appel.c.significauit.ubi causa appellationis remittitur ad eundem iudicem: quia grauauerat: quia ignoranter hoc fecerat: aliâs nõ debet ad iudicẽ remitti.ex de ap.c.accepta, sic si grauauit. ergo iudex appellationis de hoc cognoscet. Itẽ probaṫ aliṫ: qa dicit ꝙ iudex qui tulit sentẽtiã in cã principali, nõ punitur: sed ꝑ iudicẽ appellationis sentẽtia eius dissoluaṫ.ij.q.v.hoc ẽt placuit: qa nõ põt intelligi, nisi qñ iudex hoc fecerat ignorãter. ergo ignorãtia nil nocet: qa indistinctè iudex appellationũ cognoscat de nullitate. tenet Ol.in. l. si expssim.ff. de ap.& ẽ casus.ff.fa.er.l, qdã mulier pre.

4 ¶ †Nõ ob.si dicatur ꝙ nõ põt iudex appellatiõis cognoscere: qa secularis: qa licet iudex secularis nõ possit cognoscere, si cleric⁹ cõmiserit crimẽ: tamẽ bñ poterit pronũciare se nõ esse iudicẽ cõpetẽtẽ: & cõdẽnare impetrãtẽ in expẽsis extra de pscr.c.sup literis. Itẽ ille iudex seu Ptãs qui condẽnauit põt suã sentẽtiã retractare, cũ sit nulla. C.qũo & qñ.in.l.si pses.& de ap.l.iij.& hoc põt iudex appellatiõis: qa virtute app.succedit in locũ primi iudicis, Nã cũ possit sñiam cõfirmare si inueniret eã à iudice cõpetẽte latã: ergo et infirmare: cum cui⁹ ẽ cõfirmare, ẽ & ĩfirmare.& q̃ põt cõdẽnare

a ¶ Clericus. De hoc cõ. vide plenè per And.sic.in.c.ij.in pe.co.de fo.cõpe. & pro opi. Bar.vide Ro.in cõ.ccxcix.in propositacõsul.& Io.de ana.in c. post miserabilẽ in.iij.co. de vsur. & Pe.de anc.in regula ea quę de reg. iur.lib.vj.& Phili. dec.in cõs. vl.ĩ pe. col.inc.dubitatur principaliter ĩ cõtrarium.vide Spe. in ti.de reconuen. §.nunc dicamus. uer.sed nunquid incidenter. vbi inquit ꝙ iudex secularis, cognoscit de cã spũali, & cõtra clericũ quãdo de plano cognoscit, & absq; contradictione, vt quia clericus cõfitetur. & & uide plures cõcor.per Ale.in.l. titia.in.iij.co.ff.so. ma.& plenius per Phi.Dec.in.d.cõsi.vl.in.j.col.& ad de Io.Calde.in cõsi.xij.in ti. de iud. vbi plenè incip. si cleric⁹. vide Phi. Frã.in.c.dile. in.c. j.iiij. col. de ap. & Lanf. brixi. in.c. quoniã contra falsam in uers. cõfessiones.de prob.in ver.quero Petrus, & in uersi. quęriṫ vlterius. vbi plenè de dicto Spec. & uide Petrũ de anc.in cõ.cxxxv-iij. visis in. ij. col.

põt absoluere.xiij.di.inferior.& dñs voluit idẽ esse ius ligãdi & absoluẽdi.de pœ.dis.j.verbũ igitur in hoc casu non est dubitandũ & c. Pręterea, si clericus litigaret corã iudice secu.& opus est ei appellare: debet ad aliũ iudicẽ maiorẽ secularem appellare, vt.ij.q.vj.c.nõ ita ĩ ecclesiasticis, vt ibi est gl.ordi.& allegatur ista glo.in corpore auṫ.de sanc.epis.§.si tamen imperium.col.ix.Barto.

¶ Si cõe vẽdat gabellam pro certo pretio vni, & statuto ipsius caueṫ ꝙ de quolibet contractu debeat solui gabella: tũc ipm̃ cõe de ꝑdicto contractu debeat etiã soluere gabellam prędictam pro parte sua: & cõtrahens secum etiam.

SVMMARIVM.

1 *Commune habens statutum dicens ꝙ pro quolibet contractu soluatur gabella, an uendens gabellã teneatur soluere eam de prædicto contractu.*

2 *Dispositio statuti generaliter loquens de quolibet contractu: non potest restringi.*

3 *Fiscus qua de causa, non soluit uectigal seu gabellam.*

¶ CONSILIVM. CCXXVI.

b Cauetur statuto [b] Montis polciani ꝙ de quolibet contractu, in quo fuit factũ instrumentũ soluanṫ gabellario taxæ grossæ quatuor denarij pro libra, duo videlicet ꝓ qualibet parte: modò

c cõe dictę terrę [c] vẽdidit alteri gabellã bladi ꝓ certo pretio. Querit nũqd cõe debeat soluere gabellario taxę grossę pro dicto contractu duos denarios ꝓ libra, q̃ sibi cõtingũt in parte? Et primò videtur ꝙ cõe nõ debeat: ꝙ sic ꝓbatur: ingenerali sermone seu obligatiõe nõ videnṫ obligata, q̃ qs verisimiliter non esset obligaturus: vt.ff.de pig. l.obligatiõe, sic etiã in ista dispositiõe non videṫ verisimile ꝙ cõe voluerit statuere cõtra seipsum. pro hoc uideṫ casus.in.l.licitatio aliâs.§. locatio.§. fiscus.ff.de publi.& ꝙ ibi no.per Dy. ꝓ hoc est illud generale ꝙ ĩ gñali sermone nõ intelligiṫ ꝑsona loquẽtis. Ecõtra videṫ ꝙ posito ꝙ ipm̃ cõe de iuris rigore esset absolutum à solutione, debet tñ soluere: & se legi submittere sicut imperator: vt.l. digna vox.C.de legi.& insti.de inoffi.testa. in fi.

2 ¶ †Secũdò: qa ista dispositio generaliter loqṫ videlicet de quolibet cõtractu, nullũ excipiẽdo. ergo eã restringere non possum⁹, vt.l.de ꝑtio.ff. de publi.cũ si.ista videṫ veritas ꝓ vltimo allegatis. Nõ ob.ꝑdicta ar.& primò hoc est verisimile cõe voluisse se obligare ꝓpter ęqtatẽ ꝙ debet habere Princeps submittẽdo se legib⁹. Itẽ qa militib⁹ quãdoq; cõia constituũt maiores expẽsas, vt illi q̃bus soluaṫ salariũ soluãt inde gabellã, vt illa gabella tribuaṫ in aliã cõis vtilitatẽ.& sic trahũt ex vna causa: & ex alia remittunt, sicut possumus hic dicere, vt commune velit se obligare ad solutionem gabellæ vt ex ea percipiat munus pretiũ siue mercedem.

3 ¶ †Ad.§.fiscus. respondetur dupliciter. primò quia ratio quare fiscus nõ soluit vectigal, est: qa generalis dispõ iuris cõis, qua pręcipitur solui vectigal, disponit debere solui de omnibus quę portãtur de vna terra in aliã terrã gratia cõis vsus, vt.l.commissa.ff.de vecti.sed fiscus nunq̃ mercaṫ: ergo non debet soluere. Præterea, dico & aliter ꝙ ibi sit casus pro ista parte. si em̃ fiscus vigore gñalis istius dispositionis, vel lege cõmissa non teneaṫ soluere: nõ fuisset necessaria dispositio illius.§. fiscus. pro dicto fisco. si dicã in casu nostro sub generali prouisione ꝙ ex quolibet contractu &c. contineṫ commune: nisi specialiter excipiaṫ: pro hoc facit tex.ibi dum dicit, immunis.q.d.licet de iure cõmuni sit astrict⁹: tamen ei⁹ fauore ei cõcedimus hãc immunitatẽ. pro hoc facit: qa licet municipiũ, in quo colligiṫ vectigal debeat habere istã immunitatẽ. nõ excipereṫ tamẽ à solutione si ipse portari faciat res. Non ob. quod dicit Dy, ibi, ꝙ nemo põt plus iuris in aliũ & c. nã verũ est, ꝙ contra tertium non

& Alex.ĩ.l.ij.ĩ.iij. col.ff.si qs ĩ iusvoca.nõ ie.& in cõsi. cxlix.in.vj.vol. ĩ. ci.in cã inqsitiõis. & apostil.ĩ edict. in prin.ĩ.j.gl.C.de edi.diui.adri.tolẽ. Quid autẽ si clericus citat clericũ in uitũ corã iudice seculari: et fuerit lata sñia absolutoria. an ualeat? uide Fede.de se.ĩ cõsi. xc.casus talis est. & Pe.de anch.ĩ.c. ij.de for.cõpe.vbi cõcludit ꝙ sñia nõ valet & est nulla. et facit mẽtionem de cõsi.Bart. licet ipm̃ nõ alleget.vide Alex.ĩ locis su pradictis.Tho.

b ¶ Caueṫ statuto. Al's inci.statuto ciuitatis caueṫ. Th.

c ¶ Dictę terrę. Vide Bal.cõ.xj.iij.li. Ber.Lan.

possum alicui trãsferre plus iuris q̃ habeã:sed cõ-
tra me sic.nã nũq̃ reperitur q̃ ego sim mihi obli-
gatus, & tamen possum me alteri obligare.& sic
in proposito,licet commune non faceret sibi obli
gationem soluere:.tamen potuit se gabellario ob
ligare.ad secundũ de emptore nũquid debeat sol
uere partẽ suã,nullum dubium recipere videtur.
videtur enim casus in.l.licitatio.§.fi.ff.de pub.

¶ CONSILIVM. CCXXVII.

CApitaneus patrimonij fecit vnam constitutionem q̃ nulla ciuitas,castrum,vel villa eligeret potestatem aliquem ciuitatensem sub certa pœna.De isto con. vide.s. in consi.cxxxvj.

¶ Si inquisitio,vel accusatio est formata contra vnum de percussione,& ipse confitetur, sed non adiecit tp̃s p̃cussionis,nec locũ.Item dicit se fecisse ad defensionem suam, an sententia iudicis condemnatoria valeat?Itẽ an publicatio testiũ facta per iudicẽ non examinatis testibus, alijs qui pri⁹ iurauerant valet & an iudex potest refrenare testes q̃ non examinentur postq̃ sunt recepti . Itẽ an valeat publicatio testiũ parte non citata legitimè:& an citatio facta in carcere valeat,& nõ peremptoria ad audiendam sententiam.

SVMMARIVM.

1 *Sicut confeßio delicti non continens locum,nec tẽpus,non ualet,ita libellus & sententia.*
2 *Confeßio conditionalis,an & quando ualeat?*
3 *Publicatio testium non debet fieri,nisi prius omnibus examinatis testibus.*
4 *Iudex non potest procedere in causa testibus iuratis,& nõ examinatis.*
5 *Publicatio testium ipso iure est nulla,parte non præsente, nec legitimè citata.*
6 *Sententia est ipso iure nulla parte peremptoriè non citata.*

¶ CONSILIVM. CCXXVIII.

a CAtharina [a] accusauit Ritã q̃ certo loco, & tp̃e in inquisi
sitione contentis,ipsa Rita percussit ip
sam Catharinã ipsa Rita r̃ñdes accusatiõi, cõfessa
fuit,non tñ adiecit locũ, & tempus, & dicit se fe-
cisse ad sui defensionem. & dato termino ad pro
bãdum suas defensiones,recõmendata in carcerẽ
fuit.recepti fuerũt testes super accusatiõe: quorũ
nullus probauit cõtra ipsam Ritã: imò p̃bãt pro
ipsa Rita. Dicit enim vnus q̃ vidit Catharinã cũ
naso sanguinolento exire de domo Ritæ.pro par
te aũt Ritæ datis articulis, & productis testib⁹ int̃
quos fuit Bartolucius Ioannis,& Bucius cocti in
tra terminum ad defendendũ datũ, iudex iuratis
dictis duobus testibus,& examinatis p̃nũciauit
testes haberi pro aptis & publicatis.pro parte au
tem Ritæ non fuit legitimè probatũ quo ad de-
fensionẽ Ritæ . sup omnibus tulit sñiam dñs ptãs
cõtra Ritã,vt confessa,& nõ probata defensione.
1 q̃rit̃ an sñia sit iusta,vel iniusta? ¶ † Et q̃ sit iusta
defendi nõ põt in aliquo p̃sertim cũ confessio Ri
tæ locũ cõmissi maleficij nõ cõtineat,nec tẽp⁹, vt
patet in r̃ñsione sua,& sicut libellus debet cõtine
re p̃dicta:ita cõfessio seu r̃ñsio,& talis d3 esse sñia
vt p̃bat̃ in.l.libellorũ.ff.de acc.ij.q.viij.c.fi.ff.cõi
diui.l.vt fund⁹.C.de fideicõ.li.l.fi.extra de acc. c.
qualit̃.& de sym.c.licet.liquere eñ debet malefi-
ciũ fuisse cõmissum p̃ut, & sicut in actu cõtinet̃,
vt.ff.de adul.l.dicere,cũ si.sed sñia nõ conformat̃
2 accusatiõi,vt dictũ ẽ:ergo etc.¶ †Secũdò [b] qa dicta
b cõfessio nõ fuit pura sed cõditionalis.s. q̃ ad de-
fensam fecerat,sed cũ qs purè nõ confitet̃,sed con
ditionalit̃,licet nõ p̃bet conditionẽ absolui dabet
nisi de puritate probetur per eum qui dicit:i p̃ut
plenè probat̃ & no.in.l.si quidẽ.C.de exce.p.Cy.
in.l.j.C.de confes.in ver.xiij.& per Spe.in tit.de
confes.§.itẽ.Apparet ergo quòd ipsa Rita fecit
ad defensionẽ,& cum moderamine inculpatę tu
3 telę,& nõ ad vindictã,sed vt vim vi &c.¶ †Quar
tò:qa duo testes iurauerũt, & admissi fuerũt, nõ
tamẽ deposuerũt,& propterea nõ debuit publi-
catio fieri testium sine illis nõ examinatis,prout
probatur in.c.causam.& ibi per Inn.extra de di
la.nisi ad depositionẽ detur dilatio,vt p̃batur.ff.
de tab.exhibend.l.locum.§. quid sit prohibere.
4 ¶ †Nec posset iudex procedere in causa, testib⁹
iuratis& non examinatis:nec posset post iuramẽ
tum refrenare ex quo admisit,vt.l.in concedẽdo
ff.de aqua plu.ar.ff.de neg.gest.l.põponius scri-
bit.& si posset,hoc non refrenãdo fecit,sed arbi
trariè & de facto,& inordinatè.Non ob. huic q̃
iudex mãdauerit testibus:q̃ deponerẽt intra cer
tum terminũ,non eñ negligentia illorũ testiũ de
bet esse dãnosa dictę Ritę,alteri enim per alterũ c
nõ debet iniqua afferri cõditio.de ali.iu.mu.cau-
sa.fac.l.j.de aqua plur.ar.l.j.§.de eo.& de reg.iur.
l.nõ debet nec potuit ad publicationẽ procedere
5 prius,vt dictũ est.¶ †Quintò q̃ ipsa publicatio
est nulla ipso iure,nec aliqua causa valet:qa nõ p̃-
sente parte,vel citata Rita legitimè.nam cũ in vin
culis esset fuit citata.& q̃ in vinculis foret proba
tur per recommendationem de ea factam,tempo
re responsionis apud custodem carceris:& sic nõ
esset in potestate sui venire,cum impediretur per
ipsum iudicem:ideo nunquã contumax dici pos
set. vt.l.contumacia.§. contumaciæ.ff.de re iudi.
&.l.de vnoquoq;.§.j.&.l. sed si per prætorẽ. in
princip.& sic non valet quod factum est, vt.d.l.
de vnoquoq;.§.j.¶ Sextò:quia locus porrectio-
nis accusationis non apparet in ipsa accusatione
nec processus & actus qui tamen certi esse debẽt
sicut & in cęteris actibus iudicialibus,& ministe-
rijs,vt.C.de tab.l.generaliter lib.x.C.de cõtrahẽ.
&commit.stip.l.optimam.extra de re iudi.c.Ab
6 bate sanè.li.vj.†Item sñia est ipso iure nulla:quia
parte noncitata peremptoriè:& quia in carceri-
bus erat.Et ita consulo ego. Barto.

¶ An appellatione filiorum in statutis comprehendatur filius naturalis tantum,& vulgo conceptus & adulterinus,vel incestuosus, concluditur hic;quòd non.Item an appellatione fratris carnalis comprehendatur soror carnalis:vel appellatione filiorum fratrum comprehendantur filij sororum,& concluditur q̃ non.Itẽ circa primam.q. concluditur,q̃ appellatione filiorum indefinitè comprehenditur filius naturalis tantùm: licet nõ sit legitimus.alij tamen illegitimi supradicti non comprehenduntur.

SVMMARIVM.

1 *In statutis appellatione filiorum quales filij ueniant.*
2 *Lex non est ad improprium trahenda,ubi potest operari secundum proprium uerborum significatum.*
3 *Filij uulgò quæsiti an cõtineantur appellatione filiorum,& similiter incestuosi,nepharij,& adulteri.*
4 *Soror,an comprehendatur appellatione fratris.*
5 *Filiorum appellatione continentur quinq; filiorum genera.*
6 *Mater an poßit uocari in ius,etiam à uulgò quæsitis.*
7 *Regis filius naturalis qui non potest esse Rex non debet in domo regis baptisari.*

¶ CONSILIVM. CCXXIX.

c CAuetur [c] statuto q̃ quęlibet persona cui relinquit̃ in vltima volũtate pro gabella,soluat certam quãtitatẽ pecuniæ de prędictis autem excipiuntur filij,& filię nepotes,matres & filij fratris carnalis,& fratres siue sorores carnales &c. Ex quibus verbis insurgit dubitatio de duobus. Primò de quibus filijs sit intelligendũ?Secundò an appellatione fratris carnalis contineantur soror.
1 ¶ †Et circa primũ videt̃ dicẽdũ,q̃ secũdũ strictã
& propriam

a ¶ Catharina vide apo.in.l.cũ de indebito.ff. de testi. ĩ ver.aliquis. Th.

b ¶ Secũdo,no.q̃ dicit Bar.hoc q̃ si qs confitet̃ delictum sed ad sui defensionẽ etc.licet nõ p̃bet se fecisse ad sui defensionẽ: debet absolui:nisi p̃bet̃ homicidiũ & delictũ cõmisisse purè: & nõ sub conditione. q̃ not.ad ea quæ tradit Bar. q̃ uidet̃ sentire cõ trariũ ĩ.l. aurelius §. idẽ q̃siuit. ff.de lib.leg.ad cuius veritatẽ.vide Iaso.in l.vt vim in.iiij.co. et seq.ff. de iust.et iure.cui adde Bar. hęc et huiusmodi decision: Bar. hic adde et Abb. Panor. in. c. auditis. in pe.col.de p̃scr. quã seqtur Ias. in d.l.vt vim in.v.colũ.& Fel.in.d.c.auditis.xx.co.et ĩ.c. cũ venerabilis. in v.co.de exce. & ĩ capi.significasti. ĩ pe. colũ.de homi. & plenè per Frã. de ar.in. l.si quidẽ ff.de exce.et plenè dixi in addi.a d Ia. in.d.l.vt vim.in eo aũt q̃ dicit Bar. in fi.q̃ existens ĩ carceribus nõ põt citari et p̃cessus & sñia contra ipsum lata,est nulla,adde Bar.in.l.ij. ff. de in ius voc.Pau.de ca. in cõ.xlj.visis actis et contrariũ tenet ipsemet Bart.in.l. is qui reus in vlti. co.ff.de pub.iu.cũ conc. de quibus p Ia.in.d.l.ij.in prĩ.ĩ iij.co.ff.de ĩ ius vo. tñ cõcludent̃ dico et ita cõsului et obtinui bis: semel in causa domini Pandulsi de colennucijs.I.V.D.eximij et alia vice in causa Fran.becij socerimei: qui omnes fuerunt incarcerati sine causa ab illustris. d. Ioanne Sfortia q̃ prędicta intelliguntur . uidelicet q̃ ista duo copulatiuè concurrant q̃ carceratus iustè sit et sui culpa:et quòd possit comparere p p̃curatorẽ. ita Pau. de ca.in.l.ij.§.si qs in iudicio.ff. si qs cauti.et in. l.q̃sitũ ff.de re iud.et in.l. quandoq;.ff.de in ius voc.vbi hoc ẽt seqtur Ale.et Frã. de ar.ĩ cõ. cxxxij. cõsultissime dñe. et ita fuit iudicatũ p Guilelmũ lãbertellũ de forliuio tũc Pisauri locũtenẽtẽ p duce borgia Valẽtino. Th. Diplo.I.V.D.

c ¶ Cauetur. Vide Alex.in.l.ex facto §.si qs rogatus.ff. ad treb.& ibi vide ĩ addi.meis & vide apostil. Andr. barba.ĩ.l.tres fratres.ff.de pac.ĩ lectu.Bar. Thomas.

a & propriam significationem intelligendum sit de legitimo[a] & naturali. nã prout iura dicũt filiũ eũ diffinimus qui ex uiro & uxore nascit̃,vt.l. filium.ff.de his qui sunt sui vel alie.iur.&.l.qui semp.§.pater.de in ius voc.& hoc vbi simpliciter & absolutè de filio fit mẽtio sine alio adiuncto,sicut & in themate præmisso proponitur,& habet̃ in aut̃.vt li.ma. & auię.§.ad hoc col.vij.Sed an de naturali tantũ possit intelligi,& de illo qui ex concubina susceptus est,qui donec vixit stetit associata in æstimatione concubinæ:& in domo indubitato affectu,& cum protestatione &c.vt in aut̃.qui mo na.effi.sui.§.si quis autem.&.l.in concubinatu ff.de concu.& videt̃ φ sic quantũ ad certos respectus.& in certis casib⁹ cum vnã filijs suis etiam legitimis & naturalibus succedãt,vt.l.pe.C.ad orfi.& etiã sine eis.vt insti.eo.ti.§.itẽ quęsitũ.ad alimenta:& eorũ partibus incertis casibus,& certa parte succedant,vt in præalle.ti.qui.mo. na.effi.sui.§.discretis.&.§.se.Item in quodam alio casu pietatis intuitu. vt habet̃ in.l.uxor.§.codicillis.in fi.ff.de leg.iij.Item ĩ quibusdã casibus in quibus à talibus filijs substitutus excludatur,vt.l.ex facto.§.si quis rogatus.ff.ad treb.aliàs aũt minimè comprehendi videtur,vt.C.de inst.& subst.l.generaliter.§.fi.¶Dum ergo ut ex premissis apparet in certis casibus tm̃,& quo ad certos respectus:tm̃,dictus filius naturalis tm̃,loco naturalis & legitimi habeatur:sequit̃ φ in certis casibus prędicta regula quæ in contrarium est inducta per.d.l.filium.cũ cõco.pręalle.firma,& solida maneat:et per consequens exceptio dicti statuti,quę filium à dicta gabella excludit & eximit,locũ nõ habet in filio naturali.arg.in aut̃. de non alie.§.ut aũt.&.ff.de test.mil.l.tribunus.§.cum aliquis.ad hoc facit φ no.Io.an.extra de bap.& eius effe.c.j.in cle.ad idẽ quia quo ad cõmodũ filiorũ,naturales filij:non sunt filij quo ad honorẽ parentũ sic:& ita solet no.in.l.j.ff.de re.iu.& per Dy.extra eo.ti.in procemio.ad huius
2 modi cõfirmationem accedit†qa lex ubi põt operari secũdũ significatũ propriorũ uerborũ nõ est ad impropriũ trahenda,vt.l.verbis ciuilibus. &.l.in pupillari.&ibi no.ff.de uul.& pu.&.l.librorũ.§.φ tñ cassius.ff. de leg.iij.et.l.nõ aliter.et.l.Sceuola.& φ ibi no.ff.ad treb.sed statutum ipsum potest operari.secundum proprium significatum,secundum φ est:ergo &c.De huiusmodi genere personarũ modicũ est curãdũ,cũ maximè hodie ex tali coitu nati,rarissimè inueniũtur vt in facto est notũ.
3 †Quid de uulgo quęsitis.i.de his q ex publica et vulgari meretrice nati sunt & certè hi multò minus quàm naturales tantum,filiorum appellatione comprehenduntur,cum nec patrem censebãtur habere:unde solent filij spurij appellari.inst.de nup.§.si aduersus ibi,itaque.& de legi. agna.suc.§.vul.idẽ de incestuosis,nefarijs,et adu.ut in pręalle.§.si aduersus.inst.de nup.quinimo nõ sunt digni appellari filij,nec à parentibus alendi,nec eis põt succedere,vt breuiter dicam:et omni beneficio legis priussunt exclu.C.de incip.nup.l.si quis incesti.circa princip.ibi sed neq; uxorẽ,neque filios ex ea editos habere credantur in pręalle.aut̃.q mo.na.effi.sui.§.pe.et.C.de natu.lib.authen.licet.in fi.Concludo ergo quòd dicta regula de filijs legitimis intelligenda est de naturalibus,et
4 legitimis tm̃.¶†Circa secũdũ,videtur dicendũ prima facie,φ appl̃one
b fratris continet̃ soror[b].ff.de pact.l.tres fratres.ff.fa.er.l.lucius in princ. & rõ:qa masculinũ concipit fœmininũ.ff.de le.iij.l.φ duos mulos.& de ver.sig.l.j.Ecõtra videt̃ φ nõ:cũ in dicta parte statutũ loquat̃ in masculo.& sic ad fœminã nõ debet extẽdi,sed de eo.s.fœmineo sexu in dicta parte ꝓ omisso est habendũ:& sic cũ de sororis filio in statuto nõ dispõnit̃,dicẽdũ est secũdũ regulã positã in prin.dicti statuti,φ est ad solutionẽ dictæ gabellæ teneat̃.ff.so.ma.l.si verò.§.de viro,& pall.§.vt aũt sed vt primus pũctus clarius possit videri,allegat in cõtrariũ φ dicta exceptio intelligi possit,& in fauorẽ suũ extẽdat̃ ad filios natos de cõcu-
5 bina,quę donec &c.¶†Et sic certũ est φ appl̃one filiorũ cõtinet̃ qnq; genera filiorũ,vt in aut̃.qb.mo.na.effi.sui.§.palã & ita summat Azo.in d.ti.§.j.¶Præterea autẽ habet aliquã exceptionẽ φ ex pdictis non sunt digni noĩari filij,vt in palle.ti.&.§.remanet ergo φ naturales ex cõcubina sint,& nominent̃ filij,vt in aut̃.de nõ alie.§.vt aũt.ad idẽ facit φ filiorũ appellatione cõtinent̃ ex nobis descẽdẽtes.ff.de verb.sig.l.liberorũ.§.pap.& q ex masculo,& fœmina procreant̃ filij dicunt̃ esse sine nuptijs,vt.ff.de iusti.& iu.§.ius aũt.ad idẽ:qa statutorũ intellectus magis circa ea q̃ sunt facti versat̃,q̃: circa ea q̃ sunt iuris,extra de constit.c.j.li. vj.sed cõsideratio verborũ q̃tũ ad ea q̃ sunt facti respicit naturales:ergo etiã hic de naturalibus intelligi debet.Ad idẽ facit quod no.p doct. Cod.ad leg.iul.maie.l.quisquis.§.filius.vbi tenentur crimine læsæ maiestatis non nati de legitimo matrimonio:dũmodo tũc temporis sint nati.sed si illud est ibi quantum ad pœnam multomagis quantum ad beneficium:quia fauores ampliandi,et odia restringenda sunt,et in hoc statuto est fauorabilis ista exceptio,q̃tũ ad illos quos lex nõ prosequitur,vt odiosos,licet non faueant in aperto:ergo includatur sub diffinita etiam indefinitè prolata,ut.ff.de leg.ij.l.si pluribus.et.l.si precio.cum si.et hanc partem tenet Accur.in.l.parentes.de in ius vo.non ob.allegata in contrarium nam.l.filium loquitur de naturali,et legitimo,φ patet quia est in tit.in quo quęritur de iure patriæ potestatis quod ẽ propriũ ciuium Romanorum patrum:in filios:et tunc diffinit et declarat quis est filius tunc,scilicet in potestate.certè bene respondetur,quòd est il-
6 le qui nascitur ex matrimonio.¶†Diffinitio autem filij est illa de qua dixi supra.sed lex declarat quòd mater non potest uocari in ius,

a ¶Naturali.Quod imo appellatione filij nõ cõprehẽdat̃ naturalis in statutis:tenuit Pau.de ca.cõsi.lxxix.Io.de imo.ĩ cle.j.de Baptis.& Pet. de anc.ibi & in cõsi.lxxvij.Ang.verò cõsi.xxx.inci.d.Frãcisca tenet idẽ φ do.cõsulẽs.s.ĩ ꝓprijs terminis & idẽ ĩ fortioribus terminis in spurio d.Benedi.de plumbino consi.cclinj.φ est inter cõsilia Ang.maximè qñ verba statuti sunt naturalia,vt puta si filij⁹.φ tũc veniat spuri⁹.cõtrariũ tñ cõsuluit Ang.cõs̃. se.φ spuri⁹ nõ con phẽdat̃ ille.dictarũ opi.verbis verior videbit̃ colligere ex his q̃ no.p noui.ĩ.l.semp.& ĩ l.parẽtes.de in ius voc.Et an appellatiõe fratris veniat soror.vide Alex. cõsi.xcvij.ij.li.Bernar.Lan.

etiam à vulgo quęsitis,sed pater certus est quem nuptiæ demonstrant.non autem diffinit quid sit pater.Item non excludit φ ille qui quęrit filium sine matrimonio:non sit pater,sibi etiã not. non obstat authen.matri & auię.§.ad hoc quę ve-
7 nit ad declarationem.l.filium.pręalle.¶†Nõ ob-
* stat quod not.authen.quibus mod.natu.effi.sui. §.si quis autem defunctus.quia pro testamento est illa,& fit ad hoc vt sciri possit qui non sunt legitimi.non ob.quod not.Io.an.extra de baptis.et eius esse.in cle.quia loquitur de regibus,& principibus,& filijs eorum in quo casu filij possunt ĩ regno succedere,& principali:qa regalis dignitas & principatus non competit nisi filijs qui regnare possunt,& principari.& eis datur regnũ causa beneficij.si ergo filius non potest esse Rex,ergo non debet in domo baptizari:quia cessante causat cessat effectus.nõ ob.l.iij.C.ad leg.iul.de adulte.quia illud non excludit φ nõ sint legitimi.sed in illo casu,facit lex differentiam inter naturalem tantum,& legitimos,sicut in alijs iuribus.vt.l.generaliter.C.de ĩsti.& sub.ff.ad treb.l.ex facto.§. vni.cum simil.vel forte illa solutio non est vera, nec colligitur ex dictis legibus.sed contra videtur verum:quia de commodo filiorum tractatur cũ de tutela ipsorũ tractat̃ & quo ad illum punctum habentur pro filijs qa matri filiorũ tutelam &c.C.quando mulier tute.offic.fungi potest.in authen.ibi posita.Bar.

b ¶Soror.vide ĩ.l. tres fratres.p Bar. & doc.ubi scripsi. Thomas.

* ¶Pro intelle.Bar. ĩ.§.si qs.ĩ aut̃.qb. mod.natu.efficiũ. sui.

c ¶Iacobe.Adde φ istud cõsiliũ secundũ ordi.positũ est ĩ.j.pte iudiciorũ: nu.xxxv.& vide Ias.ĩ.l.j.ĩ.ij.col.ff. si qs caut.vbi plenè de isto cõs.Bar. Tho.

¶A quo tempore currit tempus laudi quo mãdatur quòd intra.xv.dies debeat pars aliquid facere.Item an notificatio facta parti sufficit,si per notarium tantum,& non dedit copiam parti.Itẽ si vtraq; pars venit contrà laudum,an vtraq;teneatur ad pœnam.vel altera,an nulla?

d ¶Rñd.Adde φ not.idẽ Bart.in cõsi.cclvij.queritur an elapso.& quæ ibi scripsi.& φ nota.Bartol.ĩ.l.si cui legẽt̃.in fi.ff.de le. j.&.l.si in diem.ff. de conditio.& de monstra.& Bald. in.l.j.in.iij.colum. versic.sed hicquæ ro.ff.si quis cautioni.& vide Bartol. soci.in dicta.l.si in diem.ff.de condi. & demõstra.post Franci.de accoltis.in.d.l.si cui.in vltima col.ff.de le ga.j.& vide Fran. de aret.in dicta.l. si cui.vbi concludit,circa quod aut arbiter demõstrauit initium tẽporis:puta quia dixit hic ad men-

SVMMARIVM.

1 *Verba φ intra.xv.dies proximos Titius debeat soluere.x. in laudo posita,quomodo intelligantur.*

2 *Notarius notificans parti laudum datum,& nõ aliter ostendens instrumentum,an incidat in pœnam?*

¶CONSILIVM. CCXXX.

c Domine Iacobe[c] primò vos quęritis si arbiter laudauit φ Titius debeat dare Seio intra.xv.dies proximè futuros.x.& Titius ignorans non dedit demum à tempore scientię fuit in mora per plures dies.an inciderit
1 in pœnam¶†Ad φ rñd.[d]φ dicta verba intra.xv.
d dies.debeãt intelligi à die lati laudi,& scientię.casus est.ff.de statu lib.l.iij.§.si qs hęredi.absurdum enim esset aliter ĩtelligere,vt.l.in die.in princ.de cõdi.& demõ.vnde stãdo p.xv.dies post sñiam.
2 est in mora,& incidit in pœnã.¶†Secũdò p vos quęrit̃,laudatũ est φ debeant sibi ad inuicẽ facere finem,& quietationẽ.vnus fecit quietationem

sem:& tũc aut pars ignorauit laudũ,ĩpedimẽto iuris,& non cedit tẽpus nisi à die scientię,vt.l.si quis ignorãti.§.vlt.ff.ad syll.& facit.l.scimus.§. donec.C.de iu.deli.aut impedimẽto facti:puta quia nõ interfuit laudo: vel quia non fuit ei notificatũ:non tamẽ impeditur de iure scire:tũc cedit tempus ignoranti:quia currit ab initio demonstrato vt hic &.l.qui duos.§.j.ff.de ma.testa.& adde ad ipsum,φ isto casu puto φ poterit petere,restitutionẽ ex iusta causa &c.l.j.in fi.ff.ex qui.cau.mai.&.ff.quod vi aut clã.l.semp.§.hoc interdicto.aut secundũ.d.Fran.non demonstrauit initiũ:quia non dixit hinc,licet dixit intra mensem simpliciter,vel dixit in mense proximè venturo,& tunc intelligit̃ à die scientiæ,vt.C. de app.aut̃.hodie & quod ibi no.&.d.l.iij.§.si qs hæred.ff.de statulib. quia anteq̃ sciat,non videt̃ posse,vt.l.j.ff.de calũniato.& in dubio tempus incipit cedere à die quæ alios habet.vt.d.l.iij.§.si qs hæredis.Tho.

a corã notario.& notarius notificauit parti[a],&nó aliter oſtendit inſtrumẽtũ,an incidat in pœnam? reſpondeo.ſufficit ſi notari⁹ nunciat: nec debet copiam dare,niſi petatur de electio.c.cauſam.in cle.inſtrumẽtũ autẽ nõ habet authoritatem niſi à notario.ſufficit em̃ ſi notarius nunciauerit:nec tenet oſtẽdere,vel dare inſtrumentũ,niſi fuerit pe
b titũ.¶ Itẽ aduertẽdũ:q̃ ſi tu non feciſti[b] mihi finem:nec ego tibi,neuter incidit in pœnã vnde in prędictis multum aduertas &c. Barto.

¶ Rector parochialis eccleſię non poteſt etiam pro ſuis neceſsitatibus,& debitis iam contractis obligare fructus eccleſię perpiẽdos,poſt obitum ſuum. Item in quibus habet plus vſufructuarius quàm clericus in bonis eccleſię?

SVMMARIVM.

1 *Fructus eccleſiæ percipiendi,an poßint obligari à rectore ꝓ ipſi⁹ neceßitate et debitis iam cõtractis poſt obitũ ſuũ.*
2 *Vſufructuarius,an & quando faciat fructus ſuos?*
3 *Prælatus non poteſt locare rem eccleſiæ uſq; ad tempus, q̃ ſe extendit ad ſuum ſucceſſorem.*

¶ CONSILIVM. CCXXXI.

c DOminus[c] Ioãnnes monach⁹ monaſterij.S.Petri,& prior obendientiarius alterius eccleſię,ad dictũ monaſteriũ ſpectãtis dũ eſſet infirmus: ea in firmitate qua obijt,cõceſſit cuidã ſuo fratri ſeculari fructus percipiẽdos de poſſeſsionibus dictæ eccleſię,eo anno poſt mortẽ dicti rectoris:& hoc quia ipſe rector fuit confeſſus dictũ ſuum fratré, ſatiſfeciſſe quibuſdam creditoribus,et etiam medicis quibus ſe fore obligatum confeſſus fuit: deinde fuit mortuus ante recollectionẽ fructuũ.
1 ¶ †Nunc quęritur an dicti fructus de iure pertineant ad dictum fratrẽ rectoris?dico q̃ non:licet clericus vel prȩlatus eccleſię ęquiparantur vſuario vel vſufructuario.verumtamẽ minus habet in fructibus etiã perceptis de bonis eccleſię q̃ etiã omnino dominus fructuũ perceptorum.niſi quã tũ ad fidelẽ,& debitã ſatiſfactionẽ prout latè dicit̃ de hoc per Archi.extra de reſcrip.c.ſtatutum
2 circa fi.li.vj.¶ †Prętereà,certũ eſt, q̃ vſufructuarius non facit fructus ſuos anteq̃ ſint à ſolo ſeparati:& in horreo reconditi ſint.ff.qui.mod. vſuſfru.amit.l.ſi uſuſfructus.inſtitu.de re.diui.§.item verò.cum ergo minus iuris habet prȩlatus: & rector in fructibus bonorũ eccleſiæ quàm vſufructuarius:concluditur quòd ſicut vſufructua.non poteſt alienare.nec facere fructus ſuos qui percipiendi ſunt poſt eius mortẽ:multominus poterit
3 prȩlatus.¶ †Prętereà:certum eſt,q̃ prȩlatus non poteſt rem eccleſię locare in tẽpus q̃ ſe extendat ad tempus ſui ſucceſſoris,niſi pecunia eſſet verſa in vtilitatem eccleſię.& not.per Bartol. extra ne prȩla.vi.ſuas.c.vlti.ſic in caſu propoſito conſtat q̃ pecunia non eſt verſa in vtilitatẽ eccleſię.¶ Prętereà,ſi concedimus dictum cõtractum valere, ſequeretur q̃ ſi quis haberet aliquod beneficium modici fructus,qui non ſufficerent ſibi ad victum poſsit pro ſua ſuſtentatione vendere fructus pro centum annis:& pecuniã vertere ad ſuas neceſsitates,& in ſuum victum in præiudicium ſucceſſoris,ad quem pertineret ſolum murorum cuſtodia: quod eſſet abſurdum. ergo non eſt permiſſum,vt.l.prima,&.l.nam abſurdum.ff. de bonis liberto.

a ¶ Notificauit pti. No. q̃ notificatio laudi,ſi fit à notario: ſufficit ſi non dat copiã ſi nõ petat̃,vide Lud.ro.ĩ cõſi.vj.ĩci.q̃ dicta &Alex.ĩ cõſ.xcv. viſis proceſsib⁹ in pe.col.ĩ.ij.vol.& Bart.& doc.ĩ.l.nõ ſolũ.§.morte.ff.de no.op.nun.& ibi Alex.ĩ antepe.co. & Car.flo.ĩ clem̃. cãm.ĩ.xxj.et.xxij. qõ.de electiõe.T.

b ¶ Nõ feciſti.Not. q̃ heredes ꝓhibiti diuidere ſub pœna poſſunt volentes diuidere: adde Old.ĩ cõſ.ccxlj. factum tale eſt vide Io.firma.in ſuo reper.ĩ verſi.hæres prohibitus.ĩ verſ. iiij.Tho.

¶ De.l.cum antiquioribus.C.de iure deli.an ſciẽtia patris.ſ.q̃ hęreditas ſit delata ad filiam ſuam impuberem,ſufficiat ipſi filię ad tranſmittendũ ius deliberandi ad proximos, & concluditur q̃ ſic:tamen ſi pater prędeceſsit filiæ:& poſteà filia moriat̃:ex quo tempus eius mortis neſciuit non tranſmittit.

SVMMARIVM.

1 *Scientia patris ſufficit ipſi filiæ ad tranſmittendum ius deliberandi ad proximos adeundo hæreditatem.*
2 *Ius deliberandi,tranſit ad hæredes patris,ſicut alia iura hæreditaria tranſeunt.*
3 *Aditio hæreditatis inducitur in tenendo,& diſtrahendo bona hæreditaria.*
4 *Ius deliberandi an tranſmittat ad hæredẽ pater neſciens tẽpus mortis filiæ,& ſic moriens ante filiam?*

¶ CONSILIVM. CCXXXII.

d DOmina Cecilia[d] deceſsit ſuperſtitibus ſibi Thomaſo marito ſuo,de domina Bartola matre dicti Thomaſi & ſuperſtitib⁹ ſibi domina Goliaca & Cõceſſa infantibus ſuis & dicti Tomaſi filiabus. & ſuperſtitibus dña Frã.& dña Ioãna ſororibus dictę dominę Cecilię.deceſsit Goliaca ſua & dicti Thomaſi filia,ĩ infantili ętate ſuperſtitibus Goliaca cũ dicto Thomaſo ſuo patre:& domina Bartola ſua auia paterna:& Conceſſa ei⁹ ſorore & Ioãne ſuo patruo.poſt hęc deceſsit.d.Thomaſus ſuperſtitibus eidẽ dicta domina Cõceſſa ei⁹ filia.et dicta domina Bartola ei⁹ matrę:cũ dicto Ioãne ſuo fratre per quẽ Thomaſum,hęreditas dictę Goliacę adita nõ fuit:qui Thomas ſciuit mortẽ dictę Cecilię & dictę Goliacę ſuę filię:et morti vtriuſq; ipſarum p̃ſens fuit:ac etiã dictus Thomaſus ĩſtituit ſibi hęrede dictã dominã Bartolã eius matrẽ quę Bartola hęres dicti Thoma. habuit penes ſe res dotales dictę dominę Cecilię:videlicet lectũ cophanos & pãnos dictę dominę:& de ipſis reb⁹ vendidit:& nũc partem ipſarum habet & poſsidet.ſubſequenter deceſsit dicta Cõceſſa in infantili ętate non adita hæreditate dictę Ceciliæ ſuę matris ſuperſtite eidem dicta domina Bartola ſua auia paterna & dictis Frãciſca & Ioanna ſuis amitis:& dicto Ioanne ſuo patruo. quęrit̃ modo ad quẽ vel ad quos hęreditas dictę Cecilię ſit quęſi-
1 ta,vel pertineat.In noĩe dñi amẽ.¶ †In.q. p̃dicta aduertẽdũ eſt,illud q̃ ponit̃ dictũ Thomaſum ſciuiſſe mortẽ dictę Ceciliæ ſuæ vxoris: cũ enim eſſet legitimus adminiſtrator filiarũ ſuarũ, ꝓpter ſcientiã ei⁹,ipſe filię vident̃ ſciuiſſe:ſecundũ q̃ dicimus de ſciẽtia tutoris:vt.ff.de vſuſc.l.ſequit̃.§.ſi pupilli.de ver.ob.l.ſi ex leg.cã.de bo.q̃ libe.l. cũ nõ ſolũ.in fi.ꝓpter quã ſcietiã,q̃libet dictarũ filiarũ decedens trãſmittit intra annũ ius deliberandi.& adeundi hæreditatẽ matris ſuę,vt.C.de iure
2 deli.l.cũ antiquiorib⁹.¶ †Hoc p̃miſſo eſt aduertẽdum q̃ iſtud ius deliberandi etiã ad eundẽ tanquã ad hæredẽ tranſmittit:& tranſiens ad hæredes:ſicut alia iura hæreditaria,trãſeunt ad hæredes dicti patris.ff.de pe.hære.l.itẽ videndũ.§.fin. et quod ibi no.ꝑ gl. Ex his apparet, q̃ ſicut dict⁹ Thomaſus pater habuit ius adeũdi hæreditatẽ dictæ Cecilię ex ꝑſona dictæ Goliacæ decedẽtis ante eũ tam ex iure ſpeciali.ſ.patris ſibi cõpetenti ꝑ l.ſi infanti.C.de iur.deli.quã de iure cõi, ex virtute iuris deli.trãſmiſit ad dictã dominã Bartolã,ſicut ad quẽlibet aliũ hęredẽ,ꝑ.d.l. cũ antiqorib⁹. ita iſtud ius adeũdi de iure cõi ex virtute iu.deli be.trãſmiſit ad dictã dominã Bartolã eius matrẽ
3 hæredẽ ex teſtamento. ¶ †Patet ergo manifeſtè q̃ dicta domina Bartola habuit ius adeundi hæreditatem dictæ dominæ Ceciliæ,ex perſona dictę Goliacæ intra annũ ſed intra illum annũ adiuit: vt ſtatim dicam.ergo apparer q̃ dicta hęreditas dictę Cecilię ꝓ parte dictę do. Goliacę ꝑtinet ad dictã Bartolã,q̃ autem adiuerit, apparet ex his
e quę.ſ.ponunt̃ nã bona[e] dictę do.Ceciliæ tenuit & quædã ex his diſtraxit q̃ citra ius & nomẽ hæredis fieri nõ poſſunt.ergo ĩducit̃ aditio,vt.l.pro hęrede.§.pap.ff.de acq.hęr.l.j.&.ij.C.de repu.hę
4 re.¶ †Reſtat vt videamus q̃d iuris ſit de hęreditate dictę dñę Cecilię,ꝓ portiõe dictę Cõceſſę ſuæ

filię

c ¶ Dñs Ioãnes.Vide Alex.ĩ cõſ.clx. vj.vol.inci.viſo ac diligẽter.ĩ.ij.colũ. nu.iiij.ĩ fi.& Bart. ĩ.c.fi.ĩ col.ij.de pecu.clerico. &Ale. ĩ.l.ſi filio.§.fi.ĩ pe. col.ĩ fi.ff.ſo.ma.& Bar.ĩ cõſi.lxiij. & ibi ſcripſi.Tho.

d ¶ Dña Cecilia.aſs inci.factũ tale eſt do. Cecilia.& de hoc cõſi.cxxiij.ĩ ij.vo.ĩci.titius.& Ale.ĩ.l.cũ antiqorib⁹.C.de iure deli.& ibi vide apoſtillã ad Bar.Tho.

e ¶ Nã bona.Not. q̃ ꝑ retentionẽ & vẽditionẽ rerũ hęreditariarũ,inducitur aditio pro infante.Tho.

filiæ decedentis poſt mortẽ dicti Thomaſi ſui pa
tris.& conſtat ꝙ dicta Cõceſſa ius deli. nõ habuit
a neq; ad ſuos hæredes tranſmiſit.[a] nam tpe quo di
cta Conceſſa deceſsit, non habebat patrẽ, nec tu
torẽ, nec alium adminiſtratorẽ legitimũ:& ſic nõ
põt dici, ꝙ deceſſerit ſciens verè: quia infans erat
nec fuit ſciẽs, quia adminiſtratore carebat, nec po
teſt dici ꝙ propter ſcientiã patris trãſmittat̃ ius
deli.quia. l.cum antiquioribus. requirit ꝙ quis
ſciens deceſſerit, hoc eſt ꝙ ſcientia ſit adiũcta tẽ-
pore mor. vnde ſi pater vixiſſet tempore mor. di
ctæ Cõceſſæ : tranſmiſiſſet dictũ ius, prout dictũ
eſt.s̃.in pręcedẽtibus.ſed quia pater ante deceſsit
& ſic dicta ſcientia facta non fuit coniuncta mor-
ti dictæ Conceſſæ non potuit trãſferre ius delibe
rãdi.& ad hoc ꝙ ſciẽtia debuerit eſſe cõiũcta mor
ti, facit.ff.de noxa.l.in delictis.§.ſi exceſſus de te-
ſta.mil.l.ſi titius.cũ igit̃ ipſa Cõceſſa nõ adiuit hæ
reditatem dictæ Ceciliæ ſuæ matris, nec alius ſit
qui poſsit ex eius perſona, apparet ꝙ ipſius Con
ceſſæ portio accreſcit dominæ Bartolæ quæ ha-
bet portionẽ Goliacæ, vt.ff.de ſuis & le.l.ſi ex le-
gi.l.ſi ex pluribus. vbi eſt expreſſum. Et ſic cõclu
ditur ꝙ hęreditas dictæ Ceciliæ in totum perti-
net ad dictam Bartolam auiam paternam dictorũ
pupillorum. Et ita conſulo ego Bart. Et idem cõ-
ſulo ego Franciſcus Tigrini.

a ¶ Tranſmiſit. No. ꝙ infans carẽs patre, vel legitimo adminiſtratore, non põt dici ſciẽs verè, vel fictè: meritò non tranſmittit. ſed an ſcientia tutoris qui nõ ſatiſdedit, vel inuentarium non fecit, ſufficiat ad ius de lib. trãſmittendũ? uidetur ꝙ ſic, per l.fi. de tut.& cur. qui nõ ſatiſde. itẽ no. ꝙ ſufficit ſcientia primi hæredis, licet ſecundus hæres deceſſerit ignorans ſecundũ Bar. per.l.uideamus.ff. ꝙ metus cã Bal. uerò tenet in. l. ſi infanti. ver. tertiò q̃ritur. C. de iure de li. quòd ſcientia tutoris, nõ ſufficiat: ideo ibi videas. Thomas.

¶ Si ſtatuto cauetur ꝙ pręſtans auxiliũ ad deli-
ctum, puniatur in mille libris: tunc præſtans opẽ
ad homicidiũ commiſſum per plures, non tenet̃,
niſi pro vno auxilio, & non pro multiplici.

SVMMARIVM.

1 *Statutũ puniens in mille, dantẽ auxiliũ delinquẽti, an ſi pluries dederit huiuſmodi fauorem, puniatur una, an uerò multiplici pœna?*
2 *Connexitas plurium actuum ad eundem finem tendentium, in curſum unius pœnæ tantum operatur.*

¶ CONSILIVM. CCXXXIII.

LEge municipali
habetur ꝙ pręſtans auxilium ad de
lictum committendum, puniatur ĩ
mille libris, & plures ſimul in pſo-
nã Titij homicidiũ cõmiſerunt. Sẽpronius eis ꝑ-
ſtitit auxiliũ. Ad pręd icta q̃rit̃, an dictus Sẽpro-
nius puniat̃ in mille pro qualibet ꝑcuſsione. nã
ad pluralitatẽ delictorũ, ſequi debet pœna pluri
ficata. vt.l.nũꝗ plura. ff. de priua. delict.&.l.re-
legati.de poe.et.l. ſi adulteriũ cũ inceſt.de adu.l.j.
1 §.añpe.ff.ad turp. ¶ † Itẽ cõtrariũ dico, ꝙ una poe
na ſolũ ueniat puniendus, ac ſi vnũ tm̃ ſolũ fauo-
rẽ ꝑſtitiſſet. nã ꝙ operat̃ multiplicit̃ connexitas ĩ
eadẽ perſona, operat̃ concurſus. vnde ad idẽ tp̃s
in idẽ delictũ in diuerſis ꝑſonis, quæ cõicato cõſi-
ſilio, & communiter ad delinquendũ proceſſerũt
vt no. colligitur in. l. ſempronius. §. ſi in ſepul-
2 chro.ff. ꝙ ui aut clã. ¶ † Sed connexitas plurium
actuum ad eundem finem tendentium, operatur
ꝙ vna pœna ſit tãtum impoſita, vt.l.illud.in.fi.ff.
ad.l.aquil.& ſic una pœna pro oĩbus imponatur.
pro hoc facit.l.ij.ff.de his q̃ deie. vel effu.l.j.§.ho-
minibus coactis.ff.vi bo.rap.&.l.item apud labeo
nẽ.§.ſi curauerit.ff.de iniu.& hoc in.l.ſi rixa.ff.ad
l.cor.de ſicca. Et ita dico, & conſulo ego Bar.

¶ An omiſsio inuentarij priuet hæredem trebel-
lianica, ſicut fal. Itẽ an tũc debet extrahi ęs alienũ.

SVMMARIVM.

1 *Inuentarij omiſsio priuat trebellianica ſicut falcidia.*
2 *Inuentariũ qua ratione inductũ fuit: & in cuius beneficiũ.*
3 *Non eſſe, & non apparere, idem important.*

¶ CONSILIVM. CCXXXIIII.

b LEna mactarelli[b] fecit
teſtametũ, & inſtituit hæredes ſuos duos
filios ſer Andream, & Antoniũ: & eis ſubſtituit
ut in inſtrumento eius continet̃ ſcripto manu ſer
Andreæ notarij, in ipſo teſtamento talem vltimã
voluntatem fecit ꝙ ſi pręd icti filij ambo deceſſe
rint ſine liberis, voluit ꝙ eius hæreditas, & bona
omnia deuenirent ad Petrum ſuum fratrem. mo-
dò Andreas in vita ſua de bonis, & hæreditatibus
iſtius Lenæ vendidit vltra dimidiam, & demum
poſtea mortuo Antonio in pupillari ætate. iſte
Andreas fecit teſtm̃, & in ſuo teſtõ ordinauit,
ſuam hæreditatem debitis etiam legatis. & Petrũ
prædictum ſuum fratrem fecit heredem pro par-
te, & nihil vltra reliquit in ſua hęreditate quàm
ſua bona quę fuerant Lenę, quæ debebant deue-
nire in Petrũ, quę nõ ſunt dimidia hęreditas dictę
Lenæ: & fecit etiam dictus Andreas codicillos, in
quibus etiam reliquit tertiam partem ſuorũ bo-
norum mobilium, & immobilium cuidam Pipo.
demum poſt pręd icta dictus Petrus intrauit te-
nutam, & poſſeſsionem dictorum bonorũ dictę
Lenę pro parte ſibi debita, pro teſtamento. d. Le
nę poſt adiuit hęreditatem dicti Andreæ cum be
neficio inuentarij, & non conſtat de inuentario.
¶ Queritur modo ſi dictus Petrus debet habere
iſta bona iure verborum ſcriptorum in teſtamen-
to dictę Lenę, cum non ſit ibi tantum ꝙ ſit dimi-
dia pars propter venditiones factas per dictum
Andream. viſo teſtamento dictę Lenę, & ſi habe-
re debeat partem de dictis bonis, nunquid dare
debeat tertiam partem dicto Pipo. viſis codicil-
lis dicti Andreæ, cùm in bonis & hęreditatibus
dicti Andreę nihil aliud ſit ꝙ̃ dicta bona quæ de
beant eſſe Petri, vigore teſtamenti dicti Lenę etc.
¶ Viſo puncto pręd icto, & comprehenſis in exa
minatis, videtur de iure dicendum, nullam dedu
ctionem fiendam debitorum, vel alicuius trebel-
lianicę per dictũ Petrum hęredẽ debitorẽ Nã trebellianicę
tũc põt fieri deductio vbi hęres feciſ-
ſet inuentariũ. ſi aũt inuentarium non fecit, tene-
tur de ſuo complere. §. ſi verò non fecit, ibi com
plebit legatarius in authẽ. de hęr. & fal. not. in. l. ſi
1 pecunia. de leg. ij. † quę ſolennitas omiſſa inuenta
rij priuat trebellia. ſicut fal. nam falcidia eſt nomẽ
comprehendens trebellianicam, vt no. in authẽ.
vnde ſi parens. C. de inoff. teſta. ſed lex priuat fal
cidia propter omiſsionem inuentarij, vt.l.ſcim⁹.
§.& ſi pręfatam. C. de iure delib. & in aut̃. de hęr.
2 & fal. §. ſcimus. ergo & treb. ¶ † Pręterea, ratio in-
ducens inuentarium, & eius beneficiũ fuit vt vi-
deatur ratio eorum quę teſtator dimiſit in patri
monio ſuo tempore mortis ſuę, vt hęres fraudari
non poſsit, vt pręall. §. ſcimus. &. §. ſi verò abſunt
de hęr. et fal. ſed rogatus hęres de reſtituendo ita
tenetur ad iſtam rationem fideicommiſſarijs vni
uerſalibus, ſicut & legatarijs particularibus, et cre
ditoribus, et bene no. in. l. tale. §. titius. de cond. et
demon. et no. tenetur per Moder. in authen. ſed
cum teſtator. C. ad. l. fal. et in addi. Spe. noua re-
fert Cy. ſecundũ Richa. mal. et tenet do. Ia. de bel.
in lect. in aut̃. de hęr. et fal. §. ſi verò abſunt et per
3 Goff. in libellis in ti. de legi. et ſena. cõſul. ¶ † Et iõ
poſito, ꝙ iſte Petrus poſsit dici rogatus de reſti-
tuendo vniuerſum, ꝙ exigitur, vt trebellia. retine
ri poſsit, vt. in. l. nam ꝙ in fi. et. l. cogi. in princip.
ad treb. et. §. generaliter. nec ob. quòd dicitur fe-
ciſſe inuentarium: quia idem ſunt non eſſe: et nõ
apparere: vt. l. in lege. ff. de contrahen. emp. ſed ſi
conſideramus relictum factum Pipo, tertię par-
tis bonorum mobilium: et immobiliũ: iſtud fuit
legatum tertię partis dictarum rerum nec fuit cõ
modum actionum, nec commodum immobiliũ;
q̃a actiones et obligationes ſunt ſpecies ꝑ ſe: nec
eſt mobile vel immobile: vt. l. ꝗtũ bonis. et de re
iudi. l. à diuo pio. §. in uenditione. et Spe. hoc te-
net in ti. de fruct. §. j. uer. ſed pone ꝙ pręlatus ꝙ
autem hoc caſu nõ debet fieri detractio ęris alie.
eſt caſus. ff. de vſufr. lega. l. ſi. prout loquitur de le
gato certarum rerum: prout eſt hic ex eo ꝙ dixit
mobilium et immobilium. Pręterea dictum fidei
commiſſum erat debitum ipſi hęredi, à quo reli-
ctũ eſt ipſi Pipo: et ſic non poteſt deducere ꝙ te

b ¶ Lena mactarelli. adde ꝙ cõtrariũ conſuluit Bart. & ſic retulit in cõſ. ij. inci. dño Io. arduini. et ſibi ſcripſi plura de iſto cõſ. Bar. de quo uide Iaſ. in in. l. marcellus. nu. lxj. ff. ad treb. & Cor. ĩ conſ. ccciij. ĩ. j. vo. incipit plura in. iiij. co. et Io. de ana. in conſ. vj. addi. Lud. bolo. in ij. co. Tho. Diplo.

ſtator pōt legare rē hęredis pro parte;ſiue in totū
vt.l.vnū ex familia.§.ſi vnū.&.§.ſi duos.de leg.ij.
Preterea,cū inuctariū non cōfecerit, tenet̃ pſtare
ſolida legata,etiā ſi vires hęredita.excedāt: vt.C.
ad.l.falci.aut̃.ſed cū teſtator.Barto.

¶Si ī teſtō p̄terit̃ poſthum⁹, & ſubſtituit̃ extrane⁹ alijs filijs cū clauſula codicillari ſi nō vȝ iure teſtamēti &c licet poſteà moriat̃ poſthum⁹,nō venit ille ſubſtitut⁹ ēt p fideicōmiſſum,nec legata ī tali teſtō valēt.et aut̃,ex cā non hȝ locū hoc caſu.

SVMMARIVM.

1 *Clauſula codicillaris an extendatur ad caſum, qñ naſcitur poſthumus de quo non fuit cogitatum.*
2 *Codicillos facere ſimpliciter, & dicere ſi non ualet iure teſtamenti.diſsimilia ſunt.*
3 *Legata an debeātur per authē.ex cauſa.caſu quo de poſthumo non fuerit cogitatum.*

¶CONSILIVM. CCXXXV.

a LAp⁹ [a] fecit teſtamen
tum in quo ſibi ſuos filios īſtituit hæ
redes,quos habebat.demū moriētib⁹
iſtis filijs & matre eorū:idē Lapus accepit aliam
vxorē,ex qua habuit filios.morit̃ Lap⁹ nullo alio
cōdito teſto,niſi dicto primo teſtō,in quo de po
ſthumis nulla eſt habita mētio:niſi ꝙ ſubſtitue-
rat dictis primis filijs quēdā ſuū agnatū.modo q̄-
ritur.an mortuis dictis filijs poſthumis,dict⁹ agna
tus hęres ſcriptus hęreditatē petere poſſit ex fi-
deicō.veniētibus abinteſt.propter clauſulā codi
cillarē:ſi non valet iure teſtamēti &c. Secūdò an
b legata [b] deſcripta in teſtō debeant̃?& videt̃ ꝙ ex
vigore dictorū verborū, ſi non valet vel valebit
&c.ſcriptus hęres nō poſſit petere fideicō.nec le
c gata debeant̃ in caſu p̄dicto [c].ꝙ ꝓbo rationibus
1 & legibus.¶†Sicut p teſtatorē inſerit̃ clauſula,
ſi non valet vel valebit &c.ita in teſtamēto mili-
tis eſt de iure clauſula,ſi nō valet,vel valebit &c.
iure cōi valeat iure militari:vt.ff.de teſt. mil.l.iij.
ſed in teſtō mili.hęc clauſula non extendit̃ ad ca-
ſum,qñ naſcit̃ poſthumus de quo nō cogitauit:
vt.C.de teſt.mil.l.ſi cū vel in vtero.ergo eodē mo
do in propoſito.Secūdò p rōnē .l.ſi nunꝙ.C.de
reuo.don.ſicut filij natiuitate,reuocat̃ donatio iā
facta:multomagis legata:& fideicō.Tertiò p tex.
de vulg.& pup.l.ex facto.ver.igit̃ etiā vbi ex p̄ſ-
ſe dicit̃ ꝙ nō eſt verimile teſtatorē vel prīcipē de
hoc caſu cogitaſſe vt voluerit filios naſcituros ex
ſe hæreditate priuare:ergo &c.Itē p tex.iure co-
dicil.l.fi.vbi dicit̃ ꝙ nō eſt veriſimile p̄dicta reli-
quiſſe,ſi de filijs cogitaſſet,nō ob.l.ſi qs cū nullū.
ff.de iure codi.qa ibi teſtator expreſſè voluit lega
ta debere.A,qa alias ab eo q ſibi futurus eſſet hæ
res abſq; alia cōditione:vnde ei⁹ poſthumū benè
videtur ſubſtituiſſe tacitè,vt ibi dicitur in tex.ꝙ
hic non eſt: imò poſthumus eſt pręteritus: & vt
pręteritus rumpit:& ſic videtur eum fideicō.gra-
uaſſe.hoc probatur:quia ſicut dicta verba,ſi non
valet vel ualebit &c.hoc important,ſeu operant̃,
vt in cauſa inteſtati illo teſtamento, ſeu codicil-
lis ius prioris teſtamenti rumpatur:vt de teſt.mi
li.l.quęrebatur.in prin.vbi tex.expreſſè dicit, ꝙ
verba hæc important,vt quibuſcunq; modis,vel
conditionibus teſtator voluit hæredes, & legata-
rios habere : ex teſtamento ſolū hoc immutat ꝙ
prius debebat̃ iure directo:nunc debeatur iure fi
deicō.& nil aliud p dicta verba additur, ſed non
eſt dubiū,ꝙ vigore talis teſtamēti,teſtator voluit
inſtituere hęredē,ſi poſthumus de quo nō cogita
uit naſceretur,vt.ſ.ꝓbatū eſt in milite teſtāte.illa
eñ verba.ſi nō valet etc.hoc importāt,vt eo ca-
ſu quo teſtōr voluit eū habere iure inſtōnis,ꝙ eſt
ſi poſthumus nō naſceret̃:quo caſu habeat ſi teſta
mentū contigerit nō valere:vel ex defectu ſolēni
2 tatis:vel ob hęreditatē nō aditā.¶†Ex hoc ēt ap
paret,ꝙ aliud eſt facere codicillos ſimplicit̃ aliud
ē dicere ſi nō valet iure teſtamēti etc.et p hoc non
ob.l.ſi qs cū nullū.nec ob.ꝙ dicit̃ ꝙ poſt natiuita.

a ¶Lap⁹. Al's īcip. qdā noīe Lap⁹.& ita alle.d.Iaſ.ī aut̃. ex cā.C.de li.p̄te. ī.iiij.col.ī ver.tertiū dubiū.& vide Bar.ſ.ī cōſ.xiij.ī ici. ex facto.ī pe. col. & ī cōſ.ccx.ī noīe dñi amē,oē illud. & ī.d.au.ex cā.ī.ij.co.& ibi vide apoſtil.& ī.l.j.ī fin.C. de poſth.hęre.īſti. & ibi apoſtillā.& ī.l.j.ī.iij.col.ī.v.q. & ibi apoſtillā Andrę Barba.ff.de iure codi.& vide plenè p.d.Iaſ.de hoc conſi.ī aut̃.ex cā.ī pe.col.ī verſi. ſed ſuccedit alia. Th.

poſthumi,teſtator ſuperuixit tāto tpe ꝙ potuiſ-
ſet mutare teſtamentū ſi voluiſſet.nā hęc allegatio tollit̃ per.l.iij.C.de inof.teſt.nā illa cōiectura
tūc aſſumit̃,quādo alij filij ſunt inſtituti.ſecus qñ
extranei,vt ibi patet in fi.& etiā p ratione:qa po-
ſito ꝙ teſtor hoc voluiſſet in illo medio tpe:tamē
iſta volūtas non fuit legitima:nec facta corā ſolē
ni numero teſtiū: & ſic nullius valoris: & p̄dicta
quātū ad illud ꝙ q̄rit̃.ſ.de viribus illius clauſulę,
3 ſi nō valet vel valebit &c.¶†Supereſt videre an
legata debeant̃ vigore aut̃.ex cā.C.de lib.p̄te.Cir
ca ꝙ omiſſis diſputationibus, breuiter ſcribo ꝙ
ſentio.ſ.ꝙ legata nō debeant̃ dicto caſu,cū teſta-
tor de poſthumo nō cogitauit:qa ſicut hodie cō
ſeruant̃ legata per aut̃.no ob.p̄teritione. ita olim
in teſtamēto obſeruabantur teſtamenta.ſed tunc
non porrigebant̃ ad p̄dictū caſum, qñ pręterijt
poſthumū qm̄ nō cogitauit.vt.d.l.ſi cū vel in vte
ro.de teſta.mil.ergo &c.itē per rationē.l.ſi nunꝙ.
C.de reuo.dona.qa ſi reuocat̃ donatio per natiui-
tatē poſthumi,multomagis legata. Præterea eſt b
tex. in corpo. vt cū de appel.cog.§.ſi autē.hæc
obſeruata non fuerint ex rōne tex.dicit enim nul
lum exhęredatis liberis generari p̄iudiciū. & ſe-
quitur,ne filij falſis accuſationibus condemnent̃
hoc refertur ad exhęredatos inſerta cā,non tamē
vera.vel ſi falſò accuſantur & ſequitur, vel aliam
conſcriptionē in parentū ſubſtantijs pertractis,
hoc referat̃ ad eos quos teſtator pręterijt ſciēter
nam circunſcribere,eſt per dolū aliquē decipere
vt.ff.de in integ.reſtitu.l.j.& ibi no.ſed in eo quē
teſtator ignorabat:non poteſt commiti dolus vel
circunſcrip.vnde verba aut̃.non referantur.Con
cluditur ergo ꝙ legata non debeantur hoc caſu.
Bartolus.

b ¶Secūdò an legata.Breuib⁹.qa hic ī locis vulgaribus plemiſſime examinant̃ plura,his q̄ ibi habent̃.addite pau.deca.cōtrariū tenet & plenè rñdēte oībus.ſ.alle. cōſi.l.viij.& ſequēti. Ang.cōſi.xcvj.ī.ci.Pet.de vrbe veteri tenet opi.Bar. de qua.ſ.& ī cōſi. ciiij.ī.ci.ī Dei noīe hęc qō habet duo dubia ī qb⁹ cōſilijs dicit ꝙ cū hęc qō eſſet de facto Peruſij,ꝙ oēs doc.ciues & forēſes, cōſuluerūt,vt.ſ.& ī cōſil. etiā ſuperioribus. cc.& ccvj.Ber.Lā.

¶An promittens ſub certa pœna ꝙ Berta cōtrahet matrimonium cum aliquo teneatur ad pœnam ſi hoc non potuit facere?

SVMMARIVM.

1 *Promittens factum alienū ſub certa pœna,q, non potuit adimplere ex parte ſua,an ob hoc incidat in pœnam?*
2 *Stipulationis difficultas impedit pœnalem commiſſionem in ſtipulatione contentam.*

c ¶In caſu p̄dicto. Vide plenè p Iaſ. ī.d.aut̃.ex cā.ī.iiij. col.ī ver. ſecundū dubiū.C.de lib.p̄te.& Bar.ī.d.cōſi. ccx.Tho.

¶CONSILIVM. CCXXXVI.

d MArtinus [d] promiſit
e ſe facturū & curaturū [e] ꝙ Berta cōtra
heret matrimoniū cū.P.cū adhuc eēt
in pupillari ętate:& hoc ſub certa pœna aduenie
te tēpore pubertatis.Martinus fecit qcqd potuit
ꝙ Berta nuberet dicto.P.ſed non potuit hoc fa-
cere.quęrit̃ an Martinus incidat in pœnā ad quā
1 ſit obligatus ex tali promiſſione?¶†Et facit du
biū:qa ſi tantū iuraſſet Martinus hoc facere, ex-
cuſaret̃ à ſacramēto faciēdo ꝙ poterat. extra de
ſpon.c.ſicut.&.c.ex literis.Itē:qa ſolet dici, ꝙ dif
ficultas probationis non liberat quē à pœna con
uētionali:vt.l.continuus.§.cū illud.ff.de ver.ob.
dico ꝙ licet difficultas nō impediat cōmiſſionem
2 ſtipulationis,quo ad illud†ꝙ in ſtipulatiōe prin
cipaliter deducit̃:vt.d.§.illud.tamē difficultas ī-
pedit cōmiſſionē pœnalē ſtipulationis ſecūdū ve
rum intellectū,ꝙ ꝓbat̃.ff.ad .l.rhod.de iactu.l. ſi
vehēda:§.pe.& fi.& eſt caſus ī.l.ij.ff.ſi qs cau. li-
cet gl.dicat ꝙ in iudicijs eſt ſpeciale:ſed malè di-
cit.& q̄ ſit rō q̄ difficultas impedit cōmiſſionem
pœnalē ſtipulatiōis non autē principalē, colligit̃
per.l.res§.pe.de leg.j.&.l.apud iul.§.ipſi⁹ quoq;
& hoc puto verū.& ſic intelligit Dy.§. illud. ſed
ſi bene inſpiciatur.eſt caſus in pręalle.l.ſi vehen-
da.§.pe.in fi. Barto.

d ¶Martinus. vide Bar.& doc.in.l.titia.ff.de verb.ob. Tho.Diplo.

e ¶Curaturū.vide cōſi.cxxij.&.cxciiij.&.cclxxix.Bernar.Landr.

¶Si mater dotans filiam,ſtipulatur ſibi dotē reſtitui ſoluto matrimonio,morte viri cum filijs:& ſine filijs:an mortua filia cum filijs,debet habere eandem dotem vel cedat lucro viri:quia fuit iſte caſus omiſſus in ſtipulatione.

¶CONSILIVM. CCXXXVII.

MAter dedit dotem pro filia stipulata est sibi dotem reddi, sol. mat. morte viri cum filijs vel sine filijs contingit, ꝙ est solutum mat. morte viri cum filijs &c. De isto consi. vide supra in consi. cxxx.

¶Testamentum occulti excommunicati, valet: publici verò non. et hic quid de testamento vsurarij.

SVMMARIVM.

1 *Testamentum excommunicati occulti & publici, an & quãdo ualeat?*
2 *Prælatus publicè excommunicatus, non confert beneficia. secus si est occultus.*
3 *Testamentum usurarij manifesti, an & quando ualeat?*

¶CONSILIVM. CCXXXVIII.

a EXistens[a] Petrus publice excommunicatus, & denũciatus per ecclesias ciuitatis Perusij, & pœna aggrauata dicta excommunicatione per preceptum factum ex parte ordinarij, multis personis de ipsius parochia, & contracta, vt eidem nullatenꝰ participare debeant in commestione, potu, loquela & alijs: condidit testm̃ & quæsitum fuit: & reuocatum in dubiũ: an eius testamentũ valeret, vel non. uetus est querela an testm̃ excõmunicati valeat. & hincinde variæ sunt opi. quas recitat Arc. extra de sen. excõmu. c. pia. li. vj. no. Inn. extra sen. excõ. c. cũ voluntate. et Pe. de sam. tenet ꝙ testm̃ excommunicati valeat. Host. in. d. c. pia. & Gra. in ca. canonum magistros sub hac diuisione & distinctione, ad consonantiã reducũt. videlicet ꝙ prima opi. affirmatiua procedat in occulto excõicato. secũda verò opi. procedat in publi
1 co excõicato. & huius distinctionis multæ rationes asignãtur. ¶†Prima ratio est, qa si rectè inspiciantur rationes & iura quæ pro prima op. inducuntur communiter procedunt, & respiciũt personã excõicati occulti. rationes & iura pro secũda opi. inducta, respiciũt, & procedũt cõtra publicè excõicatũ, & nõ cõtra occultũ. & huius distinctionis euidẽs ratio est qa licet excõicatus sit extra ecclesiã: tamẽ si ẽ occultus nõ propriè censetur extra ecclesiam, eo ꝙ nõ euitatur ab ecclesia, & secũ participãdũ est, & peccat qui eũ in publico vitat, & prodit socio: iõ non est mirũ, si eius testm̃ ualeat. publicè excõicatus est omnino vitãdus. & ꝗ̃tum ad se, & alios, extra ecclesias est censendus. ideo omne beneficium ex lege proueniens, & descẽdens est sibi denegandũ. premissa probanť vij. q. ij. si tm̃. extra de sen. excõ. cũ nõ ab homine. in auť. de priui. do. §. qa em̃ dedimus. col. viij. Præterea, in multis similiter hęc distinctio probatur: cõstat em̃ ꝙ rescriptũ impetratũ à publico excõicato, nõ valet: secus
2 si ab occulto. ¶†Itẽ prælatus publicè excõicatus non confert beneficia & si confert nõ tenet collatio. secus si occultus. Itẽ nõ valet instrumentum à notario publicè confectũ. secꝰ si occultè. & multa alia possunt reperiri similia. prædicta probanť extra de rescri. c. j. li. vj. & ꝙ ibi. no. per Arc. extra de re iud. c. ad probãdũ. et per id ꝙ no. Inn. extra de do. et cõtu. c. veritatis. & Io. an. extra de sen. excõ. c. decernimus. & c. licet. eo. tit. li. vj. ꝙ. c. optimè facit. nã ibi diciť ꝙ excõicati per denunciationẽ à legitimis actibus repelluntť. & hęc videtur opi. Arc. in. d. c. pia. vbi dũ dicit ꝙ iura nõ plus arctant excõicatũ nisi ꝙ euiteť & repellať ita ꝙ eius te
3 stamentum non valeat. ¶†Sed quid de vsurario manifesto, an eius testamentum valeat? dic ꝙ non, nisi de vsuris satisfaciat, uel de satisfaciendo, cautionem exponat secundum formam illius. c. quamquam. de vsuris. lib. vj. & Hosti. not. in. c. pia. de quo in authen. credentes. C. de hære. Bar. de saxoferrato.

¶An teneatur reddendo rationem tutor, consignare pupillo res descriptas in inuentario?

SVMMARIVM.

1 *Tutor an teneatur consignare pupillo, omnes res in inuentario descriptas?*
2 *Tutor non tenetur, de casu fortuito.*

¶CONSILIVM. CCXXXIX.

b PRoponitur[b] quod Archolus Gotfredi de Tuderto absumpsit tutelã Simonis & Mathei violenter pupillorũ, qui Archolus inuentariũ fecit, & in inuentario posuit certas domos positas in comitatu Perusij, & aliquas possessiones positas in comitatu urbis Veteris, & etiam turrim q̃ olim fuerat dñi Grispõdi cũ omnibus adiacentibus. proponitur etiam ꝙ si dictꝰ tutor dictas domos positas in ciuitate Perusij possedit: tñ dictorũ bonorum possessio fuit occupata per quesdam nobiles de Tuderto, ẽt ciues Perusinos tẽpore guerrę ciuita. Tuderti: quo tẽpore dictus Archolus non patitur pariter venire ad ciuitatem Perusij. proponitur etiam ꝙ aliarũ possessionũ suprascriptarũ: dictus Archolus nũꝗ̃ habuit possessionẽ: nũc tempore reddendę rõnis, petiť ab ipso Archolo per dictos pupillos ꝙ reponantur in possessionẽ dictorũ bonorum cum ea in inuentario posuit. q̃riť q̃d iuris?
1 ¶†Ad pdicta respõdeo: ꝙ licet dicať in. l. fin. in prin. C. arb. tut. ꝙ ea q̃ scripta sunt in inuentario, faciãt fidẽ contra tutorẽ: adeò ꝙ non admittiť ꝓbatio in cõtrariũ. tamen illud debet intelligi, quatenus significatio verborũ, necessitatẽ importat & nõ vltra. nõ enim debet à significatione verborum recedi, vt. l. nõ aliter. de leg. iij. & §. si is q̃ nauem. l. j. ff. de exerci. sed si bene dicti inuẽtarij verba inspicianť. dictus Archolus non asseruit se dictas res inuenisse, nec ad eius manus peruenisse: sed solũ asseruit illas in hęreditate esse, ꝙ põt esse sine possessiõe. vt. l. ratio in bonis. de arg. re. do. et ipse qui dicta bona in inuẽtario posuit: licet dicta verba interpretari, vt. l. si qs intentione. de iudic. Sufficit ergo dicto Archolo ꝙ ipse tẽpore reddẽdę rationis, ostẽdat instrumẽta & iura per q̃ appareat dicta bona esse in dictã hęreditatẽ iure dominij, vel quasi: licet non iure possessionis nec teneť asignare possessionẽ ex vigore dicti inuentarij, cũ eas ad se peruenisse, vel inuenisse ĩ bonis inuentarij non asseruit quãtũ verò ad dictas domos positas in ciuitate Perusij, quę occupatę dicuntur. videtur sufficere dicto tutori si dictas do
2 mos reasignet & de occupatiõe fidẽ faciat. † Nõ enim tenetur tutor de casu fortuito, vt. l. quicq̃d. C. arbi. tute. sed dicta occupatio, vt proponitur, est casus fortuitus: cum nulla posit ei culpa imputari, vt. l. contractus. de regu. iur. ad quod facit quod præsupponitur, ꝙ propter guerras & insidias, ad ciuitatẽ Perusij accedere non poterat: propterea ab omni culpa videtur excusari, vt. l. ij. §. sed & si quis. & §. sequen. ff. si quis cautionibus. Bartolus.

¶Ad hoc vt heres incidat in pœnã propter non soluta legata, requiritur ꝙ fuerit interpellatus.

¶CONSILIVM. CCXL.

PRoponitur quod viso testamento Frãcisconi, in quo cõtinetur ꝙ reliquit Clarę filię suæ cẽtũ libras &c. De isto consi. vide. s. in cõsi. xxix.

¶Dixit testator, si filius meus decesserit sine filijs, talẽ substituo, & volo ꝙ ad ipsum deueniant bona mea. decessit testõr eo mortuo, decedit dictus eiꝰ filiꝰ ĩ pupillari ętate vtrũ substitutꝰ directò succedat directo ĩpuberi an ꝑ fideicõmissum?

SVMMARIVM.

1 *Substitutio facta hoc modo, si filius meus decesserit sine filijs, substituo talem. an dicatur fideicommissaria?*
2 *Substitutio dubia, an & quibus cõcurrentibus interpretanda sit pro directa?*
3 *Verba substituo, deuenio: & peruenio, cum similibus sunt communia.*
4 *Verbum substituo est magis directũ, quã uerbum deuenio.*
5 *Substitutio qñ est fideicõmissaria qua actione uti debeant ipsi fideicommissarij?*
6 *Testator non potest pro anima de alieno largiri.*
7 *Conceptus unicus, colligitur secundum unicum loquendi modum substituendi.*

¶CONSILIVM. CCXLI.

c PAter filio[c] impuberi hęredẽ substituit hoc modo, si filius meus decesserit sine filijs. vno vel pluribus talẽ substituo, & ad ipsum volo ꝙ deueniãt bona mea decessit testator, eo mortuo decedit dictus filius eius in pupillari ętate. quæritur vtrum substitutus directò, succedat impuberi tanꝗ̃ pupillariter substitutus? an verò dicta substitutio sit
1 fideicõ. ¶†Et dico prædictã substitutionẽ fidei-

a ¶Existens. addite istis plenè Ang. cõsi. x. inci. ĩ Dei nomine ĩ cã pdicta. vide Fede. consil. lxvij. & vide Ale. de Imo. in. l. si quę ramus. in fin. ff. de test. in addi. Bart. addas hic. Thom. Diploua.

b ¶Proponiť. aťs in ci. Cicholus & secundũ ordi. pusi. est in. j. pte iudiciorũ. nu. xliij. & adde ꝙ Io. firma. ĩ suo reper. ĩ versi. tutor reddit rõnẽ. & in ver. vij. dicit ꝙ tutor debet restituere pupillo, & eum ponere ĩ possessionẽ omniũ bonorũ ĩ inuẽtario descriptorũ. & alle. bar. ĩ isto cõsi. tñ in rei veritate, Bar. dicit cõtrariũ. ꝑ. l. si. C. arbi. tute. de cuiꝰ ĩtellectu vide Bar. soci. ĩ cõsi. lxj. ĩci. ĩ pſenti cõsulta. ĩ. j. colũ. & Iaso. in. l. nemo põt. ĩ. ix. co. de leg. j. & Ang. de are. in. §. pręterea. el. ij. in. xxviij. col. insti. de exce. Th.

c ¶Pater filio. vide de hoc cõsi. plenè ꝑ Alex. ĩ. l. cẽturio ĩ. xx. col. & vlti. ff. de vul. & pup. & vide And. Barb. ĩ l. pcibꝰ. in. j. addit. ad Bar. C. de ipu. & alijs sub. et in. l. luciꝰ. in. ij. colũ. in addi. Bar. ff. de vul. & pupil. Tho.

commissariam esse, vt not. Accur; C. de impu. & alijs substitutio. l. precibus. in gl. quæ inci. secus di cerem. &. ff. de vulg. & pupill. l. centurio. in gloss. mag. vers. autem dixit. & insti. de pupilla. substi. §. extraneo in gl. quod semper idem tenet Iac. de are. in. d. l. precibus. in addi. sua ver. si verò vtatur de verbo communi, idem Cy. ibidem & Iaco. de But. d. Azo in summa eo. ti. idẽ not. extra de test. c. ray. hoc tenet Dy. in distĩctione substitutionis, quam ponit in. l. lucius. ff. de vul, & pu. & Odof. & multi alij doct. est verũ ꝙ aliqui tenent contrarium, & alle. gl. quæ est insti. de pup. substi. §. qua ratione in fi, mag. gl, sed illa intelligitur, quando testator vtitur distributione temporum, vt no. in d. l. precibus. vel illa gl. hoc non dicit, quia nõ dicit ꝙ in pupillari ætate facta per verbum substituo, sit directa, sed per verbum hæres sit: quia est merè directum. & prędicta sunt vera maximè vbi mater est in medio, quia fauore matris, dubia substitutio interpretatur contra eũ heredẽ, vt no. de insti. & substi. l. vl. in. d. l. precibus. &. d. l. centurio. &. d. §. qua ratione. &. C. de test. mil. l. in testamento. in gl. expressè tex. c. j. extra de test. lib. vj. quia ibi substitutio facta fuit per verbum merè directum. s. per verbum moreretur. prima em̃ substitutio ibi facta, & secunda etiam substitutio ibidem facta fuit per verbum instituo, vt ibi patet. verbum enim instituo, est merè directũ, vt. ff. de hęre. inst. l. j. §. si ex fundo. &. §. sequitur. ff. de test. mil. l. quęrebatur. ff. de vul. & pup. l. ij. & Dy.
2 in. d. distin. ¶ † Et si dicatur ꝙ substitutio dubia interpretanda est fore directa, vt. d. c. si pater. & no, de vulg, ꝙ pup, substi. l. verbis ciuilibus. ibi, respondetur ꝙ illud verum duobus concurrentibus, uidelicet ꝙ conueniat verbis substitutionis & personis, hoc est ꝙ sit facta per verba quæ prius adaptentur ad directam substitutionem, q̃ ad fideicõ. vt ibi patet. & ita intelligitur gl. d. l. verbis ciuilibus. nã in. l. fi. C. de hęr. insti. p quã. l. gl. se fũdat, erat verbũ merè directũ: s. heres esto. ideo trahitur ad directã substõnẽ. Nõ ob. l. cẽturio. nec. l. verbis ciuilibus, qa in qualibet earũ, fuit facta substitutio p verba merè directa, vt ibi patet sub ver. directo. & in gl. parua posita super illo ver. in. d. l. verbis ciuilibus. in. j. gl. qa ita facta fuit per verba, ille sit hæres, licet gl. in. l. p̃cibus. super hoc dicat cõtrariũ: sed in hoc ab omnibus reprobatur: quia est cõtra. d. l. centurio. secũdũ Dy. & alios. Et prędicta etiã tenet. d. Ray. de forli. & Gui. de cu.
3 i. d. l. materia subst. ¶ † Istud aũt ꝙ dixi de verbo substituo. idẽ dico de verbo deueniat, seu perueniat, & his si. qa cõia sunt vt patet: qa in corũ proprio significato stant ęquè in significatione directæ, ergo; verba ipsa sunt cõia, vnde iudicandũ est de eis secũdũ subiectã materiã: & rationẽ adiũcti, sicut de verbo substituo. nec etiam aliter est dicendũ de verbo deueniat, quod est compositum ex de, & veniat q̃ de verbo perueniat, ꝙ est compositũ ex p, & veniat. de quo verbo perueniat est l. expressa q̃ adaptatur ad fideicõmissum, vt. ff. de. le. iij. l. fideicõmissa. §. hæc verba. ff. ad trebe. l. hæredes mei. §. cum ita. &, C, de fideicom. l. cum virum. vbi restitutiones continentur appellatione verbi perueniat. ergo fideicommissum continetur sub isto verbo. idem probatur in auẽ. de restit. fideicõ. §. manifestum. in ptin. col. ix. Prętcrea lex dicit, quòd hęreditas dicitur aduenire: qñ ex testamento defertur hæreditas directè per fideicõmissum, ut. ff. ad treb. l. j. post princi. &. ff. de fideicom. hær. per totum. pręterea expressum est quòd verbum deueniat, arctatur ad fideicommis
4 sum. extra de testi. c. rayn, ¶ † Præterea, magis est directum verbum substituo, q̃ verbum deueniat quod patet, nã substituo propriè exponitur, id est sub cõditione instituo, ut. ff. de uul. et pu. substit. l. j. ff. ad. l. falci. l. in ratione. §. quod uulgo. & §. si filio. et tamen in casu prædicto trahitur ad fideicommissum, & exponitur substitutio, id est secundi heredis, statutio, ut. ff. ad treb. per totum. et Cod. eo. per totum. ff. de leg. ij. l, ut hæredibus, &
5 l, cum patronus. cum simi. ¶ † Ex quibus euidenter concluditur, substitutionem prędictam esse fideicommissariam. et fideicom. non possunt vti actiõne hęredi. sed hęreditaria tantum facta restitutione, vel habita pro facta, vt. ff. ad trebel. cum hęreditas ex fideicom. non ob. quod no. per Inno. in. c. Raynaldus. ubi dicit quòd uerbum deueniat, est directũ quia verum est quando forma instituendi hoc importat, ut quia dixit testator, si decesserit in pupillari ętate. tunc enim ratione adiuncti, hoc importat aliâs accipitur uerbum directum. l. deprecatiuum, ut. C. communia de leg. l. ij. sed non facit ad propositum. & eo modo loquitur. C.
6 de test. l. omnium. cũ simi. ¶ † Prędicta cõfirmo, maximè in eo casu ubi testator pro anima substituit: quia causa substituẽdi est determinata ad certa bona scilicet ad bona restatoris tantum: quia sibi soli, testator uult prouidere, quia animę suę tantum considerationem habuit. nec enim pro anima sua potuit de alieno largiri. j. q. j. c. non ẽ putanda. et. xiiij. q. v. Imolans. & quia causa legandi, restrĩgit significatum uerbi, vt. C. de
7 condi. & demon. l. cum talis. §. legato. cui accedit totum generale. ¶ † Ratio restringit dictum hoc est brocardum, si quis non credit prędictis uerbis, credat rationibus: quia vnã substitutionem fecit, unũ substituendo et certum: & iterum unus conceptus colligitur secundum unicum loquendi modum substituendi, & etiam si pluribus casibus testator loqueretur, nisi deferrent ipsi casus naturali specie. vt verbi gratia: si testator diceret siue dormiens siue non, talem substituo. vnica tantum esset substitutio, ut. ff. de uerborum obligat. quod dicitur. item. ff. de leg. j. l. planè. in prin. & quod legitur & not. ff. de proba. quinquaginta facit ff. de lib. et posthu. l. commodissimè. et. C. de posthum. hęredi. institu. l. vlti. in fi.

SVMMARIVM.

1 *Auia post matrem debet esse tutrix sine dubio si uoluerit, cæteris legitimis & datiuis exclusis.*

¶ CONSILIVM. CCXLII.

PRout supra scriptum est & consultum in primis cæteris alijs dubijs, idem dico & cõsulo ego Bar. de saxoferrato p easdem rationes. attamen sup tertio pũcto fuerũt
1 multæ opi. qñ sunt alij legitimi præter auiã, † sed qñ post matrẽ venit auia: tũc sine dubio, ipsa volens, et non negligẽs debet esse tutrix oĩbus alijs legitimis, & datiuis exclusis. soli enim testãrij, ipsi auię pręferuntur vt in auẽ. vt lice. ma. & auiæ. et quando mu. tu. offi. fun. po. & in cor. vnde sumitur. vnde in proposito istam auiam dico præferendam. & etiam si esset locus datiuo, ipsa auia debet omnibus præferri. ¶ Hic erat duplicatum consilium numero tali, videlicet. ccxliij.

¶ Si pater substituit filio suo per hæc uerba, si decesserit in pupillari, uel postea quandocunq; sine filijs: tũc eo casu fiat de domibus suis vnũ hospitale, et una capella etc. Itẽ ꝙ alia bona sua, essent dicti hospitalis, & capellæ, conuertenda ad perpetuum Dei et pauperum commodum, an per ista uerba dicitur testator substituere filio impuberi directè, ita ꝙ matre filij exclusa, veniat hæreditas ad hospitale. Item de illis verbis relinquo uxorem meam dominam et usufructuariam, quid significent?

SVMMARIVM.

1 *Patre substituente filio, si decesserit in pupillari ætate, uel sine filijs, quæ substitutio sit?*
2 *Substitutio fideicommissaria potest fieri intra tempora pupillaris ætatis.*
3 *Substitutio tempore pubertatis facta, est ne directa pupillaris, uel pupillaris expressa.*
4 *Substitutio directa quando dicatur, & quando fideicommissaria? & numero. 8.*
5 *Hæres grauatus de restituendo si restituit, non desinit esse hæres, & duo in solidũ non possunt hæredes existere.*
6 *Appellatione substitutionis, simpliciter, directa intelligitur.*
7 *Substitutio uera & certa, admittitur contra matrem: & præsertim ad pias causas.*
9 *Testator præsumitur scire & scisse iura, per quorum scientiam suũ cõdidit testamẽtũ.*
10 *Vxor relicta domina & usufructuaria quid debeat habere, alimenta an usumfructum?*
11 *Vxor an reuertatur ad ius commune, existente ab initio filio, & patre mortuo, & sic est factus locus substituto.*

¶ CONSILIVM. CCXLIIII.

a FVit quidam[a] de Asisio instituens suum hæredem uniuersalem filium suum, et vxorem suam reliquit dominam et usufruactuariam: et si filius prædictus decesserit in pupillari ætate uel postea quandocunque sine filijs uoluit, iussit et mandauit, quòd tunc in dicto casu fiat de domibus suis unum hospitale: et una capella per suos fideicommissarios quæ capella sic facta habeatur pro data et assignata fratribus beati Antonij, et sub eorum protectione: et reliquit filiæ suæ ultra dotẽ, vj. flo. cætera uerò bona sint dictorum

a ¶ Fuit quidam. uide plenè de isto cõsi. p Ale. in. l. cẽturio. in fin. ff. de uulg. et pupil. ubi alle. hoc cons. Bar. Tho. Diplo.

ctorum capelle & hospitalis cõuertenda ad perpetuũ Dei &
pauperum cõmodũ. Queriť q̃ substitutio sit ista facta.d.filio
pupillo,q pupillus in ætate pupillari decessit.mater petit le
gitimam.i.debitã iure naturæ,& etiã quartã.Itẽ qs sit intelle-
1 ctus illorũ verborũ dominã & vsufruc.¶†Ad primmm quę
substitutio sit illa,& vtrum mater totaliter excludať necne:
Primò videndũ est an dicta substitutio sit censenda fideic.&
videť ꝙ sic.& hoc probať:Substitutio facta verbis directis,
ab eo qui poterat substituere directò,fauore matris existẽtis
in medio obliquať.C.de impu.& al.sub.l.precibus.in fi.cõ-
iuncta.l.centurio.ff.de vulg.& pu.&.C.de test.mil.l.in testa-
mẽto.in fi.ita ergo hic fit.preterea,tãtus est fauor iuris,ꝙ ne-
dum verba directa faciũt obliqua,sed aliquãdo substitutũ ex
cludit totaliter q nõ excludereť si mater in medio nõ esset.C.
de impu.& al.sub.l.precibus.C.de insti.& sub.l.fi.preterea,si
dicta substitutio,censeť esse directa:iã omnia bona impube-
ris deueniret ad substitutũ:quasi ex impuberis testamẽto.ff.
de vul.& pup.l.ꝙ si plures.§.ad substitutos.& sic mater re-
pelleretur à luctuosa hæreditate sui filij,quod est iniquũ.C.
de inoffic.test.nã si parẽtibus.& validũ ar.ad hoc colligiť.C.
de impu.& al.sub.l.humanitatis in rõne.l.Preterea, probo ꝙ
etiã si mater nõ esset in medio,ista substitutio debeat censeri
fideic.præmitto aũt ꝙ substitutio fideic.põt fieri intra tẽpo
ra pupillaris ætatis & sic directa.ff.de leg.j.l.fideic.ff.ad tre.l.
2 sceuola.†Preterea,premitto ꝙ in substitutiõe fideicõ.veniũt.
dum capit bona testatoris,& nõ filij.ff.de vul.& pu.l.cohere
di.§.filiæ.Et ex his sic infero:testator voluit & potuit solum
substituere in reliquis bonis suis,vt apparet ibi,cætera verò
bona testatoris &c.ergo nõ directò,sed p fideic.substituit:qa
si directè nõ substituisset si testator ad bona sua tãtũ,sed.s.&
latius substituisset. Et ꝙ illa verba significãt bona dũtaxat te
statoris patet.ff.de reli.l.ij.§.in locũ.& patet.ff.de lega.j.l.sti-
chum q meus erit.de au.& arg.le.l.si ita.de leg.iij.l.nup.&.l.
qui suos.& ar.de pig.l.paulus.& pro hoc est ar.magnum,ex
quo mater extitit in medio.nã premissa verba testatoris,bo-
na impuberis cõplecti nõ possunt:nisi p interpretationẽ ex-
tensiuam:sed interpretatio extensiua,nõ admittiť contra ma
trem,vt preal.est.s.&c.Et cõfirmať:qa in prefatione cõtineť,
vt assolet,timens ne de suis suũ post obitũ &c.per quę verba
videtur patere ꝙ testator tm̃ de suis bonis voluit testamẽtũ
ordinare,nec fuit in eius mẽte ordinare de bonis impuberis,
quod vtrũq; fecisset si voluisset pupillariter substituere.Pre-
fationes nãq;,faciunt nos scire & intelligere posteriora.ff.de
here.insti.l.fin.ff.de ori.iu.l.fi.ff.de eden.l.j.§.si qs.&.§.si ini-
tium.iux.illud:nã primordio tituli posterior formať euẽtus.
3 C.de impo.luc.de.l.j.in prin.¶†Sed in cõtrariũ ex aduerso,
ꝙ dicta substitutio in tẽpore puber.sit directa pupillaris,pa
tet.primò qa quando testator ita dicit,si filius meus in pupil.
ætate decesserit talẽ substituo,vel talis succedat.ista substitu
tio est pupillaris expressa vt insti.de pup.sub.in princ.& no.
in p̃dicta.l.p̃cibus.& in hoc nemo cõtradicit.imò omnes doc.
& glo.concor.qa est facta in forma pupillaris substitutionis:
cui cõpetit &c.sed vbi cõpetit forma verbis incertis nõ certis,
est coniecturę locus.l.cõtinuus.§.cũ ita.ff.de ver.obl.l.ille aut
ille.§.cũ in verbis.de ver.obli.& de exer.l.j.§.si is q nauẽ.l.la
beo.§.si verò de sup.le.& idẽ si testator sic dicat:si fili⁹ meus
in pupillari ætate decesserit vel moriať,bõa mea ad talẽ deue
niãt.vt.c.si pater.de test.li.vj.& extra de test.c.Raynal.& idẽ
videtur si dicat si decesserit &c.bona sint talis:qa nõ quilibet
scit dicere heres esto.vt no.l.quoties.C.fa.er.sed sufficiãt qua
liacunq; verba apta.rñ.qa leges non formę verborũ impositę
sunt nec parãt loqueũ maximè testationibus.C.de test.l.quo
niam indignũ.&.C.cõia de leg.l.j.in prin.& ar.C.de cõtrahẽ.
& com.sti.l.scrupulosam.&.l.oẽs.illud em̃ nullã haberet du
bitationẽ si testator dixisset,hæres esto.vel sua sint bona,vel
similia.ff.de hę.insti.l.his verbis. ¶Nã vbi de dominio loqui
mur,de directo intelligimus,maximè in casu fauorabili,& in
testamentis, vbi verba amplissimè accipimus. vt.ff.si ager.
vec.l.j.§.q in perpetuũ.ff.de vsuf.l.si procul.&.ff.de reg.iur.
4 l.in testamẽtis.cũ si.¶†Secũdò patet:qa illa substitutio est di
recta:qñ nullo medio defert bona,& ius diuersum ex qua tũc
extitit,& rõne eius põt hæreditas adiri nudo animo, & bo.
pos.petita.& illa est fidei.qñ fides alteri⁹ est onerata,sicut cũ
hæres scriptus est de restituẽdo grauatus,& vnde hoc nomen
acceperit patet instit.de fideic.hær.in prin.& hic substitutus
non capit nomẽ à seipso sed p restitutionẽ:& hic substitutus
non habet ius adeundi:sed põt petere ꝙ hæres si nõ vult adi-
re,cogať adire & restituere.& si adiuit,& non restituit,habet
pro restitutione sibi facienda actionẽ ex testamẽto.ff.ad treb.
l.qa poterat.& no.in.l.j.&.ij.de fidei.he.C.ad treb.l.nõ iustã.

5 ff.ad treb.l.si legatus.in fi.¶†Et restituta sibi hæreditate nõ
est hæres qa q restituit nõ desinit esse hæres.ff.de vul.& pup.
l.ex testamento.§.iul.de min.l.& si sine.§.sed ꝙ papi.& duo.
insolidũ nõ possunt heredes existere.l.quod cõtra.§.vni duo
sed effectu quodã,nõ est hæres.ff.quod cũ eo.l.si filius. & qa
iste per aditionẽ quã fecit hæres,sentit cõmodũ:qa firmať in
fideicõ.vt.C.de fidei.l.eã quã.nec põt conqueri si hæres tre-
bellianicam detrahit:qa ex illa hæreditate.extrahiť regulari
ter ex qua falcidia.& facit insti.ad.l.fal.in prin.fit quoq; sub
stitutio directa verbis directis,vt si in pupil.ætate decesserit,
titius sit hæres.l.j.ff.de vul.& pup.sub.in prin.fideic.fit ver-
bis fideic.vbi idẽ testator vult ꝙ fideic.substitutus capiat de
manu hæredis,vt insti.de fideicõ.hære.p totũ per verba verò
cõmunia,quãdoq; sit directa substitutio,vt.l.iam hoc iure de
vulg.sub.vbi verbũ substituo,adaptať ad directã substitutio
nem.ff.de vulg.sub.l.lucius.sed in fideicõmissaria adaptať ad
fideicõ.vnde dicimus substitutionẽ aliã directam,aliã fideic.
6 ¶†Cum autẽ simpliciter dicimus substitutionẽ directã intel
ligimus:qa verba sunt intelligenda p prius non p posterius.
ff.de vulg.& pup.l.q cũ plures.de lib.& posth.l.gallus.§.j.&
arg.d.l.j.§.q in perpetuũ.de vul.& pup.Et quelibet substitu
tio põt esse directa:qa directa cõtinet prouisionẽ, fideic.verò
onus,vt no.C.de inoffi.testa.ex tribus.sed pater videť potius
in dubio filiæ prouidere q̃ eã grauare:qa pater cõsiliũ capit
pro filijs suis.ff.de vulg.substi.l.scripto,de li.& posth.l.nul-
la.ff.de vulg.& pup.l.cũ filio.C.de cur.fur.l.fi.in prin. & de
salute ipsorum est solicitus de leg.ij.l.cũ pater.§.mãdo.quod
me.cau.l.isti quidẽ.& oĩa ex voto, pater parat filio.ff.de bo.
lib.l.vlt.§.j.& ideo rectius diciť,ꝙ substitutio dubia recipit,
cum põt valere interpretať directã:vt no.de vul.sub.l.verbis
ciuilibus.& est expressum in.c.si pater.de test.lib.vj.¶Con-
cluditur ex his,dictã substitutionẽ de qua queriť esse directã
censendã:& ita mihi videť nec habet mater cõquæri de filio:
quia nihil filius matri fecit.aut de patre q nec in aliquo ei te-
netur.ff.inof.test.l.papi.§.sed nec impuberis.&.d.c.si pater.
in fin.non ob.l.humanitatis.quia ibi in exẽplaria loquiť,q̃ in
hoc & in multis à pupillari differt.nõ ob.fauor matris in me-
dio existentis:qa isto casu non faueť matri:qa fauor duplex.
s.patris & impuberis,vincit fauorẽ soli⁹ matris.& ad.l.preci-
bus.rñdeo:aut tu arguis ex prin.l.& tũc nõ ob.qa fateor qñ
mater est in medio,substitio vniuersaliter facta impuberi,nõ
cõtinet pupillarẽ aliâs presumptã,vt.l.iam hoc iure.qa tacita
præsumpta nõ admittiť contra matrẽ.l.fi.C.de insti.& substi.
7 †Sed in casu nostro nõ est substitutio præsumpta imò vera &
certa:ideo admittiť contra matrẽ,& maximè ad pias causas,
vt est hic &.d.c.si pater.&.d.§.sed nec impuberis.aut tu ar-
guis ex fi.l.precibus.vbi diciť ꝙ obliquať substitutio fauore
matris.Et nõ ob.quia loquiť post tẽpora pupillaris ætatis.si
enim impubes filius decesserit,mater excludereť:vt in secun
do casu huius legis.Ratio differẽtiæ est:qa intra pupillarem
ætatem iure cõi valet substitutio directa,post verò ex priuile
gio militis valet iure directo,si mater nõ esset in medio vt.l.
centurio.ff.de vulg.& pup.sed qa mater est in medio,priui-
legiũ militis nõ excludit matrẽ directò,vt faceret ius cõmune
sed eligiť quædã media via,vt substitutio obliqueť post tẽpo
ra pubertatis:& sic nõ ob.ad.l.in testõ in fi.rñ.ꝙ ibi ius cõmu
8 ne facit pro matre:†qa substitutio reciproca,facta psonis dis-
paribus,nõ cõtinet substitutiões dispares,sed ptes alias:esset
pro pte reciproca facta,& pro parte nõ reciproca.quod est
contrẽ vim nominis & naturã correlationis,vt de acce.l.fi.&
hoc cõsiderauit.l.iam hoc iure.§.si aliter.licet ergo miles qui
fratrem & filiã instituerit hæredes,& inuicẽ substituit, pos-
sit fratri iure militari,& filiæ impuberi in potestate positę iu
re cõi directò substituere:tñ qa diuerso iure põt:nõ videť sen
sisse nisi probeť:qa non poterat pari ratione substituere.nec
enim sunt vulg.& pup.eiusdẽ generis & cõditionis.nã in pu
pillari venirent etiã bona impuberis.in vulgari nõ.vt.l.cen-
turio.& secundũ hoc in.l.testamẽto non faueret iuri materno
seu speciali,sed iuri cõmuni.vel si faueret:qa mater est contra
priuilegiũ,nõ cõtra ius cõmune.& sic nõ ob.¶Et ad id quod
dicitur, quòd substitutio trahiť ad vniuersum:vt.ff.de hære.
insti.l.j.§.ex fundo.&.l.coheredi.§.fi.ff.de vulga.& pupilla.
& est directa substitutio,quando testamentum potest incipe
re à substituto.ff.de here.insti.l.si qs heres instituať.Preterea,
expressio bonorum testatoris nõ in restitutione,sed in modũ
demonstrationis facta, venit.ff.de secun.ta.& si dicatur hoc
non fuit in mente testatoris ordinare testamentum alij,quam
9 sibi,vt patet ex præfationibus testamenti. ¶†Respondeo:
imò fuit de mente à iure præsumpta:qa presumitur scire iura
quę hic dicunt quæ iura possunt sciri consulendo peritiores

præsumitur nãq; ꝙ consultè fuit testatus & peritè, ex quo so
lęniter adhibuit & cum tabellione. C. de vsufru. l. j. ff. de lega.
ij. l. codicil. §. vlt. Item ex verbis constat de mente. ff. de sup.
leg. l. labeo. §. iterum, & de leg. iij. l. ille aut ille. §. cum in ver-
bis. & ita videntur mihi super primo puncto, quæ dixi &c.
10 ¶ †Super secundo[a] puncto, an vxor debeat habere alimen-
a ta, an plenum vsumfructum, dicunt doc. aut verò considera-
mus interpretationem vulgi, aut naturam verborum prola-
torum. nam secundum naturam verborum prolatorũ, loqui
tur. l. si titio fundum. ff. de vsufru. leg. & de leg. ij. l. titio. §. j. in
fi. Si verò loquimur secundum quod interpretatur consue-
tudo: & tunc aut filius extat in medio & debet habere ma-
tris alimenta, vt not. in. l. j. C. si mu. secun. nup. & in Spec. qui
fi. sint legi. §. j, ver. si quis. Nam honoris causa, dominam testa
tor videtur vocasse, non eam cohæredem liberè fecisse, vt ha
beat totum, vt. l. voluit. ff. de vulg. substi. l. verbis. sic. ff. man.
l. creditor. in fi. cum simile verbum vbi non extant filij, cõsue
11 tudo cessat. ¶ †Quid ergo si filius extitit ab initio sed pater
mortuus est, & factus est locus substituto: vtrum mulier ad
ius cõmune reuertatur. & videtur ꝙ sic: quia filiorum priui-
legium, ad hæredes aliter non transit tanq; personale. l. in om
nibus. ff. de reg. iur. l. j. de priui. do. de rit. nup. l. non solum. §.
pupillæ. cum si. In contrarium facit, ꝙ verba testatoris cœpe-
runt certo modo interpretari: ergo ista interpretatio vitiari
non debet: sicut in simili no. in. l. verbis ciuilibus. & in. l. preci
bus. quia substituti representant institutum, vt est ad hoc ar.
l. si eum. §. qui iniuriarum. ff. si quis cau. & ꝙ testator non sen
serit de iure dominij, vel effectus: sed de facto potius. ff. de ca-
pi. di. l. legatum. facit & videtur eo, ꝙ dicit massariam quod
est nomen facti administrationis, non dominij vel iur. non
obst. l. vxori. de vsufructu. l. prima quia ibi reliquit vsumfru-
ctum simpliciter & precisè: hic non. Præterea, sic consuetu-
do interpretasse videtur. & vsus loquendi plus attenditur q̃
proprietas modi significandi, vt nota. ff. de legatis. iij. l. libro
rum. §. quod tamen cassius. non ob. l. titio fundũ. quia ibi fuit
legatum alternatiuum certæ rei: hic incertæ. non obst. l. credi
tor. in fi. quia ibi legatum certam formam, & dominium con
tinebat. hic incertam, & implicitã &c.

a ¶Super secundo Vide Bar. s. in cõsi. clxx. incipit Petrus mateoli. & ibi scrip. Tho.

¶ Si pr̃ hñs tres filios, ĩstituit eos hæredes, & substituit eos ad
ĩuicẽ, si aliqs corũ sine filijs moreret̃: an mortuo vno sine filijs
cui succedũt alij, expiret substitutio quo ad alios, ita ꝙ si al-
ter, eorũ postea moriatur sine filijs, nõ veniat frater? & cõclu-
ditur ꝙ non expirat. Item quid tertius debeat habere super-
ueniens ex fideicommisso prædicto, an legitima duorum de
bet detrahi, & trebellianica?

SVMMARIVM.

1 *Natura istorum distributiuorum quisquis, si quis, & aliquis est, licet sint singularis numeri, tamen ad omnes referuntur.*
2 *Legitima & trebellianica datis substitutis, que debeat deduci?*
3 *Ordo mentis potius attenditur, quàm ordo scripturæ.*

¶ CONSILIVM. CCXLV.

DOminus Cato instituit Io. M. & Nico. fi
lios suos hæredes. & eos substi-
tuit in hunc modum, quòd si contingeret aliquem
dictorum filiorum mori sine liberis: eo casu substi-
tuit alios filios tunc viuentes. an mortuo vno filio sine libe-
ris, & sic existente causa substitutionis in personis aliorum,
dicta substitutio expirauerit quod videtur propterea, quia
1 vsus est testator verbis singularis numeri. ¶ †In contrarium
ꝙ in personis aliorum, substitutio non expirauerit. imò in p
sona omnium locum habet: quod sic probatur. nam natura
istorum distributiuorum quisquis, si quis, & aliquis, est vt li-
cet sint singularis numeri, ad omnes referuntur: vt. l. qui libe
ris. §. hec verba. ff. de vulga. & pupil. & expressum est de le-
ga. j. l. qui filiabus. §. j. vnde licet substitutioni sit locus, in per
sona primi, potest etiam esse in persona secundi, sed in testa-
mento dicti. c. reperitur institutio prædictorum Ioan. & M.
suorum filiorum. & substitutio facta contingit ꝙ primo ex-
titit casus mortis sine liberis in persona dicti M. & sic pars
bonorum venit ad dictum Io. & N. postea euenit casus mor-
tis in persona dicti Ioan. sine liberis, qui decessit superstite. d.
N. qui extraneum instituit. Quæritur quid. d. N. habere de-
beat de bonis. d. Ioã. à patre & à. d. M. suo fratre peruenienti
2 bus. ¶ †Ad quæ respondetur ꝙ de bonis. quæ. d. Ioã. habuit
à patre debet deduci legitima. & trebel. residuum debetur. d.
N. vt. l. cohæredi, §. cum filiæ. ff. de vulga. & pupil. extra de
test. Raymu. de bonis verò quæ. d. Ioã. habuit à. d. M. eius fra-
tre primò defuncto, dico ꝙ est aduertẽdum. nam in dictis bo
nis partem habuit, iure successionis abintesta. vt partem sibi
contingentem de legitima & trebel. d. M. & de istis nil debet
habere. d. N. nisi quatenus sibi Ioã. reliquisset: quia cum ha-
beant iure suo, non ex substitutione, non venit in fideicom.
vt. l. qui fundum. §. qui filios ad. l. fal. aliam partem habuit iu-
re fideicom. sibi debiti ex substitutione paterna. & de hac est
videndum. an veniat in fideicom. & dubium facit: quia gloss.
in. l. cum virum. C. de fideicom. & ff. ad tre. l. marcellus. §. qui-
dam. distinguit an primò grauet, secundò roget, an econtra.
sed hic neutrum facit primò. imò vno contextu verborum
grauat. & prouidet. in eo enim ꝙ alteri superuiuenti substi-
3 tuit: prouidit superuiuentibus, & grauat morientem. ¶ †Cir-
ca hoc tamen dico, ꝙ ordo mentis potius attenditur q̃ ordo
scripturæ, vt. l. cum pater. §. fideicom. ff. de lega. ij. l. nec enim
& ibi per Dy. de so. sed non est dubium, ꝙ in voluntate testan
tis hic ordo fuit vt præmorientem grauaret, superuiuẽtibus
prouidit: & filium morientem grauauit de restituendo super
uiuenti: & sic apparet ꝙ in persona huius secundi, primò re-
liquit sibi. secundò grauauit in ordine intellectus & volunta
tis testatoris, & sic totum quod habuit ex fideicom. à primo
venit in fideius. quod debetur huic superuiuenti: & pro hoc
videtur casus. ff. ad treb. l. hæredes mei. §. cum ita. & l. lucius.
§. tres hæredes. in fin. huic autem opi. cõtradicitur de leg. iij.
l. pater. §. quindecim. ibi enim in eo ꝙ habetur ab hærede nõ
videtur fideiussisse. Secundò vbi testator de parte rogauit:
hic verò simpliciter. Item obst. de lega. iij. l. si titius ex parte.
sed ibi rogauit de parte hæreditatis: hic simpliciter, vt not. p
gl. in. l. marcellus. §. quidam. ff. ad trebellia. & ibi etiam pro-
bat textus. &c.

¶ Expliciunt consilia domini Barto. de Saxoferrato legum docto. excellẽtiss. quorum numerus est. ccxlv. prout superius continentur. &c.

Hę sunt

Hæ sunt quæstiones aureæ DISPVTATAE PER.DO.BAR. DE SAXOFERRATO.

SVMMARIVM.

1 Pacta, & conuentiones quæ non sunt contra leges sunt seruandæ. & si contra fiat, pœnalis stipulatio his adiecta committitur.
2 Contractus pacis, an sit de iuregentium?
3 Actiones & obligationes quæ principaliter recipiũt uitæ sustentationem, cadunt in personam deportati, & etiam damnati in metallum, licet tales obligationes, descendant à iure ciuili.
4 Exbanniti, dicuntur delinquere omittendo.
5 Quando aliquod ius respicit utilitatẽ publicam, & priuatã mistim, si illi iuri renũciatur, talis renũciatio ualet, prout respicit utilitatẽ priuatã.
6 Fides etiam hosti, seruanda est.
7 Sicut de iure municipali permissum est occidere bannitum: ita permissum est de iure communi, domino corrigere & percutere seruos suos.
8 Facultas pluribus, & uniuersis concessa de iure publico licet priuatorum pactionibus tolli non poßit, quantum ad omnes tollitur tamẽ, quãtum ad ipsum promittẽtem, ut contra promißionem suam uenire nõ poßit,
9 Exbanniti æquiparãtur excommunicatis, & excommunicatus deportato.
10 Duo specialia, non possunt in idem concurrere.
11 Illud quod principaliter inducitur ad publicam utilitatem, pactione priuatorum tolli non potest.
12 Facta prius pace inter duos, postea secuto bannimento, tunc exbannitus non obstante pace iam facta, potest occidi.
13 Exbannitus pro homicidio: habetur pro confesso ex forma statuti & consuetudine Italiæ,
14 Damnatus ad mortem, statim efficitur seruus pœnæ odiosæ.
15 Factum iudicis, & factum contrahentium, æquiparantur.
16 Exbannitus pro homicidio æquiparatur hosti, latroni, & desertori.
17 Pari affectu sunt diligendi, & defendendi patres, & patria, imò maiori patria.
18 Contractus ex quo ultro citroq; oritur obligatio, si interponitur super re alterius contrahentium, non ualet, nec ex eo oritur obligatio.
19 Pacto nullus obligatur ad pœnã corporalem.
20 Quando duo simul cõpetunt, & unũ per aliud, unũ sine alio tolli nõ põt.

¶QVAESTIO. I.

1 LVcanæ[a] ciuitatis statuto cauetur ꝙ frangẽs pacem
occidendo, capite puniatur. Alio statuto
cauet, ꝙ exbannitus
pro homicidio possit impunè occidi. accidit ꝙ Titius q erat
pro homicidio bannitus & cõdemnatus, ꝙ
si quo tẽpore in fortiam cõmunis peruenerit, capite puniat,
fecit pacem cũ Sempronio suo inimico nõ bannito, & promiserunt se nõ offendere sub pœna statuti, & pœna mille lib.
hincinde stipulatione promissa. demũ dictus Sempronius interfecit dictũ Titiũ exbannitũ. Quæritur an incidat in penã
statuti, & an dicta pœna pecuniaria sit cõmissa, an nõ. & ꝙ incidat in pœnã statuti, & pœna pecuniaria sit commissa pro-
1 batur iuribus & rationibus infrascriptis. ¶†Et primo sic. Pa
cta & conuentiones quę nõ sunt contra leges, sunt seruandæ,
& si cõtrafiat, pœnalis stipulatio his adiecta cõmittitur, vt. ff.
de pact. l. iurisgẽtium. §. pretor ait. & de his qui no. infa. l. furti. §. mandati. de consti. pe. l. j. in prin. de verbo. obliga. l. stipu
latio ista. §. alteri. C. de pac. l. pacta quę cõtra. & quod ibi no.
Sed ista pax, & conuentio de non offendendo, non est cõtra
leges: sed secundum leges quę permittunt vnicuiq; qualitercunq; redimere sanguinem suum: faciendo pacta & transa-
ctiones etiam contra publicam vtilitatem, vt. ff. de bo. eorum
qui ante senten. sibi mor. consci. l. j. C. de trãsact. l. transigere.
& quòd ibi no. & de acc. l. si quis homicidij. vbi gl. Si ergo tali exbannito fuit licitum facere talem conuentionem, ad redimendum sanguinem suum: ergo talis conuentio est secun-
dum legem, & contra factum est: quia cõmittitur pœna statu
2 ti, & conuentionalis. ¶†Secundò probat sic. certũ est ꝙ con
tractus pacis est iurisgentiũ. ff. de iust. & iur. l. ex hoc iure. cõ-
iuncta. l. j. de pac. Itẽ patet ꝙ postliminiũ est de iuregẽtiũ, vt
ff. de cap. & postli. reuer. l. postliminiũ. in prin. & ibi no. Sed
postliminiũ habet locũ, tam in pace q̃ in guerra. ff. de cap. l. in
bello. in prin. ergo pax est iurisgentiũ. Ex hoc sic arguo. Ex-
bãniti nostri tpis. ęquiparant deportatis. scdm glo. instit. qb.
mo. ius pa. po. sol. §. relegati. & in. l. j. de hęre. insti. quod tenet
Dy. in. l. eius q apud hostes. §. fin. ff. de testa. Sed relegati retinent ea, quę iurisgentiũ sunt, vt. ff. de pœnis. l. qdã. scdm ꝙ p
eos cõtractus q sunt iurisgentiũ eis quærit obligatio & actio.
vt. ff. man. l. si tibi mãdauero. §. is cuius. ergo talis bãnitus lici
tè potuit inire cõtractũ pacis: & sic si rũpitur habet locũ pœna statuti, & etiã pœna cõuentionis ipsi cõtractui pacis acces
3 soria, vt. C. p quas pso. no. acq. l. ij. ¶†Tertiò probat sic. actio
nes & obligationes quæ principaliter recipiunt vitæ sustentationẽ, cadunt in psonã deportati, & etiã in psonã dãnati in
metallũ q est seruus pœnę, licet dictæ obligationes à iure ciui
li descendãt, vt. ff. de his quæ pro nõ scri. l. si in metallũ. de ali.
leg. l. si is cui. & l. seruos. de capi. di. l. legatis. & ibi no. ibi enim
loquit in legato alimentorũ, quod ptinet ad vitæ sustentatio
nem, & est iuris ciuilis: qa descẽdit ex testamẽto. ff. de testa. l.
iij. Si sic: igitur talis promissio de nõ offendẽdo, & pœnalis sti
pulatio, cũ ptineat principaliter ad vitæ sustẽtationẽ ne occi
datur, cõpetit in psonã huius exbãniti: siue æquipares eũ de-
portato, siue dãnato in metallũ quod plus est: & sic si vẽtum
4 est cõtra, cõmittit pœna statuti, & cõuẽtionalis. ¶†Quartò
probatur sic. exbãniti delinquunt in omittendo. magis enim
videntur exbãniti, & cõdenati: qa nõ venerũt q̃ qa malã cau
sam habuerũt, vt. ff. de euic. l. si ideo in prin. & de inof. test. l. q
repudiãtis in fi. & l. papinianus. §. meminisse. ver. sed proinde. Sed pœna delicti in omittẽdo, põt priuatorum pacto remitti, vt. ff. ad sylla. l. diui. & ibi no. p gl. & dicit ergo in quæ-
stione nostra, pœna quę pręcesserit ꝙ potuerit impunè occi
di potuit p tale pactũ remitti: cũ ergo sit ventũ cõtra. cõmitti
5 tur pœna statuti, & cõuẽtionalis. ¶†Quinto pbat sic. qñ aliquod ius respicit vtilitatẽ publicã, & priuatã mistim, si illi iu
ri renunciat, renũciatio valet prout respicit vtilitatẽ priuatã.
vt. ff. de procu. l. licet in prin. & l. nõ cogendũ. §. q ita. no. per
glo. ff. de pac. l. iurisgentiũ. §. si paciscar. Sed istud statutum ꝙ
exbãnitus possit impunè occidi, respicit vtilitatẽ publicã, vt
prouincia purgata malis hoĩbus, remaneat in quiete, vt. ff. de
offi. pręsi. l. cõgruit. in prin. & C. qñ li. se sine iudi. vin. Itẽ respicit vtilitatẽ priuatã istius, q põt se vlcisci: & inimicũ suum
occidere: ista ergo renũciatio quę inducit talem pacem: valet
q̃tum ad ipsam renunciationẽ. si ergo venit cõtra publicã vti
litatẽ: qa talẽ bãnitũ interficiat noĩe suo: non pro iure reipublicæ erit cõmissa pœna statuti: & cõuentionalis. Sed cùm in
quæstione nõ ponatur cuius nomine interficit: ius præsumit
ꝙ suo nomine. vt. ff. de solu. l. & magis. cũ aliâs psona non intelligatur, vt. l. stipula. §. chrisogonus. de ver. ob. ergo vtraq;
6 pœna est cõmissa. ¶†Sextò probat sic. fides seruãda est hosti.
adeo ꝙ nulli licet occidere eum: ergo cũ quo habemus pacẽ,
multòminus: licet nisi solũ ad defensionẽ sui corporis. vt. ff.
de pac. l. conuentionum. & de legi. l. fi. & expressim. x. col. de
pace te. c. j. §. j. si ergo fides seruanda est hosti: ergo exbãnito:
& cũ in quæstione nostra nõ proponat, ꝙ talẽ bãnitum inter
fecerit se defendendo dicendũ est, esse cõmissam pœnã statu-
7 ti & conuẽtionalis. ¶†Septimò probat sic. sicut de iure municipali permissum est occidere bãnitũ: ita pmissum est de iu
re cõi, dño corrigere & pcutere seruos suos: licet nõ cũ magna
sęuitia, vt. C. de emẽ. seruo. l. j. ff. de his q sunt sui vel alie. iur. l.
ij. & insti. eo. §. j. sed si dñs pstat securitatẽ, & pmittit nõ offen
dere seruũ: suæ facultati piudicat: & debet pmissa attẽdere.
vt. C. de his q ad eccle. cõfu. l. pñti. §. planè. & in authẽ. de mo
na. §. si verò in triẽniũ. j. col. de san. epi. §. si qs aũt ad monasticam col. ix. à simili ergo in. q. nostra pposita, valuit dicta pro
missio, & debuit seruari, si ergo nõ est seruata est cõmissa pœ
8 na statuti & cõuentionalis. ¶†Octauò pbat sic: facultas plu
ribus & vniuersis cõcessa de iure publi. licet priuatorum pactionibus tolli nõ possit, q̃tũ ad oẽs, tollit tñ q̃tũ ad ipsum p
mittentẽ vt ipse cõtra pmissionẽ suã venire nõ possit: vt. ff.
cõia pdio. l. venditor. in prin. facit de serui. rusti. pdio. l. p fun-
dũ, ita ergo in pposito: licet p formã statuti sit cõcessum oĩbus, talẽ exbãnitũ occidere: & p pactionẽ priuatorũ tolli nõ
possit, q̃tũ ad oẽs: tñ q̃tũ ad piudiciũ pmittẽtis, debet tenere
ne ipse posset cõtrauenire. cum ergo cõtra fecerit dicendũ est
9 cõmissam esse pœnã statuti in cõuẽtionalẽ. ¶†Nonò pbat sic
exbãniti æquiparant excõicatis. vt. x. col. hic finitur lex deinde incipiũt consue. re. c. j. Item excõicatus ęquiparatur de-

a ¶Lucanæ. de ista quęstiõe facit mẽtionẽ Bart. in. l. ij. C. quando lice. se sine iudi. vin. ĩ. fi. in. l. j. in fin. C. de hære. instit. & ibi vide doct. & in. ij. col. ff. solu. mat. in ver. an autem exbãniti. & in. l. eius §. fi. ff. de test. & in l. q vltimo in prin. ff. de pœnis. & in extrauag. qui sint rebe. in ver. rebellando. in pe. col. & in. l. ex facto. §. ex facto in fine. ff. ad trebel. & ibi vide Alexã. in. l. à diuo pio. §. sententiam. in. vj. colũ. ff. de re iu. & in. l. qd ergo §. si quis duos. ff. de le. j. & Ias. in. l. j. in pe. colũ. C. de hær. instit. & vide Saly. in. l. j. in. viij. co. C. de hęr. insti. & in aut. item nulla cõmunitas. in fi. C. de epis. & cler. & Pe. de ancha. in cõsi. cclxxvj. inci. filio suo in pe. col. & Ange. de areti. in. §. cum autẽ. in iiij. col. insti. q. mo. ius pa. pote. sol. & vide Bar. in. l. q seruiunt mihi. & ibi apostil. meã. ff. de ver. ob. an aũt bãnitus vnius ciuitatis, pdat patriã ptãtem vide p Alex. in. l. si cũ dotẽ. §. si patri. in. j. col. ff. sol. ma. & si statutum disponit ꝙ bannitus nõ possit eximi de banno, nisi habuerit pacem ab hærede occisi, si titius bãnitus sit hęres occisi mediãte tertia psona an possit ex sua met volũtate facere pacẽ, & eximere à bãno, vide Alex. ĩ. l. cum filio. in vlti. co. ff. de le. j. Tho. Diplo.

portato,vt no.inſtit.de capit.diminu.§.minor.& exbanniti
deportatis,vt no.in.§.relegati.vt dixi.ſ.in.ij.ratione:ergo ex
bannitus excommunicato. Præterea,exbannitus fit per cõtu
maciam:propter quod bãnum, quis ſeparatur à cõmunione
ciuium.ita excommunicatio propter quam quis ſeparatur à
communione fidelium,vt in.c.ex parte in Chriſto de verbo-
rum ſignificatio.ergo eſt bona æquiparatio.ſed certũ eſt,ꝙ li
cet excommunicato celebrare omnẽ contractum:ſolum enim
eſſe in iudicio ei interdicitur,vt extra de iu.c.intelleximus.de
ſenten.excom.ſi verò.&.c.cum voluntate.§.prædicatores.ſic
ergo à ſimili exbannito,licet contrahere,& cõtractum pacis,
& ſtipulationis inire:ſi ergo ventum eſt contra,debet puniri
10 pœna ſtatuti,& cõuentionalis,¶ †Decimò probatur ſic.duo
ſpecialia,non poſſunt in idem cõcurrere,vt.C.de do.promiſ.
l.j.&.l.cũ poſt.§.gener.ff.de iure do.& vtrobiq; no.hoc etiã
probatur in.l.ſi quis reum.§.fi.de polli.coniuncta.l.fin. C.de
ſacroſan.eccle.nam ex pollicitatione ſola,non tranſfertur do
minium in rempublicam:ne concurrãt duo ſpecialia.ſ.quod
ex pollicitatione teneatur, & ꝙ transferatur dominium ſine
traditione,ſed in præſenti quæſtione ſi conſideres iſtum po-
tuiſſe impunè occidi,occurrerent duo ſpecialia circa idẽ.vide
licet ꝙ poſsit impunè occidi.& poteſt pax rumpi.ne igitur
concurrant iſta duo ſpecialia,ꝙ ius non permittit,dicendum
eſt eſſe commiſſam pœnam ſtatuti & conuentionalem.

E Contra quod Nõ incidat in pœnã
ſtatuti,nec pœna pe
cuniaria ſit cõmiſſa,probatur infra ſcriptis ratio-
nibus videlicet.primò ſic.Illud ius quod princi-
paliter inductum eſt in odium alterius.nõ in fauorem renun
ciantis,priuatorũ pactione nõ tollitᷓ,vt.ff.ad mace.l.tam & ſi
11 & ibi not.C.de pact.pigno.l.fi.¶ †Itẽ illud quod principali
ter inducitᷓ ad publicam vtilitatẽ, pactione priuatorum tolli
non põt,vt.ff.de pac.l.ius publicum.&.l.iuriſgentiũ.§.ſi pa-
ciſcar.&.l.ſi vnus.§.pacta quæ contra.&.§.itẽ ne experiar.de
re iudi.nec ex prætorio plenè not.in autᷓ.vt ſine prohi.ma.§.
quia verò.col.vj.ſed conſtat ꝙ iſtud ius,ꝙ liceat exbannitum
occidere,eſt inductũ principaliter odio banniti.Item fauore
reipub.vt ciuitates purgatę malis hominibus, remaneant in
quietę,vt.C.quãdo li.ſe ſine iudi.vin.l.ij.& ſic priuatorũ pa-
ctione,tolli non potuit,& per cõſequens talis promiſsio non
valuit.ſi ergo ventũ eſt contra.non cõmittitur pœna ſtatuti,
12 nec conuentionalis.¶ †Secundò probatur ſic. pręſuppoſito
pro conſtanti,quòd verum eſt ꝙ ſi primò fuit facta pax inter
duos:poſtea ſecutũ fuiſſet bannimẽtũ ꝙ exbãnitus nõ obſtã
te pace iam facta,poſſet occidi,hoc probatur.ff.de verb.obli.
l.qui ſeruum.&.l.quidã cum filium.de lega.j.l.quid ergo.§.ſi
heres.de pigno.actio.l.eleganter.in fi.ff.loca.l.quæro.§.inter
locatorem.in quibus legibus præcedebat obligatio de non
offendẽdo:& tamẽ ea obligatione non tenetur, ſi offendit ex
cauſa legitima.Modò arguo ſic.hæc eſt regula infallibilis ꝙ
ea quę dirimunt contracta,etiã impediũt contrahenda, vt.ff.
de verbo.oblig.l.inter ſtipulantem.§.ſacram.ij.reſpon.§.pe.
ſed exbannimentum ſuperueniens,dirimit obligationẽ pacis
iam contractæ,vt.ſ.probatũ eſt:ergo impedit contrahendã,
& ſic ex tali pace non eſt contracta,cum factũ ſit legitimè nõ
13 eſt commiſſa pœna ſtatuti,nec cõuentionalis.¶ †Tertiò pro
batur ſic.iſte fuit exbannitus pro homicidio,vt in quæſtione
proponitur.qui exbanniti habentur pro confeſsis ex forma
ſtatuti,& conſuetudine Italiæ,cui conſonat.l.conſiliarios.C.
de aſſeſſo.ff.ad ſylla.l.lex cornelia.§.poſtea. Sed.l.cauetur ꝙ
homicidarijs,& alijs delinquentibus in grauioribus , non eſt
danda fiducia.& ſi datur, non debet ſeruari, vt probatur in
anthen.de man.prin.§.neq; autẽ homicidis.colla.iij.vbi vide-
tur caſus quæſtionis ſecundum intellectũ gloſ.licet quidam
aliter intelligant.ſi ergo fiducia talis data,non debet ſeruari:
patet ꝙ licitũ fuit talem exbannitum occidere:& ſic pœna ſta
14 tuti nec conuentionalis eſt commiſſa. ¶ †Quartò probatur
ſic,in quæſtione ponitur,quòd occiſus erat condemnatus, vt
capite puniretur. Tunc arguo ſic,damnatus ad mortẽ ſtatim
efficitur ſeruus pœne odioſæ.ſecundum veram opi.vt not.C.
de do.inter vir.& vxo.authenti.ſed hodie.ff.de pœnis.l.qui
vltimo. Sed ille qui eſt ſeruus pœnæ quo ad effectum perdit
omne ius obligationis iuriſgentiũ,& ciuilis,vt.ff.de pœnis.l.
quidam.hoc etiam patet:quia nõ poteſt acquirere:qa ſeruus,
vt.ff.de acqui.re.do.l.acquiritᷓ.§.j.& inſti.per quas perſo.no.
acqui.§.item nobis de reg.iur.l.ꝙ attinet.Itẽ fiſco non acqui-
rit:quia non eſt ſeruus fiſci,ſed pœnæ, vt.ff.de iure fiſci.l.in
metallum.& de his quę pro non ſcri.l.ſi in metallum. Si ergo
omnem perdit obliga.ergo in eum non cadit contractus pa-
cis,qui eſt iuriſgentiũ.nec pœnalis ſtipulatio,quæ eſt iuris ci
15 uilis:& ſic in nullam pœnã incidit.¶ † Quintò probatur ſic:
factum iudicis,& factũ cõtrahentiũ,æquiparantur,vt.ff.man
dati.l.ſeruus ea lege.C.de pac.pigno.l.fi.ſi in cauſam iud.pig.
cap.ſit.l.j.ff.de iureiurã.l.j.imo maioris authoritatis eſt factũ
iudicis,vt.ff.de iureiuran.l.ij.& ibi no. Sed ſi iudex dixerit in
ſententia,ꝙ non eſſet licitum interficere talẽ exbannitum:ta-
lis adiectio,nõ valeret,nec hoc poſſet facere,vt.ff.de iureiurã.
l.non poterit.de iniu.l.diuus.nam facti quæſtio,nõ eſt in arbi
trio iudicis,ſed impoſita in arbitrio legis,vt.ff.ad turpil.l.j.§.
j. Si ergo non licet,iudici facere per ſentẽtiam quòd talis ex-
bannitus non offendatur,multò magis non licet priuato per
contractum qui eſt minoris authoritatis:ergo videtᷓ quòd nõ
16 ſit cõmiſſa pœna ſtatuti,vel pecuniaria. ¶ †Sextò probatur
ſic:ego æquiparo exbannitum pro homicidio, & hoſtẽ latro
nem,ſeu deſertorem nam ſicut iſte exbannitus poteſt impunè
occidi ex forma ſtatuti:ita ex forma iuris cõmunis poteſt im-
punè occidi,hoſtis,latro,ſeu deſertor vt probatur.ff.ad.l.cor.
de ſic.l.iij.§.fi.C.quando li.ſe ſine iu.vin.l.j.&.ij.& iſta ęqui-
paratio procedit à paritate pœnæ,vt.C.de epiſco.& cler.l.ſi
quẽquam.in fi.item æquiparatur deſertori.nã ſicut deſertor
dicitur,qui dereliquit militiam,& eſt cõtumax,& inobediẽs,
vt.C.de deſer.l.j.li.xij.ita iſte exbannitus:quia propter ſuam
inobedientiam,& contumaciam,ſuam ciuitatem dereliquit.
¶ Modò ſic arguo.bonus eſt dolus qui adhibetur cõtra ho-
ſtes.ſeu latrones,vt.ff.de dolo.l.j.§.nõ fuit,ergo bonus eſt do
lus,qui adhibetur contra exbannitos,licitũ ergo fuit fingere
cum eo pacem,vt iſto prætextu poſſet eum habilius interfice
re.ſi licitum:ergo non incidit in pœnam ſtatuti:nec pœna pe
17 cuniaria eſt cõmiſſa.¶ †Septimò probatᷓ ſic,pari affectu ſunt
diligendi,& defendẽdi patres & patria:imò maiori patria,vt
ff.de iuſti.& iur.l.ij.de cap.& poſtli.reuer.l.poſtli.§.filius.ff.
de mu.& honor.l.honor.§.plebeij. Sed ob defenſionem pa-
rentum,licitum eſt pacem rumpere,vt.x.col.de pa.tenen.§.j.
& ibi not.ergo multòmagis erit licitum,ad defenſionem pa-
triæ,ſed iſte occidit talem exbannitum defendẽdo patriã,vt
probabo:ergo fuit licitum.hoc ſic probo:iſte exbãnitus exi-
ſtens in contumacia,offendit ſuam patriam,quod patet: quia
ex cõtumacia pœna imponitur,& omne factum ex quo pœ-
na ſequitur eſt offenſa,vt.ff.de manu.teſta.l.teſtamentum.§.j.
facit.ff.de re iud.l.contumacia.item inferre pœnam contuma
cibus,eſt defendere iuriſdictionem ciuitatis.caſus eſt in.l.j.in
princi.ff.ſi quis ius dicen.non obtem.iſte ergo qui occidit ta-
lem exbannitum,intulit ei pœnam contumaciæ:ergo defen-
dit ciuitatem,& ſic fuit ſibi licitũ,& ſic non eſt commiſſa pœ
18 na ſtatuti nec pecunia.¶ †Octauò probatur ſic.cõtractus ex
quo vltro citroq; oritur obliga.ſi interponitur ſuper re alte
rius cõtrahẽtium,nõ valet:nec ex eo oritur obligatio, vt.ff.de
contrahẽ.emp.l.ſuæ rei de pig.act.l.ſi debitor.in prin.de con
di.inde.l.ſeruum.C.de cõtrahen.empti.cum res & loca.l.qui
rem in quibus legibus dicitur,quòd emptio vel cõductio ali-
cuius rei ſuæ non valet.ratio:quia iſte qui accepit rem ſuam.
nihil accipit ab alio:quia res ante erat ſua.eſſet igitur iniquũ
quòd teneretᷓ dare alteri,modo in propoſito, iſti duo fecerũt
contractum vltro citroq; obligatorium. Nam promiſerunt ſe
inuicem nõ offendere.ſed iſte Sempronius nõ exbannitus,ex
iſta promiſsione nihil recepit:quia etiã ſine vlla promiſsione
tenebatur ille Titius eũ nõ offendere. Sed ſi ipſe ex promiſ-
ſione tenetur nõ offendere Titium:aliquid daret:quia Titius
exbannitus poterat ante offendi.cùm ergo nihil noui alter cõ
trahentium recipiat:dicendum eſt cõtrahentium pactum nõ
valere:& per conſequens pœna ſtatuti vel pecuniaria nõ eſt
19 commiſſa. ¶ †Nonò probatur ſic.nullus per pactum obliga
tur ad pœnam corporalem,vt.ff. de cuſto.reo.l.diuus.&.l.ſi
quis reum.& rem ratam habe.l.procurator ad exhibendum.
§.fi.et facit quod not.de pręto.ſtipu.l.fi.qui ſatiſ. cogan. l.j.
in fi.quod etiam patet:qa nemo eſt dominus membrorũ ſuo-
rum,vt.ff.ad leg.aquil.l.liber homo.in fi.itẽ per pactũ nõ po
teſt quis effici ſeruus,niſi interuenientibus illis,quæ no.ff. de
ſtatu homi.l.et ſeruorum.§.j.ergo multomagis nõ poterit ſe
obligare pœna mortis,quę pœna inducit ſeruitutẽ,vt dixi.ſ.
in.iiij.ratione pro hac parte allegata,ſed hic iſti obligauerũt
ſe ad pœnam ſtatuti quę eſt perſonalis pœna:ergo nõ valuit
obligatio:et per conſequens nõ incidit in pœnam ſtatuti.Itẽ
ꝙ non ſit cõmiſſa pœna pecuniaria probatur ex forma inſtru
menti,ille ex paciſcẽtibus incidit in pœnam qui offendit aliũ
ſed occidere exbannitum,non eſt offendere,vt probabo: er-
go pœna non eſt cõmiſſa. ¶ Hoc probabo.illud factum dici
tur offenſa ex quo infertur pœna.& econtra.vbi nõ eſt pœna
ibi nõ eſt offenſa,vt.ff.de ma.teſt.l.teſtamẽto.§.j.ſed ex homi
cidio exbanniti,nulla infertur pœna.ergo non eſt offenſa , vt
patet ꝙ

patet ꝙ conditio ſtipulationis pœnalis non exiſtit:& ſic pœ
2 na pecuniaria non eſt cõmiſſa.¶†Decimò probatur ſic:quan
do duo ſimul competunt,& vnum per aliud:vnum ſine alio
tolli non poteſt:imò ſublatum remanet virtute remanentis,
vt.ff.de lib.& poſthu.l.ſi ita.§.regula.& de adi.leg.l.j.§.j.de
vſu.& habi.l.per ſeruũ.§.j.in fin.ſed in quæſtione propoſita
duo ſunt.ſ.ꝙ exbannitus & quòd impunè poteſt occidi,&
vnum eſt per aliud:ſed iſti contrahentes ægerũt quòd vnum
ſolum tollaẽ.i.ꝙ vnus poſsit occidi alieno remanẽte.ſ.exban
nimento,quod fieri nõ poteſt:ideo ſublatũ virtute remanen-
tis exbannimenti,perdurat,& ſic poteſt impunè offendi,&
ſic patet ꝙ hęc pœna ſtatuti nec pecuniaria eſt commiſſa.

SVMMARIVM.

1 *Sententia quæ ſuſpenditur per aliquam conditionem tacitam, uel expreſſam,non inducit capitis diminutionem.*
2 *Excommunicatus an æquiparetur deportato?*
3 *Exbannitus,an æquiparetur relegato?*
4 *Exbannitus,an æquiparetur excommunicato?*
5 *Exbannitus qui ſecundum formam ſtatuti impunè offenditur, propriè poteſt dici transfuga,& hoſtis ciuitatis.*
6 *Exbannitus de quo in iſta quæſtione propter ſuum exbannimentum,quid perdat?*
7 *Aliquis transfuga, uel reprobatus ab uno collegio, perdit iura propria illius collegij & remanet in diſpoſitioue iuris communis.*
8 *Occiſor iſtius exbanniti,an incidat in pœnam ſtatuti?*
9 *An liceat priuato,uenire contra fidem datam hoſti?*
10 *Quid prodeſt exbannito habere actionem,& non poſſe agere?*
11 *Exbannitus an poßit facere teſtamentum,& an poßit hæres inſtitui?*
12 *Exbannitus,an poßit ſuccedere ab inteſtato?*
13 *Exbannitus qui non poteſt impunè occidi,an ſit transfuga uel hoſtis ciuitatis?*
14 *De iure communi an quis poßit exbanniri.& talis exbannitus de iure communi quid perdat?*
15 *Iudex ſi apponat in banno ꝙ elapſo termino poſſit impunè offendi,an ualeat?*

¶QVÆSTIO. I.

2 SAluatoris[a] domini no
ſtri Ieſu Chriſti nomine inuocato,dico dictũ
Titium pro homicidio exbannitũ potuiſſe
impunè occidi,& occiſorẽ tanꝗ pacem rum-
pens,in pœnã ſtatuti nõ incidiſſe, nec pœnã
pecuniariam eſſe cõmiſſam:per rationes pro hac parte alleg.
Ad hoc autẽ manifeſtius inueſtigandũ & oſtendẽdũ putaui,
cui talis exbannitus æquiparetur:quid propter exbannimen
tum amittat.ex quo patebit ſolutio noſtrę quæſtionis.¶Pri
mò igitur videamus vtrũ æquiparetur dãnato vltimo ſuppli-
cio,vel ad beſtias:& ſic efficiatur ſeruus pœnę.quòd videtur:
quia damnatus ad mortẽ,etiã hodie ſeruus pœnæ efficitur:vt
not.C.de dona.inter vir.& vxo.auẽ.ſed hodie.ff.de pœnis.l.
qui vltimo.Sed titius erat exbãnitus,& damnatus ad mortẽ.
vt proponitur:ergo eſt ſeruus pœnæ,vt dixi in quarta ratio-
ne facta pro hoc parte.Contrariũ dico ꝙ non efficitur ſeruus
1 pœnæ.†nam ſententia quę ſuſpenditur per aliquã conditio
b nem tacitam vel expreſſam non inducit capitis[b] diminutio-
nem,vt.ff.de iniu.teſta.l.ſi quis exhęredato.§.eius qui.de pœ
nis.l.ij.§.j.Sed iſte eſt damnatus ad mortem ſub conditione:ſi
in fortiam cõmunis peruenerit.ergo &c.Præterea nullus ſu-
peruiuens,ex ſententia hodie efficitur ſeruus pœnæ.vt dicta
authen.ſed hodie & ibi no.ſed iſte exbannitus : cõdemnatus
iñ abſentia ſuperuiuit:ergo &c.Dices tu:expreſsio conditio
nis quæ tacitè ineſt nõ ſuſpendit diſpoſitionem,vt.l.hæc ver
ba.de leg.j.cum ſi.reſpõdeo illa loquitur quo ad tranſmiſsio
nem ad hæredem:ſed quo ad obligationis effectum, nulla eſt
differentia inter tacitam & expreſſam vt no.ff.de pact.Item
quia ſecũdò reſpon.fateor tamẽ ꝙ ſi eſſet in præſentia, & pu
rè eſſet condemnatus ad mortem,etiam hodie efficereẽ ſeruus
pœnæ,vt dictis iuribus.nec valeret eius teſtamentũ, vt.ff.de
teſt.l.eius qui.§.fi.& no.per gl.& melius per Dy.quia glo.in
2 aliquo non benè dicit.¶†Secundò videamus vtrum æquipa
retur deportato.gl.quę eſt inſti.qui.mod.ius pa.poſ.ſol.in.§.
relegati.tenet quòd ſi bona exbanniti publicentur de iure:
vel de conſuetudine æquiparatur deportatis.idem videtur te
nere gl.in.x.col.in fin.hic finitur lex Corradi.c.j.Idem tenet
Dy.in ea.l.eius.& ſecundum hoc perderet exbãnitus omnia
quæ iuris ciuilis ſunt,vt.l.quidam.& dixi in ſecũda ratione.ſ.
quã feci pro parte cõtraria,cõtrariũ credo verũ.ſ.ꝙ nõ æqui
paretur deportato:qđ ſic probaẽ:pręſes prouinciæ.& magi
ſtratus municipalis non poſſunt deportare.vt.ff.de inter.&
reg.l.relegatorũ.§.interdicere.& de leg.iij.l.j.§.q deportatos
ſi ergo nõ præſes:ergo multominus poteſtas vnius ciuitatis:
ergo exbãnitus ab eis non æquiparaẽ deportatis.Præterea,
ſnĩa deportationis nõ ferẽ in abſentẽ.C.de accu,l. in abſentẽ.
ergo nõ æquiparaẽ deportatis.Præterea,deportatus ꝑdit ius
ciuiũ Romanorũ,vt.ff.de pœ.l.q dam,ſed ſi diceremus talem
exbãnitũ æquiparari deportato:talis exbãnitus ꝑderet ciui-
tatem Romanã,& ius ciuiũ:& ſic iudex vnius ciuitatis,extẽ-
deret iuriſdictionem ſuam,vltra ſuum territorium. quod eſt
contra.l.inter pœnas.in prin.§.j.&.l.relegatorum.in princ.
de interdi.& rele.cum ſimi.Præterea,fama eius qui deporta
tur,nõ ſolum diminuitur ꝙ efficiatur infamis,imò fama eius
in totum tollitur,vt.ff.de varijs & extraor. cog.l. cognitio-
num.§.fin.ſed exbannitus non efficitur infamis:quia edictũ
propoſitum contra abſentem pro maleficio, non infamat,ni
ſi de facto,vt.C.de requi.reis.l.fi.no.expreſſè de iſtis exban-
nitis,& condemnatis extra ordinem per gl. de modo mulct.
l.j.quod tenet Dy.vt patet ex no.ff.de ſuſpe.tu.l.iij.§.præte-
rea & quod ibi no.per glo.& Dy.ergo non æquiparatur de-
portato.Præterea deportatum nemo põt reſtituere,niſi prin
ceps.vel ſenatus,vt.ff.de pœn.l.relegati.in fin.de poſth.l.j.§.
de qua.ſed exbãniti quotidie rebãniuntur per cõia.& eorum
rectores:ergo nõ æquiparanẽ deportatis.Pręterea,hoc patet
ex modo conſtituendi:nam exbãnitus eſt ab ipſo initio con
tumax,& extra obedientiam cõis,ſed deportatus omni tpe,
etiam poſt ſnĩam eſt obediens,adeo ꝙ ſi ante ſnĩam efficere-
tur inobediens,capite puniretur,vt.ff. de pœn.l. relegatorũ.
&.l.capitalium.§.in exulibus.ergo non æquiparatur depor
tato.Præterea,non reperitur.l.cautum ꝙ deportatus poſsit
impunè occidi:ergo non æquiparatur deportato,& in hac
opi.eſt do.Iac.de are.& do.Cy.& ſic fuit determinatũ Bono a
nię in publica diſputatione per.d.Fed.de ſcalis,vt refert Cy.
C.de hęre.inſti.l.j.licet non ponat dictas rationes.d.Fed. de
ſcalis.& in hac ſententia ſunt communiter omnes Modern.
3 ¶†Tertiò eſt videndum.vtrum exbannitus æquiparetur re
legato.glo.quæ eſt in.d.§.relegati,dicit ꝙ quando exbãnito
non adimũtur bona,æquiparatur relegato.idem videtur ſen
tire glo.ex qui.cau.in poſ.ea.l.ad cognitionem.in fi.vl.gl.Cõ
trarium credo verum,an exbannitus aliquis propter ſolam b
cõtumaciã,nulla de delicto pręcedente cognitione,ſecũdum
ſtatuta,& cõſuetudines Italiæ,ſed ꝑ ſnĩam relegatorum licet
poſſet ferri in abſentẽ ſcđm iura,vt.ff.de pœ.l.abſentẽ.§.j.tñ
debet de crimine cognoſci,vt.ff.de acq.re.l.j.patet ex.d.l.ab-
ſentẽ.Nã ibi diciẽ,ꝙ ſnĩa nõ ferẽ in abſente,niſi plenè cogni-
to de cã.vt.C.de iudi.l.ꝓperãdũ.§.ſin aũt reus.&.C.quõ &
qñ iud.authẽ.q ſemel.pro hoc facit qđ no.in authẽ.de inceſt.
nup.in prin.mag.gl.quę incip.ex hoc verbo &c.vbi diciẽ ꝙ
pœna relegationis nõ inferẽ ſine dolo.& ex his patet ꝙ exbã
nitus nõ æquiparaẽ relegato.Præterea,relegatus eſt infamis,
vt.ff.de var.& extraor.cog.l.cognitionũ.§.minuunẽ.ſaltem
interim dũ eſt relegatus,vt.C.de his q in exi.dã.l.j.li.x.ſed ex
bãnitus nõ eſt infamis,vt.ſ.dictũ eſt.ergo &c.Præterea,rele-
gato nõ põt dari licentia reuertẽdi,niſi a principe,vt.l.rele-
gati.in fi.ff.de pœ.Sed exbãnitus reſtituiẽ à ciuitate ergo &c.
Præterea,non reperiẽ ꝙ relegatus poſsit impunè occidi:ſed
exbãnitus ſic,ergo &c.Cõcludo ergo ꝙ exbãnitus nõ æqui-
4 paraẽ relegato.¶†Quartò eſt videndũ,nũq d ęq paraẽ excõi-
cato?qđ vr̃ ꝑ ea q̃ dixi.ſ.in.ix.rõne facta ꝓ pte contraria, & ꝑ
tex.x.col.hic finiẽ lex.Corra.c.j.Cõtrariũ credo.ſ.ꝙ nõ ęqui
paraẽ excõicato in oĩbus:ita ꝙ de vno ad aliũ arguiẽ.nam iſti
exbãniti ſtatim lapſo termino bãni habenẽ pro confeſsis de
maleficio,nec pñt innocentiã ſuã purgare ſcđm ſtatuta,& cõ
ſuetudines Italię.Sed excõicatus ꝑſtita ſatiſdatione de parẽ-
do mãdato iudicis,abſoluiẽ,vt extra qđ me.cau.c.j.de ſen.ex
cõ.c.nup.&.c.ſacro.in fi.ex effectu ergo patet,ꝙ nõ procedat
æquiparatio.Præterea ꝑ excõicationẽ,ꝑdit quis ꝑceptionem
ſacramẽtorũ,& cõionẽ fideliũ,vt extra de except.c.ij.de ſen.
excõ.c.pe.Certũ aũt eſt exbãnitũ ꝑdicta nõ ꝑdere. ergo &c.
præterea ſnĩa excõicationis à ſuo iudice lata ligat apud oẽs,
vt.d.c.pe.de ſen.excõ.Sed exbãnimentũ nõ facit quẽ videri
pro exbãnito,niſi in illa ciuitate vnde exbãniẽ:ergo &c.Præ
terea,non reperiẽ ꝙ excõicatꝰ poſsit impunè occidi:ergo &c.
Non ob.c.j.ti.hic finiẽ lex Corradi:qa fateor ꝙ q̃tũ ad illud
ęquiparaẽ propter cõtumaciã,in multis alijs poſſet reperiri
cõcordantia:& diſcordãtia:qđ canoniſtis reliquo,nõ eſt ergo
5 ſimpliciter arguẽdũ de vno ad aliũ.Quid ergo dicẽdũ?¶†Di
co talẽ exbãnitũ,q ſecundum formam ſtatuti,impunè offen-

a ¶Saluatoris. vide plenè de iſta qõne ꝑ Bart. in.l. ex facto.ff.ad trebe.cũ cõcor. de qbus ibi p.d.Alex.in.iij.colum.in fi.& ſequẽ. Tho.Diplo.

b ¶Capitis.vide dominũ meum Pet. corne.ĩ cõſi.clxxv.ĩcip.pñs cõſul.in.j.vo.Tho.dip.

ditur ꝙ verè,rectę,& propriè poſſet dici transfuga ciuitatis
ſuæ.Item pōt dici hoſtis ciuitatis ſuæ:& hoc probo ex forma
cōſtituēdi ſic:illi dicunť trāsfugæ,q ab his(ſub quorū īperio
ſunt)deſiſtūt:& in numero hoſtiū ſe transferūt,vt.ff.de capi.
dimi.l.amiſsione.ij.rñ.Sed exbānitus ideo ponit in bāno:qa
inobediēs ſit his ſub quorū imperio & iuriſdictione eſt:& in
numero aliorū exbānitorū ad hoſtes ciuitatis ſuæ ſe trāſfert:
ergo pōt dici trāſfuga ſuæ ciuitatis.Itē hoc probatur ex effe
ctu ſtatuti.nā licitū eſt transfugā impunè occidere vt.ff.ad.l.
cor.de ſic.l.iij.in fi.& eodē modo licet iuſtè exbānitū. ¶ Sed
tu potes inſtare:hoſtes ſunt,qbus populus Romanus bellum
publicū īdixit,& ipſi populo Romano,vt.ff.de cap.l.hoſtes,
ſed exbāniti nō ſunt hmōi:ergo nō contulerunt ſe in numero
hoſtiū:& ſic nō poſſunt dici trāsfugæ.Reſpōdeo:hoſtes inter
quos habēt locum iura captiuitatis & poſtliminij,ſunt,ij. de
qbus loquitur.d.l.hoſtes.Sed alio modo loquēdo, quælibet
ciuitas poteſt habere ſuos hoſtes,vt ſi ipſum bellum indixit.
ff.de ca.l.ſi quis ingenuam,§.fi.& no.in.d.l.hoſtes,in prin.gl.
Sed talibus exbānitis ciuitas indixit bellum, permittendo
eos impunè occidi:& ſtatuendo officiales,& alios ad eos ca-
piendos,& puniendos:ergo ſunt hoſtes ciuitatis. Item quan
do ſubditūs ſe rebellat domīo:poteſt dici hoſtis,vt.C. de his
qui ad eccle.confu.l.ſi ſeruus.in fi.ergo exbānitus qui rebel-
lis eſt ciuitati ſuæ poteſt dici hoſtis.¶ Concludo ergo, ꝙ ta
lis exbānitus propriè poteſt dici transfuga ciuitatis ſuæ.Itē
poteſt dici hoſtis.nam ſicut illi etiam ſubditi quos ſenatus ho
ſtes iudicat,hoſtes ſunt populi Romani, vt in.d.l. amiſsione.
§.ſed hi.cum ſua glo.ita illi ſubditi quos cōmune iudicat ho-
ſtes ſuos, ſunt hoſtes ciuitatis:ſed exbanniendo eos iudicat
ſuos hoſtes,vt probaui.ergo &c.& ſic poſſunt dici trāsfugæ,
6 & hoſtes ciuitatis ſuæ.¶ †Reſtat videre quæ perdat talis ex-
bānitus propter tale exbānimētum Ad quod reſpōdeo: vos
debetis ſcire ꝙ transfuga & hoſtis ciuitatis Romanæ perdit
ciuitatē Romanā:& oīa iura ciuitatis Romanæ.retinet tantū
iura gētium.vt.d.l.in amiſsione,&ar.d.l.qdam de pœnis.hoc
verū.ſ.ꝙ pdit iura ciuitatis Romanæ inquātū reſpicit ſuum
a cōmodū[a]:ſed prout reſpicit incōmodum ipſius iura ciuitatis
Romanæ:cum ligāt apud nos,vt no.glo.ſecundū vnā ſolu.ff.
de cap.& poſtli.§.filius.& ēt probať:qa promittendo nobis
obligať ciuiliter,vt no.p gl.ff.de cap.d.l.tutelas.§.fin.Et hoc
etiā patetqa lex ciuitatis Romanæ quæ pmittit eos occidi,li-
gat.ff.ad.l.cor.de ſic.l.iij.§.fi.& ita dico de tali exbānito.nam
cū ipſe ſit trāsfuga,& hoſtis illius ciuitatis,vnde exbannitus
b eſt,vt.ſ.probatū eſt,dico ꝙ p exbānimētū pdit illā[b] ſuā ciui-
tatē,& oīa iura propria ciuitatis illius vnde exbannitus eſt,
prout faciūt pro ſe:ſed prout faciūt cōtra ſe:illis iuribus re-
manet ligatus q̄tū ad illā ciuitatē,& eius hoīes: ſicut primo.
iura verò gentiū,& iura cōia ciuitatis Romanæ,ſeu romani im
perij nō pdit.Nam non eſt transfuga totius imperij.ſed illius
ciuitatis tm̄.& ſic idem iuris ſit de parte quo ad partē, quod
7 eſt de toto quo ad totum.¶ †Præterea,hoc eſſe verum proba
tur:quia ſi aliquis transfugit,vel eſt reprobatus ab vno colle-
gio,iura propria illius collegij pdit,& remanet in diſpoſitio
ne iuris cōis,vt.ff.de excu.tut.l.ſed & reprobari.C. de epi.&
cle.l.generaliter.de quæſtio.l.milites.de tabel.l.ij. lib.x.ff.de
cura.l.fi.cum glo.Itē cum iſte exbānitus,ſit ex delicto remo-
tus ab vniuerſitate illius ciuitatis,perdit iura & priuilegia ip
ſius pro hoc facit.C.ſi curia.reli.ciui.reus habita. maluerit.l.j.
lib.x.Ad iſtā opi.cōfirmādā,induco in teſtē Ia.de are. docto.
eximi.cuius opi.vt plurimū de mēte iuris procedunt. q hoc
tenet expſſè.ff.ad treb.l.ex facto.vbi inter cætera his vtiť ver
bis ꝙ in exbānitis noſtri tpis dicūt qdā.Idē qđ in deportato.
ar.ff.de bo,dā.l.j.ſed cōtrariū videť:qa ſnīa deportationis etiā
à pſidibus dari nō pōt,ff.de pe.l.ij. de lega.iij.§. deportatos.
multo minus à ciuitatū rectoribus.non ergo pdit q̄ ſunt ciuiū
Romanorum propter bānum,ſicut regulatus ſi ſibi bōa adi-
munť qđ interdū fit,licet regulariter nō dicatur fieri,vt.ff.de
interdic.& relega.l.relegatorum.§.j,C.de poſtula.l.nemo. &
arg.ff.de pœ.l.interpretatione ea autem quæ ſunt propria ci
uitatis à qua eſt exbānitus amiſiſſe credo : qa q̄tum ad illam
peregrin⁹ eſt,vt.C.de hær.inſti.l.j.ff.de in ius voc.l.ſed ſi hac
lege.§.ſi ppetuā.Ia.de are.iſta ſunt verba ad literā q vt appa-
ret ex his poſuit ſuam credulitatē ponēdo nō ar.inducendo:
patet ergo ꝙ iura ſuæ ciuitatis perdit,ſed iura gētium non &
8 iura cōis,vt dictum eſt.ergo &c.Bar.¶ †Ad ſolutionē igitur
noſtræ quæſtionis deſcendo,& dico ꝙ occiſor non incidit in
pœnā ſtatuti:nā cū ſtatutū ſit proprium ius ciuitatis,vt.ff.de
iuſti.& iur.l.oēs populi.illud ius perdit exbānitus p bānum
cū ad ipſius exbāniti cōmodū pertineat:& ideo occiſor non
c tenetur de pœna iuris.de pœna[c] verò cōuentionali, eſt magis
dubium.nam vt proponitur fuit per ſtipulationē promiſſa
quæ ſtipulatio eſt de iure ciuili publico Romanorum indu-
cta à Gallo Aquilio.vt.ff.de accepti.l.& vno.§.j. de trāſac.l.
cum aquiliana.de pact.l.ſi vnus.§.pactus.de acqui.re.do.l. ea
quæ ciuiliter.no.in.l.hoc iur egētiū.in vlt.gl.de iuſti.& iu.vn-
de videtur ꝙ talis bannitus ſit capax talis obligationis. dico
tamen.ꝙ pœnalis ſtipulatio non eſt commiſſa.hoc tamē non
accidit ex eo ꝙ talis exbānitus non ſit capax talis obligatio-
nis.nam capax eſt omnis obligationis quæ deſcendit à iure
communi.& dictum eſt:ſed procedit defectus ex parte eius
qui promittit,& eius quod promittitur miſtim:quia ille qui
promiſit non potuit promittere: nam talis promittens erat
ciuis,nec erat exbānitus. & ſic iura ſuæ ciuitatis tenebat.&
iſtud ꝙ tale exbānitus poſsit occidi eſt inductum pro quiete
d communi ſuæ ciuitatis propter vtilitatem publicam.[d] vt.C.
quando li.ſe ſine iudi.vin.in.l.ij.& ibi tex. cum ergo tale pa-
ctum ſit contra publicam vtilitatem illius ciuitatis,non valet
principalis nec pœnalis ſtipulario ſibi adiecta,vt.ff.de pact.
l.iuriſgentium.§.ſi paciſcar.&.§.generaliter.& quod ibi not.
C.de leg.l.nō dubium.de pac.l.pacta quæ cōtra. & ibi not.&
quod dixi.ſ.in.j.rōne facta pro hac parte. Præterea, vt dictū
9 eſt.iſte exbānitus eſt trāsfuga,& hoſtis ſuæ ciuitatis. ¶ †Sed
licitum eſt,priuato venire cōtra fidem datam hoſti à ſe. ſecus
ſi eſſet data à duce belli,vt.ff.de dolo.l.j.§.nō fuit.& ibi text.
& gl.quę videnť decidere hāc quęſtionē,& hoc dixi.ſ.in.vij.
rōne facta pro hac pte,pro hoc em̄ videť tex.in authē.de mā.
prin.§.neq; aūt.col.iij.ſcđm lec.gl. & dixit.ſ.in.iij. rōne facta
pro hac pte.Sed ex illo.§.nō facio magnū fundamentū: qa cō
ſueuit aliter intelligi q̄ gl.ſentiat,& dicat,vt no. p Cyn.C.de
his q ad eccle.cōfu. præſenti.in fi.qa etiam alios doc. vidi te-
nere pro hac opi.firmanda,vtor teſtimonio Iac. de belui.in
auth.de man.in prin.§.ſed neq; in quarto cōtrario. in quadā
diſtinctione quam ibi ponit inter cætera vtitur his verbis.
¶ Si verò proſequitur iniuriam publi.& vindictam reipu-
blicæ,& pacē fecit cum hoſte,cum non liceret eā ſeruare non
debet,vt.d.l.j.§.non fuit.ff.de dolo.Iacob.de belui. iſta ſunt
verba ſua, ſed conſtat,ꝙ iſte occiſor proſequitur vindictam
& iniuriam publicam,vt proximè.ſ.dixi per.l.ij.in fin.C.qñ
li.ſe ſine iudi.vindi.& tetigi ſupra in ſexta ratione facta pro
hac pte.& iſtud credo de quæſtione præſenti. ¶ Sed ſi aliqs
promitteret alicui tali exbannito pecuniam ex cauſa dona-
tionis vel ex alia cauſa quæ nō veniret contra publicam vti-
litatem vel nō eſſet aliâs improbata de iure communi,vel ex
ſtatuto:tunc tali exbannito competeret obligatio,& actio:
cum vt dixi ſit capax omnis obligationis iuris communis.
¶ Credo tamen,quod ſi ageret coram iudice illius ciuitatis
vnde exbannitus eſt,quod ſibi denegaretur iuriſdictio:cùm
ſit extra protectionem illius ciuitatis.hoc poſſet probari plu
ribus rationibus quas omitto,quia per Italiam communiter
10 de hoc ſunt ſtatuta.¶ †Et ſi dicas,quid prodeſt habere actio
nem,& non poſſe agere?Reſpondeo,prodeſt ſi rebāniretur.
Item prodeſt:quia poteſt alteri vendere actionem prædictā
vel credere ex cauſa non lucratiua,& dicto ceſsionario non
obſtabit exceptio,vt not.Dyn.de exceptione excommuni-
cationis extra de regulis iuris.c.ſi quis in ius libro.vj.Idem
tenet.ff.de nouati.l.doli exceptio.in fine ſuæ magnæ diſtin-
ctionis,vbi expreſſè ponit de exceptione banni.Idē ſequeba
tur ibi domi.Ray.de forliui.quod credo verum,& dic vt ibi,
licet quidam contra,& malè.¶ Ex prædictis verbis notabili
bus,apparet ſolutio,non ſolum præſentis quęſtionis, ſed ēt
11 multarum de quibus conſueuit ſępiſsime dubitari.† Ecce:
quæritur vtrum exbannitus poſſet facere teſtamētum.Cyn.
in.l.eius qui.§.finali.ff.de teſtament.dicit quòd ſi exbannito
auferuntur bona,æquiparatur deportato, ſecundum gloſſ.
§.relegati.Idem Specula.in titulo de inſtrumento. edict.§.
compendioſe.verſicu.quid de exbannitis.alij contra quia ne
gant eum æquiparari deportato. Tu diſtingue:aut fecit teſta
mentum ſecundum ius commune:& poteſt.aut fecit teſtamē
tum ſecundum ius proprium ſuæ ciuitatis,puta quia erat ſta
tutum ꝙ poſsit fieri cum minori numero teſtium:& tunc ta-
le teſtamētum non valet:quia tale ius perdit,vt ex prędictis
apparet.¶ Itē conſueuit dubitari vtrum exbannitus poſſet
hæres inſtitui.Et quidam dicunt quòd non: quia æquiparať
deportato.Alij indiſtinctè ꝙ ſic,vt not.per Cyn.C.de hære-
di.inſtit.l.j.in vlti.q.Tu diſtingue:aut inſtituitur in teſtamen
to quod de iure cōmuni ſortiť effectum:& poteſt.aut de iure
proprio ciuitatis,vnde eſt exbannitus:& tunc nō poteſt: qa
12 illius iuris non eſt capax,vt patet ex prædictis.¶ †Item poſ
ſet dubitari,vtrum exbannitus poſſet ſuccedere ab inteſta.&
vr̄ dicēdū ꝙ aut loqmur de ſucceſsione q̄ venit de iure cōi,&
ſuccedit,

a ¶ Cōmodū. Vide Bar.Sozi.in cōſil.lviij.inci.viſis priuilegijs.in pe. col. Thomas.

b ¶ Perdit illā. Et p iſta decidiť qō, an exbāniti noſtri tēporis,poſsint extari de qua p Bar. in.l.eius.§.fi.ff. de teſta. & Imo. in.l. ſi qs mihi bona.§.j.ff.de acq.hę. vbi limitat & vide Ange.ibi Bar.& Imo. in.l.ſeruo.§.fin.ff. de lega.j.in.l.q vltimo.ff.de pe.Bal. in.l.j.in.viij. co.C. ne ex delic.defūc. Bal. poſt Bar.in.l.j.C.de ſacroſan.eccle.Bal.in.l.fi.C.ſi à nō cōpe.iu. & in l.j.in.iij.co.C.ſi pēden.app. & in.l.j. C.de hær.inſti.& auth.īceſtas.C. de inceſt.nup. Pe.de ancha. in cle.j. de de poēn.Ange. de are.in.§.ij.inſti. qbus nō eſt pmiſ.face.teſta.Tho.

c ¶ De pœna. Vide Franc.de are.in.c. intimauit.in.ij. colum.de teſti.Tho.

d ¶ Publicā vtilitatem.Vide Iaſ. plenè in.l. vbi pactū. in.iij.colum.C.de trāſac. Tho.Dip.

ſuccedit,aut de ſucceſsione ab inteſtato quæ venit ex forma
ſtatuti,vt ſi per ſtatutum diceretur ꝙ maſculus præferatur
mulieri proximiori in gradu,& tũc non ſuccedit:quia huius
iuris eſt omnino incapax,vt ex prędictis apparet.quod tene
menti multæ aliæ infinitę.q.potuerãt ſolui ex prædictis ſi di
ligenter inſpiciantur.prædicta vera in omni ex bannito qui
ſecundum formã ſtatuti poteſt impunè occidi.nã ille eſt pro
priè transfuga,& hoſtis ciuitatis ſuæ.nã ei ciuitas videt̃ indi-
13 cere bellũ,vt.ſ.dixi.¶†Quid ergo dices de exbãnito,qui nõ
poteſt impunè occidi,ſed cum occidens vel offendens puni-
tur minori pœna,ſecundũ diuerſorũ locorũ ſtatuta.Reſpon
deo ꝙ talis exbannitus non eſt trãsfuga, nec hoſtis; ciuitatis.
nam.l.amiſsione.§.qui deficiũt.ff.de capi.di.requirit duo co-
pulatiuè.ſ.ꝙ deſiſtant ab eis ſub quorũ imperio ſunt,& ꝙ in
numero hoſtiũ ſe conferant.iſte autẽ exbannitus,bene facit.
primum:quia deſiſtit ab imperio,& obedientia eorũ quibus
ſubeſt,ſed non facit.ſecundũ:quia non contulit ſe in numero
hoſtium:quod patet:quia ciuitas nõ habet eũ pro hoſte,cum
puniat offendentes eũ,licet minori pœna æquiparat̃:ergo ta-
lis perſonis vilibus in quas illatę in iure minus puniuntur:vt
inſti.de iureiur.§.pœna atrox.&.ff.de iniur.l.fi.retinet ergo
iura cõmunia,& iura ciuitatis ſuæ.ſolũ perdit id quod ei ex
preſſe cautum eſt in ſtatuto quod perdat-Et ſi aliud diceres,
oporteret te dicere omnẽ cõtumacẽ eſſe transfugã,& hoſtem
14 ciuitatis ſuæ:quod eſſet iniquiſsimũ.¶†Sed pone:in ſtatuto
nihil continetur de exbannitis:quid erit de iure cõmuni?di-
co ꝙ de iure cõmuni,poteſt quis exbãniri.nã annotatio quæ
olim fiebat erat quoddã bannũ.dicebatur enim:ſi non vene-
rit intra annum,omnia bona ponant̃ in banno fiſci.vt.ff.de
requi.re.l.j.& no.gl.quæ incip.in requiſitis.¶Itẽ non eſt du
bium,ꝙ iudices poſſunt mulctare contumaces inobediẽtes,
vt.ff.ſi quis ius di.non obtẽ.l.j.in prin.ſed iſtud exbãnire,eſt
mulctare,vt.ff.de ven.inſpi.l.j.§.quid ergo.in gl.ſup verbo,
mulctis.quæ in quibuſdã bannis extraordinarijs &c.facit.C.
de epiſ.& cleri.aut̃.itẽ nulla.& quod no.C.qui bo.ced.poſ.
l.j.in vlt.gl.¶Sed quid perdit talis exbãnitus de iure cõmu
ni?Reſpon.illud perdit quod eſt expreſſum in banno: puta
fuit bãnitus ꝙ ſi nõ veniret intra tale tẽpus,ſoluat centũ, vel
perdat omnia bona in caſibus in quibus loquit̃ tit.de requi.
re.l.fi.Itẽ ſi tale eſt crimen:quod dãnato irrogat infamiã:inte
rim erit infamis de facto,vt.C.de requi.re.l.fi.in fi.Eſt enim
differentia inter hunc,& exbãnitos noſtri tẽporis, qui ſecun
dum formã ſtatu.?habent̃ pro cõfeſsis.nec poſt bãni lapſum
audientur ad aliquã defenſionẽ.Secus in bannitis,de iure cõ
muni,qui nõ habent̃ pro confeſsis,vt.ff.de cuſto.reo.l.diuus.
15 §.ſic.ver.& diuus plus.quod dic vt ibi p Dy.¶†Item qd ſi iu
dex apponit in bãno,ꝙ elapſo termino poſsit offendi impu-
nè,an valeat?dico ꝙ non valet niſi ſit permiſſum per ſtatutũ.
nam cum bannũ ſit quedã mulcta,vt dictum eſt,ſemp debet
eſſe pecuniaria vt.ff.de ver.ſigni.l.aliud.§.inter mulctam. &
etiam mulcta quæ à maioribus iudicibus infertur,nõ poteſt
vltra certã ſummam aſcendere,vt.C.de modo mulctã.l.eos.
Iſte autẽ iudex imponit pro mulcta, pœnã corporalẽ : ergo
&c.¶Et ex prędictis patet,ꝙ ſecundũ formã iuris cõmunis
exbanniti,nõ ſunt transfugę hoſtes:qa non poſſunt offendi
impunè:& ſic retinẽt iura ciuitatis Romanæ,& ciuitatis ſuæ,
hæc de bannitorũ materia ſecundũ eã intelligentiam dixiſſe
ſufficiant.quæ licet mihi vera videant̃,ea tamẽ ſcribo,vt licet
fortè ita non ſint alijs ad inueſtigandũ altius materiã tribuãt:
& ſic per plurium inueſtigationem hæc vtilis & quotidiana
materia per me minus bene forſitã intellecta,lucem veritatis
aſſumat.Vnumquẽq; tamẽ ad quẽ pręſens diſputatio perue
nerit,hortor in Chriſto domino noſtro vt hãc deciſionem fa
cientibus pacem cũ exbannitis,nõ faciant manifeſtã.ne fortè
cõtra meũ propoſitũ his tribuatur materia occiſionis. ¶Ad
ar.& rationes in contrariũ factas,reſpon.ad primã,& dico ꝙ
talis pactio non eſt permiſſa à lege,imo improbata:qa con-
tra publicam vtilitatẽ,vt.ſ.dictum eſt.nõ ob.l.trãſigere.quia
etiam ipſe tranſigens admittet̃ ſecundũ opi.Iac.de are.quam
ibi ponit Cy.ſed quia illa nõ tenet̃:ideo dic aliter:qa lex illa
loquitur in eo pręſente,& obediẽte.ſecus in cõtumace, & fu
giente,vt in noſtra quæſtione,quæ ſolutio probat̃ ex cõiun-
ctione duarũ legũ,quæ ſibi inuicẽ contradicere vident̃.ff.de
ſol.l.reo.de requi.re.l.fi.Vel dic ꝙ etiã pmittit̃ tranſigi, ante
ſententiã:& ante crimen liquidatũ quod patet:qa dicit tran-
ſigere,vel paciſci de crimine &c.ſed poſt ſentẽtiã,vel poſt cri
men liquidatũ,eſſet trãſigere de pœna,nõ de crimine, quod
non licet.ar.eius quod no.Dy.extra de reg.iur.c.in obſcuris,
in fi.glo.lib.vj.¶Ad ſecundũ,patet reſponſio ex prędictis.
¶Ad tertium patet reſpõſio ex prædictis, vel dic ꝙ leges ibi
allegatæ loquunt̃ in his quibus vita reſeruat̃ ex iudicantis vo
luntate:quia obediẽs in quęſtione noſtra,ſecus vt dixi.¶Ad
quartum reſpõdeo,ꝙ exbannitus deliquit in duobus.ſ.quia
fecit homicidiũ,de quo habetur pro confeſſo.Item quia fuit
contumax,& ſic delictũ cumulatur delicto,vt.ff.de pe.l.rele
gati,quod patet ex dictis magiſtraliter poſitis in.d.l.ideo.ff.
de euic.Itẽ ꝙ videatur condemnatus propter cõtumaciam,
eſt verum quantũ ad pręiudiciũ aliorum,ſed quãtum ad prę
iudicium ipſius contumacis habet̃ pro cõdemnato de neceſ-
ſitate,vt.d.ll.patet.Itẽ quia remiſit ibi qui principaliter erat
offenſus,ex illo non facto:hic ſecus.Nã ex contumacia,prin
cipaliter reſpublica erat offenſa,præterea ibi de delicto erat
dubium,hic iam erat certũ per ſententiam.¶Ad quintũ reſ-
pond.ꝙ videat̃ feciſſe nomine publico,quod eſt licitum, ma
gis q̃ ſuo nomine,quòd eſt illicitũ.arg.ff.pro ſol.l.merito.ad
l.& magis reſpondeo.ꝙ loquit̃ ibi de aliquo liberãdo : ſecus
ſi de aliquo obligando:tũc enim ſi poteſt in dubio præſumi-
tur nomine alieno,vt.ff.quãdo ex fac.tu.in.l.poſt mortẽ. &
ibi no.¶Ad ſextum reſpond.ꝙ fides ſeruanda eſt hoſti,data
à duce belli:ſecus ſi à priuato , vt dixi in ſolutione ad.c.j.de
pa.te.Reſpon.ꝙ ibi loquit̃ de pace valida, & approbata, hic
autem fuit inualida,vt dixi.Præterea hoc videt̃ accedere ad
defenſionem rei publicę quia licet vt dixi in.vj.ratione facta
pro parte cõtraria.¶Ad ſeptimũ & octauum reſpon.ꝙ lo-
quuntur in facultate quæ cõpetit priuatis ad vtilitatẽ priua-
torum:hic cõpetit ad vtilitatem publicã,cui non licet renun
ciari.¶Ad nouũ patet reſponſio ex prædictis:quia nõ ęqui-
parantur.Pręterea,nec excommunicatis licet facere pactum,
per quod pœna excõmunicationis tollatur.puta ꝙ liceret cũ
priuato conuerſari,& participare cũ eo.¶Ad decimum reſ-
pondet̃,ꝙ poſſunt concurrere duo ſpecialia, quorũ vnũ ve-
niat ad cõſequentiã alterius,vt.ff.de ſol.l.ſub cõditione.inſti.
qui.mod.ius pa.po.ſol.§.ſi ab hoſtibus,vel dicas ꝙ nullũ eſt
ſpeciale:quia etiam de iure communi licet occidere,& fidem
non ſeruare transfugæ.& hoſti.vt.ſ.probatur ergo &c.

¶Diſputata fuit ſupradicta quæſtio per me Bar.de ſaxofer-
rato minimum inter legum docto.actu.digeſtum nouum le-
gentem.in nobili atq; regia ciuitate Piſarum,ſub anno domi
ni.Mcccxlij.die.xij.menſis Februarij.

SVMMARIVM.

1 *Actio in rem aduerſus poßidentẽ datur,& ex perſona actoris ipſius poſſidentis forum non declinatur.*

2 *Quicunq; aliquid ponit ſiue agendo,ſiue excipiendo,debet illud probare, aliter à petitione excluditur.*

3 *Præiudicium non paratur,ex eo actu quem quis facit inuitus facienti.*

4 *Quando aliquis alterius iudicium in ſe ſuſcepit, tunc ſuſcipiens tenetur actione utili,qua ille tenebatur directa.*

5 *Defenſionem alterius ſuſcipiens,uicem rei quã defendit ſuſcipit,etiã quantum ad tribunal.*

6 *Conditio aduerſarij per defenſionem,in nullo debet fieri deterior.*

7 *Priuilegium ſi concedatur alicui ratione ſuæ propriæ perſonæ ſi ſuccedit, non priuilegiatus,eo priuilegio non utetur.*

8 *Verba ſtatutorum generaliter uel indefinitè prolata reſtringuntur,& limitantur ſecundum ius commune.*

9 *Verba ſtatuti non debent extendi,ultra propriam ſignificationem.*

10 *Statuta recipiunt interpretationem,ratione abſurditatis euitandæ,*

11 *Quando alicui uenditori,uel defenſori fuit denunciatum, ut cauſæ agẽdæ, uel defendendæ adeſſet,tũc inter ipſum qui agit,& eum cui eſt facienda denunciatio,dicitur eſſe lis & quæſtio.*

12 *Quando aliquibus in ipſorum fauorem in aliqua cauſa datur aliquod priuilegium illud uidetur eſſe conceſſum ſiue ſuo ſiue defenſorio nomine conueniatur.*

13 *Ille dicitur propriam cauſam & rem ſuam agere uel defendere , ad quem eius rei pertinet commodum & incommodum.*

14 *Exceptio quæ competit uenditori competit etiam emptori, ſiue procedat ex beneficio conceſſo in rem,ſiue à beneficio perſonali.*

15 *Venditor ſicut tenetur emptori re euicta,ſic fideiuſſori tenetur reus principalis facta condemnatione.*

16 *Lis ſeu quæſtio tribus modis dicitur fieri alicui per aliquem.*

17 *Licet ex perſona actoris non poßit opponi exceptio merè declinatoria fori,quæ merita cauſæ principalis non tangit,tamen quando ſimul cum mutatione fori mutatur natura ipſius cauſæ,tunc dicta mutatio poteſt fieri ex perſona actoris.*

18 *Priuilegium quod quis habet,debet porrigi ad eum qui ſtatim eſt habiturus regreſſum cõtra habentem priuilegium,ne per mediam perſonam contra ſuum priuilegium inquietetur.*

19 *Quibus modis dicatur lis uerti inter aliquos?*

¶QVÆSTIO. II.

a PIſanæ[a] ciuitatis Conſilium decreuit, q̄ in omnibus litibus
vel quæſtionibus vertentibus inter coniunctos in
tertio gradu, teneatur iudex ad petitionem vnius
partis hoc petentis cogere alteram partem de prædictis cõ-
promittere in eorum arbitratores, & amicos cões, q̄ poſsint
de plano de bono & æquo omnibus dilationibus & cauſan-
di ordinibus prætermiſsis cognoſcere, arbitrari, & diffinire
& quod per eos fuerit diffinitum, obſeruetur, & nullum dici
non poſsit, nec poſsit peti reduci ad arbitriu boni viri. Poſt
quæ accidit q̄ titius vendidit, & tradidit fundũ cuidã extra-
neo à quo emptore germanus dicti titij vẽdicabat dictum fun
dum. Titius prædictus ab emptore reqſitus, defenſioni ſe ob
tulit, & iudiciũ in ſe ſuſcepit. nũc dictus titius petit cogi ger-
manum ſuum ad compromittẽdũ ſcdm formã dicti conſilij.
Quæritur an cogi debeat, vel nõ: & q̄ cogi nõ debeat ad cõ-
1 promittendũ probant rõnes infraſcriptæ. ¶†Primò hoc ꝓ
bat natura actionis propoſitæ: qa in rẽ actio. Et cum hæc ſit
actio in rẽ aduerſus poſsidentẽ datur, & ex pſona actoris ip-
ſius poſsidẽtis forũ nõ declinat. Primũ q̄ det cõtra poſsidẽ-
tem probãt iura vulgaria. C. de ali. iudi. mu. cã fa. l. j. vbi in rẽ
ac. l. j. in fi. ff. de rei vẽ. l. officiũ. cũ ſi. Secundũ. ſ. q̄ ex perſona
actoris non mutetur forũ, probatur. ff. de iudic. l. vẽditor. C.
vbi in rem acti. l. j. ſed in caſu noſtro emptor conuenitur tan-
q̄ poſſeſſor: & ex ſua pſona, nõ põt declinare iuriſdictionem
primi iudicis, & petere cõpromitti: qa extraneus: ergo nec ex
pſona actoris videt̃ poſſe forũ mutari de iudice, in arbitrato
res: & ſic nõ debet cogi ad cõpromittẽdũ. ſi ergo aſpicias in
dictis duabus. ll. vltimò allegatis, videt̃ caſus noſtrę. q. ¶ Se-
cũdò hoc probat in propoſita actionæ cauſæ proximæ non
facta expreſsio. anteq̃ illud arg. fundo præmitto q̄ rõ potiſ-
ſima quare iſte defenſor dicit debere compromitti, eſt quod
cauſæ natura ſua ſit cũ ad eũ pertineat cõmodum, & incõmo-
dum, cũ de euictione teneatur, vt. j. dicam arguendo pro alia
2 parte hoc præmiſſo ſic arguo. ¶†Quicunq̄ aliquid ponit, ſi
ue agendo, ſiue excipiendo, debet illud probare: aliâs ab eo
qd̃ petebat excludit̃, vt. C. de proba. l. j. ff. e. l. q dicit. & l. ab ea
parte. & l. in exceptis. in prin. ff. de exce. l. j. cũ ſi. ſed iſte titius
qui petit cogi ad cõpromittendum: ideo petit quaſi inter eos
vertatur cauſa, ſeu lis, cum ad ipſum ptineat commodum: vt
prædixi hoc autẽ ex themate noſtro non probatur, vt oſten
dam ergo &c. & quod nõ probatur oſtendo, certum eſt q̄ ſi
res euinceretur ex cã quæ cauſaretur à facto ipſius emptoris
q̄ vẽditor de euictione nõ tenetur, vt. ff. de euictio. l. ſi rẽ quã.
& l. ſi mancipiũ. in prin. & l. ſi ſeruum eius. & l. fi. Itẽ certum
eſt, q̄ rei ven. licitum eſt proponere, nõ exprimendo cauſam
proximã, quare dicit ad eũ dominiũ ptinere, vt. ff. de except.
rei iudi. l. an eadẽ. §. actiones. & l. ſi mater. §. j. no. ff. de edẽ. l. j.
in prin. ſed ſic fuit in. q. noſtra, quia vẽdicauit cã nõ expreſſa
& ſic nõ apparet vtrũ dicat dominiũ ſuũ ex cã. quę cauſatur
à facto emptoris, vel nõ: & ſic an ad vẽditorẽ ſpectat piculũ,
vel nõ: ergo eius intentio nõ eſt probata: & ſic ab eo qd̃ petit
3 excludit̃. ¶†Tertiò hoc probat ius defenſionis in vita facta
receptio, hoc ſic oſtẽdo. Ex eo actu quẽ qs facit inuitus faciẽ
ti p̄iudiciũ non paratur, vt. ff. de his q. vt indi. l. poſt legatũ. §.
aduocatus. eo. ti. l. tutorẽ. C. de admi. tu. l. cum quidã. ff. de cõ-
di. fur. l. & ideo. ij. rñ. fami. erc. l. ſi pignori. circa fin. facit. ff. de
lega. ij. l. peto. §. p̄diũ. ſed iſte actor recipit hunc titium fratrẽ
ſuum in defenſorem illius cauſæ inuitus, & coactus: nam iure
cogitur eum recipere, vt. ff. de pe. hære. l. ſed & ſi lege. §. itẽ ſi
rem. de noxa. l. de illo. in fi. fa. erciſ. l. planè. cum ibi no. ſaltem
ſi eſt æque legalis, ſicut principalis, vt no. p Dy. j. de ſolu. ſolũ
facit quod no. per gl. de neg. geſt. l. liberto. in fin. ſic ergo ipſi
p̄iudicare non debet, præiudicaret autẽ ſi ageretur compro-
mittere, tamẽ ſi litigaſſet cum poſſeſſore non cõpromitteret,
4 ſed apud iudicem ordinarium litigaret. ¶†Quartò hoc pro-
batur per ſuſceptionem iudicij actionis facta mutatio. hoc fit
quando aliquis alterius iudicium in ſe ſuſcipit: tunc ſuſcipiẽs
tenetur actione vtili, qua ille tenebatur directa, vt. ff. de noua.
l. delegare. & ibi no. de ſol. l. ſolum. & ibi no. per Dy. Item cer
tum eſt, q̄ actiones non dicuntur eſſe ex verbis, ſed ex mẽte,
vel interpretatione, vt. C. de neg. geſt. l. curatores. & de leg. l.
legatorũ. ff. ſi qua, pau. fe. dic. l. pe. & de neg. geſt. l. actio. & ibi
no. per Dy. in lec. ſuper arbore actionum licet Cyn. aliter di-
cat. C. de act. & ob. l. j. & quòd actio vtilis dicatur ex interpre
tatione habet gl. no. ff. de ver. obli. l. quecũq̄. §. fi. ¶ Ex his ſic
arguo: verba ſtatuti debẽt intelligi, ſecundũ propriã ſignifi-
cationẽ verborũ, nõ ſecundũ interpretatiuã, ſeu mẽtalẽ, vt. ff.
de ver. ob. l. quicquid. de exerci. l. j. §. ſi is qui nauem. ad muni.
l. conſtitutione. de mili. teſt. l. quod cõſtitutũ. ſo. ma. l. ſi verò.
§. de viro. qui & à quibus. l. proſpexit. cum. ſimi. ſed iſte q ſu-
ſcipit iudiciũ ꝓpriẽ teneri nõ dicit̃ nec propriè cũ eo eſſet iu
di. ſed interpretatione. nam litis nomen ad actionẽ refertur.
vt. ff. de ver. ſig. l. litis nomen. ergo non cõtinetur verbis ſtatu
5 ti q̄ debeat compromitti. ¶†Quintò probatur p hunc ven-
ditore extraneũ ſuſcepta defenſio, hoc ſic qui alterius defen
ſionem ſuſcipit vicẽ rei quã defendit ſuſcipit, etiã q̄tum ad
tribunal: qa in eo tribunali debet defendere, vt. ff. de ꝓcur. l.
ſed hæc. §. non ſolum &. §. defendere. & eodẽ modo procede
tur, vt. l. qui bona. §. fi. de dã. infec. & eodẽ modo condẽnatur.
vt. l. minor. §. j. de procu. pro ſo. l. verũ. §. vidẽdũ. ſo. ma. l. alia.
in prin. de re iudi. l. ſi cũ procu. ergo in caſu propoſito, cã nõ
debet compromitti: qa nõ ageretur corã eodẽ tribunali, nec
procederet eodẽ modo. nam corã arbitris proceditur de pla-
no, vt patet ex forma cõſilij ſupradicti, nec fieret eodẽ modo
cõdẽnatio. Nã ſermo iudicis ordinarij, ſubiacet retractioni p
remedium appellationis, ſed hæc quæ datur ab arbitris nul-
lo modo poteſt retractari, vt patet ex verbis conſilij ſupradi-
6 cti. ¶†Sextò probatur. per defenſionẽ deterioris actoris nõ
eſt facienda conditio. hoc ſic lex dicit q̄ per defenſionem, in
nullo fieri deterior debeat conditio aduerſarij. Nota verbum
in nullo, quod eſt ſignum vniuerſale, vt. l. ij. §. defendit. ff. ex
q̃. cau. in poſ. ea. facit. d. l. ſed hæ. §. defendere. & l. minor. §. j.
s. alle. Sed cũ oratio ſumitur ex vniuerſo, inde non debet eſſe
aliquid falſum, vt. l. ſi is qui ducẽta. §. vtrum de reb⁹. dub. C.
de preſcrip. xxx. vel. xl. anno. l. omnes. & ff. de ope. no. nũ. l. j.
§. item nũciatio. & quod ibi no. p Iac. de are. ſed ſi nos dicere
mus, q̄ ex perſona defenſoris iſte cogeretur ad cõpromitten-
dum. ergo regula. d. §. eſſet, in aliquo falſificata: qa in aliquo
eius cõditio fieret deterior quod eſſe nõ debet: & ſic non co-
7 geretur ad cõpromittẽdũ. ¶†Septimò hoc probat ſucceſſo-
ris ſui priuilegij vſus, nõ facta cõceſsio hoc ſic, quandocunq̄
alicui ratione ſuæ propriæ pſonæ priuilegium conceditur, ſi
ſuccedit non priuilegiatus eo priuilegio nõ vtetur. hoc pro-
batur. ff. ex qui. cau. in poſſ. ea. l. apud iulianum. §. j. de mino.
l. j. C. ſi aduer. ven. pig. l. ij. cũ ſimi. not. in. d. l. apud iul. §. j. ſed
cũ huic fratri q alteri extraneo ſucceſsit, in hoc iudiciũ detur,
hoc priuilegiũ, ratione ſuæ pſonæ ei nõ prodeſt: quia frater
iſto priuilegio nunc non vtetur. & pro hoc videtur caſus. ff.
de iudi. l. hæres abſens. in prin. ibi, nulloq̄ ꝓprio priuilegio.
8 ¶†Octauo hoc probat ſtatutum ſecundũ ius cõe. facienda eſt
reſtrictio: & hoc ſic, verba ſtatutorũ generaliter vel ĩdefinitè
pro lata reſtringunt̃, & limitant̃ ſecundũ ius cõe, vt. C. de no-
xa. l. ij. ff. de mu. & hono. l. vt gradatim. §. ſed ſi lege. facit. C.
de ſacroſan. eccle. l. j. & quod ibi no. extra de reg. iu. c. genera-
li. & quod ibi no. p Dy. Sed de iure cõi, hoc eſt quod qñ in ca
ſu vertẽte inter aliquos aliqd ſtatuit̃, intelligitur ſi ſuo nomi-
ne agat vel cõueniatur, hoc probat̃. ff. de in ius voca. l. quęſitũ
probatur optimè. ff. de iudi. l. lis nulla. cũ glo. ibi, niſi hoc fa-
ciat alieno nomine &c. facit. ff. de his q not. infa. l. furtis. §. qui
alieno. eo. ti. l. ſeruum. Hinc eſt, q̄ iſte conuenitur alieno no-
mine. i. pro poſſeſsione apud alium cõſtituta, quem Spe. dicit
teneri cauere de iudicato ſoluendo, tanq̄ alieno nomine con
uentus, vt no. Spe. de ſatiſ. §. expedito. ver. ſed nunquid ven-
ditor. cùm ergo conſiliũ noſtrum dicat, q̄ de cauſis vertenti
bus inter cõiunctos cõpromittat̃, intelligo ſi vertunt̃ eorum
proprio noĩe. ſed hic vertitur noĩe alieno: ergo non debet cõ
9 promitti. ¶†Nonò probat̃ in ſtatutis vltra propriam ſignifi-
cationẽ nõ eſt facienda extenſio. hoc ſic, verba ſtatuti non de
bent extendi vltra propriã ſignificationem, vt. l. nõ aliter. de
leg. iij. l. ſi verò. §. de viro. ſo. ma. de exercit. l. j. §. ſi is q nauem.
cum ſimi. no. s. in quarta ratione. Sed verba cõſilij dicunt, de
quæſtio. vertentibus inter coniunctos, ſed illud dicit̃ fieri in-
ter aliquos propriè. quod agentes pro ſe, & ſuo noĩe faciunt
non pro alio. hoc probat. l. inter ſtipulantẽ. in prin. ff. de ver.
oblig. pro hoc optimè facit glo. de iuramen. calũ. l. ij. §. quod
obſeruari. quæ dicit q̄ ad hoc vt ſciamus inter quos eſt lis de
bet inſpici in cuius pſonam, ſeu contra quem eſt formatus li-
bellus, vt. C. de iura. calum. l. ij. §. quod obſeruari. in. ij. gl. tan
gitur etiam per glo. ff. de in ius voc. l. ſed ſi hac lege. §. fina. in
vlti. glo. videtur tex. de his qui no. infa. l. ſeruus. ſic etiam vi-
demus iu rebus corporalibus: illud dicitur eſſe inter aliquas
res quod eas mediat, abſq̄ alio medio, vt. ff. de ſer. ruſti. p̄dio.
l. fi. & l. cui bona. §. cũ inter. de dam. infec. Sed in caſu noſtro
dicta lex, ſeu q̄ſtio nõ põt dici inter dictos fratres aliquo mo
do. Primò quia pro alio interuenit in iudicio, Itẽ nõ in pſo-
na ſui, ſed in perſona extranei eſt conceptus libellus. Item
non ptinet ad eum immediatè, ſed per medium extraneum:
ergo verba

a ¶Piſanæ. Aliâs in
cip. conſi. ciuitatis
Piſanæ. & ita eſt ĩ
v. vo. conſil. char.
xcvj. & vide Bart.
in cõſil. xxx. inci.
conſi. Piſanæ ciui
tatis. & in. ij. vo. &
ita p conſi. Bar. al-
le. Alex. in. l. ſemel
mora. in fi. ff. ſolu.
ma. & ibi vide om
nino. Et adde q̄
de iſta diſputatio
ne Bar. facit men-
tionẽ idẽ Bar. in. l.
vendita. ff. de iud.
& vide And. ſicu.
in. c. q̃m. §. in alijs.
in. xxix. co. vt lit.
non cõteſt. & An
ge. de are. in. §. ac-
tionũ. in. x. col. in-
ſti. de act. in ver. q̄
ro denunciari. &
Alexã. de imo. in
conſil. lxv. in. vij.
vol. incipi. in cã &
lite. in. ij. col. Tho.

ergo verba cõsilij nõ ĩ eum cadũt, & sic nõ debet cõpromitti.

10 ¶ † Decimò probat ex verbis statuti, absurditatis facta exclusio. hoc sic semper à verbis legis, seu statuti absurdum intelligitur esse exclusum, & ratione absurditatis euitandæ statuta recipiunt interpretationem, vt. l. quæsitum. ff. de testa. de offi. assess. l. liberti. de excu. tu. l. scire oportet. §. aliud. ver. & si maximè. de regulis iuris. l. aliud. §. absurdum. C. de episco. & cler. l. repetita. & de test. l. consulta diualia. Sed si hoc esset ꝙ ex persona defensoris fieret compromissum, iam sequeretur, ꝙ ĩ potestate fratris, vel alterius coniũcti esset semper ire, & suscipere iudicium in se, vt. l. solutionem. de so. & l. soluendo. de neg. gest. & facere omnem quęstionem compromitti: quod est absurdum & sic non concedendum: & sic hoc casu non debet cõpromitti, vel ad cõpromittendum cogi.

Ex aduerso ꝙ cogi debeat ad compromittendum, probatur iuribus infrascriptis.

11 ¶ † Primò probat huic defensori facta denunciatio. hoc sic. Nos ponimus in themate nostro, quòd huic venditori, eidemq́; defensori fuit denũciatum vt causæ agendæ vel defendendæ adesset, vel si non fuisset factum, de iure fieri debuisset, vt. ff. de euict. l. si rem quam. §. fin. & l. fundo. §. si cui posset. C. eo. l. emptor. cum si. Item inter ipm qui agit, & eum cui est facienda dicta denunciatio, dicitur esse lis, & quæstio. hoc ostendo quando lis seu quæstio debet esse inter pupillum & tutorem: & tunc datur curator ad litem, vt insti. de aut. tuto. §. si. ff. de tute. l. q habet. §. pupillus. C. de ĩ litem dan. tut. per totum. Pone ergo ꝙ tutor vult agere contra quendam qui est denunciatus pupillo. certè lex dicit quòd est dandus curator in litem. C. de in lit. dan. tu. l. an tibi. per quod benè apparet, ꝙ dicta quæstio dicitur esse inter tutorem & pupillum. Ad propositum igitur, cum dictus frater defensor fuerit denunciatus, & denunciari debuerit, & propter hoc ꝙ defensionem suscepit, lis dicatur esse inter hunc denunciatũ, eũdemq́; defensorem, & fratrem eius agentem, & sic cogi debet ad cõpromittendum, per. d. l. an tibi. videtur casus.

12 ¶ † Secundò probat priuilegij fauore coniunctorum facta concessio. hoc sic. Quando aliquibus in ipsorum fauorem in aliqua causa datur aliquod priuilegium, illud videtur esse concessum siue suo, siue defensorio nomine conueniatur. hoc probatur, siue loquatur de priuilegio quod datur circa causæ ordinationẽ, vt. l. sed si hac lege. §. j. ff. de ĩ ius voc. siue loquaṫ de priuilegio circa substantiã actionis, vt. l. licet. §. fi. ff. de obse. à li. prest. quæ leges benè tangunt quæstionem nostram. Cum ergo in casu proposito, istud beneficium de compromisso sit concessum cõiunctis, in eorum fauorem intelligatur siue suo, siue defensorio nomine conueniatur, per dicta iura, saltem ĩ casu isto vbi defensionem necessariò suscepit: & sic cogatur ad compromittendũ.

13 ¶ † Tertiò probat huius causæ commodi & incõmodi præuentio. hoc sic. Ille dicitur propriam causam & rem suam agere vel defendere, ad quem eius rei pertinet commodũ & incõmodũ. vt. C. de ꝓprocu. l. si q stipendia. ff. e. l. procurator quando app. sit. l. j. §. in propria. facit ꝙ not. ff. de test. l. nullus. C. e. l. oĩbus. sed ad hunc fratrem, defensorem pertinet cõmodũ & incõmodũ quòd patet, quia teneṫ de euictione ẽt si non promiserit, vt. ff. de euict. l. ij. C. e. l. non dubitatur. cum si. Si ergo dicim⁹ ipsum fratrem suam propriã rem & causam agere: & sic inter coniunctos verti litem, & per consequens alium fratrem cogi, ad compromittendum. ¶ Quartò probat de venditore, ac si possideret, & sic omnibus suis ꝓpriis exceptiõibus vti casus est. ff. de peti. hære. sed si lege. §. item si rẽ. in fi. §. ꝓ hoc etiam videṫ tex. ff. rem ra. ha. l. procurator ad exhibendũ. §. si procuraror. Ad propositũ ergo si iste frater defensor esse possessor, & conueniret: & peteret cõpromitti: nõ est dubiũ ꝙ nõ audireṫ: ergo ĩ casu ꝓposito. & sic alter frater cogatur ad cõpromittẽdum.

14 ¶ † Quintò hoc probat. ad singula rem successorem extendenda ẽt except. hoc sic. Exceptio q̃ cõpetit venditori, competit etiam emptori siue procedat ex beneficio concesso in re, vt. ff. de iureiur. l. ait prętor. §. fi. cũ. l. seq. ij. rñso. & ff. quarũ re. ac. non datur. l. j. §. si petitor. ꝓ soc. l. idemq́;. ff. cõmuni diuidun. l. in hoc iudicio. §. fi. not. plenè per Dy. de reg. iur. c. si quis in ius vocan. lib. vj. de dam. infec. l. fluminum. §. adijcitur. siue procedat in beneficio personali, vt l. si tibi. §. pacta conuenta. ff. de pac. vbi exceptio procedẽs ex pacto personali, facto venditori competit emptori saltem viuo venditore. Sic ergò in casu proposito siue dicas hoc ius petendi ꝙ compromittatur esse personale, siue reale, cõpetit emptori, maximè venditore viuo, & sic iste defensor vtetur ista exceptione tãq̃ competente ipsi defensori: meritò ergo cogeṫ alter frater ad compromittendum.

15 ¶ † Sextò probat venditoris rei principalis æquiparatio. hoc sic. Ego ęquiparo reũ principalem quo ad defensionem fideiussoris. & venditorem quo ad defensionem emptoris. Nam sicut vẽditor tenetur emptori re euicta, hoc est cõdemnatione secuta, vt. ff. de euict. l. euicta in princ. & §. j. de rei ven. l. vtiq;. de nego. gest. l. at qui natura. §. cum me. sic fideiussori tenetur reus principalis facta condẽnatio. de fideiuss. vt. ff. manda. l. lucius. C. eo. si pro eo. ff. de fide iuss. l. fideiussor pro venditore. Item sic iniuria facta emptori, non nocet venditori, vt. l. si per imprudentiam. ff. de euic. & iniuria facta fideiussori, non nocet reo principali, vt. ff. de fideiusso. l. exceptione. Sic est videre in exceptionibus, quæ sic trãseunt de persona rei principalis, ad fideiussorem, vt. ff. de exceptio. l. exceptio. §. rei. & l. omnes. de fideiusso. l. ex persona. C. de non numerata pecunia. l. tam mandatori. & ibi per Cyn. plurib⁹ aliis exemplis, esset inuenire. Sed ĩ reo principali hoc inuenio, quod si ipse defensionem fideiussoris suscipiat, siue suo nomine, animo nouandi, siue procuratorio nomine: semper exceptiones quæ sibi reo competunt, licet tales sunt quæ ad fideiussorem non porrigantur, ipse reus ex sua persona, poterit opponere. text. est not. ff. manda. l. idemq́;. §. generaliter. not. in. l. si fideiusso. §. quædam eodem titulo. Sic ergo dicam in casu proposito. nam si venditor susceperit defensionem emptoris, animo nouandi: siue simpliciter procuratorio nomine poterit exceptionem, siue priuilegium, seu beneficium ex forma consilij postulare ex sua persona: & sic ille debebit cogi ad compromittendum pro hoc videtur text. cum gloss. C. de euictionib. l. si parentes. vbi gloss. parua sentit quòd venditor ex ꝑsona sua, posset ĩ plorare beneficium personale: & causa agitata cum emptore, dum ibi dicit gloss. nisi essent minores.

16 ¶ † Septimò probat per resistentiam vertens quæstio. hoc sic: ego dixi supra in proxima ratione. & in quarta facta pro hac parte, quia iste defensor potest opponere exceptionem suo nomine, ex sua persona, per iura ibi alleg. Nunc arguo. ¶ Lis seu quæstio dicitur fieri, per aliquem siue agendo, siue excipiendo, siue defendendo. vt. ff. de procuratori. l. non solũ. §. si status. ff. rem ra. habe. l. quo enim. §. final. & l. amplius. §. fina. eodem titul. Sed si iste defensor opponeret aliquam exceptionem ex sua persona, quod potest, vt supra dixi, ipse suo ꝓprio nomine, absq; dubio diceretur litem inferre excipiendo & tunc propriè dicitur litem inferre. no. C. de iur. & fac. igno. l. j. in. j. gl. & sic tanquam si lis inter eos verteretur, debent cogi ad compromittendum. Et aduertatis, ꝙ ista ratio non concludit, nisi. quando iste defensor opposuisset suo nomine aliquas exceptiones antequam peteret compromitti. Exceptiones autem quas posset opponere suo nomine, constat de illis quæ ad emptorem defensum non transeunt. Sed quia istę exceptiones rarò accidunt in iudicio, videamus nunquid exceptiones quæ ex persona venditoris transeunt in emptorem, vt sunt regulariter omnes quæ non cohærent personæ. exempla patent in. ll. allegatis supra. in. v. ratione pro hac parte. ¶ Sed an venditor defendens posset defendere ex persona sua, non insisto, gloss. videtur tenere quòd sic in dicto. §. generaliter. in gloss. super verbo, potuit ibi dum dicit, subaudi maximè. quod tene menti. videtis ergo quod ista esset practica indubitabilis quòd primò exceptiones quas posset suo nomine opponere, tunc peteret compromitti, quasi nunc lis inter eos proprio nomine vertatur.

17 ¶ † Octauò, probat iudicis & naturæ causę iuncta mutatio. hoc sic: licet ex persona actoris non possit opponi exceptio merè declinatoria fori, quæ merita causę principalis non tangit, vt dixi. s. in prima ratione facta pro contraria parte: tamen ego reperio, quòd quando simul cum mutatione fori mutatur natura ipsius causæ, quod dicta mutatio potest fieri ex persona actoris. videtur casus. C. de iure fisci. l. j. libr. x. quem sic induco: certum est, ꝙ fiscus habet priuilegium sui iudicis: quia causæ fiscales agitantur corã procuratore Cæsaris, vt. C. vbi causæ fiscal. per totum. Item vos scitis, quòd in istis causis fiscus habet priuilegi. saltem hoc quod alius reddit ei, sed ipse non contra se, vt. ff. de edend. l. iij. & iure fisci. l. in fraudem. §. neque. & §. sequen. Modò pone quòd fiscus vendidit fundum cuidam: extraneus vendicat hũc fundumà priuato emptore. nunquid agitabitur causa coram præside, qui est iudex inter priuatos, vel coram procuratore Cæsaris, qui est iudex inter fiscum, & priuatum? & certè coram procuratore Cæsaris, vt dicta lege. iij. secundum vnum intellectum quem gloss. ibi videtur tenere in gloss. mag. ibi sinautem emptorem, &c. fit ergo mutatio, cum mutatur simul iudicium & natura causæ. sic in proposito istud compromittere in arbitros, videtur mutare forum licet posset dici quod nõ mutetur, vt. j. dicam in solutione contrariorum. Item mutatur natura causæ, cùm iudex ordinarius cognoscat secundum rigorem iuris, arbitratores autem cognoscerent de plano,

bono,& æquo, faciendo edi instrumenta hincinde prouteis videbatur, nec eorum sententia subiacet retractationi: ergo ex persona actoris, debet fieri ista mutatio. Sic ergo cogetur ad compromittendum. nec dicat aliquis, ꝙ ibi est speciale in fisco, quia licet quantum ad iudicem & naturam causæ fiscus habeat aliquid speciale: tamẽ in hoc ꝙ emptor ex persona iudicij fisci, mutet iudicium: hoc non est speciale, sed ius commune, vt innuit.d.gl.specialitates fisci.& hanc non ponit.est ergo ius commune vbicunq; est eadem ratio, scilicet ꝙ cum
18 iudicio mutatur natura causæ. ¶ † Nonò probat suadens iurium ratio.hoc sic. Ratio iurium hoc suadet, vt illud priuilegium quod quis habet porrigatur ad eum qui statim est habiturus regressum contra habentem priuilegium, ne per mediam personam contra suum priuilegium inquietetur, vt. C.de vsu.rei iudi.l.iij.in fin.ff.si fa.furt.fe.di.l.quoties.§. planè. de nego.gest.l.ex duobus.de li.le.l.iij.§.nunc de effectu. Sic ergo in casu proposito, priuilegium fratris porrigitur ad emptorem, ita ꝙ frater emptorem defendẽs posset dicto priuilegio vti.& sic alter cogatur ad compromittendum. ¶ Decimò probat verborum propria significatio.hoc sic. Verba nostri consilij dicunt de litibus & quæstionibus vertentibus inter coniũ
19 ctos,&c. ¶ † Modò videamus quibus modis dicatur lis verti inter aliquos, certè vno modo dicitur respectu instantiæ, & isto respectu solùm inter personas quæ sunt in iudicio diceremus esse litem videmus enim ꝙ procurator qui litẽ contestatur, dicitur esse dominus litis idest instantiæ, vt.C.de procura.l.nulla.vbi glo.exponit litis.i.instantiæ.eodem titu.l.à procuratoribus.&.l.neq;.ff.de except.do.l.si procurator.& ibi glo. facit similem expositionem: & ideo dicitur dominus litis, ꝙ si velit transferre iudicium in ipsum dominũ, oportet ꝙ illud ius instantiæ cedat eidem, vt.ff.de proc.l.in causæ.§.si ex parte in glo.super verbo, transferri.licet alius modus transferendi notetur in.l.parua, quę incipit, mutari.& pręcedit.l.quę oĩa ¶ Alio modo dicitur respectu commodi & ĩcommodi, seu respectu actionis: & isto respectu in his quorum causa agitur, licet ipsi non sint in iudicio, dicuntur esse domini litis, & lis inter eos verti, vt.C.de defen.ciui.l.j.de app.l.ciues.ff.de procu.l.paulus respondit.& hoc no.dicit gl.ff.de app.l.ab executore.§.fina. ¶ Sed certum est, quòd duo propriè & directè non possunt simul esse domini, iura sunt vulgaria, oportet videre quis eorum sit litis dominus directò, & propriè & quis impropriè.& certè dico ꝙ propriè dicitur ille dominus, ad quẽ spectat cõmodũ & incõmodum, & cũ pro quo lis fit, & inter eos propriè dicitur verti lis, ad hoc induco primò vnam glossellã quæ videť facere hãc exceptionem inter eos.i. pro eis.ff.finiũ regun.l.iiij.§.non solum. ¶ Si ergo exponamus in quæstionibus vertentibus inter coniunctos hoc,&c.i.pro coniunctis ad eorum commodum vel incommodum. Si ergo dicemus ꝙ leges vbiq; appellant principales personas eos, ad quos commodum spectat, vt.C.de iuramẽ.calum.l.ij.§.j.& auť.principalis.sumpta ex corpore, vt liti.iurent.§.j.col.viij. ꝙ alij qui sunt in iudicio. Sed si ad eos spectat commodum, dicitur ꝓpriè verti lis, vt dixi. multò magis ergo in isto defensore qui in iudicio interuenit, & litem est contestatus, & ad eum spectat commodum & incommodum, dicimus proprijssime & verè esse dominum litis, & inter eum & fratrem eius, verti litẽ: & sic verba statuti secũdũ propriam significationem debẽt intelligi vt.s. probaui, in eo cadũt. ergo cogi debet alter ad cõpromittendũ.

SVMMARIVM.

1 *Suscipiens in se iudicium animo nouandi, talis dicitur dominus litis, & nõ procurator.*
2 *Sententia arbitrorum, dicitur potius transactio quàm sententia.*
3 *In dubio nõ præsumitur fieri uẽdicatio ex causa quæ causatur ex facto ipsius emptoris, sed ex causa præcedenti ex qua uenditor de euictione tenebitur.*
4 *Ritè uerbum denotat proprietatem, & iuris solennitatem,*
5 *Personale pactum, quot modis dicatur?*

Solutio. Inuocato nomine dñi nostri Iesu Christi totiusq; Trinitatis saluo semp cõsilio vniuscuiusq; doctoris, vel scholaris melius sentientis, vt accedat quod legitur.ff.q.po.ĩ pig.ha.l.Claudi⁹.in fi. Saluo etiam cõsilio domini, & doct.mei domini Ray.de for. Dico dictum fratrem cogi debere ad cõpromittendum.& hoc potissimè ꝑ aliquas rationes factas.s.proximè pro hac parte.s.ĩ.iiij.vj.viij.&
1 x.& hoc ostendo. † Aut enim dicimus istum suscepisse in se iudicium animo nouandi: & tunc non est dubium: quia ipse dicitur dominus, & non procurator, cùm primum sit liberatus ipso iure.& hoc notabiliter dicit glo.de procura.l.non solùm in prima magna glo.ante fi.& ideo cum lis sit inter eos debet cõpromitti. Aduerte tamen ꝙ istud nouare non potest fieri inuito actore, vt.l.si mandato meo.§.j.ff.man. & hoc tenet gloss. in.d.l.nõ solùm.circa fi.primæ glos.aliâs per nouationem fieret deterior conditio actoris eo inuito contra.l.aliam.ff.de noua.licet alia gloss.videatur dicere contrariũ.ff.de neg.gest.l.liberto.§.fin.sed malè, & etiam damnat Ia.bu.&.Cy.C.vbi ĩ rẽ act.l.j.& hoc tenet domi.Ray.in.l.solutionem.ff.de sol.sed tantũ procurator in rem suam, non nominando primam bñ potest inuito actore, vt.l.solutionem.de so.&.l.soluendo.de neg.gest.& ita loquuntur iura allega.in.iij. ratione facta pro parte negatiua. Aut dicimus ꝙ iste suscepit in se iudicium vt procurator: & tunc est certum, quòd iste vẽditor suscipiens iudiciũ, est procurator in rem suam. Nam licet actio in rem proponatur causa non expressa: in dubio non videtur res vendicari ex causa, q̃ proueniat ex facto, vel ex culpa emptoris; sed ex alia causa ex qua venditor de euictione teneatur.tex.est no.in.l.fi.in fi.bñ facit quod no.ff.de fideicõ.l.excep.in fi.gl.& ex necessitate mota lite, teneť emptorẽ defendere, vt.ff.de eui.l.si plus vel minus.§.mora. Sed ille qui ex necessitate efficitur procurator in rem suam, non dicitur alieno nomine esse ĩ iudicio.de hoc tex.est clarus.ff.de procu.l.seruum quoq;.§.fi.in fi.coniũcto.§.ait prætor.ea.l. Si sic: ergo proprio nomine, est quæstio inter dictos fratres: meritò debet cogi ad compromittendum. Item dico ꝙ istud beneficiũ cõpromissi, non posset implorare emptor extraneus ex persona fratris vendentis: non enim trãsit ad singularẽ successorẽ, nec ad vniuersalem: quia est personale beneficium.s.ratione fraternitatis, & coniũctionis, hoc probat tex.expresse.ff.pro sol.l.verũ.in princ.facit.ff.sol.ma.l.qa ꝑsonale.& ꝙ ibi no.ꝑ Dy.& Pet.& plenè ꝑ Dy. extra de reg.iur.c.priuilegiũ personale.lib.vj.sed ipse frater qui suscepit iudiciũ ex persona sua hoc implorabit suo noĩe.d.l.idẽq;.§.generaliter.ff.mand.ꝙ declara vt dixi.s.in.vj.ratione.faciũt etiã leges allegatę in.iiij.ratione.nam implorando tale beneficium, non videtur declinare forum vel iudicem, vt.j.dicam in solutione primi contrarij.non ergo hoc implorabit noĩe eius quẽ defendit, sed suo ꝓprio: & sic habes practicã. Itẽ dico vt ꝑfecta sit solutio ꝙ si iste defensor nõ teneret de euictiõe: nõ teneret defendere.sed si suscepisset vt ꝓcurator ĩ rẽ suã: volens donare ẽptori ꝙ teneť ex ꝑsona sua opponere: de exce.loquor quę respicit ipsã cãm, vt.j.dicã in solutione cõtrariorũ.iste enĩ debet defendere eo mõ & ordine quo principalis, qui defenditur, & ex persona huius defensoris in nullo debet fieri deterior conditio actoris, & sic loquuntur omnia iura allega.in.v.&.vj. ratione facta pro parte negatiua. aliâs sequeretur illud absurdum, quod ponitur in vltima ratione pro dicta parte negatiua.ad hoc induco Dyn.qui hoc dicit ad literam.ff.de fideiuss.l.marcel.in fin.mag.additionis: vbi intelligit. dicta lege. idemq;.§.generaliter.in eo qui defendit fideiussorem qui habet regressum contra eum.ꝙ tene menti. ¶ Distingue ergo in q.nostra: aut suscepit iudicium animo nouandi actore volente aut tanquam defensor seu procurator: & tũc aut est defensor necessarius, aut voluntarius, vt patet ex prędictis. Verũ quia supra sunt factę rationes.quę multum obstant ad quodlibet prędictorum: ideo respondebo per ordinem. Et primò obstare videntur omnes rationes factæ pro parte negatiua: sed non obstant in veritate. Non obs.primum, cui respondetur duobus
2 modis. ¶ † Primò sic, ꝙ hic nõ est mutatio fori, neq; iudicis.nã vos scitis, quòd sententia arbitrorum dicitur transactio magis quam sententia, vt in auť.vt dif.iud.§.si verò contigerit.co.ix.& ibi no. Sed si ego implorarẽ à iudice ꝙ cogeret aliquẽ mecũ transigere, vel pacisci: non est dubium, ꝙ non esset declinare iudicem, imò tunc propriè ipse cognosceret, vt.ff.de vsufr.l.ęquissimũ.& ibi tex.& gl.præterea ille qui de iudice cõmittit in arbitros, nõ dicitur iudicem declinare.& de hoc est tex.cũ gl.simul vnita.C.de iudi.auť.si verò contigerit, & pro hoc videtur alia gl.ff.de iudi.l.vbi cœptum. Præterea quid si peto quod iudex cõmittat obstetricibus, ꝙ ventrem inspiciant, vel mensori ꝙ metiatur agrum? certè absit ꝙ dicatur mutatio iudicis vel fori, vt.ff.de vend.inspic.l.j.&.§.j.si mens.fal.mo.dix.l.iij.§.idem pomponius.&.§.seq. ¶ Secundo modo respondetur sic, verum est ꝙ non potest iudex mutari, vbi ex mutatione iudicis mutetur natura causæ, vt probaui.s.ĩ.ix. ratione fa-
3 cta pro parte affirmatiua.ꝙ tene menti. ¶ † Ad secundũ respõdeo, ꝙ in dubio non pręsumitur fieri vendicatio ex causa quę causatur ex facto ipsius emptoris culpa.sed ex causa pręcedenti ex qua venditor de euictione tenebitur.de hoc est casus quẽ s.alleg.C.de asser.tol.l.fi.in fi.facit ꝙ no.ff.de exce.l.exceptionem.in.j.glo.fi.vnde iste qui suscepit defensionem, habet fundatam intentionem suam, nisi contrarium probetur. ¶ Ad

tertium

tertium reſpondeo ꝙ eius conditio non ſit deterior ſi non litigat coram iudice,ſed coram arbitris qui de bono & æquo cognoſcunt.ibi enim habebit bonam fidem cognoſcere;& ſic cōditio eius non dicitur fieri deterior,vt.ff.de admi.tu.l.quoties §.ſicut.ff.man.l.fideiuſ.§.quædam.Præterea non dicitur fieri cōditio eius deterior ſi agit perinde ac ſi res non eſſet alienata,vt.ff.de pe.hęre.l.ſed & ſi lege,§,item ſi res nō em̃ ſit melior ſed deterior:ꝙ ſufficit de ſolutione legis,in pupillo,cum ſimi. ¶ Ad quartum reſpondeo ꝙ iſta ratio concludit in eo qui in ſe ſuſcepit iudicium animo nouandi : ſed quæſtio noſtra hoc non ponit,ſed loquitur de eo qui ſuſcepit vt procurator in rē Sed poſito ꝙ in ſe ſuſcepiſſet animo nouandi : adhuc dico ꝙ licet defenſor teneatur vtili:& vtilis ſit ex interpretatione : tñ lis & quæſtio dicuntur eſſe inter defenſorem & actorem verè & propriè,vt.ſ̈.ꝓbaui nō em̃ ſequitur actio qua tenetur eſt vtilis,& ex ĩterpretatione:ergo iudiciũ eſt ex interpretatione,vt probatur arb.fur.ce,l.v.§.fi.in gloſſ.ſecus in.ĩ.q. de emphyt. pro hoc videtur tex.ff.de procura.l.procurator in rem ſuam.
4 †Nam verbum ritè,ibi poſitum denotat proprietatem, & iuris ſolennitatem,vt no.ff.de inoffi.teſt.l.ij.& de peti.hæ.l.ſed & ſi lege,§.ſcire.& ſe.hoc etiã probatur.ff.de verb.ſigni.l.litis nomen.& glo.quæ dicit de offi.¶ Ad quintum reſpondeo in eo ꝙ dicit de tribunali.dic vt.ſ̈.i ſolutione primi cōtrarij, &c. ad alia dic ꝙ habet locum in defenſore voluntario.ſecus in neceſſario,vt dixi.ſ̈.in ſolutione quęſtionis.¶ Ad ſextum reſpōdeo,eodem modo.vel dic,ꝙ non ſit deterior,vt dixi in ſolutione tertij contrarij.¶ Ad ſeptimum reſpondeo,ꝙ illud ꝓcedit in hęrede vel alio ſuceſſore volũtario. ſecus in neceſſario. hoc videtur ex prædictis:& probat optimè.ff.de ſepar.l.j.in fi.vbi hęres neceſſarius inquantũ in rebus ſuis damnificaretur,vtitur ſuo iure.hoc tamen ſolue plenè per Cy.C.de ſac.ſan.eccl.auť. qui res iam dictas vel dic ad.l. hęres abſens.quòd loquitur ibi in priuilegio quodã ſpeciali de quo non eſt factum ius commune quãtum ad eos,ergo,&c.¶ Ad octauum reſpōdeo,ꝙ & fateor maiorem licet multum ſit dubium:nec pono eã pro cōſtanti.ad minorem dico,ꝙ litem eſſe inter aliquos alio nomĩe, poteſt dici duobus reſpectibus;vno modo,i.ad alienã vtilitatem,vt:d.l.j.§.impropria.quando app.ſit & ſic loquiť.l. quæſitum.& glo.in,l.lis nulla.ſed hic iſtæ conuenitur ex cauſa.per quã ad eũ pertinet cōmodum & incōmodum:& ideo iſto caſu non dicitur defendere alieno nomine.Alio modo dicitur, quãtum ad infamiam euitandã alieno nomine.i.ex facto quod habuit initium in perſonam alterius,vt.l.furti.§.qui alieno.ff.de infa.& iſte non eſt caſus noſter.nec enim hic tractamꝰ aliquid de infamia.nec ob.ꝙ no.Spe.¶ Primò:quia poſſum dicere ꝙ ipſe non dicit verum:& contra caſum.l.ſeruum quoque.§.fi. cum iſte defendat ex neceſſitate,vt.ſ̈.dixi, Item caſus videť contra eum.ff.ſi ex noxa.cauſa ag.l.ſi cum vno.Sed ponamus ꝙ dicat verum ſecundũ cōem vſum: dico ꝙ iſtę cautiones emergunt ante litis conteſtationem . & ſic anteꝙ̃ iſte defenſor efficiatur dñs litis,vel nomẽ ſuum aliꝗ puncto vertatur in iudicio:meritò ergo cauit , Sed iſtud beneficium de quo loquimur;poteſt opponi poſt litis conteſtationem;& idẽ in aliis exceptiōibus cohærentibus perſonę venditoris;tunc enim.id eſt poſt lit.conteſt.omnino dicitur lis eſſe ſuo nomine, vt dixi in præcedentibus.¶ Ad nonum patet reſpōſio:quia imò ſecũdũ propriam ſignificationem dicitur eſſe lis inter eos ¶ Ad decimum reſpondeo,ꝙ non ſequitur ita abſurditas. Nam vt dixi iſtud beneficium non datur niſi defenſori:ergo non erit in poteſtate alicuius:niſi eius ad quem de iure ſpectat: ad illud autẽ ꝙ dixi ꝙ ipſe emptor nō poſſit opponere ex perſona venditoris:obſt. quinta ratio facta pro parte affirmatiua. Ad ꝙ rñdeo,ꝙ prout illa ratio loquitur de exceptio.ĩ rẽ cohærẽtibus perſonæ,non ob.quia iſta eſt perſonalis ad pactum conuentũ
5 ꝙ loquitur de exceptione perſonali. ¶ †Reſpōdeo ꝙ perſonale pactum dicitur duobus modis. Vno modo,ꝙ cōſeruat tãtum perſonam eius cui fit pactum,iſto modo non loquitur ille §.ſed loquitur.l.idem in duobus.ſ̈.eo.tit.Aliò modo intelligiť pactum perſonale.ꝙ licet ſit in rem,donec ipſe cui fit pactum viuit:tamen finitur morte ipſius : & iſto reſpectu ſumitur ibi, & ibi videtur tenere glo.in fi.& ita tenet ibi Guil.vel dicas illud eſſe validũ in perſona ipſius;ſi opponatur à venditore ſuſcipiente iudicium,ſecũdũ ꝙ dixi in noſtra quæſtione,ſed prĩa melior,&c.¶ Ad idẽ obſtant quæ dicta ſunt in.ix. rōne facta pro parte affirmatiua,ſed.ll.ibi allegatę loquuntur de exceptio.rei cohærentibus.¶ Ad aliud ꝙ dixi voluntarius hoc nō poſſet opponere.videtur obſtare quod dixi ĩ.ij. ratione facta pro parte affirmatiua.¶ Sed reſpondeo primò ad.l.ſi hac lege §.fina.ꝙ ibi ſit ſpeciale in illo beneficio , in quò vertitur fauor patroni,& ſi impetretur talis venia nil liberto nocet in ſua cauſa.& hoc eſt beneficiũ quod poſſet obeſſe, & naturam cauſæ immutat.non obſt.l.licet.§.fi.de obſequiis à libe.præſtan.quia illud loquitur quando conuenitur alieno nomine tamen agiť vel excipitur de eorum proprio dolo:& ita ĩtelligunt ibi do. cum ergo ibi ad eos de eorum proprio facto ſpectaret commodum vel incommodum : potius dicitur neceſſarius defenſor ꝙ̃ voluntarius,& ita facit pro determinatione noſtra Bar.

¶ Diſputata fuit per me Bar.de Saxoferrato minimum inter legum doctores, in regia ac nobiliſsima ciuitate Piſarum circa annos domini.Mcccxl.die.xv.menſis Ianuarij.

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata contra principalem, mandať executioni contra fideiuſſorẽ iudicatum ſolui.*
2 *Fideiuſſor iudicatum ſolui,tenetur ſiue ſit res iudicata contra præſentem, ſiue contra abſentem,re non defenſa.*
3 *Sicut de iure cōi pater ex contractu filij obligatur de peculio , ita ex forma ſtatuti ex delicto filij,pater obligatur in portione dicta.*
4 *Dolus rei conuenti,iudicio pendente ſi commiſſus eſt,facit ſententiam latã mandari executioni,contra eum contra quem aliâs nō mandaretur.*
5 *Sententia lata contra procuratorem,uel tutorem,de iure cōi,mandatur executioni contra dominum & pupillum.*
6 *Diſpoſitio conditionalis,adueniente conditione ſumit effectum.*
7 *Quando per eum qui ex euentu conditionis læditur,fit quominus conditio impleatur,habetur conditio pro impleta.*
8 *Sicut per ſtatutum inducitur ficta confeßio, ita de iure communi reducitur quædam ficta filiatio per actum adoptionis.*
9 *Iuramentum eſt quædam ficta ſolutio,& habet uim ſolutionis.*
10 *Confeßio ficta tantùm operatur quantùm uera.*
11 *Contra purum debitorem condemnati, alijs bonis ceſſantibus fit executio & ipſius nomen in cauſam iudicati capitur.*
12 *Sententia quantumcunq; legitimis probationibus contra unum lata,ſuum effectum retrò ad ipſius authoritatem non porrigit.*
13 *Sententia lata contra unum,alijs non præiudicat,quando effectus alicuius facti extenditur contra plures ratione connexitatis,niſi contra eum de nouo probetur.*
14 *De iure communi,aliquo condemnato exiſtente non ſoluendo peruenitur ad bonorum poſſeßiones.*
15 *In unoquoq; iudicio, præſentes ſunt ſententiandi , uel legitimè citati,aliâs ſententia nocet inter præſentes ,& non nocet abſentibus.*
16 *Sententia an & quando lata contra filium patri præiudicet?*
17 *Vera confeßio filij patri non præiudicat.*
18 *Dictum & confeßio alicuius deponentis maioris authoritatis eſt quàm ſit ſimplex confeßio.*
19 *Statutum diſponens quòd contumax habeatur pro confeſſo, quid importet?*
20 *Confeßio unius ficta,non extenditur ad alias perſonas.*
21 *Statuti uerba debent intelligi,ſecundum propriam ſignificationem.*

QVAESTIO. III.

a PErusinæ[a] ciuitatis ſtatuto cauetur ꝙ ſi filiuſfa. cōmiſerit maleficium pater tenetur pro eo ſoluere condẽnationẽ,aſsignando filio dimidiã eius ꝙ habiturus eſſet ab inteſtato,ſi tunc pater decederet,&c. Alio ſtatuto cauetur,ꝙ ſi quis pro maleficio paſſus fuerit ſe poni in banno elapſo termino banni,habeatur pro confeſſo.Contingit ꝙ quidam filiuſfami.de maleficio accuſatus,paſſus eſt ſe poni in bãno,& elapſo termino banni:habebitur ꝓ confeſſo cōdẽnatus in certa quantitate pecuniæ, nec aliter de eius maleficio conſtat.Quæritur an pater teneatur ad ſoluendum cōdemnationẽ de eo factam vel non,pręſuppoſito ꝙ proceſſus & ſñia teneat ſecundum formã ſtatuti ciuitatis prædictæ. & ꝙ pater teneať
1 probať pluribus rationibus.¶ †Primò probať ſic.certũ eſt ſecundum cōem opi.ꝙ ſñia lata cōtra principalẽ, mandať executioni cōtra fideiuſſorem iudicatũ ſolui.l.j.de fideiuſ.l.gręcè. §.& poſt litẽ.in fi.§.& no.in.l.fi.C.de vſu.rei iud.& ibi ꝑ glo. & doct.& no.extra de iniuriis & dá.da.c.j.lib.vj.ſed hic pr̃ ęq parať fideiuſſori filij,vt.ff.de ver.ob.l.cũ filius.& de fur.l.eum qui.§.an pater.& poteſt dici fideiuſſor de iudicato ſoluendo, vt patet ex verbis ſtatuti,cum dicit teneatur ſoluere cōdemnationẽ,&c.ergo cōtra eum fiet executio,& tenetur ad ſoluendũ
2 cōdẽnationẽ.¶ †Secũdò probať ſic. fideiuſſor iudicatum ſolui,teneť,ſiue ſit res iudicata cōtra præſentem , ſiue contra abſentem re non defenſa,vt.ff.iudi.ſol.l.iudicatũ ſol. l. cũ quærebať.&.l.ſi ex duobus.cum ſi.Sed hic pater æquiparatur fide-

a ¶ Peruſinæ. De iſta.q.Barto.vide Bar.in.l.cũ filiuſt. ff.de ver.ob.& ibi vide apoſt.meã in prin.& vide alex. & Ia.plenè & An. bar. in.l.ſi qs mihi bona.§.ſi qd verò. ff.de ac.hære.ĩ addi.Bar. & vide alc. in cōſil.lxxxiiij.in iij.vo. & ĩ cōſi.lx. viſis dubitationibus.in eo.vo. ver. ſi verò illud . vide Alexã.l.ſępe.xxj. col.& in verſ.ij.limita.ff. de re iudi. Tho.diplo.

iuſſori iudicatum ſol.ergo tenetur ad ſoluendum cõdemnatio
nem.etiam ſententia lata contra contumacem.& hoc eſt ꝙ di-
citur in.l. iudicatũ ſol.ff.iudi.ſol.ſ.ꝙ iudicatum ſolui ſtipula-
tio expeditam habet q̃titatem in tm̃ inq̃tũ iudex pronuncia
uerit.Ex quibus concluditur ꝙ pater teneatur ſoluere dictam
3 condemnationem.¶†Tertiò probatur ſic.ſicut de iure com-
muni pater ex contractu filij obligatur de peculio,vt.ff.de pe
cu.l.j.§.fi.&.l.iij.§.ſed ſi fili⁹.C.ꝙ cũ eo.l.j.Ita hic ex forma ſta
tuti,ex delicto filij pater obligatur in portione prędicta. hoc
præmiſſo ſic arguo.In danda actione iudicati,contra patrem
de peculio,ſolũ hoc inſpicitur,an ſit iudicatũ,& filius cõdẽna
tus,vt.ff.de pecu.l.iij.§.idẽ ſcribit.& de noxa.l.noxali.cũ dua
bus ſeq.ſic ergo in propoſito:cum filius ſit cõdemnatus,pater
4 de dicta portiõe,tenetur ſoluere cõdemnationem.¶†Quartò
ſi dolus rei conuenti iudicio pendente, commiſſus eſt tantæ
potentiæ ꝙ facit ſententiã latam mandari executioni cõtra eũ
cõtra quẽ aliâs nõ mandareť.ff.vt in poſ.leg.l.ſi legato.§.fina.
C.e.l.certa forma,quę.ll.probant ꝙ ſententia lata contra eum
qui dolo deſijt poſſidere,mandatur executioni cõtra poſſidẽ
tem.& hoc not.per Cy.C.de aliena.iudi.mu.cau.fac.l.j.ĩ.viij.
q.ſed certum eſt,ꝙ ſi de maleficio filij cõſtaret legitimè: pater
teneť ſecũdũ formam ſtatuti: ergo multòmagis in caſu noſtro
vbi filius pendente iudicio,dolum & cõtumaciam adhibuit.
5 ¶†Quintò ſic,prẹmitto ꝙ filiusfa.in hac lite habet legitimam
perſonam,etiam in prẹiudicium patris.nam ſicut de iure com-
muni ſententia lata contra procuratorem vel tutorẽ,q ſunt le-
gitimæ perſonę,mandať executioni cõtra dominũ & pupillũ
vt.ff.de procu.l.plautius.de re iudi.l.iiij.in princi.ff.&.§.j.ita
ĩ noſtro ex forma ſtatuti ſententia lata cõtra filiũ,mandať exe
cutiõi cõtra patrem. Nũc arguo.pœna quæ rõnę contumaciæ
tutoris,vel procuratoris inferť,nocet domino & pupillo, vt.
C.de procu.l.eum qui res.de digni.l.quoties.lib.xij.ergo hoc
caſu pœna quæ inferť huic filio ratione contumaciæ, nocebit
6 patri:& ſic tenetur ſoluere cõdemnationẽ.¶†Sextò ſic,diſpo
ſitio conditionalis adueniẽte conditione ſumit effectum, vt.l.
cedere diem.de verb.ſigni.l.pecuniã.ſi cer.pe.de condi.& de-
monſt.l.qui hęredes.§.fi.& quaſi per to.ti.ſed ſtatutũ hic diſ-
ponit conditionaliter ꝙ pater teneatur ſoluere cõdẽnationẽ,
ſi filius cõmiſerit maleficiũ.ſed iſta conditio extitit quia filius
cõmiſit maleficiũ.ergo,&c.hoc ſic probo.Aut dices hunc filiũ
cõmiſiſſe maleficiũ de quo accuſatus eſt.& habeo propoſitũ.
Aut dices non commiſiſſe,ſed ratione contumaciæ eſſe condẽ
natum.& tunc idem:quia contumacia eſt delictum ſeu malefi-
cium,vt.ff.ſi quis ius di.non obtempe.l.j.de re iudi.l.cõtuma-
cia ergo patet filium commiſiſſe maleficium:& ſic pater,teneť
7 ſoluere condemnationẽ.¶†Septimò ſic.quando per eum qui
ex euentu conditionis læditur,fit quominus conditio implea
tur:habetur conditio pro impleta,vt.ff.de condi.ob cauſ.l.iij.
in fin.de reg.iur.l.iure ciuili.extra de regul.iur.c.cum ſtat per
eum.lib.vj.& ibi per Dy.ſed in quæſtione noſtra per patrem
qui ex euentu læditur,ſtat quominus filius cõpareat,vt male-
ficium probetur.& probatio quantũ ad patrem,habetur pro
impleta,ꝙ ſtet per eum patet:quia habet eum in poteſtate, &
ipſum iure patriæ poteſtatis vbiq; exiſtentem poteſt capere,
& præſentare:vt.ff.de re iu.l.qui cum vno.§.j.& ibi à pr̃e poſt
ea exhibit⁹,&c.C.de pa.po.l.iiij.ſi ergo nõ exhibet:ergo ſtat
per eum,& ſic conditio habeť pro impleta : & teneť ſoluere
8 condemnationem. ¶ † Octauò ſic.ſicut in quæſtione noſtra
per ſtatutum inducitur ficta confeſsio : ita de iure cõmuni re-
ducitur quędã ficta filiatio per actum adoptionis vt in toto ti.
de adop.ff.&.C.de inſti.& not.ff.de adop.l.ſi pater.§.fi.ĩ glo.
quæ incipit,vtilis enim . ſed illa ficta filiatio per adoptionem
inducta,porrigitur ad omnes qui non veniunt per contuma-
9 ciã, etiã cõtra patrẽ:& ſic teneť.¶†Nonò ſicut iuramentũ eſt
quædam ficta ſolutio,& vim ſolutionis habet,vt.ff. de iureiu.
l.eum qui iuraſſe.in fi.&.l.qui duobus.§.j.l.tutor.§.j. ita hic p
ſtatutum induciť ficta confeſsio ex contumacia.ſed virtus illi⁹
fictæ ſolutionis,quę venit ex iuramento porrigitur etiam ad
alios:quia ſi iurat principalis,prodeſt fideiuſſori,& econuer-
ſo.l.duobus.§.j.e.ti.&.l.fi.ita in propoſita.q.virtus huius fictę
confeſsionis porrigitur ad patrem , & ſic pater teneť ſoluere
10 condemnationem.ergo,&c.¶†Decimò ſic. tantum operatur
ficta confeſsio,q̃tum vera,vt.ff.de his qui not.infa.l.quoniam
&.C.de aſſeſ.l.conſiliarios.de hęre.auť.credentes.Sed certum
eſt ꝙ ſi filius cõdemnatus eſſet ex vera confeſsione:pater tene
retur ex forma ſtatuti,ſoluere cõdemnationẽ.ergo & nũc,quã
11 do eſt ficta confeſsio. ¶ † Vndecimò ſic.certum eſt ꝙ contra
purum debitorem condemnati,alijs bonis ceſſantibus ſit exe-
cutio:& ipſius nomen in cauſam iudicati capitur. nã inſpecto
qualiter principalis fuerit cõdẽnatus,vt.C.ne fiſ.vel priua.l.j.
& per totum.ff.de re iud.l.à diuo pio.§.ſic quoq;. ſed in pro-
poſito pater in illa portiõe de qua fit mentio in ſtatuto eſt de
bitor filij purè:quia lex oẽm cõditionem & dilatiõem ſuſtulit,
vt patet ex verbis ſtatuti,& probať in ſimili.C.de cond.ex le-
ge.l.j.per quam illud iudicať.ergo in patrem fiet executio.

QVod pater non teneatur ſoluere condemnationem, probatur. Primò:quia ſi eſſet plenè probatũ
filio defendente per teſtes:ſententia contra eum lata,patri nõ
præiudicaret,niſi contra eum probaretur.Secundò : quia po-
ſito ꝙ ſic præiudicaretur:tamen ſententia diffinitiua lata per
legitimas probationes filio abſente patri non præiudicaret.
Tertiò:quia vera confeſsio filij patri non prẹiudicaret.Quar-
tò:quia poſito ꝙ vera confeſsio noceret:non tamen nocet iſta
12 ficta confeſsio.¶†Primò probo ſic, Sententia quantuncunq;
legitimis probationibus contra vnum lata,ſuũ effectũ retro ad
ipſius authoritatẽ nõ porrigit,vt.ff.de re iu.l.ſi à te.§.fi.facit.ff.
ꝙ quiſq; iuris.l.iij.§.fi.& de pac.l.fideiuſſor.ſed nõ poteſt ne-
gari ꝙ in omni ꝙ filius habet re vel habere ſperatur,in bonis
paternis pater fuit & eſt eius author:ergo ſententia lata cõtra
ipſum filiũ etiã legitimis ꝓbationibus aduerſus patrem, non
13 porrigit ſuũ effectũ.¶†Secundò ꝓbo ſic.qñ vnius facti effect⁹
extenditur contra plures ratione connexitatis:tunc probatio
talis facti,& ſententia lata contra vnum,alij non p̃iudicat,niſi
cõtra eũ de nouo probeť,vt.ff.de adul.l.denunciaſſe.§.fin.vbi
ſententia lata contra adulterum, non nocet adulterę.& ecõtra
& tamen vnum non poteſt eſſe verum ſine altero. pro hoc.C.
de fal.l.j.& ꝙ ibi no.vbi ſnĩa partus ſuppoſiti cõtra matrem,
non nocet partui.pro hoc.ff.de iureiur.l.iij.§.pe.facit.C.q.res
iu.nõ no.l.j.& ꝙ ibi no.res inter alios acta.per to.ſic in propo
ſito,maleficiũ filij extendit effectum ſuum, tam contra filium,
q̃ contra patrem.probatio q̃tuncunq; veriſsima. & ſententia
lata contra filium patri non præiudicabit,niſi contra eum ꝓ-
14 betur.¶†Tertiò ſic,ſicut in quæſtione noſtra ex forma ſtatuti
filio condemnato,& ſoluente peruenitur ad patrem:ita de iu-
re communi aliq̃ condemnato:exiſtente non ſoluendo perue-
nitur ab bonorum poſſeſſores.vt.C.de pig.auť.hoc ſi debitor.
ſumpta ex corpe,de fideiuſ.§.ſi neq;.&.ff.de iure fiſ.l.moſchis.
in prin.Hoc prẹmiſſo arguo ſic:ſententia lata contra actorem
meũ,quãtũcũq; veriſsimis probationibus poſt ius & poſſeſsio
nem tranſlatam,mihi non nocet , niſi contra me de nouo pro-
betur eo iudicio quo poſſet contra me agere,vt.ff.de exce.rei
iudi.l.ſi mater.§.fi.l.iudic.§.fi.de pig.l. ſi ſuperatus.in prin.er-
go in propoſito,ſententia lata contra filium non debet nocere
patri:quia ante dictam ſententiã,in bonis ſuis plenũ ius habe-
bat,& habet:nec ad eum poteſt perueniri niſi de nouo probe
15 tur.¶†Quartò hoc probo per regulam generalem quæ eſt ꝙ
in vnoquoq; iudicio debeat ſententiari prẹſentibus,vel legiti
mè citatis his quos cauſa tangit:aliâs ſententia nocet inter prẹ
ſentes, & non nocet abſentibus,vt.ff.de re iudic.l.de vnoquo
que.de adopt.l.nam ita diuus.de natali.reſti.l.fina.de mi.l.in
cauſæ.§.cauſa cognita.C.ſi per vim vel alio modo.l.fin.ſed in
hoc iudicio pater non fuit citatus,monitus,nec requiſitus:er-
16 go talis ſententia,non ſibi debet nocere. ¶†Quintò probať
illud ſecundum quod dixi:quia poſito quòd ſententia lata cõ
tra filium,patri præiudicaret: hoc eſt verum,ſi eſt lata filio p̃-
ſente.ſecus ſi contumace.ꝙ ſic probatur.per hanc ſententiam
latam contra filium,tractatur de abſorbendo & perimendo iu
re patris in bonis ſuis:ſed ſententia lata contra vnum,p ius al-
terius confunditur,& perimitur:& ita demum aduerſus alios
ſuum operatur effectũ,ſi eſt lata contra prẹſentem.ff.de inoffi.
teſta.l.papi.§.meminiſſe.&.l.qui repudiantis.§.fi.eo.tit. ergo
in propoſito,ſententia lata contra filium abſentem,patri non
prẹiudicat.¶ Sextò probatur ſic.Nos tractamus in quæſtio-
ne noſtra quod lata ſententia contra filium parat fiſco actionẽ
contra patrem.hoc præmiſſo ſic arguo. quando ex ſententia
lata contra vnum,paratur actio contra alium:illud ita demum
eſt verum : ſi ſententia feratur contra illum præſentem.ſecus
ſi contra contumacem , vt.ff.de euict.l.ſi ideo.C.de peri.& cõ
mo.rei vend.l.j.Sed hic eſt ſententia lata contra filium contu-
macem:ergo non debet fiſco contra patrem actionem parare.
17 ¶†Septimò probatur illud tertium quod dixi,quòd vera cõ
feſsio filij patri non præiudicaret.quod ſic probatur.filiusfa-
mil.confitendo, paciſcendo,iuramentum deferendo, vel alio
modo patris conditionem deteriorem facere non poteſt,vt.ff
de ſolut.l.filiusfami.de iureiurand.l.quantò magis.C.de pact
l.filius.&.C.de iureiurand.l.neque filius. Si ergo poneremus
filium verè confeſſum eſſe, talis confeſsio patri non poſſet
præiudicare : ergo multòmagis non præiudicabit iſta ficta cõ
18 feſsio. ¶ † Octauò idem probatur ſic.certum eſt quòd ma-
ioris

ioris authoritatis est dictum, & cõfessio alicuius deponentis,
vt testis legitimè receptus quã sit simplex cõfessio. nam dictũ
testis, prȩiudicat ei contra quem examinatur, vt in tit.ff.de te.
&.C.eo.sed simplex confessio alicuius non præiudicat, nisi so
lum confitenti, vt.ff.de interrog.actio.l.si defenso. Sed de iure
testimonium filij contra patrem non valet, vt.ff.de testi.l.ido-
nei.&.l.testis ideoneus.C.eo.paren. Si ergo testimonium non
valet, ꝙ est maioris authoritatis, multòminus admittitur con-
19 tra patrem simplex confessio filij, ergo, &c.¶ †Nonò probo il
lud quartũ ꝙ dixi: quia posito ꝙ sufficeret illa vera confessio
non tamẽ sufficit ista ficta, quod sic probo. Statutum quod ha
bet contumacem pro confesso, aggrauat contumacem in hoc
ꝙ contra eum sufficit leuior probatio, & sic sola contumacia
habeatur pro cófessione. hoc prȩmisso sic arguo. Quando ali-
quis propter ipsius dolum vel cõtumaciam aggrauatur, vt cõ
tra eum leuior probatio sufficiat: talis probatio, solum ipsum
contumacem aggrauat, & suas vires contra alios non extendit
vt patet in prob. quæ fit per iuramentum in litem, vt.ff.de in
litẽm iur.l.j.quando ex facto tu.l.j.& de fideius.l.fi. Sic in pro
posito, ista contumacia aggrauat filium, vt habeatur pro con
fesso, & sic ista ficta confessio, non extendit suas vires vltra per
20 sonam ipsius filij contumacis: & sic patri non nocebit.¶ †De-
cimò probo sic. ficta confessio vnius, non extenditur ad perso
nas: aliâs & si iure, fisco habeatur loco eiusdem personæ, vt.ff.
de iure fis.l.eius qui delatorem. vbi si aliquis habeatur pro cõ
fesso, ꝙ delatorem corrumpit, talis ficta confessio, non transit
ad hæredes, vt eos aggrauet, quãꝗ̃ censeatur vna persona cum
defuncto: ergo in casu nostro, talis ficta confessio filij non se
21 extendit ad patrem, &c.¶ †Vndecimò probo sic. verba statu
ti debent intelligi secundum propriam significationem: non
secundum fictam, & impropriam, vt.ff. de exerci.l.j.§. si his ꝗ
nauem. de leg.iij.l. non aliter.cum simi.& ꝙ illud ꝙ est secun-
dum fictionem non intelligatur in statuto, nisi exprimatur, est
tex.& glo.ff.de nego.gest.l.iij.§.hæc verba. Cùm ergo statu-
tum dicat, quòd filiusfami.commiserit maleficiũ: intelligatur
verè & non fictè. Sed hoc casu eum verè commisisse non con-
stat: ergo, &c.

☞ *SVMMARIVM.*

1 *Statuti uerba quãdo arctant partem soluere condemnationem pro filio, qua liter sint intelligenda?*
2 *Sententia lata contra filium an & quando, faciat fidem contra patrem.*
3 *In quibusdam criminibus, sententia lata contra criminosum habet effectum reuocãdorũ omnium bonorũ alienatorũ à die commissi criminis.*
4 *Sententia lata contra unum, alteri præiudicat quando est lata contra præsentem. secus si contumacem.*
5 *Ficta solutio, an sit sufficiẽs ad dandam actionem contra principalem.*

SOlutio. Domini nostri Iesu Chri-
sti nomine inuocato. Istã
quæstionem tangit Dy. ff.quando ex fac.
tu.l.j.& ibi videtur tenere ꝙ talis ficta cõ-
fessio, non prȩiudicat patri: sed contrariũ
videtur innuere ipse idem de ver.obl.l. cũ
filius.in princi. Ad pleniorem ergo intelle
ctum nostrȩ qstionis, & solutionem oĩm cõtrariorũ, dico iudi-
cẽ debere verba statuti diligẽtius intueri. An verba statuti co-
arctẽt patrẽ ad solutionẽ cõdemnationis simpliciter, an sub cõ
ditione, si filius cõmiserit maleficiũ, vt in casu nostræ quæstio
1 nis proponitur. ¶ † Primo casu, quando verba statuti coar-
ctant patrem simpliciter. verbi gratia: dicit statutum ꝙ in casu
maleficiorum teneatur pater soluere condemnationem pro fi-
lio vsq; ad legitimam ipsius filij, vt vidi ĩ multis ciuitatibus: &
isto casu verba statuti non requirunt, ꝙ filius cõmiserit malefi
cium, sed sufficit solùm ipsum filium pro maleficio condemna
tum, siue commiserit, siue non: & tunc pater tenetur siue præ-
sens, siue ex cõtumacia fuerit condemnatus fili⁹. Et isto casu ꝓ
priè ȩquiparatur fideiussori iudicatum solui, cuius stipulatio
ex ipsa condemnatione committitur, siue præsens, siue contu-
max condemnatur, vt.ff.iud.solui.l.j.&.l.iu.sol.stipulatio ex-
pedita.l.cum quærebatur.in princip.coniuncta.l.cum filijs.in
princip.de ver.obliga.& de fur.l.eum qui.§. an pater.quæ.ll.
ȩquiparant patrem fideiussori. Et isto casu procedunt duȩ pri
mæ rationes pro parte affirmatiua. ¶ Secundo casu: quando
verba statuti coarctant patrem cõditionaliter si filius commi-
serit maleficium, vt in quæstione proposita: tunc oportet ꝙ
2 de maleficio filij constet.¶ † Et ideo est aduertendum, an sen
tentia lata contra filium, faciat fidem cõtra patrem. Ad quod
plenè inuestigandum sciendum est, ꝙ filium condemnari po-
test accidere quatuor modis. Quandoq; enim filius se prȩsen
tat, & maleficium negat, & contra eum probatur plenè, quan-
doq; fili⁹ cõparet, & negat contra eum, non probat̃ plenè, sed
probant̃ indicia sufficientia propter quæ ponit̃ ad torturã, &
confitetur. & cõdemnatur. Quandoꝗ cõparet & cõfitet̃ spon-
tè. & cõdemnatur. Quandoq; filius est contumax, & eius con-
tumacia habetur pro confesso secũdum formã statuti. & cõdẽ
nat̃. & hic est casus noster. de quolibet ergo videamus. ¶ Cir-
caprimum, quando filius cõparet, & negat. & contra eum pro
batur, & condemnatur: tunc omissis distinctionibus, quas po-
nunt doct. specialiter ponit & refert Cy.C.quib.res iudi. non
nocet.l.j.quantum ad propositum dico, ꝙ quandoq; de vno
maleficio plures cõdẽnantur, & pariter principales: & isto ca-
su probatio cõtra vnũ lata, aliis nõ prȩiudicat, vt.l.denũciasse.
§.fi.de adul. Quandoq; ex vno maleficio vnus cóuenitur prí-
cipaliter. ad alium verò peruenitur per quandam consequen-
tiam: & contumacia, seu condemnatio vnius, quæ est præam-
bulum executionis faciendæ in alium ex quadam consequẽtia
respicit principaliter commodũ & vtilitatem priuatã. & tunc
ꝓbationes factȩ cõtra vnũ, & sñía contra vnũ lata alij non no-
cet, vt.C.de fa.l.j.& ꝙ ibi no.s.ꝙ sententia lata cõtra matrẽ in
accusa.de partu supposito, non p̃iudicat filio in quȩstione bo
norũ. Si verò illud prȩiudicium ꝑ ꝙ peruenit̃ ad aliũ ex qua-
dam cõsequentia respicit vtilitatem publicã, seu bursam publi
cam: tunc probationes & acta facta cõtra illũ principalẽ, faciũt
fidẽ cõtra illũ ad quẽ ꝑuenit̃ ex quadã consequentia. casus est.
C.vbi caus.fisc.l. j. vbi sententia lata contra homicidas, habet
effectũ cõfiscãdorũ bonorum contra hæredes. & ita intelligit
gl.ff.ad sylla.l.ĩ cognitiõe. ꝓ hoc satis aptè facit.C.ad.l.iul.ma.
l.quisꝗs. vbi sententia lata contra patrem, habet effectũ inferẽ-
dȩ penȩ ĩ personas filiorũ. nec dicet aliquis ꝙ noua probatio
delicti requiratur contra filios: sed satis est de hoc patrem esse
conuictum & cõdemnatũ, vt ibi patet dum dicit, paterno ẽm
3 dñt perire supplicio, &c.¶ †Pro hoc facit, ꝙ in quibusdã cri-
minibus sententia lata contra criminosum habet effectum re-
uocandorum omnium bonorum alienatorum à die cõmissi cri
minis, & sic p̃iudicat̃ tertio, vt.d.l.qꝗs.&.l.fi.ad.l.iul.maie.ff.
de accu.l.ex iudiciorum. expressi⁹ extra de hȩreti.c.cũ secũ dũ
leges.in fi.lib.vj. Et sic in quȩstione nostra: cũ ad patrem perue
niatur per quandã cõsequẽtiam: & hoc respiciat vtilitatem pu
blicã sententia lata contra filium: & probationes factȩ contra
eum patri prȩiudicabunt, per dicta iura vltimò allegata.
¶ Et licet hȩc sint vera: puto iudicem cautius & consultius fa-
cere si eo tempore quo agitat̃ iudicium contra filium, moueat
patrem vt intersit iudicio, si sua interesse crediderit, per.l.si su-
specta.in prin.ff.de inofficio.testament.&.C.de litigiosis. aut̃.
nũc si hæres. tunc enim ei præiudicaret sine dubio, vt.l. sæpe.
ff.de re iud. vt nota.in fine per Cy.C.de aduo.diuer.iu.l.j.circa
fi.¶ Circa secundũ, quando filius comparet, & negat & contra
eum probantur indicia sufficientia, per quæ ponitur ad tormẽ
ta, & confitetur, & condemnatur: tũc idem puto ꝙ hoc suffi
ciat contra patrem, per dicta iura quæ videntur velle ꝙ suffi-
ciat principalem esse conuictum. pro hoc specialiter induco.
l.cùm probatio.ff.de prob. vbi videtur casus.¶ Circa tertium
quando filius comparet & spontè confitetur & condemnatur
credo idem multòmagis, vt.d.l.cum probatio. & ꝑ alias leges
allegatas. Nam si statur dicto cum tormentis: multòmagis sine
tormentis, hoc casu cum filijs interrogatur principaliter con
tra seipsum, vt lege prima.§.diuus.& quod ibi not.ff.de quæ-
stio.pro hoc de ȩdil.edi.l.quæro.§.fin.pro hoc quia confessio
filij & serui prȩiudicat patri & domino, quando habet liberã
administrationem peculij, vt.ff.de iniur.l.seruus quod detulit.
cum duabus.ll.seq.hoc verũ, nisi pater vellet probare contra
rium. ꝙ dic vt no.ff.si ex noxa.cau.aga.l.ij.§.j.vbi est not.glo.
ad istud.¶ Circa quartum, quando filius est contumax, & ex
forma statutorũ habetur pro confesso, & condemnatur, vt in
casu propositȩ quȩstionis: tunc dico ꝙ talis ficta confessio, &
sentẽtia contra filium lata, patri non præiudicat, sed est neces-
se ꝙ cõtra eũ ꝓbet̃ maleficiũ, hoc probat̃, quia ficta cõfessio ẽt
vbi de publica vtilitate tractamus non egredit̃ personam eius
qui habet̃ pro confesso, vt.ff.de iure fis.l. ei⁹ qui delatorem.in
4 prin.¶ †Prȩterea illa est regula ꝙ quoties sententia lata con-
tra vnum præiudicat alteri: illud intelligitur esse verum, si est
lata contra prȩsentem, secus contra cõtumacem, vt.l.qui repu
diantis.in fi.l.papinianus.§.meminisse.de inoffic.testa.de eui.
l.si ideo.in princ.C.de peri.& cómo.rei vendi.l.j.in fi. ꝓ hoc ĩ
duco glo.quæ est.ff.de iureiur.l.duobus.§.j.super ver.solutio
nis.hoc modo: sicut hic ex forma statuti peruenitur ad patrem
sub conditione si filius commiserit maleficium: ita de iure cõ-
muni fideiussor agit contra principalem si soluit, vt.lege lu
5 cius.ff.mand. ¶ †An ergo sufficit ad dandum actionem con-
tra principalem, quædam ficta solutio. s.iuramentum? certè

non:vt ibi no.pro hoc facit optimè gl.inſti.de noxa.in fi. & ꝑ
alias rationes.ſ.pro hac parte allegatas.hoc tenet Cy.in fin.C.
vnde vi.l.ſi quando.nec curo iſto caſu,vtrũ pater fuerit ſciens
necne.quia quando ſentẽtia fertur contra contumacem, dicta
diſtinctictio ſcientię & ignorantiæ non habet locũ.C.de pign.
l.ꝑſes.& ibi no.Ad contraria ex prędictis de facili apparet re-
ſponſio.

¶ Diſputata fuit hæc quæſtio per me Barto.de Saxoferrato minimum legum doctorem in felici ciuitate Peruſij,anno domini.Mcccxliiij.xvij.menſis Ianuarij,me tunc ibi.ff.vetus ordinariè legente.

☞ SVMMARIVM.

1 *In contractu emptionis,periculũ rei uenditæ pertinet ad emptorem.*
2 *Ius quando emitur, ſufficit uenditori præſtare ꝙ illud ius ſit, nec curatur ꝙ ex illo iure aliquid percipiatur.*
3 *Spes qñ emitur uel futurus euentus,ſi nil percipit̃ periculũ eſt emptorum.*
4 *Dominium utile habet non ſolum qui emit aliquam rem,ſed ille qui cõducit ad non modicum tempus.*
5 *Emptio una tãtũ eſt,qñ pretiũ unũ ab initio conſtituitur,licet præſtatio ſit diuiſa.*
6 *Emptio non contrahitur,ſi uendantur fructus, fructibus non natis.*
7 *Poteſt uerbum de ſui natura,quid ſignificet?*
8 *Quæſit ratio ꝙ in emptiõe & uẽditione, uenditor conſequit̃ prætium etiã re amiſſa.*

¶QVAESTIO. IIII.

a ¶Publicanus. de iſta.q. vide Bar.in l.fi.ĩ prĩ.C.de ꝑd. de curi.lib.x.& in l.ij.in.ij. colum.C. de iur.emphyt. & ibi apoſtil.meã,& ibi etiam vide do. Ia.in.xx.col.& vide Pau.de caſt.ĩ.l. cotem. §.q maximos.ff.de pub.& ibi vide Bar.ĩ.j.colũ.& Alex.ĩ addi. & vide Bart.Tho. Soci.in cõſ.lxxxviij.& Alex.ĩ con. xcviij.& in conſi. cviij.in.iij.volu.& Pet.de Anch.ĩ cõ. cccxv. & conſil. cccc. Tho.diplo.

a PVblicanus[a] quidã emit à cõmu
ne Peruſij pedagiũ,& oẽs fructus & vſuſ-
fructus,reditus:& prouentus, qui perci-
pientur & percipi poterunt ꝑ ipſum pu-
blicanum ex ipſo pedagio, & prædijs,&
molendinis dicti communis,poſitis in cu
ria caſtri foſſati vſ ad.x.an.& non vltra pro pretio mille lib.
ſoluendarum quolibet anno,prout capit pro rata. Contingit
ꝙ vno anno propter guerrã,ex dicto pedagio nihil eſt perce
ptum,& propter ſterilitatem ex dictis prędijs nil percepit.&
propter inſolitam ſuperabundantiam aquarum dicta molen-
dina,& ædificia ſunt deſtructa: nec poſſunt refici ſine magna
impenſa,vnde ex eis ſimiliter nihil perceptum eſt.quęritur an
1 pro dicto anno debeat fieri remiſſio pretij, vel non? ¶ †Et
primò quod remiſſio fieri non debeat. probatur.nam natu-
ra contractus emptionis,& venditionis eſt vt contractu cele-
brato,periculum pertineat ad emptorem,vt.ff.de peri.& cõ-
mo.rei ven.l.id ꝙ.& l.neceſſarie.in princ.&.C.eo.l.j.inſtit.de
contrahẽ.emp.§.cum autem.per Cy.cũ ſi.ſed hic eſt huiuſmo
2 di:ergo,&c. Secundò probatur ex natura rei emptæ. nam qñ
ius aliquod emitur, ſufficit venditori præſtare ꝙ illud ius ſit,
nec curatur qd ex illo iure percipiatur,vt patet ĩ emptiõe no
minis vel hr̃ditatis,vt patet.ff.de hære.vel ac.vẽ.l.ſi nomẽ &.l.
cũ hæreditatis.cũ ſi.ſed hic empta ſunt iura.ſ.padagiũ ꝙ eſt ius
ꝑcipiẽdi tm̃ à trãſeuntib9,vt.C.de ve.& cõ.l. ve.C.de noua ve.
l.j.in fi. Item eſt vendit9 vſusfructus q eſt ius,vt.l.j.de vſur.er
go non eſt curandum quid ex ea percipiatur,ſed ſufficiat hoc
3 ius conſtitutum eſſe.¶†Tertiò probatur eodem modo.ex na
tura rei emptæ quando emitur ſpes,vel futurus euentus,ſi nil
percipitur periculum eſt emptorum.ff.de hære.ven.ꝙ ſi ĩ vẽ-
ditione.&.l.ſeq.&.l.nomine.de contrahen.emp.l.nec emptio.
de actio.emp.l.ſi iactũ. ſed hic empta fuit ſpes,ſeu futurus euẽ
tus ꝙ apparet ex eo ꝙ dictũ eſt in contractu.ſ.qui percipi po
terunt.quæ verba ſignificant ſpem & futurum euentum,vt.ff.
de iniu.teſta.l.j.& ibi no.Item apparet ex eo quod dicit peda
gium:ꝙ poteſt ſignificare ipſum actum percipiendi,vt.l.cum
in plures.§.penul.& ꝙ ibi not.ff.loca.&.C. de vect.& cõ.l.ex
pręſtatione.Sed quando ipſe actus percipiendi emitur, ſemꝑ
videtur emi ſpes,vt.d.l.nec emptio.de contrahe.empt.&.l.ſi
4 iactũ.de actio.empt.ergo periculum eſt emptoris.¶†Quar-
tò probatur ex longinquitate temporis:quo non ſolum ille q
emit,ſed ille qui conducit ad non modicum tempus, puta in
x.annos habet vtile dominium:vt.ff.ſi ager vect.l.fi.de ſuperf.
l.j.§.quòd autem ait.ſed ſi dominium emiſſet:nõ eſſet dubium
ꝙ eſſet periculum emptoris:vt.s.in primis alleg.ergo,&c.
5 ¶†Quintò probatur ex vnione emptionis, conſtat enim ꝙ
hic pro omnibus annis vna eſt emptio:propter vnum pretiũ
conſtitutum ab initio.licet præſtatio ſit diuiſa:& propter vnã
annorum numerationem:vt.l.cum eiuſdem.de ędil.edi.de cõ-
trahen.emp.l.ſi duos.de in diem adie.l.ſi duo.de lega.j.l. ſi ex
toto.§.ſi ita &.l.ſtichum.§.ſtipulatio.de verb.obliga.Sed & ſi
ponamus eſſe vnam locationem vnius anni, & percipitur de-
cima pars fructuum,minus ſolito:certum eſt ꝙ non fiet remiſ
ſio mercedis in aliquo,vt.l.ſi vno.§.cum quędam.loca.ita licet
decima pars fructuum totius temporis ſit perempta:nulla fiat
diminutio ergo, &c.

COntra Quod debeat fi
eri remiſſio,probatur.Primò ex natura cõtra
ctus locationis & cõductionis:quę eſt vt pro
pter ſterilitatem,& alios caſus ſimiles,fiat re-
miſſio mercedis:vt.l.ex cõducto.§.j.&.l.mer
ces.§.vis maior.locati.&.C.eo.l.licet,&.l. excep.cũ ſi.ſed iſte
eſt contractus locationis,vt probo.Hoc ſic probatur.quando
dominium ad emptorem non transfertur:non poteſt dici em-
ptio & venditio,vt.ff.de contrahen.empt.l.conuenit.&.l.cum
manu ſata.§.fi.ff.de contrahen.emp.inſti.de loca.§.item quęri
tur.ſed hæc eſt huiuſmodi:ergo,&c.Præterea ad idem quãdo
pretium ſoluitur annuatim,non poteſt dici emptio & vendi-
tio,vt not.C.de iure emp.l.j.Et hic eſt modus cognoſcẽdi em-
ptionem à locatione,vt ibi not.&.ff.de ſuperfi.l.j.§.j.in gloſſ.
6 ſuper verbo,agendo.ſic eſt locatio.ergo,&c.¶Secundò pro-
batur.ex natura emptionis & venditionis.nã poſito ꝙ ſit em
ptio.eius natura ſic eſt:vt ſi fructus venduntur fructibus non
natis,emptio non contrahatur,vt.ff.de contrahen.empt.l.nec
emptio.de ver.ob.l.interdum.in prin.de cond.& demon.l.j.in
fi.ſed hic fructus nõ ſunt nati:ergo nõ eſt emptio.& ſic pretiũ
nõ debet̃ pro illo anno.¶Tertiò probatur.eodem modo.ſ.ex
natura venditionis,q̃ eſt vt ſi ſub conditione fuerit celebrata:
ad emptorem nõ pertineat periculũ conditione ceſſante,vt.ff.
de peri.& cõmo.rei vẽ.l.neceſſariò.§.ꝙ ſi pẽdente. de cõtrah.
emp.l.ꝙ ſępe.§.in his.ſed iſta venditio eſt cõtracta ſub cõdi.ꝙ
pt ex illis verbis q percipi poterũt, q̃ faciũt cõditionẽ,adeò
vt eis non perceptis emptio non ſit facta,& pretiũ non debea
tur,vt.l.ſi debitor.§.veriſimile.de contrahen.emp.de vino tri.
& oleo lega.l.cũ certum.& ꝙ vulgariter dicitur relatiuum qs
vel qui,iunctum verbo futuri temporis facit conditionẽ.l.ſti-
7 chum qui meus erit de leg.j.cum ſi.¶†Quartò probatur ex
ſignificatione iſtius verbi poteſt. ꝙ de ſui natura non ſignifi-
cat quandã poſſibilitatẽ, ſeu fortunã: ſed requirit actum per-
fectũ,vt.l.ſtatuliberos.§.ſi quis ſic acceperit.de ſtatu libe.facit
de ver.ſigni.l.inter illã. Et alibi verbum poterit,intelligitur re
bus ſic ſe habentibus,& eodẽ ſtatu durante,vt.l.ꝙ ſeruius.in fi
de cond.ob cau.& ibi no.ſed hic eſt mutatus ſtatus:quia guer-
ra,ſterilitas,& deſtructio ædificiorum ſuperuenit.ergo,&c.
8 ¶†Quintò probat̃ ex identitate rationis.nã q̃ eſt ratio ꝙ ĩ em-
ptione & venditione venditor conſequitur pretium etiã re a-
miſſa,ſed in locatiõe & conductione ſit remiſſio mercedis glo.
aſſignat vnam rationem:quia vẽditor certat de damno.nam ſi
non haberet pretiũ:damnum ſuæ rei pateret̃.Sed locator cer-
tat de lucro,cum nil de ſuo amiſerit.ita no.ff.loca.l. quæro.§.
item cum quidam.poſt mediũ glo.magnæ.Et idem not. Roſ.
in ti.de act.ex lo.circa fi.certè in iſto venditore eſt illa eadẽ rõ
ergo,&c.¶Aliã rõnem aſſignant doct.ſ. quia de natura ẽptio
nis eſt,vt cõtractu celebrato res perpetuò ſit penès emptorem
& eius ſit emolumentum.non eſt igitur mirũ ſi eius eſt pericu-
lum,ſed de natura conductionis eſt,vt emolumentum ſit con-
ductoris ad tempus.& ideo non debet inconueniens reputari
ſi damnum ſterilitatis:vel ſimile cõicat cũ locatore, ad quẽ res
locata debet peruenire,vt perpetuò ſit penès eũ:& ita no.per
Cy.C.loca.l.legẽ.ſed in hoc emptore,eſt eadẽ rõ q̃ eſt in cõdu-
ctore.ergo,&c. ¶Aliã rõnem ponit Iac.but.quia res vendita
debet̃ ſicut ſpes:ideo eius interitu,debitor liberatur,vt.l.ſi ex
legati cã.de ver.ob. Sed in locatione debet̃ patientia, quæ eſt
de futuro:ideoq; nec perire põt ꝙ nõ eſt: ſed quia per eum fa-
ctum non eſt,tenet̃ ad intereſſe,ſecundum mercedis remiſſio-
nem,vt ipſe not.in.d.§.item cùm quidam.ſed in hac emptione
eſt eadẽ rõ quę in cõductiõe & locatiõe:ergo,&c.Et ſic breui-
ter propter omnimodam ſimilitudinem cõcluditur, ꝙ illo an
no debet fieri remiſſio pretij.

☞ SVMMARIVM.

1 *Contractus locationis,qualiter cognoſcatur à contractu emptionis.*
2 *Ex modo contrahendi,inſpicitur quis contractus ſit.*
3 *Ciuitas qñ uendit pedagium,in quibus caſibus ſit fienda remiſsio pretij.*
4 *Refectio alicuius proprietatis ſi requirit magnam impenſam,ad quem pertineat,domino an uſufructuario?*
5 *Vſufructuarius qua actione poſsit repetere expenſas per ipſum factas à domino proprietatis.*

SOlutio. Domini noſtri Ieſu Chriſti nomi-
ne inuocato ſaluo ſemper iudicio
cuiuſlibet melioribus rationibus mouentis.¶Vi
detur quòd dictus contractus locationis fuerit,
&ſic

& sic debeat fieri remißio pretij pro illo anno:sicut in locatione fit remißio mercedis:vt dictum est.s.in prima ratione facta pro illa parte. ¶ † Et quia dico hunc esse contractum locationis. Ad hoc ostendendum præmitto ꝙ quando agitur vt in alium tranferatur dñiũ rei vel vsu capiendi conditio,pro certo pretio. Et tunc constat ꝙ est emptio,vt.l.conuenit.&.l.cum manu lata.in fi.ff.de contrahen.emptio. Et sic loquitur totus ti.ff.de contrahen.empt.C.de inst.idem si agitur vt transferatur aliud ius:vt seruitus,vsusfructus.vt.d.l.cum manu fata.§.j.de peri.& cõmo.rei vendi.l.necessariò.§.j.ĩ.de vsufruc.l.iij.¶ Aliquando agitur vt ille qui pecuniam recipit,nullũ ius in alium transferat:sed tantũ ꝙ aliquid faciat,vel operetur.& isto casu non potest esse emptio,sed locatio & conductio.vt,l.item si p̃tio.§.j.loca.ff.de contrah.empt,l,conuenit. &.d.l. cum manu sata.in fi.& isto casu non refert annuum pretium,seu pensio cõstituat̃ toto tempore:an annuatim,vel singulis mensibus,vt.l.qui operis.ff.loca.l.ea lege.§.locatum. aliquando conuenit ꝙ ille qui pecuniam recipit, aliquid faciat& ꝙ aliquid det,& sic vtrũq;: & tunc aut dare,seu rem transferre venit principaliter aut fieri per consequentiam:& erit emptio,vt.ff.loca.l.ij.§.j.in sti.eo.§.item quæritur,nam ibi hoc principaliter agitur,vt artifex det mihi annulos certę formæ,ꝙ autẽ ipse faciat hoc venit ex quadam consequentia:quia ipse aliàs dare non potest. aut fieri,venit principaliter.rem tradi,venit per consequentiã & erit locatio & conductio,vt.ff.loca.l.item si pretio.§.insula. nam ibi opera principaliter locatur.dare autem venit ex quadam consequentia.f.quia ædificat in alieno,quando dubitatur quod istorum veniat principaliter,vt ĩ casu ꝓposito.nam hic est dubium,vtrum principaliter veniat datio, siue translatio dominij fructuum percipiendorum,vel iure vsusfructus.patientia autẽ.f.ꝙ patiantur istum emptorẽ vti frui,veniat ex quadam consequentia.sicut in vsufructu,vt.l.iij.§.dare. ff. de vsufru.an econtra.f.ꝙ patientia principaliter, fructus autẽ faciat suos ex quadam consequentia:sicut in quolibet alio colono q conducit fundum:& dominus principalis tenetur ad patientiam,vt.l.qui merces.§.qui fundum.&.l.si in lege.§. colonus eum.ff.eo.tit.& sic potest esse dubium,an sit emptio vel locatio.& isto casu gl.singularis dat doctrinã.f.ꝙ pretiũ & mercedis quantitas,faciat discerni emptorem à conductore.ita no.ff.
a de supfi.l.j.§.j.in glo.super verbo agendo [a] ,quid vult dicere? certè non curant de nomine.f. an fuerint contrahentes vsi nomine pretij,vel mercedis : quia in hoc non est vis, vt in dicta
b gloss.sed hoc alia gloss.declarat.f.ꝙ pretium est vnum[b] & certum.merces verò per singulos annos soluitur,ita not.C.de iure emphyt.l.ij.& quod ibi tenent doct.si ergo pretium vnum esset constitutum,ꝙ non solueretur annuatim:esset emptio & vẽditio.& q̃d si esset emptio,dicã.j.sed qñ p̃tium debet annuatim solui:appet ꝙ est mercedis cõstitutio,q̃ fit ꝓ patiẽtia quę singulis annis p̃stat̃:& sic erit locatio & cõductio:& sic debet fieri remißio sicut ĩ locatione.hoc ꝓbat̃ p dictas glo.hoc suadet ẽt rõ,qñ pretiũ seu merces soluit̃ singulis annis,nõ vr̃ dñs velle trãsferre aliquod ius ad hoc,vt si ille cesset in solutione poßit eum de prędio expellere,vt.l.quæro.§.inter locatorem ff.loca.de publi.l.vectigalia.§.fi.secus qñ pretium simul soluitur. & hoc etiam probatur in.l.item quæritur.§.qui impleto. vbi de locatiõe fundorũ semper habet̃ respectus ad annuam præstationem.¶ Et hoc mõ debet intelligi.ff.de iure do.l.si vsusfructus.vbi dicit tex.vel locet,vel vendat: intelligendũ est locet.f.certa mercede constituta singulis annis,emptione constituta,pro toto tẽpore,& ita reperi postillatum p quosdã do. antiquos.sic intelligi debet de vsufr.l.arboribus.§.vsufru.ibi, locare vel vendere.de bon.auto.iud.pos.l.si venditis.§.j.&.l. ait pretor.in cã etiam sic debet intelligi in cle. de reb.eccle.nõ alie.c.j.ĩ fi.dum ponit de locatione & cõductione fructuũ.hoc etiã patet eo ꝙ oẽs leges loquentes de locat. fundi regulariter
c loquunt̃:cũ merces annua,vel mestrua [c] cõstituitur,vt.C.loca. l.licet.ff.e.l.item quærit̃.§.qui impleto.&.l.si in.l.§.si domus.& §.seq.de pu.l.vectigalia.§.fi.de fideius.l.si à colo.&.l.fideiussores.§.pro aurelio.cum infinitis si.similis arguendi modus ad cõtractus cognoscẽdos, fit per gloss.& Cy.C.de re.permu.l.
2 j.in vlti.glo.¶ † Cum dubitatur qualiter cognoscitur contractus permutationis à contractu do vt des,inspice qualiter loquuntur leges de hoc tractantes.Idem habemus in cognoscendo vectigal à tributo.Inspicimus,quomodo loquuntur leges de hoc tractantes,vt.l.ij.§.j.ff.de publ.ita hic ex modo contrahendi inspicimus quis contractus sit.Nã si solũ inspiceres verba vendo vel loco,esset imponere legem verbis : & quod ista verba non sunt curanda : quia si dicatur, do ad affictum. licet non vtatur verbo locationis:tamen erit locatio,non venditio, vt extra de loca.c.ij.sic & Spe.cũ tractat de loca. ponẽdo formas cõtractus semper ponit de annua præstatio.in ti.de loca. Sed cùm ponit de venditione fructuum ponit de vno pretio quod ab initio soluitur.in tit.de emptio.& vendi.§.j.Et sic apparet quòd est locatio & conductio:& sic debet fieri remißio pretij pro illo anno.nõ ob.ꝙ pretium vnum fuit cõstitutũ ab initio:quia si solutio diuisa per annos soluat̃:non curat̃ de modo constituendi.ex hoc enim apparet illud vnum pretium cõstitutum non esse,ex pretio singulorum annorum,& sic perinde est acsi pretium esset constitutum singulis annis , vt.l.ędiles aiunt.§.fi.in glos.quæ incipit.f.vnico.de ędil.edic.Nec ob. quod dicitur in contractu emit,&c.quia accipitur.i.conduxit vt.C.loc.l.hi qui.ff.eo.l.ea.§.locaui.de publi.l.quotiẽs.§.fina. facit de actio.emp.l.veteres.&.l.seq.Nec ob.quòd vsi sunt verbo pretio,&c.quia pretium ponitur pro mercede, vt.ff.loca. l.ea lege.§.locaui.&.l.insulam.§.qui ędem.¶ Sciendum tamen est,ꝙ est quædam gl.quæ videtur aduersari prædictis.ff.quib. mod.vsusfru.amit.l.pompo.quærit.§.j.in gl.quæ incipit, sed quid nocet.quæ videtur velle ꝙ pretium constituitur singulis annis,& tamen sit emptio:tamen illa non puto benè dicere,vt ex prædictis patet.est quædam alia.ff.de contrahẽ.emp.l.fundi partem.secundum vnam lectu.quæ videtur sentire contra. tamen illa lectu.non placet,posito tamen quod tanq̃ iudæus nolens à verbis recedere.sed si velles dicere hunc esse contractum emptionis:tamen adhuc dico idem iuris esse quo.s.dixi: quia iudicabitur sicut de locatis propter solutionẽ quę annuatim fit,quod sic probo.¶ Certum est quod superficies trãsfertur in alium,vel per loca.vel per venditionem.l.j.§.j.de super fi.Sed constat quod si superficiarius superficie non potest vti,
a fit ei remißio eius quod annuatim est soluendũ.l. inter quos. §.dãni.& ibi no.de dam.infect.ergo apparet ꝙ non est hoc p̃cipuum in loca.sed idem in emptio quæ habet similitudinẽ cũ ea.pręterea emptio & venditio,locatio & conductio eisdem iuris regulis consistunt,vt.ff.loca.l.ij.in princ.maximè vbi est eadem ratio:sed in emp,est per omnia eadem ratio quæ in conductiõe,vt probatum est.s.ĩ vltima ratione facta pro ista parte
b ergo,&c. Pro hoc faciunt leges.s.allegatæ quæ hoc videntur põere pro eodem.f.locare vel fructus vendere.vt in.d.l.in vẽditore.§.j.&.l.prętor.§.in eum.de bo.aut.iudi.pos.& in.c.j.in fi.de reb.eccle.non alie.in cle.& de vsufru.l.arboribus.cum simi.Præterea etiam si poneremus hunc non esse contractum locationis & conductionis,nec emptionis & venditionis, sed in
c nominatum in quo aliquid annuum præstatur : tamen ꝓ illo debet fieri remißio,vt.C.loca.l.licet.& est casus & glo.expressa.C.e.ti.l.excepto.& sic apparet quòd non est pręcipuũ ĩ cõtractu locationis & cõductionis,sed idem in aliis cõtractib⁹ habẽtibus eãdẽ rationem.¶ Pręterea hoc video in tributis quæ annuatim soluuntur,vt si fructus percipi non possunt non debeantur,vt.ff.de censi.l.forma.§.illam.& tamen constat ꝙ tributum non debetur ex contractu emptionis,sed ex lege.¶ Et prędicta vera,quando pretium annuatim soluitur,sed si ponã totum pretium vno tempore,vt in prin.esset solutum:tunc dicerem esse emptionem & venditionem.per glo.&.ll.s.alle.An autẽ tunc debeat fieri remißio:& quid iuris:tunc est aduertendum,quod sit illud ꝙ emptum est.¶ Et primò videam⁹ depedagio. & certè pedagium potest accipi pro eo ꝙ ex pedagio percipitur,sicut dicitur de vectigali,vt.ff.de pub.l.j.§.j.in glo. ibi,vectigal est ꝙ præstatur.&c.Itẽ no.C.de vecti.& cõmi. in rub.& si hoc modo accipitur,venderet̃ ipsum corpus nummorũ,ꝙ perciperet̃ ex vectigali.sed istud verũ esset:cum pedagiũ seu vectigal perciperet̃ à ciuitate.& ita daretur ipsi emptori:& sic id ꝙ pcipit̃ non videtur emptum:cùm nunquam fuerit ciuitatis:vt statim dicam in fructibus.Secũdo modo potest accipi pedagium , vt dicatur emisse ipsum ius percipiendi pedagium,ꝙ ipsi ciuitati cõpetit.Tertiò modo potest intelligi , vt dicitur emisse ipsam perceptionem pedagij & cõmoditatis percipiendi:sicut videmus ĩ vsufru.aliud em̃ est emere ius vsusfructus.aliud perceptionẽ fructuum , seu commoditatem vtendi istud enim facti est,vt,ff.de iure dot.l.si vsusfructus.de peri. & cõmo.rei ven.l.necessariò.§.fi.& ibi no.de vsufru.l.arboribus §.vsuf.Quod istorum sit emptum posset dubitari.Dico quòd licet quando proceditur contractus habilis & traditio , vt res tradita perpetuò sit penès recipientem,in dubio videatur trãsferri plenum ius.ff.de iure do.l.fructus.§.fin.cum.l.seq.& pro dote.l.j.tamen in casu proposito,cum ista iura nõ poßint trãsferri nisi ad tempus,vt.ff.de serui.l.iij.intelligã venditam esse ipsam perceptionem fructuum, seu percipiendi cõmoditatẽ, vt.d.l.necessario.in fi.cũ gl.& de peri.& cõmo.rei vend,&.l.si vsufructu.ff.de iure do. Ad hoc induco.ff.de do. prę leg.pe.& ꝙ ibi not.in vl.gl.sic debet intelligi.l.cum in plures.§.penu.ff. loca. ¶ Idem si diceremus venditũ ius per id quod allegatum

a ¶ Sup verbo agẽdo.Vide Ia.sãdo in rub.ff.de re.du. vbi plenè ponit istam materiã in.ij. col.Tho.diplo.

b ¶ Scilicet ꝙ p̃tiũ. Vide Alex.in cõs. lxxxiiij.ĩ.vij. vol. incip. ponderatis. his.in.ij.col. Tho.

c ¶ Vel menstrua. vide Bar.in.l.fi. C. de prędiis curi.lib. x.& Alex.in cõs. lxiij.inci . in cã ãs vertẽte.in.j.col. in vij.volu.Tho.

est supra. Cum autem ipsa perceptio, seu commoditas vendatur, spes seu alea videtur empta, vt.l.nec emptio. de contrahend. emp.de actio.emp.l.si iactum. Aliud est enim emere ipsam perceptionem, aliud est emere illud quod percipitur, vt ex dictis
3 legibus colligitur. ¶ †Et sic apparet quòd periculum est emptorum: nec debet fieri remissio pretij propter guerram, vt dictis legibus. hoc autem verum intelligo, si guerra est sine culpa ciuitatis vendentis, vt puta propter guerram quę est in marchia ex pedagio nihil percipitur. Sed si ciuitas ipsa inferret guerrã alteri: vel alia ciuitas sibi, siue iustè, siue iniustè: videtur perdi pedagium culpa ciuitatis. & sic deberet fieri remissio pretij: vt ff.loca.l.si merces.§.culpæ.& quod no.sol.mat.l.pe.in princi. de illis autem verbis quæ consueuerunt adijci.s.vendo pedagium, & fructus qui percipiuntur ex eo, non curo: quia videntur adiecta, causa tollendæ dubitationis. & idem important quod ipsum pedagium. argu. eorum quæ statim dicentur, &c.

SEcundo videndum est de eo quod dicitur fructus, & vsusfructus, reditus, & prouentus qui percipientur ex prædijs. & hic aduertendum est: Aut enim venduntur fructus percipiendi ab ipso venditore tradente emptori: & tunc ipsum corpus fructuum videtur deductum: quibus non perceptis debet fieri remissio pretij pro rata, quasi venditio pro illo anno non sit cõtracta, vt.d.l. nec emptio. de contrahend. empt.&.l.debito.§.verisimile.cum si.allegatis.s̈.in secunda ratione pro parte affirmatiua. aut venduntur fructus percipiendi ab ipso emptore. & sic ad ipsum pertinet cultura & cura: & tunc ipsum ius vsusfructus, videtur venditum, siue apponantur dicta nomina, siue alterum tantùm non curo quantum ad propositum, vt.ff.de vsufruc.leg.l.cum ita. & de vsufru.l.si quis ita.& ibi glo.facit ad istam distinctionem ff.vsufru.quemadmo.caue.l.idem est.& ibi no. Et isto casu, periculum est emptoris, sicut in eo qui emit proprietatem, vt.l. necessario.§.fi.de peri.& commo.rei vendi. prędicta vera quñ ciuitas vendens erat domina illorum prędiorum. Sed si haberet vsumfruc.tantum: tunc videtur vendidisse solam pceptionem fructuum tantum. idem videtur etiam ĩ.d.l.necessario.§.fi.& quod ibi no. Super tertio, quando venduntur fructus percipiẽdi ex ędificijs et molẽdinis, secũdũ verba.s̈.scripta, dico vsũfructum venditum esse per eadem iura quæ supra dicta sunt in prędijs. tamen in effectu iuris est diuersitas. nam si quedã ædificia, & molendina sunt ita destructa quod desierint totaliter esse: tunc vsusfructus est extinctus, vt.l.repeti.§.rei mutatione.ff.quibus modis vsusfru.amit.de vsufru.leg.l.si cui insulæ.instit.eo.§.pe.& si reędificarentur, non deberetur vsusfru.vt.ff.de verbo. oblig.l.inter stipulantem.§.sacram.in fin.§.& ideo hic non est tractandum de refectione. dico ergo quod periculum est ẽptoris, sicut si emeret proprietatem, vt.l.necessario.§.fi.de peri.& commo.rei vend.& de vsufru.lega.l.si cùm vsufructua.§.fina. Si verò aliqua pars remanet. tunc vsusfructus integrè remane-
4 ret, vt.l.si cui insulæ.& de vsufru. ¶ †Et ideo est videndum ad quem pertineat refectio, cum requirat magnam impensam: & videtur quòd dominus proprietatis non cogatur reficere, vt l.hactenus.de vsufruct.&.l.si cum vsufructuarius.in fi. ¶ Primò videtur, quòd ad ipsum vsufructuarium talis impensa pertineat, licet impensam à domino repetat, vt no. dicit glos. de dam.infect.l.damni.§.ei cui. Et econtra videtur, quòd dominus teneatur reficere. aliâs teneretur ad interesse, vt.l.ex conducto.in prin.e.ti.Sol. dico quod cum iste sit fructuarius, omnem rei curam recepisse videtur, vt.l.j.in fi.&.l.seq.ff.vsufru.quemadmo.cauea. Et in hoc videtur à domino proprietatis, procurator constitutus in rem suã, vt.l.j.in fi.&.l.seq.ff.de op.no.nun. ¶ Ex hoc concludo, quod ipsa cura & solicitudo refectionis indistinctè pertineat ad vsufructuarium, vt.l.inter fructuariũ. de dam.infect.vbi casus. vnde si vsufructuarius vult agere contra dominũ proprietatis, pro pecunia refectionis, ne forte ipse pro illa pecunia habenda, cogatur vendere res suas, potest, vt ff.manda.l.si verò non re.§.fina.&.l.si mandato meo.in princ. cum habeat ad hoc mandatum, vt.s̈. probatum est. non enim est facile soluere, & postea repetere, vt.d.l.si dubitetur. in princ. de fideius.&.l.si stipulatus.in prin.eo.ti.de compẽ.l.j.&.ij. Si verò ipse fructuarius, vellet reficere sua pecunia, posset: nec posset à domino prohiberi, vt.l.hactenus.§. Neratius. de vsu-
5 fruct. †Et illam pecuniam quam expendit, posset repetere, vt l.omnium.de vsufr.& quod not.in.l.si cuius.§.idem quæsitum de vsufruc. sed qua actione? gloss. dicit nego.gest. vt not.in.d. l.enim.&.d.l.damni.§.ei cuius.de dam. infect. Verius puto, quod repetatur actione mandati, cùm videatur constitutus procurator, vt dictũ est. non enim potest agi nego.gest, cum hoc faciat ex necessitate, vt.ff.familię.erciscundę.l.hæredem.§.si vnus commune enim negotium magis q̃ alterius gessit. probatur ex pressius. de bo.aut.iudi.pos.l.prætor.§.& generaliter. & non ob. quod dicitur fructuarium posse cogi non reficere, vt.l.hactenus. quia verum est si vult carere vsufructu. vt.d.l.cum vsufructuarius. de vsufruc. aliâs bene cogitur, vt.d.l.inter fructuarium, de dam.infec. Nec ob. quod not.in.d.l. damni.§.titius. quia verum est, quod talis expensa ad eum pertineat, ita quod cum petere possit alia actiõe, & alio modo sibi consulere. cessat cautio dãni infecti, quæ est subsidiaria. nec obs. quòd dicitur dominum non teneri: quia verum est, si vult carere iure dominij, Nã ipso nõ reficiente expensas, iure dominij priuatur, vt.ff.de dam.in fec.l.quãuis.in fi.&.l.si sibi proprietarius. ¶ Hoc pręmisso in quæstione proposita an debeat fieri remissio, dico quòd non. quia casus fortuitus non potest imputari domino, vt.s̈.probatum est. nec etiam culpa refectionis non factæ, cum pertineat ad fructuarium: vt dixi. sed posset fructuarius petere interesse ratione quantitatis sibi non solutę. simile ĩ emphyteuta, vt no. per Cy.C.de iure emphy.l.j.in fi. ex his apparet responsio ad omnia contraria.s̈.in allegationibus facta. ¶ Restat vt respondeamus ad quædam quæ possunt allegari contra id quod dixi quod propter annuam prestationem, est locatio. Et priò nõ obstat quod fuit vnum pretium constitutum, licet solutio diuisa per tempora: quia illa inspectio primæ locationis habetur in legatis & alijs simplicibus obligationibus. Sed in obligationibus respectiuis, vnitas pretij non inspicitur si fuit habitus respectus ad singula. vt ecce: si plures res emuntur vno pretio, dicitur vna emptio. & probatur.s̈.in quinta ratiõe primę partis. Sed pone quod emi plures res pro pretio centum.s.x.pro tali &.x.pro tali &c. ita quod licet sit vnum pretium, tamẽ est habitus certus respectus ad pretia singularum rerum. certè plures dicuntur venditiones, vt.ff.de ędil.edic.l.ędiles autem.in fine.& in glo.quæ incipit.s.vnico.quam not.ita ĩ proposito, licet ab initio fuerit vnum pretium: tamẽ hoc fuit respectu cuiuslibet anni pro rata, vt patet ex themate: ideo perinde est acsi singulariter, pro quolibet anno esset constitutum pretium, erit merces. non obst. quod vsi sunt verbo emit, & vendidit, vt dixi. nam verbum emere, ponitur pro conducere, vt.C.loc.l.ei qui insulam.§.qui ędem.de pub.l.Cęsar. & hoc ponit Goffr.de in ramẽ.calum.in summa de loca.argum.l.veteris.de actio.empt. Non obst. quod vsi sunt hoc vocabulo, pretio. nam licet quædam gloss. singularis velit dicere quòd hoc nomen solummodo contractui emptionis & venditionis congruat, vt.C.de prędijs.cum.l.fin.& ibi not, tamen hoc verbum pretium, interdũ ponitur pro mercede, vt not.* per Azo. in summa.C.loca.§.j. & probatur.ff.loca.l.qui insulã.§.qui ędem.* &.l.ea lege.§.locaui.&.ff.de acqui.possessio.l.si quis ante.circa finem.

¶ Disputata fuit hæc questio per me Bar. de Saxoferrato minimum legum doctorem.

SVMMARIVM.

1 *Quando quis habet potestatem aliquid faciendi, & illud facit, ualet, quod facit licet non exprimat, unde authoritatem habet.*

2 *Quando qui habet officium, aliquid gerit super re ad illud officium spectante, in dubio uidetur gerere contemplatione officij, nõ se obligandi.*

3 *Si mandatur alicui aliquid, & in eum plenum ius transferatur, tunc etiã si ille mandatarius gerat nomine proprio, ualet quod agitur in præiudicium mandantis.*

4 *Propositus ad aliquod negotiũ exercendũ, an & quando obliget dominum.*

5 *Quãdo aliqs cõtrahit, uidetur cõtrahere cõtẽplatione officij quod exprimit.*

¶ QVAESTIO. V.

a ADunantia[a] generalis communis Perusij, concessit prioribus potestatem, & Baliam ad certum tempus disponendi, & ordinandi, contrahendi, & cõmune obligandi super abundantia frumẽti habendi in ciuitate Perusij, quod alias ad ipsorum priorum officium non spectabat: qui priores miserãt quendam florentinum ĩ Siciliam pro frumẽto, certa ei pro mercede quantitate promissa, & non dixerunt se hoc facere ex authoritate, & Balia eis concessa, ab abundantia generali per Florentinum. ex parte sui impletum fuit quod conuenit. ¶ Quæritur an commune Perusij sibi teneatur ad prestandũ dictam q̃titatem pro mercede promissa, vel non. & quod cõmune teneatur
1 ostenditur pluribus rõnibus. ¶ †Primò sic: qñ qs habet ptãtem aliquid faciendi, & illud facit: valet quod facit, licet nõ exprimat. vnde

a ¶ Adunantia. Ad de quod ista.q. est ĩserta in antiqs lectur. Bar.ĩ.l.ambitiosa. in fin.ff. de decret. ab ordi.fact. & ibi vide apost.meam, & vide Bar.in.l.q̃ties.§.data.ff.de ope.leg. & ibi vide alex.ĩ add.& apo. Alex.in.l.habebat ff.de inst.& ĩ addi. Bal.& Alex.ĩ.l.si per errorẽ ĩ.ij. col. in vers. extra gl.ff. de iur.om.iudi. & Fel.ĩ.c.pasto.§.qa verò.in.ij.colũ. de offi.deleg.& ĩ.c.cũ accessissent.in.iiij.&.v.col.de const. Tho.

vnde authoritatem habet. imò quod plus est si disponens etiã
ignoret se authoritatem habere, vt. ff. de iudi. l. ij. §. j. de condi.
& demon. l. multum. de insti. l. habebat. in prin. & in. l. seruum
titij. in fi. ff. mandati. Sed isti priores habebant authoritatem:
ergo licet non expresserint, cõmune obligatum est. ¶ Secun-
dò sic: quando aliquid potest geri duplici iure: semper vide-
tur geri eo iure quo res melius valet, & quo melius gerẽti licet
sed vt. ff. de testa. mili. l. iij. extra de pben. c. nisi vbi hoc vide-
tur expressum. pro hoc totũ illud generale in dubio debem⁹
intelligere, vt res potius valeat, quàm pereat, vt. l. quoties. de reb.
dub. de verb. oblig. l. quoties. cum simi. ergo in proposito vi-
dentur priores contraxisse, authoritate adunãtiæ generalis, vt
2 sic valeat. ¶ † Tertiò sic: quando ille qui habet officiũ, aliquid
gerit super re ad illud officiũ spectante, in dubio videtur gere
re cõtemplatione officij, non se alio nomine obligãdi, vt. ff. de
nego. gest. l. nesennius. de insti. l. fi. & de admini. tut. l. cũ post. §.
j. & no. quando ex facto tu. l. post mortem. §. j. ergo hic in du-
bio videntur priores contraxisse, authoritate adunantiæ ge-
neralis. ¶ Quartò sic. paria sunt mandatum pręcedere vel ra-
tihabitionem sequi, vt. l. fi. C. ad mace. ff. de sol. l. ratũ. de regu.
iur. c. ratihabitio. li. vj. cum si. sed quãdo aliquis contractus ce
lebratur cum aliquo, qui alicuius negotia gerit, licet hoc non
fiat mandato domini: tamẽ ratihabitione secuta, dominus te-
netur, vt. C. quod cum eo. l. ei qui. in fi. & not. ff. de neg. gest. l.
si pupilli. §. j. & no. ff. de admi. tuto. l. tutores q post. §. aduer-
sus. Si igitur ratihabitio sequens, faceret cõmune teneri: ergo
& mãdatum præcedens, in casu ergo proposito teneatur cõ-
3 mune. ¶ † Quintò sic. quando alicui aliquid mandatur, & in
eum plenum ius transfertur: tunc etiã si ille mãdatarius gerat
nomine proprio, valet quod geritur, in piudicium mandãtis,
vt. ff. de dona. l. si tibi dederim. & ita nota. facit. l. hoc iure. §. si
quis dederit. eo. tit. sed adunantia generalis, concedẽdo prio-
ribus cum habeat potestatem, transtulit in eos iurisdictionem
ordinariam super hoc, vt. l. fi. C. de iurisdic. om. iudi. & not. ff.
eo. ti. l. moræ. & sic modo tanquàm hoc competat officio priora-
tus, poterunt super hoc, vt priores contrahere, & commune
obligabitur. pro hoc optimè quod no. extra de elec. c. in cau-
sis. & quod ibi no. per gl. & Inno. vbi dicitur quod quando capitulũ
concedit aliquibus quod eligant platum, videtur eis istud ius eli-
gendi donatum, & sic non eligunt authoritate capituli sed ex
potestate ipsorum. ¶ Sextò sic probatur singulariter per ca-
sus plurium legum. Primò per. l. res. §. fi. cum se. quæ incipit,
non tãtum. & l. ij. §. pe. ff. de iur. fis. vbi licet delator non dicat
deferre alieno mandato: tamen ille qui mandauit punitur: &
sic non est necesse quod in executione actus, mãdatarius dicat se
facere mandato alterius. Secundò sic probatur per. l. qui ser-
uum. ver. nisi quasi defensor. & ver. idem. de interro. actio. vbi
manifestè colligitur idẽ esse, siue ego sim in iudicio quasi de-
fensor alterius, siue sim meo nomine, si primò: tamen in veri-
tate mandatum pcesserit. Tertiò per. l. post dotis. solu. ma. se-
cundũ lec. Dy. vbi videtur pater stipulari procuratorio nomi
ne filiæ, licet non exprimatur. Quartò per. l. his qui. §. vnde
quęritur. & §. sin autẽ. ff. de manumi. vbi quis emit seruũ pro-
prio nomine, & tamen propter mandatum quod pcessit, tene
tur acsi fuisset expressum procuratorio nomine alteri⁹. Quin-
tò per. l. si mandato titij. §. j. ff. manda. & C. de dolo. l. j. vbi ille
fideiussor q emit suo nomine, tenetur mãdati, propter pcedẽs
mandatum, acsi emisset nomine principalis. Ex quib⁹ omnib⁹
concluditur commune teneri, licet non fuerit dictum de au-
thoritate & balia adunantiæ generalis.

Contra Quod cõmune nõ teneatur,
pbatur plurib⁹ ratio-
4 nibus. ¶ † Primò sic, ad hoc vt dominus oblige-
tur p eum, quẽ proposuit ad aliquod negotiũ ex-
ercendũ, est necesse vt ille q cũ tali præpositus est contrahit,
sciat illum ad hoc præpositum esse, & etiam in hoc sciat se cõ
trahere, vt. ff. de exercito. l. ij. §. j. & ij. no. e. ti. l. j. circa prĩ. ĩ. iij.
gl. sed in qõne nostra, nõ pponitur quod ille Florẽtinus sciuerit
prioribus esse concessam illã Baliã: nec est pręsumptio quod sci-
uerit cùm est forensis, vt. l. fin. ff. de decre. ab ordi. fac. & extra
de cõsti. c. j. & ij. Et quia est regula, quod ignorãtia psumitur: ergo
5 cõmune nõ tenetur. ¶ † Secũdò sic. semp cũ aliqs cõtrahit, vide-
tur cõtrahere cõtẽplatione officij quod exprimit, vt. l. fi. de insti-
to. & l. cũ post. de admi. tu. & no. in. l. post mortẽ. §. j. ff. quãdo
ex fac. tu. Sed hic priores cõtrahẽdo, solũ officiũ priorat⁹ ex-
presserũt, nõ autẽ adunantiæ generalis, sed ex officio quod in
cõtractibus nõ poterat cõmune obligare. ¶ Tertiò sic. regula
est, quod persona in cõtractibus extrinsecus nõ subintelligatur,
vt. ff. de verb. oblig. l. si stipulatus. §. chrisogonus. & sic magis
suo nomine, quã nomine alieno, quis præsumitur gerere, vt. l.
& magis. ff. de solutio. & ff. manda. l. papi. de in rem verso. l. si
filius. ergo in hac oblig. non subintelligetur quòd hoc fiat
authoritate adunantiæ: ergo commune nõ tenetur. ¶ Quar
tò sic. nomẽ officij, vel authoritatis extraneæ nunquàm subintel-
ligitur: sed in dubio quis tanquàm ipse contrahere videtur, vt. ff.
de iure dot. l. cum pater. vbi officium curatoris non subintel-
ligitur, vt. C. cre. euic. pi. non debe. l. j. & ij. ibi nõ intelligitur
quis uendere iure creditoris, nisi exprimatur, vt. ff. loca. l. si
quis. §. penult. vbi non intelligitur quis locare, tanquàm fructua-
rius nisi hoc exprimatur, sic hic non intelligitur facere autho
ritate adunantiæ generalis, nisi fuerit expressum: ergo &c.
¶ Quintò sic. quando alicui officiali conceditur, vt aliquid
faciat quod al's ad ipsius officium non spectabat, intelligitur
quando faciat authoritate superioris concedentis, non autho
ritate propria, vt extra de rescrip. cap. cum aliquibus. lib. vj.
& longa differentia est, utrũ quis faciat authoritate propria,
an authoritate apostolica, vt de supplen. negl. pręla. c. j. in cle.
cum concor. ibi positis. sed hic non fecit authoritate superio-
ris, sed adunantiæ generalis: ergo &c. ¶ Sextò probatur per
casus plurium legum. Primò per. l. cassius. ff. de sol. cum simi.
ibi notatis. vbi illud quod mihi mãdatur quod faciam nomi-
ne alieno, si faciam nomine proprio, non valet. Secundò per
l. iij. §. sed & quando de tutore. uersic. sed & quid si tutor. ff.
iudi. solu. ubi non sufficit, quem esse tutorem, nisi vt tutor ad
ministret. Tertiò per. l. si ego. cum sua glo. quod vi aut clam.
vbi factum eius qui à me habet mandatum, non nocet mihi
nisi nomine meo agat. Quartò per. l. si vnus. §. j. ff. pro socio.
vbi factũ socij nõ nocet societati, nisi societatis nomine gestũ
sit. facit quod no. e. tit. l. actio. §. j. Quintò per. l. ideo. §. pe. & fi. ff.
de in rem uerso. vbi uidetur quòd non aliter tenetur domin⁹,
vel pater, nisi hoc animo gesserit filius, uel seruus, vt in re do-
mini, vel patris verteretur & illa actio æquiparatur actioni mã-
dati. l. j. & de neg. gest. & eo. ti. l. iij. §. j. ver. regulariter. Et sic
in mandato, oportet quòd fiat animo explicandi mãdatũ, quod
hic nõ est factũ. cõcluditur ergo cõmune Perusij non teneri.

Solutio. Domini nostri Iesu Christi nomĩe
inuocato, dico circa prædictã quę
stionem duo esse consideranda. ¶ Primò, an post
reformationẽ prędictã factam ab adunantia gene
rali prouisio super abũdantia pertineret ad ipsorũ priorum
officium, vt sic hoc possint vt priores ex officio priorũ vigo-
re officij priorat⁹, licet ante reformationẽ non possent. ¶ Se-
cundò est vidẽdũ, posito quod hoc nõ possent ex uigore ipsorũ
officij, an si non exprimunt se facere authoritate adunantiæ
a commune teneatur? ¶ Et circa primũ,[a] dico uerba reforma-
tionis esse diligenter inspicienda. si enim hoc conceditur offi a
cio, ut qa dicũt quod ad officium priorũ pertineat: & tunc prio-
res poterunt iure suo. si uerò dicerent uerba quod hoc possit au-
thoritate adunantie gñalis & similia verba: tunc hoc nõ pos-
sent ex vigore eorum officij. hoc probatur in prohemio insti.
circa mediũ. de veteri iure enu. l. j. §. omnia enim. ff. de offi. ei⁹
cui mãd. est iur. l. j. §. qui mãdatam. de iurisdi. om. iudi. l. solet.
Et hoc magis est expressum extra de cle. ęgro. cap. j. lib. vj. &
de supplẽ. negli. pręla. c. j. in cle. de reli. do. c. qa contingit. §. j.
in. cle. Si uerò uerba sunt dubia, & in nostra qstiõe: tũc aut cõ
mittitur ipsis prioribus vnũ factum particulare, & inter cer-
tas personas, uel de certa re: & tunc in dubio intelligitur au-
thoritate adunationis generalis non ipsorũ propria. casus est b
expressus extra de rescri. c. cũ aliqb⁹. lib. vj. Iurisdictio enim
ordinaria nõ conceditur in rę certa, uel particulari casu. arg.
ff. de testa. tut. l. certa. sed debet dari cuidã uniuersali admini-
stratori, vt statim dicã. Si verò cõceditur vnũ negotiũ uniuersa
le, vt in. q. nostra, vbi conceditur prouisio super abundantia: c
tunc videtur cõcedi iurisdictio ordinaria. quod probatur. Quia
vniuersitas hoc põt. l. fi. C. de iuris. om. iudi. ff. e. l. & qa. & ibi
no. sed concedendo aliquam administrationem vniuersalem:
in dubio videtur concedere iurisdictionẽ ordinariã, vt. l. j. in
princi. & §. & vrbem. ff. de offi. prefec. vrb. & C. ubi & apud
quem. l. fi. ibi, certæ administrationi cum iurisditio inest &c.
vt in aut. habita. C. ne fil. pro patre. vbi doctoribus conceditur
iurisditio in scholares: & cõstat quod illa est iurisditio ordinaria.
Et sic in casu proposito, si hoc fecerunt tanquàm priores, cũ hoc
competat ipsi officio tanquam iurisditio ordinaria. l. munici
pali. hoc concedente, non esset necesse quod fieret mentio de au-
thoritate adunantiæ generalis. pro hoc est tex. ff. quod vi aut
clam. l. iij. §. non tantum. vbi planè ibi, hoc ita verum est &c.
b ¶ Circa secundum[b] verò, posito quod hoc nõ possint facere
authoritate eorum officij, an si non exprimant authoritate
adunantiæ generalis, commune teneatur? Hic est aduertẽdũ:
c quandoq; contrahitur cum eo qui habet[c] mandatũ, vel admi-

a ¶ Et circa primũ. Vide Barto. in. l. ambitiosa. in vlti. col. ff. de decre. ab ordi. facien. & ibi apostil. do. Alex. & ibi vide apostil. meã, & vide Alex. in. l. j. §. opus nouum. in prin. ff. de no. ope. nũ. Tho.

b ¶ Circa secũdum. Vide quod plenè no. Bal. in. l. falsus. C. de fur. Tho.

c ¶ Cũ eo q habet. Vide Ale. in cõsi. cxlvj. v. vol. inc. in causa. in fin. Tho.

niſtrationē ab alio ſimpliciter.hoc modo. Titiꝰ promiſit &c. nō adiecto nomine alterius.& hoc caſu:quia cōtractus poteſt intelligi celebratus nomine ipſius ꝓprio:ideo alius à quo habet officiū fortè nō eſt obligatus.& ad hoc cōcludunt omnes rationes factæ pro illa parte ꝙ cōmune nō tenetur. ſed ſi actꝰ nō poterat celebrari nomine ꝓprio:locū habēt rationes factę pro prima parte,ꝙ cōmune teneatur,ꝙ tamē hic non examino:quia eſſet lōgū,ſed examinabo in repeti. quam intēdo facere de.l.ſi poſt mortem.ff.quando ex fac.tuto.&c.

a ¶Diſputata fuit hæc quæſtio[a] per me Barto. de Saxoferrato minimum inter legum doctores.

SVMMARIVM.

1 *Iudex quando aliquem iniuſtè capit, infert illi capto uim, & eum ſpoliat propria libertate.*

2 *Quando quis actione alterius utitur: uti debet tantum cum ſua cauſa, & cum ſuis uitijs.*

3 *Aliquem capi,duci,& poni in carceribus,dicitur uocatio in ius,& appellatur citatio realis.*

4 *In his quæ ſunt inſeparabilia,utile per inutile uitiatur.*

5 *Interdictum q. datur ſpoliatis pro recuperanda poſſeßione, non datur, niſi contra ipſum ſpoliantem.*

6 *Captura licet ſit inutilis in perſona unius: tamen poteſt eſſe præparatio utilis in perſonam alterius.*

7 *Actus naturalis etiam per uiolentiam factus,licet non proſit facienti:tamē prodeſt alijs in interpretatione præſcriptionis, ſi aliquis per uim de fundo expellitur.*

8 *Debitoris fuga quando iuſtè timetur debet capi & detineri,licet aliâs fieri non poſſet.*

¶QVAESTIO. VI.

b LApus[b] fuit captus & in carceribus poſitus authoritate iudicis indebitè & iniuſtè.deinde ad petitionem ſui creditoris qui de iure cōmuni, vel municipali poterat eum facere capi, & in carceribus detineri, pro debito fuit authoritate iudicis competentis recōmandatus, & in carceribus pro debito ſupradicto poſitus.nunc Lapus petit ſe à carceribus relaxari & de iniquitate & iniuſtitia primæ capturæ, & carceribus legitimè oſtēdit. Modò quæritur an debeat totaliter relaxari, an verò pro debito dicti creditoris debeat in carceribus remanere, & primò pro parte dicti Lapi ꝙ veniat totaliter relaxādus, ꝓbabo decem rationibꝰ.
1 ¶†Primò probatur ſic.certum eſt ꝙ quādo iudex aliquē iniuſtè capit,& in carceribus ponit:infert illi capto vim, & eum ſpoliat ꝓpria libertate, vt.ff.de in ius voc.l. plerisque.in fin.de li.ho.exhi.l.j.&.l.ij.de cond. & demon.l. titio centum.§.titio.ſed ſpoliatus ante omnia debet reſtitui. C.ad.l.iul.de vi.l.ſi quis ad ſe fundum.de or.cog.l.fi.&.C.vnde vi.l.meminerit.ſi per vim vel alio mō.l.j.ff.de vi & vi arm. l.j.circa prin.& ibi nota.adeo ꝙ huic per vim ſpoliato, quaſi nulla exceptio poteſt obijci, vt.ff.ꝙ vi aut clam.l.j. §. p vim. & nota.per Dy.de regu.iur. c. qui ad agendum. Ex prædictis bene concluditur,ꝙ dictus carceratus debet priuſq; aliud fiat,propriæ libertati reſtitui à qua fuerat ſpoliatus:& ſic debet totaliter relaxari. ¶Secundò probatur hoc ſic. quando vis expulſiua, ſeu ſpoliatiua infertur alicui per aliquam perſonam ex his per quos nobis acquiritur,vt per filium, ſeruū, tutorem,& ſic tunc in eos datur interdictum vnde vi.vtile,ſeu alia actio in eo quod ad nos peruenit,vt.ff. de vi & vi arma.l. j.§.quòd igitur.&.§.ſequen. &. §.filius.&. l. ſi me in.& quod ibi nota.C.vnde vi.l.meminerint.ſed hæc vis eſt illata per iudicem ex cuius perſona ſicut,& cuiuſlibet officialis nobis poteſt quæri,vt.ff.rem pupil.ſal.fo.l.non quaſi.circa princip.de magi.conue.l.j.§.exigent.de adop.l.non enim.C.quādo mulier tut.offi.fun poteſt.auť.matri & auiæ.& ibi nota.Item ex alia violentia facta per iudicem ad illum creditorem,peruenit illa prima detentio, quæ primò fuit per eum facta: ergo contra illum creditorem poteſt agi, vt reſtituatur priſtinæ libertati.& ſic dictus Lapus ſit à carceribus totaliter relaxandus. ¶Tertiò probo ſic.vna ex regulis interdictorum eſt, ꝙ interdicta licet ſint perſonalia:tamen ſunt in rem ſcripta,vt cōpetant non ſolum cōtra eum qui fecit:ſed contra omnē poſsidētem,vt.ff.de interdi.l.j.§.pe.no.C.de interdic.l.incerti.in glo. vlti.ff.ne quid in loco publi.l.ij.§.antepe.quod vi aut clam.l. competit.§.fi.de ope.no.nun.l.pe.in fi.Sed ad iſtum creditorem peruenit detentio iſtius Lapi,propria libertate ſpoliati: ergo cōtra eum dabitur interdictum de li.ho.exhi. vel quodcūque aliud, ꝙ ad hoc dicat cōpetere: & ſic erit à carceribus

2 totaliter abſoluendus. ¶†Quartò probatur ſic.quoties quis adminiculo & actione alterius vtitur,vti debet tantū cum ſua cauſa:cum ſuisque vitijs,vt.l.pompo.§.ſi cum quis.de acqui. poſ.de re iud.l.in omnibus.§.non debet.&.l.ꝙ ipſis.& ſpecialiter vitia realia,& res furtiua,& vi abrepta,vt inſti.de vſuſca. §.furti.ff.de vſuſca.l.ſequitur.§.quod autem.vi bono.rapto. l.fi.C.de fur.l.ſi abducta.de acquir.poſſ.l.vitia. & ibi not.ſed iſte creditor, vtitur actione prioris capturæ, & incarcerationis: quia niſi Lapus fuiſſet ibi immiſſus: non potuiſſet ibi recōmēdari:ergo vtatur cum ſuis vitijs,vt ſic relaxetur ex vigore ſecūdę recōmēdationis:ſicut venit relaxādus ex primo, maximè cùm iſtud vitiū eſt reale cum per vim fuerit libertate priuatus. ¶Quintò probatur ſic: quando fundamentum venit deſtruendum:quia iniuſtè ædificatū eſt,venit deſtruendū quicquid ſuperædificatur,vt.ff.de aqua plu.arcē.l.atheius §.fi.cum.l.ſequen.de excep.rei iudi.l.egi. & quod dicitur de libello & li.cōte.quæ ſunt fundamēta iudicij quæ ſi ſint malè concepta,totum iudicium deſtruitur,vt.C.de lit.conteſt.auť. offeratur.de ſentētijs.l.prolatam.de accuſa.l.libellorum.§.j.ſi menſor fal.mod.l.j.§.j.C.qui legi.perſo.l.momētaneę.ſed in quæſtione noſtra fundamētū totius negotij eſt,prima captura & incarceratio & tale fundamētū venit deſtruēdum:igitur qcquid eſt ſupra ędificatū.& ſic ſecūda recōmēdatio.vñ dictꝰ Lapus venit totaliter relaxandus. ¶Sextò idem probatur per illud gñale.quoties,aliquid fit cōtra ius nō valet,nec ipm nec ꝙ ſequitur ob id,vel ex eo,vt.C.de leg.l.non dubium.de pac.l.pacta quæ cōtra,de fideiuſſo.l.cum lex.in fi.ſed iſta prima captura & incarceratio,fuit facta cōtra ius, & ex ea ſeu ob eam ſecuta eſt ſecūda recōmēdatio:ergo recōmendatio nulla. & ſic dictus Lapus erit à carceribus totaliter relaxandus.
3 ¶†Septimò probatur ſic.Certum eſt ꝙ aliquem capi,duci,& poni in carceribus dicitur vocatio in ius:& appellatur citatio rea.vt.ff.de in ius voc.l.pleriq;.&.l.ſe.&.l.ſi his, & ibi not.C. qūo & qñ iudex.l.cōſentaneū.& in auť.de exhi.& intro.re.§. ſi verò.col.v.ſed ille q pro vna cauſa habet neceſſe certo loco ſtare,& ſtare nō poteſt, ꝓ alia capi & in ius vocari nō pōt, vt ff.de in ius voc.l.ij.in fi. Cū ergo iſte Lapus haberet neceſſe, vt coactꝰ ſtare certo loco,ex cauſa primæ captionis & incarceratiōis:p ſecūdū creditorē nō potuit capi & in carceribꝰ recommendari:& ſic debet totaliter priſtinæ libertati reſtitui.
4 ¶†Octauò ꝓbať ſic in his q̄ ſunt inſeparabilia vtile p inutile vitiať, vt.ff.de aqua quo.& æſti.l.j. itē q̄riť.&.§. trebatius. de arbi.l.pedius.no.in.l.pecuniæ fenebris.ff.de uſuris.C.de agr. & cēſi.l.quēad.lib.xj.& ibi no.p Dy.in.c.utile. extra de reg. iur.li.vj.Sed in caſu noſtro,ſecūda recōmēdatio nō pōt ſeparari à prima captura & carceratione inutili:qa ſi prima recōmendatio nō potuiſſet fieri:ergo ſecūda recōmēdatio ꝓpter primā inutilē vitiabiť:& ſic Lapus erit totaliter relaxandus. ¶Nonò ſic probať cōmētarienſis,ſeu cuſtos carceris eſt quidā depoſitarius carceratarū perſonarum:ꝙ patet:qa ſicut depoſitario rei,cōmittiť cuſtodia.ff.depoſi.l.j.in princ. ita commētarienſi & cuſtodi carcerum cōmittiť cuſtodia perſonarū. C.de cuſto.reo.l.cōmentariēſes.&.l.fi.&.ff.e.l.milites.&.l.fi. ſed per denunciationem ſeu ſequeſtrationem factā depoſitario,nō debet interdici depoſiti reſtitutio.C. depo.l.pe. & in auť.ſed rō.ibi poſita ſumpta eſt ex cor.de depoſito.§.j.co.vj. maxīe qa ibi diciť ꝙ nō pōt interdici officiali publico, pars adminiſtrationis.Ad iſtud ergo in ꝓpoſito p recōmēdationē poſtea factā,nō potuit cōmētariēſi īterdici qn eū reſtituat priſtinæ libertati ſi ex prima cā carceratiōis venit liberandꝰ: & ſic dictus Lapus uenit totaliter abſoluendus. ¶Decimò probatur p.l. ſpālem ubi uideť caſus.ff.de bo.auť. iud. poſ.l. cū unus.uer.planè.nā ſi res eſt capta pignori iuſſu iudicis per vnū ex creditoribꝰ,oēs alij pñt ire in poſſeſsionē:tñ ſi pria captura non ualuit:qa primus nō erat creditor,etiā ſi aliq q nō ſunt creditores intrent in poſſeſsionē:nihil ualebit.ita in propoſito,captio & carceratio pſonæ eſt loco pignoris ſi nō ualet in prima captura & carceratione,nō ualebit etiā ſecunda recommendatio:& ſic dictus Lapus erit relaxandus.

ECONTRA quod pro debito dicti creditoris debeat in carceribus remanere probatur alijs decem rationibus.
5 ¶†Primò probatur ſic. Nam interdictum[c] quod
c dať ſpoliatis ꝓ recuperāda poſſeſsiōe,eſt vt nō deť niſi cōtra ipſum ſpoliantem,ut.ff.de vi & vi arma.l.cum à te facti.ff.de acqui.poſſeſ.l.fi.vti poſsi.l.j.ſed iſte Lapus non fuit ſpoliatꝰ libertate ſua per iſtum creditorem:q ſecundo facit recōmendari eum:ſed per primam capturam & carcerationem.igitur cōtra iſtū creditorem non poteſt agi vt reſtituatur ſuę libertati:& ſic ꝓ eius debito iſte Lapꝰ debet in carceribꝰ remanere.

Secundo

a ¶Hęc qō.adde ꝙ hæc qō fuit diſputata Peruſij de anno dñi Mcccxlvj. de mēſe Februarij ꝓut inueni ī.xiij. vo.cōſi.Tho.dip.

b ¶Lapꝰ.de iſta q̄ſtiōe meminit Bar. in.l.ij.§.fi.in fi.ff. de cuſto.reo.& in l.q de crimine.ī fi. C.de accu.& in.l. ſed & ſi minor.§.j. ff.q ſatiſ.cog.& in cōſ.ccxxj.in fi.inci.an poſitus.in.j. vo.& de iſta qōne vide etiā Bar.in.l. ſed eximēdi.§.fi. & ibi Pau.de ca.ff. ne qs eū q.cū concor.de qbus p do. Iaſ.ibi, quā legit ſub.l.j.§.ꝙ ptor.ī iij.col.e.ti.Et vide Ale.ī.l.ſi finita.in prī.ī aïpe.co.ff.de dā.infec. & ī.l.legata inutiliter.ī.ij. col.ī prī.ff.de le.j. & Ang.de are.ī.§. fi.ī.iij.col.inſti.de act.& Bal.ī cōſ.cxvij.ī.ij.vo. & an p datione fideiuſſoris videať Lapꝰ tacitè cōfeſſꝰ ſe fuiſſe bene captū & tacitè approbaſſe capturā, vide p do. Io.bap.ſeue.ī ſuo tra. de debi.fugi. ī pe.qō.vbi plene examinat.Th.di.

c ¶Nā interdictū. Vide Pau.de caſ.ī cōſ.xxxix.in vlti. col.in fine.Tho.

¶ Secundò probatur sic. quando ad vnum putatiuum creditorem aliquid de bonis debitoris peruenit indebitè & iniustè, alius qui verè debitor est, potest agere contra ipsum putatiuũ creditorẽ, & facere sibi restitui anteq̃ ipsi debitori reddatur, vt. ff. de condi. indebi. l. tutores. de bo. aut. iudi. posſi. l. nõ expedierit. §. fi. & ibi nota. C. de iure delibe. l. scimus. §. licentiam. Sed in. q. nostra, ad primum qui fecit Lapum capi peruenit detentio personæ ipsius, indebitè, & iniustè. ergo iste secũdus qui verè est creditor potuit licitè illam detẽtionem facere in se transferri anteq̃ restituatur Lapus pristinæ libertati: & sic debebit in carceribus pro debito remanere. ¶ Tertiò probatur sic. quãdo vnus actus venit ad præparationem alterius, licet ille actus non sit iuridicè factus, nec prosit facientibus: tamen alijs verè ius habentibus, prodesse poterit, vt. ff. de inoffi. testa. l. posthu. §. si quis ex his. ita in proposito, licet prima captura & incarceratio fuerit iniustè facta: tamen quia est quoddam præparatorium ad recõmendationem, proderit alijs creditoribus verè ius habentibus, vt ibi possent facere recommenda. & sic debeat Lapus in carceribus remanere.

6 ¶ † Quartò probatur sic, licet initium captionis, seu ipsa captura sit inutilis & inefficax in persona vnius: tamen potest esse præparatio vtilis & efficax apprehensionis in persona alterius, vt. ff. de acquir. re. do. l. naturale. §. illud. &. l. in laqueũ. & quod ibi not. & institu. de re. diui. §. illud. ita in proposito: licet captura & carceratio prima sit inutilis: tamen potest esse p̃paratio secũdæ recõmendationis vtilis, & efficax: & sic iste Lapus debeat in carceribꝰ remanere. ¶ Quintò probatur sic. Regula est, quòd illud non præstat impedimentum quòd de iure non sortitur effectum, vt. ff. de condi. & demon. l. hæc cõditio. quãdo dies leg. ced. l. pe. de reg. iur. c. non præstat. & ibi per Dy. sic. inutilis sententia non est impedimento, quin alia feratur, vt. C. quomodo & quando iudex. l. si p̃ses. de senten. ex breuicu. recitan. l. ij. de senten. & interlo. omni. iud. l. j. de senten. quæ sine cer. quanti. l. fi. sic stipulatio inutilis nõ impedit actionem nasci ex numeratione vtili, vt. ff. si cer. pet. l. certi cõdictio. §. quoniam. de verbo. obli. l. ita stipulatus. §. chrisog. ita in proposito, prima captura, & carceratio inutilis, non p̃stat impedimentum secundæ recommendationi vtiliter fien-
7 dę, & sic Lapus debet in carceribus remanere. ¶ † Sextò p̱batur sic. actus naturalis etiam per violentiam factus: per quẽ aliquis impeditur ne locupletetur cum aliena iactura: licet nõ prosit facienti: tamen prodest alijs in interruptione præscriptionis: si aliquis per vim de fundo expellitur, vt. ff. de vsuscap. l. naturaliter. & no. C. de præscriptio. xxx. anno. l. si quis emptionis. §. sed & si quis. sed ista prima captura & carceratio operatur, vt iste Lapus locupletetur cũ aliena iactura: effugiendo debiti solutionem: ergo licet non prosit primò faciẽti: prosit alij: & sic Lapus in carceribus remaneat. ¶ Septimò probatur sic. quando ex facto vnius tertij aliquis damnificatur, & alteri commodum acquiritur: ille qui est damnificatus primò, debet agere contra illum tertium, quàm contra eum cui commodum acquiritur, vt de eo per quem fac. est. l. j. in principio si quis cautio. l. ij. in fine. cum. l. sequen. & q̀ not. C. de institu. & substitu. l. prima. de conditio. & demonstratio. l. in testa. ita scriptum. cùm igitur iste Lapꝰ fuerit priuatus sua libertate occasione primæ capturæ, prius debet agere ad suũ interesse contra eum qui fuit author primæ capturæ: non autem debet venire contra istum creditorem: nisi in subsidiũ, vt
8 d. ll. sic debet in carceribus remanere. ¶ † Octauò probatur sic. quando debitoris fuga iustè timetur, debet capi: & detineri licet aliâs fieri nõ posset, vt. ff. de his quæ in fraud. credito. l. ait prætor. §. si debitorem. in aut. vt iudi. sine quoquo suffra. §. necesſitatem. & q̀ no. insti. de actio. in prin. in glo. super ver. in iudi. & quod no. C. de ferijs. l. dies festos. in. ij. gloss. in x. co. de pac. iura. fir. c. j. §. j. glo. super ver. potestatem. sed hic iustè timetur de recessu istius Lapi, quod patet in themate q̃stionis: quia ante habebat ius faciendi capi & detineri: ergo posito quod aliâs non posset detineri hoc casu posſit: & sic Lapus debet in carceribus remanere. ¶ Nonò probatur. commentariensis seu custos carceris est, vt depositarius, vt dictũ est. s. in. ix. quæstione facta pro parte contraria: sed alio agente legitimè & probante legitimè: de iure suo interdicitur depositi restitutio, vt. ff. deposi. l. bon. fides. & quod ibi nota. C. deposi. aut. sed iam ergo in casu nostro, qui legitimè habet ius faciendi capi, & in carceribus detineri, vt est propositum: licitè potuit custodi carceris interdicere depositæ personæ restitutionem: & sic Lapus debet in carceribus remanere.

¶ Decimò & vltimò probatur sic. per. l. vbi videtur sic casus exp̃ssus. ff. quod met. cau. l. fi. in fi. vbi dicitur sic. q̀ æstimatio quę est facta per nuncios authoritate iudicis: licet indebitè: & tamen si in veritate id q̀ solutum est debitè debeatur: non cõpetit repetitio, ita in proposito, licet iste Lapus fuerit indebitè carceratꝰ: tñ iste creditor q̄ fecit eũ recõmẽdari in ueritate habet ius faciendi eum capi & sic non poterit repeti, vt restituatur suæ libertati, & sic debet in carceribus remanere.

SVMMARIVM.

1 *Debitor an ad petitionem alterius creditoris qui secundò fecit recommendari, posſit detineri.*

2 *In delictis tutor quantum ad pupillarem, reputatur extraneus.*

3 *Recommendatus ex una causa, non potest citari seu recommendari ex alia, si per hoc processus primus impediretur.*

SOlutio. Domini nostri Iesu Christi nomine inuocato, salua sententia cuiuslibet docto. aduocati, siue scholaris qui melioribns rationibus moueret in. q. præsenti videt̃ mihi aduertendum: q̄a quæstio gñaliter p̱ponitur quòd prima captura & incarceratio fuit facta indebitè & iniustè, nec declaratur qualiter. Item non declaratur utrũ prima captura fuerit ad petitionem eiusdem creditoris, qui primò fecit recommendari vel alterius. Et ideo vt omnia clarè liqueant oportet distinguere. Aut ẽm prima captura fuit facta indebitè & iniustè: q̄a fuit captus extra territorium iudicis, & ductus & carceratus in ciuitate in qua nõ habebat domicilium: & tunc in carceribus ad petitionem eiusdem, uel alterius creditoris, non poterit recommendari: q̄a etiã si iustè fuisset ductus, haberet ius reuocandi domum, vt. l. ij. §. legatum. cum. §. sequẽ. ff. de iud. sed si esset de casibus, in quibus non haberet ius reuocandi domum: dic vt. j. dicã in alijs membris. Quod autẽ in territorio alterius indebitè capiatur, probatur expressè de ędil. edic. quid si fugitiuus. §. idẽ celsus scribit placere. cũ gl. sua. Pręterea, si executio realis nõ põt fieri in territrio alteriꝰ, vt. l. cũ vnꝰ. §. is q. de bo. aut. iud. pos. & l. à diuo pio. §. j. de re iudi. multòmagis non potest fieri personalis. & ideo q̄a ipse iudex non potest facere capi in alterius territorio, lex vult, quod scribatur iudici in cuiꝰ territorio est, vt ipse cum expedit capi faciat, vt in authẽ. vt nulli iudi. §. si quis verò comprehensorum. &. C. de adul. aut. si verò criminis. Aut fuit captus & incarceratꝰ in territorio iudicantis, sed aliâs indebitè & iniustè: & tũc aut prima captura & incarceratio fuit facta indebitè & iniustè respectu iuris partis. ad cuius petitionem fiebat: sed respectu iudicis, fuit iustè, puta fuit incarceratus. primò pro debitò soluto, nec constabat iudici, & statutũ sibi permittebat. aut ex parte iudicis primæ capturæ: & carcerationis fuit iniustitia. ¶ Primo casu, aut ius secũdæ recommẽdationis fundatur ex vi primæ capturæ & carcerationis: q̄a aliâs ius recõmendandi nõ haberet exẽplum, vidi in quibusdam ciuitatibus statutum: q̀ ille qui est in carceribus positus pro debito, posſit ibi recõmẽdari sine causæ cognitione: & post recõmẽdationẽ cognoscat̃ de iuribus debiti. sed si nõ est captus, non det̃ licẽtia capiẽdi: nisi pręcedẽti cãę cognitione, ita est tenor statuti. & isto casu secũda recõmendatio assumit ius & vigorẽ à prima carceratione. & iõ cũ primò non fuerit creditor, nec etiã secũda valet, siue sit idẽ creditor, siue aliꝰ. hic est casus. ff. de bo. aut. iud. pos. l. cũ vnꝰ. circa pri. ĩ ver. sed plura. ¶ Aut secũda recõmẽdatio nõ capit vim à prima captura & carceratione: q̄a añ per se ius habebat faciẽdi capi, & detineri: tũc secũda recõmẽdatio ualet & p̱ secũda debet ĩ carceribꝰ remanere, siue ad petitionẽ eiusdẽ creditoris, siue alteriꝰ. Istud probat̃ per casum rectè intelligendo, secundũ q̀ doct. intelligunt. ff. ne q̄s eũ q̄ in ius voc. vi exi. l. sed ex imẽdi. §. itẽ si q̄s. vbi dicit̃ q̀ si ille q̄ per calũniã ducebat̃, fuit exemptus, eximens tenet̃ actio. in factũ, ex illo edicto: q̀ dat̃ etiam inq̃tum in litem iurabitur interesse, sed pro illa causa pro qua faciebat̃ eum citari, per calumniam, nõ põt iurare: q̄a sua nõ interest. oportet ergo de necesſitate poni q̀ sua ĩterest: ideo q̄a per aliã causam eũ fecit detineri. & ita intelligunt Iac. de raue. & Iaco. butri. vt ipse refert in lectu. sua institu. de actio. §. pœnales. ¶ Præterea, hoc casu, nulla cõmissa est ibi violentia per quã posſit dicere se spoliatũ. nam iudex quantũ est in se facit legitimè, & iuris executio nõ habet in se iniuriã, vt. l. iniuriarũ. §. j. ff. de iniu. & q̀ vis nõ sit cõmissa, est exp̃ssum. ff. de reg. iur. l. factũ cuiq;. §. non videtur. sed hic est solũ dolus ex parte eius qui fecit eũ capi, cuius occasione põt conueniri actione iniuriarum, vt. d. l. iniuriarum. §. si quis per iniuriam. sed natura simplicis doli est, vt non egrediatur p̃sonam cõmittentis, vt. l. ij. §. j. de doli excep. l. apud celsum. §. fin. eo. tit. & sic patet, q̀ si aliꝰ postea fecit recõmẽdari, sibi nõ nocet dolus & calũnia primi. Itẽ natura simplicis doli, hæc est, vt in eadẽ p̃sona purget̃ noua extrĩseca superueniẽte cã iusta, vt. l. nõ

ſolum.§.ꝙ vulgo.ff.de vſuſcap.de acqui.poſſeſ.l.qui bona.§.
j.C.e.l.cum nemo.ſed in caſu ꝓpoſito ex noua recõmẽdatiõe
ſuperuenit ipſi creditori noua iuſta cauſa retinẽdi:ergo etiam
pro eo poteſt in carceribus remanere. Præterea interdicto de
lib.homi.exhi.non tenet̃ ꝗ detinet ſine dolo,vt.ff.de li.ho.ex-
hi.l.iij.§.ſi cũ qs.&.§.ſeq.ſed hic ſiue ſit idẽ,ſiue aliꝰ detinet ſi-
ne dolo:qa dolꝰ eſt purgatꝰ:ergo &c. ¶ Secũdo caſu,quando
ex ꝑte iudicis,ſeu executoris ſuę familię,fiat iniuſtitia: vtpu-
ta:qa fuit extractꝰ de domo,vel de eccleſia,vel qa fuit captus
tẽpore quo nõ poterat:iſto caſu nõ fuit dolꝰ purus,ſed violẽ-
tia,vt dixit exꝓſſè tex.in.l.pleriq;.in fi.ff.de in ius voc.&po-
teſt dici ꝙ talis carceratꝰ ꝑ vim,ſpoliatꝰ eſt ſua libertate,vt.ff.
de li.homi.exhi.l.j.&.ij. & ideo iſto caſu eſt aduertẽdũ. ſi ꝗdẽ
iſta talis violẽtia cadit in vim cõpulſiuã,vt quia talis captus,&
carceratus huic carcerationi cõſentit. ꝙ apparet multotiens:
quia dant cõmentarieñſi cautionẽ de nõ recedẽdo,vt ſtaret ha-
bilius in carceribus.vel quocunq; alio modo de conſenſu car-
cerati appareat,licet ꝑ violentiã:& tũc tam ad petitionẽ alte-
rius creditoris ius habẽtis,q̃ꝫ ad petitionẽ eiuſdẽ ius habentis,
ex alia cauſa poterit in carceribꝰ recõmendari. & ibi debebit
pro tali debito remanere caſus eſt.ff.ꝙ me.cau.l.fin.in fi.vt ſi
illud quod eſt indebitũ peruenit ad me per violentiã cõpul-
ſiuã,factã ab officialibꝰ nõ debet auocari.ſed iſtud ius detinẽ-
ti talẽ debitorẽ pro debito mihi cõpetebat : ergo ſi detẽtio ad
me peruenit: nõ auocabitur.& hoc ideo: quia natura actionis
per quã quis reſtituitur aduerſus vim cõpulſiuã,hæc eſt vt ſo
lum dãnum proſequatur,vt.ff.ꝙ met.cã.l.ſed & partus.§.fin.
vbi etiã videtur caſus, licet hic nõ eſt dãnificatus:qa iſtud ius
a detinẽdi erat debitũ huic creditori:ergo &c.Si verò[a] talis vio-
lẽtia cadit in aliã vim ſpoliatiuã: tũc ad petitionẽ eiuſdẽ, ꝗ eũ
primò capi fecit pro alio debito , ſine dubio non poterit de-
tineri: quia ſpoliatus ſua libertate, ante omnia reſtituẽdus eſt
nec vlla iuſta exceptio poteſt opponi quare nõ reſtituatur. l.
ij.C.ſi per vim vel alio modo,ad.l.iul.de vi.l.ſi quis ad ſe fun-
dũ.ff.quod vi aut clam.l.j.§.per vim.not.de vi & vi arma.l.j.
& per Dy.de reg.iur.c.ꝗ ad agẽdum.lib. vj. Præterea hoc vi-
detur expreſſum in detẽtionem liberi hominis.ff.de proba.l.
ſi quis liberũ.C.eo.l.vis eius.facit.ff.de libe.cau.l.liberis.§. fi.
1 ff.de acqui.re.do.l.nemo ſeruũ. ¶ †Sed ſi quæratur an ad pe-
titionẽ alterius creditoris, ꝗ ſecũdo fecit recõmendari poſſit
detineri:hoc eſt dubiũ:quia videtur ꝙ iſtud iudiciũ recuperã-
dę libertatis,qua priuatus eſt detur ſolũ cõtra primũ:non cõ-
tra ſecũdũ,per.l.cum te. de vi & vi arma.&.ſ.dictũ eſt. tamen
dico ꝙ debet relaxari,& priſtinę libertati reſtitui ante omnia:
& ſic non poteſt pro alio recommendari,& retineri:q̃ꝫq̃ꝫ alius
habeat ius in eum. nã quãdo aliquis ſpoliatus eſt per aliquam
perſonã,ex cuius facto poteſt nobis quæri: in eo ꝙ ad nos ꝑ-
uenit tenemur ĩterdicto vnde vi,vel alio iudicio reſtitutorio:
ſicut ſi ſpoliatio facta eſſet per noſmetipſos, vt. ff. de vi & vi
arma.l.j.&.§.ſeq.&.l.ſi filius.&.l.ſi vi à me.& ꝙ ibi not.eo.ti.
ſed iſta violentia, illata eſt per iudicẽ & officiales ex cuius fa-
cto poteſt nobis quæri, vt.l. non quaſi. rem pu.ſal. fo. & de
mag.cõuen.l.j.§.exigere.C.quando mu.tu.of.fun.poteſt.aut̃.
matri & auiæ. & quod ibi nota.ſed ſi ipſe ꝗ modo detinet,fe-
ciſſet ſic ſpoliari: nullã iuſtã exceptio. poſſet opponere quin
reſtitueret̃: ergo nec modo, vt.ſ.dcm̃ eſt. Præterea de hoc vi-
detur caſus.C.vnde vi.l.meminerint. etiã ſpoliatione facta iu
2 dicis authoritate,ſicut fuit hic.¶ †Certum eſt enim ꝙ in deli-
ctis,tutor q̃ꝫtum ad pupillũ reputatur extraneus,vt.l. nec in-
terdicto.de re.iur.& tamen ſi tutor fecit ꝑ iudicẽ ſpoliari ali-
quẽ re debita ipſi pupillo:ex qua ſpoliatione peruenit ad pu
pillũ ante omnia ipſe pupillus debet reſtitui. nec vllã iuſtam
exceptionẽ poteſt opponere vt ibidẽ.ita hic.Prętereà de iure
canonico ſpoliatus omnibus bonis vel maiori parte ab vno,
non poterit cõueniri nec executionẽ pati ad petitionem ſpo
liatoris: vel alterius: niſi prius reſtituatur, vt in capitulo fre-
quens.extra de reſtitutione ſpoliatorum.libr.vj.ergo multo-
magis eſt in eo qui ſpoliatus eſt libertate quæ eſt inæſtimabi-
lis,vt.l.ſi procurator.ad exhibendum.§.fina.rem rat.habe.de
regu.iur.l.non eſt ſingulis.§.j.l.libertus.& hæc ſpoliatio gra-
uior eſt q̃ꝫ ſpoliatio bonorum,vt. l.in ſeruorũ.in fi.de pœnis.
Prætereà.l.iſta cum à te.de vi & vi arma. locum habet ſolum
quãdo petitur reſtitutio per illud interdictũ vnde vi. ſecus ſi
alio iure agatur:quia tũc non ſolũ poteſt agi cõtra ſpoliãtem,
ſed contra quẽcunq; ad quẽ aliquid ex ſpoliatione peruenit
propter regulã interdictorũ,quæ eſt vt ſint in rem ſcripta,vt
l.j.§.pe.de interdi.C.eo.l.incerti.& ne quid in loco publi.l.ij.
§.antepenul.& quod vi aut clam.l.cõpetit.§.fi.cũ ſimi.&hoc
apertè no.extra de reſti.ſpo.c.ſępe.pro hoc.C. de agri. & cẽ-
ſi.l.ſi coloni.lib.xj.ſed in quęſtione noſtra iſte petit ſe reſtitui

a ¶ Si verò. vide ꝗ
ſcripſi in.l.Domi-
tianus.poſt Bar.ff.
ad ſena . conſul.
turp.&vide Pau.
de ca.ĩ cõſ.xxxix.
in vlt.col.ĩ fi.ꝗ vi-
detur ſentire con-
trarium.Tho.di.

priſtinæ libertati,vel per officiũ iudicis, per interdictũ de li-
be.ho.exhi.qa eſt cõtentio & detẽtio ipſius,non ꝓpter ſe,ſed
propter debitũ,vt.ff.de lib.ho.exhi.l.iij.§.hoc autẽ.&.l. pe.
& ꝙ nota.de rei vend.l.j.§.per hãc cõiuncta.l.j.&.ij. de libe.
3 ho.exhi. ¶ †Ergo poteſt conueniri iſte tertius, ad quem de-
tentio peruenit ,nec poteſt dicere ꝙ dolo non detinet: quia
eo ipſo dolo facit, quod non reſtituit eum priſtinæ libertati.
nec vllam iuſtam exceptionem poteſt opponere,vt.d.l.ſi co-
loni.vt.ſ.probatum eſt ad vnum tamen volo aduerti, ꝙ licet
ſ.dixerim reſtitutionem eſſe petendam per interdictum: vel
alia remedia, hoc non intelligo ꝙ debeat ordinariè procedi,
ſicut in ordinarijs iudicijs,ſed hoc debet expediri ſummatim
per officium iudicis qui illam carcerationem ſeu executionem
fecit fieri, vt.l. à diuo pio.§.ſi ſuper rebus.ff. de re iudi. Et iu-
dex iſtas exceptiones expediet ſecundum ꝙ ius vult inſpe-
cta natura violentiæ adhibitæ interdicti ſeu actionis,vel alte-
rius iuris ꝙ competit huic qui petit ſe reſtitui priſtinę liber-
tati. Et illam executionem vult impedire,vt colligitur in.d.§.
ſi ſuper rebus.Iſta enim carceratio,eſt quædam executio,ſiue
fiat de iure communi,vt.C.qui bon.ce.poſ.l.j. ſiue de iure mu
nici. ꝙ ſtatuit quod publica inſtrumenta mandentur execu.
& ſic facit inſtrumenta,habere vim ſententiæ.& hoc ad præ-
ſens ſufficiat ad ſolutionem.q.

RESTAT VT ALIQUA vtilia perſtringamus ad ſolutionem contrariorũ
factorum pro vtraque parte, quæ diuerſis membris
dictæ ſolutioni videntur obſtare ad argumẽta facta pro pri-
ma parte, inquantum obſtant illis membris in quibus dixi
poſſe retineri:ſic reſpondeo per ordinem. ¶ Primum ſecun-
dum & tertium argumentum qualiter debeant intelligi patet
ex ſolutione qõnis. ¶ Non obſt.quartũ:quia non vtit̃ actione
alteriꝰ,ſed ad ſe & ſuo iure detinet,& à ſe incipit.& licet ad ſe-
cundum creditorem peruenerit detentio quæ erat apud pri-
mum: tamen propter hoc non dicitur eius actione vti, vt. C.
de præſcrip.lon.tempo.l.j. Sed tunc dicitur vti actione pri-
ma,quãdo retribueret aliquid iuris, vt dictum eſt in ſolutio-
ne.ſed hoc nil iuris tribuit ſecundo,ſed quandã facultatẽ, ſeu
facti habilitatẽ. ¶ Non ob.quintũ.arg.quia hoc in illis mem-
bris quibus dixi poſſe detineri,non deſtruitur ipſa detentio,
prout facti eſt.ſed diſcutitur ius ſeu cauſa primæ detentionis.
ſed id ius non eſt fundamentum ſecundæ detentionis : igitur
&c. ¶ Non obſt.ſextũ:quia non ſequitur ex eo,vel ob id:ſed
ex nouo iure.vt dictũ eſt. vel ſi dicas ſequi ob id: tamen in eo
ceſſat cauſa ꝓhibitionis.ergo &c.vt.l.ſi his.de ꝑdi.mi. ¶ Nõ
obſt.ſeptimũ argu.quia ille.ll.loquuntur quãdo fit ad cogni-
tionem & inueſtigationem alicuius criminis,& ad cuſtodiam
4 pendente proceſſu.† quo caſu recommendatus ex vna cauſa,
non poteſt citari ſeu recõmẽdari ex alia, ſi per hoc proceſſus
primus impediretur,vt no.in.d.l.ij.de cuſto. reo. Sed qõ no-
ſtra loquitur,quãdo carceratio fit ad executionẽ: ſicut igitur
vno creditore miſſo in poſſeſſione ex primo decreto,alij poſ
ſunt mitti,vt.d.l.ſi cum vnus.de bo.aut̃.iudi.poſ.&.l.fi.C.eo.
ita recõmendatus ad petitionẽ vnius ꝑſonæ,poteſt recõmẽda
ri ad petitionẽ alterius.nec ſubeſt impedimẽtũ ꝙ poſſet ſub-
eſſe quãdo qs incarceratur ad cognitionẽ. ¶ Nõ ob. octauũ:
quia hęc ſola cauſa diſcutitur: quæ poteſt ſeparari ad detẽta-
tionẽ,vt dictũ eſt in ſolutione habiti argumẽti. ¶ Nõ ob.no-
nũ:qa hæc pars nõ fecit ſimplicẽ denũciationẽ: ſed ꝑfectè do-
cuit de iure ſuo:ergo &c.vt.l.bona fides.ff.depo.& not.in.d.
aut̃. ¶ Non ob.decimũ, vt dictũ eſt in ſolutione quæſtionis.
Ad argumẽta facta pro alia ꝑte,inquãtũ obſtãt illis membris.
vbi dixi nõ poſſe pro ſecundo debito detineri. ¶ Reſpondeo
ad primũ.patet reſponſio ex ſolutione quæſtionis. ¶ Ad ſe-
cũdũ reſpõ.ꝙ verũ eſt ꝙ põt agere iure ordinario: nõ aũt po-
teſt vti iure executiuo: ſicut non poteſt fieri executio contra
fideiuſſorẽ vel cõtractꝰ,cõtra pignorũ poſſeſſores. ¶ Ad ter-
tiũ reſpõdeo.quia in.§.ſi qs ex his.hoc accidit ꝓpter conſen-
ſum eorũ,ꝗ nõ oppoſuerũt.hic autẽ nullus fuit cõſenſus.Præ-
tereà ibi eſt caſus in quo ſententia facit ius apud oẽs;ideo oĩs
eſt idoneus ſi non repellatur:ac etiã ibi primus actus fuit ſine
violẽtia. ¶ Ad quartũ reſpõdeo:qa ibi initiũ fuit licitũ de iu-
re gen.hic fuit violẽtia illicita &c. ¶ Ad quintũ reſpondeo,ꝙ
verũ eſt ꝙ nõ pręſtat impedimẽtum actui licitè & iuridicè fiẽ
do,ſed hic non fuit licitè factum: niſi prius reſtituatur priſti-
næ libertati. ¶ Ad ſextũ reſpõdeo,ꝙ licet talis violentia pro-
ſit ad impediendum vſuſca.& pręſcri.non tamen proderit vt
alius poſſit illã rem ſibi detinere, niſi ſpoliatꝰ primò reſtitua-
tur:vt.ſ.probatum eſt. ¶ Ad ſeptimũ reſpondeo illud verum
ſi prius eſt ſoluẽdo,aliâs ſecus.ſed hic prius non eſt ſoluendo:
quia nõ poteſt me reſtituere libertati:ergo &c. ¶ Ad octauũ
reſpondeo tex.

respondeo tex.illarum.ll.videntur loqui in eo qui deprehẽditur in ipso actu fugæ, non in eo de quo est suspicio, licet gl. & Dy.dicant idem quando iustè timetur. Posito ergo ꝙ hoc sit verum in quæstione nostra: nõ potest allegari, nisi ille spoliatus primò restituatur, nec etiam illa executio est quæ impediat restitutionem. ¶ Ad nonum respondeo ꝙ illa.l. facit contra: quia dicit quòd debet agere ordinariè, non facere executionem contra depositarium, sicut fecit. ¶ Præterea hic de suo iure non potest docere: nisi primo restituatur. ¶ Ad decimum & vltimum patet responsio ꝙ ibi fuit vis compulsiua, vt dixi in solutione quæstionis.

¶ Disputata fuit hęc quęstio per me Bar. de Saxoferrato minimum inter legum doctores.

SVMMARIVM.

1 *Ad positionem alicuius actus, non sequitur positio alicuius contractus, uel quasi contractus, qui ab ipso actu potest esse remotus.*

2 *Mulier postquam est nupta sine dote, maritus non potest eam compellere ut se dotet.*

3 *Quando aliquis patitur aliquem aliquid facere in re sua, si ille est talis persona quæ iustè reueretur, & timet: patientia non habetur pro consensu.*

4 *In contractibus qui consensu contrahuntur, lex semper subdit actus, per quos consensus declaratur.*

5 *Peculium, sola patientia constituitur.*

6 *Contractus qui contrahuntur consensu, sola patientia & usu uidentur esse contracti.*

7 *Patientia habetur pro consensu, ubi de commodo patientis tractatur.*

8 *Causa alimentorum, & causa dotis, uidentur esse pariter fauorabiles.*

9 *Affectio talis uidetur esse inter uirum & uxorem, quæ est inter patrem & filium.*

10 *Dos dicitur quod datur à muliere uiro propter onera matrimonij.*

¶ QVÆSTIO. VII.

a MVlier[a] habens magnum patrimonium, nupsit viro nulla dotis habita mentione. qui vir dicti patrimonij possessionẽ adeptus est, & ex eo fructus recollegit, & in oneribus matrimonij conuertit, vxore sciente, & patiente, per plura tempora. quæ vxor mortua est in matrimonio sine liberis. nunc vir vult retinere & lucrari certam partem dicti patrimonij ex vigore consuetudinis, siue statutis loquentis, quod vxore mortua sine liberis in matrimonio, vir lucretur certam partem dotis. Quæritur an posset? & quia maritus qui vult retinere, & lucrari sustinet partes rei, alij autem qui dicunt maritum non posse lucrari sustinent partes actoris: ideo pro parte actoris primò allegemus. ¶ Primò: quòd vir non possit retinere, nec lucrari probatur sic. ad hoc ostendendum, est inuestigãdum: an ex his quæ proposita sunt dictum patrimonium intelligatur datum in dote: probatur per gloss. quæ est. ff. de iure dot. l. mulier bona. sic inducendo. certum est quòd nos non debemus dicere vel asserere quod in lege non dicitur, vt. C. de colla. l. illam. in authen. de trien. & semis. §. consideremus. colum. iiij. Sed hoc nulla lege cauetur, quòd mulier videatur bona sua in dotem dare, nisi hoc
1 sit dictum, vt nota. in. d. gloss. ergo &c. ¶ † Secundò probatur sic. ad positionem alicuius actus, non sequitur positio alicuius contractus, vel quasi contractus, qui ab ipso actu potest esse remotus, & separatus, vt. ff. de acqui. hæredita. l. pro hære. §. j. l. papi. §. fina. & l. cum bonis. & de sepul. viola. l. quæsitum. sed in quæstione nostra sunt duo actus, scilicet matrimonium, & dicta administratio facta per virum. Et vterque actus potest esse separatus à contractu dotis. nam matrimonium potest sine dote, vt. ff. de iure dot. l. ij. C. de repu. l. fina. & de dona. ante nupt. l. fina. circa princip. facit de regu. iur. l. nuptias. de donatio. inter virum & vxo. l. cum hic status. §. si mulier. Item administratio, potest fieri per virum absque eo quòd bona sint dotalia, & tanquam de bonis parafernalibus, vt. l. si ego. §. j. ff. de iure dot. & C. de pactis. l. hac lege. & l. fina. ergo concluditur quòd ex his quæ proposita sunt bona, non videantur in dotem data: & sic vir non possit lucrari ¶ Tertiò probatur sic. de dote & dotis augmento pariter iudicamus, vt. C. de iure dot. l. etiam. ff. de pac. do. l. inter. §. cum inter. facit de legat. j. l. si ex toto. in princip. cum simi. Sed ego video, quòd si mulier dederit primo viro certam dotem, & posteà patitur aliâs suas res administrare: nõ ideo videt̃ cõcedere in argumẽtũ dotis: imò remanet proprium mulieri, vt. ff. ad. l. fal. l. pe. in prĩ. & d. l. si ego. §. j. de iure dot. & C. de pac. conuen. l. fi. ergo vbi nulla dos constituta est, ꝑmittẽdo administrationẽ nõ vr̃ dotẽ concedere. & sic vir nõ poterit retinere vel lucrari partẽ di
2 cti matrimonij. ergo &c. ¶ † Quartò probo sic. certum est ꝙ postq̃ mulier est nupta sine dote, maritus non potest eã cõpellere, vt se dotet. in aut. de nup. §. si quis aũt dixerit. col. iiij. & qui. mod. natu. eff. le. §. qui autem. colũ. vj. facit. C. de pact. conuen. l. hac lege. & de repu. l. fin. sed de iure hoc est quod qui patitur alium ingredi possessionem rei suæ, quã sibi tradere non tenet̃: patientia habet̃ pro contradictione, vt. ff. de fur. l. qui uas. §. uetare. cũ simil. not. per glo. de acquiren. pos. l. ij. cum ergo ista domina non tenetur tradere: ergo eius patientia habet̃ pro contradictione: & sic contractus dotis ex tali actu, non uidet̃ celebratus. meritò ergo uir non potest retinere, neq; lucrari. ¶ Quintò probo sic. donari dicit̃ quod nullo iure cogente concedit̃, ut. ff. de regu. iur. l. donari. C. de do. necignorans. Sed cum mulier nullo iure cogatur sibi dotem constituere: si hoc faceret, diceretur quędam donatio seu liberalitas. sed mulierum genus auarissimũ est, nec præsumitur in dubio liberalitatem exercere, ut. ff. de dona. inter virũ & uxo. l. si stipulatio. §. j. ad velle. l. sed si ego. in fi. C. de dona. ante nu. l. si à. spõso. Cõcludit̃ ergo ꝙ mulier, ex tali patiẽtia non præsumitur habuisse animum dotis constituendę: & sic
3 vir non lucrabitur. ¶ † Sextò probo sic quando aliquis patitur aliquem aliquid facere in re sua: si ille est talis persona quę iustè reueretur, & timet patientia non habetur pro consensu, ut uidemus in filio qui patitur patrem in cuius est potestate aliquem contractũ in re sua agere: nam sibi non præiudicat, ut. C. de bo. mater. l. j. in fin. expressius in aut̃. de nup. §. si uerò. col. iiij. Sed non est dubium, ꝙ uxor uirum iustè reueretur, & timet: ergo &c. Et pro hoc uidet̃ gl. no. ff. quarũ rerum act. non datur. l. j. §. quæ onerande. in. fi. §. j. in glo. super ver. metu. & sic cũ non sit dos constituta, patet uirũ nõ posse lucrari. ¶ Septimò probo sic. quando actus aliquis inter aliquos celebratur, qui potest cadere in speciem alicuius nominati cõtractus, uel actus: uidetur esse nominatus contractus quando est expressum inter contrahentes, vel colligi potest ex eorũ consuetudine: aliâs iudicatur contractus innominatus. ff. de cõdi. ob causam. l. si pecunia. in prin. & ibi nõ. in illa glo. de præscrip. uerb. l. naturalis. §. at cũ do. insti. loca. §. j. sed in casu nostro, non fuit expressum ꝙ esset, nec mulier habebat in consuetudine se dotãdi: ergo non potest dici cõtract⁹ dotis esse celebratus: sed magis erũt parafernalia, uel cõtractus innominati. si non est dos: ergo uir nõ potest lucrari, nec retinere. ¶ Octauò probo sic. ista est regula ꝙ in vno non cõceditur, in cæteris videt̃ esse prohibitũ, ut. C. de ꝓcur. l. maritus. ff. de cõpen. l. labeo. de cõdi. & demon. l. cum ita. §. j. cũ si. no. in. d. l. maritus. sed ego reperio solùm in vno casu permissum, vt dos pręsumat̃ tacitè constituta. s. quando data fuit in primo matrimonio, ut in secundo intelligat̃ repetita, vt. ff. de iure do. l. dotẽ. q̃ in primis. & l. diu⁹. sol. ma. l. pe. §. uxor. ergo alio casu uidet̃ esse ꝓhibitũ: & sic hic non sit cõstituta dos, et
4 vir non poterit lucrari. ¶ † Nonò probo sic in contractibus qui cõtrahunt̃ consensu, lex semper subdit actus ꝑ quos consensus declaratur. s. per nunciũ uel per epistolã, vel nutu, vt ff. de act. & obli. l. consensu. de adop. l. pater naturalis. de leg. iij. l. nutu. insti. de obliga. ex cõsensu. in prĩ. sed hic neutrũ horum interuenit, ꝑ q̃ cõsensus manifestetur, sed sola patientia quæ ad hoc non sufficit, ut probatum est: ergo &c. ¶ Decimò ꝓbatur sic, Tempus nõ est modus tollendæ uel inducendę obl̃onis, ut. l. obligationũ ferè. §. placet. de actio. & oblig. & l. eũ q ita. §. q ita. ff. de verb. ob. & de leg. j. l. nemo põt. Sed nõ est dubiũ ꝙ cõtract⁹ dotis est obligatori⁹ hincinde, vt. C. de rei vxo. act. in prin. §. ut pleni⁹. est enim similis emptiõi, vt ff. de act. & obli. l. ex ꝓmissis. ergo manifestè cõcludit̃ ꝙ per id ꝙ uir possedit per plura tempora, non videtur esse constitutus contractus dotis: & sic uir non poterit retinere, nec lucrari ergo &c.

COntra Quod contractus videatur esse celebratus, vt omnia bona videãtur esse data in dotẽ, & sic vir possit certam partẽ retinere & lucrari, probatur alijs rationibus. ¶ Primò sic. licitum est in iure arguere ab authoritate Aristotelis, legis, vel alterius magni authoris, vt ff. de solutio. l. si pater. de statu homi. l. septimo mense. & ff. si pars hære. petatur. l. antiqui. sed authoritas Aristote. dicit quòd eoipso quod mulier nubit, videtur omnia bona sua dare in dotem, vt ipse dicit in topicis, & not. per gl. ff. de iurę

a ¶ Mulier. al's incipit, q̃dam mulier. & ita est ista disputatio manu scripta in lib. x. consi. in char. lij. et vide no. cõsi. Bar. in cõsi. cxxxvij. inci. factũ tale est mulier in. ij. vol. & ꝓ cõs. Bar. alleg. Alexã. istã disputationẽ in. l. si verò. §. pe. ĩ fi. ff. sol. mat. & de ista disputatione meminit etiã Bar. in. l. q̃ dotis. ĩ. ij. co. & in. l. pe. §. vxor. ff. so. ma. & ibi vide apostil. ĩ uerbo patrimonium. & Alex. ĩ. l. si minor in addi. Bar. C. cõmuni diui. l. quod autẽ. ff. de iur. do. & Ale. in. l. sępe. in v. col. ff. de re iudi. & vide Pau. de ca. in aut̃. pręterea. & ibi vide Ias. in. ij. co. & Phi. deciũ. C. vñ vir & vx. & adde ꝙ aliquas dubita. Bart. hic in ista disputatiõe soluit Bald. in. l. nulla. C. de sent. quæ sine cer. q̃ti. & in aut̃. res q̃. C. cõmu. de lega. in. d. l. pe. §. vxor. so. matri. & vide Ludo. Ro. in cõsi. cccxiiij. inci. ĩ casu ꝓpositæ cõsultatiõis. vbi per ista dicta Bart. cõsuluit, vt ibi per ipsum. Tho.

do.l.mulier bona.in princ.ergo eius authoritati ſtandum eſt:
& ſic videatur dos conſtituta, & ſic vir poſſit partem debitã
retinere & lucrari. ¶ Secũdò probo ſic.cui cõpetit diffinitio:
& diffinitũ,vt.ff.de dolo.l.j.§.j.& de re.iur.l.omnis diffinitio.
ſed huic patrimonio cõpetit diffinitio dotis,vt probabo:er-
go eſt dos, ꝙ cõpetat diffinitio dotis ſic probo. dotis diffini-
tio hęc eſt:Dos eſt,ꝙ à muliere vel eius patre datur marito vel
patri propter onera matrimonij ſuſtinenda, vt perpetuò ſit
pœnes eum. ita diffinit Azo in ſumma de iure dotium circa
principium per iura ibi allegata.Item lex dicit,quod nomen
dotis cõſiſtit in iure, vt.ff.de impen.in re.dota.fa.l. ꝙ dicitur,
in prin.in gl.quæ incip.id eſt vniuerſitatis.ſed in his quæ iuris
ſunt patientia habetur pro traditione,vt.ff. de ſerui.l.pe.&.l.
quoties.§.fi.de ſerui.vrba.p̄dio.l.ſeruitutes. in prin.Sed hæc
mulier paſſa eſt:ergo videtur tradidiſſe,& propter onera ma
trimonij, vt proponitur in themate: ergo eſt dos.pro hoc fa-
cit,quòd dicit̃ traditione conſtituitur dos,vt.ff. de iure dot.l.
quemadmodũ.§.j.ſi ergo eſt dos: ergo maritus poterit lucra-
5 ri,& retinere:ergo &c.¶ †Tertiò probo ſic de iure,hoc eſt ꝙ
peculiũ ſola patientia conſtituitur,vt.ff.de pecu.l.quam tube
ronis.§.ſunt quidam.&.l.non ſolum.in prin.eod.tit.Sed dos
& peculium ęquiparantur, vt dicta.l. quòd dicitur.ff. de im-
pen.in princip.& ibi no.in.d.gl.id eſt vniuerſitatis: ergo ipſa
dos,poteſt conſtitui patientia. Cùm igitur hic patientia mu-
lieris interuenit: dicendum eſt dotem conſtitutam eſſe,& iu-
6 re poſſe retinere & lucrari partẽ dicti matrimonij.¶ †Quar-
tò probo ſic. cõtractus q cõtrahuntur cõſenſu ſola patientia,
& vſu videtur eſſe cõtracti. hoc videmus in locatione & con-
ductione.ff.loca.l.item quęritur.§.qui impleto.l. cum in plu
res.§.locator.C.eo.l.legem.ſed contractus dotis ſolo conſen-
ſu conſtituitur,vt.C.de dotis promiſſione.l.ad exactionem.&
de rei vxo.act.l.j.in prin.§.j.ergo videtur in caſu noſtro taci-
tè conſtituta, maximè fauore dotis, pro qua in ambiguis in-
terpretari debem⁹.& in cauſa cõſtituẽdę.ff.de iure do.l.in am
biguis.& ſolu.ma.l.j.& ibi no.ſic ergo poterit aut retinere,aut
7 lucrari.¶ †Quintò ꝓbatur ſic.patientia habetur pro cõſenſu,
vbi de cõmodo patientis tractatur.ff.mandati.l.ſi remunerã-
di.§.ſi paſſus.eo.tit.l.qui patitur. & ibi nota. Sed ꝙ hæc dos
intelligatur conſtituta,eſt cõmodum mulieris, ex plurib⁹ ra-
tionibus.¶ Primò:quia melius à ſuo viro tractabitur ſi eſt do
tata q̃ ſi eſſet indotata.& non ita de facili repelletur,vt in aut.
de nup.§.ſi quis enim.& not.ff.ſolu.matri.l.prima.Item in a-
lio: quia dos non poterit alienari,nec pręſcribi. vt in titu. de
fundo dotali.& de rei vxo.ac.§.& cum lex. & propter ipſius
delictum non publicaretur niſi in caſibus,vt.ff.de bo.damna-
torum.l. quinque legibus.ergo videtur conſentire, & ſic dos
conſtituta,& ſic vir poterit retinere,& lucrari. ¶ Sextò pro-
bo ſic.acceſſorium regulatur ſecũdũ naturã ſui principalis,vt
C.per quas pſonas nobis acqui.l.ſecũda.ff. de vſuſca.l.eos. de
pecu.l.j.&.ij.ff.de reg.iur.l. cùm principalis extra de reg.iu.
c.acceſſorium. ſed dos eſt acceſſoria ad patrimoniũ, cum ſine
eo eſſe non poſſit,vt.C.de dona.ante nup.l.fi.§.j.de ritu nup.
l.inceſtas.de iure doti.l.iij.ergo dos limitatur,& regulatur ſe-
cũdũ regulas matrimonij q ſolo cõſenſu liberę mulieris cõtra
hitur.ff.de ritu nup.l.liberę.& de cõcubinis.l. in concubina-
tu.ergo dos ſolo vſu cõſtituitur.& ſic hoc caſu patrimonium
eſt dos,& vir poterit lucrari partẽ.¶ Septimò ꝓbatur ſic. ꝓ-
miſſio,ſtip̃ſo,& ſolutio,ęquiparãtur,vt.ff.de do.l.ſi patron⁹,
§.j.C.ad.l.fal.l.fi.&.ff.de calũniatorib⁹.l.iij.§.hoc adiecto.ſed
in ſtipulatiõe,hoc eſt ꝙ ſtipulatio ſimpliciter facta nõ adiecta
cauſa,ex cauſa dotis nõ intelligit̃,vt.ff.de iure do.l.ſtipulatio.
cum.l.ſeq.quę incipit,ꝙ autẽ ergo idem erit in iſta patientia
quæ habetur pro traditione,vt intelligatur ex cauſa dotis. li-
cet non ſit expreſſum.& ſic vir poterit retinere,& lucrari &c.
8 ¶ †Octauò probatur ſic. cauſa alimentorum, & cauſa dotis,
videntur eſſe pariter fauorabiles in modo conſtituendi.ꝙ pa
tet:quia valet promiſſio dotis incertę,vt.ff.de iure dot.l.cum
poſt.§.gener.C.de dotis ꝓmiſ.l.j,& ibi no.ff.de vſu.l.cum de
in remverſo.ergo dos per curſum triẽnij,intelligitur legitimè
cõſtituta.ſed ex themate ꝓpoſito apparet ꝙ talis mulier paſ-
ſa fuit vltra triennium:quod patet:quia dixit, per plura tem-
pora. nam cum dico tempora, intelligitur de duobus annis.
C.de vſu.& ibi no.ergo vt aditio plura operetur:intelligit̃ vl-
tra triennium.& ſic videtur dos conſtituta,& poterit lucrari.
9 ¶ †Nonò probo ſic,talis videtur eſſe affectio inter virũ & vxo
rem, quę eſt inter patrem & filium,vt.ff.de libe.ho.exhi.l.j.in
fi.&.l.ſequẽ.de iniurijs.l.j.ſed in patre hoc eſt ꝙ ex ſua patiẽ-
tia poſſidendi pręſumitur filio donare,vt.C.de bon.quæ lib.
l.cum oportet.§. ſinautem eos.&.C.ſi quis alteri vel ſibi.l.ij.
ff.de donatio.l.donationes.§.pater.ergo hoc caſu ratione tãtę
affectionis præſumitur mulierem paſſam eſſe virum poſſide-
10 re ratione dotis:& ſic poterit retinere,& lucrari. ¶ †Decimò
probo ſic.id quod datur à muliere viro propter onera matri-
monij, dicitur dos, vt oſtenſum eſt ſupra in ſecunda ratione,
ſed inſtrumenta fundi dicũtur eſſe dos fundi,vt. C. ad legem
falcid.l.ſi p̄diorum.ff.de fideiuſ.l.omiſſione.§.fideiuſſores.&
de fund.inſtructo & inſtrumen.leg.l.ij.§.docere.& ibi no.ſed
inſtrumentum quaſi dos fundi,cõſtituitur ex ſolo vſu:eoipſo
quod paterfamil. patit̃ inſtrumẽtũ eſſe ad vſum talis fundi,
vt.ff.de fundi.inſtruct.l. inſtrumẽta.&.l.ſeq.&.l. quæſitũ.in
princ.& per totum. ergo & hoc caſu dos conſtituitur patien-
tia ſola:& ſic vir poterit retinere,& lucrari.

☞ SVMMARIVM.

1 *Dos an ex patientia uideatur conſtitui.*
2 *Titulus an ex patientia cum curſu temporis præſumatur.*

SOlutio. Nomine dñi noſtri Ieſu Chriſti in-
uocato,ſalua ſñia cuiuſlibet docto-
ris aduocati,ſeu ſcholaris, qui meliorib⁹ rationib⁹
moueretur,mihi videtur ꝙ quæſtio noſtra habeat
tria puncta.Primum an eoipſo ꝙ matrimoniũ eſt cõtractum,
mulier oĩa bona ſua videatur dediſſe in dotẽ,ſi aliud non aga
tur? Secũdũ:poſito ꝙ matrimoniũ non ſufficeret,an ex patiẽ-
tia(quia paſſa eſt virũ intrare poſſeſſionem,& fructus perci-
pere, & in onera matrimonij cõuertere) videatur dos conſti-
tuta? Tertium,poſito ꝙ prædicta non ſufficerent:an ex dicta
patientia cum curſu tẽporis:quia hæc paſſa eſt per plura tem
pora pręſumatur titulus & ſic dos cõſtituta? ¶ Ad primũ di-
co ꝙ gl.iſtud tãgit.ff.de iure dotiũ.l.mulier bona.in prĩ.& ibi
dicit ꝙ Ariſtoteles tenet ꝙ ſic.Mihi aũt videtur ſic diſtinguẽ-
dum, aut iſta mulier erat minor: & non videtur dos cõſtituta
tacitè:qa ſi voluiſſet expreſſè non potuiſſet immobilia in do
tem dare ſine decreto,vt.C.de adminiſtra.tut.l.lex quæ tuto
res.in prin.&.§.j.de p̄dijs min.l.p̄dia,no.ff.de iure dot.l.titia.
aut erat maior & tunc aut iſta bona fuerũt per eam in dotem
data, alij fortè priori viro, aut nunq̃ fuerunt in dotem data.
¶ Primo caſu,aut ex primo matrimonio nulli extãt liberi:&
tũc dos videtur repetita in ſequens matrimoniũ,vt.ff.de iure
dot.l.dotẽ q̃ in prius.&.l.diu⁹.ff.ſol.matrimo.l.pen. §. vxor.
de pact.do.l.cùm maritus.§.titius.& ꝙ not.per Cyn.C.de rei
vxo.acti.aut.ſed q̃uis.in.iij. q̃ſtione. & hoc etiã ſi prius ma-
trimonium ſolum de facto tenuit,vt.ff.de iure dotium.l.ſi ſer
uus.in prin.aut ex primo matrimonio extãt liberi:& tũc dos
in ſequẽs matrimonium,non videtur repetita ſimpliciter,ſed
ita demum ꝙ vir non lucretur vltra quàm haberet vnus ex fi-
lijs primi matrimonij,qui minus haberet,vt.C.de ſecũd.nup.
l.hac edictali in princi.de donatio.ante nupt.l.ſi conſtante.§.
penulti.in aut.de nupt.§.de augmentis.facit quod nota.de iu
re dot.l.nulla. ¶ Secundo caſu,quando nunquam fuerunt in
dotem data:tunc per matrimonium,non videtur tacitè actum
ꝙ fit in dotem,caſus eſt. C. de diuor. l.fina,in aut.de nuptijs,
§.ſi quis enim.verſicu.& ſi mulier,vbi patet ꝙ mulier fuit ac-
cepta ſimpliciter, non cum ſcriptis dotalibus in inſtrumentis
& habebat propria bona quæ non cenſentur dotalia. Et ſic
non curo de authoritate Ariſtotelis de qua facit mentionem
gloſſ.in dicta.l.mulier bona. quæ cùm ſit contra legem nõ eſt
ſeruanda,vt.l.in tantum in fine.cum.l.ſequen.ff. de rerum di-
1 uiſio.¶ †Circa ſecũdum,an ex patientia videatur dos conſti-
tui,multa poſſent dici: tamen quantum ad propoſitum,dico
quod eſt quædam patientia formis,quędam informis.patiẽ-
tia formis eſt quando circa meam rem, vel circa aliud quod
tũc tangit aliquis,facit aliquid quod cadat in certam ſpeciem
contractus, vel quaſi. & vtrum ſcientia & patientia habeatur
pro conſenſu,habent locum not.per gl.in.l.Caius.ff.de pign.
actio.per Cyn.in.l.inuitus.C.de procu. per Dyn.in capi.is q
tacet.de regu.iur.libr.vj.& in multis alijs locis.ſed hæc nõ eſt
materia noſtra. ¶ Quædã eſt patiẽtia informis,vt quãdo cir-
ca rem meam fit aliquis actus q non cadit in ſpeciẽ ſeu formã
alicuius contractus,vel quaſi:puta incipis tenere & poſſidere
rem meã,& cõuertere fructus in tuã neceſſitatẽ, vt in q̃ſtione
noſtra.Nam onera matrimonij ſunt de neceſſitate viri.& iſto
caſu,an talis patiẽtia habeatur pro cõſenſu,ſic puto dicẽdum:
aut p̄cedit contractus de cuius natura ad hoc qs tenebatur: &
patiẽtia habetur ꝓ cõſenſu,vt.C.de acquir.poſ.l.iij.aut nõ p̄-
cedit talis contractus: & tunc aut tractamus de his in quibus
vertitur modicum pręiudicium:& patiẽtia habetur pro con-
ſenſu, ff. de pecul. l. quam tuberonis, §. ſunt quædam, pri-
mò reſpon.&.l.non ſolum.in princip.vbi eoipſo ꝙ dominus
patitur ſeruum habere: videtur conſtituere peculium, aut
loquimur

loquimur in casibus, in quibus tractatur de magno præiudicio:& tunc patiētia non habetur pro cōsensu, vt dicta.l. quā tuberonis.§. alia causa secundo respon. vbi ex patientia non videtur concedi libera administratio. idem tenet glo.in.d.l.ij. C.de acquiren. possessio.in glo. quæ incipit, ꝙ præsumitur &c. Cùm ergo in casu nostro.non præcessit contractus, cuius natura mulier esset obligata se dotare, seu omnia bona sua in dotem dare, vt.s.proxi.dictū est.& probatur in auť.de nupt. §.si quis enim. Item cùm hic tractatur de magno præiudicio, scilicet de amissione dominij,&administrationis suę rei: credo patientiam non habendam esse pro cōsensu,& sic per hoc, bona non videantur data in dotem. Sed si tu poneres ꝙ vir dicebat, ista est dos mihi data, & his bonis expressè vtebatur in dote: tunc esset patientia formis.& quid esset tunc habetur ex dictis dictarum gl. & doct. nunc non ex animo non obst. ff. de iure do.l.si stipulatione.cum.l.seq.quæ incipit, ꝙ autem.quia ibi licet nō exprimeretur in stipulatione quod esset dotis causa: tamen hoc agebatur.& hoc constat vt ibi sentit glo. vel ibi loquitur de stipulatione, quam recipit vxor à viro, scilicet de quantitate data ipsi mulieri reddenda solu.matrimo. vt ibi sentit gloss. meritò intelligitur ex causa dotis. Sed si promitteret simpliciter restituere, nec adijceret sol.ma. tunc secus crederē,
2 nisi constaret ꝙ aliter ageretur inter partes. ¶ †Circa tertiū,[a]
a an ex patientia cōcursu temporis, præsumatur titulus, ad hoc vt talis dubitatio procedat, oportet quòd talis titulus allegetur: & sic erit dubium an fuisset celebratus contractus dotis vel non. Item oportet nos ponere, ꝙ mulier passa fuisset longo tempore, scilicet decem annis. aliâs si ex solo tempore maritus vteretur, vel cucurrisset minus de tempore: expeditum esset ꝙ titulus non pręsumeretur, vt.C.de vsuris.l.creditor.ff. de oper.libe.l.operis.plenè no. de vsuris.l.cum de in rem verso. ¶ Nec obstat, quòd dicitur quòd causa alimentorum, & dotis sunt pariter fauorabilia in modo cōstituendi vt probatur per.l.cùm post.§.gener. de iure do. de do.promis.l.j. coniuncta.l.si cui.ff.de annu.legat.& de leg.iij.l.stichus.& no.in.d.§. gener. Sed in causa alimentorum, sufficit ꝙ aliquis nitatur ex solo tēpore videlicet cursu triennij, vt.C.de fideius.l.j.& not. in.d.l.cū de in rem verso. ergo idem videtur in casu nostro de dote. nam respondetur sic: quia in.l.j.de fideicommis. hoc facit duplex fauor, scilicet alimentorum, & vltimę volūtatis, vt ibi not. quę ratio, scilicet vltimę volūtatis hic cessat. Præterea illa lex loquitur in faciente, scilicet in soluente aliquid annuū nomine alimentorum. quæstio verò nostra loquitur in patiēte contra quem non ita de facili præsumitur titulus, vt.j.dicetur. Cōcedo ergo ꝙ si ex causa vltimæ volūtatis esset præstitū aliquid nomine dotis per triennium, esset idem ꝙ in.l.j. C. de fideicom. ¶ Posito ergo in quæstione nostra, ꝙ titulus allegetur, & ad probationem inducatur longi temporis cursus. an titu. præsumatur, est dubium propter diuersas opi. doctorum.& videtur ꝙ sic per.l.cum de in rem verso. in fi. vbi expressè loquitur in dote.& licet tex. ibi loquatur in faciēte, seu soluēte: tamē gl. ibi posita intelligit idē in qualibet patientia. idem no.ff.de serui.l.seruitutes.& de aqua plu.arcen.l.j.§.fi. Alij moderni doc. sunt in cōtraria opi. dicētes ꝙ lex cum de in rem verso. loquitur in faciente, hoc est in soluēte. secus in patiēte cōtra quē non sic facile p̄sumitur titulus. ita no. Cy.C.de pactis.l.si certis annis.in.viij.q. quod tenent quidā doctores Bononiēses. Sed p gl. videtur casus ꝙ idē in patiēte.C.de peti. hęr.l.fi.&.ff.de acquiren.hære.l.qui in aliena.circa principiū, ver.sed & si non adierit. Sed cōtra glo. facit ꝙ si possedi rem tuam longo tempore, te patiēte, & vellem allegare ꝙ mihi vēdidisti, vel alio titulo concessisti: & hoc probare ex patiētia nō possum secūdū omnes docto.& tāgitur in gl.l.pe.C.cōmu.diui.& ibi secūdū oēs doctores. quod apparet esse verū: qa volūt iura, ꝙ in præscriptione talium rerum, præcedat titulus, & sequatur possessio longi temporis, vt.C.de rei vendi.l.nullo.de pręscript.long.tempo.l.diuturna.ff.de vsucapi.l.celsus.cum similibus. ¶ Ad solutionem igitur dictarum contrarietatum, distingue duo verba, ex qbus apparebit nostrę quęstionis solutio: tāgendo solum quod pertinet ad propositū. cùm ergo quæritur: an titulus allegatus ex cursu longi temporis pręsumatur distingue: aut loquimur in aliquid faciēte, puta soluēte: & præsumitur, vt.C.de agri.& censi.l.litibus.ff.de vsu.l.cū de in rem verso. quod dic vt ibi, aut loquimur in patiente: & tunc aut titulus allegatus principaliter respicit lucrū & commodum patientis: & præsumitur titulus, vt.C.de peti.hæredita.l.si filius.& ibi nota. nam ibi præsumitur cui acquiritur æreditas per filium. aut titulus allegatus respicit damnum patientis: & tunc aut respicit magnū damnum, aut paruū. Si
b magnū,[b] puta tractatur de amissione dominij rei suæ: tūc non pręsumiť: vt.d.l.nullo.C.de rei uend.C.de præscrip.lon.tēp. l.diuturna. ꝙ no. per gl.& docto.in.d.l.pen.C. commu.diui. fallit in casu.l.proculo.ff.de proba. ratio: quia ibi plura interuenerunt, vt nota.ff.de alimen.le.l.liber.§.j. Si uerò respicit paruum damnum: tunc titulus præsumatur, ut.ff.si ser. uendi.l.si quis diuturno quod no. per glo.in.l.seruitutes. de serui.de aqua plu.ar.l.j.in fi.& illa fuit ratio illarum legū, & ibi tractatur de modico præiudicio, ut no. per Dy. extra de reg. iur.c.possessor.uersi.item nunquid in seruitutib⁹ præscribēdis.& hic est casus in.d.l.qui in aliena uersicu.sed & si non adierit.de acqui.hære. Ibi enim de modico pręiudicio tractatur nam hæreditas nō erat filij.sed habebat solam spem ꝙ si ipse efficeretur sui iuris, poterat adire, & sibi acquirere. vt.C. de iur.deliberan.l.non est dubium. non ergo ibi amisit suum dominium, sed quandam spem fortè fallacem. ¶ Item est spes, a ꝙ ipsa hæreditas patri quæsita ad ipsum filium reuertatur, vt.l.si scripto hærede.in fin. unde liberi.& de adoptio.l. nec ei.§.penulti. sic etiam loquitur gloss.d.l.penul.C.commu.diuidun. vbi dicitur ꝙ præsumitur diuisio in qua est modicum pręiudicium: cum una pars uice alterius, fungitur. Cum ergo in ꝓposita quæstione loquamur in muliere patiente, & tractatur de magno pręiudicio, scilicet de translatione dominij in virum cū spe lucrandi sibi, sic dico ꝙ ex patientia longi tem b poris titulus non præsumitur.

¶ Disputata per dominum Barto. de saxoferrato egregium legum doctorem digestū vetus legentem, in augusta ciuitate Perusij Anno domini. M.cccxliij. die.xxj. mēsis decembris.

SVMMARIVM.

1 *Omißio totius sicut est causa priuandi quem beneficio: ita omißio partis.*
2 *Quando aliquis probat factum, nec probat qualitatem facti, non habet beneficium quod datur probantibus.*
3 *Pœna quando debet committi propter aliquam priuationem, ita committitur ex priuatione qualitatis, sicut ex priuatione substantiæ.*
4 *Omißio qualitatis rei, non priuat aliquem beneficio sibi competenti ex ipsa re.*
5 *Aggregatio pœnæ quæ fit propter negationem, semper intelligitur fieri quando quis negat id quod ex facto suo dependet: aliàs secus.*
6 *Quando quis tenetur ad factum simpliciter, sufficit ꝙ factum fiat, licet eius qualitas omittatur.* c
7 *Probibitio semper intelligitur quando aliquid prohibetur, respectu substantiæ, non respectu qualitatis.*

QVÆSTIO. VIII.

c PEr Italiam [c] communiter sunt statuta ꝙ confessi maleficia, mitius, & negantes, grauius puniunť. Contingit ꝙ is contra quē de maleficio proceditur, confitetur factū, negat tamē qualitatē qua cessante pœna cessat, uel minuiť. ¶ Queriť an sit cōdēnand⁹ ut confessus, an tanq̄ negans, vel qualiter? Et primò ꝙ ueniat condemnandus, vt negans, probatur sic: negans dicitur ille qui negat factum, & etiam ille qui negat ius, hoc est actio.& obli. Primum de negante factum, probatur.C. ad legem aquili.l. contra negantem. de probatio.l.actor. de non numera. pecu. l.asseueratio.& in authenti. contra qui propriam.ff.ad legem aquil.l.ij.de procurato.l.ij.cum similib. De eo qui negat ius probatur.C.de transact.l.age.ff.de do.l. quædam in iure. de proba.l.ab ea parte.cum similib. Sed iste qui negat qualitatē maleficij quandoq; negat factum, quandoq; negat ius, hoc est maleficium. uel esse obligatum. quandoq; negat actionem hoc est se non teneri actione proposita: ergo in omni casu habetur pro negante. ¶ Primum ꝙ negat factum, probatur in eo qui confitetur factum negat tamen tempus, uel negat locum. nam si probatur alius locus, uel tempus non est idem factum de quo agitur, ut probatur.C. qui accusa. nō poss.l.j prout ibi ponitur casus pro maleficio certa die commisso.& nota.ff.de publi. iudi.l. is qui reus. in gloss.mag. super uerbo permissum.&.ff. de acquirend. hæredita.l. Pantonius.§. rei.& ibi clari⁹ no.& est expressum extra de iudi.c. Abbate sanè. circa finem libri sexti. ¶ Secundum in eo qui negat maleficium, uel obligationem, probatur in eo qui confitetur factū, hoc est se accepisse rem, negat tamen ꝙ contra domini uoluntatem: nā ex hoc sequitur ꝙ nō est furtū nec furti tenetur, vt.ff.de fur.l.ĩter omnes.§.rectè.& institu. de obli.ex delic. in §.placuit. ¶ Item in eo qui confitetur se occidisse, negat tamē

a ¶ Circa tertiū. Vide Bar.in.d.l.cum de in rē uerso.ĩ.iij. col.& ibi Ale.ĩ additio.ff.de usur.& Fel.ĩ.c.illud.ĩ.iiij. col. de præsump. Tho. diploua.

b ¶ Si magnū not. ꝙ Barto. hoc uult ꝙ ubi agiť de magno p̄iudicio ex patiētia lōgi tpis, nūq̄ p̄sumiť titul⁹ uide multas cōcordātias p Fely. ĩ.c. sicut olim.ĩ.xviij. col. de re iud.& in c.illud.in.iiij. col. de p̄sum. ĩ ver. secūdo est aduertēdū.& uide Alexā. in cōsi.ccxviij. in vj.vol. incipit, pōderatis narratis. in ij.colū. Tho.

c ¶ Per Italiā. Vide & adde ad dicta Bart. hic q̄ not. idē Bart.in.l.q vxori. §.qd tū.& ibi apostillā meam. ff. de adulte.& Ale.in.l. cū q.ĩ.iij.co. de iureiurā.& Ang. de are.in.§.ex malefi cijs.vij.co. insti. de actionib⁹.& Bar. ĩ cōs.cxxv.ĩ.ij. vo. ĩci. statutū ciuitatis eretij.& an qualitate delicti adiecta & nō ꝓbata, debeat sequi absolutio? vide Bar.ĩ cōsi.cxv.in.ij.vo.ĩci. punctus q̄nis talis est, quidā accusauit. Tho. diplo.

ſe feciſſe eo animo: quia ſequitur ꝙ nõ tenetur. l. corne. vt. l. j.
C. ad legem corneli. de ſicca. & ff. eodem. l. j. §. diuus. Et in eo
qui accuſatur de plagio, dixit ſe abduxiſſe, negat tamen alie-
num, vt. C. de ſer. fugiti. l. cùm ſeruum. & ad legem falcidiam
de plagia. l. j. & l. p̃ſes. ſed alia multa exempla poni poſſent.
¶ Tertium ꝙ negat actio. ſeu accuſationem, probatur in eo
qui accuſatur. l. pompeia de parrici. confitetur ſe occidiſſe, ne-
gat tamen eſſe de perſonis enumeratis in. l. j. ad legem pom-
pe. de parrici. Item probatur in. l. prętor. §. docere. vi bonorũ
rapt. & de incen. rui. l. j. §. fi. & l. ij. Item in eo qui cõfitetur coi-
tum, ſed negat mulierem nuptam, vt. l. penult. de adult. quic-
quid igitur dicatur apparere quod iſte habetur pro negante,
& tanquam negans debet condemnari. ¶ Secundò probo
ſic. qui interrogatur cum aliqua qualitate, ſi reſpondet purè:
non reſpondet ad interrogata, vt. ff. de verbo. obligatio. l. j. §.
ſi quis ſimpliciter. & inſtitu. de inuti. ſtipula. §. j. & §. prętерea.
Si verò nõ reſpõdet ad interrogata: ergo nõ poteſt haberi vt
confeſſus. Concludo ergo, ꝙ tanquã negans veniat cõdẽnã-
1 dus per prædictas. ll. vbi videtur caſus expreſſus. ¶ † Tertiò
probo ſic: ſicut omiſſio totius, eſt cauſa priuandi quem bene-
ficio: ita omiſſio partis, vt. ff. de legatis primo. l. & ſi equo. cõ-
iuncta. l. tutor datus. §. primo. ff. de excuſatio. tuto. & nota. in
l. poſt legatum. §. amittere. ff. de his quib. vt indign. ſed ſi to-
tum maleficium negaſſet: priuaretur beneficio, quod daretur
confitentibus: ergo eadem ratione priuetur ſi negat qualita-
tem malefici. ¶ Quartò probo ſic. ſi in aliqua ſatiſdatione
aliqua qualitas omittatur, liberatio non contingit imò totum
petitur, ac ſi nihil eſſet ſatiſdatum, vt. l. iulia. §. primo, de ver-
bo. obligatio. de ſol. l. etiam. de legatis primo. l. huiuſmodi. §.
ædes. & plenè nota. de dolo. l. & eleganter. §. non ſolum. ſed
iſtud beneficium quod datur confitentibus, eſt quædam libe
ratio à parte pœnæ in eo qui cõfitetur. Si ergò in confeſſione
2 omittat̃ qualitas malefici, non cõtingit liberatio. ¶ † Quin-
tò probo ſic. quando aliquis probat factum, nec probat qua-
litatem facti, non habet beneficium quod datur probantibꝰ:
quia non dicitur ſua intentio probata, vt. l. habebat. in princi.
ff. de inſti. vi bonorũ rapt. l. p̃tor. §. docere. extra de ꝓbationi
bus. c. licet. ergo & eadem ratione qui confitetur maleficium,
& non qualitatem, non debet gaudere beneficio cõfeſſionis.
¶ Sextò ſic. beneficium datur confitentibus: quia aliquem re
leuat confeſſio ab onere probandi, vt. l. eum qui. in princi. de
iureiurando. C. de pœna iudi. qui male iudica. aut̃. nouo iure.
& quòd nota. ad le. aquil. l. contra negantem. Sed per hãc cõ-
feſſionem quis non releuatur ab onere probandi: quia debet
probari qualitas malefici, quæ non poteſt probari niſi per
illos qui viderunt maleficium: quia qualitas rei non poteſt co
gnoſci, niſi ab eo qui habet notitiam rei. & ipſam viderit, vt. l.
prima. §. primo, de ventre inſpiciendo. C. de fide inſtrumen.
l. comparationes. ff. fini. regun. l. ſi irruptione. & in aut̃. de nõ
alie. §. quod autem. cùm igitur non releuet ab onere ꝓbandi:
3 ergo in nullo cõſequitur beneficium cõfeſſionis. ¶ † Septimò
ſic, quando pœna debet committi propter aliquam priuatio
nem: ita committitur ex priuatione qualitatis, ſicut ex priua-
tione ſubſtantiæ, vt patet in ſtipulatione habere licere, quę cõ
mittitur ſi aliqua ſeruitus quæ p̃dij qualitas eſt, ex iure minui
tur, vt. l. ſtipulatio iſta. §. ſi quis fortè. de verbo. obligatio. vbi
videtur tex. noſtrę quęſtionis in eo ꝙ ibi in fi. tex. dicit quòd
habere non licet ei, cui aliquid ex iure minuitur. ita cũ aliqua
qualitas negatur, nihil confeſſatum videtur: & ſic nullum cõ-
ſequitur beneficium confeſſionis. ¶ Octauò ſic. Simplex &
indefinita locutio, æquipollet vniuerſali, vt. l. ſi pluribꝰ. de le-
ga. ij. & de leg. iij. l. ſi plures. per Dyn. de reg. iur. ſuper rubri.
lib. vj. Cum ergo dicat ſtatutũ, ꝙ confitentes, mitius punian-
tur: loquitur de cõfitentibus omnia. ſed certum eſt, ꝙ iſte qui
negat qualitates, non confitetur omnia ergo non poteſt be-
neficium confitentium habere: argumentum. l. is qui ducen-
ta. §. vtrum de reb. dub. ¶ Nonò: quia qui in vno deliquit, o-
mnium factus eſt reus.

4 CONTRA quod puniri de-
beat tanq̃ cõfeſſus probatur ſic: † Omiſſio qua
litatis rei, non priuat aliquem beneficio ſibi cõ
petenti ex ipſa re. hoc probatur: quia quis non
priuat̃ beneficio ꝓpoſitæ actionis, licet aliquã qualitatẽ non
ponat vel poſitã non probet, vt. l. in delictis. §. ſi detracta. ff. de
noxa. & quod no. C. de eden. l. edita actio. nã eo non obſtante,
ex tali proceſſu poterit ſequi cõdemnatio. facit de aqua plu.
arcen. l. q̃q̃. §. iulianus. & ꝙ ibi not. ꝑ Dy. facit de rei vendi. l.
ſi poſt acceptum. Item non priuat quem beneficio præſum-
ptionis facientis pro eo, nam ſi cõfiteor ſolutũ: tamẽ nego in-
debitũ, & ſic nego qualitatẽ: ex hoc non perdo beneficiũ prę
ſumptionis facientis pro me. ſ. ꝙ debitum præſumat̃, vt. l. cũ
de indebito. ff. de proba. Item nõ priuat quem beneficio mo
derandæ condẽnationis, vt puta confiteor me fideiuſsiſſe, ne
go tamen me conueniendum inſolidum: qa dico alios fide-
iuſſores eſſe ſoluendo: & ſic nego qualitatẽ, certè, per hoc nõ
perdo beneficium diuiſionis, vt. l. ſi dubitetur. in prin. & §. j.
de fideiuſ. Ex iſtis ergo cõcluditur, ꝙ ſi reus confitetur factũ
negat tamen qualitatem aliquam, ꝙ ex hoc non perdat bene
ficium confeſſionis, ſed tanq̃ confeſſus ueniat cõdemnãdus.
5 ¶ † Secũdò ꝓbo ſic. aggrauatio pœnę q̃ fit propter negatio
nem, ſemper intelligitur fieri qñ quis negat id ꝙ ex facto ſuo
dependet: al's ſecus, ut. ff. rerum amo. l. marcellus. de in lit. iur.
l. uideamus. §. j. extra de confeſ. c. ij. lib. vj. ꝙ no. de iura. calũ.
l. ij. §. ꝙ obſeruare. Si aliter intelligeretur, ſequeretur quòd
quis puniretur ſine delicto: quia cum in facto ꝙ non depen-
det à ſe, ſit tollerabilis ignorãtia, vt. l. fi. ff. pro ſuo. & l. ſi cum
falſum. ff. de acqui. hære. al's. l. cum flumẽ. ff. de hære. vel ac. vẽ.
meritò poteſt ſine culpa negare: ſed ſine culpa nemo eſt pu-
niendus, ut. ff. de uer. ſig. l. aliud eſt fraus. & de pœnis. l. ſanci-
mus. de reg. iur. c. ſine culpa. lib. vj. Sed iſtę qualitates vt plu-
rimùm non pendẽt ex facto rei, ut puta ꝙ ex vulnere ſit re-
manſura cicatrix, uel ꝙ membrum ſit remanſurum debilita-
tum, uel ꝙ offenſus ſit nobilis, uel ignobilis. & ſimilia. hoc
patet ꝙ ꝓpter negationẽ huiꝰ qualitatis, nõ debet grauari pœ
na: & ſic cõdemnãdus eſt tanq̃ confeſſus. ¶ Tertiò ꝓbo ſic.
pœna q̃ imponitur ꝓpter priuationẽ alicuius rei, nunq̃ cõ-
mittitur ꝓpter priuationẽ alicuiꝰ qualitatis ipſius rei, vt. ff.
de ſerui. l. quo ad ſerui. de lega. ij. l. meuiꝰ. §. fundo. vbi pœna
quę debet cõmitti ꝓpter euic. rei nõ cõmittit̃ ꝓpter euic. ſer
uitutis, q̃ eſt qualitas rei, uel q̃d aliud. de verbo. ſig. l. quid er-
go. & l. ſi in aliena. §. j. de vſucap. & cõia p̃dio. l. j. ita in ꝓpoſi
to: ſi aliquis confitetur factũ, licet neget qualitatem facti: pœ
na quę ꝓpter negationẽ imponit̃, nõ debet cõmitti: & ſic vt
6 cõfeſſus veniat condẽnandus. ¶ † Quartò probo ſic. qñ quis
tenetur ad factũ ſimpliciter, ſufficit ꝙ factũ fiat, licet eiꝰ quali
tas omittat̃, vt. l. iij. §. falſus. ff. rem ra. habe. vbi procurator te-
net̃ cauere rem ratam, dñm habiturũ: & ſic ſufficit ꝙ dñs ha-
beat ratũ tanq̃ factũ, non tanq̃ maleficium, ꝙ patet: qa põt
appellare & reſtitutionẽ in integ. petere, & ſic qualitatẽ abne
gat, & ſic pœna non cõmittit̃. ad idem facit ꝙ not. ff. de nego.
geſt. l. põponius ſcribit. in glo. ma. & per Dy. in. c. ratum. de
regu. iur. lib. vj. Ita in ꝓpoſitò, cũ quis metu pœnæ teneatur
confiteri, ſufficit ꝙ cõfiteatur factum, licet neget qualitatem
7 facti. & ſic vt confeſſus veniat condemnandus. ¶ † Quintò
probo ſic. quando aliquid prohibet̃: ſemper intelligitur ꝓ-
hibitio reſpectu ſubſtantiæ, nõ reſpectu qualitatis, hoc ꝓbat̃
per. l. generalitas. C. de non nume. pecu. cõiũcto. §. ꝙ ferè. in. l.
iuriſgentiũ. ff. de pac. & ibi no. in gl. vbi ſi aliqs ꝓhiberetur,
probare contra inſtrumentũ, intelligit̃ contra ſubſtantiã in-
ſtrumenti nõ contra qualitatem. ita in propoſito cũ quis me
tu pœnæ prohibeat̃ negare, debet intelligi de negãte ſubſtã-
tiam, nõ de negante qualitatem. & ſic cũ ſubſtantiam ſit cõfeſ
ſus, debet vt confeſſus puniri. ¶ Sextò de hoc videtur caſus
expreſſus. ff. ad legẽ aquil. l. inde Neratius. §. fin. cũ. l. ſeq. vbi
apparet, ꝙ ad hóc vt euitetur pœna quę cõtra negantẽ eſt ſta
tuta per. l. aquil. ſufficit ꝙ factũ cõfiteat̃ ſcilicet me occidiſſe,
licet negem qualitatẽ, vt puta: qa nego ſeruũ eſſe talis ęſtima
tionis, vel tantum intereſſe agẽtis. ita in propoſito licet negẽ
aliquã qualitatẽ, non debeo puniri vt negans, ſed vt cõfeſſus
debeo condemnari. ¶ Septimò ſic. Ratio quare mitius puni-
tur, eſt: qa releuat aduerſariũ ab onere probandi, vt dictũ eſt
ſ. in ſexta ratione aduerſę partis. ſed licet negetur qualitas, ni
hilominus pars remanet releuata ab onere probandi. exem-
plũ: ſi aliqs cõfitet̃ occidiſſe, dicat tñ ſe feciſſe ſine dolo: certè
ipſe habet ꝓbare, vt. C. de iniu. l. ſi nõ conuitij. ad legẽ cor. de
ſicca. l. j. & ff. e. l. j. §. diuus. ergo cũ ſupſit ratio, debet durare
beneficiũ confeſsionis. ¶ Octauò ſic. indefinita locutio ęqui
pollet vniuerſali, vt. l. ſi pluribꝰ. de leg. ij. & de leg. iij. l. ſi plu-
res. nota. per Dy. de reg. iur. ſup rub. lib. vj. Vnde cũ ſtatuta
puniãt acrius negantes: intelligo negantes omnia. ſed verum
eſt hũc qui confitetur factum, & negat qualitatem non nega
re omnia: ergo nõ debet vt negans condemnari, vt. l. ſi is qui
ducenta. §. vtrum. de rebus dubijs. ¶ Nonò de hoc videtur
glo. ordinaria inſtitu. de actioni. §. item miſta. vbi ille qui cõ-
fitetur delictum, negat tamen aliquam qualitatem, propter
quam dicit non deberi: tamen habetur in omnibus vt con-
feſſus: quod in ea pœna quæ venit ex delicto ſine qualitate
puniatur, confeſſus in ea quæ augetur ex qualitate punitur
vt negans. probatur pluribus rationibus. Et primò ſic. qui
partem

partem delicti cõmittit, non punitur contemplatione totius sed contẽplatione eius quod cõmisit. vt. ff. de extraordi. crimi. l. j. C. de serui. fugi. l. si fugitiui. & ita no. facit de pœnis. l. aut facta. §. euentus. ita in proposito, cùm partim fuerit confessus, partim negauit: solum in ea parte quã negauit, puniatur vt negans. Secundò sic: pœna non debet egredi delic. nec sic in ea re, & eo tantum respectu quo quis deliquit puniatur & non vltra ff. de his quib. vt indi. l. rescriptum. ad trebel. l. paulus respondit si certum. quib. ex cau. in pos. ea. l. fulcinius §. quid si aduersus. Sed hic nõ deliquit negando, nisi respectu qualitatis: ergo solũ respectu qualitatis debet puniri. ¶ Tertiò sic, quando quis ad plura tenetur in iudicio sub pœna. si in vno est obediens in alio non, in eo in quo est obediens pœna nõ cõmittitur cũ effectu, vt. l. si seruus. §. si plurium. si quis cautioni. & quod no. de verbo. ob. l. v. §. fi. & de reb. dub. l. si is qui ducenta. §. vtrum. in glo. super ver. in illo. Sed ista pœna quæ imponitur neganti, imponitur circa ea quę veniunt publicanda iudicio: ergo in effectu cõmittitur solum pro eo quod negauit ipse. ¶ Quartò sic: qñ quis eodẽ facto diuersis respectibus deliqt: eo respectu quo deliqt cõsequit̃ pœnam, alio respectu premium, vt. l. j. de his quib. vt indi. ita in ꝓposito respectu eius quod negauit, cõsequit̃ pœnã alio respectu premiũ, facit. l. relegatorum. §. fi. de interdic. & rele. ¶ Quintò sic, qñ pœna debet imponi ꝓpter priuationẽ alicuius rei, priuata qualitate solũ imponitur pœna respectu illius qualitatis quod apparet in actione ex ẽpto vbi re euicta agit̃ pro toto interesse, sed euicta seruitute, agitur solum pro interesse seruitutis, quę est qualitas fundi, vt. l. quæ ad seruitutem. de euic. & ibi not. & de contrahen. empt. l. cum venderes. ita in proposito solũ respectu qualitatis actus puniatur. ¶ Sextò sic, quãdo aliqd alicui tribuitur propter laborem: diminuto labore, diminuitur id quod cõcedit̃, vt. l. seio amico. in princ. de annu. leg. Sed premiũ conceditur confitenti: quia exonerat aduersarium onere probãdi, vt. l. eum qui. in prin. de iureiuran. ergo si pro parte eũ exonerat: consequitur premiũ accusatus: quia ꝑcussit tali loco, & tali tempore, confitetur se ꝑcussisse dicto loco, vel tempore. certè si accusatio probabit̃: punietur vt negans. Item iudex potest talem responsionem non admittere. no. hanc conclusionem.

SOlutio. Dñi nostri Iesu Christi nomine inuocato. In quæstione prædicta aduertendum est: quia qñ quis negat aliquã qualitatem, seu circunstantiam, qua negata, negat̃ ipsum factum de quo proceditur, ꝙ prima facie videbatur confiteri. verbi gratia quis confitetur se percussisse Titium, negat tamen hoc se fecisse tẽpore, vel loco in accusatione, vel libello cõtentis: tunc omnino aliud factum confitetur q̃ illud de quo proceditur. nam factũ vno tempore vel certo loco, differt realiter, & scd̃m substãtiã ab eo quod factũ dicitur alio tẽpore, vel loco, vt. l. si nõ sortem. §. libertus. de condi. indeb. & quod no. C. de testi. l. testiũ. de acqui. hęre. l. pantonius. §. rei. cũ sua glo. & est expressum extra de fide instru. c. cũ Ioãnes. & de re iudi. c. abbate sanè. circa fi. ibi, locus & tẽpꝰ &c. quod ibi no. & dixi in. l. denunciasse. §. quid tamẽ. de adul. illo casu nõ loquitur qõ nostra. nam iste sine dubio habetur vt negãs, qui totum negat. imò dico ꝙ si iudex vellet talem responsionem non admittere, posset licitè: qa ad interrogata non respondit. vt. s̃. patet: ergo &c. vt insti. de inu. stipu, §. si de alia. Sed posses tu dicere, nõ esse verum quod locus vel tẽpus faciat differri realiter, & scd̃m substãtiã. Nam si Titius est vulneratus in facie: vbicũq; factũ fuisset illud vulnus, idẽ vulnus esset substãtialiter, vt patet ad sensum: sicut idẽ est hõ, licet de loco vel de tpe originis dubitet̃, vt. l. iij. §. minorem. ff. de mi. & l. eius. §. pe. ad munic. rñdeo: nos possumus sumere actum prout traditur in faciente: & tunc illud est factũ vno loco vel tpe: aliud factũ alio: & tunc diuersitas talis, inducit diuersitatem realẽ & substantialẽ, vt dixi: qñq; accipitur actus pro effectu secuto ex actu, vt vulnus seu scissio quæ secuta est ex actu percussionis: & tunc illud est vnũ, vbicunq; fuerit factũ: quia non potest esse nisi in vno loco factum. vt ex prędictis patet. alia circa hoc dixi in. d. §. qd tamẽ. Quandoq; quis negat aliquam qualitatem seu circũstantiã ex qua non inducit̃ diuersitas realis seu substantialis: & tunc procedit quæstio nostra. pro qua declaranda, est aduertendnm ꝙ statuta Italiæ circa hoc procedunt diuersimodè. nam quandoq; statuunt hoc in pœna, vt negans plus puniatur q̃ sit alia simplex pœna pro maleficio. Quandoq; hoc statuunt per modum premij, & ei qui fuit confessus minuitur pœna. quæ aliâs statuta est pro maleficio. & isti sunt diuersi effectus. ideo de quolibet per se videamus. ¶ Circa primum, quando statutum hoc disponit in pœna vtputa ꝙ qui negauit puniatur in quarto pluri. vel similia verba: & tũc circa hoc consideranda sunt duo fundamenta. ¶ Primò: qa istud statutũ habet locũ in pœna mẽtientis. vnde si negaret aliquid cuius haberet iustam ignorãtiam: non puniretur per regulam generalem, quæ est vbi nõ est culpa: ibi non cadit pœna, vt. C. de pœn. l. sancimus. & ff. de verbo. signifi. l. alia est fraus. in prin. de regu. iur. c. sine culpa. lib. vi. ¶ Secundum fundamentum est, ꝙ tunc negans puniretur quando per negationem grauauit aduersarium onere probãdi: ita ꝙ aduersarius habeat necesse probare ꝑ testes, vel alijs legitimis probationibus: aliâs non puniretur vt negans, vt. ff. de iureiuran. l. eum qui. in prin. & ad. l. aqui. l. ij. §. j. & ibi not. & C. ad. l. aquiliã. l. contra negantem. & ibi etiam nota. cùm enim illa loquatur generaliter in qualibet actiõe quæ crescit per inficiationem: non est dubium ꝙ extenditur ad statuta, vt no. in fi. ff. de legi. l. ꝙ verò. & dixi plenè in. l. omnes populi. in materia de interpre. statu. circa interpretationẽ extẽsiuam. His pręmissis, in casu prędicto quãdo statutũ procedit pœnam imponendo, dico sic. quandoq; ille qui confitetur factum, negat aliquam qualitatem, seu circunstantiam ꝑ cuius negationem aduersarius non grauatur onere probandi: vtputa confessus est se percussisse, sed non animo iniuriãdi. vel se occidisse sed sine dolo. vel se occidisse ad sui defensionem. quibus casibus cum præsumptio sit contra eum, sibi incumbit onus probandi aliquas circunstantias, ex quibus esset dolus, & animus iniuriandi, & præsumitur ad sui defensionem fecisse. C. de iniur. l. si non conuitij. ad legem cor. de sica. l. j. & l. eum qui. & isto casu negans talem qualitatem vel circunstantiam, sine dubio, si non probat non punitur vt negans: quia per confessionem factam releuat aduersarium ab onere probandi. vt. d. l. eum qui. quandoq; quis cõfitetur factum, & negat aliquam qualitatem seu circunstantiam quam oportet aduersarium probare. Et hic est aduertẽdum, ꝙ quãdoq; quis negat aliquam qualitatem seu circũstãtiam quam iustè ignorat, vtputa cõfitetur se percussisse, negat tamẽ ꝙ ex illo vulnere sit remansura cicatrix, vel ꝙ ex ea mẽbrũ remaneat debilitatum. & si. Et tũc etiam eo probato nõ puniatur vt negãs, quia cum nõ sit in culpa, nõ debet pati pœnam, vt dictum est. pro hoc. ff. de interrog. actio. l. de ætate. §. interdũ. & §. seq. & est casus ad. l. aqui. l. inde neratius. §. fin. & l. se. sic inducendo in libello proposito, super actione. l. aquil. debet exprimi q̃titas damni secũdum glo. quę est in. l. prætor edixit. §. si dicatur. ff. de iniur. Pone: conuentus. l. aquil. cõfitetur se hominẽ percussisse: negat tamẽ ęstimationem damni esse illam quæ in libello proponitur, certè ille tanq; confessus veniet condemnandus, vt. d. l. inde Neratius. §. fin. cum. l. seq. Si enim ibi confessus fuisset ęstimationem damni: ratio quę ponitur in illa. l. non esset vera. nam non esset amplius quærendum de ęstimatione vulneris. Apparet ergo quod conuenitur vt confessus, & tamẽ quæritur de æstimatione quam negauit. hoc modo debet intelligi glo. quæ est insti. de actio. §. item mista. vbi ille qui confitetur relictum pijs locis, tamẽ aliquam qualitatem negat, vel admisit per quam dicit se nõ debere soluere. nam si rationabiliter. hoc dicit. i. iusta ignorãtia motus, nõ punitur vt negans, vt ibi expresse dicit glo. quandoq; negat aliquam qualitatem seu circunstantiam quam iustè seu probabiliter ignorare non potest, vt quia pendet ex facto suo, vel est publicè notum, vel aliâs est præsumptio ꝙ sciat. ¶ Et hic est aduertẽdum ꝙ quando negatur aliqua qualitas, seu circunstantia qua cessante, factum non est delictum seu non est punibile ex causa intẽtata, secũdum ea quæ dixi in. l. denũciasse. §. qui tamen. de adulte. & tunc ideo punitur vt negans. & loquitur alia opinio. posita in gl. insti. de actio. §. item mista. ne inueniatur via per quam negantes suam auaritiam exerceant, vt ibi no. quod probatur: quia quando deficit aliqua qualitas quæ respicit totum id de quo agitur, nil videtur esse factum de eo quod debetur, vt. l. iulia. §. j. de verbo. obli. de sol. l. etiam, cum si. facit qui satisda. cog. l. quoties. & de fideius. l. qui satisdare. ad idem vi bon. rapt. l. prætor. §. docere. & l. denunciasse. §. quid tamen. facit etiam de verbo. oblig. l. j. §. si quis simpliciter. & quãdoq; negat aliquam qualitatẽ, qua cessante, pœna minuitur. Et hic est aduertẽdum ꝙ si quidẽ pœna quæ propter illam qualitatẽ adijcitur, est diuersa & separata, vel saltem est diuisibilis & separabilis ab ea quæ imponitur pro simplici maleficio, vt si dicat ꝙ cõtra negantem pœna duplicetur, vel puniatur in quarto pluri, vel similia verba: & tunc pœna quæ imponitur pro simplici maleficio, vt confessus punietur. Sed illa quæ augetur propter illam qualitatem negatam, punietur vt negans: ęquitas enim iudiciorum hoc admittit, vt. l. si seruum. §. si plurium. ff. si qs

a¶ Iudex aliàs inci.
à sententia iudicis
qui per imperitiã
& ita alle. Bart. ĩ. l.
itẽ si res in fi. prin.
ff. de arbi. & hoc
dicit in summa. Iu
dex si per imperi
tiam malè iudica-
uit, tenet̃ parti ad
interesse si potuit
appellare & non
appellauit: si verò
appellauit & obti
nuit, tenet̃ ad sum
ptus & expensas
appellantis vel te
nebitur: quia pro
pter delationem
causæ appellatio-
nis debitor est fa-
ctus nõ soluendo
in totũ, vel in ptẽ,
si succũbit appel-
lator: tunc iudex
nõ potest cõueni-
ri. aut appellatio
pendet, & poterit
conueniri solũ ad
expensas, & cæte-
ra dãna. aut causa
appellationis fuit
deserta: & tunc si
non detulit iudex
appellationis po-
terit cõueniri. aut
appellatio est de-
serta per negligen
tiam partis, vel ali
ter est ei imputan
dum, & iudex nõ
potest conueniri.
Et adde ꝙ de ista
disputatione Bar.
meminit idẽ Bart.
in. l. fi. ff. de var. &
extraor. cog. ibi vi
de apostil. & in. l.
si minoris. ĩ. ij. col.
& ibi vide aposti.
ff. de admi. tu. & in
l. qa ẽt. §. ex qbus.
& in. d. l. itẽ si res,
in fi. prin. ff. de ar-
bi. & Bal. in. c. j. §.
iudices. ĩ fi. de pa.
iur. fir. & de ista
disputatione vide
plenè Feli. in rub.
extra de appel. &
Alexã. in. l. j. in. iij.
col. in ver. ĩ eadẽ.
ff. quod qsqiur. &
ibi vide plenè per
d. meũ Ias. ĩ prin.
in vl. col. & in ead.
l. j. §. fi. eo. ti. & An
ge. de are. in. l. j. in
princ. in. iij. &, iiij.
col. ff. de ap. Tho.
Diplo,

cau, & quia eius contemplatione debet puniri, cuius cõtem-
platione deliquit. vt. d. §. si plurium. & de his qui. vt indig. l.
rectè. ff. ad treb. Paulus respondit si certã. pro hoc optimè fa
cit de iniu. l. eum qui nocentẽ. §. fin. & penul. vbi punitur fa-
ctum, & non qualitas. & sic vnũ separatim ab alio considera
tur. facit. ff. de fur. l. is qui opem. vbi præstans punit̃ respectu
furti, non respectu qualitatis. s. manifesti. Si verò pœna facti.
& qualitatis non est diuisibilis, seu separabilis, vt puta con-
fessus punitur in corpore: & tunc propter istã cõnexitatem,
nisi confiteatur totũ, non habetur vt confessus. & sic puniet̃
vt negans. arg. de statu lib. l. si duobus. §. j. istius enim negatio
nis effectus in partes scindi nõ potest, vt. l. in execu. §. secũda
species. de verb. obli. Nã in istis indiuiduis, nõ potest nisi in-
solidum peccari, vt. l. eadẽ. §. cato. de verb. obli. ¶ Ad hoc ta-
men aduertendũ: quia vbicunq; dixi negantẽ qualitatẽ puni
ri, vt negans vel in totũ vel in partem, intellige si illa qualitas
fuerit per aduersam partẽ probata plenè: aliàs secus, vt. l. eũ
qui in prin. de iureiur. & C. ad. l. aqui. l. contra negantẽ. adeo
ꝙ vt puto non sufficeret si probarent̃ præsumptiones, ex qui
bus reus poneretur ad torturã ex qua sequeretur confessio.
nam dictæ leges requirunt ꝙ illud quod est negatũ probetur
Sed iste non probauit illud quod est negatũ, & præsumptio
nes eius nõ sufficiũt. vnde cùm nõ extiterit cõditio quã leges
requirũt, nõ potest puniri vt negans. ¶ Circa secundũ verò
quando statutũ hoc statuit per modũ premij, vt ei qui fuerit
confessus, minuatur pœna: tũc indistinctè dico ꝙ negãs qua
litatẽ puniatur vt negãs. nec habebit beneficiũ cõfitentiũ,
vt. l. etiã si partis. de leg. j. de ann. leg. l. meuius. in prin. de ma.
test. l. si ita sit scriptũ. & . l. qui filium. §. fi. & ad. l. falci. l. benefi
cio. quæ leges hoc probant sic. quãdo alicui concedit̃ benefi
cium propter aliquid nisi illud totũ adimpleat beneficium
perdit, vt. d. l. etiam si partis. de lega. j. no. de his qui. vt indi. l.
quæ post legatũ. §. amittere. quod est verũ etiam si totum fa-
ctũ adimpleat, sed in qualitate deficiat, vt. d. l. meui⁹. in prin.
de annu. lega. & de man. test. l. si ita sit scriptũ. & . l. qui filiũ. §.
fi. Et prædicta vera siue aggrauaret aliã partẽ onere probãdi,
siue pars in se suscipiat. Sufficit enim ꝙ ipse conetur effectum
suæ confessionis infringere: quia tũc illo beneficio confessio-
nis est indignus, vt. d. l. beneficio. ff. ad. l. fal. Itẽ hoc casu non
est curãdũ de illis distinctionibus, an illã qualitatem poterit
probabiliter ignorare, vel nõ: quia quãdo aliqs vocat̃ ad pre-
mium sub spe certæ confessionis, intelligitur ꝙ confiteatur
simpliciter siue de eo quod pertinet ad se siue ad aliũ, quod
patet in premio quod est statutũ his qui se deferunt. nã intel-
ligitur ꝙ se deferãt etiã de eo quod ipsi poterãt probabili-
ter ignorare, vt patet. ff. de iur. fis. l. ij. §. fi. eo. ti. ¶ Cõcluditur
ergo ꝙ indistinctè ꝑdat tale beneficiũ si venit cõdẽnãdus ex
illa qualitate negata, factis probationibus. & ex prædictis
apparet responsum ad omnia cõtraria. Et sic est finis. Bar.

¶ Disputata fuit hæc quæstio per dominum Bar. de Saxofer
rato minimum inter legum docto. in ciuitate Perusij, Anno
domini. Mcccl. die. xxj. mensis Decembris.

SVMMARIVM.

1 *Iudex qui per imperitiam malè iudicauit, tenetur ex quasi maleficio.*
2 *Delictum quod in actu sententiæ perficitur, sententia lata & appellatio-
ne secuta, non dicitur esse perfectum.*
3 *Actio quando ab initio alicui competit propter aliquod interesse, si desi-
nat interesse facto ipsius actoris, desinit actio effectualiter cõpetere.*
4 *Actio quæ datur in magistratũ delinquentẽ in officio dicitur subsidiaria.*
5 *Sententia quando non ledit partem iudex non facit litem, nec tenetur ex
quasi maleficio.*
6 *Actiones diuersæ quando sunt una pœnalis, & alia persecutoria, una non
tollitur per aliam, nec per exceptionem, nec electione.*
7 *Actiones plures quando sunt cõpetentes ad diuersa, siue contra eundem
siue contra diuersos, ex diuersis causis possunt simul agitari,*
8 *Sententia lata in causa appellationis qualitercunq;, iudex ueniret condem
nandus.*
9 *Si beneficium uni parti conceditur, illo beneficio alius cõtra illum cui con-
ceditur, uti non potest eo inuito.*

¶ QVÆSTIO. IX.

a IVdexa per imperitiam iu
dicauit contra ius litigantis, & à parte succũbente
extitit appellatũ à tali sentẽtia. Nũc quæro an di-
ctus iudex tempore syndicatus possit effectualiter conueniri
vel nõ. Et primò ad partem magis fauorabilem. s. negatiuam
ꝙ nõ possit effectualiter cõueniri, probatur pluribus rationi
1 bus. ¶ † Et primò certum est quòd iudex qui per imperitiã
malè iudicauit tenetur ex quasi maleficio & perceptione fa-
cta ab vno cæteri liberantur, vt institu. de oblig. quæ ex qua
si malefi. in prin. & . ff. de actio. & oblig. l. ex maleficijs. §. si iu
dex. de var. & extraor. cog. l. fi. sed natura eorum qui tenẽtur
ex quasi maleficio est, vt perceptione facta ab vno cęteri libe
rẽtur. ff. de his qui deie. vel effu. l. perceptione. & nau. cau. sta-
bu. l. licet. §. possumus. Iste autẽ qui appellauit statim cõsecu
tus est quod voluit: qa. s. appellatio, statim iudicatum extin-
guit, vt. l. j. in fi. ff. ad turpil. ff. de his qui not. infa. l. furti. circa
prin. ff. de iniu. test. l. si quis exhære. §. hi autẽ. cũ si. Si igit̃ iam
cõsecutus est id in quo est læsus: videt̃ quod talis iudex, non
possit effectualiter cõueniri. ¶ Secũdò probatur sic quando
culpa vnius ttahit ad se obligationem alterius principaliter
obligati. vt vterq; pariter tam principalis quàm culpam cõ-
mittens teneat̃ vnius electione alter liberatur: & maximè qñ
vna actio est ordinaria, alia extraordinaria. vt. C. de fur. l. ma-
nifesti. §. j. nau. cau. stab. l. iij. §. maximi. & . l. licet. §. possumus.
Modo in proposito culpa iudicis trahit ad se obligationem
principalem. facit enim litẽ suã, vt insti. de ob. quæ ex quasi
malefi. in prin. cum si. s̃. alle. ergo principale electo ꝑ appella
tionẽ, iudex est liberatus: & sic tpe syndicatus nõ possit effe-
2 ctualiter cõueniri. ¶ † Tertiò probatur sic. delictũ ꝙ in actu
sñię perficit̃ sñĩa lata & appella. secuta, nõ dicitur esse pfectũ
vt. ff. de bo. quæ lib. l. q cum maior. §. accusasse. facit eod. ti. l.
seruitutem. §. petijsse. de inoffi. testa. l. papi. §. meminisse. Sed
hoc quasi delictũ perficitur, sentẽtiando: ergo appellatione
secuta nõ põt dici delictum esse cõmissum, & sic iudex nõ po
tuit effectualiter conueniri. ¶ Quartò probo sic, qñ ab initio
alicui cõpetit actio propter aliquod interesse, si deficit inter
esse facto ipsius actoris desinit actio cõpetitiua, vt. l. siue ma-
nifestus. cum. l. seq. & . l. & ideo. ff. de condi. fur. sed in quęstio
nę proposita. actio cõpetebat cõtra iudicẽ propter interesse:
quia ptẽ lęserat, & istud desinit facto ipsius appellantis: ergo
vr̃ quòd nõ possit effectualiter cõueniri. ¶ Quintò probatur
sic. aliqd nõ esse ab initio, vel esse & tolli ꝑ actum q retro fin-
gat nõ esse, paria sunt. l. proinde. ff. si cer. pe. l. si seruũ filij. §. j.
de leg. j. de reb. dub. l. quędam. ff. de sol. l. quę res. circa prin. de
capti. l. retro. cum si. Sed per appellationem fingitur senten-
tiã non fuisse retro latam, vt. ff. de his qui not. infa. l. furti, cir-
ca prin. & ibi no. ad turpil. l. j. in fi. ergo habetur perinde ac si
non fuisset lata: & sic non potest effectualiter conueniri.
3 ¶ † Sexto probatur sic. quando ab initio alicui cõpetit actio
propter aliquod interesse, si desinat ĩteresse facto ipsius acto
ris, desinit actio effectualiter cõpetere, vt. l. siue manifestus. §.
fi. cũ. l. seq. & . l. ideo. de cõdi. fur. Sed in quæstione proposita
actio cõpetebat cõtra iudicẽ propter interesse: qa ptẽ lęserat,
sed desinit interesse facto ipsius appellãtis: ergo videt̃ ꝙ non
possit effectualiter cõueniri. ¶ Septimò probatur sic. aut su-
ꝑ illa appellatione fuit pronunciatum bñ appellatum: & sic
prima sñĩa rescisa: & tũc desinit interesse: ergo iudex nõ po-
terit effectualiter cõueniri, vt. s̃. dictũ est. aut fuit ꝓnunciatũ
malè appellatũ: & sic prima sñĩa cõfirmata: & idẽ. s. ꝙ iudex
nõ poterit effectualiter cõueniri: qa in istis quasi maleficijs ab
solutoria lata sup vno, parit exceptionẽ rei iudicatæ sup alio,
vt. l. licet. §. fi. ff. nau. cau. sta. aut appellatio pẽdet: & tunc idẽ:
quia nõ põt cõueniri. nam pendet talis cã principalis, & abso
lutoria lata in eo parit exceptionem rei iudicatæ in ista: ergo
&c. vt. l. fundi. & . l. fundum. & . l. sed si ante. ff. de excep. & sic
nullo mõ talis iudex, poterit effectualiter cõueniri. ¶ Octa-
uò ꝓbat̃ sic. nõ debet esse melioris cõditionis actio subroga-
4 ta quã ea in cuius locũ subrogat̃. † Nã actio q̃ datur in magi-
stratum delinquentem in officio, dicitur subsidiaria, & ita de-
mum cõpetit si pti lęsę cõtra principalẽ nõ põt aliter esse con
sultũ, vt. C. de magi. cõue. l. j. in prin. ff. de tut. & ra. distr. l. j. §.
nũc tractemus. cum si. Sed huic pti lęsæ poterit aliter esse cõ-
sultum prosequẽdo appellationẽ in aliquo cõtra principalẽ:
ergo videtur ꝙ iudex nõ posset ob hoc cõueniri. ¶ Nonò ꝓ
batur sic. qñ vnus tenetur directò, & alius per quandam con
sequentiam ratione imperitiæ doli vel culpæ, & ille qui prin
cipaliter tenetur est paratus in se suscipere iudicium, alius li-
beratur, vt. ff. de noxa. l. de illo. in princi. ff. de alie. iu. mu. cau.
fac. l. iij. §. fi. de peti. hære. l. sed & si. §. item si rem. in fi. sed in
quæstione nostra iudex tenetur ex quadam cõsequẽtia rõne
culpæ, seu imperitiæ: ergo principali parato suscipere iudi-
cium appellationis iudex non poterit conueniri. ¶ Decimò
probatur sic. delictum iudicis malè iudicantis, & procura-
toris malè

toris male procurantis æquiparant̃,vt.C.de pœna iudi.qui male iudi.l.j.&.ij.& de aduo.diuer.iud.l.j.& ibi not.Sed ego habeo ꝙ si sententia dicatur male lata propter factũ procuratoris,& si principalis est paratus iudiciũ suscipere in se, procurator nõ põt conueniri,vt.ff.de dolo.l.eleganter.§.pe.&.ff. man.l.si procurator.in princ.& ibi no.facit ad hoc ꝙ dictum est.§.proxi.ar.ergo hic cũ principalis iudiciũ suscipiat iudex
5 non poterit effectualiter conueniri. ¶†Vndecimò probatur sic.quãdo sententia nõ ledit partem,iudex non facit litem, nec tenetur ex quasi maleficio,vt.ff.de var.& extraordi.cog. l.fi.&ibi no.in gl.ibi,sententia nulla.sed per appellationem sententia annullatur.Itẽ pro hoc pœnæ quæ statuuntur in iudicem iniquè iudicantem, habent locum si sentẽtia habuerit effectum,vt.l.j.in fi.ff.quod quisq; iur.Sed in quæstione nostra non habuit effectum propter appellationẽ partis: ergo iudex non potest effectualiter conueniri.

IN Contrario quod iudex
6 possit conueniri.probat̃ alijs decẽ rõnib⁹.¶†Primò sic.quãdo sunt diuersę actiones vna pęnalis,& alia persecutoria:vna nõ tollit̃ per aliã per exceptionem nec electionẽ,vt.ff.de cõdi.fur.l.si pro fure.§.j.& de furt.l.ancillæ.Sed actio quæ datur cõtra iudicem q male iudicauit: dicit̃ pœnalis:ideo dicit̃ in tex.pœnã sustinebit &c.vt insti.de ob. quæ ex quasi delic.in prin.de var.& extraord.cog.l.fi.de ac.& ob.l.ex maleficijs.§.si iudex.ergo electa appellatione quę est rei psecutoria nõ tollit̃ pœnalis,& remediũ quod dat̃ contra iudicẽ:ergo effectualiter iudex potuit cõueniri.¶Secũdò probatur sic.delictũ iudicis quod in actu cõmittit̃ appellatione secuta non tollit̃:sed quantũ ad iudicem pœna firma remanet,vt.ff.de his quib.vt indig.l.post legatũ.§.sunt qui putãt. ij.respon.vbi videt̃ casus nostræ quæstionis.si igit̃ delictum iam per iudicẽ fuit perfectũ tẽpore sententiæ,& remanet appellatione secuta:ergo põt conueniri. ¶Tertiò probatur sic.in his actionibus quę ad interesse cõpetunt,seu propter interesse sufficit ab initio:licet postea desinat interesse.ff.de fur.l.inter omnes.in princi.& de eden.l.vbi autẽ.§.j. &.ff.si qs cau.l.qui autẽ.§.j.cũ si.& ibi no.sed hic ab initio tẽpore sententiæ latæ interfuit,licet postea per interpositionẽ appellationis desinit interesse,debet actio remanere:& sic iu
7 dex poterit effectualiter cõueniri.¶†Quartò probat̃ sic.quãdo sunt plures actiões cõpetẽtes ad diuersa,siue cõtra eundẽ siue contra diuersos ex diuersis causis possunt simul agitari, vt.l.sidẽ cũ eo.ff.de iur.om.iu.&.l.fi.de anna.excep.& no.p Dy.extra de regu.iur.c.nullus.& maximè cũ sententia lata in vna,non parit exceptionẽ rei iudi.in alia propter diuersitatẽ rerum,causarũ,& personarũ,vt.ff.de excep.rei iud.l.cũ quæritur.cũ.l.seq.C.qui.res iud.nõ no.l.j.& per totũ tit.res inter alios acta in rubro & nigro. Sed hę actiones sunt huiusmodi: quia cõpetunt cõtra diuersos,& ex causis diuersis:qa vna est ex quasi maleficio,alia ex alio.Itẽ ad diuersa:qa ista quæ datur contra iudicẽ,datur ad id quod æquum iudicãtis religioni videbit̃ alia ad aliud:ergo possunt simul proponi sic: iudex poterit effectualiter cõueniri &c.¶Quintò probat̃ sic. certum est,ꝙ si per factũ iudicis iustitia partis differtur iudex venit puniendus,vt.C.de iud.l.properandũ.§.sinautẽ.& in auẽ.de man.prin.§.si tibi.&.§.seq.co.iij.& in auẽ.vt diff.iud. §.j.licet dicatur ꝙ puniat̃ criminaliter pœna fisco inferenda, tamen idẽ de pœna inferẽda parti.s.de interesse ad quod datur actio in factum descendens ex quolibet crimine,vt.l.ne quicq̃.ff.pro so.&.l.qui nomẽ.ff.de fal.sed sine dubio,iste iudex qui malã sententiã tulit.distulit litem.quia facit partem appellare,&vocare per alia iudicia:ergo ob hoc saltẽ poterit effectualiter conueniri.¶Sextò probatur sic.vbi lex generaliter loquit̃,& non distinguit:nec nos distinguere debemus, vt.l.iij.ff.de offi.pręt.de pub.l.de pretio.qui & à qbus.l.pro spexit.cum si.sed lex generaliter.dicit iudicẽ qui male iudicauit teneri:nec distinguit vtrum fuerit appellatum vel non, vt dictis legibus,& insti.de ob.quę ex quasi delic.nascuntur. in prin.&.l.fi.de var.& extraor.cog.nec per aliã legẽ reperitur distinctũ:ergo nec nos debemus distinguere & sic iudex
8 poterit effectualiter conueniri.¶†Septimò probat̃ sic.non debet esse melioris conditionis qui est in statu dubio q̃ qui est in statu certo,vt.l.iul.verũ debitorẽ.ff.de condit.inde.l.j. in prin.ff.de leg.iij.ad velle.l.aliquãdo.Sed posito ꝙ sentẽtia esset lata in causa appellationis,qualitercunq; iudex venerit condẽnãdus:ergo & nũc appellatiõe pendẽte: quod probo, aut enim pronunciabit̃ bene appellatũ & tunc multomagis iudex condẽnabitur:quia tunc detecta est iniquitas sua, vt.l. à proconsulibus.in fi.C.de app.aut ècontra fuit pronunciatum bene iudicatum,& male appellatũ,& tunc iudex appellationis faciet iniuriã appellanti: qa nos præsupponimus in themate ꝙ sentẽtia lata fuit iniqua,& sic illa iniuriosa sententia non egredit̃ personas inter quas fuit iudicatum,vt.l.si per imprudentiã.ff.de euic.de fideius.l.exceptiones.ergo iudex illa sententia vti non poterit:& sic possit iudex effectualiter
9 conueniri.¶†Octauò probat̃ sic.si beneficiũ vni parti conceditur:illo beneficio alius contra illũ cui concedit̃ vti nõ potest eo inuito,vt.l.si iudex circunuẽto.ff.de mino.& de excu. tut.l.amicissimos.in fi.facit.ff.de lega.l.nulla.C.eo.l.quod fauore.sed in quæstione nostra beneficiũ appellandi est cõcessũ parti succũbẽti,vt.l.j.ff.de app.ergo iudex poterit effectualiter cõueniri.¶Nonò probat̃ sic.per.l.si quis legatum. in princ.ad.l.corn.de fal.sic inducendo sicut iudex qui male iudicat tenetur ex quasi maleficio, vt.§.pluries est probatũ: ita ille q sibi ascribit in testamẽto,tenetur de quasi falso: quia non est falsum propriè,vt.C.de his qui sibi ascri.in testamento,& ibi no.super rub.& eo.titu.l.senatus.&.ff.ad.l.fal.l.j.in fi.&.l.diuus Claudius.sed qui sibi ascribit in testamẽto quod postea rumpit̃,vel irritatur:nihilominus punit̃,vt.d.l.si quis legatum.ergo iudex qui dedit malã sententiam quæ postea rumpitur:poterit effectualiter cõueniri.¶Decimò probatur per casum.l.fi.C.de pœn.iud.qui male iudi.sic inducẽdo:certum est ꝙ sentẽtia lata per pecuniam est ipso iure nulla, vt.l. venales.C.quãdo prouoc.non est neces.&.ff.ad treb.l.seruo inuito.§.cùm prætor.& ibi no.tamẽ iudex q per pecuniã iudicauit,tenet̃ parti cõtra quã sententiã tulit:licet ipso iure sit nulla:ergo etiã hoc casu licet post appellationẽ extinguatur pronunciatũ,& sic iudex poterit effectualiter conueniri &c.

SVMMARIVM.

1 *Iudex qui per imperitiam malè iudicauit, an tenetur parti si pars potuit appellare, & non appellauit?*

SOlutio. Domini nostri Iesu Christi nomine inuocato ac eius gloriosæ matris virginis Mariæ. Saluo semper[a] iudicio cuiuslibet doctoris,& scholaris qui melioribus rationibus,& iuribus moueretur, Et specialiter patris & domini mei
1 Ray.de forli.cuius correctioni me semper subijcio.¶†Ad decisionem præsentis quæstionis inuestigãdũ est,an iudex qui per imperitiã male iudicauit tenetur parti, si pars potuit appellare,& non appellauit.& hunc punctũ tangit gl.in simili, quod quisq; iur.l.j.post prin.gl.magnæ.& ibi dicit ꝙ iudex tenetur:quia potuit subesse causa quare pars non appellauit, vt.ff.mã.l.si procurator.§.ignorãtes.sed Guil.de cu.dicit idẽ, si nulla causa subsit:quia iudex nõ põt parti imputare, quare contra ipsius sententiã non venit.nã suæ culpæ alij &c.vt.l. cum in fundo.§.quod si mulier.ff.de iure do.itẽ tenet ibi Cy. & An.de pisis.& hoc puto verũ,& videtur expressum.ff.de appel.[b]l.j.in prin.cũ gl.sua.vbi dicit̃,ꝙ licet qs habeat beneficium appellãdi,nihilomin⁹ iudex facit litẽ suã.& hoc etiã tenet gl.si bene aduertatur in.d.l.si per imprudentiam iudicis. vbi si non appellauit nocet sibi quantũ est in actione mouenda contra venditorẽ.sed ei bene cõpetit actio contra iudicẽ: adeo ꝙ iudex non possit obijcere parti:quia non appellauit, sicut venditor nõ põt obijcere emptori cur contra se agentẽ non excepit,vt.ff.de eui.l.vendicantẽ.cũ.l.seq.& quod in eis not.pro hoc videtur tex.in simili.ff.de alie.iud.mu.cau.fac.l. item si res.ĩ princ.facit.C.si tutor vel cura.interuenerit.l.etiã. hoc videtur tenere Innoc.& Hosti.extra de app.c.sępe.in fi. glos.magnæ.nec ob.si dicatur ꝙ si non appel.videtur sententiam approbare,vt.C.de app.l.j.&.C.quomodo & quando iud.l.ab eo.cũ si.quia fateor ꝙ videtur sententiã approbare, tanquam sic latã,non tanq̃ benè latã,vt dicimus in ratihabitione neg.gest.vt no.ff.de nego.gest.l.pomponius scrib.in gl. magna.facit ad hoc quod dicimus ꝙ p appellationẽ qs confirmat sententiam.vt.l.iiij.§.falsus.ff.rem ra.ha.quod intelligendum est,ꝙ approbat tanq̃ sic latã,non tanq̃ bene latam: aliàs frustratoria esset appellatio.Hoc ergo posito pro constanti,ꝙ pars quæ potuit appellare,& non appellauit,habet actionem cõtra iudicẽ:apparet ꝙ dubiũ nostræ quæstionis procedit an per appellationẽ interpositã iudex possit se tueri.¶Et ad hoc declarandũ adhuc aliud inuestigandũ occurrit scilicet quod habet̃ insti.de ob.quæ ex quasi delic.in prin. &.ff.de var.& extraor.cog.l.fi.vbi dicit̃,ꝙ inquantũ de ea re æquum religioni iudicãtis videbit̃ pœnam sustinebit,an illa sit mera pœna ex parte vtriusq;,an verò sit pœna solũ respectu iudicis,sed interesse respectu partis.dico quod solum respectu iudicis est pœna,& respectu ptis est interesse.& hoc probo p tex.in fi.ff.de his qui deie.vel effu.l.j.vbi videt̃ quod

a ¶Saluo semper. Ista verba vsq; ad illud verbũ ad decisionẽ nõ sunt in libris antiqs Bart. manu.scriptis. Tho.diplo.

b ¶ff.de app.Vide Barto.in.d.l.j.vbi voluit quod remedium appellationis,non tollit regressum cõtra iudicẽ qui malè iudicauit, & vide Bar. in.l.si minoris.ĩ.ij. col.ff.de admi.tut. qui videt̃ contrariari.& vide gl.& doc.in.l.j.ff.quod quisq; iur.Tho.

iſta verba,inquantũ induci æquum videbiť,referunť ad inter
eſſe,vt ea.l.in prin.ver.ſi minor.coniuncta.l.fi.eo.ti.& inſtit.
de ob.quę ex quaſi delic.§.ab homine.& eſt expreſſum.ff.de
a dam.infe.[a]l.iiij.& ibi no.Ad aliud autẽ quod dixit inquantũ
religioni iudicantis videbiť,dat arbitrium iudici,vt ex cauſa
poſsit cõdẽnare in minus ꝙ ſit intereſſe partis,vt ſi eſt filiusfa.
qui minus habet in peculio,vt.ff.de iud.l.ſi filius.vel qa erra-
uit in.l.fortiſsima,vt in.l.gallus.& ita debet intelligi gl.inſti.
de ob.quę ex quaſi delic.in princi.Sed ſi per dolũ malè iudi-
caſſet,illud totũ eſſet mera pœna,etiã ſi partẽ non lęſerit.ſi ta
men per eũ non remanſit,vt ſi ſentẽtia eſt nulla:qa corruptus
pecunia.l.fi.C.de pœna iudi.qui male iud.His pręmiſsis pro
ſolutione noſtræ quęſtionis eſt ſciẽdũ:aut pars appellauit.&
in cauſa appellationis obtinuit,ita ꝙ ſententia eſt reſciſſa:&
tunc dico ꝙ iudex nihilominus poterit cõueniri:tamẽ nõ ha-
betur ratio totalis intereſſe ꝙ erat ab initio:ſed habetur ratio
ſumptuũ,vel expẽſarũ,quę factæ fuerũt in cauſa appellatiõis
quas aliâs nõ ſuſtinuiſſet,niſi qa cõtra eũ fuit iniquè iudicatũ,
vt.ff.rem ra.ha.l.ſi ſine.§.cũ autẽ.&.§.marcellus vel propter
dilationẽ quæ occurrit in cauſa appellationis debitor eſt fa-
ctus nõ ſoluendo in totũ,vel in partẽ.vt no.ff.de pet.hę.l.nec
vllam.§.pe.ibi,niſi petentis intereſt.&.ff.ſi cer.pet.l.pericu-
lum.&.C.de arbitris.l.ij.cũ ſi.Ad hoc optimè facit extra de
ſen.excõ.c.vbi ſacro.vbi licet ab initio interfuerit pluries:ta
men deſinit intereſſe facto ipſi⁹ actoris:ergo &c.vt.l.& ideo.
de condi.fur.Itẽ deſinit intereſſe per interpoſitionẽ appella
tionis,q̃ fingit retro nõ eſſe iudicatũ:ergo &c.vt.l.ſi qs vxori
§.fin.ff.de fur.Et hoc modo intelligo opi.no.ff.de var.& ex-
b traor.cog.l.fi.vbi diciť ꝙ qñ ſentẽtia eſt nulla,[b]iudex nõ fa-
cit litẽ ſuã.ſ.quo ad totale intereſſe.ſed quo ad expenſas pro
pter hoc factas,& cętera damna ſicut.ſ.dictũ eſt.Aut in cauſa
c appellationis appellator ſuccũbit[c]& ſic ſententia prima fuit
cõfirmata:& tũc iudex nõ poterit cõueniri.talis enim ſentẽtia
excuſat iudicẽ,vt.C.de appel.l.à procõſulibus.facit ad hoc.
C.ſi plures vna ſent.l.j.& hoc videť velle gl.j.facit.ff.de exce.
rei iud.l.j.circa prin.Aut cauſa appellationis pendet:& tunc
quia ſtatim interpoſita appellatione extinguiť pronũciatũ,
vt.ff.ad turpil.l.j.in fi.& ſic deſinit intereſſe.dico idẽ ꝙ pote
rit cõueniri ſolũ ad expenſas,& cætera dãna.cũ primũ ius re-
d maneat[d]ſibi illęſum, vt.ff.de alie.iudic.mut.cau.fac.l.iij.§. ex
quibus,vt illud quod ibi diciť ex mutatione aduerſarij, idem
ſit hic in mutatione iudicis.ad idẽ optimè.ff.man.l.creditor.
in prin.Nec ob.ſi dicis ꝙ pendet cauſa præiudicialis: qa hoc
eſt inter diuerſas pſonas,vt not.in.d.l.creditor. Nec ob.l.mi-
nor.de admi.tu.ſecũdũ verã lec.& quod no.per Azo.in ſum.
C.ſi aduer.rẽ iud.qa ibi interpoſita fuit appellatio ab ipſo cu
ratore,eodemq; debitore,vnde nõ præiudicat alijs adultis in
actione eis iam quæſita.hæc verò appellatio fuit interpoſita
ab ipſo qui actionẽ habebat contra iudicẽ.ſecundũ hoc ergo
quantũ ab alio poſſum exigere,nõ computať intereſſe,vt.ff.
de ver.obli.l.ſi quis ſtipulatus ſit.§.fi.cũ alijs.ſ.alle.licet aliâs
ſecus ſit in quibuſcunq; pretorijs ſtipulationibus, vt.ff. q ſa-
tiſda.cog.l.ij.in fi.aut cauſa appellationis eſt deſerta per cur-
ſum tẽporis:& tũc ſi quidẽ iudex appellationi nõ detulit,nil
poteſt iudex parti imputare & poterit cõueniri ſicut dixi.ſ.
in parte quę potuit appellare,& nõ appellauit p eaſdẽ ratio
nes,& hoc no.Inno.expreſſè in.d.c.ſępe.de appel.in fi.gloſ.
magnæ.Aut iudex detulit appellationi,& partis negligẽtia
e eſt deſerta,vel alio modo pars renũtiauit[e]appellationi,& tũc
cum per interpoſitionẽ appel.eoipſo ſit queſitũ ius liberatio
nis iudici,reſpectu totalis intereſſe licet remanſerit obligatus
propter ſumptus,vt.ſ.dictũ eſt,nõ poteſt pars per ſuã renun
ciationem tacitam,vel expreſſam reſuſcitare obligationẽ con
tra iudicem,vt.ff.de pac.l.fi.iſta enim partis negligentia iudi
ci nocere nõ debet,vt.C.de pig.l.præſes.&.ff.de euict.l.j.in
prin.&.l.herennius.§.caius.cum ſi.

¶ De dam.infect. vide Ale.de imol. in.l.iij.in.§.in eũ. in fi.ff.de dã.infec. Tho.diploua.

b ¶ Quando ſententia eſt nulla.vide Iaſo.in.l.j.in fi. in pen.colũ.ff. quod quiſq; iur. Tho.

c ¶ Appellator ſuccumbit. Cõtrariũ videť tenere Inn. in.c. paſtoralis.de offi.de lega. Tho.

d ¶ Ius remaneat. Nunqd poſsit agi contra iudicẽ à cuius ſentẽtia eſt appellatum?vide gl. in cle.ij.in glo.vlt. de appel.& vide Maria.ſoci.ĩ cõſil. xxiiij.inci. viſis ac diligẽter.in.iij.co. in.ij.q.princip.& Alex.in.l.iiij.§.fi. ff.de dã.infec.Th.

e ¶ Renunciauit.vide plenè Fel.ĩ ru. extra de app.ĩ vlt. col.vbi plenè ponit de veritate iſti⁹ dicti.& ibi ponit plures concor.& vide Iaſo.in.l.j. in prin.in vlt. col.ff. ꝙ qſqꝫ iur.& Ang. de are.in.§.j.inſti. de obli.q̃ ex quaſi deli.naſc. vide ẽt. q. quã ponit Bar. ſup qua conſuluit in ſtatuto Tuder. in.l.ij.ff. de oper. liberto.Tho.

f ¶ Debitor. de iſta diſputatione Bar. vide plenè.d.Frã. de are.in cõſi.clxij.inci.verũ eſt.ĩ.j. col.& vide Bar.ĩ.l. gerit.in. viij.co.ff. de acq.hæ.in ver. venio ad quartũ. & vide Alex. ibi ĩ antepe.col.in ver. quęro quatuor.& vide Alex.& Moder. plenè in.l. nõ hoc.ĩ pe.& vl.col. C.vñ cog.& ibi vide Iaſ.& Phi.dec. ĩ vlti.col.ĩ pric.& Alex.in cõſi.xx. in.vij.vo.ĩ.ij.col.ĩ ci.circa cõſultatione.& in cõſi.xxiij. in eo.vo.ĩ pe.col.ĩ ci.cõſideratis.Th.

¶ Diſputata fuit quæſtio iſta per dominum Barto.in ciuitate
Peruſij Anno domini.Mcccxlv.die.x.menſis Februarij,&c.

SVMMARIVM.

1 *Qui hæreditariã rẽ poßidet ſi nullam aliam iuſtam cauſam poßidendi habeat,uidetur ex hoc ſe gerere pro hærede uel hæreditatem adire.*
2 *Non improbare eſt approbare,quando de alicuius lucro uel commodo tractatur.*
3 *In dubijs declaratio uoluntatis defuncti pertinet ad hæredem.*
4 *In dubio præſumendum eſt ꝙ quis habeat animum faciendi id,quod in delictum non cadit.*
5 *Aditio hæreditatis fit uoluntate probata,per actus extrinſecos.*
6 *Per aditionem hæreditatis debitoris,creditori contingit liberatio.*
7 *Aditionem non inducit illud quod poteſt fieri citra ius & nomen hæredis.*
8 *Illi qui ſunt inuicem debitores,ſiue hæredes,dicuntur inuicẽ obligari ex quaſi contractu.*
9 *Tempus non eſt modus tollendæ,uel inducendæ obligationis.*

¶ QVÆSTIO. X.

f DEbitor in[f] diem cognouit
ſui creditoris hæreditatem ſibi fore delatã, in qua
hæreditate aliud ꝙ ipſum nomen debiti non erat,
qui debitor dictam hæreditatem adire, nec repudiare no ex-
preſsit,& deceſsit.Quæritur,nunquid hæredes ipſius debi-
toris poſſint de iure dicere dictam hæreditatẽ fore p dictum
debitorem aditam,& ad eos tranſmiſſam,vel non.& quod vi
1 deatur adita,probatur ſic. ¶ †Primò qui hæreditariam rem
poſsidet,ſi nullam aliam iuſtam cauſam poſsidendi habet vi
detur ex hoc ſe gerere pro hærede.vel hæreditatem adire,vt
C.de repu.hęr.l.j.&.ij.& de iur.deli.l.j.& quod ibi not. Sed
debitor dicitur poſſeſſor rei,& iuris hæreditarij,vt.ff.de pe-
ti.hære.l.regulariter.&.l. nec vllam.§.fi.cũ.l.ſeq. & fa.erci.l.
fundus qui dotis.in fi.ergo ille debitor tanꝗ poſsidens rem
hæreditariam videtur adiuiſſe.¶ Secundò ſic.quando ad pe
titionem creditoris ſtatuitur ei cui defertur hæreditas termi
nus intra quem adeat,vel repudiet ſi intra tẽpus nil facit,vi-
detur adire,vt.C.de iur.deli.l.fi.§.ſi quis aũt temerario.no.ff.
de acqui.hęr.l.ꝗdiu.Sed iſte debitor in diẽ,cui delata eſt hę-
reditas creditoris videtur habere dictã electionẽ: quia ſi vult
eſſe hæres non ſoluat.ſi non vult eſſe hęres dies interpellat eũ
vt ſoluat.ergo nil faciendo videtur adire.¶ Tertiò ſic.p cur-
ſum temporis eius nil faciendo inducitur præſumptio rati-
habitionis,videlicet ꝙ quis patiatur rem eſſe apud alium,vt
l.fi.C.ſi ma.fac.ra.ha.ff.de iniuſt.teſt.l.filio præte.ad treb.l.ſi
impubes.§.fi.Si igitur præſumitur approbare eo caſu ꝙ eſt
perdere quod de facili non præſumitur : ergo multomagis
in caſu propoſito pręſumitur voluiſſe eſſe apud ſe,ex quo in
ducitur lucrum ſuum ꝙ de facili pręſumitur , vt ſtatim dicã.
2 ¶ †Quartò ſic.non improbare eſt approbare quando de ali-
cuius lucro vel cõmodo tractatur,vt.l.ſi abſentis.C.ſi cer.pe.
& quod ibi no.per glo.& doct.&.ff.rem ra.hab.l. quo enim.
& quod ibi no.per glo.ſic in propoſito nõ repudiare eſt adi
re,& approbare cum de ſuo cõmodo tractatur.ſ.de acq.hær.
3 ¶ †Quinto ſic.in dubijs declaratio voluntatis defuncti perti
net ad hęredem,tanꝗ ad eum qui melius debet cognoſcere,
vt.l.ſi quis à filio.§.ſiquis plures.ff.de leg.j.& ibi no.fam.erc.
l.hæres.§.ſi in certo.& ibi no.& inſt.de le.§. ſi generaliter.&
ibi no.per Dy.in.c.in obſcuris.de regu.iur.lib.vj.Sed dictus
debitor,potuit ceſſare in reſti.dictę rei animo adeundi hęre-
ditatem:ergo &c.¶ Sextò ſic.hæreditatis aditio conſiſtit in
animo.ff.de acqui.hęre.l.j.C.de iur.deli.l.potuit. ſed de iure
præſumitur ꝙ quis habeat animum ꝙ nolit eſſe obligatus:ꝙ
patet:quia non valet remiſsio vel legatum quod cõfertur in
poteſtatem eius qui debet obligari , vt.l.ſenatus.§.legatum.
de lega.j.de acti.& obli.l.ſub hoc.& ideo dicit lex ꝙ quãdo
promittitur quantitas maior,vel minor alternatiuè:ꝙ minor
ꝗtitas eſt ſolum in obligatione,vt.l.ſi ſtipulatus fuerit decẽ
aut quindecim.de verbo.oblig.& de lega.ij.l. ſi ita relictum.
§.fi.ratio eſt:quia lex non præſumit ꝙ quis velit obligari de
quãtitate maiori,vt dictis legibus patet.& not. per Cy.C.de
verbo.ſignifi.l.cum quidam. Si ergo præſumitur ꝙ nolit ob
ligari:ergo patet ꝙ habuit animum adeundi hæreditatem ſui
4 creditoris:quia ex hoc ſequitur ꝙ non eſt obligatus.¶ †Se-
ptimò ſic.in dubio præſumendum eſt ꝙ quis habeat animũ
faciendi id quod in delictum non cadit.vt.ff. pro ſocio.l.me
ritò.de ſer.corrup.l.ſi quis ſeruum cõmunem.de iniur.l.item
apud labeonem.§.ſi cau.de regu.iur.l.ſemper in dubijs. Sed
in propoſito,aut nos pręſumimus illum debitorem in diem
habuiſſe animum adeundi hęreditatem:& habemus propoſi
tum.aut dicimus contrarium:& tunc p curſum diei appoſitę
fuiſſe in mora ſoluendi:& ſic eſt in dolo,& culpa,vt.l. quod
te.ſi cer.pe.& de reg.iu.qui ſine.Sed hoc facere nõ debemus:
ergo præſumendum eſt ipſum habuiſſe animum adeundi hę
reditatem.& ſic in mora eſſet &c.

COntra Quod non poſsit
dici hæreditas adita probatur rationibus infraſcri
5 ptis.¶ †Primò ſic hæreditatis aditio fit voluntate
probata per actus extrinſecos.ff.de acqui.hære.l.mutum.&
ibi no.in.l.pro hærede.§.j.&.C.de iur.delib.l.potuit.Sed in
qõne propoſita,nullus poniť intereſſe actus:ergo non poteſt
dici hæreditas adita.¶ Secũdò probatur ſic.in dubio nõ pręſumitur ꝙ quis velit habere animũ ſe obligãdi,vt probatur
iuribus.ſ.alleg.in.vj.opp.cõtrarię partis, ſed per aditionem
hæreditatis

hæreditatis grauat̃ q̃s oneribus hęreditarijs.vt.C.de acq .hęr.
ꝑ totũ.ff.ẽo.ti.l.pro hærede.§.si q̃d tamẽ,insti. de aut̃.tuto.§.
neq;.& sic in dubio nõ præsumitur ꝙ habuit animũ adeundi
6 &c.¶†Tertiò probat̃ sic.sicut ꝑ aditionẽ hæreditatis debito
ris creditori cõtingit liberatio : ita ꝑ cõpensationem quã de-
bitor opponit creditori,contingit liberatio.iura sunt vulga-
ria.sed in dubio debitor nõ præsumitur ꝙ habeat animũ cõ-
pẽsandi,nisi hoc dicat,vt.ff.de compen.l.si quid à fideiussore.
& ibi no.&.C.de cõpen.l.si cõstat.& ibi no.& insti. de actio.
7 §.in bonęfidei.& ibi no.nec hæreditatis aditio debet præsu-
a mi nisi dicat̃ licet ꝑ eã liberatio inducat̃.¶†Quartò probat̃[a]
sic.illud quod põt fieri citra ius,& nomen hęredis nõ inducit
aditionẽ,vt.l.pro hærede.§.papi.de acq.hę.sed tacere factum
ab illo debitore defuncto põt fieri citra ius,& nomẽ hęredis:
quia põt solutionem negligere sicut quilibet alius debitor.
Itẽ põt hoc fieri sine delicto.non enim põt dici ꝙ cursus diei
cõstituat ipsum debitorẽ in mora:cũ null9 alius esset hæres de
bitoris cui solui posit,vt.l.pecuniæ funebris.§.fin.ff.de vsu.
ergo nõ potest dictam hæreditatem fore aditam. ¶Quintò
per glo.quę videtur dicere hac quæstiõe.C.de rei vxo.actio.
l.j.§.exactio.vbi dicit glo.ꝙ si res æstimatę sunt datę in dotẽ,
& marit9 reseruauit sibi electionem:an restituat rem,vel pre-
tium ꝙ ipse debet eligere:aliâs trãsfertur electio in mulierẽ,
Ex hoc cõcludo,ꝙ ex solo cursu tẽporis marito nil faciente
maritus pręsumeretur habere animum illum ex quo in mora
nõ incideret,statim præsumeretur habere animum soluendi
pecuniam,nisi dicatur in mora soluẽdi fundum, ne videatur
in mora soluendi æstimationem:tamẽ neutrum istorũ præsu-
mitur,sed in vxorem electio transfertur,vt ibi patet. ergo so
lo cursu temporis,nõ videtur habere animũ adeundi hæredi
8 tatem.¶†Sexto probatur sic.illi qui sunt inuicem debitores
siue hæredes,dicuntur inuicẽ obligati ex quasi contractu, vt
patet ꝑ totum ti.fami.erc.ff.&.C.sed si vni socio defertur hæ
reditas alterius:licet inuicẽ nõ persistãt,& diuisionẽ non pe-
tant:nõ præsumit̃ aditio nec præsumitur ꝙ ab illa obligatio
ne qua tenebatur si propter cõiunctionẽ voluerit obligatus
liberatũ esse,vt.l.duo fratres.ff.de acqui.hęr.ergo nec in pro
posito debet pręsumi conditio.vt ꝑ hoc inducatur liberatio
9 &c.¶†Septimò sic.tempus nõ est modus tollendæ vel indu-
cendę obligationis,vt.ff.de act.& obli.l.obligationum ferè.§.
placet.C.de pac.l.si certis.& de vsu.l.cum de ĩ rem verso,sed
si ex solo cursu temporis,induceretur aditio tẽpus esset mo-
dus tollendæ,vel inducendæ:ergo &c.

SVMMARIVM.

1 *Voluntas an poßit probari per non factum,sicut per factum. & ꝙ poßit probari per non factum,est expressum,*
2 *Aditio hæreditatis,fit solo animo declarato,*
3 *Si dominus est debitor serui,& ei cessat soluere,statim uidetur habere animum adimẽdi peculium,nisi contrarium probetur.*
4 *Pater quando superest legitimus administrator filiorum : eo casu quo pro filijs potest adire,nam non restituendo dotem uidetur adire pro filijs sicut pro se.*

SOlutio. Domini nostri Iesu Christi nomi-
ne inuocato ad determinationem
præsentis questionis &c.Primò videndum est an
ad aditionem hæreditatis sufficiat sola voluntas,
an etiã requiratur actus.& glo.ff.de acqui.hær.l.j.in prin.vi-
detur dicere ꝙ requiratur voluntas declarata per actum. ali-
bi videtur tenere,ꝙ sufficit sola voluntas,vt.l.pro hærede.§.
j.eo.ti.ff.de iur.deli.l.potuit.& ibi ꝑ glo.& doc.cõmuniter te
1 nent.† Secũdò est vidẽdum[b] an ista voluntas posit probari
b per non factum,sicut per factum,& ꝙ posit probari per nõ
factum est expressum.C.de iur.deli.l.fi.§.si quis autem teme
rario.vbi quãdo ad petitionẽ creditorum,statuitur alicui tẽ-
pus intra quod adeat,vel repudiet:tacendo per tẽpus illud,
videtur adire.vt no.ff.de acqui.hær.l.quandiu.& dixi.s̃.in.ij.
&.iij.ratione facta pro parte affirmatiua.facit. ff.de acquirẽ.
hære.l.recusari.secũdum intellectum quẽ ibi ponit Ia.de are.
¶Hoc præmisso dico in quæstione præmissa hæredes dicti
debitoris posse dicere hæreditatem per defunctum fore adi
tam.& ad eos de iure transmissam,quod probo tribus ratio-
nibus.Prima est illa,præsumẽdum est quod quis habeat ani-
mum faciendi id,in quo delictum non cadit,vt.l.meritò.cum
simi.ff.pro socio.sed in proposito , aut nos præsumimus illũ
debitorem in diem habuisse animum adeundi, & habeo pro
positum.Aut dicimus cõtrarium & tunc per cursum diei ap-
positæ fuisset in mora soluendi, quæ mora est dolus vel cul-
pa.ff.si cer.pe,l.quod te.de re iudi.l.quæsitum.ergo cum hoc
facere non debemus,præsumendum est ipsum habuisse ani-
mum adeundi hæreditatem,& sic in mora non esse.¶†Secũ-
dò sic.sicut hæreditatis aditio,fit solo animo declarato:tamẽ
vt dictum est ita compensatio fit ipso iure, si opponatur ab
homine,vt insti.de acti.§.in bonæfidei.C.de compen.l.si con
stat,ibi no.hoc tamẽ fallit in casibus,in quibus compẽsatione
nõ facta quis incideret in pœnam moram,vel culpã:quia tũc
compẽsatio intelligitur fieri ipso iure.nec requiritur factum
hominis ad hoc declarandum.Præterea,lex præsumit homi
nem hoc velle,vt.C.de compen.l.si constante.&.d.l.si quis à
fideiussione.& ibi plene.Ita in proposito non requiritur alia
declaratio voluntatis,sed ex hac sola retẽtione,inducitur adi
tio:ne aliâs incidat in pœnam, vel in moram ante aditionem
hæreditatis,si non restituat.Præterea ꝑ hoc videtur casus re-
ctè intelligẽdo.de pecu.leg.l.si peculium.§.sicut aũt. sic indu
cẽdo sicut hæreditas aditur solo animo,vt.ff. de pec.leg.l.sta
3 tius.in fi.¶†Sed si dominus est debitor serui.& ei cessat sol-
uere,statim videtur habere animum adimẽdi peculiũ,nisi cõ-
trarium probetur,vt.d.§.sicut aũt.ita in proposito videtur
habere animũ adeundi hæreditatẽ nisi cõtrarium probetur.
hoc etiam probatur ꝑ omnes rationes.s̃.pro hac parte indu-
ctas.Et ista quæstio procedit,& locum habet & sępe de fa-
cto occurrit quãdo mater decedit & eius filij remanẽt q̃ sunt a
hæredes patris.& sic debitores matris in dotẽ.Nam dico ꝙ si
dicti filij steterunt ꝑ annum ꝙ dictam dotẽ non soluerũt alijs
qui ab intestato succederẽt ipsi matri,hoc ipso tam ipsi q̃ ip-
sorum hæredes possunt dicere dictam matris hæreditatẽ fo-
re aditã:maximè si in instrumẽto dotis esset apposita pœna,
si non restitueretur debito tẽpore,sicut diximus.s̃. de cõpen. b
quę isto casu sit ipso iure,nec requiritur factum hominis.hoc
exẽplum de compẽ.propriè procederet de hęreditate mater
na quæ dicitur propriè ꝑtinere ad filios ipso iure, sicut dicit̃
4 ꝙ compẽ.sit ipso iure,vt.l.si mater.C.de suis & legi.¶†Item
ꝙ dixi quando sup sunt ipsi filij debitoris.Idẽ dico, quando
c supest pater legitimus administrator[c] filiorum:eo casu quo
pro filijs põt adire.nam non restituẽdo dotem,videtur adire
pro filijs.sicut pro se.Idẽ si superest tutor filiorum infantiũ, c
vt.ff.de pecu.l.sed si dãnum.&.l.seq.Et eadẽ ratione,idẽ dico
siue debitor põt adire ex ꝑsona sua,siue ex iure delibe. ad se
transmisso ex ꝑsona alterius p.l.cum antiquioribus. siue alio
quocunq; modo. ¶Et prædicta vera,quando ipse debitor
vel ipsius hæredes ex hac cessatione volunt dicere hæredita-
tem esse aditam. Sed si alius agẽs contra dictum debitorẽ, vel d
eius hæredes cum ipse sui creditoris hæreditatẽ negaret adi-
uisse,vellet conuincere hęreditatẽ ex cessatione prędicta:hoc
non posset.prædicta vera,nisi de dicti debitoris volũtate ap-
pareret aliud expresse,vel ꝑ coniecturas,vt dicit tex.expsse,
& gl.in.l.iij.§.illud.de pecu.lega.& hoc probant oẽs rationes
factę pro contraria parte,adeò ꝙ eis non est necesse respon-
deri ad prædictam distinctionẽ. Nota ꝙ ipso allegante præ-
sumitur aditio.secus si ipse contradicit.probatur & facit.C.
de proba.l.siue posidetis.per glo.& doc.&c.

a ¶Quartò probat̃. vide Ale. de imo. ĩ cõsi.ccxvij. ĩ.iiij. vo.inci.põderatis his quæ in themate.in vl.col. Tho.

b ¶Secũdò est vidẽdũ. vide Bal.in.l. cũ antiquioribus. C.de iu.deli.& ibi oĩno Pau.de ca.in iij.col. & Alex.in cõsi.ij.in.iij. volu. in.iiij.col.Tho.

c ¶Administrator filiorũ.vide plenè ꝑ.d.Franc. de are. in cõsi.clxj.inc.in pũcto cõsultationis.in.ij.col.Tho.

d ¶Habeo filiã. Aliâs inci.pater habẽs filiã. & de ista qõne Bar.vide Alex.in.l.pen.C.de na.libe.in apostil. Bar.& in.l.si vxor §.sed si ea.ff. de adul.in addi. Bart. & Pe.de anc.in cõsil.ccxliij. incipit. ex tenore priuilegij.& ꝑ Fel.in.c.illud.ĩ.ij.col.& seq. de præsum. & do. Ludo. de sardis in suo tracta.legiti.ĩ char.cxlix.ĩ.ij.co. & vide plenũ consi.Pau.de ca.in cõsi.lxxxv. inci.pręsupposito.vbi plenè examinat istã disputationẽ Bar. Tho.Diplo.

SVMMARIVM.

1 *Filius si reperitur præteritus qui erat legitimus,& suus tempore testamẽti ante uel post ipsum testamentum,est ipso iure nullum.*
2 *Testamentum imperfectum,ualet inter liberos,licet non quo ad extraneos.*
3 *Filius ex uerbis positis in testamẽto contra ipsum nihil impedit quin dicat ipsum testamentum nullum.*
4 *Si liberi legitimi extant,ꝑ talia uerba,filij spurij.nõ intelligũtur legitimi .*

¶QVÆSTIO. XI.

d HAbeo filiam[d] naturalem
ex muliere,cum qua poteram cõtrahere matrimo-
nium.extraneum hæredẽ institui.& ipsi filię meæ
quædam legaui,vt filiæ nec eam naturalẽ nominaui.me mor-
tuo dicta filia dicit se legitimam.ꝑ authẽ.si quis.C.de na. lib.
& tanq̃ præterita dicit testamẽtum nullum , quæritur quid
1 iuris.?¶†Et primò videtur ꝙ testamẽtum sit nullum : quod
sic probatur.si filius reperitur præteritus qui erat legitimus
& suus tempore testamẽti ante vel post:ipsum testamentum
est ipso iure nullum.C.de lib.præte.per totum.&.l. filius , &
l.pe.ff.de iniu.test.l.posthu.in prin.Sed ista filia reperitur le-
gitima,propter nominationem factam de ipsa in testameto,
vt.d.authẽ.si quis.& in corpore vnde sumitur.est ergo sua si-
cut si esset nata ex matrimonio,vt in authẽ.quib.mod. natu.
effi.sui.§.illud.col.vij.ergo cum reperiret se præteritam : po-
test dici testamẽtum nullum.¶Secundò probatur sic.legiti-
matio quæ inducitur per.d.authẽ.est ex quadã præsumptio-
ne quæ inde resultat.s.ꝙ matrimonium contraxerit cum ma
tre talis filiæ.vt in corpore.vt lic.matri & auiæ.§.ad hoc.col.

a ¶ Principaliter.
Not.ꝙ verba nar-
ratiua, vel aſſerti-
ua matrimonij nõ
probant matrimo
nium. facit quod
conſuluit Bart.in
conſil. xiiij.incip.
ꝓceſſum. & vide
Alex.in.l.j. in fin.
princi. ff.de ope.
no.nuncia. & ibi
apoſt.& vide Car.
Alex.in.c. ꝑ tuas.
in.iiij.col.& ſeq.q
filij ſint legi. Tho.
b ¶ Quod probo.
no.ꝙ dicit Barto.
ſic quod quando
verba nõ proferũ
tur principaliter
ꝓpter ſe, ſed inci
denter nõ probãt
matrimoniũ prę-
ceſsiſſe. Adde Bal.
ĩ.l.neq;.C.de nup.
vbi voluit ꝙ qua-
ſi poſſeſsio matri-
monialis non pro
batur per verba
narratiua.vł aſſer
tiua, ſi non cõſtat
per verba de præ
ſenti alle.Inn.in.c.
ex parte.de reſti.
ſpo.facit tex.in.c.
illud de præſum.
ibi publicum in-
ſtrumẽtũ per quẽ
tex.dicit.d. Abb.
apertiſsimè appro
bari.quod per in-
ſtrumentũ dona-
tionis propter nu
ptias, licet in eo
enuncietur matri
monium, nõ tamẽ
ꝑ hoc probat ma-
trimoniũ ſine alijs
adminiculis: & ꝙ
inſtrumentũ dotis
vel tale, non pro-
bat matrimoniũ,
tenent ibi Hoſtiẽ.
Ioã.and.Bal. &.d.
Anto.Imo. & do.
Abb. & vide per
Feli.in. c.illud.in.
ij.col. & ſequẽ, de
præſum. Tho.

viij.vnde ſumit.d.aut.itẽ ſi quis.ſed teſtamentũ licet ſit nullũ
& inualidum: tamẽ voluntatẽ teſtatoris probat, vt.l.fin.ff.de
reb.eor.& de fideicõ.liber.l.in teſtamẽto: ergo ex hoc põt di
cere teſtamentũ nullũ cum remaneat ex illo teſtamẽto pro-
2 batum ꝙ ſit legitima. ¶ † Tertiò probat ſic.teſtamẽtũ imper
fectum valet inter liberos, licet nõ quo ad extraneos, vt.C.de
teſta.l.hac cõſultima.§.ex imperfecto: ergo nil prohibet di-
ctum teſtamentũ valere, ꝗ̃tum cõtinet id ex quo inducit vel
præſumitur legitimatio dictę filiæ, ſed quo ad illud ſic.ſ.quo
ad inſtitutionẽ extraneorũ, non valet, vt.ff.fa.erciſ.l.fi. C.de
lib.prętę.aut.ex cauſa.vbi teſtamentum valet, quo ad legata
3 non quo ad inſtitutionem.facit.ff.de hære.inſti.l.fi. ¶ † Quar
tò, nihil eſt impedimento quominus filius ex verbis poſitis
in teſtamento, cõtra ipſum filium dicat ipſum teſtamentum
nullum, vt.ff.de libe.& poſth.l.ſi poſth.§.fi.ergo ita in propo
ſito, poterit dicere ſe legitimã ex verbis poſitis in teſtamẽto:
& concludere teſtamẽtum eſſe nullum. ¶ Quintò videtur ca-
ſus expreſſus in.d.§.ad hoc.in corpore: vt liceat matri & auię.
vbi ſi quis habens filios ex eadem muliere, & in ſuo teſtamẽ-
to nominauit titium filiũ, de alijs nihil dixit, alij ex illo teſta-
mento quo pręteriti ſunt poterũt ſe legitimos dicere: & per
hoc oſtendunt teſtamentum eſſe nullum &c.

Contra videtur quod teſta
mentum valeat & nõ poſsit dici nullũ. ¶ Et pro-
batur ſic ideo in.d.aut.itẽ ſi qs.& in corpore vnde
ſumitur eſt qa ex illis verbis præſumitur teſtatorẽ voluiſſe
filios legitimare. Sed in caſu noſtro, dicta pręſumptio volun
tatis ceſſat: quia nõ eſt veriſimile ꝙ quis eligat viã ad impu-
gnandum iudicia ſua.l.iij.ff.de teſt.mili. Si ergo præſumitur
ꝙ voluiſſet eam legitimari, voluiſſet eſſe teſtamentũ nullum
ex cauſa præteritionis quod non eſt veriſimile, vt dictum eſt.
¶ Secundò ſic.paria ſunt aliquid exprimere rebus & factis,
& exprimere verbis, vt.ff.de lega.l.de quibus.in fi.rẽ ra.hab.
l.paulus.pro ſocio.l.coire.& glo.in.l.ij.§.ignominia.ff.de his
qui no.infa. Sed ſi expreſsiſſet naturalẽ, ſine dubio eſſet vali
dum teſtamẽtũ, licet nihil expreſsit verbis ſed factis.nã non
tractauit eã vt filiã: qa nõ inſtituit nec exhæredauit, vt.l.qui
cum filiũ.ff.de ver.obli.ergo non videt legitima vt teſtamen-
tum irritet. ¶ Tertiò ſic, quando quis cõſequit aliquid ex te-
ſtamento illud videt comprobare adeò ꝙ cõtra illud venire
non poteſt.ff.de inoffi.teſt.l.pe.ante fi. Sed iſta filia dicit ſe le
gitimam ex teſtamento, & cõſecuta eſt id quod petit.poſito
ꝙ hoc ſit verũ: ergo nõ põt dicere teſtamẽtũ nullũ. ¶ Quar-
tò ſic.ius ſuperueniens ipſius filiæ facto ex volũtate ſua non
poteſt irritare teſtamentũ qa inconueniens eſt ꝙ valor ipſius
teſtamenti pendeat ex voluntate ipſius filiæ.inſtit.de hære.
quæ ab in teſta.d.§.poſt mortẽ.facit communia prædio.l.fi.
Sed conſtat ꝙ ex prædicta legitimatione facta per patrẽ in
teſtamento filius non legitimat, niſi ipſo ratũ habente, vt in
aut.quib.mod.natu.effi.ſui.§.generaliter.ergo ex tali legiti-
4 matione, teſtamentũ irritatur. ¶ † Quinto ſic.ſi liberi legitimi
extant.per talia verba filij ſpurij, non intelliguntur legitimi.
licet.G.de hoc dubitet in.d.aut.itẽ ſi quis cauſam.Iac.de bel.
hoc tenet expreſſe in aut.vnde ſumitur.& probat in authen.
quib.mod.nat.eff.ſui.§.generaliter.vbi dicit ꝙ liberis legiti-
mis extantibus, ſolum in duobus caſibus valet legitimatio.ſ.
per oblationẽ curie, & ꝑ matrimoniũ ſi fiant inſtrumẽta do-
talia. ¶ Hoc præmiſſo arguo ſic: par affectio iudicatur ꝙ libe
ri habent bona defuncti, & quod valeat teſtamentũ factũ ab
eo, vt.l.ex facto.de vulga.& pupil. Sed ſi ſunt liberi: nõ pre-
ſumuntur legitimi, vt dictũ eſt: ergo nec hoc caſu quando te-
ſtamentum irritatur, vt dictum eſt.ergo &c.

SVMMARIVM.

Nuptiæ poſſunt conſiſtere eo tempore, quo uerba proferuntur.

Solutio. Et primò dico aliqua quæ ad intel
lectum aut.ſi quis.§.ad hoc.in cor
pore, vt li.matri & auiæ ſunt neceſſaria. ¶ Et pri-
mò dico ꝙ vt filius ſic nominatus ſit legitimus.re
quiritur quòd mulier ex qua natus eſt tẽpore facti teſtamen
ti, & prolatorũ verborũ ſit eius cõditionis, ꝙ cũ ea potuerit
eſſe matrimonium.vnde ſi tẽpore teſtamẽti dicta mulier erat
mortua, vel effecta religioſa.vel aliâs inhabilis ad matrimo-
nium cõtrahendũ.cũ teſtatore, ex dictis verbis nõ eſſet filius
vel filia legitima: qa text.aut.itẽ ſi qs.dicit de libera muliere,
quæ vxor ei eſſe poterat.& iſtud verbũ poterat.põt eſſe fu-
turum ſubiunctiui.tamẽ de verbis illius aut.nõ curo: qa ſunt
verba magiſtraliter poſita, & in libro nouellarũ, nulla fit mẽ
tio cuius cõditionis ſit mulier. Sed de illo nõ curo: qa eo mo-
do vtimur, niſi quatenus declarat librũ aut.tex.in.d.§.ad hoc
vt lic.ma.& aui.col.viij.dicit ſic: de libera muliere, cũ qua nu
ptiæ cõſiſtere poſſunt, iſtud verbũ poſſunt eſt pręſentis tem
1 poris.vnde requirit quod † nuptiæ poſſunt cõſiſtere eo tẽpo-
re quo verba proferunt, vt.l.ſi ita.ff.de au.& arg.leg.& ſi de-
ſinant morte, vel aliquo alio caſu nuptię poſſe cõſiſtere: dicta
verba nõ habent locum.caſus eſt.ff.de condi.ob cau.l.quod
ſeruius.& ibi no.ĩ gl.vul.& ibi dixi.facit.C.de indi.vidu.tol.
aut.cui relictũ.ibi niſi ſpes nuptiarũ defecerit.expreſsius in
corpore vnde ſumit.in aut.de nup.§.qa verò.vnde in qõne
noſtra ſi tp̃e teſtamenti, facti mulier ex qua nata erat deceſſe
rat dicta filia nõ põt dicere ſe legitimã.& hoc eſt exp̃ſſum in
aut.qui.mo.nat.effi.ſui.§.illud.col.viij.& ibi dicit, ꝙ muliere
mortua vel ſi aliud impedimentũ eſt, ꝙ nõ poſsit eſſe matri-
moniũ filius naturalis nõ põt legitimari, niſi ꝑ reſcriptũ prin
cipis. Sed in caſu noſtro, poterat adhuc eſſe dubiũ, cuius de-
ciſio ex infraſcriptis apparebit. ¶ Secũdò ſciendũ eſt, ꝙ illa
verba, cum qua nuptię cõſiſtere poſſunt, etiã debẽt intelligi
honeſtè ſecundũ mores ciuitatis.vnde ſi talis eſſet mulier, cũ
qua põt eſſe matrimoniũ nõ tamẽ honeſtè: qa ſi eam acciperet
eſſet ſibi verecundia, inſpectis diuitijs, dignitate, & nobilita
te perſonæ mulieris, & alijs qualitatibus: puta aliquis nobilis
habuerit filios ex quadã famula quę ſibi, & alteri famulabat:
tunc ex illis verbis filia nõ poterit dicere ſe legitimam: quia
nuptiæ cũ illa muliere nõ poſſunt cõſiſtere honeſtê.nõ enim
poſſumus quod honeſtè nõ poſſumus.l.filij.ff.de cõdi.inſti.
Et pro hoc etiã eſt caſus.ff.de bo.poſ.cõtrata.l.iij.& l.ſi man
cipatus filius.& de cõdi.& demon.l.cũ ita legatũ.C.de ſpon.
l.fi.§.qui ita.in gl.ſup verbo poteſtas.& in aut.qui.mo.natu.
effi.ſui.§.illud tamẽ ibi legitimo iure nõ digno matrimonio.
prędicti enim filij ſic nominati, dicunt legitimi: qa lex pręſu-
mit matrimoniũ, vt.d.§.ad hoc. Sed hoc nõ eſt honeſtũ, nec ſe
cundum bonos mores: ergo tale matrimoniũ, non præſumit,
ſicut ſi nullo modo poſſet cõſiſtere.ſed prędictis videt obſta
re.ff.de manumiſ.vin.in.l.rogati.§.matrimoniũ.vbi glo.dicit
ꝙ indignè ſumit quę duci prohibet.ſed talis nõ prohibetur
duci de iure: ergo &c.ſed dic ꝙ hic prohibet duci, ſecundum
bonos mores.vel dic ꝙ impedimentũ de quo dixi, matrimo-
nium cõtractũ nõ vitiat, ſed in dubio facit, vt præſumat non
contractũ, vt dixi.facit optimè de cõcubi.l.in cõcubinatu.ff.
de ritu nup.l.in libere.& ſic ad pręſumptionẽ q̃ inducit ꝑ.d.
aut.admittit probatio in contrariũ.facit extra de præſum.c.
illud.vnde in qõne propoſita ſi ponamus mulierẽ viuã eſſe:
& eſſe turpis vite, non pręſumeremus matrimoniũ, nec filij
eſſent legitimi: ſed ſi hoc ceſſaret remaneret adhuc dubium.
ad cuius declarationẽ videnda ſunt q̃dã q̃ ſtatim dicã. ¶ Ter
tiò eſt ſciendũ ꝙ tex.in.d.§.ad hæc.dicit: ſi quis dicat hunc fi-
lium ſuũ vel filiã &c.quæ verba intelligo q̃n dicta verba pro
a feruntur principaliter[a] propter ſe.ſecus ſi incidẽter propter
aliud: puta cauſa demonſtrationis fuit in qõne noſtra, vbi di
cit, lego tali filię meę.nã illa oratio principaliter profert pro
pter legatũ.illa verò filiæ meæ proferunt vt in ꝑſona legata-
rij clarius demonſtrati. Quo caſu dico, ꝙ ex illis verbis non
inducit probatio ꝙ matrimoniũ præceſſerit: & filij nõ ſunt le
b gitimi: quod probo:[b] qa tex.loquit q̃n dicta verba propter
ſe principaliter proferunt: quoniã tũc inducũt quãdã condi
tionem poteſtatiuã, & hoc modo erit legitimus ſi pater dicat
&c.ſed cõditiones ptãtiuæ debent ſciẽter impleri actu ad hoc
celebrato.nec ſufficit impleri de facto, ſeu incidẽter propter
illud.l.ij.de cõd.& demõ.ad idẽ.C.de mil.teſt.l.ex his verbis.
ff.de he.inſt.l.ex facto eſt agitatũ.facit extra de dolo.c.ſi pro
priã.vbi eſt caſus ꝙ inſtrumentũ ꝙ nõ eſt cõfectũ principali
ter ꝓ matrimonio, nõ ꝓbat plenè, licet vir & vxor inuicẽ ſe
appellent: licet præſumptionẽ faciant.extra de p̃ſum.c.illud
quoq;.& illud tenet Ber.Inn.Hoſt.& Io. Sed in ꝓpoſito fi-
lius ſe dicit legitimũ ꝓpter p̃dicta verba, quaſi p̃ſumat matri
moniũ p̃ceſsiſſe: apparet ꝙ illa verba ꝓferunt principaliter
ꝓpter ſe, incidẽter ꝓpter aliud vt apparet. ¶ Quartò ſciẽdũ
eſt ꝙ p̃dicta habẽt locũ q̃n qs habet filiũ ex muliere, quã te-
nebat in cõcubinatu indubitato effectu. Secus ſi ex quadam
alia cã, vt ĩ aut.qb.mo.nat.effi.ſui.§.ſi qs aũt defunct⁹.&.§.ſed
ita.Hoſti.in ſum.q filij ſint legi.§.fi.circa fi.vñ in qõne prædi
cta, erit aduertendũ an mulier ſit ei cõcubina vel nõ. ¶ Quin
tò eſt ſciendũ prædictã aut.habere locũ in filijs legitimis non
extãtibus.ſi em̃ filij legitimi extarẽt: & tũc ꝑ talia verba quæ-
cunq; principaliter ꝓpter ſe, prolata, nõ dicerent legitimi.
ita tenet Hoſt.in ſum.in.d.§.fi.circa fi.& Io.an.q filij ſint le-
gi.c.ꝑ tuas.licet gl.iuris ciuilis in.d.aut.itẽ ſiquis.de hoc du-
bitet. Iac.de bel.in.d.§.ad hæc.tenet idem ſiue legitimi eſſent
ſiue non. Sed præcedẽs opinio.eſt verior: quia liberis legiti-
mis extantibus, non prodeſt legitimatio, niſi fiat per obla-
tionem

tioné curiæ, vel matrimoniũ, vt in authē.qb.mo.na.effi.sui.§. & generaliter.& ibi no. ¶ Sed hic non est matrimonium verum, sed p̃sumptũ de iure ciuili.& ideo talis p̃sumptio ꝙ per hoc ꝙ filium noı̄auit præsumiť matrimonium, licet de iure ciuili sit: tñ de iure canonico non admitteret, vt sola p̃sumptio sufficeret, vt.d.c.illud.ꝙ videtur tenere Host.in.d.§.fi.in fin. Et hoc idē habui à pluribus doc.iuris canonici.quos sup hoc interrogaui. Sicut igitur ꝓpter filios legitimos lex nō admittit dictā p̃sumptionē, eadē ratione propter testamentum ne rumpatur.arg.ff.de vulg.& pu.l.ex facto.in princ.& ad hoc optimè faciũt oēs rōnes.s.factæ pro hac parte: & illud quod diciť in.d.authē.quod testimoniũ datũ vni prodest alijs, intelligo ita ꝙ hoc testamētum nō irritetur propter rōnes prædictas. Et facit ꝙ si testamētum esset nullũ, non posset dicere se noı̄atum in testamento, quia testamētũ non est, & sic non est legitimus talis filius, seu filia.& hæc sufficiant.

¶ Istam quæstionem disputauit Barto.in ciuitate Perusij Codicem legendo.

✤ SVMMARIVM. ✤

1 *In dispositione quando ponuntur duo quorum unum destruit aliud, primum tollitur per secundum.*

2 *Quādo ex uerbis dispositionis reperitur repugnantia, dispositio est nulla.*

3 *Seruus si est nullius stipulando, non potest acquirere: imò stipulatio est nulla.*

4 *Conditio si de præterito uel de præsenti est impoßibilis, uitiat contractum & ultimam uoluntatem.*

5 *Dispositio quæ uidetur continere repugnantiam siue contradictionem, tūc est nulla cùm nulla distinctione potest adiuuari.*

6 *Impoßibilis uel turpis conditio uel modus reijcitur ne uitietur dispositio in ultima uoluntate.*

7 *In contractu quando apponitur aliquod pactum q; est contra substantiā contractus, uel contra naturam rei quæ in contractu seu dispositione deducitur, tale pactum est nullum.*

¶ QVAESTIO. XII.

Qvidam reliquit vel donauit aliquam rem monacho ea cōditione. & hoc pacto, vt monasterio suo nullum ius acquratur. Quæritur an valeat.& ꝙ talis dispositio nihil valeat probatur.

1 ¶ † Primò sic. quando in dispositione ponuntur duo quorũ vnum destruit aliud: primum tollitur per secundũ: si dico Titius imo Seius hæres esto solus Seius erit hæres institutus, vt ff.de hære.inst.l.si ita scriptum fuerit Titius imò Seius.& de manumis.testa.l.stichus. Sed ita est in proposito, ꝙ per prima verba cum donatur, vel relinquitur monacho, istud importat ꝙ monasterio quærať, vt.C.de sacrosan.eccle.authen. ingressi.& authē.si qua mulier.& extra de sta.mona.c.ij.& in c.cum ad monasterium postea verò dicit eo pacto, & ea cōditione, ꝙ monasterio nullum ius acquiratur idem est dicere sicut si diceret, volo ꝙ monasterio acquiratur imò ꝙ non quæratur, & sic dispositio nulla. Sed hic rñdetur ꝙ secunda adiectio in donatione est nulla.in relicto verò limitat, nō destruit

2 præcedētia. ¶ † Secūdò sic.qñ ex verbis disposi.reperiť repugnantia, dispositio est nulla, vt.ff.de condi.instit.l.si titius. & ff.de regu.iur.vbi repugnantia.& de hære.insti.l.si titius. & C.de fi.instru.l.scripturæ. Sed hic est repugnantia: qa vnum dictũ aduersatur alteri: quia idē importat ac si diceretur & nō queratur: ergo nō valet. respōdeť ꝙ non est repugnantia,

3 vt patet in solutione quęstionis &c. ¶ † Tertiò sic. si seruus est nullius, stipulando non pōt acquirere imò stipulatio est nulla, vt.ff.de stipu.ser.l.ꝙ seruus. Sed ista sunt paria seruum nō habere dñm, vel eũ habere cui queri nō pōt.ff.de hęr.insti.l.nō minus.de leg.j.si mihi & tibi.§.regula.C.de hęre.instit.l.nec ꝑ seruum.cum si. Sed hic ex ipsa dispositione nihil possit queri domino: ergo dispositio nulla arguēdo de seruo ad monachum, secundũ quod dicit Inno.de priui.c.cum olim. sic videtur casus in.d.l.quod seruus.ꝙ non obstātibus dictis verbis, monasterio pōt acquiri, vt in solutione qōnis patet. ¶ Quartò sic.quia de hoc vr̃ casus de hęre.insti.l.alienum.in prin.vbi testator alienũ seruũ instituit hæredē & liberum: ꝑ hoc ꝙ voluit eũ esse liberũ, dixisse videť ꝙ nō quærať: & ideo institutio nō valet.eodem modo in proposito fuit donatum vel relictum vt monasterio non quærať, sed non est idē: quia longè alius casus non enim volebat in illa.l.seruo queri existēti in casu seruitutis.idem si hoc expressisset, ꝙ nolebat monacho queri monachatu durāte hic verò voluit q̃ri monacho, sed non monasterio: ideo debet intelligi vt diceť in solutione.

¶ Quintò sic: quia videť casus de vsu & hab.l.ꝑ seruum.§.j. vbi relinquiť vsusfructus sine vsu quodam cum esse nō possit, non valet relictũ: ita in proposito: cũ donatũ vel relictũ sit monacho, vt monasterio non quęrať, cum hoc esse nō possit. Respōdeť ꝙ intelligēdo verba secundũ quod diceť in solutio

4 ne qōnis possunt simul esse &c. ¶ † Sextò sic, si conditio de ꝑterito vel de p̃senti est impossibilis: vitiat cōtractũ, & vltimam voluntatē, vt.ff.si cer.pe.l.cũ ad p̃sens.& de hę.insti.l.ij. & de iniu.test.l.cũ in secũdo.cũ si. Sed in proposito illa verba ꝙ monasterio nullum ius quærať, sunt tpis præsentis subiunctiui modi. Et impossibile est quòd monacho quærať, & non monasterio.ergo nō valet. Responderť, quādo aliqd donať vel aliqd monacho relinquiť: acquiriť monacho, & ꝑ monachum acquiriť monasterio statim. Et ideo differētia est, vtrũ contrahentes tantum dicant dono monacho: quia tūc ꝓcedit quod dixi, an dicant dono monasterio: quia tunc acquiriť monasterio īmediatè, vt.l.ij.de stipu.seruo. vbi no.ex hoc apparet ꝙ ista verba.s.eo pacto, & ea conditione ꝙ monasterio nō querať, nō faciunt cōditionē: quia respiciunt effectum qui sequiť post cōditionem quę fit monacho.q.d. cum acquiriť monacho, monasterio nō quæriť: & sic nō est conditio, vt.l.j.§.fi.ff. de dona.& de manumis.testa.l.meuiam.& de cōdi. & demō. l.talis.§.titius. Præterea.& si dicať esse cōditio: tamē est conditio de futuro.s.ꝙ monasterio nō quærať post illud instans, quo monacho non quæratur.

5 Contra Quod talis dispositio valeat, ꝓbať. ¶ † Primò: sic Dispositio quę vr̃ cōtinere repugnantiā, siue cōtradictionem: tūc est nulla: cũ nulla distinctione adiuuari pōt, vt in prima cōstitutione codi.§.qbus, est expressum probať ēt de testi.c.cũ tu.ff. de stip.ser.l.cōtra.& .l.sed & si qs.§.fi.l.opus.de vsufructu.de duo.reis.l.si rē.§.si duo.in sol.aliorũ cōtrariorũ.cũ si. Sed conditio quæ videť resultare ex ꝑdictis verbis, scilicet ꝙ monasterio nō quærať pōt multis distinctionib⁹ adiuuari: ergo vt statim dicam, dispositio est aliqua & valida.distinctiones aũt ꝑ quas adiuuari potes, pono aliquas. ¶ Primò sic.ꝙ monachus habeat ista ꝙ nullũ ius quærať monasterio.s. monasterio suo quod est de præsenti, sed si transierit ad aliud monasteriũ, vt puta ad strictiorē regulā.vt licet de iure cano.& tūc valet donatio.quod aũt ista verba, monasterio suo, intelligant de eo monasterio quod est de præsenti, ꝓbať.ff.de aur.& arg.leg.l. si ita.de leg.ij.l.nup cũ si. Rñdeť ꝙ nō est bona interpretatio qa pro hoc pretio inuitareť ad aliud monasteriũ transire, ꝙ tunc est symonia, vt extra de symo.c.nō satis.& no.ff. de hæ. instit.l.illa aũt. ¶ Secundò sic: ꝙ monachus habeat ista ita ꝙ mōasterio nō q̃rať.i.si monach⁹ sui iuris esse cœperit, vt dicit tex.ad tre.l.vbi purè.& de le.ij.l.fideicō.§.si filio pōt aũt monachus esse sui iuris authoritate Papę, vt extra de sta.mo.c. cum ad monasteriũ, vbi no.ꝑ Inno. Item cum ꝓmoueret per Papam ad epatum: tunc enim nō est obligatus alicui monasterio. Responderť ꝙ nō est bona interpretatio: quia cum hoc nō posset fieri, nisi ꝑ Papam: videť impossibile.ff. de lega.j.l. apud iul.§.fi.&.ff.de ver.obli.l.continuus.§.cum quibus. & sic nō videť se retulisse ad casum impossibilem. ¶ Tertiò sic. ꝙ monachus habeat istud, ita ꝙ monasterio non quęrať hoc est ꝙ monachus sit nudus minister & habeat alijs dispensare: sicut dicimus de seruo cum habeat vt adiectus cum tunc nullum ius quærať domino.ff.de sol.l.stichum aut pamphilum.§. vsufruc.in fi.facit eo.ti.l.cum quis sibi.& sic monasterio nullum ius effectuale quærať. Responderť, ꝙ non potest intelligi vt nudus minister: cum non sit ꝑsona cui debeať: & ꝑsona extrinsecus, non subintelligiť: vt.l.si ita stipulatus.§.Chrisogonus.de verbo.obliga. ¶ Quartò sic.ꝙ monasterio nullum ius quęratur, hoc est ꝙ non habeat vllam possessionem vel detētationem facit: vt.ff.de ver.obli.l.stipulatio ista.§.hi.& instit. de inu.stip.§.sed cum factum.& sic monasterio nullũ ius effectualiter quærať. Responderť ꝙ non est bona interpretatio.licet enim serui hoc possunt habere: sicut peculium: tamē monachus hoc non potest, vt extra de sta.mona.c.ij.&.c.cum ad monasterium. ¶ Quintò sic, ꝙ monasterio &c.hoc est ꝙ Abbas patiať monachum habere conniuētibus oculis, vt diciť de seruo, vt.ff.de manu.test.l.iiij.& sic nō q̃ritur ius in effectu.sic no.in fi.ff.ad treb.l.lucius.§.tres hęredes. Respondetur ꝙ Abbas non potest permittere monacho, vt est in pręcedenti. ¶ Sextò sic.ꝙ monasterio &c.hoc est vt quod relictum, vel donatum fuit, non intelligitur contēplatione monasterij, sed contēplatione serui, vt.C.de iure delibe.l.cum quis.ff. de vsu & hab.l.plerunq;.§.vsusfructus.de conditio.& demonstra.l. si filio.cũ si. Respōdetur, ꝙ nō est bona interpretatio, vt dicta

verba habẽt modificare actũ acquirẽdi q sequi debet contra-
ctũ. Sed secundũ p̃dicta dicta interpretatio limitaret causam
delinquẽdi quæ p̃cedit:& sic verbis adaptaretur. ¶ Septimò
sic. ꝙ monasterio &c. hoc est monacho. intelligẽdũ est datum
pro alimẽtis, quo casu nõ querit̃ monasterio, vt.l. seruus.ff. de
ali.& cib.leg.& de his q̃ pro non scrip.ha.l.iij. Respondet̃, ꝙ
ista nõ est bona interpretatio: qa etiã tũc quæreret̃ monaste-
rio, cui nõ videt̃ relictũ, vt.l.filio. de condi.& demõ. pro cuius
euidentia scias ꝙ quãdoq; relinquunt̃ alimẽta seruo vel mo-
nacho q est nullius:& tũc dicto seruo & monacho põt queri
ius, vt.d.ll. Q ñq; relinquunt̃ seruo vel monacho alicuius: &
tũc autẽ aut relinquit̃ dño vel monasterio suo:& tũc etiã quę
rit̃ ius sibi, vt.l. seruo alieno. in prin.ff. de leg.j. Rõ: qa inter ta
les põt esse lis de alimẽtis, vt no.ff. de iud.l. lis nulla. aut relin-
quit̃ ab extraneo:& tũc ipsi dño vel monasterio acquirit̃, si-
cut alia relicta. Et sic dicta interpretatio nõ est bona, pręterea
est extranea à verbis. ¶ Octauò sic. ꝙ monasterio nullum ius
quærat̃.s. ex tali dispositione.s. donationis vel relicti, nõ pro
hibetur quin monasterio quærat̃ ex dispositione legis. Sed
hoc.s. ꝙ donata vel relicta monacho, quærant̃ monasterio, nõ
est ex ipsa dispositione donãtis vel relinquẽtis, sed ex dispo
sitione legis, vt.ff. de vul.& pu.substi.l. qui liberis.§. hæc ver
ba. ergo &c.& hoc videt̃ expressum extra de test.c. requisisti.
vbi si aliqs relinquit ecclesiæ, ita ꝙ episcopo non quęrat̃: ista
prohibitio nõ impedit quin episcopo debeat̃ portio per ca-
nones & statuta. Respõdet̃ ꝙ monasteriũ habet ex dispositio
ne legali: tñ habet statim & immediatè nullo alio actu inter-
ueniente:& ideo donator vel testator põt legẽ imponere ipsi
monasterio, cui acquiri debet sicut monacho, vt.ff. de lega.j.l.
cum filio. in prin.& de leg.ij.l. si alienis. in princ. cũ si.& hanc
acquisi. quæ fit ex legis dispositione voluit prohibere testa-
tor, vt in simili.ff. qñ dies leg. ce.l. si vsuffructus.§. si ita.&.C.
de bo. quæ lib. aut̃. excipit̃. nec ob. de test.c. requisisti. nã illa
portio q̃ debet̃ episcopo de relictis ecclesiæ est sicut falcidia,
quæ debetur hæredibus:& ideo debet̃ etia cõtra voluntatem
testatoris, vt.l. titia. ad.l. falci. ideo testator nõ põt prohibere
falcidiã de iure aliquo, vt.l. quod de bo.§.j. ad leg. fal. Sic etiã
nec portionẽ q̃ debet̃ episcopo.d.c. requisisti. Sed ista acqui-
sitio de qua loquimur ex volũtate defuncti, vt dixi, ideo po-
test sua volũtate prohibere:& valet prohibitio, nisi dicta ver
6 ba alium intellectũ haberẽt. ¶ †Secundò probat̃ sic impossi-
bilis, vel turpis cõditio, vel modus reijcitur, ne vitiet̃ disposi
tio in vltima voluntate, vt.ff. de condi.& demon.l. obtinuit.
de condi. inst.l.j.C. de insti.& sub.l. reprehendẽda. Itẽ reijci-
tur de cõtractibus bonefidei, vt.l. insulã.ff. loca. Sed ꝙ mona
chus habeat ita ꝙ monasterio non quærat̃: est turpe & de iu-
re impossibile, vt extra de sta. mona.c.ij.&.c. cũ ad monaste-
rium. ergo reijcit̃,& valebit relictũ. Itẽ donatio quæ secundũ
quosdam est hodie cõtractus bonefidei. Respondet̃ ꝙ nõ est
impossibilis, neq; turpis, secundũ sanũ intellectũ:& ideo nõ
7 reijcitur, vt patet ex solu. ¶ †Tertiò probat̃ sic. quãdo in con
tractu apponit̃ aliquod pactũ, quod est cõtra substantiã con
tractus, vel contra naturã rei quæ in cõtractu seu dispositio-
ne deducitur: tale pactũ est nullũ, vt.ff. de prec.l. cũ precario.
&.ff. si vsuffru. pe.l.j.§.j. Sed ita est in proposito: ergo relictũ
& donatio est valida,& pactũ ꝙ monasterio non quærat̃ nõ
valet. Respondet̃ ꝙ rectè intelligẽdo non est contra substan-
tiam eius de quo agitur, vt patet in so. ¶ Quartò sic. sicut hic
est ꝙ quicquid monachus queritmonasterio querit̃: ita qd qd
quærebat filius olim quærebat patri, excepto castrensi, vel
quasi, vt.ff. de acqui. hære.l. placet.& si à parente qs fue. ma-
numis.l.j. Et idẽ hodie in profectitijs uel aduentitijs quo ad
usumfructum. Sed de iure antiquo, si relinquebatur filio hoc
acto ꝙ patri nõ quæratur ualebat relictũ, vt.ff. quãdo di. leg.
ce.l. si usuffructus.§. si ita.& no. in authen. ut lic. ma.& auię. in
princi.& etiã hoc põt fieri, ut.d. aut̃. ut li. matri & auiæ.&.C.
de bo. quæ lib. aut̃. excipitur. ergo eodẽ modo istud relictum
uel donatio ualebit. Respondet̃ ꝙ non est bona æquiparatio
filij ad monachũ: cũ de iure filiusfa. põt aliqd habere propriũ
tamen.d.§. si ita. bene facit ut dicam in solutione. ¶ Quintò
etiã si Abbas fuerit præsens,& diceret ꝙ monasterio nõ quę
ratur: tamẽ ipsi monasterio quæretur, ut.ff. de uerbo. oblig.l.
seruus uetãte.& de acq. re. do.l. etiã inuitis. ergo eadẽ ratione
quãdo ipse monachus uel testator talẽ legẽ imponit. Respon
detur ꝙ licet Abbas nõ possit facere ne sibi quęratur: tamen
concedẽs potest facere ut res sua transeat ad aliũ eo inuito, ut
l. id quod nostrum. de regu. iur. ¶ Sextò probatur per legem
quæ dicit, si testator relinquit uel donat aliquid ad aliquem
pium usum, episcopus debet prouidere vt executioni mãde-
tur, licet testator uel donator prohibuerit, ut in aut̃. de eccle.
ti.§. sinaũt pro redẽptione posito.C. de epi.& cle. sup.l. nulli
aũt licet testator. ergo eodẽ mõ si ꝓhibet donator vel testa-
tor ne monasterio acq̃rat̃. Rñdet̃: ibi testator facit quãdã ꝓhi
bitionẽ circa q̃dã adminicula q̃ nõ depẽdẽt ex volũtate testa
toris. hic verò fuerunt apposita ipsa verba circa substãtiam
relicti: quia volebat quæri monacho, non monasterio &c.

SVMMARIVM.

1 *Alienatio quando prohibetur in certam personam, si ad illam uadit iure legitimo: est locus reuocationi.*

2 *Monachus an possit esse executor, sine licentia prælati.*

SOlutio. Christi nomine ĩuocato, dico ꝓut
dicta quæstio q̃rit de donatiõe, &
si fuerit cõtractus celebrat⁹ cũ monacho ꝙ dicta
adiectio ꝙ monasterio nullũ ius q̃ratur. ¶ In du-
bio vr̃ adiecta dolo monachi:& monasterio nõ pręiudicat, ca
sus est.ff. de stip. ser.l. fi.& ibi no. ad ꝙ optimè facit.ff. de cast.
pec.l. si forte. vbi licet in dona. adijciat̃ ꝙ sit castrẽsis peculij,
& sic patri nõ q̃ratur: tñ patri nõ p̃iudicat. Sed prout loq̃tur
de delicto facto in vltima volũtate,& sic cũ monacho nil est
gestũ: tũc non cadit illa præsumptio fraudis. dico tñ ꝙ dicta
verba debẽt sic intelligi ꝙ monasterio nullũ ius quæratur.s.
inuito monacho. Sed ipso monacho volente monasteriũ po
tuit petere, vel etiã ipse monachus vt syndicus monasterij.
Quod probo in casibus in qbus solutio collata in monachũ
ex dispositione iuris nõ refertur ad monasteriũ: illud intelli-
gitur nisi volẽte monacho, vt dicitur de seruo.ff. de ser.l. sti-
chus.§. vsuffructus. ver. certũ. facit de cõdi.& demõ.l. q hære
dem. in prin. ita hic cũ ex dispositione hoĩs relictũ factũ mo
nacho, nõ refertur ad monasteriũ: pro quo facit: qa qñ testa-
tor rẽ legatã iussit simpliciter nõ alienari: talis ꝓhibitio nõ
valet: qa est nudũ p̃ceptũ factũ in fauorẽ legatarij.& sic alie-
nãdo põt ei renũciare, vt.ff. de leg.j.l. filiusfa.§. diui.& de leg.
iij. in.l. pater.§. iul. ita in ꝓposito talis ꝓhibitio.s. ne mõaste-
rio quæratur, fuit facta fauore monachi. vt ipse magis liberè
habeat. põt ergo ipse ipsius volũtatem facere vt monasterio
acquiratur:& si monasterium sine eius voluntate peteret: pu
to ꝙ repelletur. hic est casus.ff. qñ dies leg. ced.l. si vsuffruct⁹
§. si ita. ¶ Postq; autẽ monachus semel voluerit.& sic ius fue
rit quæsitum monasterio: mutare voluntatem non poterit,
vt.ff. de opt. leg.l. apud aufidium.& prædicta quando dicta
verba.s. ꝙ monasterio non quæratur, sic nude ponũtur, vt.s̃.
dixi. Sed quid si adijciatur ꝙ si Abbas petierit, vel aliquod
ius sibi vendicauerit ꝙ reuertatur ad cõcedentem, vel quod
vadat ad tertium: tunc si quidem hoc fiat in cõtractu celebra
to cum monacho, idem quod.s̃. quia præsumitur in dubio fa
ctum ꝑ fraudem, ꝑ eandem legem. si verò aliàs: tunc q̃stio ha
beat plus dubij. Et ostẽdo: quia etiã si volũtate monachi mo
nasteriũ petat: tertius admittatur ad repetẽdũ, quod probo
1 ¶ †Quando alienatio prohibetur in certam personam, si ad
illam vadit iure legitimo: locus est reuocationi, vt.ff. de le.iij.
l. codicilli.§. matre,& de ver. obl.l. si ita quis.§. ea.l.& ibi no.
debuit enim curare monachus, ne ad monasteriũ perueniret.
Præterea, quando prohibetur alienatio,& adijcitur persona
in quam vadat si alienetur: tunc illius personæ fauore, vide-
tur facta prohibitio,& facta alienatione, ille admittitur ad re
uocandum, vt.l. filius.§. diui. de leg.j.& de le.iij.l. pe. in prin.
& per totam.l. nisi ille cõsensit: quia ad reuocandũ, posset ad
mitti.l. nihil.§. oĩbus.ff. de leg.j.& de leg.iij.l. cum hæres.§. li-
bertis.C. de fidei.l. quoties. voluntas ergo monachi, non im-
pedit illos venire ad reuocandum. Contrarium puto. ¶ Ad
cuius euidentiam præmitto ꝙ.l. codicil.§. matri. loquitur qñ
fuit prohibitũ venire ad illos propter odium ipsorum: quæ
rõ cessat in monasterio, cum non possit cã odij vel ingratitu-
dinis cõmittere.C. de inof. test.l. si quis in suo.§. legis. nec ca-
pitulum monasterij, põt delinquere de facili, vt.l.j.ff. quod
cuiusq; vni. no. de dolo.l.j.§.j. vnde non est verisimile ꝙ hoc
odio monasterij fuerit factũ, sed fauore monachi, vt liberius
dictã rem haberet: sicut dicimus in filio qñ relinquitur filio
si morte fuerit effectus sui iuris fauore enim filij dicitur. Et
ideo ẽt si alio mõ efficitur sui iuris cõseq̃tur legatũ, vt.ff. qñ di.
le. ce.l. si ita.&.C. de insti.& substi.l. si mater. cũ si. voluit ergo
testator ꝑ illa verba, ꝙ si monachus nõ haberet scđm suã vo-
lũtatẽ, ꝙ reuertatur ad suos vel ad tertiũ, licet ĩ hoc sit ẽt fa-
uor serui. vel illi⁹ tertij: qa si cõtra fiet, debet deuenire ad eos.
¶ Hoc p̃misso, arguo sic, qñ rei alienatio ꝑ testatorẽ ꝓhibet̃
adiecto ꝙ si secus fiat veniat ad alium, si illius rei fiat alienatio
necessaria, ille tertius non admittitur ad reuocandũ etiã si cã
necessitatis veniat ex parte eius cui est relictum, vt.ff. de lega.
iij.l. peto.§. prædiũ. vbi expressè dicitur ꝙ non potest reuo
cari in vita illius cui relictum est: imò nec post mortẽ eius si

res deueniant

res deueniãt ad legitimũ: Sed in ꝓposito hoc ꝙ acquirat̃ mo
nasterio ex necessitate est: ergo ille terti⁹ nõ admittit̃ ad reuo
candũ viuo monacho, nec post eius mortẽ, cũ hoc tanq̃ legiti
mus habeat. Sed dices: hoc fuit monacho volẽte vt dictũ est ĩ
pręcedẽtibus: ergo est volũtatis nõ necessitatis. Respondeo si
monachus vult pro se, necessitatis est ꝙ sit monasterij. ¶ Secũ
dò probo sic. in vsu & vsufructu est tacitè per. l. ꝓhibitũ. ꝙ in
aliũ transferat̃: & si secus fiat ꝙ ad dominũ reuertat̃. instit. de
vsufru. §. finit̃. Pone ergo ꝙ vsufructus relictus est ei qui non
põt habere, nisi in aliũ trãsferat̃: vt in seruo qui quicq̃d q̃rit
acquirit dño, vt. ff. de acq. re. do. l. acquirit̃. & est certũ ꝙ solũ
cõtẽplatiõe serui factũ est. certè ipsi dño q̃rit̃ vsufruct⁹. tamẽ
finit̃ ex eo casu quo finiet̃ si ille seruus liber fuisset, vt. ff. de vsu
fru. l. q̃ vsumfructũ. §. fi. prout est ibi in litera seruo titij. &. ff.
de vsu & ha. l. plenũ. §. vsufruct⁹. &. C. de vsufr. l. fi. & ibi no.
ita in proposito dicẽdũ est, ꝙ p̃ p̃dicta verba nõ impedit̃ q̃n
monasterio quærat̃ ius eodẽ modo quo posset q̃ri: si mona-
chus esset liber hõ. s. ipso monacho volẽte si illa verba scilicet
si monasteriũ aliquod ius petierit, vel vẽdicauerit in dicta re,
intelligant̃ si hoc sequat̃ monacho volẽte. ¶ Tertiò ꝓbat̃: q̃a
ista pœna ĩponit̃ monasterio, vt p̃dat res si ipsas vẽdicauerit.
& hoc fit in fauorẽ monachi, principaliter vt dictũ est: ergo
ista pœna nõ cõmittit̃ si monachus cõsentiat: sicut dicimus in
pœnis legalib⁹ de in ius voc. l. quãuis. de lib. ho. exhi. l. iij. §. si
q̃s volẽte. de fur. l. inter oẽs. §. põt de iniur. l. j. §. vsq; adeò. cum
si. ¶ Sed cõtra p̃dicta opponit̃, ꝙ monach⁹ nõ habet velle nec
nolle sine licẽtia Abbatis, etiã cũ tractat̃ de acq̃rendo, vt. xij.
q. j. c. nõ dicatis. & de ele. c. si religiosus. & de sepu. c. fi. li. vj. Si
ergo dicta verba nõ possunt ĩtelligi dicto mõ. s. & si monach⁹
voluerit. Rñdeo, verũ est. ꝙ monachus nõ poterit velle sine li
centia Abbatis, quã Abbas debebit sibi cõcedere. Si verò co
geret monachũ ad nolendũ: tũc vendicaret sibi ius in re con-
tra voluntatẽ testatoris, & incideret in dictam pœnam, vt ad
alium deueniret. hoc em̃ voluntate monachi ei personale est
vt dicit̃. ff. de ver. ob. l. si stipulatus fuerim. &. l. fi. in prin. facit
2 extra de testi. c. fi. lib. vj. † Vbi licet monachus non possit esse
executor, sine licentia p̃lati: tamẽ officiũ executoris nõ trãsit
in prelatum. & ita in proposito licet monachus nõ possit vel
le sine licentia prelati: tamen ista voluntas non trãsit ad mo-
nasteriũ, sed ipsius monachi voluntas requirit̃. facit optimè
opi. eorũ qui dicũt ꝙ prelat⁹ poterit adire hereditatẽ vbi mo
nachus velit: sicut dicim⁹ in seruo. C. de here. insti. l. cũ ꝓpo-
nas. de quo per Io. an. extra de ꝓba. c. in p̃sentia. ¶ Et sic cõ-
cludo, ꝙ p̃dicta verba si monasteriũ petierit &c. intelligantur
ipso monacho volẽte. & sic põt intelligi ꝙ not. in. l. lucius. §.
tres heredes. ad trebel. Et p̃dicta vera q̃n sic expressit ꝙ mona
sterio nullũ ius quęrat̃. Si vero alias causas mẽdaces opposue
rit in testamẽto p̃ quas sequeret̃ ꝙ uolebat monasterio queri
tunc simpliciter monasterio nõ p̃iudicat. ff. de cast. pec. l. si for
tè. facit ꝙ no. in aut̃. vt lic. matri & auię. in prin. & ibi per glo.

¶ Disputata fuit hæc quæstio per Bartol. de Saxoferrato legum docto. in ciuitate Perusij, Anno domini. M. ccclvj. mensis Februarij.

SVMMARIVM.

1 *Per fideicommissarium uniuersalem ante restitutionem sibi factam re, uel uerbo, non potest ius aliquod in alium trãsferri: nec delegando, nec ꝓcuratorem constituendo in rem suam.*
2 *Dispositiones inter uiuos si non fiant parte præsente, non ualent.*
3 *Legatum q̃n est unum, non potest ꝓ parte repudiari, ꝓ parte agnosci.*
4 *In legatis & fideicõmissis relictis ad pias causas, transit dominium ipso iure, nulla expectata traditione uel restitutione.*
5 *Ille qui habet potestatem aliquem eligendi à testatore uel lege, põt illum eligere etiam eo absente.*
6 *Quando fit nominatio hæredis præsentia non est necessaria.*
7 *Fideicommissarius potest unam rem ex tota hæreditate petere.*
8 *Ille qui iussus est rem inter alios distribuere, põt ipsius rei partem distribuere, & partem omittere.*
9 *Isti qui sunt nominati ab istis executoribus, uidentur nominati in ipso testamento testatoris.*

QVAESTIO. XIII.

a FIlium adultum[a] testator instituit: & quandocunq; sine liberis decesserit per executores quos nominauit, inter pauperes bona sua distribui mandauit. Qui
filius hæreditati paternæ se immiscuit, & sine liberis decessit
Executores quosdam pauperes nominauerunt, & inter eos
solo verbo distribuerũt certã quãtitatẽ de bonis, & hęredita.
pręd icta. Quęrit̃ vtrũ heredes dicti filij possunt cõueniri à di
ctis pauperibus nominatis cũ effectu, in quãtitate pręd icta? &
1 videt̃ ꝙ nõ. ¶ † Primò: q̃a dicta substitutio fuit fideicõmissaria
ꝙ patet. facta fuit em̃ adulto: & post aditã hęreditatẽ. Sed p̃ fi
deicõmissariũ vniuersalẽ ante restitutiõem sibi factã re vel ver
bo, nõ põt ius aliquod in aliũ trãsferri, nec delegando nec pro
curatorẽ cõstituẽdo in rẽ suã, vt. ff. de iur. dot. l. si mulier. §. ex
asse. & no. ff. ad treb. l. restituta. in glo. sup verbo, tua. & no. eo.
tit. l. qui ita. §. j. ergo dicta nominatio vel distributio, nullius
est efficacię, & sic heres cõueniri nõ põt. ¶ Secũdò: q̃a ista no
minatio vel distributio quę fit verbo solo, est actus ĩter eos vi
2 uos: ꝙ apparet, q̃a etiã in vita executoris sumit effectum. † sed
dispositiões inter viuos si nõ fiant parte p̃sente, nõ valẽt, vt. ff.
de interro. act. l. fi. de cõces. l. certũ. §. si q̃s habẽte. de re iud. l. fa
moso. & ꝙ ibi not. de actio. & obli. l. cõsensu. & ꝙ ibi not. Sed
in. q. nõ præsupponit̃ dictos pauperes fuisse p̃sentes t̃pe dictę
distributiõis & noĩatiõis: ergo nõ valet. & sic hęredes cõueniri
nõ possunt. ¶ Tertiò: q̃a videt̃ ꝙ isti executores seu distribu
tores hoc debeãt facere pręsentib⁹ vel requisitis hæredib⁹. s.
vt videant q̃ vendunt̃ vel distribuunt̃, vt. l. qui legatũ. de vsu-
fru. leg. de ver. ob. l. si q̃s arbitratu, & ꝙ ibi dixi, & ꝙ no. Cy.
C. de cõtrahẽ. emp. l. fi. facit de adop. l. nã ita diuus, de nata. re
sti. l. fi. Sed in. q. nostra, nõ p̃supponit̃ ꝙ hęredes filij fuerunt
pręsentes vel req̃siti. ¶ Quartò: q̃a isti executores habẽt pote
statẽ distribuendi dicta bona sub noĩe vniuersali: ita ꝙ cõti-
neat debita & credita, vt. l. cogi. in prin. ad treb. sed hic distri
buerunt certã quãtitatẽ, & sic aliter fecerũt, q̃ testor iusserit:
ergo illis pauperibus nil est acq̃sitũ: vt. ff. ad trebel. l. sed si ãn.
vbi videt̃ tex. &. d. l. si mulier. §. ex asse. de iur. do. facit ad treb.
3 l. nãq;. §. non oĩs. ¶ † Quintò q̃n legatũ est vnũ, nõ põt ꝓ par-
te repudiari, & pro parte agnosci. vt. l. ij. &. l. neminẽ. de leg. ij.
cũ si. idẽ si sint plura legata, & vnũ habet onus, aliud nõ: vt. d.
l. neminẽ. &. l. seq. ff. de leg. ij. Sed hic est vnũ fideicõmissum. s.
ꝙ bona distribuant̃ ĩter pauperes & executores, partẽ tantũ
distribuerũt, non totũ: ergo nõ valet. Pręterea distribuere est
de emolumento non autẽ de onere hęreditatis: & sic non va-
let, & hæres, nõ poterit cõueniri. ¶ Sextò: q̃a isti executores,
videnť fideicõmissarij vniuersales, vt dictũ est, & . j. dicet̃. & ab
eis põt dici relictũ pauperibus. illi ergo pauperes electi debẽt
petere ab istis executoribus, non ab hæredib⁹, nisi cessa actio
ne. l. legatarius. de lega. iij. &. l. Imperator. in princip. de lega.
ij. quæ actio cessa non proponitur: ergo hæredes conueniri
non possunt.

COntra Quod hæredes di
cti filij possunt cõueniri. ꝓbat̃ alijs rõnib⁹ directè
4 cõtrarijs pręcedẽtibus. ¶ † Primò in legatis & fidei
b cõmi. relictis ad pias causas[b] transit dominiũ ipso iure nulla
expectata traditione vel restitu. vt. C. de sac. san. eccle. l. fi. sicut
ergo facta restitutione, possunt pauperes eligere, & nomina-
re: ita & nunc q̃n factũ est ipso iure. argu. C. ad treb. l. pe. ff. de
5 condi. insti. l. quę sub cõdi. §. fi. ¶ † Secundò sic. ille qui habet
potestatẽ aliquẽ eligẽdi à testatore vel lege, potest illũ eligere
etiam eo absente: ꝙ patet: q̃a sufficit quod eum nominet in te
testamẽto: ut. C. de secũ. nup. l. si ꝙ prioris. C. cæterũ. de le. ij. l.
vnũ ex familia. §. si duos. Sed constat ꝙ ea quæ fiunt in vltima
voluntate, non requirunt p̃sentiã personę. nõ em̃ refert cum
quo quis loquat̃: ut de leg. ij. l. miles. in prin. &. l. cum pater. §.
donationis. ergo patet ꝙ nõ vitiet̃ ratione absentię nominati.
6 ¶ † Tertiò sic, q̃n fit talis nominatio hæredis: p̃sentia non est
necessaria. ꝙ patet: q̃a fit in testamẽto, vt. s. ꝓximè dixi: ergo
hæredis p̃sentia non est necessaria: ut. l. non idcirco. C. de codi
cil. hoc em̃ patet ex. l. serui electione. in prin. cũ gl. sua. de leg.
j. vbi ponuntur omnia quę requiruntur ut ualeat electio, ta-
men non requiritur pręsentia hæredis. hoc etiam patet de
dote præle. l. Theopomp⁹. ¶ Quartò sic. isti executores sunt
7 fideicommissarij uniuersales, vt dictũ est. † sed fideicõmissa-
rius, potest unam rem ex tota hæreditate petere: ut. ff. ad tre-
bel. l. restituta. in princi. ubi no. Item potest petere, ut una res
alteri soluatur, ut. l. seruo inuito. §. fi. ad trebel. ergo possunt
pauperes in una re nominari, uel in certa quãtitate. Sic ergo
8 nominatio ualet, & hæredes possunt conueniri. ¶ † Quintò
sic. ille qui iussus est rem inter alios distribuere, potest ipsius
rei partem distribuere, & partem omittere: ut. ff. de lega. secũ-
do. l. unum ex familia. §. sed si duos. ubi ualet distributio facta
in illos duos de familia. licet in residuo nõ valeat: ita in propo
sito licet pro parte distribuerit pro parte non ualet noĩatio

a ¶ Filiũ adultum. Aliâs inci. titi⁹. filiũ. de ista. q. meminit Bar. ĩ. l. si q̃s titio. in fi. prin. ff. de le. ij. & ibi uide appostillã. ĩ. l. hereditas. in fi. ff. de hęre. insti. & ibi apo. & uide Alex. in. l. sed si. ĩ addi. Bart. ff. de leg. iij. & ĩ. l. fundi. ĩ ulti. addi. ff. de vsufru. leg. & ale. ĩ. l. j. §. sed quoties. ĩ prĩ. ff. ad tre. & ĩ. l. cẽturio. ĩ. xxiij. col. ff. de vul. & pup. & plenius in col. xxv. & ĩ cõsi. iiij. ĩ. vij. uol. inci. attẽtis narratis. in iij. col. & ĩ cõs. lj. in eo. uol. inci. ĩ casu p̃senti. ĩ pe. & ult. col. & Pet. corne. ĩ cõsi. cccxx. in. iiij. uol. ĩci. dubiaq; dẽ. in. viij. col. Tho.

b ¶ Ad pias cãs. Vide Iaso. ĩ. l. fi. ĩ. iij. col. uers. q̃nto habes. C. de sac. sanc. eccle. & ĩ. iiij. colũ. vbi plenè examinat istud dictum Bart. Tho. Diplo.

9 & hęredes cõueniri poterũt. ¶ † Sertò sic, isti q̃ sunt nominati ab istis executoribus, vident̃ nominati in ipso testamento testatoris: vt. ff. de leg. ij. l. vnum ex familia. in prin. §. si de falcidia. &. ff. de hęre. insti. l. asse. & sic hęres poterit cõueniri ac si testator ipse hoc expresſisſet vt. d. l. vnum ex familia. in prin. §. si de familia. vbi videtur casus expressus.

SVMMARIVM.

1 *Hæredes uniuersales ante restitutam hæreditatem possunt à legatarijs cõueniri.*

SOlutio. Domini nostri Iesu Christi noĩe ĩuocato. Ante oĩa est sciendũ q̃ tales executores vident̃ fideicõmissarij vniuersales. Hoc hi quib⁹ hęreditas vniuersaliter debeat restitui. nã si hæreditas relinquit̃ pauperibus iure directo. & nullus heres instituat̃, dicti executores vicẽ hęredis sustinent. vt C. de epiſ. & cle. l. si q̃s ad declinandã. extra de testa. c. cũ tibi. & ibi per doc. & per Ioã. an. eo. tit. in. c. Ioãnes. & in Spec. de instru, edi. §. nunc verò aliqua. versic. & scias. Eodem modo si relinquitur hęreditas per fideicom. vel omnia bona, vt in quęstione proposita ad pias causas. & nõ reperitur alius fideicõmissarius vniuersalis: tales executores vim fideicõmissariorũ vniuersalium sustinent, casus est de episco. & cle. l. nulli. circa prin. & in aut̃. de ecclesia. titu. §. si quis autem pro redemptione captiuorũ.
a ¶ Secundò[a] sciendũ est, q̃ licet regulariter in vniuersalem fideicõmissarium non trãseant iura & actio. nisi facta resti. vt. ff. ad tre. l. facta. & l. restituta. & C. ad trebel. l. penul. tamẽ quãdo fideicõmissum vniuersale relinquit̃ ad pias causas incontinenti transeũt iura & actio. sine restitu. casus est C. de sac. san. eccle. l. vt ĩter diuinum. ibi em̃ loquit̃ si sit relic̃ a hęreditas siue legatum, siue fideicõmissum. ex eo q̃ dicit hęreditas, intellige de iure directo, vel per fideicõmissum: licet gl. intelligat iure directo. sed nõ est ratio quare sic restringitur: et posito quòd esset illud q̃ sequit̃ vel fideicõ. intelligo particulariter vel vniuersaliter. Prętereà in. l. illa fit mẽtio de relictis quod est nomẽ generale ad oẽ genus relicti: vt aut̃. nouissi. C. de inof. testa. & in aut̃. de hęre. & fal. §. si verò nullus. in gl. super verbo, relictis. & ff. de hęre. insti. l. his verbis. & ibi no. & est expressum in aut̃. de eccle. titu. §. si q̃s autẽ pro redẽptione. vbi ep̃s qui est executor legitimus. vendicat absq; restitutione aliqua. & licet. d. l. vt ĩter diuinũ. loquat̃ q̃n relinquit̃ ecclesijs, vel in redẽptione captiuorũ: tamẽ idẽ iuris est si relinquit̃ ad aliã piã cãm, in eo. tit. l. illud. & q̃ ibi not. & est expressum q̃n relinquit̃ pauperib⁹, vt. d. §. si quis autẽ pro redẽptione. & sic huic electioni & nominationi non obst. q̃ est supra primũ allegatũ pro cõtraria parte. ¶ Tertiò sciendum est q̃ licet per tales executores omnia bona distribui debeant inter pauperes, tamẽ põt fieri distributio per res singulares vl̃ pretiũ earũ: dando seu aſsignando, vt. C. de epiſ. & cle. l. si q̃s ad declinandã. & l. nulli. & de leg. ij. l. vnũ ex familia. §. sed si duos. vbi valet distributio facta in illos duos de familia, licet ĩ residuo nõ valeat; nec ob. de leg. ij. l. neminẽ. q̃a hoc nõ repudiat̃ pro parte, & pro parte agnoscitur: sed totum legatũ vt fideicõmissum agnoscit̃. agnoscẽdo in certa re vel quãtite: vt l. restituta. in prin. ad trebel. Distributio tamẽ est facta p̃ parte, q̃ non est prohibitum. potest enim de voluntate fideicommissarij vniuersalis certa res vel quãtitas solui alij, vt. s̃. dixi. & probatur in. l. seruo. §. fi. ad trebellia. Nec obst. q̃ hic nõ distribuit rem hęreditariam, sed pecuniam. quia pecunia videtur esse in hæreditate quæ est soluẽdo vt. l. si pecunia. in prin. de leg. ij. et. l. propemodum. de verborum significatiõe. & q̃ hęc distributio poſsit fieri de certa re vel parte faciat quod inter hęredes potest fieri diuisio certę rei vel partis alijs remanentibus, vt. C. fami. erciscun. l. si filia. ¶ Quartò sciendum est quando fit talis nominatio, seu distributio non est necessaria præsentia personæ nominatę, nec præsentia hæredis qui ex hoc poterit conueniri, vt de leg. ij. l. vnum ex familia. §. sed si duos. C. de secundis nuptijs. l. si quis priores. §. certum. vbi apparet, quòd potest fieri in testamento talis nominatio. ergo personę præsentia non est necessaria, vt probaui. s̃. in secunda & tertia ratione facta pro parte affirmatiua. & hoc dixi plenè in. l. secunda. de lega. ij. ¶ Quintò sciendum est quod ea quę supra dixi q̃ isti executores habentur, vt fideicommissarij vniuersales, & q̃ habẽt actiones etiã non facta restitutione sunt vera ex priuilegio speciali in relictis ad pias causas. Nã de iure cõi tales executores nõ possunt agere, vt. l. lucius. §. meuia. ad tre. Sed pauperes electi & nominati per eos possent de iure cõi agere cõtra hęredes, ac si testator eos spãliter ĩ testõ nominasset. l. vnũ ex familia. §. j. &. §. si de falcidia. &. §. rogo. de leg. ij. & l. cũ q̃dã. §. à filia. ad tre. de reb. du, l. vtrũ. §. cũ quidã. ex prędictis in quęstiõe proposita cõcludo & dico, q̃ si quidem dicti hæredes restituerent hæreditatẽ dictis executoribus tanq̃ fideicommissarijs vniuersalibus, facere poterunt, vt dictũ est, q̃ tunc dicti hæredes cõueniri à pauperibus nominatis non possunt: quia per restitutionẽ iam sunt liberati. ff. ad trebellianum. l. prima. in principio. & l. ita tamen. §. qui ex trebellia. quod est vtile scire: quia sufficit hęredibus quòd probent se restituisse istis executoribus vel episcopo quãdo ipse est executor legitimus. Si verò hæreditatem ipsi hæredes non restituerint dictis executoribus: tunc ipsi hæredes à dictis pauperibus nominatis & electis in illa quantitate poterunt cõueniri: quia priuilegium non aufert beneficiũ iuris communis, vt. ff. de capti. & postli. reuer. l. in bello. §. si quis seruum. C. de secun. nup. generaliter. §. his autem qui. §. benefacit. & C. de leg. l. quod fauore. ff. de leg. l. nulla. ff. de regulis iuris. c. quod ob gratiam. lib. vj. & quod ibi no. per Dy. vnde cum de iure cõmuni tales pauperes sint nominati possent cõuenire hæredes, posito quòd tales executores non haberentur vt fideicommissarij uniuersales. sicut habetur fauore pauperum. ita etiam pauperes poterunt modo istos hæredes vni-
1 uersales conuenire. ¶ † Præterea hæredes uniuersales ante restitutam hæreditatem possunt à legatarijs conueniri, vt. l. ita tamen. §. qui ex trebel. ff. ad trebellianum. & nota. eod. titu. l. prima. §. fina. in vltima gloſſ. licet non eodem titulo. l. marcellus. in princip. in gloſſ. super verbo, ad hæredem. ¶ Nec obst. quod supra dicitur in vltima ratione facta pro ista parte: quia non videtur relictum ab ipsis executoribus: imò uidetur relictum ab hærede de iure communi. Sed in priuilegium videtur concessum, vt ipsi executores poſsint petere, & ipsi distribuere, vt dictum est. per hoc apparet responsum ad omnia argumenta contraria &c.

¶ Disputata fuit per dominum Bartolum de Saxoferrato in ciuitate Perusij, anno domini. M. cccliij. die. xxj. Februarij.

a ¶ Secundò. Vide Alex. ĩ cõs. lxxxij. ĩci. prospectis. ĩ. ij. col, ĩ. ij. vol. & ĩ. l. cẽturio. ĩ. xxv. co. vbi videas. ff. de vul. & pup. Tho. Diploua.

b ¶ Iudex, De ista q̃. Barto. meminit idẽ Bar. in. l. abolitio. C. de q̃õ. et ibi videas, & in. l. j. §. si quis vltro. ff. de quæstio. & in. l. si non defendant̃. ff. de pe. & uide ap. ad Bart, in. l. j. §. diu⁹. ff. de q̃õ. vbi de cõtrarietate Bart. Tho. Diplo.

SVMMARIVM.

1 *Examinari qui non debent, examinati non inducunt probationem, nec indicium.*

2 *Vnus nõ põt duo officia repugnantia gerere. ut puta ut sit iudex et pars.*

¶ QVAESTIO. XIIII.

b IVdex[b] maleficiorum super accusatione corameo producta, quosdam testes ab accusatore non productos, neque nominatos ex suo officio contra accusatum examinauit, omnibus tamen his solennitatibus obseruatis. qui testes contra accusatũ plenè deponunt. Nunc quæritur an dictis testibus sit adhibenda aliqua fides vel non? ¶ Et pro parte negatiua quod nulla fides sit adhibenda, faciunt primò quòd in facto iuditi nõ sit permiſſa suppletio, & hoc. sic certũ est quòd parti quæ vult probare incumbit tale factum. scilicet testes producere, & nominare si vult probare. quod patet: quia ei ad hoc dilatio datur, vt probatur. Cod. de dila. l. prima. de probatio. authen. qui semel. & in authen. de testibus. §. quia verò. & no. in gloſſ. super verbo denunciatus. &. ff. de arbi. l. non ex omnibus. C. de testi. l. quoniam. &. l. si quando. ff. eodem. & l. produci. & istud nominare & producere, constat esse factum. argum. ff. de cura. furio. l. consilio. in fi. de condi. & demonst. l. in factum. cum simili. Sed certum est, q̃ in facto iudex non potest supplere defectũ partis, vt. ff. de off. præsi. l. illicitas. §. veritas. C. vt quæ desunt aduoca. parti. l. j. & ibi no. de ferijs. l. ij. in fi. ¶ Ex prędictis manifestè concluditur q̃ cum iudex in hoc nõ potuerit factũ partis supplere: quia dicti testes non sunt legitimè examinati, nec examinari debuerũt: & sic nullam fidem faciunt: nullam dico nec quo ad plenã probationem, nec quoad indicium, vt. ff. de quæstio. l. j. §. item senatus.
1 & l. maritus. eo. ti. & ibi expreſſè no. q̃a † qui non debent examinari. examinati nõ inducunt probationem nec indicium. ¶ Secũdò hoc probat officiorum repugnãtia seu cõtradictio
2 hoc sic. vnus † nõ põt duo officia repugnantia gerere, vt puta, vt sit iudex & pars, vt. C. de posth. l. quisquis. ne quis in sua cau. l. j. ff. ad treb. l. ille à quo. §. tempestiuum. de pact. l. si plures. & ibi not. per Dyn. ff. de manu. vin. l. an apud. Sed cõstat quòd officium iudi. est vt ei fiat probatio. ff. de probat. l. quinquaginta. & ibi plenè not. Cod. de edendo. l. procurator. de rei vendi. l. decem. C. de condi. ob cau. l. j. Sed in. q. nostra iudex aſſumpsit sibi officium partis, & officium iudi. nã est eadem persona ille qui facit probationem, & ille cui fit probatio. & sic

ſcio & ſic cum officia ſint repugnantia : hoc facere non potuit.ſi ſic: ergo dicti teſtes nullam faciunt probationem nec indiciũ,ut.ſ. ꝓximè dictũ eſt.facit ad hoc ꝙ lex dicit, accuſatore non probante reus abſoluitur &c.quaſi dicat pars debet condemnari ex probationibus accuſatoris. C. de eden.l.qui accuſare.ſed hoc non probauit accuſator ſed iudex.ergo etc. ¶ Tertio hoc probatur,actore non proſequente nominis rei facienda eſt abolitio.hoc ſic: quando aliquis aliquẽ accuſat, ſi aliquo caſu accuſationem proſequi impeditur à lege præcipitur,vt nomen rei de libro reorũ aboleat̃ ſeu cãcelletur, vt ff. de acc.l.libellorũ.§.fi.&.l.hi tamẽ.§.fi. ad turp.l.aut priuatim.§.j.C.ſi reus vel acc.mortu.fuerit.l.fi. Ex quo apparet ꝙ iudici nõ permittitur ꝙ officium partis ſibi aſſumat,& accuſationẽ ꝓſequat̃ vt probet ꝙ ſatis videt̃ expreſſum, vt.C.de accu.l.iiij.hinc eſt ꝙ lex ęquiparat accuſatorẽ non interueniſſe & deſtitiſſe,vt.ff.de mu.& hon.l.reſcripto.§.ſi quis accuſatorẽ.In.q.ergo noſtra, iudex aſſumpſit ſibi officiũ partis ꝙ eſt ei à lege interdictum,& quantũ ad illos teſtes non productos videt̃ accuſator quodammodo deſiſtere : ꝙ patet expſſè qa dicti teſtes.nõ ſunt legitimè examinati , & ſic nullã ꝓbationẽ faciunt nec indiciũ,vt.ſ. ꝓbat̃.¶ Quartò hoc ꝓbat̃.in officio iudicis inhęrens cõditio hoc eſt officiũ iud. habet tacitã cõditionẽ ſi ab ipſo iudice petat̃,vt.ff.de dã. infe. l.iiij.§.in eũ.de ope.no.nũ.l.de pup.§.qui op⁹.de mag. cõueniendis. l.j.§.magiſtratibus.de cura.bonis dan.l.ij.in princip.de hęred. inſti.l.ſi quis inſtituatur.cum ſimi.ſed in.q. propoſita à iudice hoc nõ fuit petitũ,ſed iudex hoc fecit ex ſuo officio,vt ꝓponit̃ in themate,ergo cognitiones iſtę quæ adhibẽtur in ciuilibus & criminalibus cauſis cõſtat officio iudi. conſiſtere. vt.ff.de off.aſſeſ.l.j.& ibi no.in gl.in verb.cognitione.& in gl. fi.de iuriſ.om.iud.l.j.cũ ſi.Cum ergo hic non fuerit petitum ꝙ debeat fieri apparet teſtes nõ eſſe legitimè examinatos,& ſic nullam facere præſumptionẽ,ut.ſ.probatũ eſt. ¶ Quintò ꝓbatur.in fauorabilioribus p̃dictorũ nõ eſt facta cõceſsio: hoc ſic:in iure noſtro libertas oĩbus rebus eſt fauorabilior,vt ff. de reg.iur.l.libertas.e.ti.l.iul.de manu.teſta.l.ſi ita de re iudi.l.inter pares.de neceſſ.ſer.hęr.inſti.l.cũ quidam.cum ſimi. Item conſtat pœnas & cõditiones eſſe odioſas & reſtringendas,vt.ff.de pœnis.l.interpretat̃.&.l.ſi pręſes.&.l.abſentem. de ſupe.tu.l.hęc enim & quod ibi no. Sed in libertate quę eſt ita fauorabilis,nullus non petente ſeruo cui eſt relicta fideicõmiſſaria libertas ad hoc admittit̃,nec domino ſerui, nec iudici vel alij hoc permittit̃,vt.ff.de fideic.li.l.ſed & ſi alienari põt in prĩ.ergo nec hic iudex poterit pro accuſatore cũ tractemus de alio puniendo. Si ergo iudex in.q. noſtra examinauit,hoc non fecit legitimè:ergo nullã fidẽ facit nec indiciũ vt.ſ.probatũ eſt. ¶ Sextò hoc probat in ſpecialibus caſibus iudici facta permiſsio.hoc ſic.ubi aliquid eſt ſpeciale in contrarium eſt ius cõmune, vt.ff.de admi.tut.l.j.in fin.de leg.ius ſingulare,& ꝙ ibi no.&.l.in his.C.de teſta.l.ſi nõ ſpeciale.eo. tit.ſed eſt ſpeciale in ap.ꝙ iudex ſuppleat defectũ partis ĩ ꝓbationibus,& ex ſuo officio teſtes inducit,& alias ꝓbatiões. vt.C.de app.l.ampliorẽ.poſt prin.& ibi no.in gl.ſuper ver. adimplere.ergo etc.In contrrarium eſt ius commune: vt in caſu principali iudex non poſsit,& ꝙ hoc ſit verũ probatur expreſſè.C.de iudi.l.properandũ.§. & quidem.vbi accuſatore abſente lex mandat inſpici iura. Et ſi ſufficienter actũ non eſt.iudex debet rerum abſoluere ab inſtantia iudicij nõ autẽ poteſt ipſe iudex ad recipiendũ probationes ex ſuo officio ꝓcedere,vt ibi patet.Cũ ergo hic iudex teſtes à parte nõ ꝓductos receperit:apparet ꝙ nõ legitimè:ergo nõ faciũt ꝓbationes nec indicium,vt.ſ.in primo ar.probatũ eſt . ¶ Septimò hoc probat per accuſationẽ ceſſans inquiſitio.hoc ſic. cũ accuſatio eſt inſtituta,& ſic ordinarium auxilium:ceſſat inquiſitio quę eſt auxilium extraordinariũ,vt.ff.de ope.no.nũ. l.in prouinciali.§.j.&. l. ſi ædibus.de mino.l.in cauſæ.la.ij.et quod not.per Dy.ff.de adul.l.ſi maritus. & extra de reg.iur. c.actus legi.lib.vj.Sed hic fuit exhibita accuſatio:ergo ceſſat inquiſitio . iudex autem ex ſuo officio inducendo teſtes nil aliud facit niſi inquirere,quod non poteſt, vt iam dixi propter accuſationem : & etiam inquiſitio non eſt permiſſa niſi in certis caſibus notatis in.l. ij.§.ſi publico. de adul.ſic ergo iudex dictos teſtes nõ examinauit legitimè, & ſic non faciunt probationem, nec indicium. ¶ Octauò ſic probat inſtrumentorum & teſtium æquiparatio:hoc ſic.teſtes & inſtrumẽta æquiparant̃,vt.C.de fide inſtr.l.in exercendis.de verb. ſignificatio.l.notionẽ.§.inſtrumentorũ. ſed in inſtrumentis hoc eſt,ꝙ illa demum inſtrumenta in iudicio probant, quibus pars dicit ſe vſuram , vt.ff. de eden. l.prima. §. edenda ſunt omnia. Cod.de fide inſtrum. l.ſi aduerſarius. quibus legibus videtur expreſſum quòd iudex inſtrumenta in iudicio non poſsit producere,niſi pars vſuram ſe dicat.hoc expreſſius habetur in criminalibus quòd officium iudicis nullo mõ extenditur ad faciendum in iudicio produci, niſi illa inſtrumenta quæ pars habet.tamen producere vult,vt.ff.de iure fiſci.l.ij.§.diuus.in fin.& no.C.de edendo.l.is apud quem ſi ſic eſt in inſtrumentis:ergo idem in teſtibus.cùm ergo teſtes non ſunt legitimè examinati:ergo &c.

Contra ſcilicet ꝙ iudex hoc potuit facere,et ſic dicti teſtes faciunt plenam fidem probatur per infraſcripta iura.¶ Primò hoc probat iudici permiſſa ſuppletio probationis.& hoc ſic.certum eſt ꝙ plures ſunt modi probationis inter quos eſt probatio per confeſsionem,de qua loquitur titulus de confeſſ.ff.&. C.de interro.act. per totum.ff.depoſiti. l.publia.in fin.ad.l.aquil.proinde. in fi. & propter hoc ſunt introductę poſitiones & capitula de quibus. C. de iura.calum.l.ſecunda §.ꝙ obſeruari.Idem eſt probatio partis,vt in titu.de teſtib⁹. iſtos modos probationis plenè ponit gl.in auth. de reſtitutio.in princip.in gloſſ.not.ꝙ qualiter &c.plenisſimè in Specu.de prob.§.fi. Sed iudex ſupplet circa confeſsiones interrogando ex ſuo officio, etiam vbi pars non poteſt interrogare,vt.ff.de interro.actio.l.vbicunque.de leg.iij.l.offidius.no. C.de iura.calum.l.ij.§.quod obſeruari.circa fi.magnæ gl.expreſsius.extra de fide inſtru.c.cum Ioannes.per Spec.de dila.§.videndum. ver.item quid ſi duas. ſi ſuper certas confeſsiones:ergo videtur iudici data poteſtas ſupplendi circa probationem : ergo poterit ipſe teſtes producere: quia iſti probant.¶ Secundò hoc probat iudici data facultas repetitionis hoc ſic. paria ſunt aliquid non eſſe, vel in obſcuro eſſe,vt.l. duo ſunt titij.de teſt.tutel.de leg.ij.l.ſi quis ſeruum.§.ſi inter duos.&.l.cùm ex pluribus.de manu.teſt.de cõtrahend.emp. l.in.l.cum ſimili. Sed ſi pars teſtes producit, qui obſcurè depoſuerunt : datur facultas iudici ex ſuo officio dictos teſtes repetere , licet pars non petat vel non poſsit petere. in auth. de teſt.§.illud.col.vij.in gloſſ.magna.quæ incipit,imo videtur.&.ff.de quęſtio.l.repeti.& ibi tangit gl. & extra de reſti. c.cũ clamor.et ibi no.de ꝓb.c.in pręſentia. Si ergo iudex ex officio ſuo , poteſt reducere teſtes obſcurè dicentes : ergo & inducere de nouo eos qui nil dixerunt:cum ſint paria obſcurè dixiſſe,& nil dixiſſe. ergo &c.¶ Tertiò hoc probat poteſtas inquirendi teſtium conditiones. hoc ſic.non eſt dubium quòd in teſtibus inſpiciatur eorum conditio,vtrum vilis uel nobilis amicus vel inimicus,æſtimationis uel opinionis ſit, vt.ff.de teſti.l.neq;. de qõ.l. de minore.§.penul. C. de teſti.l. ẽt.l.quoniã.in aut̃.ſi dicatur. & in cor.de teſti.in principio.§. j.Sed iudici data eſt poteſtas inquirendi, de tali conditione teſtium,mittendo pro uicinis & alijs hominibus honeſtis,& hoc officio,vt expreſſè no. ff. de teſtibus. l. iij.in gloſſ. ſuper verbo, inimicitiæ et in corpo. de teſti.§.j. in gloſſ.quæ incipit,artis laudabilis:ff.de ma.conueniendis.l.j.§. ſi curatores. & ibi not.ex quibus gl.manifeſtè colligitur ꝙ iudici eſt data à iure poteſtas inducẽdi de nouo ex ſuo offi.teſtes in cauſa.ſi ſic ergo in.q.noſtra tales ſunt legitimè examinati,& faciũt plenam fidem.¶ Quartò hoc probat ratio publicę vltionis.hoc ſic.reipublicæ intereſt ut maleficia puniantur,nec remaneãt impunita.ff.ad.l.aquil.l.ita uulneratus.de fideicom. l.ſi à reo §.fi.de iudi.l.ſi longius.§.j. de interro.act.l.qui ſeruum.ij.reſponſo.cum ſimilibus . Sed in his in quibus uerſatur publica vtilitas , iudex; poteſt ſupplere de facto , etiam parte petente.vt.ſ.de poſthum.l.quos prohibet.& ibi nota.de procurat.l.filius.§. veterani.& ibi etiam not. ergo in quæſtione noſtra propter hanc publicam vtilitatem vt maleficium puniatur,iudex potuit ſupplere defectum partis,& teſtes inducere , & ſic dicti teſtes faciunt plenam fidem . ¶ Quintò hoc probat poteſtas repellendæ præuaricationis. hoc ſic.iudici eſt data poteſtas repellendæ pręuaricationis in iudicio,vt patet.C.de aboli.l.ij.ibi.redemptæ miſerationis &c.de præuaricа.per totum titulum ad turpil.l.prima.poſt princi.de his qui not.infa.l.Athletas.§.fin. Sed ne ille qui adeſt in iudicio colludatur vel priuetur,poteſt etiam inuita parte teſtes nominare,& producere,vt.ff. de inoffi.teſta.l. ſuſpecta.in prin. & ibi no.ad ꝙ facit in aut̃.de lit.§. hoc autem pręſenti colla. viij.poſita.C.de legi.aut̃.nunc ſi hæres. ergo in noſtra q̃ſtiõe bene cõcluditur,ꝙ iudex qui debet intereſſe liti ne colludatur põt nominare & inducere . Cùm ergo hoc fecerunt: dicta eorum faciunt plenam fidem. ¶ Sextò hoc probat ob iudicis ſententiam , ceſſatio cõditiõis . hoc ſic. illud ꝙ dicitur ꝙ in offi.iudi.ineſt tacita conditio,ſi petatur,vt.ff.de mag.cõueniẽ.l.j.§.magiſtrat⁹.et de dã.ĩfec.l.iiij.§.ĩ cauſa.& dixi ſupra ĩ

tertia & quarta ratione pro parte contraria habet locum in
his in quibus iudex prætendere poteſt probabilem ignoran
tiam.vnde ſi iudex ſciret pupillum tutore carere, poſſet ſibi
dare tutorem etiam nemine petente, vt.ff. de tuto.da.ab his.
l.illud.&.l.ſeq.&.ff.ex qui.cau.maio.l.fulcinius.§.adeò.licet
glo.ſecũdum vnam opinionẽ,quam non firmat aliter ſentiat
in.l.hoc autem,in principio.in prima gloſſ.tamen quod dixi
tenent doctores.hoc etiam probatur expreſsius.C.de appel-
latio.l.eos.§.apoſtolos.& ibi etiam non petente &c. ergo in
noſtra quæſtione ſi iudex ſciret quoſdam teſtes quos accuſa-
tor non producebat,per hanc ſcientiam ceſſat illa tacita con
ditio ſi petatur.ergo etiam parte non petente,potuit hoc face
re ꝙ cum fuerint legitimè examinati faciunt plenam fidem.
¶ Septimò hoc probat examinatio facta poſt tempus conte
ſtationis.hoc ſic.in quæſtione noſtra teſtes producti fuerunt
examinati poſt litis conteſtationem.nam regulariter poſt li-
tis conteſta, fit examinatio teſtium, licet in caſibus fallit, vt
C.de teſti. aut.ſi quis ab aliquo. & ibi not.ff.ad.l.aquili.in.l.
aquil.ſi deletum.de teſti.l.curent.extra vt lit.non conteſt.per
totum.Sed in his quæ poſtea poſt lit.conteſta.contingunt,iu
dicis officium multum poteſt. adeò ꝙ partis petitio non re-
quiritur,vt.l.ędiles.§.item ſciendum.de ędil. edic.de rei ven
di.l.vtique.& quod ibi no.iudica. ſolui.l.ſi ſeruus.de re iudi-
ca.l.ſi homo.cum ſimilib⁹.ergo in quæſtione noſtra cùm exa
minatio ſit facta poſt tempus conteſtationis, quo tempore
officium eſt corroboratum. & multum poteſt, nec expecta-
tur partis petitio, iudex potuit prædictos teſtes examinare
legitimè:ergo faciunt plenam fidem. ¶ Octauò hoc probat
virtus poteſtatis atque interdicti. hoc ſic. tanta eſt virtus iu-
dicis habentis iuriſdictionem in ſuos ſubiectos, quòd per eã
eis poteſt quæri actio.ff.rem pupil.ſal.fo.l.non quaſi.C.quan
do muli.tu.officio fun.poteſt.authen.matri & auię.& ibi no.
ſumpta ex corpore, vt ſine prohi.ma.de. & credi.§.quia ve-
ro.colla.vij.& ibi nota. & nota.in authen.de excu.tuto.& his
qui conue.in prin.poſita.Cod.de lit.conteſta. aut. libellum.
& ibi etiam no.& nota.C.de epiſco.& cleri.aut.generaliter.
hoc eſt quod dicimus quòd illud quod facit iudex, ipſa pars
facere uidetur, vt de actio. & obliga.l.ob cauſam. ff.de euict.
l.ſi plus.§.ſi iuſſu. vbi ex venditione facta per iudicem, da-
tur actio de euict. in partem ſicut ſi ipſe vendidiſſet. ¶ Ex
his concluditur ſi per iudicem poteſt quæri actio parti quod
id quod facit iudex, videtur facere pars ipſa. & non eſt dubi
um quòd ſi ipſa pars produxiſſet, dictos teſtes facerent ple-
nam fidem. ergo in quæſtione propoſita pars ipſa videatur
produxiſſe,& per ipſum iudicem producentem ei quęratur
ius,& ſic faciant plenam fidem &c.

a ¶ Tñ iudex. Not. ꝙ iudex ex officio põt recipere teſtes ad coadiuuãdũ accuſationẽ. vide ẽt Bal.in.l. preſbyteri.C.de epi.et cle. & Nellum de ſancto Gem.ĩ ſuo tra. de teſti. in.ix. col. ĩ ver. debet iudex inquirere, Th.Di.

SVMMARIVM.

1 *Iudex poteſt ex ſuo officio teſtes inducere,ut quærat utrum reus ſit nocẽs uel innocens.*

2 *Iudex ſuper accuſatione ex ſuo officio inquirit, & inueſtigat ueritatem maleficij.*

SOlutio. Inuocato nomine domini noſtri Ie
ſu Chriſti ſalua opinione cuiuſlibet
doctoris & ſcholaris,qui melioribꝰ rationibus & iu-
ribus moueretur,& ſpecialiter patris,& domini mei do.Ray.
de Forly.cuius correctioni me ſemper ſubmitto. Dico teſtes
eſſe legitimè examinatos eiſq; adhibendam plenam fidem:&
hoc per aliquas rationes & iura pro hac parte alleg. hoc etiã
probo euidentius per quaſdam leges ſpeciales. Primò per.l.
ſi non defenderetur.in fi.de pœnis. videtur caſus. nam ibi di-
citur ꝙ ſeruo accuſato permittitur ꝙ ipſe ſe defendat. Item
domino ſuo,vt eum defendat. Item ipſi iudici ex ſuo offi. vt
1 de innocentia ipſius ſerui inquirat. ¶ †Patet ergo,quod po-
teſt ex ſuo officio teſtes inducere,vt quærat vtrum reus ſit no
cens vel innocens. Item ſi poteſt pro una parte ſcilicet pro
innocente.ergo pro alia.ideo namque teſtis debeat dicere ꝓ
vtraque parte, vt in authen. ſed iudex. C.de epiſco. & cleri.
huic accedat gloſſ.quæ eſt.ff.de cõdi.ob cau.da.l.iij.ſi tibi iu-
dicium.vbi dicitur ꝙ iudex ex ſuo officio poteſt compelle-
re aliquem vt indicet malefactorem, licet pars hoc non poſ-
ſet.ergo poſſunt extraneas perſonas in iudicium inducere,vt
malefactum deducatur in lucem. Item de hoc videtur caſus
C.de aboli.l.ij.vbi quis petit abolitionem & ſibi non conce-
2 ditur.& per conſequens remanet accuſatio.†Et tamen iudex
ſuper dicta accuſatione ex ſuo officio inquirit & inueſtigat
veritatem maleficij,& ſic poterit teſtes inducere. ita videtur
intelligere,d.l.do.Cy.C.de acc.l.ea qdẽ.ĩ vlti.q.Item hoc ui-
det determinari ꝑ tex.in aut.de tab.in prin.co.iij.vbi dicit ꝙ
inſtrumẽtũ erat productũ,iudex ex officio ſuo iuſsit ꝓ tabel
lione & teſtibus,vt veritatẽ inquireret,dicit ibi gl.hoc opti-
me ſumitur ꝙ iudex modis omnibus laboret ad inquirendã
veritatem.& ſic ex tex.& glo.patet ꝙ ex ſuo officio poteſt te
ſtes inducere.hoc etiam fortificatur ex.l.j.§.fina.ff.de qõ.vbi
a licet reus de crimine ſit confeſſus:tamen iudex[a] alios exami-
nauit,vt certior efficeretur de maleficio quæ examinatio ibi
cõmendatur. Ad hoc optimè facit. vbi videtur caſus expreſ-
ſus extra de colluſio.c.j.&.c.ij.vbi iudex ſi de partibus ſuſpi
catur,poteſt ex ſuo officio diligenter inueſtigare:& crimina
indiſcuſſa non pretermittere.ad hoc accedat ratio publicæ
vtilitatis,vt maleficia non remaneant impunita:vt in iuribus
ſupra allegatis. Ad rationes factas pro parte contraria reſpõ
deo. ¶ Et primò ad primum dico:ꝙ iudex non poteſt ſup-
plere de facto ſtando ei quod eſt ſibi notũ tanq̃ verè eſſet ꝓ-
batum,& ita loquuntur illa iura. Sed ſi vult ſupplere iudicia
li indagine faciendo dicta aliorũ põt.& ita loquit qõ noſtra.
vel dic ꝙ in his in qbus verſat publica vtilitas põt,vt dixi in
quarta rõne facta pro parte affirmatiua. ¶ Ad ſecundũ reſpõ
deo,ꝙ quis non poteſt eſſe iudex & pars.i.ꝙ quis iudicet de
cauſa de qua ad eum pertinet cõmodum,& incõmodum.nã
tunc propriè dicitur pars:vt.l.j.§.in propria.ff.qñ ap.ſit.nõ
autem prohibet iudex aliqua facere pro inueſtiganda verita
te,vt teſtes inducere,& ſimilia.ex quo patet, ꝙ non ſunt offi
cia repugnantia. Nã tunc nullo modo poſſunt conuenire in
perſonã eiuſdem,vt.l.hęc verba.§.ille aut ille.ff.de verb.ſig.
& de re.iu.vbi repugnãtia. Sed hoc cõcurrit etiã in caſibus ĩ
quibus procedit ex mera inquiſitione:ergo non ſunt officia
repugnãtia. ¶ Ad tertiũ dico,ꝙ in accuſatore impedito eſt fa
cta ſola abolitio ab obſeruantia iudicij,quę parum præiudi-
cium facit,cum alius admittitur ad cauſandũ ab accuſatore
proſequente:licet negligente ſi non probat ſequitur abſolu-
toria diffinitiua quę magnum pręiudicium parat, cum alius
non admittat ad accuſandũ,niſi doceat de pręuaricatione:&
ideo dat maior facultas iudici:qa maius periculũ. Et hoc de-
clarabitur ex his quę dicam infra in ſolutio.vj.contrarij.
¶ Ad quartum reſpondeo,ꝙ verum eſt in his quæ non ſunt
iudici nota.aliâs ſecus,vt patet in.vj.ratione pro hac parte af
firmatiua. Vel dic quòd illud verum in officio nobili iudicis
ſecus in mercenario quod deſeruit accuſationi propoſitę:
tunc non requiritur partis petitio:vt patet in interrogatio-
nibus & ſimilibus,poteſt eſſe ratio:quia cum accuſator pe-
tit in libello accuſatũ cõdemnari videtur petere ꝙ omnia fa-
ciat iudex per quæ poteſt perueniri ad dictã cõdemnationẽ.
¶ Ad quintum reſpondeo ꝙ verum eſt ꝙ non permittitur
niſi ſeruo & alij cuius intereſt.vt ibi patet. Sed iudicis inter-
eſt purgare ꝓuinciã malis hominibꝰ vt.l.congruit &c. ¶ Ad
ſextum dico quòd ſpeciale eſt in cauſa appellationis:ideo qa
ſñía quę inde proſequitur oĩno parit plenum pręiudicium.
cum ſententia vel infirmabitur vel firma remanebit.idem etiã
dico in cauſa principali,in caſu in quo contra abſentẽ iudex
procederet ad diffinitiuam.quia pro abſente poſſet proba-
tionem ex ſuo officio inducere:vt patet.C.qño & qñ iudex.
aut.qui ſemel.ibi perquiſita veritate &c.ita ergo in caſu pro
poſito cum debeat ferri diffinitiua,licet vtraq; pars ſit pſens
fauore publicę vtilitatis.poſſet iudex inducere ex officio ſuo
in ciuilibus autem hoc vtraq; parte præſente non concede-
rem indiſtinctè quod hic non examino. ¶ Ad ſeptimũ reſpõ
deo ꝙ argumentum procederet ſi iudex ex ſuo officio nobili
inchoaret nouam inquiſitionem,quod nõ poſſet. Sed hic te
ſtes induxit ex ſuo mercenario ꝙ deſeruit accuſationi propo
ſitæ ꝙ officiũ cõcurrit cũ oĩ accuſatione vel actione ꝓpoſita,
vel poſſet negari argumentũ ſecundũ opinionẽ aliorũ recita
tam per Cy.de ac.l.ea quidem &c. ¶ Ad octauũ dic,ꝙ primę
leges loquuntur in ciuilibus cauſis,& vtraq; parte præſente.
quęſtio noſtra in criminalibus in quibus vertit publica utili-
tas ad.l.ij.§.diuus. reſpõdeo ꝙ fiſco in ciuilibus & criminali-
bꝰ debent edi inſtrumenta:& ſic teneo ſecundam ſolutionem
ibi poſitam in glo.& etiam in.l.is apud quem. & ſecundum
illum caſum facit pro me.ergo &c.

¶ Diſputata per me Bar.de Saxoferrato actu,infortiatum le
gentẽ in ciuitate Piſarum ſub anno domini.M.cccxlj.die.iij.
menſis Februarij,&c.

SVMMARIVM.

1 *Quando tractatur de pœna imponenda ex aliquo delicto,tũc initium debemus inſpicere.*

2 *Principalis eſſe dicitur ille qui tractat de homicidio,& alij dicuntur acceſſorij.*

3 *Quando ex pluribus factis ſequitur mors ex primis actibus,quis non uenit puniendus.*

Quæſtio

QVAESTIO. XV.

STatuto [a] ciuitatis lucanæ
cauet ꝙ quicunq; interfecerit hominē ī ciuitate vel
in territorio capite puniat̃: & medietas oīm suorū
bonorū applicet̃ cōi, alia medietas hęredib9 interfecti. Itē qui
cunq; ordinauerit vel tractauerit in ciuitate vel territorio, ꝙ
aliquis interficiat̃ si maleficiū fuerit subsecutū, p̄dicta pœna
puniat̃. Demū qdā ī ciuitate ordinauit hominē īterficere, quē
b extra territoriū [b] proprijs manib9 interfecit. mō q̃rit̃: an saltē
tanq̃ ordinator pr̨edicta pœna veniat puniendus? & ꝙ veniat
puniendus probat̃. Et primò sic. qñcūq; habēt locū verba sta
tuti: statutū debet habere locū: vt. l. j. §. is qui nauem. de exer.
& de leg. ij. l. nō aliter. cū similib9. Sed hic habēt locū verba sta
tuti: quia in ciuitate fuit ordinata mors. & postea est subse-
cuta: nō videt̃ dubiū ergo: ꝙ veniat puniēdus. ¶ Secūdò sic, qñ
ad ꝑfectionē vnius actus: cōcurrūt duę causę: quarū vna est po
tentior altera. debem9 inspicere potentiorē cām: vt. l. quęrit̃.
ff. de sta. ho. & de acq. re. do. l. qs interfecto. §. fi. & de act. l. &
si nō sint. §. perueniam9. sed ad ꝑfectionē huius studij cōcurrūt
duo. s. ordinatio & factū. Sed ordinatio est potētior pars: vt
probabo: ergo illā debemus inspicere. ꝙ ordinatio sit poten-
tior causa. probat̃. nā pro homicidio incōsultè facto qs nō po
punit̃. l. cor. de sica. Sed si qs voluerit hominē īterficere, licet
non interfecerit punit̃, vt. ff. ad. l. cor. de sica. l. j. §. diuus. &. C.
eo. l. is q cū telo. ¶ Tertiò probo sic. de tēpore ad locū est bo-
na argumētatio: vt. ff. de verbo. obli. l. quoties in diē. cū. l. seq.
de triti. l. fi. & si cer. pet. l. vinum. Sed in tempore est, ꝙ si ho-
die volui hominē interficere: nec potui: posteà eū interficio:
ꝙ statim videor īterfecisse: vt no. ff. de adul. l. ꝙ ait. in fi. Cum
ergo in ciuitate tractauerit hominē interficere, licet illū extra
territoriū īterfecerit: tñ in ciuitate videt̃ eū īterfecisse: & sic
videt̃ ꝙ etiā tanq̃ homicida ꝓ dicta pœna statuti veniat pu
niendus. ¶ Quartò probo sic. quoties in ꝑsonā eiusdē cōcur
rūt plura iura, ea iudicare debem9: perinde ac si cōcurrerēt in
diuersorū personis: vt. ff. de adop. l. si cōsul. & de offi. p̄to. l. ij.
de his q pro tuto. l. tutorē. cū si. Sed nō est dubiū ꝙ si vn9 or-
dinasset & alius interfecisset: ꝙ ordinator veniret puniēdus:
quia casus est statuti, non obstāte ꝙ homicidiū fuerit cōmis-
sum extra territoriū, vt ex his quę. j. dicā apparebit: ergo cū
iste ordinauerit & tractauerit, saltē tanq̃ ordinator puniatur.
1 ¶ † Quintò probo sic. qñ tractat̃ de pœna imponēda ex ali-
quo delicto: tunc initiū debemus inspicere. vt. ff. de pœ. l. j. in
prin. & C. de fal. l. si quis decurio. in fi. & no. ff. de neg. gest. l.
pōponi9 in negotijs. in prin. Sed principiū huius delicti fuit
in ciuitate: ergo debemus ipsum inspicere. & sic homicidam
condēnare. ¶ Sexto ꝓbo sic. de iure, hoc est ꝙ licet vnus act9
veniat ad perfectionē alterius: tñ si ille actus esset sufficiens, ꝑ
se ad pariēdā actionē: eā parit. nā si delatū fuit iuramētum, &
ex eo fuit lata sentētia: ex vtroq; nascitur actio secundū opin.
gl. vt. ff. de iureiu. l. nam & postea. §. fi. &. C. e. ti. l. j. & ibi not.
Cum ergo hæc ordinatio peruenerit ad perfectionē homici-
dij: dicimus hūc homicidā in eorū ordinatiōe q̄ per se esset ef
ficax, vt. s̄. dictū est posse puniri. ¶ Septimò de tempore ad
locum licita est argumentatio, vt dictū est. Sed hoc est quādo
aliqua dispositio collata est sub cōditione quę consistit in fa
cto ꝙ difficulter fit: tunc quocunq; tempore impleatur nō
refert, vt. ff. de condi. & de. l. conditionū quę in futurū. & ple
nè no. eo. ti. l. ij. &. C. de insti. & sub. l. si qs hęre. Sed dispō hui9
statuti, cōfertur sub tali cōditione, nā dicit ꝙ qui ordinauerit
in ciuitate vel territorio, puniatur pr̨edicta pœna: & hęc di-
spositio. scilicet si maleficiū fuerit subsecutū, habet cōdōnem
cōsistentē in facto difficili: ergo quocūq; loco impleatur, non
refert arguēdo de tēpore ad locū. ¶ Octauò ꝓbo sic: quoties-
cūq; lex disponit, si aliquid factū sit: tūc non refert à quo, il-
lud sit factū, vt. ff. de pe. hęre. l. itē veniūt. de quo cōsueuit di-
ci. ff. de ver. ob. l. cū seruus, sed cū hoc statuto dicat̃, ordinato-
rem debere puniri, si maleficium fuerit subsecutū, nō debem9
distinguere à quo sit factum: ergo est puniendus. & illud ar-
gumentū cōplet argumentum. s. proximè. nam. s̄. probatur
quod nō refert quo loco hoc probatur: qa non refert a quo.
¶ Nonò quando tractatur de vindicta publica: tunc licet plu
ra facta habeant̃ pro vno tamē ex quolibet per se venit impo
nenda pœna, vt. ff. de iuris. om. iud. l. si famil. Sed certum est,
quod hic tractatur de iniuria publica vindicāda: quia publi-
cum iudicis officiū est, vt. ff. de publi. iudi. l. j. & quia publicè
vtile est &c. ergo licet aliàs ista plura facta habeātur pro vno
tñ habent̃ nunc pro separatis, vt sic ex vtroq; posit puniri.
ergo punitur ex ordina. tanq̃ ordinator. ¶ Decimò probo
sic: quando ex diuersis factis descendunt plura maleficia,
vel ꝙ plus est quādo ex vno facto descēdūt plura crimina. in
primo ex vtroq; venit puniend9: ī secūdo erit in electiōe acto
rū. primū probat̃. ff. ad. l. aql. l. illud. §. j. & de priua. delic. l. nū
quā plura. cū si. secūdū probat̃. ff. de pub. l. j. §. inde q̃rit̃. vi bo.
rap. l. j. ff. ai bi. fur. cesa. l. j. cū si. Cū ergo sunt plura facta. s. or-
dinatio, & factū ex vtroq; debet detineri vel saltē ex quo velit
2 actor. ¶ † Vndecimò probo sic. & primò pr̨emitto ꝙ ille qui
tractat de homicidio dicit̃ esse principalis. alij dicunt̃ accesso
rij. arg. C. de accu. l. nō eo minus. &. ff. de iniur. l. nō solū. ī pri.
suæ gl. hoc pr̨emisso sic arguo. quādo principale & accesso-
riū cōcurrūt in personā eiusdē: tūc principale est inefficax, et
in accessorio pōt agi, vt. ff. de fideiuss. l. hæres à debitore. §. ꝙ si
sit. ver. nec is. & no. eo. ti. l. generaliter. cū ergo hic ex homici-
dio nō posit agi: qa in alterius territorio factū dicim9 ꝙ punia
tur extraordinariè. ¶ Duodecimò & vltimò in honore duo-
decim apostolorū. de hac. q. videt̃ casus de verbo ad verbū ꝙ
nō obstāte ꝙ in alio loco sit factū homicidiū puniat̃, vt. ff. de
adul. l. & si amicis. vltimò rñ. Itē nō obstāte ꝙ fecerit ipse vel
alius: vt. ff. de ver. sig. l. sępe, in fi. cū gl. sua quę est vltima. Itē
videtur casus. C. vbi de crimi. agi opor. l. j. & pro determina-
tione huius. q. facit quęstio quā format Cy. in. d. l. j. C. vbi de
crimi. agi opor.

COntra. & primò sic. Qñ aliqd fit ī vno loco
& eius effect9 cōfert̃ in aliū locū: ibi
factū esse dicit̃ vbi cōfertur effectus. Item secūdū
statutū & consuetudinē illius loci, est iudicandū.
Primò probatur. ff. de acti. & ob. l. cōtraxisse. & de bo. auth.
iudi. pos. l. iij. & no. C. vbi cōue. op. qui. cer. lo. ꝓmi. l. j. secun
dum probatur. ff. de iudi. l. exigere. Sic ergo in qōne nostra
cum tractatū sit in ciuitate vel in eius territorio: & effect9 col
latus sit ī alterius territorio: ergo nō debem9 eū punire secun
dum statutum ciuitatis illius. ¶ Secundò probo sic: in publi-
cis iudicijs initium non spectatur, vt. l. penul. ff. si ex nox. cau.
aga. secundū opi. gl. licet quidā reprobēt eam. sed homicidiū
publici iudicij est: vt. l. j. ff. de publi. iudi. ergo nō spectabim9
eius initium, ꝙ fuit in ciuitate, sed finem qui fuit extra territo
rium, & sic nō poterit puniri tanq̃ ordinator. ¶ Tertiò ꝓbo
sic. clausula pr̨ecedens intelligitur repetita in sequenti: vt. l. j.
ff. de re. du. & de ver. obli. l. titia. præsertim cū apponitur di-
ctio repetitiua, de quib9 est dictio item, vt ꝓbat̃. ff. de leg. iij.
l. in repetendis. &. l. si purè. cū multis si. Cū ergo in statuto sit
apposita dictio item, & posteà si dictū maleficiū fuerit subse b
cutū: debemus intelligere in ciuitate vel territorio. Cū ergo
secutum sit alibi: nō debet de illo tractatu puniri, & videt̃ ex
presse casus insti. ad. l. aql. §. hoc tamē capite. in fin. ¶ Quartò
probo sic. quādocūq; obligatio principalis & accessoria cō-
currūt in persona eiusdē: tūc accessoria occultat̃ & pricipalis
remanet, hoc probat̃. ff. de duo. re. l. si reus. & de fideiuss. l. gene
raliter. &. l. vranius. Cū ergo hoc tractauerit ex quo ille q te-
net̃ accessoriè tenet̃, & interfecerit: ex quo qs tenet̃ principa-
liter dicim9 solū de homicidio teneri, & nō de ordinatiōe: &
sic vigore huius ordinamēti. in ciuitate nō posit puniri, nec
3 alibi. vt dixi. s̄. in. xj. rōne & vt dicā ī solutiōe earū. ¶ † Quin
tò & vltimò qñ ex plurib9 factis sequit̃ mors, ex primis acti-
b9 qs nō venit puniend9, sed solū ex morte, vt. ff. ad. l. aql. il-
lud. ī fi. e. ti. l. si plag. in prin. cū fi. cū ergo ex tali ordinamēto
sit secuta mors ab eodē facto solū de morte debet puniri: &
sic vigore huius ordinamenti in ciuitate non puniatur.

SVMMARIVM.

1 *Ordinatio sola, nō est potentior causa, nisi ad aliud perueniatur.*

SOlutio. Christi noīe inuocato: dico talem
occidentē pœna illi9 statuti nō esse
puniendū per iura supra allegata: & specialiter ꝑ
duas vltimas rationes. Ad hoc etiā induco leges,
dicentes, ꝙ nō debem9 inspicere cōditionē q̄ est tēpore cōtra
ctus, sed quę est eodē tēpore quo actio sumpsit effectū, vt. ff.
ad mace. l. si filiussa. §. fi. &. l. seq. & cōtra q̄ leges vident̃ deci-
dere hāc q̄stionē cōsiderādo rōnes earū. Pr̨eterea. cum aliquid
statuit̃ simpliciter: videtur dicēdū de eo qui est in territorio:
vt. d. l. cū vnum. §. is qui. Cùm ergo simpliciter dicatur si ma-
leficiū fuerit subsecutū, intelligendū est. s. in territorio. ¶ Ad
argumenta contraria respōdeo & dico, ꝙ nō obstat primum
quod dico ꝙ illud habet locū, si talia verba nō reciperent li-
mitationē & declarationem à iure. nā statuta bene recipiunt
interpretationē declaratiuā & restrictiuam. vt. l. vt gradatim
1 §. & si lege. de muneri. & honori. &. l. ij. C. de noxa. ¶ † Non

a ¶ Statuto. de ista q. Bar. facit mētionē idē Bar. ī extraua. q sint rebel. in ver. rebellādo. ī penul. col. ī ver. ex p̄dictis patet & Bal. in. l. j. in. v. col. C. de hęre. īsti. vbi dicit ꝙ Bar. disputauit istā. q. Pisis. & vide Bal. ēt ibi in iiij. col. & adde ad Barto. hic q̄ ponit Alex. ī. l. gall9. §. ille casus. ī. ij. col. ff. de libe. & posthu. & Pau. de ca. ī. l. ex facto. §. ex facto. in fine. ff. ad trebel. & vide. q. quā ponit Bar. ī. l. si vt ꝓponit̃. ff. de fideiuss. et q̄ ibi scripta sunt ꝑ Alexan. de imo. ī addi. & ibi apostillā meam. Tho. Diplo.

b ¶ Quē extra territoriū. Vide. q. quā ponit Pau. de ca. ī l. qcūq;. ī. ij. col. C. de ser. fu. Th. dip.

obstat.secundũ argumentũ: quia dico ꝙ ordinatio sola nõ est potentior causa, nisi ad aliud perueniatur, nec in questiõe nostra proponitur, ꝙ in ciuitate vel territorio ad aliquam aggressuram peruenerit. argu. eorum quæ no. in. l. si quis non dicam. C. de episco. & cleri. & l. qui ea mente. ff. de fur. ¶ Non obst. tertia rõ: qa in. l. ꝙ ait. peruenit ad actum immediatum scilicet ad aggressuram, & in quæstione nostra peruenit ad actum remotum scilicet ad ordinationem uel aliter lex illa loquitur quando habet locum illud quod vertitur in fauorem rei. secus si in odium, vt in questione nostra. vel aliter quòd dicitur de tempore ad locum est bona argumentatio. dico verum quando eadem est ratio. hic est diuersa ratio. nam omni tempore statuitur, non omni loco. ¶ Non ob. quarta ratio. qa habet locum quando sunt iura pariter principalia, secus si vnum principale, aliud accessorium vt in questione nostra. hãc solutionem facit text. in. l. si reus. ff. de duobus reis. ¶ Non obst. quinta: secundum gl. illud habet locum in priuatis delictis tantum, vel aliter principale dicitur ibi tempus delicti: nõ tẽpus ordinamẽti. ¶ Non ob. sexta rõ: quia opi. gl. est falsa vt no. ꝑ Cy. de iureiu. l. j. vel aliter ibi unusquisq; actus posset parere actionem, hic non. nam ex solo ordinamento nõ secuto interitu, quis non punitur, vt. ff. de verbo. signifi. l. semper in stip. cum infinitis similibus. ¶ Non obst. septima rõ: quia verum est, quando non refert quo tempore fiat, si tamẽ fiat sicuti debet ut ex suprascriptis apparet. ¶ Non ob. octaua, qa dic vt not. per Dy. in dicta. l. cum seruus. uel aliter dic: non refert à quo fiat si omnium facientium eadem sit ratio. sed hic est ratio diuersa: quia diuersi, bene possunt teneri. vnꝰ principaliter, alter accessoriè, sed vnus non. ¶ Non obs. nona ratio, quia specialiter est in albo pretoris, vt ibi not. vel ibi sunt plures persone, hic una tantum quę deliquit. ¶ Nõ ob. decima: quia dico quòd verum est, quando descendunt plura crimina pariter principalia. vel aliter dic, ꝙ est verũ quando vnum factum non tendit ad perfectionem alterius, per. l. illud. ad legem aquil. ¶ Non obst. vndecima: quia principale non est vtile, cum posit puniri de iure communi, vt. l. j. C. vbi de cri. agi. opor. & per. l. desertorem. in princip. ff. de re mili. Si opponis, quòd saltem quo ad bona inutile est: dico ꝙ causa bonorũ, cũ veniat accessoriè, de his curare non debemꝰ vt. l. iij. C. si pen. ap. mors interueuerit. ¶ Non obst. duodecima ratio: & primò non obst. l. si amicis qa pluralitas personarũ, tollit contrariũ. nam si ego prebui domum: & illi tractarẽt de adulterio: licet postea illi fecissent alibi: ego tamen teneor secus si pro meipso de adulterio tractassem. nã tunc possum teneri de lenocinio. Item non ob. l. sępe. in fi. cum sua gl. ff. de verb. sig. qa nõ dicit̃ ꝙ ille q fecit furtũ, teneat̃ tanquam prestans opẽ: qa nõ posset teneri ad vnũ tanꝗ principale & accessoriũ. Item nõ ob. C. vbi de cri. agi opor. l. j. qa secũdũ primã lec. facit pro me. secũdũ secũdã, nõ ob. qa ibi in locũ violẽtię fuit delictum perfectũ. & consummatũ. nam ibi amisit possessionem. secus in questione nostra. nam in ciuitate vbi ordinamentũ factum fuit, nõ fuit aliquod factum perfectum. nam ex solo ordinamento, non poterat oriri actio sine accusatio.

Hanc questionem disputauit do. Bart. in scholis domini Iac. But. Anno dñi. M. cccxxxiij. die. xv. Decembris. Barto.

☞ SVMMARIVM.

1 *Iudex non potest decernere, ꝙ pupilla alatur apud eum qui eius pudicitiæ posit insidiari.*

¶ QVÆSTIO. XVI.

QVæritur vtrum iudex debeat iustè decernere ꝙ pupilla alat̃ per spõsum eius. & ad partem negatiuam, ꝙ non possit, arguitur sic. 1 ¶ † Primò iudex non potest decernere ꝙ pupilla alatur apud eum, qui eius pudicitię posit insidiari. C. ubi pu. educ. deb. l. pe. Sed sponsus pupillę posset eius pudicitiam lędere, & audacius hoc faceret ꝙ̃ alius ꝓpter spem futuri matrimonij, vt extra de spon. c. iij. & de spõ. duo. c. attesta. ergo &c. ¶ Secundò ex eadem lege probatur sic: iudex non potest decernere ut pupilla alatur apud eum à quo malis moribus informaretur, & ad uitam impudicã induceret̃, vt. d. l. pe. ꝓut intelligit gl. facit. ff. de tu. et cur. da. ab his. l. scire oportet. §. pe. & fi. & de suspec. tu. §. fin. Sed cũ pupilla est apud sponsum, sponsus sępe amplexatur: & osculat̃ eã, ut no. extra de despõ. impu. c. j. & sic de facto videmus: vñ malis moribus informaret̃. ergo apud eũ nõ debet ali. ¶ Tertiò sic. quicquid fit, per ꝙ libera facultas cõtrahendi, vel disponendi matrimonium impediatur, est contra bonos mores, vt. ff. de verbo. obligatio. l. titia. in princip. & l. stipulatio ista C. de sponsa. l. fi. & extra de spon. c. gemma. & de condi. & demon. l. cum tale. §. si ab arbitro. & hoc siue talis facultas impediatur expressè, siue tacitè, vt. ff. de condi. & demon. l. cum tale. §. meuiæ. & l. cum ita. eod. tit. Sed in proposito si iudex decernat pupillam à primo sponso ali, impeditur facultas cõtrahendi matrimonij vel etiã disponendi. ergo non potest fieri tanquam contra bonos mores. hoc etiam probatur sic. Spõsa potest ali nubendo prioribus sponsalibus renunciare, vt C. de spon. l. prima. & extra de sponso. c. requisiuit. Sed si esset apud sponsum, eius timore non posset libere renunciare, vt. ff. de adulter. l. si stipulauerit. §. ratio autem. nam non morari in tuto loco, est iusta cã timoris, vt. ff. ad trebel. l. de ætate. & de leg. pręstan. l. sciendum. & est exemplum in casu isto. extra de sponsa. c. cum locũ. ¶ Quartò sic: spes futuri matrimonij non debet dehonestari, vt. ff. de adulter. l. si vxor. §. diui. ideo mulieres quæ fuerunt malę vitæ deterius nubunt qa dehonestauerunt se, vt. C. de nup. l. imperialis. & de ritu nup. l. palam. §. quæ in adulterio. & de mino. l. auxilium. in princip. cum similibus. Sed in proposito si omnis alia ratio cessaret, ista adesset. nam posito quòd liberè ab illis sponsalibus recedat, alius nõ recipiet eã in uxorẽ ita de facili ꝓpter multa quia à primo sponso osculata & tacta: licet non perfectè corruperit, quod est communiter exosum. Item quia primus potest dicere eam carnaliter cognouisse, & sic vxor sibi vel nõ, vt extra de desponsa. impub. c. continebatur. Itẽ potest dicere secundus, non sine causa fuit à primo viro repudiata: & sic contra puellam orietur aliqua suspicio ignominiæ: sicut contra militem à militia remissum. vt. ff. de his qui not. infam. l. secunda. §. ignominiæ. & §. fi. ¶ Quintò, quia de hoc videt̃ casus expressus extra de despon. impube. c. secundo. vbi excepto vno casu urgentissimæ necessitatis, vt pro bono pacis, non debet permitti vt puella sponso tradatur &c. ¶ Sextò: quia talis vnio sponsæ ad sponsum non sit licita, videtur casus. ff. de conditionibus & demonstrationibus. l. hęc conditio. in princip. & quando dies leg. ced. l. penulti. & de iniu. l. si stuprum. & de pœnis. l. si quis aliquid. §. nondum. sed facere sponsam ali apud sponsum, est causa huius: vt virgo non viri potens, corrumpatur quòd est prohibitum, & pœnale, vt dictis legibus. ergo iudex non potest. ¶ Septimò sic. maritus non potest esse curator vxoris, vt. C. qui da. tu. poss. l. maritus. & Cod. de excu. tuto. l. amplissimi. & l. licet. sic nec sponsus, potest esse curator sponsę, vt. C. de excu. tuto. l. fi. & instit. de excu. tuto. l. penulti. & ibi not. Sed si apud eum aleretur esset eius personę saltem curator. quòd iudex facere non potest.

COntra quod Iudex debeat, vel saltem posit probatur. ¶ Primò leges quæ loquuntur de viro, extenduntur ad sponsum, vt. ff. de fun. do. l. lex iulia. & quæ loquũtur de uxore, intelliguntur de sponsa. Cod. de bonis quę lib. l. non sine. & de priuile. credito. l. sponsa. & quod no. qui po. in pigno. hab. l. assiduis. Sed uir potest petere vt vxor stet apud eum, vt. ff. de libe. exhib. l. ij. C. de lib. exhib. l. si ad instar. ergo eadem ratione. iudex debet facere vt puella alat̃ apud sponsum. ¶ Secundò sic. certum est ꝙ in educatione pupillorum mater pręfert̃ cęteris, vt Cod. vbi pupil. educ. l. prima. ideo quia in ea est pręsumptio maioris affectionis. Sed sponsus pręsumitur ad personam sponsę habere maiorem affectionem quàm mater, quod patet: quia sponsus potest accusare iure mariti, & sic pręfertur patri & matri, vt. ff. de adulte. l. si vxor. §. diuus. & §. si minor. coniuncta. l. secunda. §. fin. eo. ti. si igitur est maior affectio sponsi: ergo apud eum debet ali. ¶ Tertiò sic. quilibet debet facere vt inter virum & vxorem cõcordia & amor vigeat, prout potest. Contrariũ verò est reprehensibile, ut. C. de repudijs. l. dissentientis. & C. de fur. l. fi. in fi. ff. & de inst. & subst. l. reprehendẽda. & de inoff. test. l. test. & l. filia. ff. de libe. exhi. l. j. §. fi. Sed per cohabitationem quã simul facerent sponsus & sponsa, magis inducuntur ad se inuicẽ diligendum, ut. ff. de manu. vin. l. si collectaneꝰ. & insti. qb. ex cau. ma. nõ li. §. eadẽ. ꝙ ẽt patet. qa personæ domesticę ꝓpter affectionẽ repelluntur à testimonio. & C. de test. l. ẽt. Si ergo ex cohabitatione inducunt̃ ad amorẽ & dilectionẽ: ergo iudex q hoc habet ĩ sua ptãte, vt. ff. vbi pup. edu. debe. l. j. in prin. põt hoc facere. ¶ Quartò sic. si inter duos sunt cõtracta spõsalia: si qs eorũ alteri nubat, licet matrimoniũ valeat cõsuetudo peccat, & ei imponit̃ pœnitẽtia de fide rupta. extra de spõ. c. sicut ex literis. et. c. reqsiuit. e. ti. vt ĩ eis. no. sed bonũ ẽ facere ꝙ fides seruet̃: ut. ff. depo. l. j. §. meritò. et dꝫ facere

ut tollatur

vt tollatur materia delinquendi deputando habitationẽ: vt
ff.de offi.pręfe.vr.l.j.§.quies.&.§.penul.sed decernendo ꝙ
sponsa habitet cum spõso.tollitur materia, ne frangant fidẽ
nubendo alteri,& sic ne delinquat:& ne peccet. ergo iudex
põt hoc iustè decernere.¶ Quintò sic:ille iudex rectè decer-
nit,qui facit de filio id quod faceret pater eius rectę & sanæ
mentis constitutus: vt.C.de cura.furi.l.pe.adeo quod lex di
cat ꝙ tutoris dati per patrẽ in testamento,fides est electa à te
statore:nec requiriť alia inquisitio:vt insti.de satis.tut.ĩ prin.
de tute.§.fi.&.C.de epi.audi.l.de creationibus.&.ff.de cõfir.
tut.l.j.&.l.qui à patre. Sed ego video, ꝙ pater magno affectu
paterno ductus dat filiã suo spõso,vt.ff.quod falso tut.aut.l.
pe.& extra de despõ.impu.c.ex literis.&.c.duo pueri.ergo
iudex põt hoc iustè decernere.¶ Sextò:qa de hoc videť ca-
sus legum,ex quibus colligiť, ꝙ spõsa licitè tradiť spõso,licet
sit pupilla,vt.ff.de priui.credi.l.ij.in fi.& ꝙ fal.tut.autho .l.
pe.& de adul.l.si vxor.§.si minor.¶ Septimò qa de hoc videť
casus decretaliũ,vt extra de despõ.impu.c.cõtinebať.&.c.de
illis.&.c.ex literis.&.c.pe.& eo.tit.c.j.li.vj.& de test.c. ray-
nutius.& si hoc licitè potest fieri:ergo iudex potest iustè de-
cernere,per iura prędicta.

SVMMARIVM.

1 *Iudex iustè põt decernere quòd pupilla alatur apud patrem uel matrem spõsi,uel similes personas in una domo cum sponso,& nu.2.*

2 *Pupillæ maioris septem annis habilis est consensus ad contrahendũ sponsalia.*

SOlutio. Christi nomine inuocato,pro de-
claratione huius quæstionis præ-
mittendũ est ꝙ pupillam ali apud spõsum potest
intelligi duobus modis.¶ Primò apud sponsum
principaliter, ꝙ ipsa sponso principaliter nutrienda tradať.
Secundò ꝙ pupilla alatur vnà cum spõso,nõ autẽ ꝙ sibi prin
cipaliter tradať:sed eius patri vel matri vel fratri vel patruo
simul cum spõso habitanti. Si primo modo intelligať: dico
ꝙ regula est,quod iudex non põt iustè decernere ꝙ pupilla
apud sponsum alatur.fallit si aliqua vrgentissima necessitas
interueuiret,vt extra de despõ.impu.c.ij.vbi probatur regu
la & excep.& hoc probo de iure ciuili sic:pupilla nõ posset
tradi alicui,nisi ille esset talis qui seipsum regere sciat:vt. C.
de legi.tut.l.fi.vnde si ponimus sponsum esse pupillum, vel
pubertati proximum nõ deberet tradi pupilla.Si verò poni
mus spõsum esse maiorem:tunc posset eam verisimiliter im-
maturam corrumpere,& suę pudicitię insidiari:ergo nõ põt
iustè decerni ꝙ apud eum alatur.vt.ff.vbi pu.educ.debe.l.j.
& quod dictum est in prima ratione pro parte negatiua pro
batur.ff.de condi.& demon.l.hęc conditio.in prin.& quan-
do dies lega.ce.l.patrem.& de iniur.l.si stuprũ.& de pœnis.
l.si quis aliquid.§.qui nondum.Exceptio verò.s. ꝙ hoc fal-
lit ex causa vrgentissimæ necessitatis probatur in dicto.c.ij.
de despon.impu.&.ff. quod fal.tu.autho.l.pe.vbi pater cu-
ius affectio superat oẽm.licitè ex cã filiam pupillam coniun-
xit spõso maiori:& probať per ea quæ dicta sunt.s. in qnta
rõne facta pro parte affirmatiua. Est autem vrgentissima cã:
vt qa rõne pacis:vt.d.c.ij.& idem si alia similis: vt quia apud
alium non põt tutè pupilla morari,vel fortè est eius cõditio-
nis ꝙ requiritur ita præmaturè esse apud virum,ita intellige.
d.l.peñ. extra de despon.impube.c.de illis.Si verò secundo
modo qõ intelligeretur.vt dicatur ali apud sponsum vnà cũ
eo ꝙ si ei principaliter tradatur.& tũc distinguo duos casus.
Nã aut tutores,mater,& cõsanguinei pupillę sunt de hoc in
concordia,vt patri vel matri vel alteri in eadẽ familia cum
sponso habitanti tradatur alenda,aut non.¶ Primo casu,do
regulam & exceptionem.¶ Regula est quod iudex põt iustè
decernere ꝙ pupilla apud sponsum alatur.rõ qa cum ad offi
cium iudicis pertineat decernere,apud quẽ pupilla alať cau
sa cognita,& in causę cognitiõe principaliter voluntas pro-
pĩquorum attendiť:vt.ff.vbi pu.edu.debe.l.j.in prin. Et per
hoc videť casus.C.de nup.l.j.vbi tunc recurritur ad iudicem
qñ tutores & consanguinei non sunt in concordia,& verè in
telligendo ibi loquiť de spõso,ad cuius domum pupilla de-
bet mitti,& sic quodãmodo cõtrahunť nuptię.iõ lex illa po
sita est in tit.de nup.& nõ in tit.de spõ.aliâs illa lex nõ face-
ret ad titulũ.pro hoc facit ꝙ qñq; pater paterna affectio-
ne ductus filiam mittit ad domũ patris spõsi:vt extra de de-
spon.impube.c.ex literis,pro quo facit quod dixi.s.in quin-
ta ratiõe pro parte affirmatiua.¶ Fallit hoc,si tutores & con
sanguinei pupillę essent viles seu inopes personę,quę de faci
li corrumperentur vel manifestè non bene eligant: tũc enim
iudex ab earũ voluntate recedet ꝙ patet:quia quãdoq; rece
dit à uoluntate patris:vt.ff.vbi pu.edu.debe.l.ij.in princip.
multò magis à voluntate aliorum,pro hoc etiam est casus.ff.
de libe.homi.exhiben.l.ij.§.iul.ver.si verò vtraq; persona su
specta est.¶ Secũdo casu, quando tutores & consanguinei
de hoc non sunt in concordia.tunc distingue duos casus.Nã
quandoq; sponso nihil potest obijci,quòd non sit dignus di
ctis nuptijs.nec ratione personę nec dignitatis.nec alia legi-
tima causa.quandoq; circa personam sponsi est aliqua con-
ditio,propter quam pupilla si esset perfectę ętatis & discre-
tionis.in eum verimiliter consentire non deberet. Primo
1 casu,pono regulam affirmatiuam,quæ est† ꝙ iustè iudex po
test decernere quòd pupilla alatur apud patrem vel matrem
sponsi,vel similes personas in vna domo cum spõso. Itẽ istę
sunt personę quę magis afficiuntur ad personam pupillæ:
quia pater & mater sponsi,quo ad sponsam parentis locum
obtinent:vt.ff.soluto matrimonio.l. quia parentis. & cessat
omnis suspicio,ne incidiaretur pudicitiæ,imò magis fideli-
ter bonis moribus informabunt quam alius prędicta ratio-
ne nõ tamen dico quod possit esse curator bonorũ pupillæ,
vt.l.j.in fi.de suspec.tut. Sed solùm personæ alimentatio ei
committiť.in qua cessat ratio quæ ponitur.C.qui da.tut.pos.
l.maritus.Et sic nõ obst.vltima ratio facta pro parte negati-
ũa:& pro hoc faciunt omnes rationes factæ pro parte affir-
matiua,& sic possunt intelligi leges,quæ dicunt pupillã du-
ctam in vxorem,quas in vltima ratione facta pro hac par-
te allegaui. Et per hoc cessant omnes rationes factę in con-
trarium.nam non insidiať pudicitię,vt dictum est.nec infor-
mabitur malis moribus,imo bonis dominę congruentibus,
nec tollitur libertas matrimonij.licet enim inducere mulie-
rem vt nubat ei cui honestè nubere potest,vt.ff. de condi. et
de.l.cum ita.nec potest dici ꝙ per hoc spes futuri matrimo
nij dehonestetur:hoc enim est turpe separare quòd dicta spõ
salia dissoluantur,cùm nulla subest causa.prædicta vera quia
iudex potest honestè decernere, nec ĩpeditur ob hoc quod
in domo est spõsus,nisi alia iusta cã impedimenti subsit illud
eñ nõ ptinet ad disputationẽ psentẽ.Secũdo casu, ꝙ si esset
2 perfectę ętatis in eũ verisimiliter nõ consentiret. ¶ †Regula
est ꝙ iudex iste decernere nõ potest, ꝙ in eadem familia cum
spõso alatur.¶ Primò:quia affectio paterna hoc non faceret,
vt homini indigno nuberet.imò olim hęc erat iusta cã exhę-
redationis,vt.ff.de contratabu.l.iij.§.si emancipatus.ergo iu
dex debet facere cuius affectio isto casu debet esse maior ꝙ̃
paterna.Pręterea inhonestum est dare causam,vt sit vxor eiꝰ
cui nõ potest honestè nubere,vt dicta.l.cum ita.de condi. &
demon.Et hoc casu habent locũ omnes rationes factæ pro
parte negatiua.nam sponsus timens:ne veniens ad ętatem eũ
repudiet cũ cã subsit cũ ante tẽpus stuprabit,et pater patieť:
& sic pluries factũ vidimus,& sic insidiabiť pudicitię pupil-
læ,& eam malis moribus informabit,nec erit libera in alijs
nuptijs contrahendis,& spes futurarum nuptiarum fædabiť
& multa alia mala sequentur.hoc etiam declarat ęquitas.
5 ¶ †Cùm enim pupillę maioris septem annis sit habilis con-
sensus ad cõtrahendũ spõsalia,vt.l.in spõsalibus.ff.de despõ.
& extra de despósa.impu.c.j.li.vj.fortè puella ꝓpter vnum
pulchrum vestimentũ vel propter aliud iocale cõsentiret in
aliquẽ tanꝗ̃ in spõsum. ꝙ verisimiliter nõ faceret qñ ad per-
fectos ętatis annos deuenisset.nõ est ergo cõgruum vt apud
alium alatur,ne facultas nubendi alij sibi auferať.Sic ergo of-
ficiũ iudicis,isto casu nõ decernet vt pupilla apud sponsum
alatur:verũ quod mulieres,& maximè pupillę de facili cor-
rumpunť insidijs & blandicijs:vt.C.de rap.vir.l.j.circa fi. de
bebit ali apud personã nõ suspectã alicui partiũ quę eam nõ
subducat.nec inclinari faciat in aliquam partium persuasio-
nibus,insidijs vel blãdicijs.Sed cum erit voluntatis perfectæ
posset libere suam volũtatẽ exprimere: an in talem spõsum
cõsentire velit vel nõ,vt extra de spõ.c.cum locũ.facit extra
de restit.spo.c.ex trãsmissa.& debebit esse ista mulier ad talẽ
modũ nõ solũ,donec erit pupil.sed & post donec talis cõtẽ-
tio finiť.an vxor esse velit illius sponsi,vt.ff.de lib.exhi.l.iij.
§.pe.Et prædicta vera puto,etiã si pupilla sit apud sponsum
nã poterit peti à iudice vt decernat apud quẽ alať ex causis
prędictis iudex separabit eã à spõso.facit ad hoc. xxxiij. qõ.
ij.c.de matrimonio.Nõ ob.si dicať,spõsus est in quasi posses
sione sponsæ,& nõ debet ea priuari,sed spoliatus debet re-
stitui:qa hoc nõ est verum,vt not.per Inno.& Io.an.extra de
resti.spolia.c.ex parte,vbi vide.præterea spoliatus est ea iu-
stè,vt dictum est.

SVMMARIVM.

1 Accusatio in nocte uidetur esse collata, sicut stipulatio in diem.
2 In dubio magis est dicendum, ut res potius ualeat quàm pereat.

QVAESTIO. XVII.

a IVre municipali [a] caue tur ꝙ si aliquis percusserit de nocte debeat puniri in centum. Accusatus est aliquis de vulnere commisso de nocte. probatũ est de vulnere, licet de nocte non. Quæritur nunquid debeat puniri in aliquo. Itē si petitum est in libello (vt quotidie petitur) eum puniri secundum formã iuris & statutorũ, & est probatũ quo iure debeat puniri, & est contentus alterã tantũ allegari, & vnam solam vel ambas. si sibi videbit̃. Circa primum pōt allegari pro vtraq; parte. ¶ Primò pro parte accusata ꝙ non puniat̃ in aliquo, facit accusationis forma. nam ab ea non est recedendum, vt. l. j. §. si is qui nauem. ff. de exerci. & ff. de instito. l. sed & si pupillus. §. conditio. pro hoc facit ꝙ habet̃ in. l. qui habebat. ff. de instito. & l. iij. ff. ad l. aquil. & vide quod ibi no. per do. Fran. de tigri. & si recederetur, non valet quod agitur, vt. C. de prędijs decu. l. j. C. vnde vir & vxor. l. j. ¶ Mutatio enim rei seu formę facit rē aliã. nam si nõ est probatum de nocte: videtur aliud delictum obiectum quã probatum: qa sicut mutatio rei, facit aliam rem: vt. l. nil. §. sed & si quis. de actio. emp. & l. seia. de auro & arg. leg. sic hic videt̃ aliud delictum ex quo non est de nocte probatum. nam ex eodem facto poterunt duo crimina nasci. l. vulgaris. §. sed & si quis. ff. de fur. & C. de accus. l. qui de crimine. & de adul. l. si adulterium cum incestu. & secundũ formã acusationis, dãda est sñia. ꝓ hoc. l. habebat. ff. de instit. secundũ vnũ modũ. Itē facit tēporis appositio. Nã tēpus noctis facit aliud delictũ videri, vt. l. aut facta. §. tēpus. de pœ. ff. de iniur. l. ꝑtor edixit. in fi. & C. de cri. sacri. l. sacrilegij. & aliud in tentatur. nã aliud est delictũ diei, & aliud noctis. l. grachus. C. de adul. & ff. si quis test. lib. esse iussus. l. prima. §. nunc autē improbato. ergo non est accusatus: vnde non debet puniri. l. rescripto. §. si quis accusatorem. ff. de muneri. & hono. C. qui accusa. non poss. l. iij. & sententia iudicis, debet congruere petitioni. l. vt fundus. ff. communi diui. & benigna fit in delictis interpretatio. Nam quandoq; non constat delictum cõmissum, vel constat sed ignoratur. quare absoluēdus potius quã condēnandus est, vt. l. absentem. & l. si pręses, & l. interpretatione. ff. pœnis. & l. hoc enim. ff. de suspec. tuto. ad legem aql. l. scientiam. §. cum sacramenta. Præterea separatione improbata, iudex habet super toto ꝓnunciare. non super parte. ff. de arbi. l. qualem. §. adijcere. C. de appellatio. l. eos. ibi. si ceperit &c. ff. familiæ ercis cund. l. in hoc iudicio. et not. in. l. põpo. §. sed is. & ff. de procurato. ¶ Item facit temeritas accusantis. ille accusauit de delicto commisso de nocte, astrinxit se ad duo: vnde nil videtur fecisse nisi totum probauerit. C. de falsis. l. fina. & l. cum hi. §. si prætor. ff. de transactioni. ff. de edendo. l. j. §. diem. sibi ergo imputet accusator: vt. l. si fideiussor. §. necessaria. l. de die. ff. qui satisdare cogantur. Nam tota
1 †accusatio in nocte videtur esse collata, sicut aliâs stipulatio in diem; vt. ff. si quis cautio. l. si cum. §. homo sisti. & ff. de verborum obligationibus. l. in hac. Item facit certitudo maxima in delictis. si enim in ciuili vbi esset dubium, non fit condemnatio, vt. ff. de rei vendicatione. l. põponius. §. fina. fortius in criminalibus. non enim debet tanto crimine vagari, vt ff. de dolo. l. item exigit. ff. de iniur. l. prętor. in princi. & l. libellorum. ff. de accusa. Quid plura? præcauendo sibi in vno casu, non videtur sibi præcauere in alio: vt. ff. solu. matrimonio. l. si cum dotem. & de liber. & posthu. l. commodissimè. Pręterea vbi est quęstio de re & tempore: non sufficit alterũ probari, vt. ff. de test. l. ob carmen. §. final. pro hac parte sunt leges quę optimè faciunt, vt. ff. de adulte. l. denunciasse. §. qd tamen. & ff. vi bonorum rapto. l. prętor. §. hoc autem. versiculo, docere. & nau. caupo. stabu. l. debet. in principio. & de incen. rui. naufragio. l. j. §. si suspicio. Ex istis ergo & alijs quæ possent allegari, dicendum est ipsum totaliter absoluendum.

a ¶ Iure municipali, uide de ista quæstione per. d. Ale. de Imo. ĩ. l. q uxori. §. quid tamē. ff. de adul. in lec. Bar. in addi. magna in pr. n. Tho. Diplo,

EContra quod debeat puniri ac si nõ esset incerta noctis adiectio. nam adiectio noctis, non vitiat præcedens. argu. ff. de ver. obli. l. prima. §. si decem. & §. si mihi. & l. inter stipulantē. §. si stipulatus. & l. quę extrinsecus. & ff. de confes. l. sed & si decem. de dolo. l. sancim⁹. Itē probat verborum separata prolatio. nam ex fictione iuris videtur duo dixisse, scilicet commissum delictum, & de nocte. duo sunt pręcepta arbitri, licet ergo nõ ꝓcedat condēnatio ex eo quod nocte, tamen procedere debet de vulnere. ff. de arbi. l. celsus. & ff. de lega. primo. l. si vnus. §. si seruus. et de condi. institu. l. si quis ita. & de diuor. l. patrono. Item hoc ꝓbat delicti identitas: nam idē videtur esse delictum. videtur enim adijci de nocte potius causa aggrauandi delictum, quã aliud faciendi. l. prima. in fin. ff. de abigeis. & de sepulch. violato. l. iij. §. aduersus. non dicitur ergo destruere quæ aguntur. ff. de legatis primo. l. si cui. secundum omnes. Item hoc ꝓbat accessorij parua potestas. nam licet deficiat accessorium, nihilominus remanet principale. ff. de contrahen. emptio. l. si emptione. & l. quãuis. de legatis primo. & l. si ancillas. & de pecu. lega. l. iij. & de manu. testa. l. si ita fuerit. in fin. de uentre in posses. mitten. l. vbicunq;. §. fi. accessorium enim nõ amouet principale, vt legibus pręallegatis, sed principali amoto remouetur accessorium: vt. C. si reus vel accusator mortuus fuerit. l. fi. & C. si pendente appellatione mors interue. l. tertia. non enim respicimus accessorium, sed principale, vt. ff. de in diem adiec. l. tertia. §. primo. in iudicijs enim pro actore int̃pretamur, vt. ff. de iudi. l. si quis intentione. & de verborum obligat. l. inter stipu. §. j. ff. qui satisd. cog. l. de die. in prĩcipio. nam etiam in delictis in dubio fit condemnatio. l. item mela. §. si plures. ff. ad. l. aquil. & tangitur. ff. de fruct. l. finali. Item actus separati quorum unus non vitiat aliũ, vt. ff. de aqua quoti. & æsti. l. prima. §. trebatius. & ff. quòd fal. tut. aut. l. j. §. pomponius. de stip. ser. l. sed & si. econtra imo quodammodo coniuncti, vnus non vitiat alium, vt. ff. de testa. tute. l. quæro. Item optimè facit. ff. de noxa. l. in delictis. §. si detracta. nam sicut ibi scientia vel ignorantia non est de substantia delicti: sic nec hic nox. Item ꝙ nox non sit de substantia, patet. quia nox nõ est apponenda in libello, sicut nec dies, vt. ff. de accu. l. libel-
2 lorum. ¶ †Præterea in dubio magis est dicendum, vt res potius, ualeat quàm pereat. vt. ff. de rebus dubijs. l. quoties. ¶ Ista sufficiant in prima quæstione, alia ad præsens soluere non intendo, & propterea allegare non curo.

SVMMARIVM.

1 Scientia uel ignorantia, non facit aliud delictũ considerata serui persona.

SOlutio. Domini nostri Iesu Christi nomine inuocato, salua semper meliori sententia, Dico ꝙ non debeat in aliquo condemnari, & hoc per leges allegatas. Primò non obst. leges allegatę. secundò. scilicet. l. j. §. si mihi. de verb. obl. §. si decem. & aliæ similes allegatæ quæ loquuntur quando extrinsecus adijcitur, seu non attinens pręcedentibus. secus vbi adijcitur necessarium, ut cohęrens. arg. ff. de admi. tut. l. cũ quæritur de damno infec. l. prętor. in fi. & de proc. l. in causæ. pro ista responsione optimè facit de uerb. obl. l. j. §. si quis simpliciter. Pręterea in legibus istis, est certitudo respectu stipulantis, hic uerò respectu accusantis. quia non de nocte. ad aliam s. ad. l. celsus. de arbi. respondet vt ibi no. argum. de cõd. et demonstra. l. hæc scriptura. ¶ Ad secundum, non uidetur idem delictum: quia delictum consideratur respectu pœnæ, vt. l. ꝙ adstat. ff. de pœn. & de publ. iudic. l. secunda. ad illud, accessorij parua potestas. ꝙ vbi accessoriũ est separatum à principali habent locum primò allegata. Ad illud in iudicijs pro actore &c. locum habent in his quæ pertinent ad decisionem, vt primò allegaui. Ad illud, actus separati &c. satis est responsum: quia non dicuntur separati, imo coniuncti, argum. de verborum obligatione, l. prima. §. cum adijcit. Ad illud vt potius res ualeat &c. dico quod ignoratur uel qualitas in quæstione proposita non valet quòd agitatur, ut in allegatione prima. Secus ubi certum delictum, uel delicti qualitas. l. item mela. §. sed & si plures. ff. ad leg. aquil. licet ignoretur de persona. Ad
1 §. si detracta. dico ꝙ †scientia. uel ignorantia, nõ facit illud delictum considerata serui persona. Item nec dominium: qa semper est in obligatione dandi, licet quandoque ex ignorantia domini in solu. sit datum noxæ in obligatione, vt. ff. de re iud. l. miles. §. decem. sed in quæstiõe nostra, aliud potest dici cõsiderata persona delinquentis delicti diei & noctis, et est. aliud vt in prima allegatione satis est euidenter ostensum, & uide hanc materiam in. l. denunciasse. §. quid tamen. ff. de adul. & in compendiosa de quæstionibus circa materiam probationum in tertia quęstione.

SVMMARIVM.

1 Ille cui incumbit onus petendi tutorem, tunc tenetur quando nullus est cui

Ius eſt cui legitima tutela deferatur?
2 *Quando ſunt duæ cauſæ quarum una eſt naturalis, & alia accidentalis: na turalis præfertur.*
3 *Facere non tenetur quis quod factum non releuat.*

¶ QVÆSTIO. XVIII.

a PVpillus[a] cui erat extra-
neus pupillariter ſubſtitutus deceſsit poſt an-
num à morte patris, nullo, ei exiſtente petito
tutore à ſubſtituto, uel à matre. Quæritur an ip
ſius hæreditas deferatur ſubſtituto vel matri uel neutri? ¶ Et
primò videamus de perſona ſubſtituti. & ꝙ ipſe non admit-
tatur videtur caſus in. l. ſciant. de legi. hęred. & pro iſta parte
non eſt aliquid contra eum allegandum. Econtra, ꝙ iſte ſub-
ſtitutus admittatur. ¶ Primò quia uidetur caſus. ff. de excu-
ſatio. tuto. l. amicisſimos. in princip. vbi propter tutelam non
adminiſtratam, non repellitur ab hæreditate ſibi delata ex
ſubſtitutione. facit eodem titulo. l. tutor petitus. §. j. caſus etiã
uidetur in. l. credendum. §. ſi uerò maritus. j. eodem. vbi pro-
pter non petitum tutorem, non perduntur ea quæ debentur
1 alicui, iudicio defuncti. ¶ † Secundò ſic. ille cui incũbit onus
petendi tutorem, tunc tenetur quando null9 eſt, cui legitima
tutela deferatur, vt. ff. qui pe. tut. l. ſecunda. & no. in. l. mater.
C. ad tertul. Sed hæc mater eſt, quæ omnem legitimum prędece
dit. in aut. matri & auiæ. quando mulier tut. offi. fun. poteſt.
& in corpore. ergo ſubſtitutus excuſatur, ſi tutorem non pe-
2 tierit. ¶ † Tertiò ſic arguitur, quando ſunt duæ cauſæ quarũ
vna eſt naturalis, & alia accidẽtalis naturalis præfert, vt. ff. de
tute. l. qui habet. in prin. Sed hic eſt mater cui incumbit onus
petendi tutorem ex cauſa naturali: qa materna pietas, facit eã
teneri ad hoc. C. qui pe. tuto. l. matris pietas: & l. ſeq. Item eſt
ſubſtitutus cui incumbebat onus petendi tutorẽ per accidẽs:
qa ſubſtitut9, vt. d. l. ſciant. ergo mater, anteponi non potuit
ergo ſubſtituto negligentia imputatur, donec eum præcedat
mater. ar. l. fi. C. qui admi. ad bo. poſ. poſſunt. de ſuc. edi. l. j. in
3 prin. cũ ſi. ¶ † Quartò ſic probatur. non tenetur quis facere,
quod factum non releuet, vt. ſ. ſi quis in ius uoc. non ierit. l. ij.
in fi. de arbi. l. arbiter qui calẽdis. & l. hæc ſtipulatio. §. diuus.
vt leg. no. cauea. Sed ſi ſubſtitutus petijſſet tutorem non rele-
uaret aliquid: qa mater in patendo præfertur, adeò ꝙ iudex
debet dare illum, quem ipſa petit. vt in aut. de nup. §. ſi quis
autem tutelam. glo. tenet in. l. ſi quis ſub condi. ſ. de teſt. tuto.
Secundò videamus de matre, quòd mater repellatur à ſucceſ
ſione, ſi non petijt tutorem. ſunt caſus multarum legum. j. ad
tertul. l. ij. §. ſi mater. qui pe. tu. l. iij. C. ad Tertu. l. mater. qui
pe. tuto. vel cura. l. fi. & inſti. ad Tertul. §. pe.

EContra quod pater admit
tatur ad hæreditatem probatur. ¶ Primò ſic tu-
tor teſtamentarius præfertur matri, vt. C. quando
mu. tu. offi. fun. põt. aut. matri & auiæ. & in corpore vnde ſu-
mitur. ergo & eodem modo ſubſtitutus cui incũbit onus pe-
tendi tutorem in petendo, ꝑfertur matri: cùm à teſtatore ſit
ſubſtitutus. nõ eſt ergo qd imputetur matri, ſi non petijt cum
ad petitionem non fuiſſet admiſſa. ¶ Secundò ſic matri im-
putatur ſi nõ petijt tutorẽ filijs qñ ipſa habet ius ſuccedendi
& in illo iure eſt prima, vt. ff. ad ter. l. ij. §. ſi mater. cũ ſi. & ideo
dicit lex, ꝙ eis quorũ cauſa in ſucceſsione nõ eſt prima & po
tentior nõ imputat ſi tutorẽ non petierit, vt. l. ij. §. fi. ad Ter.
& C. q pe. tuto. l. ſi verò. C. de legi. hær. l. ſciãt. ſed in propoſi-
to in ſuccedẽdo, cauſa ſubſtituti pupillo eſt prima & potior
ergo matri non imputatur, ſi tutorem non petijt. ¶ Tertiò
ſic: tunc matri imputatur ſi tutorem non petijt filijs, quan-
do filius decedit inteſtatus, vt. j. ad Ter. l. ij. §. ſi mater. ibi in-
teſtatorum filiorũ. ſed qñ filius habet ſubſtitutum pupillari-
ter: nõ põt dici inteſtatus ergo & c. videt ergo in. d. ll. caſus ꝓ
matre cum nullo alio modo poſsit pupillus eſſe teſtatus, niſi
qñ habet ſubſtitutũ. & ſic in caſu. l. nõ grauatur mater in petẽ
do tutorem. ¶ Quartò ſic, qñ filius deceſsit pubes, matri non
imputatur ſi tutorem non petijt. rõ: qa tunc iſte filius potuit
ſibi ꝓuidere teſtando & petendo curatorem. C. ad ter. l. ma-
tres. qui pe. tut. l. matres. in fi. Sed illa eadem ratio eſt, in ca-
ſu propoſito: qa ꝓuidit pater filio pro eo teſtando, & dãdo
ſibi perſonam quæ poterit tutorem petere: ergo nõ eſt quid
matri imputetur & c. ꝙ neutri debetur, probatur. ¶ Primò
pluribus incumbit onus petendi tutorem pupillo, ſi vterq;
negligit, vnus non excuſatur propter alium: ſed ambo pu-
niũtur, vt patet in matre. & liberto, vt. ff. qui pe. tut. l. ij. & C.
qui pe. tu. l. ij. ita in ꝓpoſito, ſubſtitutus propter matrẽ non
excuſatur. & ſic tanquam negligens non poteſt ſuccedere. per. l. a
ſciant. C. de leg. hæred. Item mater propter ſubſtitutum non
excuſatur. & ſic ipſa ab hæreditate excluditur per dicta iura
ergo & alij venientes ab inteſtato ſuccedunt. ¶ Secundò ſic.
generaliter quando plures tenentur ad aliquid dandum vel
faciendum, vnus per alium non excuſatur: imò nihil prohibet
omnes in mora conſtitui, & omnes incidere in pœnam, vt. j.
de verbo. oblig. l. ij. §. j. & §. fi. l. ea. §. cato, C. de duo. re. l. fi. ita
in propoſito, nec mater propter ſubſtitutum nec ſubſtitutus
propter matrem excuſatur ſed vterque incidit in pœnam le-
gis, & ſic ſucceſſione priuatur, & alij ſuccedunt. ¶ Tertiò ſic.
quãdo pluribus incumbit onus aliquid faciendi. licet ſit talis
conditio, ꝙ vnus alteri præferatur donec vnus occupet, in-
terim ambo dicuntur in mora, vt. j. de adulte. l. ſi maritus ꝑue
niat. in princip. vbi videtur caſus quæſtionis noſtræ: licet er-
go in petendo tutorem, mater præferatur ſubſtituto, vel ſub
ſtitutus matri: tamen quilibet eſt in mora, donec ad iudicium
prouocetur: & ſic vterque excluditur, & alij ſuccedunt.
¶ Quartò ſic. matri incumbit onus petendi tutorem filijs iu-
re quaſi naturali. propter pietatem maternam, vt. C. qui pe.
tu. l. maritus. & eod. tit. l. fi. & ibi not. Sed hæc pietas materna
non tollitur, licet filius habeat ſubſtitutum. durat ergo ra-
tio legis: & ſic iſti ſubſtituto, incumbit onus petendi tutorem
propter ſpem ſucceſſionis: quia ſpes durat etiam ſi ſit mater.
apparet ergo cum ratio legis duret in vtroque, ꝙ vterque,
excluditur, & alij ſuccedunt.

SVMMARIVM.

1 *Quis uult ſubſtitutum excludere à ſubſtitutione directa pupillari: tunc ex- cluditur ſi intra annum ceſſauerit.*
2 *Propter factum patris, poteſt omitti hæreditas ex teſtamento impuberis & ſic impubes inteſtatus decedat.*

SOlutio in quæſtione præ-
dicta. ¶ Primò aduertendum eſt, de perſona ſub-
ſtituti, circa quam dico ꝙ ſi quidem quis vellet
eum repellere: quia cum tutor eſſet teſtamentarius vel legiti-
mus, ſe excuſat, & non poteſt: vt. ff. de excu. tuto. l. amicisſi-
mos, in princi. & l. tutor petitus. §. j. eod. ti. & iſte caſus nõ per
tinet ad quęſtionẽ noſtrã. Si qs verò vult ſubſtitutũ à ſubſti-
tutione repellere: qa pupillo, nõ habenti tutorẽ, non petijt tu
torem: tunc aut per hoc quis vult ſubſtitutum repellere à ſub
ſtitutione fideicõmiſſaria, & non poteſt: quia illud conſequi-
tur ex bonis teſtatoris non pupilli: vt. ff. qui pet. tuto. l. cre-
den. §. ſi verò maritus. & intelligunt docto. in. l. ſciant. C. de le
1 giti. hære. ¶ † Aut quis vult ſubſtitutum excludere à ſubſtitu
tione directa pupillari: & tunc excluditur ſi intra annum ceſ
ſauerit: vt. d. l. ſciant. & nota. ff. qui pe. tuto. l. ij. quod intelli-
go, niſi excuſetur aliqua iuſta cauſa. vt quia ſubſtitutus eſt mi
nor. vel alia cauſa, vt diximus in matre: vt. ff. ad Tertullianũ.
l. ij. §. ſi mater. & §. ſeq. & quod not. C. ad Tertul. l. matres. in
telligo iuſtam cauſam eſſe, ſi ſubſtitutus ignoret ſe ſubſtitutũ
C. qui pet. tutor. l. ij. §. ſi mater. verſi. ſed ſi fortè abſens, & ꝓ
pter abſentiam mater excuſatur eodem modo propter igno
rantiam. facit. l. j. ſ. de iur. & fac. igno. & quis or. in bono. poſ.
ſerue. l. ij. in princ. nec excuſatur ſubſtitutus ideo qa pupillus
matrem habet, vt oſtendam reſpondendo rationibus factis
pro hac parte. ſcilicet ad excuſandum ſubſtitutum. non enim c
ob. l. amicisſimos. nec. l. tutor petitus. ff. de excu. tuto. nec. l. cre
b dendum. vt. ſ. patet. ¶ Non ob. ſecunda ratio[b] quæ dicit ſub
ſtitutum excuſari. quia mater eſt cui legitima tutela defertur
quia illa non eſt. nec cogitur, ſed ei permittitur ſi vult. vnde
c per eam non excuſatur ſubſtitutus quin petere debeat.[c] ita
determinat Dyñ. in. l. ij. ff. qui pe. tuto. quod verum eſt. nõ enĩ
ſpes eius qui poteſt eſſe, excuſat aliquem à petendo tutorem
interim: ſed ſufficit quod nõ habeat defenſores, vt. d. l. ij. qui
pet. tuto. in prin. ¶ Non obſt. tertia ratio. ſ. ꝙ cauſa naturalis
pręfertur accidentali: quia illud verum eſt quando effectus il
larum cauſarum ſe non compatiuntur adinuicem: ſed quãdo
ſe compatiuntur, vna concurrit cum alia quod patet per oĩa
iura in quibus concurrit obligatio ciuilis, & naturalis. ita in
propoſito nihil impedit, quin mater teneatur petere: & etiã
ſubſtitutus ſicut tenetur mater & libertus, vt. d. l. ij. qui pe.
tut. ¶ Non obſt. quarta ratio. ſ. ꝙ ſi ſubſtitutus peteret non
releuaret eum: cum iudex dare debeat petitum à matre: quia
illud non eſt verũ, vt dixi, licet, ſit opinio multorũ, vt. l. ſi qs
ſub condi. ff. de teſta. tutel. Sed poſito, ꝙ illud eſſet verum:
tamen ꝓpter hoc ſubſtitutus nõ excuſaretur: qa interim do-

a ¶ Pupillus. Adde ꝙ iſta. q. eſt ĩſerta per Bar. de verbo ad verbũ in. l. ſi minores. ff. q pe. tut. & ibi vide. & uide Bar. in. l. nepotib9. C. q pe. tuto. & in l. qd ergo. §. j. ff. de his q no. infa. & in cõſi. ſuo ꝙ incipit an dies. Et de materia vide Pet. de anch. in cõſ. xcix. pro declaratione qõnũ. & in conſil. ccxlij. oĩa iura & Bald. in. l. matres. C. ad tertul. & Ange. de are. ĩ. §. actionũ. in. ix. col. inſti. de actio. & vide etiã Maria. ſoci. in cõſi. xx. in. j. volu. inci. viſis. ĩ. iij. col. vbi ẽt dicit ꝙ iſtã diſputationẽ habet pro cõſi. Bart. in ordine. cxiij. Tho.

b ¶ Non ob. ſecũda. ratio. Not. ꝙ Bar. hic vult ꝙ ſubſtitutus non excuſat à pœna propter hoc ꝙ ſubſit mater quæ eſt legitima & ita ĩtelligit Bar. in. l. ſi minores. in ij. colũ. in verſi. & per hoc determino tex. noſtrũ ĩ fi. ff. qui pet. tut. ꝙ ſi pupillus habet legitimũ tuto. licet nõ adminiſtret, ꝙ mulier q̃ ſuccederet ab ĩteſtato pupillo, excuſaret: & intellige illũ legitimũ tuto. q poſſet cõpelli ad tutelã. ſecus ſi eſſet legitimus qui non poſſet cõpelli, vt hic per Bar. Tho.

c ¶ Quin petere debeat. ſ. vt mater, vt aſſumat tutelã uel ei renunciet, vt ad ipſum vel alios deuoluatur vel vt alter detur. Tho.

a ¶ Per .s̄. dictas rationes. Tu dic subtiliter vt no. Bald. in.l.precib⁹.C. de impub.&aliјs substi.& in.l.iij.C. ad tertu.ī ver. modo habui questionē de facto. Tho.

b ¶ Per posterius. Vide q̄ decidit ꝑ istā doctri. Barto. do. & preceptor me⁹ perusinus.d. Pet.philip.cor.in consi.ccxxiiij.in iiij.vol. pro decisione presentis cōsultationis. in .iij. colū. Tho.

nec mater taceat, substitut⁹ dicit̃ esse in mora, & ei currit tp̄s licet mater veniens præferatur, vt.l.si maritus. in princip.ff. de adul.q casus est no.ad hoc. ¶ Secundò uidēdum est, excluso substituto, an mater admittat̃ an verò & ipsa excludatur: quia tutores non petiјt, & loquor de matre maiore.xxv.an. quæ nullam habet excusationem, de his quæ ponuntur in.l. iј.§.si mater.ff.ad tertul. & quod not.C. ad Tertul.l. matres. Solum ergo hoc inuestigandum, an iusta causa sit excusandi matrem: qa pupillus habet substitutum. Ad hoc uidendum præmitto ꝙ de iure digestorum, necessitas petendi tutorem incumbit solum liberis & matri: & nullus alius ꝑter nō petitum tutorem priuabitur hæreditate nisi mater & auia: vt expressè dicit tex.in.l.iј.qui pe.tut.&.ff.ad Tertu.l.iј.§. si mater.uer.si filius.per iura uerò codi.fuit introductum ꝙ necessitas imponeret̃ venientibus ab intestato. & substituti & aliј priuentur hæreditate, vt.C.de legi.hæredi.l. sciant. licet glo. in.d.l.iј.qui pe.tut.uideatur uelle intelligere illum tex.ut nō contradicat illi legi.sciant.ueritas est, ꝙ olim aliј à libertis, & matre & auia, nō cogebātur petere, ut ibi expressè dicit tex. nec ratio quæ habet locum in matre, habebat locum in aliјs succedentibus ab intestato. nam ratio est materna pietas, vt l.matres.&.l.fi.C.qui pe.tuto.quæ ratio habet locū in matre, & auia, & non in aliјs. ¶ Et per hoc concludo ꝙ.d.l.sciāt. corrigat iura antiqua.& in hoc. & sic est contra ius commune. debet ergo strictè intelligi, ut non extendatur vltra id quod in.d.l.expressum est.ita dicit text.C.de appel.l.pręcipimus. in fin.& quod no.in.l.quod uerò.&.l.in his.de leg. Sciendū est etiam ꝙ matri incumbit necessitas petendi tutores filio confestim, id est cum primùm poterit.ita quod annus nō trāseat, vt.ff.ad Tertullia.l.secunda.§.confestim. Sed aliјs succedentibus ab intestato, & etiam substituto datur annus, ut.d.l. sciant.licet quidam doctores Moderni.dicant ꝙ.d.l.sciant. debet intelligi quod loquatur de anno, secundum formam illius legis.§. confestim.s.ꝙ statim teneatur cùm potest, licet annus non possit transire.pro quo facit tex.alleg.l.sciāt cum dicit secundū legē non petierint intra annū.&c. Ex eo enim, quod dicit secundum legem uidetur sentire, & referre ad dictum.§.confestim.sed hoc non est uerum.nam illud ꝙ dicit secūdum legem refertur ad uerbum, petierint. Est ergo sensus talis, si secundū legē, hoc est secūdū modū legitimū, & permissum eis in petendo tutorē: & tunc refertur ad dictam.l.iј.qui pe.tuto.immutatur ergo.d.l.iј.hodie.qui pet.tuto. in hoc qa olim poterant si uolebāt, ex permissione legis. Sed hodie imponitur necessitas.& si non fecerint secūdū quod eis à lege permittitur perdunt hæreditatem.Item statuitur eis tēpus, vt hoc faciant intra annum, nec est mirum si mater plus astringatur q̄ venientes ab intestato: quia in ea est duplex ratio.s. materna pietas.Item spes succedendi, in venientibus ab intestato & in substituto est sola spes succedendi, & ista interpretatio tanquā verior tenēda est, vt.l.benignius.ff. de le.maximè cùm.l.sciant.sit contra ius commune. & pœnale. ¶ His præmissis dico matrē nō teneri si non pet.tutorem filio intra totum illud tempus intra quod substitutus potest petere: sic probo certum est ꝙ mater propter substitutionem pupillarem, excluditur à successione filiј totaliter, etiam à legitima, vt.C.de impub. & aliјs substituti.l. precibus.&.l.papi.ff. de inof.testa.§.sed nec impuberis.& extra de testamē.c.si pater. lib.vj.sed ei qui excluditur per testamentū, à sibi debita portione est licitū omittendo facere quicquid potest, ut ille intestatus decedat.nec uidet̃ dolo vel culpa facere sed iustè videt̃ facere & ab omni pœna excusat̃.& istud est multū approbatū per iuriscōsultū, ut.ff.de legatis secundo.l.cū pater.§.titio. si qs omissa causa testamēti.l.excusatus.&.l.qui aūt.§. nō simpliciter.& ibi not.§.si patron⁹.& de inofficioso testamēto.l. papinia.§.quarto. ¶ †Et etiam propter factum patris, potest omitti hæreditas ex testamento impuberis: & sic impubes intestatus decedat: vt.ff.de acqui.hæredi.l.iulianus.aliâs incipit l.si pupillus.licitum ergo est matri intra illud tempus quod datur substituto ad petendum tutorem tacere, ut sic substitutus excludatur à successione, si pupillus intestatus decedat. Si enim diceres matrem, intra illud tempus petere tutorem: iam præueniret substitutum, & sic propter tutorem non petitum non excluderet̃ substitutus à successione, ut.ff.ad Tertulia.l.iј.§.si mater. uersic. si fortè absens. ꝙ esset absurdum & contra rationem præcedentem.non enim tenetur substitutionem conseruare, sed magis infringere. Ad hoc etiā omnes rationes factę pro matre. Sed si esset instituta in tabulis pupillaribus, in legitima sua: tunc cessaret ratio supradicta, vt.d. l.excusatus.&.d.l. qui autem.§. si patronus.ff. si quis omissa causa testamenti, Item si ponamus substitutum esse talis conditionis, ꝙ impossibile sit eū excludi propter cessationē prędictam, vt si substitutus est minor: nec est possibile effici eū maiorem intra pupillarem ætatem, eius cui facta est substitutio: tunc enim in matre cessat ratio prędicta.si cessauit petere tutorem priuatur hæreditate pupilli si quo modo ad eam deuoluitur substituto mortuo.uel repudiante, per dictam.l.secundam.§.si mater.&.ff.qui pe. tuto.l.iј.&.C. qui pe. tuto.l. matres.cum simili.nec excusatur mater propter substitutum hoc enim nulla lege cauetur.licet enim sit substitutus: adhuc tamen subest materna pietas quæ facit eam teneri, ut dictum est.s̄.in allega.factis.s̄.pro tertia parte. ¶ Non obst. prima ratio quæ dicit substitutum, in petitione debere præferri. ideo mater debet excusari: qa posito ꝙ esset verum ꝙ substitutus præferri debet: tamen interim cùm ambo negligunt vtriq; imputatur negligentia: vt.l.si maritus præuenerit, in princi. c.j.ff.de adulteriјs. ¶ Sed an substitutus præferat̃ potest esse dubium pone matrem & substitutum concurrere in petitione tutoris, & petunt diuersos tutores quid faciet iudex? Respondeo non tenetur sequi consilium matris: nec substituti, vt.l.fi.ff.qui pet.tuto.& ibi not.dicā plenè in.l.si quis sub cōditio.de testa.tutel.Similiter non puto eū errare, si præferat̃ substitutus.nam in his q̄ pertinent ad tutelā præfertur is qui sperat succedere: licet in educatione præferatur mater: vt.C. ubi pupil.edu.debe.l.fina.& ibi not. per gloss. ¶ Non obst. ratio secunda: qa illa ratio non procedit in matre: nec etiam si sperat succedere: nam materna pietas, facit eam teneri ad petendum tutores, ut dictū est. ¶ Non ob.tertia ratio: qa dictæ leges non imponunt necessitatem matribus, petendi tutorem simpliciter. Sed si non petūt eam priuantur successione filiorum intestatorum.unde sufficit ad priuandū eum pro tempore quo mater vult succedere: ꝙ filius reperiat̃ intestatus, & sic fateor quòd de iure antiquo, si mater est substituta, non priuaretur illa successione: qa filius nō est intestatus, sed hodie priuatur, per.l.sciant. ¶ Nō obst.quarta ratio: qa licet testator prouiderit filio de hæreditate: non tamen prouidit ei de tutore.nec de co qpetierit tutorē directè: licet ipsi substituto necessitatem imponat petendi tutorem. ¶ Tertiò videndum est, an aliquo casu excludatur substitutus & mater, & ueniant aliј.& constat ꝙ possibile est substitutum excludi quia tutorem non petiјt, matris morte, uel repudiatione. Itē econtra.matrem excludit propter tutorem non petitum substituto, repudiatione uel morte: & tunc sine dubio ueniant aliј.dubium uerò est an substitutus & mater possint excludi propter non petitum tutorem: quæ dubietas descēdit ex eo qa lex uidetur uelle, ꝙ primo excluso propter non petitū tutorem non excludatur sequens, ut.l.iј. in fi.ff. ad Tertu. qui pet.tuto.l.nepotibus.&.l.sciant.C.de legiti.hæredi.& hac.l. siue ergo mater excludat̃ primò: puto ꝙ nō excludatur substitutus.siue econtra, excludatur substitutus non debet post ea excludi mater. ¶ Sed ad hoc, dicendum est ꝙ de iure antiquo aliјs à matre & auia non imponebatur necessitas petendi tutorem, ut dictum est. ideo matre exclusa, sequentes agnati non poterunt excludi per negligentiam. ita loquitur l.iј.ī fi.ff.ad tertullia.& glo.s̄.allega. Sed si esset mater & auia cum utriq; imponatur necessitas petendi tutorem: puto ambas posse excludi propter negligentiam: per rationes.s̄. dictas[a] pro hac tertia parte.lex enim imponit necessitatē auiæ: nec distinguit utrū pupillus habeat matrē uel non, credo tm̄ ꝙ prius ad matrē debeat spectare.nec auia debet celeri festinatione matrē pręuenire, vt.ff. de iure fis.l.edicto.§.cū aūt.C. de his quib⁹ vt indi.l.sorore.& ꝙ ibi no.&.C.q admit.ad bo. poss.l.fi.nec ob.ff.de adulte.l.si maritus præuenerit.& quod dictú est supra, respōdeo ad illā legē.nā mater & auia vocant̃ ex eadē causa propter maternā pietatē, q̄ causa respicit matrem per prius: auiā per posterius[b]. ¶ Et isto ordine incūbit vtriq; onus petendi tutorem.sed mater & substitutus vocantur ex duabus causis separatis, quarum quælibet habet se ad quemlibet per prius, & eis simul incumbit onus petendi tutorem, scilicet matri, ratione maternæ pietatis: & substituto ratione speratę successionis, simile.in.d.l.si maritus prouocatus enim pater ad accusationem, ratione paternitatis, & maritus ratiōe maritalis affectionis.licet enim hæc ratio sit magis intensa, vt.l.iiј.in fine.ff.de adulte.non tamē est per modum prius & posterius.ideo concurrunt & simul currit tempus & prædicta de iure antiquo, de iure verò codi.scilicet per.l.sciāt dico ꝙ illa imponitur solum illis quorum prima spes est successionis, patre mortuo, vt expressè ex tex.illius legis colligitur. Si ergo primus excluditur, propter non petitum tutorē: alius ad quem postea incipit pertinere spes successionis,

non priuatur

non priuatur[a] ea, si tutorem non petijt: qa illa lex hoc non dicit: nec debet extendi, cũ sit contra ius cõmune, vt.s̃.in primo puncto ostẽsum est: & sic gl.in.d.l.sciant. bene loquitur. nũc ad propositũ dico ꝙ possibile est matrẽ & substitutũ simul excludi propter non petitum tutorem: vt si est substitutus, & matri in tabulis pupillaribus est relicta legitima, vt.s̃. dictum est in secundo puncto. ¶ Item si substitut⁹ est exclusus, primò propter non petitũ tutorem: tũc incipit currere tempus matri. cessat enim causa, propter quã excusabat. matri enim omni tẽpore quo fili⁹ ęget tutore imponitur hæc necessitas, siue tempore mortis siue postea. ideo leges vulgares ad hoc allegatę dicunt matrem etiam puniri, si prioribus reiectis, alios non petierit. Sed si poneres primò matrem ideo excludi, propter nõ petitum tutorem, quia primò ei incumbebat onus: tunc est impossibile substitutum excludi. Exemplũ. Pupillo est substituta mater primo loco: extraneus secũdo loco: tunc si mater excludetur propter non petitum tutorem, non excludetur substitutus: qa mortuo patre pupilli: prima spes successionis non erat talis substituti & sic ad eũ nõ porrigitur. l. sciãt.[b]

a ¶ Non priuatur. Et cõtrariũ videt dicere idem Bart. in.l.nepotibus.C. q pet. tut. & vide Bald.in.l. sciãt.C. de legi. hęre. Th.

b ¶ L. sciant. Adde ꝙ ista.q. fuit disputata per Bar. Perusij Anno domini. Mccclxv. prout inueni in disputationibus Bart. manuscriptis. Tho. Diplo.

¶ Et sic est finis.

¶ Expliciunt disputationes domini Bartoli à Saxoferrato, legum interpretis. & sunt numero.xviij.

Incipiunt Tractatus DOMINI BARTOLI A Saxoferrato, qui ſua ſciẽtia leges illuminauit. Et primò ſuper conſtitutione extrauaganti, ad reprimendum. quam ſuis gloſſ. decorauit. & .xi. colũ. appellat.

Sequitur rubrica Quomodo in læſæ maieſtatis crimine procedatur.

a *HENRICVS[a] SEPTImus diuina fauente gratia, Romanorũ Imperator ſemper Auguſtus.*

ADre primẽdũ multorũ facinora, q ruptis totius debitæ fidelitatis habenis, aduerſus romanũ Imperium, in cuius trãquilitate toti⁹ orbis regularitas reqeſcit: hoſtili animo armati conanť, nedũ humana, verũ etiam diuina præcepta, quibus iubeť ꝙ omnis aĩa Romanorũ Principi ſit ſubiecta: ſceleratiſsimis facinorib⁹ & aſsiduis rebellionibus demoliri: ne ex eorum abſentia, in deteſtando læſæ maieſtatis crimine, proceſſus & ſententia retardentur, & tanti ſceleris nephanda temeritas, remaneat impunita: hac edictali (Deo ꝓpitio) perpetuò valitura lege, ſancim⁹ vt in quocũq; leſæ maieſtatis crimine, & maximè vbi cõtra Romanorũ Imperatores uel Reges aliquid ꝙ dictũ crimen tãgat, aſſerať commiſſum, poſsit procedi ꝑ accuſationẽ, inqſitionẽ, ſeu denunciationẽ ſummariè, & de plano ſine ſtrepitu & figura iudicij, ꝓut illi q iuriſdictioni præeſt videbiť expedire. Ad hoc, ſi qua communitas, corpus, vel collegiũ, uel alia q̃uis perſona cuiuſcũq; ſtatus, dignitatis, uel cõditiõis exiſtat, ſuper dicto crimine ꝑ nũcium uel ꝑ literas, ſeu etiam per edictũ publicè ꝓpoſitũ, citata vel citatũ neglexerit in termino ꝑſonaliter vel legitimè comparere: cõtra ipſam vel ipſum ꝑinde ac ſi ꝑ̃ſentialiter omnibus intereſſet, vt lis foret legitimè conteſtata: tam ad receptionẽ teſtiũ & eorũ publicationem & ſequentia, q̃ꝫ ad diffinitiuã ſñiam & ei⁹ executionẽ ꝓcedať: legib⁹ & conſuetudinib⁹ nõ obſtãtib⁹ qbuſcũq;. Hãc aũt gñalẽ legẽ noſtrã extendi iubemus ad pręterita, pręſentia & futura: quã legẽ ex nũc abſq; alteri⁹ tẽporis expectatiõe tranſcurſus, ſuum integrum vigorem decernimus obtinere.

Item ad perpetuam rei

memoriã. Qm̃ nup, eſt ad auditũ noſtrũ deductũ, ꝙ inter nõnullos fideles, & ſubditos noſtros prouincię Lombardiæ, aliorũq; locorũ Italiæ diſceptationes & dubia ſæpi⁹ oriunť, an infidelis & rebellis imperij qſq̃ꝫ reputari debeat, niſi prius per noſtræ maieſtatis ſñiam condemnatus appareat: Nos attendẽtes, ꝙ acta praua malorum potius q̃ꝫ verba ſñiarum ipſos faciunt pœna cõdignos: & eoipſo ꝙ qs peccat, correctionẽ mereť: & q̃tò pl⁹ differť punitio, tanto ampli⁹ pœna creſcit, & gentib⁹ ꝑniciosius in exẽplum tranſit: tenore pręſentiũ declaram⁹ decernim⁹ & ꝓnũciam⁹ ꝙ illi oẽs & ſinguli ſint rebelles & infideles noſtri imperij, qui q̃uocũq; publicè vel occultè cõtra noſtrũ honorẽ & fidelitatẽ, rebellionis opa faciũt, & cõtra noſtri imperij ꝓſperitatẽ aliqd machinanť: cõtra nos ſeu officiales noſtros, in his q̃ ad cõmiſſum eis offm̃ pertinẽt, rebellando. Nulli ergo oĩno hoĩm, liceat hanc paginã declarationis & ꝓnunciatio. infringere, uel auſu temerario cõtra ire. Si qs aũt hoc attentare ꝑ̃ſumpſerit, indignationẽ noſtrã, & pœnã mille. lib. noſtræ cameræ ſoluendarũ ſe nouerit incurſurũ. Data Piſis. iiij. nonas Aprilis: regni noſtri anno quinto, ſcilicet. Mcccxij. &c.

¶ Rubrica iſta, eſt magiſtraliter poſita cauſa commodioris allegationis. Et aduertendũ eſt, ꝙ liber authenticorũ diuiſus eſt in nouẽ collationes. poſtea ſuperuenit liber feudorũ, quẽ decimã collationẽ vocamus. poſtea ſuperuenerunt iſtę conſtitutiones quas vndecimã collationẽ appello: ipſaſq;
b gloſſare volui Ego Bartol.[b] à Saxoferrato ciuis Peruſinus, vt multa vtilia, q̃ in eis ſunt, omnibus innoteſcerent, & etiã ad laudẽ diuinę recordationis dñi Henrici Imperatoris ĩpſarũ cõſtitutionũ authoris aui illuſtriſsimi dñi. d. Charoli. iiij. Romanorũ Imperatoris, nũc regnãtis: cui debito fidelitatis aſtringor: qa me ſuorũ cõſiliariorũ & domeſticorũ nũero aggregauit, & me meoſq; poſte
c ros, quos legũ doctores[c] eſſe cõtingeret, legitimationis & conceſsionis veniæ ætatis alijſq; priuilegijs & gratijs decorauit. In nomĩe igiť Dei oĩpotẽtis, ad laudẽ, & reuerẽtiã pręfati dñi Impatoris ſuiq; aui, & ſtudẽtiũ vtilitatẽ gloſſaui eas ordine infraſcripto: ſupponẽs qcqd ꝑ me dicereť correctioni cuiuſlibet melius veritatẽ ſentientis. Et qa tex. eſt breuis, nullus me de gloſſarum longitudine inculpet. ſunt enim multæ glo. ex quibus hæc collatio multum vtilis reddetur.

☞ *SVMMARIVM.*

1 *Delinquentium multitudo non fuit cauſa finalis, huius legis condendæ.*
Ablatiui abſoluti, inducunt diſpoſitionem.
2 *Fidelitas eſt triplex, una quæ debetur proximo, alia patri, alia domino.*
3 *Filius tenetur defendere patrẽ, uerbo & opere, ſed facto nõ.*
4 *Vaſallus tenetur defendere dominum, uerbo & facto.*
5 *Princeps, eſt Deus in terris.*
6 *Fidelitas habet duas habenas, unam in faciendo quæ quis debet: aliã faciendo quæ non debet.*
In his duabus habenis, corpus utriuſq; iuris fundatum eſt.
7 *Cauſæ finalis huius conſtitutionis, fuerunt tyrannides, & differentiæ in imperio exiſtentes.*
8 *Imperator de iure eſt dominus totius orbis, licet de facto nõ obediatur.*
Imperator, dicitur dominus mundi uniuerſalis.
9 *Imperiũ Romanũ adueniente Chriſto, incepit eſſe Chriſti, & apud Chriſtum, & eius uicarius eſt.*
10 *Rectè dicitur, omnia ſunt imperij Romani, referẽdo ad perſonam Chriſti, ſecus ſi referamus ad perſonam Imperatoris ſæcularis.*
11 *Eccleſia, approbat Imperium Romanum.*
12 *Cauſa impulſiua appoſita in lege ceſſante, non ceſſat lex.*
13 *Si in lege uniuerſali, uel municipali, apponitur cauſa impulſiua, non poteſt poni quod iſta ſit falſa.*
Cauſa finalis dicitur in principe reſcribẽte particulariter, & reſpicit unicum factum.
14 *Modus appellatur, quando continet onus explicandum ab eo, ad quem refertur.*
15 *Si in lege ſint plures cauſæ finales, an requiratur quòd omnes concurrant?*
16 *Hæc lex etiam ex identitate rationis, non extenditur ad aliũ caſum: quia contra ius commune.*
17 *Ratio legis, diuerſimodè colligitur.*
18 *Significationi propriæ uerborum ſtatur, ubi in lege non apparet ratio.*
19 *Lex edictalis, dicitur lex generalis, & ſic hæc lex eſt generalis.*
20 *Dictio maximè, qñ ponatur implicatiuè, & quando aliter.*
21 *Imperator ante coronationem quòd poſsit adminiſtrare, priuilegia dare, cõdemnationes facere, & conceſsiones aliorum Imperatorum tollere, & reuocare.*
Bartolus fuit legatus Pro cõmuni Peruſij ad Carolũ quartũ.

a ¶ Henricus. De iſta cõſtitu. Hẽrici impatoris, facit mẽtionẽ Bar. in .l. iij. §. ad crimen. in iij. col. ff. de publi. iudi. in ver. ſed primò q̃ro. & in .l. lege corne. §. fi. & ĩ fi. ff. de ſicca. & in l. ij. §. ꝑ̃ſides. C. de requi. reis. dicit tñ do. Ioã. igne⁹ doctor aurelianenſis in ſua diſputatiõe, an Rex Frãciæ recognoſat ĩpatorẽ. in colũ. xlvij. in xvj. ſpãli criminis læſæ maieſtatis ꝙ iſta extrauagans Hẽrici impatoris, & alia ĩferior, qui ſint rebelles fuerunt latæ contra Robertũ Regem ſiciliæ. & fuerunt reuocatę ꝑ Clemẽtẽ quintũ, vt plenè hic in cle. paſtora. de ſenten. & re iudi. cuius reuocatio ſumpta eſt, alia declaratione Inn. iiij. & totius conſilij. in cõſi. Lugdu. vt eſt exꝑ̃ſſum in c. ex apoſtolicæ. de ſentẽ. & re iud. lib. vj. Tho. diplo.

b ¶ Ego Bart. dicit Bartho. veroñ. in auť. ſed nouo iure in. vj. col. C. de ſer. fugi. ꝙ impatores dederũt poteſtatẽ Bart. vt gloſſaret iſtas extrauagantes. & ſic ipſe gloſſauit de volũtate ipſorũ. vt ibi per ipſum. de qb⁹ gloſſis dicit do. Ioan. bap. ſeue. ĩ ſuo tractatu de mõ ſtudẽdi. in. xxx. colũ. in verſi. vidiſtis. vſq; nũc. ꝙ dictis Bar. ſuper iſtis extrauagantib⁹ putat eſſe maioris authoritatis, aliquibus alijs dictis eiuſdem: qa magis digeſtè edidit vt tanq̃ꝫ gloſſas. & dicit do. Io. igne⁹ in ſua diſputatiõe, an Rex Frãciæ recognoſcat imperatorẽ in. xlvij. col. in. xvj. ſpeciali criminis læſæ maieſtatis. & quod gloſſæ Bar. hic ſũt meliores textui.
¶ Et adde ꝙ do. Frãciſ. de altergo. de are. præſtãtiſsimus iuriſcõſultus fecit addi. addicta Bar. hic ſecũdũ. d. Io. bap. ſeue. in. l. oẽs populi. in. xx. colũ. ff. de iuſti. & iur. & ſimiliter. d. And. ſicu. fecit addi. ꝓut refert do. Fely. in. c. Rodulphus. in. xv. colũ. de reſcri. Quas additio. ego nõ vidi: tñ, ꝓ viribus meis conabor aliqua addere. Tho.

c ¶ Quos legũ doctores. vide Bar. in l. gallus. §. forſitã. ff. de lib. & poſth. Tho. diplo.

Hæc

22 *Hæc dispositio habet locum, nedum in committente, sed in mandante, consulente, persuadente, auxilium & operam dante, & in consulente ad euadendum.*
23 *Processus in causis summarijs, quòd non uitiatur, licet non seruetur ordo.*
24 *Infantes, & serui & mulieres, in crimine læsæ maiestatis accusant.*
25 *Accusatio est nomen iuris, sicut actio. Et est ius prosequendi uindictam publicam. Ius ex quo sumitur uindicta, est duplex, scilicet accusatio, & officium iudicis.*
26 *Accusatio, etiam pro libello accusatorio accipitur.*
27 *Accusatio in casu huius legis, quod requiratur quod sit apertè, aliâs sequitur abolitio.*
28 *Quatuor regulæ, uigore quarum de iure communi proceditur per inquisitionem.*
29 *In crimine læsæ maiestatis de iure cõmuni, proceditur per inquisitionem, etiam fama non præcedente. & est speciale.*
30 *Solennia inquisitioni si non præcedant: ualet tamen inquisitio si non opponatur.*
31 *Inquisitio sub eadem format fit, qua fit accusatio, ratione loci & temporis.*
32 *Accusatio debet in scriptis porrigi, & in actis redigi.*
33 *Processus non uitiatur si dies in inquisitione non appareat.*

AD reprimendum. Primò ponit causam legis condẽdæ. Secundò statutum generale in ordine procedendi, in crimine læsæ maiest. Tertiò statutum speciale in modo procedendi contra contumaces. Quartò ponit clausulam derogatoriam. Quintò declarat ad quos casus extendatur. Sextò à quo tempore sumat vigorem.

Multorum. Sed cum multis grassantibus. Iudici. à. ll. antiquis, concedatur arbitrium vt posse pœnas augere, vt. ff. de pœ. l. aut facta. §. j. & no. ff. de infa. l. qd ergo. §. pœna grauior. ideo hoc casu hæc lex necessaria non uidetur. Sol. antiqua iura dabant arbitrium iudici, imponendo pœnam malorum maleficio liquida
1 to. hic de nouo statuit circa modum liquidandi dans potestatem † nec est. s. multitudo delinquẽtium causa finalis legis condendæ, vt. j. dicam.

a Ruptis. [a] Determinat uerbum conantur, quod est. j. nec resoluit in conditionem: quia determinat uerbum præsentis, vel præteriti temporis. secus si esset uerbum futuri temporis uel respiceret futurum tempus: vt. l. à testatore. ff. de condi. & demon. & de vsur. l. cuictis. quod tractaui. ff. de condi. & demonstra. l. j.

2
b Totius fidelitatis. Quedam † est fidelitas[b] quę debetur proximo. s. non offendere eum: nec ei insidiari. ff. de iusti. & iur. l. vt uim. non autem tenetᷣ eum defendere, vt not. ff. de re. iu. l. culpa caret. Alia est fidelitas, quæ debetur patri quẽ
3 quis etiam tenetur defendere uerbo, & opere. & debet patri indicare † qui cognoscat cõtra eum, vt. ad. l. pompe. de pari. l. j. in fi. & l. seq. debet
c etiã reuerẽtiã, vt in tit. de obsequijs. Non autẽ reperio[c] ꝙ quis teneatur patrem defendere facto. s. opponẽdo se, uel simili modo. Tertiò est fide
4 litas maior, qua † quis tenetᷣ domino suo, cui non solum tenetᷣ non offendere, sed indicare uerbo, & defendere facto, vt. x. col. de for. fideli. c. j. de no. for. fi. ita debet quisq; principẽ non offendere, & si sciuerit indicare ꝙ patet: qa conscij, tantum tenentur, vt. C. ad. l. iul. maiest. l. quisquis. in fi. tenetur etiã defendere eum. ff. de re mili. l. omne delictũ. §. si. uerè ergo
5 hic dicitur totius: qa tota fidelitas debetur principi: est enim † Deus in terris. C. de sacrosanc. eccle. l. iubemus nullã nauẽ. & ibi no. & de eo scriptum est. Diliges dñm Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota mente tua, & ex omnibus uiribus tuis.

Debite. Iure diuino. & humano, vt. j. dicetur.

Habenis. Sicut enim per habenas equus rectè ducetur: ita per fidelitatẽ homo ducitur subditus domino. quę fide
6 litas † habet duas habenas. s. in faciendo quæ fieri debent: & non faciẽdo quæ fieri non debent, vt modo dixi. quæ duo præcepta sunt duę habenæ per quas homo subditus, ita ducitur sicut equus: & alia animalia ducuntur per habenas. & ita per ista duo pręcepta, homo ducitur & pacificus fit, sicut equus per habenas quas timet. & fuerunt hæc duo pręcepta facta primis duobus parentibus, super quibus pendẽt leges & prophetę, & super quibus totum vtriusq; iuris corpus, fundatum est: vt no. ff. de iusti. & iure. l. j. & ideo dixit habenis.

In cuius tranquilitate. Hoc patet. nam cũ imperiũ fuit in statu & in tranquilitate, totus mũdus fuit in pace & tranquilitate, vt tẽpore Octauiani Au-
7 gusti. & cum † imperium fuit prostratum insurrexerunt diræ tyrãnides: & hæc fuit huius opusculi causa finalis.

d
8 Totius orbis. [d] Contra: qa maior pars mundi non obedit prĩcipi. Solutio illud de facto, † sed de iure secus. Simile habemus de Daniele. ij. capitu. vbi de Nabuchodonosor Rege qui tunc erat vniuersalis Imperator, sic ait. Tu Rex regum es. & Deus celi. regnum fortitudinem gloriã & imperiũ dedit tibi, & omnia in quibus habitarent filij hominum, & bestiæ agri, volucres quoq; cœli dedit in manu tua, & sub ditione tua, vniuersa cõstituit. quod intelligẽdum est de iure: qa de facto non obedierunt sibi omnia vt legitᷣ in chronicis, vt in. d. c. ij. per glo. Item contra: qa in terris ecclesiæ nullam habet iurisdictionem, vt in. c. pastoralis. extra de re iudi. in cle. Sol. ecclesia habet ex donatione principis, etiam eius qui hanc legem condidit: vt. c. j.
extra de iureiu. in cle. vnde ipse princeps habere
videtur: vt. l. j. §. omnia enim. C. de vete. iur. enuc. a
vel licet alicuius particulare dominium, non sit
suum: tamẽ verum est ꝙ hic dicitur: sicut dicitur
dominꝰ gregis etiã si vnũ pecus non sit suũ, vt. ff.
de rei vẽ. l. ij. & . iij. & per hoc patet ꝙ Imperator
rectè dicitᷣ dominus mundi. s. uniuersalis, licet singulares sint dñi ꝑdiorũ suorũ. vnde à possessoris
tempore posset vẽdicare mundũ, vt. l. bene à zenone. C. de quadri. præscript. & ff. ad leg. rho. de
iac. l. de ꝑcatio. nec est opus ꝙ dicamus ꝙ oĩa sint
sua, quo ad ꝓtectionẽ &c. vt no. in cõsti. ff. in prĩ.
quia imò omnia sunt ipsius, si vniuersaliter cõsideretur. Vel tertiò inherẽdo opinioni sanctę ma-
e tris ecclesie. Primò fuit imperiũ[e] Babylonis. Secundò fuit imperiũ Persarũ & Medorũ. Tertiò b
fuit imperiũ Grecorũ. Quartò fuit imperiũ Ro-
9 manorũ. Vltimò adueniente Christo † istud Romanorũ imperiũ, incepit esse Christi imperium: c
f & ideo apud Christi vicariũ, est vterq; gladius[f]. s.
spiritualis & temporalis. Christus enim est lapis abscissus sine manibꝰ, cuius regnũ non dissipabitur. de quo prophetauit. Daniel in. d. c. ij. ubi hæc omnia imperia describuntᷣ expressè. Dic ergo ꝙ ante Christum, imperium Romanũ dependebat ab eo solo: & Imperator rectè dicebatᷣ ꝙ dominꝰ mundi esset, & ꝙ omnia sua sint. Post Christum
verò imperiũ est apud Christũ & eius vicariũ, & d
g trãsfertᷣ ꝑ Papã in principẽ secularẽ, [g] vt extra de
10 elec. c. per venerabilẽ. Vnde si dicimus † oĩa sunt imperij Romani: qa nunc est Christi, uerum est, si referamus ad personã Christi. Si uerò referamus ad personam Imperatoris secularis, non propriè dicitᷣ ꝙ omnia sunt sua vel sub sua iurisdictione: qa non sunt terræ ecclesiæ. illas enim sibi reseruat Papa, in quo principaliter est imperiũ. In hac ergo constitutione si se retulit ad imperium, uel si se retulit ad personam suam, locutus est cautè. non enim dicit ꝙ totius orbis iurisdictio sit sua, sed ꝙ totius orbis regularitas, in eo requiesat. nã & terras ecclesiæ ipse habet certo modo regulare. s. defendendo eas, & seruando in deuotione ecclesiæ, vt iurauit in. d. c. j. extra de re iu. in cle. & hoc pro nunc trãsitoriè dico: quoniam opus per se requireret quæ dico, quare sic credo tenere ecclesiam, sic credo Imperatorẽ sentire: & si male hoc vel aliud intelligerem, sum paratus me corrigere. e

Hostili animo. Id est animo nil debentis subiectioni, & reuerentiæ secundùm Hugo.

Subiecta. Ad Romanos. xiij. c. sed ibi nõ dicit Romanorum principi, sed potestatibus sublimioribus. Sed de isto intelligendum est, sub quo Christus uoluit nasci, &
11 crucifigi. † hoc imperium ecclesia approbat &c. f

Facinoribus. Id est conspirationibꝰ in mala parte, vt nota. ff. de pub. l. cotem. & facit. C. ad legem iul. maie. l. quisquis. in princip.

Rebellionibus. Quid sit dicetur. j. proximè &c.

Ne ex eorum absentia. g

Hucusq; posuit causam impulsiuã. i. vnã causam finalem seu rationem legis condendæ: nunc ponit aliam hoc modo. ¶ Primò narrat quomodo tempore factæ legis, multi conabãtur contra Im-
12 peratorem. † & hæc fuit causa impulsiua. l. non finalis, quod patet: qa cum lex ista sit uniuersalis & perpetua, cũ & futura facta respicit: illa facta præsentia uel preterita non sunt eius causa finalis: tendit enim ad alium finẽ. sic. ff. de posthu. l. j. §. sexũ. & in autᷣ. de non ali. in prin. & in omnibus legibꝰ relatis ad singulas personas, quæ tamen vniuersaliter intelliguntur, vt in prima cõstitutione codi. in fi. ff. de leg. l. una. non in singulas. & ideo si ista causa cessaret: qa nõ essent multi sed pauci sic delinquentes, non cessarent leges, vt in. d. §. sexum. patet ex hac. l. quę loquitur etiam quando cõtra vnum proceditur & quocũq; casu super crimine

a ¶ Ruptis. ablatiui absoluti, plati à ptãtẽ hñte disponẽdi, dispositionẽ inducũt. Ro. cõsil. xxxij. Et quando faciãt conditionẽ Cal. cõsi. j. de ver. sig. B. L.
¶ Vide q̃ scripsi post Bar. in. l. à testatore. in prin. ff. de cõdi. & demõ. Tho.

b ¶ Fidelitas. vide Pet. de anch. cõsi. cclxxviij. B. L.

c ¶ Non aũt repio. Vide Iaso. in. l. vt vim. ĩ. ix. col. ff. de iusti. & iur. & vide Bar. & ibi apostillã Alex. & meã. in l. verũ. ff. ad legem corneliam de sica. Tho. Diplo.

d ¶ Totiꝰ orbis. vide Alex. in. l. sed si pars in prin. ff. de rei ven. & in. l. j. §. pręsides. ff. de req. reis. ĩ addi. Bar. in ver. non pôt. & vide. d. Ioã. igneũ in sũa disputatiõe. an Rex Frãcię recognoscat impatorẽ in. j. col. & . d. Ant. corsetũ in suo tractatu de ptãte regia. ĩ. ciiij. q. in vlt. col., & vide Fely. ĩ c. cum nõ liceat. in vlt. col. de pręscri. Tho.

e ¶ Primò fuit imperiũ. Vide Bald. in consi. cclxxiiij. in. iij. vo. ĩ. iiij. col. & Mar. lau. in suo tractatu de principibus. in. §. xlvj. Tho.

f ¶ Vterq; gladius. Vide Iac. aluaro. in. c. j. in. iiij. col. in ver. iiij. ꝙ imperiũ quis dicatᷣ dux vel marchio. ĩ vsi. feu. Tho.

g ¶ In prĩcipẽ secularẽ. vide Ia. aluarotũ. ĩ. c. j. ĩ. iiij. co. in ver. an imperiũ quis dicatᷣ dux vel marchio ĩ vsi. feu. & do. meũ & ꝑceptorẽ in iure canonico do. Anto. corse. in suo tracta. de ptãte regia. in. q. ciiij. & Fely. in. c. cum non liceat in ix. col. de pręscri. Thomas.

13 læsæ maiestatis : & sic si in aliqua† lege vniuersali vel cõmuni uel municipali poneretur aliqua causa impulsiua:non posset opponi ꝙ illa causa non sit uera:qa non nocet,vt.C.de fal.cau.adiec.le.l.j. & de condi.& demon.l.cũ tale.§.falsum. & patet ex prædictis.secus si princeps aliquis particulariter rescriberet:qa tunc factum unicũ super quo scribitur,posset esse causa finalis rescripti.C.si cõtra ius uel util.pub.l.præscriptione. & de diuer. rescrip.per totum.Item si ciuitas uel ordo decurionum,aliquid specialiter ordinaret,super quodã facto non uerò:esset enim decretum ambitiosum,vt.ff.de decre. ab or. fa.l. ambitiosa. Posuit enim unam causam finalem Imperator,seu rationem legis condendæ,'dum dicit, ad reprimẽdum multorũ facinora.Ista enim nota uniuersalis perpetua & futura respicit.& est finis ad quem tendit Imperator:& hoc apparet ex natura gerun-
a dij,[a] quæ est vt cùm ponitur in accusatiuo, significat causam finalem.ff. de dolo.l.j.§.j. in diffinitione doli.& de tute.l.j. in diffinitione tutelæ .ff. ad exhiben.l.iij.§.j.licet quandoq; significat modum.l.quibus diebus.§.j.aliâs.ff.de condi.& demonstra.sed certè ille modus non est causa finalis
14 ibi:sed modus † appellatur, quando continetur onus explicãdum ab eo ad quẽ refertur:vt ibi dixi.idem si ponatur in casu genitiuo, cum hac dictione cã uel cum hac aĩo, vt.ff.ad leg.cor.de sica.l.j.in princ.& in.§.j.&.ij.&.C.eo.l. is qui cum telo.¶ Nunc autem Imperator ponit duas alias causas finales.s.ne processus,vel sententia retardetur.Item ne talia maleficia remaneant impuni-
15 ta,sed cũ† in.l.sint plures causæ finales, an requi-
b ratur ꝙ omnes concurrant[b]:gl.extra de rescrip. c.ij.dicit aut quælibet causa ꝑ se est sufficiens ad producendum effectum,& sufficeret una:& tunc coniuncta,ponitur pro disiuncta,vt.l.sæpe.ff. de verb.sig.aliquando requiretur cõcursus omniũ: verum est quando in.l.ponunť plures causæ hoc est plura facta ex quib⁹ debet sequi effectus : tũc enim de facili cognoscitur an quodlibet factum de per se sit sufficiens ad productionem effectus iuris,cum ius certũ sit,vt.l.ij.ff.de iur.& fac. ign. sed quando in.l.ponũtur plures causæ, & plures finales effectus qui ex.l.sequi sperantur : tunc an omnes requiruntur,est dubium.sed dic ꝙ quãdo illi effectus sunt separati & distincti: sufficit alterum ex illis causis adesse,vt insti.de nup.§. affinitatis.no.ff.de his qui not. infa.l.liberorum.§.j. & de priui.cre.l.si uentri.§.si in bonis.sed si ille plures causæ,& plures effectus tendunt ad idem:tũc si una causa poniť vt ratio, alia vt ratio rationis. vel una ponitur tanꝗ maior propositio,alterav t minor ad probandũ idem : tunc utraq; requiriť: ff.sol.mat.l.j.& de peti.hęre.l.sed si.l.§.itẽ si rem. & hoc apparet hic.nam prima ratio seu causa finalis,est maior propositio.aliæ duæ quelibet per se facit minorem.hoc modo dicit Imperator:nos intendimus ad reprimendũ multorum facinora &c.sed istę reprimentur si sententiæ & processus non retardentur : ideo statuit ꝙ procedi possit contra absentes. Alio modo coniungitur cum secunda,& tertia causa coniungitur cum prima,sic intendimus ad reprimendum talia facinora, sed ista reprimentur si non remanebunt impunita; ideo statuit,ꝙ possit procedi summariè & de plano,vt ei videbitur.& sic facilius ueritatem inuenit.¶ Prima ergo causa generalis est, & respicit vnum effectum cum qualibet aliarum.aliæ respiciunt separatos effectus: una ne retardeť. alia ne punitio extinguatur,& habet locum siue proce
c dat cõtra absentẽ siue cõtra ꝓsente[c],vt.j.patebit.
16 nõ † tñ extendiť hæc lex ad aliũ casum ex idẽtitate rationis:qa contra ius cõmune est,vt.l. ꝙ cõtra ff.de legi.unde non tollitur nisi quatenus exprimitur,vt.C.de appel.l.præcipimus in fi. regulariter enim omnis causa requirit plenam cognitionem,vt.ff.de iudi.l.iudices. & regulariter ĩ causis capitalibus non potest absens condemnari.Colli
17 gitur† autem ratio.l. diuersimodè. nam quædam sunt leges declaratiuæ.ratio illarum est regula iuris præcedentis,vt patet ferè per omnes leges iurisconsultorum,maximè in.d.§.item si rem.&.ff. de uerbo.ob.l.stipulatio ista,§.alteri.& quasi per omnes:& illa propriè dicitur ratio . Quædã sunt
d leges merè[d] positiuæ:quia ad illud nulla ratio iuris antiqui vrgebat:& tunc ratio ex ipsa lege sumitur uel eius præfatione si in ipsa exprimatur: vt hic,&.ff.de hære.insti.l.fi. ad maced.l.j. & ista proprius appellatur causa finalis, ꝗ ratio legis: vt.l.cum pater.§.dulcissimis.de leg.ij. & de cõdi. & demon.l.illis libertis.& de iure patro.l.adigere.§.ꝗuis.finalis ergo intentio legis,est ratio:qua
18 cessante,cessat lex,vt.d.ll.ubi uero† ratio nõ apparet,debemus propriè significationi uerborum stare,ut.ff.de exer.l.j.§.si is qui nauem. cum simi.

Retardentur. Sic.C. de pact. aliâs de pœ.l. cùm res. & .l. ne diu.& ibi per docto.

Et tanti. Subaudi ne,& sic sint duæ rationes &c.

Impunita. Vt.ff.ad leg.aquil.l. ita vulneratus cum similibus.

Hac edictali. Hic incipit secũda pars in qua ponit statutũ generale,& in eo ponit originem procedendi tam contra præsentes ꝗ contra contumaces:& ex eo
19 ꝙ dicit † edictali,apparet quod est generale:vt.l. iij.C.de legi.&.j.dicit generalius.

In quocunque. Cum enim.l.iul. maiestatis habeat multa capitula,ut.ff.eo.l.j.ij.iij.&.iiij.in quocunq; crimine cui competit aliquod dictorum capitulorũ habet locum hæc lex.

20 **Et maxime.**
e †[e] Hic procedit genus scilicet omne crimen,ꝙ incidit in.l.iul.maie.& additur species,quando committitur in Imperatorem uel Regem:& ideo non ponitur implicatiuè, cum totum sit expressum, sed significat rationem in expressis.ll.fortius vrgentibus sic.C.ne fi.pro pa.auť.habita.Sed si genus non procederet:tunc aut per dictionem maximè,addatur conditio:& tunc innuit idem esse in casu cõtrario.s.conditione nõ existẽte, nisi ratione cõtrarietatis euitãdę,oportet dici ꝙ dictio maximè.abũdet vt.C. de manu.test.l.fi.& ibi no. in glo.super uersi.maximè.Sed si per hanc dictionem adijciatur ratio:tunc indicat illam esse potẽtissimam rationem,licet alia sit ratio:vt.l.& si maximè.ff.de serui.lega.

Imperatores. Post coronationẽ &c.

f **Reges.** [f] Ante coronationẽ,vt extra de elec.
21 c.uenerabilem.& no.† diligenter ꝙ ante coronationem,habetur generalis dominus, si enim esset priuata persona,contra eũ facientes non inciderent in .l. iul.maie .vt hic patet. & sic
g potest administrare & dare priuilegia[g], vt extra de uerb.sig.c.super quibusdam.in cle.de iureiur, c.j.& ibi glo.& sic cessat disputatio. Iaco. de are, quã ponit Cy. in .l. bene à zenone.C. de quadri, præscrip.potest etiam facere cõdemnationes, vt patet ex literis domini Charoli Imperatoris concessis communi Perusij:cũ ego tunc apud ipsum legatione fungerer,ubi inter cætera sic ait,omnes & singulas sententias, processus, & condemnationes mulctas,& forbannitiones per quoscunq; diuos Romanorum Imperatores & Reges prędecessores nostros,contra nos, & singulas ciuitatis & communis Perusij,personas latas seu promulgatas tollimus & relaxamus.potest etiam ante coronationem concessiones aliorũ Imperatorũ tollere & reuocare:quod patet ex alijs literis eiusdẽ Imperatoris,ubi inter cætera concessit quædam, & addit tandiu ꝗdiu per successorem nostrum Regem Romanorum,seu Imperatorem non fuerit reuocatum:quæ literæ sunt Perusij sub bulla aurea, & prædicta uera postꝗ persona est electa in Romanorum Regem:& per sedem apostolicã fuerit approbata.aliter autem uidetur tenere gl. in.d.c.j.de iureiu.in cle.ꝙ etiam electi in discor-

dia

a ¶ Gerundij. Not. ꝙ Bart. hic vult ꝙ gerundiũ ĩ accusatiuo vel in genitiuo, cũ ista dictiõe cum, denotat cãm finalẽ. vide Ange. de are. in rub. ĩsti. de actio. & Bal. in l. falsum. in. iiij. co. C. de fur. & Bart. ĩ l. j. in vlt. col. circa fi. & ibi dixi in addi. ff. de condi. & demon. & eũdem Barto. in. l. si tu ex parte. in fin. & ibi apostil. vbi etiam dixi. ff. de acquir. hære. Tho.

b ¶ Cõcurrãt. vide Bart. consi. cxciij. inci. cõmune Lucignani. & Roma. consil. ciiij. &. ccclxix. Ant. cõs. lxiij Feli. in. d. c. ij. do. Ias. post Bar. in. l. j. ff. de iusti. & iur. B. L.

c ¶ Siue contra pręsentẽ. Vide Alex. in. l. ratione. §. ꝙ vulgo. in. v. colũ. ff. ad treb. in uersi. sed contra. Tho. dipl.

d ¶ Leges merè. vide Bar. in. l. demõstratio. §. fi. in pe. col. in ver. octauo quæro. ff. de cõdi. & demon. & ibi Alex. ĩ addi. ĩ ver. longa. Tho. dipl.

e ¶ Et maximè. vide Bar. ĩ. l. j. §. uel maximè. & ibi dixi ĩ addit. ff. de colla. bono. & plenè Ias. in. l. qui se patris. ĩ x. colũ. C. vñ lib. Tho.

f ¶ Reges. vide Ias. alua. in. c. j. iiij. col. in ver. post notatum. in tit. qs dicať dux, vel Marchio. in vsi. feu. Tho.

g ¶ Priuilegia. vide Cald. consi. vij. de priui. Pau. de cast. cõsi. cvij. Old. cõs. clxxx. B. L.

¶ Vide plenè quę posui in trac. meo de ꝑstãtia doc. ĩ. j. lib. ĩ. j. q. princi. & vide Nic. de neap. in. l. sed & reprobaui. ĩ prin. & ibi scripsi in apostil. ff. de excus. tuto. Thomas.

dia possunt administrare.

22 **Tangat.** Quasi dicat,† non solum si ipsi crimen committitur, sed ĩ aliud q̃ ipsum tãgat. hoc aũt
a contingit quãdoq; per modũ antecedẽtis[a], vt mandatum, consilium, persuasio. de qbus plenè dixi in.l.nõ solũ.§.si mãdato.ff.de iureiur.q̃nq; p modũ subherẽtis tpe quo delinq̃t, vt auxilium:& opem dare, de quo dixi in.l.in fur.§.ope.ff.de fur.q̃nq; per modũ consequentis, vt in his qui præstant cõsilium ad euadendum: vt in.l.j.C.de rap. vir. & dixi in .d.§. ope.uel receptatione: vt.C. de his qui la.l.j. &.ff. de exce.l.j. facit ad prædicta.ff.ad turpil.l.j.§.si intercedit.&.C.de hęre. auẽ.credentes.quandoq; per modum alterius concessionis: vt si quis nollet venire ad perhibendum testimonium cõtra reum, de hoc crimine facit aliquid quod tangit hoc crimen & habebit locum hæc.l.& idem si reus faceret, vt reus captus
b euaderet[b], vt.ff.ad.l.iul.maie.l.si cui⁹.§. item qui concessum. facit extra de of.& po.iu.dele.c.j.& ibi per Inn. & est simile verbum extra de hære.c.vt inquisitionis officium.lib.vj.

c **Asseratur.** [c]Quandoq; per glossatorem additur,& verum sit: vt.ff. si quadrupes pau. fecis. dicatur.l.j.in prin.& vi bo.rap.l.ait prætor.in princi.alibi dicit gloss.etiam si uerum non sit.ff. de dona.l.j. in gloss. super versi.diceretur.& istud placet in his quæ respiciunt modum procedendi, vt hic.si in his quæ respiciunt sententiam & execu.ut probatur.ff.de procurato.l.quæ omnia.uer.planè.aliæ glo.procedunt &c.

23 **Posit.** Non ergo imponitur necessitas.& sic † in causis summarijs, licet non seruetur ordo, vt proce
d datur soleniter non vitiatur processus,[d] vt extra de uerbo.
e significatio.c.sæpe.in clementi[e].

24 **Per accusationem.** Hocius commune est, sed in† hoc speciale est, quod ad accusandum admittuntur infames, & serui viles & mulieres.ff.ad.l.iul.maiesta.l.famosi.& in.l. in quęstionibus,
25 & accusatio est nomen iuris. Sicut† enim actio est ius persequendi in iudicio quod sibi debetur, instit. de actio.in princ. sic & accusatio est ius persequendi uindictam publicam, vt instit. de.pub.iud.in prin.& ius quo sumitur uindicta, est duplex.s.accusatio & officium iudicis.hoc aũt officium exercet̃ quandoq; per inquisitionem proprio motu iudicis.quãdoq; per inquisitionem ad alterius denũciationem.nam super denunciatione, inquiritur, ut.ff. de custo.reo.§.diuus &.j.dicam
26 potest etiam sumi† accusatio pro libello accusatorio: ut.ff. de accu.l.si cui.in prin. & ad turpil.l.j.§. accusationem. & etiam qui accusare nõ possunt accusationem.& isto modo sumitur
f hic. Sed quæro[f] quid† si accusatio ineptè formata: an ualeat
27 beneficio huius.l.in hoc crimine? quod uidetur: quia cum nõ sit necessaria figura iudicij: ergo nec libell⁹ qui est de ordine, & figura.& hoc uidetur expressum extra de uerbo.significa. c.sæpe.in cle.in contrarium facit quia hic permittit procedi altero de tribus modis.s.per accusationem, denunciationem & inquisitionem: & super quolibet istorum permittitur procedi summariè & de plano, sine strepitu & figura iudicij. ubi ergo per accusationem proceditur: oportet accusationem factam esse ritè: ut.l.uon putauit.§. non quæuis.ff. de cõtratab. aliâs si non est rite facta, nõ est accusatio: nec per eam delictũ in iudicũ deducitur, vt.ff. de adul.l.accusaturus.& ad turpil.l. j.§.accusatio.ibi, nulla erit &c.licet ille.§.faciat contra: q̃a est necessaria absolutio, ut ibi & de accu.l.libellorũ.§.q̃ si libelli ergo uidetur accusatio aliqua.sol.licet accusatio sit nulla. tamen qualisqualis est, saltem de facto.ideo est necessaria abso-
g lutio,[g] ut ibi patet.sed hic requiritur q̃ accusatio sit rectè facta in forma sui: vt super ea posit procedi secundũ formam huius.l.facit quod no.ff.de fur.l.& quis.§.j.

h **Inquisitionem.** [h]Hoc est ius nouum. Nam de iure communi, nõ potest pro-
i cedi per inquisitionem nisi in certis casibus[i] notatis in.l.ij.§.si
28 publico.ff.de adul.& ibi dixi.† quatuor sunt regulæ ĩ quib⁹ potest procedi, Prima per officialẽ denunciantẽ.l.diuus.de custo.reo.&.C.de accu.l.ea quidẽ.& de decu.l.j.lib.xij. Secũda regula est, propter incidentem recognitionem iuris. nam vbicunq; iudex recognoscẽdo de alio principaliter reperit delictum incideuter esse commissum: potest de illo cognoscere, vt hic est casus.& in.d.§.si publicè.&.C.si aduer.lib.l.pe. & de cõdi.ob tur.cau.l.euitãdi.& de calũ.l.pe. Tertia regula est, propter pręcedentem generalem inquisitionem.nam ubicunq; iudex inquirendo generaliter de malefactoribus reperit aliquẽ deliquisse: potest ad inquisitionem specialem descendere, ut.l.congruit.de offi. presi.& ad.l.iul. pecu.l.iiij.& in auẽ.de colla.§.iubemus. Quarta regula est, propter magnã offensionẽ.ubicunq; enim crimen committitur coram iudice iudex potest super illo per inquisitionem procedere, vt.C. de calum.l.j.& de testi.l.nullum.& de proba.l.pe.& idem ea dem ratione in omnibus delictis, quæ committerentur corã iudice aliâs non potest procedi per inquisitionem de iure cõmuni.l.rescripto.§.si quis accusatorem.de mune.& hono.sed
29 speciale† est hic, ubi nulla ex pręd(i)ctis regulis procederet: sed posset procedi per inquisitionem præcedente fama: vt extra de accu.qualiter & quando.de sy.c.licet hely.sed tũc hoc est speciale: q̃a procedi posit etiam fama non pręcedente, vt hic patet: quia sufficit quocũq; modo dicatur,& probetur infra
30 proxi.ibi publiè vel occultè.sed cũm† in causa requirãtur solennia accusationis, vt.s.dixi quare non requirunt̃ solennia in quisitionis? Rñ.solẽnia accusatiõis intelligo circa formã ipsi⁹ vt dixi q̃ aũt in inquisitionibus p̃cedat aliquod p̃dictorum, non est de forma inquisitiõis, sed est aliquod antecedẽs: & p̃cessus valet si non opponat̃, vt extra de accu.c.j.libr.vj.sicut testm̃ tenet secundũ sui formã.licet testator dicat̃ filiussami. vel seru⁹, vel quid simile: vt.C.de edic.diui Adri.tol.l.ij. sec⁹
31 si in ipso deficeret hæredis institutio.sed an forma† inquisitionis, sit sicut forma accusationis? glo.inst.de pub.iud.in prin. dicit q̃ non. Inno.idem extra de pur.cano.c.fi.Ia.but.insti.de actio.§.fi.in prin.dicit, q̃ eadẽ forma & eadem solennitas requiritur pręterquam in inscriptione ad pœnam taliõis: q̃a cũ locum accusatoris subeat iudex.& inq̃sitio loco accusati eius dem debet esse naturæ, vt.l.j.§.hæc actio.ff.si q̃s te.li.iuẽ.esse
k fue.& hoc placet quãtũ ad hoc vt inserat̃ loc⁹ & tp̃s eodem[k] modo: quia nõ debet in tanto crimine uagari, ut.ff. de iniu.l. prætor edixit.in prin.& de dolo.l.idem exigit. & facit quia idem si delictum apponitur per modum exceptionis.l.ij.§.j. C.de do.excep.& extra de elec.c.cũ circa.lib.vj.dixi plenè. ff.de exce.l.j.nec ob.extra de pur. cano.c.fi.& quod ibi not. per Inno.quia ibi fit inquisitio contra certam personam tantum generaliter, quo ad delicta. secus si fieret de speciali
32 delicto. Item accusatio† debet in scriptis offerri: vt.l. libellorum.de ac.&.C.de lit.conte.auẽ.offeratur.sed cum inquisitio non offeratur iudici, sed ipse inquirat, non est necesse q̃ prius formetur in scriptis,& postea redigat̃ in actis: ex quo sequit̃ q̃ si in processu non apparet quando fuerit exhibita accusatio non ualet, cum sit, de substantialibus: ut.l. libellorum.&
33 not.C.de accu.l.in causis.Sed si non apparet† dies inquisitionis: fortè non uitiatur processus: quia dies quo quis citatur super inquisitione: uel dies quo respõdit illi, poterit dici dies formatæ inquisitionis: cum iudex semper inquirat. sed non potest dici dies.aliâs iudex exhibitæ accusationis, cum hoc non pertineat ad iudicem.multa alia dixi circa materiam inquisitionis in.d.§.si de publico.

SVMMARIVM.

1 *In crimine lesæ maiestatis per denunciationem factam à quocunq; potest procedi, & est ius nouum.*
Denunciator de quo hic, habet uim cuiusdam mandatoris, & de sistendo incidit in turpillianum.
2 *Iudice inquirente ex officio, uel per denunciationem in hoc crimine, si superueniat accusator, non receditur ab inquisito.*
3 *Statutum inducens quòd generaliter iudex posit inquirere, quid operetur? remißiuè.*
4 *Iudex ad priuatam inquisitionem procedit, circa eos qui agere nõ possunt de iure: in quærela patris de filio domini de liberto, humilis de potente.*
5 *Denunciatio euangelica, dicitur priuata, & habet locum in foro ecclesiastico.*
6 *Forma denunciationis Euangelicæ quæ sit?*
7 *In denunciatione Euangelica libellus porrigitur, lis contestatur. & sententia in scriptis fertur.*
8 *Exceptio criminis, quòd non admittitur contra denunciantem, nec infamiæ, sed excommunicationis sic.*
Exceptiones quæ possunt opponi contra denunciationem. & nu.12.
Denunciatio Euangelica pro quibus causis fieri posit: & quomodo pro obligatione naturali,
10 *Falcidiam & trebellianicam, retinens an peccet mortaliter? & contra retinentem intentetur denunciatio euangelica?*
11 *Denunciatio euangelica, quòd detur pro obligatione præscripta.*
12 *Denunciatio quod non detur contra filiumfamilias tutum exceptione macedoniani.*
13 *Mulier tuta uelleiano, non conuenitur hac denunciatione: nec pupillus.*
14 *Item non datur, ubi contra obligationem ciuilem uel naturalem datur restitutio.*

a ¶ Modũ antecedẽtis. vide Alex.ĩ l.cuiusq;.ĩ apostil ff.ad leg.iul.maie. Thomas.

b ¶ Euaderet. Vide q̃ dicit & ponit Ia so.in.l.j.§.q̃ p̃tor. in.iiij. col.ff. ne q̃s eũ q.& ibi scripsi. & ponas hic.& Ia so.in.l.j.§.is uidet̃ in pe.col.in fi.ff.si quis ius dicen. nõ obtem. Tho.

c ¶ Asseratur. vide Alex. ĩ cõs.ccxvj. in.vj.uolu.nu.vij. & in consi.xxiiij. nu.iiij.e. uol. Th.

d ¶ Processus. põt tñ cogi iudex vt summariè p̃cedat nisi de uoluntate partiũ ordinariè incepit, ut uoluit Ro. consi.cxxxij. B.L.

e ¶ Clementi. vide plenè per Feli. in c.nouit. in.xij.co. de iu. Tho.

f ¶ Sed quæro. vt Bar.in.d.l.non putauit.§.nõ queuis. & ibi in add. meis ad Alex.& ponat hic. Tho.

g ¶ Absolutio. q̃ ex accusatiõe inepta debeat sequi absolutio, tenuit Ro. consil. clxvj. B.L.

h ¶ Inquisitionem. vide plenè p Bart. in.l.ij.§.si publico p totũ.ff. de adul. & vide apostil.plenã do. Alex. in.ij. col.in versi.modũ inquisitiõis.& Io. igne. in sua disputa.an Rex Frãciæ reco. Imperatorẽ in.xlix.col. ĩ ver. in spãli.Tho.

i ¶ Casibus. Adde Cal.cõs.j. de accu. & inqui.B.L.

k Tẽpus codẽ. adde Bar.in.l.ij.§. si publico. in.iiij. colũ. in ver.quęro vtrũ ff. de adop.& ibi vide apostil. plenam in ver.exprimendũ. Thomas.

15 *Denunciatio hæc non datur, contra tutum exceptione rei iudicatæ.*
Fxceptio rei iudi. inducta est ad conseruandum iuris rigorem magis quã ex æquitate.
16 *Item non datur contra tutum exceptione iurisiurandi.*
17 *Probanda, in hac denunciatione.*
18 *Assertioni denunciantis, asserenti se non tenere contra conscientiam, quomodo & quando credatur si allegat aliquam causam.*
19 *Hæres in eo quod defunctus retinebat contra conscientiam, qualiter peccat?*
20 *Sententia in hac denunciatione, qualiter feratur.*

Denunciationem. De iure antiquo non ad
mittitur denũciatio nisi
per officialẽ, vt. l. diuus. de custo. reo. & C. de accu. l. ea quidẽ.
ff. de of. præfec. vrb. l. j. §. sanè. aliâs senatus. de iure autem ca-
nonico admittitur denunciatio præcedente charitatiua mo-
a nitione, vt extra de[a] iudi. c. nouit. & extra de symo. c. licet he-
1 ly. † hæc ergo lex introducit nouum in hoc crimine, quia per
denunciationem factam à quocunq;, posset procedi. Itẽ scias
quòd de materia ista plenè dixi in. d. l. diuus. de isto denũcia-
tore priuato, & dico quòd habet vim cuiusdam mandatoris
seu instigatoris. ideo desistendo incidit in turpil. vt. ff. ad tur-
pil. l. j. §. incidit. & ff. ab accusatore. §. denunciationes. eo. titu.
& si desistat denunciator impunè iudex ex illa causa dimittit
processum sicut delator mandatore subtracto, vt. ff. de iure
fis. l. res quæ. §. fi. quod est verum, si in procedendo fuit nomi
natus denunciator aliâs secus de iure fis. l. de eo. ergo hic po-
test procedi ad denunciationem alterius denunciante nõ no-
b minato, vt. d. l. de eo. quia ex mero officio [b] iudicis ꝓceditur.
2 Item † cum in casu illius legis, isti tres modi procedendi sunt
æquè auxilia, ordinaria puto: ꝙ si præcedẽte inquisitione ex
officio uel per denunciationem superueniat accusator: non
debet recedi ab inquisitione: cũ cessat ratio quã ponit Dy. in
3 regula, actus legitimi. de reg. iur. lib. vj. Et quid si † ex forma
statuti induceretur, ꝙ iudex generaliter possit inquirere de
crimine? de hoc dixi in. l. si maritus. §. fi. ff. de adult. & hoc de
4 denunciatione, quæ fit ad vindictã publicam. Ad † priuatam
verò quandoq; denũciationem iudex procedit, vt in his qui
agere non possunt de iure: vt cũ serui à dominis opprimunẽ.
ff. de his q sunt sui vel alie. iur. l. ij. de off. pręfec. vrb. l. ij. aliâs.
j. §. quid autem. Item ad denunciationẽ patris vel parentis cõ
quęrẽtis de filia, vel de liberto, vt. d. l. j. §. cùm patronus. & de
offic. procon. l. nec quicꝗ. §. de plano. Item quando homines
humiles opprimuntur à potentibus vel ab eis aliquid auferẽ,
vel ab eis promissio vel cautio exigitur, vt. ff. de offi. pręto. l.
illicitas. in prin. & quasi per totam. l. & hoc sentit Spe. in tit.
de denunciatione. §. quis denũciare possit. versi. priuato verò
iudicialis. Ioã. and. in. c. nouit. extra de iudi. vbi. d. ll. sic intel-
ligunt, quòd est no. qa ad boni iudicis officium pertinet facta
ei quærela de prædictis ex officio eius procedere: cum tales
per seipsos iurare non possunt, vel non audent quòd placet:
qa interpretatio adiuuanda est: qa reipub. vtilitatem cõtinet.
5 Est & alia † [c] denunciatio priuata, quæ locum habet solum in
c foro ecclesiastico inducta per legem euangelicam, vt. d. c. no-
uit. de iudi. quæ quotidiana est & per eam multa quæ sunt iu
ris ciuilis remedio destituta reperiri possunt: ideo eam prose
quor declarando quædam ab authoribus iuris canonici non
tacta. In hac enim requiritur ꝙ primò moneat aduersariũ suũ
qui peccat in eum inter seipsum solum dicendo ꝙ cum in eo
d peccet retinendo rem ad eum pertinentem[d], vel non soluẽdo
ei tantam quantitatem sibi debitam, ꝙ exeat de peccato: ꝙ si
non facit, iterum dicat idem adhibito vno teste, vel duobus.
quod si non facit tunc dicat ecclesiæ. & sic ad forum ecclesia
sticũ recurrat petẽs ꝙ cũ talis ĩ eũ peccet, & de tali causa reqsi
6 tus & monitus fuit prima † monitione & secunda, secundum
doctrinam & regulã euangelicam & emendare neglexerit &
exire de peccato in periculum animæ suæ: & etiam contra cõ
scientiam suam imploret eius officium, vt eum ad pœnitentiã
7 cogat, vt. d. c. nouit. super † hac denunciatione offertur libel-
lus, lis contestatur, & sententia in scriptis ferẽ. secundũ Host.
& Ioan. and. in. d. c. nouit. licet in. d. decretali dicatur quòd
procedatur de plano. quod quid importet. j. dicam. Et cõtra
8 personas sic † denunciantes non potest opponi quod sint in-
fames. si tamen sint corrupti de crimine potest secundùm
Inn. & omnes. Potest autem opponi ꝙ est criminosus seu in
e peccato mortali.[e] qualiter enim mouetur bono zelo ad corre
ctionem alterius, q non est correctus secũdũ Ber. & Inn. Sed
Ioan. and. dicit ꝙ in hoc genere denunciationis, vbi prose-
quitur quis ꝓprium interesse admittitur etiam criminosus
& aliâs nisi ei obstat excõicatio, vel expoliatio vel depreda-
tio. vt in. c. cum dilectus, & c. fina. extra de or. cog. vel alia pręiudicialis exceptio. ꝙ dic vt in. c. nouit. super vlt. glo. per eũ.
9 † Cõtra ipsam denũciationem, opponitur ꝙ potest etiam ha-
beri super eo regressus ad iudicem secularem. nã non debet
iudex ecclesiasticus, eam indistinctè admittere: qa non nisi in
defectum iustitiæ, vel si crimen de sui natura sit ecclesiasticũ,
vel ratione pacis uel iuramenti, uel quãdo crimẽ est notoriũ,
vel quãdo nõ audit in iudicio seculari, uel qa est obligatio na
turalis tantũ uel qñ hanc proponit miserabilis persona & de
pressa: ut in. d. c. nouit. de iud. & de pac. c. qualiter. lxxvij. di.
per totũ. & de fo. compe. c. licet. uide de hoc no. per Ber. in. c.
ex tenore. per totũ aliâs si indefinitè admittitur, periret tem-
poralis gladij iurisdictio: & oĩs causa per hanc viam defertur
ad ecclesiã. ita dicit Ber. de reli. do. c. religionum. & ita tenet
Io. and. in. d. c. nouit. & hoc ꝙ dixi de obligatione naturali,
10 tenuit Inno. in. d. c. nouit. Sed cũ illud † ꝙ deducitur pro falci
dia uel trebellianica sit naturale debitum: vt nota. C. de iur. &
fac. igno. l. cum quis. & ff. de condi. & demon. l. j. de re. iur. l.
cuius per errorẽ. ergo ille q retinet, peccat mortaliter: & con-
tra eum posset procedi per formã huius denunciationis. sed
hoc uidetur cõtra. c. Raynutius. & c. Raynaldus. extra de test.
vbi papa pronunciauit has quartas posse retineri. Sed dico,
ꝙ ea q̃ sunt dicta de obligatione naturali intelligi de ea natu-
rali qua quis tenetur eo ipso ꝙ quis locupletatur cum aliena
iactura: qa ꝙ alienũ est, peruenit ad eum, vt. l. nã hoc natura.
de condi. inde. vel de cã naturali, quę habet originẽ ex cõsen-
f su, vt ex pacto nudo[f] uel iureiu. interposito ab alio q̃ à liber-
to, vt. l. iniuriã. in prĩ. de ope. lib. de fideiusso. l. si quis pro eo.
in princi. Idem puto de eo q promittit ei q stipulatur alteri,
vt. l. stipulatio ista. §. alteri. de verbo. obli. & ꝙ ibi not. Secus
de causa naturali quæ à consensu non habet originem: vt in
eo q ex maleficio obligaẽ ad pœnã: vt. l. nõ solũ. §. j. ff. de iniu.
in proposito hæres diciẽ teneri naturaliter hoc est habito res-
pectu ad principia iurisgẽtiũ quo iure dictę quartæ deductio
non erat inuenta nõ autẽ ex consensu: qa testator nunꝗ con-
sensit ꝙ ipsi obligaretur: nec etiã hæres adeũdo hęreditatem:
quia habuit uel habuisse præsumiẽ animũ ꝙ noluit uti benefi
cio legis. Itẽ nil habet de alieno: qa legatarij & fideicommis-
sarij certãt de lucro, non autẽ petit ꝙ suũ est uel fuit. Vel dic
ꝙ naturalis obligatio non subest in eo ꝙ per falcidiam uenit
deducendum, secũdũ Pet. ut refert Cyn. in. d. l. cum quis. de
iur. & fac. ign. quod nõ placet, ut plenè dixi in. l. j. ff. de cõdic.
11 inde. Sed † quid de obligatione quæ tollitur præscriptione?
g respon. tunc actor audiretur à iudice ecclesiastico[g] per modũ
hunc denunciationis: qa ei denegaretur audientia in foro se-
culari. sed tu dices præscriptione tollitur naturalis & omnis
alius effectus: ut. l. fi. in prin. & ibi per Dyn. ff. rem ra. habe. &
per Cy. in. d. l. cum quis. respõ. tollitur omnis effectus ciuilis:
nõ aũt põt tollere naturalẽ obligationẽ, quam retinendo inci
dit in peccatũ mortale. sed eo casu quo præscriptio tolleret
naturalẽ secũdũ ea quæ dixi in. d. l. fi. in prĩ. rem ra. habe. tũc
12 cessaret hæc denunciatio. quid † de filiofa. tuto. exceptione
Macedoniani an possit cõueniri hac denũciatione cũ natura
liter & ciuiliter teneaẽ licet obstet exceptio? puto ꝙ non: qa
hæc exceptio descendit ex delicto creditoris circa illud cõ-
misso, vt. ff. ad ma. l. j. unde põt opponi etiã denuncianti: ut. s.
dictum est per Ioan. and. dũ dicit, uel alia pręiudicialis exce-
ptio. idem puto in qualibet alia exceptione ꝓpter odiũ uel
delictũ creditoris, competẽs ut doli uel similis. facit de cõdi.
inde. l. q exceptionẽ. sed si creditor nõ deliqsset: tũc ei hac de-
nũciatione subueniretẽ: ut. ff. ad maced. l. si quis patrem. Quid
13 de † muliere tuta velleiano? dico eã nõ posse cõueniri hac denũ
ciatiõe cũ etiã soluẽs repetat secũdũ canones. extra de fo. c. fi.
& ibi no. licet eñ teneaẽ naturaliter tñ daẽ ei exceptio ęquitate
quadã naturali ꝓpter suã imbecillitatẽ & fragillitatẽ: unde il
la naturalis nõ habet efficaciã suam. Itẽ puto in pupillo, eo ꝙ
obligaẽ naturaliter tãtũ, vt nõ possit cõueniri per uiã hui9 de
nũciationis: cũ illa naturalis, nõ sit efficax. ꝙ patet quoties ex
illa liberetur etiã si soluisset restitueretẽ legis edicto de minori
bus naturali æquitate inducto. vt. C. si aduer. sol. l. fi. ff. de cõ-
14 di. inde. l. interdũ. & de in inte. resti. l. j. & idẽ † dico ĩ quocũq;
casu, si aduersus ciuilę uel naturalẽ oblationẽ daretur ei resti-
tutio. obligatio enim naturalis, elidiẽ per exceptionẽ descen-
dentem ex illa æquitate naturali, vt. l. si unus. §. pactus ne pe
teret. ff. de pact. & ideo validior est oblatio naturalis sola, cui
nulla obstat exceptio, quam ciuilis & naturalis cui obstat ex-
cep. not. ff. de compen. l. quicũq;. nam per exceptionem, etiã
15 eliditur naturalis oblatio. Quid de tuto. excep. † rei iudicatę,
quam glos. dicunt inductam magis ad rigorem iuris conser-
uandum, quam ex æquitate, vt not. ff. de condi. inde. l. quæ
excep. & l. iul. & C. de iur. & fac. igno. l. cum quis. videtur ꝙ
cùm esset

a ¶ Vt extra de. vide Ang. de are. ĩ. §. sic itaq;. ĩ pe. col. ubi scripsi. insti. de actio. & apost. Ale. in. l. quint9. ff. mãda. in apostil. magna in fi. Tho.

b ¶ Ex mero officio. Vide Fran. de are. in. c. ex parte in. iiij. col. de testi. Thomas.

c ¶ Est & alia. adde Bal. ĩ auẽ. ad hæc. in. iij. co. C. de usu. & ibi plenè ponit de huiusmodi denunciatione. & aliqua per Fel. in ꝓhe. decre. ĩ. vij. col. Thomas.

d ¶ Ad eũ pertinẽtem. Vide Bald. in auẽ. ad hæc. in vlt. col. C. de vsu. Th.

e ¶ Mortali. vide Spe. eo. ti. §. j. ver. Itẽ opponiẽ. ubi ĩ fi. illi9. §. dicit ꝙ si processus sit cœptus vigore denũciationis, & aliqua difficultas ingeraẽ ꝙ potest procedi per viã inquisitionis. B. L.

f ¶ Ex pacto nudo. vide Alex. plenè in. l. iurisgentium. §. sed cũ nulla circa fi. ff. de pac. Th.

g ¶ A iudice ecclesiastico. vide Bar. in. l. sequitur. §. fi. cum al. & ibi dixi. ff. de vsusca. & Fe. in. c. fi. de prescri. in. iiij. coluñ. Tho. diplo.

cũ esset æquitas:& sic naturalis non eliditur,vt.d.l.iul.possit
conueniri ꝑ viam huius denũciatiõis:quia peccat mortaliter.
Cõtra:imo nõ est locᵘ huic denũciationi:qa lꝫ peccet morta-
liter:non tamẽ posset cognosci post sententiam,cũ semel sit
cognitũ,vt.l.si quis cũ totum.§.planè.&.§.si ancillã.ff.de ex
16 ce.rei iudi.& de reiudi.l.post rẽ.Similiter de eo† quod est de-
cisũ.ꝑ iusiurã.vt.d.l.post rẽ.& de iureiu.l.nã & postea.§.j. ꝑ
quo facit.Nã in certis causis tm̃ permittit̃.& propter instru
mẽta de nouo reperta,dat̃ restitutio,vt.ff.de iudi.l.imperato
17 res.Modᵘ probãdi.† hãc denũciationẽ hic fit,vt prima denũ
ciatio probetur ꝑ seipsam,cũ dicat corripe eũ inter te & ip-
sum solum.Sed an denunciatus poterit probare cõtrarium?
quòd videtur de facili ꝙ posset probari ꝙ Rex Franciæ,vel
quod Rex Angliæ nunq̃ fuerat ei locutus.sed cõtrariũ puto
cũ prima denunciatio dicatur fieri per seipsam,etiam si fie-
ret interueniẽte organo.scilicet epistola vel secreto nuncio:
vt.ff.de cõsti.pecu.l.q aũt.§.fi.&.l.seq.huius cõtrarij quodã-
modo impossibilis est probatio.Secũda denunciatio est pro
banda per se,& vnum alium legitimè deponentem,vel per se
& duos alios:cum dicat adhibe tecum vnum vel duos:cum ĩ
ore duorũ vel trium stet omne verbum.Tertia denunciatio
quę fit ecclesię probatur per seipsum libellum denunciato-
rium datũ ipsi iudici ecclesiastico.Quarta.scilicet quod pec-
cet in eũ probat probãdo ꝙ detinet rẽ suã,& ꝙ ẽ suus debi-
tor.hęc aũt probatio[a] elidit̃ hoc modo:dicit denũciatus:non
pertinet ad te cognoscere iustè vel iniustè detineã.hoc aũt
scio quòd teneo,nõ cõtra cõsciẽtiã.& hoc sufficit vt vltra ec
clesia,nõ procedat.licet enim probet ꝙ res fuit sua,vel sibi de
bita:potuit desinere:& sic nõ sequit̃ quòd cõtra consciẽtiã li-
cet qñ ordinariè agit̃ sufficit probare suũ,vel sibi debitũ nisi
18 aduersariᵘ probet cõtrariũ.Sed in hac† denũciatione,satis est
si denũciãs aliquã iustã causam allegat:quare cõtra cõscien-
tiã non teneat.licet causam non probet.creditur enim sibi
ad purgandũ cõscientiam suam,nisi scandalũ,vel publicum
peccatum & manifestũ sit:tunc enim debet de satisfactiõe cõ
stare secũdũ Inno.sed Hostiẽ.contra:qa si semel fuerit meũ,
vel mihi debitũ:adhuc p̃sumit̃,nisi probet̃ cõtrariũ,vt.C.de
probatio.l.siue possidetis.Ioã.an.videt̃ stare dictis In.tu dic
si denunciatus dicit se nõ tenere cõtra cõsciẽtiã suã,& nullã
causam allegat,nõ sufficit,vt.d.l.sed & si interrogat̃.de peti.
hęredi.idẽ si allegat causam iniustam,vt.l.nec vllam.§.j.e.tit.
Sed si allegat cãm iustam:tunc si quidem causa est dependẽs
ex eo facto:quia dicit se soluisse,vel simile:si negauit positio
nem denunciationis ꝙ esset suum,vel sibi debitũ,& proba-
tum est cõtra eum,non debet postea credi assertiõi suę:vt.ff.
de proba.l.cum de indebito.extra de solu.c.fi.&.C.de non
nume.pecu.aut̃.cõtra qui propriam.cũ similibus.cõscientia
enim alterius non debet probari nisi ex ĩdicijs,vt.C.de dolo
l.dolum.sed istud est indicium legitimũ,& lege probatum.
Si verò cõfessus est intentionem actoris,scilicet fuisse suum,
vel sibi debitũ,dicit tamẽ se emisse,vel fuisse,vel quid simile:
tunc si denunciãs non probet intentionem suã,aliter quàm
tali confessione:debet stari dicto eius ad excusationem cõsciẽ
tię suę,vt.C.de testi.l.si quis testibus.de sentẽ.l.si quis papini
anus.de iureiurand.l.eũ qui.in princi.Si autem denũciator
potest,& vult aliter probare quàm ex cõfessione denũciãtis
tunc cessat talis pręsumptio:qa fortè ideo cõfessus est:qa scie
bat posse probari.hoc probatur in glo.in.d.l.eum qui.in prĩ.
igit̃ tunc erit recurrendũ ad cõiecturas,scilicet cuius vitę,cuiᵘ
cõditionis est iste denunciatus vtrum eius assertiõi debet cre
di,vt.l.non omnes.§.à barbaris.de re mili.hoc etiam pendet
ex quantitate rei petitę,vtrum sit magna vel parua.arg.eius
quod not.in.l.admonẽdi.ff.de iureiur.Sed si causa quam alle
gat est talis quę ab eius facto non dependeat,& sic dicit se ha
bere ab alijs:an eis credere debeatur?videndum est qui sunt
illi à quibus habuit,& cuius opinionis,& vtrum hoc dixerit
ante litem motam,vel post.argum.extra de test.capi.licet.
Ex quibus etiam puto,si hoc habuit à procuratore suo,cui
hoc mandauerat satis sit,vt.ff.de procuratoribus.l.qui vul-
go.Idem si defunctus scriptum reliquit,rectè ei credit hæres
ad excusationem suæ conscientiæ,vt.l.qui cũ minor.§.penu.
ff.de bo.quæ libe.Idem si aliqua indicia legitima appareant,
ex quibus quis possit informare cõsciẽtiã suã,vt.l.mariti.
§.lenociniũ.in prin.ff.de adulte.si verò ĩformaret suam con-
scientiam ex præsumptionibus nõ legitimis,non excusat̃.li-
cet enim non teneat̃ cõtra cõsciẽtiã suam:tenet secũdũ cõsciẽ
tiã erroneã:& sic peccat,nisi conscientiam erroneam depo-
nat.& deponere coget̃:vt extra de senten.excõmuni.c.inqui
sitionis vbi probatur hæc distinctio.sed tu dices non per hoc
probat̃ denunciatio quæ dicit ꝙ peccat in me retinẽdo meũ,
vel mihi debitũ.nam apparet quòd nõ peccat detinẽdo,sed
erroneam conscientiam habendo.Sed certè finaliter in hoc
peccat ꝙ retinet,& sic videtur probata denunciatio. ¶ Sed
19 qualiter † peccat hæres in eo quod defunctus tenebat cõtra
conscientiam? respondeo fortè ipse hęres scit,& sic cõtra cõ
scientiam[b] retinet.Si verò ignorat:tunc prius est hęredi noti
ficandum taliter quòd in eius cadat notitiam, vel cadere de
beat,vt.l.quod te.si certũ petatur.&.ff.depo.l.si qs inficiatus
& postq̃ notificatũ fuerit,debent fieri denũciationes.nã tex.
dicit ꝙ si peccauerit in te frater tuus &c.prius ergo debet p̃ce
dere peccatũ quã fiat denũciatio,sed si hęres nõ patiat̃ se cer-
tificari:certè in hoc peccat,& ꝑinde est ac si certificatᵘ esset
20 argu.ff.ꝙ vi aut clã.l.prima.§.aristo.Sñia autẽ super † hac de
nunciatione fertur,ꝙ si reperit̃ denunciatus peccare in denũ-
ciantẽ præcipitur ei vt exeat de peccato,& ad hoc per senten
tiã excõmunicationis cõpellit̃.vt in dicto.c.nouit.Et no.ꝙ so
lũ in his tribus modis procedẽdi loqtur hæc constõ.s.ꝑ accu-
sationem,inquisitionẽ,& denunciationẽ.in alijs verò modis
procedẽdi,vt per exceptionẽ,nil immutatur de eo ꝙ dixi.ff.
de adul.l.ij.§.si publico.& istis tribus modis,atribuũtur istę
tres qualitates quę sequuntur.

SVMMARIVM.

1 Causa cõmissa summariè debet totam substantiã comprehendere,& summariè intelligitur breuiter.

Qui dicit in summa,omnia membra principalia ponit.

2 Libellus in causis summarijs debet ita formari.sicut quando ordinariè proceditur,lis contestatur &c.sententia diffinitiua datur.

3 Dilationes possunt abbreuiari in causis summarijs,nõ tamen ita ut probationes legitimè pereant.

4 In causis summarijs,quãdo poßint opponi exceptiones:requirẽtes altiorẽ indaginem.

Exceptio dicit̃ habere altiorem indaginem,qñ non põt expediri intra tantum tempus,quãtum processus principalis.

5 Peremptorium requiritur,etiam quãdo summariè proceditur.

6 Tẽpore feriarũ nõ proceditur in causis,in qbus summariè proceditur.

7 In hac summaria cognitione,quæ probatio requiratur.

Probatio plena,quæ dicatur?

8 Probatio per iuramẽtũ,sufficit in causis summarijs,et modici præiudicij.

9 Probatio quæ requiratur in summarijs in quibus sit aliquale præiudicium reo,quod tamen potest per aliud iudicium reparari.

10 Probatio plena ut fiat,requiritur quòd fiant articuli,& ꝙ singulariter & distinctè probetur.

11 In summarijs fauorabilibus,sufficit quòd summatim negotium probetur.

12 In iudicijs possessorijs,quæ summariè examinantur,plena probatio requiritur,ex parte actoris.

13 Summaria cognitio in quo uerset̃,quãdo causa summariè cognosci debet.

24 Quando proceditur contra absentẽ,semper dicitur summariè agitari.

15 In causa secundi decreti,licet dicatur summariè cognosci:tamen probatio per instrumentum,uel per idoneos testes requiritur.

16 Probatio per iuramentum,in causa primi decreti sufficit.

17 Causæ summariæ quæ sint.

18 Plenariæ causæ cognitio requiritur:ubi sententia data tribuit ius finale,nec põt per aliud iudicium reparari,nisi per appellationem,uel aliud remedium.

Fallit in casu huius constitutionis.

In casibus positis in clementina dispendiosam.

In casibus in quibus cõtra absentẽ procedi põt,& ubi ad secũdum decretum peruenitur.

19 Summariè est procedẽdum quando agitatur causa super qua lata sententia non parit magnũ præiudicium:uel parit tale quod per aliud præiudicium reparari potest absque appellatione,uel restitutione.

20 Quomodo cognoscatur,quòd causa tota sit summaria,uel articulus summariè cognoscatur.

Emergentia ad causam requirentem plenam cognitionem,in quibus siue quis uincat siue uincatur:propter hoc causa principalis non perditur summariè,cognoscuntur etiã respectu probationum.

21 Probatio impedimenti à petente secundam dilationem,probatur per iuramentum:& sic summaria & semiplenã probatio,sufficit.

22 Quando tractatur de probando impedimento,ut detur secunda dilatio,requiritur plena causæ cognitio,& probatio.

23 In danda secũda dilatione,requiritur plena cognitio quãdo denegatur.

24 Exceptiones quæ opponũtur ante litẽ cõtestatã licet plenã probationem requirant ut quis uincat:tamen cognitio potest dici summaria.ob dilationis breuitatem.

25 Succumbens in exceptione proposita,ante litem contestatam potest illam post litem contestatam proponere:& eam plenè probare,si non plenè probauit ante.Testes examinati summariè ante lit.contesta.post litem poterunt plenariè examinari.

Testes examinati in una instantia ad unum finem,non impediunt exa-

a ¶ Hęc aũt probatio.vide And.sicu.ĩ.c.nouit.ĩ.xlviij.col.de iudi.& qũo procedat libellᵘ ĩ hac denũciatione,vide Inn.ĩ.d.c.nouit.& ibi.d.Abb.ĩ xvij.co.de iudi.cũ seq.in versi.quęro quomodo & ibi vide Barba.ĩ.xlviij.co.& ibidẽ vide ẽt Phili.deci.in pe.col.reqrit̃ ẽt ꝙ verè & non præsũptiuè cõcludat libellus.de q̊ vide Fely.& Deci.ĩ.d.c.nouit.& poni.Ang.de ar.ĩ.§.sic itaq;.ĩ pè.col.ĩsti.de act.& ego practicaui quãdo actor possidet,ꝙ agatur ꝙ ipse læsᵘ ex sñia cõseruet̃ ĩdẽnis:& ꝙ ponat̃ ꝑpetuũ silẽtiũ ĩ cã Nicolai de põte cõtra presbyterũ Hieronymũ zacharotũ de Padua.T.

b ¶ Cõtra cõsciẽtiã.vide And.sicu.ĩ.c nouit.in.xij.col.in versic.iste passus.de iudi.Tho.

minationem fieri in alia ad alium finem.

26 *Quando sententia lata super principali parit exceptionem rei iudicatæ super incidenti: tunc super incidenti penè cognoscitur, si causa principalis erit plenaria, aliàs secus.*

27 *Exceptiones peremptoriæ quæ possunt separari à principali si incidant in negotio principali, quando plenaria, & quando summaria cognitio adhibeatur?*

28 *Compensatio debiti naturalis opposita, quando admittatur, & plenariè cognoscatur.*

29 *Exceptiones oppositæ post sententiam, quãdo fit quòd requirant plenam, & quando summariam cognitionem.*

30 *Executio sententiæ quod impeditur per exceptionem nullitatis, uel quòd sit lata prætextu falsorũ instrumentorũ, si probationes sunt in promptu, quæ debent esse plenè.*

31 *Exceptio quæ opponitur non contra executionem, sed contra rem in qua fit executio, summariam cognitionem requirit, etiam quo ad probationem.*

32 *Sententia lata in causa summaria, in qua iudex dicit se habuisse plenam causæ cognitionem, non facit præiudicium in alia causa.*

33 *Sententia lata in causa, in qua plena probatio requiritur in qua iudex diceret se habuisse cognitionem summariam, non ualet causam summariè examinari, & simpliciter, idem importat. Simpliciter. i. sine plica, distinctè & inuolute.*

a **Summarie.** [a] Summa. i. breuis, vel summa. i. prima vt no. ff. de sta. ho. l. summa. & sic summariè. i. summatim. vel breuiter, vel primariè, vt ostendam. hęc materia tangitur in. l. ij. §. sciendum. ff. ad exhi. & in Spe. de offi. iu. §. postremò, vbi ponit tractatum Ioã. fazioli de pisis. sed ad maiorem declarationem † dic, quòd hoc vt summariè cognoscatur, quandoq; adiicitur toti causę, quandoq; vni articulo. de primo intelligere debemus circa ordinẽ procedendi summariè. i. breuiter. & hoc quod dico breuiter non intelligitur diminutiuè sed ita q totam substãtiã comprehendat, vt. l. j. ff. de re iu. & ideo qui aliquid dicit in summa, omnia mẽbra principalia ponit, vt. ff. de condi. indebi. l. in summa [b] vnde quando proceditur summariè: tunc cõtestatur lis, subaudi forte si sententia tribuit ius finale: aliàs secus. ex hoc dico † q in processu nil debet de substantialibus omitti. & ideo libellus debet esse ita plenè formatus, sicut & quando ordinariè proceditur. ff. ad exhiben. l. iij. in princi. Item contestatur lis [c]. l. tigni. §. si quis non possideat. & §. idem scribit. & l. iul. §. proinde. ff. ad exhi. Item sententia diffinitiua [d] datur, vt. l. iij. §. præterea. ff. ad exi. & de in lit. iuran. l. in actionibus. in prin. & ff. de lib. agn. l. si quis à liberis. §. si quis ex his. licet quidam dicant q illa est sententia interlocutoria, vt ibi tangitur secũdum Guil. sed glos. C. commi. vel epi. l. j. innuit q in his summarijs non requiratur ordo, quod patet per. d. ll. Expeditur autem iste † processus breuiter, quia licet aliàs non possint dilationes breuiari, nisi causa cognita: tamen ab breuiandi illa sola est causa sufficiens. quod causa debet agitari summariè. vt. ff. de regul. iuris. l. ij. in fin. non tamen ita potest abbreuiari, vt probationes legitimæ pereant: hoc enim ĩpediret causę cognitionem, quod non potest: quia causę cognitio est de substantia iudicij: vt. C. cõmi. vel epi. l. iudex. &. l. fi. & no. C. de sen. l. platã. sed ea q sunt de substãtia non pñt omitti, per hoc q dicit summariè, vt dictũ est. ergo & c. probat extra de verbo. sig. c. sępe. in cle. In hoc processu † sic, q exceptiones opponãtur, quę requirãt altiorem indaginem, si quidem possunt per alium iudicem examinari per iudicem non admitterentur, sed in alio iudicio seruabuntur, v. l. ille à quo. §. si de testamẽto. ff. ad trebel. & l. iij. §. ibidem. ff. ad exhiben. Si verò in alio iudicio examinari non possunt etiam in isto examinabuntur, vt in. d. §. ibidẽ. in fin. & ita intelligit glo. dum dicit exceptionem q̃titatis, p pos. retinẽd. si enim posset respuere illa, quę nõ possunt alibi examinari, auferret ius partis, & etiam cognitio tolleretur, q nõ potest, vt dictũ est. illę autem non dicuntur habere altiorem indaginem quæ possunt examinari intra tantum tempus intra q̃tum principalis processus expeditur, etiã si hoc non opponeretur, vt. l. si is à quo in princi. ff. vt in pos. lega. Item in his † casibus in quibus ordinariè agitur, quis citatur peremptoriè. ita in istis casibus vbi agitur summariè, quod patet in interpositione primi decreti & secundi, quod summariè fit. & oportet q pręcedat peremptoriũ, vt. C. de his qui ad eccle. confu. l. pręsenti. §. sed si hoc facere. q̃ũo & quãdo iudex. l. consentaneum Et Cynus not. ff. dè dam. infec. l. si finita. §. iuli. Tempore † autem feriarũ nõ potest procedi nisi in casibus expressis. ff. de feri. l. j. & ij. & quãplurib⁹ alijs. ll. non obst. prædictis extra de verborum signi. c. sæpe. qa tota hæc glo. procedit quando summariè tantum debet procedi. ibi quãdo omnia illa verba iungũtur simul. de quo. j. dicam. Circa modum probandi † in hac summaria cognitione, sciendũ est q plena probatio est facere iudici plenam fidem, vt. C. de eden. l. procurator. de conditi. ob tur. caus. l. j. ff. de probat. l. quinquaginta. habet autem hęc plena fides, suos gradus. nam quandoque quis inci pit suspicari, hoc est in vnam partem inclinare animum suum aliqua ratione satis forti. non tamen ita quod credat non posse esse contrarium. Quandoq; procedit vltra, & incipit credere ita forti ratione, q firmiter inheret vni parti, vel de contrario aliquo modo dubitat. & ista est plena probatio, & plena fides, hæc naturalis dicitur, & probatur. ff. de quæstioni. l. j. in princi. vbi ad tormenta seruorũ, ita demum veniri oportet, cũ suspectus est reus, & alijs argumentis ita admonetur: vt sola confessio seruorum de se videatur. quòd enim dicit, cũ suspectus est reus, denotat primum gradum: quo quis incipit peruenire ad fidem, secundum suspicionem. quòd verò subdit, & alijs argumentis. denotat secundum gradum quo incipit opinari quòd verò suddit de confessione seruorum denotat vltimũ gradum. s. q plena fides haberetur & dicit plena probatio: & hoc probatur. ff. de tes. l. iij. §. eiusdem. infi. ibi, quicquid autẽ credens. aut parũ probatum opinaris & c. & hoc plenius dixi in repetitione. l. admonendi. ff. de iureiur. vbi de semiplena probatione tractaui. Nunc † autem ad propositũ dico, q quædam [e] sunt causę summarię modici, & quasi nullius pręiudicij & in his sufficit probatio per iuramentum. vt. ff. ad. exhibẽ. l. thesaurus. non enim nocet domino si patitur me cauente de damno infecto quærere thesaurum meum in fundo suo, vbicunque petitur exibitio. sed in ac. [f] ad exhibendum veniret pos. translatio, vt in. l. celsus. §. iul. ad exiben. vel si aliter per exhibitionem damnificaretur reus: tunc nõ sufficeret probatio per iuramentum, sed sequeretur alia, vt statim dicam. In his enim vbi ita modicum pręiudicium vertitur ex solo iuramento, iudex ad suspicionem seu opinionem inducit. Quædam sunt † in quibus aliquale præiudicium fit reo: tamen potest reparari per aliud iudicium: tunc alia probatio requirit quam per iuramentum. s. q per vnum testem, vel aliqua [g] indicia, vel verisimilia ita quod in suspicione vel opinione iudex aduocetur, vt. ff. ad. l. aquil. in. l. aquilia. ibi. ad suspicionẽ iudicem adducam. & de carb. edic. l. iij. §. causæ. ibi, vel modicum pro puero facientem. vt de ven. in pos. mit. l. j. §. si in ea. et ista probatio dicitur facta summariè, hoc est primariè quasi ad primum gradum probationis. s. suspicionẽ, vel opi. peruenit. & illud quod dicimus prima facie videtur quod sic, vel prima fronte, vt. C. de edict. diui. Adri. tol. l. fi. vel etiam potest dici summariè. i. breuiter. nam ad plenam † probationẽ secundum consuetudinem hodie approbatam per decretales, requirit q fiant articuli, & q singulariter & distinctè probetur, hic verò sufficit † quòd summatim negotio probetur, vt dicta. l. in lege aquil. ibi. summatim negotio exposito. & hoc intelligo in causis summarijs valde fauorabilibus, scilicet ne propter probationes deficiant, vt alimentorum & ventris. Si verò non ita fauorabiles essent, licet possint per aliud iudicium reparari: tunc quantuncunque sint summarię in eis plena probatio requiritur [h] ex parte agentis. dicitur autem summariè respectu defendentis: quia si accusatorem diceret per calumniam postulare: vel aliquam exceptionem opponeret quæ requireret altiorem indaginem: defertur exceptionis probatio, nec impediretur actoris inuentio. ff. vt in poss. leg. l. si is à quo. §. j. de præto stipul. l. j. §. penultimo. ad trebel. l. ille à quo. §. si de testamento. et idem dico † in omnibus possessorijs iudicijs, quæ dico summariè examinari, vt. C. vnde vi. l. meminerint. aliàs momentanea. & nota. C. quorum leg. l. j. in gloss. possunt per iudiciũ petitorium reparari nam in eis dico quòd requiritur agentis plena probatio, vt. d. l. j. C. quo. bon. vbi expressè dicitur. Circa. † verò [i] exceptionem aduersarij & circa dantes dilationes, poterit versari dicta summaria cognitio et summariè dicat hoc casu, quasi prima facie hoc videatur: cum iura partium non perfectè discutiantur. quædam sunt in quibus partis versatur pręiudicium, nec possunt in aliud iudicium reparari, nisi per appellationem, vel alijs modis legitimis, & in his si dicatur procedendum summariè, intelligitur solum quò ad ordinem: sed ab vtroq; parte probationes [k] & defensiones audiuntur, vt. C. de naufra. l. de submer. licet ibi sit plus quàm summariè agendum, vt extra de verb. sig. c. sæpe. in cle. in his enim causis d3 intelligi illa cõstitutio: & sic loquit hic. Si eñ in causis vbi ponunt oĩa illa vocabula. scilicet summariè, & de plano & c. hoc est ĩ. d. c. sæpe. multo min⁹ hoc est vbi dicit summariè tm̃, p cedi. & p dicta † verà vbi cõtra psẽtẽ pcedit. pcessus aũt q fieret cõtra absẽtẽ. ex q posset cõtra eũ aliqd decretũ iterponi vel diffinitiua

---

a ¶ Summariè. vide plenã apostil. Ale. in. l. j. §. fi. ff. de prę to. stip. in addi. q ĩci. pulchrũ tractatũ, & ĩ addi. se. & An. sicu. ĩ. l. ij. C. d. edic. diui Adr. tol. ĩ. prin. & apostil. Alex. in. l. ij. C. de pig. in. x. colũ. in ver. dari libell⁹. et an ptes possint facere, q qs pcedat sũmariè & c. vide plenã apo. Alex. ĩ l. ius publicũ. ff. de pac. & And. Barba. ĩ. c. de cãis. ĩ vij. col. de of. dele. & adde q dicit summariè qñ pte abñte pôt cognosci. secũdũ glos. & Bar. ĩ. l. j. C. qñ prouo. nõ ẽ neces. Tho.

b ¶ In summa. Vide Ias. ibi in. j. no. & Alex. ĩ. addi. & ĩ. l. iter dies. ĩ fi. ff. de re iudi. Tho.

c ¶ Cõtestatur lis. vide Gem. ĩ cõs. cxxv. factũ. in fi. & Alex. ĩ. l. inter dies ĩ fi. ff. de re iu. Th.

d ¶ Snia diffinitiua. Vide Ias. ĩ. l. p perãdũ ĩ prin ĩ. ij. col. C. de iud. Th.

e ¶ Quædã sunt. Vide Bar. ĩ. l. j. in fin. quorũ bon. & ibi apostil. Alex. ĩ ver si. summaria. Th.

f ¶ Sed in ac. Ad de Bar. ĩ. l. si qs ex liberis. §. si qs exhis. ff. de lib. agno. & ibi dixi. & eum dẽ ĩ. l. si cõstãte. in prin. ĩ. ij. q. so. ma. & in. l. iij. §. ibid. ff. ad exh. & ĩ. l. ij. ĩ fi. C. de edi. diui Ad. tollẽ. Tho. Dipl.

g ¶ Vel aliqua. Vide plenè p Fely. ĩ. c cũ oporteat. in. x. col. de accusa. Th.

h ¶ Reqrit. Vide plenè p Alex. ĩ cõsil. cxxxix. incipi. circa primũ. ĩ. vj. volu. ĩ vlti. col. T.

i ¶ Circa verò. Vide plenè p Ias. ĩ. l. fi. in. ij. col. ff. de ferijs. & Bar. in. l. iij. §. cãæ. ff. de carbo. edict. Tho.

k ¶ Probationes. Vide Barto. in. l. si is. §. pe. ff. vt ĩ pos. le. vbi ẽt dixi. Th.

a diffinitiua sententia[a] deferri:semper debet dici summariè agi
tari.nã cum merita causarũ partium assertione pandantur:vt
l.fi.C.si per vim vel alio modo.si fit parte absente,nõ potest
dici ꝙ plenè liqueat iudici.fortè enim si pars fuisset pręsens
aliquid ostendisset:& ideo totũ quod probatur dicitur con-
stare summariè,hoc est primariè .i. prima facie:& ideo gesta
b parte absente, [b]non ita porrigunt effectus suos ad extraneos
vt.l.qui repudiantis.&.l.papi.§.meminisse.ff.de inoffic.testa.
cum si.& sic summatim cognosci.dicit glo.de bo.autho.iudi.
possiden.l.cũ proponas.& in auť.ibi posita.&.ff.ex quibus
15 cau.ĩ pos.ea.l.fulcinius.§.j.& ibi gl.dicit† quod in secũdo de
creto,procedit summaria cognitio:tamẽ in eo requiritur pro
batio per instrumẽtum vel idoneos testes,vt.l.fi.C.de bo.au-
16 tho.iudi.pos.sed in primo †decreto:qa ibi generať modicũ
præiudiciũ:& potest de facili reparari.sufficit probatio per
iuramẽtum,vt probatur in auť.de exhi.re.§.suspecto.aliâs.§.
si verò quidã iurent.sic enim summatim dici sentit Spec.in.
17 d.§.postremo.circa fi.Et si quæritur† quæ sint causæ summa
rię.gl.dicit regulariter:omnis causa quæ nõ requirit plenam
cognitionẽ,vt.l.iudices.C.de iudic.fallit in casibus qui enu-
merantur.ff.de exiben.l.iij.§.sciendũ.Spec.dicit idem:& cer
tos casus enumerat.sed Dy.ff.de præto.stipu.l.j.§.penul.dat
certas regulas sic.vbicũqȝ agiť cã,super qua sententia lata tri-
buit ius finale,& aufert plenum ius,& tribuit alteri.ibi desi-
derať causæ cognitio plena.vbi verò ecõtra:non desideratur
plena,sed sufficit semiplena.ff.quis or.in bo.pos.ser.l.ij.&.s̃.
de bo.autho.iudi.pos.l.iiij.§.si cã cognita.sed certè illę leges
hoc nõ ꝓbãt,nõ distingunt vtrũ deť de plano,an iudice sedẽ
te pro tribunali.Et aliud est dicere de plano,& aliud est dice
re summariè,vt.j.dicã in seq .gl.nã & bonorũ possessio q̃ tri
buit ius dať à iudice sedẽte pro tribuali:& tñ nõ dať in forma
iudicij vt no.in.d.§.si cã cognita.suę tñ regulę multum mihi
18 placẽt.vt dicamus sic† vbicũq; sentẽtia data tribuit ius finale,
c nec põt ꝑ aliud iudiciũ[c] reparari,nisi ꝑ appelationẽ,vel aliud
remediũ:tũc requiriť causæ plenaria cognitio regulariter ,vt
d.l.iudices.C.de iudi.fallit in casu.d.l.de submersis.C.de nau
fra.Itẽ in casu huius cõstitutionis.Itẽ in casibꝰ qui ponũtur
in.c.dispẽdiosam.extra de iudi.in cle.Itẽ in casibꝰ in quibus
sentẽtia põt ferri cõtra absentẽ & negotiũ liquidari.C. qũo &
qñ iudex.auť,*qui semel &C.vbi. de crimi.agi opor.authẽ.*
qua in ꝓuincia,Itẽ vbi ꝑueniť ad secũdũ decretũ,vt dictũ est.
19 ¶ Secũda est regula ꝙ† vbi causa agiť sup qua sentẽtia lata nõ
parit magnũ p̃iudiciũ,vel parit tale quod ꝑ aliud iudiciũ põt
reparari,absq; alia appellatione,vel restitutione,vel simili re
medio:tũc procedẽdũ est summariè.Istud probať in oĩbus
exẽplis positis in.d.§.sciẽdũ.in gl.in eo ꝙ.s̃.dixi.de iudicijs
possessorijs.sed hoc quod dico summariè,diuersimodè acci-
piť,vt.s̃.ostẽsum est.sed dices tu.in nulla lege antiqua reperi-
tur ꝙ agitur summariè.nam in.d.l.iij.§.sciendũ.ff.ad exhibẽ.
dicit ꝙ summatim debet cognosci an actoris intersit:& sic il-
lũ articulũ dicit examinãdum non totã causam.simile in cau
sa alimentorũ ex carboniano summatim examinatur:an sit fi
lius:& sic vnus articulus:vt.ff.de libe.agno.l.si qs à liberis.§.
si vel parẽs.& de carbo.edict.l.iij.§.causę.& idẽ in fi.Sed vbi
aliqd quod est principalis cã intẽtionis,venit examinãdum
summariè:meritò tota cã diciť summaria.Sed qũo cognosci-
20 mus† qñ adiicitur vni articulo ꝙ cognoscať summatim,qua-
liter intelligatur?ad quod dico ꝙ si cã principalis est summa-
ria,& omnes eiꝰ articuli sunt summarij:eadẽ rõne vt dictũ est
Si verò cã principalis requirit plenã cognitionẽ causę:tũc de
emergentibus & incidẽtibꝰ videamꝰ.dico ꝙ quędã sunt emer
gentes in quibus siue qs vincat,siue vincatur: cã principalis
propter hoc nõ perdiť,& in his semper dico summariè cogno
scendũ.exẽplũ.C.de peti.hęre.l.si quis libertatẽ.in fi.de inter
ro.act.l.defensor.§.illud.Nec dico hic vel alijs emergẽtibꝰ vel
incidẽtibus agi summariè respectu ordinis:quia in his ordo
attẽditur ipsius causę principalis,sed dico summatim cognos
ci respectu probationũ:qa cũ res sit modici p̃iudicij:sufficit
ꝙ ostendaur iudici sic esse prima facie,vt.d.ll.Quędam sunt
emergentes in qbus ille q illas emergẽtes proponit,si vincit
propter hoc nõ vincit cãm principalem,sed remanet in du-
bio.sed si ꝑdit ĩ illa emergẽti,ꝑdit cãm:cũ actor in prima di-
latione nil probauit.petit secũdã.si obtinet nõ vĩcit cãm:sed
remanet in dubio probatiõis.Si verò perdit in ista emergẽti:
21 absq; dubio perdit causam in istis.Si quidem loquimur † de
probatione impedimenti fienda ab eo,qui petit secũdã dila-
d tionẽ:dico ꝙ sufficit summaria & semiplena probatio[d]:quod
patet.ꝙ sufficit probari per iuramentum,vt extra de excep.
c.pastoralis.&.ff.de excusa.tuto.l.scire opȝ.§ .sufficit.in fi.&
ita determinauit papa,vt retulit Spe.in tit.de appel.§.nunc
verò,versi.quid ergo.quod tenet Guil.in.l.ij.§.si q dẽ.ff.si quis
cau.& huius casus est rõ:quia consequitur modicũ cõmodũ
22 vt dixi.Sed quãdo de probatione† impedimenti tractaretur:
tũc illud nõ assero probari ex solo iuramento,& per solũ iu-
ramẽtũ.Sed cõsidero istã emergẽtẽ ex ꝑte resistẽtis qa denega
tiõe huiꝰ dilatiõis cõseqť magnũ cõmodũ.si vult impedire re
quiriť plena causę cognitio.de hoc est tex.C.de dila.l.à proce
dente.vbi expressè diciť ꝙ ideo plena causę cognitio tunc re
23 quiritur:qa si negatur:sententiaretur super principali†.q.igi
tur de danda dilatione,quia aliquo casu requiritur plenaria
cognitio,scilicet qñ denegatur:igiť in dubio dicitur plenam
causę cognitionẽ requiri.ar.ff.de cõdi.inde.l.sufficit. Quædã
sunt emergẽtes quæ habent se ecõtra ad prędicta quæ ex par
te eius q emergẽtem proponit si vinceret:totũ ibi vinceret.
Sed si perderet:nõ per hoc perdit totum,nec aduersarius vin
24 cit.exẽplum,† in exceptione rei iudi.de iureiu.& de trãsac.
quę opponunť à reo añ lit.cõte.ad impediendum processum
Si enim opponẽs vincit totum vincit.si perdit:remanet lis.
hoc enim ex parte opponentis requirit plenã probationem
vt vincat.põt tamẽ hæc cognitio dici summaria propter bre-
uitatem dilationis:qa si requireret altiorem indaginem:differ
tur illa exceptio,quantũ ad impediendũ processum,& con-
testabitur lis:postea opponeť in vim peremptoriæ:vt .l. nã
& postea,in prin.ff.de iureiurã.in prin.in tex.& in glo.& ex
25 hoc† dico ꝙ si opponens[e] ex illa exceptione succũberet,nec
e plenè ante litis contest.probauit,posito ꝙ super hoc exami
nati sunt testes,& post litis cõtesta.iterũ poterit opponi , &
testes iterum examinari super eodem,& iterũ publicari.nam
primò fuerunt examinati summariè:ergo nõ impedit exami
nationẽ q̃ fit post litis cõte.vbi fit plenariè.ar.l.pe. ff. de his
qui sunt sui vel alie.iur.&.l.à diuo pio.§.super rebus.ff.de re
iudi.Item quia testes examinati super vna instãtia,ad vnũ fi-
nem,nõ impediunt examinationem fieri in alia ad alium finẽ
arg.ff.de eden.l.argentarius.§.penul.ff.de furt.l.qui tabernas
ff.de fur.l.qui tabulas.§.fi.sed hic ante litẽ contest.producun
tur ad vnum finem.s.ne procedať.postea verò producũtur ad
alium finem.i.vt diffinitiuè absoluatur.& cum instãtia inci-
piat à contestatione:non potest dici quòd producanť in ea-
dem instãtia.& de hoc est casus extra de testi.cap.veniens.
26 Quędam sunt† emergentes, vel verius incidentes,vt quando
producuntur aliquę peremptoriæ,& istarũ quædã sunt q̃ à
principali intentione non possunt separari,vt omnis excep-
tio intẽtiõis.si em̃ dico testm̃ nullũ:qa ruptũ agnatione post-
humi:vel si dicã actori nõ cõpetere ius agẽdi:qa meus seruus
est,vel eum qui petit hęreditatẽ nõ esse hæredẽ:quia ego sum
hæres.& similia(non enim põt pronunciari de vno qn pro-
nuncietur de altero)tũc de hoc ĩcidẽti cognoscẽdũ ẽ plenè,ꝙ
patet:qa snĩa lata super principali,parit exceptionẽ rei iudi.
sup incidẽti,vt.l.j.C.de or.iud.&.de or.cog.l.ij.&de exce.rei
iud.si inter me & te. ꝙ intellige si principalis cã,reqrebat ple
nã causæ cognitionẽ vt.d.l.secus si summariã.vt.ff.de his qui
sunt sui vel alie,iur.l.pe.& de lib.agno.l.si quis à liberis.§.si
27 vel parẽs.Quædam aliæ sunt† incidentes perẽptorię,quę pos
sunt separari à principali:vt oĩs exceptio sit actionis exclu-
sio.nã vtrũq; esse põt & põt de vno cognosci:& aliud omitti.
Et istarũ q̃dã sunt,quę prĩcipaliter nõ possunt per se ĩ alio iu
dicio agitari.vt exceptio pacti, & si q̃ sunt alię merę,excep-
tiones.& de istis sine dubio debet plenius cognosci:cum ex
vtraq; ꝑte,debeãt plenè discuti .vt ĩ.d.l.iudices. C .de iu. &
hoc facit:qa parit plenũ p̃iudiciũ ab vtraq; parte.Quędã sunt
exceptiões q̃ possunt ꝑ se examinari in alio iudicio:nõ tñ ad
eũdẽ finẽ ad quẽ ꝓponũť.in primo exẽplũ.ĩ.l.vẽdicãtẽ.&.l
seq.ff.de euic. dȝ etiã plenè ꝓbari ea rõne:tñ lȝ qs succũbat
ꝑ modũ exceptiõis.põt illud postea deducere ĩ iudiciũ ꝑ mo
dũ actiõis,vt.d.l.vẽdicãtẽ.ĩ fi.&.l.seq.rõ est qa ad diuersum fi.
agiť.& sic nõ videť eadẽ res:vt.l.cũ q̃riť.ff.de excep.rei iud.
ita no.Cy.C.sentẽ.rescin.nõ posse.l.perẽptorias.dixi plenè
quãtũ ad hoc in.l.q romę.§.duo fratres.ff.de verbo. obliga.
Quædã sunt exceptiones quæ possunt per se examinari in
alio iudicio per eundem finem,per modũ agendi:vt excep-
tio compensationis.sic enim cùm opponitur tendit ad hũc fi
nem,vt mihi satisfaciat compensando;ita cùm ago tendo ad
hunc finem,vt mihi satisfaciat soluẽdo,& ita possit se in alio
iudicio reparari:habet in se aliquid summariæ cognitionis:
quia si habet altiorem indaginem iudex nõ debet eam admit
28 tere.C.de compensa.l.fina.& ideo si opponeretur † compen
satio debiti naturalis,quòd non potest deduci in alio iudi-
cio:hoc non haberet locum,sed deberet plenè examinari si-
cut aliæ exceptiones,vt dictum est,sed si admittitur.ad hoc
vt opponens vincat,vel vt reprobetur compensatio, requi-

a ¶ Diffinitiua sentẽtia.vide Pau de ca.in consi.xl.pro pleniori.ĩ.ij.col. ĩ fi.Tho.

b ¶ Parte absente. Vide Pau.de ca. ĩ cõsil.xl.incipit ꝓ pleniori examinatiõe.ĩ.ij.col.in prĩci.Tho . diploua.

c ¶ Per aliud iudicium.Vide Fely.ĩ.c causam q̃.ĩ.ij col. de testi.Tho. dip.

d ¶ Probatio.Vide Alex.plenè in.l.ij in pen.col.ff.si qs cau.ĩ ver.extra gl. Tho.Diplo.

e ¶ Opponẽs.Vide Ange.de are.in.§.actionũ.ĩ.iiij.colo. versi.aduertas..in stit.de actio.Tho.

ritur plena causę cognitio cũ plenum etiã faciat præiudiciũ
vt.l.ꝙ in diẽ.§.si rationẽ.ff.de neg.gest.l.sinautẽ.§.fi.sed si iu-
dex eã admitteret nõ reprobãdo:tũc nõ faceret ꝑiudiciũ, vt
ibi. Et ꝑdicta de his quę emergũt ante sñiam.sed post sñiam
quãdoq; occurrũt aliquę emergẽtes,vel incidentes: & ideo
dicit ꝙ post sñiam.aliquãdo opponũtur aliquæ exceptiones
ad merita causæ,nõ ad sentẽtiã, vt in casu.l.j.C.de iu.& fact.
igno.& tunc dic idẽ ꝙ.s̃.Quędã sunt quę opponuntur cõtra
30 ipsam executionẽ:vt quia dicit ꝙ nõ debet fieri † executio.
a quia sñia nulla,vel lata prętextu falsorũ instru.[a] & alia similia
& ista requirũt sũmariã cognitionẽ,quo ad breuitatẽ dilatio
nis:qa si requirunt altiorẽ indaginẽ:nõ impediretur executio
sed exceptio reseruaretur pręstita cautiõe,de reddẽdo quod
exigitur.C.de fal.l.ij.C.de preci.impera.offer.auẽ.q̃ supplica
tio.&extra de in inte.rest.c.suscitata.Sed si probatiões essent
in promptu:tamẽ impeditur executio:& illę probationes de
bent esse plenę.vt.C.si ex fal.instr.l.fi.ibi manifestis probatio
nibus &c.& idem puto,q̃n opponitur exceptio ꝙ nõ debet
mãdari executioni in totũ,sed quatenus quis facere põt, vel
31 alia similia.vt.ff.sol.ma.l.si ex diuerso.§.fi.cũ si.Quędã† exce
ptiões opponũtur nõ cõtra executionẽ simpliciter,sed cõtra
rem in qua fit executio:& iste simpliciter requirunt summa-
riã cognitionẽ,quo ad breuitatẽ & quo ad semiplenã proba-
tionẽ,vt.l.à diuo pio.§.si super rebus.ff.de re iud. ratio: quia
ibi vertitur modicũ pręiudiciũ:qa si nõ mandatur executioni
super illa re,mãdabitur super alia.Item de illa qõne poterit
cognosci,in ordinario iudicio vt ibi dicitur.Sed q̃n cõtẽditur
vtrũ sñia sit executioni mãdãda,vel nõ:& sic de virib⁹ sentẽ-
32 tiæ:tũc est res magni pręiudicij.¶† Sed quid si in causa sum-
maria iudex in sentẽtia dixerit se habuisse plenã causę cogni
b tionẽ,[b] an per hoc faciat pręiudiciũ in alia causa?rñ.nõ:quia
debet intelligi se habuisse plenã,secũdũ ꝙ natura cãe exigit.
vt.l.si vno.in prin.ff.loca.& de vsur.l.stipulatus.& de dã.in-
fe.l.dãni infecti q dã.& quia cognoscere summariè nõ est so-
lũ in iudice,sed etiã in parte q̃ fortè nõ curat producere pro
batiões:ideo qa scit cãm posse reparari in alio iudicio,&hoc
maximè verũ si pars cõtradixit sentẽtiæ,vt in.c. sępe.in fi.de
ver.sig.in cle. Sed illud cap.loquitur in causis quę parãt ple-
33 num ꝑiudiciũ quocũque modo agatur.¶† Sed si in cã in qua
requirit̃ plena probõ, diceret se habuisse cognitionẽ summa
riã:puto sñiam nõ valere:qa plenaria cãę cognitio,est de sub
stantialibus,vt.C.de sen.l.ex stipulatione.&.C.cõmi.vel epi.
l.iudex.ideo si omittit̃, vitiat̃ sñia.& not .C.de sen.l.prolatã.
Itẽ ꝙ.s̃.dixi de hac dictiõe summariè,idẽ intellige si diceret̃
causam debere rectè examinari simpliciter,de quo verbo fit
mẽtio in.d.c.sæpe.qa debet intelligi hoc est simpliciter sine
plica.s.sine distinctione,& inuolutione,vt.ff.pro soc.l.coiri.
& de vul.& pu.sub.l.j.& de verb.obli.l.j.§.si qs simpliciter.

SVMMARIVM.

1 *Causa uilis & uilium personarũ,de plano agitari debet,iudice non sedente pro tribunali & sine libello,& alijs solẽnitatibus.*
2 *Causæ grauioris ponderis,si agitari debent de plano,quomodo intelligant̃?*
3 *Articulus unius causæ,q ordinariè agitari debet,qũo poterit de plano agi. Libellus põt produci corã iudice,eo non sedente, & etiam die feriata ob neceßitatem hominũ.Item qui habet terminum ad procedendum coram iudice,secus si ad probandum.*
4 *Articuli modici præiudicij,ita quod summariam cognitionem requirant: licet opus sit quod iudex aliquid faciat,poterunt de plano scilicet iudice non sedente,& tempore feriato ob hominum neceßitatem expediri,secus si alicui parti possunt esse magni præiudicij.*
5 *Quæ sint illæ causæ in quibus non speratur sententia,quæ possunt de plano,& sine cognitione expediri.*
6 *Datio tutoris ex inquisitione,& bonorum possessio,quæ tribuit ius,licet in eis requiratur plena probatio ,non tamen dicuntur causæ ordinariæ,nec probatio fit in forma iudicij.*

c **De plano.** [c] Planũ est oppositũ alti.Itẽ altũ dicitur
ratione loci:vel stili.dicimus enim quem
vt i alto stilo.Itẽ de plano fieri,oppositũ est ei,ꝙ fit velociter.
quęlibet istarũ significationũ potest habere locum hic vt sta
tim patebit.Videamus ergo quę causæ debeãt agitari de pla
1 no,& qd importẽt,& dico † si quidẽ cã est vilis,vel de vili
natura, vel viliũ ꝑsonarũ:tũc hic agit̃ de plano,vt.C.de sen.
aut̃.nisi breuiores.&.ff.de offi.procõsu.& leg.l.nec quicq̃.§.
de plano.& de accu.l.leuia.& tũc de plano importat,ꝙ iudi-
ce nõ sedẽte pro tribunali.& sic nõ in loco alto.Itẽ ꝙ nõ ser-
uatur stilus aliorũ iudiciorũ,sed sine libello,vel alijs solenni-
tatibus cognoscamus veritatẽ,vt not.in.d.§.de plano.in glo.
& Guil.de cug.in.d.l.leuia. secũdũ vnã opi.verã. Si verò est
2 causa ponderis grauioris:† tũc regula est,ꝙ causa debet agi
tari plenè,& solẽniter cognosci,vt.l.iudices.C.de iudi. Fallit
in quibusdã causis q̃ agitantur de plano,vt.ff.de q̃stio.l.vnus
§.fin.extra de iudi.c.nouit.in fi.extra de acc.c.olim. & in his
non intelligitur exclusus ordo iudiciarius,vt.d.c.olim.& ibi
not.per Inno.& ratio:quia in causis magnis procedere ita re-
pẽtinè,sine solẽnitate,est stilus altus nimis,solũ enim Reges,
& principes hoc faciũt:sed procedere ordinariè est in his de
plano procedere,hoc est nõ frequẽter,nec stilo alto. Vides
ergo,ꝙ ex diuersitate causæ stilus dicitur altus diuersimodè:
& in his semper puto ꝙ non erit necesse iudicem sedere alto
tribunali,sed in camera poterit fieri:& hoc si de tota causa agi
3 tanda de plano,quęritur.Si verò † quęrit̃ de articulo [d] vnius
d causę,quæ debet agitari ordinariè an articulus aliquis pote-
rit agitari de plano.dic ꝙ quędam facit quis in iudicio corã
e iudice.[e] vbi sufficit pręsentia iudicis,vt producere libellum
coram iudice,& istud semper potest fieri de plano hoc est iu
dice non sedente pro tribunali,& die feriata ob necessitatem
hoĩum,vt.l.miles.§.sexaginta.ff.de adul.Item in appellatione
quæ solùm coram iudice interponitur:vt.C.de ferijs.l.j.per
f hoc dico ꝙ relationes[f] nunciorum quæ fiunt iudici,possunt
fieri de plano:& si aliquis habet terminum ad producendum
aliquid coram iudice:quia de plano poterit fieri ꝑ dictas.ll.
Secus si habuit terminum ad probandum.quia per hoc solũ
ꝙ exiberet coram iudice, non fieret probatio,nisi parti detur
copia:& terminus ad opponendum:& sic quod productum
est approbabitur,vel reprobabitur,vt ex hoc ei imponere-
g tur fides,vel non.vt.C.de fi.instru.l.fi.[g] Quidam sunt articuli
4 † in quibus opus est iudicem aliquid facere:& tunc si quidẽ
illud est modici præiudicij:ita ꝙ summariam cognitionem
requirat.secundum quod dicit̃ de defenso.ciui.l.si defensor.§
illud & dixi in præce.glo.& tunc poterit de plano examina-
ri,hoc est non sedente iudice pro tribunali:& die feriata ob
necessitatem hominum.ff.de interro.act.l.voluit.§.si verò il-
lud potest esse ab aliqua parte magni pręiudicij.tũc nõ debet
agitari de plano.sed plenè causa cognita.& iudice sedẽte pro
tribunali.vt.C.de dila.l.a procedente. Et prædicta vera in
5 causis ĩ qbus venit ferenda sñia diffinitiua:sed cõtingit † ali-
quãdo,ꝙ corã iudice agitantur quędã causæ,ex quibus non
speratur sententia,sed aliquod decretum iudicis:& in his dic
quòd quãdoq; decretũ tale interponitur in his quæ sunt me-
rè voluntarię iurisdictionis:& nulla alia cã requirit̃ nisi par-
tium voluntas.& ista de plano interponitur.i.iudice nõ sedẽ
te pro tribunali.vt insti.de li.§.serui.&.ff.de manumis. vin.l.
nõ est oĩno.Quædã sunt q̃ reqrũt causę cognitionẽ:& tunc si
quidẽ est cognitio leuis,seu summaria,vt in tutore seu curato
re qui datur sine inqsitiõe.& ista pñt similiter agitari de pla-
no.vt.ff.de tut.l.qui habet.§.quę licet loco.&in bonorũ pos.
quę nõ tribuit ius.vt.ff.quis or.in bo.pos.ser.l.ij.§.dies. & de
6 bo.pos.l.iij.§.si cã cognita.Quędã sunt† quę reqrũt veram&
plenam causæ cognitionẽ vt datio tutorũ ex inquisitione:&
bo.pos.quę tribuit ius.& tunc non põt fieri de plano sed iu-
dice sedente pro tribunali.vt.ff.de cõfir.tu.l.naturalis.§.fin.
de bo.pos.li.iij.§.si causa cognita.&.d.l.ij.§.dies.ff.quis or.in
h bo.pos.ser. Sed aduerte[h].quia in istis casib⁹,licet requiratur
plena probatio:nõ tamẽ est causa ordinaria:imò non fit pro-
batio in forma iudicij:imo nulla parte citata,vt no.in.§.si cã
cognita &.d.§.dies.& illo respectu,põt dici nõ plenaria per
ea q̃ dixi in pręcedenti gl.& sic patet ꝙ ille.ll.q̃ dñt de plano
cognosci lõgè differũt ab his quę dicũt causam summariè agi
tari.vñ ex.d.l.iij.§.si causa cognita.&.d.l.ij.§.dies.Respon.de
buit Dy.sumere regulas in materia summariæ cognitionis,vt
dixi in pręcedẽti glo.

SVMMARIVM.

1 *Causa cognoscenda sine strepitu,intelligitur idest sine rumore.*
2 *Iudex qui cognoscit causam sine strepitu,cogitur audire partem uolentẽ sibi aliquid in occulto dicere.*
3 *In cã cognoscenda sine strepitu,nõ datur dilatio ad quærendũ aduocatos.*

Sine strepitu. Sic extra de accusa.c.olim.de statu
mo.c.ea quę.& de hęre.c.fi.in prin.
lib.vj.& de iud.c.dispendiosam.& de verborũ signi.c.sępe.
1 in clemẽ.& de† strepitu:quidã dicũt esse omnẽ solẽnitatem
quę magis spectat ad ordinẽ,quam ad inuentionem veritatis
quorum opi.refert Inno.in.d.c.olim.de accu.sed non tenet
eam bene,dic ergo,ꝙ strepitus idẽ est ꝙ rumor.& descendit
à strepo strepis,quod est idẽ quod rumorem facere secundũ
Hug.sicut autẽ per verbum de plano,remouetur altitudo lo
ci & stili,vt dictũ est:ita per hoc verbũ strepitus, remouetur
altitudo vocũ.& declamatio:ideo additur quãdoq; absq; ad
uocatorum & iudiciorum strepitu & figura,vt dict.c.fina.in
2 principi.de hære.libro.vj.& per hoc† dico quòd in causis[i] in
i quibus debet procedi sine strepitu;si pars diceret iudici
quòd approximaret

a ¶ Instrumentorũ. Vide Ang.in.l.ad monẽdi.ff.de iure iuran.Tho.

b ¶ Cognitionẽ vide plenè ꝑ Alex. in.l.sępe.in.xxiij. col.ff.de re iu.T.

c ¶ Plano.Si cõmissa est cã alicui ꝙ cognoscat de plano, idẽ est ꝙ si simpliciter cognoscẽda committeretur.vide Alex.in.l.cohęredi.§.cohæres.in prin.ff.de vulg.& pup.Tho.

d ¶ Articulo . vide Alex.ĩ.l.q añ calẽdas.in.ij. col.ff. de ver.ob.Tho.

e ¶ Corã iudice vide Alexã.in.l.j.in ij.col. de ferijs.T.

f ¶ Relationes nunciorũ . Relationes nunciorũ possunt fieri die feriato,ob necessitatẽ hominũ.vide plenè per Alex.in.l.j.§. nunciatio.in. vij.co.ff. de op.no. nun. & in.l.hęc autẽ.§. nõ defendi.ff.ex qui. cau. in pos.eatur. Tho.

g ¶ L.fi.Vide Ale. in.d.l.fi.C. de fid. instru. in apostil. Bar.& Maria. Soci.in tracta. de citatione . arti. xiij. in.q.iij. ꝙ relatio nũcij potest fieri iudice nõ sedẽte ꝑ tribunali:& Alex. in.l.si finita.§.iuli. in.xj.col.ff.de dã. infect.Thom.

h ¶ Sed aduerte.No. ꝙ ad instructionẽ & pręsumptionẽ informandam nõ seruatur ordo & figura iudicij. adde Bar.s̃.in ver. summariè. & Bal.in.l. iudices.C.de iud, & clarius Bal.dicit in.c.j.§.si duo.post gl.ibi de pace.iu. fir.ꝙ potest iudex informationẽ capere à testibus nõ iuratis & sine ordine iudiciario.vide cõcor . de quibus per Frã.decur.in cõsi.xl.super eod. in fin.sue addi.T.

i ¶ Dico quod in causis Not. quòd in causis in qui-

bus proceditur sine figura iudicij iudex potest occultè loqui cū parte, & sic limita, φ quis sit iusta cā suspiciōis: si iudex loquit cum parte, vt in Spec. in tit. de dispu. & alleg. in fi. & doc. in. c. accedēs. el. ij. vt lit. non cōtelt. tamē limitatur per doctri. Bar. hic quā sequitur Ias. in. l. apertissimi. in. iij. col. C. de iu. in. xj. causa. quòd no. Tho. Diplo.

φ approximaret se ei: qa volebat ali qd dicere in occulto φ iudex debet hoc facere: aīs grauaret eū. Prędicta tū iura, nō haberēt locū ī hac cōstitutione: qa hic dicitur φ iudex pōt. non autē imponit ei necessitas: in alijs autē causis, iudex nō cogitur eum audire nisi palā ante tribunal, vt de epis. &
3 cle. l. iubem⁹. in fi. Itē licet† det dilatio parti, ad q
a rendū aduocatos[a], vt. ff. ex qbus cau. ma. l. ab hostibus. in fin. & l. ait prętor: tamē in casu isto nō erit dāda: qa ab ea est remotus strepitus aduocatorū: puto tamē, φ hoc verbū ad maiorē expresionē apponat. nam per hoc φ dicit de plano, satis pōt intelligi respectu loci. stili, & vocis.

SVMMARIVM.

1 *Figura rei corporalis dicitur potens forma ipsius, uel facies qua rei substantia figuratur.*
2 *Figura rei incorporalis dicitur eius natura.*
3 *Iudicij figura est, q. partes iudicij sint factæ secundū ordinē debitum, & debitam probationem, seu proportionem,*
4 *In causa cognoscenda sine figura iudicij, tolluntur substantialia à iure ciuili inducta, non à iure naturali.*
5 *Clausula sine figura iudicij, nō astringit iudicē ad formā, inductā de iure ciuili: sed ad inductā de iur. gen, uel natural.*
Item idem importat, quòd clausula summario, simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura iudicij.
6 *In iudicio agitando sine figura iudicij, pars est citanda.*
7 *Personarum legitimatio, requiritur.*
8 *Petitio requiritur licet nō solennis: & sufficit quod contineat factū, & in actis redigatur, nec cōclusis requiritur & conclusio inepta non uitiat processum, & sufficit generalis, dummodo reus reddatur certus.*
9 *Exceptio rei iudicatæ, uel finitæ, & aliæ, ad processum impediendum opponuntur.*
Exceptiones magis litē differētes quā substantiam rei respicientes iudex repellere potest. Item,
10 *Quādo agit sine figura iudicij, litis cōtestatio nō reqrit. Itē, Positiones & articuli, habentur pro litis cōtestatione. Item,*
11 *Iurare de calumnia. Item,*
12 *Dilationes dantur ad probandū, licet breues: licet probationes factæ sine termino, probent.*
13 *Testes iurant, parte præsente.*
14 *Testium dicta debent concludere sicut in ordinarijs. Item,*
15 *Testes & eorum dicta, publicantur. Item,*
16 *Testes post didicita testificata non possunt produci.*
17 *Instrumentorum editio non petitur.*
18 *Conclusio in causa non requiritur.*
19 *Terminus ad allegandum, necessariònon datur.*
20 *Partes citantur, ad audiendam sententiam.*
21 *Sententia in cā quæ tractatur sine figura iudicij, est ferenda in scriptis de iure canonico, & potest fieri iudice nō sedente, de iure ciuili necessario non refertur in scriptis: dummodo in actis redigatur.*
22 *Sententia lata in dominum, procuratore præsente inhoc casu tenet. Item sententia lata in absentem. Item,*
Iudex præcedente causæ cognitione, absque alia sententia, potest rem capere, & illam distrahi.

b **Et figura.** [b]Figura† Cuiuslibet rei, est po
1 tens forma ipsius, vel facies in qua rei substātia figuratur, vt. ff. de ac. & ob. l. non figura. & ita dicit Io. an. in. c. sæpe. extra de verb. fig. in cle. in gl. super verbo, nō exigat. φ est verū
c in figura rei[c] corporalis. C. de edic. diui adri. tol. l. fi. & ff. de verb. sig. l. quoties aliquid, vbi hoc melius probat, quā alibi. rei verò incorporalis† figu
2 ra dr eius natura, vnde rectè dicimus figurā actionis, esse ipsius actionis naturā, vt. C. de rei vxo. act. l. j. §. cū autē. ibidē, figura &c. Quędā sunt facta prout cōsiderātur in fieri siue in actu faciendi & ipsorum figura est ipse ordo faciendi vnde in grāmatica dicimus figurę simplicis: qa simpliciter profert. qa igit actus, proferēdi est simplex: ideo dicit figurę simplicis. hic autē loquimur de figura iudicij. & iudiciū licet habeat multas significationes: tū hic accipit pro actu examinatiōis, & deci-

a ¶ Aduocatos. nota φ dicit Bar. hic φ licet in causis summarijs non debet dari dilatio ad inuenien. aduocatū: tamen de hoc dicto valde dubito φ nō sit verū: quia carere aduocato, est carere magna parte defensionis. l. aduocati. C. de aduo. diuer. iudic. Fulg. in. l. certi iuris. C. de iure. facit gl. in. l. quod si nolit. §. si mācipiū. ff. de ędil. edi. & tenet Iaso. in. l. fin. ff. de feri. in. iij. colū. Fely. in. c. j. in prī. vt li. nō cōte. facit l. laudabilē. in prī. C. de aduo. di. iud. Cōstat ōm defensionē esse de iure naturali. cle. pastoralis. de re iu. c. ius naturale. j. dis. l. sciētiā. §. cū aliter. & ibi Flo. ff. ad. l. aquiliā. not. doct. ff. &. C. & insti. in rub. de exe. & in rub. extra. e. & φquis cā sit summaria. non tamē auget dilationes: φ tollit necessaria defensio, vt dicunt oēs in cle. sæpe. de verb. sig. & ita pluries obtinui, & obseruatū vidi cōtra Bart. & adde quę posui in. ij. li. de pstā. doct. in. vij. q. in. x. colū. vbi sunt pulchra bōa in materia: an & quādo debeat dari dilatio ad q̄ren. aduocatū. & vide Ias. in. l. fi. in. j. col. in fi. ff. de fe. & dixi in addi. in l. ait prętor. §. deinde. ff. quib. ex cau. in integ. resti. non est necess. T.

b ¶ Et figura. an legatus de latere, & dominitpales, possint cōmittere cās summariè, & sine figura iudicij, vide Ias. in. l. nemo pōt de le. j. & Cardina. Alexā. in. c. pasto. de interpellat. & Fely. in. c. q in ecclesiarū. ī. xiij. col. de cōsti. Tho. di.

c ¶ In figura rei. vi

de Alex. in cōsi. xlv. in pe. col. in. vj. vo. Tho. diplo.

d ¶ Extraordinarium. Per verba: sine strepitu, & figura iudicij, videtur remissa omnis solennitas iuris ciuilis, & sic remanent quæ sunt de iure gentiū, vel naturali: vide Bar. in. l. filius. ff. de donatio. & in. l. filius. ff. de milit. teste. & Bal. in. l. iudices. C. de iudi & in. l. j. & l. thesaurus. ff. ad exhiben. & in. l. fi. in prin. in. iij. colum. C. de iure delibe. & Ioan. de ana. in consi. lv. quia dubia. in. j. col. & Frā. de aret. in consil. lxxxiij. diligenter pōderatis. iiij. col. & vide Lud. ro. in cōsil. xx. viso puncto. Tho. Diplo.

3 sionis causę. figura† ergo iudicij est, φ partes iudicis sint factę secūdū dīc debitū, & debitā probationem, seu proportionē: & ista figura iudicij, accipit suū esse, & suā substātiā. φ patet: qa si ordo nō seruaretur, iudiciū esset nullū: vt. C. de sen. l. p
4 latā. vnde per hoc† φ dicit sine figura, tolluntur substātialia iudiciorū, vt ipsum verbū importat, vt no. Io. an. in. d. c. sæpe. in gl. super verbo, figura. ¶ Sed cōtra hoc op. φ sublatis substantialibus nullo modo erit iudiciū, cū res non est perēpta, sine eius substantia, vt. l. obligationū substātia. ff. de ac. & ob. sed hoc in veritate est iudiciū, licet ex
d traordinariū, [d]sol. tolluntur substantialia iudicij
e de iure ciui. introducta: non autē ea[e] q̄ sunt naturalia à iure naturali, seu gentiū inducta naturali rōne, vt. j. in multis ostendā. Itē aduertēdum est, φ Io. an. d. c. sæpe. in gl. super verbo. nō exigit. dicit φ iudex nō astringit hoc casu ad aliquas formas regulas, vel figuras iudiciorū, nisi incęptū in. d. c. ex
f primatur. & illa expressa, magis respiciūt figurā facti iudicij, vel causæ φ iudicij, secūdū eum. Tu
5 dic φ iudex† per hęc verba releuatur ab omni forma & figura udicij inducta à iure ciui. & tenetur obseruare oēm figurā, & formā iudicij, inducti de iure gētiū, vel naturali rōne. & de his loquit vt plurimū illud. c. licet aliqualiter ægeat declaratione, vt. j. declarabo. A duertēdū est φ dicit Io. an. φ si
g oīa dicta verba. s. summariè, simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura iudicij, hic nō propone rent: nō haberet locū φ dicit in. d. c. sæpe. vt ipse ibi not. in gl. super verbo, figura. φ verū si à primis incipias, & istud vltimū omittas: Sed si proponeret istud vltimum. s. sine figura iudicij, licet oīa verba pręmissa essent omissa, idē importaret: cū oīa substātialia essent sublata. Quod igit de significatione huius verbi dicā. intellige, idē si oīa cōiungerent. Quid ergo hęc verba importāt, per singulas partes iudicij prosequamur latius quā in
6 d. c. sæpe. declaret. Q uero igit vtrū sit† necesse φ
f pars citetur? Rū. [f]sic, vt in hac. l. innuitur. Item qa hoc est de iure naturali: nā primū hominem delinquentem citauit Deus dicens, Adam vbi es, hoc etiam probatur extra de re iud. c. pasto. in cle. vbi sentētia dñi Imperatoris Henrici, q fecit hāc. l. & postea cōdēnauit Regē Robertū Regē Hierusalē & Sicilię cassa fuit ex eo φ citatio nō fuit facta
7 legitimè, pbat ī. d. c. sępe. Itē an est necesse† φ p
g sone[g] legitimēt? rū. sic. vt hac cōstitutiōe ibi. vel alias legitimè &c. aliās sequeret absurdū. s. φ aliter nō habēs mandatū à me possit mihi prejudicare: & repugnat iuri naturali: vt. C. de inoffi. testa. l. si quis in suo. ff. de regu. iuris. l. factum cuiq; suum. & extra de reg. iur. c. nō debet aliquis. li. vj.
8 & hoc tangitur. in. d. c. sępe. ¶ † Item an requirat petitio? rū in casu huius. l. oportet φ pcedat accusatio, inquisitio vel denūciatio: vt dictū est, aliās vbi causa deberet agi sine figura iudicij: vt dicit in. d. c. sæpe. nec est necesse, φ libellus detur ī scri
h ptis, sed iuxta petitionis formam pronunciatio[h] sequi debet pro parte agētis: vt rei si quid petere voluerit: & in ipso litis exordio facienda est petitio siue in scriptis. siue verbo: in actis tū inferenda, vt ibi dicit & iustū est: qa naturale est, φ agens petitionem suam proponat. Nā coram Salomone mulier ita dixit, filius me⁹ viuit, fili⁹ istius mulieris mortuus est: vt no. C. de sen. ex breui. re. l. ij. & extra de psum. c. afferte mihi. & habet ī li. regū.
i iij. c. vbi illa petitio latius ponit, & aduertēdū[i] φ illa petitio cōtinet solū facti narrationem, non cōclusiones: ex quo infero φ licet illa petitio nō habeat omnia solennia, q̄ de iure requirunt, vt no. ff. de eden. l. j. in prin. tū sufficit si est generalis, vt est ar. C. de do. exce. l. si. ī prī. idē si cōclusio nō est legitimè facta, vt. l. j. §. j. ff. si mē. fal. mo. di. vel si nō

e ¶ Non autem ea. Vide Rochum in capit. fi. in fol. xij. in. iij. col. de cōsuetu. Tho. Diplo.

f ¶ Respondeo sic. Vide Alex. in. l. si sic. in. ij. col. de leg. j. & ī cōsil. ccxvij. in. ij. volu. incipiē. visis. in. ij. colum. Tho. diplo.

g ¶ Quòd personę. Adde Bar. in. l. ij. C. de edi. diu. adri. tollen. & vide de veritate Ias. ibi in pe. col. & apostil. ibidē Andre. sicu. in. l. quāuis in fin. & Alexā. in. l. iudices. C. de iudic. & in. d. l. ij. in fi. & in cōsil. lxxvij. in. vj. vol. in fi. viso processu. Tho. diplo.

h ¶ Pronunciatio se qui. Vide Ias. in. l. j. in. iiij. col. C. de edē. & ponas hic. Tho. diplo.

i ¶ Aduertē. Not. φ sufficit ī istis casibus qualisqualis petitio, & suffi. et li

bellus vel petitio generalis. de qua vide Alex. in. l. si filio. in. ij. colū. ff. de libe. & posthu. & eūdē in cōsi. lx. in pe. col. in. vj. vo. & Deci. in. l. edicta. nu. v. C. de edē. cū. l. qui accusare. ī fi. eo. ti. & pōdera ꝙ Bar. hic vult ꝙ ēt si opponeret̃ à parte in hmōi cāis summarijs etiā parte opponente procedit libellus generalis: aliâs si pars nō opponit, procedit libellus incertus, & obscurus in oībuscausis. l. fi. in fi. C. de annali exce. istam decis. Bar. referūt & sequuntur, quā aliter non declarēt Ioā. de ligna. Pe. an. Ioā. de imo. ī cle. sæpe, de ver. sig. & hoc dictū multū comendat & sequit̃ Ale. in cōsi. clxxxij. in ij. col. & in. l. si ita stipulatus. §. chrisogo. in. ix. col. ff. de ver. obli. & sequtur Iaso. plenè in. l. vinū. in pe. col. ff. si cer. peta. quicqd cōsuluerit Alexā. & male ī cōsi. xxxij. in. iiij. vo. inci. in causa executionis. in. iiij. colū. q vult ꝙ istud dictū Barto. procedat parte non opponēte: sed si pars opponeret non procederet libellus: tamē est sibijpsi cōtrarius in cōsilijs. & in cle. et opi. est verior. & vide Alexā. in. l. si cū nulla. in. ij. col. ff. de re iudi. & Iaso. in. l. j. in. ij. col. in prin. ff. de eden. vbi videas omnino. &c. Tho.

a poterat em̃ condēnari, sed petit eum cogi[a], quod
fieri nō debet, vt. C. de execu. rei iud. l. j. tamē hoc
casu quādo sine figura iudicij procedit̃, valebit iu
b diciū. si enim procedit vbi sola facti narratio[b] est
absq; cōditione nulla: multomagis si cōclusio nō
erit bene facta, si tamē ex narratione posit comprehēdi,
qd actor velit. ar. C. de rei vxo. act. l. j. §.
j. & hoc est ꝙ volūt dicere verba dicti. c. sæpe. dū
dicit iuxta petitionis formam. q. d. licet non pronuncietur
reo, quod est petitum: sufficit si pronūcietur
iuxta idem quod est petitū. aliud est enim
iuxta petitum, & aliud petitum, iudicare. ff. iu
di. sol. l. iam talē. §. in hac. ver. quid tamen. semper
tamē intellige ꝙ nō sit tanta incertitudo ꝙ aufe-
9 rat defensionē reo, vt. j. dicā. ¶ Item† an poterit
opponi exceptio rei iudi. vel finitæ ad impedien
dum processum rñdeo sic: qa de iure naturali est,
ne bis iudicet̃ in idipsum. Exceptiones verò quę
magis differunt & frustrantur causæ veritatem, ꝙ̄
ipsam respiciant potest iudex repellere. d. c. sępe
illę enim de iure naturali non sunt, imo cōtrariantur.
¶ Item an procedi posit tēpore feriato in.
c d. c.[c] dicitur ꝙ sic si sunt ferię inductę ob necessitatem
hoīum. secus si ob honorē dei. rō: qa de iure
naturali sunt ferię inductę in honorem Dei. pręcepit
enim Deus coli sabbata, & quasdā festiuita
10 tes. ¶ Item an sit cōtestāda lis? respondeo. † nō nā
dicitur ibi litis cōtest. nō postulet. rō: quia est solennitas
iuris ciuil. eo tamen casu, quo merita cau
d sarum[d] tractari incipiunt, vt quia legitimatis personis
proponunt̃ exceptiones, vel fiunt positiones,
& articuli habent vim litis cōte. ad faciendū
de procuratore dñium litis. Itē quo ad certos effectus
conte. litis, vt. C. de procu. l. nulla. vbi post
cām in iudicio agitatā. & ibi post inchoatā, cām
nō debet lis cōtest. sufficit ergo ꝙ quocūq; modo
causa incipiat agitari hoc no. in. l. nihi. C. de pro
11 cu. ¶ Item an† de calūnia sit iurandum. in. d. c. di
citur ꝙ sic, ne veritas occultetur. In cōtrariū facit
quia hęc solēnitas videtur inducta à iure ciui. vt
de iura. ca. l. iij. sed dic primum verū ꝙ iuramentum
defertur in tota cā etiam de iure naturali, &
diuino. hoc etiam tpe Moysi inductū est vt propter
credulitatem aliquis deberet iurare, vt extra
de iureiu. c. & si Christus. & Exodi. xxij. c. si igitur iuretur sup quolibet
ar. vt fiebat olim, vt. C. de iureiu. l. ij. satis putarē sufficere. maximè cū ta
le iuramentum posit omitti, vt. d. l. ij. §. sed qa veremur. ¶ Item an de-
12 beāt† dari dilationes.[e] videtur ꝙ sic. nā in. d. c. sępe. dicitur amputādam
e dilationis materiā, & litē ꝙ̄tum poterit faciat breuiorē, non tamen sic li
tē iudex abbreuiet, quin probationes veræ, & defensiones legitimæ ad
mittantur: & ita dicitur ibi ꝙ iuri naturali, & rationi congruit. cū enim
probationes sunt faciēdę, oportet ꝙ fiant in termino posito quod valeant
si fiant sine dilatione. vt. l. vnius. in. §. cogniturum. ff. de qōnibus.
&. ff. de adulte. l. in crimine. & ibi dixi. tamen æquū est dilationē certam
dari cā breuiandę litis. & ꝙ dicit quòd non sunt nimis breues congruit
naturali ęquitati. nam aufert parti actoris ius suū. reo verò aufertur de
fensio, quę ex causa naturali est. l. vt vim. ff. de iusti. & iur. & expressum
in cle. pa. de re iudi. sed ad quid dabitur ista dilatio in dicta decretali? di
cit̃ ꝙ primò datur terminus ad faciendū positiones, & articulos simul:
postea verò detur termin⁹ ad producendū omnia quę partes voluerūt,
sed certè illud est expressè statutum illius decretalis, quę vult in hoc ser
uari vsum: hoc tamen non est de iure naturali, nec ciuili cum sufficiat da
ri in causa ad probādū vnam dilationē, vt. ff. de ferijs. l. fi. vnde in hoc in
13 foro ciuili, nō est seruanda illa decretalis. Item an† in dictis causis in qui
bus procedit̃ sine figura iudicij, testes debeant iurare? hoc enim nō repe
ritur de iure, ftorū, nisi in. l. Theopompus. ff. de dote pręleg. sed videtur
mera constitutio imperatoris, vt. C. de testa. l. iureiu. puto tamen ꝙ iura
re debeāt per ea quæ dicta sunt de iuramento calū. Sed an pręsente par
te? puto ꝙ sic aliter auferentur eis defensiones quod repugnat naturali
14 æquitati, vt dictū est. ¶ Circa† verò dicta testiū puto ꝙ debeant esse ta
f lia quæ cōcludāt,[f] sicut in causis ordinarijs. arg. eius ꝙ dicitur in Danie
15 le de Susanna. & ꝙ no. C. de testi. l. testium. Sed an† requiretur publica
tio testium? gl. in. l. si quādo. C. de testi. dicit ꝙ per Danielē inductū est.
g ꝙ examinatio[g] fiat secretè, vt legitur in lib. Dan. xiij. ca. hoc efficitur de
iure naturali, seu diuino. Ex hoc sequit̃ ꝙ debeat publicatio fieri: aliâs
aufertur parti ius defensionis. Si enim nō publicarentur, nō possent im
pugnari testes, & eorū dicta. sed auferre defensionē repugnat iuri natu
16 rali, vt dictū est. Sed an† in causa post didicita testificata posint testes p
h duci? respōdeo nō cùm sit prohibitum propter timorē subornationis.[h]
& sic ex quadā naturali æquitate, quę est ne alter alteri insidietur, vt. ff.
de iu. & iur. l. vt vim. hoc est introductū, & positū inter alia ciuilia præ-
17 cepta. ¶ Itē, an in hac† causa poterit petere quis vt sibi edantur instru-
i menta[i]? rñde. ꝙ non: qa hoc nō est prohibitum nō solum iure ciuili, sed
in naturali æquitate, vt. C. de edē. l. qui accusare. vbi hoc prohibetur ex
18 pressè. Item† an requiratur conclusio in causa? respon. nō. vt. d. c. sępe di
citur. hic est enim solēnitas merè ciuilis, statim cū liquet iudici de causa,
sine aliqua alia cōclusione potest sentētiare de iure naturali, vt patet in
19 illa sentētia lata per Salomonē. iij. regū. c. j. & eodē† exemplo puto,[k] ꝙ
k non sit necessaria datio termini ad allegandū. facit quod dixi in præce
20 denti gloss. Item† an debeāt partes citari, ad audiendum sententiam in
d. c. sępe. dicitur ꝙ sic. ꝙ intelligitur vt. j. dicā in gl. super verbo prędicto
21 crimine. Item an hoc† casu cū proceditur sine figuta iudicij, requirātur
illę solennitates quę à iure positæ sunt circa sentētiā? respondeo non est
l necesse ꝙ feratur iudice sedente pro tribunali[l] vt. d. c. dicitur. hæc enim
est solennitas ciuilis. sed debet ferri in scriptis vt ibidē dicitur. Certè hoc
ꝙ feratur in scriptis est solennitas ciuilis, quæ est de esse sententię. ꝙ sit
deliberata, & non subita. l. ij. C. de senten. ex breui. reci. ideo dicta decre
m talis, statuit quòd feratur in scriptis. in foro autē[m] ciuili non arbitror il
lud necesse isto casu, vt patet in prædicto exemplo Salomonis. & in. d.
c. in glo. dicitur ꝙ de iure antiquo non est necesse sententiā proferri in
scriptis, sed in scriptis redigatur vt posit probari, vt dictū est de peti
n tione. nam soli assertioni iudicis, non creditur, nisi sit[n] Papa vel impera
tor. vt extra de proba. c. quoniam contra falsam. eo. tit. c. j. in cle. ¶ Sed
22 si in sententiando† non seruaretur forma leg. j.[o] C. de sentē. & inter. om.
o iu. valeret, vt si procurator esset pręsens, & condēnaretur dominus. quia
hoc solennitas est iuris ciuilis. non naturalis, seu gētiū, quòd patet: quia
licet alteri absenti quis non posset stipulari de iure ciuili: tamē alteriori
tur obligatio naturalis, vt. ff. de ver. ob. stipulatio ista. §. alteri. & ibi not.
Et idem puto, si iudex ferret sentētiam in absentē non citatum. valeret
p hoc casu eadē ratione aliâs secus, vt. l. furioso. ff. de re iudica.[p] & ibi not.
in gl. idem puto si pręcedente cognitione quæ requiritur secundum ea
quę dicta sunt. si iudex nulla alia data sententia iuberet res capi & distra
hi pro debito valeret. licet enim magis illa sit natura executionis ꝙ̄ cō
demnationis: & sic non valeret aliâs, vt. C. de execu. rei iu. l. j. tamen hoc
q casu valeret,[q] exemplo dictæ sententiæ Salomonis. illa verò fuit natura
r execu. hoc etiam patet quia talia ante ius ci. manu regia[r] expediebantur
vt. ff. de ori. iur. l. ij. &c.

a ¶ Cogi. vide Ale. in. l. actoribus. §. post. in vl. colū. ff. de vulga. Tho.

b ¶ Facti narratio. vide Fely. in. c. qualiter & quando. in. ij. col. de accusat. Tho. Diplo.

c ¶ In dicto. c. vbi vide gl. in verbo, ob necessitatem. §. j. Tho. Diplo.

d ¶ Merita causarū. Vide Alex. in. l. ab executote. §. fi. ff. de appel. in addi. Bar. & in cōsi. clxxxj. in. vj. vo. in. ij. col. Tho. di.

e ¶ Dilatiōes. vide Fely. in. c. licet cā. in. x. col. de proba. & ponas. & Ia. in l. fi. in pe. col. ff. de ferijs. & Alex. in cōsi. clxxxj. in. vj. vol. in. ij. col. Tho.

f ¶ Concludāt. vide Alex. in cōsi. ccix. in. vj. volu. in fi. nu. xxiij. Tho.

g ¶ Examinatio. vide Fely. in. c. veniēs in. v. col. de testa. & Frāci. de aret. c. fraterni. in. vij. col. eo. ti. & Fely. in. c. cū. i. & Alex. in. ij. col. de senten. & re iudi. & dixi in addi. Tho.

h ¶ Subornatiōis. vide Alex. in cōsi. lxxxiiij. in. iiij. vol. ī pe. col. cōsid. T.

i ¶ Instrumēta. Vide Iaso. in. l. j. in. iiij. col. C. de. eden. Tho.

k ¶ Eodem exēplo. Adde etiā in materia ꝙ in huiusmodi casibus vbi nō reqritur libellus, citatio cū tenore cōmissionis, & rescripti habet vim libelli: & ita in causis beneficialibus. vide Iaso. in. l. ex quacunq; in secūda col. ff. si quis in ius voc. non ierit. Tho. diplo.

l ¶ Sedēte ꝓ tribunali. vide Iaso. & q̄ ibi scripsi ī. l. fi. ff. de iusti. & iur. T.

m ¶ In foro autē. vide Car. Alex. ī. c. pastoralis. in. ij. col. de appe. & Alex. in. l. j. §. sufficit. ff. de admini. tutor. post Bar. Tho.

n ¶ Papa. vide Fely. in. c. cū non liceat. in. vj. co. in fin. de pres. Tho.

o ¶ L. j. Not. limitationē ad. l. j. C. de senten. & interlo. om. iud. & vide Luro. in sing. xx. incip. quòd li. Tho.

p ¶ Re iudi. Et ibi vide Alex. in. ij. col. de hoc. d. Bar. hic plenè. & ponas hic & vide Alex. in cōsi. cxiiij. in. vj. vol. in. ij. col. Tho. diplo.

q ¶ Valeret. alias vide Fely. in. c. in literis. in. ij. colū. in. iiij. not. de test. & ibi in. iiij. colum.

r ¶ Manu regia. vide Anto. cor. intra. de potestate regia in. lxxxviij. q. & Fely. in. c. cū nō liceat. ī. vj. col. de pscrip. & vult dicere tex. nisi sit papa vel Rex. & Alex. in. l. patre furioso. in. ij. li. ff. de re iudi. Tho. diplo.

SVMMARIVM.

1 *Iudex qui habet procedere, prout sibi uidebitur una uia electa, potest ad aliam redire.*

2 *Dictio prout quando similitudinariè, quando limitatiuè, quando causaliter, & quando condidionaliter ponatur.*

Prout.

a ¶Prout. vide Alex. in cõs.iij.in.j.vol. visis actis. in. iiij. col.& in consi.iij. in.j.col.in.ij.volu. inci.cã & lite verten.& Ludo.ro.in consi.cccxxvj.circa propositam.& Fely. in. c.ij.in. v. col.& seq. de rescrip.vbi plene,& Bal.in repe.l. edita.in lect. Paduana.C. de eden. in xix.col. & no.qa vidi in facto & alleg.in cã.d.Ioan. frã.de lo.cõtra Ia. de bulliconib⁹ coram reuerendiss.d. epo Cremoñ. cui causa erat cõmissa prout de iure quę verba, prout de iure, ĩtelligunť de iure:quia in rescriptis ponũtur conditionaliter ꝑ Felyn.vbi.s.& sequitur Bar.hic quãdo dicit de confirmatione q̃ fit sine cãe cognitione &c.& d.Ioã.frã. musert⁹ nesciuit rñdere & vide Ias.in.l.edita in pe.col.&do.de rota in decisio.xxxiiij.in antiqs, ĩci. si in libello. Ioan. de imo.in.l. is qui reus.in.v.col.ff.de publi.iudic.& vide Alex.in.l.si testm̃.in prin. C. de insti. & substi.T. Diplo.

✱ Pro cõcor. Aduerte ꝙ Bar.alle.cõtrarius in hoc versic. prout.Sed ꝓ sol. vide cõcor. quam posui ĩ.l.si societatẽ.§. arbitrorũ . ff. ꝓ soc . vbi alleg. cõtrarium tenere eius ꝙhic dicit in verbo,prout.

b ¶Et cõtractibus. vide Fely.in.c.ex parte.in.v.col. de rescrip.Tho.

c ¶Cõfirmatiõe. vide Frã. de cu.in.l. scire debemus.in iiij.co.ff. de verb. ob.& Alex.ĩ cõs. lxxxj.in.vj.vo.in ij.col.in duob⁹ locis.in prin.Tho.

d ¶Videbitur.vide Deci.in.l.si pascen da pecora . nu.vj. C.de pact.Tho.

e ¶Arbitrium.vide Bal.ĩ.c.j.§.si inter partes . & ibi de istis verbis, si tibi videbitur siĉ extra

a ✱ **Prout.** [a]Posuit plures modos procedendi, & plures formas:& in his dedit iudici potestatem eligẽdi,aliquã prędictarum vel ordinariè procedendi si sibi videbitur. Sed huic obstat.d.c.sæpe.vbi dicitur quòd iudex non potest ordinariè procedere nisi de partium consensu.sol.ibi cum lit cognoscenda cõmittitur.l. sine figura iudicij.hic verò fuit dictum,vt possit procedere hoc modo:& sic nõ fuit positum sub necessitate.l.non quicq d.ff.de iudi.&.C.quõ & q̃n iud.l.j.Sed dices tu,†ad quid ergo fuit appositũ prout illi iudici videbitur expedire&c.Respõde secundum hoc,potuit eligere quã viam volebat: sed vna electa, dubiũ est an possit ad aliam postea redire:sicut dicimus de eo qui assumptus est, vt arbitrator,vt no.in Spe.in tit.de arbi.§.sequitur. versi.quid si cõmissum.& dixi.ff.de fur.l.si dñiũ. quod dubiũ hic tollitur,potest enim ex hoc procedere modis ꝑdictis ✱ hoc est illo tẽpore & illa qualitate seu specie procedẽdi,qua sibi videbiť✱

2 ¶Ad † cuius intelligentiã sciẽdũ est, de significatione huius verbi, prout.quãdoq; enim aliquid adijcitur per hanc dictionẽ prout, quod est diuersum ab eo,ꝙ primò positum erat:& tunc poneť similitudinariè vt.ff.de sol.l.prout quisque.similitudo enim est circa diuersa,vt not.ff.de pon.l. quod nerua.quandoque respicit idem:& tunc si per hanc dictionẽ adijcitur aliquid præteritum, & de illo cõstat:tunc intelligitur limitatiuè,vt.C. de eden.l.edita.ibi,prout edicti perpetui mouet authoritas,si verò de illo præterito non constat: tunc in dubio intelligitur poni causaliter . vt sic: concedo tibi vt possis colligere vectigalia tantæ quantitatis,prout est hactenus consuetum.i.quia sic consuetũ est,vt extra de uerbo.signi.c. abbate sanè.licet ibi loquatur de dictione secundum,vel iuxta:sed eadem est ratio,sic loquitur quod no.ꝑ Cy.C.de contrahen.& commit.stipul.l.secundũ responsum. Sed hoc in legibus, priuilegijs,& cõ-b tractibus[b]:quia illa fiunt animo aliquid disponẽdi,idem in sententijs quę causa cognita proferunť c secus in confirmatiõe[c] quę fieret sine causæ cognitione:& tunc intelligitur cõditionaliter,vt extra de confir. vti.vel inuti.c.ij.& quod ibi not. extra de elect.c.quoniam Abbas.Si verò per hanc dictionẽ prout, adijciatur aliquid de futuro:& tũc ponitur limitatiuè,vt.d.l.edita.prout dicitur ius dicentis decernit æquitas.nã,illa licentia mutandi & emẽdãdi limitať secũdũ modũ de ꝑterito. scilicet prout edicti monet authoritas,& secũdũ aliud de futuro scilicet prout ius dicentis decreuit equitas.istud respicit omne tempus futurum:& ista limitatio est circa tẽpus,& qualitatẽ:vt not.glo.in d.l.edita.& sic iudex.hic enim tempore quo vult potest procedere cũ figura iudicij,& sine:& sic potest eligere vnam viã,& postea aliã.item ex eo quod dixi ꝙ solum in tẽpore & qualitate fecit limitationem:& sic nõ in substantia dispositionis, apparet ꝙ si illa qualitas vel tempus nõ limitaretur:non vitiaretur dispositio.exemplum nõ potest de hac.l. poni:quia iudice procedente apparet qualiter sibi videtur procedendũ:pone ergo, quod Titius legauit mihi centum, prout per eũ declarabitur,certè ipso nõ declarante, valebit.ff. de hære.insti.l.ij.&.l.cum pater.§.si.de lega.ij.C. de institutio,& subst.l.penul.

Iurisdictioni præest.

Id est iudici.

SVMMARIVM.

1 *Verbum uidebitur,importat arbitrium boni uiri.*
2 *Differentia inter liberam uoluntatem, & arbitriũ boni uiri.*
3 *Voluntas coacta,uoluntas est.*
3 *Verbum uolo,importat liberam uoluntatem. & uerbum libet,item uerbum plenum,seu liberum arbitrium.*
4 *Verbum iudicio tuo,importat arbitrium boni uiri.*
5 *Facultate contrahendi cõmissa per uerba importantia arbitrium boni uiri tunc arbitratur suo arbitrio regulato ratione,prout bonus uir.*
6 *Qui habet facultatem contrahendi per uerba significantia liberam uoluntatem,omnia potest præter quod donare non potest: & dolus debet abesse.*
7 *Facultas largiendi,data per uerba significantia arbitrium boni uiri, quid importet,quando datur per uerba liberam uoluntatem denotantia.*
8 *Facultate data iudicandi,per uerba denotantia arbitrium boni uiri:tunc debet seruare regulas iuris ciuilis.*
Si per uerba importantia liberam uoluntatem,debet seruare regulas iurisgentium,uel naturalis,non ciuilis.
9 *Causa commissa sine figura iudicij,intelligitur ac si commissa foret per uerba liberam uoluntatem denotantia.*
10 *Potestas habens liberum arbitriũ,non potest facere iniustitiam parti,sed solẽnitatem iuris ciuilis omittere potest.*
11 *Clausula arbitratus fuerit, & uoluerit,importat arbitriũ boni uiri.*
12 *Statutum dicens,quod de facto procedatur, intelligitur manu regia, & solennitates iuris ciuilis tolluntur.*
13 *Iudex procedens sine figura iudicij,non potest reijcere exceptionem præscriptionis.*

d 1 **Videbitur.** [d]Hoc verbum† videbitur denotat arbitriũ[e] boni vi-e ri.ff.de ver.obli.l.continuus.§.cũ ita.& de fideicom.liber.l.fideicõmissaria libertas.& ita põt qui libet dictorũ modorũ esse iustus,& approbatus, f põt iudex eligere[f] quẽ modũ vult. puto etiã hoc casu ꝙ si hæc cõstitutio diceret ꝑut iudex voluerit,ꝙ nec plus nec minus posset.& pro hac declaratione videam⁹ differẽtiã† inter liberã volũtatem 2 & arbitriũ boni viri:cũ etiam volũtatẽ inducat,& q̃d est volũtatis est,ꝙ sit libera,nec possit cogi necessitate pręcissa,vt.C.de hære.insti.l.cũ proponas.Sed cogitur quadã necessitate cõsequẽtię vt si quis vult fugere tormẽta:hoc vult liberè,& potest nolle.sed si hoc voluerit in cõsequentiam vult illud sine quo tormẽta effugere nõ potest.& ista est necessitas cõsequẽtię.Nã diciť verè coacta voluntas,volũtas est,vt.ff.ꝙ me.cã.l.si mulier.§. ꝙ si metu.volũtas eñ est ꝙ libere vult antecedẽs & ex ista deduc [illegible] cõsequẽs.Item sciendum est ꝙ secũdũ Theologos & Philosophos ꝙ voluntas nunꝗ appetit nisi bonũ existẽs.vel apparẽs.& licet quãdoq; velit aliqd,ꝙ agnoscit esse malũ:illud vult sub rõne alicui⁹ boni delectabilis,seu apparentis ipsi volũtati.in proposito voluntas alicui⁹ põt cõsiderari respectu eius ꝙ ipse vult tanꝗ delectabile rõne regulata,vel nõ.& illa diciť volũtas libera:alio modo prout ipse vult recta & regulata rõne:& illud diciť arbitriũ boni viri:qa bonus vir hoc arbitrareť,vt.ff. iudi. sol.l. vir bonus.&.ff.ꝓ so.l.societatẽ.§.arbitrorũ cũ si-3 mi.& verba† q̃ ĩportãt liberã volũtatẽ sunt uerbũ volo:vt.l.cũ q̃dã.de leg.ij.&.d.l.fideicõ. libertas. g & de fideicõ.liber.¶Itẽ verbũ libet[g],seu libuerit ibi,idẽ eñ est dicere ꝙ libuerit,id est ꝙ liberè voluerit.Itẽ vbicunq; verbũ arbitriũ,& similia ponunť cũ hac dictione plenũ.siue liberũ,vt.l.fidei. 4 §.quãꝗ.de leg.ij.¶†Itẽ hoc verbũ iudicio tuo[h] h importat liberã volũtatẽ:ut.ff.de fideicõ.liber.l. thais.§.lucius.secundũ gl.ibi positã.sed licet aliàs transierim secundũ illã gl.uideť mihi tamẽ ꝙ directo tex.ibi dicat cõtrarium.s.ꝙ ĩportat arbitriũ boni uiri,ꝙ plus placet.quid enim est dicere iudicio tuo,nisi facta disputatiõe inter temetipsum postea iudices ꝙ ad boni uiri arbitriũ sine dubio refertur?Cõclude igiť ꝙ exceptis prædictis oĩa importãt ar.bo.vi.ut uidebiť approbauerit, com-i probauerit,& similia, vt.d.l.fideicõ.vel placebit[i] vt.d.l.thais.§.forore.& multa q̃ ponunť:ff.de le. j.l.si sic.quę hic non repeto:qa dico esse regulam de oĩbus,exceptis ꝑdictis,ut dictũ est.nec ob.ff. de fideicõ.l.grece.in princi.ubi ęquiparat uei bũ k volo[k],& verbũ cupio:& similia:qa vt dixi vtrũq; cõtinet uoluntatẽ:sed vnũ liberã,& aliud regulatam.ut in ꝑdictis colligiť uerbi gratia qñq; cõmittiť facultas cõtrahẽdi,q̃nq; facultas largiẽdi ex cã lucratiua.quandoq; facultas iudicandi.Primo ca-5 l su,†quando cõmittiť facultas[l] cõtrahendi ꝑ uerba significantia arbitriũ boni viri,circa cõtractũ: tunc sine dubio debet arbitrari arbitrio suo regulato ratione,prout bon⁹ vir & diligẽs pater familias facturus fuisset,vt.l.hæc uenditio.ff.de cõtra

ne⁹,si arbitrat⁹ fuerit,si tibi placebit importãt arbitriũ boni uiri,& nõ libertatẽ ꝓpriã.vide Alex.in.l.filiusfa.ĩ addi.ad Bar.in verb.extra gl.& ĩ cõsi.lxv.ĩ.j.vol.habita sup ꝑdictis.in j.co.Lud.ro.ĩ cõs. xx. viso pũcto. in pri.& vide Lãfrã. in tract.de arbi.in j.ptei.x.co.etapo. Alex.ĩ.l.ꝑtoris.in ver.idẽ ĩportat.ff. de his q̃ no.infa.& Alex.ĩ cõs.clxxv. in.vj.vol.ĩci.cõtingit dubiũ.nu.iiij. &.x.& ĩ cõsi.lxv. in.vj.vo.in pe.co. & ĩ cõsi.clxiij.nu. iiij.eo.volu. Tho.

f ¶Eligere.vide Abba. in. c. pe.de clecri.non resid.F.

g ¶Libet vel libuerit.vide Mat.ĩ no. xvj.& Alex.ĩ.l.si sit.ĩ.j.co.ff.de le.j. & ibi vide addi.T.

h ¶Tuo. Nota ꝙ Bar.vult hic,ꝙ verbum iudicio tuo, significet arbitriũ boni viri: cõtrariũ voluit idẽ Bar.ĩ.l. si sit.in princ.ff.de leg.j. quã cõtrarietatẽ ponit in.l.captatorias.ff.de her. insti.& Pet.cor.ĩ.l. captatorias.in.vj. co.C.de testa.mili. & Mat.ĩ no.xvij. licet Cor.nõ alle. & vide Alex.ĩ.d. l.si sic.ĩ.j.co. Tho.

i ¶Placebit. Vide Mat.ĩ.not.xvj.T.

k ¶Volo.hoc verbum, vtrũ importet liberam volũ. vide Alex. plenè in.l.alio.in.iiij.co. in addi.Bart.ff.de ali.& cib.le.in addi. magna.Tho.

l ¶Facultas. Not. ꝙ quãdo cõmissio fit alicui ꝑ verba importãtia arbit. boni viri, debent partes necessariò citari:ita est de mẽte Bart.hic &.s.in versi.sine figu.in adde Bal.ĩ.l.capta. in.iij.q.C.de test. mili.& vide Ias.in l.si qs arbitratu.in xiij.col.ff. de ver. ob. vbi infert ad pulchram qõnem. Tho.

hend.emp.ff.pro so.l.si societatē.§. arbitrorū.&.
6 ff.de oper.lib,l.si libertus. Sed si† hec facultas cō-
cederetur per verba significantia liberā volunta-
tem:tunc omnia potest, duob⁹ exceptis. Primò
ꝙ non donet, hoc enim nō venit concessione vo-
luntatis liberę, vt.l.filius.§.j.ff.de do. Secūdò ꝙ do
a lus absit,[a] & omnia alia quę dolo carēt facere po-
test, vt.ff.man.l.creditor.§.lucius.hoc enim repu
gnat regulis iurisgen.secundū quas licet contra-
hentibus se decipere, vt.ff.de min.l.in causę.§.idē
pompo.vnde videas ꝙ ꝗtūcunq; committatur
in voluntatem liberā, intelligitur volun. libera à
regulis iuris ciuilis:sed semper remanet limitata
à regulis iurisgentiū, vt etiā in sequenti not. Secū
7 do casu principali† videlicet quando cōceditur
facultas largiēdi ex causa lucratiua:tūc si per ver
ba significantia arbitriū boni viri, debet eligere vt
bonus vir.l.cum quidā.ff.de le.ij. & de le.j.l.si q
sic.j.rñ.& de le.j.l.fidei.§.ꝗꝗ.& de fideic.li.l. fi-
deic.libertas. Si verò per verba significatiua libe
ræ voluntatis:tunc potest facere omnia contra
regulas iuris ciuilis, seruatis regulis iurisgentium
vt.ff.de test.mil.l.j.vbi pmittiť testari militi qūo
vult.& per hoc potest relinquere deportato cui⁹
status nullus est de iure ci, non autē dānato in me
tallum, qui est seruus pœne, vel seruo proprio. cū
seruitus sit cōstituta à iure gentium vt.l.neq; eius
§.si deportati.&.§.seruū pœnæ.&.§.seruum pro
b prium[b].ff.de testa.mili.& hoc vult dicere.l. cum
quidā.ff.de leg.j.nam ei qui est indignus propter
offensam, non donatur sed donatū reuocatur, vt.
l.fi.C.de reuo.do.ideo bonus vir hoc est iudex,
secundū regulas iuris ciuilis, non arbitraretur ei
largiendū, licet secundum naturalē æquitatem de
claratam per ius diuinū, maioris perfectionis est
retribuere ei qui offendit ꝗ alteri:nā ille in cuius
c libera[c] voluntate cōmittiť potest eligere indignū.
8 Tertio casu† principali.s.quādo committitur fa
cultas iudicādi.si quidē per verba importātia ar
d bitriū[d] boni viri, debet sequi oēs regulas iuris ci-
uilis, vt.l.j.ff.de arbi. Si verò per verba significā-
tia liberá voluntatē:tunc est libera regulis ciuili
bus:debet tamen seruare regulas iurisgentiū, seu
naturalis æquitatis, quod idē est per dicta iura:&
est casus extra de re iudi.c.pastoralis.in cle.nā im
perator solutus est legibus, & ex vigore suæ po-
testatis tollit sentētiam:tñ qa in qbusdā fecit ibi
cōtra naturalē æquitatē, ideo sentētia cassatur. Et
9 ex† hoc apparet, ꝙ in casu nostræ legis, vbi pro-
ceditur absq; figura iudicij:quia non cōmittitur
iudici per verba significantia arbitrium boni viri
debet seruare regulas iurisgentiū, seu naturalem
æquitatē:cum verbū sine figura, importat quasi
cōmittatur per verba significātia liberā volunta-
10 tem, & per hoc† apparet soluta qō.[f] quādo ptāti
e datur arbitriū liberū, an possit per hoc parti face
re iniustitiā. certè non:qa hoc est cōtra naturalem
æquitatem, sed potest omittere solēnitatem iuris
ciuil.de hoc per gl.in.d.c.sæpe.in glo.super ver-
bo defensiōes.dixi.ff.de dona.l.si filiusfa. Sed qd
11 si apponūtur† verba significātia vtrūq;, vt prout
f arbitratus[f] fuerit, & voluerit.rñ.vt.s.dixi:qa vnū
prędictorum inest alteri:qa non est arbitriū sine
voluntate, & regula est quādo ponuntur duo co
pulatiuè quorū vnum de necessitate alteri inest,
g vnum resoluitur in adiectiuū, vt.ff.de pac.l.j.[g] ibi
in idem placitum:& consensum.i.placitum con-
sensum:ita in proposito exponatur.i. voluntate
arbitratus sit, & sic arbitriū boni viri importabit.
facit.ff.pro soc.l.nec adiecit.etiam alias nisi sit di
12 ctum, vt libe. vt dictū est. Quid si † dicatur in sta-
h tuto.[h] ꝙ in tali negotio procedatur de facto? cer-
tè intelligo eodem modo.s. manu regia, vt.l.ij.in
prin.ff.de ordi.iu, cùm sit omissa omnis solenni-
tas ciuilis, non autem ꝙ iura alterius vllo modo
tollantur, nec lædantur contra naturalē æquita-
tem idem per quęcunq; verba concipiantur non
enim quis potest esse solutus magis.ll.quā impe-
13 rator:& tamen sua libertas ad hoc non extendiť:
i ergo &c. Quæro † an[i] dictis casibus iudex possit
reijcere exceptionem prescriptionis, vel aliā prę
cedentem ex mero rigore iuris ciui.rñ.in his quę
ipse iudex habet facere, non tenetur seq regulas
iuris ciuilis sed in his quę iam ante facta sunt.ita
ꝙ ex hoc ius alteri quęsitum sit, vel ablatū iudex
non habet immutare.sed tenere illud sequi:casus
est.ff.deposi.l.bona fides.aliâs auferre esset ius al
terius, quod est contra naturalem æquitatem.

Ad hoc. Vel iuxta hoc, idest secūdū hoc vt.C.de iudi.auť.ad hęc.& hic in
cipit tertia pars, in qua ponitur statutū speciale
in modo procedendi contra contumaces.

SVMMARIVM.

1 *Dictio communitas, est generalis ad uniuersitatem castri, uel uillæ cuiuslibet municipij.*

1 **Communitas.** †Nomen generale est ad vniuersitatē
castri vel villæ, cuiuslibet municipij, ꝙ ab ipsa ho
minū cōmunitate principaliter regitur sic.&.C.
de epis.& cleri.auť.itē nulla cōmunitas, vt.x. col.
de sta.cōtra lib.eccle.§.item nulla communitas.

SVMMARIVM.

1 *Dictio corpus, est genaralis, ad oēs simul habitātes uel nō.*
2 *Collegiū diciť quādo simul cohabitāt, & colligūtur simul.*
3 *Vniuersitas potest delinquere, & contra eā potest procedi.*

1 **Corpus.** Generale† nomen est ad omnes simul cohabitantes, vel non. &
2 quod sequitur collegiū, est† quādo simul cohabi
tant, & simul colliguntur.ff. ꝙ cuiusꝗ vni.l.j.in
princip. & est casus expressus hic, ꝙ vniuersitas
3 †potest delinquere, & contra eam potest proce-
di:& punitur, licet quidam contra, vt plenè dix.
in.l.aut facta.§.fi.ff.de pœnis.

Status. Siue liber, siue seruus, siue ingenu⁹ siue libertinus, vt.ff.de statu.homi.
l.iij.cū.l.seq. Itē siue sint integri status, siue dimi-
nuti, vt.ff.de var.& extraordi. cogni.l. cognitio.
§.j.viles ergo homines hac.l. tenentur licet aliâs
non curetur si de imperatore solo verbo maledi
xerit, vt.C.si quis imperat.maledi.l.j.&c.

Dignitatis. Per hoc patet, ꝙ in hoc cri mine cessat priuilegiū con
cessum eis, qui habēt dignitatem cū administra-
tione, vt ea durante nemo conueniatur, vt.ff.de
iudi.l.pars literarū, & quod ibi no.cessat etiā pri
uilegium concessum, quibusdā in dignitate exeñ
tibus, vt.C.vbi sena.vel clar.l.fin. prout ibi tangi
tur, de modo procedendi & sententiādi. priuile-
gium tamen iudicis remanet:qa vt dixi, hic sunt
legitimandæ personæ.

SVMMARIVM.

1 *Laicus non potest contra clericum procedere, in crimine læsæ maiestatis, nisi ratione feudi.*
2 *Imperator Henricus fecit priuari quosdam episcopos feudis, propter rebellionem.*

Conditionibus. Masculus vel fœmina minor
vel maior tamen tali ætate ꝙ in eum cadat deli-
ctum sui iuris, vel alterius, vt.ff.de exce.l.j.in pri
1 cip.coniuncto.§.parui.¶ †Item siue sit laicus, si-
ue clericus ex vi verborum, tamen cōtra clericum
nō potest procedere laicus, nisi ratione feudi, vt
extra de fo.cōpe.c.verum.C.de epis.& cleri.auť.
2 statuimus.& iste† imperator Henricus quosdam
epos propter rebellionē suis feudis priuari fecit.

SVMMARIVM.

1 *Citatio quando fit in criminalibus, necessario non requiritur quod exprimatur factum limitatū loco & tēpore.*
2 *Reus qui comparuit tempore primæ citationis. specialiter citari debet ad audiendum sententiam.*
3 *Citatio generalis perēptoria ad hoc ut ad ulteriora procedi poßit, requiritur quādo proceditur sine figura iudicij, licet terminus peremptorius non.*
4 *Citatio ad audiendum sentētiam, debet esse peremptoria.*
5 *Citationes quæ fiunt in medio iudicij, puta ad, audiendum iurare testes semper dicuntur perēptoriæ.*
Dilatiōes quæ dātur ad probādū, intelliguntur perēptoriæ.

Hæc constitutio

a ¶ Absit Not. quod vbi est cōmissum aliqd sub libera voluntate non venit dolus. vide plenè per Alexā. plures cōcor. in cōsil.cij. incipiē. super.j.in iiij.col.in.ij.vol.& vide Lanfrā.ī tra. de arb.in.j. parte, in.x.colū. Tho.

b ¶ Proprium. vide Bar.& quę ibi scripsi in addi.in.l.si sit.de leg.j.cum cōcor.etiā de quib⁹ per Alexand. ibi Thom.

c ¶ In cuius libera. vide apo.in.l.si societatē.§. arbitrorum.in prin.ff.pro so.vbi videtur cōtrariū.Bar.hic addita p ipsum.attamen videas ibi.& concor.Tho.

d ¶ Importātia arb. Habēs authoritatem per verba importantia arbitriū boni viri, debet sequi &c. vide Bar. hic, & etiā.s.in ver. sine figura.& Ale. in cōsil.ccxviij.ij. vol.in.ij.col.& qd de habēte arbitriū in condēnādo, an habeat arbitrium in procedēdo? vide Bar.in.l.si ī leg. & ibi apo.ff.loca. & Alexā.in.l. qui Romę.§. calimachus.in vl.colū.ff. de ver.ob.an autē possit prorogare punitionem, vide Alex.ibi in pe.co. Thom.

e ¶ Quæstio. vide Alex.in.l.ij.§. volunta.in.ij.colū.ff. sol.ma.Tho.

f ¶ Arbitratus. vide Fran.de are.in cōsi.lxxxiiij.ī.iiij. colū.Tho.

g ¶ L.j.& ibi vide Ias.ī.iiij.col.Tho.

h ¶ Statuto. vide Alex.in.l.fi.§. pe. C.de his q ad ecle. cōfu. in addi. Bar.& Francis.de aret.ī cōs.lxxxiiij. in.iiij.co.in fi.inci. diligēter ponderatis.& Bar.in cōsi. lxxxij. pūctus, & ibi scri.Thom.

i ¶ Quero an.no.ꝙ per quācunq; clausulam appositam in cōmissione iudex potest auferre exceptionē acq sitam parti. etiā de rigore iuris inductam:quā decisio. Bar.hic exclamat Math.in no.xv.in ci.not.ꝙ si iudex. & vide Fel.in.c.j. in.xx.colum.in fi de consti.& plenè per eū dē in rubr. extra de prescrip. in.j.col. vbi tenet ꝙ arbiter iudicaturus secundū æqtatem, nō debet reijcere exceptionē prescriptionis cōtra Ange.cū concor.de quibus ibi per eum. & vide Ioan. de Imol.in cle.sępe. in fin.de verbo.sig.Georg. vac.in.d.cle.sępe. §.nō sic tamen in. xxvij.co.& sequē. vbi plenè.& dixi. s.ī.clxxij.vbi etiā per Barto.& vide Alex. in.l.sequiť. §.si viam.in addi. Bar.ff.de vsuca.& in.l.si is cui.§.fi.in addi.Bar.ff.de noua. Tho.

7 *Hæc constitutio loquitur etiam ex parte accusatoris si citetur.*

a b **Super dicto crimine.** [a]Citata vel citatum per nuncium vt est.j.videtur ergo † q in hoc casu non sit necesse in citatione exprimi[b] factum limitatum loco & tempore: sed sufficit q citetur super crimine læsæ maiestatis, vt hic apertè dicitur. Sed quid vbi aliàs super dicto crimine debet procedi ordinariè? respon. idē, vt. C. de exhib. re. l. ⁊. in fi. vbi dicit q postq citatus uenit ad iudiciū, debet explorare, id est dicere quare fuit vocatus: & sic patet q in citatorio hoc nō fuit expressum: qa in criminalibus debēt fieri citationes sicut in ciuilib⁹. ff. de pœ. l. absentē. & ibi no. ff. de reg. iu. lib. j. et ibi no. Sed in ciuilibus debet citari reus, vt veniat & sui præsentiam faciat, vt. C. qūo & qñ iudex. l. consentaneū. & no. in auť. q semel. eo. ti. in gl. super verbo, vocetur. cōtrariū no. extra de dila. c. j. per Ber. & allegat. v. q. ij. §. si parens. Sed ibi spāle est, cū ad synodū vocatur episcopus fauore dignitatis episcopalis. sunt & alia multa quæ fauore hominū q in dignitate sunt statuuntur, vt. C. vbi sena. vel cla. per totū. sed in casu præsentis constitutionis cessaret dictus fauor, pro eo q dictū est. s. cuiuscunq; dignitatis &c. Sed contra in. d. c. sæpe. de ver. sig. qa qñ fertur sententia debet citari ad hoc. & sic videť q in citatione debet inseri, ad qd specialiter citeť et cū sine figura iudicij procedituᵣ, & hic diciť q vigore huius citationis generaliť factæ q veniat responsurus super crimine tali possit ad sentētiam procedi. so. si citatus in prima citatione nō cōparet:
2 q hic dicitur. Sed † si cōparuerit, & stetit ad pcessum vsq; ad finē si tempore sententiæ non adest, debet citari specialiter ad hoc vt ibi sit. si em primæ citationi veniēdo satisfecit si postea se absentat citari iterū debet C. de bon. auť. iud. pos. auť. si qui. Sed tūc vbi debeat citari vel ad domū suæ habitationis, quę fortè est in prouincia vel in curia, dicā. j. in gl. sup
3 verbo edictū. & est†aduertendū, [c] q licet hoc casu qñ sine figura iudicij
c procediť: terminus peremptori⁹ non sit necessarius, vt dicā in gl. super verbo, in termino. tamen vbi quis citatur illa citatione generali, ad hoc vt eius vigore possit procedi ad vlteriora, requiritur q fiat citatio peremptoria, vel tres quæ ḥabēt vim perēptoriæ: vt. d. l. cōsentaneū. et hic
4 siue fiat litis cōt. siue post, vt ibi no. Item dicta† citatio spālis ad sñiam
5 audiēdā, similiť debet esse pemptoria, vt. l. ad perēptoriū. ff. de iud. alię† verò citationes q̄ fiunt in medio ad certū actū, vt ad videndum iurare te
d stes & similia semper intelligūtur perēptorię. [d] vt extra de exce. c. past. & ibi de hoc p Io. an. facit. C. q accu. nō pos l. si ea. vbi terminus ille in-
6 telligitur perēptorius. q patet: qa vlterius nō audiť. dilationes† verò q̄ danť ad pbādū intelligūtur pemptoriæ, cū nō denť plures q̄ vna nisi cā
7 cognita. vt. ff. de ferijs. l. fi. Itē ex eo† q diciť simpliciter super dicto crimine patet, q loqtur hęc cōstō ēt ex parte accusatoris, si citeť q veniat ad producendum, vel si inquirať de imponendo pœnam talionis. ista enim sunt de tangentibus istud crimen: ergo &c. vt patet in text.

SVMMARIVM.

1 *Nuncius constituitur à iudice.*
2 *Infamis & uilis, potest hodie esse nuncius.*
3 *Nuncius de iure ciuili, debet æligi persona diues, & honesta.*
4 *Nuncius iurat se facturum officium, legaliter.*
5 *Nūcius si eligi debet à cōcilio, tūc cōstare debet de eius electiōe, nō si á iudicibus eligiť.*
6 *Nuncius non citat, sine commissione.*
7 *Nuncio citanti in prouincia, citatus credere debet. secus si citat extra prouinciā, quia non creditur sine literis.*
8 *Nuncio delegati citanti, non creditur sine literis.*
9 *Arbiter & iudex inferior, utuntur nuncio superioris.*
10 *Nuncio referenti se citaße, & in dependentibus ab eius officio, creditur.*

1 e **Per nuncium.** † [e] Nuncium constituit ipsemet iudex, vt C. de spor. l. ij. & ibi no. in auť. de iud. §. necessarias. col. vj. & puto q posset constitui etiam infamis, licet sit officium publicū. nā vilissimis personis cōgruit, secūdū mores nostros: ergo hoc ab infamia nō repellit, vt. C. de infa. l. j. li. x. Pro hoc. l. nec infamis. C. de
2 decurio li. x. sed secūdū leges deberent†eligi personæ diuites, [f] & appro
f batæ: vt in auť. de iud. §. de his aūt. colla. vj. facit qa infamis pōt esse procurator. insti. de exceptio. §. fi. & arbiter, vt. ff. de arb. l. pedius aliàs in-
3 cipit patrui. & ff. de postul. l. j. §. sed est æquissimum. †& si diceres, qūo
4 credetur ei cū infamis nō possit esse testis? statim dicā. Item debet†iurare se factūrū officium legaliter. argu. C. de fide instrum. l. comparationes. & C. de secū. nup. l. hac edictali. §. his illud. & arg. in auť. iusiuran. q præstatur ab his. §. j. col. ij. puto etiam si nō iuret posse eum exercere officium. C. de arbi. auť. decernimus. Eligitur enim periculo iudicis eligen
5 tis. ut. d. auť. de iud. §. hoc aūt. & ideo videtur† q si nō apparet q aliquis
g sit electus nuncius: q non est curandum: cū statim[g] eo quòd sibi fit commissio de citando: in ipsa commissione eligitur. Sed si ex lege municipali electio nunciorū deberet fieri à consilio, & nō à iudicibus: tūc debet cōstare de ea: vel sufficeret q eēt in possessione exercēdi illud officium
6 l. barbarius. C. de offi. præsi. & C. de test. l. j. nec potest†nuncius aliquem
7 citare, nisi fiat ei commissio. de exhi. re. l. neminem. Sed† an citatus debeat credere eum esse nuncium? rñ. vt dicitur in authen. de col. §. eos. co. ix. quòd exactores qui mittūtur in prouincijs, antequā inchoēt officiū, debent suas literas insinuare iudici prouinciæ, ex qua colligiť q ex eo quòd in curia ipsius iudicis ap paret, quòd talis ē nūcius, quòd possint citari per eū omnes subditi a sui in eius territorio, & in eadē prouincia, nec eis aliter fides fieri debet. & sic debet credere, licet in multis partibus obseruet, quod tales nuncij habent aliqua signa quibus cognoscanť. in quo con b suetudo loci est seruanda. Sed si citaret extra prouinciam: non esset credendū ei sine literis, vt. d. §. eos. facit. Cod. de manda. princi. l. j. & hoc in iudi
8 cijs ordinarijs. Sed nuncio † delegatorū, videtur non credendū sine literis, vt extra de officio delega. c. prudentiam. facit q no. in titulo de cita. §.
9 j. per Speculato. Sed an † arbiter iudex inferior poterit vti nuncijs superiorum? respon. hic in au then. de defen. ciuitat. §. deinde eos. ibi, ex prouinciali officio &c. sed an eidem nuncio referenti
10 †debeat iudex credere, cum sit vnus? [h] quidā di- c
h cunt q non: vt. l. iurisiurādi. C. de testibus contrarium est verum, vt hic cum in singulari dicat nuncium facit. C. de episcopis & clericis. l. si omnes §. si verò apparitorum. & ita vtimur. & crediť eis ī his quæ sibi commissa sunt, & ex eorum officio dependent, vt se citasse, & similia. facit. C. de fal. d
i l. si quis decurionibus. Similiter[i] quia etiam seru⁹ de facto proprio interrogatur. l. interrogata. C. de quæstio. multò magis infamis. si verò ei cōmitteretur aliquid, & refert q alios fecisse vidisset: tūc in modicis creditur sibi, in magnis non, eatenus vt iudex possit procedere, vt. ff. de rebus eo. l. magis puto. §. ne tamen. & C. de accusatio. l. ea quidem, facit. ff. de custo. reo. l. diuus. & q dixi in glos. super versi. denunciationem. &c. e

SVMMARIVM. f

1 *Sigillo proprio uel publico creditur, in citationibus.*
Citatio potest signari sigillo alieno, si de hoc mentio fiat in ipsa citatione.
2 *Citatio licet fiat per literas: nuncius debet tñ eas portare.* g
3 *Creditur nuncio asserenti se portasse literas citationis, etiā si pars neget.*
4 *Actor potest portare literas citatorias, dummodo præsentet coram testibus & notario.* h

1 **Per literas** Sigillatas sigillo proprio. vel publico†vt. l. j. si publicanus. §. j. ff. de pub. & C. de episco. & cleri. l. si qua per calumniam. & ibi nota. & extra de probatio. c. post cessionem. potest etiam sigillare alieno an
k nulo, dummodo faciat de hoc mentionem, [k] vt. ff. de testa. l. ad testium. §. ij. & de hoc in Specu. de cit. i §. iam de citatione. ver. literas. igitur puto tutius esse, quod tales literę publicentur manu notarij.
2 & ita multi obseruant. licet autem†fiant literę: tamen est necessarius nuncius qui portet. Sed ī hoc differt: quia quando solus nuncius mittitur de- k bet talis esse quod citatus debeat credere ipsum esse nuncium, vt in præcedenti gl. hic autem satis est ut credat, vel credere debeat literas esse ta-
3 lis iudicis. Sed dices: †quid si negare voluerit literas sibi fuisse portatas? respōd. iudex stabit in hoc relationi sui nuncij, reus enim se citatum cognoscit à iudice per literas. an autem fuerit nuncius l ipsius iudicis est cognitio. & portare ipsas literas est signum euidens, quòd sit nuncius arg. ff. de lega. j. l. seruum filij. §. eum qui chyrographum. C.
4 de dona. l. j. Sed an†actor[l] ipse poterit portare li
l teras citatorias? videť expressum q sic. ff. de fur. l. eum q. §. si epistola. ver. sed si interfuit. vbi quis pro se portat epistolam. Sed si pars negaret eam sibi præsentatam fuisse: esset graue, quia ipsi actori crederetur, nisi fortè literarum præsentationē probaret per alios: & ideo si præsentaret corā testibus & notario. qui inde conficeret instrumentum, putarem sufficere &c.

SVMMARIVM.

1 *Citatio p edictum cōpetit ordinarijs, & delegatis à principe.*
2 *Citatio per edictū de iure canonico, qbus casib⁹ fieri possit?*

N

¶ Super dicto crimine. Vide Ale. in. l. j. in fi. ff. de le. ij. Tho.

¶ Exprimi. Vide Alex. in. l. statuliberos. §. stich⁹ am. ff. de stat. lib. in addi. ad Bart. & in. l. inter accusatorē. j ver. qro vtrum. ff. de pub. iud. & eū dē Al. in. l. filiusf. §. diuus. ī pen. col. ff. de leg. j. Tho.

¶ Aduertendum. Vide Fely. in. c. licet causam. in. xij. colū. de proba. & Ias. in. l. fi. in. ij. co. ff. de fer. Th.

¶ Intelliguntᵣ per emptoriē. vide Fely. in. c. ad petitionem. vij. co. de accu. Thomas.

¶ Per nunciū. Vide Cardi. Alex. in c. cū parati. in. vij. co. de app. & apostı. Alex. in. l. eū. q §. fi. ff. cōmo. Th.

¶ Personæ diuites. vide Fely. in. c. prudentiā. in fin. prin. de offi. dele. Thomas.

¶ Cum statim. Vide Pau. de ca. in. l. insulæ. post prin. ff. de iudi. Th.

¶ Credere cū sit vnus. vide Ias. in. l. properandū. §. & siquidē. C. de iud. l. iij. col. & Ale. in l. j. §. circa cuius. ff. de off. pręfe. vrb. Thomas.

¶ Similiter quia. vide Ias. & pōas hic ī. l. ij. §. si absens. ff. si ex nox. causa aga. Tho. diploua.

¶ Facit de hoc mētionem. vide per Car. Al. c. cū parati. in. viij. colū. de app. & apost. Al. in. l. eū qui. §. fi. in fi. ff. commo. Th.

¶ Sed an actor. Vide Alex. in. l. iustè possidet. in. vij. colū. ff. de acq. poss. & in antepe. co. et ibi scripsi. Thom.

[illegible] Citatio per edictum non fit, quando quis citare potest per nuncium, uel per literas.
3 Non posse tutè accedi ad locum citationis per nuncium, qñ dicatur? uel quod nuncius impediatur.
4 Cautela ut antequã fiat citatio per edictum, q; iudex capiat informationem de non tuto accessu.
5 Terminus in citatione per edictum, debet poni congruus, ut ueniat in notitiam citati, & possit ad locum citationis comparere.
6 Iudex qui citat per edictũ quomodo moderabit terminum dandum citato ad comparendum.
7 Si in termino citationis quis comparet, & allegat absentiã citati, & petit sibi prorogari terminum ut inueniat citatum, terminus debet ei dari.
8 Iudex non ueniente absente, data dilatione, potest cõtra ipsum ut in contumacem procedere.
9 Citari extra territorium quando possit subditus, per edictũ uel per nuncium, uel literas.
10 Papa citat quẽlibet, ubicunq; existentẽ, et officialis imperij qui præest uni prouinciæ potest homines existentes in qualibet prouincia imperij, citare.
11 Imperator uel princeps secularis, non potest citare quem in terris ecclesiæ, sed scribit superiori ut notificet.
12 Si iudex in cuius territorio degit, citãdus negligat citationẽ ad literas citantis notificare, tunc iudex extra territorium, citat per edictum, uel per nuncium.
13 Citatus qui in primo termino comparuit si postea se absentauit, quomodo citabitur?
14 Citatio per preconem admittitur, ubi citatur incerta persona.
15 Consilium quid agere debeat iudex, quando citatus in primo termino comparuit, & non est locus detentioni, & sic extra territorium.
16 Citari per preconem, quando quis possit?

a ¶ Per edictũ. vide Alex. ĩ. l. inter accusatorẽ. ĩ vlti. col. ff. de pub. iu. ĩ ver. vlteri⁹ quęro. ĩ ad di. Bar. & in. l. j. §. pręsides. in addit. magna incip. præsides. ff. de req. reis & Ias. in. l. fi. in pe. col. ff. de iur. om. iu. & dixi in. l. oẽs C. de epis. & cle. et vide apostil. Ale. ĩ. l. si eo tpe. C. de remis. pi. & Ias. ĩ. l. nec quicq̃. §. vbi decretũ. in. ix. col. ff. de offi. ꝓcõ. & lega. Tho. Diplo.

a **Per edictum.** [a] Iste modus † citãdi cõ
1 uenit ordinarijs, & de-
legatis à Principe, & non alijs. C. quomodo &
2 quando iudex, authẽtica, qui semel. † Item non so
lum in his casibus. sed in alijs omnibus, vt ibi pa
tet, sed de iure canonico, non potest fieri, nisi de
speciali commissione Papę, & tunc solum cõtra
eos qui procurãt. ne ad eos citatio perueniat, vel
ad quorũ loca nõ potest tutè accedi. vt extra de
iudi. c. j. in cle. quę limitatio secunda fuit multũ
ęqua, vt ibi patet, sic puto iudices in foro nostro
debere practicare: nam isti tres modi citandi, per
mittuntur alternatiuè, & sic iudicis arbitrio. Sed
in his debet seruare ęquitatem, vt in aut. iusiuran.
quod præsta. ab his. §. j. & per Innocen. extra de
constitu. c. fi. gloss. not. & Archi. de constitu. lib.
vj. si ergo potest per nuncium citare, vel episto-
las, vel literas. non est ęquum quòd citet per edi-
b cta [b]. & si faceret. grauaret partẽ, & ideo per iudi
3 cem appellationis, posset infringi † processus.
hoc autem. s. quem impediri ne ad eũ citatio per-
ueniat, vel non posse accedi tutè, sæpe accidit. s.
quando citatur aliqua ciuitas, vel dominus: aut
multi ciues vnius ciuitatis. argu. extra de rescrip.
c. statutum. §. cum non eiusdem, li. vj. Item si loc⁹
in quo persona est citanda est rebellis, non enim
tutè mittitur nuncius ad locum inimicorum: vt. l.
sciendum. ff. de leg. & l. de ętate. ad trebel. & l. iij.
4 ff. ex qui. cau. ma. puto † tñ rectè fieri, antequã hæc
citatio fiat q; super hoc ad iudicis informationẽ
5 aliquid cognoscatur, vt. d. l. de ętate. Sed † quis
terminus in tali edicto ponet? rñ. cõgruus vt pos-
sit venire ĩ notitiam citati, vt possit posteà ad lo
cum citationis cõparęre in ciuilibus: vt. d. c. j. de
iud. ĩ cle. ne aliâs edictũ cõtineat ĩpossibile, vt. ff.
de eo q; cer. lo. l. ij. §. si qs. in criminalibus verò da
tur dilatio longior secũdũ formã. l. ij. C. de exhi.
re. quę tamẽ dilatio non videt necessaria in hac. l.
cũ absq; figura iudicij procedatur, cum illa sit so-
lẽnitas iuris ciuilis: vt. s. no. in glo. super verbo, fi
6 gura. Sed † qualiter sciet iudex moderare termi-
num, cum ignoret vbi reus moretur? respõ. tex. est
C. qũo & quãdo iudex. aut. qui semel. vbi dicit q;
iudex p̃sens, debet examinare vbi sit reus, sed hoc
videtur impossibile q; testes examinati coram iu
dice hoc dicant. s. aliquem modò esse Florentiæ:
vnde oportet sic intelligi: vt dicit tex. ĩ aut. de ex
hib. reis. §. si illud verò. col. vj. vbi dicitur, q; iudex
examinet inquãtũ possit, in quam terram abijsse
dicitur ex eo quòd dicitur abijsse: apparet ergo
quòd sufficit sola fama, vel vulgi opinio, q; in cer
tum locum dicitur abijsse. quod ergo in. d. authẽ.
dicitur vbi sit id est vbi esse dicit, & ex eo quod
dicitur examinet, poterit intelligi summatim ad
sui reformationem etiam parte non citata, vt ibi
not. hęc est practica vera, & pulchra: & est notabi
lis. Quid si hanc examinationem non fecit? certè
aliqd de substãtialibus videt omissum. vsus tamẽ
& cõmunis practica, hoc non patitur, sed satis est
assignare terminum congruentem, per distantiã
loci. vbi est vel vbi habitare consueuit: sicut ibi ci
tare sufficit. l. j. §. j. de libe. agnoscen. l. iiij. §. domũ
aliâs prętor. ff. de dam. infec. ¶ Quid si intra ter-
7 minum † comparet aliquis. & dicit citatũ abesse,
petẽs sibi terminũ prorogari vt citatũ inueniat, et
ei denũciet: an sit audiẽdus? rñ. iste videt excusa-
tor ad allegãdũ causas absentię: ideo audiẽdus fa
ciẽdo fidẽ de absentia: quo facto, si petat terminũ
vt eũ inueniat & ei denunciet, est audiẽdus. vt. C.
vbi de crimi. agi opor. aut. qua ĩ ꝓuincia. ¶ Sed
8 qd si talis reuertẽs dicit † se illũ diligẽter inquisi-
uisse: & nõ potuisse inuenire vbi esset? rñ. q; ꝓce-
dit iudex, tanquã contra cõtumacem. nam post il-
lã dilationẽ audit, si ille veniat vel mittat legitimè
aliâs secus: vt. d. aut. qua in prouincia. hic autem
9 neutrũ faciat. Sed an prędictis † modis quis pos-
sit citari vbicunq; sit etiam extra territoriũ ciui-
tatis: quòd videtur. C. de episco. & cleri. & l. oẽs.
§. si verò apparitor. & de offi. pręfe. vr. l. ij. vbi sub
ditum suũ quis citat, etiã extra territorium exi-
stentem. In contrariũ est casus, extra de re iudi. c.
pasto. in cle. vbi declaratur q; Imperator per se
nõ põt citare eũ q est in terris ecclesiæ. sed debet
superiori denunciare vt ei nunciet. Cyn. in quadã
disputatione dicit, q; illud fuit compositũ per er
rorem canonistarum. Sed cum illa decretalis fue
rit facta in generali concilio, vbi est copia magna
intelligentium nõ est veri simile q; ĩ illo. c. fuerit
erratũ: vñ temeraria est dicta solutio, vnde dicit
Pau. de liaza. ĩ. d. c. q; ille q est iudex alicui⁹ ratiõe
domicilij, põt citare illum extra territoriũ qua-
cunq; citatione: cũ talis absens alium ab isto supe
riore non habeat per quem citari possit. & ita lo
quuntur iura pędicta. Si verò loqmur de subie- b
cto rõne delicti vel cõtractus, & sic p accidens: et
tũc talis iudex nõ citat extra territorium, vt. d. c.
pasto. & hoc quo ad executionem faciendã, in re
bus q̃ aliâs nõ sunt in territorio citantis. vt extra
de fo. cõpe. c. romana. §. cõtrahẽtes. li. vj. Sed cer-
tè primum membrum ratiõe domicilij placet: se
cundũ displicet. primò per dictum. §. cõtrahẽtes.
vbi fit citatio extra territoriũ, etiã quo ad pronũ
ciationem: de mittendo in bonis q̃ nõ sunt in ter-
ritorio citãtis. Secũdò: qa directò est cõtra casum
huius cõstitutionis & q; sic intellexerit Impera-
tor patet qa citationẽ factã de Rege Roberto exi
stente extra territorium: asserit legitimè factã, &
loquitur hic de citatione facta à quocũq; qui pręę-
est iurisdictiõi. Item in cã capitali. & si dices: hoc
Imperator non potuit. cõcedo in terris ecclesię.
10 Dico ergo † q; Papa põt citare quẽlibet vbicunq;
existentẽ: qa ipse est vicarius ipsius: cui⁹ est terra
& plenitudo orbis eius vt extra de iudi. c. j. in cle.
¶ Ita per uniuersum imperiũ, officialis qui præ-
est uni prouincię potest citare homines existen-
tes in qualibet prouincia imperij. quia hoc facit
authoritate Imperatoris: ut. d. l. omnes. §. si uerò
apparitor. & d. l. ij. de offi. pręfec. urb. & hic. sed
11 Imperator † uel alius princeps secularis non po-
test citare quem, in terris ecclesiæ: quia etiã illas
terras sibi liberè reseruauit: ut. d. c. pasto. debet er
go scribere superiori illius loci ubi persona citan
da moratur: ut notificet sibi ut ibi, & ff. de requi.
12 reis. l. j. §. j. Sed † quid si ille iudex rescribat, quòd
non uult ei notificare? uidetur q; non imputetur
hoc reo

b ¶ Citet p edicta. vide Alex. ĩ. l. ij. in iij. col. in ver. ij. principaliter q̃ro. ff. de appel. recipien. in apost. Bart. Tho.

hoc reo: quia per eũ nõ est factũ. vt. ff. ꝙ ui aut clã l. j. §. fi. sed secundũ hoc iudex nõ potest expedire processum: ergo dic ꝙ habebitur tanquam legitimè citatus. licet em̃ ipse de se nõ impedierit citationẽ fieri: impediuit tñ defensor eius. s. suus superior. ꝙ sufficit. extra de ele. c. causam. in cle. ibi, verũ si p appellationem vel suorum &c. vel dic
a ꝙ propter eius negligentiã,[a] poterit ipse iudex citare p edicta, vel nũciũ, sicut si esset in eius territorio. ar. C. vbi ĩ reac. l. ij. et de iu. l. nulli. & ꝙ ibi no.
13 & hoc plus placet mihi. ¶ Quid si in. j. termino† citat⁹ cõparet, & postea se absentauit qualiter citabit? rñd. aut. j. citatio fuit facta simpliciter, ꝙ cõpareat sup tali negocio rñsur⁹: et tũc veniendo satisfecit. j. termino. & eadẽ solennitate ẽ citãd⁹ secũda citatione. sicut in. j. vt dictũ ẽ. s. in gl. super verbo, super dicto crĩe. Aut. j. citatio facta fuit magis extense dicẽdo ꝙ veniat rñsurus sup tali negocio & ad ꝓcedẽdũ in cã ꝑdicta. vt iuris fuerit vsque ad fi. & tũc veniẽdo, nõ satisfecit termino nisi stet vsq; ad fin. qa tunc ẽ intelligendũ vt stet in
b cõspectu iudicis: iõ tũc sufficit citatio p pconẽ[b] ipsum citãdo p ciuitatẽ. ꝙ iudex facit citare talẽ: tũc em̃ si nõ cõparet ꝓcedet in cã. aut em̃ erat pręsens in ciuitate, & nõ cõparet, & talis proclamatio arctat eũ. l. si eo tpe. C. de remi. pig. aut nõ erat pñs & ex eo ꝙ se absentauit a ciuitate erat cõtumax, ex virtute prĩæ citationis. & ex hoc qa morari dʒ in ciuitate, vbi ẽ curia, licet quo in loco sit, incertũ
14 sit, sic ẽt admittit† citatio p pconẽ, qñ ẽ incerta psona q̃ citat, vt dicã. j. nec ob. pdictis. C. de bo. aut. iud. pos. l. cũ ꝓpo. & aut. ei q. ĩ corp. vñ sumit: qa ibi ꝓmisit et iurauit de iudicio sisti, magis respectu partis, vt eis cõmittat obligatio ad ĩteresse, vt ff. si qs cau. l. ij. in fi. cũ respectu iudicis, vt dicat cõtumax, si ibi nõ ẽ: iõ debet solẽniter citari facta in
c qstione vbi esse dicit. Cõsulo tñ[c] ad aufugiẽdum
15 † pdicta, ꝙ reo cõparẽte in. j. termino in causis in q bus nõ est locus detentioni. vt ei dicat à iudice, vt certũ locũ in ciuitate eligat vbi sit citãd⁹. sicut em̃ põt eligere domiciliũ, vt. ff. ad muni. l. domi. & l. nihil. ita põt exigere quo ad certũ actũ. ¶ Quidã aũt pręcipiunt, tali sic cõparenti: qa est ex longin
d quo,[d] vt singulis diebus, & horis qbus reddit ius cõpareat corã eo. & qa de citatione q̃ fit p pconẽ
16 facta est mẽtio. ¶ Quero† qñ p pconẽ citare licet? qdã dicũt ꝙ citare lʒ reũ nõ actorẽ, vt. C. qũo et qñ iu. aut. q semel. et ita videt tenere Sp. in ti. de ci. §. seqtur. circa princ. Sed certè ratio posita in aut. q semel. s. quòd vox preconis paucis innotescit, est cõis ad actorẽ & reũ. vñ dicit Spec. põt esse verũ in eo casu quo reus põt esse in loco, vt dixi. dic ergo aut ẽ citãda psona certa: quia cõstat eius interesse, aut ignorat qs sit ille cui⁹ interest. Primò casu
e ipsa psona citanda ẽ nõiatim.[e] ff. de vẽ. inspi. l. j. §. pe. Sed qualiter? dic aut ẽ incertũ vbi sit. nec alibi est ex virtute citationis. et nõ potest citari p preconem. i. voce pconis, vt. d. aut. q semel. aut debet esse in aliquo virtute citationis, sed ignorat locus loci: qa nescit in qua pte sit ciuitatis: et tũc sufficit citatio per preconẽ, vt. s. ostensum est, vt. l. si eo tẽpore. C. de remis. pig. tñ ista citatio nõ pręiudicat nisi pręsentibus, vt ibi patet. facit ꝙ no. per. Inn. extra de ma. et obe. c. fi. et hoc nisi citãda esset aliqua multitudo. C. de dec. li. x. et no. p Inn. in. c. fi. extra de ma. et obe. Si verò ignorat quæ sit persona cuius interest citari, & tũc sufficit citari p pco. vt. l. si vacãtia. C. de bo. va. li. x. et in. d. l. si eo tpe.

☞ SVMMARIVM.

1 *Citatio, satis ẽ ꝙ fuerit affixa in loco publico ut moris ẽ, nec requirit quãto tpe stari dẽat dũ tñ relatio appareat facta.*
2 *Preconia debent fieri in locis publicis, nec in relatione debet locus facti preconij exprimi.*

Publice. Solã propositionẽ requirit, sed
1 de iure canonico debet prius † uerbo literas legendo in aliquo publico loco citari: postea literæ debent affigi publicè. s. in foribus maioris ecclesiæ, vt. c. j. extra de iud. in cle. hic enĩ circa locũ loqtur largè: qa sufficit publicè ꝓponi ĩ loco, vbi ius reddit. vel in foro nũdinarũ, uel alibi vbi moris est publicè fieri preconia[f], vt ĩ. ij. cõsti. codi. circa fi. ibi, edictis ex more propositis, & quãto tpe edictũ stet affixũ, ibi nõ exprimit. vnde erit arbitrio iudicis, vt. ff. de iu. deli. l. j. sufficit autẽ ĩ actis scriptũ esse, ꝙ edictũ fuit publicè propositũ ĩ tali loco, nec est necesse scribi ꝙ tãto tpe stetit. nec enim ꝑsumit inde sublatũ cũ hoc facere sit delictum. vt. l. si qs id ꝙ. s. de iur. om. iu. cauti⁹
2 tñ esset si qs de hoc faceret fieri scripturã. ¶ † Preconia etiã debent scribi in locis publicis, & cõsuetis. in dicta cõsti. codi. circa fi. & suffit ꝙ pco referat se preconizasse per ciuitatẽ, in locis publicis, & cõsuetis etiã si nõ exprimant loca. nã talia loca consueuerũt esse notoria: & sic expresio. non est necessaria. ff. de cõtrahen. emp. l. cum seruo. §. fi. & ita obseruat consuetudo.

☞ Citata Persona, vel ciuitas.

SVMMARIVM.

1 *Vniuersitas quando citatur, quomodo fiet citatio?*

g Citatum [g] Corpus vel collegiũ. sed qualiter hoc fiet, in citatione quæ fit per edictũ? clarũ est cũ ibi sufficiat ꝓposito in loco publico. vt ĩ pñsenti gl. sed cũ fit p nũciũ vel epistolã quẽ citabit nũcius: vel cui literas pñsentabit. Io. an. extra de cõcef. pbẽ. c. si capitulũ. li. vj. dicit, ꝙ reqrat eũ q habet cõuocare tale collegiũ, cũ sufficiat ꝙ illud cõgreget more solito, ꝙ si se includeret vel ĩpediret ne fieret propositio vel pñsentatio perinde habet ac si esset facta ꝙ satis placet. põt etiã dici, ꝙ sicut vnũ hominẽ singularẽ qs põt citare: licet solũ caput ei⁹ respiciat, & nõ aliud corpus. ff. de in ius vocã. l. satis. & ar. l. cũ in diuersis. ff. de reli. & sump. fu. sic etiã qs vniuersitatẽ põt citare citãdo caput eius. hoc est illos q pñsunt vniuersitati, cõitati vel collegio vt. l. municipalib⁹. ff. de cõdi. & demõ. põt etiã dici ꝙ sicut tutor põt citare ĩ cã publici. ita hoc modo rectores in cã vniuersitatis. ar. ff. de pac. l. itẽ magistratibus & l. seq. & de admi. tu. l. j. §. sufficit. sed tu dices, illud verũ est qñ cõmisio fieret de citando tutorẽ sed si fie
h ret de citãdo pupillũ, an sufficiat[h] citare tutorem?
1 posset dubitari. Et † ideo cõsiliũ est ꝙ fiat cõmissio de citãdo tutorẽ & pupillũ de citãdo rectores administratores, et vniuersitatẽ: tũc sine dubio sufficit citare rectores. põt etiã dici, ꝙ sufficiat ꝙ nũcius per terrã clamet ꝙ ipse ex parte talis iudicis citat talẽ vniuersitatẽ. cũ enim talis citatio fiat de multitudine: sufficit fieri per preconẽ. vt dictum est. s. in gl. super verbo, edictum p citatiões autẽ istas quę fiunt de rectoribus vniuersitatis, vniuersitas cõstituit cõtumax ficte, nõ autẽ dicit verè cõ
i tumax[i], quasi dolo se occultans. ff. de reg. iur. l. nõ potest dolo carere.

☞ SVMMARIVM.

1 *In crimine læsæ maiestatis, nõ sufficit ꝙ qs sit uerè cõtumax.*
2 *Iudex non procedit, quando ei constat citationẽ non peruenisse ad notitiam citati.*
3 *Si in termino citatitionis aliquis comparet, allegans citati absentiam, & iustum impedimentum, iudex tamen procedat, processus est nullus.*
4 *Citatus qñ in termino nõ comparet, necessariò nõ est accusanda cõtumacia, nisi qñ proceditur per accusationem.*
5 *Cautela, ut iudex accusatore absente, possit eius defectum supplere.*

k Neglexerit. [k] Verè, ficte, seu pñsumpti
1 uè. hęc em̃ cõstitutio † nõ requirit ꝙ quis sit verè cõtumax, ꝙ patet ex mõ citandi p edicta: de qua citatiõe nõ cõstat ꝙ ad no
2 titiã citati peruenit. & hoc nisi iudici † cõstet hoc ad citatũ nõ peruenisse: vel ipm̃ esse vel fuisse legitimè impeditũ quomin⁹ veniat: & tũc si vltra procedit ipso iure nullũ esset: qa deficit substãtia le. nã nõ verè. nec fictè negligit. ꝙ reqrit hæc. l. & no. p gl. ff. de re iu. l. qsitũ. & fuit opi. Io. an. ĩ. l. cõ
3 tu. §. fi. eo. ti. Sed qd si in termino † citatiõis cõpareat aliqs excusator dicẽs citatũ fore absentẽ: ita ꝙ nõ põt in ei⁹ notitiã puenire. vl qa est legitimè impedit⁹, & iudex vltra ꝓcedit: an valeat? dic ꝙ si excusator obtulit se ꝓbaturũ. & iudex cõtẽpsit ꝙ ꝓcessus est null⁹ quasi p iudicẽ steterit. quomin⁹

a ¶ Negligẽtiã. Si iudex nollet, vel negligẽter exeq literas primi iudicis, illo casu ei pmittit citare condemnatum existentẽ extra territ. per edictum vel per nunciũ: ac si esset ĩ territorio ita singulariter tenet Barto. hic & sequit Frã. de are. in cõsi. liiij. in. c. diligenter cõsideratis oĩbus in iiij. co. et. d. Ias. in. l. cũ quedã puella. ĩ pri. in vl. col. in fi. et in. l. fi. in vij. fal. ff. de iur. om. iudi. ubi dicit hoc dictum esse singulare. Thomas.

b ¶ Preconem. uide plenè per Maria. sozi. in rub. extra de dila. in suo tra. de cita. in arti. xx. quæstio. xvj. ĩ. iiij. q. princ. & ibi videas omnino.

c ¶ Tñ. Not. quòd facta cita. gñali, si semel comparuerit, debet semper citari uide Fely. in c. licet causam. in xvij. col. de prob. vers. demũ in hac materia. Tho.

d ¶ Longinquo. qñ citatio debet fieri de longinquo. an sufficiat citari semel personaliter ad totam causam? Bar. hic uidetur tenere quòd sic. & ita tenet. uide plenè no. p do. Maria soc. in rub. de dil. in suo tra. de cita. ar. xx. q. xvj. ĩ. ij. q. ubi plenè. & ĩ. iiij. questio. vbi etiam abundanter. Tho.

e ¶ Nominatim. vide Bar. in. l. si quis instituat. §. item si cõductioni. & ibi apostillam Alex. ff. de her. insti. Th.

f ¶ Præconia. uide plenè per Ias. in. l. properandũ. §. et si q. in. iij. co. C. de iud. & ibi uide limitationem. Tho.

g ¶ Citatum. Vide Alex. ĩ. l. nõ põt. ff. de reg. iur. ĩ addi. Bar. Tho.

h ¶ An sufficiat. vide Bar. in. l. j. §. sufficit. & ibi apost. ff. de admi. tu. Th.

i ¶ Verè cõtumax. vide Alex. ĩ. l. properãdũ. §. sin autẽ re⁹. ĩ fi. C. de iud. et Fel. ĩ. c. j. ĩ. iij. co. vt lite nõ cõtest. Th.

k ¶ Neglexerit. vide Alexã. in aut. q semel. in. iij. col. in ver. cõiter. in fi. in addi. Bar. C. de pba. et in. l. quæsitũ. in. ij. col. in duob⁹ locis. ff. de re iudi. Tho.

fiat:aliâs secus.facit extra de app.c. interposita. saluũtñ est iusparti petedę restonis ex cã iustę ab sentię.C.qũo & qñ iud.l.ab eo.&.ff.de in integ. rest.l.fi.& φ ibi no. An autẽ sit necesse† φ in ter-
4 mino[a] quis cõtra citatũ se pñtet.vt neglexisse[b] di
a catur:rñ.non,cũ procedit per inqsitionẽ factã ex
b officio,vel p denũciationẽ cũ iudex sedẽs semper sit pręsto,sed cũ per accusationẽ proceditur, sec⁹ videt ad similitudinẽ causarũ ciuiliũ,vt.C. de iu. l.properãdũ.§.j.sed ĩ criminalibus,est hoc diuer sum:quia accusatore desistẽte,vel defuncto, põt iudex procedere.vt.C.de abo.l.ij.&.ff. de pub. iud.l.pe.in prin,nã si cõstaret φ iudex vellet ibi
5 supplere defectũ partis,sufficeret:ideo† quidã in partibus Italiæ faciũt sibi cõcedi licentiã ab accu satore,vt eo absente possint expedire ,pcessum: & tũc cõstat φ partis supplet defectũ ĩ casu tamẽ huius cõstitutionis cõstat φ hoc non requiritur: cum possit sine figura iudicij procedi.

SVMMARIVM.

1 *Terminus intelligitur peremptorius,quando proceditur si ne figura iudicij.*
2 *Monitio iudicis ad audiẽdũ sentẽtiam, dicitur peremptoria.*
3 *Monitio & protestatio quæ fit extra iudiciũ,ĩtelligitur per emptoria.*

c **In termino.** Et hoc qa in singulari nu mero[c] loquit, patet φ vn⁹
1 tm̃ terminus fuit assignatus ex quo† patet φ in his in quibus põt procedi sine figura iudicij,ter minus intelligitur perẽptoriusetiã si nõ exprima
2 tur.facit extra de ver.sig.c.sæpe.in cle. Itẽ † si iu dex sua voce admoneret eos vel quẽ ad audiendũ sententiã ĩtelligitur perẽptoriẽ.C.qũo & quãdo iu.in.l.ij.& ibi no.aliâs perẽptoriẽ dici debet, vt dixi.s.in gl.super verbo,super dicto crimine. Itẽ
3 †admonitiones & protestationes quę fiunt extra iudiciũ,intelliguntur perẽptorię,cum semel suffi cit fieri.l.titia.§.Imperator.ff.de leg.ij.

Personaliter. Hoc estverũ in crimine vbi est pœna affligenda in corpus &c.

SVMMARIVM.

1 *Procurator in criminalibus,quòd non admittatur etiam si ex forma statuti contra absentem procedi possit.*
2 *Procurator in criminalibus admittitur,quãdo pœna uenit imponenda à relegatione infra.*
3 *Vniuersitas in causis capitalibus,respõdet per procuratorẽ. Vniuersitas accusando prosequit accusationẽ p ,pcuratorẽ.*

Legitime. Vt per eũ procuratorem vel syndicum,& sic videt hic ca-
1 sus† φ ĩ causis capitalib⁹,vbi põt ferri[d] sñia in ab
d sentẽ admittit ,pcurator. φ tenet Dy.in.§.ad cri mẽ.ff.de pu.iu.p regulã positã.ĩ.l. seruũ quoq;. §. publicẽ.ff. de ,pc.& dicebat φ vbi p statutũ põt dãnari absens põt interuenire ,pcurator,φ nõ pla cet.nã et de iure antiquo, repit in casib⁹ φ absens põt de capitali crĩe dãnari: in casib⁹ spãlib⁹.C.de pœ. l.ne diu.et.ff.ad leg.cor.de sic.l.lex cor.ver. et q hoc crimẽ secũdũ vnũ intellectũ. Itẽ in cã ap pellatiõis altero absente li.nõ cõt.põt deueniri ad diffinitiuã.C.de tẽp.app.l.fi.§.illud.et tamẽ tunc nõ admittitur procurator,vt.ff.an per aliũ cã ap pel.l.j.Itẽ procurator rei,debet satisdare iudicatũ solui nisi a dicta satisdatione, à domino fuerit re leuatus,vt inst.de satis.§.si verò dominus. Sed hic procurator nõ põt satisdare,nec domin⁹ à satisdã do releuare eũ põt. Itẽ φ Dy. dicit de statuto ẽ ad uertẽdũ qm̃ statuta Italię cõiter promittunt dãna ri absentẽ ,ppter cõtumaciã tm̃. sed si admitteret procurator,iã nõ esset cõtumax,nõ ob.§.publicẽ nã vbicũque posset dãnari absens de iure cõi, iu dex debet ex offõ perqrere veritatẽ pro vtraque pte,vt.C.qũo et qñ iu.auẽ.q semel.ff.de ap.l.ãplio rẽ.§.j.et dicã stati ĩ gl.sup verbo receptionẽ aliâs examinationẽ,meritò qlibet excusans innocẽtiã, audit,nõ vt ,pcurator sed vt qlibet. et hoc ẽ φ di cit ibi text.q̃uis verba facientẽ etc. ex eo φ dicit q̃uis.apparet φ nõ reqrit φ sit procura.& hoc di xi.in.§.ad crimẽ.in.l.pe.ff.de pub.iud.nõ ob.hęc
2 litera: qa exponet φ intelligitur eo casu quo pœ-

a ¶In termĩo.requi re in vers.publicẽ. in apost. quæ inc. preconia.Th.

b ¶Neglexisse.vide Bar.in.l.j.inter ac cusatorẽ. in vl.co. versi.quæro. ff.de iud.& ibi in additi.Bar.scripsit.

c ¶Singulari nume ro. vide plenẽ Ias. in.l.fi.in.iij.col.& seq.ff.de fer.et Fe. in.c.licet cãm.ĩ.x. col.de ,pba.Tho.

d ¶Põt ferri. vide Bar.in.l. pen.§.ad crimẽ.in.iij.col.ff. de pub.iu. in ver. sed primò qro. & ibi in additi.meis. & Al. causa in cõ. iiij.in.vj.vol. in.ij. colũ. viso statuto. Thomas.

na à relegatione,j. venit imponenda,vel intelligi tur legitimẽ scilicet per procuratorẽ eo casu quo venit imponenda pœna à relegatione intra φ po test esse in his quæ ipsum crimen quocunq; mo do tangunt,vt.s̃.dixi in gl. super verbo , tangũt. Item ad ipsum crimen potest referri, & dic per sonaliter,id est quando aliqua persona citata est legitimẽ.s.quando proceditur contra aliquã cõ munitatem,vel corpus,vel collegium. & sic nota
3 †casum,quòd etiam vniuersitas in capitalibus re spondit per syndicum, vt. Cod.de re mili.l. can cellatores.lib.xij.& no.per Cy.C.qui accu. non poss.l.ij.& eo modo est casus,φ etiam si per vni
e uersitatem fieret accusatio[e] posset prosequi p syn dicũ:tamen hic loquitur generaliter ex parte rei & actoris, vt dixi.s̃.in fi. gl.super verbo super di cto crimine licet Dyn.& Cy.communiter dicant contra in d.l.ij.ff.de accu.§.fi.

f **Perinde.** [f]Non tamen per omnia, & sic gratia cõtrarietatis tollendæ nõ enim sic potest fieri executio in absentem sicut in præsentem de qua executione hic dicitur &.§.j.di cetur,& idem in omnibus quæ in absentem nõ ca dũt: sicut in pręsentem.de hoc multũ no. gl.ff.ad l.iul.pe.l.sacrilegij.vbi aũt contrarietas nõ resul taret, perinde esset quo ad oĩa.s. quo ad tẽpus & quo ad modũ.et quo ad certas qualitates.et idẽ ĩ certis aduerbijs et nominibus significantibus si- militudinẽ,vt.ff.de al.et cib.l.e.l.ã filio.§. testator.

SVMMARIVM.

1 *Litis contestatio,dicitur fieri in præsentia.*
2 *Vbicunque absens damnari potest, peruenitur ad diffiniti uam absque litis contestatione.*
3 *Actio ,p actore ppetuatur, etiã si reus citatus est cõtumax.*
4 *Iudex debet scribere principi,quando post sententiã latam apparet innocentia accusati.*
5 *Contumacia sola de iure cõi, nõ facit quẽ haberi ,p cõfesso.*

1 **Contestata.** Contumacia de qua dixi s̃.ex vna† parte æquipara tur personali præsentiæ & litis cõtest.ex alia par te.nec em̃ sufficeret quẽ esse præsentẽ nisi lis esset contestata qñ ordinariẽ proceditur.nec sufficeret litis cõtest.nisi quis esset psens.l.absentẽ.ff.de pœ. & hoc in capitalibus:in alijs secus,vt no.in.d.l.ab
g sentem.[g]ibi dixi.& no.†diligenter φ vbicunque
2 absens potest damnari,peruenitur ad diffinitiuã ante litis contest. quia illa contumacia habet vim cõtestationis,vt.C.vbi in rẽ actio. l.ij.& sic puto
3 †actionẽ perpetuari,et pro actore si ipse esset con tumax seruatis oĩbus citationibus quæ ponunt ĩ auẽ.q semel.C.qũo & qñ iud.cũ talis cõtumacia, habeat vim contestationis litis pro vtraq; pte φ patet : qa pro vtraq; parte iudex examinat cãm.

Receptionem. Hoc facit, ,p vtraq; pte. nã iudex debet perquirere veritatẽ pro vtraq; parte, vt in auẽ.q semel.C.qũo et qñ iud.ibi perquisita ueritate etc. põt ẽt absentẽ absoluere.C.de iu.l. ,pperandũ.§. sinaũt ex gestis maximẽ in causis capitalibus.vbi ẽt si post sñiam appareret de innocẽtia d; iudex
h princ.scribere.[h]ff.de qõn.l.j.§.si qs vltro. Itẽ†ex
4 hoc apparet,φ ex sola cõtumacia de iure cõi quis nõ hr̃ ,p cõfesso,vt dixi ĩ.l. lege cor.§. fi.ff.ad syl.

Publicationem. No.in casibus in quibus põt ,pce- di sine figura iudicij:reqri publicationẽ.Item no. in criminalibus publicationẽ fieri. Itẽ no. ,pcedi ad receptionẽ & publicationẽ testiũ,lite nõ cõte- sta.etiam cõtra eũ,q nõ est verẽ cõtumax.φ est cõ tra ea quæ no.Dy.ff.de dam. infe.l.iiij.§.toties.& sic faciũt pro ea,quæ not.& his quæ ibi diximus.

SVMMARIVM.

1 *Conclusio,in criminalibus non fit.*
2 *Dilationes duæ dandæ sunt actori, & reo tres in criminali bus,cum aliqua causæ cognitione.*

Sequentia. Vt reprobationes testium, productiones instrumento rũ,et allegationes.C.de iud.auẽ.iubem⁹.et ad ĩter rogationes testiũ, ,p declarãdis dictis eorũ si qua
1 essent obscura,conclusionem† aũt in criminalibus non puto

e ¶Fieret accusatio. vide.Bar.in.l.ij.§. fi. in fi.ff. de accu. & ibi apostillam Alex.Tho.

f ¶Perinde. Vide Ale. in.l. miles.§. iudicaui.in.ij. co. ff. de reiu. & Bart. in.l.j.§.lex falc.ff. ad. l.fal.& in.l.j.ff de præuari. & ĩ.l. sacrilegij. & in.l.j. §.si finita.ff.de dã. infec.& dixi in.d. §.lex falci.& in.d. l. de pręua. & ibi Ale. Tho.

g ¶L.Absentem.Et ibi in.ij.co.et vide Ale. et uide Ioan. igne. in sua qõne. an rex Franciæ co gnoscat Impera torẽ.in col.xlvij.ĩ xv. speciali. Tho.

h ¶Scribere. vide Bar. in sua.q.inci. iudex malefi.Ange.cõsi. cccix. Ber nar.Lan.

¶Vide Io. igne.ĩ sua disputatione, an rex Franciæ co gnoscat Impera torem in.xlvij.co lum.in.xv. specia li. Tho.

nō puto fiendā imò quādocūq; qs se vellet defen
dere, debet audiri vt.l.vni⁹.§.cogniturū.ff.de qō.
2 & ar.l.j.de qō.ĩ fi. Intelligo† tñ actori dādas duas
dilatiões, reo verò tres, cū aliquā causę cognitiõe,
vt.ff.de fer.l.fi. alias etiā dilatiões dabit iudex cū
maiori causę cognitiõe. hoc tñ puto sufficere ꝙ
videat iudex dilationē postulari ꝓ veritate: non
cā differēdę litis & hoc mō debet ĩtelligi.§.cogni
turū, de effectu aūt publicatiõis, dixi plenè in re-
petitione quā feci de auẗ.qui semel.&.C.de testi.

Diffinitiuā. Vides ergo casum ĩ quo absente reo, pōt negotiū
liquidari, & diffiniri, pronūciari in criminalibus.
simile.C.de pœ.l.ne diu.C.ad leg.cor.de sica.l.le
ge cor.ver.& q hoc crimē.secūdū vnālec.ĩ capita
lib⁹ hoc erat de iure antiquo: vt.ff.de pœ.l.absen
tē. In ciuilib⁹ verò qd iuris sit, absente actore vel
reo dic vt.C.qūo & quādo iud.auẗ.q semel.et.C.
de iudi.l.properandum.§.j.cum seq.

SVMMARIVM.

1 *Citari quando debeat pars, tempore executionis.*

Executionem. Hic ē casus ꝙ pars nō est iterū citāda[a]
1 †tempore executiõis. ꝙ est verū: si p sñiam liquet
executionē sic esse faciendā. vt si cōdēnatio facta
sit in rē. vel ipsa res capiaẗ, & vēdaẗ, vel si est facta
cōdēnatio in psonā, & psona capiaẗ, & puniaẗ. so
lum enim hoc est necesse fieri, ꝙ sit illa psona cō
dēnata: & ideo exigiẗ ab eo quędā cōfessio super
hoc & procediẗ ad executionē. secus si aliâs sicut
erat cū capiẗ aliqs aduocatus: vt.ff.de custo.reo.l.
diuus.versi.sic & diuus pius.& ibi dixi. Si autem
condēnatio esset facta in pecunia, & ꝓ ea cape-
reẗ, & uenderetur res vna pro alia: tūc debet pars
citari: qa in hoc certa causę cognitio requiriẗ: vt
l.à diuo pio.§.si in venditione.ff.de re iudi.& ibi
b dixi &c.[b]

SVMMARIVM.

1 *Assessores quibus limitatur tempus ad fiendum processum non possunt expedire, nisi propè finem termini.*

Procedatur. Innuit ꝙ iudex habeat necesse facere hoc. in cō
trariū videẗ.l.nō quicqd.ff.de iud.&.C.qūo & qñ
iud.l.j.sol.instantia causę criminalis est bienniū,
vt.C.vt intra cer.tem.cri.qō termi.l.j. vnde non
cogiẗ sñiare, nisi propè finē bienniĳ: vt.C.de iud.
l.properandū.§.huiusmodi.& not.C.qūo & qñ
1 iud.l.j.& sic not.† pro assessoribus: quib⁹ limitaẗ
certū tēpus ad fiendū ꝓcessum, ꝙ nō possunt an
te expedire: nisi prope finē termini: & hoc vt nō
cogatur sñiare ante, ea autē lata, executionē cogiẗ
facere secundū formā.l.si qs intra.C.de bo.dā.&
etiā in psonam si haberi potest.l.cū reis.&.l.si vē
dicari.C.de pœ.&c.

Legibus. Hęc est quarta pars in qua ponitur clausula derogatoria.

SVMMARIVM.

1 *Clausula non obstantibus, est necessaria, si refertur ad statuta municipalia, & præcedant iura derogatoria.*
2 *Non requiritur nominatim facere mentionē de lege cui derogatur, sed sufficit quòd dicatur non obstante aliqua lege derogatoria.*
3 *Clausula non obstante, q non est necessaria, qñ Imperator rescribit, ad uilitatem publicam. secus si ad utilitatē priuatam.*
4 *Statum sequens, non tollit præcedens habens clausulā derogatoriam, nisi fiat specialis mentio de primo.*
5 *Statutum sequens, tollit præcedens non habens clausulam derogatoriam, si sint contraria.*
6 *Si in lege noua est clausula, non obstante aliqua lege, potest tamen per alias leges priores limitari, & distingui.*
7 *Per hanc constitutionem non tollitur modus procedendi de quo in.l.j.C.si quis imperatori maledixerit.*
8 *Lex noua non limitatur, nec distinguitur per leges ueteres, si in lege dicatur nō obstante lege, quæ generaliter uel specialiter contrarium dicat.*
9 *Quando una lex est specialis, quo ad psonas & magis generalis quo ad causas, aliâs specialis quo ad causas & generalis quo ad personas, an tunc prima limitetur per secundam, uel secunda per primam?*
10 *L.fi.C.in quib.cau.in integ. rest. non est necess. q limitatur per.l.properandum.C.de iud.*
11 *Clausula, non obstante, quando tollat priuilegia?*
Priuilegia extra corpus iuris posita, tolluntur per simplicem clausulam non obstante.
12 *Priuilegia inserta in corpore iuris, q nisi specialiter tollantur uel nisi per legem specialem sequentem, habentem maiorem specialitatem.*
13 *Statuta uel consuetudines, quando per legem habentem clausulam non obstante tollantur.*

c Non obstantibus. [c] Clausula hæc, non ob
d stantibus: qd ĩportet, [d] dicendū est. nā† quādoq;
1 referẗ ad iura municipalia ciuitatis: quo casu aut
pręcedunt iura derogatoria, et est necessaria clau
sula, nō ostantibus, vt.C. de prec.Imp.offe.l.quo
ties, et ibi no. et si cōtra ius vel vti.pub.l.fi.& ibi
2 no.ff.de cōst.prin.l.j.in fi.et ibi no. Sed an† neces
se sit, ꝙ dicaẗ noĩatim, nō obstāte tali.l.gl.ĩ dictis
legibus dubitāt. Sed gl.in auẗ.hoc inẗ liberos.C.
de testi. videẗ tenere, ꝙ sit necesse exprimi. Idem
no.ff.de leg.iĳ.l.si qs in prin. alĳ ꝙ nullo mō req-
raẗ, vt.ff. de exc.tut.l.idē vlpianus.§.j. Sed ibi tu-
tela, est onus temporale: et iō de facili pōt remitti
nec habet p̄cedētē legē derogatoriā, vt. C.de pre
ci.impe.offe.l.quoties. aliâs est necesse ꝙ dicaẗ, nō
obstāte tali lege. sed puto ꝙ sufficiat si dicatur nō
obstāte aliqua lege derogatoria. vel q̄ hoc fieri ꝓ
hibeat.& similia. Hoc enim est, expressè mētionē
facere, de certa specie legum. nō enim est necesse
ꝙ nomineẗ lex: hoc em̄ esset noĩatim & singulari
ter mentionē facere.& hoc nō reqriẗ, vt.l.si qs in
3 prin.testamēti. et ibi declaraui.& hoc cū† Imp.re
scribit ad priuatā vtilitatē alicui⁹. Sed si ip̄e rescri
beret ad vtilitatē publicā, videẗ cōtra oēm legē cō
trariā dispēsare, vt.ff.de re iu.l.qdā cōsulebāt.ĩ fi.
rō, qa tūc nulla p̄cedit clausula derogatoria. nam
l.rescripta.&.l.nec dānosa.C.de prec.impe.offe.
habēt in se clausulā derogatoriā, solū ad rescripta
ad vtilitatē partiū cōcessa. & iō si Imperator ali-
quid statuit, ius cōe corrigēdo, non ē necessaria il
la clausula non obstāte aliqua.l.qa eoipso ꝙ po-
steriores cōdidit cōtrarias, priores videẗ tollere:
vt.l.non ē nouū.et.l.nā et posteriores.ff.de legi.et
extra de const.c.j.li.vi. hic ergo ista clausula non
fuit necessaria. nec ē dubiū qn possit tollere ius
cōe ēt si pręcedit aliqua clausula derogatoria. nec
4 ob.C.de legi.l.hūanū. et ꝙ ibi no. Quid ergo† di
e ces[e] in statuto, si pręcedit aliud statutū habēs clau
sulā derogatoriā: an sit necesse, ꝙ fiat specialis mē
tio de primo? puto ꝙ sic arg.d.l.si qs.in prin.& di
xi in repe.l.oēs populi.ff.de iust.& iur. ꝓ hoc fa
cit: quia qd quid iuris sit in priuato aliqualis rō ē
populo. nā facit priuatus pręmitti illā clausulā,
timens ne instigatu vel deceptione aliquorum ad
aliud inducaẗ. ita populus vel vniuersitas videtur
timere, cū æquiparaẗ pupillo, q̄ ratio cessat in prĩ
5 cipe ius cōe condenti. ¶ † Sed si statutum pręce-
dens nō habet clausulā derogatoriā eodē mō per
sequens statutū cōtrariū p̄rio primū videẗ subla-
tum eadem rōne. & hæc vera si pręcedentia iura
sunt omnino contraria. si aūt per aliquā limita-
f tionē, vel distinctionē adiuuari possunt: [f] non tol
luntur, vt.d.l.sed & posteriores. nā auẗ.offeratur.
q̄ dicit specialiter satisdandū restringitur ad eū q
nō possidet ĩmobilia, vt.l.sciendū.ff.qui satis.co.
6 ¶ † Sed q̄ro si in.l.noua est dictū, non obstāte ali-
g qua[g] lege, an p hoc tollaẗ ne p priores limiteẗ, & di
stinguaẗ? rñ. non sed intelligiẗ nō obst.l.aliqua.s.
cōtraria q̄ nō possit cū hac sustineri, vt in auẗ. de
suc.ab inte.circa prin.& in gl.sup verbo, vacātib⁹
ꝓ hoc facit.C.com.de suc.auẗ.itaq;.in eo ꝙ ibi di
7 sputaẗ an sit correcta.l.de eman.& ex hoc† patet
ꝙ modus procedendi in hac const.inductus, non
habet locū in casu.l.C.si quis impe. male. nā cum
h ibi sit specialiter prouisum per hāc legē[h] loquen-
tem generaliter de crimine læsæ maie.& eā tan-
gentibus: nō videtur propter hoc ei derogatum.

a ¶ Iterum citanda. vide Alex.in.l.j.si ad diē.in additio. Bar.in apostil.magna.ff.de re mili.& Io.igne.in dispu. an rex Francię cognoscat Imperatorē.ĩ.xlix.col.ĩ prĩci.in.xvĳ.spāli.& Ias.ĩ.l.j.in.ĳ.colū.C.de iu.& fa.ign.& Ale.ĩ cōs.lxxĳ.in.vĳ.vol.in fi.ĩ cā & lite vertēte ĩter Gabrielē.& Fel.in c.ex.rōne.ĩ vlti.colū.de app. Tho.

b ¶ Dixi &c. Et ibi vide Alexā.in.ix.col.in uer.ulti.fuit opi.Bar.hic & ibi vide plures limitationes: ad dicta p Bar.hic. Tho.

c ¶ Nō obstātib⁹. vide de hac clausula Cal.cōsi.j.de resc.& cō.j.&.xj.de priui.Io.de ana.cōsi.lxxxj.&.cxiĳ.Pau.de ca.cōsi.lv.& sequē.ccxxx.& cccxv.&.cccclxiiĳ.Fed.cō.ccxxiĳ p Ale.cōs.cj.& ibi qs vti pōt p̄dicta clausula Ang.cōs.cxxxvĳ.Bal.cōsi.cccxiĳ.&.cccxxiĳ.iĳ.lib.& consi.xv.&.ccccxiiĳ.ĳ.lib. Bernar. Lan.

d ¶ Quid ĩportet. Vide addi.Frā.de alberg.quā ponit Bap.seueri.ĩ.l.oēs populi.ĩ.lxx.col.ff.de iu.& iur.& uide plenè Ale.ĩ cōsil.cxxĳ.ĩ.iiĳ.uol.uiso ꝓcessu, & ĩ cōsil.xcĳ.ĩci.ꝓspectis.ĩ.viĳ.col.ĩ.vj.uol.& de clausula nō obstātib⁹.& uide plenè p Fel.in c.nonnulli.ĩ.viĳ.col.extra de rescr.ubi p.xxv.co.examinat hanc materiā.et ĩ.c.accedēs.ĩ iĳ.col.& seq.de p̄scri.& p Iaso.in.l.

fi.in.ĳ.co.& se.C. si cōtra ius vel vti.pub.et in.l.actionē.in.iĳ.co.de trā.et in.l.ȝ et si qs.§.q̄situ.ff.si qs cau.et.d.de sancto Gē.in.c.si propẗ tua.de resc.& de clausula non obst.collatione alteri facta vide Fel.in.c.cām quæ in.xiiĳ.co.de resc.& Al.in.l.ex facto.in.v.col.ff.de vul.& pu. vbi ponit, ꝙ per clausulā non ob.princeps subdiẗ plenaria ptāte.& idē in l.iĳ.§.si is àquo.in j.co.in fi.et seq.ff.ꝙ quisque iur. T.

e ¶ Quid ergo dices. vide plenè de hoc dicto Bar.per Bap.seue.in rep.l.oēs populi.ĩ.lviĳ.co.de iusti.& iur.in ver.circa secundū et in.d.l.oēs populi.in.addi.Bart.apost.in.ix.col.in ver.gaudeat.et in xiĳ.co.in ver.Th.

f ¶ Adiuuari pñt. Not.ꝙ contrarietas in statutis, euitanda ē quæ debet interpretari vnūp aliud ne resultet cōtradictio, secūdū Bart.hic & adde eūdē Bart.in.l.oēs populi.in.vj.q.prin.ff.de iusti.et iu.et ĩ.l.sanctio in.ĳ.co.ĩ fi.in ver.circa hoc q̄ro.ff.de pœ.& Bal.in.l.executorē.in.vj.co.ver.hoc redeo.C.de exe.rei iu.& in.l.pe.in fi.C.per quas perso.nobis acqui. Thom.

g ¶ Aliqua. vide plenè p Bap.seu.in.l.oēs populi.in.lix.co.& in.lxx.de iusti.et iur. vbi pōit plures conc.ad dicta Bar.hic. Tho.

h ¶ Per hāc.l.no.ꝙ Barto.hic vult, ꝙ lex generaliter loquens nunq̄ intelligitur derogari in casu in quo est aliquid speciale statutū adde Bart.& doc.in.l.sciēdū.in princ.ff.qui satis.cog.& per Ia.in.l.postq̄.in vlti.col.C.de pact.& uide Phil.franc.in.c.vt debitus.in.xvj.colū.de app. Tho.

pro hoc facit in aut. hęc cōstitutio interpretat̃ cōstitutio &c. col. viij. nã per illã intelligit̃ sublata. §. fi. aliâs. j. C. de sac. san. eccl. q̃ gñaliter loquit̃, nõ aũt cōstitutio spãlis quę est in aut. vt ecclesia Roma. co. ij. pbat̃. C. de sac. san. ec. aut. quas acti. licet gl. in illo variat.
8 Sed† si[a] in lege noua diceret̃ non obst. aliqua lege q̃ gñaliter vel specialiter in contrariũ loquat̃: tũc dictę leges nõ distinguerẽt, nec limitarẽt legẽ nouã nec haberet locũ. l. sed & posteriores. ff. de legi. & hęc videtur vera & vtilia. ¶ Sed cũ in hac cōstitutione sit data iudici licẽtia procedẽdi, sine figura iudicij qbusdã aũt in his q in sacris scrinijs militãt, est cõcessum vt in modũ procedẽdi, prerogatiua gauderent, vt. C. de pxi. sac. scri. l. in sacris an eis in casibus[a] in hac constitutione cõprehensis, hęc priuilegia obseruabuntur: videt̃ q nõ ex eo q sic dixit cuiusq; stat⁹ vel dignitatis &c. sed hoc nõ facit: qa hic de statu & dignitate generaliter fit mẽtio. ibi, cuidã dignitati vel ordini spãliter indulgent̃ aliqua priuilegia: & sic illa, tanq̃ spãlis magis debet limitare hãc posteriorẽ, vt. s. dictũ est. Ecõtra videt̃ nã illa loquitur in omnibus causis criminalibus, q ciuilibus generaliter hęc spãlis in crimine lęsę maiestatis, & in tangentib⁹. & sic videt̃ q hęc vt spãlis limitet, &
9 restringat illã. Quid† dicem⁹? dubiũ est ĩ hoc: qa prima magis spãlis est, quo ad quid. s. quo ad personas, & magis gñalis quo ad *qd. s. quo ad cãs hęc ecõtra est magis gñalis quoad* psonas & magis spãlis quo ad causas. an secũda limitet̃ per primã, an prima p secũdã? hęc ambiguitas quodãmodo perplexitas est cũ ĩ neutra istarũ dispositionũ posit gen⁹ à specie separari ex virtute proprietatis sermonis. & ideo ad mentẽ. l. recurrendum est dic igit̃ q si ius singulare semper est introductũ propter aliquã vtilitatẽ, vt. ff. de leg. l. ius singulare. j. eo. cũ ergo tam. l. j. quã. ij. aliqd spãliter et singulare cõtineat, hoc est ppter aliquã vtilitatẽ. debemus ergo illud spãle cõseruare in eo quo euidẽtior et maior vtilitas[b] reperit̃. ista enim est benignior interpretatio: vt. ff. de leg. l. benignius. & qa cã magis priuilegiata pręfert̃: vt no. C. de priuile. do. l. j. & ff. de priui. cre. l. priuilegia. Vnde in pposito, cũ specialitas huius constitutionis sit propter vtilitatẽ vrgẽtissimã, ut. s. in prin. huius. l. dico hãc. l. restringere illã. l. in sacris. q̃ in priuilegiũ psonale & dignitatis est introducta. Et etiã in fa
10 uorẽ minorũ uidem⁹, † q lex ĩducta est ut contra eos nulla currat p̃scriptio: ut. l. fi. C. ĩ q. cau. ĩ inte. resti. nõ est neces. & hęc puisio est gñalis quo ad cãs, & spãlis quoad personas minorũ. Est & alia cõstitutio q̃ limitat tps instãtię. & hoc fauore publicę utilitatis[c] ne lites fierẽt immortales: ut. l. properãdũ. C. de iudi. & hęc generalis quoad psonas oẽs litigantium, & specialis quo ad causas. s. quo ad pręscriptionẽ instantię. & per hanc. l. properãdũ. licet sit antiquior in tẽporibus instãtię de iure antiquo limitat̃ illa. l. fi. licet sit posterior, vt not. in. l. j. C. si aduer. rẽ iud. sed si lex antiqua haberet causam specialiter maiorẽ, & fauorabiliorẽ: tũc limitaretur lex noua eadẽ rõne. Si verò nõ esset rõ specialitatis fauorabilior vna q̃ altera: tũc putarem legẽ nouã pręualere. ista sępe occurrũt in ista
11 ciuitate. ¶ † Secũdo vero casu principali, qñ hæc cł̃a refert̃ ad priuilegia, sciẽdũ est q si qua lex simpliciter emanat, nõ videt̃ tolli p ea aliquod priuilegiũ alteri cõcessum, vt in. ij. cõstõne. C. §. si q̃ verò. & ĩtelligo priuilegiũ q fauorẽ alicui⁹ cõtinet. sec⁹ si ĩperator ad aliquã singularẽ qõnẽ respicit spãliter, ita q faceret ius cõe, vt. C. de legi. l. ij. tũc per illã. l. cõtrariã videret̃ tolli, vt in. d. cõsti. ij. §. si q̃ verò. ibi, si verò p certis capl̃is. Si verò in. l. dicit̃ nõ obstãtib⁹ priuilegijs intelligit̃ in corpore iuris nõ inclusis[d]. nã illud q in corpore iuris claudit̃ p hoc tolli nõ vr̃, vt. C. vbi de cri. agi opor. aut. qua in puincia. & ibi no. ff. de iudi. l. hr̃s abñs in prin. & ibi no & sic no. de priui. extra corpus iuris positis sufficere cł̃am derogatoriã generalẽ, seu reuocatoriã facit extra de sepul. c. fi. in cle. Not. etiam priuilegia in corpore iuris inserta non reuocari.

nisi spãliter diceret̃ ad illa trahi, vel nisi esset aliqua lex spãlis sequẽs q̃ haberet magis fauorabilẽ ratione spãlitatis, vt dictũ est. Et eadẽ rõ est ĩ priuilegio vni cõcesso p prĩcipẽ, si alia priuilegia suspẽderent̃. & eodẽ mõ ĩtelligas in inferiore à prĩcipe, p aliã dispositionẽ vult tollere priuilegia à
12 se cõcessa alteri. ¶ Tertio casu† qñ hęc clausula refert̃ ad statutũ, vel cõsuetudinẽ: tũc si de hoc. in. l. noua vel priuilegio nil diceret̃: non vr̃ reuocata: qa legislator põt ea pbabiliter ignorare, vt extra de cõsti. c. j. licet in cõtrariũ facit. ff. de sepul. vio. l. iij. §. diu⁹. de quo dic ibi vt ibi tãgit̃. C. de test. l. j. & hoc put loqmur de legislatore vniuersali. nã legislator pticularis statuta & cõsuetudines suas ita debet scire sicut legislator vniuersalis legẽ vniuersalẽ[e]. Si verò ĩ lege vel priuilegio de p̃dictis statutis vel cõsuetudinibus fit mẽtio: ponẽdo clausulã q illa nõ obstẽt: tũc illa sunt sublata quatenus alteri legi cõtradicũt etiã si nõ fiat de eis specialis mẽtio. aut. cassa. C. de sacrosanc. eccle. & de fur. aut. nauigia. & C. cõia de suc. aut. oẽs peregrini. & sic ĩ p̃senti cõstitutiõe. qa dicitur legib⁹, vel cõsuetudinib⁹ non obstantibus quibuscũq;. expone legib⁹. quę cũ hac lege sustineri nõ possunt et cũ dicit cõsuetudinibus quibuscũq;. dic siue generaliter siue spãliter sint approbatę. nã per illas hęc. l. nullã limitationẽ recepit de hac clausula, nõ obstãte &c. Multa dicit Io. an. extra de cõces. p̃ben. c. j. li. vj. quę videre potes, p iura canonica q̃ ipse allegat si expedit in difficultates tamen prædictas non intrat.

Hanc autem. Hęc est quinta pars ĩ qua ponit̃ ad quos casus extendatur hęc constitutio.

Ad præterita. Hoc nõ erat necesse dicere: qa cũ tota ista lex litis ordinationẽ respiciat: sine dubio porrigitur ad lites futuras, licet super facto pręterito. l. ij. §. pe. C. de iu. cal. & hunc passum plenè examinaui in repe. l. oẽs populi. de iust. & iur. in illa. q. à quo tempore statuta ligent. dic vt ibi dixi.

Quam. Hęc est sexta pars ĩ qua ponit̃ à q̃ tpe hęc cõstitu. sumat vigorẽ &c.

Ex nunc. Si hoc non fuisset dictum post duos mẽses,[f] hęc cõstitutio sumeret effectũ, vt in aut. vt factę no. cõstit. de quo plenè in procemio ĩ cle. circa fi. & ego plenè dixi etiã de statutis ĩ. d. l. oẽs populi.[g] in. d. q. à quo tempore &c. dic vt ibi dixi.

¶ Explicit constitutio inclyti Imperatoris Henrici, glossata per Bar. de Saxoferrato legum doctorem & ciuem Perusinum.

Qui sint rebelles.[h] *Rubrica.*

¶ Hęc rubrica est magistraliter posita: qa. s. dixi de modo procedẽdi vt imponat̃ pœna p sñiam: hic q sunt rebelles qb⁹ imponit̃ pœna ipso iure.

Quoniam. Primo ponit dubiũ. Secũdò rationes quę mouẽt principẽ ad decisionẽ. ¶ Tertiò decisionem. Quartò ponit impugnatores cõstitutionis: partes patent &c.

SVMMARIVM.

1 *Negatio præposita signo uniuersali, facit æquipollere suo contradictorio.*

Postposita æquipollet suo contrario,

Præposita & postposita, æquipollet subalternæ.

1 Nonnullos. Id est aliquos. † nã negatio postposita facit[i] equipollere suo cõtradictorio, vt hic. & ff. de cõdi. & demon. l. nõnunq̃. de colla. bo. l. nũq̃. postposita verò facit ęquipollere suo cõtrario. l. legitimos. §. an ergo. ff. de legi. tut. & l. obligari. ff. de autho. tut. in prin. & de ca. l. in bello. §. j. nisi cõtrarium pateat de mẽte loquẽtis vt. l. si seru⁹. §. si pluriũ. ff. si qs cau. sed p̃posita & postposita ęqpollent subalternę[k], vt. l. vnica. C. de cadu. tol. in prin. &c.

Fideles.

a ¶ Eis in casib⁹. vide Ioã. igne. in sua dispu. an Franciæ rex recogno. imp. in. l. co. in. xxj. speciali. Tho.

b ¶ Et maior utilitas. uide multas cõcor. ad dictũ Bart. hic per Pet. de ancha. in. c. canonũ statuta circa. viij. chart. de consti. & Ale. plenè in cõsil. lxv. in. vij. vol. ĩ. ij. col. inci. in cã & lite verten. Tho.

c ¶ Fauore publicę vtilitatis. uide Fel. in. c. nõnulli. ĩ. xxiij. col. ĩ ver. vij. fallit. de rescrip. vbi vult q quãdo rescriptũ emanauit fauore reipub. q licet sit contra ius: nõ tamẽ reqrit̃ illa clausula nõ ob. & alle. Bar. hic, & ibi vide plura q dop erat̃ fauor reipu. & vide Bar. in. l. hoc mõ & ibi apostil. meã. ff. de cõdi. & demõ. & Lu. ro. in cõsi. ccx. inci. in casu ppositę cõsultationis. vbi ponit multa q̃ fauore rei pub. conceduñt q̃ aliâs nõ cõcederẽtur. Tho. Diplo.

d ¶ Iuris non inclusis. vide Alex. in. l. miles. in fi. princi. ff. de re iudi. Tho.

e ¶ Legẽ vniuersalem. vide Ias. in. l. fi. in fi. C. fami. erc. Tho. Diplo.

f ¶ Mẽses. An cõstitutio habẽs clausulã decreti ãnexã liget ignorãtes añ lapsum duorũ mẽsium à tpe publicatiõis, vide Ro. in pulchra opi. cõsil. cccxxx. Ber. Lan.

g ¶ In. l. oẽs populi. vide plenè p. d. Io. bap. seue. ĩ. d. l. oẽs populi. ĩ. lxxxvj. col. vbi ponit plures concor. Tho.

h ¶ Qui sint rebelles. Ad dicta Bar. hic scripsit apost. d. And. Barb. secũdũ Fel. in. c. rodulphus. ĩ. xv. col. in prin. de resc. quas nõ vidi. vide etiã q̃ scripsi. s. ĩ extrauagã. ad repri. in prin. Tho.

i ¶ Facit ęquipollere. Adde tex. in. l. ij. C. de primi. lib. xij. & ibi Ioan. de pla. no. Tho.

k ¶ Eqpollẽt subalternę. An & qñ negatio p̃posita facit ęqpollere suo cõtradictorio. vide Bar. hic. & in. l. legitimos. §. in legitimis. & ibi apost. Alex. ff. de leg. tu. & ibi posui ĩ apostil. & vide Bar. in l. is q circa. §. vtrũ. de reb. dub. & ĩ. l. grece. §. post litẽ. ff. de fideius. & ĩ. l. j. ff. de test. et ĩ. l. obligari. de aut. tut. qñ aũt anteponit̃ ęqpollet̃ affirmatiuę, vt in. c. sunt nõnulli. ij. qõ. j. et ĩ. c. nõnulli. de resc. & ĩ. l. j. §. nonnullos. de tut. & rõ. distr. & v. q. v. c. nõ oẽs. et. ij. q. vij. c. nõ oẽs et. l. nõ oĩs. ff. si certũ pe. & gl. xxxiij q. ij. c. sicut nõ oẽs & Bar. hic in locis s. alle. & vide Ale. in. l. si seru⁹. §. j. ĩ. j. col. ff. si qs cau. T.

Fideles. Quæ fidelitas principi debet. di-
xi.§.proximò.circa princ.

Subditos. Quia sunt sub republica Ro-
manorum,vt in aut.de hær.et
fal.in pri.istis ꝓuidet,vt iud.sine quoquo.suff.in
prin.qui aũt sint subditi,dixi.§.l. proxi.in gl.su-
per verbo,totius orbis.

SVMMARIVM.

1 *Prouinciæ appellatione, quid contineatur? & nu.8.*
Lombardia de iure canonico non est prouincia.
Cremona,est de Archiepiscopatu Mediolani.
Rhegium est de Archiepiscopatu Rauennensi.
2 *Diuisio orbis est de iure gentium: & ibi nomina distincta.*
3 *Villa in Francia,idem est q, ciuitas apud nos dicuntur ædificia sine muris: & de iure cõi non habẽt iurisdictionẽ.*
4 *Castrum dicitur quasi casa alta, seu fortis & munita muris,& non habet de iure communi iurisdictionẽ, licet habeat magistratus positos per ciuitatẽ cui subsunt.*
5 *Ciuitas secundum usum nostrum, dicitur quæ habet episcopum,uel cui competit potestas sibi eligendi defensores,qui habent iurisdictionem.*
Ciuitas etiam uerè dicitur,sine episcopo.
Ciuitas licet priuetur episcopo,non desinit esse ciuitas.
6 *Castrum quòd habet iurisdictionem sibi eligendi defensorẽ, quando ciuitas dicatur?*
Princeps scribens castro,ut ciuitati, facit ipsum ciuitatem.
7 *Prouincia distinguiť secundũ canonistas ꝑ Archiepiscopatũ.*
Ciuitas metropolis, dicitur prouincia. Itẽ unus præsidatus.
9 *Quis quando dicatur esse intra uel extra prouinciam.*
10 *Homines unius prouinciæ an dicantur ex origine sicut in ciuitatibus.*

a **Lombardiæ.** [a]Hic videť casus ei⁹ op.
quem refert Cy.C.de
1 pręsc.xxx.anno.l.fi.scilicet†quòd prouinciæ ap
pellatio intelligatur secundum edictum,& vulga
rem modum loquendi.scilicet Tuscia Lombar-
dia &c.licet secundum canones Lombardia non
est vna prouincia.nam Cremona est de vna pro-
uincia:quia est de archiepiscopatu Mediolaneñ.
& Rhegiũ est de alia.s.de archiepiscopatu Rauẽ
nensi,vt no.Ber.extra de elec.c.corã. idem no.ex
tra de offi.vic.c.sententiam.Sed pro huius decla
2 ratione sciendũ est†ꝙ diuisio orbis terrarũ de iu-
re gen.est,vt.ff.de iust.& iu.l.ex hoc iure: & hæc
diuisio fuit vel eorũ qui habitãt simul. ĩ. ædificĳs
in vnũ collatis. & sic cõiter habemus tria noĩa.s.
ciuitas,castrũ,& villa,vt.d.l.ex hoc.& ibi not.in
gl.parua super verbo,collata.Quædã est diuisio
eorũ qui nõ habitant simul sed ędificĳs separatis,
& hæc appellatur prouincia, vel regnũ, vel sunt
alia nomina vniuersalia significãtia separationem
linguarũ,vt Italia,Alemania,Francia,Gręcia. &
similia,vt.d.l.ex hoc.&.C.de offi.rec. prouin. &
ff.de off.pręto.per totũ.de quorũ quolibet videa
3 mus.†Villa in Frãcia idẽ est ꝙ ciuitas. nos aũt dici
mus villas ædificia sine muris vel fossis quæ villę
seu uici nullã habent iurisdictionẽ de iure cõi sed
subsunt alicui ciuitati,vt.C.de epis.& cle.l.nulli
§.fi.et de na.li.l.ĳ.et.ff.ad muni.l.j.§.qui ex vico
ꝓ hoc extra de sentẽ.exc.c.si ciuitas.& ꝙ ibi no.
4 ꝑ Inn.& Ioã.an.Castrũ† [b] diciť quasi casa alta seu
b fortis,& munita muris,seu vallo,vt.l.quicũque ca
stellorũ.aliâs sedorũ.de fun.li.lib.xj.et.ff.ad.l.iul.
maie.l.ĳ.& in.d.c.si ciuitas.& ista similiter nõ con
sueuerũt habere iurisdictionẽ de iure communi.
sed sunt sicut vici,vt dictis iur.& est exꝑssum.C.
de test.l.fi.habet tñ quosdã magistrat⁹,qui ibi po
c nũtur à ciuitatib⁹ [c]quibus subsunt,vt. C.de magi.
5 muni.& ibi no.per Azo.in summa.Ciuitas†verò
secũdũ vsum nostrũ appellatur illa q̃ habet epi-
scopum.ante tamẽ ꝙ essent episcopi erant ciui-
tates, & ciuitati competit potestas eligendi sibi,
de iure communi defensores qui habeant iurisdi
ctionẽ:non aũt merũ imperiũ,vel mistũ,vt in auť.
de defen.ciui.§.iusiurãdũ.Fallit in vrbe Romana
vt.l.j.§.cũ vrbẽ.ff.de offi.ꝑfe.vr.& in alĳs q̃ habẽt
d ex priuilegio vel ex cõsuetudine, [d]vt.d.§.iusiurã
dum,& quia secundum canones episcopi debent
ordinari in dictis locis. vbi sunt dicti officiales
vt.lxxxj.di.c.j.ĳ.&.iĳ.ideo insurrexit consuetu-
do ꝙ locus habens episcopum,sit ciuitas: tamen
verè sine episcopo,dicitur ciuitas eo ꝙ habet offi
ciales prędictos,& iurisdictionẽ.& sic patet ꝙ li-
cet ex causa vna ciuitas priuetur episcopo:nõ tñ
e per hoc desinit esset ciuitas. [e]Sed quid dices † tu
6 de castris,quæ sunt per Italiã,& habent dictas iu
risdictiones?an dicem⁹ ꝙ sint ciuitates?rñ.si con
stat ꝙ antiquit⁹ fuerit ciuitas,licet postea episco-
patũ ꝑdiderit,ciuitas est propriè,vt patet ex prę
dictis.Si hoc nõ cõstat:tũc aut iurisdictio fuit illi
loco cõcessa,vt ciuitati.aut vt castro,aut simpliciť
f dicendo tali terræ vel tali comitatui. [f]Primo casu
erit ciuitas.nã ciuitatẽ,facit princeps eo ipso ꝙ si
bi scribit,vt ciuitati. vt no.ꝑ Inno. extra de offi.
ord.c.cũ ab ecclesiarũ.nã dicendo ꝙ sit ciuitas,vi
detur sibi concedere omnia priuilegia ciuitatis.
ar.ff.de re iud.l.quidã cõsulebãt.Secũdo casu,nõ
erit ciuitas sed castrum habens priuilegiũ ciuita-
tis dicitur.ff. de offi. eius cui mã. est iurisd.l.j.§.j.
Tertio casu,erit ciuitas:quia larga interpretatio
est faciẽda in cõcessiõe hui⁹ bñficĳ,vt.l.fi.de cõst.
7 prĩcipis.†Prouĩcia verò secũdũ canones.distĩguiť
per archiepiscopatus, ut dictũ est. ꝙ qualiter de
iure cõi seu ciuili intelligať, ꝙ ꝓcedat,dic ꝙ quę
dã sunt ciuitates minores, vt cõiter oẽs quæ hñt
iurisdictionẽ ꝑdictã absq; mero uel misto ĩperio.
g Aliquę sunt ciuitates, [g]quæ hñt mistũ ĩperiũ. Ali
quæ sunt maximę quæ hñt merũ & mistũ,vt ciui
tas metropolitana.nec dico ꝓpťꝗ episcopatũ.sed
q̃a forũ causarũ,ẽ magnũ cui suberãt multæ aliæ
ciuitates,vt.ff. de excu.tu.l.si duas.§. est aũt.&.§.
se.ista aũt ciuitas metropolitana diciť caput pro-
uinciæ, vt.C.de met.l.j.li.xj.vñ meritò olim totũ
ꝙ suberat iurisdictioni metropolitanæ dicebať
prouincia. sicut ẽt hoc faciunt canonistæ, vt di-
ctum est in prin.gloss.& eodem modo vnus pręsi
datus,dicitur prouincia:nam ei subsunt plures ci
uitates,vt in omnibus.ll.quæ mentionem faciũt
de pręside prouinciæ. verùm quia aliter factæ fue
runt diuisiones in temporalibus,& aliter in spiri
tualibus,reperiť ꝙ in eadem prouincia sunt terrę
diuersorum episcoporũ,seu episcopatuum,vt.d.
8 c.corã.et ibi no.Cũ ergo à principe† vel à iure fit
appellatio ꝓuinciarũ: qualiť intelligať,vel acci-
piať?dic qñꝙ fit appellatio ꝓuinciæ eo respectu
ꝙ sit sub vna iurisdictione:& tũc cõtingit ꝙ quæ
libet ciuitas habeat separatã iurisdictionem, nec
est vnus pręses cui subsit. quælibet ciuitas habeť
pro prouincia, auth.C. de præscri.lon. tẽp.l.j.&
ibi no.quãdoque appellatio prouinciæ fit eo re-
spectu ꝙ maior est distãtia ꝙ quãdo extra ꝓuin-
ciã sed qñ in prouincia, tũc serua ꝙ no. in.d.c.co
9 rã.extra de ele.vt†existẽs in dicta prouĩcia, si est
multũ à remotis habeať perinde ac si esset extra.
& eodẽ mõ existẽs extra,si ẽ multũ de propĩquo
habeť ꝑinde ac si esset intra.et sic itelligiť.C.de di
la.l.j.et sic sensit Io.an.extra de tẽst.c.vltra tertiã.
qñdoꝙ appellatio prouinciæ fit respectu:ut q̃a
legat⁹ prouĩciæ mittiť in tali prouincia,vel aliq̃d
cõcediť hominib⁹ talis prouinciæ: et tũc talis ap
ꝑľo dꝫ intelligi secũdũ vulgarẽ, et cõem appella-
tiõem prouĩcię,vt Lõbardia,Tuscia, & Marchia
& similia casus est hic.& ita tenet Odof. in.d.l.fi.
& Cy.ibi.& Host.et Io.an.in.d.c.vltra tertiã.De
Diuisione & vnione ciuitatis & prouincię dixi ĩ
10 d.l.j.C.de metropo.li.xj.†Itẽ an homines alicui⁹
prouincię dicãtur ex origine,sicut cõtingit in ci-
uitatibus tangitur.ff.de verb.sign.l.prouinciales.
& ibi dixi & plenius in libello represaliarum.re-
gnorũ verò diuisio. Item aliarũ partiũ per quas
sit distinctio linguarum per se patent &c.

Italiæ. Est nomẽ significans totã linguam la-
tinam,quę distinguitur in multas pro
uincias,Vt hic patet.licet Italia quandoque dica
tur prouincia,vt.C.de tem.in inte.rest.l.fi.C.sine
cen.vel reli.l.fi.de sac.san. eccle.auť.cassa &c.

Disceptationes. Inter plures ad
inuicem.

Dubia. Aliquãdo ĩter seipsos,vel ad inui
cẽ,ut cesset ĩculcatio verborũ &c.

a ¶ Lõbardiæ. Qualiter prouincia intelligať, vide Bar. hic.& in.l.fi.C.de metropo. Beryt. li.xj.et Car.in cle. dudum.in ver.extra ciuitatem.in.j. q. de sepul.Io. de Im.in.c.pe.ĩ antepe.col.in versi.& aduerte.de test. Sali.in.l.fi.C. de ꝑsc. long. temp. Ang. de Are.insti.de vsusc.in prin.in pe. colum. Thomas.

b ¶ Castrum. Vide Fely.in.c. Rodolphus.in.xv.co.de resc. vbi plenè ponit de hac materia & uide Bar.in.l.fi. in prin.ff.de colle. ill.& ibi apo. Th.

c ¶ Ponuntur à ciuitatibus. Vide Iaso.l.j.in fi.prin.ff. de iure. om. Tho.

d ¶ Ex consuetudine. Vide Bar.in.l. imperiũ. ff. de iu. om.iu. cũ concor. de quibus ibi per Ias.in.ix.col. Th.

e ¶ Ciuitas. priuať tamen honore ciuitatis, vt in.c.felicis.§.fi.de pœ.et multæ sunt ciuitates in Alemania sine episcopo. iĳ. q.ĳ.c.audiuim⁹.et dicit Pau.de ca.in repe.l.ex hoc iur. ff.de iust.& iur. ꝙ ad constituẽdã ciuitatẽ,quo ad spũalia, requiriť consensus Papæ, quo verò ad temporalia vt habeat cursum causarum ciuilium,requiritur consensus imperatoris. & propterea etiam dicit ꝙ ca strai ĩ archiepiscopatu Tholasano quibus Papa tñ concessit archiepiscopatum, nõ gaudẽt priuilegĳs cõcessis ciuitatib⁹ ꝑ reales constitutiones:in dubio tamẽ vnaquæꝙ ciuitas habens episcopũ, pręsumitur esse ciuitas imperialis: quoniã olim omnibus ciuitatibus constituti fuerunt episcopi.c.ꝙtum, de offi.ord. Bern. ¶ Adde Andre. Barb.in.l.fi.in addi.Bar.in prin. ff. de colle.illi. & ibi scripsi in apostil. mea.& ciuitas diciť ciuiũ vnitas vi de Arc.xĳ.q.ĳ.c. episcopus.Tho.

f ¶ Vel tali comitatui. Vide Fel.plenè de hac materia in rub. decreta.in vj.col.Tho. di.

g ¶ Aliquę sunt ciuitates. vide Ale.in l.j.in.vĳ.col.in addi.ff.de iur.om.iu. di.& ĩ.l. hostes.in pe.col. ff.de cap. ĩ vlti.apo.Thomas.

SVMMARIVM.

1. *Dictio infidelis est generalis. & comprehenditur etiã qui modicæ rei principi furtum fecerit,*
2. *Infidelitas animi, quid comprehendit?*
3. *Antiqui, legũ cõditores nõ utebantur hac dictione rebelles.*
4. *Proditoriè fieri dicitur, quãdo aliquid corpore fit, & animo aliud geritur.*
5. *In crimen proditionis incidit, qui facit cõtra principem uel rempublicam, non contra priuatum.*
6. *Rebellis imperij, & bannitus imperij differunt: quia primum est mortale, secundum medicinale.*

a **Rebellis.** [a] Idest infidelis ea infidelitate generali, q̃ inducit rebelliõẽ.
1 nã sciẽdũ est, ꝙ hęc dictio infidelis, †gñalis est, &
b cõprehẽdit ẽt eũ q̃ modicę [b] rei principi furtũ fecerit. de qua infidelitate nõ loqꝛ̃ hic. sicut em̃ prĩcipi debeꝛ̃ oĩs fidelitas vt. s. l. ꝓxi. ĩ prĩ. ita oĩs deuiatio à fidelitate est infidelitas. facit, col. x. de sta.
2 cõtra lib. eccle. in prin. †Quędã est infidelitas vero aĩo, q̃ cadit in modũ ꝓditionis. & istud est nomen generale, ẽt cõprehendẽs oẽs q̃ stãt sicut subditi, & inter subditos corpore, mẽte tamẽ cũ hostib⁹ & inimicis: nũciãdo eis secreta, & similia, vt ff. de re mili. l. oẽ delictũ. §. exploratores. l. ꝓditores. cõprehendit etiã oẽs q̃ cũ essent subditi, expſſe rebellãt principi trãsfugiendo ad hostes, & cõuertẽdo se in hostes: ut. d. l. ꝓditores. ff. de re mi. & ibi no. de cap. di. l. amissiõe. §. q̃ deficiunt. hoc
3 mõ assumpto vocabulo, vocanꝛ̃ rebelles †quo vocabulo antiq̃ legũ cõditores, nõ vtebanꝛ̃: & iõ facta est hęc cõstitutio ad hoc declarãdũ. Item not.
4 †ꝙ proditoriè dicꝛ̃ aliq̃d fieri: quãdo fingo me amicũ tuũ. & trado te tanq̃ inimicũ. & sic vnum ostẽdo corpore, aliud sum aĩo: vt. ff. de his q̃ not. infa. l. athletas. & l. pe. de preua. l. j. tũc tamẽ incidit in† crimẽ proditiõis, qñ fit cõtra principẽ, vł
5 cõtra rẽpubli. vt. d. §. exploratores, & l. proditores. et de pœ. l. si q̃s aliq̃d. §. j. Sed quãdo cõmittiꝛ̃ [c]
c cõtra priuatũ, nõ dicꝛ̃ proditor [d] principaliter ꝑ
d se, sed crimẽ aliud factũ ꝓditoriè, vel homicidiũ factũ proditoriè, vel q̃d simile, vt. d. l. athletas. §.
6 j. de his q̃ not. infa. & d. l. j. de preua. Itẽ no. †quòd aliud est esse rebellẽ imperij, aliud est eẽ in bãno ĩperij. primũ. s. rebellio est mortale, vt hac. l. nec põt remitti, nisi ex mera gratia secũdũ. s. bãnũ est medicinale: q̃a remittiꝛ̃ purgata cõtumacia, seu facta satisfactiõe, vt. C. de epiſ. & cle. auꝛ̃. Itẽ nulla. & auꝛ̃. itẽ q̃cunq;. & sic videꝛ̃ ꝙ quaten⁹ excõicatio remouet quẽ ab officijs ecclesię, eaten⁹ bãnũ à beneficijs imperij: vt di. ꝯis iurib⁹, & tãgiꝛ̃ ꝑ Gui. in. d. auꝛ̃. itẽ q̃cunq;. facit extra de sen. excõ. c. cum medicinalis. li. vj. facit de req. re. l. j. vbi gl. illã auocationẽ appellat bãnũ, & est medicinale q̃a cũ venit ĩtra annũ recuperat statũ. secũdũ verò statuta & cõsuetudines locorũ, quẽ esse bãnitũ habet diuersos effectus, de quo aliquid. j. dicam in gl. magna &c.

Condemnat⁹. Hic nullũ fuit dubiũ nã ꝑ sñiam transit in notorium iuris, ꝙ pro veritate habetur: vt. l. res iudicata. ff. de reg. iur. idẽ si Imperator aliquibus indiceret bellũ: vt. l. hostes. ff. de cap. & de cap. di. l. amissione. §. & qui deficiunt &c.

Nos. Hęc est secunda pars huius secũdę constitutionis &c.

Potius. Electiuè accipe: q̃a solũ propter actũ efficiꝛ̃ q̃s pœna dign⁹ ꝑ sñiam nullo modo, sed actus declaratur: vt. l. j. C. ad turpil. facit pro mar. in eo ꝙ no. ff. de infa. l. furti. & ff. eo. l. athletas. §. fi. nã ex eo ꝙ condemnatus est habetur pro veritate, quia ita sit. nec potest dici de cætero sic non esse: vt ibi not.

Meretur. Nõ dicit obligaꝛ̃. nam istę pœnę q̃ ad vindictã publicã imponunꝛ̃ non iure obligationis: sed officio iudicis imponunꝛ̃: vt insti. de iniur. §. pe. Itẽ nõ ꝑ actionem: sed ꝑ accusationẽ imponunꝛ̃: vt insti. de publi. iudi. in prin.

SVMMARIVM.

1. *Culpa quando crescat, & maiorem pœnam mereatur.*

Crescit. Sic extra de cõsuetu. c. cũ tanto. sed cõtra. ff. de pœ. l. si quis diuti
1 no. Sol. †intrinsecus culpa crescit & maiorẽ pœnam quo ad Deum meretur, vt. d. c. cũ tanto. sed in foro ciuili. si quidem actus extrinsecus delicti habet causam cõtinuam. vt esse in rebellione. & semꝑ crescit culpa. vt hic fit in fugitiuo & desertore: vt not. in. l. cõtraria. licet aute culpa crescit in casu hui⁹. l. nõ põt crescere pœna tẽporalis: q̃a primo actu debetur ita magna, ꝙ nulla maior esse põt: vt. j. diceꝛ̃. facit ꝙ not. ff. de fur. l. vulgaris. in prin. & ibi dixi. si verò actus extrinsecus criminis reiterationem non recipit, vt homicidium: tunc ex diuturnitate tẽporis, pœna minoratur: vt. d. l. si diutino. &c.

SVMMARIVM.

1. *Maleficia fieri, malum est propter aliorum exemplum.*
2. *Pœnas inferri, bonum est, propter exemplum.*
3. *Lex ista non extenditur, nec ueteres leges requirentes sententiam corrigit.*

1 **Transit.** Sic †maleficia fieri, malũ est propter exemplum aliorum: ut hic & ff. de sica. l. iij. §. sed & senatusconsultum. & de pœ. l. si quis aliquid. §. qui abortionis, cũ suis con
2 cordan. Item †pœnas inferri bonum est propter exemplum: ut unius pœna sit exemplum, seu metus multorum, vt. ff. de pœ. l. aut facta. §. fi. C. ad legem iul. repe. l. j. de preci. impera. offe. l. j. & licet
3 istę rationes concludant in omni delicto. † tamẽ ista lex. non est extendenda, nisi ad istud crimen rebellionis. non enim corriguntur leges antiquæ quæ requirunt sententiam ex idẽtitate rationis, nisi quatenus. in illa. l. noua. exprimitur: vt. C. de appel. l. pręcipim⁹. in fi. facit quod not. C. de sac. sanc. eccle. auꝛ̃. quas act. & quod not. ff. de dona. cau. mor. l. tam his. §. j.

SVMMARIVM.

1. *Rebellare idem est quod resistere: & resistere potest fieri faciendo, uel non faciendo, uel non obediendo.*
2. *Transfuga dicitur, qui recedit de terris subiectis, & uadit ad hostes.*
3. *Deficere dicebaꝛ̃ de iure antiquo, qui retinet locũ in quo q̃s stabat sub obedientia principis. hodie est rebellis.*
4. *Nõ obediẽtes principi, uel nõ receptãtes gẽtẽ suã, de iure antiquo nõ puniebanꝛ̃ ipso iure, hodie tñ dicunꝛ̃ rebelles.*
5. *Rebellis etiam dicitur, qui dicit se subditũ imperio, sed rebellat odio personæ Imperatoris.*
6. *Rebelles q̃ dicanꝛ̃. ubi ꝙ quinq; modis quis dicꝛ̃ rebellare.*
7. *Rebellionis nomẽ, ab eo quod antiqui dicebant duelles, quomodo differat?*

Tenore. Tertia pars in qua ponit statutum, ad cui⁹ intelligentiã sciẽdũ
1 est† ꝙ rebellare idẽ est ꝙ resistere secũdũ Hug. C. de deser. l. ij. li. xij. & hoc resistere põt fieri faciẽdo aliquid cõtra vel nõ faciẽdo, & nõ obediendo vel vtrãq; vocabuli significationẽ cõtinet, vt extra de offi. deleg. c. sanè. licet hoc noĩe rebellis iura
2 antiqua nõ vtãtur. Sed si aliquis rebellat †mutãdo locũ, hoc est recedẽdo de terris subiectis, & eundo ad hostes talis vocabatur trãsfuga, vt. ff. de ser. l. si quis aliquid. §. trãsfugę. & de cap. & postli. l. postli. in. ij. §. trãsfuga. & §. fili⁹. & de re mi. l. pro
3 ditores cũ si. Quãdoq; †rebellãt retinendo locũ in quo stabãt sub principis obediẽtia. & isti de iu. ci. antiquo nõ habẽt spãle nomẽ, sed vocabanꝛ̃ illi qui deficiũt, vt. l. amissiõe. §. q̃ deficiũt. de cap. dimi. & isti si q̃dẽ rebellabãt faciẽdo bellũ principi tãq̃ hostes, ipso iure puniebãtur, & ꝑdebãt ea q̃ iuris ciui. sunt, vt ibi. sed quia hoc rebellare põt publicè fieri, & occultè, & ibi nõ declaratur: ideo hęc. l. declarat. & hoc in primo capite huius. l. dũ
4 dicit de his q̃ infidelitatis, & rebellionis opera faciũt, & sic faciẽdo delinquũt. Sed si aliquis †solũ rebellasset, nõ obediẽdo principi, vel nõ receptãdo gentem suam non puniebatur ipso iure nec perdebat ea quæ iuris ci. erant, nisi princeps vel senatus

a ¶ Rebellis. Quãdo quis dicaꝛ̃ rebellis vide Pau. de ca. cõsi. xxxij. & vide ꝙ cõsuluit Bal. cũ Papa scripsisset cuidã, vt quoscũq; de cetero faceret capi ꝓpter rebelliõnẽ, an cõprehẽderenꝛ̃ exititij? & qui dicerenꝛ̃ rebelles ei⁹ cõs. ccxxxiij. ij. lib. Ber. Lan.

b ¶ Modicę rei. no. ꝙ dicit Bar. hic ꝙ si q̃s facit furtum princi. etiã rei modicę dicꝛ̃ ĩfidelis. adde etiã ꝙ furtũ dicꝛ̃ enorme licet paruũ vel modicũ qñ seqꝛ̃ fractio pacis publicę. vide Ias. in. l. cũ seruus. in. iiij. col. ff. de cõdi. ob cau. & an ꝓ trib⁹ paruis furtis possit q̃s furca suspẽdi, stãte statuto ꝙ possit suspẽdi: & dicaꝛ̃ famosus latro, & vide Bal. ĩ. l. apud antiquos §. fi. C. de furt. & ĩ c. j. §. iniuria. de pace. iure fir. & Caltaldi. ĩ suo tra. syndi. ĩ. q. cxlix. & Alex. ĩ cõs. cx. ĩ. iiij. vol. inci. statu. ciuitatis. & Bart. verò in auꝛ̃. sed nouo iure. ĩ. xvj. col. C. de ser. fug. vbi voluit ꝙ nó possit suspẽdi. & de cõsue. nõ d3 mori. & ita defendi Pisauri Nicolaũ blãconi de ligabitijs q̃ nõ fuit suspẽsus, q̃ iã erat cõdẽnat⁹ & ducebaꝛ̃ ad furcas, & fuit liberat⁹ p. d. Guil. lamberte de forl. bonę memo. doc. excel. locũ te. Illustriſ. ducis Cęsaris Borgię Romãdiolæ &c. Tho.

c ¶ Cõmittiꝛ̃. not. ꝙ dicit Bar. hic ex cuius dictis ĩfert Io. cald. in cõs. vj. ĩ ti. de accu. ĩci. de crimine. ꝙ crimẽ lęsę maie. nó cõmittiꝛ̃ cõtra ĩferiores habẽtes iurisdictionẽ de ꝑ se, & sic cõsuluit ꝙ volẽs rebellare castrũ ꝑtinẽs ad ecclesiã Rauennatẽ, etiã si Card. eẽt administrator nõ dicꝛ̃ cõmittere crimẽ &c. Th.

d ¶ Proditor. q̃s dicatur proditor. vide Bar. hic & in. l. respiciẽdũ. §. delĩquũt. ff. de pœ. & ibi apostil. Alex. vbi ẽt scripsi. & vide in. l. ij. C. q̃ res extrahi nõ possũt & in. l. athletas. §. calũniator. ff. de ĩfa. & adde quęno. And. de iser. in. c. j. q̃b. mo. feu. amit. vbi ponit de ꝓditore. & ꝙ no. Ioã. an. in. c. j. de feu. in nouel. dicꝛ̃ em̃ ꝓditor, qui sine vlla cã, et sine vlla diffidatione quẽ offendit, q̃ de eo cõfidit maximè cõtra maiorẽ ꝑdicta cõmittẽdo. l. fi. C. de dil. dicit enim Io. an. ꝙ mouentes bella sine vlla diffidatione, dicunꝛ̃ agere ꝓditoriè. ĩ. c. ꝑ humanũ: de homi. li. vj. in nouel. Itẽ dicit Ia. bu. ꝙ oĩs qui dat alicui potionẽ venenatã est proditor. l. j. C. de male. & mathe. aliĩ qñ dicꝛ̃ ꝓditor reuelator secretorũ. vt. l. athletas. §. calumniator. ff. de infa. & dicit Tit⁹ liui. nihil vsq̃ fidũ ꝓditorẽ. est secũdũ Bal. itẽ ꝓditor dicꝛ̃, q̃ ꝓpter timorẽ nõ defendit veritatẽ. xj. q. iij. nolite. itẽ q̃ crimẽ alteri manifestat. iij. q. j. c. si peccauerit. itẽ q̃ malitiosè circũuenit aliũ. xvj. q. j. c. si capis. itẽ q̃ rẽ sibi cõmissã exponit. Host. xxij. q. v. c. de forma. & hęc oĩa notã. xlvj. di. c. clericus. ĩ gl. sup ver. ꝓditiõi. & nõ solũ dicꝛ̃ ꝓditor rebellis. ĩ crimine lęsę maie. sed etiã diffidatus. & bãnitus plenè scripsi in cõsi. meo in fauorẽ Illustrissimi dñi mei Ducis Vrbini. Tho.

senatus indiceret, vt.d.l.amissione.& in hoc suppletur per hanc.l. nam quocunq; modo, machinantur aliquid contra principis honorem rebellando est rebellis. & hoc in secundo capite huius.le.ibi nostram vel im-
5 perij &c.Itē quis posset† dubitare si aliqs fateť se subditū imperio, sed rebellat odio psonę Imperatoris.an dicať rebellis imperij,& hoc nō declaratur.in.l.amissione.& declarať hic q sic.& hoc est cōmune ad primū,& ad secundū caput.declarať etiā hoc in secūdo capite huius.l.de his q rebellant cōtra officiales.pōt etiā dici q totū sit vnū capitulū continēs oīa prædicta,& idē est sensus.& sic hæc lex directò tendit ad declarandū.l. amissione.§.q deficiunt.de cap.di.& hoc nomē rebellare, in hoc significato in diuina scriptura sumiť ī multis locis.iij.Re.xvj.c.&.iiij.Re.xvij.
6 c,&.xviij.c.&.xix.& sic per hāc legē nouā,†habemus quinq; nominū impositiones:quia tales vocanť rebelles secūdū declarationē eius quod dicit publicè vel occultè.Tertiā quandā prouisionē nouā.s.vt dicātur rebelles,& si opera hostilia nō faciāt,sed solū si non obediāt. Quartam declarationē,si facit cōtra personā principis tantū.Quintā declarationē,
7 si facit contra officiales eius.¶ Sed quero,†in quo differt hoc nomē re-
a bellionis ab eo q antiqui dicebant duelles,[a]quos vocamus hostes?vt.l. quos nos.de ver.signi.rñ.illud nomē quo ad quid generalius est. Nam competit etiā his,qui nō cōsueuerūt esse sub obedientia,qui indixerunt nobis bellū vel nos eis,vt.ff.de cap.di.l.hostes.Sed hoc nomē rebellionis propriè,conuenit his qui desierunt cū essent subditi,vt.d.l.amissione.§.qui deficiunt.in gl.parua.super verbo,hostes &c.

Declaramus. Refertur ad tria,de quibus poterat dubitari.s.an occultè,an contra personā tantum,an cōtra officiales tantum &c.

Decernimus. Ad id q de nouo iudice referť.s.de non obedientibus qui opera hostilia non faciunt &c.

Pronunciamus. Ad id quod erat clarum refertur.s.de his qui opera hostilia faciunt &c.

SVMMARIVM.

1 *Dictio omnes in singulari, distributiuum est, in plurali collectiuum.*

Omnes. Collectiuum est, vt.ff.de arb.l.non distinguemus.§.cū in plures.& no.de leg.ij.l.si pluribº.sed in singulari est
1 nomen distributiuum,†vt no.in.l.iij.de sta.ho.hic ergo:quia collectiuè ponitur comprehendit ciuitates,collegia & vniuersitates:& in hoc incidenter facit.s.l.proxi.Comprehendit etiam,singulares res,& personas per hoc quod dicit & singuli.

Nostri imperii. Non potest ergo dicere,quis,q est rebellis imperij,& non Imperatoris, vel econtra.& hoc patet q hęc rebellio morte principis non finitur &c.

SVMMARIVM.

1 *Rebellare occultè quomodo quis dicatur?*
2 *Colligationes quas faciunt ciuitates uel domini, principe absente non ualent. secus eo præsente.*

1 Occulte. Vt†si aliqua ciuitas Tusciæ principe incipiēte intrare Lombardiā,mittit stipēdiarios ad aliquā terrā vel dominum rebellē,& fingit eos non esse stipēdiarios cassando eos fictè,vel mittit gentē alicui,vt ipse possit contra principē habilius mittere gentem suā,vel faciunt ligā,seu societatē inuicem ad eorū defensionē,vt cōsueuerunt facere isti Perusini,Florentini.& etiā Tyranni Lōbardiæ,&
2 hoc exprimūt,& aliud in veritate agunt.Sed sciendum est,†quòd tales
b colligationes[b] ciuitatū inuicem,seu cū dominis,prohibitæ sunt,& ipso iure nulle,vt.x.col.de pace iura.fir.§.conuenticulas,quod intelligo principe existēte in partibus,vel eo existēte ad eorū defensionē,sed principe absente,nō puto prohibitas tales societates,seu colligationes ad defendendū se ab impressionibus tyrannorū vel malarū societatum,quæ sepe insurgunt in Italia ad depredandū alios.fit enim ad iustitiā seruandam:ergo debet valere.vt no.ff.quod cuiusq; vniuer.l.j.in prin.&c.

Nostrum honorem. Scilicet personæ,vel Imperij, vt infra patet &c.

Faciunt. Loquitur ergo de ea rebellione,quæ in faciendo consistit,vt in conferēdo se in numero hostium, in sequendo principem,& gentem eius.

Et. Incipit secundum capitulum.

Nostra. Scilicet propriè personæ Imperatoris &c.

Imperii. Et sic dignitatis.&c.

Machinantur. Id est aliquid dolosè ordināt cum machinatio propriè consistat in arte verborū,vt.ff.de dolo.l.j.§.j.& ibi no.vt faciendo inter se ligā,& societates prohibitas sub aliquo colore licito,vt.ff.de extraor.cri.l.ij.vel pone q aduenientę Imperatore vel eius nuncio,volente ingredi ciuitatē pro recuperādis iuribus Imperij,tam ibi q alibi.aliqui respondent q intromittere tantam gentē eius,vel eū est periculosum statui eorum.& sic tenent eum in verbis,& sic labitur tempus quo multa posset facere pro Imperij prosperitate.Istæ sunt machinationes quædā,licet ad actus bellicos nō deueniant.ista machinatio secuta,inobedientia facit eos rebelles &c.

SVMMARIVM.

1 *Hæc constitutio loquitur de subditis Imperij Imperatori resistentibus, non de subditis ecclesiæ.*
2 *Resistens officialibus Imperatoris circa officium eis commissum, quando sit rebellis, intellige de officialibus qui principaliter sunt pro eo, nu.4.*
Officiali facienti aliquid ultra suum officium, legitimè resisti potest.
3 *Hæc constitutio quod non habet locum in rebellante contra Regem uel principem uel aliquam ciuitatem, & in eis habet locum.l.amißione.§.qui deficiūt.de cap.di.nu.5.*
6 *Hæc constitutio quòd habet locum contra rebellantes, contra rectores per Romanam ecclesiam positos.*
7 *Si aliquis de terris ecclesiæ facit aliquid contra principē, de his quæ pertinent ad rebellionem, quomodo sit rebellis, & in crimen læsæ maiestatis incidat?*
Rex Robertus, quomodo poterat condemnari ab Henrico Imperatore pro rebelle, & de crimine læsæ maiestatis.
8 *Imperator est fidelis, confidatus, & coronatus à Papa.*
9 *Aloysius filius Regis Roberti, iurauit fidelitatem Imperatori Henrico per suos nuncios in ciuitate Pisarum præsente Bartolo.*
10 *Homo de terris ecclesiæ delinquens in Imperatorem, an poterit contra eum uel per Imperatorem, uel per habentem ab eo authoritatem procedere?*
11 *L.ad reprimendum, quòd facta fuit post coronationem Imperatoris: & nō habet locum cōtra subditos ecclesiæ. Ratio cle.pastoralis, de re iudi.nō habet locum in hominibus imperij, uel alterius regni.*
12 *Ciuitates quæ inuicem confœderantur æquali fœdere, ut tractent se inuicē ut ciues, intelligitur ut unus cōtra alios, grauiores leges non faciat.*
13 *Pœnæ rebellium sunt tres.*
14 *Quem esse rebellem potest peti ut pronuncietur cum hanc pœnam ipso iure incurrant.*
15 *Putans se de crimine rebellionis infamatum potest peti pronunciari se non esse talem.*
16 *Ciuem talis ciuitatis, quod quis potest peti se pronunciari.*
17 *Rebellis dominium bonorum retinet sed secuta condemnatione confiscatur.*
18 *Rebellis non priuatur ipso iure iurisditionibus, quas habebat.*
Iurisditio licet origine fuerit iurisgentium, tamen dicitur de iure ciuili.
19 *Rebellis, quas obligationes & promißiones amittat?*
20 *Rebellis per solam rebellionem, quomodo perdat ea quæ habet à iure canonico, seu à summo pontifice à sua ciuitate, uel ab alijs Regibus.*
21 *Banniti nostri temporis, qui impunè possunt offendi quæ iura amittant.*
22 *Rebellis potest occultè occidi à quolibet homine.*
23 *Ciuitas an poßit dici rebellis, & an in ea cadāt pœnæ, de quibus hic.*
24 *Solus princeps, & non alius iudex. potest condemnare ciuitatē aratro subijcere: & homines ciuitatis captæ illam dimittere cum omnibus bonis, & ad aliam se trāsferre.*

c Rebellando.[c] Resistendo vel nō obediendo,licet ipsi guerram non inferant,vt dictum est. Et aduertēdum
1 est,† quòd in illo qui rebellat contra principem, hæc constitutio loquitur simpliciter, quasi contra eum non posset esse aliqua iusta causa resistendi,quòd intellige de subditis Imperij,non de his
2 qui sunt de terris ecclesiæ. In eo verò † quòd loquitur in eo qui rebellat contra officiales suos loquitur limitatiuè.scilicet in his quæ ad commissum eius officium pertinent, & hoc quia si vltra facerent, posset eis legitimè resisti,vt.C.de iu.fis.
d l.prohibitum.[d] libro.x.& de meta.l. deuotum.li.xij.& intellige,quando rebellat pro his quæ petuntur pro statu Imperij:secus si aliqua singularis persona conueniretur corā principe, vel eius iudice in aliqua causa ciuili vel criminali ad petitionem alterius,vel esset contumax,aut alio modo resisteret:tunc enim licet largo modo dicatur rebellis,vt.d.c.sanè.de offi.dele.tamē pter hoc, nō diciť rebellis imperij,nec incidit in hāc cōsti-

a ¶ Duelles. Vide Oldra.cōsi.xliij.Bernar.Land.

b ¶ Quod tales colligatiōes. vide Bar.in.l.si.in.ij.col.ff.de colleg.ill.& ibi Alex. in apost.& Ludo.ro.in consi.xlvij.& Car. Flo.in cle.pasto.ī pri.de re iu. Tho.Di.

c ¶ Rebellādo. vide Alex.ī.l.licitatio.§.q illicitē.ff.de pub.in addi.Bart.in versi.sed sic offensa.& in.l.aut facta.§. nunc.in.ij.col.in addi.ma.ff.de pe.& Bar.sozi.in cōsil.xxij.incipiēdo.in.ij.col.& in cōsi.cclxxv.in cā fratris.in.iij.&.iiij.col.Tho.

d ¶ In.l. prohibitū. Ibi vide apo.Ale.si Alex.est.& Oldra.in consi.xliij.& plenè p Ias.ī.l.vt vim.in.vj.colū.ff.de iusti.& iure.Tho.Diplo.

3 tutionem:quia non rebellat[a] contra prosperita-
tem Imperatoris vel Imperij principaliter ꝙ in
hac cōstitutiōe requirit̃,vt patet in tex.sed in dan
num aduersarij cū quo litigat quod patet:qa cō-
tra talē contumacē nō procedit̃,nisi parte petēte,
vt.ff.de iudi.l.ad peremptoriū.C.de iudi.l.pro-
perandū.§.sed & si quidē.C.quomodo & qñ iu-
3 dex.aut̃.q semel.†sed an hæc cōstitutio habet locū
contra eū qui rebellat cōtra aliquē Regē vel prin
cipem,vel cōtra aliquā propriā ciuitatē?quod vi
det̃,cū hic dicit̃ cōtra officiales nostros,sed omnes
prædicti possunt dici officiales Imperatoris: qa
vel ab eo habēt iurisdictionē ex cōstitutione vel
concessione vel longa cōsuetudine,q̃ vim cōstitu
tionis habet,vt.ff.de aqua plu.arc.l.j.§.fina.ff.de
aqua quo.& est.l.hoc iure.§.ductus aquæ.Cōtra-
b rium dico[b].nā tūc non fit cōtra prosperitatē prin
cipis vel Imperij principaliter,licet ex istis defen
sionibus & rebellionibus respubli.lędatur.casus
4 est.ff.de cap.l.si qs ingenuā.§.in ciuilibus. Et†ꝙ
dicitur de officialibus Imperatoris, intelligit̃ de
his q principaliter ac directò pro eo sunt vt lega-
ti & vicarij Imperatoris.C.de eo qui vicē alte.ge
rit.l.ij.ff.de lega.iij.l.j.§.deportatos.&.§.seq.Re-
5 ges verò†& ciuitates esto ꝙ habeant iurisditionē
à principe:tamē eam exercent principaliter pro
c pter se,[c]nō propter principē.& sic cessat hæc cō-
stitutio quæ principaliter loquit̃ in his q machi-
nantur cōtra personā principis vel eius officiales
vel imperij vtilitatē:sed habet locū ius antiquū.s.
l.amissione.§.q deficiūt.ff.de capi.di.quæ genera
liter loquit̃ de his q deficiunt à iurisditione eorū
sub quorū Imperio sunt,& dicam in tractatu de
6 bannitis nostri temporis.Sed qd si aliqs†rebellat
d contra rectores[d]ꝑ Romanā ecclesiam positos in
partibus Italię?puto huic cōstitutioni locū fore,
cum eius Imperiū sit ecclesię,vt.s.dixi in.l.proxi.
circa prin.quod apparet,ꝙ rebellat contra pro-
speritatē Imperij.pro quo facit,ꝙ canonistę in ta
libus imitantur leges,vt extra de no.ope.nun.c.j.
7 Quid†si aliqs homo de terris ecclesiæ aliquid fa-
ciat contra principē,de his quę ad rebellionē per
e tinent:an rebellis est, & in crimen lęsę maiestatis[e]
incidat?Et Henricus Imperator huius legis au-
thor,determinauit ꝙ sic,condēnando de hoc Ro
bertum Regē.extra de re iudi.c.pasto.in cle.sed
Papa ibi in.§.rursus.determinauit contrariū, di-
cens eū qui est de terris ecclesiæ Romanę originis
& domicilij,non posse dictū crimen cōmittere in
Imperatorē,& propter hoc cassauit Imperatoris
sententiā cōtra Regē Robertū latā, mihi vtriusq;
sentētia videt̃ esse vera.nā dicta verba cōmisit cri
men læsæ maiestatis in eū possunt intelligi sic,in
eū.i.in ipsius principis maiestatem,& tūc est vera
sententia Papę.nā cū sit subditus maiestati Impe
riali,nō debebat sibi illas fidelitates,quæ dicunt̃.
s.l.ꝓxi.circa prin.nec eū tenet̃ reuereri.Sed quo
ad eū,liber est,& nō dicit̃ directò in eius maiesta-
tem cōmittere,vt ibi facit.ff.de cap.l.non dubito.
Secundò possunt intelligi dicta verba ꝙ cōmisit
crimen læsæ maiestatis.s.papalis,cui subditus est.
& hoc crimen cōmittit in eū.s.principē.& sic nō
directò,sed ꝑ quandā cōsequentiā,læsit maiestatē
8 Papæ.& tūc est vera sñia Imperatoris.Nā†Imperator est fidelis cōsida
f tus à Papa,& ab eo coronat⁹.[f]sed qui offendit cōfidatum à principe,in
cidit in crimē læsæ maiestatis principis,vt.ff.ad leg.iul.maie.l.j. in princ.
Sed qa hoc Imperator in sua sñia no expresit, & sic non fuit expressa
maiestas, q̃ lęsa fuerat,fuit intelligēdū de maiestate Imperatoris. vnde
fuit cassa sñia sua.vnde Papa multū ponderat illa verba,læsæ maiestatis
in ipsum.q.d.suam non dicitur lædere, sed alterius maiestem non ne-
gat.& hoc crimine læsæ maiesta.an autē sit rebellis?videtur: quia non est
subditus,vt dixi.In contrarium videt̃ in.d.c.pasto.in princi. vbi Impe-
rator appellat Regē Robertū hostē,& rebellē:qa subditus est ratiōe co-
9 mitatus prouinciæ quā tenebat ab Imperio,& nuper Aloysius†Rex di
cti Regis Roberti successor ꝑ suos legitimos nuncios dño Imperatori
nostro pro dicto comitatu fidelitatē iurauit in ciuitate Pisarū,me pręe-
10 sente.Sed contra hominē†de terris ecclesiæ sic delinquētē posit Impe-
rator vel habēs authoritatē ab eo procedere?quod videt̃:quia homines
ecclesiæ sunt Imperij fœderati:ergo apud eū possunt fieri,& in eos ani-
maduerti.l.non dubito.in fi.ff.de cap.maximè cū eorū forū sortiantur
ratione delicti cōmissi,immittēdo gētes cōtra principē ad terras Impe-
rij,& sic Imperator fecit cōtra dictū Regē Robertū, sed Papa determi-
nauit cōtrariū.nisi sit inuentus vel ad eū ex more remissus,vt.d.c.pasto.
§.nos quoq;.ibi,sed punitio,sed certè verū est ꝙ de isto crimine quod
est capitale,non posset de iure cōmuni puniri,nisi pręsens esset,& illud
11 considerauit illa decretalis,nec obst.s.l.proxi.†quia illa fuit facta post
coronationem Imperatoris prædicti.vnde ecclesia nō admittit illā.s.in
præiudiciū subditorū suorū,& sic videt̃ inesse fœdus cū eo,ꝙ cōtra ho-
mines ecclesiæ leges grauiores nō imponat.vnde ratio illius capi.nō ha-
bet locū in hominib⁹ imperij,vel alterius regni, sed solū in hominibus
12 ecclesię.quod not.†pro ciuitatibus quæ inuicē confœderant̃ æquali vel
inæquali fœdere,vt.d.l.non dubito.de cap.nā si actū est vt inuicē se tra
ctent vt ciues in ciuilibus & criminalibus,intelligit̃ vt vnus cōtra alios
g grauiores[g]leges non faciat q̃ tūc erāt:qa in societate inspicit̃ cōditio so-
ciorum tpe cōtractę societatis,vt insti.de socie.§.fi.&.ff.pro soc.l.socius
13 socio.& fa.erc.l.hęres.§.non tantū.& ibi no.†De pœna verò rebelliū dic
h ꝙ quædā infligit̃ ipso iure:qa perdūt[h]omnia q̃ iu.ciui.sunt.vt.d.l.amis-
sione.de ca.di.alia pœna pōt infligi eis à quolibet homine.nā pōt impu
nè occidi,vt.ff.ad.l.cor.de sic.l.iij.§.fi.de re mi.l.proditores.& possunt
capi & detineri vt serui,vt.ff.de acq.re.do.l.transfuga.Tertiò pœna im
ponitur:qa pōt talē dānare vt capite puniat̃,vt.ff.de poe.l.si qs aliqd.§.
14 transfuge.quod intelligit̃ vt ibi no.circa prin.qa cū talē pœnā†ipso iu-
re incurrat, an peti posit pronunciari talē esse rebellē?puto ꝙ sic,arg.
ff.de iu.l.quod se dicit,& est expressum ī.d.c.pasto.vbi Imperator pro-
15 nunciauit Regē Robertū,esse rebellē.& eodē modo†qui se putaret esse
de tali crimine infamatū,posset petere se pronunciari nō esse talē.arg.C.
de inge.ma.l.diffamari.facit quod dicimus ꝙ principaliter pōt peti,vt
de ætate pronunciet̃,vt.ff.de mino.l.de ætate.secundū vnā lect.de fer.l.
ij.& ibi no.quod ętates probant̃.C.de proba.l.cū te.Itē hoc posset fieri
15 ciuiliter agēdo.nā sicut†ciuitas posset vindicare crimen suū:eadē ratio-
ne ciuis diceret se ciuem ciuitatis illius:& sic ꝑ consequens non rebellē.
ff.ad muni.l.de iur.& not.de rei vendi.l.j.§.per hāc.Itē†quæro quid de
17 dominio bonorū?respon.illud si est directū est de iure gentium.ergo re
tinet sed si haberet vtile dominium, illud non retinet sub isto nomine,
quod puto hoc à iure ciuili inductū:sed qa hoc idē sonat quòd effectus
dominij,vt not.C.de bo.ma.aut̃.nisi ideo,puto quòd hoc retineat sicut
directum,quia hic effectus dominij est de iure gentiū,argu.insti.de vsu.
& ha.§.fin.vbi dicitur vsum,& similia quæ sunt de effectu dominij,esse
de iure gentium,sed licet retineantur nec publica efficiantur: tamen oc-
cupanti conceduntur,casus est in.l.transfuga.de acqui.re.do.si enim po
test occidi persona,& capi,& haberi vt seruus : multomagis res.sed pu-
to si quæreretur condēnatio per iudicem, & si condemnaretur crimine
læsæ maiestatis,quòd tunc omnia publicarentur hodie,per.l.pe.&.fina.
18 C.ad.l.iulia.maiesta.Item quid†de iurisditionibus quas haberet talis re
bellis?respon.iurisditio est iuris ciuilis:quia de iure publico introducta
est,vt nota.de iurisdi.om.iudi.l.j.facit de ori.iur.l.secunda.§.pe.origo
enim fuit de iure gentium.quo etiam fuerunt Reges,vt.l.ex hoc iure.ff.
de iusti.& iure.sed quia circa iurisditionem multa sunt addita,ideo dici
tur de iure ciuili,vt.l.ius ciuile.ff.de iust.& iu.& licet in eum qui est re-
bellis,non cadat iurisdictio tanquàm ius quoddā à iure ciuili inductum
remanet tamen tanquam quædā potestas regia inducta de iure gentiū.&
ideo Imperator in illo.c.pasto.priuauit regem Rebertum iurisdictione
& dignitatibus:quasi non esset ipso iure priuatus,vel quod licet est etiā
ipso iure priuatus:tamen donec tolleratur,valent gesta per eū.vt.l.Bar-
barius.ff.de offi.preto.&.C.de sen.l.si arbiter or.& ideo imperator in di
cta sententia expressè priuauit,nec dicit ipso iure priuet̃, & tacitè vult
hoc fieri expressè ꝑ id ꝙ dicit̃.ff.si pen.appel.mors interue.l.j.vbi bona
fuerunt publicata expressè.tamen ibi tacitè inerat.vel dic ꝙ Imperator
econtra Regē ideo expressè priuauit:qa illas iurisdictiones habebat in
terris ecclesiæ,& ab ecclesia nō erat ipso iure priuatus.priuauit autē eū
per sñiam,sed ecclesia istud non admisit,vt statim dicā.licet etiā præce-
19 dentia vera sint.¶†Itē qd de obligationibus & promissionib⁹ factis his
rebellibus?respō.si quidē sunt iuris ciuilis,ipso iure perdūt si iurisgētiū
tunc eas

a ¶ Rebellat.intellige ēt si ipsi principi non obediret,vt quia fuit iussus aliquis ire ad confinia & noluit ire,& ob hoc fuit condemnatus ad capitis amputationem,& publicationem bonorū,quòd per hoc nō dicit̃ incurrisse crimē lesę maie.secundum Bal.consi.cxxxvij.j.libr.Ber. Land.

b ¶ Contrarium dico.sequitur Pe.de anch. consil.cclxxxix.Bernar.Lan.

c ¶ Propter se.vide Paul.de ca.in.l.iij.C.de epis.audi.& Ang.de are.intra.male.ī ver.chehai traditola tua patria.ij.col.& ibi in addi.& vide Cal.in consi.vij.de accusa.Tho.

d ¶ Rectores.Adde Bar.in.l.hostes.ff.de ca.& dicit Pet.de anc.in consilio cclxxviij.quòd est duplicatū in cōsil.ccccxl.ex ꝑdicta facti narratiōe.ꝙ leges loquentes in cri.lęsæ maie.Imperator & ei⁹ officialis trahunt̃ etiā ad papā.& similiter ipsius rectores & ꝓ hoc est text.in.c.felicis.ī prin.de pœ.li.vj.vbi cōmittitur crimē lęsæ.maies.si qs insecutus fuerit cardinalē.imo dicit Barthol.verò.in cōsil.xvij.visa inquisitione facta ī.v.co.vbi cōsuluit ꝙ crimen lęsę.maie.cōmittitur nedū contra papā,sed etiā cōtra vicarios ecclesię:& sic dominos ciuitatum per gl.fin.in.l.fallaciter.in ver.producta.C.de abolit.& ibi,Bald.not.per.illū text.facit etiā quod not.idē Bal.ī.l.si qs nummos.C.de fal.& quod consuluit Rapha.comē.in cōsi.cliij.incip.ad primū.& Rap.ful.in cōsil.j.Illustris.dominus.& Pau.de ca.ī cōs.ccxxv.ad primū.circa fin.& in.l.iij.C.de episc.& cle.Lu.ro.in.cōsi.lix.discutiēdo veritati,& facit etiā ꝙ no.Io.de imo,ī.l.si quis insultaret.ī fi.prin.ff.so.ma.ꝙ patre damnato in crimine lęsę maie.contra sanctā ro.ecclesiā filius ꝑdit beneficiū ecclesiasticum.ar.c.primi,de schismat.& sic lex qsquis.C.ad.l.iuli.maie.habet locum de iud,cano.Tho.

e ¶ Lęsæ maiestatis.vide Alb.de ro.in.l.quisquis.in.iiij.col.C.ad.l.iulia.maies.Tho.

f ¶ Coronatus.Vide Iaco.alua.in.c.j.in,vj,col.quis dicatur dux vel marchio.Tho,

g ¶ Alios grauiores.Vide Feli.in.c.postulasti.in,iiij.col,in,iij,declaratione.vbi plenè,de fo.compe,Tho.Diplo.

h ¶ Perdunt.Vide latè Pau.de ca.consi.xxxij.Bernar.Lan.

tunc eas non perdunt, vt dictum est: sed in aliquibus promittentes ipso iure nō tenent̄, vt si esset debitor fidelitatis. nā tūc cūessēt rebellis, ei obedire nō tenet̄, nō tanq̄ liberatus p rebellionē, sed tanquā ab ipso initio promissione cōditionata, vt sit cōditio si nō rebellis superiori sit: & ita intelligo. x. col. hic finit̄ lex. c. j. & quod ibi no. facit. ff. de le. j. l. qđ ergo. §. si hæres. de ver. obli. l. qui seruū. Sed dñs Imperator contra dictū Robertū Regē, expressē priuationis sñiam promulgauit, vt. d. c. pasto. §. in hibendo. etiā si hoc facit, vel qa prædicta erant in terris ecclesiæ vel ex
20 aliis causis preallegatis. Sed cū perdat† ea quæ sunt iuris ciuilis, quid de his q̄ à iure canonico, seu à summo pontifice habet? r̄ndeo quoddam ius est super ius ciuile, quoddā infra ius ciuile, quoddam æquale illi. Primo casu per solā rebellionē nō perdit̄, vt ius naturale vel gentiū. ea enim retinet, vt. d. l. amissione. ff. de capi. di. sed p sñiam pōt qs priuari eo, vt patet in dānato ad mortē, qui ipsa sententia priuat̄ ciuitate & libertate, quæ est naturalis facultas &c. vt. ff. de statu ho. l. libertas. & eodē modo dico de his quę qs habet à summo pontifice. nā ea sola rebellione, nō perdit. Nā eius authoritas sup ius ciuile est, sed per sñiam legitimè latā posset quis illo iure priuari, etiā à iudice seculari. de laicis verò loquor. vnde si Imperator protulisset sententiā cōtra dictū Regē pręsentē valuisset, vt. d. c. pasto. ibi q̄ si punitio &c. tamē qa in absentē protulit, nō valuit, vt dictum est. De eo verò iure quod est infra ius ciuile, vt sunt iura propria ciuitatum, & aliorū dominorū sub Imperio cōstitutorū, illa sine dubio pdit. illa enim iura cū authoritate principis sint facta, ipsius iura esse vi dētur, vt. C. de ve. iu. enu. l. j. §. oīa. & est expressum. x. col. tit. hic finitur lex Corradi. d. c. j. De eo verò iure q̄ est æquale iuri nostro ciuili, exemplum poni non pōt de iure cū Imperatoris oīa sint, exceptis his quę habet ecclesia, vt dictū est. s. l. proxi. circa prin. Sed p̄supponō prout de facto obseruat̄. q̄ aliqui reges vel populi, recognoscūt Imperatorem in dominum, tū dicendū est, q̄ illa iura nō perdit rebellis ex sua rebellione. nā ex hoc perdunt iura ciuilia. s. ciuiū Romanorū, vt insti. quib. mo. ius patriæ potesta. sol. §. cū autē iura ciuilia extraneorū. ¶ Ex prædictis
21 patet determinatio† quæstionis, de exbannitis nostri tēporis, dico enim q̄ illi qui ex forma statuti possunt impunè offendi, dicunt̄ hostes, & rebelles ciuitatis, quod patet qa per. l. ciuitatis. cōtra eos indictū est bellum, vt. d. l. amissione, in gl. sup verbo relegati. & ideo perdunt iura ciuilia illius ciuitatis, non iura ciuilia Romanorū q̄ sunt supra iura aliarū ciuitatum quę sunt æqualia. sicut exbannitus & condēnatus ab Imperato
a re,[a] non pdit ea quę sunt iuris ciuilis papalis. & sic est casus in. d. c. pastora. sed dices tu illud verū est in terris ecclesiæ, sed in terris Imperij vide tur ibi casus in contrariū. Nā Imperator credit illū Regē posse priuari illo iure quod habebat à superiore: ergo idē sentit ab eo qui est inferior eo. sed contra dico. nā Imperator cognoscens q̄ eoipso q̄ est rebellis, & hostis suus nō perdit ea quæ habet à superiore. & ideo expressē sententiā
b priuationis protulit.[b] & sic patet q̄ eoipso q̄ exbānitus & hostis vnius ciuitatis est exbannitus nō perdit ea quæ sunt iuris ciuilis Romanorū. casus est. ff. de cap. & postli. re. l. si qs ingenuā. §. in ciuilibus. sed si ciuitas vellet hoc expressè facere per suā legē & suū effectū, porrigat ad ea quę sunt extra territoriū. dixi plenè in repeti. l. cunctos populos. C. de sum. trinita. & fide catho. & hanc materiā plenè tractaui in quæstione quam
22 de hoc disputaui, quę incipit, Lucanæ ciuitatis statuto &c. ¶ Circa† se-
c cundum[c]. s. de pœna quę pōt infligi à quolibet homine. quærit̄ an eū qui est rebellis occultè liceat occidere? & dico. q̄ sic. nā ipso facto pœnā hāc incurrit, vt hic. & in iudicio quo procedit̄ de homicidio liquidabit̄ an fuerit rebellis. ar. ff. de ope. no. nun. l. de pupillo. §. si qs riuos. ver. toties.
23 Item† an iste pœnæ cadant in rebellē ciuitatē? r̄ndeo quędā sunt ciuitates quæ p vim occupant̄ ab aliquo tyrāno vel hoste Imperij: & istę proprie non dicunt̄ rebelles, sed dicunt̄ ciuitates captę quę si recuperant̄, dicuntur redire ad pristinā libertatē. vt. C. de offi. præfect. præto. afri. l. j. in princ. quędā proprio motu ciuium vel maioris partis rebellāt. & isti sunt propriè rebelles in quibus q̄tum ad amissionē iurium & iurisditionis, dicendū est, idē quod in priuato: q̄tum ad pœnā inferendā, p hominem priuatū, dicendū est q̄ quilibet pōt in eius ciuitate & territorio, capere, prædari, comburere, & similia facere, quæ cōsueuerunt fieri his cōtra quos bellū habemus, vt. l. iij. in fi. ff. de acq. re. do. Sed si capiatur vna ciuitas, cuius populus sit rebellis, an populus efficiat̄ seruus, sicut vnus priuatus captus? respōdeo non, imò libertatē recipiūt, vt in aut. de hęre. & fal. in principio. & ibi no. in gl. sup verbo, antiquā. & ibi per Iaco. de bel. Item an iurisditio erit priuati capientis? & respon. nō cū iure antiquo illā ante iam perdidit. & sic est principis. & sic tūc cū occupat̄ non
24 habet iurisditionē. Itē† an priuatus q̄ capit ciuitatē poterit eā destruere vel homines inde expellere, patebit statim. De pœna verò inferēda per sententiam iudicis dico q̄ nullus pōt condēnare ciuitatē subijciendam aratro, nisi solus princeps. nā licet domus particulares sint priuatorum: ipsa ciuitas vniuersaliter cōsiderata, est principis. similiter & palatia publica ciuitatū. x. col. ti. quæ sint regali. c. j. nō poterit ergo destrui ciuitas quę principis est, absq; eius voluntate. Itē si nō licet destruere ciuitatē nec alia ędificia p q̄ vrbs deformat̄ ruinis, vt. ff. de leg. j. l. cętera. §. hoc senatus. & C. de edi. pri. l. ij. multominus nec tota ciuitas. Itē si nō licet cōtra decuriones ciuitatis ferre sñiam mortis principe incōsulto, vt. ff. de pœnis. l. mortis. §. iste ferè. multominꝰ licebit cōtra totā ciuitatē: sicut Troia & Carthago, passę sunt aratrū, ex pręcepto eius qui tenebat Imperium. vt. ff. quib. mod. vsusfruc. amit. l. si vsusfructus. dico etiā q̄ nec pōt cogere homines ciuitatis captæ illā dimittere cū omnibus bonis, & ad aliam se transferre licet solꝰ princeps potest. arg. ff. de iur. fis. l. certa forma. lib. x. sed relegare ex causa, potest præses vel alius pretor vel rector, vt. ff. de offi. præfec. vrb. l. j. §. fi.

Nulli. Quarta pars in qua punit impugnātes cōstitutionem. & quod dicit nulli, intellige in priuato, vel in quauis dignitate posito, etiam si vicarius fuerit Imperatoris, nisi hoc habuerit expressè in mandatis: hoc enim innuit dictio omnino, quæ sequitur. q. d. sine distinctione personarum, vt. ff. quod me. cau. l. si cum exce
a ptione. §. quatenus. in glo. super verb. omnino. & de fideicom. l. grece. §. illud. & ibi per Dyn. de dictione pœnitus, vide quod ponitur. C. de vsu. rei iudi. l. fi. ij. respon.

Infringere. Id est retractare directò, vl per maliciosam interpretationem facere, vt. C. de legibus. l. ij. &c.

Temerario. Ex hoc patet, q̄ si ex subtilitate absq; dolo hoc fe
b cerit, incidit in hanc pœnam, vt. ff. ad turpilia. l. j. §. quæri potest.

Contra ire. Vel contra dissimulando vel audiendo allegationes contra hanc, vt. C. de leg. l. ij. C. de sacrosan. eccle. l. prima.

Attentare. Et sic nō requiritur, quod ad effectum perduxerit q̄
c plenè dic. vt. C. de episco. & cleri. l. si quis nō dicam rapere &c.

d **Indignationem.** [d] Huius verbi nullum effectū inuenio, nisi quatenus verbum sonat: quia Imperator indignatus ex hoc facto, non exhibebit se gratiosum &c.

SVMMARIVM.

1 *Pœna adiecta statuto imponenti iudici aliquid facienti, q̄ tenet si statutum tenet.*

2 *Ciuitas quando possit facere ut statutum inualidum obseruetur, auferendo iurisdictionem iudicibus.*

Mille librarum. Aliàs punit̄ alia pœna. C. de legi. l. secunda. in fine. & C. de sacrosanc. eccle. l. placet. & dic vt ibi per doctores. & sic not. pro ciui-
1 tatibus.† quæ quando faciunt[e] statuta, & pœnā
e imponunt iudici contra iudicanti, & aduersario. & aduocato contra alleganti. nam valet talis adiectio pœnæ. si statutum illud sit validum, vt hic cum similibus. sed si esset inualidum, non valeret adiectio pœnæ, sicut nec pricipale, vt. C. de legi. l. non dubium. & C. de pac. l. pacta quæ contra.
2 sed aliquando † ciuitates volentes vt ipsa statuta, licet inualida obseruentur, auferunt iurisditionem suis iudicibus, vt super eo quod contra illud statutum allegaretur, iurisdictionem nō habeat, quòd an valeat, dic q̄ quādoq; per istud statutum inualidum, nititur auferre alicui ius agendi, & tunc talis clausula per quam aufertur iurisditio iudici, qui eam habet ab ipsa ciuitate, valet vt. ff. de iud. l. iudiciū soluitur, tamen poterit agi coram superiore: sicut aliàs cum proceditur per viā euangelicę denunciationis, vt diximus supra lege proxima, in glossa super verbo, denūciatio
f nem. ¶ Si verò aufertur[f] ius excipiendi seu se defendendi: tūc talis clausula p quam aufert̄ iurisditio super defensione, nō valet: qa defensio est de iure naturali: & sic non pōt auferri, nec impediri qn iudex audiat, aliàs idē ĩportaret, si statueret q̄ iudex faciat iniustitiam. pro hoc extra de re iudi. c. pastoralis. in cle. & quod dixi. s. l. proxi. in glo. sup verbo, figura. idē si aufertur ius replicādi: qa sicut exceptio est defensio contra actionē. ita replicatio contra exceptionē, vt. ff. de excep. l. ij. & hoc quādo talis est exceptio, seu defensio, quæ p statutum non potest tolli: aliàs sicut possit ipsa exceptio: ita & iurisditio auferri.

a ¶ Cōdēnatꝰ ab Impatore. vide Bar. ĩ l. nō dubium. ff. de cap. & postli. re. & apost. Alexā. in. l. vt vir. in. j. colū. in addi. Bar. inci. datū. ff. de iust. & iur. Thom.

b ¶ Priuationis protulit. Vide Ias. in l. vt vim, in. v. col. ff. de iust. & iur. in versi. circa istum tex. Tho.

c ¶ Circa secundū. vide Pe. de anch. ĩ cōsi. cclxxviij. ĩ. ij. co. ex pdicta facti narratione. & dixi in cōsi. meo ducis vrbini. vbi videas plenè. Tho. Diplo.

d ¶ Indignationem. Adde q̄ vult Bal. in authē. sancimꝰ. in. j. colum. ad fi. C. de epi. & cle. & de hoc dicto Bar. vide plenè p Ias. ĩ l. j. in. j. col. ff. si qs ius dic. nō obtē. & ibi plenè pōit qđ ĩportet clausula ĩ rescriptis Papę q̄ si aliqui sunt cōtrauenire nouerit se indignationem apostolorū Petri & Pauli incursuros.

e ¶ Quando faciunt statuta. vide Alex. in. l. seius & augerius. in princ. ff. ad l. fal. & Felin. in. c. cum omnes. ĩ. viij. colū. de constitu. Tho. Diplo.

f ¶ Si vero aufert̄. vide Bar. in. l. ambitiosa. in. iij. col. ff. de decre. ab or. fa. & ibi Alexā. in apost. & ibi vide apo. meā. Tho.

Data. Istud est vtile. & necessariũ in legib⁹ q̃ de nouo emanãt, sed in codicib⁹ & legibus antiquis, diu obseruatis, seu in volumine legũ redactis, licet data nõ reperiatᷣ, nihilominus suũ vigorẽ obtinent, vt in.j.cõsti.C.ibi si qua eorum &c. vnde hæc constitutio postq̃ cœpit per studia diuulgari & frequẽtari valeret, licet data nõ reperiretᷣ, & hoc est vtile ꝓpter quasdã ciuitates q̃ hñt sua volumĩa statutorũ, nõ publicata manu notariorũ, sed sunt diuti⁹ obseruata. & ista data est cõis, ad hãc constitutionẽ & præcedentẽ.[a]

¶Explicit apparatus, famosissimi legum doctoris domini Bartoli de Saxoferrato super extrauagantibus Henrici septimi. ad reprimẽdum. Et qui sint rebelles.

¶Incipit tractatus Minoricarum, domini Bartoli de Saxoferrato. Procemium.

MInorum[b] fratrum sacra religio, fuit à Christi cõfessore Francisco: in altissima paupertate fundata, & à multis sũmis põtificibus approbata, cuius vitæ tanta est nouitas, ꝙ de ea in corpore iuris ciuilis non reperitur authoritas. sacri tamẽ canones circa eos multa sensẽrunt, & vt reprehẽderent eas mordẽtiũ linguas, & purificarent eorum conscientias, principaliter prouiderunt. Circa verò quæstiones & dubia, q̃ propter bona tẽporalia ipsis fratribus ad vitam necessariã possunt occurrere principaliter, nõ ꝓuidit pontificalis authoritas, ideo est necessaria magistralis authoritas, q̃ ꝑ rationes & similia determinet ista dubia. verũtamẽ quę largitatione fidelium viuẽtium fratribus ipsis obueniunt, raro currunt litigia: qm̃ viuẽtes ipsi liberam voluntatem erga eos liberè exequuntᷣ. ¶Sumptus verò qui à ꝑsonis moriẽtiũ ipsis fratribus relinquuntᷣ, vel possent aliâs ex eorũ ꝑsona fratribus obuenire, propter successorũ indeuotorũ auariciã, & tenacitatem, multas vidi contẽtiones & lites. vt igitur fratribus in suis necessitatibus sit prouisum, & vt indeuotorũ successorũ cupiditas cõpescatᷣ. & magistris scholasticis hæc ignota iura patefiãt. Ego Barto. de Saxoferrato Perusinus ciuis, minimus inter legũ doc. hoc opusculũ feci, in quo nihil proteruè dico, nihil pertinaciter assero, sed si q̃d hic reperitᷣ incertum, quod à determinatione sanctæ matris ecclesię, vel à veritate aliquo modo deuiaret, hoc ex inaduertẽtia lapsu linguę, & velocitate calami euenisse credatᷣ: paratus corrigere, & ex nunc corrigo cùm veritas fuerit patefacta sanctæ matris ecclesiæ, & cuiuslibet meli⁹ veritatẽ, & clarius intuẽtis, me humiliter correctioni supponẽs. ¶Quod opusculũ librũ minoricarum decisionũ volui nũcupari. tam ab ipsi⁹ principio: q̃ ab ipsius materia. totum em̃ ꝙ in eo dicitᷣ de fratribus minoribus, intelligatᷣ, nec ad alios extẽdatᷣ, nisi quatenus in eo cõtinetᷣ expressè: q̃a tñ hoc opusculũ facere ꝑ cõstitutionẽ Nicolai tertĳ vr̃ prohibitũ & pœnale: ideo vt hoc opusculũ cõtra insultãtes secũ deferat defensionẽ, constitutionẽq̃ prædictam hic suspendit Io. Papa quam hic de verbo ad verbum inserere placuit &c.

IOannes Episcopus seru⁹ seruorũ Dei, ad ꝑpetuã rei memoriam. Quia nonnunq̃ ꝙ coniectura pro futurum credidit, subsequẽs experiẽtia nociuũ ostẽdit, nõ debet reprehẽsibile iudicari, si canonũ conditor canones à se vel à suis prędecessoribus, vel aliqua in eisdẽ contẽta canonibus reuocat. Sanè dudum. felicis re. Nicola⁹ Papa tertius: p̃decessor noster quadã cõstitutionẽ declaratoriã q̃ incipit. Supregula delictorũ filiorũ ordinis fratrũ minorũ, quẽ beat⁹ Frãcisc⁹ altissimus cõfessor instituit & promulgauit, sub certis pœnis altius interdicẽs, ne cõcordãtię seu cõtrarietates seu aduersæ vel diuersæ opi[illegible]io. ab ipsius cõstitutiõis lectoribus seu expositoribus inducantᷣ, nec sup ipsa constitutione glo. fiant, nec formę ꝑ quas verbum vel sensus ipsius, vel constructio quasi grãmaticæ aliâs ad literã exponatᷣ, nec intellectus ipsius ꝑ legentẽ discutiatur ad aliud q̃ cõstitutionis ipsius litera ipsa sonat. Glossantes autẽ, in scriptis cõstitutionem eandẽ aliter q̃ superius est expressum, faciẽtesq̃ cõmentũ, scripturam. seu libros, ac ex certa scientia deliberatè & determinatè in scholis seu prædicationibus contra cõtenta in cõstitutione prædicta, seu alia, seu aliquid prędictorum nõ obstantibus aliquibus priuilegĳs seu indulgẽtĳs, aut literis apostolicis quibusq̃ ꝑsonis, dignitatibus vel ordinib⁹ aut locis religiosis vel secularibus gñaliter vel singulariter sub quadam forma vel expresione verborum, quę solet in prędictis aliquibus q̃uolibet suffragari ipso facto excõicationis sentẽtiæ voluit subiacere. Nos autẽ attendentes ꝙ argumẽtis frequentibus, & collationibus, latẽs veritas aperitᷣ, ꝙ que sub eadẽ litera sępe latet multiplex intellectus. necnon esset difficile volẽtibus constitutionẽ ipsam perfectè legere ac intelligere pœnas adiectas in constitutione eius euitare, ac viam veritatis aperire volẽtibus, ac periculis quæ ex prædictis possent literatè incurrere personę. pręcipuè scholasticę in errore salubriter obuiare, præsertim cũ de nouo sub rota sint aliqua dubia: circa quæ periclitari veritas & erroribus viam pandit: nisi liceret conferre sup contentis in constitutione hac & disputare prohibitiones & pœnas prædictas: tam latas q̃; cõminatas: & eorum effectus in fratrum nostrorum ac multorum episcoporum archiep̃orum p̃latorum, necnon multorum professorum vtriusq̃ iuris, & multorum sacrę theologiæ magistrorũ pñtia: dum cõsistoriũ teneremus authoritate apostolica duximus, vsq̃ ad bñplacitũ sedis apostolicę suspẽdẽdas. Pro suspensione autem huiusmodi ne contra quem intẽdimus licẽtiam impartiri, ꝙ contra statutam regulam prædictorũ dogmatizare, scribere seu determinare, prędicare seu prauè loqui liceat publicè vel occultè, quinimo omnibus & singulis authoritate prędicta districtius inhibemus ne authoritate præmissorum, & posterorum prę missorum inhibitionem & pœnarum suspendio in dubio reuocari valeat: nec alicui propter defectus probationis indigni, ꝙ velut trãsgressor prohibitionũ ipsarum in pœnam: seu pœnas incideret ante dictas. Nos volentes super hoc de opportuno remedio prouidere, chartas seu membranas suspensiones continentes easdem appendi, seu affigi maioris ecclesiæ Auinioñ. hostĳ. seu super hostĳs fecimus. quam suspensionẽ prædictam suo quasi sono præconio & patulo iuridico publicabatur. Data Auinioñ. vĳ. calen. Aprilis, pontificatus nostri anno sexto.

HOc autem opusculum diuido in libros quatuor. ¶In primo de hæreditatibus quæ fratribus relinquuntur. ¶Secundus de relictis singularibus: quæ in suis voluntatibus homines fratribus largiuntur. ¶Tertius de executoribus vltimarum voluntatum: quæ fratribus iniunguntur. ¶Quartus de hæreditatibus & bonis quæ abintestato fratribus deferuntᷣ, quẽlibet autem librum diuido per capitula, vt primi libri series manifestat. huius autem primi libri distinctiones, & capitula sunt hæc.

¶PRIMA DISTINCTIO.

¶De hæreditatibus quæ in vltimis voluntatibus relinquuntur.

¶De singulari statu fratrum, ex quo dubia oriuntur.

¶CAPITVLVM. I.

¶Quòd non valeat institutio hæredis, si fratres minores instituantur.

¶CAPITVLVM. II.

¶An illi apud quos hæreditates de iuris rigore remanent: eas licitè retineant in foro conscientiæ.

¶CAPITVLVM. III.

¶Quòd ille apud quẽ hæreditas remanet, tenetur id quod iure hæreditario est relictum, cõmutare in speciem alterius relicti.

¶SECVNDA DISTINCTIO.

¶De hæreditate, fratribus iure fideicõmissi relicta.

¶Quòd fratres minores hæreditatis iure fideicõmissi restituendę, non sunt capaces.

¶CAPITVLVM. I.

¶Quòd hæres à quo fideicommissum vniuersale relinquitur: tenetur ad executionem.

¶CAPITVLVM. II.

¶De testamento in quo fratres sunt instituti: & dictum est, si non valet iure testamenti: valeat iure codicillorum.

¶CAPITVLVM. III.

¶TERTIA DISTINCTIO.

¶De hæreditatibus quæ fratribus iure legati relinquuntur.

¶Idem est in hæreditate quæ iure legati relinquitur, quod in ea quæ iure fideicommissi.

¶CAPITVLVM. I.

¶Si alicui fratri aliqua res legatur: & in ea hæres instituatur.

¶CAPITVLVM. II.

¶QVARTA DISTINCTIO.

¶Si instituatur hæres, ecclesia fratrum minorum.

¶Quod

a ¶Et p̃cedẽtẽ. vide Bap. seue. in. l. j. in c. co. C. desum. tri. & fi. catho. Tho.

b ¶Minor. de isto tra. Bar. facit mentionẽ. idẽ Bar. in. l. q̃dã. §. pap. in fin. ff. de admi. tu. & in l. j. in pe. col. ff. de leg. j. & in. l. is pater. in. ĳ. colũ. ff. de ac. hęr. & in. l. cum pater. §. hæreditatẽ. ff. de leg. ĳ. & in cõsi. v. inci. visa petitiõe. & in cõs. vj. viso testamento. ¶Et addeq̃ dicta Bar. hic reassumit Bal. in auth. ĩgressi. C. de sacrosan. eccl. & l. priuilegia. e. ti. & Ale. de imo. in. l. j. in. v. co. ff. de leg. j. & in. d. l. si pater. in. ĳ. colum. j. addi. Barto. ¶Et dicit Pau. de ca. in. d. auth. ĩgressi. in. ĳ. col. ꝙ Bar. fecit istũ tra. valde pulchrũ. & subtilẽ quẽ appellauit minoricarum. sed Bal. nititᷣ ibi reprehẽdere ĩ quã plurib⁹, vt ibi ꝑ eũ. & limita dicta Bart. & intellige vt per Bal. in. d. auth. ingressi. & adde ꝙ stãtibus pluribus priuilegĳs cõcessis ꝑ summos põtifices post mortẽ. Bar. nõ est insistẽdum ĩ dictis Bart. hic. ¶Et in materia istius tractatus. ¶Quæ aũt sit authoritas reuerẽdissimi dñi Cardinalis protectoris fratrũ minorũ, & authoritas reuerẽdissimi dñi Gñalis q̃ sit. & an sit eadẽ, vide Cardi. flo. in cõsi. xvĳ. incip. casus. & post factũ est. vbi videas & istis nostris tpib⁹ fuit maxima q̃õ ĩter reuerẽdis. do. do. Grimanũ Cardinalẽ protectorẽ ordinis & reuerẽ. do. Gñalẽ. & adde etiã ꝙ fratres minores, licet nõ possint agere iure actiõis tñ possunt officiũ iudicis ĩplorare. vide Ias. in. l. j. in. v. colũ. C. qui admit. Tho.

¶ Quòd valeat institutio, si instituatur ecclesia fratrum minorum.

¶ CAPITVLVM. I.

¶ Quis petet hæreditatem in qua instituta est ecclesia fratrũ minorum?

¶ CAPITVLVM. II.

¶ Per quę bona dictæ hæreditatis in vtilitatem ecclesiæ conuertantur?

¶ CAPITVLVM. III.

¶ QVINTA DISTINCTIO.

¶ Si instituantur fratres adiecta causa, ꝙ in eorum necessitates conuertatur.

¶ Argumentatio, quòd non valeat talis institutio.

¶ CAPITVLVM. I.

¶ Valet institutio, si fratres nõ instituantur, sed hæreditas in eorum necessitate distribuenda relinquitur.

¶ CAPITVLVM. II.

¶ SEXTA DISTINCTIO.

¶ Si instituatur Guardianus ecclesiæ vel aliter laicus.

¶ Quòd quando Guardianus ecclesiæ vel aliter laicus instituitur, valet institutio.

¶ CAPITVLVM. I.

¶ Quid si talis Guardian⁹ esset vnus, de fratrib⁹ minoribus.

¶ CAPITVLVM. II.

¶ An effectus talis institutionis, transit ad successores in officio?

¶ CAPITVLVM. III.

¶ ALIA DISTINCTIO.

¶ Si instituantur hæredes fratres sancti Francisci, an de fratribus minoribus intelligatur, an de fratribus sancti Frãcisci minoris ordinis.

SVMMARIVM.

1 *Status fratrum minorũ, in arctißima, paupertate fundatur, & uita singularis. nu. 7.*
2 *Deportati in insulam, licet perdãt ea quæ sunt iuris ciuilis, retinent tamen ea quæ sunt iurisgentium, & ex his causis acquirunt.*
3 *Seruus pœnæ licet omnia perdat, tamen ei fit legatum pro alimentis, & iudicis officium implorat.*
4 *Legatum factum pro seruo in alimentis tenet.*
5 *Fratres prædicatores, habent in communi, nec eorum regulæ repugnat.*
6 *Regula fratrũ minorũ est magis stricta, quã fuerit regula Apostolorum.*
7 *Testamentum in quo fratres minores sunt instituti, est nullum si substitutus non est datus.*
Datus substituto uel alio cohærede, ualet.

¶ CAPITVLVM. I.

De hæreditatibus ex testamento. *Rubrica.*

DE hæreditatibus Quæ in testamẽto fratribus relinquuntur multa dubia oriuntur.
Primò enim vidẽdũ est, qs est iste singularis
status fratrũ minorũ, ex quo ista dubia oriun
tur. hoc exprimit Nicolaus in. c. exijt q seminat. §. porrò. vbi sic ait. Porrò cũ regula ipsa expressè contineat ꝙ fratres nil sibi approprięt, nec domũ, nec locum, nec aliquam rẽ, sitq; declaratũ per eũdẽ prędecessorẽ Gregoriũ. ix. & nonnullos alios hoc seruari debere, tã in speciali ꝙ̃ etiã in cõmuni, & alibi eodẽ. c. §. cæterũ. dicitur sic. Cęterũ cum in eadem regula sub pręcepti distinctione prohibitũ est, ne fratres recipiãt per se vel per alios denarios vel pecuniam nullo modo, idq; fratres in perpetuũ seruare cupiãt. & vel iniunctũ id necesse habeãt adimplere &c. Et istud ꝓ̃tum ad abdicationem proprietatis, refertur per clementẽ in. c. exijt. §. ad hæc. ꝓ̃tum verò ad pecuniã vbi Clemẽs strictius loquitur in eo. c. §. deniq;. cũ idem cõfessor sic ait summè affectaret suæ regulæ professores esse abstractos totaliter, ab effectu & desiderio terrenorũ, & specialiter à pecunia, & eius vsu totaliter expertes. sicut probat prohibitio de recipiẽda pecunia, & regu
1 la sæpius repetita &c. ¶ Ecce statum† eorũ in arctissima paupertate fundatũ. qualis status inter seculares homines, ob aliquam causam nullo iure institutionis est inuentus. Nã homines liberi, cuius status est integer, habere possunt in proprio & in cõmuni. ¶ Quidã tamẽ sunt† quorũ status propter pœnam minutus est, vt deportati in insulã, q licet ea quę iuris ciuilis sunt perdãt, tamẽ quę iurisgentiũ sunt retinet. & ex his causis possunt sibi acquirere, & actiones habere. ff. de pœnis
l. quidã. ff. manda. l. si mandauero. §. is cui. & de reg. iur. si vi
3 ctum. & ibi not. ¶ Quidam sunt† serui pœnæ, & sic eorũ status in totũ perimitur: & sic perdunt omnia. tamẽ pro alimentis, potest sibi legari & ipsemet põt per se vel per alios, iudicis officiũ implorare vt sibi soluat, vt. ff. de ali. & ciba. lega. l. si cui. & l. si seruus. & de his quæ pro nõ scrip. haben. l. si metallum. tamẽ fratres prædicti pro nulla re temporali possunt esse in iudicio, vt. j. dicetur. de his quibus vsus pecuniæ nõ reperitur interdictus. nõ ergo sunt in tãta paupertate propter pœnam, in quãta sunt fratres minores propter Christũ. Qui
4 dam etiã sunt† quos seruos fecit captiuitas, vel natiuitas. istis etiã ex causa alimentorũ põt legari, & in multis causis pro re tẽporali in iudicio esse possunt, vt. ff. de iudi. l. lis nulla & eis vsus pecuniæ nõ est interdictus, vt. ff. de manumis. l. is cui. nõ enim sunt in tanta extremitate, in quanta sunt fratres prædicti propter Deũ. ¶ De his qui in ecclesia domini militauerũt, nullum genus hominũ reperio constitutũ in tanta paupertate. De clericis enim secularibus religiosis, non mẽdicantibus non est dubium. de religiosis verò alijs mendicantibus, constat ꝙ aliqua habent in cõmuni quo ad proprietatẽ: vt colligitur ex verbis Gregorij Papæ. xij. in cõstitutione, quia quorundam. dum dicit referẽdo verba Gregorij decimi. sicut fratres minores & prædicatores in altissima paupertate docuit
5 pauperes famulari: & constat† ipsos prędicatores in communi habere etiã quo ad proprietatẽ aliquid quod eorũ regulæ & statui non repugnat &c. De domino nostro Iesu Christo. & de apostolis. & quid iuris fratres habeãt in rebus, quarum vsus est eis permissus illud est quod inconcussè credere debemus per Io. Papã. xxij. qui declarauit & statuit in constitutionibus suis, quarũ vna incipit, ad conditorẽ canonum. alia incipit, Cum inter nõnullos. alia verò incipit, Quia quorun
6 dam. ¶ In eadẽ tamẽ constitutione, quia quorundã. dicit† in quibusdam fratrũ vitã, esse magis strictam secundũ regulam quę fuit apostolorũ dum sic ait. Constat enim multa cõtineri in dicta regula quę nec Christus verbis docuit, nec exemplo firmauit, vt puta quod pręcepit conditor dictæ regulæ fratribus vniuersis, vt nullo modo denarios vel pecuniã recipiant per se vel per interpositã personã, necnon de multis existentibus in dicta regula, quę vtiq; nec Christus nec apostoli docuerunt nec firmauerũt exemplo. Nec obst. ꝙ Christus portare pecuniã apostolis & discipulis, dum eos ad prædicandũ mitteret interdixit. quod tamen antequam ad prędicandum mitteret, non legimus interdictũ: quia post reditum pecuniã portauerũt, vt in plerisq; locis euangelica veritas, & aposto
7 lica dicta attestantur. cum† ergo sit vitæ tãta singularitas. nõ mirum, si eorum occasione, singularia dubia oriantur.

a ¶ Primò quæritur. Vide plenè per Alex. de imo. in. l. si qs mihi bona. §. si seruus. ff. de acq. hære. Tho. Dipl.

¶ CAPITVLVM. II.

QVidam in suo testamẽto fratres minores vel vnũ eorum
a instituit hæredem. Primò quęritur[a] an valeat testamentum? ad quod sciendum est quòd decretalis exiui de paradiso. de verbo. signi. in cle. dicit ꝙ fratres minores istarum institutionum, nullatenus sunt capaces, tamẽ ad dam si quidem sunt instituti & nullum habent substitutum vel cohæredem, ꝙ testamentũ est nullum, & hæreditas pertinet ad venientes abintestato, vt. ff. de his quæ pro non scrip. haben. l. si in metallũ. & C. de hęre. insti. l. prima. ff. de re mili. l. neq; enim. Si verò fratres instituti habeant substitutum vel cohæredem: tunc testamentũ potest valere substituto adeunte hæreditatem, ad quem primò pertinet, vel adeunte cohęrede: cui crescit portio relicta fratribus, vbi substitutus non est. C. de cad. tol. l. j. in prin. §. his itaq;.

SVMMARIVM.

1 *Ille apud quem remanet hæreditas, in qua erant instituti fratres minores, an eam licitè in foro conscientiæ retineat? & nu. 7.*
Nec tenetur illam commutare in specie alterius relicti. & nu. 9. & nu. 15.
2 *Obligatus ad aliquid de iure naturali, licitè illud non retinet in foro conscientiæ.*
3 *Obligatio naturalis oritur ex testamento imperfecto, & minus solenni ex defectu solennitatis. & nu. 8.*
4 *Qui tenet aliquid contra uoluntatẽ defuncti, cui succeßit in foro conscientiæ illud licitè non retinet.*
5 *Dispositio defuncti continens aliquid prohibitum à iure, dicitur continere impoßibile de iure, quia impoßibilium nulla est obligatio.*
6 *Oratio uniuersalis, nullatenus prædicatur de pluribus.*
10 *Obligatio naturalis quòd non oriatur inter cohæredes ex testamento imperfecto. contra glo. in. l. si post. C. de iur. & fac. igno.*
11 *Fratres minores, sunt incapaces hæreditatis sibi restituendæ, iure fideicommißi.*

12 *Hæres grauatus restituere hæreditatem per fideicõmissum fratribus minoribus, tenetur ad æstimationem quam licitè fratres recipiunt.*
13 *Relictum in fraudem fratibus minoribus, quando dicatur?*
14 *Hæres grauatus dicto fideicõmisso, licet teneatur soluere, æstimationem fratribus, tamen non obligatur.*
15 *Hæres ad quem hæreditas deuenit ab intestato uigore testamenti in quo erant instituti fratres minores habentes clausulam & omni meliori modo, tenetur ad æstimationem, in foro conscientiæ.*
16 *Hæreditas relicta fratribus minoribus iure legati, licet fratres relicti nõ sint capaces, debetur tamen æstimatio.*
17 *Si relinquitur fratri minori particulariter, uel in eo particularis hæres instituatur, an teneat remißiuè.*
18 *Institutio facta de ecclesia fratrum minorum, tenet. & nu. 20.*
19 *Dominium ecclesiarum fratrum minorum, pertinet ad ecclesiam Romanam.*
20 *Ecclesia est usus publicus, & in ea utilitas publica uersatur.*
21 *Pecunia licet offeratur in ecclesia fratrum minorum pro fabrica, secus tamen de conuertenda in usum pauperum. & nu. 18.*
22 *Ecclesiæ fratrum minorum, debent esse humiles.*
23 *Hæreditas in qua ecclesia fratrum minorum fuit instituta, quód requirat aditionem.*
24 *Papa uel procurator uel syndicus Romanæ ecclesiæ episcopus loci uel ciuitas in qua est ecclesia, poterit adire hæreditatem in qua ecclesia fratrum minorum fuit hæres instituta.*
25 *Syndicus Romanæ ecclesiæ Episcopus uel syndicus cõmunis, si ad hoc mãdatum habeat, potest petere bona hæreditatis relictæ ecclesiæ minorum: ut in utilitatem ecclesiæ conuertantur.*
Quilibet iudex secularis ex officio, potest unum constituere, ut hæreditatem relictam ecclesiæ petat.
26 *Quilibet de populo poterit deferre hæreditatem relictam ecclesiæ minorum.*
27 *Petens ut quilibet de populo, quomodo concludat hæreditatem ad ecclesiam relictam ecclesiæ pertinere?*
Prædicti petuntur de uoluntate fratrum, aliàs non absque mandato sedis Apostolicæ.
28 *Institutio facta de fratribus, adiecto quod hæreditas uẽdatur, & in necessitatem fratrum conuertatur, ualet & nu. 30.*
29 *Hæreditas relicta ad pias causas uel quod uendatur uel distribuatur inter fratres absque hæredis institutione ualet.*
30 *Hæreditas relicta ad piã cãm ualet, etiã si aliquis non sit hæres institutus.*
31 *Institutio facta de aliquo sancto, cuius ecclesia uel oratorium reperitur, tenet, & Episcopus capit.*
32 *Laicus Guardianus altaris uel ecclesiæ uel capellæ fratrum minorum, potest hæres institui: quia ut uidetur executor electus actiones mouet, & distributiones facit.*
33 *Guardianus fratrum minorum, & etiam clericus si instituitur hæres, testamentum ualet.*
34 *Institutio facta de Guardiano fratrum minorum, transit ad successores.*
35 *Institutio facta de fratribus sancti Francisci, quod negligitur de fratribus minoribus, non de fratribus pœnitentiæ, nisi ex coniectura aliud appareat.*
36 *Fratres tertij ordinis de pœnitentia sancti Francisci, possunt habere in cõmuni, & in proprio.*
37 *Communi usui, stare debemus.*

¶CAPITVLVM. III.

1 SEcundo quæritur † nunqd prædicti
venientes ab intestato, substituti vel cohære-
des ad quos dicta hæreditas remanet, secun-
dum iuris rigorem ea possunt licitè retinere
in foro conscientiæ, ¶ Probari potest primò
2 ꝙ sic. † omnis qui est obligatus ad aliquid de iure naturali, il-
a lud non potest licitè sibi retinere in foro cõscientiæ.[a] hoc no
tanter no. Inno. in. c. nouit, extra de iudi. Sed isti apud quos
dicta hæreditas remanet sunt obligati ad eam reddendam de
iure naturali: ergo non possunt eam licitè retinere in foro cõ-
3 scientię: minorem probo ex testamento imperfecto, † & mi
nus soléni, oritur obligatio naturalis. secundum veram opi-
nio. nostrarum gl. vt. C. de iur, & facti igno. l. cum quis. & de
cõdi. inde. l. j. & ff. de re. iur. l. cuius per errorem. ergo ex ipso
testamento imperfecto ratione hæredis instituti, qui non est
capax oritur obligatio naturalis. ¶ Secũdò probatur per. ll.
quæ expressè dicunt ꝙ licet relictũ sit inutile: tamẽ ille apud
quem remanet ad id tenetur in foro cõscientiæ, vt, C, de fidei
4 cõ. l. ij. & ff. de fideicõ. li. l. in testamento. ¶ † Tertiò probatur
sic: illud quod quis retinet contra voluntatem eius defuncti
cui succedit, non põt licitè retinere in foro conscientiæ. istud
est verum, & probatur. ff. de re. iu. l. id quod nostrum. & ex-
tra de præscrip. c. quoniam. sed ille apud quem remanet de
iuris rigore, eam tenet contra voluntatem defuncti, qui vo-
luit ꝙ fratres minores eam haberent. ¶ Quartò, quando ali-
quid relinquitur ad aliquem pium actum, secundum testato
ris voluntatem, qui actus de se tantum nõ est licitus, ille apud
quem remanet non potest licitè retinere: sed debet illud con-
uertere habita legitima solennitate in alium actum licitum.
ff. de vsufru. leg. l. legatum. & de admi. rerum ad ciui. perti. l. le
gata, ita ergo in proposito: licet ergo fratres minores nõ pos
sint capere, vt hæredes, tamen videtur debere vendi hæredi-
tas, & dari eis pretium conuertendum in vsus licitos, & sic il-
le apud quem remanet, non potest licite retinere. ¶ Quintò
probatur, nam quando aliquis est non capax relicti, absq; sui
delicto debetur ei æstimatio: quatenus eam capere potest.
Exemplum, cuidam claudo relinquitur militia cursorum. cer
tè debetur æstimatio, vt. l. apud iulia. §. fi. cum. l. seq. de leg. j.
l. fideicom. §. si seruo & de lega. iij. ita ergo in proposito, cum
fratres minores sint incapaces absq; ipsorum delicto. ¶ Ecõ-
tra qui non tenetur ad reddendum illud, quod tenet aliquo
iure ciui. vel naturali, vel alio, potest licitè retinere in foro cõ
scientiæ. hoc est notum. sed ille apud quem talis hæreditas de
5 iuris rigore remanet est huiusmodi ergo &c. probo. ¶ † Di-
spositio defuncti quæ continet aliquid prohibitum à iure di
citur continere impossibile de iure, vt. l. apud iul. §. fi. de leg.
j. & de condi. insti. l. filius. & . l. conditiones. sed impossibiliũ,
nulla est obligatio: vt. ff. de regu. iur. l impossibilium. Et not.
ꝙ nulla. l. obligatur, & sic nec ciuili, nec naturali, nec aliqua
lege est expressum. ff. de acti. & oblig. l. j. §. si id quod dare. &
not. per Dyn. extra de regu. iur. c. nemo potest. lib. vj. cum igi
tur institutio facta de fratribus minoribus, sit à iure prohibi-
ta, vt in. c. exiui de paradiso. extra de verbo. signifi. in clemen.
ergo &c. hoc probatur ex textu. ibi, vbi dicitur ꝙ fratres mi-
nores hæreditatis vel successionis. nullatenus sunt capaces.
¶ Et not. ꝙ dicit nullatenus, & sic nullo modo sunt capaces,
6 nec respectu ciuilis nec naturalis obligationis: quia † hęc ora
tio vniuersalis. s. nullatenus prædicatur de pluribus: ergo de
necessitate intelligitur. i. nec de iure ciuili, nec naturali: & sic
ille qui retinet, nullo iure tenetur. ¶ Tertiò probatur: quia
princeps ex causa potest auferre dominium rei meæ. l. item si
verberatum. de rei vendi. & de euictio. l. lucius, & de officio
præsid. lege barbarius. ergo eadem ratione potest impedire
ne quæratur. cùm ergo dicta constitutio impediat quæri fra
tribus: ergo ille qui retinet: retinet licitè in foro conscientiæ,
7 & ille apud quem † dicta hæreditas de iuris rigore remanet:
debet de voluntate defuncti sollicitè inuestigari: & tunc aut
ex illa inuestigatione remanet certus quòd testator voluit il-
lud testamentum suum valere iure directo. s. testamenti tan-
tum. aut remanet certus ꝙ testator voluit etiam iure codicil-
lorum, & omni modo quo potest: aut is apud quem remanet
ex prædictis non potest esse certus, nec applicat animum suũ
ad aliquod prædictorum: sed remanet in eo quod ius præsu-
mit, ¶ Primo casu quando constat ꝙ testator voluit quod va
leret iure directo tantum. s. testamenti: & tunc is apud quem
dicta hæreditas remanet, potest eam licitè retinere in foro cõ
scientiæ, nam testatorem velle ꝙ tantum valeat iure testamen
ti, hoc importat, vt hæres institutus hæreditatem capiat suo
iure à seipso, vt. ff. de hæredi. institutẽ. l. sed & si sub condit. §.
fi, & si ipse institutus à se capere non potest, ꝙ alij apud quos
hæreditas remanet, vt venientes ab intestato, vel cohæredes
ei restituere non teneantur, vt. ff. de codicil. l. j. & . C. de fidei-
com. l. eam quam. Cum ergo ex virtute dictorum verborum,
testator voluerit illos apud quos hæreditas remanet non te-
neri: apparet ꝙ licitè possunt retinere in foro conscientiæ:
& per hoc apparet responsum ad primam rationem in con-
8 trarium factam, † nam voluntas imperfecta, inducit naturalẽ
obligationem: verum est in voluntate imperfecta ex defectu
solẽnitatis: quia tũc inducitur obligatio naturalis, in eo quod
testator voluit venientes ab intestato: non autem in eo quod
testator noluerit. Sed hic voluit veniẽtes ab intestato teneri:
ergo licitè retinet & eodem modo respondeo ad. ll. in contra
rium adductas. ¶ Secundo casu, quando constat ꝙ testator
voluit quod valeret omni modo quo melius potest. dicam. j.
proxi. quęstio. ¶ Tertiò, quando ille apud quem hæreditas
remanet non potest esse certus: nec applicat animum suum
ad aliquod prædictorum, sed est contentus eo quod ius præ
sumit testatorem voluisse valere iure testamenti tantũ. & sic
idem quod in primo casu. ff. de iure codi. l. j. & . l. illud. §. tra-
ctari. C. de testamen. l. non codicillum, & de codi. l. finali. vix
tamen puto reperiri aliquem qui voluerit valere omni mo-
do quo melius potest: & ideo in foro cõscientiæ tutius est nõ

a ¶ In foro cõscientiæ, Vide Ang. in cõsi. clxxxj. & vide Bar. in. l. ij. ff. de his quæ pro non scri, habẽ, Tho.

retinere.ita dixerunt multi magistri theologię,& pdicta vera
in venientibus ab intestato.¶ In omnibus substitutis aūt non
est dubiū,ꝙ volūtas defuncti tenet,nā voluit defunct⁹ ꝙ hęre
de instituto nō adeūte vel qa nō vult,vel qa nō pōt,substitut⁹
admittať.l.cū proponas.C.de hęre.insti.l.si paterfa.ff.eo.si qs
omis.cau.test.l.j.§.si ꝓponať.¶ Ad rōnes in cōtrariū.ad pri-
mam & secūdā iā rńsum est.ad tertiā dico,ꝙ talis apud quē re
manet nō retinet cōtra volūtatē defuncti,imò secūdū eius vo-
luntatē.ꝓsumit em̄ lex ꝙ testator velit,ꝙ si nō valet testm̄ ve
niat hæreditas ad veniētes ab intesta.vt.l.cōficiunť.in prin.de
iure codi.l.vel ad cōiunctos,vt.l.j.§.ꝑ secūdo.C.de cadu.tol.
Ad quartā & quintā rñ.ꝙ illa iura loquunť in legatis & fidei
commissis,in qbus testator grauat aliquē apud quē remanet
hæreditas.Vnde meritò ille pōt cogi adire:& eius aditiōe,cō-
firmať testm̄,hoc aūt loquiť in hæreditate,q fratribus iure di
recto relinquiť,& sic à seipsis:vnde si soli sunt instituti nō est
est cuius aditione cōfirmeť testm̄,& meritò nō est locus dictæ
institutioni,si verò habēt substitutū vel aliū cohæredē: idem:
9 qa illi nō sunt grauati,vt dictū est.¶ Ex prædictis satis†clarè
apparet,ꝙ ille apud quē dicta hæreditas remanet,nō tenetur
illud quod est relictū iure hæreditario directo commutare in
speciem alterius relicti:vt sic nec fratres minores capere pos-
sint in foro cōscientiæ,nec in foro ciuili,vt dictum est.¶ Sed
10 cōtra prædicta,q dicta sunt de cohęredibus,qbus portio reli
cta fratribus accrescit.videť ꝙ nō,†ꝑ gl.C.de iur.& fac.igno.
l.si post diui.vbi diciť ꝙ inter cohęredes,est obligatio natura
lis etiā ex testamēto imperfecto.Ergo saltē in foro cōscientię
cohęres teneť,ad quod dico ꝙ illa glo.nō est vera,& reproba
tur per doct.ibidē quod patet:qa ex testamento etiā valido,
neuter cohęredū alteri teneť cū vnusquisq; à seipso capiat.vt
l.sed si in cōditiōe.§.fi.de hęre.insti.eadē ratione quādo testa
mentum est inualidū,nō teneť aliqua obligatiōe:& hoc ex te-
stamento,ex quasi cōtractu cōmunionis.in casu nostro,nulla
potest fieri obligatio cū nulla sit communio &c.

¶SECVNDA DISTINCTIO.

¶CAPITVLVM. I.

a DE hæreditatibus Fratribus minorib⁹ iure fideicōmissi[a] re-
lictis,possunt plura queri:hoc aūt sępe cōtingit,quā
do testator iubet ꝙ si hęres institutus decesserit hęreditas de-
ueniat ad fratres minores iure fideicommissi.deferri iurisstę
aliàs iustè dicūt licet quandoq; habeāt iure directo.¶ Quęro
11 primo†an huiusmodi fratres minores sunt capaces.rñd. non
nam dicta decretalis dicit,ꝙ fratres successionum q ex natura
sui indifferenter ad pecuniā,& etiā ad alia mobilia & immo-
bilia se extendūt,considerata paritate iuris nullatenus sunt ca
paces:sed quādo alicui hęreditas iure fideicōmissi restitueret,
successio est.ff.ad trebel.l.restituta.§.fi.cū seq.¶ Secūdò pro
batur quòd natura huius successionis est vt suā naturā porri-
gat ad omnia iura,& ad oīa mobilia & stabilia,vt ad treb.l.j.
in pri.&.l.facta.in pri.ergo huiusmodi fratres,nō sūt capaces
¶ Quod hęres à quo fideicōmissum vniuersale relinquitur
tenetur ad executionem.

¶CAPITVLVM. II.

b 12 SEd quæro [b] Si licitè fratrib⁹ fideicōmissum restitui nō possit,vt est dictū,†an
hęres teneať ad ęstimationē.videť quòd nō,ꝑ tex.di-
ctę decretalis,exiijt.quę sic dicit,nō licet eis valorē hęredita-
tum taliū,vel tantā earū partem quòd presumi possit, hoc in
fraudem fieri,quasimodo legata dimitti sibi facere,aut sibi di
missa recipere:quin poti⁹ ista sic fieri ab ipsis simpliciter pro
hibemus &c.ex quo patet ꝙ nec ad ęstimationem hęreditatis
teneť,econtra etiā iure ꝑ leges quę dicūt quādo qs non pōt ca
pere rē sibi relictā propter qualitatē ꝑsonę suę absq; suo de-
licto:tūc hęres teneť ad ęstimationē, vt.l.apud iulia.§.fi.cum
l.seq.de leg.j.& ibi no.& de leg.iij.l.fideicom.§.si seruo.& de
ver.obli.l.multū.& ibi no. Sed ita est in proposito hęres tene
tur ad ęstimationē,vt in constitutione Nicolai Papæ,quę in-
cipit,exijt.§.ad hæc.vbi diciť ꝙ quādo fratribus aliqd simpli
citer relinquiť,intelligitur in causam licitā,hoc est vt venda-
tur,& pretiū in vtilitatē fratrū conuertatur.¶ Secūdò ad de-
terminationē prædictæ dubietatis videre debemus intelligen
tiam verborū dictæ cōstitutionis,exijt superius relatę,nā pro
curare ꝙ eis fratribus minoribus reliquatur,est penitus inter
dictum fratribus minoribus.dimissa vero recipere,non est in
terdictum omnino:sed ita demum hoc pręsumi potest,vt illa
13 verba dicunt.In fraudem†fieri intelligo,quando per hoc ali-
quid fieret contra paupertatis votū,vel in aliquo cōuenitur,
vt puta si valor seu æstimatio prædicta tantam q̄titatē ascen
deret, quòd magis saperet thesaurizatum q̄ pro necessita-
tibus īminētibus receptum : & ideo in qōne pdicta dico,ꝙ si
æstimatio pdicta magnam & mirabilē q̄titatem excederet ꝙ
fratribus nō licet recipere.ita loquūtur illa verba.sed si esset
q̄titas parua & moderata,vel de magna q̄titate moderata,ac
cipere licitè fratres possunt,& hæres ad hæc teneť:ita loquūť
alia iura pro hac parte allegata.hæc indicant verba cōstitu-
tionis pdictę ibi,tantā eorū partē &c.hęc et manifestanť in ea
dem cōstitutione exiui.§.dubitauerūt.in eo ꝙ tractat de di-
stributiōe bonorū nouiciorū.& hoc et declarať in cōstitutio
ne Nicolai q incipit.exijt q seminat.§. insup nec verisimilia.
14 Vbicūq; † aūt dixi ꝙ hęres teneť,nō ītelligas ꝙ fratrib⁹ obli-
gatio q̄rať.hoc em̄ voto eorū repugnat,sed in quē fundať di-
cta obligatio dicem⁹,in secundo libro,vbi de relictis & lega-
tis singularibus,tractabitur. vbi etiam dicemus quæ sit ista a
q̄titas moderata.& quid fiet de superfluo, & an ipsi fratres
possint prędicta vendere &c.Bar.
¶ De testamento in quo fratres sunt instituti,& dictum est:si
non valet iure testamenti,valeat iure codicillorum.

¶CAPITVLVM. III.

15 EX prædictis Satis liquet † quòd quan do fratres pdicti hęredes
instituanť,& in testō diciť:si nō valet iure testamē
ti,valeat iure codic.& oī mō,quo meli⁹ valere pōt. b
ꝙ tūc hęres teneť ad ęstimationē scd̄m pdictū modū:qa prędi
cta verba hoc īportāt de iure:& institutiōe irritata videātur
rogati ꝑ fideicōmissum hi ad quos hæreditas remanet resti-
tuere illi instituto,vt de fideicō.l.ex testō.& ibi not.&.l.eam c
quā.e.ti.& iste est casus scd̄m vnā lec.ff.de testa.l.ex hac scri-
ptu.&.l.ex his verbis.& ibi gl.& de iniu.test.l.posthumus.§.
fi.& de test.mi.l.q̄rebať.§.vtrū.licet gl.C.de li.pręt. authē.ex
cā.videatur dicere & illa verba hoc casu nō opentur. sed illa
glo.reprobatur. Ex hoc apparet determinatio illi⁹ tertij mē-
bri,ꝙ dimisi.s̄.di.j.c.ij.quando ille apud quem hæreditas re-
manet credit defunctum voluisse testamētū valere omni mo- d
do quo melius pōt:quòd tunc tenetur in foro conscientiæ.

¶TERTIA DISTINCTIO.

¶CAPITVLVM. I.

16 DE hæreditate quæ fratribus † iure legati relinqtur dico idē ꝑ oīa
ꝙ ad prędicta quę supra dixi in hęreditate iure fidei
cōmissi eisdē fratrib⁹ relicta,videlicet vt eius hæreditatis fra-
tres nō sint capaces, eadē rōne qua supra dictū est: qa trāsirēt
iura & actiones & alia bona,vt.l.cū filius.§.lucio.de leg.ij.&
l.mulier.§.fi.ad treb.& eodē mō dico ꝙ debeť æstimatio: qa
hæres grauatus est à defuncto sicut quando iure fideicōmissi
relinquitur,vt.d.l.mulier.§.fi.ad trebel.

¶CAPITVLVM. II.

17 c SI alicui fratri vel fratribus † relinquatur particulariter[c] & in eo instituatur,an vi-
tietur:ꝙ vř:qa hæreditatis nō sunt capaces: cōtra.vř
ꝙ sit idē quod in legatis,vt.l.quoties,de hære.insti. Sol.dicē-
dum est,ꝙ hęredis īstitutio ex certa re vel q̄titate habet effe
ctū in forma vniuersali quo ad quædam, vt puta alijs hæredi
bus vniuersalibus non existentibus totum sibi accrescat,vt.l.
j.§.si ex fundo.ff.de hære.insti.& q̄tum ad hunc effectū, non
valet quo ad quædam verò habet vim legati,vt.d.l. quoties.
& quo ad alia de. tali institutione ex re certa.quid iuris in se-
quen.lib.dicam.

¶QVARTA DISTINCTIO.

¶CAPITVLVM. I.

d 18 SI aliquis [d] in suo testamento instituat hæredē ecclesiā fratrum minorum,aliâs lo
cum.¶ Primò quæritur an institutio valet. † & vide
tur ꝙ non:nam seruus qui à domino regitur non est capax eo
rum quorum dominus non est capax.vt.ff.de hæredi. insti.l.
non minus.& de leg.primo.l.si mihi & tibi.§.ij. de acquiren.
hæredita.l.si seruus eius.& de legat.ij.l. si titio & mæuio.C.de
hæredi.insti.l.neq; per se.eadem ratione ecclesia quæ regitur
per fratres non debet esse capax eorum quorum fratres non
sunt capaces: puta si aliquis hæredem instituat hoc modo: sti
chum seruum titij hæredem instituo . contemplatione enim
titij videtur eum instituere:licet ipse institutus aliâs stichus
sit liber homo.C.de iure delibe.l.cum aliquis.ita in proposi-
to cū dico ecclesia fratrum minorum contemplatione fratrū
videtur facta institutio:sed ipsi fratres nō sunt capaces. ergo
&c.¶ Præterea sicut idem est institui ciuitatem & ciues.vt.ff.
de condi.& demō.l.municipibus.& de reb.dub.l.ciuibus.ita
videtur idē instituere fratres & ecclesiam fratrum minorum.
Præterea aut cōsideras ecclesiam pro collegio,vt no.ff.quod
cuiusq; vni.no.l.item.& constat ꝙ non valet:nā hæreditatis

¶ Iure fideicōmissi.Vide Bar.in.l.j.pe.co.& ibi apos.vbi etiā doc.ff.de leg.j.& Bar.ī cōsi.v.inci.viso quondam.& i cōsil.seq.inci.viso testamento.Tho.Diplo.

¶ Sed quæro.Vide Io.calde.ī cōsi.iij.in ti.de testamētis.Tho.Diplo.

¶ Particulariter. Vide quod cōsuluit Abb.in consi.lxiij.in.j.volu. & Bar.in.l.legatū. & ibi apo.ff.de capi.dimi.Tho.

¶ Si aliquis. Vide Alexā.in.l.si mihi &tibi.§.regula.in j.col.in fi.ff. de lega.j.& Bar.in consi.v.inci.visa quadam petitione.& in cōsi.seq. inci.viso testō.& Io.cal. in cōsi.xx.in ti.de testa.& oīno per do.Abb.in consi.xxxij.in.j.vol.inci.casus cōtingentia.Tho.

non est capax,aut cõsideras ecclesiam pro muris ipsius eccle
siæ & idẽ ꝙ nõ valet:nã hęreditatis aditio requirit animã &c.
Præterea decretalis.exiui.videt̃ velle ꝙ eiusdẽ cõditiõis sint
ecclesiæ fratrũ,cuius sunt fratres,sed fratres nõ possunt acci
pere pecuniã:ita nec ecclesijs eorũ debet offerri,vt dicto.§.de
niq;.Itẽ sicut ipsi,ita eorũ ecclesiæ debent esse humiles & nõ
excessiuè,vt in.§.hic est etiã.ergo sicut fratres sunt incapaces:
ita eorum ecclesiæ.¶ Ecõtra ꝙ valet institutio,nã declaratũ
19 est in illo.c.exijt q seminat.†ꝙ dominiũ ecclesiarũ, & fratrũ
minorũ pertinet ad ecclesiam Romanã.Idẽ postea dicit Ioã.
Papa.xxij.in illa extrauagãti quæ inci.Ad conditorẽ,in ec-
clesijs,& alijs q̃ vsu nõ consumunt̃. Si ergo,sunt ecclesiæ Ro-
manæ:igitur ecclesiæ Romanæ acquirit̃,& sic valet.pręterea
ecclesia est vsus publicus,& in ea versat̃ cõmunis vtilitas,vt
l.j.§.ius publicũ.ff.de iust.& iu.ergo posito ꝙ ecclesiæ Roma
a næ[a] non quęreret̃:saltẽ quæreret̃ reipublicæ illius ciuitatis:cũ
in eius honorẽ videat̃ facta talis institutio,casus est in.l.ciuita
tibus.de leg.j.&.l.si q d.&.l.lucia.ff.de au.& arg.leg.¶ Solu.
20 †dicendum est,ꝙ licet in religiosis & alijs collegijs, hoc sit ꝙ
ipsi non habẽt ius in ecclesia,& ideo quod cõcedit̃ ecclesiæ,
videt̃ concedi collegijs de fratribus hoc dici nõ põt:qa nullũ
b ius habet ecclesia,sed solũ simplicem vsum facti:[b] & ecclesia
& locus videnẽ vti precario,& recessuri inde cum dominus
mutauerit voluntatẽ,vt.d.c.exijt q seminat.vnde quod dicit̃
de fratribus,nõ põt referri ad ecclesiam,vt extra de priui.c.
per exemptionẽ.libro.vj.licet ergo statutũ sit,ꝙ fratres non
sint capaces:tamẽ hoc de ecclesia nõ põt intelligi:ergo rema-
net in iure cõmuni.secundũ quod ecclesia põt institui,vt.C.
sac.sanc.eccle.l.j.&.l.generaliter.¶ Non ob.j.ratio:qa seruus
regitur à domino iure proprietatis:ideo ipsius domini capa-
citas & incapacitas inspicit̃,sed fratres in ecclesiã,nullum ius
c habent.Non ob.secũda ratio:[c] qa cũ dico ecclesiam fratrum
minorum,appono vt certa ecclesia demonstret̃,nõ vt fratrum
contẽplatione relinquat̃.sed secus cũ dico, instituo titiũ filiũ
sempronij,cũ iam sempronius esset mortuus,vt.C.de vsuf.l.
fi.in fi.&.ff.de hære.insti.l.his verbis.§.fin.cũ fratres quo ad
ipsa tẽporalia habeant̃ pro mortuis.Nõ ob.tertia ratio:aliter
enim habẽt se ciues ad ciuitatẽ:qa ciues habent ius in ea,& iu-
risditionem,sed fratres nullum ius habẽt in ecclesia:vnde illa
æquiparatio procederet in alijs religiosis. Non obst.quarta:
quia bene erit ꝑsona quæ poterit adire,vt dicet̃ in seq.q.Nõ
21 ob.quinta†ideo qa fateor,quòd ibi nõ debet offerri pecunia
conuertẽda in vsum pauperũ:qa illud esset cõtractatio pecu
niæ non ꝑmissa,nec per regulã, nec per declaratores, ut ibi
dicitur:sed si ibi ponit̃ pecunia in fabricã ecclesiæ conuertẽ
da ita ꝙ fratres nil haberẽt facere:tũc hoc non reperitur pro
22 hibitum.nec†ob.quod dicitur ꝙ ecclesiæ eorũ debẽt esse hu-
miles & non excessiuè:qa fateor hoc tamen ad fabricã & su-
stentationẽ locorũ & ecclesiarũ humilium,potest quis institu
tionem facere,sicut ad aliam piam causam,vt.j.proxi.di.satis
enim mihi est dicere ꝙ illa ecclesia est capax:& sic valet insti-
tutio.Quid autẽ fiet si ecclesia nõ indiget refectione vel fabri
ca,dicam in seq.lib.dum de leg.tractabimus

¶ CAPITVLVM. II.

d SEd quis[d] petit seu adit hanc hæreditatem in qua ecclesia fratrũ mino
23 rum est instituta.rñd.dicta†quorundã videmus indu
cere,ꝙ hæreditatis aditio nõ sit necessaria.ꝙ patet:qa dicunt
in hæreditate delata fisco nõ esse necessariã aditionẽ,vt pro-
batur.ff.de iure fisc.l.prima.§.an bona.eadẽ ratione hic enim
instituitur ecclesia fratrum minorũ,& per cõsequens ecclesia
Romana,cuius est dicta ecclesia.sed cõstat ecclesiam Romanã
in prædictis obtinere fisci locũ:ergo &c. ¶ Contrariũ tenet
glo.in dicto.§.an bona.eadẽ ratione,& requiritur aditio per
l.j.C.de offic.procu.Cęsa.& est casus.s̃.de fideicom.lib.l.iiij.
§.eadem constitutio.&.§.seq.& idẽ vbicunq; in pias causas
relinquitur hæreditas,vt.C.de episco.& clericis.l.si qs ad de-
clinandam.§.si quidẽ.ibi,si hæreditatẽ recipiãt &c.quod de-
notat aditionem hæreditatis.Cùm ergo necessaria sit aditio:
24 videndũ est primò per†quẽ fiat aditio.& dico summus pon-
tifex est principalis dominus, & rector ecclesiarũ dictorum
fratrum,ipsi verò fratres habent simplicẽ facti vsum,vt dictũ
est:ideo procurator seu syndicus Romanæ ecclesiæ poterit
indubitanter adire,& petere & vendere secundũ formã man.
quos procuratores possunt nominare fratres ex vigore lite-
rarum Papæ Martini quas literas in prædictis quæ fratribus
relinquuntur nõ puto corruptas,vt plenè dicam in sequen.
libro distinctio.viij.& sic nomine ecclesiæ adibunt, petent,
distrahent.Sed si dictus syndicus non posset haberi,quia fra
tres eum nominare nolent,vel esset eis interdictũ:tũc posset
adiri episcopus.nã dicta fabrica.s.ecclesiæ constructio seu fa-
brica ideo instituta est vbi alius non reperit̃, tunc episcopus
potest hoc facere,vt.C.de epis.& cle.l.nulli.&.l.si quis ad de
clinãdam.& in aut̃.de eccle.ti.§.si quis in nomine.adire enim
Papam propter hoc,est adeò difficile ꝙ reputat̃ impossibile
l.apud iulia.§.fi.de leg.j.& ibi not.& licet ecclesia fratrum sit
exempta,tamẽ episcopus potuit prædicta facere sicut si esset
relictum ad aliquã piã causam, & nihilomin⁹ pertineret hoc
ad curiam episcopi vnde testator originẽ trahit,vt.d.l.nulli.
§.j.Sed si episcopus non faceret vt negligeret hæreditatem:
adire posset ciuitas in qua est ecclesia:cũ ibi etiã ecclesia perti
net ad honorẽ & vtilitatẽ ciuiũ,vt.l.prima.§.ius publicum.
& ibi no.ff.de iustitia & iure.& sic ad honorẽ & vtilitatem ci
uitatis videtur facta institutio & sic ciuitas poterit adire & pe
tere,vt.l.ciuitatibus.&.l.si aliquid.de legatis primo.l.lucius.
de auro & argento legato.vel potest dici ex prædictis ꝙ sunt
plures hæredes insolidum,quod est contra.l.in cõdemnatio-
ne.§.vnicuiq;.de regu.iur.quia vnus solus est hæres.s.illa pia
causa:& cuius hæreditatis iura exercet ecclesia Romana ratio
ne pleni iuris ꝙ habet in ecclesia instituta,& episcopus ratio
ne generali,quam habet in institutiõe facta ad pias causas &
ciuitas:quia pertinet ad honorem ciuitatis.

¶ CAPITVLVM. III.

25 PEr quem bona †Dictæ hæreditatis petantur & in vtili-
tatem ecclesiæ conuertant̃?respon.quãdo fit ꝑ syn
dicum Romanæ ecclesiæ est clarũ,& quando per
episcopum similiter est clarũ,vt.d.l.nulli.&.l.si quis ad decli
e nandã.Itẽ quãdo fit per syndicũ cõmunis[e] idẽ:sed ad hoc mã
datum habet.puto etiã ꝙ quilibet iudex singularis ex officio
suo poterit constituere vnũ,per quẽ prædicta fiant.ar.l.iij.de
ali.& ci.le.& de admi.tu.l.quintus.§.fin.in.d.c.exijt qui semi-
26 nat.§.ad hæc dicit̃ quia fratribus.Itẽ†quilibet de populo,po
terit hoc deferre sicut bona quæ deferuntur in fiscum cũ.l.ff.
de iure fis.& in.l.nulli.C.de episco.& cle.in aut̃.de ecc.titu.§.
si autem.qui hoc facere ibi alijs sic licẽtiã mouendi huiusmo
di quæstionẽ &c.respon.qa omniũ interest,vt.l.in prouincia
li.§.fi.&.l.seq.de ope.no.nun.& extra de re.ec.nõ alie.c.si qs
27 presbyter.¶ †Quãdo autẽ aliqs petit vt quilibet de populo,
concludit sic:& peto pronũciari hæreditatẽ perditã pertine
re ad dictã ecclesiam & piã causam,& illũ possessorẽ condem
nari ad restituendũ legitimæ personæ ad hoc deputatę &c.li
cet enim ipse agat nõ debet cõcludere ꝙ sibi restituatur,vt.l.
hoc iure.ff.de sol.&.l.sed si tantũ.de pac.sicut dicimus in cõ-
iuncta ꝑsona,vt no.in.l.vero procuratori.ff.de sol.nullus ta-
men prędictorũ absq; mãdato sedis apostolicę poterit ad hoc
se intromittere absq; fratrũ voluntate: vt dicã in seq.lib.&c.

¶ QVINTA DISTINCTIO.

¶ CAPITVLVM. I.

f QVid si fratres [f] Minores † vel aliquis
28 ipsorum hæres institua
tur adiecta causa,ꝙ hæreditas vendat̃ & in necessi
tatem dictorũ fratrũ cõuertatur,an talis institutio
valebit?videtur ꝙ nõ.nã quãdo instituit̃ ille qui est omnimo-
do nõ capax,& rogatur de restitutione ei qui capere nõ po-
test:testamentũ est nullum:vt.C.de fideicõ.l.eam quam.& ibi
no.per glo.& doc.& ibi patet:quia illud testamẽtũ nõ potest
valere,ex quo non potest adiri hæreditas.l.si nemo.de testa.
tu.& de his quę in testa.delen.l.proxi.de regu.iu.l.nemo &c.

¶ CAPITVLVM. II.

COntrarium Puto verum.ad cuius inue-
stigationem oportet ꝙ prius
alterius qõnis veritatẽ inuestigemus.pone ꝙ aliquis
29 †nullum facit hæredem in suo testamẽto:sed suam hæreditatẽ
relinquit ad pias causas vel relinquit eã vendendã vel distri-
buendam inter fratres.an valeat?& videt̃ ꝙ nõ quia nõ subest
persona in qua ius & nomẽ hæredis cadat:sicut quando insti
tuitur hæres ille qui iam est mortuus nõ valet:sed pro nõ scri
pto est:vt.l.j.in prin.& de cadu.tol.¶ Contrarium puto ve-
rum,nam in istis pijs causis,sufficit ꝙ hæreditas ad piam cau-
sam relinquatur:vt in redemptione captiuornm,& in cõstru-
ctione ecclesię vel in alimentis pauperum & similiũ:vt.C.de
episc.& cle.l.si quis ad declinandam.& in authen.de ec.tit.§.
si quis etiam pro redemptione.¶ Pręterea constat quòd fra-
tres minores sunt pauperes:& in summa paupertate.sed quã
do pauperibus & in eorum alimentis & necessitatibus relin-
quitur videtur relictum toti ciuitati cuius interest, vt pau-
peribus alimenta non desint:vt.C.de sacrosanctis ecclesijs.l.
priuilegia. & est expressum.ff.de legatis primo.l.ciuita-
tibus. non obstat quod dicitur quòd non subsit perso-
na:quia

a ¶ Ecclesiæ Romanæ.Adde ꝙ cõtra Bar.consuluerunt multi docto.vide An.Barb.in.c.vos quidẽ.in vlt.co.de testa.vbi plenissimè disputat intellectũ & veritatem doctri.Bar.hic.T.

b ¶ Simplicẽ vsum facti.Vide Abba.in cõsil.lxiiij.in.ij.vol.inci.quędam dicta.Tho.

c ¶ Non ob.secũda ratio.Vide Bar.in in.l.legatum.ff.de vsufruc.leg.& ibi Alexã.in apos.& Raph.cu.in consil.clix.inci.viso testamento,circa med.Tho.

d ¶ Sed quis petit.Vide Bar.in cõsil.v.& ibi scripsi,& vide Abb.in cõsil.xxxij.in.j.vol.incip.casus cõtingẽtia.in.ij.col.Tho.

e ¶ Per syndicum communis.Vide Bart.in consi.inci.visa quadã petitione.in fi.& in cõsil.seq.inci.viso testamẽto.& vide Abba.in consi.xxxij.in.j.vol.casus contingentiam.Tho.

f ¶ Quid si fratres.Vide Ioan.cal.in consil.xx.in ti.de testa.& est cõs.Pe.de anch.vbi plenè de isto dicto.Th

na: quia hāc nego: quia personam sustinebit episcopus, vel respublica, vt dixi. §. in proxi. distin. & omnia q̄ ibi dixi, hic pn̄t
30 repeti. ¶ Nunc † ad solutionem. q. primæ præpositæ redeo, & dico ꝙ talis institutio valet licet persona fratrum minorū, q̄a nō sunt capaces subducatur & pro nō scripto habeatur: tamē remanet cā ꝓpter quā institutio valet & cōsolidatur, vt. s. dixi
31 pro hoc † facit in authē. de ec. ti. §. si qs aūt oīm sanctorum. vbi si aliquis instituit aliquem sanctum, cuius ecclesia, vel oratoriū non reperietur: tn̄ capiet eṗs instituendo aliquem sanctorum de necessitate: intelligitur instituta memoria seu reuerentia ei⁹ s. vt in eius laudem & reuerentiam hæreditas expendatur. nec obst. quod dicebatur in contrarium: quia fideicommissum nō potest per se subsistere, nisi adeatur hæreditas, vt. l. ille à quo §. si de testō. ff. ad trebel. sed in talem causam potest sustinere institutio heredis, licet p̄sona nō sit, & sic ex tali cā institutionis poterit adiri hæreditas. ¶ Sed contra prædicta facit ꝙ dictum est. s. in prima, distinctione, vbi dixi ꝙ si fratres instituantur, non valet institutio: & tamē cōstat ꝙ illa institutio non fuit facta ad alium finem, nisi ꝙ hæreditas in necessitatem fratrū expendatur. respond. ꝙ testator ad hunc finem reliquerit, est q̄dam presumptio verbis non expressa: nec de necessitate intellecta: ideo institutio hæredis illa causa subintellecta, non sufficit: quia debet testator id quod institutio continet ꝓpria voce exprimere: vt. C. de testa. l. iubemus. & . ff. de test. l. hr̄des palam. in princ. sed in casu nostro, causam exprimit. ergo, &c. sed contra prædictam solutionem facit. d. §. si quis autem vbi cām non expressit: & tamen sufficit solutio, vt de necessitate intelligatur relicta hereditas ob memoriam, vel reuerentiam sancti. stultus enim fuisset testator qui cogitasset sanctum, qui est in vita æterna acceptare hæreditatem. sed quando instituūtur fratres minores, potuit testator aliter sentire: vt not. in illa constitutione, exijt qui seminat. §. ad hæc &c.

¶ SEXTA DISTINCTIO.

¶ CAPITVLVM. I.

32 QVæro In quibusdam † ecclesijs fratrum minorum, consueuerunt proponi homines seculares ad custodiam altaris, seu alterius beneficij vl' ecclesiæ. modo pone ꝙ aliquis instituit hæredem guardianū altaris seu ecclesię fratrum minorum: an valeat talis institutio? respon. cum talis instituitur ipsum altare seu ipsa ecclesia institui videtur, vt expressè dicitur in tex. & glo. ff. de an. le. l. annua. §. titia. sed. s. determinatum est. valere talem institutionem factam de ecclesia. & idē puto de altari eadē rōne: & hęc institutio debet valere: & oīa quæ ibi dixi, pn̄t repeti. hoc tn̄ hæc si plus est: quia iste guardianus laicus videtur executor electus: & debet talem distributionē facere: & posset actiōes mouere vēdere oīa, & singula facere: vt. d. l. nulli. & . l. si qs ad declinādā. C. de epis. & cle. & in auth. de eccle. tit. §. si quis autem pro redemptione. Hortor tamen fratres minores, ob reuerentiā domini nostri Iesu Christi, & beati Francisci, vt tales guardianos in fraudem non habeant & eos institui non procurent, hoc enim puritati eorum regulæ repugnaret.

¶ CAPITVLVM. II.

32 QVid si talis guardianus † ecclesiæ, vel altaris esset vnus de fratribus minoribus? Respond. puto talem institutionem valere: quia subducta persona talis fratris, remanet instituta ecclesia cuius institutio valet: sicut dixi de ea supra proxi. & sic testamentum est diligenter aduertendum: an dicat testamentum, instituo guardianum fratrum minorum. & tunc non valet vt dictum est. an dicat, instituo guardianum ecclesiæ vel altaris. & tunc valet, sicut si esset instituta ecclesia.

¶ CAPITVLVM. III.

34 AN autem effectus talis † institutionis, trāseat ad alios guardianos ecclesiæ vel altaris q pro tpe subrogantur in dictis ecclesijs? puto ꝙ sic, vt expressè dicit tex. in. d. l. annua. §. j. sed contra. hoc facit, ꝙ no. per Inno. extra de offi. dele. c. fi. sed alio casu loquitur, si bene aduertatur. Item contra prædicta facit. ff. de leg. ij. l. si augustæ. sed solue vt ibi no. per glo. & docto.

¶ SEPTIMA DISTINCTIO.

¶ CAPITVLVM. I.

35 QVid si instituantur fratres minores sancti Francisci? ¶ Ista † quæstio habet plus dubij: quia fratres sancti Francisci sunt fratres minores de quib⁹. s. diximus. Item sancti Francisci, sunt fratres de pœnitentia tertij ordinis sancti Francisci: & sic potest dubitari de quibus intelligatur. & videtur ꝙ debeat intelligi de fratribus tertij ordinis. Nam debet intelligi in dubio, eo modo quo valeat, non eo modo quo pereat, vt. l. quoties. & in. l. ambiguo. de reb. du. & de verb. ob. l. quoties. sed si intelligimus de fratribus minori-
36 bus non valeret, vt dictum est. Si enim intelligamus † de fratribus tertij ordinis valet quia prædicti fratres possunt habere in proprio & communi, vt dicitur extra de senten. excom. c. cum ex eo in cle. & ibi no. ergo videtur ꝙ de eis debeamus intelligere. Contra: quia hæc appellatio fratris sancti Francisci proprius dicitur de fratribus minoribus, & per posterius dicitur de fratribus pœnitentiæ: ergo de illis debet intelligi: vt. ff. si arg. vec. vel emph. pet. l. j. in fi. de legat. ij. l. legatis. & de verb. signi. l. lege censoria. ¶ Præterea communis vsus loquendi sic se habet, ꝙ fratres minores appellātur fratres sancti Frācisci, illi verò fratres de pœnitentia, vt. d. c. cum ex eo ergo,
37 &c. huic autem vsui stare † debemus: vt. l. cum de lanionis. §. asinam. de fun. instr. & . l. librorum. §. quod tamen cassi⁹. & ibi no. de leg. iij. & . l. labeo. & de suppel. le. & hæc puto vera, nisi ex aliquibus coniecturis apparet ꝙ de fratribus pœnitentię senserit. puta si in aliqua parte testamenti de eis fecerit mentionē arg. de leg. j. l. qui filiabus. in prin. vel si aliquæ aliæ coniecturę legitimæ appareant, &c.

Explicit liber Primus.

¶ Incipit liber Secundus Minoricarum, cuius distinctiones & capitula sunt hæc.

¶ PRIMA DISTINCTIO.
¶ Quando fratribus relinquitur pecunia.
¶ Quando relictum valet, in quantitate moderata.
¶ CAPITVLVM. I.
¶ Quis arbitrabitur. an moderata sit quantitas?
¶ CAPITVLVM. II.
¶ Quando est quantitas immoderata, quid fiet de superfluo?
¶ CAPITVLVM. III.
¶ Quid si legatū pecunię est soluēdo, & nō sub est necessitas?
¶ CAPITVLVM. IIII.
¶ SECVNDA DISTINCTIO.
¶ Quando relinquuntur ea, quę vsu nó consumuntur adiecto modo illicito.
¶ Quòd non valet relictum, si modus est illicitus secundum regulam.
¶ CAPITVLVM. I.
¶ Quando non valet relictum si modus est illicitus aliter quā per regulam, & transmutabitur in modum licitum.
¶ CAPITVLVM. II.
¶ Per quem fiat ista transmutatio, seu commutatio?
¶ CAPITVLVM. III.
¶ TERTIA DISTINCTIO.
¶ Quando relinquuntur aliqua ad modum licitum, ꝙ in eo casu valet relictum.
¶ CAPITVLVM. I.
¶ Quid fiet ex eo quod superest, allegata causa finita.
¶ CAPITVLVM. II.
¶ Si causa ob quam relinquitur nō est necessaria, non potest in aliam commutari.
¶ CAPITVLVM. III.
¶ Decisio quarundam quæstionum, quas omiserat in primo libro.
¶ CAPITVLVM. IIII.
¶ QVARTA DISTINCTIO.
¶ Quando fratribus generaliter aliquid, absq; modi expressione relinquitur?
¶ Quòd relictū fratribus simpliciter, valet, moderatè tamen.
¶ CAPITVLVM. I.
¶ Apud quem, est dominium rerum legatarum fratribus.
¶ CAPITVLVM. II.
¶ Quis potest res legatas fratribus, vendere.
¶ CAPITVLVM. III.
¶ Quid si prædicta legata, relinquuntur ecclesiæ fratrum.
¶ CAPITVLVM. IIII.
¶ QVINTA DISTINCTIO.
¶ Si legatum vni particulari fratri, fuit relictum.
¶ Quòd valet legatum vni fratrum, & debet conuerti in eius vtilitatem.
¶ CAPITVLVM. I.
¶ Quid si ille frater, non æget tanta pecunia.
¶ CAPITVLVM. II.
¶ SEXTA DISTINCTIO.
¶ De relictis annuis.

O

¶ Quòd relictum annuum non valet, etiam quo ad æstimationem.

¶ CAPITVLVM. I.

¶ Idem de relicto diurno menstruo, vel simili.

¶ CAPITVLVM. II.

¶ Quid si annuum relinquatur, non in perpetuum?

¶ CAPITVLVM. III.

¶ Quid si annuum, in vim conditionis relinquatur?

¶ CAPITVLVM. IIII.

¶ SEPTIMA DISTINCTIO.

¶ De modo petendi, dicta relicta.

¶ An ille à quo dicta legata relinquuntur, sit ad ea obligatus fratribus.

¶ CAPITVLVM. I.

¶ An sit obligatus alijs, quam fratribus.

¶ CAPITVLVM. II.

¶ Per quos, dicta legata petantur.

¶ CAPITVLVM. III.

¶ OCTAVA DISTINCTIO.

¶ De syndico Innocentij, & de syndico Papæ Martini.

¶ CAPITVLVM. I. ET II.

¶ De syndico & constitutione Papæ Nicolai, ad libros vendendos.

¶ CAPITVLVM. III.

¶ Constitutio Papæ Ioannis.

¶ CAPITVLVM. IIII.

¶ De syndico generali, qui est in curia Romana.

¶ CAPITVLVM. V.

¶ De fratre minore, qui constituitur procurator per conuentum.

¶ CAPITVLVM. VI.

¶ De syndico procuratoris, qui constituitur per communitatem, & statuta eorum.

¶ CAPITVLVM. VII.

¶ De syndico & procuratore fratrum, laico qui constituitur à capitulo fratrum.

¶ CAPITVLVM. VIII.

¶ Quòd relictum pecuniæ, debeatur, moderatè.

SVMMARIVM.

1 Legatum pecuniæ factum fratribus minoribus tenet, si non est in maxima quantitate: & conuertitur per alios, in eorum necessitates.

2 Legatum pecuniæ factum minoribus in maxima quantitate, præsumitur in fraudem.

3 Declaratio quantitatis pecuniæ relictæ fratribus, an magna uel parua sit, pertinet ad ministrum uel custodem.

4 Quantitas immoderata si legata est fratribus, superfluum reseruabitur pro necessitatibus futuris. & nume. 6.

5 Legatum pecuniæ factum fratribus minoribus simpliciter, intelligitur pro necessitatibus imminentibus.

7 Fratres imminente necessitate, petent superfluum extraiudicialiter per modum eleemosynæ.

8 Fratres non possunt recipere diuersa legata in diuersis testamentis eiusdē, facta, quæ coaceruata faciunt summam immoderatam, sed necessitate superueniente, recipiant quæ primo uenerunt ad soluendum.

9 Legata re immobili fratribus quæ usu non consumuntur, adiecto modo illicito contra eorum regulam, tunc non debetur æstimatio. secus si aliter est illicitus: quia tunc debetur.

10 AEdificium si legatur fratribus minoribus, ubi id construatur locus, uel diuinum officium celebretur per fratres, uidelicet ibi intrantes: legatum non quod iussit testator obseruetur, sed ut in aliam causam transferatur. & numero. 12.

11 Impossibile de iure uidetur, quod per solum principem expeditur.

13 Translatio legati facti de ædificio relicto fratribus minoribus, ut ibi constituatur locus per quem fieri possit. & numero. 15.

14 Iudex magis fauere debet uoluntati eius cui relinquitur, quàm eius à quo relictum est.

16 Legatum factum fratribus de re mobili uel immobili ob causam uel modum licitum, quòd teneat.

17 Legatum factum fratribus ad unam causam, quòd illa causa finita, superfluum debeat commutari in aliam causam.

18 Legatum factum fratribus ad unam causam, si illa cessat, commutatur in aliam, & legatum tenet.

19 Legatum generaliter factum fratribus, sine modi expressioue ualet: & intelligitur expressus modus qui personæ legitimæ congruet, dum tamē moderata sit summa.

20 Dominium rerum legatarum fratribus minoribus, quòd remanet apud hæredem.

2 Relictum factum pro necessitate pauperum, uidetur factum illi ciuitati, cuius pauperibus relinquitur.

22 Dominium rerum legatarum, recta uia non transit in legatarium quando relinquuntur per quandam consequentiam. Sed seruitute tacitè & sic in consequentiam legata, mortuo testatore non debetur, nisi ab hærede constituatur.

23 Dominium panni pro uestimentis: uini & frumenti legati fratribus, penes quem remaneat?

24 Pecunia legata in specie pro usu fratrum, transmutatur in aliam speciem.

25 Res legata fratribus minoribus, cuius pretium conuertitur in eorum necessitatem uendi potest per hæredem per executores, per episcopum & iudicem secularem ex officio.

26 Iudex sæcularis uendit ex officio res legatas fratribus minoribus, quando hæredes & executores fuerunt in mora constituti, saltem bina monitione.

27 Conuentus fratum minorum, licet non habeat dominium rerum legatarum habet tamen actionem personalem.

28 Legari uel donari quòd possit uni fratri singulariter, & per guardianum, uel custodem in utilitatem dicti fratris primò conuerti.

29 Legatum singulariter factum uni fratri, non debet ad petitionem ipsius soli sed guardiani.

30 Frater minor, non potest esse executor.

31 Relictum factum uni fratri singulariter, ultra eius necessitatem, conuertitur in utilitatem communem conuentus.

32 Legatum annuum factum fratribus minoribus licet non ualeat: ualet tamē quòd ius percipiendi uenditur, & in necessitatem eorum conuertitur.

33 Reditus annui reditus, computantur inter immobilia.

34 Legatum diurnum uel menstruum factum fratribus, quomodo ualeat?

35 Legatum annuum factum fratribus minoribus usq; ad certum tempus, q̄ non ualeat, & fratres à dicto legato, debent abstinere.

35 Legatum annuum factum in uim conditionis non ualet, nec fratribus licet accipere.

37 Ille à quo facta sunt legata relicta fratribus minoribus, ipsis fratribus non est obligatus & quomodo sit obligatus.

38 Obligatio, duobus modis intelligi potest.

39 Legatum factū pauperibus alicuius ciuitatis, censetur factum ciuitati & ipsi ciuitati acquiritur obligatio.

40 Fratres minores petere possunt extraiudicialiter, legata eisdem facta, in iudicio uerò non.

41 Respublica uel eius syndicus uel quilibet de populo, potest petere in iudicio legatum factum fratribus minoribus.

Item episcopus & iudex sæcularis ex officio.

Fratres minores caueant, ne assistant petentibus pro eis legata eisdem relicta.

42 Innocentius Papa quartus. concessit fratribus minoribus posse constituere syndicum.

43 Martinus Papa, eandem concessionem & ampliorem fecit dictis fratribus.

44 Ioannes Papa. xxij. aliqualiter dictas concessiones reuocauit.

45 Fratres minores, possunt absq; licentia sedis apostolicæ constituere syndicū ad uendendum libros.

46 Fratres minores habent generalem procuratorem in curia, electum in capitulo generali per generalem ministrum.

47 Fratres minores habent etiam procuratores speciales, quos procuratores conuentus appellant.

Officium procuratoris conuentus quale sit?

48 Communitates terrarum per statuta possunt constituere syndicum, qui relicta obuenientia fratribus minoribus petat, & alijs necessitatibus fratrum prouideat.

49 Fratribus licet procurare, ut eis syndicus constituatur non tamen ad litigia.

50 Ciuitas potest constituere syndicum, fratribus minoribus, quem ipsi fratres nominabunt.

Cautela in constituendo syndicum, ne repugnet regulæ fratrum. & numero. 58.

51 Syndicus potest constitui, ut etiam alium loco ipsius substituat.

52 Statutum quod in iudicio fratrum minorum nomine compareat, non ualet.

53 Potestas syndici pro fratribus constituti à ciuitate, qualis sit?

54 Guardianus cum capitulo & custodibus, quomodo possunt facere laicum eorum procuratorem & syndicum.

55 Verba in contractibus impropriantur, ut ad materiam adaptentur.

56 Caueant fratres ne constituant syndicum ad lites. & numero. 57.

57 Syndicus à fratribus constitutus, non potest nomine fratrum agere contra hæredem à quo factum est legatum, & quomodo agere debet?

59 Si syndicus à fratribus nominatus eisdem legatum contra noluntatem hæredis uendidit, dominium non transfertur in emptorem: & qua exceptione erit tutus emptor, si per hæredem uendicatur.

60 Fratres minores contra syndicum per eos nominatum, nullam habent actionem.

¶PRIMA DISTINCTIO.

1 PRimo† quæro quando fratrib⁹ minoribus legatur, seu relinquit᷑ pecunia, an valeat? & videt᷑ ꝙ nõ, cũ in regula sit expressũ ne fratres recipiant ꝑ se, vel per alios pecuniã vel denarios vllo modo: tñ Nicola⁹ determinauit ꝙ talia legata valent si ĩ fratrũ necessitatem conuertantur per alios prout in eleemosynis quæ à viuentibus largiuntur. ¶ Idem videtur expressum in. di. c. exiꝫ qui seminat. §. cæterum cum in eadem regula. §. ad hæc quia fratribus. hoc
2 tamen intelligi debet† dummodo quantitas non sit tantum excessiua, quod possit præsumi in fraudem, vt dixi in præcedenti lib. ij. distin. hoc etiam dicitur in. c. exiui. §. cupientes. ibi, nec licet eis valorem, &c. & d. c. exiꝫ qui seminat. §. item similia. & c. §. ad hæc quia fratribus. vbi solũ restringit ad ea q̃ fratribus pro eorũ necessitate sunt necessaria: debet tamen hoc ĩtelligi in quantitate moderata.

¶CAPITVLVM. I.

2 QVis[a] arbitrabitur an quantitas sit moderata? Circa hoc Nicolaus prędictus in. d. c. insuper. versi. hoc autẽ loquit᷑ secundũ exigentiã personarũ, & ministri custodis simul & separatim in suis administrationibus & custodiꝫ: cũ de talibus interdũ ꝑsonarũ qualitas, temporũ varietas, locorũ cõditio, & nonnullę alię circũstantię plus minus úe actualiter requirãtur prouideri: ita tamẽ sic faciãt ꝙ semper in eis & eorum actibus
3 paupertas perfecta reluceat, &c. ¶ Ex prędictis liquet† ꝙ declaratio quæ fit quãtitas moderata, ad ministros seu custodes pertinet. non posset igitur facere guardianus, & conuentus si super hoc emergeret dubitatio. Apparet igit᷑, ꝙ siue dicta q̃titas sit exponẽda in necessitate conuẽtus siue ĩ necessitate certi fratris, dicta declaratio ꝑtinet ad ministrũ & custodes, si sup hoc dubitet᷑ ꝙ apparet ibi dũ dicit, personarum qualitas.

¶CAPITVLVM. II.

4 QVando autem esset † q̃titas ĩmoderata q̃d fiet de superfluo? & hic diligenter attẽdenda sunt verba capituli, exiui de paradiso. §. cupiẽtes. vbi Papa sic ait: Neq; licet eis valorẽ hęreditatũ taliũ, vel tantam earum partem ꝙ præsumi potest hoc in fraudem fieri q̃ sub modo legati relĩqui sibi facere aut sic dimissa recipere, &c. Aduertendum est igit᷑, ꝙ hic Papa nõ irritat legatũ, nec hæredes eorũ à quibus relictũ est liberat sed limitat receptionem fiendam à fratribus. vult eñ ꝙ fratres nõ possint recipere quando talis receptio præsumeret᷑ in fraudẽ vt in pręcedenti lib. ij. distin. est declaratũ ꝙ tunc dicit᷑ fieri in fraudẽ, q̃ñ esset tanta q̃titas, ꝙ eius receptio magis saperet thesaurisari q̃ ob imminẽtes necessitates recipere. ¶ Itẽ expressè
5 sciendũ est, † ꝙ relictũ factũ fratribus, q̃tuncũq; simpliciter intelligit᷑ factũ ob necessitates imminentes. d. c. exiꝫ q seminat. §. ad hæc q̃a fratribus. & de iu. ciu. dispositũ est, ꝙ relictũ factũ ob aliquã necessitatẽ imminentẽ debet᷑. non al᷑. ff. q̃ñ dies leg.
6 ce. l. nec solent. §. si habitatione. ¶ In proposita ergo. q. † ab initio, de quantitate legata dabitur fratribus per personas constitutas. ab hoc secundum formam illius constitutionis exiꝫ q seminat. dabit᷑ moderata. dico ꝙ dabit᷑, secũdũ ꝙ ĩminẽs necessitas reqrit, siue sit necessitas q̃ instãtissimè habeat tractatum, vt in. d. constitutione exiui. declarat᷑. residuũ verò tunc fratres nõ possunt recipere. & si nunquã superuenerit necessitas, nunquã recipere possent, sed alia necessitate superueniente licitè illud supfluum possent recipere. nec eñ receptio posset præsumi in fraudẽ nec aĩo thesaurisandi cũ ob imminẽtẽ necessita
7 tẽ recipit᷑. illud † ergo supfluum imminente necessitate petant fratres per modũ cuiusdã eleemosynę confidenter extra iudiciũ: cũ in iudicio nullo modo possint, vt. ĩ. dicetur. ¶ Quid aũt
8 † si in diuersorũ testamentis: variæ quantitates fratribus relinquantur quarũ quælibet per se immoderatam quantitatem nõ facit, sed omni cumulatione facta efficit᷑, quãtitas immoderata, an fratribus accipere liceat? respó. non puto, quia si omnia verba regulæ dictarum decretalium diligenter inspiciantur: semp se referunt vt liceat recipere pro fratrum necessitatibus, vt. d. §. insuper. & c. §. ad hæc quia fratribus. ab eis ergo puto ꝙ pro sua necessitate tunc imminente recipiant quę primò venerunt ad soluendum. argu. C. de iu. deli. l. scimus. §. & si imperfectã. ab aliꝫ non recipiant: tunc recepturi, cum necessitas superueniat. vt in pręcedenti. c. dictum est.

¶SECVNDA DISTINCTIO.

¶CAPITVLVM. I.

9 ALiquando Contingit† ꝙ immobilia & ea q̃ vsu non cõsumunt᷑, fratribus relinquunt᷑ adiecto mõ secũdũ quẽ fratrib⁹ nõ licet exigere: an valeat relictũ? vt saltem æstimatio fratribus debeat᷑? ꝙ videt᷑ secundum ꝙ etiam in pręcedenti libro dictũ est q̃ñ hęreditas fratribus per fideicommissum relinquit᷑. Præterea de legato subducitur omnis impossibilitas, vt. l. obtinuit. de cond. & demon. & C. de inst. & sub. l. reprehẽdẽda. ergo ille modus q fratribus est de iure impossibilis, reꝫcietur: quasi modus legati nõ pot̃ cõseruari, debet trãsmutari in aliũ modũ possibilẽ. l. legatum. de vsufru. leg. Contrariũ videt᷑ expressè in. d. §. ad hæc q̃a fratrib⁹. vbi Papa sic ait dicẽs, ꝙ si testor modũ secũdũ quẽ fratribus eorũ cõditiõe inspecta recipere nõ liceret: exprimat [a] in legando. vt si legaret fratribus vineã vel agrum colendum, vel domum locandã. & similia verba in similibus proferret in modos similes, aut relinquendo reseruaret à tali legato & eius receptiõe per omnem modũ fratres abstineant, &c. Ex eo, eñ [b] ꝙ dicit per omnem modum, apparet ꝙ etiam ęstimationem recipere non debeant. nã modus recipiendi legatum, est ęstimationem recipere. l. si domus. §. qui confitetur. de leg. j. l. non dubiũ. §. fi. de lega. iij. ¶ Sol. dicendũ est, ꝙ si modus adiectus est illicitus fratribus minoribus inspecta cõditione ipsorũ. & no. [c] tunc etiam ęstimatio nõ debetur: nec potest recipi. intãtũ enim sanctissimus pontifex odit eũ, qui modũ repugnantem regulę adꝫcit: vt pro eo talem eleemosynam omnino fratres recipere prohibeat, vt. d. verba manifestè dicunt. ¶ Si verò modus esset illicitus fratribus: non quia cõtra regulã fratrũ minorũ: sed qa sic esset ĩ quolibet religioso: tũc tale legatum licet recipere: vt in se. c. dicetur. Non ob. ratio prima in contrarium: quia vbi retentio ipsius rei relictæ repugnat fratribus: ipsum legatum nõ est modificatum aliquo modo repugnanti ipsi regulæ: & ideo à iure modificatur modo licito. In quęstione verò nostra secus non ob. secunda ratio: quia hoc speciale: quia impossibilitas non subducitur ratione prędicta. Non ob. tertia ratio: quia illud verum, vbi modus esset illicitus ratione regulæ, vt. s. dictũ est, & . ĩ. proxi. dicetur, &c.

¶ Quis arbitrabit᷑, vide Rapha. cu. in consil. clxix. ĩcip. viso testõ. Tho.

¶ Pone aliqs. vide plenè ꝑ Andr. barb. in. c. vos qui dem. in. v. col. de testa. Tho.

¶ Per quẽ autem fiat. vide per And. barb. in. c. vos q̃dẽ in. ij. col. & seq. de test. vbi plenè examinat doctrinam Bar. hic ad quẽ me remitto. Tho.

¶CAPITVLVM. II.

[b] 10 POne Aliquis [b] reliquit † fratrib⁹ ędificia vt ibi cõstruat᷑ locus fratrũ, vel vt ibi diuinũ officium celebretur per ipsos fratres ibi intrãtes. an valeat tale relictũ? & videtur ꝙ nõ quia fratrib⁹ non licet recipere hoc, sine summi pontificis licentia speciali, vt extra de exces. pręla. c. j. lib. vj. Sed istud ꝙ non potest ex-
11 pediri † nisi ꝑ solum Papam, videtur impossibile de iure. vt. l. apud iulia. §. fina. de leg. j. & not. per glos. de verbo, oblig. l. cõtinuus. §. cum quis. & per Dynum de regul, iur. c. quod semel Deo dedicatum est. lib. vj. & istud videtur relictum sub modo impossibili: ergo secundum ea quæ dicta sunt nullo modo fra
12 tribus per illum modum licet recipere. ¶ Econtra videtur ꝙ † legatum valeat, nõ vt illud ꝙ testator iussit obseruetur, sed vt in aliam causam transferatur, vt memoria & salus animæ defuncti seruetur, vt. l. legatum de vsufru. lega. & de admi. re. ad ciuita. perti. l. legatum. secundò respon. & istam partem puto veram: non ob. cõtrarium. illud verò quando modus continet impossibilitatem vigore regulæ & conditionis fratrum minorum. sed hoc. s. capere nouũ locum non est eis interdictum: iõ quia fratres minores, quia sic est in quolibet mendicante, vt dicto. c. j. extra de priuileg. li. sexto.

¶CAPITVLVM. III.

[c] 13 PEr quem autem fiat[c] ista† talis commutatio in aliud, dubitatur nam quædam iura videntur velle ꝙ posset fieri sine authoritate principis, siue põtificis, vt. l. prima. & . l. legatum. in principio, de admi. re. ad ciui. pertinen. secundò respon. & de religio. domi. c. j. circa princip. in cle. ¶ Quędam alia videtur velle, ꝙ fiat de voluntate vtriusque partis, scilicet eius cui relinquitur, & eius à quo relinquitur, vt. d. l. legatum de vsufruct. lega. In eo quòd dicit, adhibitis primatibus ciuitatis. hoc est his qui regunt ipsam ciuitatem cui est relictum & hæredibus à quibus est relictum, vt. d. l. legatam. secundò repon. de admi. re. ad ciui. pertinen. ¶ Quędam iura viden᷑ velle quòd stetur voluntati ei⁹ cui relinquit᷑, vt. d. l. legatam. secũdò

rñ.versi.si verò plures.ibi,in opus ꝙ ciuitas velit erogari,&c.
Solu.dicendum est,ꝙ quandoq; illud ꝙ testator iussit fieri ĩ re
vel de re quam relinquit,potest licitè fieri de iure & de facto
& tunc illud non potest in aliũ transferri,sine permissione
principis.Ita loquuntur iura primò allegata.¶ Quandoq; nõ
potest fieri de iure:& tunc debet fieri transmutatio de consen
su vtriusq; partis:vt dicta.l.legatam.de vsufru.leg.quandoq;
potest fieri de iure,sed non de facto.& tunc idem:quia potest
fieri transmutatio de consensu vtriusq; partis:puta si pecunia
legata non sufficit, vt.d.l.legatam.ij.respond.de admini.re.ad
ciui.perti.Idem si aliud esset impedimẽtum facti,eadem ratio
ne.sed si partes essent in discordia:tunc iudex erit medius,cu
ius authoritati stabitur arg.C.de nupt.l.prima.&.l.in conuen
14 tione.quia iudex † magis fauebit voluntati eius cui relinquiť
quàm eius à quo relictum est,vt dicta.l.legatam.§.si verò plu-
15 res.& argumen.l.de die.qui satisda.cogan.¶ Nunc ad † pro-
positum dico,ꝙ illa trãsmutatio fiet ad alium vsum pium per
iudicem volente hærede,& ministro,seu custode fratrum qui
bus hoc permissum.argumen.eorum quæ dixi in præcedenti
distinctione.& si essent discordes.iudex erit medius nõ quod
ipse minister,seu custos prouocetur ad iudicium:quoniam ad
iudicium pro nulla re temporali,esse possunt:sed quando hę
res prouocaretur ab alio cui hoc permittitur secundum ea q̃
in præcedenti libro dicta sunt.&.j.dicentur : tunc ipse mini-
ster, seu custos poterit esse coram iudice & super hoc volun-
tatem declarare.Nam esse in iudicio hoc ipsi non est prohibi-
tum.non enim in ei⁹ persona substantiatur iudicium:sicut po
test esse ĩ iudicio vt testis,vt extra de testibus.capitulo nuper.

¶ TERTIA DISTINCTIO.

¶ CAPITVLVM. I.

16 QVandoque Relinquũtur † fratribus res mobiles:vel immobi
les ob causam vel modum licitum,an valeat?vt
puta si relinquatur vt res vendetur,& in necessi
tatẽ cõuertatur.hoc Nicolaus Papa in.d.c.exijt
qui seminat.§.ad hæc quia fratribus.determinauit ꝙ valet,sed
tamen si pretium ipsarum rerum faceret quantitatem immo-
deratam,dic vt dixi in prædicta distinctione quando relĩquiť
pecunia.Item non intelligas,ꝙ dominium earum rerum trans
eat in fratres,sicut in alios legatarios.sed cuius sit dominium,
dices statim in sequen.distinctione.

¶ CAPITVLVM. II.

17 SEd pone ꝙ † dictæ res relinquuntur fratribus ad vnam certam
causam,puta pro fratribus induendis,& tota
quantitas quæ ex dictis rebus redigitur,non
expenditur in illam causam: quid fiet de su-
perfluo?Respon.hoc in legato non habemus
expressum,sed ĩ eleemosyna data inter viuos,bene declarauit
dictus Nicolaus Papa in.d.c.exijt qui seminat.§.quia verò pu
ritatem.vbi sic ait.Cum ad determinatam necessitatem,vt prę
dicitur pecuniam per aliquem concedi contingeret, pecunia
erogari posset à fratribus,ꝙ si quidem de ipsa pecunia habita
necessitate determinata supererit,concedat ipse concedens ꝙ
residuum dictæ pecuniæ in res alias pro alijs ipsorum fratrum
necessitatibus conuertatur quo non consentiente pro prædi
ctis ipsum residuum, si quidem fuerit restituatur eidem, &c.
Ex quibus videtur.ꝙ remanere debet dominij residuum apud
hæredem si rogatus à fratribus consentire voluerit.¶ Contra
rium tamen est verum, nam licet ille qui concedit dum viuit
posset reuocare tamen hoc hæredi eius non permittitur,vt.ff.
de ser. expor.l.iij.& qui sine manu.ad li . perue.l.iij.§. finali.
& hoc etiam videtur declarari in.d.c.exijt qui seminat.§.in eo
verò casu.ibi non obstante concedentis morte, vel hæredis cõ
ditione.cum ergo hæres contradicere non potest & in dictam
causam conuerti non possit:quia causa est finita,debebit com
mutari in aliam causam,eo modo quo dixi.s̃.in præcedenti di-
stinctione.

¶ CAPITVLVM. III.

18 POnamus † quod pecunia vł aliud
relictum ob certam quantitatem, quæ ta-
men necessitas non ĩminet:vt puta relicta
est pecunia ꝓ fratribus induẽdis,eo anno
cùm alius de hoc iam fratribus prouide-
rat.¶ Nam ista legata alimenta, quæ reci-
piunt , non possunt diu circa idem duplicari, vt,ff, de ali . &
ciba.le.l.alimenta.§.basilicę.vel pone quod relicta est pecunia
pro emendo vnum calicem , vel pro emendo paramenta cùm
habent calicem,& paramenta sufficientia; quid fiet de illo re-
licto? hoc videtur declaratum in illa constitutione, exiui de
paradiso. §. cꝫuis etiam paramenta.ꝙ superfluitas aut nimia
curiositas in his & in alijs non potest eorum statui conuenire.
¶ Ex his videtur, ꝙ tale legatum fratres nullo modo recipe-
re possunt.nam videtur expressus modus illicitus , ex illa re-
gula,& ex conditione fratrum nam & in alijs religiosis fratri-
bus,ista duplicitas vasorum & paramentorum non damnať,
C.de sa.san.ecc.auť.igitur prȩterea.vt dixi in prȩcedenti distin
ctione. contrarium dico,& est casus.ff.de ope.pu.l.fi.in prin.
non ob. contrarium:quia in casu nostro nõ expressit testator
modũ illicitũ ex ipsa regula,imò licitũ,licet em̃ fratrib⁹ para-
menta habere,& calicem,& dicta causa efficitur illicita ex an-
tecedenti.s.ꝙ fratres reperiuntur habere alia vasa secus si testa
tor dixisset,lego pro emendis paramentis,& vasis superfluis:
quia tunc præsumeretur modus ex virtute ipsius regulæ re-
probatus.

¶ CAPITVLVM. IIII.

EX prædictis manifestè apparet decisio illa
rum quæstionum quas tetigi
in præcedenti lib.s.quando ecclesia ĩstituitur hr̃s,vel
facta ipsius ecclesiæ refectione pecunia superfluat , vel eccle-
sia seu locus est adeò perfectus ꝙ refectione non æget cum sit
declaratum in dicta constitutione,exiui de paradiso . hinc est
etiam ꝙ fratres deinceps tẽperatis & moderatis ædificijs, sint
contenti : certè dicta pecunia in alios vsus conuertetur. vt ex
prȩdictis patet.

¶ QVARTA DISTINCTIO.

¶ CAPITVLVM. I.

19 COntingit quod Aliquando † ipsis fra
tribus aliquid genera
liter absq; modi expressiõe relĩquitur,an valeat?Rñ.
sic.& est declaratum in.d.c.exijt qui seminat.§. ad hæc. quia
fratribus vbi Papa sic ait:Vbi fratribus ipsis generaliter abs-
que modi expressione aliquid legeť.hoc in legato sic indeter-
minatè relicto in omnibus,& per omnia ĩtelligitur seruare vo
lumus & in perpetuum p̃nti constitutione iubemus.ꝙ ibi ĩ pe
cunia seu eleemosyna fratrib⁹ indeterminatè relicta, voluim⁹
ac expressimus obseruari:videlicet vt sub modo licito fratri-
bus intelligatur esse relictum:ita ꝙ legans meritò : nec fratres
ipsi effectu relicti fraudentur,&c.Ex quibus apparet ꝙ legatũ
valet & intelligitur modus expressus qui personæ legitimæ
congruat.ff.de vsu & hab.l.plenum.§.equitij.sic ergo videtur,
ꝙ pretium in necessitatem fratrum conuertetur , vt.s̃.dictum
est,quod intelligitur,nisi summam immoderatam excederet:
& tunc serua ꝙ.s̃.dixi.

¶ CAPITVLVM. II.

20 SEd mortuo testatore † ad quẽ spe-
ctat dominiũ dictarũ
rerum?Circa ꝙ sciendum est:ꝙ res sic relictæ
possunt esse triplicis generis.¶ Primò potest
esse ꝙ relinquunť res fratribus,quæ vsu nõ cõ
sumuntur,quarũ vsus nõ est fratribus interdi
ctus,vt si relinquãtur libri theologię,& similia : & tũc non est
dubiũ ꝙ dñium pertinet ad ecclesiã Romanã.hoc est declara-
tũ per Nicolaũ in.d.c.exijt qui seminat.§.fratres ipsi.vbi loqť
sic.cum aliquid ꝓpter Deum ipsis confertur,conceditur , vel
donatur,& ibi omniũ vtensiliũ & librorũ ac eorũ mobiliũ prę
sentium,& futurorũ q̃ & quorũ vsus fructus ordini,vel fratri-
bus ipsis licet habere proprietatem & dominium.Quod autẽ
Inno.Papa quartus prædecessor noster, fecisse dignosciť:etiã
& nos Romanam apostolicam ecclesiam ante recipimus,& ad
nos & ipsam plenè & liberè pertinere hac prȩsenti cõstitutio
ne in perpetuum valitura sancimus,&c.¶ Quodq; prædictis
rebus quæ vsu non cõsummunť Federico scripsit Io.xxij.Pa-
pa in constitutione quę incipit, Ad conditorem tamen confir
mat aliâs cõfirmauit.cuius verba quantũ ad hoc inferius referi
mus.¶ Sol.potest esse,ꝙ fratribus relinquunť res quę vsu non
consumuntur,sed eorum vsus est fratribus interdictus:vt si qs
reliquerit domum,agrum,& similia,quæ res debent vendi,&
in necessitatem fratrum conuerti : & ad quem pertineat do-
minium illarum rerum,non reperio constitutionem aliquam
declarantem,posset tamen ad hoc in argumentum & similitu-
dinem adduci,ꝙ idem Nicolaus Papa ĩ.d.c,exijt q seminat.§.
cæterum.quasi in eadem regula in pecunia concessa ab aliquo
viuente fratribus sic ait . Ita tamen quòd penes ipsum donan-
tem vel donatorem domus,proprietatem ac possessiõem ipsi⁹
pecuniæ , cum libera potestate reuocãdi pecuniam ipsam sem
per vsque ad cõuersionem ipsius & rem deputatam plenè ac
liberè ac integrè remanentibus in ipsa pecunia nil omnino fra
tres iuris habeant,&c. ¶ Ex quibus videtur quòd dominium

remanet

remanet penes ipſum hæredem,maximè cùm idē Papa ī ver-
bis quæ pręſenti.c.retulimus,in tali legato idem per omnia ꝙ
in pecunia,ſeu eleemoſyna fratribus oblata voluit obſeruare.
Sed hæc ratio non videtur bona.nam cum Papa dixit ī omni
bus & ꝑ oīa.ſtatim ſe reſtrinxit,videlicet ſub modo licito fra-
tribus intelligat̄ eſſe relictū.non ergo quo ad dominiū.¶ Præ
terea nō videt̄ eſſe idē in hęrede ꝙ ī defuncto,vt dixi.s̄.ī ꝓxi.
di.cū ergo nulla ſit cōſtitutio deciſiua ꝗd iuris ſit, videam⁹ &
videt̄ dn̄im dictarū rerū ad ciuitatē vbi ſunt illi fratres qb⁹ eſt
21 relictū ꝑtinere:ꝙ probo.†fratres minores ſunt pauperes & in
paupertate arctiſsima cōſtituti, vt in eorū regula, & declara-
22 tores prędicti dicunt,ſi aliqn̄ †aliqd relinquat̄ pro neceſsitate
pauperū,videt̄ relictū illi ciuitati,cuius pauperibus relinquit̄,
vt.l.ſi cui relictū.& in.l.ciuitatibus.de lega.j.ſi ergo ciuitati vr̄
relictū.ergo in ea tranſit dn̄iū recta via.C.cōmunia de le.l.j.&
ij.ff.de furt.l.à titio.& inſtitu.de leg.§.noſtra autē,nec eſt etiā
incongruū,vt vnus legatarius à teſtatore nominetur,alteri ve
rò q̄ratur .ff.de leg.iij.l.fideicōmiſ.§.interdū.& de le.j.l.ſeruo
legato.§.ſi teſtator.& de cōdi.& demon.l.titio.§.titio.¶ Cō-
trariū tn̄ puto.ſ.ꝙ dn̄iū remanet apud hęredē. Nam qn̄ legat̄
res cuius commercium non habet legatarius:proprietas apud
hr̄dē remanet,& debetur æſtimatio.l.apud iul.§.fi.cum.l. ſeq.
23 de leg.j.ita in propoſito.Pręterea† in rebus quæ non relinquū
tur directò,ſed ꝑ quandam conſequentiā non procedit illa re-
gula ꝙ dominium tranſeat recto iure,in legatariū hoc ꝓbatur
ex coniunctione duarū legū ex.l.j.de ſer.le.&.ff. quemadmo.
ſer.amit.l.ſi partem.§.j.ſed qn̄ ſeruitus legatur tacitè ꝑ quādā
conſequentiā, mortuo teſtatore non cōpetit ius ſeruitutis niſi
cōſtituat̄ ab hr̄de,vt.d.l.j.& de ſeruo.l.ſeruum filij.§.fi.& ibi ꝑ
Iac.de are.de leg.j.Ita ergo dicimus in propoſito, ꝙ dominiū
rei legatæ tranſeat recta via in legatarium cui legatur expreſsè
in eo verò cui legatur per conſequentiam,non tranſit niſi per
hæredē tradat̄.& ſic apparet ꝙ remanet penès hæredē: ita in
propoſito cum illi ciuitati non legatur expreſsè,ſed ꝑ quandā
conſequentiam.¶ Præterea hoc videtur in ſimili,ſi aliquis le-
gat filio vel ſeruo:videtur legare pr̄i vel dn̄o,ꝙ patet.qa pater
vel dn̄s,pōt onere fideicōmiſsi grauari.ff.de lega.j.l.cum filio.
cū ſi.Sed ſi legatum eſt tale ꝙ non poſsit q̄ri dominium patri
vel ſeruo.ſed ei⁹ ęſtimatio debet̄: tunc non quærit̄ dn̄ium pr̄i
vel dn̄o.ſed debet̄ ęſtimatio,vt.ff.de leg.ij.l.debitor.§.ſeruo.&
l.fideic.§.ſi ſeruo.de le.iij.ita in propoſito,cū fratribus minori
bus non poſsit q̄ri dn̄ium:nec reipub.cui per cōſequētiā vr̄ re
lictū eſſe.& huic opi.vident̄ adhibere verba decretalis.s̄.alle-
ga.& relatæ.& ꝑ hoc patet rn̄ſio ad rōnē ī cōtrariū.¶ Tertiò
24 contingit† ꝙ fratribus relinquunt̄ res,q̄ vſu cōſumuntur, vt
vinum,frumentū,pannus pro indumentis,& ſimilia.quorum
vſus fratribus non eſt interdictus quorū dominium dicebant
qdā ad eccleſiā Romanā pertinere,ex verbis Nicolai Papę.s̄.
relatis.dum dicit,vtenſilia,&c.Sed Ioan.Papa dicit dicta ver-
ba debere intelligi de rebus quæ vſu non conſumuntur,& de-
clarauit in dicta decretali quæ incip.Ad.cōditorem.in multis
partibus ipſi⁹ decretalis dum ait:qs ſanæ mentis credere pote
rit ꝙ intentio fuerit tāti patris,vnius oui,vel caſei, ſeu fruſtri
panis,& aliarū rerū vſu conſumptibiliū,q̄ fratribus ipſis & ad
conſumendū eueſtigio conferunt̄ dn̄iū Romanæ eccleſiæ, &
vſum fratribus pertinere?profecto laudabile non videt̄,vt Ni
colaus ait.s̄.¶ Nec ob.ſupradictis ꝙ idē ꝑdeceſſor noſter ī or-
dinatione prædicta etiā illorū quę ad ſuſtentationē pertinent
niſi Romanæ eccleſiæ dn̄ium reſeruet̄.hoc em̄ de rebus illis dū
taxat debet intelligi q̄ vſu non ſunt cōſumptibiles, ſine qbus
humana vita,non eſt ſuſtentabilis q̄ vtiq; non ſunt paucę:vt in
eo.c.idem Papa declarauit.ſed in hoc idem conſtituit,dum ſic
ait:ſancimus ꝙ in bonis quę in poſterum conferentur,vel offe
rentur,aut quolibet alio modo obuenire contigerit fratrib⁹,
ſeu ordinibus.s̄.dictis exceptis eccleſijs oratorijs officijs & ha-
bitatiōibus,vt libris,veſtimetis diurnis,& officijs dedicatis vel
dedicandis.& quæ ad ipſos obtinent in futurum,ad q̄ ſe nō ex
tendunt in conſequentiā ſupradictam,ꝓpter ꝙ cōſtitutionem
iſtam ad aliam extendi volumus nullum ius ſiue dominium ali
quod occaſione ordinationis prędictę ſeu cuiuſq; alterius,à q̄-
cunq; prędeceſſorum noſtrorum ſup hoc ſpecialiter,dictę ſan
ctæ Romanæ eccleſiæ acquiratur .ſed quo ad hoc habeantur
ordinationes huiuſmodi pro non factis,&c.Ecce apertè liquet
ꝙ eccleſiæ Romanæ non quæritur dominium : nec etiam rei-
pub.rationibus prędictis.Dicendum ergo videtur ſi quidem
vinum , frumentum & ſimilia legantur in genere:tūc non tra-
ctatur de tranſlatione dominij,antequam perueniatur ad tra-
ditionem,vt not.C,communia de lega.l.ij.& inſtit.de leg.§.no
ſtra. Sed ſolùm tunc eſt videndum de perſonali obligatione.
de qua infra dicetur.ſi verò legaretur in ſpecie vel cum perue-
niretur ad traditionem cui⁹ ſit proprietas,& dominiū,& qua-
lem vſum habeant fratres dico prout colligitur ex iſtis conſti
tutionibus Ioan.Papæ.xxij.quarum vna incipit.ad condito-
rem.alia īcipit:quia quorundam .quarū verba hic non refero:
quia longum eſſet,ſed prout ipſe declarauit.ita credo ac deter
mino.¶ Illud verò ꝙ.s̄.dixi de rebus q̄ debent vendi vt in ne
ceſsitate fratrum cōuertātur,idē illud dico in pecunia legata ēt
ſi pecunia legaretur in ſpecie:vt patet in dictis authoritatibus
non enim ipſum corpus pecunię in neceſsitate fratrum conſu
mitur,ſed in ſpēm aliam tranſmutatur.& hoc quantum ad do-
minium.nunc verò quātum ad actionē perſonalem,quid iuris
ſit videamus.

¶ CAPITVLVM III.

a
25 QVis ergo [a] Poterit †dictas res vēdere,qn̄ vē
dendę ſunt pro fratrum vtilitate,
vt de hoc Nic.in.d.§.ad hęc. quia fratribus cū permi
ſit de rebus vendendis pro fratrum neceſsitate , ſic ait atq; ad
legata ſoluenda tam hæredes teſtatoris q̄ꝫ executores ſe libera
les exhibeant quàm pręlati ac etiam ſeculares quibus de iure
vel conſuetudine prouiſio iſta cōpeteret cùm expedierit ſe ab
officio ſuo promptos exhibeant ad pias voluntates deficien-
tium ſupplendas.&c.Et ſic manifeſtè apparet,ꝙ hoc poſſunt
facere hæredes.nec mirum:quia apud eos eſt dominium,vt di
xi. Item hoc facere poſſunt executores,licet aliâs ſuper ven-
ditione bonorum requiratur ſpālis permiſsio teſtatoris , vt.l. a
alio.de ali.& ci.leg.&.C.quando decre.opus non eſt.l.pen.&
ibi no.hęc ſemper ineſt ꝙ talis res vendatur, vt dictum eſt.&
ſic ſpālis permiſsio non requirit̄. Item hoc poteſt facere ep̄s,
& iudex ſecularis ex ſuo officio:vt dicitur in.d.text. etiam ex
nomine promouentis,ꝙ patet ex vi dictorum verborum , dū
dicit,ſe promptos exhibeant.& facit etiam.l.quintus.de ann.
leg.& in authen.de eccle.tit.§.ſi quis ad ædificādum.& de ali.
26 & cib.leg.l.iij.in princ.¶ Iudices tamen† prędicti,ad hoc ve-
nientes pręcedente mora hæredis vel executoris :puta ſi fuit
bis monitus,vt in authen.de eccle.tit.§.ſi quis autem. ſupradi
27 ctus verò conuentus † licet non habeat dominium,vt dictum
eſt:tamē habet actionem perſonalem,vt.j.dicetur. tamē ſi poſ
ſet poſsidere,haberet dominium,& poſſet vendere,vt.j.dicā.
fratres de hoc nullo modo ſe impediant cùm hoc voto & re-
gulæ repugnaret.poſſunt tamen humiliter ſupplicare hæredi
vel executori extra iudicium,vt votum teſtatoris adimpleat.
vt.j.dicetur ſed ſi prędia legata non relinquuntur fratrib⁹ ſed
eccleſiæ eorū.& tunc puto ꝙ dominium q̄reretur eccleſię Ro-
manæ.& tunc quid iuris ſit,collige ex his quæ dixi in pręce-
denti lib.iiij.diſt.

a ¶ Quis ergo. De iſta deciſione bar. vide plenè ꝑ Ale. de Imo.in.l.j.ī. ix. col . ff.de lega.j.& Bal.in.l.cū qō.ī fi. C.de leg.& gl.ī.c. j.de religi. do . lib. vj.& Lud.ro.ī ſin. ccxciiij.incip.pro hibet̄. & ſic habes ꝙ ipſis fratrib⁹ po teſt reliqui vt ven dat̄ fundus, & eis ſubueniatur ex il- lis pecunijs,et non ſunt multi dies ꝙ fuit alleg. ī fauorē fratrū minorū de obſeruantia ſancti franciſci de Padua cōtra preſbyterū Io . an.de curte de padua ꝑ me, &c. tn̄ in priuilegijs Si xti.iiij.ſummi pō- tifi.ī mari magno, aliter diſponitur Tho.

¶ QVINTA DISTINCTIO.

¶ CAPITVLVM. I.

28 DE his quæ Fratribus largiuntur ſingulariter
† quòd valeat relictum factū vni
fratri,qualiter fratres in hoc ſe habere debeāt expreſ
ſè determinauit Benedictus Papa in conſtitutione quam edi-
dit circa ſtatutum fratrum minorum.cap.xiiij.aliâs exiui. vbi
ſic ait.Quilibet autem frater ſupradicti ordinis,qui aliquid ſci
uit determinato vſu donari vel legari vel pro quo deponi cō-
tigerit , poſtq̄ꝫ huiuſmodi donatio legatum vel depoſitum ad
eius notitiam peruenerit , cuſtodi vel guardiano ſuo vel eius
vicario,q̄ꝫ cito poterit commodè debeat reuelare fideliter hoc
quilibet facere debeat ſi habet notitiam prædictam.Guardia-
nus autem ſiue frater cui donatum vel depoſitū fuerit,ſit habi
lis ad ſcientiam capiendam : prouideat ei ſeu prouideri faciat
ſecundum donationis legati vel depoſiti quantitatem: & ſecū
dum fratris ipſius idoneitatem, ad eius ſtudium oportunè ex
his apparet.ꝙ legatum debet in fratris vtilitatem primò con-
uerti & licet hoc exprimat,de libris in.c.proxi.exprimit etiā
29 de alijs neceſsitatibus:apparet ex †prædictis ꝙ quando alicui
ſingulari fratri legatur , non debet ad petitionem ipſius ſoli,
30 ſed ad petitionem guardiani.¶ †Item ex prędictis patet ꝙ fra
ter minor poteſt eſſe diſtributor.& prętorum officio fungunt̄
fratres,vt dicetur in ſequenti libro.

¶ CAPITVLVM. II.

31 SEd ſi frater †ille de tot denarijs pro ſuis
neceſsitatibus non indigeat
idem prædictus Papa immediatè poſt prædicta ſic
ſubdit , ſi autem fratres prædicti his libris non in-
digerent ac vbi de libris indigerent prouiſio de libris ſufficiēs
idem aliquid de legato donato,vel depoſito huiuſmodi ſuper
eſſet, guardianus omne huiuſmodi legatum vel donatum vel
depoſitum,vel id quod facta prouiſione eius fratri erit in com
munem ſui conuentus neceſsitatem conuerti,ſeu diſpenſari ꝓ
curet & neceſsitati eius cuius contemplatione donatum legatū

vel depoſitum fuerit,fauorabilius ſtudeat ſubuenire. per hoc
enim vel conueniens aliȷs,vel infraſcriptę conſtitutioni felicis
recordationis Bonifacȷ papæ octaui quę inci.Prius debet ſub
ueniri fratri ſupraſcripto,ſecundò conuentui.Ex quo patet ꝙ
relictum fratri hoc eſt cõuentui:& ſic in petendo hoc legatum
erit idẽ ꝙ in eo quod relictum eſt conuuentui fratrũ. ĵ.dicet.

¶ SEXTA DISTINCTIO.

¶ CAPITVLVM. I.

32 INterdum Etiam† euenit vt fratribus mi
noribus aliquid annuum relin
quatur.an valeat quæritur:& videtur ꝙ non,vt ha
betur in conſtõne,quæ inci.Exiui de paradiſo,vbi
ſic ait cumq; annui reditus inter mobilia cenſeantur à iure,ac
huiuſmodi reditus retineri paupertas & mẽdicatio repugnet
nulla dubitatio eſt ꝙ dictis fratribus reditus quoſcunq;,ſicut
in poſſeſsionibus vel eorum vſus in eis non reperiatur eſſe cõ
ceſſum,liberè recipere vel habere conſiderata conditiõe ipſo
rum non licet,&c. Ex quibus verò colligitur. ꝙ legatum non
valet.Econtra ꝙ dominȷ legatum valeat,probatur ex autho-
ritate prædicta ſic:non eſt dubium ꝙ immobilium poſſeſsio-
num fructus fratribus legatus non valet vt ipſas poſſeſsiones
fratres retineant,ſed vt vendantur,& in neceſsitatem fratrum
33 conuertantur.vt eſt expreſsè declaratum:ſic cùm† reditus ĩ ter
mobilia computentur de ſacroſan.eccl.l.iubemus.& in authẽ.
de non alie.§.hoc ergo.&.§.nos igit.& ſic videtur ꝙ tale lega
tum valeat non vt ipſos annuos reditus ipſi fratres habere vel
retinere poſſent: quia hoc eſt eis prohibitum ſed vt illud ius
percipiendi vendatur & in fratrum neceſsitatem conuertatur
vt dictum eſt de rebus immobilibus. Sol. dicendum eſt,quod
legatum annuum non fratribus interdicitur ratione rei lega-
tæ,ſed ratione modi à teſtatore expreſsi.ſ.quòd annuatim det
qui modus regulæ, & conditioni eorũ repugnat: & ſic videt
ꝙ nullo modo valeat,&c.

¶ CAPITVLVM. II.

34 PEr omnia †Putarem idem ſi fratribus relin
queretur aliquid diurnum vel
menſtruum,vel per alias diuiſiones temporum vt pu
ta decennio vel triennio,vt.ff.de tranſact.l. cùm hi.§. ſi cui. &
de ali.& ciba.lega.l.libertis quos.in princip.&.l.diarȷs,de an
nu.leg.l.penultima.

¶ CAPITVLVM. III.

35 QVid ſi fratribus †Relinquatur aliquid
annuum non ĩ perpe-
tuum,ſed vſq; ad certum tempus,an incidit in prohi-
bitionem prædictam? videtur ꝙ non propter limitationem
temporis,non videtur legatum annuum,ſed dicitur vnum le-
gatum.ſ.pręſtatio diuiſa,vt.ff.quando di.le.ce.l.ſi cum præfi-
nitione.¶ Contrarium videtur.ſ.ꝙ valeat in dictam prohibi-
tionem per generalia verba dictæ conſtitutionis .ſ.alleg.nam
relictũ fratribus,ſperatur relictũ pro ipſorũ neceſsitate, vt ꝓ
alimentis, & ſimilibus ſed in relicto cauſa alimentorum, licet
ſit frumentum tpis pręfinitione: tñ annuũ dicet:vt.d.l. ſi cum
pręfinitione:ergo,&c.ſed ſi relinqueretur cum temporis pręfinitione
vni fratri ſingulari.tamen dicetur legatum annuum
per rationes.ſ.dictas.¶ Si verò relinquatur fratribus vnius cõ
uentus:tunc facit dubium:quia conuentus non moritur.& ſic
ceſſat ratio quæ eſt in alimentis relictis certæ perſonæ. finalr
puto tamen ꝙ fratres debeant à dicto legato penitus abſtine-
re.nam hoc ſtatui eorum & mẽdicitati repugnat:nam non vi-
uerent ſimpliciter in ſpe Dei propter ſpem,quam haberẽt in
dicto legato intra pręfinitum tempus,ſi in eo eſt eadem ratio,
quod in legato annuo ſimplici.

¶ CAPITVLVM. IIII.

36 QVid ſi non directò ſed in vim † conditio-
nis aliquid annuum fratribus
relinquatur,puta aliquem hæredem inſtituo ſub con
ditione ſi aliquid annuum dederit fratribus minoribus? certè
idem eſt quod.ſ.vt fratribus nullo modo liceat accipere.hoc
enim videtur in fraudem fieri,vt.l.quod conditionis.de dona
tione cauſa mortis & de condi. & demonſtratio.l.meuius.ille
tamen vt impleat conditionem, debet anferre,vt.d.l.meuius.
¶ Sed cõtra prędicta videtur,ff.de iure fiſci.l.in fideicommiſſ.
vt ibi patet,&c.

¶ SEPTIMA DISTINCTIO.

¶ CAPITVLVM. I.

QValiter autem petantur dicta relicta ab
his qui ad ea præſtanda
tenentur videndum eſt, pro cuius declaratione eſt di
37 cendum. ¶ Primò vtrum ille à † quo legatum relinquitur, ad
id præſtandum ſit obligatus,& cui? Nam pro rebus fratribus
ipſis relictis, ipſis fratribus nullum ius ſeu obligatio quæritur
de prędictis.dictus Nicolaus tertius in.d.c. exȷt qui ſeminat.
§.cæterum.ſic ait nec contra perſonam nominatam ab eis vel
non nominatam cuiuſcunque conditionis extiterit, in iudicio
vel extra actionem proſequatur.vel aliquod ius qualitercunq;
perſona, pręd icta in commiſsione huius ſe haberet,&c.

¶ CAPITVLVM. II.

EX hoc patet quòd obligatio fratribus
non quæritur. Præterea
quòd obligatio eis quæratur.videtur contra prin-
cipale fundamentum regulæ quę eſt vt fratres ſibi
nil approprient, nec domum, nec locum vel aliam rem.vt di-
ctis declarationibus ſummorum pontificum continetur. Si di
ceremus ꝙ ſibi acquiretur obligatio, aliquid ſibi appropria-
rent ꝙ eſſet contra vota, cum iſta regulariter obligatio ſit de
rebus ſine quibus vita poteſt ſuſtentari humana. ¶ Præterea
in.d.regula exȷt qui ſeminat.§.ad hæc quia fratribus. dicitur
quòd iudex officio ſuo ſe promptum exhibeat.quæ verba re-
tuli.ſ.in diſtin.iiȷ.huius.ȷ.lib. ſed ea quæ iudicis officio expe-
diuntur, non præſupponunt obligationem:vt.l.qui per col-
luſionem.§.j.ff. de act. empt.& de ann.lega.l.quintus.& con-
clude ꝙ fratribus,obligatio non quærit.& ſic hæres vel aliȷ q
bus relinquitur,non ſunt obligati ad talia relicta.¶ In contra
rium videtur regula generalis, quæ eſt ꝙ legatario competit
obligatio,& actio perſonalis,& hypothecaria,& actio in rem,
vt.C.communia de lega.l.j.&.ȷ.& inſtit.de lega.§.noſtra autẽ.
¶ Secundò dicendum eſt,ꝙ in hoc,an ille à quo relinquitur le
gatum ad hoc ſit obligatus poteſt cõſiderari quo ad ipſos fra
38 tres:&† tunc dicendum eſt,ꝙ obligatio poteſt intelligi duobꝰ
modis.Vno modo propriè & ſtrictè,prout eſt iuris vinculum
quo quis neceſsitate aſtringitur:vt inſti.de obli.in prin.& hoc
modo requiritur ꝙ ſint duo:vnus qui tenetur,& eſt obligatus
alius cui, & habet obligationem.vt.ff.de accep.l.j.& ibi not.ꝑ
glo.& hoc modo ſumendo,hæres vel alius à quo legatum relĩ
quatur non eſt obligatus fratribus:& fratres ipſi propter pau
pertatem vitæ & regulæ eorum neminem tenent obligatum:
vt.ſ.dictum eſt.¶ Secundo modo poteſt ſumi obligatio largè
& impropriè ex quadam æquitate in qua quis in ſeipſo tene-
tur ad dandum aliquid vel ad faciendum.& ad hoc ipſe videt
ſe obligatum,licet à nemine teneatur: & iſta talis ęquitas parit
officium iudicis:vt.l.quintus.de annu.leg.&.l.hęreditas.de pe
ti.hære.& iſto modo hęres,vel alius à quo eſt aliquid relictum
poteſt dici obligatus & per hoc competit officium iudicis, vt
ſ.dictum eſt.¶ Tertio modo conſiderari poteſt, an ille à quo
eſt legatum relictum ſit obligatus reſpectu aliorum quã ipſo-
rum fratrum:& tunc eſt dicendum ꝙ eſt propriè obligatꝰ. Nã
certum eſt, ꝙ vita fratrum minorum in altiſsima paupertate
39 eſt fundata.ſed quãdo aliquid† ob neceſsitatem fratrũ vel pau
perum relinquitur illi ciuitati in qua ſunt pauperes. videtur
ipſis fratribus vel pauperibus relictum.l. ſi cui &.l. ciuitati-
bus.ff.de legat.j,cum reipublicæ interſit, vt pauperes ſuſten-
tentur.C.de ſacroſan.ecc.l.priuilegia.Idem in eo,quòd relin-
quitur propter ſubſidium ſtudȷ ipſorum fratrum,vt.d.l.ſi cui
&.l.ciuitatibus.¶ Ex quo concludo,ꝙ licet ipſius ciuitatis no
men in teſtamento non ſit inſertum:tamen ipſe qui reliquit le
gatum,obligatur ipſi ciuitati ad illud.vt.d.l.ciuitatibus.&.l. ſi
cui coniuncta.l.ſeruo alieno.§.ſi teſtator.eo.ti.&.l.fideicõ. de
leg.iȷ.§.plerunq;.&.§.interdum.de condi.& demon.l.titio ge
nero. Huic igitur ciuitati,hæres ad hoc obligatur ciuiliter &
naturaliter.ex qua obligatione,oritur actio,vt.ĵ.dicam.

¶ CAPITVLVM. III.

PEr quos Ergo dicta legata & qualiter petan
tur & exigant ſatis patet ex ꝓdictis
quod diligenter debemus inquirere vel diſtingue-
40 re.nam ſi quidem † quæratur an ipſi fratres petere
poſſent, dicendum quod duplex eſt petitio.¶ Eſt enim peti-
tio extra iudicium.& iſtam fratres licitè facere poſſunt. nam
dictus Nicolaus Papa in.d.c.exȷt qui ſeminat.§. cæterum.cũ
in eadem ſic ait.poſſunt tamẽ fratres ſuas neceſsitates inſinua-
re ac etiam ſpecificare, vel exponere perſonæ prædictæ ac ẽt
rogare quod ſoluat.poſſunt etiam eam perſonam exhortari
ac dicere.quod fideliter in re commiſſa ſe habeat & animę ſuę
ſaluti in commiſſa ſibi ſua executione prouideat,&c. Ecce a-
pertè liquet quod extra iudicium petere & exhortari poſſunt
ſicut quando ab herede legatur aliquid ſeruo ꝓprio ſine liber
tate .l.quidam.§.illo.C.de nece.ſeruis hæ.inſt.¶ Quædam eſt
petitio quæ fit in iudicio, & iſta nullo modo poteſt fieri per
fratres,vt

fratres, vt probant verba prędicta.s.in.j.distinct.c.j.Nulla em est in eis actio, seu persecutio, hoc est iudicis officium. hoc probatur ex verbis cle.in.d.c.exiui.§.nostra.ibi dũ dicit ordinis, fratres vbicũq; dicti ordinis professores pro nulla re tẽporali pñt in iudicio experiri, &c. Ecce satis liquet, ꝙ dicti fratres in
41 iudicio petere non pñt. Si verò† q̃raẽ an petere possit res publica seu syndicus ipsius, patet ꝙ sic: quia ei competit obligatio & actio contra hęredem, vt.d.l.ciuitatibus.de le.j. Ex hoc etiã sequiẽ, ꝙ qlibet de populo hoc poterit petere.ff.de ope. no.nũ.l.in prouinciali.§.fratrum.&.l.se.& in auẽ.de eccle.tit. §.si quis autẽ.q hoc facere, &c. Et hoc dixi plenius, in pręcedẽti lib.iiij.distin.vbi etiã potest colligi modus formandi libellũ. Caueãt fratres ne pdictis sic petentibus assistant. hoc em statui eorũ repugnat, vt in.c.exiui.ibi, etiã ex talibus existentijs & in curijs, vt.ff.ad Tertul.l.j.§.incidit. expectẽt em ꝙ aliqs ad hoc faciendũ, ex deuotiõe moueatur. ¶ Poterit etiã exigi istud legatũ ex officio epi, vel etiam iudicis secularis, vt ĩ.d. declaratione Nicolai cõtineẽ: cuius verba quantũ ad hoc retulim⁹.s.in.iiij.di.huius.ij.lib.in.c.quis ergo poterit dictas res vẽdere. & dic vt ibi. & dabitur pecunia illi quem iudex deputabit vel etiam ipsis fratribus, vt in sequenti distinctione dicam.

¶ OCTAVA DISTINCTIO.

¶ CAPITVLVM. I. ET .II.

DE syndicis Verò fratrum minorum sciẽdum est, per quosdam summos pontifices fuisse concessum fratribus quòd nominarent quosdam qui administrarent nomine ecc. ro. quæ concessiones fuerunt primò per Ioan. Papam.xxij.in aliquibus reuocatę. ideo vt prędicta clarescant primò priuile
42 gia antiqua ad literam referamus. Et primò † Inno.iiij.literas fratribus concessit in hęc verba: Inn. eps seruus seruorum Dei dilectis filijs generalibus & prouincialibus ministris fratrum minorum, salutem & apostolicam benedictionem. Quãto studiosius dominicæ contemplationi vacatis, famulando tanto quieti vestræ libentius prouidemus, ne pedes quos lauisse videmini effectu & officio omnia relinquendo cogantur, ꝙ absit, iterum inquinari. cum enim lecta à nobis vestra petitio contineat de rebus omnibus ordini vestro concessis, vel in posterum cõcedendis per vosipsos, prout exigi necessitas iuxta vestri ordinis statuta disponere nequeatis, nec velitis pro cõsciẽtiæ vestræ puritate seruanda, ne vobis odiosa vagandi tribuatur materia, sed oporteat vos per hoc, ad sedem apostolicam ad quam rerum ipsarum spectat proprietas habere recursum: nos quieti dicti ordinis & necessitatibus vestris, paterna volẽte solicitudine, prouidere præsentium authoritate concedimus, vt singulis vestris liceat in prouincijs eis commissis per se vel per alios fratres suos, quibus iniunxerit committendum constituere aliquos viros idoneos Deum timentes qui pro locorum indigentia, singulorum res huiusmodi concessas vel etiam concedendas authoritate nostra petere, vendere, tractare, commutare, expẽdere permutare, ac in fratrum vsum cõuertere valeant: secundum dispositiões vestras, ꝓut necessitatibus vel commodis fratrũ ordinis memorati: sicut vobis pro loco & tempore videbitur expedire. liceat quoq; vobis eosdẽ viros sic constitutos à vobis, amouere aliosq; ad pręmissa exequẽda sine difficultate qualibet subrogare quoties videbitur opportunum. Nulli ergo, &c. Data Auinioni.iij. Calend. septembr. pontificatus nostri anno.v.

¶ CAPITVLVM. II.

DEinde Martinus quartus Papa eisdem concessit, super prędictis literas largiores ĩ hũc
43 modum: Martin⁹ † seruus seruorum Dei dilectis filijs suis generali, & prouincialibus ministris, ac etiam custodibus vniuersis ordinis fratrũ minorum salutem & apostolicam benedictionẽ. Exultans in domino, ꝙ sacri vestri ordinis professores in Dei beneplacitis confirmari promptitudine deuotionis & opere illius studentes, imitari vestigia eiusdẽ & via summopere custodire, qui descendens à patre luminum & formã serui accipiens se in laudis beneficium placabilem hostiam immolauit, cogitare inducimur honesta remedia quibus dicti ordinis obseruantia pura in sui vigore seruetur. Idemq; fratres q pro nulla re tpali pñt in iudicio experiri, & exclusis quibuscunq; solicitudinibus, libẽtius apertius, & quietius, diuinis vacent officijs, & offerentium donantium vel tradentium atq; in vltima voluntate relinquentium ordini prædicto vel fratribus aliquid propter Deum pia intentio non fraudetur, sicq; vos solicitudini quam prędictus ordo pro suis necessitatibus quoties imminuerit necessitas, vel vtilitas suaderet remittere ad ecclesiam Romanam vrgerentur ad quam omnium rerum mobilium & immobilium quibus fratres vti possunt, ius proprietatis & dominium spectat. nullo modo ĩpensa spectat immoderatè potius quàm per hoc vrgeri possit fratribus.s̃.dictis benignius indulgentes volentesq; hæredum, vel executorum negligentijs obuiare, vt fratres secundum modos licitos, & cõgruos ipsi ordini relicta in testamentis & eleemosynis nõ fraudentur, ac sperantes quod his quæ pro statu prospero dicti ordinis per nos salubrius, & vberius consulẽt quo maiores fueritis vt hic in parte authoritate muniti discretioni vestræ (de qua plenè in domino confidimus) speciales personas quæ nõ sunt de dicto ordine nominandę pro locorum indigentia singulorum quas personas per vos taliter nominatas in his administrationibus legitimis generalibus liberantur: & liberè gerere & ipsos verè & legitimos administratores economos syndicos & actores esse de plenitudine potestatis præsentium authoritate constituendo decernimus, qui res ipsas & pretium rerum & prędictas eleemosynas nomine ipsius ecclesię recipiãt pro eisdẽ, & fratrũ ipsorũ vtilitate prout eis licet regula vr̃ declaratione conuertenda: sicut qñ filij generalis & singularis nostri in prouincia vel custodia sibi decreta, vel ex eisdem fratribus de assensu nostro extiterint requisiti per se petẽdi, exigendi, recipiendi, alienandi prędicta transigendi quoq; & possidendi conueniendi, ꝓmittendi, refutãdi, cõtrafaciendi, agendi defendendi, & in animabus eorum de calumnia & veritate dicenda iurandi: & cuiuslibet alterius iuramenti præstandi cũ illis & cõtra illos qui huiusmodi res mobiles, aut immobiles aut pretium earum vel relictas eleemosynas fratribus in testis occuparent, & violenter auferrent, siue contra voluntatem fratrum quolibet detinerent & generaliter in omnib⁹ casibus pro rebus licitis ad ecclesiam prædictam spectantibus, ipsorum fratrum vsui concessis, nec non pro immunitatibus, libertatibus iuribus ac priuilegijs & indulgentijs eorum siue cuiuslibet satisdationis & cautionis onere plenam & generalem & liberam ac authoritate apostolica & ĩ iudicio & extra iudiciũ potestatem plenam & liberam concedimus authoritate præsentium facultatem. Nulli ergo. &c. Data apud vrbem veterẽ. xv. Calend februa. pontificatus nostri anno.ij. idem etiam cõcessit Nicolaus quartus, quasi de verbo ad verbum, & ideo hic non refero, &c.

¶ CAPITVLVM. III.

POstea vero Ioañ. Papa.xxij. in illa decretali quæ incipit, ad conditorẽ canonum. prędicta in aliquib⁹ reuocauit per hęc ver-
44 ba: Et † quia perfectum prędecessorum nostrorum priuilegiũ dudum seruatum quoad administratores bonorum pręmissorum non extitit: nec seruauit, & ipsorum procuratorum officium qui nominantur à ministris & custodibus dicti ordinis Romanę ecclesię iniuriosum ac multis alijs molestum & etiã inhonestum noscitur districtius inhibemus, vt deinceps pro recipiendis petendis, defendendis, exigendis, seu administrãdis bonis, quę in posterum ordini vel fratribus offerri seu aliãs obuenire contigerit quicunq; nominetur à quocunq; se cõstituatur ammodo nomine sanctæ Romanę ecclesię procurator: nec occasione cuiuscunq; priuilegij apostolici, quicquam administratorum quoruncunque bonorum quæ obuenire fratribus ipsis vel ordini contigerit in posterum in iudicio, vel extra agẽdo vel defendendo, vel aliquo quocunq; modo assumere vel exercere dictæ Romanæ ecclesiæ nomine audeat: nisi sedis apostolicæ mandato speciali decernentes irritum & inane: si secus à quocunq; in posterum contigerit attentari: non obstantibus quibuscunque priuilegijs à Martino Papa prædicto vel ab alijs prædecessoribus nostris ipsis fratribus, vel ordini sub quacunq; forma verborum vel expressione concessis. ¶ Per hoc autem dicti ordinis regulæ non intendimus in aliquo derogare: nec priuilegijs fratribus ipsi seu eorum ordini seu ab apostolica sede, concessis nisi duntaxat quo ad præmissa tangentia præiudicium aliquod generet. Nulli ergo, &c. Data Auinioni.vj. Calendas. Decem. pontificatus nostri anno.vij. ¶ Si igitur prædicta inspiciamus non cassauit Papa prædictus prædictam concessionem nisi solum in bonis quæ in posterum fratribus vel ordini offerri contigerit: ergo in his & ꝓ his quæ dictis fratribus erant concessa ante dictam constitutionem, vt pro ecclesijs domibus, oratorijs, & similibus possunt nominari procuratores secundum formam prædictarum literarum fuit facta dicti Ioann. constitutio, anno domini Mcccxxvij. die & mense prædictis. ¶ Item est aduertendum, quod dicti Ioan. constitutio reuocat præcedentem solum in his quæ fratribus relinquuntur. vnde super his quæ non relinquuntur fratribus, sed ecclesiæ fratrum potest fieri dicta nominatio ex vigore illius generalis clausulæ positæ in literis

Mart.aliud est enim relinquere fratribus,aliud est relinquere
ecclesiæ fratrũ, vt dictũ est in pręcedenti lib.in.vij.distin.& ꝓ
iuribus ecclesiæ,fratres possunt agere vt.s̈.patet,nec est reuo-
catum,ergo.&c.Itẽ diligenter est aduertendũ,ꝙ ex p̄dicta cõ-
stõne nullo modo liceat dictas res fratribꝰ relictas,cõtra volũ-
tatẽ fratrũ occupare,vel detinere:& ĩ hoc dictę regulę nõ sunt
correctę.ꝙ facit ad multa dicta & dicẽda in hoc capitulo.

¶ CAPITVLVM. IIII.

45 REperio etiam ꝙ per † Nicolaũ Papam in illa decretali,exiij qui se
minat.§.quia verò dominium librorum.fit mentio de
quodam procuratore spãli ad recipiendum pretium librorũ,
qui venduntur per fratres. & illud in rem licitam expenden-
dum per hæc verba.¶ Si verò res huiusmodi æstimata pretio
vendi contigerit cũ fratribus ipsis per se vel per alium reci-
pere pecuniam regula prohibente non liceat:ordinamꝰ & vo
lumus,quòd talis pecunia seu pretium recipiatur & expenda-
tur in rem licitam,& in vsum fratribus, licet habere procura-
torem præfata sede,vel cardinali gubernatore per seipsam se-
dem gerenti eiusdem ordinis deputandum,&c.Et sic videtur,
quòd ad istum certum actum,datur procurator ab apostolica
sede.in eo ꝙ dicit de Cardinalibus,videtur correctum per de-
cretalem Ioan.Papę, cuius verba.s̈.proxim.retuli.vbi dicitur
quòd nullus potest institui procurator dictorum fratrum no-
mine Romanæ ecclesię,nisi de sedis apostolicæ licentia specia
a li. Vnde esset necesse [a] ꝙ Cardinalis conseruator haberet de
hoc speciale mandatum:aliâs de hoc procurator citare,aliás cõ
stitui non posset.¶ Postea verò Nicolaus Papa.iiij.in suis con
stitutionibus quas circa statum fratrum minorum edidit in il-
lo.c.quod incipit.¶ Rursus ordinarius circa venditionem di-
ctorum librorum sic ait,per illos quibus fuerunt dicti libri di-
stributi:dicti libri possunt distrahi commutari vel vendi, seu
quomodo libet alienari:nisi pro melioribus & vtilioribus li-
bris:& tunc de consensu & licentia monasterij,& illorum per
quos fuerunt distributi,&c. Ecce ergo videtur promittere ꝙ
ex causa legitima possunt vendi.Ministri autem vẽditio,præ
supponit pretij perceptionem secundum modum & ordinem
eorum statui congruentem : & sic videtur ꝙ talis procurator
ab apostolica sede non sit necessarius.graue enim esset,eis ꝓ-
curatorem ab apostolica sede exposcere super istis ĩ quolibet
conuentu:& ita vt audio fratres obseruant.

a ¶ Necesse. Vide Rapha.cu.in cõsil. clxix.incipiẽ.viso testamento, Tho.

¶ CAPITVLVM. V.

46 EST etiam quidam procurator † generalis ordinis,qui semper in curia Ro-
mana moratur.vbi ordo minorum in communi, &
particulari semper habet multa facere.vnde ibidẽ
vnus procurator de ipso ordine ad ista negotia pertractãda q
eligitur per generalem ministrum in generali capitulo,dequa
constitutione præfatus Benedictus Papa.xij.in prædictis suis
constitutionibus super statu fratrum minorum.cxxiiij. quæ-
dam & ad ipsius officium procuratoris pertinẽtia posuit. Et
idem Benedictus in.xij.ca. de liberis.cuius procuratoris offi-
cium ad nostrum examen non pertinet,&c.

¶ CAPITVLVM. VI.

47 HAbent etiam fratres in multis locis, ali-
quos ex his fratribus† qui
vocantur procuratores conuẽtus.horum officium est
ꝙ cum in regula contineatur ꝙ fratres vadant pro eleemosy-
na confidenter.vnde cum ipsis conuentibus sit necessitas mul
ta,secundum quod ordo exigit,frater ille qui dicitur procura
tor habet illas eleemosynas procurare, potest etiam hoc hu-
militer extra iudicium procurare,vt fratribꝰ relicta legata pe
tantur,vt.s̈.in præcedenti distinctione dictum est. Potest etiã
sibi procurare eleemosynas,pro fratribus induendis,& neces-
sitatibus fratrũ.licet em̃ in regula diceret,ꝙ de fratribus.& ne
cessitatibus infirmorum ministri & custodes solicitã curam ge
rãt,&c.& sic videbat ꝙ alijs nõ posset cõmittere,tñ quia ordo
exigat ita ꝙ custodes & ministri hoc expedire non pñt,cõces-
sit p̄dictus Nicolaꝰ in.d.c.exijt.§.q̄cꝫ.regula. ꝙ ipsi ministri &
custodes pñt hmõi curã & solicitudinem exercere:& sic super
hoc debent habere mandatum à ministris & custodibus, & illi
qui tenent ad dandũ ꝓ fratribus induendis,non debẽt solue-
re guardiano.nec alteri de eius mandato vł ministro vel custo
di:nisi guardianus habeat super hoc mandatũ à ministro vł cu
stode, sed debet soluere ipsi procuratori vel alteri de eius mã
dato,vel ministro vel custodi,& talis procurator nullo mõ in
iudicio põt eẽ:nec litigãtibꝰ ꝓ re tpali assistere,vt de alijs fra-
tribꝰ supiꝰ est dictũ,& ꝙ iste talis appellat ꝓcurator, ꝓut vł
põi ĩ dicta cõstitutiõe.c.v.vbi sic ait,de q̊ cõi pãno,ministri,&
custodes,guardiani,lectores,prædicatores procuratores & cæ
teri fratres omnes induantur , & in eo quod dicit procurator,
intelligimus de prædictis,vt puto.

¶ CAPITVLVM. VII.

48 POssunt etiam per † statuta terrarum,& communitatum cõstitui
ꝓcuratores & syndici,q nomine ciuitatis,pñt relicta
& alia obuenientia fratribus petere,exigere,defendere,guber
nare,vẽdere,& in necessitate fratrũ distribuere,cũ pleno man
dato.ꝙ iuridicè arbitror esse factũ.Primò.quia ipsi cõmunita-
ti videtur relictum:vt.s̈.in pluribus partibus huius operis est
probatum.Item quia concedentes possunt in ipsa concessiõe
exprimere.p quem res dictę vendantur:nec aliâs in necessita-
tem fratrum cõuertant patet in illo.c.exiijt qui seminat. cuius
verba statim scribam. Sed statutũ ciuitatis,est cõis vtilitas oĩm
ciuiũ.l.j.ff.de leg.ergo ipsi ciues pñt cõstituere aliquẽ procura
torem,qui de relictis concessis ab eis hoc faciat, & iste procu-
rator vel syndicus dicitur syndicus seu ꝓcurator,ciuitatis.ap-
pellatur autem in vulgari,syndicus fratrũ minorũ q ad ipsorũ
vtilitatem est constitutus.Circa quem autem syndicum,plura
sunt videnda. ¶ Primò. an eis liceat procurare ꝙ ciuitas fa-
ciat talem syndicum?videt ꝙ sic ex verbis Nicolai in.d.c.exijt
§.cæterum cùm in eadem.vbi sic ait.Quo casu procuret fratri-
bus ꝙ ille qui dabit eleemosynam per se vel per alium non no
minandum ab ipsis si fieri poterit,sed ab eo potius iuxta suũ
beneplacitum ad sumendum huiusmodi satisfactionem faciat
in totum,vel partem,prout sibi dominus inspirauerit.si tamen
ipse hoc noluit facere,vel non posset,vel quia recessionis vel
necessitatis casus immineat,aut quia cuilibet hoc committere
notitiam non habeat fidelium personarum,seu quacunq; alia
occasione vel causa declaramus & dicimus,ꝙ in nullo regula-
riter puritas infringatur,aut qualibet ipsius obseruantia dema
culetur,si fratres ipsi alicuius vel aliquorum curẽt sibi dare no
titiam,vel aliquem seu aliquos nominare ac etiam præsentare,
cui vel quibus si eleemosynam facienti placuerit cõmitti,pos-
sit executio prędictorum ac ipsius habeatur assensus sup sub-
rogationibus inscriptis,&c.Ecce ex prædictis, liquet ꝙ ciues
qui istas eleemosynas,& legata concedunt possunt per suam
49 legem syndicum facere ad prędicta.¶ Item †ex prędictis liq̃t
ꝙ ipsi fratres possunt procurare ꝙ hoc fiat:ꝙ intelligo q̃tum
ad actus extraiudiciales,sed quantum ad iudicium,& litigia ꝓ
istis temporalibus non credo, ꝙ hoc eis procurare liceat,imò
vt puto statui eorũ omnino repugnat, vt dixi,s̈.proxi.dis.c.fi.
50 ¶ Itẽ ex p̄dictis liquet,† ꝙ ciuitas ad p̄dicta põt cõstituere syn
dicum vel syndicos noĩatim exprimendo & si nominatim nõ
vult exprimere,põt cõstituere illum quem fratres noĩabũt seu
presentabũt in hac tñ forma in cõstituẽdo adhibeatur talis cau
tela.vt constituentis verbis congruis & statui fratrũ non repu
gnãtibus vtant.nõ em̃ licet fratribus noĩare aliquẽ ad litigãdũ
vt dictũ est.dicat ergo sic:Ille vel quis inter fideles deuotos du
xerint nominandos ad percipiendũ ea q̄ sibi relicta & conces-
sa fuerunt dans licentiã & ptãtẽ eligendi & petendi eos syndi
cos & ꝓcuratores cõstituimꝰ,&c.vt sic fratres ipsi eos non no
minẽt nisi ad rẽ eis licitã statutum tñ eis sic nominatis vel ita cõ
51 cedere pñt.Itẽ ex prædicta authoritate† patet,ꝙ dicimus ꝙ di
ctus syndicus nõ solũ põt cõstitui vt ipse p̄dicta faciat,sed etiã
vt aliũ seu alios loco suo constituat.¶ In aliquibus tamen ciui
tatibus sunt statuta ꝙ fratres minores habeant syndicos sicut
alij religiosi:& ꝙ eorũ syndici in iudicijs audiantur.Et statutũ
52 ꝙ aliq̄s† in iudicio noĩe fratrũ minorũ cõpareat,nõ puto vale
re:repugnat em̃ statui & regulæ eorũ & p cõseq̄ns sacris cano-
nibꝰ q eorũ statuta & regulã approbarũt.Is aũt modus facien
di syndicos noĩe cõitatis,vt.s̈.est dictũ iuridicus est & iustus.
vt arbitror,istiꝰ aũt syndici cõitatis ipsius nomine cõstituti po
53 testas, apparet ex his q̄ in præcedentibus sunt relata. ¶ † Nã
si in aliq̊ sit hr̃s instituta ecclesia,dictꝰ syndicus ciuita. poterit
adire hęreditatẽ,petere,vẽdere,& in vtilitatẽ ecclesię cõuerte-
re,& ĩ aliũ cõmutare ex cã vt dictũ est.s̈.in.j.lib.ij.di.Idẽ si iu-
re legati relinq̄t ecclesię:vt dictũ est.s̈.dist.iiij.c.fratres,al's filij.
ij.sed si relictũ esset:tũc ꝓ tali legato,siue sit q̄titas seu species
cõpetit ciuitati actio psonalis nõ actio in rẽ cũ in ciuitatẽ nul-
lum transeat dñium,vt dictũ est.s̈.dist.iiij.& disti.vj.& iõ si res
legata syndico traderet,efficeret,dñs traditiõe,& posset de ea
disponere prout vellet antecꝫ sibi tradat,sed alienando nõ trãs
feret dominium,quia dominus non est.Sed si alienasset,an hæ
res posset ab emptore recipere aliâs repetere,dicam ĩ seq.cap.

¶ CAPITVLVM. VIII.

54 IN multis Locis † vidi quòd ipsi fratres videlicet guardianus cũ capitu.
& custodes faciunt aliquos seculares suos syndicos
ad lites & causas: etiam ad vẽdendum alienandũ,&
pretium

ꝑtium recipiẽdum, & eis dát plenam poteſtatem ꝙ vtrũ procedat & qualiter videamus. ¶ Ad ꝙ ſciendũ eſt, ꝙ prout in pręcedenti.c.dixi, quãdo ille q dat eleemoſinã nõ vult, vel nõ poteſt eligere perſonam quæ excuſatione prędictam faceret, ipſi fratres ipſum eligere poſſunt, vt.ſ. verba relata manifeſtè dicũt. ſicut ergo vnus poteſt nominari per fratres in vna ſingulari eleemoſina: ita poteſt vnus nominari per fratres, vt eorum obuentiones recipiat, in quibus certa perſona per cõcedentem non deputatur: & iſtum quidam nominant ſyndicũ fratrum, quidam depoſitarium de quo fit mẽtio per clemen. in.d.c.exiui.&.c. porrò cùm fratres. vbi ſic ait ad amicos, ſiue ſint dati procuratores, ſiue deputati per eos, vel nuncij, ſiue depoſitarij, ſiue quouis alio nomine nuncupentur. ¶ Nunc ad propoſitum dico, ꝙ quando tales fratres faciunt ſyndicos quibus dant illam poteſtatem, nõ bene faciunt. & verba non bene ſonant. poſſunt tamen habere ſanũ intellectũ, vt intelligátur ꝙ fratres faciant talem eorum ſyndicum .ſ. ad ipſorum fratrum vtilitatem. & illud ꝙ dicti ſyndici faciunt ſyndicario nomine fratrũ, debet intelligi ꝙ hoc faciũt tanꝗ nominatim à fratrib⁹ nomine eorum, qui eleemoſinas cõceſſerunt ad vtilitatem tamen fratrum. Similem expoſitionem facit gl.C. de his quibus vt indig.l.polla.&.ff. de his qbus vt indig.l. tuto-
55 res. verba † enim in cõtractib⁹, intelligũtur impropriè, prout adaptari poſſunt ad materiã de qua agitur, vt.l.ſi vno.ff.loc. in prin.&.l.ſi ita ſtipulatus.de vſur.&.l.damni infe.quidã.ff.
56 de dam. infec. ¶ Item verba ſyndicatus ꝓdicti, quãdo † porriguntur ad lites & cauſas omnino reprobo: quia fratrib⁹ ad hoc nominare non licet, vt in ꝓcedenti.c.dictũ eſt. vnde quãtum ad illa verba inſtrumentum ſyndicat⁹ haberetur pro nõ ſcripto, quãtũ ad illos qui eleemoſinas cõceſſerũt, vel quantũ ad hæredem eius q̃ ſoluit legatam rem: quia pro illa re legata poſſunt in iudicio defendẽdo, & agendo: ſicut dicimus de eo apud quem res eſt depoſita ſiue ſequeſtrata, vt.ff. vt lega.nomi.cauea.l.poſtꝗ.§.imperator.verſ.ſed nec ipſe cõtra ipſum verò recipientẽ eleemoſinam nullo modo poteſt agi: cũ apud eum remaneret libera poteſtas reuocandi, vt.ſ.in hoc.ij. libr.
57 diſtin.iiij.c.ij. ¶ Item nec cõtra hæredẽ à † quo legatũ relictũ eſt, ſi hæres ipſe noluit aliquem actũ, vel officiũ, vt dicit intẽtari poſſunt nomine fratrũ minorũ: quia ipſis fratrib⁹ nõ cõpetit, vt ſuperius eſt probatum: & ſi qua actione iſte ſit elect⁹ debeat agere nomine eorũ qui eleemoſinas tales conceſſerũt, ſequeretur ꝙ cõtra eundẽ ipſius nomine ageretur, ꝙ fieri nõ poteſt, vt.l.ij.de oper.no.nũcia.poſſet tamen agere, vt quilibet de populo: vt.ſ.dictũ eſt. & hæres cogeretur ſoluere tanꝗ perſonæ nominatę à fratribus, quãtum verò ad alia acta quæ veniunt expedienda extra iudicium: vt recipere à ſpontè ſoluentibus, & res receptas vẽdere ex pecunia ſibi data, al's emere, & in fratrum neceſsitatem cõuertere puto dictum ſyndicatum ſufficere intelligendo eum vt.ſ.dixi. quia tamen illa verba dicti ſyndicatus ſtatuti fratrũ non cõueniunt, dico fratres ab ipſorum confectione abſtinere. nam clemens in.d.c.exiui. §.deniq; cum idem cõfeſſor. dicit ſic. In omnibus ſe gerant, ꝙ ſe cunctis oſtendát in dictis pecunijs, ſicut non habent penitus nil habẽrent. vt dicta verba ſonant prima facie eos aliqd
58 habere: ergo &c. ¶ Cautius † ergo facerent, ſi ſimpliciter aliquem vel aliquos nominarent ad recipiendas res legatas fratribus, & relictas ſeu aliquo modo conceſſas, & conuertẽdas eas in fratrum neceſsitates, ſecundum concedentis voluntatem, & ſecũdum ꝙ à iure ꝑmittitur. iſtud ergo eis licet in his q̃ cõceduntur inter viuos: vt.ſ.probatum eſt. & etiã in his quæ conceduntur in vltima voluntate, eodem modo, vt dictũ eſt in.d.c.exijt qui ſeminat.§.ad hæc quia fratrib⁹. & tales ſic no-
59 minati poſſunt facere omnia quæ.ſ.dixi. ¶ Sed pone † ꝙ talis ſyndicus, ſeu ſic nominatus contra voluntatẽ hæredis rem ſic fratribus relictam vendidit, & tradidit, & ꝑtium recepit, quid iuris? Reſpon. ex tali cõtractu, emptori non quæreretur dominiũ, nec ius in re ex quo agere poſsit ſi alius poſsideret: quia ille qui vendidit, ius vendendi non habuit, vt.ſ. eſt expreſſum. ſi tamen ipſe emptor poſsidet, & hæres vẽdicat, habet exceptionẽ per quam poteſt retinere rem emptã, donec ſibi reſtituatur ꝑtium quod ſoluit. quòd apparet in fratrum neceſsitatẽ expẽſum. hoc enim ſolo cõmodo hęredis cedit merito reſtituendum.ff.de rei vendi.l.emptor.&.C.de ꝑdi.mi.l.
60 ꝑdia.l.vnum.ff.de rebus eorũ. ¶ An autem contra † talẽ ſic nominatũ, fratres habeant aliquam actionem? Rñ. nõ. hoc probatur in.d.c. exijt q ſeminat.§.cæterũ. vbi ſic ait: ita tamen ꝙ ab eiuſdẽ pecunię diſtractione, ſeu diſpẽſatione, & cõtra pſonã ꝓdictam actione, ſeu pſecutione, vt dictũ eſt fratres abſtineant omnino. Ecce apertè liquet ꝙ cõtra ꝓdictos nullã habeát actionem, nec cõtra aliquos pro aliqua re temporali, vt dictum eſt. illi tamen qui dictas res conceſſerunt, poſſunt ab eo recipere, & petere, & etiam reſpublica. argumen. eorum quæ dicta ſunt, ſ.&c.

¶ Explicit liber ſecundus Minoricarum.

¶ Incipit liber Tertius minoricarũ, cuius diſtinctiones ſunt hæ quæ ſequuntur.

¶ PRIMA DISTINCTIO.

¶ De executionibus vltimarum voluntatum.
¶ Quòd fratres minores nõ poſſunt eſſe executores, quãdo vicem hæredum ſuſtinent.
¶ CAPITVLVM. I.
¶ Quòd fratres minores nõ poſſunt eſſe executores, quãdo ibi venit diſtributio pecuniæ in alios.
¶ CAPITVLVM. II.
¶ Quòd poſſunt eſſe executores ad diſtribuendum inter fratres vel ſorores, ſui ordinis.
¶ CAPITVLVM. III.
¶ Quòd poſſunt eſſe executores, quando ſola perſonarum electio eſt fienda.
¶ CAPITVLVM. IIII.
¶ Si eis electio perſonarũ & diſtributio iniungatur, præfertur perſonarum electio.
¶ CAPITVLVM. V.

¶ SECVNDA DISTINCTIO.

¶ De conſilio dando executoribus.
¶ Poſſunt fratres dare conſilium executoribus, & exactoribus.
¶ CAPITVLVM. I.
¶ Executor qui eſſet fratrum ordinem ingreſſus, non poteſt dare conſilium.
¶ CAPITVLVM. II.

¶ TERTIA DISTINCTIO.

¶ An ille cui executio committitur cum conſilio fratrum teneatur illud requirere, & an teneatur illud ſequi.

SVMMARIVM.

1 *Fratres minores non poſſunt eſſe executores teſtamenti, in quo pia cauſa uel pauperes, ſimpliciter ſunt inſtituti.*
2 *Fratres minores, non poſſunt eſſe executores teſtamenti, in quo res uendenda uenit, & prætium in alios diſtribuendum.*
3 *Frater minor non poteſt eſſe executor teſtamenti, in quo relicta eſt pecunia diſtribuenda in neceſsitatem fratrum, arbitrio talis fratris.*
4 *Item poteſt eſſe executor ad diſtribuendum inter fratres moniales, & ſorores ſui ordinis.*
5 *Executor poteſt etiam eſſe, quãdo ſolum perſona eligenda eſt in quã fieri debet diſtributio.*
6 *Electio perſonarum, & diſtributio pecuniarum, ſi eſt collata in fratres minores, an teneat? & ſic reſpectu perſonarum.nu.9.*
7 *Executore non eligente, quis eligat?*
8 *Executore non diſtribuente, cuius arbitrio res erat diſtribuenda, non ſuccedit legitimus, ſed lex ipſa diſtribuit.*
10 *Frater minor in quibus non poteſt eſſe executor, poteſt tamen conſilium dare ut exequatur.*
11 *Executori teſtamenti ingreſſuro ordinem fratrum minorum, nõ poteſt frater minor dare conſilium.*
12 *Executor datus in teſtamẽto, qui habet exequi cum conſilio fratrum minorum, quando teneatur illud requirere?*
13 *Executor qui requiſiuit conſilium fratrum minorum, quando teneatur illud ſequi?*

¶ CAPITVLVM. I.

De executionibus vltimarum voluntatum quæ fratribus relinquuntur, an per eos exerceri valeant? videtur quòd non, & ſic videtur declaratũ per clemẽ. in dicto capitulo exiui de paradi. vbi ſic ait: cum prędicti ordinis profeſſores pro nulla re temporali poſsint in iudicio experiri, prædictis fratribus non licet, nec competit quin potius conſiderata ſui puritate ſtatus ſcire debeant ſibi interdictum, quòd huiuſmodi executionibus ſeu diſpenſationibus ſe exponant: cum hoc ſepius abſq; litigio, & con-

ditione, & administratione pecuniæ nequeant expedire.&c.
a ¶ Econtra videtur ꝙ possunt[a] : quia in quibusdã casibus cessant rationes prædictæ. ideo quid iuris sit per singulos casus
1 prosequamur. Quandoque†enim executores vltimarum voluntatem, vicem hæredis tenent,& ipsi habent actionem mouere,&in iudicijs respõdere:ꝙ est quãdo pauperes vel captiui vel aliqua pia causa, sunt simpliciter instituti: vt de episc.& cleri.l.si quis ad declinandam. & extra de test.c. cùm tibi . & ibi no.per Inno.& isto casu non est dubium, ꝙ fratribus minoribus est executoris officium interdictum , tam ex verbis, quàm ex eo ꝙ hæreditatis non sunt capaces.

¶ CAPITVLVM. II.

2 QVandoque †isti executores vicem hæ-
b redis[b] non sustinẽt nec aliquod litigiũ sperant: & tunc si quidem est aliqua res vẽdenda, vel pecunia distribuẽda in illo executoris officio, non licet eis se intromittere: vt verba.s̃.relata ostendunt.nec ob.ꝙ posset dici, ꝙ p̃dicti poterũt administrare per personas nominatas eo respectu quo.s̃. dictũ est in legatis: quia illud verũ est pro eorũ necessitate. sed si fieret ista distributio pro alijs idoneis: nullo modo licet.hæc probãtur in.d. c.exiui.§.porrò. vbi sic ait Papa: Attendant fratres p̃dicti ꝙ nullis alijs causis q̃ prædictis, vel similibus in via, vel alibi, liceat recurrere ad amicos huius siue dantis pecuniam, siue deputati per eos &c. Apparet ergo manifestè, ꝙ ex nullis alijs
3 causis licet.¶ Ex his puto†quòd si relinqueretur pecunia distribuenda in necessitate fratrum, arbitrio talis fratris minoris, quòd talis executionis officium possit implere hærede sol uente sponte.fiet enim administratio per personas.s̃.positas, vt ipse frater arbitrabitur. hoc enim eorum statui non repugnat, vt dictum est.& rationes proximè dictæ cessant.

¶ CAPITVLVM. III.

4 IDem dico si pecunia†veniat distribuẽda inter moniales,& sorores monasteriorum, quæ reguntur per ipsos fratres.nã Benedictus Papa.xij.in constitutionibus quas fecit circa statum fratrum minorum , hoc videtur exponere in c.exiit.vt dixi in alio lib.dist.v.c.j. hoc etiã probatur in eiusdem constitutione.c.xxxij. quæ incipit, Insuper quia decet Christi famulos &c.vbi expressè permittit fratribus vt rationibus,& computationibus,& distributionibus bonorũ temporalium inter ipsos intersint, vt eas pertractent, vt ex multis partib⁹ illius capituli colligitur.vbi sic ait:In singulis monasterijs, eiusdem per prouinciales &ministros eiusdem ordinis minorum de consensu Abbatissæ & conuentus, seu maioris partis numeri eorum de authoritate apostolica certus monialium numerus statuatur iuxta monasterium ipsorum sub pœnitentia obuentuum,& etiam facultatum, ita ꝙ ex his cõgruè valeant sustentari &c.¶ Ecce apertè liquet ꝙ talibus distributionibus,& computationibus. scilicet q̃tum pro quolibet detur, possent interesse. Idem etiam probatur in eo.c. vbi ait:nisi adeò ipsorum monasteriorum facultates excrescerent ꝙ pluribus possent sufficere competenter. sed tunc talis excrescentia referatur capitulo generali fratrum minorum à quo ordinari habet, quot personas de ipsis fructibus vel obuẽtibus excrescẽtibus vltra statum monasterij &c. Et in plurib⁹ alijs partibus eiusdem capituli. prædictis autem casibus. vt.s̃.&.j.dicetur, fratres posse se de executione intromittere intelligatur, habita licentia superioris, vt extra de test.c. religiosus.lib.vj.

¶ CAPITVLVM. IIII.

c
5 QVandoque [c] committitur†eis, aliquod executionis officiũ, in quo nullum litigium, nulla pecuniæ exactio, seu dispẽsatio vertitur, verbigratia:ꝙ.x.floreni expendantur inter.x.pauperes, vel vt vnus florenus, pro quolibet qui pauperes eligantur per talem fratrem.¶ Item nulla fit distributio pecuniæ, sed testator ipse distribuit, sed per fratrẽ fiet sola electio personarum. an possit fieri per eum ? puto ꝙ sic. nam cessant rationes prohibentes. Prætereà, ex hoc fratribus nullum cõmodum quęritur. Est enim ista ęlectio meri facti: ꝙ patet: quia cadit in deportatum qui non est capax eorum quæ sunt iuris ciuilis, vt.l.Imperator.§.hæreditatẽ. de legat. ij.ff.ad treb.l.ex facto.§. si quis rogatus. hoc enim si fideliter fiat, meritorium est. ipsi enim propter secreta quæ audiunt in confessionibus, melius cognoscunt pauperes vocandos q̃ alij homines. hoc enim nec malum est, nec species mali. habet tamen hortari eum secundum Deum, ne eligat personas in quibus possit esse sinistra suspicio.

¶ CAPITVLVM. V.

6 SEd pone ꝙ aliquis reliquit † pecuniã vel res distribuendas arbitrio executorum, & inter pauperes quos executores ele-
d gẽrunt[d] sunt fratres minores in dicta constitutione continentur duo s. electio personarum. & hæc est fratrib⁹ licita. Item distributio pecuniæ & hoc est fratribus interdictũ: An poterunt dicere fratres non volumus pauperes eligere? distributionem autem pecuniæ faciat ille ad quem spectat ꝙ videtur quasi vt vtile per inutile non vitietur, imò separetur. vt in.c.vtile ꝑ inutile.lib.vj.de reg.iur.& quia sunt duo, ergo potest vnũ amplecti, & aliud respui.l.ij.de lega.ij.cũ similib. ¶ Econtra videtur, quia si eligãtur personæ impeditur distributio, quæ alteri deberet cõpete.alr enim cogitur quis distribuere inter plures, alr inter pauciores: ergo videt̃, ꝙ nõ possit.l.ij.§.q stichũ.ff. de eo quod cert.lo.ibi dum dicit, alioquin tollis actionẽ dũ vis reseruare reo electionẽ. ¶ Secũdò dicen-
7 dum est† ꝙ fratres poterũt eligere ꝑsonas, pro cuius intellectu est sciẽdum, quãdo relinquitur ꝑsonæ incertæ, vt pauperibus. vel captiuis: tũc si executor testamẽtarius nõ eligit, succedit legitimus.s.episcopus.l.nulli.&.l. si quis ad declinandã C.de episco.& cle.& in aut.de eccle.ti.§.si quis autẽ hoc facere. quãdoq; ꝑsona est certa. sed res quæ relinquitur est incer-
e ta: tũc executor non declarat[e] rem si quidẽ debet eligere vnã de certis ipsi succedit in arbitriũ, & electio fit ipsius legatarij executore non eligẽte, vt.l.fi.§.fi.C.cõmu.de le.si verò executor debeat arbitrari simpliciter quatenus sibi videbitur: tunc succedit arbitrium boni viri, hoc est iudicis, vt.l.j.de leg.iij. quãdoque contingit ꝙ personæ & res sunt incertæ. sed qua-
8 liter inter † personas prædictas distribuantur dictę res, arbitrio executoris committitur:& tũc executore cessante distribuere, non succedit legitimus distributor: sed lex ipsa distribuit, vt quilibet æqualiter admittatur, qui venit ad petendũ vt.l.si quis duos.§.fi.de leg.ij.&.l.cum quidam.&.l.vnum ex
9 familia.§.si duos.eo.tit.& ibi per gl. At nunc†in proposito, si frater nominet personas, licet ipse non posset inter eas distribuere: tamen distributionem facit lex, ne aliquis posset conqueri, ne sibi facultatẽ distribuẽdi abstulerit: cũ lex ipsa hoc fecerit. Præthereà in legato illo primo debet attendi persona, vt.l.quidã referũt.ff.de iure codi. debet ergo electio personarum p̃cedere.& pręferri: æquius enim est ꝙ per electionẽ personarum impediatur distributio q̃ per distributionem impediatur personarum electio, vt ex prædictis patet.

¶ SECVNDA DISTINCTIO.

¶ CAPITVLVM. I.

f
10 AN autem [f] in istis† executorib⁹, si reperiãtur fratres possint dare consiliũ? videtur enim ꝙ sic. licet enim Clemens statim post verba prædicta in.c.j.præcedentis di. subdit sic. Verũtamen in his exequendis dare consilium eorum statui non ob. cum per hoc ipsis circa temporalia bona, nulla iurisdictio, actio in iudicio siue dispensatio distribuatur. quæ verba intelligo ge-
g neraliter prout iacent, siue consilium determinatè[g] siue indeterminatè petatur, siue de ꝑsonis, siue de quantitate. Caueant tamen fratres, & faciant taliter ꝙ in talibus consilijs suis cesset suspicio. & prædicta vera, nisi persona prædicta quæ cõsilium super distributione peteret ordinem minorum ingressura esset, vt in seq.c.dicetur.

¶ CAPITVLVM. II.

11 SEd si persona † quæ à fratribus consiliũ peteret esset ipsorum fratrum ordinem ingressura: tunc fratres super eo cõsilium dare non possunt: vt colligitur ex his verbis cle.j.d.c.exiui.§.dubitarunt. vbi sic ait. ¶ Dubitauerunt & dubitant fratres, multum an liceat eis de bonis ingredientium quicq̃ recipere si donetur,& si ad dandũ personis & conuentui eos possint inducere sine culpa.& sic etiam ad disponendum de distributione talium rerum debeant ipsi ministri vel fratres dare consilium . dicimus tam ministros, quàm fratres cæteros adiectis inductionibus ad sibi dandũ,& suasionibus , necnon à dandis circa distributionem consilijs abstinere &c. licet verba p̃dicta solum videantur referri quã-
h do ingrediẽs de bonis suis[h] voluit distribuere. ¶ Verũtamen idẽ puto, si vellet distribuere de bonis alienis: quia fortè fuisset executor relictus in bonis alterius: quia rationes quæ ponuntur in illa decretali etiam hęc locũ habent, videlicet ꝙ fratres debeant magis habere effectũ ad ꝑsonam quàm ad bona tẽporalia.¶ Pręthereà, subest alia ratio: qa cũ sit ingressus religionem, & sic in ptãte monasterij, & fratrũ ipsorũ rogamẽ, & suasio esset p̃ceptũ, & sic ille liberè nõ distribueret: ideo papa voluit ꝙ hoc casu à dandis consilijs abstinerent, arg. ad hoc ff. de adult.

a ¶ Quod pñt. vide plenè p Iaso. in.l. prẽ furioso.in.iiij. col.ff.de his q sunt sui vel alieni iur.in ver.secundo facit. vbi videas. Tho.

b ¶ Vicem hęredis. Vide Bart.in.l.à filio.in prin.ff. de ali.& ciba.lega.& ibi Ale. de imo.in addi. Et vide Andre.sicul.in.c. tua nobis.in v.co.extra de test.& Bar. in cõs.vj.inci. viso testamẽto. & vide Ludo.ro. ĩ cõs.cccix. inci. quo ad primũ.in.ij.dubio vbi cõsuluit ꝙ licet fratres p̃dicti non pñt esse exequutores, si tñ fuerĩt exequuti, valet exequutio. Tho.Dipl.

c ¶ Qñque . Vide Bar.in cõs.vj.post pri.ĩci. viso testõ. Lu.ro. ĩ cõs.cccc-ix.ĩci.q̊ ad primũ. in.ij.dubio.Tho.

d ¶ Elegerũt . vide Pet.de ancha.cõs. ccliij. Ro. cons.ccxxviij . & ccccix. B.L.

e ¶ Non declarat. vide plenè de dicto Bar.hic ꝑ do. Frã.de are. in cõs. lxviij.inci.do.Ioãnes.in vlt, colum. Tho.diplo.

f ¶ An autẽ. Vide Ale.in.l.j.§.si plures, ĩ additi.Bar.ff. de exercit. in apostil. quæ incip. seruandum. Tho.

g ¶ Determinatè . Vide Bart.in.l. quidam.§. Papinian⁹ ff.de admini.tuto. & ibi apostil. Ale. & ibi scripsi. Th.

h ¶ De bonis suis. Vide Ias. in aut. si qua mulier. ĩ prin. C. de sac. sanctis ęccle. Tho.

ff.de adulte.l.si postulauerit.§.vt autem publicandorum.

¶TERTIA DISTINCTIO.

¶CAPITVLVM. I.

12 AN autem Ille tertius † cui executoris officium & distributio est iniuncta in testamento, cum consilio fratrum minorum debeat eorum consilium requirere de necessitate? ¶Breuiter omissis multis dictis.j.in præsenti.c.sic dico: aut testator iniunxit ꝙ fiat cum consilio fratrum minorum, eo casu quo ipsi fratres nõ possunt esse executores & de vrbanitate debet eorum cõsilium requirere de necessitate non tenetur.l. quidam decedens.§.quidam papi.de administratio.tuto.argu.eo casu ꝙ ipsi fratres possint esse executores: tunc debet eorũ consilium requiri.ff.mãda.l.idemque.C.si quis.&.l.sed & si pupillus.§.conditio.ff.de instit.&.l.si quis mihi bona.§. iussum.ff. de acqui.hæred.&.l.coram titio.ff.de verbo.significa. ¶Sed cõtra prædicta facit.ff.de administra.tuto.l.titiũ & meuium. vbi reperitur ꝙ etiã qui non potest esse particeps officij, non tenetur quis eius cõsilium requirere. sed ibi loquitur in curatore cuius potestas est à lege, licet à testatore detur. Sed hic loquitur in executore cuius potestas est ab homine, sicut potestas procuratoris & cir. hæc & alia quæ.j. dicam proxi. lati⁹ dixi in quodam commento ꝙ feci in.l.ij.§.si plures.ff. de ex-
13 ercito. hæc verò hic dixisse sufficiant. ¶Sed an † ille qui ipsorum requisiuit consilium, teneatur illud sequi de necessitate? dic aut loquimur eo casu quo consilium requirere non tenetur de necessitate: & tunc non tenetur illud sequi, vt patet ex his quæ dixi. s. proxi. etiam si testator dixit ꝙ hęc faciat de consilio & cõsensu ipsorum, ne ꝙ vna via prohibetur id fiat alia vt.l.scire oportet.§.j.ff.de excusa.tuto.extra de reg. iuris c.cum quid vna.libr.vj. aut loquimur eo casu quo tenetur requirere consilium, quòd est quando ipse potest executor esse, si quidem est frater minor assumptus vt executor & consultor simul, tenetur illud sequi, vt dicta.l.si titiũ. ff. de administra.tuto. aut fuit assumptus vt simplex consultor: & tunc sufficit ꝙ eius reqratur cõsiliũ: nec tamẽ sequi debet: vt extra de arbi.c.cũ olim.& ar.ff.man.l.ij.ĩ fi.& reprobatur distinctio eorũ q dicũt: aut dixit cõsilio, aut cũ cõsilio. & tãgitur p gl.ĩ.l. id ꝙ pauperib⁹.C.de epis.& cle.&ego pleni⁹ in.d.§.si plures. vbi rñdeo ad oĩa iura si qua possunt in cõtrarium facere &c.

¶Explicit liber tertius.

¶Incipit liber Quartus Minoricarum. cuius distinctiones sunt hæ, videlicet:

¶PRIMA DISTINCTIO.

¶De hæreditatibus quæ ab intestato fratribus minoribus vel alijs obueniunt.

¶Quòd fratres minores non succedant ab intestato parentibus, vel alij si veniant ad sequentem in gradu.

¶CAPITVLVM. I.

¶Etiam si in dicta hæreditate sunt res quas fratres possunt licitè retinere, non succedunt fratres.

¶CAPITVLVM. II.

¶Fratres nouicij succedunt.

¶CAPITVLVM. III.

¶SECVNDA DISTINCTIO.

¶De bonis eorum qui fratrum regulam profitẽtur, possunt de bonis suis habita licentia disponere.

¶CAPITVLVM. I.

¶Et ordini fratrum minorum iure institutionis, nil tenetur relinquere.

¶CAPITVLVM. II.

¶Quòd hæredes instituti, in eorum testamento capiunt etiã naturali morte non secuta.

¶CAPITVLVM. III.

¶TERTIA DISTINCTIO.

¶Cùm ingrediẽs faciat ꝓfessionẽ, de bonis suis nil disponat. Postq̃ quis fecit professionem in ordine minorum, non potest de bonis suis disponere inter filios.

¶CAPITVLVM. I.

¶Qui recuperent ius succedendi parentibus, & cognatis?

¶CAPITVLVM. II.

¶Ponit aliquas quæstiones de fratribus, quas non determinat: quia non pertinent ad fratres.

¶CAPITVLVM. III.

¶DISTINCTIO PRIMA.

¶CAPITVLVM. I.

SVMMARIVM.

1 *Fratres minores non succedunt ab intestato, nec per ipsos etiam ecclesiæ Romanæ acquiritur, sed hæreditas uadit ad sequentes in gradu.*

2 *Non succedunt fratres minores ab intestato, etiam in his rebus quæ licitè retinere possunt.*

3 *Fratres minores nouitij, ante professionem succedunt ab intestato: quia sunt liberi.*

4 *Profitentes regulam fratrum minorum, liberè de bonis suis disponere possunt.*

5 *Filius præteritus à patre, profitente regulam fratrum minorum, rumpit testamentum.*

6 *Hæres institutus in testamento ingredientis religionem fratrum minorum statim capit hæreditatem, aliter morte non expectata naturali.*

7 *Ingressus & professus religionem fratrum minorum, ꝙ non possunt bona sua diuidere inter filios suos.*

8 *Bona profitentium religionem fratrum minorum, pertinent ad uenientes ab intestato.*

9 *Professus religionem fratrum minorum si efficitur episcopus, non recuperat bona alij prius quæsita.*

10 *Frater minor effectus episcopus, uel aliter liberatus ab ordine, quando recuperet ius succedendi ab intestato?*

11 *Frater minor remotus ab ordine, propter eius demerita non recuperat ius succedendi ab intestato.*

DE hæreditatibus quæ fratribus ipsis ab intestato ob
1 ueniunt aliqua dubia oriuntur. Primò † an frater minor parentibus & alijs agnatis ab intestato, suc
a cedat[a], sicut monachus, vt dicitur.C.de episc. & cle.l.fi.aliâs Deo nobis.§.etiam. Istam.q.mouet ibi Iaco. de are. & etiam Cy.recitat opi.quorundam. ¶Quidam dicunt, ꝙ per eos acquiritur ecclesiæ Romanæ: alij dicunt ꝙ acquiritur eis, non vt retineant, sed vt uendant: alij dicunt quòd nullo modo habere possunt, sed istorum opi.fuerunt antequã ueniret declaratio cle.in.d.c.exiui.§.cupientes. vt hæc quæstio determinetur dic sic: quia igitur successoribus transit nõ solum vsusfruct⁹ rei sed ẽt dñiũ suo tpe in cõem hæredẽ. fratres aũt præfati nil sibi speciali vel ẽt ordini eorũ est in cõi declarando. dicim⁹ ꝙ successionũ hmõi, q̃ uerisimiliter & indifferẽter ad pecuniã, & alia bona mobilia se extẽdũt, cõsiderata puritate voti, nullatenus sunt capaces &c. Ecce habeo expressè ꝙ his fratrib⁹, uel ordini nullatenus q̃rit.& sic legitimã debitã iure naturæ nõ poterit petere, uel habere: cũ sit tertia eius, ꝙ habituri erant ab intestato. Sed ab intesta. nihil habituri sunt: ergo &c. Item ex eo ꝙ dixit eos nõ capaces, apparet ꝙ non quæritur per eos ecclesię Romanæ, vt.l.si in metallum.ff.de his quę pro nõ scri.hab.& de hęre.insti.l.j.& de bo.liber.l.necesse.§.si deportat⁹. venit ergo dicta hęreditas ad sequẽtes in gradu.

¶CAPITVLVM. II.

2 SEd quid si in dicta † hæreditate est dom⁹ contigua loco fratrum minorum, uel ibi sunt res quas fratres ad vsum possunt licitè retinere, an in illis succedunt? Rñ. non vt patet ex prædictis uerbis, dum dicit, nullatenus ergo &c. Et sic in nulla parte uel re. Præterea non dicitur quis propriè succedere in rebus certis, sed in hæreditate quę est quoddam incorporale, licet contineant res corporales, vt.ff. de rerũ diui.l.j. in fi.& institu.de re.cor.& incor.§.j. per totum tit. Cùm igit̃ ipsi non sint capaces istius successionis, hoc est ipsius uniuersalis iuris: ergo nec eorum quæ in.d.iure continentur.& prædicta uera in fratribus iam professis &c.

¶CAPITVLVM. III.

3 SEd nouicii ante factam † professionem expressè, uel tacitè sunt liberi homines. extra de regula.c.non solum.lib.vj. & est hodie in fratribus minorib⁹ expressè declaratum per Benedictũ Papam.xij.in dictis constitutionibus:
b vbi sic ait. Caueãt aũt Guardiani, & ipsi nouicij[b] & magistri eorum, ac fratres alij, ne contra constitutionem.i. probatiõis annum aliqualiter impedire præsumant, quominus si ad aliã religionem transire maluerint transeant, uel etiam ad seculũ redeant, sicut de sua processerit uoluntate &c. Ecce apparet, ꝙ sunt in sua libertate: ergo sicut alij liberi, & seculares possunt succedere qui non postea fecerũt professionem: & erũt de istis bonis, si prædicta successione ei quæsierint: sicut de alijs bonis proxima distinctione dicetur.

¶SECVNDA DISTINCTIO.

¶CAPITVLVM. I.

4
c DE bonis † vero eorum[c] qui prædictorum fratrum regulã imitant̃, vel ꝓfitentur quid iuris sit, uideamus. Constat enim ꝙ ipsi

a ¶Succedat vide Ro.cõs.cclxviij. & ccxcvj. Ber. Lan.

b ¶Nouicij. an nouici⁹ habeat̃ ꝓ clerico vel laico? uide Pe.de ancha.cõsi. lxxij.Ber.Lan.

c ¶De bonis verò eorũ. Sed si monach⁹ uel frater vni⁹ monasterij detinet bõa fide ĩ alio monasterio tanq̃ frater ipsi⁹ monasterij detinentis, & emat vnã rem q̃ tradita est Abbati, vel Guardiano ipsius monasterij, secũdi detinẽtis, & nõ apparet ex cuius pecunia monasterij ipse emerit de qua ĩtelligit̃? vide Pau. de ca.& Ale.ĩ.l.cũ fund⁹. §. seruũ. in vj.col.ff. si cer.pe. Tho.diplo.

nil retinere posſint omnino, & ſi quid ipſi ante ꝓfectionē de bonis ſuis diſtribuerint, ſeu diſpoſitionē fecerint, hęc rata eſſe debet, & firma cũ ipſa rřa adijciař, ꝙ liceat ingrediētib⁹, & ſic liberũ facere de bonis ſuis ſecũdum ꝙ dñs ſpirauerit. hoc etiam dicitur in.d.c.exiui.§.dubitauerũt &c. & licet in his quę aliâs religionem ingrediuntur conſueuerit dubitari, an in eorum teſtamento ꝙ ante fecerunt debeant aliquid iure inſtitutionis relinquere monaſterio ꝙ ingrediuntur: vt.C.de ſac.ſan. eccle.auř. ſi qua mulier.&.xix.q.iij.c. ſi qua mulier. tamen in eo qui profitetur regulam minorum, hoc expeditum puto.

5 Ille † enim filius præteritus rumpit teſtamentum, qui poteſt ſuccedere. aliâs ſecus, vt.l.ſi neceſſe.§.j, de bo.li.&.l. gallus.§.& quid ſi tantùm.ff.de libe.& poſthu.

¶ CAPITVLVM. II.

6 ISti etiam hæredes † inſtituti in teſtamēto talis, ſic ingredientis capiēt ipſius hæreditatem ſtatim, non expectata morte naturali, licet in ingrediētibus ařs

a religiones, conſueuerit dubitari in.d.auř.ſi qua mulier[a].ratio: quia ibi ciuilis mors quo ad abdicationem bonorũ ab eo habet per omnia eundem effectum, quem habet mors naturalis: ergo idem ius, vt.l.Deo nobis.in prin.C.de epiſ.& cle.&.l.ex ea parte.§.inſulam.ff.de verb.obli.ad ꝙ etiam per Dy.in.d.l, neceſſe.& vtputo iſtam ſuam voluntatem non poterit reuocare, vt ſtatim dicam &c.

¶ CAPITVLVM. III.

7 QVandoque contingit † quòd ingrediētes dictam religionem fratrum minorum, fecerunt profeſsionem.& de bonis ſuis nullo modo diſponunt. ¶ Dubitatur primò an poterunt bona ſua diuidere inter filios, ſicut poſſunt alij qui alias religiones ingrediuntur, vt.d.auř. ſi qua mulier? Reſpondeo non puto: quia poſt profeſsionem, non poſſunt ſe impedire, de talibus conſtitutionibus: cùm non faciant ob ſuas neceſsitates ſed ob alias: & hoc verum eſſe probatur, per ea quæ dixi in præcedenti libro de executoribus vltimarum voluntatum, dixi in.c.iij.& per hoc puto, quòd voluntatem propriam reuocare nō poſſunt, quicquid ſit de iure in alijs religioſis, hic non dico &c.

¶ TERTIA DISTINCTIO.

¶ CAPITVLVM, I.

8 SEd ad quos pertinebunt † bona ipſorũ ingredientium prædictam religionem, & non diſponentium? iſta eſt antiqua quæſtio eam tangit Innoc. extra de probat, c. in

b præſentia[b] & hodie Ioan.and.recitat opi.& eam tangit Spe. in titu.de ſta.mo.c.j.ij.iij.&.iiij. Breuiter quid iuris ſit in alijs religioſis hic non dico, ſed q̄tum ad fratres minores, dico ꝙ eorum ordo ex prędictis bonis nil debet vel poſsit petere, vt expreſſè colligitur in.d.c.exiui.§.dubitauerunt. Vnde puto ꝙ q̄tum ad iſtam materiam, penitus habeatur pro mortuo, vt dictum eſt. ꝙ dicta bona pertineant ad venientes ab inteſta. ſicut ſi mortuus eſſet. facit ad hoc.C.de bo.dam.auř. bona damnatorum &c.

¶ CAPITVLVM. II.

9 COntingit interdum, † quòd illi qui regulam fratrum minorum ſunt ꝓfeſsi, tranſeant ad epiſcopatum, [c] vel aliam regulam, quæ poſſunt in communi habere. Quæritur primò an eorum bona alicui quæſita poſsint recuperare. & videtur ꝙ ſic, ſicut dicimus de reſtituto, vt.l.ij.C. de ſen.paſ. &.l.j.ff.de ſen.paſ.contrarium dico: quia ſiue dicas ꝙ hæc reſtitutio ſit in priſtinum ſtatum repoſitio, ſiue ꝙ indulgentia, ſeu permiſsio tranſeundi ad alium ſtatum ſeparatum, non recuperat bona tam alijs quæſita quàm fiſco, vt.l.gallus.§.& qd ſi tantum. de libe.& poſthu.& ibi no.in fin.mag.glo. & ideo, bona non recuperat, vt.C.de ſen.paſ.l.j.&.l.tutor.cum ſi.

¶ CAPITVLVM. III.

10 QVæro an talis frater † minor fact⁹ epiſcopus, vel ad aliam religionem legitimè tranſlatus, ſuccedat ab inteſtato parentibus agnatis, & cognatis? & videtur ꝙ ſic: vt.ff.de ſenten.paſ.l.j.contra videtur, ꝙ non.caſus eſt.ff.ad Tre.l.ij.§.j.vbi loquitur de filiofa.facto ſeruo: & poſteà liberato. Solu.putarem dicendum ſic, aut iſte liberatur ab ordine authoritate ſummi pontificis, & puto ꝙ ius ſuccedendi recuperet, vt.l.j.de ſen.paſ.ad trebel.l.j.§.filius qui mortis. Idem puto ſi aliter legitimè ab aliquo Archiepiſcopo vel prælato promoueretur ad aliquam dignitatem: per hanc enim cōceſſionē beneficij intelligo eũ ad oĩa reſtitutũ, vt.d.ll. cũ ius ſuccedēdi recuperet, nec in eo ſtatu in q̄ erat ante ingreſſum, facit.xix.q.j.c.ſtatutum.per ꝙ.c.& multas alias rōnes reuerendus pater dñs Franciſcus de Aſsiſsio decretorum doctor Abbas monaſterij campi regij, in medium adducit q iſtũ paſſum ad mei interrogationem ſic diſputãs determinauit. Si verò reperiretur alius modus licitus, quàm ex p̄ſſa cōfeſsione beneficij, vel dignitatis per quã ab eo ordine abſolueretur: tunc ius ſuccedendi, non recuperaretur, vt dicta.l.j.§.j.ad trebel. & dicta.l.j.§.filius qui mortis.eo.tit.vbi tex.facit iſtã diſtinctionē,

11 & bene. aliâs aduertatur. Hoc autē † poteſt cōtingere ſi aliquis propter eius demerita ab ordine licentiaretur, & ab ordine ei permitteretur vt tranſiret ad aliam regulã, ꝙ eo caſu ei licet, non aliâs: vt per multa priuilegia Romanorum pontificũ fratribus eſt conceſſum, quæ hic non refero: quia longũ eſſet eo caſu non puto eos recuperare ius ſuccedēdi per iura p̄dicta illa enim abſolutio magis eſt ad pœnam q̄ ad premium &c.

d POſſet Queri[d]: aliquis erat grauatus reſtituere, ſi decederet ſine liberis qui deceſsit inſtituto filio fratre minore, an talis filius facit iſtam cōditionem deficere &c. vel pone per Italiam ſunt ſtatuta ꝙ filiæ fœminæ non ſuccedãt extãtibus maſculis, vtrũ filius maſculus frater minor, facit fœminam non admitti.& plura alia poſſent q̄ri, quę licet ſint dubia propter ſtatum fratrum minorum, tamen quia hæc ad eos non pertinent (non eſt enim eorum commodum vel incōmodum) ideo ad præſens opus non pertinent, ſed hæc in alijs locis debitis ſunt tractanda.

a ¶ Si qua mulier C.de ſac.ſan.eccle. & ibi uide Iaſo.in viij.co. & ibi ſcripſi.& vide.d.Bar. ſoci.in cōſi.xcij.in prin.inci.circa primum.Tho.

b ¶.C. in p̄ntia. vide Lud.ro. in cōſ. ccxcvj.incip.circa declarationē. vbi plenè. Tho.

c ¶ Ep̄atũ.vide Fely.in.c. inter quatuor.in.iij.co. vbi plenè de ma.&ob. & Iaſ.ĩ.l.gall⁹.§.& qd ſi tm̃.ĩ.xj.co.& ſequē.ff.de lib. & poſt.Tho.

d ¶ Poſſet q̄ri. ad de Bal.ĩ.l. filiuſfa. §.cũ qs. in fi.ff. de le.j.& ĩ.l.iij.ĩ fi.ff. de bo.poſ.contra tabu. & ĩ.l.j.§. filiũ.e.ti.& ĩ.l.fi. C. qñ & q.quarta ps. & Ang. in auř. de nō eligē. ſecundò nubē.in fi.prin.& in.l.j.C. de condi, inſer.Tho.

¶ Explicit quartus liber, & ſic totum opuſculum minoricarum, per ſubtiliſsimum ſplendidiſsimumq́ue illuminatorem iuris ciuilis do.Bartol.de Saxoferra. editum, cuius anima requieſcat in pace. Amen.

Incipit tractatus de duobus fratribus.

SVMMARIVM.

1 *Filius qui ex re patris, ipſo uiuente percepit fructus, patre mortuo, debet alijs fratribus communicare.*

2 *Filius qui lucratur cum pecunia patris, & opera ſua, partem lucri reſpectu pecuniæ communicabit, partem uerò reſpectu perſonæ, tanquam proprium retinebit.*

Lucrum proueniens ex perſona filij, dicitur aduentitium.

3 *Filius exercens uſuras patre mandante, tenetur lucrum ex eis proueniens communicare: ſecus ſi ſua ſponte exercet.*

4 *Filius qui lucratus fuit, & dubitatur unde, ex quibus bonis præſumatur quæſiſſe?*

5 *Quæſitum per filiam, in dubio præſumitur quæſitum ex bonis patris.*

6 *Stante ſtatuto, q uxore prædecedente ſine liberis uir lucretur dotem, & uxor filij uiuo patre decedat, an tale lucrum alijs fratribus communicetur? in tracta. Baldi.nu.27.*

7 *Donatum uel relictum filiofa. per extraneũ patre uiuente, quòd ſi factum eſt contemplatione patris, non communicatur.*

8 *Donatum filiofa. quando in dubio uidetur datum contemplatione patris, uel filij, ſi eſt datum ab extraneo.*

9 *Vſufructu donato, uel legato filiofa. cuius contemplatione uideatur donatus uel legatus, & an communicetur?*

Intellectus ad.l.fi.C.de uſufru.

10 *Donatum filiofa. pacto appoſito, quòd habeat in caſtrenſi peculio uel quaſi: quando erit caſtrenſis peculij, uel non?*

11 *Donatum filiofa. exercēti mercantiam cum pecunia patris cuius contemplatione uidetur donatum, ad hoc ut communicetur uel non.*

12 *Ad cognoſcendum quando aliquid eſt factum contemplatione alicuius, inſpicitur cauſa proxima.*

13 *Lucrum factum per filiumfa. cum pecunia caſtrenſi, uel quaſi caſtrenſis peculij, tale lucrum quando ſit aduentitium, uel caſtrenſe?*

14 *Filio hærede inſtituto à matre uel aſcendente lineæ maternæ cum conditione, quod ad patrem non perueniat uſuſfructus, an dicta cōditione non obſtante, pater ſaltem in legitima habeat uſumfructum: & in tracta. Bald.nu.5.*

15 *Filius an teneatur communicare libros eidem emptos, per patrem: & in tracta.Bal.nu.33.*

16 *Si pater dedit pecuniam filio in ſtudio, quando filius teneatur illam imputare in eius partem.*

Si pater

17 *Si pater incepit expendere in studio pro filio, quòd eo mortuo non debeat perficere studium de communi.*
Pater si aliquid incepit pro filio, quando hæredes eius teneātur illud perficere. & nu. 19.
18 *Si filius licitè contraxit aliquod debitum in studio, q̃ patre mortuo illud de communi solui debeat.*
20 *Si pater fecit expensas in nuptijs alterius ex filijs, quòd alter frater debet de proprio & non de communi facere. & in tracta. Bal. nu. 31.*
21 *Vestes uxoris alterius ex filijs factæ per patrem nō conteruntur. secus festiuæ, & ornamenta pretiosa. & in trac. Bal. nu. 32.*
22 *Expensæ factæ per fratrem in rebus aduentitijs filij, in quibus pater habet usumfructum, quando imputabuntur in partem filij in diuisionibus?*
23 *Datum per patrem filio, quando ueniat communicandum?*
24 *Pater si facit filium stipulari ab aliquo debitore, quando uideatur facere animo donandi.*

a ISte tractatus [a]
in duas principales partes diuiditur. nam quādoque inter
eos contenditur de his, quę in
vita patris contingunt: quandoque de his quæ post mortem eius cōtingunt. Circa primum plura sunt inspicienda. Nam quādoque vnus ex his acquirit
sua opera, vel ex aliquo euētu. quandoq; acquirit:
quia extraneus sibi donat vel relinquit. quādoq;
ipse pater filio concedit. quādoque ipse filius paternū patrimonium diminuit: & sic sunt quatuor
quæstiones principales, de quibus per ordinē videamus. ¶ Primò igitur quæro quādo vn⁹ ex fra
b trib⁹ viuo patre aliquid ex opera lucratur [b], vtrū
illud post mortē patris sui teneatur fratribus suis
1 cohæredibus cōmunicare? Et circa hoc † occurrit.
Primò illud vidēdum, quādo ex re patris sine vlla opera sua fructus percipit: tūc non est dubium
quòd venit cōmunicandum sicut alię res patris, &
sicut alia profectitia, vt. C. de colla. l. si donatione
de rei vendi. l. emptor. in fi. C. de bonis quæ libe. l.
cùm oportet. in princi. prædicta vera, nisi passus
sit pater vnū ex filijs percipere animo eidē donādi: quia tunc quid iuris sit dicemus in. iij. quæstio.
2 prin. ¶ Secundò † quęro [c] quid si acquirit cum pe-
c cunia patris, & lucretur negotiando: & sic opera
sua interuenit. gl. in. l. cùm oportet. de bonis quæ
libe. videtur velle q̃ istud lucrum sit profectitiū,
& totum veniat communicandum. hoc etiam tenuit Iaco. Bal. & etiam Specu. de iudi. §. sequitur.
versi. videamus. aliâs est versi. quid si alter filiorū,
& allegat pro determinatione. ff. de vsu & habitatio. l. si ita. §. fin. & de re iudi. aliâs de acqui. rerum
dominio. l. per seruum. §. fi. ¶ Mihi autē videtur
dicēdum, q̃ lucrum q̃ fit cum pecunia patris, pro
parte attribuatur pecuniæ patris, & pro parte psonæ lucrantis, vt insti. de socie. §. j. C. eo. titu. l. j. ff.
eo. l. & si non fuerit. vnde videtis q̃ quandoque
vnus ponit pecuniam, alter operam & lucrum inter eos æqualiter vel inequaliter, secundū q̃ inter
eos conuenitur, vel consuetum est diuiditur. Item
certum est q̃ omne lucrū proueniens ex persona
filij, est aduentitium, vt. l. cum oportet. post prin.
Dico igitur q̃ illa pars lucri quę attribuitur pecuniæ tanq̃ profectitia, venit cōmunicāda. illa verò
quæ attribuitur psonæ filij propriam retineat vt
aduentitiā, nec conferat, vt. l. fin. C. de colla. & hoc
modo debent gl. & docto. intelligi. s. q̃ cōmunicetur lucrum perceptū ex pecunia patris, deducta
etiam æstimatione oneris personæ & operæ, quæ
remanet præcipuum apud filium. de hoc glo. in. l.
illud. in princ. C. de colla. in. ij. gl. nec ob. l. si ita. §.
fi. & l. per seruum. in fi. quas alleg. Specu. quia loquūtur in seruo qui acquirit alteri, etiam ex per-
3 sona sua, & ex sua opera. ¶ Tertiò quæro † quid
si filius ex persona patris facit vsuras, an illas teneatur communicare. glo. in. d. l. cum oportet. dicit q̃ sic, sicut alia profectitia. Cyn. ibi tenet contrarium. Tu dic q̃ aut filius facit vsuras sua spontanea voluntate, patre non mandante: & tūc non
venit cōmunicanda: quia est turpe lucrū, & prohibitum, vt. ff. pro soc. l. quod autē ex futuro fur
to. & fami. ercicun. l. cæteris. §. j. & qa ex delicto
patri per filium non quæritur. l. quòd si vnus. a[rs]
q̃ seruus. ff. de acq. pos. aut fecit mandante patre,
& cogitur cōicare: qa tūc patri per filiū queritur
dñiū & possessio. licet fuerit delictū. l. j. §. deiecisse. ff. de vi & vi arma. & not. in. d. l. per seruū præalleg. Præterea, cū pater teneaẗ ad restitutionē: ergo alteri⁹ fratris interest habere: qa pro ei⁹ parte hereditaria potest conuenire. ¶ Præterea hoc
videmus in socio q̃ sponte communicat q̄sita dolo: qa repetere nō pōt, nisi eo noīe fuerit cōdēnatus, vt. d. l. q̃ aūt ex fur. & seq. Huius aūt lucri illiciti, patri fuit quæsitū dñium, & possessio: & sic
* alteri fratri cōicāda, nec ille frater lucrās poterit
sibi retinere, nisi eo nomine fuerit condemnatus.
d ¶ Quartò q̄ro [d] qd si dubitaẗ vnde filius † q̄siue-
4 rit. gl. i. d. l. cū oportet. ponit duas opi. nec bene se
firmat. & ī. l. itē. de dona. īter vir. & vxo. remittit
se ad no. in. d. l. cū oportet. & docto. moderni inclinant in illam sententiā, vt ex pręsumptionib⁹ iudiceẗ esse pfectitiū, uel aduētitiū, quòd puto esse verū. Tamen ad hui⁹ declarationē distingue, cū
5 quæriẗ an hi qui circa aliqua negotia † versantur,
c vt tutor, p̄latus, vxor [e], & similes. Si tales aliquid
quæsierint, nec apparet vnde, qd debeat p̄sumi:
dic: aut si præsumereẗ ex eis bonis q̄sitū circa huius bona qs uersaẗ resultaret præsumptio delicti,
vel euitatur. aut nec inducir, nec euitatur. Primo
casu nō est pręsumēdū esse ex ei⁹ bonis circa cuius bona quis versatur, vt. l. si defunctus. C. arbitute. Secūdo casu præsumiẗ esse ex eius bonis. l.
quintus. ff. de dona. inter vi. & vxo. & C. e. l. etiā.
Tertio casu, recurraẗ ad cōiecturas. auẗ. licentiā.
C. de episc. & cle. sumpta de corpe in auẗ. de eccle
sia. titu. §. interdicimus. Nunc ad propositum in
filia fœmina, p̄sūmptio in dubio ex bonis patris
quæsitum, causa euitandę turpitudinis quæstus,
sicut in vxore, vt. d. l. quintus. In filio autem masculo, cū habeat dominiū quodammodo patre viuente, si habeat de bonis patris, nō est delictū: qa
ibi non est suspicio turpis q̄stus: ideo recurriẗ ad
6 coniecturas sicut in prelato. ¶ † Quintò q̄ro [f]. qd
f si vxor filij est mortua viuo viro & p̄re: & ex forma statuti vxore mortua sine liberis, debet vir habere certā partē: utrū istud lucrū erit commune,
an erit eius cuius fuit uxor. Istam. q. ponit Dyn.
in. l. si cū do. §. transgrediamur. ff. solu. matri. & uideẗ tenere q̃ uxore mortua uiuo p̄re, lucrū sit cōmune inter heredes patris. p. l. ij. ij. respō. C. fami.
ercis. & ibi hoc tenet Dy. p quo est text. & gl. ī. l.
dotem. ff. de castrē. pecu. ¶ Mihi autem considerandū v̄r, q̃ talia lucra fiunt propter onera matrimonij: & ideo aut p̄r sustinebat onera matrimonij: & sic uera opinio prædicta. uideẗ enim pfectitium ex re patris. aut onera matrimonij sustinet
ipse filius fortè de lucro suo: & tūc lucrū sit ipsi⁹
filij. uideẗ em̄ ex re sua opera ipsius filij pcessisse:
& sic est aduētitiū. sed si p pte sustinuit pater, p
parte filius, dictū lucrū, dicaẗ profectitium, & aduentitiū pro rata oneris quod sustineret, vt. ff. de
vsur. l. sed & si qs. §. ij. & §. quòd si ex re. & ff. de
stipula. seruo. l. si seruus cōmunis meuū. §. fin. pro
7 hoc facit regula iuris, secundum naturam. ¶ † Secundò principaliter uidēdū est, quando extrane⁹
vni ex filijs donat uel relinquit filiofami. patre
viuente, utrum istud debeat postea inter fratres
communicari? uel esse eius precipuū. glo. & doc.
dicunt simpliciter considerandum cuius contemplatione sit datum, ut si contemplatiōe patris sit
profectitiū: & sic sit commune: aliâs sit propriū
ipsi⁹ filij: vt. ff. de vulgari & pupillari substitutiōe
l. si plures. §. ī arrogato. de usufru. l. sed & si quid.
& not. in dicta. l. cum oportet. quod est uerum.
8 ¶ Sed quid † in dubio si non apparet cuius contemplatione? Respondeo: videtur in dubio contemplatione filij, vt. l. fi. C. de vsufru. & in glo. In
cōtrarium videẗ, q̃ in dubio sit relictum vel donatum contemplatione patris, vt. l. si filius. de cō

a ¶ Iste tractat⁹. adde q̃ Bar. composuit istū tracta. & morte p̄uent⁹ nō cōpleuit. ideo. d. Bal. cōpleuit ex dictis p ipm & alios doc. ī. l. si patruus C. cōmu. vtri. iud. & ī. l. filio. C. fa. er. q est imp̄ssus post istū tract. Barto. & sic pfecit istū trac. q̄uis ī imp̄ssionib⁹ nō sit pfect⁹ totus tract. Bal. vt. j. videbitur. Tho.

b ¶ Lucratur. Vide Ro. cōs. ccccl xviij. Bernar. Lan.

c ¶ Secūdò q̄ro. Vide plenè de ista materia p Ale. ī. l. si hęres. ī prī. ff. ad l. fal. Tho. Diplo.

* Pro cōcor. Aduerte q̃ officialis seu thesaurari⁹ q̄n aliqd acqrit: an ītelligaẗ acqrere de bonis suis, an de bonis ei⁹ cui⁹ offm̄ gerit. & Bar. rephendēdo gl. ibidē in. l. facultas. C. de iure fis. li. x. tenuit q̃ p̄sumaẗ acqrere de suis: cōtrariū tn̄ allegaẗ ī hoc trac. de duo. fra. versi. q̄ro qd so. pōt accōmodari secūdū Bal. in c. j. de cōtro. inter do. & vas. ī vsibus feu. quem alle. do. Ale. ī addi. ad Bar. in. d. l. facultas. ī fi. q̃. s. prima opi. loquaẗ post redditionē rōnis. secūda verò opi. an̄ redditionem rōnis. sed Bar. pprię nō loqtur in thesaurario fisci ī hoc tra. licet possit cōpręhēdi sub verbis suis generalibus: & ideo de directo nō posset argui cōtrariū. Adde ad Bal. in. l. si defunct⁹. C. arb. tu. in. l. quisqs. C. si cer. pet. & ad ea q̄ addit. d. Ale. post Bar. de vxore vidua cōcubina. de filiofa. de rectoribus in. l. & si īstrumenta. C. de cōue. fis. debi. e. lib. alle. Inno. in. c. cum ex officijs. de testa. Albe. in. l. etiā. C. de dona. inter virum & vxo. Ang. consi. cxlj.

d ¶ Quartò quęro. vide plenè p do. Bar. soci. in consi. cxlix. in. ij. volu. inci. materia præsens. in vlti. colū. Tho.

e ¶ Vxor. Vide Ange. cōsil. cxlj. Bart.

f ¶ Quintò quæro. vide Ludo. ro. in consil. ccccvj. & Bar. in. l. dotem. ff. de ca. pecu. & ibi Alexā. in addi. & ibi apostil. meā. Et vide And. Barba. in consil. xxxvij. in. ij. volu. in. xiij. col. inci. scribitur sapiē. & vide Bar. in. l. si cum dotem. §. trāsgrediamur. in vlt. q. ff. sol. ma. ibi Alex. ī pe. col. & in. l. j. §. septem nec castrensi. ff. de ope. li. & Bal. in. l. certū. C. fami. er. & in auẗ. de testa. in pe. colum. C. de colla. Tho. diplo.

di.& demon.Dy.in hoc distinguit in.l.filius.ff.de
do.causa mortis. Aut fit mentio patris:& præsu-
mitur eius contemplatione,vt.l.fi.& arg.C.de iu-
re delibe.l.cum aliquis.aut non fit mentio patris:
& presumitur contemplatione filij,vt.d.l.fi.C.de
vsufr.q̃ distinctio nõ placet p.d.l.vbi de vsuf.vbi
innuit ꝙ fuit facta mẽtio patris.Preterea adiectio
p̃ris fit magis ad demõstrationẽ q̃ ad aliud: adeò
ꝙ si in patre erretur,nõ vitiaretur legatũ:vt.ff. de
hered.insti.l.his verbis.§.fi.& ideo sic puto distĩ-
guendum.Aut fit mentio patris,& patriæ ptãtis,
aut patris.vnde primo casu, Aut dispõ confertur
in tẽpore patriæ potestatis:& præsumitur contẽ-
platione patris.vt.d.l.filio.de cõdi.& demõ. Aut
cõfertur in tps sui iuris:& p̃sumitur cõtemplatio-
ne filij.C.de insti.& substi.l.iij.ff.ad trebel.l. vbi
purè.in prin.& l.mulier.in prin. Secũdo casu,qñ
fit mentio patris tantùm,Aut est tale qd,ꝙ nõ po
test acquiri nisi solũ patri:& præsumitur cõtem-
platione patris ar.ff.de sti.ser.l.j.§.cõmunis seruꝰ.
&.l.itẽ si seruꝰ.ij.respõ.&.ff.pro soc.l.verũ.§.si so-
cio.Aut potest quęri tam patri q̃ filio,& in dubio
præsumitur cõtemplatione filij:vt.d.l.fi.C.de vsu
fru.facit.ff.de sol.l.& magis &.l.si ita stipulatꝰ.§.
chrisogonus.de verb.obli.vbi persona nõ subin-
telligitur extrinsecus,sed persona patris,videt̃ ad
iecta causa demõstrationis.¶ Tertiò quæro:quia
ista procedũt in ꝓprietate,quid in vsufructu do-
nato vel legato filio?aduertatis:quia de hoc est ca
sus in.l.fi.C.de vsufru.tñ quia de intellectu illiꝰ.l.
dubitatur, nec bene à doctoribus declarata relin-
quitur,dicitur sic.Aut cùm relĩquitur vsusfructꝰ
filio qa est incertũ vtrũ sibi possit aliquid acq̃ri,
vel non.nam si cõtingeret ipsum filiũ mori in vita
patris:filius nil quæreret.fructus enim sunt pa-
tris.& eo viuo ipsum ius vsusfructꝰ ad heredes nõ
trãsit.Sed si iste pater ante decederet,acquireren-
tur fructus filio integrè.sicut ergo ex futuro euẽ-
tu pendet,vtrũ filio aliquid acquiratur vel nõ:ita
ex futuro euẽtu pẽdet,cuius cõtẽplatione videat̃
relictũ,secũdũ p̃dictã doctrinã.cùm ergo filiꝰ de-
cedit,viuo patre,p̃sumitur contẽplatione patris:
cũ ipsi filio nil potuerit q̃ri.vt.d.l.fi.C.de vsufr.
aut decedit primò pater:& p̃sumitur cõtẽplatio-
ne filij,quasi sibi possit q̃ri,vt.d.l.fi.in fi.& ex p̃di
cta distinctione approbatur.& determinatur ca-
9 sus illius.l.¶ Quartò q̃ro pone†aliqd donatũ fuit
filiofa.pacto apposito ꝙ illud habeat in castrensi
peculio,vel quasi:an erit castrẽse vel quasi?distin-
gue:aut donatur ei filio q non est miles.vel quasi:
qa nõ est aduocatꝰ:nec habet aliquas dignitates q̃
ponũtur in.l.fi.C.de inoffi.test.& tũc nõ erit castrẽ
se.vel quasi sed aduẽtitiũ.veritas enim est inspiciẽ
da nõ verba à donãte prolata vt.ff.de ca.pecu.l.si
fortè.Aut erit miles,vel aduocatꝰ,vel huiusmodi,
& tũc aut est certum,ꝙ nõ donasset nisi occasione
militiæ.& erit castrense,vel quasi.vt.l.cùm alle-
gas.de ca.pecu.&.l.castrẽse,sic etiã debet intelligi
l.diu.e.ti.aut erat dubiũ.& tũc aut donãtur res mi
litię necessarię:vt equꝰ,& arma militi.& aduocato
libri.& erit castrẽse vel quasi à quocũq; concedat̃.
de cas.pec.l.miles.ĩ prin.&.l.castrẽse.aut sunt res
ad militiã nõ necessarię:& tũc aut donãtur ab eo q
in militia notꝰ erat.& erit castrẽse peculiũ vel qua
si.aut ab alio:& nõ erit castrẽse peculiũ,etiã si non
dixit donãs.vt.d.l.si fortè.& ibi no.&.C.eo.l.li-
cet.aut appositio illorũ verborũ nõ valeat facere
esse castrẽse:tñ fortè operabit̃ ꝙ p̃ri nõ q̃ret̃ q̃tum
ad vsumfructũ ꝙ põt facere donãs.C.de bo.q̃ lib.
aut̃.excipit̃.& licet:fortè vitiet̃ exp̃ssum:tñ nõ vi-
tiat̃ tacitũ,vt.l.j.qb.mo.pig.vel hypo.solui.& ꝙ
plenè nota.p Cy.in illa.q.de illo q ex pacto aliqd
10 reseruauit sibi.¶ Quintò q̃ro†qd si filiusf.facie-
bat mercantiã cũ pecunia p̃rna,ꝓpter ꝙ habebat
notitiã cũ quodã dño q sibi donauit aliqd istorũ:
an illud cõicabitur inter fratres? Spec.in ti.de iu-
di.§.seqtur.versic.qd si isti filio,tenet ꝙ queratur
patri,si viuit:aliâs cõicetur inter fratres:qa ꝙ oc-
casione rei meę q̃ritur &c.vt.l.cũ q̃ritur.§.j.de pe
cu.& de dona.l.q mihi donatũ.cũ si.ꝓ hoc facit,

a ¶ Vsusfructꝰ.vide Ale.de imo.ĩ.l.filijs matrẽ.in addi.Barto.C.de inoffi.tes̃.Tho.

b ¶ Libros.vide Bal.ĩ cõs.ccxiiij.j.lib.& an ibi fratres mortuo patre,debeant manu tenere in studio.Bernardi.landr.

licet ipe nõ alleget,ꝙ dixi.s̃.ĩ.j.q.ꝙ illud ꝙ obuenit occasione militię cõ
muneratur in castrẽse, vt.d.l.ꝙ si fortè.& de castrẽ.pecu.l.j.¶ Mihi vi-
detur,ꝙ ipse minꝰ bene intellexit.ideo puto sic dicẽdũ.Quãdoq; extra-
neus donat filio,cõtẽplatione ipsiꝰ filij:& tũc nõ est dubiũ.Quãdoq; cõ
templatione ipsiꝰ patris, ita ꝙ ipse pater est ꝓxima & immediata causa
ipsiꝰ donationis.volebat enim patri acq̃ri:& tunc acq̃ritur patri, vt.d.l.
cùm plures.§.in arrogato.&.d.l.q mihi donatũ.Quãdoq; donat quis ra
tione mercãtię,vel societatis volens societati acq̃ri:& sic causa proxima
donationis est societas:& tũc acquiritur mercantiæ,seu societati,& diui-
ditur sicut alia lucra,vt dixi in.ij.q.huius tractatus.Istã autẽ differentiã,
vtrũ gratia mercãtiæ seu societatis,facit in simili tex.in.l.actione.§.idem
11 labeo.ff.pro socio.†qñque autẽ extraneus donat filiofa.occasione socie-
tatis,vel mercãtiæ,ita ꝙ societas vel mercantia est causa remota,vt in.q.
proximè posita, vt quia ꝓpter mercantiã acq̃siuit amicitiã cum aliquo
dño,quã aliâs non habuisset:& tunc totũ istud dicitur aduentitiũ,& sic
nõ cõicabitur fratribꝰ,vt.ff.pro socio.l.sociũ q in eo.§.fi.& ibi est casus
exp̃ssus,& vltra gl.ibi positã probat hãc distinctionẽ,& ꝙ illa causa re-
mota non cõsideretur in dãnum acquirẽtis.facit.l.j.§.nũc videamus.de
coniungen.cũ eman.liber.tamen q̃tum ad cõmodum ipsius acquirẽtis.
bene consideratur causa remota,vt.l.ꝙ si fortè.&.l.j.C.de castren.pecu.
facilius enim operatur retẽtionem,q̃ acq̃sitionem:exẽplũ,vt.C.de vsur.
l.per retentionem.&.etiam ob chyrogra.pecu.l.j. Ex his enim apparet
12 ꝙ oẽs leges dicẽtes inspiciendũ† esse cuius cõtemplatione detur,debẽt
13 intelligi de causa proxima.per.d.l.sociũ q in eo.§.fi.ꝙ est no.¶†Sextò
quæro quid si filiusfamil.cuius pecunia est castrẽsis vel quasi lucratur:
vtrũ illud lucrũ erit aduẽtitium,vel castrense,vel quasi?Respõdeo,aut il-
lud lucrũ est merè ex illa pecunia,vel ex alia re castrensi,vel opera sua:
quia dat pecuniã mercatoribus:& erit similiter castrense,vel quasi pe-
culium.argu.ff.de castren.pecu.l.pater militis.§.si seruus.aut lucratur cũ
pecunia,& opera:& inquantum pecunia accedit operę erit aduẽtitium
14 per ea quæ dicta sunt.s̃.in.ij.q.¶†Septimò quæro qd si mater vel ascẽ-
dens de linea materna instituerit filiũ hoc addito ne ad patrẽ perueniat
a vsusfructus,[a] vtrum ex legitima quã ille habebat necessariò relinquere
pater habebit vsumfructũ?glo.in aut̃.vt lic.ma.& auiæ.col.viij.dicit ꝙ
non:tamen aliâs cum dispositio valeat:quia per hoc filius non grauatur
imò eius conditio fit melior argu.l.filius matrem.C.de inoffi.testamen.
Sed tex.tam in rubro q̃ in nigro,innuit expressè cõtrarium:quare sic di
cemus.aut mater instituit filiũ sub tali cõditione,ne filius sit hæres,& va-
let:& in legitima.nec filius erit hæres,nisi pater renũciet iuri vsusfructꝰ,
vel eum emãcipet vt.d.l.filius matrẽ.& ita intelligo.gl.aut institutio est
pura,sed per modũ modi fiet adiectio,ne patri acq̃ratur vsusfructus:&
tunc filio adeunte,pater habebit in legitima vsumfructum,in qua testa-
tor non potuit aliquod grauamen imponere.non enim potest facere vt
leges non habeant locum in suo testamento.ita intelligo text.in.d.aut̃.
¶ Octauò quero quid si pater dilapidet bona filij?dic vt dixi in repe.l.
si constante.ff.sol.mat.¶ Tertiò principaliter est vidẽdum quando ipse
15 pater cõcedit filio.† Et primò quæro quid si pater emit filio libros[b],an
b teneatur cõferre?gl.in.l.quæ pater filio.ff.famil.ercis.&.C.famil.erciscũ.
l.filię tangit,& ibi videtur tenere ꝙ non.argu.illius.l. Roffre.disputauit
cõtrarium secundum multas rationes quæ sunt.C.de colla.aut̃.ex test.s.
ꝙ simplex donatio venit in collatione. Vber.de bobio dicit ꝙ de iure
videtur dicẽdum,ꝙ non cõferat cum fratribus.nam si pater donasset fi-
lio multos equos & multa arma non cõferret fratribus tanq̃ castrẽsia,vt
ff.de collatio.bono.l.j.§.nec castrẽse.sed eadẽ ratione,si donat aduoca-
to,erit quasi castrẽse,vt.C.de aduo.di.iudi.l.fori.& non minus militat.
&c.vt.l.aduocati.eo.tit.Idem videtur tenere Dyn.in.d.§.nec castrense.
idem tenet Cy.C.de collatio.l.filię.¶ Mihi autem videtur sic distinguẽ-
dum.aut pater emit solũ nomine filij,nec filio tradidit,nec aliquid ex-
pressit se donare filio:& tunc dictæ res sunt propriæ patris,vt.C.de ca-
strẽ.pec.l.j.in prin.traditio enim req̃ritur,vt videatur donare.C.si quis
alteri vel sibi.l.ij.aut emit nomine filij,& tradidit sibi,vel se donare ex-
pressit illos libros:& tũc aut filiꝰ erat iam aduocatꝰ,vel doc.aut erat scho
laris in studio.p̃io casu,erit quasi castrẽse.ar.d.l.j.ij.rñ.C.de castrẽ.pec.
&.ff.e.l.castrẽse.&.s̃.dc̃m est & ideo nec pater poterit reuocare iam da-
ta,nec fratribꝰ debẽt cõferri,vt.d.§.nec castrẽse.&.C.fa.er.l.si filiꝰ.¶ Se-
cũdo casu,qñ erat scholaris,tũc aut cõpleuit studiũ suũ añ mortẽ patris:
& tũc incipit quasi militare,& efficiũtur quasi castrẽsis peculij & cõfir-
matur donatio.C.de dona.l.siue emãcipatus,&.ff.eo.l.donatio.§.pater.
aut p̃r mortuꝰ est,anteq̃ ꝑ se studiũ cõpleret,& quasi militiã adipisceret̃.
& tũc nõ potest dici quasi castrẽse peculiũ:qa ꝑsonæ cõditio hoc nõ pa-
titur,vt dictũ est in.j.q.in princ.licet enim reperias cõcessum aduocatis,
& doctoribꝰ vt possint habere quasi castrẽse peculiũ:nõ tamẽ reperitur
cõcessum scholaribꝰ,nec debẽt gaudere eodẽ priuilegio quo magistri,vt
C.de stu.li.vr.Rom.l.j.lib.x.facit quod no.C.de iurisdic.om.iudi.l.fi.&
ideo tũc est distinguẽdũ,sicut in alia simplici donatione.aut erat emãci-
patus tẽpore donationis,libris nõ adeptis.aut posteà fuit emãcipatꝰ:&
cõfirmatur donatio,vt.d.l.siue emãcipatꝰ.&.d.§.pater.ita ꝙ pater non
posset eam reuocare:sed tamẽ hoc esset cõferẽdũ fratribꝰ,vt no.ꝑ Cyn.
in aut̃.ex testõ.C.de colla.tamen hoc casu speciali fauore studentium,
cessauit colla.vt.l.quæ pater.ff.famil.erciscũ.aut non fuit emancipatus.
& tunc

&tunc fuit cõfirmata morte,nec venit cõferenda,vt.l.filię.C.
fami.erci.secundũ opi.approbatã in.d.auť.ex testamento.C.
de colla.& istã distinctionẽ de filio addiscẽte,& aduocato,tacit
Iac.de bel.in quadã sua disputatiõe quã ponit.C. de inoff.
test.l.j.in fi.in sol.cõtrarij.§.ornatricibus.in.l.legatis.ff.de leg.
16 ij.cogitabitis. ¶ †Secundò q̃ro qd si pater dedit filio pecuniã
in studio,vtrũ sibi imputetur à fratribus tẽpore diuisionis?dices
tu ꝙ nõ,vt.d.l.quæ pater.C.fami.ercis.sed puto illã.l. debere
intelligi quãdo apud patrem non erat aliquid ꝙ esset filij.sed
si apud patrem esset aliqd castrense,vel quasi,vel etiam
aduentitiũ, puta bona materna cõsistentia in pecunia: tunc in
dubio debet intelligi esse pecuniã ipsius filij,seu sibi debitam
vt.ff.de nego.gest.l.nesennius.¶ Præterea pater est legitimus
administrator: & ideo p̃sumitur in dubio facere administratorio
nomine,vt.l. cũ pať.§.j.de admini.tut.&.l. post mortẽ.
quãdo ex fac.tuto.& ibi not.nec ob.C.de do.promiss.l.fi.quia
illud in dote &donatione propter nup.ꝙ ꝑtinebat ad officiũ
paternũ, propter ꝙ poterat pater cogi.l.qui liberos.ff. de ritu
nup.sed ad istas expensas,non poterat cogi pater : & ideo
in dubio p̃sumitur in bonis filij.ad hãc respõsionẽ facit ꝙ not.
17 in.d.l.fi.ꝙ tene menti.¶ Tertiò q̃ro.pater † incepit pro filio
expendere in studio.vtrũ patre mortuo,debeat studiũ ꝑficere
a re de cõmuni inuitis fratribus[a]? & videtur ꝙ sic:quia munera
cœpta debẽt ꝑfici de cõmuni, licet noua inchoari nõ possint,
vt.l.filiã.§.idem scripsit.ff.fami.er.&ꝙ no.per gl.in.l.originẽ
§.fi.ff.de mu.& hono.&.l.j.§.sed añ.de colla. bo. & ibi videť
tenere Dy.& ad muni.l.lucius.§.idem scribit.& ibi etiam per
Dy.facit ꝙ hæres mandatarij socij,& tutor tenetur expedire
negotia cœpta:vt.ff.pro soc.l.hæres socij.& de hære.tuto.l.j.
& de his qui notã.infa.l.furti.§.j. Sed contrarium puto verũ,
salua reuerentia do.Dy.nam factum patris erga filiũ initiatũ
eatenus obligat,quatenus de necessitate erat astrictus, vel obligatus.
hoc probatur.ff.de mune.& ho.l.& si filiũ. cõiuncta.l.
honores.ff.de decur.§.si his qui.hoc modo inducendo.Decurionatus
est initiũ ad alias dignitates,vt.d.§.si his qui.& tamẽ
si pater assentit decurionatui:successores nõ tenentur de alijs
muneribus post mortem.Ita in proposito licet pater cõsenserit
filio in initio studij:tamen quia pater non tenebatur de necessitate
prosequi:nõ tenentur hæredes patris. hoc probatur
expressè in.d.l.si filia nupta.§. idem scribit.nam eatenus hæres
tenetur , quatenus iam pater erat obligatus . sed hic pater
non poterat cogi ad prosecutionem studij:ergo&c.cum eiusdem
conditionis sit hæres, cuius defunctus,vt.l. hæres. de re
iu.Preterea aũt dices fratres teneri virtute obligationis in eos
transfusæ.& hoc est falsum,vt.s̈.dictũ est.aut vigore cuiusdam
donationis cõfirmatę morte,quæ habet vim relicti.& hoc nõ
potest:cum pro futuro tempore nulla facta sit traditio.l.papi
18 nianus.ff.de do.inter vir.& vxo.Fateor† tamen,quòd si quid
debitũ esset cõtractum occasione studij invita patris,dũ tamẽ
honestè &licitè,ꝙ fratres tenentur soluere de cõmuni,per iura.
s̈.allega.est enim res ęs alienũ patris,vt.l.sed iulianus.§. pe.
19 ff.ad maced.&.C.eo.tit.l.macedoniani.¶ Sed pro† solutione
cõtrarij dic:quãdoque pater aliquid pro filio incipit, vel filio
incipienti consentit,ex quo & propter ꝙ, ad totius actus
cõsumptionem,& pro toto tempore,pater erat obligatus: &
tũc onus trãsit in hæredes,vt.l.si filia nupta.§. idem scribit.ff.
fa.er.&.d.l.hęres socij.cũ si.q̃nque cõsentit filio incipiẽti, seu
incipit ipse aliquid propter ꝙ obligatur ad totũ : & tũc eatenus
transit obligatio in hæredes, quatenus ipse defunctus tenebatur,
vt.d.l.filiũ.de mune.&.hono.&hic est casus questio-
20 nis nostræ. ¶ †Deinde quæro: pone ꝙ pater filio accipienti
b vxorem,fecit expẽsas in nuptijs[b]& alijs tempore diuisionis.
frater vult ꝙ p̃ani & alia ornamenta veniãt in diuisione.quid
iuris? ¶ Circa primũ de expensis in nuptijs dico ꝙ aliter frater
debet facere de suo proprio,non de cõmuni:nisi pater aliter
cauerit in testando.ff.de mune.& hono.l.iiij.§.fi. & ibi gl.
21 tangit istam quæstionẽ.¶ Circa secundũ† de vestibus & alijs
ornamentis vxoris fratris, vtrũ veniant in diuisionẽ & collationem?
doct.dicunt:aut quærimus de vestibus nubilibus, &
alijs necessarijs ad vsum quotidianũ:& illę nõ sunt cõferendæ
sed sunt proprię mulieris,&ab initio fuit donatio inter socerũ
& nurũ.l.ex annuo.in prĩ.ff.de dona.inter virũ &vxo.ad leg.
falci.l.vsufru.§.fi.cum sua glo.& de pecu.l.peculiũ nascitur.
aut de vestibus & alijs ornamentis p̃tiosis & festiuis, & talia
qualia sunt veniant in collatione: remanserũt enim soceri: vt
l.mortis causa.§.fi.ff.de don.inter vir.&vxo.&de pecu.l.illud
vestimẽtũ.vbi videť ꝓbari dicta distinctio nec potest dici ꝙ
morte soceri p̃dicta donatio fuerit cõfirmata: quia nõ fuerũt
res donatę ad vsum traditę:vt.d.l.mortis cã.in fin. Præterea,
posito ꝙ fuerũt donatę morte soceri:cõstãte matrimonio non
firmareť,vt.l.cũ hic status.§.oratio.&.seq.ff.de do.inter virũ
& vxo.facit ad prædicta.l.fi.in prin.ff.sol.mat.& ibi cõsuetũ
22 est dici per doc.¶ †Deinde q̃ro,pater expẽdit in rebus filij
de aduentitijs,in quibus habebat vsumfructũ nunqd fratres
poterunt imputare hoc tempore diuisionis?&videtur ꝙ sic.
l.eum.ff.de vsufr.& quòd dicitur de viro in.l.j.§. sed nec ob
impensas.de rei vxo.actio.Rñ.sic.aut fuerunt expẽsę necessariæ:
& illę non possunt imputari:qa pater habebat necesse facere,
vt.l.j.de bo.ma.&.l.cũ nõ solũ.§.ubi aũt.C.de bo.q̃ lib.
aut loquimur de impẽsis utilibꝰ. & quidẽ tunc si pater fecit,
vel impendit animo repetẽdi,& hoc cõstat:hoc casu filio im
puteť.arg.d.l.cũ de vsufru.secũdũ iura hodierna, secũdũ quę
in aduẽtitijs inter patrẽ& filiũ,põt cõsistere ciuilis obligatio,
etiã ex ipso cõtractu.d.l.cũ nõ solũ.§.fi. & ad treb.l. iubemꝰ.
Aut dubitať quo aĩo fecit:& tũc aut impẽsæ sunt vsq; ad fru
ctuũ quãtitatẽ.& videť pater ei donare : nec sibi imputabiť:
vt ea.l.§.sin aũt res.expendẽdo eñ in re filij,uideť apud eũ di
mittere.aut excedũt fructuũ quãtitatẽ:& nõ videť donare ei
in dubio,sed habere animũ repetendi,nisi in causa alimẽtorũ
& simili expendisset.l.alimẽta.C.de neg.gest.nisi modicitas
impensæ faceret pręsumi donationẽ,vt.ff.de impensis.l.omnimodo.
& de do.inter vi.& vxo.l.vtrũ.aut facit impẽsas voluntatis:
& tũc in casibꝰ in quibꝰ utiles nõ repetunť,nec volũ
tariæ,alꝯ aũt abrasio permittereť sine lęsione prioris status,
vt.l.in fundo.de rei vendi.&.d.§.sed nec impẽsas. Nec ob.ꝙ
diciť de fructuario,& de uiro faciẽte necessarias impẽsas: qa
vir habet dotẽ ꝓpter onera matrimonij:ideo nõ debet grauari
alio onere impẽsarũ.vsufructuarius simplex habet ex alia
causa,vt qa ex cõtractu vel quasi.pater verò habet ex disposi
23 tione legis,cũ hac cõditiõe ꝙ sustineat onera.¶ †Deinde q̃ro
quid si pater dedit filio pecuniã,aut res:an ipsa ueniat cõicãda?
Dic:aut dedit sibi vt habeat in peculio ꝓfectitio:& communicat,
vt.l.certũ.ff.fa.er.& de colla.l. si donatio.ij. rñ. aut
dedit aĩo donãdi:& tũc aut præcesserũt merita filij:& sic do
nauit vt filio extraneo ꝓpter merita.& hic sunt opi.gl.in.d.
l.si donatiõe tenet ꝙ ab initio talis donatio nõ ualet,sed mor
te cõfirmareť.alia gl.in auť.vñ si parẽs.ff.de inoffi.testa. tenet
ꝙ statim valet,& filio q̃riť,sicut alia aduentitia.Et hanc puto
veriorẽ qa hoc videť filiꝰ suis laboribꝰ quæsiuisse ꝓpter seruitia
quæ patri fecit,quę si extraneo cuicũq; fecisset illud ha
buisset:& sic est aduentitiũ,vt.l.cũ oportet.circa prin.&hoc
tenebat Iac.bu.aut donauit sibi vt filio,nõ ꝓpter merita prę
cedentia:& tũc est simplex donatio,q̃ vtrũ veniat cõfereda,
dic vt in auť.ex testõ.C.de colla.aut dubitať quo aĩo dedit:&
tũc aut pater emit noĩe filij,& sibi tradidit:& his duobus casibus,
præsumiť animo donandi,vt.l.filię.ff.fami.er. &.l.ij. si
quis alte.uel sibi.dixi.s̈.ĩ.iij.q.prin.& si præcesserint merita
præsumiť vt extraneo,alꝯ vt filio,vt no.in.d.l. si donatione.
aut tradidit tantũ,nõ autẽ suo nomine emit:& in dubio videť
dare vt habeat in peculio,vt.l.ꝙ fructuariꝰ.in prin.ff. de acq.
rerũ.domi.nisi alia essent indicia ex qbus esset aliter pręsumẽ
dũ:vt quia tradidit filio eunti ĩ castris,vt.l.circa.C.de ca. pe.
lib.xj.aut nomine filij tantũ emit,& non tradidit:& idem:qa
non uidetur donare,sed in peculiũ profectitium concedere,
24 vt.l.fi.ff.de pecu.lega.¶ Deinde† quæro:[c]quid si pater fecit
c filiũ stipulari ab aliquo debitore suo:an pater videať facere
hoc animo donãdi,uel uideať vti solũ ministerio filij?& ꝙ nõ
videatur donare,facit.l.si pater.in prin.ff.de do. In cõtrariũ
facit.d.l.fi.ff.de pecu.lega.& de castren.pec.l.j. sol. aut pater
nomine filij stipulať,uel emit.& loquiť.d.l.fi. de pecu.leg.qa
tũc nullus actus traditionis,interuenit in filio. arg.l. papinia
nus.de don.inter vi.& vxo.aut pater fecit ipsum filiũ stipula
ri,uel emere:& tunc dicit Oldra.ꝙ inspiciendus est numerus
liberorũ,& quantitas patrimonij patris, & quantitas quam
filius stipulatus est,uel alius nomine suo contraxit, vtrum sit
parua uel magna,vt sic his inspectis, videať donare velle vel
non.arg.ff. de leg.ij.l.si filio.de fun.instru.l. quæsitũ.§. sed ꝙ
pomp.de dona.inter vi.& vxo.l.utrum.& Iac.de are.ĩ.d.l.si
pater.de dona.&c.

¶ Explicit tractatus de duobus fratribus inuicem habitantibus,
expositus per dominum Barto.&c.

d ¶ Incipit tractatus domini[d] Bald.de Perusio,de duobus fratribus
simul habitantibus.

ET primo quæritur. Pater emit libros filio studenti, deinde decedit pluribus relictis filijs. Quæritur an hic filius debeat habere

a ¶ Inuitis fratribꝰ. Bal.in trac. q supponiť de duobus fratribꝰ.simul habitãtibꝰ. nu.xix. tenet contrariam opi.quã iste hic dixit in apostil. ad Dy.in.l.luciꝰtitiꝰ. in ver. vt de cõi. ff.ad muni. & ĩ addi.ad istũ in .l.j.§. nec castrẽse.ĩ fi.in ver. nec tenebunť hæredes.ff.de colla. bo. & in addi. ad Bal.in.l.filię cuius.nu.xij. ĩ versi. admuni.ff. de col.

b ¶ Nuptijs. vide Ro.consil.clxxij. Ber.Lan.

c ¶ Deĩde q̃ro. vide Bar.ĩ.l.fi.ff.de pecu.leg.& ibi Ale.ĩ addi.q̃ ponit plura ad materiam. Tho.diplo.

d ¶ Tractatus dñi Bal. vide q̃ scripsi s̈.in tracta.Bart.de duobꝰ fratribꝰ.& istud prĩcipiũ valet, & primò q̃riť: pater emit libros vsque ad.§.primò q̃ro qd sit filiꝰ, nõ fuit imp̃ssus, sed modò ĩprimiť,& istũ tractatũ ꝑfectũ inueni in. xiij. vol. cõsiliorum in char.lxxiiij. in studio excellentiss. doct.Iac.de mõte sperello de Perusio.Tho.Dipl.

illos libros præcipuos: an verò debeat conferre fratribus.gl.
quæ est in.l.filiæ.C.familiæ erciscundę.dicit quòd debet ha-
bere præcipuos. Et hoc videtur probare duabus rationibus.
¶ Prima, quia omnimodo pro filio videtur hoc tacitè velle,
& quasi vltimum iudicium cõferre in eum vt.d.l.filiæ. ¶ Se-
cũdò ꝙ hic videtur operari fauor studiorum.ff.fami.er.l.quę
pater. Tertiò videtur hic operari ratio: quia ob causam stu-
diorũ pater emit,& illa causa non sit finita:ergo cohęredes ab
eo non possunt amouere,seu aduocare libros.ff.fami.ercis.l.si
filius neratius. Quartò:quia pater habet necesse emere libros
pro filio,ex quo eum misit ad scholas,vt not.C.ad macedon.
l.macedoniani.Quintò:quia sicut arma quæ dãtur militi,sunt
præcipua eius.C.fami.ercis.l.si filius.sic & libri qui dãtur stu-
deñ.In contrarium videtur ꝙ libri empti sint patris,sicut re-
liqua empta per patrẽ:ergo pertinent ad omnes hæredes pro
hęreditaria portione.C.fami.ercis.l.cæterum.Prętereà,debet
filius legitimam, & partem suam computare sicut computat
militiam sibi emptam à patre.C.de inof. testamento.l. omni-
modo.§.fi.posito ꝙ ista esset donatio,non est donatio simpli
citer,sed ob causam affectione meritam.Et ideo imputatur in
parte huius filij,sicut donatio propter nuptias.C.de inof. te-
stamento.l.quoniam nouella.Non ob.d.l.si pater.versi. fili⁹.
si imputat sibi sumptus studij: quia intelligitur in sumptibus,
studio consumptis:vt est victus,& vestitus.secus in libris qui
extant: cùm quales sunt, tales debent sibi imputare, vel con-
ferre secundum Guil.primam opin. tenet Dy.ff.de colla. bo-
norum.l.j.§.sed nec castrense.de hoc no.Cyn.C.de colla.l.fra
ter.sed Bar.dicit,aut pater solùm emit nomine filij, nec tradi-
dit, nec expresit se donare filio: & tunc dicti libri sunt pro-
prij patris, vt.l.j.C. de castren.pecu.lib. xij. requiritur enim
traditio,vt videatur donare.C.si quis alteri vel sibi. l. ij. Aut
emit nomine filij,& tradidit sibi vel se donare expresit:&tũc
aut filius aduocatus est, vel doctor, aut scholaris,primo casu,
dicitur quasi castreñ.quia doctor vel aduocatus dicitur mili-
tare.C.de aduo.diuerso.iud.l.fori.&.l.aduocati. ideo non cõ
feruntur:vt.d.§.neque castrense.&.C.fami.er.l.si filius. Secũ-
do casu,aut compleuit studium in vita patris:& sic inci.quasi
militare: & efficitur quasi castrense: & confirmatur illa dona-
tio.ff.de dona.l.dona.§.patri.&.C.de dona.l. emãcipati. Aut
pater decesit,antequam filius studium compleret, & militiã
adimpleret:& tũc non potest dici quasi castrense:quia cõdi-
tio personæ non patitur:quia non reperitur in iure ꝙ schola-
ris dicatur militare sed tãtùm magistri.C. de fun.li.l.ij.libr. x.
facit ꝙ no.C.de iurisdic.om.iud.l.fi.& ideo tũc debet distin-
gui,sicut fit in alia simplici donatione:quia aut erat emãcipa-
tus,aut posteà emãcipauit,libris non ademptis: & non debet
cõferre:quia cõfirmata est donatio, & pater non potest reuo-
care,vt.d.l.emãcipati.§.si pater.etiã nisi alia simplex donatio
esset cõferenda: quod not.Cy.C.de colla.aut.ex testamento.
hoc casu tamen fauore studij,cessabit collatio:vt.d.l.quæ pa-
ter. Aut non fuit emãcipatus:&tũc si talis donatio fuit morte
cõfirmata,nõ debet cõferri:vt hic.s.simpliciter reuocatur. tũc
debet cõferri secũdum Bar.sed Oldra. dicit ꝙ in dubio pater
videtur donare.an autẽ ad vsum tãtum sit donatũ,debem⁹ re-
currere ad coniecturas quę possunt percipi numero liberorũ
& facultatum patris.arg.de leg.iij.l.si filiæ,vbi per Old.& de
fundo instr.l.quæsitũ.§.papi.de donatio.inter virũ & vxor.l.
virũ.¶ Aut cõstat de donatio. & tũc si filius erat emãcipatus,
statim valet donatio.aut posteà emancipatur, & confirmatur
emãcipatio:& tũc aut est doctor,vel aduocatus viuo patre.&
cõfirmatur & transit in speciem quasi castren.peculij,aut pa-
ter primò decedit ꝙ̃ hoc cõtingat,& cõfirmatur donatio mor
te patris nisi fuerit reuocata:vt.d.l.fi.& omnibus istis casibus,
iste studens habet libros pcipuos fauore studiorũ. Sed si non
cõstat de donatione, licet cõstet de receptione, & asignatio-
ne,videtur tũc esse recurrendũ ad distinctionem Old.& secũ-
dum eum videtur limitanda.d.l.filiæ. Nam in parua expensa
præsumitur donatio, sed in magna quæ fortè maiorem ptem
patrimonij eximit:quia fortè habet multos alios filios,nõ p̃-
sumitur donatio.& hęc opi.videtur mihi multũ ęqua. Secũdò
quæro: pater misit filiũ ad studium,& decesit. an debeat fili⁹
perficere studiũ cõmunibus sumptibus,an ꝓprijs?& videtur
ꝙ cõmunib⁹:quia munera cœpta debẽt pfici de cõmunib⁹,li-
cet noua nõ posint inchoari.s.fami.erci.l.si filia.§.idẽ scribit.
& no.gl.de mune.& honoribus.l.qui originẽ.§.fi.de colla.bo
nor.l.j.§.sed an.ij. Et ibi videtur hoc tenere Dyn.& ad muni-
cipa.l.mitius.§.idẽ scribit.& ibi per.d.Frãciscũ:quia hęres mã
datarij,tutoris,&socij,tenẽtur expedire negotia cœpta.ff.pro
so.l.hęres socij.& de nego.gest.l.nã & socius.§.si viuo.Cõtra-
rium determinat Bar.& reprehendit Dyn.nam factum patris
erga filium incœptum,eatenus obligat patris hæredem, qua-
tenus ipse pater erat de necesitate obligatus, probatur.ff.de
muneri.& honorib.l.filium.coniuncta.l.honores.§. is qui.de
decuri. hoc modo decurionatus est principium ad alios ho-
nores siue dignitates.vt.d.§. is qui. & tunc si pater consensit
decurionatui,successores nõ tenentur de alijs muneribus post
mortem: sic in proposito licet pater consentiat in prin.studij:
tamen posteà non tenebatur necessariò prosequi: ergo nec
eius hæredes. Præterea, hoc probatur expressè in.d.l. si filia.
§. idem scribit. Nam eatenus hæres tenetur, quatenus pater
erat obligatus:sed hic pater non poterat cogi ad prosequen-
dum studium: ergo nec eius hæres cùm eadem conditione sit
hæres,cuius erat defunctus,vt.ff.de regu.iur.l.hæres. Præter-
eà, aut dices fratres teneri vigore obligationis in eos transfu-
sę:& hoc est falsum,vt dictum est.s.aut vigore cuiusdam qua-
si donationis,considerato ꝙ habet vim relicti. Et hoc non po-
test esse, cùm pro futuro tempore nulla sit perfecta traditio,
vt.ff.de donatio.inter vir.& vxorem.l.papi.fatetur tamen.d.
Bartol. ꝙ si debitum occasione studij, esset factum in vita pa-
tris. dum tamen esset honestum & licitum ꝙ fratres tenen-
tur soluere per iura superius allegata. & sic intelligitur.ff.ad
macedonia.l.sed & iulia.§. quòd dicitur.&.d.l.macedoniani.
& distinguendo sic concludit. Aliquando pater aliquid in-
cipit pro filio, seu filio incipiente consentit, propter quod
obligetur ad consummandum totum actum:& tunc tale onus
transit ad hæredem,vt.l.hæres socij.§. idem scribit.ff.pro so-
ci.præallegata. Aliquando consentit filio incipienti, seu ipse
incipit aliquid propter quod non obligatur ad totum. &
tunc eatenus transit obligatio ad hæredem, quatenus ipse de-
functus tenebatur: vt.d.l. si filius. & iste casus est quæstionis
nostræ secundum Bartol. in suo tracta. quod nota. Conclu-
do ergo, ꝙ si vult perceptio, studium, expendat de parte sua
non de parte fratrum: quia operis perceptio non est contra-
cta obligatio pro toto tempore, secundum eum. Quòd ego
concedo.s. ꝙ non sit contracta obligatio pro toto tempore.
& hoc dicit Dyn. sed hoc verum, officio iudicis contineri:
quia medium & finis habet quodammodo probabilem: &
quodammodo necessariam consequentiam ad princip. Vn-
de sicut ipse pater cogitur alere filium in studio, & emere si-
bi libros, ex quo misit eum ad studium, vt nota.in.d.l.mace-
doniani. Ita breuiter, ꝙ necesitas post mortem patris trans-
mittitur ad hæredes. Non dico ꝙ hęredes patris tenentur do-
nare libros: quia nisi pater tenebatur sed ꝙ pater tenebatur
emere, & sibi mitti ad studium, & asignare ad vsum facti, re-
tenta sibi proprietate librorum pro hæreditaria parte:& hoc
si studens est ita pauper, ꝙ de sua parte non potest habere
sumptus studij. si enim ex proprijs reditibus haberet vnde
studeret, fratres etiam in diuisam substantiam posidentes:ni-
hil tenentur conferre de proprio.arg.ff.de petitio.hæredit.l.
fi.Finaliter tamẽ puto ꝙ opi.Bar.sit verior de iure quàm opi.
Dy.quia nec tempus studij,nec eius sumptus limitatur neces-
sarium, & certum à iure: & ideo nec possumus eam mereri in
vita patris. Et licet opi.Dyn.esset necessaria in sumptibus stu
dij: tamen si iste peracto studio, intendit doctorari: quia iste
nouus actus de necesitate studij non infertur, iste qui vult do
ctorari tanquam aggrediens nouum actum, debet doctorari
proprijs sumptibus.ar.ff.de lega.iij.l.seruus leg.§.si ex officio
¶ Tertiò quæro si pater fecit sumptus in nuptijs pro filio ca-
piente vxorem. & mortuo patre, alter frater vult ꝙ pecunia
expensa, & alia ordinamenta veniant in diuisione, vel ꝙ fra-
ter pro quo isti sumptus sunt facti, imputet in propriam par-
tem quæritur quid iuris? Respon. ꝙ licet pater expendiderat
in nuptijs filij,quatenus ista expensa consumpta est, non de-
bet filio imputari. & si alter frater vellet dicere ego volo du-
cere vxorem,& tantũdem expendere de communi.non audi-
tur: quia pater non expendit de cõmuni patrimonio libero-
rum, sed de suo proprio in quo filij nondum habebant ali-
quod ius. & hoc est verum: nisi pater aliter cauerit in testa-
mento.ff. de mune. & hono.l.iij.§.fina. ¶ Sed circa vestes, &
alia ornamenta vxoris,an veniant?dic,aut loquimur de vesti-
bus quotidianis & necessarijs ad vsum quotidianum : & non
sunt conferenda: & sunt propriæ mulieris, & à principio te-
nuit donatio inter socerum & nurũ,vt.ff. de dona. inter virũ
& vxorem.l.exac.&.ff.ad.l.falcidiã.l.ij.§.dos.de vsufructu.cũ
sua glossa. ¶ Aut loquimur de vestibus & alijs ornamen-
tis ptiosis & festiuis: & illa qualia nunc sunt, sunt conferen-
da.nam remanserunt.ff.de donationibus inter virum & vxo-
rem.l.mortis suæ causa.§.fin.& probatur hæc distinctio.ff.de
pecu.l.id vestimentũ.nec potest dici ꝙ hęc donatio morte so-
ceri sit cõfirmata:quia non fuerũt res donatę,sed ad vsum tra-
ditę,vt

dite,vt.d.l.mortis suæ causa.in fin.Præterea posito ꝙ fuisset natio,non cõfirmaẽ morte soceri,cõstante matrimonio inter virum & vxo.siue filiũ.ff.de dona.inter virũ & vxoré.l.cum hic status.§.ratio.&.§.sequen.facit ad prædicta.ff.soluto matrimonio.l.pe.secũdũ Bar.&.ff.cõmo.l.sunt certa.§.interdũ. plenè dixi in.d.l.pe.§.j.¶ Quartò quæro.pater expendit in rebus aduẽtitijs filij.modo filius tẽpore diuisionis, habet eas res præcipuas.quæriẽ quid iuris de sumptib⁹,an fratres possint eas ei imputare tẽpore diuisionis?Respon.secundũ Bart. aut fuerunt sumptus necessarij quos pater habebat necesse facere:& tũc pater nõ põt repetere nec hęredes eius possunt imputare.C.de bo.ma.l.j.de bonis quę libe.l.fi.§.vbi autem. Aut nõ erant necesse patri,sed permissa,vt qa in re filij plantauit vineam vel domũ ædificauit,vel fecit alios sumptus:& tũc aut ad perpetuã vtilitatẽ.& habetur raio huius sumptus: quia ratione aduentitiorũ inter patrẽ & filiũ,potest cõsistere ciuilis obligatio,etiã ex quasi contractu,vt.d.l.fi.§.fin.&.C. ad trebellia.l.iubemus.& hoc si pater fecit illud animo repetendi.secus si non animo repetẽdi,nolens filiũ sibi obligare. argumẽ.ff.de condi.& demon.l.si in area.&.ff.cõmuni diui.l. in hoc iure.circa mediũ.Sed si dubitatur quo animo fecit:tũc dicit ipse ꝙ paruos sumptus dicitur facere, animo donandi. argumẽ.ff.de dona.inter vir.& vxorem.l.si seruus cõmunis. Sed in magnis:aut sunt in ꝗtitate fructuũ,& tunc videẽ ei donare.argu.d.l.fi.§.si autẽ res.nam expẽdere in re filij,videtur apud eũ velle dimittere. Aut sunt vltra fructuũ quantitatẽ:& non videẽ donare.& in dubio videẽ habere animum repetendi,nisi in causa alimentorũ,vel simili expendisset.C.de nego. gest.l.alimenta.Sed si nõ sunt ad perpetuã vtilitatem,sed ad fructuum vtilitatẽ:hic nulla patri vel hæredi ei cõpetit repetitio: quia onera pertinẽt ad eũ.& idem in eo ꝙ expẽdit pro datijs,& collectis,cùm habeat vsumfructũ.ff.de vsufruct.l.si pendente.§.si quis.&.ff.de impen.l.nec stipendiũ.¶ Quintò quæro quid si pater fecit filiũ stipulari ab aliquo suo debitore,an videẽ hoc facere animo donãdi:an videẽ vti filij ministerio?& ꝙ videatur donare,facit.ff.de dona.l.cuncti.§.fin.&.l. si pater.in princ.In contrarium facit.ff.de pecu.l.fi.&.C.de castr.pecu.l.j.lib.xij.¶ Sol.Old.& Bart.inspici debet numerus liberorũ,& quantitas patrimonij patris,& quantitas quã filius stipulatus est,vel aliâs contraxit:& quia aut est parua vel magna:& his inspectis,videẽ donare vel non.argumen.ff. de leg.iij.l.si filiæ cum simi.Et idẽ tenet Iac.de aret.in.l.si pater.Nõ ob.l.fi.de peculio,vel quia ibi nullus interuenit actus filij,vel traditionis in filiũ:sed hic interuenit obligatio filio contracta,quę in iuribus pro quasi traditione habeẽ,vt not. C.de dote cau.non nu.l.ij.Sed ego puto vt videaẽ adhibitus filius,vt minister si est filius in potestate.Sed si est emancipatus:quia per eũ non quæritur patri,videẽ adhibitus vt cõmodum sentiat,& sic vt donatarius,vt.d.l.auia.§.fi.& argu.ff.de do.inter virũ & vxo.l.mulier.Sed in dote fauore dotis,ne remaneat mulier indotata nunꝗ filius præsumiẽ adhibitus ad stipulandũ vt donatarius.ff.sol.matri.l.quæ dotis sed quãdo mandatur stipula.præcedit:quia mandatũ est procura.& in dubio est simplex procura.nõ in rem suam:nec præsumiẽ donatio.ff.mãdati.l.idemq.§.si tibi.& facit quod no.ff.&.C.de dona.inter virum & vxo.l.si filij tui.& per Cy.C.de iure do. l.ij.& de leg.iij.l.cum quis decedens.§.nuptam.per Dynum. ¶ Vsq huc do.Bal.repillogauit aliquas quæstiões tractatas per dominum Bar.in superiori tractatu.hic verò idẽ Bal.incipit quærere.Hucusq non fuerunt impressa.modo sequitur trac.Bal.qui fuit aliâs impressus.

SVMMARIVM.

1 *Filius impendens circa personam patris,eo uiuo,non petit à cohærede iudicio famil.erciscundæ.*

2 *An actione nego.gesto.remißiuè.*

Filius qui uiuo patre,res ipsius patris consumpsit,surripuit, & dilapidauit:an patre mortuo,tantominus accipere debeat:& id quod consumpsit in suam partem cõputare,si instituti sunt filij hæredes?& nu.34.

3 *Pater si se obligauit pro filio,an totum solui debeat de parte filij?*

4 *Pater si dilapidauit,& consumpsit bona aduentitia filij,an filius à fratribus emendationem recipiat?*

In aduentitijs inter patrem & filium,cadit efficax obligatio.

5 *Legatum si sit à matre quæ prohibuit patri queri usumfructum an ualeat?& .s.in tract.Bar.nu.14.*

6 *Vnus fratrum si cum pecunia cõmuni facit mercantiam,& lucretur,quando tale lucrũ debeat alijs cõmunicare?& quid de dãno.nu.8.& nu.22.*

7 *Tutor negotians cum pecunia communi pupilli,quando teneatur lucrum communicare pupillo,& uideatur nomine proprio,uel communi gerere?& quid de damno?nu.8.*

9 *Si unus duorum fratrũ simul habitantium post mortẽ patris, facit debitũ, non soluitur de communi,nisi ratione cõmunis utilitatis sit cõtractũ.*

10 *Dos recepta per alterum fratrum,non restituitur de communi nisi probetur uersa in communi.*

11 *Condemnatio soluta per alterũ fratrum,non soluitur de communi.nu.30.*

12 *Frater debet militare suis sumptibus,non de communi.*

13 *Frater maritat filiam de proprio,non de communi.*

14 *Si fratres stant simul,& unus eorũ lucratur & nescitur unde ueniat:præsumitur de iure communi lucrari,& communicantur.*

15 *Fratres si sunt socij omniũ bonorũ,lucra & damna communicari debent.*

16 *Si unus ex duobus fratribus socijs omniũ bonorũ emit gabellam, & promittit pœnam alter qui non emit contrauenit,neuter ipsorum incidit in pœnam.*

17 *Duo fratres simul stantes,an uideantur contrahere societatem.& quam?*

18 *Tutor authorans pupillo in his quæ fiunt per actum uerbi debet loqui:secus in his quæ procedunt per factum fieri.*

19 *Fructus ex cultura prouenientes cultiuata per fratres, quorum unus habebat duos filios,debent per capita diuidi.& .j.nu.35*

20 *Si ex duobus fratribus unus diues qui posuit pecuniam in societate: alter pauper qui posuit operam,& totum perijt:pauper tenetur ad dimidiam pecuniæ.*

21 *Fratres simul habitantes,si non negotiantur non præsumuntur socij.*

22 *Fratres si simul habitãt:uel patruus & nepotes & unus negotiatur,alter non:quando præsumantur socij:late.s.nume.6.& .7.*

23 *Fratres præsumuntur socij,quando simul habitant & simul negotiantur.*

24 *Damnum contingens in persona unius ex fratribus casu fortuito,an sit cõmune?*

25 *Fratres seorsum habitantes,si simul negotiantur præsumuntur socij.*

26 *Fratres seorsum habitantes, & uiuo patre negotiãtur, & lucrum communicant,an præsumantur socij?*

27 *Lucrum prouenienss alteri fratri,uel ex succeßione uel propter statutum, quòd non communicatur.*

28 *Alter ex fratribus (si sunt socij) potest capi pro debito alterius,si est contractum nomine societatis.*

29 *Sumptus facti per alterum ex fratribus tam in eius persona quam filij uel filiæ sunt socij omnium bonorum,fiunt de communi.*

30 *Condemnatio iniustè facta debet de communi solui si sunt socij generales: secus si est facta licitè:quia de proprio condemnati.s.nu.11.*

31 *Pater si fecit sumptus pro uxore alterius ex filijs:uel soluit condemnationem pro filio,an imputetur in eius partem?*

33 *Vestimenta,annuli,& perlæ quæ fecit pater nurui filij,imputantur in partem filij pro eo quod nunc ualent:non pro eo quod fuerunt emptæ.*

36 *Filius expendens lucrum undecunq; proueniẽs in paterna familia, id non repetit.*

37 *Frater præsumitur amicabilior sibi,quam fratri cum quo nõ habitat.& numero.38.*

1 Primo quæro †quid si filius impedit se circa personam patris eo viuo.an à cohærede recuperet.Rñ.ꝙ id quod eo viuo gestũ est,non venit in iudicio fa.ercis.l.& puto.§.sed & si.&.l.quod hæres.§.pe. ff.fa.ercis.sed an posit recuperare per actionẽ neg.gest.dixit
2 de neg.gest.l.si filius pro patre.Sed quid si filius †non gesit negotia patris,sed viuo patre,res patris dilapidauit, & consumpsit,& surripuit,& lusit,& postea decesit pater omnibus filijs hęredibus institutis:qualiter fratres dicũt,ꝙ tãtominus accipiat,& suã partem computet:an possunt ad hoc eum cogere?videẽ ꝙ nõ:quia damnũ darũ in vita patris,non venit in iudiciũ fami.ercis.in.d.l.& puto.§.sed & si.Item pater videẽ ei remittere ex cõiunctione personarũ:vt.ff.de proba. l.procula.Et ideo videẽ,ꝙ licet pater nil dixerit in testamento:ꝙ fratres nõ possunt aliqd petere:vt.d.l.omnimodo,C.de inofficio testa.in fi.l.in contrariũ videtur.ff.de pac.l.tres fratres.¶ Sed dic secũdũ Guil.aut filius iste erat emãcipatus:et tunc siue considereẽ crimen,siue pœna,siue obligatio,siue cõstitutio:omnia ista statim sunt no.vt.ff.de furtis.l.si qs vxori: §.primo.ideo cũ actio fuerit quæsita patri ipso moriente,trãsiuit ad hæredẽ.ff.de priua.delictis.l.j.& ideo ad quemlibet pro hæreditaria portione est quæsita.C.de hæredi.actio.l.si adulta.sed si ille filius erat in potestate:tũc actio nõ erat nata, sed obligatio naturalis,vt.d.l.serui & filij.& dicit ipse Guil. ꝙ cùm nõ fuerit actio nata,sed tantũ pater naturaliter obligatur ꝙ hæredibus nõ subueniẽ iure actionis,sed ope exceptionis cõpensationis.si fortè alij percepissent fructus vltra quã deberent:& ideo si agant condi.inde.poterunt opponere cõpensa.ff.de condi.indeb.l.frater à fratre.in princi.ff.de compensa.l.id quod natura.ff.de nego.gest.l.iij.§.si pupil.Et intelligo, ꝙ veniant in cõpensatione solum simplũ,non duplũ vel quadruplum, secundũ Guil.argumen.ff.pro socio.l.si id quod.§.si filius.ff.fami.erciscũ.l.si duplio commisso.nõ ob.l. tres fratres.quia ibi factũ fuit furtum post mortem patris,vt

C.fami.erciscun.l.aduersus.de quo per Guil.in.l.certi iuris.
3 eodem titu.¶ †Sed quid si pater se obligauit pro filio,an to
tum solui debeat pro parte filij?respon.non licet omnes de-
bent sustinere,vt.d.l.si filius.§.idem scribit.&.§.neratius.&
ff.de mune.& hono.l.iij.§.fina. secundum Guil.in.d.l.certi.
hoc verum,si pater suscepit in se obligationem filij, ductus
pietate paterna.C.de cap.l.liber captus.sed ex necessitate di
ctante statuto,pater fuit captus pro filio.dic vt not.C.de de
cu.super rubri.lib.x.tunc non præsumitur patris liberalitas
erga filium,sed præsumitur quædam necessaria gestio nego
tiorum.argumen.d.l.nam & seruus.in princi.ff.de nego.gest.
nam in necessitatibus,nemo liberalis existit.ff.de ali.& cib.
legat.l.rem legatam.ex ista ergo gestione,est naturalis obliga
tio inter patrem & filium,quæ transit ad hæredes.& facit ad
prędicta.ff.de lib.cau.l.agitur in sui ratione.& quod nota.
docto.de eo qui cogitur soluere cōdemnationem alterius, vt
l.ij.§.fin.ff.de verborum obligationibus.& quidam ponunt
4 in.l.iiij.§.Cato.eodem titu.¶ †Sed quid si filius habet bona
aduentitia,& pater ea dilapidat & ea consumat:filius vult ea
emendari à fratribus.an possit?& videtur ꝙ non:quia nō ca-
dit inter patrem & filium etiam ex iusta causa naturalis obli-
gatio:& ideo lex statuit ꝙ tali patri auferatur administratio
non autē interponatur cautio.l.Imperator.ff.ad trebellia.&
argu.ff.de sen.pas.l.fin.In contrarium videtur.nam inter pa-
trem & filiū cadit efficax obligatio,ex causa aduentitia.iuxta
not.ff.de fideiuss.l.si quis pro eo.§.j.hic ergo naturalis obliga
tio transit ad herēdē patris,saltem in simplum si autem pater
non habet vsumfructum:quia ille qui legauerat prohibuerat
vsumfructum queri patri.C.de bo.quę libe.auē.excipitur.&
tunc quia pater deliquit prēcisē in re aliena.tenetur vt quili-
bet extraneus,& sic tenetur filio emācipato,vt dixi.C.de do
lo.l.si superstitis.Sed si pater habet vsumfructum rei:tunc de
bet distingui modus dilapidationis:quia aut concernit solos
reditus:aut rei perpetuam deteriorationem, vel intollerabi-
lem etiam lęsionem.Primo casu non tenetur pater:quia de eo
quod committit circa reditus,non tenetur filio reddere ratio
nem.C.de bo.quæ libe.l.cum oportet.§.cùm autem.quia nō
tenetur hos fructus filio conseruare.sed si pater rei substan-
tiam dissipat:tunc tenetur de eo reddere rationem,vt.l.fin.§.
cum tacita.c.de bo.quæ libe.quia tenetur secundum istam ra
tionem proprietatem seruare filio illęsam:ideo in matre dila-
pidante bona filij, in quibus habet vsumfructum distingue
eodem iure.C.de secun.nup.l.hac edictali.§.omnibus.¶ Sed

a ¶Quæro primò. Vide Bar.i.l.titiū &meuiū.§.altero. ff.de admi. tut.& ibi apostillā.in verbo,& ideo.Tho.

5 iuxta prædicta†incidenter queritur,mater reliquit filio lega
tum & prohibuit patri quæri vsumfructum.an potest hanc
legem in legato ponere?Bart.mouet hanc quæstionem in di-
cto tractatu.& glo.in authen.vt lice.ma.& auiæ.dicit ꝙ patri
non queritur vsusfructus,cum dispositio valeat:quia per hoc
non grauatur filius.im ò eius cōditio fit melior.ff.de vulga.&
pupil.l.cum ex filio.&.C.de inoffi.testamen.l.filius matrem.
sed tex.in.d.auē.tam in rubro ꝙ̄ in nigro innuit expressè cō-
trarium:quare Barto.dicit aut est filius institutus sub condi-
tione,si pater renunciet vsumfruc.& valeat institutio,vt.d.l.
si filius matrem.& existente conditione per patris renuncia-
tionem,certum est ꝙ patri non quærit ammodo vsusfructus:
quia pater renūciauit.aut institutio est pura,sed per modum
præcepti adijcitur:ne ad patrē perueniat vsusfructus, & tūc
filio adeunte,pater habebit vsumfructū in legato, in quo te-
stator nequiuit talem legem imponere.nam non potest face
re quis,quin leges habeant locum,in suo testamento.sic intel
ligit Barto.tex.auē.¶ Sed dic ꝙ ista distinctio non est bona:
quia quod non potest fieri per modū dispositionis lege pro-
hibente,non potest fieri per modum cōditionis.ff.ad.l.falci.
l.seius & augerius.Item in.j.membro non dicit verum : quia
cum cōditio non sit potestatiua,testamentum est nullum ra-
tione præteritionis:vel saltem oportet quod conditio remo
ueatur de medio & institutio remaneat pura.C.de inoffic.te-
stamen.l.quoniam in prioribus.Tenet ergo simpliciter glos.
ꝙ licet vsusfructus quæratur patri testatore tacente,& rem
admittente ex improuidentia legis:secus tamen est si ipse te-
stator prouidet, vt.d.auē.excipitur.Et si dicas etiam legiti-
mè nō potest imponere legem.respon.verum est de lege gra-
uaminis:sed fauoris sic.Item non imponitur legitimè,sed pa-
tri cui ab vxore non debetur legitima.& ita concludo. ¶ Cir
ca secundam partē huius tractatus.s.de his quæ contingunt
a post mortē patris.¶ Quęro^a primò†si vnus fratrum cum pe-
6 cunia hæreditaria facit mercantiam,& ex his lucratur,an de-
beat alijs communicare. Solu.huius quæstionis patet ex his
quæ dixi.C.communia vtri.iudi.l.si patronus.& videndum
est an faceret nomine cōmuni.an proprio.Et cū ista quæstio
de facto contigisset dicit Bart.ꝙ fecit sibi ostendere librum
rationum in quo continebatur sic,in principio hic est liber
mercantiæ Petri,& fratrum de tali loco,& ex hoc dicit appa
rere quod fecit nomine communi mercantiam argu.ff.de ne-
go.gest.l.nesennius.& ideo lucrum erit communicandum.
sed si hoc non apparet,nec alteri fratri erat tutor vel curator
& tunc lucrum debet esse suum proprium.ff.de admini.tut.
l.titium.& meuium.§.altero.sed si tutor esset vel curator:tūc
lucra quæ faceret ex paterna pecunia debent esse communia
secus in lucro quod fiet ex pecunijs redactis ex mercantia,
cum quibus aliquid sibi emit.nam pecunia redacta ex mer-
cantijs communibus,non est communis,vt dicit glo.in.d.l.si
7 patronus.& prædicta.quæ dixi†in tutore,& curatore dic tūc
esse vera si constat prius ꝙ fecit nomine proprio.nam in du
bio pręsumitur facere nomine communi ratione officij,& cō
munionis.argumentum.ff.quando ex fac.tu.post mortem.§.
j.quod hic aliter non examino.sed Barto.in.d.§.altero.dicit
ꝙ cum tutor facit id ad quod tenetur,nec potest facere pro
pupillo:præsumitur facere nomine proprio.sed quando fa-
cit quod potest facere nomine communi:tamen non tenetur
facere nomine communi si non vult,præsumitur facere no-
mine proprio.¶ Sed tutor non tenetur facere negotiationē,
nisi testator præcepisset:imò pecuniam conuertit in emptio
nem prędiorum quæ non subiacent periculo casus fortuiti,
vt in authen.vt hi qui se perhi.res mi.ha.ob.§.quoniam.&
ff.de admini.tuto.l.ita autem in principi.& regula est,ꝙ quā-
do potest facere nomine suo vel pupilli simplicitet facien-
do,intelligitur nomine suo.nec obst.l.post mortem.quia il-
lud intelligitur quando facit mentionem tutelæ,secundum
Barto.¶ Sed potest dici,ꝙ aut iste tutor negociabatur nego
tiatione insolita patri pueri:quia pater pueri nūꝙ̄ fuerit mer
cator:& tunc in dubio videtur nomine proprio gerere:quia
in dubio non præsumitur in culpa:quia quædā culpa est agē
di negotia insolita.ff.de nego.gest.l.si negotia.aut continuat
negotia solita non autem aggreditur insolita,vt si erant duo
fratres qui faciebant insimul mercantiam,& vno defuncto
alter cōtinuat superstitibus filijs fratris indiuisam substantiā
possidentibus:& tunc videtur eodem modo continuare,vt
ff.de nego.gest.l.nam & seruus.§.si vitio.quia à primordio
tituli posterior probatur euentus,vt.C.de impo.lu.descri.l.
j.lib.x.arg.d.l.filiæ.§.neratius,&.ff.pro so.l.ratione.&.l.ora-
tionem.§.mortis.versi.seię.Sed ex re communi nō distingui
tur an ex prima inchoata aliquid peruenerit,an ex sępius re
petita:quia natura hui⁹ actionis est:vt id quod posteriori lo
co sequitur,semper loco prioris subrogetur.ff.de pigno.l.q
8 tabernam.in princip.¶ Sed hic quæro.dicunt†est de lucro,
quid de damno?Respon.si proprio nomine facit,est propriū
sed si nomine communi:tunc aut est aggressius solita discretè
operando,sicut diligens paterfamilias:& tunc damnum est
commune quod incidit in iure communi,aut insolita inchoā
do:& tunc imputet sibi,vt.d.l.si negotia.& not.in.c.quoniā
in gloss.quid ergo.ita dicit Bartol.in.d.§.si altero.in dubio
autem dicitur,ꝙ quando videtur facere nomine communi,
idem enim est ac si expressè nomine cōmuni negotiatur.ar-
gumen.ff.de insti.l.lucius sed si pręsumeretur facere nomine
proprio sibi imputetur.nam sicut non diuidit lucra,non de
bet cōmunicare damnum.argumē.l.pro soci.l.si nō fuerit.§.
9 aristo.Et no.†quod de materia duorum fratrum,simul habi
tantium not.in Specu.in titu.de iudi.§.sequitur.vbi dicit ꝙ
si sunt duo fratres,& vnus facit debitū post mortem patris
non debet solui de communi,nisi ratione communis vtilita-
tis sit contractum,vel ratione societatis:quòd non præsumi-
tur,nisi probetur in eodem.§.versicu.quod si duo.Item di-
10 cit†,quòd si vnus ex fratribus recepit dotem:non reficeret
de communi,nisi quatenus probatur versum in rebus com-
11 munibus,vt eo.§.ver.quid si cōmune. Item dicit† ꝙ si vnus
ex fratribus soluit condemnationē occasione delicti,damnū
est propriū nō commune.eo.§.versic. quid si alter.Item di-
12 cit† ꝙ si vnus militat debet militare suis sumptibus,non de
13 communi.eod.§.versic.quid si vnus.Item †quod si vnus fra
trum habet filiam maritandam,debet eam de proprio mari-
tare,non de communi.eodem.§.versicu.quid si vnus ex fra-
tribus.nisi aliud inter eos esset conuentum,vt.ff.pro socio.
14 l.si socius pro filia.Item dicit † quòd si fratres diuiserunt,
& quilibet stat per se, quilibet sibi lucratur,mercatur,&
negotiatur.sed si stant simul, & alter eorum cum pecunia
lucratur,& nescitur vnde veniat,præsumitur de communi
emisse,& lucrum debet cōmunicari.e.§.ver.vt sit autem.Sed
cur hoc:dic vt dixi in.d.l. patruuus .declarando intelle-
ctum illius.l.&.d.§.altero.& vide Spec.in.d.§. quid si alter.
¶ Et prędicta

¶ Et p̄dicta sunt vera, vbi nō cōstat de societate
15 inter eos cōtracta. sed vbi † apparet ꝙ essent so-
cij oīum bonorū, idē p oīa dicēdū esset, ꝙ in ex-
traneis socijs qa esset ꝑticipādū lucrū, & dānū q
ius & natura societatis ꝑticipari vult, vel iubet,
vel suadet, sicut de dānis cōstat. ff. ꝓ so. l. duob⁹.
§. dāna. & §. q dē sagariā. & ver. p cōtrariū quoq;,
& .e.ti. l. si igit̄. sed de lucris appet in. d. l. si duob⁹.
§. si duo fratres. in prin. & §. sed & si idē Papinia
nus. §. fi. ver. idē Cassius. l. adeò. §. ꝙ ī aliena. cū si.
16 ¶ Sed pone † ꝙ sunt duo fratres socij oīum bo-
norū, vnus emit quandā gabellā à cōi, & ꝓmittit
certā pœnā: alter frater venit cōtra illū cōtractū:
q̄rit̄ an p hoc incidat in illā pœnā? rn̄. nō: qa ille q
cōuenit nō incidit in pœnā: qa nō obligat̄. ff. pro
so. l. iura societatis. & ꝙ no. in. d. §. sequit̄. ver. qd
si duo fratres. Sed alter q est obligat⁹, nō incidit:
qa cōuenit, vt no. ff. de ali. iur. l. licet. §. op⁹. ¶ Sed
17 † an duo[a] fratres stādo simul videant̄ contrahere
a societatē? & repit̄ q̄dā additio originaliter ex di-
ctis Ia. de are. aliqualiter extēsa p Richar. & Old.
eius discipulos, q dicūt ꝙ duo fratres simul stan-
do, cōicādo lucra, tacitè societatē cōtrahere vidē-
tur. ar. ff. ꝓ so. l. coiri. Itē sicut tacito cōsensu dis-
soluit̄: ita tacito cōsensu cōtrahit̄. ff. ꝓ soc. l. itaq;.
Sed Bar. dicit, qn̄ plures fratres stāt simul, aut nul
lus negotiat̄. aut alter tm̄: alter nō, aut oēs. Primo
casu, nō pōt dici cōtracta societas, licet heredita-
tē paternā, & maternā teneāt simul & indiuisam.
vt. d. l. ex ꝑte. §. si fratres. & ff. fa. erc. l. ex ꝑte. §. si
filius. ¶ Secūdo casu idē: nā nō pōt videri cōtra-
cta societas. nā ex hoc ille q negotiat̄ magis vr̄ do
nare q̄ societatē cōtrahere: ergo nō p̄sumitur ta-
lis donatio. ff. pro so. l. q ita. ¶ Tertio casu, dic ꝙ
si alter eorū est pupillus, nō pōt dici cū eo cōtra-
cta societas: qa hoc nō posset expressè. ff. pro so.
l. vt in cōductionibus. ergo nec tacitè. ff. loca. l. q
ad certum. Sed qd si vterq; est maior? dic ꝙ si po-
nant lucrū in cōi, ꝙ ex hoc p̄sumat̄ cōtracta socie
tas, nō tamē oīum bonorū vt q̄dā dicūt, sed q̄ sūt
illius mercantiæ. vide oīno Bart. in. l. j. §. si qs hoc
interdicto. ff. de iti. actuq; priua. vbi tenet primò
ꝙ sit cōtracta societas p rōnes. s̈. factas p doct. ar. l.
in lege. ff. de ritu nup. & ff. de cōcubi. l. cōcubina-
tus. Itē qa talis cōicatio. nō pōt intelligi aliter fie-
ri q̄ circa nomen, & ius societatis: & ideo p̄sumit̄
societas. ar. ff. de acq. hęr. l. pro hærede. §. papinia
nus. ¶ Secūdò ꝙ nō probet̄ societas illius mercā
tiæ tm̄, probat̄: qa actus nostri volūtarij nō exten
dunt̄ vltra ea q̄ gerūtur. ff. de iti. actuq; priua. l. j.
§. iu. Sed Bar. in. d. §. altero. & in. d. l. sed si patru⁹.
dicit ꝙ oīa ista sunt notāda. Sed ego dico in pri-
mo mēbro ꝙ si nullus negotiatur, pōt ex actis ap
parere socialis effectus, sicut est inter nobiles qui
non faciunt mercātias q̄stuarias, tn̄ q̄cūq; bona,
quecūq; salaria, quascūq; dotes acquirunt, in cōi
conferūt. Nemo enim pōt negare hoc esse socia-
les actus, ex qbus p̄sumitur intentio, & voluntas,
vt dicit Iac. de are. & Old. ad qualitatē em̄ actuū
decurritur, talis enim pręsumitur modus, qualis
ex actibus pōt colligi. ff. de acq. hære. l. duo fra-
tres. C. de insti. & subst. l. reprehēdenda. vbi dicit
glo. ꝙ facto datur voluntas intelligi. arg. insti. de
re. diui. §. ceruos. nā in brutis aīalibus actus & cō
suetudo qualitatē naturalis instinctus ostendunt.
Similiter dico ꝙ si vnus negotiatur: alter nō: tn̄
ille q non negotiatur oīa illa q̄ obueniūt sibi pu-
ta ex reditibus, prębēdis, vel donis ponit in cōi.
& sic faciunt hincinde. ¶ Nam pręsumit̄ societas
ex actibus reciprocis socialib⁹. idem est etiam si
vnus negotiatur in vna arte mercātiæ, alter in al-
tera, vt in aduocatione, vel tabellione lucrorū cōi
catio, societatis inchoatio sequitur. nā ex sui natu
ra, hi actus societatis inferunt: qa ordināturp ip-
sum, & p hoc ab effectu apparet societas. Itē di-
cit, ꝙ si vnus sit maior, alter pupillus, si pupillus
habet tutorem qui cōicat, & ei cōicatur, ꝙ socie-
tas cōtrahitur: quia pōt contrahi cum authorita-
18 te tutoris. & si dicas † quando tutor authorizat̄,
est opus ꝙ loquatur. ff. de auth. tuto. l. j. in fi. Rn̄.

a ¶ Sed an duo fratres. De veritate istius q̄stiōis vide Alex. in. l. cū duobus. §. papinianus ff. pro so. & in. l. titium & meuium. in. §. altero. in addi. Bar. ff. de admi. tu. in ver. cōtracta societas. & d. meū Perusinū do. Pet. cor. in cōsi. cxxij. in. ij. vo. incip. circa pn̄tem. in. j. col. in prin. & Ias. in. l. vt nemini. ī. iij. co. C. de colla. Tho.

illud est verum in his quę procedunt p actū ver-
bi: sed in his quę dicūtur p actū fieri, nō est opus
tutoris sermone, vt. ff. de contrahen. empt. l. sistu
las. §. fundum. quod autē dicit Bar. ꝙ societas ta-
citè restringitur ad actus sociales, est verū in acti
bus vniformibus. sed in difformibus licet varie-
tatem in se habentibus, puto ꝙ p talem actū prę
sumātur societates generaliter contractę, quādo
se indifferēter habēt, & indefinitè. vnde ex acti-
bus ita promiscuis indifferētibus p̄sumo societa
tem generaliter contractā. Itē in p̄dictis non con
sidero an vnus plus lucretur, vel expendat q̄ al-
ter: qa in societate generali hoc non attendit̄: sed
oīa sunt æqualiter diuidēda, vt. ff. pro soc. l. soci⁹
b pro filia. ¶ Sed pone[b] † ꝙ erāt duo fratres rusti
19 ci, q tenebāt terras ad laborādū, & vnus habebat
duos filios laborantes, & oēs laborabant: q̄ritur
de fructibus ex cultura prouenie̅tibus qūo diui-
dātur? Rn̄. in capita, qa societas restringit capita
eorum q operas ponunt in societate p̄tij. ponen
do ergo ꝙ oēs sūt in eo actu laboratores, vel opa
rij, cuilibet dabit̄ pars, nec debet nocere his duo-
bus filijs ꝙ sint filij. ex suis em̄ laboribus sibi q̄re
20 re possunt, vt. l. cū oportet. §. sic enim. ¶ † Sed po
ne: de facto duo erāt fratres, vnus diues, alter pau
per, posuit diues ī societate qnq;: paup verò ope-
ram p̄sonalē. & cū diu durasset societas, vno po-
nente operā tm̄, altero quinq;, & oīa pereant, q̄-
ritur an iste q posuit operā tm̄ teneatur ad aliqd
alteri? & ꝙ teneatur ad dimidiā capitalis amissi
alteri fratri, facit. l. cū duobus. §. si incoeunda. ff.
pro so. & sic tenet Iac. in. l. j. C. ꝓ so. licet glo. vi-
deat̄ ibi aliter dicere. & si dicas ꝙ istud videt̄ ini-
quū ꝙ iste pdat totā operā, & dimidiā pecuniæ.
Rn̄. illa opa in societate facta iam erat facta cōis:
vnde nil pditur ꝙ nō sit cōe vni, sicut alteri. Item
talis opa est repetibilis. ff. de condi. inde. l. si non
fortē. §. libertus. Itē non obst. ꝙ debitor q̄titatis
respectu certæ speciei liberatur eius interitu. l. in
naue saupheli. ff. loca. quia speciale est in societate
ꝙ periculum casus fortuiti sit cōe, vt. d. §. si in co
21 eūda. & d. §. ff. cum simi. ¶ † Sed an fratres qui si-
mul habitāt, si non negotiātur p̄sumantur socij
Rn̄. si nil negotiātur, non qa tacitè societas nō po
test intelligi vbi non est cōmercium, vt. ff. pro so.
22 l. coiri. aliâs nec adiectio. ¶ † Quęro: fratres, pa-
truus, vel nepotes simul habitant: tn̄ vnus nego-
tiatur, alter non: án p̄sumātur socij? Rn̄. aut q ne-
gotiatur facit nominę proprio, vel cōi. si ꝓprio,
non videntur socij. ff. de admi. tu. l. titium & me-
uium. §. altero. si cōi, iudicantur socij. Sed quid si
alter eorum est pupillus qui non potest contrahe
re societatem? Dicit Bar. ꝙ non est societas: quia
non posset expressè consentire: ergo nec tacitè.
ff. loca. l. qui ad certum. sed quod nomine pupilli
fuerit vtiliter gestum, poterit habere ratum. ff. de
23 nego. gest. l. si pupilli. in princ. † Sed quid si fra-
tres simul habitant, & simul negotiantur? Respō.
præsumuntur socij, & si indifferenter omnia cō-
24 municant præsumitur societas generalis. ¶ † Sed
an damnum cōtingens in personam vnius ex fra
tribus ex casu fortuito: quia captus ab hostibus,
vel ob eius maleficium soluit de cōmuni coitu. an
erunt hic damna cōmunicanda? dic vt. l. cum duo
25 bus. §. idem papinia. & §. fi. & ff. pro soc. † Sed si
in vna specie, ad vnā tm̄ p̄sumunt̄. ff. ꝓ so. l. cum
duob⁹. §. duo. quod em̄ ex actib⁹ pēdet ex actib⁹
limitatur. ff. de legi. l. de quibus. in fi. & ff. de iti.
actuq; priua. l. j. §. iul. Sed an fratres qui habitant
simul, & seorsum negotiātur, pręsumantur socij?
Respon. sic: quia habitatio seorsum facta non de
rogat societati, vt. ff. quod cuiusq; vni. no. l. j. in
pric. ¶ Sed an fratres qui habitāt seorsum, & ne
gotiātur viuo patre, & lucrum cōmunicant, di-
cantur socij? Respon. aut referunt quæstum adin-
uicem, aut patri. Primo casu, pręsumuntur socij.
Secundò non. facit ad hoc. ff. de edendo. l. prętor.
26 §. ij. ¶ † Viso autem quādo hi præsumuntur so-
cij, videndum est quæ veniunt cōmunicanda. Et
primò quæro si vnus fratrum ex successione, vel

b ¶ Sed pone. vide Bal. hic in fi. trac. & ibi scrip. Tho,

dotis parte lucref ex forma statuti, an debeat fra-
tri cõmunicare. Rñ. nõ: quia quãdo lucraf aliquid
viuo patre, debet tanq̃ aduẽtitiũ percipere. text.
est. C. de col. l. fi. multomagis patre mortuo]: quia
tunc est plenior sua acquisitio. & facit ad hoc. d. l.
nec adiectio. ff. e. & vide quod no. per Cy. C. fami.
27 ercis. l. ij. & quod no. ff. de ca. pe. l. dotẽ. ¶ † Quæ-
ro quando fratres sunt socij, an vnus possit capi
pro debito alterius. Rñ. primò aut debitũ est con
tractum nomine societatis, & vterq; tenef. facit
quod no. Cy. C. si cer. pet. l. cũ te. & ar. ff. de pac. l.
item magistri. & quod no. ff. pro soc. l. iij. in glos.
Secundò aut est cõtractũ nomine proprio: & tũc
alter non põt conueniri. facit quod no. ff. pro soc.
28 l. socij si vnus. ¶ † Sed an sumptus[a] qui fiunt ex p
a sona vnius fratris, vel filij vel filiæ ipsius, debeant
fieri de cõmuni? & loquimur in sumptibus hone-
stis. Rñd. non nisi sint socij omniũ bonorũ. ff. pro
so. l. si socius pro filia. ¶ Ex hoc apparet, q̃ filius
fratris debet stare in studio sumptibus patris, nõ
de communi patrimonio. similiter debet dotare
b filiam de bonis patris[b], non de cõmunibus. Itẽ si
ducat vxorẽ, debet fieri sumpt⁹ de sua parte, nisi
sint socij omniũ bonorũ. ff. de mu. & ho. l. q origi-
29 nem. §. fi. † Sed an si vnus frater soluit cõdẽnatio-
nem, teneaf alter contribuere iure societatis? Rñ.
non si fuerit licitè cõdẽnatus. secus si iniustè: quia
tunc debẽt solui de cõmuni si erãt socij generales,
aliâs non, vt. d. l. cũ duobus. §. idẽ. &. §. ei cũ glo. &
30 ita not. e. l. §. papinianus quoq;. ¶ † Pone q̃ pater
c soluit cõdẽnationẽ filij, vel sumptus[c] fecit in vxo
rem illius puta in conuiuijs an hoc imputandum
sit in partẽ illius? Rñ. in condẽnationem est text.
quod no. C. de capti. l. liber captus. & quod no. ff.
de condi. inde. l. frater à fratre. & per. Gui. & Iac.
de aret. in. l. dominus. Sed de sumptibus no. gl. in
d. l. qui origi. §. fi. & quod talia non imputenf. fa-
cit. ff. man. l. creditor. §. j. de neg. gest. l. nesennius.
nisi filius habuisset patrimoniũ separatũ à patre
de quo patrimonio presumef patrẽ impendisse.
31 ff. de pet. here. l. fin. ¶ † Sed an singula[d] vestimenta
d annuli, & perlæ pretiosæ q̃ facit pater nurui im-
putentur in partẽ filij? Rñ. sic, inquantũ valeant
nunc, nõ inquãtũ fuerũt emptę: qa istę res nõ præ
sumuntur donatę sed cõmodatę, vt. ff. cõmo. l. si vt
certo. §. interdũ nisi magna dignitas, & multitu-
do diuitiarũ, facerẽt presumi contrariũ. ff. de leg.
iij. l. si filiæ. de dona. l. si filius. & vide ad materiã
quod no. Spe. de iu. §. sequitur. ver. qd si duo fra-
32 tres. cũ multis ver. seq. † Itẽ vide Cy. C. de rei vxo.
act. in. l. vnica. §. accidit. in vlt. q. vbi querif. an fra
ter qui dotat sororẽ poterit in partẽ illius impu-
33 tare tẽpore diuisionis. † Itẽ vide Guil. in. l. fi. C. fa.
ercis. vbi tractat, an libri empti à patre sint cõmu-
nicandi fratribus? & quod no. gl. C. ad mace. l. ita.
34 † Item vide quod no. Guil. C. fa. ercis. l. certi iuris.
& ibi gl. vbi querit, qd si vnus filiorũ furatur gra
na patris, an patre mortuo, teneaf sibi imputare
in legitimã. Itẽ de debitis quesitis viuo patre, an
eo mortuo debeant esse cõmunia: hec est propriè
materia. l. frater à fratre &. C. fa. ercis. l. certi. Itẽ vi
de Spe. in tit. de teste. §. j. ver. sed nunqd. vbi dicit
e q̃ frater põt esse testis pro fratre. ¶ Itẽ adde[e] † q̃
35 dixi. ff. pro so. l. si societatem mecum. & ibi dixi, q̃
si sunt fratres rustici, & vnus habet filios quoti-
die laborantes in agro, qui cõiter laborãt, & alter
non habet filios, quod ille q̃ habet filios qa plus
ponit de opera plus debet percipere in diuisione
fructuum, & illud plus intelligif arbitrio boni vi
ri per operarũ qualitatẽ. ¶ Itẽ de his, quę vnus fi-
liorum lucraf viuo patre, qd iuris sit eo mortuo?
vide. C. de bo. quę lib. l. cum oportet. §. j. & dicit
36 Nico † . ma. in. d. l. cũ oportet. q̃ quodcũq; lucrũ
sit cõmune ex opera quacũq;. si filius ponit in cõ
muni expendẽdo in paterna familia, quod nõ re-
petit: qa apparet quod nõ voluit sibi querere sed
patri referre. arg. C. de bo. q̃ lib. l. fi. in prin. tamẽ
non firmo precisè. Itẽ vide quod legif, & notaf.
C. communia vtriusq; iud. l. si patruus. & circa ea
quę viuo patre contingũt. vide. ff. fa. ercis. l. fi. & l.
ex parte. §. fin. Item vide. l. cum allegas. C. de cast.
37 pecu. lib. xij. vbi dicif † q̃ frater habitãs cũ fratre,
presumitur amicabilior sibi q̃ illi cũ quo non ha
bitat. Itẽ si vnus frater expendit in ædificijs, ha-
buistis de neg. gest. l. ex duobus. in princ.

¶ Expletio Baldi super tractatu de duobus fratribus simul habitantibus &c.

Incipit tractatus de Tyrannia.

SVMMARIVM.

1 *Tyrannus à tyros grecè, quod latinè dicitur fortis siue angustia.*
2 *Tyrannus est qui communi reipublicæ nõ iure principatur.*
3 *Gregorij uerba pro lege seruanda sunt.*
4 *Superbia, radix omnium malorum.*
5 *Tyrãnus alius prouincialis, alius ciuitatis, alius domus, alius sui ipsius.*
6 *Tentans uel procurans Tyrãniã punitur: licet nõ perfecerit.*
7 *Tyrannicus actus, specialiter cõsistit in affligendo subditos.*
8 *Tyrannia non datur in uicinia, nec uilla, uico, uel castro.*
9 *Tyrannus dicitur assumens sibi potestatẽ, uel præeminẽtiam in uicinia, uel parte ciuitatis, quod uniuersitas nihil possit, nisi quantum ipse uelit.*
10 *Existens in castro ita forti, quod ciuitati rebellat, dicitur tyrannus, & ita in uico, & in uilla.*
11 *Tyrannus in domo propria, quis esse potest.*
Si aliquis de domo facit contractum cum tali, rescinditur.
Quis dolus, uel metus requiratur?
Abbas intrusus in monasterio, potest dici tyrannus in domo propria.
12 *Tyrannus ciuitatis est, qui in ciuitate non iure principatur.*
Tyrannus ciuitatis, quottuplex sit?
13 *Tyrannus manifestus in ciuitate, quis dicaf ex defectu tituli.*
14 *Tyrannus etiam dicitur electus à ciuitate in rectorem per metum, quando ciuitas habet ius eligendi.*
15 *Violentia, uel metus, qualiter inferatur in populum.*
16 *Facta per modum iurisdictionis à tyranno manifesto ex defectu tituli, non ualent.*
17 *Facta ab officialibus existentibus in ciuitate in qua sit tyrãnus, & quos ipsa ciuitas sibi eligit tyrãno patiente, quãdo sit nulla?*
18 *Comparere in loco sibi suspecto & coram iudice, & inimicis quis non debet.*
19 *Restitutio in integrum competit illis, contra quos tempore tyranni aliqua iniustitia facta est. &c.*
Tyrannia finita, tempus petendæ restitutionis currit.
20 *Gesta per contractum tempore tyrãni manifesti, ex defectu tituli, quando ualeant?*
21 *Rogatio maioris, dicitur iussus.*
22 *Contrahenti ignoranter cum tyranno manifesto ex defectu tituli, subuenitur per titulum, quod fal. tut. authore.*
Ignorare quem esse tyrannum, quomodo sit poßibile.
23 *Soluens tyranno, uel eius officialibus, quando sit liberatus?*
24 *Debitor speciei, specie sibi per uim ablata, ipso iure liberatur.*
25 *Præconium factum à tyranno inducit iustum metum.*
26 *Si tyrannus patitur bona ciuitatis deperire, contra ipsam ciuitatem, non præscribitur.*
27 *Tyrannus ex parte exercitij, licet habeat titulum, minus propriè dicitur tyrannus*
28 *Decem signa, ad cognoscendum tyrannum.*
29 *Occidere fratres, & potentes ciuitatis, & eos expellere, nõ est actus tyranni, si ex iusta causa hoc sit.*
30 *Signa ueræ tyrannidis sunt conseruare ciuitatem in discordia, depauperare subditos, & eos affligere in personis & rebus.*
31 *Superior deponit Ducem, Marchionem, uel Baronẽ habentem iustum titulum, & tyranniam exercentem.*
32 *Tyrannus absq; titulo, incidit in legem. Iulia. maiestatis.*
33 *Tyrannus exercitio, licet habeat titulũ, quas penas incurrat?*
34 *Tres rationes, per quas superior licitè tyrannos creat uicarios & dominos ciuitatum per eos tyrannisatarum.*
35 *Processus factus per tyrannum: habentem titulum, quando ualeat?*
36 *Facta per tyrannum pendente processu, contra eum per superiorem, quando teneant.*
37 *Tyrannus habens titulum, quod habeat beneficium, q̃ non poßit ei à populo addi aliquid iurisdictionis, & ciuitatẽ*
submittere

a ¶ Sed an sumpt⁹. vide Ale. de imo. in consi. lxx. in. v. vo. inci. casus talis est Tho.

b ¶ De bonis patris. Sed quid vbi sunt plures socij omniũ bonorum, an debeat attẽdi q̃ vn⁹ faciat maiores expensas in domo q̃ alius vel q̃ vnus plus lucretur quã alter. vide Bar. hic & vide Bal. in. l. si patruus. C. cõmunia vtri. iud. & Pe. de anc. in cõsi. ccciij. inci. materia de qua queritur non est noua. Lud. ro. in cõs. clxxij. inci. in proposito themate in vlt. dubio & plenè per Iaso. in. l. vt nemini. in antepe. colũ. C. de colla. Tho.

c ¶ Sumptus. vide Bar. in. l. si cũ dotẽ §. si post solutũ. ff. so. ma. & ibi doct. & ibi apos. & Bal. in auf. ex testamento. in pe. col. C. de colla. & in auf. rogati. C. ad tre. & ĩ auf. si captiui. C. de epi. & cle. & in l. filij. in. viij. colũ. C. fa. erci. & l. ij. §. j. ff. sol. ma. & in. l. sancim⁹. C. de inof. test. & Alex. in. l. in quartam. in. xj. co. ff. ad. l. fal. ĩ ver. quantũ. & in ver. ad pecuniã. Tho.

d ¶ Sed an singula. vide Alex. in. l. si verò. §. seru⁹. ff. so. mat. Tho.

e ¶ Itẽ adde. Nota de duobus fratribus qui habent filios & laborãt. & adde Bal. s. in isto tractatu in ver. sed pone. & Bal. in. l. si patruus. in pe. col. C. cõmu. vtri. iud. & in. l. j. in. xj. quę. C. pro so. Ang. in l. ex duobus. ff. de neg. gest. cũ cõcordan. de quibus p Ias. in pe. & vl. co. C. de colla. cui adde Bar. in cõsil. clxxxvj. inci. cucciarellus. & Barto. in cõsil. cccclij. in. ij. vol. inci. iste querit. & vide Angel. de are. in. §. actionum. in. xiij. col. institu. de act. & Pe. de vbal. dominum meũ in iure canonico Perus. in suo trac. de societate. ĩ quarta pte. principali, & ĩ. q. vij. viij. &. ix. & in. vj. parte. ĩ. xxiij. q. Et vide plenum consil. Alex. in cõsi. lxxvij. in. v. vol. inci. circa primũ. & in cõsil. cxxxv. in. ij. vo. inci. titul⁹ questionis talis est. & in consi. xcix. ĩ eodem vol. inci. habita super narratis. & ita cõsului ĩ causa magna, ĩ ciuitate Eugubij. Tho.

submittere non potest.

38 *Tyrannus tacitus,& uelatus quis sit?& duo uelamina tyranniæ.*

39 *Qui sibi facit concedi titulum à ciuitate propria, non habente potestatem concedendi, dicitur tyrãnus sine titulo.*

40 *Refirmatus in officio à ciuitate habente potestatem eligendi, quando dicatur tyrannus?*

41 *Qui se facit in confallonerium ciuitatis eligere, uel capitaneum, quando tyrannus dicatur.& quomodo probatur talis tyrannus?*

42 *Facta tempore tyranni uelati, quomodo ualeant & communem utilitatem respiciant quoad existentes in ciuitate, & quid quoad expulsos.*

43 *Raro reperitur aliquod regimen, in quo simpliciter ad bonum publicum attendatur.*

44 *Regimen bonum dicitur, in quo publica utilitas plus præualet, quàm propria regentium econtrario, malum.*

45 *Qui nullum titulum in ciuitate patitur sibi concedi: sed ita ordinat regimen quod omnia procedunt secundum uelle suum, dicitur tyrannus, & quomodo probetur hæc tyrannia?*

1 a PRimo quæro † a vnde dicatur Tyrãnus?& dicitur à Tyros grecè, latinè fortis siue angustia. vnde fortes Reges Tyranni vocabantur. postea accidit Tyrãnos vocari pessimos, & improbos Reges & luxuriosè dominationis credulitatem, & crudelissimam dominationem in populis exercentes, à tyros quod est angustia: quia angustiant & cruciant seruos suos secũdũ Hugo. ꝙ tyrus interpretetur vt dictum est, patet ex interpretationibus bibliæ. vbi sic habetur. Tyrus interpretatur angustia, vel tribulatio, siue saluatio aut fortitudo, & hæc vtilia sunt cum quæritur de constitutione Tyrãni. & de modo probandi. ¶ Secundò quæro qualiter

2 † diffiniatur Tyrãnus. Respon. Grego. lib. xj. moraliũ sic diffinit, propriè Tyrãnus is dicitur q cõi reipublicæ nõ iure principatur. ¶ Sed sciẽdum est ꝙ omnis superbus iuxta modum proprium Tyrãnidem exercet, nunq̃ alius in repu. hic per acceptam dignitatis potẽtiam, alius in prouincia, alius in ciuitate, alius in domo propria, alius per latentem nequitiam hoc exercet, & cogitatione sua nõ intuetur Deum qui quãtũ mali valeat facere: & tamẽ deest potestas fortis: apud se Tyrãnus est cui iniquitas dominaᷓ intus: quia si exterius affligit proximos, intrinsecus tamẽ habere potestatẽ sufficit appete

3 re vt affligat, hec sũt † verba Greg. ad literã quæ pro lege seruãda sunt. xv. di. c. sancta Romana. quæ verba aliqualiter discutiamus propriè Tyrãnus &c. sicut enim Rex, seu Imperator Romanorũ est iustus, verus, & vniuersalis: ita si qs illũ locũ vult iniustè obtinere appellaᷓ propriè Tyrãnus. & de tali tyrãno habemus. C. de sacrosan. eccle. l. decernimus. & l. omni nouatione. & ibi not. in cõi repu. &c. de repu. intelligiᷓ, vt l. eũ q vectigal. ff. de ver. sig. nõ iure principaᷓ &c. hoc cõtingit: qa caret titulo: qa est electus nõ de iure & reprobatus, vt extra de elec. c. venerabilẽ. vel nõ electus coronat⁹, & postea reprobatus in iudicio. vt extra de re iudi. c. ad apostolicæ. li. vj. & de Saul Rege. j. Reg. xiij. ca. vbi Samuel ꝓpheta sic ait: Stultè egisti, nec custodisti mãdata dñi Dei tui, quę præcepit. quod si nõ fecisses iam nũc separasset dñs tuũ regnũ. Sed nequaq̃ regnũ tuũ cõsurget &c. apparet ergo, ꝙ ꝓpter peccata Rex priuaᷓ regno, & ex tũc, est tyrãnus: qa nõ iure principatur. Sed superius dixi de tyrãno vniuersali, hic de pticulari

4 q nõ ita ꝓpriè tyrãnus est. Omnis superbus &c. Supbia † est radix oĩum malorũ, q̃ pcipuè in tyrãnis appet. ¶ Et sequunᷓ

5 q̃nq; species tyrãnorũ: quas ꝓsequiᷓ ex loco †. nam alius est tyrannus gñalis in cõi repu. Romanorũ. alius ꝓuincialis q in ꝓuincia nõ iure principaᷓ. alius ciuitatis, alius vnius domus. alius sui ipsius. Sed videndũ est, an sit vnius vicinię. &. j. dicam hic p acceptã dignitatis potentiã, hoc põt determinare præcedẽtia, vel sequẽtia. Alius in prouincia. In prouincia aliquis nõ iure principaᷓ, vt. s. dixi in cõi repu. Est alius modus si qs factus est p̃ses ad tps. vel ad placitũ, illo finito tpe successorẽ non admisit, hic tyrãnus est. & in. l. iulia. maie. incidit, vt. ff. ad l. iul. maie. Alius in ciuita. de tyrãno ciuitatis principaliter. j. tractabitur. Alius in domo, q̃uo hoc posset esse. j. dicã. Alius p latentẽ nequitiã exercet apud se. & incognita est sua tyrannia, quæ est in sola cognitione. & ista nõ pertinet ad iuristã: quia cogitationis pœnam nemo meretur, vt. ff. de pœ. l. cogi-

6 tationis pœnã. ¶ Sciendũ † tñ est. si qs curauerit, seu ꝓcurauerit, licet nõ pfecerit, puniᷓ ac si pfecisset. ff. ad. l. iul. maie. l. ij. in fi. ꝙ in hoc & in qbusdã alijs spãle est. litera verò q̃ sequiᷓ, loquiᷓ de punitione q̃ fit in examinatiõe æterni iudicis: ideo hoc nõ expono, sed dimitto theologis. illud tñ excipio, ꝙ vobis expedit habere ptãtẽ appetit vt affligat. ¶ Notandũ est

7 singulariter † ꝙ actus tyrãnicus, specialiter consistit in affligẽdo subditos. diciᷓ em̃ tyrãnus q angustiat. & cruciat suos, vt dictũ est. Multi alij sunt actus tyrãnici, vt. j. diceᷓ. Hæc ad

8 literæ expositionẽ sufficiũt. ¶ Tertiò † q̃ro an in vna vicinia dicaᷓ tyrãnus? Rñ. nõ vt patet ex verbis Grego. q hãc tyrãnidis speciẽ nõ posuit. hoc ꝓbaᷓ rõne. nã regimẽ tyrãni pessimũ est, vt dictũ est. Oppositũ enim est directè regimen ꝙ est optimũ. & cũ est tyrãnus q nõ iustè principatur, apparet ꝙ vbi nõ est regimen nec principatus, & meritò ibi cadit tyrãnus at in vicinia nõ cõsueuit esse Rex, vel regimen aliquod p modũ iurisdictionis: iõ ibi nõ cadit tyrãnus. vicinia em̃ non regiᷓ p vnũ. sed p eũ q totã ciuitatẽ regit. & licet ĩ vicinia sint aliq magis potẽtes q alios opprimũt: nõ tñ sunt tyranni, sed sunt alij potẽtiores de qbus loquiᷓ. ff. de alie. iudi. mu. cau. fa. l. iiij. in prin. & ff. de offi. præsi. l. illicitas. §. ne potẽtiores. nisi

9 poneres † ꝙ in vna vicinia, vel circa partẽ ciuitatis qs assumeret tantã præeminentiam ꝙ vniuersitas ibi nil posset, nisi q̃tum ipse vellet, vt faciũt Romani nobiles. tũc enim rectè dicũtur tyrãni illius partis ciuitatis. ¶ Sed cõtra prædicta posset dici, cõiter contingit ꝙ in qualibet ciuitate sit diuisio p quarteria & parochias, & in qualibet parte sunt aliq q vocãtur capitanei, siue syndici, qui præsunt negotijs illius partis ciuitatis de qbus no. ff. de pac. l. item magistri. certè cum ibi sit regimen, apparet ꝙ ibi posset esse tyrãnus. Respon. tales non habent iurisdictionẽ, licet quãdoq; ei aliqualis prohibitio mittatur pro quibusdam exactionibus fiẽdis, vt in maleficijs denũciandis. isti enim magis dicuntur famulari his qui regunt ciuitates q̃ ipsi regere. & sic non principantur. sed principatibus famulantur vnde non possunt dici tyrãni. sed sunt potentiores rõne officij. & possunt timorẽ incutere, & incidunt in constitutionem illam si per impressionem. C. quod metus causa. & ff. consti. l. iij. Præterea istorum potentiorum q sunt in vicinia, maleficia possunt cito corrigi p eos qui regunt ciuitates. ideo non possunt dici tyrãni. Ideo beatus Grego. ty

10 rãnidem in vicinia non posuit. ¶ Et eadem ratione † dico ꝙ in villis, vicis, & castris, comitatus alicuius ciuitatis, in qbus iurisdictio non exercetur de iure nec de facto, ꝙ ibi non potest esse tyrãnus, licet sit aliquis potẽtior. si tamẽ esset ita fortis ꝙ quis rebellaret ciuitati, & se ab ea defenderet. ita ꝙ propter gẽtes ciuitatis maleficia ibi non possunt corrigi sine magna difficultate: tũc posset ibi esse tyrãnus. de quo habemus. ff. ad. l. iul. maie. l. ij. ibi, aut arcẽ tenuerint. &. C. de fun. li. l. q. cunq;. lib. xj. facit ꝙ no. ff. q satisda. cog. l. ij. in princ. vbi diciᷓ ꝙ non idoneus facilitate conueniẽdi est q est in loco, vel ca-

11 stro inuictissimo. ¶ Quartò quæro † an in vna domo possit esse tyrãn⁹. & vr ꝙ nõ: qa ibi nõ exerceᷓ iurisdictio. ergo &c. vt dictũ est. In cõtrarium sunt verba Grego. relata. s. ij. q. Rñ. in domo propria posset dici ꝙ paterfamilias aliquid iurisdictionis realis exercet. ius enim dicit in filio & in seruo. vt. l. serui & filij. ff. de fur. &. C. de pa. po. l. cõgruentius. Item maior, seu antiquior domus, habet quodãmodo quãdam iurisdictionem in vxorẽ, liberos, & seruos. & etiam antiquior frater, vel patruus in minores. xxv. annis q sunt in illa domo. C. de emẽda. propin. l. j. meritò si in illa domo nõ iure principatur: dicitur tyrãnus. ¶ Et ideo si aliqs de familia faceret aliquem cõtractum, vel aliqd aliud metu talis q est tyrãnus, in domo resciẽderetur: sicut si factũ esset metu tyrãni, vt. ff. qua. re. ac. nõ da. l. j. §. quę onerãde. & ꝙ ibi no. qualiter ꝓbeᷓ metu eorum factum ibi dixi. Si qs tamen in domo habet fratrẽ, vel fratris filiũ minorẽ se, tamẽ maiorẽ. xxv. an. tũc antiquior nõ habet in illũ illam potestatem. cũ p ipsum regere debeat, vt. C. vnde vi. l. j. vnde talis metus non sufficeret, deberet ergo probari dolus, vel metus cõis. si qs tamẽ gesta p talem vellet rescindere nõ potest. possumus etiam dicere tyrãnum in domo propria Abbatem monasterij, si in eo nõ iure principaᷓ: quia intrusus. vt extra de p̃bẽ. c. eũ q lib. vj. vel licet habeat iustum titulum tyrannicè regit, vt dictum est. s. de tyranno.

12 ¶ Quintò quęro † de tyrãno ciuitatis, quotuplex sit eius species, Respõ. ex prædictis cõstat quod tyrãnus ciuitatis est q in ciuitate nõ iure principatur. sicut autem nõ iure principatus multis modis cõtingit: ita multæ sunt tyrãnorum species. nam qdam est tyrannus manifestus. qdam velatus, & tacitus. Item esse quem tyrãnũ manifestè cõtingit. quãdoq; ex parte exercitus. quãdoq; ex defectu tituli. Item eodem modo t yrãnus velatus est, quãdoq; propter titulum. quãdoq; propter defectum tituli. de quolibet ergo videamus. ¶ Sexto quæro

13 † quis est tyrãnus manifestus ex defectu tituli in ciuitate. Respon. ille qui in ciuitate sine iusto titulo manifestè principatur, vt ex prædicta diffinitione patet. hoc autem contingit multis modis. Primò si ciuitas vel castrum in quo manserit nõ habet ius eligendi rectorem si aliquis in illa pro rectore se ge

a ¶ Primo q̃ro. dicit Bal. ĩ. l. decernim⁹ in. ij. col. C. de sac. san. ec. ꝙ Bar. fecit istum trac. tyrãnidis valde verbosũ & addit mlta breuiter ad dicta Bar. hic & ibi vide Alber. de ro. & adde ꝙ de ptãte tyrãnidis, nunq̃ p̃scribiᷓ scdm Bald. in. d. l. decernim⁹. & Alexan. in sua disputatione quæ inci. Sigismũd⁹ posita. in. l. imperium. in xxix. char. in. iij. col. ff. de iuris. om. iud. & qd si met⁹ affuit tpe cõtract⁹ an à tyrãno illatus si postea tradit rẽ ex interuallo, vr̃ subesse metum ex quo nõ est purgatus. vide Ang. i. l. q aliena ĩ. §. celsus ff. de acq. hęr. & ibi vide Bar. an reqratur protestatio. & ibi vide apost. & vide plures qõnes p Bar. sozi. ĩ cõsil. xxij. inci. sequendo in. j. col. in fi. & dicit sanct⁹ Tho. de aqui. in tracta. à principibus ꝙ oẽs principes Italiæ sũt tyrãni præter ducẽ Venetiarum. Tho.

a rit iste tyrannus est: qa nō iure principatur, & tenet[a].l.iul.ma
iesta.ff.ad.l.iul.maiesta.l.j.in fi. Itē si finito officio eo inuito,
ad quem spectat: remanet in eo vt ibidē notatur. ¶ Sed si po
14 nas † quod ciuitas vel castrū habet ius eligendi sibi rectorē,
& ciuitas ei aliquam iurisdictionē dedit, licet per vim nō po
test dubitari: quia facta metu valent licet rescindant per actio
nem quod me. causa ergo interim est rector. nec pōt dici ꝙ sit
tyrannus ex defectu tituli. In contrariū est veritas: nā iurisdi-
ctio debet transferri voluntariè: & si per metū fiat, non valet
ipso iure. ff. de iudi.l.ij.& not.ff. quod met. causa.l.si mulier.
15 §.si duos. ¶ Nunc autē videndum † est, qualiter violentia vel
metus inferatur in populū. Rñ. si exercitus fiat contra ciuita
tem sine consensu superiorū, vt.d.l.iij.ad.l.iul.maie. vel si cū
gente forensi pugnando expugnauit ciuitatē, vt.ff.ad.l.iuli.
de vi pub.l.iij.ver.in eadē causa. Sed si cū hominibus eiusdē
ciuitatis facto rumore, & seditione se faciat eligi in dominū.
tunc plus dubitationis habet: quia maior pars videt hoc face
re: maiorq; pars esse videt ex eo quod obtinet. ¶ Sed dicen-
dum est hoc casu contingere quē non esse tyrannū manife-
stum ex defectu tituli, sed propter vim & metum, esse creatū
Quid enim si cū modica gente quis occupat fortilitia ciuita-
tis alicuius, quibus occupatis, iustus timor cadit in populū?
certè per metum creatus est. arg. extra de rest.spo.c.pisanis.
Vel quid si nō cū maiori parte populi ipse obtinuit. sed fuit
gens vilis abiectæ conditionis, vt communiter accidit? certè
ex hoc nō dicet factus à maiori parte populi. tales enim nō di
cuntur esse decuriones, vel de consilio. vt de digni.l.ne quis.
Item si hoc fecit cū comitatensibus, vt.C.ne ru.ad vl.offi.de-
uo.lib.xj. vel pone cū modica gente eiusdē ciuitatis eleuauit
rumorem, cū alij starent separati per domos. nam pauci vniti
prçualent multis separatis. certè iustus fuit timor in populo.
Vel pone ꝙ primò cū modica gente expulit, vel occidit vnū
vel plures de maioribus ciuitatis, propter quod alius popu-
lus iustè timet: quia est scriptū: Percutiam pastorē, & disper-
gentur oues. hunc esse iustū metū in populis multis antiquis
approbatur historijs, & specialiter in libro iudicum. & simi-
liter dico quòd si facto rumore, vel seditione illicita, quis eli-
gitur; est tyrānus manifestus: & ex defectu tituli. casus est ex
pressus.j.q.j.c.principatus.&.xiij.q.v.c.neq; enim vbi etiā
dicitur ꝙ si ex postfacto bene regat, tyrānus est. quòd intelli-
gendum est nisi ex postfacto dispenset, vt.in.c.nisi cū pridē.
de renun. Prædicta etiam vera apparent ex eo ꝙ appellādo
aliquos de ciuitate indebitè cùm creatur electus illi expulsi
possunt dici cōtempti, debuerūt enim vocari, vt.C.de decur.
l.ij.lib.x. sic ergo electio facta ipsis cōtemptis nō valet, vt ex
tra de elec.c.quod sicut.&.c.venerabilē.&.c.bone.el.ij.& sic
est tyrannus manifestus ex defectu tituli. Apparet ergo ex
prædictis modus, probādi quē esse tyrannū. ¶ Septimò quę
ro an gesta per tales tyrānos manifestos ex defectu tituli, vel
eorum tēpore valeant? ista quæstio habet multos articulos.
16 ¶ Primò † quæro[b] de his quæ fiunt per modū iurisdictionis,
b an valeant. & cōstat quòd ea quæ fiunt ꝑ ipsos tyrānos tanꝙ
iurisdictiones habētes sunt ipso iure nulla. C.de sac.san.ecc.l.
decernimus. vbi tex. dicit vacuatis funditus. quasi dicat fun-
damenta eorū sunt nulla. & sic nullo tēpore valuerunt. Item
de his quæ fiunt ab officialibus positis per ipsos eadē ratio-
ne. & sic est expressum extra de schisma.c.j.& in.c.ordinatio
17 nes. ¶ Sed † dubitandū est de his quæ fiunt in ipsa ciuitate vbi
talis tyrannus est electus ab alijs officialibus, quos ipsa ciui-
tas sibi elegit patiente tyranno, & dic quòd nō valeāt per.d.
l.decernimus. vbi dicit nullum etiā ipso iure quod factū est
tempore tyrāni. & hoc suadet ratio. nullus enim officialis fit
in ciuitate liberè quādo est ibi tyrānus, & videt factū ab ipso
tyranno. pro hoc extra de pręscri.c.cùm à nobis. vbi dicitur
c quod tēpore schismatis nō pōt agi vel præscriptio currere[c].
Sed tēpore tyranni pōt dici tempus schismatis. Scindit enim
Tyrannus & separat communionē vniuersalis imperij: quòd
patet: quia incidit in legē iulia. maiesta. vt dictum est. In con
trarium facit in.d.l.decernimus, non dicitur ꝙ sint nulla, nisi
quæ facta sunt contra ecclesias: ergo alia videntur remanere
valida. Præterea insurgeret iniquitas. Si enim in ciuitate
durauit tyrannus longo tēpore: dicimus ne omnia celebrata
& acta in coram curijs esse nulla? durum videtur ꝙ si aliqui
processus fiant contra rebelles seu inimicos tyranni. ꝙ tales
processus sint ipso iure nulli. nam non debet comparere corā
18 iudice sibi notorio inimico, vel in † loco notorio sibi suspecto,
vt.ff.ad trebel.l.de ætate, qui.ex cau.in pos.ea.l.fulcinius.§.j.
& de legi.l.sciēdū. & est expressum de re iudica.cap.pastora
lis.in cle. Quædā verò ordinamēta sentētię & processus fiunt
cōtra ipsos intrinsecos: & tūc plus dubitatiōis habet, ¶ Sed
aduertendum est in homine libero qui detinetur ab aliquo
sub patria potestate, vel dominica, si sic existēs aliquid facit
scienter, vt.ff.de acqui.re.do.l.liber homo.§.fi. in principio,
& ibi not. de acquiren. hæredita.l.qui aliena.§.j. ita in propo
sito. Quædam facit ipse populus nunc sub potestate tyrāni
detentus, vt officiales à populo electi qui fecissent in omnē
euētum etiam si in potestate sua libera essent. vt decisiōes qua
rūdam causarum contrariarum, quas quilibet tyrannus pati
tur ire sub regulis iustitiæ: & tunc illa valent: quia volunta-
riè facta sunt. Quædam sunt quæ facta non fuissent, nisi pro-
pter tyrānum, & ista nō valent tanꝙ facta nō liberè, sed per
metum tyranni, nisi per iura prædicta, vt.d.l.decernimus. cer
tum enim est ꝙ contra ecclesias non fuisset depositum per
alios ꝙ per prælatos iustos, si tyrannus non fuisset: ideo di-
cuntur prædicta vacuata funditus ex qualitate factorum. ista
ponebantur sicut dicimus in minore, qui fecit ea quę maior
19 diligēs nō fuisset facturus. ¶ Puto † etiam, ꝙ si in causis fiunt
iniurię per iudices his quos tyrannus habet suspectos eis de
tur restitutio ex clausula generali, vt.ff.ex quib.cau.ma.l.j.in
fine, & not. ad trebel.l. seruo inuito.§. cum prætor. & puto
quod tempus petendę restitutionis currat finita Tyrānia, si
cut aliâs finita absentia, vel maiori ætate facit extra de præ-
20 scri.c.cum no. ¶ Secūda inspectio †[d] circa prædicta est quæ
d fiunt per modum cōtractus, & hoc multipliciter. ¶ Nā quā-
doꝗ ciuitas donat, vel aliquid cōcedit ipsi tyrāno: & tūc cō-
tractus est ipso iure nullus. nā si nō valet promissio facta illi
qui alios detrusit in carcerē ab eo qui detētus est: ita nō valet
promissio, vel aliquis cōtractus factus à populo ipsi tyrāno,
q eū detinet captiuatū, & quodāmodo carceratū. Tyrannus
enim dicitur tenere populū in seruitute, vt extra de imu.ecc.
c.nō minus. possumus etiā dicere cōtractus esse nullos, ꝑ.l.j.
C.de cōtracti.iud. Si enim in vero iudice, dicti contractus an-
nullant: multomagis in tyrāno iniustè iudicāte. arg. in authē.
de resti. & ea quæ parit.§.fi.& ꝙ no.C.qñ mu.tu.offi.fun.po.
authē.sacramētū. Qñꝗ fiunt aliq cōtractus inter ipsum tyrā-
num, & hoīes singulares, sub eo extātes: & tūc ēt pōt dici cō
tractus nullus, ꝑ legē primā. C.de cōtrac.iudi. pōt etiā dici di
ctum cōtractum annullandum, vt.l.si per impressionē.C. ꝙ
metus cā. maximè si fecit rē sibi vendi per impressionē: tunc
enim incidit in constitutionem illam, vt rem cogatur redde-
re, & pressuram dicat &c. ¶ Impressionem autem probabit
quis, si ille tyrānus nō permittebat rem colligi, vel possesso-
ri minabatur, nisi venderet, vel alios colores q̃rebat, vel mul-
ta rogamenta fecit fieri ei q nō habebat rem venalem. Roga-
21 mē enim † maioris est iussus, vt.ff. quod iussu.l.j.in prin. in gl.
in verb. quēadmodū. Quādoꝗ talis tyrānus cōtrahit cum ex
traneis nomine ciuitatis: & tunc si quidem ipsam ciuitatem
submittendo, vel obligando alteri, non valet ipso iure. C.ne
quis lib.inuit.ac.reipu.ger.cog.l.j.lib.xj.& extra de schisma.
c.j.& de electio.c.fundamenta.in.vj.in fi. Quandoꝗ submit-
tit ciuitatem alteri, sed contrahit si quidem in fauorē ciuita-
tis tyrannizare videtur: ꝙ non valet, sicut dicimus in malefi-
dei possessore hæreditatis, vt.l.si quid possess.§.sed & si ipsi.
ff.de peti.hę. Cōtrarium determinat Hosti. extra de schisma.
c.j. scilicet ꝙ valeat quantum est in vtilitatem ciuitatis, sicut
dicimus in pupillo. arg. C.de procur.l.non est minus. Sed si
celebraretur vnus cōtractus, partim pro ciuitate, partim con
tra ciuitatem, tunc si quidem sunt diuersa capitula. & idem
quia valet pro ciuitate. ff. de mino.l.etiā.§.j. Si verò sunt plu
ra capitula cōnexa simul: tūc si ciuitas reprobat quatenus est
contra se: non potest approbare quatenus est pro se, vt.ff.ꝓ
socio.l.de illo.§.fi.&.ff.de mino.l.si iudex.&.l.quòd si minor
§.restitutio, ita tenet ipse in.d.c.j.de schisma. Prædicta puto
satis vera, & iuri consona in eo qui non ignorabat talem esse
Tyrānum. huic enim nō subuenitur per titulum quòd fal.tu.
22 aut. Si verò † poneremus ipsum cōtrahentem ignorasse: sub-
ueniretur ei per restitutionem ex illo titulo quòd fal.tut.au
tho.l.j.in fi. quomodo autem possibile sit quem ignorare fa-
ctum ita notorium, sicut est, quem esse Tyrannum no. per gl.
23 ix.q.j.c.ordinationes. ¶ Quādoq; verò nō † cōtrahit Tyran-
e nus sed distrahit[e] ꝑ se, vel suos officiales, solutionē eorū quę
reipublicæ debebant recipiēdo. an sint liberati soluētes. Cir-
ca ꝙ dicendum quòd aliquādo soluūt illi q sunt debitores ci
uitatis contractu celebrato cum ipso tyranno: tunc videtur
ꝙ soluentes sint liberati.l.si vrbana.ff.de condictio.ind. Sed
illa loquitur quando contrahit cum prędone promittendo
sibi proprio noīe: hic loquitur de eo qui contrahit cū tyran-
no nomine ciuitatis. videt tamē ꝙ sibi possit solui, ex suo cō
tractu. sicut seruo & filio, vt.ff.de pac.l.si vnꝰ.in prin. de pœ-
nis.l.quod seruus. de sol.l.quod seruus. Aliquādo soluit quod
debebatur

a ¶ Et tenetur. vide Bartho.soc.ī cōsi.xxij.inci.sequēdo ordinē.in.ij.&.iii.co.in prin.& Rapha.cu.in cōsi.clviij.in.ij.col. Th.

b ¶ Primò quęro. vide Bartho.soci.in cōsi.xxij.incip. sequendo.in.iij.col. Thomas.

c ¶ Currere. Vide Bar.in.l. naturaliter.in pe.co.& ibi Alexā.in addi.ff. de vsucap. Tho.

d ¶ Secunda inspectio. vide Bar.in.l. prohibere.§. planè.ff.de vi & vi arma.& in.l.cū te.C. de his q metu. & Bald.in.l.decernimus. C. de sacro. sanc.eccle.& Pet. de ancha.in consi. ccc. Tho. Diplo.

e ¶ Sed distrahit. vide Bar.in.l. creditor.ff. de solut.& Bal.in cōs.ccccliij. in.ij.vo. factū tale ꝓponit.& in.l.falsus.in pe.co.C.de fur. & in.l. cōmodissimè.ī princ.ff. ꝙ falso tutore. & in.l.si te bonis vbi Pau. de ca. & Ias. C.de iure delib.& Feli.in.c.j.ī.ij.col. de offi.dele.& plenè ꝑ Philip.deciū in cōsil.xxv. inci. pro rerū facultate.& Imo.& doc. in.d.l.creditor.& ibi vide apo, Ale. & meā in ver. illā quæstionē, Tho.

debebat̃ ciuitati alio modo q̃ facto ipſius tyranni:& tunc videtur ꝙ ſolues nō liberat̃,vt.d.l.ſi vrbana.pro quo facit optimè quod no.per Innoc.de electio.c.nihil.vbi videt̃ dicere ꝙ ſoluens prelato intruſo ſine aliquo titulo, non ſit liberatus.
a ¶ Mihi autē videt̃[a] ꝙ prędicta ſunt vera in eo qui ſoluit predoni,vel prelato intruſo,vel tyrāno tali qui ſoluenti metum inferre nō pōt,nec terrorē minari,vti debitor erat alterius ciuitatis. Si autē poteſt ei metū & vim inferre,ſeu minacē ſeruorem ratione iuriſdictionis quam exercet:licet de facto,vt quia erat ſubditus ſibi:tūc ſoluēdo ei vel ſuo officiali,liberatur:vt.l.paulo callimacho.§.fi.de legat.iij.& de adi.lega.l.liberto.§.lucius.hoc etiā probat̃ ratione.Nā iſta violentia exactionis,quæ fit à debitore fit iniuria ciuitati ꝗbus ipſe eſt debitor.ipſam enim ciuitatē tyrannizat.& ideo culpa ipſius videtur cōtingere,vt.ff.locati.l.ſi merces.§.culpę.ſolu.ma.l.pe. ¶ Sed quando quātitas debita in genere,perit culpa creditoris.debitor liberat̃ per exceptionē.l.qui decem.in princ.ff.de ſolutio.ſed ſi ſpecies eſſet debita:tūc minus dubij eſt quod liberaretur ipſo iure,vt.d.l.qui decē.pro hoc.ſ.quādo ſpecies
24 debita vni aufertur ꝑ vim.†facit optimè.ff.de peri.& cōmo. rei ven.l.leges.&.l.ſeq.& quod ibi no.& de pigno.act.l.fi.in fi.facit.ff.de euic.l.lucius.de rei ven.l.itē ſi verberatū.§.primo.Similē diſtinctionē facit tex.ſcilicet aut vis inferat̃ ab eo qui habet iuriſdictionē,vel non.ff.ſi ꝗs cau.l.ſecunda.§.fi.Sed forſan poſſet dici ꝙ ſi talis Tyrannus eſſet talis conditionis à quo ſine magna difficultate ſolutū poſſet repeti:tūc debitori ſoluenti non daretur exceptio.vt no.in.d.l.ſecunda.in fin. ſecus ſi non eſſet facilis repetitio,vt.l.fi.de eo per quē factum eſt.ſed vt puto hæc diffinitio habet locū quādo alicui infertur violentia in iniuriā ipſius cui infertur.ſecus ſi in iniuriam ipſius creditoris ſui per prædictas rationes.& puto in prædi
25 ctis†quòd quis habeat neceſſe dicere metū ſibi illatū à tyran
b no.ſufficit enim ſi legem[b] facit vel preconium quod quilibet ſic ſolueret,qui enim propter prędictū ꝑconiū ſoluit timuit iuſtè ne metus inferret̃ quod ſufficit,vt dicit tex.ff.quod falſo tutore authore.l.nouiſsimè.qui text.multū facit ad excuſandum dictos debitores ſoluentes.nam ibi cogebat̃ tutor in perniciem principalis.ſed hic debitor in perniciem ciuitatis. ¶ Ex prædictis apparet ꝙ axactores,& alij poſiti ab iſtis tyrannis ꝗ pecunias exigūt,& poſtea expendunt eas ad mandatum tyranni,vel ipſi tyrāno tradūt ꝙ ſint liberati. Quādoq;
26 tales tyranni non contrahunt†nec diſtrahunt ſed patiuntur bona & iura ciuitatis deperire,& prę ſcribi.tūc puto ꝙ cōtra ciuitatem non præſcribat̃.vt.C.de ſeruis fugitiuis.l.j.ſecūdū tertiam lecturā.& extra de reſcriptis.c.corā. ¶ Dico etiā ꝙ ſi aliqua iuriſdictione competenti ipſi ciuitati tyrannus vteretur,non vt à ciuitate,ſed ab altero recognoſceret,ꝙ quantum ad ſe,videt̃ vti nomine alieno,ſed q̃tum ad ciuitatē videt̃ vti nomine ſuo,ſi per illum vſum ciuitas retinet ius ſuum.vt no. colligitur.ff.de iti.actuq; priua.l.j.§.ſi tibi fundū. ¶ Octauo
27 quæro†de tyranno ex parte exercitij:licet habeat iuſtū titulum,minus propriè dicat̃ tyrannus.xiiij.q.iiij.c.neq; enim. Dico ꝙ iſte tyrannus eſt ex parte eius qui opera tyrannica facit:hic ex opera eius non cedit ad bonū cōmune,ſed ad proprium ipſius tyranni.iſtud enim non eſt iuſtè principari.& hoc eſt de facto in Italia.ſed vt modus probandi facilius habeatur ad actus magis particulares deſcendamus: qui actus ponuntnr in magna parte.ſ.in lib.j.huius voluminis,ꝗ actus
28 conſiſtunt in hoc quod ſubditos†affligat.quos actus clarius enumerat egregius Plutarcus de regimine principū per decem titulos. ¶ Primò enim eſt tyrāni potentes.& excellētes homines ciuitatis perimere ne contra ipſum poſsint inſurgere.videmus enim ꝙ proprios fratres & conſanguineos occidunt:quod ſignum eſt peſsimæ tyrannidis. ¶ Secundò ſapiētes diſcriminant,ne cognoſcentes eorū mala arguant, & populum contra ipſum prouocent. ¶ Tertiò ꝙ nedum diſciplinam & ſtudium perimant.ſed etiā operant̃ ne fiant ſapiētes. ſemper enim timent per ſapientiam reprehendi. ¶ Quartò ꝙ ſpecialitates,& congregationes etiā licitas non permittunt. timent enim ne contra ipſum inſurgant. ¶ Quintò habet per ciuitates multos exploratores: cùm enim cognoſcat ſe male gerere,ſemper credit ꝙ homines de eo malè loquant̃,& contra ipſum machinentur:& ex hoc tales relatores libenter audit. ¶ Sextò ꝙ tyrannus conſeruat ciuitatem in diuiſione,vt quælibet pars de alia timeat,& cōtra eum non inſurgat. ¶ Septimò,curat ſubditos facere pauperes,vt ſic occupent̃ circa curas eorum vnde viuant,& cōtra eū non cōtingat aliud machinari. ¶ Octauò procurat bella, & mittere bellatores ad partes extraneas,ita ꝙ interim nō cogitēt cōtra eum,& quia propter bella homines depauperātur,& à ſtudijs auocantur quod tyrānus quærit.& etiā vt habeat bellatores pro ſe quādo expedit. ¶ Nonò ꝙ,cuſtodiam ſui non facit per ſuos, ſed per forenſes.timet enim de ciuibus. ¶ Decimò,cùm in ciuitate ſunt partes,ſemper adheret vni vt cū illa aliā fugat.ita di-
29 cunt dicta Plutarci quę examinemus.Primū, excellentes†& etiam fratres perimere eſt actus tyrannicus. verū eſt, niſi ex iuſta cauſa,vt fecit Romulus de Remo, vt.l.fi.ff.de re.di.quis enim dubitat ꝙ ſi aliquis in ciuitate potens ſit rixoſus,& ſeditioſus.de ciuitate debet expelli à quolibet iuſto iudice,vt.ff. de pœnis.l.capitalium.§.ſolent.&.l.ſi quis aliquid.§.actores. eo.tit.de offi.pręſi.l.j.§.fi.tunc enim cum iuſta cauſa fieret,nō eſſet actus tyrannicus. ¶ Secundum.ſ.perimere prudentes, ſimiliter intelligendū eſt ſine iuſta cauſa. ¶ Tertium ꝙ diſciplinam & ſtudium perimunt.iſtud intellige de ſtudijs ipſi ciuitati congruentibus,vt.ff.de excu.tu.l. ſi duas.§.eſt autē.ſi verò perimat ſtudium ad quod ciuitas non eſt apta, non eſt actus tyrannicus.in.j.cōſtitutione.ff.§.hæc autē tria. ¶ Quartum quòd non permittunt cōgregationes etiā licitas, ſi ſemel deliquit,certè poteſt de iure diſſoluere,vt.ff.de re mili.l.iij. §.ſi plures.Vidi enim prætextu religionis aliquos congrega a ri,& ſtatim ciuitatem turbare.ex qualitate ergo perſonarum comprehenditur an iuſta cauſa,ſodalitates diuidere,ſit actus tyrannicus. ¶ Quintum ſcilicet vt habeant in ciuitate multos exploratores,hoc poteſt eſſe actus iuſti Rectoris,ſi ad finem debitum fiat,vt.ff.de præſcri.verb.l.j.§.pen.Rectus enim iudex habet exploratores,& corrigit delicta,& alia q̃ iniuſtè fiunt in ciuitate:Tyrannus verò habet exploratores eorum à quibus ſtatus eius poſſet ledi:tunc refert ad propriā vtilitatem. ¶ Sextum ꝙ Tyrannus ſtudet ciuitatem ſeruare in di b uiſionem hic eſt actus tyrannicus,quoniā ad iuſtum iudicem principaliter ſpectat quietem ciuium procurare,de.l.j.§.quies.ff.de offi.pręſi.l.congruit.in prin.& in aut̃.de man.prin.§. deinde competens.vbi hoc magis expreſſè ponitur. ¶ Septi c mum quòd curat ſubditos facere pauperes,hic eſt ſimpliciter actus tyrannicus.nam rectus iudex nil poteſt ſibi debitè accipere,nec debet ſubditos affligere grauaminibus realibus,vel perſonalibus.C.ad leg.iulia.repe.l.iubemus.&.l.fi.& in aut̃. de man.princ.§.illud tamen. ¶ Octauum,ꝙ procurare bella propter euitare bella intrinſeca,ſimpliciter eſt actus tyrannicus.bella vero extrinſeca quādoq; poſſunt eſſe iuſta.bellum vero iniuſtum ſimpliciter eſt actus tyrannicus.vt.x.col.in ti. hic finitur lex corra.c.domino guerram. ¶ Nonum ꝙ cuſtodiam ſuam nō faciat per ciues,hic actus poteſt eſſe iuſtus.poteſt enim populus ita eſſe indomit9,& ita peruerſus ꝙ dominus etiam iuſtus non poteſt de eo confidere:quod magis contingit in ciuitatibus quæ de nouo recuperātur,per iuſtos dominos.& ideo Imperatores quandoq; expellebant homines de vna ciuitate,& ponebant alibi,vt.C.de iure fiſci.l.j.lib.x. ſicut videmus iuſtos dominos,quandoq; facere munitiones, & fortilicia in ciuitate,& iſta quidē iure regūtur, ſed talia in domino iuſto cauſalia ſunt in tyranno communia. ¶ Decimū ad herere vni parti,& aliam opprimere,eſt ſimpliciter actus tyrannicus,cùm vltimus finis ciuitatis ſit quies,& pax ciuiū,
30 vt dictum eſt.Omnia ergo†prædicta ſunt ſigna ad probandū tyrannidem:ſed principaliter illa duo ſcilicet conſeruare ciuitatem in diuiſione,& depauperare ſubditos,& eos affligere in perſonis,& rebus quod optimè probat̃ in capitulis ſupra relatis.Ex prædictis apparet quem eſſe tyrannum. ¶ Nonò
31 quæro†ſi aliquis eſt Comes,Dux,Marchio,vel Baro qui habet iuſtum titulum,& probetur tyrannus exercitio,quid debet facere ſuperior?R̃n.debet eum deponere.quoniā qui talia agunt detinent populū in ſeruitute,ſed ad ſuperiore pertinet populū de ſeruitute eximere,vt.C.de offi.præfect.afri.l. in nomine domini.in prin.vbi dicit fortiſsimos tyrannos de-
32 iecimus.Sed in†quā legem incidunt hi,qui abſq; iuſto titulo regnant certū eſt ꝙ tenentur.l.iulia.maieſta.l.iij.ff.ad legem
33 iulia.maieſta.de iſto verò tyrāno†qui habet iuſtum titulum, ſed exercitio apparet tyrannus,dico quod ex eo ꝙ ſubditos affligit in corpore,incidit in legem iuli.de vi pub.Itē ex eo ꝙ ciuitatem tenet in diuiſione,& ſic iudicia non patitur fieri vt oportet incidit in eandē legem de vi pub.e.tit.l.qui dolo ma-
c lo. ¶ Item ex eo[c] ꝙ nouas exactiōes,& noua vectigalia ponit in eandem legem incidit,vt eo.ti.l.fi.cuius legis pœna eſt deportatio.inſti.de pub.iu.§.item lex.& ſic amittit omnia quæ ſunt iuris ciuilis,vt.l.quidā.ff.de pœ.& ſic tanq̃ infames perdunt dignitates,& iuriſdictiones.expreſſè dicitur ad.l.iul.de vi priua.l.ij.in prin. Item ex hoc incidit in legē iuliā de ambitu.vt.ff.ad.l.iul.de ambitu.l.j.§.j.& in cōſti.l.fi.C.noua vecti. Item forſam incidit in pœnā capitalem,vt.C.de exact.tri.l.j. lib.x.Dico etiam ꝙ ſi exiſtētes in tali tyrānide,quoquo mo-

a ¶ Mihi autē videtur vide Bart.in.l. ſi vrbana.in fin.ff. de cōdi.inde.& ibi Alex.in apoſti.& ibi do.meum do. Iaſ.plenè & Fely. in.c.fi.ī fi.vbi plenè de accuſa.Tho.

b ¶ Si legē.vide plenè ꝑ Alex.in cōſi. lvij.inci.quoniam in fi.in.j.vol.Tho.

c ¶ Item ex eo.vide Alex.ī.l.imperiū in.xxv.co.iij.folio in.l.col.ff.de iud. om.iu.Tho.

a ¶De Pepulis.vide Rapha.cōsi.clxij.inci.visa copia priuilegiorū. circa fi.& Bar.in.l.filio pterito.in.viij.col.ff. de iniusto rup.test.vbi dicit ita fuisse determinatum Bono.per do.Thadeū de pepulis,dñm Bono.& in.l.j.ī.ix. q. in iiij. col.ff. de iure codicillo.Tho.

b ¶Aliqua magna ardua.vide plenè per Fely.in.c. postulasti.in pe.col. de rescrip.& vide Alexā.de imol.in consi.cxxiij.ī.iiij. vol.in vlti.col. Et adde quòd illud consi.est do.And. Bar.Et adde Philip.frā.in.c.si gratiosè.in.ij. colū. in prin.de rescrip.in vj.& vide apostil. meā ad Bart.in.l. authoritate.C.vñ vi.Tho.

c ¶Cōtra intrinsecos.videFeli.in.c. cū oēs.in.xix. co. de cōsti.&Ias.in.l. barbarius.ī.xviij. colū.in.j.limita.ff. de offi.pto. Tho.

d ¶Retinet.videIas. in.l.barbari⁹ ī pe. col.in ver.quinto limita.ff. de offic. præto. Tho.

e ¶Valeant. Quod illegitimè factum est à tyrāno, adueniēte iustodomīo debere cassari barto.p illū tex.&idē Bal.& Pau.de ca. in.l.decernim⁹.C. de sacrosan.eccle. Philip.dec.plenè in consi.cxc.inci in cā in qua agit̃..iij.col.Tho.

do publicè vel occultè machinantur contra principē,vel eius
officiales,ipso iure sunt rebelles imperij,& dignitatem per-
dunt secūdum.l.nouam Theodosij Imperatoris. ¶Decimò,
34 quid dicemus† de his quæ videmus fecisse summum pontifi-
cem,& Imperatorē,& legatos.nā quosdā quos clarè cognos-
cebant esse tyrannos quos per tyrannidem detinebāt,& eos
episcopos.s.sedis apostolicæ,vel imperij constituebant vica
rios,vt fecit Clemēs.vj.in ciuitate Bononiæ,de domino Tha
a deo depepulis,[a]& eius filijs.Hoc idem fecit Charolus impera
tor cū tyrannis in Lombardia.Hoc idem dominus legatus
cum multis tyrannis fecit in Marchia anchonitana.Rñ.præ-
sumendum est φ tanti domini hoc sine magna causa non fa-
ciunt,& potest esse duplex causa.Prima,propter aliqua ma
b gna ardua[b],que eis expedire incumbūt.sicut enim diligens
nauta proijcit viliora,& saluat pretiosiora, vt.ff.ad.l.rho.de
iac.l.qui leuandæ,& diligens paterfamilias debet prǫeligere,
vt res pretiosiores saluas faciat,vt no.ff.cōmo.l.vt si certo.§.
quod verò senectute.Sic etiam dominus iustus cū vno tyran
no pertransit,& eum vicarium facit,vt ea quǫ sunt magna,&
ardua reformare posset.Tertia ratio potest esse, charitas, &
dilectio eorum qui sunt sub tyranno.sicut enim videmus na-
turaliter phisicos facere quādo vna infirmitas nō potest sine
magno periculo personæ curari:tunc ipsi procurant susten-
tare naturam,ne infirmitas procedat vlterius ex quo contin
git,φ natura semetipsa adiuuat,ita quando rectus princeps
facit videns φ quandoq; vnus tyrannus non potest deponi
sine magno exterminio eorū qui sunt sub tyranno,propter
bona eorum ipsum tyrannū facit vicarium.vt ex hoc ille ty-
rannus minus timeat,minus populum grauet,& interim ca-
sus occurrat per quem suadente iustitia sine populi detrimē
to deponetur tyrannus:propter autē dictum titulum super-
uenientem dicti tyranni non desinunt esse tyrāni,si prǫdicta
tyrānica opera exercent hǫc enim q̃ dicta sunt cōmissione eis
facta nō veniunt,vt.ff.de condi.inde.l.si procurator.ff.de his
quǫ in frau.cre.l.si pater.¶Vndecimò quæro an† processus
35 factus per.s̈.dictos tyrannos qui iustum habent titulū valeat?
& dico φ aut fecit processus cōtra suos exititios, & rebelles,
& non valent:quia non debuerunt comparere coram iudice
sibi notoriè inimico,vt dictum est in prǫcedenti.Ea verò quǫ
c ipse fecit cōtra intrinsecos[c] valent, donec ipsi tollantur cum
ipsa dignitate,vt.l.Barbarius.ff.de offi.prǫto.&.C.de sen.l.si
arbiter.& de test.l.j.& de resti.in integ.c.suscitata.& ibi per
Inn.de re iud.c.ad probandum.& hǫc vera,donec tolleratur.
35 ¶Sed quid si iam† ceptus est processus ex quo ferenda venit
sententia declaratoria contra tyrannum: an facta pendente
processu ante sententiā teneant?Rñ.quando fit processus ex
quo ferenda venit sententia declaratoria,vt qa faciat aliquod
delictū propter quod ipso iure priuatus est iurisdictiōe, vel
dicit̃ seruus,vel infamis:tūc facta post processum inchoatū,
non valēt,vt.C.de testa.l.j.in fi.Nec vsq;adhuc aliquis status
controuersiam mouit.vt.ff.qui & aqui.l.quǫsitū. ¶Si verò
sit processus ex quo priuandus venit per sententiā:tunc in-
d terim gesta per eū valēt:quia interim dignitatē retinet[d].ff.ad
muni.l.lucius.§.in questionibus.& no.C.de reis post.l.j.lib.
x.c.& eodē modo,si quid cōtraheret̃, vel ipsi tyranno solue-
retur valeret,vt no.per Inn.de elect.nihil.quod intellige nisi
faciat contractus submittendæ ciuitatis,vt.j.dicā.& per hoc
37 dico† quod si aliquis est in notabili potestate,& habet iustū
titulum,licet respectu exercitij sit tyrānus:tamē habet benefi
cium.extra de bap.c.j.in cle.donec in dignitate tolleratur.se
cus si esset defectus tituli,vt.j.no.Itē dico,φ postq̃ talis ha-
bens titulum deuenit ad tyrannidē per modum exercitij,si
aliquid sibi plus iurisdictionis cōcedi fecerit à populo, nō va
leret,quasi populus per metū faceret,vt dictū est in prǫcedē
ti.Item omnis cōtractus quē faceret de ipsa ciuitate submit-
tendo,vel obligādo eā non valeret.nō enim loco domini est,
cum ipsam ciuitatē spoliat sua libertate,vt.ff.deposi.l.si fun-
dum.§.si toto & expressius extra de iureiur.c.intellecto.facit
38 de elect.c.fundamēta.§.pe.li.¶Duodecimò quǫro† de tyran-
no tacito,& velato,vt est ille qui sub quodā velamine nō iu-
stè principatur in ciuitate.Istud autē velamen cōtingit duo-
bus modis.s.per titulū quē facit sibi cōcedi.Sciēdū est.quod
s̈.dictum est φ tyrānus propriè opponit̃ Regi, sed de Regia
potestate est φ sit perpetuus.Itē φ habeat omnē iurisdictio
nem,vt patet capitulis.s̈.relatis.Ex his duobus, duo velami-
na tyrannica sunt inuenta.Primū φ quidā faciūt sibi cōcedi
iurisdictionem,& finito tēpore reformari,vt sic regimē eius
39 magis videatur iudicis,quā tyranni,¶Sed circa hoc, dico† si
quidem habeat iurisdictionē,& sibi faciat cōcedi in ciuitate
propria,titulus est nullus:nā nullus potest talem iurisdictio-
nem habere.vt.C.de profes.l.in cōsiliarijs. fallit in vrbe Ro-
mana vbi quis potest esse prǫtor.vt.l.ij.C.de offi.præto.& se
nator per annum tātum& nō vltra.d.c.fundamēta.in si.Item
fallit in defensore ciuitatis,vt in authē.de defen.ciui.§.sed in
term.sed illi nō habet merum & mistum imperium, sed nu-
dam iurisdictionem,& sic de tali qui nullum titulum accepit
esset dicendum idem quod dictum est.s̈.de tyrāno ex defe-
40 ctu tituli.sed si † deponeres ciuitatē ex priuilegio,vel cōsue
tudine,taliter φ potestas populi cōcedentis nō posset in du
bium reuocari,& sic titulus primo loco cōcessus valeret: tūc
videndum est,an ex eo quod fecit reformari sit tyrānus?φ vi
detur de iure cōi:qa talis reformatio non valet,imò incidit in
legem iul.de ambi.vt.C.de leg.ad.l.iul.de ambi.l.j. Sed si po
neres φ tāta esset potestas dicti populi φ posset contra dictā
legē dispensare:tūc videndum an tempore primi regiminis
ita se fortificauit φ populus habeat necesse eum eligere pro
sequēti tempore:& tunc vere tyrannus est electus p metum
ex defectu tituli.Si verò esset sponte electus,sed modo exer
citio esset tyrānus:dic vt in præcedētibus. ¶Secundum ve-
41 lamen est:† quia quidam tyrāni faciunt sibi fieri aliquem ti-
tulum,cui nulla quasi iurisdictio inest:puta facit se creare ve
xilliferum,vel cōfallonerium,vel facit sibi cōmitti custodiā
ciuitatis,vel facit se fieri capitaneum stipēdiariorū:vel gētis
armigerǫ,& ex hoc non dicunt se esse tyrānos,cum ad tyrā-
num debeat spectare omnis iurisdictio sicut ad Regem.non
enim potest dici principalis qui nullam vel modicam iurisdi
ctionem habet.certè ex illo titulo tyrānus nō est: sed hoc φ
quandoq; in tantam venit potentiam quod officium ciuita-
tis ordinat,prout vult φ officiales ei obediūt vt domino:tūc
dico si opera tyrānica facit , vel fieri facit verè tyrannus est,
nam principaliter in ciuitate regimina obediunt.& non iure
principantur:quia opera tyrannica facit,& sic est tyrannus.
¶Sed hoc qualiter poterit probari,cum talis sit velatus ty
rannus,& per se non fecit in palatijs raro intrant,sed suis scri
ptis & nuncijs regimina obediunt?Respond. dura probatio
est,cùm quando fiunt prædicta,testes non vocentur, & hoc
considerans decretalis in certo casu statuit probari per alicu
ius iuramentum,vt extra de rescript.c.j.libro.vj. sed hoc nō
puto generale esse:ibi enim iurans,nullo alio præiudicio gra
uatur:& ideo puto hoc aliter probandum.Sciēdum est enim
φ licet quidam actus per se directò probari nō possunt:pro-
bantur tamen vt dixi in libro de alluuionibus,quæ licet vi-
deri nō possint cùm crescunt:ex eo tamē φ factum est sequi-
tur de necessitate quod flumē attulit. ¶Item licet filij gene-
ratio nō videatur,pro plena tamē probatione est, φ natus in
domo ex muliere cohabitāte cum viro,vt.ff.de his q sunt sui
vel alie.iur.l.filium.cum enim probatio faceret fidem iudici,
ista statim fidem iudici.adducūt.ita in proposito si aliqs pro
bauerit,ciuitatem esse in diuisione:est enim vna pars expul-
sa foris,& quod in ea fiūt maleficia,& enormia,nec puniun-
tur,& φ ciues multū grauātur,& similia ptinēt ad actus ty-
rānicos de quibus diximus.¶Item φ ille talis q habet illum
titulum est potētior homo,qui sit in ciuitate,quòd est publi
ca fama φ facit prǫdicta fieri,satis puto probatam tyrānidē.
Prædicti enim actus ab alio q̃ à prædicto potentiore proce
dere nō possent.satis enim cū fama prǫdicta ad fidē iudicem
inducūt,cui cōgruit id quod dicimus in eo qui iustè princi-
patur.sufficit φ sic habeatur,& sic reputetur,vt.l.Barbarius.
ff.de offic.præto.eadem ratione multum facit quòd quis tan
42 q̃ tyrānus habeatur & reputetur.¶An autem facta † tempo
c re dicti tyranni valeant[c],dico idem quod dixi de tyrāno ma
nifesto,qui facit fieri per officiales electos à ciuitate.Et præ-
dicta vera quando maior pars populi opprimitur,grauatur
vel malè contentatur.Si enim aliqui extra ciuitatem teneren
tur,vel aliqui in ciuitate essent malè tractati ad honores non
vocati:in alijs autem ciuitas bene regeretur,& ad omnem vti
litatem bene attenderetur : tunc talis habens talem titulum.
vel similem per excellentiam non esset tyrannus simpliciter
loquendo,sed per tale regimen,communis vtilitas attendi-
tur,quod directè est oppositum tyranni : sed in his quæ fie-
rent contra extrinsecos & inimicos illius hominis sic prǫcel-
lētis,licet bene regat rem publicam:puto dicēdum idem ac si
à tyrāno factum esset.nullus enim prohibet quòd quis respe
ctu terrarū dicatur tyrānus,respectuverò cōmunitatis iustus
iudex,vt.C.si qua prǫdict.pot.l.j.¶Propter quod sciendum
est,quod sicut raro reperitur . vnus homo sanus per omnia,
43 quin in corpore aliquid patiatur defectus.ita † raro reperi-
tur aliquod regimen in quo simpliciter ad bonū publicū at-
tendatur,& in quo aliquid tyrānidis nō sit.magis enim diui-
num esset quam humanum,si illi q principant̃ nullo mō pro
prium

prium commodum,ſed communem vtilitatem reſpicerent.illud tamẽ
44 †dicimus bonum regimen,et non tyrannicum in quo plus prẹualet cõmunis vtilitas,& publica quam propria regentium.illud verò tyrãnicum in quo propria vtilitas attendit̃.& iſtud dicit Egidius in.iij.lib. de regi.prin.ca.xj.& iſtud eſt prẹcipue aduertendũ quãdo tractat̃ de pro
45 bando an aliqs ſit tyrannus.¶ Tertiũ velamen eſt,†qñ qs nullũ titulũ ĩ ciuitate ſibi concedi patit̃.ſed regimina ciuitatis ita ordinat ꝙ oĩa procedunt ſecundũ velle ſuũ.iſtos eſſe tyrãnos põt probari eo modo,quo ſ̃.proxi.dictum eſt ſcilicet ꝙ ſit homo potentior habens maiorẽ ſequelam.Itẽ ꝙ eſt publica vox & fãma,& facit prẹdicta fieri,& multa oportet ꝙ tpe tyrannidis fiant propter quẹ prauitas tyranni latere nõ põt. & facilius apparebit modus probandi.De his autẽ q̃ fiunt tpe talis tyrãnidis,dico ꝙ.ſ̃.proxi.dixi.An autem in vicinia:vel certa parte ciuitatis poſſet eſſe tyrannus.ſ̃.dixi &c.

¶ Explicit tractatus de tyrannia do.Barto.à Saxoferrato.

Incipit Tractatus Repreſaliarum.

SVMMARIVM.

1 *Repreſaliæ à quo tempore frequentari cœperunt.*
2 *Repreſaliæ & ſi latè accipi poſſunt,tamen ſunt, quando conceditur licentia capiendi perſonam,uel res alterius pro altero.*
3 *Repreſaliæ ut ſint licitæ in foro conſcientiæ requiritur authoritas ſuperioris,cauſa iuſta concedendi,& intentio iuſta & recta.*
4 *Repreſaliæ de iure ciuili licitæ ſunt duobus concurrentibus,ſcilicet authoritate ſuperioris,& iuſta cauſa.*
5 *Ius concedendi repreſalias,inductum uidetur de iure diuino,& de iuregentium.*
6 *Ciuitas poteſt bellum indicere,ob tutelam unius ciuis.*
7 *Liberi debitoris poſſunt capi qñ alia remedia ceſſant contra debitorem.*
8 *Statuta concedentia repreſalias ultra caſus à iure communi permiſſos,quãdo fieri poſſunt,& ualeant?& nu.10.*
Statutum Florentiæ,ꝙ mercatore fugiente,uxor & liberi teneantur,ualet.
9 *Terræ quæ ſubmittunt ſe protectioni ciuitatis certis pactis,non dicuntur ſubditæ, ſed fœdere æquali & libera ſunt.*
11 *Statutum concedens repreſalias in ſubditos:an exerceri poßit extra territorium.*
Statutũ ꝙ filij cedentis fori,uel rũpẽtis,qñ poßit cõtra filios extra territoriũ exerceri.
12 *Statutum quòd homines unius uillæ,unus teneat̃ pro alio,non comprehendit illũ qui de nouo eſt effectus homo illius uillæ in debitis antiquis.*
13 *Statutum quòd unus homo uillæ teneatur pro alio,intelligitur de debitis contractis intra territorium ſtatuentis.*
14 *Repreſaliæ per pactum,quando licitè fieri poſſunt.*

a REpreſaliarum [a] materia nec frequens, nec quotidiana erat tempore quo in ſtatu debito Romanum vigebat imperium:ad ipſum enim tanquam ad ſummum monarcham habebatur regreſſus.et ideo hanc materiam legum doctores & antiqui
1 iuris interpretes,minimè pertractauerunt.Poſtea verò†peccata noſtra meruerũt quòd Romanum imperium proſtratum iaceret per tempora multa & Reges & Principes:ac etiã ciuitates maximẹ in Italia, ſaltem de facto in tẽporalibus dominũ nõ agnoſcerent,propter quod de iniuſtitijs ad ſuperiorem non põt haberi regreſſus,cœperũt repreſaliẹ frequẽtari.& ſic effecta eſt frequens & quotidiana materia. Ego itaq; Bar. à Saxoferrato ciuis Peruſinus minimus legum doctor,cũ ſpeculationibus ad ius ciuile ſpectantibus operam dans ad cõem vtilitatẽ, & maximè vniuerſalis ſtudij Peruſini,ſuper iſta materia libellũ cõpoſui,quem correctioni cuiuſlibet melius veritatẽ intuentis ſuppono.mihi em̃ ſatis eſt ꝙ hic libellus alijs quos Deus ſui gratia ſublimi manu ingenio altius inueſtigandi materiã tribuat ipſum itaq; libellum ordine infraſcripto tranſcriptum vniuerſitati prædictæ tradidi anno domini à natiuitate. Mcccliiij.die penul.menſis Februarij.

DE repreſaliis tractaturi quæritur de aliquib⁹ quẹſtionibus,principaliter,quas poſtea ꝑ particulares queſtiones clarè examinabimus.Prima qõ eſt,an rep̃ſaliẹ ſint licitẹ.Secũdò quare poſsint cõcedi.Tertiò,per quem iudicẽ repreſaliẹ poſſunt cõcedi.Quartò,qualiter cõcedunt̃.Quintò quibus concedunt̃.Sextò,cõtra quos conceduntur.Septimò,cõceſſẹ contra quas perſonas exerceantur. Octauò,cõtra quas res. Nonò,qualiter exerceantur.Decimò,de remedijs exactis &c.

QVæſtio prima an repreſaliæ ſint licitẹ.¶ Circa quam quæritur,an ſint licitæ in foro conſcientiæ. ¶ Secundò an ſint licitẹ in foro ciuili.¶ Tertiò,an ſtatuta poſſint fieri licitè vltra caſus à iure permiſſos.
¶ Quartò.an ſtatuta quæ circa hanc materiam repreſaliarum fiunt poſsint exerceri extra territoriũ.
¶ Quintò,an per pactum repreſaliæ poſsint licitè fieri?

AD primum an repreſaliæ ſint licitæ.rñ. & ad declarationem huius tracta.& totius queſtionis prẹmitto ꝙ repreſaliẹ
2 poſsint†multũ latè accipi,pro omni eo quod habet poteſtatem,perſonam,vel res alterius capiendi,& ſic comprehenderẽt eum qui habet poteſtatem capiendi ipſum principalẽ debitorẽ,vel res ipſius quod hic non intendo tractare, ſed ſolum quando conceditur licentia capiendi perſonam vel res alterius pro altero,& iſtẹ ſunt quæ in vulgari noſtro vocãtur repreſaliẹ,de iure verò communi vocantur pignorationes,vt in aut̃.vt nõ fi. pignorationes.col.v.&extra de iniur.& dã.da.c.j.li.vj.Alibi verò vt Piſis aliter.Alibi autẽ habẽt alia nomina,de quibus non curo: qa imponũtur ad placitũ.¶ Prout ergo hoc nomen capitur vel
3 exigatur quæro†an ſint licitẹ ĩ foro conſcientiæ? & videtur ꝙ nõ,nam anima quæ peccauerit ipſa morietur:& filius non portabit iniquitatem patris.Eccleſia.xviij.ſic patet ꝙ alius pro alio non poteſt capi.p̃terea,nõ licet ĩ foro cõſciẽtiẹ facere id quod repugnat naturali rõni.ſed iſtẹ repreſaliẹ naturali rõni repugnãt.vt extra de iniu. & dã. da.c.j.li.vj.ergo nõ ſunt licitẹ.In cõtrariũ ꝙ ſint licitẹ,videtur authoritas Auguſti.in libro q̃ſtionum.Iuſta bella ſolent diffiniri q̃ vlciſcunt̃ iniurias,ſi gens vel ciuitas plectẽda eſt,q̃ vindicare neglexerit ꝙ à ſuis ĩprobè factũ.xxiij.q.ij.c.dñs noſter.Secũdò ad hoc vt repreſaliẹ ſint licitẹ ĩ foro cõſciẽtiẹ requirit̃ primo,authoritas ſuperioris:ſecundo cã iuſta cõcedendi:qa denegauit iuſtitiam vt,d.c.dñs noſter.Tertiò requiritur ꝙ intentio ſit iuſta,& recta eius qui habet repreſalias.vnde Auguſti.in lib.cõtra Fauſtũ.Nocendi cupiditas, vlciſcendi crudelitas,implacat⁹ & implacabilis animus,feritas rebellãdi,libido dominãdi. & ſi qua ſunt ſimilia,hẹc ſunt quẹ in bellis culpant̃. & ſic licet eſſet authoritas ſuperiorũ.& iuſta cauſa .tamen anim⁹ iniquus faceret repreſalias illicitas in foro cõſcientiẹ.Hẹc ſentit Sanctus Tho. in.ij. ij. q.xl.c.j.in foro autem ciuili,de tali animo nõ curatur:qa de cogitatione nõ curatur vt.l.cogitationis.ff.de pœnis.In prædictis tamen eſt ſtandum Theologis[b].

Ad ſecundum an repreſaliẹ ſint licitẹ in foro ciuili?et videt̃ ꝙ non.vt in aut̃.vt nõ fiant pig.col.v.poſita.C.ne vxor ꝓ ma.aut̃.& oĩmodo.& ĩ aut̃.vt nulli.iudi.§.qa verò poſita.C.de act.& obli.aut̃.imo & ad idẽ.C.de decu.l.ꝓuidẽdũ.li.x.& vt nul.ex vi.ꝓ alie.debi.l.j.li.xj.& extra de iniu.& dã.da. c.j.li.vj.&.C.ne fi.ꝓ pa.aut̃.habita.ibi,ex ꝑuerſa cõſuetudine &c.& videt̃ ꝙ ſint licitẹ, cũ gens & populus iuſtitiã requiſiti facere neglexerit.vt xxiij.q.iiij.c.dñs.vbi hoc eſt exp̃ſſum.& facit ꝙ not.C.de iude.l.nullus.ff.de incend.rui.nau.l.ne qd. ꝙ vi aut clã.l.ſi alius.§.belliſsimè.& ꝙ ibi no
4 ta.¶ Sol.†doc.oẽs cõiter ĩ ſnĩam iſtã inclinãt, ꝙ ſi qd eſt.j.illũ hoĩem vł populũ q iuſtitiã facere, & debitũ reddere negligit, põt haberi recurſus ad ſuperiorẽ:tũc repreſaliẹ ſunt licitẹ duob⁹ ĩteruenientib⁹.¶ Primò reqrit̃ ſuperioris authoritas nõ em̃ licet alicui ſua authoritate ius ſibi dicere, vt iura vulgaria dicũt,& eſt exp̃ſſum.xxxij.q.c. ſ.Secũdò ꝙ ſupioris authoritas ĩterponat̃ ſibi ex iuſta cã.nã iſta decreta,niſi ex natura & iuſta cã ĩterponant̃ ſunt ipo iure nulla,vt.l.cũ verò.§.ſubuentũ.ff.de fideicõ.lib.&.l.j.§.hẹc verba.&.ff.ne vis fiat.& ꝑ totũ.cã aũt legitima eſſe videt̃ ꝙ dñs gens,vel populus reqſitus iuſtitiã facere neglexerit,vt.d.c.olim.eo.tit.in aut̃.habita.ne fil.ꝓ pa.in fi.& Iaç.de bel.ĩ.q.ſua diſputata quã ponit ĩ aut̃, vt nõ fi.pig.Hoc idẽ vr̃ tenere Sãc.Tho de aqno, vt dixi in p̃cedenti.q.ſi benè aduertat̃ p̃dicta mi-
5 hi videntur ꝙ†ius condendi repreſalias non iure ciuili, vel canonico ſit inductum, ſed magis iure diuino vt.d.c.dominus noſter.& de iure gẽtiũ,q-

a ¶ Repreſaliarũ materia.Iſte eſt tract. Bart. de quo memi.idẽ Bar.in.l.nã ſeru⁹.in prĩ.ff. de neg.geſt.& ĩ.l.ꝓuinciales.ff.de ver. ſigni.vbi dicit intẽdere facere trac. de repreſalijs.et ad de ꝙ iſtũ tract.cõpoſuit Bart. anno domini.Mccclliij.

b ¶ Theologis.vide Rapha. cu.ĩ cõſil. cxl.inci.dñi. iudicis.in fi.prĩ. Tho.

dam permittunt bella licita, vt. l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iur. & quod ibi no. & bellum licitū est ex causis prędictis, ꝙ etiam probatur: quia de iure gentium est ꝙ id quod quis ob tutelam sui corporis fecerit, videtur fecisse iuste, vt. ff. de iust. et iur. l. vt vim. corp⁹ intelligo, siue loquamur de vno in diuiduo, siue de vno corpore misto. ¶ Vnde † ob tutelam vnius ciuis, potest ciuitas indicere bellū, sicut vnus particularis potest indicere bellum contra omnes, ob tutelam personæ suæ, & suarū rerum vbi superioris copia, vel aliud remedium haberi non potest. vt dictis iuribus. & ꝙ vi clam l. si alius. §. bellissimè. & quod no. in. d. l. nullus. C. de iude. & ff. quę in frau. cre. l. ait prętor. §. si debitorem. cum simi. ergo &c. & prædicta puto iure
7 gentium, & veritati ciuili consonare. Nam † vbi alia remedia cessant contra debitorem, possunt capi homines liberi, in quibus debitor ius habebat, vt puta liberi, casus est singularis. ff. de acqui. her. l. pro hęrede. §. si quid tantum. & ibi not. in fi. gl. mag. Sed ciuitas vel dominus iustitiam facere negligens, vel recusans est debitor iustitiam postulātis: ergo homines subditi illi domino, vel populo capi poterunt. ¶ Pręterea propter delictum dn̄i negligentis, facere iustitiam pōt indici bellū, contra totā terrā, & omnes gentes subditas sibi. vt in auē. si verò dominus temporalis. C. de hęr. & cōcludit represalias esse licitas ex causis legitimis. De istis aūt causis dicit latius. j. in. iij. q. principali. sufficiant prędicta quantū ad hūc passum.

Ad tertium

a † an statuta possint fie-
8 ri licitè vltra casus à iure communi permissos? dico ꝙ si statuta fiant cōtra terras, vel villas sibi subditas ꝙ tunc possunt fieri licitè represaliæ, per statuta et extra causas prędictas à iure cōmuni permissas. vnde si ciuitas statuit ꝙ qlibet de villa possit capi pro debito alterius, vt. C. de omni agro deser. l. j. li. xj. sicut qn̄q; statuitur ꝙ vxor teneaē pro viro, vt. C. ī qui. cau. pig. ta. contra. l. satis. & ꝙ filius teneatur pro patre. C. de primipi. l. fi. li. xij. & sic patet, ꝙ statuta cōmunis Florentiæ, quæ dicūt ꝙ mercatore iure fugiente b teneaē vxor & liberi licet nō sint hæredes, procedunt de iure cōmuni. & intelligo terras subdita simpliciter, ita ꝙ sint de comitatu. Ter-
9 ræ † verò quæ submittunt se protectioni ciuitatis certis pactis subditæ non dicunē, c sed dicūtur terrę liberę fœderatę: fœdere ęquali. de qbus loquiē lex non dubito. ff. de capti. & postli. reuer. & in illis puto idē ꝙ in alijs terris, omnino liberis. ¶ Si
10 verò statuta † fiant in vna ciuitate contra aliā terram liberā circa represalias concedendas: tūc aduertendum: quia in causis concedendarū represaliarum vertitur iustitia facta, seu iustitia denegata à terra contra quam represalię cōcedunē, & circa hoc non possunt fieri statuta. Non em̄ ciuitas pōt facere legē sup alterā: qa par in parē non habet imperium. & quia potest extra territoriū suū statuere quæ sunt iurisdictionis alterius & nō suę vt dicunt iura vulgaria. Secundò, vertitur in causa si superioris copia haberi non potest: & circa hoc similiter nō pōt fieri statutū: puta si statutum diceret ꝙ represaliæ concedantur, nec teneaē qs ire ad superiorē, vt extra de iureiur. c. venientes. & argumento. l. pe. ff. de aqua plu. arcen. Tertiò vertitur in causa superioris authoritas id est authoritas ipsius ciuitatis concedentis represalias: & tunc circa hoc, potest facere statutum, an in talibus prædictis concedatur, & quo ordine. Nam cum ista causa, & ista instantia sit sua: potest circa hoc statuere: cum quælibet ciuitas statuta facere circa ordinationem quæ in foro eius agitur possit, vt. ff. de testi. l. iij. §. fin. C. de iuramen. calum. l. ij. §. fi. & quemadmodum testamen. aperi. l. ij.

11 Ad quartum

an † statuta quæ circa represalias fiunt in subditos possint exerceri extra territorium? Exemplum: dicit statutum Florēciæ qui rumpit seu foro cessit. an filij vigore illius statuti, possint exigi extra territorium? Respondeo, si quidem talis filius erat natus tempore quo pater rumpit, fefellit, seu foro cessit in ciuitate Florentiæ: & tunc si quidem extra territorium Florentiæ d aliquis vellet exercere dictum statutum, faciendo executionem factu: hoc non posset: quia nec sententia vnius iudicis extra territorium executioni mandari debet, absque literis primi iudicis, vt. l. à diuo pio. §. j. & ibi plenè dixi. ff. de re iudi. & extra de foro compe. c. Romana. §. cōtrahentes. lib. vj. Sed si vellet quis extra territorium agere, contra talem filium condictione, ex illo statuto ordinariè hoc posset: quia actio, vbique sequitur eum cui competit, vt. Cod. de præscriptio. long. tempo. l. fi. sicut contra vnum ex contutoribus potest agi contra tutorem, vbicunque sortitur forum, vt. l. hæres absens. §. primo coniuncto. §. fin. eiusdem l. ff. de iudi. Credo tamen quòd si talis filius sortiretur originem propriā alibi, licet esset de Florentia ratione originis paternæ, vel haberet domicilium alibi antequam pater rumperet. e ꝙ tūc ciuitas illa in qua sortitur forum ratione originis vel domicilij, similiter ex vigore talis statuti ciuis eius, vel incola subijceretur sibi, posset eū defendere: quasi præuenisset & statutnm communis Florentiæ non potest habere effectum quo talem ciuem subtrahat, absque facto suo. argum. eius ꝙ nota. C. de incolis. l. ciues. li. x. Si verò talis filius natus fuerit, postea quàm pater rumpit, vel foro cessit: tunc statutum non ligat eum: quia verba statuti dicunt filio ex eius eo tempore quo rūpit. l. in delictis. §. si extraneus. ff. de noxali. l. titi⁹
12 ff. de testamento mili. & idem dico † si statutum dicat quòd homines vnius villę teneantur vn⁹ ꝓ alio. nam ille qui de nouo effectus est homo illius villæ, non tenetur pro debitis antiquis: vt. Cod. de decu. l. prouidendum. lib. x. & quod not. per Dy. ff. ad muni. l. incola. ¶ Item est aduertendū,
13 † ꝙ prędicta statuta f facta in subditos, ꝙ vnus teneatur pro alio, debent intelligi si simpliciter loquanē de debitis cōtractis intra territoriū ciuitatis: vt. l. vnus. §. his cū qui. ff. de bo. auth. iu. pos. & in. c. vt animarum extra de const. lib. vj. & ideo statutum Florentiæ si simpliciter loquitur de filijs rumpentium vel foro cædentium, non habet locum in rumpentibus extra ciuitatem Florentiæ, cum ibi forte non haberent hypothecam vel stationem.

14 Ad quintum

an † per pactum, represaliæ possint fieri licitè. Respondendum est, si quidem est pactum priuatorum: tunc nō valeret, vt expressum ē in auē. vt nō si. pig. §. j. nō em̄ pōt vnus pacisci, vt alius ꝓ eo exigatur, vt ibi dicit: ꝙ intelligo etiam si vnus paciscatur, vt exigatur alius in quo habet ius: vt patronus in liberto, & dominus in vasallo, & similibus: vt. C. ne fi. pro pa. l. fin. nisi esset talis dominus qui posset condere legē. vt. j. dicā licet per pactum fieri non potest. Iudex tamen homines sic conditionatos: in subsidiū capere pōt. vt dixi s. in. j. q. circa fi. Si verò esset pactum vniuersitatis: tūc si talis est vniuersitas, quæ nō pōt legē cōdere: tunc idem ꝙ supra dictū est de pacto priuatorū. Si verò talis sit vniuersitas vel dominus qui vel quæ pōt legē condere: tunc per pactū pōt fieri ꝙ vnus ꝓ alio exigaē. nam pactū eius qui pōt legem cōdere est lex. vt. ff. de publ. l. Cęsar. &. Cod. de dona. inter vir. & vxo. l. pe. ꝙ est notabile ad multa, & specialiter ad ea quæ dixi. ff. de re iudi. l. iiij. §. si actor. Et ex ꝑdictis patet, ꝙ statutū ciuitatis, vel domini concedentis represalias nō possit fieri hodie in extraneos. vt in pręcedētibus dictum est. tn̄ per statuta ciuitatis contra quam concedunē pn̄t fieri licitè vltra ius cōe cōtra suos &c.

SVMMARIVM

1 *Represaliæ ut concedantur, primo adeundus est iudex, causæ, & denegata iustitia requiritur iudex concedens represalias, ut scribat.*

Iudex non audit requirentem, q. scribatur iudici rei q. faciat iustitiam, aliàs concedentur represaliæ, nisi primò constet de iustitia denegata.

a ¶ Ad tertiū. Ad dicta p Bart. hic ade plures cōcor. p Ale. de Imo. ī cō. xlij. in. j. vo. inc. super pmisso themate. in. vij. co. & do. Ias. in. l. si qs. §. legis. C. de inof. test. & in. l. de quibus ī. xx. co. ff. de legibus. Tho.

b ¶ Fugiente. vide Al. in. l. sępe. ī. iiij. co. ff. de re iud. vbi plenè examinat dicta per Bar. hic. T.

c ¶ Subditę nō dicūtur. Not. ꝙ dicit Bar. hic. & idē ponit & seqē. d. Maria. sozi. in cō. lv. ī iij. co. & Pe. de an. post Pau. de leaza ī cle. ne romani. §. sanè. ī. xj. co. de el. in fi. vj. q. vbi refert fuisse de facto Boñ. & Fed. de sesenis. in cō. cxxx. inci. factū tale est q̄dā dom⁹, & plura ponit Fel. in. c. Rodolph⁹ in. xv. co. de rescri. & in c. cū Bertold⁹. in xij. co. de re iud. et uide ēt Fel. ī. c. postulasti. in. iiij. declaratione de foro comp. & multa ad hęc scripsi ī tractatu de Venetę vrbis libertate. et eiusdem imperij dignitate & priuilegijs. in. xl. priuilegio in responsione ad. xiij. argum. ꝙ illustrissimū dominiū ēt de facto nūq; fuit suppositū ī imperio romano qcqd scribat Blanchus Foroliuiēsis & Paul⁹ diaco. T.

d ¶ Florentiæ. vide Iaso. in. l. de quib⁹ in. xxj. col. ff. de legi. Tho.

e ¶ Rumperet. vide apo. ad Bar. in. l. j. in antep. col. C. de sum. trini. & fide catho. in ver. vltimo quero. Tho.

f ¶ Prędicta statuta uide do. Phili. deci. in. l. j. ff. de bo. poss. contra tabu. text. liber. Thomas.

2 Ciuitas non potest statuere quod fiat requisitio per literas, quod fiat iustitia, aliâs represaliæ concedentur.
3 Requisitio, iudicis qualiter fieri debeat, ut represaliæ poßint concedi.
4 Potestas concedens represalias, succedit loco deficientis superioris. & .s. numero. 1.
5 Pupilli, & miserabiles personæ non coguntur litigare in foro aduersarij, quinimo iudex eorum scribit iudici alterius ciuitatis, ut aduersarium ipsorum cogat alibi litigare.
6 Personæ miserabiles quæ dicantur: remißiuè.
7 De iure canonico etiam actor potest trahere reum ad litigandum, extra propriam dyocesim.
8 Ciuitas ad petitionem sui ciuis, potest requirere aliam ciuitatem ut compellat aduersarium in ciuitate propria litigare.
9 Quis requiretur ut iustitiam faciat, ad hoc ut represaliæ concedantur.
10 Qualiter succurratur illi qui litigauit in ciuitate, quæ habet iudices primæ & secundæ appellationis, & contra iustitiam succubuit.
11 Remedium represaliarum, est extraordinarium & odiosum.
Represaliæ non cōcedunt̃ pro modico: & nisi totaliter ius partis tollat̃.
12 Copia superioris quomodo intelligatur, quòd non poßit haberi ad hoc ut procedi poßit ad represalias

SEcunda quæstio principalis est de causis concedendarũ represaliarum. & qa inter cætera requiritur
ꝙ dñs, gens, vel populus requisitus iustitiã facere
neglexerit, seu recusauerit, & supioris copia haberi nõ[a] pos-
a sit, ideo queritur primò quis debeat requrere populũ domi
num siue gentẽ, vt faciãt iustitiam? Secũdò, queritur an posit
reqri vt alterius iudicis iurisdictionẽ, proroget vel arbitros
eligat, cum ibi nequeat litigare? ¶ Tertiò queritur qs requira
tur vt iustitiã faciat. ¶ Quartò queritur, quę iustitia sit suffi-
ciens causa concedendarũ represaliarũ. ¶ Quintò, quomodo
intelligatur quòd superioris copia haberi non posit.

b
1 AD primum [b]Queritur† quis debeat re quirere dñm, populũ seu
gentem, vt faciat iustiã? Rñ. potestas eius qui con-
cedit represalias succedit in loco superioris defi-
cientis. si esset vt dictũ est. s̈. 1. q. Sed superior si esset quis non
posset adire, & cõqueri de iniustitia iudicis nisi primò ipm
iudicem requisisset: vt in aut̃. vt diffe. iudi. in prin. col. viij. &
de man. princi. §. sit tibi quoq; tertiũ. col. ij. ergo & modo ista
pars ad hoc vt posit petere represalias, debet prius adire iu-
dicẽ primum. & ab eo iustitiam petere, vt dictis legibus quę
sunt mirabiles ad hoc. imò dico ꝙ si pars iret ad iudicem suũ
& diceret domine scribas tali iudici ꝙ faciat iustitiam, aliâs
concedat represalias ꝙ iudex eum audire non debet, vt. d. §.
2 sit tibi quoq; tertium. ¶ Dico etiam, †quòd ciuitas non po-
test de hoc facere statutum. videlicet ꝙ sufficiat requisitio per
literas, & sic vt faciat iustitiam, nam anteꝗ̃ iustitia non sit de
negata, non pertinet ad cognitionem superioris, & per con-
sequens nec alterius ciuitatis, vbi deficit superior. & sic non
potest de hoc facere statutum, facit quòd dixi. s̈. in quęstio-
ne. iij. Item quilibet reus vel actor debet primò iudicem re-
3 quirere. ¶ Ex prędictis apparet† qualiter debeat fieri dicta
requisitio debet enim actor offerre libellum cum omnibus
solennitatibus debitis quãdo causa requirit libel. vel implo
rare officium iudicis pro executione: quãdo causa habet pa-
ratam executionem: vel reus debet modo debito exceptionẽ
opponere in casu. qñq; requiritur ꝙ vnus iudex scribat alte-
ri iudici. s. pro exequenda sñĩa ab eo lata, vt extra de foro cõ-
petẽ. c. roma. & dixi. s̈. in. q. iij. Itẽ in alio casu: quẽ vide. j. pro
xi. Ad secundũ queritur an posit requiri vt alterius iudicis
iurisdictionẽ proroget, vel arbitros eligat cum in dicta ciuita
te nequeat actor litigare securè? Respondeo vt dixi. s̈. proxi.
4 †Potestas enim q cõcedit represalias succedit in locũ deficiẽ
tis superioris. Videndũ est ergo, si superior hoc facere debe-
5 ret. & reperio† de iure ciuili hoc debere seruari pro pupillis
viduis, & miserabilib⁹ psonis: maximè si aduersarij potẽtiã p
horrescũt. C. qñ ĩpe. in prĩ. & mise. p. cog. l. j. in fi. Pro istis er-
c go psonis[c] ciuitas earũ propriè posit scribere alteri ciuitati,
vt aduersariũ dictarũ personarũ cogeret alibi litigare, cũ ta-
les miserabiles personæ ipsius aduersarij potẽtiam perhorre
6 scant: ꝙ si non faceret, statim apparet iniustitia.† Quę autem
intelligantur miserabiles, declarat plenè Azo in summa illi⁹
7 tituli. De iure † verò canonico, est latius introductum: vt vbi
cunque quis litigium haberet cum domino, vel cum vniuer-
sitate terrę, seu ciuitatis, seu quomodocunꝗ̃ aduersarij poten
tiam perhorrescat, etiam si non sit de dictis personis misera-
bilibus, posset per superiorem trahi extra propriã diocesim
vt extra de rescri. c. statutũ. §. cũ verò. li. vj. plus videt̃ ꝙ vbi-
cunq; actor & reus sunt diuersarũ ciuitatũ, actor põt trahere
reũ per superioris rescriptũ extra propriã ciuitatẽ, dũ tamẽ
non trahat eum in ciuitatẽ ipsius actoris, vt. d. c. statutũ. §. cùm
autem actor. quasi præsumatur semper ꝙ forenses cum ciue,
in ciuitate propria nõ litigant securè, per quam decretalẽ di-
8 co, † quòd vna ciuitas ad petitionem sui ciuis, potest require
re aliam, vt compellat aduersarium extra ciuitatem pro-
priam litigare: & maximè ad petitionem miserabilium perso
narum, vel cum aduersarij potentiam perhorrescunt: vt di-
ctum est. & super hoc credo ciuitates posse facere statuta. Et
hic modus videtur mihi multum ęquus, & iuri & rationi con
sonus.

d
9 Ad tertium [d]queritur† quis requiritur vt iusti-
tiam faciat? Rñ. vt dictum est pote-
stas concedendi represalias, succedit in locum deficientis iudi
cis superioris: sed de iure anteꝗ̃ adeatur superior: debet pri-
mò requiri iudex ad quẽ spectat prima cã, & ipso negligẽte:
debet requiri proximus superior, q primò pręcipiat vt iusti-
tiã faciat, qui si non faciat adeundus est princeps, vt in aut̃. de
man. prin. §. si tibi quoq; tertiũ. & si non est proximus supe-
rior, adeundus est episcopus anteꝗ̃ eat̃ ad principẽ: vt in aut̃.
vt diffe. iudi. in prin. ¶ Ex hoc videt̃, ꝙ anteꝗ̃ quis adeat iu-
dicem terrę suę pro petendis repręsalijs: debet adire primũ
iudicem: et ipso negligente superiorem. s. populum vbi po-
pulus dominatur, vel dominũ, vel regẽ vel principẽ. hoc aũt
non est indistinctè verũ. nam illud ꝙ dicitur de adeundo epi
scopo non arbitror oportunũ esse: quia vsus talem constitu-
tionẽ non admittit. nec episcopi tali iurisdictione vtuntur in
partibus istis. Simile not. extra de treu. & pace. c. j. & de reb.
eccle. non alienan. c. j. libro. vj. ¶ In eo quod dicit aut̃. hoc ius
porrectũ. non est de necessitate seruandũ: facit ꝙ dicta cõsti-
tutio vt diffe. iudi. non reperitur approbata ab ecclesia: ergo
& c. vt in. c. ecclesia sanctę Marię. extra de consti. sed illud ꝙ
dixi de adeundo proximũ superiorẽ de populo vel domino
videt̃ esse verum per dicta iura, qñ populus iudex primus
requisitus denegat facere iustitiam nil faciendo ita loquunt̃
dicta iura. Si verò iustitiam denegat pronunciando, vel aliqd
faciendo contra iustitiam. tunc si est iudex appellationis: ille
proximior debet adiri: anteꝗ̃ ad auxiliũ ciuitatis: vel terræ
propriæ, vel domini proprij redeat. vt. ff. de appel. l. j. §. si qs ĩ
appellatione iudicem appellationis nõ haberet. vel appella
ri non posset. tunc recurretur pro represalijs ad iudicem suũ
est em̃ qd imputet̃ illi populo: uel dño cur appellatiõis iudi-
cem non constituit. ipse uerò populus uel dominus adeun-
dus est: quia contra uel præter leges præteritas non potest fa
cere lite pendente: uel finita. vt. C. de transactioni. l. causas. &
in authẽ. in me. litis non fie. sa. for. col. viij. & dixi plenè. ff. de
iusti. & iur. l. omnes populi. eorum tamen est culpa vt dictum
est ex prędictis patet ꝙ si in ciuitate esset aliquod statutum
quod manifestam iniquitatem contineat, ita ꝙ si ciuis alterius
ciuitatis ibi litigaret, certum est eum perdere: non est necesse
ꝙ iudex illius ciuitatis requiratur sed directò poterit quis re
quirere iudicẽ suum, qui requirat illam ciuitatem vt ciui suo
iustitiam faciat, & iniquitatem illius statuti qnantum ad ci-
uem suum tollat. argu. C. de sacrosan. eccle. aut̃. cassa. & extra
10 de hęre. c. statutum. lib. vj. ¶ Sed circa† prędicta dubitatur,
pone, ꝙ ciuitas vna habet iudices primę, & secundę appella-
tionis. cõtingit ꝙ quis litigauit in causa principali, & in pri-
ma & secunda causa appellationis succubuit contra iustitiã:
qualiter succurretur huic? videt̃ enim destitutus omni auxilio
Nam ad principẽ non põt haberi regressus. quia non licet ter
tio prouocare ergo nec ad ciuitatem propriã habere recur-
sum, sed dicendum est, ꝙ si quidem esset sententia lata ob gra
tiam partis, & iniquè: tunc posset peti restitutio: & sic posset
peti corã maiore. ff. de minori. l. perfecti. & argu. C. de accu. l.
absentem. & ita poterunt peti rep̃salię corã iudice proprio.
¶ Si verò sentẽtia esset lata ob gratiã, vel dictũ eorũ qui regũt
ciuitatem, tunc ipsi parti teneretur ad interesse ꝙ apparet:
qa criminaliter puniunt̃. vt. l. j. C. ut lite pẽ. & de his qui po.
no. l. j. & sic per consequẽs tenetur actione in factum ad inter
esse: vt. ff. de fal. l. q noĩe. & . ff. pro socio. l. nec quicquam. Si ve
rò sñĩa esset lata iniquè solum ex iudicis motu: tunc non vi-
deo remedium contra partẽ, vel ciuitatem: quia non est quid
eis imputetur, sed est remediũ cõtra ipsum iudicem, qui ini-
quam proprio motu tulit sententiam, de quo remedio dicã
infra & c.

Ad quartum quæritur, quæ iustitia sit suffi-
ciens causa concedendarum repre-
11 saliarum? Responde. primo† videndum est quòd nõ sit circa

a ¶ Haberi nõ possit. No. ꝙ ubi domin⁹ negligẽs, habet superiorẽ quo sperari põt iustitia represalię nõ tenẽtur licitè. uide Fely. in. c. postulasti. ĩ. iij. col. ĩ. iij. declaratione de foro cõpeten. & ponas, hic. Tho.

b ¶ Ad primũ. Vide plenè p Bar. soci. in cõsi. cxx. ĩ. j. vol. inci. cũ ĩ p̃senti. in pe. col. Tho.

c ¶ Pro istis ergo p-sonis. vide. d. Marti. laudẽ. ĩ tract. de principibus. ĩ col. cccxv. vbi seqt̃ dicta p Bar. hic. Th.

d ¶ Ad tertiũ. vide Bartho. soci. ĩ cõsi. cxx. inci. cũ ĩ p̃senti. ĩ vlti. col. Tho.

modicũ.istud enim remediũ represaliarũ cũ sit odiosum vt
extra de iniu.& dã.da.c.j.li.vj.& est subsidiariũ cõtra ius cõe
vt dictũ est.nõ debet dari pro modico,vt.l.scio.ff.de in integ.
restit.&.ff.de dolo.l.si oleũ.§.fi.cũ si.Secundò aduertendum
est φ per prędictam iustitiam,ius partis totaliter lędatur.se-
cus si lędatur aliqualiter.C.de preci.impe.offe.l.quotiesvt si
totaliter iustitiam non facit:vt.C.de ser.fug.l.mancipia.in fi.
&.ff.de dam.infec.l.iiij.§.in eũ.vel probationem non recipit
vt.l.si qñ.in fi.C.de testi.vel sñiam diffinitiuam iniustam tu-
lit,vt.C.de pœ.iudi.qui male iudi.l.j.&.ij.Si autem parte gra
uaret ferendo aliquã interlocutoriam:tũc recurremus ad di-
stinctionẽ quæ fit,an ab interlocutoria posit appellari,et eo
casu esset sufficiens causa quo posit appellari de iniustitia
ad petẽdas represalias,aliâs secus,Qualiter autẽ hęc iniustitia
probetur,dicam infra&c.

a **Ad quintum** quęritur[a] quomodo intelligatur quod superioris copia haberi nõ
12 posit.Respond.quandoq;† non potest haberi copia supe-
rioris de iure,nec de facto:quia non est:& tunc est clarum, vt
d.c.dominus noster,in.xxiij.quęstio.ij.& quod nota. C. de
iudi.l.nullus.&.ff.quòd vi aut clam.l.si alius.§.bellisimè. cũ
gloss.sua. Quandoq; potest haberi copia de iure, sed non de
facto.Exemplum.Imperator est modo in Alemania,& de iu
re est superior : tamen de facto in partibus istis ei non pare-
tur,Vel pone:in Marchia est rector pro sancta matre eccle-
sia,tamen de facto nil potest propter occupationem tyran-
norum scilicet quod videtur superioris copia non haberi.
Quando φ tamen,nõ põt haberi copia de facto,nec de iure.
Exemplum:aliquis tyrannus occupauit multas terras de fa-
cto,non de iure.non est dominus.& puto recurrendum ad ea
quę not.Innocen.in.c.nihil.extra de elec.videtur φ aut tyrã
nus ille sua authoritate occupauit:& tunc non habetur pro
superiore,& non valeret quod ab eo fieret.vt.C.de sacrosan.
eccle.l.decernimus.Aut fuit electus ab habentibus potesta-
tem facere per vim,vel metum:& tunc aut hoc non est noto
riũ,sed pro vero domino se gerit:& sic reputatur communi-
ter.& tunc habetur pro superiore,vt.l.Barbarius.ff.de offi.præ
to.aut est publicè notũ φ est tyrãnus,nõ dominus, & tũc nõ
habetur pro superiore,nec debet requiri:debet enim sic repu
tari,licet non sit,vt.C.de test.l.j.& per alia iura quæ alle. In
nocen.in.d.c.nihil &c,Quandoq; copia superioris põt habe
ri de iure & de facto,sed haberi non expedit,quia fortè expẽ
deretur plusq̃ sit id de quo cõtenderetur.vel fortè passus in
iuriam est pauper:& tunc etiam puto φ nõ sit necesse φ adea
tur superior,imò sit procedendũ tanq̃ si superioris copia nõ
haberetur.arg.C.de anno.& trib.l.mediterraneę.li.x.&.ff.de
pigno.actio.l.si seruos.siue ex parte iudicis,siue ex parte su-
perioris adiri nõ posit,idẽ iuris videtur vt.l.j.ff.de diuer.&
tempo.pręscrip.&c.

a ¶Ad quintũ quęritur.Vide.d.Iason.in.l.Barbarius.in xviij.colũ.in.j.limita.ff.de offi.pręto.Tho.li.

SVMMARIVM.

1 *Statutum uel constitutio si permittit represalias, conditione illius iuris, aditur iudex.*
2 *Represaliæ de iure communi,petuntur manu regia.*
Represaliæ permittuntur de iure diuino,& de iuregentium.
3 *Concedens represalias,non debet habere superiorem.*
4 *Potestas ciuitatis non cognoscentis superiorem de facto,non concedit represalias,nisi statuto caueretur,sed regentes ciuitatem.*
5 *Ciuitas quæ subest alicui Regi,uel principi,non põt represalias cõcedere,*
6 *Superioris copia ex parte concedentis represalias,quando haberi nõ posit,ut ciuitas subdita illas concedere poßit.*

TErtia principalis quæstio est, per quem iudicẽ re-
presalię possunt cõcedi.Circa quod quęritur.Pri-
mò quo iure adeatur quis vt represalias cõcedat.
Secundò quis est ille iudex cuius potestas debet implorari
pro repręsalijs concedendis &c.

AD primum quæritur quo iure adea-
tur quis,vt represalias con
1 cedat?Respon.† si quidem per statuta terrarum
vel constitutiones dominorum:aliquibus est con
cessa potestas:tunc iudex adhibetur conditione ex illo statu
to,vel constitutione,vel iudicis offic. implorabitur secundũ
quod ex illo statuto,vel constitutione pręcipitur:vt.l.vnica.ff.
de cõdi.ex lege.& ibi plenè dixi.qualiter autẽ circa hoc statu
tum factũ est,probabiliter ignoro,vt extra de consti.c.j. lib.
2 vj.Si verò quęrimus†de iure communi : tũc aduertẽdũ est φ
de istis represalijs concedẽdis,nulla iuris ciuilis constitutione
cautum est.& rationes, & iura quæ ad hoc cogunt,sunt magis
de iure diuino.& de iure gẽtium,quo bella licitè permittuntur,
q̃ de iure ciuili,vt dixi.s.j.q.ij.Sed illo iure gentium,non erat
actio,neque istę formulæ agendi, sed omnia expediebantur ma
nu regia,vt.l.ij.in prin.ff.de ori.iur . ¶Vnde dico,φ etiã ho-
die vbi ista causa represaliæ postulantur de iure communi,
non dicitur intentari actio,vel officium iudicis implorari:sed
magis dicitur requiri manus regia,seu potestas regia, secũdũ in-
stituta iuris diuini,& gentium . quod à iure ciuili non est im-
mutandum.

Ad secundum quæritur quis est ille iudex cu-
ius potestas debet implorari?Re
spondeo.si quidem per statuta edita ab his qui habent autho
ritatem hoc aliquid est gestum:illi adeundi sunt. Sed si de iu
3 re communi†loquamur.tunc sicut ex parte illius contra quẽ
represalię conceduntur,requiritur quòd superioris copia ha
beri non posit.vt dictum est:& sic ex parte concedentis re-
presalias,requiritur φ sit talis qui superiorem non habeat.φ
probatur.nam concedere represalias,est indicere bellum,li-
cet quandoque istud bellum, non indicatur vniuersaliter ex
parte indicentis,vel eius contra quem indicitur,φ vni pmit
titur alios capere.s.particulares hoĩes,& sic in dubio est par-
ticularis ex vtraque parte,vt dicam.j.viij.q.iiij.posset etiã es-
se vniuersale ex utraque parte: sed bellum iustũ nõ põt indi-
cere,nisi ille qui superiorẽ non habet, vt.ff.de capti.l.hostes.
ergo nec cõcedere represalias. ita tenet Inn.extra de rest.spo.
4 c.olim.Ex hoc sequitur,†φ si est aliqua ciuitas quæ solum de
facto non recognoscit superiorẽ,& regitur p populum secun
dum suos ordines,& statuta:φ potestas & rector illius ciuita
tis,non posset cõcedere represalias,nisi eis specialiter aliquo
statuto esset pmissum.deberet ergo adiri pro represalijs istẽ
populus,vel ordo vel apud quem est omnis communis po-
5 testas:& hoc puto verum.Item†ex prędictis sequitur φ si est
aliqua ciuitas quæ subest alicui principi seu regi: φ nec ipsa
ciuitas nec aliquis officialis principis:vel regis potest conce-
dere represalias:sed ipse solus princeps vel Rex. Dico tamẽ
6 φ in omnibus casibus : in quibus dixi. s.ij.q.v.†φ superioris
copia haberi non intelligitur ex parte contra quem concedũ
tur.in illis intelligendum est superioris copiam nõ haberi ex
parte concedentis:& in illis casibus ciuitas subdita Regi vel
Comes Regi subditus posset represalias concedere. sicut enĩ
in quibusdam casibus propter vrgentem necesitatem per-
mittitur aliquibus φ ius sibi dicant: vt. ff.quæ in frau.credi.l.
ait pretor.§.si debitorem.& quod ui aut clam. l.si alius.§.bel-
lisimè.& not . C.de iudi.l.nullus. ita in proposito ex dictis
causis poterit ciuitas: vel dominus subditis concedere repre
salias:quia superioris copiam non potest habere.

SVMMARIVM.

1 *Represaliæ ad hoc ut concedantur,sufficit quòd petantur manu regia,nec aliqua solennitas iuris ciuilis requiritur.*
2 *Causa propter quam represaliæ conceduntur,debet esse uera.*
3 *Requiritur etiam quod eis contra quos conceduntur , ius saluum suæ defensionis sit.*
4 *Sufficit ostendere solam concesionem represaliarum,absque processu.*
5 *Cautela ut fiat processus,& in scriptis redigãtur , antequam concedãtur.*
6 *Ordo impositus per statutum, in petendis represalijs,ille seruatur.*
7 *Statum si concedit potestatem officiali concedendi represalias.tunc libellus datur,citatur pars, & lis contestatur.*
8 *Quilibet habens mandatum,potest comparere ad defensionem eorum, cõtra quos represaliæ postulantur.*
Item quilibet de populo.
9 *Quilibet de populo ciuitatis à qua represa liæ petuntur, comparere potest,ne concedantur.*
10 *Defensiones quæ opponantur,ad hoc ne represaliæ concedantur.*
Iure petenti represalias,quo pacto quis renunciare potest?
12 *Modus probandi iustitiam denegatam.*
13 *Iudex,populus,uel gens,faciẽs iniustitiam,uel denegans iustitiam,obligatur parti ad interesse.*
14 *Libellus quando represaliæ petantur, quid contineat?*
15 *Pro represalijs cõceditur captura,& detẽtio ex primo,et secũdo decreto.*
16 *Liber homo in casu necesitatis,pro debito alieno capi potest.*

QVarta quæstio principalis est, quali-
ter & quo ordine repre
saliæ concedantur.Circa φ quæruntur plura. Primò
quo ordine

quo ordine concedantur ab eo qui non regnoſcit ſuperiorẽ.
Secundò quis ſit ordo quando petuntur ab his quibus eſt cõ
ceſſum per ſtatuta populi vel per conſtitutiones alicuius do
mini. Tertiò quæritur parte requiſita quis poteſt cõparere
ad defenſionem ne repreſaliæ concedantur. Quartò. ſi aliquis
compareat, quibus defenſionibus vti poteſt. Quintò quali-
ter iniuſtitia denegata probatur. Sextò an cum repreſaliæ cõ
ceduntur permittatur capi, & detineri vt ex primo aut ſe-
cundo decreto &c.

AD primum quęritur quo ordine conce-
dantur quando petantur ab
eo qui non recognoſcit ſuperiorem? Reſpond. vt in
1 pręcedenti† quęſtione di xi. iſto caſu non dicitur intentari a-
ctio, vel officium iudicis implorari, ſed magis dicitur requiri
a manus regia, [a] ſeu poteſtas regia ſecundum inſtit. iuris diuini,
vel gentium, ſed illo iure omnia erant in poteſtate Regia: vn-
de nullus ordo, nulla ſolennitas requirebatur, ſed illud erat
quòd regi placebat, vt dicta lege ſecunda in princip. ff. de ori
gi. iur. facit. ff. de conſtitu. princ. l. j. in prin. ¶ Vnde in pro-
poſito dico quòd nulla ciuilis ſolennitas requiratur nec libel
lus, nec alius ordo, nec ſcriptura. ſolum ergo illud requiritur
3 ꝙ ius gentium requirebat. † ſcilicet ꝙ cauſa propter quam re
preſalię concedũtur ſit vera: aliâs fieret iniuria, & de iure gen-
tium alterum alteri inſidiari nephas eſt, vt. l. vt vim. ff. de iu-
ſti. & iur. ¶ Item quod eis contra quos conceduntur, ſit ſal-
ua defenſionis facultas quòd eſt de iure naturali, vel gentiũ
quod p principem tolli nõ poteſt, vt extra de re iud. c. paſto
4 ralis. §. cæterum in cle. vnde credo† ꝙ ille qui haberet repre-
ſalias, ſibi conceſſas à domino Papa, uel populo cum non ha
betur ſuperior non habet de alio proceſſu, vel ordine doce-
re, ſed ſufficit ſolam conceſsionem oſtendere, & omnia alia
pręſumuntur rectè acta: cum omnia in poteſtate concedentis
eſſent, & ſacrilegij inſtar eſt &c. vt. l. ſacrilegij. C. de diuer. re-
ſcr. & l. ij. C. de cri. ſacri. & hoc verum in territorio conceden
5 tis. Sed periculum eſt primò: † quia gens illa contra quam fit
hęc conceſsio repreſaliarum poterit eodem iure vti contra
concedentes per titulum. ff. quod quiſque iuris. & de hoc di
cam infra. Secundò: quia ſi ex aliquo pacto probeť, de hoc
cognoſcit coram arbitris, vel alio iudice non ſubdito ei, cui
conceſcit dominus probari quomodo iuſtè eſſet proceſſum,
ea iuſtitia quę de iure gentium requiritur. vt. ſ. dixi. aliâs ap-
pareret ꝙ iniuſtè eſſent conceſſę, & iõ tutius eſt ꝙ proceſſus
fiat ſup hoc et redigať ĩ ſcriptis vt ceſſet oĩs ſcrupuloſitas etc.

Ad ſecundum quęritur quis ſit ordo q̃n repre
ſalię petuntur ab aliquibus qui
6 bus † eſt cõceſſum per ſtatuta populi, vel per cõſtitutiones ali
cuius dñi? Rñ. ſi quidẽ per ſtatutum imponitur ordo, ille eſt
ſeruandus. ſuper hoc enim ordine poteſt ſtatui vt. ſ. dixi. j.
q. iij. Sed ſi circa ordinẽ nihil eſt ſtatutum: tunc procedit qõ.
7 Pone, ſtatutum † eſt, ꝙ aliquis officicialis habeat poteſtatem
concedẽdi repreſalias cuilibet iuſtè petenti: quis ordo ſerua-
bitur illo caſu? & certè talis officialis habet poteſtatem à iure
ciuili: qa talia ſtatuta ſunt iuris ciuilis, vt. l. omnes populi. ff.
de iuſti. & iur. & ipſius officialis officium implorabiť, & ſic
ſecũdũ ordinẽ ciuilẽ erit procedendũ. vñ dandus erit libellus
pars citanda, & parte comparente, lis cõteſtãda ſecũdũ for-
mã auť. offeratur. C. de lit. conteſt. parte verò nõ comparen-
te, procedẽdũ erit, ſicut contra contumacem de iure procedi
tur. ꝙ declarabo. j. in vlti. q. huius queſtio.

Ad tertium quęritur quis parte requiſita poteſt
comparere ad defenſionem, ne repre
8 ſalię cõcedãtur. Rñ. † partẽ requiri intelligo gentẽ, vel popu-
lum contra quem repreſalię poſtulantur quo caſu ad defen-
ſionẽ poteſt comparere perſona quęlibet habens mandatũ
ab illa gente, vel populo, & hoc non eſt dubium. Secũdo mõ
poteſt comparere qlibet de populo illo, vel gente, cõtra quẽ
vel quam repreſalię poſtulantur quoniã omniũ intereſt, vt.
9 ff. de ope. no. nũ. l. in prouinciali. §. j. Tertiò † vt puto poterit
comparere quilibet de populo illius ciuitatis à qua petũtur
repreſalię. nã eorũ intereſt, ne repreſalię indebitè concedan-
tur, ne fortè ciuitas contra quam conceduntur eodẽ iure vtať
& faceret capi hoĩes illius ciuitatis repreſalias concedentis.

Ad quartum quęritur ſi comparet aliqs aliqui-
bus defenſionibus utatur, ne repre
10 ſalię concedantur? Reſpon. † quędam ſunt defenſiones quę
cauſantur ex defectu iuris petentis, de quibus in pręcedenti
dictum eſt. Quędam ſunt quę cauſantur ex defectu perſonę
petentis repreſalias. de hoc dicetur. j. Sunt etiam quędã alię
defenſiones. Primò, vt puta ſi parat⁹ eſt emendare quòd im-
probè factum eſt, vt pręalleg. c. dominus noſter. xxiij. q. ij. ꝙ
intelligo ſi de hoc ſatiſdat idoneè. argu. C. de bon. autho. iud.
poſſ. auť. ei qui iurat. Secundò, ſi eſſet dubium an eſſet dene
gata iuſtitia: tunc poteſt petere ꝙ ſuper hoc dubio, an ſint cõ
cedendæ repreſaliæ, cognoſcatur: cum ibi non poſsit litiga-
re ſecurè, ſecũdũ ea quæ dixi. ſ. ij. q. per eaſdem rationes. Sed
11 pone † vt de facto ſæpe accidit, in his qui eliguntur rectores
alicuius ciuitatis. & promittũt non petere repreſalias, an po
terit contra eos excipi de tali promiſsione? videtur ꝙ non, ſi
cut non valet pactum ꝙ quis non poſsit laudum reducere
ad arbitrium boni viri. Tu dic, vt. ſ. dictum eſt ſępius. Iſta em̃
petitio repreſaliarum ſuccedit in loco deficientis iuriſdictio
nis, ſuperioris: & iõ repreſaliæ ſi petantur quaſi iniquè ſit cõ
demnatus vel iniuſtè, & ſic habet recurſum ad ciuitatem ſuã,
ſicut haberet ad iudicem appellationis: & tũc poteſt ſibi op
poni de pacto: ſicut enim poteſt iuri appellandi renunciari,
vt. C. de tempo. appel. l. fin. ff. qui. appel. nõ licet. l. j. §. ſi quis
proceſſus ante ſententiam. ita & huic iuri ꝙ ſuccedit in locũ
eius. Si verò petat repreſalias propter aliam iniuſtitiam ſibi
factam, vel iuſtitiam denegatam: & tunc non poteſt opponi
de primo pacto: quia iam non valet pactum per ꝙ remittiť
delictum futurum, vt. l. ſi vnus. §. illud. ff. de pact. & l. conue-
nire. de pac. dota. &c.

12 [a] Ad quintum quæritur qualiter, iuſtitia denega
ta probetur? Reſp. † per acta vel
teſtes. puto etiam ꝙ poteſt requiri iudex primus, vt actorum
copiam faciat ꝙ ſi non faciat, iſtud eſt iniuſtitiam facere, vt
C. vt lit. penden. l. ij. Eſt etiam alius modus multũ expeditus,
videlicet ꝙ facias omnibus requiſitionibus debitis, vt. ſ. di-
ctum eſt: tunc ille qui patitur iniuſtitiã, vel ſe pati dicit, adeat
iudicẽ à quo intendit petere repreſalias, q iterũ mittat nun-
cium, vel ambaſiatorem ꝙ huic iuſtitiam faciat. nec relationi
talis nuncij, vel ambaſiatoris ſtabitur: vt in auť. vt diffe. iud.
§. j. colum. viij. vbi dicitur ꝙ ſtatur literis eius, cui hoc fuerit
commiſſum. ſic ergo idem erit in propoſito &c.

Ad ſextum quæritur, an cùm repreſaliæ conce-
duntur permittatur capi & detineri
13 ex primo, aut ex ſecundo decreto. Circa † ꝙ ſciendum eſt, ꝙ
iudex, gens, uel populus qui facit iniuſtitiam, vel denegat iu-
ſtitiam, obligatur parti ad intereſſe, vt inſtit. de obligat. ex
quaſi delict. in princ. & ff. de va. & extraor. cog. l. ſi iudex. C.
de teſt. l. ſi quando. in fin. & de ſer. fug. l. mancipia. in fin. ff.
de magi. conue. l. j. in princip. de dam. infec. l. iiij. §. in eum.
14 ¶ Vnde libellus † qui datur quando repreſaliæ concedun-
tur, primò debet continere qualiter factæ fuerunt requiſi-
tiones debitè, & fuit iuſtitia denegata propter ꝙ partis in-
tereſt in tanta quantitate, quare petit dictos officiales, com-
mune, & homines ipſius condemnari in quantitate prædi-
cta: ſibique concedi licentiam capiendi: & detinendi
homines dictę terrę: & res ipſorum vſque ad ſatiſdationem
dictę quantitatis: tunc ſi quis compareret: & ordinariè liti-
garetur, ſententia quę daretur per actorem dictę repreſalię
haberent vim executionis rei iudicatę: & illud poſſet fieri:
quod fieret de rebus quę in cauſam iudicati caperentur: &
15 ordo eſt manifeſtus. Si uerò nullus compareret. † tunc de-
bet dari primò licentia capiendi: vel detinendi, vt ex pri-
mo decreto: vt tedio affecti veniant reſponſuri. tunc ſi in con
tumacia perſeuerauerint perquiſita ueritate: dabitur licen-
tia capiendi ex ſecundo decreto: ſicut in alijs cauſis iura ſunt
vulgaria. Nec mirum ſi in cauſam iudicati capiuntur liberi
homines: in quos ciuitas illa contra quam conceduntur re-
16 preſalię ius habet: quia hoc ſit † aliâs in caſu neceſsitatis: vt. l.
pro hęrede. §. quid tamen. ff. de acquiren. hęredi. in fin. gloſſ.
magnę. & ibi not. Sed ſi ſtatutũ aliter diſponeret tunc illud
eſſet ſeruandum. poſſunt enim ſuper his quę expediẽda ſunt
ſuper concedentis repreſalijs ſtatuere: vt in pręcedentibus di
ctum eſt &c.

a ¶ Man⁹ regia No. ꝙ dicit Bar. hic, ꝙ ille qui nõ cogno ſcit ſuperiorẽ, nõ tenetur ſeruare or dinem: & ꝙ nulla ſolẽnitas reqritur nec libellus nec alius ordo nec ſcri ptura: & quòd ha bens repſalias ab eo: nõ debet de alio proceſſu doce re, ſed ſufficit ſo lã cõceſsione oſtẽ dere: oĩa alia p̃ſu munť tanq̃ manu regia facta. ita di cit Bal. in cõſ. cxij. ĩ. ij. vo. ici. quatu or ad probãdũ. in prin. aile. Bart. hic & inducit domi nos Venetos qui non recognoſcũt ſuperiorem: q cõ ceſſerunt repreſa lias contra domi nos Malateſtas de Ariminio Tho.

SVMMARIVM.

1 Repreſaliæ conceduntur incolis, qui munera & grauamina, cum ciuitate ſoluunt.
2 Priuilegia alicuius artis quis non habet, ſi artem non exercet.
3 Repreſaliæ conceduntur ciuibus non ſubiectis, & factiones communis, non facientibus ex priuilegio.
4 Ciuis non faciens factiones ex contumacia, ſi petit repreſalias, ciuitas poteſt illas ei denegare, alius autem conquæri non poteſt.
5 Repreſalias petens probat duo, ſcilicet ſe incolam, & munera ſubire.
6 Habens prælaturam in ciuitate, an dicatur ciuis: remiſsiuè.
7 Ciuitas an poſsit concedere repreſalias ciui ſuo ex conuentione contra ciuitatem originis. & nu. 9. ubi q. ſic.

8 *Potestas ciuitatis est maior in ciuem quàm potestas patris in filium.*
10 *Represaliæ non conceduntur forensibus.*
11 *Represaliæ non possunt concedi ei qui post factam iniustitiam, effectus est ciuis, uel incola.*
12 *Potestas stipendiarij & scholares habentur pro ciuibus in loco ubi exercent officium, stipendium merentur, & student non quo ad omnia.*
13 *Represaliæ quando, & quo casu possunt prædictis concedi?*
14 *Statutum quòd ciues unius ciuitatis tractentur ut ciues, quomodo intelligatur, & quando represaliæ talibus concedi possunt contra tertiam ciuitatem.*

QVinta principalis Quæstio est q bus represaliȩ sunt concedendȩ? Circa hoc quæruntur plura. Primò an represaliæ sint concedendæ, & an sint concedēdæ incolis. Secundò an ciuibus non subiectis iurisdictioni seculari, vel non facientibus factiones communis. Tertio quæritur an ciuibus nostris ex conuentione possint concedi reprȩsaliæ contra ciuitatem originis, uel econtra. Quartò quȩritur an ei qui postquam passus est iniuriam, factus est ciuis, an sint represaliæ coucedendȩ? Quintò quæritur quid de his q pro ciuibus habētur ex lege, vel statuto. Sextò quȩritur quid si ciues vnius ciuitatis in alia ciuitate debent tractari vt ciues illius ciuitatis, an ibi possint petere represalias contra tertiam ciuitatem, vel non &c.

a ¶ Ad primum. vide Bar. in. l. j. ff. ad munici. in vers. secundo. ex ista. & ibi vide Ale. in ad di. & ibi apostil. meam & Bart. j. in j. q. vij. prīcipa. et Ale. de imo. ī cōsi. xlj. ī. vij. vo. īci. ex multis quȩ in themate. ī. j. col. & se. & Bapti. seue. in. l. j. in. xciij. co. C. de summa tri. & fide catho. Tho.

a AD primum [a]Quæritur cum represaliȩ sint concedendȩ. an sint cō-
1 cedendȩ incolis? Respon. si quidem est † talis incola qui munera, & grauamina ciuitatis, quam colit subijt: tunc ei sunt concedendȩ represaliȩ ex causis legitimis. Si verò non subijt ibi munera, & grauamina, nec ad ea scribi se facit: tunc ei non sunt concedendȩ represaliȩ. hoc probatur per regulam iuris, qui sentit onus, debet sentire commodum, & econtra, vt. Cod. de furt. l. manifestissimi. §. sed cum in secunda. ff. de regul. iur. l. secundum naturam. extra de regul. iur. qui sentit. libro. vj. Secundò per. l. qui sub prȩtextu Cod. de sacrosanctis ecclesijs. &. Cod. de colle. l. j. libro duodecimo. Tertiò: quia illi propriè dicuntur municipes, qui munera simul subeunt, vt. ff. ad muni. l. j. in principio. ergo & ei qui non subit munera, non competunt priuilegia munici-
2 pum. Quartò † quia non habet quis priuilegia alicuius artis, vel ciuitatis, vel officij, nisi qui reipsa illud gesserit, vt Cod. de consulibus. l. nemini. libro. xij. facit. ff. de excu. tut. l. fin. in principio. & de test. mil. l. antepe. &. ff. de testa. mili. scriniarios. &. l. ne quidem. Quintò: quia inter ciuem & incolam tacitè celebratur quidam contractus vltro citroque obligatorius. est enim incola obligatus ad munera, vt. ff. ad muni. l. j. in princi. &. l. incola. iam est ciuitas ad defensionem & protectionem ipsius. & idē in quolibet domino, vel rectore, vt. l. illicitas. §. ne potentiores. ff. de offi. præsi. ille autem qui non implet contractum ex parte sua, nō potest petere ꝙ sibi impleat vt. ff. de actio empt. l. iul. §. offerri. vnde ille qui munera non subijt, non potest petere represalias.

Ad secundum quȩritur an ciui non subiecto iurisdictioni seculari, vel non facienti factiones communis, sint represaliȩ concedendȩ. Re-
3 spond. † quidam sunt ciues non subiecti iurisdictioni. & non facientes factiones communis ex priuilegio, vt clerici, vt. C. de episco. & cleri. l. ij. auth. statuimus & auth. item nulla potestas. Item alij priuilegiati propter dignitatem secularem, vt Cod. vt se. vel cla. l. secunda. &. ff. de uaca. mu. per totū & istis sunt concedendȩ represaliȩ, ne priuilegium in eorum fauorē concessum redundet in odium, vt. l. quod fauore. Cod. de legi. l. nulla. ff. eo. facit authentica sed episcopalis dignitas. & in corpore vnde sumitur. facit etiam. C. de decurioni. l. neque dorotheum. libro decimo, ubi Imperator interpretatur legē, quȩ dicebat ꝙ filij sequantur matrem, si non sequuntur patrem ex quo intelligatur si non sequuntur patrem priuilegio d. l. neq; dorotheum. uersic. primo. Et est de clericis expressū
4 quarta quȩstio. iij. c. maximianus. Si verò ex quadam † contumacia non faceret factiones: tunc ciuitas sua à qua peteret represalias posset ei denegare: vt. ff. ex quibus causis. ma. l. sed & si per prȩtorem. §. sed et si dum decreto. si tamen ciuitas taceret, alius nō posset de hoc cōquȩri. argumentū. C. de iure emphy. l. ij. & quod no. ff. si ager vecti. vel emph. l. j. et. ij. vbi dicit ꝙ propter pensionem non solutā, licet domino volenti eum expellere. q. d. extraneus non potest de hoc conquȩri. & hoc dicit gl. parua in. l. ij. ff. si ager vect. Sed dices tu, quare in prȩcedēti. q. dictum est incolam non subeuntem munera esse repellendū à petitione represaliarū? Rn̄. sola voluntate in ciue perficitur obligatio inter eum & ciuitatem, quȩ mutari nō potest vt. l. assumptio. ff. ad muni. sed incola non, nisi recipiatur à ciuitate, vt. l. j. in prin. ff. ad muni. ibi, recepti &c. potest em̄ ciuitas nō eū recipere. arg. ff. de leg. l. fi. vides ergo ꝙ ille q petit represalias vt ciuis, debet probare se ciuē, & ad hoc cōsulo
5 ꝙ fiat specialis articulus. Si verò † petit represalias, debet ꝓbare duo. s. se incolam, & subire munera vel fecisse ȩstimum.
6 & si. Hic aūt posset † dubitari vtrum forensis qui habet ī hac ciuitate prȩlaturam vel ecclesiam vel est hic monachus, dicatur ciuis huius ciuitatis. & quid de aliquo capitulo faciente hic residentiam? & hoc plenè dixi in lec. ff. ad muni. l. j.

7 Ad tertium quȩritur † an ciuibus nostris ex cōuentione. possint concedi represaliȩ contra ciuitatē originis vel ecōtra? & videtur ꝙ nō, per regulam positam de usufru. l. sed & si quis. §. regulariter. & de verb. oblig. l. liber homo. in prin. vbi dicitur, ꝙ ex quo facto quȩritur mihi ius ex eodem, si agatur & fiat metu nō obligor ita in proposito si per aliam ciuitatem huic ciui fieret iniuria, ciuitati originis quȩreretur ius concedendi represalias. ergo ex eo ꝙ ista ciuitas facit cū illo suo ciue originario, cōtra eum non pōt agi: & sic represaliȩ cōcedi. Secundò probatur quia duabus ciuitatibus ad idē cōcurrentibus prȩfertur ciuitas originis: vt. ff. ad muni. l. assumptio. §. filius. & no. C. de incol. l. ciues. lib. x. ergo hic in faciendo iustitiam prȩfertur ciuitas originis: & sic contra eam non possunt cōcedi represaliȩ. Tertiò sic. non est dubium ꝙ ciuitas originis poterat statuere in suum ciuem, anteq; efficeretur ciuis ex conuentione alterius ciuitatis, & alia ciuitas de hoc non potuisset cōquȩri: vnde ciuis per conuentionē postea factā, nō poterit iuri originalis ciuitatis, seu originis prȩiudicare, ipsa ciuitate originis non consentiente. vt. ff. de pac. l. fi. &. l. si vnus. §. ante oīa eo. tit. C. res inter ali. ac. per totum. Quartò probatur à simili. fructuarius potest nunciare nouum opus aduersus omnes, prȩter dominū, vt. l. j. in fi. ff. de ope. no. nun. ita ciuitas quæ habet ciuem ex conuētione poterit concedere represalias aduersus omnes, prȩterq; aduersus dominum. ff. de publi. l. plura. Quintò: qa si quā iustitiam ciuitas originis facit, videtur sibi magis fecisse q; alij ciuitati, vt. ff. ad leg. aquil. l. legis aquiliȩ debitori. Sextò videtur casus. ff. ad muni. l. de iure, ꝙ de his quȩ quȩruntur inter ciuitatem, & suum ciuem coram iudice suȩ ciuitatis agitur. Et sic concluditur ꝙ siue si ciuitas originis faciat iniustitiam: alia ciuitas non potest se impedire. Idē econtra, quòd ciuitas originis non potest se impedire de his quæ facit ciuitas extra conuentiones. Septimò: quia represaliȩ sunt quoddā remedium extraordinarium, sed tale reme-
8 dium non debet dari contra ciuitatem originis: qa † ciuitatis potestas est maior in ciuē suū, quàm potestas patris in filiū. vt. l. ij. ff. de iust. & iur. &. l. postliminiū. §. fili⁹. de capti. sed cōtra patrē auxiliū extraordinarium non datur. C. qui & aduer. quos. l. fi. ergo nec contra ciuitatem originis. ¶ Econtra videtur, ꝙ vna possit contra aliam represalias cōcedere. Primò: qa quando sunc duo qui habent vnum subditū. quilibet potest defendere eum cōtra iniuriam, quȩ ei infertur ab alio: Exemplum pater habet filium subditum, & ciuitas similiter d. l. ij. ff. de iust. & iur. &. l. postliminium. §. si fili⁹. de capti. sed si pater deliquit in filiū, ciuitas punit eum: vt. ff. &. C. de parrici. Et si ciuitas procederet contra eum filium, pater admitteretur pro suo interesse ad defēsionem filij: vt. C. de accusa. l. si cuiusdam. & argumen. ff. de appellationi. l. non tantū. &. l. lucius, eodem titu. ita in proposito vna ciuitas contra aliam ad defensionem sui ciuis, poterit concedere represalias. Secundò sic. quando sunt plures qui habent ius in re, licet vnū ius sit potentius altero: tamen etiam ille qui habet ius debilius, poterit agere contra illum qui habet ius potentius si rem illā damnificat: vt. l. mela. §. fina. &. l. sequen. &. l. si dominus seruum. ff. ad legem aquiliam. ita etiam in proposito ciuitas quȩ habet illum ciuē ex cōuētione licet habeat illud ius debilius, quàm ciuitas originis, tamen pro eius defensione poterit sibi concedere represalias. Tertiò sic. licet duo sint domini eiusdem personæ: tamen si vnus in illam delinquat, potest an alio coerceri, vt. ff. ad legem aquiliam. l. sed & si communem seruum. item in proposito. Quartò sic. pro pulsanda iniuria potest quis conuocare amicos: vt. ff. de vi & vi arma. l. iij. §. cum igitur. & ibi not. & not. extra de homicidi. c. significasti. ergo multò magis passus iniuriam, poterit conuocare ciuitatem
9 cui⁹ est ciuis. ¶ Solut. dicendum est †, quòd vna ciuitas contra aliam poterit represalias concedere, quod probatur: quia potestas concedendi represalias, succedit in locum superioris, vt dictum est. s̈. in quȩstione prima & secunda non est dubium ꝙ si ciuitas mihi fecit iniustitiam, possum adire superiorem

riorem,vt.ff.quod met.causa.l. metum. §. animaduertendũ. & de dolo.l.sed & si dolo.§.j.ita ergo in proposito: & ad hoc cõcludebantur omnes rationes factę pro hac parte. ¶ Preterea potestas ciuitatis, vel alia quęcunq; tunc attenditur cùm bene gerit vel iustitiam facit,nisi cum aliquem spoliat vel facit iniustitiam,vt.ff.pro emp.l.qui fundum.§.si tutor.&.ff. de fur.l.interdum.§.qui tutelam.& ibi not.vnde ĩ proposita q.quando ciuitas facit iniustitiam ciui suo,non vtitur potestate quam habet in eum:sicut ergo contra ciuitatem extraneam:ita contra illum,possunt licitè represalię concedi alijs concurrentibus.de quibus in pręcedẽtibus dictũ est & pro hoc apparet responsum quasi ad omnia allegata in contrariũ Non ob.ff.ad muni.l.iure.qa illud est verum,ꝙ primò debet agi corã illo iudice,tamẽ si denegat facere iustitiã,vel facit iniustitiam,& nõ habetur copia superioris.recurritur ad remedia represaliarum.

Ad quartum quęritur an ei qui postꝗ̃ passus est iniustitiam, factus est ciuis, sint represalię concedendę. Ad cuius declarationem Primò sciendum est† quod represalię non possunt concedi forensib⁹. nã
10 concessio represaliarum est quodammodo iurisgentium: vt dixi.s.ij.q.ij.&.iij.q.j.sed illud ius quod quis facit ad tutelã corporis sui fit licitè:vt.l.vt vim.ff.de iusti.& iur.& intelligo suum corpus,siue loquamur de corpore diuiduo,siue de corpore misto,vt de vna ciuitate vel collegio.ista enim appellãtur corpora:vt.ff.quod cuiusq; vniuersa.no.l.j.in prin.& de colle.illici.l.prima.super rubri.not.vnde ciuitas pro eo qui est de corpore suo,defendendo ab iniurijs potest concedere represalias non pro eo qui est extra corpus suũ. pro hoc est quod in decretis.ij.q õ.j. capi.multi.circa medium ibi, quid ad nos de his qui foris sunt.quasi dicat de his qui sunt extra nostrum corpus,non pertinet ad nos iudicare. ¶ Hoc præ-
11 misso ei † qui tempore denegatæ iustitiæ erat forensis, licet postea efficiatur ciuis vel incola.non possunt de iure concedi represaliæ.intelligitur de ciue tempore factę iustitię.nec tale ius transit ad nouam ciuitatem.ff.de ser.cor.l.doli. §.fi.&.l.j. §.si seruus.ff.de depo. & de actio.& oblig. l.quecunq;.& ibi sunt concor.in glos.&c.

a Ad quintum quæritur [a] quid de his qui pro ciuibus habentur ex lege:vel statuto. quo ad quid, vt potestas,stipẽdiarij,scholares & similes.Cir-
12 ca quod† est sciendum quod potestas alicuius ciuitatis efficitur ciuis illius ciuitatis seu pro ciue habeť.vt.C.de incolis.l.ciues.&ibi not.per glo.Item milites seu stipendiarij habentur pro ciuibus in locum vbi stipendium merentur.& ibi forum sortiuntur.ff.ad muni.l.municeps.& not.in.d.l.ciues.&.ff.de
b iudi.l.hæres absens.§.j.in.ij.glo.mag.Item scholares[b] in terra studij,licet ibi non efficiantur ciues,vt.l.lex cor. §. domum. ff.de iudi.&.C.de inco.l.ij.lib.x.ff.de iudi.l.hæres absens.§ .j. in gloss.super verbo domicilium,& tamen in dicta terra habenť & protegunť à rectoribus ipsius terrę vt ciues,vt in prima cõstitutio.ff.§.pe.& ne fi.pro pa.auť.habita.¶ Aduertendũ etiã ꝙ pdicti nõ habenť vt ciues quo ad oĩa:sed quo ad q̃d Nam potestas vel Rector huius ciuitatis non pôt hic conueniri,nisi pro his q̃ hic cõtraxit,vel rõne officij,vt.l.ij.§. legatis. ff.de iud.ibi vel si qui iudicãdi causa accersiti sunt.coniuncto §.oẽs.in ea.l.& idẽ intelligo de stipendiarijs,& scholaribus.& ita debet ĩtelligi,ꝙ no.ĩ.l.heres absens.§.j.in.ij.glo.magna. ff. de iudi.s.ꝙ scholares sortiuntur ibi forũ,ꝑ his q̃ ibi cõtraxe-
13 runt.¶ Hoc premisso† sicut prędicti habẽt ius ciuis limitare. ita habent limitare ius petendi represalias in terra prædicta. Nam si potestas in his quos secũ ducebat causa officij, uel milites in his q̃ causa militię,vel scholares in his q̃ causa studiorum secũ ducebant,vel reducebant passi sunt iniustitiam vel iustitia denegata fuit eis:qa quo ad illos ciues nõ sunt. ergo &c.vt supra proxi.dixi.

Ad sextum quæriť si ciues vnius ciuitatis in alia debẽt tractari:vt ciues illius ciuitatis ex pacto:vel statuto.an ibi possint petere rẽsalias cõtra tertiã ciuitatẽ.Circa ꝙ sciẽdũ est ꝙ ꝑ pdicta verba. s.tractenť vt ciues,nõ efficiunť ciues.arg.ff.de ver.sig.l.mortis appellatione.& ꝙ ibi no.p.gl.& Iac.de are.Itẽ pdicta verba hoc important,vt in his q̃ ibi tractare possunt:aĩs de iure addať ista qualitas.s.ꝙ tractenť,vt ciues ꝙ ꝑdest ad multa ꝑpter statuta q̃
c faciũt differentiã[c] inter ciues, & forẽses hoc patet ex tenore ipsorũ verborũ:qa nullam potestatẽ dant.sed solum modificant ꝙ tractentur vt ciues,simile dicit lex ꝙ tutor loco domini habetur ꝙ intelligiť in his q̃ iure facere pôt:vt.ff.pro emp. l.qui fundum.§.si tutor.Sed si aliàs in dicta ciuitate non poterat petere represalias:ergo nec modo poterit. Dico tamen ꝙ possent esse verba ita latè concepta, & posset esse tanta cõfederatio duarum ciuitatum,ꝙ essent quasi vt vnum corpus & quęlibet ciuitas posset de ciue alteri⁹ciuitatis,sicut de proprio suo ciue facere:vt.ff.de cap.l.non dubito.& tunc posset petere ibi represalias,sicut ciuis illius ciuitatis.hoc autem factum est &c.

SVMMARIVM.

1 *Represaliæ contra rectorem ciuitatis forensem, qui iniustitiam fecit, quãdo concedi possunt.*
2 *Officialis qui fecit iniustitiam, de qua durante officio poterat cõueniri, si conueniretur in loco proprio, debet ad locum officij remitti.*
3 *Represaliæ contra officiales, & potestates facientes iniustitiam, quando concedi possunt?*
4 *Consilium ut officiales potestatis non teneanť pro iniustitia per potestatem facta, & cõtra eos, represaliæ non concedantur.*
5 *Represaliæ contra consules, & priores ciuitatis facientes iniustitiam, concedi possunt.*
6 *Represaliæ ꝙ possint concedi contra singulares homines ciuitatis.*
7 *Homo liber pro alio capi potest, ne cessitate existente.*
8 *Represaliæ ꝙ possunt concedi contra terras subditas simpliciter, nõ si sunt subditæ quo ad quædam.*
9 *Represaliæ possunt concedi contra certum genus hominum ciuitatis, denegantis facere iustitiam.*

Sexta principalis quæstio [a] est contra quos represalię concedanť. Circa quòd quęriť primò an cõtra rectorẽ ciuitatis forensem q iniustitiam fecit vel iustitiam denegauit possint cõcedi represalię?Secũdò,an cõtra officiales dicti potestatis seu rectoris, possint represalię cõcedi. Tertiò,an cõtra cõsules:seu priores ciuitatis possint represalię concedi. Quartò quęritur: an contra consules homines qui nihil habent facere in regimine:vel in officio ciuitatis possint represalię concedi. Quintò vtrũ represalię possint cõcedi contra homines terrarũ subditarum quo ad quædã:nõ tamen simpliciter. Sextò:vtrũ represalię possint cõcedi contra certũ genus hominum ciuitatis denegantis facere iustitiam? b

AD primum quęritur, an contra rectorem ciuitatis forensem, q iniustitiam fecit represalię possint concedi? ãd ꝙ dicit Iac.de bel.in.q.sua quam ponit in auť. vt nõ fi.pig. ꝙ contra eum concedi possint.arg.ff.quod quisq; iur.
1 l.j.& extra:de sen.excom.c.Romana.li.vj.Mihi aũt† videť sic dicendum.aut potestas fecit talem iniustitiam, pro qua non c potest conueniri durante officio,vt.ff.de iudi.l.pars literarũ. de iureiur.l.nec magistratibus.& tunc contra eum nõ possint concedi represaliæ.Ratio,qa nec iudex superior potest durãte officio in cuius locum succedit ius concedendi represalias d vt dictum est finito officio,non possunt similiter cõcedi, nisi requisito iudice,qui habet eum syndicare, sicut in quolibet alio priuato debitore:vt dictum est.s.ij.q.iij. ¶ Iudex aũt terrę proprię ipsius rectoris debet requiri.vt.j. dicã. aut rector
2 † ille facit talem iustitiam, de qua durante officio potest cõueniri:& tunc durante officio poterũt represaliæ contra eũ concedi eadem ratione:pręcedẽtib⁹ solẽnitatib⁹ requisitis. Iudex autem ciuitatis proprię illi⁹ potestatis,seu rectoris non debet requiri:quia ibi talis causa nõ debet agitari:imo ad locũ officij oporteret remitti:vt.C.vbi de ratiha.agi.opor.l.ij.&.C.vt oẽs tam ciui.ꝗ̃ cri.iu.post depo.admi.&c.l.vnica.& auth. vt iudi.sine quoquo suf.§.necessitatem.

Ad secundum quæritur: an contra officiales potestates:seu rectores, possint concedi represaliæ.Iacob.de belui.In prędicta. q. dicit quòd
3 sic. Ego† dico, quandoq; sunt aliqui officiales qui expressè iuuerunt rectorem,ad talem iniustitiã faciendam:& contra illos sine dubio possunt cõcedi represalię,vt.C.de aduo.diuer.iu. l.placuit.ibi,aduocatos in eorum &c.C.de excu.mune.l.pe.
d in fi.lib.x. Quidam sunt[d] qui expressè contraxerunt:& cõtra illos non possunt represalię concedi.vt.C. de app.l. quoniã
4 iudices.&.l.omnes.in fi.de decu.lib.x.Et ideo consilium† est officialibus, quando talia occurrunt, ꝙ protestentur ꝙ non consentiunt:& quod illa quæ fiunt nõ fiunt de iure:& de hoc fiat instrumẽtũ hoc ibi videtur requiri:vt.d.l.quoniam iudices.quidam sunt officiales qui nec consentiunt,nec cõtradicunt:quia fortè sunt absentes: vel ignorantes & contra illos non possunt concedi represalię, vt.l.j.in principio.ff.de mag. cõueni.ibi pꝛ̃sentes &c.in gl.ibi posita.qdã sunt officiales pręsentes

a ¶ Ad quintũ q̃riť. Vide Bar.ĩ.l.si marit⁹.§.j.ff. de adul. & ibi Alex.ĩ addi. ff.de adul. & vide apost.meã,& Bar. in.l. heres absens. §.proinde.ĩ.ij.co. & ibi Alex.ĩ addi. ĩ lib.studij.ff.de iudi.Tho.Diplo.

b ¶ Scholares.Not. ꝙ dicit Bar.hic, ꝙ scholaris nõ pôt ĩ loco studij cõueniri ex cõtractib⁹ alibi gestis.& vide Phil.frã.ĩ ca. Ro. §.nec etiã.de foro cõpe.lib.vj. Tho.

c ¶ Differẽtiã.Vide ĩ.l.si marit⁹. §. de adulterijs.ff. de adulte.Tho.

d ¶ Quidã sunt.vide per Bar.ĩ.l.qm iudices.& ibi Alex. ĩ addi.C.de appella.Tho.

ſentes, qui non contradicunt nec conſentiunt. Et tunc eſt aduertendum quod quidã ſunt officiales ad ea quæ ſunt merè facti: nec ad cõſilia requirunt̃, vt notarij berouarij, & ſimiles: & tũc etiã contra hos non poſſunt concedi repræſaliæ: qui non poſſunt reſiſtere domino ſine dedecore. ideo reſiſtere non tenentur, vt. l. vnica. §. offcium. C. vt omnes tam ciui. q̃ crimi. iudic. nec obſt. quòd gloſſ. ibi dicit eſſe correctum, quia verum eſt in caſu illo: quia quilibet poteſt reſiſtere fugienti: non autem in alijs caſibus notatis. Quidam ſunt officiales qui adhibent̃ ad conſentiendum: & contra iſtos ſi non contradicunt, poſſunt concedi repreſaliæ, vt. d. l. quoniam iudices. cum ſimi. & hoc ſi ſciuerunt: aliâs nõ eſt eis quid imputetur. ¶ Sed dubitatur an officialis fuerit præſens, vel abſens, & vtrum fuerit ſciens, vel ignorans quid' præſumatur in dubio cogita per teipſum.

5 Ad tertium † quæritur, an contra conſules, ſeu priores ciuitatis iuſtitiam denegantes, poſsint concedi repreſaliæ. Iaco. de bel. in. q. prædicta diſputata per iura allegata. s̃. in hac. q. j. dicit quòd ſic: quod intelligo verum contra priores, vel conſules præſentes. ſecus cõtra abſentes, vt dicta leg. in princip. ff. de magi. conue. tunc enim contra illos abſentes non poſſunt concedi repreſalię tanquam contra conſules ſeu priores, ſed tanquam contra quoſlibet alios de populo, vt dicam. j. proxi.

a Ad quartum [a] quæritur an contra ſingulares homines. qui nihil habent facere in officio, vel regimine ciuitatis poſsint repreſaliæ concedi. Iac. de bel. in prædicta diſputatione dicit, quòd nullo modo poſsint contra tales repreſaliæ concedi: quia pro debito ciuitatis nõ tenẽtur homines ſingulares, vt. ff. quod cuiuſque vni. not. l. ſi cuius. §. j. quod metus cauſa. l. metum. §. animaduertendum, & de dolo. ſed ſi ex dolo. §. j. & de regu. iur. l. aliud. §. refertur & extra de ſen. excom. c. Romana libro ſexto. Sed mihi vide-
6 tur contrarium † per dictum. c. dominus noſter. xxiij. q. ij. vbi dicit̃ gens vel ciuitas plectenda. tota ergo gens ciuitatis plectitur. ¶ Præterea, licet ſententia excommunicationis non poſſet ferri in vniuerſitatem, vt. d. c. Romana. tamen fertur ſententia interdicti quæ ligat in quolibet populo etiam innocentes, vt. c. ſi ſententia. extra de ſen. excom. lib. vj. Si ergo poteſt hominibus ſingularibus propter delictum interdici eccleſiaſticum ſacramentum, & ſepultura, multomagis poſſunt eorũ bona temporalia auferri: & poſſunt capi propter q̃ interdicitur eis vti propria libertate. hæc enim animum nõ ligãt. Præterea, concedere repreſalias eſt quaſi quoddam bellum particulare indicere, vt. s̃. dictum eſt in præcedentibus, ſed in illo bello, etiam innoxij capiuntur: ergo &c. hoc probatur in. d. c.
7 dominus noſter. Præterea licet ille † qui capitur ſit innocens ciuitas habet ius merum: & tunc ex cauſa neceſsitatis poteſt capi, vt dixi. s̃. j. q. ij. pro hoc in. x. co. de ſtatu. contra libertatẽ eccleſię. §. j. & §. ſi verò dominus. & Cod. de ſac. ſanct. ecc. aut. caſſa. ibi, bona eorum ab omnibus occupantur &c. de hęred. auth. ſi verò dominus. & ſic contra omnes poſſunt concedi. & ita de conſuetudine obſeruatur. Sunt autem quidam qui capi non poſſunt vigore repreſaliarum, ſic generaliter conceſſarũ, de quibus dicemus. j. in ſeq. q. principa.

b Ad quintum [b] quęritur vtrum repreſaliæ poſſint concedi contra homines terrarum ſubditarum: quo ad quędam, non ſimpliciter. reſpond.
8 † quędam ſunt terrę ſubditę alicui domino, terrę, vel ciuitati, vel principi ſimpliciter: ſed in quibuſdam ſunt priuilegiatę vt habeãt certas iuriſdictiones & exceptiones, vt ſunt in multis regnis: et contra iſtos poſſunt concedi repreſalię quia verò ſubditę ſunt. ar. C. de ope. li. l. titius. & de bo. liber. l. fi. Quędam ſunt terrę quę ſimpliciter ſunt liberę, ſed ſe ſubmiſerunt quo ad quędam: et ſunt multę terrę ſubditę huic ciuitati: et cõtra iſtas non poſſunt concedi repreſalię propter delictum ciuitatis vel domini qui eas habent ſubditas. quia illę ſunt liberę vt. ff. de capti. l. non dubito. Propter delictum tamen ipſarum terrarum ſubditarum benè poſſunt concedi: ſicut poſſet eis iuſtum bellum indici: ſi denegarent tranſitum per territoriũ eorum. xxiij. q. ij. c. notandum &c.

9 Ad ſextum quęrit̃ vtrũ † repreſalię poſsint cõcedi cõtra certum genus hominum ciuitatis denegantis facere iuſtitiam. Ad q̃ dico: ſicut iudex q̃ exequitur ſententiam debet capere res quę non ſunt in controuerſia ſi põt: ita concedens repreſalias quantum poteſt cũ minori ſcandalo poteſt concedere vt capiatur certum genus hominum vel res: vel q̃ quilibet homo ciuitatis, contra quem cogatur ſoluere certam quantitatem: cum tranſit pro perſona, uel pro ęſtimatione rerum. Et hęc omnia vidi obſeruari de facto ſecundum diuerſitatem locorum.

a ¶ Ad quartũ. Vide p Paul. de ca. in cccxiiij. incip. ſup eo q̃ primo loco. in ſecũdo dubio. et ibi videas oĩno q̃ cõcludit ĩ ciue, q̃ repreſalię nõ extẽduntur ad filios, et perſonas natas poſt repreſalias et uide Alc. de Im̃. in l. ſi q̃s iniquum. §. fi. in add. Bar. quę inci. facta. ff. q̃ q̃ſque iur. Tho.

b ¶ Ad quintũ. Vide Bart. in. l. nõ dubito. ff. de capt. et poſtl. reuer. et ibi Ale. in addi. et ibi uide meã apoſt. facit q̃ cõſuluit Bar. in fauorem forenſium in cõſ. cxj. in ij. uol. incip. quatuor. in fine. Tho.

c ¶ Ad primũ. vide Bar. in. l. j. ff. ad municipalem. in vl. co. et ibi Al. in addi. et Bar o. s̃. in. q. v. q. prĩ. et in. l. p̃uinciales ff. de ver. ſig. et ibi Al. in addi. et Frã. de are. in. l. ij. ĩ prĩ. in. vj. col. et ſeq. ff. de uer. obligat. T.

d ¶ Florẽtinos. uide Al. in rub. ff. ſolu. ma. in. iij. et. iiij. co. et in. l. j. in. iiij. col. ff. de lega. j. Tho.

e ¶ Ad ſecũdũ. uide Ang. de are. in. §. pauonũ. in fi. inſt. de re. diu. et Bar. ĩ l. p̃uĩciales. et ibi Ale. in addi. et ibi apoſt. meam. ff. de ver. ſig. et Pet. de anc. in. c. ſtatutum §. cùm verò. et ibi Phi. frã. in pe. co. de reſc. li. vj. Tho.

SVMMARIVM.

1 *Repreſaliæ conceſſæ contra ciuitatem, quòd poßint exerceri contra eius incolas ſubeuntes tamen munera.*
Homines de Florentia, & homines Florentinos idem important.
2 *Repreſaliæ an poßint concedi contra ciues, alibi moram trahentes.*
3 *Ciuis florentinus alibi habitans, quòd dicitur florentinus ſi ſui ſubeunt ibi munera.*
4 *Repreſaliæ q̃ non poſſunt concedi contra ciuem ciuitatis concedentis, quis etiam ſit ciuis ciuitatis contra quam conceduntur.*
5 *Repreſaliæ nõ conceduntur contra mulieres, ut perſonaliter capiantur.*
6 *Contra clericos, repreſaliæ exerceri non poſſunt.*
7 *Repreſaliæ non exercentur contra ſcholares, nec contra nuncios, nec famulos eorum.*
8 *Non exercentur, contra ſcriptores & bidellos.*
9 *Non exercentur contra partem ſcholaris, uiſitantem filium in ſtudio.*
10 *Scholarem eſſe probatur, ex qualitate rerum quas defert ex conſuetudine eundi, & redeundi.*
11 *Repreſaliæ non exercentur contra ambaſiatores.*
Quem eſſe ambaſiatorem, probatur per literas.
12 *Non exercẽtur contra teſtes, qui cauſa teſtimonij accedunt, uel contra eos qui inuiti trahuntur, nec contra eius famulos.*
13 *Contra euntes ad nundinas in loco nundinarũ, nõ exercentur: in alio loco ſic.*
14 *Non exercentur contra euntes ad indulgentiam, nec contra eorũ famulos.*
15 *Nec contra tenentes hoſpicium, in loco ubi ſunt indulgentiæ.*
16 *Nec contra applicantes ui uentorum in aliquo loco.*
17 *Nec contra eos qui in ius uocari non poſſunt, de iure communi.*

SEptima principalis quæſtio eſt ſi repreſalię ſimpliciter concedãt̃ cõtra homines & perſonas alicuius terrę, contra quas perſonas poſsint exerceri? Circa q̃ quęruntur plura. Primò, an cõtra incolam ciuitatis poſſunt repreſalię exerceri. Secundò, an contra ciues illius ciuitatis alibi moram trahentes. Tertiò, an contra ciues illius ciuitatis q̃ ſunt ciues vel incolæ illius ciuitatis concedentis. Quartò an contra mulieres poſſunt repreſalię exerceri. Quintò, an poſsint exerceri cõtra clericos? Sextò, an poſsint exerceri contra ſcholares. Septimò, an poſsint exerceri contra ambaſiatores. Octauò, an contra euntes ad nundinas poſsint repreſalię exerceri. Nonò, an contra eũtes ad indulgentiam. Decimò, an contra nauigantes qui vi ventorũ impellũtur in aliquem locũ. Vndecimò, an contra eos qui in ius vocari non poſſunt repreſalię exerceri poſsint. Modo veniamus ad ſingulas per ordinem. Barto.

c AD primum, [c] Quæritur an contra incolam ciuitatis cõtra quẽ poſ-
1 ſunt repreſaliæ exerceri. Ad † declarationem huius queſtionis pręmittendum eſt, repreſalias conceſſas ſimpliciter, vt contra homines Florentinos, vel contra homines. & perſonas de Florentia. ¶ Et ſciendum eſt, quòd iſta verba homines de Florentia, vel homines Florentinos, idem importãt, vt. ff. de excu. tuto. l. ſed reprobari. §. amplius. & ibi no. per gloſſ. ſuper verbo, comentarienſes. ſed iſta verba ho-
d mines Florentinos, [d] referuntur ad municipes ciuita, vt. ff. ad munici. l. j. & ibi campanos, puteolanos etc. in verſicu. ſequen. Sed verbum municipes, eſt genus ad ciues, & incolas: vt no. C. de incol. l. ciues. li. x. & probatur. ff. ad municipa. l. filij. §. ſi municipes: ergo apparet q̃ virtute illorum incolę comprehẽdantur, quod intelligo de incolis ſubeuntibus ibi munera, vt ff. ad municipalem. l. j. ibi recepti etc. et dixi. s̃. iiij. queſtione. j. ſecus ſi munera nõ ibi ſubeunt, et hoc eſſe verũ apparet: quia Poteſtas ciuitatis ſi non vult, quem admiſit recipere poteſt, vt. l. fi. ff. de legi. Sed illud q̃ quis poteſt acceptare antequam acceptem, non dicitur in bonis meis: ita incola antequam recipiatur ad munera, non dicitur propriè ciuis illius ciuitatis: et ſic cõtra eum non potuerunt repreſalię exerceri etc.

e Ad ſecundum [e] quęritur † an contra ciues illi⁹
2 ciuitatis alibi moram trahentes poſsint repreſalię exerceri ſemper, retento eodem themate quòd repreſalię ſint conceſſę contra Florentinos, vel homines de Florentia. eſt dubium vtrum ex eo q̃ ciues de Florentia alibi habitant deſinant eſſe Florentini, vel de Florentia, videtur q̃ nõ, quia origo non mutatur, vt. l. aſſumptio. ff. ad muni. Nec ob. ff. de verb. ſig. l. prouinciales. quia ſubauditur ibi tm̃ ſecundum. j. lect. glo. et hęc eſt vera opi. Vel ſecundũ alios: aut repreſalię ſunt conceſſæ contra homines de vna prouincia, dicitur prouincialis: vt dicta. l. prouincialis. aut contra homines de una ciuitate: et procedit pręcedens op. ita ſentit gl. in

d. l. prouincialis

d.l.prouincialis.quæ opi.non placet.non enim video rationē
diuersitatis inter ciuitatem & prouinciam.vel secundum alios.
¶ Aut habitat in alia ciuitate eiusdem prouincię:& tūc rema-
net Florentinus aut ī alia ciuitate alteri⁹ ꝓuinciæ:& tūc secus
vt.d.l.prouincialis.& ita sentit gl.C.de adopt.l.in adoptione
quidam.ꝙ non placet eadem ratione. Aliȷ̃ dicunt:aut loqmur
secūdū ꝓpriā significationē vocabuli,& remanet Florentinus
vt.d.l.assumptio.aut secūdū cōem vsum loquēdi,& nō est Flo
rētinus:quia ibi non habitat,vt.d.l.prouincialis.& ita dicebat
dñs Iac.de aret.Oldr.sed communis vsus loquendi præualet
omni proprię significationi,vt.l.librorū.§.ꝙ tñ cassi⁹.ff.de le.
iiȷ̃.ergo talis alibi habitans, non poterat capi pro represaliȷ̃s.
Aliȷ̃ dicūt ꝙ hæc verba,Florentinus & de Florentia, debēt in-
telligi de eo qui ibi cōuersatur,& moratur.arg.l.j.§.bestias.ff.
depositi.& magis debemus inspicere accidens,q̄ȝ originē& ita
consuluit dñs Lamb.de ramponibus.Ego aliâs in† discursu le-
3 ctionis in.d.l.prouincialis.ff.de ver.signi.dicebam ꝙ ille talis,
qui alibi moratur non potest capi tanq̄ȝ Florentinus:quia ipse
non fuit in culpa.arg.l.j.in princ.ff.de magi.conue.ꝙ esset ve
rum sine dubio secundum opi.Iac. de bel.quam reprobaui.s̄.
q.iiiȷ̃.& in isto modo videtur sic dicendū,ꝙ Florentinus,siue
de Florētia est qui idē est municeps,vt.dixi.s̄.proxi.q.ꝙ intel
ligit̃ de municipe propriè qui ibi mūera subit.Aut ergo aliqs
habitabat alibi,& Florentiæ munera non subit,nec per se,nec
per patrem,nec per fratres,nec per alios & non dicit̃ Florenti
nus propriè aut ibi subit munera per se, vel per patrē, vł per
fratres,vel per alios:& tunc licet alibi moretur,Florētinus est.
vt.d.l.j.ff.ad munici.& de execu.tut.l.sed reprobari.§.ampli⁹
& videtur hoc expressum.C.de agri.& cen.l.sancimus. libro.
xj.Illud autem quod dicit Iacob.de Aret.de communi vsu lo
quendi est facti,scio quòd hic talis vsus loquendi non est,&c.

4 Ad tertium †quęritur an represaliæ posint exerceri contra ciues illius ciuitatis q̄ sunt
ciues vel incolę illius ciuitatis concedentis?videtur ꝙ sic:quia
si possunt exerceri contra non subditum ciuitati concedenti,
multòmagis contra subditum.Pręterea dominus potest pete-
re vt vsufructuario deneget̃ ius vtendi fruendi, propter eius
contumaciā,& econtra,vt.l.si proprietarius.ff.de dā.infe.&.l.
hoc amplius.§.fi.cum.l.seq.in eo.ti.ita hic poterit capi ꝓpter
ius quod habet in eo ciuitas,cōtra quā sunt concessę,licet etiā
habeat in eo ius ciuitas concedens. In coutrarium videtur, ꝙ
istud ius cōcedendi represalias est īductum in defectum iuris
dictionis,quam ordinariȷ̃ debent exercere, vt in præcedenti-
bus pluries est dictum,sed ciuitas concedens potest ī suum ci-
uem exercere iurisdictionem ordinariè:ergo contra, eum non
extenduntur represaliæ.Pro hoc videtur casus.ff.si quis testa.
lib.esse ius.fue.l.j.§.habet itaq;:arg.l. serui & filiȷ̃. in princi.ff.
de fur.Pręterea ciuitas concedens represalias, tenetur ciuem
vel incolam suum defendere ab iniuriȷ̃s quæ inferuntur per a-
lium,vt dixi.s̄,in quæstione prima: ergo ipsa ciuitas ciui suo
non deberet inferre violentiam,licet sit ciuis alterius ciuitatis,
a argumen.ff.de euictio.l.vendicantem.Pręterea[a] quando ciui-
tas aliquid concedit,intelligitur concedere, vt ille cui conce-
ditur contra se non vtatur,vt.l.in fraudem.§.nequeinstrumē
ta.ff.de iure fis.&.l.si peculium.§.sicut autem.de pec.leg.sed si
ciues possent capi,ergo videretur concessisse contra seipsam.
Pręterea in concessione subintelligitur sine iniuria priuatorū
concedentis,vt.C.de eman.lib.l.nec auus.&.l.iȷ̃.§.meritò.&.§.
si quis à principe.ff.ne quid in loco publ.multòmagis intelli-
gitur concedere ꝙ exerceantur represaliæ sine ipsius ciuis in-
iuria:quia si ciuis caperetur,læderet̃ respublica, cuius interest
locupletes habere subiectos,& istud puto verum,etiam si talis
ciuis fuisset particeps criminis.nam ex vigore talium represa-
liarum,simpliciter concessarum non posset capi, sed deberet
specialiter concedi,vel contra talem ciuem ordinariè procedi
per ciuitatem concedentem represalias.

5 Ad quartum †quęritur an represalię possunt exerceri cōtra mulieres? videtur quòd
sic sicut enim in bello capiuntur mulieres,& habent postlimi-
nium,vt.l.j.C.de cap.cum si.ita in hoc particulari bello.sed di
co ꝙ in persona capi non possent.C.de inoffic.diuer.iudi.au-
thenti.sed hodie.de custodia red.authenti.sed nouo iure. licet
enim quasi de iure gen.concedantur:tamen debent ciuiliter in
telligi.argu.l.si cui simplici.ff.de serui.titu.generali,&c.

6 Ad quintum †quęritur an posint exerceri contra clericos.tex.est expressus ꝙ non
in.c.& si pignorationes.extra de iniur.& dam.dat.lib.vj. Sed
quid de clericis coniugatis non euntibus in habitu? Respō.tūc
priuilegio clericorum non gaudent, vt extra de cleri.coniug.
c.j.lib.vj.¶ Sed dubitatur,quid si vnus episcopus non facit iu
stitiam de clericis,& ad superiorem non potest haberi recur-
sus,fortè quia ille episcopus est tyrann⁹,vel schismaticus,vtrū
contra clericos illius episcopi poterunt concedi & exerceri re
presalię authoritate iudicis secularis vel alterius episcopi? vi-
detur ꝙ sic:q.a.d.c.& si pignorationes.loquitur quādo repre
salię conceduntur propter delictum laicorum, in hoc autem
sto canonistis quibus relinquo.

7 b Ad sextum † quęritur[b] an contra scholares possunt exerceri represaliæ?tex.est quod
non ī aut.habita.C.ne fi.pro pa.siue iam applicuerit ad studiȷ̃
locum,siue peregrinetur studiȷ̃ causa sed nunquid prędicta ha
bent locum in ciuitatibus non habentibus priuilegia studiȷ̃?
Respon.aut loquimur in alia scientia studentibus quam legali
& tunc talis scientia posit vbiq̄ȝ doceri,vt.ff.de excut. tut.l.si
duas.tunc aūt credo idem in omni ciuitate:quia aut.habita.lo
quitur generaliter.aut loquimur de studentibus in scientia le-
gali:& tunc illa non potest legi in ciuitatibus non priuilegia-
tis,& si alibi docetur.delictum est,vt in proemio.ff.§. hæc au-
tem tria.& ideo in aliȷ̃s ciuitatibus non haberet locum tale pri
uilegium,& hoc de iure stricto.Dicunt tamen quidá doctores
quod illi.§.hæc tria.est hodie derogatum per desuetudinē, cū
in ciuitatibus non priuilegiatis docētur iura, & ꝙ hodie ratio
istius.§.cessat:quia cum multi sciant hodie iura,non est dubiū
nec timor ꝙ tradetur adulterina scientia. Ideo æquum putarē
ꝙ euntes ad talia studia gauderēt hoc priuilegio.& ꝙ dico de-
scholaribus,idem puto de nunciȷ̃s,& famulis eorum,vt.d.aut.
8 habita.ibi,eorum nunciȷ̃,&c.& † idem de scriptorib⁹, & bidel
lis,& si quidem necessariȷ̃ sunt in studio argum.ff.in proemio.
circa fi.vbi eo.modo conceduntur iurisdictiones,vt ī aliȷ̃s, ar.
ff.de testa.mili.l.j.& de bo.pos.ex test.mil.l.vnica.&.C.de tes.
9 mili.l.scriniarios.& † idem de patre qui iret ad videndum fi-
lios in studio.no.ff.de iudi.l.iȷ̃.§.idem Claudio.in gl.super ver
10 bo,venerat.Sed qualiter † probabitur,ꝙ sit scholaris,vel quòd
vadat causa studiȷ̃?Ego respon.ex qualitate rerum quas defert
& similibus,arg.ff.de re mili.l.non omnes.§.à barbaris.Idē ex
consuetudine eūdi & redeundi ad studium.argu.l.naturale.§.
ceruos.ff.de acqui.re.do.& ex multis aliȷ̃s quæ diligens iudex
qui super hoc cognoscit poterit inuenire.

a ¶ Præterea. Vide Alex.ī.cōs.xxiȷ̃.in viȷ̃.vo.inci.cōsideratis.in fine. Tho.

b ¶ Ad sextum quęritur. Vide Fely. in.c.iȷ̃.in.j. colū.de foro compe.

11 Ad septimum †quæritur an contra ambasiatores possunt represalię exerce.Re-
spon.non,vt.l.sanctum.ff.de re.di.de leg.j.l.fi.&.iȷ̃.§. legati.ff.
de iud.& hoc verum: ꝙ non possunt capi in ciuitate ad quam
sunt destinati,nec in alia per quam transitū facerent,vt.d.§.le-
ga.& ibi no.in glos.super verbo,destinati.ꝙ autem sint legati
probabitur per literas suæ ambasiatæ,vel alio modo legitimo
12 vt.l.vnica.C.de man.princ.& idem † videt̃ dicendum de his q̄
causa testimoniȷ̃,vel aliâs trahuntur inuiti,vel destinati sunt in
aliam ciuitatem.& idem de seruitoribus prædictorum, argu.
eorum quæ.s̄.proxi.dicta sunt.

13 Ad octauum †quæritur an contra euntes ad nundinas possunt represalię exerce.Re-
spō.in loco seu territorio eius qui tenet nundinas,non possunt
contra venientes ad nundinas represalię exerce.casus est.C.de
nundi.l.vnica.& si vadens ad nundinas,transit per alienum ter
ritorium,an posint represaliæ exerceri, non reperio prohi-
bitum, licet sit arg.contra id ꝙ.s̄.proxi.dixi.& aliud in illis q̄
necessario munere funguntur.hi autem voluntariè vadunt ad
nundinas.qualiter autem probabitur ꝙ quis vadit ad nundi-
nas.Respon.vt.s̄.in præcedentibus dixi.

14 Ad nonum †quæritur an contra euntes ad indulgentiā posint represalię exercrei?Re
spō.non,vt.C.communia de succe.authē.omnes peregrini.ibi,
liberè hospitentur,&c.& glo.tenet.ff.de iud.l.iȷ̃.§.idem Clau-
dio.in glos.super verbo,venerat. & in signum huius propter
eorum securitatem:vt cognoscantur qui sunt peregrini eūtes
ad indulgentiam portēt baculum,& perulam,sicut legati oli-
uam portabāt,vt.l.sanctum.ff.de re.di.& idem puto de famu-
15 lis,& de seruitoribus eorum.Et idem † puto de his qui vadunt
ad loca vbi sunt istę indulgentię generales,vt ibi teneant hos-
pitium in seruitium peregrinantium.arg.eorum quę dixi cir-
ca scholares de scriptoribus,& bidellis,& similibus.

16 Ad decimum quęritur † an contra homines nauigantes,qui vi ventorum impel-
luntur in aliquem locū,possunt represalię exerceri?& puto ꝙ
non,& hoc per authenti.nauigia.C. de furt.quæ hoc expresse
vult.C.de nauicu.l.j.& de naufra.l.j.lib.xj. Ad hoc etiam facit
optimè.l.Cęsar.ff.de pub.

Ad vndecimum quæritur an contra eos qui in ius vocari non possunt,
posint exerceri represaliæ? Rñ.non,vt sunt hi qui ponuntur

in.l.ij.&.iij.ff.de in ius vo. Si enim essent condemnati ipsi non possunt capi, multòmagis pro debito, vel delicto alterius, est enim captio quędam citatio realis:& ideo si aliquis de ciuitate contra quam concessę sunt represaliæ eligeretur Potestas, nõ posset hic capi propter officium. Item si aliquis duceret vxorem de vna ciuitate ad aliam ad faciendum nuptias. Idem si aliquis iret ab vna ciuitate ad aliam ad funus consanguinei. Idẽ si esset furiosus, vel infans, vel impubes, contra eos enim non possent represalię exerceri, vt dicta lege.ij.&.iij.&.l.impubes & de in ius vocan.&c.

SVMMARIVM.

1 *Represaliæ quando poterunt exerceri contra res personarum, contra quas non poßint exerceri.*

2 *Res aliorum portare per eos contra quos represaliæ exerceri non possunt, poterunt pro reprosalijs capi.*

3 *Res existentes in territorio ciuitatis, contra quam concessæ sunt represaliæ non possunt capi & duci ad ciuitatem concedentem.*

4 *Res existentes in territorio alterius ciuitatis, etiam scribendo iudici illius ciuitatis, non possunt capi pro represalijs.*

Octaua principalis quæstio est, si represaliæ simpliciter cõcedantur, circa quas res poterunt exerceri. & quia dubitatum est quod possunt exerceri in rebus, & contra res mobiles, & immobiles, & se mouentes hominum & personarum illius loci contra quem represaliæ sunt concessę, quæ reperiuntur in territorio ciuitatis concedentis, quędam tamen possunt occurrere dubia quę examinanda sunt. Primò dubitatur an res dictarum personarum contra quas nõ põt exerceri represalię, possunt pro represalijs capi: Secundò quæ sint dictę personæ contra quas non possunt exerceri? Tertiò an posint capi res existentes in territorio ciuitatis, contra quam conceduntur represaliæ, & duci ad ciuitatem concedentem? Quartò an posint capi res existentes in territorio alicuius tertiæ ciuitatis sitæ, scribendo iudici illius ciuitatis, &c.

AD primum quęrit̃ vtrum res dictarum personarum contra quas possunt exerceri represaliæ possunt pro represalijs capi? †ad
1 quod dico: quædam sunt personæ contra quas non possunt exerceri represaliæ solùm ratione personæ, vt quia mulier, infans, vel furiosus, vel similis, & tunc sine dubio contra res eorum poterunt exerceri, vt.l.satis.ff.de in ius vocan.& in auth. vt nul.iud.ibi, necessarium.ver. si verò mulier. Intellige tamẽ quòd non capiuntur res eorum taliter vt per hoc viderentur teneri personæ. non enim posset mulier spoliari vestimentis, vel alijs rebus, sine quibus honostè viuere non posset, vt.l.in eadem.§.fi.ff.ex quibus causis ma.& quod ibi no. ¶ Quædam sunt personæ contra quas non possunt exerceri represaliæ ex certa causa, vt contra scholares, vel ambasiatores, vel similes:& tunc contra res eorum quas portarent, vel haberent necessarias ad illam causam, non debent exerceri represaliæ, sed contra alias sic, vt.l.publicanus.§.de rebus.ff.de publi. facit quod dixi.s̃.proxi.q.circa scholares:&c.

2 Ad secundum †quæritur quid si dictę personę contra quas non possunt exerceri represaliæ, portent res aliarũ personarũ, contra quas possint exerceri? Respon. si quidem portent dictas res necessarias ad suum vsum, vt equũ ad equitãdum, & similia, vt.l.in lege cẽsoria.ff.de verbo.signifi.& tunc non possunt capi, vt dixi.s̃.in qõ. pręcedẽti, circa scholares. Si verò non essent eis necessariæ: tunc possunt capi, nec est qui repugnet, vt.l. sacrosancta, C. de sacrosan.eccle.

3 Ad tertium †quæritur an posint capi res existentes in territorio ciuitatis contra quam represaliæ conceduntur, & duci ad ciuitatem concedentem? si quidem repræsaliæ simpliciter sunt concessæ, non intelligitur data potestas petendi in territorio concedentis. non enim vltra extenditur simplex concesio, vt.l.cùm vnus.§.is cuius.ff. de bo.aut.iud.pos.& extra de const.c.vt animarum.li.vj. Præterea concesio represaliarũ, est quoddam particulare concessum priuato contra priuatos, vt dictum est.s̃.vj.qõ.iiij. sed si equitaretur in territorio ciuitatis contra quã esset bellũ vniuersale, & contra ipsam ciuitatem: ergo, &c. Præterea aggredi in territorio alterius ciuitatis, est causa maioris tumultus: ergo non videtur concessum in dubio, vt.l.non est singulis.ff.de regu.iur. Concludo ergo, ꝙ solum in territorio concedentis põt
4 represaliæ concedi, aliâs exerceri. nec potest quis aggredi territoriũ alteri⁹, nisi hoc sit expressum per verba hoc de necessitate ĩportantia. Qui ergo vult, faciat hoc exprimi specialiter in concesione.

4 Ad quartum † quęritur an posint capi res sitæ in territorio alteri⁹ terræ ciuitatis, scribendo iudici illius ciuitatis? Respond. licet de iure communi in executione sententię hoc permittatur, vt.l.à diuo pio.§.j.ff. de re iudi.&.ff. de bo.aut.iudi.posi.l.cum vnus.§.pe. cum si.tamen cũ represalię sint quoddam bellum, vt dictũ est, qs non põt cogere aliũ ad bellũ, nisi sibi subditum.in.x.col.in tit. hic finitur lex Corradi.c.dño guerrã.& quis non cogitur aliũ iuuare. nisi eũ cui subest, vt.l.culpa caret.& ꝙ ibi no.ff.de re.iu. & per Dy. extra de reg.iur. nõ est sine culpa.lib.vj. nisi fortè esset ciuitas fœderata quæ deberet facere guerram, & pacem ad petitionem hoc scribentis per ea quæ dicta sunt.& arg. ad hoc optimum.ff.de capti.& postli.re.l.non dubito. circa finẽ.&c.

SVMMARIVM.

1 *Capere homines, & res uigore represaliarum propria authoritate quis potest, quando copia iudicis haberi non potest.*

2 *Persona capta pro represalijs, debet ad iudicem duci.*

3 *Res captæ pro represalijs, possunt per capientem retineri.*

4 *Res pro represalijs captæ uenduntur, & æstimantur iudicis authoritate.*

5 *Represaliæ possunt exerceri die feriato, ob neceßitatem hominum, in ferijs aut in honorem Dei possunt ex causa.*

6 *Represaliæ si conceduntur per habentem potestatem legis condendæ, possunt concedi ut exerceantur etiam diebus feriatis in honorem Dei.*

7 *Cognitio summaria, uel ordinaria, quãdo quis uult defendere se, & res suas occasione represaliarum captas.*

NOna quæstio principalis est: qualiter represaliæ exerceant̃? circa quod quęruntur multa. Primò an quis posset capere homines, & res vigore represaliarum per se, an per ministros iustitię, & suos. Secũdò an homines & res captas teneatur quis iudici pręsentare? an verò posit in suo priuato carcere retinere. Tertiò qualiter res captę vendantur, & ęstimentur. Quartò an represaliæ posint exerceri die feriata, vel non. Quintò si aliquis vult defendere se, & res suas occasione represa.captas, qualis cogni. debeat adhiberi?

1 AD primum quęritur †an quis capere posit homines, & res vigore represaliarum per se, an verò per ministros & videtur ꝙ per se, sicut in bello per se homines & res capiuntur. sed certe vt dixi.s̃.viij.quęstio.iiij. verba istius concesionis debent intelligi ciuiliter. & ideo puto, quòd non posit capere homines nec res sua authoritate[a], vt.l.miles.§.qui iudicati.ff.de re iudi. & de regu.iur.l.non est singulis, quod tenet Iaco.de bel.ĩ auc. vt non fi.pign.in quæst. quam ibi ponit. quod intellige si potest haberi copia iudicis, q cõcedat suos ministros. aĩs posset capere sua authoritate, vt.l.ait pretor.§.si debitorem.ff.quæ in frau.credito.&.C.de decu.l.generali.libr.x.&.ff. quod vi aut clam.l.si alius.§.est & alius.& quod ibi not. est ergo tutius, vt cessent pręd icta ꝙ in concesione expresè ponatur ꝙ ille cui conceduntur represaliæ posit homines, & res capere per se, & sua authoritate, &c.

[a] ¶ Sua authoritate No. hãc decisionẽ Bar. & p ipsam cõsuluit Paul. de cas. in consil. cccxiiij. inci. sup eo ꝙ primo loco, in primo dubio vbi videas Tho. diplo.

Ad secundum quęrit̃ an homines, & res captas teneatur quis iudici pręsentare,
2 an, †verò posit in suo priuato carcere retinere? Iacob. de bel. in quæstione prædicta dicit quòd debet iudici præsentare, vt d.l.non est singulis. & ne fiant illicitæ exactio. vt.l.illicitas.ff. de offi.pręsi.& ne inde nascatur iniuriandi occasio, &c. vt.l.meminerint.C.vnde vi. ergo quando capitur persona, puto eum verum dicere, vt captus debeat dari iudici. casus est in.d.l.generali.C.de decurioni.lib.x.& no.in.l.j.C.vbi decurio vel cohor. insti.de actio.in princi.& in.x.col.de pace iura.fir.c.j. nisi expresè dicatur in concesione ꝙ posit in suo priuato carcere
3 retinere. ¶ Quando verò †capiuntur res, dico ꝙ res capiuntur vt in cãm iudicati, vel vt ex primo, vel vt ex secundo decreto secundum ea quæ dixi.s̃.quarta quæstione vltima. non est dubium ꝙ res debent remanere penes capientem, vt.l.is cui.§.q legatorum.ff.vt in pos.leg.& pro hoc non est necesse plus ire ad iudicẽ, sed sufficit prima concesio, qualiter autem vendantur vel ęstimentur, vt si quis accipiat insolutũ, dicam statim.

4 Ad tertium †quęritur qualiter res captæ vendũtur & ęstimantur, vt sibi quis accipiat in solutum? Respon. venditio non potest propria authoritate fieri, vt.d.l.miles.§.qui iudicati.ff.de re iudic. Item æstimatio debet fieri per iudicem, vt.l.ij.in fin.C.de iur.do.impe. requiritur ergo in omnibus pręd ictis, authoritas iudicis & semper intellige nisi aliud in concesione exprimatur. dico etiam ꝙ in computatione eius quod quis recipit, debet fieri detractio expensarum factarum, in pręd ictis, vt.l.fin.§. in computatione, C. de iur.delib.&.ff.ad.l.fal.l.quantitas, &c.

a 5 Ad quartum [a] queritur.an represalię † posśint exerceri capiẽdo homines,& res,die feriata etiam ĩ honorẽ Dei? ad quod dico ꝙ diebus feriatis ob necesśitatẽ hominum possunt represaliæ exerceri,sicut etiam potest fieri executio rei iudica.vt extra de iudic.c.fi. lex enim solum prohibet,ne illo tempore quis cogatur venire ad iudicium ad litigandum, vt.ff. de fer.l.j.sed in executione iudicati,non est litigium: ergo,&c. Si verò quęrimus de diebus feriatis ĩ honorem Dei:tunc est dubium per.l.dies festos.C.de fer. Tamen putarem sic dicendum esse,ꝙ posśibile est represalias concedi contra homines alicuius terræ,si hoc seruaretur ꝙ diebus feriatis non possunt capi nunquam caperentur,& sic concesśio represaliarum esset inutilis:quod posset contingere vel propter longinquitatem,& distantiam loci:& sic homines perrarò veniunt, vel propter paucitatem populi ciuitatis,vel terrę,contra quam sunt concessę,ita ꝙ sunt cauti, & non venirent nisi diebus festiuis,& isto casu possent exerceri die feriata in honorem Dei,vt.ff.de fer.l.j.&.ij. C.de fer.l. ij.Si verò istud periculum non subest:tunc tali tempore non possunt represaliæ exerceri,vt.d.l. dies festos.facit quod not.per gloss.in dicta lege dies festos.in.ij.glo.ibi dum dicit,nisi timeatur de eius recessu.quæ videtur probare hanc distinctionẽ.et hoc erit in ęstimatione iudicis,vt.l. de pupillo.§.si quis riuos.versi.toties.ff.de ope.noui nuncia. Tu-
6 tius est ergo facere, † hoc exprimi in concesśione ꝙ posśint eas exercere diebus feriatis,& in honorẽ Dei, quod potest fieri quãdo conceditur per eum qui habet potestatem condendi legem,vt per populum,vel dominum,argumen.C.de fer.l.prouinciarum.sed si concederentur per alium iudicẽ,non valeret dicta expresśio,vt.ff.de fer.l.j.& arg.C.de fe.l.ã nullo.in fi.quaten⁹ fieret ex causa legitima secundum distinctionem.s̃.dictam,&c.

a ¶Ad quartũ. Vide Alex. de imo.ĩ l.filiusfa. in addi. Bar.ff.de dona. in ver.solemus feriarũ. & ĩ l.p̃sides.ff. de feri.& Bal.in.l. milites.in.j.col.C. de testa.mili.& facit ꝙ debitor suspect⁹ de fuga,pōt ꝑ iudicẽ personaliter capi,& incarcerari:ẽt tpe feriato in honorẽ Dei, secundum gl.sing. in.l.fi.in ver. fideiusśiones.C.de ferijs.quã Bal.& alij ibi sequunť,& illã ꝓ sing.ẽt alľ. Bal. in.c.fi.in vl.col.extra de ferijs.vbi ampliat,ẽt si ferię eẽt solennisśimę,vt natiuitatis,vľ paschę dñi.cũ cōcor. de q̃bus ꝑ do.Ias.ĩ.l.ij. in.v.co.ff.de iuris. om.iud.& ĩ.l.ij. §. fi.ff.eo.& in.l.plęriq;.in.iij.co.ff.de ĩ ius voc.& do.Io. bap.de sancto Seue.plenè in tracta. de debito. fugi.in viij.q.prĩ. & Ale. in.l.diu⁹.ff. de fer. & illã gl.etiã reputat sing.Angel, de Aret,in, §.j.in,iij. col.insti. de act.& vide q̃ not. Bal.ꝑ illã gl.in,l.fi. C.de exhib. reis. Et adde ad Iaso. vbi, s̃, Tho,

7 Ad quintum quæritur si aliqs † vult defendere se,& res suas occasione represaliarum captas,qualis cognitio debeat adhiberi? Ad quod dic, ꝙ si quidem post capturam est facta perfecta executio, vel quia res vendita,vel data insolutum,secundum ea quæ dixi.s̃.eadem.q.iij.tunc adhibetur cognitio ordinaria,nec habet locum officium iudi.in hac cognitione.vt.ff.de re.iudi.l.à diuo pio.§.si post aditum. Si verò persona vel res adhuc durat capta, nec est facta executio:tunc ille qui vult personam,& res defendere,iudicis officium implorabit, ꝑ quod fiet sibi editio omnium actorum, quorum vigore captus est ipse,vel res eius,vt.C.de edẽ.l.is apud quẽ vt lit.pendẽ.l.ij.ff.de eden.l.j.§.edenda. semper edenda sunt quæ facta sunt in absentem,vt.dic.l. is apud quem.secundum secundam lecturam.¶ Quibus adhibitis,pōt opponere quis,vel ex parte cãę iniustę,vel ex defectu cōcedentis,vľ modi vľ eorũ defectu personæ,vel rei captæ quæ capi non poterat, vt ex prædictis patet,& in hoc etiam adhibebitur summaria cognitio,vt.ff.de re iu.l.à diuo pio.§. si super rebus. Sed dubitatur an super hoc poterit impetrare cognitionem extra illum locum secundum ea quæ dixi.s̃,ij.q.Respond.si quidem vellet hoc impetrare super cognitione,quę adhibetur officio iudicis,non posset:quia secundum hoc diuideret continentiam causę,vt.l.nulli.C.de iud.hoc enim pertinet ad officiũ iudicis exequentis in.d.§. si super rebus.& si super hoc vellet principaliter agere competẽtibus actionibus posset,secundum ea quæ dicta fuerunt.s̃.ij.q.ij.

SVMMARIVM.

1 *Exacto pro represalijs,quomodo succurratur in propria ciuitate contra illum cuius occasione concessæ fuerunt represaliæ.*

2 *Contra officialem negligentem facere iustitiam, quomodo succurratur pro represalijs exacto.*

3 *Exactus non potest capere homines & res illius ciuitatis, in qua captus fuit pro represalijs.*

4 *Titulus,quòd quisq; iuris,non habet locum in executione facti.*

DEcima Principalis quæstio est, de remedijs exactis per represalias.circa quod quæruntur plura. Primò quæritur an exacto succuratur in ciuitate propria contra illum priuatum cui⁹ occasione sunt concessæ. Secundò an exacto succurratur contra rectorem, qui neglexit facere iustitiã cuius occasione fuerunt represaliæ concessę. Tertiò an talis exactus posśit sine alia concesśione capere homines,& res ciuitatis in qua capt⁹ fuit exactus occasione represaliarum,&c.

b 1 AD primum [b] quęritur † an exacto succurratur in ciuitate propria,contra illum priuatum, cuius occasione concessę sunt represaliæ? Iaco.de are.tangit hoc.ff.de verbo.obligat.l.ij.§.fi. & dicit ꝙ huic exacto succurritur, contra illum per tex.l. j.ff.de nego.gest.&.l.licet.§.fin.ff.nau.caup. stab. &.l.si verò.§.cùm autem.ff.de his qui deie. vel effu. sed contrarium videtur determinatum per gl. in.l.si quis dolo.§.j.ff.de re iudic.¶ Nam iste non exigitur propter delictum illius priuati,sed propter delictũ totius ciuitatis denegantis facere iustitiam,vt in præcedentibus dictum est: & ideo sic dico: Aut represaliæ sunt concessæ contra ipsum iudicem vel officialem qui non fecit iustitiam, ꝙ potest fieri,vt dixi supra.vj.qō.j.& ille est exact⁹, aut est exactus alius de populo,non officialis. Primo casu,aut ille officialis non fecit iustitiam scilicet faciendo aliquid iniustum,aut denegando facere iustum.¶ Primo casu,illi officiali non succurritur contra illum principalem debitorem, vt not. in dicta lege si quis dolo.§.j.¶ Secundo casu, succurritur ei contra principalem debitorem,tex.est not.C.de exact.tribu.l.misśi opinatores. in fi. lib. x. Secundò quando exactus est ali⁹ de populo est vera opi.Iacob.de Are.per.l.alleg.per eum, propter quod puto ꝙ ille captus soluens potest petere ꝙ sibi cædantur actiones contra illum principalem debitorem,vt.l.licet.§.fin.ff.nau.caupo.stabu.ad similitudinem correi fideiussoris,& eius qui exactus est per hypothecariam,&c.

b ¶Ad primũ. Adde Bart.in.l.nã & seruius.in prin. ff. de nego.gest.& vide Alex.in.l.dedi. §.fi.circa mediũ.ff. de cōd.ob cãm. & in.l.ij.§.itẽ si ex facto.in vlt.col.ff.de ver.ob.& ibi apo. Tho,diplo.

2 Ad secundum † quęriť † an exacto succurratur contra rectorem qui neglexit facere iustitiam?ad quod respondetur ꝙ sicut contra principalem debitorem succurritur,vt dixi.s̃.proxi.quæstio.sic contra officiales etiam si ipsi sunt debitores,vt.s̃.probatum est in præcedentibus.sed hoc fiat cum ordine. ¶ Primò enim coueniendus est ipse principalis debitor & eo existente non soluendo, vel non reperto,peruenitur ad illum qui principaliter iustitiam facere neglexit,vt.l.j.in princ.ff.de magistra. conuenien.&,C.de conue.fis.debi.l.quoniam augerio. libro.x.& ipso iudice non existente soluendo,venitur ad alios officiales, qui requisiti cum possent alios cogere ad faciendum,alijs soluere neglexerũt argu.l.j.§.nunc tracte.ff.de tutelis,& rationibus distrahendis,

3 Ad tertium quęritur an talis † exactus posśit sine alia concesśione capere homines, & res ciuitatis in qua captus fuit exactus occasione represaliarum?& videtur ꝙ sic, per titu,ff.quod quisq; iuris.¶ Præterea vt dictum est represaliæ sunt quoddam bellum, licet eoipso ꝙ vna ciuitas quæ potest bellum indicere contra vnam ciuitatem,& facit illam sibi hostẽ, eo ipso illa contra quam indicitur, videtur illam indicentem etiam sibi hostem facere, vt.ff.de capti.l.hostes.& sic ab vtraq; parte sunt captiuitates
4 & postliminia. ¶ Contrarium puto verum.† nam tit,ff. ꝙ quisq; iuris.loquitur in iuris executione, vt si ciuitas vna concesśit represalias contra aliam, ex causa non legitima,vel modo non legitimo,ex eadem causa vel eodem modo possunt concedi cōtra aliam. non autem habet locum in executione facti.¶ Nã si vna ciuitas aliquid facit de facto,nō pōt priuatus eodẽ modo facere: de facto tunc em̃ permittitur vindicta: & vindicatio, quòd non licet,vt.l.sciant.§.qui cum aliter.ff.ad legem aquil.

Non obst. quòd dicitur ꝙ statim ex vtraque parte bellum videtur indictum: quia illud procedit quando bellum ex vtraque parte indicitur vniuersaliter, hic autē ex pte īdicētis vni psonæ tm̄ cō cedit, nō autē cuilibet de populo. & sic nō pōt intelligi ex aduerso ꝙ qlibet de populo possit capere ,ppt ꝙ populus cōcedens represalias hoc facit, supplēs defectum superioris, vt dictum est supra, j. quest. principali. Sicut ergo si superior hoc concessisset, alius non posset sua authoritate capere: ita ex aduersò, nec hoc casu. ille ergo qui est exactus si passus est iniustitiam petat à terra sua replesalias more legitimo aliâs sua authoritate non potest exercere, &c.

¶ Explicit tractatus represaliarum editus à domino Barto. à Saxoferrato legum doctore Perusino.

Incipit tractatus de insignijs, & armis.

SVMMARIVM.

1 *Insignia concessa dignitati, uel officio, portat ille qui habet dignitatem illam, uel officium, alij non.*

2 *Insignia singularis dignitatis, puta Regis nemo defert, nec rebus suis depingere facit principaliter: accessoriè sic.*

3 *Habentes ex concessione insignia & arma, illi soli, illis utuntur.*

Arma Barto. & successorum ex concessione, est Leo rubeus cum duabus caudis, in campo aureo.

4 *Quilibet potest sibi assumere arma, & insignia illa portare, & in rebus proprijs impingere.*

5 *Portans arma uel insigna unius, quomodo & quando possit prohiberi, & per quem.*

6 *Assumens arma uel signa alterius, quæ portauit ab antiquo, si ille uerisimiliter non lædatur, nec iniuriatur licitè assumit, & portat.*

7 *Faciens signum unius artificis, quod facit in gladijs, & alijs operibus, licitè prohibetur ab illo, & etiam á quolibet tertio.*

8 *Notarius non potest assumere signum alterius, & si assumit, prohiberi potest.*

Fabricator chartarum, potest prohiberi uti signo alterius fabricatoris.

9 *Habere arma ex concessione Principis prodest: quia alijs præfertur, & non potest ab alio prohiberi.*

10 *Arma, seu insignia domus, transeunt in omnes descendentes de illa agnatione.*

11 *Bastardi non utuntur insignijs de iure, licet de consuetudine non seruetur in Tuscia.*

12 *Signum societatis, societate diuisa apud quem remanere debeat?*

13 *Insignia seu arma qualiter sunt pingenda, infigenda, seu portanda?*

14 *Animalia quæ portantur in armis, si depinguntur in uexillis facies debet respicere hastam, secus si pars animalis portaretur.*

15 *Animalia quando designantur, debent designari in nobiliori actu eorum, etiam quo magis sui uigorem ostendunt.*

16 *Leo, Vrsus, & similia, sunt pingenda erecta, eleuata, & ore mordaci, ac pedibus radentibus.*

17 *Equus designandus est rectus, & eleuatus, quasi saliens.*

18 *Agnus designatur, quasi plenè ambulans per terram.*

19 *Pes dexter semper debet antecedere, quando animal designatur.*

20 *In uexillis inspicitur illa pars, quæ respicit portantem, non pars conuersa.*

21 *Facies animalis depicti in uexillis tubarum, non debet respicere tubam,*

22 *Si duo animalia inuicem se respicientia portantur pro insignijs, non refert quomodo pinguantur in uexillis.*

23 *Insignia consistentia in uarietate diuersorum colorum, quomodo depinguantur?*

Locus prior, & supior, nobilior est posteriore & inferiore.

Color nobilior, debet poni propè hastam.

24 *Aureus color nobilior est cæteris, & per eum figuratur Sol. Nil nobilius Luce.*

25 *Color rubeus, seu Purpureus, repñtat ignem, & est nobilis.*

26 *Asureus color, est tertius, & representat aerem.*

27 *Color albus est nobilior nigro, & color niger est infimus.*

28 *Arma quæ portantur in uestibus, quòd superior pars debet respicere caput, inferior pedes.*

Nobilior pars armæ debet respicere latus dextrum.

29 *Arma quæ pingenda sunt à parte posteriori hominis, pars nobilior debet respicere latus sinistrum hominis.*

Mos scribendi noster, quare sit nobilior more scribendi Hæbreorum.

Bartolus didiscit literas Hæbreas.

30 *Literæ. & arma in sigillis per conuersum inciduntur.*

31 *Arma in clypeis depingēda, nobilior pars debet respicere partem clypei, quæ in portando respicit Latus dextrum.*

32 *Arma depingenda in coopertorijs equorū, nobilior pars respicere debet caput equi.*

33 *Arma quomodo pinguantur in coopertorijs lectorum, in parietibus, & alijs locis stabilibus?*

HOrum gratia De insignijs & armis quę quis in vexillis & clypeis portat, videamus. Primò an hoc sit licitum: & eo casu quo est licitum qualiter sint pingenda, &
1 portanda. ¶ Circa quod dico, quòd † quędam sunt insignia dignitatis, vel officij, quæ portare potest quilibet habens illam dignitatem, vel officium, vt insignia proconsularia, & legatorum, vt. l. j. ff. de offi. proconsu. & lega. & rer. diuisione. l. sanctum. sicut de facto videmus, hodie insignia episcoporum. & ista potest portare quilibet habens illam dignitatem, vt dicta lege alijs autem portare non licet, imò portās incurreret crimē falsi, vt. ff. de falsis. l. eos. §. fin. & ideo puto ꝙ ille qui portat insi-
a gnia doctoratus[a], cùm non sit doctor teneatur illa
2 pœna. ¶ † Quędam sunt insignia cuiuslibet singularis dignitatis, vt videmus. quilibet Rex, quilibet Princeps, & cæteri potentiores habent arma, & sua insignia, & ista nemini alteri licet deferre:
b vel suis rebus depingere,[b] vt. C. de his qui po. no. l. j. & nota in authen. de mand. princip. §. penul. ꝙ intellige principaliter: sed accessoriè non est prohibitum, vt puta in signum subiectionis superponere insignijs proprijs, insignia domini Regis, vel Comitatus, & hoc de consuetudine obseruatur.
3 ¶ † Quædam sunt insignia seu arma priuatorū hominum, seu nobilium, vel popularium. de istis quidam reperiuntur qui habent arma, & insignia, quę portant ex concessione Imperatoris, vel alterius domini, vt vidi concedi multis à serenissimo principe Charolo, iiij. Romanorum Imperatore, necnō
c Rege boemiæ. & mihi tūc consiliario eius, concessit inter cætera, vt ego & cæteri de agnatione mea Leonem rubeum cum caudis duabus in campo aureo portaremus. & istis licet portare talia insignia. nec est dubium. De prīcipis enim potestate disputare sacrilegium est, vt. C. de sacrile. l. ij. ad idem. C. ne li. si. iu. au. in rub. & nigr. sine enim iudicis authoritate prohibetur: ergo cum iudicis authorita-
4 te permittitur. ¶ Arma autem † quidam insignia sibi assumunt propria authoritate, & istis an liceat videndum est & puto ꝙ licet. sicut enim nomina inuenta sunt ad cognoscendum homines. C. de inge. ma. l. ad cognoscēdum. ita etiam ista insignia ad hoc inuenta sunt. ff. de rer. diui. l. sanctum. sed talia nomina cuilibet licet imponere sibi ad placitū, vt dicta. l. ad cognoscendū. &. ff. de fal. l. fal. in prin. ita ista insignia cuilibet portare licet & impingere
d in suo tamen, non in alieno,[d] vt. C. ne li. sine iudici. author. l. ij. & ibi no. per glo. facit extra de concess. pręben. c. dilecti. & quod ibi no. per gl. ¶ Sed que-
5 ro, vnus † portat certa arma vel insignia, alius vult portare eadem, an licet, vel prohiberi possit? videt ꝙ possit portare: quia quilibet potest sumere nomen alterius. ff. ad trebel. l. aut facta. §. si, verò nominis. de leg. ij. l. cum filius. §. patet. & possunt esse plures eiusdem nominis, vt. l. duo sunt titij. de test. tu. & de leg. ij. l. sed & si quis seruum. §. si inter duos, ergo potest quis sumere arma aliena, & plures eadem insignia portare, vel rebus imponere possunt, cum vtrūq; fiat ad cognoscēdum. Ecōtra videtur

a ¶ Insignia doctoratus. Nota ꝙ si qs non est doctor, & portat insignia doctorat⁹, tenetur pœna falsi. adde Bart. in. l. eos. §. fi. ff. de fal. & in. l. data opera. C. de pfesso. & medi. lib. x. cū cōcor. de qb⁹ p Fely. in. pe. Grego. in. viij. col. cui adde do. & Fely. in. c. vt apñcę. de priui. lib. vj. faciūt not. p docto. in. l. Barbarius. & ibi vide Ias. ī. vj. col. de offi. pto. limina tñ pfatā cōclu. Alex. in. di. l. eos. ī addi. Bart. si doctorē se appellat. & aliquē actū facit doctori nō cōuenientē: qa tūc tenet pœna falsi: aliâs nō. Et adde ꝙ ita vr̄ esse de mēte Bal. ī. l. q ptextu C. de sac. san. eccl. & in specie Ludo. ro. ī. l. q aliena. §. interdū. ff. de acqui. here. & d. Māsue. de Peru. ī repe. ru. C. de testa. mili. in xix. chart. Secūdò līta, si fuisset priuatus doctoratu, & vteret insignijs doctoratus: qa tunc extra ordinem debet puniri p ea q̄ no. Bar. de notario in. l. data opera. in xvj. col. C. q accus. nō pos. cū concor. de qb⁹. & p Ias. ī. l. sciēdū. §. fi. ff. q sat. da. co. et scrip. plenè ī tractatu meo de prest. do. li. iiij. de insignijs doctoratus. in. xj. q. prī. Tho. diplo.

b ¶ Depingere. Vide Ias. ī. l. j. C. vt nemo priuat⁹. ī prin. vbi dicit, ꝙ īsignia principis nō debēt depingi, nisi super reb⁹ q̄ sunt principis. ,put videmus in armis sancti marci, q̄ non pingunt sup hostiū domus nisi sint illustrisi. do. Tho.

c ¶ Tūc cōsiliario. vide Marti. laudē. in suo tract. de leg. maxīè principiū ī cōclusione. xxxv. in fin. vbi dicit ꝙ Bar. ī legatiōe qua vsus fuit ad imperatorē Charolum quartū. Pisis, noīe cōis Perusij: impetrauit arma de qb⁹ hic, sed vide Bart. hic dicētē ī. l. gall⁹. §. forsitā. ī. j. q. ti. de lib. & posthu. quē nō alleg. d. Marci. & di. ang. de Peru. ī. l. qsqs. C. ad. l. iu. maiest. ꝙ Carolus quartus, qñ assumpsit Bar. in suū cōsiliariū, fecit illū illustrē. de q̊ p Ias. ī l. j. in. iij. co. ff. de offi. eius cui man. est iuris. Tho.

d ¶ Non ī alieno. vide Paul. de cast. d. Alex. & d. Ias. in rub. C. vt nemi. liceat sine iud. auth. vbi ponūt casum q fuit de facto de quadā fraternitate, q̄ fecit depingere arma in vna possessione, sup qua habuerūt sñiam & pendebat appellatio ꝙ non poterat &c. Tho.

videtur de regul.iuris.l. id quod nostrum.si enim prius est no-
strum, sine facto nostro à nobis auferri non potest. sed hoc nõ
bene facit: loquitur enim in his quibus plures insolidum vti
non possunt: aliâs secus, vt in vsu plateæ, balnei, theatri, & si.
l.si vt certo.§.si duobus vehiculum.ff.commoda. Præterea si-
gnum quod portat alius non est vnum & idem, imò sunt diuer
sa, habentia tamen eandem similitudinem. ¶ Ad decisionem er
go prædictorum præmitto ꝙ signum alienum portare prohi-
bere potest ille cuius est signum seu petere quòd prohibeatur
si ex hoc ipse iniurietur: quia fortè ille cum vituperio portat,
seu tractat.C.de episco.audien.l.minimè.& est expressum ex-
tra de exces.prela.c.dilectæ.aliâs de conces.preben.c. dilecta.
argu.C.de iudę.l.iudęos quos. Secundo de hoc potest conquę
ri, quilibet tertius qui læditur, & ad ipsius petitionem potest
prohiberi ne portet.C.de his qui pe. no.l.j.& ibi no.& in aut.
de mã.prin.§.pe. Tertiò iudex ex officio suo si viderit hoc ad
scandalum posse esse, & dissensionem subditorũ potest prohi
bere.argu.C.de lati.liber.tol.l.j.§.sed & qui domini. vbi circa
eos qui pilleati incedunt, lex iul.statuit, ne populus decipia-
tur.expressius extra de iudę.c.in nonnullis. ¶ His præmissis
6 †in quęstione pręmissa distinguitur, quod si vnus assumit ar-
ma, quæ alius portauit ab antiquo, & illius non interest, nec ex
hoc verisimiliter lædi potest. Exẽplũ, vnus Theutonicus tem-
pore indulgentiæ iuit Romam. vbi reperit quendam Italicũ
portantem arma antiquorum suorum, & insignia. volebat de
hoc conquęri. certè non poterat. tanta est enim distantia inter
vtrunq; locũ, siue domicilium ꝙ ex hoc ille primus lædi non
posset, & in his in quibus quadam publica facultate quis oc-
cupat sibi vsum, non licet quæri, nisi ex magna causa, vt.ff.ne
quid in flumi.pub.l.j.§.sunt autem qui putant. ¶ Quandoq;
7 †potest contingere, ꝙ alterius potest multum interesse. quid
enim si odijs plenus cuius vitæ multi insidiantur assumat ar-
ma, & insignia hominis quietis, & pacifici? certè illius interest,
& poterit facere eũ prohiberi, si vituperose portet, vt dictum
est: multò fortius potest peti prohibitio, ne ex hoc propter v-
nionem armorum, alius pro alio occidatur, vel iniurietur. idẽ
si ex hoc pudor primi aliquo modo lędatur, arg.d.l.minime.
&.l.iudęos.& per officium iudicis ad quem spectat quies po-
pularis, vt.ff.de offi.præfe.vr.l.j.§.quies. Quandoque potest
contingere quod multorum de populo interest. ¶ Ponamus
exemplum in alijs insignijs, quam in his quæ portant.pro ar
mis. pone quendam fabrum esse doctissimum qui in gladijs
& alijs operibus suis facit certa signa, ex quibus opus ipsius
magistri esse cognoscitur, & per hoc tales merces melius ven-
duntur, & auidius emuntur, tunc puto ꝙ si alius faceret tale si
gnum posset prohiberi: quia ex hoc populus læderetur. acci-
peretur enim opus vnius pro opere alterius.argu.l.de lati. li-
8 ber.tol.& de iudę.c.in nonnullis. ¶ Et †eadem ratione dico de
a insignijs, quibus vtũtur notarij[a]. C.de asses.do.l.nemo.§.nec
callidis.& in authen.de instrumẽ.cau.§.sed instrumenta.&.§.
oportet. & quod ibi no. vbi si alius signum alterius acciperet,
posset prohiberi. Idem de signis quibus vtuntur fabricatores
chartarum de papyro, in similibus per easdẽ rationes, & hoc
9 similiter expeditur iudicis officio, vt dictum est ¶ † Sed secun
dũ hoc quęro, quid releuet habere ista arma ex cõcessiõe prĩ-
cipis? respondeo multum. Primò: quia est maioris dignitatis si
cut dicimus in testamento facto coram principe.C.de testa.l.
omnium. Secundò: quia non pñt ab alio ꝓhiberi illa portare.
C.de iureiu.l.ij.&.ff.de minoribus.l.minor magistrat⁹ in prin.
&.§.ij. Tertiò quia si duo assumpserũt eadẽ arma seu eadẽ insi
gnia, nec de prioritate, nec de posteritate appet, præfertur ille
qui à principe habuit.l.si duas.ff.de excu.tut. Quartò quia si
esset in exercitu, vel alio loco, & quęreretur quis deberet præ
b cedere.[b] debent præferri illius arma, quæ à principe sunt con-
cessa.ff.de albo scri.l.fin.C.de consuli.l.j.lib.xij.& extra de ma
io.& obedien.c.per tuas.& argum.l.si duas.ff.de excusa.tuto.
Et prædicta intelligo cæteris paribus.s.ꝙ aliâs illi qui habent
arma, sint æqualis dignitatis.aľs pręcederent arma illius qui es
set in maiori dignitate.arg.ff.de albo scriben.l.j.&.C.de consu
10 li.l.j.lib.xij. Quæro qualiter ista †arma, vel insignia trãseant in
successorem? Respon. quidam sunt vnius domus, seu agnatio
nis.& ista transeunt in omnes de illa agnatione descendentes
siue sint hęredes patris, vel aui eorum, siue non.argumen.ff.de
reli.l.familiaria.&.l.sequen.nec per diuisionem potest assigna
re vni.arg.C.de religio.l.si sepulchrum.ad cognatos verò vel
11 affines non pertinet, vt.C.de religio.l.ius familiarum. ¶ † Ex
c hoc posset quæri an bastardi,[c] vel spurij possint vti illis insi-
gnijs.& videtur ꝙ non, quasi non sint de familia, vel agnatio-
ne.vt.l.pronunciatio.ff.de verb.signifi.contrarium tamen ob
seruatur in Tuscia de consuetudine, cui standum est. Quando

que tamen multiplicantur hi qui portant talia insignia, vel ar-
ma, & consuetum est per aliquos aliquid apponi vltra, vt ab a
alijs dignoscantur, & discernãtur, quòd licet: sicut nomini ad
ditur pręnomen. Quędam verò sunt insignia alicuius societa-
tis aliquorum negotiatorum, & hic cùm societas ad hæredem
non trãsit, non est tractandum. ¶ Sed apud quem remanebit
21 †signum societate diuisa? ꝙ enim omnes vtantur eo signo nõ b
est æquum vt dictum est. Respon. si quidem erat vnus in socie
tate qui erat capitaneus & quasi magister societatis, sicut dici-
tur in simili.ff.de lega.ij.l.peculium.§.j.tunc apud eum debet
remanere signum: quia ipse erat inter cæteros maioris hono-
ris.argumẽ.ff.defun.instruc.l.fi. Si verò hic nõ erat: tunc apud
eum remanebit q erat socius maioris quantitatis, vt.ff.familiæ
ercis.l.quę sunt citationes. Quid si omnes sunt æquales? tunc
sorte dirimendum est, vt.l.si quæ sunt cautiones. puto tamen
ꝙ si dissoluta societate remanet negotiator: debet remanere si
gnum: hoc ideo quia aliorum non interest. Item quia quamuis
dissoluta societas sit: tamen negotiatio remanet penes illum: er
go iniquum est quod signum quod erat accessorium negotia-
tioni, separetur ab ea.argumen.C. communia vtriusq; iudic.l.
possessionum. quędam verò sunt signa artificij cuiusdam seu
peritię. ¶ Et hic aduertendum, quandoque sunt signa quędam
artificij in quibus principaliter operatur qualitas loci. Exem
plum: in Marchia Anconitana est quoddam nobile castrum,
cuius nomen fabrianum, vbi artificium faciendi chartas de pa
pyro principaliter viget, ibiq; sunt ædificia multa ad hoc, &
ex quibusdam artificijs meliores chartæ veniũt, licet etiam ibi
faciat multum bonitas operantis, & vt videam⁹ hic quodlibet
folium chartæ habet suum signum, per quod significatur cu-
ius ædificij est charta. Dico ergo ꝙ isto casu apud illum rema-
nebit signum apud quem remanebit ædificium ipsum, in quo
fit siue iure proprietatis, siue iure conditionis, siue in mala fide
remaneat toto tempore, quo teneat, non potest prohiberi vti
signo, sicut in cęteris iuribus realibus.argu.ff.de ser.rusti.prę.l.
via constitui.§.fina.&.ff.si ser.ven.l.ij.§.fina.&.l.seq.& quem-
admod.ser.amit.l.vsusfructus.&.l.sequen. & idem in condu-
ctione talium officiorum argu.ff.loca.l.sed addes.§.illud.&.l.
videamus.§.item prospicere. ¶ Quædam verò sunt insignia ar
tificij, in quo principaliter bonitas artificij operatur, vt vide-
mus in signis quæ apponuntur in spatis, gladijs, & alijs operi-
bus metallorum, & isto casu omnes qui stant ĩ vna statiõe pos
sunt vti isto signo, quasi magister principalis istius stationis ap
probet illa opera, vt in authen.de tabel.§.nos autem.& no. in
gloss.quæ incipit, caue tibi.in fin.glo. Si verò separentur: tunc
signum debet remanere apud ipsum qui principaliter erat in
statione.argu.ff.de fun.instru.l.fina.&.s.dixi. Sed si fortè oẽs
erant æquales, vbi inuicem conueniunt apud quem remaneat
illud signum, forte dirimetur, vt dicta lege si quę cautiones.fa
13 mi.erciscun. ¶ Secundò principaliter †est videndum, qualiter
ista arma seu insignia sunt pingenda, insigenda, & portanda.
Ad quod sciendum est, quòd quandoque portantur in vexil
lis, & vehiculis, quandoque in vestibus hominis, quandoque
in clypeis, quandoque in coopertis lectorum & similibus lo-
cis stabilibus. Circa quodlibet prędictorum aliqua videamus.
circa quod sciendum est ꝙ ista insignia quandoque sumuntur
ex aliqua re existente, vt multi assumunt aliquod animal, vel c
castrum, vel montem, vel florem, vel aliquod simile, quandoq;
ista insignia non assumũtur ex aliqua re existẽte, sed sunt signa
simplicia scilicet variationes quorundam colorum, vel per di
midia, vel quarteria, vel per aliquas literas rectas transuersas,
vel similes, quandoque mistum ex vtroque. ¶ His præmissis
14 videamus †qualiter portentur in vexillis illa signa quæ signi-
ficant aliquam rem pręexistentem. ad quod dico ꝙ ars imitatᷣ
naturam, inquantum potest, vnde ista insignia debent esse se
cundum naturam rei, quam figurant & non aliter.argu.l.si pa
ter.in fin.&.l.seq.ff.de adop.& de sta.ho.l.non sunt liberi. De
natura autem vexilli cum portatur in hasta secuudum illum
vsum, ad quẽ vexillum destinatur, hasta præcedit, & vexillum
sequitur vnde quãdocũq; animal, quod debet designari in ve-
xillo, facies eius debet respicere hastam, cum de natura faciei
sit antecedere idem, & in omni re & figura quę habet partes q̃
denotantur per ante & post, vt in pręcedenti libro dictum est
tunc enim semper pars anterior rei, debet esse versus hastam,
aliâs videretur retrocedere tanquam monstrum. Sed si alicu-
ius rei pars anterior solum portaretur pro armis, & insignijs,
vt sunt quidam qui faciem arietis, vel bouis, pro suo signo por
tant: tunc non potest pars anterior respicere hastam, sed à late-
51 re respicit. ¶ Sed dubitatur qualiter † dicta animalia debeãt
designari, vtrum quasi stent recta, an quasi per terram planè
ambulent, vel quomodo? Respond. dicta animalia debẽt desi-

a ¶ Notarij. Vide plenè per Fely.in proe.Greg. in.ix. col.Tho.diplo.

b ¶ Pręcedere. Facit q̃ dicit.d.Abb.ĩ.c. ꝑ tuas. de maio.& obe.ꝙ miles creat⁹ à maiore p̃cedit militẽ creatũ à minore: q̃uis prius idẽ dicat Franci. tigr. in.l.ij.de albo scribẽ. Secũdò.facit ꝙ doctor creatus ab Imꝑatore, p̃cedit do.creatũ ab alio ĩferiore, , licet pri⁹ secundũ Lud.ro.ĩ l.si verò.§.de viro ĩ.xlix fallẽ.ff.solu.ma.quẽ refert & sequitᷣ Alex.ĩ.l.ij.§.prius.ff.de vulg.& pupil. & ibi vide Ias.in.iij.colũ. Ad de do.Mãsuetũ de Perusio in repe. rub.C.de testa.mili.in.j.char.ĩ prin. & Marti.laudẽ.in suo trac.de digni. in cõclu.xvj.& eũdẽ ĩ cõclu. xxxij. Tertiò facit ꝙ dicit Fran.tigr.in.d. l.ij.ff.de albo scribẽ.de canonico facto à Papa ꝙ dʒ p̃ferri canoni.facto ab inferiore: deq̊ ꝑ And.sicu.ĩ.c.ꝙ cleric⁹.ĩ añ pe.col.circa mediũ.de fo.cõpe.& Fely.ĩ.d.c. ꝑ tuas.de ma.et obe. de q̄bus plenè scripsi ĩ tract. meo de p̄st.do.lib.j.ĩ.xvij. q.ij.q.prin.& ĩ.ix. lib.in.xv.q.princi. Tho.diplo.

c ¶ An bastardi. vide plenè de hac.q. p.d. Nic.de vbal. auditorẽ rotæ dignissimũ ĩ suo tra. de succes.ab intes. in.xix.&. xxxix. col.Tho.

gnari de nobiliori actu eorum:& etiam quo magis ſuum vigo
rem oſtendat, vt.ff.de ſta.ho.l.quæritur.& de acquiren.re.do.
l.quicquid.§.cum partes.ſic etiam ab antiquo vſitatum eſſe vi
demus, quod princeps in maieſtate, pontifex in pontificiali-
bus depinguntur,& deſignantur. Nunc ad propoſitum dico
quòd quædam animalia ſunt quorum natura fera eſt, vt.ff.de
poſtulan.l.j.§.beſtias. & iſta debent deſignari in actu feroci,
16 †vt Leo, Vrſus,& ſimilia.figuratur ergo Leo erectus, eleuatus
mordax ore,& radens pedibus.& idem in ſimilibus animali-
bus.ex hoc enim actu magis ſuum vigorem oſtendit. Quędam
ſunt animalia non ferocia, & in his inſpici debet nobilior eo-
17 rum actus diuerſimodè.vnde†ſi quis equum ꝓ ſuis armis por
taret:non deberet eum deſignare rectum & eleuatum.hoc em̄
vitioſum eſſet in equo.ideo debet deſignare rectum,& eleua-
tum parte anteriori aliqualiter, quaſi equus ſaliens. In hoc em̄
18 actu, magis eius vigor oſtenditur. Sed ſi quis † pro ſuis armis
agnum portet:tunc deſignare debet quaſi planè ambulantem
per terram.in eo enim actu maximè eius vigor oſtenditur.de
19 quibus & omnibus animalibus ſimilia dicenta ſunt.¶ †Circa
pedes etiam aduertendum eſt, ꝙ ſemper pes qui antecedat ſit
pes dexter:quia vt in pręcedenti libro dictum eſt, pars dexte-
ra eſt principium motus.aliâs ſignare talem figuram leuam eſ-
ſet quod vitium ſonat, vt.ff.de ędil.edi.l.qui clauũ.§.item ſciē
dum.ſed hic erat dubium. Quod ſi in vna parte vexilli figura
retur tanquam pes dexter præcedere, ab alia parte videbitur
pes ſiniſter pręcedere.hęc autem incongruitas magis euiden-
ter apparet in his qui pro ſuis armis aliquam literam, vel lite-
ras portant. nam ab vna parte ſunt literæ rectę, ab alia parte
communiter non eſt forma literarum, quod apparet ſi quis li
teras conuerſas à latere conuerſo reſpicit. Sed dicendum eſt, ꝙ
20 †ſicut in literis reſpicitur alia pars quæ reſpicit ſcribentem,
non pas conuerſa:ita in vexillo inſpicitur pars quæ reſpicit
portantem non alia, ꝙ enim ex alia parte eſt, non ex principali
propoſito contingit, ſed per accidens: ſicut ſi quis ſeipſum in
ſpeculo aſpiciat.quòd enim in ſe dexterum eſt, in ſpeculo ſini
ſtrum apparebit. & prædicta vera in vexillis quæ portantur
in haſta, cuius recta natura eſt, vt eleuata portetur, & recta, vt
ff.de ſerui.ruſti.prędio.l.qui cella.in princip.¶ Sed ſi loqui-
21 mur† de vexillis & vexiculis quæ portantur in tubis, quarum
natura propriè eſt.vt ad os tubicinum poſitę, quaſi per pla-
num gerentes poſitum:tunc facies rei, vel deſignatę pars ante-
rior non debet inſpicere tubam, ſicut haſtam. non enim tuba
eſt pars anterior, ſed ſuperior,& ſic debet partem anteriorem
illius vexilli tubæ planè iacentis portare. Et prædicta vera in
dubio quando de proprietate armorum,& quid inſpiciat tra-
22 ctatur.¶ Sed quid† ſi portentur duo animalia ſe inuicem re-
ſpicientia?& tunc non eſt locus prædictæ inueſtigationi:quia
in incertis non certis locus eſt coniecturis.l.continuus.§. cum
ita.ff.de verbor.obligatio. & not.in.l.tres denunciationes.C.
23 quomodo & quando iudex.¶ Circa ſecundum no.†quòd qñ
arma ſunt quædam inſignia ſimplicia,& varietates quorundā
colorum:tunc aduertendum eſt qualiter debent portari,& in
nobiliori loco poni.C.de officio.pręfect.vrb.l.j.& de offic.re.
prouinc.l.potiores.& de conſulib.l.j.libr.xij.¶ Item præmit
to ꝙ locus prior,& ſuperior eſt nobilior poſteriore,& inferio
re, vt dicta lege.& de al.ſcriben.l. prima.hoc præmiſſo dico ꝙ
arma quandoq; variantur per medium, vt quia quis portat bā
deriam duorum colorum:tunc aut diuiduntur per medium añ
& poſt in iſtis caſibus in dubio etiam color nobilior debet eſ-
ſe.ſ.id eſt in ea parte quæ reſpicit cœlum. vel ante, id eſt in ea
parte quæ reſpicit haſtam. Si verò variatur per quarteria: tūc
nobilior color debet eſſe in quarterio ſuperiori, & anteriori
propè haſtam. Si verò variatur per liſtas directas, tunc liſta co
lorum nobiliorum debet eſſe prope haſtam. ¶ Si verò varia-
tur per liſtas tranſuerſales, liſta nobilioris coloris debet eſſe
verſus cœlum. Si verò liſtę, vel bandę ſint pendentes, tunc cū
haſta habet ſe tanquam pars prior in banderia:ideo pas magis
eleuata, debet reſpicere haſtam. Iſta omnia probantur ex præ
ſuppoſitis.¶ Sed dubitatur quis color ſit nobilior:tunc aduer
tendum eſt diligenter. Nam color vnus eſt nobilior altero, re-
24 reſpectu eius quem repreſentat ſecundum ſe. ¶ Primò† color
aureus nobilior eſt per eum cui repreſentatur lux. ſi quis em̄
vellet figurare radios ſolis, quod eſt corpus magis lumino ſum
hoc non poſſet congruentius facere quam per radios aureos.
conſtat autem quod nil luce nobilius: & certè nihil eſt. C.de
ſumma trinita.& fide catho.epiſtola inter claras. ibi, nihil eſt
quod lumine clarior eſt.&.C.ne fil.pro patre.authent.habita.
ibi, totus mundus illuminatur. Et ideo in ſacra pagina, pro re
maximæ excellentię figuratur, vt ibi:fulgebunt iuſti ſicut ſol.
Matthei.vij.c.& alibi:Reſplendet facies eius ſicut ſol. vt Mat-

a ¶ Parte hoīs. Vide p.d.Bartho. veronē. in ſuo tract. de Imperato. militũ eligẽdo.i.xxij col. in primo priuilegio dignitatis vbi omnino videas. vbi arguit contra dominos Venetos, Tho.

thei.xxiij.c. & propter huius nobilitatem nulli licet portare
veſtes aureas, niſi principi.C.de veſti. ole.& de aura.l.j.&.ij.li.
25 xij.¶ Sequens color nobilis, †eſt color purpureus, ſeu rubeus
qui figurat ignem qui eſt ſuper alia elementa,& nobilius ele-
mentorum eſt,& corpus poſt ſolem ſecundariò lumino ſum,&
propter ei⁹ nobilitatē nulli licet portare veſtes comptas eius
colore, vt.C.de veſti.ole.l.ij.&.iiij.&.v.lib.xj.& in dicta.l.ex
26 primitur dictum colorem eſſe nobiliorem alijs. Sequẽs† poſt
prædicta color eſt azure⁹:per eum enim figuratur nobilis aer
qui eſt corpus tranſparens,& diaphanum,& maximè recepti
uum lucis,& eſt elementum ſequens poſt ignem nobili⁹ alijs:
vnde prędicti colores propter id quod repreſentant dicuntur
27 nobiliores.¶ Qualiter† autem colores dicuntur nobiliores ſe
cũdũ ſe, dico ſicut lux eſt nobiliſſima ei⁹ cõtrariũ dicũtur tene
brę,& ſic viliſſimè fit in coloribus ſecundum ſe color albus eſt
nobilior:quia magis appropinquat luci. Color niger eſt infi-
mus, quia magis appropinquat tenebris. Colores autem me-
dij, ſunt nobiliores,& etiam minus nobiles ſecundum plus,&
minus, quod appropinquant albedini, vel nigredini, iſtud vi-
detur dictum Ariſtote.in libro de ſenſu,& ſenſato.¶ Dixit ꝙ
quandoque iſta arma portantur ſuper veſtibus hominum.nũc
28 iſtud †quod in armis habet ſe, vt pars ſuperior debet eſſe ver-
ſus caput hominis.quod verò habet ſe vt inferior, verſus pe-
des.¶ item in eo quod depingitur in anteriori parte hominis
a [a] vt in pectore pars nobilior armorũ, debet reſpicere latus de-
xtrum.eſt enim illa nobilior pars,& principiũ, vt in pręcedē-
29 tibus dictum eſt. De eo† verò quod depingitur à parte poſte-
riori hominis poteſt dubitari.¶ Pro cuius declaratione præ-
mitto illam quæſtionem quæ fuit inter iudęos & me, dum Hę
braicum addiſcebam.dicebant enim quod mos ſcribendi no-
ſter non erat rationabilis.incipimus enim à latere ſiniſtro ſcri-
bere,& trahimus literam ad lat⁹ dextrum:& illud quod debet
eſſe principium motus, eſt terminus, & illud quod debet eſſe
terminus eſt principium.ac modus ſcribendi eorum eſt ratio
nabilior:quia incipiunt à latere dextro,& vadunt verſus ſini-
ſtrum.¶ Ad quod tollendum, dicebam ꝙ aliquid rationabili-
ter, debet fieri reſpectu finis ad quē ordinatur:ideo finis dicit̃
primus intellectus operantis, & hæc naturaliter ſunt vera, &
probatur per.l.nam & ſi intellectus operantis finis ſit rationa
bilior, etiam ſi poſtea non ſequitur, non dicitur rationabiliter
operari.ff.de nego.geſt.l.ſed an vltro.§.j.cum ſimi. Sed prædi
cta ſcriptura fit vt legatur.legere autem eſt oculis inſpici.ff.de
his quæ in te.delen.l.j.§.j.& ſic legere fit per viſum, videre aũt
etiã facit, vt Phyſici dicũt.ſcriptura autem repreſentata ĩ ocu
lis noſtris agit in oculos noſtros. oculi autem pati dicuntur ꝙ
patet:quia ex hoc lęduntur.cùm ergo ſcriptura agat in oculis
debet iſta actio incipi à latere dextro ipſius ſcripturæ: quia il-
lud latus eſt principium motus, ſeu actionis, ſed latus dextrum
ſcripturæ quæ nos reſpicit eſt reſpectu lateris noſtri ſiniſtrum
ſicut ſi homo voluat vultum ſuum verſus meum directò, latus
eius dextrum reſpectu mei eſt ſiniſtrum & ſic apparet ꝙ nos
in ſcribendo magis rationabiliter operamur. inſpicimus enim
finem, ſi vt à latere dextro ſcriptura in omnibus inſpiciat ope-
rari ſecundum modum iudęorũ, incipit à latere ſiniſtro. ¶ Ad
propoſitam quæſtionem qualiter arma debeant pingi rationa
biliter à parte ſuperiore, ſuper veſte hominis dico quòd illa
pars armorum, quæ ſe habet vt anterior, vel vt nobilior debet
eſſe verſus latus ſiniſtrum hominis portantis.ratio: quia il-
lius arma ſicut illius reſpiciens rectè illud videas. Facies er-
go iſtius armæ à parte poſteriori. ¶ Sed fingo vnum homi-
nem habere vnam faciem retro: proculdubio latus quod erat
ſiniſtrum, ex parte poſteriori erit dextrũ. ¶ Sed pone aliquē
velle ſcribere latinè in ſpeculis alicuius abſq; dubio incipiet à
parte ſiniſtra, quoniã illo reſpectu literę erit dextra, vt.ſ. oſtē
30 ſum eſt. ¶ Ex his etiam †apparet ꝙ literæ & arma debent in
cidi in ſigillis per conuerſum, quoniam fit ad finem imprimen
di in ceram, vel aliã materiam & remanet rectum, & ſic inſpi-
cere debemus finem ad quem fit, non id quod fit.¶ Si verò in
cideretur in aliqua re, non ad ſigillandum, ſed vt ſic eſſet: tunc
31 debet incidi directè.¶ Quandoq;† dicta arma depinguntur in
clypeis:tunc ſimiliter pars clypei quæ ſecundum naturá por
tandi reſpicit latus dextrum, illa enim aſſumitur vt potior, vt
32 patet ex his quæ dicta ſunt.¶ Quandoq;†portantur,& pingũ
tur in coopertis equorum:& tũc ſiue à parte dextra, ſiue à par
te ſiniſtra debet reſpici pars nobilior caput equi.mõſtruoſum
enim eſſet ꝙ vnus caput equi reſpiceret, & alius caudam. hoc
autem ꝙ nulli licet magis accederet, & cum deberent ſtare in
fronte, vel in groppa:tunc latus dextrum reſpiceret ſecundũ
33 ea quæ dicta ſunt.¶ Quandoq; †depinguntur in coopertis le
ctorum,& ſimilium, & tunc debet inſpici ea res in qua debet
pingi, cum

pingi,cum ſtat in ſuo proprio eſſe.ſunt enim ĩ coopertorijs lectorum quædam partes, quę circa lectum. quædam verò quæ planè iacent ſupra. & in parte iacenti formam pingendi ſumũt à forma hominis iacentis in lecto:in parte verò pendenti. In omni loco aſſumatur forma pingendi arma, à forma hominis rectè iacentis. Quandoq; figurantur vel pinguntur in parietibus,vel alijs ſtabilibus locis:& tunc ſi quidem locus vbi pingitur habet ſe vt paries:conſideratur paries vt faciẽ ſuam voluat verſus nos.& ſic latus dextrum parietis cognoſcentis.& ſic faciei pars nobilior armorũ voluatur verſus partem dextram.¶ Prędicta vera,niſi,ex cauſa.quid enim ſi in medio vnius parietis depinguatur ſtatua principis,vel alterius excellentis,vel fortè arma regia:tunc alia arma quę ab vtraque parte depinguntur debent illam ſtatuam,vel ipſius arma inſpicere,non inſpecto à dextris,vel ſiniſtris voluatur ad ſimilitudinem hominum triũ circa dominum exiſtentium.homines enim ſe voluunt verſus eum.ſed ſi locus vbi pingitur habet ſe vt cœlum,veluti camerę,vel aulæ:tunc ex dictis in præcedenti libro cognoſcendum eſt, vbi dicatur caput,& vbi aulæ,vel camerę:poſtea finge hominem iacentem, & vultum verſus nos voluentẽ ex quo conſidera dextram partem, & ſiniſtram, & ſic modum depingendi & ingreſſum,vt ex pręcedentibus patet.¶ Si autem locus vbi pingitur,habet ſe vt cœlum ſeu terra:tunc eodẽ modo conſidera caput & pedem iacentem ibi, & voluentem vultum verſus nos, & cognoſces dextram ſiue ſiniſtram ex quo modum rationabilem depingendi inuenies. ¶ Vnum tamen ſcias,quòd licet arma ſua,& inſignia ſua poſſet in terra ſculpere vel depingere tamen arma alicuius domini ſui,vel maioris non licet in terra ſculpere, vel depingere, C.ne li.ſig.ſalua.Chriſti,&c.ĩ rubro & nigro,&c.

¶ Hunc tractatum de inſignijs, & armis editum à domino Barto. de Saxoferrato, publicauit poſt mortem dicti domini Barto. dominus Nico. Alexandri legum doctor generq; ſuus. octauo die Ianuarij.

a *Incipit tractatus de alimentis,*[a] *&c.*

a ¶ De alimẽtis. Dicit Alex. de imo. in.l.ſi cum dotẽ.§.ſi maritus, in vlti. col.ff.ſolut.matri. ꝙ Bar. compoſuit trac. iſtũ de alimẽtis,& poſtea alium tractatũ longiorẽ & ſic ſecũdũ ipſuꝫ Bar. cõpoſuit trac. alimentorũ duplicatũ & ſic dicit ita habere.ſed aduerte ꝙ Alex. nõ vult allegare Bar. ĩ iſto trac.ſed in trac. de teſte.dum alleg.in vj.opp.prudentię Et adde ꝙ iſte tra. eſt Bart.& ita pro trac.Bar.alleg.do. Abb.in.c.ij.de cõuerſi.in fide.& Alex.in.l.ſi cũ dotẽ. §.ſin autẽ in ſęuiſſimo.in.j.&.ij.co.ff. ſo.ma.& in.l.diu⁹. ĩ.j.&.ij.col. & ĩ.l. hęre.in.j.col.ff. ad l.fal.& ĩ.cõ. xxvj. in.iij.col.& in cõſ. dcclxxx.ĩ.vj. vo. inci.videt̃ forſan. in pe.col.&.d.Iaſ. in.l.de alimẽtis. in prin.C.de tranſac. & in.l.j.§.hui⁹ ſtudij.ff.de iuſt.& iu. &.d.Bapt. ſeue.in trac.de trãſac.ĩ.ix. q.ĩ fi. tñ iſte tract, eſt.d.Nic.d.Alex. de Peruſio q fuit gener Bar.& ita vidi in multis libris antiqs manu ſcriptis, ĩ qb⁹ iſte tra. aſcribit̃ pręd icto. d.Nico.nihilominus cogita. Tho.

SVMMARIVM.

1 *Alimentorum appellatione, continentur omnia neceſſaria ad uitam, ſine quibus corpus humanum ali non poteſt.*
2 *Alimenta remiſſa tranſactione,uel pacto,non remittitur ueſtiarum,uel habitatio.*
3 *Alimenta debita iure ſanguinis,debentur etiam magiſtro tribuenti liberales artes. ſecus ſi deberentur ex diſpoſitione hominis.*
4 *Lectus,quòd debeatur illi cui legata ſunt alimenta,uel uictus uel educatio.*
5 *Famulo ſi legatur uita in domo teſtatoris, debẽtur omnia neceſſaria ad uictum.*
6 *Alimentis legatis uel ſi legatur uictus,uel educatio,debentur medicinæ.*
7 *Cibario,uel diario legato,non ueniunt ueſtitus, nec habitatio nec medicinæ.*
8 *Pater cogitur alimentare filium,neceßitate naturæ & filius patrem.*
9 *Filius emancipatus qui non alit patrem,poteſt in patriã poteſtatem reuocari.*
10 *Filius nolens alere patrẽ. poteſt exhæredari:& eſt iuſta cã.*
11 *Pater ex cauſis ex quibus poteſt filiũ exhæredare,ex illis poteſt ei denegare alimenta.*
12 *Pater filium,& filius patrem tenetur alere,niſi alẽdus habeat artem,ex qua ſuſtentari poßit.*
13 *Mater alit filium uſq; ad trienniũ,& etiam poſt,ſi pater eſt inops,& ipſa diues.*
14 *Pater non alens filium, qñ teneatur lege Cornel.de ſicarijs.*
15 *Frater tenetur alere fratrem,uel ſororem.*
16 *Socer,tenetur alere nurum.*
17 *Pater filium naturalem, & etiam natum ex damnato coitu, de iure cano.alere tenetur.*
18 *Alimenta ſi relinquuntur alicui,cui diuerſimodè præſtare cõſueuit teſtator : debentur inſpecto tempore teſtamenti.*
19 *Iudex ſi conſtituit alimenta deberi per unum hæredem quando plures hæredes ſunt inſtituti, & incommodum eſſet legatarios conuenire ſingulos.*
20 *Alimenta non debentur per eum qui eſt ſoluendo,pro eo qui non eſt ſoluendo.*
21 *Alimenta ſi ſunt relicta,an debeantur menſtrua, uel annua? remißiuè.*
22 *Alimenta præſtantur iuxta teſtatoris conſuetudinem,ſi de ea non conſtat arbitrio boni uiri.*
23 *Legatum alimentorum quando factum eſt pauperi, dicitur ad pias cauſas.*
24 *Alimenta in quo loco preſtantur? remißiuè.*
25 *Filius præſtans alimenta patri,illa portat ad locum ubi pater æget,& degit.*
26 *Filius an alat patrem deportatum? remißiuè.*
27 *Incapax cui alimenta ſunt legata,admittitur officio iudicis.*
28 *Præſtans alimenta coniuncto,quando repetat? remißiuè.*
26 *Alimenta an petantur pro tempore futuro? remißiuè.*
30 *Alimenta præſtĩs per triennium, inducit obligationem perpetuam.*
31 *Legatum alimentorum non minuitur:licet teſtator diminuat in codicillis ad tertiam legata facta in teſtamento.*
32 *AEſtimatio pro alimentis præteritis debetur pro habitatione, medicinis,& ſimilibus: p frumento,uino,oleo,carnibus,& ueſtibus non,& peti poteſt.*
33 *Tranſigere ſuper alimentis debitis,uel ex contractu inter uiuos,uel ultima uoluntate,quando poßit?*
34 *Ratio quare ſuper alimentis debitis ex contractu tranſigatur,non ſuper debitis ex ultima uoluntate.*
35 *Paciſci ſuper alimentis ſine decreto,non poteſt quando debentur ex ultima uoluntate.*
36 *Alimenta ex ultima uoluntate,quomodo intelligãtur deberi?*
37 *Tranſactio ſuper alimentis, ſi alimentandus facit ſuam conditionem meliorem,tenet ſine decreto.*
38 *Alimenta ſi ſunt relicta pluribus:hi inter ſe ſine prætore nõ tranſigunt.*
39 *Ciuitas petit legatum,factum ad alimenta pauperum.*
40 *Extraneus hæres filij,tenetur alere patrem filij.*
41 *Monaſterium ſuccedens monacho,tenetur alere patrem monachi.*
42 *Ratio præſtandi alimẽta uenientibus per ſexum fœmininum non eſt par,ſicut uenientibus per maſculinum.*
43 *Abbas alit monachum,pendente quæſtione an ſit monachus.*
44 *Res quæ uendi non poteſt,uenditur pro alimentis.*
45 *Vaſallus,alit dominum ægenum.*
46 *Tutor denegãs alimẽta pupillo,remouet̃ à tutela, & punit̃.*
47 *Sententia ſuper alimentis eſt diffinitiua,& ab ea appellatur tamen interim alimenta præſtantur,*
48 *Vir alit uxorem nullam dotem habentem,ſi ei operetur,uel per eam non ſteterit.*
49 *Vxor alit uirum inopem,& eius bona habet obligata pro reſtitutione.*
50 *Tutor tenetur alere matrem & ſororem pupilli,ægentes.*
51 *Tutor pauper,debet ali de bonis pupilli.*
52 *Alimenta,debentur ex fructibus & reditibus.*

TRactaturus de alimẽtorum materia: quia alimenta deberi contingit tam ex iure naturali, quàm ex iure ſanguinis, & affectionis,& tã ex hominis mortui diſpoſitione quàm ex diſpoſitione viuentis:& quia quæ à natura ſunt digniora eſſe noſcuntur: ideo de his alimentis putaui prius oſtendere, quæ naturæ debentur. deinde ſucceſsiuè dicam de his quæ hominis voluntate debentur, & ſubdam quęſtiones quaſdam,& dubia parti cuiuſlibet adaptãda,& quia fruſtra eſt de alimentis quærere,ſeu tractare,niſi ſcrutemur quòd eorum appellatione cõ
1 tineatur.¶ Ideo quęro,quid † continetur alimentorum appellatione?& dico ſi tractamus de alimẽtis pręſtandis,appellatione alimentorum continẽtur omnia neceſſaria ad vitam,ſine quibus corpus humanum ali non poteſt:vt cibaria,alimenta,&c, quę hominum natura demonſtrat. Item habitatio
b vt.l.legati.ff.de ali.& ciba.lega. Item calcearium[b],
vt.l.cùm hi.§.de calceario.ff.de tranſac. Si verò tra
2 ctemus † de alimentis remittendis tranſactione vel

b ¶ Item calceariũ. vide Philip. Dec. in.l.alimẽtis.ĩ prĩ. C.de tranſac. Thomas diploua.

a ¶ Sumptus. Vide Bartol.in lege legatis.ff.de ali.& ciba.lega.cum concord.de quibus ibi per Alexand.in addi.& ibi vide apostil.meam, & vide Alexand. in lege si cum dotem.§.in sæuissimo.ff.soluto matrimonio. Thomas diplo.

b ¶ Lectus. Vide Barto.in lege legatis.in fin.ff.de alib.& ciba.leg. Tho. diplo.

c ¶ Debeãtur. vide Alexan. in lege si cùm dotem.§. sinautem ĩ sęuissimo. in.j.colum.ff.soluto matrimo. Philippus Decius. in lege de alimentis. nume.iij.C.de trãsactio.& vide infra in apostill. in ver. medicinæ. Thomas.

pacto remittens alimenta simpliciter: non vide-
tur remittere vestiarum, vel habitationem, vt le-
ge cùm hi, qui transit.ff.de transact. ¶ Quæro
3 an ei† cui debentur alimenta, debeantur sumptus
a [a] præstandi magistro, qui * alimenta tribuunt ma
gistratibus aliâs * liberalibus artibus? dic aut ali-
mẽta debentur iure sanguinis, vt infra dicam: &
tunc tales sumptus debentur. casus est in lege qui
filium.ff.vbi pupil.edu. debeãt aut debentur ex
dispositione hominis: & tunc non debentur. ca-
sus est in dicta lege legati. Quid si debeãt educari?
Respond.idem est, vt lege fina.de alimen.& ciba.
4 leg. ¶ Quæro † an in dictis tribus casibus, parem
b significationem portantibus, contineatur lectus?
vt [b] ille cui legant alimenta vel victus, vel educa-
tio, debeat habere lectum? Respond. sic.l.quos

d ¶ Medicinæ. Vide Barto. & doct. in.l.si cùm dotem.§.sinautem in sæuissimo.ff. soluto matrimonio. & ibi Alexand.in.j.colum.& Bart.in lege legata.ff. de alimen.& cibar.legatis. & Barto.in.l.in rebus.§.postica.ff.commo.& in.l.quid in vxorem.C. de nego.gest.& do. Vitalem de neapo.in suo tracta.clausularum in rub.an possit renunciari beneficio alimentorum. Tho.

e ¶ Ex causis. Vide Ias.in.l.ius ciuile.in penul.colũ.ff.de iusti.& iur.& in authen.vnde si parens.in princi.C.de inoffic.testa.Tho.

f ¶ De liberis agnoscendis. vide ibi postil.meam. Tho.

g ¶ An mater. Vide Abba.in.c.ij.de conuersi.infide.& Alexan.in.l.ij.C. de patria potestate in additio.Barto.& ibi apost.meam. vide in.l.si quis §.si mater.ff.de lib.agnoscen. Tho.diploua.

h ¶ An frater. Vide Ange.de aret.in.§.sed & si quis.insti.de gradibus.& Alex.in.l.j.in.iij.colũ.ff.solu.matri.& vide Barto.in.l.si quis à liberis.§. vtrum.ff.de liberis agnoscendis & in.l. quamuis.ff. soluto matrimonio. glo.& Bar.in.l.parentes.C.de alen.libe.& in.l.ij.in.ij.col.vbi pupil. edu. debe. quid autem in fratre vterino? dic ꝙ Cy. post multa in.l.j.C.de lib. agnosc.tenet idem: quia non reperitur prohibitum. quòd intellige sano modo verum esse: vbi frater non habet vnde aliunde se alat, vt not. glos. in.l.qui filium.super versicu.hoc dicto, & cum frater aliter consulere nõ potest.i. cum ab alio ali non debet. dicta.l.qui filium sed pone quod frater habet patrem diuitem, & fratrem diuitem, à quo debet petere alimenta: dic ꝙ à patre. idem si haberet auum diuitem, & patrem diuitem, debet à proximiore ali, vt no.Cy.in.l.j.C.de alen.lib. Sal.in.l.fi.C.eo.& ꝑ Bar. in.l.pe.e.ti.& idẽ de patre & filio diuite, ꝙ pater filium alit, vt.l.penu.ff. de liberis agnoscendis. Præterea ratio esse debet: quia horum alimentorum præstatio descendit ex charitate sanguinis & ex æquitate, vt no. tex.in.l.si quis à liberis.in ver.& magis.ff.de liberis agnoscẽdis & sic horum alimentorum præstatio, est facienda secundum proximiorem gradum magis strictum petenti, vt dicta lege penulti. & petit tam à genere masculino quam fœminino, vt dicta lege pe.sed tunc descendit ad lineã fœmininam in subsidium scilicet alijs non extantibus proximioribus, & idem est censen. de alimen.fœmini.cùm alij proximiores non supersunt sed tantum frater, per iura superius alleg.& ea quę no. etiam Bar.in dicta lege penul. Ad prædicta quoque facit no. quod dicit. Dyn.in lege alimẽta.C.de neg.ge.vbi vide omnino an frater teneatur alere fratrem, existente matre in medio. an autem si pater ęgenus habebat fratres qui tenentur eum alere, & habet hæredes extraneos filij, & habet matrem ad quos pertinet onus alimentandi, vide Barto.in.l.si quis à liberis.§.item rescriptum.ff.de liberis agnoscendis. Tho.diploua.

i ¶ Filium naturalem. An autem pater teneatur alere filium prodigum? vide Bald.arg.filius tex.in.c.penulti.de consu.quod pater potest denegare alimenta filio prodigo. & vide legẽ penulti.ff.de iure dotium & glos. in lege iniquum.C.qui accu.non poss.& Bald.in fin.C. de dotis promiss. & Ioann. Andr.in.c.quintauallis.de iureiuran.& Bar.in lege si quis à liberis.§.pares. & ibi apostillam.ff.de liberis agnoscendis quando pater potest denegare alimenta filio.& ibi an alimenta sint de iure naturali, an autem filio robusto, & sano possit pater denegare alimenta, quando filius nil vult operari? vide Bartol.in.l.j.in fine.C.de mendi.vali.libro.xj. & in lege si quis à liberis.§.sed si filius.ff.de liberis agnoscendis. an autẽ pater teneatur alere filium diuitem? vide Alexand.in.l.j.in tertia colum. ff.soluto matrimonio. an autem pater teneatur alere filium incestuosum & filios ex damnato coitu vide eundem Alexan.in lege secunda in princip.in vltima colum.ff.de in ius vocan.& Barto. in lege si quis à liberis. §.vtrum.ff.de liberis agnoscen. An autem pater teneatur alere filium spiritualem, quem de sacro fonte leuauit? dicit Bal. fortè quod sic: sicut adoptiuum, vt ipse not.in authenti.nisi rogati.C.ad trebel.& doctores in.l. si quis.§.vtrum.ff.de liberis agnoscendis. Tho.diploua.

nos.§.viuere.ff.de verborum significationi. cum viuere non possit quis
5 commodè sine eo, vt ibi not. ¶ Quæro † si aliquis legat victum famu-
lo suo in sua domo, (vt quotidie faciunt testatores) quid videatur
legatum? Respond. quod videntur legata omnia, quæ ad victum
sunt necessaria, & sic omnia supradicta, vt probatur in dicta lege quos
nos. §. verbum viuere. ff. de verborum significationibus. ¶ Quæro
6 † an illi cui debeantur [c] alimenta, vel victus, vel æducatio debean-
c tur medicinæ? Credo quòd sic. cum non sit possibile sine eis, duce-
re vitam suam, & sic debentur cum necessarium corpori debeatur,
vt lege si cum dotem. §. sinautem in sæuissimo.ff.soluto matrimonio.
licet in contrarium possit retractari, quasi ibi ponatur species sepa-
7 rata. ¶ Sed quid si debeatur † diarium, vel cibarium? dic solum
cibum deberi, non vestitum, nec habitationem vel alia supra dicta, vt
lege diarijs. de alimen. & ciba. leg. & appellatione cibariorum, in-
telligo potum, vt lege & si non sint. §. stichum. ff. de auro & ar-
d gento lega. & cui debentur cibaria, non debentur medicinæ: [d] quia
solum eum cibare tenetur, & ita retulit consuluisse sæpe domi. Fran-
ci. tigri. de Pisis legum docto. in persona domini. Ioann. de lucia-
no dum Spoleti assessoris officio fungeretur. ¶ Viso quid contineа-
tur appellatione alimentorum, videamus quibus personis ex neces-
8 sitate naturæ, & sanguinis, alimenta debeantur? & primò † pater
tenetur alimentare filium, & cogitur de officio iudicis vt lege si quis
à liberis. & ibi gloss.ff.de libe. agnosc. & Codice de patria potestate
lege nec filium. ¶ Item filius, patrem tenetur alere, vt lege si quis à
liberis in prin.& Codice de ope.libe.lege prima in fine.& idem de auo,
& nepote dispositiuo, qui tenet locum patris, vt lege secunda. §.non
9 solùm. ff. de excusatio. tuto. ¶ Quæro † circa hoc: filius emancipa-
tus non alit patrem, nunquid ex hoc potest reuocari in patriam po-
testatem? videtur quod sic, vt lege secunda infra de ingratis liberis. nã
atrocem iniuriam committit in eum, si patri ægenti denegat alimen-
ta, vt lege necare de liberis agnoscendis. propter quam atrocem iniu-
riam, emancipatus reuocatur in patriam potestatem, sicut etiam liber
tus reuocatur, vt dicta lege prima de integratitu. libero. vbi notatur
10 per gloss. propter † quod dicerem, quod sit causa sufficiens ex-
hæredandi filium patri, cum patrem necare dicatur ex quo ei indi-
11 genti denegat alimenta vt dixi. ¶ Quæro † an ex causis [e] ex quibus
e pater filium potest exhæredare, possit pater ei filio vt ingrato dene-
gare alimenta? gloss. dicit quòd sic in dicta lege si quis à liberis.§.vn
f de si iudex.ff de liberis agnoscendis [f]. ¶ Item hoc procedit. quia pa-
12 ter filium, vel econtra, alere teneatur: nisi alendus habeat artem ex
qua sustentari possit, vt dicta lege si quis à liberis. versiculo sed si fi-
lius. quòd intelligo, nisi sit persona quæ operari dedignaretur, vt mi-
les, vel homo nobilis: quia eo ipso quòd æget, licet operari possit,
alendus est, vt dicta lege si quis à liberis. §. secundo versiculo facilius
quorundam, & cætera. & quòd ibi apostillauit Iacob. de Aret. pro
13 quo facit quod infra proximè dicam. ¶ Quæro † an mater [g] teneatur
g filium alere? & dico quòd sic vsque ad triennium, & etiam vltra, si
pater laboret inopia: mater autem affluat opibus, vt lege prima. §. si
mulier. ff. de liberis agnoscendis. quòd est verum scilicet quòd vsq;
ad triennium alere teneatur, nisi sit persona talis conditionis, quam
lactare non deceat, vt not. Azo in sum. Codic. de patria potestate in
fin. pro quo facit quod not. Iacob. de Aret. in lege si maritus.ff. solu-
14 to matrimonio. ¶ Quæro † an in casibus in quibus pater tenetur
alere filium, si eum faciat perire fame, an teneatur leg. corne. de sicca-
15 rijs? gloss. tenet quòd sic in dicta lege necare. ff. de liberis agnoscen-
h dis. ¶ Quæro † an frater [h] fratrem vel sororem teneatur alere? Re-
spond. quòd sic, vt lege mutus. §. manente. ff. de iure dotium & no-
tatur per glossam. in lege quamuis. ff. soluto matrimonio. & in di-
cta lege si quis à liberis.§. primo &.ff.de tutoribus & rationum distra-
16 ctionibus lege prima. ¶ Quæro † an socer teneatur alere nurum? dic
quod sic, vt dicta lege si quis à liberis.§. non tantum. ¶ Quæro † an
17 pater teneatur filium naturalem [i] tantum alere? Respond. quòd sic, vt
i dicta lege si quis à liberis. §. primo. Codic. de incest. nupt. authen. ex
complexu. vt ibi notatur sed ex æquitate canonum. etiam natos ex
damnato coitu, tenetur alere, vt in ca. cum haberet, extra de eo qui
duxit in matrimonium quam polluerat per adulterium ¶ Viso cui
debeantur alimenta præstari ex necessitate, modo videamus quibus
debentur alimenta ex mandato hominis. ¶ Circa quod quæro † si
18 testator sic dixit: lego ei alimenta quæ solitus sum ei præstare in vi
ta mea an si testator ei præstitit vario modo: quia quandoque ei
præstabat ampla alimenta, quandoque stricta. Quod ergo tempus
inspicietur? dic quòd inspicietur tempus conditi testamenti, vt quo-
modo tempore conditi testamenti ea præstabat, eo modo præstari
debeant alimenta post mortem testatoris, vt lege mela. §. sed si alimen-
19 ta. ff. de alimentis & cibarijs legatis. ¶ Quæro † an quid si relin-
quuntur alimenta & sunt plures hæredes instituti in testamento, ita ꝙ
sit incommodum legatarijs conuenire singulos hæredes, & pro hæ-
reditaria portione qualiter consuletur legatario? dic quòd iudex con-
stituet per vnum hæredem illi præstari aliment. vt lege prima. ff. de
20 alimentis & cibarijs legatis. ¶ Quæro: † plures debent aliment.

quorum aliqui ſunt ſoluendo, aliqui non: nunquid propter
exiſtentem non ſoluendo, tenebitur ille qui eſt ſoluendo? dic
ꝙ non, vt.l.iij.in fi.ff.de alimen.& ciba.leg.&.l.pecuniæ.eod.
21 titu.¶ Quæro† quo tempore ſint alimenta præſtanda, vtrum
menſtrua, vel annua. Iaco.de are.in.l.fina.ff. de libe.agno.di-
ſtinguit: aut debent ali vſque ad dictum tempus: vel perpe-
tuò donec viuit, & alimenta ſunt præſtanda & tangitur in. d.
l.fin.C.de epiſ.& cleri.l.ſi quis ad declinandam. & in.l. pecu-
niæ.in fin.ff.de ali.& ciba.leg.& nota.gloſſ.in.l.nec ſemel.§.ſi
in habitationem.ff.quando di.leg.ce.&.l.firmio.§.pater. ver.
ſed non initio.facit.ff.de tranſact.l. cum hi. §. cauſæ. Quæro
22 legata ſunt † alicui alimenta: hæres dicit, nolo tibi præſtare
neceſſaria ad vitam, ſed tu potes viuere cum tanto pane, &
aqua in die.& volo tibi id præſtare, & non aliud: quid iuris?
dic quòd ſi teſtator conſueuit præſtare alimenta, illa talia per
hæredem præſtabuntur: aliâs conſiderabuntur facultates de-
bentis alimenta præſtare, & dignitates legatarij cui deberen-
tur, & conſuetudo regionis, & his conſideratis, præſtabun-
tur alimenta arbitrio boni viri, vt.l. cum alimenta, vt.ff. de
alimen. & ciba. leg.&.l. ſi cui annuum.ff.de an.leg. &. l. cum
hi.§.in perſona.ff.de tranſact.&.l.ſed & ſi quid. poſt princip.
23 ff.de vſufruct. ¶ Quæro† vtrum legatum alimentorum dica-
tur ad pias cauſas? gloſſ. dicit quòd ſic.in. l. ſi quis titio. ff. de
leg.ij.&.C.de ſacr.ſanc.eccl.l.ſancimus.circa fin.dum non di-
cit in ſimili.ſic gloſſ. exemplificat legatum ad pias cauſas, le-
gato alimentorum. quòd eſt verum quando legatur paupe-
ri, vt in authen. vt cùm de app. co. §. aliud quoque capi-
tulum. ibi, ægenis alimenta impendant &c. & eſt gloſſ.
in. l. ſi cui annum.ff. de ann. legat. & probatur in. l. cùm hi.
§. ſi in ſingu. annos.ff. de tranſact. & hic ſoluit quæſtionem
an in legato alimentorum poſsit falcidia detrahi? Quæro
24 † in quo loco debeant alimenta præſtari? vide gloſſ.in.l. cum
25 hi.§.cauſæ.ff.de tranſact.tamen in caſu notabili, quando† fi-
lius debet præſtare alimenta patri, debet portare ad locum
vbi pater æget, & degit, vt probatur in authen.de inceſt.nup.
poſt princip. & ſi dicatur: illud eſt ideo, quia pater erat ibi
deportatus: & ſic non potuit venire ad filium pro alimentis.
non bene dicunt: quia per procuratorem vel nuncium, po-
tuit mittere, vt dixit domi.meus in.l.item illa.de conſti.pecu.
26 Quæro† an filius teneatur alere patrem deportatum? dic vt
dicto.§.j. & in authen.inceſt.C. de inceſt.nup.l.mutus.§.ma-
nente.ff. de iur.do. facit gloſſ.in.l. legatum. ff. de capi. dimi.
27 &.j. proximè dicam. Quæro† ſi legantur alimenta incapaci,
vt damnato in metallum, vel ſimilibus, an poſsint ad lega-
tum admitti? dic quòd ſic. iudicis offic.vt.l. ſeruos ad cuſto-
diam.de alimen.& ciba.leg.& quòd nota.in.l.cùm hi. vbi ſer-
uus vel incapax poteſt de alimentis tranſigere, vel paciſci.
28 Quæro quid ſi aliquis habens † de bonis alicuius, vel aliquo
modo coniunctus præſtet alimenta alicui, an poſsit ab eo re-
petere? vide.ff. de nego. geſt. l. neſennius. &. C. de tranſact.
29 l. de alimentis. &. C. de nego. geſt. l. alimenta. † quomodo
alimenta poſsint peti pro futuro tempore, vide in. l. alimen-
ta. C. de nego. geſt. &. l. non quemadmodum. ff. de iudic.
30 Item nota. † ſpeciale in alimentis: quia ſi per triennium præ-
ſtentur inducunt perpetuam obligationem ad ea præſtanda
in futurum, vt.l.j. C. de fideicommiſſ.&. l. ſi certis annis. de
31 pactis. Quæro.† teſtator legauit alimenta, & plura alia lega-
ta fecit. deinde in alio teſtamento. & codicillis legata minuit
dicendo: quæ legaui volo pro tertia parte præſtari. an hoc re-
feratur ad legatum alimentorum? caſus eſt notabilis ꝙ non,
in.l.libertis.§. poſthumus.ff. de ali. & ciba. legat. & eſt caſus
32 notabilis in.l.caius.ff.de annu.lega. Quæro† debetis mihi ali-
menta in æſtimatione. de præſentibus non eſt dubium vt ipſa
ſpecies debeatur, vt dicta.l.legatis.ff. de alimen.& ciba. legat.
&.l.verbo victus.de verbo.ſignifica. &.l.j. C. de ero.mili.an-
no.lib.xij.de præteritis autem alimentis, videtur idem per.l.
cum vnus.§. verbis. &.l.libertis.§. manumiſ.ff. de alimen. &
ciba.legat.vbi text.denotat alimenta præteriti temporis, pe-
ti poſſe. In contrarium videtur ꝙ æſtimatio ipſa peti poſ-
ſit, vt.l. ſi vſuſfructus mihi in biennium.ff. de vſufruct.le. vn-
de vt prædicta iura concordentur, diſtingue ꝙ quædam ſunt
alimenta de præterito tempore: & ipſa non petentur vt ha-
bitatio. nam impoſsibile eſt dari habitationem præteriti tem-
poris: & ideo tenetur pro ipſa habitatione petere æſtimatio-
nem, vt dicta.l. ſi vſuſfructus. Quædam ſunt quæ non per-
eunt, tamen expedit nobis ꝙ præſtentur, vt medicinæ, qui-
bus anno præterito indigebam, & nunc non ægeo: quia ſum
ſanus, & pro iſtis etiam petetur æſtimatio, vt.d.l. ſi vſuſfru-
ctus.&.l.patronus qui operas.&.l. libertus. in fin. ff. de ope.
libe. quæ bene probant. quædam ſunt quæ expediunt nobis
vt hodie dentur ſicut heri: vt frumentum, vinum. oleum, car
nes, veſtes & ſimilia quæ anno præterito dare debuiſti & de
iſtis dico petendum quod debitum fuit, vt.d.l.libertis.§. ma
numiſ.&.l.cum vnus.§.verbis.ff.de ali.& ci.le.petitur autem
pro his præteritis non etiam petendis.caſus eſt nota.in.l.nul
li.C.de ero.mili.an.lib.xij. ¶ Verum eſt, multoties petimus
æſtimationem alimentorum & aduerſarius reſiſtit & ſic de-
33 ueniunt ad tranſactionem: ideo videndum eſt† qualiter ſuper
alimentis debitis tranſigatur, & dic ꝙ aut alimenta debentur
ex vltima voluntate, aut ex contractu inter viuos. & iſto vl-
timo caſu, poteſt ſemper creditor tranſigere & paciſci.l.cum
hi.§.plane.ff.de tranſact.ſi ex vltima voluntate: & tunc aut
vult tranſigere ſuper alimentis præteritis aut ſuper futuris.
de præteritis poteſt tranſigi, vt.d.l.de alimẽtis.C. de tranſac.
& no.in.d.l.cum hi.in.ij.glo.ſuper futuris verò alimentis nõ
poteſt trãſigi ſine decreto prætoris, vt.l.cum hi.in prin.ff. de
tranſac.ratio quare licet tranſigi ſuper alimentis præteritis
eſt: qa ceſſat ratio, ne fame pereat alimentarius. Sed quæ eſt ra
34 tio† quod ſuper alimentis debitis ex contractu, licet tranſi-
gere, non ſuper debitis ex vltima volũtate? Rñd. ratio eſt mul
tiplex. Prima eſt duplex.ſ.fauor alimentorum, & vltimæ vo
lunta.vt.l.alio.&.l.ſeruos.&.l.mela.ff.de ali.&ciba.lega.&.l.
fi.C.de nece.ſeruis. In alimẽtis uerò ex contractu inter uiuos,
eſt vnus tantũ.ſ.fauor alimentorum. Item alimenta mihi de-
bita ex contractu inter viuos debenť mihi ex mea induſtria.
& ſi fui diligens in quęrendo ea, ita præſumor diligens in re-
tinendo, ſed alimẽta mihi debita ex vlti.volunta.non debenť
mihi ex mea induſtria, ſed ex aliena prouiſione: & ideo ceſſat
præſumptio in remittendo, vt probať inſti.de verbo.obli.§.
35 ex conditionali. Item† ſicut nõ põt tranſigi ſine prætore ſup
alimentis ex vlti.volũ.debitis: ita nõ poteſt paciſci, vt not. in
36 d.l.cũ hi.in.ij.gl.ff.de tranſac.&† intelligo deberi alimẽta ex
vlti.volũ. ſiue debeanť ex teſtamento, ſiue ex don. cau. mor.
ſiue relinquanť ab eo cui mortis cauſa aliud eſt relictum, vel
cauſa cõdi.implẽdę; vt.d.l.cũ hi.§.ij.&.iij.& debet prætor de
cretum interponere, vt.d.l.cum hi.§.cauſę autem ſunt iuſtæ.
cauſæ quæ debeant mouere prætorem, vide vt ibi habetur in
37 §.ſequen. Si verò ſine† prętore tranſigat ſuper alimentis, &
meliorem facit conditionem ſuam: tenet tranſactio, alâs non,
38 vt.d.l.cum hi.§.quid ergo. Item ſi pluribus† alimenta relin-
quuntur: non poterunt ſine prętore inter ſe tranſigere: qa du
rat ratio prohibitionis, vt.d.l.cum hi.§.ſi uni. aliâs ſecus, vt.l.
voluntatis.C.de fideicom.& de tranſactione ſuper alimentis
39 fienda, dic plenè, vt.d.l.cũ hi.ff.de tranſac.per totam.l.† q̃ro
relictum eſt aliquid ad pauperum alimẽta, an ciuitas habeat
petitionem illorum alimentorum? dic ꝙ ſic: cum dicatur re-
lictum in honorem ciuitatis, vt.l.ciuitatibus. poſt princip.ff.
de lega.ij.Guil.in Spe.de inſtru.edi.§.nunc verò aliqua. q̃ro
40 † an extraneꝰ hæres filij teneatur alere patrem ægenũ? dic ꝙ
41 ſic, p text.in.l.ſi quis à liberis.ff.de li.agno. & ſimiliter † mo-
naſterium ſuccedens monacho, tenetur alere patrem mona-
chi, cum ſit ſuus hæres cuiuſdã ſemimortui, vt not.in authen.
42 ſi qua mulier.C.de ſacroſan.eccle. Quęro† an ſit par & eadem
neceſsitas alimenta pręſtandi uenientibus per ſexum fœmi-
neum, ſicut venientibus per ſexum maſculinum? tex.videtur
velle ꝙ non.in.l.pen.ff.de lib. ag. uide in.l. ſi quando nego-
tiũ.ubi gloſſ.no.quæ no.in ar.pro ſubdito.C.de or.co.& ibi
43 allegãtur multa iura. Item† monachus alendus eſt ab Abbate
dum pendet quæſtio an ſit monachus vel non, & cauſa cogni
ta præſtabũtur, vt extra de accu.c. ex parte. &.l. ſi inſtituta.
§.pe.ff.de inoffi.teſt.qd aũt in cauſæ cognitione uerſeť, vide
44 in.d.c.ex pte. quæro† aliquis non habet vnde ſe alat, niſi ven
deret aliquã ſuã rem, q̃ tantũ eſt ad petitionem iudicis ſeque-
ſtranda. dic ꝙ propter alimẽta vendi poteſt.& vide tex. in.l.
45 fin.C.de or.cog. quęro† an vaſallus teneatur alere dominum
ęgenũ. certe ſic, alš poſſet dñs cui alimenta deneganť auferre
46 ei feudũ, vt.x.col.de for.fid.c.j. Quæro: † tutor denegat ali-
mẽta pupillo. an ſit iuſta cã remouẽdi eũ? Rñ.ſic. & etiam pu-
niẽdꝰ eſt, vt.l.fi.ff.ubi pu.edu.debe.& .l.iij.§. tutor q alimẽta.
47 de ſuſpe.tu. ¶ Quæro† an ſnĩa lata ſuper alimẽtis ſit interlo-
cutoria, vel diffinitiua? Rñ. ꝙ eſt diffinitiua, vt.d.l.ſi quis à li-
be.§.ſi qs ex his.de li.ag. Quæro an à ſnĩa lata ſuper alimẽtis
poſsit appellari? dic ꝙ ſic.do.Franſ.tigri.de piſ. Dicit oppo-
ſitum: qa iterum prouideri poterit, quòd cum ſit, informata
conſcientia iudicis per alimentarium: tamen ſententiam pro
eo tulit. faciet interim alimenta præſtari, vt.d.l.ſi quando ne-
gotium. quæ communiter intelligitur quando pars petens
alimenta, intentionem ſuam fundauerat & iudicis conſcien-
48 tiam informauerat. ¶ Quero, an maritus† teneatur alere vxo
rem, & qñ habet ab ipſa dotem? nõ eſſet dubiũ ꝙ teneať eam

a ¶ Nullam habet dotem. Vide Alexan.in.l.si cùm dotem.§.sinautem in sæuisimo.in.ij.col.ff.solu.matrimo.& in cons.xxvj.in.vj.volu.in.ij.col. Thomas diploua.

b ¶ Pro restitutione. Vide Bartol.in.l.lucius.ff.de ali.& cib.leg.& Pau.de ca.consi.viij.incip.quo ad primum.Tho.Diploua.

c ¶ Vltimò quæro. Vide Bar.in.l. Imperator.in fi.ff. ad trebel.& do. Vitalē in suo tracta. clausularū.in clau. an iuri alimētorū posit renunciari? in.xv.co.& sequē. vbi plenè examinat dictum Bar.& quomodo intelligitur. Tho.Dip.

d ¶ Imperator hic finit tractat⁹ Bart. siue Nicolai domini Ale.de Perusio. cui fecit additiones dñs Ang.de vbaldis de Perusio, quę modo imprimūtur. Alium quoque alimētorum tractatū fecit dñs Pet. de vbaldis frater ipsius Ange.& Bal. maximus canonista: quē posuit super c. cum nō habeat: de eo qui duxit in matrimonio quā polluit per adulte.incip.tracta. de alimentis.iiij.simpliciter videam⁹. qbus adde supradicta.& etiam q si creditor fecit aliquem incarcerare, & non est soluendo, tenetur p̄stare alimēta debitori in carcerib⁹. secundum Bal. in tracta. de carceri. in vlt.char.in fi.& Ange.de are.in.§.fin.in fi.institu.de actio.& nota.quia pluries practicaui in Romādiola, & etiā Venetijs diebus proximis elapsis coram.R.domi.Cęsare bachono vicario. R. do. Hierony. quirini patriarchę Venetiarum vicario dignisimo,& compatre meó. Adde etiā domi. de rota in decis. cxliiij. in antiquis incipit, not. q accusato de crimine, vel super bonis, pendēte lite, administrantur alimenta. Item in causis alimentorum, proceditur summariè. vide text. gloss.& Bart.in.l.si quis à liberis. q limita in alimentis de futuro. secus de præteritis secundum Barto.in.l.de alimentis.C.de transc.& ibi vide Ias. & eundem Iaso.in.l.cum hi.in princip.post Albe. de rosa.ff. de transac. & Pet.de ancha.in clemen.j.de iur.patr. Item in causis alimentorū proceditur diebus feriatis.vide Alexan.in.l.j.in.iij.col.ff.solu.mat.& ibi vide q alimenta cum maiori facilitate præstētur, & alia priuilegia alimentorum ponit Bar.in.l.mela.in prin.ff.de alimen.& ciba.lega.

¶ Adde etiam, q vbi relinquitur pecunia pro alimentis, videtur esse de mente testatoris q de emolumento percipiendo ex illa pecunia legata præstantur.tex.est in.l.diuus.& ibi Alexan.in.ij.col.ff.ad.l.falcidi.Item alimēta legata Titio & familiæ quę & quibus veniāt. & vide Ale.in cōs. clxxviij.in.vj.vo. inci.videť forsam. in prin. Itē iudex nemine instāte & petēte offō se īterpōit: fauore alimētorū.l.diuus.& ibi Ale.vbi videas.ff. ad.l.falci.item alimentorū on⁹ seqť bona, ad quēcūq trāseāt.l.ij. in prī. & ibi Bar.in prin. & circa mediū. & in.l.solēt.ī.ij.co.ff. de ali.& ci.le.Imo. & Pau.de cas.in.l. nihil.de leg.j. Itē alimēta p testatorē relicta Titio si non petijt ab hærede, & iussu suis sumptib⁹ nō p̄t illa petere. vide Pau. de cas. de vidua.ī.l.diuortio.ī iij.col.ff.sol. matr. & Fely.plenè in.c. ex pte.in fi. de accu. q no. qa practicaui in cā Fede.de sup chijs de castro medij de Pisauro. itē an ille q teneť p̄stare alimēta, sufficiat sibi dare p̄bendā vel ponere ipm ī hospitali ad alimēta? vide Car. Ale.in.c.cū hēret. in.ij.col.de eo qui duxit ī matri.quā pol. p adul. & an si qs teneť quē alimētare teneať etiā ad mercedes magistrorū? vide Bal.in l.q filiū. ff. vbi fil. educa. de.itē legatū alimētorum est arbitrariū ēt si hřs nō cōfecit inuētariū: qa nō debetur insolidū, nec vltra vires hereditarias. Bal.in.l.volūtatis. in.ij.colū.C.de fideicō.& in consil. cxv.in.iiij.vo. īci. cōsiderā. & in taxatione istorū alimētorū, debet fieri ex fructib⁹ hřditatis, vt p doct. in l.Imperator.ff.ad treb.& tenet Bald.in.d.l.cum voluntatis. item in alimentis præstandis, debet haberi ratio ad bona emphyteu.item ad legitimam ipsius, filij debētis.item etiā debet deduci æs alienū vt plenè per Ale.in cōs.c.in.j.vol. inci.super primo casu in vl.co.itē debet haberi cōsideratio, ne filius fame pereat, vt puideať filio & heredi sicut & legatario, vel vxori in dictis alimentis taxādis.vide plenè per Bal.in.d.cōsilio.cxv. vbi omnino videas.

alere: quia dos tenetur & debet reseruari onerib⁹
matrimonij, vt.l.pro oneribus.C.de iure do. Sed
a quando vxor nullam habet dotem[a], dico idem si
ipsa marito operatur. & idem in hærede mariti
dissoluto matrimonio, vt no.glos.l.si cum patronus.C.de oper.lib. aliâs si ei non operaretur, credo eam non alendam, nisi ipsa esset furore detenta, vel si maritus eam expulerit: cùm tunc non stet
per ipsam, quominus operetur marito, vt.l.si cū
dotem.§.sinautem in sæuisimo.ff.solu.matrimo.
& no, per Cy.in.l.quòd in vxorē.C. de nego.gest.
49 ¶ Quæro† quid econtra. an vxor teneatur alere
virum ægentem? Specu.tenet q sic.in titu.qui filij sint legi.§.j.versi. quid si mulier. & vide etiam
de iure dot.l.vbi.&.ff.solu.matrimo.l.si cōstante.
50 in prin. ¶ Quæro† an vxor habeat bona viri obli
b gata, pro restitutione[b]: Iac. de are. dicit quòd sic,
per.l.lucius.ff.qui po.in pig.habe. oppositum tamen tenet do.Franci.tigri.de Pisis, per.l.j.ff.solu.
matrimo. ¶ Quęro an tutor teneatur alere pupilli
matrem & sororem ægentes? dic quòd sic, vt.l.si
51 post.in princi.ff.de tute.& ra.distra. ¶ Quæro† si
tutor est pauper, nec habeat vnde se alat, an debeat ali de bonis pupilli? text. videtur q sic.in.l.j.
§.si pupilli.ff.de tute.& ra.distra. ¶ Vltimò quæ-
c ro[c].an alimenta sint præstanda de pecunia redacta
ex vēditione rerum, an ex fructibus earūdem? dic
quòd ex fructibus & reditibus debent alimenta
præstari, vt.l.iij.§.modest.ff.vbi pupil.edu.d.e.
d &.ff.ad trebellia.l.Imperator[d].in fine &c.

¶ Istę sunt additiones Ang. de Perusio, quas inueni in.xx.lib. consilio. post tractatum Bartol.de alimentis.manu scriptum in char.cclxxxij.T.

¶ Adde p̄dictis: q potestas & alij maiores officiales, tenentur alere eorum iudices & officiales si infirmentur, & eis medicinas dare, & expensas tantum condecentes facere: inspectis conditionibus, qualitatibus, & gradibus personarum, ad recuperationem sanitatis. ita dicit Cy.in.l.quòd in vxorem.C.de nego.gest.quem sequitur ibidem Bald. & nota.per Bartol.in.l.legatis alimentis.ff. de alimen.& ciba.leg.& per eundem in.l.si cum dotem §.sinautem in sæuisimo.ff. soluto matrimo.in fin. lectu.illius.l.& not.per Specu.in titu.qui filij sint legiti.versi.sed nunquid. his qui tenentur pręstare alimenta. ¶ Item domi.Bartol.in quodam suo tracta.dicit q per alimenta educationis, vel vict⁹, debentur medicinæ: cùm non sit posibile sine eis vitam sanam ducere. pro quo est text. in dicto.§. sinautem. ibi, alimenta præstare, & medicinis eis succurrere.& nota.in simili in.l.dignum.ff. de his quib.vt indig. ¶ Item nota. q per diarium, vel cibarium, solus cibus debetur: non autem vestimenta, habitatio, vel alia supra dicta, vt.l.diarijs.ff.de alimen.& ciba.leg. & q appellatione cibi, etiam potus intelligitur, vt.l.ei non sic.§.si cui escarium. de auro & argen.legato. &.l.j. de alimen.& ciba. leg. & cùm debentur cibaria, medicinæ non debentur: quia eum solum cibare, & non alimentare tenetur, quorum appellatione venissent prædicta, & ita refert Barto.se consuluisse.idem dicunt Franci.tigri.& Ioan.de ligna de quo no.in fi.in.l. sed scien.&.l.de ætate.ad trebell.ibi, impendiorū quoq; rationem haberi.&.j.sequitur, salutis & dignitatis ratio habēda est &c.& not.in.l.idemque. §.labeo.ff.mand.& in simi.in.l.sumptus.ff.de pac. in.l.quid proprio.§.litis impendia.ff. de procur. & not.in.l.j.§.item sumptus litis.ff.de tute.& ra. distra. Nam cibaria cōgrua debentur, in obsequiū aliorum exercentibus, vt no.in Spec.de salarijs.§. sequitur.versi.quid si aduocatus in aliquo casu.& ver.sunt hic.argu.cum simi. Idem nota.in testibus qui ob obsequium alicuius, testificantur vt sumptibus producantur & alantur, vt no.l.quoniam. C.de testi.&.l.eos.C.de app. & in.l. si quis ex signatoribus.ff.quemadmodum testa.aperi.cum simi.vide in fi. ff. de lib.exhi.l.si quis à liberis. in prin.ibi, quorūdam ægritudine. & cum æquitate hæc res deciditur. Ang.de vbal.de Peru.

¶ Explicit tractatus super alimentis, æditus per do.Bart. à Saxoferrato excellentisimum legum doctorem &c.

¶ Incipit tractatus quæstionis ventilatæ coram domino nostro Iesu Christo inter virginem Mariam ex vna parte, & Diabolum ex alia parte.

SVMMARIVM.

1 *Christus humani generis, uerus est saluator, & authorisans.*
2 *Iudices interdum secundum iura utuntur mera iustitia, quādoque iuris rigore, uel etiam æquitate, prout persona. locus, causa & tempus desiderant.*
3 *Qui malè agit, odit lucem.*
4 *Iudicium quot & quibus personis constet?*
5 *Mores mulierum, leuiter offenduntur.*
6 *Mulieres ab omnibus officijs publicis abstinere debent: tamen pro miserabilibus personis, pupillis, & uiduis ad postulationis officium, admittuntur.*
7 *Nulla dierum præscriptio iuuat malæfidei possessorem: quia hi uerè poßident, quorum nomine poßidetur?*
8 *Quid si patres comederunt uuas acerbas, & dentes filiorum obstupuerunt.*
9 *Remedium ordinarium ubi habet locum, non est recurrendum ad extraordinarium.*
10 *Quibus dolis & laqueis, uel insidijs ad fallendum genus humanum utatur Cacodemon.*
11 *Angelus qui peccauit iusto Dei iudicio, fuit puniendus.*
12 *Deus (ut omnium in ore uersatur) creauit hominem ad imaginem & similitudinem suam.*
13 *Qui occasionem damni dat (ut regula canit) damnum dedisse uidetur.*

NOstis fratres charisimi, inquit Sathanas. proditoria ministeria Iudæ: procurauit & ipse Iudas magistrum suum prophetam qui filium Dei se dicebat, morti tradi fecerit. Nostis etiam qualiter genus humanum ab ortu & creatione mundi, fuit damnatum propter inobedientiam Euæ, ac posteà fuit saluatum per virginem Mariam gloriosam. nam mulier damnauit, & mulier saluauit. Cogitauit itaque nequitia infernalis, ac etiam ineffrenata cupiditas inter se, cùm astutia: conuocato, habitoque diabolicæ fraudis consilio: qualiter posit genus huma. in suam pristinam reducere seruitutem, & intuens ille fraudulentus machinator,

naturam

naturā mulieris debiliorem existere viri, suggessit vxori Pilati volenti impedire mortem Christi & dū à somno discederet eius viro Pylato dixit hæc verba: Multa enim passa sum hac nocte &c. Profecto iudæi viderunt Deum saluatorem nostrum, multa miracula facientem dicebant: Expedit vt vnus homo moriatur pro populo. Alij autem dicebant non expedit Christum mori, vt voluit inferre mulier Pylati: quia solatium est miseris socios habere pœnarum, vt. ff. qui & aqui. l. prospexit. ~~xiiij. q. iij. c. memoria.~~ volebant ipsi iudęi ipsis stantibus in iudaica perfidia, vt totus popul⁹ Christianus deperiret, faciens ad instar canis, qui dum iacet in paleis, Asino ibidē existente, non comedit paleas, nec quòd asinus comedat, vult cōsentire. vnde in hoc dubio existēs dixit Pilatus: Quod scripsi scripsi, vt ꝓbatur. ij. q. j. c. multi ~~interfecerūt~~. & arg. xxxij. q. iij. c. obl. & ita fuit crucifix⁹, mortuus, & sepultus. arg. l. dist. c. ~~prudentem~~. vnde cogitauit malitia, & nequitia infernalis, longo ac malitioso ponderato consilio, ꝙ procuratorem mitteret ad p̄sentiam Iesu Christi sufficienter instructum. accedat ꝙ legitur. xiij. q. ij. c. iussit. cir. princ. ad petēdum quòd genus humanū ad ipsius pristinam reduceretur seruitutem. aliàs non valuisset procurator. vt extra de procur. c. j. & C. de satisda. l. vnica. nec miremur si dicimus, ꝙ demon ad p̄sentiam superioris potest accedere: quia loquimur verum esse Christum humani generis Saluatorem authorizantem. † Quia sicut scitis 3
demon vbicūque est p̄sentialiter, potentialiter cruciatur: quia pœna ipsum comitatur sicut lepra leproso est infixa, vt. ff. de pœ. l. quis ergo. & sicut vanus casto, vel tuba p̄conis laneis, vel pellibus, vel frumento, & licet demon sit vbique, (vt dictum est. s. s. p̄sentialiter) hæc sua tamen pœna nullatenus in aliquo releuatur: quia propter eius immensam superbiā, ad pœnam inferni perpetuam extitit cōdemnatus. Procurator legitimè cōstitutus, & assuetus ad præsentiam Christi accedens, dixit: Creator cœli & terræ ego sum dānatus, & procurator nequitiæ infernalis: vnde coram vobis cōpareo, & ad informationem vestrā placeat aliquātulum me audire: quia si vobis placeat, quædam breuiter explanabo. Respondit dominus: Tu scis ꝙ merita causarū, partium assertione panduntur, vt. C. si per vim vel alio modo. l. fi. in fi. & extra de accu. c. qualiter & quando. la. ij. vnde à te nullatenus volumus informari. Recolimus enim dum per mūdum ambulabamus, qualiter nos informare volebas, dum dixisti nobis: dic ꝙ lapides isti panes fiant, dixisti quoq; ꝙ mirabilia nobis dares si te adoraremus. Dixit demon prædictis auditis: Domine Deus vos estis iustitia, vt. xlv. distin. c. communis. vnde à vobis iusto iudice peto mihi iustitiam exhiberi peto namque genus humanum in ius vocari: cum ab ea parte ius incipiat, vt instit. de pœ. te. li. §. fin. & extra de probatio. c. quoniam contra falsam. & ipsum genus humanum coram vobis cōpareat ad tertiā diem vtilem, ad respōdendum mihi procuratori nequitiæ infernalis. ¶ Et ecce procuratorium meum, vel mandatum, quod coram vobis allego, & ꝓduco: cum aliàs admitti non debeo. l. j. C. de procura. & extra de procu. c. j. Quo inspecto, cùm diabolus non careret in iudicio omni calumnia dixit dominus de die agatur. respōdet demon ad diē crastinā fiet dilatio. ¶ Tūc respōdit Iesus: Tu. s. dixisti de tribus dieb⁹ vtilibus: quomodo ergo reuocas quod dixisti? tu bene nosti experientiā facti, vt. l. ij. in prin. C. vt in pos. leg. & scis ꝙ lōga via est à terra vsque ad cœlum, quam viā tu bene expertus es, dum per superbiam tuam de cœlis nostra authoritate cecidisti. vnde cū discordes simus in assignatione diei, non tibi, sed nobis vt iudici est diē partibus assignare, vt. ff. qui satisda. cog. l. de die. in prin. & arg. extra de iure patro. c. cùm autem. & extra de offi. deleg. c. de causis. Ideo nos tibi & humano generi assignamus tertiam diem vtilem, vt in diem veneris sancti: quia in ea die in crucis patibulo mortem sustinuimus, acriter corporalem. ¶ Respondet demon, ea dies vbique locorū est insignis, & celebris, vt extra de foro cōpe. c. fi. sic etiam iure, per ora principum diuinitus promulgata testātur, vt. C. de præscri. lon. tempo. l. fi. & probatur. C. de vete. iur. enuc. l. j. quare citatio, & quicquid ex ea sequeretur, non valeret & nullius esset momenti arg. extra de no. ope. nun. c. ij. ff. de reg. iur. l. cùm principalis. Respōdit Iesus, nos iura condimus & authoritatē damus iuribus, non iura nobis: quare volumus citationem valere, vt insti. de iur. na. §. sed ꝙ principi. non ob. ꝙ talis dies veneris sancti sit iuridicè feriata. & Dixit Angelo Gabrieli Iesus p̄cipiendo notificare cū tuba ferrea. vt extra de app. c. cū parati. & C. de fer. l. cū dies. vt ad dictū diē genus humanū veniat respōsurum coram nobis procuratori neqtię infernalis. Quibus peractis recessit demon ad inferos, cū talib⁹ nouis, qualia superius audiuistis, & omnia gesta per Iesum. & cū diabolis socijs suis infernalib⁹ reuelauit. Videntes aūt demones ꝙ nullū grauamē, nullàque iniuriam in dominū inuenerūt habito consilio eorum statuerunt, eūdem procuratorē ad diem statutū mittere, vt uideret iustitiam iudicantis. qua die sancta adueniente, cogitans Demon, ꝙ maior erat contumacia actoris q̄ rei. arg. C. de iudi. l. properandū. §. si qdē. & §. seq. & ꝙ in regno cœlorū habebat inimicos, cōparuit tempestiuè (vt loquamur more humano) in loco ubi seu in quo ꝓ tribunali Iesus stare cōsueuerat, vt ff. de iusti. & iu. l. oēs populi. §. alia. & ff. quis or. in bo. pos. ser ue. l. ij. qa in domo Dei mansiones multę sunt. facit ꝓ hoc gl. no. lxxxiij. dist. c. ad hoc. in gl. super uerbo, & potiores. & cū tex. de pœni. di. iij. §. porrò. ver. in domo patris mei &c. facit etiam ꝙ habet Ioan. xiiij. c. ¶ Adueniente itaq; die veneris sancti, statim comparuit demon dicens: dn̄e Deus ego sum ille dānatus, q habeo cōqueri corā vobis contra genus humanum. dixit dn̄s: vade & expecta, tu scis ꝙ totus dies cedit humano generi, vt ī aut. de iudi. §. sedebūt. col. vj. & insti. de inuti. stip. §. pen. expectauit ergo demon vsq; ad horam nonam & videbat (vt more humano loquamur) alios euntes, & redeuntes, vnde satis dolebat: qa ipse solus audiri non poterat. Qua propter, assumpta audacia iteratò dixit: ò pater qui es summa iustitia, ego me p̄sento corā te, cōtra genus humanū. cui dn̄s ait. ò importune, & proterue, nonne dixi tibi ꝙ tota dies cedit humano generi. & sic expectauit demō vsq; ad noctis tenebras, vt extra de offi. dele. c. cōsuluit. & cœpit vociferare Diabolus dicens: vbi est iustitia tua domine quam etiam in cœlis vix inuenio? dixit dn̄s: veni maledictæ qa iam est hora vt te audiamus. & exhibuit statim citationē: qua exhibita exclamatū extitit p Angelū Gabrielem. si est ibi aliquis pro genere humano, verūtamē quilibet obmutuit. Tūc dixit demō, nemo credat ꝙ ego velim ꝓcedere nisi curiali modo, quo posito cōstat de cōtumacia generis humani: quare cū sup hoc dicant iura qualiter iudices agere debeāt, nō tn̄ statim sn̄iam excōicationis fulminare, vt vos scitis. egō non peto hoc, sed peto tantū literas, qbus contineat ꝙ ego sufficienter cōparui nemine ꝓ humano genere cōparente. Nescio igit qd minus possum petere, vt. ff. de serui. vrba. prędi. l. quidā iberus. quia sicut ego aliàs dixi, curialiter agere ꝓpono. verūtamē nō quę rebat demō nisi ꝙ nos cautè redigere posset in pristinam seruitutem & in primeuam obedietiā ad quā vt nostis fueram⁹ cōdemnati p factū Euæ. Rn̄det dn̄s qui nouit abscondita te-
2 nebrarum. † Tu scis ꝙ iudices qn̄q; secūdū iura vtunt mera iustitia, qn̄q; rigore iuris, qn̄q; æquitate secūdū personas, cās, loca, & tpa, vt legit extra de homi. c. sicut dignū. C. de legi. & cōsti. l. j. & xlv. dist. c. dn̄s. ¶ Vn̄ cum æquitatem ante oculos habeamus, vt. ff. de eo ꝙ cer. loco. l. ꝙ si ephesi. in fi. volumus ipsa æquitate suadente, præsentē diē in diē crastinā prorogare, quā tibi humano generi assignamus ad cōparendum legitimè coram nobis, ipsamq; ꝓrogamus, vt superius est expressum, ꝙ de iure possumus, vt extra de offi. deleg. c. cōsuluit. exclamauit voce magna Demō, & dixit: Dn̄e vbi est iustitia tua? Iam em̄ his per ea quę video in exercenda iustitia defecistis. Dixit dn̄s, eijcias eum foras, nonne tibi diximus ꝙ volumus equitatē seruare? & ipse demō sic eiectus de regno cœlorū ad inferos rediens, primò dura socijs suis retulerat: modò retulit duriora. Verūtamen dixerunt demones adinuicē. si æquitate pensata dn̄s Iesus iudex noster ꝓcessisset: certè te procuratorem nequitiæ infernalis audiuisset. ex quo em̄ ęquo quis vtit nemini facit iniuriā, vt. ff. de aqua plu. arcē. l. j. Sed ex quo te audire noluit iuris tramite, discedere non tardauit. vn̄ postq̄ res sic se habet crastina die ad Iesum iudicem nostrum hora tempestiua dirigas gressus tuos. Sero autē facto fuit magnus rumor in cœlis, qualiter genus humanum erat in cōtumacia: chorus sanctorū exclamauit dicēs: Domine Iesu Christe Rex gloriæ & mundi saluator nō est bonū humanū genus deperire, scis em̄ nisi fuisset clemētia tua: q ęqtate pēsata diē ꝓrogasti in diē seqūtē qualiter gen⁹ humanū firmasset pedes suos in stabili gradu: & sic finaliter clamauit voce magna chorus sanctorū, in fauore humani generis adeò quòd rumor ascēdit ad aures beatæ Mariæ virginis, quo audito & intellecto ipsa amarissimè fuit turbata. Et inquirens quod erat innouatum, nec poterat inouari dilatiōe pēdēte, vt. C. de dila. l. siue ps. dixit publicè quòd voluit esse aduocata humano generi. quo audito omnis chorus cœlestis magno gaudio fuit repletus. Manè autem, rediit procurator nequitiæ infernalis tēpestiuè subditus ad cōsistorium & iudicē: & cum cordis amaritudine vidit Christū cū magnitudine sedētē ꝓ tribunali postea autē aduocata hūani generis venit, cū comitiua g̃liæ cœlestis & cū multitudiē angelorū alta voce canētiū Aue regīa cœlorū. & ad ipam magnanimā dā erāt interp̄tes hūani generis & dicebāt:

mater misericordiæ nos qui sumus humanum genus ab hoste
maligno protege. Quibus auditis aduocata, vltra processit, &
sedit ad dexteram filij Dei patris omnipotentis, & turbata
valde (vt eius facies indicabat) allocuta est filium suum dicēs.
Responde fili mi: audio genus humanum vocatum ad præ-
sentiam vestram: quare si est aliquis qui contra genus huma-
num causam se habere dicat, assurgat. Dixerunt Angeli, ò ad-
uocata humani generis, vide versutū procuratorem nequitiæ
infernalis dānatum, ex eius immēsa superbia, dum inter nos
residentiam faciebat. ipse enim est ille qui non cessat infestare
iudicem contra genus humanū: qui statim cum vocatus fuit,
cito comparuit demissa facie, & animo petulāti. Quo audito
Diabolus beatam Virginem aduocatā humani generis eleua-
3 tis oculis, non audebat aspicere: † quia qui malè agit odit lu-
cē, vt extra de offi. deleg. c. cōsuluit. & ff. de ven. inspi. l. j. circa
me. virgo enim Maria ipsum procuratorem nequitiæ infer-
nalis cum horribili oculo respiciebat, & magnā perturbatio-
nem eius facies indicabat. Dixit autē dn̄s demoni: modo di-
cas quicquid habes dicere contra genus humanū. Respondit
Demon. ¶ Sancte pater, non moueat te caro & sanguis tuus.
nec etiā amor matris tuæ, arg. extra de p̄ben. c. graue. ibi, car-
nalitatis sequens affectū &c. sed sola iustitia: quia vos estis iu-
stitia, vt. xiiij. distinc. c. Deus noster. vos enim estis charitas,
æquitas, & veritas, & vos dicitis, via, veritas & vita vbique lo-
corum sum, ergo faciatis ꝙ scribit Ioan. j. c. Dixitque demon.
4 † ego dicā causam meā, sed nō video cū quo loquor: quia vt sci
tis iudiciū cōstat ex tribus personis, vt extra de ver. sig. c. fo-
rus. & C. ad. l. cor. de fal. vbi p̄sonā autē rei seu cōuenti nō vi-
deo: qūo ergo causam dicā: qa non habeo rn̄dentē legitimè qs
sit legitim⁹ cōtradictor? vide Cy. in. l. fi. in. v. col. C. de edi. diui
Adri. tol. Respōdet beata Maria virgo, dictum demonis facit
pro me. dicit enim ꝙ iudiciū cōstat ex tribus p̄sonis. s. iudicis,
actoris, & rei. Sed ego nō video p̄sonā actoris, ꝙ est primum
fundamentū, vt. ff. si pars hær. peta. l. j. §. j. & ff. de iure codi. l.
quidā referūt. cū si. ergo demon audiri non debet, & pronun-
ciari & declarari peto cum instātia q̄ttū possum. ipse enim ꝙ
de seipso deberet dicere, de alijs attestatur. ꝙ est cōtra. l. in are-
nā. in fi. C. de inoffi. testa. respōdet demon. fundata est ammo-
do p̄sona actoris. s. ex ꝓcuratorio meo, iam. s̄. allegato, & pro-
ducto scripto manu notarij publici anno domini. Mcccliiij.
indi. v. p̄sente Raphino de machometo, & Cerbero, & q̄ plu-
ribus adhibitis rogatis, & vocatis ad chartā ꝓcurę, ita ꝙ am-
modo fundata est p̄sona actoris, maximè cū ex parte iudicis
ad mei procuratoris legitimi petitionē citatio emanauit. Di-
5 xit aduocata † ꝙ mores mulierū leuiter offendūtur, vt extra de
verb. signi. c. forus. & C. de spō. l. iiij. vnde ne teneamus diem
in lōgo sermone, peto copiam citationis mihi exhiberi: quia
sic oportet fieri anteq̄ ad alia procedamus, vt. ff. de procu. l.
ij. & extra de proba. c. quoniā contra falsam. Demon ait: cui
fiet copia? partē enim conuentam quæ in iudicio legitimè in-
teresse deberet non video. respondet aduocata. Ecce me quæ
sum aduocata humani generis, & pro ipso genere humano
parata sum stare in iudicio, & tibi iuridicè respōdere. Respon
dit diabolus: audi pater & domine iudex, & respice veritatē:
quia tua mater ab omni aduocationis officio excludit̄. ¶ Ad-
uerte primò: quia mulieres pro aliquo postulare prohibētur:
quia virile est officiū, vt. ff. de postu. l. j. & iij. q. ij. §. sunt tres. in
fi. Præthereà ipsa est mater tua, vnde ipsam reddo suspectā, vt
extra de appel. c. postremo. & c. cum speciali. & C. de asses. &
dome. l. domesticus. nam si matris tuæ officiū admitteretur. s.
vt aduocare posset pro humano genere, posset de leui mater
tua te Iesum filiū suū ad suā partem trahere, & sic ius & iusti-
tia à suis terminis totaliter deuiaret, ex quibus dico eam non
esse admittēdam, & pronunciari, & declarari peto. Dixit ad-
uocata filio suo: Caue fili mi, ne fraus illius versuti te circūue-
niat. asserit me enim aduocatam generis humani, non esse ad-
mittēdam: mētitur enim: cū verè cōtra veritatem loquatur, &
etiā cōtra iura. nā in eius ore nunq̄ fuit veritas inuenta. Nosti
6 dn̄e iudex fili mi, † ꝙ licet mulieres nō admittātur ad postula
tionis officiū: tamē pro miserabilib⁹ p̄sonis, cōiunctis, pupillis
& viduis bene admittūtur, vt extra de procu. c. fi. & iij. q. vj. c.
sunt autē. C. de aduo. di. iud. l. petitiones. §. licentiam. & ff. de
procu. l. seruū quoque. vtile est etiā, si bene inspiciam⁹ fili mi,
vbi sunt magis miserabiles p̄sonę, q̄ in mūdo quē iste procura
tor nequitiæ infernalis nititur redigere ad primeuū statū, &
ad pristinā seruitutē, ꝙ est cōtra mores, & iustitiā, & iura natu
ralia, vt. ff. de iusti. & iur. l. manumissiones. cū si. Prætereà ipse
dicit & allegat ꝙ ego sum mater iudicis: vnde tanq̄ mater, qa
suspecta admitti nō debeo in iudicio. sed cōtra hoc est ꝙ de-
beo admitti & audiri: nā possum p̄sentem causam defendere,
ipsamq; ꝓsequi: qa mea interest tanq̄ aduocata. nā si essem
iudęa vel excōmunicata, defensiones meæ mihi saluę essent,
& audiri deberē. arg. extra de excep. c. cū inter priorē. & c. di
lect⁹. filius. cū simi. Multo ergo magis admitti debeo, cū nulla
infamia penitus sim detenta. ¶ Pretereà nosti fili mi charissi-
mè, tres etiā ordines approbatos. Primus est ordo cōiugato-
rum. Secūdus virginum. Tertius est ordo continentium. qui-
bus tribus ordinibus approbatis, ego sum inserta. scis ꝙ con-
iugata fui primo cū Ioseph viro meo. Scisque secundo ꝙ vir-
go fui ante partum, virgo in partu, & virgo post partū. cōce-
pi, & peperi te, ex sola tua potentia sine coherētia alicuius, si-
cut granum sine alterius coherentia germinat, & sicut virga
Aaron florens frondes, & fructus pertulit absque semine &
radice. Sūque tertiò & fui continens sicut scis, & hoc dico &
coram te allego fili mi dulcissimè & iudex iustè ad denotan-
dum tres ordines. s̄. dictos esse in humano genere fixos nodo
indissolubili. vnde cum propter meipsam genus humanū sit
in me: debeo & possum necessariò aduocata generis humani
nuncupari: quare aduocata admitti postulo tanq̄ factū meū
proprium prosequens, vt. C. de procu. l. qui stipendia. & ff. de
procu. l. fœminas. Dixit demon: domine iudex hoc serio peto
per vos interloqui vt legitimentur personæ. Et interlocutus
est dominus & pronunciauit, & declarauit Mariam virginem
esse legitimā aduocatā, & admitti, & audiri debere ipsumque
procuratorem nequitiæ infernalis esse etiā admittendū. Et sic
etiā admisit, & procurationis & citationis copiā virgini Ma-
riæ exhiberi, & edi iussit, & sic factū est, vt. l. ij. C. de eden. &
cū in nullo possit redargui aduocata dixit, si vult aliquid di-
cere dicat procurator neqtiæ infernalis. ꝓponit itaque pro-
curator nequitiæ infernalis in hūc modū: Moris est, & discre
tionis, & cautelæ cuiuslibet sapiētis viri, volentis cōtra alium
agere, primò interdictū restitutoriū ꝙ sibi de iure cōpetit in-
tentare, vt. ff. de rei ven. l. j. & l. is qui destinauit. quia sicut sci-
tis domine iudex, melior est cōditio possidētis, vt. ff. de rei vē.
l. fi. insti. de interd. §. j. extra de fid. instr. c. inter dilectos. & ff.
de ver. obli. l. si seruū. Quare ego procurator, & procuratorio
nomine primò & principaliter peto, me restitui ad pristinā
possessionē generis humani torquēdā, & cruciandā, vt prius,
& parat⁹ sum statim probare Sathanā & meo nomine quo. s̄.
fuisse in ipsius humani generis possessionē pacificā, & quie-
tam, & me spoliatū esse, & fuisse. nā ista duo conueniunt pro-
bari, vt extra de resti. spol. c. olim. & extra de offi. deleg. c. cō-
sultationibus. & iij. q. j. c. iij. & per totum: quia redintegranda
sunt omnia spoliato, anteq̄ ꝓcedatur vlterius, vt. ff. de vsur. l.
videamus. cum simi. ¶ Aduocata autem respōdit: audi fili mi
benedicte, iniquitatem diaboli, qui cum gerat partem actoris
falsò: quia nullo modo agere debet neque potest peti, vt sui
moris est primò & ante omnia restitui debere in possessionē
generis humani, & bene scis domine iudex, quòd iura loquū-
tur in rebus spoliatis restituendis, & sic loquitur totus titu. de
resti. spolia. quare restitui nequaq̄ debet: quia non est dene-
ganda eis restitutio, qui possident non vi, non clam, non p̄ca-
rio, sed iusto titulo & bona fidè, vt. ff. ꝙ vi aut clam. per totū.
extra de p̄scri. c. vigilāti. cū si. demones aūt nequaq̄ homines
possederūt: sed velut custodes carceris inferni, vt ad ianuas sta
rent, deputati sunt, sicut fuit Bedellus, & Graseus diaboli in-
fernales qui custodierūt. vnde nō possederūt, sed solū simpli-
ces custodes fuerunt p̄dicti diaboli ipsius humani generis, &
procuratores neqtię infernalis: vnde cū eos custodierint, & nō
possederint: meritò dicto ꝓcuratorio nomine, nec suo resti-
tui debet, & ꝓnūciari peto, facit. l. iij. §. fi. ff. de acqui. pos. Prę-
7 tereà fili mi audi q̄so. scriptū est, † enim ꝙ hi possident quorū
nomine possidet̄, vt extra de resti. spol. c. cū venissent. in fi. &
C. de p̄scri. xxx. vel. xl. ann. l. malè agitur. & insti. de interdi. §.
possidere. Sed sic est, ꝙ vos dn̄e iudex fili mi homines possi-
detis: qa vos homines creastis: & sic homines vestri sunt: ergo
in aliena re, & in homine quē creastis, nō potuit Demō habe-
re bonā fidē, quātocunq̄ tēpore possederit, vel tenuerit: cùm
nulla dierū p̄scriptio iuuet malefidei possessorē, vt extra de
p̄scr. c. vigi. vnde bona fi. demō caruit, & caret; ergo nō est bo-
nęfi. possessor, sed malęfidei detētor dicit̄: nā aliud est posside
re, & aliud detinere, vt. ff. de rei. vē. l. offm̄. ī fi. & ff. de acq. pos.
l. iij. §. fi. igit̄ nulla fit possessio, vt. ff. de ver. si. l. fi. ¶ Itē vbi nul
la est bona fides: null⁹ est titul⁹ p̄scriptiōis: ergo nō habet locū
restitutio, & sic ꝓnūciari peto. Quid vltra dices mihi, dānate
& reprobate maledicte? nōne filius meus q est hic pater filius,
& spiritussanct⁹, & iudex de medio hoīem creauit? ergo homo
fuit & est su⁹ & inde sicuti & geniti & ꝓcreati: qūo ergo rē alie
nam possides, cū scias alienā? certissimè dicēdū est te nullo mo
do possidere, vt. C. vnde vi. l. cū q̄rebat̄. & xxiij. q. vj. c. si res.
cum simi.

cum ſi. ergo non habet locum reſtitutio, & prouinciari & declarari dico, & peto cum inſtãtia q̃ꝫta poſſum ꝑ iura ſuperius alleg. Reſpond. iudex ſuper hoc, & ita factum quod dominus iudex de medio interlocutus eſt demonẽ nõ eſſe reſtituendũ.

¶ Tunc Demon ſtridens dentes miſſa manu ad marſupium extraxit foras libellũ, & cœpit legere in Geneſi, vbi dixit dñs Adę & Euę: de omni ligno vos comedite excepto de iſto: quia quacunq; hora comederitis, morte moriemini, vt. j. q. iiij. c. iã itaq́;. & xxij. qõ. iiij. c. experiẽtiæ. & e. ti. c. deiectis. vnde peto illa verba ſic ſcripta in Geneſi ſtare firma, & remanere in pedibus, & non mutari: aliter autem ſi ſecus fiat, ex nũc dico, ꝙ vos non eſtis veritas, neq; iuſtus iudex. Adã enim & Eua ſicut vos ſcitis dum erant in mundo, & in paradiſo terreſtri contra ſuum magiſtrum, & dominum fuerunt voluntariè inobediẽtes, dum pomum contra voluntatem domini comederunt ex quo infecti, & leproſi ipſi cum eorum ſequacibꝰ meritò ſunt effecti. xxiiij. q. iij. c. ſi homines. & de cõſe. diſtin. iiij. c. placuit.
8 † & alibi legitur ꝙ patres comederunt vuas acerbas, & dentes filiorũ obſtupuerunt, vt in aut. vt omnes obe. iud. prouin. cir. ſi. col. vj. quare peto cum vos ꝑceperitis dñe iudex ipſos propter peccatũ fore dãnatos, eos deberi ad præſens condemnari mihi reſtituendos eſſe. non ob. interlocutoria. s̃. dicta: quia ſicut homo de facto, & non de iure, ex abrupto proceſsit: ita peto eum cõtrario imperio tolli, caſſari, & reuocari. aliter aũt ſi ſecus fiat, vos domine iudex non eſtis veritas neque iuſtus iudex. ¶ Reſpondit aduocata mundi. Attende fili mi chariſſime ad verba mea, & non conſideres parabolas demonis. Allegauit enim iſte verſutus ſolùm caput, ſed caudam abſtulit, ꝙ eſt contra. l. inciuile. ff. de legi. omiſit enim verba quę ſequũtur in Geneſi, quibus in effectu dicitur, ꝙ demon ex ſui maledicta verſutia fecit Adã & Euã peccare, ex q̃bus omnibꝰ ſeqtur ꝙ iſte verſutus fuit inſtitutor, & author talis peccati. vnde ex quo dedit occaſionẽ damni, dãnum dediſſe videtur, vt. ff. ad. l. aquil. l. qui occidit. §. pen. cauſa igitur ſunt demones quia Adã & Eua peccauerũt: quia fraus & dolus alicui, patrocinari non debet, vt extra de reſcri. c. ſedes. extra de dolo & cõtu. c. ex literis. circa fi. & extra de cleri. nõ reſi. in eccleſia vel prębenda. c. fraternitati. ne ex dolo cõmiſſo gaudiũ reportẽt. repellitur ergo demon à limine iudiciorum, & ab actione ſua totaliter excluſus eſt. Inflãmatus autem demon ait, ad iudicem. Ex huiuſmodi reſponſione pater ſancte fac mihi vt faciunt boni iudices, qui etiam in huiuſmodi caſibus ſequuntur iuſtitiã. poſito enim ſine pręiudicio, prout aſſerit aduocata mũdi, ꝙ ab agendo repellar, & expulſus fuerim contra formã iuris & contra meum ius: imploro tamen veſtrum nobile officium domine iudex, ꝙ etiam parte tacente ex mero iudicantis officio, procedere poteſt, ne crimina remaneant impunita, vt. ff. ad. l. aquil. ita vulneratus. & extra de ſenten. excõmu. c. vt famę. & hoc dico motus ęquo & bono iudicio. Ad hoc enim vt ſcitis pro neceſsitate tenetur quilibet bonꝰ & iuſtus iudex, vt l. cõgruit. ff. de off. p̃ſi. & nulli parcere debet, vt extra de pur. ca. c. ex tuarũ. Quod audiẽs Aduocata reſpondit: audi fili mi benedicte, vos eſtis rigor iuſtitiæ, necnõ ſumma ęquitas, & plenus dulcedine & miſericordia, & primò de rigore iuris petit procedi. nũc ad hoc ꝙ ipſe petit officiũ iud. implorãdo, nõ eſt vlterius audiẽdus. ¶ Quia vt vos ſcitis regulariter de iure eſt: ꝙ vbi duo vel plura auxilia ſeu remedia vni cõpetunt ad vnũ & idẽ, vnũ ex his tenetur eligere: & vno electo, & potiſsimè in medio deducto (ſicut fecit demõ) videtur alij renũciare, vt. ff. de trib. l. ꝙ in hęredẽ. §. eligere. cũ ſi. ſic eſt in ꝓpoſito ꝙ licet demoni plura cõpetant remedia ad proſequendum ꝙ petit: ꝙ tamen non fateor ab initio elegit vnũ actorẽ quem in iudicio produxit, vt patet clarè per ꝓceſſum in actis veſtrę curię publica manu Ioãnis euangeliſtę notarij veſtrę curiæ, & ſcribę publici: igitur meritò ab his & ab alijs quibuſcũque inde depẽdentibus & cõnexis cẽſetur penitus excluſus, vt. ff. de tuto. & cura. datis ab his. l. ſcire oportet. §. ſed cũ lis. Item cũ denegatum ſit demoni id quod vna via petit, quomodo eſt ad aliud admittẽdus? certè nullomodo. ſic eſt in propoſito. & accedat quod ſequitur, ꝙ vna via alicui denegatur, per aliam viam cõcedi non debet, nec poteſt. & eſt ratio: quia circuitus eſt euitandus, vt. l. dominus teſtamento. ff. de condi. inde. ſed cum iſte talia audiret iam ſeruirent nobis iura de vento, & videtur lex eſſe impoſita verbis & non rebus, contra. l. ij. C. cõmu. de leg. in fi. l.
9 ¶ † Pręthereà vbi habet locum remedium ordinarium, non eſt recurrendum ad extraordinarium, vt. ff. de mino. l. auxiliũ. & l. in cauſę. ſic autem eſt in propoſito, & fuit ꝙ demon auxilium ordinarium intentauit, & ipſum in iudicium deduxit, vt. s̃. tetigi, & in eo ſuccubuit: ergo amplius audiri non debet. Prætereà vos ſcitis fili mi, quòd iſte verſutus iamdiu reſtitutionem petijt, ꝙ eſt auxilium ordinarium: & cõtra ipſum interlocutus fuiſtis. ſ. ipſum non eſſe reſtituendũ in poſſeſsionem humani generis. de qua ſententia interlocutoria, licet eam petierit verbo ſimplici reuocari: tamen p eum ab ipſa non extitit appellatum: eo maximè cùm ſapiat naturam diffinitiuæ: & ſic ammodo talis ſententia tranſiuit in rem iudicatã, vt. ff. de cõdi. inde. l. eleganter. & extra de re iudi. c. cauſam. & in. c. quod ad conſultationẽ. vnde meritò videtur excluſus: & obſtãtę excę. rei iud. nõ eſt ampliꝰ admittendus, nec audiendus, vt. ff. de re iudic. & per totum. Aduocata humani generis ſequens non obſtan. allegationi, ſupradictis mulierum ſexum fragilẽ, & miſerabilẽ, ſemp timens ſubuerſionem humani generis, faciem ſuam mutauit in lachrymis atq; ſingultibus infinitis, adeò ꝙ tota cœleſtis militia eã videns ita acerbiſsimè lachrymantẽ, & fortiter condolentẽ unà ſecũ non ceſſabat aliquatenus lachrymari, virgoq; Maria flexis genibus coram filio ſciſsis ueſtimentis ſuis, filium ſuum alloquitur hoc modo. Fili mi ecce demon qui ſpuit in faciem tuã qui te lapidauit, qui te ad columnã ligauit, qui te verberauit, qui te in ſtatera crucis tanq̃ latronem confixit, qui te tradendo amariſsimè mori fecit: & nũc animo petulanti euerſa facie tam audacter tuum officium implorauit. Ego verò tua mater dulciſsima, te nouem menſibus in vtero portaui, & te his meis uberibus lactaui, his paſtus es, & Herodis regis furiam fugere volui, te nunquam de manibus relaxãdo. Vnde ergo procedit fili mi ꝙ tu vis iſtum uerſutum in tanta pertinacia permanere? ſcis ꝙ contra formam rationis expoſtulat: quare inſtanter peto mihi aduocatæ humani generis iuſtitiam exhiberi, & illi uerſuto tuum officiũ totaliter denegari. Ego uerò ſum mater, ipſe aũt diabolus. ego quæro ſalutẽ humani generis, ipſe uerò mortẽ ego ſum amica filij mei, ipſe uerò dãnatꝰ & infamis. & à coronatiõe cœleſtis glorię penitꝰ excluſus qũo ergo eſt audiendꝰ? certè nullatenꝰ. Itẽ quare debet ipſe uerſutus eſſe melioris condõnis me? certè nõ uideo. ar. ff. de noxa. l. nõ ſolũ. extra de dolo & cõtu. c. contingit. quare poſtulo mota immenſa triſtitia, & magno dolore ꝑterrita, quòd ſi magis hoſti faues quã matri tuę de libro cœleſtis glorię debes me cãcellare. Videns autem Ieſus matrem ſuam in tãto dolore, pietate immẽſa commotus facie dixit ad demonem: vade Sathanas: quia petitum officium tibi meritò denegamus. Demon autem iracundia motus dixit ad iudicem. Domine Ieſu Chriſte uos non eſtis iuſtus iudex: benè video, & clarè cognoſco, quòd caro & ſanguis veſter facit uos à iuſtitiæ tramite deuiare. arg. extra de prębẽ. c. graue. circa princip. & xviij. q. j. c. nihil. cũ ſimi. & c. Moyſes. ead. cauſa & q. & benè noſtis ꝙ de forma iuris, licitum non erat matrẽ veſtram contra me poſtulare cauſis, iuribus, & rationibus. s̃. dictis. Ego modo oſtendo vobis Euangelium ꝙ ſi bene inſpiciaẽ, directè facit ꝓ me. diciẽ em̃ ꝙ princeps huiꝰ mũdi venit. Quæro igiẽ pater ſancte ꝙ vos obſeruetis verba veſtra hic ſcripta q̃ proceſſerũt ex labijs veſtris, & nõ faciatis ipſa fore irrita, & iania Sed quæro ꝓut litera iacet executioni mandari. ¶ Vos ſcitis ꝙ ego ſum princeps huius mundi: & in hoc de me loquiẽ ſcriptura verba & ſenſus uerborũ ſeu literę ꝙ ego ſum Princeps malorũ peccatorũ, vos eſtis princeps bonorũ & iuſtorũ. Modo ſcitis, ꝙ cum litigantes ad rixam veniunt, boni iudicis intereſt litẽ dirimere, vt. ff. ſi cert. pet. l. quidã æſtimauerũt. & dare debet iudex vnicuiq; partẽ ſuam, vt. ff. de vſufruc. l. huius rei. vt. ff. de condi. indebi. l. fin. §. ſi tamen. ergo placeat vobis mihi dare genus humanũ, cum ꝓpter peccatũ cõmiſſum, ego ſum Princeps huius mundi. ¶ Et ſicut ſcitis uerba ſunt intelligenda cum effectu. facit. l. eum qui. §. docere. ff. ne q̃s eũ qui in ius voc. eſt vi exi. iun. l. j. §. hæc autem uerba. ff. ꝙ quiſque iur. & de cler. nõ reſi. in eccleſia vel prębẽda. c. relatũ. circa mediũ. & extra de ver. ſigni. c. p̃terea. & de pœ. diſt. j. hæc autẽ verba cum ſimi. Si ergo ſum princeps malorũ, & peccatorũ (ſi ꝓ quia) & genꝰ humanũ peccauit, vt. s̃. dictũ eſt, faciatis ergo cum effectu ꝙ ego ſim princeps, & nõ auferatis mihi ꝙ meũ eſt. Vos vidiſtis pater ſancte ꝙ quotidie eſt diſcordia iter uos & me. vos quoq; dicitis illud eſſe veſtrũ ꝙ ẽ meũ. & ego dico qñq; ꝙ eſt meũ illud ꝙ eſt veſtrũ. igiẽ vt oĩs ceſſet diſcordia, faciatis ſicut bonꝰ & iuſtꝰ iudex, & æqua lãce ꝓcedatis. placeat vobis bonos & malos diuidere: vos ſitis dñator bonorum, & ego ſim dñator malorũ: & ſi hoc facietis ꝓmitto vobis ꝙ regnum veſtrum non erit maius q̃ ſit vnum granum milij reſpectu regni mei. Et dixit filius matri ſuę, ò aduocata mundi rñde demoni: qa prima facie ius & iuſtitiam poſtulare videtur. Aduocata rñdit & dixit: abſit fili mi ꝙ ipſe verſutus ius & iuſtitiã vllatenꝰ videaẽ poſtulare. ipſe em̃ vnũ petit ab extra, intus verò habet cõtrariũ, vt. ff. de excep. l. gñaliter. vos

ſcitis, ſicut omnes ſciunt ꝙ tali die ſicut fuit heri dies vene-
10 ris Sancta, iſte verſutus quot & quanta mala cõmiſit: † ha-
bet enim mille modos nocendi, nec ignoramus aſtutiam eius
vt legitur.xv.quæſtio.ij.capi. viſis literis. Scitis enim, ꝙ ad
petitionem eius, vos fuiſtis in ſtatera crucis ponderatus, vt
legi.xxiij.quæſtio.j.capi.paratus. Scitis enim quòd pro hu-
mani generis redemptione de ſummis cœlorum ad ima mun
di deſcendẽs ſuſtinuiſtis penitus mortem temporalem, vt in
c.pro humani.in prin.extra de homi.lib.vj. iſte enim verſut⁹
horrenda immanitate, deteſtandaque aſtutia mortẽ appetit
aliorum, vt.d.c.pro humani.§.cùm igitur, ſuperius alle. vnde
cum ſemel fili mi ad inferos deſcẽdiſti, & captiuos inde extra
xiſti, vt de pœ.diſtin.j.§.dicis. Non eſt cõgruum, neque iuſtũ
ſuper humani generis ſeruitute, diſputare ampli⁹, maximè in
ipſius humani generis detrimentum, tranſiuit ammodo enim
ſententia in rem iudicatam, vt extra de re iudi, c. cùm inter
vos.& à ſententia non extitit appellatum: & ideo non eſt am-
plius appellandum, ne pueris aſsimilemur, quibus ſi non pla
cet quod geſtum eſt in libro: dicant adinuicem iterum facia-
mus. ex quibus fili mi clarè concluditur iſtum verſutum à
tramite iuſtitiæ eſſe penitus alienum: & reſpiciẽs Demonem
facie turbata dixit ei: alloquere male dicte, & vide an ſis per-
territus de tanta reſpõſione. Dixit demon: dimitte me: quia
deeſt hora vt loquamur mirabilia, neq; teipſam laudare de-
bes: quia omnis laus in proprio ore ſordeſcit, ſed veniam⁹ ad
alia. Et dico quod Deus viuit in veritate & iuſtitia, vt extra
de iureiur.c.& ſi Chriſt⁹.§.Iacobus. ipſe punire meritò debet
magnũ, ſicut paruum, nec apud eum debet eſſe acceptio per-
ſonarum. Item debet punire coniunctum ſicut extraneum, vt
l.fi.& ibi gloſſ.ff.de re.diui. Quare cum hoc ſit, inſtanter peto
hominem eſſe damnandum, & hoc fortiſsimo argu. Tu ſcis
ꝙ Angelus lucifer fuit de cœlo deiectus, nullo pręcepto p̄ce-
dẽte, & ſic inobediens dici non potuit. Sed Adę & Euę præ-
ceptum fuit factũ, ne de pomo comederẽt: quia qua hora co-
mederẽt morte morerentur, & p̄ceptum eis factum trãſgredi
non curauit: & ego cui nullum præceptum de obediẽdo fuit
factum, fui deiectus de cœlo, & ſum damnatus. quanto ergo
& multo fortius debet damnari humanũ genus, quòd pręce-
ptum domini præteriuit? fortius eſt contra p̄ceptum, q̄ pręter
pręceptum facere, vt.C.de nego.geſt.l.fi.& ſic dico huma
num genus debere damnari: & nunc peto ꝙ reſpondeat ad-
11 uocata. ¶ † Reſpõdit aduocata, ò miſer infelix, non eſt ſimi-
le illud quòd poſuiſti de Angelo. Angelus enim qui pecca-
uit fuit meritò puniendus: quia nihil infirmum in ſe habebat
quod ipſum induceret ad peccandum: quia non aliqua infir-
mitate, ſed malignitate deliberata peccauit.vj.quęſtio.iiij.ca-
pi.quòd bene.&.xix.diſtinc.c.ſecũdũ.& ſicut ſcis, nullo mo-
do p̄cepto indigebat. homo autẽ cũ peccauit, habuit ꝙ ipſum
ad peccandum induceret.ſ.corpus fragile, vt de pœniten.di-
ſtin.iiij.c.ille Rex.& de pœni.diſtin.iij.c.ſed nunquid.in vlti.
col. Ange.enim ſine p̄cepto aliquo, à natura habuit in ſe ſapiẽ
tiam omnium: quia cognoſcebat certitudinem boni & mali,
propter perfectionem ſuæ naturæ, vt de pœni.diſtinc.ij.c.in
primo. vnde habito reſpectu ad certitudinẽ ſupradictam, gra
uius peccauit Ange. quia ſcienter per ſuperbiã ſe prętulit cõ-
tra Deum q̄ peccauit homo, qui ignorãter deceptus fuit do-
loſa & verſuti malitia: & ideo Ang. de altiori gradu cecidit. de
pœni.diſtinc.j.c.ſi homo. homo enim talem certitudinem nõ
habuit propter corpus, quod animã grauabat: & ideo non eſt
bonũ quod de Angelo dicis. vnde ſilê ammodo ꝑfide dãnate:
quia ſatis dictum eſt. Dixit demon, non ſilebo aperias aures
tuas ò aduocata humani generis, & audies ea quæ dicam tibi.
dixit aduocata, finẽ litigijs ammodo faciamus. ſcis enim ꝙ in
omnibus ſuccubuiſti, vnde ad hoc amplius redire non potes.
petis ammodo interlocutionem fieri.ſ. poſitis ſicut ſuperius
in reſtitutione facere non tardaſti? Reſpondit demon. ò aduo
cata ſatis admiror de vobis: quia non ſolum mihi, ſed ſummæ
deitati vultis finem imponere. Sed attende vnum: adhuc inſi-
ſto, & dico ꝙ homo peccauit. Aduocata autẽ conuerſa ad fi-
lium dixit, Fili mi tu iudex viuorum & mortuorũ, ego ſcio ꝙ
vltra vult dicere iſte verſut⁹: vult enim arguere falſis cauilla-
tionibus & argumẽtis oſtẽdere hominẽ peccaſſe, & cõclude-
re vult. quaſi dicta ſua originẽ extraxerint, ex fonte iuridico.
vos enim ſcitis Fili mi ꝙ propoſitũ & fundamẽtũ ſuũ falſum
fuit: quomodo ergo credẽdum eſt p̄ſens verum dicere? certè
nullo modo: quia ſemel malus ſemper p̄ſumitur eſſe malus, vt
l. ſi cui.§.eiſdem. ff. de accu.iuncta.l. caſsius.ff. de ſenato. ipſe
enim verſutus, adeò faſtigia dicit quod ammodò neſcio in
qua parte me voluã. Quare te ſupplico fili mi, quod ſibi pręcipias ꝙ vno verbo dicat quã clauſulã velit, & ego ipſam pũ-
ctuabo, & gloſſabo ſecũdum veritatem. Dixit demon, ego au-
dio hodie mirabilia in ſole, & luna, & ſtellis: quia aduocata
mundi vult eſſe mea aduocata me inuito & nolente, quòd eſt
contra legem: quia beneficium non confertur in inuitum, vt
l.nec emere.C.de iure delibe.&.ff.de regu.iur.l.inuito.cũ ſuis
ſi. vult enim eſſe mea tutrix, & nutrix, & facere de me ſicut fit
de pueris, qui neſciunt punctuare, neque gloſſare: ego enim
verba mea ita apertè dico quòd non ægẽt aliqua pũctuatio-
ne, vel gloſſatione de mundo, vnde quantum ad hoc ipſam
ego poſtulo non audiri cũ partes actoris velit ſuſtinere quæ
meę ſunt, vt.l.j.circa princ.ff.de proba. Replicando autẽ dixit
aduocata: non modicũ turbata ſum: nolo enim quod falſitatẽ
alleget fili mi iſte verſutus corã te: nõ enim debet audiri ratio-
ne mendacij, vt. C. de indi.vid.tol.l.ij.in fi. Sed ſi falſitatem
vult dicere dicat in regno ſuo, non autem in regno tuo. Dixit
demon, ſi non vultis me audire, ego recedam: & ex nũc aper-
tè videbo ſi erit iuſtitia iudicantis. Tunc dixit pater omnipo
tens matri ſuæ, ſine, videamus an velit iſte verſutus iuſtitiam
poſtulare. Scis enim ꝙ ego ſum iuſtitia, & neceſſe eſt me ius
ſuũ vnicuique tribuere, vt.l.iuſtitia.ff.de iuſt.& iur.& inſtit.e.
in princi. iuncto canone.j.di. reſpiciamus ergo, an demon fo-
ueat iuſtam cauſam. Tunc mater reſpondens dixit: Fili mi iu-
ſtitia tua eſt in hoc, vt non dimittas eum dicere mendacium,
in tuo regno. Dixit autem omnipotẽs matri ſuæ: ſi iſte verſu-
tus dicit mendacium, de mendatio acerbiſsimè punietur,
vnde ſinas eum dicere. dixit tunc aduocata, dicas ergo dãna-
te quid dicere intendis? Dixit tunc demon: homo peccauit,
meritò puniendũ & dãnandum poſtulo. Dixit aduocata: non
vltra procedas: quia iam à tramite iuris recedis. non enim di-
cis qualiter ipſe peccauerit, & an ſui culpa peccauerit, an ve-
rò tua, ſcis enim ꝙ in culpa fuiſti, vt ſuperius dictum eſt: qua-
re ſileas ammodo: quia tempus eſt, tũc dixit Ieſus: ò mater di-
mitte ipſum dicere: quia inciuile eſt niſi eum tota lege perſpe
cta, aliquid iudicare vel reſpondere permiſeris, vt.ff.de leg.l.
inciuile. Dixit tunc demon: homo peccauit contra bonitatem
infinitam, & non curo qua culpa peccauerit, an ſua vel aliena:
quia poſito milies quòd ego ipſum induxerim ad peccandũ,
ſcriptum eſt in lege quòd agens & conſentiens, pari pœna pu
niuntur vt extra de ſenten.excom.c.nuper. cum ſequẽ.& ibi
tex: iuncto.c.clericorum.circa fi. extra de vita & honeſt.cle-
rico.& in.§.ope.inſti.de obliga.quæ ex qua.delic. facit etiam
decretalis mulieres in fine.extra de ſent.excõ. & ibi no.in gl.
iũcta decre.quantę.& ibi tex.no.in eo.tit.cum ibi alleg.in gl.
facit.xj.q.iij.c.quoniam multos. facit, l.is qui opem.ff.de fur.
iuncta.l.verum.& eſt gloſſ.multum nota.in.l. iubemus.la.ij.
§.ſanè.circa fi.C.de ſacroſan.ecc.iuncta.l. ſi quẽquam eo.ti.fa
cit.l.adigere.in prin.ff.de iurepatro.iuncta.l.liberorum.in fi.
ff.de his qui no.infa.concor.text. ad literam in.c. j. extra de
offic.dele, cum infinitis ſi. vnde ammodo ſufficit mihi, quòd
homo peccauit. pœna enim debet ſecundũ iura correſpõdere
culpæ: quare peto ad hoc vt ſeruetur æqualitas ꝙ ſicut ego
propter peccatum ſum damnatus: ſic homo qui peccauit ſi-
militer condemnetur. ¶ Cõmiſit enim homo crimen læſe ma
ieſtatis, vnde ipſe cum hæredibus ſuis eſt meritò dãnandus.
Scriptum eſt enim ꝙ filij, paterno debẽt perire ſupplicio, in
quibus hæreditarij criminis exempla metiuntur, vt. l. quiſ-
quis.circa prin.C.ad.l.iul.mai. extra de homi. c. ſicut dignũ.
cum ſimi. Aduocata reſpõdit. audi fili mi qui ſemper ſis bene
dictus ſuper omnẽ creaturã: in cuius nomine flectitur omne
genus cœleſtiũ, terreſtium, & infernorũ. dicit iſte verſutus ꝙ
homo peccauit contra bonitatem infinitam: ergo eſt punien-
dus in infinitum. Ad ꝙ reſpondeo & dico, ꝙ vos fili mi eſtis
Deus & homo, & eſtis bonitas infinita: ergo homo peccauit
contra vos: ergo vobis eſt iniuria illata, quam remittere pote-
ſtis, vt.j. dicetur: quia aut vult dicere iſte verſutus quòd ho-
mo ex leuitate proceſsit ad peccandum. & tunc non eſt con-
demnandus. aut proceſsit ex inſania: & tunc ſibi eſt miſeran-
dum: aut ex iniuria: & tunc eſt ſibi iniuria remittenda. textus
eſt multum notabilis in.l.j.C.ſi quis Impera.ma. ſic ergo cõ-
cludetur ipſum non debere puniri nec condemnari. Reſpon.
demon: ego bene dixi.ſ. quòd durum mihi erat habere ma-
trem iudicis aduocatam contra me, vt.C.de aſſeſ. & dome.l.
domeſticus. Et dixit Reginæ cœlorum. vos male facitis: quia
non vultis ꝙ homo puniatur de peccato cõmiſſo, ꝙ eſt con-
tra.l.ſancimus.C. de pœn.&.xiiij.q.iiij.c. ſi quis. Tunc dixit
Ieſus demoni: ſilê ammodo: quia bene ſcis, ꝙ in cruce pepen-
di pro redemptione generis humani ꝙ ſemel propter pecca-
tum damnatum fuerat. Vnde non eſt iuſtũ, ꝙ de eodem pec-
cato bis cõtra gen⁹ humanũ ſentẽtiam p̄feramus, argu.ff.nau.
caup.ſtab.l.licet gratis.§.fi. in fi. vbi dicit ꝙ nõ debet ſępe de

delicto

delicto eiusdē hominis quæri. Expectādum est ergo, vsque ad diem iudicij: quia tunc malos malè perdam, bonos autem faciam in cœlesti gaudio triumphare. Dixit demō: Domine Iesu Christe Rex gloriæ, noli sic interloqui: quia tu bene scis ꝙ homo peccauit infinitè: vnde ad olim & ad hodie extenditur pœna sua. est ergo hodie puniendus: quia lex hodie loquitur, vt.l.arriani.C.de hæreti.& in omnibus aut.quæ incipiūt, sed hodie &c. Respōdit aduocata. Tu falsè cōcludis, & scis ꝙ non probat hoc esse quod ab hoc cōtingit abesse, vt.l.non nudis, &.l.nō epistolis.&.l.neque natales.C.de ꝓba.scis enim quòd si qua culpa in homine fuit (quòd non credo) fuit ꝑ gratiam abolita, & misericordiam cancellata: ergo cùm nullatenus est in culpa, nō est aliqualiter puniēdus. non enim credas ꝙ precibus tuæ calamitatis facias iudicem lachrymari: hoc enim esse non debet, vt.l.obseruandum.§.in cognoscendo.C. de offi. ꝓsi.& ibi text.facit.l.quisquis.C.de posth. vnde est bonū obuiare malicijs tuis, & te perturbare peruersum: quia si sic non fieret, nihil aliud esset q̃ fauorē impietati pro viribus impartiri, quòd esse non debet, vt in decretis.xxiiij.q.iij.c. q potest obuiare.cū si. Tunc dixit demon ad Iesum. Domine peto iustitiam exhiberi, aliter non est aliquo iudicio pręmunita persona tua, si in te deficit iustitia: quia deficiente iustitia, non es iudex, vt in decretis.xxiij.q.ij.c. iniustum est. Respondit ad-
12 uocata. adhuc loqueris maledicte. †scis enim quòd Deus creauit hominem ad imaginem & similitudinem suam, vt, C. de pœnis.l.si quis in metallum. & ipsum hominē voluit esse hæredem vitæ æternæ, quam olim promisit Abrahæ, & semini eius. Igitur humanum genus nō debet esse tuū, sed debet cœlestis gloriæ gaudio collocari. Rñdit demō. Tu scis aduocata quòd De⁹ creauit hoīem, sed vnū scio quòd ip̄m creauit cū sapiētia ergo sapiētiā habebat, & ipse in sua sapiētia peccauit, ergo sciēter & dolosè peccauit, & sic dol⁹ suus sibi patrocinari non debet, vt extra de dolo.c. ex literis.circa fin.cum si.ergo venit puniendus, & sic pronunciari peto. Respōdit aduocata, silê ammodo fili iniqtatis. nōne dixi tibi ꝙ homo ꝓpter fragilitatem mulieris inductus fuit ad peccādum? certè sic, vnde
13 homo non venit puniendus, †sed tu diabole maledicte: Quia qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur, vt.s. dixi in.l. qui occidit.ff.ad.l.aquil. cum si. non enim est ammodo super hoc insistendum amplius: quia satis disputatum est, & multa dixi quæ repilogare non erat necesse, & multis vti iuris articulis non est idem dicere. sed est se sępius loquacibus adaptari, vt est tex.in.l.in cuius.§.cùm quis.ff.de leg.ij. imò ꝙ plus est effuso sermone loqui, vt.l.fi.in fi.C.de do. ꝓmiss. ammodo enim cognoui omnia contraria tua, sicut etiam primitus cognoscebam. nam cognito vno cōtrariorum, cognoscitur & reliquum, vt insti.de his qui sunt sui vel alie.iur.in prin. ff.de verb.ob.l.vbi autē non apparet.&.xxxij.q.j.c. cum renunciatur. Peto ergo fili mi charissimè Rex gloriæ, & mundi saluator, vt in fauorem generis humani, sententiam proferatis, ipsumque genus humanū ab impetitione ꝓcuratoris nequitiæ infernalis, aliâs penitus absoluēdo. Iesus autem iustus iudex p̄cepit Angelo Gabrieli, vt tuba aurea, citaret beatam virginē Mariam aduocatam humani generis ex vna parte, & procuratorem nequitiæ infernalis ex alia, ad sententiam audiendam die paschatis resurrectionis Iesu Christi: & ita factū est per Angelum Gabrielem. Iesus autem adueniente die, sententiam pro tribunali protulit hoc modo. In æterni nomine amen. Nos Iesus mundi saluator, visa citatione contra genus humanum, visa etiam charta à procuratore producta, & allegata per procuratorē nequitiæ infernalis, visis etiā allegationibus factis per Mariam virginem aduocatā humani generis, visis positionibus, respōsionibus, & exceptionibus, & replicationibus, etiā iuribus ambarū partiū, & his omnibus visis, & cōsideratis quę in p̄dictis, & circa p̄dicta videnda & cōsideranda fuerūt sedētes pro tribunali ad nostrū solitū banchum iuris positū, super thronos Angelorū in cœlesti palatio nostro, vbi residentiā facimus ꝑsonalem humanū genus hac mera diffinitiua absoluim⁹, & ab impetitione ꝓcuratoris nequitiæ infernalis reddimus absolutū. cū hoc cōsonet sanctissimis scripturis & iuridicę veritati, quā in hoc sequi volum⁹. ipsumque ꝓcuratorem neqtię infernalis, ex nūc p̄cipimus ad dānatione inferni perpetuā penitus ambulare, vbi est fletus, & stridor dentium infinitus, recessitque diabolus scissis vestibus, & dolore perterritus ad inferos maledict⁹. Lata data in his scriptis pronūciata, & ꝓmulgata fuit.s. scripta sentētia in omnibus, & ꝑ omnia prout superius cōtinetur, & scriptū est per.s. dictū dominū nostrū Iesum Christū pro tribunali sedētē in.s. dicto loco p̄sentibus.s. scriptis ꝑtibus, lecta & vulgarizata per me Ioānem euāgelistam notariū domini nostri Iesu Christi, & dictæ curię scribā publicū p̄ntib⁹ Ioāne baptista. Frācisco & Dñico cōfessoribus, Petro & Paulo principib⁹ apostolorū, & Michaele archāgelo & multis alijs sanctis in multitudīe copiosa. Testibus ad hæc uocatis & habitis & rogatis, Anno dñi. Mcccxj. inditione.ij. die. vj. mensis Aprilis. tunc Angeli videntes hæc, & chorus cœlestis cœperunt alloqui virginem gloriosam dicentes. Salue regina mater misericordiæ, vita, dulcedo, & spes nostra salue, &c.

¶ Explicit processus & tractatus quæstionis uentilatæ corā domino nostro Iesu Christo, inter virginē Mariā aduocatam humani generis ex una parte, & Diabolum contra genus humanum ex alia parte, compositus, & compilatus per eximiū legum doc.do.Bar.à Saxoferrato ciuē Perusinū, cuius anima requiescat in pace. Amen.

Incipit tractatus bannitorum.

SVMMARIVM.

1 *Bannitus non æquiparat̄ damnato ultimo supplicio, nec efficitur seruus pœnæ.*
2 *Sententia quæ suspenditur per aliquā conditionem, etiam tacitam, non inducit capitis diminutionem.*
Damnatus ad mortem in præsentia, statim efficitur seruus pœnæ.
3 *Bannitus, non æquiparatur deportato.*
4 *Præses prouinciæ, & magistratus municipales, non possunt deportare.*
5 *Bannitus, non efficitur infamis.*
6 *Bannitus, non æquiparatur relegato.*
7 *Bannitus non æquiparatur excommunicato: & de uno ad aliū licitè non arguitur.*
8 *Bannitus qui ex forma statuti impunè occidi potest, æquiparatur transfugæ. Et transfuga dicitur.*
Item dicitur hostis suæ ciuitatis.
9 *Subditus rebellans domino, uel Potestati, dicitur hostis.*
10 *Bannitus quòd perdit tantummodo iura ciuitatis, à qua exbannitus est in eius fauorem facientia, non autem ius gentium, nec ciuile.*
11 *Opi. Iaco. de are. ut plurimum uidetur de mente iuris.*
12 *Bannitus testamentum facere potest, secundum ius cōmune, non secundum iura suæ ciuitatis.*
13 *Bannitus non potest hæres instituti in testamento condito secundum iura suæ ciuitatis, sed secundum ius commune sic.*
14 *Bannitus non succedit ab intestato, respectu statutorum suæ ciuitatis, sed iuris communis sic.*
15 *Bannitus qui non potest impunè occidi: licet offendens eum mitius puniatur, non dicitur transfuga, retinet etiam iura suæ ciuitatis, & æquiparatur uilibus personis.*
16 *Banniri quòd quis poßit, iure communi.*
17 *Bannitus iure communi, ea perdit, quæ in banno exprimuntur,*
18 *Bannitus de iure communi, non habetur pro confesso: sicut bānitus ex forma statutorum.*
19 *Iudex non potest ponere quem in banno, quòd termino elapso poßit impunè occidi.*

a PRimo videamus[a] vtrum
1 bannitus † æquiparetur damnato vltimo supplicio, vel ad bestias: & sic efficiat̄ seruus pœnę. ꝙ videt̄: qa dānatus ad mortē etiā hodie seruus efficitur, vt no.C.de do.inter vi.& vxo. aut̄. sed hodie.&.ff. de poe.l.q vltimo. sed talis erit bannitus & dānatus ad mortē, vt probat̄: ergo &c. Cōtrariū dicas ꝙ nō efficit̄ seruus pœnę. Nam sententia quæ suspendit̄ per aliquam conditionē tacitā vel express am nō inducit capitis diminutioné, vt.ff.de iniuſ. test.l.si qs exheredato.§.eius q deportatur. & de leg.iij.l.j.§. hi qui. de pœnis.l.j.§.j. sed iste est cōdēnat⁹ ad mortē sub ista conditione, si in fortiā peruenerit. ergo &c. Præterea, nullus superuiuens hodie efficit̄ seruus pœnæ ex sentētia, vt.d.l.j.de pœnis.& aut̄. sed hodie. dic. vt ibi no. hic ergo bannitus & cō demnatus in absentia superuiuit: ergo &c. dices tu: expressa conditio quæ tacitę inest, habet suspendere conditionē, vt.l. hæc verba.cū si.de le.ij. Secūdo: qa illa lex loquit̄ quo ad trāsmissionē ad hæredes. sed quo ad obligationis effectum, nulla differentia est inter expressam & tacitā, vt.l.itē qa.ff.de pact.
2 fateor † tamē ꝙ si esset in pręsentia, & esset damnatus ad mortem, statim etiam hodie efficeretur seruus pœnæ. vt dictis iuribus. nec valeret eius testamentum.ff.de testa.l.eius qui. & ibi not.& melius per Dy. quia ibi glo. in aliquo non bene dicit.
3 Tertiò videamus † vtrum æquiparet̄ deportato. glo. quæ est insti.quib.mod.ius pat.pot.sol. dicit ꝙ si bona banniti publicent̄ de iure, uel de consuetudine, æquiparet̄ deportato &

a ¶ Primò videam⁹. Iste trac. est Bart. & de ipso meminit idē Bart. in extraua. q sint rebelles. in ver. rebellādo. in.ij.col. ī ver. Reges uerò & ciuitates. ubi remittit se ad ea quæ dicit in tract. de banni. nostri temporis. & istum ꝑ tracta. Bar. alle. Iaso. in.l. j. in pe. colū.C. de hæred. insti. tñ iste tract. est insert⁹ de uerbo ad uerbū ꝑ eundē Bart. in disputa. sua q̄ incip. Lucanæ ciuitatis statuto. iiij. col. in ver. saluatoris nostri. vbi prīo igit̄. videam⁹. vsq; ibi, ī viij. co. ad argumēta & rōnes incꝫtū factas. & pōas hic addi. quas ibi scripsi. Et adde ꝙ Bar. fecit aliū trac. exbānitorū. inci. primò q̄ro an exbānitus q est insert⁹ in ij. vo. cōs. & ibi scripsi. Tho. diplo.

idem dicit glo.x.col.hic finitur lex. contrarium credo, videlicet ꝙ non æquiparetur deportato. ꝙ sic probo. preses prouinciæ† & magistratus municipales non possunt deportare, vt.ff.de leg.iij.l.j.§.deportatos.de iniust.testa.l.si quis.§. eius qui.et.de offi.psi.l.illicitas.§.veritas.si ergo non possunt ipsi: multò minus poterit Potestas vnius ciuitatis, cum exbanniti ab eis non æquiparentur deportatis. Præterea sententia deportatiõis non fertur in absentes.ff.de pœ.l.absentem,sed bãnum fertur in absentem: ergo non æquiparatur deportato. Præterea deportatus perdit iura ciuilia Romanorum.ff. de pœ.l. quidam. Sed si diceremus talem bannitum æquiparari deportato: talis bannitus perderet Romanam ciuitatem, & iura ciuium Romanorum. Secundò vnus iudex extenderet iurisdictionem suam, contra.l.inter pœnas.in prin.&.l. relegatorũ. in prin.& in.§.ad tẽpus.ff.de interdic.& relega.Præterea fama eius qui deportatur diminuitur: quia efficitur infamis. imò eius fama in totum tollitur,vt.ff. de var.cog.l.co-
5 gnitionum.§.fi. Sed exbannitus † non efficitur infamis: quia edictum propositum in absentem de maleficio, non infamat nisi de facto, vt de requi.re.l.fi. nam expresse dicitur bannitus condemnatus extra ordinem, vt in glo. de modo mul.l.j. facit ꝙ dicitur in.l.iij.§.præterea.& ibi not.per Dy. de suspe. tut.ergo patet ꝙ non æquiparetur deportato. Præterea non reperitur.l.cautũ ꝙ deportatus possit impunè occidi. sed bãnitus potest impunè occidi ex forma statutorum : ergo non æquiparatur deportato. Præterea bannitus est tanꝙ ab ipso principio cõtumax,&extra obediẽtiam cõmunis:sed deportatus est obediens: & sic si post deportationem inobediẽs sit, capite punitur. de pœnis.l.relegati.&.l.capitaliũ.§. in exulibus. ergo &c. Præterea deportatum nemo potest restituere, nisi Princeps, vel senatus.de pœnis.l.relegati. in fi.ff. de postula.l. prima. §. de qua. sed exbanniti tota die restituuntur per communia, & eorum rectores: ergo non æquiparatur deportato. in ista sententia est Iacob. de are.&no. Cyn.C.de hęredi.institué.l.j. Et ita determinatum fuit Bonon. in publicis disputationibus per domi. Feder. & sic communiter tenent
6 Moder. ¶ Tertiò videamus† vtrum æquiparetur relegatis. gloss. quæ est in.d.§. relegati. dicit ꝙ quando bannitus non amittit bona, ꝙ tunc æquiparatur relegato. idem sentit gloss. ff. ex quibus causis in possessionẽ eatur.l. contentione.in fin. vltimæ glossæ.Contrarium credo verum. nam aliquis exbãnitus per solam contumaciam nulla de delicto præcedente cognitione secũdũ statuta, & cõsuetudines Italiæ, sed sentẽtia relegationis licet in absentia posset fieri: tamen debet cognosci de crimine.dicitur ꝙ debet ferri in absentes more priuatorum iudiciorum.sed constat, ꝙ in causis priuatorum non fertur in absentes sentẽtia, nisi cognitio de causa precedat,vt.C. de iudi.l.properandũ.§.sin autẽ reus.&.C.quomodo & quãdo iudex.in aut.qui semel.pro hoc facit in aut.de inces.nup. §.j.& quòd ibi no.in prin.mag.gl.quæ incip.ex hoc patet ꝙ bannitus non æquiparetur relegato. ¶ Præterea relegatus est infamis,vt.ff. de vari.& extraor.cog.l.cognitionem.§.minuitur, in fin.saltem interim cùm est in relegatione, vt legitur de his qui not.infa.sed bannitus non est infamis,vt.s̄.dictum est.Præterea relegato non potest dari licentia reuertendi,nisi à principe,vt.l.relegati.ff. de pœ.in fi.sed exbanniti restituũ-
7 tur à ciuitate:ergo &c. ¶ Quartò† est videndum vtrum bannitus æquiparetur excõmunicato in omnibus, ita ꝙ de vno ad alium arguatur.nam isti exbanniti statim elapso banno habentur pro confesso, de maleficio,nec possunt innocentiam purgare,secundum statuta & consuetudines Italię,sed excõmunicati statim prestita satisdatione de parendo mandatis iudicis absoluuntur,vt extra quòd met.cau.c.j.& de sentẽ. ex cõmuni.c.nuper.&.c.sacro.in fi. Ex effectu ergo patet, ꝙ non procedit æqparatio, Præterea excõmunicatus à sacramentis &cõmunione fidelium excluditur.extra de sentẽ.excõmuni. c.ij.de senten.excõmuni.c.pe. certum est bannitũ ꝓdicta non perdere:igitur &c.Præterea sentẽtia excõmuni.à iudice suo lata valet apud omnes,vt dicto.c.pe.sed exbanniri non facit quem haberi pro exbannito nisi in illa ciuitate vbi est exbãnitus: ergo &c. Præterea non reperitur ꝙ excommunicatus possit impunè occidi:ergo &c.hoc intellige nisi excommunicatus esset incorrigibilis, vt.xxiij.quæstion.v.c. excommunicatorum.&ibi no.& sic videtur bona argumẽtatio de vno ad
8 alium simpliciter. Quid dicemus? dico† talem bannitum ex forma statuti impunè occidi posse, & rectè, & propriè dici trãsfugã ciuita.suę. Itẽ ꝓpriè potest dici hostis ciuitatis suæ. hoc probo tam ex modo cõstituẽdi ꝙ ex modo cõstituti. Ex modo cõstituendi patet: sicut ille qui dicitur trãsfuga qui ab alijs qui sub imperio sunt, de causa desistunt in hostium numero aliorum exbãnitorum &hostiũ ciuitatis suæ:ergo propriè potest dici transfuga ciuitatis suæ. Item hoc probatur ex effectu constituti.nam licitum est transfugã impunè occidere. Item exbannitus simpliciter redeundo ad ciuitatẽ suã, non recuperat eam. Sed poterit instare:hostes sunt quib⁹ populus Romanus bella indixit, vel ipsi populo.ff.de cap.l.hostes. sed exbanniti non sunt huiusmodi: ergo &c.si non contulerunt se in numero hostiũ,& sic non potest dici trãsfuga. ¶ Secundo hostes inter quos habent locum iura captiuitatis sunt hi de quibus loquitur.l.hostes. sed alio modo loquendo dicitur quòd ciuitas posit habere hostes suos si ipsis bellum indixerit, vt.ff.de cap.l.si quis ingenuo.§.fi.& not.in.d.l.hostes.in.j.glo.sed talibus exbannitis indixit ciuitas bellũ, permittendo ꝙ possunt occidi & statuendo officiales ad eos capiendos: ergo sunt hostes ciuitatis . Item quando subditus se
9 rebellat † domino, vel Potestati, dicitur hostis, vt.C. de his qui ad eccle.cõfu.l.seruus.in fi.gl.pro hoc facit quòd no.Cy. de iniu.l.si non conuitij.in princip.& exbannitus potest dici transfuga suæ ciuitatis. Itaque possunt dici hostes. nam illi quos senatus etiam iudicat hostes, sunt hostes populi Romani, vt.d.l.amissione.versic.sed hi.cum gloss.sua.ita illi subditi quos commune iudicat suos hostes, sunt hostes suæ ciuita.sed exbanniendo eos, iudicat suos hostes: ergo &c. possunt dici
10 transfugę, & hostes suæ ciuitatis. ¶ † Restat videre quid bãnitus admittit pro tali bãno.ad quod vos debetis scire, quòd transfugę & hostes populi Romani vltra alias ciuitates, perdunt ciuitatem Romanam, & omnia iura ciuita. Romanæ: retinent tamen iura gentium, vt.l.amissione. &. l. quidam. de pact.hoc verum ꝙ perdunt iura ciuita. Romanæ inquantum respicit commodum suum, sed prout respicit incommodum iura ciuitatis Romanę remanent apud eos secundum vnã solutionem in.l.postliminiũ.§.filius.de capti. & probatur hic.& patet:quia promittendo vobis, obligat se ciuiliter, vt not.ff. de capt.l.tutelam.§.fi.hoc etiam patet: quia lex ciuitatis Romanæ quæ permittit eos occidi eos ligat, vt.C. de sica.l.iij.in fi.sic itaque dico de tali bannito. Nam cùm ipse propriè sit transfuga & hostis populi ciuitatis vbi est exbannitus, vt s̄. probaui: dico quòd exbannitus perdit illam ciuitatem, & omnia iura, & priuilegia illius ciuitatis, iura autem gentium, item iura communia ciuitatis Romanæ sunt imperij Romani: ideo non perdit ea. nam non est transfuga Romani imperij, sed illius ciuita. tantum vbi est exbannitus: & sic idem de parte quo ad partem, ꝙ est de toto quo ad totum. ¶ Pręterea hoc est verum: quia si aliquis est transfuga, vel reprobatus ab aliquo collegio, iura & priuilegia illius collegij perderet: remanet tamen in dispositione iuris communis, vt.C. de excu. tu.l.sed & reprobari.&.C.de epis.& cleri.aut.generaliter. de quæstio.l.milites.de tabel.l.ij.lib.x.ita ergo cum ipse bannitus sit remotus ex delicto ob vniuersitatem, perdet iura & priuilegia tantùm ipsius vniuersitatis. pro hoc facit.C. si curia.
11 vel cohor.l.j.in fi.lib.x. Ad istam† opi.induco in testem Iac. de are.cuius opi. videtur esse de mente iuris, vt plurimũ qui hoc tenet, vt.ff. de ędil. edi.l.testamento.§.ex facto.& inter cętera his verbis vtitur. ¶ Quid de bannitis nostri temporis? dicunt quidam quòd idem ꝙ in deportato, vt.j.de bon.dam. l.j.sed non videtur: quia sententia deportationis etiã à præsidibus dari non potest, vt.j. de pœ.l.ij.de lega.ij.l.penul.§.deportatus, multominus à ciuitatum rectoribus. non ergo perdet quæ abijcit hæc,& aliter non habet fieri,vt.j.de interdi.& rele.l.relegatorũ.§.j.C.de pœ.l.nemo.&.ff.de pe.l.interpretatione.ea autẽ quæ sunt propriè ciuita. à qua est exbannitus amisisse credo: quia quantum ad illam peregrinus est, vt.C. de hære.insti.l.j.& de in ius vocan.l.sed & si.§. sed & si per pœnam. Ista sunt sua verba quæ vt patet, posuit suam voluntatẽ ponendo non argumentum inducendo. patet ergo quod iura suæ ciuitatis perdit, seu à qua est exbannitus.sed iura com-
12 munia retinet, vt dictum est. ¶ Quæro nunquid† bannitus possit facere testamentum? Dy.in.d.l.eius qui.§.fi.de testa.dicit ꝙ si ei offeruntur bona ꝙ ęquiparatur deportato secundũ glo.in.§.deportati.& non potest facere testamentũ. idem tenet Specu.in tit.de instru.edi.§.compẽdiose.ver.quid de bãnitis. Alij cõmuniter cõtrà: quia negãt ipsum æquiparari deportato, vt.s̄.dixi cũ distinctione tamen. aut fecit testamẽtum secundũ ius cõmune:& pt. aut secundũ ius ciuita. suę:& nõ pt, vtputa qa erat in ciuitate statutũ ꝙ testamẽtũ possit fieri minori numero septẽ testiũ: quidam quòd non æquiparatur de-
13 portato, vt plenè ꝑ Cy.i.l.j.C.de hęr.inst. Tu autẽ† distingue: aut instituitur in testamẽto facto secũdum ius propriũ illius ciuitatis: & tunc non potest institui: quia illius iuris non est
14 capax, vt patet ex prædictis. Item† posset quæri an bãnitus succedat ab

succedat ab inteſtato.videtur dicendum,aut loqueris de ſuc-
ceſsione ab inteſtato de iure ſtatuti,vt ſi per ſtatutum dicitur
ꝙ agnatus præferatur mulieri proximiori in gradu:tunc nõ
ſuccedit,qꝛ ipſius iuris omnino eſt incapax,vt patet ex p̃di-
ctis ꝙ tene menti:quia multę aliæ quæſtiones poterunt fieri
ſi bene inſpiciatur,prædicta vera credo in omni bannito qui
ſecundum formam ſtatutorum impunè poteſt occidi:nam il
le propriè eſt transfuga,& hoſtis ciuitatis,& ei ciuitas poteſt
15 indicere bellum,vt.ſ.probaui.¶ Sed quæro†quid de banni-
to qui non impunè occidi poteſt ſed offendens,vel qui occi-
dit minori pœna punitur.Reſp.ꝙ talis bannitus non eſt ꝓ-
priè tranſfuga,nec hoſtis ciuitatis.vt.l.amiſsione.&.l.capitis
de cap.di. vbi requiruntur duo copulatiuè. ſ. ꝙ deſiſtat ab
ab his ſub quorum imperio & obedientia eorũ quibus ſub-
eſt.ſed non facit ſecundũ:quia ſe nõ contulit in hoſtiũ nume-
ro,ꝙ patet:qꝛ ciuitas nõ habet eum pro hoſte, cum priuant
offendentes eum licet minori pœna,æquiparatur autem talis
exbannitus perſonis vilibus,quibus qui iniuriatur,min⁹ pu
nitur,vt inſt.de iniu.§.atrox.&.§.pœna.&.ff.de iniur.l.fi.re
tinet ergo iura communia & iura ſuę ciuitatis, & ſolum per-
dit illud ꝙ tantum eſt expreſſum ꝙ perdat.& ſi aliter dicere-
tur,oporteret te dicere omnẽ cõtumacẽ eſſe tranſfugã, & ho
16 ſtem ſuæ ciuitatis,ꝙ eſſet iniquiſsimum . ¶ † Sed pone ꝙ in
ſtatutis nihil continetur de exbannito,quid eſſet de iure cõi?
dic ꝙ de iure cõi põt qs exbanniri:nã annotatio q̃ olim fie-
bat erat quoddam bannũ.dicebatur enim ſi non veniret in-
tra terminũ ꝙ oia bona ſua ponãtur in bonis fiſci,vt.ff.de re-
quir.re.l.j.& no.in gl.quę incipit,& requiſita,non eſt dubiũ
ꝙ iudex poteſt mulctare cõtumacẽ inobedientem ſibi,vt.ff.
ſi quis ius di.non obtem.l.j.nam illud eſt bannire,& mulcta-
re contumacem inobientem ſibi.ff.de ven.inſpi.l.j.§.ꝙ ergo.
in gl.ſuper verbo,mulctetur. quę incipit.aliquis damnatus fa
cit.C.de epiſ.& cle.auẽ.itẽ nulla communitas:& ꝙ no.in.l.j.
17 vlt.gl.C.qui bo.ce.poſſ.¶ Sed quid perdit†talis exbannitus
de iure communi?Rñ.perdit ꝙ fuit expreſſum in bãno:puta
fuit bannitus ꝙ ſi nõ veniret intra tẽpus tale: ſolueret centũ,
vel perderet omnia bona in caſib⁹ in quibus de eis loquitur.
Item ,quia in banno veniunt bona, non poterit interim ſibi
18 ſolui,vt.l.fi.de requi.rer. Item,ſi tale crimen erit ꝙ†infamat:
interim erit infamis de facto.C.de requi.re.l.fi.eſt autem dif
ferentia inter iſtos & bannitos noſtri temporis : quia habenẽ
pro confeſsis ex forma ſtatuti.nec poſt bannum audiunẽ ad
aliquam excuſationem:ſecus in bannitis de iure communi q
non habentur pro confeſsis,vt.ff.de cuſt.re.l.diuus.verſi. di
19 uus pius.& dic vt ibi no.per Dyn.Item†quid ſi iudex appo
nit in banno ꝙ elapſo termino poſsit impunè occidi.an va-
leat?dic ꝙ non niſi ſit permiſſum per ſtatutum:cum bannum
ſit quędam mulcta,vt dictum eſt,ſemper debet eſſe pecunia-
ria.vt.ff.de verb.ſig.l.aliud.§.inter mulctam.& etiã mulcta q̃
à maioribus iudicibus infertur non poteſt vltra tantam ſum
mam aſcendere,vt.C.de modo mulctarum. l.eos.Iſte autem
iudex pro mulcta imponeret pœnam corporalem:ergo &c.
¶ Ex prędictis patet ꝙ exbanniti ſecundũ formam iuris nõ
ſunt trãſfugę , nec hoſtes: quia nõ pñt impunè offendi:& ſic
retinent iura ciuitatis Romanę.Item iura ciuitatis ſuę.Et hęc
de materia bannitorum dixiſſe ſufficiat: quæ licet vera mihi
Bar.videantur : ſcribo tamen vt aliꝭs materiam inueſtigandi
tribuam,& vt materia quotidiana,minus bene intellecta lu-
cem veritatis aſſumat &c.

¶ Explicit tractatus bannitorum,editus per dominum Bar-
tolum à ſaxoferrato legum doctorem famoſiſsimum.

a Incipit tractatus[a] de citatione.

SVMMARIVM.

1 Reus citandus eſt,antequam libellus offeratur.
2 Præſens in iudicio,non eſt citandus.
3 Citatio ad domum ualet, quando aliter perſonaliter citari non põt, quia citandus eſt in prouincia.
Et ad eum,notitia citationis peruenire poteſt.
4 Citari in eccleſia quis poteſt uerbaliter,non autem realiter.
5 Citatio facta ſine cauſa à iudice competenti eſt nulla.
6 Procurator non debet citari ante litem conteſtatam , ſi dominus eſt præſens,poſt litem conteſtatam poteſt citari.
7 Nuncius non citat,ſine iudicis commiſsione.
8 Citatio facta die feriata,non tenet.
9 Citatio facta die feriata ad non feriatam , non tenet de iure , ſed conſuetudo contrarium obſeruat.
10 Dies termini appoſiti in citatione , computatur in termino ita ꝗ ultima die termini appoſiti,poterit comparere.
11 Citatus ut compareat intra decem dies, ſi ultima dies eſt feriata,an teneatur comparere die ſequenti, & admitti debeat?quòd ſic,
Clauſula apponenda in citatione,quod ſi illa dies fuerit feriata compareat die ſequenti.
12 Dictio uſq;,ſtat excluſiuè.
13 Relatio nuncij ſi in actis appareat,licet non de commiſsione,ſatis eſt.
14 Nuncio referenti ſe citaſſe ,creditur,niſi appareat contrarium.
15 Iudex in ciuilibus non poteſt citare quem,ut perſonaliter compareat, niſi ex magna cauſa.
16 Iudex delegatus non citat perſonaliter:niſi expreſsè committatur ſibi.
17 In citatione terminus peremptorius poni debet,ſiue ſit ordinarius,ſiue delegatus.
18 Si reus citatus in termino non comparuit, & accuſata cõtumacia per actorem,iudex poſt terminum intra duos dies pronunciat,quòd teneat.

QVia. Vt dicitur in auẽ.offeratur.C. de li
te conteſta. offerendus eſt libellus
reo qui ad iudicium vocatur.patet,qꝛ citan-
1 dus eſt reus,†antequã poſsit libellus offerri:
& non proceditur contra reum,niſi citeẽ ta-
citè,vel expreſſè,vt extra de procura.c.cum
cauſam.in fi.adeo ꝙ ſine citatione.proceſſus eſt nullus.C. de
ſenten.& interlocu.l.ea quę.de accu.l.iiij.extra de maiorita.&
obe.c.inter.Idcirco dicendũ eſt de quęſtionibus circa citatio
nem,licet autem in primis procedebat citatio,vt inſti. de pœ
na teme.liti.§.omnium.ante lit.conteſt.non dicitur quis age-
re.ſed agere velle.ff.rem ratam haberi.l.amplius.& vſ ꝗ ad lit. a
conteſta.poteſt mora purgari.ff.de arbi.l.ſi cum dies. §.j. &
de verbo.obliga.l.ſi inſulam.& quia poſt litem conteſta.non
debet iudex recuſari.C.de iudi.l.apertiſsimi.nec forum decli
nari.ff.de iudi.l.j.& eſt ꝙ licet ſit in vno articulo cõtumax,nõ
pręſumitur in aliꝭs contumax. & ideo citandus ad ſingulos
actus iudicis,aliâs in aliꝭs nil agitur:quia de vnoquoq; nego-
tio &c.ff.de re iudi.l.de vnoquoq;.& not.Archi.extra de ac-
cuſa.c.ad petitionem.Ex prędictis ergo inſurgit talis quęſtio.
2 Pone†quod quis eſt pręſens in iudicio contra quem petit a-
ctor ius de eo fieri.reus dicit interrogatus:domine nolo ad p̃-
ſens reſpondere,ſed faciat me citari ſolenniter:quia volo ha-
bere dilationem ad comparendum,actor verò inſtat quòd il-
le reus debeat reſpondere ex quo pręſens eſt . Quæro quid
iuris? & primò videtur ꝙ citari debeat:quia vt dictum eſt à ci
tatione incipiendum eſt:vt.d.§.omnium.& quia intereſt cita
ti habere dilationem ad quærendum aduocatum cuius conſi-
lio reſpondeat.argu.ff.ex quibus cau.maio.l. ab hoſtibus . in
fine. Econtra videtur,quòd omnis circuitus eſt euitandus.l.do
minus teſtamento.de condictio.indebi. Secũdò qui ſcit non
debet certiorari.de actio.emp.l.j.ad idem denunciatio eſt fiẽ
da venditori:vt.ff.de euic.l.ſi ideo.§.fin.Idem ſi fiat venditio
ſine denunciatione ſufficit,vt not.C.de euictio.l.emptor fun
di.In hac quæſtione videtur verius ꝙ non ſit opus citatione.
offeratur ergo ei pręſenti libellus & intra terminum poterit de
liberare,& iura ſua prępararе, vnde iura pręalleg.nõ ob.Sic di
cimus.vbi te inuenero ibi te iudicabo.C.vbi de crimine agi
opor.l.fina.niſi tale eſſet negotium ad quod oportet compa
rere deliberatè.tunc poſsit petere tempus ad deliberandum
ff.de interrog.actio.l.qui interrogatur.& hanc quæſtionem
mouet Specu.in titu.de lib.obl.§.ſequitur.verſiculo item di-
3 cũt. ¶ Secundò quęro † nunquid ſufficit quem citari ad do-
mum:& videtur quòd ſic.ff.de damno infecto.l.iiij.§. toties.
ff.de libe.agnoſcendis.l.j.§.j.& quod vi aut clam.l.aut qui ali
ter.§.j.&.iij.in fine.C.de annali.exceptio.l.vt perfectius.ex-
tra de do.& contuma.c.cauſam quæ. Ecõtra ꝙ non.imò ꝙ p̃-
ſonaliter ſi eius pręſentia haberi poteſt,ita ꝙ citatio in ei⁹ no
titiam perueniat.ff.quę ſen.ſine app.reſc.l.j.§.item cũ ex edi-
cto.aliâs non videtur citatus:nec valet quod agitur.C.de ac-
cuſa.l.iiij.C.quomodo & quando iud.l.ea quę. & ſi per vim
vel alio modo.l.fina.ff.de re iudica.l.de vnoquoq;. ¶ Tu dic
breuiter,ꝙ ſi citandus poteſt perſonaliter reperiri, ſemp per
ſonaliter eſt citandus:vt.d.§.itẽ cũ ex edicto.ita ſi in eius no-
titiam poteſt peruenire:nã intelligendum eſt,ꝙ citatio ad do
mum valet:tunc ſcilicet quando eſt abſens, vel quãdo per eũ
fit quominus citatio ad eum poſsit peruenire:puta ianua clau
ſa,vt.ff.quod vi aut clam.l.vim.& not.in.d.c.cãm quę.& ple
nius in.c.fina.eod.titu.quod tamen intellige,quando citatus
in eadem prouincia inuenitur.extra de dolo & contu.c.cum
olim.circa fi.& vide Archi.in.d.c.j.extra de foro cõpe. li.vj.
& hęc ſunt maximè vera vbi in criminibus citãdus eſt reus.ſe
cũdũ Roſ.ff.de pœ.l.abſentẽ.& de pub.iud.l.inter accuſato
rem.& qui accu.non poſ.l.qui crimen.de accu.l.iiij.prædicta

a ¶ Tractatus de citatione . Iſtũ pro trac. Bar.alle. Ale. ĩ.l.j.§.cura carnis in prĩ.ff.de offi.p̃fe.vr.in addi.Bar. & in.l.j.§. nunciatio.ff.de oper. no. nun. in addi.eiuſdẽ inci.an citatio. & do.me⁹ do.Iaſ. in.d.l.j.§.nũciatio in pe.co.in duob⁹ locis Tho.

aũt ſecũdũ ius operatur, vel ſecũdũ formã ſtatutorũ: qa ĩ quo
libet municipio fit citatio, vel ad domum, vel in perſonã. qua
liter aũt citetur pupillus, dic vt. ff. ex quib. cau. in po. ea. l. hoc
4 aũt. ¶ Quero † circa hoc an quis poſsit in eccleſia inuitus ci-
tari: dic breuiter ꝙ ſi loquimur de citatione reali, per quã in-
uitus trahitur: & dic ꝙ nõ, patet. C. de his qui ad eccle. cõfu.
Si aũt loquimur de citatione verbali: dic ꝙ inuitus citatur, vt
in eo. tit. l. preſenti. §. ſicubi. neq; ob. l. pleriq;. ff. de in ius voc.
vbi dicitur, ꝙ de domo inuitus nõ citat̃ verbaliter, ſi nõ pa-
tiatur ſe conſpici: quia eccleſia eſt iuris publici. & quilibet in
5 ea habet aditũ. l. j. §. ſtudij. ff. de iuſt. & iur. ¶ Tertiò † quærit̃
an citatio facta à competenti iudice valeat ſi fit ſine cauſa. &
videtur ꝙ ſic, vt. ff. in ius vocati vt eant, aut ſatiſdet. l. ex qua
cunque. ergo citari poteſt etiam ex nõ vera cauſa, ſed citatio
ex non vera cauſa, reducitur ad nõ cauſam. arg. ff. de do. exc.
l. ij. §. cum eo. in fin. ergo &c. nam illa. l. ex quacunque. per-
mittit, ꝙ ex cauſa citari debebat ibi. ex quacunque cauſa pro
qua. extra de off. dele. c. prudentiam. ſi igitur deficit cauſa: cẽ-
ſetur citatio nuda, & non valet. argu. ff. de leg. j. l. filiuſfami. §.
diui. de leg. iij. l. pomp. in. §. iulius agrippa. ſic dicitur de cau-
tione ſine cauſa, quæ indeterminata dicitur. extra de fi. inſtr.
c. ſi cautio. ff. de prob. l. cum de indebito. Itẽ libellus ſine cã,
non procedit. ff. de eden. l. j. extra de excep. c. vlti. & ibi not.
Item ꝓuiſio ſine cã, nõ valet, vt in. d. c. vero. Item tranſactio
a ſine cauſa non valet, vt. ff. de tranſ. l. cum hi. §. cũ pretor.[a] Itẽ
contradicens ſine cauſa, non auditur. C. de edic. diui Adr. tol.
l. fi. Item cõfeſsio ſine cauſa, non valet, vt. ff. de inter. actio. l. j.
Itẽ ſtipulatio ſine cã nõ valet. arg. extra de do. & cõtu. c. ſoli-
to. in prin. Adde ꝙ no. C. de non nu. pecu. l. generaliter. ff. de
acqu. re. do. l. nũꝗ. de do. l. nuda. cũ ſi. & hæc videt̃ veritas: qa
cauſa debet præcedere ſuũ cauſatum, ſicut materia ſuũ mate-
riatũ. ff. de ori. iur. l. ij. in. §. cũ pater. adeò ꝙ peius eſt res nuda
cauſa facti, ꝗ ipſum factũ, vt no. xv. q. v. c. ſi à ſatiſdantibus
ff. de fur. l. fi. in fi. Itẽ cauſa ſufficienti poſita, neceſſario ſequi
tur effectus. ſ. finis. C. de rei ven. l. doce. extra de conſt. c. trãſ-
lato. vnde cauſa probatur per effectũ, vt. xij. q. ij. cõtractus igi
tur durante cauſa. durat effectus. l. adigere. §. ꝗuis. ff. de iu. pa.
& in. c. cum ceſſante. de appel. tamen ceſſante cauſa ceſſat pri
uilegium, vt. ff. de iud. l. ij. §. legatis. in fi. C. de epiſ. & cler. l. ge
6 neraliter. xvij. q. j. c. generaliter. ¶ Quartò quæro † an ſuffici-
b at ꝙ citetur ſolus procurator[b] nõ dñs, vt proc. veniat pro do
mino reſpõſurus, an uero nõ ſufficiat niſi ipſe dñs citetur. Et
primò videtur ꝙ ſufficiat ſola citatio procu. ar. C. de procu.
l. eum. & ff. de ver. ob. l. ſed qui ex ſtip. Item: quia de merce-
nario põt fieri proc. ff. quod vi aut clam. l. qualiter. §. j. de tri.
l. procu. extra vt lit. non cõteſt. c. accedens. Contra videtur ꝙ
non ſufficiat: quia denũciatio facta procuratori, nõ nocet do
mino. ff. de pe. hære. l. item veniunt. §. petitam. extra de po. c.
ex parte. gl. all. ad hoc dixerũt quidam ꝙ primò dñs, poſtea
procurator eſt citandus, maximè poſtꝗ eſt effectus dominus
litis, vt. ff. de euic. l. ſi ideo. &. §. præſente. & not. extra de do.
& contu. c. licet cauſam. Sed dicendum eſt, ꝙ ſi dominus ſit ꝓ
ſens, ipſe eſt citandus. iiij. q. v. quiſquis. &. d. c. cauſam. Si aũt
dominus eſt abſens: tunc ſufficit citari procuratorem quem
dimiſit, iuxta no. ff. ex quib. cau. ma. l. item ait prætor. §. hoc
aũt. ibi, cum verò abſens. & ſi non dimiſiſſet procuratorẽ po-
teſt vt contumax puniri, vt. d. c. cauſam. ſed poſt litem cont.
eſt dominus: & tunc ſiue dominus ſit præſens, ſiue ſit abſens
procurator eſt citandus. cum poſtea nõ habeat dñs facultatẽ
litis proſequendæ: ergo fruſtra citatur. Et de hoc dic, per Iñ.
in. c. quoniam contra falſam. extra de prob. & in Spec. in tit.
7 de actore. §. j. ver. hoc tamẽ fallit. ¶ Quintò quæro † an ſuffi-
c ciat citatiò nunciȷ abſq; iudicis commiſsione? dic ꝙ non. ff. de
in ius voc. l. ſed ſi hac. §. prætor. C. de exhibẽ. re. l. mihi. & l.
neminem. C. qui accu. non poſ. l. iij. imò deberet puniri, ut. ff.
de fal. l. nomẽ pretoris. & quod dicam. j. in. x. q. ¶ Sexto que
8 ro † an citatio facta die feriata valeat? dic ꝙ non. ff. de ferijs. l.
j. C. eo. l. fi. xv. q. iiij. c. placita conſtat autem ꝙ citatio eſt de ꝓ
ceſſu iudiciorum. extra de proba. c. quoniam. inſt. de pe. te. li.
§. ij. ſed proceſſus factus die feriato non valet ẽt circa app. ff.
de ferijs. l. j. extra de re iud. c. j. adeo ꝙ citatatus ire nõ debet,
vt. d. l. ij. ſiue conſentienti fiat, ſiue nõ, vt no. C. de fer. l. oẽs. ſed
ſecus in ferijs meſsium, & vindemiarum, ſi partes conſentiãt.
ff. de ferijs. l. j. §. j. & iudice conſentiente. Sed quid de ferijs re
pentinis? vide gl. ꝙ idem ꝙ in ſolennibus. in cle. ſepe. de ver.
9 ſign. ¶ Septimò quæro, † ſi quis citetur die feriata[d] vt com-
d pareat die non feriata, an valeat? Dyn. tenet ꝙ valet: quia effe-
ctus citationis confertur in eũ diẽ quo citari debet & potuit
C. de dona. inter vir. & vxo. l. inter eos, et. l. j. §. item nũciatio-
ff. de ope. no. nun. et. l. ſi ergo ſpẽ. §. j. de iur. om. iud. A lij aũt cõ
muniter dicunt, ꝙ nõ valeat: qa in iudicijs initium eſt ſpectan
dum. ff. de min. l. iij. §. j. vnde nõ videtur ſecũdum eos, multum
operari ſi citatio confertur in diem iuridicam. ar. ff. de ſerui.
l. ſi minor. Sed primũ dictũ de conſuetudine obſeruat̃, et ſic
10 obſeruatur ſtylus curiæ Romanę. ¶ Octauò quero † qd ſi fiat
citatio ad decẽ vel tres dies: nunquid ille tertius vel decimus
computabitur in citatione, vel in illo die poſsit comparere ci
tatus: an verò ante illũ diem cõparere teneatur? & dic ꝙ ille
vltimus in citatione, vel in termino computatur. ff. de in ius
vocan. l. antepen. & l. cũ ita. ff. de adul. in prin. §. j. nã licet ſit
appellandũ intra decem dies: tñ decimus dies comprehendi-
tur, vt no. ij. q. vij. ca. cui terminorũ. ff. de ſuc. edic. l. j. §. ꝙ dici-
mus. & per dictam. l. probatur quod facit inſt. de verbo. obl.
§. iudices. Item dic, quòd hæc citatio expediatur per nunciũ
ff. de arb. l. ſed & ſi interpellatur. §. & tamen. ſecũdum Iñ. po-
teſt iudex facere mandatum per nũciũ verbotenus deſtinatũ.
mandatũ ante. cauſæ cognitionẽ requirit. ff. de offi. procon.
l. nec quicquã. §. vbi decretum. vñ ſecũdũ eũ ſaltem debet li-
cere deſtinare, vt ipſe not. extra de accu. c. licet. arg. contra. ff.
de arb. l. diẽ proferre. in prin. & ꝙ ibi no. Nũquid ſi fiat cita
tio, ꝙ cõpareat. viij. vel decimo die, an in illis diebus ueniat
feriata in qua eſt certũ ꝙ citatio non valeat, vt dictum eſt. ſ.
in. vj. q. nũquid nihilominus tenebitur comparere citat⁹ die
ſequenti nõ feriata? & videt̃ quòd nõ: qa de ſequenti die in ci-
tatione nõ eſt facta mẽtio, & nõ de illo magis ꝗ de alio aſtrin
gitur: ergo videtur ꝙ nõ debet comparere nec illa die, nec ſe
quenti vnde ad hoc vitandum, adijciũt quidã in citatione ꝙ
ſi illa dies feriata exiſteret, cõpareat ſequenti die, ac eorũ cita
tio propter diem feriatam videtur conſumpta. Sed illa cita-
tio die feriata comparente. cum enim in mandato ſunt duę ci
tationes. ſ. diem expreſſum quæ eſt dies feriata, & diẽ ſequẽ
tem. arg. extra de accu. c. veniens. citato eligente diem feria-
tam in comparẽdo nõ videtur cogi in ſequenti comparere: ut
ff. de uerb. obl. l. vbi autem. §. pe. l. fi. §. pleriſq;. ff. de iur. om.
iu. & ideo videtur citatio conſumpta. nec etiam iudex ſibi
mandare poteſt: vt ſequenti die compareat ſine ſolennitate
quæ traditur in. c. actorum extra de do. & contu. lib. vj. imo
cum fuerũt temerariè citantur actores, ipſi citati ad expen-
ſas tenent̃. ff. de iudi. l. eum quem temere. ſecũdũ Io. de Deo.
Ecõtra uidet̃ per. c. veniẽs. extra de accu. nã ſecũdũ Iñ. citatio
prędicta habet duas partes. prima, vt compareat illa die, &
ꝙ compareat arg. l. celſus. ff. de arbit. & de cond. & demon. l.
hęc cõditio ꝗꝗ habeat excuſationem illa die propter ferias:
tñ ſi in ſequenti nõ compareat, nõ habet excuſationem, vt. d.
c. ueniẽs. & de do. & cõtuma. c. cũ dilectus. c. fi. de dila. & de
in integ. reſt. c. ex literis. in fi. & c. corã. ſed reprehẽdũt quidam
quòd ibi nõ fuit citatio ad diẽ feſtiuũ, ſed uſꝗ ad feſtũ,
ut cõpareat circa feſtũ, & uſꝗ intellige excluſiuè, ut extra de
fid. inſt. c. cũ dilectus. ſed tu dic ſecũdũ quod dicit Spe. & te-
net in ti. de dila. §. j. uer. ſed quid ſi iudex. & no. xv. q. iiij. pla-
11 cita. in fi. ¶ Nono † dicas ꝙ ſi ꝓpter diẽ fuit impeditus & iu-
dicis copiã habere nõ potuit nõ eſt quod ei imputetur imò
reſtituendus. ff. ex qui. cau. ma. l. ſed & ſi per prætorẽ. §. ſi ma
giſtratũ. & ideo uidetur in diem ſequẽtem dilatum. ff. ſi quis
cau. l. ij. §. ij. in fi. & l. & ſi poſt tres. & de iureiu. l. ubi lex. ad
idẽ extra de do. & contu. c. cum dilectus. licet eñ nõ ueniẽdo
in pœnã incidat, & tñ poſt modicũ tempus cõparẽdo morã
uidetur purgare, ut no. in. d. l. & ſi poſt tres ad idem. ex qui.
cau. ma. l. ab hoſtibus. §. ſed ꝙ ſimpliciter. qa in mora modici
temporis nõ eſt magnum damnum. ff. de iud. l. ſi debitor. quã
do ius actoris, & eius actio, nõ eſt facta deterior ut. d. l. ſi poſt
tres. etiam maximè admittatur ex illa clauſula generali, ſi
qua mihi iuſta cauſa uidebit̃. Econtra videt̃, quòd data fuit
forma ſolennior: ergo nõ potuit, nec debuit ſibi præiudicare
ut eo. ti. l. ſi per pretorem. §. ſi feriæ. & ideo de talibus ferijs
nõ eſt curãdum. & idem à dilatione nõ excipit̃. C. de dilati. l.
12 ſiue pars. in fi. Item † quia dilationũ materia eſt amputãda. C.
de tem. appe. l. ij. cũ ergo die dilationis nõ comparuit, alia die
non eſt admittendus. C. quãdo prouo. nõ eſt ne. l. cũ eodem
die. neceſſe arctare debuit ad ultimum diem termini feriatum
ff. ſi quis cau. l. ij. §. ſi quis. quin uerius de mero iure. nec ob. d.
l. ij. §. ij. quia ibi fuit tẽpore iuſto, & ineuitabili impeditus im
pedimẽto: & iõ crederẽ tunc ſecus: cũ iudex ex quadã ęquita
tate poſsit ipſum admittere ſequenti die arg. C. quomodo et
qñ iu. l. j. & extra de offi. dele. c. cõſuluit. & ideo eſt cautela ꝙ
appareat quòd iuſſu iudicis ſit admiſſus die ſequenti. & ita
13 poteſt loq. l. et ſi poſt tres ¶ Decimò quero † quid ſi appareat
in actis relatio nunciȷ citantis, nõ tamẽ appareat de commiſ-
ſione, nunqd ſufficiat ſola relatio citationis? & uidetur pri-
mò ꝙ nõ ſuper. iij. et. iiij. q. ubi ſemp debet fieri citatio ad peti
tionem

a ¶ §. cũ pretor. Per quẽ tex. ibi Ful. ĩuehit cõtra ꝓtores et iudices qui interponũt decretum cauſa non cognita. Tho.

b ¶ Procurator. Ad de Bart. in. l. ꝗuis in ult. cõ. ff. de dã. infe. et in. l. ſolent in ul. no. ff. de adi. lega. cũ cõcor. de quibus ꝑ Iaſ. in. l. eum qui. in. j. not. C. de proc. et Ale. in. d. l. ꝗuis. in fi. et Mar. ſoc. ĩ trac. de cit. ar. v. in. iiij. q. prin. Th. dip.

c ¶ Abſq; iudicis cõmiſsiõe. adde Bar. ꝑ illũ tex. in. l. nemine. C. de exhi. reis. et in. l. palatinos. C. de fun. fiſc. lib. xj. et Anto. de bu. et doc. ĩ. c. j. de iud. Bal. in. l. cũ clerici. C. de epiſc. et cle. et in. c. j. de mi. uaſ. qui cõt. ẽ. Th.

d ¶ Die feriata. uide plenè ꝑ Iaſ. ĩ. l. j. §. ũciatio. in. vj. colum. ff. de ope. no. nun. et plenius in l. ex quacũꝗ ĩ iiij. co. ff. ſi quis in ius uo. nõ ier. ubi examinat iſtud dictũ Bart. hic. Tho.

tionẽ partis, vt in auẽ. de mandatis principũ. §. nõ permittas.
Item de mandato iudicis: vt ĩ authẽ. de questore. circa mediũ.
In contrariũ videtur. l. magis puto. §. ne tamen. ff. de reb. eo.
& de offi. prefecto. vigi. l. j. igitur ad referendum &c. extra de
a app. c. cum parati. Si ergo in actis constat de relatione[a], suffi-
cit. Hanc approbat Inn. extra de proba. c. quoniã. in gl. cita-
tionis. vt ipse exponit. i. citatio nuncij. alij cõtra. in. d. q. vij. li-
cet standum sit relationi: tamen relatio non est commissio iu
dicis. vnde sine commissione iudicis, nõ põt fieri. vnde vnum
per alterũ nõ probatur, vt. C. de do. inter vir. & vxo. l. si mari
14 tus. extra de testi. c. cũ cãm. ij. ¶ † Vndecimò q̃ro qd si cita-
tus negat se citatũ. cuius dicto statur, nuncij vel negantis? nũ-
b cio creditur in dubio[b] nisi aliud de cõtrario ostẽdat: vt nõ. gl.
iiij. q. iij. c. testis. & vide plenè no. extra de sen. excõ. c. venera
bilis. lib. vj. in gl. cũ ista &c. idẽ videtur tenere Inno. in. c. quo
niã. de proba. & secundũ Goff. erãt valde pbationes produ-
cende in cõtrariũ. insti. de inu. stip. §. alteri. & omnia vera, nisi
referat relatio ad delictũ cõmissum, vel ad aliũ, vltra citatio
nis effectũ: qa tũc nõ creditur, vt. ff. de accu. l. ea quæ. & de cu.
15 reo. l. diuus. ¶ Duodecimò quærit † nunqd iudex possit cita-
re aliquẽ ciuiliter corã se, vt personaliter cõpareat? & videt q
nõ: qa iuris beneficiũ alicui nõ est auferendũ. ff. de re iu. l. iiij.
§. si quis. in auẽ. de con. §. q dicit. cũ igit cõcessum sit oĩbus ha
bere potestatẽ cõstituẽdi procuratorẽ in causis. l. j. §. vsus. ff.
de procu. insti. p quas per. agere po. §. j. ecõtra videt extra de
maio. & obe. c. fi. & ibi no. Iudicis enim officiũ latissimũ est.
ff. de iur. om. iu. l. j. de iure ciuili prima pars est vera. nisi res
exigat magnã esse cognitionẽ, vt in casibus expssis. l. vlti. C.
de pcu. de iure. can. aliud vr ĩ. d. c. no. nec poterit mittere ex
16 tũc procu. & pdicta vera ĩ ordinario. † in delegato verò non
põt psonaliter citare, nisi in sua cõmissiõe cõtineret preterq
in casib⁹ extra de iud. c. j. li. vj. & dic vt ibi no. & de procu. c.
querelã. & adde q dicitur. j. tit. proxi. de testi. per eundem in
17 q. vj. & in. ix. in fi. ¶ † Itẽ dic siue sit iudex ordinarius siue de
legatus: tũc debet citare primò, & secũdò & tertiò. ff. de re iu
di. l. cõtumacia. §. j. vel vno perẽptorio pro oĩbus, vt ibi. & vi
de extra de testib. c. ij. aliâs autẽ sine peremptorio de iure cõi
nõ est legitima citatio. nec reputandus est contumax. C. qũo
& quãdo iud. l. tres. & auẽ. q semel. & xxiij. q. iij. de illicit. vn
de primus termin⁹ nõ dicit peremptorius, nisi ex causa. vt pu
ta propter locorũ distantiã. extra de resti. spo. c. ex literis. in
fi. Itẽ si in primo termino, nõ perẽptorio nõ cõparet, nõ pu-
nitur nisi in expẽsis. ff. si qs in ius vo. nõ ie. l. ij. no. ff. de re iud.
l. cõtumacia. & no. extra de procu. c. q̃relã. in gl. q̃ expẽse sunt
prestande tã in ciuili q̃ ĩ causa criminali. no. extra de do. & cõ
18 cõtu. c. cũ dilectus. in fi. ¶ Decimotertiò † quæro citat qs legiti
mè. s. tribus citatiõnibus, vel vna pro oĩbus: vt. ff. de re iudi. l.
cõtumacia. §. j. q cõpareat ad respõdendum actori. quo expe
ctato nõ cõparet in vltima hora termini, nec potest: actor ve-
rò cõparens accusat cõtumaciã in termino eius. demũ iudex
nec die termini, nec in die sequenti, sed post p duos dies vel
plures pronunciat cõtra reũ cõtumacẽ. querit an valeat? Et
primo videtur q nõ: qa videtur ius circunductũ: ut. ff. de iud.
l. & post. §. circunducto. & no. extra de offi. deleg. c. cõsuluit.
& ideo ex integro uidet citãd⁹, ut extra de do. & cõtu. c. actor
li. vj. predict⁹ nãq; processus, videt null⁹ ipso iure, & citra ap
pellationẽ. C. qñ prouo. nõ est necess. l. cũ nõ eo die. & ĩsti. de
ver. obli. §. in diem. ¶ Econtra q valeat: qa iudici non ĩponit
necessitas pronũciandi. C. qũo & qñ iud. l. j. qui põt deferre
& expectare reũ, an in sua cõtumacia perseueret: ut eo. ti. l. cõ
sentaneũ. & extra de do. & cõtu. c. cũ dilecti. itẽ qa nõ uidet in
iuria facta absenti, sed gratia in spectando: ut. d. c. consuluit
imò nec debet festinare ad decretũ interponẽdũ. ff. de dã. in-
fe. l. si finita. §. & si fortè. idem in. l. si post. ff. si qs cautionibus.
imò quãto plus expectat ut ueniat. tãto maior est cõtumacia
vt extra ut li. nõ cõte. c. quoniã frequẽter. in fi. de offi. dele. c.
sanè. & in. c. cum dilecti. quę cõtumacia cumulat pœnã: ut. ff.
de pœ. l. relegati. C. de hęre. auẽ. gazaros. extra eodẽ. c. excom
municamus. quę quidẽ contumacia multis modis coercetur.
vt. ff. de re iudi. l. sed nõ de dolo &. d. c. quoniã frequẽter. q̃to
igitur tpe durat cõtumacia, durat & culpa. & ideo nõ minus
sed grauius puniẽda: qa pro modo culpę est pœna infligen-
da: vt. ff. de pœ. l. respiciendũ. in prin. nec ideo uidetur iudex
in mora. arg. ff. de vsu. l. sciendũ. & extra de elec. c. iij. cum ibi
notatis. nec per lapsum terminum uidetur reus absolutus: ut
extra de do. & cõtu. c. cũ dilect⁹. §. preterea. igitur est hocius
quia nõ uidetur equũ q propter dilationẽ quã fecit iudex as
sistens debeat priuari iure suo sine culpa. arg. C. de inoffi. te-
sta. l. si quis in suo. & ad contraria de circunductione, respon.
q ibi nõ loqtur de reo, sed de actore cuius maior est cõtuma-
cia q̃ rei, vt. d. c. actor. nec ob. l. cum eo die. qa illa loquitur in
sentẽtia diffinitiua. quæ cũ maiori solennitate debet ferri. C.
de sentẽ. l. cum sentẽtiam. nam prima. l. loquitur in dilatoria
quæ sententia exerceri nõ potuit, vt ibi no. &c.

Explicit tractatus de citatione, compositus per excellentissimum legum doc. d. Bart. à saxoferrato Ciuem Perusinũ etc.

Incipit tractatus de falcone.

c COmes · Guido de Blanchardo cum iuisset venatum, amisit falconem quidã rusticus cepit eum cũ sonaleis, & iectis. & ipsum captum posuit sub bancho, dando ei becare panem, & caseum, & rapas. deinde occasione mali cibi, falco est interemptus. Ex parte Comitis proponitur actio in factũ contra rusticum qui falconi prębuit causam mortis. ¶ Videtur primò quòd rusticus debeat in æstimatione falconis condemnari ad similitudinẽ mulieris, quæ marito dedit poculum amaricatũ ad bibendũ, vt. ff. de pœ. l. si quis. §. qui abortionis. sicut medico imputatur qui seruit, imperitè, vt. ff. de offi. presi. l. illicitas. §. sicut medico. ff. ad. l. aquil. l. idẽ iuris in princ. et. §. præterea. et. l. item obstetrix. §. ij. ita isti rustico est imputandũ. Preterea tanq̃ prædo et fur, debet iste rustic⁹ teneri: qa sciebat, & scire poterat: cũ eũ cũ iectis & cũ sonaleis inuenisset, q nõ erat iactatus, nec habitus pro derelicto. arg. ff. de fur. l. falsus. in. §. si iactũ. ar. l. j. §. si iactatũ &. C. vñ ui. l. q̃rebatur. nec potest rusticus ignorantiã allegare, q dicat falconem in naturalem libertatẽ peruenisse, cũ à natura falcones nõ nascãtur cũ iectis & sonaleis. Sicut per cõtrariũ nõ potest stuprationis libidine accusari, q stuprauit virginẽ indutam ueste meretricali. ff. de iniu. l. itẽ apud labeonem. §. si quis virginẽ. C. de epi. aud. l. neminẽ. & l. sed & si accepto. ff. de iur. fisc. quẽadmodũ nõ potest cõueniri iniuriarũ, qui clericũ sine tõsura incedẽdo percussisset, vt tanq̃ pcussor clerici puniat, sed punitur ac si quendã laicũ percussisset. C. d episc. & cler. l. si qua per calũ. imo nullus potest istum rusticum excusare, cum ipsum falconẽ volantem, cũ iectis & sonaleis esse credere debuit fugitiuũ. vnde uel ipsum capere nõ debuit, uel ipsum captũ publicè portare debuit. sicut in eo qui alienũ seruũ reperierit fugitiuũ, & in eũ qui rem inuenit alienã: ad hoc em̃ vt nõ uideatur rẽ alienã cõtractasse, debet eã in publicũ cõsignare, & libellos de eo publicè dare. & ista probantur. ff. de ser. fugi. l. j. et. l. fugitiui. et. ff. de fur. l. falsus. §. qui alienũ. in fi. Ad hoc accedat de eo qui pecudes alienas intrusit, & fame necauit, qui tenetur easdem mortuas domino emendare, vt. ff. vi. bo. rap. l. j. §. si publicanus. et. C. ad. l. aql. de pecoribus. vt. ff. ad l. aqu. l. quemadmodũ. §. magistratus. & l. quintus mutius. §. vlt. Insuper cum rusticus portet ea quæ eũ habere non licet quia aurũ portare nõ potest, sed q percepit ex illa terra. sic nõ debuit rusticus predictũ falconẽ portare, nec occupare. ar. C. de agri. & cen. l. domini prædiorum. nec excusatur rusticus eo q dicit dominũ falconis incognitũ habuisse, Sicut nec excusat receptor illyricani eo q dicit se colonũ illyricanũ minimè cognouisse. imò hoc ipso punitur q se seruũ fatetur incognitũ tenuisse. C. de colo. illy. l. j. li. xj. Quid plura? In. l. à qui. culpa leuissima venit. sed iste rusticus nedũ in leui culpa fuit, sed in lata culpa fuit dando falconi carnes falsas ad comedendum: vnde perinde debet teneri ac si eũ proprijs manib⁹ occidisset, vel strangulasset: quia culpa est se immiscere rei ad se nõ pertinẽti. & ista probantur. ff. ad. l. aqui. in. l. aqui. &. ff. de lib. agno. l. necare. ff. de re. iu. l. culpa. nil enim interest an quis occidat, vel causam mortis præbeat, vt. ff. de sica. l. nihil interest. &. ff. ad. l. aqui. itẽ mela. §. si quis. In contrariũ videtur q rusticus sit omnino absoluendus, imò q magis videtur posse repetere expẽsas, quas fecit à dño falconis, sicut repetijt ille q insulam ruentẽ fulsit, & seruum ægrum curauit, licet sit seru⁹ mortu⁹, & ĩsula exusta, ut. ff. de ne. ge. l. sed an vltrò. §. j. nec debet rustico suũ offi. esse damnosum. ff. de fur. l. si seruus. §. q uerò. et. ff. ex qui. cau. ma. l. cũ miles. & l. precio. ¶ Itẽ uidetur ipsum rusticũ excusare sua simplicitas, & ignorantia, sicut alibi excusatur in corruptione, & in mala edicta actione, vel ratione in ius vocatione, & in testamenti cõfectione, & in facti bonorũ dilatione, vt ista probant. ff. de iu. om. iu. l. si qs id. §. doli ma. ff. si quis in ius voc. nõ ie. l. ij. §. fi. & C. de test. l. fi. credidit em̃ rustic⁹ falconẽ in naturalẽ lasciuiã deuenisse, cũ à nemine psequeret: & ex hoc licitè credidit eũ occupare. arg. ff. de ac. do. l. naturalẽ et inst. de re. di. §. ferè. adhibuit em̃ rusticus talẽ

a ¶ De relatiõe. Sed quid si apparet de citatiõe per nũciũ qui postea facit relationem, an valeat? vide Bar. in. l. multũ. & ibi dixi. ff. de condi. & demon. Tho.

b ¶ In dubio. Vide Alex. in. l. j. §. cura carnis. in addi. Barto. ff. de off. prę fe. vrb. & Ias. in. l. pperandũ. §. & si quidẽ. in. iij. cõ. C. de iud. Tho.

c ¶ Comes. Istud est cõs. Bart. q̃uis ponat hic p tracta. et ita habeo p con. Bar. in. x. vol. cõsi. inci. ccxciiij. Tho.

diligentiã in falcone, qualẽ adhibet in seipso dãdo ei comedere, de eo ꝙ ipse comedit existimãs se dñm falconis acquisiuisse. ideo falcone mortuo nõ teneť. ar. ff. de pe. hęredi. l. si q̃d possessor. §. sicut autẽ. & l. sumptũ. & C. man. l. ĩ re mãdata. & C. de iudi. l. ex trib⁹. ¶ In ista qõne pronunciauit elegans, & Vrbanus dñs Vber. de bonacursio supradictũ rusticũ in ęstimatione falconis fore condẽnandũ arg. dictarũ legũ dicentiũ ꝙ si aliquis rẽ fabricensem, q̃ bene poterat cognosci ꝑ signũ seu bullã q̃ in eius brachĳs apparebat: ꝙ occultantiũ liberæ fabricę vendicanť. C. de fab. l. stigmata. lib. xj. & aliter est dicẽdum de eo q̃ ꝓ medicamẽto, venenũ porrexit. ex quo homo perĳt: vt. ff. ad. l. aql. l. qua actiõe. §. celsus. Et dixit act. aql. nõ nõ fuisse cõtra rusticũ proponẽdã, vt quidã ex aduocatis ꝓposuerũt & succubuerũt ꝓpter ineptã petitionẽ: qa rustic⁹ nõ occidit sed p̃buit cãm mortis. vnde actio in factũ, fuit ꝓponenda, & nõ aquilia, vt probatur per dictum. §. celsus &c.

Explicit tractatus de falcone &c.

[a] *Incipit tractatus copulæ & , coniunctionis secundum Bartolum.*

COniunctio quæ tria operatur. adducit, repetit, & coniũgit, adducit vt. l. ea tamẽ. ff. de le. iĳ. & l. si de vxore. & arg. l. ad muni. & l. si qñ. de leg. j. Repetit. l. si auia. de cõdi. & demõ. & idẽ est de dictione itẽ, vt. in. l. repe. de leg. iĳ. idẽ dicas de pũcto q̃ regulariter ponit ꝓ cõiũctiõe inter noĩa substãtiua, appellatiua soluta, vt l. triplici. de ver. sig. & l. liberorũ. §. p̃ter hęc oĩa. e. ti. ar. l. p̃tia. ff. ad. l. fal. Itẽ quo ad cõiungendũ de dictiõe cũ. vt. l. titię textores. de leg. j. §. nihil. & l. illi cũ illo. de vsufr. leg. & d. l. triplici. licet pariter nõ cõiungat sicut superius nominatę: qa dictio cũ, dispartitur. nã primũ est principaliter, secũdũ accessoriũ vt in hoc exẽplo. lego fundũ cũ instrumẽto, vt. l. si cui. de fun. instru. sed qñ dictio &, interponitur inter cõtraria: tũc distinguit. l. coniunctione. de ver. signi. & l. in vsu. eo. ti.

¶ Explicit tractatus copulę &, coniunctionis.

Incipit tractatus dictionum secundum Barto. à Saxoferrato.

DIctio vbi includit probatiõem. ff. de ac. & obli. l. actionũ. dic vt ibi, et per. Dy. in regula, nõ dimittiť peccatum. li. vj. de ver. obli. l. stipulat⁹. ꝑ gl. ff. si q̃s cau. l. si cũ §. fi. & in. c. j. de cõsti. lib. vj. Dictio penitus poniť vt de ea habetur. in. l. iĳ. ĳ. rñ. de vsu. rei iu. De dictione decies millies, poniť in auť. de hęre. & fal. §. exhęredatos. & §. & ꝙ sępe. de triẽ. & semis. Dictio multiphariam. de ea poniť in. l. ne q̃s. De dictione illico. vide textũ in. l. fi. §. illico. C. de iud. nã inter duo verificantur. De dictione vnà. habes in auť. cassa. de episco. & cleri. & C. de vete. iur. enu. l. ĳ. in fi. & l. iiĳ. & l. fi. C. de impu. & alĳs subsli. De dictiõe absolutè habeť in. l. seia. ĩ fi. & de do. cau. mor. De dictione id est. qualiter assumať, no. in. l. q̃ liber. ĩ prin. de vul. & pup. & in l. ĳ. §. j. de ope. no. nun. De dictiõe ꝓtinus, & cõtinuo. in. l. si stip. sum. de ver. obli. l. iĳ. §. in admittenda. de acq. pos. Dictio quid. est nota incertitudinis, vt per me in. l. cotẽ. de pub. Verbũ meũ tuũ suum ad directũ trahiť dominiũ, vt. ff. de reli. & sum. l. ĳ. C. si ager uec. vel emphy. pe. l. j. viĳ. di. c. quo iure. vbi de hoc. Quid importat istud uerbũ dictũ, & q̃d promissum no. de ędi. edi. l. sciẽdũ. §. dictũ. Quid importat idẽ. dic ut. l. cũ quęritur. de execu. rei iud. Dictio modicũ, quantũ tempus includat. no. si ager vec. pe. l. fi. Verbũ cadat qualiter intelligatur no. in ea. l. & eo. ti. & in auť. de liti. §. sin autẽ. & in auť. ut nulli iudi. §. qa uerò. Dictio imo, qñq; poniť correctiuè qñq; prout qñq; pro uel, quãdoq; dispositiuè. ff. de hęre. insti. l. si ita scriptũ. De dictiõe secũdũ. an inhereat uerbo cui adiũgiť dic. C. de cõtrahẽ. emp. l. fi. ff. lo. l. si merces. §. conductor. Dictio tãtũ est taxatiua, ut. l. ĳ. C. de pact. q̃ fi. distr. interdũ tamẽ extendiť in materia fauorabili: ut no. Bar. in. l. serui noĩe. de vsu. & solet notari. in. l. illud. C. de sac. sanc. eccle. tetigi in. l. si constante. ff. solu. matri.

¶ Explicit tractatus dictionũ, editus per dominũ Barto. &c.

a ¶ Tractat⁹ copulę. Istũ ꝓtra. Bar. alle. d. Frãc. patrinus in suo trac. de offi. et põt. c. sede vacãte. in pluribus in. viĳ. col. in. iĳ. p̃ambulo. in prin. et in de plura de copula &, cõiũctiõe ꝑ Ias. ĩ. l. j. ĩ. ĳ. col. cũ. iiĳ. se. ff. de iust. & iur. & ibi plenè scripsi in meis addi. Tho.

b ¶ Tractatus. de fluminibus, adde ꝙ iste trac. est. d. Bar. prout cõiter teneť de quo dicit Bartho. verò. ĩ suo. tracta. de seruitutib⁹. in rub. alluuionũ. ꝙ materia alluuionũ, abũdè et subtiliter tracta, fuit ꝑ Bar. in isto tracta. Tyberiadis q̃ etiã de alluuiõe inscribiť. ad quẽ tractatũ unusq̃sq; remittere poterit. Tho.

[b] *Incipit tractatus de fluminibus , seu Tyberiadis domini Barto. à Saxoferrato.*

TYberiadis est regio iuxta flumẽ Tyberis cõstituta. est aut Tyberis flumen. & est notabile in Italię partib⁹. Trãsit eñ ꝑ vrbẽ Romanã q̃ cunctarũ ciuitatũ caput est, & magistra, & ĩ eiusdẽ vrbis territorio mare ingrediť, & ibi nauigabile est, & vsq; ad mare retinet nomẽ suũ. Diciť aũt Tyberis à Tyberio Romanorũ Imperatore, à q̃ aliquas leges latas habem⁹. & sub hoc nomine flumẽ. hoc in nostris legibus pluries nominatur. Hoc autẽ flumẽ montẽ illũ laudabilem circuit, in quo est ciuitas Perusina situata, & per eius territoriũ longo spatio trãsiẽs planicies, & colles, & cætera loca ipsi flumini circunstãtia habet. Itẽ bene habitata ędificĳs multis, & pulchris ordinata, fructifera valde, & delectabilia viridaria esse videnť. Cũ igiť à lectura vacarẽ, & recreationis cã ĩ quandã villã propè Perusinum. s. Tyberim constitutã accederem incœpi Tyberis circuitus alluuiones insulas in flumine natas mutationesq; aluei contemplari, & circa multa dubia quę de facto occurrerãt, & alia q̃ ego ipse ex aspectu fluminis excitabã, quid iuris esset cœpi aliqualiter intueri: nõ tñ credẽs vltra procedere ne recreationẽ ꝑ quã accesseram impedirem. Cũq; nocte illa dormirem propè diem, visum est mihi ꝙ ad me quidã homo veniret, cuius aspectus mihi placidus erat. dixitq;. hęc q̃ cogitare cœpisti scribe. & qa oculorũ aspectiõe indigẽt per figuras signatas ecce apportaui tibi calamum quo mensuras. & figuras, facies circulares, & lineam quas lineas ducas, figurasq; formes. cui dixi: absit ꝙ ea quæ ad iura pertinẽt per figuras signẽ. si enim facerẽ longe plures essent derisores q̃ laudatores. tunc ille turbato vultu aspiciens ait. Bartole cognosco ꝙ modicũ Dei habes, times eñ de beneficio derideri ꝙ vitæ Christi & sanctorũ omniũ cõtradicit: qa bene facientes nõ curãt cõtumelias, derisiones, & uerba iniuriosa. Modicũ etiã boni moralis habes. Timor enim hic per quẽ à bono recedis illi virtuti morali opponiť quæ fortitudo nũcupať. In te enim est bene agere, tui verò arbitrĳ nõ est ꝙ q̃sq; loquať. Cui verecũdus dixi, tibi assentio. Sed primò motu ductus, sic respõdi dicẽdo insup, q̃ erit uia huius operis inchoãdi? q ait: Incipias igitur securè: qa in ei⁹ operis ꝓsecutiõe dñs tecũ erit, & multa tibi aperiet q̃ tibi incognita sũt Surgẽs igiť cõfisus in gratia eius, qui in prosecutiõe mecũ se futurũ pollicitus erat. istud op⁹ incœpi: & totũ opus appellaui Tyberiadis, ut nõ solũ de ipso Tyberi, sed etiã de multis quę in regione Tyberis occurrũt, in ipso tractenť putans congruum ꝙ sicut ab vrbe Romana, iura oĩa processerũt, ita ꝙ de Tyberi flumine Romano dicetur, ad flumina cũcta trahatur & id. s. op⁹ in tres libros diuisi. In primò tractatur de alluuione. in secundo de insula in flumine nata. In tertio de alueo fluminis. in quo tertio primi libri figuras consideraui penitus componendas ipsasq; cõposui & exposui circa eas. Et ex tunc secũdi libri figuras incœpi, & cũ ibi aliqua dubia occurrissent, & circa eas uehementi⁹ cogitarẽ, me uisitauit quidam frater Guido de Perusio magnus Theologus, uniuersalis in oĩbus, qui me⁹ fuerat: & erat in geometria magister. ibiq; erat non proposito remanẽdi: sed tunc insurrexit pluuia magna ita ꝙ mecũ pernoctare coactus est, & sic morari ꝑ diẽ integrã naturalẽ. Tũc dixi verè cognosco ꝙ in prosecutiõe opis dictũ est cũ ipso prędicta cõtuli, & figuras secundi libri formare cõpleui, & multa spiritualia gaudia ex collationibus spũalibus secũ habui. ꝙ aũt in. iĳ. li. dicturus eram in mẽte seruaui, & cũ omnibus istis Perusiũ sum reuersus. & ea reuidi, et sub forma infrascripta libellũ cõposui, & uniuersitati nostræ tradidi sub anno domini. M. ccclv.

GAius. Quod ꝑ alluuionẽ agro nostro flumen adiecerit, iure gentiũ acquiriť nobis. ꝑ alluuionem aũt id videť adĳci, ꝙ ita paulatim adĳcitur: ut intelligere nõ possumus quãtum quoquo momẽto tẽporis adĳciũtur. ꝙ si vis fluminis partẽ aliquã ex tuo prędio detraxerit, & meo attulerit prędio: palã est tuam remanere planè. si longiori tempore fundo meo hęserit, arboresq; quas secũ traxerit in meũ fundum radices ęgerint: meo fundo videntur acquisitę esse. hęc scripta sunt. ff. de acq. rerũ do. l. adeò. §. p̃terea, ꝙ optimũ fuit hoc ꝙ de iuregẽtiũ erat ĩ scriptis redigere, cũ ex hoc contentiones varię oriantur. Verba itaq; legis construamus. ait lex, quod istud ꝙ naturaliter accipitur. l. quãcunq; rẽ, ut. ff. nau. caupo. stabu. l. j. §. ait p̃tor.

sine igiť

ſiue igitur terrā puram, ſiue lapides terrę commiſtos adiece-
rit fundo noſtro, noſtrum efficitur etiam ſi fuerint gemmę, vel
a lapides precioſi.[a] nec obſt. inſti. de re. di. §. item lapilli. qa loq-
tur de lapillis in littore maris īuentis, qui in nullius bonis ſunt
hic de lapillis qui prędio noſtro adiĳciuntur. Item ſi ligna, uel
aurum uel argentum, vel pecuniam, prędio noſtro flumē ad-
iecerit, noſtrum erit. de quacūq; enim re lex loquit̃, dū tamen
ita adiĳciatur, quòd terrę cohęreat, ꝙ patet ex uerbo adiecerit
ꝙ. j. exponetur nec hoc fieret inuentoris pro parte: vt de the
ſauro dicit̃ iſti. de re. di. §. theſaur⁹. ff. de ac. re. do. l. nūꝗ. §. the
ſauros. ibi em̄ erat hęc pecunia ab antiquo poſita, qui theſau
rus in. d. l. dicitur ſe d pecunia eſt per Vim aquarum ab inco-
gnito loco tranſducta: & prędio noſtro adiecta: nec etiam
ob. ff. de dam. infec. l. hoc amplius. §. j. & l. ĳ. & de incen. rui.
nau. l. ne quid, quia hoc intelligo: quod cuius ſint dictę res ad-
iectę ignoratur: aliâs domini noſtri non efficerentur: vt ibi &
inferius declarabitur &c.

Per alluuionem. Hoc ab ipſa. l. exponitur, vt j. patebit.

SVMMARIVM.

1 Ager, eſt locus ſine ædificio.
2 Agri, tres partes ſunt.
3 Via media inter agrum & flumen, non impedit ius alluuionis.
4 Ripa et loca q̄ cedūt ripæ agro uēdito, an ueniāt mēſurāda niſi dicatur?
5 Sepes prædiorum quæ in uijs publicis coherent, ſe habent ſicut ripæ quæ ſunt communes.
6 Foſſæ quæ ſunt inter ripam & fundum, ſunt eorum prædijs quorum adhærent, uſus tamen eorum eſt publicus.
Ita foſſæ quæ ſunt inter uiam & fundum.
7 Foſſæ quæ ſunt inter uiam & fundum qualiter menſurentur.
8 Ripæ quæ ſunt in fundo, qualiter menſurentur?
9 Concauitas ſulcorum quæ eſt annalis ratione culturæ, uel aquæ deriuandæ non menſuratur.
10 Foueæ agri, dicuntur fieri ad perpetuam utilitatem.
11 Montes regulariter ſunt inculti, & magnæ magnitudinis.
Colles uerò mediocris altitudinis, & culti. et diſtinguitur mons à colle æſtimatione circūcolentium.
12 Vallis dicitur montibus, uel collibus circundatus.
13 Planus dicitur quando eſt latus, & partes ſunt æquales.
14 Vallis, qualiter à plano diſtinguatur?
15 AEqualitas in plano, qualis eſſe debeat?
Planus, quando dicatur notabiliter in unam partem pergere.
16 Foſſæ agrorum et ripæ uiarum, quæ ſunt in plano plani ſunt.
17 Statutum puniens factum in plano Tyberis, habet locum in facto, in foßis agrorum uijs et ripis plani.
18 Factum in loco, in quo propter attractionem aqua uerſus flumen uergit, an dicetur commiſſum in plano Tyberis?

1 Agro. †Ager in iure eſt loc⁹ quidā: qui ſine ędificio ſic
appellatur: vt. ff. de ver. ſig. l. fund. qd ergo ſi, cū
domū iuxta flumē haberē: ibidem per alluuionem flumē adie
b cerit? certè meū erit. idcirco enim legiſlator agri noīe [b]ſubeſt,
vt oſtendat alluuionē reſpectu ſoli fieri: nō ędificĳ ſup impoſi
ti. & ad hoc etiā oſtēdēdum in inferiori parte legis quā. s̄. retu-
limus prędĳ et fundi nobis facit mentioné quorum appella-
tio generalis eſt. etiā ad ædificia: vt. ff. de ver. ſig. l. locus. & l.
2 qō. & l. fundi. Sed cū† agri tres partes ſunt: ipſius agri plani-
cies. Itē loca q̄ ripę cedunt. ſ. ex quo primo à plano vergere in
cœperint vſq; ad aquā: intelligendū eſt de his quæ incipiunt
uergere ꝓpter attractionē aquę: vt. ff. de flu. l. planè & ibi no.
Item ripa, hoc eſt id ꝙ flumē continet naturalem rigorē cur-
ſus ſui retinens, vt. ff. de flu. l. j. §. ripa. Quomodo dicatur adiĳ-
ci poſſet quęri. ſed reſpon. cuicunq; dictarum partium adiĳ-
3 ciat̃ ſatis eſt quòd appareat: qa† ſi via media eſſet ius alluuio
nis nō impeditur: vt. ff. de acq. re. do. l. maritus. & iō gl. inſt. eo.
§. pręterea. in gl. dicit exponēdo ſuper verbo adiecit exponē-
4 do iuxta prædium† q̄rit̃ qn̄ ager vēditur: an ripa: & loca quæ
ripæ cedunt veniant inſerēda. quod nō videtur. ff. de contra-
hen. em. l. littora. In contrariū facit: quod. s̄. dixi. et videtur ca
ſus. ff. de fun. inſtr. l. prædia. §. ita legatū. et ibi no. ꝓ quo facit
ꝙ. d. l. littora. loquitur in littoribus maris quæ cōia ſunt. Ripæ
aūt fluminis ſunt eorum q̄ propè ripas prędia poſſidēt: vt. ff.
de re. di. l. riparū. rn̄. quòd prædia non veniunt menſuranda:
niſi ſit dictū ſicut dicimus in limitibus fundī: quę cohęrent
vĳs publicis: vt. ff. de pe. & com. rei ven. l. id quod. §. j. ratio au
tem eſt: quia prędia non uenduntur: ſed magis rei uenditæ ac
cedunt: ꝙ apparet: qa p ſe vēdi non poſſent. cum enī riparū
uſus ſit cōis de iure gētiū: apparet ꝙ ꝓprietas ſola p ſe eēt inu
tilis: cū ſemper durer vſus alterius, vt. ff. de vſufr. l. iĳ. tn̄ ideo.
per ſe nō cenſetur, ſed alteri cedit. & hoc vult dicere tex. in. d.
5 l. id ꝙ. §. j. de pe. & com. rei ven. ꝙ no. ¶ Ex illo colliget† quod
ſicut ſe habēt ripæ quæ ſunt cōes: ita etiā ſe habent ſepes ꝑdio
6 rum quæ vĳs publicis cohęrent, vt arg. d. l. id ꝙ. §. j. Et† ꝙ. s̄. di
ctum eſt, idem intelligo de foſsis quę ſunt inter viā & fundū
eadem ratione. illæ enim foſſæ ſunt eorū quorū prædĳs adhe-
rēt: ꝙ patet: qa ripa vię eſt ipſorum, vt limites prędĳ, vt. l. ma
ritus. de acq. re. do. et no. inſt. de re. di. §. ripa. ergo fouea q̄ eſt
inter illū & fundum noſtrū, eſt noſtra, vt. ff. de aqua. plu. ar. l.
ĳ. §. poſt ea. & ibi no. via aūt nō pōt dici: qa per illā non itur
nec cōmeat̃: ergo nō ē via, vt. l. ĳ. §. ait pretor. ne quid in loco
publico. puto tamē ꝙ vſus ſit publicus ſicut viarū ꝙ. s̄. dictū
eſt. Idem intelligo de foſsis, quæ ſunt inter viā & fundū eadē
ratione. nec prędictis ob. l. prædia. §. ita legatum. de fun. inſtr.
qa ibi loquitur in aggerib⁹ & foſsis quę ſunt inter ipſum fun
dum. & ſic ſunt iura proprietatis, & vſus dominĳ ipſius fun-
7 di. vnde cū vendantur, veniūt menſuranda. ¶ † Sed dubitat̃
qualiter iſte foſſæ q̄ ſunt in fundo menſurantur, videlicet an
mēſuret̃ ſupficies q̄ ſit à latere foueæ, & q̄ ſit in fundo foueæ,
an verò menſuretur cū toto agro, ſicut ſi foueæ plenæ eſſent?
rn̄. ager dicit̃ ab agēdo ſecundū Hugotionē. & ſic ab actu, qa
per eum pn̄t boues & alia animalia duci ꝙ importat nomen
actus. Si igitur fouea eſſet ita plana, & eius latera ita lata ꝙ la
borarentur, vel laborari poſſent cum bobus, dico eam mēſu-
randā. Si verò, vt ſępe accidit, ripæ fouearū ſunt erectæ ita ꝙ
per eas iri & agi nō poſsit: tūc foueæ nō menſurant̃ cū fundo
8 ac ſi plenę eſſent. & ita obſeruatur. Ita dico† de ripis quæ in
fundo eſſent, vt ſiquidē cū bobus coli poſſent, eorū ſuperfi-
cies veniat menſuranda. ſecus ſi ita eſſent erectę ꝙ ſic coli nō
poſſent: tunc em̄ menſurat̃ ſolū ꝙ dicta ripa cōtinet, ſicut ſi ī
fundo aliquis murus eſſet. eadē ratione prędicta vera, niſi alit̃
actū ſit expreſſè vel tacitè, vt. l. id ꝙ. §. j. de pe. & cō. rei ven. di
co aūt tacitè puta ſi ad menſurā aliquod prędiū venderetur
montuoſum, ſaxoſum, vel plagioſum ſeu ripoſum. licet enim
propriè agi non poteſt: tamē menſurabitur. ſic em̄ actū vide-
9 bitur. De† concauitate verò ſulcorum, qui ſunt annalis cultu-
ræ, vel aquæ deriuandę, vt. ff. de aqua plu. ar. l. j. §. de eo ope-
re. dico in menſura rationē non habēdā, quoniam illa non eſt
10 forma agri perpetua, ſed culturę cā factum. foueę† verò agri ad
perpetuam vtilitatē fieri dicuntur, vt. ff. de impen. in re. do. l.
impenſę. Eius autem ꝙ dixi prędiū ꝙ totum eſt ripoſum vel
plagioſum eſſe menſurandū, cōtradicere videt̃ ꝙ. s̄. dixi ripā
& loca quæ ripæ cedunt per ſe non poſſe vendi, ſed reſpon-
de oīa loca quę à plano incipiunt vergere vſq; ad aquam in-
telligendū eſt ꝓpter alluuionem aquæ: ſi enim intra duos mō
tes vadat flumē non oēs penditiæ montis dicentur ripę, quo
niam naturaliter vergent verſus aquā, vt no. in. d. l. pe. de flu.
c ¶ Huius gratia[c] † quid ſit planicies inueſtigandum eſt. ad ꝙ
11 ſciendum eſt, habita notitia eorū quę planè opponuntur, vt
mons, vallis, collis & ſimilia. mons locus altus eſt. vt. l. ſi ædes
s̄. de ſer. vrb. præd. ꝙ intendo de magna altitudine. ꝙ. j. dicā.
dicit̃ autē mons ſecundū Hugotionem & Papiam à mouen-
do per contrarium quia non mouetur: ꝙ intelligo non de ea
immobilitate quę vniuerſę terrę congruit, ſed qa nō mouet̃. ſ.
per culturā. i. nō colitur. terra enim quę colit̃ bene mouet̃. du
rat igitur mons vſq; ad locū quo coli incipiunt pēditię: igitur
montiū appellatione nō cōtinent̃: qa ibi terminatur mōs, &
ita vtimur niſi certi loci vſus aliter ſe haberet. ſi tamen intra
montes eſſent aliqua culta: montis appellatione cōtinent̃, ſi-
cut pars appellatione toti⁹, vt. ff. de rei ven. l. in rē. §. quæcun
que. Collis aūt altitudo montis, dici pōt. ꝓpriè aūt collis di-
citur à colēdo quaſi mediocres mōtes: qa colunt̃. ita exponit
gl. ſcripturę diuinę ſup illo ver. pſalmi. Mōtes exultauerūt
vt arietes, et colles ſicut agni ouiū. ¶ Sūt em̄ montes, magnę
altitudinis, et cōiter ſunt inculti. Colles verò mediocris alti-
tudinis, et cōiter ſunt culti. intelligo aūt colles habētes altitu-
dinē ꝓpriā nō continuatā cum mōtibus nō habentibus maio
rē altitudinē ſic em̄ cōtinuarēt̃: tūc ſi eſſent culti, dicēt̃ pēditię
mōtiū, vt dictū eſt: tn̄ in nōnullis ptib⁹, loc⁹ magnę altitudinis
licet cult⁹ dicit̃ mōs, & loc⁹ paruę altitudinis, licet incultus di
cit̃ collis. diſtinguit̃ ergo mōs à collis altitudine, uel cultura, vel
ęſtimatione circūcolentiū. ſimile. ff. de flu. l. j. §. j. Vallis verò
12 dicit̃ locus† montibus vel collibus circūdatus, à vallo vallas,
ꝙ idē eſt ꝙ circundare. & eſt locus planus paruę ſeu medio-
13 cris magnitudinis. Planus dicitur† à platos grecè ꝙ idem eſt
ꝙ ęqualitas ſecūdum Papiam duo igitur requiruntur. Primò
ꝙ ſit lat⁹. Secundò ꝙ ſint eius partes ęquales. i. ęqualit̃ pla-
14 nę, ita ꝙ vna aliam non ſuper excedat. diſtinguitur ergo† va-
lis à plano circūdatione. pōt em̄ plan⁹ eſſe non circundatus à

a ¶ Lapides precioſi. Dicit Bart. hic ꝙ ſi ligna vel aurū uel argentum vel pecunia, prędio meo flumen adiecerit noſtrum erit vide do. Fed. de ſenis in cōſi. cvĳ. [illegible] d. Frāciſce. vbi voluit ꝙ ſi ego ignoro cuius ſint res ī agrum meum delatę, erit remediū ꝙ per iudicē fiat proclamatio de q̄ vide Ale. de Imo. in. l. hoc amplius §. de his aūt. ī. j. nota. ff. de dam. infe. Tho. dip.

b ¶ Agri noīe. Vide Bald. in rub. ff. de ac. re. do. & Ang. de are. in. §. ꝙ ſi ꝑ alluuionem. inſti. de re. di. Tho.

c ¶ Huius gratia de iſta materia poniț plenè. d. Fel. in c. Rodulphus. in xvj. co. in uerſi. de vallibus. de reſc. et vide Ale. de Imo. in conſ. xxv. ī. vĳ. vo. inci. conſideratis his. Tho.

montib⁹,vel alia altitudine,& iuxta mare.vallis aũt, nõ dicit̃ niſi ab altitudine circũdata.Itẽ differt ẽt latitudine:qa ſi ſit locus paruę latitudinis mõtib⁹ vel collib⁹ circũdat⁹:tũc dicitur vallis.ſi aũt eſt magnę latitudinis:tũc dicit̃ planus.hoc autem ſtat in opinione circũcollentiũ.Differt etiã qualitate:qa vallis dicit̃,etiã ſi habet cõtinuitatẽ.Planus aũt ęqualitatẽ requi
15 rit.ęqualitas aũt† qualis eſſe debeat,dubitari põt.puto aũt oĩ modã partẽ quę pergit.vix em̃ reperit̃ locus qui aliqualiter in aliquã partẽ nõ pergat:ſaltẽ tamẽ vt prolluens aqua demõſtrat:ideo dixi ſufficere,ꝙ notabiliter non pergat.ſimile.ff.de edic.l.cũ ędes.notabiliter aũt in vnã partẽ pergere probabiliter dici põt,qñ inde aqua proflues multa de terra aufert, ita ꝙ eius vſum & culturã faciat deteriorẽ.ff.de aqua plu.arcẽ.l.j.§.fi.& arg.de ędi.edic.l.j.§.ſciendũ.In his aũt,multũ circũ-
16 collentiũ opi.facit.†Foſſę agrorũ per viam ripę ipſius plani ſunt.loquor aũt de plano totali,vt ſi de plano Tyberis loq̃t.ſicut enim foſſę q̃ ſunt in fundo fundi ſunt:ita quę ſunt in totali plano plani ſunt:ut.l.prędia.§.legatũ.de fun.inſtr. & ſtatuta quę loquunt̃ de his quę in plano Tyberis cõmittũt̃,locũ haberẽt etiã in his quæ in dictis foueis cõmittuntur,& ripis
17 cõmitti contingeret.¶ †Quid ergo ſi committeretur in eo loco,quo propter attractionem aquę verſus flumen vergit:an ĩ plano Tyberis dicatur eſſe cõmiſſum?videt̃ ꝙ nõ,vt.d.l.pe.ff.de flu.ex quo à plano vergere incepit,licet dictio à, ſeparationẽ denotat:vt.ff.de ac.emp.l.ratio.§.fin.ergo ille locus ſic vergens,eſt ſeparatus,& diſtinct⁹ à plano.reſpõ.ſi quęrat̃ an talis locus appellatiõe agri mei cõtineat̃?dicẽdũ eſt ꝙ nõ,ꝑ rõnem prędictã.ſi verò q̃rit̃ an totalis planus Tyberis appellatiõe cõtineat̃:attendẽdũ eſt ſi quidẽ flumẽ planũ vadit ita ꝙ ab vtraq; parte fluminis planũ Tyberis nominet̃ ꝙ in dicto loco fieret in plano fluminis factũ eſſe diceret̃:qnimo etiã ꝙ in ipſo flumine fieret in tali plano,ſub totali appellatiõe nominato factũ eſſe diceret̃.cũ enim ipſum flumẽ aditus & exitus ab vtraq; parte vni⁹ plani appellatiõe contineat̃: ergo & ipſe fluuius aliâs flumẽ per mediũ dirimeret̃:nec eſſet vn⁹ planus,ſed plures plani.ar.ff.de ver.ſig.l.rectè dicimus. facit & eſt quaſi caſus:qa ꝙ fit in aqua putei:in ipſa re factũ dicit̃: vt ff.de aqua quo.& ęſti.l.qui in puteũ.§.is qui.in prin.ꝙ ſi ĩ illa parte fluminis eſſent mõtes vł colles:tũc ille loc⁹ ꝓpter aquę attractioné vrgens plani appellatiõe nó cõtineretur. ſed vbi planus deſinit,& locus ille ripę fluminis cedit:vt.d.l.pen. de flu.nec etiã ipſum flumen aliunde habet aditum.ar.ff.vti poſſi.l.ſi duo.§.ſi ſupra ędes.cum ſi.

SVMMARIVM.

1 *Ager dicitur noſter,ut habeat locũ alluuio nõ ſolũ reſpectu dñij uel quaſi,ſed etiam iure pignoris,uel uſuſfructus,uel quouis alio modo.*
2 *Via intermedia,agro non impedit ius alluuionis.*
3 *Prædia ciuitatis quæ coluntur,ſicut priuata habent ius alluuionis.*
4 *Additum per alluuionem plateæ uel campſori,cui acquiratur?*
5 *Additum alluuione loco ſacro,uel religioſo,uel alicui cemiterio, ei nõ acquiritur,& in nullius bonis eſt,& primo occupanti conceditur.*
Locus ſacer intermedius,impedit ius alluuionis.

1 a **Noſtro.** †Noſtrũ[a] quidé ꝗ̃tũ ad p̃ſens ſpectat:ager dicitur ꝙ ſiue ad nos pertineat iure dominij vel quaſi vel iure pig.uel uſuſfru.uel quouis alio.ſi enim ager ad nos ſpectat iure dominij.eodẽ iure alluuio ꝑtinebit,vt hic.& idẽ ſi quaſi dñij,vt.ff.de pub.l.ſi ſpõſus.§.ꝙ tamen per alluuionẽ.idem ſi pignoris.vt.ff.de pig.ac.l.ſi cõuenerit.§. ſi nuda.de pigno.l.ſi fundũ.in prin.itẽ ſi iure vſuſfructus:ut.ff.de vſufru.l.item ſi fun.§.j.plus eſt.qa ſi fundus ad nos ſpe quadã ſpectaret:illo iure ad nos ſpectaret alluuio:vt.ff.de lega.j.l.ꝙ iure.§.j.eodem enim iure quo fundus cenſetur.item licet hic dicat agro noſtro.inſti.eo.§.preterea.¶ Dicit agro tuo:intelligo autem ꝙ ſit alicuius ideſt ad aliquẽ iure priuato pertineat
2 †Si enim eſſet iuris publici:vt uia:tũc in ea adhererent,& iuris publici non efficerẽtur:ſed eorum qui propè uiã prędia poſsident:vt.ff.de acqui.rerũ do.l.martius,& ꝙ not.inſti. de
3 re.diui.§.riparum.quę autem ſint† prędia ciuitatis,non tamen in uſu publico,ſed per ciuitatem coluntur,ſicut per priuatũ ea ius alluuionis habent.ſunt enim tanquam priuata:vt.ff.de
4 contrahen.emptio.l.ſed celſus.in principio.† qd dices ſi alicui campo in quo fiet forum.uel fortè plateæ per alluuionem flumen addiderit?Rñ.iſti campi plateę ſunt.platea autem ſecũdũ Hug.& Papi.idẽ eſt ꝙ uia ampla ſeu uia lata: ergo &c. ſed viæ cedit & iure publico non efficitur:ut.d.l.martius.
5 ¶ †Quid autem ſi alicui loco ſacro uel religioſo flumen adiecerit vel alicui cemiterio vel loco aliter cõſecrato?reſpõ.ei nõ acquirit̃.non em̃ eſt ager noſter,ſed in nullius bonis eſt,vt.ff.de re.di.l.j.nec poteſt dici,ꝙ q̃ratur ei q ab alia ꝑte loci ſacri prędia poſsidet.locus enim ſacer, medius impedit acquiſitionẽ.licet via nõ impediret.vt.ff.de aqua plu.ar.l.ſi prius.§.ſacro.& de ſer.l.ſeruitus.§.fi.non enim poteſt dici,ꝙ locus ſacer ita dicatur prędij,ſicut dicit̃ de via,vt.d.l.martius. via em̃ deſtructa ſuppletur à prędio vicino:vt.l.ſi locus.§.fi.ff.quẽadmo.ſer.amit.ꝙ de loco ſacro nõ reperit̃.puto aũt ꝙ talis alluuio in nullius bonis ſit,ſed occupanti conceditur.ſicut in alluuione quę agris limitatis accedit,vt.ff.de flumi.l.j.§.ſi inſula.&.§.ſeq.

SVMMARIVM.

1 *Flumen publicum dicitur,ꝙ perpetuò currit,quæ autem in hyeme currũt & non in æſtate priuata ſunt.*
2 *Flumen priuatum nihil tribuit per alluuionem,adijcere tamen poteſt.*
3 *Torrentia ſeu foſſata agrorum,cur priuata ſunt?*
4 *Foſſata petita in confinio duorum prædiorum,communia ſunt.*
5 *Foſſatum exiſtens propè finem prædij de quo apparent inſtrumenta antiqua,in quibus poſſeſſores emerunt prædia à latere ,quòd intelligatur eſſe eorum,qui prædia à latere poſsideut.*
6 *Ius alluuionis an habeat locum in riuis:remiſsiuè,*
7 *Ripa fluminis quæ erat iuxta prædium ſi corruit,ita ut flumen alueum mutet alueus acquiritur prædio.*
8 *Stagnum & lacus ſi priuata ſunt: non habent ius alluuionis.ſecus ſi publica.*

Flumen. De flumine publico loquor.& ita de clarabimus vt patet ĩ ea parte legis ꝙ in.iij. li.de clarabimus ꝑ quã exprimit̃ ꝙ loquit̃ de flumine ꝙ eſt iuris
1 publici,probat̃.Flumina† ſunt q̃ perpetua ſunt,vt. ff.de flu.l.ij.§.ij.& ideo gl.inſti.de re.di.§.flumina.ſuper tex.qui dicit ꝙ flumina oĩa publica ſunt,exponit oĩa , ideſt perpetua, vt Padus & Rhenũ.quędã verò ſunt priuata, vt foſſata in agro poſita q̃ quãdoq; currũt quãdoq; nõ.iſta ſunt verba gl. Item Roff.in libellis ſup interdicto,ne quid in flumi. pub. dicit ꝙ flumina q̃ in hyeme currũt,in ęſtate nõ ſunt priuata & benè dicit.iſta enim vocant̃ torrentia,vt.ff.de flumi.l.j.§. torrens.
2 Si igitur† priuata ſunt per alluuionem:nemini poſſunt aliqd tribuere.ſi enim curſum mutant ſemper ſolũ remanet eius cuius primò erat.¶ Quod autẽ dixi per alluuionem non poſſe adijcere,intelligas apponendo,ita ꝙ prędiũ extendat̃.ſupponendõ verò potes adijcere:ſicut pinguedo agri ſupioris adij
3 citur agro inferiori,vt.l.j.§.fi.ff.de aqua plu.arcẽ.¶ Et ſi† quę
b ratur[b] cur priuatorũ ſunt iſta foſſata,ſeu torrẽtia.dico hoc facti eſſe.põt enim probari ꝙ per alicui⁹ prędiũ aqua proru-pit,& foſſatum fecit vel inter prędia plurium aqua iuit:tunc ſecundũ terminos antiquos,prędia erunt diuiſa,& talia foſſata.vel ſi poteſt probari qualiter ſunt ab antiquo poſſeſſa,ꝙ ſi vt ſepe accidit nullũ iſtorũ vel aliud ſufficiens poſsit probari.tũc puto illorũ eſſe qui propè ab vtraq; parte prędia poſsident cuiuſlibet vſq; ad medium.arg.eius ꝙ dicit̃ de inſula & alueo dimiſſo.ff.de acqui.re.do.l.adeò.§.ĩſulam &.§.ꝙ ſi toto.ꝙ dicam in.ij.&.iij.lib.huius expreſſum eſſe cõperis.ff.de aqua plu.arcen.l.ij.§.pręterea.vbi tex.dicit ſi ĩn cõfinio foſſa poſita ſit.& gl.exponit in confinio.ſ.duorũ prędiorũ.& ſic
4 erat cõis fouea.†& ſic infert,ꝙ eo ipſo ꝙ eſt in cófinio ꝑdiorum eſt communis.ꝙ etiam expreſsius declarat ibi tex.dum dicit,eam partẽ quę tibi accedit.& ſic expreſſè innuit ꝙ eis q ab vtraq; parte poſsident prędio accedũt.ꝙ intelligo niſi ea foſſata eſſent in vſu pub.tũc em̃ dicerent̃ publica:vt.ff. ne quid in loco pub.l.ij.§.hoc interdictũ.& eſt expreſſum.ff.vt
5 in flumi.publico naui.lic.l.j.§.foſſa.¶ †Sed quid ſi reperiuntur inſtrumenta antiqua,in quibus poſſeſſores prædiorum à latere emerunt prædiũ.& propè finem appoſitũ fuit foſſatũ?videtur ad eos pertinere,ipſa enim emimus:nõ confines. pro quo fa.ꝙ fundi nihil eſt,niſi quod intra ſe continet:vt.ff.de actio.emp.in prin.Credo quòd ſimiliter intelligatur eſſe eorum,qui à latere prędia poſsident:vt.ſ.probatum eſt. nec ob.quod fines non emuntur:ꝙ fateor,ſed tamẽ poſsibile eſt ꝙ rei venditę accedunt.ſicut ſi emerẽ fundum & acceſsiones
c & ponerem pro fine ripam fluminis[c]. ſicut etiam ponerem pro fine viam quo ad quid fundo cedit,vt.ff.de acquiren.rerum domini.l.Martius.nec obſtat.d.l.fundo. quia illa regula ꝙ fundi nihil eſt,niſi ꝙ intra ſe continet.patitur exceptiones per alias regulas vel leges,vt in aquęductu qui eſt extra prędium:vt.ff.de contrahenda emptione.l.ſi aquæductu.& limitibus prædiorum,& in vijs,vt ſupra dictum eſt.& in tali foſſato,

a ¶ Noſtrũ.not.ꝙ ſi arbor tua ui fluminis delata ĩ agrũ meũ, ſe coaluit cũ terra , an efficitur mea & an poteris agere cõtra me ad ęſtimatio. arboris uide plenè ꝑ Pau. de ca.in.l.hoc ampli⁹.§.de his autẽ. & ibi Ale.ĩ.ij.no. ff.de dã.infe.Th.

b ¶ Et ſi quęrat̃.plures qõnes de foſſatis vide ꝑ Fel.ĩ. c. rodulph⁹. ĩ.xvij. col.de reſcri. & uide Bar.in.l.prędia §.ſi ita legatum.& ibi ſcripſi ĩ apoſt. mea.ff.de fund.inſtru.Tho.

c ¶ Ripã fluminis. uide plenè ꝑ do. Alex.in cõſ.xliiij. ĩ.vj.uol.inci. omiſſis argumẽtis.ĩ.ij. col.ubi plenè ponit de doctrĩa Bar. hic & eſt duplicatũ in cõſi.cxx.ĩ.ij. vol.& uide Bal. ĩ rub.ff.de rer.diui. in.vij.col.in fi.& ſeq. Tho.

6 fossato,vt.d.l.iij.§.preterea.de aqua plu.arcē.¶†De riuis ve rò & alijs nominibus fluuiorum,seu quæ aquarum cursus significāt quid iuris sit.& an in eis alluuionis sit ius in. iij.lib. vbi de insula tractabimus dicetur, quoniā text.in.l.j.ff.de riuis
7 de hoc ibi facit mentionē.¶†Sed quæro: quid si ripa prædij versus flumen naturaliter se extendit: quia fortè ibi erat lapidicina crescēs, de qua dicitur.ff.so.ma.l.diuortio.§.si vir in fundo.& euidenter videtur Pisis,apud mōtē Pisanū in lapidicinis marmoreis,vel in terremotu fluminum vbi ripa erecta Corruit, & ipsa iuncta prędio remanens fluminis alueo per eum locū cessare fecit:Respon.puto totum locum domino prędij accedere sicut per alluuionem.oēs enim istę accessiones quæ diuina natura obueniunt,nullo facto humano interueniente, eiusdē naturæ sunt,vt.ff.de vsufr.l.itē si fundi.§.j.& hoc videtur sentire Azo in sum. instit.de re.di.siue enim flumen prędio meo addat, & propter hoc ab eo simpliciter recedat,nil addendo nobis accrescit, vt.ff.de acqui. re.do.l.Martius.hoc autem nil addendo recedit.sed ab eo recedit naturali impulsu.Istud autem incrementum quod quandoque ripa naturaliter excrescente cōtingit, dici pōt alluuio:qa latēs incremētū est.quando verò ruina,vel terremotu contingit, potest dici incrementum aluei recedentis de quo dicemus in.iij.li.huius
8 operis.cum enim repēte fluit,alluuio non est.¶†De lacu sve rò,& stagno dicendum est quod quando lacus & stagna sunt priuata:tunc nō est dubium,q per alluuionem nō vni detrahit nec alij addit : sed locus ille qui inundatur aqua lacus vel stagni etiam ita inundatus remanet eius cuius primò erat , vt ff.de acquir.re.do.l.lacus.de aqua plu.arcen. l.vicinus.§.fin. Quidam lacus & stagna sunt publica: & hoc duobus modis. quandoque enim sunt publica.i. reipub.& ibi nullus piscatur,nisi cui respu. commiserit, vt in lacu Perusino:tunc idem quòd si essent priuata:vt.ff.de cōtrahen.em.l.sed celsus.Quædam sunt publica:vt in vsu publico. per eum enim quilibet piscatur ad placitum:tunc addit,& detrahit per alluuionem sicut flumina publica,vt.ff.de ver. sign. l.littus &.ff.vt in flu. pub. na.lic.l.j.

SVMMARIVM.

1 *Adiecta dicuntur, quæ ita adijciuntur ut uniantur.*
Alluuione quicquid adijcitur,& unitur prædio nostro,nostrum est.
2 *Proiectum per flumen in agrum nostrum, nostrum non est sed conceditur occupanti.*
3 *Arena adiecta alluuione fundo nostro,nostra est.*

1 **Adiecerit.** †Adiecta dicuntur ea,quæ ita adijciunt,vt vniantur,vt.ff.de rei vend.l.in rem.§. item quæcunq;.vniri aūt dicuntur,quando partes inuicem cohærent.apparet enim euidenter id quod per alluuionem additur alteri prædio coherere.si quid autem sit quod adijciatur, ita q cohereat siue terra,siue lignum,siue æs,nostrum erit.il-
2 lud aūt†quod per flumen in nostrum proijcitur,quod nō coheret, licet nullius sit: tamen nostrum non est sed occupanti conceditur,vt patet in apibus,& fauo mellis ab apibus facto: vt.ff.de acq.re.do.l.naturalem.§.apium.insti.de rerū di.§.apium. hic etiā apparet,q fundi non est nisi q intra se continet ita q sit affixum,vt.ff.de ac.emp.l.fundi.in princi.fa.ff.de ac-
3 qui.poss.l.iij.§.neratius. ¶†Quid aūt dicemus de arena,cuius partes inuicem non coherent,an nostra efficiatur?respondeo cum hæc materia terra sit, nec cuius sit appareat: cū ipso fundo confundi dicitur:sicut dicimus de pecunia mista cū pecunia, vt.ff.de so. l.si alieni.hoc autem apparet quod omnia incrementa fluminū, q̄ fiūt per alluuionē sunt additamenta arenosa.de isto igitur iure,vt.s.dixi sic sentio,vt gl.sentit.

Iuregen. Hoc est ius quo omnes gentes vtuntur,vt.ff. de iust.& iur.l.ij.§.fi.competit ergo istud ius deportatis, & cæteris qui iura ciuilia perdiderunt: vt.ff.de pœn.l.quidam sunt.

SVMMARIVM.

1 *Adiectum alluuione,nobis acquiritur ipso iure absque facto hominis.*
2 *Adiectum alluuione agro possidetur eo iure quo possidetur ager.*
3 *Alluuio,non habet locum in agris limitatis.*
Agri limitati dicuntur agri capti ab hostibus,& inter milites diuisi.
4 *Territorium unum si princeps diuidit inter plures, dicitur ager limitatus & non habet ius alluuionis.*
5 *Territoria diuersa si diuersis integrè aßignātur,non dicūtur agri limitati.*
6 *Alluuio q non tribuat iurisdictionem,sicut tribuit dominium rerum priuatarum.& num.9.*
Iurisdictio q, sit iuris publici.Et qualiter sit iuris publici?
8 *Iurisdictio si diuidatur flumine, quælibet ciuitas uel dominus habet iurisdictionem in ipso flumine usque ad medium.*

1 **Acquiritur nobis.** †Acquiri nobis intelligo eo iure quo ager primum ad nos pertinebat,vt supra dictū est cum exposuimus verbū,nostrū.& fit acquisitio ipso iuregentiū absq; alicuius hoīs facto.an aūt sic acquiri dicatur.vt possideamus q per allu
a uionē adijcitur,dubitari pōt.sed cū hoc[a]†quod adijcitur pars
2 primi agri sit,nō nouus ager:puto id q adiectū est, sicut primus ager possidetur.arg.ff.de acq.poss.l.iij.in prin.In eadē opinione qs videtur esse,vt velit totum fundū possidere:vt.ff. de
3 leg.j.l.si ex toto.in prin.&.l.q rerū.§.pe.†Prędicta autē non habēt locum in agris limitatis:vt.ff.de acq.re.do.l.in agris.et ff.de flumi.l.j.§.si insula,¶Quid autē sint agri limitati, ibidē iurisconsultus explanat:hoc est ager capt9 ab hostibus,& diuisus inter milites,vt sciret q d cuiq; datum esset quod venisset,& q in publico relictum esset:vt.d.l.in agris.in fi. si ergo princeps vnum integrū territoriū vni assignaret:nō erit ager limitatus,vt hic patet:qa nō est diuisus:& hoc vult text.in.d. l.in agris.dum dicit q si ager totus apud rē public . retinetur
4 non est ager limitatus.†Sed si vnum territorium princeps:in
b ter plures diuidit[b]:tunc agri limitati sunt,nec ius alluuionis habēt,vt.d.l.in agris.& de flumi. l.j.§.si insula.ratio hui9 potest esse:quia postquā princeps limitatē dedit vult q semper limitatē possideantur vt semper sciatur quātū habuit beneficio principis.nec posset dici q habuit beneficio fortunę.vel dic q rō est:qa flumina loco cēsitorū habent:hoc est illorū officialiū qui propter cēsum accipiūt de iure vnius,& dant alteri.sicut dicti officiales nō possunt mutare cōcessionē factā p Principē:ita nec flumē.arg.ff.de acq.re.do.l.ergo.§.pe. Sed huic rationi cōtradicit,expon. Azo. quam facit in sum. institut. de re. di. vbi dicit flumina habent loco censitorū.i. iudicū & principū,vel iuris authoritate:ideo nō habet ius alluuionis: qa pro illis prędijs,nō tenentur soluere factiōes.ideo in alio grauantur.vt.C.de fun.li.l.fi.lib.xj.vel dic nō esse rationem quærē dā.postq̄ habemus determinationē.in agris igitur limitatis
5 nō habet locū ius alluuiōis.†Sed qd si plura territoria capiātur,& quodlibet territoriū p se ī itegrū diuersis militib9 assignetur?rñ.nō esse agros limitatos: sicut si vnū integrū uni assignetur:vt dictū est.arg.ff.de verbo.ob.l.scire debemus.ij.rñ.
6 ¶†Quero si territoriū[c] & iurisf.ciuitatū & episcopatuū sunt
c diuisa & terminata per cursum alicui9 fluminis: an sicut flumen accipit de iure vnius & dat alteri de iure dnij.ita faciat ī iure iurisdictiōis?& vr̄ q iurisdictio nō mutet.sunt em̄ limitata à principe:ergo videntur agri limitati:vt.d.l.in agris.&sic dico q hoc nō apparet.dicā:istę limitationes sunt antiquę,et à tēpore cuius memoria nō existit:ergo habentur iure cōstitutionis p principē.vt.ff.de aqua quo.& æsti.l.hoc iure.§.duct9 aquę.& sic videntur limitati.Sed hęc rō nō est sufficiens. pone enim q princeps nō diuisit territoria:vel sicut diuisa inuenit diuisa seruauit:& tūc agri limitati nō dicuntur, vt dictum est. vel dicamus q iurisdictio nō mutat:qa alluuio ea q̄ sunt publica,in aliū nō trāsfert ar.l.marti9.ff.de acq.re.do. Sed huic ob.q supra dictū est,sup verbo nostro.qa ea q̄ sunt publica hoc est ciuitatis,in vsu publico ius alluuionis habent. cuius
7 gratia videndum est†an iurisdictiōes sunt iuris publici?& cōstat q sic:ut.ff.de iu.& iu.l.j.§.ius publicū.ibi,magistratibus &c.¶Secūdò videndum est,qualiter iurisdictiones sint iuris publici:an tanq̄ ea quę sunt in vsu publico:an tanq̄ ea quæ sunt ciuitatis:vt priuatus possidet.Ad quod sciendum est q sicut pater & filius.domin9 & seruus sunt correlatiua:ita iurisdi.est q̄dā relatio domini in subditos. & sicut pater habet ius ī filios.ita fili9 cōtra patrē habet q̄dā iura petendi alimēta, & similia.ita in iurisdictiōe subditi habēt quoddā ius petēdi iurisdictionē à superiore:& si ille denegat:delinqt.& punitur. vt in aut.vt diffe.iud.in prī.&.ff.&.C.de magi.cōue.cū simi. & istud est iuris publici,tanq̄ ea q̄ sunt in vsu publico. quilibet em̄ pōt à magistratu iustitiā petere, vt.d.l.j.§. publicum ius.de iust.& iu.¶Alio mō cōsideratur iurisdictio put est ī ipso magistratu ciuitate,Comite:vel Barone.& isto mō iurisdictio est iuris publici eo mō quo sunt ea q̄ ciuitas possidet vt priuat9:q patet:qa nō qlibet de ciuitate vtitur:sed solū cui resp. pmiserit:& ea q̄ īde pcipiuntur:vt mulctę,pœnę,bāna & similia ipsius ciuitatis vel dominij sunt tanq̄ priuata:vt.ff. ne qd
8 in loco pu.l.ij.§.hoc interdictū.¶Itē videndū est† vtrū iurisdictio cōpetat cuilibet ciuitati vel domino.& in ipso flumine vsq; ad mediū ipsius fluminis terminātis?& respōdeo q sic qa oīa q̄ sunt in cōfinio sunt cōia eorū q ab vtraq; parte possident:ut.l.arbor.ff.cōi di.de aqua plu.arcē.l.ij.§.ptērea.& de acqui.re.do.l.adeò.§.fi.& sic de oī eo q cōmiscetur in ipso flumine quilibet habet iurisdictionē vsq; ad medium fluminis.
9 ¶†His pmisis in.q.ꝓposita:cū in ipso flumine, & solo ipsi9

a ¶Sed cū hoc. de dictis p Bar.hic vide plenē.p Ale.in l.j.in prin.& ī ape.co.ff.de ac.poss.&.d.l.si.in.l.ij.in ci.possideri. ī. iij. col.ff.co. de acqui. poss.Tho.

b ¶Diuidit.vide Ale. plenè in.l.extero.in prin.ff.de le. j.vbi plenè examinat doctrinā Barhic.et vide Barto. so.ī cō.clxxxj.īc. visis capitulis ī.ij. col.Tho.

c ¶Quero si territoriū.Adde Bar.vero.ī suo trac.desertu.ī rub.de flu. priua.&Io.de platea.ī.l. fi.ī fi.C. de fun.limi.lib.xj.& apost. Frā.de curte ī.l.j.ī.vij.col.in addi.Alex.ici.cōfert.ff.de iur. om. iu.& plenè ī cōsil. lxvj.ī.ij.col.& se. inci.super eo.Th.

ciuitatis domino, vel alterius loci domino vel episcopo com
petit ius iurisdictionis tanquam ius priuatum:& sic tanquam
ad hoc flumen est priuati iuris. dicẽdum est indubitanter ꝙ ꝑ
alluuionem hoc est per additionem quæ fiat à flumine nõ adijcitur vel detrahitur iurisdictioni: sicut supra dictum est de lacu. vt. ff. de contrahen. em. l. rutilia polla de aqua plu. ar. l. vicinus. §. fin. de acqui. re. do. l. lacus. ar. ff. de aqua quo. & æsti. l. si hoc iure. §. si aquam sed facilis est solutio si bene inspiciatur.

SVMMARIVM.

1 *Intelligere, non comprehenditur per uisum.*
2 *Testis deponẽs ꝑ uerbũ intellexit, nõ ꝓbat, nisi exponatur, id est uidit.*
3 *Alluuio probatur per tres testes, deponentes ꝙ uiderunt minuatim incrementum allatum.*
4 *Cõfines reperti fracti in domo, præsumuntur fracti ab eo qui remansit ad custodiam.*
5 *Relatum factum in consilio, præsumitur ab eo solo qui exiuit.*

Per alluuionem Autem, id videtur adijci ꝙ ita paulatim adijcitur, vt intelligere nõ possumus quantũ quoquo momento tpis adijcit. Ista verba. l. sunt sup verbo aut momento temporis. glo. sic ait. nã si tota die figas intuitũ, imbecillitas visus tam subtilia incrementa perpendere nõ potest, vt in cucurbita ostendi potest. vnde dicitur latẽs incrementũ, vt. inst. e. §. p̃terea. ista sunt ver-
1 ba gl. sumpta ex sum. Azo. insti. de rer. di. & aduertendũ† ꝙ il
lud quòd text. dat⁹ intelligere, gloss. intelligit hoc est per visum cõprehendere nõ põt. & meritò. vt em̃ naturales dicũt vna est uirtus intellectiua quæ intelligit, & hęc eadem in hoie mediante organo oculorũ videt, & per aurẽ audit, & sic de si.
2 Hæc aũt expositio licet† verbis legislatoris cõgrua sit in dicto
alicuius testis cõgrua nõ esset, q de eo debet deponere ꝙ simpliciter sensu corporis percipit, vt. ff. de test. l. q testamento §. si lex. C. de test. l. testiũ. et no. ꝑ Inn. extra de te. c. in noĩe. cũ cãm. si igit̃ diceret testis aliqd esse ꝙ sic fieri intellexit nõ ꝓbaret, nisi exponeret̃ intellexit. i. vidit: quia potuit ꝑ aliũ modũ ad hũc intellectum ꝑuenire. de quo mõ interrogat̃. Sed hic
3 meritò occurrit dubitatio.† Si enim hæc alluuio nõ põt ꝑ sen-
sum corporis comprehendi: ergo ꝙ sit alluuio ꝑ testes nõ poterit probari. dico autẽ ꝙ benè potest videri ꝙ flumẽ addit, sed nõ q̃tum quoquo momento sicut in puero excrescenti vidi demus. dico ẽt ꝙ ex diuisione loci post incrementum allatum potest uideri. & per visum comprehendi ꝙ per alluuionẽ est factũ. expositione enim facta de terta addita, hoc manifestè ꝑ omnes cõprehendit̃ ꝙ minutatĩ factũ est: & ꝙ à flumine factũ est ꝙ ꝑ aliũ fieri impossibile esset. vñ puto testẽ probare q diceret ꝙ ipse vidit minutatim incremẽtum allatũ, & vidit ꝙ est alluuio addita à flumine minutatim. idẽ puto in quacũq; materia cõtigeret, vt si sit aliqd factũ quod nisi ab vno fieri po
4 terit, quòd aperta sit probatio illum fecisse. ¶ † Quid enĩ si ꝑ
certã horã vn⁹ ad dom⁹ custodiã sit dimissus, constatq; nullũ aliũ ingressum esse & cõfines q clausi dimissi erãt fracti repe-
5 riunt̃? proculdubio ille q remansit fecit.† Et qd si plures erant
in cõsilio sup arduis cõstituti, cõstat neminẽ exiuisse vel cum alio locutũ fuisse vno excepto. & reperit̃ negociũ esse scitũ, et propalatum: tunc proculdubio ab illo solo exeũte de consilio vel cum alio loquẽte, factũ est cũ ab alio fieri sit impossibile: sicut hic impossibile est ab alio additũ q̃ à flumine &c.

SVMMARIVM.

1 *Vis in singulari, pro potentia, pro uiolentia, item pro necessitate, & etiam pro potestate ponitur.*
2 *Vires in plurali denotãt effectum seu efficaciam & potentiam corporis.*

Quod si uis fluminis. Hic tractare incipit de incremento non per alluuionẽ, hoc est nõ paulatim, & latenter, sed manifestè. & palam. Ait ergo vis fluminis. i. potẽtia fluminis. mul-
1 ta enim† significat hęc dictio vis, qñq; ponit̃ pro potentia vt
hic. & in vulgari dicimus talis homo habet magnam vim, hoc est magnã potẽtiã. quòd nõ intelligitur de corporali, sed de ea quæ contingit ex multitudine amicorum vel subditorũ vel diuitiarũ: quãdoque pro violẽtia, vt. s̃. ꝙ me. causa. et. l. ij. & . l. extat. cũ si. qñq; ꝓ necessitate, vt. ff. de iure pa. l. libertas. & ꝙ ibi no. ibi, nisi per vim &c. dicim⁹ in vulgari: ego facio hoc vi i. necessitate cogẽte. facit. C. de resc. vẽ. l. nõ idcirco. Itẽ accipitur ꝓ ptãte, vt. ff. de tut. l. j. in prin. §. j. & inst. de tu. in prĩ.
2 & istis casib⁹ declinat̃ tãtũ in singulari, ꝑ oẽs casus† pluraliter
verò nõ vtimur, reperit̃ tñ vires ĩ plurali. et istud nõ habet singulare. et interdũ ponit̃ vires pro effectu seu efficacia, vt ista stipulatio habet vires. vt. ff. de ver. ob. l. stipulatio ista. §. hi q. ponit̃ ẽt vires id est uirtutes ut ait Cato: Herbarũ vir. &c. ponitur etiã pro potentia corporis: vt ille homo habet magnas vires. reperitur etiam istud aduerbium vix, cuius significatio ponitur. ff. de iud. l. vix. & ad velle. l. tutor. cum si. &c.

Partem aliquam de tuo prędio detraxit &c. vt igitur hæc pars licet locũ habeat oportet constare quòd pars illa quam flumen prędio meo applicauit ex tuo prędio fuerit. Si uerò cui⁹ fuerit ignoretur: tunc statim quod terræ meæ applicaretur, meum esset, ut. s̃. in prin. dictum est. & etiam super uerbo adiecerit.

SVMMARIVM.

1 *Applicare, idem est ꝙ imponere & subijcere.*
2 *Adijcere fundo dicitur, ꝙ inuisibiliter fit. applicare ꝙ uisibiliter, et palã.*
3 *Crusta agri quæ applicatur prædio, quando poßit uendicari?*
4 *Crusta agri tui applicata prædio meo, ita ꝙ inseparabiliter unitur, efficitur mea.*

1 **Ex prædio** meo appulerit &c. inst. de re. diuisi. §. quod si uis. ubi est idẽ text. & dicit̃† applicauerit ꝙ exponit gl. i. imposuerit, & subijcit, puta crustã terræ uineatę, & arboratę. ita dicit glos. secũdũ hoc differt hęc pars à p̃cedenti: qa ibi adiecit à latere: hic supposuit. licet hoc in se uerũ sit: tñ nõ puto curandũ siue enim à latere, siue super
2 fundo talem crustã posuerit, idẽ iuris est. differt ergo† ꝙ in p̃-
cedenti parte adiecit inuisibiliter. hic verò uisibiliter et palã. Quid aũt sit hoc ꝙ dicit appulerit, seu applicauerit. aduertendum. põt hoc esse sine unione rei, q̃ applicatur. dicimus enim nauem ad portum applicasse: uel applicuisse: nõ tñ vnit̃ por-
3 tui: & sic hoc modo crusta† agri quę prædio meo applicatur,
sine dubio tua manet, vt hic. & à te poterit uendicari: ut. s̃. de dam. infe. l. hoc amplius. §. j. qñ que crusta agri tui, meo prædio applicatur aliqua leui unione, uel ꝙ põt de facili reparari: & tũc idem. Ideo dicit tex. palam est tuam rem permanere, ut hic. raro enim terra põt apponi super terrã: quin aliqualis applicatio, & unio fiat. & ideo hæc lex notabiliter requirit
4 quòd arbores radices emiserint: ut infra uidebimus. quãdo†
crusta agri tui meo prædio applicatur: ita quòd inseparabiliter unitur: tunc prędij mei efficitur: vt. j. dicetur &c.

SVMMARIVM.

1 *Crusta applicata fundo meo, intra quantum tempus dicatur unita cũ meo, & mihi acquisita?*
2 *Impositum fundo meo, fundo meo acquiritur, & additum per alluuionem mihi acquiritur.*
3 *Arbor mea imposita tuo fundo, etiã si ibi coaluerit, petitur actione ĩ factũ.*
4 *Crusta applicata fundo meo, postquam fuit unita, uendicari non potest.*
5 *Arbor antequam coaluerit, uendicatur à domino.*
6 *Crusta antequam sit unita: potest agi contra dominum, uel ut illam colat uel ut illam pro derelicto habeat.*

Plane si longiori tẽpore. Eandem materiã prosequitur qñ ab initio crusta in meũ agrũ vel fundum translata est, sine vnione. Si enim ab initio fuerit unita: ut qa multũ cũ terra agri mei unita sit, ita ꝙ nec discerni nec separari potest aliâs possessio mea esset, vt. d. l. hoc ampli⁹. §. j. de dã. ĩfec. sed qñ ab initio sic unita nõ esset: tũc ex postfacto fieri potest
1 unio, & uniri potest. ꝙ si fiat: tũc efficit̃ mea. hoc aũt qualiter†
fiat unũ exẽplũ ponit̃, si lõgiori tpe fundo meo hæserit, ꝙ vt in gl. dicit̃. qdam exponebãt. x. vel. xx. annis. ꝙ gl. reprehẽdit. sufficit enĩ ꝙ tãto tpe stet: et ꝙ colatur arbor in terra. uel si fortè crustas nõ habẽt arbores, sufficit si tãto tẽpore steterint, ꝙ si ibi arbores essent coaluissent. ex cursu enim tanti temporis pręsumitur facta unio terræ et hęc est mens huius literæ. Puto etiam quòd si intra tẽpus illa crusta propter pluuiam sit dirupta, et cũ terra agri mei unita sit: quòd statim sit effecta mea. ar. ff. de glan. legen. l. j. et. d. l. hoc amplius. §. primo. Ex eo enĩ tẽpore, quo cum terra vnitur fundo meo dicitur acquisita. Et est
2 aduertendum:† quia. s̃. in acquisitione quæ sit per alluuionem
dictũ est quòd acquiritur nobis. hic verò dicit quod acquiritur fundo: quòd uerũ est, prout hic gl. intelligit: quod loqtur de eo quòd supponitur quod ipsi fundo acquiritur. illud uerò quod fundo adijcitur potest domini destinatione possideri: ut fund⁹ separat⁹ à primo: et sic magis personæ q̃ rei dicitur acqri. Sed intelligendo quod hic etiam per extensum non est uis: qa siue acquiratur nobis, siue fundo nostro idem est. ab initio enim fundo acqritur, licet possumus postea separatim possi-
3 dere destinatione nostra, licet† ãt, arbor coaluerit an uẽdicari
possit? gl. hoc tenet ꝙ possit peti actione in factũ. et sic de ar-
4 bore. Ipsa aũt postq; vnita est, peti nõ põt, vt. d. l. hoc ampli⁹
§. ita demũ. de damno infecto, anteq; aũt coaluerit ipse dominus põt vendicare, dũ tamen de damno infecto caueat: vt. d. l. hoc amplius. §. si ergo aut in cuius præiudiciũ delata est crusta possum agere contra dominum: ut ipsam tollat: uel pro derelicta habeat: ut. l. prętor ait. §. fi. ff. de dam. infec. postq; verò unita est hoc facere nõ possum: ut. d. l. hoc amplius. §. j. uer sic. sed nęc ego. Ad figuras igitur ueniamus.

Quia circa

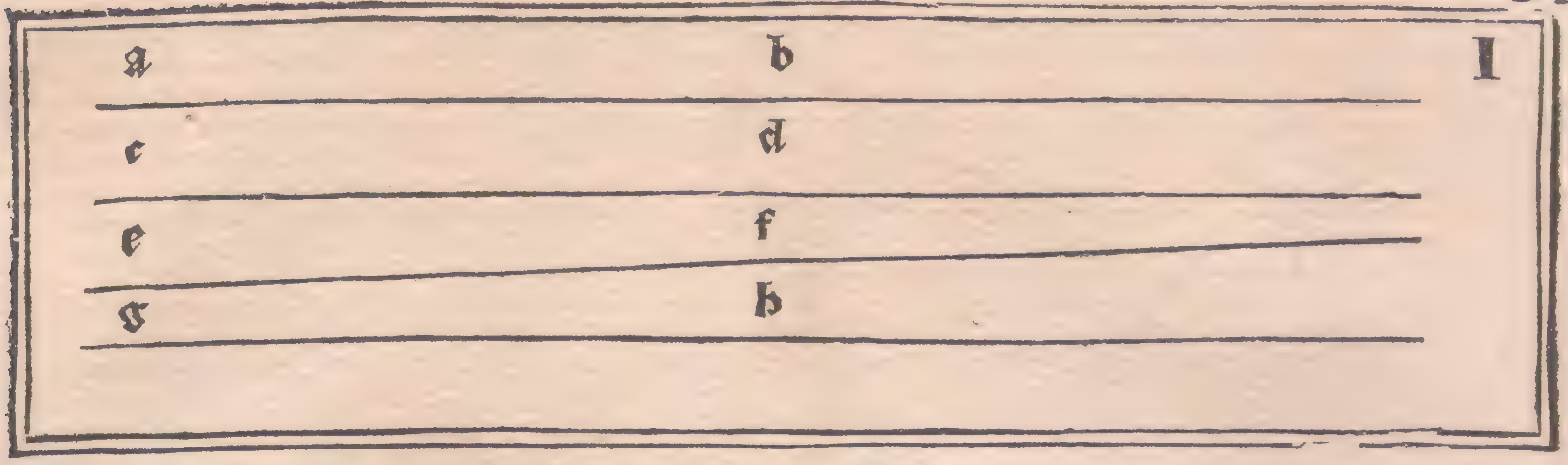

QVia circa diuiſiones eorũ quę ꝑ alluuionẽ adijciunẽ,quęſtiones plures vidi,quarũ doctrinã dare impoſsibile arbitror, niſi res inſpectione oculorũ inſpiciaẽ,ideo figuras ad oculũ demonſtrãtes inſerui,ꝑ quas illa ſola docere intẽdo quæ cõiter ignoranẽ,& in hoc vtar aliquibus cõcluſionibus geometricis,nec hoc quis arbitreẽ incongruũ:qa omnis ſcientia ancillaẽ huic.eſt enim hæc Architectica de alijs cunctis diſponens:vt dicit Ariſt.in.j.ethico.Sciendũ eſt igiẽ,ꝙ inter eos qui ex vna parte fluminis prędia poſsidẽt,id quod ꝑ alluuionẽ adijciẽ, vel quoquo modo,ſcilicet dimittendo inſulã vel alueũ,cõmune eſt pro diuiſo,pro modo latitudinis quę latitudo propè ripã ſit,vt in.§.adeò.&.§.inſulã.hoc autẽ fit ducendo lineã ꝑ directũ,ꝑ illã partẽ quæ adiecta eſt per alluuionẽ,ſeu ꝑ inſulã dimittendo alueũ.Ad oſtendẽdũ igiẽ,quę ſit linea recta,ſeu per directũ ducta facta eſt iſta figura.Sed an linea ſit recta,quæro tribus modis.Primò an linea ſit recta ſecũdũ ſe.& de hoc in figura.Secundò an linea ſit recta reſpectu alterius lineæ.ſ.quam cadit. Tertiò an linea ſit recta reſpectu alterius puncti,qui eſt in angulo duarum linearũ hoc eſt ãn rectè ſecet angulũ per mediũ.de quolibet videamus.¶De primo dico ꝙ linea recta ſecũdum ſe,eſt ab vno puncto ad alium extenſio,vt patet in prima linea.ſ.poſita vbi ſunt duo puncti.a.b.nã ſi extendatur prima linea ab vno puncto ad aliũ:illa linea erit recta.& ſi vnũ filũ tangens illos duos punctos extenderet in infinitũ,tota linea erit recta,vt patet ad ſenſum.& figura demonſtrat.¶Itẽ ſciendum eſt,ꝙ ſi fieret aliqua linea ſuper duos punctos æque diſtãtes à primis,vt.c.d.æque erit linea recta.& ſi in infinitũ illę duę lineæ extenderentur,nequaquã iungerentur,vt ex figu.patet ad ſenſum.Sed ſi fierẽt duo puncti,non æque diſtantes à primis,ſed vnus eſſet magis propinquus primæ lineæ alius magis remotus eſt,vt.e.f.tunc protrahendo lineam,linea eſt indirecta ſecundũ ſe vt pręcedẽs.nã punctus.a.eſt magis remotus à linea.c.d.ꝙ̃ punctus.f.tamẽ protrahẽdo illas duas lineas neceſſe eſt eas ſimul iungi.¶Si verò ſecundus punctus eſſet remotus,vt g.h.cõſtat enim ꝙ punctus.g.eſt magis propinquus pręcedẽti lineę.& punctus.h.eſt magis remotus,tũc quãtomagis iſtę duę lineę extenduntur.magis elõgantur,vt patet ad ſenſum.& prædicta ſunt multum no. in geometria,vt patet.j.lib.Euclidis.

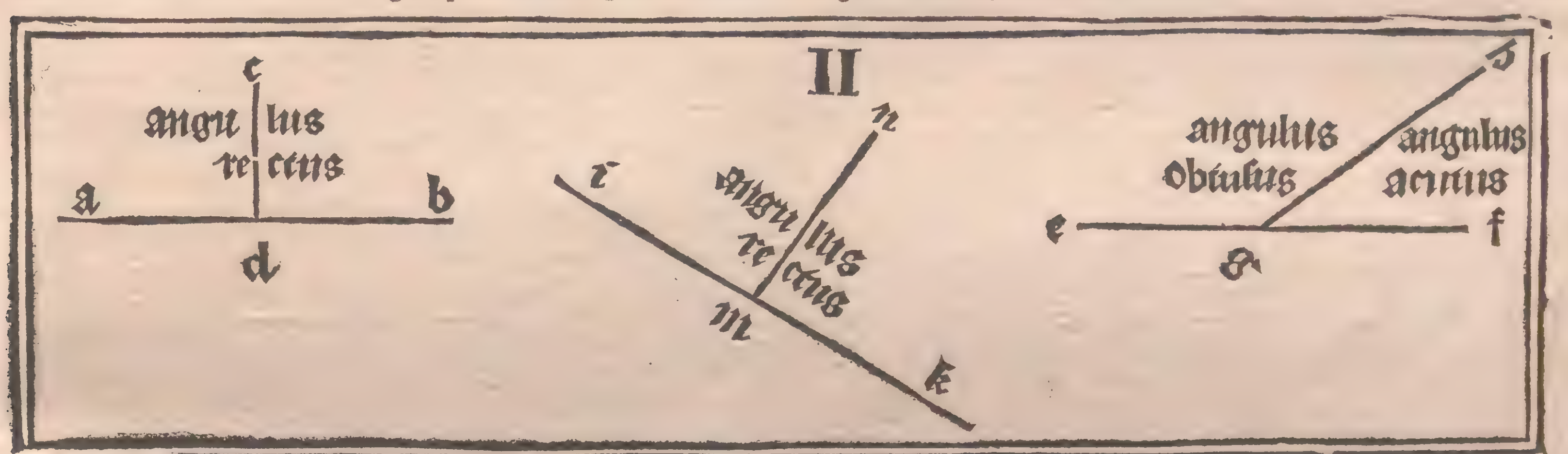

HAEc figura facta eſt ad oſtẽdẽdũ,qũo poſita vna linea recta ſuꝑ aliquo puncto ipſius lineę,alia linea recta ꝑpẽdiculariter & rectè cadit ꝙ cognoſciẽ:qa qñ ſuꝑ vnã lineã rectã,alia recta & ꝑpedi culariter cadit:tũc vterq; angulus,rectus erit.Sed ſi nõ caderet rectè & perpẽdiculariter:tũc vnus angulus,erit acutus,alius latus erit,& apertus quaſi obtuſum oſtẽdat.exemplũ primi dicti.ſit linea poſita.a.b.& punctus in ea poniẽ.d.ſuꝑ illo ducaẽ linea perpendiculariter.c.d tunc vterq; angulus rectus,erit æqualis.Exemplũ ſecũdi dicti.ſit linea poſita.e.f.& punctus in ea.g.poſitus ſuꝑ illo ducaẽ linea non rectè,ſed perpendiculariter,vt ſi flectaẽ verſus punctũ.f.& ſic linea.g.tũc angulus eſt acutus in illa parte qua flecteẽ,& ab alia parte erit obtuſus.Sed dubitatur ſi ponaẽ linea.i.k.& in ea punctus.l.& ducatur ſuper illam lineam.m.n.quæ in nullã partẽ flectaẽ,& tamẽ in aſpectu nõ videtur linea recta,quid erit?Reſpondeo,verè eſt linea recta prima.i.k.& alia ſuper ea rectè cadit,ſi conſidereẽ ſecundũ ſe,non autẽ ſi conſidereẽ reſpectu quadraturæ iſtius chartæ,ſuper qua deſcribitur,ſed ad iſtud nullus eſt habendus reſpectus,ſed ſolũ ad lineã poſitam,& ad illam quę ſupra eam ducitur,& hoc eſt vtile ſcire ad multa,quæ infra dicentur &c.

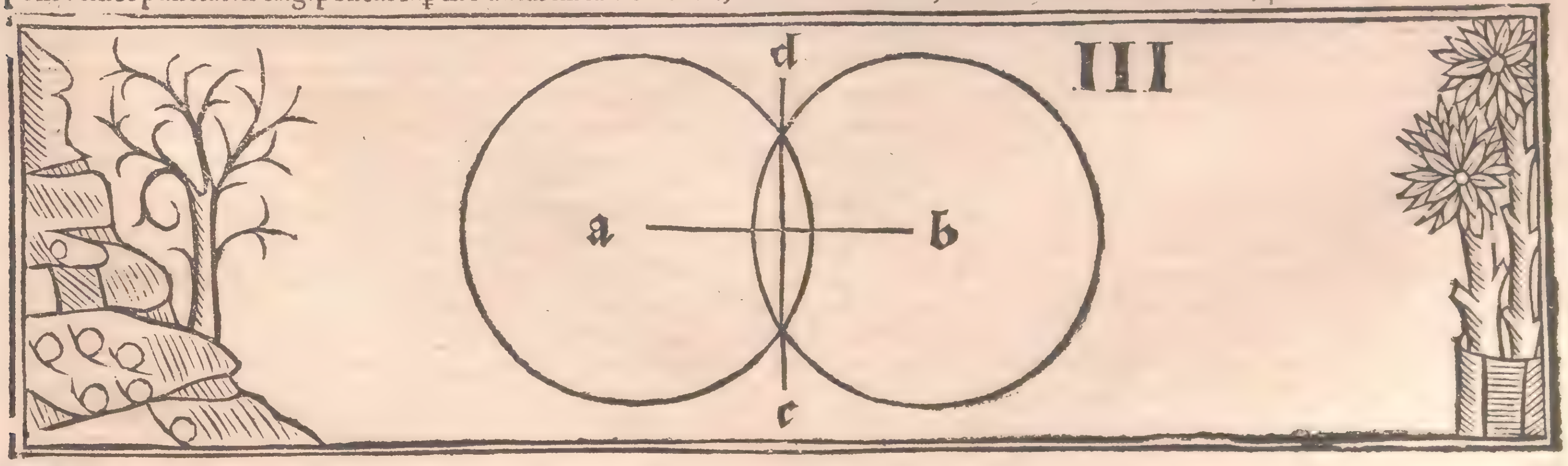

QVia in diuiſione de qua tractaturi ſumus ſępe expedit diuiſiones fieri per mediũ,ideo ad hoc docendũ & demonſtrandũ,facta eſt iſta figura.ponatur ergo linea recta.a.b.quã volumus diuidere per mediũ,ita ꝙ in ipſo libro poſsit cuiq; demonſtrari.Primò ponã pedẽ circini in puncto.a.& ducam circinũ vltra mediũ lineæ, vt oſtendit circulus rubeus:deinde ponã pedẽ circini in pũcto.b.& ſupra eam faciã circulũ æqualẽ primò vt oſtendit circulus azureus,qui duo circuli ſeſe protẽdũt in duobus locis,vt apparet.ducã igiẽ lineam rectam ab vno dictorũ punctorũ vbi circuli ſe pręextẽdũt ad alium,vt oſtendit linea.c.d.dico quòd hęc linea diuidit lineã ductam per mediũ vt apparet,& probatur ſic. Si ab æqualibus æqualia adimas ea que remanẽt ſunt æqualia,vt dicit Euclides.Sed æqualis diſtãtia eſt à puncto.a.vſq; ad circunferentiã circuli rubei,qualis eſt à puncto.b.ad circunferentiã circuli azurei,& ꝑ lineã.c.d.æqualiter admittiẽ ab vtraq; parte per diſtãtiam.ergo patet quòd illud quod remanet de linea.a.b. ab vtraq; parte,eſt æquale,& ſic linea.c.d.eam ſecat per medium. Item ex prædicta figura apparet,alia demonſtratio,videlicet quòd inter a.b.non eſſet linea ducta,ſed eſſet ſpatium quod inter duo puncta

debet diuidi iure ꝓximitatis ꝙ in dicta linea.c.diuidit dictũ ſpaciũ directò ꝑ mediũ,ita ꝙ qcq̃d eſt ſupra eſt magis ꝓpinquũ.a.& qcq̃d eſt infra,eſt magis ꝓpinquũ.b.ẽt ſi linea.c.d.extẽdiť in infinitũ. Apparet ẽt ex dicta figura,alia demõſtratio,videlicet ꝙ ſupra vnã lineã,vť baſim rectã duę lineę circulorũ ęqualiũ ſe ꝓtẽdũt,& à pũcto vbi ſe ꝑſcindẽt ducať linea ad pũctũ q̃ eſt in medio dictę lineę vt baſis:illa linea ꝑpendiculariter cadit ad angulũ,& facit rectũ ab vtraq; ꝑte, vt patet ad circulũ,& ꝓbať ex ꝑcedentibus ꝙ ſi dicta linea diuidit ſpaciũ ꝑ mediũ,apparet ꝙ nõ flectiť verſus aliquã partiũ,& ſic facit angulũ rectũ ab vtraq parte,& iſta ſunt multum neceſſaria,ad cognitionẽ ſequentium &c.

FIgura iſta eſt facta ad oſtendẽdũ qualiter poſita vna linea recta,& puncto in eo poſito,ſupra illũ punctũ alia linea recta & ꝑpẽdiculariter ducať,vt ex his q̃ poſita ſũt,de neceſsitate cõcludiť. Sit igiť linea poſita.a.b.& in ea punctus poſitus.c.ſ.quẽ volo aliã lineã directã ꝑpẽdiculariter ducere.faciã igiť ab vtraq; ꝑte illius pũcti. duos pũctos æque diſtãtes.d.c.deinde aſſumã duas ęquales lineas cũ duabus virgulis vel chordulis,& vnã ponã ſuꝑ puncto.d. aliã ſuꝑ puncto.c.& ambas cõiungã ꝑ modũ triãguli in pũcto.f.poſtea ducã lineã à pũcto.c. poſito vſq; ad punctum.f.dico igiť ꝙ illa linea rectè & ꝑpendiculariter cadit.ſ.datã in puncto dato,vt hic oculus oſtẽdit:qa facit angulũ rectũ ab vtraq; ꝑte,& probať in li.Euclidis. Vel breuius ſic,data linea.g.h.& in ea ponať pũctus.i.ſupra quẽ volo rectè & ꝑpẽdiculariter lineã ducere,faciã duos punctos ęque diſtãtes,ad punctũ datũ,vt.k.m.deinde ponam pedẽ circini vſq; ad punctũ.m.& extendã vſq;ad punctũ.k.& voluam illã ꝑtẽ verſus quã volo illã lineã,deinde ponã pedẽ circini in pũcto.m.& extẽdã vſq; ad punctũ.k. & ſimili mõ voluã. Sequiť ꝙ ille duę lineę circulares ſe inuicẽ ſecabunt in pũcto.n.dico igitur ꝙ ſi à puncto.l. dato ducatur linea ad punctũ.in.l.illa ꝑpendiculariter& rectè cadit ſupra dictum punctũ,eadẽ rõne qua.ſ.probatum eſt in ꝑcedenti figura. Quandoq; ſupra vnã baſim rectã duæ lineæ circulorũ ęqualium ſe ꝑſcindunt.& à puncto vbi ſe ꝑſcindẽt duciť linea ad punctũ q̃ eſt in medio baſis,& ſuꝑ illos duos punctos linea in infinitum producta ſemper rectè cadit,vt patet ex his q̃ dixi.ſ.in prima figura.hoc ẽt patet ex his q̃ dicta ſunt:qa dicta linea cadẽs ab vtraq; parte,facit angulum rectũ.

FIgura iſta eſt facta ad deſignãdũ circulũ,ꝙ in prima fuit q̃ſitũ.ſ.ſi ponať vnus punctus in angulo duarũ linearũ,& ſupra illũ volo ducere lineã rectã ſeu ꝑpẽdiculariter,qualiter fiat, ꝙ docet hæc figura.ponanť ergo duæ lineæ.ſ.a.b.&.b.c.quę cõueniunt in vno puncto,& ibi faciũt angulũ cuiuſcunq; cõditionis ſit ille angulus.& ſuꝑ illum punctũ volo ducere lineã rectã:faciã igitur ab vtraq; ꝑte anguli in illis lineis pũctũ.b.quod patet:ſi ducatur à pũcto.f. vſq; ad punctum.b.ꝙ illa linea rectè & ꝑpendiculariter cadit ſuper.b. quod patet:quia ſi ducatur alia linea recta à puncto.d.illa ſecatur ꝑ medium,& ibi quatuor anguli recti,vt probať in lib.Euclidis. propterea in ipſo angulo.b,ſunt duo anguli ęquales.Vel ſi vis aliter ꝓbare,&opari ponas duas lineas.g.h.&.h.i.q̃ cõueniunt in pũcto.h.ſupra quem vis ducere lineam rectam,faciã ab vtraq; parte in illis lineis,punctum ęquè diſtantem.k.m.deinde pone pedem circini in puncto quem prętẽdam vſq; ad.n.& voluam ſupra,verſus illam partem, ſuꝑ quam volo ducere lineam:deinde pone pedem circini in puncto.m. & extendam vſq; ad punctum.k.& voluam ſimili modo:tunc illę duæ lineę circulares ſe ꝑſcindunt in puncto.n.ducatur ergo linea recta à puncto.h.vſq; ad punctum.n.dico ꝙ illa rectè & perpendiculariter cadit.ſ. punctum.h.eadẽ ratione qua præcedens.& ſi ducatur alia linea recta à puncto.k.vſq; ad punctum.m.illa ſecatur per medium per lineam.m.h.& erunt ibi quatuor anguli recti.Et in puncto.h.ſimiliter fiunt duo anguli æquales.

¶ His præmiſsis ad euidentiam nunc ad propoſitum veniamus ponẽdo ripas prędia & alluuiones &c.

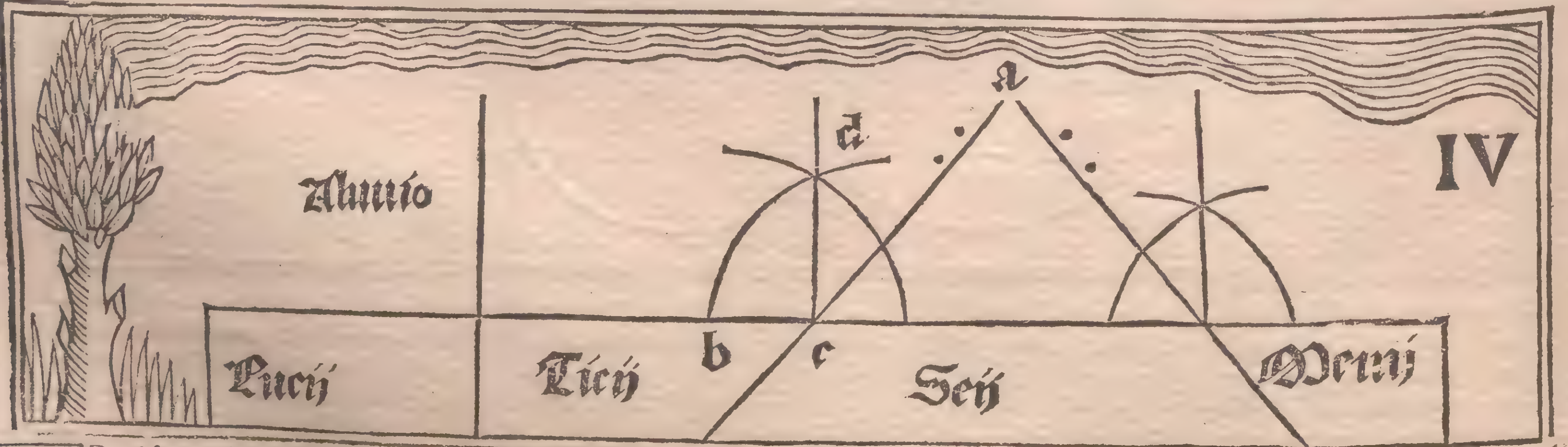

AD euidentiã dicẽdorũ ꝑmitto ꝙ flumẽ deſignabiť ꝑ colorẽ azureũ,& caput fluminis erit ab illa ꝑte à qua erat caput alicuiꝰ aĩalis,&verſus illã ꝑtẽ fluãt ꝑdiorũ ripę ꝑ colorẽ nigrũ. illud ꝙ eſt mediũ ĩter ꝑdia& flumẽ ĩtelligať alluuio.Itẽ ꝑ alluuionẽ.Itẽ lineę rubeę factæ ſunt illę quæ verè diuidunt per alluuionem. Lineæ flaueæ, ſiue croceæ factæ ſunt cauſa demõſtrationis.vel diſputationis:& ſi quãdoq; fieret ali

fieret aliqua linea azurea, & in ipsa figura declarabiť ad quē finē fiat. ¶ Nūc ad pňtē figurā veniam⁹. & aduertēdū ē, ꝙ linea q̄ ē ripa oīm ꝓdiorū est recta cū rectitudīe. Itē duo ꝓdia paria hñt cōfinia directa adeò ꝙ linea diuidens ꝓdia directa. cadit in lineā ripę. ꝙ patet. qa ab vtraq; pte facit angulū rectū ī istis duob⁹ ꝓdijs, diuisio est clara: qa ꝓtrahiť linea directò ꝑ alluuionē vsq; ad flumē, vt oñdit linea rubea, & illa linea est directa respectu ripę: & directè cōiūgiť cū ripa diuidēte ꝓdia. ¶ Vidēdū est de ripa, q̄ est iter prædia Titij, & ꝓdia Seij, & inter prædia Meuij, in illis est dubium. nam lineę diuidentes prędia. licet sint directę in se, nō tñ cadunt directè in illā lineā q̄ est ripa, vt patet: qa ab vna ꝓficiūt angulū acutū, ab alia obtusum. ¶ Si igiť ꝑ alluuionē ducerē lineā, scđm rectitudinē lineę: nō iret vsq; ad flumē. sed iūgereť in pūcto. a. vt oñdūt lineę zale, & sic ꝓdiū Seij ꝙ est maioris latitudīs iuxta ripā, hƀet min⁹ de alluuione: nec ꝓtēdereť vsq; ad flumē. dicēdū est ergo ꝙ lineę cōfiniū diuidētes cōfinia, nullaten⁹ attēdēdę sunt, qm̄ in. d. l. iter eos. ff. de acq. re. do. diciť ꝓ mō latitudinis q̄ ripę latitudo, ꝓpe ripā sit. Si ergo fiet diuisio cōsidereť linea q̄ est ripa, & cōsidereť linea vbi cadit linea diuides cōfinia. & ibi assumať vn⁹ pūctus indiuisibilis, vt oñdūt lineę nigrę, & ab vtraq; pte illi⁹ pūcti, fiāt duo pūcti æque distātes. b. c. & ponať pes circini ī pūcto. b. & extēdať ad punctū. c. & voluať versus alluuionē, & postea ponať in pūcto. c. & extēdať ad pūctū. d. & simili mō versus alluuionē q̄ duę lineę reuolutę ꝓscīdēt ī pūcto. d. deīde ducať linea recta à pūcto. a. vsq; ad pūctū. d. & ꝓtrahať vsq; ad flumē, vt oñdit linea rubea. Dico igiť ꝙ illa rectè cadit supra lineā q̄ est ripa, vt ꝓbatū est. s. in tertia figura, & est recta à puncto. d. vsq; ad lineā assumptā q̄tum vltra protrahitur recta erit, vt dictum est. s. in prima figura, & similis diuisio est inter Seium & Meuium, vt lineæ ductæ ostendunt &c.

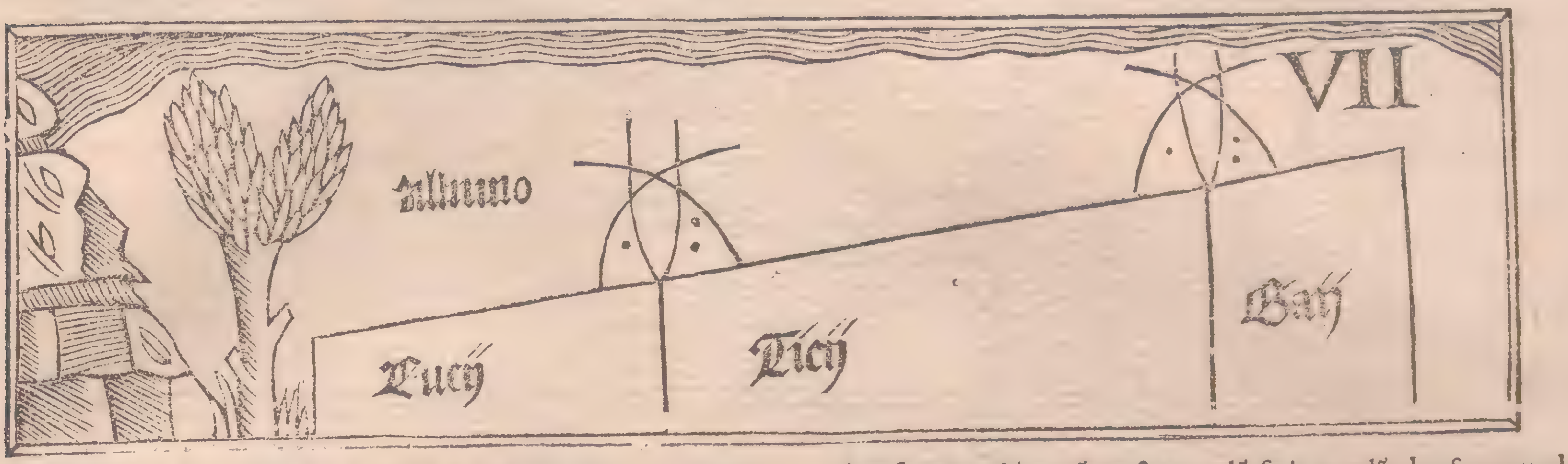

HAEc figura habebat lineā ripæ vniformē, & cum tractetur de alluuione diuisionis, oēs rustici ꝓtrahunt lineā secūdum ꝙ ostendit linea cāna ducta secundū rectitudinē lineæ diuidētis ꝓdia. Sed hanc diuisionē rusticorū, nō esse bonā, apparet: quia linea debet duci recta secundū rectitudinē lineæ ripæ, vt ex præcedentibus liquet, & secundū illā non est recta, quod apparet: qa linea flaua ducta versus caput fluminis, facit angulū obtusum, versus pedem facit angulū acutū, versus angulū, facit angulū obtusum: quod repugnat lineæ quæ duciť recta. fienda est ergo diuisio alluuionis, prout ostendit linea rubea ducta supra lineam ripæ, quæ ab vtraq; parte facit angulū rectū. & sic ipsa rectè cadit perpēdiculariter, vt supra demonstratū est. Et si dicať ꝙ ripæ linea nō est recta. Respō. imò est recta secundum se, quod considerandū est. non autē vadit secūdū rectitudinē lineæ prędiorū q̄ est ab alia pte: ꝙ aduertēdū nō est &c.

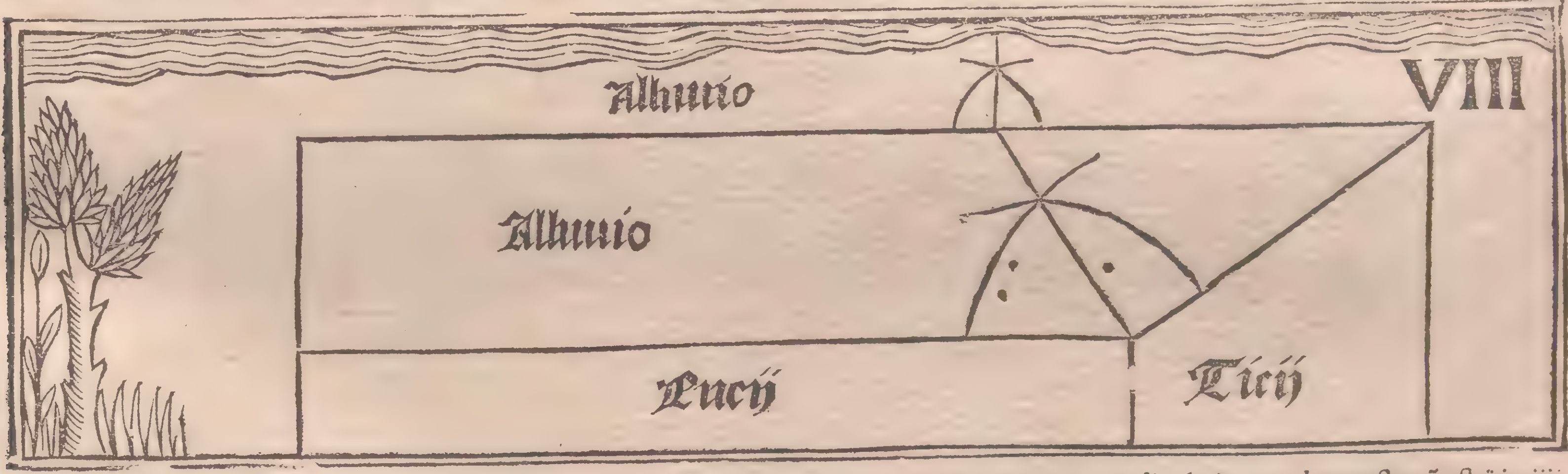

ISta figura differt à prędecentibus: nā præcedētes habent lineam rectā: hęc verò habet duas lineas in vno pūcto: quę faciūt triangulū obtusum. s. in illo puncto vbi sunt fines inter Lucium & Titiū. Dico igitur ꝙ ad diuidendū alluuionē inter dicta duo prędia, debet duci linea, vt ostēdit linea rubea, ducta vsq; ad lineam azureā. & ꝙ linea cadat rectè, probať: qa factis duobus punctis æque distātibus, & duabus lineis circularibus ductis sup eis, vt ostendunt lineæ croceæ ab illo puncto vbi se intersecant vsq; ad punctū datum, vbi linea cadit perpēdiculariter. vt demonstratū est. s. in. iiij. figu. hoc etiā probať ratiōe proprietatis, vt diceť in seq. figura: illud verò quod est sup lineā azureā, debet diuidi ac si ripa esset recta, vt illa linea recta, azurea ostendit. nā quod iuris est in eo quod prędio primo adijcitur, idē est in eo quod ipsi addito adijciť, vt. ff. de acqui. re. do. l. in insulā. Sed si ab initio, ripa habuisset illā rectitudinem: illo modo fuisset facta diuisio, vt. s. in. v. figu. &c. hoc in sequen. figura rectius & clarius demonstrabitur &c.

AD euidentiā istius figuræ ꝓmitto ꝙ flumē addit q̄nq; ita ꝙ ripæ sunt ab vtraq; pte eius: sicut facit flumē ꝑ alluuionē positum: & tūc illud dimissum debet esse cōmune inter eos, qui sunt ab vtraq; pte propinqui, vt. ff. de acq. re. do. l. adeò. §. insula. & . § ꝙ si toto. Q̄nq; illud quod dimittiť, habet ripā tm̄ ab vna pte: tūc debet diuidi inter eos q̄ ab vna pte ꝓdia possidet ꝑ lineā indirectā, vt. ff.

de acq.re.do.l.inter eos &.s̃.dictũ est. Et aduertẽdũ ꝙ licet iura quę loquuntur quãdo ripa est ab vtraq; parte fluminis, eadẽ ratio est, ꝙ si ab vno latere fluminis sunt duę ripę inter quas cõtinet̃ relicta alluuio. ¶ Hoc pręmisso dico ꝙ hæc figura habeat duas lineas rectas scilicet.a.b.&.b.c.quę faciũt vnũ angulum in puncto.b.dico igitur ꝙ alluuio dimissa inter directas duas lineas, habet latera ab vtraq; pte: ideo debet diuidi iure propinquitatis. illud verò, quod est vltra duas lineas, quod apparet ex se.à linea autẽ ducta.a.vsq; ad punctũ.c.habet solũ ripas ab vna parte, & ideo debet diuidi per directũ.ducat̃ ergo linea directa.s̃.punctũ.b.quę apparet esse directa.ex.iiij.figuris: tũc dico ꝙ quicquid est.s̃.dictã lineam versus caput fluminis, est prædij Lucij, iure propinquitatis. quod sic probatur. ponat̃ punctus.a.in dicta linea rubea, & supra illũ fiat circulus rubeus qui punctualiter tãgit ripã Titij. dico ꝙ ille circulus æqualiter tãgit ripam Titij & Lucij, & sic illa linea est directè in medio. deinde.j.dictam lineã fiat punctus.b.& sup eũ voluat̃ circulus rubeus, qui punctualiter tangit ripã Titij: dico ꝙ ille circulus non tãgit ripã Lucij ergo ab illa magis distat. & eodẽ modo supra dictã lineã rubeam, fiat punctus.c.& super eũ ducatur alius circulus rubeus qui punctualiter tãgit ripam Titij, dico ꝙ nõ tangit ripam Titij. ergo ab illa magis distat. & sic concluditur ꝙ diuisio est rectè facta. illud verò quod est supra lineam croceam.a.c.debet diuidi ac si tota linea esset quędam ripa recta. quod probat̃ sic. quod iuris est in eo quod primo prędio adijcit̃, idem iuris est in eo quod ipsi addito addijcit̃, vt.ff.de acqui.re.do.l.insula. Sed si ab initio ripa habuisset illã rectitudiuem: facta fuisset diuisio, vt dictum est supra in.v.figura. ergo &c.

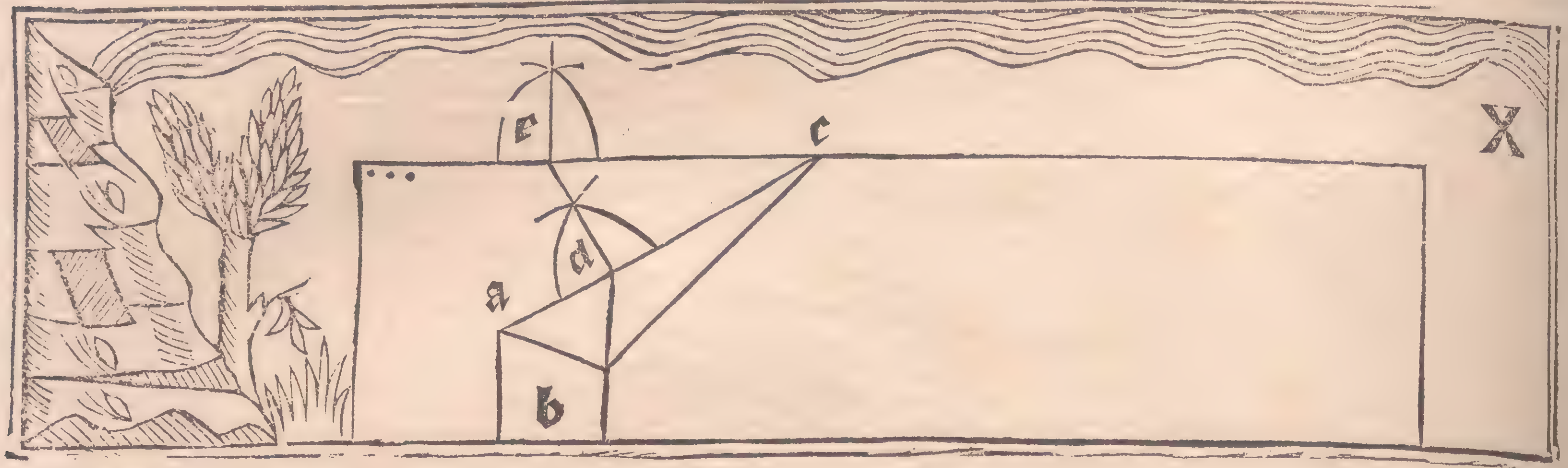

IN hac figura sunt due lineæ rectæ.s.a.b.&.b.c. q̃ in puncto.b.faciunt angulum, veruntamen linea.a.b.est minor q̃ linea.b.c.& in hoc differt à pręcedẽti. Dico igit̃, ducendam esse lineã rectam à puncto.a.vsq; ad punctum.c.vt ostendit linea crocea, & quicquid est infra dictas lineas proculdubio habet ripas ab vtraq; parte, & ideo debet diuidi iure proximitatis vt patet ex præcedẽti, & ideo ducat̃ linea rubea p mediũ diuidẽs à puncto.b.vsq; ad lineã croceã in pũcto.d. Illud verò quod à linea crocea supra habet ripã tantum ab vno latere, & per illã rectitudinem quã ostendit linea crocea.c.a.& ideo debet diuidi ducendo lineam rectã rubeã à puncto.b.vsq; ad lineã azureã à puncto.c. illud verò quod est à linea azurea.d.e.debet diuidi ducendo lineã rectam super illã azureã, sicut si ibi esset ripa, & hoc per illã rationẽ, quod additum addito, est diuidendũ sicut additum antiquo prędio, vt dictum est in præcedentibus. & prædicta vera, si proponatur quęstio sic simpliciter, & per quem modũ alluuio accesserit sit incertũ. Si verò cõstaret quòd primo alluuio addit certam partem, postea aliam: tunc declarabitur in seq. figura &c.

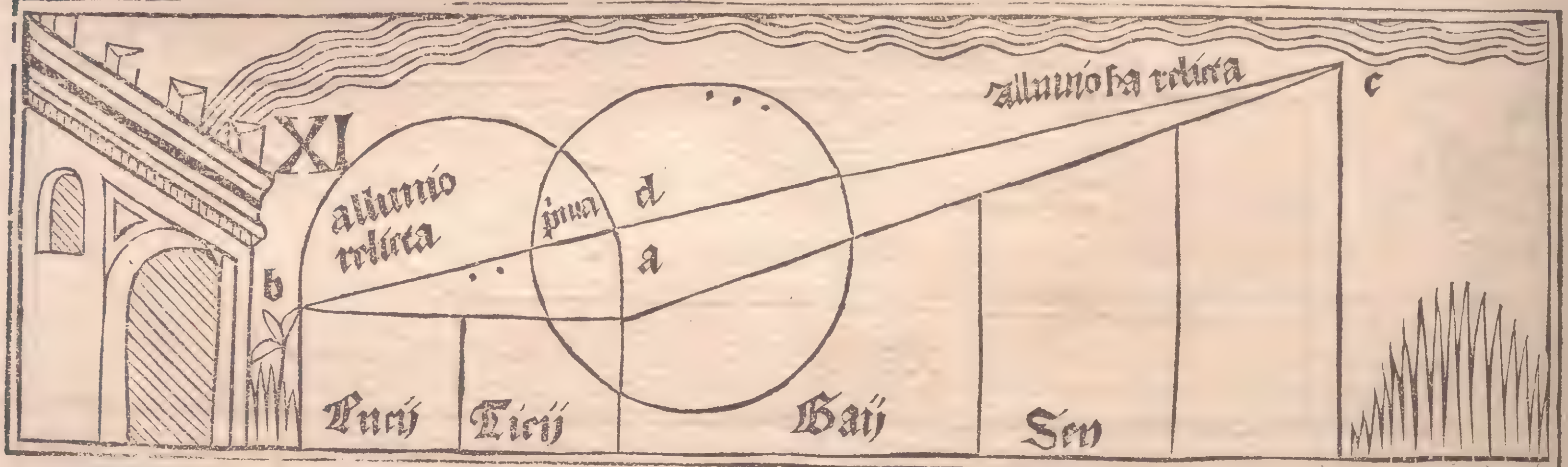

ISta figura facta est ad declarandũ illud quod dictũ est in præcedenti. si enim poneret̃ simpliciter totã alluuionem esse diuisam, qualiter esset fienda diuisio, apparet ex dictis in tribus præce. figuris. Sed pone flumen primò per alluuionem diuisisse illam partem quę continet̃.j.lineã rubeam ductam.s̃.prędium titij & Lucij. dico primò ꝙ tota illa alluuio esset Lucij & titij quorum prędijs adheret, & Caius nihil habebit facere ibi. Secunda verò alluuio, diuidet̃ ponendo alluuionẽ primã pro ripa. vt sic inter ipsam & prędiũ Caij & Seij ducat̃ linea per mediũ secans ex doctrina data in præce. Sed opponit̃ ꝙ de alluuione prima debeatur prædijs Caij. nam inter prędia Lucij titij, Caij & Seij sunt duæ lineæ quę faciũt angulũ in pũcto.d.& sic pars alluuionis habet duo latera, vt ostendit li.crocea.b.c. ergo illa debet diuidi iure propinquitatis, vt dictũ est. Sed pars illius alluuionis, est magis propinqua prędio Caij, quod patet: qa super puncto lineæ alluuionis primæ posito in li.rub.secatur per li.croceam, vt in puncto.d.fiat. ergo circulus qui tangit punctualiter prędiũ titij, tãtum occupabit partem de prędio Caij, vt ostendit circulus azureus. Respon, hoc quod alicui accreuerat iure propinquitatis, habet locum, quãdo illud de quo acquirendo ageretur neutrius fundo coheret, vt insula quando vni coheret, & alij non, semper illi cedit cui coheret: nec attenditur proximitas alterius, vt.ff.de acqui.re.do.l.insula.in prin.&c.

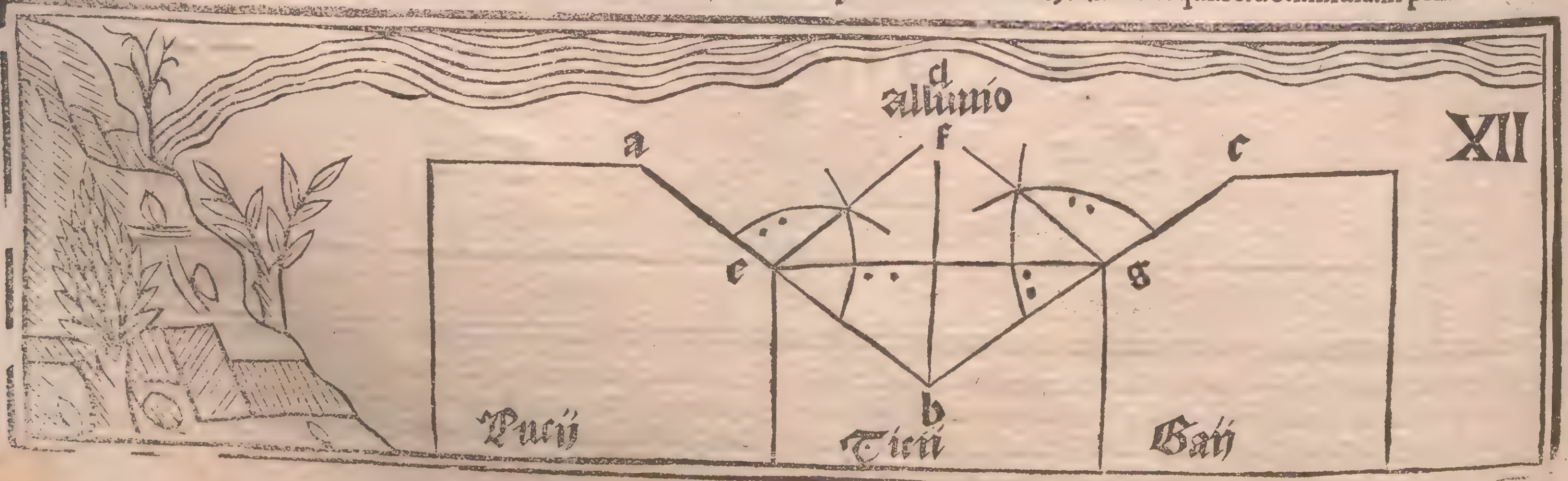

Figura ista

Figura ista facta est vt ostendatur ꝙ prædia quædã possunt esse qbus de alluuione nõ debetur vsq; ad flumẽ, sed ante in terim orit, vt si ripa cõtineatur inter duas lineas, scilicet. a.b. &.b.c. faciunt angulum in puncto.b. qui angulus cadit quasi in puncto prædij Titij. Primò ergo fiat linea rubea diuidẽs per mediũ, vt linea.b. vt probatũ est supra in.viij.figu. Ex quo patet ꝙ quicquid est ad eam lineam supra versus caput fluminis, cedit illi ripę.a.b. quicquid est ab illa linea infra versus finẽ fluminis cedit illi ripæ.b.c. & hoc rõne propinquitatis. vt dictũ erit, nec prædiũ Titij habet diuidere superiori vicino, & inferiori. & si bene respicias punctus diuidens prædia cadit in lineis rectis secundum se. Debet ergo diuidi, ducendo super eã lineã rectã, vt ostensum est supra in.vj. figura, vt ostẽdit linea.e.f.& linea.g.f.& sic in puncto.f. portio contingens agrum Titij finitur, & intermoritur. Si enim trãsiret vltra, vel linea torqueretur, nec iret recta, vt si volueres lineam.e.f. versus caput fluminis, vel si transiret vltra.b.d. dares primæ ripæ plusq̃ deberes iure proximitatis, quod iura prohibet. & si ponatur per alluuionem sic simpliciter accreuisse. Sed si poneres ꝙ primo accreuisset in totum angulum prędij Titij, vsq; ad lineam croceam.e.g. tunc deberet fieri diuisio, vt in seq. figu. &c.

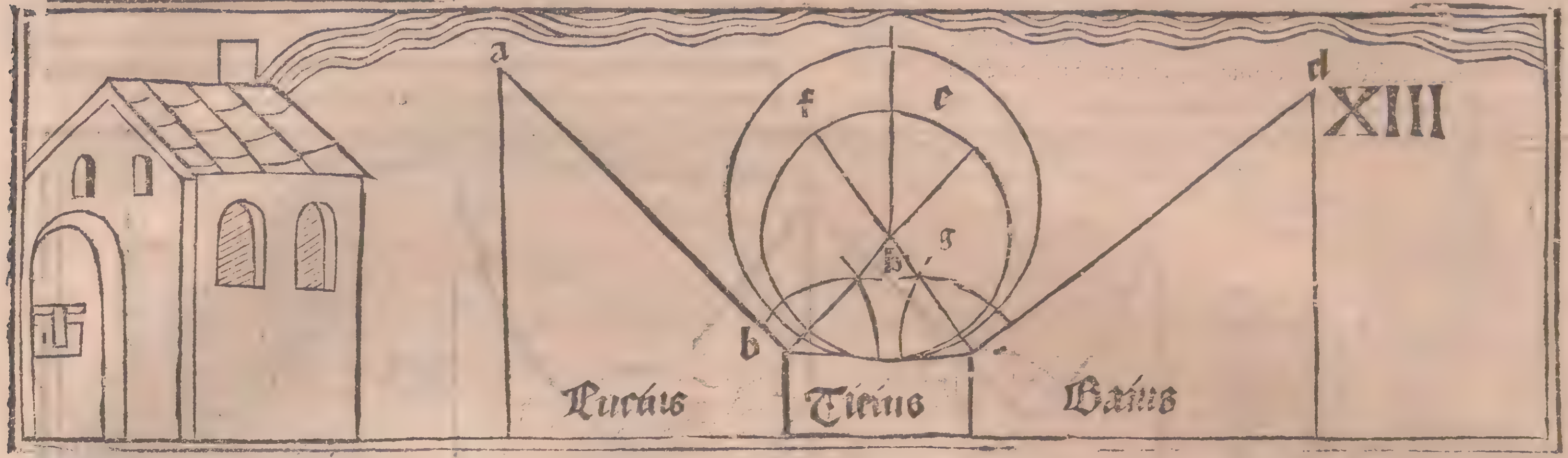

HAEc figura differt à pce. nã hic ripa cõtinet trib⁹ lineis. s. a.b. &.b.c.&.c.d.& hẽt duos angulos. s. i pũcto.b. & in pũcto.c. tota igit hęc alluuio debet diuidi iure ꝓpinqtatis, q̃ tota cõtinet infra plura latera. ¶ Primò igit ducat linea rubea p mediũ sup angulũ.b.& sit linea.b.c. deinde ducat linea p mediũ diuidẽs sup angulũ.c.& erit linea.e.f. quę duę lineę secabũt se in pũcto.g. dico ergo ꝙ portio alluuionis ptinẽs ad agrũ titij in dicto pũcto.g. finit: q̃a si est azurea sup pũcto.g. vtrãq; lineã pũctualiter tãgeret. ergo ille est punctus, in quo vtriusq; propinquitas terminat. ¶ Si verò excederes, & velles facere circulũ supra punctũ.c. tũc vni partiũ accederet: & ab alia elongaret. quod autẽ est intra illud triangulũ.b.g.c. ptinet ad prędiũ Titij iure propinquitatis: quod patet: quia infra illũ triangulum pandit per centrũ vnius circuli in pũcto.h. qui tãgat pũctualiter ripã Titij, nullã aliã ripã tangit inter Luciũ & Caium p lineã dirrectò ductã vsq; ad flumen. & hæc sufficiant de ripa quę habet lineã vel lineas rectas. Restat. videre de ripa quæ habet lineã circularẽ &c

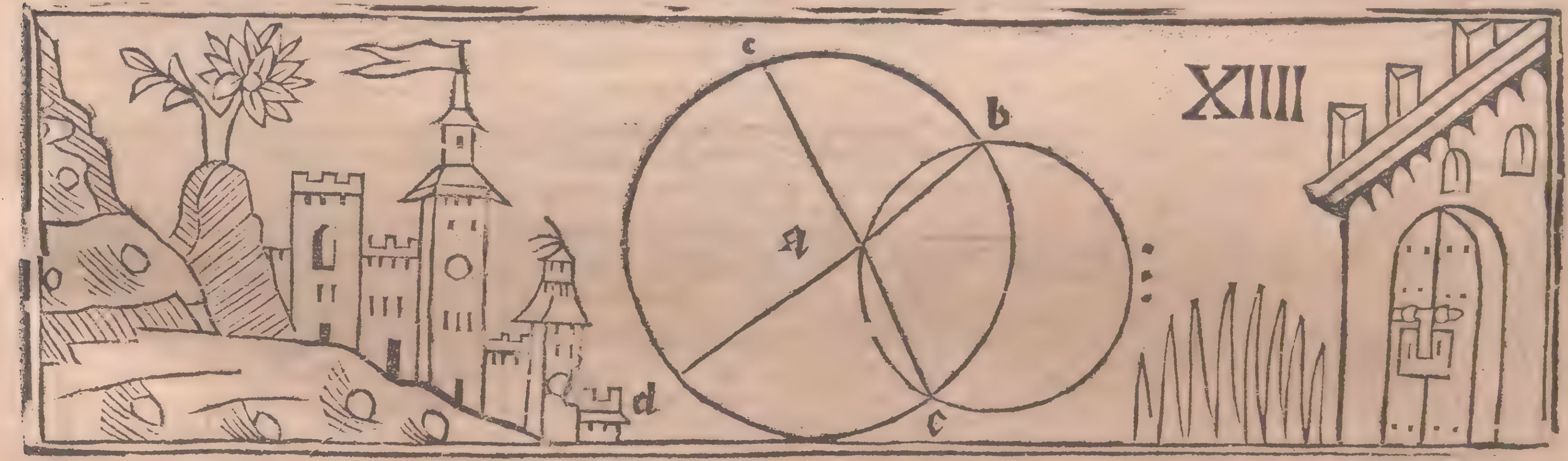

AD euidentiã eorum quę dicenda sunt de figura circulari, sciendũ est ꝙ circulus est figura plana. vna quidẽ linea cõtenta, quæ circunferẽtia nominat in cuius medio pũctus est à quo omnes lineæ ad circũferẽtiã existẽtes sunt sibijnuicem ęquales, vt dicit Euclides in prima figura. nã centrũ est in puncto.a.& omnes.iiij. lineę inde existẽtes sunt sibijnuicem æquales, & si plures ducerent idẽ esset. Itẽ apparet ꝙ omnes lineæ prædictaq; circunferẽtia in centrũ faciũt angulũ. ¶ Itẽ præmitto ꝙ totum illud quod est in circulo infra aliquas lineas duas est magis propinquũ illi parti circunferentiæ quę in punctis duarũ linearũ terminat, vt verbi gratia assumas partẽ circunferentię.b.c.& duc lineã rectã ad centrũ, & facit triangulũ.b.a.c.& dico ꝙ quicquid est infra illũ triangulum est magis propinquũ illi parti circunferentiæ.b.c. q̃ alicui alij quod patet ad sensum, & põt probari. Nam ponatur centrũ in aliqua parte infra dictũ triangulũ. & supra illum ducatur circulus azureus, qui tangit punctualiter dictã partẽ.b.c. dico quòd nullam aliã partẽ circunferentiæ tangeret: ergo illi magis propinqua: & idem dicendum est de eo qui continetur infra illum triangulum.b.a.d.& infra illum triangulum.a.b.d.&.a.e.d.& supra illum triangulũ.c.a.e. vt euidenter apparet &c.

QVia in prçcedẽti dictum est, ꝙ lineæ sunt ducendę à centro ad circunferentiam, & quãdoq; ignoratur, vbi sit centrum, & ideo expedit quòd ducatur linea à circunferentia versus centrum, vel quòd centrum inueniatur: ideo facta est hæc figura quę duos habet articulos, & sic hoc fieri docet duobus modis.

¶ Primo sic, sit centrum, quòd apponatur in circunferentia

vnus punctus.b.& ab vtraq; parte eiuſdẽ puncti, duo alij æquè diſtã tes,c,d,deinde ducatur linea recta.c.d.& iſtius linea inueniat mediũ in puncto.e.deĩde ducatur linea recta,b,c,dico ꝙ de neceſsitate, iſta vadit directè ſupra centrum,ſ.punctum,a,vt probatur in prin.ij.lib, Eucli,hoc etiam patet:quia idẽ in alia parte circunferentię ponatur punctus,f,& ab vtraq; parte duo puncti æquè diſtantes.g,h. deinde inueniatur mediũ dictæ lineę in pũcto.i.deinde ducatur linea recta, f.i.dico ꝙ iſta de neceſsitate vadit verſus centrum,& ſi vltra protendatur linea.b.c.& linea.f.i.ſecabunt ſe in pũcto.a.vbi eſt cẽtrũ. ¶ Cócluditur ergo ꝙ ibi,vbi dictæ lineę ſe ſecãt,de neceſsitate eſt cẽtrũ. hoc etiã fieri alio modo ad idem tendẽti,docet ſecũdus circulus,Ponitur enim ꝙ ſit circulus cẽtrũ qui nõ videtur in puncto.a. ponat̃ in circũferentia punctus.b.& ab vtraq; parte eiuſdem puncti, duo alij æquè diſtantes.c.d.deinde ponatur pes circini in puncto.d. & extẽdat̃ vſq; ad punctũ.c.& voluatur ſupra,& infra circulũ:eodẽ modo ponatur pes circini in puncto.d.& extendatur vſq; ad punctũ.c.& ſic illę due lineę circulares ductę,ſe ſecabũt extra circulũ in puncto. c.& ita in puncto,f.ducat̃ linea.c.f.dico ꝙ illa de neceſsitate vadit verſus cẽtrũ,& eodẽ modo ſi in alia parte circuli idẽ fiat,vt ponatur in circunferẽtia punctus.g.& ab vtraq; parte duo puncti æque diſtãtes.h.i.deinde voluatur centrũ ſupra.h.& ſupra.i. vt in p̃cedẽti dictũ eſt:& ſic dictę lineę ſe ſecabũt in pũcto.k.& in puncto.m.ducatur ergo linea.k.m.recta:tunc illa ducit ad centrũ.& ſic in illo puncto vbi ſecabunt ſe linea.c.f.& linea.k.m.ibi erit cẽtrũ. ¶ His præmiſsis ad euidẽtiam dico,ꝙ ripa prædiorũ quæ habet lineã circularem,qñq; habet ſe vt cõtinẽs:qa infra circulũ diuiſa eſt alluuio,qñq; habet ſe vt cõtentũ:qa alluuio cõtinet circularẽ ripã,ſi primo modo: tunc aut ripa cõtinẽs lineã circularẽ cõtinet minus ſemicirculo,totũ autem circulum continere non poteſt:quia ſic flumẽ nõ haberet exitum.& hæc in figuris proximis declarabuntur &c.

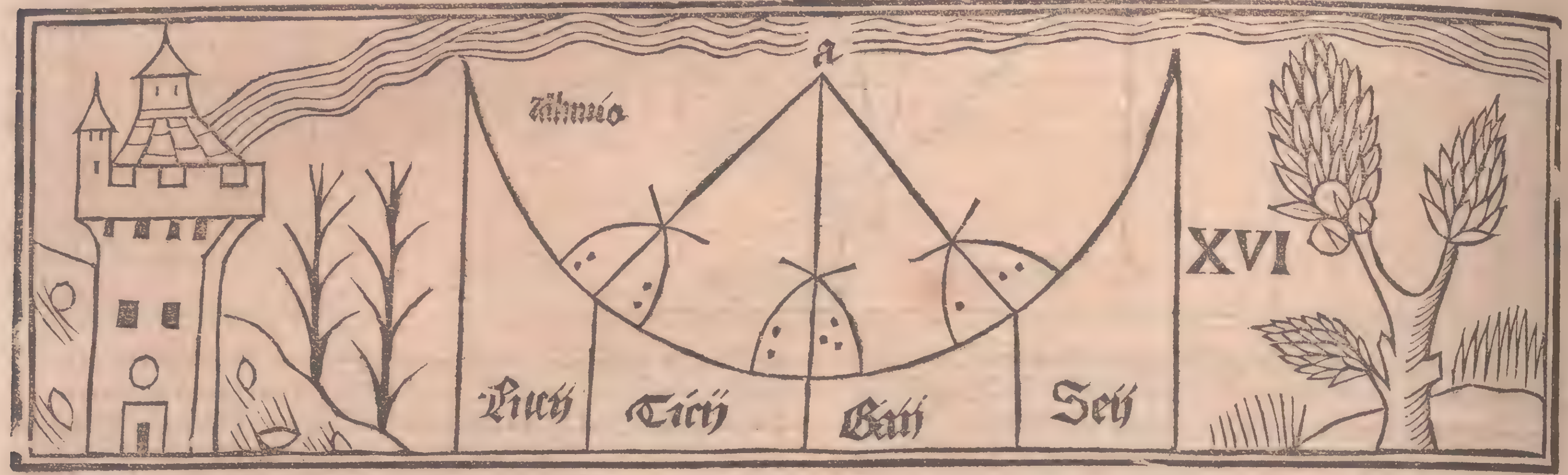

SI hęc figura inſpiciatur tota,cõtinet vna ripa quę eſt minus circulo,& ab ipſa ripa alluuio eſt cõtenta,& omne cõtẽtum eſt minus cõtinẽte,vñ de alluuione nõ põt dari tm̃, q̃tũ eſt ripa.Itẽ licet ſit vna linea:tñ qa eſt rotũda,habet duo latera ſe reſpiciẽtia,ideo id ꝙ cõtinetur intra ipſam debet diuidi iure propinquitatis,vt in pręcedẽtibus demonſtratũ eſt.In quolibet ergo pũcto vbi fines prędij terminant̃,vt inducat lineã quę reſpiciat cẽtrũ ſecundũ figurã,quo facto centrũ eſt ꝙ illud quod infra duas lineas continet̃ illi parti propinquior eſt:vt ſupra probatũ eſt in.xiij.figura.& quia triplex eſt modus operandi adducenda eſt linea verſus centrum, vt ſupra proxi.figu.dixi.Ideo hic in tribus ripis tripliciter opertis,ducendo lineam rubeam vſq; ad flumen, & ad hoc vt reddaris certus ꝙ illę lineę reſpiciunt rectè centrum,reperietur vltra flumen in puncto.a.vt lineę croceę ductæ verſus rubeas oſtendunt &c.

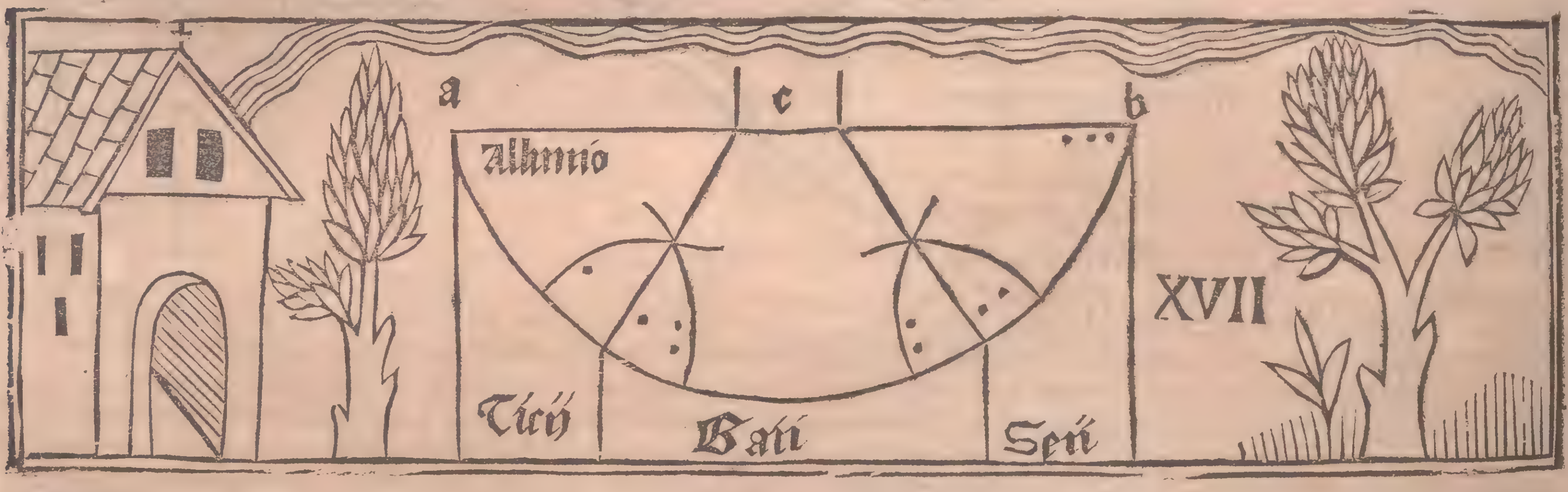

FIgura hæc differt à præcedenti:quia alluuio nõ exceſsit cõtinentiam ripæ rotũdæ,hic verò exceſsit . vnde illud ꝙ cõtinetur ĩfra ipſam ripã,debet diuidi eo mõ quo dictũ eſt in præcedẽti.id verò ꝙ eſt ſupra lineã azureã ductã à pũcto.a.vſq; ad punctum.b.diuidam,ac ſi ibi fuerit ripa recta vt lineæ rectæ oſtendunt,& in præcedentibus pluries eſt probatum &c.

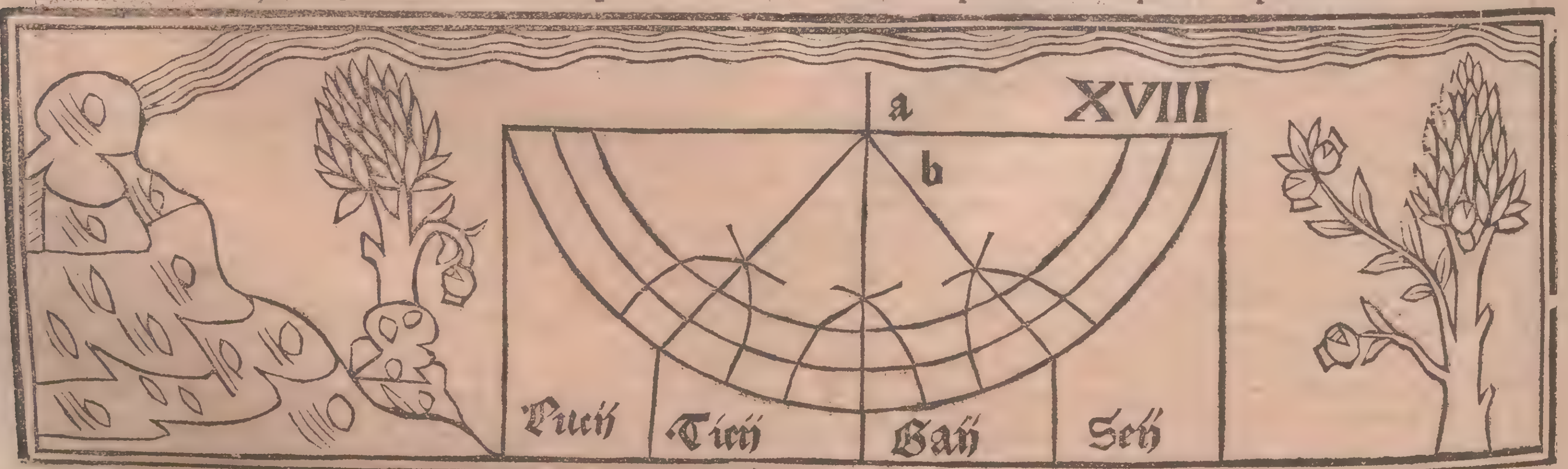

FIgura iſta cõtinet ſemicirculũ.ꝙ appet:qa linea recta trãſiens ſupra diametrũ applicat extremitates ſuas ad vtrãq; ptẽ circũferẽtię,vt patet ex linea azurea ſupra cẽtrũ.a.& diffinit̃ ſic.Semicircul⁹ eſt figura plana diametro circuli, & medietate circũferẽtię cõtẽta,vt habet̃ ĩ p̃io euclidis. In hac igit̃ figura dico,ꝙ oĩa p̃dia media quę cõtinet̃ infra ipſum ſemicirculum habebũt de alluuiõe pro rata vſq; ad centrũ, ſupra illud nil poſſunt habere.rõ:quia in illo cẽtro portio eorũ terminat̃ in pũcto,q̃ pũctus eſt illius latitudinis,Nã pũctus eſt cuius pars nõ eſt.Sed ſupra illum pũctũ linea q̃dã directa,vt oſtẽdit linea azurea debet ſupra illũ pũctũ fieri diuiſio ꝓ mõ latitudinis cuiuſq; p̃dij,vt dixit tex.ĩ.l.iter oẽs ff.de acq.re.do.Sed latitudo illa eſt ſupra illũ punctum,qui pertinebat ad p̃dia media.ſ.Titij & Gaij,vt dictum eſt, ergo &c,Quicquid igitur,eſt ſupra illud centrũ pertinet ad prædia quę ſunt in extremi

tatibus

tatibus.s.ad prędia Lucij & Seij:& ducet in eos linea perpēdicula riter directa supra illud centrū,vt ostendit super lineam rubeam:& prędicta si sic simpliciter ponatur lineam ripę esse circularē,& alluuionem sic simpliciter accreuisse:imaginandū est enim, φ sic circulariter accreuerit,vt ostendūt duę lineæ croceæ,& sic circulariter ducte supra idem centrum,quæ duæ lineæ sunt positæ extra eam,& eodem modo intelligo accreuisse vsq; ad centrum.¶ Sinautē poneres φ in vna parte alluuio appulerit,postea in alia:tunc æqualiter esset fienda diuisio.patet ex prædictis in.x.figura &c.

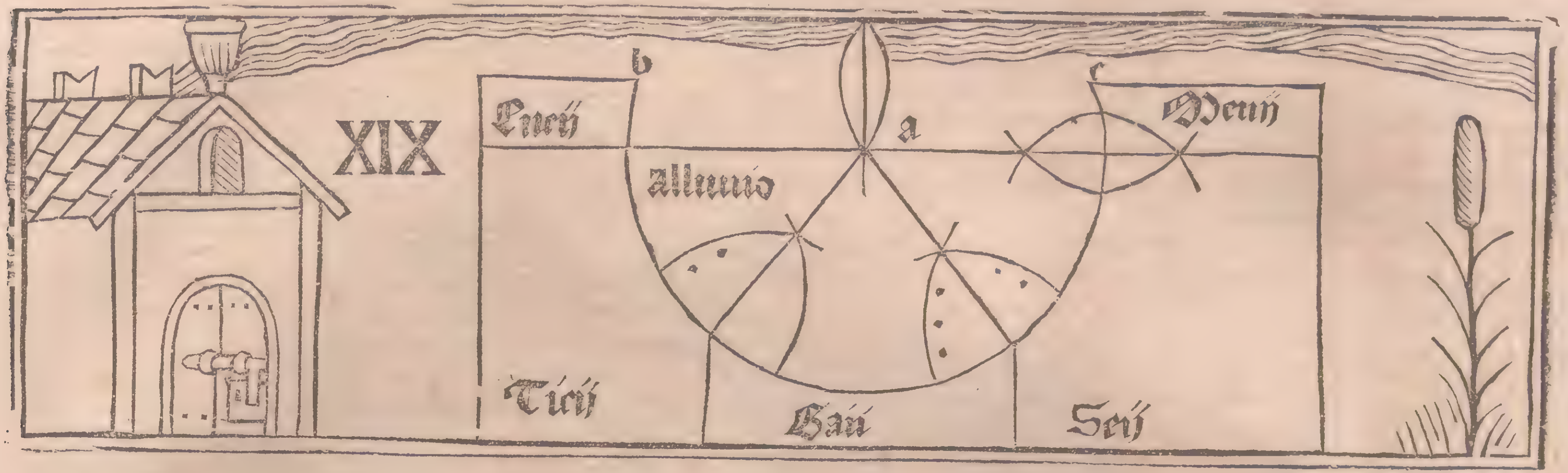

Figura ista est plus semicirculo,quod patet quia si ducatur linea ab vna parte circunferentię:ad aliud centrum quod est in puncto.a.remaneret in illa linea.dicendū est igitur, φ omnia prędia media.s.Titij & Gaij secari debēt pro rata iure proximitatis vsq; ad centrū,vt dictum est in præcedenti.à centro verò supra,debent esse eorū prędiorū quæ sunt ab vtraq; parte extremitatis.s.ad prędia Lucij & Meuij.vt lineæ rubeæ ductæ ostendunt.¶ Quod autem linea rubea quę est supra centrum vadat per medium inter Lucium & Meuium potest de facili inueniri tamē vt in hac figura probat facte sunt ibi lineæ croceæ,quę hoc ostendunt sic ponatur pes circini in puncto.b.& extendatur verisimiliter vltra medium,& ducatur circulariter, deinde ponatur pes circini in puncto.c.& similiter extendatur & ducatur,& consideretur vbi illę due lineæ se præscindēt,& ab illis punctis ducatur linea recta illa de necessitate secat per medium.

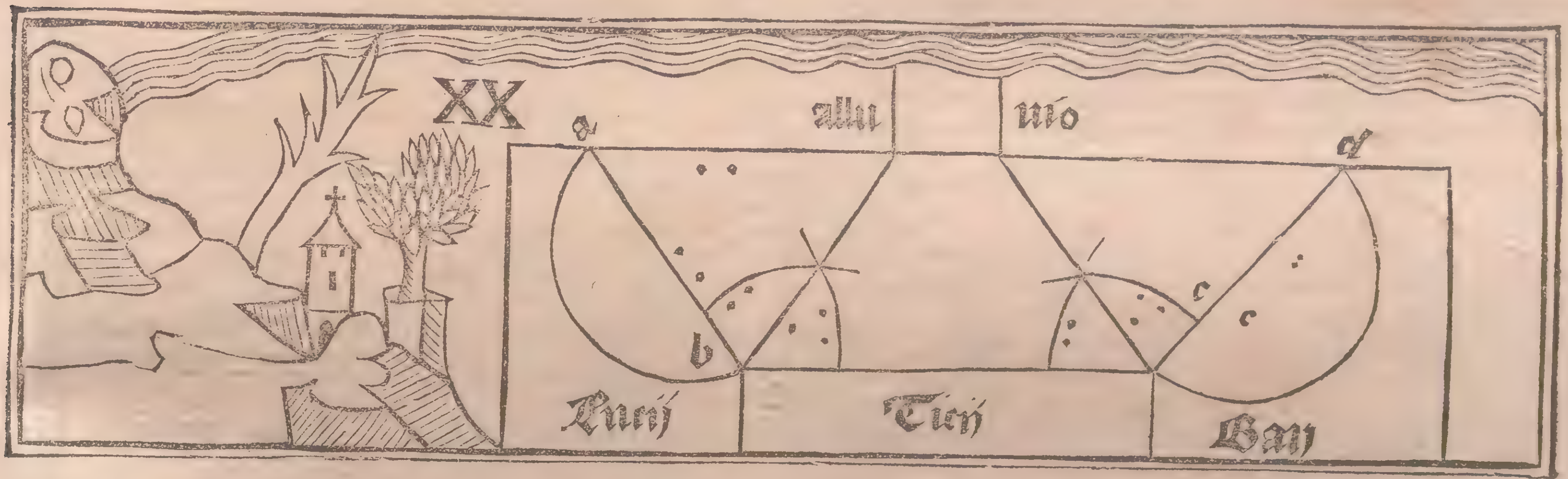

HAEc figura differt ab omnibus præcedentibus.nam illarum aliquæ continentur vna linea recta.aliquæ pluribus lineis rectis.aliquæ linea vna circulari.ista verò continetur tribus lineis:quarum duæ sunt circulares,vt.a.b.quæ est prima.c.d.quæ est vltima.alia media.b.c.dico ergo φ prima vna linea recta crocea.a.b.totū infra illam lineam,& antiquam ripā contentum,est prędij Lucij:& de illo ad Titiū nil pertinet,nec iure propinquitatis,nec iure adherentium,vt patet ad sensum,& eodem modo ducat alia linea crocea recta.c.d.& illud totū ptinebit ad Gaium. ad Titium verò nihil eadem ratione quo facto remaneret figura tribus lineis rectis contenta,& sic qualiter diuisio debeat fieri apparet ex.xij.figura supra posita,& hoc ostendunt lineæ ductæ rubeæ.

¶ Illud etiam notandū est vniuersaliter,φ concauitates quæ sunt in ripa vnius prędij si sunt ita irregulares φ in prædictas figuras nō cadant:debent reduci ad regularitatem,& rectitudinem:vt hac figura factum est.nam portus qui sunt in insula,ipsius insulæ esse dicuntur,vt.ff.de pub.l.Cęsar.portus autē est quidā locus conclusus,seu quædam concauitas quæ est in ripa,vt.ff.de verborum significatione.l.portus.ita concauitates quę sunt in ripa prędij debēt esse ipsius prędij.¶ Hæc de figuris irregularibus dicta sunt,vt si quando reperiuntur,ad regularitatē reducantur.quæ figurę irregulares sunt infinitæ,nec de eis potest dari doctrina,nisi reducantur ad figuras regulares.Præterea,quædā dicta sunt de linea recta quæ declarant quæstionem occurrentem de facto inter dominos molendinorum superiorum,& dominos molēdinorū inferiorum.erat namq; pactum φ clausura molendini superioris,nō possit eleuari altius,nisi ad certū clauum immissum in quadā columna existēte ab vna parte fluminis, a versus littus ipsius fluminis.accidit verò φ ab alia parte fluminis nulla columna reperiebat,neq; aliqs clauus, nisi solùm ab illa parte de qua actū fuit inter dominos molendinorū.¶ Quærebatur φtum ab alia parte de qua nihil actum erat,an dominus inferioris molēdini possit vel debeat altius eleuare clausurā:dubiū erat:qa cū tantum vnus punctus detur à quo linea debet duci.s.ille,clauus qui est in columna,solum ab vna parte fluminis,ab alia verò parte fluminis non sit punctus,videtur φ ab alia parte fluminis vbi columna nō fuit immissa:neq; clauus posset altius eleuare clausurā,dominus molēdini inferioris,& aquā ducere in quacūq; parte vult.patet cū ab alia parte non sit positum aliquid,quod declaret φtum flumen ducatur in altum,vel clausura nō poterat dari ibi aliqua cōparatio.arg.l.in testamento.ff.de condi.& demon.Sed respondet φ illa verba quæ dicūt φ clausura nō possit eleuari altius illo clauo,debet intelligi de tota clausura.ar.ff.de serui.vrbano.prędio.l.si seruitus.& sic debet intelligi prout ille clauus respicit totā longitudinē & latitudinē clausuræ,per directū linea trāsducta.arg.C.de ędifi.priua.&.d.l.inter eos. de acquirendo rerū dominio.¶ Qualiter autē linea directa trāsducatur,apparebit,si ex illo clauo extendat chordula versus aliā partem ripæ:deinde super illā chordulā,plumbū,seu perpendiculū ponatur.Et si quidē chordula plumbi illa chorda clauo ducta facit angulos omnes rectè ad modū rectæ crucis,linea est rectè ducta.Si vero anguli essent aliqui acuti,& aliqui obtusi:tūc linea aut esset nimis erecta vel nimis depressa,vt patet ex his quæ dicta sunt supra in secunda figura.¶ Itē faciunt prædicta in ar.ad aliud quod sępe occurrit de facto.maximè in instrumentis diuisionū,vt sępe apponitur φ a vnus habeat à tali loco ad talē prout trahit,p directū:de quorū verborū significatiōe quādoq; vidi dubitari.Dico igit,φ qnq; in instrumento apponit totus locus per quē debet duci extēsio latitudinis. quandoq; ponunt extremitates,limitatę.quādoq; ponit vna extremitas limitata,alia verò obscura.¶ Primo casu exēplū.dicit instrumentum φ quicquid est à tali via,vel à tali flumine circa secundum quod protrahit per directū sit primi,quod verò est vltra sit secūdi, & hoc quod dixi per directū debet intelligi prout via,vel flumen vadit,& licet non vadat rectè:tamē rectū appellatur secundū φ cursus est directus,vt.ff.de excusatio.tuto.l.nō solū.§.primo,ibi,viā rectam dirigens &c.¶ Secūdo casu exēplū.si dicat à tali termino vsq; ad talē prout trahit per directū sit talis:tūc verū est:φ rectitudo est ab vno puncto ad aliū extēsio,vt dictū est in prima figura.¶ Tertio casu exemplū φ talis primus habeat à tali termino prout trahit p directū.nā licet terminus ipse sit rectus & punctualis,vt ptes declarāt:

a ¶ Per directū.Vide Fel.in.c.olim.ī iiij.col.de except. vbi plenè.Tho.

tamen ad nullas partes duci poteſt linea recta, niſi ſecundum ꝙ terminus eſt altus vel procliuus, latus vel ſtrictus, acutus vel planatus, rotundus in modum columnæ, vel quadratus. & ad hoc dico, ꝙ lapides qui ponuntur pro termino conſueuerunt poni taliter ꝙ in certam partem videntur reſpicere, vt ſi lapis eſt longus. non enim debet reſpicere à lateribus, ſed per directum à parte ante acuta, & ita vidi ruſticos antiquos dicentes, quibus eſt ſtandum in iſtis, vt. ff. de lega. iiij. l. ſi chorus. iuncto. c. quia iudicante, extra de præſcrip. ex qualitate ergo termini, hoc perpenditur vel ſi qualitas termini hoc nõ induceret: tunc eſſet aduertẽdum, ꝙ ſi terminus ille eſſet prope aliquam ſepem vel limites ꝙ ab illis limitibus ducatur linea recta, hoc eſt ꝙ angulũ rectum dimittat in ripa. quod qualiter fiat in ſuperioribus clarè declaratum eſt. ¶ Conſulo tamen, ꝙ qui talia inſtrumenta componunt curent clarius exponere, & hæc de linea recta. ea verò quæ dicta ſunt de linea rotũda, faciunt ar. imò determinãt quæſtionem nota. de facto emergẽtẽ, prout in ſequẽti figura declarabiť &c.

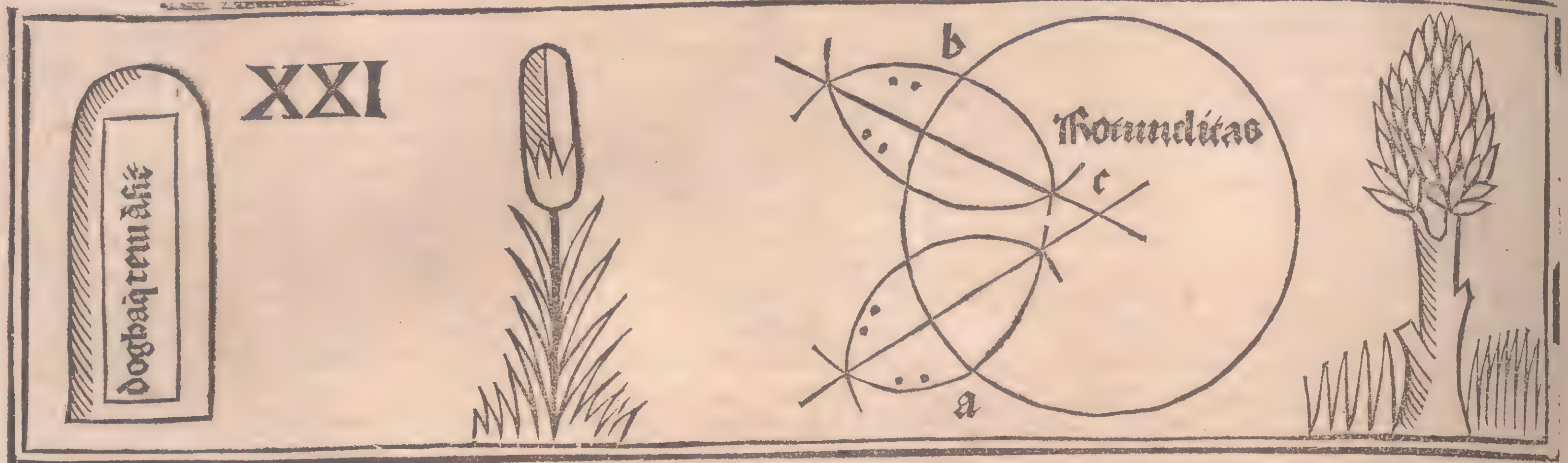

Figura iſta dirimit quæſtionem magnam occurrentem de facto. ſtatuto cauebatur ꝙ qui per vim damnificaret aliũ de re valoris. x. Florenorũ auri deberet morte puniri. Cõtingit ꝙ quidam ad domum alterius acceſsit, & vegetem vino plenam per vim effudit, & vegetẽ deſtruxit, & ſola vna dogha remanſit, & de bonitate vini erat certum, ſed de quantitate erat dubium, hoc eſt quãtæ capacitatis eſſet veges. dico ꝙ ex his quæ dicta ſunt ſupra in. xiiij. figura hoc poterit clarè haberi hoc modo, ¶ Signetur illa rotunditas illius doghæ in terra vel in tabula, vt oſtẽdit linea nigra. a. b. conſtat enim ꝙ illa eſt pars rotunditatis totius vegetis, ſuper illam partem fiant ſigna ad diuidendum centrum, vt in illa. xiiij. figura dictum eſt, & ducantur duæ lineæ quæ ſe præſcindant quod eſt centrum, plenè conſtat in pũcto. c. deinde pone pedem circini immobilem in puncto. c. & extende vſq; ad lineam. a. b. & perficias circulum, vt oſtendit circulus rubeus datus: dico ꝙ de neceſsitate illa erit rotũditas vegetis. Si igitur habes longitudinẽ ex dogha remanente rotunditate ex circulo, quilibet cõmunis Geometer ſciret dicere capacitatem. & ſi veges in medio eſſet largior, de facili ad ęqualitatem reducitur p menſores communis vel demonſtratores, vt videbis breuius in ſequenti figura &c.

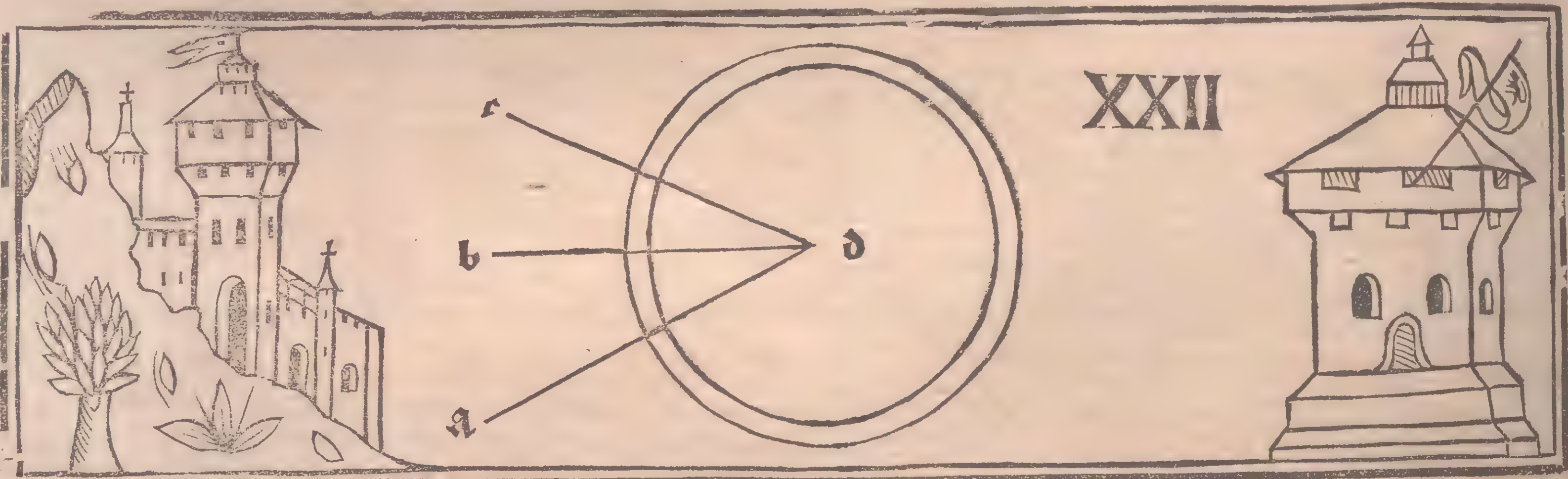

Iſta figura facta eſt ad demonſtrandum idem quod præcedens, ſed breuius. conſtat enim ꝙ dogha vegetis habet duas lineas circulares, ſcilicet interiorem & exteriorem: & interior eſt minor, & qualibet reſpicit vnum centrũ. Item dogha vegetis habet duas lineas rectas, ſcilicet ab extremitate exteriori vſq; ad extremitatem interiorem. Sed duo puncti exteriores, illarum linearum magis diſtant abinuicem q̃ duo interiores, & ideo ſi dictæ duæ lineæ protrahentur: neceſſę eſt iungi, vt dictum eſt in prima figura. ſic ergo groſsities vnius doghæ vel duarum ſatis patet, vt oſtendunt lineæ. a. b. c. ab exteriori circulo vſq; ad interiorem. deinde ducentur lineæ doghæ rectè ab vtraq; parte, & iungant ſe in puncto. b. d. ipſi enim cẽtrum circuli interior & exterior. voluas ergo circulariter, & habebis groſsitiem vegetis &c.

¶INCIPIT TRACTATVS DE INSVLA DOMINI BARTOLI.

POſt tractatum de alluuione, supereſt vt de inſula[a] videamus, de qua ſic ait lex. Inſula quæ in mari naſcitur (ꝙ raro accidit) occupantis fit: quando nullius eſſe creditur in flumine nata, quod frequẽter accidit. ſi quidem mediam partem fluminis tenet: communis ſit eorum, qui ab vtraq; parte fluminis prope ripam prædia poſsident pro modo latitudinis cuiuſq; prædij: quæ latitudo prope ripam ſit, ꝙ ſi aliquis proximior ſit, eorum eſt tantum qui ab vna parte prope ripam poſsident prædia: ꝙ ſi ex vno latere prorupit flumen, & alia parte nouus riuus fluere cœpit, deinde nouus iſte riuus in veterem ſe conuertit, ager qui à duobus riuis comprehenſus in formam inſulæ redactus eſt eius in cuius eſt, & fuit. hæc verba ſunt. ff. de acquirendo re. domi. l. adeò. §. inſula. idem habetur modica verborum mutatione facta, inſti. de re. diui. §. inſula. legis ergo verba diſcutiamus, ait ergo.

INſula eſt locus circundatus aquis, qui cùm deſinit circundari, deſinit eſſe inſula, vt. ff. de acquirendo rerum domi. l. inſula, vel aliter inſula dicitur domus in mari: quæ eſt quaſi inſula. dicitur inſula quaſi in ſolo poſita, ſecundum Iſidorum. ita notat glo. ff. de verborum obligat. l. ſi inſula, cum ſimilibus,

QVæ in mari. Mare eſt collectio aquarum multarum ſalſarum, propriè enim mare. ab amaritudine dicitur, & oportet ꝙ cum magno contineatur: aliâs enim licet mare appelletur, mare non eſt, ſed magis ſtagnum vel lacus. vt dicimus de mari Galileæ ꝙ in ſacra ſcriptura mare appellatur, tamen ſtagnum

a ¶ De inſula. Dicit Felin. in. c. rodulphus. in. xvij. col. de reſcrip. ꝙ Bar. hic plenè põit de inſula. tñ vide Bal. in rub. ff. de re. di. in. vj. col. & ſeq. in ver. nũc videam⁹. vbi põit ẽt plenè de inſula ꝙ alia eſt naturalis q̃ ſemp fluit, vt Corſica & Sardinia, & ſimiles. alia caſualis & accidẽtalis: q̃ ĩ flumine ſemp naſciť. & in mari rariſsimè, vt ibi p eũ. & ibi ponit an cõcedať occupãti, & vide Alexã. in. l. j. in prin. ĩ antepe. co. ff. de acqrẽ. poſ. in ver. capio gloſſ. in ver. mari. & ibi ponit de inſula nata in flumine: & Bar. vero. in ſuo tract. de ſerui. ru. p̃di. in rub. de itine. ĩ. iiij. col. & ſeq. An aũt ciuitas Venetiarũ dicať inſula? dic ꝙ nõ q̃a nõ hẽt ſpherã terræ, ſed eſt fũdata in alueo maris, & null⁹ alueus appellať ĩſula, vt patet inſti. de rerũ diui. §. itẽ p alluuionẽ, & ita ĩ ſpecie cõſuluit Bal. ĩ cõſil. ccccxxix. in iij. vo. incipi. q̃dã emerũt. & vide in cõſi. ſeq. & ſequiť Iaſ. in. l. ſi inſulã. ĩ. ij. col. ff. de ver. obli. ſcripſi plenè in meo trac. de Venetæ vrbis libertate & eiuſdẽ Imperij dignitate, & priuilegijs & in priuilegio. xxxviij. ĩ rñſione. ij. argumẽti quẽ dono dedi. Sereniſsimo principi do. Andreę Griti & excellen. cõſi. x. à qb⁹ Alexãder filius me⁹, dono habuit officiũ notariatus, ſupra cõſulũ. in vita ſua. Tho.

ſtagnum ſiue lacus eſt,& tunc iure priuati, vel publici, vt flu-
men eſt, vt in præced, lib. dictum eſt ſupra in verbo flumine.

Naſcitur. Naſci dicitur, cũ primò dicitur apparere.

a **QVod raro accidit.** [a] Raro accide
re dr̃, de quo ſemel aut bis extitiſſe memo
ria eſt. quod verò plus euenit, frequenter
accidiſſe dicimus, vt. ff. de legi. l. nam ad ea
& ſeq. & hoc in his quæ aliquem conſuetũ
ordinem in natura non habent. aliâs em̃ cũ
minus euenit, quam ſit conſuetum ordine naturę, raro eueniſ-
ſe dicimus. ſi plus ordine conſueto: tunc frequenter. Raro em̃
pluiſſe dicimus iſto anno ſi ſecundum conſuetudinẽ nõ pluit
& frequenter ſi plus conſuetudine. facit. ſ. de ędi. edic. l. quib⁹
ſimile eſt in moribus: quia qui minus conſueto more ad forum
vel ad eccleſiam vadit, raro ire dicitur. fa. ff. de contrahen. em-
ptio. l. fina. ſ. ſed ſi ſecundum conſuetudinem vadit: tunc mo-
deratè accidere ſeu fieri dicimus. facit. ff. de contrahẽ. emptio.
l. fiſtulas. in fin.

OCcupantis ſit. Occupare enim dicim⁹
eum qui inſulam eo ani
mo ingreditur, vt totam occupet. nec eſt neceſ-
ſe, vt omnes glebas inſulæ circundet, vt. ff. de acqui-
ren. poſſeſ. l. iij. in prin. & ſic eius iuris dominium per rationẽ
quæ ſequitur: &c.

SVMMARIVM.

1 *Iuriſdictionem habens in territorio mari cohærenti, habet etiam iuriſdictio-nem in mari uſq; ad centum miliaria.*
Inſula in mari nata, dicitur illius prouinciæ uel iuriſdictionis, cui magis eſt propinqua.
2 *Inſula in mari alto poſita, propinqua alteri inſulæ, dicitur eius iuriſdictio-nis & prouinciæ cuius eſt illa inſula.*
Inſula Sardiniæ dicitur Italiæ.
3 *Inſula nata in mari alto, & non propinqua alicui loco, uel inſulæ, erit occu-pantis quo ad dominium & iuriſdictionem Imperatoris de iure ciuili: de iure gentium occupantis, etiam quò ad iuriſdictionem.*
4 *Inſula uel locus occupanti conceſſus, ſi à pluribus occupatur, omnes totam dicuntur occupaſſe.*
5 *Si plures concurrunt in unum ad occupãdum locum: & quilibet per ſe uult occupare: cuius erit locus?*
6 *Locus non dicitur occupatus ex aliqua caualcata ſeu currentia, ſuper loco facta.*
7 *Conceſſo iure occupandi alicui, ſi negligat occupare, amittit ius ſuum.*
8 *Conceſſo territorio ſpecialiter per ſuperiorem, quando conceßio ualeat?*
9 *Territorium an uideatur occupatum ab eo, qui in eo cum exercitu ſtat, ut ſtatim ſuum fiat.*
10 *Gentes exiſtentes in loco occupato, quibus legibus regentur.*
11 *Occupans locum ob delictum habitantium, poteſt illorum bona auferre, & alteri dare.*

NVllius enim eſſe cre-
ditur. Ex quo enim ſequitur ergo occupã
tis. fit naturali ratione, vt. ff. de acquirẽ. re.
1 do. l. iij. in princip. ¶ Licet autem nullius
ſit iure dominij† an quo ad iuriſdictionem
alicuius ſit. vt maleficia quæ ibi committũ
tur poſsit punire: & in gentes quæ ad illum locum inhabitan
dum accederent poſsit ius dicere dubitari poteſt. ad quod vi-
dendum eſt, an qui habet iuriſdictionem in territorio coheren
ti mari habeat in ipſo mari: & vſq; ad quod ſpatium? & vide-
tur ꝙ non: quia mare eſt commune omnibus. In contrarium
eſt veritas. imò ſicut preſes prouinciæ debet purgare prouin-
ciam malis hominibus per terram, vt. ff. de offi. prę ſi. l. cõgruit.
ita etiam per aquam, vt. C. de claſ. l. j. lib. xj. Ex hoc apparet, ꝙ
b etiam in mari [b] habet iuriſdictionem & in inſulis quæ ſunt in
dicto mari, multò magis. inſulæ enim illę quę à prouincia mo-
dico ſpatio diſtant, illius prouinciæ eſſe dicimus, vt ſunt inſu-
læ Italię. vt. ff. de ver. ſignifi. l. notionem. §. j. ¶ Modico autem
ſpatio diſtare puto, quando diſtant per centum miliaria. vici-
nus enim locus dicitur. ff. de dam. infe. l. iiij. §. ſi tam vicinũ. cui
congruit extra de reſcrip. c. nõnulli. vbi dicitur, ꝙ intra duas
dietas non dicitur locus remotus. conſtat autem quòd centum
c miliaria per mare, [c] minus eſt duabus dietis, cum igitur ſit al-
terius quo ad iuriſdictionem non poteſt eſſe occupantis. ſed
2 †ſi inſula eſſet in mari alto, vt à qualibet regione diſtans
tunc videndum eſſet an poſſet dici propinqua alteri inſu-
læ, vt dicantur nobis vicinæ, vel propinquę. vt. ff. de acquirẽ.
re. do. l. pe. §. paulus rñ. & eo. tit. l. inſula. & non in fi. per Azo.
in ſumma inſtit. de re. diui. ¶ Et ideo inſula Sardinię. Italię di
citur licet ab Italia magno ſpatio diſtet, ſed eſt propinqua in-
ſulæ Corſicæ q̃ ab Italia modicũ diſtat. ſecundum alios autẽ
3 †ſi nec alicui regioni: nec inſulæ alterius vicina eſt, tunc non
d poſſumus dicere [d] ꝙ aliquis in ea habeat iuriſdictionem, ni-
ſi Imperator qui omnium dominus eſt, vt. l. deprecatio. ad le.
rho. de iac. dico igitur, quod talis inſula occupanti conceditur
quò ad dominium, ſed ſi quo ad iuriſdictionem ibi pro magi-
ſtratu vel rectore ſe gereret, abſq; principis iuſſu: incideret
in. l. iuliane. mageſ. vt. ff. ad. l. iul. ma. l. iij. in fi. & hoc ſecundum
iura ciuilia. ſecundum verò iura gentium gens quæ dictam in-
ſulam occuparet faceret ſibi regẽ, vt. ff. de iuſt. & iure. l. ex hoc
iure. & ille eos manu regia reget. vt. ff. de orig. iur. l. ij. circa prĩ.
e & hoc obſeruãdũ eſſet inter eas gentes [e] quæ nec iure Roma-
4 no, nec aliquo iure ciuili vtuntur. ¶ Sed quero † qd de inſulis,
& locis alijs quæ ab aliquibus gẽtibus habẽtur, & detinentur:
tamẽ cõcedunť occupanti, vt contigit aliquãdo: vt. C. de hære.
auť. ſi verò dominus tpalis. &. x. col. de ſta. contra lib. ec. §. ſi ve
rò dñs tpalis. cõtingit etiã qñq; ex ſpeciali cõceſsione Papæ,
vel principis, vel alterius iuriſdictionẽ habentis. Rñ. circa hoc
multa videnda ſunt. Primò ſciendum eſt, ꝙ ſi vna terra à pluri
bus occupatur, non poteſt dici ꝙ quilibet per ſe occupauerit
partem ſed omnes totam ſimul, vt. ff. ad. l. aquil. l. ita vulnera-
tus. in fi. & de fur. l. vulgaris. §. pe. oportet ergo ꝙ oẽs ĩ vnum
concurrant, vt vnus Rex, vel Baro vel vnus populus vel plu-
5 res ſimul ad vnum finem concordent. ¶ Quid † ergo ſi plures
in vnum concurrunt & quilibet vult occupare per ſe, qs dica-
tur occupare? Rñ. quãdoq; tractatur de occupatione iuris quę
fit ratione iuris priuati & ad priuatam vtilitatem. & iſtã mate-
riã poſui in. l. ſi pluribus. de leg. j. qñq; tractatur de iure occu-
pandi ad priuatam vtilitatem, rõne publici iuris, hoc eſt quod
omnibus competit, vt in occupatione eorum quæ in nulli⁹ bo
nis ſunt de quo dixi in. l. quominus. ff. de flu. Sed quando tra-
ctatur de iure prẹoccupandi ad vindictã publicã: & ſic princi
paliter permittiť ꝓpter publicã vtilitatẽ, licet cedit ad priua-
tã vtilitatẽ occupantis. & iſta eſt materia in qua. ll. dicunt, ꝙ añ
lit. non conteſt. ſi plures veniunt condemnandi iudicis eſt ele
ctio, vt præferat idoneitatem. ff. de accu. l. ſi plures. de poſi. ac.
l. j. quæ leges propriè faciunt. nam popularis actio fit ad publi
cam vtilitatem principaliter, ſed illud quod exigitur fit acto-
ris, vt. l. ſi cui. de verbo. ſignifica. ſicut hic illud quod occupať
eſt occupantis ante lit. conteſt. poſt lit. verò conteſt. nõ admit-
tuntur, vt. l. ſi cui. nunc ĩ propoſito ſecus, in bello ciuili ꝙ fit in
iudicio, illud quod fit ane lit. conteſta. diciť ꝑparatoriũ per li.
conteſt. incipiunt tractari merita cauſæ, vt. C. de lit. conteſt. l. j.
de procu. l. nulli. ita in bello naturali omnia prẹparatoria ſunt
ante bellum inchoatum. ¶ Poſtquam verò quis cum exercitu
iuerit ſuper illum cuius terram quis vult occupare dicitur res
inchoata. Si ergo plures domini vel populi, præparent ſe ad
idem poteſt ſuperior eligere vnum quẽ putauerit idoneiorẽ.
iſta enim præparatoria non faciunt deſinere rem eſſe integrã.
l. ſi pecunia. in princip. ff. de condi. ob cau. licet ſit argumẽ. con
tra. ff. de pollicitatiõib⁹. l. j. §. cœpiſſe. vbi dicitur ꝙ ꝓpter prę
paratoria deſinit res eſſe ĩtegra. ſed alius eſt caſus ibi. Sed poſt
quam vnus cum exercitu ſuo iuerit ad occupandum, alius de
iure non poteſt ire. ius enim acquirendi illã terram iam eſt ac
6 quiſitum illi eunti. vt. l. littus, de verb. ſigni. † Sed quid ſi non
iuerit aliquis dñs cum exercitu, ſed aliquam caualcatã ſeu cur-
rentiam fecit fieri. ſuper illam terram, an ex hoc videatur ius
præoccupatum? reſpond. non. ſicut enim per dationem libelli
vel per reſponſionem ad vnam poſitionem, vbi de negotio
tractatur, aliquid principari dicitur: neq; res dicitur cœpta: vt
extra de lit, conteſta. c. j. ita per vnam caualcatam, vel curren-
tiam non dictur rẹs cœpta & præoccupata facta. ſed cum iue-
rit cũ ẹxercitu quo poterat terram acquirere ſecũdũ rei exigẽ
tiam, quod optimè probatur, ff. de verbo. obligati. l. cõtinuus
§. item qui inſulam. poteſt ergo ſuperior re integra concede-
re vni illud ius occupandi. & hoc pluries factum eſt à Papa.
7 ¶ † Sed quid ſi ille cui conceditur negligat occupare: an ab il
lo iure cadat? Reſpon. ſic ſi ſine iuſta cauſa differat. idem ſi iuit
in exercitu, & eũ poteſt facere. ſi ſine iuſta cauſa receſsit illud
amittit, vt. ff. de dam. infect. l. ſi finita. §. illud quæriť. & . § . ſi qs
8 metu. Et prędicta vera, qñ conceditur ius occupandi. ¶ Sed†
qd ſi ſupior cõcedit ſpecialiter ipſum territorium? Reſpond. ſi
qdem loquať de conceſsione facta ab eo qui legibus non eſt
ſubmiſſus: tunc ſi voluit potuit. & de eius poteſtate diſputãdũ
non eſt. Quid autẽ voluerit ex modo concedendi, apparet. Si
verò concedens erat ſubmiſſus legibus: & tunc ſi quidem con
cedentis fuerint, pñt concedi: ſicut multa & infinita regna fue

a ¶ Quod raro acci dit. Scribit Euſe bi⁹ ĩ lib. de tpibus q̃ a ãnó mũdi. 5002. olimpiade. cxlv. iu xta therã apparuit ĩſula q̃ vocať Hie ra. Itẽ anno Chri ſti. xlvij. & olimpia de. ccvj. ĩter thera & theraſiã exorta eſt inſula habens ſtadia. xxx. Tho.

b ¶ Quod ẽt ĩ mari. Vide Bart. ĩ. l. Cæ ſar. ff. de pu. & ibi Alex. de imo. i ad di. & vide Fel. i. c. rodulph⁹. ĩ. xvij. co. de reſcrip. Tho.

c ¶ Per mare not. ꝙ dicit Bar. hic, ꝙ qu quaginta miliaria p mare, ſunt min⁹ quã vna dicta. ad ea q̃ ponũt doct. ĩ c. nonnulli. de re ſcri. & ĩ. l. j. ff. ſi q s cã. & adde ꝙ illud dictũ Bar. hic alle ga. Fel. ĩ. c. olim. in iij. colũ. de excep. Tho.

d ¶ Poſſum⁹ dicere. vide Fel. ĩ. c. rodul phus. ĩ. vj. & . viij. col. de reſcrip. & vi de oĩno Paul. de ca. ĩ. l. inſulæ italiæ ff. de iudi. Tho.

e ¶ Inter eas gẽtes. vi de de iſta materia p Bal. ĩ ru. ff. de re. diui. ĩ. vj. co. & ſeq. Bar. vero ĩ ſuo tra. de ſerui. ruſt. pdio. ĩ rub. de mari. ĩ. ij. co. & ſeq. & per totũ. Tho. diplo.

ſunt conceſſa quæ fuerunt populi Romani,& multę terrę quę
fuerunt à Chriſtianis regibus detentæ,& poſtea occupatę tũc,
illę poſſunt concedi.nam adhuc concedens habet ius priuile-
giȷ,vt.l.id quod.&.l.ab omnibus.§.j.de lega.j.Si verò nunquã
fuerunt cõcedentis,ſed ſemper fuerunt hoſtium : non poſſunt
concedi:vt.ff.de verborum obligationibus.l.liber homo.& vi
9 de ibi quod dixi. ¶ † Sed an illud territorium in quo cum ex-
ercitu ſtat,videatur occupaſſe,vt ſtatim ſuum fiat? Reſpond.
aut cepit aliqua loca quæ poſſunt retineri etiam ſi totum ter-
ritorium non capiatur fortè vel aliqua caſtra vel fortilicia,vel
aliquam regionem inter montes vel intra flumina: & tunc il-
lud ſuum efficitur.ſi verò non poſsit illud retinere niſi locum
principalem capiat:tunc ille locus in quo eſt,cum exercitu nõ
efficiẽ ſuus,quia ille ſuſtinẽdo,vel pręliãdo adhuc liberari po-
teſt: vnde non dicitur ille locus occupatus.arg.ff.de acqui. re.
10 do.l.in laqueum.¶ Sed quęro † illę gentes[a] quę ſunt in illis lo
cis quę occupantur quibus legibus regentur an legibus nouis
illius Regis vel populi qui occupauerit eos,an verò legib⁹ eo-
rum antiquis?Guil.de cug.hoc tangit.ff.de pign.actio.l.ſi con
uenerit.§.j. & arguit ꝙ debent regi ſecundum leges quæ ſunt
in regno occupantis:quia videtur auctum regnum ſicut dici-
mus in eo ꝙ accreſcit per alluuionẽ ꝙ efficitur eius eiuſdem iu
ris,cuius erat prædium cui adȷcitur,vt dictum eſt.ſ. in princi.
lib.ſuper verbo noſtro,pro hoc.ff.de admi.tut.l. quoties.§.fi.
In contrarium videtur, ꝙ non debeant conſeruari ſtatuta re-
gni,niſi appareat expreſsè ꝙ Rex accepit eo animo vt ſibi vni
ret,& vnum regnum eſſet:quia talis acquiſitio debet intelligi
ſine pręiudicio iuris aliorum,vt.ff.ne quid in loco publi.l.j.§.
merito.&.§.ſi quis à princi. & pro hoc.C.de offi.pręto.afri.l.
in nomine domini.§.fi.arg.C.de coll.fun.pa.l.filius.libr.xj. &
ſic concluditur,ꝙ regenẽ ſuo iure non iure regni.ar.ff. de leg.
iȷ.l.prædȷs.§.titio.& de fun.inſtr.l.ſeię.§.tyrannæ.illud enim
territorium intelligitur venire cum ſuis iuribus.de pign.acti.l.
aliena de ſerui.ruſtic.prædio.l.via.§.ſi fundus. iſta ſunt, verba
eius.Mihi videtur dicendum, ſi quidem non conſtat de men-
te occupantis ſtandum eſt iuribus antiquis illius loci, quate-
nus honeſta ſunt,per ea quæ dicta ſunt per Guil.Si verò ille q
occupauerit expreſsè vult illa iura vel conſuetudinem mutare
an poſsit? dico aut ille locus fuit ſubmiſſus occupationi pro-
pter delictum domini qui tunc illum locum tenebat : & tunc
occupans acquirit omne ius illius domini:& ſicut ille domi-
nus primus poterat mutare leges,ita & occupans aut propter
delictum ſubditorum. & non domini:& tunc occupans pote-
rit acquirere ius ſubditorum.Et ſicut ſubditi poterant muta-
re:ita ipſe occupans poterit.aut propter delictum commune:
& ſuccedit occupans in ius vtriuſq;. Alteri autem qui in hoc
non deliquit,nullum pręiudicium facit,vt expreſsè prædicta
probantur in.d.authen.ſi verò dominus temporalis.C.de hę-
11 reti.Ex prædictis autem † apparet, ꝙ talis occupans bona eo-
rum qui ibi habitabant poſsit auferre,& alteri dare.quod ve-
rum eſt . quia poterit ſi ex eorum delicto talis occupatio facta
fuit aliâs ſecus.Et pręducta in occupatoribus qui ſunt inferio
res à principe,princeps enim ſolutus eſt legibus,& omnia po-
teſt.

a ¶ Illę gentes. vide Alex. plenè in.l.j. in princi.in.v.col. ff.de le.j. & ibi videre poteris plures concor. & plenè per Feli.ı̃.c.trãſlato in.iȷ. colũ.de conſti.& Iſido.roman⁹.ı̃ cõſi.ccxix. incip.pñs caſus.in iȷ.col. Tho.

IN flumine nata. Hæc eſt ſecunda ps
not.quòd tribus mo
dis contingit:vt.ff.de acquiren.re.do .l.ergo.§.tribus.
Primò,cum circundatur ager qui non erat alicuius,de quo lo-
quitur vltima pars pręſentis relatæ legis. Secundò cum alueũ
dereliquit ſiccum,& incipit fluere.Tertiò cum paulatim coa-
lendo,locum eminentem fecit.ſ.alueum . Et aduertendnm eſt
ꝙ dicit per alueum nata,non dicit naſcitura. nõ igitur tempus
cùm incipit apparere inſpicimus, ſed tunc cum opin. circun-
colentium inſula incipit reputari.argu.ff.de flu.l.paulus.§.j.ꝙ
dicit lex eſſe natam,ſine dubio verum eſt ſi priore ęſtate ſic ſte
terit.ante enim poſſet dubitari,an ſit inſula,an verò locus ı̃ me
dio qui propter ſiccitatem vacuus remãſit. Si verò ęſtate prio-
re ſic ſteterit ſicut dicitur verum dicit.arg.ff.ne quid in flumi.
pub.l.iȷ.§.ſi autem.ad quod facit.d.l.ergo.§.tribus.de acquir.
re.domi.ibi dum dicit,cùm primum extiterit: quod perfectũ
ſignificat cum ſit futurum ſubiunctiui: vt.l.j.ff. quod quiſque
iur.de verborum obligationibus.l.ſi quis ſtipulatus ſit ſtichũ.
ab eo verò tempore ſi quid annuatim dicta inſula reciperet,iu
dicaretur ſecundum.l.inſula.ff.de acquirẽdo rerũ dominio.Itẽ
dicit nata,ſcilicet caſu vel diuina poteſtate.non dicit facta ma
nu hominis.ſi tamen ab homine facta eſſet,idẽ iuris eſſet,vt.ff.
de acquiren.re.do.l.pen.§.fin.& hoc facit ad.q.cuius ſit clauſu
ra facta in flumine.de quo dixi in lege quominus.ff.de flumi-
ni.Item dicit nata,intellige quod ſolo cohereat.ſi enim.ſ.aquã
ſtaret,vt quandoque accidit publica eſſet:vt.ff.de acquirendo
rerum domi.l.penul.§.j.

SVMMARIVM.

1 *Frequenter accidere,quid ſit?*
2 *Medium eſt,quod conſiſtit inter duo extrema.*
Extremitas,principium,& finis quid ſit?
3 *Caput ſeu principium alicui⁹ rei ubi ſit,& quantũ ſpatium occupet:nu.9.*
Caput hominis habet tres proprietates,ſcilicet initium neruorum,pars honorabilior,& uerſus cœlum erigitur.
Pes hominis,tres proprietates habet.
4 *Caput ſeu principium uel initium fluminis eſt,unde flumen originem capit:& finis ubi flumen terminatur.*
5 *Caput anni,tempus à quo incipit dicitur,finis à tempore quo finitur.*
6 *Caput eccleſiæ ubi altare honorabilius.*
Caput aulæ ubi magis homines ſedent.
Caput ſcholæ ubi cathedra poſita eſt.& ibi de fine.
Ciuitas honorabilior,caput prouinciæ.
7 *Caput montis,dicitur pars ſuperior eleuata:depreſſa appellatur pes.*
8 *Caput rei,dicitur locus per quem ingreditur.ſi per omnes partes eſt ingreſſus,dicitur ꝙ eſt uerſus meridiẽ,pes uerſus ſeptemtrionem.& nu.9.*

QVod frequenter acci
dit.† Quid ſit frequenter accidere,dixi.ſ.
1 in verſicu.raró.ſi quidem mediam partem
fluminis teneat,ꝙ gloſſ.exponit. i.in me-
dio fluminis eſt. ¶ Quid autem ſit in me-
dio eſſe,vel quæ ſit media pars alicuius rei
videam⁹.Interdum enim accipitur media pars,id eſt dimidia
rei,vt facta diuiſione vnius rei in duas partes quælibet dicitur
dimidia,vt.ff.de verb.ſignifi.l. nomen filiarum.§.portionis.ne
ergo ſic intelligatur exponit gloſ.id eſt in medio fluminis eſt.
Vt autem ceſſet dubitatio,melius poſſumus exponere,ſcilicet
vt diuidatur tota latitudo fluminis in tres partes æquales.ſi er
go inſula tenet illam partem fluminis quæ eſt in medio facta
diuiſione in tres partes æquales: tunc erit communis , vt lite-
ra dicit. ¶ Videamus ergo quid eſt eſſe in medio & quæ eſt
2 media pars:quid † ergo eſt medium.Reſpon.quod conſiſtit in-
inter duo extrema,vt.C.de iudi.authenti.ad hęc.ff.de ferȷs.l.
more Romano.ſi quis ius dicen.non ob.l.j.§.fami.in authent.
in medio litis nõ fieri ſacras iuſ.per totum, vt hic apparet.nõ
ergo poteſt cognoſci medium, niſi extremitates cognoſcam⁹.
Extremitates verò ſunt caput ſeu principium & finis.Alię aũt
extremitates dñr latera.De latere dicemus.ı̃. de capite autem
3 fine & medio hic dicamus videlicet vbi dicatur eſſe † & quan-
tum ſpatium occupet:hoc autem neceſſarium eſt.ſępe enim in
ſtatutis fit mentio de capite alicuius rei, videlicet ſi quid factũ
fuerit in capite plateę,vel fori vel in pede vel in medio ſoluan-
tur decem.Item in contractibus ſępe vidi vendi, tot ſtadia ter
rę in capite vel in fine fundi.docet ergo iuriſconſultus ſcire qd
ſit,& q̃tum duret alicuius rei caput ſeu pes & ſimilia.Alię verò
extremitates dicuntur latera.de lateribus dicemus.ı̃.de capite,
fine & medio hic dicam⁹ videlicet vbi dicitur eſſe & quantũ
ſpatium occupet. ¶ Caput autem in homine,habet duas aut
tres proprietates. Primò : quia inde omnes nerui initium ca-
piunt.& ex hoc inſurgit alia proprietas:quia eſt honorabilior
pars corporis,vt.l.cum in diuerſis.ff.de relig.Tertia proprie-
tas eſt, ꝙ verſus cœlum erigiẽ & iſtud idem quãdoq; dicimus
principiũ.¶ Eodem modo pes ſeu finis,habet tres proprieta-
tes.Primò:quia in illa parte finitur & terminatur corpus.Se-
cundò quia eſt pars ignobilior.Tertiò quia verſus terram iun-
gitur,& totum corpus ſuſtinet.ab iſtis enim proprietatib⁹ di-
uerſimodè caput & pedem ſeu finem alicui⁹ rei dicimus. priò
4 in † flumine dicimus caput fluminis vnde flumen originem ca
pit:vt ſi ex fonte ipſe fons & ſimilia:vt.ff.de aqua quo.& ęſti-
ua.l.j.§.caput. & illud etiam dicitur principium ſeu initium,
vt ibi dicitur.& eodem modo pes ſeu finis fluminis,dicitur lo
cus vbi flumen terminatur & finitur quod eſt mare in quo in-
trat,vel aliud flumen,vt.ff.de loca.& itine.pub.l.fin. de ſerui.
5 ruſtico.pędiorũ.l.fi.eodem † modo dicimus in tempore.dici-
mus enim caput anni tempus quo annus incipit:finis tempus
in quo terminatur,vt in illo verſicu.Annua ſi debes, tunc in-
ſpicies caput anni,&c.vt not.C.de adimen.leg.l.prima.& hęc
6 de prima proprietate.¶ Secundo † contingit quandoque ali-
qua eſſe in quibus locus à quo originem ſumunt non poteſt ap
parere,vt in ſuperficie vnius domus aulæ,eccleſię & ſimilium
tunc caput eccleſiæ eſt,vbi eſt altare honorabile.& caput aulę
eſt locus,vbi magis homines conſueuerũt ſedere & caput ſcho
lę dicitur vbi cathedra poſita eſt : pars verò illi oppoſita diciẽ
pes ſeu finis,argumen.ff.de offic.proconſu.l.ſi in aliquam. ibi,
caput prouincię,&c.Ciuitas enim honorabilior dicitur capu
prouinciæ

prouinciȩ.ad idem.C.de summa trinitate.epistola inter claras.
7 ibi,caput est omnium ecclesiarum.¶ Tertiò contingit † à ter-
tia proprietate caput dici , vt ecce locus quidam eminens est,
seu montuosus . partem enim superiorem eleuatam appella-
mus caput partem inferiorem depressam,appellamus pedem
& sic in capite,& pede,& in prin.& in fin.dicimus.argumen.
de aqua plu.arcen.l.j.§.fin.posset enim esse aliqua res,in qua
8 †neutrum istorum concurret:& tunc puto ꝙ illius rei caput,
diceretur locus per quem in illam rem ingredimur . iuxta il-
lud:in capite libri scriptum est de te.appellat enim caput libri
illam partem per quam ad ipsum librum legendum ingredi-
mur.ad idem quod not.ff.soluto matrimonio super rubri. ibi
nota.quòd hic non est caput libri,&c.ff.ad.l.facid.l.quæreba
tur.super illo verbo,tres partes. ¶ Sed posset contingere, ꝙ
per omnes ipsius loci partes est ingressus:& tunc putarem ca-
put illud dici,ꝙ est versus meridiem . & pedem quod est ver-
9 sus septemtrionem,vt infra ostendã.¶ Videamus† ergo quã-
tum spatium occupat caput,quantum pes seu finis,& quantũ
medium. Ad quod dico;, quod punctus seu linea indiuisibilis
quæ est in capite potest dici caput,vt dicta lege prima.§.ca-
put.de aqua quo.& æsti.& eodem modo pes medium dicatur
ille punctus,vel linea indiuisibilis,quæ est in medio distans tã
tum ab vna extremitate quantum ab alia, & ita intelligit hæc
glo.insti.de re.diui.§.insula.dum dicit hoc scilicet esse in me-
dio potest apparere accepta chordula,& facto puncto in me-
dio,&cȩ.quod satis placeret si materia de qua tractatur, hanc
interpretationem pateretur vt si diceretur à capite vsque ad
medium agri liceat Titio ire.Intelligo à linea indiuisibili quȩ
est in capite vsque ad lineam indiuisibilem quæ est in medio,
secundum prædicta iura.sed sæpe sermo hãc interpretationẽ
non patitur.Quid enim si dicatur si quis inueniatur per caput
plateȩ cum curru puniatur.vel vendo tibi.x.stadia terrȩ in ca
pite fundi?proculdubio de puncto vel linea indiuisibi intelli-
gi non potest.per illam enim non potest iri:nec in ea possunt
x.stadia terræ esse.aliter ergo intelligendum est de quo tetigi
ff.de fur.l.iij.prout verò dico quandoque extremitates sunt
distinctæ,& limitatæ:tunc vna dicitur caput,seu principium
alia dicitur pes seu finis.& quicquid est intra illas duas extre-
mitates,dicitur medium,vt.ff.de ser.vr.prȩd.l.siȩdes.ibi medi⁹
mõs.& de seru.rusti.prȩdio.l.tria prȩdia.ibi,per medium fun
di,&c.& de ferijs.l.morȩ.ibi,luce media.C.de iudi.authen.ad
hæc.cum multis si.Quandoque extremitates non sunt distin
ctæ:& tunc puto ꝙ totus ille locus diuidi debeat in tres partes
æquales:vnde illa quæ erit secunda,dicetur medium:vt hic se-
cundum lectu. quam tenui cui applaudet communis vsus lo-
quendi & intelligendi. Tertia dicitur finis. Quandoque con-
tingit ꝙ locus de quo agitur, habet multas distinctas partes:
tamen in dispositione accipitur vt totum,vt ecce planus Ty-
beris est distinctus per prȩdia multorum , sed in statutis dicit
quod si aliquid fuit factum in capite plani Tyberis,vel medio
vel fine:tunc enim consideratur per statutum illud,vt vnũ to-
tum integrum:ideo esset facienda diuisio in tres partes , vt di-
xi. Sed quæro quando vendo decem stadia terræ à capite,vel
à pede,vel in medio,qualiter fiet diuisio?& vtrum certus lo-
eus videatur vẽditus vel iũctus dicam in sequen.lib. in figura.

SVMMARIVM.

1 *Insula in flumine commnni nata,communiter acquiritur iure dominij non possessionis,nisi apprehendatur .*
2 *Iusula,qualiter communiter diuidatur?*
3 *Insula parua,usus eius publicus est.si magna:ripæ tantũ sunt in usu publico.*

COmmunis fiat eorum.
1 Intelligo†communem iure dominij, non em
iure possessionis,cum enim separata sit insu-
la à primo fundo per possessionem primi fun
di,illa non videtur posſideri , nisi apprehen-
datur:vt.j.sequitur ibi,ꝙ si alteri propinquior,&c.&.ff.de ac
quirend.possess.l.iij.in prin.in glos.super versi.quilibet. debet
ergo post apprehendi: arg.ff.de acquiren.possess.l.cum hæres.
2 Item ꝙ dicit communis† fiat,intellige quod æquali parte,sci-
licet mediã fluminis ptẽ tenet , & ripæ q̃ essent ab vtraq; par-
te rectæ.Item ratione propinquitatis media cedit vni, & me-
dietas alteri,sed si insula esset plus versus vnam partem quàm
versus aliam:illa tantum pars insulæ quȩ vni parti propinqua
est:illius fundi est,& illa quȩ magis propinqua est alteri,cedit
alteri.quatenus ergo cuique propinquior illi cedit.ff.de acq-
ren.re.domi.l.ergo.§.tribus.ibi, cuius ager propior fuerat.ꝙ
ergo dici ei agro cedit,q propinquior est,intellige,id est qua-
tenus propinquior est:vt.ff.de le.j.l.stichum qui meus erit cui
congruit ꝙ in seq.§.de alueo dicitur,ꝙ iure propinquitatis ce
dit eis qui ab vtraq; parte posſident : & sic apparet ꝙ diuisio
communis est. hoc etiam declarat gl.hic & inst.de re.diui.§.in
sula.prout dicit de puncto in medio chordȩ posito. Ex quo ap
paret ꝙ quantum propinquior est:eatenus cedit. Lineam autẽ
diuidentem per medium,ita ꝙ quicquid excedit circa lineam
sit propinquius illi qui habet prȩdium circa flumen, & quic-
quid est vltra lineam, est propinquius ei qui habet vltra flu-
men.& hoc est difficile,vtile & necessarium: ideo hoc demon-
3 strabo per casus & figuras quas.j.subdã.Item hoc† quod dicit
ꝙ est vsus communis,intellige iure dominij vsus autem insulæ
est publicus sicut riparum:vt.ff.de acqui.rerum dom.l.penu.
§.j. hoc intelligo si insula est parua , ita ꝙ tota posſit dici ripa
vel ripȩ cedere propter arctationem aquæ:vt.ff.de flumi.l.pe.
sed si insula esset magna,ita quod in ea essent prȩdia culta:pu-
to solum ripas esse in vsu publico,non prædia eadem ratione
qua cȩtera prȩdia.Item prȩdicta vera nisi essent agri limitati,
vt.ff.de flumi.l.j.§.insula.

SVMMARIVM.

1 *Dictio uterq; distributiua duorũ tantũ:& quandoq; inter plura ponitur.*
2 *Insula quæ est in medio:& ab uno latere sit ager limitatus:uel cemiterium, an alteri tota acquiratur?*

QVi ab vtraque parte fluminis.de duab⁹
partibus loquitur q̃ sunt
1 fluminis latera.hæc enim dictio vterque,† distributi-
ua est duorum tantum,licet quandoq; inter plura ponat̃,vt.C.
de de furtis.l.ancillȩ.de verb.signi.l.continuus.§.item qui ĩsu
lam.& ideo si contingeret flumen ita currere,ꝙ tria latera prȩ
diorũ respiceret:ĩsula deberet inter eos diuidi iure vicinitatis
2 tangentis,vt.j.in figuris declarabitur. Sed quid †si ab vna par
te,essent prȩdia limitata quibus non possum⁹ vti quasi insula,
vt.ff.de acquirend.rerum dominio.l.in agris.& quid in flumi,
publi.l.j.§.si insula.vel fortè cimiteriũ alicuius ecclesiȩ cui non
potest queri.vt dictum est.s̃.in præce.lib.an tota insula erit ei⁹
qui prȩdia habet ab vna parte,? videtur ꝙ non quia insula de-
fertur vtriq; prouiso:ergo non est locus iuri accrescẽdi,vt vn⁹
capiat ꝙ alteri non acquiritur: vt.ff.de vsufru.accrescen.l.j.in
principio.¶ Præterea si esset verũ:ꝙ vno reiecto alijs acquirit̃
malediceret text.in . l.j.§.insula.vbi dicitur , ꝙ in nullius bo-
nis est insula qñ prȩdia ab vtraq; parte sunt limitata:quare in-
sula erit aliorum prædiorum quæ magis propè ripam essent,
contrarium puto.¶ Pro cuius euidentia sciendum est,ꝙ ius ac
quisitionis per alluuionem de qua dictum est in præce.lib.fit
ratione contiguitatis: & adherentiæ:& ideo potentius est ius
acquirẽdi ratione vicinitatis de quo hic dicitur:vt patet.ff. de
acquirend.rerum dominio.l.insula.vbi illa quæ alluuio addi-
derit insulȩ quærentur ipsi insulæ,non autem ei qui ab vtraq;
parte prȩdia posſidet:quia prædia limitata alijs prohibentur
quæri,vt.§.si insula.sed si cui alteri ratione vicinitatis vna par
ticula insulæ quasi deberet totum additum quod prohibetur
alijs quasi sibi acquireretur iure cuiusdam alluuionis & adhe-
rentiȩ,quòd probatur:quia incrementum postea obueniens si
bi quȩretur, vt dicta lege insula.ergo multomagis illud incre-
mentum quod sua particula simulq; portio vacans temporȩ
quo portio nostra mihi quȩreretur fortiori iure accrescit quã
illa quæ ex postfacto incipit vacare:vt.ff.de acquiren.hȩre.l.si
duo.coniuncta.l.si minor.&.l.cum hæreditate.eo.ti.nec ob.ff.
de vsufr.accres.l.j.in princi.quia separatum est illud ius accres
scendi ab isto hic enim semper fit acquisitio certȩ parti diuisȩ:
& de certa parte accrescente.

PRope ripam prȩdia posſident.pro-
pè ripam posſidere intelligo,
ꝙ prȩdia sunt ipsi ripȩ coniuncta,vel for
tè si distant mediante via, vt.l. martius.de
acquiren.rerum domi.& dixi.s̃.in præce-
dẽ.lib.& ꝙ dicit posſident, intelligo quo
prȩcedenti & eodem iure acquiratur insu
la,vt in prȩced.lib.dictum ast.

PRo modo latitudinis cuiusque
prædij. hoc declarat̃
per iurisconsul.ff.de acquiren.rerum domi.l,
inter eos . videlicet vt quanta est latitudo
prædij,iuxta ripam ; eatenus linea per di-
rectum protendatur.Circa quæ multa du
bia occurrunt quȩ determinata sunt in fi-
guris præcedentis libr. sicut cùm diuiditur alluuio inter eos
qui ab vtraq; parte prȩdia posſident.ita illa pars insulȩ quȩ ce
dit prȩdijs,quȩ sunt ab vna parte debet diuidi,

QVæ latitudo propè ripam sic inqt: ¶ Si ergo finis agri iuxta ripam est largus, licet prędium postea in se arctetur vel econtra solum latitudo quæ est iuxta ripam attenditur & secundum illā debet duci linea recta, vt in pręceden. lib. dictum est, &c.

QVod si alteri parti proximior sit. &c. ꝙ qualiter appareat. hic dicit gloss. accepta chordula, & puncto posito ī medio, vt hic dicit gloss. & insti. e. §. insula & ꝙ dicit ꝓximior intelligo quatenꝰ proximior est illa pars q̄ vni parti fluminis proximior est eorum tantum est qui ab vna parte possident pręedia, & eorum est eo iure quo pręedia sunt eorum: vt dictum est.

SVMMARIVM.

1 *Latera sunt sex.*
2 *Sursum dicitur, totus motus à parte inferiori uersus superiorem.*
Deorsum à parte superiori, uersus inferiorem.
3 *Pars superior & inferior, denominantur per caput & pedes.*
Per aduerbia localia, sursum & deorsum.
Per præpositiones, supra & infra. uel super & subditus.
4 *Ante & retro, propriè cadit in animalibus.*
5 *Ante & retro, apposita ad denotandum tempus, qualiter intelligantur.*
Tempus, est quædam fluxibilitas, & cursus.
Ante & post, posita cum casu, sunt præpositiones, sine casu aduerbia.
6 *Ante & post, posita circa locum: quomodo intelligātur?*
7 *Facies domus dicitur pars illa, per quam quis ingreditur, uel sit in uia magis honorabili.*
8 *Dextra propriè cadit in animalibus se mouentibus: impropriè alijs rebus.*
Dextra uel sinitra domus uel agri, quomodo capiatur?
9 *Dextra uel sinistra fluminis, qualiter cognoscatur?*
10 *Superficies terræ, dicitur facies terræ quæ erga cœlum respicit.*
11 *Cœlum habet dexteram, quæ est oriens, & sinistram occidens.*
Orbis caput est in meridie: pes in septemtrione.

1 QVod si ex vno latere. Latera † aūt sex reperiuntur scilicet sursum, deorsum, ante & retro, dextrum & sinistrum, de quibus in contractibus & alijs dispositionibus sępe fit mentio, vt vendo vel lego. x. stadia terræ ex parte superiori vel inferiori, ex parte anteriori vel posteriori, ex parte dextra vel sinistra. ¶ Ideo quid prędicta vocabula impotēt discutiamus. Sursum quidam appellant illam partem quæ est. s. respiciens cœlum: deorsum illam partē quę est infra respiciens terram, licet hoc modo loquendi non vti-
2 mur, sed sursum † appellamus totum ipsum motum à parte inferiori versus superiorem. & deorsum totum à parte superiori uersus inferiorem: & hoc siue sit motus localis. siue intellectualis de gradu in gradum ascendendo vel descendendo. ff. de gra. l. iuriscon. §. nam quoties. &. §. transgrediamur. dico er-
3 go † quòd pars superior & inferior denominatur primò per nomina, vt caput & pes principium & finis: vt supra dictum est super versi. si quod partem. secundò denominatur per aduerbia localia sursum & deorsum, sed illud impropriè, vt dixi. tertiò denominatur per præpositiones: vt supra & infra, vt ff. vti possi. l. si duo. §. labeo & de aqua pluui. arcen. leg. super iter de arbo. cæ. leg. prima. §. primo. ¶ Quartò per nomina adiectiua deriuata ab istis pręepositionibus, vt pars superior & inferior leg. prima. §. fina. de aqua pluui. arcen. ¶ Quintò per alias præpositiones, scilicet super & subter. vt ibi super cathedram Moysi sederunt scribę & Pharisęi, vt extra de sepul. c. dudum. in cle. vel verius dicendum est quod nunquam dictæ partes denotantur nisi per nomina supra dicta & etiā per
a aduerbia. nam supra & infra, [a] super & subtus, si adijcitur casuali: tunc est præpositio: nec importāt illam partem rei de qua quærimus, scilicet aliquam aliam rem esse supra & infra illam: vt supra domum tuam vel fundum tuum pendet arbor &c. non significatur superior vel inferior pars rei scilicet arborem supra rem existere. ¶ Sed solùm denotatur existentia ipsius arboris: & idem in omnibus legibus supra ad hoc allega. sed si dictæ dictiones ponerentur sine casu, vt vendo tibi decem stadia terræ ab ea parte quę est supra vel infra tunc nō sunt præpositiones, sed aduerbia loci secundum Priscianum in maiori tractatu de præpositionibus: tunc ergo idem est dicere, quòd à parte inferiori, vel superiori quæ pars quæ sit & quantum duret, dixi supra dum dixi de capite & pede. ¶ Vi-
4 dendum est de ante, & retro † circa quod sciendum est quòd Aristot. in. ij. de cœlo & mundo dicit ꝙ ante & retro propriè est in animalibus. appellamus enim illam partem ante in qua principaliter sunt sensus, & sic ex facie hoc iudicatur. in alijs verò quę carent sensibus dicta vocabula non cadunt propriè, sed per similitudinem quandam. ¶ Ad quod aduertendum ꝙ
5 † ante & retro quandoque apponitur ad denotandum tēpus: quandoque apponitur ad denotandum locum. ¶ Circa tempus est sciendum quod tempus est quædam fluxibilitas. de tēpore enim non habemus nisi instans. quòd enim præterit esse desijt: quod verò venturum est nondum fuit. dico ergo in instāti in quo sumus rectè loquendo tempus quod præterijt appellamus retro: & per consequens quod futurum est dicitur ante vt in prima constitu. C. in princip. ibi retro principibus. ff. de cap. & postli. reuer. l. retro. ad le. aqui. l. ait lex. ibi, retrorsum, de regul. iuris. c. ratihabitionem retrotrahi, &c. cum si libro sexto. Huiꝰ ratio est: q̄a vt dixi tempus est quædā fluxibilitas & quidam cursus & homines & cætera animalia creata carentia ratione. quòd in cursu pręteritū est habēt retro: quod verò futurum est habent ante. ad istam similitudinem dicimꝰ ista scilicet quod de tempore habemus instās: illud quod pręterit habemus retro quod futurum habere dicimus. illud ꝙ pręterit esse ante: ꝙ verò futurū est esse postea, vt. C. de arb. l. cum ante. de bo. dan. l. si quis post hac. ff. de acquiren. posses. l. si quis ante. tunc enim similitudo sic procedit quasi cursor in certa parte itineris se reuoluat & remoueat: tūc enim illa pars quæ cedēdo rectè erit retro incipit esse ante ecōuerso. propriè igitur locatio est præcedens. & quia ibi illa reuolutione non ægemus per hanc igitur dictionem ante potest significari tempus pręteritum & futurum quod ex verbo apparet cui adijcitur quod si est præteritum significat futurum. ¶ Sed hic potest occurrere dubitatio. pone sic. Reperi scriptū in aliqua dispositione, si quis ante aliquem dixerit aliquid vel fecerit, &c. quomodo intelligitur hoc verbum ante. hoc enim verbum fecerit reperitur in futuro subiunctiui & in præterito. Sed qualiter debemus assumere, dixi in repe. l. omnes populi. ff. de iusti. & iu. dum tractaui de interpretatione statutorū. dixi etiā & de condi. & demonstra. leg. solemus. & prędicta cum respectu præsentis loquimur de tempore præterito, & futuro.
¶ Quandoque tamen in præsenti loquimur de tempore præsenti, & post respectum alicuius temporis futuri vel præteri. respectu futuri, vt ecce promittis facere vel dare ante pascha vel post pascha. & ista locutio recta est, vt. ff. de verborum obligationibus leg. qui ante calen. & l. eum qui ita. §. qui ita stipulatur. cum si. & procedat similitudo sic, pone cursorem in medio plani videre turrim: rectè dicit totum spatium quod est inter se & turrim esse ante turrim: quia ante oculos eius est & etiam ante illam partem turris quæ primò eius aspectui præsentatur. & sicut latus oppositum illi turri, quo ad illum dicitur retro seu post, vt infra dicetur ita totum. ꝙ ille latere posteriori respicit dicitur post. & ita propriè dicimus ex consuetudine reperimus enim pascha futurum in medio: nunc ergo vsq; ad pascha dr̄ ante vltra dicitur post vt dictis legibus. ¶ Sicut etiam dicimus respectu præteriti temporis, vt ecce ante pascha præteritum factum dicimus quod præterijt, quod secutū est dicimus factum post pascha: vt leg. huiusmodi stipulatio interposita. & dicta leg. si ita quis. §. seiæ, de verbo. obligatio. cum simi. & tunc procedit similitudo sicut in illo paschate, homo stans retrò se voluisset vt dixi proprius ergo diceret à pascathe retro, & paschate ante. velut in præcedenti locutione dicimus ante pascha, id est primo quam pascha sit, & ita vtimur. prædicta verba ante & post si ponantur cum casu sunt præpositiones: si sine sunt aduerbia temporis vel loci, & significant tempus vel locum. ¶ Circa verò locum sciendum
6 est, † quod quædam sunt loca eminentia quædam depressa & plana in eminentibus sicut sunt domus & cætera ædificia montes & colles dicimus ante & post. in domibus enim dicimus partem ante illam esse quæ est iuxta viam per quam ingredimur domum: vt. ff. de via publ. l. fina. §. fina. ibi ante ergasteria. & con. diui. leg. arbor. §. de vestibulo. vbi gloss. exponit, quod vestibulum est locus ante hostium: per quem quis habebat aditum. pars illi opposita dicitur post, vt. ff. de seruitute vrbanorum prædiorum. leg. quidam hyberus. ibi post horrea. & dicitur post, illa pars quæ est opposita illi parti quę est ante plateam, & sic etiam vtimur, & loquimur. & hoc secūdū similitudinem pręcedentem: nā vt dictū est pars anterior in animalibus dicitur illa in qua est facies, & facies domus di-
7 citur † illa quæ iuxta viam nobis ostenditur: vt in locutione vulgari vtimur: & secundo macha. iiij. c. circa fi. dicitur ornauarunt faciem templi coronis aureis. sicut enim dicimus facies operis. ff. de noui ope. nuntia. l. stipulatio. §. opus. & alibi pristinam faciem ædibus reddat: vt. ff. loca. l. sed ædes. §. si inquilinus ho-

a ¶ Nā. s. & j. vide q̄ dedicit per istā do. Bar. hic do. Barth. soci. in cōs. clxxxj. in. ij. vo. ici. visis capitulis in pe. co. in versi. circa tertium vbi etiam ponit ꝙ de natura dictiōis. j. est, vt contineat contenta inter extrema quibus adiungitur. Thoma.

linus hostium. sicut igitur illa pars dicitur facies: ita dicitur ps anterior & pars sibi opposita dicitur posterior. ¶ Sed si domus à pluribus partibus esset circundata vijs per illam excellentiam: diceremus faciem quæ magis in honorabili via est. ꝙ si vtraqꝫ esset æqualiter honorabilis: illa dicitur facies per quã ingredimur, vt. ff. de leg. iij. l. prędijs. §. balneas. de dam. infect. l. quod conclaue. Prædicta vera nisi consuetudo loquendi aliquid opponeret. In locis verò depressis & planis, ĩ quibus nõ videmus superficiem superiorem, non est dare partem quę dicatur ante & post respectu sui, sed respectu nostri. existens em̃ in fundo rectè potest dicere aliquam ptẽ esse ante eũ, aliquã post eum vt de tempore dicimus. In montibus etiam appellamus ante illam partem, quæ nos respicit quasi faciem partem illi oppositã appellemus post. & sic illa pars quæ quo ad nos secundum nostrum aspectum est ante, secũdum aspectum alio rum dicitur post. & sic considerandus est locus in quo verba proferuntur. nonnunquam tamen ex vna parte montis, est aspectus ita notabilis vt si respicit aliquam ciuitatem notabilem ꝙ semper illa pars dicitur ante, reliqua verò post. hęc autẽ secundum consuetudinem circuncolentium intelligenda sunt.

8 ¶ Dextra & sinistra secundum† Arist. in dicto libro de cœlo & mũdo propriè cadit in animalibus: qa dextra est principiũ motus, sinistra est terminus. & ideo communiter contingit, ꝙ incipiens ambulare incipit cũ pede dextro. vel incipiens aliquid agere, incipit cum manu dextra, nisi sit sinister. vt. ff. de ædi. edi. l. clauum. §. item sciendum. in istis ergo rebus, quæ non mouentur impropriè loquimur. appellamus enim dexteram & sinistram quandoque respectu nostri. si enim dicerem⁹ vendo tibi decem stadia terræ à parte dextra eũdo ab hinc versus Florentiam: tunc clarus esset sermo, ꝙ de illa parte intelligendũ est quæ nobis euntibus est à latere nostro dextro. ¶ Si verò ad personam non habeaẽ respect⁹, sed simpliciter dicatur à latere dextro vel sinistro rei: tunc si q dẽ illa res est eminẽs & eleuata, vt dom⁹, ita ꝙ eã dicim⁹ habere faciẽ: aptè ĩuenitur dextra & sinistra. finge em̃ vnũ hoĩem stantẽ rectũ voluẽtẽ faciẽ suã versus illũ locũ quẽ voluit domus: tũc illa pars q̃ illi homini sic imaginato opponereẽ dicereẽ dextra vel sinistra: & dicetur illa dom⁹ est dextra vel sinistra: hoc probaẽ expressè Ezechi. xlvj. c. fi. vbi sic ait: facies domus respiciebat ad orientem: aquæ autẽ descendebant in lat⁹ templi dextrum ad meridiem &c. vnde similitudo hominis est: quia facies hominis respicit

9 orientem: latus em̃ dextrũ est meridies. Si verò non† esset corpus ita eleuatum: tunc si quidem locus ille habet caput & pedes secundum ꝙ. s. dicimus: necessariò per eandẽ similitudinẽ dabimus ei dextrã & sinistram. Exemplum in flumine. fingamus hominem iacentẽ in flumine tenẽtem caput, vbi est caput fluminis: pedes verò vbi est pes vel finis fluminis: faciẽ autem versus cœlum: tunc statim dextra & sinistra pars fluminis cognoscitur: & ita loquiẽ tex. ff. cõia prędio. l. refectionis. §. fi. sic etiã in alijs locis, quæ caput & pedes habent. fingas hominem sic iacere prostratũ: tunc dextram & sinistram cognosces sed si dicitur cognoscatur cur caput & pedes in tali parte fingantur. Sed cur facies versus cœlũ reuoluta ponatur, vellem doceri si enim faciem versus terrã voluit dicamus tunc partem quã

a primo dicebam dextram continget esse sinistram. [a] & ecõuerso rñ. totius terræ superficies est versus cœlũ, & diciẽ supficies quasi superior facies, vt. ff. ꝙ vi aut clam. l. si vitem. §. antepen. vbi in tex. habetur duplex litera. alia species fundi, alia facies

10 fundi. & ibi dicit gl.† illa ergo superficies est facies quæ erga cœlum respiciat. ideo sic dixi. vnde ista loca depressa non hñt faciẽ respectu nostri, sed respe. cœli. ideo respectu nostri non habent ante vel post, vt dixi: ideo finxi hominem iacere ꝓstratum. si verò inueniretur aliquis fundus cuius non possit caput nec pedes dici secundum præcedentem doctrinam nec ante vel post: tunc dextra & sinistra deberent aliter considerari.

11 ¶ Nam Aris.† in. ij. de cœlo & mundo, quęrit an cœlũ habeat dextram vel sinistram? & determinat ꝙ sic. cum enim dextra sit principium motus, vt dictum est: apparet ꝙ dextra orbis, est oriens, sinistra verò est occidens: & sic secundum hoc de necessitate oportet poni ꝙ caput orbis sit in meridie, pedes verò in septemtrione. & sic fingendus est vnus homo, qui faciem figat versus cœlum, spatulas versus terram, & sic in dextra eius erit sol oriens & in sinistra sol occidens. hoc ergo modo quando alij modi inueniendi dextram & sinistram faciũt facilè erit dextram & sinistram caput & pedes cuiuslibet rei immobilis inuenire. sed si respicit faciem partis orbis & hæc proprior locutio esset, & naturaliter loquendo quantũ ad mores nostros præcedentes modos puto probabiliores: & primò in inquirẽdo. sed si quæratur medium inter ante & post: inter dextram & sinistram dico eodem modo quo dixi scilicet inter caput & finem. Et prędicta circa loca. tempus verò quod nullam latitudinem habet, non habet dextram siue sinistram.

a ¶ Cõtinget esse sinistrã. vide plenè p d. Barth. vero. ĩ suo trac. de imperatore militũ eligendo in. xxij. col. i. j. priui. dignitatis. vbi ĩ fert p istã do. Bar. vbi arguit contra dños Venetos qui imaginẽ beati Marci in sigillis, & aureis grossisqꝫ argẽteis ĩprimũt à dextra ab altera verò parte imaginem ducis: dixi plene ĩ trac. meo de venetę vrbis libertate, & eiusdem imperij dignitate, ĩ priuilegio. xlviij. T. Diplo.

Proruperit flumen. id est pars fluminis. dicit gloss.

SVMMARIVM.

1 *Riuus, appellatur pars fluminis, & est iuris publici.*

2 *Riuus non procedens à flumine, sed a fontibus uel alijs uenis, quando sit puplici, & quando priuati iuris?*

3 *Fouea per quã aqua ducitur ad molendinum, cuius iuris sit? remißiuè.*

4 *Flumen, fluminis, & amnis idem sunt.*

ET alia parte nouus riuus. s. illa pars dicit gl. vides ergo

1 † ꝙ pars fluminis appellatur riuus: & sic non est dubium ꝙ in hac significatione riuus, est iuris publici. an

2 autẽ† alij riui à flumine nõ ꝓcedentes, sed à fontibus, vel venis alijs sint publici vel priuati dubitaẽ. & vr̃ ꝙ nõ. ff. de flu. l. j. §. j. & ita tenet Ros. sup illo tit. ꝓ hoc fa. ff. de riuis, p totũ. Secũdò qñ riuus est manu factus per quẽ aqua duciẽ ad vtilitatem priuati: & tunc est priuatus, vt in toto tit. de riuis. Qñq; riuus est locus, per quẽ aqua naturaliter fluit: & tunc regulariter puto illum locũ priuatũ esse vt. ff. fini. regun. l. sed si riuus. &. d. l. j. §. de flu. & erit eorum qui ab vtraq; parte prędia possidẽt, vt in pręce. lib. dixim⁹ de fossa. sed si riuus talis esset in vsu publico: tunc intelligerem illum riuum esse publicũ, vt. ff. ne quid in loco pub. l. ij. §. hoc interdictum. ibi adeò igitur ad hoc interdictum ptinet q̃ publico vsui destinata sunt, vt arg. ff. vt ĩ flu. pu. na. liceat. l. j. §. fossa. ibi, pñt aũt hęc esse publica & nõ publica.

3 Quid dices† de foueis, p quas aqua duciẽ ad molẽdinũ? rñ. vt di

4 citur ĩ. l. quomin⁹. ff. de flu. ¶ Et no. ꝙ hoc nomẽ flumẽ fluminis, & amnis, idẽ significãt. alia verò noĩa. s. torrẽs, riuus, fossata explanata sunt. s. ꝓxi. & p̃ce. lib. Cętera verba legis clara sunt: nũc igiẽ ad ostendendũ diuisionẽ insulæ, veniamus ad figuras.

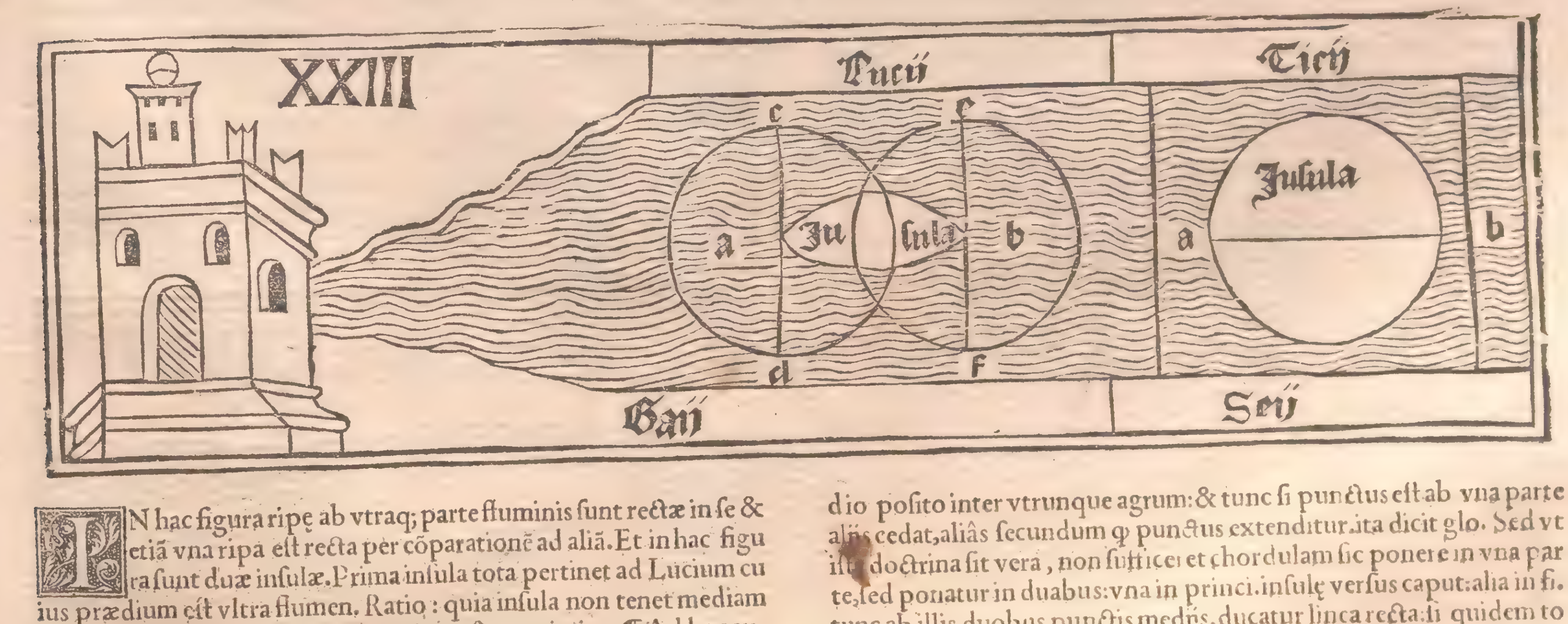

IN hac figura ripę ab vtraq; parte fluminis sunt rectæ in se & etiã vna ripa est recta per cõparationẽ ad aliã. Et in hac figura sunt duæ insulæ. Prima insula tota pertinet ad Lucium cuius prædium est vltra flumen. Ratio: quia insula non tenet mediam partem fluminis, sed illi parti vlteriori est proximior. ¶ Ad hoc autem sciendum vtrum insula alteri parti sit proximior: dat doctrinam gloss. in hoc. §. quod poterit sciri accepta chordula, & puncto in medio posito inter vtrunque agrum: & tunc si punctus est ab vna parte alijs cedat, aliâs secundum ꝙ punctus extenditur. ita dicit glo. Sed vt ista doctrina sit vera, non sufficeret chordulam sic ponere in vna parte, sed ponatur in duabus: vna in princi. insulę versus caput: alia in fi. tunc ab illis duobus punctis medijs, ducatur linea recta: si quidem tota insula relinquitur ab vna parte, illorum est q ab vna parte prædia possident. ¶ Sit igitur prima chordula. c. d. in cuius medio sit pun-

ctus.a.& quod illa.a.sit in medio, probatur cum eris ĩ medio per mẽ suratorẽ. In hac figura apparet ꝙ.a.est centrum circuli rubei: quia pũ ctualiter tangit vtrãq; partem ripę: deinde sit secunda chordula, ĩ pe de insulæ quę sit.e.f.& ponatur in medio punctus.b. & ꝙ ille pũctus sit in medio apparet, ꝙ est centrum circuli crocei: deinde ducatur linea seu chordula.a.b.& quia insula est tota vltra illam chordulam, tota pertinet ad pręedium Lucij quod est vltra flumen, Ad prædium verò Caij quod est citra nil pertinet. ¶ In secunda verò insula simili modo ponatur vna chordula, quæ habeat punctum medium. a. deinde in fine insulæ ponatur alia chordula quæ habeat punctum medium. b. quod autem isti puncti sint in medio, probatur ex præcedentibus: tunc ducatur linea.a.b. & tunc quod illa secat insulam, quicquid est vltra illam est Titij qui ab alia parte prædium possidet. quod verò est citra illam lineam, est Seij: vt patet ex hoc.§. ¶ Et no. quod semper cùm lineæ ripæ sint rectę omni rectitudine, vt ista est chordula, ducẽda est recta: ita quòd faciat angulum rectum ab vtraq; parte, per istum enim modum rectè inuenitur medium vt apparet.

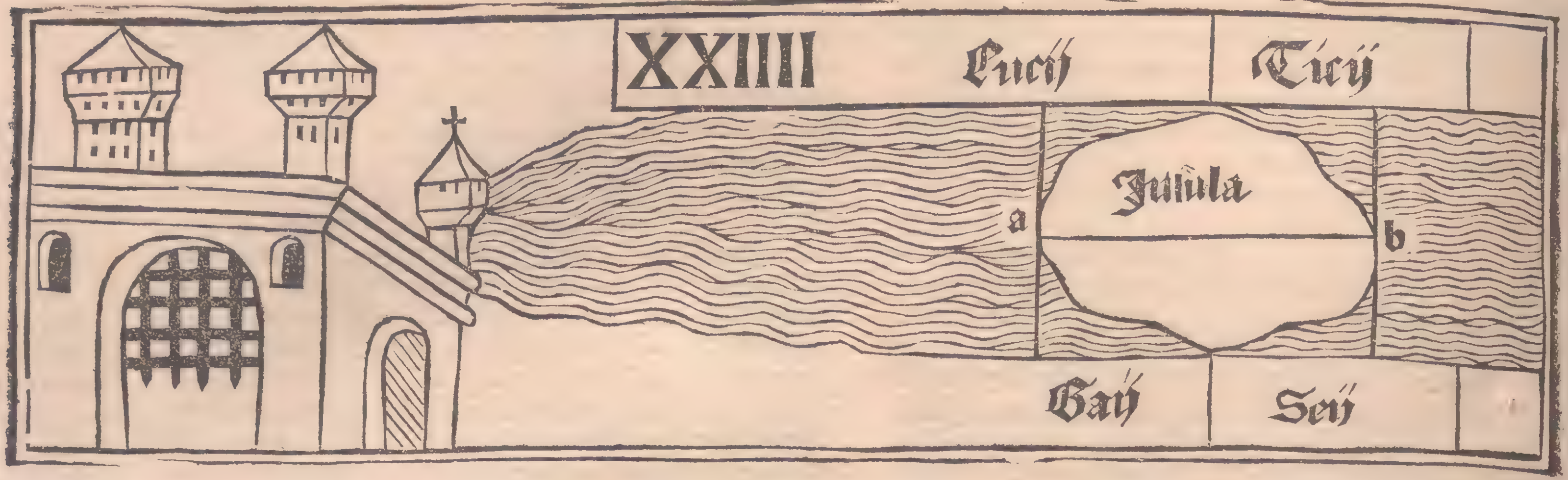

HAEc figura differt à pręcedenti: quia supra lineæ ab vtraque parte sunt rectæ secundum seipsas: & etiam dicuntur rectæ vna respectu alterius: quia tantũ distat vna ab alia in capite quantum in fine. Sed in hac in capite minus distaret, & semper vniformiter elongatur. Erit igitur fienda diuisio insulæ hoc modo: quia primò ponať vna chordula in principio insulę ab vna ripa ad aliã & noteť pũct⁹ medi⁹, & sit.a. deĩde extẽdať alia chordula lõgior ĩsulæ, & noteť punctus medius.b. deinde ducatur linea.a. b.& illa erit linea diuidens inter eos qui sunt vltra & eos qui sunt citra. ¶ Sed hic occurrit dubium, qualiter ducať linea à ripa vlteriori ad citeriorem: nam non potest ita poni ꝙ faciat angulũ rectũ ab vtraque parte. Dico igitur cõsiderandũ: ꝙ quantũ illę duæ ripæ distant in vlteriori ripa: tantum distant in ripa citeriori: & tunc potest esse error: quod probať: quia qualis est portio totius ad totum, talis est medietatis ad medietatem per æquale spatium. sicut tota latitudo fluminis venit vniformis ampliando, respectu distantiæ quæ est ab vtraque ripa inter eos qui sunt ab vtraque parte fiet diuisio: vt supra dictum est de alluuione.

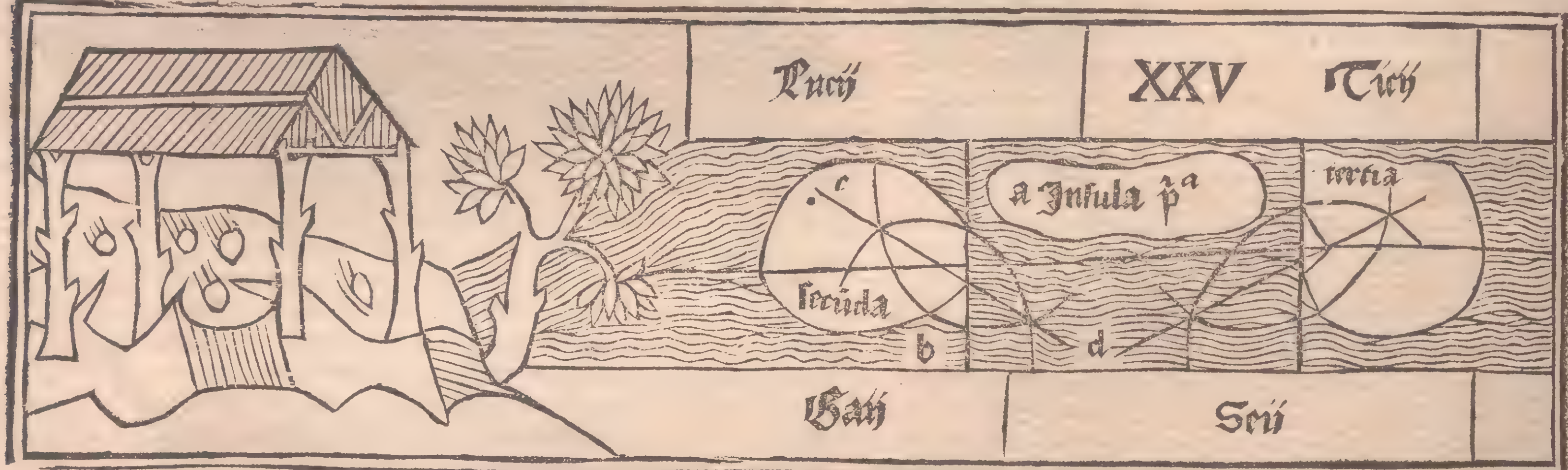

FIgura ista facta est ad declarationem.l. penulti.§. paulus .ff. de acqui.re.do. vbi dicitur ꝙ insula primò relicta in flumine iure proximitatis, habet ius in alijs insulis postea in flumine natis siue relictis. In hac igitur figura, constat ꝙ insula primò relicta tota pertinet ad eos qui possident vltra flumen. s. Lucium & Titium quando illa insula est tota vltra medium fluminis, vt lineę rubeę ostẽdunt. Insula verò relicta pro parte, pertinet ad Lucium qui est vltra pro parte ad Caium qui est citra: quoniam mediam partem fluminis tenet vt lineę ductæ ostendunt & probatum est in pręcedentibus figuris. Sed nunquid insula primò relicta ratione proximitatis, debeat aliquid habere in dicta secunda insula? videndum est. Ad quod sciendum est: pone à flumine vnum punctum in insula prima, qui plus est proximus insulę secundæ, & sit.a. deinde in ripa Caij assumatur alius punctus qui magis est proximus extremitati secundę insulę quę plus proxima est insulæ primæ, & sit.b. deinde pone pedem circini in puncto.a. & extende ita quod pertranseat aliquam partem insulæ secundę, & volue semicirculariter: deinde pone pedem circini in puncto b.& per tantundem spatium extende. Et nota quòd ibi dicti duo circuli se præscindunt scilicet in puncto.c.d. & ab illis duobus punctis dat lineam rectam rubeam. ¶ Ex quo concludo quòd quicquid est in insula secunda, supra dictam lineam.c.d. totum cedit insulæ primò relictæ. eodem modo comperies in insula tertiò relicta vt lineę dictæ ostendunt: quod sic probatur. si ab æqualibus ęqualia adimes, quę remanent sunt æqualia. sed constat quod tantum distat circulus vnus à suo centro.a. quantum distat alius circulus à suo centro.b. Sed constat quod linea.c. d, adimit ab vtraque parte æqualiter: ergo patet quòd linea illa æqualiter distet ab vtroque: & sic quod est supra illam lineã cedit in puncto.a. iure proximitatis: quòd verò est infra cedit puncto b. iure proximitatis.

SVpra dictũ est de his figuris quæ habent lineas rectas iuxta ripam : hic videndum est de his quæ habent ripas tortas & curuas. verũtamen hoc cõtingit dupliciter: nam qñq; sunt re tortę ab vtraq; parte fluminis, & ita vna ripa inflectit̃ versus aliam, ꝙ vbiq; ęqualiter distant, vt in hac figura ostenditur: licet hoc rarò con tingat. Qñq; ripa est ab vna parte recta, & ab alia tortuosa, vel ab alia parte torta vno modo, ab alio verò torta mõ dissimili, & de hoc dice tur in sequentibus. In hac igitur figura, ducenda est linea per mediũ ea tortuositate qua ripæ sunt tortę, vt ostendit linea rubea, & quicq̃d est vltra illam lineam est magis propinquũ eis qui vltra flumina prę dia possident. quicquid verò est citra illam lineam, est magis ꝓpe eos qui circa flumen prędia possident. illam autem li neam, sic duces acce pta chordula & puncto in medio posito, quæ cho rdula vniformiter ducatur ab vtraque parte ripæ, & semper notetur locus per quẽ trã-sit ille punctus medius: illa est linea per quam ille medi⁹ punctus tran sit, & linea per medium diuidens.

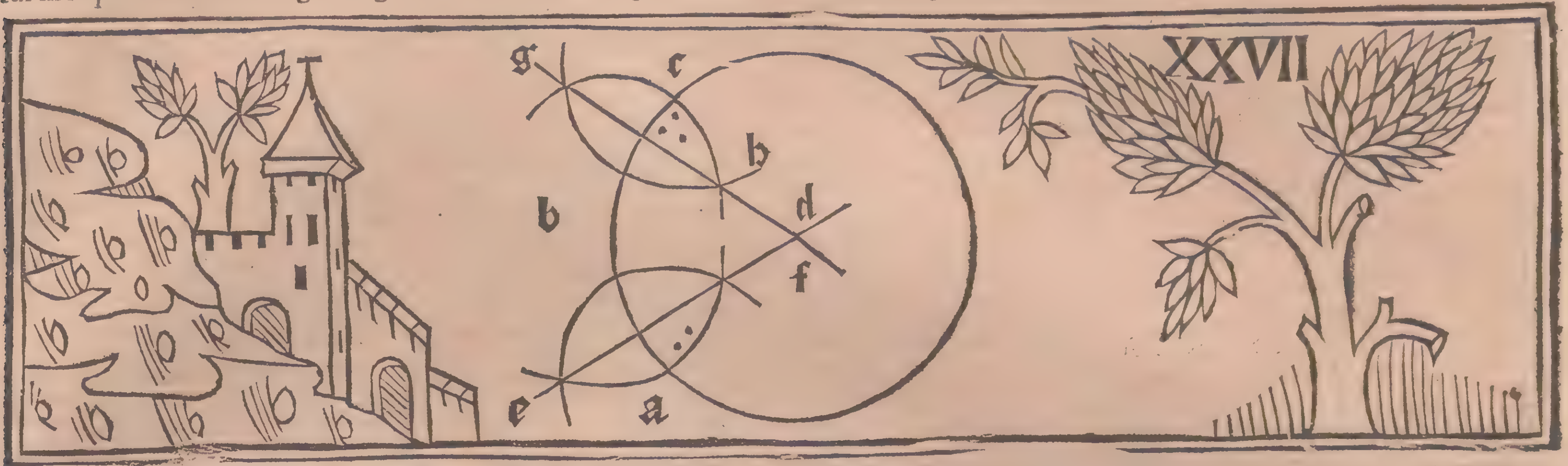

FIgura ista est facta ad necessariã euidentiã omnium dicẽdorũ docet em̃ qũo positis quibuscũq; pũctis p̱ lineã, nõ directam illi pñt reduci ad circũferẽtiã eiusdẽ circuli: ponuntur ergo tres puncti. a. b. c. tũc pone circinũ sup. a. & extende vltra mediũ spatium. b. & volue semicirculũ: deinde ponas pedẽ circini super. b. & in eadẽ distãtia versus. a. volue semicirculũ. Et not. ꝙ vbi dictæ duę lineę circulares se pręscindunt. s. in pũcto. e. f. & ducas super punctos lineã rectã, & extendas quantum volueris: & deinde similiter facias in pũcto. b. c. duas lineas circulares quæ se pręscindũt in puncto. g. h. & ab eis ducas lineã rectã, & extendas: tunc dico ꝙ linea. e. f. & linea. g. h. se cabunt in puncto. d. In illo igitur puncto vbi secant, ponatur pes cir cini, & extendatur vsq; ad vnum punctum de datis. d. & voluant̃ oẽs illi tres puncti: reperientur in circunferẽtia dicta. & hoc cõtingit quo cunq; modo tres punctos ponas in linea non recta, &c.

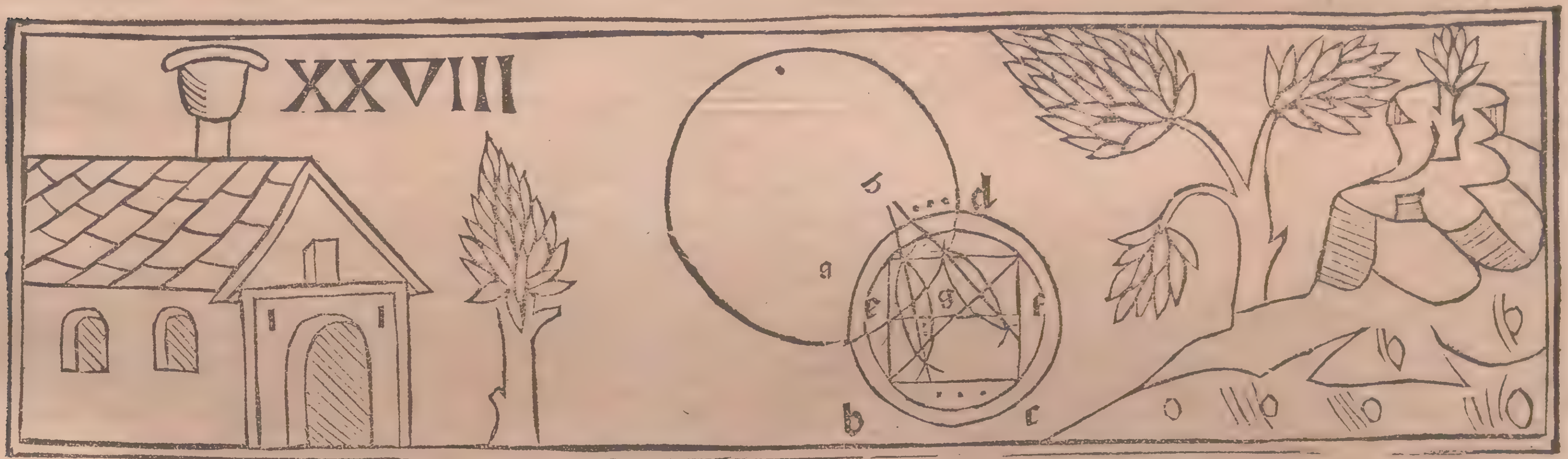

FIgura ista similiter ad euidẽtiã dicendorũ facta est. docet em̃ qualr̃ posito vno pũcto ab alia p̱te & vna recta linea ab alia, aliquod spatiũ quadratũ iure ꝓpinqtatis diuidit̃ ĩter pũctũ & rectã lineã. sit ergo pũctus datus à linea posita. b. c. & totũ quadratũ. a. b. c. d. Quęrit̃ quantũ illi⁹ quadri spatio debeat̃ pũcto à iure ꝓxi mitatis, & quãtũ lineæ. b. c. ita ꝙ ponit̃ vna linea super quã quicquid sit illud sit ꝓpinquius. a. puncto. ꝙ verò est. j. sit propinquius lineæ. ¶ Ad ꝙ dico ꝙ primo illud quadratũ diuidendũ est per mediũ secun dũ doctrinã pręcedentẽ: & sic linea diuidẽs. e. f. & de eo ꝙ est infra nil pertinet ad punctum. a. ¶ Secũdò fiat linea per diametrũ dicti quadrati. b. d. & similiter de eo quod est infra dictã lineã nil pertinet ad pũctũ. a. Illud verò ꝙ est supra, restat diuidendũ. & hoc constat ꝙ hic habemus duos punctos ęquè distantes à puncto. a. & à linea data videlicet pũctus. e. & punctus. d. inueniat̃ ergo alius punctus æquè distans. & sit. g. & ꝙ hic ęquè patet: qa est centrũ circuli azurei q̃ punctualiter tãget punctũ. a. & lineã datã: tunc ergo illi tres puncti. e. g. d. reducant̃ in circunferentiã vnius circuli, secundũ pręcedẽtẽ figurã du cendo lineam, vt ostendunt lineæ croceæ cuius circuli centrum cadit extra quadratum in puncto. b. & ducatur ille punctus, vt ostendit cir culus rubeus ductus. Tunc dico, ꝙ quicquid est supra dictam lineam circularẽ. e. g. d. p̱tinet iure ꝓximitatis ad pũctũ. a. residuũ ꝙ est ĩ fra, p̱tinet ad lineam positã. ¶ Et ꝙ hoc sit verũ patet, si ponat̃ ali⁹ pũct⁹ in linea rubea circulari. a. & ibi ponat̃ circinus & extendat̃ vsq; ad pũ ctum. a. punctualiter tanget illud, & etiam lineam, vt ostẽdit circulus croceus, & idem vbicunq; poneretur, aliquis punctus ĩ dicta linea ru bea circulari. hoc dico ità quòd non esset error notabilis: & ita quod si esset argentum non esset notabilis deceptio: vnde dico ideo quia cũ ab vna parte sit linea recta, & ab alia rotunda, non esset perfecta sepa ratio per medium. ¶ Ex quo collige talem regulã, positis tribus pũ ctis æquè distantibus intra punctum datũ, & lineã datam, circulus in cuius etiam circunferentiam illi tres puncti reducuntur, per totũ qua dratum ęqualiter distat. &c.

SI hæc figura benè inspiciatur propinqua est pũcto acuto à ripa prędij Lucij, et toti latitudini ripę prędij Caij, ad p̃diũ aũt Titij non appropinquat. Videam⁹ ergo diuisionẽ inter Caiũ & Seiũ & Luciũ. & videt̃ ꝙ Lucio nil debeatur. quoniam ripa sua quę ap prinquat insulę terminatur in puncto indiuisibili, non habenti ali quam latitudinem, sed insula debet diuidi pro modo latitudinis:

vt.l.inter eos.ff.eo. Cum ergo ibi non sit aliqua latitudo ei nil debet, cõtrarium dico: Nam inter eos qui sunt ab vna parte fit diuisio ꝓ modo latitudinis, vt dicta lege. inter eos qui sunt vltra, & eos qui sunt citra fit diuisio iure propinquitatis: vt dictum est. Videndum est igitur quòd ponamus vnam lineam iure propinquitatis euidentem, & hoc fieri debet ex doctrina pręcedentis figurę. ¶ Extendatur igitur vna chordula à puncto prędij Lucij vsq; ad ripam Caij, & fiat cum chordis, vel signis in flumine vnum quadratum.a.b.c. deinde inueniať medium quadrati per lineam.e.f. & constat quòd quicquid est infra dictam lineam pertinet ad Caium. deinde ducatur alia linea per diametrum quadrati.b.d. & similiter constat ꝙ id quod est infra dictam lineam pertinet ad Caium, deinde inter punctum.c. & punctum.d. inueniatur punctus æquè distans à puncto prędij Lucij ad ripam Caij & sit.g.f. tunc illi tres puncti reducantur in circunferentiã vnius circuli per pręcedentia cuius circuli centrum inueniatur in prædio Lucij, & in puncto.b. vt ostendunt lineæ croceæ. dico ergo ꝙ illa linea circularis.e.g.d. est in ea, & quicqd est supra illã, pertinet ad Luciũ ꝙ verò est infra pertinet ad Caium, vt patet ex pręcedentibus, &c.

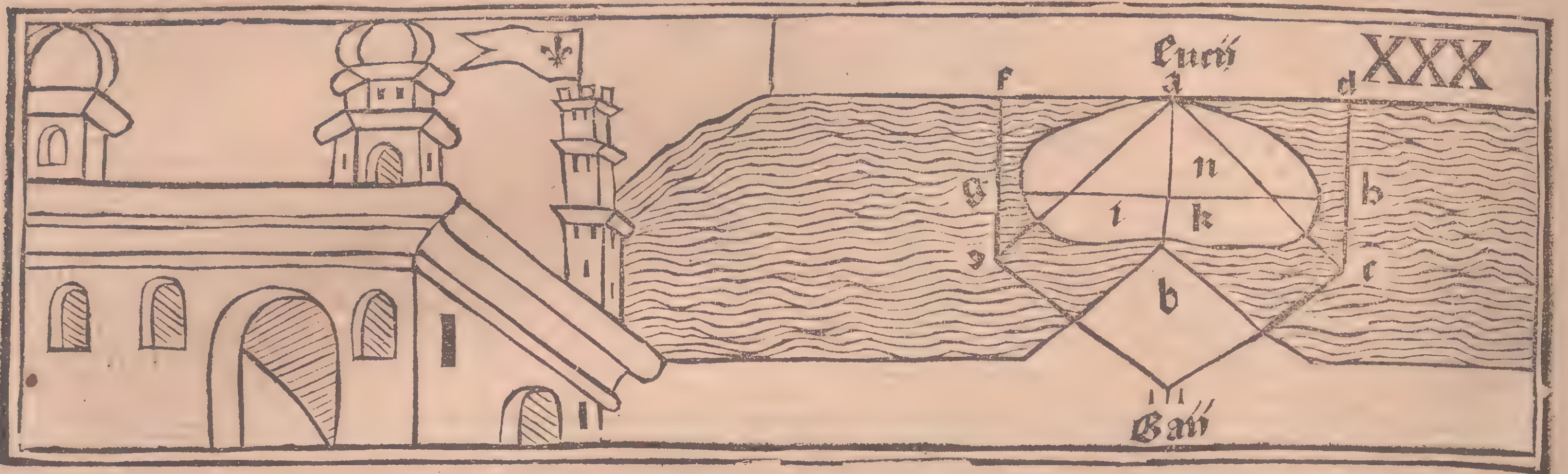

HAEc figura differt à pręcedenti ꝙ in præcedenti punctus magis proprinquus erat in capite insulæ. hic verò est in medio vel circa, vt patet in puncto prędij Caij acuto quiest.b. & iõ & in flumine debent fieri duo quadrata.s. vnum supra aliud.ſ. fiat versus caput fluminis vnum quadratum.a.b.c.f. & versus finẽ fiat aliud.a.b.c.d. deinde ducatur linea media.g.h. dico de eo quod est supra.nil debet habere Caius. deinde ducatur alia linea per diametrum primi quadrati.c.a. & alia per diametrum secundi.a.c. & similiter de eo ꝙ est supra illas nil debet habere Caius. deinde ĩueniatur vnus vel duo puncti in illo spatio quod est infra æquè distans à puncto Caij ad lineam prædij Lucij, vt.i.k. qui reducantur in circunferentiam illiꝰ circuli qui circulus erit.e.i.k.c. & eius centrum cadit in prędio Caij ĩ pũcto.m. quicquid est.ſ. dictam lineam circularẽ pertinet ad Caium, vt ex pręcedentibus est probatum, vel verius assume puncta.e.m. & reducas ea in circunferentiam eiusdem circuli, & habebis propositum: quia redit in idem quod supra.

HAEc figura differt à præcedẽtibus, quia vel ab vtraq; parte est linea recta, vel ab vtraque parte est curua, ab vna recta, ab alia punctus acutus: hic verò est ab vna parte linea recta, ab alia habet quandam rotunditatem, cuius caput conuexũ est versus insulam. inueniatur ergo in principio insulæ punctus medius.a. in medio alius.b. in fine, alius.c. & hi tres reducantur in circunferentiam eiusdem circuli per pręcedentia, & habebis medium. ¶ Ex quo collige regulam, quòd positis tribus punctis æquè distantibus inter lineam rectam, & lineam conuexam, circulus in cuius circunferentia illius tres puncti reducuntur, totum spatium iure proximitatis ęqualiter diuidit: & hoc in sequenti figura demonstrabitur.

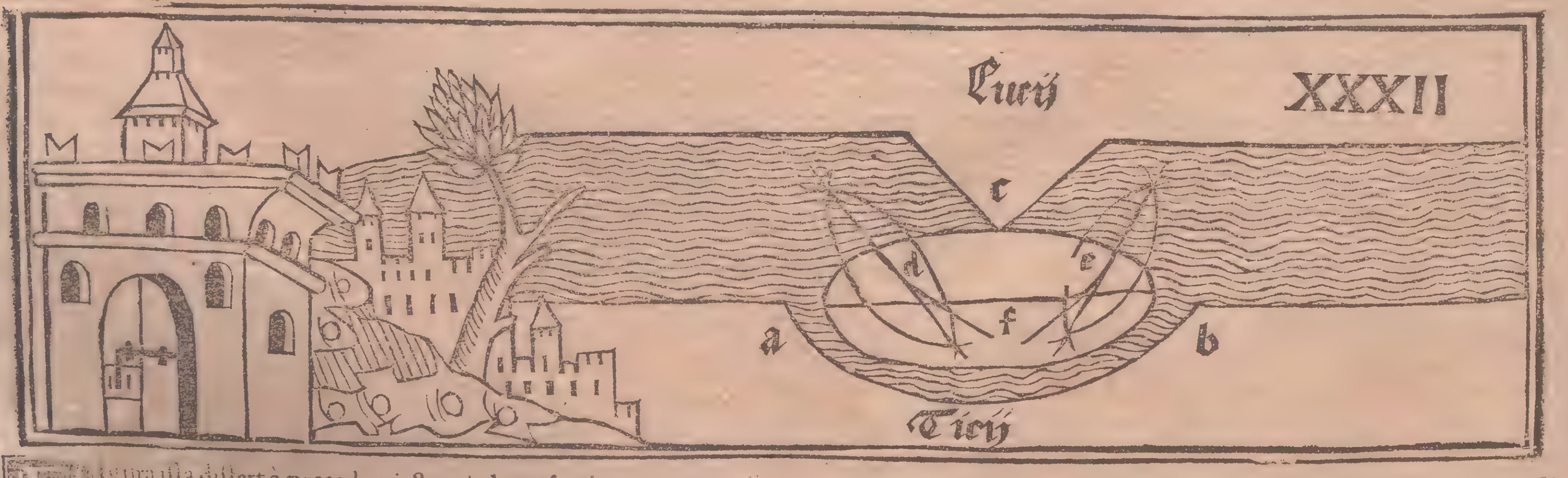

Figura ista differt à precedenti: & quia hæc ab vna parte ripæ acutæ est punctus: ab alia parte rotonda est concauum, versus punctũ cuius sic facienda est diuisio. ¶ Primò ducatur linea ab vna parte circuli vsq; ad lineam, & sit.a.b. & ideo hoc vt sciamus ꝙ de eo ꝙ est supra dictam lineam, nil potest deberi ripæ concauę, nisi ratione illorum punctorum: quoniam quælibet pars quæ est infra est magis remota ab alia parte q̃ sint illi puncti: deinde inueniať medium inter punctum prędij Lucij qui sit.c. & illa puncta per doctrinas datas in pręcedentibus inter.a. & .c. erit medius punctus.b. & inter.c. & .b. erit medius.c. vt ostendunt lineę ductę. deinde inueniatur medium inter.c. & aliquam partem dictę concauitatis, & sit.f. deinde illa tria puncta.d.f.c. reducantur in circunferentiam eiusdem circuli per pręcedentia, cuius centrum erit in puncto.h. dico ergo ꝙ quicquid est infra circulum.d.f.c. pertinet ad Titium iure proximitatis. ꝙ verò est supra, pertinet ad Lucium. Ex quo collige regulam ꝙ posito vno puncto ab vna parte circulari concauitate ab alia infra concauitatem inuentis tribus punctis ęquè distantibus ab vtroq; latere linea circularis per quam illi tres puncti in circunferentiam reducuntur per medium diuidit, &c.

Figura ista

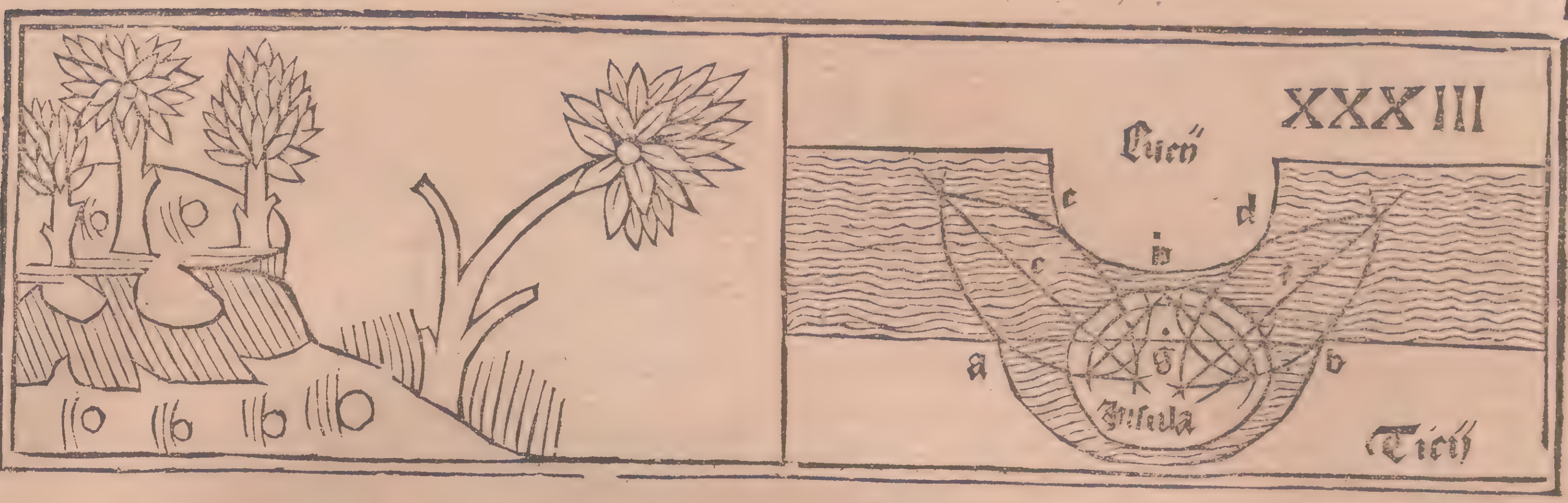

FIgura iſta differt à præcedẽtibus: qa ſupra eſt punctus ripæ ſuperioris quem cõſtat eſſe propinquiorẽ qualibet alia parte ipſius ripæ. hic verò ripa ſuperior eſt rotunda, & connexa eſt verſus inſulã: & ideo quælibet pars illius ripæ ſit ꝓpinquior punctus ripæ inferioris concauis. ¶ Igit̃ primò ducatur linea ab vno puncto circuli inferioris vſq; ad aliã, & ſit. a. b. ea ratione qua diximus in præcedenti figura. deinde ponat̃ circinus in puncto. a. & extẽdatur vſq; ad ripã ſuperiorẽ, & ibi aliquantulũ voluatur circulariter, vt oſtendit linea curua crocea, & ille punctus, vbi ripa ſuperior tangitur, eſt propinquior; & ſit. c. & eodẽ modo facias in pũcto. b. cui puncto ꝓpinquior eſt. d. deinde inter. a. & . c. inueniatur punctus medius. & ſit. e. & inter. b. & . d. inueniatur alius punctus medius. & ſit. f. deinde inueniatur alius punctus medius inter ripam ſuperiorem & inferiorem. & ſit. g. deinde illa tria puncta. e. f. g. reducantur in circunferentiam eiuſdem circuli, cuius centrum cadit in prędium Lucij in puncto. h. ¶ Dico ergo ꝙ quicquid eſt. j. illum circulũ. g. f. pertinet ad Titium iure proximitatis. quòd verò eſt ſupra illũ pertinet ad Titiũ, vt ex pręcedẽtibus apparet, & linęe rectæ demonſtrant &c.

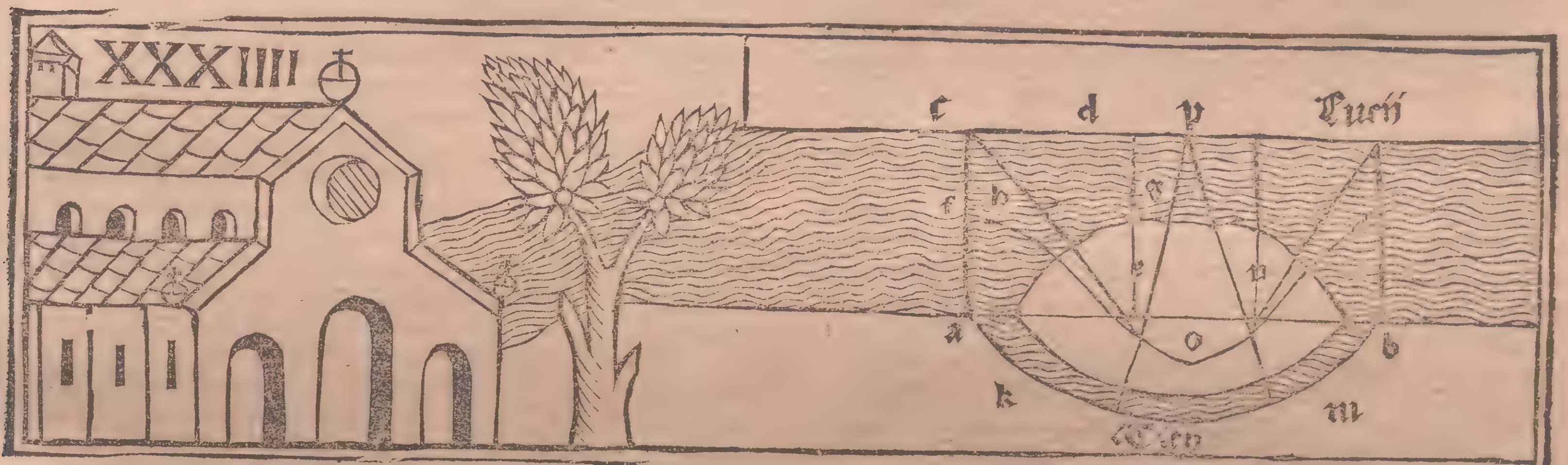

IN hac figura ripa ſuperior eſt directa, inferior eſt circularis, & cõcaua. ¶ Primò igitur in qualibet linea circuli facienda eſt diuiſio per quadratũ, vt lineæ directæ oſtẽdunt, dictũ eſt. ſ. in ſexta figura, & ſeptima. hic verò deſcribam aliquid de dicta diuiſiõe. Primò enim ducatur vna linea ab vno puncto vnius circuli vſque ad aliam. a. b. & hoc ad oſtendẽdum ꝙ eſt infra lineam illam nil debetur ripæ circulari, niſi ratione punctorum. deinde fiat diuiſio inter punctũ. a. & lineam quæ eſt ſuperioris ripæ quæ format vnum quadratum. a. c. d. e. quòd quadratum diuidatur per mediũ ducta linea. f. g. Tunc dico ꝙ de eo quod eſt ſupra illam, nil debetur puncto. a. deinde ducatur alia linea per diametrum quadrati. c. g. tunc ſimiliter dico ꝙ de eo quod eſt ſupra, nil debetur puncto. a. In illo verò ſpatio quadrati quod remanet infra, inueniatur alius punctus medius. h. deinde illa tria puncta. f. h. e. reducantur in circunferentiam eiuſdem circuli, cuius cẽtrum cadit in fundo Titij in puncto. k. & illa eſt linea diuidens inter punctum. a. & ripam præcedentem. In alio verò puncto fiet quadratum, & diuiſio ſimili modo, illud verò quod eſt in medio diuidatur ſic: quòd inueniatur alius punctus medius inter rotundum, & ripam præcedentem, & ſit. o. tunc illi tres puncti. e. o. n. reducantur in circunferentiã eiuſdem circuli per præcedentia, cuius centrum cadit ſupra in puncto. p. & illa eſt linea diuidens &c.

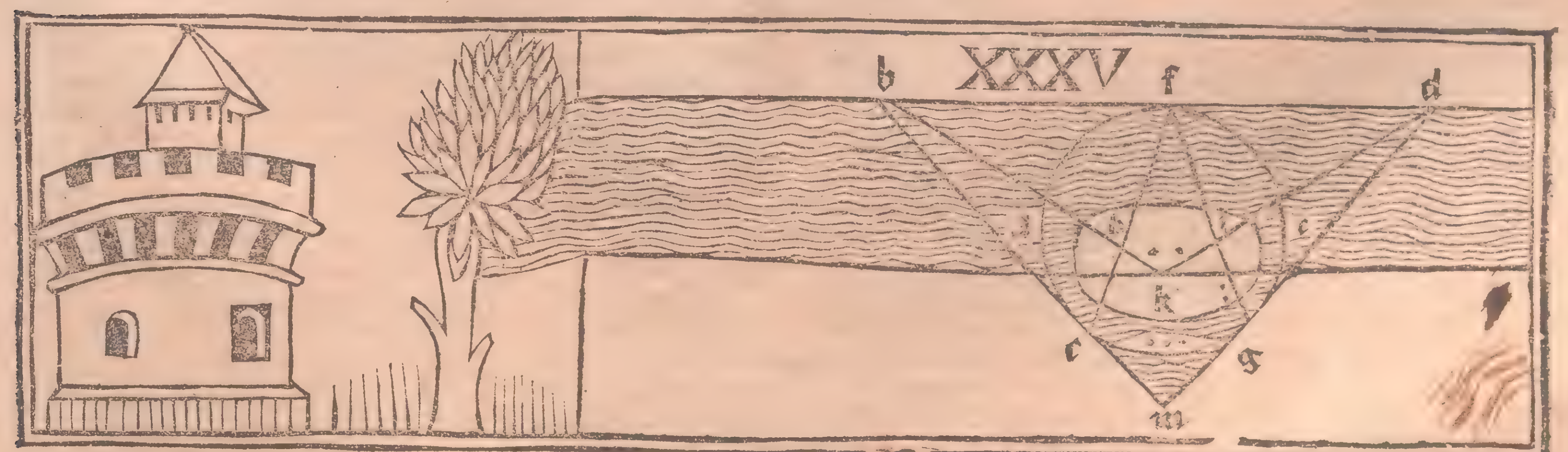

IN hac figura ab vna parte eſt ripa recta, ab alia angularis, vnde tractatur de diuiſione ſpatij medij quod ſic fieri debet: quòd dictæ lineæ ducantur à linea prædij inferioris donec iungantur cum ſuperiore, & in capite ſit linea ducta. a. b. in fin. ſit. c. d. vt oſtendit linea crocea. deinde in parte prima inueniatur baſis vnius trianguli duorũ æqualium laterum, vt oſtendit linea crocea. e. f. & eodem modo inueniatur in ſecunda parte alia baſis vt oſtendit linea. f. g. de-

inde quilibet prædictorum triangulorum diuidatur per medium secundum doctrinam datam in tertia figura primi, scilicet ducendo lineam à puncto primi trianguli.a. vsque ad punctum. b. qui est medius basis.e.f.& à puncto secundi trianguli. d. vsque ad punctum. i. qui est medius.f.g. & illę lineæ ducantur versus spatium ꝙ remansit in medio, & coniungentur in puncto.k.& illa est linea diuidens directò per medium iure propinquitatis. Sed huic oppo.ꝙ pūctus.h. quam dicis secare per medium, magis appropinquat ripæ superiori in puncto.f. q̄ inferiori in puncto. m. Respon. quòd verum est vt ostendit circulus azureus. sed ille punctus. k. est æquè propinquus puncto. g. sicut ripa superior: ꝙ patet: quia circulus ductus à puncto.k.æqualiter tangit dicta puncta.e. f.g. punctualiter æquè distat. ¶ Concluditur ergo quòd verè dicta linea.b.h.k.i.d. est linea diuidens iure propinquitatis inter dictas ripas. ex hac enim figura sumendum est, quòd posito vno triangulo si ducantur duę lineę diuidentes duos angulos per medium, illę lineę iunguntur in puncto supra quem potest constitui circulus tangens æquè, & punctualiter tres lineas trianguli, & demonstratur hoc per Euclidem libro quarto conclusione quarta Bart.

ISta figura habet punctum solum in ripa superiori.f.d.cui de insula debetur aliquid iure propinquitatis, in inferiori habet triangulum.a.b.c. ducatur ergo linea. a.c. quam lineam constat tangi à puncto.d. diuisio igitur iure propinquitatis debet hoc modo fieri : quia tam in capite quàm in fine fiant trianguli duorum æqualium laterum, vt factum est in præcedēti figura, quorum primi basis erit linea crocea.d.f. & alia linea.d.g. & illud spatium quod est infra alias lineas.d.f.b.g. debet diuidi iure propinquitatis inter punctum.d.& totam ripam p̄dīj inferioris.quæ diuisio fiat diuidēdo duos angulos per mediū, secūdum doctrinas pręcedētes:& illæ duæ lineę se cōtingūt in pūcto.c. ille punctus est centrū qui tāgit punctum.d.in ripa vlteriori, in anteriori, vel citeriori verò tāgit pūctum.f.& pūctum.g.omnes alīj puncti sunt magis remoti, vt ostēdit circulus croceus ductus. Restat ergo ꝙ fiat diuisio huius ꝑtis insulæ, quæ est extra illum triangulum.d.f.b.g. & si bene respicitur, quicq̄d est extra illud apparet esse infra duas lineas rectas, & tūc aut sunt rectę secūdū se ęqualiter, aut inęqualiter. in quolibet p̄dictorū casuū habes modū diuidēdi ex his q̄ dicta sunt.s̄.in prima& secūda figura huius libri secūdi &c. ¶ His circa decisionē insularum p̄missis prędicta faciunt in argumentum ad quæstiones quotidianas, & de facto emergentes. dicamus cōmune Perusīj statuit ꝙ si qua possesio reperiretur in comitatu Perusīj, quæ nō esset attributa alicui villæ, vel castro ꝙ talis possesio cederet territorījs illarū villarū, & castrorū, quę essent ꝓpinquiores. cōtingit.ꝙ reperit quoddā magnū podere.j. cōfinia trium villarū, ꝙ nulli villæ vel castro attributum est. ¶ Ex hoc themate oriuntur plures quæstiones. Prima est, quomodo intelligatur illud ꝙ dicitur ꝙ cedit illi villæ quæ est propinquior. Respon. primò quatenus est propinquior. non enim si vna villa magis propinquat vni puncto, ideo ei attribuetur totum, sed cuilibet de dicto podere attribuetur quatenꝰ propinquior est. hoc apparet ex isto. §. insula. quem supra legimus. ibi ꝙ si alterius parti proximior sit &c. & hoc dixi supra in gl. super verbo, cōmunis fit &c. ¶ Sed est vidēdum à qua parte villę vel castri debeat incipere mēsurator. Ad quod sciendum est, quomodo cognoscatur ciuitas, vel villa, de quo per dominum Ioan.and. de senten. excommu. c. si ciuitas. libro. vj. in nouella. Tu clarius & breuius dic ꝙ licet in vsu nostro ciuitates appellamus quæ habent episcopum : tamen antequam episcopi essent erat appellatio ciuitatum, & dominabantur ab illis officialibus qui tunc erant, vt. lxxx. distinc. c. j. īj. &. iīj. Dico igitur quòd propriè dicitur ciuitas omnis locus in quo exercetur iurisdictio illa quę cōpetit defensoribus ciuitatum, de qua dicitur in authē. de defen. ciui. §. iusiurandum. collat. iīj. ¶ Et nota ꝙ triplex est ciuitas. Quædam maxima vt ciuitates metropolitanę, in quibus stabant p̄sides, & præfecti prætorio, hodie reges, & curiæ regum ad quos appellatur. Alia est ciuitas magna in qua est forum causarum meri, & misti imperīj. Alia est ciuitas communis in qua est forum causarum, quæ competunt defensoribus ciuitatum : vt supra dixi, & probatur. ff. de excu. tuto. l. si duas. §. decet. vnde licet locus non habeat episcopū, vel sit priuata ciuitas episcopo: tamē ciuitas remanet propter forum causarum seculariū: ideo autem venit in vsū, vt ciuitas appelletur quæ habet episcopum : quia episcopus non consueuit ordinari nisi in illis locis vbi antiquitus erat nomen ciuitatis, vt. d. c. j. lxxx. distinc. dixi. C. de metropolita. berito. l. j. lib. xj. ¶ Secundò est castrum & illud dicitur quasi casa alta, hoc est locus fortis in quo dicta iurisdictio non exercetur, vt. C. de fun. limi. l. quicunque castellorum. & distinc. lxxx. c. iīj. ¶ Tertiò est villa, & illa secundum propriam significationem, dicitur à vallo, hoc est ciuitas quæ non cingitur muro, sed vallo secundum Hugon. Sed in vsu nostro villa appellatur quædam vicinia plurium habitantium, sine aliquo municipio, quæ propriè loquendo dicitur vicus secundum Hugon. & ita accipit gloss. de iusti. & iure. l. ex hoc iure gentium. in gloss. super verbo ędificia colla. ¶ Ad secūdū dicēdū est ꝙ mēsuratio debet fieri ab illa parte loci quæ propinquior est loco mensurando, vt supra ostensum est in alījs. vnde in castro erit clarum. In villa pòterit dubitari: quia domus sunt sparsæ. sed puto ꝙ si esset aliqua domus quę distaret multum ab alījs, ꝙ illa domus non dicatur de vicinia sua: maximè si vox exaudiri non poterit, vt. l. prima. §. eodem autem tecto ad. sylla. & quod plenè dixi de aqua plu. arcen. l. tertius. in princip. ¶ Et aduertendum est quòd licet lex dicat quòd mille passus debeant mensurari, à continentibus ædificīјs, vt. l. mille passus. de ver. signifi. tamen in præsenti statuto puto ꝙ debeat inchoare ab ipso muro ciuitatis, vel castri, vel ab ipso loco vbi villa terminatur. sed quia hoc inuenire est difficile: ideo hoc declarabo per sequentem figuram &c.

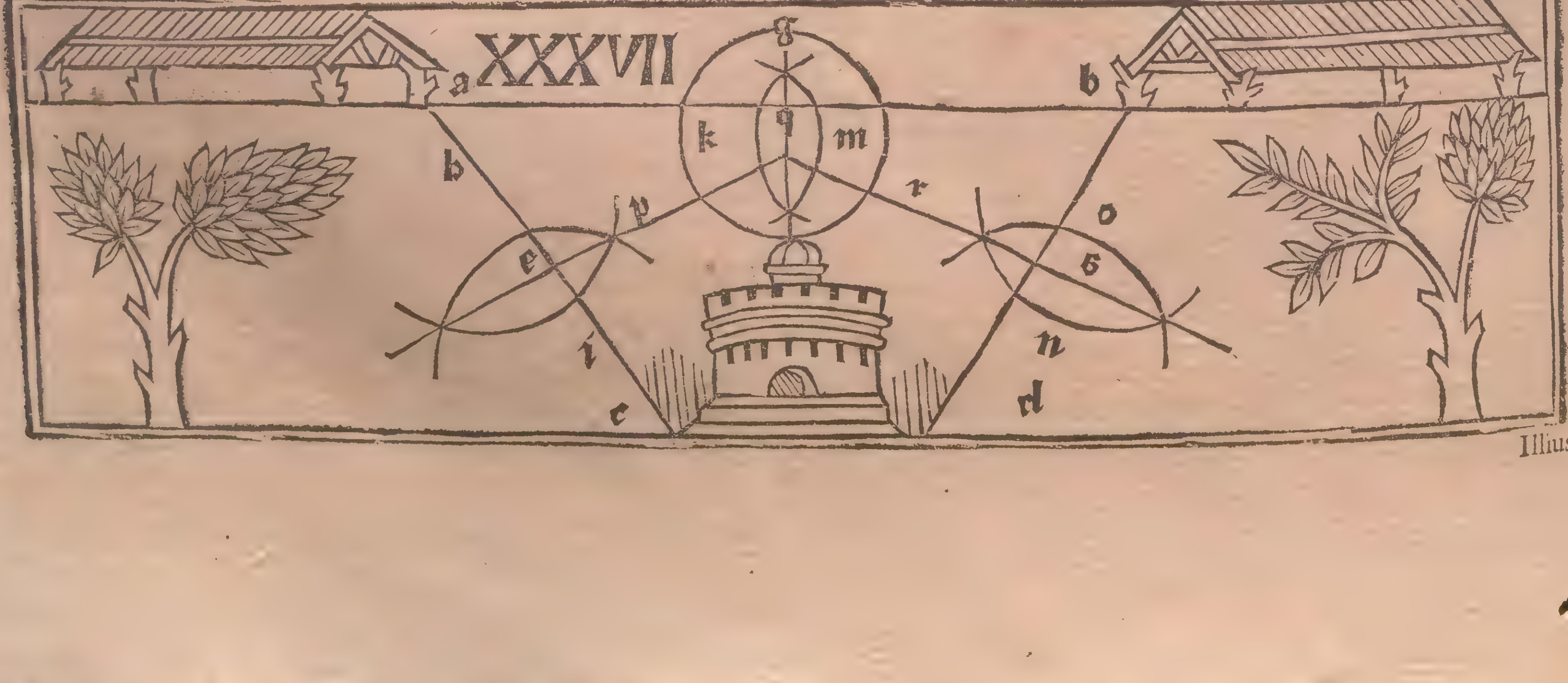

Illius poderis diuisio facienda est, per istum modum: qa primò in qualibet villa faciēdus est pūctus q plus est illi poderi relicto ꝓpinquior:& qa circinū nō posset haberi ita longū ꝙ extenderet̃ ab vna villa ad aliā seruādus est iste modus.qa primò ducatur ab vna villa ad aliā, prout respicit linea recta,& à prima villa vsq; ad secundā ducat̃ linea azurea.a.c. à secūda ad tertiā lineā.d.b.ad primā & tertiā lineā.a.d.deinde in qualibet istarū reperiat̃ punctus medi⁹ & in linea.a.c. erit punctus.c. & in ea linea ducant̃ duo puncti æquè distātes.h.i.deinde ponat̃ circinum in.h.& extēdat̃ vsq; ad.i.& ducat̃ linea circulariter & eodēmodo ponat̃ in puncto.i.& extendatur ad.h.& ducatur linea circularis,& vbi illę lineæ se præscindūt,illę sunt linæ ad diuidendum per medium inter illas duas insulas,& sit linea.p.qa diuidit inter lineam primam & secundam.& eodem modo fiat inter secundā, & tertiam villam inter quas diuidit linea.q.nō repetendo alias literas, & eodē modo fiat in prima villa,& in tertia villa,diuidens inter eos erit.q.s. ¶ Ex quibus cōcluditur quòd quicquid est supra illas lineas.p.q.s. pertinet ad primam villam. Et quicquid est inter illas duas.p.q.r. pertinet ad secūdam.& quicquid est vltra illas duas lineas.s.q.r.pertinet ad tertiam villam. ¶ Si autem plures essent quam tres, statim patebit in sequenti figura &c.

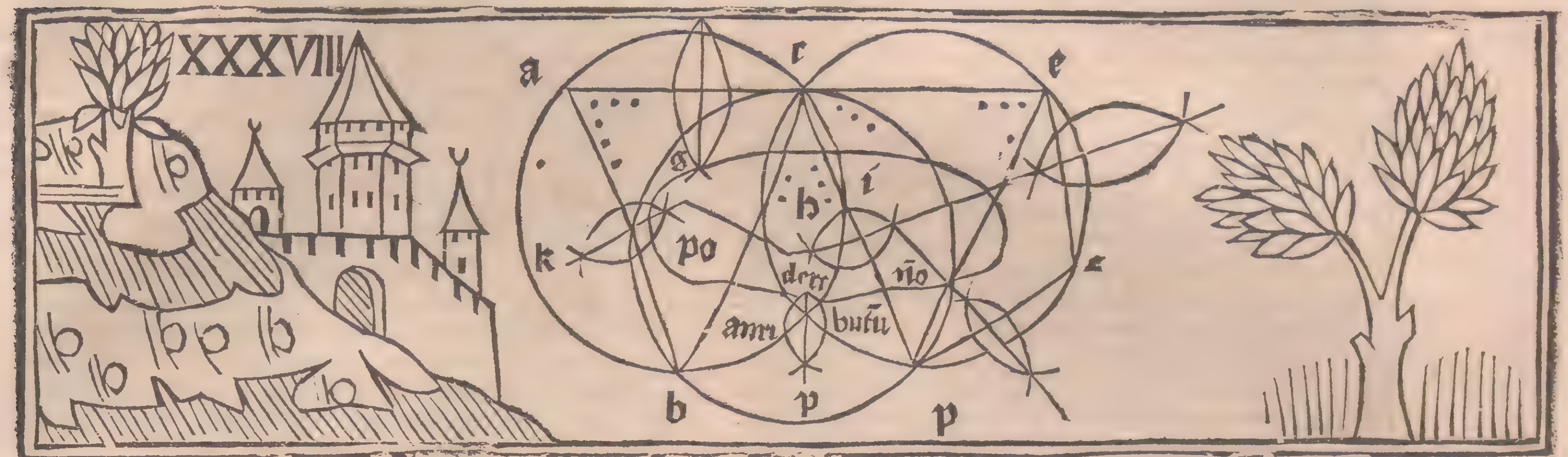

Facta est hęc figura ad ostēdendum qualiter si podere relictum est in confinibus plurium villarum, quib⁹ modis debet fieri diuisio.pone ergo ꝙ puncti villarū circūstantiū à quibus debet incipi mēsura, sint.a.b.c.d.e.f. podere relictum sit inter ipsos punctos,vt ostendit nigra figura inter ipsos facta.¶ Primò ergo fiat diuisio inter tres primos punctos.s.a.b.c.secundū doctrinā præcedentē.dico ergo quòd inter.a.&.b.diuidit linea rubea.g.k.inter.a.c.diuit.g.i.& sic punctus.g.est centrū in cuius circunferentia ponuntur dicti tres puncti.a.b.c.secundū doctrinam datam supra in figura huius secūdi libri:& hoc ostendit circulus rubeus ductus.¶ Secundò fiat diuisio inter.b.c.d.dico ꝙ linea.g.h.diuidit inter.b.c.&.linea.h.i.diuidit inter.c.d.&linea.h.p.diuidit inter.b.& sic punctus.h.est centrum ponens in circunferētiam.b.c.d. vt ostēdit croceus circulus duct⁹.deinde fiat ali a diuisio inter.c.d.e. secundum doctrinam pręcedētem,& reperies punctū.i.& centrum, & reduces in circunferentiam illos tres punctos,& etiam punctū.i. secundum designationem præcedentem, vt ostendit alius circulus rubeus.quod si punctus.f. in dictam circunferentiam caderet: tunc fiat alia diuisio similis inter.d.e.f.&.c.

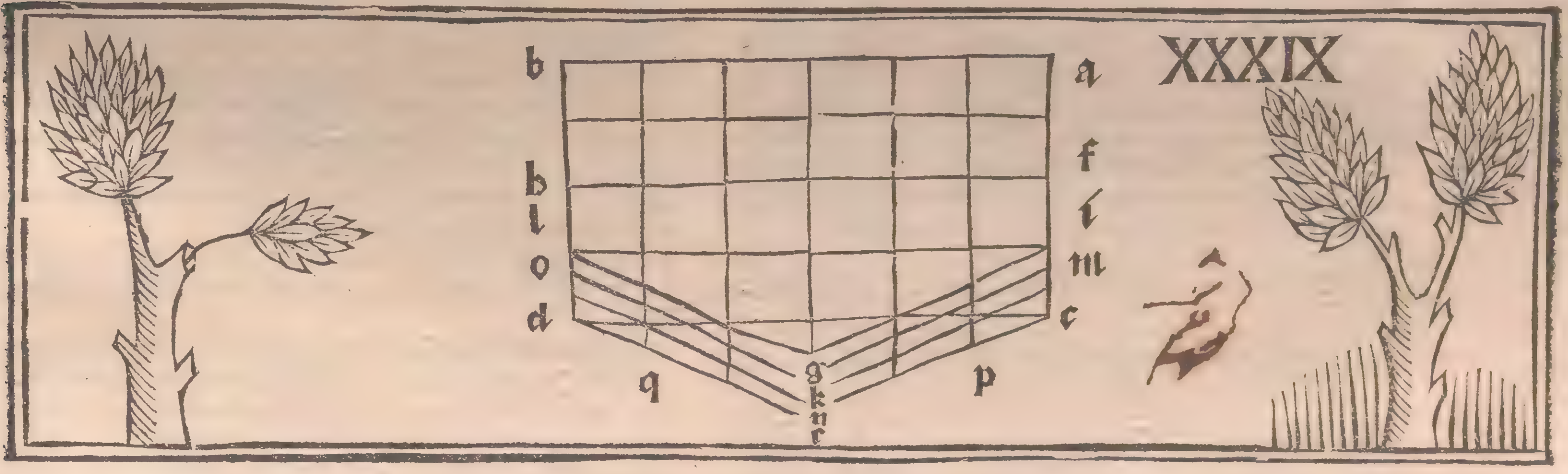

¶ Cum ad figurarum huius aurei libelli intelligentiam,necessarium sit rubeas croceas,& azureas lineas demonstrare: quas ob ipsorū varietatem coloris in impresione pingere, vel colorare obmisimus. Ne quæ facilitate refulgent obscuritate aliqua notentur, paucis cuiusque lineę describendo earum colorem recitabo.¶ Sint igitur omnia flumina, & lineæ, puncta tria retinentes coloris azurei, quæ bino puncto designantur zaldi, ac vno puncto linea contenta rubea figurabitur.

Figura ista est facta, quoniam supra dictum est de lateribus scilicet superior, & inferior, & ante,& retro, dextra, & sinistra. Pono ergo, prout de facto contingit, ꝙ quidā habebat prædium istius figurę, vt demonstrant lineę cōtentæ sub his literis.a.b.c.d.e. Iste vendidit mihi quatuor stadia ꝑdij à parte inferiori,& constituit se meo nomine possidere. ex isto facto oriuntur plura dubia. Primò an dicta quatuor stadia videantur mihi vendita pro diuiso, aut pro indiuiso. Et videtur ꝙ pro indiuiso cum non sit certum, quæ sint illa quatuor stadia. Econtra videtur, ꝙ pro diuiso:qa dicit̃ à parte inferiori:& sic est certus locus vbi sint illa stadia. Sol. pro diuiso potest accipi duobus modis.¶ Primò pro diuiso, hoc est ꝙ nulla pars sit in qua sit communio , licet termini non sint positi, vt. l. inter eos. de acquiren. rerum domi.& isto modo videtur venditio facta pro diuiso.ꝙ enim se extendunt quatuor stadia incipiendo à parte inferiori sunt vendita, vltra non. Secundò potest accipi pro diuiso, hoc est terminato, & isto modo pro indiuiso sunt vendita, hoc est tanquam non determinata, vt probatur.ff. de acqui. possessio. l. si quis fundum. §. j. secundum primam lecturam gloss. ¶ Secundò videndum est, an ista quatuor stadia possent possideri antequam mensurentur . & videtur quòd non : quia pars incerta non potest possideri, vt. l. certa. §. incerta. &. l. locus de acqui. possessio. sed hic est incertum vsque ad quam partem, vadant dicta quatuor stadia:ergo&c. In contrarium videtur, ꝙ certum est in quo loco debentur dicta quatuor stadia, licet fines sint incerti, sed incertitudo finium, non impedit quę possidere, vt.ff. pro emptore. l. ij. §. sed & si fundum. sed potest responderi, ꝙ ibi credebat in animo suo possidere vsque ad certos fines: hic verò ignorabat. dico ergo ꝙ possidentur dicta quatuor stadia : quia locus est incertus , & fines sunt certi adhibita diligenti inquisitione per mensorem , quod sufficit ad possessionem, licet oculis non videatur, vt.ff. de acqui. possessio. l. iij. §. nerua filius. Item qui fundum ingreditur eo animo, vt fundum possideat totum vsque ad terminum possidet, nec requiritur ꝙ terminum videat, vt. l. iij. in prin. de acqui. possess. aliâs multi dominorum, non possiderent qui terminos prædiorum ignorant.

a ¶Tertiò eſt videndum vtrum tranſlatum[a] ſit dominium in emptorem per talem contractum? Reſpondeo iſta emptio facta eſt ad menſuram, ideo antequam mẽſuretur, non eſt perfecta venditio, ſicut facta ſub conditione. vt. ff. de contrahen. emptio, l. quod ſępe. §. in his. de peri. & com. rei vendit. l. ſi in venditione. §. j. An autem trãſferatur interim dominium, vel vſuſcapio. & de hoc ſunt opi. ff. pro emptor. l. ij. §. ſi ſub cõditione. & pro dote. l. ij. teneo ꝙ trãſferatur titulo pro ſuo: vt ibi dixi. ¶Quartò eſt videndum qualiter debeat fieri menſura termini dictorum quatuor ſtadiorum: vt ex parte inferiori cognoſcantur. ad hoc dico ꝙ facta eſt præcedens figura. & pone ꝙ quodlibet quadratum ſit vnum ſtadium, & ſic habet fundus. xxxiij. ſtadia, qa ibi vides. xxx. quadrata integra, & ſex dimidia quadrata, quæ faciunt tria integra, & ſic ſunt. xxxiij. & videtur ꝙ emptori debet aſsignare terminatè illud quod eſt intra triangulum. p. e. q. illa ſunt quatuor ſtadia, quæ habent duo quadrata, quæ faciunt duo alia: & ſic ſunt quatuor. & ꝙ illa duo faciunt vnum integrũ, probatur ex quadrato. b. & lineis ibi ductis. Item illa quatuor ſtadia, ſunt à parte inferiori: vt patet ad oculum, vnde terminatio facta eſt recta. ¶Sed contra iſtam terminationem oppo. ꝙ ſecundum hoc, iſte emptor non habebat à parte inferiori totius fundi, ſed certæ partis fundi, quod patet: quia de illa parte fundi. c. p. & . d. q. nil habet, & ideo videtur ꝙ diuiſio ſic ſit facienda ꝙ ducatur linea. f. g. h. quæ tangit vltimam partem totius p̃dij & cõſtat ꝙ. j. illam lineam. c. e. d. ſunt. xij. dimidia quadrata: & ſic ſex ſtadia & ſic continet tertiam partem pluſq̃ debeat habere emptor. & ſi diuidatur quod eſt inter dictas lineas, in tres partes, vt oſtendit linea. i. k. l. & linea. m. n. o. & duæ partes vltimę, erunt de neceſsitate quatuor ſtadia, & illa habebit emptor à parte inferiori totius fundi, ſiue p̃dij. iſta vidi in quæſtione de facto eſſe magni effect⁹: quia cùm in p̃dio eſſet quædam domus: ſecundum vnam determinationem cedebat emptori: ſecundum aliam non. His opin. poſitis videndum eſt quid iuris? ¶Ad huius euidentiam ſciendum eſt ꝙ fundus eſt quoddam totum, & q̃libet gleba ipſius eſt pars totius fundi, vt. l. iij. in princip. ff. de acquirenda poſſeſsione. facit de furt. l. vulgaris. in principio. ¶Item ſciendum eſt, ꝙ cùm dico pars inferior fundi, intelligitur. i. pars quæ in fundo eſt infima, ſeu magis infra. ita ꝙ infra illam nulla ſit alia, vt. ff. de vulga. & pupil. l. ex duobus. de reb. dub. l. qui duos. de verbo. ſigni. l. proximus. in propoſito tamen dico, vendo quatuor ſtadia à parte inferiori, intelligo de illis ſtadijs quæ ſunt in ea parte fundi quæ eſt magis. j. vt. l. j. §. fina. de aqua plu. arcen. & de leg. ij. l. Caius. §. j. videbitur ergo vendita illa pars quæ continetur in illo triangulo. p. c. q. quia in illo eſt inferior pars totius fundi: nec poteſt dici ꝙ ſit inferior pars certæ partis fundi: quia hęc conſideratur fundus tanquam vnum totum vt dictum eſt, & per prædicta multas potes dirimere quæſtiones. &c.

a ¶Vtrũ trãſlatum. Vide Pet. Philip. corne. in cõſi. l. in. j. volu. inci. videtur in hac cõſultatione in. iiij. colum. & Philip. decium in conſ. clxxix. & in l. traditionibus. in ij. colũ. C. de pac. Tho. dip.

¶Explicit tractatus de inſula domini Bartoli à Saxoferrato.

Incipit tractatus de alueo domini Barto.

SVper eſt vt de alueo dicamus ſequentes ordinem quem iuriſconſultus ſecutus eſt. Primò igitur verba eius referamus quæ poſuit. ff. de acquirendo rerum dominio. l. adeò. §. quòd ſi toto, quæ verba ſunt hæc. Si toto naturali alueo relicto, flumen aliâs fluere cœperit, prior quidem alueus eorum eſt qui propè ripam p̃dia poſsident pro modo latitudinis cuiuſque p̃dij. quæ latitudo propè ripam ſit. nouus autem alueus eius iuris eſſe incipit cuius & ipſum flumen id eſt publicum iuriſgentiũ. Quòd ſi poſt aliquod tempus ad priorem alueum reuerſum fuerit flumen, rurſus nouus alueus eorum eſſe incipit, qui propè ripam eius p̃dia poſsident. Si cuius tamen totum agrum nouus alueus occupauerit, licet ad priorem alueum reuerſum flumen fuerit, non tamen is cuius ager fuerat, ſcripta ratione quicquam in eo alueo habere poteſt: quia ille ager qui fuerat, deſijt eſſe omiſſa propria forma. & qui vicinum nullum prędium habet, non poteſt ratione vicinitatis vllam partem in eo alueo habere: ſed vix eſt vt id obtineat. Aliud ſanè eſt ſi cuius ager totus inundatus fuerit. Nanque inundatio ſpeciem fundi non mutat. & ob id cùm receſſerit aqua, palam eſt eiuſdem eſſe cuius & fuerat. hæc ſcripta ſunt in. d. l. adeò. §. quod ſi toto. ff. de acquiren. rerum domi. legis ergo verba diſcutiamus. ait enim lex.

Si toto. Ideo dicit toto. quia ſi partem tantum relinqueret: cederet tantum illi qui p̃dia poſsidet, ab ea parte qua alueũ dimittit, & acquiretur eis per eum modum quem. ſ. de alluuione in primo diximus. non ſolum eſt alluuio ſi flumen ponat, ſed etiam ſi paulatim retrocedat nil apponendo, vt. ff. de acquiren. rer. domi. l. maritus. §. iij. licet gl. ibi dicat quòd impropriè dicitur alluuio ſed Azo in ſumma. C. de allu. & palu. dicit quod propriè alluuio eſt ꝙ puto verum. ar. ff. de acquiren. re. do. l. ergo. §. tribus. ſed quãdo totus alueus relinquitur, illa eſt noua ceſsio, nec eſt alluuio, nec eſt inſula, vt dicit glo. ſuper iſto verbo, toto.

Naturali. Naturalis alueus dicitur. i. conſuetus, vt. ff. de flu. l. j. §. ripa. & ibi. nota. quia naturalis curſus æſtate diſcernitur, potius quàm in hyeme: vt. ff. ne quid in flumi. pu. l. j. § is autem. Alueus verò qui non eſt naturalis, dicitur inundatio, vt. j. circa finem dicitur, vel dic alueus naturalis id eſt antiquus: & ſic ad differentiam noui aluei. de quo infra dicetur.

Alueo. Alueus propriè venter fluminis eſt, ſecundum Hugonem.

Relicto. Perfectè oportet quòd ſit relictus, vt cedat vicinis. ꝙ autem perfectè ſit relictus conſtat in hyeme, & ſic per contrarium eſt ꝙ. ſ. dictum eſt. nec etiam alueus conſtat æſtate, quando aqua minor eſt arguendo à maiori, ſic in æſtate de qua minus videtur detinetur talis locus flumine occupatus: ergo multo magis detinebitur hyeme. ꝙ autem ſit derelictus conſtat ex hyeme arguendo à maiori negatiuè. ſi talis locus non eſt detentus ſed derelictus in hyeme: ergo magis erit derelictus in æſtate. ſi talis locus non eſt detẽtus ſed derelict⁹ in hyeme de quo magis videtur ineſſe, & ineſt ꝙ debeat detineri occupatus: ergo multomagis erit derelictus æſtate. Et ꝙ hoc ex hyeme inſpiciatur, patet: quia quãdoque æſtate flumina perennia, etiam exareſcunt, vt. ff. de flumini. l. j. §. j. Item derelictum intelligo etiã ſi aliquãtulũ aqua fluat per antiquum alueum, ſi tamen ſit ita modica ꝙ fluminis nomen perdiderit, ꝙ ex opinione circũcolẽtium diſcernitur: vt. l. j. §. j. de flumi. ſi enim aqua inde currens, non eſt flumen. ergo locus ille non eſt alueus fluminis. Item relictum intelligo ſine ſpe redeundi. quid enim ſi ideo quia aqua ducitur ad molendinum, ceſſat ire per alueum: alueus priuatus non efficitur, cum in poteſtate ſit ducentis eum in alueum remittere. & ſic ſufficit ꝙ poſsit ire per alueũ, licet non vadat. argu. ff. de aqua quotidi. & ęſti. l. j. §. quotidiana. Itẽ pone vt de facto eſt Nurſie flumen quoddam, cuius nomen eſt Turbido ꝙ. vij. annis fluit. & . vij. annis occultatur. & ſic factum eſt à tempore cuius non extat memoria, an dicetur alueus derelictus? certè illo tẽpore quo occultatur, non dicitur alueus derelictus propter conſuetudinem reuertendi. argu. ff. de acquiren. rerum domini. l. naturalem. §. pauonum.

Flumen. Idem in lacu, ſtagno, riuo, & foſſato, quæ ſunt publici iuris, vt dictum eſt in pręcedentibus.

Alias. Scribitur breue, & ſic eſt aduerbium loci. i. alio loco. Interdum eſt aduerbium tẽporis. vt aliâs. i. alio tempore. vt. ff. de arb. l. diem. vel aliâs ideſt aliquando, & quando in eadem oratione reperitur pluries aliâs, vt. ff. de cõdi. ſine cauſa. l. qui ſine. & de verb. oblig. l. in ſtipulationibus. in prin. & de vſufru. leg. l. denique. §. interdum. Interdum eſt aduerbium qualitatis. vt aliâs. i. aliter, vel alio modo. vt. ff. de aqua quoti. & æſti. l. j. §. illud tamen. interdum verò eſt cõiunctio, & idem ſignificat ꝙ ſi non, vt. l. diuortio. ff. de nego. geſt. & . ff. de iureiur. l. aliâs. Interdum ponitur pro alioquin. de cuius dictionis ſignificatione mirabili. ſ. de alioquin dixi plenè ff. de conditio. & demonſtra. l. j.

SVMMARIVM.

1 *Verbum præteriti ſubiunctiui, rem præteritam ſignificat.*
2 *Alueus fluminis derelictus ut acquiratur prædio, quid requiratur & probandum ſit ex parte agentis.*

1 Fluere ceperit. †Præteritũ ſubiunctiui eſt, quod rem præteritam ſignificat, vt. l. j. §. fina. ff. ꝙ quiſque iur. & de verbor. obligat. l. ſi quis ſtipula-
2 tus ſit ſtichum. in princi. †requiritur ergo, ꝙ veterem alueum reliquerit. & ꝙ per alium locum perfectè fluat. & hoc ideo quia quotidie communiter cõtingit ꝙ alueus non dimittitur, niſi alius aſſumatur. Sed ſi contingeret, quòd flumen occultaretur, nec alio loco flueret: idem eſſet quòd ſi alueus dimiſſus eſſet eorum qui propè prædia poſsident. idem puto ſi in iudicio probaretur ſolum ꝙ alueus eſt dimiſſus, licet non probetur quod alio loco cœpit fluere, tamen agens debet obtinere. ſufficit ergo primum, ſi à primo incipias ſcilicet ab alueo derelicto.

ueo derelicto. Si verò incipias à secundo.s. ꝙ alio loco cœpit fluere, requiritur vtrūque. potest enim esse ꝙ per duo loca fluat, & in quolibet retineat nomen fluminis, vt apparet in Pado propè Ferrariam. facit ad prædicta.ff. de acqui. rerum domi.l.quemadmodum.& ibi nota.

Prior. Prior quidem dicitur, in comparatione sequentis, vt.ff. de aqua quotidiana & æsti.l.j.§. priorē. & ideo si flumen se celasset, alueus derelictus non esset alueus prior, & tamen haberet locum hæc lex, vt dictum est, & probatur.ff. de aqua quoti.& æsti.l.j.§.qui hac æstate. Alueus. vocat alueum qui non est modo, sed iam fuit.sic.ff. de acquire. rerum domi.l.insula.in fi.ff. de nego.gest.l.diuortio.in princip. quòd facit pro notarijs & testibus quando dicunt, talis filius titij.cum titius sit mortuus eorum est de iure dominij, vel quasi, vel alio prout sunt prædia quibus adheret, prout dictum est in primo qui propè ripā prædia possident. Quid sit propè ripam prædia possidere, dic vt dictum est in præcedentibus libris.aduertendum tamen est, ꝙ hic non dicit ab vtraque parte, licet in præcedenti dixit: quoniam ripa non potest esse insula quæ ab vtraque parte habet prædia. alueus verò derelinqui potest ab vna parte: tunc si quidem derelinquitur paulatim, fit acquisitio iure alluuionis.ff. de acquiren. rerum domi.l.maritus.&.s. dixi. Si verò tunc simul fit acquisitio aluei derelicti, vt hoc.§.si tamen alueus totus ab vna parte relinquitur: tunc inter eos qui ab vna parte prædia possident, fit diuisio pro modo latitudinis cuiusque prædij, quæ latitudo ꝓpe ripam fit, vt statim sequitur: & ideo eodem modo quo.s. in alluuione ostendimus. Si verò alueus ita derelinqueretur ꝙ ab vtraque parte essent prædia: tunc inter eos qui possident ab alio fiet diuisio iure vicinitatis, & propinquitatis: & sic per medium, vt dictum est de insula. & probatur.j.ibi, nō potest iure vicinitatis &c. Inter eos verò qui ab vtraque parte possident, fiet diuisio pro modo latitudinis, vt dictum est de alluuione.& sic eodem modo fiet diuisio, diuerso tamen iure: quia ibi iure alluuionis, hic iure aluei derelicti. Pro modo prædij cuiusque latitudinis. quæ latitudo propè ripam fit. hæc verba satis.s. proximè & in præcedentibus exposita sunt.

Nouus. Nouus autem alueus dicitur ad differentiam veteris: & sic si per multos annos steterit sic appellatur, donec nouus alius alueus superuenerit, vt.ff. de vsufru.lega.l.vsufructu.& quod no. si certū peta.l. cùm quid. aliâs autē dicitur nouum, id est insolitum, vt.C. de iudi.l. rem non nouam.&.ff. de ven.inspicien.l.j. in alijs etiam significationibus accipitur de quibus dixi.ff. de ope. noui. nuncia. super rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Incipit & desinit, adiecta facto habenti tractatum successiuum quomodo accipiantur?*
2 *Incipere impropriè & largè dicitur, qui se præparat ad incipiendum.*
3 *Incipere propriè dicitur, qui aliquid incipit facere, de eo quod est faciēdū.*
4 *Incipere etiam dicitur, qui multa ipsi inceptioni adijcit.*
5 *Iuramentum calumniæ si præstatur post litem contestatam, dicitur præstitum in exordio litis.*
6 *Desinere aliquid, quando dicatur?*
7 *Incipit & desinit si adijciuntur tempori, quomodo accipiantur? Dies quando dicatur incipere, & quando desinere? Annus quando dicatur incipere, & quando desinere?*
8 *Incipit & desinit si adijciuntur loco, qualiter accipiantur?*
9 *Incipit & desinit quando adijciuntur essentiæ alicuius substantiæ, uel qualitatis, qualiter intelligantur?*
10 *Incipit & desinit quādo adijciuntur potentiæ alicuius, sub intelligitur ut quis dicatur posse.*

Eius incipit iuris esse. In hoc tex. pluries iurisconsultus vtitur verbo incipit, item vtitur, hoc verbo desinit, vt infra statim subditur ibi, desijt esse &c. de quorū verborū significatione, varias cōtētiōes vidi inter dialecticos, ad quorū sensum si reduceretur iuris nostri sensus peruerteretur: ideo secūdum legalem doctrinā, quid ista verba significent explanemus. Ad
1 ꝙ† sciendum est, ꝙ hæc verba adijciuntur quandoque facto ꝙ habet tractatum, seu successionem quandam in faciendo. quandoque adijciuntur tempori, quandoque loco, quandoque essentiæ alicuius rei, quandoque potentiæ. de quolibet videamus.¶ Primò adijcitur facto: & tunc tribus modis acci-
2 pitur. Primò largè† & impropriè, vt dicatur incipere ille qui se præparat ad incipiendum, vt in casu speciali.ff. de polli. l.j.§.cœpisse.ibi, si apparatum siue impensam in publico posuit.aliâs autem dicta præparamenta non dicitur quis incipere.vt.l.si pecuniam.in princi.ff. de cōdi.ob cau.de ꝓcura.l. si
3 defunctus.† Secundò accipit̃ propriè eoipso ꝙ incipit aliqd facere de eo ꝙ faciendum, vt.l. si fundamenta facit & similia vt in alijs exemplis positis in.d.§.cœpisse.& de ope.no.nun. l.de pupillo.§.nūciationē.ibi, īchoet &c.&.d.l. si pecuniā.& hoc modo dicim⁹, ꝙ lit.cōte.īcipit iudiciū: qa tūc incipit tra-
4 ctare de his q̄ sunt de substantia cāę.¶ Tertio† modo dicit̃ qs incipere nō solū in ipso actu quo incipit, sed etiā in multis q̄ sunt posita ꝓpīqui⁹ ipī inceptiōi.vn̄ istud verbū īcipit, nō solū verificat̃ in primo lapide, q ponit̃: sed etiā multa q̄ postea fiūt dicunt̃ esse de inceptiōe, vt.ff. de ope.no.nun.in.l.stipulatio.§.opus.sic etiā iuramētū calūniæ ꝙ ꝓstat̃. post lit. cōte. sic
5 †poꝗ lis incipit, dicit̃ fieri ī exordio litis, vt.C. de iura. calū. l.ij.§.antiqua.itaq; eodē modo ī uerbo desinit. Primò dicim⁹
6 †desinere q ad hoc tendit vt desinat.arg.de excu.tu.l.nō tantum.& de dam.infec.l.dāni.§.sabin⁹. Itē desinere dicit̃, res q̄ nō perfectè desinit, sed incipit desinere.vt.ff. de vsufr.l.vsus
7 fruct⁹.§.iulia.de cōtrahē.emp.l.dānū.¶ †Secūdò dixi ꝙ hęc verba qn̄q; adijciunt̃ tēpori, & tūc similiter tres significatiōes habēt, exēplū in die artificiali. dicim⁹ eñ ꝙ incipit mane desinit, seu finit sero, vt.ff. de fer.l.more.& ibi no.in aut̃. de iud. §.sedebūt. dic ergo ꝙ mane ītelligit̃ ante ortū solis, cū iā cœlū incipit albescere, vt.ff. de libe.& posthu.l.titi⁹.§.j. & tūc dicimus dies incipit: sed tūc nō est dies: sed statim erit. hæc tñ nō est ꝓpria locutio. secūdo modo dicit̃ mane ī ipso pūcto quo sol orit̃: & tūc verè dicit̃ incipit dies. cū sol est supra terrā, dies est, vt.ff. de verb.sign.l.hęc verba.¶ Tertiò p aliquale spatiū post ortū solis adhuc dicim⁹ dies incipit: & ita loqmur. licet nō sit ꝓpria locutio, tñ hoc scire necesse ē ꝓpter dicta testiū, & ꝓpter multa. Eodē modo desinit, scilicet cū ꝓpe est occasum & cū verè occidit.& aliquo spatio post. facit ad pdicta q̄ dixi.ff. de pœ.l.aut facta.§.tēpus.¶ Eodē modo in anno inci-
a pit[a] & desinit, habet tres significatiōes, sed in aliquo differūt. nā in tēpore anteꝗ verè incipiat, & in ipsa inceptiōe idē est in die, & in anno, sed in eo ꝙ sequit̃ postꝗ incipit differūt in tēpore. nā cū annus & mēsis sit longi⁹ tēp⁹: lōgiori spatio durat illud tēp⁹. quo dicimus incipit rectè per vnā diē & fortè per plures dicimus mēsis incipit, vel annus incipit, arg.ff. de fur.l.iiij.& quòd ibi dixi & statim dicā de verbo desinit. Similiter contingit in verbo desinit. nā primū tēp⁹ quo incipit desinere, & cū dicit̃ desinit, est longius in anno quā in die. Nā aliquādo tota vltima die dicit̃ desinit, vt.ff. de test.l.qua ętate in alijs duobus, idem est in anno, & die.& sicut annus & dies in verbo incipit: concordat in primò, in tertio discordat. sed in verbo desinit discordat in primo, & concordat in duobus
8 vltimis.¶ Tertiò dixi† ꝙ hæc verba qn̄q; adijciunt̃ loco: & tūc verbū incipit, habet duas significatiōes. Prima est ꝓpria in illo puncto in quo incipit: vt patet in principijs cuiuslibet libri. vbi rubri. dicit, incipit liber primus vel secūd⁹. Secūdò postꝗ incipit p aliquod spatiū adhuc dicim⁹ incipit, vt.s. dictū est.& de his ꝗ cōsistūt in facto, & patet exvsu cōi. rectè eñ dicim⁹ territoriū illi⁹ ciuitatis incipit ī tali castro, vel villa lōgū spatiū occupat.& rectè dicimus talis prouincia incipit in tali ciuitate ante verò ꝗ perueniat ad illū punctū in quo incipit: verè in illo loco nō vtimur verbo incipit. De verbo verò desinit, dico ꝙ duob⁹ modis accipit̃: sed ecōuerso ad præcedētes. nā anteꝗ perueniat̃ ad vltimū punctū in quo desinit p aliquod spatiū, dicim⁹ desinit. Itē in illo puncto in quo desinit, post verò illū punctū nō vtimur uerbo desinit in p̄senti,
9 sed desinit in p̄terito.& hoc p se satis patet.¶ Quartò dixi† ꝙ hæc uerba qn̄q; adijciunt̃ essentię alicui⁹ rei, siue illa res sit substantia, siue qualitas: & tūc propriè incipit esse cū ex consummatione recipit formā, vt.ff. ad.l. falci.l. si is q.xl.§.quidā & propriè desinit illo instāti quo perdit formā, vt hic in tex. patet ibi, desijt esse amissa forma. apparet hoc in æqualitate dicimus enim ꝙ res incipit esse eius iuris cui⁹ est flumē: & sic illius qualitatis quæ constituit & constituta desinūt modis: & ex his cōtingit ꝙ aliquādo aliqd eodē instāti incipit & desinit, vt.C. de posthu. hære. insti.l.pe.ff. de noua.l.quoties. de solu.l.sub conditione.& prædicta propriè loquendo. Impropriè verò dicitur incipit & desinit hic. sicut.s. dixim⁹ quādo additur facto. Cumq; enim dicitur aliquid esse, seu durare esse factum cum successione: & isto modo desinere non potest dici, nisi illud quod fuit, vt.ff. de conditio. & demon.l. titio vsufru.in prin. licet impropriè ponatur, vt in.l.iij.§. desine-
10 re.ff. quibus modis vsufru. amit.¶ †Quintò dixit quòd hæc verba incipit & desinit, adijciuntur potētię vt aliquis incipit posse, vel aliqs desinit posse, & tunc dicta uerba vnam significationem tantū habent: tunc enim dicim⁹ ꝙ qs incipit esse,

a ¶ In anno incipit. vide & adde eūdē Bar.i.l.fur est manifest⁹.ff. de fur.& in.l.iij.C. de tēpo. appel.& ibi Ang. Bal. in.l.j. ī princip.ff. de ori. iur. & in rub.ff. de re. diui.in antepe.co. ī versi.secūdo q̄ ro qualit̃ dicat̃ principiū.& Alexā.in cōsi.ix.in.vij.vol. incip.attentis verbis.in prin.Tho.

quando omnia concurrunt quæ requiruntur vt quis posſit, vt.ff.de diuer.& tempo.præſcrip.l.j.de verbo.ſignifica. l.nepos proculo. & tunc quis deſinit poſſe quãdo deſinit omnis ſpes potentiæ ꝙ quandoque eſt ad vltimum vitæ ſpiritum. quãdoque deſinit ab aliquo ſpatio ante.vt.ff.de hære. inſtitu. l.ſuus quoque. §. penul. & fi. & ibi de hoc plenè dixi. & de condi.inſti.l.fi. Et prædicta vera, quando dicta verba incipit & deſinit, ponuntur in tempore præſenti. ſi verò ponuntur in præterito:tunc haberent ſignificationem certam.

Cuius & ipſum flumen. Nota mirabile.nam quicquid aliâs ſuperimponitur cedit ſolo. hic verò ſolum cedit aquæ cui ſuperimponitur, & eſt ſpeciale in flumine, &
a mari,[a] & in cæteris aquis:quas in primo li.diximus habere ius alluuionis.

Id eſt. Hæc eſt coniunctio expoſitiua. ſunt aliæ ſcilicet, videlicet, verbi gratia, hoc eſt vt varijs legibus reperitur.

Publici iuris gentium. Omnes enim gentes iſto iure vtuntur, vt alia loca ſint publica. Et puto talia loca eſſe in dominio eius qui ibi tenet imperium, ꝙ patet per leges quæ ſoli principi permittunt diſponere ſuper his, vt. l. continuus. §. cum quis.ff.de verb.obli.& de contrahen.emptio.l.ſed & celſus.in prin.de flumi.l.quominus &c.

SVMMARIVM.

1 *Perempta propria forma rei, res perit, & eſſe deſinit.*
Propria forma rei, quæ ſit?
2 *Plus & minus, non faciunt rem differre ſpecie.*
3 *Forma rei ſubſtantialis, qualiter cognoſcatur?*
4 *Forma rei ſubſtantialis rerum inanimatarum, eſt id per q ipſa conſiſtit, & unde denominationem nominis appellatiui accipit.*
5 *Res inanimatæ tunc perdunt eorum ſubſtantialem formam quando illa communia accidentia, ex quibus ſic denominantur perduntur.*
6 *Res una & eadem, diuerſimodè ſecundũ diuerſas cõſiderationes accipitur.*
7 *Acetum licet in eadẽ ſubſtantia ſit uinũ: tamen non uenit appellatione uini.*
8 *Forma ſubſtantialis rerum animatarum anima uegetatiua, eſt ipſa anima uegetatiua.*
9 *Arbor propriè quæ ſit: & quæ dicatur ſecundùm iuriſtas.*
10 *Herba dicitur quæ terra continetur, & ſeparata à terra non dicitur propriè herba.*
11 *Anima ſenſitua, eſt forma ſubſtantialis rerum animatarũ anima ſenſitiua.*
12 *Anima intellectiua eſt forma ſubſtantialis rerum corporalium, & intelligentium, ut homo.*
Homo, anima ſeparata, non eſt homo, ſed cadauer.
13 *Anima rationalis nõ præſumitur eſſe in monſtro nato ex muliere, nõ habẽte formam exteriorem hominis: ſecus ſi cõmuni aſpectu uidetur homo.*
14 *Hominem non eſſe liberum, non eſt de forma ſubſtantiali, ſed accidentali.*
Homo eſt animal ciuile, politicum.
15 *Hominum duæ ſunt ſpecies, ſcilicet liberi, uel ſerui, conſiderando in eſſe mentali.*
16 *Seruus factus liber, uel econtra, uidetur alius homo, & non tenetur ex ante geſtis.*
17 *Forma ſubſtantialis hominis politici, eſt eſſe liberum.*
18 *Hominum ſpecies ſecũdum ius ciuile, ſunt duæ: quia alij ſui iuris, alij alieni.*
19 *Forma ſubſtantialis in rebus artificialibus, eſt quædam aptitudo, quam habent ad illum finem, ad quem per artificem factæ ſunt.*
20 *Forma ſubſtantialis rerum incorporalium, quæ ſecundum iuris diſpoſitionem ſunt indiuidua, ex natura ipſius rei.*
Actionis natura, dicitur figura ipſius.
Noua actio dicitur, cùm aliquid additur uel detrahitur naturæ actionis.
21 *Seruituti ſi aliquid detrahitur, nõ ualet detractio, ſi additur nõ eſt ſeruitus.*
22 *Stipulatio uitiatur, quando aliquid additur uel detrahitur de eo quod erat poſitum in interrogatione.*
23 *Obligationi de his quæ ipſam reſpiciunt, nihil poteſt addi, uel detrahi.*
Obligationi ſi additur uel detrahitur, quantum ad exceptionem, obligatio non mutatur, nec læditur.
Obligationi reſpectu rerum quæ ſunt in obligatione, & ipſis rebus diuiſionem recipientibus poteſt addi, uel minui: & iſto reſpectu dicitur obligatio pro parte perimi.
24 *Iuriſdictio in ſe non recipit augmentum nec diminutionem: & ipſa non prorogatur, ſed dicitur prorogari reſpectu materiæ.*

QVod ſi. Supra dixi, quando dimittitur alueus antiquus. Hic incipit ſecunda pars, quando dimittitur alueus nouus. Et diuiditur
hæc pars in tres. Prima loquitur quando tempore occupationis noui aluei, nullius ager totus fuit occupatus. Secunda, quando alicuius ager totus fuit occupatus. quid ſit de rigore iuris declaratur. Tertia, quid ſi de æquitate poſt tempus aliquod hic per dictionem poſt tempus, neutrum ſignificatur, ꝙ qualiter procedat, dixi in præcedenti lib. Ad priorem alueum facti communiter accidentis euentum ponit. tamen idem videtur ſi per alium locum fluere cœperit, ſeparatum ab antiquo & nouo alueo. Reuerſum.i. retro ſeu iterum verſum, vt.ff. de legat.ij.l.cum quidam.& de verb.ſig.l.verbum reddendi. Cętera verba quæ ſequuntur, expoſita ſunt in prędentibus. Si cuius.i.alicuius. Stricta ratione. ſtrictam rationem vocat illam quam.j.ponit ibi:quia ille ager &c.quam rationem ſic forma. Acquiſitio aluei dimiſsi fit occaſione vicinitatis, ſed ei qui nullum prædium habet, nihil poteſt deberi, ratione vicinitatis. ergo &c. ꝙ autem nullum prædium habeat, probatur: quia deſinit eſſe amiſſa propria forma. Ex
1 quo † nota, ꝙ perempta forma rei, deſijt eſſe res.ſimile.ff. de
ſta.ho.l.non ſunt liberi.ad exhiben.l.iul.§.ſed & ſi quis.amiſ-
ſa propria forma. Nota ꝙ quando forma eſt perempta, perit
res, ſed ſolùm cùm perit propria forma rei, quæ igitur ſit iſta
propria forma videamus. Vnde ſciendum eſt, ꝙ quædam eſt
forma ſubſtantialis, alia accidentalis. De accidentali non po-
teſt intelligi hic: quia licet vna res mutet ſua accidentia quia:
heri albus, hodie niger, heri iuuenis, hodie ſenex, heri paruus,
hodie magnus, per hoc non deſinit eſſe idem: vt.ff.de iudi.l.
2 proponebatur. de ven.inſpi.l.j.§. de inſpiciendo.& ideo † di-
cimus ꝙ plus & minus, non faciunt res differre ſpecie, vt.ff.de
fun.do.l.fi. oportet ergo, ꝙ hoc intelligatur de propria for-
3 ma.ſ. ſubſtantiali. De iſta igitur † videamus, qualiter cogno-
ſcatur. ¶ Ad ꝙ dicendum, quòd rerum quædam ſunt corpo-
rales, quædam incorporales. Item corporales aliæ naturales,
aliæ artificiales.item naturales poſſunt conſiderari ſecundum
eſſe naturale.& ſecundum eſſe mentale. Videamus ergo pri-
mò de rebus naturalibus corporalibus. Et iſtarum quædam
ſunt inanimatę, quædam animatę. ¶ Animatę quædam ſunt
animatę anima vegetatiua. quædam animatę anima ſenſitiua.
4 quædam animatæ anima rationali. † Rerum inanimatarum
ſubſtantialis forma eſt, id per quod ipſa conſiſtit, & vnde de-
nominationem accipit. loquor de denominatione nominis
appellatiui. Forma autem ſubſtantialis in qualibet re inuiſi-
bilis eſt ſecundum philoſophos. Exemplum in homine in
quo ſubſtantialis forma eſt anima, vt in cle. de ſum trini.c.j.
anima tamen videri non poteſt. ſic nec forma ſubſtantialis li-
gni, vel lapidis, vel cuiuſlibet rei. Sed per formas accidenta-
les, quas vidimus iudicamus de forma ſubſtantiali: quia ho-
mo habet corpus ſic organizatum: ideo dicimus ꝙ eſt homo.
& ſi non haberet illam formam, diceremus ꝙ non eſt homo, vt
l.non ſunt liberi. de ſta.ho. ita in rebus inanimatis, in quibus
cognoſcimus terram: quia habent accidentia terrę exteriora. ſi
illa accidentia perderent: vt quia de terra fieret lapis coctus,
tunc amiſſa propria forma, deſinit eſſe terra, & tranſit in aliã
ſpeciem, & perdit primum nomen appellatiuum: & aſſumit
aliud. Sic econuerſo. ſi glans vel aliud pomum in terra cor-
rumpitur, & perdit nomen glandis, vel pomi, & aſſumit no-
men terræ, vt. ff. de glande legenda. l. j. ſic ſi vinum vel mel
commiſceantur: quodlibet perdit ſua accidentia exteriora, &
tranſit in aliam ſpeciem, & vocatur mulſum, vt.l.adeò.§.cum
5 quis.de acqui.re.do. ¶ Concludo † ergo ꝙ in iſtis inanimatis,
tunc perditur ſubſtantiale. quando perduntur illa communia
accidentia, ex quibus res ſic nominatur: & ſępe apparet, quã-
do res perdit nomen appellatiuũ, & trãſit in aliud nomen ap-
pellatiuũ alterius ſpeciei.& hoc ſic apud iuriſtas, dicitur ꝙ ſic
cõmuniter accidit, vt patet ex ꝑdictis, & eſt expreſſum.ff. de
auro & argẽ.lega.l.ſeia.§.fi.& ideo dicit lex, ꝙ nomina appel
latiua ſunt immutabilia ſtante.ſ.idẽtitate.ff.de legat.j.l. ſi quis
6 in fundi vocabu. Sciendum † eſt etiã circa prædicta, ꝙ vna &
eadem res, ſecũdum diuerſas cõſiderationes diuerſimodè ac-
cipitur, vt ecce: in agris poteſt conſiderari reſpectu materiæ
quia terra eſt.& tũc ibi ſi flumen faciat alueum, nõ deſinit eſſe
terra.& ſic terra remanet in ſuo genere. poteſt etiã cõſiderari
prout eſt terra apta, vt per eam poſsit agi. hoc eſt animalia du
ci, & laborari à quo ager recipit propriã denominationem, vt
dictũ eſt in principio huius libri. Et iſto modo, ꝑdit propriã
formã. ita loqtur hic tex. nõ enim ipſam materiã primã bebe-
mus inſpicere, ſed illã qualitatẽ à qua denominationẽ recipit,
& ſub illa denominatiõe apud nos ſic appellať. ſic ſimile in vi-
7 no † ſi enim fiat acetũ adhuc eadẽ ſubſtãtia eſt ſecũdũ cõſidera-
tionẽ materię. vt.ff. de cõtrahẽ.emp.l.ĩ vẽditiõe. ſecũdũ aũt cõſi
derationẽ ꝓpriã, nõ eſt vinũ, ſed alia ſpecies eſt, & vini appel-
lationenon

a ¶ Et mari. facit text.ĩ.l.in mari.cũ prĩ.l.ſeq.ff.de rerũ di. & rationẽ aſsignant Io.fab. & Ange.de are.in.§. cum in ſuo.inſti. de rerũ diui.& ĩ.l. in tãtum.ff. de re. di.& vide Ioã. de imò Ale. & Iaſ. in l.j.§.nunc videamus.ff. de oper. no.nũ.Tho.

latione nō cōtinetur, vt.ff. de vino triti. & oleo leg.l. si qs vinū. §.j.&.§. si quis acetū.&.§. itē si quis vinū. ¶ Secūdò vidēdum
8 est† de reb⁹ animatis anima vegetatiua, vt plātę. & istarū omniū forma substātialis est anima vegetatiua, licet etiā ipsę in se
9 habēt speciē vt arbor, & herba†, arbor q̄dē dicit̄ tūc propriè, cū radices ita in terrā emisit, vt terrę alimento vegetet̄. & eius materia dura est, & nō tenera: tūc arboris appellatione cōtinetur, vt.ff. ar. fur. cęsa. l.ij. §.j.&.l.iiij. & ideo si quid istorū deficeret. s. ꝙ desineret à terra vegetari. vel ꝙ fiat ita tener, sicut herba etiā si nō haberet formā substantialē nō est arbor, vt dictis legib⁹. & hoc strictè loquēdo. verūtamē quia apud iuristas hoc esset durę inuestigationis suadente ęquitate statutū est, vt arbor intelligat̄ illa q̄ stirpit⁹ euulsa est, & in aliā terrā trāslata, licet nondū cū terra cōprehensa. Itē ꝙ dicat̄ arbor etiā illa cuius radices mortuę sunt, & terra cōtinetur. hoc casu ꝓpriè dicitur arbor cū anima vegetatiua sit priuata, vt.l.iij. §.ij. arbor fur. cę. Illud verò ꝙ à terra succisum est: & sic animā vegetatiuā quæ est eius substātialis forma ꝑdidit nō est arbor, sed vel est lignū sicut causa cōburendi paratū est, vel vocatur materia, si parata est ad aliud ędificiū, vt.ff. de leg. iij.l. lignū. ¶ Eo-
10 dem modo videtur dicēdū,† ꝙ herba dicatur quādo terra cōtinetur. postꝗ̄ verò separata est, propriè desinit esse herba. & cadit in speciē rerū naturaliū q̄ anima carēt. licet apud quosdā nomē nō mutauit, sed adiectionē recipit. ꝙ primò dicebatur herba simpliciter: nūc dicetur herba sicca, vel herba siccata, vt ff. de ver. signi. l. sylua. §.j.&.l. pratū. C. de pascuis publicis. per
11 totū lib.xj. ¶ Tertiò videndum est,† de reb⁹ animatis anima sensitiua, vt sunt animalia. & istorū forma substantialis est ipsa anima sensitiua, & cū ipsam ꝑdiderit, desinit esse illud, & vocatur cadauer, vt.ff. de lega.ij.l. mortuo. in prin. de condi. fur.l. si seruus. §. boue. verùm qa istorū habentiū animā sensitiuā diuersæ sunt species vt equus, bos & similia. Si quid nascatur ꝙ nō habeat figurā exteriorē dicti animalis, dicamus nō esse illud animal: quia ex hoc ꝙ nō habet figurā, dicimus nō habere formā substātialē vt in homine. de statu homi.l. nō sunt liberi.
12 ¶ Quarto† vidēdū est, de reb⁹ corporalibus animatis anima intellectiua. vt homo. In his dico, ꝙ forma substātialis est ipsa anima, vt in.c.j. de summa trini. in cle. & ea separata desinit esse homo, & cadauer vocatur: vt.ff. de cada. punito. per totum.
13 ¶ Itē dico† ꝙ si quid est ꝙ nō habeat formā exteriorē hominis: vt quia ex muliere nascatur, monstrū aliquod, ꝙ in cōmuni aspectu nō dicitur homo: ius præsumit ꝙ ibi non sit anima rationalis: & sic deficere ꝓsumit formā substantialem, & iudicat ꝙ illud non sit homo, vt.d.l. nō sunt liberi de sta. homi. & de verbo. signi. quęret aliquis. Sed si aspectu cōmuni videtur homo licet ibi esset aliquid à natura auctū, vel diminutū, ius præsumitur ꝙ ibi sit forma substantialis, scilicet anima. & sic
14 sit homo, vt.d.l. non sunt liberi. ¶ Quod† ergo ibi dicitur, nō sunt liberi. quia cōtra formā. & econtra intelligitur de forma, hoc est figura quæ est quædā forma accidentalis quæ nō dat, nec tollit esse rei, vt dictū est. sed pro tanto dicitur, non sunt liberi: quia ex defectu talis figuræ, lex præsumit ꝙ deficiat forma substantialis, quæ est inuisibilis. sicut etiā dictum est in cæteris rebus: & hoc prout homo cōsideratur in esse naturali. Sed quia homo est animal ciuile politicū in esse ciuili & politico, habet aliquas differentias quæ inducunt differentiam specificam, & ea existente, vel deficiente videtur alia res esse. hoc autem esse politicū, vel consideratur secūdum ius gentiū, prout cōmune est omnibus gentibus, vel secundū ius ciuile ꝙ
15 propriū est ciuiū Romanorum. ¶ Primo modo† sunt hominū duę species: quia aliј liberi, aliј serui: vt.ff. de statu hominū l.ij. liberi dicūtur esse. serui verò secūdum ius ciuile & politicum dicūtur non esse: quia seruitus morti assimilatur, vt.l. seruitutem. de regu. iur. &.l. quod attinet. §. adeò. Videndum est
16 autem † quid de seruo facto libero, vel de libero facto seruo. videt̄ ali⁹ homo, vt.l. si seruus. §.j. de adi. lega. & si est fact⁹ liber: non tenetur ex antegesto; quia nouus homo est, secundū istam cōsiderationem, vt.C. an ser. ex suo fac. per totū. Forma
17 †ergo substantialis hominis politici, secūdum hanc cōsiderationem est esse hominē liberum deficiente libertate, desinit homo esse politicus: & sic de eo, & super eo cōtrahitur: sicut de animalibus brutis. aliquem verò esse liberum, non inducit differentiam specificam inter homines quia liber est: sed magis est differentia accidentalis: vt. no.ff. de iust. & iur.l. manu-
18 missiones. ¶ Si verò† cōsideratur secūdo modo, scilicet secūdum ius ciuile propriū Romanorum: tūc alia est diuisio: quia quidam sunt sui iuris, quidam alieni, vt liberi qui sunt in aliena potestate: vt.ff. de his qui sui sunt vel alie. iu.l.ij. & tantum in hoc inducunt differentiam specificam, ꝙ olim filiusfami. si efficiebatur sui iuris: videbatur alius homo: quia mutabatur forma substantialis, secundum illud esse ciuile, & per consequens non tenebatur illis obligationibus, quibus erat primò obligat⁹. cū sit ali⁹ homo, licet per prætorē restituant̄ cōtra eū actiones: vt.ff. de capi. dimi.l.ij. §. ait ꝑtor. & ibi no. in gl. ¶ Ex ꝑdictis apparet rō q̄ mouit iuristas ad dicēdū ꝙ manumissiōe, & adoptiōe quis efficit̄ ciuis vnius ciuitatis. Nam sicut qs ĩ natiuitate naturali, efficit̄ ciuis: ita ista natiuitate ciuili. videt̄ eñ nasci nouus homo. Aliæ verò qualitates hominum, vt quidā nigri, q̄dā albi, quidā nobiles, q̄dā plebei, q̄dā furiosi, q̄dā sanæ mētis, & similia nō inducūt differētiā specificā: vt no. insti. de iure perso. in fi. & sic ꝓpter illā qualitatē esse, & nō esse videt̄ alius homo, sed quo ad multa varios effectus habet. ¶ Quintò† videndū est de rebus artificialib⁹. Cir-
19 ca q̄ dico quòd istę assumūt formā substātialē ex quadā aptitudine quā habent ad illū finē, ad quē per artificē factæ sunt, vt domus: tūc enim dicit̄ domus cùm habet debitas partes cōpositas: ita quod est apta ad habitandum: vt.ff. ad legē falci. l. si is qui quadringēta. §. quedā. & ideo ea deposita si quidem aliqua res permaneat apta ad illum vsum: adhuc retinet essentiam domus, vt.ff. de vsufruc.l. si cui insulæ. de contrahen. emptio.l. domum. secus si in totū esset deposita, vt.d.l. domū. & quibus modis vsuffru. amittat̄.l. repeti. §. fi. Item in cipho vel alio vase facto ad finē bibēdi, vel comedēdi: donec retinet illam aptitudinem ciphus vocatur. cùm verò ita fuerit conflatum vt ad illū vsum esse nō possit: dicitur perdere formā substantialem, & desinit esse ciphus, vt.ff. ad exhiben.l. iulianus. §. sed & si quis. & probat̄ expressè.ff. de auro & argento legato.l. quamuis. §. cum aurum. maior capacitas, vel minor non mutat formam substantialem rei, nec eius substantialem vt.ff. de fun. instructo.l. fi. nisi fortè ex capacitate certæ quantitatis assumeret donationes, vt contingit mensuris publicis. C. de suscep. & archa.l. modios. libro.x. dico quòd falsus medius modium facit, vt not.ff. de dolo.l. arbitrio. §. de eo.
20 ¶ Sextò videndum † est, de rebus incorporalibus, vt sunt iura, seruitutes, actiones, & obligatiões, & similia. Dico quòd quædam sunt iura secundum iuris dispositionem indiuidua: & tunc ipsorum forma substantialis, est ipsius rei natura. Et ideo natura actionis, dicitur ipsius figura, vt.C. de rei vxo. actio.l.j. §. cùm autē. & hoc etiam patet: quia si naturæ actionis aliquid addatur: tunc dicitur noua actio.l.j. §. si quid autem. de rei vxo. actio. Vbicunq; autem reperitur aliter, est impropria locutio, vt patet cùm iura senatusconsulti sicut regula ista attribuuntur Trebelliano, vt insti. de fideicom. hęre. §. sed qa. &.ff. de pactis.l. iurisgentium. §. adeo. Sed quia cōsistit in indiuisibili adeò quod in ea nō potest aliquid addi, nec detrahi quin corrumpatur, & transeat in aliam speciē, vt.ff. de iustitia & iure.l. ius ciuile. statim vbi aliquid detrahitur vel additur iure naturali, vel gentium efficitur iuris ciuilis. hoc
21 patet † in seruitutibus in quibus si aliquid detrahitur non valet detractio, vel transit in aliam speciem, vt.ff. de acceptilatio.l. & per iusiurandum. §.j.&.§. sequen. Item nil potest addi, & si addatur erit non seruitus, vt.ff. de aqua plu. arcen.
22 l. si prius. in prin. & quod ibi nota. & hoc† patet in stipulationibus.ff. de verborū obligationibus.l.j. §. si quis simpliciter. &.§. sequē. vbi si respōsioni aliq̄d additur vel diminuitur, de eo quod erat positum in interrogatione, vitiatur stipulatio. vbi dicit text. quod alia res est. & ista sunt vtilia ad multa, vt ibi dixi. ¶ Sed hic obiјcitur, quòd obligatio potest tolli pro parte solutionis acceptilatione, & similibus, vt.l. stipulationes. §.ij. de verborū obligationibus. potest etiam tolli in modo contrahēdi. & huic nil potest addi, uel detrahi. Et ideo dicunt iura quòd certi sunt modi: vt.l. obligationum ferè. §. pla-
23 cet. de actionibus & obligationibus. Secundò potest† considerari ipsa obligatio prout contracta est: & idem quia de his quæ ipsam obligationem respiciūt nil potest addi, vel detrahi: & ideo nec conditio, nec tempus, nec locus adiјcitur, vt.ff. de lega.j.l. nemo potest. & dicta.l. ferè. §. placet. & ideo dictū est. §. quod variatio in conditione, vel tempore facit esse aliā rem, sed ipsę adiectiones apponuntur quantum ad exceptionem per quam ipso iure obligatio non lęditur, nec mutatur, vt dictis legibus. Tertiò potest considerari obligatio respectu rerum quæ sunt in obligatione: & tunc ipsis rebus potest addi vel detrahi: & illo respectu dicitur obligatio pro parte primi in his quæ diuisionem respiciunt. ¶ Item prædictis
24 † obiјcitur iurisdictio quæ res, indiuidua est, & tamen dicim⁹ quòd multis modis iurisdictio prorogatur. Respondeo ipsa iurisdictio non prorogatur, sed dicitur prorogari respectu materiæ: quia in plures personas, vel in plures res extenditur. ipsa tamen in se non recipit augmentum vel diminutionem. Exemplū. vna sciētia dicitur crescere, quādo à plurib⁹

scitur, tamen in veritate ipsa in se non crescit. hæc non prosequor, licet vtilia & necessaria sint.

SVMMARIVM.

1 *Ager inundatus à flumine, si flumen posteà recesit, quando primo domino restituatur?*

Sed ius est vt id obtineat. l. nullo modo id obtinẽs, sed contra istud est instit. de re. diui. §. alia. Solu. illud verum de rigore, hoc de æquitate secundum Azo. & bene cum determinatione quam. j. dicam. dantur in glo. aliæ so-
1 lu. quæ etiam sunt bonę in casu suo. Ideo pro † ipsarum declaratione distinguamus: aut flumen recesit cum impetu. & restituitur primo domino vt. j. proxi. & ita loquitur tertia solu. glo. Ratio: quia magis videtur fuisse inundatio, quàm alueus. aut non recesit cum impetu: & tunc aut apparet forma primi agri domino primo, restituitur, vt hic. ij. gloss. Ratio: quia non desinit esse ager, sed remanet forma. aut forma non apparet: & tunc aut loquimur de rigore, & non restituitur primo domino vt in præcedẽti rubrica. & instit. de re. diui. §. alia. aut de æquitate: & tunc restituitur primo domino, secundum Azo. vt hic. ꝙ intelligo, nisi flumen fecerit ibi alueum per decem annos inter præsentes, & viginti inter absentes. Sic enim quilibet præscripsisset: ergo flumen cùm habeat titulum de iure gentium. argu. ff. de capti. l. in libello. §. si quis seruum. Item ꝙ dicit in toto fundo, idem in parte fundi eadem ratione. Item sicut recuperat fundum, seu partem eius: ita videtur per eandem rationem æquitatis quod habeat ius acquisitionis aluei dimisi. vel eius quod adderetur per alluuionem. & ista est mens istius literæ si bene inspiciatur.

Aliud sane. Tertia pars loquitur de inundatione fundi.

SVMMARIVM.

1 *Species pro figura sumitur.*
2 *Inundatione licet perdatur possesio, tamen dominium non mutatur.*
3 *Præscriptio nunquam potest perfici, in possesionibus existentibus iuxta flumina.*

1 Speciem. Id est formam, vel speciem. i. figuram vel speciem † propriè hoc non facit transire re in aliam speciem. Nõ mutat. magis enim est tegere, seu cooperire ad tempus ꝙ̃ inundare. facit. ff. de acquir. rer. do. l. ergo. §. alluuio. de flu. l. j. §. si fossa. Sed contra de acqui. pos. l. iij. §. la-
2 beo. Solut. † per inundationem non mutatur dominium, vt hic. sed perditur pos. vt ibi: quia illo instanti non potest pos-
3 sideri. ꝙ not. pro † possesionibus quæ sunt propè flumina, in
a quibus nunquam potest perfici præscriptio [a] propter interruptionem. Item cõtra. ff. quib. mod. vsufru. amitta. l. si ager. Sol. potest dici ꝙ donec aqua iacet, dominium perditur. sed aqua recedẽte restituitur, vt ibi. & ꝙ hic dicit non mutat expone. i. mutare non videtur recedente aqua. Vel verius dic, ꝙ in. l. contraria ponuntur duo casus. Primus, quando flumen fecit alueum, & sic cõcordat cum præcedenti. Secundus, quãdo non fecit alueum. & quod ibi dicit non reuertitur, dicit quatenus de facto exiuit, vt ibi nota. per gloss. Item contra. ff. quib. mod. vsufru. amit. l. cum vsufructus. in prin. sol. eodem modo, & ita dicit glo. super hac. l. Deo gratias.

¶ Finis tertij tractatus de alueo &c. domi. Barto.

b *Incipit tract. de iurisdictione [b] editus per. d. Bar. a Saxofer.*

a ¶ Præscriptio. vide Ale. in cõsi. clxxvij. in. vi. vol. inci. in causa & lite verten. Tho.

b ¶ Tractatus de iurisdictione. Adde ꝙ inuenitur alius tracta. de offõ iud. & in qbus casibus habet locũ officiũ iudi. inci. Quoniã quotidiana magis scire debẽt & ille tracta. attribuitur Bar. & est in meo. xiij. lib. consil. & Card. lxxvij. tamẽ credo ꝙ nec iste tracta. nec ille est Bartol. quia stilus non est ipsius. ¶ Et de materia iurisdictiõis quãdo sunt duo fratres habẽtes iurisdictionẽ & merũ imperiũ, & vnus deliquit an posit ali⁹ punire fratrẽ, vide Ale. de imo. in. l. serui electione. §. labeo. in vlti. col. ff. de legat. j. & ibi multa ponit. Tho. dipl.

SVMMARIVM.

1 *Factum à iudice quòd ad eius iurisdictionem non pertinet, uel spectat ad eius officium, non est ratum habendum.*
2 *Sententia, confesio, processus, & præceptum, facti coram iudice non suo, sunt nulli: nisi in causa reconuentionis, & quando iurisdictio ordinarij sit prorogata?*
Iurisdictio delegati, non prorogatur.
3 *Prorogans iurisdictionem iudicis ordinarij potest pœnitere usque ad litem contestatam: licet teneatur ad interesse si conuenerit.*
4 *Sententia lata in ducentis à iudice, qui ultra centum iudicare non poterat: licet non ualeat in ducentum ualet tamen in centum.*
5 *Vtile ab inutili in contractibus, in quantitate separatur.*
6 *Rei uendicatio, an detur pro iurisdictione? quòd non.*
7 *Officiũ iudicis datur, habẽti ius in aliqua dignitate, & est actio cõfessoria.*
8 *Laicus qui delictum commisit, & posteà effectus est clericus, à quo iudice puniatur: concluditur quòd à iudice laico si effectus est clericus in fraudem.*
Fraus ex quibus præsumatur?
9 *Incola delinquens in loco, & transferens se ad alium locum inquisitus, & positus in bannum à iudice delicti, poterit inquiri, & condemnari à iudice pro dicto delicto.*
10 *Fur qui furtum commisit Mutinæ, post modum aliud Parmæ, & deprehensus per Potestatem Parmæ potest per ipsum tanquam famosus suspendi, si non fuit aliter pro primo punitus.*
11 *Consuetudo in criminalibus, inducitur per binum actum.*
12 *Iudex ille ex pluribus habẽtibus eandem cognitionem in criminalibus præfertur alijs in procedendo, qui præuenit in citando.*
13 *Duo iudices si concurrant in citando delinquentem, & non apparet quis primò, quis secundò citauerit, debet conuenire quis eorum procedat, uel per superiorem concordentur, & pœna per medium diuidatur.*
14 *Pro delicto commisso in confinio duarum ciuitatum, uterque Rector ratione dubij procedit.*
15 *Mandans homicidium fieri: an secuto homicidio in loco mandati delicti, posit per iudicem loci in quo mandatum fuit factum, & delicto sequutum puniri.*
Argumentum de contractibus, ad delicta procedit.
16 *Remisio in criminalibus de urbanitate, non de necesitate fieri dicitur.*
17 *Iurisdictio delegati, qualiter finiatur morte delegantis.*
18 *Iurisdictio delegati Papæ, Papa mortuo non expirat.*
19 *Iurisdictio uicarij episcopi, etiam re integra, non expirat morte episcopi.*
20 *Officium executoris gratiæ apostolicæ non expirat, etiam re integra morte concedentis.*
21 *Procurator, quando censeatur reuocatus morte constituentis.*
22 *Iurisdictio delegati, an expiret morte ipsius delegati?*
23 *Delegatio si est facta pluribus iudicibus sine clausula, quòd si non omnes, & aliquis eorum præueniat, ille erit potior.*
24 *Clausula. quòd si non omnes, uel quod conditio occupantis non sit melior, apposita in delegatione, operatur quòd si unus incipiat, collega non excludetur.*
25 *Si facta est electio de pluribus ad aliquod officium, uno eorum absente, uel recusante exercitum totius iurisdictionis, interim pertinet ad collegã.*
26 *Assessor præsidis quòd non habeat iurisdictionem in sententiando, licet consuetudo contrarium obseruet.*
27 *Præses si remouetur ante tempus, dicitur culpa assessorum.*
28 *Si unus ex præsidentibus ciuitatis fuit cum exercitu extra territorium ciuitatis, quòd ibi non habeat iurisdictionem, nisi fiat reformatio, ut facta exercitu ualeant.*
29 *Præsidentes ciuitatis, quòd habeant iurisdictionem puniendi suos familiares in officio delinquentes.*
30 *Præsidentes ciuitatis, quòd posint cognoscere de iniuria familiaribus suis illata.*
31 *Iudex extra prouinciam existens potest iurisdictionem delegare, & excommunicatum sibi suppositum absoluere.*
32 *Syndicus qui habet syndicare officialem, an poterit cognoscere de homicidio per officialem commisso, durante officio?*
33 *Parmensis si accusatur coram Bononiensi de delicto in territorio Bononiæ commisso, & accusatus comparet declinãdo forum, & si delictum dicit illud se commisisse in Regno: an super accusatione procedi posit, non obstante exceptione?*
34 *Iurisdictio est nomen generale, comprehendens merum, & mistum imperium, licet non conuertatur.*
35 *Causæ meri, uel misti imperij, ut delegari posint, duo requiruntur de iure ciuili: de iure canonico secus.*

PRimo igitur. ¶ Circa iurisdictionem sciẽdum est, ꝙ iudex ordinarius, vel delegatus statim quòd fines suæ potestatis excedit, nihil agit: quia factum per eum non valet ipso iure, vt extra de senten. & re iudi. capi. j. Cùm ergo iudicat de eo quod ad eius iurisdictionem non pertinet, seu vltra quantitatem ad eius iurisdictionem spectantem, non valet quod agitur. C. si à non compe. iudi. l. prima &. C. quando prouo. non est necess. l. certa. extra de consuetudi. c. quanto. &. l. finali. ff. de iurisdictione omnium iudicum. ¶ Non enim intelligitur iudicium, quando iudicatur ab eo qui ius iudicandi non habet. ff. ad trebellianum. l. prima in fine. vel ius donandi non habet. ff. de pœnis. l. secunda in fine. Item si iudicat inter homines non suæ iurisdictioni subiectos, vel ipsius delegationi subiectos, & contentos, vt dicta. l. prima &. ff. de offic. præsi. l. ij.

prę́ſi.l.ij.& extra de iud.c.at ſi clerici.de offi.dele.c.pe.&.xj.
q.ij.c.j.&.l.fi.de iur.om.iud.Nõ enim debet ĩmittere falcem
in meſſem alienam.xj.q.iij.c.ſcriptũ.& extra de elec.c.vene-
rabilẽ,in prin.&.ff.ſi ſer.ven.l.ſicuti.§.ariſt.Et talis ſnĩa ab ex
traneo,ſiue à non ſuo iudice lata dicitur ſnĩa peregrina.iij.q.
vij.c.peregrinus.Idem ſi iudicat vltra tempus ſuæ iuriſdictio
nis,vt.ff.de pœn.l.fi.nam tranſacto tempore iuriſdictio ex pi
rat,vt.ff.de offi.præſi.aliâs præfec.vrb.l.iiij.& de iur.om.iu.
l.fi.Idem ſi exiſtat in loco ſui territorij.ſi tamen pronunciat
de reb.extra territorium vel interdictum exiſtẽtibus:quia ſi
dici poſſet ꝙ iudicare de his valeat:tamen miſſionem facere
nõ põt.ff.de bon.autho.iud.poſ.l.cũ vnus.§.pe.& de re iu.l.à
diuo pio.in prin.& dic vt plenius no.C.vbi in rẽ act.l.fi.Cõ
1 cluſio autẽ † ad oĩa prædicta eſt,quod factum à iudice quod
ad eius iuriſdi.nõ pertinet,vel ſpectat ad eius officiũ, nõ eſt
ratum habẽdum,vt.ff.de re iud.l.factum.& extra eo.ti.c.ij.&
2 c.quoties.lib.vj.&.l.fin.ff.de iuriſd.om.iud. & idcirco † tam
ſnĩa q̃ præceptum q̃ cõfeſsio & oẽs proceſſus coram iudice
facti,nullius ſunt momẽti,vt extra de iud.c.at ſi clerici.&.ff.
de pœn.l.ij.in fi.Prædicta autẽ fallunt in caſibus ſuis,videli-
cet in recõuẽtione cauſę ciuilis,vt.C.de ſen.& interlo.om.iu.
l.cum papinianus.ꝑ authen.& cõſequẽter.&.d.c. at ſi clerici.
Aliquãdo partes cõſentiunt ſciẽtes eũ,qui habet aliâs ordina
riam iuriſdictionẽ.non dico delegatã,licet inter eaſdẽ ꝑſonas
nõ cõſentientes nõ de illa re vel q̃titate,vt.C.de iuriſ. om.iu.
l.j.&.ff.de iud.l.j.&.ij.& plenius no.in.d.c.at ſi clerici.Sed tñ
3 nõ attẽdas † hic eſſe differẽtiã,ſi talis cõſenſus durat quouſq;
lis cõteſt.ſi enim pœniteret cõſentientẽ quandocũq; ante li-
tem conteſtatam nõ compellitur huic cõuentioni ſtare,vt eſt
caſus de iur.om.iud.l.ſi cõuenerit.licet pœnitens poſsit con-
ueniri ad pœnam.vel intereſſe ſi adiecta fuerit,vt.C.de pac.l.
ſi pac.& inſt.de inuti.ſtip.§.alteri.& adde caſus q not.x.q.ij.
4 in fi.¶ Ex prædictis igit̃ primò quæro.Quid † ſi iudex pro-
fert ſnĩam vltra quãtitatem ſuæ iuriſdictionis,vtputa habet
poteſtatẽ cognoſcẽdi de cauſis cõſiſtẽtibus vſq; ad quãtitatẽ
cẽtum aureorum,ſed ipſe fert ſnĩam in ducẽtis aureis : nũqd
valebit ſnĩa in aliquo?& an valebit ſnĩa?& in quibus iudicare
potuit?& certè de vlteriore quãtitate nõ eſt dubium,vt.ſ.di-
ctum eſt.& ad idẽ.ff.man.l.legatum.ſed in ea quãtitate in qua
põt an valeat ſnĩa? gl.variauit in glo. non aliter dicitur.ff.de
iur.om.iud.l.fi.§.idẽ eſſe.& allegat.ff.de fideiuſ.l.ſi reo.ij.rñ.
&.l.grecè.§.illud & aliter.C.de re iud.l.ij. Vnde quidam ita
diſtinguunt.Aut iudex pronũciat vltra q̃ poſsit & debeat,
& tunc ipſo iure nõ valet,vt.d.§.idem reſpondit.Idẽ ſi vltra
q̃ poteſt,vt.C.quãdo prouo.nõ eſt neceſ.l.certa.aut vltra q̃
debeat.Si vltra id quod poteſt non valet.C.de mo.mul.l.fin.
a ſed videtur verius ꝙ illud inutile tantum vitietur,[a] vt.d.l.cer
ta.&.ff.man.l.ſi procurator.& quod no.C.de ſacroſan. eccle.
l.illud.& clarè dicitur extra de prębend.c.dilectus.quia licet
ſnĩa nõ poſsit pro parte valere,& pro parte nõ valere, vt.d.
l.in hoc iudicio.ff.fa.erciſ.extra eo.c.placet. verum eſt quan-
do vna ſpecies alteri coheret nõ aliâs,vt.d.l.ĩ hoc iudicio.ſed
5 in cõtractibus † ſeparabitur vtile ab inutili: quia quãtitas eſt
ipſo iure diuiſa,vt no.de re iud.l.hoc amplius. & cum vitiata
q̃titate inutili remanet vtilis.& in ea valet,vt.ff.de vſur.l.pla
cuit.& de verbo.oblig.l.j.quæ quidem inutilis adiectio ita vi
tiatur quòd non habetur pro adiecta.ff.de verbo.oblig.l.ſi qs
6 ſtipulatus abs te.¶ Secundò quæro † an Papa poſsit iuriſdi
ctionem vendicare.Et dixerunt quidam ꝙ non : quia dicunt
quòd iuriſdictio eſt quoddam genus, ſed aliquid in genere
vendicari non poteſt.ff.de rei ven.l.ſi rem.in princ.ergo &c.
Item alia ratione:quia vt dicunt iuriſdictio eſt quoddam ius
incorporale,in iure enim cõſiſtentia incorporalia ſunt,vt.ff.
de re.diui.l.j.§.j.ergo vendicari non poteſt:cùm ea vendican
tur quæ poſsidentur.C.de alie.iudi.mu.cau.fac.l.j.&.ff.de rei
ven.l.vendicantem.&.l.vendicatio.ſed incorporalia nõ poſ-
ſidentur.ff.de vſuſca.l.ſequitur.§.ſi viam.ergo vendicare non
poſſunt ſic diſpenſatio.cum conſiſtat in iure,vt.l.diſponit:ta
men verum diſtinguitur.Econtra videtur quòd ſic : quia cũ
non pro iure incorporali,ſed ſeruitutis vel vſuſfructus datur
actio,vt inſti.de actio.§.ij.&.iij.Sed poteſt reſponderi quod
illud ideo : quia ſunt actiones in rem ſcriptæ, vt ibi dicitur.
Item videtur ad id ꝙ ſicut filium meum,ſiue libertum vel co
lonum,in quibus ius poteſtatis habeo,poſſum vendicare,vt
plenè no.ff.de lib.exhiben.l.j.§.pe.ſed hic fiet vendicatio ad
iſta:tamen de iure Roma.vel quiritum.Præterea,ibi vendica
tur perſona propter ius quod in ea prætenditur, ſed in pro-
poſita quæſtione nunquid poſsit iuriſdictio vẽdicari?ſed ad
hoc reſpondeo quòd ſi rectè intelligas,quòd per prædicta iu
ra quęſtio eſt ſublata.nam ſemper oportet eſſe perſonam vel
in qua vel propter quam iuriſdictio uendicatur quod poteſt
eſſe multis de cauſis.extra de præſcrip.c.cum olim.extra de
maio.& obe.per totum.xv.q.vij.omnes baſilicæ.ff.de iuriſdi.
om.iudi.l.& quia.Vel dic ꝙ ibi petitur iuriſdictio tempora
lis,uel ſecularis dignitatis,utputa ius Comitat⁹,uel Marchię,
uel Baroniæ,uel alicuius alterius dignitatis ſpiritualis:utpu
ta decanatus,uel præpoſitura,uel alia dignitas. Implorabit
etiam cognitionem prætoris,uel officium iudicis.licitum eſt
7 enim † ei qui habet ius in aliqua dignitate,ut poſsit eam pete
re,ſed quia non competit ſibi aliqua actio:habet officium iu-
dicis.ff.de mino.l.quod ſi minor.§.fi.& de lib. exhi.l.j.§.hoc
interdictum.& talis actio ſiue officium erit nobile.& hoc te-
net Specu.in titu.de acti.§.ſequitur.uer.porrò. rei uendica-
tio autem in prædictis non competit:quia pro rebus tantum
corporalibus datur,ut.ſ.dictum eſt. & poſſet dici ꝙ actione
confeſſoria agi poſsit ſecundum Innoc.& plenè extra de ex
8 cep.c.uenerabilis.¶ † Tertiò quæro.quidam laicus delictum
b commiſit,& poſtea effectus eſt clericus.[b] quæritur ad quem
ſpectet cognitio illius delicti:an ad iudicem ſecularem de cu-
ius foro erat tempore perpetrati criminis:an ad iudicem ec-
cleſiaſticum in cuius iuriſdictione nunc inuenitur per ſuſce-
ptionem ordinis clericalis.Et primò uidetur quòd ſit cogni
tio iudicis ſecularis quia debemus ſpectare tempus delicti.ff.
de pœ.l.j.&.l.moris.in fi.& de ſtatuli.l.ſtatuli.& ſic ſpectam⁹
tẽpus cõtractus.ff.de contrahen.emp.l.rutilia.ff. pro ſoc.l.iij.
&.ff.de mino.l.iij.extra de elec.c.dudum.& videtur caſus de
adul.l.adulter.§.ſi eo tempore.unde per commiſsionem deli
cti,uidetur præuentus à iudice ſeculari arg.ff.de iud.l.ſi quis
poſtea.& de iur.om.iudi.l.pe.extra de foro compe.c. propo
ſuiſti.ad idem facit:quia obnoxius muneribus realibus, licet
efficiatur miles,cogitur ad illa munera ſubeunda.ff.de mu.&
hono.l.cura.in fi.C.de epi.& cle.l.ſub prætextu.ff.de iur.im-
mu.l.ſemper.§.diuus.quia noxa caput ſequitur, ut delicta &
honores cum capite ambulent.ff.de noxa.l.j.de car.l. cum te.
de iure iur.l.iniuriarum. Item : quia ſeruus delinquens ſi po-
ſtea efficiatur monachus,ut pœnam euitet:debet de monaſte
rio extrahi,& pœnæ tradi,ut.d.§.j.ſi quis de furtis.l.ſi ſeruus
nauem.¶ Sic etiam eximitur à militia, & à militari ſoluitur
ſacramento miles,qui propter metum delicti quod ante cõ-
miſit nomen militiæ dedit,vt.ff.de re mili.l.fi. Ad idem.C.de
decu.l.omnes.lib.x.C.de epi.& cle.l.officialis.in prin.C.ad.l.
cor.de fal.l.ſi quis decurio.§.nec verò.no.in auth.de manda.
prin.ver.ſi vero pu.C.decur.vel cohor.l.j.extra de pœn.c.cũ
dilectus.& de voto & vo.re.c.ij.& de excu.tuto.l. tutor.&.l.
ij.ad muni.l.incola.Econtra videtur,ꝙ cognitio iſtius ſpectet
ad iudicem eccleſiaſticum de cuius foro effectus eſt.nam per
ordinis aſſumptionem,exemptus eſt à iuriſdictione laicorũ.
C.de epiſco.& cle.l.quiſquis cenſibus.imò punitur pœna ſa
crilegij laicus qui cognoſcit.& iuriſdictionẽ exercet in cleri
cos extra de foro compe.c.ij.& de iura.calum.c.cum olim.vn
de ſi iudex laicus ſe intromittat:non valet quod agitur tanq̃
ab incompetente factum,vt extra de iudi.c.j.lib.vj. Itẽ quia
deuenit ad eum caſum à quo non potuit incipere: ideo nõ vi-
tiatur.ff.de ſerui.l.pro parte. & de re mili.l. qui cum vno.§.
reus.quia ſicut ſuperueniẽs dignitas temporalis, eximit quẽ
ab alterius poteſtate.ut in authẽ.conſti.quæ de digni.in prin
cip.poſita.C.de epiſco.& cleri.l.ſacroſanctæ. &.C. de decu.
l.fi.multofortius dicitur ꝙ ſuperueniens dignitas ſpiritualis
debet eximere à iuriſdictione laicorum, vt.C. de hęre. auth.
gazaros.Item quia per aſſumptionem ordinis eſt poſtea de-
fendendus excuſando.ff.de vacã.mu.l.iij.in prin.&.l.his ho-
noribus.§.j.&.ff.ſi quis cau.l.qui autẽ.ff.de excu.tuto.l.ſpa-
donem.§.ſi aũt.l.iuriſperitos.de arbi.l. non diſtinguemus.§.
ſacerdotio.Reſpon.diſtinguendo.nam ſi conſtet ꝙ laicus pro
pter cõmiſſum delictum efficiatur clericus in fraudem,& cau
ſa euitandi pœnam delicti,puniendus eſt per iudicem ſecula
rem.per iura primò alleg.& maximè per.l.hos accuſare.in fi.
primi reſponſi.& de adulte.l.ſi maritus.§.legem.fraus autem
præſumitur ſecundum Dy.ſi iam erat accuſatus,vel in crimi-
ne deprehenſus,per.l.poſt contractum.ff.de dona. Si nõ con
ſtat nec eſt fraus præſumpta etiam puniendus eſt per iudicẽ
eccleſiaſticum,per iura ſecundò alleg.arg.ff.de bo.eo.l.fi.ma
ximè vt cum de dãnatione agitur deprehenditur in habitu.
probatur extra de ſentẽ.excõmu.c.ſi iudex.lib.vj.vel dic vt
9 ibi no.¶ Sed rurſus † quæritur.quidam poſt delictum com-
miſſum fit nouiter incola alterius loci vel ſe tranſfert ad aliũ
locum vbi primò domicilium habebat, contra quem iudex
loci vbi deliquerat,procedit:& eum ex contumacia ponit in
bannum:iudex verò loci vbi nunc inuenitur delinquẽs pro
cedit contra eundem ex eodem delicto : quæritur vtrum de

a ¶ Vitiet̃.Sequitur Lud.ro.in conſil. lxvj.Tho.

b ¶ Clericus. Vide Old.cõſi.iij.quod inci.ꝙ laicus.& vide Bar.in.l.j.in.ij.co.ff.de pœ.& ibi apoſt.Ale.& meã.vbi videas.Tho.

iure possit?& videtur ꝙ non:quia quoties de delicto est se-
mel cognitum,non debet amplius cognosci, siue absoluen-
do.ff.nau.cau.stabu.l.licet.ff.de accusati.l.is cui.§.is quidem.
C.eo.l.si quis homicidij.siue etiam condemnando, vt.ff.de
accu.l.senatus.& de excep.rei iudi.per totum.cum non de-
beat de delicto eiusdē hominis sępius quæri.Sed in casu pro
posito iudex loci delicti cum semel quęsierit eum ex contu-
macia condemnando,sequitur ꝙ secundus iudex eum puni-
re non debet.Contra.ꝙ sic non obstante dicto banno : quia
per bannum non dicitur à pœna delicti absolui,vel condem
natus.Non enim fuit nomen eius receptum inter eos quod
fit per litis contestationem.ff.de adul.l.si maritus.§.præscri-
bere.C.eo.l.adulteram.& ideo diffinitiua ferri nō potuit.C.
de lit.contesta.l.j.in authenti.de exhiben.reis.§.si verò.C.de
accusa.l.absentem.ff.eo.tit.l.iiij.& si obijciatur quòd hoc li-
cuit ex forma statuti quo cauetur,vt etiam contumax possit
diffinitiuè condemnari.Respondeo quòd ex tali condemna-
tione nulla pœna est secuta.vnde condemnatio opitulari nō
debet.ff.de exce.rei iud.l.cui datur.aliâs euidēter.nec ex suo
delicto vel ex sua improbitate debet actionem vel lucrū con
sequi.ff.de fur.l.itaq;.ff.de interdi.& rele.l.relegatorum.§.fi.
& de nego.gest.l.siue hæreditaria.hoc videtur verius quod
bannum fuit ratione contumaciæ,& etiam pro delicto aliter
fuisset punitus.nā si præsens fuisset sine pœna non euasisset.
10 ¶ Quartò quæritur,quid si† Mutinæ fur vnum furtum com
misit,aliud Parmæ,nec inuenitur ꝙ fuerit de aliquo prædi-
ctorum punitus:nunquid si deprehendatur per Potestatem
Parmæ possit eum furcis suspendere?quod videtur: quia se-
pius commisit.ff.de pœn.l.capitalium §.famosos.& quia bi-
nus actus inducit consuetudinem.C.de episco.au.l.ij.& quia
sępius committendo videtur famosus.i.famę,vt ibi dicitur.
¶ Et no.ꝙ plura delicta concurrentia,aggrauant pœnā de-
linquentium:quia grauius punitur.ff.de re mili.l.non omnis.
§.qui de seruorum.C.de rap.virg.l.j.§.fina.Econtra videtur
ꝙ non:quia in territorio Parmæ vnum tantum furtum com
misit de quo tantum habet punitionem Potestas Parmensis,
vt in authenti.qua in prouincia.C.vbi de cri.agi opor.ff.de
offici.præsi.l.j.& secundum omnes fustibus erit puniendus
regulariter pro vno furto quod in loco suæ iurisdictionis cō
misit,vt in authen.sed nouo iure.C.de ser.fugit.vnde de alijs
nihil ad eum,vt.ff.si ser.vend.l.loci corpus.§.competit.Con
stat enim quòd de alijs iudex per eandem.l.iij.& dictum est
plenius.s.in princi.huius tractatus.imò quod ad alia malefi-
cia alibi commissa,est remittendus ad locum criminis puniē-
dus per suum iudicem,vt in aut.vt nulli iud.§.si quis verò cō
prehensorum.& de act.l.si cui.§.fi.& hoc videtur verius.Sed
Gui.de suza.secundum feroces rectores contrarium seruat di
cens ꝙ constat eos tunc famosos esse:& ideo vt famosi puniē
11 di sunt.& intelligit† quòd binus actus inducat consuetudiné
in criminalibus non aliâs,vt extra de cau.pos.& proprie.c.
cum dilectus.¶ Qualiter autem quis puniatur pro pluribus
furtis,dic vt plenius no.ff.de pœn.l.capitalium.§.famosos.
de causa dic,vt in authen.hodie.C.de fur.¶ Quintò quæro,
12 †quando plures sunt iudices qui parem habeant iurisdictio-
nem in causis,vt puta Potestas & Capitaneus,quorū vterq;
habet iurisdictionem in maleficijs:& eius cognitionē, vt est
in aliquibus ciuitatibus,vt Perusij: vel pone in scholaribus
qui habent tres iudices,vt in authen.habita.vel pone in iu-
risdictione præsidis prouinciæ rectores ciuitatis illius,vt pu
ta in Marchia,vel in patrimonio.Modo accedit ꝙ perpetra
tum est delictū in illa ciuitate:vel territo.cuius occasione Re-
ctor prouinciæ, & Potestas illius ciuita.incipit procedere.
quęritur quis eorum præfertur? & præferendus est qui in
citatione præuenit,vt.ff.de iud.l.siquis postea.&.l.vbi.&.c.
13 proposuisti.extra de fo.compe.¶ Quid† si ita concurrant in
citando quòd non appareat quis prior,& quis posterior ci-
tauerit.Et primò videtur ꝙ inuicem se impediant per cōcur
sum:& qui præuenit procedere debet.ff.de lega.j.l.huiusmo
di.§.fina.C.qui admit.ad bo.pos.l.fina.ff.de reb.dub.l.quo-
ties.vnde ratione incertitudinis, neuter admittendus vide-
tur.ff.de vsufruc.l.si quis.§.interdum.& de re iudi.l.à diuo.
Ad idem quia vbi ratio ista inuenitur eo tempore & die con
fecta,ita quòd non appareat quod fuerit primum, & quod
posterius : ratione incertitudinis neuter valet.ff.de bono.
pos.secundum tabu.l.j.§.j.& ibi not.& in.§.si quis. Econtra
videtur ,ꝙ vterq; habeat iurisdictionem.ff.de excu .tuto.l.si
vnus.§.oriundus.ne vnus per alium impediatur:quia in hoc
sunt pares:quia par in parem &c.l.ille à quo.§.tempestiuum
ff.ad trebel.l.digna vox.C.de legi.Sed ex hoc sequeretur val
de absurdum:quia non debet pro eodem furto citari, & ad
diuersa tribunalia vocari.ff.de re iudi.l.contra pupillum.§.j.
C.de iudi.l.nulli.ff.iud.sol.l.iam tamē.& quia de delicto eius
dem hominis non debet sępius quæri.ff.nau.cau. stabu.l.j.in
fi.de accu.l.senatus.Et ideo dic quòd vnusquisq; illorum re-
ctorum in dubio consequitur medietatem illius pœnæ:& sic
diuidantur inter se pro dimidia parte.& est expressum.ff.de
pigno.l.si fundum.§.si alio.in fi.&.l.in delictis.&.ff.loca.l.in
operis.& ideo inter se debent conuenire quis eorum proce-
dat, & alter desistat.ita quòd tempore exactionis quilibet
dimidiam consequatur . vt dictum est:aliâs per superiorem
compellentur concordare.ff.de excu.tuto.l.chyrographis.&
de peti.hære.l.iij.de præben.c.ad hæc.& no.xlv.di.c.si forus.
14 ¶ † Et idem dicitur in simili quæstionę videlicet quando cō
missum est delictum in confinio duarum ciuitatum,& dubi-
tatur in cuius territorio est commissum.Nam ratione dubij,
vterq; ciuitatis Rector procedere potest,vt plene not.ff.de
lib.agno.l.siue contra.ibi,ꝙ si habet tunc.in beneficijs autē
simul pluribus concessis,dic vt extra de prębend.c.si à sede
15 apostolica.libro.vj. ¶ † Sextò quæritur. ciuis veteris vrbis
tractatum habuit, & mandauit in ciuitate Viterbij cuidam
Seio,ꝙ occideret ciuem Viterbiensem in Viterbio.ibi ipse
captus confitetur quòd de mandato ciuis vrbis veteris prędi
cta commisit qui transtulit se de vrbe veteri : & ibidem sibi
mandauit ciuem occidi,rector Viterbij formato processu,ꝓ
cedit ad sententiam contra alium ciuem Viterbianum man-
datorem.post tempus venit talis mandans in fortiam com-
munis Viterbij,petitur contra eum executio,tanquam con-
tra bannitum & condemnatum.Sed pro parte mandantis ex
cusatur,ꝙ nullus est processus tanquam ab incompetenti iu
dice factus : quia rector Viterbij nullam habet iurisdictionē
in eo.ideo censendus est processus nullus,tāquam factus ab
eo,cui ius damnandi non fuit,vt plenè dictum est.s.in prin.
huius tractatus.Econtra per Rectorem Viterbij allegatur ꝙ
validus est processus:quia ex eo ꝙ mandans prædictus man
dauit secuta offensione,vt.s.probatum est multis iuribus, &
argumen.Et confirmatur : primò quia licet arguere de con-
tractibus ad delicta.ff.de actio.& obli.l.omnem. Sed constat
quòd ibi videtur quis contraxisse, vbi se soluturum consti-
tuit,vt.l.contraxisse.ff.eod.titu.ergo in proposito ibi deli-
quisse videtur,vbi delinquendum mandauit, & sic Viterbij
deliquisse videtur:quia consideranda sunt non solum verba,
sed eius effectus secutus.C.de liber.præte.l.iij.Item quia non
inspicimus tempus conditionis appositæ sed existentis.ff.de
condi.& demonstra.l.legata,sub conditione igitur & hic in-
spicitur tempus perpetrati criminis , & locus vbi perpetra-
tum est quasi præcedentia ex postfacto confirmentur.ff.de
reb.credi.l.proinde. ideo Viterbij dicitur esse commissum.
Item quia ad confirmandam donationem factam inter virū
& vxorem,non attenditur tempus factę donationis:sed illud
tempus ad quod confirmari potest scilicet mortis, vt ex tūc
valeat.vt.ff.de dona.inter vi.& vxorem.l.si eum.§.fin.&.l.se
quen.&.ff.de admi.tuto.l.seruus. ideo sic punitur mandans:
sicut mandatarius.C.de accusa.l. non ideo minus. imò man-
dans pro principali percussore habetur.ff. ad sylla.l.fina.&
si percussit,tunc sic consummatum est mandatum per con-
summationem delicti mandati.ff.de verbo.signi.l.sępe. ad fi.
igitur & sic inspiciēdum est delictum consummatum,igitur
& locus vbi consummatur ad illud referendo,vt.d.l. proin-
de.Econtra videtur, ꝙ iudicium sit nullum tanq; factum ab
incompetenti iudice,cum in ciuem vrbis veteris nullam ha-
beat iurisdictionem:mandatum autem interuenit extra terri
torium Viterbij,vt supra ponitur:ergo &c. argu.ff.de iud.l.
eum quem.& in.l.fi.de offi.recto.prouin.l.iij.C. qui pro sua
iurisdi.l.j.& ideo ad locum delicti remittendus est,vt ibi pu-
niatur,vt in authenti.vt nulli iud.§.si quis verò comprehen-
sorum.cum sit delictum graue,si vero esset leue in loco deli-
cti puniretur,vt eo.titu.§.si quis verò cognoscat.& not.iij.q.
x.in prin.& hoc videtur verius ad.l.contraxisse.Respondeo
quod hęc lex non obstat:quia in casu nostro plura facta seu
delicta commissa fuerunt aduersus quemlibet pro se.sed ibi
prouisio & solutio sunt ad idem quo ad obligationem dis-
16 soluēdam :ideo diuersum.† quod autem dixi de remittendo
ad suum iudicem intelligitur de vrbanitate,non autem cogi-
tur,vt not.ff.de actio.l.si cui.§.fi. Sed è contra prouincię iu-
dex non tenetur reum fugiētem remittere ad locum delicti,
vbi puniendus est.& ita loquitur.d.§.si verò quis cōprehen
sorum.quia iudex loci delicti cognoscit,& punit.ff.de accu.
l.fi.& authen.qua in prouincia.sed cùm nō sit graue.sed leue
delictum:tunc suæ prouinciæ iudex non cogitur remittere,
sed puniet ipsum,vt in authé.vt nulli iu.§.si verò cognoscat,
& not.iij.

17 &no.iij.q.vj.ex prouincia,vt.s.dixi. ¶ Septimò quęrit† nun
quid morte delegantis finiatur iurisdictio delegati. Et distin
gue aut delegatus moritur naturaliter, aut ciuiliter. Item aut
moritur re integra, aut non. Primo casu.s.quādo moritur na
turaliter,& re integra in totum finitur iurisdictio delegati,
vt.ff.de iurisdi.om.iudi.l.& quia.instit.man.§.rectè.extra de
offi.dele.c.licet.& eo.tit.lib.vj.c.si delegatus.à contrario sen
su. Si autē moritur ciuiliter: puta quia relegatur, deponitur,
vel excommunicatur, vel deportatur: tunc si est res integra:
finitur delegatio, vt.ff.de leg.iij.l.cum pater.§.hereditatē.ff.
de iure fis.l.stichus.§.fi.ff.de don.inter vi.& vxo.l.cū hic sta
tus.§.si donatur.&.d.c.licet. Ad idem quod no.extra de offi.
delega.c.j.lib.vj. In alio verò casu quando delegatus re non
integra moritur, quod ex sola citatione etiam si ciuiliter siue
naturaliter moriatur delegans, non expirat iurisdictio dele
gati.ff.de iud.l.venditor.§.j.quia per citationem perpetuata
est iurisdictio, vt extra de offi.deleg.c.gratum.&.c.si delega
18 tus.&.d.l.& quia. ¶ Prædicta fallūt† in delegato papæ cuius
delegatio, obitu non finitur committentis, sed tanꝗ̃ ordina
rius remanet in iurisdictione sibi concessa etiā post obitum
committētis, non inspecto ꝙ res sit incepta vel non, vt extra
19 de offi.deleg.c.ij.lib.vj.no.idem† in officiali, vel vicario epi
scopi: quia licet sit extraordinarius, vt extra de consue.c.nō
putamus.lib.vj.non tamē re integra expirat iurisdictio, eius
obitu committentis, vt no.de offi.vic.c.j.lib.vj. vnde summi
pontificis est speciale propter dignitatem,& honoris prę ro
20 gatiuam, vt.s.dictum est, vt.d.c.j. Sicut etiā† non finitur offi
cium executorum ad exequendam aliquam gratiam vel prę
bendam ab apostolica sede concessam, licet re integra conce
dens moriatur. extra de offi.deleg.c.si super gratia.lib.vj.
21 ¶ † Sed quid de procuratore? dic ꝙ procurator re integra re
uocatur morte cōstituentis, vt.C.de procu.l.procurator.nisi
sit factus dominus per litis contestationē: tunc enim non re
uocatur, vt eo.tit.l.nullum.itē in alio casu, morte constituen
tis non finitur mandatum, si dominus procuratoris præsen
te,& volente satisdedit pro eo: quia tunc etiā lite non conte
stata non reuocat, vt.ff.eo.l.si defunctus. Si autē sit procura
tor ad negotia: dic quòd reuocatus est morte domini.ff.man.
l.inter causas.& insti.eo.tit.§.rectè. quod est verum, si res est
integra scilicet non inceptis negotijs vel negotiationi ceptę
non connexis. Si verò res non est integra, vt quia cœpta iam
negotia vel eius connexa, moritur dominus: tunc procuratio
durat.ff.de insti.l.si quis mācipijs.§.si impubes.extra de offi.
deleg.c.fi.§.officium.lib.vj.&.ff.de neg.gest.l.eum actū.&.l.
qui acqui.§.scæuola.C.vbi causa pupil.l.j.& de pac.pig.l.fi.
22 ¶ Sed quid† ecōtra si moritur is cui facta est delegatio? dic ꝙ
si moritur re integra, nō extinguitur eius iurisdictio, sed re
uertitur in delegantem, extra de offi.delega.c.j.lib.vj. Si autē
moritur re nō integra, extincta est iurisdictio eius: quia nō re
uertitur, vt dictis capitulis.& argu.eius quod legitur & not.
ff.man.l.inter causas.in princi.&.l.si quis alium.§.morte.
23 ¶ † Octauò quęritur, quid si fiat delegatio pluribus iudicibus
de eadem re, nec in delegatione est adiecta clausula, ꝙ si non
omnes.& quę ponitur extra de offi.delega.c.si vno.lib.vj. an
si aliquis eorum præueniat in cognoscendo erit potior alijs
consocijs suis. primò videtur quod sic.ff.de iur.om.iudi.l.cū
quædam.etiam si nondum tulit sententiam, vt.d.l.j.ij.respon
so. Ad idem.ff.de procu.l.si pluribus.& quod no.ff.de iud.l.
vbi.& quod no.in.l.j.C.etiam per procu.&c.& quod no.in
authē.habita.C.ne filius pro pa.ff.de lega.j.l.si pluribus.in fi.
Ad idem.ff.de iud.l.si quis postea.extra de fo.compe.c.pro
posuisti. ¶ Econtra videtur ꝙ non: quia cū duobus causa cō
mittitur, in dubio omnibus commissa videtur, vt.ff.de arbi.
l.non distinguemus.§.cum plures autem pe.responso. igitur
sententia vnius non tenet: extra de offi.delega.c.cùm causam
matrimonij.ff.de re iud.l.duo ex tribus. vnde videt quòd nō
sit portio.ff.de nox.l.si quis à multis.&.ff.de pec.l.si verò.in
quibus dicitur ꝙ nō præuenit agendo vel litem contestando
nisi perueniatur ad sententiam. sed dic ꝙ primum verius est
& cum alijs casibus soluitur: ideo solue secundum Dy. vt ipse
no.in.d.l.si plures.§.fi.sed in quæsito perdendo, desideratur
24 sententia, vt.l.si quis à multis.§.si verò.ff.de noxa. ¶ † Quan
doq; autem adijcitur clausula ꝙ si nō omnes &c. vel illa ꝙ nō
sit melior conditio occupantis: tunc siue vnus siue alter inci
piat: tamen collegam non excludit, vt.d.§.in plures.&.d.c.j.
extra de procu.c.si duo.lib.vj. idem si non sit ibi clausula in
solidum. nam quilibet agit pro parte, vt.d.l.si pluribus. ita ta
men vt simul procedant, vt dictū est hoc in delegatis. secus in
ordinarijs quilibet per se & seorsum habet iurisdictionē, vt.ff.
25 de offi.procon.l.j. Et non† facta coniuncta commisione vel
electione de pluribus ad aliquod officium vel iurisdictionem
exercendam, vno eorum habēte vel recusante interim totius
iurisdictionis exercitium pertinet ad collegam qui exercitiū
26 occupauit, vt.ff.de ap.l.Imperatores.§.si magistratus. ¶ † No
nò quæritur. nunquid assessor præsidum habeat iurisdictio-
nem in ferendo sententiā quibus assidet? & dic quòd nō, sed
sunt ferendæ per eos.s.præsides, vt no.ff.de offi.assesso.l.j.in
gl.fi. vnde sententia lata per assessores non valeret, nisi eā fe
rant ex delegatione à præsidibus eis facta, vt in eadem gl.quę
innuit etiam si sint causæ ciuiles, vel tales criminales, quæ de
legari possunt. vt ibidem dicitur. sed de consuetudine secus
27 obseruatur in ciuilibus. † Itē dicit quòd remoto præside ante
tempus, dicitur culpa assessorum, licet autē contra, vt sibi im
putet qui imperitum elegit.ff.de rei vendi.l.vtiq;.§.fin.& ibi
no.& vide quod no.gl.in.l.j.C.de offi.eius qui vi.alte.gerit.
28 ¶ † Decimò quæritur. quidā de præsidentibus ciuitatis, iuit
extra territoriū, vt puta quando ciuitas eorum facit exerci
tum contra aliquod castrum extra ciuitatis territoriū consi
stens: nunquid habeant illi iurisdictionē mandandi inter suos
subiectos? certè dicendum est ꝙ non: vt extra.ij.q.ij.c.j. quia
ibi priuatus est, vt no.s.in princip.tituli, sed cautela est vt vel
ante exercitū vel post in loco sui territorij faciant reformari,
vt quæ in exercitu fiant ualeant, per ea quæ no.de ca.senten
29 tia.ij.q.pe. † Primò quæri potest nunquid pręsidentes habeāt
iurisdictionē puniendi suos familiares in iurisdictione siue in
officio delinquentes. quòd videtur.ff.de custo.re.l.militi.de
pœnis.l.si quis fortè.§.pe.xxiiij.q.j.c.ex eo.&.c.cū volunta
tis.& aliās per.l.ij.ff.de offi.pręsi.licet posset dici cōtrarium,
vt.C.de offi.pręsi.august.l.ij.sed ibi fortè loquitur de ordina
rijs iudicibus. vnde in eorum priuilegium: quia fortè habebat
30 per se officiū administrationis à populo. ¶ † Sed vlterius quę
ritur, nunquid pręsidentes possint cognoscere de iniuria eo
rum familiaribus illata. Et primò Pe. videtur ꝙ sic.ff.de arb.
l.etiam.de iud.l.& in priuatis. Econtra videtur ꝙ nō: quia ille
loquitur in ciuili, sed in criminali nō videtur.ff.de iurisd.om.
iud.l.qui iurisdictioni: sed dominus Iac.de are.dicit quòd sic:
quia per hoc videtur sententia tueri dignitatem.ff.de officio
præsi.l.obseruandū.& tūc non est dicenda quæstio potesta
tis, sed dignitatis, vt.C.de hęr.l.manicheos. ad hoc facit quod
no.ff.ad munici.l.de iure.&.ij.q.vij.c.si quis. Iure verò decre
31 talium nō distinguitur, vt extra de præben.c.j.lib.vj. ¶ † Po
stremò dic, quòd licet iudex nō possit extra territoriū suum
vel prouinciā iudicare, vt.ff.de iud.l.j.&.ff.de interdic.& re
lega.l.relegatorū.§.sicut.&.§.si qs.& dixi in prin.huius quæ
stionis. nec etiam potest ibi ordinare, vt no.j.q.ij.extra volun
tariam iurisdictionē potest idem exercere,& delegare, vt no.
extra de verb.signifi.c.ex parte. Itē potest absoluere excom
municatos suos in quacunq; prouincia, vt ibi pro tribunali
autem sedere in alterius prouincia non pōt, vt extra de offi.
leg.c.nouit. item nō parochianum alterius prouinciæ ad pœ
32 nitentiam recipere, vt not.extra de sepul.c.j. ¶ † Vndecimò
quæritur si coram syndico qui habet aliquē officialem syndi
care preponitur, vel instituitur actio de aliquo maleficio per
sonali quod dicitur cōmissum per eum officialem qui syndi
catur suo durāte officio, vt puta de homicidio vel alio crimi
ne personali commisso, dum eius durabat officium: nunquid
habet iurisdictionem cognoscendi & puniendi? Et primò vi
detur ꝙ non: quia syndicus non habet merū vel mistum im
perium, sed solā cognitionem,& punitionem. De administra
tis neglectis, vel ablatis per illū officialē occasione illius offi
cij, de quibus puniēdus est per iudicem illius loci vbi officiū
gessit: de alijs potius videtur cognitio Rectoris succedentis
in illo officio, siue alterius qui de hoc habet iurisdictionē, ꝗ̃
ipsius syndici: quia ad ipsum nequaꝗ̃ spectat cognitio meri,
vel misti secūdum formā statuti. Econtra videtur quòd pos
sit: quia examinator villicationis audire debet generaliter
omnem villicationis speciē,& ipsum de omni eo quod com
misit punire: per.c.qualiter & quando el.ij.extra de accusa.
sed generalis nunꝗ̃ syndicatur de omnibus in officio contin
gentibus audire,& cognoscere debet: quia qui omne dicit,
nihil excludit extra de. maior.& obe.c.solite.in fine.& quia
verbum generaliter prolatum generaliter est intelligendū.ff.
de serui.vrb.predio.si seruitus. videtur etiā quod omnis syn
dicus de prædictis punire non possit, cū in generali commis
sione non veniāt, nisi nominatim specialiter demonstrentur.
ff.de offi.eius cui māda.est iurisdi.l.j.extra de offi.vica.c.j.lib.
vj. vnde dicendum est, quòd omnis sua authoritas dependet
ex forma suæ electionis,& potestatis illi attributæ.ff.de arb.
l.non distinguemus.§.nunc de offi. sed cùm dictus officialis
dictum delictū commisit suum officium exequendo an tenea

33 tur vel non, dic vt plenè no.j.de q̃stio.ij.quæstio.iij. ¶ †Duo
decimò quæritur.quidam accusauit in curia Bononiensi Ti-
tium ciuem Parmensem, quē dicit deliquisse in territorio Bo
noniensi.dicit accusatus, ego dico non animo litis.contestan-
dę hoc delictum me non commisisse.sed posito quòd delictũ
probaretur: ego declino forum vestrũ: quia non estis in hoc
iudex competens: nam hoc maleficiũ est cõmissum in regno,
extra vestrum territoriũ, vnde non habetis de hoc notionem.
iudex autem mandat ꝙ respondeat cum ex serie causæ appa
reat eum esse iudicē, replicat accusatus, domine ista exceptio
est emergens: & ideo prius est tractanda.ff.de libe.cau.l.libe
ris.§.fi.C.de ordi.iud.l.j.de dilatio.l.à procedente.ita quòd
causa cognita pronunciare debetis vos esse iudicem, vel non
esse.ff.de iudi.l.si quis ex aliena.dic secundũ Guil.de suza.ꝙ
procedēdum est super accusatione, & in processu apparebit
quem finem, causa habere debeat.C.qui accusa.non pos.l.j.j.
quòd secundum de delicto probabitur.arg.ff.de re iudica.l.
iij.§.ornamenta.nam si constiterit de territo.tunc nõ valebit
processus, sed extra territoriũ remittit ad suum iudicem, vt.s.
in.q.vij.in pronunciando se non esse iudicem per dicta iura.
Si autem de necessitate sit pronunciandũ, dic vt.j.de quęstio
34 nibus verè emergentibus.q.penulti. ¶ †Circa materiã huius
tracta.est sciendum quòd iurisdictio est nomē generale com-
prehendens merum, & mistum imperiũ.sed non conuertitur:
quia non omnes qui habent modicam coerctionem habent
omnem iurisdictionem, vt no.ff.de iurisdi.om.iu.l.imperium
sed nõ conuertit̃: quia nõ omnes qui habent hãc iurisdictionē
habent merũ imperium & mistum. Omnis enim minor magi
stratus habet iurisdictionē, & prebet authoritatē manumit-
tere volentibus.aut apud eũ instrumenta aperiuntur: & pecu
niarias causas iudicet, & leues criminales, vt not.in.d.l.impe-
rium.ergo &c.vocatur modica coerctio, vt eo.tit.l.mandata.
§.j.Et possunt hæc omnia alteri delegari, vt.d.l.j.ij.responso
&.ff.de iurisd.om.iudi.l.imperiũ.in fi.l.solent.&.l.prætor.de
offi.vica.c.licet.&.c.cũ generali. non tamen ille magistratus
habet merum imperiũ, vel mistum: quia illud non competit,
nisi maioribus magistratibus: de quibus habet̃ in.d.l.j.in glo.
35 de offi.eius cui man.est iurisdi. ¶ †Ea verò quæ cõpetunt iu-
re magistratus, vt maioribus: sicut quia merũ imperiũ quod
consistit in facinorosos homines animaduertere, & mistũ im
perium cõsistens in missionem in possessionem, vt.d.l.impe-
rium, alteri demandari non possunt, vt.d.l.j.maximè punire,
vt.d.l.j.§.huius rei. ¶ Quæ enim meri, vel misti imperij sunt,
per libellum.id est iudicem delegatũ expediri non possunt,
vt.d.l.j.de offi.proconsul.l.nec quicꝙ.§. vbi decretum.ff.de
offi.proconsul.& maxime hæc non veniunt in generali dele-
gatione, vt ea.l.in prin.vt ergo delegatio meri vel misti impe
rij valeat, duo secũdũ ius ciuile requiruntur, scilicet specialis

commissio & ꝙ adesse non possint vel abesse contingat, vt ibi.sed tunc non venit vltimum supplicium, nec membri mutilatio, nisi quo ad cognitionem tantum, vt in authen.de colla.§.ad hæc.probabimus de iure canonico ea quæ sunt meri vel misti imperij, de quibus not.extra de offi.leg.c.quod trãslationem.possunt delegari, & à præsente si specialiter committantur.extra de offi.ordi.c.quod sedes.& dicitur.xxiij.q.iiij.illud.extra de rap.c.in archiepiscopatu. & nõ solum quo ad cognitionem, sed etiam quo ad examinationē, vt dicitur merè quocꝫ talis delegatio facienda est habenti iurisdictionem, vtputa alicui magistratui, vt no.in.l.j. de officio eius cui manda.est iurisdictio.&.c. quod sedes. Princeps autem hæc omnia delegat, vt.ff.de testi.l.iij.§.idem diuus.& no.in.d.c.illud. ¶ Patet ergo quòd in terris ecclesiæ non est dubiũ quòd possunt cõmitti, vt dictum est.dicunt enim in alijs prouincijs iudicem de consuetudine obseruare contrarium.

¶ Finis tractatus de iurisdictione Barto.

¶ Casus in quibus citatio non valet, secundum Bar.

¶ Quando in angusta tempora, vt.v.q.ij.c.j. Quando nõ exprimitur causa, quare sit citatus.v.q.ij.c.vlti. Quando minus maturatur per petitorium, vt extra de dolo & contuma.c.j. Non valet ratione temporis, vt quia fit die feriata, vt extra de ferijs.c.conquæstus. Ratione loci, vt si sit extra diocesim, vltra duas dietas, vt extra de rescrip.c.nonnulli. Si fiat ad locum periculosum, vt extra de appella.c.ex parte.& ex quib.cau.maio.l.metum, in glo.& ad trebel.l.de ætate.& vt lit.non contesta.c.accedens. Ratione iudicis, si est euidens quòd non sit iudex, vt extra de offi.delega.c.ex literis. Si rescriptũ apostolicum non seruatur, vt extra de offi.delega.c.ad inueniendum. Si euidens est iudicem esse inimicum, vt.v.qõ.ij.c.quia. Si citatus spoliatur, vt.iij.q.ij.c.si episcopus. ante restitutionem factam. Si libertus citet patronum.xviij.q.iiij.c. item si liberti. Vbicunꝙ euidenti exceptione, potest quis se tueri, vt.ff.de iudi.l.non videtur.sed vbi est dubium, debet ire allegaturus priuilegium, vt extra de appellationibus.c. si duobus.l.ex quacunꝙ sunt.si quis in ius voca. non ierit.et.l. si qs ex aliena.ff.de iud. Sciendum tamen est ꝙ si citatio nulla est, & citatus non defenditur: proceditur, vt.ff.iud.sol.l. si reus.& hic casus not.iij.q.ij.c.si episcopus.

¶ Finis casuum, in quibus citatio
non valet secundum
Bartolum.

a ¶ Incipit ritus iudiciorum. Adde ꝙ iste tracta. sine glo. est Bartol. & ita inueni in. iij. lib. consi. char. cxiiij. qui tracta. fuit postea glossatus, prout in primis impressionibus inuenitur, & confusè. Quis autem glossauerit ignoro. tamen hic est positus tractatus iste Barto. pro textu, & postea additio. sine glossis. Tho.

INCIPIT RITVS iudiciorum[a] ad practicam per dominum Barto. à Saxoferrato. Aliàs dicitur tractatus quem debent seruare iudices in cognitionibus, & decisionibus causarum. Bartolus.

MEmoriæ[b] iudicis[c] qui in tribunali[d] quolibet præest, occurrunt infrascripta seruanda[e] circa decisionem, & cognitionem causarum quarumlibet, vt in eis ordinatè[f] procedant. ¶ Quòd iudex[g] facilem[h] se prebeat in audiendis clamoribus[i] quorumcunq;, quibus auditis conuenientem[k] petenti fieri faciat citationem[l]. ¶ Item ꝙ si ex quærela[m] facta competat actio curiæ, vt est in scriptura defensa[n] & alijs criminibus[o] in quibus ex officio proceditur, non aliâs citationem concedat, nisi denuncians obliget se apud acta ad certam pœnam[p] de prosequendo, & probando posita. ita ꝙ curia inde obtineat. ¶ Ite quod super quocunq;[q] negotio sit facienda citatio, quæ cōtineat rem quę petitur petēdi causam nomē actoris & rei & coram quo sit quęstio agitāda. ¶ Itē ꝙ assignata[r] responsali p citationē, scribat̃ dies p̄sentationis[s] ipsius responsalis apud acta scilicet talis baiulus pręsentauit tali die apud talē locū pro tali contra talē. ¶ Itē ꝙ veniente termino[t] citationis, vocetur citatus ad instantiam actoris. & si non compareat accuset̃ eius contumacia in termino, & scribātur apud eū acta, et si citatio incidat[v] in diē feriatam, vocetur die sequenti ex præcedenti die. ¶ Item post[x] primam citationem expectetur vocatus, p triduū de æquitate: quo termino elapso iterū vocetur[y] citatus in curia, et si non compareat instante accusatore banniatur,[z] si quęstio criminalis est si ciuilis, non bannitur, sed damnetur ad tertiam partem bonorū mobiliū repertorum,[a] et decernatur actor mittēdus in possessionē bonorum suorum repertorum, pro mēsura debiti declarati. et hoc habet locum in curia iustitiarij. nam in curia baiulorū non damnatur ad tertiam parte bonorū mobiliū, sed ad pœnā vnius angustani[b] tantū

b ¶ Memoriæ. Necessario ĩ scriptis reddēdę: quia memoria hominis labilis ē, vt. C. si ma. se. mi. di. l. iij. circa mediū. & de vete. iur. enu. l. tanta. §. si quid autem. ibi, oīum habere memoriā &c. Et scriptura ad ęternam rei memoriam est inducta, vt. C. de test. l. iubemus.

c ¶ Iudicis. Deū primo coram se, & ante oculos habere debet in faciendo iustitiam. C. de iudi. l. rem non nouam ibi, sit enim ad sacrosāctas scripturas &c. & extra de accu. c. qualiter & quando. circa mediū. aliâs æquitatem. ff. de eo quod certo loco. l. quòd si ephesi. §. fi.

d ¶ In tribunali. In quo necesse habet stare, & ibi sedere. ff. de in integ. resti. l. diuus. ibi, pro tribunali sedere. ff. quod metu. cau. l. metum. §. sed si ex facto. ibi, prætore me abscindentem &c. interlocutum, sed in quo lo co?dic in loco consueto, & honesto. aliâs non valet. ff. de iustit. & iur. l. pen. & C. de sen. & interlo. om. iud. l. cum sñīa. ff. de arbi. l. si cùm dies. §. pe. & de interro. act. l. inoleuit. in fi.

e ¶ Seruanda. Quæ seruari debeant p iudicem ritus, & ordo in causis criminalibus, & ciuilibus dicitur, & probatur. C. de fideius. l. fi. in fin.

f ¶ Ordinatè. Vt. l. consentaneum. C. quomodo & quando iud. & in authē. qui semel. ibi posita. nam si non seruat ordinē, & processum, non facit ordinatè, & non valet quod facit, vt. C. de sen. & interlo. om. iudi. l. prolatam. extra de proba. c. quoniam contra falsam. ꝙ sñīa feratur sup certo, inquantum possibile est, vt insti. de act. §. curare autem. Item ꝙ bñ. nam si malè proferat iudex, non ordinatè, aut imperitè, vt instit. de ob. quæ ex male. in prin. & dicitur facere litem suam, imò etiam arbiter cùm male & iniquè decreuit, vt. C. de pac. l. si qs in cōscribēdo, & ibi no.

g ¶ Quòd iudex. Quicūq; ordinarius, & delegatus ordinē iuris debeat seruare, probat̃ in. l. prolatam. in toto ti. C. de sen. & interlo. om. iudi. cum si. & in arbitris compromissarijs: cum arbitria sunt redacta ad instar iudiciorum, vt. ff. de arb. l. j. Secus in arbitratore, & amicabili compositore: qa non tenetur, nec debet sequi ordinē iuris, vt no. plenè. ff. pro so. l. si societatē. §. arbitrorum. cum tribus legibus seq.

h ¶ Facilē. Audiēdo & respondendo benignè: vt & aliâs facit Imperator. in. l. precibus. C. de impu. & ali. subst. & C. de transact. l. vt responsum. & de preci. impe. of. l. j. in fi.

i ¶ Clamoribus. Supple nobilium, & potentium accusare de iure. nam multi sunt qui ab accusando repelluntur, vt. C. qui accu. non poss. per totum titu. ff. de ac. per totum, maximè in. l. hos accusare. cum. l. seq. etiā denunciando multi repelluntur, vt no. extra de accu. c. cum oportet. & c. inquisitionis. cum si.

k ¶ Conueniētē. Quando agitur vt hic. Nam si citatio & sñīa non fuerint concordes inuicē: processus non valet, vt. ff. de cōdi. inde. l. cum fundus. & C. de exe. rei iudi. l. si ex testamēto, in fi. cum si.

l ¶ Citationē. vt in decre. iiii. q. vt in consti. regni quæ incipit, edictorum ordinē. & omittatur non est de iure: quia omnium actionum, ipsa citatio est principium. vt inst. de pœna te. lit. §. fi. qui incipit, omnium autē &c. Fallit in casibus ibi no. quādo per officiales, vt. l. ea qdē. C. de accu. cum si. & dictum est peremptoriè ad differētiam aliorum edictorum, q no. ff. de iud. ad peremptorium. cum. l. seq. aliud esset de alijs quæ dicūtur cōminatoria, & commouētur per restitutionē regni hodie, vt in pręalleg. consti. edictorum. & cōmittitur alicui probo viro, vt citet & responsalē mittat, & coram quibus, & quando citauit secundum quod vsus tenet hodie in curia regia magna ꝙ pro lege seruatur, vt dixi.

m ¶ Itē si ex quærela. competat actio. l. competere potest. & est figura antitesis quia ponitur tēpus pro tēpore, vt. ff. quando ac. de pecu. est an. l. j. §. q̃diu, ibi perpetua est glo.

n ¶ Inspecta. defensa. Hoc est nouiter inductum p constitutionē Regiam de defen. in consti. iurisgētium cum tribus seq. & dic vt ibi no. in ver. in pœnis aliter defensa &c.

o ¶ Criminibus publicis. vt. ff. de pub. iud. l. j. & non plus est q̃ in oīb9 criminibus quæ pœnam sanguinis iponunt in qbus procedi pōt ex offic. & maximè quando psona pupilli, ecclesiæ, viduæ, & debiles læduntur à potentibus quæ omnia sunt hodie per constitutionē regni vt pœna merita. &. cap. tua. & plures. cum simi. vt sunt multi alij casus in corpore iuris ciuilis, & canonici, qui iudicis arbitrio committuntur. & in totū pœnam sanguinis ingerunt qui non extra ordinem in sti. de offi. iudi. & dic vt ibi quę qdē forma ꝓcedit satis clarè & dicitur extra de iuramē. calū. c. qualiter & quādo. c. cū oporteat.

p ¶ Ad certam pœnam. Hoc nouum est, ꝙ ad certā pœnam obliget se denuncians, et est de ritu nouæ curiæ: qui ritus (vt dixi) pro lege seruatur. sed denuncians de lege constitutus, obligat se ad pœnam talionis. s. calumniæ si non probat, vt no. C. de proba. l. j. et. ff. eo. ti. l. j.

q ¶ Itē ꝙ sup quocūq;. Not. ꝙ citatio quinq; debet continere, vt hic, et in consti. regni edictorum, et semper intelligas quòd fiat citatio de mādato iudicis, vt plenè dixi. s. in. c. ij. et peremptoria, cum si.

r ¶ Item ꝙ assignata. Quòd habet facere necessario aliâs præsumitur: vt in authen. de manda. princip. §. ij. aliâs punitur pœna contempti mandati regij, vt no. plenè in constitu. regni. in prin. in glo. quæ incip. Posse ex hac litera. et est in arbitrio iudicis, si pœna non est in mandato, vel citatione deposita.

s ¶ Præsentationis. Hoc casu non reperitur sed factum, scilicet post tempus quando reus vel actor coram iudice comparere debet et absolui, seu condemnari, vt factum iudicat.

t ¶ Item ꝙ veniente termino. Vocetur in curia alta voce, tribus vocibus, vt. l. consentaneum. et. l. tres denunciationes. C. quomodo et quādo iud. authē. qui semel. ibi posita quæ requisitio appellatur. C. de iud. l. properandum. circa prin. ibi, actorem requirere per vocationem, forte reuocare ope illorum qui dicunt quod cōmonitoria sunt sublata salua eorum reuerētia. Nam satis potest dici, has voces cōmonitorias, et tertia vice consueuit dici per vociferationem. e chi lo schusa, e chi lo defende. hac vocatione facta si venit, inchoabit iudiciū secundū ius. si verò non cōparet accusetur eius cōtumacia p accusatorē curiæ pro pte officij vel alia psona officiali curiæ præsente, & eius cōtumacia fit expressè accusata. dic vt. C. de iudi. l. properādum. circa prin. ibi ex vna parte actoris absentiam accusantem, quæ omnia in seq. c. magis clarè no.

v ¶ Incidat. Hoc etiā debet dici de ritu nouæ curiæ, quòd potest probari. quòd no. do. Dy. alle. nā dicit ipse casus legis vbi citatio cadit in diē feriatam, & vocatur die præcedēti & sequēti p duas. ll. vna est. C. de fer. l. dies festos. ibi, solēnitas incidit. differat ergo in sequēti die. Alia est. C. de tēp. ap. l. ij. ibi præcedentes dies &c.

x ¶ Itē post. De æquitate quam iudex semp debet habere ante oculos, vt ff. de eo quod cer. lo. l. quòd si ephesi. in fi. cum si.

y ¶ Iterum vocetur. Quo vocato & monitorium edictum est, vt modo dixi. & no. ff. de iud. l. ad peremptorium. cum. l. seq.

z ¶ Banniatur. Hoc nouum secundū consti. regni est inductū etiā in criminalibus, vt in consil. & generalia iura &c. cum consti. sequen. pœna eorum &c.

a Repertorum, hic probatur de bo. auth. iud. pos. l. cum propo. & authen. ibi posi. ei qui. & dic vt ibi no.

b ¶ Vnius angustani. In constitutione regni quæ incipit, in ciuilibus aūt causis. aliâs est. §. constiterit pœnam. ix. vnciarū. & caue: qa posset te decipere: quia confusè loquitur. cautè no. qa in criminalibus omnia bona aduocātur ad opus curiæ in ciuilibus decerni debent p iudicem actorem mittendum fore in possessionē pro mēsura debiti declarati, et non in plus. cum hoc concordat curia baiulorū cum curia iustitiarij, et aliorum maiorum. sed diuersificatur: quia iustitiarij damnant contumacem in ciuilibus coram eis ad tertiam partē bonorum mobilium, vt in dicta

constitutione pœnã.ix.vnciarũ.sed baiuli nostri pro cõtumace,& pro quolibet mense,vt in dicta constitutione,in ciuili.aliâs est.§.constituta pœna.ix.vnciarũ.quę pœna augustani nõ excedit pœnã quatuor augu. per quatuor vices põt de ea cõtumacia damnari,si perseueret,quolibet mense vna,quatuor mensiũ quolibet mẽse ad vnũ augustalem.vt dicit notabi. cõsti. vna ad officiũ baiulorum præcipuè circa mediũ.& in fi. & no.eã.& sic quãtum ad hoc, videť correcta. l. C. de modo multan.q̃ permittebat mulctari infra.iij. de eodem pacto. ibi dum dicit tertiæ tantum &c.hodie verò quasi mulcta dari debet,ĩ pręallega. constitutione baiulorum. cætera dic vt ibi habes in tex.no.hũc tex. declaratum cautè in eo quòd dicit debitum declarari secundum illas duas constitutiones videlicet cõtumacia & alia rei vendicatione. Nã scire debetis quòd omnibus modis actionibus personalibus quæ mulctæ sunt in corpore iuris & maximè in arbore dñi Ioã.insti.de actio. in illis habet locũ quod dicit debitũ declarari.quia mittiť in possessionẽ mensura debiti declarati.vt,s.proximè dixi.&c.ibi bonorũ suorum &c.ac per illã solã constitutionẽ tantùm:sed in actionibus realibus vbi punitur reus in aliquo etiã ciuiliter tũc non põt dici quòd declareť debitum imò falsum diceres si diceres quòd ponetur actor in possessionẽ rei petitæ,causa custodiæ infra annũ.quòd no.secũdũ iura antiqua.Primum decretũ post annũ debet mitti vt adiudiceť in missionẽ in possessionem res illa conuocať,secundũ decretũ interponiť & possessor efficitur,si cõtumax est ille reus,& missus esset,verus dominus illius rei efficitur secundum constitutionẽ regni rei vendi.conuentus nuper.proxi. alle.& sic referas prædic.& nõ decipieris referẽdo cõstitutionẽ cõtumacem conuentũ ad reales.& curiosus lector videre potest & de ista materia vt in his duabus consti.& sic intelligas.

decernendo actorẽ mittendum in possessionẽ debiti declarati:quod debitũ declarať secundũ consuetudinẽ regni,quæ incipit,Contumacem.& in illa cõstitutione quę incipit,Rei vendicatione cõuenitur.& simul.¶ Itẽ reus[a] si cõpareat in termino,offerantur duo libelli[b] in curia per actorem quorum vnus apud curiã remaneat,alius à iudice assignetur cõuento.& hoc scribatur apud acta in hac forma,die tali,[c] talis mensis,apud talẽ locũ libellus pręsens oblatus est in iudicio.& apud acta per talẽ,& similiter per curiã oblat⁹ est,& lectus dicto præsenti conuento & recipienti eũ.¶ Itẽ si lecto libello[d] petat cõuentus terminũ ad proponendũ exceptiones dilatorias,& datur sibi dummodo nominet vnã exceptionẽ incontinẽti,secũdum quod caueť iure canonico,licet nõ multum expresse dicatur ibidẽ,& hæc oĩa scribanť apud acta,vt diciť extra de exce.c.pastora.in glos.& in consti.regni exceptiones dilatorias.¶ Itẽ si opposita exceptione[e] dilatoria:incontinenti de ea non constet,sed dilationes requirat debet iudex recipere sacramentũ ab opponẽte ꝙ nõ faciat animo calũniandi seu prorogãdi:& propterea ꝓ firmo se credat probare posse,quã postea si nõ probauerit in termino sibi dato,opponens ad expẽsas omnes sacramento partis cũ taxatione iudicis declarandas dãnetur[f].¶ Itẽ si lecto libello[g] reus nõ opponat dilatorias,sed lis contestať, incontinẽti scribať litis cõte.in hunc modũ.Die tali[h] apud talem locũ dictus talis conuentus,lecto sibi dato libello litẽ cõtestando negauit posita in libello saluis iuribus,& defensionib⁹ suis sibi cõpetẽtibus,& cõpetituris.Si verò fit litis cõtestatio ꝑ procuratorem fiat ꝑ verbũ ignorãtiæ[i],de ineptitudine libelli[k] semp protestatione præmissa.¶ Itẽ post lit.cõtest.[l] recipiať sacramẽtũ calumniæ ab vtraq; parte,secundũ formã consuetã iuris.& auť.signate.C.de iur.cal.auť.principalis.¶ Itẽ post iuramẽtum[m] calũniæ detur terminus ad probãdũ,vtriq; parti.& hoc scribať apud acta curię.¶ Item dato termino[n] ad probãdũ offeranť duo libelli,& exceptiones in causa,& scribať dies receptionis ipsorum.hoc tamẽ attẽto ꝙ offeranť die,quo cõtestať lis,vel sequenti per principales personas.Sed si per procuratorẽ causa agiteť:debet procurator etiam articulos generales eodẽ vel sequẽti, vt.s. aliâs autẽ intra terminum sibi datũ ad probandũ offerri põt.& hæc omnia apud acta scribanť cum diebus & locis quibus offerunť:videlicet die tali apud talem locũ præsentes articuli,siue exceptiones oblatæ sunt in iudicio & apud acta per talem saluo iure impertinentiarũ recepti.¶ Item quod si testes producantur intra terminũ, iurent[o] aduersa parte præsente,vel cõtumaciter absente.& hoc scribatur apud acta.videlicet die tali, apud talẽ locum prædicti testes producti per talẽ contra talem,in tali causa iurati sunt corporaliter ad sancta Dei euangelia dicere veritatẽ sup articulis siue exceptionibus in ipsa causa oblatis:prætermissis prece,pretio,[p] odio vel amore, parte præsente & protestãte cõtra personas,& dicẽda per eas,vel si pars est contumax parte contumaciter absente,cuius cõtumacia primò accuseť,seu accusata probetur antequã iurent testes.¶ Item si testes[q] iurauerint die non feriato possunt etiã examinari die nõ feriato.¶ Itẽ postq̃ sunt testes pro

a ¶ Item si reus est contumax tã in ciuilibusq̃ in criminalibus, secũdum quod si cõparet reus,& actor non cõparet. Et prædicta hic quæ locum habent quo in criminalibus,aut nõ venit actor:qa cõtumax ante li.contesta.& tunc perueniť ad sextã partẽ bonorum mobiliũ,& applicatur fisco,aut curiæ & in expensis resarciendis, vt de iure antiquo, vt.ff.ad carb.l.quæsitũ.Idẽ de iure constitutionis regni accusatorũ temeritate, dic vt ibi.aut est cõtumax accusator post lit.cõtest.& tunc condẽuatur ad tertiã partẽ bonorũ suorũ mobilium.& si esset reus & sic iterato citatur procurator vt veniat ad probãdũ:& si nõ veniat puniať in.c.aug. Ista est pœna inducta de nouo loco turpil.per constitutionẽ regni prædictam,sed in causa ciuili nõ video aliquid innouatũ esse:ergo.l.properandum.C.de iud.ꝙ quãdo puniť actor si nõ veniat ante lit.contesta.& sic vtimur.sed innouata est pœna.x.parte litis si datus est per curiã terminus partibus ipsis ad veniendũ post lit.contest.ꝙ si nõ veniũt punitur pro æqualibus portionibus in.x.parte litis,vt in constitutione regni.quæ incipit,interdum.& dic vt ibi not.& insti.de pœ.teme.liti.in prin.& in auť.de lit.§.ad excludendum.

b ¶ Offeranť duo libelli. Et.j.c.proxi.sed cui offerť?certè iudici: alioquin malè faceres,licet auť.offerať.videatur dicere contrariũ.sed gl.supplet offeranť,scilicet ꝑ iudices:qa semper iudici fides est adhibẽda, vt.C.de eden.l.procurator.de cõdi.ob tur.cau,l.j.C.de liti.auť.litigiosa &c.deniq; iudex illũ det parti.vt.j.sequitur.sed olim libellus fiebat sine scriptis,& cum scriptis,vt.ff.de eden.l.j.hodie verò necessaria est scriptura,vt in.d.auť.offeratur.

c ¶ Die tali. De quo die semp esto memor ꝙ scribať,& ponať: aliâs processus vitiareť.arg.rationũ vbi si dies & consul nõ poniť,nõ valet,vt.ff. de eden.l.j.§.editiones.&.ff.de accusa.l.libellorũ.cũ simi.dic vt ibi not.

d ¶ Item si lecto libello. Hoc nouum vt legatur petat triduũ quod concessum est sibi de iure cõstitutionis regni.hic in tex.aliâs vide plenè ibi. & extra de exce.c.pastoralis.& in dicta cõstitutione exceptiones dilatorias sacramento prius præstito,ꝙ nõ iudicij differendi causa hoc facit.aliâs non audiť,vt ibi,&.j.proxi.c.& vnã exceptionẽ nominare,puta excõmunicationis.& aduerte ꝙ capitulũ hoc locũ habet tam in ciuilibus q̃ in criminalibus,& in dilatorijs, vt in regula constitutionis supra allegata curiosus lector videre poterit Barto.

e ¶ Itẽ si opposita exceptiõe. vt.j.d.c. pastoralis.& in cõstitutione exceptiões dilatorias.

f ¶ Damneť. Not. ꝙ damnari debeat in expensis.sed nunquid in eodẽ iudi. an debet super his expensis libellus dari?respon. eadẽ sententia fieri debet,vt.C.de iud.l. sancimus.in auth. ibi signata.in fin. ibi no.

g ¶ Item si lecto libello sic.hic quæro vtrũ iudex vel pars teneať ei qui vocať vulgarizare libellum.credo de iure ꝙ nõ,vt.ff.de insti.l.sed & si populus.§.proscribere.sed debet venire & habere aduocatum suum qui intelligat pro eo.sed de consuetudine seruatur contrarium,vt tota die videmus fieri.s.in litis contesta.secundum tenorem legis.C.de lit.contesta.authenti.offeratur.probare verò poterit per testes,instrumenta, literas,& confessiones partis per alium omnem modum probandi.

h ¶ Die tali.& infra negauit.& affirmauit scribatur similiter lite cõtest. confessus hoc &c.bona est cautela ꝙ sic saluis iuribus &c.vt.ff.qui.mo.pig,vel hypothe.solua.l.si debitor.ibi,salua causa pignoris &c.

i ¶ Si verò per verbũ ignorantiæ. Si verò per principalẽ fiat lit.contest. oportet fieri per negationẽ,vel affirmationẽ,& animo cõtestãdi litem. aliâs non valeret,vt no.C.de lit.contest.l.j.& in cõstitutione regni dila. cum si.ibi no.qa bonus aduocatus necesse habet,ꝙ protestatio seruetur.

k ¶ De ineptitudine libelli.idest ius in futurũ,vt.ff.de nego.gest.l.nesennius.de ver.sig.l.si testator.cũ si.& quia si inepta est actio siue libellus, perditur lis,vt.ff.de insti.l.sed & si.§.pe.&.ff.si men.fal.mo.di.l.j.cũ si.

l ¶ Item post litem contestatam calumniæ ꝙ sacramentũ si recusatur ab actore,non auditur in causa.si à reo punitur pro confesso,vt.C.de iur. calum.l.ij.§.si actor.&.§.si autem reus.

m ¶ Item post sententiam ad probandum secundum arbitrium iudicis, in consti.regni.de processu iuris consti.lit.legitimè in fi.& dic vt ibi dicitur.& in.d.c.quoniam contra falsam.extra de prob.

n ¶ Item dato termino ibi offeratur. dic hęc pręalle.contestatio litis legitimę corrigit multa & infinita iura.olim enim omnes defensiones seu articuli dabantur vsq; ad sentẽtiam,vt.C.sen.resc.non pos.l.peremptorias.hodie verò secundum istam constitutionem, & aliam huius regni offerentur eodem die,vel sequenti.

o ¶ Item si iurent testes aduersa parte pręsente,vel cõtumaciter absente, vt.c.de testi.l.si quando.& no.ꝙ testes debẽt esse iurati,aliâs eis nõ crederetur.nisi sint iurati,vt.iiij.q.iij.c.nihil.versi.iusiur.& extra de test.c. quoties.&.d.l.si quando.Die tali.&.j.iurati sunt corporaliter.vt.d.l.si quando.&.c.quoties.&.c.sicut.cum si.

p ¶ Pretio. Vt.extra de testi.c.j.&.c.quoties.cũ multis si.& de hac oppositione facienda contra testes,& protestationem,dic vt no.in sententia paga.extra de testi.c.opponi autem potest.

q ¶ Item si testes.quia non est de substantia recipere testes,postq̃ sunt iurati,vt recipi non possint die feriata.imò plus quod postq̃ sunt intra terminum iurati possunt etiam post terminum examinari.ratio est:quia lex dicit quòd testes iurati habentur pro examinatis,vt.ff.de ac.hære.l. antistius.de bo.pos.l.ex testamento.de test.mi.l.j.§.j.

ducti examinẽtur in secreto,[a] & interrogẽtur de causa scientię loco & tẽ-
b pore, & alijs circunstantijs[b] diligenter. ¶ Item post examinationem te-
c stium[c] intra terminum elapsum, terminus datus ad probandum vel intra
terminum dummodo p partes renuncietur eidem termino., fiet publica-
tio in hac forma. Die tali apud talem locum partibus pręsentibus & vo-
lentibus facta fuit publicatio testium hincĩde productorum, & datus est
terminus vtriq; parti ad recipiendũ copiam eorũdem, vsq; & per totam
d talem diem.[d] quę copia data, vel non si aliqua partium, vel ambę eligant
reprobare testes detur ei terminus competens ad hoc in forma quæ seq-
e tur: Die tali[e] apud talem locum, talis eligit reprobare testes partis aduer
sæ, cui datus est terminus ad reprobandum vsq; & per totam talem diẽ
post verò examinationem testium ad repulsam prædictorum debet fieri
publicatio testium ĩ simili forma. post hęc verò si aduocati facient rubri
cas de dictis testium, & recipiantur rubricę, licet hodie non multum ha-
f beatur in vsu. ¶ Itẽ post rubricas[f] factas vel non factas, debent aduocati
disputare super efficacia probationũ: siue allegare in scriptis ꝙ sibi de iu-
re videtur allegãdum cautè. no. ꝙ post rubricas assumptas aduocatis, nõ
dabit iudex ad disputandũ, & cõcludendũ in causa de iure cõstitutionis
g regni, vt no. in tex. consti. vniuersos, & singulos iudices. quibus peractis[g]
h fiat conclusio & renunciatio in causa, & detur terminus[h] ad audiendum
sententiam in hac forma. Die tali apud talem locum facta est conclusio, &
renũciatio in cã pdicta vtraq; parte psente & volẽte, & dat⁹ est terminus
vtriq; parti ad probãdũ perẽptoriũ ad audiendã sñiam ipsam videlicet
per totũ talẽ diẽ. hoc tñ habeat memoriæ iudex ꝙ à die renũciatiõis seu
conclusionis det suã sententiã intra decẽ dies, vt in d. constitu. in vniuer-
i sos. ¶ Item feratur sententia[i] secundum qualitatem negotij agitati, & se
k cundum allegata & probata[k]. ¶ Item si post [l] sententiæ prolationem si
l pars succumbens antequam iudex surgat viua voce appellat ab ipsa sen-
tentia eius appellatio recipiatur, & scribatur apud acta in hac forma die
m tali [m] apud talem locum dictus talis post prolationem sententię prędictę
iudice sedente pro tribunali ab ipsa sentẽtia appellauit statim viua voce,
n petens cum instantia apostolos [n] sibi dari, & processum totius causæ prę
dictæ: quorum apostolorum copia detur sibi intra. xxx. dies alias non.
Si autem fiat apellatio postquam iudex surgit est facienda in scriptis in
o tra decem dies numerandos à die pronunciationis sententiæ. Et omnia[o]
quæ dicta sunt de appellatione recipienda habeant locum, quando reus
est victus, vt. s. sed si confessus: tunc non auditur appellans, neque iudex
appellationem recipiat.

¶ Explicit tractatus ritus iudiciorum ad practicam per Bartolum.

Incipit tractatus de arbitris per Bar.

SVMMARIVM.

1 *Arbiter quis esse poßit?*
2 *Arbiter dicitur, qui partes iudicis sibi uendicat.*
Arbitrator est qui consilio suo tanquam amicabilis cõpositor, litẽ bona fide decidit.
3 *Arbitri sententiæ standum est nisi sit nulla.*
Arbitratoris sententia, restituitur ad arbitrium boni uiri.
4 *Arbiter cogitur sententiam dicere: arbitrator non.*
5 *Reductio ad arbitrium boni uiri à sententia arbitratoris, petitur intra decem dies si est iniqua.*
6 *Sententia an sit lata ab arbitro uel arbitratore, cognoscitur ex modo procedendi.*
7 *Renunciari reductioni ad arbitrium boni uiri, an poßit? remißiuè & j. nume. 20.*
8 *Arbiter potest pronunciare de expensis, & usuris, quãdo debentur officio iudicis. secus si ex stipulatione.*
9 *Duo ex tribus arbitris non possunt pronunciare altero mortuo.*
10 *Duo ex tribus arbitris licet non poßint tertium absentem cogere ut pronunciet: iudex tamen eum cogit ut conueniat.*
11 *Vnus ex arbitris, non potest committere uices suas alijs: nisi sit cõpromissum.*
12 *Si duo absente tertio pronunciant, ipso postea ratum habente sententia duorũ nõ ualet.*
13 *Arbiter, non punit contumaciam litigantium.*
14 *Arbiter si solus stipulatus est pœnam, si eius sententiæ non pareatur, & pœna sit commissa: quia unus non paruit ipse exigit pœnam quam exactã præstabit parẽti, uel ei cedit actionem.*
15 *Arbiter si mortuus est eo tempore quo certum est alterum ex litigatoribus adesse nõ posse die statuta, pœna non committitur.*
16 *A sententia arbitri non appellatur. & quæ sit ratio?*
17 *A sentẽtia lata sup pœna cõmissa: qa nõ paritũ est sentẽtiæ arbitri, an poßit appellari?*
18 *Arbiter ab arbitratore, in quibus differat?*
19 *Clausula apposita in compromisso ibi, in arbitrum & arbitratorem, quod resoluatur in disiunctiuam.*

1 TRactaturus de arbitris. Primò† videndum est quis possit eẽ arbiter.
& est sciendũ ꝙ potest esse homo liber, paterfa. & filiusfa.
integræ famæ homo liber, compos mentis, & etiam infa-
mis dũmõ sint maiores. xxv. an. ff. de arbit. l. sed & filiusfa.
cũ. l. seq. & l. pedius. j. respon. & l. ĩ seruũ & l. sed si in seruũ. §. sed neq;. &
2 l. cum homo. & redde singula singulis. ¶ † Viso quis possit esse arbiter:
videndum est quid differt arbiter ab arbitratore. Arbiter est qui vẽdicat
sibi partes iudicis. l. pompo. §. recepisse. eo. tit. Ar
bitrator est, qui consilio suo tanquã amicabilis cõ
positor litẽ decidit bona fide, & bono motu nulla
iuris solẽnitate seruata, & absq; iudiciorũ strepitu
3 vt. d. l. põpo. §. pe. ¶ Itẽ sciẽdũ est, † ꝙ litigatores de
bent stare, & parere sñiæ arbitri, siue sit æqua siue
iniqua: quia debẽt sibi imputare litigatores qa talẽ
elegerũt arbitrũ. l. diẽ proferre. §. stari. e. tit. & hoc
verum, si credat se bñ sententiare, & nõ cõtra legẽ:
quia tunc secus. nã si pronũciaret minores. xiiij. an
nis posse testari: nõ valeret talis pronunciatio: vt
l. ij. C. quãdo prouo. nõ est necess. ¶ Sed sñia arbi-
tratoris, & amicabilis cõpositoris, si eẽt iniqua nõ
esset stãdũ, & posset reduci ad arbitriũ boni viri. &
in hoc differũt arbiter & arbitrator. l. societatem.
§. arbitrorũ. ff. pro so. l. hęc venditio. j. rñso. ff. de cõ
trahen. empt. l. si libertate. de ope. liberto. & de le.
4 ij. l. j. in fin. cum si. ¶ Itẽ arbiter† cõpellitur sentẽ-
tiã dicere. l. iij. §. tametsi. ff. e. ti. sed non arbitrator
etiã si suscipit. C. de cõtrahen. emp. l. fi. ibi, aut si no
5 lit. ¶ Sed quęro† intra q̃tũ tps potest peti redu-
ctio ad arbitriũ boni viri, si est iniqua. respõ. potest
peti reduci, si est iniqua intra decẽ dies à tempore
sententię latę ad instar supplicationis. C. de preci.
impe. offe. aut. quæ supplicatio. ¶ Sed quid si du-
6 bitat† an ipsa sñia sit lata ab arbitro vel arbitra-
tore: quia si esset lata ab arbitro esset standum siue
ęqua siue iniqua sit: sed si lata ab arbitratore an pos
sit reduci ad arbitriũ boni viri? respon. processus
negotij facti per ipsum hominẽ electũ ab ipsis ar-
bitratoribus super hoc ostẽdet. & declarabit vtrũ
lata fuerit sententia ab arbitro: an nõ. facit. C. de te
7 sti. l. nec codicillos. ¶ Sed an † possint litigatores
renunciare, vt non possit reduci ad arbitriũ boni
viri sententia arbitratoris? dic vt dixi in. l. j. C. eo.
8 tit. ¶ Quæro† an arbiter possit pronũciare de sum
ptibus & vsuris? quidã dicũt ꝙ nõ: quia vltra com
promissum arbiter nõ potest. l. non distinguemus
§. nam & iul. eo. tit. sed dic ꝙ de expensis, potest p
nunciare, cũ sint accessoriæ, & dependẽtię ab ipso

a ¶ In secreto. vt. C. de test. l. nullum. ibi, ita iudici iurare secretum, &c.
b ¶ Alijs circunstantijs. valet auditu visu sciẽtia credulitate, & fama, & cer
titudine omnia prædicta textualiter no. extrà de test. c. causam quæ.
c ¶ Item post examinationem testium publicatio. hoc est dicere redigan-
tur in publicum, qui testes dixerunt occultè, vt ibi. d. l. nullũ. & instrumẽ
ta, vt possit sciri quid in causa probatũ est. sed vtrum publicatio sit necessaria seu de substãtia pcessus, ita ꝙ si omittaẽ, nõ valeat id ꝙ agiẽ? Dic ꝙ est necessaria, vt no. in gl. ord. C. de senten. & interlo. om. iud. l. prolatã. & C. de iud. l. iubemus. & in auth. de test. §. quia verò.
d ¶ Talẽ diem. ibi copia. Quòd est de iure romano. cum concord. ff. de iur. fisc. l. in fraudẽ. C. de eden. l. is apud quem. cum simi.
e ¶ Tali apud talẽ locũ. intellige sanè de testib⁹, quos p te nõ produxisti. nam si quos testes etiam examinatos cõtra te, eos reprobare nõ potes, vt C. de testi. l. testiũ. dic vt ibi. & nimirũ si reprobantur testes edictũ de testibus est prohibitoriũ, vt. ff. de test. l. j. §. j. ibi, quibus non interdiciẽ &c. nã illi admittunẽ qui nõ reprobanẽ. ff. de iu. l. cum prætor, &c.
f ¶ Itẽ post rubricas. Quod facere debẽt immediatè, post publicationẽ te-
stiũ postq; viderũt pcessum attẽdãt tñ iudices ꝙ post cõclusionẽ debẽt
ipsi iudices ferre sñiam, & dare intra decẽ dies, vt in cõstit. vniuersos. dic
vt ibi in glos. no. & j. eo. hoc tamen habeat. cum si. c. noui.
g ¶ Quibus peractis. Conclusio ꝙ necesse est de substantia processus, vt in
d. l. iubemus. C. de iud. & dic vt no. C. de senten. l. ea lege.
h ¶ Detur terminus. Quòd facere potest. vt not. insti. de ver. oblig. §. oẽs.
in glo. quæ incipit. not. quæstio. de facto.
i ¶ Item feratur sententia. quòd si non faciat iudex, tenetur ex titu. de ob.
quæ ex quasi malefi. insti. eo. tit. per totum.
k ¶ Secundum allegata & probata, vt dicunt iura. ff. de offi. pręsi. l. illicitas
§. veritas. ff. de min. l. intra vtile. vbi dicit iurisconsultus secundum ea, quę
sunt præposita. & vbicunque iurisconsultus Sceuola loquitur in corpo-
re iuris. Sed an sententia debet esse conformis libello? dic ꝙ sic. ff. eodem
l. vt fundus.
l ¶ Itẽ si post. ibi iudex surgat ꝙ potest facere viua voce, appellãdo eodẽ
die dummodo in ea iudicij figura sit iudex, vt. ff. de ap. l. sed & si acta. dic
vt ibi.
m ¶ Die tali. Iudice pro tribunali sedente, quod dico necesse non esse vt
pro tribunali sedeat, dum in ea figura iudicij, iudex sit viua voce appel-
lat. vide quod dixi supra, si autem post decem dies. & vltra non aditur ap
pellare volens, vt. C. si contra ius vel vti. pub. authenti. quæ supplicatio.
cum si. & authentic. hodie. C. de appell. olim verò de iure fiorum. intra
triduum & biduum appellatur & correctũ est. quando appel. sit. leg. pri-
ma. §. biduum.
n ¶ Petens cum instantia apostolos. quod facere tenetur iudex, vt nota.
suprà. e. &. C. de appel. l. proconsul. & leg. eos. & §. sup his. & ad iudicẽ
ad quem appellatum est, debent mittere per iura allegata: immo appella
tionem coguntur recipere. & si non recipiunt, puniuntur, vt. C. de appel
la. l. quoniam iudices.
o ¶ Et omnia. quia victus & confessus non audietur appellans. secus si vi-
ctus tantum. Nam ipse talis benè appellat, vt. C. quo. appel. non reci. l.
obseruare. & dic vt ibi not. in tex. & in gloss.

negotio principali.arg.l.ad rem mobilem.&.l. ad
legatum.ff.de procu.& quia iudex de his pronun
ciat.l.sancimus.C.de iudi.ergo & arbiter.l.j.ff. de
arbi.&l.solemus.de iud.de vsuris autem distingue
aut debetur vsura iudicis officio : quia ē fortè bōa
fide contractus.& tunc poterit pronunciare:quia
est vna obligatio sortis & vsurarum. C .de vsur.l.
iiij.aut ex stipulatione:& tunc non poterit pronū-
9 ciare.ff.de appel.l.cū in vna.¶ Quæro,†tres sunt
arbitri:vnus decessit:an alij duo possint pronūcia-
re?Respon.non,quia finitum est compromissum.
a ff.eo.l.item si vnus.§.j.&quia mors omnia [a] soluit,
10 vt in authenti.de nup.§.deinceps.sed an duo † ex
ipsis poterunt absentem tertium cogere vt veniat
cum ipsis?Respond.quòd non:quia in hoc sunt pa
res,& par in parem non habet imperium.l.nam &
magistratus.ff. eod. Quid ergo fiet?adibunt iudicē
& eum citabit,& ei pręcipiet vt conueniat cū ipsis
duobus,arg.l.iij.§.ait pretor.&.l.litigatores.§.j.ff.
11 eo.Sed † an vnus ex ipsis poterit committere vi-
ces suas alijs duobus?dic ꝙ non,nisi sic sit compro
missum.l.pedius.§.fi.ff.eo.vbi dicitur non,vt reci-
piat sententiam,&c.& leg.non distinguemus.§.fi-
12 na.ff.de arbit.Quid si duo † ex ipsis pronunciaue-
runt tertio absente, & postea ratum habuit quic-
quid per eos factum sit,an sententia duorum vale
bit?Respond.videtur quòd sic leg. fina.C. ad ma-
cedon.ff.de iudi.l.licet .&.ff.qui satisdare cogan-
tur leg.iulianus.cum si.& hæc omnia habes nota.
in leg.secunda & prima.C.de arbit.sed tu dic con-
tra : quia præsens esse debet quando pronuncie-
tur leg.si in tres.ff.eodem & ratihabitio non habet
locum, vbi facto & præsentia opus est. probatur
in leg obligari.§.tutor.ff.de authori. tuto.§.tutor,
{ * & Institu.de autho.tuto.§.tutor. * &.C. de leg.
l.fina.libro vndecimo.& leg.fina.C.de prædi.cur.
13 non alie.libro decimo.¶ Sed † an arbiter poterit
punire contumaciam litigantium? quidam quòd
sic.l.non ex omnibus.ff.eo.tu dic contra: quia hoc
solum iudicibus permissum est.leg.secunda.§. fi-
na.ff.de iud.nisi in compromisso hoc actum sit ex
pressè.argumen.leg.non distinguemus.§.nunc de
14 offic.&.§.fina.ff.eodem.¶ Sed quid si arbiter † est
solus stipulatus pœnam si non pareatur eius sen-
tentiæ,& non paretur per vnum ex litigatoribus,
vnde pœna commissa est. cui applicetur ista pœ-
na? videtur fisco : quia quod ab indigno,&c.j.de
his quib.vt indi.leg.hæreditas.ff.de inoffic.testa.l.
papin.§.meminisse.cum si.sed tu dic quòd arbiter
exiget eam,& exactum pręstabit eis qui parebunt
sententiæ:quia omnia commoda debent applica-
ri sententiam seruanti.C.de transac.leg.si quis ma
ior.si autem arbiter nollet exigere ipsam pœnam
tunc dico ipsum esse cogendum cedere actionem
ipsi competentem seruāti sententiam contra non
seruantem sententiam : quia hoc videtur actum ta
citè intra partes & ipsum arbitrū. vnde expressè
dicitur haberi.leg.cum quid.ff. si certum petatur.
15 ¶ † Sed quid si eo tempore mortuus sit arbiter,
quoniam certum est alterum ex litigatoribus ades
se non posse die statuta:an contra eum pœna com
mittatur?& videtur ꝙ sic.argumen.l.cum stipula-
tus sim mihi à proculo.ff.de verbo.obligatio.&.ff.
de damn.infect.l.damnum.§. sabini.sed tu dic con
tra per hæc iura.ff.de arbit.l.arbiter.ff.si quis cau-
tio.l.si eum.§.j.de verbo.oblig.l.insulam.&.l.si il-
16 la stipu.¶ † Vnde sciendum est, quod à sententia
arbitri non appellatur.leg.prima.C.de arbit. &.l.
non distinguem⁹.§.cum quidam.ff.eodem nisi ex
consensu partium fuerit.leg.ex consensu.§.j.ij.re-
spon.de appel.¶ Sed quę est ratio quòd à senten-
tia arbitri non potest appellari?respondeo ꝙ nul-
lam habet iurisdictionem. vnde cum ipso iure non
teneat eius sententia,ab ea non potest appellari.l.
j.C.quando prouo.non est neces.vnde metu pœ-
næ statur eius sententiæ.dicta leg.prima.C.de arb.
quare meritò per appellationem rescindi non po-
test.sic alibi dicitur de gradu qui nullus est quòd
non potest rescindi.leg. nam & sub conditione. ff.
17 de iniu.& rup.test.¶ †Quæro de quæstione quę
fuit in ciuitate Brixiæ, de facto inter duos fratres Iohannem & Mar-
ti.litigantes adinuicem qui compromiserunt in laicum communem, tan
quam in arbitrum & arbitratorem,qui arbiter ex gratia Ioannis & Mar-
tini auditis iuribus vtriusque partis pronunciauit contra Martinum:po-
stea in processu temporis dum ipse Martin⁹ nollet parere sententię ipsi⁹
arbitri, Ioannes petebat pœnam ab ipso Martino coram iudice:qui Mar
tinus dicebat : domine iudex,non teneor ad pœnam,eo quia sententia il-
lius arbitri non tenuit, nec valet quia non fuit legitimè lata.& ipse iudex
auditis allegationibus condemnauit ipsum Martinum ad pœnam com-
promissi at ipse Martinus grauatus ex sententia dicti iudicis appellauit
ad quændam iudicem appellationis.opponebatur per ipsam partem ꝙ
talis appellatio non valebat nec tenebat,nec debebat admitti.primò,qa
non potest appellari à sententia arbitri:ergo nec ab aliqua quæ oritur ex
ipsa.iuxta regulam iuris quod statuitur in principali debet statui & in ac
cessorio.l.cum principalis.ff.de re.iu.&.l.fina.C . per quas personas no-
bis acquiri. Item si hoc liceret,indirectè conceditur per aliam viam.leg.
cum hi.§.si cum his.de transact.non enim debent captari verba legis quę
dicit non appellari à sententia arbitri.l.pen.ad exhib.Præterea , cum qd
prohibet̃ & eius spes.l.omnia.de spon.Præterea, si hoc posset ipse Mar-
tinus sequitur quòd omnes sententiæ arbitri essent elusoriæ.contra. leg.
ne in arbitris.C. de arbitris . & .l.si pretor.de iudi. ¶ Item si hoc liceret,
lites ex litibus orirentur.contra.l.fina.de fruc.& lit.expen.imò lites sunt
dirimendę.l.quidam æstimauerunt.si certum petatur. Contra videtur
pluribus rationibus:quia appellatio est fauorabilis,& commune auxiliū
l.iij.ff.rem ratam habe.ergo appellatio admittenda.l.ij.&.l.cum quidam
de libe.& posthu.Præterea nulla lege cauetur, quòd ipse Martinus non
possit appellare:ergo,&c.ergo videtur concessum.leg . necnon. §.quòd
eis.ex qb⁹ causis maio.Præterea ,tā ī maiorib⁹ q̄ ī minoribus licitū est ap
pellare.l.& ī maioribus.C.de app.non ob.l.j.C.de arb.quia respōdeo,ꝙ
hoc non est verum : quod sic probo . nam lex dicit quod ab executione
non appellatur leg.ab executione.C.de appella.tamen si modum iudica
ti excedat:potest appellari.vt.l.item video quòd tutor nominatus appel
lare non potest,vt institutio.de excu.tutorum.§ . quia autem.tamen po-
test intra quinquaginia dies excusationes suas proponere,vt ibi dicit.&
nisi iudex tunc eas admiserit:potest tutor prouocare.ff. quorum appell.
non recip.leg.prma.§.primo & cùm appellatio descendit,ab ea senten-
tia:quia non potest appellari . quapropter dicendum est, ita inquæstio-
ne proposita cum non possit reddi ratio diuersitatis . argumen.leg. à ti-
18 tio.ff.de verborum obligationibus . ¶ † Quæro in quo arbiter discre-
pat ab arbitratore? dic quòd in tribus.arbiter super lite: arbitrator super
contractu . leg . si societatem.§ . arbitrorum. ff. pro socio . ¶ Secundò:
quia arbiter tenetur cognoscere secundum formam iuris ciuilis.l.cùm an
tea.§.licet.C.de arbit.Arbitrator verò ex æquitate,vt leg.fina.C.de con
trahen.emptio. Et ex hoc sequitur tertiò:quia sententia arbitri non po-
test reduci:sed arbitratoris sic.leg.vnde si numerus.ff.pro so.¶ Item arbi
ter cogitur sententiam dicere: arbitrator nō vt suprà dictum est. quid est
19 ergo † quòd quotidie fiunt compromissa in arbitrum & arbitratorem?
cum istę viæ sint contrarię? Sol.copula ponitur pro disiunctiua secundū
quosdam,& alteram viam necesse habet eligere verbis,vel factis:& sic iu
dicamus de eo tanquam de arbitro , vel arbitratore. vel secundum Iaco.
bu. potest sustineri communis mod⁹ : quia arbiter potest assumi super li
te : quia super lite potest transigere intelligunt , & de hoc in concordia
non sunt super tali transactione,in contractu tanquam arbitrator assumi
20 tur , & sic diuersis respectibus sit arbiter & arbitrator. ¶ Sed quæro † an
possit renuntiari iuri petendi reductionem ad arbitrium boni viri? sunt
opin.Dyn.in.c.scienti.de re iudi.dicit quòd non:quia in quacunque hu-
iusmodi conuentione est tanta dispositio legalis per modum conuentio-
nis.l.quidam cum filium.§.videamus.ff.de verborum obligationibus.&
l.quæro.§.inter locatorem.ff.loc.qui satisda.cogan.l.fin.quando ergo cō
ueniuntur tacitè intelligitur,si fuit arbitramentum æquum: & si non sit
causa conquærendi.sed hæc argu.Dy.non procedūt in casu quo conue-
nisset simpliciter.Iacob de are.tenet indistinctè conuentionē valere,qua
si per hoc arbitramentum censeretur esse arbitrium.argu.l.in conuentio-
nalibus.ff.de ver.oblig.sed arbitriū non potest reuocari per supradicta.
sed durum est ꝙ talis renuntiatio inducat remissionem futuri doli,& inui
tet arbitrum ad delinquendum,contra.l.iurisgentiū.§.si paciscar.de pac.
Ex quo quidam ibi euitant absurditatem prædictam,& assumunt consi
lium,vt remittatur dolus futurus.& ita iacet conuentionis forma,ꝙ par
tes remittant petere reductionem ad arbitriū boni viri,& renūcient arbi
trio iudicis,quo merè petitur reductio:sicut patet in actione depositi,in
cuius cōsequētia potest dolus futurus remitti.sed nō fuit Iac.but. q seqt̃
opi.Inn.ī.c.quītauallis.de iureiu.aut q̄rit̃ de iure,aut de cōsuetudine Pri
mo casu,aut laudum est iniquum reipsa:& nocebit cōuentio, & renūcia-
tio.aut ex proposito:& non valebit propter prædictam rationem,arg.l.
ij.C.de rescin.ven.cessante tamen conuentione & renunciatione, ꝑpter
vtriusq; iniqtatem,vel alterius tātum posset corrigi,& reformari. De cō
suetudine aūt talis renuntiatio,& tale pactum,nil operatur.ꝙ nota.

¶ Explicit tractatus de arbitris,editus per dominum Barto.à Saxofer-
rato docto.legum.famosissimo.

Incipiunt

a ¶ Mors oïa.Soluū tur ēt cōtract⁹ seruorū dñis suis obligatorū,matrimonioque madmodū & morte.

a *Incipiunt differentiæ[a] inter ius canonicum, & ciuile, secundum Bartolum.*

SVMMARIVM.

1 Compromittere de iure ciuili cũ iuramento nõ debet: de iure cano. sic.
2 Procurator iure cano. ab uniuersitate constituitur: iure ciuili non, licet secundum Iaco. sic.
3 Possessoriũ recuperãdæ iure ciuili datur aduersus deiectorem, uel quia mandauit, uel quia ratum habuit. iure cano. aduersus quæcunque res illicitè peruenit.
4 Iudex secularis de iure ciuili cognoscit, de causa spirituali incidenter: secus de iure canonico.
5 Prælatus iure ciuili, non constituit procuratorem in causis suæ ecclesiæ iure cano. sic.
Prælatus in bonis ecclesiæ habet plus iuris, quàm tutor in bonis pupilli.
6 Mulier iure ciuili, in criminalibus testis esse potest: iure cano. non.
7 Lis inter patrem & filium in potestate, esse non potest iure ciuili: iure canonico sic.
8 Contra absentem in criminalibus, lite non contestata iure ciuili an procedatur. & quid iure canonico?
9 Casus quibus lite non contestata, possunt recipi testes.
10 Accusatus & cõdemnatus de crimine, iure canonico suum accusatorẽ accusare nõ põt. secus iure ciuili, nisi amiserit libertatẽ, uel ciuitatẽ.
11 Testes sup nouis capitulis, testibus aptis iure can. indici põt. iure ciui. nõ.
12 Crimina iure ciuili, alia publica, alia priuata. iure cano. omnia publica.
13 Restitutio ĩ itegrũ iure ciui. ecclíæ nõ datur, cõtra libertatẽ iure can. sic.
14 Iurisdictio iure cano. perpetuatur citatione, iure ciuili litis cõtestatiõe.
15 Iudex appellationis, iure ciuili non delegat cognitionem causæ retenta prolatione sententiæ: iure cano. sic.
Iudex ordinarius iure canonico simpliciter committit cognitionem causæ principalis: iure ciuili secus: quia ter audire debet.
Iudex ordinarius iure ciuili audientiam causarum solum consiliarijs suis committit. iure cano. quibuscunque.
16 A sententia lata à subdelegato, iure ciuili appellatur ad delegatum: iure cano. non. Nam si tota causa committitur, appellatur ad primum delegantem: si pars ad delegatum.
17 Aetas uirilis iure ciuili est. xxv. annorum. iure canonico est. xxx.
18 Furtum iure cano. sumitur pro qualibet illicita detentatione: iure ciuili secus: quia contrectatio rei alienæ fraudulosa est.
19 Ea quæ sunt meri uel misti imperij iure cano. delegantur, non de iure ciuili, nisi causa absentiæ.
20 Res de qua data fuit tenuta iure ciuili, recuperatur usque ad. xxx. annos. iure cano. usque ad. xl.
21 Rescissoria post quadriennium iure ciuili, datur postliminio reuersis: iure canoni. non: quia eo tempore non currit præscriptio.
22 Latrones & depopulator notorius fugientes ad ecclesiam, inde extrahi possunt iure cano. alij non, sed iure ciuili homicidæ adulteri, & raptores uirginum.
23 Iurare per creaturas, iure canonico non est permissum: iure ciuili sic.
Iurare per membra Dei utroque iure prohibetur.
24 Actio in libello de iure ciuili exprimitur: iure canonico secus.
25 Instantia iure ciuili finitur triennio à die litis contest. iure cano. non.
26 Iudex ordinarius, iure ciuili non recusatur, iure canon. sic.
27 Delegatus de iure ciuili cũ recusatur, causa suspicionis non est proponẽda, nec probanda iure cano. sic coram arbitris. aliam uide nu. 167.
28 Ecclesia iure ciuili aduersus præscriptionem restituitur, iure cano. non. tamen dicit quod sicut, ipse minor.
29 Tormenta iure ciuili & cano. prohibita.
30 Fama sola iure ciuili nõ probat: iure cano. facit uitandũ esse excõicatũ.
31 Prædicatores & confessores possunt eleemosynas iure cano. recipere ab usurarijs: iure ciuili non sua authoritate, sed de manibus dominorum debent recipere.
32 Clerici Parisijs commorantes iure cano. laicum pro causis pecuniarijs coram episcopo cõueniunt: quod non est iure ciuili.
33 Clericus iure ciuili põt ĩ nõ suũ iudicẽ ecclesiasticũ cõsentire iure ca. nõ.
34 Contrahẽs in loco potest à iudice loci si ibi inueniatur citari, & absens omni remedio prætorio compelli, ut compareat iure ciuili: sed iure cano. solum pronunciat de mittendo si alibi existat.
35 In causa matrimoniali, & in causis electionum iure ciuili non perueniatur ad diffinitiuam, absque litis contestatione: iure canoni. sic.
36 Rigor ĩ causis ecclíasticis iure cano. nõ seruat: sed discretio: iure ci. sec[9].
37 Sequestratio iure ciuili, non fit propter rei absentiam. iure cano. sic.
38 Offerens se liti iure ciuili, cõdẽnatur ac si rẽ possideret: sed iure cano. nõ.
39 Consanguinitas iure cano. probatur per testes de credulitate & auditu iure ciuili, testes non probant.
40 Sententia in causa matrimoniali iure cano. potest sine scriptis ferri quòd iure ciuili non reperitur.
41 Dicto unius testis iure ciuili non statur: iure cano. sic, quando non est præiudicium alterius.
42 Abbas in causa monasterij, iure ciuili iurat de calumnia in animam suã, iure cano. in animam maioris partis conuentus.
43 Testes iure ciuili absolutè magis coguntur testificari, quàm de iure can.
44 Frater iure ciuili non accusat fratrem, de magno crimine: iure cano. accusat de hæresi.
45 Parentes iure ciuili, non testificantur contra filios: iure cano. sic.
46 Exceptio dilatoria, iure ciuili debet ante litem contestatam proponi. iure cano. quandocunque.
47 Sententia lata & transacta in rem iudicatam, quis ultra non auditur iure ciuili: sed iure cano. sic in causa matrimoniali fraude probata per unum testem & iuramentum.
48 Cessio recepta à clerico iure cano. præsumitur simulata: iure ciuili non, nisi doceatur simulatio.
49 Laicus ingrediens monasterium iure ciuili, aliquid retinere non potest, sed iure cano. potest aliquid concedere loco præbendæ.
50 Promittens aliquid dare sub pœna, si aliquid omittit iure ciuili, tenetur ad totam pœnam. iure can. secus.
51 Pro fure iudicando licitè iure ciuili licet accipere. iure cano. non.
52 Ordinandi ad sacerdotium, iure ciuili debent aliquid offerre ordinanti & notario: sed iure cano. non possunt.
53 Promissio facta de dando alteri iurata, iure cano. ualet: iure ciuili secus.
54 Transigere iure ciui. super criminibus ingerentibus pœnam sanguinis licet: sed iure cano. uidetur aliter.
55 Matrimonium inter pares simul habitantes, iure ciuili præsumitur: sed iure cano. adulterium.
56 Promissio pœnæ, & datio arrarũ ĩ matrimo. iure ca. nõ ualet: iure ci. sic.
57 Pater (etiam filia recusante) potest eam iure cano. maritare: iure ciuili non, nisi indignum uel turpem daret.
58 Consensus parentum in matrimonio, iure ciuili requiritur: nõ de iure ca.
59 Infamis quis uidetur effici, iure ca. pro omni crimine: sed de iure ciuili nõ.
60 Filij nati ex incestu uel nephario coitu, iure ciuili à patre alendi non sunt: iure cano. sic.
61 Matrimonium inter seruos, iure ciuili esse non potest, iure cano. sic.
62 Mulier intra annũ iure ciuili licitè nõ transit ad secũda uota: iure ca. sic.
63 Vxor etiã nõ perfectæ ætatis quæ fuit à uiro cognita in domo patris, & nondum traducta ad domum uiri, uiro mortuo lucratur quartam.
64 Statutum quod uxore præmoriente uir lucretur dimidiam dotis habet locum etiam in sponsa de præsenti, & ad domum non traducta.
Item an idem sit in sponsa?
65 Spurius iure ciuili ad decurionatum non prohibetur: iure cano. sic.
66 Contrahentes iure ciuili licitè ad inuicem se circumueniunt: sed ecclesia iure cano. pro uenditione rei suæ ultra iustũ prætiũ licitè nõ recipit.
67 Hæres iure ciuili non implens uoluntatem defuncti, perdit hæreditatem excepta legitima si est filius: sed iure cano. etiam filius: perdit totum.
68 Sacrilegio iure ciuili ĩponitur durior pœna, quàm de iure ca. & nu. 79.
69 Pœna pecuniaria iure ciuili, ab ecclesia infligi potest, iure cano. non.
70 Pactum nudum regulariter iure ciuili non producit actionem: sed iure cano. sic. quia datur condictio. cano.
71 Pupillus iure ciuili non iurat, nec seruare tenetur iuramentũ: iure canoni. sic, si est doli capax.
72 Fur iure cano. dicitur, qui non intrat per ostium: iure ciuili secus.
73 Præscriptio ĩ iuribus quæ nõ habẽt causam cõtinuã fit duplicato tpe iure ciuili, sed iure cano. in omnibus iuribus sufficit præscriptio. xl. anno.
74 Mortui pro suis sceleribus si sint in morte contriti traduntur sepulturæ iure cano. sed iure ciuili non absque permissu principis.
75 Pœna incestus, & adulterij iure cano. mors est: sed iure ciuili mulier in monasterium detruditur.
76 Gestum nõ meo nomine, iure cano. ratũ habere possum. secus iure ciuili.
77 Reus proponens exceptionem dilatoriam, & non probans ante sententiam, in expensis condemnatur: sed iure ciuili condemnatio expensarum non fit, nisi in fine causæ.
78 Incendiarius aliter iure cano. aliter iure ciuili punitur.
80 Plures si uulnerãt aliquem, qui mortuus sit iure ca. oẽs tenentur de occiso, iure ciuili, ille solus ex cuius uulnere apparet ipsum mortuum.
81 Accusatus si accusator non probat, iure ciuili absoluitur, sed iure cano. purgatio inducitur, in qua si deficit condemnatur.
82 Sortilegus punitur iure ciui. capite. sed iure can. pœna quinque aureorũ.
83 Incestum committens cum monacha iure ciuili pœna capitali punitur. iure canoni. clericus deponitur laicus excommunicatur.
84 Matrimonium iure ciuili soluitur, altero ex coniugibus uolente monasterium intrare, secus iure cano.
85 Nuptiæ inter consobrinos, iure ciuili contrahi possunt. iure cano. secus.
86 Legatum rei alienæ iure can. nõ ualet: iure ciui. sic, cũ distinctiõe tamẽ
87 Bonafides & titulus, nõ requritur iure ciui. ĩ præscriptione. iure can. sic.
88 Patria potestas iure ciuili, durat in omni ætate: sed iure cano. quo ad matrimonium, & iuramentum adueniente adulta ætate.
89 Filiusfamilias iure ciuili, uoto non obligatur. iure canoni. secus.
90 Stuprũ iure can. ppriè cũ uirgine iure ciui. ẽt cũ uidua puero uel soluta
91 Fornicator simplex, iure ciuili non punitur: iure cano. sic.
92 Peccans contra naturã, iure ciuili pœna capitis punitur: iure can. mitius
93 Pater occidens filiam in adulterio deprehensam, iure ciuili non

a ¶ Incipiunt differẽtiæ. Adde q̃ iste trac. nõ est Barto. q̃a nõ est stil[9] ipsi[9] & credo q̃ ille qui cõposuit istũ trac. recollegit scripta d. Iaco. Alber. de bononia. sed sine aliquo ordine. do. enim Iac. alber. de Bonoñ. existens Veronę cõposuit trac. siue summulã cõtrarietatum inter ius canonicum & ciuile. vbi posuit. clxij. differentias inter ius canonicũ & ciuile. & incip. à citatiõe. qui floruit tẽpore dominorum Alberti & Masti de lascha la dominorũ Verone anno domi. Mcccxxx. & sic tempore Io. an. & ipsum etiam alle. Bar. in cõsi. ccxxiiij inci. an fratres consobrini. Tho.

Differentiæ inter ius canonicum & ciuile.

punitur, iure cano. sic.

94 Viro iure ciuili non permittitur uxorem uerberare: clerico uxorato sic de iure cano.

95 Coniunx iure canonico, non uouit castitatem, iure ciuili sic.

96 Gradus aliter iure ciuili, aliter iure cano. computantur.

97 Mulier rapta, raptori iure ciuili non potest nubere. iure cano. sic.

98 Lex bene à zenone. non habet locum in rebus ecclesiasticis.

99 Alienantur res immobiles ecclesiæ cum minori solennitate de iure cano. quàm iure ciuili.

100 Locator finito tẽpore pōt domũ alteri locare iure ciuili. secus iure ca. in scolare ĩquilino, quia alius scholaris nõ cõducit sine cõsensu primi.

101 Emphiteuta iure ciuili, si nõ soluit canonem elapso biennio cecidit iure cano. non quia potest moram purgare.

102 Fructus pignoris iure ciuili, sortẽ extenuãt iure cano. ĩ duobus casibus.

103 Res sacræ uel religiosæ iure ciuili non possunt in obligatione uenire. iure cano. sic, ex causa necessitatis.

104 Testes in testamento, iure ciuili requiruntur septem. iure cano. sufficiunt duo uel tres.

105 Institutio uel relictum, collata in uoluntatem alterius, iure ciuili non ualet. iure cano. sic.

106 Fructus iure ciuili dicuntur, deductis expensis: sed decimæ iure canon. soluuntur de fructibus. nulla facta deductione.

107 Mora iure ciuili non fit re ipsa, sed interpellatione: sed iure cano. in tarda solutione decimarum fit re ipsa.

108 Noua uectigalia ĩponẽs, aliter iure ciuili, & aliter iure cano. punitur.

109 Desponsata de facto quæ non potuit cõsanguinitate impediẽte desponsari non potest cum altero fratre matrimonium cõtrahere iure cano. secus de iure ciuili.

110 Iuuenis qui puellam septem annorum duxit, quam attẽtauit cognoscere, & non potuit: iure cano. non poterit cum illius consobrina matrimonium contrahere. secus iure ciuili.

111 Eligentes Abbatem iure ciuili iurant. secus de iure cano.

112 Matrimonium iure ciuili, consensu siue uerbis contrahi potest iure cano. non in ualentibus loqui.

113 Vestes & ornamenta, iure ciuili cum mor. uis non sepeliuntur, iure cano. Archiepiscopus cum pallio sepelitur.

114 Archiepiscopus iure cano. pallio non utitur extra prouinciam, quod de iure ciuili uidetur.

115 Dignitati iure cano. quis licentia obtenta, cedere cogitur.
Cedens bonis iure ciuili, re integra illa recuperare potest.

116 Liberti ecclesiastici, multa specialia habent de iure canoni. quæ non inueniantur iure ciuili.

117 Pœnæ multæ iure ciuili imponuntur quæ iure cano. non traduntur.
Pœna carceris est ex grauioribus pœnis quàm ecclesia infligat.

118 Pœna falsi iure ciuili, alia est à pœnis iuris cano.

119 Patronus præsentans indignum, iure ciuili priuatur sed iure cano. non.

120 Pœnæ multæ reperiuntur à iure canon. constitutæ quæ in iure ciuili non habentur.

121 Interfectori iure cano. imponitur pœna minor quàm de iure ciuili.

122 Pugnare quis potest pro defensione possessionis, & rerum suarum iure ciuili, sed iure cano: clericus etiam cum saraceno non pugnat.

123 Vulnerans, iure ciuili, quando dubiũ est an uulneratus ex uulnere mortuus sit, nõ tenetur de occiso. iure ca. sic: & ideo nõ ministrat in sacris.

124 Corrumpens uirginem, licet iure ciuili non teneatur eam in uxorem accipere. iure cano. sic.

125 Stuprũ cõmittens iure canonico minori pœna punitur quàm iure ciuili.

126 Raptus proprie in sponsa committitur iure ciuili. secus iure cano.

127 Empta ex pecunia funebri iure cano. uenduntur, & pecunia restituitur: sed iure ciuili emens ex pecunia mea, & nomine suo non habet ius in re empta.

128 Quis in fronte iure ciuili nõ bullatur in pœnã: de iure cano. aliquando.

129 Vtens falsis instrumentis, & pœnitens, iure ciuili nõ punitur, sed iure cano. secus in utente falsis literis apostolicis.

130 Blasphemator Dei & Sanctorum iure ciuili punitur ultimo supplicio. iure canoni. laicus excommunicatur, clericus deponitur.

131 Mutans sibi causam possessionis iure can. tanquam indignus priuatur suo beneficio. secus iure ciuili.

132 Noualis terra, quæ de iure ciuili dicatur, & quæ de iure canonico.

133 Possidens mala fide, iure ciuili dicitur possidere. secus iure cano.

134 Malefactores rerum ecclesiæ coram ecclesiastico conueniuntur iure cano. sed iure ciuili actor sequitur forum rei.

135 Petens plus debito, iure ciuili in triplo condemnatur, & in expensis. iure cano. solùm in expensis.

136 Impediens legatum iure cano. excõicatur: iure ciuili traditur hostibus.

137 Fugiens ex bello publico, iure ciuili capite punitur: iure ca. est infamus.

138 Existentia in bonis nullius occupanti conceduntur iure ciuili. tamen iure cano. Episcopus non occupat diocesim, uel parochiam in locis nemini attributis, nisi à superiore concedatur.

139 Nil innouatur iure ciuili quæstione restitutionis in integrum pendente, sed iure cano. sic imposita cautione.

140 Delegatus ab ordinario, iure ciuili non exequitur suam sententiam: secus iure cano.

141 Sententia plurium, ualet iure ciuili, sed iure cano. contra eum qui criminaliter est condemnandus, omnes debent concordari.

142 Missus in possessionem in actione reali, statim possidet iure cano. non nisi elapso anno.

143 Bona hæreticorum iure cano. publicantur, & filijs auferuntur: sed iure ciuili, non auferuntur filijs catholicis.

144 Bona committentium enormia delicta in ecclesiam, in fiscum ecclesiæ committuntur iure cano. sed iure ciuili bona damnatorum reseruantur filijs.

145 Iudices seculares, in criminibus exequuntur gladio iure ciuili. secus iure canoni.

146 Pœna mortis iure ciuili infligitur, iure cano. non.

147 Appellari à sententia appellationis, quando possit?
Appellatio, rescindit pronuntiatum.
Appellare quòd liceat à sententijs, quæ secum trahunt executionem.

148 Iudex appel. à quo appellatur iure cano. statuit terminum intra quem appellans prosequatur appellationem: iure ciuili non.

149 Appellari ad Imperatorem, omisso medio iure ciuili non potest. secus de iure cano.

150 A sententia interlocutoria iure cano. appellatur. iure ciuili nõ potest.

151 Iudex à cuius sententia est appellatum iure ciuili non recusatur in alia causa. secus iure cano.

152 Appellare à sententia in causa momentaneæ possessionis, iure ciuili non licet: secus de iure canonico.

153 Testes in causa appellationis, publicatis attestationibus super eisdem capitulis iure cano. recipi non possunt: iure ciuili secus.

154 A sententia Episcopi iure ciuili appellatur ad secularem: iure cano: ad Metropolitanum, uel ad Papam.

155 Præscriptio non currit iure cano. tempore prælati malè alienantis, iure ciuili hoc non reperitur.

156 Iuramentum calumniæ iure cano. non habet locum in spiritualibus causis. sed ueritatis, secus iure ciuili.

157 Quæstio natalium iure cano. spectat ad ecclesiasticum, & iure ciuili secularis etiam incidenter cognoscit.

158 Minor iure canon. censetur maior in spiritualibus: secus iure ciuili.

159 Positio merè negatiua iure ciuili fieri non potest: iure cano. secus.

160 Senes & ualetudinarij, iure ca. cõpellũtur ad testificãdũ: iure ciui. secus.

161 Criminosi etiam non damnati iure cano. repelluntur à testimonio, si crimen probatur, secus iure ciuili. & numero. 164.

162 Accusari post mortem quibus casibus possit, iure cano. & iure ciuili: quæstio bona.

163 Testes iure ciuili etiam in ciuilibus compelluntur sed iure canoni. tantum in criminalibus.

165 Mulier iure ciuili, non accusat uirum de adulterio, secus iure cano.

166 Pro adulterio iure ciuili agitur pœna corporali. iure canoni. ad thori separationem.

168 Maritus excluditur quinquennio ab accusatione adulterij, iure canoni. non ad separationem thori.

169 Iudices ordinarij & delegati aliquid iure ciuili habere possunt: iure cano. delegatus habet expensas.

170 Sententia in notorijs cõtra ordinẽ lata, iure ciuili nõ ualet, iure ca. sic.

171 Officio iudicis expediũtur ea, quæ desiderãt cognitionem, & decreti positionem, & non delegantur iure ciuili. secus de iure cano.

172 Actor iure ciuili potest reum trahere coram diuersis iudicibus, pluribus actionibus: iure cano. secus.

173 Parentes pro filijs iure ciuili, non testificantur, sed iure cano. super consanguinitate sic.

174 Ordinarius causam trecentorum aureorum, iure ciuili non delegat nisi iusta causa. iure cano. sic.

175 Prorogari potest iurisdictio de persona ad personam de iure ciuili, etiam delegari. secus de iure cano.

175 Vir iure cano. accusat uxorem adulteram solam ad separationem thori. ius ciuile hoc non habet.

177 Filiusfami. iure ciui. absq; patris cõsensu, in iudicio esse non potest: iure canonico potest esse in spiritualibus.

178 Hæres conficiens inuentarium non tenetur ultra uires hæreditarias iure ciuili, sed iure canonico uidetur secus: quia tenetur.

179 Consuetudo subsequens iure ciuili præiudicat iuri scripto, sed iure canonico ita demum si sit rationabilis & præscripta.
Consuetudo iure ciuili sumitur, quæ attendit circa factum & processum iudi. iure canonico quæ attendit circa ius priuatum aliquorum.

180 Locus religiosus iure ciuili efficitur, ex eo quòd mortuus infertur iure cano. nisi pontificis authoritate.

181 Mortui iure cano. in ecclesia sepeliuntur, iure ciuili extra ciuitatem sepeliri debent.

182 Bonafides in usuca. à principio iure ciuili tantummodo requiritur: iure cano. continuo.

183 Bonafides in longissima præscriptione iure ciuili non requiritur, sed

ritur, ſed iure cano. requiritur titulus.
184 *Præſcriptione interrupta litis conteſtatione iure ciuili: poßidens poteſt etiam præſcribere: iure cano. ſecus.*
185 *Pœna nulla iure ciuili nõ excedit quadruplũ: iure can. ſec⁹ iuſtitia ſuadẽte.*

OPus itaque præſens in
quatuor partes conabor diuidere. In prima
quaſdam differentias ponam, quæ fiunt in-
ter ius cano. & ciui. circa inchoandum & or-
dinandum iudicium. In ſecunda ſubijciã dif
ferentias, quas inuenio' inter prædicta iura circa deciſionem
cauſarum, & negociorum. In tertia tradam differentias circa
executionem ſententiarum. In quarta & vltima adijciam dif-
ferentias inter præfata iura, quas reperi in appellationibus,
1 & appellationum cauſis. ¶ In primis † pono differentiam in
ter ius ciuile, & canonicum: quia de iure ciuili nõ debet com-
promitti cum iuramento, vt. C. de arbi. authen. decernimus.
ſed de iure canico etiam cum ſacramento, eſt permiſſum cõ-
promittere, vt extra de arbi. c. cum tempore. &. c. ex parte.
2 ¶ Addo † aliam differentiam: quia de iure canonico, vniuer
ſitas conſtituit procuratores, vt extra de procu. c. in cauſis &
c. petitio. & de iur. cal. c. cum cauſam, & canoniſtæ omnes ad
miniſtratores generali vocabulo, procuratores appallant, vt
j. q. iij. c. ſaluator. & extra de iur. calum. c. in pertractandis. &
c. Imperatores. Sed de iure ciuili, dicit Azo ꝙ vniuerſitas nõ
poteſt procuratorem conſtituere: quia procurator fit à ſingu
lari domino, vt. ff. de procu. l. ij. & ꝙ eſt vniuerſitatis, non eſt
ſingulorũ: vt. ff. de in ius voc. l. ſed ſi hac lege. §. & ſi aduerſus.
& ꝙ cuiuſcꝫ vniuer. no. l. ſicut. §. j. nec ob. authen. de ſanct. epi
ſcopo. §. & ſi quando. quia exponitur ibi procu. i. procurãs,
& ſic pro ſyndico ponitur. alij docto. iuris ciuilis, vt Inno. di
xerunt arg. huius. §. ſi quãdo. ꝙ vniuerſitas põt facere procu
ratorem, & quia vniuerſitas eſt domina: vnde procuratorem
3 cõſtituit. ¶ No. † aliam differẽtiã. qa de iure ciuili poſſeſſoriũ
recuperandę poſſeſsionis non datur, niſi aduerſus deiectorẽ,
vel quia mãdauit, vel ratã habuit deiectionem. ff. de vi & ui ar
ma. l. cum à te. & extra de ordi. cog. c. cum dilectus. & de reſtit.
ſpo. c. cũ ad ſedem. in fin. de iure verò ca. latius patet aduerſus
quẽcũcꝫ res illicitè peruenit, vt. in. d. c. cũ dilectus. & ibi no. &
4 extra de reſt. ſpo. c. ſępe. & iij. q. j. c. redintegranda. ¶ Aliam †
differẽtiã, no. ꝙ de iure ciuili iudex ſecularis poſſet cognoſcere
de qõne ſpũali incidẽter, vt ꝓbat. C. de iud. l. quoties. & de or
di. iud. l. adite. de iuriſ. om. iud. l. ſi idẽ. & de iud. l. j. licet nõ co
gatur. at iure canonico. ſecularis iudex nec incidenter põt co-
gnoſcere de ſpiritualibus cauſis. extra de ord. cogni. c. tua. &
q fi. ſint legi. c. cauſam. &. c. lator. & de hoc dictũ eſt de iudic.
5 ca. at ſi clerici. ¶ † No. aliã differẽtiã, ꝙ de iure ciuili dicim⁹ ꝑ-
latũ nõ poſſe cõſtituere procuratorẽ, in cauſis eccleſiæ ſuæ an
te litẽ conteſtatã, ad inſtar tutoris & curatoris. vt. C. de proc.
l. necꝫ. & ibi no. ex. l. iul. Sed de iure canonico eſt ſecus. extra
de procura. c. petitio. Et redditur ratio diuerſitatis. inter præ-
latum eccleſiæ: & tutorem vel curatorẽ, qa plus iuris habet ꝑ-
latus bonis eccleſiæ, vt puta cum vtatur & fruatur rebus ec-
cleſiæ ꝙ̃ tutor vel curator in bonis pupilli vel adulti, qui nõ
fruuntur in bonis pupilli vel adulti, vt hic plenè no. Bar. ex-
6 tra de reſcrip. c. edoceri. ¶ † Animaduerto aliã differentiã int
ius canonicũ & ciuile: qa de iure canico, mulier nõ accipitur
in teſtem, ſi criminaliter agatur. xxxij. q. v. c. mulier inter. &
extra de ver. ſign. c. forus. et no. extra de teſt. c. tã literis. ſed iu
re ciuili ita poteſt eſſe teſtis mulier, ſicut maſculus, niſi in te-
ſtamento, vt. ff. de teſta. l. qui in teſtamento. §. mulier. & not.
in. d. c. forus. & niſi ſit damnata de publico crimine. l. ex eo. ff.
7 de te. & l. j. eo. tit. ¶ Inſuper, notari † poteſt alia differentia: qa
iure ciuili poteſt eſſe lis, vel iudicium inter patrem & filium
in patria poteſtate conſtitutum. ff. de iud. l. lis nulla. & de hoc
vide quod ibi not. ſed de æquitate canonica videtur eſſe per
miſſum, vt ſecũda. q. ſeptima. c. qualiter. dic vt ibi not. ſanè
dici poteſt quòd non ſit differentia quo ad hoc, et quòd il-
lud. c, intelligendum eſt ſecundum legis diſtinctionem.
8 Reperimus aliam differentiam: † quia de iure ciuili. de crimi-
ne non proceditur contra abſentem lite non conteſtata. fal-
lit in caſu contra apparitores, vt Cod. de pœn. l. ne diu. pro
contumacia autem proceditur ſicut ceditur, Vt. C. de requir.
reis. l. ij. ſi autem lis eſt conteſtata & liquet de cauſa, nũquam
creditur contra abſentem: imò auditur quandocunque vene-
nerit. ff. de requi. reis. l. annus, Sed in minoribus, quia pœ-
nam relegationis, vel damnum æſtimationis continent: vnde
proceditur contra abſentem. ff. de pœnis. l. abſentem. & ibi
no. fallit, C. de adulte. l. quamuis. licet cauſam diſtinxerint. hic
autem liquet de cauſa aut non. ſi liquet de crimine, poteſt cõ-
demnari abſens. iiij. q. v. c. j. & xxiiij. q. iij. c. de illicita. Si verò
non liquet: expectandus eſt, vt. xj. q. iij. c. rurſus. et. c. cuicun-
que. in hoc videtur malè dicere: quia nõ diſtinguit ſi lis eſt cõ
teſtata vel non. vnde poteſt dicere ſecundũ Ber. ꝙ quãdo lis ẽ
conteſtata, et liquet de cauſa loquitur et habet locum. c. rurſus
9 et. c. quicunq;. † nã ante litem conteſtatã, nõ ſunt teſtes recipi-
endi in crimine. extra vt lit. nõ cõteſta. c. j. ¶ Fallit in caſibus
no. iiij. q. ij. quia ea. & C. de pœnis. ne diu. nullo enim priui-
legio gaudere debet, qui male adminiſtrando contubernales
aufugit. C. vbi de ratioci. l. ij. Item in cauſa inquiſitiõis, vt ex-
tra de dolo et cõtu. c. veritatis. et ibi no. Itẽ vbi quis infama-
tur, deficit in purgatione. extra de pur. ca. c. cũ. p. extra de ſy
mo. c. de hoc. Itẽ in hereſi poſt mortẽ. xxiiij. q. ij. c. ſanè profer
tur. ſed in caſu ciuili, nõ ꝓcedit lit. nõ cõt. itẽ in cã ap. C. de tẽ
po. ap. l. vlti. extra de ap. c. ſæpe. Itẽ in abſentia actoris. extra
de dolo et cõtu. c. cãm. quæ hodie videt correcta per. c. qm̃ fre
quent. et. C. qũo et qñ iud. aut. qui ſemel. Itẽ vbi agitur de in-
officioſo. vt. C. ſi vt ſe ab hære. abſti. aut. ſi omnes. ff. de min. l.
in cauſę. §. eã. Itẽ in cã ſubiectionis. extra de ſymo. c. cùm olim
Item ſecũdũ quoſdã, in cauſa libertatis. ar. C. de vſufr. leg. l. ij.
Item in trebellianica reſtitutione. C. ad tre. l. pe. §. eum autẽ.
Item cùm electus non comparet. extra de elect. c. dudum. in
10 fin. et not. hoc. iij. q. viij. de accu. ¶ † Eſt et alia repugnantia:
quia iure ciuili condemnatus de aliquo crimine, poſt ipſam
condemnationem in ſuum accuſatorem, poteſt accuſationem
inchoare, ſi non perdit ex illo crimine ciuitatem vel liberta-
tem. ff. de pub. iu. l. is qui. et ibi plenè no. et hoc ideo: quia par
citur ei, qui prouocatus voluit ſe vlciſci. ff. de bo. lib. l. qui cũ
maior. §. ſi libertus. In iure aũt canonico, cùm quis eſt cõdem-
natus de crimine, ammodo ſuum accuſatorem accuſare non
poteſt, neque extraneum, vt. vj. q. j. c. qui crimen. & de hoc
11 not. iij. q. xj. c. neganda. ¶ Alia eſt differentia: † quia iure cano
nico, poſſunt induci teſtes apertis atteſtationibus ſuper no-
uis articulis, vt extra de fide inſtru. c. cum Ioannes. & extra
de teſti. c. ex tenore. &. c. veniens. Sed de iure ciuili, non poſ-
ſunt induci teſtes, ſuper nouis atteſtationibus, vt ibi in gloſſ.
12 ord. ¶ Habemus aliam † differentiam, ꝙ de iure ciuili alia ſunt
publica crimina, et alia priuata. publica crimina traduntur
ff. de pub. iud. l. j. in tex. et in glo. et inſti. de pu. iu. per totũ. et
titu. ſeq. Sed de iure cano. videntur omnia crimina publica
13 eſſe. vj. q. j. c. infames. et ibi no. ¶ Subijcio † aliam de iure ciuili.
eccleſia non reſtituitur contra libertatem, ſicut minor con-
tra libertatem non reſtituitur. ff. de mino. l. ſi ex cauſa. in fi. et.
l. j. C. ſi aduer. lib. per totum. et minorẽ et eccleſiam lex ęqui-
parat, vt. C. de ſacroſanctis eccleſijs. l. fi. et ex qui. cau. maio.
l. lex publica. ſed de iure canonico, conceditur eccleſia in in-
14 tegrũ reſtitui cõtra libertatẽ. xij. q. ij. et ſi illi & ibi no. ¶ † Re
fero aliam differentiam: quia iure ciuili perpetuatur iuriſdi-
ctio delegati, per ſolam litis conteſtationẽ. vt ſi poſtea moria-
tur delegans, non finiatur mandatum. Si verò moriatur ante,
expirat iuriſdictio delegata. C. de iuriſ. om. iudi. l. et quia. cõ-
cordat etiam authen. de litig. §. omnem. colla. viij. Sed iure ca
nonico, non conſideratur tm̃ litis cõteſtatio, ſed ſufficit ſola
citatio ad perpetuandam iuriſdictionem uel reſcriptum, vt
extra de offi. delega. c. gratum. et. c. licet. et extra de offi. dele
15 gat. c. vlti. §. j. et no. in. c. relatum. ¶ Surgit alia † differentia: qa
ſecũdũ legẽ, iudex appellationis nõ põt delegare cognitionẽ
cauſæ appellatiõis, retẽta ꝓlatione ſnię. C. de. iud. aut. ad hęc.
ſed ſec⁹ ſecũdũ can. vt extra de offi. iud. dele. c. ſup qõnũ. §. in-
tẽtionis. et ibi no. Itẽ circa idẽ ſecũdũ legẽ nõ põt iudex prin-
cipalis cauſæ, cauſarum cognitionem cõmittere, niſi litem fa-
ciat coram ſe conteſtari, et ſemel audiat in medio, et ſemel in
fine, vt in aut. ut defunc. ſeu fu. §. illud. et. §. ſe. colla. v. C. de iu
di. aut. ad hæc ſecũdũ can. non requiritur ꝙ ſemel audiatur in
princ. et ſemel in medio, ſemel in fi. ſed ſimpliciter poteſt cau
ſarum audientiã committere, ut in dicto. §. intentionis. Item
circa idem ſecundum leges, iudex committit audientiã cauſa
rũ tm̃ conſiliarijs ſuis, vt in. d. aut. ad hęc. et in aut. de iudi. §. ſi
quis aũt. col. vj. ſed ſecũdũ can. põt iudex committere cuicũ-
que. vt extra de off. deleg. c. paſtoralis. ¶ Eſt et alia differẽtia:
16 † quia leges indiſtinctè dicunt, ꝙ ſi delegatus cõmittit alicui
cauſam ad eum eſt appellandũ. C. qui pro ſua iuriſdictione. l.
vnica. de hoc tamen dic vt ibi not'. Sed ius canonic. diſtin-
guit utrum delegatus committit totã cauſam et tunc appella
tur ad ipſum delegantem primum. vel nõ cõmittit totã cau-
ſam: et tunc appellatur ad ipſum delegatum: qui ſecundo de-
legauit, vt extra de offi. dele. c. ſuper quæſtionũ. §. potrò. et eſt
17 rõ, ut ibi not. ¶ † Aliam vero diuerſitatem inuenio: qa lex vi-
rilẽ ætatẽ interpretat. xxv. annorũ. ff. de min. l. prima. et. C. de

his qui ve.ęta. impe.l.fi.sed aliter secũdũ cano.interpretatur
vt uirilis ætas.s.xxx.an.vt lxxvij.distin.c. is præsens benedi-
18 ctus & est ratio, vt ibi no.¶ Potes notare† aliam differentiam:
quia iure ciuili furtum diffinitur, contrectatio rei alienæ frau
dulosa &c.ff.de fur.l.j.§.furtũ.& no.do.Axo.in sum. de fur.
in princip.Sed de iure canonico furtum largè sumitur ꝑ qua
libet illicita contrectatione, vt.xiiij.q.v.c.dominus. ¶ Not.
19 aliam † differentiam.de iure ciuili, ea quæ sunt meri vel misti
imperij non possunt delegari, nisi quando cõtingit ordinariũ
profisci.vt.ff.de offic.eius cui mandata est iurisdict. l. prima.
Sed de iure canonico secus potest dici : nam delegatio com-
mittitur .xxiij.q.iiij.c.sicut.& no.extra de offi.ord. ꝙ sedes.
20 ¶ † Rursus aliam differentiam not.nam de iure canonico po-
test recuperari proprietas rei, de qua est data tenuta vsque
ad.xl.annos.cùm præscriptiones de iure canonico sunt qua-
dragenales, sed de iure ciuili potest recuperari vsq; ad xxx.
ann. C.de præscri. xxx.anno.l.cum notissimi. xvj.q.iij.§.pe
nult.de hoc not.extra de offic. ord.c.pastoralis. ¶ Aduerte
21 †ad aliam.iure ciuili postliminio reuertentibus datur resciſ-
soria intra quadriennium.instit.de ac.§.rursus.C. de in integ.
resti.l.fi.sed secundũ cano.cum non currat eo tempore præ-
scriptio:non datur rescissoria.xvj.q.iij.prima actione. & ibi
22 not.¶ Item est alia. †de iure canonico, qui fugerint ad eccle-
siam, non debent inde extrahi. Excipiuntur publici latrones
& notorius depopulator.xvij. q. iiij. sicut antiquitus. & ex-
tra de immu.eccle.c.inter.isti soli excipiuntur, & non alij, se-
cundũ cano.sed iure ciuili excipiuntur homicidæ, & adulteri
raptores virginũ, qui in ecclesia sunt capti de iure canonico.
23 xxxvj.q.j.si quis de raptoribus. ¶ Admitti potest† alia diffe-
rentia.de iure cano.nõ est permissum iurare per creaturas.ni-
si vbi inuehitur expressum:vt per euangelium, per altare, per
crucem, vt.xij.q.j.c.considerate.&.c.clericum.&.c.habemus.
&.c.si aliqua.&.x.q.v.periurat. Sed iure ciuili permissum vi
detur.ff.de iureiurand.l.secunda. §.finali.&.l.sequent. &.l.q
per salutem. Sed vtroque iure concordante, prohibitum est
iurare per membra Dei, vt.xxij.q.j.si quis per capillũ.& in au
thent.vt non luxu.contra naturam circa medium.colla.vj.
24 ¶ Non omittimus† aliam differentiam. iure ciuili actio est ꝓ
ponenda in libello : quia sine actione nemo experitur, vt.ff.
de negocijs gestis.l.si pupilli. §.fi.ff.de admini.tuto.l.quoties
§.item si.& ar.ff.de eden.l. prima.& instit. de actio.in princi.
q̃uis alij, vt Azo, dicunt contrarium.ad hoc tamen dic vt no.
ff.de eden. l. prima.secundũ cano. verò nemo tenetur edere
actionem.extra de iudi.c.dilecti. & ibi no.¶ Maxima diffe-
25 rentia† nõ remanet indiscussa. iure q̃dẽ ciuili instantia iudicij
perit cursu triennij, numerãdo à litis cõtest. C.de iudi.l.pro
perandum. fallit in casibus specialibus ibidem no. Sed de iu
re canonico, instãtia iudicij triennio non finitur. extra de iu-
di.c.venerabilis.q̃uis recitentur aliorum opin.quas dic vt ibi
26 dem not. inuenias Repugnantia.† Et in alio reperitur:quia de
iure ciuili, ordinarius non potest recusari, vt.nota. C. si qua
prędi.po.l.prima.§.illo.& quãdo impera.inter pupil.& vid.
l.prima.& de iuris.om.iud.l.fi.& hęc est verior opi.Bulg.sed
Mar. contra. ꝙ dic plenè.& not.C.de iud.l.apertissimi.Iure
canonico etiam, ordinarius recusari potest, extra de foro cõ-
pe.c.si quis contra clericũ.& de ap.c.cũ speciali.¶ Circa ean-
27 dem materiam, est etiam differentia inter †ius canonicum, &
ciuile:quia de iure ciuili, quando recusatur delegatus nõ est
necesse allegari causam suspicionis, & sic etiã nec probari, vt
C.de iudi.l.apertissimi.§.j.super ver.puta.& uer.suspicionis
& aut.ibi posita.sed quando contingeret, & est arg.ff.ad tre-
bellia.l.quia poterat.& de appella.l.si perlusorio. Alij vt Py
leus de iure ciuili dicunt causam suspicionis esse proponen-
dam & probandam:ꝙ dic plenè, vt no.in.d.l.apertissimi.Sed
de iure canonico corã arbitris, causa suspicionis est propo-
nenda & probanda.extra de offi. deleg.c.suspicionis. & ex-
tra de app.secũdo requiris. §.primo.&.c.cum speciali.¶ Dif
28 ferunt ius canonicũ & ciuile:† qa de rigore iuris ciuilis, aduer
sus præscriptionem ecclesia restituitur à tempore præscri-
ptionis completæ intra quadriennium.C.de temp.in integrũ
rest.l.superuacuam.nam ecclesia & respublica æquiparantur
C.de sacrosan.eccle.l.fi.& respublica restituitur.Cod.ex qui.
cau.maio. l.respublica. sed de æquitate canonica non resti-
tuitur ecclesia contra præscriptionem.vt dicit Barto.& Gof-
fre.ne iura canonica de præscriptione loquentia, sint frustra.
& voluit tamen præiudicare ecclesijs per præscriptionem
xvj.q.iij.c.placuit.et.q.iiij.c.volumus:vt no.extra de integr.
resti.c.auditis. in apparatu Ber. Hoc autem non omitto di-
cere de iure canonico potest subtiliter dici, vt ecclesia resti-
tuatur contra præscriptionem, cùm ecclesia æquiparetur mi-
nori.extra de in integ.resti.c.j.&.c.auditis.cum simi.¶ Item
29 differunt.† nã iure ciuili torneamentũ non est prohibitũ. nã
iudex gratia virtutis ostendendę permittit.ff.de aleato.l. so-
let.ar.ff.ad leg.aql.l.qua actiõe.in.§.si q̃s in cõsuetis.Iure ca-
nonico prohibitũ est.extra de torneamentis.in.c.j.& hoc ibi
not.sed melius puto dicendũ ꝙ torneamẽta sunt prohibita
30 iure ciuili.C.de gladi.l.vnica.lib.xj.¶ † Itẽ differunt.nã de iu
re canonico, fama aliqua facit excõicatũ vitandum esse.extra
de sen.excõ.c.cũ desideres.sed iure ciuili, sola fama nõ ꝓbat.
sed est semiplena probatio.ff.de tritica.l.iij. ¶ Item differũt.
31 † iure canonico prędicatores & cõfessores possunt recipere
eleemosynas ab vsurarijs, & raptoribus aliarũ rerũ : quasi ge-
stores eorum quorum res extortę sunt, cũ nõ habeant vnde
viuant aliunde.extra de sentẽ.excommuni.c.cum voluntate.
sed iure ciuili, tales prędicatores, cõfessores non possunt sua
authoritate recipere, sed manibus dominorum.ff.quod met.
causa.l.extat.nec possent hoc habere contra prohibitionem
dominorũ, ꝙ iure canonico cõcedit̃.C.de neg.gest.l.vltima.
& not.Inno.in alle.decretali cum volũtate.¶ Item differunt
32 iure canonico† clerici Parisijs morantes, etiam in causis pecu-
niarijs, vt possint conuenire laicos coram Episcopo. extra
de foro competẽ.c.ꝙ clericis.quòd non est de iure ciuili:quę
sit ratio:quia Episcopus est ibi Comes:vt ibi no.¶ Item dif-
33 ferunt iure ciuili:† qa clericus posset consentire litigare corã
iudice non suo, nõ tamen ecclesiastico, vt.C. de iurisdictione
om.iudi.l.prima.ff.de iud.l.ij.C.de episco.audi.l.si qui ex cõ
sensu.&.l.episcopale.Sed iure canonico secus, nisi cõsensus
sui episcopi accedat.extra de fo.competẽ.c.significasti.iiij.q.
34 vj.c.nõ licet.&.ix.q.j.&.ij.¶ Item† notari potest alia diffe-
rẽtia.iure ciuili si quis cõtraxit in vno loco, poterit citari à iu
dice illius loci, si in loco inueniat̃, & si nõ inueniatur, potest
mulctari, & omni remedio prętorio cõpelli vt veniat. prout
approbatur.ff.de iudic.l.hęres absens.Sed iure canonico, po
test iudex loci cõtractus solummodo pronunciare de mittẽ-
do, si alibi conuentus existat. vt not.in decre. Innocẽ. roma-
na.de foro compe.& vide quę not.in decre.c.licet.eo.tit.per
35 Innocẽ. ¶ Item† differunt.iure ciuili nõ potest procedi ad
diffinitiuam sentẽtiam lit.contesta.nisi in causa. appel.vt.C.
de appel.l.vlti.§.illud.de iure canonico in causis matrimo-
nialibus vbi agitur de cõiungẽdo fœdere matrimonij, nõ de
dissoluendo.& in causis electionum, bene potest procedi ad
diffinitiuam vsq; ad lit.cõtesta.vt extra de lite non cõtestata.
36 c.j.&.c.quoniam.§.porrò.¶ † Item differunt. iure canonico
in ecclesiasticis personis, & negotijs.nõ tamen rigor, sed dis-
cretio est seruanda:sed aliter de iure ciuili.extra de dolo & cõ
tuma.c.primo.de restitu.spo.c.sępe.&.ff.si quis ius dicẽ.non
37 obtẽ.l.j.¶ † Item differunt.iure canonico potest fieri seque-
stratio, propter absentiam rei.extra de dolo & cõtuma.c. ex
literis.Sed iure ciuili, in eo casu nõ fit sequestratio.C.de pro
hibi.quę libe.l.vnica.& ibi not.& in alijs casibus fit de iure ca
nonico sequestratio:qui de iure ciuili nõ sunt expressi, vt no.
38 extra de sequest.poss.c.cum dilectus. ¶ Item† differunt. iure
ciuili si quis offerat se liti, cõdemnat̃ ac si possideret rem quæ
petit̃.ff.de rei vendi.l.is qui se.&.ff.de peti.hęredi.l.qui se li-
ti.Sed iure canonico in negotijs ecclesiarũ, cessat hoc ius, ne
delicta personę redundẽt in damnũ ecclesię.xvj.q. vj.c.& ne
si epm̃.& extra vt lite pen.c.ecclesia.vbi de hoc. ¶ Item dif-
39 ferunt† iure canonico ad probandũ cõsanguinitatem admit-
titur ad testimonium de credulitate.& de auditu.extra de ꝓ-
ba.c.quoties.&.c.licet.Sed iure ciuili nõ reperitur ꝙ admit-
40 tatur talis probatio in hoc casu, ¶ Item† differunt.iure cano
nico in causa matrimoniali, sententia potest ferri sine scriptis
de testib.c.Alb.& ibi not. sed iure ciuili, non inuenitur quo
casu possit sententia ferri sine scriptis.C.de senten.ex breui.
41 reci.l.fin.& ibi no.¶ Item† differunt.iure ciuili non creditur
dicto vnius testis.C.de testi.l.iurisiurandi.Sed iure canonico
creditur aliquando vni testi, quando scilicet nõ est præiudi-
cium alicuius:puta quęritur inter aliquos vtrum quis sit ba-
ptizatus.vel vt ecclesia sit cõsecrata.de cõsecra.distinc. iiij.c.
paruulos.&.c.cum itaq;.& quando quæritur vtrũ q̃s penitẽ
tiã egerit.extra de symo. c.nemo.& extra de pœ.& re.c. oĩs.
42 ¶ Item differunt.† iure ciuili Abbas in causa monasterij iurat
de calumnia in animam suam:qa personam habet legitimam:
& causa fit cũ eo tanq̃ cũ legitima persona.C.de iura. calũ. l.
ij.§.ꝙ obseruari.&.§.hoc etiam.& ibi not.&.C.de epis.& cle
ri.aut̃.cã quę fit cum mo.sed de iure canonico debet iurare in
animã maioris partis conuentus.in cõsilio Lugdu.c.præsen-
43 tium.de test.& no.extra de elect.c.dudũ. ¶ Item† differunt.
iure ciuili magis absolutè cõpellunt̃ testes ferre testimonium
quã iure ca.extra de tex.ca.qm̃ libera.& extra de te.c. si p.ij.
& not.

& not. Inno. e. ti. c. j. Preterea clerici de iure canonico nō sunt compellendi, nisi cum aliæ probationes haberi non possunt.
44 xiiij. q. ij. c. quāq;. ¶ Itē differunt. † iure ciuili, frater non potest accusare fratrem de magno crimine, vt qui accusare non possunt si magnū. & e. ti. si sorori. Sed de iure canonico fratē pōt accusare fratrē de heresi. extra de pšum. c. literas. ar. xxij.
45 q. ij. si audieris. xiiij. disti. in. c. dyaconi. ¶ Itē differūt. † iure ciuili, parētes nō possunt esse testes cōtra liberos ēt volētes. C. de test. l. parentes. Sed iure cano. possunt testificari cōtra se extra de pšum. c. literas, & xiiij. dist. c. dyaconi. ¶ Item diffe-
46 rūt † iure ciuili dilatoria exceptio debet proponi añ lit. cōte. & postea nō pōt opponi si ante lit. cōte. lit omissa. C. de procu. l. ita demū. & ff. de iudi. l. sed & si susceperit. C. de except. in fin. Sed de iure cano. instantia recipitur in. except. ex quo potest opponi in qualibet parte iudicij. extra de excep. c. ex-
47 ceptionē. & in decre. c. pia. ¶ Notari potest † alia differentia. nam iure ciuili lata sentētia, non auditur aliquis aduersus eā postq; transiuit in rem iudica. C. sñiam rescin. non pos. l. j. & de appel. hi qui. & vt lit. pen. c. q licitam. De equitate verò canoni. auditur qs fauore matrimonij semiplenè, probata fraude per iuramentum, & per testem vnū, vt extra de in integ. resti. c. ex literis. & sic potest intelligi. iij. q. v. c. quisquis. in fin. & hoc potest ita iurare de rigore iuris: qa ibi absens, legitimè citatus presumit cōtumax, si nō venit, vt. iij. q. ix. c. decernim⁹ lxv. dist. c. si fortè. ff. de re iudi. l. cōtumacia. sed talis presumptio potest elidi per aliam presumptionem, siue semiplenam probationem, vt. ff. de re iudica. l. diuus. vnde per sacramentum potuit ibi tolli pšumpta contumacia. xxxv. qō. iij. extra ordinaria, & optimū arg. extra qui ma. accu. pos. c. cum ī tua. Item circa idem, & in alio dictat contrariū ius canoni. nec ibi transit in rem iudicatam, sententia contra matrimonium, vt extra de re iudicata. c. lator. & c. cōsanguinei. Idem et in aliis casibus spiritualibus. xxv. questio. ix. per totum. & ibi nota.

48 ¶ Item insurgit, † & alia differentia: qm iure canonico si clericus cesionem recipiat, præsumitur de iure cesio simulata, vt extra de alienatio. iudi. mut. cā fac. c. ex parte. clerici em ab illicita negotiatione prohibentur, xiiij. q. iij. c. clerici. & c. canonum. & lxxxviij. dist. c. fornicari. iure ciuili non inuenitur nisi aliter doceatur simulatio. C. mand. l. per diuersas. & l. ab Anastasio. probari tamen potest. C. de procurato. l. militem.

49 ¶ † Insuper alia differentia bona & subtilis inuenitur: quia de iure ciuili, ingressus monasterium monachus vel canonicus regularis non potest aliquid retinere. C. de sacrosanctis ecclesiis. authentica ingressi. & cum alterius iuris sit non potest aliquid habere. ff. de acquirendo rerum domi. l. homo liber, & de regulis iuris. l. qui seruitute. & argum. ff. de vsuris. l. placuit. Sed iure cano. potest purè & sine peccato aliquid de suis bonis concedere loco pbendę. extra de symo. c. tua nos. & extra de proba. c. in presentia. & de succes. abintesta. c. quoniam dilectus. in fin. & de eo dic vt nota. in dicta decreta. tua
50 nos. & extra ne cleri. vel mona. c. fina. ¶ Est & alia † differentia. nam iure ciuili, qui aliquid promisit quod consistit in dando sub pœna: si aliquid omittit dare: ad totam pœnā tenetur. ff. familię erciscū. l. heredes. §. in illa. & ff. de verborum obligationi. l. stipulationum. l. secūda. in fi. & l. executionē. et plenè not. ff. si qs cau. l. si seruus. §. plurium. Sed de iu. ca. ob. exceptio. & Inn. M. sequit opinio. vt extra de pœ. c. suam. ꝙ dic vt ibi plenè not. ī apparatu ordinario. ¶ Notari solet alia
51 † differētia secūdū Io. de iure cano. nō licitè recipit aliqs, vt in dicet furem. extra de fur. qui cū fure. cū. c. se. & ar. j. q. j. §. ex his verbis. & ibi not. sed de iure ciuili etiā quis licitè recipere pōt, vt indicet furem. ff. de cōdi. ob tur. cau. l. si ob turpē cau.
52 de pscrip. ver. l. solet. & in eis not. ¶ Not. † aliā differētiā ꝙ de iure ciuili pro quibusdā cōsuetudinibus, debebāt aliquid offerre illi qui ordinabant, & etiam tabellionibus pro scripturis ordinatorum. vt in authenti. de san. epis. §. pro consuetudinibus. sed iure canoni. est secus. & si fieret esset symonia: vt
53 j. q. ij. sicut episcopum. & ibi not. ¶ Habemus † aliam differētiam: quia iure canonico valet hæc promissio: promitto tibi me daturum Titio. x. maximè si interueniat iuramentum, argu. xxij. qō. v. c. iuramentum. & no. j. q. vij. c. quo. sed de iure ciuili secus est, vt. ff. de verb. obligationi. l. stipulatio ista. §. alteri. nisi in casibus qui not. institu. de inutili. stipula. §. alteri.

54 ¶ Diuersitatem aliam reperimus: † quia iure ciuili transigere permittitur de criminibus publicis, ingerentibus pœnam sanguinis, excepto crimine adulte. de aliis verò criminibus publicis, quæ sanguinis pœnam non ingerūt, nō licet transigere, excepto crimine falsi. l. transigere. C. de trāsac. & dic vt ibi not. Sed iure canonico videtur aliud dicendum, videlicet ꝙ nullum crimen ingerat pœnam sanguinis. Item in cā spirituali nullo mō licet desistere pecunia accepta, vt extra de re-
55 scrip. c. fi. de hoc no. ij. q. iij. §. in oibus. ¶ Itē differunt: † quia iure ciuili inter pares cōiter habitantes & tractantes se vt vir & vxor, præsumitur matrimoniū, vt. ff. de ritu nup. l. in libere. sed de iure cano. potius presumitur adulteriū, nisi ostendatur solēnitas nuptiarū. vt. xxv. q. v. aliter not. xxx. disti. his q
56 non. ¶ Item alia † differentia solet tradi à doctorib⁹ iure cano. promissio pœnę. neq; stipulatio arrarū nō videt valere in matrimonio, vt extra de spon. c. gemma. quia eadē ratio prohibitionis in pœnis & in arris, vt argu. extra de transact. c. inter corporalia. sed secundū legem pœnę promissio nō valet. ff. de ver. obli. l. titia. §. idē respondit. valet tamen arrarū promissio. C. de spon. l. fi. & de hoc not. in. d. c. gemma. ¶ Habe-
57 mus aliā differētiā: † qa de iure ca. pater non potest filiā renuēte, eā maritare, vt extra de despō. impube. c. j. & extra de spō. c. cū locum. xxvij. q. ij. c. sufficit. Sed filia iure ciuili nō potest patri resistere volenti eā maritare, nisi dederit ei turpē psonā vel moribus suis indignā. ff. de spon. l. sed quę patris. & hæc differētia not. extra de despon. impub. c. primo. ¶ Item cir-
58 ca † idē differūt: qa iure ciuili consensus parentum requirit, in matrimonio. C. de nup. l. nec filiam. & ff. de ritu nup. l. nuptię sed iure canoni. non requirit, nisi de honestate, vt. xxvij. q. ij.
59 c. j. & ibi plenè not. ¶ Not. † etiam aliam differentiam: quia iure ciuili non pro quolibet crimine condemnatus efficit infamis, sed pro qbusdam sic, vt. ff. de publi. iudi. l. infamen. & ff. de his q not. infa. l. quid ergo. §. fi. & l. athle. §. vlti. & plenè distingu. iij. q. vij. §. porrò. sed iure cano. non videt hęc distinctio sibi locum vendicare, cum omne peccatū infamet: vt. iij. qō. v. c. constituimus. & iij. q. vj. c. infames. & c. omnes. & no.
60 in. d. §. porrò. ¶ Item † aliam differentiam no. qa secūdū rigorem iuris ciuilis, filij nati ex incestu damnato, vel nephario coitu, non sunt alendi à parentibus: vt in auť. qb⁹ mod. na. effi. legi. §. fi. & C. de natu. lib. auť. licet. sed de equitate canoni. quæ considerauit ius naturale. secus est extra de eo q duxit in matrimoniū. c. cum haberet. in fi. & ibi no. plenè. ¶ Subij-
61 cio aliam differentiā. † quia de iure ciuili non potest esse īter seruos matrimoniū, neq; inter seruum & liberam. sed dicitur contuberniū. C. de nup. l. cum ancillis. Sed de iure canonico seruus sicut liber rectè matrimonium contrahit: vt extra de
62 coniu. seruo. c. j. ¶ Item not. aliam differētiam. † quia iure ciui. mulier prohibetur intra tempus luctus, hoc est etiam ītra annū transire ad secūdas nuptias, & si contrarium facit efficitur infamis, & patitur alias pœnas contentas. in. l. j. C. de secun. nup. Sed iure cano. statim mortuo primo viro, mulier potest sine aliqua pœna. extra de secun. nup. c. super illa. & ibi
63 no. & c. vlti. ¶ Sed quero, † anteq; maritus duceret vxorem ad domū suam. eam cognouit carnaliter in domo patris vxoris, an eo mortuo lucretur quartam. quāuis ducta non fuit in domo viri sui? dic quòd sic, etiam si ipsa non fuerit perfectæ ętatis. ff. de ritu nup. l. si perfectus. de lega. j. l. fi. argu. ff. de priuile. cre. l. ij. ff. de ritu nup. l. ideo. Item etiā alia ratione, vxor lucrat quartam propter copulam carnalem: quia matrimonia iure pontificali non iure fori regunt. ij. qō. ij. c. hinc distinguendo. & in matrimoniis malicia supplet ętatem. & per carnalem copulam fit matrimoniū legitimū. extra de despon. impube. c. de illis. & c. iuuenis. & c. adolescens. vt de malicia refert Greg. in dialog. de quodam puero. ix. anno. qui nutricē
64 suam grauidauit. vt not. xx. q. j. in princi. ¶ Et not. † quòd statutum disponens, quòd vir præmortua vxore lucretur dimidiam dotis. habet locum siue fuerit traducta ad domum ma-
a riti, [a] siue fuerit secuta copula carnalis, siue non: dummodo matrimoniū fuerit contractū per verba de presenti: vt. l. nuptias. ff. de regu. iuris. l. nihil. ff. rerum amota. & ibi nota. & de ista qō. est casus singularis in. l. Deo nobis. C. de episco. & clericis. Sed iuxta hoc queritur an erit idem in sponsa. pone ꝙ maritus debeat lucrari tertiā partem dotis, vtrum idem erit in sponso? Vel ponamus ꝙ filia maritata excludat per statutum, vtrum idē erit in sponso? docto. dicūt ꝙ non: vt. l. non sine. C. de bo. quę lib. & ibi per Pet. & Cy. & Gui. ad hoc. ff. ꝙ fa. l. tuto. autho. l. an in patrem. vbi not. & vide per scribentes in. l. deo nobis. C. de episco. & cleri. ¶ Item nota aliam diffe-
65 rētiam † de iure ciuili spurij non prohibent eligi ad decurionatum, vel ad illos honores. ff. de decu. l. spurij. in prin. & l. generaliter. sed de iure cano. secus est: vt. vj. di. c. j. & ij. & ibi de
66 hoc not. inuenies. ¶ Possum † aliā differētiam ponere. ecce iure ciuili licitum est contrahentibus ad inuicem se circumuenire, vsq; ad dimidiam iusti pretij. ff. de minori. l. in causæ. Sed iure cano. potest dici ꝙ ecclesia de re sua quam vendidit in casibus concessis, non decet recipere vltra iustum pretium: vt extra de dona. c. per tuas. & hoc not. xij. qō. ij. c. hoc ius. in gl.

a ¶ Domū mariti. vide latè Abb. ī cōsi. j. lib. j. vide Bar. in l. nihil. & ibi scripsi ī addi. plenissimè. ff. so. ma. T. D.

67 ordi. ¶ No. aliam differentiam † iure ciui. si quis hæres nõ im-
plet voluntatem defuncti, priuatur in totum hæreditate. hoc
saluo: quia si est de liberis, debet retinere legitimam. C. de fi-
deicõ. l. fi. auť. hoc amplius. Sed cano. indistinctè dicunt hære
des qui non parent voluntatibus defunctorum, priuari in to
tum succesione. xj. q. j. c. siluester. extra de voto. licet. in fi. &
68 no. in dicto. c. siluester. ¶ No. † aliã differentiã: quia iure ciui-
li imponitur pœna sacrilego durior q̃ꝫ de iure cano. ff. ad. l. iu.
pe. l. ex sacrilegiȷ̃. Iure vero cano. diuersę pœnę imponuntur.
nam si committitur in persona ecclesiastica, talis ipso iure est
excommunicat⁹, vt. xvij. q. iiij. c. si quis. Si uerò in re ecclesiæ
fiat sacrilegium: tunc post tertiam admonitionem est excom-
municatus. vt in. c. quisquis. Item imponitur pœna pecunia-
ria quandoque maior, vt eodem capi. quisquis. &. c. si quis cõ
69 tumax. ¶ Vide aliam differentiam. † nam iure ciuili pœna pe
cuniaria potest ab ecclesia infligi. xx. q. v. c. si qs cuiuslibet. &
xxiiȷ̃. distin. c. quanquam. extra de ar. dilecti. sed iure canoni-
co secus. xxiȷ̃. q. iȷ̃. c. fraternitas. & extra de pœ. suam. & not.
70 xiȷ̃. q. iȷ̃. in antiquis. ¶ † Insuper est alia differentia: quia de iu
re ciuili ex nudo pacto non oritur actio. Cod. de pactis. l. le.
ff. de pac. l. iurisgenti. §. quinimo. versicu. igitur nuda. fallit in
certis casibus ibi notatis, sed iure canonico dicimus nudo pa
cto dari actionem, scilicet condictionem ex causa, argu. xxiȷ̃.
quæstione. v. c. iuramenti. &. xiȷ̃. quæstio. iȷ̃. c. quęcunque suf-
fragia. & ibi no. extra de testa. c. indicante. ¶ Notari potest
71 † alia differentia, iure ciuili impubes non iurat, & eius iura-
mentum nullum est. ff. de iuramen. calum. l. iȷ̃. §. primo. &. C.
si aduer. vend. authen. sacramenta puberum. fallit in casu vbi
pupillus obligatur ex sacramento suo, vt si manumissus iu-
rat præstare operas manumissori suo, vt. ff. de libera. causa. l.
fi. Sed iure cano. potest pupil. iurare, si doli capax sit, & si nõ
seruat iuramentũ, periurat. xxiȷ̃. q. v. c. paruuli. & ibi de hoc.
Ego dico satis probabiliter posse defendi: quia etiam iure ci-
uili sacramentum pupilli doli capacis valet, ut bene notatur
72 in. d. c. paruuli. ¶ Item aliam differentiam no. † iure canonico.
hoc ipso est aliquis fur, quòd non intrat per ostium: & q in-
trat cameram animo furandi, vt. xxiiiȷ̃. q. iiȷ̃. c. tres personas.
& de pœni. distin. j. vt sit propterea. &. c. si quam. de iure ciui
li secus est, Vt. ff. de fur. l. vulgaris. &. l. qui furti. ¶ Habemus
73 † aliam differentiam, iure quidem ciui. in præscribendis iurib⁹
quæ continuam causam non habent requirere duplicatum
tempus, vt. C. de serui. l. fi. ff. quemadmod. ser. amit. l. si sic con
stituta. Sed secundum cano. in omnibus iuribus habentibus
continuam causam vel nõ, præscriptio sufficit. xl. anno. vt ex
tra de præscrip. de quarta. & innuiť extra de causa pos. c. cum
ecclesia. & ibi no. Quinimo in primo dico, q requiriť tm̃ tem
pus cuius non extat memoria secũdũ. l. vt. ff. de aqua plu. arcẽ.
l. prima. in fi. & iura in primò allega. quæ loquuntur de tẽpo
re duplicato, intelligo dè iuribus acquisitis, vt tanto tempo-
74 re non vtendo, amittantur, vt in eis patet. ¶ † Item differunt
de iure canonico qui pro suis moriuntur sceleribus, non tra-
duntur ecclesiasticæ sepulturæ. xxiiȷ̃. q. v. c. placuit. extra de
fur. fures. nisi fuerint morte cõtriti. xxiiȷ̃. q. iȷ̃. c. vlt. Sed iure ci
uili non conceduntur sepeliri alicubi. nisi prius fuerit petitũ
à principe, & concessum. ff. de pub. l. j. iȷ̃. &. iiȷ̃. ¶ Item diffe-
75 runt † iure canonico: pœna incestus & adulteriȷ̃ mors est, vt
xxiiȷ̃. quæstione. v. c. relegantes. sed de iure ciuili, mulier adul-
tera nõ occiditur, sed detruditur in monasteriũ secũdũ q ca-
uetur. C. de adul. auť. sed hodie potest dici q. c. relegantes, lo
quitur secũdũ iura quæ erant ante ius authenticorũ. secũdum
quæ iura tã adulter q̃ꝫ incestuosus vtriusq; sexus gladio punie
batur. C. de adul. q̃ꝫuis. &. ff. eo. si adulteriũ. in princip. ¶ Itẽ
76 differunt † iure canonico. q meo nomine non est gestũ, pos-
sum habere ratum. xvj. q. j. c. vltimo. extra de his quæ fiunt à
pręla. sine con. capi. c. iiȷ̃. de elect. sicut. ix. quęstio. j. Lugdu ñ.
de iure ciuili, q nõ est meo nomine gestũ, ratũ habere nõ pos-
sum. ff. de vi et vi arma. l. si vi à me. à cõtrario sens. & de ne. ge.
l. si pupilli. §. si ergo. fallit in casibus ibi nota. ¶ Item differũt
77 † iure canonico, si quis proponit exceptionem dilatoriam,
post fundãtam intentionem actoris, & contingat eum in pro
batione illius exceptionis deficere: condemnatur actor in ex
pensis, vt extra de do. & contu. finem. & ibi no. Sed iure ciui-
li hæc expensarum condemnatio non habetur, nisi in fine cau
sæ, vbi uictus uictori condemnatur in expensis. Cod. de iudi.
78 l. properandũ. §. si autem. & ibi no. ¶ Item differunt † iure ca
nonico. incendiarius patitur pœnã: quia excõicatur, & in ser-
uitio Dei vel in Hyspania, vel Hierosolimis stare tenetur per
annũ, vt. xxiiȷ̃. q. viiȷ̃. c. si quis membrorũ. &. c. pessimã. & ex-
tra de incend. c. j. sed iure ciuili qui ædem, vel ædificium aut
aceruũ frumenti iuxta domum positum incendit, debet com
buri. si verò aliâs fecit incendium in ciuitate, si vilis persona
est bestiȷ̃s subiȷ̃citur. si verò alia persona capite puniatur, vt
de incendi. rui. nau. l. qui ædes. &. l. fina. & de pœnis. l. capita-
lium. §. qui ob inimicitias. potest accusari. l. corne. de sica. l. iiȷ̃.
in princip. &. Cod. qui accusare non poss. l. data. & hoc si
dolose incendium fecerit, si autem culpa vel negligentia in-
cendiũ fecerit: tenetur emendare damnũ: aliâs punitur extra
or. offi. iudi. damno dato, vt. d. l. qui ædes. &. ff. de priua. deli.
l. fi. & extra de damno da. c. fina. ¶ Item differunt secũdũ can.
79 sacrilegi, † & fures capitali pœna puniri possunt. xxiiȷ̃. q. v. c.
homicidas. &. q. viiȷ̃. q pcutit. sed iure ciuili pro furto nõ mo
ritur aliquis. sed aliâs punitur, vt. C. de ser. fug. authenti. no-
uo iure. nisi sit famosus latro, vt. ff. de pœ. l. capitalium. §. fa-
mosos. & dic vt ibi: sed in sacrilegio consonat ius ciuile cum
canonico. ff. de pœnis. l. aut facta. in princi. ad. l. iulia. pe. l. sa-
crilegiȷ̃. in princip. & hoc sit verum sacrilegium, vt quia sur-
ripiatur sacrum de sacro. aliâs extraordinaria pœna imponiť
vt. d. l. sacril. iȷ̃. resp. & vide de pœna sacrilegiȷ̃ secũdũ ius ci-
uile & can. vt no. Inn. extra de senten. excõ. c. cũ pro causa.
80 ¶ Itẽ differunt † secũdũ ius ciuile. si plures vulnerauerũt ali-
quẽ qui mortu⁹ est. & certũ sit de cui⁹ vulnere sit mortuus: il
le de cuius vulnere non est mortu⁹ nõ censetur homicida. ff.
ad. l. aqli. l. huic scripturæ. nam vuln⁹ vniuscuiusq; cõtemplã-
dũ est, vt. ff. ad leg. cor. de sica. l. fi. sed iure canonico, sec⁹ dici-
mus. arg. dic. l. si qs post. sufficit enim q sumpserit arma, licet
non occiderit ipse, sed ali⁹. extra de cle. percus. c. præsentium.
& nota. xxiȷ̃. q. viiȷ̃. c. si quatuor. & ibi vide de pœna. ¶ Item
81 differũt qa iure ciuili si accusator non probat, reus absoluitur
etiam si ipse nil probet seu præstiterit. C. de eden. l. qui ac-
cusare. & debent esse probationes luce clariores in crimini-
bus. C. de proba. l. sciant. fallit in casibus quibus tenetur reus
se exonerare, etiam si non probeť, cõtrariũ. C. de fal. l. vbi fal
si. & de aboli. l. vbi fallaciter. &. l. qui accusare, sed iure cano-
nic. si cõtra aliquẽ laborat infamia: indicitur ei purgatio. & si
defecerit in purgatione, tãq; conuictus punitur, extra de pur.
ca. c. cũ. p. &. c. cum dilectus. & de symo. c. insinuatũ. & de cõ
82 sec. c. j. no. iȷ̃. q. v. c. presbyter si à plebe. ¶ Item differũt † quia
iure canonico sortilegi & diuinatores, & qui eos consulũt, pu
niũtur pœna. v. aureorũ. xxvj. qõ. j. c. qm̃ diuinationes. q aũt
legitur de sortilegiȷ̃s. c. iȷ̃. dispensatio est, sed iure ciuili puniũ
tur capit. sortilegus. Cod. de mathema. l. nemo. ¶ Item diffe-
83 runt: † quia de iure canonico, qui commisit incestum, cum mu
liere Deo data vel monacha, si clericus est deponitur, si laic⁹
excõmunicatur. xxviȷ̃. q. j. c. si quis episcopus. iure ciuili pu-
nitur pœna capitali. xxv. q. iȷ̃. si quis nõ dicã. C. de epis. et cle.
84 l. si qs nõ dicã. ¶ Itẽ differũt: † qa de iure ciuili dissoluitur ma
trimonium, si alter coniugum vellet intrare monasterium, &
intret, vt auť. de nup. §. distrahuntur. Sed iure canonico sec⁹
85 xxviȷ̃. q. iȷ̃. c. agathosa. & ibi no. Est & alia † differentia de iure
ciuili possunt contrahi nuptiæ inter consobrinos, vt. Cod. de
nup. l. cælebrandum. & insti. de nup. §. duorum. & quod not.
licet de iure canonico qui attinent sibi in quarto gradu con
sanguinitatis & affinitatis prohibentur contrahere matrimo-
nium, vt extra de consan. & affi. non debet. ¶ Item differunt
86 † iure ciuili, si quis legat rem alienam aut scienter, aut igno-
ranter, si scienter. valet legatũ, & teneť hæres rem redimere,
vel præstare ęstimationẽ. Si verò ignoranter: et tũc aut cõiũ-
ctæ personę, aut nõ coniũctę personæ. si cõiũctæ personę: va
let legatũ. si nõ coniũctę personę: non valet legatũ, vt. Cod.
de leg. l. cum rem alienam. sed iure canonico non tenet lega-
tũ rei alienæ, vt extra de testamẽt. c. filius. xiȷ̃. q. iȷ̃. si episcop⁹.
87 ¶ Item differunt, † quia iure ciuili non requiritur titulus, &
bona fides. in præscrip. xxx. vel. xl. anno. C. de præsc. xxx. an
no. l. sicut in rem. &. l. omnes. Sed de iure canonico secus, vt ex
tra de præscrip. c. si diligenti. & ibi no. eo. tit. c. fin. & ibi not.
88 ¶ Item differunt: † quia iure ciuili durat patria potestas in
omnem ætatem filiȷ̃, sed de iure can. soluitur patria potestas
adueniente adulta ætate filij, quo ad matrimoniũ carnale &
spirituale, & quo ad iuramentũ. xxij. q. ij. c. puella. xxiij. q. ij.
89 tribus. et no. xxij. q. ij. c. honorať. ¶ Item differunt † quia iure
ciuili filiussa. non obligať voto. ff. de leg. l. si quis rẽ. §. voto. ff.
de polli. l. ij. §. voto. Sed de iure canon. sic. xxxiij. q. ij. &. d. c.
honoratur. & ibi no. & vide no. gl. distinguentem in. l. deo no
bis. §. hoc etiam cognitum. in verbo, ingratum. quæ incipit,
90 ob hoc ipsum. C. de episco. & cleri. ¶ Item differunt: † quia iu
re ciuili stuprum committitur in virgine, vidua, vel puero,
vel cum soluta muliere, quæ non habetur loco concubinæ
ff. de adul. l. stuprum. sed iure canonico diciť propriè stuprũ
virginum defloratio, vt. xxxvj. q. j. §. j. licet qñq; dicatur, &
ponať stuprũ pro adulterio. xxxij. q. iiij. c. nemo. xviij. qõ. iȷ̃.
idolu-

91 idololatria.¶ Itē differūt:†qa iure ciuili ſimplex fornicatio
non videt̃ puniri.imò permiſſa videt̃,arg.C.de dona.inter vi
rum & vxorem.l.ij.ff.de concubi.l.in concubinatu.ſed de iu
re canonico prohibet̃ quęlibet fornicatio,& canonicũ crimē
eſt fornicatio.xxx.q.iiij.c.nemo.& ibi no.¶ Item differunt:
92 †qa contra naturam peccans punitur pœna capitis de iure
ciuili.C.de adulte.l.cũ vir.& aut̃.vt non luxu.contra naturã:
circa finē.col.vj. Sed de iure canonico non ita grauis pœna
imponitur extra de exceſ.prę la.c.clerici.xxxij.q.ij.flagitia.
93 ¶ Item differunt:†qa iure ciuili ignoſcitur patri,qui inuenit
filiam in adulterio ſi interficit eam.vt.ff. ad legem iuliam. de
adulte.l.nec in eo.&.l.ſequen.&.l.marito.& in authen. vt li.
ma.& auię.§.penult.& vlti.colũ.viij.ſanè vir mitius punitur
ſi interficit vxorem in adulterio deprehenſam.C.ad.l.iul. de
adulteri.l.gracchus.ſed iure canonico nec pater excuſatur à
culpa vel peccato in caſibus prędictis:qa generaliter dicitur
non occides.xxiij.q.v. ſi non licet.imò expreſſè viro interdi
citur.xxxiij.q.ij.c.admonere.& ſoli iudices canones cogno-
ſcant ſi occidit.xiij.q.v.c.cũ homo.&.c.ſi homicida.nam ec-
cleſia non vtitur gladijs, niſi ſpiritualibus.xxxiij.qōne.ij.in-
94 ter hęc.& ibi no.¶ Item differunt†iure ciuili, non permitti
tur viro vxorem verberare,vt.C.de repu.l. conſenſu. tamen
poteſt eam corrigere.vij.q.j.ſi quid alteri.& no.arg.ff.de pœ
nis.l.reſpiciendum.Sed iure canonico clericis tm̃ eſt permiſ-
ſum vxores ſuas cuſtodire. ligare & corrigere eas ad ieiunia
non tamen mortificare.xxxij.q.ij.c.placuit & eſt ratio ĩ cleri
95 cis potius quã in alijs,vt ibi not.¶ Item differunt† coniunx
non poteſt de iure canonico vouere continentiam ſine licen
tia alterius coniugis.xiij.q.v.c.j.ij.iij.ſed de iure ciuili ſecus:
qa rumpitur matrimonium ſi alius uelit uouere caſtitatem.
96 ¶ Itē differunt:†qa iure ciuili fit computatio graduum hoc
modo:qa ſingulis perſonis ſinguli gradus diſtinguuntur.Vn
de duo fratres ſunt in ſecundo gradu,ſed iure canonico duæ
perſonę ponuntur in eodem gradu.xxv.qō.v.c.ad ſedem.&
ratio vtriuſq; dicti ibi habetur in text. ¶ Item differunt. iu-
re ciuili fit computatio graduum vſq; ad.vj.tantum, quãuis
hoc fiat exempli gratia,ut dicitur intelligi computatione de-
bere fieri in aliquibus gradibus,uſq; ad decem, vt inſtitu. de
ſucceſ.cogna.§.fina.& inſtitu.de gradi.&.xxxv. q.v.c. ad a-
poſtolicam.ſed iure canonico fit computatio graduum uſq;
ad.vij.tantũ,vt dicto.c.ad apoſtolicam.& ibi habetur in tex
97 tu.¶ Item differunt†iure ciuili mulier rapta,non poteſt nu-
bere ſuo raptori,& hoc dicebant antiqu. canones.xxxv.qō.
ij.de puellis.&.c.ſi autem.&.c.placuit.&.C.de rapto.virg. l.
vna.§.ſi autem.& in aut̃.de mulie.quæ proprijs rapt.co.ix.
ſed nouo iure cano.ſecus eſt,vt extra de rap.c. accedēs. xxx.
98 queſtio.ij.c.deniq;.&.c.tria.¶ Item differunt†iure ciuili.qui
emit à fiſco rem alienam,tutè facit ſecũdũ tenorem.l. bene à
zenone.C.de quadri.prę ſcrip.ſed iure canonico nō obtinet
locum.l.illa in rebus eccleſiaſticis.ut extra de reb⁹ eccleſi.nō
99 alienan.c.ij.¶ Item differunt†iure ciuili.in alienatione rerum
immobilium eccleſię requiritur ſolennitas.authenti. hoc ius
porrectum.C.de ſacroſanctis eccle.&.x.quæſtio.ij.c.hoc ius
porrectum.Sed iure canonico nō requiritur tanta ſolenni-
tas.ſufficit quòd intercedat ſolennitas,quæ traditur à ca. xij.
quæſtione.ſine exceptione.& in ſuis ſimil. hoc autem plenè
not.Innocen.in decre.in.c.dudum.extra de reb.eccle.nō alie-
100 nã.in apparatu. ¶ Item differunt†iure ciuili. locator finito
tempore locationis,domum alij locare poteſt, etiam inuito
alio inquilino primo. C.locati. l.ne ui. Sed iure canonico ſi
ſcholaris ſit primus inquilinus:prohibetur alius ſcholaris cō
ducere ſine cōſenſu primi inquilini,extra de locat.& condu-
101 cti.ex reſcripto.¶ Item differunt† iure ciuili. poteſt domi-
nus expellere emphyteutam,ſi nō ſoluit debitum canonem,
C.de iure emphyteu.l.ſecunda.in emphyteuta eccleſiæ ſta-
tutum eſt bienniũ,de ſacroſanctis eccle.authenti.qui huiuſ-
modi.ĩ colono ſimplici ſtatutum eſt biēnium.C.loc.l.prima
ff.loca.l.quero.§.inter locatorem.ſed iure canonico permitti
tur colono & emphyteutę purgare moram prędictam celeri
ſatiſfactiōe.extra de locato & cōdu.capi.propter.& ca.po-
102 tuit,item differunt†iure ciuili.fructus percepti ex re pigno-
rata extenuant.C.de pignora.actio.l.j.&.ij. Sed iure canoni
co inuenimus cōtrariũ in duobus caſibus.Primò quãdo eccle
ſia recipit fundum pignoris ipſius eccleſiæ vel beneficium,
extra de feu.c.primo.& de vſur.c.j.&.c.conqueſtus. Secũd⁹
eſt quando vir recipit pignus pro dote ſibi promiſſa . extra
de vſur.ſalubriter pro oneribus matrimonij.C.de iure doti,
103 l.pro oneribus¶ Item differũt† iure ciuili.res ſacræ vel reli-
gioſę nullo modo poſſunt in obligatione venire.C. quæ res
pigno.obli.poſ.l.tertia.ff.quæ res pig.obliga.poſ.l.j.§. eam.
rem.de pigno.l.ſed & q.§.pro emptione. C. de ſacroſanctis
eccle.l.ſancimus.ſed de iure canonico poſſunt venire ĩ obli-
gatione ex cauſa neceſsitatis:vt extra de pigno.c.j.& ibi no.
104 ¶ Item differunt†iure ciuili.requiruntur.vij.teſtes in teſta-
mento regulariter:& in codicil.v.ut.C.de teſtamē.l. hac cō-
ſultiſsima.& de codicil.l.ſi.in fin.Sed iure canoni. in relictis
eccleſię,vel ad pias cãs,ſufficiunt duo uel tres teſtes,extra de
teſta.c.Ioãnes.&.c.relatum.nam in ore duorũ &c.ij.qō.iiij.c.
j.xlviij.diſtin.qm̃ multa.& quidam dicũt idem eſſe ĩ oĩbus
relictis ſecũdũ ius no.q dic vt not.ĩ.c.cum omnes.&.c.rela-
105 tum.¶ Item differũt.†iure ciuili,nō ualēt inſtitutiōes,& reli-
cta quæ cōferuntur in alterius arbitrium.ff.de hęre.ĩſti.l. illa
inſtitutio.&.l.ſi quis ſemproniũ.&.l.captatorias.&.C.de te-
ſta.mili.l.captatorias.&.ff.de leg.j.l.captatorias .ſed in iure
cano.ſi qs cōmittat alterius arbitrio,videt̃ committere q oĩa
diſtribuantur pro anima ſecũdũ eius arbitriũ quem eligit. &
ideo nō uidet̃ decedere inteſtatus.extra de teſta.c.cũ inter.&
106 ibi no.Inno.¶ Itē differũt.†iure ciui.ĩtelligunt̃ fructus dedu
ctis expēſis.ff.ſol.mat.l.fructus.nam illius caſus eſt,qui talem
impediat deductionem impenſarũ.ff.de petitio.hęre.l. ſi do
mino.§.ſi.&.ff.fa.erciſ.l.fundus qui.ſed iure cano.decimę ſũt
ſoluēdę de omnibus fructibus prouenientibus ex prædijs, nul
la facta deductione impēſarum:ut extra de decimis. capi. cũ
homines,&.c.nō eſt ĩ poteſtate.&.c.tua nobis. ¶ Item diffe
107 rũt:†iure ciuili non fit mora re ipſa,ſed interpellatione ſecu
ta.congruo loco,& tempore.ff.de uſuris.l.mora & ibi plenè
ſed iure canonico fit mora re ipſa in tarda ſolutione decima-
rum.xvj.qō.j.c.decimæ.& nota extra de decimis cum hoĩes.
108 ¶ Item differũt† iure ciuili.noua vectigalia imponēs ſi hoc ſi
ne licētia principis imponatur:punitur ex illo in perpetuũ.
C.noua uectiga.l.ſi.ſed iure cano.punitur:quia priuatur cō-
muniōe Chriſtiana primò monitus qnouſq; deſtiterit,& ſatiſ
109 fecerit:ut extra de deci.c.innouamus. ¶ Item differũt†iure
cano.ſi ſtatim quis deſpōſauerit de facto eam, quam de iure
nō potuit deſponſare impediēte conſanguinitate cum alte-
ro fratre nō poteſt matrimonium cōtrahere.extra de ſpōſali.
c.ad auditiam.ſed iure ciuili nō ſic eſſet.nam cum nullum ob
ligatoriũ vinculo cōtractũ ſit per prima ſponſalia cōſangui-
nitatem impediente cum altero fratre.matrimoniũ impedi-
retur:impoſsibiliũ enim,nulla eſt obligatio,ut ĩſtitu. de inu-
ti.ſtipu.§.ſi impoſsibilis.&.ff.quę ſentē.ſine app.reſcĩ.l.pau-
lus,& impoſsibile eſt id,q eſt cōtra bonos mores.ff.de con-
ditio.inſtitu.l.filius.& ei⁹ q eſſe nō poteſt,nulla eſt promiſ-
110 ſio.ĩſtitu.de inuti.ſtipu.§.primo.¶ Item differunt†iure cano
nico,iuuenis puella nōdũ.vij.anno.ducēs:quam attētauit co
gnoſcere,& nō potuit propter imbecillitatem ętatis.cũ eiuſ
dem conſobrina nō poteſt contrahere matrimonium: & ra-
tio eſt publicæ honeſtatis iuſtitia,extra de ſpō.c.iuuenis .ſed
iure ciuili non inuenio hoc ĩter cauſas quę impediũt cōtrahi
matrimoniũ,quę numerant̃ in ſumma Azonis.de nupt. cir-
111 ca finem.& inſtitu.de nup.§.ſi.in gloſſ.¶ Item differũt† iure
ciuili.qui eligũt Abbatē,iurant eligere quem ſciũt ita caſtũ,
& fide rectum,& qui monaſterio vtiliter prouidere ualeat.ut
in authē.de ſanc.epiſco.§.iubemus igit̃ abbatem.ſed iure ca-
no.nō ſeruat̃ hęc forma.extra de elec.c.qa propter.extra de
112 cōſuetu. c. cũ dilectus. ¶ Item differunt†iure ciuili.videt̃ q
matrimoniũ poſſet contrahi ſine verbis,attamen interueniē-
te conſenſu,inter eos qui poſſunt loqui.ff.de re iudica.l. nu-
ptias.de ſponſali.l.ſufficit.de ritu nup.l.deniq;.& argu.ff. de
legatis tertio.l.nutu.Sed iure canonico requirũtur uerba ex
primētia cōſenſum inter eos qui poſſunt loqui.quãuis in eis
qui non poſſunt loqui nutus ſufficiat,vt extra de ſpōſali.ca.
113 tuę.& ibi not.¶ Item differũt†iure ciuili,ornamēta & ueſtes
cum mortuis ſepeliri nō debēt.ff.de reli.& ſump.fune.l. at ſi
quis.§.nō autē.ſed iure ca.Archieps cũ pallio ſepelit̃.extra de
vſu pal.c.ij.& accidit ad hoc de cōſe.di.j.c.ad hęc.&.c.nemo
114 ¶ Itē pōt qualiſqualis differentia notari iure ciuili.Archieps
extra ſuã prouĩciã p cōſularibus inſignijs pallio utit̃.ff.de of
fi.proconſul.& lega.l.j.ſed iure canonico Archieps non vtit̃
pallio.extra prouinciã ſuam.extra de autho.& uſu pal.c.j. &
115 c.ex tuarũ. ¶ Item differũt†iure ciuili,poteſt ille qui ceſsit
bonis poſtea recuperare re ĩtegra.ff.q bo.ce.poſ.l.is qui.Sed
iure canonico obtenta licentia cedendi dignitati vel epiſco-
patui.cōpellitur cedere.extra de renun.q dam. & ibi reddit̃
116 ratio in tex.¶ Item differunt†ſeu notari poteſt alia differen-
tia.nã iure canonico in libertis eccleſiaſticis multa ſeruamus
ſpiritualia,quę de iure ciuili non inuenimus,vt extra de ſer.
non ordi.de famulis.& ibi not.in gloſſ.& per Innoc. ¶ Item
117 differunt†.nã iure ciuili eſt quædam pœna metalli. quidam
enim damnantur in metallum.& iſti grauioribus vinculis af-

ficiuntur. Alij in opus metalli. & iſti leuioribus pœnis affi-
ciuntur, & ambo iſti ciuitate & libertatem amittunt. Alij ve-
rò damnantur in miniſterium metallorum. i. vt ſeruiant dam
natis in metallum, & hi ciuitatem amittunt non libertatem.
vel hoc ſi ad tempus damnantur. Si verò in perpetuum, vtrũ-
que amittunt ſcilicet ciuitatem & libertatem, vt. ff. de pœnis.
l. ante damnati. &. §. cum pœna. &. §. ſeq. ſed iure canoni. hu-
iuſmodi pœnę non inueniuntur impoſitę. & ſi imponerẽtur,
nõ retractarent. vt extra de calũm. c. j. Sed iſtis, pœnis æqui-
parari poteſt pœna carceris, quam pro grauioribus infligit
eccleſia. vt extra de hęreti. c. pe. & vlti. & pœna qua qs redigi
tur in ſeruitutem. xxxij. diſtinctio. eo. vel traditur curię ſerui
tus, vel venditur. lxxxj. diſtinctione. c. clerici. ¶ Item differũt
118 † iure ciuili pœna falſi eſt deportatio, & oĩm bonorum publi
catio. & hoc in libero homine. in ſeruo autem eſt vltimum ſup
plicium. ff. de fal. l. prima. §. vltimo. ſecundũ cano. verò mul-
tiplex eſt pœna falſi ſecundum q multę ſunt falſitates, vt no
tat Goffred. in ſumma de fal. §. pœna falſi. ¶ Item differunt
119 † iure ciuili. ſi patronus repreſentat indignos, priuatur iure
preſentandi ea vice. & deuoluitur illa poteſtas ad ſuperiorẽ
vt in aut. de ſan. epiſ. §. oratorium. Sed iure cano. patronus nõ
perdit talem poteſtatem. extra de offi. ordi. c. cum nos. & ibi
120 not. ¶ Item differunt † à iure canonico. quædam ſunt pœnę ĩ
canonibus conſtitutę quas ſic expreſſas non inuenimus à iu-
re ciuili, quæ not. extra de offi. ordi. ad reprimendum. ¶ Itẽ
121 differunt † à iure ciuili interfectori imponitur certa pœna. C.
de his qui pa. vel lib. occi. l. vnica. ſed iur. can. nõ ita punitur:
qa Deus non diligit mortẽ peccatoris, ſed vt cõuertatur &c.
xxvj. q. j. c. cognouim⁹. ſed imponit certa pœna magna vt ex
tra de his qui fi. occi. in. c. infan. & ibi de hoc. ¶ Item differũt
122 † iure ciuili. quis poteſt pugnare pro poſſeſ. ſua armis, & res
ſuas tueri, & hoſtem pręuenire in percutiendo: vt. C. vnde vi.
l. j. quando lic. ſe ſine iu. vin. l. j. & de aboli. l. fallaciter. &. xxiij
q. ix. dominus. ſed iure ca. non licet clerico pugnare cum ar-
mis, etiam cum ſarraceno, extra de voto. c. ex multa. l. diſt. cle
ricus qui pannũ. nec propter res ſuas defendendas debet ar-
mis reſiſtere. xxiij. q. viij. c. j. &. c. plenior. & ar. xxxvj. diſt. c. ſi
qs vult. & extra de homi. c. ſuſcepimus. & ibi de hoc. ¶ Itẽ dif
123 ferunt: † qa iure ciuili ſi qs vulnerauerit, & vulnerat⁹ ſit mor-
tuus, & ſit dubium an deceſſerit ex illo vulnere: nõ tenet de
occiſo. ff. ad. l. aquil. l. huic ſcripturę. §. ſi ſeruus. ſed iure cano.
in tali dubio non debet occiſor talis in ſacris ordinibus mini
124 ſtrare. extra de homicid. ad audientiam. ¶ Item differunt † iu
re ciui. qui corruperit virginem licet aliàs grauiter puniatur:
non tamen cogitur eam accipere in vxorem: imò prohibitum
videtur matrimoniũ inter eos: vt in aut. de rap. mulie. ſed iu-
re cano. eam cogitur accipere in vxorem. vt extra de adul. c. j.
125 ¶ Item differunt † iure ciui. q cõmiſit ſtuprũ regulariter eam
accipere in uxorem tenet. & ſi vilis ſit perſona verberatur. ſi
verò per vim capite punitur, vt inſti. de pub. iu. §. ij. &. §. ſi au
tẽ. ſed iure ca. minor pœna imponitur. nam aut qs eam quam
ſtuprauerit in vxorem accipiat: aut ſi renuendam putauerit:
in monaſteriũ mittitur excõmunicatus, pœnitentiam agens
126 ibidem. extra de adul. c. peruenit. ¶ Item differunt † iure ciui
li. propriè raptus committitur in ſponſam. de rapto. virgi. l.
vnica. ſed iure ca. ſecus extra de rap. c. cũ cauſam. xxviij. q. ij.
§. j. & no. in dicto. c. cũ cãm. per Inno. in apparatu or. ¶ Itẽ dif
127 ferũt † iure ciuili ſi quis rẽ emit ex pecunia mea. ſed nomine
ſuo non habet ius in illa. ff. de rei vendic. l. ſi ex pecunia. ff. de
fur. l. qui vas. §. fina. C. de proba. l. ad probationem. fallit in
caſibus not. in illa. l. ſi ex pecunia. ſi ſit empta ex pecunia fu-
nebri: debet illa res vendi, & reſtitui pecunia, vt à peccato qs
liberetur, vt extra de vſuris. cũ idem eſt ſi de alia pecunia res
ſit empta. j. q. j. non eſt putanda. & ibi not. ¶ Item differunt,
128 † iure ciuili non debet quis in pœnam ſignari vel bullari in
fronte, C. de pœnis. l. ſi quis in metallum. Sed iure canonico
qñq permittit. extra de falſis. c. ad audientiam. ¶ Item dif-
129 ferunt † iure ciuili ſi quis vtitur falſis inſtrumentis, & pœni-
teat. non punitur de falſo. C. de fal. l. ſi falſos. de iure cano. ſe-
c⁹ ſi literis apoſtolicis, extra de fal. c. durat. &. c. ad falſariorũ.
130 ¶ Item differunt † iure ciuili, blaſphemator Dei, & Sanctorũ
punitur vltimo ſupplicio, vt in aut. vt non luxu. cõtra nat. col.
vj. ſed iure canonico ſi laicus eſt, excõicatur, ſi clericus depo-
nitur. xij. q. j. ſi quis per capillum. & imponitur pœnitẽtia. ex
131 tra de cle. ma. c. fi. & ibi de hoc no. ¶ Itẽ differũt † iure ciuili ſi
quis mutauerit ſibi cãm poſſeſsionis, habent locum iura quę
habemus. C. de acquiren. poſſeſ. l. cũ nemo. &. l. ex liberis. &
q in eis not. Sed iure cano. ſi quis mutauerit cãm poſſeſ. &
beneficiũ: tanq indignus ſuis beneficijs eſt priuandus. extra
132 de cauſa poſ. per totum. ¶ Item differunt † iure ciuili. dicitur
quod terra quæ anno ceſſat, ſi præcidet meli⁹ fructificet. ff. de
uerbo. ſignifi. l. ſylua. §. nouales. Sed iure canonico dicitur no-
ualis terra, ad culturam redacta de nouo, cuius non extat me-
moria quòd culta fuiſſet. extra de verbo. ſignifica. c. primo. &
c. quid per nouale. & extra de priuile. c. fi. Prætereà etiã de iu
re ciuili ſumitur in hac ſignificatione qñq, vt. ff. de pet. hære.
133 l. vtilis. ¶ † Item differunt iure ciuili. poſsidet etiam qui mala
fid. poſsidet poſtq præſcripſit. extra de præſc. c. vigilanti. &
Cod. de præſcrip. xxx. anno. l. ſicut in rem. &. l. omnes. ſed iu
re canonico non iure poſsidet qui mala fide poſsidet. non em̃
præſcribit aliquo tempore, vt extra de præſcrip. ca. vlt. & ex-
134 tra de verbo. ſignifica. c. ius dictum. ¶ Item differunt † iure ca
nonico, malefactores rerum eccleſiæ tanquam ſacrilegi ſub
iudice eccleſiaſtico poſſunt conueniri. extra de foro compe-
ten. c. cum ſit. de iure ciuili actor ſequitur forũ rei. C. de iuriſ.
om. iu. l. iuris ordi. &. l. ſeq. niſi forte in vno caſu. C. de epiſco-
pis & clericis. authen. item nulla communitas. & ibi no. ¶ Itẽ
135 differũt † iure ciuili. ſi quis petat plus re, cauſa, vel loco. ſi aliqd
damni infert: damnum in diſtractione ſportularum patitur. q
plus petit: in triplo, & in expenſis, per regulam generalẽ quæ
dicit victus victori &c. Co. de iu. l. properandũ. & inſt. de act.
§. ſi autem. ſed iure ca. cũ in foro eccleſiaſtico nõ ſeruent ſpor
tulæ, vt extra de ui. & ho. cle. c. cum ab omni. non condemna
tur in hoc triplo, ſed ad expenſas tm̃, vt extra de plus pet. c.
136 j. ¶ Item differunt † iure ciui. ſi quis legatum impediat tradit
hoſtibus, vt ſit hoſtium. ff. de legi. l. fi. ſed de iu. ca. excoĩcatur.
137 xiiij. diſtin. c. ſi qs. ¶ Itẽ differũt † iure ciuili, qui fugit in bello
publico, capite puniat. ff. de re mili. l. nõ oĩs. §. qui acie. ſed iu-
138 re ca. eſt infamis. vj. q. j. infamis. ¶ Item differunt † iure ciui.
quæ in bonis nullius ſunt, concedũtur occupãti, vt inſt. de re.
diui. §. itẽ ea. &. §. itẽ lapilli. ſed iure ca. in locis habitis ab ho-
ſtibus vel nemini attributis, aliqs epiſcop⁹ non põt occupare
diœceſim, vel ius parrochiæ, niſi ei concedatur à ſuperiore ex
tra de proba. c. cũ cauſam. & ibi p Inno. no. Inſurgit alia dif-
139 ferẽtia: † nam iure ciuili pẽdente qõne in integrum reſtitutio
nis, nihil eſt innouandũ. neque ſnĩa interim executioni man-
datur. C. nil. no. in integ. reſt. pen. in rubro & in nigro. ſed iu-
re ca. mãdatur ſnĩa executioni pendẽte. q. in inte. reſtitutio-
nis. dummodo interponat cautio de mãdando omnia retro ſi
contingat concedi beneficiũ in integrum reſtitutionis, vt ex-
tra de in integ. reſti. c. ſuſcitata. &. ij. q. j. ſicut: vel dic q ibi eſt
pręſumptio contra petentẽ in integ. reſti. vt no. in decre. ſu-
140 ſcitata. s̃. allegata. & ad hoc. C. ad. l. corn. de fal. ſatis. ¶ † Inn.
no. aliã differentiã inter ius canonicũ & ciuile, quia de iure
ciui. delegatus ab ordinarijs, nõ exeqtur ſnĩam ſuam. ſed re-
curritur ad delegatum, ut eã exequat: vt. ff. de re iudi. l. à diuo
pio. in princ. neque poſſet in poſſ. bonorum quem mittere. ff.
de iu. om. iud. l. iubere cauere. ſed iure cano. illa ſubtilitas nõ
ſeruatur. ex quo em̃ aliqd cõmittit: omnia videntur eſſe com
miſſa, quæ ad cauſam ſpectare dicuntur, vt extra de off. dele.
c. ſuſpicionis. & hoc no. ij. q. iij. c. quiſquis. & extra de fo. cõp.
141 c. ſi qs cõtra clericũ. ¶ Itẽ differũt † iure ciuili, ſi plures fuerint
in diſcordia. obtinet ſnĩa pluriũ. ff. de re iu. l. duo ex tribus. ſed
iure cano. non valet contra eũ q eſt criminaliter cõdemnatus,
ſed concors debet eſſe ſnĩa. vj. q. iiij. c. ſi qs epiſcopus. & no. ex
142 tra de iud. c. iij. ¶ † Itẽ differũt iure ciui. miſſus in poſſ. ĩ act.
reali. ſtatim poſsidet. C. de pręſcrip. xxx. vel. xl. annorũ. l. ſi qs
emptionis. §. pe. ſecũdũ Mar. Io. and. Azo. quamuis Gul. con
tra vt ibi no. iure aũt canonico miſſus in poſſ. in actione rea-
li non eſt verus poſſeſſor: niſi poſt curſum anni. ut extra de eo
q mit. in poſ. cã. rei ſeruandæ. c. ſi. & de of. or. c. paſtoralis ver.
verum, et no. de dolo & contuma. c. contingit. ¶ Item diffe-
143 runt † iure ca. bona hęreticorum publicantur, & filijs auferũ-
tur, & alijs propinquis. extra de hæreti. c. vergẽtis. &. xxxiij.
q. iiij. quaſi p totũ. Sed iure ciuili, nõ auferũtur filijs catholicis
C. de hęret. c. cognouimus & aut. item. ſed ſecundũ conſtitu-
tiones Federici cõſonare vñr iura canonica. ¶ No. aliã dif-
144 ferentiã † iure cano. bona eorũ qui cõmittunt enormia deli-
cta in eccleſia cõfiſcant in fiſcũ eccleſiæ. xvij. q. iiij. c. ſi qs dein
ceps, &. c. quiſquis. & no. xxvij. q. ij. c. ſi quis rapuerit. ſed iure
ciui. bona damnatorũ traduntur hęredibus. C. de bo. dã. aut.
145 bona. ¶ Item differunt † quia iure ciui. executio fit gladio in
talibus criminibus per iudices ſeculares. ff. de iu. om. iudic. l.
imperium. & de offi. pręſi. l. illicitas. §. qui uniuerſas. non ha-
bent hoc iudices canon. nec ipſe Papa quo ad executionem
146 xxxiij. q. ij. c. inter. ¶ Itẽ differunt. † nam iure ciui. infertur
pœna mortis. vt extra ne cle. uel. mo. ſententiam. q̃uis etiam
de iu. ca. ſint quędam pœnę q̃ ęquiparantur morti: q relinq-
tur iudici ſeculari ad puniendũ, ut extra de fal. c. ad falſario-
147 rum. ¶ † Item poſſumus notare aliam differentiam: qa iu
re ciui

re ciuili ſi quis appellat à ſnīa excōmunicationis, pendente
appella.non eſt excōmunicatus,ſed per appellationem ei re-
ſcinditur pronunciatum.ff.ad tertul.l.j.in fi.& qa appellatio
ne facta exemptus eſt à iuriſdictione eius & ſic ſua ſentētia eū
iterum non aſtringit.ff.de iur.om.iu.l.fi.C.ſi à non cōpeten.
iudi.l.fi.& à ſententijs quæ trahūt ſecum executionem etiam
appella re licet.ff.de pœn.l.qui ad ſtatuam.&.l.in ſeruorum.
§.qui ex cauſa.&.l.qui vltimo.& de appel.l.iiij.§.in diē.Sed
dic ꝙ aut fert in diem vel ſub conditione:& tūc ſi appellatur
interim non durat effectus excommunicationis. aut fertur
purè:& hoc caſu remanet excommunicatus etiam pendente
148 appellatione,vt extra de appel.c.paſtoralis.¶ Item†adhuc
aliam differentiam habemus:qa iure ciuili iudex appellatio-
nis nihil poteſt in prẹiudicium cognitionis de appellatione
&.C.de ap.l.iiij.ff.nil no.ap.pen.per totū.Sed iure ca.poteſt
iudex à quo appellatur ſtatuere terminum infra quem ap-
pellās proſequatur appellationem,vt extra de appel.c. cum
ſit romana.& in.c.abbate.& in concilio Lugd. de app. ordi.
149 ¶ Aliam differentiam † habemus:quia iure ciuili non po-
teſt appellari ab Imperatore, omiſsis medijs, vt in prẹſidi-
bus prouinciarū & alijs ad quos poſſet appellari ad Papam
omiſsis alijs extra de priuileg.c.antiqua.&.ij.q.vj.romanam.
150 & extra de ap.c.ſi duobꝰ.& ibi no.¶ † Amplius eſt alia dif-
ferentia de iure ciuili,non appellat ab interlocuto. uel graua
mine, vel ante diffinitiuam ſententiam.C.de iudi.l.apertiſsi-
mi.& de epi.audi.l.ij.& quorū appel.nō reci.l.añ diffinitiuā.
De iure verò cano.à qualibet interlocutoria vel grauamine
appellatur.de ap.c.cū cauſam.&.c.dilecto.&.c. vt debitꝰ.&
151 c.cordi nobis.extra eo.titu.¶ Item differunt†iure ciui.ſi ap-
pellatum eſt à iudice in vnam cauſam.in alia verò non poteſt
quaſi offenſum.ff.apud eum à quo appellari.l.vnica.iure verò
152 canonico ſecus.extra de appel.ad hæc.¶ Audi† aliam diffe-
rentiam iure quidem ciui.nō appellatur à momentanea poſ.
vt.C.ſi de momēta.poſ.fue.ap.l.vnica.&.ij.q.vj.c.ſi propter
§.ſi de poſ.ſecundū verò cano.appellatur,vt extra de teſti.c.
ſignificauerunt.& extra de electio.c.dilectus.& de appel.ſu-
per eo.& no.in dicto.c.ſi propter.§.ſi de poſ. ¶ Item diffe-
153 runt†iure cano.apertis & publicatis atteſtationibus. poſtea
in cauſa appella.non pñt recipi teſtes ſuper eiſdem articulis,
extra de teſt.c.fraternitatis.ſed iure ciui.ſecus: qa in cauſa ap
pellationis poſſunt recipi teſtes ſuper eiſdem articulis.C.de
ap.l.eos.§.j.&.ij.C.de tēpo.appel.l.ꝑ hanc.& not.in.d.c.fra
154 ternitatis.¶ Item differunt:†qa iure ciuili à ſententia epiſco
pi poteſt appellari ad ſecularem iudicem.C.de epiſcopa.au-
dien.aut.ſi qs litigantium. Sed iure canoni. appellatur à ſen-
tentia epiſcopi ad metropolitanum: vel ad Papam. extra de
offi.dele.c.j.& de offi.ordi.c.duo.&.ij.q.vj.ad romanā.¶ Itē
155 differunt†iure cano. non currit præſcriptio toto tempore
prẹlati male alienantis.vel dilapidantis,vt.xvj.q.iij.c.ſi ſacer
dotes.Sed iure ciuili non habemus hoc.ſed curreret præſcri-
ptio ſtatim poſt alienationem.C. de ſac.ſanc. eccle. authen.
156 quas actiones.¶ Item†probabiliter notari poteſt alia diffe-
rentia iure ciuili,inſpecto etiam in temporalibus cauſis iura-
tur de calum.C.de iureiu.propter calū.l.j.vbi dicit in omni-
bus.& ibi dū dicit,ſiue ꝓpter quicquid aliud fuerit iuratum
&c.ſed iure cano.in ſpiritualibus cauſis non iurat de calum.
ſed iuratur de veritate dicenda.vt extra de iur.calum.c. lite-
ras.& ibi no.& ratio redditur in tex.illius dicentis. Illud ve-
rò ſciendū eſt,ꝙ in ſpiritualibus cauſis non procedit ſecundū
157 leges, ſed ſecūdū canones,vt.d.c.literas.¶ Eſt & alia† differē
tia iure quidē cano.queſtio nataliū ſpectat ad iudicem eccle-
ſiaſticum.& ſi queſtio de ſucceſsione moueat corā iudice ciui
li,vel ſeculari,& incidat quæſtio natalium:nō decernet.extra
de ordi.cog.c.tuam.ſed iure ciuili de tali quæſtione inciden-
ter iudex ſecularis poſſet cognoſcere,vt.C.de iudi.l.quoties
de ordi.cogni.l.aditẹ.de iur.om.iud.l.ſi idem. ¶ Item diffe-
158 runt:†quia iure ca.minor cenſetur maior,in cauſa matrimo-
niali.extra de reſti.ſpo.c.ex pte.ſimiliter & in voto.xx.q.ij.
c.j.&.ij.& in his caſibus poteſt agere & conueniri.& ideo da
retur ei in integrum reſtitutio.Sed iure ciuili ſecus.C.qui le-
gi.perſo.l.j.ff.de mino.l.ait prætor.§. geſtum. ¶ Item diffe-
159 runt†iure ciuili.meræ negatiuæ nō poteſt fieri poſitio: qa ea
ſunt poſsibilia,quæ probalia,ſed merè negatiua non poteſt
probari.C.de proba.l.actor.& in locum probatiōis ſunt po-
ſitiones inductẹ:vt in aut.de his qui ingredi. ad app.l.ij.§. ꝙ
obſeruari de æquitate verò canonica meræ negatiuæ poteſt
fieri poſitio:ſi aliâs probari nō poteſt, & iudici æquum vi-
deatur,in decre.Innoc.quarti ſtatuimus.extra de confeſ. in
160 vj.¶ Item differunt†iure ciui.ſenes & valitudinarij nō com
pelluntur ad teſtimonium ferendum.iij.qō.iij. inuiti .ff. de-
teſt.l. inuiti.ff. de excu.tuto.l.ij. ſed iure cano. compelluntur
propter peccatū.extra de fal.c.j.&.xj.q.iij.c.quiſquis. extra
de iudi.c.nouit.eſt ar.de vaca.mu.l.j.§.corporis debilitas,&
161 extra de teſt,ſi qui teſtium.¶ Item differunt†iure ciui. pro-
pter crimen,& peccatum nō repelletur quis à teſtimonio,niſi
ſit quis damnatꝰ de crimine.ff.de his qui no.infa.l.athletas.§.
calumniator.ff.de teſt.l.iij.§.lex iulia..Iure ca.repelluntur cri
minoſi.ſiue ſint damnati ſiue non:dummodo probetur eius
crimen,vt extra de teſti.ſuper eo.&.c. teſtimonium. ¶ Item
162 differunt†iure ca.poteſt quis accuſari poſt mortem in qui-
buſdam caſibus,vt excommunicetur poſt mortem,vt in cri-
mine hæreſis.xxxiij.q.ij.c.fi.Item ſi hæreticos aliquos inſti-
tuit hæredes.extra de hæreti.c.ſi quis.Item ſi in notorio cri-
mine quis deceſsit.lxxxviij.di. ne qd.xxiiij.q.iiij.c. placuit.
de quocunq; crimine poteſt agi contra defunctum propter
damna illata ciuiliter,ſecūdū canonicā æquitatem. arg.xvij.
q.vij.ſi epiſcopum.extra de rap.c.pe.extra de vſur.c. in tua.
Iure verò ciuili,non permittitur aliquem accuſari poſt mor-
tem niſi propter bona.C.ad.l.iul.maie.l.fi.& de hæreti.l.ma-
nicheos.ff.de accu.l.ex iudiciorum. & ſi reus vel accuſator.l.
vlti.& de apoſta.l.apoſtatarum.& no.xxiiij.q.ij.in princip.
163 ¶ Item no.differentiam.†iure cano.non ſunt teſtes compel-
lendi niſi in cauſa criminali, vt de teſti. cog.c. delictorum. &
dic plenè vt ibi no. ſed in ciui. teſtes in qualibet cauſa com-
pelluntur exceptis quibuſdam perſonis.ff.de teſti.l.iulia. &
164 l.inuiti.& quod in eis no.¶ Item differunt.†iure ciui. nō re-
pelluntur à teſtimonio tanq̃ infames criminoſi, niſi ſint de
crimine condemnati.ff.de teſti.l.iij.§.iulia.iure verò ca. repel
litur criminoſus à teſtimonio, etiam ſi non ſit condemnatus
de crimine.extra de excep.c.deniq;. & ibi not. teſtimonium.
165 ¶ Item† differunt iure ciui.mulier non accuſat de adulterio
virum,maximè iure mariti : quia ipſa non habet thorum.C.
ad.l.iul.de adulte.l.j.& ſecūdū hoc loquitur cano.xxij.q.pri-
ma apud miſericordem.§.publica.ſed ſecūdū ca.videt ꝙ mu-
lier poſsit accuſare uirum de adulterio. extra de procura.c.
tuẹ.ar.in aut.vt lic.matri & auiæ.§.qa verò plurima.colla.ix.
166 & not.in alleg.§.publica.& dic vt ibi.¶ Item differunt:†qa
iu.ciui.agitur de pœna corporali imponēda,vt inſti. de pub.
iudi.§.ſicut.& in.§.iul.de adulte.&.C.de adulte.l.q̃uis.& in
aut. ibi poſita. Sed iure ca.agitur tantum ad ſeparationem
thori,& ad lucrum dotis,vel donatiōis ꝓpter nup. vt extra
de procura.c.tuæ.arg.C.de repu.l.conſenſu.& in aut. vt lic.
167 ma.& auiæ.§.quia verò plurima. ¶ Item differunt† iure ci.
allegata cauſa ſuſpicionis,iudex recuſatus compellit partes
arbitros eligere coram quibus litigatur.C.de iudic.l. apertiſ-
ſimi.&.l.cum ſpirituali.Sed iure canoñ.recuſati à iudice,eli-
guntur arbitri coram quibus cognoſcitur de cauſa ſuſpicio-
nis:& tunc ſi cauſa non fuerit vera:tunc idem iudex procedit
in cauſa,ſuſpicione illa non obſtante. Si verò inuenta fuerit
vera:ſi quidem recuſatur,iudex eſt ordinarius.aut compellit
partes eligere arbitros,aut remittet ad ſuperiorem, vt extra
de appel.reprehenſibilis.&.c.ad hæc.c,cum ſpeciali. Si verò
eſt delegatus,nullo modo æliget arbitros : quia ſuſpenſa eſt
eius iuriſdictio.extra de appel.c,ſecundo requiris . ¶ Item
168 differunt,†iure ciuili excludit maritus ab accuſatione adul-
terij,per ſpatium quinquennij.ff.de adul.l.miles.§.adulterij.
Sed iure ca.non excluditur quo ad petendum ſeparationem
169 thori.xxxiij.q.ij.c.admonere.& ibi no.¶ Itē differunt.† iu
re ciui.iudices poſſunt à partibus quæ coram eis litigant ali-
quid habere.ſ.delegati à principe in principio cauſæ duos
aureos.in fin.uerò alios duos,& non vltra, vt in aut. de iudi,
§.ne autem.& ar.C.de teſt.l.hac conſultiſsima.ordinarij autē
non debent habere niſi ſportulas.arg.C.de epiſ.& cle. aut.ge
neraliter.&.iij.q.iij.§.offeratur.ſed iure ca.iudices nihil poſ-
ſunt percipere vltra expenſas,quas delegati debent percipe
re quando proficiſcūtur extra de vi. & honeſta.clerico.c.cū
170 ab omni.& de hac materia ibi not.¶ Item differunt.†iure ci
uili in notorijs proceditur extraordinariè : ſed ſententia lata
etiam in notarijs contra ordinem iuris non valet.C.de ſentē.
l.prolatā.& de accu.l.ſi abſentem.Sed iure cano.poteſt pro-
cedi extraordinariè,& iuris ordine nō ſenato.extra de coha.
cle.& mu.c.veſtra.&.c.tua nos.& de hoc no.in.c. veſtra. per
171 Innocen.¶ Item differunt.†iure ciui.ea quæ deſiderant cau
ſæ cognitionem & decreti interpoſitionem, & expediuntur
officio iudicis,non delegant.ff.de offi.procō.& le.l.nec qcq̃.
§.vbi decretum.ſed iure cano.ſecus.extra de offic. Archidia.
c.ad hoc.&.c.j.&.x.q.j.c.epiſcopꝰ.&.c.placuit.& no. ꝑ Inn.
172 extra de reli.do.c.conſtitutꝰ.¶ Item differūt.†iure ciui.plu-
ribus diuerſiſq; actionibus perſonalibus, poteſt quis con-
uenire eundem coram diuerſis iudicibus: niſi ratio diuerſi-

tatis impediat.ff.ex quib.cau. in poss.ea.l.j.&.ij.C. de iudi.l.
nulli.&.ff.de libe.causa.l.si pariter.&.l.cognitio. sed iure ca.
secus, vt extra de rescrip.c.quia nonnulli. ¶ Item differunt.
173 †iure ca.parentes admittuntur ad testimonium faciendum
de consanguinitate, quæ dicitur inter virum & vxorem.vtrũ
sit vel non sit.& hoc fauore matrimonij.& quia per eos me-
lius sciri potest, quàm per alios, vt extra qui ma.accu.poss. sed su
per ipso cõtractu matrimonij, distinguitur, vt extra de testi.
super eo. Iure verò ciui. parentis testimonium in causa filij,
174 non valet.C.de testi.l.parentis. ¶ Item differunt.†iure ciui.
ordinarius causas medias non potest committere, nisi iusta
causa & appello causas medias, causas pecuniarias, de trecen
tis aureis.C.de peda.iudi.l.placet.& ibi not.Sed iure ca.po-
test committere sine aliqua iusta causa.dum tamẽ se maliciosè
exonerare non quærat, vt extra de officio.deleg.c.pastoralis.
in principio.& ibi de hoc, & hoc modo intelligitur eodem
titu.& pro debilitate quàm quis prælega.decre.in delegato à prin
175 cipe vel Papa loquatur. ¶ Item differunt.†iu.ci. potest ferri
prorogatio de persona ad personam habentem iurisdictionẽ
ordinariam, vel etiã delegatam.C.de iu.om.iud.l.j.& ibi not.
ff.de iudi.l.ij.in princip.sed iure ca.secus.extra de offi.deleg.
176 c.p.&.g.& ibi not. ¶ Item differũt.† iure ca. potest accusare
vir vxorem adulteram, & agere solùm ad separationẽ thori.
& est hic modus agẽdi:nec est materia ciuilis, nec materia cri
minalis, vt extra de pcu.c.tuæ.vbi de hoc. Sed iure ci.non ha
bemus iustum modum agendi:imò vir primò debet se inscri
bere, & accusare vxorem de adulterio, vt puniatur pœna le-
gali, & postea eã repudiare, vt in aut. vt liceat matri & auiæ.
177 §.quia verò plures. ¶ Item differunt. †iure ci. filiusfamilias
in omnibus causis regulariter nõ potest esse in iudicio, absq;
consensu patris.nec etiam in castrensi, vel quasi, vt.C. de bo.
quæ libe.l.cùm non solum.§.necessitatem.&.ff.de ma.l.j.§.fi.
&.l.ij.ff.de castren.pecu.sed iu.ca.tenerem⁹ quod in spiritualib⁹
potest esse in iudicio sine patris consensu, sed potest requiri
authoritas sui prelati.de hoc not.de procura.c. accedens.per
178 Inno.& extra de æta.& quali.indecorum. ¶ † Aliã differen-
tiam no.quod iure ciuili hæres qui fecit inuentariũ non tenetur
vltra vires hæreditarias.C.de iure deli.l.scimus.& ibi de hac
materia plenè no.sed iure ca.illa solẽnitas non videtur atten-
di, sed in contractibus & in delictis si aliquid peruenerit ad
heredem, siue nihil siue lis fuerit cõtestata cum defuncto siue
non: semper hæres tenetur insolidũ.xvj.q.vj.c. si episcopũ.
extra de rap. in literis. & de hoc habemus not.xij.q.ij.c.epi-
scop⁹ qui filios. ¶ Per quę apparet etiam in alio casu, differ
re à iure ciuili quod hæres non tenetur de delicto defuncti, nisi
lis fuerit cõtestata cũ defuncto.C.ne ex delic.defunc.l.vnica.
& ibi plenè not. Item iure ciuili hæres non tenetur nisi pro
portione pro qua est hæres.C.de hære.act.l.quod hæredita-
179 rijs. ¶ No.aliam† differentiam:qa iure ciuili subsequens con
suetudo vincit legem, & præiudicat iuri scripto. & quidem
generaliter si generalis.specialiter autem quando particula-
ris est consuetudo in aliquo loco.ff.de leg.& senatusconsul.l.
de quibus.in fi.C.quæ sit lon.consuetu.l.ij.& ibi no.ff.com-
munia prędio.l.venditor.§.si constat.iure verò canonico ita
demum præiudicat cõsuetudo iuri communi, si rationabilis
& legitima præscripta est:vt extra de consu.c.fi. ¶ Illud aũt
non omitto:quia leges sumunt consuetudinem, quæ attẽdit
circa factum & processum iudi.& etiam quæ attenditur cir-
ca gesta communiter hominum alicuius ciuitatis, castri, vel
terræ.Sed canonistę sumunt consuetudinem quæ attenditur
circa priuatũ ius aliquorum.& ita loquitur dicta decretalis.
de causa poss.& proprie.c.cum ecclesia.quæ quidem consue-
180 tudo de iure ciuili appellatur prescriptio. ¶ Item no.†aliam
differentiam.de iure cano.locus fit religiosus, vel res, autho-
ritate pontificis.de reli.domi.ad hoc sed iure ciuili fit religio
sus ex eo quod mortuus infertur vel cum inde extraheretur, vel
etiam cũ ab hostib⁹ capitur, desinit esse religiosus.ff. de reli.
181 l.cum in diuersis.&.l.cum loca. ¶ Alia† est differẽtia. iure ca.
homines sunt sepeliendi potius in ecclesia quàm alibi: quia eorũ
proximi quoties ad eadem loca sacra veniũt, & eorum sepul
turas inspiciunt recordantur de eis & pro eis domino preces
fundunt.xiij.q.ij.sed non deprimunt. Secunda ratio est:quia
specialiter commendatur patrocinijs illorum sanctorum, in
quorum honore dedicata est ecclesia illa, vt eadem.q. nõ esti-
memus.ad fi. Tertia est ratio : quia minus ibi vexantur à de-
monijs.vnde in cemiterijs videtur esse requies defunctorũ.
xxij.q.ij.aut.sed lex præcepit ne corpora in ciuitate sepeliã-
tur ne ciuitas corrũpatur fœtore.C.de reli.l.monumentorũ.
182 ¶ Item not.†aliam differentiam.secũdũ leges in vsucapione
requiritur bona fides tãtum ab initio.C.de vsuca. transfor.l.
vnica.§.hoc tantummodo.de iure ca. cõtinuo exigitur bona
183 fides.xvj.q.iij.§.potest. ¶ Item† secũdũ leges, in longissima
præscriptione non requiritur bona fides:nec iustus titulus.
C. de anna.exce.l.j. secundum ca. præscribens debet habere
bonã fidẽ aliàs præscriptio non procedit.extra de præscrip.
c.vigilãti.xxxiij.q.ij.si virgo. Et aduertẽdum est quod secundũ
cañ.non requirit titulus in longissima pscriptione. extra de
præscri.c.si diligẽti.& ibi no.& hoc habes plenè.xvj.q.iij.c.
in summa. ¶ Est & alia differẽtia circa idẽ.secũdũ.l.interrupta
præscriptione p litis contestationem potest postea præscri-
bere possidens.C. de præscrip.xxx.ann.l.fi.sed secundũ ca.
non potest postea præscribere possidẽs cùm presumatur ha
bere malam fidẽ, & de suo iure titubare.C. de acquiren. pos.
l.nemo.vnde nõ prescribet ad mille annos, vt extra de pscri.
184 quoniam.& not.hoc.xvj.q.iij.per singulas. ¶ Alia potest†
differẽtia notari.iure ciuili nulla pœna debet excedere qua-
druplum.insti.de act.§.omnes.Iure verò cano.aliter inuenit
iustitia suadente.xvij.q.iij.c.quisquis.&.xij.q.ij. cùm deuo-
tissimam.& hæc de istis dicta sufficiant.

¶ Expliciunt differentiæ inter ius canonicum, & ciuile secũ
dum Bar.à Saxoferrato eximium legum doctorem.

a ¶ Tractatus de guelphis. Adde quod iste est tracta. Bar. de quo vide Bal. ĩ l.j.C.ad.l.iul.mai. & in.l.filium.C. de suis & legiti.& Marti. lau. in suo tractatu de principibus. ĩ,.§.cliiij. vbi videas. & adde quod partis guelphæ. & gebellinę nulla est maiestas: & ideo inter ipsos non committitur crimẽ læsæ maiestatis. vide do. Bartho.soci. in consi. xxij.inci.sequẽdo in.ij.col. Tho.

a *Incipit tractatus de guelphis[a] & gebellinis domini Bartoli a Saxoferrato.*

SVMMARIVM.

1 *Guelphi & gebellini originẽ sumpserunt tempore Federici Barbarossæ.*
Guelphi zelatores fidei, os loquens, & confidẽtes in orationibus interpretãtur, & sequentes ecclesiam.
Gebellinus in fortitudine confidens interpretatur, & existens contra ecclesiam.
2 *Guelphus hodie dicitur, qui affectat statum illius factionis quæ in aliquo loco appellatur guelpha:nõ habito respectu ad ecclesiam. Gebellinus affectans statum illorum qui appellantur gebellini, nõ habito respectu ad Imperatorem.*
3 *Guelphus quis non potest esse in uno loco, & in alio gebellinus, accipiẽdo guelphum & gebellinum propriè primo modo.*
4 *Guelphus quòd hodie quis esse poßit in uno loco, & in alio gebellinus.*
5 *Quis uno respectu potest esse guelphus, & alio gebellinus.*
6 *Partialitas guelpha, uel gebellina, quæ tendit ad propriam utilitatem & non ad bonum publicum, est illicita.*
7 *Partialitas guelpha uel gebellina tendens principaliter ad bonum publicũ, ut ciuitas rectè gubernetur, est licita.*
8 *Partialitas quæ uult deponere aliũ de regimine est illicita, si regimen erat bonum. secus si tyrannicum, & malum.*
9 *Qui conatur deponere tyrannum, etiam si peruenerit ad actum, non tenetur pœna de seditiosis si hoc agit ad utilitatem publicam.*
10 *Honestum uirum non decet esse factionis guelphæ uel gebellinæ, nisi ex magna causa.*
11 *Guelphum esse uel gebellinum, qualiter probetur?*
22 *Euntes in exercitum de mandato regentium ciuitatem, non dicuntur esse factionis regentium.*
13 *Filius præsumitur esse illius factionis, cuius erat pater.*
14 *Statutum Pysanum quòd nullus guelphus ad aliquod officium remittatur intelligitur de eo qui esset factionis guelphæ in ciuitate Pisarum.*
Statutum, in dubio intelligitur de his quæ fiunt in territorio statuentis.
15 *Ciuis Pisarum qui adheret ciuitati insidianti ciuitati Pisarum, dicitur guelphus.*
16 *Ciuis Pisarum qui gerit officium in ciuitate Perusij quæ guelpha est, non tamen dicitur guelphus in ciuitate Pisarum.*
17 *Ciuitatem aliquam esse factionis guelphæ uel gebellinæ, qualiter probetur?*
18 *Aliquem mutasse factionem, qualiter probetur?*

ISta cum circa literalem expositionem scripsissem. & super hãc tertiã partem, Tyberis meus anim⁹ ferretur reperi me.j. centesimum lapidem ab vrbe Romana prope ciuitatem Tudertinã: ibiq; vidi quod ea quæ literaliter scripta sunt de flumine, & ei⁹ alueo allegoricè, & moraliter dici possunt de his quæ in ciuitate Tudertina pręcipue frequentantur.nam tota nostra vita flumen, seu aqua fluminis est iuxta illud omnes morimur & quasi aqua dilabimur in terrã quæ &c.ij.Reg.c.xiiij. Alueus verò super quem iste aquæ decurrunt, sunt illa ad quæ affectiones habemus:iuxta illud Matth.v.c.ubi est thesaur⁹ tuus ibi cor tuum. ¶ In illa uerò ciuitate Tudertina reperi duas factiones.quidam enim vocanrur guelphi, quidã gebellini. &
ibidem

ibidem in quolibet officio publico dicebant esse, tot de vna affectione quot de alia. contingit. etiam ꝙ ille qui est de una affectione certo tempore mutat alueum & incipit esse de alia & circa hæc plura dubia oriuntur. Ideo aliqua videamus. Primò, unde illa nomina originem sumpserunt, & de eorum significatione. Secundò quid hodie importent. Tertiò, utrũ habere istas affectiões sit licitum? Quartò, qualiter probetur aliquem esse istarũ affectionũ siue loquamur de priuato siue de republica. Quintò qualiter probetur aliquem affectioné mutare.
1 ¶ Circa † primum sciendum est quòd olim magna
a discordia orta fuit inter Romanam ecclesiam & Federicum qui uocatus est Federicus barbarossa[a]: tunc Romanorum Imperatorem à quo cum in ecclesiæ deuotione persisteret, aliquas leges habemus, vt patet in usibus feudorum quem post ca ecclesia priuauit imperio, vt. c. ad apostolicæ. de re iudic. lib. vj. & de elec. c. fundamenta. & in Alemania agnatio illius Federici, cognominabatur domini de gebello: cùm tamen dicta discordia diu duraret, magna pars Italicorum adhæsit illi Imperatori deposito: & illi dicti sunt gebellini, quasi adherentes illi domino de gebello. Alij verò adheserunt eccle. & vocati sunt guelphi, quasi zelatores fidei. de prędictis habemus figuram. j. Regum. vlti. c. & ij. Regum. j. ca. in princip. vbi fuit conflictus & occisus in monte gebello qui interpretatur locus fortitudinis. ita ille Federicus Imperator, quoniã tunc reprobatur confidens de fortitudine domus suæ de gebello conflictus & confusus fuit à guelphis hoc est à zelatoribus fidei. Hoc enim nomen guelphi habetur Geñ. xxx. c. & interpretatur os loquens. quod in proposito ecclesiæ congruit. per uerba enim excommunicationis sententiæ prolata per summum pontificem fuit ille Imperator confusus. propriè ergo loquendo sicut gebellus interpretatur locus fortitudinis: ita gebelli appellantur confidentes in fortitudine, scilicet tempore militum & armorum. & sicut guelpha interpretatur os loquens, ita guelphi interpretantur confidentes orationibus & in diuinis: sicut faciebat Iustinianus Impe-
2 rator. C. de vete. iur. l. j. in princip. Circa secundum verò † quid hodie dicta nomina importent, dico ꝙ ex prædictis apparet prædicta nomina significare affectiones hominum. affectantes enim statum ecclesiæ contra illum inimicum uocantur uno nomine. hodie uerò nomina prædicta durãt propter alias tamen affectiones. uidemus enim plures qui guelphi uocantur, esse rebelles imperij. sed sicut contingit in prouincijs & ciuitatibus in quibus sunt diuisiones & partialitates, necesse est ut dictæ partes aliquo nomine uocentur. ideo dicta nomina imponuntur tanꝗ magis communia. In quibusdam verò locis ad alia particularia deuenitur. de quibus ad præsens non curo. & istę sunt partialitates, ut. ff. de capti. l. si quis ingenuam. §. qui alterutras. ¶ Dico ergo ꝙ hodie ille dicitur guelphus qui adheret & affectat statum partis, quæ appellatur guelpha. & gebellinus qui adheret & affectat statum partis quæ appellatur pars gebellina. & in hoc non habetur cõmuniter respect⁹ ad ecclesiã uel imperiũ, sed solũ ad illas partialitates ꝗ in ciuitate uel ꝓuincia sunt, vt. d. §. q alterutras. & ibi sentit glo. sup ver. dissensissent dũ dicit, uel ciues cõtra ciues, uel una ciuitas contra aliam. Item dictæ partialitates sunt quandoq; inter prædictos: & tamen nullus rebellat domino suo, scilicet ecclesiæ, imperio, uel Regi, uel pupillo qui tenet imperium: ut. d. l. si quis ingenuam. §. in ciuilibus. & illa uerba esse ostendunt accidentia facti. ex hoc infero tria.
3 ¶ Primum † ꝙ si accipitur guelphus & gebellinus prout primo modo fuit inductum, quis non potest esse uno loco guelphus & alio gebellinus. Ratio est: quia illę affectiones scilicet ecclesiæ uel imperij, reprobatę respiciunt uniuersaliter totũ mundum & uniformiter. ideo dicere ꝙ quis uno loco esset vnius affectionis, & alio loco alterius, contineret repugnantiam: sicut quis tutor non potest esse author duorum pupillorum inuicem litigantium super eodem: vt. ff. de autho. tut. l. accipientis. & ibi not. facit quod dicitur: nemo potest duobus dominis seruire, scilicet contrarijs. Matth. vj. capitu.
4 ¶ Secundò infero, scilicet quòd † secundùm dicta nomina hodie accipiuntur ꝙ quis in uno loco potest esse guelphus, & in alio gebellinus: quòd patet. dictę affectiones sunt circa diuersa, ut patet. pone ꝙ in una ciuitate est unus Tyrannus qui cum sua secta dicitur guelphus, cui affectioni aliquis bonus homo est aduersus: quia aduersatur isti homini tyranno: in illa terra dicitur gebellinus: & in alia ciuitate non dependente ab illa ponatur unus Tyrannus gebellinus: certè ille bonus homo aduersabitur illi Tyranno & ibidem est guelph⁹. arg. eius quod dicimus de tutore qui potest esse actor utriusq; eorum qui contendunt circa diuersa tamen, ut. d. l. accipiẽtis.

5 ¶ Tertiũ infero, scilicet quòd † quis uno respectu potest esse vnius affectionis, & alio respectu alterius. Exemplum: in ciuitate Perusij, sunt multi qui uolunt reputari gebellini respectu primo. quæ nomina istarum affectionum fuerunt inducta quasi reputantes sibi ad honorem ꝙ tam antiquo tempore sui genitores ita nobiles fuerunt ꝙ illius affectionis reputarentur. Sed ꝗtum ad statum qui modo regit ciuitatẽ, sunt Guelphi: ideo dicit se gebellinum origine, sed Guelphũ quo ad statutum ciuitatis nec est contradictio quando diuersis respectibus ista proferuntur. facit id quod dicimus ꝙ eodem respectu pro eadem pecunia quis non potest esse principalis & fideiussor, vt. l. generaliter. de fideiusso. sed diuersis respectibus sic, vt. ff. de duo. l. reos. in principio. ¶ Circa tertiũ,
6 scilicet † utrum habere istas affectiones sit licitum? dic si plures sunt unius affectionis, uel si quis adheret uni affectioni, non propter bonum publicum, sed propter propriam vtilitatem, uel vt alius opprimatur. istud est simpliciter illicitum, & si hoc inuicem conuenerint, esset punibile quasi contrahentes societatem in pœnam innocentium, vt. ff. ad leg. iul. de
7 vi. l. ex senatuscon. & de concussionibus. l. j. quandoq; † tamẽ quando est una pars in ciuitate, tendens principaliter ad bonum publicum vt ciuitas rectè & quietè gubernetur: nec tamen posset aduersarijs resistere, nisi sub uno partialitatis nomine: & tunc puto talem affectionem, & partialitatem communi esse licitam. sicut enim ad tuitionem rerum licet congregare amicos, ita multòmagis ad tuitionem publicam. vt
8 ff. de ui & ui ar. l. iij. §. cum igitur. quandoq; † non solum vult vna pars resistere, sed vult ponere de regimine alios regentes: tunc si quidem insurgerent aduersus istud regimen: istud esset simpliciter illicitum: vt. C. de seditiosis. l. j. & ibi not. de eo qui volebat deponere potestatem. ¶ Si uerò regimen ꝙ uolebat deponere erat tyrannicum & pessimum: tũc cum esset vnius partialitatis, licitum est duobus concurrentibus primò habendo recursum ad superiorem non possit illa tyrannis deponi sine magna difficultate. Secundò ꝙ ipsi hoc faciant propter vtilitatem publicam: vt status ciuitatis restauretur. secus si hoc facerent vt ipsi nouam tyrannidem innouarent alijs expulsis. ¶ Primum probatur: quia licitum est eis ius dicere ꝓpria authoritate quãdo nõ habetur copia iudicis: vt. C. de iudi. l. nullus. & ibi no. ff. de his quæ in frau. cre. l. ait pretor. §. si debitorem. & xxiij. q. ij. c. dixit domin⁹. Si ergo licet pro singulari cõmodo, ergo licet ad liberandam rem pub. ad quam defendendam omnes admittunẽ: vt. ff. de no. ope. nun. l. de pupillo. §. fi. & l. seq. præterea si hoc ꝑmittitur contra depopulatorem agrorum uel desertorem militiæ; multòmagis debet permitti contra eos qui ipsam rem publicam, & eius statum depopulantur, vt redigãt sub iugo seruitutis. ¶ Secundum probatur, ꝙ ad propriam utilitatem non liceat: qa illi qui occupatam per tyrannidem tenent; rem pub. vel eã possident ab ipsa repu. uel dño superiori, vel ab aliquo priuato. Alius qui talem tyrannum deponere conatur propter se, uidetur facere illicitum: vt. ff. de ui & ui ar. l. j.
9 §. qui vi à me. & l. colonus. & l. cum fundum. Ad utilitatem † ergo publicam licitum est: & si peruenerit ad actum, ita ꝙ rumor uel tumultus irrepserit in ciuitate: non incidit in legem. C. de sediti. qa licet faciat ut dictum est, pro hoc induco Thomam de aquino in secũda secũdę. q. xlij. arti. ij. in fi. vbi sic ait. Regnum tyrannicum non est iustum: quia non ordinatur ad bonum commune, sed ad bonum priuatum regentis: & ideo perturbatio huius regni, non habet rationem seditionis. nisi fortè quando sic inordinatè pertubaretur tyranni regnũ, ꝙ multitudo subiecta maius damnum pateretur ex perturbatione sequenti, ꝗ ex tyranni regimine. dico ergo ꝙ assumere dicta nomina, licet significent diuisionem & partialitatem: tamen si fiat ad iustum, & debitum finem: licitum est. Nam & Paulus apostolus sciẽs ꝙ una pars esset Sadducęorum, altera Pharisęorum exclamauit in consilio. Viri fratres ego pharisæus sum filius pharisæorum. Actuum. xxiij. c. Multos tamen vidi Perusij cum contra tyrannos facerent seditionem.
10 licet sancto & iusto zelo mouerentur: † quia prædicta nomina diuisionem, & scissuram important. puto ꝙ honesto viro nõ decebat aliquid dictorum nominum assumere, nisi ex magna causa, vt dictum est. arg. ff. ad trebel. l. facta. §. si in danda
11 &c. ¶ Circa quartũ uerò †. s. qualiter probetur aliquem esse istarum affectionum? dico tria probãda. Primò ꝙ partes sint in ciuitate. Secundò ꝙ tali parte quæ tali nomine vocatur adhesit. Ex his concluditur ꝙ sit illius affectionis: quæ examinemus. Primò dixi ꝙ debent probari partes esse in ciuitate. ¶ Ad quod sciendum est quòd quãdoq; in ciuitate sunt duę partes, quarum ꝗlibet habet partem regiminis, vt in ciuitate

a ¶ Federic⁹ Barbarossa. dicit Geor. meru. ĩ lib. iiij. antiquitatis uice comitũ ꝙ non à Federico barbarossa sed à Federico iuniore nomẽ & origo maledictorum gebellinorum & guelphorum cœpta fuerunt. Tho.

Tudertina: tunc facilis eſt probatio. qñq; ſunt duæ partes
quarũ vna regit ciuitatem, alia ſtat deiecta, ſed alio tempore
rexit: & tunc ſimiliter facilis eſt probatio.ſ.eorũ q iam rege-
bant & eorũ qui modo regunt. Quandoq; vna ciuitas mul-
tum ab antiquo recta eſt ſub vno nomine: & tunc difficile eſt
probare aliquem eſſe alteri⁹ partis, q̃ illius ſub quo nomine
ciuitas regitur, vt ſtatim dicam Secundò dixi debere proba-
ri ꝙ tali nomine vocatur talis pars: iſtud eſt difficile. Tertiò
dixi probandum ꝙ talis homo adheret illi parti. hoc autem
probabitur in ciuitate Tuderti, multum de facili. quia ibi vo
cantur ad officia publica ſub illo nomine, & aliter non admit
terentur: tunc patet: quia per illius affectionis homines, geri
non poſſunt. vt. ff. de acqui. hæredi. l. pro hærede. §. papinia.
vel quia hoc expreſſe dicebat ſe eſſe illius affectionis, ſufficit.
nemo enim videtur dicere ꝙ mente non agitauit, vt. l. labeo.
de ſup. leg. vel q̃ illi parti fauebãt in cõſilijs & in armis & in
12 alijs factis. & intelligo hoc in factis volũtarijs. ¶ Quid† enim
ſi vna pars erat extra ciuitatem, & alia quæ ciuitatem rege-
bat fecit exercitum contra illos? certè illi qui fuerunt ex hoc
non dicentur illius affectionis cum intrinſecis. nam iuerunt
ex iuſſu regentium ciuitatem, quibus habebant neceſſe obe-
dire. vnde in dubio videtur factum magis ex neceſsitate q̃
ex voluntate, vt. ff. de acquiren. hæredi. l. q in aliena. §. ſi is qui
13 putat. vel ſi nil tale probari† poteſt: ſufficit ſi probaretur de
ſuis aſcendentibus. illius enim affectionis præſumitur filius,
cuius fuit pater, vt. C. ad. l. iul. ma. l. qſquis. & . ff. de ędil. edic.
l. ꝙ ſi nolit. §. q mancipia. Redeo ad id ꝙ dixi de ciuitate quę
ab antiquo recta eſt ſub vno nomine. nec nomine partialita-
tis habet exititios: vel ſi habet, non habet eos ſub nomine de
quo quæritur. Exemplum. Ciuitas Piſana ab antiquo recta
eſt ſub nomine gebellinorũ, & licet exititios habeat: tamẽ in-
trinſeci & extrinſeci, illo nomine nũcupãtur. ¶ Et vt hoc de
14 clarem, † pono ſtatutum eſt Piſis ꝙ nullus guelphus ad offi-
cium aliquod admittatur. Dico enim hoc ſtatutum, debere
intelligi, de eo qui eſſet eius affectionis in ciuitate Piſarum &
reſpectu illius ciuitatis. Statuta enim in dubio debent intel-
ligi, de his quæ fiunt, vt reſpiciant territorium ſtatuentis[a], vt
ff. de iuriſ. om. iudi. l. fi. de bo. aut. iudi. poſſ. l. cum vnus. §. pe.
de conſti. c. vt animarum. lib. vj. Et ideo cum in illa ciuitate
non ſit talis pars: nõ videtur ꝙ quis poſsit habere affectionẽ
ad id quod non eſt, vt. l. eum qui ita. §. fi. de verbo. obliga. de
fideiuſſo. l. fideiuſſor obligari. in princip. de regu. iur. l. cum
15 principalis. de ſtipu. ſeruo. l. vſuffructus. ¶ Vnde dico † ſi in
prouincia eſſet aliqua ciuitas affectionis guelphæ quæ inſi-
diaretur ſtatui ciuitatis Piſarum: & aliquis ciuis illi ciuitati
adheret dando auxilium, conſilium vel fauorem contra ſtà-
tutum ciuitatis: ille verò guelphus eſſet. arg. ff. ad. l. iul. l. cu-
iuſq;. verè enim in ipſam ciuitatem & contra ipſam commit-
16 tit. Sed ſi poneres † vnum Piſanum eſſe rectorem in ciuitate
Peruſij, cuius ſtatus guelphus eſt, tamen non aduerſatur, ſed
amicatur ciuitati Piſarum: tunc licet ille talis ſit guelphus
Peruſij: non tamẽ per hoc dicitur guelphus Piſis, nec ſtatuto
comprehenditur: cùm reſpectu diuerſorum, poteſt quis eſſe
diuerſarum affectionum, vt dictum eſt. arg. ff. de autho. tuto.
l. accipiẽtis. idem dico ſi probaretur ꝙ aliquis eſſet natus ex
prole guelpha, illo reſpectu quo antiquit⁹ erat tempore quo
erat diſſentio inter eccleſiam & illum Federicum Imperato-
rem: non tamen ob hoc dicetur guelphus illo reſpectu, quo
ſtatutũ loquitnr, vt. ſ. dixi. nec puto ꝙ ſufficiat probare per
famam vel ꝙ aliquis ſic reputatur. nam de iure quilibet cre-
ditur eſſe eius affectionis cuius eſt patria ſua. eſt enim de prę
ceptis iuriſgen. vt parentibus, & patriæ pareamus, vt. ff. de
iuſti. & iur. l. vt vim. ergo ſola fama, vel ſola ſuſpicione indu-
citur contrarium. Quia ergo prædictorum difficilis proba-
tio eſt: ideo in quibuſdam ciuitatibus in certo libro omnes
deſcribuntur qui talis affectionis eſſe dicuntur, vt ſic ex libri
inſpectione doceantur: quod tamen odioſum. & contra ęqui
17 tatem eſt. ¶ Qualiter autem† probetur ꝙ vna ciuitas, caſtrũ,
vel quæuis communitas, ſit affectionis, dubitatio eſt. Et vt
hoc clareſcat, pone ſtatutũ eſt in ciuitate Peruſij, ꝙ quicunq;
ciuis fecerit caualcatam, vel exercitum contra aliquam terrã
guelpham, puniatur certa pœna: contingit ꝙ contra quendã
nobilem de hoc procedebatur, vnde ad offenſam erat pro-
bandum, illam terram eſſe guelpham: ad defenſam erat pro-
bandum ꝙ erat gebellina: vnde de modo probandi dubium
erat & probatio de fama, vel quod ſic eſſe reputabaẽ, vt puta
non ſufficit, vt dictum eſt. De modo ergo dubitatur. Rñ. ter-
ram eſſe alicuius affectionis, intelligo cum ſic ſunt qui illam
regunt, vt. ff. de condit. & demonſtra. l. municipibus. de reb.
dub. l. cum ſenatus. ¶ Circa eos verò qui regunt & gubernãt
ciuitatem, ſunt modi diuerſi. nam quidam hoc exprimunt cũ
rectores earum iurent officia. ſ. ꝙ officium exercebunt ad ſta
tum & honorem talis partis. Et quãdoq; prædicta talia eorũ
ſtatutis continentur. Et probatio prædictorum eſt clara. quã
doq; ciuitates in quibus officiales ſunt permiſti: vt tot guel-
phi & tot gebellini: & tũc ſi quidem ſunt plures: illi qui ſunt
vni⁹ affectionis, tunc illi parti cedit de cui⁹ affectione plures
ſunt, & plures dicuntur eſſe regentes, vt. l. ꝙ maior. ad muni.
& de pac. l. ſi plures. facit de acquiren. re. domi. l. quicquid. §.
cum partes. Si verò in regimine ſunt æqualis numeri, vt eſt
Tuderti: tunc dicendum eſt ꝙ non ſit guelpha nec gebellina,
ſed tertia ſpecies. ſ. communis, vt. d. l. quicquid. §. cum partes.
¶ Quædam ſunt ciuitates & caſtra quę ſimpliciter reguntur
abſq; alicuius partialitatis nomine: tunc videndum eſt ſi in
ciuitate vel prouincia ſunt partialitates, cui parti adheſit &
fauorẽ pręſtitit dicta terra, prout dictum eſt ſupra de priua-
ta perſona. ꝙ ſi hoc nõ poteſt probari: nec de hac nec de illa
affectione eſſe pręſumeretur, cũ poſsibile ſit, & de facto. ſunt
multi homines & multæ terræ quæ nulli prædictarũ affectio
num adherent. ꝙ ſaltem clarè apparet in ciuitatibus vltra-
montanis. ¶ Circa† quintum. ſ. qualiter approbetur affe-
18 ctiones mutaſſe (& loquor de eo de quo conſtat alicuius affe
ctionis fuiſſe) ꝙ enim non fuit non põt tolli vel mutari: vt. ff.
de iniu. teſt. l. nam & ſi. verſi. poſt defectũ. & de condi. & de.
l. titio vſuffr. in princip. ad ꝙ dico, ꝙ iſtę partialitates, vt di-
ctum eſt, ſunt quædam affectiones ſicut & poſſeſsio conſiſtit
in quadam affectione animo poſsidendi, & à veteribus ſcri-
ptum eſt neminẽ ſibi cauſam poſſeſsionis poſſe mutare nul-
la extrinſecus accedente cauſa: vt. ff. de acquirẽ. poſſeſ. l. iij. §.
illud. & . l. qui bona. §. ꝙ vulgo. & de vſuca. l. nõ ſolũ. in prin.
cum ſi. ita hic, nemo poteſt mutare partialitatem & affectio-
nem, nulla extrinſecus accedente cauſa. Et ꝙ ad mutationem
affectionis ſeu volũtatis, cauſa debeat ſuperuenire: probatur
naturaliter. nam cùm obiectum volũtatis ſit bonorum. ſ. exi-
ſtẽs, vel apparẽs: ideo qs adheret vni parti: qa illud videtur
ſibi bonum. Et ſic cum voluntatem mutat: oportet ꝙ ſit ali-
quid propter ꝙ ab illa voluntate recedat, & alteri adhereat.
inde moti ſunt legum latores dicentes, nemo poteſt ſibi cau-
ſam poſſeſsionis mutare nullo extrinſecus ſuperueniente.
¶ Cauſæ autem mutationis quas communiter videmus: ſunt
inimicitiæ ſuperuenientes cum aliquo potentiore ſe! in affe-
ctione illa. vel ſi ei obuenit hæreditas vel magnum lucrum
quod commodè habere nõ poteſt niſi illam partem dimittat,
vel alteri adhereat, vel ſi noua affinitate cũ aduerſa parte iun-
gatur. ff. de procu. filiuſfa. & . l. ſeq. & . l. affinitate. Iſta igitur
ſi interueniant, cum partis deſertione, faciunt probationem
affectionis mutatę per dicta iura. Quid autem ſi aliquis dicat
ſimpliciter ſe mutaſſe voluntatem, & ſe velle alteri parti ad-
herere, & hoc iurat: an ſit credendum? dico inſpiciẽdum qua
litatem perſonarum, ſecundùm quod docet tex. de re mili. l.
non omnes. §. à barbaris. facit quod dicitur de gentili qui no
uiter venit ad fidem. xlviij. diſtin. per totum.

¶ Explicit tractatus de guelphis, & gebellinis ſecundum do
minum Barto. à Saxoferrato.

Incipit tractatus de regimine ciuitatis ſecundum Barto. a Saxoferrato.

QVia eſt hæc vltima pars Tyberis, & ſic in vrbe Romana quę caput eſt Mundi: ideo circa modum regendi ciuitatem aliqua videamus. & hęc inſpectio circa duo eſt. Primò in modo regendi quò ad leges. & hoc vel ex iure ſcripto, vel ex non ſcripto, vt inſtituta de rerum diuiſione. §. conſtat. quòd non proſequor: quia in uarijs locis hoc uariè traditum eſt. Secundò in modo regendi quò ad perſonas regentium. & circa hoc eſt aliqualiter examinandum. Primò uideamus quot modis ciuitas regitur. Secundò quis ſit melior modus, quis deterior. Tertiò circa prædicta aliqua quotidiana dubia uideamus. Barto. legum docto.

SVMMARIVM.

1 *Primum regimen quod fuit in urbe Romana regibus expulſis, fuit ad populum, quod Ariſtoteles nominat politicum.*

a ¶ Statuentis. not. ꝙ dicit Bar. hic ꝙ ſtatuta ĩ dubio debent intelligi de his quæ fiunt, & reſpiciunt territorium ſtatuẽtium. vide Bar. in tracta. de repreſalijs, in iiij. q. j. q. prin. & Bal. in. l. j. C. ne filius ꝓ patre. Saly. in. l. fili⁹. C. eo. tit. & Bal. in. l. ſi qua. ff. qui ſunt ſui vel alie. iur. Tho.

Democratia dicitur regimen regentium ad sui commodum, ad oppositum diuitum, uel alicuius gentis.

2 *Secundus modus regendi in urbe Romana fuit, per senatores: & talis modus est bonus si tendit ad commune bonum: quod Aristo. appellat nomen maiorentum.*

Obligarchia per Aristotelem dicitur regimen paucorum diuitum, non tendentium ad commune bonum.

3 *Tertius modus regendi fuit per unum. si in communem & bonum finem tendit, uocatur dominus. si in malum & ad proprium commodum dicitur Tyrannus.*

4 *Sex modi regendi habentur, tres boni, & tres mali.*

5 *Septimus modus regendi est in ciuitate Romana nunc, & dicitur regimen monstruosum & nu. 28.*

6 *Ad iuristam pertinet inuestigare, quis modus regendi sit melior.*

7 *Tres modi regendi boni.*

8 *Monarchia id est gubernatio unius regis, est optimus modus regendi.*

9 *Tria requiruntur in quolibet regente, scilicet perfecta ratio, recta intentio, & perfecta stabilitas.*

10 *Omne regimen unius, non dicitur regimen regis.*

11 *Regi per Reges, an bonum sit? & nu. 12.*

13 *Rex à subditis quid exigere poßit?*

14 *Id quod euenire potest consyderatur, quando illud de quo agitur ad hoc naturaliter, & uerisimiliter tendit.*

15 *Populorum triplex diuisio quia quædam ciuitas magna, quædam maior, quædam maxima.*

16 *Ciuitas magna in primo gradu magnitudinis melius requiritur ad populum, quã quod regatur per paucos diuites uel per unum solum.*

17 *Ciuitas Senarum .lxxx. annis recta fuit per nobiles diuites: & tale regimen tempore regis Caroli quarti fuit expulsum per populares.*

18 *Regimen ad populum, magis Dei quã hominum dicitur.*

Carolus quartus, approbauit regimen ad populum.

19 *Magnates & uilißimi, excluduntur à regimine ad populum.*

20 *Ciuitas maior secundo gradu magnitudinis, melius gubernatur per paucos diuites & bonos, quã ad populum, nec per unum.*

Ciuitas Venetiarum, & ciuitas Florentiæ ponuntur in numero ciuitatum maiorum & reguntur per paucos diuites.

21 *Ciuitas quæ est consueta regi certo modo, illo regi debet.*

22 *Ciuitas maxima, seu populus maximus, melius regitur per unum regem.*

23 *Regimen quod fit per electionem, magis diuinum est, q̃ illud quod fit per succeßionem.*

24 *Periculosum est, habere Regem alterius nationis.*

Omnes Christiani dicuntur fratres.

25 *Imperium Romanum postquam fuit ab Italicis exaratum, semper decreuit.*

26 *Populi parui per se nullo modo regi poßunt, nisi alteri submittantur uel alteri adhereant.*

27 *Tyrannus est peßimus, omnium modorum regendi.*

28 *Regimen plurium malorum hominum, non est ita malum sicut regimen unius tyranni. & quomodo hoc intelligatur?*

29 *Regimen plurium malorum non diu durat, & de facili deducitur ad tyrãnidem unius.*

ET primo quot modis
regitur ciuitas? ex legibus nostris colligũtur
tres modi regendi boni, & tres eis contrarij.
Aliquos modos apertius declarat Aristo. iij.
Politicorum. & ibi eos modos suis nominibꝰ
nominat, nos verò & de illis nominibus mentionem facie mꝰ
& nomina secundùm præsens tempus congruentius inferemus. ¶ In vrbe quidem Romana expulsis regibus, tres modi
1 fuerunt regendi. Primus† per populum, vt. ff. de origi. in. l. ij.
§. exactis. vsq; ad. §. deinde. quia difficile. & istud regimen vocat Aristo. policratiam, seu politicum. nos autem vocamꝰ regimen ad populum, & hoc quando regimen tale, bonum est
cum per regentes consideratur bonum commune principaliter omnium, secundùm statutum suum, sed si illa multitudo
regentium intenderent ad suum commodum. & ad oppositionem diuitum vel alicuius gentis: tunc est regimen malum
& greco nomine vocat Aristo. Democratiã. nos autem appellamus populum peruersum. & istos duos regendi modos habemꝰ. ff. de mune. & hono. l. ij. §. præses prouinciæ. ubi quãdo
honores & munera æqualiter diuiduntur secundùm debitos
gradus dicitur regimen debitum. bonũ quando inæqualiter:
qa aliqui grauantur, aliqui alleuiant̃. dicit̃ regimen malũ per
2 quod respublica destruitur. ¶ Secundus† regendi modus in
vrbe Romana fuit per senatores, & sic per paucos diuites bonos & prudentes: vt. d. §. deinde. quia difficile: & tunc si illi
pauci tendunt ad commune bonum, principatus est bonꝰ. &
per Aristo. appellatur regimen maiorentũ. nomen autẽ magis commune est, quod prius dixi. s. principatus, vel regimen
bonorum. Et si illi pauci non tendunt ad bonum commune,
sed aliquid diuites vel potentiores opprimentes alios intendentes ad proprium lucrum: tunc regimen est malum. & vocatur per Aristo. Obligarchia, quod idem est quod principatus diuitum vel regimen malorum. quod nomen satis commune est. de quo habemus. ff. de offi. præsi. l. illicitas. §. ne po-
3 tentiores. ¶ Tertius† regendi modus est, per unum. de quo
ff. de origi. iur. l. j. §. nouissimè. & istud secũdũ Aristote. appellatur Regnũ. nos verò si iste est dominus vniuersalis appellamus Imperium: vt. d. §. nouissimè. si uerò particularis aliqñ
appellatur regnum, aliquando ducatus, marchia, vel comitatus, vt. x. colũ. de prohi. feudo. alie. per Federi. l. imperialẽ. §.
præterea. Ducatus verò communi nomine appellamus regimen domini naturalis. & hoc si dictus dominus in communẽ
& bonum finem tendit. Si verò tendit in malum finem, & in
proprium cõmodũ secundũ Aristo. appellatur Tyrannus: &
sic etiã secũdũ leges & mores appellatur, vt de sac. sanc. eccle.
l. decernimus. & l. omni nouatione. & ibi not. ff. ex qb. cau. in
4 poss. ea. l. fulcinius. §. quid sit latitare. Habemus† ergo sex modos regendi, tres bonos, & tres malos, & unusquisq; suis proprijs nominibus appellatur. verũtamen omne regnum malũ, potest communi nomine appellari tyrãnis. s. tyrannis populi, tyrannis aliquorum, & tyrannis unius. ¶ Et septimus
5 modus† regiminis, qui est in ciuitate Romana nunc pessimus
ibi sunt multi tyranni per diuersas regiones, adeò fortes ꝙ
vnus contra alium non præualet. Est enim regimen commune totius ciuitatis, adeò debile ꝙ contra nullum ipsorum tyrannorum potest nec contra aliquem adherentem ipsis Tyrannis: nisi quatenus ipsi patiuntur. quod regimen Aristoteles non posuit: & merito. est enim res monstruosa. quid em̃ si
quis uideret unum corpus hñs unum caput commune debile, & multa alia capita cõmunia fortiora illo, & inuicẽ sibi
aduersatiua? certè monstrum esset. Appellatur ergo hoc regimen monstruosum. hoc enim diuina permissione factum
est, vt ostendat ꝙ omnis gloria mũdi caduca est. Ciuitas enim
Romana caput morum, caput politiarum ad tantã monstruositatem, circa sui regimen venit. quod uerius dici potest ꝙ nõ
regimẽ nec regiminis formam habet. arg ff. de sta. homi. l. nõ
sunt liberi. & est expressum de offic. ordi. c. quoniam in plerisq;. Bart. legũ doctor.

SEcundo videndũ est quis
6 sit melior modus† regendi. hæc inuestigatio necessaria est iuristis. quoniam domini vniuersales, dũ
de reformatione ciuitatis tractant, uel iuristas consulunt, uel
eis committunt, uel cum ipsi assident apud eos de regimine
ciuitatis quærela proponitur. quis sit ergo melior regendi
modus, inuestigandum est: ꝙ tractat Aristo. iij. politicorum.
7 sed clarius tractat† Egidius Romanus de ordine hæremitarũ
sanc. Augustini. in libro quem fecit de regimine principum,
qui fuit magnus: philosophꝰ & in Theologia magister. itaq;
opinio quam ponam & eius rationes verbis suis vel Aristotelis non utar. illa enim iuristis quibus loquor, non saperent.
vtar autem rationibus suis, & ipsas per iura probabo postea
quid mihi uidetur, describam. ¶ Dicit ergo ille Egidius ꝙ
tres sunt modi regendi boni, de quibꝰ. s. dictum est. Primus
est modus regendæ multitudinis, seu ad populum. hic bonus
est si ad dictum finem tendat. Secundus regendi modus, est
8 melior, scilicet regimen paucorum. Tertius regendi † modus
est optimus. s. Monarchia siue gubernatio uniꝰ Regis istud.
a s. quod regimen vnius sit optimus principatus[a] probat quatuor rationibus, ex quibus concludit alia duo. & Primò sic.
Pax & vnio ciuium debet esse finalis intentio regentis: vt. ff.
de offi. presi. l. congruit in prin. & in aut̃. de mãda. prin. §. deinde. conueniens. col. iij. Sed hæc pax & vnitas magis potest
effici, & obseruari, si regat̃ per unum, q̃ per plures: ergo melius est regi per vnum. hoc probatur sic. In principatu plurium non potest esse pax nisi quatenus illi plures sunt vnum
per volũtatẽ. quod patet: qa si discordant: impeditur eorum
actio per concursum: ut. l. consilio. §. fi. ff. de cura. furio. & de
serui. rusti. predio. l. itinere. cũ si. & ex hoc arguit̃ sic: propter
ꝙ unũ quodq; tale, & illud magis. C. de sacrosanc. eccle. aut̃.
multò magis. & ff. de iureiu. l. quantò ma. Sed regimen plurium est bonũ ꝓpter unitatem: ergo multo magis est melius
regimen ipsius unitatis q̃ quod sit per unum. Secundò probatur: qa ex hoc ipsa ciuitas & respublica reddit̃ potẽtior. ꝙ
sic ꝓbat̃. uirtus q̃to magis est unita, tanto fortior est q̃ sit in
plures dispersa. ut in aut̃. de cõsan. & ute. fra. §. qa igitur. col.
vj. Si igitur tota ciuilis potentia congregetur in unum: esset

a ¶ Optimꝰ principatꝰ. Vide Bal. in aut̃. hoc ampliꝰ. in ij. col. C. de fideic. in ver. itẽ qa dignitas. & in. l. ij. §. nouissime. ff. de ori. iur. ubi dicit ꝙ imperator debet esse vnicus. & ꝙ nimia multitudo gñans cõfusionem, fuit causa imperatoris creãdi. & ibi uide Albe. de ro. & in prohe. ffo rũ. in. §. discipuli. i. iij. col. ubi alle. plures autoritates. & uide Io. paris. in suo li. de potestate populi & imperiali. in. c. ij. & Dantem in suo libello de monarchia. & dicit dñs p Ezechiele. xxxvij. c. seruꝰ meus Dauid rex erit sup eos & pastor erit unus omnium illorũ. Tho.

V iij

efficatior: & per illam princeps propter maiorem potentiam
melius poterit gubernare. Tertiò ars seu artificium tanto
est melius, quanto magis imitatur naturam: vt.l.si pater. in fi.
cum.l.seq.ff.de adop.sed tota ciuitas est vna persona. & vnus
homo artificialis & imaginatus, vt.ff. de iudic.l. proponeba-
tur. & de fideiuss.l.mortuo.sed ĩ homine naturali videmꝰ vnũ
caput & multa membra: ergo ciuitas si sic regatur: melius re-
gitur: qa magis imitatur naturam. ad idem extra de offic. or-
di.c.quoniam in plerisq;. & hoc videtur determinatum.vij.
q.j.c. in apibus.vbi apes & multa q̃ carent ratiõe, sibi regem
vnum constituũt. Quartò dicit ipse hoc constare ex experi-
mento: quoniam dicit se videre prouincias non existentes
sub vno rege, esse in penuria, non gaudere pace, & molestari
dissentionibus & guerris. Existentes verò econtra, guerras
nesciunt, pace lætantur, abundantia florent. Ex quibus con-
cludit ꝙ bonum est regimẽ populi siue multitudinis & q̃ ad
vnum finem tendunt, sed regimen paucorum est melius: qa
habet de vnitate. ¶ Monarchia verò seu vnius Regis regi-
men est optimum: eo quòd ibi perfectissimè vnitas reperi-
tur. Sed contra prædicta idem Egidius facit aliquas ratio-
nes quas sumit ex dictis Aristote. & eis nititur respondere.
ipsas itaq; referam probando per iura. ad quæ probanda.
9 ¶ † Præmitto quòd in quolibet bene regente tria requirun-
tur. Primò perfecta ratio ad discernendum, vt sciat iustum
ab iniusto, licitum ab illicito separare, vt.ff.de iusti.& iur.l.j.
Secundò debet habere rectam intentionem. Tertiò debet ha
bere perfectam stabilitatem & ista ex diffinitione iustitiæ dũ
dicitur quod est constans & perpetua voluntas ius suum vni
cuiq; tribuens, vt.ff.de iusti.& iur.l.iustitia. Ex his tribus, fiũt
tria argumenta contra prædicta. Primò sic: quanto sunt plu
res, tanto plura vident, & in eis perspicacior est ratio ad dis-
cernendum quam in vno, vt.C.qui testamen.face.possunt.l.
hac consultissima.in fi.ergo isto respectu melius est regi per
plures. Secundò sic: recta intentio regentis tunc est quando
considerat bonum publicum magis quã proprium.C.de ca
ducis.tol.l.j.§.pe.sed si multitudo dominatur, posito ꝙ intẽ-
dant bonum proprium: nihilominus tamen recedunt per
hoc à communi bono q̃ si unus regnaret & proprium incõ-
modum intenderet: ergo melius est regi per plures. Tertiò re
gens debet habere perfectam stabilitatem, vt pro aliquo non
corrumpatur: quia voluntas debet esse constans, & perpe-
tua, vt.d.l.iustitia. Sed multitudo difficilius nascitur. & dif-
ficilius corrumpitur quã vnꝰ, vt.l.hac consultissima. in fi. &
argu.C.de test.l.iusiuran.ergo melius est regi per plures.
¶ Ad quæ respondẽs dicit ꝙ vnus Rex, vel princeps, debet
a secum habere multos consiliarios & valentes [a] viros: & ideo
videbit tanq̃ multi, nec de leui poterit corrumpi, nisi totum
consilium corrumpatur. sed si dictus Rex sequeretur caput
proprium iam non esset Rex sed tyrannus. talem ergo do-
minari non esset bonũ. ita dicit ipse. ista dicta non puto sim-
pliciter intelligenda: ideo more iuristarũ loquendo, pro præ
10 dictorum declaratione præmitto † ꝙ nõ omne regimen ipsiꝰ
vnius dicitur regimẽ regis. Nam quandoq; est vnꝰ qui regit
& tantũ iste est iudex, vt præsides ꝓuinciarũ & proconsules,
vt titulis de offi.presi.& de offi.procon.& lega.sunt. Potesta
tes & rectores ciuitatũ, vt.C.de sen.ex breuic.re.l.fi.& ibi no.
&.C.de defen.ciui.& in aut.eadẽ per totum. isti enim habẽt
iudicare secũdũ leges, & tenent statum regium.s. competẽtẽ
ministris: nec ad eos competũt regalia: sed ad ciuitates quas
regunt. vel alium superiorem, vel fiscum, vt.C.de modo mul.
l.mulctarum.&.C.vbi causæ fi.l.j.&.ff.de iur.fis.l.j. & ꝑ istos
iudices Deus rexit populum iudęorum per multa tempo-
ra, vt habemus per totum librum iudi. ¶ Quandoq; unus
regit ciuitatẽ uel prouinciam q̃ facit leges ꝓut vult & omnia
11 ad eũ pertinent. & istud dicit̃ regimen regis. Quod † autem si
istius regni ius uideamus, vt sic cognoscamus an sit bonum
regi ꝑ reges. de hoc sic ait dominus per Samuelem prophe-
tam.j.regũ.viij.c. Hic erit ius regis qui imperaturus est vo-
bis, filios uestros tollet & ponet in curribus suis, faciet sibi
equites & præcursores quadrigarũ suarum, & constituet sibi
tribunos & centuriones, & aratores agrorũ suorum & messo
res segetũ, & fabros armorũ & curruũ suorum filiasq; uestras
faciet sibi vnguẽtarias, & focarias, & panificas, agros quoq;
vestros & uineas & oliueta optima tollet, & dabit seruis suis,
sed & segetes uestras, & uinearum reditus decimabit, vt det
enunchis & famulis suis. seruos etiam uestros, & ancillas, &
iuuenes optimos & lasciuos aufert & ponit opere suo. gre-
ges quoq; uestros addecimabit, uos quoq; eritis ei serui. &c.
Ecce uerba Dei. secũdũ hoc uidetur pessimũ regi per reges:
quia tot mala inferunt subditis, & ꝙ peius est, eos redigunt

a ¶ Consiliarios & valẽtes. Not. ꝙ dicit Bar. hic ꝙ princeps debet habere multos cõsiliarios sapiẽtes, sequitur Marti. Laudem in suo tract. de principibus. in. §. cliiij. vbi dicit ꝙ hoc perfecte obseruat princeps sapientissimus illustriss. Dux Mediolani, qui habet in cõsilio suo prudẽtissimos doctores, & viros expertissimos Thomas.

in seruitutem, quæ morti similis est, vt.l. seruitutis. de regu.
iur. Sed per sanctos doctores exponuntur dicta verba, ꝙ nõ
debent intelligi omnia prædicta esse licita regi, sed solum ea
quę supra ponuntur, vt grauia: tunc ea facit rex cùm cœpit
esse Tyrannus quod de facili fit: & sic qa eis futurum erat iõ
sic prædixit prædicta uerba cum dicit: hoc erit ius Regis qui
imperaturus est uobis. quasi dicat, hoc non liceat omni regi,
sed illi qui imperaturus est uobis, hoc ius sibi usurpabit. dis-
plicebat enim domino ꝙ regem fecerat: ut eodem.c. dicitur.
& hoc esse uerum apparet ex eo quod legitur Deuterono.
xvij.c.ubi quid bonus & rectus Rex facere debet euidenter
docetur. ¶ Ait enim dominus de rege futuro hæc uerba sunt
videlicet. Cumq; fuerit constitutus, non multiplicabit sibi
equos: nec reducet populum in Aegyptum equitatus nume
ro subleuatus: præsertim cùm dominus præceperit uobis ut
nequaquã amplius per eandem uiam reuertamini. non habe
bit uxores plurimas quæ illicitant animum eius neq; auri &
argenti immensa pondera. postq̃ autem sederit in solio regni
sui, describet sibi deutero. huius in uolumine accipiens ex-
emplar à sacerdotibus leui. tribus, & habebit secum legetq;
illud omnibus diebus vitæ suæ. & discat timere dominum
Deum suum, & custodire uerba, & cerimonias eius quę leges
præceptę sunt: nec eleuet̃ cor eius in superbiam super fratres
suos, neq; declinet in partem dextram, uel sinistram, & longo
tempore reget ipse, & filius eius super Israel. hæc sunt uerba
Dei quæ aliqualiter excutiamus. ait enim cum fuerit constitu
tus, ex hoc innuit̃ ꝙ debet q̃s ab alio Rex cõstitui: & non ipse
sua authoritate sibi regnũ assumere tũc eñ non esset rex, sed
tyrannus, ut.j.dicet̃. deinde ait, non multiplicabit sibi equos,
quasi diceret aufugiat pompam, seu uanam gloriam. Vnde
non multiplicabit sibi equos. est enim multiplicare ultra quã
expediat sibi habere: nec reducet populũ in Aegyptum &c.
Hæc uerba possunt intelligi ad literam vt iacent, ꝙ nunq̃ ire
debebit Rex iudęorum ad occupandum terram Aegypti. po
test etiam intelligi allegoricè. q.d. non reducat rex populum
in seruitutem. q̃ seruitus significat̃ per Aegyptum, ubi popu
lus in captiuitate tenebatur. Prohibet ergo per hæc uerba
populum grauari oneribꝰ personalibus, quæ quasi sunt spe-
cies seruitutis. Non habebit vxores plurimas. supra prohi-
buit uanam gloriã: hic prohibet in rege luxuriam. illa enim
separat aĩam regis à uerò iudicio non solum erga hoĩes, sed
& erga Deum: vt accidit in Salomone qui effectus est idolo
latra, vt legitur.iij. Reg. xj.c. Neq; argenti, & auri immensa
pondera. hic prohibet auaritiã. sicut enim propter pompam
nimis expendit̃, & ꝓpter hoc populus aggrauat̃: ita propter
auaritiam nimis à populo extorquetur. Postq̃ autem.s̈.pro-
hibuit aliqua fieri: hic aliqua fieri mãdat. Describet sibi Deu-
teronomiũ legis huius secũdũ Isido. interpretatur secunda
lex, & figura euãgelicæ legis. debet ergo rex esse fidelis & ca-
tholicꝰ, & hoc præcipit lex.C.de epi.aud.aut̃.statuimꝰ. Acci
piens exemplar à sacerdotibus leuiticę tribus. per illos sacer-
dotes figuratur sancta mater ecclesia. à qua exẽplar chistianæ
legis omnis rex debet assumere. Nec eleuet̃ cor eius in super-
biam. hic redit vt aliqua alia prohibeat.s. superbiam cordis
quæ omnium vitiorum est radix. Super fratres suos apparet
ergo ꝙ subditi non sunt serui regis, sed fratres: & sic quod in
præcedenti authoritate dictum est non de uerò rege, sed de
tyranno intellexit. Nec declinet in partem dextram, uel sini
stram. q.d. rectum sit iudicium non amore vel odio. q.d. sit iu
11 stus. debet ergo bonus rex esse, fidelis. † Christianus, iustus,
non pomposus. nec subditorum grauator, nõ luxuriosus, nõ
auarus, nec superbus. alia aũt debet facere rex quæ ponuntur.
xxiij.q.v.c.regum est.&.c.rex debet. Sed ea quæ ibi ponun-
tur ad prædicta adaptant̃, sed licet ibi ponatur q̃d rex facere
12 debeat, & qualis in se debeat esse: non tñ ibi ponit̃ q̃d † à sub-
ditis possit exigere. Respondet expensas maiestatis regiæ cõ
gruentes facere debeat, sed hoc habemus expressum.x.colũ.
quę sint rega.c.j.ubi dicitur ꝙ ad regem ꝑtineat omnia tribu
ta, uectigalia & census publici, quæ ibi specialiter nominan-
tur, & ꝙ ad regem etiam pertinet ex causa necessaria ponere
collectas, vt ibi dicitur, & etiam iure.ff.probatur ꝙ reges ha-
beant omnẽ potestatem: vt.ff.de origi.iur.l.ij.§. in initio. Vi-
13 so ergo quod sit ius regis, redeamus † ad quæstionem an expe
diat ciuitati vel populo regi per regem prout bonus est ha-
bens dictas conditiones, optimum regimen est regnum re-
gis per rationes.s̈.factas. Et ita intelligo dictum Aristote. &
Egidij. ¶ Si verò consideramus illud quod euenire potest:
qa rex quandoq; vertitur in tyrannum ipse vel descenden-
14 tes ab eo: tunc dico quod † considerare debemꝰ quod euenire
potest. qñ illud de quo agitur ad hoc naturaliter, & verisimi-
liter

liter tendit:vt.ff.locati.l.si quis domum.§.j.de dam. infect.l. si q bona.§.cũ inter.al's non debet considerari: qa casum aduersamq; fortunam &c.vt.l.inter stipulantem.§.sacram.ff.de
15 verbo.oblig.¶ Hoc præmisso † facio triplicem diuisionem ciuitatũ seu populorum.nam aliqua est ciuitas seu gens magna in primo gradu magnitudinis. Quædã est ciuitas seu ges maior.& sic in secundo gradu magnitudinis. Quędam est ciuitas seu gens maxima,& sic in tertio gradu magnitudinis. Si
16 loquamur† de gente seu populo magno in primo gradu: tũc dico ꝙ non expedit illi regi per regem. Primò hoc probatur per tex. qa cũ ciuitas Romana erat in primo gradu magnitudinis,expulit reges qui conuersi erãt ĩ tyrannidem:de origi. iur.§. exactis.&.§.in initio. & hoc probatur per rationem. de natura regum est, esse magnificos in faciendo magnas expeñ.vt in auť.de immen.do.& per Aristo.in lib. Ethicorũ.sed reditus regales vnius populi magni,in primo gradu magnitudinis non sufficerent ad expeñ.regales:ideo oportet ꝙ extorquerent à subditis & efficerentur tyranni. Status ergo talis regis, verisimiliter tendit ad tyrannidem:ergo non est bonum regimen inspecto eo quod verisimiliter euenire potest. Et hæc ratio quare Deo displicuit ꝙ populus regem petiit.j. Regũ.viij.c.nec expedit tali populo per paucos,vt per diuites ciui.nam contingit in his ciuitatem esse diuites, in paruo numero contingit alterum de duobus:qa aut multitudo populi de illorum paucorum regimine indignabitur, quantuncunq; bene regat vt fuit in ciuitate Senarum. Fuit enim annis ferè.lxxx.quidam ordo hominum diuitũ regentium ciuitatem benè.& prudenter:tamen qa populi multitudo indignabatur,oportebat eos prestare cum magna fortia militari. Qui ordo depositus est in aduentu Caroli.iiij.illustrissimi Romanorum Imperatoris tunc regnantis. Ipsius principis factum comprobat,ꝙ talis regendi modus in talibus ciuita. non est bonus.¶ Aliud inconueniens potest sequi:qa illa pauca (vt naturaliter euenit) poterunt inter se diuidi ex quo in ciuitatibus concurrunt rumores,seditiones,incendia.& ciuilia prę lia,vt sæpe uidem⁹ in ciuitate Pisarum. Expedit autem huic populo qui est in primo gradu magnitudinis regi per multitudinem quod vocatur regimen ad populũ,vt.ff.de ori. iur. l.ij.§.exactis.vsq; ad.§.qa difficile.& ꝙ istud regimen sit bonum apparet:qa illo tempore multum vrbs Romana augmẽtata est:vt patet ea.l.§.seq.& seq.hoc etiam apparet ex dicta
17 authoritate lib.regum. videtur enim† magis regimen Dei q̃ hominũ hoc etiam experimur in ciuitate Perusina, quæ isto iure reperitur in pace,& unitate crescit,& floret, regẽtes eam secundum uices suas à nullo se custodiunt,sed ipsi custodiuntur ab hominibus:& sæpe uisum est per cõsilium hominum cõmunium deliberari.quædam quæ a sapientibus,& prudẽtibus malefacta visa sunt:euent⁹ verò manifestauit esse pru-
18 dentissima facta.hoc†ideo est:qa magis Dei q̃ hominum regimen est.hunc regendi modũ dictus illustrissimus Imperator,cum apud eum essem maximè commendauit, istud itaq; regimen appellamus regimẽ ad populũ,seu regimen multitudinis,vt dictũ est. Istud autẽ regimen est sic dictũ, q̃n iurisdictio est apud populum,seu multitudinem,non autẽ ꝙ tota multitudo simul acta regat,sed regimen aliquibus per tempus cõmittit secũdũ vices,& secũdũ circulũ:vt.§. exactis. &
19 in cor.de defen.ciuita.§.interim.ꝙ aũt† dico ꝙ multitudinem intelligo exceptis vtilissimis:vt.C.de digni.l.ne qs.lib.xij. Itẽ ab isto regimine possunt excludi aliqui magnates, q sunt ita potentes ꝙ alios opprimerent:vt.ff.de offi.pręsi.l.illici.§.ne potẽtiores.& ita obseruari videmus.sed in dictis ciuitatib⁹ si honores,& munera secũdũ gradus debitos distribuunť:bonũ est regimẽ & ad superiorem spectat reformatio,vt.ff. de mu.
20 & hono.l.iij.§.pręses prouinciæ.¶ Secundò est †videndum de gente seu populo maiori,& in secundo gradu magnitudinis:tunc istis nõ expedit regi per vnum regem per rationes supradictas:nec expedit regi per multitudinem : esset enim valde difficile, & periculosum tantam multitudinem congregari. Sed istis expedit regi per paucos, hoc est per diuites,& bonos homines illius ciuitatis. ita probatur expressè. ff.de origi.iur.l.ij.§.deinde.qa difficile vbi aucta ciuitate romana,facti sunt senatores,eisq; data est omnis potestas:sic em
a regitur ciuitas Venetiarum[a],sic ciuitas Florentiæ. Has enim pono in numero ciuitatum maiorum.in his enim cessant suspiciones prædictę. Nam licet dicantur regi per paucos, dico ꝙ pauci sunt respectu multitudinis ciuitatum,sed sunt multi respectu ad aliã ciuitatẽ:& ideo quia sunt multi per illos regi multitudo non dedignatur. Item qa multi sunt non possunt de facili inter se diuidi, quin multi remaneant mediũ qui statum ciuitatis sustẽt ant.& de isto modo regendi per paucos, quando ciuitas augmentanda est in secundo gradu multitudinis,ponit glo.in.d.§.interim.in auť. de defen.ciuita. prædi a
21 cta† vera nisi de antiquo regendi modo ciuitatis aliud appareat. potest enim esse ꝙ vna gens vel populus ita assuefacti sunt certo modo regendi ꝙ eis quasi in naturam conuersum est & aliter viuere nescirent:tunc antiquus modus regiminis seruandus est. vt.ff.de mune.& hono.l.j.§.j.&.l.iij.§. præses.
22 &.l.honor.§.de honoribus.¶ † Tertiò videndum est de gẽte vel populo maximè qui est ĩ tertio gradu magnitudinis.hoc autem ferè posset contingere in ciuitate vna per se,sed si esset ciuitas quæ multum aliis ciuitatibus, & prouinciis dominaretur,huic genti bonum est regi per vnum. hoc probatur.ff. de origine iur.l.ij.§.nouissimo. vbi aucto multum imperio romano,& captis multis prouinciis deuentũ fuit ad vnum.s. ad principẽ,hoc etiam probant omnes rationes.s. factæ per dictũ fratrẽ Egidiũ,hic cessant rationes factæ in oppositum. in tanta enim multitudine de necessitate sunt multi boni,per quos oportebit se regem consulere.& in iustitiæ via,se ponere,& sic de facto communiter videmus ꝙ tantò melius gens vel populus regetur, quãtò sub maiori rege regitur.& de hoc habemus authoritatem sanctæ scripturæ, vt Deutero.xvij.c. vbi dñs sic ait. Cumq; ingressus fueris terram quã dominus Deus dabit tibi,& possederis eam, habitaueris q; in illa,& dixeris,cõstitutã super me regẽ, sicut habẽt oẽs per circuitũ nationes cum constitues quẽ Deus dominus tuus elegerit de numero fratrum tuorũ.nõ poteris alterius gentis hominem regem facere qui nõ sit frater tuus. verba domini sunt. Ex eo ꝙ dicit cùm ingressus fueris,& possederis, & habueris &c. Innuit ꝙ parua gens habitura est regem. Sed magna quæ est in magno statu,& multis dominabitur sicut dictũ est supra: ex eo ꝙ dicit Deus tu⁹ elegerit, scilicet ꝙ omnis Rex aut mediatè aut immediatè à Deo eligitur vel ab electoribus inspiciẽtẽ Deo. cor enim eligentium in manu Dei est.vbi voluerit inclinabit illud, vt dicitur de rege.C. de summa trinitate. epi-
23 stola inter claras.¶ † Et ex hoc not. quod regimen quod est per electionem, est magis diuinũ, q̃ illud ꝙ est per successionẽ.ideo in reb⁹ ecclesiasticis successio omnino detestať.extra de filiis presby.c.ex trãsmissa.&.c.ad extirpãdas.& ideo electio principis, qui est rex vniuersalis fit per electionem prælatorũ,& principũ non autem vadit per successionẽ, vt extra de elec.c.venerabilẽ.& de re iudi.c.ad apostolicæ.lib.vj. hoc enim imperium Deus de cœlo constituit, vt in auť. quomodo opor.episcopos.in prin. & de istis cauetur in fin.§.fi. Reges
24 verò particulares, sunt magis ex constitutione† hominum, vt ff.de iust.& iur.l.ex hoc. Et ideo ex his permittitur, ꝙ vadat per succ.& ita debet intelligi quod dicit Egidius in.d.libr. de regimi.princi.¶ Et determinat, quòd melius est regimen ire per successionẽ.debet enim transmitti sicut cætera omnia bona.& de vniuersali secus:ꝙ esset cõtra authoritatẽ diuinã, & cõtra canones. Ex eo verò ꝙ dicit de numero fratrum tuorum,no.ꝙ periculosum est habere regem alteri⁹ nationis.sed dices:ergo quomodo per ecclesiam translatum est imperium romanorum in germanos idest theutonicos, vt extra de elec. c.uenerabilem? Respon.omnes Christiani dicũtur fratres nostri,& sic non est uentum contra dictam authoritatem. In hominẽ uerò sarracenum, paganum, vel infidelẽ,non posset trãsferri.& ideo sequitur nec poteris alterius gentis regẽ habere, & propter hoc necessaria est examinatio eius qui coronãdus est Imperator, vel expone illa uerba secũdũ August.vt ibidẽ dicit glo.nõ poteris,id est non debebis per regem:cũ alterius
25 gentis regnum non ita fideliter conseruatur. Et ideo† Imperium romanorum, postq̃ fuit ab italicis separatum semper decreuit in oculis nostris.hoc tamen absq; Dei iudicio occul
26 to factum non est. De populis autem† paruis non dico illi em̃ vel alteri ciuitati subsistunt,vt.ff. ad muni. uel alteri ciuitati vel regi cõfœderantur aliquo fœdere,ita ꝙ alterius maiestatẽ venerantur,vt.ff.de cap.l.non dubito.uidemus in ciuitatibus & castris quæ sub protectione ciuitatis huius Perusinæ sunt. Sicut enim corpus humanum debile & paruum non potest per se regi sine auxilio tutoris & curatoris:ita isti populi par ui per se nullo modo regi possunt:nisi alteri submittãtur vel alteri adhereãt.& hoc de tribus regẽdi modis qui boni sunt.
27 ¶ † Quæro de malis modis regẽdi quisquis sit deterior ĩ hoc omnes Philosophi dicunt ꝙ tyrannus est pessimus principatus:tenet enim vltimũ gradum malitiæ. Item prædictus Egidius in.d.lib.dicit enim quòd vt dictum est regimen ideo dicitur bonum:quia per illud maximè tenditur ad bonum commune. Sed per Tyrannum maximè ab intentione cõmunis boni receditur., vnde tyrann⁹ est pessim⁹ principatus. vnde si dominentur plures:quia diuites vel boni creduntur, vel si

[a] ¶ Ciuitas Venetiarũ. dicit Andr. barba. in cõs.xlvj. in.ij.vol.inci. scripsit p̃clarè.in vlti. col.ꝙ Venetiis est regimen bonũ secũdũ dispositionẽ iuris communis, ex quo est multitudo nobiliũ, q assumunť ad regimẽ ipsius ciuitatis exclusis nõ nobilib⁹ vt ibi plenè p ipm & dicit dñs Raymũdus senilis doctor excellẽtissim⁹ in repe.l. eũ q vectig.ĩ pe.col.ff.de verb.sign.ciuitatẽ Venetiarũ appellari maximã per rõnes, vt ibi p ipsum. & uide magistrũ Hẽricũ de arimino ordi. p̃dicatorũ ĩ summa sua de quatuor virtutib⁹ cardinalibus in trac. de iustitia in.c.lxix.cui⁹ verba reassumit tacito authore Frater Leonard⁹ de vtino ĩ suo quadragesimali de sanctis in festo sancti Marci ꝙ ĩter oẽs politias quæ nostris tpib⁹ in populo christiano fuerũt:pollitia gẽtis venetorũ ad hoc regimen.s. de principatu misto multũ vř appropinquare, vt ibi p ipsos.

¶ Et dicit Bal.ĩ.l. decernim⁹.ĩ.ij.co. C.de sac.san.eccľ. ꝙ dux Venetiarũ iustè dñať,& dicit sanctus Thomas de aqno ĩ suo trac. de regimine principũ ad regẽ cipri libro.iiij.c.viij. ꝙ partes ĩsulares italiæ q̃ semp hũerũt regẽ & principes, vt Sicilia Sardinia & Corsica semper habuerunt tyrannos.in partib⁹ aũt Liguriæ, Etrurię & flaminæ q̃ hodie lõbardiæ vocatur: null⁹ principatũ habere põt perpetuũ.nisi per viã tyrãnidis duce venetiarũ excepto.q tñ tẽperatũ habet regimen. Et ideo dicebat Ang. post Senecã in.l.j. in fi.ff.de ser.rustic. prædio. & sequiť

Marti.laud.in suo. tracta. de principibus in .§.cccccxj. ꝙ sub iusto dominio uiuere summa libertas est uiuere Venetijs. dixi plene in meo tract. de uenete vrbis libertate & ei⁹ imperij dignitate & priuilegijs in priuilegio tertio. Tho.diploua.

dominetur multitudo q̃cq̃ illi regentes tendãt ad proprium,
& non à Deo est, & sic est regimẽ malorũ uel populi peruersi:
tamen non tantum receditur ab intentione communis boni:
quia ex eo ꝙ plures sunt, aliquid sapit de natura communis
boni. sed si unus est Tyrannus: etiã totum recedit à communi
bono. Prætereà, sicut uirtus unita in bonũ est melior: ita vnita in deterius est deterior tyrannus aũt est pessimus. hoc aũt
28 est ita manifestũ ꝙ demonstratione nõ æget. hoc aũt † ꝙ. s̃. dictum est ꝙ regimen plurium malorum hominum non est ita
malum, sicut regimen unius tyranni, intelligẽdum est, quãdo
plures tendunt ad vnum, & non possunt nisi simul. Secus si
quilibet per se tyrannidem exerceret, vt vnus de altero non
curaret, vt. s̃. dixi de regimine monstruoso quod est tunc in
vrbe Romana. sicut enim in vno corpore est vnus humor corruptus, qui prædominatur, & malum est: si tamen omnes humores essent corrupti: sibi inuicem aduersarenẽ, vt præmissum est. Veh ergo illi ciuitati quæ habet plures tyrannos ad
29 vnum non tendentes. Item † aduertendum est quod regimen
plurium malorũ uel regnũ populi peruersi, nõ diu durat, sed
de facili in tyrãnidẽ unius deducitur. hoc enim de facto sepi⁹
vidimus. Hoc etiam permissio diuina est cum scriptũ sit, qui
regnare facit hypocritã ꝓpter peccata populi. Iob. xxxiiij.
c. & quia hodie Italia est tota plena tyrannis.

a *Incipit tractatus[a] præsumptionum per do. Bar. à Saxoferrato.*

a ¶ Incipit tractatus. Iste tracta. est do. Bar. prout cõmuniter ab oĩbus tenetur. & ita inueni in codicibus antiq̃s manu scriptis. Tho.diplo.

b ¶ Cõtrariũ. vide Bar. in. l. si vxor. §. si ea. ff. de adult. ꝑ quam. l. dicit do. Abb. in. c. lator. qui filij sint legiti. ꝙ ad proban. quẽ esse legitimum, si probat̃ ꝙ est nat⁹ ex masculo & fœmina simul habitantib⁹, fauore legitimationis præsumitur inter ipsos matrimonium licet respectu ipsorum uiuentium ea non præsumat potius stuprum, vt in. c. alter. xxx. q. v. sequitur Fel. in. c. illud. in fi. de pręsump. & uide Maria. ĩci. in cõsi. xxxix. in .xxx. col. visis & inspectis. Tho.diplo.

SVMMARIVM.

1 *Præsumitur contractus simulatus quibusdam, certis casibus nisi probetur oppositum.*
2 *Præsumitur ignorantia, ubi non constat de scientia.*
3 *Præsumitur aliquem uiuere, nisi probetur de morte.*
4 *Præsumitur quis spontanea uoluntate fecisse, nisi contrarium probetur.*
5 *Præsumitur mulierem repetijsse dotem, quando extraneus persoluit, nisi extranei stipulatio probetur.*
6 *Non præsumitur quis habuisse animum occidendi percutiendo alterũ, nisi de contrario probetur.*
7 *Præsumitur quis suspectus qui per initium operas suas gerit.*
8 *Præsumitur cum coactione fecisse, qui omnia bona sua profudit nisi probetur se fecisse uolens.*
9 *Præsumitur mortuo marito uxorem concepisse ex alio, si ultra. xj. menses peperit.*
10 *Qui in furore est de præsenti, præsumitur perpetuò furiosus.*
11 *Præsumitur aliquem pactum fuisse de pignore non petendo, si de pecunia non petenda pactus est.*
12 *Præsumitur promissio facta in dubio inter absentes, & nõ inter præsentes.*

PRæsumitur contractus simulatus, sine aliqua ꝓbatione istis casibus qui sequuntur. ¶ † Primus inter patrem & filium. ff. de proba. l. qui testamentum. ¶ Secundus inter maritum & vxorem, vt. ff. de dona. inter vi. & vxor. l. titia. & l. quintus mutius. & l. sponsus. §. circa. & l. iij. §. j. ff. de
contrahen. emptio. ¶ Tertius est. ff. de auẽ. pręstan. l. v. §. sanè.
Alij duo colliguntur. C. manda. l. per diuersas. & l. ab Anastasio. & uide quæ ibi dicentur, & quod dictum est in vxore.
idem est in economo. habetur ex litera quam habemus. C. de
2 episc. & cle. auẽ. sententiam. ¶ Præsumit̃ ignorantia nisi probetur scientia. ff. de proba. l. uerius. C. de episco. au. l. si legib⁹.
& C. qui mili. non pos. l. super seruis. & de reg. iur. c. præsumitur. & ibi per Dyn. ¶ Præsumitur aliquem habere bonam
famã. C. qui mili. non poss. l. super his. & C. de præscrip. lon-
3 gi tepo. l. longi. temporis. & ff. de pub. l. quicũq;. in fi. ¶ † Pręsumitur aliquis viuere nisi probetur mortuus: vt. ff. de dona.
inter vi. & vxo. l. si mors. & C. de capti. l. nec vos. & C. de donatio. inter vi. & vxo. auẽ. hodie. ¶ Præsumitur aliquem esse
sanæ mentis nisi probetur cõtrarium. C. de codi. l. nec codicillos. Præsumitur quis omni tempore bonus, qui semel fuit
bonus. ff. de re mili. l. non omnes. § à barbaris, & sic ex præcedenti vita præsumitur in præsenti, siue in bonum, siue in malum. ¶ Præsumitur omni tempore malus, qui semel fuit malus, hoc est in eodem genere mali. ff. de accu. l. sicut. §. eisdem
4 de suspe. tu. l. iij. §. si autẽ. ¶ † Præsumitur spontanea voluntate factum, nisi probetur coactio, seu coacta. ff. quod met.
causa. l. ij. ¶ Præsumitur indignus officio, nisi ordinatus fuerit inuitus, vt. C. de episco. & cleri. l. si quencq̃. ¶ Præsumitur
falsarius, qui suspecta scriptura vtitur in iudicio. vt ei fidem
apponat, vt. C. de proba. l. iubemus. ¶ Præsumitur ꝙ miles
non accipiat pecuniam mutuo, nisi in castrensibus negotijs,
vt. C. ad mace. l. fi. & est pręsumptio iuris, & de iure cõtra quã
non admittitur probatio in contrarium. ¶ Præsumitur patrẽ uel matrem uoluisse restituere lucra eis, uel alteri pro eis
acquisita nisi specialiter iu alterum transponat, vt. C. de secũ.
nup. auẽ. nunc autem. ¶ Præsumitur fratrem uoluisse castrensia bona retinere relinquendo fratrib⁹ bona paganica, vt. C.
5 de re mili. aliâs testamẽta. mil. l. j. ¶ † Præsumitur mulierem
stipulatam fuisse dotem sibi reddi, cum extraneus dotem dedit pro ea nisi extraneus dotem sibi reddi specialiter stipulatus fuerit: vt. ff. solu. matr. l. quoties. & C. de rei vxo. act. l. unica. §. accidit. ¶ Præsumitur aliquem possidere qui sub imagine alterius personæ possidet: quam supposuerat. C. de distrac. pig. l. qui sub imagine. ¶ Præsumitur quis idoneus nisi
probetur contrarium, vt extra de præsum. dudum. ¶ Præsumitur per naturalem effectum, ꝙ filius uoluerit in totum patrem liberari quem vult esse liberatum ab actione tutelæ, vt
ff. de lib. leg. l. aurellus. §. titius licet sublata sit hodie illa qõ.
¶ Præsumitur donatio ratione proximitatis, vt. C. de dona.
l. censualis. & de cap. l. liberi captus. ¶ Præsumitur contra aliquem ex posteriori actu. vt. C. de adul. l. si qui adulteri. & ibi
est præsumptio uiolenta: sicut & cõtra confessum & conuen
6 tum est præsumptio de præsenti ad præteritũ. ¶ † Non præsumitur aliquẽ habuisse animum occidendi, percutiendo alterum, nisi probetur contrarium, vt. C. de sicca. l. j. quod probatur si percutiat cum hasta, cum poterat percutere cum ferro.
vt not. glo. in. l. j. §. diuus. ff. de sicca. & ibi no. ¶ Præsumitur
aliquẽ animo iniuriandi, dixisse uerba quæ vidẽtur iniuriosa:
nisi probetur contrarium. C. de iniur. l. si non conuitij. ¶ Præsumitur aliquem fuisse filium mariti, nam ex vxore in domo
mariti. & ex eo in patria potestate existentẽ. & ecõtra. ¶ Pręsumitur contra filium, si pater uel marit⁹ fuit per decem mẽ-
7 ses absens, vt. ff. de his qui sunt sui uel alie. iur. l. si filiũ. ¶ † Pręsumitur suspectus qui operas suas gerit per inuitũ. ff. de procura. l. quæ omnia. ¶ Præsumitur ꝙ potenti non sit facta iniuria, nisi apertè probetur. ff. ꝙ me. cau. l. non verisimile. ¶ Præsumitur sententiæ acquisiuisse, qui multis casibus fecit, quod
in sententia continetur. ff. fami. ercíscun. l. quædam. ¶ Præsumitur sententiæ acquieuisse, qui dilationem petit ad soluendum, vt. ff. de re iudic. l. ad solutionẽ. ¶ Præsumitur agnoscere & approbare iudicium patris, qui ab hæredibus aliqua
emit uel conduxit, uel similia fecit, vt de inoffic. testa. l. si vt
proponas. §. j. ¶ Præsumitur filium agnoscere, & comprobare patris iudicium, qui petenti legatum ex testameuto paterno, patrocinium præstat, vt. ff. de inoffi. testa. l. fi. ¶ Præsu-
b mitur aliquam esse vxorem, nisi probetur cẽtrarium[b], vt. ff.
de ritu nuptia. l. in libera. ¶ Præsumitur quis bonus, si natus
est de bona progenie. & econtra. ff. de redhibi. l. si seruus communis. §. qui mancipia. ¶ Præsumitur vxorem habere ex bonis mariti quod habet, nisi probetur contrariũ quod aliunde
habuit, vt. C. de dona. inter uir. & vxo. l. etiam. & l. quintus.
¶ Præsumitur quod prospicere sibi uelit, qui dotem dedit,
vt sibi redderetur, etiam in illum casum qui fuit expressus,
nisi contrarium probetur per mulierem. ff. de condi. ob cau. l.
8 si extraneus. ¶ † Præsumitur inuit⁹, nisi probetur volẽs se fecisse, qui omnia sua bona alienauit, vt. ff. de his quæ in fraudem credi. l. lucius. §. quæ omnia. ff. de serui. l. inuitũ. ¶ Præsumitur ꝙ vsuræ sint permissæ quæ longo tempore sunt solute, vt. ff. de vsu. l. cum de in rem verso. ¶ Præsumitur debitor liberatus, qui habet pœnes se instrumentum debiti cancellatum, vel incisum, vt. ff. de proba. l. si chirographum.
9 ¶ † Præsumitur mulierem concepisse ex alio post mortem
viri, si vltra. xj. menses peperit, vt in authen. de resti. & ea
quæ pa. §. mulier. ¶ Præsumitur de præterito cùm præsens, vel ad præsens colligitur. ff. quibus modis pig. vel hypo. solui. l. sicut. §. superuacua. ¶ Præsumitur pro aliquo
in eius beneficio conseruando, vt. ff. de inoffic. testamen. l.
papinia. §. meminisse. ¶ Præsumitur quòd res sit filij, quæ
fuit patris, vt. C. de probatio. l. siue possidetis. ¶ Præsumuntur omnia solenniter acta, promissa in instrumentis, vt
institu. de inuiti. stipula. §. si scriptum. & l. sciendum. ff. de
10 verbo. obligat. ¶ † Præsumitur quòd aliquis sit perpetuò
furiosus, qui in furore est de præsenti, vt. C. de vsufruct. l.
ambiguitatem. ¶ Pręsumitur donationem factam fuisse ante
matrimonium, non factam tempore matrimonij, vt. ff. de iu-
11 re dotium. l. si res ęstimata. ¶ † Præsumitur aliquem pactum
fuisse de pignore, non petendo, si de pecunia non petenda pactus est. l. j. ff. quibus modis pigno. vel hypothe. solu.

¶ Pręsumitur

¶ Præsumitur infantem primò mortuum: quando ipse & mater in naufragio sunt mortui. vt.ff.de pact. dotali.l. inter socerum & de rebus dubijs.l.si mulier. ¶ Præsumitur patrē mortuū ante filium, cùm ambo in bello, sunt mortui, vt.l.q duos.ff.de rebus dubijs. ¶ Præsumitur masculum primò natum: cū mulier masculum & fœminam simul parit.ff.de rebus dubijs l.si fuerit. ¶ Præsumit̃ matrē primò mortuā, cū ipsa perijt simul cū filiō pubere alias pupilli. ¶ Præsumit̃ vxorem primò mortuā cū perijt cū marito, vt.ff.de re.du.l.q duos.§.si marit⁹. ¶ Præsumit̃ in fraudem creditorū facere q̃ omnia sua bona alienauit.ff.quę in frau.credi.l.omnes.§.lucius. ¶ Præsumit̃ aliquis dignus, nisi probet̃ indignus, vt.ff.de manu.testa.l.seru⁹. ¶ Præsumitur incēdiū factū culpa inhabitantis, vt.ff.de off.
12 præfec.vrb.l.iij. ¶ †Præsumitur promissio facta in dubio, facta inter præsentes, & non inter absentes, vt dicit glo.in.l.j.in versi.iter præsentes.C.de contrahen.& cōmiten.stipul. ¶ Præ
a sumitur diuisio inter fratres,[a] quando stant separatim. videlicet vnus ab altero per annos decem inter præsentes.&.xx.inter absentes, vt not.gl.in.l.penul.C.communi diui.&c. Bart.

¶ Sequuntur additiones domini Thomę Diplouatatij.I.V. docto.ad tractatum Bartoli.

¶ Præsumit̃ q̄ si pupillus habet substitutū, & nō apparet qs sit primo mortuus, an testator vel pupillus: in dubio præsumitur primò mortu⁹ testator quàm pupillus, fauore substitutionis.tex.in.l.ex facto.§.penulti.ff.ad trebellia. quam text. Barto.in consil. quod incipi.viso puncto.dicit esse notabilissimum. ¶ Præsumit̃ quis mortuus in pupillari ętate, & nō in adulta: quia in dubio præsumitur pro substituto fauore substitutionis.casus est singularis in.l.ex facto.§.penul.ff.ad trebellia.& ita per illum tex.consuluit Bal.in consi.quod incip. ex parte cōtingente.quod cōsi.dicit esse mirabile Ioan.Bap. seue.in.l.precibus.in.x.char.in.j.col.C.de impuberū & alijs substi.& dicit non fuisse tactum ab aliquo, in hac materia: & sic onus probandi pertinet ad matrem, quod filius decesserit in adulta.ętate, quādo est quæstio inter ipsum & substitutū. ¶ Adde etiam, q̄ Bald.idem in consil.cxvij.in.ij.volumi.incipien.intelligo quòd dictus meus.in fine.tenet contrariū vbi voluit, quòd in dubio non præsumitur decessisse pupillus, nisi probentur: & tamen loquitur in substituto quòd in dubio mater excludit substitutū.quòd est not.licet Bal.ibi nihil allega. Adde Paul.de cast.in dicta.l.ex facto.§.penul.vbi voluit, quod pupillus non præsumitur mortuus ī pupillari ętate, sed post: nisi substitutus ei allegans hoc probat extitisse conditionem, scilicet pupillum decessisse in pupilari ętate.& refert Bald.sic consuluisse, sed contrarium in alio con.& vide Bard. in consi.cclxiij.in.j.volu.incipien.factum tale est.in.j.& vlti. columna.& ibi quis habet probare quem esse pupillum, maximè si in aliquo contractu asseritur quod fuerit pupill⁹.vbi omnino videas. ¶ Præsumitur in dubio masculus prius nasci, quam fœmina, quando nascuntur gemini.gloss.in.l.idē erit. in glos.j.ff.de statu.homi.per.l.si fuerit.§.fin.ff.de reb.dubijs. ¶ Præsumit̃ si ambo masculi sunt nati pariter, & non apparet quis prius, quòd formosior & robustior celerius exiuerit de carcere materni vteri.argumen.l.si fuerit.§.fin.ff.de rebus dubijs.secundum Bald.in.§.sed cum vos.in.ij. columna. in prohe.digestorum. ¶ Et si ambo essent extracti exciso vtero materno: ambo regnabunt, vt latius per Bald.ibi quem sequitur Io.de ana.in rubri.extra de sortileg.in.vj.colum. & tunc quis eorum dicatur primò genitus, vide per Ioan.and.in addi. Specul.in tit.de preben.§.j.cum concord.de quibus per Alexan.in.l.qui filiabus.§.j.ad fi.ff.de legatis.j.& per Felyn. in.c.capitulum.in.xx.colū.in fi.& sequē.de rescrip.adde Bal. in.l.fina.in vlti.colū.de rerū diuisione. ¶ Præsumitur primò mortua vxor, & postea maritus.l.qui duos.§.si maritus.ff.de rebus dubijs & plenè per Fran.de aret' consi.l.incipiē.copiose & eleganter.per totum, & per Barto.soci.in.l.sed & illo.in ij.col.ff.de re.dubijs.vbi examinat materiā plenè, & maximè dicti consi. ¶ Et generaliter de pluribus morientib⁹, qs præsumatur primò mortuus, vide Barto.in.l.q̄ de pariter.ff.de re. dub.& ibi plenissimè per Barto.soci.quam legit in.l.sed & illo. ¶ Et de matre & filia simul mortuis anno iubilei, ī ponte sancti Petri tēpore Nicolai.v.quæ earū præsumeretur primo mortua pre Maria.soci.in consilio.cxvij.incipien.tēpore iubilei.vide Fely.in.c.capitulum.in.xxj.colū.de rescrip. ¶ Et de patre & filio, quis primo mortuus fuerit per Bald.in consi. lxvij.in iij.volumi.incipit, si statutum.Paul.de cast in consi. ccj.incipien.ad primum quæsitum.in.j.colum. ¶ Et de patre qui fuit captus in bella, & filia, vide per Petr.corne.in cōsilio cciiij.in.iij.volumine incipiente, quanquam videat̃. ¶ Et generaliter vide per Bertha.Soci.in.l.qui duos.per totam illam legem, & in dicta.l.sed & ille.vbi plenè loquitur, licet de omnibus supradictis non faciat mentionem. ¶ Præsumitur quis esse filiusfamili.ex quo suus pater præsumitur viuere centū annis.l.finali.C.de sacrosanctis ecclesijs.nota gloss.in.l.sed si de sua.ff.de acquirenda hæreditate.per quam gloss.no.Ang. de Perusio.& dicit quod ex ipsa habebis magnum honorem si scias practicare.ex qua nota cautelam Batho.vero.in cautela.clxiij.incipiens.quis ī dubio.& licet dicat q̄ Ioan.de imo. Rapha.& Ludo.roma.ibi reprehendant illud dictum: tamen saluat, q̄ quando aduersarius in princi.iudicij fuerit protestatus, procedit gl.adde tamen q̄ Barto.in cōsi.xlij.incip.visa inquisione formata, dicit q̄ in dubio præsumit̃ qs paterfamil. & non filiusfamilias.dic vt ibi dixi in additio.meis. ¶ Præsumitur in dubio potius malafides quàm ignorantia.argum. l.quęad.C.de agrico.& censitis.libro.xj.& qūo procedat, vide Pet.corne.in consil.cclxv.in.iij.vol.incipi.in hac videt̃.in vlti.colū. ¶ Præsumunt̃ solennitates extrinsece propter antiquitatem, secūdū Bal.in.l.sciendū.ff.de verbo.oblig.cū cōcor. de quibus per Pet.corne.in cōsil.cxliiij.in.iij.vol.incipiē.superioribus dieb⁹.in.ij.colū.vide Alex.& Moder.in.d.l.sciendum. ¶ Præsumitur quis potius ligatus quam solutus, vbi est dubium q̄ animæ preiudicium afferatur.c.iuuenis.de sponsa.c.consilium.cum si.de obseruanti.ieiuni.Gemi.in cōsi.xvj. incip.Geminianus.in pen.col.& ibi an ī dubio præsumatur cōtractus vsurarius, subsistente præsumptione.vbi est dubiū an sit vsurarius vel non. ¶ Præsumitur quis potius facere actū licito modo, & vt.quis ita supinus non sit, vt id attētet, quod sciat irritum esse & sibi maximè damnosum.argu.l.cum deinde.ff.de proba.secundum Rapha.ful.in consi.v.in vltim.col incip.nauta quidam.vbi etiam per istam rationem defendit. quāndā nautam qui recesserat non soluta gabella. ¶ Præsumitur vicinus scire facta vicini, & sic consanguineus.vide. Alex.in.l.is pater.in.iij.&.iiij.col.ff.de acqui.hæredi. ¶ Præsumuntur filij primò mortui, quàm mater. Barto.in consilio. clxxix.Martinus, & ibi dixi in addi. ¶ Præsumit̃ per seuerantia voluntatis, nisi probetur contrariam.vide Alex.in cōsilio.xlij.in.vij.vol.incip. ex his quæ ī themate. ī vlti.col.vbi videas. ¶ Præsumitur rem fuisse primò traditam habenti priorem titulum plenè per Alexand.in consi.lxxxj.in vij.vol. in causa & lite vertente inter Gasparē in vlti.colū. ¶ De præsenti in præteritum non præsumitur, quando præsens status habet cōtra se veritatem alterius præsentis status. Alexā.in.d consilio.lxxxj.in.ij.colum. ¶ Præsumitur habere in corde q̄ ore expressit: quia nemo præsumitur dicere, nisi q̄ mente cogitat.§.labeo.idem tubero.ff.de supel.leg.xxij.q.v.c. humanæ.&.c.secundo requiris.de appel.Corne.in consi.cxvj.ī.iij. vol.in vlti.col.incip.deuenetam. Thomas diplo.

a ¶ Inter fratres vide de Iaso.ī.l.si certis ānis.C.de pact.& ibi vide plura. T.

b ¶ Incipit tractat⁹ de carceribus. Iste tract.nō est Bart. qa hic sepius allg. Bar.& ita etiā hoc tenet Maria.soci. iu rubri.de dilati. in materia citationū.ar.v.q.xvij.in. xij.fallē.cuius autē sit iste tract.ego habeo hmōi trat. manuscriptum in duobus codicib⁹ antiquis, in quo altero atribuitur Bal.& nō sunt ille cote & allegatiōes Bal.prout hic & ī cipit.oīa legū pcepta.in reliquo vero codice est atributus Angelo de vbaldis.& ibi allega.Bal.in omnib⁹ locis, prout hec ipse.re vera credo quod sit Bal.& q̄ Bald.elucubrauerit.Tho.

b *Incipit tractatus de carceribus.*[b]

SVMMARIVM.

1 *Carceratus inter personas pauperes, est tristior.*
2 *Carcer est locus securus & horribilis, repertus non ad pœnam, sed ad delinquentium uel debitorum custodiam.*
Carcer unico casu iure ciuili datur ad pœnam: nec ad perpetuos carceres quis damnatur. secus iure cano.
3 *Carcer unde dicatur?*
4 *Mulier honesta non carceratur pro debito ciuili, nisi renunciauerit Velleiano, & omni alij iuri.*
Mulier inhonesta, etiam pro debito carceratur.
5 *Doctor non pōt pro debito carcerari: nec requiritur an habeat arma.*
6 *Filiusfamilias, etiam pro debito carceratur.*
7 *Pupillus pro debito, ac etiam delicto carceratur, si est doli capax, licet in integrum restituatur.*
8 *Tutor quando est non soluendo, carcerari potest.*
A sententia lata super incarceratione, pōt quandocunque & omni die appellari.
9 *Debitor tempore feriato ob hominum utilitatem, non pōt carcerari: nisi ferijs fuisset per debitorem renunciatum.*
Item nisi esset oriundus de partibus, ubi necessaria ad uictum hominis non nascuntur.
Item, nisi esset suspectus de fuga.
Ferijs introductis ob hominum utilitatem, renunciari pōt.
Carceratum die feriata, iudex die feriata relaxat.
10 *Creditor qui facit capere debitorem ut suspectum, debet summatim iudici fidem facere de debito.*
11 *Debitor die feriata in honorem Dei, & in ferijs repentinis non carcerat.*
Statutum non potest tollere ferias introductas in honorem Dei.

12 *Captura in criminalibus potest fieri quacunque die, etiam feriata, & etiã tortura, propter criminis immanitatem.*
13 *Carcerari quis potest, pro quolibet debito exigibili.*
14 *Pro debito fisci, quis carceratur.*
15 *Pro collecta, quis carcerari potest.*
Statutum facit collectam, esse munus ordinarium.
16 *Iudex propter paupertatem, potest collectam remittere.*
17 *Carceratus iniustè, potest ab amicis cum uiolentia extrahi de carcere.*
Amici condemnati iniustè, possunt de facto impedire executionem.
18 *Eximens ex iniusta causa aliquem de manibus familiæ captum, pro debito ciuili: tenetur ad illud debitum.*
19 *Carceratus pro debito fisci, potest pro debito priuati recõmendari.*
20 *Carceratus pro debito, potest pro aliquo delicto ibi recommendari.*
21 *Carceratus pro delicto, quando possit pro alio delicto recommendari?*
22 *Carcerari debet quis in loco publico, ad hoc deputato à communi.*
Detinens aliquem .xx. horas, committit crimen priuati carceris.
Pater potest incarcerare filium, causa correctionis etiam clericum, nec cõmittit priuatum carcerem, nec incidit in canonem, si quis suadente.
23 *Debitor an possit se astringere proprio motu, adi standum in certo loco.*
24 *Pœna fugientium de carcere est, quòd pœna capitis puniantur.*
25 *Fugiens de carcere, si ostium erat apertum, mitius punitur.*
26 *Custos carceris, debet esse homo discretus.*
27 *Custos carceris punitur pœna capitis, si propter dolum uel culpam eius incarcerati ex delicto aufugiant.*
28 *Plures possunt esse custodes carceris.*
29 *In causis carceratorum, proceditur summariè, & de plano, & ex officio iudicis.*
Miserabilis persona quæ dicatur, arbitrio iudicis relinquitur.
Relicta pro carceratis, dicuntur ad pias causas.
30 *Creditor, tenetur alere debitorem suum carceratum pauperem.*

IN Christi nomine Amen. Omnia legum pręcepta, sunt prĩcipaliter inuenta, ne pauperes personæ molestijs afficiãtur: ideo quia mihi visum est, ꝙ inter personas pauperes nulla adeo tristior & pauperior inueniatur, ꝙ̃ perso
1 na carcerata: † ideoque de carcere aliqua sum dicturus, & sub
sequenter de persona carcerata, & etiam de eius custodibus.
Et quia (vt ait Tullius primo de officijs) omnis enim quæ de
aliqua re suscipitur institutio, debet à diffinitione ꝓficisci, vt
ĩtelligatur quid sit id de quo loquaꝛ. ad quod concor. ff. de iu
sti. & iu. l. j. ideoque primò videamus, quid sit carcer, & vñ di
caꝛ, & subsequenter videbimus de persona carcerata, qs possit carcerari, & pro ꝗ̃to debito, possit carcerari. & in quo loco possit carcerari, & qualiter puniaꝛ fugiens de carcere. Et similiter videamus qs possit esse custos carceris, qua pœna puniatur custos carceris, et an plures possint esse custodes
2 carceris. ¶ Venio † ad primũ. vtdelicet ad diffinitionẽ, & potest difiniri sic. Carcer est locus securus, & horribilis repert⁹ non ad pœnam, sed ad delinquentium vel debitorum custodiam. primum. verbum huius diffinitionis, dum dicitur locus securus cõprehẽdiꝛ ex. l. j. in ver. salubribus locis &c. C. de custo. &c. nam certè iste loc⁹ debet esse securus, ne carcerati fugiant, & ibidem debẽt esse cathenę ferreę, & cõpedes, & alia ergastula quibus mediãtibus, carcerati possint sub fida custodia retineri. vt est tex. in. d. l. ibi dum dicit, vt cruciator desit &c. Ibi dum subditur, horribilis. nam carcer est locus horribilis, tũ propter priuationem cõuersationis hominium. cũ. propter immunditiam, vt comprehẽditur in. l. si quis ĩ ea culpa. ff de custo. reo. dum dicit squalore carceris. ¶ Nec tamen in tãtum debet esse horribilis. ꝙ ad pœnam carceratorum redundet. cũm carcer sit inuentus ad custodiam, non ad pœnam. ff. de pœn. l. aut damna. §. solent. fallit autem in vno casu speciali. ĩ. §. j. ff. de aleato. hinc est de iure ciuili, nemo ad perpetuũ carcerem potest damnari. vt. d. §. solent. secus autem de iure canonico, vt in. c. ꝗuis. extra de pœnis. in. vj. & in. c. reperiũtur. j
3 q. j. ¶ † Circa secũdum, vnde dicatur carcer. & potest dici carcer prę charitate. secus qa ibi nulla charitas ostenditur proximo, vel potest dici quasi carens claritate: quia ibi maxima est cecitas, & obscuritas, vel aliter & aliter interpretaꝛ secũdũ di
4 uersas expositiones. ¶ † Secũdò quæro quis possit carcerari?
& primò quero an mulier possit carcerari. & dicẽdũ est ꝙ aut quęrim⁹ nunqd possit carcerari pro debito ciuili, aut pro delicto. primo casu aut mulier est honestę vitę. aut mulier est meretrix. Si quidẽ mulier est honestę vitę, & famę: tũc nõ possit carcerari, imo iudex pœna capitis punitur si facit eam carcerari, vt no. in. l. j. C. de offic. diuer. iudic. & in auꝛ. sed nouo iure. quę est posita in. C. de custo. reo. ¶ Vnum tamẽ dico, ꝙ si
a ipsa mulier sumpsisset tutelã filiorũ [a] suorũ, & renunciasset

a ¶ Tutelam filiorũ Vide plene p Ioã. petrutij ĩ. l. neque fœminę. ff. de procura. Tho.

velleiano, & omni alij exceptioni sibi competenti, ꝙ per illã renunciationem potest carcerari, istud expressè etiam not. tenet Bart. ff. de test. tute. l. si quis sub conditione. aut ipsa mulier est infamis, vt quia meretrix: & tunc dico, ꝙ potest carcerari etiam pro debito ciuili, vt not. do. Cy. in auꝛ. sed nouo iure. C. de custo. reo. Secũdo casu principali, cùm quæritur an po
5 test carcerari pro delicto, vide. d. auꝛ. sed nouo iure. ¶ † Secundo quęro, an legum doctor possit carcerari pro debito? & dicendum est quòd non, sicut nec mulier: imò punitur iudex pœna capitis. istud not. glos. fina. l. medicos. C. de profes. & medi. libro. xj. nec etiam doctor debet requiri à familia Po
6 testatis an habeat arma, vt not. Bart. in. d. l. medicos. ¶ † Tertio quęro an filiusfamilias possit incarcerari: & est dicendum quod tam pro debito ciuili quàm pro criminali, potest carcerari: & ꝙ sic potest probari, nam filiusfamilias potest cedere bonis, vt. l. penulti. C. qui bo. cede. poss. & ille qui cedit bonis, cedit ne in carcere detineatur, vt. l. j. C. qui bo. cede. pos. ergo præsumitur ꝙ potest carcerari, licet glo. videatur tenere contrarium in. l. iij. §. sed vtrum. ff. de mi. sed ista glo. reprobatur communiter per doct. maximè per Bar. ff. sol. ma. l. si filio.
7 ¶ † Quartò quæro nunquid pupillus possit incarcerari pro delicto? & videtur dicendum ꝙ sic, maximè si est doli capax vt. no. in. l. fi. C. de custo. reo. ibi dum dicit, ætatem quę &c. idem credo pro debito ciuili, dummodo sit doli capax. sed tamen potest in integrum restitui, si aliquo casu fuit læsus, per ti. ff. de tuto. Idem dico de quacunque persona pro debito car
8 cerata. Item † pro debito ciuili, vbi tutores renunciassent iuri incarcerandi, vt not. in. l. j. C. qui bo. ce. pos. vbi etiã dixi dũmodo non sit soluendo. nam si soluẽdo esset: de iure ciuili nõ posset carcerari, vt no. gl. singu. in. l. iij. §. tutores. ff. de suspe. tuto. & si incarceratur dum est soluendo: potest à tali sententia lata super incarceratione appellare: & istam appellationẽ poterit interponere, etiam si extitisset per tres mẽses, vel plures numerandos à die latę sententię, super carceratione. Nec ob. auꝛ. sed nouo iure. C. de appella. quę dicit ꝙ appellatio debet interponi à sententia lata intra. x. dies: qa illa debet intelligi in actu momentaneo, quando illa interponitur in actu momentaneo. sed si illa interponitur ab actu successiuo, vt est in casu nostro: tunc appellatio semper potest interponi, quia omni die dum detinetur debitor iniustè. aliâs indebitè in carceribus, videtur semper ferri sententia super ipsa incarceratione omni die. ita videtur sentire Bal. in. l. ij. C. de episco. audi.
9 ¶ † Secundò principaliter quęritur quando potest carcerari aliqs pro debito, vel delicto. Vnde quęro nunquid possit aliquis incarcerari in die feriata ob vtilitatem hominũ introducta. Secundò an die feriata ob honorem Dei. Tertiò an in die feriarum repentinarum. ¶ Circa primum dico, ꝙ non potest incarcerari de iure: quod probari potest sic. nã de quo magis videtur inesse, non inest: nec de quominus. auꝛ. multomagis. C. de sacrosan. eccle. sed sic est, ꝙ magis videtur ꝙ tempore messium non potest cogi quis venire ad iudicium: cum sit minor citatio verbalis, quàm personalis, vt not. per Cy. in. l. cum cleri. C. de episco. & cleri. aliâs incipit, omnes. & tamẽ hoc est falsum, vt. l. j. in fine. ff. de ferijs. ergo nec citatio personalis poterit fieri. & est ratio: vt dixit textus, ne homines ab agricultura remoueantur. prædicta autem recipiunt limitationem, nisi renunciasset debitor ferijs: arg. l. si quis ĩ cõscribẽdo. C. de pac. nam talibus ferijs, bene potest renunciari, vt no. in clemẽ. sępe. de verbo. signi. ¶ Item dico, quod si iudex in die feriata fecisset aliquem carcerari, quod in die feriata etiã possit facere excarcerari, vt per do. in. l. minor. in princi. ff. de euic. Item secus esset si debitor esset oriũd⁹ de partib⁹, vbi nõ recolligiꝛ granũ, neq; vinũ, neq; alia necessaria ad victũ, iuxta not. per Innoc. in. c. conquæstus. extra de ferijs. ¶ Item secus esset, si debitor esset suspect⁹ ita quod de ei⁹ fuga timereꝛ iuxta not. per docto. in tit. de decu. in prin. C. de ferijs ĩ. l. fi. in glos. nam propter suspicionẽ fugę potest debitor capi etiam die feriata, vt est glos. in dicta. l. fi. C. de fer. & ibi plenè p Bar. & propria authoritate potest capi. l. ait prętor. §. si debitorẽ. ff. de his q̃ in frau. credi. nec hoc casu est citand⁹ debitor, q accusaꝛ taꝗ̃ suspectus per creditorem. de quo vide q̃ scripsi in.
10 l. creditor. & l. ij. ff. si certũ peta. ¶ † Sed iuxta prędicta quęro nunquid quando creditor accusat debitorẽ suspectum de fuga, & petit à iudice vt sibi det familiam, qua mediante possit capere debitorem, nunqd ipse creditor habeat necesse ostendere summatim iudici instrumentum debiti, vel alia iura? Respon. ꝙ sic: sicut in simili videmus: nam sequestrum quando petitur fieri ob timorem fugæ non potest fieri, nisi ostendaꝛ instrumentum debiti, vt est tex. not. in. l. ex hac. C. de erogat. mili. anno. libro. xij. ergo multomagis, quando capi debet persona.

11 sona.¶ †Circa secundũ, videlicet an in ferijs inductis in ho-
norẽ Dei posſit quis capi pro debito?& dicendũ eſt ꝙ nõ. vt
d.l.fi.C.de fer.niſi eſſet timor fugę.vt.s̃.dictum eſt. Idem cre-
do de ferijs repentinis: nam in ferijs repen.qs non poteſt capi
ſicut nec in ferijs inductis in honore Dei.ꝙ patet: qa prędi-
ctis nõ poteſt renunciari, vt no. Ioan.an.prædicta cle.ſepe.ni
ſi forſitam ex forma ſtatuti aliter diſponeretur. nam ſtatutum
ſecũdum quoſdam, bene poteſt tollere ferias inductas in ho
norem Dei. et hoc videtur ſentire glo.& Bar.in.l.quadraginta
C.de ferijs.vbi etiam dixi. Sed Albe.de ro.ĩ.l.fi.de fer.tenet
cõtrarium. de qua quęſtione ibi plenè examinat iſtam mate-
12 riam.¶ Et prędicta †habent locũ in ciuilib⁹. in criminalibus
autem pnto, ꝙ quacunq; die poteſt fieri captura perſonalis,
ſi ſit crimen graue. ar.eius quod not.in.l.iij.C.de epiſ. audiẽ.
& ibi ſcripſi. Itẽ ſecus ſi eſſet aliquod periculum. nam pro-
pter enormitatem criminis & piculi multa conceduntur, quę
aliâs nõ cõcederent̃. ar.l.ſi quis filio exhęredato.§.pe.ff.de in
iuſt.rup.teſta. Nã propter iniquitatem criminis, poteſt etiam
infligi tortura die feriata in hono .Dei, vt in dicta.l.iij. C. de
epiſ.audiẽ. vbi ſimiliter ſcripſi, & notaui: & hoc quantũ ad tẽ
pus, quo poteſt fieri carceratio.¶ Reſtat modo videre, pro
quo poſsit fieri incarceratio. & primò quęro an pro debito
priuato poſsit quis incarcerari? Secundò an pro debito fiſci.
Tertiò an incarceratus pro debito priuati, poſsit recõmenda
ri pro debito fiſci? Item an incarceratus pro debito poſsit ibi
13 pro delicto recommendari. item econtra.¶ Circa primũ †reſ
pondeo, ꝙ pro quolibet debito poteſt fieri incarceratio, vt
no.in.l.iij.§.tutores.ff.de adminiſtra.tuto. pro debito autem
conditionali, vel in diem, non puto ꝙ poſsit incarcerari: ſicut
nec poteſt peti efficaciter. Item puto, quòd pro debito natu
rali tantùm, vel ciuili tantùm non poteſt fieri incarceratio:
argu.l.ſi is.§.flauius.ff.de ſolutio.& argumen.l.j.ff.ne vis fiat
14 ei.¶ †Circa ſecundum, videlicet an pro debito fiſci poſsit in
carcerari? reſpond. ꝙ ſic. ſi non vult ſoluere. tex. eſt in.l.j.C.de
exactio.trib.libro.v. quòd probatur ratiõe. nam debitor fiſci
poteſt cedere bonis, vt eſt gloſ.ſing.inſti.pro ſoc.§.itẽ ſi qui.
& gloſ.in.l.ij.C.qui bo.cede.poſ. Sed ceſsio bonorũ fit, vt de
15 bitor liberetur à carceribus: ergo &c.¶ † Sed nunquid pro
collecta, de iure quis poteſt incarcerari? Reſpon. ꝙ ſic, vt not.
in.l.nemo carcerem.C.de exactio.tribu.libro.x.& maximè ſi
ſtatutũ faciat collectam eſſe minus ordinariam, quod põt: vt
16 eſt text.in.l.j.C.de indi.libr.x. dico tamẽ †quòd iudex pro-
pter paupertatẽ põt collectã remittere vt eſt gloſſ.not.in.l.
17 omnes.C.de anno.& tribu.libro.x. vnũ tamen dico †quòd ſi
debitũ iam eſſet ſolutum, vel alio modo ſatiſfactũ, ita quod
carceratio eſſet facta iniuſtè: poteſt carceratus ab amicis cum
violentia extrahi de carcere, etiam iudice renitẽte. Iſtud te-
net do.Guil.de gab.in dicta.l.nemo carcerem.¶ Nam iudi-
ci iniuſtè aliquid facienti poteſt reſiſti ſicut priuato. vt ſimile
videmus, quòd ſi iudex non vult deferre appellationi legiti-
mę interpoſitę ab amicis condemnati in cauſa criminali, et ve
lit facere executionem. intra decem dies datos ad appellan-
dũ, quòd propria authoritate poſſunt amici impedire execu
tionem, vt not. Inno.in.c.ſi quando.extra de offi.deleg.& di
18 xi in.l.addictos.C.de epiſ.audien. dico †tamẽ in debito ciui-
li. quòd ſi aliquis ex iniuſta cauſa aliquem de manibus fami-
lię de carcere eximeret: tenetur ad illud debitũ ad quod tene
bat̃ carceratus, vt.C.de exacto.trib.l.quoties. per do.de Pe-
19 ruſio.¶ Circa tertium †an incarceratus pro debito fiſci po-
teſt recõmendari pro debito priuati? reſpon. ꝙ ſic, vt eſt tex.
in dicta.l.quoties.C.de exac.trib.& not. per Bar.ff.ad leg.iu.
20 maie. Reſtat †quartò videre an incarceratus pro debito poſ-
ſit pro aliquo delicto recõmẽdari &c. hic dicendũ eſt ſecũdũ
docto. noſtros ꝙ ſic, vt ſcripſi ĩ.l.iij.ff.de.cuſto.reo.& ibi no.
Idem eſſet contra ſi eſſet incarcerat⁹ ꝓ delicto, ꝙ poſsit pro
21 debito recõmendari: vt ibidem not. per Bar.¶ † Sed ſi eſſet
poſitus in carcerib⁹ pro vno delicto: an poſsit recõmendari
pro alio delicto? Diſtingue: aut delictum pro quo erat primò
carceratus, erat tale delictum, quod impediebat executionem
fiendam in alio pro quo recõmendatur: & tũc non poteſt fie
ri recõmendatio. Aut impediebat executionẽ in delicto pro
quo recõmendatur: & tũc bene poterit fieri recõmendatio,
vt ſi erat primò poſitus in carceribus pro manu: tũc non po-
teſt recõmendari pro capite: quia iſtę executiones ſe non cõ-
patiuntur. vnde primò fiet executio in manu, demũ in capite
vt eſt gloſſ.not.in.l.omnes.C.de.delic.lib.x. prędicta ſufficiãt
22 circa debitum pro quo poſsit recõmendari. Reſtat † modo
videre in quo loco poſsit quis incarcerari, & circa iſtum paſ-
ſum vnico medio me expedio, ſcilicet ¶ Quod null⁹ debet ĩ-
carcerari niſi in loco publi. à cõmuni deputato; aliter ille q in
carceraret ipſum, ſi tenetur per.xx.horas dicitur cõmittere
priuatum carcerẽ: vt not.de priua. car.l.j.&.l.capite quinto.
ff.de adulte. Fallit autẽ ſi pater filiũ incarceraret cauſa corrigẽ
di ipſum. nã tunc pater nõ dicitur cõmittere priuatũ carcerẽ,
vt nota. Cyn.de priua.car.l.j.& imo plus dico, quòd ſi ipſe fi
lius eſſet clericus, poteſt: & nõ incidit in canonẽ.c.ſi qs ſuadẽ-
te diabolo.xvij.quęſtio.iiij. iſtud tenet Rayn.in titu.de ſentẽ.
23 excõmunica.§.ſequit̃.verſic.circa.prędicta †autẽ q̃ dixi ꝙ non
põt incarcerari qs pro delicto in quocũq; loco priuato, ſunt
vera: niſi ipſe debitor ꝓprio motu ſe aſtrinxiſſet ad ſtãdũ in
aliquo loco: vt nota. Innocẽ.in.c.ex reſcripto.de iureiurã. Si
aũt ſimpliciter ſuo iuramẽto promiſiſſet: tũc dico quòd per
iſtã promiſsionẽ nõ arctat̃. vt nota. Bar.ff.ſoluto matrimonio
l.alia cauſa.§.eleganter.& per eundẽ.ff.de cõditionibus & de
monſtractio.l.titio centum, & hæc de loco ſufficiant.¶ Nũc
24 reſtat videre de pœna fugiẽtis. †& dico quòd capite punitur,
vt.C.de effrac.& expila.lib.x. Et certè ſciendũ eſt ꝙ ille q fu-
git de carceribus, videtur delictum cõfiteri, vt.l.ad commen-
tariẽſem.C.de cuſtodia, reo. vnũ tñ dico, ꝙ nũq̃ p̃ſumitur ꝙ
reus fugiat ſi eſt ſpes de ꝓximo, ꝙ debeat relaxari. gl.ẽ not.ĩ
l.ſi pecuniam.§.j.ff.de condi.ob cau.ꝙ not.arg.ff.de re iudi.
25 Sed iuxta p̃dicta †q̃ro, q d ſi oſtium carceris erat apertum an
minus puniatur? vt dico quòd ſic. & facit optimè text. in.l.
16 j.§.j.ff.de effra.& expil.¶ †Reſtat mõ videre, qs poſsit eſſe cu
ſtos carceris? & dico ꝙ hic cuſtos carceris debet eſſe hõ diſcre- a
t⁹ nã cũ ipſe h3 carceratos cuſtodire, d3 eẽ ĩ eo diſcretio. & di
27 co ꝙ p̃dicta ſũt ĩ arbitrio iudicis.¶ †Quęro vlteri⁹, qua pœna
punit̃ cuſtos carceris? & dico ꝙ ipſe punit̃ capite ſi pp dolũ,
vel culpã incarcerati ex delicto aufugiãt, vt eſt tex.ĩ.l.miles. ĩ
fi.ff.de cuſt.re. In ciuili autẽ puto, ꝙ ſi dimiſit ꝑpecuniã, ꝙ ipſe
tenet̃ ad illã q̃titatẽ creditori, ad quã debitor erat obligatus. b
hoc tenet Dulius de galbano in.l.quoties.C.de exac.tribu.li.
28 x.& dicit ꝙ agit̃ cõtra illũ cuſtodẽ cõdictione ex illa.l.¶ †Ad
vltimum quęro, nũquid plures poſsint eẽ cuſtodes carceris?
& dico ꝙ ſic, vt.l.miles.in fi.de cuſt.reo.& dico ꝙ qlibet de
familia põt retinere clauẽ vnã carceris. gl. eſt in cle.j.extra de
29 hære.in glo.in ver.claues. vltimo quęro †qualiter in incarce
ratorum cauſis procedatur? & dico ꝙ proceditur ſummariè
& de plano. nam in cauſis miſerabilium perſonarum procedi
tur ſummariè, & de plano. illud tenet Cyn.in.l.fina.C.ſi quis
alteri vel ſibi. ita ſupplet in.l.j.C.q̃n in pe.inter pup.& vidu.
& videtur eſſe tex.& ibi ſcripſi. Bal.in.l.fi.C.de cuſt.reo. nam
miſerabilis pſona dicit̃ eſſe illa, ſecũdũ quod iudici videbit̃.
vt not. Petr.de bellaperti.in.l.j.C.q̃n impera.inter pup, & vi
du. Pręterea facit ꝙ not.in aut̃. pręterea.C.de col. cũ ita ſit, ꝙ
iſtę ſint miſerabiles perſonę, & pię: quia relicta carceratorum
dicuntur relicta ad pias cauſas, ẽt ſi ſint carcerari pro debito,
a vt notaui & ſcripſi in.l.id quod pauperib⁹.C.de epiſ.& cle.[a]
ideo credo, ꝙ in tali cauſa procedatur ex officio & de plano.
30 ¶ †Vnum tamẽ hic in fine dico, ꝙ ſi aliquis creditor fecerit
ſuum debitorem incarcerari, & debitor non ſit ſoluendo, ita
b ꝙ non poſsit ſe ſuſtentare[b], ꝙ creditor tenetur ipſum alere ĩ
carceribus. & iſtud tenet Ray.de for.in.l.iudices.C.de epiſ.
audi. Et ſic eſt finis. Laus Deo.

a ¶ Et clericis, Vi-
de Ange.de Are.
in.§.fi.in fi.ĩſti.de
actio.& vide quæ
dixi ĩ trac.Bar.de
ali.in fi.Tho.

b ¶ Suſtentare. vi-
de An.in.l.nemo
carcerẽ.in fin. C.
de exac.trib.lib.x
vbi ad idẽ allegat
pro hoc gl.in.l.vl.
in.iiij.gl.tt.de teſt.
mili. ꝙ eſt bonum
ſcire, pcipue ſi de
bitor eſt inops, &
non habeat vñ ſe
alat.& vide Ray.
de for.in.d.l.iudi-
ces. vbi tenet exp̃ſ
ſe ꝙ creditor tene
tur alere debitorẽ
carceratũ quando
ipſe nõ p̃t ſe alimẽ
tare. ꝙ eſt bene no
tan. adde etiã glo.
ĩ.l.fi.C.de ei o.mi
li.ãno.li.x.& An.
de aret.in.§.fi.i fi.
inſti.de actio. licet
de prędictis nullã
faciat mẽtionẽ. T.

Incipit tractatus de percuſsionibus, ex quibus moritur quis ex interualo, an ex illis mortuus dicatur per domi. Barto.

SVMMARIVM.

1 *Mortuus ex uulnere, quando quis præſumatur?*
2 *Mortuus poſt uulnus, quando dicatur mortuus ex uulnere.*
3 *Modicũ, parũ, uel magnũ tẽpus, quòd dicatur, relinquitur arbitrio iudicis.*
4 *Si uulnere durante alia ſuperuenit infirmitas, quando præſumatur mortuus ex uulnere.*
5 *Si ſanato uulnere alia infirmitas ſuperuenit, & mortuus eſt uulneratus, de occiſo non tenetur.*
6 *Si ſanato uulnere langor eiuſdem uulneris continuè affecit percuſſum, ita quod concurrentibus alijs humoribus maxima cauſatur afflictio. & moritur: uulnerans de occiſo tenetur. explorato tamen primùm conſilio medicorum.*
7 *Vulneratus nõ mortiferè. ſi uulnerato ſuperuenit febris. & moritur an teneatur de occiſo?*

SVper hoc frequenter
1 materia dubitationis emerſit.¶ Ecce aliquis
†ab aliquo percuſſus moritur, an ex vulnere
mortuus pręſumatur, ſic diſtinguas. Aut eſt
certũ ꝙ mortiferè eſt percuſſus, aut eſt dubiũ,

ſi certum eſt ꝙ vulnus ſit mortale:tunc nõ eſt locus ionięctu
rę.ff.ad.l.aquil.l.vt ait lex.§.ſi mortiferè.&.l.ita vulneratus.
in prin.&.ff.de verb.ob.l.cõtinuus.§.cũ ita.&prędicta ſepe
arbitrio boni viri cõmittuntur:qui eſt medicus expertus, vt
in.l.continuus.§.cum ita.ff.de ver.ob.¶ Quandoq; autem
eſt dubiũ,an ſit mortale vel nõ .& tamẽ lex videt̃ innuere ꝙ q
poſt vulnus deceſsit,videt̃ ex hmõi vulnere deceſsiſſe,vt.l.
huic ſcripturę.§.ſi ſeruus.verſi.ſi manumiſ.ibi,ꝙ eo mortuo
demũ apparuit.ff.ad.l.aquil.& nõ ob.ꝙ in prin.illius.§.dicit̃
vulneratus mortiferè,quaſi eſſet certum ꝙ mortiferè &c.rñ.
illud mortiferum expono vt putabatur.non enim erat mor-
tale:qa aliâs eſſet contra p̃dictã.l.ita vulneratus.ad.l.aquil.nã
præſumitur ſemper vulnus mortale ex quo quis poſtea deceſ
ſit:qa nihil intereſt vtrũ occidit qs illũ, an mortis cauſam p̃be
at.ff.ad.l.cor.de ſicca.l.nihil.intereſt.& ad.l.aquil.l.qui occi-
dit.§.pe.&.l.qua act.§.cel.&.l.ita vulneratus.in princi.& ex
tra de homici.c.preſbyterum.&.c.decętero.&.c.ad audiẽtiã.
& eſt opti.argu.ff.de dam.infe.l.dãni infecti.§.ſabinꝰ.niſi in-
ducatur præſumptio facti præcedentis, & ſubſequẽtis,vt.l.ſi
quis.C.ad l.iul.de adul.ff.quibus mo. pig.vel hypo.ſol.l. ſi
cui.§.ſuperuacuam.ff.de accu.l.ſi cui.§.eiuſdẽ.qa regulariter
ex his quæ præcedunt & ſequuntur præſumptionem accipi
oportet vt.ff.mã.l.ſi procu.in prin.ff.de po.l.j.§.ꝙ.ſi tibi.&.§.
ſi ſeruus.in fin.Oportet enim iudicẽ,cũcta rimari.vt.C.de iu-
di.l.iudices.&.xxx.q.v.c.iudicãtẽ.habet qppe iudex ,q de-
bet ſup hoc iudicare,peritos medicos qui cõſiderata q̃titate,
loco,& qualitate vulneris,ſecũdũ artẽ exponãt & referant ſi
vulnꝰ fuerit mortale vel occaſione eiꝰ vulneris mortis cauſa da
ta ſit,vt.C.de re mili.l.vlti.alleg.l.ſemel lib.xij.&.ff.de vẽ.ĩſp.
2 l.iij.& extra de homi.c.ſignificaſti.¶ †Sed vt omnia clara ha-
beas,ſi quæritur an mortuus poſt vulnus pręſumatur ex vul-
nere mortuus:leges & canones hunc articulum variare viden
tur:& vario modo loquuntur:qa quidam dicunt ꝙ pręſumi
t̃ mori ex vulnere ſi morit̃ intra tres dies,& alibi dicitur ſi ali
quandiu vixit,& non dixit q̃tum,vt extra de homi.c.ad au-
dientiam.alibi dicit intra paucos dies,& non dicit quãtum
vt.d.c.preſbyterum,& alibi dicitur ſi moritur poſt octo men
ſes ꝙ propter prolixitatem temporis non præſumitur mor-
tuꝰ ex vulnere,vt extra de cle.p̃cuſ.c.ij.ſed ſumpto ar.ã cõtra
rio ſenſu ex illo.c.videtur poſſe dici:ꝙ ſi intra.viij.mẽſes mo
riat̃ pręſumatur ex vulnere mortuus.ꝙ arg.vz.vt.ff.de offi.eiꝰ
cui man.eſt iuriſ.l.j.§.huius rei.& qa cõtrariorũ,eadem eſt di-
ſciplina.ff.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.l.j.Item in Lombar-
dia ſi moriatur intra annum,pręſumitur mori ex vulnere, vt
ĩ lombar.de pla.& ho.l.in hoĩbus.de pla.& feri.ſeruo.l.ſi qs
3 ſer.alieno.&.l.non omnes plagę.¶ †Sed tu in hac veritate mo
dicum,parum,vel magnum,iudicis arbitrio relinquas,vt. ff.
de iure deli.l.j.in.fi.& de effrac.l.j.§.expilatores.& de verb.
ob.l.continuus.§.cùm ita.vel ꝙ magnum,vel modicum ſit
ex dictis ſapientum arbitratur,vt.l.antiqui.ff.ſi pars hære.pe
ta.inſti.qui manu.non poſ.§.eadem.vt.ſ.mediam viam eligat
ſed glo.in dictis iuribus rationem non aſsignat.quare magis
in vnam ex his animum applicemus,q̃ ad aliam,vt.ff.de neg.
geſt.l.neſennius.in fi.gl.vbi de hoc facit mentionem.Sed hoc
verum eſt.ſi vulnus factum vſque ad mortem duret : qa aliâs
ex eo nunquam præſumeretur quis mortuus,vt ar.in.l.ſi pro
parte.§.verſum.ff.de in rem verſo.&.ff.ꝙ cuiuſque vni.l.itẽ
eorum .§.ꝙ ſi actor.&.ff.de fideiuſ.l.qui ſic.&.l.ſtipulatus es
4 ĩ fi.de hære.vel acti.ven.§.illud.¶ †Sed quid ſi,eodem duran
te vulnere alio,ſuperuenit infirmitas.& mortuus eſt:nũquid
ex illo vulnere pręſumitur mortuus?dic ꝙ ſic,quia ſemper
vulnus ad alia accidentia videtur dediſſe cauſam,vt extra de
homi.c.preſbyterum.&.c. ad audientiam.&.c.cæterum.&.ff
ad.l.cor.de ſic.l.iul.& ad.l.aquil.l.qua acti.§.celſus.ſed hæc
ita vera ſunt ſi propter imperitiam,vel negligentiam medi-
cantis,vel propter culpam & inordinatã vitam illiꝰ percuſsi
ipſe non deceſsit:quia tunc illud non præſumitur.vt.ff.ad.l.
aq.l.q occidit.§.fi.&.d.l.qua act.§.fi.& extra de homi.c.exhi
5 bita.&.c.tua nos.¶ †Item quid ſi poſt vulnꝰ ſanatũ,alia in-
firmitas ſuperuenit,& mortuus fuerit: nũquid poterit p̃cuſ-
ſor de homicidio condẽnari?dic ꝙ non,vt extra de homi . c.
ad audientiam.qa ceſſante cauſa cooperante,ceſſat effectus &
in maligna ſuſpicio.vt.ff.de adop.l.in omni.extra de appel.c.
6 cùm ceſſante.Item quid ſi † poſt vulnus ſanatum,& conſoli-
datũ,ſtimulus & languor vulneris eiuſdem continuè redum-
dauit,& affecit percuſſum ita ꝙ refluentibus & concurrẽtibꝰ
alijs oneribus & humoribus ad locum ſit afflictio maxima,&
moritur:nunquid pręſumatur mortuus occaſione primi vul
neris?dic ꝙ ſic:qa ſemper prima cauſa perſeueraſſe videt̃, &
cauſam mortis dediſſe pręſumitur:licet ad tẽpus vacauerit.

extra de homi.c.ad noſtram.& in decre.de pe.di.ij.c. ꝙ ſi ſe-
mel ar.ff.de ędil.edi.l.qui tertiam.C.de cura.fur.l.plus explo
rato tamen ſuper hoc conſilio medicorum.& pręuiſa tempo
ris q̃titate,vt.ſ.dictum eſt vnde infirmitas illa cauſetur.ſi er
go non mortiferè vulneratus quis fuerit,& negligẽtia perijt
propter vulnus:non tamen agitur de occiſo.¶ Idem eſt,ſi
mortiferè percuſſus eſt,ſed ab alio occiſus vel ruina,vel nau-
7 fragio perijt,vt.l.huic ſcripturæ.§. fi.ff.ad.l.aquil.¶ †Quid ſi
eſt percuſſus non mortiferè,puta cum baculo,vel cũ paruo
lapide vel claui,ita ꝙ omnes medici dicunt ꝙ ex illo vulnere
non morietur:& poſtea ſuperuenit febris,quæ ipſum tenuit
vſq;ad mortem,tamen medici confitẽtur ꝙ ex illo vulnere
non fuiſſet mortuus niſi ſuperueniſſet febris:nunquid ille p̃
cuſſor de vulnerato an de occiſo tenebitur?certè videtur ꝙ de
vulnerato teneri debeat,vt.l.qui occidit.&.l.qui huic ſcrip-
turę.in fi.ff.ad le.aquil.&.l.ita vulneratus.Item qa iniuria cõ
ſiſtit in affectu facientis tãtũ.ff.de iniur.l.illud.nam volũtas
& propoſitum,diſtingunt delicta.l.qui iniurię.ff.de fur.et de
pœ.l.reſpiciẽdum.§.delinquunt.nõ enim crimẽ contrahitur,
niſi voluntas nocendi interueniat,vt.C.ad legem cor.de ſic-
ca.l.j.nõ aũt eſt veriſimile ꝙ occidere voluerit q pugno,cal-
ce.gleba,baculo,vel lapide paruulo p̃cuſsit,vt.ff.ad. l.cor.de
ſicca.l.j.§.diuꝰ.Pręterea.ſi inferatur alicui modicum vulnus,
res iſta nan habet in ſe delictum.ff.de ędil.edic.l.j.§.mori.&
vltra q̃ progrediatur delictum,non debet progredi pœna:
vt.C.de pœ.l.ſancimꝰ.ff.de vulga.& pupil.l.ex facto.§.ſi iuliꝰ
8 longinus.¶ †Pręterea credi debet medicis,qui de egritudine
teſtificantur.vt.C.de re milita.l.ſemel.§.cauſa.& nota. in.l.
ſeptimo menſe.ff.de ſtatu homi.& in aut̃.de non alie.§.quod
autem.præterea ex quo mortuus eſt de febre.non debet per-
cuſſor cõdemnari de occiſo:ſicut non condemnaretur ſi ab
alio aliâs fuiſſet occiſus,vel alio caſu mortuus,vt.ſ.dixi. licet
etiã mortiferè primò cũ vulnerauit.ff.ad legem aquil .l. item
mela.§.celſus.&.l.huic ſcripturę.Item nec ei debet ex poſt
facto caſu delictum creſcere.ff.de re milita.l.omnis hęreditas
§.nunc q̃.cum ergo à principio non fuerit mortiferum vulnꝰ
ex poſtfacto licet febricitauerit cũ occaſiõe vulneris nõ mor
tuus fuerit,non debet creſcere pœna eius delicti vt de occiſo
teneatur,& in prędicta.l.poteſt poni exẽplũ quod hoc tra-
ctamꝰ,nec ob.ꝙ occaſione vulneris,& percuſsionis,licet mo
dica ſuperuenerit febris ex qua mors eſt ſecuta:quia inter eũ
qui occidit,et eum qui cauſam mortis prebuit,differentia eſt
vt.ff.ad leg.aquil.l.qua actione.§.celſus.Econtra videtur, ꝙ
de occiſo agi poſsit,& teneatur: quia occaſione vulneris,ſup
uenit febris,ex qua mors eſt ſecuta,& qui occaſionem facti
dat,feciſſe dicitur,vt.ff.vi bono.rapto.l.in pluribus . §.cum
autem.in fi.Nec obſtat ꝙ fuerit modicum vulnus,de quo ali
quis veriſimiliter mori non poteſt:quia bene quandoque
quis morit̃ de leui vulnere,de quo alius nõ moreretur,vt.d.l.
qua actio.§.ſi ſeruũ ęgrotũ.nec ob.ꝙ gleba.vel baculo.vel la-
pide paruo eum percuſſerit,quaſi non ſit veriſimile talẽ per
cutiẽtem velle occidere:qa quocũq;modo eũ occiderit verũ
eſt dicere eũ occiſum,ſiue baculo,ſiue gleba,ſiue alia parua re
&c.vt dicta.l.qua actio.§.j.facit ad hoc ꝙ de minore,& de mu
liere dicit̃,quando caſus prioris act.incidunt in iacturã,& ſe
cundũ ꝙ in initio ipſis ſubuenit̃,ita ex poſt facto,ſi lęſio occa
ſione prioris actiõis eueniat,vt dicit tex.ĩ.l.ſi mulier p̃fectè.C
ad velleia.& ĩ.l.iiij.§.ſcio.ff.de mino.& de hac opi.videt̃ tex.
expreſſus in.l.ait lex.&.l.huic ſcripturæ.§.j.ad leg.aql.ad idẽ
facit lex ſi vulnerato ſeruo.eo.titu.non ob.ꝙ dicit̃ in.l.qua a-
ctio.§.celſus.eod.tit.ꝙ differentia eſt an accidat,an cauſam
mortis prebeat:qa reſpon.illud verũ,quo ad actio.& ad com
modũ agendi ciuiliter,& criminaliter:qa quãdo occidit,agit̃
actio.l.aquil.directa.qñ verò cauſam mortis prebuit, agitur
actione in factũ,vel vtili aqlia cõtra occidentẽ.Sed quantũ ad
effectũ iuris,idem eſt vtroq; caſu,qñ agit̃ de homicidio:vt ar.
ff.de nego.geſt.l.antepe.&.ff.de ſer.cor.l.j.&.ff.ſi qs cautio.l.
9 eũ q.§.q̃iuriarũ.& not.ad.l.aql.l.itẽ mela.§.ſi alius.¶ † Vñ
fortè eſſet diſtinguendũ,quo animo ille percuſſerit,an animo
occidendi necne.& de iſto perpendã ex factis:aut dictis prę-
cedentibus,vel ſequentibꝰ ex qualitate ictus,ſeu percuſsiõis
& gladij.vel teli cum quo percuſsit,vt.ff.ad legem corneliã de
ſiccarijs.l.j.§.diuus.&.l.lege.§.cùm quidam.argumẽtũ.ff. de
legatis.j.l.ſi ſeruus plurium.§.fin.& dicamꝰ quod primo ca-
ſu teneatur de occiſo.argumen.ff.ad legem corne.de ſicca.l.is
qui cum telo.&.ff.de pœnis.l.reſpiciendũ.§.delinquunt.vbi
animus et propoſitum,diſtingunt delictũ.¶ Vel poteſt dici
quod ſemper teneatur de occiſo.ſed tamẽ debet pœna miti-
gari ex quo non fecit animo occidendi:vt in dicto.§. diuus.
&.l.lege.§.cùm quędam.ſecũdum Odoffre. Barto.

a *Ordo iudicij* [a] *Bartoli.*

HAEc sunt quæ in iudi
cijs frequentātur, & fiunt. Nā primò aditur
iudex cō petens, citatur reus, offertur libell⁹
reo, datur termin⁹ reo ad respōdēdū libello, re
cusatur iudex, opponuntur exceptiões per
reū, datur terminus ad replicandum, fiunt interrogatiões an-
te litem contestatam, satisdaᵗ à partibus, contestatur lis, iuraᵗ
de calūnia, statuiᵗ terminus ad probandum de iur. vel secun-
dum consuetudinem fiunt positiones, & responsiones. fiunt
interrogationes, seu capitula, super quibus testes debeant re
spondere. diuersæ fiūt quæstiones per aduersariū quæ debent
fieri testibus. producuntur testes, & probationes, & debent
altera parte præsente aperiri, vel per contumaciam absentis.
Producunᵗ instrumenta: & tunc iudex debet dare terminū
ad opponendum contra instrumenta, si dicuntur suspecta,
debet dari copia actorum. deinde datur terminus partib⁹ ad
allegandum. cā committitur & habetur consiliū sapientis, fer-
tur diffinitiua sententia vel interlocutoria: appellatur intra
tempus, mandatur sententia excutioni per. l. à diuo pio. ff. de
re iudica. ¶ Ad summariam igitur notitiam artingendam ve
nio, & distinguo decem tempora circa ipsam totalem causa-
rum instantiam. Primum enim tempus est ante citationem.
Secundum est tempus citationis. Tertium est tempus repræ
sentationis. Quartum est tempus proponendarum dilatoria
rum exceptionum. Quintum tempus est, litis conte. Sextum
tempus producendarum exceptionum. Septimum tempus
renunciationis producendorum testium. Octauum tempus
disputationum & allegationum proponendarum. Nonum
temp⁹ earumdē renunciationū. Decimū temp⁹ prolatæ sentē
1 tiæ ¶ † Circa primum scilicet ante tp̄s citationis duo no. vnū
generale ex honestate. s. antecꝙ aduersarium trahas, moneas
eum vt ibi satisfaciat. ff. de ser. vrba. prędi. l. quidam hiberus.
& C. de pigno. l. debitores. & in auᵗ. vt cū de app. cogno. cir
ca fi. col. viij. Aliud est speciale necessariū, vt si sit libertus, nō
citet patronū nisi venia petita. l. j. de in ius vocan. Item nec fi
lius emancipatus patrem, vel matrem. C. eo. l. fi. Si autē est in
potestate nullo modo: nisi in castrensi, vel quasi. ff. de iudi. l.
lis nulla. sed ipse demum est corrigendus. C. an ser. ex suo fa-
cto. l. siue serui. quod tēpus ante citationem non est de instan
tia: nam est causa peremptoriarū. & quę incontinenti fiunt,
2 videntur inesse. l. lecta. versi. dicebā. ff. si cer. peta. ¶ † Circa se
cundum tempus citationis, quatuor no. Primum ꝙ pertinet
ad ipsum iudicem scilicet vt quālibet partem citet ad instan-
tiam actus. vt in auᵗ. de manda. princi. nisi sint personę excep
tuatę. l. j. ij. iij. & iiij. ff. de ī ius vocā. Secūdū ptinet ad ipsum
qui facit citari vt congruo tempore non solenni citatio por-
rigatur: aliâs reus venire nō tenetur. l. dies festos. C. de fer. ibi
nulla viget admonitio. Item ꝙ non assignet terminum in die
solenni: nam tunc reus impunè non paret. ff. si quis in ius vo-
ca. non ierit. l. ij. in fi. Et hoc casu proximo, si reus venerit, con
sueuit expensas petere ab actore, si ignorauit factum: puta, di
cit sibi assignatum diem solēnem, & actor consueuerat eidem
condemnari tanꝙ eum in ius temerè vocauerit. l. eum quem
temerè. ff. de iudi. Itē aliâs inde videtur etiam si ius ignoraue-
rit. Si titulus ignorantiæ seu talis ignorantia in damno vitan
do non noceat. l. error. ff. de iuris & facti ignorā. Tertiū respi
cit partem citati: quia tenetur venire etiam si sit de aliena iu-
ris. l. si qs ex aliena. ff. de iudic. & l. ex quocunq;. ff. si qs in ius
voca. nō ie. j. respon. Et cautè intellige, scilicet cū sit dubiū an
sit de iuris. sua. ff. de iudi. l. ij. §. si dubitetur. aliâs nō. ff. de iuris.
omnium iudi. l. fi. & de fer. l. j. Quartum respicit ipsam citatio
nē. qualiter fieri debeat habes. xxiij. q. iij. c. cū illicita. & d. §.
si dubiteᵗ. respicit & citationē istam peremptoriā. ff. de iud. l.
ad peremptorium. cum. l. sequen. licet. d. l. ad peremptorium
ante diffinitiuam sententiam loquatur. ¶ Nam si reus non ve
nit in ipso peremptorio: fit missio olim in omnibus suis bo-
nis, hodie verò pro mensura debiti declarati, si est actio perso
nalis, vt in auᵗ. de exi. & ītrodu. reis. §. si verò quidā. & de bo.
autho. iudi. pos. & de causa pos. l. prohibita. & ex quib⁹ cau. ī
pos. ea. l. j. ante missionē quidem debet interuenire summaria
cognitio causę. l. si is à quo. ff. de reb⁹ dubijs. aliâs vt ī pos. leg.
Si verò realis, & vocatus latitet, vel aliter dolosè desijt possi-
dere, fit missio omnium bonorum, & sic sequitur vēditio, vel
fit remissio rei petitę. ff. ex quib. cau. in posses. ea. l. fulcinius. §
item videamus. & §. celsus. & C. vbi in rem act. l. si qs. C. de p̄
scrip. xxx. anno. l. si quis emptiōis. §. penul. & requiritur hoc
casu, causæ cognitio summaria, dicta. l. si qs. C. vbi in rē act.
Quidam tamen dicunt debere fieri missionē rei debitę petitę
ad instar personalis actiōis. dicto. §. si verò quidam. sed vltra
obtinet de consuetudine, & si fit missio in pos. rei petitę re⁹ in
tra annum auditur, etiam super possessione oblata cautione
per dictā. l. si quis. & hoc si litis est vera contestatio facta mis-
sione, per contumaciam non venientis audiᵗ de proprietate
sed non de possessione. C. quomodo & quādo iudex. l. cōsen
taneum. Idem si esset quasi contumax: quia veniens, tantum
3 auditur de proprietate. C. vbi in rem actio. l. ij. ¶ † Circa ter-
tium tempus præsentationis considero duo. nā aut venit re⁹,
aut actor, aut vterq; quandoq; actor & non reus, vt. s. dictum
est. Primo casu non potest petere reus se absolui ab instantia
iudicij, sed vt cancelletur edictum. ff. de iudicijs. l. post edictū
ij. responso. & l. properandum. in princi. C. eod. titu. vel pōt
petere vt actor citetur reo non cōparente, cognoscit iudex de
principali, licet lis non sit contesta. nec habes de forma cita-
tionis actoris, vt in authenti. de litigio. §. omnem verò. col-
latio. viij. & vno tamen cotingente quòd reus petat actorem
4 citari, sed sufficiat se absoluisse. ¶ † Secundo consueuit actor
petere expensas, si plures sint factę citationes, & ad primam
non venit, faciunt hic iura pro eo. ff. si quis in ius vocatus non
ierit. l. j. ij. responso. & si qs ius dicenti. l. prima. & C. de iudi.
l. sancimus. consuetum est fieri condemnationes in quibusdā
partibus. iudex tamen consueuit istam quæstionem reser-
uare discutiendam in processu causæ, vel negotij. Quidā ta-
men dicunt non condemnari reum ante peremptionem, nisi a
dicatur contumax. l. contumacia. de re iudi. & l. contumax.
quod est verum, ꝙtum ad missionem. non ꝙtum ad expen-
sas. per. d. l. vel illud intelligitur quantum ad diffintiuam sen
5 tentiam, hoc casu videlicet quando vterque adest. ¶ † Expe
dit, & sufficit actori suam petionem proponere sine scriptis
ad euitandam ipsius causæ prorogationem, quæ fit libelli ob
latione. si verò simpliciter proponat, & sine libelli oblatione
pars aduersa confessa fuerit, condemnatio nulla sequitur. sed
iam condemnato assignabitur ipsius solutio, quæ pro vera
condemnatione tribui cōsueuit. ff. de consti. l. j. & l. cæterū. li
cet in criminali hoc casu post confessionem sit facienda con-
demnatio. ff. de excep. rei iudica. l. confes. C. de pœn. l. si sentē
tiam. Si autem vult sibi deferri libellum generaliter, vt de iu
re communiter sibi aufertur. in auᵗ. de exhib. reis. §. sancimus
col. v. Consuetum est autem iudici, libellum offerri, & porrigi
per iudicem reo. in authen. de litig. §. ad excludendas. circa
princi. col. viij. Cautiones verò quæ in. d. §. dicuntur, de con-
suetudine non seruantur nec quæ dicuntur in auᵗ. de excep. §
j. colla. vij. Qualiter autem debeat formari libellus not. C. de
edend. l. j. & sic reus respondet datis inducijs dilatorijs. in sum
ma. not. quòd si petitio actoris fuit inserta citationi ita quod
conuentus possit certiorari: & sic plenè deliberare denega-
buntur induciæ deliberatoriæ. & sic consuetum est fieri per
6 dictos petitores, per. d. c. præterea. extra de dilatio. ¶ † Circa
verò quartum tempus exceptionis not. quòd reus debet esse
cautus, nec eas proponat inordinatè. nam si exceptiones cō-
tra rescriptum competant expeditiori via possunt eo primo
proponi per eas causas & vires rescripti: quo sublato tota
iurisdictio euanescit. nam sublato principali, euanescit acces
sorium. C. depo. l. iij. de vsur. l. eos. & de inoffic. testa. l. papi. ī
7 prin. §. j. & C. de codi. l. fi. ¶ † Si autem habet exceptionē cō
tra personam: puta qa dicat actorem excommunicatum: & ita
repellitur. & contra iudicem: cū sit suspectus: quia eius inimi
cus vel aduersarius sit de eius familia, vel ex aliqua alia cau-
sa: tunc si tu vis, iudicem recusare, ne fortè exce. opponat con
8 tra personā, & in ea obtineat. ¶ † Tertiò ad recusationem iu-
dicis recurrat. ff. de iud. l. ij. circa prin. Nam cum recipiendo
interlocutoriam iudicem approbauerit, nō poterit postea re
probare. l. pomponius. ff. de neg. gest. de tes. l. si quis testib⁹.
de sen. & interlocu. om. iudi. l. pe. secus si succumberet: cū vtra
q; via reus intendebat declinare. l. contra maiores. ff. de inof.
9 test. ¶ † Si verò nullam habet excep. & si habet aut proba
re non poterit: consueuerunt multa proponi contra libellū
de obscuritate, & de multis alijs q̄ not. in tex. in glo. j. l. si rē.
ff. de rei ven. & ff. depo. l. j. §. si quis autem. & de fur. l. ī actiōe
ij. rñ. in. §. planè. Et not. ꝙ qui proponunt excepti. & nō pro
bant, condemnantur in expen. c. finem litibus. de dolo, & cō-
tu. & debet etiam terminus assignari ad omnes exceptiões di
latorias, vt. c. pastoralis, de excep. post quem terminū volens
probare non audietur, nisi in tribus casibus notatis in. d. c. pa
10 storalis. ¶ † Sequitur videre de tempore lit. contesta. Litis
autem contestatio fiet per narrationem. & responsionē. l. j. C.
de lit. conte. de iureiur. l. ij. in princ. siue rñdeat negando, siue

a ¶ Ordo iudicij. Aduerte ꝙ aliq attribuūt huc tract. do. Iac. gēti. de Perusio. tñ iste trac. ē Bar. & non Iac. qa ille trac. ē diuersus ab isto. & īcipit ille trac. ordo iudiciarius ꝑ Iac. gēti. procuratorem pusin. sub breui cōpēdio &c. inci. ī noīe dñi Iesu Christi cui omne genu flectatur &c.

¶ Et adde ꝙ attribuiᵗ ali⁹ trac. Bar. de ordine iudiciorū q est insertus ī xiij. vol. cōsiliorū ī char. cxcvij. & tamen non est Bar. Tho. dipl.

confitendo. Nã licet cõfiteatur libellò oblato, adhuc tamẽ cõ
demnandus est. ff. de cond. insti. l. iul. non ob. ad. l. aqui. l. pro-
inde. §. fi. nã quod ibi dicitur ꝙ nullæ sunt partes iudicis in-
confitentem: intelligitur ꝗ̃tum ad cognoscendum an de fa-
cto constet, sed tantum in pronunciando. confessione tamen
facta ante libelli oblationem nõ debet sequi condemnatio, vt
s̈. dictum est: quia ibi nulla fuit cognitio causę. hic aũt sic, cum
libellus oblat⁹ est, & induciæ datę & tẽpus datũ ad rñdum: &
ideo potest sequi condemnatio. post contestationẽ verò duo
11 not. ¶ † Primum ꝙ statim sit præstandum iuramentum de ca-
lumnia, sed prius actori ꝗ̃ reo. C. de iura. calum. l. ij. circa prin
cip. nec põt remitti à partibus. d. §. sed quia veremur. potest
tamẽ tacitè remitti vt à pluribus credit̃. ff. de ꝓcu. l. filiusfa. §.
12 veteranus. ¶ † Secũdo not. ꝙ positiones fiunt cõtra factum,
nec vna pars tenet̃ alteri rñdere. nisi ab ipso interrogãte prĩo
id ponat̃, vt in aut̃. de his qui ingre. ad appel. §. fina. colla. v.
cum sacramẽto ꝓposito. Nã sub eisdẽ attestationib⁹ dici ĩte-
ligitur, vt. ff. ꝙ q̃sq; iur. in rubro & nigro. compellitur autem
reus si obscurè rñdeat declarari alioquin punitur, acsi tace-
ret. ff. de inter. actio. l. de ętate. §. qui tacuit. & §. quod aũt. &
§. ex ea. si sit persona suspecta ad malignãdũ. ff. de inter. acti. l.
13 qui interrogat̃. & qui satisda. cog. l. fideiussor. §. fi. ¶ † Qui-
dã tñ iudices, consueuerũt partẽ interrogatã cogere rñdere
vtrũ credat vel nõ credat, arg. C. de iur. cal. l. ij. circa prĩ. & §.
quod obseruari. sed errãt, cũ interdũ sit necessariũ ne dubitẽt
l. q interrogat⁹. de pe. hęre. l. si debitorẽ. C. de iureiu. & l. ius
iurãdũ. & ad pecunias. C. de excep. & l. si q dã. ff. de cõdi. in-
de. l. fi. & no. C. de iura. cal. l. ij. §. j. ibi, ꝙ q̃s credat & c. ¶ Cau-
tus tamẽ debet esse actor in positionibus, ne coniunctiuè co
pulentur, nam poterit altera pars totũ negare. ff. de reb. dub.
l. si qui. §. cũ ita. & §. vtrũ. insti. de hære. insti. §. fi. & in disiun
cta sufficit ꝙ altera pars sit vera. d. §. nec proponatur in plu-
rali dicendo hos fundos meos, cum idem intersit in his ꝙ in
copulatiuis, sed non refert an pars rñdeat ad interrogata ad
uersę parti in iudicio. ff. de inter. act. l. siue interrogatis, ĩ prĩ.
14 ¶ † Et no. quòd ad omnes interrogationes non cogitur quis
respõdere, nisi tãtùm ad q̃stiones pertinentes. l. ad probatio-
nem. C. de proba. & l. quoties. §. fi. ff. de noxa. & ff. de iureiu.
l. q iurasse. §. fi. ff. de interro. actio. l. ij. §. siue. C. ne vxor ꝓ ma
ri. l. fi. C. si mã. ita fue. alie. l. j. & de p̃di. mino. l. si q d. & ff. ad. l.
fal. l. in cõmune. §. fi. & l. mom̃etaneę. C. q leg. p. stan. in iudi.
nec ad eas de q bus dubitatur. nec ad eas q̃ essent cõtrarię p̃cę
dẽtibus responsionibus. nec incident in periurium. Rñ. cõtra
& fiat sibi pręiudium. C. si aduer. ven. l. j. & d. l. si quis libero.
in. fi. ff. de peti. hære. nec negare quæ probari non possunt. C
de proba. l. actor. & sola illa poni debent q̃ probari possunt.
Nam loco probõnum sunt istę positiones inductę in aut̃. de
his qui ingre. ad appel. §. vj. col. v. Iudex tamẽ ex officio suo
denegatoris potest expedire, vt per Inn. in. c. statuimus. & c
15 denegata. & C. de non. nu. pe. l. in cõtractibus. ¶ † In summa
no. ꝙ de eodem potest quis sępius interrogari. ff. de quęstio. l
repeti. q a potest esse ꝙ prius non credebat sed q a nũc aper-
tę sunt attestationes credit. ff. de dã. infe. l. qui bona. §. si quis
stipulaturus. & argu. ff. de inter. act. l. pe. & scias ꝙ magna sub
tilitas est in his positionibus faciendis, nam quandoq; ꝙ ne-
gatur directò, fit per obliquũ: sicut ex diuersis generibus põt
cognosci. Itẽ caue ne responsio seu assertio notarij sit obscu-
ra: nam tunc accipiendum est quòd est vtilis. l. si quis intẽtio
ne. ff. de iudi. & facias cogi vt confiteatur certum. ff. de cõfes. l.
certũ. teneas autẽ, ꝙ positiones nũꝗ̃ fiunt nisi lit. contes. ex-
16 tra de li. contest. cap. libertas. & ca. dudum. Circa † verò tem-
pus probationum quę producuntur suppositioni vel nega-
tioni, no. xij. Primò ꝙ p̃sentę aduersa parte testes produci de
bent, nisi abesset ex contumacia. l. si quando. C. de testi. Secũ
dò ꝙ debeãt esse iurati. l. si qñ. & l. iurisiurãdi. C. e. ti. Tertiò
ꝙ debeãt pasci, seu expensas eis dare pars producens eos. l. si
quando. C. eo. ti. Quartò ꝙ super circunstantijs factis à parte
contra quem producũtur, vel eius aduocatos possint fieri in
terrogationes, ff. de adul. l. si postulante. §. quoniam. & hæ in
terrogationes consueuerunt tradi iudici in facto, vt per ip̃m
fiant. Nam si ipsa pars interrogaret, videretur quodammo-
do didicisse testificata. Quintò quod si altera pars quodãmõ
didicit testificata, nõ poterit postea ꝓducere testes, vt ĩ aut̃.
qui semel de proba. & in aut̃. de testi. §. illud. aliâs q a verò. co.
vij. & ff. de feu. l. fi. Sextò ꝙ ex quo q̃s ꝓduxit tertio, nõ po
terit quarto, nisi cũ causę cognitione, d. §. q a verò. & d. l. fi. de
consuetudine verò quę est optima legum interpres. l. si de in
terpretatione. de legi. dãtur, plures dilationes. Septimò quod
si testis ꝓposuit aliquod verbũ obscurũ: illud poterit decla-
rare. l. in ptorijs. ff. de pręto. stipu. l. in cõuentionalibus. fi. de
verbo. obli. & l. si quis intentione. ff. de iudi. potest etiam te-
stis si non studiosè errauerit, in continenti corrigere. extra de
testi. c. pręterea. Octauò ꝙ post publicationem testium, iudex
examinet si confusè fuerint testificati. ff. de quęstio. l. repeti. ex
tra de testi. c. cum clamor. in casu tamen licet cõfusè deposue-
rint iterũ ritè examinet si aduersario placuerit, insuper etiã
eorũ dicta ad id admittuntur, extra de testi. c. veniens. Nonò
no. ꝙ iudex, ex officio suo, cogit testes testificari, & ad testimo
niũ venire ex officio, sicut ad cognoscẽdũ signa, & sigilla testa
mẽti, vt. ff. de tab. exhi. l. ij. §. exhibere. in criminalib⁹ aũt cau
sis secundũ canonistas testes non coguntur, vt in. c. dilectorũ.
de test. cog. Decimò not. ꝙ iudex non debet pati ineffrena-
tam multitudinem testium productionum. ff. de testi. l. ꝗ̃ꝗ̃.
Quæ autem sit ineffrenata multitudo interpretatur vltra qua
dragenarium numerum. extra de testi. c. cum causam. Vnde
cimò not. ꝙ lite non cõtesta. non admittuntur ex parte acto-
ris, nisi in casibus: vt ĩ aut̃. de testi. §. hac verò. & in. c. quoniã
frequenter. vt lite non conte. reus autem indistinctè suos te-
stes producit secundum doctor. in. l. procura. §. fina. de doli
excepti. & de tempo. in inte. restit. tam mi. l. petẽdę. & C. de
dila. l. si quando. Duodecimò not. ꝙ causam sui dicti debent
exprimere ꝙ intelligit si fuerint requisiti. C. de test. l. prima.
l. solam. Nam in delictis, dicit ꝙ de singulis circunstãtijs pru-
denter sunt requirendi scilicet de causis, loco, tempore, fama
visu, auditu, sciẽtia, credulitate certitudine. extra de testi. c. cũ
17 causam. ¶ † Productis itaq; testibus, sequitur ipsa renuncia-
tio productionis: qua facta iudex attestationes publicat, &
ad eas publicandas partibus assignat terminum. quibus pu-
blicatis & approbatis exẽplum vel originale remanet apud
iudicẽ, vel de cõsuetudine penes scriptores, vt in. c. quoniam
18 cõtra fal. ¶ † Post hęc seq̃t tẽpus. s. disputationũ, & allegatio-
nũ proponẽdarũ. de quo in aut̃. de testi. §. si verò dicat̃. & §.
fi. col. vij. nã partes diem adijciunt ad obijciendum ĩ p̃sonas,
& dicta testiũ ad executionẽ, & vtrũ probationes sint plenæ
vel semiplenę, vel alio mõ. fiũt aũt oppositiões multiplices, &
cõtra ius. tñ qñq; duę qñq; plures exigũt̃, secũdũ qualitatẽ p̃so
nę. s. an fuerint rogati ꝙ in q busdã casibus exigitur. Itẽ an te-
stes sibijpsis cõtradicant, vel alter alteri, vel sint liberi vel ser-
ui, vel sint amici vel inimici, honesti vel inhonesti, cogniti vel
incogniti, vel an plura dixerũt, vel an varia circa hęc, & mul
ta alia quę sunt in aut̃. de test. col. vij. p totũ. C. & ff. de test.
19 ¶ † Qualiter aũt testis p̃textu criminis repellit̃, q̃rit̃ an sit cri-
minalis vel ciuilis, & an sit crimẽ periurij, vel sit crimẽ mẽda
cij, an adhuc in eo perseueret, & an illud crimẽ infamiã cõmit
tit. extra de test. c. testimoniũ. tenet ꝙ post publicationẽ nõ li
cet opponere: nisi in tribus casibus, scilicet si ante publicatio
nẽ fuit protestatus, vel si sic poterit de nouo didicisse ꝙ obij-
cit, vel iuramẽto firmaret ꝙ adhuc malitiosè nõ ꝓbat, & pro
bat̃ hoc extra de testi. c. p̃sentiũ. & circa hoc temp⁹ secundum
ius canonicum exceptio perẽptoria poterit opponi, & pro
bari, licet vterq; repellat̃ postꝗ̃ didicit testificata. de testi. c.
ex tenore. quod intellige si reprobatio pręcessit ante publica
tione testiũ super peremptoria proponẽda, secũdũ ius ciuile
dicũt secus esse cũ didicerit testificata. in aut̃. de testib. §. q a ve
rò. et ponũt ꝓ se. C. sen. rescin. nõ pos. l. perẽptorias. C. de pro
ba. l. executionẽ. secũdũ tñ vtrũq; ius in cã ap. põt opponi &
probari. l. eos. §. si q̃s aũt. C. de appe. & l. p hãc. C. de tẽpo. ap.
de test. c. fraternitatis. de fide ĩstru. cũ. Io. & secũdũ hoc oppo
sita ĩ prĩ. & nõ ꝓbata, vel semiplenè probata poterũt in cã
20 appellatiõis probari ¶ † Nonũ tp̃s ẽ renũciatiõis, probatiõis,
& allegationis. tam de iure ꝗ̃ de facto. de quo. C. de iu. in aut̃.
iubemus. quę dicunt in causa conclusum, & hic & in hac de-
cretali, quoniam contra falsam. iudex autem sępe & sępius
vtranque partem interrogat. l. iudices. C. de iudi. & iudex in-
quirit qñcũque eũ coegerit æquitas. l. pe. de interroga. actio.
21 ¶ † Decimum tempus est sententię quam iudex non debet
ferre subito: sed præhabita informatione, seu dilatione, &
causam in scriptis proferre. l. ij. C. de sententijs ex breuicu.
recitan. Ex quo enim eam protulit, non habet postea faculta
tem eam remittendi, vel corrigendi, nisi quo ad grammaticã
& ornatum sententiæ, tenore perseuerante. l. actorum. ff. de
22 re iudicata. ¶ † Et no. quòd sententia debet continere con-
demnationem, vel absolutionem. aliâs non valet. C. de sen. l.
pręses. vel ęquipolens. de re iudi. l. in summa. de arbi. l. quod
tamẽ. & l. arbitriũ. si cer. pet. l. certũ debet etiã referri in publi
co nõ in secreto. l. cũ s̃ñiam. C. de sen. vbi dari cõsueuerũt mo
re maiorũ. vt. ff. de iureiu. l. pe. Itẽ vtraq; pte p̃sente, vel saltem
citata. ff. de re iud. l. q̃situ. C. qũo. & qñ iu. l. ea q̃. Itẽ dz seruare
ordinẽ iudicij. l. ꝓlatã. C. de sen. itẽ dz eẽ certa nõ ĩcerta. de sẽ.
23 q̃ sine cer. quã. l. iij. & insti. de act. §. curare. ¶ † Itẽ iudex lata
sententia,

sententia, desinit esse iudex cùm sit functus officio suo. l. iudex postq̃. ff. de re iudica. & ideo nil de facto potest addere, vel minuere, nisi quo ad grãmaticam, vt. s. dixi. vel mulctam, que remittit̃ propter inopiã. l. fi. C. de mo. mulc. & de expẽ. & similibus hoc idem dic, vt. l. paulus. de re iudica. & l. litigatores. de fructi. & lit. expen. debet enim iudex victum victori cõdẽnare in expen. aliâs de suo, vel eius successor tenetur refundere. C. de iudi. l. properandum. §. sin autem alterutra. nec potest in minus condemnare quàm iuratum sit propter taxationem factam à iudice. aut̃. de iudi. §. oportet. col. viij. Si verò prouidetur ex iusta causa: non videt̃ esse in sumptibus condemnandum, id suo facto decernat dicto. §. oportet. §. aliũ tamen. ꝙ si nulla est sententia interlocutoria: idem iudex potest cognoscere. C. qũo & qñ iudex. l. si prçses. & de sen. &
24 interlocu. om. iudi. l. j. & de accu. l. iij. ¶ † Si autem esset delegatus, quidam dicunt eũ nõ posse cognoscere, sic intelligunt quod est. C. qũo & qñ iudex. l. si vt proponas. la. j. alij dicunt idem in delegato, quòd in ordinario. dicta. l. j. sed negatur eũdem delegatum posse cognoscere. C. sen. rescin. non pos. l. ij.
25 ¶ † Item no. ꝙ nõ super incidenti, sed super principali potest cognoscere. de ordi. iudi. l. j. & ij. & hoc cũ distin. quãdo ciuilis incideret in ciuili, & hoc modum exceptionis vel defensionis, & habent locum dictę. ll. non ob. de mino. l. in ciuili. j. respon. ff. de preca. l. j. nam sunt specialia hoc casu, per sententiam latã, in principali prçiudicatur in incidenti. dicta. l. j. de ordi. iudi. nec obstat. l. penulti. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris. & de liberis agnoscendis. l. si quis à liberis. §. penul. vbi lata super principali, non prçiudicat in incidenti: quia ibi nõ fuit habita plena cognitio super incidẽti, vt ex prędictis. ll. ex presse patet. sin aũt qñ sit emergẽs sup ea pronunciabitur nõ expectato exitu principali. l. à procedẽ. C. de dila. Si autẽ ciuilis criminali, vel criminalis ciuili. C. de ordi. iud. & sic criminalis criminali. ff. de adul. l. ij. §. si publico. & C. de lib. cau. l. si filiũ. Si verò ciuilis criminali ĩ modũ accusationis propositæ proponitur: ciuili super sedet donec sup criminali pronũciatur. l. si. C. de ordi. iudi. & s. dicta habẽt locũ vbi altera sit preiudicialis. Si verò vtraq; est ciuilis, & principaliter proponitur: habet locum. l. qui prior. ff. de iudi. ita vt nihilominꝰ qui reconuenit̃ pendente lite priori, possit super petione p pactũ iuducere: licet alius primò probet, & postea super q̃stione recõuentionis sua sententia proferat̃, & in q̃stione recõuẽtionis in cõtinenti, vt in aut̃. de excu. §. sancimꝰ. col. vij. extra de mutu. peti. c. penul. tene tamen, quòd qui recõuenitur ante litẽ cõtestatã debet offerre libellũ conuentionis. d. §. sancimꝰ. quidam dicũt posse recõueniri vsq; ad sententiam, sed primũ placet. Si verò vtraq;, q̃stio est criminalis, & principaliter intentat̃: serua ꝙ no. in. l. is qui. ff. de iudi. Itẽ nota ꝙ si actor plenè probat: vincit, aliâs reꝰ vincit. l. q accusare. de edẽ. &c. Bar.

¶ Finis huius opusculi de ordine iudiciorum, secundũ Bart.

a *Tractatus quomodo & qualiter probetur[a] mors secundum Bartolum.*

MOrtuum hominem dixit: qualiter cã reddat̃, excitandũ est. Mors est priuatio vitę. si priuatio: ergo negatiua cuius difficilis est probatio. sed aduerte de morte: quia aliquando sumus in paruis causis, aliqñ in magnis, minoribꝰ, & maximis. In primis vbi modicũ præiudiciũ versat̃. vt si tractatur de aperiẽdo testamẽto &c. De hmói trac. vide. j. in tra. de te. char. 158. & ibi inuenies de verbo ad verbum.

b *Tractatus successionum[b] ab intestato, secundum Dynum.*

SVMMARIVM.

1 *Liberi succedũt ab intestato parentibus, transuersalibus exclusis.*
2 *Filiorum quot species?*
Filij legitimi & naturales ex legitimo matrimonio uero uel præsumpto, nati dicuntur.
3 *Filij naturales quinque modis efficiũtur legitimi: & quod legitimati succedunt sicut legitimi.*
4 *Legitimatus dicitur legitimus, etiam quo ad honores, & ordinem.*
5 *Filij naturales tantum, dicũtur nati ex cõcubina unica, in domo retenta.*
6 *Filij naturales qualiter succedãt patri uel matri, succedunt ex testamento & ab intestato.*
7 *Filij legitimi tantùm dicuntur inducti à lege, ut adoptione.*
8 *Arrogatio fit coram principe. & qualiter succedat arrogatus.*
9 *Adoptio fit corã quocunque magistratu: & qualiter adoptatus succedat.*
10 *Spurij propriè appellantur in iure nostro primo filius meretricis, filius sacerdotis, & natus ex seruo & libera.*
11 *Spurij, non possunt succedere patri.*
12 *Spurius succedit matri, etiam cum legitimis, si mater non est illustris.*
13 *Incestuosi propriè dicũtur nati ex linea transuersali, in gradu prohibito.*
Nepharij dicuntur, nati ex linea descendenti.
Adulterini, qui ex adulterio.
14 *Spurij & alij damnati non succedunt patri, nec matri. repelluntur ab ordinibus & dignitatibus: nisi per principem fuerit dispensatum.*
15 *Ascendentes descendentibus, qualiter succedant?*
16 *Collaterales, qualiter collateralibus succedant.*
17 *Frater si moritur sine liberis & ascẽdentibus relicto fratre ex pte patris tãtum, & fratre ex parte matris, qui ex parte matris in bonis patris, & ex pte matris in maternis: in alijs æqualiter succedũt.*
18 *Frater utrinque coniunctus, præfertur fratribus ex uno latere tantum coniunctis: & solus fratri utrinque coniuncto succedit.*
19 *Filij fratrum, succedunt in stirpes, & non in capita.*
20 *Collaterales naturales tãtũ, & non legitimati, qualiter inter se succedunt?*
Collaterales legitimi tantùm, qualiter inter se succedant?
21 *Spurij, uel bastardi, qualiter inter se succedant ab intestato & agnatis patris?*
22 *Duo fratres spurij ex eadem matre, inter se inuicem ab intestato succedunt.*
23 *Fiscus, quibus casibus succedat.*
24 *Ecclesia prælato decedenti ab intestato, succedit in his quæ ab ecclesia, uel ecclesię contemplatione habuit.*
25 *Vir, quibus casibus succedat uxori?*
26 *Seruus quando possit succedere ab intestato?*
27 *Successio ab intestato cessat, donec potest habere locum, successio ex testamento.*
28 *Proximior in gradu, præfertur posteriori in successione.*
29 *Hospes alumno, siue uitrico siue hospiti, ab intestato nõ succedit.*
30 *In successione ab intestato, quæ immutata sunt per ius nouissimum.*

QVoniam ab intestat. successionum materia in corpore iuris videt̃ esse dispersa tam in tex. q̃ in glo. ideo ne iuris ꝓlixitas & gl. varietas multitudinem ꝑsonarũ reuoluat. C. de cad. tol. l. vnica. §. in pro nõ scripto. & vt ipsorũ notitia verius & clarius habeatur, notitiam ꝑsentẽ ordinare disposui. nec ĩmerito: cum sit materia quotidiana. ff. de lib. le. l. legaui. & quoniam ob diuisionem oĩs res clarius aperitur. ff. de excep. do. l. j. Ideo sciendũ est, ꝙ gradꝰ successionem diuidit̃ in hos gradꝰ superiores, inferiores, & trãsuersales. insti. de gradi. §. j. in aut̃. de hæ. q̃ ab intest. §. j. ¶ † Circa primũ gradũ sciendũ est, ꝙ si quis ab intesta. moriens habet liberos, succedũt liberi exclusis parentibus & transuersalibus: & succedunt æqualiter et indistictè: licet olim secus si sint sui iuris, vel emancipati masculi, vel fœminæ insti. de hære. q̃ ab intes. §. j. & ij. & in aut̃. e. §. j. & intelligas liberos vsq; ĩ infinitũ, vt. ff. de ver. sig. l. liberorũ. ideo vocãt̃ liberi, vt si ex vno filio ꝑmortuo sit nepos vel ꝓnepos vna cũ alio filio defuncti vocãtur. ĩsti. de hæ. q̃ ab ĩte. §. cũ filiũ ꝙ ita dꝫ intelligi ꝙ nepos, vel pronepos vnus, vel plures tãtũ accipiunt de hæreditate, q̃tũ acciperet eius pater si viueret, vt in aut̃. de hę. q̃ ab inte. §. sin autem. co. ix. Verũ quia multę sunt species liberorũ: nam non omnes filij succedunt.
2 ¶ † Sciendum est ergo, quod filiorum quidam sunt naturales & legitimi, quidam legitimi tantũ, quidam naturales tantũ, quidam spurij, quidam incestuosi, quidam nepharij, quidam adulterini, vt in aut̃. quibus modis. nat. effic. legi. §. palam.
3 ¶ † Dicuntur autem filij naturales & legitimi, qui nati sunt ex legitimo matrimonio cõtracto, vel præsumpto ꝙ fuerit contractum, vt in aut̃. prçalle. §. legiti. col. vij. ff. de in ius vocan. l. quia. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. filiũ. extra de fi. ꝓsby. c. Michael, & isti succedunt ęqualiter ab inte. & filij eorum in
4 stirpem, vt. s. dictum. est. ¶ † Filij autem naturales legitimi dicuntur illi, qui erant primò naturales, postea effecti sunt legitimi, ꝙ fit quinq; modis. Primò, si pater obtulit eos in seruitium curię, vt in aut̃. quib. mod. nat. effi. sui. §. j. Secundò, si matrem dicti filij pater sumat in vxorem, vt in. d. tit. §. si quis igitur dotalia. & insti. de nup. §. fi. extra qui filij sint legi. c. tanta. Tertio modo per rescriptũ principis, ꝙ fit quãdo non habet alios legitimos, vt in aut̃. quib. mod. nat. effi. sui. §. illud mihi. Quartò, si pater in testamento illud dicat: si quos velit esse legitimos quòd debeant filij testatoris ostendere principi, &

a ¶ Tractatꝰ qũo & qualiter probetur mors. Iste est trac. Bar. lꝫ scripserit sine allegati. secũdũ Ange. de are. ĩ. §. actionũ. in pe. col. ĩsti. de act. et Fely. ĩ. c. qm̃ frequẽter. ĩ. §. porrò. ĩ ix. col. vt li. nõ cõte. Et adde ꝙ hmõi tract. ẽ de verbo ad verb. ĩfra ĩ tract. de test. Bar. ĩ. iiij. col. ĩ versi. mortuũ hoĩẽ dixit, qualiter cã, & ideo ibi vide Th.

b ¶ Tractatꝰ successio. ab intesta. de hoc tract. aduerte quod dicit. d. Pe. phili. cor. in consi. ccxxxiiij. ĩ. iiij. vo. ꝓ deci. pñtis qõnis. ĩ. iij. co. ꝙ huiusmodi trac. ĩtitulat̃ Bar. & ĩ. l. si q̃ illustris. ĩ. iij. col. C. ad orfi. alle. Bar. ĩ isto trac. si ẽ tract. Bar. ¶ Dñs Io. de sancto Seue. ĩ repe. d. l. si q̃ illustris. ĩ. xxij. col. dicit habeo trac. ĩtitulatũ Bar. ĩci. qm̃ ab ĩtest. succes. mã. & ĩ eo aliter. Cy. ĩ primo latere ĩ. l. j. C. de cõdi. infer. & dicit vidisse illũ tra. ĩ libris aliorũ ĩtitulatũ Dy. & in eo nõ est alle. Cy. Et adde ꝙ dicit ipse ꝙ Dy. cõposuit trac. de succes. ab ĩte. siue summulã q̃ ĩseruit Cy. in aut̃. itaq;. C. cõia de suc. & aliũ trac. ꝓuũ quẽ habebat attributũ Dy. & q solet. ĩseri. ĩ fi. suę lecturę sup infortia. & sic iste trac. Bar. hoc secũdũ ipm̃ nõ ẽ Dy. vt patet ex cõparatione illiꝰ trac. ad hũc Et adde ꝙ idẽ do. Io. bap. ĩ. d. l. si qua illustris. ĩ. xxx. co. dicit ꝙ hmõi trac. est Dy. & sic magis credit fuisse Dy. vt colligit̃ ex verb. Cy. in aut̃. cessante. ĩ addi. mag. C. de su. & leg. Et adde ꝙ hũc tra. ꝓ trac. Dy. alle. Ale. ĩ cõsi. lxxx. ĩ. j. vo. viso. ĩ. iiij. col. & in cõsi. lxxvj. ĩ. vj. vo. Frã. ĩ. vj. col. Tho.

ſupplicare ꝙ cõfirmet quod pater fecit,& principe cõfirmã
te erũt legitimi ptim à teſtatore, partim à prĩcipe,ſiue à lege.
quod intellige hoc teſtatorẽ poſſe facere ſi legitimos nõ ha-
beat,vt aut̃.præalle.§.his verò,Quintò,ſi pater tractat in te
ſtamento eos eſſe naturales filios,& appellat eos filios in te-
ſtamento,vel in alia ſcriptura in qua tamẽ ſcriptura ſint ſub
ſcripti tres teſtes.vt in aut̃.vt li.ma.& auiæ.§.hoc autem,col.
viij.in.j.col.Et ſcias ꝙ prædicti modi permittuntur volẽtibꝰ
filijs,& non inuitis,vt in aut̃.quib.mod.nat.effi.ſui.§.genera
5 liter aũt.¶ †De ſucceſſione iſtorum eſt ſciendũ,ꝙ omnes le-
gitimati quatuor modis vltimis ſuccedunt,ſicut legit.vt.s̃.
aut̃.præalle.§.tribus.& adoptiuis,& legitimis.In legitima-
tis verò in ſeruitio curię aliu s modus ſeruatur.nam ſicut legi
timi ſoli primi efficiuntur ſui,& non agnatis patri,ac agna-
tis ſibi,& alia ſeruantur.vt in aut̃.quib.mod.nat.effici.ſui.§.
ꝗa verò filiũ vſq; ad.§.tribus.Itẽ ſi quęras vtrum tales ſint le
gitimi non ſolum quo ad ſucceſsionem,ſed etiam quo ad ho
6 nores & ordinẽ:dic ꝙ ſic,vt in.d.c.tanta.¶ †Dicuntur autẽ
filij naturales tãtùm,qui nati ſunt ex concubina vnica,& in
domo,& licet à iure canonico reprobetur cõcubinatꝰ,ex le-
ge noſtra nomẽ aſſumpſit,& ideo ſicut quis eodem tempore,
plures vxores habere non poteſt.ff.de his qui no.infa.l.ij.&
l.quid ergo.§.j.extra qui fi.ſint legiti.c.per venerabilem.ĩ fi.
ita nec plures cõcubinas.vt in.l.ij.in fi.ff.de cõcubi.& in.l.ĩ cõ
cubinatu.in fi.& ĩ aut̃.qb.mod.nat.effici.ſui.§.ſi quis autem
7 defunctꝰ,in aut̃.de trien.& ſemiſ.§.cõſideremus.¶ †Iſti au-
tem ſuccedunt iſto modo,nã ſi perſona defuncti careat libe-
ris & aſcendentibus:filius naturalis ſuccedit intotum,Si autẽ
ſuperiores exiſtunt:tunc relictalegitima parentibus,reliquũ
poterit in naturalibus diſtribuere,ſi autem legitimi exiſtant,
vt deſcendentes mater talium naturalium,ſcilicet concubina
& ipſi naturales ſuccedunt in vnam vnciam: & ſolam mediã
habere poſſunt,vt in aut̃.quib.mod.nat.effici.ſui. verſic.de
ſcripti.cum verſi.ſeq.¶ Ab inteſta.autem ſuccedunt natura-
les,vnà cum matre in paternas ſubſtantias,in duas vncias non
exiſtentibus legitimis liberis,nec legitima coniuge,licet eius
coniunx vt legitima non adijciatur.facit tamen ne naturales
poſsint capere,vel ſuccedere.extantibus autem liberis, vel le
gitima coniuge,in nihilum admittuntur,ſed ali debent ab hæ
redibus arbitrio boni viri.& quod dixi de filijs:idem intelli-
a gas de nepotibus,[a] vt not.in aut̃.qui.mo.na.effi.ſui.§.ſi quis
autem defunctus.C.de natu.lib.aut̃.licet.ſed licet pater non
ſuccedat,niſi vt dictum eſt mater tamen ex teſtamento & ab
inteſt.ſucedit cum legitimis.C.ad tertu.l.pe.filij autem legiti
mi tãtũ dicunt̃ qui ſunt inducti per legem,nam & adoptio
8 deſcribit̃.¶ †Adoptio eſt legitimus actus,per quẽ filius de-
ſcribitur& efficitur qui non eſt,vt.ff.de adop.l.j.&.ij.inſti.eo
in prin.Et eſt duplex.ſ.arrogatio,& adoptio.arrogatio q̃ fit
corã principe,& de illo qui eſt ſui iuris,& efficitur in poteſta
te arrogantis.& licet olim omnia efficerent̃ arrogantis,hodie
tamẽ ꝙtũ ad vſumfructum tãtũ,vt no.ff.de vſufr.l.j.ij.&.l.ſi
pater.&.l.ſi arrogator.& inſti. de acquiſi.per arrog.per totũ
et in iſto ſuccedit ſicut legitimus & naturalis,& ſi pater ex-
hæredaret eum iuſtè reſtituet bona arrogato,& quartam par
tem illius portionis,quam habiturus fuiſſet arrogatus,ſi arro
gator mortuus fuiſſet ab inteſta .Si autem eum emanciparet
ſine cauſa reſtituetur,ac ſi cum cauſa,bona tamen ſua reſtitu-
et.ff.de ado.l.ſi arrogator.& inſti.eo.§.idem.C.eo.l.in adop
tionibus.in fi.De ſecũda autem adoptione ſcias ꝙ ipſa fit co-
ram vnoquoq; magiſtratu,& ſic de illo qni eſt in poteſtate.&
licet olim tranſirent in poteſtate adoptantis,hodie tantùm ſi
detur in adoptionem auo paterno,vel materno:& filius qui
eũ dedit erat emancipatꝰ.arg.ff.de col.l.ij.& inſti.eo.§.j.et.§.
ſed hodie.& in iſto dic:ꝙ eo eo caſu quo adoptiuus trãſit in
poteſtatẽ aui paterni,vel materni ſuccedit:ſicut filius legiti-
mus & naturalis:& ideo ſerua in eo ꝙ in illo.Si autẽ detur
extraneo,quo caſu non tranſit in eius poteſtatẽ,dic ꝙ patri
adoptiuo ſuccedit ita demun ſi decedat inſtatus.Nõ autẽ pa-
ter adoptiuꝰ tenetur tunc eum inſtituere.imò põt eum exhę-
redare ſine pœna,& pręterire.nec poterit ille filius ſuccede-
re agnatis patris adoptiui,nec ipſi etiam ab ĩteſta.C.de adop.
9 l.cũ ĩ adoptiuis,vſq; ad.§.fi.¶ †De filijs autẽ ſpurijs ſcias ꝙ
tribus tantùm modis appellantur ſpurij propriè in iure no-
ſtro.vno modo qui patrem habent incertum ſicut filius me-
retricis.Secũdò qui habet certum,ſed habet talem quẽ ſecun
dũ Deũ & honeſtatem monſtrare non licet,vt puta filium pſ
byteri vel monachi.vt.ff.de ſta.homi.l.vulgo.nõ enim videt̃
eſſe qui nõ eſt habilis,vel non poteſt cum honeſtate monſtra
ri.ff.ꝙ cuiuſq; vni.no.l.i.§.j.& qui ſatiſda.cog.l.quoties.ff. de
munc.& hono.l.vt gradatim.§.fi.Tertiò dicũtur ſpurij qui-

a ¶ De nepotibus. Vide.d.Io.bapt. ſeue.ĩ.l.ſi qua illuſtris.ĩ.xxij.col.C. ad orfici.& Petrũ phil.cor.ibi in.iij. co.& ĩ cõſili.ccxxxiiij.ĩ.iiij.vo. pro deciſi.pñtis qõis. in.iij.col.Tho.

nati ſunt ex ſeruo & libera.vt.C.de ſuis & legiti.hęr.l.libera.
de iſtis autẽ dic ꝙ pater ſuccedere nõ poteſt.primo caſu.quia
incertus,& ſic cõditionem patris ſequi non poteſt.ff.de ſtatu
homi.l.cum legitimè,Secundo caſu,ꝙ pater habetur pro in
certo iuris fictione.& vbi iuris fictio eſt pro veritate accipit̃.
ſiue ſeruatur.vt.ff.de teſta.l.lex corne.inſti.quib.mo.ius pa.
po.ſol.§.ſi ab hoſtibus.Tertio caſu,nõ poteſt,quia cum ſit
filius ſerui ei ſuccedere non poteſt,niſi in caſibus not.ff.com
munia de ſucceſ.l.ſeruus.& meritò cùm ſeruus nõ habeat bo
na.vt.ff.de verborum ſignificatiõe.l.paterfamili.dicas tamẽ
ꝙ ſuccedit matri ſolus,ſi mater non eſt illuſtris,vel vnà cum
alijs legitimis,vt inſtituti.ad orficia.§.nouiſſimè.et etiã auiæ
aliàs auiæ maternæ , vt.ff. vnde cognat .l.modeſ. Sed ſi ma-
ter eſſet illuſtris:tunc non ſuccederet cum legitimis,vt.C.ad
orfici.l.pen.Et eſt ratio:quia mater ſemper eſt certa.ff.de in
10 ius voc.l.& quia.¶ †De alijs autem tribus inceſtuoſis,ne-
pharijs,& adulterinis.Sciẽdũ eſt,ꝙ inceſtuoſi propriè dicũt̃
ſecũdũ ius ciuile,propriè nati ex linea tranſuerſali in gradu
prohibito.Nam inceſtus dicitur inter tales cõiũctos,licet alię
inueniant̃ pſonę.ff.ad.l.iul.de adulteris.l.adul.cũ inceſtu.Ne
pharij dicũtur ꝗ nati ſunt ex linea deſcẽdẽti,ita tales cõplexꝰ
dicũtur nepharij.inſti.de nup.§.ergo.Adulterini ꝗ ex adulte
rio naſcuntur,aliqñ omnes iſti dicuntur damnati .aliquando
ſpurij:vt inſti.de nup.§.aduerſus.de iure canonico vocantur
manzeres,noti,& ſpurij:vt extra de renũ.ca.niſi cũ pridem.
§.pſone verò.& ibi plenè in fi.ꝗ fil.ſint legi.c.p venerabili.in
11 fi.¶ †Iſti autẽ filij a ſucceſſiõe repellũtur paterna:& mater-
na.& nõ ſolũ iſti,ſed omnes qui naſcuntur ex nuptijs prohi-
bitis,alio de quatuor modis ꝗ not.inſti.de nup.§.ſunt & alij.
cũ iſti dãnantur à lege,non poſſunt ſuccedere,ſi parẽtes vel
let,nec etiã ſunt allendi,vt in aut̃.qui.mo.na.effi.ſui.§.fi. re-
pelluntur etiam ab honoribus.ff.de mu.& hon.l.generali.§.
ſpurios.niſi ĩ ſubſidiũ,vt ibi dicit tex.vel niſi ĩperator eos ad
mitteret cũ clauſula nõ obſtante.aut̃.ꝗ.mo.na.effi.ſui. in pri
12 uilegijs legitimationis.¶ †Item ab ordinibus & dignitatibꝰ
repelluntur extra de elec.c.cũ in cũctis .& de fil.pſbyterorũ
c.j.& fi.niſi p Papã vel epm ſuper ordinibus fuerit diſpenſa
tum.vel fuerint religionem ingreſsi,vel in dignitatibus per
13 ſonarum per Papã fuerit diſpẽſatum,vt in.d.c.fi.¶ †Expe-
dita linea deſcendenti ſiue gradu,reſtat,vt de aſcendentibus
videamꝰ.Et no.ꝙ tot ſunt ſpẽs filiorũ vt dixi,quot ſunt ſpẽs
parentũ:cũ iſta ſint correlatiua:filius,ergo pater.Si ergo pſo
na defuncti careat deſcẽdẽtibꝰ & habeat aſcẽdẽtes vnà cũ col-
lateralibꝰ:ſi qdẽ ſolũ legitimos aſcẽdẽtes,& naturales habeat
filiꝰ.ſi quidẽ ſolũ matrẽ,& patrem,& mater & pater ſibi ſuc
cedunt,ſi verò eſt pater vel mater,& alij aſcendentes,vt pu-
ta auus paternus,vel maternus:quilibet ſuccedit in virilem
portionem,licet eorum diſpar ſit numerus:& ideo ſi eſt ex
vna parte auus paternus , & auia,& ex alia auus maternus,
vel auia,& econtra tantum habebit auus maternus, & auia
ꝙtum paternus auus.vel auia.Idem dicam in omnibus aſcen
dentibus,vt in aut̃.de hęr.ab inteſt.§.conſequens quæ eſt po
ſita.C.ad tertul.aut̃.defuncto.Si autem habet aſcendentes,
vnà cum tranſuerſalibus , ſi quidem habet fratres vtroque
parente coniunctos admittuntur iſti fratres vnà cum aſcen-
dentibus proximis ſcilicet patre & matre auo,vel auia in vi-
rilem portionem.Item filij filiorum fratrum ſimiliter admit
tuntur,ſi mortui ſunt fratres,vel aliqui ex his. Alij ſunt fra-
tres , qui ſunt coniuncti ex parte patris tantum, vel filij eo-
rum,vel alij tranſuerſales,an ſuccedant cum parentibus,vt
in aut̃.vt fratrum filij.§.j.Olim tamen erat aliter.l.pen.C.ad
tert.de legi.hęre.l.de emancipatis.in prin.de bo.quæ libe.l.
quecunq̃.& communia de ſucce.l.fi.tamen omnes corrigũt̃.
& hoc de filijs legitimis & naturalibus,qui decedunt relictis
parẽtibus.ſi autem ſint filij legitimi deſcendẽtes,relictis pa-
rentibus,dic idem quod in ſuperioribus exceptis legitimis,
per oblationem curię:in quibus,dic ꝙ ſi decedũt ſine liberis
ſuccedunt parentes ſeruata tamen parte curię.in aut̃. ꝗbus.
mod.na.effi.l.§.ſciendũ ergo.&.C.quando & quibꝰ quarta
14 pars debetur.l.j.&.ij.in prin.lib.x.¶ †In naturalibus autẽ
dic,ꝙ parẽtes ei ſuccedũt eo.mõ& eo.iure quo ipſi parẽtibꝰ
ſuccedunt,vt ſit par eadẽq̃ ratio pietatis.ff.de inoff.teſt.l.nã
& ſi parentibus.in aut̃.qui.mo.na.effi.ſui.§.quibus. & hoc
ſecũdũ Azo.Sed Pla.dixit patrẽ inſolidũ ſuccedere filio natu
rali,etiam ſi filius ſit ſpurius.& iſtud aliqua lex non ꝓbat.
15 ¶ †De filijs tamen legitimis deſcẽdentibus,dic ꝙ adoptator,
vel arrogator,in cuius poteſtate trãſiuit,ꝙ eſt ſi fuit paternꝰ
vel maternus auus,vt.s̃. dictũ eſt viuo filio habet vſumfru-
ctũ in bonis filij inſti.de acq.p arroga. in prin . Si autem ab
inteſt.ſuccedat talis filius,ipſe ei ſuccedat tãq̃ filio legitimo,
& naturali,

&naturali.eo ſaluo ꝙ nõ poſſet dicere matrem ſuccedere cum adopta-
re non poſſet:vt inſti.de adop.§.fœminę.Sinautem fuerit extraneus qui
in adoptione eſt:dic ꝙ in nullo ſuccedit ei.cũ nõ exiuit de poteſtate pa
tris naturalis.C.de adop.l.cũ adoptiuis.§.ſed ad ter.ſ. qa dãnať à lege.
De filijs aũt ſpurijs,dic ꝙ ipſi non ſuccedũt parentibus,& qua rõne ita
nec parentes eis:matres autẽ bene ſuccedũt eis eadẽ ratione qua ipſi ma
tribus,ſi tales filij decedant ſine liberis.Nam ſi liberi extarẽt:mater non
ſuccederet.C.ad tert.l.j.§.liberi.ff.vnde cog.l.iij.§.itaq;.De inceſtuoſis
autẽ.& nepharijs,vel adulterinis ſic dãnatis,dic ꝙ patres nõ ſuccedunt
eis.nã qua rõne ipſi patrib⁹ nõ ſuccedũt:eadẽ rõne ipſis nõ ſuccedunt
16 patres.¶†Reſtat vltimò explicatis duobus gradibus vt ad tertiũ trãſea
mus ſcilicet trãſuerſaliũ.in quo no.ꝙ ſicut deſcendentiũ plures vocanť
ſpecies ac aſcendẽtiũ:ita & trãſuerſaliũ totidẽ ſunt ſpẽs. Si igiť defun-
cta pſona careat liberis & aſcendẽtibus,& collaterales habeat.ita diſtin
gue:aut habet fratres ex vtroq; parẽte tãtũ.aut filios fratrũ tãtũ.aut ha
bet ſimiles fratres,aut filios fratrũ.Primo caſu,ſuccedunt ſoli fratres.Se
cundo caſu ſoli filij fratrũ.Tertio caſu,ſimili.ſuccedũt fratres & filij fra
trum ĩ ſtirpes,& nõ in capita.ff.de col.bo.l.ꝑtor.Et ita exẽplificať ſi de
cedat qs relicto fratre vno,& trib⁹ filijs ex fratre pręmortuo,ex vtroq;
parẽte tm̃ habebit frater ſol⁹ ꝗtũ tres oẽs filij ex fratre ꝑmortuo & ſuc
17 cedũt iſti oĩbus alijs collateralibus excluſis.¶†In alijs fratribus q ſunt
cõiuncti vno parẽte tantũ,puta patre vel matre ꝗ̃ cæteris agnatis & cõ
gnatis,excluſis prędictis collateralibus.ſ. fratribus & filijs fratrum ex
vtroq; parẽte cõiunctis,ſuccedũt defuncto.ſ.fratres ex vno parẽte con-
iunctis tantũ,excluſis alijs collateralibus.ſ.patris auũculis,amitis,& ma
terteris.& hoc verũ eſt ĩdiſtinctè,ſiue maſculi,ſiue fœminę agnati vel co
gnati ſunt ĩ poteſtate vel ſui iuris,& hoc colligiť ĩ auť.de hęre.ab inteſt.
18 §.reliquũ.&.§.ſe.C.de le.hęr.auť.ceſſante.& auť.tres fratres.¶†Sed po
ne qs moriť ſine liberis aſcẽdẽtibus relicto fratre ex parte matris tm̃.&
alio ex parte patris tantũ:qualiter ſuccedũt iſti ſicut alij ſic defuncto?
Rñ.frater ex parte patris in bonis paternis ſuccedit fratri: & ex parte
matris in bonis maternis.C.de legi.hęr.l.de emãcipatis.in fi.ĩ alijs autẽ
bonis aliunde q̃ſitis ſuccedũt ęqualiter.Nam quãtũ ad illa bona ſubla-
lata eſt differentia cognationis,ſiue agnationis,vt in auť.itaq;.C.cõia de
ſucceſ.licet Placẽ.cõtra in hoc.qd ſi decedit relicto fratre ex parte ma-
tris tantũ,& in alio fratre ex vtroq; parẽte cõiuncto,qualiter ſuccedũt
rñd.ſecũdũ Azo.ꝙ ille q eſt cõiunctus ex vtroq; parente,ſuccedit ĩ oĩ-
bus bonis,tam paternis,ꝗ̃ maternis,& in aliunde quęſitis,alijs duobus
fratribus excluſis.Et eſt rõ:qa iſte habet duplex vinculũ.ſ. paternũ, &
maternum.meritò ille pręferť illi q non habet niſi vnũ,vt in auť.de cõ-
ſan.& vte.fra.circa mediũ.&.C.cõia de ſuc.auť.itaq;.Placẽ.dixit cõtra
riũ,ex parte patris hoc caſu in bonis maternis admitti cõiunctũ vtroq;
19 parente ad alia bona,ꝙ eſt cõtra dictã authẽ.¶†Sed pone ꝙ aliqs de-
ceſsit relicto vno filio ex fratre ꝑmortuo,& relictis duobus filijs etiam
ex alio fratre ꝑmortuo:nunqd iſti ſuccedũt defuncto in capita vel in ſtir
pes?Rñd.ſecundũ Azo.in capita ita vt quilibet habeat ſuã partẽ. & ita
ſecundũ eũ hæreditas diuiditur in tres partes,vt videť velle cõcludere
ꝑ eãdẽ auť.§.ſi verò neq; fratres,neq; filios fratris ꝑ ꝙ ĩnuiť filios fratris
debere ſuccedere ĩ ſtirpes & nõ ĩ capita.& huic opi.aſſentio. Nã ſemꝑ
inuenio filios fratris,ſuccedere in ius patris ſui.inſti.de hęre. ab inteſta.
20 §.filius.& in ꝑdicta auť.§.ſi verò.&.d.col.&.C.vnde libe.l.ij.¶†Si etiã
decedat qs ſine aſcẽdẽtibus & deſcen.qd in filijs fratrũ?dic tunc ꝙ illi q
ſunt proximiores in gradu,ad ſucceſsionẽ eius admittunť, & inter eos
fiat diuiſio in capita,& nõ in ſtirpes,nõ habita differentia an ſint agnati
vel cognati,maſculi vel fœminę in poteſtate vel ſui iuris.vt in authenti.
poſt fratres.C.de legi.hęred.& ibi no.licet olim ſuccederẽt vſq; ad.vij.
gradum,vt ibi:cũ ſublata ſit differentia agnationis: & cognationis:vt.ſ̈.
de naturalibus autem legitimatis à patre.dic vt.ſ̈.in his ſcripſi excepto
vt qui legitimantur ꝑ oblationẽ curię ſuccedũt ab inteſtato agnatis, vel
cognatis: niſi ſolus pater legitimus efficiatur vt in auť.quib.mod. natu.
21 effi.ſui.§.quibus.¶†De naturalibus autem collateralibus non legitima
tis dic ꝙ inter ſe ſi ſunt fratres ex eadem matre tantum ſuccedunt quo-
niam ſi eſt hoc in ſpurijs,vt.ff.vnde cogna.l.ij.& ita dico multo fortius
in liberis tantũ:non tamen dico ꝙ vnus qui fuit naturalis filius tantum
fratri ſuo legitimo & naturali agnatis, & cognatis ſuccedit, vel etiam
fratri,& ex alia matre,vt in.d.§.filius.authenti.quib.mod.nat.effici.ſui.
colum.ix.nã ſi legitimatur per oblationem curiæ,non fit legitimus ſuc
ceſſor agnatis,vel cognatis patris,multo fortius nõ efficitur ille qui nul
lo modo eſt legitimus,ſed naturalis remanſit inſti.de ſeruili cog.§.fina.
22 & ꝙ ibi dicit,pręfertur,non ad illos,vt infertur.¶†De legitimis autẽ
collateralibus,dic vt de primis fratribus dixi ſcilicet qñ fuit aliquis ar-
rogatus,vel adoptatus ab auo paterno vel materno:quoniã vt tunc dixi
legitima iura conſequitur.Sinautem extraneo datus fuit quis in ado-
ptionem,licet retineat iura legitima quæ ſunt ad patrem naturalem tã-
tum ſoli patri adoptiuo poterit ab inteſtato patri ſuccedere non filijs
eius agnatis vel cognatis, nec ipſi ei.C.de ado.l.cum in adoptiuis.Scio
tamen.ꝙ collaterales puta fratres arrogati non poſſunt adoptari, vt.C.
23 de hære.inſtitu.l.nec apud.¶†De ſpurijs aũt dicas,ꝙ duo fratres ſpurij
ex eadem matre inter ſe inuicem ab inteſta.ſuccedunt.ff.vnde cogna.
l.ij.&.l.ſi ſpurius.inſtitutio.de legit.agna.ſucce.
§.vulgo.¶ Sed pone,ꝙ ſint duo fratres ſpurij, à
diuerſis matribus,& nunquid,inter ſe ſuccedant?
Pone ergo ꝙ ſacerdos vel monachus ex diuerſis
matribus habet filios.pone largius quæſtionem:
quidam ſolutus de vna muliere dico concubina
tantùm habuit filium vnum:& de alia habuit fi-
lium alium:qui vulgariter appellatur in Lom-
bardia baſtardus:nunquid iſti inuicem ſuccedãt
ab inteſtato?& an ſuccedant agnatis patris, vel
agnatis matris,videť ꝙ ſic: quia fratres ſunt alijs
proximiores,ideo admittuntur.in auť.de hær.ab
inteſta.§.reliquum.Nec ob.ſi fuit ex parte patris
tantum:quia ſola naturalis cauſa inſpicitur.C.de
ſu.& leg.auť.in ſucceſsione.Item delictũ patris q
ad aliam mulierem acceſsit,nõ debet nocere filio
ff.de pœn.l.crimen.ff.de decurioni.l.j.§.nullus.
Ecõtra uideť ꝙ nõ tanꝗ̃ cognat⁹ ei.Nã cognatio
fit per matrem.inſti.de legi.agna.in prin.tãquam
a agnatus.nã cùm nulla ſit inter ſpurios agnatio[a] ſi
ue ius agnationis:tunc enim per patrem agnatio
contrahitur:cum legitimę nuptię ſint contractę,
inſtit.de nup.§.ſi aduer.inſt.de le.ag.ſuc.§.j.&.ij.
igiť iure agnationis,vel cognationis cũ non veni-
at:merito repelluntur:cũ alia iura ſucceſsionis non
reperianť in iure niſi vt ſibi ſuccedãt à iure, vel à
lege vel ſe cõſul.ꝙ vltimũ credo verũ,vt in auť.q.
mod.na.effi.ſui.§.j.in fi.&.§.ſi verò.& ibi proba
24 tur.¶†De inceſtuoſis,ſiue nepharijs,ſeu damna-
tis,& alijs fratrib⁹ dic agnatis, vel cognatis nullo
modo ſuccedere: cũ omni bñficio legis careãt vt
pręalleg.auť.in fi.nam talibus inter viuos, dona-
re non põt.C.de ince.nup.l.ſi quis inceſtas. ꝙ de
iſtis dictum eſt intellige non ex matrimonio vno
quia fœtentes ſunt tales progeniti,ſed aliter igno
rauit,dic vt extra de ſpõ.c.in tua.& q fil.ſint legi.
c.ex tenore.Sinautẽ ex prædictis colligi,apparet
ex ſucceſsio.ab inteſt.prima enim cauſa libero-
rum.ſecunda aſcendentium vſque in infinitũ.ff.
de in ius vocan.l.vel parentes.tertia tranſuerſaliũ
iſta vſque ad.x.gradum ſiue agnati, ſiue cognati
ſint hodie ſuccedunt,vt inſtit.de legit. agna. ſuc-
ceſsi.in fi.Iſtis autem deficientibus ſuccedit fiſc⁹,
exceptis quibuſdam caſibus, in quibus alij fiſco
præferuntur.præfertur enim uxor.C.vnde vir et
vxor.l.j.Item vxore deficiẽte pręferuntur aliqui
etiã vt puta decedit miles nauicularius cohorta-
lis fabricenſis,vt de pręd.naui.per totũ.Item ſo
cius liberalitatis imperia.vt.C.ſi ſocius liber. im.
lib.x.Certum eſt enim, ꝙ collegium ſiue ſocius.
præfertur fiſco,vt.ſ̈.allegat.l.hoc de prędictis lai
25 cis vendicat locum. ¶†De clericis autem ſcias tu
legiſta quòd ſi clericus prælatus moriatur inte-
ſtatus,in his quæ ab eccleſia, uel contemplatione
eccleſię habuit,ſuccedit eccleſia tantummodo. ꝙ
intellige,vt.C.de ſac.ſan.ecc.in auť. licentia.in fi.
xij.q.ſi.c.ſi.his deficiẽtibus ſuccedũt cõſanguinei
& affines his &c.his deficientib⁹ ſuccedit. extra
de ſuc.ab inteſt.c.j.et plenè in.c.ij.e.ti.plura circa
16 hoc nõ curaui ponere.¶†Poſtremo videť ꝙ quę
dam innouata ſunt, & quædã regularia in ſucceſ-
ſione ab inteſta.no.primò quædã regularia,& cur
ſus per quæ ſunt innouata ab ĩteſt.C.cõmunia de
ſucce.l.uitrico.&.l.affinitas. dicuntur aũt affines
oẽs illi, qui per vxorẽ mihi cõtingũt.ff.de gradi.
l.nõ facile.§.affines.vxori vir ſuccedit qui nõ di-
ciť affinis,ſi vxor decedat ſiue aſcendẽtibus ſiue
deſcendentibus ſiue collateralibus fiſco excluſo
ut.l.j.C.vnde uir & vxor.& alio caſu et in auť.ibi
poſita.Itẽ et alio caſu ſi vxor decedat relictis filijs
emãcipatis,vel nepotib⁹,vel pater unà cũ eis ha-
27 bet utilẽ vſumfructũ.C.de bo.ma.l.iij.¶†Itẽ eſt et
alia regula,ꝙ ſeru⁹ nõ põt eſſe ſucceſſor,vt.l. ſer-
u⁹.C.cõia de ſuc.fallit cũ mora ẽ facta ĩ libertate ꝑ
ſtanda.C.ad orfi.l.fi.de his quib.vt indig.l.fi.Itẽ
fallit cũ deceſsit apud hoſtes.C.de ſu.& le.l.apud
28 hoſtes.¶†Itẽ eſt alia regula,donec põt habere lo
cũ ſucceſsio,ex teſtamẽto ceſſat ab inteſt.ff.de re.
iur.l.ꝗ̃diu.C.cõia de ſuc.l.anteꝗ̃.Fallit iſta regu

a ¶Agnatio, vñ nec ab inteſtato ſuccedunt patri, ſed excludunť per fiſcũ: vt per Bal.in.l.certum. vj. col. verſi. ſed pone baſtardus.C. vnde cog. et in.l.j.C.de ſecũ. nup.

la.si sic dicat testator.te heredem instituo si legitimè valuerit.ff.de he.īsti.l.si ita qs heredem instituat.

29 ¶ †Item est alia regula, q proximior est in gradu, ꝓximior & potior est in possessione. C. eo.l.auunculo.ꝙ intelligo secũdũ distinctionẽ.s. positam.s.de succes.ascẽdẽtium & collateralium.

30 ¶ †Item est regula ꝙ nullꝰ hospes pōt etiã ab intest.succedere alũno, siue vitrico siue hospiti.C.e. ti.l.nutritoribus.& ĩ auť.oẽs peregrini.ibi posita. ¶ Vltimò restat quæ sunt per ius nouissimũ immutata:licet ex ꝑcedẽtibus possit satis perpẽdi,tamen olim nõ succedebat filiꝰ emãcipatus patri de iure pretorio.hodie sublata est differentia patrię potestatis & emancipationis:vt in authẽ. de suc.ab intest.§.j.q̃ est.C.de leg.hęr.auť.in suc. ¶ Itẽ olim nepos vtputa filiꝰ filij,nõ admittebatur ad successionẽ cũ auũculis,nisi cũ diminutione tertię partis.C.de suc.&c.legi.l.si defunctus. & l.illam.C.de colla. Sed hodie ęqualiter succedũt. Itẽ olim ascẽdẽtes:puta mater per orficianũ, pater verò iure pretorio.Sed hodie de iure ciuili vt in auť.defuncto.Itẽ olim si pater emancipabat filiũ,cõtracta fiducia nõ succedebat de iu.ciuili.hodie semper in emancipato cõtracta fiducia pręsumiť.vt insti.de legi.agna.suc.§.fi.& in authẽti.de hęr.ab intest.§.& cõsequẽs.Itẽ olim pater ad successionẽ filij fratribꝰ extãtibꝰ,vocabať mater ad interesse vsusfructꝰ.ff.ad ter.l.fi.hodie aũt in viriles admittunť:vt in auť.defuncto.Itẽ olim admittebanť cõsanguinei de iure ciuili,& vterini de iure pręto.vt īsti.de suc.cog.Hodie autem prędicta differentia est sublata,vt in prędictis apertè cauetur.Dynus de musello excellen.doctor.

in.ix.colũ.de test. ꝙ Bar.composuit hmõi trac.de teste quẽ morte ꝑuẽtꝰ nõ cõpleuit.alleg. ita referre Bal.ĩ.l. de qbꝰ.ff.de legi. & ĩ.l.iij.C.de test. & ĩ.d.c.cũ cãm.in ij.fallẽ.Adde Bal. ĩ.l.edita.ĩ repe.Pata.ĩ pe.col.ĩ prin. C.de edẽ.vbi dicit ꝙ Bar.à Saxofer. præceptor suꝰ illustris.cõposuit tra. de testa.& morte ꝑuentꝰ incõpletũ reliqt.q vltra etiã q̃ legistis expediat cũ intellectu volauerat ad ea q̃ nõ pñt intelligi nisi ꝑ summos viros q cognoscũt genꝰ & differẽtias & virtutes:& vitia q̃ generanť ex actibus vnde Bal.ad hunc tra.suspirãs subiũgit qs dabit mihi pẽnas colũbę, & ĩ altũ uolabo.Tho.

a *Tractatus testimoniorum[a] secundum Barto.de Saxoferrato.*

a ¶ Tractatus testimoniorũ.Istũ pro trac.Bar.alle.doc. maxi.Fel.ĩ.c.sicut nobis.ĩ.iij.&.v.colũ.de re iu.& Ale. ĩ.l.legatis.ĩ princ. ff.de le.iij. ĩ apost. Bar.& ĩ cõsi.liiij.ĩ fi.ĩ.j.vol.& in cõs. cix.ĩ eo.vol.visis: & vt oportet cõsidera.ĩ.vj.col.& in cõsi.x.ĩ.vj.vol.ĩ.j. col.Lud.ro,ĩ.l.j.ĩ viij.co.ff.de verb. ob.& dicit ꝙ pauci habẽt hũc tra.et dicit Alex.ĩ.l.si cũ dotẽ.§.si maritꝰ.ff. sol.mat.ꝙ ipe habet trac.hmõi duplicatũ vnũ breuẽ & alterũ lõgiorẽ, & licet dicat ꝙ sit trat.alimẽtorũ: tñ qa alle.Bar.ĩ.c.opposita prudentię. voluit all.Bar.hic & istũ ꝓ tra.Bar. alle.bal.ĩ.l.solá.in pe.col.C. de testi. & vide Nelũ de sãcto Gemi.ĩ tract. de test.ĩ.xx.col.et seq.& Fel.ĩ.c.qm̃ frequẽter.ĩ.§.porrò.in.ix.col.vt lit. nõ cõtest.& dicit idẽ Fel.ĩ.c.cũ cãm

SVMMARIVM.

1 Testes an probent,iudicis arbitrio relinquiť,facta cõsideratione circa personam,& dictum testium.

2 Testis debet reddere causam sui dicti sufficientem simpliciter,si de ea fuit interrogatus.

3 Testis interrogatus in causa scientiæ si dicit, scio quia scio non probat.

4 Testis reddere debet causam dicti,per alterũ ex quinq; sensibus corporeis.

5 Testis dicens quẽ dñm,& non reddens causam dicti, etiam non interrogatus non probat.

Idem si dixerit,quem ebriosum.

6 Testis deponẽs super his quæ discursu intellectus percipiũtur,debet reddere causam sui dicti etiam nõ interrogatus,secus si sine discursu,uel modico.

7 Testis deponens fundum ualere decẽ nõ probat,nisi reddat causam sui dicti.

8 Testis deponens quẽ dñm,adijciens causam quia uidit eum tanto tempore q, præscripsisset,probat utile dominiũ.

9 Testis de causa causæ,si non interrogatur,non deponit.

10 Testis dicens aliquem possedisse,q, probet etiam si nõ ediecit causam.

11 Testis deponens aliqua uera esse,q̃a audiuit dici,nõ probat.

Dicta testium qñ testificata per ipsos sunt deperdita, probanť per testes qui dicũt uidisse testes in causa iurare, solenniter examinari,& eorum dicta uidisse probanť.

12 Testis deponens de credulitate,non probat,nisi in consistẽtibus in peritia.

13 Testis deponens se uidisse probat:licet interrogatus causam non deponat.

14 Testis deponens in uita & moribus alicuius, si reddit cãm: quia consanguineus:uel uicinus probat.

15 Vinum esse dulce si testis dicit:& reddit causam:quia bibit probat.

16 Testis qui dicit Titium promittere Seio:q, probet.

17 Testis dicens scio:quia præsens fui,uel interfui: q, probet.

Qui dicit se fuisse præsentẽ:necessario dicit & intelligentem.secus si alium dicit præsentem.

18 Lex,uel testator mandans aliquid fieri: & aliquo præsente intelligitur & intelligente.

19 Notarius dicens aliquid factum in præsentia alicuius.includit etiam intelligentiam.

20 Testis qui deponit per uerbum,uidetur,non probat.

Testis dicens,uidi Titium possidere:& mihi uidetur quòd sunt.x.anni,probat.

21 Substantia rei apud legistas,qũo capiatur,& est aut rerum corporalium,aut incorporalium.

21 Substantia rerum, comprehenditur per accidentia rerum quæ sensu percipiuntur.

23 Testis deponens super his,quæ ita nobis cõia sunt q, aspectu ab omnibus cognoscuntur,ut in lapide,ligno, & similibus & dicat q, erat lignũ:quia uidit,probat.

Testis qui dixit n-scio:ne sibi sit contrarius.intelligitur nisi ut.s.dixit.

24 Testis deponẽs circa aromata,lapides pretiosos,& similia sufficit q, dicat se uidisse,& se scire illiꝰ cõditiõis esse.

25 Quidditas rei,quæ non potest nisi per ualde peritos cognosci,quomodo probetur?

26 Binominis si aliquis sit,qualiter ꝓbeť esse illũ de quo agiť.

27 Homo ex auditu uocis,non cognoscitur.

28 Idemtitas fundi,qualiter probetur?

29 Idemtitas animalis,qualiter probetur?

30 Testis deponens super idẽ titate rei mobilis ut probet,qualiter deponat,& qualiter probetur?

31 Fructuum idemtitas,qualiter probetur?

32 Testis deponẽs super peremptione,uel amissiõe rei:ut probet,qualiter deponat,& peremptio,seu amissio rei qualiter probetur.

33 Pastoribus asserentibus multa animalia in pascuis, & itineribus perempta,an sit credendum?

34 Testis deponens uinũ esse quia uidit,non probat nisi dicat, & gustaui,uel odoraui,uel uidi in taberna uinaria.

35 Negatiua coarctata dicitur probari,qñ quis refert se ad certum corpus,puta talis res non est lignum.

36 Hominem uiuum fuisse,qualiter causa reddi debeat,ut probetur.

37 Mortuum aliquem esse,qualiter probetur?

38 Fama, probatur mors alicuius:ex quibus causis progredi debet.

Mors iuuenis luxuriosi,bellicosi,& uagabundi, quomodo probetur?

39 Testis si dicit quem mortuũ,quia interfuit eius sepulturæ, licet cadauer nõ uiderit,sed tunc dicebatur probat.

40 In maximis causis,mors per famam non probatur.

41 Testis deponens super morte alicuius,uerè ut probet: qualiter reddat rationem.

42 Titium fuisse qui aliquid fecit,qualiter probeť per testes. & an sufficiat si dicat testes se uidisse.

43 Qui dicit uidisse aliquid fieri de noctè,probat si dicat uidisse quia erat lumen lunæ,uel magnus ignis.

44 Testis qui dicit Titiũ fuisse qui illud fecit,quia dum se aspiceret in speculo,illum uidit,non probat.

45 Testis deponens se antea Titium cognouisse quia erat uicinus suus continuus,probat.

Sed si in pueritia ipsum cognouisset,non probat.

46 Iudex hominẽ exhibet, ut recognoscatur à teste. qui dixit aliquid factum ab aliquo,& nomen ignorat.

Mortuus ut ex aspectu recognoscatur.exhibetur.

47 Testis deponens super longitudine,uel latitudine alicuiꝰ rei probat si dicit quòd uidit mensurari.& idem si

Testis dicit rem magnã,uel paruam,quia uidit.

48 Testis deponens super mẽsura fundi,uel muri limitatè probat.si est peritus in mensura,& dicat se mensurasse,uel mensurari uidisse.

Mensura fundi,indeterminatè ab oĩbus cognosci pōt.

49 Pondus determinatè probatur per testes,dicẽtes se ponderasse,uel uidisse põderari,indeterminatè uerò si dicit q, manibus ponderauit.

50 Testis deponens determinatè circa mensuram uini,uel olei: si dicit quia mẽsurauit,uel mensurari uidit,probat.si uerò indeterminatè:satis est q, dicat q, uidit.

51 Mensuratio totius corporis,in non consistentibus pondere, numero uel mensura difficilis est:& nõ fit nisi à peritis.

52 Quantitas corporum separatorum,quorum numeratio est facilis,fit per numerationem.

53 Testis si dixit q, uidit tradi.x.corbes frumenti probat.secus si dicit quòd uidit tradi aceruum frumẽti:quod erat.x. corbes.

54 Testis deponens de quantite urbis, qualiter deponere debeat ut probet?

55 Fama probat quantitẽ, numerũ miliarium existentium de loco ad locum.
Mensura quantitatis miliarium, fit per longitu dinem itineris secundũ ꝙ commeatur.
Mensura super distantia, uel uicinitate, fieri debet per directũ: & qñ per terram fieri non potest, fit per aerem cum chordula,
56 Intelligere substãtiam incorpoream, non pertinet ad iuristam.
57 Miraculum dicitur quasi admiratione plenum: & est id cuius effectus est manifestus: & causa eius omnibus simpliciter occulta.
Miraculorum tres gradus, & qualiter probentur?
58 Qualitates substantiæ animatæ, anima rationabili sunt tres.
Sacramẽtũ est sacræ rei signũ. item inuisibilis gratiæ, uisibilis forma.
59 Christianum aliquem esse, uel sacerdotem, qualiter probetur?
60 Iuristam aliquem esse, qualiter probetur?.
Iurista an sit sufficiens ad doctoratum, probatur per testes eiusdẽ, uel maioris peritiæ
61 Testis deponens aliquẽ Cerdonem alicuius artis, si dicat ꝙ uidit eum exercere dictam artem, probat.
Cerdonem esse bonum, probatũ per testes eiusdẽ uel maioris peritiæ.
62 Mercatorem esse, officium est, non artificium.
Mercator dicitur, qui cum quadam perpetuitate mercatur.
Mercatorem esse, qualiter probetur per testes.
63 Mercator qui per quinquẽniũ dimisit cõsuetudinẽ mercandi, nõ dicitũ mercator: & ex hoc probatur quòd desinit esse mercator.
64 Artifex qui per decenniũ artem nõ exercuit: nõ dicitur artifex, & ex hoc probatur quod desijt artifex.
65 Scholaris ꝙ desierit esse scholaris, quãtũ tẽporis requiratur arbitrio iudicis relinquitur.
66 Virtus est habitus electiuus in mediocritate consistens, quo ad nos determinatam rationem, & ut sapiens determinabit.
67 Virtuosus quis probatur, probando actu tales, qui apud iudicem & bonũ uirum, uirtuosi determinantur.
Iudex apud iuristas, dicitur bonus uir.
68 Virtutum moraliũ, quatuor sunt cardinales. s. prudentia, iustitia, fortitudo, & temperantia.
69 Prudentia est habitus, cũ ratione actiuus, circa bona, uel mala.
Scientia, sapientia, & prudentia differunt.
70 Sapientia est habitus speculatiuus, considerans causas altißimas, & ad iuristas etiam spectat.
71 Scientia est habitus speculatiuus, demonstratiuus ratione uera, cõsiderans causas inferiores, & hæc spectat ad naturales, & etiam ad iuristas.
Lex est inuentio, & donum Dei.
72 Ars est habitus, ratione naturæ factus.
Ius ciuile appellari potest, sapientia, & ars.
73 Prudentia consistit circa particularia, & ea quæ cõtingenter eueniunt, ut inter se consiliari & disputare, & recta ratione uniuersalia particularibus congruentius applicantur.
74 Prudentẽ aliquẽ esse, qualiter probetur, & quod requiruntur octo, scilicet memoria, intelligentia, experientia, docilitas, deliberatio, solertia, prouidentia, circunspectio, & cautio.
75 Prudens quilibet præsumitur, nisi contrarium probetur.
76 Prudens prudentia perfecta, ea perfectione quæ in hominem cadere põt naturaliter, qualiter quis poßit esse?
77 Prudentia particularis est, cũ ad sui ipsius quidam prudentes inueniũtur, qui habent ea quæ generaliter supra de prudentia dicuntur.
78 Heremitæ et uitæ contemplatiuæ dediti: quo ad se, sunt boni & prudentes & aliorum negotiorum inexpertes.
Heremitæ excusantur à tutela, & ad prælaturã nõ promouẽtur: & si sunt uitæ laudabilis, in testimonijs multum creditur.
Episcopum oportet esse prudentẽ, non solũ literarum peritia, sed secularium negotiorum dispensatione.
79 Economica prudentia, pertinet ad regimen familiæ.
80 Carolus quartus conceßit Bar. & eius descendentibus potestatem cõcedẽdi ueniam ætatis.
81 Mores ciuitatis, qui dicantur.
Habitus in moribus probatur, per tempus trium annorum,
82 Aliquem honestè uiuere: qualiter interpretetur?
83 Testis qui dicit aliquem prudentẽ, diligentemq; patremfa. quia per triennium uidit diligẽter gerere negotia sua: probat, & interrogatus quid respondeat.
Testis qui dicit se continuè uidisse, intelligitur de uisione continua, quæ cadit in socium, uel uicinum.
84 Modicus defectus animæ non facit quẽ non prudentẽ uideri, sed uitium notabile & damnosum.
Iudæus publicus fœnerator, non reprobatur ut imprudens.
85 Prudens ut quis dicatur & diligẽs circa celebrationẽ actus particularis à se gesti siue gerẽdi, tria sunt necessaria, scilicet prudẽtia, circunspectio & cautio, qualiter testes reddere habeant causam cum deponant.
86 Prudentia regnatiua, consistit in bene operando bonũ finẽ: hoc est in quietem & bonũ subditorũ, non in finẽ sui lucri, uel gloriam.
87 Prudentia regnatiua in principe præsumitur: qñ gradatim ascendit, uel ꝙ ita de eo sit fama, uel ex unico actu notabili declaratũ, & hoc iure ciuili.
88 Prudẽtia regnatiua, alia in principe ecclesiastico, alia in seculari requiritũ.
89 Nullus uilis, qui ex turpibus lucris lucratus est dignitatem, habet prudentiam regnatiuam.
Ad probandum in aliquo esse prudentiam regnatiuã, non requiritur tantum tempus, quãtum in economia.
90 Actum particularem fuisse prudenter factum à regente, ꝙ probatur per circunstantias, ut supra in economica.
91 Prudentia ciuilis siue politica, quæ in subditis requiritur, cõsistit ut in bonum finem domini operetur.
Mercatorem, uel artificem prudentem diligentemq; esse probatur, ut supra economica.
92 Prudentia militantis, consistit in bene operando, in finem uictoriæ, ob quietem reipublicæ.
Prudentia militaris, ꝙ in aliquo sit generaliter uel particulariter, qualiter probetur?
Nobilis & assuetus equis præsumitũ ꝙ præualeat in militia equestri.
Carnifices & fabri præsumuntur, ꝙ præualeant in militia pedestri.
93 Imprudentia, quæ contingit ex ætate uel casu, est opposita prudentiæ particulari ad suijpsius regimen.
94 Furiosum quem esse probatur, si testis dicit ꝙ uidit eum furere, & actũ furiosum facere: secus si dicit quia uidit eum carceratum, nisi adderet & audiuit uerba insania dicere.
95 Actus factus ab habente dilucida interualla, qñ in furore, & qñ in sana mente dicatur factus.
96 Aliquem furorem fingere, & ex suspicione, põt cognosci.
De quodam qui biennio finxit se dementem, ut uindictam de inimico sumeret: & fecit.
97 Imprudentes ex sensus defectu. qui?
Mutus & surdus qualiter dicantur: & probentur imprudentes.
98 Mente capti: alij stulti, alij fatui: & qualiter probentur.
Stulti dicti à stupore: quia stupẽda nõ stupẽt, & nõ stupẽda stupent.
Fatui à fando dicunt. i. loquẽdo, quia suã fatuitatem loquẽdo fatentur.
99 Alia quæ opponuntur prudentiæ economicæ.
100 Dolus est omnino oppositus prudentiæ economicæ.
101 Dolosus, deceptor: uel similis: ꝙ quis sit probatur ex uno actu.
Dolosus quis nõ dicitũ, si post dolũ cõmissum ꝑ triẽniũ bonã uitã ducat.
102 Dolus an fuerit commissus in aliquo actu particulari, qualiter probetur?
103 Testis deponens aliquem fugitiuũ, equũ calcitrosum: uel quid simile: ut ꝓbet, qualiter deponat circa scientiam.
104 Asserens aliquid esse ꝙ nõ est, qñ dicatur dolũ committere, & nu. 117.
Scientia alicuius, tripliciter sumitur.
105 Dolus aduersus solertiam, qualiter probetur?
106 Dolus dicitur ꝙ uerbo uel facto committitur: fraus quod facto.
107 Latior culpa, an sit dolus.
108 Dolus manifestus dicitur de quo præsumptiones ita claræ sunt, ut iudex in claram fidem inducatur.
Dolus præsumptus dicitur, qñ præsumptiones nõ sunt ita claræ, sed aliqua indicia apparent.
Minor, excusatur à dolo præsumpto.
109 Lata culpa est deuiatio indeliberata, ab ea prudentia quæ inest communiter omnibus qui sunt eiusdem instructionis & professionis.
110 Lata culpa, potest committi contra quãlibet prudentiæ partem. & numero. 111. 112. & . 113. & . 114.
115 Leuis culpa ad quem propriè pertineat, & quibus modis cõsideretur: & nume. 116.
118 Ex omißione etiam & culpa committitur. & nu. 119.
120 Leuis culpa qualiter diffinitur, & quot sunt eius species: & quomodo debeat æstimari. & nu. 121. 122. & . 123.
Et quid leuior culpa & leuißima. & qualiter diligentes, diligentiores, & diligentißimi cognoscantur. & nu. 124. & . 125.

TEstimoniorum usus frequẽs est & necessarius. Et circa personas & modũ producendi, cogendi, & iurãdi examinãdi: & publicãdi multa dubia oriunt: ad quę declaranda pręsens opusculum intẽdit. Postq̃ uero, prędicta discussa sunt, ad dicta testium litigãtes ueniunt. & an dicta sufficientia sint ad probandum id ꝙ intẽdit: ad disputationem ueniunt. super quo iurium conditores & antiqui iuris interpretes: ac etiam moderni cuncta uniuersaliter tractauerunt, quod ad particularia trahere est contentiosum partibus: iudicibus durũ: qm̃ contra se molestè ferunt litigantes: propter quę ueritas sępe subuertitur: & scandala sępe oriuntur. Super his uiri scholastici & etiam causidici remanent scientes: quibus obuiare cupit scribentis intentio. Igitur prout ille qui trinus & unus, bene ministrabit eidem ita posteris tradet: & si quid bene traditum est, ei soli ascriba

tur. si quid verò minus bene, vel imperfectè imbecillitati scribentis illud lector attribuat. Omnis enim imperfectio quę hic est scribentis est. audet enim scribens scribere: quia etiā minus bene dicta prosunt: incitant enim alios ad inuestigationem perfectam. Cupit igitur scribens corrigi & suppleri. charitas enim eum incitat ad laborem, vel vt detur sitientibus potus, vel vt via aperiatur per quā inducatur intelligentia vbi his plena sunt vasa, ille qui scribit est Barto. de saxofer. ll. doc. minimus Perusiī ciuis. cuius in tradendo forma hæc est, hoc vnum opusculum quod facit testimoniorū liber, vocatur. qui liber per rubricas subscriptas diuiditur. quęlibet autem rubrica per multas particulas diuiditur, sicut sunt multa testimonia, & quęlibet per se particella testimonium nuncupetur, seu nominetur &c.

TEstium dicta an probēt, princeps certa lege non tradidit: sed ius dicenti in hæc verba rescripsit, vt. ff. de testa. l. iiī. §. idem diuus. Tu magis scire potes quāta fides adhibenda sit testibus, qui & cuius dignitatis, & cuius æstimationis sint, & qui simpliciter visi sunt dicere verum vtrum vnum eundemq; præmeditatum sermonem pertulerīt, an ad ea quę interrogaueris ex tempore verisimilia respōderint. Hic annotandum est piīssimum principem non in sola iudicis potestate hęc posuisse, sed & quatuor consideranda iniunxit. ¶ †Primum circa personas
1 dum dicit, quis & cuius dignitatis, & ęstimationis sint. & hęc ad pręsentem tractatū non pertinent. ¶ Secundū circa ipsius testis dictū, respectu ipsius testis, & dicti dū subiicit, & hoc dū dicit, qui simpliciter sunt visi dicere verū. ¶ Tertiū circa ipsum dictū respectu habito, ad aliorū testiū dictadū innuit, vtrū vnū eundemq; pręmeditatum sermonē attulerint. ¶ Quartū circa ipsum dictū respectu habito ad circūstantias temporis loci, & similiū dū dicit, an ad ea quę interrogaueris ex tēpore verisimilia responderint. ad quę tria pręsens inuestigatio intendit. Primò igitur qui testis videatur simpliciter dicere veritatē sub sequenti testimonio declaretur.

2 TEstis causam† sui testimoniī faciat manifestā in authē. de testi. §. & licet. quod interpretatū est vt not. C. de testi. l. solā. per Inno. de test. c. cum causam. Si interrogatus fuerit de causa, aliâs stabitur dicto suo: quia verbosus esse nō debet. hoc manifestè docetur quod qui causam sufficientem sui dicti non reddit, non simpliciter sed malitiosè loqui videtur, vel loquitur simpliciter qui simplicitate stultitiā includit. quę est legibus inimica. qui verò causam sufficientem assignat, videlicet simpliciter hoc est purè: sine plica: visus est loqui simpliciter, quę simplicitas legibus est amica. Qualiter autem causa reddatur, declarabitur in sequenti.

3 TEstis interrogatus† de causa eius quod dixerat, dixit scio[a] quia scio: vel quia sic est.
a Responsum est huius dicto standum non esse per Innocē. extra de testi. c. causam. & in Specu. eo. titu. §. nunc tractandum. ver. de visu. & cum eadem sit ratio cū dicto, quod esse non debet. ff. de peti. hęre. l. pro hęrede. & no. de offi. procu. cęs. l. fi. in prin. & de procu. l. labeo. & de exce. l. j. cui assentio. nam dictum, debet probari per aliud manifestius eo, non per idem, vel per aliud manifestum ęquè vel minus.

b TEstis [b] causam sui† dicti reddere debet, per
4 id quod aliquo corporis sensu percipitur quia secundū naturam nil est in intellectu quod prius nō fuerit in sensu: vnde si de aliquo visibili interrogetur per visum, causam reddat: vt dicat id sic scire quia vidit, et eodem modo si de dicto, vel cantu per auditum. Si de odore per odoratum. Si de sapore per gustum. Si de lenitate vel asperitate per tactum: & pariter de similibus: istud legibus comprobatur: vt. ff. testamen. l. qui testamento. in fi. de his quæ in testamē. delen. l. prima. in princip. l. testium. C. de testib. ibi in eo quòd requiritur eos fuisse præsentes. & in authenti. & de hęredi. & falci. §. si verò absint. ibi: se affuisse & vidisse: & à nostris maioribus est receptum per Innocen. in. d. c. cum causam & in Specu. eo. titu. §. nunc tractandum. & Iaco. de are. & Cy. C. eod. l. testium. sunt etiam quędam quę per diuersos sensus percipimus: vt motum alicuius rei per visum: per tactū, & auditum. vt motum campane per sonum. Similiter & alicuius rei: quam per visum: & per tactum percipimus, quandoq; etiā ad cognitionē non sufficit vnus sensus: & tunc vtraq; ratio reddi potest, seu debet.

5 TEstis dixit † aliquem esse dominum rei, & causam non addidit: qui nec interrogatus fuit: an eius dicto stetur? respōsum est per Innocentium in dicto capitulo, cum causam. & in Speculo in. d. §. nunc tractandum. non esse standum. quod enim traditum est valere, dictum sine causa: cum non interrogatur in his receptum est, quæ ab aliquo sensu corporis per-
c cipiūtur, [c] vt dictum est. dominus autem magis ab hominibus ratione iudicatur quàm sensu percipiatur. hoc autem ad iudicem pertinet. non ad testem. ¶ Idem dicendum est si testis dixerit aliquem ebriosum, vel iracundum, & causam non adiecit, cum etiam hoc sensu non percipiatur. & hoc iure vtimur & hoc contra videtur his quæ constituta sunt in. l. testium Codice de test. enumerationem pecuniæ posse probari per testes, qui viderunt. solus enim color videtur. an autem sit pecunia, vel aliud, & an sit aurea, vel argentea iudicat intellectus. ¶ Et similiter per auditum solum vox auditur, significatio autem in intellectu percipitur, sensus autem corporis maioribus & infantibus est, & nobis & in brutis: illi tamen non iustificantur quando carent iudicio. per aliud ergo quàm per id quod sensu percipitur, ratio reddi debet: dum ergo dicitur sensu corporis percipi latius assumendum est scilicet id quod per omnem sensum homini in notitiam deducitur: ita quòd illud ignorare in supinam ignorantiam caderet. & ita senserunt qui dictam doctrinam primitus tradiderunt. quis enim tam stultus, tamque ignorans reperitur: vt pecuniam an sit aurea vel argentea non cognoscat aspectu? vel quis est qui ex sono verborum intellectum non capiet? tales quidem, vt dementes iudices non admittant, si super eorum testimonio non disputatur: sed propter personā
6 non creditur. & vt †hoc euidentius declaretur, considerari oportet quòd res quædam sensu percipiuntur: & ex his cum magno discursu per intellectum aliquid iudicatur: vt quem esse dominum, nam quia vidi Titium. & quia vidi legitimis temporibus possidere: ex his concludo dominum. ¶ Per modum enim cuiusdam syllogismi, ad notitiam huius deducitur & hæc sunt quæ dicta non sufficiunt, nisi causa reddatur per premissa quæ sensu percipiuntur. ¶ Quædā sunt quæ nō solo
d sensu[d] absque decursu aliquo, vel saltem cum modico percepit intellectus, vt quem possidere. & loquor de ea possessione quæ est facti, numerare pecuniam, quem ambulare, & similia & in his dictum sufficit, cum non interrogetur de causa
7 eius cuius gratia de facto † quæstionem occurrentem subda-
e mus. testis dixit fundum valere decem: [e] an probet si non fuit interrogatus de causa: dixi non probare. nam valor fundi cum non magno discursu percipitur, sed ex fructuū quantitate, ex situ & circumstantiis rerum ex valore. Syllogizat enim intellectus ex his. nec horum est communis notitia. in frumenti verò æstimatione, vel alterius animalis ad vsum hominis destinati: secus esset nam ex solo affectu vel tactu æstimationis, est communis notitia. in equo verò æstimando sicut in fundo, discursus requiritur, & forte vehe-
f mentior.[f]

8 TEstis dixit †aliquem dominum, & causam adiecit: quia vidit eum possidere tanto tempore quòd præscripsisset. Responsum est per Innocen. in dicta. c. cum causam. & in Speculo eod. titu. §. nunc tractandum. vtile dominium esse probatum, si non fuit vlterius interrogatus. sicut enim probat dictum, si non interrogatur de causa sufficiens causa est. si de causa causæ, vel eius circumstantiis non interrogatur hic de ea pręscriptione intelligendū est in qua titulus non requiritur: & sic ex eo quòd possidere conspexit sine magno discursu, comprehenditur eum dominum. quòd si titulus requiratur: non sufficeret nisi de titulo: sufficiens testimonium reddetur. est enim quid à possessione separatum.

9 TEstis dixit †aliquem possedisse, & causam non adiecit,. videbatur non probare: quia possessio est ius insistendi rei non prohibitę possideri, hoc quippe sensu non percipitur, sicut nec dominium. Sed responsum est per gloss.
g in. l. stipulatio[g] ista §. hi quoque. de verb. oblig. & per Inno. in dicta. c. cum causam. ad possessionem quę facti est & sensu percipitur, & hoc referendum. idem in similibus quę ius, & factum sonant.

10 TEstis dixit †aliqua vera esse, quia audiuit dici. responsum est vt nō probet, ut not. Cod. de test. l. testium & de aqua plu. ar. l. secunda. §. idem labeo. & c. licet ex quadam & c. series. extra de test. in authen. de hęred. & fal. §. si verò absunt. colum. prima. & in Spec. eo. §. j. versic. idem quòd
11 non prohibet † ¶ Testimonium de auditu alieno, regulariter non valet. huius ratio est: quia ratio non est manifestior

a ¶ Dixit scio. Vide Bal. in l. iī. volūtate ff. sol. ma. & Abb. ī c. peruenit. de test. cogē. & Spe. ī tit. de teste. §. j. uer. quod visu. & Bal. ī l. dicē §. corā. ff. de arb. et in. l. si sub speciali. C. de test. & Ang. ī aut. de testib. §. si quis per gl. & doc. in c. pręsentia. de testi. Tho.

b ¶ Testis. vide Pe. cor. ī cōsi. xxviī. in iiī. vol. ī pn̄ti cōsulta. ī. iī. col. & Abb. ī cōsil. cōsuluit. de appel. Tho.

c ¶ Percipiunt. Adde Bal. ī. l. solā. C. de testi. Inn. d. Anto. Bal. & d. Car. fl[illegible] cū cā. de testi. [illegible] ibi vide Ab. vbi alle. Bar. hic. ī iī. colū. & ibi uide plures cōcor. per Fely. ī. v. colū. ubi oīno uideas. Tho.

d ¶ Sensu. Adde Abbatē post Cardi. in. c. cū cām. de test. cū cōcor. de quibus per Fely. ibi in v. co. in ver. modo hāc fallētiā. Tho.

e ¶ Valere decē. No. quod dicit Bar. hoc quod testis deponēs super valore, nō probat nisi assignat cām ēt nō interrogatus. vide Car. & Ab. ī. d. c. cū cām. de test. et Bal. in. l. pe. C. de sen. quę sine cer. quāti. cū cōc. de quibus per Fel. in pallē. c. cū cām. in iiiī. co. de test. Th.

f ¶ Vehemētior. vide Al. de Imol. ī. l. pcia rerū. in vi. co. ff. ad. l. fal. et ibi scripsi. Tho.

g ¶ In. l. Stipulatio. adde Bar. ī. d. l. stipulatio ista. §. hi quoque. cū concor. de quibus ibi per Ale. & Ias. & vide Fel. in. d. c. cū causam. in. vj. co. de testi. in vers. secundo tēpora. Tho.

festior dicto, sed æque vel minus. iudex enim nō
audit à teste, & ex eius dicto certus non redditur.
ideo de causa quærit. si igitur ab alio se audiuisse
respondit ignotum per ignotius ostendit. Sed si
addat se audiuisse ab aliquibus qui se vidisse dixe
runt causa videtur aliqualiter manifestior dicto.
insufficiens tamen non est. Non enim testi credi-
tur, nisi in iudicio per iudicem iuramento pręsti
to, parte pñte, vel contumace solenniter exami-
netur. sed cum testis audiuit alium se alium vidis
se dicentem: ista solennitas defuit: igitur insuffi-
11 ciens est causa. sed fortè† si scriptura continens di
cta testium deperiret, & extarent qui dicerent se
a vidisse aliquos testes idoneos[a] iurare in causa, &
solenniter examinari, & dicerent se vidisse: tūc eo
rum testimonio standum esset, vt not. ff. eo. l. cu-
rent. facit. C. eod. l. testium in fine.

12 TEstis dixit† aliqua vera esse. quia
b credit[b] sic eius dicto stādum
non esse ab omnibus responsum est p
Iac. de are. & Cy. in. l. testiū. C. eo. ma-
gis enim iudicat q̃ testificetur, nisi causam pro-
pter quam credit sufficiētem annectat, nisi in his
quæ consistunt in artis peritia, vt Medici, & ob
stetrices, & similes, qui de credulitate deponunt.
non enim sunt propriè testes, sed magis vt iudi-
ces assumuntur ad illum causæ articulum iudicā
dum, vt. l. j. de ven. inspi. & quod ibi not.

13 TEstis dixit† aliqua se vidisse, & in
terrogatus de causa nullam
reddit. responsum est per Innoc. eius
dicto standum in. d. c. cum causam. qa
in dicto sensum exprimit, q verum est quod em
demonstratum est: amplius demonstrari frustra
est, vt. ff. de do. præle. l. j. in fi. nec repugnat quòd
visus decipi potest: similiter & cæteri sensus. nam
intelligimus personas testiū esse probatas in qui
bus secundum q cōmmuniter accidit, non cadit
c sensus deceptio, ita q non cognoscat ab eis. por-
d rò si sensum decipi cognoscerent. nō[c] testificant.[d]

14 TEstis dum de vita† & moribus ali-
cuius interrogaretur depo-
suit, & causam sciētiæ reddidit: quia &
vicinus & consanguineus est, videba-
tur eius dicto non standum, quia per nullum sen
e sum corporis[e] causam reddit, dicebam standum
esse. sufficit enim sensum exprimere, vel aliquid
per quod secundum communiter accidentia, per
sensum habeatur notitia: quia eius vicinus, vel cō
sanguineus est videtur secundum q communiter
accidit uitam & mores eius per visum: ergo cau-
sam reddidisse videtur. hoc etiā legibus cōproba-
f tur, vt. C. de in inte. resti. l. de tute.[f] vnde. ff. cog. l.
octaui. extra de præsum. c. quosdam. & c. fi. ff. lo.
l. dominus horreorum. de fun. instru. l. si ita. in fi.

15 TEstis †, de sapore[g] vini interrogatus,
g dixit esse dulce & causam red-
dit: quia bibit. videtur non valere: quia
bibere tactum respicit. sapor autem habetur per
gustum. sed cum per talem tactum perueniat ad
gustum, iustam causam reddidisse uidetur. gustus
enim quidam tactus est, vt Aristo. dicit.

16 TEstis dixit, † q vidit Titium promit
tere Seio. an tale testimonium
valeat? dubitatur: quia magis auditu quā
visu percipit actus promittendi. sed respōsum est
per Iac. de Are. & Cy. in. l. testium. Cod. de testi.
& per Spec. eo. ti. §. nunc tractandum. ver. de au-
ditu. videtur aliter dici &c. quòd appellatio vi-
dendi, videtur communis ad omnem sensum quo
h aliquid pcipitur. quotidie[h] enim dicimus, vidi ta-
le uinum esse dulce. & uidi talem rem esse duram
i uel mollē,[i] & similia cùm rectè alio sensu percipiā
tur. an autem de tactu hæc possent dici probabi-
k liter dubitatur. sępe enim dicimus nos manibus[k]
tangere id quod non est tangibile, vt in epistola
canonica Ioan. in princip. Ibi, manus nostræ per
tractauerunt quæ sunt de regno vitæ. Sed in no-
strā clarā puenit notitiā. sed illud p claro intelle
ctu apponit nō q vnū tāgere p alio sensu ponat.

17 TEstis† dixit se aliquid scire, qa
pręsens fuit, uel
quia intersuit: an probet? non enim per
sensum aliquam causam reddit: & potest esse q
fuit pręsens, non tamen uidens nec audiens, quod
plerique dixerunt. pro hoc. C. de erro. aduoc. l. j.
& ibi gloss. & Ioan. And. extra de testi. c. præsen
tium. libro sexto & Specu. e. ti. §. j. uersi. item q
nō perhibet. arbitror tamen, quòd probet. q em
l dixit se[l] præsentem scire, creditur per sensum suū,
cū non sit interrogatus vlterius vt in præcedenti
bus est relatum, non autem potuit scire se præsen
tem fuisse negocio, nisi id intellexisset. hoc etiam
imperiali constitutione probatur, quæ dicit esse
eius testimonium qui sub præsentia sua dicit de
bitum esse solutum. C. eod. l. testium. ¶ Sed con
tra facit in authent. de hæred. & fal. §. si uerò ab-
sunt. vbi innuit quòd debet dicere se præsentem
fuisse, & uidisse. Sed sol. patet. aliud est dicere se
præsentem, & aliud si alium diceret fuisse præ-
sentem, quod ad præsentiam corporis refertur,
quæ sensu percipitur, non ad præsentiam animi
alterius quàm testis quæ sensu non percipitur. &
18 ita intelliguntur contraria. Sed si lex, † testator,
uel contractus aliquid fieri debere aliquo pręsen
te requireret: semper intelligitur præsente & in-
telligente, ut. ff. de arb. l. diem. §. coram, & de uer
19 bo. signi. l. coram. secus† si notarius in instrumēto
aliquid factum esse ab aliquo præsente narraret:
quia de præsente intelligente intelligetur. uerba
enim notarij & iudicis sunt cum effectu iuris intel
ligenda aliter quàm in teste, ut patet in uerbo, p-
misit. ff. de uerborum obliga. l. sciendum & quod
ibi dixi. & institut. de inuti. stipu. §. si ita scriptū.
& de fideicommiss. §. fi.

20 TEstis † super aliquo
deposuit dicens, quia sic sibi uidetur. qui
dam putabant eum probare exemplo iudicum
qui pronunciauit sibi sic videri. sed hæc dissimi-
lia sunt. istud enim verbum mihi, refertur ad iudi
cium intellectus: quod iudici congruit & non te-
sti. vnde dicebam non probare, nisi hoc quod di
m cit sibi videri[m] sit coniunctum sensui. vt si dixit
quòd vidit talem possidere, & uidetur sibi q sint
x. anni. ex eo enim quòd vidit, coniucto eo quòd
sibi videtur bonum est testimonium. vel si dicit
se uidisse vnum hominem, & uidetur sibi q fue-
rit Titius & similia.

POst tractatum re-
rū uniuersaliū pertinentiū ad testium
dicta, est ad particularia descendendū.
Omnis autem res super qua potest testis interro-
gari, aut est res aliqua in actu, aut in potentia ad-
esse. Item eorū quæ sunt in actu, aut est res aliqua
intra intētionem, aut est res aliqua extra intentio
nem. Item earum quæ sunt extra: aut est substan
tia, aut quātitas, aut qualitas, aut relatio, aut actio
aut passio, aut tempus, aut situs, aut habitus, aut
est aliquod compositum ex prædictis, vel aliqui
bus prædictorum. & prædicta per suas rubricas
infra singulariter prosequemur. quia tamen ea
quæ sunt in potentia non intelliguntur nisi per
ea quę sunt in actu. quæ verò sunt in actu & intē
tione non intelliguntur nisi per ea quæ sunt ex-
tra: ideo ab his quæ sunt extra est inchoandum.
& primò de substantia uideamus.

SVbstantia si accipiatur pro
genere generalis
simo, uel subalterno, vel specie aliqua
supra indiuiduum, siue dicamus quòd
sit intentio sola, siue quòd sit extra animā: vt dia-
lectici disputant: ad tractatum nostrum nō perti
net. non enim illo modo sumpto: nostro est in cō
mercio. licet enim dicatur hominem deberi in ge
nere: non tamē ipsum genus uel species ita debet:
21 sed istud indiuiduum q soluetur. igitur prout† in
hoc nomē substātia respicit indiuidua: quæ in no
stro cōmercio sunt, inuestigationis nostræ est: aut

a ¶ Aliquos testes idone. No. q dicit Bart. hoc q si scriptura continēs dicta testiū, est dep-dita, & extant testesq dñt se vidisse aliquos testes idoneos iurare in cā, et solēniter examinari: tūc dicto eorū standū erit. vide plures cōcor. p Fel. in. c. sicut nobis in. ij. & iij. col. de re iudi. Tho.

b ¶ Quia credit. vide plures concor. per Fel. in. c. sicut nobis in. ij. & iij. col. de test. Tho.

c ¶ Non testificantur. vide Ale. in. l. ij. in. pe. colū. C. de resc. vēd. in apost. Bart. & ibi vide apost. meā vbi plenè scripsi. Tho.

d ¶ Testificant. vide Ale. in. l. ij. ī pe. col. in apost. Bart. & ibi dixi ī apos. mea. C. de rescin. ven. Tho.

e ¶ Nullum sensum corporis. vide Barto. in. l. labeo. ff. de suppel. leg. & ibi Alex. in addi. penulti. Tho.

f ¶ L. de tute. et ibi uide Ale. in. ij. co. in prin. & ibi apostil. Tho.

g ¶ Testis de sapore. uide Bar. in cō. cxx. qdā Masiol. & j. in. vij. col. uer. unū dixit. uide ēt Fel. in. c. cū cāni. ī viij. colū. ij. fallen. de test. & ibi uide plures cōcor. Th.

h ¶ Quotidie. uide Ale. ī. l. j. ī prin. in viij. si cer. pet. Th.

i ¶ Vel mollen. adde gl. in. c. testes. et in. c. qa uide nat. iij. q. xj. de qua facit festū Lud. in. l. sciendū in. vj. col. ff. de uerb. obli. cū cōcord. de qbus p Fel. in. d. c. cū cāni. in. viij. co. uer. sed istam conclusionē uide Ale. in. l. ij. §. fi. in. iij. col. ff. sol. ma. Tho.

k ¶ Nos manibus. vide plenè p Ias. in l. manumissiones. in. iiij. col. ff. de iusti. & iur. Tho.

l ¶ Dixit se. uide Bar. in. l. j. §. tutor. & ibi uide apost. in uer. q sufficiat. ff. de aut. tut. & ibi dixi. & vide Ale. in cō. xxix. vij. uo. inci. clarissime docto. i. vij. col. & in cōs. clxxiiij. in. vj. vol. in causa & lit. in pe. co. in fi. Th.

m ¶ Videri. not. hoc q verbum uidet: quando iungitur cum sensu cōrporis: tunc testis probat. adde Bar. in. l. quid tamē. §. si arbiter. ff. de arbi. & Alex. in cōsil. cix. uisis ut oportet et cōsideratis. in. vj. co. in. j. uol. et hæc adde ad no. p Fel. in. c. quoties. ī ul. col. de testi. & uide Alex. in consil. cxlvij. in. ij. uol. in ult. colum. in princip. & Iaso. in. l. j. in prin. in ult. col. ff. de iustitia & iure. Thom.

est substantia, aut rerum incorporalium, aut cor-
poralium. de incorporalibus testificari nõ possu
mus directò: qm̃ sensu non percipiuntur, sed per
alia dicta, vel facta cõprehẽdunt̃: ideo de his sub
titulo de actione & passione dicetur. corporalis
autẽ res, sensu cõprehendit̃: igit̃ de his dicẽdũ est.
licet eñ iuriscõsultus res corporales subdiuidat
in plures: tamẽ illę subdiuisiones magis qualitatẽ
rerum, quã substantiam respiciunt, ideo de eis in
tractatu de qualitate dicet̃. de substãtia ergo rerũ
corporalium est dicendum.

a REm aliquam [a] esse cõstat omne id ꝙ
sensu percipit̃, sed q̃ sit, vel fuerat eius
substantia, si dubitatur ad testes decur
rent: quãuis enim res corporales & visibiles sint
ipsa: tñ substantia inuisibilis est, vt in hoĩe aĩa. vn
de circa rationem dicti testis potest probabiliter
22 hesitari. ¶ † Aduertendum est igitur, ꝙ per re-
rum accidentia q̃ sensu percipiuntur substantiã
23 cõprehẽdimus. hoc aũt tripartitũ est. q̃dã † enim
ita nobis cõia sunt, ꝙ aspectu ab oĩbus cognoscũ
tur, vt lapis, lignũ, ferrũ: & similia. & in his suffi-
cit si testis dicat lignum fuit: qa vidi. & si vlterius
interrogetur quid vidit: & dixit vidi habere for
mam ligni, seu qualitatẽ ligni, satis exprimit. si vl
terius interrogetur, quæ erat illa forma seu qua-
les illę qualitates: nõ cogit̃ respondere, nec debet
interrogari: qm̃ nõ habemus nomina manifestio
ra his. non enim color ligni est albus simpliciter,
nec niger, nec vllo alio nomine expresſi⁹ dici põt
quã cũ dico, color ligni est. rectè testis de his ĩter-
rogat⁹ dixit nescio aliter q̃ꝫ dixerim. & si simpli
citer dicat nescio, debet ĩtelligi eo modo, ne sibi
24 contrarius sit. ¶ † Quędã autem non in omnibus
cõia sunt, sed certę conditioni hominũ, vt aroma
ta, lapides ꝑtiosi. & similia, quæ à mercatoribus
& eorũ artificibus manifestè cognoscunt̃, ab aliĩs
non. tunc pro causa sufficienti duo, testem opor-
tet dicere. s. se vidisse, & se scire illius conditiõis
esse. credit̃ enim ei in hoc, cũ nihil cõtrariũ probe
tur. sed ꝙ simpliciter dixerit se vidisse, ei nõ sta-
b tur [b] nisi per alia illius conditio doceatur.
25 ¶ † Alia verò sunt, quę non per hoĩes illius artis
nisi per valde peritos cognoscuntur. quid sit ꝙ
sępe contingit in his reb⁹ q̃ multas similitudines
habent. tunc si res de qua dubitatur potest habe
ri: qa ius dicit, qbusdã peritis cõmittat, qui de rei
quidditate renunciet, quibus statur. & illud ma-
gis iudicium quã testimonium est, vt in his qui-
bus committitur literarum comparatio facien-
da: quòd si de quidditate rei quę desĩt: vel habe-
ri nõ potest dubitetur, & tam difficilis fuerit co-
gnitionis, & hoc cõstat testibus peritis, qui talem
rem viderũt esse, credendũ est vt in his qui priui
legiorũ deperditorũ tenorẽ probãt cõstitutum
per canones esse cõperimus, ꝙ à nostris ꝓcepto-
26 ribus approbat̃. ¶ † Cõtingit aliquãdo qué esse
binomiũ, & ex aliqua honesta cã, nomen ꝓpriũ
cõmutasse: tũc dicendũ est iustũ esse errorẽ, q alio
noĩe Philippus vocat̃. vel qui alio noĩe nuncupa
tur. causam autem dicti reddit: vt. s̃. illud autem
27 † ꝙ à quibusdã est receptũ, vt auditu vocis cogno
scatur homo, nunq̃ꝫ approbaui. multæ enim simi
litudines reperiunt̃ in vocibus, & sępe vidi vnũ
alterius vocẽ fingere: vt auditu idẽ oĩbus videret̃
& in voce eiusdẽ multas mutationes videmus: vt
idem non videatur. alia enim est vox pueri. alia
adulti. alia iuuenis. alia senis: alia sani: alia ęgrotan
tis: uel rauci. alia ieiuni, alia saturi: vel ebriosi. Ex
loco etiam apparet mutatio vocum. aliter enim
percipimus vocem existentis in eodem cenaculo
aliter eius qui esset in alio, existente medio pa-
riete. ¶ Et etiam ex tempore: contingit muta
tio vocum. aliter enim per vocem percipimus
cum ventus spirat, aliter quieto tempore. cum
hæc sit quædam aeris repercusio: apparet hoc
non vniformiter fieri. quin tamẽ iudiciũ aliquod
faciat, non negarem.

28 HAnc † eandem rem numero
esse istam cum illa, de qua retro aliam quidem fuisse ponitur
si de re alia ab homine loquitur, fortis probatio est. hæc eñ
dubitatio contingit interdum in rebus solo coherentibus. pone enim
instrumentum emphyteusis continere fundum, cuius fines sunt fundus
Titiĩ: & fundus Semproniĩ qui fines cursu temporis dominos mutaue
runt. ¶ Vt igitur illum esse eundem fundum cum eo qui in instru-
mento continetur: ostendam hoc modo: habeo ponere & probare
quòd talis fundus cuius olim erant tales fines. & talis fundus cuius
hodie confines sunt tales. est vnus & idem fundus. et si testis hoc
dixerit verum esse: & pro causa adiecerit: quia vidit olim illos
fuisse possessores dictorum fundorum: qui pro finibus apponuntur
nunc verò videt posſideri ab istis. sanè dicit. non enim de dominio fi-
nium disputatur: sed sufficit quòd testis aliquid dicat propter quod illi
fines taliter denominati fuissent sed constat à possessore fundum deno
minari solere. ¶ Sed aliquando vetustas vt testes habeantur: de visu
non patitur: tunc puto sufficere si testis dixerit se à suis audiuisse anti-
quis fide dignis quia talis fundus qui pro fine apponitur, iam fuit Ti-
tiĩ, postea venit ad alium gradatim: singulos nominando vsq; ad eum
qui nunc possessor est. & hæc opinio circuncolentium. hoc enim rece-
ptum est sufficere in probatione consanguinitatis: quia grauius est.
29 ¶ † Aliquãdo dubietas hic occurrit in animalibus: vt si dubitatur vtrũ
equus vel mulus sit: ille qui ante fuit Titiĩ: non enim ista per faciem co
gnoscuntur: vt homines. sed cum corpora animalium non cognoscun-
tur super corio possunt esse signa per quæ recognoscuntur de facili. ex
30 quibus testis sui dicti causam poterit comprobare. ¶ † Aduertendum
tamen est, ne contingat deceptio: quia quædam sunt quæ mutari pos-
sunt facto hominis: vt in boue cornua quæ in ignem apposita in par-
tem aliam volui possunt. Quædam etiam animalia in eo ferro signantur
vt valeant recognosci. Sępe etiam de hoc dubitari contingit in specie-
bus aliarum rerum mobilium. & harum quædam sunt multa varieta-
te composita: vt libri. vasa argentea, & talia variĩs formis ornata: & his
similia: & hæc recognoscunt̃ de facili. & si testis ideo se recognoscere
dixit quia vidit: & diligenter aspexit: puto sufficere: sicut de aspectu fa
ciei de homine diximus. Quędam horum sunt magis simplicia: & tunc
propter multam similitudinem quam cum aliĩs eiusdem speciei repe-
riuntur habere: recognitio difficilis est. & harum quædam accipiunt
formam opere manufactam: quædam ab ipsa natura formata produ-
cuntur. primæ quidem quia eiusdem hominis opere: secundum varie
tatẽ temporis sunt diuersæ, & de facili possent habere signa: vel in ipsa
rum confectione concurrentia: uel ex postfacto accidentia ex quibus
recognoscuntur, tunc testem oportet per illa signa. vel ipsorum vnam
tantum causam notabilem reddere: cum receptum sit quòd per duas
demonstrationes: vel vnam notabilem res certa demonstratur. quòd si
hæc signa deficerent: causam reddi oportet per aliquod quod sit extra
ipsam rem. Exempli gratia, quędam referamus interdum ex vase ad fi-
dem de rei identitate adducimur. Quid enim habebam cultellos com-
munis formæ: in vagina difformi: & apud te vagina dignoscitur cum
cultellis? vel quid si marsupio difformi: & difformiter ligato pecuniam
certam posui? ꝙ marsupium apud te est cũ tanta pecunia. quamuis eñ
cultelli per se vel pecunia ꝑ se cognosci nõ valeãt: ex vase tñ eadẽ esse
numero: rectè dicam. Interdum etiam aliarum rerum coadiuuatione
adducimur ad dicendum idem esse. quid enim si in marsupio formæ
communis posui certam quantitatem pecuniæ aureæ: certam argen-
team: certam ære contaminatam: & marsupium apud te reperiatur il-
lius formæ communis: cũ eiusdem quantitatibus? certè ad fidem addu-
cor quod corpora sunt eadem. ¶ Interdum ex persona habentis, hoc
comprehenditur, quid enim si ciphum meum communis formę perdi-
di & apud te reperiatur? nempe cum à me causam habeas: illum eun-
dem esse certum est, nisi aliud doceatur expressè. vel quid si apud fa-
mulum pauperem reperiatur ciphus argenteus formæ communis: di-
cam esse ciphum domini sui quem eiusdem formæ communis ante ha-
buisse constat: nisi aliud doceatur. hoc etiam Salomonis probatur exem
plo: qui illius iudicauit esse infantem qui eum diuidi contradixit. nec
his contradicit ꝙ constitutum & responsum est in libello: tam in reali
quam in personali sufficere. si pecuniæ dicatur numerus. materię verò
factę materia, & species: & ciphum argenteum & similia. & istud suf-
ficit vt admittatur libellus. non autem in probatione sufficeret quan-
do cõstaret ꝙ eiusdem materię & formę reperirentur: quia enim plu-
rium diuersitas rerum vno nomine comprehensarum probationem fa
cit obscuram. vt constitutũ est. hanc igitur rerum multiplicitatem reus
31 doceat. ¶ † Quædam ab ipsa natura formata producũtur: vt fructus, in
quibus cum natura vniformiter operetur: ex forma & plurium reco-
gnitio est imposſibilis: vt in vino, frumento in eadem regione nato, igi-
tur recurrendum est ad signa quę ab extra veniunt. Si enim frumen-
tum meũ fuit in certo loco depositũ: & ibi reperiatur: illud idẽ esse prę
sumitur,

a ¶ Rem aliquã. Vide Ias. in. l. j. ĩ princi. in. iiĩ. colũ. ff. si cer. peta. Tho.

b ¶ Ei nõ stat̃. vide plenè ꝑ Fel. ĩ rub. decretaliũ. in vlti. col. in fi. & Ias. ĩ. l. iĩ. §. volun. ĩ. v. col. ff. sol. mat. Tho.

de voce an testificetur franc. Person. lib. 1.° cons. 7. n.° 17. Mascard. de probat. conclus. 77. Mar. Gurba cons. criminali. 37 n.° 42

ſumitur, niſi de mutatione doceatur. ſi tamen aliqui fructus eſſent qui ſummum gradum bonitatis attingerent: hi certi dicuntur, vt conſtitutum eſt: & tunc recognitio eſſet poſsibilis ex colore, odore, & ſapore, & ſimilibus. licet autem hæc probatio ꝙ ſit eadem res difficilis ſit: tamen probatio ꝙ non ſit eadem res facilis eſſe pōt ex diuerſitate formæ, & etiam qualitatū, quæ non poſſunt abeſſe abſque corruptione. ſubſtantię vt ꝙ liber parui voluminis efficiatur magni voluminis abſq; adiectione chartarū. aliud in his qualitatibus quæ adeſſe & abeſſe poſſunt abſque corruptione ſubſtantiæ.

32 PEremptam † rem ſeu deperditam eſſe qualiter probeť, dubiū eſt: qm̄ hoc priuationē ſignificat, & ꝙtū ad eū ad quē rem perueniſſe non conſtat, ſatis liquet rem nō eſſe, vel deperditam eſſe: ſi adhibita diligenti inquiſitione, rem non reperit, & nō reperire ſe aſſerit, niſi per aduerſariū aliud doceatur. ſed ſi ad aliquem rem perueniſſe conſtat, & ipſe rē deperditam vel perēptam eſſe dicat. hoc probare debet. hoc aūt interdū iuramēto ſolo ꝓbať, vt ſi ad rē exhibēdā ſolo iudicis officio arcebať, vt cōſtitutū ē in eo à quo inſtrumēti producti exhibitio poſtulatur. ſed ſi ad hoc iure obligationis tenebatur tunc: hoc debet manifeſtè probare ꝙ in rebus ſolo coherētib⁹ fit de facili per aſpectū, vt ſi ibi erat domus, q̄ nūc nō eſt. Si ibi erat fundus qui nūc nō eſt: quia caſmate perijt. ¶ In rebus verò mobilibus etiam poſsibile eſt, ꝙ quis caſu viderit quo res perempta eſt, vt rē extingui incendio, vel impetu aquarū, vel facto hominis. & in his directò per uiſum teſtis rationem dicti reddere pōt: quòd ſi talis caſus viſus nō fuerit, pōt aliquādo ex natura ipſius rei probari peremptio. ſunt enim quædā quę longo tēpore ſeruari nō poſſunt, ſed modico tēpore naturaliter pereunt, vt fructus quorū quidam paucis diebus. quidā menſibus, quidā anno pereūt. & animalia ſuæ ętatis tempus longiſsimū habēt naturaliter limitatū ꝙ tempus ſi elapſum fuerit, rē cōſtat eſſe extinctam, vt ē in homine dictum. ¶ In his verò quæ ſeruari poſſunt ē ad alia indicia recurrendum, vt ſi horrea in quibus res erat reperta, ſunt fracta & alię ſimiles præſumptiones, hæc omnia legibus comprobantur. An autem perdentis culpa interueniſſe præſumatur, alibi diximus.

33 a CVra † carnium [a] in abundantia habendarum commiſſa eſt aliquibus de populo Peruſino qui animalia multa emerunt in Apulia, & conduxerūt ea in territorio Peruſino, & ea tenuerunt per annum, faciebantq; de eis occidi: prout quotidiana neceſsitas exigebat. paſtores q̄ꝗplures ex illis animalibus in itineribus, & in paſcuis perēpta & perdita retulerūt: & ſic in libro rationis dicti officij, ſcriptum eſt: qui ab eis rationes exigebant non adhibēt eis fidem. dixi ſi communiter ſic aliâs contigiſſet: ut ex tanto numero tot animalia illo tempore perdidiſſent: & hoc probaretur. & etiam eis hoc ueriſimiliter eueniſſe: & ſic probatum eſſet: ea deperdicta per hoc ueriſimile. ſi enim in hoc genere cauſarum etiam de hominis morte: per ueriſimilia receptum eſt probari: multò fortius de hoc dicebam in paſtoribus deponentibus eſſe credendum. ſicut enim duci de morte militis creditur: ſic & paſtori de morte animalium ē credendum quòd ita ęquum viſum eſt: vt. l. lata ipſius ciuitatis ſic terminaretur.

34 b VInum † dixit quia vidit, dixit [b] probare: quia hoc ꝙ dixit vidit omnem ſenſum reſpicit per quem ad iſtius notitiam peruenitur. ſed dixit quia uidit colorem: dubium habet. nam aqua tincta nebulis, uel moris, colorem uini habet, ſimiliter lixiuium & vrina. Quædam ergo per teſtem addi oportet. ſcilicet quia vidi: & odoraui. ex his enim duobus circa unū nō cōtingit deceptio cōmuniter. vel dicat qa uidi: & guſtaui. vel vidi hęc in taberna uinaria: vel extrahi de uaſe vinario: & ſimilia. ſecus autem ſi in apotheca ſpeciarij, potuit enim eſſe ſyrupus: uel quid ſimile. viſus ergo in prędictis ſine alijs adminiculis ad fidem iudicem non adducit. ¶ Sunt autē alia adminicula: vel ſenſus. alij attendunt vel locum, uel tempus. licet em̄ in cereo paſchali tēpore facto: vnę videanť aſpectu: tamen ex loco et tēpore cōprehendimus cerā eſſe ad illā ſimilitudinē coagulatā. aliud ſi in uitę tēpore congruo viderētur: quod in ſimilib⁹ arbitror admittendū.
35 & etiā † ex his modis negatiua directò probatur, ſcilicet quòd talis res non erat lignū & ſimilia. cū em̄ ad certū corpus non referamus: eſt negatiua coarctata. & ſic per qualitates quas percipit ſenſus directò repreſentať eidē: quòd alia ſubſtantia non eſt. ſicut cū diem video, directò comprehendo noctē non eſſe, et econuerſo, vt proculus reſpondit de alijs verò negatiuis. j. locis ſuis dicetur.

36 HOminem † viuum fuiſſe: vel aliud aīal dixit. qualiter autem huius dicti cauſa reddatur eſt manifeſtum ſi de ſano loquamur, dico enim me ſcire: qa vidi operationes hominis, vel alterius animalis illius ſpeciei. ſ. ędere, bibere, ambulare, loqui & ſimilia. ¶ Sed in puero poteſt eſſe dubiū quid enim de partu quē dicunt natum viuū, ſed ſtatim mortuum. alij negant viuum fuiſſe, vel de eo qui in actu moriendi erat quē quidā iam mortuū. alij adhuc viuere dicunt? Reſpondeo, ſi teſtis dixerit viuere: qa vidit eum moueri, non probat nam in mortuo ſępe viſum eſt. vētoſitates ī corpore ſępe motum facere, dicat igitur teſtis, quo motu vt ſi tibias vel brachia extendere. vel artare uidit. hęc quidē actio, vel paſsio animę eſt. vel ſi dicat ſe ſenſiſſe diaſtolem, & ſciſtolem pulſum: hęc q̄dem à corde cauſantur ubi radix ſpiritus uitalis eſt. Idē ſi dicat qa vidit emittere, & attrahere flatū. aperire oculos, & claudere, hęc proculdubio viuentis ſunt.

37 c MOrtuum hominē † [c] dixit: qualiter cauſa ſiue ratio reddatur heſitatio eſt. Mors enim eſt priuatio uitę. ſi priuatio: ergo negatiua cuius difficilis probatio eſt. Sed aīaduerte de morte. quid in cauſis paruis, quid in magnis, maioribus: & maximis. ī paruis quidem vbi ꝑiudiciū modicū verſatur vt ſi de aperiendo teſtamento tractatur, & ſimilia, non ſolū per
d viſum, ſed per leuē pręſumptionē [d] probatur mors. ¶ In cau
38 ſis uerò magnis ubi magnū pręiudicium uertitur, ut ſi de hæreditate contenditur: uel alio cōmodo pecuniario etiam magno: p famā mortē ꝓbari iuris īterp̄tes tradiderūt: ꝙ intelligendum opinor: non de fama quę ab hominibus uilibus: & cauſis leuibus ſumpſiſſet originem. illam enim leuē præſumptionem reputo quam in pręcedēti articulo ſufficere receptū eſt. Sed intelligo de fama quę ab hominibus grauibus, & cauſis rationabilibus originem trahat. quid enim ſi intrauit ma-
e re [e], & ſuperuenit tēpeſtas & expectato tpe cōgruo nō eſt reuerſus, & perquiſitus per loca ueriſimilia, nec ipſe eſt inuētus nec nauis eſt inuēta. ¶ Quid etiā ſi magno exercitu uiſus eſt & finito aliâs ſecuto conflictu nō inuentus & expectatus eſt, & à conſanguineis perquiſitus? Quid em̄ ſi per loca inſidioſa tranſiuit, nec poſtea eſt repertus? Quid etiā ſi p loca nō inſidioſa tranſiturus, de domo rècesſit mercator, bonæ vitæ, diues, & à familia expectatus per tempora non reuertitur, & p quiſitus nō reperitur? dico ꝙ fama quæ ex cauſis iſtis progreditur. & ſimilibus non eſt leuis pręſumptio, ſed ꝓbatio quæ iudicem & bonū uirum adducit ad fidē. ſit ergo cauſidicus in probando attentus. ¶ Sed & ſi ponamus ſenem diſceſsiſſe: & tanto tpe ſtetiſſe ꝙ nūc ſi uiueret. c. anno. ętatis eſſet. erit q̄dē hęc ſufficiēs ꝓbatio. qualiter autē poſsit talis ętas ꝓbari. j. in tit. de tēpore diſcernemus. ¶ De profugo aūt: ſeu uagabundo vel alio in quo prędicta indicia ceſſant. plus dubitationis eſt, ſed cauſas abſentiæ inueſtigandas arbitror. Si enim propter inimicorū potētiam aufugit, & ſe p mūdū occultat. & ubi ſit ignoretur, quātūcūq; temporibus ignotus extiterit ad mortis fidē iudex nō adduceť, niſi indicia alia doceanť: uel ad exceſſum ętatis longiſsimę, & legitimę veniať. ſed ſi per mūdū vagari cœpit luſor: luxurioſus: bellicoſus: tūc ab eo tempore de eius uita cœpit dubitari, ſi poſtea quinquēniū ſit elapſum nec de eius ſoſpitate aliter ſit notum, mortem probatam arbitror. hoc enim Imperator conſtituit in muliere quę virum tāto tempore expectauit. & licet hoc per poſteriores leges mutauerit. tamen q̄ꝗtum ad matrimonium illud fecit quę cā eſt maior, & ſequentem articulum reſpicit. ¶ In prædictis etiā puto iudicem poſtulante eo cuius intereſt debere exploratores mittere pro fama, ſicut cum rerum diſcuſsio agitať quia ſi in minoribus cauſis hoc fit, & in maioribus quidem cauſis fie-
f ri debet: ubi maius periculum [f] vertitur: vtputa ſi famæ: uel ſtatus cauſa ex hoc principaliter oriť inter quas eſt ſi de alio matrimonio contrahendo tractaretur. graue eſt enim vxorem propriam alij copulatam recipere: & bona apud alium tranſlata retrahere. dictę probationes non ſufficerent: ſed cōſtitutū eſt ꝙ ſi mulier mortuū virū audierit: illius ſub q̄ militabat dictū recipiatur, qui acta cū iuramēto deponat ꝙ ille de quo quęriť pro veritate mortuus eſt, q̄ cōſtitutio oſtēdit famam ſolam nō ſufficere, niſi ſaltem dicto unius teſtis cauſa idonea comprobetur. ¶ Sed aduertendum eſt: ꝙ conſtitutio non requirit ꝙ dicat ꝙ uiderit eum mortuum: ſed quòd in ueritate mortuus eſt quę veritas poteſt in noſtrā notitiam peruenire

a ¶ Cura carniū. vide Alex. ī cōſil. x. ī. vj. vo. inci. maturè ꝙ eſt duplicarū in cōſi. cxlj. ı. j. vo. vbi Alex. in. j. co. dicit ꝙ tra. iſte nō inueniť eſſe Bart. niſi vſq; ad hoc capitulū & ꝙ ipſe habet ꝑfectū & idcirco cōclu. hmōi tractatū eſſe ꝑfectū ex verbis. do. Alex. Tho.

b ¶ Dixit. adde quę no. Bar. ī cōſil. cx. q̄dā maſcul⁹. & . ſ. in. iiij. col. verſi. de ſapore. Tho.

c ¶ Mortuū hoīem. vide. ſ. ī trac. Bar. qūo ꝓbeť mors, et illa verba ſunt eadē ꝑut hic. & vide Fely. qūo ꝓbetur mors. in. c. qm̄ frequēter, in. §. porrò. in. ix. col. vt li. nō cōteſt. Tho.

d ¶ Per leuē p̄ſumptionē. vide Ale. ī cōſil. clxxij. in. vj. vol. nu. viij. & ī cōſi. clxxxvij. in eo. vol. in fi. Tho.

e ¶ Intrauit mare. adde Bar. in. l. ſi q̄dē. C. ſo. ma. et. ī. l. ij. §. ſi dubitetur. ff. quēad. teſt. ape. & in. l. quoties. C. de nauf. lib. xj. cū cōcor. de qb⁹ p Pet. cor. ī cōſ. cciiij. ī. ij. col. q̄ꝗ. in. iij. vo. & vide Alex. in. l. j. §. ſi dubitetur. ī additione. Bar. ff. quēad. teſt. aper. eundē Alc. in conſi. xxv. in. iij. vol. in. ij. col. in cā & lite vertente. Tho.

f ¶ Maius periculū. uide Bart. in trac. de morte poſt prícipiū, vt idē extendit ēt ſi de matrimonio cōtrahēdo oritur contentio. & Cyn. poſt gloſ. in. l. ſi quidē. C. ſo. mat. et Bart. in. l. ij. §. ſi dubitetur. ff. quēad. teſt. aper. & ibi fortius tenet Ioan. de Imo. ſequutus Cy. ī. d. l. ſi quidē ꝙ indiſtinctè vbi tractať de magno præiudicio. & cōmodo pecu. requirať vera probatio mortis, & non per famam & coniecturas. vide Alexā. in

cons. clxxxvij. in vj. vol. in fi. & Fel. in. c. q̄m frequent in. §. porrò. in. ix. colum. Vt lite non contest. & eũdem Fel. in. c. sicut. ĩ. v. col. de re iudi. Th.

etiam sine vsu sicut receptum est de eo qui iurat' de veritate
dicenda, quod in alijs testibus non sufficeret secundum ea
quæ relata sunt. ¶ Sed finge quẽ in terra longinqua mortuũ,
qui sub nemine militabat, qualiter in hoc genere causarum
talis fiet probatio: puto ꝙ si fama esse probaretur in loco vbi
causa agitur. & probaretur etiam ea forma certi loci vbi mor
tuus dicitur sufficere, vt illi⁹ loci fama, loco dicti eius sub quo
militabat succedat. ꝙ enim dictum est in hoc genere famæ
probationem non sufficere: intelligendum est de fama sim-
plici quem mortuum esse, non de fama quæ in certo loco ẽ,
39 vbi quis mortuus dicitur hæc enim est vehementior. ¶ † Po
ne, testes dicere quem mortuum, quia interfuerunt eius sepul
turæ, non ꝙ ipsi viderunt cadauer: quia erat ĩ capsa cooper-
tum lintheis, vel pannis inuolutum. sed si tunc ab hominib⁹
dicebatur proculdubio in hoc genere causarum probabit. sa
tis enim ad fidem iudicem adducit secundum ea quæ commu
40 niter à nostris maioribus obseruantur. ¶ † In maximis verò
causis vbi hominis vita periclitatur, vt si de homicido accus-
setur, vel de puniendis seruis qui non iuuerunt dominum, vel
de torquendis eis pro homicidio inueniendo lege cautũ est
quòd debet constare, & liquere hominem interemptum. id
est liquido apparere. quod quandoque fit per relationem of-
ficialis qui ad hoc mittitur. quãdoque ad testium examinatio
nem recurritur, vt in occisis, possunt aliquando manifestam
causam reddere, vt si viderunt eum capite mutilatum. si vide
runt venas gulæ pręcisas, & inde sanguinem effundi, donec
frigidus remaneret, & sine sensu, & similia. ¶ Aliquando ta-
lia signa visa non sunt, vt in eo qui dicitur suffocatus, nonnũ
quam etiam ad sui defensionem dicit quis aliquem ante na-
turaliter mortuum, quàm ab eo percuteretur, nonnunquam
contingit & mortẽ expedire probari. verè in causis maiorib⁹
& magnis, vt cum certa die & hora quis mortuus dicitur hęc
enim ita limitatè raro in famam deducuntur vnde ad proba-
41 tionem testium, de visu peruenitur. ¶ Si igitur dicit testis
ꝙ talem vidit mortuum nec interrogetur vlterius. puto suffi
cere, & si interrogetur quomodo cognouit ꝙ mortuus esset.
& si dixerit ꝙ vidit eum absque aliquo motu, absq; emissio-
ne, & attractatione spiritus, tetigit, & nullus motus erat in
pulsu, hæc enim certa signa sunt mortui. Sed si diceret q̄a mo
ri, & expirare vidit eũ. puto sufficere. satis em̄ cõmuniter co-
gnoscitur id, nec verbis clarioribus potest exprimi. sed & si
dixerit quia vidit habere omnia signa, & omnẽ aspectũ mor
tui satis exprimit. est enim ille aspectus cõmuniter notus etiã
in mortuo de recenti. hęc enim testificatio euangelico corro-
boratur testimonio dicente, ad Iesum autem cũ venissent, &
uiderunt eum iam mortuum, non fregerũt eius crura. sed &
si testis dixerit ꝙ eũ sepeliri vidit: hoc sufficere susceptũ est.
¶ Sed si quis viderit aliquem, vel in mari, vel in flumine ꝓij
ci, & corpus nunꝗ reuisum est: de illius morte testificatur,
licet non viderit mortuum. certum est enim post illum actũ
quem, modico tempore victurum, et salutis nulla indicia su-
peresse. ¶ Si quis etiam viderit quem, in carcerem claudi,
vbi nil erat ad uictum, & carceris custos fuerit, ita ꝙ eidem
carcerato aliquid quod ipse non vidisset inferri non potuit.
post aliquos dierum cursus, rectè testificatur de morte: licet
cadauer non viderit, & multa his similia visa sunt quæ enar-
rare magis laboriosum est quàm subtile.

a ¶ Titium esse. adde Bart. in. l. stimata. & ibi Io. de platea. C. de fabricẽ. lib. xj. & vide concor. per Fel. in. c. sicut nobis. in. v. co. de re iudi. Iaso. in l. nõ minorem. in fi. C. de transacti. Thom. dip.

b ¶ Si de nocte, vide plures cõcor. p Ias. in. l. si minorẽ. in fi. C. de trãsac. licet de Bartolo hic non faciat mẽtionem. et vide Fely. in. c. sicut. v. co. de re iudi. & vide Barto. in. l. aut facta. §. tempus. ff. de pœ. & ibi Alexan. in addi. Thomas.

a
42 TItium esse [a] vel † fuisse vult aliquis pro-
bare: q̄a pars aliquid factum
esse fatetur per vnum hominem, sed illum fuisse
Titium negat: propter quod ad testes recurritur.
Si testis dixerit Titium fuisse illum, quia vidit, satis est. idem
si dixit, vidi faciem eius, satis exprimit. nam Paulus respõdit,
ꝙ ꝑ imaginẽ recognoscimur. tot em̄ Deus fecit in faciẽ ꝙ ferè
est impossibile reperire homines q̄ in facie omnino similen-
tur, secus puto, si à tergo dixerit se uidisse. ¶ Huic aũt dicto
de visu derogaretur ex loci distantia. Si enim à longè dixerit
se vidisse, aduertenda est distantia, vt si est tanta in qua sensus
communiter possit decipi plenam fidem non facit. secus si di
stantia esset modica, & hoc à nostris maioribus est receptum
& ideo vt prædicta cessent, sępe dicto testis adijcitur: q̄a uidit
& præsens fuit sed si simpliciter dicat vidi, intellige de vi-
sione plenaria quæ est de propinquo: nisi interrogetur vlte-
rius: eum etiam à longe vidisse se vt consueuit apponi loci
distantia. vel per mensuram, vel per exemplum alicuius lo-
ci distantia, vel per mensuram vel per exemplum alicuius lo
ci notorij, vt ex hoc cognoscatur an iudex ad fidem ad-
duci debeat, sed si simpliciter dixerit à longe se uidisse, nec
de distantia aliquid exprimatur: eius dicto ad plenam fidem
43 standum non puto. ¶ † Huic etiam derogatur ex tempore.
b quid enim si de nocte [b] dixerit se vidisse? cùm enim illo tem-
pore sensus decipiatur, faciliter non putarem ei standum ni
si bene se recognouisse exprimeretur, vel ex approximatione
44 multa, vel ex lumine alicuius materiæ ignis, vel lunæ. † Et ẽt
derogatur ex qualitate quod qualiter fit est videndum. quid
enim vt in facto accidit, si testis dixerit quòd dum in taber-
na tonsoris in speculo se aspiceret. in eodem speculo illum
vidit & titiũ fuisse cognouit. huic enim dicto standum non
arbitror: illa enim visio per lineam reflexa fit, & imago per-
sonæ multo minor, quam sit oculis nostris cernitur, sicut si
multum persona distaret: ideo non facit fidem. sicut de di-
stantia loci vt receptum est. ¶ Quòd autem dictum est, quòd
sufficiat dicere se vidisse, etiam ratione illa non videtur sub-
sistere. non enim sufficit videre solum, nisi etiam anterior pręce-
dat notitia, de quo in reddendo causam de causa nil dicit,
sed cũ nulli⁹ dictũ intelligi debeat vt loquatur vt stultus ma-
ximè in proposito, vbi de teste loquimur cuius persona vt
idonea est recepta: dicendum est sufficientem causam reddi-
disse, vt sic dicendo se vidisse illum fuisse titium, omnia di-
xisse videatur, quæ ad cognoscendum quid sit titius requi-
runtur: nisi interrogetur vlterius, cui congruit quod relatum
est sufficere causam dicere: nisi de causa etiam fuerit interro-
45 gatus. Sed si interrogatus † fuerit si eum prius cognoscebat,
& qua notitia: respondere tenetur. si enim dixerit quia erat
suus vicinus continuus, vel aliter cum eo assiduè conuersaba-
tur: satis exprimit. quod si eum dicit aliâs uidisse semel tan-
tùm, & leui notitia, & postea magnum tempus excessit: tunc
plenam fidem non faceret. de facili enim talis recognoscendi
notitia perditur, vel ex imbecillitate memoriæ regnoscen-
tis, vel ex mutatione quæ in cognita persona contingit pro-
pter antiquitatem, seu infirmitatem: & alios casus. ¶ Sed si
eum in pueritia regnouisse se diceret: nunc vero ad ætatem
adultam seu virilem processerit ille qui dicitur cognitus, pro
culdubio non probaret: propter mutationem quæ contin-
git in membris. & hoc expressè ex edicto pętoris de partu
custodiendo colligitur. ista enim iudicialis inuestigationis
46 sunt: secundum causarum varietatem. † Interdum testes di-
xerunt hominem aliquid facere, quo aũt nomine vocetur
ignorant: tũc ad iudicẽ spectat illũ hominẽ exhiberi: vt si ille
fuerit cognoscatur à teste. Sed & si de mortuo homine quę-
rat̃ quis sit: puto ex aspectu recognosci. vt diximus in viuen
te. nonnũꝗ tamen in morte tanta fit permutatio. vt cognitio
sit difficilis ex aspectu faciei: tũc de necessitate recurritur ad
eos qui partium corporis recognoscunt signa, quæ cooper-
ta portantur.

QValitas alia est corporis continui perma-
nentis perpetuò, vel per aliquod
tempus. alia corporum separatorũ, altera rei fluxi
bilis, & transeuntis. vt qualitas temporis. de quo
non habemus nisi præsens. quod enim præteritum est, esse
desinit. quòd verò futurum est, nondum est. de hoc in titu. de
tempore dicetur. Alia est quantitas qualitatiua. prudentes
enim suo ingenio, qualitates metiuntur per gradus vt bonus
melior, optimus: pessimus & mediocris: & alijs modis diuer
sis. & hæc in titu. de relatione ponemus. ¶ De primis ergo
duabus inuestigandum est de quantitate corporis continui
quæramus vel de linea longitudinis vel latitudinis vel de su-
perficie tota vel de toto corpore. hæc autem quantitas quate
nus ad nos spectat, cognoscitur per mensurationem ad aliq̄d
aliud: ideo constitutum est, & de cõsuetudine obseruatur: vt
ciuitas suas habeat mensuras, & põdera: & ad quas rei quanti
tas mensuretur, & discernatur: vt puta pedem: passum: canta
47 rum: modium: starium: & similia. si igitur † de longitudine ali-
cuius rei quęritur determinatè, vt quot pedum sit tota longi
tudo talis rei, testis dixit esse decem pedum: quia vidit suffi-
cientem causam non reddit: quia per visionem solam ipsius
rei: de hoc certi non reddimur. debet ergo dicere: quia vidi:
et mẽsuraui: vel mensurari vidi. mensurare enim longitudinẽ:
& latitudinẽ: cõmuniter omnibus notum est. si verò de hoc
indeterminatè quęratur: potest per visum simplicem causam
reddere: vt si testis interrogatus dixerit rem paruã vel magnã
vel mediocrem quia vidit: satis em̄ exprimit. hoc enim satis
est ab hominib⁹ cõiter cognoscibile per aspectum in rebus
quæ eiusdem speciei sunt. Idem si dixerit interrogatus de lõ-
gitudine alicuius rei, respondit esse decem pedum: & vltra
quia vidit. tantum enim potest esse excessus: quia decem pe-
dum esse ab omnibus qui illud viderunt cognoscatur, idem si
48 dixerit: non esse decẽ pedũ: q̄a vidit. ¶ † De sup̄ficie vero to
tius cor-

tius corporis menſurandi tractatur,cum fundus venditur ad
menſuram,& cum de aliquo pariete quod cánarum ſit quæ-
ritur vel de tabulis,vel de edificio ex tabulis cõpilato quæri
tur quot pedũ ſit,& ſimilibus.hoc enim cõiter omnibus no-
tum nõ eſt,ſed conſiſtit in artis peritia.ideo ſi res de qua quę
ritur haberi poteſt,eſt per iudicẽ menſuratoribus cõmitten-
da:ꝙ ſi res haberi nõ poteſt,nõ credendum eſt teſtibus, qui
de rei menſura dicerent limitatè:niſi eos conſtet in dicta arte
peritos,& ſe menſuraſſe,vel menſurari vidiſſe teſtẽtur. vt in
præcedẽtibus eſt de ſubſtantia dictum.Indeterminatè verò
de tali q̃titate per viſum ab omnibus recognoſci,& teſtifica
ri eſt facile.de toto verò corpore mẽſurãdo difficile eſt,ſi quę
ratur quoniam corpus quodlibet ꝑ ſuperficiem tegitur,quę
eſt ſecundũ omnẽ eius viſionẽ,& accedit ad mẽſurã quę ineſt
ſtante corporis integritate,& eſt poſsibilis ſi diuidat̃,vel per
foretur tunc ſupficies erit.¶ Eſt ergo neceſſe ꝙ ipſius corpo
ris quãtitas,ꝑ aliquod extrinſecus oſtendatur, vt contingit
in his quæ pondere,& menſura cõſiſtunt. Si enim quæratur
de q̃titate maſſæ auri,vel argẽti,non de longitudine, vel lati
tudine,ſed de toto corpore quæritur,& ſi dicatur ꝙ eſt libra
vel alterius ponderis,nõ reſpõdetur de quãtitate,ſed de qua
litate ponderis.põdus enim quãtitas eſt,ſed in his rebus quas
conſiſtere in põdere dicimus,hoc euenit vt ex pondere gra-
uiori vel leuiori maior vel minor quantitas diſcernatur. vn-
49 de congruè de pondere reſpõdetur. ¶ †Si igitur teſtis dixit
maſſam eſſe decem librarum,quia vidit:nil probat, nõ enim
per viſum comprehẽditur põdus.ſolùm enim ſuperficies vi-
detur,& poſſet eſſe cõcauitas intrinſecus.ſed ſi diceret pon-
deraui põderibus.vel vidi põderib⁹ põderari. ſatis eſſet etiã
ſi de põderibus limitatè nõ dicat̃. põdera enim & põderãdi
modi,cõiter cognoſcũtur. Sed ſi diceret:quia põderauit, vel
quia ſuis manibus põderauit:idẽ puto quia põderare in ve-
ro eloquio,idẽ eſt quod põderibus examinare. ſed ſi diceret
in manibus tetigi,vel in meis manib⁹ vel in meis humeris ſub
leuaui vel portaui:tũc poteſt indeterminatè teſtificari de põ-
dere nõ determinatè.licet enim ꝑ tactum iudicetur de ponde
re:non tamẽ determinatè niſi inſtrumenta ponderatoria ad-
50 hibita ſint.¶ Sicut†enim ſi quæratur de quãtitate eorũ quæ
mẽſura conſiſtunt,vt vini & olei,& dicatur decẽ lagenas eſſe
vel fuiſſe in aliquo vaſe quia vidit, & ita determinatè loquit̃:
nõ probat niſi adijciat quia mẽſurauit vel mẽſurari vidit. ſe-
cus ſi indeterminatè loquatur ſecundũ quod eſt in pręceden
tibus dictum.¶ Aduertẽdum eſt tamẽ, ꝙ licet ꝑ mẽſuram to
tum illud quòd in vaſe menſurato continetur : cum mẽſura-
tum comprehendatur:tamen verè & propriè in vaſe non eſt
niſi illa ſuperficies vini vel olei,quæ tãgit ſuperficiẽ vaſis.cę
terę vero partes vini vel olei vna ſuper aliã ſucceſsiuè in va-
51 ſe cõſiſtunt:tamẽ totum in vaſe eſſe dicimus. ¶ †In his verò
quę nõ conſiſtunt in pondere vel menſura.vel ad iſta non re
ducuntur.mẽſuratio totius corporis eſt difficilis,nec poſſet
fieri niſi à peritis in arte.oportet enim ꝙ mẽſuretur ſupficies
cuiuſlibet diuiſionis que ſunt ſex.ſ.ſ.&.j. ante & poſt, dex-
tra & ſiniſtra.exẽplũ de taxillo.Ex his quæ ſit quãtitas totius
corporis colligitur.poſſet etiã hic eſſe deceptio ſi intra cor-
52 pus eſſet cõcauitas.Corporũ verò † ſeparatorũ ꝑ quantitatis
inueſtigationem ſcire oportet quia quædam ſunt corpora
ita minima ꝙ eorum dinumeratio eſſet impoſsibilis.vt in fa-
rina & cinere.& etiam in cæteris pulueribus, In quibuſdam
verò dinumeratio eſt difficilis, poſsibilis tamen:vt in frumẽ-
tis.& in his ſicut in corporibus liq̃dis ꝑ mẽſuram vel pondus
q̃titas cognoſcitur.& etiã in mõ atteſtandi,eſt idẽ quod.ſ.di
ctum eſt.¶ Eorum vero corporum quorum numeratio faci
lis eſt,q̃titates cognoſcuntur per numerum.numerus autem
percipi poteſt,tam per viſum q̃ per tactum.rectè ergo dicit
teſtis ꝙ fuerunt decem aurei: quia vidit.& ſi de materia con-
ſtaret,& ſolum de numero dubitaretur:rectè dicetur,& ſi cer
tus eſſet ꝙ fuerunt decem:quia tetigit. & iſta quãtitas quæ
numerus vocatur,eſt ab omnibus cognoſcibilis.

53 DIxit teſtis † vidi tradi decem corbes fru-
menti,eum probare iudicaui:
tunc enim ad menſuram ſe vidiſſe tradi domino
de neceſſitate,infertur ꝙ menſurari vidit. aliud ſi
dixerit ſe vidiſſe tradi aceruum frumenti ꝙ erat decem cor-
bes,hoc enim nõ debet eſſe traditum ad mẽſuram:ſed debet
aceruum traditum tãtæ quãtitatis exiſtere.hoc enim viſu de
terminatè non ꝑcipitur, vt traditum eſt,idẽ in ſimilibus.

54 VAs vini † plenum fuerat,totum conſum-
pſerat de eius q̃titate.quæſtio eſt
ad mẽſuram vaſis recurrendum eſt,quod fit replẽ
do eum de alio ad mẽſuram.& hoc eſt ab omnibus
notum,vel menſurando q̃titatẽ ſpatij vacui:& hoc conſiſtit
in artis peritia.qui igitur aliquo dictorum modorũ vas vide
rit mẽſurari:de quãtitate & cõtinentia ipſius rectè iudicat.

55 VIcena milia † paſſuum in ſingulos dies de-
numerari ꝑtor iubet.qualiter autem
hæc probetur diſtantia dubitatur. dixi ſi vulgi
opinione & fama,inter loca certus miliarium nu
merus nuncupatur.illi ſtandum niſi probetur contrariũ.cre
dẽdum eſt enim illud vulgare & antiquum à certa antiquo-
rum mẽſuratione ſumpſiſſe exordium.¶ Ei autẽ qui poſtu-
lat mẽſurari illud ſuis expẽſis,mòs gerẽdus eſt. erit autẽ hæc
mẽſura faciẽda pariter ſecundũ quod cõiter cõmẽſuratur ſe-
cundum ipſius longitudinẽ.& hæc cũ de dando ſpatium ad
veniẽdum quærimus.Sed ſi ſup aliqua locorũ diſtantia, vel
vicinitate quæratur ꝑ directum.eſt faciẽda mẽſura itinere nõ
attẽto.& ſi loci diſpoſitio ꝑ terram ad mẽſurãdũ non patiat̃:
quia fortè paluſtris,vel ſpinoſus erat:ꝑ aerẽ eſt fiẽda mẽſura
vt eſt conſtitutũ in extrauaganti quæ monaſteriũ mẽdicãtiũ
conſtrui intra certum numerum cãnarum interdicit:quæ mẽ
ſura fiet chordula ꝑ directum tranſducta.eſt enim poſsibilis
meſura cuiuſlibet diſtantiæ,per aſpectum tamẽ:ſed hoc non
omnibus:ſed geometris tantum.ſi de hoc determinatè loqui
mur.indeterminatè verò eſt cõiter cognoſcibile.

QValitas ſine ſubſtantia naturaliter eſſe nõ
poteſt,ſubſtãtia aũt,aut corporea
aut incorporea. Corporea alia eſt animata.alia eſt
inanimata. Animata alia eſt anima rationalis, alia
ſenſitiua,alia vegetatiua,alia inanimata.de qualitatibus ergo
quarũlibet eſt vidẽdum. Sed ſubſtantia incorporea eſt Deus
in quo cum ſit ſimplex,omnino nulla eſt qualitas,& tã ſum-
mas res ad inueſtigandum iuriſtarum non ſpectat intelligen-
56 tia.¶ †Aliæ etiam ſunt ſubſtãtiæ incorporeæ.& ſimiliter nõ
ſunt inueſtigationis noſtræ huiuſmodi. etiam ſunt animæ ſe-
paratæ:quia de his quandoq; quæretur in foro ciuili:de cuius
memoria damnanda tractatur.hoc autem fit propter ea quæ
geſsit in vita. vnde cùm qualitas quam habuit in vita dicere-
tur homo:propter quæ damnatur memoria doctrina ſumet̃
de hoc etiam quæritur,cum de aliquo cõprobãdo in ſanctũ
agitur:tunc enim vita:& miracula ſunt probãda,vt ex factis
canonibus conſtitutum vitã probare facile eſt: de miraculis
57 videamus.¶ †Miraculũ dicitur, quaſi admiratione plenum:
& eſt miraculum id cuius effectus manifeſtus eſt.cauſa autem
eius omnibus ſimpliciter eſt occulta: quia ſolus Deus ſcit.vn
de quæ à Deo fiunt propter cauſas nobis ignotas ꝙ vires no-
ſtras excedunt:ideo miracula nuncupantur. ¶ Et ſancti do-
cto.tradunt hoc tribus modis contingere. Primo circa ſub-
ſtantiã facti. vt quando Deus facit aliqua quæ natura nullo
modo facere poteſt,vt ꝙ ſol ſtet.vt fuit tempore Ioſue.vel ꝙ
homo habeat corpus glorificatum.vt Chriſtus poſt reſurre-
ctionem.& id quod in ſacramẽto altaris fide cernimus.& iſta
in miraculis ſummum gradum obtinent.¶ Secundo quandò
illud fit quod natura facere poteſt,non in illo in quo fit ſicut
reſurrectio mortuorum:illuminatio cecorum, & ſimilia:po-
teſt enim natura dare vitã,aliâs ſecare vitã.ſed nõ in mortuo.
& poteſt præſtare viſum,ſed nõ tamẽ in vera cecitate: & hoc
tenet ſecundũ locũ in miraculis. Tertio, quando illud quod
fit natura facere poteſt,ſed nõ illo ordine. vt quando aliquis
virtute diuina ſubito liberatur à febre:nullis adhibitis reme-
dijs,vel cùm nõ conſueto proceſſu naturæ, panis multiplica
tur.põt enim homo naturaliter facere panẽ:ſed nõ illo ordi-
ne.liquet ergo ꝙ miraculũ probari oportet,probando aliq̃d
naturæ:aliâs verè,ita ꝙ vires noſtræ naturæ excedunt̃, vel in
ſubſtãtia eius ꝙ fit,vel in ſubiecto eius in quo fit,vel in ordi-
ne faciẽdi.ſed ſi illud potuiſſet ꝑ cauſas naturales reduci nõ
eſſe miraculũ clarè probat̃.ꝙ aũt Deus fecerit propter inuo-
cationẽ illius ſancti,probata inuocatione, vel voto ad illum
ſanctũ,emiſsis,q̃bus ꝓbatis rectè cõcludit̃ illã animã eſſe bea
tam:quia tamẽ in iſtis põt faciliter eſſe deceptio.iſtud eſt de-
terminationi eccleſiæ Romanę reſeruatum cui ſtandũ eſt.

58 SVbſtantiæ † animatæ anima rationali
qualitates triplices ſunt, vt
iuriſconſultus ſuper edicto ędilium curulium di-
ſtinguit. Aut enim ſunt in anima, aut in corpore,
aut in vtroq;.In anima verò qualitas quandoq; ſupernatu-
raliter infunditur:vt in ſacramento fidei noſtræ. Sacramen-
tum enim eſt ſacræ rei ſignum. Itẽ ſacramentũ eſt inuiſibilis
gratię viſibilis forma,vt ſancti doc.docẽt.In baptiſmo enim
quædam qualitas animabus noſtris infunditur,hoc eſt gra-
tia per quam Chriſtiani dicuntur.Eodẽ modo in ordine ſa-
cerdotali,in aĩa infunditur q̃dã gratia,quæ eſt quædã qua-

litas in anima, ꝑ quā sacerdos dicitur idē in similibus. Si ergo
59 † quæratur an aliqs sit Christianus, & dixerit testis ꝙ sic, qa
vidit eum baptizari: satis exprimit, modus enim & verba sa-
cramenti huius cōmuniter oībus nota sunt, sed si probaretur
ꝙ ritum Christianorum seruauerit diu in foro nostro: omnia
præsumuntur solēniter acta, & solēniter processisse. Idem si
dubitaretur an aliquis sit sacerdos debet probari ꝙ secundū
stilum ecclesiæ fuerit ordinatus. Idem in similibus. hæc autē
canonistis relinquenda sunt, & theologis ad quos magis ꝙ̄
ad nos pertinet,

ALiæ qualitates sunt natura
liter acquisitę hominibus de quibus Aristote. facit
quatuor species. ¶ Prima vocať habitus, & dispo-
sitio, ex quibus qs dicitur scientificus alicuius sciētiæ, vt grā
maticus, physicus, vel legista, vel artifex alicuius artificij, vt
cerdo, faber, & similes. virtuosus vel vitiosus. & istę qualita-
tes si quidem de anima faciliter mouerentur: dicitur dispō. si
difficiliter, habitus: qa habitus acquiritur ex frequētibus acti
bus. & q̄ꝫto plus frequētantur: tanto plus, seu maior fit habi-
tus. Omne enim artificiū per exercitium suscipit incremen-
tum: de his ergo qualitatibus probandis videamus.

IVristam † esse solum vna probatiōe pro
bare possunt iurisperiti, quos di
cere sufficit sic esse: quia eum examinauerūt. in hoc
enim verbo interrogatio & responsio includitur,
& sic per sensum causa redditur. Idem si dixerit quia vidit ip
sum allegare legem, & allegationibus respondere, vel aliquē
actum qui in alium q̄ꝫ in iuristam non caderet. Sic in cæteris
speculatiuis scientijs puto idem. testis antem qui iurista non
esset, coniecturis aliquibus probabiliter demonstraret, vt qa
eum in habitu aduocatorum vidit incedere, & eum vidit co
ram iudice aduocare. licet quid dixit ignoraret. hæc enim tā-
tam præsumptionem inducerent ꝙ ei staretur: nisi in contra
rium doceretur per iurisperitos qui per examinationem ita
non esse: sicut esse peritum dicitur comprehēdunt. & idem
in cæteris scientijs. quarto periti secundum mores ciuitatis
vtuntur diuerso habitu à cōmuni, ¶ Et si quæratur an sit iu-
rista: non curatur an magnæ vel paruæ sufficientię sit. Si verò
determinatè quæratur, an iurista sit sufficiens ad doctoratū,
vel ad aliud simile: tunc testem oportet esse eiusdem sufficiē-
tiæ, vel maioris q̄ꝫ sit ille de quo quæritur. secus si esset mino
ris. nullus enim potest iudicem certum reddere de eo quòd
vires intelligentiæ ipsius testis excedit.

a ¶ Cerdonem. vide Alex. in. l. cætera. §. sed & si quis. in princi. in. j. col. ff. de lega. j. Tho. di.

a 61 CErdonem [a] esse † vel artificem alicuius
artis mechanicę. testificari po
test quilibet, cùm id opus quod ex artificio illo re
sultabat ab illi⁹ artis artifice processisse oībus no-
tum est. Si ergo testis dixerit, cerdonem esse. quia vidit eum
exercere dictam artem, satis probat si non interrogetur vlte-
rius. sed si adiecerit: quia vidit eū operari in illa arte, nō pro-
bat: quia præparare corium cerdoni est operari in illa arte:
non tamen est artifex. vt ergo lucida sit probatio, dicat ꝙ vi
dit eum aliquod opus facere, quod certum sit absq; illius ar-
tis peritia fieri non posse. & hoc cum simpliciter, an sit cerdo
quæritur. Si verò quæratur quantum gradum perfectionis
in illa arte quis teneat: vel quantum artificem illum vnus ex-
cedat: non potest testimonium reddi rectè, nisi per illos qui
sunt in artificio illo periti.

b ¶ Mercatorē. Vide Bar. in. l. legatis seruis. in princ. ff. de lega. iij. & ibi vide plenè Alex. in apostil. magna. & eundē in. d. l. cętera. §. sed & si qs. in. j. col. ff. de leg. j.

62 b MErcatorem † [b] seu negotiatorem esse,
non est artificium: quoniā
ex cōmuni vsu dicitur absq; singulari doctrina. &
ideo hoc officium appellamus, nisi in hoc alij sint
perspicaciores alijs. nō ergo mercator dicitur ꝙ huius rei no
titiam habet: quia sic omnes mercatores dicerentur, sed hanc
appellationem personæ ex vsu mercandi adijcimus non ex
vsu quolibet. non enim qui propter eminentes necessitates
mercatur mercator dicitur: sed qui cum quadam perpetuita-
te deputauerit se ad hoc. ¶ Idem in cæteris qui in officio ma
gis q̄ꝫ in artificio consistūt. & ita à legum latoribus. & à nostris
prędecessoribus est acceptū. Teste enim q hoc deponit cām
oportet reddere concludentē. prædicta puto: quia vidit eum
tabernam tenere, vel mēsam ad hoc, vel quia vidit eū sic age-
re, sic contrahere, vt faciunt ij qui mercatores appellantur.

63 ALiquam ex prædictis † qualitatib⁹ nō
habere quem, probatur, eo
ipso ꝙ cōtrariū nō probať, sed si cōstet eum semel
talē fuisse, qualiter probeť ꝙ talis eē desierit dubi
tabile est. puto ꝙ si quæratur de his q̄ in officio cōsistunt, pro
bari oportet ꝙ deposuit animū exercēdi illud, ex eo enim tā
tum talis dicebatur talis esse, & durare præsumitur donec de
contrario doceatur quod probabitur si expresse de eius con
stituerit voluntate. professionē facit in qua negotiari non li-
cet, vel si tanto tempore mercandi consuetudinē dimiserat ꝙ
animum dimisisse verisimiliter probatur, ad quod quinquē-
nium requiritur, vt reperitur in notarijs reipublicæ, & etiam
64 in domesticis cōstitutum. Sed si de artificijs †, mechanicis, du
bitatur plus difficultatis habet, quoniā ex habitu, & peritia
illius artificij talis dicitur, qui habitus est de difficili mobilis.
maximè cùm talia artificia sic consistant, etiam vt in modicis,
vt in scripturis redigi non sit necesse, sed probabiliter dici ꝙ
si ꝑ decēnium desierit tale artificium exercere, ꝙ artifex esse
desinat. tanto enim tempore obliuionē lex præsumit, vt sta-
65 tutum de pos. perdēda. ¶ † De sciētijs vero speculatiuis, cùm
varias & implicitas habeant conclusiones, alia inspectio est.
Quid enim si scholaris in quo nondum habitus scientiæ fir-
mus erat, vel habiturus erat habitu multum leuij, ad exerci-
tium, armorum se transtulit, & à studio ex toto cessauit? pro
culdubio per actus tales habitus tales dicuntur extincti mo-
dico tēpore quod tēpus iudicis arbitrio relinquēdum est. cu-
iuscunq; tamē fuerit firmissimi habitus, per decēnij cessatio-
nem ab actu absentiæ, & extinctio præsumetur, vt dictū est
ex prædictis: ergo liquet qualiter probetur ꝙ talis esse desie
rit. potest etiam per peritorum examinationem probari.

66 DE virtutibus & vitijs oppositis videa
mus. Est autem † virtus
vt Arist. ait, habitus electiuus in mediocritate con
sistens, quo ad nos determinata ratiōe, & vt sapiēs
determinabit. Ex eo quod dicit habitus, apparet ꝙ est quali-
tas animæ. de qua nūc tractamus. Ex eo ꝙ dicit electiuus, dif-
fert ab habitu alicuius scientiæ, vel artis q non est habitus ele
ctiuus, sed sciētificus. potest aliqs aliqd scire, & nolens, & sic
actus scire necesse non eligitur ꝑ imperiū volūtatis, ꝙ nō est
in actibus virtuosis. Ex eo ꝙ dicit in mediocritate consistēs,
differt à vitijs q̄ in extremitatibus assistūt. vt nil largiri auari
tia est, oīa largiri prodigalitas est. & vtrūq; vitium: tenere me
dium tēperantia est, & est virtus idē in silibus. Ex eo ꝙ dicit
quo ad nos apparet ꝙ secundū diuersas cōditiones ꝑsonarū,
diuersificatur mediū. alia enim est moderata expensa in nobi
li & diuite. alia in rustico, & paupere. & ideo iura hæc mode-
rantur secundū nobilitatē nataliū, & patrimonij quātitatē. &
idē de alijs. Ex eo enim ꝙ dicit determinata ratione, apparet
ꝙ habitus electiuus debet fieri ad finē boni. bonū enim est de
bita ratio & cā oīum. si enim fieret in malū finē, non esset vir-
67 tus, vt diceť inferius. Ex eo verò † ꝙ dicit, vt sapiēs determi-
nabit, apparet hoc cōmissum arbitrio boni viri, hoc est iudi-
cis q sapiēs & bonus vir apud nos est quòd merito dicitur, vt
j. probabiť. apparet ergo ex prædictis ꝙ cū habitus animę nō
possit probari, nisi ꝑ actus extrinsecos ꝙ ille virtuosus pro-
batur cuius actus tales probantur, qui apud iudicē & bonū
virum virtuosi determinantur. & econtra de vitijs est, sed qa
generalis doctrina studiosos certos nō reddit: ideo est ad par
ticularia descendendum.

68 VIrtutum aliæ sunt morales. aliæ theologi
cæ. Primò † moralium quatuor
sunt principales, quas cardinales vulgo appella-
mus. sicut est hostium in cardinibus, ita & his qua
tuor omnes alię reuoluuntur. & sunt hæ. s. prudentia, iustitia,
fortitudo, & temperantia, huius ratio est: quia ad rectè viuen-
dum primò requiritur in homine recta ratio per quam inter
se syllogizet. & ꝙ melius est cognoscat. & hoc ꝑtinet ad pru-
dentiam. ¶ Secundò cognitionem boni debet sequi opera-
tio: & tunc si est ad alterum. & pertinet ad iustitiam quæ ius
suum vnicuiq; tribuit. Si verò respicit operationē prout est
inter se: tunc prudentia sola nō sufficit, licet enim quis cogno
scat' quod melius est: potest esse aliquis appetitus qui cōtra-
rietur vt vltra velit, & vt hic appetitus noxius limitetur est
necessaria alia virtus, quæ dicitur temperantia. Quandoq; est
aliquis appetitus per quem ab eo quod bonum cognoscit de
sistit propter timorem, vel laborem. & ad hūc appetitum no
strum refrenandum alia virtus necessaria est scilicet fortitu-
do. & hæc vera sunt. & legibus probantur. de qualibet ergo
singulariter videamus.

69 PRudentia † est vt ait Aristo. lib. vj. ethi-
corum habitus cū ratione acti
uus circa hominis bona, vel mala. ad quod declarā
dum sciendum est ꝙ sapientia, scientia, & pruden
70 tia differunt. ¶ † Est enim sapientia habitus speculatiuus con
siderans causas altissimas. & hæc pertinet principaliter ad
Theologiam, & Methaphisicam. quæ Deum. & primas cau-
sas considerat.

v. differentia int. sapientia, scientia, et prudentia

ſas conſiderat,& de principijs omniũ aliarũ ſcientiarum iu-
dicat.& etiã de iſta ad iuriſtas.vnde meritò dicitur: eſt enim
res ſanctiſsima iſta ciuilis ſapientia.vt Vlpia.ait.ipſa enim
cauſas altiſsimas cõſiderat:quia eſt diuinarum,atq; humana-
rum rerum noticia & cognitio.iudicat de principijs aliarum
ſcientiarũ.reprobat enim principia omnia quæ fidei catho-
licæ repugnant,& hac conſideratione bonus iudex rectè ſa-
piens dicitur,& cũ ad conſilium ſapientis recurritur, vulgo
71 de iuriſperito intelligitur.¶†Scientia autẽ eſt habitus ſpe-
culatiuus demonſtratiuus ratione vera,cõſiderans cauſas in
feriores,& hoc ad ſcientias naturales ſpectat.hęc quidem de
vniuerſalibus,& neceſſariò ſe habentibus hoc nomine ſcien-
tia.& iuri noſtro attribuitur per principẽ in prima conſtitu-
tione.fforum,& meritò:quia etiã cauſas inferiores cõſiderat.
non ſolũ enim diuinarum,ſed etiã humanarum eſt cognitio,
ſed etiã de vniuerſalibus iudicat.¶ Iura enim non ad ſingula
res perſonas,ſed generaliter conſtituuntur.eſt etiã de neceſ-
ſario ſe habẽtibus.leges enim cõſtringunt hominum vitas,&
eis omnes obedire oportet,maxime quia eſt inuentio & Do-
num Dei,vt ait Demoſthenes,& retulit Marcellus in.l.ij.ff.
de legi.nec prædictis obuiat:quia mutabilia ſunt per princi-
pis imperiũ,vel alterius cui attinet:quia etiã quæ iura natura
lia ſunt mutabilia ſunt diuino imperio,vel alterius cui Deus
conceſſerit,vt in miraculis declaratũ eſt.nec tamen per hoc
72 minus dicuntur neceſſariò ſe habere. ¶†Ars verò eſt habi-
tus ratione naturæ factiuus.vnde per talẽ habitũ inſpicitur
opus faciendũ quod trãſit in materiam exteriorẽ,vt aliquod
opus domus,liber,& ſimilia quorũ operũ bonitas nõ cõſiſtit
in faciente,ſed in opere iſto.quocunq; enim appetitu bono
vel malo artifex opus fecerit:ex hoc bonũ vel malum nõ di-
citur,ſed ex ipſo opere.quod nomen etiã iuri per iuriſcõſul.
tribuitur dum dicit:ius eſt ars boni & ęqui.& meritò cũ iura
noſtra plurimũ actum extrinſecum intuentur, & actũ mate-
riæ intrinſecum non pręmiat,nec punit:apparet ergo ꝙ ſecũ
dum diuerſas cõſiderationes poteſt ius noſtrum appellari ſa
pientia,ſcientia,& ars,cũ ſit recta ratio ſtabiliũ,& recta ratio
factibilium.nunc ad prudentiã redeamus,quæ differt à præ-
dictis:quoniã prudentia cõſiſtit circa particularia.& ea quæ
contingenter eueniunt,& inter ſe conſiliari,& diſputare,&
recta ratione vniuerſalia particularibus cõgruentibus appli
73 care.& hoc eſt vltima diffinitio.ſ.poſita. ¶†Eſt enim prudẽ
tia habitus.& ſic patet ꝙ requiruntur frequẽtari actus.vnde
licet conſtet aliquẽ eſſe magnũ iuriſtã,vel medicum:non ta-
men ſequitur ergo eſt prudens iuriſta,vel medicus. ad hoc
enim requiritur.ꝙ per practicam præcedentẽ habitũ fecerit
adaptandum vniuerſalia particularibus.& hoc recta ratio-
ne.ſi enim ſine ratione.& caſualiter bene operetur,vel cũ ra-
tione nõ recta:quia nõ in bonum finem non erit prudẽtia.eſt
enim habitus actiuus.per hoc intendit ꝙ nõ ſit ſpeculatiuus.
ſpeculari enim eſt circa cognitionem vniuerſaliũ quę neceſſa
riò ſe habent.ſed conſiliari & diſputare intra ſe ad cõtingen-
tia pertinẽt.dicitur enim actiuus.vt differat ab arte, quæ eſt
habitus factiuus.differunt enim agere,& facere,& hoc loco:
quia facio tranſit in materiã exteriorẽ:agere ſecundũ opera-
tionem manẽte materia.licet Labeo in ti.de ver.ſigni.verbũ
agere latius aſſumpſerit.¶ Eſt enim iſte habitus circa homi-
nis bona,vel mala.& ſic circa cõtingẽtia.ſ.ei & ea bona agen
tia,& cõſeruantia,& diminuẽtia.circa quod etiã ius noſtrum
conſiſtit,& circa mala fugienda,& præcauenda ne eueniant.
vel ſi euentura ſunt minus lædant.qui ergo talẽ habitum ha
74 bet prudens eſt.†hoc autẽ probare per probationes neceſſa
riò cõcludentes aut impoſsibile aut difficile eſt valde. conſi-
ſtit enim actus perfectus talis virtutis ex multis quæ ſunt in
anima,& extra ipſam diffunduntur:ex quibus virtus appa-
ret.quæ autẽ ſunt illa quæ requiruntur in diuerſis diuerſimo
dè tradita ſunt,& per diuerſa nomina,ſed ego ponã eo ordi
ne,& his nominibus quę nobis magis congruũt.dico ergo ꝙ
requiritur primò cognitio,quæ ſi quidẽ eſt præteritorũ dici
tur memoria.ſi præſentiũ dicitur intelligẽtia. ¶ Secundò re-
quiritur ipſius cognitionis acquiſitio,quæ quãdoq; proce-
dit ex doctrina quæ ab alio percipitur.& hæc appellatur do
cilitas.quandoq; per inuentionẽ experimẽtalẽ,& hęc appel
latur experiẽtia.& hæc quãdoq; fit cum tarditate,& appella
tur deliberatio.quãdoq; fit ex velocitate,& quaſi ſubito,&
appellatur ſolertia id eſt facilis & prompta cõiecturatio.& hoc
ſępe expeditum eſt.¶ Tertiò requiritur vſus cognitionis,vt
contingentia adaptentur recta ratione.ad hoc autem requi-
runtur tria.Primò,vt hæc ordinẽtur ad aliquẽ bonũ finem,
& hoc pertinet ad prouidẽtiam quæ reſpicit futura.Secũdò,
vt adaptentur circunſtãtię negotij,& hęc vocatur circũſpe-
ctio per quam prouidentur,ne impedimenta occurrãt.Ter-
tiò,vt euadamus impedimenta ſi occurrent:& hæc vocatur
cautio.& in his etiam cadit vel experientia in ſe,vel docilitas
ab alio,& ex his dicitur homo prouiſus,circũſpectus, & cau
tus.ſi ergo bene computes nouem ſunt quæ requiruntur. me-
moria,intelligentia,experientia,docilitas,deliberatio, ſoler-
tia,prouidentia,circunſpectio,& cautio.Quis ſit ergo ille,in
quo omnia prædicta concurrant vniuerſaliter, des mihi, &
laudabimus eum.ſunt enim multi in quibus prædicta perfe-
ctè concurrunt,in quibuſdam ſpeciebus agendorum,& hæc
cognoſcere,ſcire,& probare nobis expediens eſt.& ideo de
his aliquid tangamus.

75 PRudens †prudentia perfectè prẹſumitur
quilibet maior , niſi contrarium
probetur.quilibet etiam naturaliter bonũ appe-
tit.cuilibet ineſt ratio,ex eo ꝙ homo eſt quia etiã
quędam principia ſtabiliũ,& agendorum habet licet nõ per
fectè.Ex hoc ineſt nobis naturaliter,vt conſultus peritior ei
credatur humiliter:cùm ſcriptũ ſit,ne innitaris prudentię tuę.
ideo ad oſtendendum quomodo ſcientia & prudentia iuris
cuilibet ineſſe præſumitur,Pau.in ti.de bo.poſ.ait ſcientiam
non hanc accipi quæ viris prudentibus ſit:ſed eam quã quis
aut per ſe habet,aut conſulendo prudentiores.Prudens ve-
76 rò†perfecta prudentia ea perfectione quę in hominibus ca-
dere poteſt naturaliter.poteſt eſſe in quibuſdam ſpeciebus
agendorum,ex quo diuerſæ ſpecies agendorũ dicuntur ipſius
prudentiæ.quædã enim prudentia eſt circa regimẽ ſuijpſius,
quæ appellatur prudentia ſingularis,ſeu particularis.alia eſt
prudẽtia qua regitur multitudo.hæc multiplex eſt.aut enim
eſt multitudo coadunata ad totam vitam . vt vna domus,
ſeu vna familia,& ad eius regimen prudentia requiritur,quę
dicitur economica,ſi verò non ſit coadunata ad totam fami-
liam ſed ad vniuerſalia . vt multitudo ciuitatis vel regni.&
hęc in principe dicitur prudentia regnatiua.in ſubditos ve-
rò dicitur prudentia politica.Si verò ſit multitudo quæ con
gregetur ad certum finem,vt exercitus ad pugnandum, &
ſimilia: tunc dicitur prudentia militaris de qualibet iſtarum
aliquid videamns.

77 PRudentia †particularis eſt,cũ ad ſuijpſius
regimen quidam prudentes in
ueniuntur,qui habent ea quæ generaliter.ſ.de pru
dentia dicta ſunt.Et notandum quòd quo ad alios
prudens quis eſſe nõ poteſt,niſi quo ad ſuijpſius regimẽ pru
78 dens ſit.ſed hoc non conuertitur.Sunt †enim aliqui qui quo
ad ſe boni,& prudentes ſunt:aliorum verò negotiorum inex
pertes.de illis dicitur ſancta ruſticitas ſibi ſoli prodeſt.quod
de hæremitis,& alijs viris contemplatiuis,& à vita actiua ſe-
paratis dictum eſt:iſti à tutela excuſantur ſecundum leges &
hi ad prelaturã ſecundum canones non promouentur, opor-
tet ergo ipſum eſſe prudentem non ſolum literarum peritia,
ſed ſecularium negotiorum diſpenſatione.his in dicendis te-
ſtimonijs multum creditur,ſunt enim vitæ laudabilis,nec eo-
rum fides vacillat.huiuſmodi autem prudentia quam exiſti-
mo particularem in viuendi & conuerſandi , modo proba-
bitur.& per eum reddere teſtes rationem oportet, vt in ſe-
quentibus clareſcat.

79 EConomica †prudentia,id eſt diſpen-
ſatiua ad regimen familiæ
pertinet habẽtem eam diligentẽ patremfa.appel-
lamus.hoc nobis probandum bipartitè occurrit
ſcilicet vel diligenter,ſeu prudenter eſſe patremfa.ſimplici-
ter nullius ſingularis actus reſpectu,vel alicuius actus reſpe-
ctu.primũ occurrit,cùm de aliquo creando tutore quęritur,
vel de ætatis venia concedẽda.hoc imperiali cõſtitutione do-
cetur,qua de eo cui ętatis venia eſt cõceſſa eſt cautũ ꝙ idoneis
vocatis teſtibus morũ ſuorum inſtituta.probitateſq; cõmu-
nis teſtimonio honeſtioris vitæ edoceãt.quid eſt enim ꝙ mo
rum ſuorũ inſtituta dicit?apparet per actus extrinſecos pru-
dentes eſſe probatos.¶ Sed quia ex actibus quis nõ efficitur vir-
tuoſus.vel prudens,niſi faciat eum retinere mores,vt in dif-
finitione virtutis,& prudẽtiæ docuimus:ideo ſubdit probi-
tatem,quæ cõmuni teſtimonio vitę honeſtioris edoceant.Ex
vita enim & cõuerſatione honeſta,prẹſumimus cũ mores re-
tinere.Econtrario contrariũ.ideo cautũ eſt legibus imputan-
dum eſſe contutori,qui eum tutorẽ ſuſpectum non fecerit ſi
80 eum malè viderit conuerſari.hæc quidem mihi† prẹcipuè in-
ueſtiganda ſunt:cũ Carolus quartus ſanctiſsimus & nobiliſ-
ſimus imperator inter alia multa cõceſſerit, vt egomeiq; de-
ſcendentes quos legibus doctos eſſe contigerit p vniuerſum

imperium ætatis veniam concedere valeamus,seruata forma
quæ legibus reperitur inserta.¶ Quid ergo morum instituta
sint:quid honestior vita,inserendũ est primò:postea qualiter
probentur mores,licet per loca & tempora varientur.tamen
hoc intelligendum est de bonis moribus.verbi gratia: Labeo
81 dixit super edicto de iniurijs nonnunꝗ†tamen dicuntur mo
res ciuitatis.i.populi ipsius ciuitatis,vt sunt mores qui vim le
gis obtinent,vt consuetudines quę pro lege seruantur.& ad
hanc inducẽdam loci & temporis cursus requiritur,vt in ma-
teria consuetudinis est receptum.& de his non loquimur in
pręsenti.nonnunꝗ verò dicuntur mores ciuitatis,& singulo
rum de ciuitate hi qui legis vicem non obtinent,& vitas ho-
minum non constringunt quilibet enim secundũ suum placi
tum,suam familiam regit,sua animalia pascit,suaq; pręstia co
lit.& generaliter suę rei quis moderator,& arbiter est.quę ve
ro in pręstictis à pluribus obseruantur,illi mores ciuitatis di
cuntur.¶ Et quod dico à pluribus secundũ gradum intelli-
go.aliter enim disponenda est familia diuitum & magnatum
aliter mediocrium & humilium, iuriscon.ostendit, dum de
alimentis pupillo pręstandis tractauit.secundũ quod ait mo
rum instituta.i.solidata,& firmata.q.d.habitum morum qui
est difficilè mobilis, probari oportet.ad hoc autem nõ longi
temporis cursus requiritur.est enim hoc in iuuene.xx.anno-
rum.de quo cõstitutio loquitur impossibile reperiri.sed hoc
facile est colligi ex cõstitutione principis,quæ de monachis
loquitur.ait enim si vitium in priori est gestum vita humana
ex natura quodammodo labitur ad delicta, attamen sufficit
ad meliorem purgationem peccatorum,& virtutum augmẽ
tum triennalis temporis testimoniũ apparet:ergo,ꝙ ex mo-
ribus trium annorum probatur habitus.ex hoc enim induci
tur virtus.¶ Virtus enim est habitus vt dictum est.& hoc ve
rum etiã si vitium pręcessit,quod intelligo,nisi magnus ha-
bitus vitiosus pręcesserit.Quid enim si post perfectã ætatẽ
longo tempore vitam gesserit vitiosam?tunc talem habitum
non puto per bonos mores triennij emendari:sed tũc longio
ris temporis cursus requiritur:vt in decurione,& curiali vo
lente ad clericatũ ascendere contra senatũ vita honestiore &
honesta intelligo.vt ex his quæ in primo relicta.cõstructione
82 prosequimur.¶†Ostenditur hic vnũ iuris pręceptum.s.ho-
nestè viuere quod interpretatũ est quo ad se hęc autem hone
stas species temperantiæ est.& ideo sicut virtutes cæteræ cõsi
stunt in medio.secũdũ ꝙ vir bonus & sapiens determinabit.
& hoc ex multis cõprehenditur.s.ex conuersatione cum bo-
nis,vt dictum est.& hoc secundũ temperantiam.nõ enim ho
nestum esset homini mediocri assiduè cum magnatibus & vi
ris præexcellentibus conuersari nec eorum vestibus vti.nec
nimis delicatis nec sordidis vtatur sed medio quodã.vel so-
lus vel sociatus mediocriter.tamen secundũ suam conditio-
nem & regionis morẽ incedat:& ꝙ potibus & cibis cõgruis
in qualitate & ꝗtitate,& cõgruis horis secundũ personę con
ditionem vtatur,& ꝙ sit tẽperatus in lingua:nec luxurię de-
ditus.& generaliter nulli notabili vitio sit submissus.In his
verò tota seculariũ vita consistit.hęc probabilibus authorita
tibus probarẽtur sed ita manifesta sunt ꝙ probatione nõ in-
digent.¶ Apparet ergo,probandos esse mores respectu ad
alios,vitæ honestatẽ respectu sui:sine his hęc economica pru
83 dentia non cõtingit esse probata.¶†Ad testium dicta,super
his venientes dico quòd si testis dixerit aliquẽ esse prudẽtem
diligentemq; patremfa.qa per trienniũ vidit eum diligenter
gerere negotia sua,& bene & honestè viuere : quod satis suf-
ficienter probat.hæc enim diligentia & honesta vita in com-
munem hominũ notitiam cadit.vnde rectè per visum causa
deponitur, etiam si actus singulariter non exprimatur.nec
his obstat ꝙ per triennium continuum testis videre non po
tuit:quia etiã si testis expressè dixerit continuè se vidisse:de-
bet intelligi de illa continua visione quę cadit in socium, vel
vicinum non ꝙ omni momẽto vidisse exigatur,vt Labeo ait
in muliere cui legatur:dum cũ filio suo communiter erit:& si
testis particulariter interrogatur quos actus eũ facere vide-
rit;debet respondere,vt puta quia vidit eum ad modum dili
gentis patrissa.suam familiam regere,siue pręstia colere,fru-
ctus congruo tẽpore vendere.& his similia.& si de omnibus
actibus emergentibus in prædictis non expresserit:dictũ eo
rum,non vitiatur: & si diuersi testes dixerint actus ad hoc
pertinentes vidisse singulares non erunt : vt in similibus à
nostris maioribus est receptũ:quantò verò tempore prædi-
cta magis declarãtur:tãto lucidior probatio redditur,in qui
busdam tamen puto aliquem esse prudentem : diligentemq;
patremfami.vulgi opiniõe probari,vt in casibus in quibus
receptum est ex vulgi opinione probari quem vergere ad in
opiam,vel male vti substantia sua,& in his similem rationem
84 habentibus.¶†Et ex quibus dico,quòd si omnia quæ requi
runtur ad economicam prudentiam sunt probata. Ex aduer
so docetur ꝙ vsurarius est.dico si aliquid ex aduerso probe-
tur.si quidem secundum morem ciuitatis.in seculari persona
pro modico reputatur apud bonum virum, ex hoc proba-
tionem nõ infringi.maior enim pars hominum aliquo defe
ctu tenetur.vt enim & in corpore modicus defectus non fa-
85 cit corpus iudicare morbosum,vt si cum Deus abest:†ita nec
defectus modicus animæ quo ad nos faciet quem non pru-
dentem videri.sed si vitiũ est notabile & damnosum,vt vsu-
rarius,fur,latro,raptor,falsarius,& similia:tunc ex his redde
retur non prudens,nisi ex secta, vel locorum varietate esset
aliter statuẽdũ.qd enim de iudęo creando tutore alteri iudęo
qui in omnibus diligens reperit̃ atq; honestus,sed in hoc de-
ficit:quia infidelis est.& Christianis publicus fœnerator,quę
licet apud nos grauissima sunt:non tamen ad sectam eorum:
nempe ex hoc nõ reprobatur vt imprudens.hæc ea lege pro
bari videntur quę tutorem esse permittit.quid etiam (quod
dolẽter refero) vt quibusdã ciuitatibus accidit,quasi omnes
etiam honestiores publicè vsurentur?oportebit quippe iudi
cem qui hunc habet citare tutorem propter duriciem popu
li,& errorem eorum,& semitas impœnitentes neminẽ repro
bare.tamen veniam talibus non concederem cum verò tra-
ctemus de aliquo prudente,& diligente alicuius certi actus
celebrati:non propter hominum prudentiam hominem pru
dentem probamus:cùm prudentia sit habitus mentis qui sin
gulari actu non limitatur.sed propriè tractamus an actus sit
prudenter factus. hoc est in quocunq; prudente & diligen-
te.& hęc lex ostẽdit.& pro negotijs vtiliter cœptis actiones
concedunt.& pro his quæ diligenter gesta sunt minorẽ non
restituunt.ad hoc autem requiruntur tria.s.prudentia,& cir
cunspectio,& cautio.prudentia respectu finis.puta vt emat
rem sibi necessariam.circunspectio respectu circunstantiarũ.
vt puta res quæ emitur casmate vel alteri casui verisimiliter
non subiaceat.quod non sit vicinis pestilentibus confinata:
vel similibus.Cautio vt euadantur impedimenta si fortè con
tigerit vt de euictiõe sibi promittatur idoneè: hoc à quocũq;
prudente fieret.& si ex causa hoc redundaret in damnũ: non
imprudentiæ hoc imputaretur sed facto.si quidem verè defi
ceret factum diligens non dicitur prudens, vt Vlpianus su-
per edicto de minoribus ait.¶ Quidam actione negotiorum
gesto.agebat.probauit se aliquod negotium vtiliter & dili-
genter gessisse ꝑ testes:qui pro ratione ita esse dicũt:qa quili
bet prudẽs & diligẽs paterfa.ita fecisset, secũdũ mores illius
ciuitatis:an sufficiẽtẽ rationem reddiderunt, dubitatur. dixi
aduertendum:quia quędam sunt negotia quę quo ad omnes
homines illius ciuitatis,seu quodammodo vniformiter ha-
bent:vt in cultura vineę,fundi oliueti,& si.& si de istis quæ-
ratur:sufficiens ratio redditur quãdo talis diligentia in com
munem omnium hominum notitiam cadit. ¶ Quædã sunt
negotia quæ difformiter valde se habent:vt emere vel vende
re pro alio equum,seruũ,fundũ & similia.& in his prædicta
ratio non est sufficiens . hæc enim diligentia in communem
hominum notitiam non cadit.habet ergo testis dicere in ra-
tione circunstantias.vt istud negotiũ appareat factũ diligen
ter:vt puta ꝙ equus venditus,erat senex,vel alium defectum
a habebat[a] propter quem illũ vendidisset quilibet diligẽs pa-
terfa.vel ꝙ negotia quæ gerebat erãt magna,& diffusa,vnde
quilibet diligens potius emisse tequum causa visitandi nego
tia,ꝗ continuè conduxisset ad vecturam:& quòd equus ille
emptus est communi pretio.his exemplis contenti simus.
¶ Nec prædictis ob.quod.s̃.diximus,cũ de hominis pruden
dentia simpliciter quęritur sufficere,si testis dicat ꝙ congruo
tempore vidit quem bene & diligenter gerere negotia sua.
cùm enim de hominis prudentia quæritur simpliciter: suf-
ficit si simpliciter causam reddit:sicut cùm quęritur an iudex
ius dixerit:quæ notitia in eũ cadit qui actus exteriores vide
rit qui pertinent ad ius reddentem: licet ex his sit forsan ali-
quis actus iniquus.& si de actu singulari quæritur,an in eo
ius dixerit;nisi omnes ipsius actus & circunstantias quis co-
gnoscat:de eo rectè non testificaretur.

86 REgnatiua† prudentia consistit in bene
operando in bonum finem:hoc est in quietem:&
bonum subditorũ:non in finẽ sui lucri,vel gloria.
tæc qui dẽ requirunt̃ in principe hoc est in quolibet potesta
em ger ẽte publicè.hoc in quolibet posito in dignitate ꝑsu-
mitur:nisi cõtrariũ probet̃.& in probãdo nõ requirit̃ ꝑsonæ
examinatio ꝙ circa scientiã per examinationẽ expedit̃.circa
mores secun

a ¶ Defectũ habeat. Vide Alex.in.l.de minore. §. plurima.in.j.col.i addi. quę incip.dicit.ff. de quęstioni.Th.

87 mores secundũ canones idoneus pręsumit. Iura verò† ciuilia hanc prudentiã aliqualiter probari exigunt, quod ex eo esti matur ꝙ quis fecit, dum in inferiori gradu cõsisteret. si enim indignus qs esset inferiori gradu indignior esset superiori. vt Pomponius respõdit. ¶ Est etiã constitutum vt gradatim à minoribus ad maiores gradus perueniat. hæc enim videtur esse necessitas. nã gerendorũ bonorũ nõ permiscua facultas est, sed ordo certus huic rei adhibitus. nã neq; prius maiorem magistratum quisq̃, nisi prius minorẽ susceperit gerere põt. vt Callistratus ait, qui authoritate ostendit, eoipso ꝙ qs per gradus præcedentiũ dignitatũ trãsiret ad maiores, gradatim ad sequentes idoneus præsumatur, nisi contrariũ doceatur. & hoc non immerito: quia secundũ Aristo. virum principatus ostendit. in principatibus enim tot occurrũt ardua, quorum expeditio oportet omnibus esse manifesta, quod iustè ad fidem adducimur quod est idoneus. nisi de cõtrario discernat. ¶ Si quis tamẽ pręsumptioni soli standũ nõ putaret: putarẽ sufficere si per eos qui eis suberãt fama bona, boni regis præ beatur. hęc enim in his satis ad fidem iudicem adducunt. hęc autem pręcipuè in quolibet pręside requirit, vt subditis iustitiam seruet, bonas leges cõdendo, & bene iudicãdo. quod qualiter probet in tractatu de iustitia dicetur. potest etiã de vno principe vnus actus notabilis declarari ꝙ ex eo solo ad fidem adducimur, quod habeat prudentiã regnatiuam, vt de Salomone legitur in libro regũ, qui in quæstione de infante

88 dixit afferte mihi gladium. ¶ † Notandũ est quod secundum diuersitatem graduũ in principatibus, diuersa debet esse prudentia regnatiua. alia enim requirunt in principe ecclesiastico, vt in episcopo quem ponit apostolus, vt in sacris canonibus declarat: alia requirũtur in principibus secularibus, & in alijs, & secundũ diuersitatem graduũ diuersa notaui. In eo verò qui nunq̃ gradum dignitatis tenuit, inspicitur fortè si fuerit consiliarius, vel decurio: ideo cõstitutũ est, vt qui nõ sunt decuriones ad honores non promoueant. si verò nullo modo dignitatis gradũ tenuit per se, vel per aliquem ascendendo, quasi impossibile est probari eũ habere prudentiã regnatiuam. quomodo enim potest probari habitus prudentiæ regnatiuæ in eo in quo nunq̃ aliquis actus alius pręcesit, cum habitus ex actibus generet? verumtamẽ tunc esset sola dispositio intuenda, quæ ex natalibus & facultatibus præsumit. & Callistratus in titu. de mu. & hono. respõdit: in hac enim prudentia requirit persona omni turpitudine depurgata. ¶ Infamis enim de iure vel de facto ad nullã dignitatem vocatur: vt cõstitutũ est, licet hoc prudentiæ economicæ nõ repugnet. potest enim tutor esse infamis, vt patet ex edicto pretoris, in quo tutor infamis ad postulandũ pro suo pupillo admitti

89 tur. nullus enim† ex vilissimis negotiatoribus adiectus, adhibitusq; officijs, si de foribus & ministris, vel ex turpibus lucris lucratus fuit aliquã dignitatẽ, habere potest vt constitutum est. Si qua de his probarent: apparet talẽ carere prudentia regnatiua. & merito. sunt enim tales pusillanimes quod vitium repugnat prudentiæ regnatiuæ in qua magnanimitas, & magnificentia requirit vt inferius declarabitur. nec puto in hac prudentia, probandũ tanti temporis cursum requiri, quãtum & in economica dicimus, in dignitate enim facilius

90 homo cognoscit. ¶ † Sunt etiã actus excellentes & notabiles qui cũ maiori deliberatione fiunt: ideo ex his habitus prudẽtiæ facilius generat. & prædicta si simpliciter quæratur, an aliquis sit prudens tali prudẽtia. Sed si particulariter, & simpliciter quæratur de aliquo actu singulari facto ab eo qui presidet, an prudenter sit factũ dubitatur: & tunc erunt probãdæ circunstantiæ. vt in economica dictum est, & manifestius in tractatu iustitiæ declarabitur.

91 **Politica siue** † ciuilis prudentia requiritur in subditis: quæ in hoc cõsistit: vt in bonũ finem domini operentur. æget enim ciuitas multis, scilicet domino cuius prudentia regatur. ęget subditis diuersarũ conditionũ. nam alij consiliarij regentiũ, vt ait Pomponi. decuriones dicti sunt eo ꝙ in numero decem eligebant consilij publici gratia. & eodem modo alij, qui alia munera subibant. istorum actus multum appropinquat actibus regentium. ideo eodem modo eorum puto probare prudentiam, prout dictum est de prudentia regnatiua. Alij sunt negotiatores. alij alia misteria artificia, & officia exercentes: hi sunt omnes actus ad ciuilem vitam ordinandam. vt in libro conuersationis ciuilis declaratur. licet tamen prędicta ad finem ciuilis boni inuenta sint: tamen homines vtuntur his ad finem proprij boni, scilicet vt propriam substantiam augeant. & sic secundum vsum pertinet magis ad prudentiã economicam. quid ergo si prudens & diligens marcator, vel artifex alicuius negotij eo modo probãdus est a quo dico de economica. aut de hoc vniuersaliter quærit, aut respectu certi actus: & in hoc inspiciendi sunt mores ciuitatis scilicet hominum eiusdem negotij, & artificij. quod si fortè in ciuitate tantum vnus esset artifex, mores eorum intuendi sunt qui in vicinis ciuitatibus operãtur, vt est in similibus constitutum.

92 **Militaris** † prudentia, consistit in bene operãdo, in finem victoriæ ob quietẽ reipub. loquor autem de militia armata, & hæc militia alia est terrestris, alia marina. Terrestris alia pedestris, alia equestris, & inter hos alij sunt regentes, alij qui reguntur. Et regentium quidam sunt qui pręsunt toti exercitui, qui continet multos numeros militum, alij pręsunt legioni. alij cohorti. alij ale. vt Vlpia. sup edicto de infamibus not. b & istorum præsidentium prudentia, siue multipliciter, siue respectu certi actus, probãdo occurrit. eo modo probatur quo dictum est. s. de prudentia regnatiua. ¶ Aliorum verò qui regunt prudentia militari, si probari expediat exercitio illius actus probari oportet vel in actibus bellicis cõtra hostes, vel in hastiludijs, & certaminibus qui gloriæ causa fiunt in ciuitate, per illa acta homines apti redduntur ad arma: & qui viribus victoriosus extitit, nostram vocationem consequitur, vt imperator in ti. de athle. constituit. aliorum verò qui ĩ his exercitati non sunt, prudentia militaris directò probari non potest. præsumptio est tamen ꝙ in militia equestri præualeãt nobiles, & alij assueti in equis. ¶ In militia verò pedestri præualent homines robusti corde, & maximè carnifices qui in exercitio gladij & effusione sanguinis sunt experti. & etiam fabri & malleatores, qui in actibus percutiendi operam dant asiduam, vt dicit Vegetius de re militari, & etiam Egidius Romanus de ordine hæremitarum, in libro quem fecit de regimine principum. in vltima parte sui, vbi de re militari multa pulchra tractauit.

93 **Opposita** prudẽtię sunt diuersarũ specierũ secũdũ ꝙ diuersas species prudentię posuimus quę p ordinẽ prosequamur. prudentiæ † quidẽ particulari quæ ad suipsius regimen pertinet, opponitur imprudẽtia quæ contingit ex ætate vel casu. Ex ætate, vt in pupillo maximè ĩfante, vel infantię proximo: quibus cum nec se nec familiam suã regere sciãt, datur tutor. qui & personæ & familiæ suæ habet curam. In adulto verò non præsumitur imprudẽtia talis: ideo nõ personę sed bonis curator datur. hæc autem etas qualiter probabitur, in c tractatu de tempore declarabitur. ¶ Ex casu verò contingit imprudentia. in his qui carent iudicio intellectus, quod contingit in quibusdam actibus furoris, & dicitur furiosus in quibusdam & in quibusdam non secundum furorẽ, & hoc quandoq; ex sensus defectu procedit, vt surdus, & mutus, q quandoq; nihil, & quandoq; aliquid intelligunt. & illi nullo alio noĩe speciali nuncupantur. sed eos mutos, vel surdos, vel morbo impeditos lex appellat. quandoq; stante sensus integritate cõtingit aliquos esse dementes, & hos omnes mente captos appellamus: sed & secundũ diuersas causas, alijs etiã nominibus nuncupantur, vt stultus, & fatuus, & his etiam datur cu-

94 rator qui personę & patrimonij curam habet. furiosus† probatur ex actibus, & si testis dicat ꝙ vidit eum furere, & actus furiosorum facere. satis exprimit. sunt enim tales actus communiter noti. ¶ Sed si interrogetur vlterius, oportet testem exprimere actus. i. quia sine cã astantes ibi vidit percutere, &

a astãtes sine causa[a] fugere. lapides proijcere sine cã, & similia. Quid si dixerit ꝙ viderit eum detineri in carcerẽ, vel ligatũ funibus vt furiosum? puto hoc non sufficere, sed adminicularĩ. sed si adderet ꝙ in vinculis vidit eum insania verba dicere, sufficeret si prędicta aliquo tempore fecerit. sufficit dicere ad hoc vt furiosus etiã hodie præsumatur, nisi aliud doceatur. ait enim lex ipsum tandiu esse sub cura q̃diu sanitatẽ receperit d qui ergo dicit ꝙ sanitatẽ receperit, docere debet. Sed si dicere tur ꝙ alternatis vicibus in sanitate fuerit, & in furore. & sic habet dilucida interualla, satis erit ad tollerandam illam consequentiam legis scilicet ꝙ hodie furiosus pręsumat, vt rescri

95 pti verba ostendunt. Sed † an actus de quo agitur in quiete vel sanitate factus fuerit in dubio ipse actus ostendit. Quid enim si matrem, vel filium, vel coniunctum perdit? quid si cõ e tractũ fecit in quo enormiter lęsus est? certe ipse actus ostẽdit eum in perfecta quiete non esse, & in talibus Imperator requirit ꝙ actus per eos fiant per interualla quę pfectissima sunt. ¶ Sed si actus fecit quæ quisq̃ diligens fecisset, in perfecta

96 quiete factus esse præsumitur. ¶ † Sed an quis furorem fin-

b gat potest dubitari,[b] forte ei imputarem quandoq; ꝑpter si-

¶ Sine causa astantes. Vide per Bar. in. l. mutum. ff. de acqui. hę. & ĩ. l. nec codicillos. ff. de codicil. cũ cõcor. de quibus p las. in. l. furiosum. ĩ. iij. co. C. qui test. fa. pos. ver. verũ qa. & in l. apud iul. §. constat. in. ij. col. ff. de leg. j. Tho.

¶ Põt dubitari. vide plenè Iaso. vbi ponit plures concor. in. l. furiosum. in. iij. col. C. q test. fa. pos. vbi videas in ver. qd aũt si nõ apparet. & Alex. in cõsi. quod incipit, ad quęsitũ vbi alle. Bar. hic quod consiliũ nõ est impssum: sed in. xxij. vol. incorũ consi. à chart. xv. & vide Alexã. in cõsi. liiij. ad quęsitũ in fi. ĩ. j. vol. consi. vbi allegat Bart. hic & vide plures concor. q̃ scripte sunt ad Bar. in addi. ĩ. l. mutus. ff. de bo. pos. furi. de la. & in. l. is qui. ff. de tuto. & cura. da. ab his. & Ias. in. l. itẽ furioso. in. iij. col. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. Tho.

¶ Propter sensus defectũ. vide Alex. in. l. idẽ iulia. §. cõstat. l. j. colũ. ij. ff. de leg. j. & in cõsi. x. in. vj. vo. in. j. & v. col. ꝙ est duplicatũ ĩ cõsi. cxlj. in j. vo. & Pe. cor. ĩ cõ si. lxix. ĩ. j. vo. visis nõnullis. ĩ. x. co. & ĩ cõs. lxxiij. eo. vo. visis diligẽter. & ĩ cõsi. ccix. licet videat p totũ. & ĩ cõ si. ccix. vẽ prin. ũ. ĩ eo. vo. p totũ. & ĩ cõsi. xxj. visa dña repudi. ĩ. ij. vo. ĩ. j. co. & p totũ. & in cõsil. xxij. ici. visis nõnullis ĩ. iiij. vo. ĩ ij. col. & seq. Tho.

¶ Iudicio ĩtellect⁹. vide Bal. ĩ. l. si furiosi. C. de nupt. l. humanitatis. ĩ. iij. col. C. de ĩpub. & Alex. ĩ cõsi. liiij. ĩ j. volu. Tho.

¶ Ad risum, puocãtia. de hoc ẽ casus ĩ. l. qdã ĩ suo. ff. de cõdi. insti. & gl. in c. cũ aũt. ĩ ver. marcellinus. xxj. distĩ Tho. di.

mulatum furorem, vt ciuilia munera detractet, vel euitet: &
ideo cauſę cognitionē adhibēdā puto, vt ait Vlpi. in reſcripto
prędicto monitus, nec ſubeſt vlla ſuſpicio matre ab eo ſimu-
latione dementię occiſam ex ſuſpicionibus. ergo ſimulatio
arguitur & ex vita præambula. Quid enim ſi homo eſt ſimi-
lia facere cōſuetus, vt ſunt illi quos vulgo camatores appel-
lamus? ¶ Ex actu etiā ſuſpicio arguitur. quid enim ſi inimi-
cum propinquum interfecit. antiquorū enim relatu perce-
pi in hac ciuitate quendam cupiditate vindictę fratris occiſi,
ficto colore dementiæ apoſtataſſe, & demens per biennium
cōmeauit, inimicūq; ſuum interfecit de ſe, vt à demente non
pręcauente. quod de ſuſpicione dico, intelligo non leui, ſed
non de tali quę ad fidē iudicem ducat. & in his etiā multum
97 operatur aſpectus, & fama. Aliquos verò imprudentes † eſſe
cōtingit ex ſenſus defectu, ſtāte mētis integritate. cū enim ad
prudentiam requiratur pręſentiū notitia: & memoria pręte
ritorum, & prouidentia futurorū (iſta enim propter defectū
ſenſus in tales nō cadunt) merito & imprudentes curatorum
conſilio reguntur, vt mutus, & ſurdus. loquor autem de his
qui nutu non percipiunt tantùm ꝙ ſufficiat ad rectum iudi-
cium intellectus, quos infanti iuriſcon. Metianus in titu. ad
treb. æquiparat. licet ergo nutu intelligāt aliqua minima. vt
ad cibum, vel potū pertinētia, & ſimilia: nihilominus impru
dens eſt. hoc enim in infante cōtingit. ¶ Sed ſi mutus, & ſur-
dus, nutu vel alio modo ſufficienter perciperet: nō dicit̄ im-
prudens, vt ibidem Metianus ait. & meritò in eo ſufficienter
cadunt ea quæ ad prudentiā requiruntur. Quod dico de mu
to & ſurdo, idem ſi eſſet cecus, vel quouis alio modo pro-
pter ſenſus defectū, in eum nō caderet notitia eorū quę apud
prudentem requiruntur, meritò in lege dictū eſt generaliter
curatorem dari his qui aliquo perpetuo morbo rebus ſuis ſu
pereſſe non poſſent, iſtorum autem ſenſus defectus, qualiter
per teſtes probetur in tractatu de ſenſibus dicemus: hos verò
non percipere nutu probatur. ex eo ꝙ teſtes dicūt vidiſſe ꝙ
cum eis aliquid nutu ſignificabat̄ nec voce, nec nutu. nec alio
modo reſpondebāt per quem eū intelligere comprehendere
98 poſſunt. ¶ † Mente capti verò qui ſtāte ſenſus integritate ca
rent iudicio intellectus, quidam ſtulti, quidā fatui appellan-
tur. Stulti dicti ſunt à ſtupore, quia ſtupenda nō ſtupent vel
non ſtupenda ſtupeſcunt. quid enim ſi mortis metus litis vel
fame vel concuſsionis omniū bonorū immineat, & hic tanꝗ
non cognoſcens non reſpōdere procura. nec ſtupeſcit, & ſua
auferri patitur à quocunq; vel ecōtra? quid enim ſi quolibet
leui caſu, vt à caſu mortis nō terretur? propriè hic ſtultus eſt,
& his actibus approbatur. Fatui verò dicuntur à fando hoc
eſt loquendo: quia loquēdo ſuā fatuitatē oſtendunt. hi pro-
bantur per eos qui viderunt eos aliena loqui. & qui per vi-
cos more inſanorū deridentia loquuntur, vt Vlpia. ait in tit.
de ędil. edi. & prędicta ſecundum vocabulorū proprietatē.
licet in iure quandoq; iſtis vocabulis abutamur. Sed quid ſi
multa verba ordinate proferebant inter quæ alia fatua inter
ſerunt? certe in illo actu fatuus pręſumitur, vt Modeſtinus re
ſpondit in eo qui in hæredis inſtitutione inſeruit conditio-
nem. ſi reliquiæ eius in mari proÿciantur. hæc autē præſum-
ptio remoueri pōt perſpicuis rationibus: vt ibidē Modeſti.
ait. vt ſi homo erat hiſtrio, vel aliâs conſuetus ſimilia verba
proferre & ad riſum prouocātia, vel ſi humilitatis cauſa non
reputās ſe dignū in eccleſia ſepeliri, talia verba protulit. erāt
quippe huiuſmodi perſpicuæ rationes vel probationes. de
aliquo dubitatur, an quis ſit furioſus vel mētecaptus morbo
perpetuo. dixi hoc peritorū medicorum iudicio cōmitten-
dum. vel etiam ſi morbus eū per annum tenuerit perpetuus
præſumitur. intantū enim cerebrū lęditur ꝙ cura reddit̄ im-
poſsibilis. huic etiā particulari prudentię opponunt̄ omnes
mali, & in honeſti actus intrinſeci vel extrin. etiā ſi totaliter
non puniant̄. ſed eorū inueſtigatio ad iuriſtā nō pertinet ſuf-
ficiat ꝙ de honeſtate circa prudentiā economicam diximus.
99 ¶ † Oppo. etiā economicę prudētiæ, omnia q̄ cōtingūt hanc
eſſe ſine illa. Opponunt̄ etiam omnia ſupra ſcripta. p̄ſumunt
enim legū latores quēlibet minorē hac prudētia carere: ideo
eis tutores, vel curatores dant. ex ætate ergo hæc imprudētia
pręſumit̄. Op. etiā oīs culpa. eſt autē culpa deuiatio ab eo ꝙ à
prudente fieri debet. culpa alia eſt leuis, alia leuior alia eſt la-
tiſsima, ſeu leuiſsima quæ eſt dolus. alia lata &c. Oppo. etiam
prudentiæ omnis ignorantia ex qua reipſa cōtingit deceptio
de qualibet proſequamur per ordinē. Et primò de dolo vi-
deamus quomodo opponitur prudentiæ.
100 DOlus † omnino eſt oppoſitus prudentiæ econo
micæ, tam ex parte eius contra quē com-
mittitur. quoniam tam ex eius culpa ſubſtantia eius
minuitur ꝗ eius qui committit: quoniam non recta ratione,
nec in rectum finem agit. Labeo autem cuius diffinitio eſt ap
probata, diffinit dolum malum eſſe omnem calliditatem, fal-
laciam, machinationem ad decipiendum, fallendum de alte-
rum adhibitum, vt interpretatum eſt. Calliditatem in tacen-
do. Fallaciam in mentiendo. Machinationem in arte verbo-
rum, quę non tacet omnino, nec expreſſe mentitur verbis ge
neralibus, & æquiuocis loquendo alium decipere nititur.
¶ Cōmittitur dolus aliquando nihil agente eo contra quem
cōmittitur, vt furtū, rapina, & his ſimilia. delicta quę in pro-
prium nomen cadunt. de quibus ſuo loco dicitur. Aliquādo
dolus facit alium facere quod aliâs facturus non erat, vel fa-
101 cturus erat, alio tamē modo nunc † videndum eſt, ſi indefini-
te quæritur an aliquis ſit doloſus deceptor, vel quouis alio ſi
mili modo nuncupatus, vnius talis actus probatio ſufficit, ſi-
cut receptum eſt fugitiuum, vel furē eſſe qui ſemel fugit, vel
furatus eſt. ¶ Cur autem hæc tam variè ꝙ ad probationē bo-
nę virtutis curſus trienniȷ requiritur, ad maliciam verò pro-
bādam ſufficit vnus actus naturalis. & ciuilis ratio ſubeſt. iſta
enim enormia non ſine multiplici deliberatione cōmittūtur.
licet ſemel in actum extrinſecum producantur. ex quo multi
plici deliberatione inducitur habitus, meritò ſimpliciter di-
citur talis de tali vitio vitioſus. cui ciuilis ratio ſubeſt. vt ho-
mo ab his cōmittendis deſiſtat. cognoſcens ex vno actu ſal-
tem de facto diffamari valeat. ſi tamen poſt tale cōmiſſum bo
na vita triēnalis ſequatur, talis amplius nō dicetur quantū ad
102 prudētiam economicam, vt ſuperius dictū eſt. ¶ † De aliquo
actu particulari ſi quæratur an in eo dolus ſit cōmiſſus dico
circa quodlibet eorum quæ. ſ. dixi ad prudētiam requiri po-
teſt dolus cōmitti, ad prudentiam eius vniuerſalem loquēdo
requiritur rectitudo mentis. ſi ergo ad mentis rectitudinem
turbandam aliquid cōmittitur: iſta ſunt perſpicua indicia do
li, vt receptum eſt in eo qui vinum album dedit pro aqua, vt
ſumens ebrius fieret. idem puto ſi quid aliud tale cōmiſerit,
ex quo mentem alienari contingit. Si vero in particulari quę
ratur, requiruntur nouem. ſ. memoria præteritorum, notitia
præſentium, experientia, docilitas, deliberatio, ſolertia, pro-
uidentia, circunſpectio, & cautio. Circa quodlibet iſtorū aut
enim quis habet experientiam à ſe, vel æget docilitate ab alio.
dico igitur in his in quibus quis habet experientiam per ſe,
& à ſe, & non cadit dolus. quoniā ſciēti dolus de quo hic loq-
mur non infertur circa docilitatē: ergo dolus ſolū cōmittitur
propriè. ¶ Sed quandoq; docilitas quālibet dictarum ſpecie
rum poteſt reſpicere: ideo largè loquendo circa quālibet di-
cere poſſumus dolū cōmitti. & ideo aliqua exēpla circa quā-
libet, prout eſt impoſsibile inſeramus. Rem aliquā enim à te. de
ea aliqua p̄ſentia vel præterita intimaſti quę vera non erant,
quæ ſi ſciuiſſem empturus nō erā, vel nō tantū pretioſa, pro-
bo ea te dixiſſe, & ſciuiſſe, & vera nō eſſe, probatus eſt dolus.
tua enim doloſitate & fallacia me decepiſti. & tui lucri cā idē
procuraſti vt p expreſsionē non veri factam cum alio vt au-
dirē, vel diceret̄ mihi ab alio mea decipitur notitia. ꝙ ſi verbis
generalibus vſus eſt, vt bonus eſt hic ſeruus, hic expreſſe nō
dicit̄ dolus cōmitti. non enim decipit̄ mea prudentia, cum ea
particularium notitia requiratur. Idē ſi ſciebas aliquid pręte
ritum vel inſtans de re, nec me certioraſti. cū enim ex natura
cōtractus reddere me docilē tenearis, tacēdo, improbato mo
re verſatus es, & meā prudentiā decepiſti, quare ergo taciturn
nitas eſt probata, niſi probet̄ cōtrariū. ¶ Si probo te ſciuiſſe
probatus eſt dolus. ſicut autē ea quæ dici nō debēt ex genera
li locutione non vident̄ expreſſa, vt dolus videat̄ eſſe cōmiſ-
ſus: ita enim ea quę taceri nō debent, ſi verbis generalibus ex
primant̄, non vident̄ expreſſa: vt excuſentà dolo, vt in eo q
ſciebat ſeruitutē deberi dixit: ſi qua ſeruitus emerſerit ſe nolle
teneri, vel ſi ſciebat fundū alienū, vel pro alimētis obligatum
hac enim machinatione verborum me decepit. ſi ergo ipſius
ſcientia probatur probatus eſt dolus, niſi ſingulariter cōtra-
rium expreſſe doceat̄. hoc qdē noſtris legibus cōprobat̄, de
emptore idem. Quid enim ſi cùm equū haberem eū à me emi
ſti pretio cariori. ex hoc nāq; præſumit̄ dolus. Imperator em̄
cōſtituit ꝙ dolus emptoris qualitate facti, non quātitate præ
tiȷ æſtimet̄. quod autem dixi qualitate facti interpretatū eſt,
ſi emptor falſa dixit de re vituperando eam, diſsimulādo præ
ſentia, & annunciando futura. ¶ Quid enim ſi eum equum in
nundinis emiſſem, dixiſti eum mihi habere notū, ipſum quòd
pauidum, calcitroſum, vel aliter vitioſum, vel quòd certo tē-
pore anni conſueuit infirmari propter quòd tibi vendidi
eum: nēpe hoc probatur ꝙ hæc dixiſti: & quod ſciebas hoc
verum eſſe. probatus eſt dolus. & hoc cum emptor vituperet
ſeu exprimat. ſed ſi laudes rei venditæ tacet: vel nō exprimit
conſideranda

considerāda est regula Vlpiani, quæ generaliter loquitur: tūc contrahentem cū improbato more in celando versatum esse. ad officium autē emptoris secundū mores nostros non pertinet, rē quæ venditur laudare: tūc ergo dolū non cōmittit. prędicta vera, nisi forte venditorē in rei substātia, vel aliter enormiter errare viderit. Quid enim si rusticus aurū vēdebat pro ære, vel lapidem pretiosum pro vitro, vel alio vili lapide? hoc quippe emendo improbato more versatus est, & dolus est, & pdicta quę circa rē ipsam sunt, vt qualitas ipsius. Quid enim si cū scirem rerum magnā copiam euenturā, & sic ipsarum pretium minuendū, & hoc tibi non indicaui: & sic pretio cariori emisti. vel quid si scirem penuriā magnā futuram, propter casum qui aduenerat mercatoribus qui cōsueuerūt portare non tibi indicaui, & à te emi pretio viliori, hoc quippe dolus nō videtur. & hoc quippe Thomas de aquino in secunda secundæ cùm tractat de peccatis quę occurrunt circa voluntarias cōmutationes sic ait, cum in futurū res expectatur esse minoris valoris, propter subuentum negotiorū quæ ab ementibus ignorantur. venditor qui vendit secundū pretium quod inuenit nō videtur cōtra iustitiam facere, si quid futurum est non exponit. si tamen exponeret vel de pretio subtraheret, abunde virtutis esset: ꝗuis ad hoc non videatur teneri ex iustitiæ debito. prędicta vera puto cū tacet. secus si eius quod sciebat contrarium asserebat: tunc enim est mendacium inexcusabile quod in dolum incidit: vt declarabitur in sequenti. & hæc de his quæ ab aliquo contrahentium proferuntur. si autem tertio statum subiungā, cum cui mutare volebam affirmasti idoneum esse cum non esset, an dolum dicaris committere? responsum est non teneri de dolo: quia hæc actio nō datur, nisi ex magna & euidenti causa, & nisi ex perspicuis probetur indicijs: vt si probetur de hoc sciuisse non idoneum esse, tamen lucri causa idoneum affirmasti, vt Caius ait: tunc autē lucrum intelligitur, si tibi illā pecuniam soluturus erat, vel erat tecū aliquādo ... racturus. cum enim simpliciter dico quem idoneum, etiam si eum pauperem scio excusor, quoniam secundum multos pro bonis maioribus reputatur. ne illius detegatur paupertas. vnde improbato more versatus non est. & sic excusabile est. Sed eo quod inde commodum spectat mendacium inexcusabile est. Item si te ingesisti ad hoc dicendum, cū de hoc non esses interrogatus. nō enim est excusabile quòd quis ad mentiendum se ingerat, cùm etiā alius eo ipso ꝙ se ingerit suspectus reddatur. Idem si in finibus asseueratis non stetisti, si interrogatus vel non vltra processisti dicendo, quòd hoc non habebā inuestigare ab alio: hic enim improbato more versatus est: & tale dictum secundum mores bonos culpabile est magis ꝗ laudabile. me enim impedisti ab alio fieri docilē. Itē si cùm aliquis se diceret Titium, cum esset Sempronius. & tu sciens affirmasti: licet enim ex causabile sit, si eius paupertatē non detégas: non tantùm excusabile est, si eum aliū esse affirmes ꝗ si tacendo vero, tertius dolum non committit: non enim cogebatur se rei quæ ad se non pertinebat immiscere, sed loquendo ambiguè æque dolum committeret. ex quo enim suo dicto cœpit aliū instruere, clare loqui debet.

103 ¶ † Super prædictis ad dicta testiū descendamus. quandoꝗ; aliquid dixisse probatur per testes qui audiuerunt: scientia enim alicuius qui aliquid audiuit, tacuit vel obscurè locutus est cum maiori difficultate probatur cum facti ignorantia regulariter prę sumatur. Quandoꝗ; tamē scientia directò probatur, vt si affirmauerit seruum fugitiuum nō esse, & equum nō esse calcitrosum probatur per testes, qui dicunt se vidisse quòd seruus se pręsente vel illo fugit, & equus eo pręsente calcitratus est, & similia. ¶ Quandoꝗ; isti testes de visu haberi non possunt: tunc scientia aliter vehementioribus probationibus probāda est, vt si seruus de quo aliquid affirmauit, suus domesticus fuerat per tēpora, si equū de quo affirmauerat tenuerat, & recalcitrauerat, vt receptum est in tutore, qui ętatem, & conditionem pupilli, & consanguineus consanguinei scire præsumitur. Item si ei fuerat dictum & denunciatum per epistolam, vel erat de hoc fama in vicinia vt constitutum est in tutore, qui istis modis scire se esse tutorem datum probatur. Itē illud probabimus in volente adire hęreditatem: quia istis modis probatur scire quem mortuum esse se institutum, & similia, & hoc cùm probāda est scientia alicuius quod fuit in esse. si autem tractaretur de probāda sciētia alicuius quod non fuit in esse, vt si volo probare te sciuisse ꝙ seruus nō erat cęcus, vel ꝙ liber nō erat corruptus: tūc si quidem est talis negatiua, quę per visum vel per aliū sensum percipi potest. subeunt omnes modi probandi quos diximus. aliâs cessaret modus ille quo per sensum probatur cætera locum habere.

104 ¶ † Superest aliud: quia eo ipso ꝙ cōstat nō esse vel fuisse id quod asseueratum est: apparet asseuerante in dolo fecisse, nulla enim subest causa, quare non dixerit propria malicia, nisi aliquid ad doli excusationē probetur. hoc loco subiungendum est quod scientia alicuius tripliciter sumitur. scire enim dicimus rem per causas cognoscere: vt in scientijs contingit. dicimus enim aliquid esse: quia per rationes illius scientiæ sic demonstratur, & in his dolus faciliter excusatur, difficiliter probatur. si enim iurista aliquid consuluerit: vel medicus ꝙ appareat contra veritatem dixisse: non præsumitur dolus commissus. potest enim in his quis de facili errare. & potest moueri rationibus apparentibus non existentibus: nisi probaretur corruptus pecunia, vel precibus, vel quòd dixerit cognoscere se facere contra iustitiam, vel si aliqua pspicua indicia superessent. ¶ Secundo modo dicimus scire ea, quorum notitiam habemus ex sensibus nostris, videlicet visu, auditu &c. & in his dolum vehementer opinamur, vt ꝙ est nobis ab alio renunciatum, vel ꝙ fama percipimus, per hanc scientiam dolus quandoꝗ; probatur, quandoꝗ; excusatur. Quid enim si dixi tale quid esse quod non est? si probo, mihi pronunciatum fuisse, vel famam esse, excusabor. & pręd icta legibus comprobantur, & aduersus eam partem prudentiæ quæ deliberata dicitur docilitas dolus committitur. vt si cum deliberare vellem de adeunda vel repudianda hæreditate aliquis mihi persuasit vt repudiem: quoniam soluēdo non erat: vel vt optem talem seruum: cum melior in hæreditate non esset? de dolo tenebitur si callidè, vt Vlpianus

105 ait. ¶ † Qualiter autem probetur quòd callidè fecerit? probatur ex his quæ dicta sunt aduersus solertiam dolus committitur. vt si cum ad iudicium pergerem, iturus in termino aliquid intimasti, aut dixisti aliquid propter quod non habui necesse ire: cum verum non dixeris, dolum commisisti. tua enim calliditate meam solertiam impediuisti aduersus prudentiam, quæ futura respicit. certè potest dici ꝙ dolus committitur: cùm circa præterita, vel præsentia quis mentitur. ex hoc enim ex prouidentia futurorum quis decipitur. sed si nullo dicto de præterito, vel præsenti mihi persuasisti, vt aliquid facerem, vel non facerem, si quidem in aliquam delicti speciem caderet ex qualitate facti quod persuaderet dolus probatur. quòd si in delictum non caderet, vt si persuasisti quod ante tempus fructus venderem, vel non venderem: quia sic tibi melius videtur: ego tibi credidi, cum tamen esset deterius hoc idem cum difficultate dolus probatur. nam an sic putares: cum persuasisti solum ex tua deliberatione consistit quo potuit decipi: sicut in specialibus dictum est.

¶ Probandi ergo modus hic erit idem, qui ibi, & eadem aduersus circunspectionem & cautionem dicenda sunt. fraus quid sit potest dubitari, sed Labeo per tit. de pactis ait quòd inest dolo fraus: quod variè interpretatum est. Quidam enim

106 dicunt, † quòd dolus est genus, fraus est species, scilicet quādo mei commodi causa committo. alij, quando dolus, quando re, & consilio. fraus quando re tātum in hoc videntur magis glossatores inclinare: huic etiam assentit Tho. de aquino dicens quòd dolus committitur, siue per verba, siue per facta. fraus verò per facta tantum: cuius testimonio standū est. ¶ Sed aduertendum puto quòd interdum fraus sumitur pro specie distincta à dolo. nam ad dolum requiritur quòd fiat contra aliquam personam, vt patet ex eius diffinitione, scilicet ad decipiendum alterum. fraus etiam si non contra personam, sed legis præcepta principaliter fit, vt cum fraus legi fieri dicitur: sed quandoꝗ; contra personam dolus est genus. fraus verò species est. licet iura quandoꝗ; istis vocabulis abutantur. ex dictis autē, & alijs dicendis, modum probandi lector inuestiget.

107 a LAtiorem † [a] culpam dolum esse Proculo displicebat. Celso verissimū visum est, cuius sententia approbata est. quidam tamen à significatione verborum sine causa recedētes exponūt latiore, id est latā, dolum esse, id est dolo comparari, quòd nec menti, nec verbis congruit, est ergo hic latior culpa dolus, scilicet præsumptus. ¶ Differunt ergo à dolo, sicut manifestum à præsumpto. Exemplum ponit Celsus. si rebus depositis adhibuit eandem diligētiam quam in suis, ex varijs autem legibus varia colliguntur exempla, quorum pauca referam. Dicit ergo Vlpianus in titulo. manda. Dolus est si quis nolit prosequi quod prosequi potest aut si quis non exegerit quod exigere potest aut si quis nolit soluere quod exegit. Paulus respondit in titulo ad leg. falci. dolo carere non videtur, qui controuersia hæreditatis mota legata sine cautione dat. licet autē oīs dolus probetur ex prę

a ¶ Latiorem. vide Bar. in l. quod nerua. ī. iiij. col. & seq ff. deposi. & ibi vide aposti. in versi. culpa. Tho.

108 sumptione & indicijs: ille † tamē dolus dicitur manifestus. de
quo ita clarè p̄sumptiones habetur ꝙ iudex in claram & pfe
ctam fidē deducit. q̄ñ aūt p̄sumptiones ita claræ nō sunt, ali-
qua tñ apparent indicia, dolus præsumptus dicit: q idē est
ꝙ culpa latior hic dolus præsumptus nō sufficeret si crimina
liter ageretur quoniam probationes tunc reqrūtur quę sunt
luce clariores. ¶ Ab hoc dolo præsumpto excusatur minor,
vt in ti. de edē. receptum est licet nō excusetur à manifesto.
hic dolus sicut leui pręsumptione inducitur: ita pręsumptio
ne leui tollitur, vt præsumptus dolus nō dicatur. Quid enim
si res suas pretiosiores rebus depositis pretulit? excusatur, vt
in titulo mā. receptū est. Itē si res proprias prætulit cōibus
nō est dolus pręsumptus, præterea, ius enim quod in rebus
cōmunibus habebat, nō est præsumptio quod eas dolose pe
rire pateretur, vt in titu. fami. ercis. receptum est. Circa præ-
dicta autem in modo probādi insistendum nō est quoniam
ex se patet, & clarius patebit in sequēti.

109 LAta † culpa[a] est deuiatio
a indeliberata ab ea prudentia quæ inest communi
ter omnibus qui sunt eiusdē instructionis, & pro-
fessionis. ideo autem dicitur deuiatio generaliter, vt com-
prehendat deuiationem siue faciendo, siue omittendo. & ꝙ
dico indeliberata ad differentiam doli dicitur, qui ex delibe
ratione manifesta, vel præsumpta cōmittitur. Ex eo ꝙ dici-
tur, ꝙ ab ea prudētia apparet ꝙ prudētiæ opponitur. Ex eo
ꝙ dicitur quæ inest cōmuniter omnibus differt à leui, leuio-
ri, & leuissima, vt patebit inferius. quod verò infra dicitur. q
sunt eiusdem conditionis, & profectionis, adijcitur propter
latam culpam. quæ cōmittitur ab aliquo in aliqua parte pe-
rito, cuius experientia cōmuniter omnibus non inest, q sunt
eiusdem artis. dicitur autem lata culpa quæ est manifesta, &
publica, & omnibus patet, vt Paulus de verbo. signi. propo
nens ait. ¶ Latæ culpæ finis est, non intelligere quod omnes
intelligunt, vel potest dici lata culpa. hoc est ampla, & ma-
gna. nam vt Vlpianus ibidem ait, lata culpa est negligentia
nimia, intelligere quod omnes intelligunt, & etiam hoc sen-
su hic assumimus. Ista enim est culpa magna. maior est cul-
pa latior. maxima est culpa dolus. nō enim potest maior cul-
pa esse q̄ ea quæ ex vera deliberatione committitur. hæc au
110 tem † culpa lata potest committi contra quamlibet pruden
tiæ partem. Quid enim si quis ignorat pręsentia vel præte-
rita que communiter omnes sciunt? vel quid si prudens non
consulit de eo quo omnes communiter aliorum consilium
quærerent, vel quid simile fecit? latam culpam dicemus esse
cōmissam. cōmittitur enim hæc culpa in faciendo quod fieri
non debet, & in non faciendo, & in omittendo seu negligē-
do quod fieri debet cōmittitur. de quibus aliqua inseramus
111 exempla. ¶ † In faciendo quidem exempla sunt multa. qui
mea gerebat negotia domum ædificauit. nec legum formam
seruauit, lata culpa est, & probatio manifesta. Cōductor pul
lum nimium, & præmaturè onerauit, vnde mortuus est. lata
culpa est. probabitur autem hæc per homines qui talis ani-
malis ministerio vtuntur, pullos enim cōmuniter ante dictū
tempus non sunt soliti onerare, & hoc per testes, qui dicunt
ꝙ sic viderunt onerari per homines dictę conditionis. ¶ In
modo enim faciendi, sciendum est ꝙ de factis quæ habēt cau
sam permanentem ex aspectu præsenti, potest de maleficio
pręterito iudicari, vt quod murus sit male factus, vel domus
male composita, vel liber male scriptus, & similia. & sic te-
stes possunt dicere malè factum esse illud opus: quia illud
viderunt & quia cōmuniter homines illius cōditionis, & ar-
tis à tali defectu abstinere viderunt, vel dicunt ꝙ viderunt
cōmuniter homines illius artis sic operari, quod opus in ta-
le vitium non incideret. ¶ Sed si dixerit testis, ꝙ omnes ho-
mines illius artis à tali vitio vidit abstinere, videtur quòd fal
sum asseruit: quia non potuit omnes homines illius artis vi-
dere: sed eius dictum sustinendum puto vt intelligatur om-
nes quos vidit operari. exemplo iurisconsulti qui volēs pro
bare quod liberorum æducatio sit iuris naturalis: rationem
adiecit dicens: videmus enim omnia animalia huius iuris pe-
ritia censeri. constat enim ꝙ non omnia animalia viderat. &
quod ait in ti. qui satisda. cogā. inter omnes. s. de hoc interro-
gatos & plura similia. Diceret aliquis. potuit vidisse paucos.
sed hoc nō contingit in artibus, quæ in ciuitatibus multum
frequentantur. In his verò quæ raro non probarentur, in his
verò habent causam transeuntem. contingit etiam ꝙ ex præ
senti notitia, possunt multa facta præterita iudicari, vt si mē
sor certum agri modum retulit eius, cuius culpa potest ex

a ¶ Lata culpa. vide Bar. in l. quod ner ua. in. iij. col. ff. de posi. & ibi aposti. Alex. ī ver. culpa. & Alex. in l. item quærit. in prin. ff. pro so. in duobus locis in additioni. B. T.

b ¶ Quoniā dictū ē. No. Bar. hic q ponit, quę requirant ad pbā. negligentiā. & adde eundē Bart. in consi. cij. charissime dñe. & ibi scripsit ī addi. & vide Fely. ī. c. si tibi. in. ij. col. de rescri. & gl. in cle. fi. in ver. negligētia. de relig. do. & cui culpæ ascribat negligētia, vide Bar. in l. si mora. vbi doc. ff. solu. ma. & not. in l. ij. in gl. fi. C. de arbi. & in l. si seruū stichū. in prin. in gl. in ver. in nō faciendo. & ibi p Bar. ff. de ver. ob. & vide gl. ī. c. q̄sitū. de pœni. & remis. Tho.

c ¶ Dicet aliquis. vide Bar. in l. j. in fi. prin. in proe. digestorū. & in l. itēq;. ff. pro soc. & Sali. in l. hac edictali. §. in illud. C. de secun. nup. Tho.

pręsenti experientia demonstrari. Idem in eo qui p seruum
imperitum scidit, vel vineam imperitè putauerit. nam intra
certum tempus potest imperitia facti præcedentis detegi. &
sic ille erit modus probandi quem dixi. ¶ Quædam verò fa
cta ita ptranseunt, vt ex nulla præsenti notitia possit de præ
terito iudicari. vt si equū tibi cōmodatum currere, vel salta-
re plus solito coegisti, vltra id quod communiter homines
illius conditionis fecissent: tunc per testes qui actum viderūt
esset probandum. Quædam autem in faciendo, modo dixi
hanc culpam cōmitti. potest contingere respectu loci, tempo
ris, personæ & omnium qualitatum quas circa delicta iuris-
consultus dixerat, quæ per singula explicare longissimum
112 esset, nec expediens. Quoniam † dictum est[b] in hoc libello
b qualiter probentur omnia quæ requiruntur: ad hoc colligi-
tur omittendo, seu negligendo, cōmittitur lata culpa. hæc au
tem negligentia sensu non percipitur: ideo nō sufficeret te-
stem dicere quia vidit, sed oportet aliqua facta dici ex qui-
bus iudex de negligentia iudicet. oportet autem per negligē
tiam omitti, id quod cōmuniter homines illius conditionis
nō omisissent, hæc autem negligentia ex his quæ præsentia
sunt probatur rectè cōmissa. per totum enim annum ex vi-
neæ aspectu cognoscitur si putata nō fuerit ex multitudine
sarmentorum, vel si prædium cultum non fuerit agnoscitur
ex multitudine herbarum, & spinarum. cōmuniter autē om-
nibus inest hæc prudētia, vt vineæ putētur, prædia colantur.
hoc itaq; tam notum est quòd probatione nō indiget. poterit
ergo testis dicere: vidi eam nō putatam, agrum nō cultum isto
anno: quia vidi. ex hoc enim sola negligētia coloni qui in la-
tam culpam cadit comprehēditur. ¶ Quædam verò negligē-
tia ex aliquo præsenti comprehēdi nō potest. & quoniā ne-
cesse est p testes de visu probari, vt si domum omisisti claude
re, & fures ingressi sunt, vel si certa hora, & certo loco venire
debuisti, quod facere omisisti: potest idem probari per testes
qui illa tota hora steterūt, & viderunt ꝙ nō venisti, nec veni-
re potuisses quin te vidissent. Interdum latitudo loci vel tē-
poris nō patitur, vt per testes de visu te non venisse probari
posset. quid enim si debebas venire Perusium? quis enim per
visum comprehēdere possit te nō venisse in tam lata terra, vt
si est lata terra, vel quid simile intra annū venire debeas cer-
to loco, vel aliquam impositionē soluere? & hoc modo occur
reret quòd duo illo loco toto anno stetissent: tūc enim diffi-
cile est: tūc autem alius modus probādi videt inuētus, si fortè
inde publicus cōfectus est liber omnium veniētium, vel om-
nium soluētium, in quo talis nō reperitur. poterit etiam pro-
bari per illos qui in ciuitate illa explorauerūt à personis, qui
scire hoc debebāt. & in locis in quibus verisimiliter venire de
bebant. & nō reperitur eum venisse, probatum est eum non
venisse, vt Pomponius respōdit. Si Lucius titius ante calen.
in Italiam nō venerit, decem dare spōdes vt nō ante peti pos
sit q̄ exploratum sit nec venire posset cui congruit quod &
receptum sit probari quem nō esse soluēdo, scilicet p discus-
sionem, vtiq; discussioni locum esse iura cōsuluerūt, cum ali-
ter probari nō possit ad istas coniecturas recurri necesse est.
113 Pone † aliquem negligētē infirmo medicum nō adhibuisse.
hęc culpa lata est probabitur autē per astātes, & vicinos cum
medicus de facili ad infirmum nō vadat, quo minus per vici-
nos nō videatur si infirmitas fuerit lōga. ita quod necesse fuit
per medicum visitari sæpius, etiam per medicos ciuitatis: po
terit ista negligētia probari, si singulariter dixerit de se nō vi
disse venisse. hi enim magis de facto suo interrogātur q̄ testi-
c ficētur. ¶ Dicet aliquis[c]: nō sufficit probare medicum nō esse
adhibitum. forsan enim nō erat in ciuitate. nisi hoc probetur
dico in ciuitate, & locis in quibus esse præsumitur copia me-
dicorum peritorum legibus, & canonibus comprobatur. In
alijs autē locis, ad hanc negligētiam arguēdam probari debet
ibidem medicum fuisse qui poterat adhiberi. arg. eius quod
Vlpia. ait: tūc imputari socio, si alij nō cōmisit: cum enim ab-
futurus fuerat, facilis erat per alium societatis administratio
p̄dicta exerceri poterat: & hoc si psonę cōditio, & quātitas pa
trimonij requirebat vt medicus etiam ex vicinis ciuitatibus
114 quæreretur. ¶ † Similis dubitatio oritur, vbicūq; negligētia
aliter arguitur in eo ꝙ personam, vel rem aliquam non adhi-
buit vbi necesse erat. & hoc cum de culpa in aliquo certo actu
adhibita quæritur. contingit interdum quæri simpliciter an
aliquis sit negligens desidiosus, culpabilis tali culpa quæ in
latam culpam cadat. hi sunt qui licet ex sermonibus mētis cō
potes videantur: tamen furiosi faciunt exitum. quibus tanq̄
prodigis datur curator, vt diuus Pius scripsit. & Vlpia. in ti.
de tuto. & cura. retulit. ¶ Hi propriè prodigi non sunt: quo-
niam prodigalitas in expendendo consistit. nec propriè ap-
pellantur desidiosi, seu negligentes: quoniam hæc culpa etiā

in faciēdo

in faciendo committitur, vt nimia seuitia in seruos, vel nouas & periculosas negotiationes inchoando: talem enim dicimus culposum, ad hoc igitur vt huic culposo, & prodigo curator detur probari oportet sic male tractare eum negotia sua quod nisi subueniatur ei deducetur in paupertatem, vt eiusdē principis rescripto continetur, siue hoc faciendo, siue negligendo ostendat. pone enim aliquem solum in necessarias causas expē dere: tamen ob hoc pecuniam sub vsuris accipere & prædiorum suorum culturam negligere, suosq; fruct⁹ pati marcescere, potius, quam suo tempore vendere, pro alijs fideiubere, incaute impositiones publicas non soluere, ex quo ī graues pœnas incidit, & similia. ista quidem propriè ad prodigalitatem non pertinent, sed magis ad imprudentiam, quæ potest culpositas nominari.

115 a LEuis† a culpa quæ prout propriè ad iuristam pertinet, diuersimodè consideratur: aliter enim sumitur in rebus alienis, seu alij debitis. aliter in rebus cōmunibus incidenter. aliter in communibus ex conuentione. Primo modo leuis culpa, est deuiatio indeliberata ab ea prudentia quæ inest diligentibus hominibus qui sunt eiusdem conditionis & professionis. quòd Paulus volens ostēdere, cum dictum esset in pignoratitia actione venire, & dolū & culpam: subiunxit hæc verba: Ea igitur quę diligens paterfamilias suis rebus pręstare solet, à creditore exigitur. & idem in tit. ad. l. aquil. ait culpam esse ꝙ cùm aliquid diligenter prouideri potuit non est prouisum. per hoc dico quòd ab ea prudentia quæ inest diligentibus differt lata culpa. per illam em̄ deuiatur à prudentia, quæ communiter inest omnibus. per hanc autem ab ea quæ requiruntur in diligentibus & expertis hominibus illius conditionis, cętera diffinitionis verba exposita sunt in præcedenti. Contingit autem hanc culpam cōmitti circa omnes prudentiæ partes, tam in faciendo quam
116 in omittendo. aliqua exempla ponamus. ¶ † Facta quędā sunt quæ sua natura regulariter hanc culpam includunt, vt si furtum rei commodatæ factum esse asseris. diligens enim homo bene custodiendo pręcauisset, nisi forte ab vxore factum esset vel alia persona fida de qua confidendum magis quàm pręcauēdum erat, vel si fortia facta esset, vel magna vis adhibita doceatur. Item si equum, quia ferrum perdidit, assererem damnificatum. diligens enim homo, sua prouisione ab hoc præca-
117 uisset sępius pedes videndo. ¶ † Quædam verò facta culpam sine expressione manifestant, vt si vineam meam vindemiasti, & vinum vuis commistis in dolijs recondidisti tempore debito, possum tamen tuam culpam arguere: quod communiter omnes homines diligentes illius conditionis similes vuas habentes faciunt, & facere soliti sunt per tempora præterita separatim. & hoc per testes qui dicāt se vidisse quod tu illas cōmiscuisti, & quod ex hoc res mea intantū fit deterior. vel probare possum ostendēdo quantus sit valor vini, excussi ex vuis separatis, & quantus est valor vini excussi ex vuis commistis tunc excessus apparet ꝙ diligens paterfami. hoc debuisset ꝓ-
118 uidere. ¶ † Omittendo etiam & culpa committitur. huius autem exempla facilia, & modi probandi faciles sunt, & quoniā ex prædictis colligitur, non prosequar. Ex rebus verò communibus cōmunioni incidenti incidit culpa quæ sic diffinitᵣ. Le-
119 uis culpa † est deuiatio indeliberata ab ea diligentia, quam suo tempore, seu illo tempore suis rebus adhibet. Paulus enim in ti. fa. ercisc. sic ait: non tamen talem diligentiam pręstare debet hæres, qualem diligens paterfa. quoniā ꝓ quā partē cām habet gerendi. talem enim diligentiam præstare debet, qualem in suis rebus eadem sunt. & si duobus eadem res legata sit. nam & hos coniungit ad societatem non consensus, sed res ex his verbis à viris subtilis ingenij prolatis apparet qualis culpa æstimetur: & qualiter alter quam supra sumatur. hæc autem sta-
120 tim declarabuntur. ¶ † Circa res verò communes ex conuentione, leuis culpa sic diffinitur. Leuis culpa est deuiatio indeliberata ab ea diligentia quam ante contractum rebus suis adhibere solebat. Paulus enim ait, socius socio, culpæ nomine tenetur. culpa autem non ad exactissimam diligentiā dirigenda est sufficit enim talem rebus communibus adhibere qualem rebus suis adhibere solet: quia qui parum diligentem socium sibi acquirit, de seipso conquæri debet hoc idem Imperator in libro institutionum constituit. sed cauillari potest: cùm enim adhibere debet diligentiam illam quam in suis adhibet præsupponit eum diligentem. & sic tenetur ad id quod diligens homo facturus esset. videtur enim idem in alienis ꝙ in communibus. sed fateor ꝙ eum videtur presupponere diligentem: illa tamen diligentia quæ communiter inest omnibus quæ largo modo diligentia est sed non propriè, vt hic sumitur ꝙ si sic acciperetur diligentia vt accipitur, quod declarabitur in culpa sequenti, credo quod idem sit in alienis, & communi
121 bus. Cuius gratia † sciēdum est ꝙ licet plures alias species possumus facere: tamen inter se quælibet habet gradus suos. dol⁹ enim maior est si fit corruptione pecuniæ, quam si fit precibus sic enim ex alijs causis dicitur maior & minor. ¶ Latior culpa dicitur maior vel minor, secundum ꝙ leuis vel grauis est doli, præsumptio. Lata enim culpa dicitur maior vel minor, secundum ꝙ in eo erratum est, vel manifestum, vel manifestius, vel manifestissimum: similiter & culpa leuis de qua loquimur. Nā inter homines diligentes vnus est in maiori gradu diligentiæ, a quam alter. in proposito ergo dico, quòd culpa leuis in rebus alienis æstimatur si deuiat ab ea diligentia vel prudentia quæ inest hominibus diligentibus eiusdem conditiōis, & professionis. intelligo autem de hominibus diligentibus simpliciter in quocunque gradu diligentiæ, quis deuiet in leui culpa. In rebus verò communibus, sufficit quòd habeant eandem diligentiam quàm in suis. forsitam enim in suis erat in summo gradu b
122 diligentiæ. ¶ † Subest alia dubitatio, quid erit si quędam communia erant, fortè merces, quarum similes proprias nunquam habuerat: quomodo talis culpa poterit æstimari, cùm ad exēplum suarum teneatur, nec tale reperiatur exemplar. nempe ex prædictis apparet respon. videatur enim in quo gradu diligentiæ erat in suis rebus, licet res istis esset communibus dissimilis, in eodem gradu diligentiæ, in communibus esse censetur. hoc ex verbis prædictarum legum ostenditur. dicunt em̄ requiri eam diligentiam quàm in suis simpliciter. nec ad res similes communibus se astringit. si tamen similes reperiantᵣ, culpa talis clarius denuncietur. & ꝙ testes haberent dicere facile esset. sed quando ad gradus diligentię recurrimus, est difficilis, sed in culpis sequentibus declarabitur. ¶ Alia etiam dubitatio subest, cum in rebus communibus incidenter culpa æstimetur si non adhibet eam diligentiam quam in suis adhibebat. Quid em̄ si tunc in suis nullam diligentiam adhibeat, nec tunc circa res suas aliquid fecisse probari potest? Dico diligentia, est quędam executio prudentiæ. prudentia autem est habitus mentis & sic consistit in animo. sicut ergo possessio semel habita aīo retinetur, & continuatur nisi probetur interruptio: ita hęc diligentia probata: igitur diligentia anterior suis rebus illo tempore affuisse præsumitur. quid ergo articulandum, quid probandum patet exprędictis.

a ¶ Leuis. vide bar. in. l. ꝙ nerua. ī. iiij. col. ff. de po. & ibi vide apostil. in. iij. colū. in ver. culpa. Tho.

b ¶ Leuior. Vide Bar. ī. l. ꝙ nerua. ī iiij. col. ff. depositi. & ibi aposti. ī ver. culpā. Tho. diplo.

c ¶ Leuissima. Vide Bar. ī. l. ꝙ nerua. in viij. co. & ibi apos. in ver. culpa. ff. depositi. & Bal. ī. l. solum. ī pe. col. C. de testi. Tho. diplo.

123 b LEuior culpa est deuiatio indeliberata ab ea prudentia quæ inest diligentibus hominibus qui sunt eiusdem conditionis, & professionis. hanc culpam antiqui legum latores, vel nostri iuris interpretes, per speciem culpæ distinctā à leuissima non posuerunt. sed de ea sicut de leuissima vniformiter iudicarunt quia igitur inter eas non est iuris diuersitas, antiquorum sequētes vestigia vno noīe leuissimam appellamus.

124 c LEuissima† c culpa est deuiatio indeliberata, ab ea prudentia quę inest diligentioribus hoībus, & diligentissimis ꝙ sunt eiusdē conditionis, & professionis. & quod dico diligentibus, & diligentissimis, dico ad differentiā leuis culpæ, & de deuiatione ab ea quæ inest diligentioribus. ¶ Gaius in titu. de actio. & obli. loquens de cōmendatario sic ait: exactissimā diligentiā pręstare cōpellitur custodiędę rei nec sufficit eū eādē diligentiā adhibere quā in suis adhibet si alius diligentior potuerit custodire. & idē Imperator in lit. inst. constituit de ea quæ inest diligentissimis. idē Gaius in tit. cōmo. sic ait: in rebus cōmoditatis, talis diligentia præstanda est qualē quisque diligentissimus paterfa. in suis rebus adhibet. cum ergo receptū est in cōmodato venire leuissimā, apparet ꝙ deuiatio ab ea diligentia q̄ inest diligentibus & diligentissimis, est culpa leuissima. ex eo em̄ ꝙ dicitur qualē quisque diligentissimus, apparet lo
125 qui de diligentissimo cuiusque gradus. ¶ † Qualiter ergo cognoscantur diligētes, diligētiores, & diligentissimi, & quales gradus inter eos, videndū est. cuius gratia vnū exemplū intelligibile ponamus in ætate senili quæ vt nostri maiores tradiderunt incipit à septuagesimo anno exclusiuè, & terminatur in centesimo anno. illud est enim longissimæ vitæ tempus, & sic in superlatiuo. Assumamus igitur mediū inter ista, quòd est. lxxxv. dico ergo quòd vsque ad istud mediū est senilis ætas, abinde. s. dicitur senior, vsque ad superlatiuum. abinde intrat superlatiuum & dicitur longissimum vitæ tempus. ista tria, cā doctrinæ ponuntur, vt species. & quælibet istarum habet suos gradus nam quot anni, quot menses, vel quot momenta sunt in quolibet dictorum temporum possunt dici gradus illius differentes secundum plus & minus. ¶ Ita in proposito imaginamur terminum à quo diligentia incipit, & est illa communis

ꝓuidentia quæ communiter omnibus inest, quantuncunquæ rudibus & grossis. post illam statim incipit diligentia, & ꝓgredit vsque ad exactissimam diligentiam. quæ vltra non progreditur. ille igitur qui habet diligentiam aliquam, ascendendo gradatim vsq; ad medium totius latitudinis diligentię, ille dicitur diligens. ille verò qui excedit medium vsq; ad vltimum terminum, ille dicitur diligentior. ille verò qui vltimum terminum attigit, ille dicitur diligentissimus, &c.

¶ Circa materiam testium, per dominum Bald. de Perusio hic attende quàm plura.

a SEd iudex. [a] Ista dictio sed, aduersatur & corrigit inquantum. l. C. dicebat ꝙ episcopus nõ admittit ad testificandum. & nota primò, ꝙ iudex causę debet ire vel mittere ad episcopum, quando episcopus producitur, &c. Secundò no. quẽ debet mittere: quia per eum debent scribi acta. hoc declarat Iac. but. in. l. j. ff. de offi. procon. & per Bar. in. l. si vni ex pluri. aliâs pomp. ff. de re iudi. Item quia causæ contingentia non diuidantur, vt in. c. ad hoc. extra de seques. pos. Tertiò no. ꝙ testis debet dicere quid nouit. i. ꝙ sensu percepit. ff. de testi. l. qui testamento. §. fi. & quia veritas in omnem partem, eadem est necessaria: ex hoc sequitur quòd debet deponere veritatem pro vtraq; parte. Nota ꝙ testis debet deponere de veritate, nõ de credulitate, & ꝓ vtraq; parte. Circa hoc vide, quæ no. Barto. in. l. is potest. de acquiren. hære. tu dic quòd id quod quis asserit pręsumitur credere. & quę sit iusta causa credulitatis, & vide per Bart. in. l. cum quidam. §. j. de acq. hære. & ita seruat consuetudo in gloss. quem not. & adde quod dicam in. l. proxima, &c.

SVMMARIVM.

1 Presbyteri: non torquentur pro testimonio.

1 b PResbyteri. † [b] Presbyteri sunt priuilegiati, vt occasione testimonij, non torqueantur sed in alijs capitulis seruatur ius conmune, si falsam tamen dixerint causam, puniuntur. hoc dicit.

a ¶ Sed iudex. adde ꝙ ista sunt verba Bal. ĩ. l. nec honore. C. de epis. & cleri. ĩ ver. ĩ text. ibi, sed iudex. & ideo cassaui: vbi videas. Tho. diplo.

b ¶ Presbyteri. Ista sunt verba Bal. ĩ. l. presbyteri. la. j. C. de epis. & cle. idcirco cassaui. Tho.

c ¶ Conuenticulã. Ista sũt verba bal. in lec. suã. ĩ. l. cõuenticulã. C. de episc. & cleri. ĩ. iiij. co. in ver. mõ venio. & iõ sequũtur addi. ad tracta. Bart. supra dictũ, & infra sequit. & ea propterea cassaui. T.

SVMMARIVM.

1 Testis, debet reddere rationem sui dicti per sensum corporis qui dicto congruat. & nu. 3.
Testis qui in reddẽdo rationẽ dicit, uidetur mihi ꝙ possedit. x. annis, probat nu. 24.
2 Testis deponẽs super his quæ percipit intellectu, magis quàm sensu non probat, nisi reddat rationem dicti etiã non interrogatus.
4 Sensus, est quid generale ad omnem sensum corporis.
5 Testis deponens quia pñs fui, intelligitur & intelligens, ut probet.
6 Dictum testis ambiguum, quomodo declaretur? remißiuè.
7 Testis deponens de ualore rei, si deponit de credulitate uel opinione, probat.
8 Testis deponens super identitate rei, qualiter habeat deponere: & ibi, si de sanitate, uel infirmitate, ætate, uel senectute. & nu. 14.
9 Verba enunciatiua in testibus, non probant.
10 Testis super qualitate animi deponẽs, qualiter probet?
11 Testis deponens super his quæ cursu temporis mutantur, ut probet, qualiter deponat.
12 Testis qualiter rectè probet damnum esse datum, culpa uel negligentia.
13 Articulus disiunctiuus non admittitur, nisi super facto alieno.
15 Dictum testis: sufficiens, potest confeßione partis adiuuari.
16 Si nomina rerũ uel hominũ sunt uariata, quomodo fiet probatio? remißiuè.
17 Ratio eorũ quæ scripta sunt in libro rationũ, qualiter probetur per testes?
18 Testis qñ uideatur repetijsse locũ & tempus, aliâs dictum in dicto suo.
19 Iudex ex causa, non adhibet fidem testi clarè deponenti.
20 Fama, qualiter probetur?
21 Copia articulorum, an detur parti petenti.
22 Copia interrogatoriorum non datur parti.
23 Si iudex omisit examinare testes super substantialibus, publicato processu, possunt iterum examinari.
25 Testis qui semel declarauit dictũ suũ obscurũ: nõ põt illud iteratò declarare.

c COnuenticulam. [c] Prosequendo materiã testiũ, non accipiendo, nisi id ꝙ do. Bar. in sua lect. tangit circa materiam testium ibi dum dicit, modo venio ad testes. & dicit quòd maior difficultas, quæ sit in materia testium, est concludere per rationem. * Est autem ratio testis duplex, vna coniuncta sensu siue ipse sensus & hęc ratio pręponderat dicto. vnde si testis diceret ita, nihil scio nisi quia vidi contenta in articulo: tamen probaret veritatem articuli. vt in authenti. sed iudi. dum dicit dicant quod nouerint, vt. ff. de testa. l. qui testamento. §. j. & j. de testi. l. testium in ver. pręstò fuerint & in ver. sub præsentia idem multò fortius si testis dixerit. Credo quia vidi & præsens fui, nam tunc probat vi rationis quę necessariò infert ita esse & fuisse: & ex hoc do regulam, quòd vbi testis in dicto minus probat, in ratione verò probat efficacius, semper attenditur ratio. ¶ Nam in teste ratio est, quæ dat esse rei. i. testimonio. vt no. j. de testi. l. solam. facit quòd no. ff. de acquiren. posses. l. si is qui animo. & hoc patet per contrariam regulam. nam vbi dictum testis habet se in plus, sed ratio testis habet se in minus, tunc ratio minuit dictum. & si ratio esset friuola & non concludens, tunc trahit ad se dictum vt non cõcludat nec probet aliquid. vt verbi gratia. ¶ Si testis dicit scio quia audiui à Martino. & probatur hoc per rationem naturalem. Quia cùm ratio sit fundamẽtum, destructa ratione, destruitur fundamentum. vt no. in ista l. Conuenticulam. sin autem dictum & ratio congrueret & siquidem vtrunq; tendit ad probationem est efficax probatio: sin autem neutrum tendit ad probandum: tunc certum est, quòd nulla resultat probatio. quia ex impertinentibus nil pertinens potest resultare. iuxta no. in simili. l. ff. de eden. in princi. ex prædictis infero quasdam conclusiones. Primò, quòd vbicunque oppositum eius, quod testis dicit potest stare, cum veritate causę per quam testis fundat dictum suum, ibi nunquam testis probat. quia ad concessionem causæ impertinentis vel non inferentis, non sequitur concessio antecedentis: verbi gratia dicit testis scio quia credo, nam quia credulitas stat cum opposita veritate simul, id est stare potest testis nihil probat. Nam possibile est quod ego credo tamen non est verum. vt not. j. de testi. mili. l. de tutela. ¶ Sed quare testes non possunt deponere in scriptis vel per nuncium? vide Barto. in lege qui bona. §. penulti. ff. de damn. infect. & adde not. in lege. iureiuran. C. testi. Item testes non sunt interrogandi de tempore nisi quãdo sunt suspecti vt not. Barto. in. l. prima in fin. ff. de aqua plu. arcen. Et ibi quando & qualiter valeat testimonium de auditu & de credulitate & quis sit modus probandi negatiuam. Sed quis sit modus quando testis dicit se non recordari de tempore vide Barto. in lege prima. §. si quis. quemadmod. test. aperi. & ibi dat consilium circa hoc. & pro hoc pono quandam illationem contra Barto. dicit ipse quòd testimonium de vita & moribus alicuius, fundatur per hanc rõnẽ: quia sum vicinus. nam ista ratio coadiuuatur lege. nam si vicinus præsumor vidisse vitam & mores. vt lege prima. §. primo. ff. de flumi. & de fund. instructo. & instru. lega. si ita & leg. dominus horreorum. ff. loca. & si dicatur testis non deponit per sensum corporis ergo non probat. Respond. quòd imo deponitur per sensum corporis. ¶ Nam ad depositionem eius quod depono sequitur sensus, iure præsumpti. secundum Bart. sed quòd istud non sit verum probatur quia potest ratio esse vera scilicet ꝙ sum vicinus, & tñ dictũ non est verum nõ enim sequitur dictũ ad rationem nisi dicamus (sustinendo Barto.) quòd aut loquimur de probatione necessaria, ex eo quod non apparet de cã immediatè. ¶ Aut loquimur de præsumptiua probatione, & tunc refert. aut loquimur de probando actum in genere, verbi gratia quòd quis sit malę famæ vel quòd sit pauper vel similis tunc sufficit ratio, qua sum vicinus, quia concludit per locum à communiter accidentibus vt lege prima. §. primo de flumi. aut loquimur de probando actum in specie, & tũc aut est act9 qui à communiter accidentibus, consueuit esse notus vicinis vt mors & ætas & idem, vt. ff. vnde cogna. l. octaui. ¶ Aut est talis actus qui à communiter accidentibus non consueuit esse notus vicinis, vel habet se pariter ad notum & ignotum vt homicidium Petri, vel furtum de re Martini: tunc nullo modo ꝓbat non ob. ll. superius allega. quia loquuntur quantum ad testes recipiendos ad Iudicis instructionem. ita loquitur. l. dominus horreorum. Sed quantum ad probationem non probatur nisi reddant causam congruentem. & ibi do talem regulam. ¶ Quòd semper ratio trahit ad se dictum. & in suam naturam ipsum conuertit & destruit dictum si ei non congruit. & tota virtus probationis, stat in ratione quia omnis ratio est argumẽtum, vt supposui in princip. Ex his etiam infero contra Bart. Dicit Barto. quod si ego volo probare fines antiquos, sufficit habere testes deponentes de auditu antiquorum, & de generali opiniõe, ratio est: quia ita est verisimile per locum à communiter accidentibus: sed ego dico, quòd probare dictum cum opinione, nisi probetur per modum notarij, non est probare, nisi solam famam. Est tamen verum quòd in factis multum antiquis, opinio generalis habetur pro veritate, nec est necessaria

alia probatio

alia probatio dummodo talis opinio sit vniformis apud oēs: nec sit opinio de qua sit contradictio apud peritos & ideo dicebat.D. Tabiñ.Cardinalis quòd licet ecclesia non habeat instrumenta de ciuitatibus suis, si tamen habet generalem opinionem (vt ita dixerim) præscriptam apud omnes, quòd hæc sufficit ecclesiæ pro plena probatione:allegat ipse Innoc. in.c.cum causam.extra.de iuramen.calum. Nam si non sufficeret.non posset probari quòd Cęsar fuit Imperator scilicet Innocen.& adde quod no.Innoc.in.c. cum in partibus.extra de verbo.significa.¶ Item scias quòd in tribus casibus, testes debent cognoscere contrahentes seu parentes. Primò, quando factum venit probandum per testes. ¶ Secundò quando imperitus contrahit & in scriptis. ¶ Tertiò quando fit inuentarium vt not.glos.in lege fina.§.subscriptionem.C.de iure delibe.quæ limita per gloss.l.iij.in prin.ff.de testi. quæ dicit aut in personali & tunc sic:aut in reali & tunc non. Modo pono quandam aliam propositionem & dico sic.Quòd quando positio dicti sequitur ad positionem rationis, testis probat.& ex hoc infero contra Bartol.qui dicit quòd cortina existente in medio.i.dempto visu auditus nō probat:quia dicit ipse quòd auditus non probat nisi sit coniunctus cum visu: ex eo q̄ vox recipit multas alterationes: & aliter se habet in sano, aliter in ęgro aliter ī iuuene aliter in sene:aliter in eo qui loquitur fessè aliter in robusto.& sic in lege si non sortem.§.libertus.de condic.indebi. ¶ Item quis potest esse homo suppositus qui pro alio loqueretur & mutaret vocem.¶ Sed ego dico pro glossatoribus,quòd talis probatio est sufficiens nisi in casibus in quibus requiritur visus.vt not.in.l.ij.in fin.ff. de aqua pluui.arcē. &.ī.de iur.delibe.l.fi.§.si autem duobus & ad hoc.ff.ad sylla. l.j.§.occisorum. Et si dicatur vox potest permutari vel alius subijci.Respon.quòd hoc non præsumitur. ¶ Item qui habet personam notam, cognoscit qualitatem vocis in quolibet, in hoc tamen Iudex debet esse multum cautus,& examinare singulas circunstantias:hoc etiam habemus in illo patriarcha qui non fuit deceptus ī voce sed in tactu manuum dū dicit. Vox quidem vox Iacob,manus autem Esau.Sicut dicit rex Robertus legierio Andriocij nobili Perusino.¶ Item adde quòd ratio non debet esse idem quod dictum, seu aliud à dicto: & sufficeret quòd dictum esset in genere,& ratio foret in specie. vt not.in lege prima.ff.de excepti.in glos.& ibi per Bart.facit quòd not.in.l.fi.ff.de offi.procon.cęsa.¶ Item vide quod no. in repeti.authent. ingressi quòd testis in reddendo causam sui dicti potest omittere maiorem præpositionem & sufficit ponendo minorem.& ibi vide quędam alia ad materiam testis.& quæ no.in.l.j.ff.si certum petatur ī.q.iij.per Bar.Post hoc no. quòd ratio testis debet procedere plana & simplici via, non per difficultates intellectus. Si tamen testis vult per argumentum fundare dictum, vt quando deponit super dominio vel possessione,dico quòd probat,si ex his quę requiruntur ad esse possessionis vel dominij probat suum arg.inferendo in causis facti suo sensu cadentibus conclusione iuris,quia tunc intellectus adminiculatur sensui. & supplet quod deficit in sensu vt not.Inno.in leg. cum causam.extra.de testi.Vltimò not.q̄ in testibus procedat argumen.à toto integrali, nam si formaui articulum de possessione partis & testis dicit de toto includit partem.Item à toto numerali,quia si formaui articulū de quinque & testis dicit de decem,probat.Item à toto generali, quia si formaui articulum quod promisit clamidem suam, & testis quòd promisit omnia vestimenta,probat.ī.qui bon.cede.pos. l.penulti.Item à toto vniuersali, vt si pono quòd Titius reliquit mihi mobilia,& testis deponit quòd reliquit mihi hæreditatem,probat.Ratio prædictorum hæc est quando vno concesso alterum de necessitate sequitur, probato eo ex quo sequitur,probatur & id quod sequitur de necessitate.Item in teste procedit argumē.à nomine.nam ex nomine probatur substantia,vt si dico quòd iste erat Titius quia sic vocabatur.infra de inge.manu.l.ad recognoscendos.Item procedit argument. ab impossibili,vt dico quòd tali die non fuit vulneratus,quia præcedente die fuit occisus,vt lege prima.C.qui accusare.non pos.¶ Item argumen.à communiter accidentibus.circa hoc vide Bart. in lege prima.ff.sit certum petatur quòd diuitię sanitas vel infirmitas & quòd quis sit malæ vel bonæ conditionis, potest probari per testem dicentem hoc scire quia vicinus vel consanguineus vt infra eadem leg. qui probabilem.& infra de proba.l.neque natales.¶ Item à differentia situs vel loci,vt qa non idem fines ergo non idem locus.vt leg. eos.ff.fini.regun. ¶ Item procedit argumen. in teste ab eo quod est proprium homini.vt homo erat in domo,quia ridebat vel quia loquebatur, leo quia rugiebat.¶ Nam accidentia magnam partem conferunt ad conoscendum quòd quid est.vt Arist.in primo. de Ani.& pro hoc infero vnam conlusionem,quòd per ea quæ accidunt mortuis,ita quòd non viuentibus probaē mors vt per sepulturas,per non habere sensum nec motum & per alia quęcunque, per quæ quilibet homo grossus intelligit eum mortuum secundum Barto.qualiter mors probetur vide Barto.in l.j.§.fi.quemadmo.testa.aperi.&.l.quoties d e naufra . lib.xj. Vltimo dic quòd sunt quędam quę non probantur per testem directè sed indirectè vt est argument.à contrario sensu, quod consistit in perspicaria intellectus nec est res extra intellectum Sed an testis posset reddere rationē dicti sui per locum ab authoritate?vide Bar.in.l.j.ff.si certum petatur. ¶ Item argumē. à similitudine rationis quia est quid abstractum à sensu sicut testis benè probat album,sed non posset probare albedinem in abstracto.¶ Item quid si dixit reddēdo rationem scio,quia habeo menti?dicit quòd potest.quia memoria melius colligitur per sensum auditus quàm per aliud.vt dicit Iacob.But. in.l.si arbiter.ff.de proba.¶ Item tacita substitutio vel tacita hypotheca non potest probari directè per testem,quia quæ sunt humano ingenio adiūcta,non pertinent ad testem, qui habet vti puris naturalibus nisi ad coadiuuandum vtatur ciuilibus.Sed indirectè probantur ista hoc modo quia testis probat expressim,& ad probationem expressi iuris,dispositio sequitur tacita : ergo probat tacitum legis auxilio cooperante non per se vt leg.prima infra de rei vx.actio.& ibi per Bar.¶ Iuxta prę
a dicta [a] quæro † per quē sensum corporeū testis debeat reddere
1 causam sui dicti.dic per illum sensum corporeū qui dicto congruit.nam si volo deponere de facto alicuius: reddam causam quia vidi,vt.l.testium.C.de test. Sed quid si testis in redditiōe rationis vel causæ dixit videtur mihi q̄.x.annis possederit Titius:an valeat eius dictum?dic q̄ sic,vt not.Bar.in.l.diui.§.in ea
2 causa.ff.de lib.cau. ¶ † Item quid si testis,non reddit rationem sui dicti.sed solum deponit super his quæ percipit intellectu magis quàm sensu,& rationem non reddit:quia non fuit inter rogatus?dicit Barto.quòd dictum suum non valet, vt no.in le. sciendum.ff.de verborum obligationib⁹ & per eum in consi. quod incip.commune Lucignani,& in alio consi.vbi ipse po-
3 nit de testibus qui dixerunt q̄ viderunt talem ad sui defensionem fecisse.† si velim reddere causam de ver bo alicui⁹ dictis q̄ audiui, vt leg. sępe.ff.de pręsi.& de testa.mil.l.diuus. Si de sapore reddam causam.quia gustaui, vt.l.si emptorem. §.alia.ff. de contrahen.empt.& sic de similibus sensibus corporis tactu
4 & odoratu.¶ † Vnum tamen addas quòd verbum visus, q̄ illud est generale ad omnem sensum corporis. nam dicitur in Exod.vidi voces,&c.& audiui,& per intellectum vidi.& habetur.iij.q.ix.c.testes:& de conse.di.iiij.c. venisti ad fontem. & infra de rei vxo.actio.§.videmus.& per hoc posset defendi dictum testis volentis probare: quia Titius dixerat iniuriam. Martino,interrogatus de causa scientiæ respōdet : qa vidit:& iuuetur q̄ intelligatur quod viderit scilicet per ītellectum corporeum alio sensu corporeo scilicet auditu.simile dicit Barto. in leg. fi.C.de peri.not.libr.xj. quod si testis interrogatus de causa scientiæ quomodo scit,dicit quia tetigi eum manibus.licet non esset res tangibilis, quod referē ad sensum congruum illius rei.alia vide,quę scripsi in leg. testium.C.de test.sed qualiter probetur librum esse vel non esse correctum per testes,& argentum esse purum,vel mistum?vide Bart.in.l.si quando.ff. de auro & argento lega.vbi dicit quòd sufficit si dicat se vidisse illud argentum sine mistione,& quia vidit librum. ¶ Item ad hoc vt testis rectè deponat,oportet quòd id super quo deponit sit aliquid formatum, quòd sensu percipi possit, vt nota.per Barto.in consi.quod incip.Charissime domine, &cæt.
5 ¶ † Sed iuxta hoc quæro an sufficiat si respondeat reddendo causam sui dicti:quia fui præsens.iuuatur enim iuris præsumptio.quòd viderit per sensum corporeum,vt dicitur supra eodem in prima conclusione.vbi tangit quòd ex vicinitate probantur vita & mores Titij.domi.Bartol.dicit quòd sic, vt.ff. de autho.tuto.vt leg.prima.§.fina.Ioannes Andr. tenet contrarium in.c.præsentium.extra de testi.libro sexto. & hoc dicit Bartol.quando testificatur de se, testem fuisse præsentem quod præsumatur intellexisse.secus si cum testibus testificaretur fuisse præsentem : quia tunc non sequitur, ergo fuerunt intelligentes. adde not.per Barto.in leg. furioso.ff.de re iudi. an & quando is qui præsens actui præsumatur ibi fuisse, vel aliter. ¶ Item dicit ibi Bartol. quòd quando lex, vel homo percipit aliquid fieri aliquo præsente, debet intelligi eo intelligente, vt dicit in dicta leg. prima in fin.ff.de autho.tuto.
6 ¶ † Sed quæro pro quo debet interpretari dictum testis ambiguum.declara plenius per Bartolum in leg. inter stipulantem §.primo.ff.de verborum obligationibus,& per Innocen.in.c,
7 causam quæ extra de rescript. ¶ † Item nota quòd circa de-

[a] ¶ Iuxta prædicta. Adde q̄ iste sunt additio.ad tracta. Bar.s.dictū de tes. Tho.diplo.

poſitionem valoris rei, ſufficit ꝙ teſtis deponat de creduli-
tate, ſeu opinione, vt not. Bar. in. l. fi. C. de prædi. & alijs rebus
8 naui. lib. xj. ¶ † Sed qualiter teſtis, debet deponere cautè ſuper
recognitione rei, & maximè interrogatus vtrum ſit ille qui ſic
fecit, & teſtis dicat ſe recognoſcere dicta? interrogatus de-
bet dicere: quia vidit, & inſpexit factum eius cum tali ſigno,
& cum tali cicatrice, & ſimilibus: vt nota. Bartolus in. leg.
ſtigmata. C. de fabri. lib. xj. ſuper ſanitate corporis, & quacun
que aliqua re ſuſpecta vel vitioſa. rectè teſtis reddit cauſam de
viſu, vt not. Barto. in lege prima. C. de mendican. vali. li. xj. &
idem dicit ibi de ætate vel ſenectute. de quo etiam no. plenè in
ſua repe. l. de ætate. ff. de mino. & in lege prima. C. de cano. fru-
9 men. libr. xj. ¶ † Sed nunqd verba enunciatiua in dictis & at-
teſtationibus teſtium probent? dicit Bar. quòd non in quodã
ſuo conſ. quod eſt quintum in ordine, & ibi qualiter debet de-
poni ſuper adulterio. ¶ Sed quid ſi ipſi teſtes dicant quòd vi-
derunt dictum Martinum accuſatum percutere, an probant
ipſum eſſe ciuem, cùm in accuſatione continetur ꝙ ille Marti
nus erat ciuis? dic quòd non quia eorum dictum coartatur per
rationem ſcilicet per viſum, loco & tempore in accuſatiõe con
tentis: quæ ratio non poteſt trahi niſi ad delictum, ſeu percuſ-
ſionem, nec potuerunt videre eum eſſe ciuem, poſito quod vi
derent eum ibi habitare, vt lege ciues. C. de incolis. & ita con-
ſuluit domi. Ray. de monte vrbanorum & cum eo videtur te-
10 nere Iacob. de are. in lege ſi præſens. ff. de pœ. ¶ † Quęro qua
liter teſtis debet deponere ſuper aliqua qualitate animi? dic ꝙ
debet teſtificari per actus exteriores quos vidit, vt not. Barto.
in leg. is. §. primo. ff. de tut. & curatorib. da. ab his. & circa hoc
adde not. in. l. poſſeſsio. §. qui in aliena. ff. de acquiren. poſſeſ.
an animus ſit iuris vel facti, varietas ſignificantis vel ſignifica-
ti in dictionibus grammaticalibus, quæ in vulgari non repe-
riuntur diuerſitatem habere, non cadit in dictis teſtium, ſed in
legibus & ſtatutis ſic, vt nota. Barto. in leg. ſi quid earum. ff. de
11 legatis. iij. & adde not. in. l. ſi quis filiabus. ff. de teſt. tut. ¶ † Itẽ
not. cautè qualiter, teſtis debet deponere in his quæ curſu tem
poris mutantur. nam ſi dicat quòd vidit iam ſunt plures anni
tales viuere: non ſequeretur: ergo viuunt hodie, vt not. Bar
to. in leg. ſecunda. ff. iu. ſol. ad probandum negligentiam, & aliã
negatiuam vide in conſi. dicti Barto. l. vij. qualiter teſtis debet
deponere. ¶ Item ſimiliter qualiter quis debet probare di-
gentiam ſuam. quod conſil. incipit. Clariſsime domine iſti no-
12 ſtri nucerini. ¶ † Sed qualiter debet probari rectè damnum
eſſe datum culpa vel negligentia, & qualiter ſit cautè articulã
dum, vide Barto. in conſil. quod incipit. commume Lucigna-
ni. & ibi etiam dicit quòd quando articulus eſt incertus, & di-
ctum teſtis eſt etiam incertum, quod non valet teſtificatio illa
apparet ergo neceſſe eſſe quòd dictum teſtis ſit certum, vt ibi
13 videtur dicere, quòd eſt notandum. ¶ Item not. quod nemo
poteſt articulare ſubdiſiunctiuè, niſi articuletur ſup facto alie
no, in quo eſt probabilis ignorantia, vt no. Innoc. in. c. ex par-
14 te. extra de reſcrip. ¶ † Item quomodo & qualiter probari
debet ętas maior, & ętas minor. dic ſuper hoc, & not. Barto. in
leg. de ęta. ff. de mino. & vide ibi ſuper quibus teſtis interroga
tus reſpondere non debet, & qualiter in talibus cautè reſpon-
dere debet. & ibi vide an ſufficiat teſtem comprehendere di-
ctum ſuum per ſenſum corporeum, an etiam per ſenſum intel
lectus. ſed quid ſi teſtis non recordetur de tempore? ¶ Ad-
15 uerte † quod dictum teſtis eſt inſufficiens, & non concludens
& ideo fiat vnus articulus quomodo ille contractus fuit cele-
bratus inter partes, & ſi partes confitebuntur: tunc dictum te
ſtis non probantis tempus, adiuuabitur ex tali confeſsione, &
fieret valida probatio, vt nota. & maximè per Bartol. in leg.
16 prima. §. ſi quis. ff. quemadmod. teſta. aper. ¶ † Sed quid ſi
ſunt variata nomine perſonarum ex aduentu. & volo proba
re illum eſſe, illum etiam eundem hominem, vel illum eſſe illũ
& eundem fundum & maximè quando mutata ſunt nomina
confinantium, vide Barto. in leg. demonſtratio. in princi. in. q.
17 fin. ff. de conditio. & demonſtratio. ¶ † Sed quæro qualiter
redderetur ratio eorum quæ ſcripta ſunt in libro rationum,
puta ſe aliquem tantum expendiſſe in tali domo, vide Barto.
in leg. qui ſub condi. ff. de condi. & demonſtratio. vbi dicitur
quòd debet ſic articulari: dico me tantum expẽdiſſe in tali do-
mo, & quod tantum expendiſſet quilibet bonus vir, & ad pro
18 bationem pretiorũ rerum. ff. ad. l. fal. ¶ † Sed quęro an ſi teſtis
nõ repiloget ſeu repetat locũ & tẽpus, aliâs dictũ in dicto ſuo
videatur repetijſſe prout erat capitulatum? dic vt no. per Bar.
19 in leg. labeo. de ſuppelle. le. † Sed an poſsit iudex ex cauſa nõ
adhibere fidem teſti clarè probanti, vide not. per Bart. in. l. lu-
20 cius. ff. de his qui no. infa. ¶ † Sed qualiter probatur fama?
dic quòd teſtis dicere debet, & de prędictis eſt publica vox &
fama. interrogatus quomodo ſcit, reſpondit, quia audiuit
publicè dici, & non dicat ꝙ publicè dicitur: quia non red-
deret bonã cauſam: quia non de auditu ſuo, & ſic de nullo ſen
ſu, vt no. Iac. de are. in. l. teſtium. C. de teſti. Dy. conſuluit de fa
cto ꝙ fama ſit probata dicendo ꝙ publicè dicitur ſic, per. l. pe.
in princ. ff. ad mace. ibi ſed quia publicè. & . C. ad mace. l. j. & . ij.
de quo per Bar. latiſsimè. in. l. de minore. §. tormenta. ff. de qõ.
21 ¶ † Sed quæro an debeat dari copia articulorum alteri parti
petenti? vide Innocen. in. c. per tuas. extra de teſti. vbi dicit ꝙ
non. adde no. in. l. ſi duo patroni. §. idem iulia. ff. de iureiu. Sed
22 quęro quid † de interrogatorijs fiendis teſtibus, an debeat da
ri copia pti alteri? Inno. dicit ꝙ nõ. in. d. c. p tuas. extra de teſt.
23 dicit tamen ſi iudex det non peccat, † ſed quid ſi iudex omiſit
examinare teſtes, ſuper ſubſtantialibus? Idem Inn. in. d. c. per
tuas. dicit ꝙ etiam publicato proceſſu, poteſt pars petere ꝙ
24 examinentur. ¶ † Sed pone ꝙ teſtis reddit cãm congruam
in primo dicto ſuo, ſi poſtea in ſecundo reddat incongruam
an probet? verbi gratia: dicit teſtis, dico quòd vidi Titiũ poſ-
ſidere. poſtea interrogatus quantò tempore, reſpondit ꝙ. x.
annis, vt ſibi videtur dic ꝙ probat, vt. l. quid tamen. §. j. ff. de
arb. & ibi per Barto. ſecus ſi dixiſſet in primo dicto mihi vide
tur ꝙ titius poſſederit iam ſunt. x. anni. & vltra quia iſtud nõ
25 valet, vt ibi. ¶ † Sed quero: teſtis qui depoſuit dictum ſuum
obſcurum, declarauit ſemel dictum ſuum: an iterum interro-
gandus ſit? dic ꝙ non, vt. l. ij. §. ꝙ obſeruari. ff. de iurament. cal.
& per Bart. in leg. prima. ff. ſi cer. peta. ſed an teſtis examinat⁹
ſuper maleficio, ſeu ſuper inquiſitione non interrogatus de lo
co & tempore, an valeat eius dictum ſi non interrogatur de lo
co, & tempore, in inquiſitione contentis? dic quòd non. vt no.
Bart. in. l. j. §. item notandum. ff. de aleato.

a CIrca materiam teſtium[a]
dic. Quidam reijciuntur ipſo iure. Quidam
officio iudicis Ipſo iure, vt pupillus & ſeruus
illa ratione, quia teſtificari non poſſunt, vt. C.
de teſt. l. hac conſultiſsima. in princ. ff. de teſt.
l. teſtium. §. lege. Officio iudicis. dic ꝙ ex, quibuſdã cauſis re-
pellatur quis à teſtimonio quæ. j. ſequuntur. ¶ In primis ſi
de eo multa mala dicantur vt in aut. de teſt. §. iiij. ¶ Secundò
quia non eſt bonæ opinionis & famæ. in. d. §. quartam. & . ff. ad
legem falci. l. ſed cum teſtator. ¶ Tertiò quia pauper, vt ĩ. d.
§. iiij. & . ff. de ſuſpe. tut. l. dicitur in tutore. ¶ Quartò cùm in
alijs ſit malus: ergo in hoc quia cum in vno delinquit omnium
factus eſt reus, vt. ff. de lega. j. l. quæ. & de bo. lib. l. in ſuis. & ad
ſyllania. l. ſi quis in graui. §. ſi quis. ¶ Quintò cùm reus fue-
rit. ergo adhuc præſumitur, vt. C. ad leg. iul. maie. l. quiſquis. &
de prob. l. ſiue. ¶ Sextò qa nõ ſeruat legẽ q̃ tribuit ius petenti
bus. ergo nõ habet legis auxiliũ, &c. qa offerre minus, vt. ff. de
mino. l. auxiliũ. & de agrico. & cenſi. l. quoties. ¶ Septimò qa
huius rei ignarus eſt: ergo verberibus eſt ſubdendus, vt in aut.
de teſti. §. quarta. ¶ Octauò quia infamis: vt. ff. de accu. l. qui ac
cuſare. & de teſtib. l. teſtium fides. ¶ Nono: quia amiciſsi-
mus eſt. vt. ff. de teſt. l. teſtium. in princ. ¶ Decimò quia non
habet in bonis centũ aureos. ff. de accuſa. l. nonnullis. ¶ Vnde
cimò qa ſuſpicionem habet maximam, cum ſit violentus. ff. de
accuſa. l. alij. ¶ Duodecimò quia varia dixerunt: & tales puniẽ
di ſunt. ff. de teſtibus. l. q falſa. ¶ Decimotertiò ſi data, vel pro-
miſſa ſit pecunia, vt. C. de teſti. l. ſi quis. ¶ Decimoquartò qa
malum teſtimonium in eum tulit, vt. ff. de teſtib. l. produci.
¶ Decimoquintò quia minor eſt. xiiij. annis. ff. de teſti. l. teſti-
mo. & de mino. l. nullum. & hoc vt. iiij. q. iij. c. j. In criminalib⁹
autem minor. xx. annis. vt. iiij. q. iij. c. in criminalibus. extra eo.
de teſtibus. ¶ Decimoſextò quia ea quę dixit non cõueniũt
naturæ, vt. ff. de teſt. l. ob carmen. ¶ Decimoſeptimò quia duo
contraria ſimul dixit, vt. ff. de re iud. l. illa duo. C. de fide inſtr.
l. ſcripturæ. ff. de teſti. l. vbi repugnantia. Sed in hoc caſu, vbi
contraria dicunt non ſunt admittendi, ſed iudex debet veriſi-
milia videre, vt. d. l. ob carmen. in fin. ¶ Decimooctauò quia
non reddit cauſam teſtimonij ſui ſiue dicti, vt. ff. de libe. cau. l.
ſi pater. §. ij. C. de fide inſtr. l. ſi res. ff. de tranſac. l. cum hic. §. cũ
cauſæ. extra de teſti. c. cauſam. ¶ Decimononò ſi prolixè teſti-
monium ferat, vt pręſumatur ꝙ non recordetur bene, vt. ff. de
carbo. edic. l. iij. §. finge. aliâs cauſam. nam & alibi de tempore
dicit lex, ꝙ non poteſt omnium teneri memoria, vt. ff. de pro-
ba. l. ſi arbiter. C. qui teſta. face. poſſ. l. hac conſultiſsima.
¶ Viceſimò ſi teſtes vacillant. ff. de probationi. l. in teſtibus.
¶ Viceſimoprimò ſi eſt inimicus. ff. de proba. l. teſtiũ. in princ.
¶ Viceſimoſecundò, ſi ſuſpicio in teſtibus ſit, vt. C. de teſt. l. te
ſtium. in prin. ¶ Viceſimotertiò ſi teſtis vnum, & eundẽ præ-
meditatũ ſermonẽ attulerit. ff. de prob. l. teſti. in princi. ¶ Vi-
ceſimoquartò

a ¶ Circa materiam teſtium. Adde ꝙ hic tracta. non eſt Bar. ſed domini Iacob. de but. & incipit, ĩ Chriſti nomine amẽ. incipi. tract. quidam ſup materia teſtiũ, cõpoſitus per domi. Iacob. de butri. & circa materiam teſtium, dic ꝙ quidam reijciuntur, &c. Tho. diplo.

cesimoquartò quia damnatus est publico iudicio,& non fuit restitutus,qui in vinculis custodia publica detinetur,qui cum bestijs pugnat,vel se locauerit ad pugnadũ,quidã palam quæstum faciunt, & quidam propter reuerentiam.ff.de testi.l.testium.§.l.iul. ¶ Vicesimoquintò quædam sunt personę quę non coguntur ferre testimonium inter se, videlicet gener, socer, vitricus, priuignus, sobrinus, sobrina, ex sobrino natus,& omnes qui in proximo gradu sunt, patron⁹ & patrona, vxor patroni, patronæ maritus, liberi & eorum filij, sponsus etiam generi appellatione continetur.ff.de testi.l.lege.iul.cum.l.sequent. ¶ Quidam similiter sunt qui inuiti non vocantur ad testimoninm dicendum: vt valetudinarij, vel milites, vel qui cum magistratibus causa reipub. absunt.& illi quibus venire non licet qui omnes no. in lege.inuti.ff.eo. ¶ Et quidem sunt alij, vt publicani. Item hi qui non detractandi testimonij cã, abierint. ¶ Item hi qui exercitui prębendam conduxerunt & pupilli.ff.de test.l.inuti. ¶ Vicesimosextò quibus imperari potest.& qui sint,not.de testi.l.idonei. ¶ Vicesimoseptimò qui est seruus in casu tamen ei creditur.ff. de testib.l.seruus.
¶ Vicesimooctauò qui sunt domestici,vt .C. de testi.l.etiam.
¶ Vicesimononò pater,& filius nec volentes, nec inuiti inter se possunt ferre testimonium,vt.C.de test.l.si parẽtes & liberi ff.eo.l.testis.& extra eo.ti.super eo.el.ij.pręterquam in duob⁹ casibus qui ibi dicuntur, videlicet in causa grauitatis causæ, &matrimonij,& super ista materia distingue,ꝙ aut parẽtes testificantur super ætate filij, in causa inter eos cõmuni,& possunt. ¶ Tricesimò qui in re propria testificantur,vt.C.de testi.l.omnes.ff.eo.l.nullus. ¶ Tricesimoprimò, qui est adulterij crimine damnatus,vt.ff.de test.l.scio. ¶ Tricesimosecũdò qui est crimine repetundarum damnatus,etiã hermaphroditus,qui sexu fœmineo incallescat,vt.ff.de testib.l.repetundarum. ¶ Tricesimotertiò qui falsa,vel varia,vel qui eorum dicta partibus referunt:non solum istis non credatur:sed puniuntur,vt.ff.de testi.l.qui falso. ¶ Tricesimoquartò qui ob crimen famosum damnatus est,nec testis esse potest,nec testimonium dicere,vt.ff.de test.l.ob carmen. ¶ Tricesimoquintò qui vendicatus est super aliqua re, vel qui vouit. ¶ Item patroni causaruum & executores,vt.ff.de testi.l.ob carmen.§.illud.&.l.fina. ¶ Tricesimosextò, dicto vnius testis.C.de testi.l.iureiurand.in fin. ¶ Tricesimoseptimò qui ab exercitu ignominię causa remittitur,vt.ff.de infa.l.quod ait. ¶ Tricesimooctauo qui artis ludicræ causa in cœnam prodierit,vt.ff.de infa.l.athletas. ¶ Tricesimononò,qui lenocinium fecerit, vt.ff.de infa.l.athletas.§.j. ¶ Quadragesimò qui præuaricationis causa damnatus est,vt.ff.eod.l.j. ¶ Quadragesimoprimò,qui vsuras vsurarum exercuit,& improbum fœnus exercuit.C.eodem.l.qui improbum.C.de infal.l.improbum.
¶ Quadragesimosecundò qui furti, vi bono. rapt.iniuriarum de dolo malo damnatus est, vel pactus,vt.ff.de infa.l.j.C.de infa.l.ij.&.l.non damnatos. ¶ Quadragesimotertiò.qui eã vxorem duxit:quę virum intra tempus lugere noluit.C.de infa.l.decreto. quamuis hodie casus iste non procedat de iure cano. Quadragesimoquartò, qui bina spõsalia eodem tempore, vel binas nuptias suo nomine exercuit,vt.ff.eodẽ.l.prima in fine.
¶ Quadragesimoquintò qui passus est eum filium quem habebat in potestate eam ducere, quæ nubit intra tempus luctus, vt.ff.de infa.l.j. ¶ Quadragesimosextò qui coniunctus fuerit hęreditatem expilasse.C.eo.l.si te. ¶ Quadragesimoseptimò qui in testamento patris increpatus est.C.eode.l. ea quæ.
¶ Quadragesimooctauo qui per prætorem fuerit fustibus cesus e.l.fustibus. ¶ Quadragesimonono qui improbus & detestabilis appellatur.C.eo.l.verbum precibus. ¶ Quinquagesimò qui separatur à sacrosan.eccle.C.de hære.& mani.l. hi qui. ¶ Quinquagesimoprimò qui pupillam, vel adultam filio copulauerit.C.de interdi.ma.l.j. ¶ Quinquagesimosecundò hereticorum vocabulo continetur, vt in authen. gazaros. ¶ Quinquagesimotertiò, qui depositi, tutelę, pro socio, mandati, suo nomine damnati fuerint.ff.e.l.j. ¶ Quinquagesimoquartò, qui incestas nuptias contraxerit, vt.ff.eo.quid ergo.§. cùm autem. ¶ Quinquagesimoquintò qui deserto sacramento venit ad secunda vota, vt in authen.eisdem quæ est. C.de secun.nup. ¶ Quinquagesimosextò mulier quæ nupsit in virum.& quando vir nupsit in mulierem.ff.ad.l.iul.cũ vir. C.de adul.l.cum vir. ¶ Quinquagesimoseptimò, qui falsam monetam cudunt,& qui adulteram monetam scienter expendunt testimonium dedit,vt.de testi.l.producti testes. ¶ Quinquagesimooctauò, qui prohibetur sua bona administrare, mutus, surdus, furiosus, mentecaptus, prodigus, reprobantur. qui periurus est quocunque modo repellitur etiam si non infamis quia semper pręsumitur deierare, vt.ff.de accu.l.si cui.§.eisdẽ senato.l.cassius.C.de transla.l.si quis maior.& not.ff.de infa.l.lucius,& generaliter omnes q reprehẽsibiles,& notatę opinionis,& obscuræ famæ censentur,non sunt in numero testium.
¶ Quinquagesimonono si testes iurauerunt absente parte cõtra quam producuntur.extra de testi.c.in nomine domini.C.eo.l.si quando. ¶ Sexagesimò si testes solenniter non iurauẽrint.xxxv.q.v.de parentela.extra de testi.c.causam.C.de test.l.iureiur. ¶ Sexagesimoprimò, si pars testificata didicerit añ apertionem.extra de testibus.c.constitutus.in authen.de test.§.qua verò. ¶ Sexagesimosecundò, si obscurè deposuit, & non declarauit.extra de testi.c.cum clamor.& de test.eo.lib.c.pręterea.ff.de verbo.obliga.l.in conuentionalibus. ¶ Sexagesimotertiò, si non fuit lis contestat. non valuit testificatio, nec testes, sunt recipiendi, nisi in casibus, vt lit.non contesta.c.quoniam frequenter.& ad hoc aliâs in authen.de test.§.& hoc verum. ¶ Sexagesimoquartò, si fuerint data capitula. & testes non deposuerunt super illis malitia, vel negligentia iudicis.extra de testi.c.per tuas. C.eo.l.j. ¶ Sexagesimoquintò, si est consanguineus aduersarij.iij.q.v.c.consanguinei.&.c.accusatis. ¶ Sexagesimosextò qui dixit testimonium contra te in causa criminali.vj.q.j.c.quicunq;.xx.quæstio.v.c.si quis conuictus.&.c.paruuli. ¶ Sexagesimoseptimò qui confiteretur de suo crimine tangens principale non valet, sed debet de suo crimine puniri.extra de confes.c.cum super. ¶ Sexagesimooctauo, si est particeps eius causæ.ff.de testi.l.nullus. ¶ Sexagesimononò non creditur matri asserenti se prægnantem ad hoc, vt mittatur in possessionem bonorum defuncti per ædictum de ven.in possesio.mit.ff.de ven.in possesio. mittẽ.l.j.&.§.j.& de acqui.hæredi.l.quidam.

¶ Quibus potius credatur.

Dictum est supra quibus modis testes rejciuntur: nunc dicendum est quibus potius credatur. ¶ Et dicendum, ꝙ illis potius fides adhibet, qui sunt in dignitate positi & quãtò magis ĩ maioribus: tãtò magis creditur.& Imperatori magis quam præsid.& sic de cæteris.C.de testi.l.testium.§. quæ argumenta.quia fides testis ex eius dignitate approbatur.ĩ auť.de tes.§.signamus.Item magis nobili quàm plebeio magis honesto quàm inhonesto, magis diuiti quam pauperi, vt.ff.de testi.l.testium.in princi. Item magis creditur illis qui dicunt ꝙ naturę negotij conuenit, quam alijs.ff.de testi.l.ob carmen.

¶ De numero testium.

Dictum est supra quibus poti⁹ credatur. nunc de testium numero. ¶ Et videndum est, ꝙ vbicunque certus numerus testium nõ adijcitur tunc duo sufficiant: quia pluralis locutio, duorũ numero contenta esse debet.ff.de testi.l.vbi.in quibusdam casib⁹ tres, aliâs quinque testes requiruntur. vt in mutãda volũtate quę per decennium stetit.C.de testa.l.sancimus.Item in diochita facienda, vel priuata scriptura.C.qui po.in pign.ha.l.scripturas.Itẽ in inuentario faciendo.in auť.de hær.& fal.§.hæc.Itẽ in comparatione literarum facienda. C.de fid.instru .l. comparationes.Item incautè deponendo.i.in priuata scriptura depositarij, quando confitetur apud se depositum in auť.de fide instr.§. si quis igitur.&.§.sed & si quis.Item in instrumento, ĩ quo mulier confitetur se per fideiussorem aliquid accepisse.C.ad velle.l.antiqua.Item in quibusdam casibus quatuor requiruntur ab eis, vt in prędictis exemplis apparet.in quibusdã quinque, vt in codicillis faciendis.C.de codicil.l.fi.Item in contractu excedẽte libram auri celebrato in ciuitate.C.si cer.pe.auť.sed nouo iure.Item in liberalitate per epistolam, vel inter inimicos data, vel in instrumento manumissionis reddendo.C.de lati.lib.tol.l.j.Item in confessione creditoris dicentis sibi solutum esse.C.de testi..l.testium.Item in testamentis, in Villis celebratis.C.de testa.l.fina.Item in testamentis tantum inter liberos conditis, vbi qualitercunque confectum valeat.C.de testi.l.hac consultissima.§.ex imperfecto.&.C.fami. ercis.l.fin. Quandoque septem, vt.ff.de repudijs.l.nullus diuortiũ.Item in accusatione subdiaconi, accoliti, exorcistę, lectoris hostiarij Romanæ ecclesiæ, vt in decre.ij.qõ.iiij. Item in testamentis in scriptis, vel sine scriptis.insti.de test.§.fina.C. qui testa.face.pos.l.hac consultissima, Quandoque.viij.vt in testamento ceci in quo non fuit notarius.C.qui testa.face.pos.l.hac consultissima.§.sed quia. Quandoque.xj.vt in accusatione eius qui militarem annonam defraudauit.C.de erroga.mili.anno.l.per hanc.libro.xij.Quandoque.xv,vt in subrogatione præpositi sacrorum scriniorum.C.de præpo.sacr.scrip.l.vel vnicuiq;. Quandoque.xliij.vt in accusatione dyaconi cardinalis.Qñq;

requiruntur.lxxij.vt in accuſatione epiſcopi Cardinalis. Sed teſtes & accuſatores ſine aliqua ſunt ĩfamia, vt in decr.ij.q. iij.

¶ In quibus caſibus debent rogari.

DIctum eſt ſupra vbi certus numerꝰ requiritur, nunc in quibus caſibus rogari debent. Dic breuiter, in omnibus caſibus in quibus incertus numerus requiritur ibi rogari, excepto in codicillis, in quibus non eſt neceſſe, vt rogatio fiat. C. de codicil. l. fi. §. vl. in alijs debent rogari. C. de teſti. l. teſtium. & in aut. rogati.

¶ De interrogationibus teſtium.

VIdimus ſupra de numero teſtium & in quibus poſsint rogari: nunc videamus, qualiter debeant interrogari. Dic ꝙ interrogandi ſunt de preſentia & vtrum interfuerint ipſi teſtes maleficio perpetrato, vel alij contractui, necne. Item de viſu, auditu, loco, & tempore, de nocte vel de die, tempore nebuloſo vel claro, de menſe, die, & anno. Item qui & quot interfuerunt contractui. Item ſi cõtrahentes erant ſtantes vel ſedentes cũ contraxerunt. Item ſi propoſuerunt, & ſi cognouerunt ſigna. ſi preſtitit patrocinium huic cauſæ, ſi eſt amicus vel inimicus, cognatꝰ vel affinis, ſi fuit mediator, vel cognouit eum contra quem producitur. Item ſi fuit rogatus, vel tranſiens hoc vidit. Item ſi impubes vel ſeruus, decurio, vel plebeius, libertus, aut ingenuus. ¶ Si ad dicẽdum teſtimonium pecuniam acceperit. Si damnum, vel emolumentum ad eum ſpectat. Item ſi ſimul viderunt, & interfuerunt contractui. Item ſi fuerunt inſtructi, vel rogati, vt taliter dicerent. ¶ Item de credulitate, & ſcientia, & ſimilibus circunſtantijs. extra de teſti. c. cum cauſam. ij. q. j. in prin. c. in primis. extra de teſt. c. licet. iij. quæſtio. iiij. in. c. nihilominus. & c. preſentata.

¶ Quædam forma circa teſtes de offi. iud. circa quaſdam quęſtiones ad ipſos pertinentes.

ET in primis teſtes præſente altera parte duci debent vt iurent, vt extra de teſ. c. ĩ nomine domini. Itẽ ſufficit ſi iurent altera parte citata, licet ſit abſens per contumaciam. extra eo. c. j. & C. de teſt. l. ſi quando. §. his quoque. ¶ † Et debent iurare præſentibus partibus, ꝙ dicent veritatem pro vtraq; parte, nec præce. vel dolo. odio vel amore negabunt veritatem, vel admiſcent falſitatem. C. de teſti. l. iureiuran. xxxv. quæſt. vj. c. de parentela. Item teſtes ſunt alendi, expenſis producentis. iiij. quæſtio. j. c. victus. C. de teſtib. l. quoniam liberti. Item ſi teſtificata didiciſti, non poteris decætero teſtes producere ſuper eiſdem articulis. extra de fide inſtrumen. c. cum Ioannes. extra de teſt. c. cauſam. & c. fraternitatis. in authenti. de teſti. §. quia verò. Item ſi teſtes produxiſti non habebis quartam productionem, niſi cum ſolennitate legali. quam habes extra de teſti. c. fi. & l. licet. in authen. de teſti. §. quia verò. & debet iurare ꝙ nullo modo didicit teſtificata, & quod malitioſè non facit, & ꝙ eos primò habere non potuit. vt ibidem dicitur. ¶ † Item nota quod vna debet eſſe dilatio de iure communi intra quam debẽt dari tres productiones, extra de teſ. c. in cauſis. & c. ſignificaſti, & C. de dila. l. j. tamen de conſuetudine generali dantur dilationes tres, & quarta cum ſolennitate, quæ eſt optima legum interpres, extra de verborum ſignifi. habere. extra de conſue. c. cum dilectus. ff. de legi. l. ſi de interpretatione. Item quæro quid ſi teſtis obſcurè dixit, vtrum poſsit illud declarare? dic ꝙ ſic. ff. de præto. ſtipu. l. in pretorijs. ff. de iudi. ſi quis intentione. C. de legi. l. imperialis. extra de teſti. c. cum clamor. Item teſtis ſynodalis, ſi errat poteſt ſe corrigere incontinenti. extra de teſti. cor. preterea, item quæritur nunquid iudex poſt publicationem ſi cognouerit teſtes male depoſuiſſe poſsit iterum examinare & punire ſi opus fuerit. iij. q. viij. c. nihilominus. ff. de quæſ. repetita. extra de teſti. c. cum clamor. & c. præſentata. C. de teſti. l. fina. & ſic primo ad aliud duces ipſos teſtes. extra de teſti. c. cauſam. & c. veniens. & c. præſentata. ¶ † Item quæritur vtrũ iudex ex officio ſuo poſsit & debeat compellere teſtes venire & deponere? dic quòd ſic. C. de teſtib. l. ſi quando. nec vltra. xv. dies ipſos detinere debet in iudicio, vt dicta le. ſi qui. ff. de ta. exhi. l. ij. §. exhibere. extra de vſur. c. tuas dudum. tamen ſecundum canoniſtas hoc non procedit in criminalibus extra de teſtib. cog. c. dilectorum. iiij. quæſtio. ij. c. qui intendit. nec etiam ſi agit ciuiliter, poterit literas habere ꝙ teſtes compellantur in criminalibus. extra de teſt. cog. c. peruenit. Item no. ꝙ effrenatam multitudinem teſtium non debet pati iudex produci. ff. de teſti. l. j. §. quamq̃. extra de teſt. c. ſignificauit. &
4 numero. xl. extra de teſt. c. cum cauſam. ¶ † Item quęro vtrum lit. non conteſta. poſsint produci? dic ꝙ non. extra vt lit. non conteſt. c. quoniam frequenter. & c. ad hoc Deus. in authen. de teſt. §. & hoc verũ. & §. ſi verò. niſi ĩ caſibꝰ ĩ qbꝰ poſsint produci etiam lit. non conteſ. vt puta ſi timetur de morte teſtium, vel abſentia diuturna, & ſenes, & valetudinarij & intra annum annunciabitur parti contra quam ſunt producti: alioquin nõ valet. pro hoc faciunt omnia iura proximè. ſ. all. ſ. c. quoniam fre
5 quenter. & c. ad hoc Deus. & hoc verum. & §. ſi verò. ¶ † Item quæro vtrum teſtes debent reddere cauſas dicti ſui. dic ꝙ ſic ſi ſint interrogati. C. de teſti. l. j. & l. ſolam. vij. q. iij. c. Io. ſi autẽ non fuerint interrogati: valet eius teſtimonium. extra de ſen.
6 & re iudic. c. ſicut nobis. ¶ † Item quæro quando mulier teſtis eſſe poſsit. dic ſecundum leges in omni cauſa teſtis eſſe poteſt exceptis teſtamentis. inſti. de teſt. §. teſtes. xv. qõ. iij. c. decernit. Sed ſecundum canones in cauſis criminalibus, non poteſt eſſe teſtis extra de verbo ſignifica. c. forus. xxxij. q. v. c. mulierem. In ciuilibꝰ ſic & maximè in matrimonio. extra de teſti. c. cum literis. & c. quoniam aliqua. ¶ Item ſcire debes ꝙ poſtquam renunciaſti productioni teſtium, debes proteſtari vt tibi ſaluæ ſint exceptiones opponendę tam contra dicta teſtium, quàm contra ipſos teſtes dicendo quia intendas aliquas exceptiones opponere, & ſi talem proteſtationem non feceris, non poteris poſt aperturam dictorum teſtium aliquid cõtra ipſos nec ipſorum dicta opponere, niſi de nouo veniſſet exceptio in notitiam. & ſi diceret actor: imò mei ſunt primò recipiendi: quia habeo onus probationis, & priuilegium qui prior appel. ff. de iudic. c. qui prior. & de probat. l. ei qui extra de or. cog. c. cum dilectus. Reſpondeat aduocatus: imò mei ſunt primò recipiẽdi. C. de inoffi. teſt. l. liber. in fin. ff. de proba. l. certum. de ferijs. l. ferie. de reg. iur. non debet. Sed totum hoc habet iudex terminare ex ſuo officio, vt videat ſi actor dicatur, vt non producat vel vt impediat, vel ſi verè vult producere. ad hoc. ff. de rei vendi. l. fundo. in fi. & videat ſi periculum eſt in mora, vbi non poteſt ſeruari regula de rigore iuris. ff. de off. proconſul. l. alio
7 quin. & ſimilibus. ¶ † Item quæritur vtrum teneatur producens dicere ſuper quo capitulo vult teſtes producere, & hæc in ſcriptis facere redigi? videtur ꝙ ſic: quia ſi vut probare inutile non eſt audiendus. C. de proba. l. ad probationem. ¶ Item debet hoc dicere, & prædicere, vt ſciatur vtrum velit quid tale probare, ꝙ ſit admittendus: quia non omnia debent probari. ff. de peti. hære. l. ſi quis libertate. vltra medium. C. qui legitimam perſon. l. momentaneę. poteſt reſpondere aduerſarius tibi, non dico, quia tibi non probo, ſed iudici probo, & fidem facio, & ei dicam ſi debeo dicere. ff. de proba. l. quinquaginta. C. de condi. ob turpem cau. l. j, hic qui petit ſic reſpondet, ſi debes dicere iudex dicit mihi: quia in iudicio nihil occultum, nihil coopertum eſſe debet. preterea iudex neſciret vtrum eſſet vtile vel inutile, & merita negotiorũ, &c. C. ſi per vim vel alio
8 modo. l. fi. ¶ † Vltimò dic ꝙ debet hoc dicere coram iudice, audiente parte aduerſa, vt poſsit cõtradicere ſi habet cauſã contradicendi. ¶ Item videtur ꝙ id ſuper quo teſtes producuntur, debeat in ſcriptis redigi: quia producens poterat ſecunda & tertia die dicere hoc non dixiſſe. & ſic dabit materia negãdi verum, & probandi falſum, vt. ff. de eden. l. j, §. editiones. & ibi plenè reſpondeat aduerſarius, ſufficit quòd ego verbotenus dico: & ſic non teneor facere ſcribi, vt. ff. de eden. leg. prima. §. edere. Iudex ex officio ſuo faciet ſcribi per perſonam publicam: ne veritas poſsit deperire. ff. de teſtib. leg. curent. C. de fide inſtrumento. leg. plures. & hæc locum habent in omnibus quæ dicuntur à partibus in iudicio. extra falſam. ff. de probatio. quoties. interrogationes dentur ergo in ſcriptis, & in actis probandi, & iudex cauſam videat diligenter, & quod eſt illegitimum dimittat, deinde det dilationem ad producendum ſeruata doctrina. C. de dilatio.
9 leg. prima. ¶ Item quæro vtrum quis cogatur dicere numerum & nomina teſtium? dic quod nomina teſtium quis non tenetur dicere abſolutè, niſi eſſet conſuetudo loci, vel niſi appareret quod fraudulenter quis ſubijceret & ſuper eis inſtitueretur aduocatus vtriuſque partis. ff. de except. leg. non ex omnibus. C. de poſtulationibus leg. penultima finita dilatione, veniunt teſtes, & ille contra quem producuntur cognoſcet eos: quia teſtes debent eos cognoſcere contra quos producuntur. C. de iure deliberan. l. fina. §. j. & ibi nota.

¶ Qualiter exceptiones opponantur teſti, & quid in ipſis exceptionibus fieri debet?

Dic quòd

DIc quod ſi teſtes pro ducunt̃ cõtra te & eis potes
obijcere aliquam exceptionem illarum exceptionũ,
propter quas teſtes ſubmouentur, vt quia ſeruus, vel inimicus
&c. obijcies dicendo talem teſtem contra me introductũ te-
ſtem eſſe non poſſe propter talem cauſam, & ſic nõ eſt admit-
tẽdus, vt. ff. de teſt. l. j. §. adhiberi. habebit reſpõdere pars, imo
1 admittendi ſunt. ¶ † Et vtrum cauſa illa vera ſit, diſputationi
ſeruabitur vtrum ſint admittendi an ne, reſpondeat aduocat⁹
partis contra quam producuntur teſtes: iſti teſtes non debent
recipi ſub conditione: quia actus illegitimus eſt. C. de ſenten.
&. l. penul. ff. de regu. iur. l. actus. ad hoc reſpon. ſi conſtat ꝙ nõ
poteſt eſſe teſtis, non debet recipi, vt. d. l. j. ff. de teſt. & quia ſu-
perfluis exceptionibus, & ſuperfluo iuramento non eſt quis
grauidus. ¶ Si verò non conſtat, ſed incontinenti vult facere
fidem quòd non poteſt eſſe teſtis, recipienda eſt probatio. ff.
ad exhi. l. iij. §. ibidem. ff. ad trebel. l. ille à quo. & ibi not. extra.
de teſti. c. veniens. ij. extra de reſti. ſpo. c. literas. vltra medium
2 ¶ † Recepta probatione, ſi iudex pronunciabit recipiendos
teſtes eſſe, appellet ille contra quem teſtes producuntur. ff. qui
ſatiſda. cog. l. arbiter. arg. contra quorum ap. non re. ante ſent.
Si verò pronuncietur non eſſe recipiẽdos, appellet ille q̃ pro-
duxit ſi vult de iure can. de iſta appellatione cognoſcit, & ceſ-
ſabit interim cauſa principalis iure eccleſiaſtico. & ſi inconti-
nenti non vult eos reprobare, recipiantur ſeruato in tempore
diſputationis quicquid & inquantum debet eis credi, vt. C.
de teſti. aut. ſi verò. ff. de tut. l. mutum. §. j. Cùm verò conſtet te
ſtes recipiendos, dicat ille contra quem producti ſunt, volo fa
cere libellum, & interrogationem meam contra teſtes quos vis
producere quod vſu magis eſt approbatum ꝙ̃ lege cautum.
3 ¶ † Quid ſi teſtes dubitãt, vel vacillant? nõ valet eorũ teſtimo-
nium. extra de appell. c. ſolucitudinem. quia quaſi contra ius
eſt. & dubitare & vacillare, idem ſignificant. C. de acquirend.
4 poſſeſ. l. nemo. ¶ † Quid ſi teſtis dicat neſcire diem vel horam,
vtrum ipſius teſtimonium valeat? dic ꝙ ſic. ff. de accu. l. libello
rum. niſi negotium eſſet tale, in quo requireretur ſcientia diei
vel hære. ff. quod vi aut clam. l. aut. §. dicitur. ꝙ ſi denunciatũ
fuit nouum opus, quod debet poni in inſtrumento denuncia-
tionis dies & hora diei, vt. C. de contrahen. & commit. ſtipu. l.
pe. & etiã in caſu in quo qui, prior ẽ potior eſſet. vel vbi & de
quo poſteriores derogant prioribus. ff. de lega. l. ſed & poſte-
riores. ff. ſo. & condu. l. in operis. ff. de pigno. l. ſi fundus.
5 ¶ † Quæro vtrum debeat dari copia interrogatoriorum par-
ti contra quam producitur cum in ſecretum ſit dandum iudi-
ci: quia ſi pars ſciret, teſtem inſtrueret? Reſpond. ſi tales inter-
rogationes continent quæſtiones ad deſtructionem teſtis, ſe-
cretum ſit omnino, vt dictum eſt. Si verò quæſtiones ad pro-
bandum intentionem vel exceptionem illius contra quẽ pro-
ducitur: & tunc danda eſt copia ad hoc vt ſeruetur æqualitas.
Et iſtud interrogatorium de quo. ſ. eſt facta mentio, fiet ſi con
ſuetudo eſt loci, vel fori ꝙ poſt aperturam interrogantur ad
poſtulationem illius cõtra quem producuntur. ſatis eſt ꝙ fiat
interrogatorium poſt aperturam. ſi non eſt conſuetudo loci,
6 oportet ꝙ fiat ante. ¶ † Quæritur quid ſi teſtis dicat aliquod
verbum ambiguum, vł obſcurum ad poſtulationem alicuius?
Dico quòd tale verbum ambiguum interpretabitur per iudi-
cem, vel per teſtem ex ſuo officio. ff. de regu. iur. l. in ambiguis
&. l. Neratius. ff. qui teſta. face. poſ. l. hæres. §. j. Si verò non di-
xit verbum ambiguum: ſed dixit aliquid ſuper quo ille con-
tra quem producitur non potuit eſſe inſtructus: dico adhuc
7 ipſum teſtem eſſe interrogandũ. ¶ † Quid ſi iurauit, & adhuc
non eſt datus libellus? Reſpon. dabitur poſtea, & differet̃ ſcri-
bi dictum teſtis quouſque ſit factus libellus. Sed quantum ex-
pectabit teſtis? Reſpon. fortè per. xv. dies. C. de te. l. ſi quando
Sed cuius expenſis interim? dic producentis. C. de teſti. quo-
niam. de appel. l. eos. vel dic ꝙ ſi quid eſt quod ei imputetur q̃
debet ferre libellum. ipſe interim faciet expenſas, & deſidiæ
pœnã luat. C. depo. l. fi. ĩ ſi. Quid ſi erat teſtabilis eo tp̃e q̃ iura
uit, & ĩteſtabilis eo tp̃e quo ſcribit̃, dic ſpectari tẽpus iuramẽ-
ti. C. de teſti. l. teſtium. in princ. vel dic tempus quo ſcribitur.
ff. de teſt. mili. l. ante pe. vel diſtingue cuius dolo vel culpa fue-
rit dilatum tempus. ff. de mino. l. intra vtile. j. reſpon. ff. de ex-
8 cu. tu. l. ſed & ſi præferatur. C. ad. l. iul. ambi. l. fi. ¶ † Item quæ-
ro vtrum dicta teſtium debeant aperiri abſente parte, maxĩè
parte contra quam teſtes producuntur. Dic ꝙ non, niſi abſens
eſſet per contumaciam. ff. ad. l. iul. de adulte. l. ſi poſtulauerit.
§. de quæſtione. ad hoc vt prædicta pars poſſit proteſtari con
tra perſonas & dicta teſtium, vt extra de teſti. c. præſentium.
¶ Quid ſi non reperiuntur interrogati; de omnibus interro-
gationibus factis & approbatis? Reſpond. interrogentur, vel
iudex, vel tabellio qui prętermiſit reſartiet. ff. de iudi. l. non qc
q̃d. §. vno. Quid ſi pars requiſiuit teſtes intra temp⁹ vt teſtifi-
carentur, & ideo fortè ſuccubuit: quia non teſtificati fuerũt?
Dic quòd imputabitur volenti eos producere, ſi non fecit eos
dicere: cum per ipſum remanſit quin faceret eos cogi. ff. de ta
bu. exhi. l. locũ. §. hoc. & hoc ſiue cauſa ciuilis ſiue criminalis
ſit. C. de teſti. l. ſi quando. ff. eo. tit. l. j. §. j. quod verum eſt ſi nõ
fuit petitum à iudice. ſed ſi petitum fuit, & ipſe iudex recuſa-
uit: tunc iudex reſarciet damnum. ff. de mag. conue. l. j. ff. de dã.
infec. l. iiij. §. pe. Sed nunquid teſtis qui noluit iurare tenebit̃?
dico ꝙ ſic: quia teſtificari publicũ mun⁹ eſt, vt. ff. quemadmo-
dum teſta. aperian. l. cum. &. l. ſi quis. ideo debet damnum re-
ſarcire. ff. de admini. tuto. l. quidam. in fi. &. l. tutor. &. C. de ex
9 cu. tuto. l. quoniam. ¶ † Quæro quid ſi teſtes ſunt producti, &
publicati, & eorum dicta ſunt admiſſa? ſic diſtingue. Si quidẽ
apud iudicẽ ſunt admiſſa, vel apud publicã perſonam, vel ali
ter ipſe reſarciet damnum, & grauiter punietur. C. de appel-
la. l. ne cauſas. & de teſti. l. ſi quando. Si apud illum cõtra quẽ
ſunt producti iterum producantur, ne poſſit obijcere ꝑpter
vicinum ſuũ, vt quia ſemel ſunt producti: & ad hoc. ff. ſi quis
omiſ. cau. teſta. l. quid autem. §. non ſimpliciter. Si autẽ apud
illum qui produxit videtur ꝙ imputet̃ ſibi, & iterum ꝙ non
detur ei facultas producendi: quia ſic daretur materia & occa
ſio delinquendi, & fingendi ſe admiſiſſe, & producendi iterũ
& ſubornãdi, & materia peccandi auferenda. ff. de iureiuran.
l. ait prętor. §. j. & de edendo. l. j. §. editiones. Si probet ſe eui-
denti caſu admiſiſſe, producet iterum, vt. ff. de edendo. l. ſi q̃s
ex arbitris. §. fi. & l. ſequen. ¶ Videtur tamen, quòd in primo
caſu poſſit producere, quando ſtetit per iudicem: quia peri-
culoſum ei eſſet litigare cum iudice, & probare intereſſe eſt
difficile, vel ad minus per beneficium reſtitutionis ex illa clau
ſula generali, ſi qua mihi iuſta cauſa, &c. vel ex illa ſpeciali, &
perpetuo. Sed quomodo probabit damnum? dic fortè ſacra
mento illius qui produxit teſtes, vt. ff. quod vi aut clam. l. ſem
10 per. §. hoc. C. vnde vi. l. ſi quis. ¶ † Sed quæro vtrum ille qui
teſtes produxit teneatur reſpondere poſitionibus factis, per
illum contra quem teſtes ſunt producti ſuper dictis teſtium,
vel ſuper perſonis eorum, vt quia ponat ꝙ dictum non tenet
quia varia dixerunt, &c. vel quia ſunt infames, &c. Dubitatio
huius quæſtionis eſt; quia poterit dicere producens, non te-
neor accuſare teſtem meum, nec indicare turpitudinem ſuã. vt
C. vt nemo inui. arg. ſed illud habet locum quando principa-
liter & ab initio criminaliter quis cogitur. Sed cũ quis admit
teretur ad probandum cauſam remotionis: ergo & per quem
libet legitimum modum probationis. Sed poſitio eſt legiti-
mus modus probationis: ergo omnimodo tenetur reſponde-
11 re. ¶ † Item quæro quid ſi aliquis, volebat ꝙ quis ferret teſti
monium pro eo. & cum eum duceret ad teſtimonium dicẽdũ,
teſtis iſte libenter volebat iurare, dixit & exclamauit coram
omnibus dicẽdo: Domine iudex, de iſto facto nihil ſcio quod
ipſe dixit, videlicet producens, & hic producens ſemper prę
ſens erat vtrum amplius eum inducere poſſit? dubium eſt: q̃a
teſtificata didicit: & ſic videtur ꝙ eum vlteri⁹ producere non
poſſit. Sed contrarium puto: q̃a differentia eſt inter teſtifica-
ta & teſtificanda. Teſtificata dicuntur, cùm teſtes teſtimoniũ
dixerunt, & eorum dicta in actis redacta, & poſt aliqua partiũ
didicit teſtificata. Teſtificanda ſunt quæ non ſunt dicta ſed di
cẽda. ſed ꝙ hoc ſit verum aut. quia ſemel. l. hoc euidenter probat.
12 ¶ † Quæro vtrum poſtquã pars didicit teſtificata poſſit ſaltẽ
teſtes inducere ad corroborandum eorum dicta. & videtur ꝙ
ſic, vt authen. de teſt. §. quia verò multi. Sed contra, puto, & ſic
ſe habet cõſuetudo. Sed nnnquid poſtquam pars didicit teſti
ficata poſſit teſtes inducere ad reprobandum teſtes? videtur
ꝙ non: quia teſtificata didicit. contrarium puto, vt cum velit
dicere pars ꝙ ſint criminoſi & infames, & ſi ſciui eos ab ini-
tio infames vel criminoſos eſſe: ſi tamen ab initio proteſta-
tus fui de iure meo & eius quæſtio ſeruata eſt poſtea. & præ-
dicta probat authenti. ſed dicatur. C. de teſtib. &. l. ſi quis te-
13 ſtibus. ¶ † Sed vbi à principio ſciui teſtes eſſe infames & cri-
minoſos dum producerentur, & nihil dixi, pręiudicaui mihi
& ita dominus. Azo dixit, vt audiui. ¶ Sed ſi velim reproba
re dictum teſtis, ſemper teſtes poſſum producere, vt in aut. de
teſti. §. quia verò. Sed decretalis dicit ꝙ ſi nihil ab initio pro-
teſtatus fui, nec aliquid dixi, quòd poſt publicationem poſ-
ſunt dicere criminoſos vel infames, vt in. c. deniq;. extra de ex-
cep. in fi. & extra de teſti. c. pręſentium. ¶ Sed nunquid aliqua
pars poſt publicationem poteſt aliquas interrogationes face-
re à teſtib⁹ aduerſę partis per quas aliquid probet? & videtur
ꝙ ſic. & in hac op. erant multi doct. Bono. Sed contra, dico, ꝙ
poſſit cauſam ſui dicti explorare, & ſententiam ſuam mutare

& vitiare,vt.ff.de testib.l. hæredes.& de hære.instit.l.allega.
super nouo tamen capitulo,& de nouo emergente bene pos-
sunt fieri interogationes,& testes induci,vt.C.de testi.l.si quis
14 & extra de testi.c.fraternitatis. ¶†Quæro quid si renuncia-
tum est testium productioni,testificata tamen non didicit:vtrũ
poterit non ob.renũciatione testes producere?credimus quòd
sola renunciatio non facit quòd testes vlterius non posint ꝓ
duci,sed scientia dictorum testium,vt in auc.de testibus.§.quia
verò multi.&.C.de iudi.authenti.iubemus. non enim potest
postquam testificata didicit, testes producere,vt.C.de proba.
l.exceptiones.de rei ven.l.officium.Sed quidam dicunt,quòd
authenti. corrigit.ll.istas,& omnes alias quæ hoc dicunt. sed
hoc nobis dicere non placet. ¶Sed domino meo visum est
distinguendum vtrum quis produxerit testes extra iudicium
vel in iudicio. ¶Si extra iudicium didicerit testificata suo-
rum testium, non fiet ei præiudicium.sed si in iudicio produ.
15 locum non habet hæc authentica. ¶†Item pone quòd testis
dixit se male dixisse.vel pone quod testis dixit aliud coram
arbitro, et aliud coram iudice: quid erit hoc casu faciendũ?
& dicimus quòd vltimo dicto stetur,& puniatur vt falsarius.
ff.de testib.l.qui falsa.quod vltimo dicto stetur facit.ff.de quę-
stio.l.repetita.& in authent.eo.§.licet.ff.de inoffic.test.l.sciens.
¶Alij dicũt quòd primò stetur: quia præsumit̃ ꝙ corruptus
hoc dicat:ego neutrum dico,nec credo,& ita de facto seruatur
Bonoñ.¶Sed pone quòd testis dixit testimonium, & nota-
rius causæ scripsit. & dum notarius,legit dictum suum in pu-
16 blicatione dicit testis se sic non dixisse.¶†Vel pone quod ta-
bellio legit citationem factam à precone, qui dicit prædicta
die non citasse:nunquid stabitur dicto testis, vel preconis, si-
ue tabellionis?dic quod stabitur scripturæ. Nam talis facit fi-
dem sine testibus, vt Codic. de donat.l.donationibus.& ex-
tra de proba.c.quoniam contra falsam.& ibi dicitur plenè per
Innocen. ¶Item pone quòd testis tulit falsum testimonium
die feriato,quamuis ipsum dictum non tenet,vt puta:quia die
feriato dixit,vt dictum est:vtrum puniatur de falso? dic quòd
sic.Codic.de episco.audien.l.si clericus.ff.ad.l.corne. de fal.l.si
quis legatum.

¶De contrarietate testium,quid sit tenendum?

CVm testes sunt contrarij,distingue:aut vnus testis contradicit sibi expresè: & ei⁹
testimonium non valet.tertia quæstione.ix. puta.
extra de appella.c.solicitudinem.C.de libe.cau.l.cùm precum
nisi hoc fecerit corrigendo se incontinenti.extra de testi.c.prę
terea.¶Aut est falsus:& videtur in nullo valere.dixi supra di-
stinctio.ix.c.si ad scripturas.Aut vnus testis contradicit plu-
ribus:& tunc talis contrarietas non obstat: quia testimonium
vnius, non iustificat nec damnat.xxx.quæstio.iij.c.admone-
re nisi contradicat pluribus testibus, cum quibus scriptus est
in vno instrumento.ff.quemadmod.test.aperian.l.j.in fine.
1 ¶†Sed quid si in tali instrumento sunt tot testes quod sine ipõ
sufficiunt,quamuis vnus contradicat,nunquid talis contradi-
ctio obstet?& dic quòd non,vt not.in dicta.l.prima supra pro
xi.allegata.¶Si verò plures pluribus,subdistingunt quidam
quia aut contradicunt testibus ex eadem parte productis: &
tunc nullius testimonium valet.iij.quæstio.ix. nihilominus,
& videtur hoc expressum extra de probatio.c.licet sicut quã
do diuersæ scripturæ ex eadem parte producuntur, quæ sibi
contrariæ sint:& tunc nulla ex illis valet. extra de fide instru-
2 men.c.scripturæ. ¶†Sed si contradicunt testes partis aduer
sæ: præualet plurium testimonium, testimonio paucorum:
nisi illi testes pauciores sint meliores, vel magis verisimiliter
loquantur. hanc opinionem non approbo. licet enim testes
eiusdem partis contradicant: non dico hoc casu quòd eorum
testimonia non valeant, licet ita sit in instrumentis. quia in-
strumenta sua potest quis prouidere an sibi contradicant: vñ
imputet sibi si contraria exhibet instrumenta. sed in testibus
nesciunt quid dicturi sint. Dic ergo,quòd si testes contradi-
cant testibus,siue ex eadem parte, siue ex aduersa parte ꝓdu
ctis:primò concordabit iudex contradictionem illam si potest
extra de testib.cum tu fili.in decre.j.distinct.c.periculosè. ex-
tra de verborum significationi.nihil obstat.¶Idem potest di-
ci,de contrarijs instrumentis.extra de consue.c. cum dilectus.
nisi sit manifesta contrarietas.iij.quæstione.ix.c. nihilominus.
xxxv.q.vj.de parentelæ.vbi ergo testes contrarij sunt testimo
nium plurium præualet, nisi ex altera parte tanta sit dignitas
ꝙ meritò debeat præiudicare numero, vel verisimilia loqua-
tur, vel nisi per pauciores testes plura probentur quam per
plures. verbi gratia: plures testes probant me possedisse rem
per.x.ann.pauciores probant possedisse per.xl.ann.talem rẽ
& pręterea dicunt titulum posidendi.& dicimus valere testi
monium paucorum extra de proba.c.ex literis hoc verum est
vbi testes de eodem tempore introducti sunt.Sinautem testes
ex vtraq; parte sunt pares, & in numero,& in dignitate: tunc
fertur sententia pro reo.extra de probat.c.ex literis.& de fidę
instrument.inter. nisi in matrimonio: & in causa liberali pro
testamento,& in dote.extra de sentent.& re iudi.c.fina.Sinau
tem neuter posidet,sed vterq; petit rem ab extraneo: tunc si
vtriusque partis testes sunt pares. diuidatur res si potest.extra
de præsum.c.afferte.si res est indiuidua:potest iudex gratifica
ri,& dare cui vult.extra de parochi.c.j. vel res sorte dirimitur.
3 xxvj.quæstio.secunda.c.sors. ¶†Si verò testes contradicunt
instrumento:aut contradicunt instrumẽto in quo sunt scripti,
aut instrumento in quo non sunt scripti.Primo casu,præualet
testes instrumento.extra de proba.c.iij.& de consue.c. ꝑ tuas.
ff.quemadmod.test.aper.l.j.in auc.de fide instrumen.§.si verò.
Secundo casu,dicunt quidam quòd semper præiudicat viua
vox mortuæ.in authenti.de fide instrumen.§.si verò. col.vij.
Alij dicunt ꝙ si factum est remotum ab hominũ memoria po-
tius credatur instrumento quã testibus.Sed si factum est certũ
potius credatur testibus.tunc ideo quia memoria vltra annum
non habetur.ff.de proba.l.si arbiter.tunc idem:quia testes con
sueuerunt eorum fidem variare ex tractu temporis. ff.de car-
4 bo.edic.l.iij.§.due,ff.de dam.infect.l.qui bona.§.fi.¶†Ego cre
do,ꝙ contra instrumentum admittantur testes quantuncunq;
sit publicum.extra de pręscrip.c.audientiam.C.de proba.l. cũ
precibus.non tamen credo,ꝙ testimonium duorum vel trium
præualeat instrumento.nam cùm instrumentũ obtineat vicem
duorum testium,& pręterea tabellio æquipollet,vel maior sit
vno teste:oportet ꝙ ad minus reprobetur instrumentum per
quatuor testes.extra de fide instrumen.c.cum Ioannes. Fallit
tamen hoc in duobus casibus,vbi videtur ꝙ contra instrumen
tum non admittantur testes,sicut contra inuentarium publicè
confectum non admittuntur testes.C.arbi.tu.l.fi.& in confes-
sione quæ fit à muliere in instrumento in quo confitetur se re-
cepisse pecuniam pro intercesione,vt.l.antiquæ.C.ad velle.
5 ¶†Quæro quid si vnus de collegio ferat testimonium pro col
legio,vel contra collegium:an tale testimonium valeat necne?
dic quòd sic, vt not.ff.quòd cuiusque vniuer.l.item eorum.§.
vniuersitatem.¶Quæro quid si aliquis accusatus est quod in-
terfecit aliquem in quadam domo:testes producti ad probar-
dum dictum maleficium,probant quòd dictum maleficiũ cõ-
missum fuit ante.d.domum:vtrum sit probatum?dic quòd sic,
6 vt.ff.de verborum obligationibus.l.qui ante calen.¶†Quid si
testis dicat,quem vidisse tenuisse, & possedisse, & nescit quid
sit pos.nunquid eius dictum valeat?& si valet:de qua possesio
ne videtur ipsum probasse? Sol.dic ꝙ eius dictum valet,& vi-
detur probare illam posses.super qua introductus est.vt not.
ff.de verborum obliga.l.stipulatio ista.§. hęc quoq; stipulatio
7 & ibi per Dyn.¶†Quid si testis obscurè deposuit in iudicio:
pro quo debet fieri interpretatio? dic per Dyn. extra de regu.
iur.c.contra eum.li.vj.Pone,statuto cauetur quòd si quis pro
duxerit testes falsos ꝙ soluat certam pœnam. modo quidam
produxit vnum.Modo quæritur vtrum teneatur ad pœnam
statuti?dic ꝙ sic.ff.de nego.gest.l.ait prętor.in princip.§. nego
8 tia.¶†Item quæro si duo testes dicant ꝙ quidam fundus va-
let centum,& non plus:duo dicant ꝙ valet ducenta: cui dicto
stabimus?Dico ꝙ stabimus dicto duorũ.nã gl.dicit ꝙ plus cre
ditur duobus asserentibus affirmatiuam quam decem propo-
nentibus negatiuam.quamuis contrarium sit in arbitris.Nam
statur dicto illorum qui consenserunt in maiori q̃titate,quan
uis sint pauciores in numero,vt plenè no.ff.de arbi.l. diem ꝓ-
9 ferre.§.inde quæritur. ¶†Quæro vtrum testes producti sup
vno articulo, debeant super alio interrogari? videtur ꝙ non.
argu.l.si quis libertatem.in fine.ff.de petitio.hæredita.de iure
iurand.l.si duo.§.fina.in fin.C.de or.cog.l.secunda. sed contra
facit authenti.si testis.C.de testibus.solut.ibi interrogatur an
sit liber à natiuitate vel non. Et dic.de materia ista per Innoc,
10 extra de testib.c.per tuas. ¶†Quæro pone quòd ex familia
alicuius vnus deliquit, dicit testis quòd nomen delinquentis
ignorat, sed si videret bene cognosceret virum: dominus de-
beat totam familiam exhibere, vt testis posit recognoscere de
linquentem.dic ꝙ sic.ff.ad exhib.l.iij.§.si quis noxali.ff.de pu-
bli.l.cum si exhibuissent.§.ante autem.extra de testibus.capi.
cum causam.¶Idem si aliquis erat in loco aliquo & vnus deli
quit.¶Idem si aliquis commisit maleficium,& dum commisit
erat indutus alijs pannis quam nunc sit, quòd debet se indue-
11 re vt testis eum recognoscat. ¶†Pone quòd testes falsum te-
stimonium dixerunt corrupti pecunia: nunquid sufficit alte-
rum probare? dic quòd non, vt leg.diuus.ff.de re iudica.qui-
bus ex causis

bus ex causis in poss.ea.l.falcinius.§.ij. &.§. quid sit latitare. vi bono.rapto.l.ij.§.dolo autem.&.§.seque. & extra de probatio.capi.licet.nam ad hoc se adstrinxit, ex quo sic limitatè locutus fuit, vt supra dicta iura probant. Secus si dicerem ꝙ testes falsum testimonium dixerũt, & pecunia corrupti sunt: quia tunc videor duo ponere, & sufficit alterum probari. ff. de verbo.significatio.l.sæpe.§. cùm vero dicimus. & per dictum.c.s. allegatum.

12 ¶ †Quæro vtrum instantia iudicij perempta, dicta testium perempta sint? Dic ꝙ aut instantia est perempta ante publicationem testium: & tunc dicta testium perempta sunt. nam posteà non faciunt fidem. Aut instantia post publicationem testium: & tunc dicta testium non pereunt, vt no.Cy.C.de iudi.l.properandum. Quid si testis adijciat aliquid falsum dicto suo, seu testimonio: vtrum totum suum dictum corrumpatur? dic ꝙ sic. extra de regu.iu. capi. defleat peccator. ¶ Quæro cùm sint quidam qui non coguntur ferre testimonium, vt.ff. de testib. l. inuiti. nunquid ipsis volentibus admittatur? dic ꝙ sic, vt nota.in gloss.fi.dictæ. l. proximè. allegatæ. Quid si testis vnum dicit in vno iudicio aliud extra iudicium? dic quòd quandoque testis variat in eadem causa inter easdem personas, & tunc aut secundum dictum est cum tormentis, & statur secundo vt.l. si postulauerit.§.ratio.ver.sed si negauerit.ff.de adulte. Aut sine tormentis & tunc aut dicit animose corrigendi, & in continenti, & potest & valet secundum. in authen.de testi.§. quia verò. in gloss. mag. & extra. de testi.c. sicut. Aut non animo se corrigendi. & tunc habetur vt testis varians & punitur .vt. l.eos ff. de fal. Quandoque testis variat in iudicio, ab eo quod dicit extra iudicium, & tunc aut primò testificatus est in iudicio, deinde contrarium dicit extra iudicium, & tunc statur primo dicto.l.generaliter.de non numera.pecu.&.d.c.sicut. Aut dicit extra iudicium deinde dicit contrarium in iudicio & tunc punitur vt falsarius vt.l.eos.ij.respon. Aut profert diuersa & varia testimonia contra diuersos & tunc punitur. vt. d. l. eos.in. ij. respon. & ista colliguntur ex dictis Barto. in. d.l. eos.&c.

Incipit tractatus de reprobatione testium.

TRactatus de reprobatione[a] testium* compositus per Iaco. egidij vtriusque iuris docto. * In nomine domini Iesu Christi eiusque gloriosæ matris virginis Mariæ Amen. Incipit doctrina ad reprobandum testes. & in primis reprobantur videlicet, Infames, Serui, Rectores ecclesiarum, scilicet monachus Abbas, & similes, Fratres minores, & prædicatores, Mulieres, Minores, Furiosi, Pauperes, Infideles, & excommunicati, Domestici, Si non iurauerint, Si in causa propria, De debitore, De venditore, De fideiussore, De tutore, curatore, De negotiorum gestore, iudices, Aduocati procuratores economi. Si sint singulares, Si in causa communi, Si participes & socij, Si sint obscuri, Si testes reuertuntur ad iudicem, Si causam sui dicti non dixerint, Si iudex non interrogauerit, Si sunt inimici, vel criminales vel si sit inter eos mota lis. Si vnum pro alio dicunt, Si corrupti dixerunt, Si verum non dicant, Si proximiora rei de qua quæritur testimonia non dixerint, Si præmeditatum, & vnum sermonem dixerint. Reprobantur notarij qui extensè dictum testis non scribunt, Si vnus dicit de vna re, & alius de alia. Si vnus dicit de vna persona & alius de alia. Si non bene computant gradum consanguinitatis, Si discordant de loco, Si discordant de tempore, Si discordant de re. Si singuli diuersa & varia deponant. Si aliquid de meis pro te, & de tuis pro me dixerint, Quando non dicunt ad causam: quia falsa vel varia. Si sunt vsurarij. Reprobantur etiam iudices suspecti, De recusationibus iudicum. Si recipiantur iteratò, Si aliâs sunt falsi, vel fuerint falsi, Si contra te sunt testificati, & vis pro te producere, Si didicerint testificata, Si secretè non dixerint dictum suum, Si à iudice non recipiantur, Si deficiunt in numero ordinato, quando certus numerus exigatur, Si articuli non faciunt ad causam, Si deponunt extra intentionem, Si interrogentur de suis facinoribus, Si multitudo fuerit magna, Si non sunt redacta in publicam formam eorum dicta, Si contra se reputantur induci testes & instrumenta, Qui compelluntur inuiti, & qui non, Reprobantur proxenetę, & cẽsuales, Hermaphroditi, Parentes & matres in infinitum, De liberis, De his qui sunt in mortali peccato, Si non dicant de visu, sed de credulitate, & auditu. An testes dati reprobẽtur, & qualiter, & qui non.

¶ Tractatus ad reprobationem testium, compositus per Iacobum Egidij vtriusq; iuris doctorem.

SVMMARIVM.

1 *Testis infamis, non admittitur.*
2 *Serui testimonum, reprobatur.*
3 *Monach⁹, canonic⁹ regularis, & similes, testificantur in causis suæ ecclesiæ.*
4 *Fratres minores, & prædicatores, de licentia sui superioris testificantur. & ipsis magis creditur.*
5 *Mulier non admittitur in criminalibus: in ciuilibus sic.*
6 *Minor in criminalibus, non admittitur.*
Impubes testificatur, de his quæ uidit in pupillari ætate.
7 *Furiosus, & mente captus, repelluntur.*
8 *Pauper admittitur, sed ei tanta fides non adhibetur.*
9 *Excommunicati, infideles, & hæretici, repelluntur à testimonio.*
10 *Domestici & familiares, repelluntur.*
Vxor dicitur domestica.
11 *Testes debent cũ iuramento deponi, & tale iuramentũ non pōt remitti.*
12 *Testis in causa propria, quis esse non potest.*
Monachus pro ecclesia, & de uniuersitate, pro uniuersitate testificatur.
13 *Venditor pro emptore, non testificatur.*
Fideiussor pro debitore sic.
Tutor, curator, & similes, pro dominis non testificantur.
Aduocatus durante aduocatione, non testificatur, sed ea finita sic.
14 *Testes singulares, reprobantur.*
15 *Socij, & consortes, in causa communi, non testificantur.*
16 *Particeps & socius criminum, repellitur.*
17 *Testes obscuri, & ignoti repelluntur.*
Iudex, cogit testem dictum obscurum declarare.
18 *Testis incontinenti, potest dictum suum mutare in totum, uel in partem, & statur ultimo.*
19 *Testis non reddens causam dicti, non probat.*
Iudex non interrogans testem de causa dicti, tenetur parti ad interesse.
20 *Inimicus repellitur à testimonio.*
21 *Testis qui falsum dicit, reprobatur.*
22 *Testificans corruptus pecunia, repellitur.*
23 *Testis qui celat ueritatem, non probat.*
24 *Testis repellitur, si uerisimilia non deponit.*
25 *Testes deponentes per eundem præmeditatumq; sermonem, non probant.*
26 *Reprobantur, qui de diuersis rebus deponunt.*
27 *Testes deponentes de diuersis personis, reprobantur.*
28 *Reprobantur rationes, computationes graduum.*
29 *Testes deponentes de diuersis locis, non probant.*
30 *Testes iurantes, & deponentes in ecclesia, reprobantur.*
31 *Testis unus si dicit de uno tempore, alius de alio, quod reprobentur.*
Testis quãdo sit interrogandus de tempore, & uarietas in tẽpore noceat.
32 *Decima nõ probatᷣ per testes, quorũ unus dicit de fabis, alius de ciceribus.*
33 *Officium iudicis quale esse debeat, quando testes uariant, siue inter se, siue inter alios.*
34 *Testes dicentes unum pro alio, uel pluribus dixerunt, sua testimonia reprobantur, & tanq̃ falsarij puniuntur.*
35 *Vsurarij, & consistentes in peccato mortali repelluntur à testimonio. & nu. 58. infi.*
36 *Testis reprobatur ex illis causis, ex quibus iudex ut suspectus recusatur.*
Causæ, propter quas iudex suspectus recusatur.
37 *Testes super eisdem articulis, iteratò recipi non possunt.*
38 *Testis qui aliâs protulit falsum testimonium, repellitur.*
39 *Testis qui cõtra me testificatus est, si modò per me producitur, repellitur.*
40 *Testes per didicita testificata, repelluntur.*
41 *Testis si secretè & sigillatim non deposuit, reprobatur.*
42 *Testisq nõ fuit receptus à iudice, uel ab alio de eius mãdato, non admittiᷣ,*
43 *Testes recepti ante litem contestatam, non probant.*
44 *Testes reprobantur, quando deficiunt in numero requisito.*
45 *Testes si non sunt rogati, non probant.*
46 *Reprobantᷣ sola uoluntate illius, contra quem producuntur corã arbitro.*
47 *Testis nõ admittiᷣ in illis casibus, in quibus oportet probare per scripturã, Casus, in quibus scriptura requiritur.*
48 *Testes reprobantur, quando articuli producti non faciunt ad causam.*
49 *Testes producti super id de quo est actum, reprobantur.*
50 *Testis potest interrogari, de facinoribus suis.*
51 *Multitudo effrenata testium, reprobatur.*
Numerus quadragenarius, dicitur effrenata multitudo.
52 *Testes quorum dicta sunt redacta in publicam formam, non probant.*
53 *Producere testes uel instrumenta contra se quis non cogitur.*
54 *Senes & ualetudinarij inuiti, non admittuntur.*

a ¶ Tractatus de reprobatiõe. Adde ꝙ huiusmodi trac. est Bart. sine alle. iuris. & ita in libris antiquissimis ĩueni, & maximè ĩ.x. vol.consi. in char. cij. licet in primis impssionib⁹ attribuatᷣ do.Iac. Egidij. sed cõsiderãd. puto, ꝙ iste tract. vsq; ad capitulum testiũ facilitati est Barto. abinde ĩfra sunt addi.d. Iaco. Egidij, & postmodũ addi.do. Ang. de Peru. vt infra locis suis scribam. Thomas.

Senex dicitur, qui compleuit .lxx. annos.
55 *Proxeneta non admittitur, nisi utraque parte uolente.*
56 *Hermaphroditus, non compellitur.*
57 *Ascendentes & descendentes, inter se non testificantur.*
Mater testificatur pro filio de ætate: & an de impedimento matrimonij?
58 *Frater contra fratrem in criminalibus, non cogitur ferre testimonium. & de hoc latè infra .nu. 78.*
59 *Reprobantur testes, si non dicunt se uidisse & interfuisse.*
Testis deponens per uerbum, credit, quam probationem faciat?
60 *Iuramentum testis in probando impedimento matrimonij, quid continere debeat?*
61 *Testes quando possunt reprobari, ante aperturam uel post aperturam testium.*
62 *Testes à me productos, quãtũ ad psonã, nõ possum reprobare: sed dicta sic.*
63 *Reprobatio testium non admittitur, ultra quartam productionem.*
64 *Testibus reprobatis, quæ pœna imponatur.*
65 *Iudex uel notarius qui patitur dicta testium uidere, ante aperturam, tenetur falsi.*
66 *Testis, iudex, uel notarius, uel alius reuelans secreta testium causæ uel alterius rei, tenetur pœna falsi.*
Iudex qui reuelat sententiam quam laturus est, tenetur pœna falsi.
67 *Testis qui aliquid dicit: quod prosit etiam parti, contra quam producitur quòd probat.*
68 *Iudex cogit etiam non suæ iurisdictionis testimonium ferre.*
69 *Testes compelluntur testificari mulcta indicta, & pignoribus captis, & alijs remedijs.*
70 *Testes in criminalibus coram iudice examinantur: in ciuilibus secus.*
71 *Volenti probare per testes, non currit tempus donec testes sunt contumaces.*
72 *Hæres testis qui noluit comparere ad perhibendum testimonium, & mortuus est: tenetur damnum emendare, probare uolenti pro eo quod amisit: quia non potuit probare.*
73 *Testes recepti super processu, nullo modo probant.*
74 *Articuli & interrogatoria, debent poni in actis.*
75 *Si notarius dicat testes recepti super positionibus & actis factis, quod non sufficiat, ut dicatur super quibus articulis sint recepti.*
76 *Testes iurati in termino, quando examinari possint extra terminum? latè disputatur.*

a ¶Testiũ facilitati. Hic inci. addi. dñi Iaco. Egidij de Viterbio, prioris Aurielień. q legit Romę & rogatu. do. Gualfredi Mediolaneń. maioris iudicis ecclesiæ Viterbień. edidit hũc tracta. per viã addi. & cõmẽtationis, q singula verba incipiẽdo à reprobatione infamiam &c. adde q in quodã lib. antiquo, inueni hunc eũdẽ trac. attributũ fuisse do. Ang. de amelia q fuit tẽpore Barto. aliqui tamen attribuunt huiusmodi tract. do. Ange. de vbal. sed vt paucis, verum absoluã, est dñi Iaco. egidij publicatis in ciuita. Viterbień. vt ex plurimis subscriptionibus voluminum antiquorum inueni. Tho. dipl.

Testium facilitati[a] ac varie

tati, & ipsorũ falsitati, machinationibusque fraudulosis per quos multa veritati contraria perpetrãtur, vt. C. de testi. l. testium. & furta clandestina cõmittuntur dum dictis ipsorũ iudex dat authoritatẽ, qui dum habet secundũ allegata & probata iudicare, vt. ff. de offi. pręsi. l. illicitas. versi. veritas. & extra de sentẽ. excõmunica. c. latores & in decretis. xxiiij. quæst. iij. c. si quis non recto. miseri domini rerũ enormiter spoliantur, vt alibi dicit. l. j. C. de vsusca. trãsfor. l. insontes & innocentes grauiter puniũtur. cum sanctius sit delinquenti facinus impunitum relinquere q̃ innocẽtem aliquatenus cõdemnare, vt. ff. de pœnis. l. absentẽ & in decre. xij. quæst. j. c. j. Et in his iniqui peiores sunt furibus, latronibus, abigeis, & aliquibus criminosis. Nam falsi dictum testis tribus obnoxiũ est personis. Primo Deo, qui tactis sacrosanctis ecclesiæ scripturis præsentiam ipsorũ deuiat, & periurat. Deinde iudici quem mẽtiendo decipit atque fallit. Postremò innocenti quem lædit testimonio suo falso, vt extra de falsis. capi. j. Ideo proposui obuiare cõtra voces testium sceleratas, & ipsorũ quibus & ex quibus causis testimonia reprobãtur, nil de cõtingentibus omittendo: quia nil videtur actũ, donec aliquid superest ad agendum, vt. C. ad sylla. l. pen. secundum
1 iura canonica & ciuilia breuiter explicabo. & primo. ¶†Reprobantur testes si sunt infames, vt de test. l. iij. §. lege iulia. & extra de verborum significatio. c. forus. §. testes. Sed infamia iuris & non facti, vt. C. de digni. l. neque. & de infa. l. j. Sed quid de alio crimine cui crimen opponitur? dic vt extra de testibus. cap. testimoniũ eius. sed an præcedente appellatione damnatores de crimine admittuntur in testem? dic vt not. extra de testib. c. fina. & . ff. de testib. Quibus casibus quidã infamãtur infamia iuris, & facti habetur. ff. quibus ex causis infa. irro. l. ij. §. vlt. & . l. qui autem. & . l. Athletas. §. ait p̃tor. & per totum. & . C. ex quibus cau. infa. irro. l. ea quę. & . l. si te. & . l. decreto. & . l. fustibus. & . l. nõ damnatos. & insti. de pœ. teme. liti. §. ex quibusdam. nam infames ex quolibet actu legitimo repellũtur, vt. ff. quemadmo. testa. ape. l. si quis. & . ff. de testib.
2 l. scio. C. de summa trinita. l. j. vbi de hoc. ¶†Reprobãtur testes, si sunt serui, vt. C. de testibus. l. seruos. & . l. etiã. quia serui timore dominorũ, supprimerent veritatem, vt extra de verborum significatio. c. forus. §. testes. & . iij. quæst. viij. c. item in criminali. & . iiij. quæst. c. accusatores. & . C. de testib. l. quoniã
3 liberi cum simil. †Sed nunquid monachus, canonicus regularis, archipresbyter, Abbas, rector cum sint serui Dei & monasterij: quia nihil proprij habent, & renunciant propriæ voluntati, vt. xij. quæstio. j. c. non dicatis. xix. quæst. iij. c. statuimus. & . c. ingredientibus. & quia sunt mortui mundo, vt. C. de episco. & cleri. l. Deo nobis. Sed nunquid sint compellendi ferre testimonium, & pro locis suis testificari, & pro monasterijs, & suis ecclesijs vbi degũt? & certè sic. vt argu. xv. quæstio. j. c. monachi. & . c. qui verè. & in aut. de sanctissi. episco. §. si quando. co. ix. & extra de testib. c. insuper. & . c. cum nuncius. xiiij. quæst. ij. c. super prudentiam. & de iureiurand. c. & si Christus. in fin. & hoc in ciuili. in criminali verò causa, dic
4 vt not. in. d. c. nuncius. †Sed nunquid fratres minores & pręalicatores compellantur testificari, & dicere veritatem licẽtia prælati habita? & certè quia compellitur episcopus, qui est religiosior eis præpositis: tamen sacrosanctis scripturis non tactis, vt de episcop. & cleri. authen. sed iudex. quæ est signata super. l. nec honore. & quia isti sunt testes omni exceptione maiores, & nõ est verisimile, q deierẽt vel supprimãt veritatem, cum hic sit præcipuus timor naturæ, & sint filij præcipuè Dei, qui est via, veritas, & vita. ff. de offi. pręfect. pręter. l. j. in fin. Et sæpe solet filius similis esse patri. & de arbore dulci, dulcia poma cadunt. iuxta illud verbum Christi, Si veritatem dico vobis cur non creditis mihi. Et aliud verbum: Iurabit dominus & non pœnitebit eum. vt extra de iureiurãd. c. & si Christus. nam si pro veritate deierent tanq̃ hæretici, repudiandi sunt: quia quidam hæretici non iurant. & qui veritatem occultat, mortaliter peccat. xj. quæst. iij. c. quisquis. & circa confusionem testium dic vt no. de testi. c. pen. & hoc est quod legitur contra eos. xxij. quæst. j. c. clericum. & . c. considera. Serui enim admittuntur contra dominum, vt. iiij. quæst. iiij. iterum in criminali. in versi. item serui. ff. de testi. l. serui. & sic non admittuntur isti religiosi. compelluntur enim ad testimonium veritatis: nam aliâs facultas probationũ angustiaretur. quod esse nõ debet, vt. C. de hære. & mani. l. quoniam,
5 in fine. ¶†Item mulieres à testimonio repelluntur: quia fœmine non admittuntur in criminali, vt. xxxiij. quæst. v. c. mulierem. & est ratio: quia varium & mutabile cor semper tenet. extra de verborum significatio. c. forus. §. testes, vnde versus: dici fœmina fallere, falsaque dicere quando carebit. Becchara piscibus, & mare fluctibus, tuncque carebit. Et alibi dicitur. Fœmina nulla bona: quia ter mutatur in hora. In ciuilibus autem admittuntur, vt. xv. q. iiij. §. ex eo & . ff. de testi. l. ex eo. in criminalibus autem admittuntur cum ciuiliter agitur. vt contra hæreticos. vt extra de testib. capitu. quoniam. & capi. tam literis. In testamentis & vltimis voluntatibus non admittũtur, vt. C. de testa. l. hac consultissima, in prin. & . l. qui testamento. §. mulier. ff. de testa. In codicillis autem bene possunt esse testes. vt. ff. de testamentis. l. qui testamento. §. mulier.
6 ¶†Reprobantur testes minores. xiiij. ann. in ciuili, vt. C. de testi. l. iij. §. iulianus. iiij. quæstio. iij. capi. j. §. in criminali. versi. item testimonium. In criminali repelluntur minores. xx. annorum, vt. ff. de testi. l. inuiti. la. ij. Impuberes tamen in his quæ viderunt in pupillari ætate possunt testificari. & idem in seruo libero facto, vt. ff. de verbo. signifi. l. notionem. §. instrumentorum. & not. in. l. de minore. ff. de consti. & in. l. fi. C.
7 ad sylla. ¶†Repelluntur furiosi, & mente capti, sicut ab offi-
8 cio iudicandi. iiij. quæst. viij. §. tria. ¶†Repelluntur pauperes: quia non tanta fides eis adhiberi debet: quia timor est ne pecunia corrupti testificentur: quia facilius corrumpuntur pauperes q̃ diuites, vt. ff. de testi. l. testium. & in aut. de test. §. sancimus. ff. de excusa. tuto. l. spadonem. §. fin. Sed admittuntur interdum pauperes: quia non tantum ex facultatibus sed ex fide testis idoneus reputatur, vt insti. de suspec. tut. §. fina. & in aut. de testi. §. si quis. & in decre. iiij. quęst. iij. §. si testes. & quicquid dicatur pauperi, non tãta fides adhibetur si inspicitur eius propositum, vt. ff. de testi. l. actione. §. in personam. de suspec. tut. l. suspectum. de administra. tuto. l. scire oportet. in
9 fine. ¶†Reprobantur infideles & excommunicati hæretici, non participantes communioni sanctæ Romanæ ecclesiæ, vt ij. quæst. vij. c. si hæreticis. & extra de senten. excõmunica. c. penul. nam excõmunicatio est separatio à cõmunione omniũ fidelium, vt. viij. quæst. iij. §. euidenter &c. ¶Et ideo excommunicati ad testimonium non admittuntur, nec sentẽtia nec laudum, nec pręceptũ, nec arbitrium ab excõmunicato latum tenet, nec vt patronus aduocare potest, si sit excõmunicatus. nec poterit esse in iudicio, licet se defendere posset, & causam appellatiõis exercere, vt extra de appel. c. à nobis. & . c. inter. & . c. significauerunt. & . c. exceptionẽ. & extra de senten. & re

iudi.c.ad abolendam.nec literas poteſt impetrare excōmuni
cat⁹,nec pro alȷ̄s poſtulare,vt extra de ſentē.& re iudic.c.per
tuas.extra de offic.ordina.c.ex parte. & extra de ꝓbatio.c.j.
nec mirū ſi nō poteſt eſſe teſtis. Ex ſupradictis autem ſex te-
ſtes repellūtur.Cauſæ autē ſunt,ętas,cōditio,ſexus,diſcretio,
10 fama.Et fortuna,fides in teſtib⁹ iſta requires.¶†Item repel-
luntur teſtes ſi ſunt domeſtici,familiares,&ſerui,liberti,mer-
cennarȷ̄,qui ſunt ad aliquos ſolidos cum dominis:& illi dicū
tur domeſtici.de quibus legitur.ff.de pœ.l. reſpiciendum.§.
furta.&.ff.ad ſyllania.l.fina.&.ff.de regu.iur. l. cum teſtimo-
nio.de quęſtionib⁹.l.ꝑdoni.ff.de ędil.edic.l.ędiles.§.familiæ.
&.ff.de religi.l.familiaria.& vxor videtur domeſtica:quia eſt
ſocia diuinæ & humanæ domus,& duo ſunt in carne vna, vt
C.de crimi.expil.hære.l.aduerſus.¶ Quidam dicunt,ꝙ vxor
contra virum teſtificatur, non pro eo:quod non placet: quia
agi non poteſt pro me,nec contra me,vt.C.de teſti.l. paren-
11 tes.&.l.ſeruos.&extra de teſti.ca.in literis.vbi de hoc.¶†Re
probantur teſtes, niſi cum ſacramēto depoſuerint dicta ſua,
vt.C.de teſti.l.iureiuran. niſi ſacramentū fuerit remiſſum te-
ſti,ac ſi iuraſſet habita fide partium volūtate: quia vnicuique
licet facere gratiā alteri,de iure ſibi competēte, vt.C.de pac,
l.ſi quis in cōſcribendo. & pactis priuatorum poteſt iuris ſe-
ueritas mitigari,vt.C.de appel.l.vlti.&.ff.de fer.l.j. ¶ Sed ſa-
cramentum calumnię partium voluntate remitti non poteſt,
vt.C.de iuramen.calū.l.ȷ̄. §. ſed quia veremur. ſed tacitè ſic.
argu.C.de proba.l.ita demum. Credimus tamen contrarium
ꝙ remitti non poſsit, nec tenet proceſſus ſi remittatur:cum
in.l.prædicta dicatur expreſſè teſtem debere iurare,& hodie
ferè teſtes cum ſacramēto exprimāt veritatem propter mali-
tiam ipſorum, nedum ſine ſacramento: licet quidam contra
nos ſentiant. & ita in quibuſdam partibus de conſuetudine
obſeruatur: ſed non exēplis,ſed legibus eſt iudicādum. cum
omnium veritatem legum & iuſtitiæ ſequi debemus veſtigia,
vt.C.de ſenten.& interlocu.om.iudi.l.nemo.ſed cōtra nos eſt
extra de teſti.capi.tuis. ſed illud capitulum loquitur in mo-
nachis,& cōuerſis:licet quidā intelligāt largè,prout litera ſo-
nat.ſed litera occidit,ſpiritus autem viuificat. ¶ Sed nūquid
in cauſa criminali poterit ſacramentum remitti vel in ardua
alia cauſa?non credimus: quia vbi maius periculum vertitur:
ibi cautius eſt agendum.ff.de carbo.edic. l. iȷ̄. ¶ Reproban-
12 tur† teſtes in cauſa propria dum damnum & emolumentum
ſpectat ad eos,vt.ff.quando appellan.ſit.l.j.§.in propria. nec
iudex eſſe poteſt.C.ne quis in ſua cauſa.l.j.nec arbiter, vt.C.
de arbi.l.vlti.ſic nec teſtis,vt.C. de teſti.l. omnibus. In cauſa.
tamen vniuerſitatis communis,& eccleſiæ monachi,licet cō-
uerſi,ferunt teſtimonium pro eis, quando non eſt cauſa pro-
pria.vt.ff.ꝙ cuiuſque vniuer.no.l.ſicut. & de in ius voc.l. ſed
ſi hac.§. qui manumittitur.xȷ̄.q.ȷ̄. c. ſuper prudentia.extra
13 de teſti.c.inſuper.&.c.cum nuncius.¶ † Venditor non teſti-
ficatur pro emptore,niſi remiſſum ſit onus euictionis ei, nec
creditor pro debitore in cauſa pignoris:quia propria eſt cau-
ſa ipſorum,vt.ff.de appel.l.ab executore. §. alio condemna-
to.ff.quādo appel.ſit.l.ȷ̄.§.ſed ſi ad alȷ̄s.Fideiuſſor teſtifica-
tur pro debitore,quando non eſt propria cauſa:quia regreſ-
ſum habet actione mandati contra debitorem.vt extra de fi-
deiuſ.c.vl.C.mā.l.ſi fideiuſſor.&.C.de fideiuſ.l. ſi vero credi
tor.Sed debitor non teſtificatur pro creditore,tutores, cura-
tores, negotiorum geſtores, procuratores, economi non te-
ſtificantur pro dominis ipſorum,ſecundum vnam exceptio-
nem quā facim⁹.C.de teſti.l.mandati.Sed nec iudices, nec ar-
bitri, in cauſis quas recipiunt in mandatis, nec aduocati in
cauſis quas recipiunt aduocandas, licet quidam dicant con-
trarium,& intelligant nomen executoris ſtrictè. Nos diſtin-
guimus, ꝙ durante officio prædictarum perſonarum teſtes
eſſe non poſſunt, ne animoſè teſtificari videantur : poſt fini-
tum officium poſſunt : ne dum ad vtrunque feſtinant, neu-
trum bene peragant.C. de aſſeſ.l.fi. & ne rerum miſtura, tur-
14 betur officio.C.de teſt.l. conſulta. ¶†Reprobantur teſtes ſi
ſint ſingulares, vt extra de cleri. c. dudum.&.c. cum dilecti.
nam annotatione vnius teſtis,non pronūciatur.& ſi clarę di-
gnitatis honore ꝑfulgeat,vt.C. de teſti.l.iureiu. niſi modica
ſit ſumma,& inopia probationū ſit,vt.C.de re.cre.l.iureiu. §,
in bonæ fidei. Sed fallit in cauſis ciuilibus,& canonicis ꝙ ſte-
tur dicto vnius teſtis,in quibus hoc non procedit,aliquando
ꝙ non proſequor nunc,ne faſtidium generem:& quia hic tā-
tum tractamus de teſtium reprobatione,non de ipſorum ad-
miſsione,licet aliqua intendamus dicere ad remedium rudiū
15 & prouectorum. ¶ Reprobantur†teſtes in cauſa communi:
quia cōſortes & ſocȷ̄ non poſſunt teſtificari in cauſis ſociorū:
& quia teſtificantur in cauſa propria: quòd prohibitum eſt

16 vt.ſ.diximus, & arg.ff. de ri.nup.l.illud. ¶†Reprobantur ſi
ſunt participes & ſocȷ̄ criminum.C.de teſta.l.quoniā. extra
de teſti.c.veniens.iiȷ̄.quæſtio.iȷ̄.c. item in criminali.in verſi.
17 item liberi.C.de accuſa.§.fina. ¶ Reprobantur†ſi ſunt ob-
ſcuri, & ignoti,in authen.de teſti.§.ſancimus,poſſunt tamen
cum tormentis admitti. Sed an iudex poſsit compellere te-
ſtem, vt dictum ſuū determinet, & declaret? certè ſic ratione
diuerſitatis ſermonum ante publicationem,& poſt, vt extra
de teſtib.cogen.c.ꝑterea.xxxv.quęſtio.vj.de parentela.ff. de
quæſtio.l.nepoti.Quòd enim obſcurè dicitur: pro nō dicto
habetur,vt.ff.de his quę pro nō ſcri.l.ȷ̄.&.ff.de inter.act.l.de
etate.§.nihil. Et obſcurum dictum ſcriptum pro non ſcri-
pto habetur,vt.ff.de his quæ pro non ſcrip.l.ȷ̄.Item ſi neceſ-
ſariæ interrogatiōes ſint omiſſę iterum interrogant teſtes, vt
extra de teſti.c.per tuas, & ibi Inn.Item ſi teſtes obſcurè de
ponant vtrum interrogentur ante aperturam vel poſt:vt ex
18 tra de teſti.c.cum clamor.Sed quid ſi†teſtis ſponte reuerſus
ad iudicem velit mutare dictum ſuum in totum, vel in par-
tem:debet ne audiri ſi cum aliqua partium non fuerit locu-
tus?& de hoc quęret iudex,an fuerit locutus cū parte.ſi non
fuit locut⁹,admittet iteratò dictum ſuum, & ſtabitur vltimo
dicto,vt.ff.de hære.inſti.l.ſi ita ſcriptum ſit. in princip.&.l.
ſtichum aut pamphilum.ff.de manu.teſta.&ibi de hoc.& dic
vt in corpore authen. de teſti.quia verò.in gloſſ.magna. quę
incip.imò videt.col.vȷ̄.extra de teſti.c.per tuas. & not. in.d.
19 c.cum clamor. ¶†Reprobantur ſi cauſam ſui dicti non di-
xerint,ſiue non reddiderint:quia dicitur atteſtatio indiſcre-
ta,& nuda,vt.C.de teſti.l.ſolam.&.C.de edi.diui.Adri.tollē.
l.fi.&.ff.de tranſac.l.cum hi.&.ff.de probatio.l.cum de inde.
&.l.nuda ratio.ff.de dona.quia nuda ratio facit aliquem de-
bitorem & hoc eſt verum, ſi de cauſa fuerint interrogati, ali-
ter non tenentur reddere rationem ſui dicti: quia teſtis non
debet eſſe verboſus, vt de preci.impe.offe.l. inſtrumentorū.
¶ Sed an teneatur iudex parti ad intereſſe qa de cauſa non
interrogauit?Quidam dicūt ꝙ ſic,ar.C.eo.l.ſi qn̄.in fin.& de
offic.prefec.ꝑto.l.ſi quos iudices.nos diſtinguim⁹,ꝙ ſi iudex
propter multas occupationes ſui officȷ̄,& oppreſsiones ſub
iectorum,ſiue ſubditorum nō potuit teſtes examinare(quia
pluribus intentus minor eſt ad ſingula ſenſus) parcitur ſibi:
aliâs tenetur:qa cū diligentia teſtem examinare debuit,vt di
xi.l.famoſa.C.de teſti.l.nullum.& arg.extra de teſt.c.cū cla-
mor.& ibi per Innocen.xxvj.q.j.c. preſbyteros. facit.l. hac
20 conſultiſsima.§.cum humana.C.de teſta. ¶ Reprobantur†ſi
ſint inimici eiuſdē,contra quem producātur ſi dicatur teſtis
odioſus:qa criminalis lis fuit inter eos mota : & hæc appro-
bantur vt non antea audiatur ꝙ̄ de crimine iudicetur. Si ve-
rò ex lite pecuniaria ꝓcedat,receptio teſtis:tempore diſpu-
tationis reſeruetur,ne talibus teſtibus fides adhibeatur mul-
ta leguntur.C.de teſtib.l.quoniam liberi.& in authen.ſuper
ipſa.l.ſignata,& extra de teſtibus,c.vlti.dic de hoc vt in aut.
21 de teſti.§.ſi verò à lite odioſus.¶†Reprobantur teſtes ſi falſa
teſtimonia proferunt vnū pro alio:qa falſitas,eſt mutatio ve
ritatis,vt.C.de teſt,l.nullū.vbi dicit,quorū voces falſitate ca
rere non proſpexit.vt in aut.de fide inſtru.in prin.& de hoc
22 mēbro.j.dicemus copioſius. ¶†Reprobant, ſi promiſsione
pecuniæ vel donatione verū vel falſum tulerint teſtimoniū,
vt.C.de teſti.l.ſi quis teſtibus.&.xxvȷ̄.q.v.c.non ſanè. vltra
factas expenſas teſtes recuperare non debent,vt.C.de teſti.l.
quoniā liberi.iiȷ̄.q.iȷ̄.c.à veritate.ff.de teſti.l.teſtiū.§.ſabino.
nec iudices ordinarȷ̄ vel delegati vltra recipiunt, niſi in frau
dē,vt extra de vit.& hone.cleri.c. cum ab omni ſpecie mali.
nam vt bene ſcrutetur quicꝗ̄ recipere non debent, vt.ff. de
23 cōdi.ob turpē cauſam.l.ȷ̄.&.l.mercales.cum ſimi.¶†Repro
bātur,ſi non dicant veritatē:quia non minus falſitatem com-
mittūt qui veritatem occultant,ꝙ̄ q exprimunt falſitatē.pec
cant mortaliter religioſi,vel quicūq; alȷ̄ ſi vocati ad teſtimo
nium veritatē celauerint,vt.xj.quæſtio.j.c.aliqua.&.xȷ̄.q.j.
c.prædicādū.&.xxȷ̄.q.ȷ̄.c .præceptum. & maximè peccat
qui metu alterius veritatem tacet. Vnde Augu. quiſquis ti-
more alicuius, veritatem celat, iram Dei ſuper ſe prouocat:
quia non magis timet Deum quàm humanam naturam. &
poſt pauca reus eſt vterq;,& qui veritatem occultat,& q mē
dacium profert:quia ille prodeſſe nō vult.iſte nocere deſide
24 rat,vt.xj.quæſtio.iȷ̄.c.quiſquis. ¶ Reprobantur † ſi aptio-
ra & promptiora veri teſtimonia non protulerint,vt.ff.de te
25 ſti.l.ob carmen. ¶ Reprobantur ſi†vnū & eundem ſermo-
nē premeditatū pronūciauerint,vt.ff.de teſti.l.teſtiū.Et ideo
male faciunt tabelliones qui non ſcribūt dictum teſtis exten-
ſum,& longum,vt ipſe teſtis dixit volendo euitare laborem,
Sed ſi dicit notarius in ſuis ſcripturis, talis teſtis dicit idem

quod talis,& malefacit,vel multo deterius dicit, cum interro
gando teſtem ſcribit, dixit vera eſſe, quæ in articulo conti-
nentur. & ſic non quæritur de his quæ non ſunt in articulo
incluſa: quia iudex debet ſermonem & vocem teſtis conſide-
rare,& conſtantiam,& trepidationem,vt.ff.de quæſtio.l.de-
nunciare.§.ij. Item reprobatur dictum teſtis, ſi eſt repetitũ,
vt.v. quæſtio.v.§. ſed aliud eſt.&.iiij.quæſtio.iij.in teſtibus.
Item habet ætatem, vt de ſe loquatur, vt in conſti.diſt.iiij. c.
cum paulus.& cautè ſubiunxit lex dirigendo ſermonem ad
ſempiternum iudicem, tu magis ſcire potes quanta ſit fides
teſtibus adhibenda, vt.ff. de teſti.l.teſtium.& dicta.l. de mi-
nore.§.tormenta.not.in.l. vir bonus.ff.iudi.ſol.no.in.l. cęte-
ro.§.j.ff.famil.erciſcun.& in.l.continuus.§.cum ita.ff.de ver-
26 bo.obli.cum ſimi.¶ Reprobantur† teſtes ſi vnus dicit de vna
re,alius de alia: quia ſingulares ſunt in omnibus ſuis dictis, vt
extra de electio.c.cum dilectus.& extra de probatio.c. licet.
27 ¶† Reprobantur ratione perſonarum : quia vnus dixit de
vna perſona,alius de alia, vt extra de or.cog.c.tua. & argu.l.
28 ad probationem. C. de probatio. ¶† Reprobantur ratione
computationis gradus parentelæ.xxxv.quæſt.vj.de paren-
29 tela. ¶†Reprobantur teſtes,ratione diuerſitatis locorum, vt
quia ſi vnus dicit fuiſſe factum maleficium , vel commiſſum,
vel perpetratum in vno loco,alius dicit in alio,exemplo Da-
nielis,quãdo interrogauit teſtes,& vnus dixit ſub pinu,alius
dixit ſub ficu. nam de loco teſtis dicere debet, vt argu.ff. de
contrahen.& commit.ſtipu.l.optimam.et.ff. de accuſ.l.libe-
rum.ff. de inuti.ſtipu.§. item verborum. & de priuatis delic.
in princip.&.C. de accuſa.l.in cauſis.& gloſſ.ordina. in cap.
quoniam contra.de probatio.¶†Item reprobantur teſtes ſi
30 depoſuerint & iurauerint in eccleſia,vt extra de immu. eccl.
c.decet.lib.vj.& ibi eſt glo.in argu.¶†Reprobantur ratione
31 temporis,ſi vnus dicit de vno tempore, alius dicit de alio tẽ-
pore,vt.iij.quæſtio.ix.c.nihilominus. Sed an de tempore ſit
interrogandus teſtis? Azo dicit ꝙ non. Sed ſi eſſet ſuſpectus:
tunc iudex debet interrogare & ſtudere, vt teſtem capere
poſsit in ſermone, quærendo ſi tempus erat nebuloſum vel
clarum quando hæc acta fuerunt, qualiter erant induti, vel
calciati delinquentes,vel quid habebant in capite,&,qui cõ-
ſules erant tunc,vel quis tunc erat Imperator, & quo anno,
& quo menſe ſecundum vnam lectu.quæ legitur.ff.ad ſylla.l.
quo anno admiſit. ſed nos credimus de tempore etiam quæ-
rendum.& ſi dixerit:bene quidem.& ſi non dixerit,aut anti
quum eſt negotium, vel pactum, & ſimile: & tunc non eſt
curandum: quia omnium habere memoriam & in nullo pe-
nitus peccare,&c.C.de vete.iur.enucle.l.tanta.§. non omnes
per omnia.ſed certi per certa quando meliores deteriores in-
ueniuntur,vt.C.de vete.iur.enucle.l.j.&.ff. de proba.l. ſi ar-
biter.& ideo teſtes ex tractu temporis variare ſolent, vt.ff.de
carbo.edict.l.iij.§.diu.&.ff.de dam.infect.l.qui bona.§. vlti.
Si recens eſt.& nouum:tunc vitiatur teſtimonium eius ſi de
tempore interrogatus non dixerit,niſi eſſet talis homo qui
filium ſuum,& familiam ſuam ignorat quæ eſt craſſa, & ſu-
pina ignorantia,& vt.C.de hære.inſti.l.vlti.has diuerſitates
ſuperius declaratas vno verſi.comprehẽde.Res,pſona,locus
gradus his ſunt cõſona tẽpus. Sed hæc dicuntur vera in facto
non iterabili, vt homicidio eiuſdem hominis. In facto reitera
bili,vt eſt adulterium diuerſitatem tẽporis vel loci dicerem
non nocere.Nam & ſi teſtes in his variant,& non probent il
lud adulterium propter diuerſitatem loci, vel temporis,
probant tamen adulterium contra quem producuntur. Sed
hoc reprobatur à Daniele,ſiue Danielis exemplo, & repro-
bat decre.extra.c. ex tenore. & ibi not. talis enim diuerſitas
in tempore non nocet,vt ſi vnus dicit in die dominico: alius
dicit in hora nona illius diei:quia dictum ſecundi comprehẽ
ditur ſub dicto primi,ſicut habetur de trib⁹ arbitris. ſi vnus
dicit de duplo alij de decem, omnes conſentiunt in.x.vt.ff.
de arbit.l.diẽ proferre.§.ſi plures.quandoq; pluris vel vtiq;
tanti eſt,vt.ff.de iniu.l.furti.Sed eſto ꝙ teſtis dicat de dicto in
alia aula,vel quid aliud de domo,alius dicit de camera, idem
erit. Item in facto durabili non nocet diuerſitas temporis, vt
ſi vnus dicat ſe vidiſſe epiſcopum, vel pręſbyterum in hora
tertia canere miſſam,alius dicit in hora ſexta,miſſa enim tan-
32 tum durare ſolet. Sed † quid ſi vnus interrogatur de decima,
& dicit decimam fuiſſe ſolutam : interrogatus quid viderit
ſolui, reſpondit fabas, alius dicit ſiceram: nunquid probat
decimam fuiſſe ſolutam? Reſpond.non:quia in rebus diſcor-
dant.De diuerſitate autem ipſorum plenè no.iiij.quæſtio.iij.
item in criminali.in gloſſ. quæ incipit,& ita.Sed vt plenam,
33 † & perfectam habeas tibi traditam à maioribus noſtris in
hoc opuſculo præſenti tradimus, & inſerimus breuiter . &
ſic breuiter duximus diſtinguendum. Si teſtes quos ego in-
duco varia,& diuerſa proponant, erunt ſingulares in ſuis te-
ſtimonijs ſingulariter, vt extra de elec.c.cùm dilectus.&.c. in
geneſi.&.c.bonę.& de probatio.c.licet.& de app.c.ſolicitu-
dinem.&.ff.quando app.ſit.l.ij.C. de furt.l.j.&.C. de mune.
patri.profeſsio.libr.x.Sed ſi quidam de teſtibus meis dicant,
pro me quidam pro aduerſario meo, iudex conſiderabit nu-
merum, & conditionem illorum qui dicunt pro me, & alio-
rum qui dicunt pro aduerſario, & qui dicunt veriſimiliora,
& negotio aptiora, vt. iiij. quæſtio. iij. item in criminali. in
verſic.ſæpe. Si verò induco teſtes meos & tu tuos pro te, &
teſtes tui dixerunt contraria his quæ dixerunt teſtes mei:tũc
conſiderabit numerum, & conditionem meorum, & tuorũ,
& qualitatem dictorũ, & ſic præfert meos tuis, & tuos meis.
& ſi omnia paria inueniuntur ꝙ difficile eſt: tunc interpreta-
bitur iudex ex officio ſuo ſi interpretari poteſt: tunc poteſt
abſoluere reum, vt extra de probatio.c. ex literis.&. ff. de re
iud.l.inter pares.&.ff.de regul.iur.l.libertus. xij. quæſtio.ij.
c.cum redemptor.ff. de offic.teſt.l. ſi quis iudicantium. xxx.
quęſtio.j.c.ſi quis acceperit.vnde verſus: Teſtamentum con-
iugiumque ſi ſunt æquales qui producũtur vtrinque.¶† Re-
34 probantur teſtes, & tanquam falſarij puniuntur qui dixerũt
vnum pro alio in dicendo, & variè, & quicquid in vno ſuo
dicto dixerunt de teſtimonio in alio negauerunt, vel pluri-
bus reuelauerunt dicta ſua,vt.ff.de teſtamen. l. falſa vel varia,
C.de teſtibus.l.nullum. de hac varietate diximus in præce-
35 denti quæſtione.¶ Reprobantur† teſtes ſi ſunt vſurarij,& in
peccato mortali conſtituti,& vſurarij ſint infames canonica
infamia, & non iuris ciuilis, vnde in terris eccleſiæ ſuppoſi-
tis in temporalibus & ſpiritualibus obtinet ꝙ hic dicimus.
In alijs autem prouincijs,dici aliud videretur, & iura ſunt ad
hoc paratiſsima.ij.quæſtio.viij.c.teſtis.iij.quæſt.v.c.infames.
& in authenti.de eccleſi.ti.colũ.viij. & extra de appella.c. ſi
duobus. Sed tu oppones mihi, ꝙ nullus poterit teſtificari,
cum pauci homines aut nulli inueniantur ſine peccato mor-
tali,& ſic probationum facultas anguſtabitur ꝙ eſſe non de-
bet, vt.C. de hæreti.l. quoniam. Sed reſponderi poteſt ꝙ ſi
iſti tales ſumant pœnitentiam antequam teſtificentur ꝙ om-
nia peccata in confeſsione lauantur:quia quilibet tenetur in
anno ſemel ſaltem ſumere pœnitentiam, vt extra de pœ.c.
omnis vtriuſque ſexus.& corpus Chriſti:alioquin denegan-
tur ſibi eccleſiaſtica ſacramenta,& ſepultura,vt dicit dictum.
c.quòd ſingul.nota.& not.in.l.iiij.&.l.iulianus.ff.de teſtib.in
36 gloſſa.¶ Reprobantur teſtes† ſuſpicione qualibet,qua iudex
recuſatur : quia tanta fides non adhibetur, imò dicunt qui-
dam, nec aliqua fides : vt qui ſunt ſuſpecti in iudicando ſint
ſuſpecti in teſtificando cum par ſit ſuſpicio:quia iſtud eſt ge-
nerale quòd omnes teſtes & iudices debent eſſe ſine ſuſpicio-
ne:vt.ij.quæſtione.vij.capitu.teſtes. ¶ Cauſæ propter quas
iudex vt ſuſpectus recuſatur ſunt iſtę, vt ſi iudex ſit ſuffraga-
neus litigatoris, alteri parti meritò eſt ſuſpectus, vt extra vt
lit. non conteſta.capi. accedens.el.ij. Item ſi à iudice appella-
tum ſit in alijs meritò eſt ſuſpectus, vt extra de appella.c. ad
hæc vt propoſuit.Item ſi iudex habet familiaritatem cum li-
tigatore.iiij.quæſt.v.c.litigatores. & extra de appella.c. inſi-
nuante. Qui autem ſint familiares, dixi.s̃.Item ſi eſt affinis,vt
iiij. quæſtio.viij.c. abſens. Item de iniurijs.l. lex cor. Item ſi
litigatores fuerunt homines iudicis, vt.ff.de offi.præſi.l.ſena-
tus.Item ſi conſanguinitate aliqua iungatur iudex litigatori,
vt extra de appel.c. poſtremò. Item ſi eſt excommunicatus,
vt extra de offic.deleg.cum. R. canonicus. Item ſi iudex ha-
bet ſimilem cauſam, vt extra de iudi.c. cauſam quæ.ar. ff. de
37 excuſa.tut.l.propter litem. ¶ Reprobantur † ſi recipiantur
iteratò ſuper eiſdem articulis, quòd fieri non poteſt,vt.ff.de
teſti.l.produci.& extra de teſti.c.cum veniens.¶ Reproban-
38 tur † teſtes ſi ſunt conuicti in alia cauſa, falſum teſtimonium
protuliſſe,& depoſuiſſe.præſumitur enim, ꝙ nunc falſa de-
ponunt,vt.ff.de accuſationi.l.ſi cui.§.eiſdem.no.in.l.infames.
39 §.à barbaris.ff. de renunciatio. ¶ Reprobantur † ſi contra te
teſtificati ſunt,& nunc pro te vis producere: quod nõ potes:
quia ſubornati præſumuntur ſecundum vnam expoſitio-
40 nem,vt.l.produci.ff.de teſtibus. ¶†Reprobantur teſtes ſta-
tim poſtquam didiciſti teſtificata, ante labentem dilationem
poſt primam, ſecundam,& tertiam dilationem,& poſtquam
terminus datus ad probandum, eſt elapſus, niſi docueris te
fuiſſe impeditum, quominus producere potueris, & ſi con-
cluſeris in cauſa, & teſtium productioni renunciaueris, vt.ff.
eod.l.vlti.&.C.de teſti.l.apud antiquos.& in authen.ſi quis
41 in aliquo.ibi poſita.¶†Reprobantur teſtes ſi ſecretè & ſigil-
latim non depoſuerint ſecretum iudicis intrando, vt. C. de
teſti.l.nul-

testi.l.nullũ. Fallit vt quidã dicere voluerunt, quando testes
recipiuntur ad perpetuam rei memoriam: quia tunc publicè
testificari possunt,& partibus præsentibus,vt extra de testi.
c.significauit.& notare solent doct.in illa.q.quæ incip.quæ-
ritur, quæ sit differentia &c.& no.do. Hugo in sum. vt lit.
42 non contesta.§.sunt & alij casus. ¶ Reprobantur, si† à iudice
non recipiantur, vel ab alio eius mandato, cum ipse impedi-
tur exceptioni interesse non potest, vt.C. de episco. & cleri.
authen.si iudex.& extra de offic.deleg.c.super quæstionum.
43 ¶ Reprobantur † testes, si recipiantur lit. non contest. quia
regulare est: quia nec ad diffinitiuam sententiam,nec ad rece-
ptionem testium procedi potest lit. non contesta. vt in auť.
de testi.§.pe. & extra vt lit. non contesta. per totum, nisi in
incidentibus,& emergentibus,& quando contingit iudicem
facere inquisitionem,vt cùm testes ad perpetuam rei memo-
riam publicantur,vt in famoso teste,licet omnia per tex. ple-
nius explicantur, vt.C.de iudi.l.properandum.C. quomo-
do & quando iudex.authen. qui semel. & not.de hac mate-
ria.C. qui ad ecclesi.confu.authenti. præsente.¶ Reproban-
44 tur† testes, si deficiunt in numero,quando fuit certus nume-
rus designatus,& introductus,vt in testamentis vbi sunt ne-
cessarij.vij.testes.C.de test.l.hac consultissima.in codicillis.v.
vt.C. de codicil.l. vlti. Et in debito, quod celebratum est in
scriptis,& debitor vult partem illius debiti,vel totum solue-
re creditori.vbi sunt quinque testes necessarij,facta differen-
tia, causa mortis, vbi sunt quinque testes necessarij,vt. ff. de
dona.causa mort.l.vlti.aliâs vbi numerus testium non adijci-
45 tur, duo sufficiunt, vt.ff.de testibus.l.vbi.¶ Reprobantur† te-
stes, si non sunt rogati vt in confessione testamenti, & in cre-
ditoris confessione dicentis sibi solutam pecuniam vt in au-
thenti.nisi rogati.C.de test.& in diuor.vt insti.de mili. test.§.
planè. ac testamenti apertione, vt.C. quemadmo. testamen.
46 aperian. l. j. ¶ Reprobantur † testes voluntate illius contra
quem producuntur coram arbitro.C.de testi.l.vltima.¶ Re-
47 probantur† testes in casibus, in quibus oportet probari per
scripturam, & non per testes: qui casus multi sunt in quibus
non valet probatio facta per testes,sed necessaria est scriptu-
ra. In primis in emancipatione,vt.C.de fide instrumen. l. in
emancipatione. C. de emancipat. lib.l. vlti. Item cum sa-
larium datur aduocato, pro patrocinio suo, vt. C. de suf-
fra. l. vnica. Item in contractu celebrato ab ecclesia, vt in
authen.hoc ius porrectum. C. de sacrosan. ecclesi. Item in te-
stamentis in scriptis habitis,& codicillis, vt. C. de testamen.
l.hac consultissima. Item in sententijs diffinitiuis,& interlo-
cutorijs, quæ in scriptis sunt proferendæ, vt.C.de senten. ex
breui.re.l.ij.&.iij.Item in contractu emphyteutico, vt.C. de
iure emphyteu.l. ij. Item cum vadit clericus extra prouin-
ciam,qui literas testimoniales ferre debet, aliâs fides non ha-
betur ꝙ sit clericus,vt.C.de episcop. & cleri.l. si qua per ca-
lumniam. Item cum dicit aliquis se habere mandatum, super
iurisdictione aliqua, vel negotio à domino Papa, vel Impe-
ratore sacras literas debet habere, aliâs non creditur ei, vt
C.de manda.princip.l.j.& extra de offic.delega.cum in iure
peritus.Item in donationibus insinuandis, quæ excedunt li-
bram auri, & in omnibus causis in quibus est necessaria au-
thoritas iudicantis præstari, vt in emancipatione tutorum &
curatorum, donationibus & inuentarijs faciendis, & in sin-
gulis actis scribendis. Item in alienatione rerum minorum,
vt extra de probatio. capi. quoniam contra falsam. C. arbi-
trium.tuto.l.fina.C.de administra.tuto.l.lex quæ tutores. &
institu. de adopt.§.ij.&.iij.C. de donatio.l. si quis argentum.
§.sancimus.Item in protestationibus fiendis ne tempus cur-
rat alicui & ad interrumpendas præscriptiones, vt. C. de
episcopa.audien.l. si præsul.&.l.vltima.&. C. de annal. ex-
cept.l. vt perfectius. Et in quodam alio casu, qui legitur. C.
si min.se mai.di.l.si quis alterius.potest tamen in omnibus su-
pradictis & in alijs etiam, quando specialiter hoc actum est,
vt non valeat aliter contractus, nisi scriptura interuenerit, vt
C. de testibus.l. testium. C. de fide instrumen. l. contractus.
cum minori numero illorum quos scriptura exigit, vt dixi-
mus supra, & not. in.l. emancipatione. C. de fideiusso.&.C.
de bono.possessio.l.bonorum. & extra de senten. & re iudi-
ca.in capitulo, si dicat. & omnia nota.ibi. ¶ Reprobantur,
48 † ex quo probatio non releuat producentem: quia articuli
non faciunt ad causam,vt.C.de probatio.l.ad probationem.
49 ¶ Reprobantur † testes si producantur testes extra, vel
super quibus non est actum, vt argumen.ff.de petit.hæredi-
tã.l. si quis libertatem.ff. de iureiuran.l. si duo patroni. quia
de qua re cognouit iudex, de ea pronũciare debet, vt.ff. de
iudicijs.l. de qua re.&.l.solutionem.&.l.nõ potest.ff.familiæ
erciscundę.l. ne fundus .ff. communi diuidun. Sed quæri-
50 tur † an testis debeat interrogari de facinoribus suis si fur-
tum vel dolum vel rapinam commiserit, vel si sit excommu-
nicatus.& de alijs causis quæ tanquam infames de iure repro
bantur,cum multæ sint, vt dixerunt quidam. Et dixerunt
quidam quòd non: quia non sunt ad hoc producti. nam su-
per alijs non debent testificari, nisi super his super quibus
sunt producti:& si super alijs deponant,non tenēt eorum te-
stimonia, per iura superius allegata. ¶ Alij dicunt quòd
non debent interrogari: sed si interrogentur & confiteantur
aliquid,non tenet.vel valet quod preiudicet eisdem,vt illud:
per patientiam multa tolleramꝰ,& illud: multa fieri non de-
bent,facta tamen tenēt.&,multa à principio non tenent quę
tractu temporis conualescunt. ¶ Alij distingunt inter te-
stes maliciosos,& malæ famæ. Infamia facti notati interro-
gentur,alij non.nos credimus interrogandos: quia iudicem
oportet cuncta rimari, vt.xxx.quæst.v.cap.iudicãtem.C. de
iudic.l.iudices. & in authenti. ibi signata. nam interrogandi
sunt testes de omnibus circunstantijs, an sint honesti, & de-
alijs,vt.iij.quæstio.ij.&.xxij.quæstio.viij.cap.cecidit. & de
pœni.distinctio.j.§.aut facta.& extra de testibus.capit. cum
51 causam. ¶ Reprobatur† effrenata multitudo testium per
ipsum iudicem. refrenata saltem vsq; ad quadragenarium
numerum terminata, vt extra de testib.c.cum causam.& ex-
tra de probatio.c.licet.& extra de cleri.excom.mi.c.latores.
& hunc intelligis numerum minuendo, vel superstitem cum
in dicto numero,secundum magnitudinem causæ, & paruita
tem,& qualitatē personarum, vt.xxvj.quæstio.ix. pauca vel
multa dicunt.xlv.distinctio.disciplina.non enim quadrage-
narij possunt conueniri, ex illa generali clausula rescripti: ex
tra de rescript.ca.sedes. sed hoc est magis ne conueniantur
ex clausula generali, quidam alij. quòd determinatur.c. In-
nocen.quod incipit, multis iuris articulis. per quod capitu-
lum.iiij.testes debent interuenire per vnumquemque articu
52 lum. ¶ Reprobãtur † testes, si eorum dicta non sunt reda-
cta in publica monumenta, seu forma: vt extra. de testibus.c.
licet.&.C.de fide instrumē.l.iudices.& authētica ibi signata.
53 ¶ Reprobantur testes, † vt non compellatur quis testes vel
instrumēta contra se vel sibi nocitura producere, vt.C.de te-
sti.l.nimis.C.de edẽdo.l.j.&.l.qui accusare.nisi in casu qui est
notatus: cum præses conuenitur finito officio. compellitur
enim exhibere iudices,& alios domesticos,& familiares suos
quos habuit in officio, vt inueniãtur, vel forte, vt conferant
testimonium de his quæ commissa sunt in officio, vt.C. de
asses.l.j.not. in.l. consensu.C. de repu.¶ Reprobantur testes
54 † qui velut inuiti non compelluntur contra voluntatem ipso
rum ferre testimonium: sicut sunt senes, valetudinarij, miles,
& quicũq; magistratꝰ qui reipublicę causa absunt vel,& qui
bus nõ licet venire ad publicum, vel qui in exercitũ annonã
conducunt,vt.ff.de testi.l.inuiti. Senes intelligũtur, qui com
pleuere.lxx.annos, sicut in excusatione tutelæ,& publicorũ
numerum obseruatur,vt.ff.de iur.immuni.l.iij.&.C.qui ęta-
te.l.iij. Quidam male glossauerunt, dicitur hoc fortè in vale-
tudinarijs & infirmis mittere sacramentum eis ad domum,
sicut al's fiet in iuramēto necessario & iudiciali, vt.ff.de iure-
iur.l.ad personas egregias.cum simi. ¶ Reprobantur † pro-
55 xenetę ferre testimoniũ, nisi vtraq; parte præsente,& consen
tiente perhibent testimonium. possunt tamen admitti si vo-
lunt,vt in auť. de testi.§. quoniam non possumus. contra in
decre. noua de testi.c. mediatores. quæ loquitur in symonia
vt ibi loquitur, & quis dicatur proxeneta, dic vt in sequen.
56 articu. ¶ Reprobantur † hermaphroditi, vel non compel-
luntur, sed qualitas sexus consideratur, vt.ff. de testi.l. repe-
tundarum.&.l.ex co.hermaphroditus dicitur, qui vtrũq; se-
xum habere probatur, vt.ff.de statu hominum.l. quærit pro-
xeneta est qui interest hominibus laudãdus,& tanꝗ media-
tor interuenit inter contractus,& ipsos ad concordiam redu
57 cit,vt.ff.de proxe.l.ij.& vltima. ¶ Reprobantur† testes ferre
testimonium ratione adminiculi sanguinis,& parētelę. vnde
liberi & parentes descendentes & ascendētes vsq; in infinitũ
testimonium inter se ferre non possunt,vt.C.de testi.l. paren
tes.fallit in casibus ꝙ patet filiosa.testamentum faciente an-
te missionē ꝙ pater potest esse testis, vt.ff.de testi.l.qui testa-
mento. Professio verò matris, est recipienda cùm quæritur
de ętate filiorum,non vt testis sit sed vt ex eiusdē responsione
iudex melius inuestiget ueritatem,& ita intelligitur.l.rem.ff.
de prob.& ad hoc.iij.q.iij. Item in criminali.x.q.v.itē testis
ff.de testi.l.testis. Item fallit casualiter, vt cùm quærit̃ de ęta-
te,& natiuitate filiorum, vt extra qui fil.sint legi.ca. referen-

a ¶ C. per tuas. Hic finitur tract. domini Ia. egidij, & incipiūt addi. Ang. de Perusio ad pręfatum Bar. Tho.

te.& capi.per tuas[a]. ¶ Item cùm agitur de impedimento ma-
trimonij ratione consanguinitatis & affinitatis, vt extra de
test.c.quoties.& extra de sentē.& re iudi.c.tenor.extra q ma.
accusare pos.c.vlti.xxx.q.vij.c.j.&.iij.&.c.cæterū. Si agitur
anteq̄ matrimoniū sit contractū, vel nō distractū: tunc admit-
ti videatur scilicet cū matres testificantur.c.super eo. extra de
testi.in quo casu dicitur in ipso tex.cōsultationi tuę taliter re-
spondemus : quia mater filiæ incrementum videtur diligere,
& honorem, vbi est vir potentior & superior diuitijs, potētia,
& honore, ac nobilitate suspectus esse videtur. vnde versus:
58 Si qua vult aptè nubere, nubat pari. In criminali non† cogi-
tur ferre testimonium frater contra fratrem, sed nec cogitur
quis ferre testimonium frater contra socerum, generum, vitri-
cū, priuignū, sobrinū, sobrinam, & qui priore gradu sunt vel
cōtra parentes patroni sui. Item nec libertus viri, compellitur
cōtra vxorē, nec libertus vxoris cōtra virū. Item nec patron9
cogit libertū liberti, & volentes non recipiūtur cōtra patro-
nos. Item est notabile q̄ libertus patroni mei contra me, & li-
bertum suū non possunt compelli ferre testimoniuū: nec pro
eis compelli possunt, vt.ff.de testa.l.iij.&.l.si aduersus.& sicut
contra prędictos non cogitur ferre testimoniū: ita nec pro eis:
quia testis iurat pro vtraque parte veritatem se dicturum, sed
ego cogor dicere contra eum: ergo & pro eo. Si autem velim
vltrò testificari testificabor pro eis, & contra eos, licet Placen-
tinus nil se legisse dicat de his. nec hic omittamus in hoc mem-
bro, quòd supra dixi: quia nullus existens in peccato mortali
valeat ferre testimonium, licet aliqui docto. contradicant, &
malè, ea suspicio quę reddit iudicem, & iudicantem suspectū,
eadem simul reddit testimoninm suspectum, & eadem ratio-
ne: & quia iudices, & testes, debent carere omni suspicione, &
si hoc est in iudice: multò fortius in teste à cuius sententia & di-
59 cto non possumus appellare. ¶ Reprobantur† si non dicunt
in vero se vidisse, & interfuisse, & in eorū præsentia esse actū,
& cōtractum maleficium, vt.C.de testi.l.testium: not.ff. de te-
stamen.militis.l.diuus.in fi.& qui affirmaretur se audiuisse di-
centem aliquem &c. vbi per doct.not. q̄ testis debet probare
& testificari per sensum, & tactum qui conueniat dicto suo cui
subijcitur, vt dicta.l.iij. de testi.nota.in.l.ij.§. item labeo.ff.de
aqua plu.arcen.not.per Innocē.in capi.cum causam.extra de
testi. Nam testes debent iurare veritatem quam nouerint, vt
iiij.q.ix.c.certū.nec miscere falsum, vt.iij.quæstio.ij.c.nullam,
nec de suo aliquid adijciant, nec quòd bonum videtur addāt,
vt.iij.quæstio.ix.c.pura. Item q̄ dicant pro vtraque parte, vt
xiiij.quæstio.non sanè. ¶ Vnde regulare est q̄ dictum testis
non valeat, si dicat se ita credere, facit tamen aliqualem præ-
sumptionem tale testimonium, vt dicitur de priuata scriptu-
ra, sicut cum adiuncto protulero, sicut dicimus de delinquen-
te tormentato, accusante socios suos, & complices in facinore
commisso. Item in casu, valet testimonium de auditu, & credu
litate, vt de aqua plu.arcen.& facti operis memoria.ff.de pro-
60 bationibus.l.fina. ¶ Item† cùm agitur de impedimentis ma-
trimonij consanguinitatis & affinitatis: tunc testis præstet sa-
cramentum continens duo, scilicet auditum, & credulitatem.
debet enim dicere ita audiuisse à maioribus, & creditur.extra
de testib.c.quoties.xxx.q.v. de parentela. hodie oportet q̄
isti qui testificātur viderint aliquos in gradibus cōsanguinita-
tis constitutos.extra de testi.licet ex quadam.in fi.verūtamen
forma iuramenti est, q̄ iuret plenè dicere veritatem. extra de
symo.licet heli.vel cum agitur de statu ecclesiæ vel monaste-
rij q̄ aliquis ordinarius superior vel delegatus, ad hoc missus
q̄ aliquam ecclesiam vel monasterium reformet in capite &
membris: tunc duplex est forma iuramenti testis nam iurat di
cere veritatem, de his quæ scit, vel credit in ecclesia vel in mo-
nasterio reformando, vt in.d.c.cum dilecti.de accusa. Itē cum
aliquis dicat testem infamatum de crimine, cum de crimine
contra eum non probetur, infamatus iuret se immunem à cri-
mine esse quo infamatur & purgatores iurabunt se credere
illum verum iurasse. extra de pur.ca.c.fin. &.c. quoties. aliter
enim non possent iurare ne subeat anceps periuriū: q̄ permit
tendum non est.C.de in litem iuran.l.videamus.ff. rerū amo.l.
61 marcellus. ¶ † Vltimò quæritur an testes dati valeant repro-
bari, & quando? & certè ante aperturam possumus reprobare
exceptiones in personas eorū opponendo & post aperturam
obijcimus cōtra personas, vt.d.l.si quis.&.l.testiū.&.l.fin. Se-
cundū ius canonicū, non licet post publicationē testium obij-
cere in personas nisi iuramentū opponens firmauerit, q̄ hoc
ex malicia non procedat nisi ante publicationē fuerit prote-
status id, vel potuerit ostēdere q̄ post publicationē didiscerit
q̄ modo obijcit p̄sonas testiū. Sed quid si p̄ ipso dixerit de fa
cili se nō credere, vt extra de testi.c.præsentiū.& ibi not.Bar.

62 Testes † verò ab aduersario inductos, possumus
reprobare, vt dictum est. testes verò meos
vel datos à me nō possum reprobare, si velim in eo-
rū personas opponere: quia q̄ à me approbatū est, amplius nō
possum reprobare.ff.de neg.gest.l.pomponi9.C.de reb.cred.
l.generaliter. Sed dictis eorū opponere possum: quia à princi
pio p̄meditari non potui quid testes dicturi essent. secus in di-
uersis scripturis à me approbatis: quia à principio videre po-
tui, & ipsis non vtēdo prouidere. & hanc materiā vide copio-
sè.C.de fid.instr.l.scripturę.extra de fid.instr.ca.scripta.& ex-
tra de testi.c.testimoniū.& eo modo accipere mihi licebit, cō-
tra tuos & alios inducere ad reprobandū p̄sonas tuorū & mi-
hi à iure cōceditur p̄sonas testiū defendere.extra de symo.c.li-
cet heli.&.c.p tuas.& etiā cōfirmare.iij.q.iij.de iudice. ¶ Vlte
63 rius† nō licet reprobare testes meos, quos vltra produxi. nam
si hoc tibi liceret iam quartos produceres cōtra tertios cōpu-
tatis his quos in principali produxi & sic liceret producere
quartos, & sic non esset finis & in infinitum produci, extra de
testib.c.licet delictus. infinitas enim est euitenda.C. de sacro-
sanc.ecclesi.l.vt inter diuinū.C. de iudi.l.properādum.& ex-
tra de do.& cōtu.c.finem litibus.ff. de re iudica.l.à diuo pio.
§. si emptor. ff. de arbi. l. non distinguemus. §. quæsitum.
¶ Et idem dici potest si ego & tu produximus testes in
principali causa. nam tibi licebit obijcere in personas eorum,
id est meorum & in personas tuorū. & sic tui testes producū-
tur cōtra meos, & mei cōtra tuos. & sic cuilibet nostrū licebit
tertios producere testes ad defensionē illorū quos in princi-
pali causa produxi & ad reprobationem illorū, qui producti
64 sunt ad reprobandū. ¶ † Sed quęritur quæ pœna imponatur
testibus reprobatis. videtur quòd nulla.C.de reb.creditis.l.ij.
nam iureiuran.religiosus habet Deum vltorem, vt ibi dicitur.
Sed distingue quia pœna periurij remotio iuris est.xxij.quęs.
j.cap.p̄dicandum.hæc enim imponitur pro quolibet peccato
mortali, hoc est in iudicio animæ si iudicio corporis est pœna
depositionis.xxij.quęs.iij. pro sacramento in foro iudiciali
est amotio à beneficijs. extra de iureiuran. capi.tuam. & cap.
quærelam. sed hoc est secundum iura canonica sed secundum
iura ciuilia Deum satis habet vltorem: nisi iuramentū in con-
tractibus opponatur.ff.de cri.stellio.l.fi.C.de transac.l.si quis
maior.&.C.de pig.l.quoties.lib.xij. Tu dicas testē reproba-
tū, puniri motu iudicis.C. de testi.l.testiū.&.l.nullum. nec eis
fides amplius debet adhiberi: quia qui semel malus, semper
præsumetur malus &c. iudicamus enim de præterito & præ-
senti ad futurū, vt.s.diximus. ¶ Quidā dn̄t testē falsum posse
cōueniri ciuiliter actione in factum, vt emēdet dānum q̄ quis
pro testimonio falso passus est, cùm his duob.modis agitur.ff.
de fal.l.diuus.&.l.falsi.&.l.fin.non est dubiū testem falsum.l.
corne.de fal.teneri cuius pœna in libero homine est deporta-
tio & bonorū publicatio: in seruo vltimū suppliciū.ff.ad lęg.
corne.de fal.l.ij.j.respō.vbi dicit.§.vltimus q̄ pœna legis cor-
rigatur qui falsas testificationes facit, & testimonia falsa adin-
uicem dicētia. hodie autem aliter videtur per iura aut.vt nulli
65 iudicum.§.fi. ¶ † Sed quid si iudex vel tabellio, vel alia perso
na similis, patiatur videre dicta testium productorum anteq̄
aperiantur, & publicentur aduocatis, vel partibus, sicut mul-
ti faciunt, & malè? certè tenentur crimine falsi.ff.ad.l.corne.de
66 fal.l.j.in princip. Sed† quid si testis, iudex, vel notarius, reue-
lauerunt dicta secreta partibus, vel aduocatis partium? certè
crimine falsi tenentur & hoc in quolibet reuelante secreta
consilij, vel dignitatis, vel ciuitatis secreta Potestatis præsi-
dis, vel alicuius præsidis præsidentis alicui senatui. ¶ Et idem
in iudice qui reuelat sententiam, quam sit laturus anteq̄ pro-
nūciet.ff.de fal.l.j.j.respons. vbi dicitur, si causa pronuncian-
di, vel non dicendi, pecuniam acceperit.arg.l.j.§.is qui depo-
nit.ff. de pœ.l. si quis aliquid. §. iustitiam. C. de his qui sibi
67 ascri.l.pe.ff.de offi.pręsi.l.obseruandum. ¶ † Sed quid si testis
dixit aliquid quod prosit alteri parti, contra quam produci-
tur. Dicunt quidam valere, cum testis iuret, pro vtraque par-
te dicere veritatē. Alij cōtra, cùm tantum super articulo pro-
ducentis sit inductus: ergo tantū super his testificari debet.ff.
de peti.hæred. l. si quis libertatem. Et de hac materia in alio
casu tangemus. Nos distinguimus, quia si apparet in actis,
super quibus aduersarius producit testem quòd contra ip-
sum testificari voluerit, & aliquid in his testis dixerit, va-
let: & prodest eis: aliter non: quia omnia in actis debet appo-
nere: quia non creditur iudici, nisi quatenus constet per legi-
tima documenta.C.de proba.l.fi.& de fide instr.l. cōparatio-
68 nes. ¶ † Sed quęritur an iudex ordinarius vel delegatus posit
vocare homines non suæ iurisdictionis ad testificandum su-
per negotio quod vertitur coram eo? & lex videtur dicere
q̄ sic.C.

ꝙ sic.C.de testi.l.nullum.& no.glo.ordi.in.l.edita.in prin.C.
de edict.diui Adri.tol.not.ff.quemad.testa.aperian. l. si quis
ex signatoribus.not.in.l.j.in fin.ff. de requi.re. & ibi latè per
Bar.& not.in.l.cùm vnus.§.is qui. de bo.aut.iudi.pos.cum si.
Ange.Sed quæritur an omnes testes qui sunt de iurisdi.ad te-
stificandum testimonium veritatis possint compelli?& vide-
tur ꝙ sint compellendi in ciuilibus maximè. C. de testib.l. si
quando.ff.de tab.exhi.l.vtrum.§.exhibere.& in aut.de testi.
coll.vij.§.quoniam.& in multis decreta.de test.cog. xiiij.q.ij.
c.quam.&in criminalibus videtur testes esse cogendos.ex-
tra de testi.c.cum causam.& de testi.co.c.præterea.&.c.super
his.&.c.cæterum.&.c.fi.& extra de symo.c.licet heli. ¶ Item
cum certæ personæ sunt quibus nocet si denunciat vt testimo
nium feratur veritatis.ff.de testi.l.iij.§.iul.&.l.inuiti. sequitur
ꝙ in alijs personis,aliter est seruandum.ff.ad muni.l.j.sed hæc
vera sunt, ꝙ in criminalibus compelluntur testes ad testificã-
dum,cum de crimine ciuiliter agitur. & ita seruatur vbi pœ-
næ pecuniariæ pro criminalibus imponuntur, vt corporalis
deportatio siue alię. Si verò istę pœnæ imponuntur corpora-
les siue alię:non videntur compelli testes. Alij dicunt compel
li istos testes qui se subtraxerunt gratia, vel timore, odio,vel
amore. Alij dicunt compelli in criminalibus, si aliter veritas
liquere non potest,quàm per testes,quos quis compellere po
test. & ita videtur decretalis velle. xiiij.quæst.ij.c. quamquam. extra
de testi.co.c.j.&.c.cõtra.&.c.peruenit. prima verior,licet ho-
die consuetudo Romanæ curiæ tenet ꝙ nullus testis cogatur
vbi de crimine agitur qualitercunque agatur de crimine. &
ita obseruatur in literis non apponendo clausulam consuetã.
Si autem testes qui fuerunt nominati gratia, odio, vel timore
subtraxerunt per censuram ecclesiasticam: veritatis testimo-
69 nium perhibere cogantur. ¶ † Sed quæro:esto quòd testes cõ
pelluntur ad perhibendum testimonium veritatis,qualiter cõ
pellentur. Respon.mulcta indicta,vt.ff.si quis ius di. nõ obtẽ.
l.j.vel captis pignoribus ad exemplum tutoris vel curatoris,
satisdare nolentium,quorum publicum est officium,sicut te-
stium,vt insti.de satisd.tut.§.j.& de excu.tut.§.fi.vel ad exẽ-
plum parentum,nolentium alere filios.ff.de lib.agno.l.si quis
à liberis. Item potest exbãniri secundum consuetudinem ciui
tatis, quæ tenenda & obseruanda est vbilibet, vt. ff. de offic.
proconsul.l. si in aliquam. Item per iudicem ecclesiasticum
potest excommunicari ad quam pœnam deueniendum est,
cum alia deficiunt remedia.extra vt li.non contesta.c.tuæ.li-
cet prælati nostri temporis pro leuibus, & minimis causis,
ipsos exercent tanquam gazaros, & pueros minimè instru-
ctos,& ipsos projciunt tanquam lapides,& in ipsos sententiã
excõmunicationis ferunt,non recolentes eius ꝙ legitur.ff.de
liber.& posthu.l.cùm quidam &.ff.de pœ.l. interpretatione.
xj.quæst.iij.c.nõne.&.c.Deus omnipotens.extra de appel.l.
reprehensibilis.xj.q.iij.indigne.&extra de senten.excom.sa-
cro.& nouissime.Inno.iiij.c.cum medicinalis sit excõmunica-
tio,& non mortalis. exigit & requirit ꝙ sententia excõmuni-
cationis pensata correctione feratur,& inscriptis certa de cau
70 sa. ¶ † Sed quare dicit de testibus ꝙ in criminali sint coram
iudice præsentendi ad testificandum testes in ciuili si sunt in
alia prouincia, sunt literæ describendæ ad alium rectorẽ pro-
uinciæ, vel loci, vbi testes degunt & partes mittere, vel eius
procuratores, vt ibidem recipiantur testes.C. de fid. instru. l.
iudices.in aut.ibi signata.& in aut. de test.§.si verò sancimus.
Sed si iudex,præses vel rector,non vult parere talibus literis
& recipere testes iuxta formã articulorũ & interrogatoriorũ
& interclusorum,poterit ne iudex qui mandauit dictos testes
recipi iudicem,vel rectorem prouinciæ,cum nõ obediat cor-
rigere? & videtur ꝙ non:quia par in parem non habet impe-
rium. sed cum iurisdictio commissa & alia destinanda cum
literis supradictis nulla essent sine aliqua correctione, quod
lex non vult vt.ff.de offic.eius cui man.est iuris.l. mandata.in
71 fi.&.ff.de iur.om.iudi.l.magistratibus.in fi. ¶ † Sed nunquid
tempus currat probare volenti, ꝙ testes sint contumaces vo-
cati legitimè qui nolunt testificari?certè non: cum per ipsum
non stetit.argu.ff.quib.ex cau.ma.l.sed & si per prætorem.§.
ait prætor.&.ff.de leg.iij.l.pater filiũ.aliâs non restituitur. Si
verò stetit per iudicem, tunc contumaci non debet iurisdi-
ctio denegari, vt ea.l.§.sed si cum decreto.nota.in.l.cum
ea. C. qui accus. non pos. not. per Bartol. in. l. si quis iusti-
niani.§.si bono.ff.de hæred.insti.cum simi.& in.l. mancipio-
72 rum.ff. de opt.leg. Ange. ¶ Sed † quid si isti testes moriun-
tur medio tempore, & sic volens ipsos producere non po-
test probare de iure suo, & ita cum non deficiat ius, sed iu-
ris probatio.ff. de testa.tuto.l. duo sunt titij. perdit ne emo-
lumentum quod ex actione proposita consequi poterat &

valebat?an hęredes istorum testium,teneanť damnum emen-
dare ꝙ sustinuerat, qa testificari noluerant? Dicunt quidam
ꝙ nõ,ex regula generali:qa quãdo morte naturali extingun
tur,hæredes non tenentur nisi lis esset contest.cum defuncto
vel in eo ꝙ ad hęredes puenit.C.ne ex deli.defunc.l.j.Dic ta-
men contra: quia qui occasionem damni dat damnum dedis
se videtur.ff.ad.l.aquil.l. qui occidit.§. in hac quoq;.tamen
peccat mortaliter:quia subtrahit testimonium alicuius, qui
non potest probare,nisi per testes:ideo compellendi sunt ad
satisfactionem, sicut in alijs mortalibus, contingit. vij.q.j.c.
73 illi qui.xxij.q.j.prædicãdum.xxx.q.j.præceptum. ¶ † Sed
adhuc quęriť:estò quòd testes sunt recepti super aliqua causa
& quæstione processus:non tenet ipso iure ordine non ser-
uato: nunquid attestationes & acta valeant? Dicunt quidam
ꝙ sic.C.de iudi.l.properandum.C.de testi.l. publicati.C. de
testi.in.l.gesta.Sed nos contra sentimus:qa quãdo principale
nõ tenet,nec eius accessoriũ:& quicquid sequiť ex eo vel ob
id.C.de legi.l.nõ dubium.C.de sen.& interlo.om.iud.l. pro-
74 latã. ¶ Sed adhuc † qa articuli danť ad probandum intentio
nem partis aduersæ,& altera pars facit interrogatoriũ cõtra
datos articulos.& certè vltro citroq; copia danda est,vt.ff.de
eden.l.j.§.edenda sunt oĩa. ¶ Sed an articuli & interrogato-
ria in actis poni debeant? certè sic, vt nil de contingentibus
omittatur.& qa omnia sunt in publicam formam redigenda
extra de proba.c.quoniã cõtra falsam.sed qa adhuc ita diciť
in rubricella tabellionis,isti sunt testes recepti à tali contra ta
lem,nec apparet testes receptos in pręsentia partium:nunqd
aduersa parte præsente poterit reprobari?quia non apparet
de pręsentia nisi demonstreť.C.de contrahen.& cõmit. stip.
75 l.optimam. Sed quæro † pone ꝙ dicanť testes recepti super
positionibus & actis factis sicut faciunt tabelliones volentes
vitare laborem scribendi,an sufficit vt certum sit super qui-
bus articulis sint recepti? dicunt quidam ꝙ sic vt videatur
vndecunq; & quomodocunq; in iudicio ius suum deduxisse
C.de anna.excep.l.fin. Nos dicimus cõtra:qa generalitas pa-
rit obscuritatem.ff.de iur.fis.l.ita fidei.quę generaliter dicunť
nisi specialia annotentur esse neglecta.ff.de iniu.l.item apud
labeonẽ.§.teneť hoc edicto &c.no.in.l.alimenta.l.basilico.&
a in.l.sanctio.ff.de pœ.cũ si.[a] hæc de reprobatione testiũ suffi-
76 ciãt. ¶ Quæstio talis † est:dať terminus vtriq; parti ad probã
dũ.xv.dierũ intra quẽ terminũ testes rei fuerũt vocati,& iu-
rauerũt corã iudice & nõ deposuerũt.elapso dicto termino,
fuit alius terminus partibus assignatus & peremptorius intra quẽ
probare deberent quicqd vellent,nec in dicto termino depo
suerunt dicta testiũ. ¶ Quæsitum est an de iure possint dicta
testis recipi,& examinari:& an possit procedi dictis testibus
nõ receptis neq; examinatis?& ꝙ testes sunt recipiendi plu-
ribus rationibus ostendiť. Prima ratio est:qa sicut actio tẽpore
peritura perpetuať per solã citationẽ ita ꝙ possit lis conte-
stari & in causa procedi.C.de anna.exce.l.vt perfectius. Ita &
testiũ receptio perpetua videtur,ex quo citati coram iudice
iurauerunt vt postea, & maximè cùm dies iuramenti & dies
depositionis scribi debeat.quid plura?per solam citationem
perpetuatur iurisdictio iudicis,aliâs tempore peritura.extra
de offic.deleg.c.grauatum.quanto magis debeť perpetuari per
acta iudicij.argu.à minori.C.de sacrosan.eccle.aut.multoma-
gis.& de diuer.tẽp.pręscrip.l.de accessionibus. ¶ Secũda ra-
tio sumitur: probationum facultas non est angustanda.C.
de hęret.l.quoniam. imò est fauorabilis. & ei leges pinguius
subueniunt.C.de iureiuran.l.generaliter.ff.de testi.l. serui.ff.
de interd.l.neq;.& sic non videtur dicendum ꝙ testes iurati
non deponant,ne probationum facultas depereat. ¶ Tertia
ratio sumitur ex eo ꝙ satis diligens videtur reus postquam cu-
rauit ꝙ testes ita iurarẽt,& cõpareãt corã iudice.vnde iudex
debuit facere examinari tempore iuramenti.ꝙ si nõ fecit: ste a
tit per iudicem,non per partem.& negligẽtia iudicis nõ de-
bet afferre nocumentum:quia alteri per alterum non debet
iniqua conditio inferri.ff.de reg.iur.l. non debet. Nimirum,
posito ꝙ non fuerit diligens reus in probando: quia non fe-
cit testes deponere suum dictum:tamen in iudicijs,mora pur
gatur.ff.si quis cau.l.ij,& quòd ibi not. Accur. Si ergo para-
tus est reus post terminum facere deponere:audiẽdus est.ar-
gu.ff.de arbi.l.si cum dies.§.si quis ex litigatoribus. ¶ Quar-
ta ratio est: quia iudex post peremptoriũ, potest gratificari
parti,in pręiudiciũ alterius partis.extra de offi.dele.c.consu-
luit.& quę ibi Bar.no.&.C.quomodo & quãdo iudex.l.j.po
test etiam post peremptorium testes iuratos examinare:arg.
d.l.cum dies.§.si quis ex litigatoribus. & hæc pro hac par-
te dicta sufficiant. ¶ Econtra ꝙ testes non sunt recipiendi sa-
tis euidenter ostenditur. ¶ Prima ratio: quia non sufficit so-

a ¶ Cum si. Adde ꝙ hęc scripta sunt p do. Ang.de vbal. de Peru.addita ad trac. de reprobatione testiũ, & sequtur quęstio disputata per. d. Ange, in his terminis videlicet quęstio talis est &c. Th.dip

lacitatio ad probandum teſtimonium, & teſtium receptio ad iuramenta: & maximè propter verba ſecundi termini in quo continetur ꝙ intra terminũ probare debeat. verum eſt enim reum non probaſſe. argu. ff. in ius voc. vt eãt. l. ſi. nihil enim actum credimus, dum aliquid reſtat ad agendum. C. ad ſylla. l. cum ſyllanianum. verba enim ſunt accipienda cum effectu. ff. ꝙ quiſque iur. l. j. & illud dicitur eſſe perfectum ꝙ conſtat ex omnibus ſuis partibus. Secunda ratione defenditur ꝙ teſtes non ſunt recipiendi: quia iura contemptoribus ſui iuris denegantur. ff. de anna. excep. l. ſi. in fin. debet enim reus eſſe ſolicitus vocari facere teſtes ſuos, vt deponant, & eos cogi facere per remedia iuris vel ꝓtoris, quæ ſunt múlta. ff. de ven. inſpici. l. j. ꝙ ſi non fecerit: ei eſt imputandum, vt. d. l. j. Et ſi prædicta non fecit: ſi tamen proteſtatus fuiſſet: ei non profuiſſet, vt. C. de inoff. teſt. l. contra maiores. &. C. de anna. excep. l. j. nec enim in hoc caſu ex mero iudicis officio proceditur, nec ad officium iudicis pertinet teſtium examinatio, ſine partis requiſitione. extra de accuſ. c. qualiter. ſic ad requiſitionem partis, teſtes ſunt examinandi, & cogendi. vnde dic teſtes prædictos examinandos non eſſe ex quo intra terminum examinati non ſunt: quia non poteſt iudex gratificare vni, in detrimentum alterius partis. iiij. q. ix. c. fin. & ita debet vni parti deferre, vt alteri parti non faciat iniuriam. C. de ſtat. & imagi. l. j. &. ij. q. iij. c. quæritur. Et dicit Papa: ita ſumus in iuſtitia debitores, vt alijs non faciamus iniuriam. extra de fo. compe. c. ex tenore. & poſt terminum ita debet audiri, ſi ius partis non fiat deterius. ff. ſi quis cau. l. & ſi poſt tres. ſed hic ſi recipiantur fit deterius in totum ius partis, & tollitur per exceptionem probandam quę probat non eſſe. ff. de peti. hæred. l. deperditum. & de tribu. l. illud. Tertia ratione, non ſunt teſtes examinandi: quia iudex poſt terminum non debet eos audire, vt de adopt. l. mancipiorum. ff. de accu. l. titia. de inge. manu. l. diffamari. maximè cum iuri ſuo reus videatur renunciaſſe. C. de remiſ. pig. l. ſi eo tempore. aliâs nullus eſſet litium finis. Et hæc ſufficiant pro alia parte. ¶ Sol. in hac quæſtione videtur præiudicio melioris ſententiæ ꝙ de rigore iuris teſtes examinandi non ſunt, ſed de æquitate ſi iudici videbitur examinabit teſtes. argu. d. c. conſuluit. de offic. deleg. & quæ ibi not. tamen de neceſsitate non faciet: quia quicquid &c. Et ſic relinquitur iudicis officio, & arbitrio penſatis circunſtantijs. ar. ff. de teſt. l. iij. Odo. in quæſtione prædicta conſuluit do. Rober. de nouaria: quia producens fecit ꝙ potuit, & debuit, ſcilicet faciendo teſtes iurare, & introducendo coram iudice, cùm examinatio eſt facienda motu iudicis & examinandi debeant ſecretum iudicis intrare, vt in Daniele. C. de teſt. l. nullum. ¶ Ad illud ꝙ dicitur de. l. ſi quando. respondetur ꝙ lex iſta non intelligitur de citatione data iudici. Sed cùm teſtes de longinquo producuntur, producuntur interdum inuiti, & nolunt recedere à nouatione. ſ. à primis negotijs. & l. prædicta dat dilationem iudicialem fauore teſtium xv. dierum intra quem terminum debent examinari facere dictos teſtes, ꝙ ſi non fecit tenetur. non ob. l. inter litigatores. & l. properandum. quę loquuntur quando actoris & rei pręſentia eſt neceſſaria. & aliâs procedi non põt. Sed in caſu præſenti, eorum præſentia non eſt neceſſaria. do. Dy. eſt in hac ſententia ꝙ examinatio teſtium, intra dilationem iuratoriam, etiam poſt dilationem fieri poſsit. per. l. j. in fi. ff. de bo. poſ. ex teſta. mili. vbi dicit, ꝙ miles receptus ad iuramentum ad tota receptus videtur, & in hac opi. eſt Gui. in Spe. in ti. de teſte. §. & qualitatem, & qui ſunt producendi. verſi. his quoque. & de dila. ver. in primo. & verſi. ſed quid ſi inſtrumenta.

¶ Eiuſdem an frater poſsit eſſe teſtis in cauſa criminali fratris.

QVæro an frater in cauſa criminali fratris poſsit ferre teſtimonium? & videtur ꝙ volens ſic: inuitus non argu. à contrario ſenſu. l. j. ff. de teſtib. &. l. lege iulianus. &. l. ſeq. &. ff. de quæſtio. l. j. §. ſed nec libertum. ibi, inuitus teſtimonium &c. & etiam dicit Azo in tit. de teſtib. etiã inter parentes & liberos, & in infinitũ. C. de teſti. vbi de hoc. Præterea conſanguineos quos prætor prohibere voluit, prohibuit vſque in infinitum. C. de teſtib. l. parentes, &. ff. eodem l. teſtis. Si idem voluiſſet de fratribus hoc feciſſet. C. de caduc. tollen. l. vnica. §. ſed ne varietas. & omnes qui non prohibentur &c. argu. l. j. ff. de teſtib. Præterea, non eſt præſumendum quod charitas fraterna deieret & immemor ſit ſuæ ſalutis. C. ad leg. iul. re. l. fina. cum anima ſit rebus præferenda. l. ſancimus. C. de ſacroſ. eccleſi. ¶ Econtra videtur etiam quod etiam volens non admittatur: quia valde amicus pro amico repellitur. ff. de teſti. l. teſtium. j. reſpon. Et ideo multò fortius repellitur frater: quoniam fortius vinculum: & ideo maior eſt affectio conſanguinitatis, quàm amicitiæ. nam amicitia tãquam res accidentaliter proueniens de facili variatur & tollitur. ff. de confir. tu. l. in confirmando. ad fin. Sed fraternitas eſt res naturalis, & adeò ſtabilis, quod nullo alio facto poteſt ſeparari. ff. de pact. l. ius agnationis. &. ff. de regu. iur. l. iura ſanguinis. Dulcis eſt enim amicitia, inter fratres. C. communia vtri. iudi. l. poſſeſsionum. & de leg. j. l. ſi domus. §. qui confitetur. meritò ergo frater fortius quam amicus vllus, eſt à teſtimonio repellendus. ¶ Præterea, qui vni de genere iniuriam infert, totum genus iniuriaſſe videtur. ff. de libe. cau. l. j. ij. & . iij. ff. de iniurijs. l. j. §. iniuriarum. verſicu. item ait. Et ſi frater per mediam perſonam erit teſtis: certè nullo modo cum eius propria cauſa videatur, & omnibus in cauſa ſua principaliter & ſecundariò, dicendi teſtimonium facultas interdicenda eſt. C. de teſti. l. in omnibus. C. qui accu. non poſſ. l. ſenatus. vbi eſt optima & not. conferens ad hanc quæſt. ¶ Præterea ſi fratri meo vel vlteriori conſanguineo inferatur iniuria: de illa non poſſum cognoſcere vel iudicare. ff. de iniur. l. lex corneli. in princip. Et ratio eſt, vt ibi dicit gloſſ. quia toti generi iniuria videtur illata. hoc probant tres. ll. ff. ad. l. corne. de ſic. l. j. §. fin. ibi, vel ſibi vel ſuis. & l. ſancimus. C. de agri. & cenſi. lib. xj. & C. qui accu. non poſ. l. ſenatus. in apparatu. ar. ff. de li. cau. l. j. ij. & iij. Accedit ergo ad prædicta, ꝙ pariter conceditur mihi à iure impunè propulſare vim neceſſarijs meis illatam: ſicut & quæ mihi infertur, vt. d. l. j. in prin. ff. de ſic. & not. vnde vi. l. j. Præterea cum per mediam fratris videar offenſus, ſum inimicus: & inimicus teſtis eſſe non poteſt. ff. de teſt. l. teſtium. in prin. & in authen. eod. titu. §. ſi verò odioſus. & ratio eſt: quia inimicus de inimico facile mentitur. ff. de quæſtioni. l. j. §. quęſtioni. Præterea nedum de inimico ſuſpicantur. l. autores, ſed de inimico amici mei. ff. de teſtib. l. ſi eundem. §. ſi accuſatio. Præterea, vt tactum eſt in contrarijs allegationibus, edictum de teſ. eſt prohibitorium: & prohibiti repelluntur ſi admittuntur. l. j. §. j. ff. de teſt. ſed patet ꝙ frater teſtificari in cauſa criminali fratris prohibetur, & à verbis & authoritate legis minime eſt &c. nam dicit author legis ꝙ iſti demum ſunt ad teſtimonium admittendi qui ſuſpicione carent. ff. de teſt. l. ob carmẽ. ad fi. eo. ti. l. iij. §. j. ibi, ſuſpicione careant. & in authen. de teſt. §. ſancimus. & fratres & vlteriores ſuſpicione non carent: quia cõſanguinitas inducit ſuſpicionem. ff. de app. l. etiã ſi pluſorio. lex quippe cum conſanguinitate tantum præſumit ſuſpicionem ꝙ repellit tutorem & remouet à tutela, & procuratorem à procuratione, & iudicem à iudicando. C. de excu. tu. l. humanitatis. ff. de procu. l. aut affinitate. &. ff. de iniu. l. lex corne. ij. reſpon. Item dicimus vt repellantur à teſtificando teſtes. multo magis cum de ſimilibus idem debeat eſſe iudicium, vt. ff. de conſti. pec. l. j. §. de pupillo. ¶ Conformis eſt enim argumentatio de teſtibus ad tutores, & ad iudices: quia quorumlibet eſt officium, ſeu munus ciuile perſonaliter & publicum. ff. de mu. & ho. l. munerum. ij. reſpon. ff. quemad. teſta. ape. l. ſi quis ex ſignatoribus. & ſi opponatur: teſtis iurat, & ſic non eſt pręſumendum quod deieret affectione conſanguinitatis, reſpon. non ob. talis obiectio: quia tutor & iudex iurant, vt in authẽ. vt iudi. ſine quoquo ſuf. §. ſic igitur. & in authen. iuſiuran. ꝙ præſtatur ab his. in princ. &. §. j. nihilominus nam iuri iure præponderat ſuſpicio conſanguinitatis, ꝙ propterea iudex à iudicando prohibetur in cauſa conſanguinei. d. l. lex corneli. & tutor ab adminiſtrando, ſeu tutelam gerẽdo, cũ habeat tutor litigare cum ſuo cõſanguineo pupillo cauſa ipſius tutoris, vt dicta. l. affinitatis. cũ diuerſum in rẽdẽdo teſtimonio in cauſa cõſanguinei non video. Cùm igitur fratris teſtimonium non careat ſuſpicione, & teſtes ſuſpicione non carentes improbati ſunt: & fratres meritò repelluntur. ¶ Præterea cõſtat: ad probanda crimina exigũtur probationes luce meridiana clariores, & teſtes idonei omni ſuſpicione carẽtes, & omni exceptione maiores. l. ſciant cũcti. C. de proba. &. C. de contrahen. & com. ſtip. l. optimam. ad fi. ibi, per teſtes itaque idoneos. ff. de teſt. l. hoc carmẽ. & in aut. de teſt. §. ſancimus. quæ perfectio & idoneitas non cadit in perſona fratris volentis deponere, adeò in abiecto flagitio lucidè cõuerti oportet, vt vix negare audeat quæ cõmiſit. C. de pœnis. l. qui ſententiam. Quid plura? caſus eſt in iure: conſanguinei offenſi teſtes eſſe non poſſũt. iij. quæſtio. v. c. conſanguinei. vbi conſanguinei accuſatoris aduerſus extraneos, teſtimonium non dicant. c. accuſatores. &. c. teſtes. extra de accuſ. c. cum oporteat. nec ob. ff. de teſt. l. lex iuli. & l. ſeq. &. ff. de quęſt. l. j. §. nec quidẽ fratrem. Ex quibus. ll. dicunt, quidam potius ſuperficialiter ꝙ meduliter iura intelligentes, ꝙ conſanguinei & affines vſque

fines usque ad. xij. gradum uolentes, possunt esse testes, sed leges illę certè nō dicūt imò dicunt quòd non cogātur inuiti, vnde arguunt & dicunt à contrario sensu legis admittuntur, & sic intelligentes errant. Sic arguo prout. d. N. quia ponit duo brocharda adinuicem dependentia. vnum est tale: fortissimū est argumen. à contrario legis sumptum. ff. de offici. eius cui mādata est iurisdict. l. j. §. j. ff. de test. l. ex eo. ff. de libe. & posthum. l. gallus. j. respon. extrà de his quę fiunt à præla. c. cum apostolica. Et appositum brochardum quòd licet à contrario sensu. leg. arguere. l. conuenticulam. C. de episcop. & cleri. C. de iurisdict. omnium iud. l. nemo. &. C. de condi. inser. l. ij. ¶ Vera solutio huius brochardi est duplex: ambętamen in idem recidūt Primò quòd quotiescunque ex electione argumentationis cōtrarij sensus resultat prauus intellectus contrarius conditioni legis: tunc non est licitum sumere argumen. à contrario sensu legis. & ita intellige iura pro secūdo brochardo allegata. ¶ Et est ratio: quia iniquus & prauus intellectus, subaudiendus non est. ff. de verborum obligationi. l. titia. §. idem respondit. & l. cùm patrem. C. de condi. inser. vel aliter. & quod in idem quò ad effectum recidit cum primo, quotiescunque à contrario sensu electio est circa probationes ratio quæ inest expressè à lege posita: tunc non licet sumere argumen. à contrario sensu. leg. aliâs sic, uerbi gratia: quilibet inuitus potest cogi ad testimonium perhibendum, & ratio est. quia officium testis est munus ciuile, & publicum merè personale, ad quod inuiti cogantur. ff. de mune. & hon. l. magistratus. & dicta leg. si qs ex signatoribus, &. C. de testib. l. si quando. ¶ Hoc fallit, in fratre, nepote, & alijs consanguineis vsque ad gradum. xij. vt non cogantur inuiti in causa consanguinei testimonium dicere: & loquuntur iura bene intelligentibus in contrarium allegata, & consimilia. l. lege Iul. cum seq. ff. de test. &. ff. de quæstio. l. j. §. nec quidem fratrem. & est ratio defectus fidei, propter suspicionem parentelæ: quia cum occasione consanguinitatis suspicione non careant: tales testes igitur frustra cogentur testimonium dicere: & ea suspicionis ratio, sibi vendicat locum in fratre, seu alio consanguineo sponte testificante, quę in coacto, & inuito sponte: ergo talis contrarius sensus subaudiri non debet, cum eadem sit suspicio & prohibitionis ratio: & vbi est eadem ratio, ibidem ius statui debet. l. à titio. ff. de verborum obligat. Et accedunt ad ista quæ glossantur. C. ad turpili. l. si fœmina. vbi est glos. ordi. quæ prædicta dicit & est gl. ordinaria in. c. translato. extrà de consti. denuo quis dicetur in causa criminali contra fratrem idoneus testis: cum iniuriam illatam fratri tanquam propriam vindicare teneatur. C. de his quibus vt indig. l. fratrem. & l. sororem. &. C. qui accusa. non pos. l. senatus. Sol. dico fratrem non esse idoneum testem in cā criminali fratris, sed suspiciosum: ideo non admittendum. ¶ Quid autem si iudex eum admisit, & examinauit? Respond. non valet dictum eius, nec fidem facit: quia factum iudicis nō potest tollere iura naturalia, vt consanguinitatis, & sanguinis. ff. de ferijs. l. j. §. si uerò. ff. de regul. iur. l. factum à iudice. ī princip. & hæc omnia vera sunt si non sunt in eiusdem patris potestate multò magis si sunt in eiusdem patris potestate. Quid in consobrino? Respond. idem: quia eadem est ratio: ergo & idem ius. ¶ Præterea sola affinitas videtur repellere posse testem, vt in authen. de testi. §. quia verò. in gloss. magna. quæ incipit. imò videtur quod affinitas inducit suspicionem. ff. de procur. l. aut affinitate. C. de excu. tut. l. humanitatis. & testes debēt oī suspicione carere. l. titium. in princ. ff. de testib.

Tractatus domini Nelli de sancto Geminiano de testi.

SVMMARIVM.

1 *Omnes possunt esse testes, qui non prohibentur.*
A testificando repellitur, qui prohibetur à iudicando.
3 *Inimicus etiam reconsiliatus, de recēti repellitur à testimonio.*
4 *Inimicitia an sit parua uel magna, arbitrio iudicis relinquitur.*
5 *Amicus non oīnò à testimonio repellitur, sed ei minus creditur.*
6 *Cōiurator, seu conspirator, repellitur à testimonio.*
Testes instrumenti, uel scripturæ non repelluntur propter amicitiam.
7 *Pater uel mater pro filio, uel filius pro patre uel matre, quādo possit esse testis?*
8 *Consanguineo in contradictorio iudicio, minus creditur, sed in non cōtradictorio magis.*
Frater pro fratre, & contra fratrem, in causa ciuili admittitur: secus in causa criminali.
9 *Collaterales & consanguinei, uolentes, inter se admittuntur etiam in criminali.*
Et quādo inter extraneos in causa ciuili?
10 *Socius pro socio testificatur, si emolumentum ad ipsum non spectat.*
11 *Domestici, quando admittuntur?*
Clientulus & mercenarius, domestici sunt.
12 *Vasallus testificatur pro domino, & contra dominum: libertus cōtra patronum non testificatur.*
13 *Testis de uniuersitate, quando poßit esse in causa uniuersitatis.*
14 *Prælatus uel rector ecclesiæ in causa suæ ecclesiæ potest esse testis.*
15 *Criminosus in crimine perseuerans, non admittitur ad testificandum.*
Si ex quatuor existētibus ī una domo, unus occiditur, an alij poterint examinari?
16 *Particeps criminis, non admittitur etiam ad iudicium, præterquam in causa hæresis, & symoniæ.*
Infamis & legibus odiosus, testificās cōuinci debet per idoneos.
17 *Homicida admittitur de iure ciuili: secus de iure canonico.*
Testis qui interrogatus dicit se homicidam, non potest puniri.
18 *Fur, raptor, & adulter manifestus, uel quilibet existēs in peccato mortali non admittitur.*
Associās aliquam ad committendum adulterium, an admittatur in causa adulterij?
19 *Infamis quādo admittatur in testem?*
Infamia testis, poterit etiam post mortem probari.
20 *Excommunicatus & suspensus à testimonio repellitur. et an pro excommunicato, uel contra excommunicatum.*
Accusator, non potest esse testis.
Hermaphroditus, non admittitur.
Nec Iudæus, uel paganus, uel hæreticus, cōtra Christianum: pro Christiano sic.
21 *Impubes quibus casibus testificetur, & factus pubes potest testificari de eo quod uidit in pupillari ætate.*
22 *Monachus & canonicus irregularis, non testificantur sine licentia superioris: in causa suæ ecclesiæ sic.*
Clericus ī causa suæ ecclesiæ admittitur.
Administrator ecclesiæ admittitur super contractu quem celebrauit.
23 *Seruus, quādo poßit esse testis?*
24 *Testis intestabilis, qui communi opinione reputatur testabilis, quādo admittatur.*
25 *Cōditio testis inspicitur, tempore testimonii, quando testes sunt de substātia rei.*
26 *In probāda inhabilitate testis, sufficiūt duo testes.*
27 *Dictum testis, trahitur ad tempus iuramenti.*
28 *Qui non potest facere testamentum, nō potest ferre testimonium.*
29 *Cæcus testificatur de auditu, quando habet uoces notas, & de his quæ uidit ante cæcitatem.*
30 *Pauper quando admittatur ad testimonium, & de his qui portant crucē.*
31 *Iudex, aduocatus, procurator, actor, & assessor, quādo poßint esse testes?*
32 *Mulier in criminalibus non admittitur, in ciuilibus sic, & in codicillis.*
Mulieri inspicienti aliquam, et asserenti non esse cognitam, an credatur?
33 *Fideiussor pro debitore qui soluendo est, testificatur.*
Cedens pro cessionario, an possit esse?
34 *Creditor pro debitore, non testificatur.*
Non testificatur quis contra eum, quem in ius uocare non potest.
Legatarius, tutor, familia officialis quando?
35 *Frater pro uxore fratris testificatur.*
Magister pro discipulo, compater pro compatre quando?
36 *Maior. lxx. annis. non compellitur esse testis.*
37 *Iudex, dat saluum conductum testibus.*
Testes non uocātur à lōge. qn̄ plus expēderetur quā esset ualor causæ.
Testibus, debent expensæ fieri.
38 *Testes si sunt citati, & non comparent, & quid si tardant deponere de remedio, remissiuè.*
39 *Testis qui non uult cōparere ut ueritas occultetur, punitur crimine stellionatus.*
40 *Testis, quibus casibus cogatur testificari?*
41 *Testis qui uenit ad iudiciū et iurauit nō recedere sine licētia iudicis, quòd non possit teneri ultra. xv. dies.*
42 *Testis qui non fuit citatus nec monitus, si deponit cū iuramēto, probat.*
43 *Testium receptio, contra non citatum, non ualet.*
44 *Iudex debet inquirere de conditione testis: & si non īquirit, dictū ualet.*
45 *Quarta dilatio ad producēdos testes, qn̄ detur, & quādo quinta?*
46 *Ante publicationem. idē testis sæpe non producitur nisi ex causa.*
47 *Testes possunt produci publicatis testibus: etiam si est renunciatum productionii testium.*
Renunciatio facta specialiter de non producendo testes super aliquo capitulo, tenet.
48 *Iudex inquirens, publicatis testibus, potest testes inducere.*
49 *Iudex ex officio potest recipere testes in causa, post aperturam testium, etiam ad coadiuuandum.*
50 *Procurator non īducit testes, stante statuto, quòd non possint induci nisi à principali.*

Tractatus Circa materiam teſtium.

51 Si teſtes ſunt recepti parte abſente, intelligitur parti exceptio reſeruata.
52 Teſtes ſi ſunt præſentes, examinantur per iudicem.
53 Iudex quãdo poſſit mittere notarium, ad examinandum.
54 Si teſtis dicit nõ dixiſſe, prout ſcripſit notarius, creditur magis notario ſi iudex fuit præſens. & nu. 246. & . 251.
55 Teſtibus productis, poteſt opponi cõtra earum perſonas.
Exceptio ſi obſtat uni, nõ retardat proceſſum ſi adſunt alij.
56 Exceptio cõtra teſtes, quãdo ſit proponenda.
57 Producẽs teſtes, opponit cõtra eius pſonam ſi cauſa de nouo emerſerit.
58 Proteſtatio facta cõtra perſonam teſtis, cõtra me producti ſi pro me deponit, mihi nõ nocet niſi fuerit talis proteſtatio ratificata per partem.
Facta publicatione, nõ poteſt obijci cõtra perſonas teſtium niſi proteſtatio fuerit à principio facta.
59 Teſtis iuramentum, quid cõtinere debeat?
60 Teſtis qui depoſuit nõ iuratus, ſi poſtea iurat, nõ probat.
61 Iurare de credulitate, quis poſſit?
62 Eccleſia ut poſſit arma ſpiritualia exercere, ſufficit quòd habeat iuſtitiam ueritatis indubitãter, licet nõ probatam.
63 Teſtis qui iurat dicere puram, & meram ueritatem, deponẽdo de fama nõ probat.
64 Teſtis qui nõ iurat tactis ſcripturis, ſi deponit falſum poteſt puniri.
65 Dies depoſitionis teſtis qui iurauit & depoſuit, editur, et nõ iuramẽti. & numero. 71.
66 Teſtis compellitur per ordinarium, ut iuret coram eo.
67 Teſtis qui iurat dicere ueritatem ſuper articulis, ſi deponit extra, quãdo probet.
68 Iuramẽtum teſtis, poteſt cõſenſu partium remitti.
69 Teſtis iurãs dicere ueritatem ſuper tota cauſa principali, intelligitur ẽt ſuper emergẽtibus.
70 Habẽs terminum ad probãdum, nõ dicitur probaſſe, ſi facit teſtes in termino iurare.
72 Teſtis qui iurauit in termino, licet extra terminum deponat, dicitur in termino depoſuiſſe.
Citatio partis, quòd requiratur in iuramẽto teſtium.
Teſtes nõ præſumũtur iurati niſi de iuramento in actis appareat.
73 Teſtes poſt litem conteſtatam, nõ ante recipiuntur, ubi ponit. xxxiiij. caſus, in quibus recipiuntur ante litem conteſtatam.
74 Teſtes recepti ante litem cõteſtatam, ut quia ſenes uel infirmi nõ publicãtur. & quãdo publicẽtur reo præſente in iudicio & actore abſente infrà numero. 78.
75 Quãdo teſtes dicũt ſe nihil ſcire, poſſunt alijs publicatis teſtibus ſuper eiſdem capitulis produci.
76 Teſtes examinandi ad æternã rei memoriã, corã quo iudice examinẽtur?
77 Teſtes ad æternam rei memoriam pro reo publicati, eidem proſunt ſaluo iure opponendi contra perſonas eorum.
79 Citatio perſonalis, an requiratur quãdo teſtes extra ordinẽ examinãtur?
80 Præſentia partium quòd non ſit neceſſaria, quando teſtes publicantur.
81 Atteſtationes non publicatæ, nõ faciũt fidem.
82 Poſſidens poteſt petere examinari teſtes, ad æternam memoriam. ſecus ſi nõ poſſidet.
83 Duo teſtes, regulariter ſufficiunt.
Septuaginta duo requiruntur, in depoſitione epiſcopi Cardinalis.
Quadraginta quatuor, in preſbytero cardinali.
Viginti ſex, in diacono cardinali.
Septem aliorum clericorum.
84 Quinq; teſtes requirũtur, in probanda ſolutione debiti in ſcriptis, & quibus caſibus requirũtur plures uel pauciores, latè. & uide etiã nu. 87.
85 Dicto unius teſtis, quãdo credatur, ubi ponuntur. xxix. caſus.
85 Volẽs producere. xl. teſtes, & iudex nõ uult recipere niſi, xx. quod poterit appellare.
88 Tabellio qui cõfecit inſtrumẽtũ, quòd cõnumeretur in numero teſtium.
89 Practica examinandi teſtes nõ latinos, per notarium latinum.
90 Teſtis quòd nõ poſſit dictum ſuum in ſcriptis deponere, maximè ĩ criminalibus.
91 Teſtis nõ examinatur ſuper articulo, ſuper quo nõ eſt inductus, & quando iurat ſuper eo ſuper quo non fuit inductus.
92 Teſtis deponẽs ſuper depẽdentijs, & connexis, nõ dicitur deponere extra articulum.
93 Articulus quòd producatur, nõ eſt de ſubſtantia probationis.
94 Dictum teſtis uerum, in articulo non uitiatur, ſi teſtis dicit falſum extra articulum.
95 Iudex cogit teſtem in iudicio ad dicendum ueritatem, licet extra iudicium dicat ſe nihil ſcire.
96 Teſtes qui cõpelli poſſunt, quando deponunt ſpõtè debet in actis redigi.
97 Expenſis producentis mittitur notarius, ad egregias perſonas.
Teſtes de longinquo producens, facit expenſas.
98 Teſtium dicta, ſcribi debent.
99 Teſtes debẽt ſecundum interrogatoriam examinari, ut proſint producenti: aliàs habentur pro non receptis.
100 Teſtimonia iudiciaria, duobus modis dicuntur.

101 Teſtes ſeniores, præferuntur iunioribus.
102 Inſtruere teſtes qui interfuerunt negotio, licet.
103 Teſtis ſuſpectus, interrogatur de circunſtantijs.
104 Teſtis unus ſubrogatus loco alterius, propter caſum ad actum ĩchoatũ debet interrogare alios teſtes de geſtis in eorum præſentia.
105 Teſtis ſentiens commodum etiam in conſequentiam, quando poſſit teſtificari?
106 Teſtes repeti, quando poſſint?
107 Teſtis quando poſſit dictum ſuum declarare, corrigere, uel interpretari, uariare non poteſt.
108 Iudex poſt concluſum in cauſa, an interroget teſtes?
109 Teſtis etiam ex interuallo, declarat dictum quando fungitur officio iudicis. & teſtis.
110 Teſtis qui uariat, an probet. & ſi dicit primò quod non recordatur poſtea ſic, ſtatur ſecundo dicto.
Dicto teſtis facto in iudicio. ſtatur licet contrariũ extra iudiciũ dixerit.
111 Si dixit imo ſic, ſtatur ſecundo.
Teſtis ſi dixit hodie neſcio, poteſt cras dicere ſcio, & ſtatur ſecundo, ſi dicat antequam ſit locutus cum parte.
112 Teſtis deponẽs ambiguè, quãdo poterit ĩterpretari pro quo depoſuerit?
113 Teſtes magis idonei, requiruntur magis in criminalibus quã ĩ ciuilibus.
Iuramentum in ſupplementum probationis, non defertur in cauſa criminali ciuiliter mota.
114 Teſtes in cauſa criminali torquentur. et quid in ciuili?
115 Teſtis quando uacillat notarius, ſcribit uacillationem de mandato iudicis: idem ſi trepidat, uel mutat colorem in facie.
116 Teſtis deponens de uiſu, poteſt reprobari ratione naturali.
117 Teſtis deponens ſuper inquiſitione, ſi dicit occidẽtem cognouiſſe, ſed non occiſum, non probat.
118 Teſtis deponens ſuper inceſtu, ſi deponit coniunctionem carnalẽ, & non cõſanguinitatem, an probet?
119 Teſtes quorum unus deponit de ueritate, alius de fama, probant.
120 Publicatio teſtium, qualiter fiat, & in ſcriptis redigatur?
Publicatio teſtium, non poteſt peti ab eo qui eos non produxit.
121 Publicatio teſtium ſi omittatur, iudicium tamen ualet.
122 Publicatione facta, poteſt contra teſtes conſenſu partium opponi.
123 Publicatis teſtibus. quibus caſibus poſt didicita teſtificata poſſint teſtes produci? ponuntur. xix. caſus.
124 Teſtes poſt didicita teſtificata, non poſſunt ſuper eiſdem articulis examinari, ſuper alijs ſic.
125 Teſtes ſi rectè culpa iudicis non fuerũt examinati, publicato proceſſu poterunt iteratò examinari.
126 Teſtes etiam de uolũtate partium, nõ admittũtur poſt didicita teſtificata.
127 Teſtes examinantur poſt didicita teſtificata, quando primi dixerunt nil ſcire, uel non recordari.
128 Teſtes publicato proceſſu, poſſunt admitti ad probandam exceptionem ſi terminus ſtatutus ad probãdum, nõ ſit lapſus.
129 Teſtes ut probent, neceſſariò concludere debent & aſsignare rationem dicti concludentem.
130 Teſtis debet reddere rationem per eum ſenſum de quo percipitur id, de quo teſtificatur.
131 Senſus uiſus, quomodo pro omni ſenſu corporeo accipiatur.
132 Viſus propriè & ſtrictè, eſt actus uidentis oculo corporali & intellectuali.
133 Poſſeſſio, probatur per uiſum.
134 Teſtis ſi deponit aliquem dominum quia uidit, non probat.
135 Teſtis deponens ſuper his quæ percipiuntur iudicio intellectus, nõ probat, niſi reddat rationem dicti.
136 Ratio teſtis bona, facit dictum bonum, & mala malum, & dictum adaptatur, ad quod ratio.
137 Teſtis debet à iudice interrogari de cauſa ſcientiæ, & ſi non interrogat, præſumitur in eo malitia.
De circunſtantijs, non poteſt interrogari.
138 Teſtis ſemel reddens cauſam dicti, non debet ulterius interrogari, ſed de circunſtantiis ſic, ad ueritatem inueſtigandam.
139 Teſtis ſi non reſpondet in cauſa ſcientiæ, ſtante ſtatuto, quod de cauſa ſciẽtiæ ĩterrogari debeat: aliàs non ualeat depoſitio, quòd nõ pbat.
140 Teſtis aſsignans ineptè rationem dicti, non probat, ẽt ſtante ſtatuto qđ teſtibus credatur, licet non reddant bonam rationem.
141 Teſtis non reſpondens de cauſa, quia non fuit interrogatus, probat.
142 Teſtis ſi in reddendo cauſam rationis, dicat ſic: quia ſic reperio in meo memoriali, quod de hoc feci, probat.
143 Teſtis dicens: quia præſens fuit probat uiſum & auditum.
144 Teſtis deponẽs per uerbũ credo: in ijs quæ ſunt de peritia artis, an pbet?
145 Teſtis deponens per uerbum neſcio, non debet ulterius interrogari.
146 Ratio in teſte ſuper filiatione, emancipatione, uel communi opinione, qualis eſſe debeat?
147 Teſtes deponẽtes ſuper dominio, debẽt de facto: & nõ de iure deponere.
148 Teſtis ſi dicit, uidi quem ſanum. an probet. ſi dicit uidi publicum inſtrumentum.

Teſtis ſi

149 Testis si dicit, quod uidit furari capam Martini, probat furtum.
150 Si dicit quòd loquebatur, probat.
151 Si dicit quòd talis dixit uerba displicibilia, probat & inductus ad probandam defensionem probat, si dicit quod uidit.
152 Testis deponens de causa uisus idonea, licet loquatur grosso modo, probat etiam auditum.
Sensus exteriores, sunt quinque, & qui interiores.
153 Bartholus cum intellectu uolauit ad ea quæ non possunt intelligi, nec probari nisi per summos uiros.
154 Verbum principale libelli, dicitur substantia libelli.
155 Adiectiua libelli, sunt conditio, modus, demonstratio, qualitas, locus, tẽpus, quantitas, & similia.
156 Si ago quod promisisti purè: & probatio est quod sub cõditione, an dicatur probata intentio?
157 Si ago quod mutuaui sub conditione, & probo quod mutuaui purè non probatur contractus.
158 Testes deponẽtes circa demõstrationẽ, quomodo debeãt cõcludere?
159 Si accuso Petrum & Seium, quod intulerũt in Petrum duo uulnera, ex quibus mortuus est, non probo de Seio sed de Titio quod Titius condemnetur.
160 Testis reprobatorius, si ĩterrogatus nõ reddit causam, non probat ita perfectè sicut ille qui reddit bonam.
161 Testes quãdo sunt cõtrarij, illi præualẽt qui reddũt meliorẽ causam.
162 Notarius & testes tenẽtur ad ĩteresse partis, etiam ratione erroris.
163 Testis deponẽs de auditu, regulariter nõ probat. & ibi qñ, remissiuè.
164 Testis qui dicit credere, uel sic sibi uideri, nõ pbat, & quid si dicit, sic mihi uidetur?
165 Testis interrogatus de diffinitione rei, debet respõdere.
Diffinitiones quæ sunt iuris, pertinẽt ad doctores.
166 Testis dicẽs quod uidit Titiũ tenere & possidere probat, licet interrogatus quid sit possessio, respõdeat nescio.
Testis põt ĩterrogari, qũo ĩtelligat uerba iuris, & tenetur scire iura:
167 Ius pro facti qualitate, interdum ponitur.
168 Testis debet haberé notitiam sensus, non impressionem intellectus.
169 Testes cõtrarij, cõcordãtur ĩ numero pari, ad euitãdam pœnam.
170 Attestationes quæ sunt interpretãdæ in meliorem partem.
171 Testis, quia uicinus, probat quem bonum et malum.
Testis qui dicit scio, quia scio: an probet?
172 Testis ĩterrogatus de fama, licet dicat uera in capitulo cõtẽta, nõ pbat, nisi dicat causam, & à quibus habuit ortũ ẽt nõ interrogatus.
173 Famam nõ probat testis qui dicit, publicè dicitur.
174 Testis interrogatus de ueritate, si dicit se nihil scire, ĩtelligitur de ueritate, non fama.
175 Famam probat testis, non solũ de his de ratione, sed quibus reddit etiã eorum de quibus non reddit.
176 Testi in ĩfamia alicuius non creditur, nisi reddat rationem, & quãdo sufficiat deponere in genere?
177 Testis deponens de fama in causa appellationis, debet probare per id quod incidit ante litem motam.
178 Credulitas in teste, non excusat à calumnia in iudicio.
179 Rusticus deponens super possessione si dixit, quia uidit quod possedit tãto tempore, probat.
180 Testis qui dicit Titium possedisse decem annis, & non dicit, de quibus, singulariter non probat.
Et si dicit possedit decem annis, & plus, nihil operatur.
181 Testis dicẽs Titiũ possedisse per annum, patiente Seio, non probat.
182 Testis inductus ad probandum mutuum, ut probet, qũo deponat.
183 Si ex testibus unus deponit de quinq;, alius de decem: non probatur contractus in quinque.
Decimæ receptio, et iurisdictionis exercitiũ, pbatur per testes singulares.
184 Testibus discordantibus de ualore, seu æstimatione rei, quibus stetur, & qũo magis duobus affirmãtibus, quã mille negãtibus credatur.
185 Testis examinatus in palatio Potestatis, dixit contractum celebratum in palatio episcopi: super alio articulo dixit ĩ hoc palatio, saluatur eius dictum ad pœnam euitandam.
186 Si unus testis dicit de se, & socio, & similiter alter: an probant & dicantur singulares?
187 Simul dicitur fieri quãdo ordo, uel narratio facti non permittit aliquid simul fieri, sed successiuè.
Adulterium probatur per testes, qui uiderunt adulterãtem per rimulam, unus post alium.
Vsurarium aliquem esse probatur per testes singulares.
188 Aliquem se exercuisse iurisdictionem. Cecus super iurisdictione.
Aliquem se cecum. ciuitatem habere ciues. Aliquem esse filium filij. Aliquos esse fratres quomodo probentur?
Aliquem contractum factum à muto, quomodo & qualiter probetur.
189 Interesse singulare qualiter probetur per testes?
Si unus testis deponit de decem, alter de. xv. an sint contrarij?
190 Testis super identitate rei remissiuè. Item,
Testis qualiter deponat, ut imponat fidem instrumento, qđ legi non põt.
191 Arbitrio iudicis committitur, an sit fides testibus adhibenda.
192 Necessaria ad fidem testis, & ut periurus puniatur.
193 Testi pro una parte deponenti, si interrogatus pro alia noluit respõdere, non creditur.
194 Testibus simul examinatis, licet probent, tamen non creditur.
195 Testes deponẽtes per eũdẽ præmeditatũq; sermonẽ dicuntur subornati.
Arbitrarium est iudici, eis credere.
196 Testis qui dicit testamẽtum falsum, sed de tenore non recordatur, nõ impedit aditionem ex testamento.
197 Testis qui dicit notarium errasse, puta non audiuit hæc uerba, probat errorem, sed non qualiter.
198 Testis semel inductus, si super eodem, secundò inducatur, & dicat non recordari, qualiter deposuerit, & aliter deponat, an probet?
199 Testi non plenè factum narrãti, non creditur.
200 Testi plus perito creditur, etiam si negatiuè loquatur.
201 Testis deponens super eo quod est remotũ à natura cõtractus, nõ pbat.
202 Testis qui accepit pecuniam ad deponẽdum, in præiudicium eius à quo accepit pecuniam an ei credatur?
203 Testis recipiens pecuniã ut dicat testimonium etiã uerũ, punitur de falso.
Dans pecuniam testi ut uerum testimonium dicat, punitur.
204 Testes non pereunt, instantia perempta.
205 Testium dicta an faciant fidem in alia instantia, an cõtra ipsosmet testes?
206 Testes recepti ad excipiendum, quando faciant fidem ad agendum?
207 Testis deponens super alio, quàm fuerit inductus an probet?
208 Testes non rectè examinati, probant in longinquis partibus.
209 Testis, non tenetur recordari de tempore.
Nec uitiatur dictum, si non deponit de loco & mense.
Tenetur habere notitiam diei: quando est de substantia.
Melius debet recordari de loco, quã de tempore.
In criminali, non tenetur de die deponere.
210 Testis si non recordatur de tempore, ualet testimoniũ eius in interdicto.
Et si errant in tempore, probatur spoliatio.
211 Negatiua, qualiter possit per testes probari.
212 Testis examinatus, qui non debuit examinari quod non faciat indicium, & quando & qualequale præiudicium.
213 Testes singulares, non probant contractum usurarium, nec certum crimen hæresis.
214 Testes dicuntur singulares, in actu distinctiuo.
Testes dicuntur uarij & singulares, qñ unus de una, alius de alia pbat.
215 Testibus contrarijs, & inter se repugnantibus absolutè, et simpliciter nõ adhibetur fides.
215 Testes adinuicẽ repugnantes non simpliciter, sed secundum quid, quia unus de maiori, alter de minori, statur minori.
Testis qui uarius, qui contrarius, & qui uacillans.
217 Testis sibijpsi cõtrarius, per dolum punitur.
218 Testis qui habet cõsimilem causam, est suspectus.
219 Iudex non tenetur facere scribi in actis, quare non adhibet fidẽ testibus.
220 Acta iudicij ualent, licet in eis non sint scripta nomina testium.
221 Actus celebratus coram populo, uel populum repræsentante non requirit præsentiam testium.
222 Si ex testibus aliqui dicunt filium in maiori quantitate institutum filiam in minori, alij dixerunt eos institutos, æqualiter intelligitur, scilicet eodem tempore.
223 Concessionem factam motu proprio, nõ probatur testibus.
224 Protestans contra testes potest uti eorum dictis ad excludendas probationes aduersarij, non ad fundandã intentionẽ. Et si petit pro se examinare, uidetur à protestatione recedere.
Solus consensus partium non sufficit, ad cõualidanda dicta testium quæ nõ ualent.
225 Testis qui primo deposuit, postea super ultimo interrogatus dixit se nescire, intelligitur nisi ut supra dixit.
226 Testis interrogatus de aliqua re, si dicit se obliuioni tradidisse propter infirmitatem, iustè allegat.
227 Testis examinatus ĩ loco, ubi quis passus fuit casum: facit fidem alibi.
228 Instrumentum, qualiter reprobetur per testes.
229 Instrumenta & testes, an possint pro parte acceptari & pro parte non.
230 Cõtrarietas testiũ uel uarietas, qualiter sit cõcludenda etiã ut probẽt?
Iudex habet arbitriũ, quando dicta testium sunt cõtraria.
231 Testis falsus, uariãs, qualiter puniatur.
Cautela pro teste, quando torquetur.
232 Iudex non admittens defensionem iuris, punitur ac si non admitteret defensiones innocentiæ. suprà in. l. presbyteri. nu. 14.
233 Testis qui dicit falsum in circunstantijs, quod tenetur de falso.
Iuramẽtũ præstitum super principali, trahitur ad oẽs circunstantias.
234 Testis studiosè nõ reddens causam sui dicti, tenetur pœna falsi.
Testis qui dicit, nõ recordor, tenetur pœna falsi qñ certũ est qđ recordatur.
235 Testis non debet asserere, nisi quod uidit & sensit: aliâs est falsus.
236 Testis non dicitur falsus, si dixit ad se non spectare commodum, & tamen spectat tanquam cuilibet de populo uel uniuersitate.

237 Testis qui falsum dixit coram iudice, præsente parte, punitur de falso sine citatione. supra in. l. presbyteri. nume. 15.

238 Testis inutilis producēti, & aduersario non nocens, pōt accusari de falso.

239 Testis falsum dicens, præter conscientiam domini, domino nō præiudicat.

Testi falsum dicenti, super uno non creditur in alio.

240 Testis qui in sua testificatione aliquid falsi inserit, uel addit, aut uera detrahit, tota testificatio uitiatur.

241 Testis in articulo mortis constitutus, si dicit se falsum deposuisse non nocet uictori.

242 Producens falsos testes producti, & mandator possunt omnes uno libello accusari.

243 Testis occultans ueritatem, punitur acsi falsum diceret,

Iudex ex officio, potest fustigare testem, falsum dicentem coram se.

244 Testis falsum dicens coram iudice non suo, potest ab eo puniri.

245 Testis deponens falsum corā arbitro, remittitur puniēdus ad suum iudicē.

246 Testis receptus à notario in iudicis absentia, si dixit aliter deposuisse quam scriptum reperiatur, cui magis credatur? nume. 25. & 254.

247 Testes testamenti non præsumuntur rogati, & quibus casibus debeant esse rogati?

248 Testes debent cognoscere contrahentes, si agitur de probando actu. secus si de solennitate.

249 Testes super lite coram arbitro pendente, possunt coram iudice examinari, nec requiritur litis contestatio.

250 Arbiter quòd non poterit examinare, an testes examinati coram iudice dixerint ueritatem.

251 Magis creditur notario quā testi, dicēti aliter fuisse scriptum quam deposuerit.

QVia testium materia amplissima est & diffusa, & per multos doctores tractatur diffusè, & maximè per Spe. decreui sub compendio verborum omnia quæcunque inueniam, breuissimè per conclusiones colligere sequendo in quibusdam ordinē Spec. & omnia eius dicta, conclusiuè recitabo ego Nellus de sancto Gemi. iuris vtriusq; do. precibus aliquorum sociorum meorum humiliter condescendi, ad hoc opus compilandum. Suscipiant igitur lucidum & fauorabile munus: ꝙ longo meo tempore instantissimè petierunt.

1 SCiendum primo † est quod omnes possunt esse testes, qui non prohibentur: vnde edictum de testib9, est permissorium, vt. ff. de testibus. l. prima. §. primo. cuncta enim licita sunt nisi decreto aut lege ꝓhibeātur. ff. ex quibus causis maiores. l. nunquam eis. & extrà de desponsa. impube. c. ad dissoluēdum. sic ergo quicunque nō prohibetur à testimonio potest testificari.

2 VIdeamus † ergo nunc qui prohibentur. Et generaliter nota ꝙ omnes qui prohibentur accusare per ti. C. qui accu. nō pos. prohibentur testificari in causa criminali, vt not. in rubri. C. qui accusa. non pos. & in. c. testes. iiij. q. j. & qui non admittitur in causa principali, non admittitur in causa app. vt in. c. romana. de appel. in, vj. & qui repellantur vide glo. j. q. j. c. si quis & iiij. quæstio. v. in summa & qui repellitur ab accusando, repellitur à testimonio. vide gloss. in sum. quarta quæstione tertia. & secunda.

3 INimicus à † testimonio repellitur idem si cū inimico habitat, si est inimicus propter litem criminalem, illa durante non admittitur si propter ciuilem admittitur, sed tempore disputationis discutietur, an ei sit fides adhibenda. Inimicus ergo magna inimicitia repellitur à testimonio, secus si parua sit, vt in Specu. de teste. in princ. Sed Inno. in. c. cùm oporteat. in fin. de ac. dixit ꝙ inimicus reconciliatus non admittitur ad testimonium, si reconciliatio erat recens. secus in antiqua. quia ex antiquitate temporis præsumitur obliuio. vide glo. iiij. q. v. C. accusatores. quæ est not. ad hoc. facit. ff. de vsucap. l. furtum. §. fundi. & ꝙ nota. in cap. per tuas. de symo. in gloss. in versic. testes, &. ff. de excusa. tut. l. athletas. §. dat remissionem. insti. de inuti. stipu. in fin. & dixit Innocen. vbi suprà quòd inimicitia repellitur, si erat capitalis inimicitia, vel magna. vbi tamen erat parua, non repellitur: sed ei adhibetur fides. & vide. C. de testib. in authent.
4 si dicatur. An † autem inimicitia sit magna vel parua, iudicis arbitrio relinquitur secundum Innocen. in. c. cum oporteat. de accusationibus. & vide per Bartolum in le. prima. §. cum quis ff. de quæstionibus. & in gloss. d. c. accusatores. quarta quęstione quinta quę probant supradictam distinctionem. & dixit Innocen. extra de reiudi. c. j. quòd inimicus qui habet iustam causam inimicandi: non repellitur à testimonio, vt ibi nota. per eum vide.

5 AMicus † maxima Amicitia astrictus à testimonio repellitur. secus si leui. de verborum significationibus. l. atè. §. amicos. in Specul. de testi. in princip. & not. in gloss. leg. sciendum. ff. de vsur. non ergo in totum repellitur amicus à testimonio pro amico, sed ei minus fidei adhibetur. vt est tex. in authenti. de mona. §. cogitandum. quod est verum nisi inter eos esset tanta amicitia, quòd in eis sit vnum velle, & etiam vnum nolle, vt. l. etiam. C. de testit. & l. iiij. ff. eodē. & per Ang. in. d. §. cogitandum. qui dixit per illum text. quòd si sunt plures cohabitantes in eadē domo, vnus potest testificari pro alio, sicut & monachi: nec repelluntur ratione cohabitationis sicut nec monachi: nisi alia de causa repellantur, quod est no.
6 ad multa. ¶ † Conspirator, seu coniurator à testimonio repellitur, vt in Specu. de testib. in princip. in ver. item quòd est cōspirator. Testes instrumenti vel scripturæ non repelluntur propter amicitiam, vt not. in. C. qui po. in pigno. ha. leg. scripturas.

7 PAter & mater † regulariter pro filio vel contra filium non testificantur, nec filius pro eis nec contra eos. Item in ascendentibus, & descendentibus vtriusque sexus, in infinitum: vt in Specu. de teste. in princ. ver. item quod est parens. & inst. de test. §. pater. & vide Barto. ff. de test. l. qui testamento. §. his quoque. vbi tractatur nostra materia. ¶ Dicta regula fallit: quia pater potest esse testis in testimonio filij testantis de castren. pecu. Item pater testificatur pro filio in causa religionis. Item mater cum quæritur de ætate genere seu cognatione filij. Quartò fallit in causis matrimonialibus scilicet cum quæritur an matrimonium posit subsistere cum eis propter consanguinitatem vel affinitatem. ¶ Sed si quæritur an matrimonium sit contractum vel non sponsa dicente contrarium, & sponso negante, si ipse sit ditior vel potentior vel honorabilior pater vel mater sponsæ non admittitur. ¶ Si verò pater vel mater inferior sit, vel fauore matrimonij si sunt pares videntur suspecti vnde iudex arbitrabitur. Sed si vir & vxor se habent, vt excedentia & excessa, vt quia vir est ditior illa nobilior vel econtra, etiam iudex arbitrabitur. pater autē & filius qui est in eius potestate eodem testimonio vel negatiuè extraneo simul esse testes possunt. in patris verò testamento filius esse testis non potest nec pater vel qui in eius potestate est, nisi filius testator sit miles, seu de castrensi testetur: quia tunc si ante misionem facit testamētum, pater pōt testis adhiberi. secus si post. Specu. in tit. de teste. in princip. ver. itē quod est parens, de materia vide quod no. ff. de proba. l. etiam matris. & ibi etiam ponitur an pater posit esse testis pro filio emancipato. & etiam ibi not. an socer pro genero, vel econtra frater pro fratre, & de viro, & vxore: & an vnus canonicus posit esse testis in causa capituli, & vide quod no. C. de testi. l. parentes. vbi ponitur de filio adoptiuo.

8 COnsanguineo † minus creditur in cōtradictorio iudicio. l. magis puto. §. in primis. ff. de re. eorum. & Baldus. in conclusionibus tenet, sed non in contradictorio magis creditur: nec est semper standum confessioni eorum. frater pro fratre, & contra fratrem, admittitur in causa ciuili cum non prohibeatur, nisi habeant omnia bona communia pro indiuiso, minor tamen fides ei adhibetur. ¶ In criminali verò non admittuntur præterquam in causa hęresis. nec etiam
9 in criminali † affines admittuntur, sed etiam collaterales, & consanguinei volentes inter se admittuntur etiam in criminali post tertium gradum: quia vsque ad illum non coguntur testificari: si tamen testes in pari gradu, attinent producenti, & ei cōtra quē ꝓducuntur, admittētur: qa par causa affectiōis, ꝓhibitionem tollit, in ciuili autem remoti & propinqui consanguinei inter se, pro & contra, & inter extraneos admittuntur. Argu. tamen contra: quia sunt domesticæ personæ. Specul. de teste. in princip. versi. sed nunquid frater. & an frater admittatur? vide Barto. not. in. d. l. qui testamento. & quando coniunctus pro coniuncto admittitur, vide quod nota. etiam in dicta l. etiam matris. & ibi dixi si consanguinei in causa matrimonij & in causa ecclesiæ, & domestici admittuntur ad testificandū. octaua distinct. c. ij. in glo. & an coniuncti sint idonei? vide glo. in. iiij. q. v. c. j.

10 SOcius † admittitur pro socio pro parte socij, non pro sua, per Innocen. in. c. primo de testib. idem si incidenter sine societate sit res cōmunis. secus si essent socij omnium bonorum, vel

illius

illius rei quæ petitur quæ cōis est. sic ergo solùm considerat, an ad sociū testificantē aliquo casu emolumētū ptineat: & tūc nō admittat. vide Spec. in ti. de teste. in prin. ver. sed nunqd socius. & vide Ang. ff. si quis. l. si duo rei. in prin.

11 Domestici † testes non admittuntur ad testificandum. Fallit. C. de repu. l. consensu, sed colonus & ascriptitius licet domestici sint: tamen admittuntur de cōsuetudine pro domino, sed minor fides eis adhibetur. Cliētulus & mercenarius, domestici sunt. & dum seruiunt nō admittuntur pro domino suo, sed si fuerint olim: nunc autē nō sunt, admittūtur. ¶ Est ergo consilium ꝙ dominus eos liberet, & possunt testificari, nisi constet de fraude, vt in Spec. de teste. in versi. item excipitur. & qui dicuntur domestici, ibi vide. Domestici admittunt in causa ecclesiæ. xxviij. dist. c. ij. in glo. & quādo admittuntur, vide in. d. l. cōsensu. §. sup plagis. & C. de test. l. ij. & xiiij. q. ij. in gl. summæ. admittunt tñ domestici inter se, vbi est par ratio affectionis. idē quādo aduersarius eius inducit, sicut dicimus in aduocato. Fallit quādo sunt tales, qbus imperari pōt ratione patriæ ptātis, vel dominij. Quid ergo in vasallo. j. dicetur. & p Spec. vbi. s. ¶ Seruitores autem familiares, an possunt esse testes pro dño eo quia domestici sunt, vide insti. de testa. §. pater. Sed an q tpe cōtractus erat meꝰ domesticus, postea desijt esse admittatur pro me, vide. ff. de qō. l. j. §. idē. Quid ecōtra. vide eandē. l. j. §. si seruus ad hoc. an subditus admittat pro dño, vide. C. de test. l. eos, qd ecōtra, vide ff. de test. l. idonei. extra de offi. dele. c. causam quę. familiares autē qbus hodie vtimur, possunt testificari pro domino dūmodo honesti sunt per Inno. in. c. fraternitatis. de testib.

12 Vasallus † potest testificari pro domino. licet nō pōt esse iudex. quia plures requiruntur esse iudices, q̃ esse testes. Vel distingue: aut est magnum feudum: & tunc non admittatur. aut est paruum. & testimonium dicat. Vel dic aut vasallus est obligatus ad præstandum domino seruitia tm̄: & non ad fidelitatē. & admittatur in illis q tenēt decimas ab ecclesijs. aut est obligatus qa iurauit fidelitatē: & non pōt: qa iuramētum representat quādā specié seruitutis. & seruus pro domino non pōt testificari. Spec. in ti. de teste. §. sed nunqd vasallus. Vasallus autē potest testificari contra dominum, in cā feudi. vt. C. de test. l. aduersus. & posui in nostro repertorio in ti. de feudis. libertus contra patronum non testificatur: quia eius psona debet videri sibi sancta. Spec. vbi. s. Idē in filio liberti. Spec. eo. ti. versi. Itē ꝙ est libertus.

13 In causa vniuersitatis † vel collegij, quilibet de vniuersitate vel collegio habet testificari, in defectum tamē aliorum, & nō aliter pro ipsa vel ipso: sed contra bene possunt. vel dic indistinctè admitti in ciuili: quia causa vniuersitatis non est singulorum. in criminali verò si prelatus accusetur: tunc aut ab vno de vniuersitate accusatur. & alius de vniuersitate admittitur: quia par in vtroq; ratio est. Aut extraneus accusatur ab vno de vniuersitate: & accusans non inducit socium, nisi in subsidiū. Specu. in titu. de teste. in princi. versi. sed nunquid in casu vniuersitatis. de materia vide glo. iij. qō. viij. c. nihilominus. & insti. de rerum diui. §. vniuersitatis. & ff. de in ius vo. l. sed cum hac. §. qui manumittitur. & sic videtur ꝙ singuli de vniuersitate, sint testes in causa collectarum. In cōtrarium videbatur quasi singuli ferant vtilitatem. argu. ff. de lega. j. l. ab omnibus in prin. In contrarium est cōmunis opi. quia causa non tractatur nomine singulorum. nec singuli propter partes iudicij & præsertim si non sint testes super articulo principali. sed sup incidenti. argu. inst. de test. §. legatarijs. & ff. de iud. l. j. Bald. in conclusioni. in prin.

14 Prælatus † vel rector ecclesiæ in causa ecclesiæ potest esse testis. author tamē & testis simul esse non potest. vnde causam alij cōmittit, & ipse erit testis. & si constituto procuratore dicat Abbas conuentus constituit talem procuratorē Abbas poterit esse testis. & quilibet de conuentu. Et si administrator ecclesiæ contrahit, qui contractus in dubium reuocātur: poterit administrator testificari. vt in Specu. de teste. §. j. versi. sed nunquid rector. Abbas potest esse testis in cā monasterij, vt Inno. in. c. ad hæc. extra de test. vēditor pro emptore, donator pro donatario an admittātur? dic vt no. ff. de test. in. l. omnibus. per Cy. C. eo. l. nullus.

15 Criminosus † si in crimine perseuerat: nō valet eius dictum in criminali, siue in ciuili, etiam dum de crimine ciuiliter agitur: nisi esset tale quod infamiam irroget. & probet hoc per sacerdotem cui crimen confessus est: & hoc vbi crimē manifestum est, sine probatione præsumitur eum pœnituisse, & suæ salutis memorē esse. vbi verò agitur criminaliter siue sit manifestum siue sit occultum: repellitur si aliâs de crimine conuictus existat, vel confessus, vel si ex hoc facto eius opin. sit grauata. vel si ei probari poterit licet egerit pœnitētiam. Is ergo cui opponitur crime non admittitur in ciuili, vel criminali priusq; probauerit se innocentē, siue conuictus fuerit, siue non, dummodo conuenitur. Spec. de teste. in ver. itē opponitur ꝙ est criminosus. ¶ Quid si in vna domo sunt quatuor quorum vnus occiditur. & nescitur à quo: an aliquis eorum admittatur ad testificandum? vide Specu. eod. titu. versi. ꝙ quatuor homines. & Ang. in. l. si in rixa. ff. ad legē cor. de sica. an

16 † autē particeps criminis admittatur ad probationē. glo. in. c. ij. de test. quæ incip. no. quia dicit quod nō. sed ad præsumptionē sic vt ibi. quod intellige speciale vt in crimine Symoniæ, in alio autē crimine q̃ in isto excepto nō videtur quòd particeps criminis faciat iudicium siue præsumptionem etiam ad tórturam. vt in. c. j. de confes. ibi, ciuili cēsemus pœnæ subdēdos ibi tamē glo. dicit quod non creditur quantum ad conuincendum sed quātum ad præsumptionē. Et si intelligas in excepto concordas cum glo. d. c. j. si in alijs cum propter præsumptionē deueniatur ad torturam torquebuntur alij ad istorum testimonium. & sic pœnæ subdētur cōtra illum p tex. in. l. fi. C. de accu. vbi de hoc per Cyn. facit de adulte. c. significasti. & ad sylla. l. prius nam quantumcunq; quis sit infamis, iudęus, & legibus odiosus: tamē conuinci debet per testes idoneos, vt no. in. c. testimonium. de testi. Criminis socius à testimonio repellitur. Spec. de teste. ver. itē quod est socius criminis.

17 Homicida † de iure canonico repellitur: de iure ciuili admittitur. Spec. eod. titu. versi. item ꝙ est homicida. & in ver. itē ꝙ non est probatæ vitæ. licet testis confiteatur se homicidam: non tamen poterit eum iudex punire ex illa confessione: quia non est facta in iudicio. non enim de hoc agebatur. glo. ordi. est. iij. q. vj. hoc crimen incidit enim causæ principali, vt. l. nullum. C. de testi. & est glo. j. q. j. & hoc quippe. secus si confiteatur falsum, vt. d. l. nullum. & C. de epi. & cler. l. presbyteri.

18 Fur † raptor & adulter manifestus. & generaliter in quolibet peccato mortali scilicet manifestè constitutus, repellitur. nam tales sunt infames infamia canonica nec poterit testis qui prætextu criminis repellitur, mihi de crimine obijcere. nec aduersarius meus in ista causa mihi de crimine obijciet, nisi esset tale crimen, quod obijcio testi, cuius ego particeps fuerim in Specu. de teste. versi. obijcitur quod est fur. ¶ Sed nunquid potest esse testis ille, qui associauit aliquem ad cōmittendum adulterium etiam in causa ipsius adulterij, & an possit cogi. vide Inno. in. c. qualiter & quando. el. j. de accu.

19 Infamis † & leuis opinionis non admittitur ad testificandum, nisi in criminibus exceptis: quia tunc admittitur cum tormētis, vel nisi accusatus sit malæ famæ. quòd est verum infamia iuris. Infamis autem de facto admittitur, in causa ciuili vel criminali ciuiliter intentata. Ferre testimonium est dignitas, & est actus legitimus qui actus infamibus interdicitur: & ideo periuri nō admittuntur. Temerarium tamē iuramētum, quem à testimonio non repellit, quæ infamia etiam post mortem testis poterit probari. Spec. de teste. in ver. itē excipitur ꝙ est infamis. Si testis confiteatur se infamem vel inimicum: non creditur ei, quasi propter hoc non sit productus nec iuratus: quia accessorium est: quia nec curat vacillare: tamen si vacillat, non creditur ei. Inno. in. c. inquisitores. de accu. Bald. in conclu. Spec. de teste. ver. ꝙ si testis se seruum. infames inter se admittuntur ad testificādum, vt in authē. de test. §. sancimus. Sed an poterunt adhiberi testes in testimonio. vide. ff. de testa. l. cū leg. An testis infamis vel receptus post terminum faciat indiciū, vide Bal. in. l. ij. C. de epi. aud. & per Bar. in. l. ij. ff. de app. reci. Quid de infami infamia facti, & quid de bannito. vide Bald. ff. de sena. l. cassius. Infamia facti contracti ex periurio repellit: quia periurium sine infamia repellit. Bald. in. l. lucius. ff. de infa. Infamia postea secuta, si retrotrahitur, testimonium medij temporis infringit, ff. de infa. l. furti. §. j. in gloss. vel contra facit. ff. de solu. l. si quis offerenti. §. fina. & l. cum decem. §. fin. eod. titu. & ff. rem ra. hab. l. fina. & l. cum indebitum. §. fin. & quod ibi no. Bald. in conclu.

20 EXcommunicatus † & suspẽsus à testimonio repelluntur. an autem excommunicatus contra excommunicatum admittatur, si omnes de monasterio sint excommunicati, vnus contra alium admittitur nisi iudex ex officio repellat. Specu. de teste. ver. item ꝙ est excommuni. Accusator non potest esse testis: sed promotor inquisitionis vel denunciationis potest, si illam non prosequitur. Specu. eo. tit. ver. ꝙ ipse. Itẽ est testis & accusator. & quando sunt plures accusatores: iudex eligit magis idoneum, & cęteri repelluntur à testimonio. glos. ij. q. j. c. in primis. & vide. iiij. q. iij. in sum. in gl. Cõcubinarius manifestus vel incestuosus, contra accusatum non admittitur. Spe. eo. ti. ver. itẽ ꝙ est concubinarius hermaphroditus non admittitur. Spe. eo. tit. versi. item ꝙ est hermaphroditus. Iudęus paganus, infidelis vel hæreticus non possunt contra Christianũ testificari, etiã si Christianus à Christiano sit conuentus. hęreticus tamẽ contra hæreticum vel paganum admittitur. quod est verum cũ hæreticus agit. Sed si orthodoxus non opponit: tenet dictũ testis. Orthodoxus, admittitur contra infidelem. Specu. de teste. ver. item quod est iudęus infidelis pro catholico, testimonium dicere potest. de pœn. distin. j. c. multiplex. in glos. vide. C. de hære. in. l. quoniam multi. & ibi per Cy.

21 IMpubes † testimonium non dicit: nisi in casibus. ff. de lib. cau. l. fi. in fi. & hoc in ciuili. iiij. q. iij. c. j. In criminali verò etiam factus pubes repellitur, nisi cõpleuerit. xx. annos. nunꝗ tamen ad plenam fidem, sed ꝗtum ad præsumptionẽ faciendam pupillus quandoq; potest recipi: maximè si dominus dicatur à familia occisus. ff. ad sylla. l. ij. §. impubes. sed an factus pubes poterit testificari de eo ꝙ vidit in pupillari ętate? dic ꝙ sic: presertim si erat proximus pubertati. Idẽ de eo quod quidam vidit anteꝗ esset cęcus. Spec. in tit. de test. ver. item excipit̃ ꝙ est impubes. De impube. not. in. l. iij. §. nihil. ff. de test. De seruo facto libero, not. Bar. de verbo. signifi. l. instrumentorum. §. notionem.

22 MOnachus † & canonicus regularis, conuersus, vel alius religiosus, vel aliter sub obedientia positus, non potest esse testis sine licentia eius cui subest. In causis tamẽ suarum ecclesiarum, testificari possunt Spe. eo. titu. ver. item excipitur. ꝙ est monachus. de hoc vide in authen. ingressi. C. de sacrosanc. eccl. & an clericus admittatur in causa ecclesiæ, vel sui canonici, vide. xiiij. q. ij. & in gl. j. & . ij. per Ange. in aut̃. de monachis. §. cogitandũ. & insti. de testa. §. testes. & ibi no. per Spec. de test. ver. quid de monacho. & ver. itẽ ꝙ est clericus. An autẽ administrator ecclesię admittatur super contractu quem celebrauit, vide per Arc. & Io. an. in. c. ro. in. vj. & in. c. sup prudẽtia. xiiij. q. ij. vbi est, tex. sing. & Bal. in cõclu. iuris.

23 SEruus † non potest esse testis, nisi in defectu probationum, secundum quosdam: & nisi in criminibus exceptis. nam tunc admittitur, si accusatus sit de crimine diffamatus: tamẽ eis quandoq; creditur cũ tormẽto, & alijs pręsumptionibus: cõtra dominum vel patronum eis non creditur, nisi in casibus quos habes. iij. q. ij. §. in patronos. Si tamen testis tẽpore quo signauit testimonium erat seruus, sed cõmuniter habebatur pro libero: valet nihilominus testimoniũ. Idẽ si à maiori parte habebatur pro libero, & illud si testis dicit se liberũ, & de hoc pendet iudicium admittitur ad testimonium, & reseruatur in tẽpus disputationis. Ascriptitius potest esse testis, statuliber non potest. Specu. eo. titu. ver. item ꝙ est seruus. Testes non possunt esse serui, nisi in casu necessitatis. ff. de testi. l. serui. dicit tamen ibi glo. ꝙ si præcedit semiplena probatio: tunc testimonium serui cum illa semiplena probatione facit vnam probationẽ. & vide. C. de testi. l. seruos. & . l. quoniam.

24 Testes † qui communi opinione liberi reputantur, licet serui sint, ex liberali successione, per decretũ diui Seueri. vt in. l. j. C. de test. & ibi in hac causa tractari, & per consequẽs est contestis. vt testamentũ nõ sit sine effectu, testificari poterunt in iudicio non obstante seruitute: & ideo nõ traham illud rescriptum ad alium casum quia nõ est nostrum illud extendere. ¶ Si igitur testes fuissent infames: quia de crimine famoso damnati, & per consequens intestabiles, vt. l. ob carmen. ff. de test. licet cõmuni opi. tunc reputarentur bonæ famæ nõ teneret testimonium. Idẽ si ex alia causa: tunc ad testimonium nõ potuissent adhiberi: puta quia erant impuberes, & communi opinione reputabantur adulti: vel erant mulieres, & reputabantur masculi. Cy. tamẽ tenet contrarium in. d. l. j. & non bene iudicio meo, & est. d. Ang. in conclu. Quid si testis tempore quo iurauit, erat testabilis sed tẽpore depositionis erat intestabilis? Dic ꝙ si crimen quod reddit eum intestabilẽ nõ est notorium, dictũ eius recipitur, & in tẽpus reseruabitur disputationis. si verò postea sit notorium: non vitiatur eius dictum: sed fatuus esset si iudex illud reciperet. & vide quod plenè no. C. de testi. l. j. ff. ad car. & . l. iij. §. si duæ causæ. Bal. C.
25 de leg. l. leges. ¶ † Vbi testes sunt de substantia rei: tunc inspicitur conditio testis, tẽpore testimonij, vt no. in. l. ad testium. §. conditionẽ. & . §. nihil. ff. de test. sed in alijs negotijs vbi testes non sunt de substantia rei: impubes potest testificari, pubes factus. & sic de his quæ vidit propè pubertatẽ, & non de his quę vidit prope infantiã. ff. ad sylla. l. excipiuntur. Ratio est: quia quando aliquid est de solennitate debet adhiberi in initio, & vno cõtextu, vt. ff. de test. l. hæredes palam. §. fin. sed vbi nõ est de solẽnitate: tũc non inspicimus initium sed effectum rei. ff. de hær. insti. l. qui soluẽdo. & no. ꝙ ratio cõtrariorum idem facit in casu conuerso. nam si tempore testamẽti est habilis, & probabilis reputationis, licet postea fiat inhabilis: non tamẽ vitiatur testimoniũ. C. de test. l. j. quod est exaudiendum de testamẽto in scriptis. vbi testes nõ habent de veritate deponere, sed solum de solẽnitate. nã ibi si constat de solennitate: quia testes sua sigilla recognoscũt, nõ potest referri quęstio voluntatis: quia certa est, & per scripturã apparet, & toleratur testimoniũ eius: quia habet adminicula per se. s. subscriptiones, & sigilla sua recognoscãt, & testes sic intelligunt̃ l. j. C. de test. & . ff. ad carb. l. iij. §. due causæ. ¶ Item potest intelligi illa lex in testamento nnucupatiuo, redacto in scriptis per tabellionẽ: quia non debet vitiari testamentũ ꝙ apparet ab initio legitimè confectũ. & quia dictum testis scriptura iuuatur: quia mutuò se iuuant nec vitiat̃ testamẽtũ morte testis: ergo nec capitis amissione. Si verò non est scriptũ nec manu authentica roboratũ, distingue: an sit quæstio solennitatis: & inspicitur initiũ. an voluntatis: & tũc tẽpus iuramenti. & ideo primo casu admittitur statu mutato in malo. secũdo nõ & sic nõ vitiatur testamẽtum sed probatio eius vitiatur. Ratio differentiæ dictæ distinctionis est: quia vt dixi quo ad solẽnitatem inspicitur initiũ. Bald. in conclu. ¶ † Sed quid si obijcitur contra testamẽtum ꝙ est contra solennitatẽ: quia vnus ex testibus dicitur tũc fuisse inhabilis: nunquid ad probandum est habilis: & sic ad probandũ solennitatẽ sufficiũt duo testes? dic ꝙ sic: quia potest hæc quæstio examinari, seorsum à principali id est à testamẽto. & est suæ materię per se, & quia eius contrarium id est infamia potest probari per duos testes. secus si quæstio solẽnitatis nõ potest examinari seorsum à prin-
27 cipali, vt no. in. l. ij. C. de secun. tab. Bal. vbi. s̃. ¶ † Cuius tẽporis consideretur integritas testiũ, vide per Bal. in. x. col. in tit. an remoueri debeant test. qui pa. esse desierint. Testes debẽt esse bonæ famę, non solũ tempore iuramẽti, sed etiã tempore depositionis nõ absolutè ꝙ dictum trahatur ad tẽpus iuramẽti, vt in clemen. j. de offi. deleg. quia illud respicit solẽnitatem non secundũ veritatẽ quæ sine examinatione liquere nõ potest. Bal. in. c. j. quot test. sint necessa. ad probã. x. col. & quod depositum trahatur ad tẽpus iuramenti est verũ quo ad implicitam probationẽ. argu. ff. de hære. instituen. l. asse toto. nõ quo ad explicitam. ff. de testamẽ. l. hęredes palã. §. sed si notã.

28 FIcum † quibus non est testam[...]ti factio, nõ possunt testimonium ferre. Specu. de teste. §. item ꝙ est talis cum quo non est testamenti factio. Testis mutus an esse posit, vide in Spe. de teste. §. nunc tractandum. ver. quid de muto.

29 CEcus † testificatur de auditu, maximè si contrahentium voces habuit notas, & maximè de eis quæ vidit anteꝗ fieret cecus. Specu. in titu. ver. sed nunquid cecus. & vide Ang. in aut̃. de hære, & fal. §. si verò expressum vide glo. iij. q. viij. c. testes. & ibi etiam ponitur quid de muto. cecus nõ testificatur de perceptibilibus per visum, nec surdus per auditum secundum Hosti. in. c. ex literis. de test. Bal. in cõclu. & vide Spe. de teste. in prin. versi. sed nunquid cecus. & dixit Bar. in. l. ad testium. ff. de testa. ꝙ testificatur de eo quod vidit anteꝗ esset cecus.

30 PAuper † suspectus, testificari non potest in ciuilibus, sed in criminalibus admittitur cum tormento. pauper honestę vitæ non repellitur, vt in Spec. de teste. versi. item quòd est quòd pauper. Si enim sunt inimici pauperes timet̃ de subornatione. iiij. quęstio. iij. c. item nihil. & in authẽ. de test. §. j. per totum. olim vt qui adhuc portant crucem, & publicè pœnitentes an admittantur. Fuerunt opi. vide in Spec. eo. tit. quid de portantibus cruces. & . C. de hæreti. l. quoniam. & hæc de paupere sufficiunt.

Iudex

31 IVdex †aduocatus,procurator aſſeſſor,exe
cutor,actor vel arbiter in eadem cau-
ſa appellationis, vel principali repellitur à teſti-
monio.eſt enim præſumptio quòd diceret pro ea
parte pro qua prius fuit.quidam tamen admittunt procura-
torem contra dominum.Item admittitur negotio finito.
¶De aduocato dic ꝙ admittitur anteq̃ inceperit patrocina
ri:licet de ſalario conuenerit poterit tamen eſſe teſtis contra
eum pro quo intercedit.Spe.eo.tit.in prin.verſi.item ꝙ fuit
in eadẽ cauſa.An autẽ ille qui eſt vel fuit iudex,poteſt eſſe te
ſtis,vide Ioan.cal.xxviij.di.per Barto.C.de arbi.l.ne in arbi-
tris.& vide de omnibus prædictis in gloſ.ij.q.viij.c.ſtatuen-
dum.& quod dicitur quòd iudex nõ poſsit eſſe teſtis, intelli
ge lite pẽdẽte,& ſuper principali.nam ſuper acceſſorio co-
ram ſe poteſt:non tamen interrogandi ſunt vt teſtes,ſed con
ſulendi tanq̃ ſi fuerint iudices.Spe.eo.tit.ver.ſed quid ſi ſcri
ptus.& ſi ſunt tres,aut quinq; iudices , magis creditur teſti-
bus q̃ eis:niſi etiã ipſi iurati eſſent.Spe.vbi.ſ.& ſi impetres
iudicem quem volebã producere in teſtem,remouebitur à iu
dicando,& erit teſtis.¶Item ordinarius poterit eſſe teſtis cõ
ram officiali ſi neceſsitas imminet.& ſi iudex in teſtem indu-
citur qui iurat ſe nihil ſcire de cauſa:videtur ꝙ nõ remaneat
iudex.Item iudex qui fuit vt ſuſpectus recuſatus,non pote-
rit in teſtem adhiberi nulla de cauſa ſecundũ quoſdã.¶Tu
dic contrarium maximè ſi producens non habebat niſi vni-
cum alium teſtẽ.Spe.vbi.ſ.De procuratore an poſsit eſſe te-
ſtis,dic aut de partium voluntate,& poteſt.aut contra volun
tatem partis,& non poteſt.& ſi eſt procurator litis, non po-
teſt ſi negotiator,poteſt in alio negotio non in illo.Bal.in.c.
ij.in titu.de lega.corradi.x.col.An procurator ad iudicia vel
negotia poſsit eſſe teſtis,dic vt.C.de teſt.l.omnibꝰ.& ibi no.
de proxeneta.& per Bar.in.l.deferre.ff.de vſur.& per Ang.
in authen.de teſti.§.quoniã.& in conſi.ſuo.xxviij.& in Spe.
de teſte.verſi.quid de proxeneta.

32 MVlier †in teſtimonio,non admittitur in ciui
libus ſed in criminalibus exceptis ad
mittitur.In codicillis,& alijs vltimis volũtatibus,
& ſic in alijs caſibus,an admittatur?fuerunt opin.
tene tu quòd admittatur Spec.eo.tit.ver.Item quòd ſi mu-
lier.& vide gloſ.xv.q.iij.de crimine.xviij.q.iij.c.in decima.
de pœn.xxxiiij.q.v.c.mulieres.in gl.& inſti.de teſt.§.teſtes.
Sed nunquid,valeat teſtamentum mulierum,aſſerẽtium poſt
ſuſpectionem aliquam,non eſſe cognitam,vide gloſ.xvij.q.
iij.c.nec aliquam.

33 FIdeiuſſor †poteſt eſſe teſtis pro debito-
re,qui eſt ſoluendo:aliâs nõ,in
Spec.de teſte.ver.quid de fideiuſſore.Sed an po-
terit eſſe teſtis inter debitorem & creditorem?vi-
de per Bar.ff.de lega.j.l.ſi cui.§.fi.An autem poſsit eſſe teſtis
fideiuſſor,vide inſtitu.de teſt.§.legatarius.¶Sed pone mu-
tuaui tibi decem,cùm hoc quòd non poſsit probari,niſi per
duos filios meos,donaui Petro iſtam actionem:an Petrus po
terit per filios meos probare?Reſpondeo ſi donatio incepit
ab actione,non poteſt.ſi à traditione,poteſt,vt in Spec.eodẽ
titu.verſi.ſed pone mutuaui.Sed quid ſi nõ habeo niſi vnum
teſtem,& cedo iura mea.an potero teſtificari proceſsionario
Spe.in tit.de procurato.in fi.ꝙ ſic.facit de procu.c.in noſtra
per Archi.in ſumma.& per Ang.in.l.hæredi.§.nos autem.ff.
de pac.& in.l.ſi quis rem.de procu.

CEdens an poſsit teſtificari
pro ceſsionario?& reſpon.quòd non poſsit.vide
34 per Bald.in verſi.ceſsio.in conclu.Creditor†pro-
hibetur ferre teſtimoniũ pro debitore:vide Ang.ff.de proc.
l.non ſolum.§.quæritur.Quem nõ poſſum in ius vocare,cõ-
tra eum teſtimonium perhibere non poſſum.C.de teſti.l.ad-
uerſus.Legatarius poteſt interdum eſſe teſtis de his quæ in
teſtamento cõtinentur.ff.de teſti.l.qui teſtamento.inſti.de te
ſta.§.legatarius.Tutor interdũ erit teſtis pro pupillo, vt not.
in.d.l.qui teſtamento.¶Familia officialis, interdũ examina-
tur tempore ſyndicatus.vide Ang.in trac.de ſyndicatu.Pro
35 vxore†fratris,poteſt quis teſtimoniũ ferre.Ang.ff.de poſtu.
l.cum eorũ.§.affinitatis.Beneficiati per prælatũ poſſunt eſſe
teſtes de ſua creatione ſeu titu.vt no.in.d.§.legatarius.Magi
ſter pro diſcipulis,an poſsit teſtificari,vide glo.xj.queſtio.j.
c.j.Compater an poſsit eſſe teſtis,vel iudex pro cõpatre?vide
in Specu.latius in tit.de teſte.§.qualiter.verſic.quid ſit ius de
ſpirituali patre,& Guil.de cug.ff.de in ius vocan.l.generali-
36 ter.†Maior.lxx.annis non compellitur eſſe teſtis.inſtitu.de
excu.tu.§.item maior.In qua ætate ſunt teſtes recipiendi,vi
de glo.ſummæ.iiij.q.iij.&.ij.an teſtes prohibiti admittentur,
quando proceditur ſine ſolenitate iuris?vide Bar.ff.de eden.
37 in.l.filius.debet†iudex dare ſaluum conductũ teſtibus, vt ve
niant ad deponendum.vj.q.viij.c.hortamur.in gl.& in Spec.
de teſt.§.qualiter.in ver.debet quoq; ipſius.Teſtes non ſunt
vocandi à longe,quando plus expenderetur q̃ ſit valor cau-
ſæ,ſed debet eorũ examinatio delegari.Bart.in.l.neuia.C.de
an.& tribu.lib.x.Teſtibus debẽt fieri expenſæ,ſed nõ dãna,
vt in.l.quoniam liberi.C.de teſti.&.l.ſi quando.§.cum opor
teat.& Bal.in.l.fi.C.de fruc.& lit.expen.& per eundem in.d.
l.quoniam liberi.C.de teſti.

38 SI teſtes † citati non veniãt
quod remedium competit contra eos,vide Barto.
ff.quemad.teſt.l.ſed & ſi quis.Quid autẽ ſi veniũt,
& retardant deponere,vide per Ange.de are.in.l.pe.in fin.in
Spe.de teſte.§.qualiter autem.ver.cogi debẽt.& adde quod
no.Ioan.cal.xxx.di.& ſeq.Quid ſi ſunt talis conditionis,ꝙ
non coguntur teſtificari:an ſint citãdi?vide per Ang.in aut.
de teſti.in prin.¶Si teſtis extra iudicium coram iudice nõ in
figura iudicij dicat ſe nõ interfuiſſe negotio:tamen debet co
gi ad deponẽdũ,& ſtatur depoſitioni.Bal.in.§.ſi enim.in.c.j.
in tit.quid ſit inueſti.licet Bar.contrarium teneat in.l.eos.ff.
de falſis.Teſtis ſi promiſit teſtificari cogitur teſtimoniũ per-
39 hibere.Bald.C.qui accuſa.non poſ.l.data opera.†Quid ſi te-
ſtes nolunt comparere vt veritas occultetur.qua pœna pu-
nientur?reſpon.quòd nõ punientur tanq̃ falſarij: quia falſi-
tas teſtium propriè eſt per iuramentum.ſed iſte non iurauit.
ergo &c.dic ꝙ criminaliter punientur crimine ſtellionatus.
ſed ciuiliter parti ad intereſſe,vel reipu.per actionem de do-
lo.argu.eorum quæ no.Cy.in.l.j.C.de do.& tangit Innocen.
in.c.j.de fal.& Bal.in.l.preſbyteri.C.de epiſ.& cle.Qualiter
teſtes cogantur,& qui nõ poſſunt cogi,vide in Spe.de teſte.
40 §.pen.¶†Compelluntur autẽ teſtes in ciuilibus cauſis,vbi
veritas per alios apparere non poteſt.xiij.q.j.c.q̃q̃.Item in
cauſis ſpiritualibus,vt in.c.j.de teſti.cogen.Itẽ in criminali-
bus ciuiliter intentatis,puta per inquiſitionem,vt in.c.ſuper
his.eo.tit.Item in inquiſitione & denunciatione, licet quidã
neſciunt qua de cauſa dubitetur:quia tunc repelluntur vbiq;
propter defectũ veritatis,vt in.d.c.q̃q̃.Quidam tamẽ intelli
gunt hoc fore verũ,niſi foret periculũ animæ.¶In criminali
bus autem dico non compelli:quia ibi luce clariores debent
eſſe probationes,vt.C.de proba.l.ſciãt.iiij.q.ij.c.item nihil.
verſi.fina.& Ange.in conclu.Item in caſibus aliquibus,quis
cogitur ad teſtimonium qui regulariter non cogitur.eſt arg.
in.l.j.C.de teſti.ꝙ pater eſt cogendus ferre teſtimonium con
tra filium:& econtra.ſi veritas aliter ſciri non poteſt.& mari-
tus contra vxorem.& econtra.q̃uis aliâs non ſunt cogendi.
ſicut tenuit Mar.de fa.dum eſſet executor in quadam cauſa.
cum maritus teneretur actione depoſiti ad decem, nec aliter
aduerſarius poſſet de iure ſuo probare,niſi per vxorẽ depoſi
tarij,ipſe cõpulit eam ad iurandum.argumen.d.l.j.C.de re-
41 pud.l.conſenſu.†Teſtes poſtq̃ intrauerunt ad iudicium pro
reddendo teſtimonium,non debent redire ſine licentia iudi-
cis.nec iudex poteſt eos tenere vltra.xv.dies:quidus elapſis
illico citati recedunt.vt no.C.de teſtib.l.ſi quando.&.C.de
app.l.eos.& nõ vltra tenentur expectare.arg.ff.de tab.exhi.
l.ij.§.exhibere.& in Spec.de teſt.verſi.teſtibus autem iudici.
in.§.qualiter.facit quòd dicitur de litigatoribus quòd non
debent recedere ſine licentia:aliâs non dicuntur veniſſe qui
non ſteterunt,vt in.c.j.de iudi.& per Inno.in.c.calumniam.
de pœnis.facit tex.in.c.ſtatutum.§.proferẽdo.de reſcri.lib.
vj.dum dicit,ferendo ſtando,& referendo.& Ang.in conclu.
¶Teſtis debet ſatiſdare de non recedẽdo.vel ſi non poteſt,
debet iurare,& ſi alterum non facit.debet duci ad carceres.
42 not.in.l.ſi quando.C.de teſt.†Quid ergo ſi teſtes nõ fuerunt
citati,nec moniti & deponunt,an faciant fidem?text.in.l.li-
bertorum.C.de teſt.videtur innuere quòd non:quia volun-
tarium teſtimonium reprobatur.propter reuerentiam pater
nalem:ergo ceſſante iſta cauſa videtur innuere quòd poſsit
& valeat teſtimonium tale,& videtur in gloſ.l.poſt legatum.
ff.de his quib.vt indig.& eſt caſus in.l.preſbyteri.C.de epiſ.
& cle.vbi tex.dicit,quòd debent eſſe etiã petiti,& citati,mo-
niti,vt ſequitur Iaco.de bel.in.§.ſi verò ignoti.in authen.de
teſti.qui dicunt quòd ſi teſtis deponit nõ citatus,eius dictum
eſt nullum.& ita intelligatur.l.preſbyteri.& quòd nõ eſt ne-
ceſſe,quod cogantur alijs remedijs ſcilicet per capturam pi-
gnorum;quia ſola citatio ſufficit concludens quòd dicta glo.
in.l.poſt legatum.eſt falſa.Sed Bald.in authen.ſed nouo iure.
C.ſi cer.peta.dicit ꝙ ſi tunc ſint producti per partem, ꝙ cre-

ditur eis sponte iurantibus,& deponentibus.secus si nō fuis-
sent producti.& ita saluat.d.glo.¶ Ergo credo illam glo.rore
veram,ex eo ꝙ eoipso ꝙ iudex defert iuramentum testibus.
videtur eos monere ꝙ dicant veritatem,& illa monitio taci-
ta videtur esse maioris authoritatis ꝙ̃ citatio facta per nun-
cium.ita probat glo.Ber.in.c.consuluit.de offi.dele.mouens
se hac ratione,videlicet ꝙ maioris authoritatis est illud quod
fit per se.ꝙ̃ illud quod fit per imaginem.sed constat ꝙ tacita
admonitio resultans,venit ab ipso iudice: est ergo maioris
authoritatis ꝙ̃ sit illa citatio quæ fit per nuncium:quia fit in
imaginem iudicis per Angel.in conclu.& ponit Bald.in.d.l.
presbyteri.& in addi.Specu.in titu.de teste.& per Barto.in
d.l.post legatum. Testis tamen qui non cogitur testificari,nō
est citandus.Angel.in authenti.de test.in princip. Testium
43 †receptio facta contra non citatum,non valet.Abb.extra de
testi.c.in nomine domini.&.C.de testi.l.si quando, & glo.ibi
dicit ꝙ est nulla ipso iure.Bald.in conclu. Nunquid autē po
terit qs cogi,vt dimittat testes testificari contra se?dic vt not.
C.de test.l.nimis graue.

44 DEbet† iudex inquirere de
conditione testis.ff.de ma.conue.l.j.§.si preses.ff.
de testi.l.iij.§.j.ff.de quæstio.l.de minore.§.fina.
Sed si non inquisiuit,non obstante hoc testimoniū nō vitia-
tur:quia cum iudex interrogat debet esse præsens.ff.de testi.
l.curent.& modus quæstionis est in arbitrio iudicis.ff.de quę
stio.l.quæstiones.& tamen ista non sunt de necessitate.argu.
ff.de iudi.l.nō quicquid.qualitas enim testimonij est omissa,
quæ vitiari non debet.ff.de leg.ij.l.cū pater.§.viros.pro hoc
facit ꝙ dicitur quòd testis debet causam sui dicti dicere,& su
per hoc interrogari.vt in aut.de testi.§.& licet.& tamen si est
omissum,non vitiatur testimonium.C.de test.l.solam.Iaco.
de ra.dicit hoc verum esse si testis deponit de insensibili: sed
intellige per alia media sensibilia quòd not.¶ Ad testes pro-
ducendos arbitrio iudicis dilatio danda est in qua possunt
fieri tres productiones,licet secundu maliquos sunt tręs dila
45 tiones.Spe.de teste.§.qualiter.versi.iudex.ergo quarta†di-
latio seu productio, non datur sine tali solennitate scilicet
quod petens iurabit quòd non fuit pronunciatum super di-
ctis testium productorum per se,vel per alium:& quod illā
non petit dolo,machinatu,vel arte:sed quia nequit vti testi-
bus,quos producere intendebat:& tunc concedetur quarta:
licet aduersarius didicerit testificata,vt in ver.quarta autem
productio.in Specula.de teste.& prædicta habent locum cū
producuntur super principali.Si verò sup exceptione pro-
banda,nô datur quarta dilatio,vt in versi.sed cum super ex-
ceptione.Quinta productio non conceditur si in prima di-
latione,& in tertia aliquos produxit,Si verò fuit legitimè
impeditus vt nullū produceret:hoc probato dabitur quarta
& quinta,& millesima,& secundum aliquos secunda, & ter-
tia dilatio si necesse fuerit sine iuramento.in versicu.quinta
refrenabit tamen iudex effrenatam testium multitudinem, vt
ibi per Ange.in.l.quoties.C.de naufra.libro.xj. Vsq; ad quē
numerum debet iudex examinare testes, vide Angelū in au-
thentica de referen.§.palam.¶ An autem testes producti su
per vna causa possunt iterum reproduci in alia super eodem
articu.nota.in.l.pretor.§.hoc edict.ff.vi bono.rapto. Et ante
46 †publicationem non possunt ijdem testes sępe produci nisi
ex causa,& fortè non fuit de omnibus recordatus,vel si non
fuit plenè examinatus,aliâs autem tanꝗ̃ suspectus repellitur
in Specula.de teste.§.satis vtiliter.versicu.nunquid ante.
47 ¶ †Licet sit renunciatum productioni testium: tamen bene
possunt alij produci si non sunt didicita testificata.Angel.in
authen.de testib.§.& licet.& Specu.in versic.iiij.pro hoc di
cto Ang.de renunciatione est gl.no.& ibi per Bal.in authen.
quod semel.C.de proba.aliâs.l.iij.s.de fid.instru.& in aut.
vt ma.credi.& de.§.quia verò.in glo.magna.si tamen specia-
liter renunciatur testibus super aliquo.c.tenet renunciatio
Innocen.in.c.cum venisset.de testib.& non est locus pœni-
tentiæ ad materiam,vide per Ioan.and.in.c.fraternitatis.de
48 testi.& ibi per Innocē.†Item iudex inquirens & promotor
inquisitus,qui suam iniuriam vel interesse non prosequitur
post didicita testificata,potest testes inducere.Bart.in consi.
suo.clxxxviij.¶ Testes producuntur de prouincia in pro-
uinciam.vel ciuitate in ciuitatem.si iudici videbitur illud ex
pediens,aliâs rescribet iudici.& hoc in ciuili.In criminali ve
rò præcise coguntur venire ad iudicem qui de causa cognos-
49 cet. Specu.eod.titu.§.sunt autem.† Iudex potest ex mero
officio in causa ciuili inquirere de facto, & recipere testes
etiam post publicatum processum,vt no.Innocen.extra de
test.c.cū clamor.& Archid.iiij.q.iij.c.placuit.Si autē est pro-
cessus accusatus post aperturam,non potest ante aperturam:
tamen est dubium an iudex maleficiorū possit ex officio tūc
recipere ad coadiuuandum accusatorem, quod potest per
Barto.in quæstione incip.iudex maleficiorum.& per Barto.
in.l.presbyter.C.de episcopis & clericis.& vide quod not.ff.
de test.l.testium.in gloss.in versicu.inimicitiæ.& an in causa
inquisitionis possit iudex eum examinare post didicita testi-
ficata,vide Barto.ff.de adulte.l.ij.§.si extraneo. Sola testium
percunctatio,est causa quare testes prohibentur posse indu-
ci,vt patet ex supradictis,& ponit Bald.in quodam suo con
silio quod habes in ordine.clxxviij. ideo post publicationē
interdum recipiuntur.vide gloss.ordina.iiij.q.iij.in fin.& in
Specu.de teste.§.satis vtiliter.versicu.ꝙ si publicatæ sunt.
50 ¶ †Quid si statutum prohibet sub certa pœna inducere te-
stes,pręterquā à principali persona,nunquid procurator eos
51 inducit?Bartol.ꝙ non in consil.ccix.& quando † testes reci-
piuntur parte absente,intelligitur parti contra testes homi-
nis exceptio reseruata. Bald.in.l.de tutela.C. de in integrum
restitutio. An ille qui edidit nomina testium iudici possit ali-
qua detrahere.vide Bal.C.de edē.l.edita.

52 SI testes† sunt præsentes
non potest alij iudici cōmitti examinatio.An-
ge.in authen.de testib.§.& quoniam. Item po
53 test † iudex mittere notarium causæ, vel alios
de partium volūtate ad testium receptionem. si videretur im
peditus.puta si testis est infirmus, ita ꝙ cōmodè non potest
venire,vt honesta mulier,vel alius sublimis pręditus potesta
te vel dignitate vel egregia persona. Specu. de teste. versicu.
potest etiam iudex.quæ cōmissio non valet,nisi de partium
voluntate,vt ibi.¶ Circa hoc tamen an productio,vel exami
natio testium possit cōmitti vltra supradictam distinctionē,
adde:aut loquimur de iure ciuili.aut de criminali. Primo ca-
su,aut producuntur testes qui pro ferendo testimonium, ad
iudicem venire non compelluntur:vt sunt egregiæ personę,
vt mulieres,& similes:& tunc potest cōmitti, vt.C.de officio
diuer.iudi.l.ij.ff.de iureiuran.l.ad personas.C.de iuramen.ca
lum.authen.principales.aut producuntur tales qui possunt
compelli ad iudicem venire.& sunt præsentes in iudicio:&
tunc eorum examinatio cōmitti non potest.sic intelligitur.§.
quoniam autem.in authen.de testi.& de fide instru.l.& iudi-
ces.& nota.in.§.oportet.in authen.apud eloquentissimum.
C.de fide instru.& gloss.in.l.hac consultissima.C.de testa.dū
loquimur in criminali,& non potest cōmitti testium exami-
natio.ff.de test.l.iij.§.idem.siue absentes, siue præsentes sunt
testes.& pro hoc in authē.de test.§.hęc omnia. Vel possumus
dicere aliter,& probabilius:quia aut cōmittitur testium exa
minatio,habenti iurisdictionem,aut non habenti.primo casu
potest fieri.ita loquuntur iura allega.pro hac parte.si nō ha-
benti:non vt in alijs iuribus.& vide quòd no.ff.quemadmo-
dum testamenta aperi.l.si qui ex signatoribus.in gloss.super
versi.sigillatim.de consuetudine cōmittitur tabellioni,vt no.
in clemen.j.de officio delegati. Ex prædictis apparet ꝙ ex
ipsa cōmissione non acquirit fideicōmissarius iurisdictionē.
facit auth.ad hæc.de iudi.& ff.de excusatio.tuto.l.scire opor
tet.§.oportet in verbo,sub cōmemorationibus & exponi-
tur ibi coram notarijs.& ita exponitur vt procedat not.glo.
sed receptio testium potest cōmitti.Bald.in conclusio.
54 ¶ †Sed quid si iudex cōmittit notario testium examinatio-
nem,& testis accusatur de falso,qui testis dicit se illud nō di-
xisse?dicit Specu.in titu.de teste.§.j.versicu.sed pone ecce,ꝙ
non creditur notario. Tu dic secundum Cy.C.de fal.l.si quis
decurio.ꝙ si iudex fuisset præsens magis præsumitur pręscri
pta.argu.l.omniū.C.de testa,facit quod not. per Io.in.l.ij.ff.
queadmodū testa.ape.& ibi Barto.Bald.in conci. Itē ille qui
petijt inducere in loco iudicij. & nō produxit:si petit ꝙ fiat
remissio ad locū vbi testes morantur,vide Ang.l.de die.§.iu-
betur.ff.qui satisd.cog.

55 TEstibus productis† intra
debitas dilationes,ad eos producendos, & assi
gnandos potest contra eorum personas exci-
pi,& excipitur de omnibus inhabilitatibus.s.
relatis,in quibus tractatur qui à testimonio repellantur. Si
vni testi obstat aliqua exceptio: non retardatur processus:
quando est probatus per plures. Inno.in.c.sup eo. el primo.
de appel.Bal.in.l.ij.C.si contra ius vel vti.pub. nam vnus te
stis nō derogat duobus nec vni eorū: qa tunc nō facit semiple
nam

nām probationem.l.prima.§.primo.ff.de ventre inspicien.
per Iaco.de arc.& ibi est tex.de hoc vbi supra.Qualiter au-
tem formentur exceptiones contra testem criminosum?dic
vt nota.in.l.tertia.§.eadem.ff.de testibus.de exceptionibus
quæ opponuntur in persona testium:dic vt not.in.C.de te-
sta.authentica.si testis dicatur.&.ff.de testi.l.testium.§.condi
tionem.vbi ponitur forma talis exceptionis:probatio exce-
ptionis oppositæ contra testes, pōt deferri contra publica-
56 tionem.¶ †An exceptio contra testes. vel eius probatio sit
proponenda,vel recipienda ante publicationem testium vel
post,& in quibus casibus probatio exceptiōis contra per-
sonas testium debeat à principio recipi de prædictis,vide do
minum Lapum de Castellione extra de testibus.c. ex parte.
57 Ille†qui testem produxit nō potest opponere cōtra eius per
sonam,nisi causa de nouo emerserit.eod.titu.l. si quis. & ibi
58 patet satis. ¶†Quid si fui protestatus,cōtra personam te-
stis, quem aduersarius meus producebat contra me.& te-
stis,postea deponit pro me: an valeat eius dictum? Inno-
centius in capitu.præsentium.de testibus.dicit quòd testi de
ponenti pro illo qui fuit protestatus contra eius personam
non creditur,si aduersarius illam protestationem ratam ha
buerit.secus si noluit, & omnimodo voluit vti eius dicto cō
tra se:quia eius dictum teneretur recipere.quod not.& tene
menti. Item subdit Innocen.ibi,quòd contra personas ni-
hil potest obijci facta publicatione processus,nisi fuerit pro
testatio facta à principio cōtra personas testium.Et vide etiā
Bartol. ponētem has exceptiones cōtra personas testium, in
authē.si dicatur.C.de testibus,& satis patet alibi in locis nō
nominatis.

59 IVrare† debet testis di-
cere veritatem de tota plenaria causa. quoties
interrogabitur vsque ad finem litis, seu causæ
tam super eo de quo interrogabitur.vsque ad
finem litis,seu causam,quàm super alio:& quòd solū verita-
tem docebit. non miscens aliquid falsitatis: nec aliquid de
suo adijciet,etiam si sibi bonum videretur.Item quod dicet
veritatē pro vtraq; parte, & quod nec prece,nec pretio,nec amo
re,nec timore,nec priuato odio.secus si publico: vt qa odit
opera sua.nec pro commodo quod ipse vel alius habuerit,
vel habere speret testimonium dicet, sicut scit, & non sicut
credit. Item quod nulli partium testimonium pandet, do-
nec attestationes sunt publicatę.si tamen hoc vltimum non
iurat:non tenetur. Item quod dicet veritatem super articulis,
& super tota causa.de hoc vide Angelum.ff.de petitiōe hæ-
reditatis.lege si quis hæreditatem.in fine. ¶Si verò tracta
tur,& inquiritur super statu ecclesiæ,duplex est forma.Pri-
ma quod iuret dicere veritatem de his quę scit, & credit in
ecclesia reformanda,exceptis occultis. Secunda est,vt iuret
quod ad inquisitionem respōdet veritatem. & debet iurare
aduersario præsente vel contuma.& tactis euangelijs:nisi sit
episcopus qui solum debet inspicerę. vide quod habetur in
lege si iudex.C.de episcopis & clericis ad presbyterum &
dyaconum mitteretur domi iuramentum cum sint personæ
egregiæ,vt lege ad personas.ff.de iureiurando. Et si agi-
tur causa coram iudice laico,iurabit coram episcopo. Item
si producens est pauper,tunc iudex mittet testibus iuramē
tum,vel eis dabit expensas:quia tenetur pauperibus proui-
dere.& licet testis sit religiosus,nō tamen valet eius testimo-
60 nium, nisi sit iuratus ¶ † An testis non iuratus probet?
dic quòd non,vt not.C. de test. l. solam. Si testis deposuit
nō iuratus:& postea iurauit:an valeat eius dictum:sunt opi.
Et tene quòd sic.si est bonæ famæ:vt in Specula. de teste. §.
61 sequitur de testium iuramento. Iurare potest† de credulita
te:etiam ille qui nō vidit,si tamen indubitanter nouit. Fallit
in teste qui dicit vidisse,& præsens fuisse in actu. Innocē. in
capitu.cum causam.de iuramento calum.ergo pars quæ iu-
rat veritatem etiam non debet interrogari de veritate scien-
tiæ.& si interrogatur potest dicere scio: quia indubitanter
noui.secus in teste qui debet reddere causam per sensum cor
poreum.& ita dicemus gesta ipso præsente & vidente.vnde
dicit tex.quòd in teste requiritur præsentia & memoria. ff.
de furtis.l.qui tabularum.&.l.quidam testamēto.ff. de con-
62 ditio.institu.&.C.de testi.l.testium.& hoc dictum † Inno.
domi.meus Narbonensis Cardinalis,allegat quòd ad hoc vt
ecclesia possit arma spiritualia,& ęternalia exercere: sufficit
quod habeat iustitiam veritatis indubitanter: licet non prohi-
beat iustitiam probatam: quia procedit ecclesia vt pars:
63 quæ sufficit quo ad fundamentum.¶†Testis qui iurat dice
re purā & meram veritatem,nihil potest addere vel mutare
sponte sua.Innocē.in.c.cum dilectus. de accusa. adde quod tunc
deponendo per famā,non probat dictum suum:quia ille qui
non fuit in facto,ille nō potest scire veritatem. vnde scire per
famam,nō est scire,sed opinari,vide glo.no.in.l.in bonefidei
C.de reb.cre.ibi.sed quid si non interfuisset facto secūdū.Bal.
ibi testis debet esse iuratus,& vbi iudex nō potest procede-
re,omissa solēnitate:qa debet constare de facto, de quo non
videtur constare,nisi sit iuratus.vt est glo.in cle.sępe.de ver-
bo.significa.&.l.filius.ff.de don.&.l.diuus.ff.de test.mil.Bal.
64 in.l.presbyteri.C.de epis.& cle.Testis† qui iurat non tactis
scripturis potest puniri si dicat falsum.Bald.in.l. falsum. Et
an præsumatur quod tetigit.not.in.c.vt circa.de elec.in.vj. Si te
65 stis†iurauit vna die,& alia die deposuit.debet edi dies depo
sitionis:qa licet depositio trahatur ad tempus iuramenti, il-
lud est verum,nisi aliud prohibeat:vt si esset datus terminus
ad probandum,vel probatum habendum.Bald.in.l.secūda.
66 C.vt lite pēdē.Testis† potest compelli per ordinariū,vt iu-
ret coram eo.Bald.in.c.j.si de inuestu.inter do.& vasal.lis ori.
67 & ibi ponit,an dicta testiū possunt remitti,vt ibi patet.† Si
testis iurat dicere veritatem super arti.quatenus dicit extra
nō valet quòd nō iuratus deponit,vt in.l.iureiur.C.de testa.
illud quod deponit esset de appendicijs articulorū vt in au
thenti.de tes.§.si verò dicatur.sed ubi iurat dicere veritatem
super tota causa.licet deponat extra articulum valet.idem si
iurasset simpliciter:qa ista disiunctiua ęquipollet vniuersali,
vt.l.obligari.ff.de authori.tuto.in gloss.& plene per Angel.
in.l.si quis libertatem.iuxta fin.ff.de peti.hęre. An testis nō
iuratus probet?dic vt not.C.de testi.l.solam.& an si tunc di-
68 cit falsum puniatur,dic ut not.ff.de fal.l.si quis legatū.Et†an
iuramentū testis possit remitti cōsensu partium?dic quod sic. gl.
est nota.in.l.j.§.j.in glo.super ver.valebit.ff.de fer.& not. vt
69 patet.An†aūt testis iurans dicere veritatem super principa
li intelligatur etiam iurasse super emergentibus & connexis.vi
70 de per Ang.in.l.ij.de iuris.om.iudi.†licet habens terminū pro
bādi faciat iurare testes intra terminū:nō tn̄ dicitur probasse si
non deposuerunt.sed probatio est in fieri,nō in facto esse:qa
probatio sic diffinitur. ¶Probatio est rei dubiæ per argu-
mēta ostensio,vt not.C.de probatio. in rubri. sed isti testes
nihil dixerunt:ergo nihil probauerūt: quia probatio debet
esse certa & clara. sed hęc nulla fuit: quia nec affirmatiua
nec negatiua. Item potest esse quod testis dicat se nihil scire.
non ergo liquet an sit probaturus.nec quod probabitur:quia de
futuris sumus incerti.ff.de procur.l.eo tpe.l. quod debetur.
ff.ad carbo.l.iij.§.duæ causę.& ideo si lex sine ministerio ho-
minis assignat terminū ad probādum: debent testes iurasse
& deposuisse intra terminum.ut in.c.pia.de sen.excō.nec suf
ficit in termino legali fecisse quicquid potuit.ff.de dolo.l. ar
bitrio.§.pe.quia grauamē legis est,à quo nō pōt appellari.Si
autē iudex dat dilationē:mitius agitur cum lege in dilationi-
bus.Sufficit ergo quod incūbentia quis fecerit.s.testes produ-
xerit.& iurare fecerit.nisi iudex arctasset eum ad faciendum
deponere testes. ¶Dicunt tamen aduocati quid si est datus
terminus ad probandum,sufficit si iuretur intra terminum.se-
cus si ad probatum habendum. quòd nil est probare:quia
idem est probare,& probatum habere:vt patet ex defectu pro
71 bationis.vide. ff.de arbitr.l.non ex omnibus. Dictum† te-
stis trahitur ad tempus iurament. nisi tempore depositionis
pręclusa sit via in probando.facit quod no.in.c.j.de offi.dele
ga.Bal.in conclu.& vide omnino in nostro repert. in titulo
72 de dila.Testis†qui iurat in termino,licet postea deponat, di-
citur in termino deponere,vt no.C.de testa.l.si quando. & si
terminus datus est ad deponendum:non sufficit iurare intra
terminum,nisi deponat. ¶Quæro vtrum in iuramento testis
requiratur partis citatio:Vide ibidem.& vide de dam.infect.
l.damni infecti.§.sabinus.& per Bartolū. in consilio. ccxvij.
Testes non præsumuntur iurati, nisi per acta appareat de iu
ramento, licet notarius dicat talis testis iuratus. Bartol. in.l.
theopompus.ff.de do.prælcg.

73 QVando †autem testes recipiendi sunt.
Tu dic quòd regulariter post
lit.cōtesta.ante autem recipi non valent. ¶Fal-
lit in multis casibus in quibus recipiuntur lite nō
contesta.vel etiam non inchoata.Primus casus
est,si timetur de morte testium,vt quia sunt infirmi,vel senes.
Secundus si timetur de absentia diuturna. Tertius, si agatur
de electione confirmanda vel cassanda. Quartus cum agitur
de matrimonio carnali.& qui conuenitur maliosè cōtumax
est.Quintus cùm de crimine proceditur per inquisitionem.

Sextus cùm petitur testem ad æternam rei memoriam exami
nari. Septimus in causa appellationis à grauamine interposi-
ta vel in alia causa si appellatur contumax est. Octauus: quia
in contumacia actoris, reos suos testes produxit lite non con
testa. Ratio: quia in eius potestate non est quando conueni-
tur. Nonus cum actor nequit agere propter interpositum iu
ramentum. Decimus, cùm minor iudicis officio ab hæredita-
te abstineat. Vndecimus cum causa est spiritualis, vel in crimi
ne hæresis. Duodecimus, vbicũque publicum commodum of
fenditur, vt in malo officiali. Decimustertius secundum quos
dam scilicet dum agitur de statu, & libertate ecclesiæ. Deci-
musquartus cùm restitutio in integrum incidenter iudicis of
ficio postulatur. Decimusquintus in petitione legali vel fidei-
commiss. Decimussextus cum agitur finium regundorum.
Decimusseptimus cum agitur in trebellianica restitutione.
Decimusoctauus in causa hæresis. nam post mortem quis pu
nitur sine litis cõte. Decimusnonus cum persona est suspecta.
Vigesimus cum agitur cum aliquo possessore de beneficio
ecclesiastico obtinendo. Vigesimusprimus in dilapidatione.
Vigesimussecundus in causa purgationis. Vigesimustertius
cum quis est intra pubertatem, & timetur de variatione. Vi
gesimusquartus in causa subscriptionis. Vigesimusquintus
quando iudex ad cautelam testes recipit in notorijs. Vigesi-
mussextus quando quis deficit in purgatione lite non conte
sta. Vigesimusseptimus in libertate secundum quosdam. Vi
gesimusoctauus vbi ante lit. contesta. aliquid incidenter pro-
ponitur & probatur. Vigesimusnonus vbicunque aliquid iu
dicis officio expeditur quod intellige de officio deseruiente
actioni. Trigesimus cũ is qui possidet liti se offert: quia lis tũc
non contestatur, & fertur sententia, Trigesimusprim⁹ in odio
sis in quibus actori præfigitur terminus in quo si non veniat
postea non auditur. Trigesimussecundus, in exceptionibus
dilatorijs fori, & in quibusdam peremptorijs, vt cum excipi
tur de re iudicata trãsacta vel finita. Trigesimustertius, cũ im-
pubes ex carboniano edicto, & mulier nomine ventris petit
se in possess. mitti. vel cùm reo absente, actor petit se mitti in
possess. bon. causa custodiæ, vel cũ quæritur, an intersit acto
ris rem exhiberi, vel quando legatarius petit sibi satisfieri de
legato: & quæritur an sit ei relictum legatum, vel cum filius
petit alimenta, & quæritur an sit filius, vel econuerso, vel cũ
pignora capiuntur ex causa iudicati, & quæritur ant sint con
demnati. In prædictis si vocatus sit contumax, possunt testes
recipi, & diffinitiua ferri sentẽtia. Trigesimusquartus, in om-
nibus emergentibus secundum quosdam & breuiter vbicun
que libellus non admittitur. ¶ Et dixit Innocen. c. cum dile
ctus. de accusa. quod publicatis attestationibus, possunt etiã
examinari, non ad plenam probationem, sed ad iudicium in
matre quæ testificatur de ætate filij impuberis, & etiam infa-
mis qui non facit plenam probationem. Ange. in conclu. &
74 quando † testes actoris, vel rei recipiuntur. ante lit. contesta.
vt quià sunt senes vel infirmi: tunc non publicantur sed con-
seruantur, licet aliqui dixerunt contrarium in testibus pro
parte rei, si tamen reus adest in iudicio, & actor abest: tunc an
te lit. contesta. etiam recipiuntur & publicantur. & fertur
diffinitiua: prædicta omnia vera, siue ciuiliter, siue criminali
ter agatur de prædictis omnibus, vide in Specul. de teste. §.
nunc tractemus. & vide Ange. C. de naufra. lib. xj. in. l. de sub-
mersis. vbi ponit casus in quibus etiam examinantur ante
lit. contesta. & de materia vide Barto. in. l. mortis. ff. de dona.
causa mor. & quod not. idem Ang. in. l. ij. C. de fer. An in exa-
minatione testium, quæ fit ante lit. contest. sufficiat aduersa-
rium citari ad domum? vide per domi. Angel. in authentica
75 de test. §. fin. in fi. Et si testes † dicunt se nihil scire, vel non re-
cordari post eorum publicationem possunt alij super eisdem
capitulis examinari. nec nocet didiscere testificata. Iaco. de
bel. in capitulo primo. §. si enim circa finem in titulo quid
76 sit inuestitura. in. x. columna. Baldus in conclusio. ¶ † Testes
qui examinantur ad ęternam rei memoriam, coram quo iu-
dice debent examinari, vide per Ange. ff. de transactio. l. cum
hi. §. transactus. de materia horum vide in quodam consilio
Francisci Tig. quod habes secundum in ordine. & incipit, vt
77 patet. Testes † publicati in æternam rei memoriam pro reo
non valent eidem: quia significat quòd sunt recepti ad finem
agendi secundum Innocen. in. c. significauit. de testi. sed certè
finis est indiuisibilis in agendo & defendendo, & ideo valẽt
pariter in vtroque. ff. de iureiu. l. sed & si possessori. §. fi. saluò
iure opponendi contra personas, & dicta cum extra ordinem
78 sunt recepti. Cod. de testi. l. fina. ¶ Et not. † quòd interdum
petit recipi testes, ille qui non habet actionem. nec habere
sperat. & tunc testes publicantur, vt in dicto. c. &. ff. de testa.
l. cum rem. &. Cod. de vsur. l. finali. Interdum petit qui nõ ha
bet. sed habere sperat. ita loquitur. ff. ad legem aquil. l. iij. & in
l. in lege aquilia. §. si deletum. sed ibi speciale est: quia duo cõ-
current. scilicet odium delinquentis, & timor etiam proba-
tionum. interdum habet actionem, sed est timor ne pereat ex
dilatione legali. Sic loquitur. ff. de car. l. iij. §. duæ causæ. Inter
dum habet non præsenti exercitio: tamen testes sunt absfutu-
ri propter quod etiam possunt recipi: & tunc examinantur,
sed non publicantur tunc, sed postea suo tempore intra an-
num, vt in. c. quoniam frequenter. vt lit. non contest. nisi par-
tes velint statim publicari. Et publicatione tamẽ testium, nõ
oritur actio. ff. de iureiurand. l. sed si possessori. §. penultimo.
79 ¶ † Et an requiratur citatio personalis, cum testes extra ordi
nem recipiantur? not. per Innocen. in. c. significauit. de testa.
vbi omnia prædicta dicit in substantia. facit ad hoc vltimum
ff. de incen. rui. naufra. l. pedius. & . l. nequit. non tamen cita-
tus est semper admittendus ad contradicendum, vt. l. tertia
§. penultimo. ff. bono. possess. adde quod not. Dyn. in. l. tertia
ff. de dam. infect. & Ioannes Andr. in. c. præsumitur ignoran-
80 tia de regulis iuris. libro sexto. in mercurialibus. adde † etiam
quòd dicit gloss. in. l. gesta. Cod. de re iudi. quòd in apertura
testium, non sit necessaria partium citatio. Barto. alibi alleg.
illam gloss. quæ nihil dicit de citatione, sed de præsentia tan-
81 tum. Adde † etiam quòd attestationes non publicatæ non fa-
ciunt fidem in aliquo iudicio, quæ sunt translatę in publica
monumẽta, vt in dicta. l. gesta. & no. in. l. iij. ff. quæ in frau. cre.
secundum Richar. mal. & quæ no. Barto. in conclu. Possidẽs
82 † potest petere examinari testes ad perpetuam rei memo-
riam. secus si non possidet. Ange. in. l. si quis libertatem. ff. de
peti. hære. §. nam cum quidam.
83 DE numero † testium dico quòd regu
lariter duo sufficiunt, nisi
lege vel canone expressè maior numerus requi
ratur. Nam si accusatur Episcopus Cardinalis,
non cõuincitur vel deponitur, nisi septuaginta
duobus testibus. presbyter Cardinalis cum quadraginta qua-
tuor. dyaconus cardinalis cum viginti sex. alij clerici Ro-
manæ ecclesiæ septem. de prędictis vide gl. ij. q. iiij. c. nulla dã
84 na. in. c. præcedenti. ¶ † Si quis vult probare solutionẽ debi-
ti in scriptis cõtenti. quinque sunt necessarij. sed in probatione
cõfessionis, facta solutione quinque saltem nõ rogati sunt neces
sarij, sed duo rogati sufficiunt, vt no. C. de testi. authẽ. rogati
in cõtractu excedẽte libram auri. authẽ. sed nouo iure. In co-
dicillis autem, sunt necessarij quinque. ¶ In donatione causa
mortis similiter quinque. In testamento septem. Sed si fit in
scriptis, & testator nescit scribere: octo. secus in codicillis &
testamẽto ad pias causas. vbi duo sufficiũt. Item inter filios et
nepotes. Item & in villis & municipibus, vbi est hominũ ra-
ritas, sufficiũt quinque. Itẽ in reuocãdo prius testamẽto, suf-
ficiunt tres. C. de test. l. sancimus. In testamẽto enim militis
duo. in testamẽto cõdito coram principe, precibus sibi obla-
tis, in quo nullus requiritur testis. ¶ In purgatione dyaconi
tres. In purgatione episcopi. xij. In depositione pecuniæ, vel
alterius rei, vel alicuius cõtractus, si depositũ excedit libram
auri, requirũtur tres testes idonei. & fide digni. In interru-
ptione præscriptionis requirũtur tãtũ tres. In renũciatione
velleiani tres. In cõfectiõe inuẽtarij loco absentium, quos res
tãgit tres. In cõparatione cyrographi nõ publici tres requi-
rũtur. Item in promouẽdo inter agẽtes in rebus tres. C. de pro
xi. sacr. l. vnicuique circa prin. li. xij. ¶ Itẽ in inspectione pri-
uilegiorũ debet quis esse cõtẽtus numero. xij. ĩ diuortio requi
rũtur sex testes. Item quãdoque requirũtur. x. de ero. milit.
anno. l. prima. §. hæc verò. libro duodecimo. Item cum per
epistolam datur libertas vel inter amicos & amicas. patet sa-
tis. ¶ Tres obstetrices vocantur ad ventrem inspiciendum:
tamen duæ probant. Ad ostium camerę in qua mulier sub
custodia est paritura, decem. Item tempore partus, decem li-
berę & sex ancillæ in conclaui adhibentur. Quot testes vide-
licet obtineat instrumentum, vide. ff. de testa. l. hæredes pa-
lam, in princip. Quot testes requirantur in voluntate decla-
rante, vide dicta. l. hæredes palam. §. j. Quot testibus sit cre-
dendum: vide gloss. secunda. q. quarta in summa. Quot testes
requirantur ad confirmandum, vel probandum iudicium no
uæ voluntatis contra me. vide Bartolum in lege prima. ff. de
le. tertio. Quot requirantur ad probãdum errorem dic quòd
si quæritur de errore solennitatis, requiruntur duo. si volun-
tatis, requiruntur tot quot requiruntur ad actum de quo
quæritur. de quo vide in lege cum proponebatur. in gloss.
&, ibi not. ff. de leg. secunda iuncta lege hæredes palam. ff.
de testa.

85 SEd an †credatur testimonio vnius? Respõdeo regulariter q non, etiam si præsidali fulgeat dignitate: quia vox vnius vox nullius. Fallit in quibusdam casibus in quibus creditur dicto vnius. Et primò, si quis reuocationem mandati probat per vnum testem cum eius sacramento. Secundus casus est: quando solus tabellio si dubitatur facit instrumẽtum publicũ. Tertius: quia statur iuramento creditoris tãtum, super eo q superfluum est in precio rei venditæ. Quartus: quia statur vnius testimonio, cum testator ita præcipit. Quintus quãdo quis habuit probabilem cãm ignorãtiæ. Sextus: quia creditur dicto vnius Abbatis qui intra mẽsem ante missarum solennitatem exercuit. viij. dist. c. tanta. Septimus creditur vni extra iudicium tãquam socio. Octauus est, quòd creditur vni quãdo q cũ iuramẽto principalis. Nonus vbi nulli fit præiudicium. puta cũ dubitatur an quis sit baptizatus, vel ecclesia sit consecrata. Decimus cum dubitatur. Vndecimus propter dictum vnius, sigillum in testamento appositum redditur dubium. l. j. §. si. quemadmo. test. ape. Duodecimus, in terminis appositis statur determinationi venditoris. Decimustertius vnus impedit matrimonium contrahendum. Decimusquartus, vnus facit iudicij purgationem. Decimusquintus: quia creditur dicto vnius cùm sibi fertur iuramentum. Decimussextus creditur sacerdoti dicẽti aliquẽ pœnituisse. Decimusseptimus creditur vni, tanquam propter eius fidem indubitatam. Decimusoctauus creditur executori dicenti se citasse vel denunciasse. Decimusnonus, creditur cardinali vel alij excellenti asserenti se le. ha. de hoc per Ioan. Andr. in cle. j. de proba. & in suo tractatu quem ipse fecit de testibus. Vigesimus casus est: quia creditur vni reuelanti insidias factas principi. xxix. distinctio. c. si quis papa. iij. q. j. c. quicũq. Vigesimusprimus creditur soli episcopo, sed hodie corrigitur. Vigesimussecundus casus est. vnus testis inducit præsumptionem. Vigesimustertius creditur vni de consensu partium. Vigesimusquartus, quia creditur vni testi cum fama. Vigesimusquintus vnus proficit, sed non sufficit, vt in milite ab hostibus misso: cuius assertioni creditur suffragantibus meritis prioris vitæ. Vigesimussextus statur iuramento violentiam passi de quantitate rerum. Vigesimusseptimus creditur iuramento alicuius contra factum aduersarij. Vigesimusoctauus in causa denunciationis, creditur vni testi. Vigesimusnonus vnus testis facit semi-

86 plenam probationem. Quid si †quis vult producere. xl. testes, & iudex non vult recipere nisi viginti: an poterit appellare? & videtur quòd sic. vide de prædictis omnibus in Specu. de teste. §. restat de numero. & vide gloss. in. c. tanta. lxxxvij. dis. & patet vlterius ibi. An dictum vnius testis cum alijs indicijs, faciat semiplenam probationem, vide Barto. in. l. prima. §. idẽ

87 ff. de quæsti. An credatur testimonio † vnius vide gloss. de confe. dis. iij. c. placuit & c. cum itaque. & quarto & tertio. §. vnius verò in gloss. super dicto versicu. vnus testis facit semiplenã probationem, vt. l. in bonæfidei. C. de reb. cre. in quo dic. aut partes consentiunt in personam. & dictum probat plenè, aut in personam tantum: & tunc semiplenè. quia licitum est eius dictum infringere. l. si quis. C. eo. totam istam materiam limitat Bal. in dicta. l. in bonæfidei. per dictum Innocen. nã vnus semiplenè probat quando depositio concernit præiudicium alicuius. sed plenè & perfectè probat quando depositio non concernit alicuius præiudiciũ. ita not. Innoc. in. c. j. de sepul. q est not. dignum. Ange. in conclu. an valeat pactum vt creda-

88 tur vni testi. vide. Ang. ff. de pactis. l. pactum. † ¶ Quæro an tabellio qui publicum confecit instrumentum, cõnumeretur in numero testium? dic quòd non, ne fungatur duplici officio. argum. ff. de assess. l. fi. & l. hac consultissima. Cod. de test. hoc vbi extra numerum testium, requiritur tabellio. Si verò quæratur de scriptura quæ non probat, nisi quis vtatur etiam testium productione: tunc tabellio habetur pro vno teste, vt l. dominus labeo. ff. de testa. Iac. de are. dicit, quia nõ scribit vt persona publica, vel scriptura illa non fit ad probandum, sed ad solennitatem. Non ob. l. si quis decurio. quia non examinatur vt testis super negotio: licet super scriptura, an scripserit. sed quæritur an sit vera. non autem est testis. vel dic q quantum ad solennitatem scripturæ, & quantum ad ueritatem negotij creditur tabellioni. sed de solennitate negotij nõ: nisi sit instrumentum solenne ubi adsit debitus numerus testium. sed vox non scriptura neutrum efficit. ad. d. l. dominus. Dic quòd ibi non erat tabellio, nec requirit ibi secũdum An. de Pisis. ¶ Aliquãdo nulla fit scriptura: et tũc tabellio nõ paruenit in forma tabellionis: & ideo est optimus testis, quòd patet q in ore duorum uidetur stare instrumentum non trium, ex quo tabellio non cõputatur. facit ad no. in. §. item verborũ inst. de ver. ob. Aliquando quis vult assumere solam probationem ex scriptura. aliquando solum ex testibus. aliquando ex vtroq; primo & tertio non computantur: in secundo sic. Bal in suis conclu.

QValiter testes sunt examinandi, Specu. in tit. de teste. §. nũc tractandum est. ponit practicam & formã. an possint examinari in ecclesia, vide. Co. de sacrosanct.

89 eccle. l. nemo apostata. ¶ † Testes qui non sunt latini qualiter examinabuntur per notarium latinum qui eos non intelligit Bar. in. l. j. §. fi. ff. de verb. ob. dicit quòd debent adhiberi duo interpretes si potest, vt. in. c. quoniam contra falsam. extra de prob. vel vnum tantum, si plures reperiri non possunt, vt in auth. de nõ alie. §. q autem. & facit. l. comparationes. C. de fide instru. & scribat notarius primò sic: Talis testis iuratus, & examinatus super dictis articulis sibi lectis, & vulgarizatis per dictum iudicem, & me notarium declaratis, & interpretatis per talem interpretem ipsi testi ibidem dixit, & respondit in sermone theutonico & interpretato, & declarato per talem, vel tales interpretes dicto iudici, & mihi notario. Ange. in cõclu. Sed quid si duo testes deponant vnus latinè, alius grecè? Respondeo valet eorum depositio, si idem dicunt. ar. l. blanditus. C. de fideius. Defectus ergo locutionis testimonium nõ vitiat. xvj. q. vij. c. & hoc diximus in glo. sic cognosces. ¶ Sed quid si dubitetur de examinatione? vide in Specu. vbi supra no. C. eo. l. nullũ. Testes debent recipi secretè, & debent deponere de his quæ percipiuntur iudicio intellectus, vt no. C.

90 de testi. l. testium. & Innocen. eo. ti. c. cum causam. an † poterit testis dictum suum dare iudici in scriptis? dic quòd non. iij. q. vij. c. testes. & facit. c. si quis. de electi. in. vj. nam iudex debet audire qua fronte, qua trepidatione loquatur, vt. l. de minore §. per tormenta. ff. de questio. & no. Innoc. in. c. quoniã contra falsam. de proba. quæ tamen ratio non concludit in ciuili, sed in criminali cum in ciuili iudex examinationem testium possit alij committere. vnde vbi est diuersa ratio scripturæ, & viuæ vocis, non producit eundem effectum litera, & viua vox, in his verò secus: quia idem est effectus exprimere per literas, & per nuncium. & sic per viuam vocem, vt in consensu. ff. de actio. & obligatio. quod not. in. c. decernimus. de sentẽ. ex cõ. Ange. in cõclusio. & vidi quòd not. instit. de testa. §. testes. &

91 not. vlterius. † Testes non debent examinari super articulo, super quo non sunt inducti. l. si duo patroni. §. idem. iulianus ff. de iureiurand. per gloss. & doct. ibi. Item nec debent iurare, nisi super eo super quo sunt inducti, nisi in casibus quibus iudex potest ex officio examinare, vt. ff. de conditio. ob tur.

92 cau. l. tertia. §. si tibi iudicium. non † tamen dicitur deponere extra articulum, si deponit super dependentibus, & connexis vel super concomitantijs, vt super loco & tempore. dic vt ibi no. Innocen. de testibus. c. per tuas. & in Specula. eodem titu

93 lo. §. sequitur. versicul. sed illud. Articulus † tamen non est de substantia probationis: quia valet dictum testis, quod deponit super libello, si articuli non sunt formati, vt not. Archi-

94 diaco. in. c. præsentium. de testi. li. sexto. Sed † quid si testis deponit verum in articulo. extra tamen articulum deponit falsum: an vitietur eius dictum? Dic quòd non: quia non est periurus. cùm extra articulum deponat non iuratus, & vide per Innocen. in capitulo fraternitatis. de hæretic. & per Cynum in. l. prima. Cod. de sepulchro violato. & per Iacob. But. in. l.

95 lucius. ff. de infami. Angelus in cõclusio. † Licet testis coram iudice, vel extra iudicium, dicat se non interfuisse. tamen iudex ex iurisdictione quam habet in testem, cogit illum ad deponẽdum veritatem, & statur depositioni. x. collatio. quid sit inuesti. c. primo. licet Bartol. videatur dicere contrarium

96 in. l. eos. ff. de fal. Item † testes non possunt inuiti compelli ad testimonium: puta ex forma statuti vel legis, vt sunt illæ personæ quæ enumerantur in lege quarta. §. legis. & lege seque. ff. de testibus. Si deponũt volentes debent redigi in scriptis q voluntariè deponũt. argum. authenti. præsbyteros. Cod. de episco. & cleri. ibi in scriptis declarauit aliàs si nõ fieret præsumerentur inuiti deponere. illi qui obsequũtur imperio magistratus. ff. de regulis iuris. l. non videtur. §. primo. & optimè probatur per text. d. authen. Angelus in cõclu. & Barto. per Bal. in dicta authenti. licet testes debeant deponere pro vtraque parte Cod. de episco. & cleric. authenti. si iudex. Itẽ periurare pro vtraque parte, vt. l. is apud quem. Cod. de eden. in gloss. C. de hæretic. l. quoniam. in fi. & C. de quæstio. l. interro

97 gari. ff. de proba. l. cũ probatio. cũ † tamẽ ad testes mittũtur, puta quia sunt personæ egregiæ debet fieri expensis producẽ

tis, vt in.c.mulieres. de iudi.libro ſexto. Similiter cum teſtis
venit ad iudicem de longinquo. quarta. q.iij.§.venturus.&.c.
ſtatutum. §.proferendo. & ibi gloſſ.nota. de reſcriptis libro
98 ſexto. Ange.in concluſio. Teſtium.† dicta debent ſcribi, aliâs
non valet ſententia,nec dicta per iudicem, & notarium pro-
99 bãt.Baldus in.l.prolatam.Cod.de ſenten.& patet.¶ † Teſtes
debent examinari ſuper interrogatorijs.& ſi non responde-
runt ſecundum ea,quæ ibi articulantur,non proderunt pro-
ducenti,& ideo pars ſit cauta quòd ante interrogationem pe
tat interrogatoria redigi in actis , & copia ſibi fieri,vt ſic vi-
deri poſsint,an ſint examinati ſecundum interrogatoria.de te
ſtibus.capitulo. cum cauſam. ſuper gloſſ. de cauſis.in nouel-
la.an autem interrogatoria poſsint emendari? vide Baldum in
l.edita.Cod.de edendo.Teſtes qui non interrogantur ſecun-
dum formam interrogatorij,habentur,pro non receptis. Bar-
tolus in ſuo conſilio.clxxxvij.quod incipit,ſtatuto caſtri . &
& in capitulo præſentium.§.teſtes.de teſtibus . in gloſſa quæ
incipit, interrogatoria . in ſexto ſuper quo conſuluit Io-
annes Andre.in nouella , quòd potius fiunt ſuperflua quàm
omittantur neceſſaria.Et eſt vtile:quia ſi dolo vel malitia,vel
negligentia omiſerit interrogare,repetuntur poſt publicatio-
nem. Sed ſi non fuerint facta interrogatoria,iudex ex ſuo offi
cio faciat alia de quibus in capitulo cauſam . de teſtibus . Et
an valeat dictum teſtis non interrogati de cauſa ſcientiæ ? vi-
de in nouella in dicto capitulo præſentium . Angelus in con-
100 cluſionibus ſuis.† Teſtimonia iudiciaria dicuntur duobus mo
dis.Primò quando de negotio de quo non agitur,non fuerũt
teſtes à principio adhibiti,ſed modo producũtur teſtes à prí
cipio adhibiti.vt quia eſt factum furtum vel iniuria. Alio mo
do quando teſtes teſtificantur de his quæ fuerunt in iudicio,
puto litem fuiſſe conteſtatam,ſententiam eſſe latam. Cynus.
101 in.l.quoniam. Cod.de hęreti.¶ † Teſtes ſeniores, præferun-
tur minoribus.ff.ſi certum petatur.l.cum quid.in gloſſ.quod
eſt verum in dubio.ſecus ſi conſtet de minoribus : quia ætati
præferuntur,vt in authentico de mona.§.finali , & facit.ff.de
fide inſtrumẽtorum.l.fina.&.l.nulli.ff.quod cuiuſque vni.no-
mi.ff.de liber.& poſthumis.l. gallus.in prima gloſſ. & per In
102 nocentium in.c.primo.de maio. & obed.vt patet.Inſtruere †
teſtes qui interfuerunt negocio, vt plenè,& apertè verba di-
cant non eſt peccatum . Etſi interrogentur an fuerint inſtru-
cti,& dicant,quòd non dicunt falſum, non ſunt periuri : quia
intelliguntur de illicita inſtructione. Bald.in.l.fin. Cod.ſi ex
fal.inſtru.& in authentica.qui ſemel.C.de prob.& per Gof.
in titulo de ſentẽ.¶ Sed an valeat teſtimonium, ſi teſtes inui-
cem ſe inſtruũt? vide quod not.inſti.de teſt.§.teſtes autem.Te
103 ſtes † ſuſpecti debent interrogari de circumſtantijs. Angel.in
104 cor.de teſt.§.vt liceat. Teſti † ſubrogato ad actum inchoatum
loco alterius teſtis,cui aliquis caſus contingit, debent narrari
omnia añ geſta,& ipſe debet interrogare alios teſtes vtrũ ſint
geſta in eorum præſentia, & deponere vtrum ſic depoſuerit,
& poſt reſpõſionem affirmatiuam actus debet cõſummari,vt
no.C.de teſt.l.cum antiquitas.& vide gloſſ.in.l.caſus.Cod.eo.
licet aliâs in teſtamẽtis,teſtiũ ſolennitas ſit indiuidua, vt.ff.de
teſt.l.qui teſtamẽto.§.fi.&.l.hæredes palàm .§ . fi. Et debent
audire & videre teſtatorem,aliâs non valet teſtamẽtum.Cod.
105 de teſt.l.ſi nõ ſpeciali. ¶ † An autem poſsit quis de facto ſuo
teſtificari? vide Innocẽ.in.c.nõ ſine.de arbi.&.l.deferre.§.pri
mo.ff.de iure fiſci.& ibi eſt text.not.Item non poteſt quis de-
ponere in cauſa de qua ſentit commodum.Co. de teſt.l.omni-
bus .Fallit ſi nõ ſentit principaliter,ſed per quãdam cõſequẽ
tiam.de teſt.l.dictãtibus.ff.de teſta. l. qui teſtamẽto. in prin-
cip.inſtitut.eod,titu.§.ſed nec legatarij,vel dic quòd ſiue prí
cipaliter,ſiue incidẽter ſentiat commodum,dummodo neceſ
ſarium,nõ admittitur,vt dicta lege omnibus. ſecus ſi potẽtio-
ribus,vt quia dependet ex voluntate alterius,vt dicta lege di
ctãtibus.& lege qui teſtamento.§.legatarij.nam in dictis iuri-
bus depẽdet ex volũtate alterius ſcilicet hæredis.vtrum ſciue-
rit commodum.nam licet hęres declarat teſtamẽtum aliquod
tamen poteſt eſſe quòd nõ adiuit hęreditatem: nec donec in-
ſpiciatur de viribus teſtamenti poteſt adiri hęreditas , vt no-
ta.de acquirenda hęredita.l.is qui . & ſi is ad quem . Et cum
quis interrogatur de facto ſuo,dicitur reſponſum non teſti-
monium quarta.q.tertia.§. item ſecundum gloſſ.& vide Bar
tolum in conſilio ducent.nono , aut teſtamentum eſt fa-
ctum in ſcriptis , & poterit legatarius teſtificari : quia non
deponit de veritate,ſed de ſolennitate . ſic intelligitur. l. qui
teſtamento.§.legatarius . Aut eſt nuncupatiuum: & tũc cùm
non habeat deponere de veritate non admittitur,ff.de teſti-
bus lege nullus . legatum tamen bene valet de ſe ſi poſ-
ſit probari. ſi verò non poſsit probari , non deficit ius . ſed
106 probatio.¶ † Teſtes repeti interdum poſſunt.de quo vide
ff.de quæſtionibus.l.repeti.& per Angelum in cor.de teſti-
bus.§.licet.In iudicio ordinario,poteſt iudex ex officio ſuo
poſt publicationem teſtium illos repetere, vt declarent : nõ
vt addant.Barto.in conſilio.clxxxviij.Teſtes in diuerſis in-
ſtantijs poſt didicita teſtificata, ſuper eodem facto poſſunt
repeti.Angelus.ff.de furtis.l.quidam tabularum.
107 ¶ † Damnare vel corrigere vel interpretari dictum ſuum,an
poſsit teſtis? vide omnino Speculato.de teſte.in principio,
verſiculo,item quòd teſtis obſcurè. per Odoffredum.C. de
teſtib. l.ſi quando.ad finem.gloſſ.fina.Et non poſſunt varia
re,& dicere alio modo,vt in.l.quicquid aſtringẽde.ff. de ver
borum obligationibus.per gloſſam & Bartol. ¶ Aduerten
dum tamen ſecundum eum quòd ſi teſtis incontinenti ante-
quã primum dictum habeatur pro perfecto , & completo,
nihil declarare poteſt:quia nõ videtur depoſuiſſe.C. de fide
inſtrumentorum.l.contractus.facit quod not.Specula. de te
ſte.§.primo.verſiculo quid ſi dicit.& vide.ff.de adulter.l. ſi
108 poſtulauerit.§.iubet.Sed † nunquid iudex poſtquã eſt con-
cluſum in cauſa.poterit iteratò teſtes interrogare? vide per
domi.Dyn.in authentica.qui ſemel.C.quomodo & quando
109 iudex.Quando quis † fungitur officio teſtis,& officialis etiam
ex interuallo poterit dictum ſuum corrigere. ſecus ſi teſtis
110 tantum.Angel.in concluſio.& in conſi.xvij. ¶ † An ſtetur
primo vel ſecundo dicto , quando teſtis variat? vide Bartol.
in.l.eos.ff.de fal.& Bald.in capi.primo.§.ſi enim quid ſit in-
ueſtitura.Et ſi primò dixit ſe non recordari. Secundò dixit
ſe recordari. ſtatur ſecundo dicto Angel. ff.de furtis.l. qui-
dam tabularum. Quid ſi teſtis dixit vnum extra iudicium,
& aliud in iudicio:cui dicto ſtabitur? & an punietur de fal-
ſo, dicam infra in materia falſorum teſtium.& vide gloſſ. in
capitu.cũ cauſam.de teſti.& dixi ſupra.in.§.ſi teſtes citati nõ
111 veniunt. Si teſtis † dixerit ſic:imò ſtatur vltimo dicto,& valet
ff.de hæredibus.inſtituend.l.ſi ita. Teſtis qui dixit heri , non
credo.vel neſcio.poteſt hodie dicere ſcio,vel credo. Bald. in
c.primo.§.notandum.in titu.quot ſunt teſtes neceſ.x. colla
tione.Item ſi dixit ſe neſcire,& ſi poſtea examinatus dicat ſe
ſcire:quia melius recordatur nunc quã tunc,valet dictũ ſuũ.
quod eſt verum ſi antequã locutus ſit cum parte ſecũdo exami-
natur:aliâs ſecus vt nota.in dicta authentica de teſtib.§.quia
112 vero. ¶ † Teſtis examinatus in iudicio depoſuit ambiguè
de ſuo,& non dicit de quo nũquid interpretari poterit? de
quo diſtingue.vt not.dixit tex.& ibi per Barto.in.l.inter ſti
pulantem.§.ſi ſtichum.ff.de verborum obligationi. Aut in
iudicio oritur dubitatio circa verba : tunc aut ſunt prolata
ab aliqua perſona, & inducunt principaliter ſuſtentatio-
nem.aut ſunt prolata à quodam alio. Si ab vno, ex his ſem-
per interpretatur pro eo:vt dicto.§.ſi ſtichum.& in.l.ſi quis
intentione ambigua.ff.de iudi.ſiue ſit actor, ſiue reus, & per
Dyn.in gloſſ.in.c.contra eũ.de regulis iuris.libro.vj.Quan-
doq; verba ſunt prolata ab alio quã ex litigatoribus:vt in te
ſtamento:vel defunctus eſt aliquis qui protulit verba ſucceſ
ſionem habentia:& tunc aut vis facere interpretationem cau
ſa euitandi aliquam contrarietatem, vt eſt caſus in capi . cum
tu.de teſti.& in prima conſtitutione codicis in.§. quibus.aut
non vis facere aliquam interpretationem cauſa euitandi ali-
quam contrarietatem, ſed vt proſit alij , vel propter aliquã
aliam cauſam,& non poteſt fieri. Sed illud verbum dubium
non valet:vt in capitu.præſentia.de probatio.& gloſſ. dicti.
§.ſi ſtichum.& in.l.pomponius ſcribit ſi frumentum.in fin.
ff.de rei vendicatione.Aut inſurgit dubietas,circa aliud quã
circa verba:& tunc aut loquimur in his quæ pertinent ad li-
tis ordinationem:& tunc ſi actor inſtat, & proſequendo fa-
uetur actori:vt in.l.de die.in principio.ff.qui ſatiſdare cogã.
Si verò non inſtat,& tunc debet faueri reo:vt.l.ſi ea quæ.C.
qui accuſa.non poſſunt.&.l.properandum.§.& ſi quidem.
C.de iudi. Aut in his quæ pertinent ad litis deciſionem : &
tunc fit interpretatio pro liberatione:vt.l.arrianus.ff.de act.
& obligatio.l.legatum.ff.de manumiſſ.vnde dicit Bartol . in
dicto.§.ſi ſtichum.quod intentio dubia debet declarari pro
probationibus.nam ſi probatio fuerit, dubia eſſet interpre-
tio contra eum, vt dictum eſt.licet enim poſſet dicere, ſic in-
tellexi in libello,non tamen poteſt dicere:ſic intellexit teſtis
& ſic debet intelligi iſtud dictũ Ang.in concluſio.licet enim
in dubio interpretatio atteſtationum fiat contra producen-
tem:vt extra de probatio.capitu. in præſentia. tamen quia
dicta teſtium poſſunt coadiuuari,& ſecundum interpretatio
nem legis concordari,& conteſtes dici,debet hoc fieri:vt no.

Inno.in.c.cumana.in fi.de elect.& in.c.dudum. de elec.§.j.e.
tit.facit.l.de ætate.ff.de proba.

113 TEſtes magis †idonei requirũtur in criminalibus q̃ in ciuilibus,
vt in.c.de teſti.in.vj.cõcordan.c.teſtimoniũ. eodẽ
titulo. Nam in criminalibus probationes apertiſ-
ſimæ requirũtur.v.q.vj.epiphaniũ.ij.q.viij.c.ſciant ſtrictius
eſt agendum, vbi agitur de ſalute hominis.C.de appella.l.ad
dictos.¶ Hinc eſt in cauſa criminali etiã ciuiliter mota pro-
pter bonam præſumptionem quam actor habet pro ſe, non
eſt iuramentum deferendum in ſupplementum probationis
ſecus in ciuili, vt eſt glo.no.in.c.in literis.de teſti.& not.Bart.
in.l.maritus.ff.de quæſtio.& hoc quod no.in.c. veniens.el.j.
de teſti.vbi dicitur quòd vnus teſtis cum fama in criminali-
bus nõ ſufficit.Item magis exacta probatio requiritur, cum
agitur de crimine criminaliter quàm ciuiliter, vt in dicto.c.j.
de teſti.Accedit enim cauſa criminalis ciuiliter mota ad ma-
teriam cauſæ ciuilis quo ad aliqua.de procura.c.tuę.& quòd
not.extrà de iudi.c.at ſi clerici.in glo.Quando autem de cri-
mine dicatur agi ciuiliter, & quando criminaliter, dic vt no.
in.l.minori.&.ff.de priua.delic.per Barto.& Inno.in.c.qua-
114 liter & qũ.de accu.& Ang. in conclu. ¶ † Teſtes in cauſa cri
minali, ſubijciuntur tormentis.C.de fide inſtrumẽ.aut. apud
eloquentiſsimum.& ſic videtur argu. à contrario ſenſu ꝙ in
ciuilibus non ſit locus torturæ.quod limita ſecundũ Bal.eſſe
verũ.ſi teſtes ſint poſiti in dignitate:tunc ſi non eſt vilis con
ditionis non torquetur in cauſa ciuili, vt.l.diuus.ff.de qõ.niſi
inueniatur vacillare, vt.l.ex libero.e.tit.in glo. teſtes. Teſtes
autẽ viles, torquentur in tribus caſibus, ſcilicet in duobus ſu-
pradictis, & cũ feſtinãt teſtimonium ferre, vide Bal.in.d. aut.
Item teſtis vacillans in cauſa ciuili, poteſt torqueri. Ange. in
l.quoties.C.de naufra.lib.xj. Ad torquẽdum teſtes requirun
tur eadem indicia, quæ in reo. Bald. in.l.ſi vnus.§.teſtes.ff.de
quæſtio. In cauſa inquiſitionis, an poſſunt teſtes examinari
parte non citata? vide Ang.in.l.ſi vacãtia.C.de bo. vacan.li.
x. Teſtis in cauſa inquiſitionis nõ debet deponere de oculis,
ſed de illis vbi clamor aliquis præceſsit. Et ſi de oculis depo-
nit, nõ eſt propter hoc reus puniendus.de accu.c.qualiter.el.
115 j.in gl.pe.& in.c.accedẽs.¶ † Vacillantes in teſtimonio, poſ-
ſunt torqueri pro veritate eruenda in Specu.de teſte.§.nunc
tractandum.ver.cõſiderare etiam debet. Et quando teſtis va
cillat, debet notarius de mãdato iudicis hoc ſcribere, ſecũdũ
Inno.in.c.quoniã contra.de proba. Idẽ ſi trepidant vel mu-
tant colorem in facie:qa omnia iſta indicia ſunt ſigna falſi te-
ſtimonij.hoc tamen totũ relinquitur arbitrio iudicis inqui-
rendum ex alijs coniecturis, nõ ex ſolo pallore vel trepida-
tione, vt.l.de minore.§. tormenta.ff.de quæſt. Contra, teſtes
qui ex forma ſtatuti nõ poſſunt reprobari, nõ poſſunt inqui
116 ri.in cõſi.vij.ꝙ incipit, dixit Old.† ꝙ euaſit, accuſatũ, contra
quẽ erat probatum maleficiũ per teſtes de viſu, de nocte, pro
bando ꝙ illa nocte non fuit lumẽ lunæ:& ideo non poterant
vidiſſe:& ſic fuerũt reprobati naturali ratione ſecũdũ Bal.in
c.j.§.porrò.in prin.quæ fuerit prima cauſa benefi.amit.Bal.
117 in cõclu. An† teſtis q dicit cognouit occidẽtẽ, ſed nõ occiſum,
probet? dic ꝙ ſi in inquiſitione fit mentio de certo occiſo nõ
probat, aliâs ſic.ij.q.viij.c.ſi quis libellos.Bal.C. qui accu. nõ
poſ.l.data opera. Sed quid ſi dicat cognoſco perſonã malefa
ctoris, ſed neſcio eius nomẽ, vide Ang.ff.ſi ex noxa.cauſa aga
118 tur.l.j.¶ † Qualiter teſtes de adulterio probent? vide Ange.
ff.de adul.l.quod ait.pone, titius accuſatur de inceſtu. duo te
ſtes probãt coniũctionẽ carnalem, non conſanguinitatẽ tan-
tum.quærit an ſit probatum maleficium, in quo requiritur
vtrunq; coniunctim probari? veritas eſt ꝙ facta eſt probatio
ex communicatione capitulorum & teſtium.caſus in ratione
ſui eſt in.l.gallus.§.ille caſus.ff.de libe.& poſthu.& glo. in de
cre.ſecundùm Bald.qui ponit iſtam quæſtionem in .d.§. ille
119 caſus.in.ij.col.vbi omnino vide. Et ſubſequenter† ponit ar-
gumentum, ꝙ ſi vnus teſtis probat veritatem, ipſe idem, &
alius probat famam, ꝙ cõmiſtis his probationibus ſit efficax
probatio facta in cauſa ciuili, per glo.quę eſt in.l.iij.§.diuus.
ff.de teſti.

120 DE publicatione teſtium vidẽdum eſt.† Nã poſt exa
minationem, ſunt teſtes publicandi. Fit autem
publicatio partibus præſentibus vel abſentibus
citatis tantùm. Nam iudex adhibitis ſibi teſtium dictis illa
leget in toto vel in parte per ſe, vel per notarium. Et demum
dicet:habeantur pro publicatis vel publicatæ. & tunc redi-
get in ſcriptis, vt in Spe.de teſte.§.ſatis vtiliter.in principio.
& ibi ponit forma, qualiter publicatio debeat redigi in ſcri-
121 ptis.& vide.l.fina.C.de re iudica. Publicatio† teſtium, nõ po
teſt peti ab eo qui eos non produxit.licet ſua interſit. Inno-
centius in capitulo conſtitutus de teſti. Baldus in rubrica de
controuer.inueſti.& per Innocentium in capitulo conſtitu-
tus.extrà de appellationi.& ibi videtur variare, ſi omittatur
publicatio teſtium, non redditur iudicium nullum. Baldus
in eodem titulo ſi de inueſti.inter domi.& vaſall.lis oriatur.
122 ¶ Sed nunquid† facta publicatione teſtium de conſenſu par
tium, poterit contra teſtes opponi? Angelus quòd ſic in au-
thentica ſi quis in aliquo.C.de edendo.& ibi per Bal. vbi po
nit quæ requirãtur in publicatione eius, quòd eſt in mẽte te-
ſtium, vt patet. An ſit neceſſe ꝙ iudex pronunciet dicta te-
ſtium valere, & fidẽ eis adhibendam, vide per Bal.& Ang.in
d.aut.ſi quis in aliquo.

123 PVblicatis atteſtationibus,† regulariter non poſſunt amplius teſtes
produci poſt didicita teſtificata. Fallit in pluri-
bus caſibus, vbi poſſunt produci poſt didicita te
ſtificata. Primus ſi inter alias perſonas agitur. Secundus ſi ſit
diuerſus modus agendi. Tertius ſi ſit nouus articulus, depen
dens ex veteri. Et quando dicatur nouus articulus, vide in
Specu.de teſte.§.ſatis vtiliter.verſiculo illud autem non eſt.
Quartus, ſi primæ atteſtationes ſint amiſſæ. Quintus ſi muta-
tur iudicium, & illud velit is contra quem producantur. Sex
tus ſi confuſè & obſcurè depoſuerunt. Septimus ſi teſtis ſy-
nodalis depoſuit coram capitulo, & deponit iterum coram
legato. Octauus ſi examinator neglexit interrogare ſuper ar
ticulis ſibi datis. Nonus in cauſa matrimoniali, ſecundũ quoſ
dam indiſtinctè. Decimus ſi detur in integrum reſtitutio vt
iterum producatur. Vndecimus in abſentia probanda. Duo-
decimus in crimine falſi. Tredecimus in adiectione pro valo-
re, & deceptione. Decimuſquartus qui nondum didicit teſti
ficata, licet ſunt teſtes publicati, vt ſupra dixi, cum tractaui-
mus de tempore producendi. Decimuſquintus ſecundum
quoſdam ſi iudex indiſcretè publicauit. Decimuſſextus ſi te-
ſtes ſunt recepti ad perpetuam rei memoriam. Decimuſſe-
ptimus ſi princeps id expreſſè per ſuum reſcriptum conce-
dat. Decimuſoctauus in cauſa inquiſitionis. Decimuſnonus.
quia publicatis atteſtationibus, poteſt exceptio perempto-
ria opponi & probari. Hos caſus enumerat Specula.in titu-
124 lo de teſte.§.ſatis autem.† nec in cauſa principali, nec in cau-
ſa appellationis poſſunt produci:tunc ſuper nouis articulis,
quando teſtes iurauerunt dicere veritatem ſuper totam cau-
ſam. Imputatur enim parti, quaſi omnia particularia nõ præ
ſentauerit, de quo per Innocentium in capitulo fraternitatis
de teſt. & per Angel.C.de temp.app.l.per hanc. vbi exa-
minat materiam iſtam. Ideo non poſſunt teſtes produci poſt
didicita teſtificata, vt in authentica qui ſemel.C.de proba.&
l.ij.C.ſenten.reſcind.non poſſ.in gloſſ.quia timetur ſubor-
natio.quod eſt verum, ſuper eiſdem capitulis.ſuper alijs, poſ
ſunt teſtes produci:quia non eſt timor ſubornationis. ita te-
125 net Barto.in dicta authen. Item† dixit Innocen.in.c.ij.de te-
ſti.ꝙ ſi per culpam iudicis, teſtes non fuerunt rectè examina
ti, ꝙ etiam publicato proceſſu, teſtes noui poterunt produ-
126 ci, & iteratò poterunt examinari.¶ † Sed poteſt quæri nun-
quid de voluntate partium poſſent admitti teſtes poſt didi-
cita teſtificata? Barto.in dicta authẽ.dicit ꝙ ſic.& allegat no.
per Ioã.an.in.c. fraternitatis.de teſti. In cõtrariũ, videtur di
cẽdũ, ꝙ iſtud nõ eſt introductũ in fauorẽ partiũ ſed ob publi
cũ fauorẽ ne falſitates cõmittantur:& ideo tali fauori partes
renunciare nõ poſſunt, vt.l.quos prohibet.ff.de poſthumis.
& ita tenet Baldus in dicta authen. Ange.in cõcluſione. Quã
do teſtes vtriuſq; partis ſunt examinati, alij non.vel ex ordi
ne dato à iudice, vel partium poſſunt poſt didicita teſtifica-
127 ta produci. Baldus vbi.ſ. Teſtes† poſſunt produci poſt didi-
cita teſtificata, ſi primi dixerunt nil ſcire vel non recorda-
ri.& idem in cauſa appell. Bartol.in capitu.primo.§.ſi enim
quid ſit inueſtitura.& vide quod nota.in.l.fina.§.ſin autẽ du
128 bius in gloſſ.& ibi per Cyn.C.de iure delib. Poſſunt † teſtes
produci ad probandum exceptionem, poſt publicatum pro
ceſſum, niſi eſſet lapſus terminus ſtatutus ad probandũ. An-
ge.in authen.qui ſemel.C.de proba.

129 TEſtibus examinatis† & publicatis, quia eorum dicta debent neceſſariò
concludere, ad hoc vt plenè probent, vt.l.non
hoc.C.vnde cog.& extrà de probationibus, capi
tulo in præſentia.&.C.de teſtibus.l.nullum.quòd vt fiat eſt
neceſſe ꝙ aſſignet cauſam ſui dicti neceſſario concludentem,
vt in dictis iuribus:ideo circa redditionem cauſarum redden
da ſunt. Quid ergo ſi teſtes dixerunt aliquid eſſe verum, qua

liter intelligatur? Vide Angelũ.ff.de petitione hęr.l.pro hęre.
130 ¶ † Testis debet reddere rationem sui dicti per eum sensum,
per quem percipit id de quo testificatur. Innocentius in ca-
131 pitulo cum causam.de testibus. Sed Pla.dixit† quòd in quo-
libet actu corporeo sufficit reddere causam per visum,vt no-
ta.in.l.secunda.C.de erro.aduocato.vbi in causa auditus,red
dit rationem visus,& ibi Cynus refert.qualiter testes debent
loqui ad probandam negatiuam directò.quoniam visus pro
omni sensu corporeo accipit,largo sumpto vocabulo.aper-
tius tamen deponit per nomen proprium illius sensus. facit
quod nota.ff.de acquirenda possessione.l.quòd meo in fine.
vnde illud vocabulum visus,quandoq; sumitur pro visione,
quam sancti faciunt in spiritu. Vnde in diuina scriptura scri-
bitur:opus est intelligentia in visione.Et sanctus Paulus di-
cebat,video aliam legem in membris meis sentio,& cogno-
sco per rationem & sensum.Si testis per verbum vidi, refert
se ad sensum,probat:vt cum dicit:vidi sic.Si autem refert ad
oculum mentalem vel intellectualem ,vt quia dicit testis, sic
videtur mihi.non enim probat:quia peccat, cum dictum sit
dubitatiuum magis q̃ ratio dicti,vt nota.ff.de arbitr.l.diem
proferre.§.penultimo.Et testis debet esse sensatus sensu cor
poris,qui sensus sunt quinq;,vt notatur in dicta.l.quòd meo
& debet testis habere intellectum,vt id quod corpore videt,
mente intelligat id quod scit.nam vt ait Aristoteles in pro-
blematibus:Intellectus videt,intelligens audit.oportet enim
nimiam fantasiam speculari: cùm inter cæteros sensus visus
sit nobilior.& verius visus prædicatur ab omni sensu, & di-
xi largo modo.vnde qui audiuit, si sic dicit:quia vidi scio.
saluatur eius dictum,vt notat Ioannes Andręas.in capitulo,
testimonium.de testibus.tamen in visione opus est intelli-
gentia,vt supra dixi:Item visus interdum ponitur pro actu
animæ,& pro opinione,vt.l.quid tantum.§.finali.in fine de
132 arbitris.Strictè† autem visus est actus, videns oculo corpo-
rali & intellectuali.ff.de his quę in testamento delentur.l.pe-
nultima.& est visus de coloribus,de magno & paruo: de fa-
133 ctis & maleficiis &c. ¶ † Possessio autem probatur per vi-
sum,& ipsum possidentem,vt infrà dicam. nam per testem
probatur possessio naturalis,& ex ea præsumitur ciuilis. vt
l.stipulatio ista.§.hi quoque.ff.de verborum obligationi. &
quilibet præsumitur possidere,vt nota.Innocentius in capi-
tulo,cum olim.de priuileg.& ne vxor pro marito.l.ob ma-
ritorum.ff.de solutioni.l. Titio.C.finium regundorum.l.si
134 quis.super incorporalibus verò non est visio corporalis.† Et
ideo qui dicit aliquem dominum,non probat: quia non ca-
dit directè & vniformiter in visum testis,sed indirectè & dif
formiter,nisi testis nominatim causam adiiciat. Sed visibilia
vniformiter videntur,scilicet organo oculi corporalis,in qui
bus etiam sufficit dictum testis nudum,sine adita ratione,ni-
si sit de ea interrogatus,sed in dominio non sufficit dictum
sine ratione secundum Innocentium:idem si agatur in pro-
bando alio iure,vt de probanda obligatione:quia dicit testis
super articulo quòd Titius est mihi obligatus,dicit verum es
se.ista responsio testis,nihil reprobat:quia informis. Idem si
fortè agatur de probanda hypothecaria ad fidem matrimo-
nii:quia omnia ista talia iuris sunt,& habent plus iuris quàm
facti.Idem si agatur de probando ꝙ aliquis est mete captus
vel furiosus.nã nõ probat testis, dicendo quia vidit nisi sigil
latim adiiciat actus per quos discretus quilibet ita iudicaret.
Nam talia multum consistunt in iudicio rectæ rationis. Et
plus habent rationis quam sensationis,& potest quis facili-
ter decipi.Idem si vellet probare quòd aliquis sit vagabun-
dus.non enim comprehendit testis de facili quod sit deser-
tor originis vel domicilii.tene menti ista quæ sunt valde no-
tabilia.Baldus in conclusione.& per Innocẽtium in dicto ca
pitulo cũ causam.de testi.de materia supradicta,vide in Spe-
cu.de teste.§.iam de interrogatoriis.versicul.sunt autem ge-
neraliter.& qualiter debeant deponere de quolibet corpo-
poreo sensu,vide eodem titulo.§.nunc tractandum. versicu-
135 lo.nempe cùm testis.cum sequente versiculo. ¶ † Si testis te-
stificatur super his quæ non percipiuntur sensu corporis,sed
oculo mentis,seu rationis:non valet eius dictum, nisi ratio-
nem assignet. Innocentius in dicto capitulo cum causam. &
causa debet esse alia à dicto,vt nota.ff.de legi.l.non omnium
ff.de officio procurato.cęsa.l.fina.& causa debet esse cõgrua.
136 ¶ Item† bona ratio testis,facit bonum esse dictum,& mala ra
tio malum.ff.de doli. exceptio.l.ii.§. circa.ff.de conditioni
bus & demonstrationibus.l.cum tali.§.finali.Item ad id ada-
ptatur dictum testis ad quod ratio.ff.de acquirenda posses
sione.l.prima.§.per procuratorem.Baldus in conclusione.
137 ¶ † Testis debet interrogari à iudice de cã sciẽtiæ,scilicet qua
re illud sciat.Et si iudex non quærit,præsumitur in ipso ma-
litia:quia omittit ea quæ suo officio,& solertiæ incumbunt.
debet enim petere & interrogare de causis.Si verò iudex in-
terrogat,& testis nihil respondit, vel fortè non benè: iudex
non debet interrogare,vt in capitulo cũ clamor. de testibus.
Si autẽ iudex omisit interrogare de circunstantiis singulis nõ
substantialibus,& de loco & tempore. & contestibus,& si.
tunc testes non sunt repetendi & reinterrogandi. Si autem
omisit interrogare de principali re,vt in titulo ĩ præscriptio
ne.& similiter tunc testes debent repeti:quia fuit culpa iudi
cis non partis,ita notabiliter tenet Innocen. in capitulo per
138 tuas.de testibus.Baldus in conclusione. ¶ † Testi sufficit red-
didisse causam sui dicti semel nec de causa vlterius est inter-
rogandus:sed de circunstantiis,siue annexis, & concomitan-
tiis sic,vt de loco,tempore & contestibus,ne videantur suspe
cti,vt de testibus. & similiter hæc enim sunt sensui dicti, sed
circunstantiæ ad veritatem inuestigandam. Innocentius in
dicto capitulo cum causam. & sufficit deponere tali modo
quòd includatur causa scientiæ, secundum Franciscum Ac-
139 cursium.& Baldũ in conclusione. ¶ † Quæro:dicit statutũ ꝙ
testes debent de causa scientiæ interrogari, aliter non valeat
depositio eorum:an si non responderint in causa scientiæ eo-
rum dictum valeat? videtur quòd sic, vt in dicto capitulo
cum causam.secundum Innocentium. nam omnimodo in-
terrogatio est falsa & superflua,cum sine interrogatione re-
spondit.ff.de interrogatio. actione.l.si sine.Item testis cogi-
tur respondere, cum solùm factum dixerit.C.de appella-
tionibus.l.ampliorem.§. in refutatoriis. Item hic esset quæ-
dam inculcatio,& superfluitas verborum quæ fugienda est,
& confutanda, & notatur in.l.eius. in principio.ff.si certum
petatur. Item quia mens & ratio statuentium sequenda
est.ff.de excusatione tutorum.l.scire oportet.§.sed si.maxi-
mè,quia statuti ratio sit, vt possit calliditatibus obuiari,
non certam rationem corrumpere. ad idem de acquirenda
hæreditate.l.illud in ratione sui. Item paria sunt, siue testa
tor vna ratione prohibeat alienare extra familiam, siue dua-
bus rationibus. Nam vtrobique causam prohibitam assi-
gnare videtur. Alii dicunt contra:quia non debet recedi ab
adiecta forma statuti. Sed ista est ratio rudis: quia huic non
omissa forma: sed sub verborum compendio inclusa:& ex-
pressum videtur id quod sub verborum compendio conti-
netur,vt nihil dicatur omissum,cum totum legi possit.l.pri-
ma.in principio.ff.de his quæ in testament.delentur.&.l.pri
140 ma.C.de precibus Imperato.offeren. ¶ † Quid econtra.
statuto cauetur quòd testibus credatur contra nobiles, licet
non reddant bonam causam dicti sui. Pone ergo: deponis
contra magnatem,qui videlicet fuit interrogatus de causa di
xit quòd sic: quia vel credo vel habeo vxorem, vel quia est
Rex Franciæ:an probet? videtur quòd sic:quia assertiue de-
ponit, sed in contrarium est veritas. & ad hoc manifestè est
factum statutum:quia pari ratione admitteretur cœcus ad te
stificandum de coloribus.Nempe hic suum dictum destru-
xit: quia tam ineptè & insensatè deponit.ff. de do. except.
l.secunda.§. circa. Et ideo debet statutum intelligi, quando
causa aliquid conferat dicto, puta adminiculum, vel pręsum-
ptionem:ideo narratio nihil facit.Aliud enim est malam cau
sam reddere,quod qualitatis vitium significat. Aliud peni-
tus nullam & impertinentem,quòd significat vitium substã-
tiæ.ff.de do.l.eleganter.§.primo.C.ad exhi.l.si res.cum simi.
141 Bald.in conclu. ¶ † Testis non deponens de causa, quia non
fuit interrogatus, probat,vt not.C.de test. in.l.solam.& per
Barto.in consil.xx. Testis non reddens causam sui dicti, an
probat? vide Ange.in.l.cum hi.§.vult igitur.ff.de transanc.l.
ꝙ ergo est quæsitum.ff.de infa.& per Bal. in repe.l. edita.C.
de eden.& per Bar.in.l.prima. in principio.ff. de noui oper.
142 nun. Si† testis interrogatus de causa scientiæ dixit: quia sic
reperio in meo memoriali quod de hoc feci, probat, vt pro-
batur in.l.iubemus.ibi scribere non differat.C.de testibus.
143 ¶ † Testis in causa scientiæ dicens, quia præsens fui: probat
visum & auditum alterius. Bald.in capitulo primo. de con-
trouer.inter do. & vasal. de inuesti. Quid si testis in ratione
sui dicti de re tangibili dixit:qa tetigi:an probet? vide Bart.
144 in.l.fi.C.de peri.no.lib.xi. ¶ Testi† deponenti per verbum
credit,in his quæ sunt de peritia suæ artis, an credatur? vide
Bal.in.l.data opera.C.qui accu.non possunt.& vide Bart. in
145 consil.lxvi. ¶ Testis † qui dicit nescio, non debet interro-
gari de causa scientiæ:quia vbi non est sensus,non cadit pro-
batio.Bald.in.l.falsam.C.si ex fal.instru.Et intelligitur tunc
deponere de veritate,non de fama. Bald.in additio. Specu.
146 in tit.de senten. ¶ † Qualem rationem debent reddere te-
stes,

stes, qui deponunt circa filium, seu sororem pro emancipato. & qualem quando super communi opinione. & qualiter tūc formetur articulus, vide Bald. in. l. secunda. C. si aduer. rem
147 iu. ¶ † Ad probationem dominij, testes habent deponere de facto, non de iure, vt nota. Cynus. C. de proba. l. cum res. ibi facti necessitas. & vide in Specu. de teste. §. nunc tractādum. ¶ Quid enim si quis petit fundum testis, qui dicit, vidi alluuionem. probat, vt dicit Barto. in suo tractatu tyberiadis. & vide per Angelum in. l. sciēdum. in repe. ff. de verborum obli
148 gatio. Testis † qui dicit, vidi quem esse sanum, vide. C. demen di. vali. l. prima. libro. xj. ¶ Quid si dicit quòd vidit publicū instrumentum an probet? vide Bartolum in authentic. si quis in aliquo. C. de eden. pro materia vide in Speculato. de testi.
149 in principio. versicu. item quòd non probet. ¶ † Testis dicens quòd Titius furatus est cappam Martini probat dominium iudicio legis, vt possit ferri sententia super re furti, nō vt possit declarari dominus. Baldus in. l. prima. C. si ex fal. in
150 strumen. Testis † qui dixit vidi quòd loquebatur, licet vox sit quoddam abstractum à visu ex interpretatione legis, probat Baldus in. l. prima, si ex fal. instrumen. & ibi dicit quid in cor
151 poralibus quando testis dicit: quia vidi. ¶ Testis † quando dicit vidi quòd talis dixit talia verba displicibilia probat, nō per sententiam intellectus, sed per rationem Baldi vt supra. ¶ Testis inductus ad probandum defensionem dicens: quia
152 vidi. probat per Bartolum in consilio. cxiiij. ¶ † Testis qui deponit de causa visus idonea. qui loquitur grosso modo, probat etiam auditum cum visu. Baldus in. l. prima. C. de confessis. probat etiam testis reddita causa per sensum exteriorem proximum, & aptum natum illam sensationem, de qua quæritur suscipere, & sunt sensus exteriores quinq; vt nota. ff. de acquirenda possessione. l. quòd meo. & per Innocentium in dicto capitulo cum causam. Et est quidam sensus interior, qui est in prima parte cerebri, qui dicitur sensus communis, sicut centrum quod ad omnes sensus refertur, qui habet virtutem discretiuam. nam visus videt: tamen nescit quod aliud sit videre, & aliud tangere: quia solùm de coloribus potest sensare. Sed sensus communes omnia in præsentia habent obiectum. imaginatio verò etiam in absentia fit. Ratio verò est altior virtus, excedens sensum intelligentia & potentia. adhuc vniuersaliter secundum Boetium in libro de cōsolatione. Baldus in conclusione. ¶ Cōcludit ergo quòd tria sunt argumēta apud legistas: scilicet petitio actoris: exceptio rei: ꝓbatio probantis per causam veram. Si petat causam circa probationem argumenti demonstratiui non tenet. de quo subtiliter & plenè no. ff. de legi. in. l. de quibus. in repetitione mea, vbi tractaui de forma traditionis causæ à testibus. secundum singula prędicamenta. & fuit intentio Bald. prçceptoris mei, qui tamen morte præuētus tractatum reliquit incompletum, qui
153 vltra † etiam ꝗ̄ legistis expediat, cum intellectu volauit ad ea quæ non possunt intelligi. ergo nec probari, nisi per summos viros qui cognoscūt genus & differentiam. sicut sunt vitia tacita, & virtutes quæ generantur ex actibus. quis dabit
154 mihi pennas, vt columbæ, & volabo? ¶ † Tu aduocate etiam respice, an probatum sit verbum principale libelli, quod substantiam voco, seu substantiuum. & deinde inspecto substantiuo respice adiectionem. dicunt grammatici ꝙ adiectiuum
155 verbi, est aduerbium. Ego dico † quòd adiectiua libellorum sunt conditio, modus, causa, demonstratio, qualitas, locus, tēpus, ꝗ̄titas, coniunctiua, participia, gerundia, & aduerbia. Et
156 ideo dubium † solet esse, si egi contra te dicens quòd tu promisisti mihi purè, & probo ꝙ sub conditione quæ existit vel sub die quæ præterijt, an sit probatus libellus. probo em̄ ęqui pollens eius quod intentaui. & sic videtur sufficere: ar. C. de insti. & substi. l. si mater. In cōtrarium: quia videtur alius contractus. extrà de fide instr. c. cū Ioannes hæremita. Dic quod pluralitas nō præsumitur in his quæ possunt esse vnū & idē ff. de leg. ij. l. j. & ff. de iureiu. l. eū qui. §. in popularibus. & no. de erro. aduo. l. ij. per Iaco. but. in lect. quia cùm medium per quod formaliter concludit, non sit idem, sequitur diuersitas: quia vnum concludit libellus. aliud concludit probatio, & non est dubium ꝙ si conditio penderet, ꝙ non est intentata huius causa. ff. de condi. ind. l. iulianus. §. j. & quia determinatio adiecta petitioni actoris, per testem habet oppositum, ad id cui opponitur & additur, facit quod no. ff. de in inte. resti.
157 l. non videtur. Et econtra † maior est dubitatio, si dico me mutuasse sub conditione quæ extitit. & probo ꝙ mutuaui purè nam determinatio addita per testem, est augmentum non detractio, sed tamen quia præsupponitur diuersum contractum non probat. ff. de verbo. obliga. l. prima. §. cum adijcit. Idem dicas de modo. idem de causa, dummodo sit finalis nō impulsiua: quia talem non est necesse probare. hoc patet. ff. de instito. l. habebat. ff. de don. ante nuptias. l. si prędij. facit glos.
158 C. de senten. l. cum coram. ¶ † De demonstratiōe, dic quod si ab ea denominatur id totum quod petitur, & sine ea non habet certitudinem, quod debet probari: aliàs probatio est incerta. Exemplum: dico ꝙ vendidisti mihi seruum habentem crispos capillos. nam ab hac parte, est totus aptus cognosci, vel vendidisti equum stellatum in fronte. si testes dicant hominem venditum, sed nesciunt de crispo: vel equum, sed nesciunt de stellato: nihil probant: quia posset hic esse fallatia & circunscriptio, si vnum deberetur pro altero. Sed quædā sunt demōstrationes quibus certus verus & clarus intellectus potest haberi: licet testis dicat se nescire has demonstratiōes. probat tamen si sciat demonstrationes substantiales, argu. dicta. l. j. in fi. De qualitate dictū est in superioribus. Item de loco. item de tēpore quādo certū scribit actum. Idem qn̄ est de substātia. ff. de neg. gest. l. eū autem. De ꝗ̄titate aūt vide. ff. de
159 op. no. nū. l. non solum. §. sed vt probari. ¶ † Circa cōiunctionem dubitatur. accuso Titium & Seium, ꝙ intulerunt Petro duo vulnera, ex quibus mortuus est, non probo de Seio, sed de Titio: an Titius condemnetur? argu. ꝙ sic. C. de his qui. vt indig. l. minoribus. ff. de interrog. ac. l. qui seruum. ff. de manu mis. test. l. si ita fuerunt. §. fin. quia culpa cadens inter personas principaliter copulatas, resoluitur inter suas singularitates. ff. de condi. & demonstr. l. falso. §. fin. ff. de vsufru. accre. l. si mulier cum liberis. De participio dic quòd eius probatio suum tempus exigit. ff. de testa. militis. l. Titius. ff. de noxa. l. in delictis. §. si extraneus. Tempus enim plerunq; potest esse causa absolutionis, & cōdemnationis veri & falsi. C. de fur. l. apud antiquos. De gerundio dicvt. C. de his qui lat. l. prima nam attrahit plerunq; & absorbet in se totum actum. Aduerbia quoq; sæpe idem faciunt. ff. de nego. gest. l. pomponius. Bartolus in repe. quam fecit. de. l. edita. de eden. in fin. Testimonium probatoris, non requirit causam si testes non interrogantur de causa, in his quæ sunt facti sensibilis, non dico in his quæ non sunt in quibus ratio non debet esse iuncta cum sensu de necessitate, aliàs non fit probatio secundum Imo. in
160 d. c. cū causam. de testi. Sed † nunquid idem in testimonio reprobatorio? Iaco. bu. in sua quæstione quæ incipit, quęstio talis est. quidam petitā Titio, dixit eleganter ꝙ quādo testis nō reddit causam interrogatus non ita perfectè probat, sicut ille qui reddit bonam causam: ideo tabellio talibus præponde-
161 rat testibus, & per eos non reprobatur. Item †; quando testes sunt contrarij, qui reddant rationem, præualent secundū eū, quod est notandū. & nunꝗ̄ inueni. Apparet ergo quòd duo testes reddentes rationem legitimam præponderāt totidem dicentibus vera esse, non interrogatis de causa: quia vera redditio causæ præualet causæ præsumptiuæ, in his in quibus concluditur per viam iuris, & non rationis, & non per sensum corporis. Est enim certum, quòd sine redditione causæ non resultat probatio, secundum Innocen. in. c. cum causam.
162 Et adde † ꝙ notarius & testes tenentur ad interesse partis, nō solum falsitate rationis, sed etiam ratiōe erroris: quia error in tabellione, & teste est lata culpa, vt. l. finali. ff. de mag. conue. Obliuio autem in teste, non est lata culpa. secundum Innocē. in capitu. qualiter & quando. de accu. Bald. in. l. presbyte. C.
163 de episcopis & clericis. An † testis deponens de auditu probet? Respondeo regulariter non. Fallit in casu. l. penultima. ff. de probatio. Et vide per Ioann. andream in tractatu quē ipse fecit de testi. & per Baldum. in. l. in summa. §. labeo. ff. de aqua plu. arcen. & iij. q. ix. c. testes. §. primo. & in gl. * & xxij. q. v. c. hoc iure in glo * & vide Specu. in titu. de teste. in principio. versi. quid ergo si viro & mulieri. & vide distinctionem Ioannis andreæ extrà de testibus. capi. iij. Si testis † dicit se crede-
164 re, vel sibi videri, non valet eius testimonium, vt. ff. de arbit. l. diem proferre. §. si plures. quia ista verba, magis ad iudicium quàm ad assertionem facti verificātur. arg. eodem titu. l. quid tamen. §. primo. Bald. in conclusio. an probet quando dicit, quòd sic mihi videtur. vide per Angelum in repetitio. l. scien
165 dum. ff. de verbo. signifi. ¶ † Testis interrogatus de diffinitione rei, debet respondere. l. prima. ff. si cert. peta. secundum vltimam expositionem primæ glo. Ex qua nota quòd diffinitiones quę sunt iuris, pertinet ad doctores: quia intelligere & scire constat ex diffinitione, vt in dicta glo. Ex hoc pręsumitur quod dictum est, videlicet ꝙ testis interrogatus de diffinitiōe debet rn̄dere. & si dicit nescio, nō probat: qa primā vocē nō intelligit secūdū Bar. ꝙ tamē limita esse verū si testis deponit sine redditiōe causę. secus si cām assignauit. Exēplū: testis interrogatus de fama dixit vera esse. Interrogatus quid sit fama, dixit nescio. iste nō ꝓbat: qa nō cadit cognitio ī intellectu

suo si nescit. Sed si dixit nõ scio, nihilominus probat: quia
166 ius dixit se nescire factum. ¶ Sed † in possessione si dixit
Titium tenere & possidere, & interrogatus quid sit possessio
dixit, nescio. benè probat, vt no. ff. de verbo. obliga. l. stipu-
latio ista. §. hi quoq;. nam ex quo vidit aliquem detinere: prę
sumitur ille possidere, vt not. per Innocen. de priuileg. capi.
cum olim. ¶ Et omnis qui recipit reditus, præsumitur ha-
bere aliquod ius administrandi, vt in. l. prima. §. ex exerci-
tu. ff. de exerci. non tamen exigo aliquo casu, quod testis sciat
perspicaciter diffinire: cum etiam imperiti testes adhibean-
tur: nec requiritur in eis, nec exigitur iuris industria, sed sen-
sus, vt no. C. de vsufr. l. prima. sed quòd sciat quandam gros-
sam diffinitionem, verbigratia: in fama si dicat famã esse com
mune dictum gentium. & in possessiõe si dicat, possessio est
fructus percipere. l. si quis. §. super his. ff. quibus mod. vsuf-
fruc. amit. & l. pomponius. Nam sufficit eum intelligere fa-
ctum, & effectum scire, dummodo plenè sciat, & plenè depo-
nat, quod not. Innocen. in. c. cum causam. de testi. & dicam
j. ¶ Ex prædictis patet quòd testis potest interrogari quo-
modo intelligat verba iuris. Item patet quod tenetur iura sci
167 re, vt no. ff. de infa. in. l. luci⁹. Et aduerte † quòd ius interdum
168 ponitur pro facti qualitate. l. si non. ff. si certum petatur. Itẽ †
testis debet habere notitiam sensus, non impressionem intel-
lectus: quia aliud est præsumere. aliud est videre. l. j. ff. de his
quæ in testa. delen. nam officium testis non transcẽdit sensum
corporis de parte, vt not. ff. de auro & argento lega. l. j. §. or-
namentorum. Item licet dictum testis debeat fundari in sen-
su: tamen & in intellectu debet fundari. Vnde & Aristot. in
problematibus. Intellectus videt, & intellectus audit. adde
quòd dictum testis non præsumitur contra solennitatem. ex
trà de proba. c. in præsentia. & no. in. l. fi. ff. de præto. stip. &
prę sumitur quo ad veritatem hoc modo. nam si sunt testes
numero sufficientes, præsumitur, vt insti. de verbo. obliga. §.
item verborum. Sed si est vnus testis, est præsumptio homi-
169 nis. non legis. dic vt in. l. admonẽdi. ff. de iureiur. Itẽ † quando
testes sunt quasi contrarij: præsumitur pro dicto testis, non
quò ad probandum, sed debent testes ad concordiam reduci,
& elidi probatio. vt extrà de testi. capi. cum tu. sed illud limi-
tat Inno. esse verum in numero pari. secus in numero dispa-
ri. de offi. deleg. c. cùm contingat. ¶ Et sic dicunt quidam, ꝙ
dicta testium iuuantur, vt excusentur à contrarietate solùm
ad pœnam criminis euitandam: non ad probandum, vt in di
cto. c. cum tu. & l. sed & si possessori. §. si reum. ff. de iureiur.
facit etiam quò ad probandum: vt. ff. de interro. ac. l. de ętate.
Dic ꝙ ratione contrarietatis non probant: quia se inuicem
colludunt: tamen nemo punitur: quia non constat ꝙ falsum
dixerit, vt not. de iureiur. l. cum duobus. §. fina. nec ob. §. sed
si reum. quia ibi testis non erat suspectus, ex probatione con
trarij, quod no. ideo testis excusatur, & non probat, vt in di-
cto. c. cum tu. quia probatio debet esse necessaria. sed excusa
170 tio, sufficit ꝙ sit possibilis. & dicit Inn. ꝙ attestationes † sunt
interpretandę in meliorem partem. de elec. c. dudum. & facit
quod no. de prę to. stipu. l. fi. & vide Bal. in. l. j. ff. si cer. peta. &
dicto. §. sed si reum. Ange. in conclu. Credulitas etiam iustis
rationibus à teste concepta, non nocet tertiæ personæ. ff. de
171 in rem ver. l. iij. §. sed & si. Bal. in conclu. ¶ † Testis interroga
tus an Titius sit bon⁹ vel malus, dixit ꝙ sic. interrogatus de
causa scientiæ dixit: qa sum vicinus. probat. Iacob. de bel. in
authẽ. de testi. §. scimus. versi. si verò. Testis interrogatus de
causa scientiæ dixit: scio quia scio. an probet? vide per docto.
in. l. si quis ita. §. ij. ff. de testa. tu.

172 SI testis † interrogatus de fama dixerit vera
esse contenta in articulo: nisi dicat de
causa, & de personis à quibus fama habuit ortum:
non probat famam, licet de his non fuerit inter-
rogatus. Innoc. in. c. cùm oporteat. de accu. Et ideo sis cautus
quando incumbit tibi onus probandi famam, quòd facias
interrogatoria de causis & personis à quibus habuit ortum
vel saltem instruas testes ꝙ dicant de causa, & de personis.
Sed tamen licet istud sit dictum Innocen. non video causam
quare si testis non interrogatur, debeat hoc dicere: cùm non
debeat esse verbosus, vt. l. ampliorem. C. de appel. Sed tamẽ
bene est dubium, considerato ꝙ fama non cadit in sensum te
173 stis directò. Ange. in conclusio. Item testis † qui dicit, publicè
dicitur non probat famam: quia posset vnus publicè dicere.
idem si dicit ꝙ palam, vel à pluribus dici audiuit. Bald. in ad
174 di. Specu. in titu. de sentẽ. ¶ Testis † interrogatus de veritate,
dicit se nihil scire intelligitur scilicet de veritate. Si verò depo
nit super fama, refertur ad articulos non probatos. Specula.
175 in titu. de noto, crimi. §. fama. in fine. ¶ Testis † qui probat
famã, non solũ intelligitur probare famam eorũ de quibus
testificando sufficientem rationem reddidit. sic dicit Bald. in
repe. l. ea quidem. C. de accu. Pro saluando testes deponẽtes
de fama, vide Ange. in. l. inter omnes. ff. qui satisda. cogan. De
teste deponente de fama alicuius, vide Ange. in cor. de mona.
176 in princip. Testi † verò non creditur de infamia alicuius, ni-
si adijciat iustam causam. & legitimam scientię. Innocen. in. c.
cum oporteat. de accu. ¶ Testi non est permissum iudicare
qui sunt prouidi & discreti. ea enim tãtum iudici competũt.
ideo specificè testis deberet dicere personas apud quas est
infamia contra inquirentem, & non debet dicere in genere,
& hoc ante formatam inquisitionem. postea enim, non habet
locum probatio per famam secundum Inno. & hoc quando
infamia dicitur, apud aliquos esse. Sed si est communis apud
maiorem partem gentium viciniæ, sufficit deponere de infa-
mia in genere, sine specificatione singulorum. secundum In-
177 no. in. c. cum dilectus. de accusa. ¶ Testis † in causa appellatio
nis, debet probare per id quod incidit ante litem motam de
antiqua fama. secundum Abba. in. c. super eo. vel eo ꝙ scit cer
178 tum esse. Bal. in conclu. Credulitas † in teste non excusat à ca-
lumnia in iudicio, nisi adsit veritas. Inno. in. c. fin. de iureiurã
do. tenementi pro testibus, vt cum deponunt vera esse non
credulitati: sed certitudini veraciter debeant inherere. Bald.
in conclusione. & de qua certitudine debeant deponere. not.
singulariter Innoc. in. c. fin. de iuramen. calum.

179 TEstis rusticus † interrogatus super articulo
possessionis, dicit ꝙ talis tenet & possi
det. interrogatus quomodo scit, dixit: quia vidi
ꝙ talis tenuit, & vidi ꝙ possidebat tanto tempo
re: cum rustici nesciant quid sit possidere, intelligitur de pos-
sessione quæ est facti. gloss. est. ff. de verbo. oblig. l. stipulatio
ista. §. hic quoq;. Adde in argu. quod not. ff. de cõdi. & demõ-
stra. l. quibus diebus. §. domus. & l. nec seruus. ff. de pecu. licet
aliqui impugnant illam gloss. & malè. & dicunt ꝙ si hoc esset
verum, nullus vnquam vinceret interdicto vti possidetis, in
quo non sufficit detentatio, vt. l. si duo. §. creditores. ff. vti pos
si. secundum dictam glossam quia non probatur ciuilis pos-
sessio. Nec obst. d. §. hic quoq;. quia illud ibi non disponitur
ad hoc, vt stipulatio non vitietur. Sed Barto. ibi dicit ꝙ imò
dicta gloss. benè dicit. nam cum testis solùm habeat depone-
re de eo quod sensu percipitur, vt. l. testium. C. de testi. & ff.
de testamen. l. hæredes palam. §. in testamentis. Si vellet depo
nere de possessione vnius, non valeret eius dictum: quia illa
non percipitur sensu. Sed hoc non est verum: quia per istas
probationes, resultat conclusio iuris, verbi gratia: depono ꝙ
mutuasti centum: & sic testis deponit, ꝙ mutuasti ex qua pro
batione resultat obligatio, & sic in casu nostro probata hac
detentatione facti, resultat possessio iuris. l. quædam. ff. de rei
vend. & l. ij. C. de acquirẽ. posses. l. j. §. in possessionem. & ff.
180 de solu. l. titia. Ange. in conclusione. ¶ Testis † qui dicit quòd
aliquis possedit. x. annis, & non dicit de quibus, singulariter
non probat, quia testes debent deponere de eodem tempo-
re. Bald. in. l. fin. C. de edicto diui Adria. tollen. ibi. xv. oppo.
Bart. in. l. celsus. ff. de vsusca. Si testis dicit ꝙ vidit aliquẽ pos-
sedisse. x. an. & plus. illud plus, nihil operat̃. de quo per Bal. ĩ.
l. cum filius. §. pater. de lega. ij. & l. in furti. ff. de in litem iurã.
& l. si post tres. §. sed ꝙ simpliciter. ff. si quis cau. & vide ĩ no
stro repertorio, super verbo, plus. ¶ Testis qui dicit, talis pos
sedit semper, non dicit falsum: licet probetur illum aliquãdo
abfuisse. Bar. in. l. j. & l. insulam. ff. solu. matri. Quid si plures te
stes deponunt super possessione, & aliqui probant ꝙ Titius
possedit, aliqui ꝙ Seius possedit? Dic ꝙ probant quemlibet
retinere de facto, cum plures non possunt possidere insolidũ
eãdem rem, vt. l. iij. de acqui. pos. & talis interpretatio fit per
gloss. l. stipulatio ista. §. hi quoq;. ff. de verb. obl. & ibi Barto.
181 Ang. in conclu. ¶ Testis † qui dicit se scire, ꝙ Titius possedit
per annum patiente Seio, & non reddit rationem scientiæ:
quia non fuit interrogatus, non probat: quia nõ deponit per
aliquem sensum corporeum. Bald. in rubr. de cõtrouer. inue-
sti. & patet alibi.

182 TEstis † inductus ad probandum mutuum, si
dixit, scio ꝙ talis numerauit tali in mea
præsentia tantam pecuniam, & ipse recepit, ex
hoc præsumitur mutuum per. l. cum quid. ff. si cer
tum peta. ¶ Quid si testes dicant, vidimus ꝙ mutuauit, sed
non recordamur de quantitate? non probant, nisi aliter pos-
sit coniecturari de q̃titate. Bart. in. l. ad diem nõ. ff. de iureiur.
Sed an est necesse ꝙ dicant vidimus numerari? Dic ꝙ sic de
cõdictione indebiti. l. cum seruus. vide de hoc in Spe. in ti. de
teste.

183 teste post princi. in ver. sed pone egi cõtra te. ¶ † Si testes ꝓbant vnus de qnq;: alius de decẽ: an debitũ in quinq; sit probatum? dicitur ꝙ sic, per. c. j. de arbi. per. l. j. §. si stipulanti. ff. de ver. ob. & ibi not. per Barto. & per. l. diem proferre. §. plu res. ff. de arbi. ibi, in maiori summa inest minor. & per. c. nihil. extra de ver. signi. In cõtrariũ facit: qa si testes discordant in te, non probant: vt in. c. cum ecclesia. de cau. pos. & pro hoc tenet Damas. Specul. videtur tenere contrarium in titulo de teste. post princip. In aliis tñ terminis loquitur. s. cum testes deponunt solutam decimam, quorum vnus dicit de decem corbibus grani, alter de quinq;, vel si deponit sic: quia vnus dicit quòd vidit cõdemnari decem hoĩes. & alter quinq;: nã ad probandum ius deci. & iurisdi. talis est varietas, si diuersitas in numero, & etiam quòd plus est in substantia rei decimatę, vel in substantia visus, in iurisdictione non vitiat dicta testium deponentium de decima soluta, vnus in auro, alius in argento, vel vnus de solutione frumenti, alius hordei: vt nota. Ioan. andre. in capi. qualiter & quando. de accusationi. ¶ De quæstione autem prędicta, probatio numeri limitati: siue quantitatis est de substantia quo ad testes. Si enim deponunt de diuersis summis, apparet quòd non deponunt de eadem in qua fuerunt ambo præsentes: & sic non sunt contestes, quod est necesse, vt. C. de testibus. l. testium. Nam pluralitas summarum, infert in pluralitatem concretam, & dispositiuam. l. cum centum. ff. de annu. lega. & in. l. quinquaginta. ff. de probatio. facit quod not. Barto. in. l. triticum. ff. de ver.
184 obli. cũ ius † ciuile in testibus discordantibus de valore rei, siue ęstimatione dicit ꝙ plus creditur duobus affirmantibus quã mille negãtibus: vt in. d. §. si plures. ꝙ non est verũ: vbi negatiua põt cadere in sensum testis. puta ꝙ iste liber meus nõ valet triginta si emi. quidam dicunt quòd sic: quidam ꝙ non stabitur maiori numero, vt. l. j. in princip. ff. de ven. insp. ¶ Si verò est par numerus: pręualet dictũ ipsorũ qui deponunt dictũ de minori. & hęc est idẽtitas substantię super qua deponunt: id est ipsa res. sed in mutuo cũ discordant in summa, discordant in substantia. idcirco nõ probãt secundũ Dama. in. d. c. j. de arbi. cum quo teneo rõne prędicta. & ꝓdictis adde ꝙ not. Cy. in. l. bonefidei. in fine. C. de iureiur. Ange. in cõclusio. Qualiter autẽ intelligatur ꝙ magis creditur duobus affirmantibus, quã mille negantibus. not. ff. de arbi. l. diem proferre. §. si plures. & vide Bart. in. l. hæres. §. j. ff. de testa. in princi.
185 ¶ † Testis qui examinabatur ĩ palatio Potestatis super vno arti. dicit cõtractum celebratũ in palatio Episcopi: super alio dixit in hoc palatio, saluatur eius dictum, qa pronomen hoc est solũ demõstratiuũ ad oculum corporis: vt. l. hoc articulo. ff. de hęredibus instituendis. & ff. de seruitu. rusticorum prædiorũ. in qbus incorporalia demonstrantur per hoc pronomen hic hęc hoc, licet glo. dicit cõtrarium: & malè in. l. meius §. duobus. ff. de legatis secundo. & ibi per Bartol. vnde in casu proposito: dictum testis refertur ad oculum mentis & intellectus. s. hoc palatio. i. episcopi. de quo dixerat. s̃. non ad oculum corporalem. argu. extra de test. ca. cum tu. nisi causa cõtrarietatis euitandæ intelligerem ꝙ demõstraretur res corporalis. per ea quę not. d. §. duobus. & ita not. Barto. in. l. j. in prin. ff. de no. ope. nun. ¶ Sed aduerte. ꝙ ipse dicit ꝙ dictum testis saluatur & sustinetur. limita hoc esse verum quantum ad pœnam euitandam, non quantum ad probationem: quia dubia probatio interpretatur contra producentem testes, vt dixi. s̃. in probatione diffinitionis. Item dictum Bartol. puto esse verum. in eodẽ teste sic deponente. Quid autem in diuersis: vt si duo testes examinantur in capitulo & vnus dicit ꝙ fuit in palatio domini Papæ: alius ꝙ fuit in hoc palatio. per ea quæ dicta sunt. s̃. per Bar. patet ꝙ non possunt sustinere eorum dicta.

186 IN testibus. † requiritur aliqua qualitas. puta quòd sint pares: & vnus dicit de se & de socio: & similiter alter: quia sunt singulares non probant. In contrarium facit. q. ij. c. quęrẽdũ. Sed pro opin. prima vide ꝙ not. Bal. C. de electi. bonę memoriæ. & per Bald. C. de testi. l. testiũ. & in. c. j. quot testes sunt necessarii ad probandum inuestituram.
187 ¶ † Quando testes sunt singulares: vide quod not. Bal. super rub. de cõtrouer. ĩuesti. & ĩ. c. sacramẽtũ. de cõsue. re. feu. Vbicunq; ordo, vel narratio facti nõ ꝑmittit aliqd simul fieri, sed successiuè illud dicitur fieri simul. ff. si pars hære. peta. l. antiqui. ff. de sta. ho. l. Arethusa. ¶ Et ideo testes qui viderũt successiuè per rimulam adulterantem: vnus post alium nõ dicũtur singulares. sed simul vidisse. iij. qõ. viij. c. nihilominus. in gloss. Et per supradicta potest dici, quòd benè probatur vsurarius per testes singulares: quia concordant omnes in perceptione vsurarum, licet discordant in personis. vide gloss. no. iij. q. viij. ca. nihilominus. vbi testes probant aliquem irregularem, licet vnus dicat vidi ꝙ celebrauit missam, & alius deponat de vesperis. & vide in. §. testes singulares.

188 SI quis † vult probare se exercuisse iurisdictionem in aliquo loco, valet testimonium, licet testes deponant in tempore & loco. Innoc. in cap. qualiter & quando. de accu. Qualiter testificetur cecus super iurisdictione, vide Speculatorem in titu. de teste. in prin. versicu. sed & qualiter testificatur. an pars possit probare iurisdictionem voluntariam, et solennitatem istarum, vide Ang. in. l. sed si instrumenta. C. de fide instru. & iure hastæ fisca. lib. x. Quid de teste qui dixit rẽ ad talem pertinere, vide no. insti. de actio. §. seruiana. Qualiter probetur quem cecum mutum, vel furiosum? vide Bart. in. l. j. de bo. poss. infan. vel fu. Qualiter probari possit ciuitatem habere ciues, & quot testes debeant esse? vide Bal. in. l. data opera. C. qui accusa. non poss. Qualiter per testes probetur filiatio. vel clericatus consuetudo, & multæ aliæ qualites? vide Bal. in. l. non ignorat. C. qui accu. non poss. ¶ Testes deponentes aliquem esse filium, probant de legitimo & naturali, licet non dicant. institut. de adoptio. in fi. Quid si testes dicant aliquos esse fratres, qualiter intelligatur? dic vt no. ff. de leg. iij.
189 l. lucius. §. quæsitum. Qualiter † tunc debeant deponere ad probandum sententiam? vide Bal. in. l. fin. Cod. de re iudica. Qualiter probent stipulationem, vide Ange. de verb. ob. l. sciẽdũ. Aliquis fuit testis in alienatione rei suæ, vel sibi obligatæ, nunquid ex hoc sibi præiudicat. vide Bart. ff. sol. ma. in. l. quæ dotis. Quid si testis se subscripsit: an sibi præiudicet? vide not. in. leg. Caius. ff. de pi. act. qualiter probabunt contractum factum à muto testes. vide. ff. de acquiren. hæred. l. mutum. qualiter probetur per testes interesse singulare, vide Bal. in addi. Specu. in titu. de ap. in addi. certa. & dixi. in versi. interesse deponente de valore rei. secundum omnium opi. vide Bar. in. l. ei qui. C. de præ. naui. lib. xj. quid si vnus testis deponit ꝙ valet. x. alter. xv. an erũt cõtrarii? vide Bar. ff. de leg. ij. §. j. in fi. & vide Bart. pro materia in. l. filiusfamilias. §. si quid alicui. ff. de
190 leg. j. An † & quando testis qui deponit de identitate rei, probet? vide Ang. in. l. diuinos. C. de frumen. Ale. lib. xj. Qualiter debeat deponere testis, vt imponat fidem instrumento, quod non potest legi, vide Ang. in authẽ. de hær. & fal. §. j. in fi. An testis interrogatus super ætate rñdens in redditione rationis, quia sit frater probet? vide Bald. de in integrũ rest. l. de tutela.
191 QVæro † an & quando testibus sit fides adhibenda. dic quod iudicis cõmittitur arbitrio ff. de testi. l. ij. §. tu magis scire potes. & debent ad concordiam redigi, distinguendo & interpretando eorum dicta. de testi. c. cum tu. & dixi. s̃. cùm tractaui de probat. difini. etiam verb. impropriando: dixi. s̃. de prob. possessionis, & pa
192 tet per ea quæ infra subdã. ¶ † Quæro an ad fidem testis, sunt necessaria omnia quæ includuntur sub iuramento, & forma articulorum. dic quòd sic. & ideo. si in vno mentiatur, non valet in alio secus. si ex officio iudicis interrogatur super extraneis super vestibus, & nubibus cœli. Nam si est mendax non est periurus: quia non iurauit super his. quędam enim sunt substantialia causę, & mendax in his semper est periurus, nec in aliquo sibi creditur, vt no. Innoc. de hęret. in. c. fraternitatis. Si autem iurat veritatem dicere super omnibus de quibus interrogabitur, & interrogatus super vestibus, & similibus. & tunc aut primò mentitur: & in aliquo sibi non creditur: aut postremò: & ei creditur: quia non erit periurus. Item per testes non intelligitur probatum, nisi quatenus ratio dicti inuenitur: vt not. in. c. veniens. de renun. & ibi per Io. And. in no-
193 uella. & per Bald. super rub. de contro. inuesti. Si testis † deposuit super vna parte, & interrogatus pro alia dixit, nolo respondere: nõ adhibetur ei fides: quia dolo subticet veritatem ff. de iure fisci. l. ij. §. diuus. Pręsumitur enim ille testis dolosus
194 & culposus. Bal. in. l. ij. Cod. de eden. ¶ † Si plures testes examinantur simul licet, probent: tamen non adhibetur eis fides: quia secretò debent examinari, vt in Spe. de teste. §. nũc tractandum. versi. sed pone quod dixi. Si iudex Mediolanensis misit ad examinaudum testes Papię per notarium suum valet nec est dubitandum de citatione: quia sufficit quòd solo verbo fiat. sed si nollent testificari, non posset eos cogere. Bald.
195 super rub. de controuer. inuesti. ¶ † Testes propter nimiam dissimilitudinẽ, dicũtur, variare & propter vnũ & eundẽ sermonẽ dicũtur subornati. quòd iudicis arbitrio relinquitur, an eis credatur. Bal. in. l. cordi. in princ. C. de sum. trini. & fide catho. & vide in. l. testium. in versicu. ideoque. ff. de testibus.

196 ¶ Quid ſi teſtis dicit † falſum teſtimonium. ſed de tenore di-
cit ſe nõ recordari? Reſpõ. nõ probat vt impediat ab inteſta-
to adiri. Bald. in. l. in ſnĩa. C. de ſen. q̃ ſine cer. quãti. & no. ĩ. l.
ij. ff. de bo. poſ. ſecundũ tab. & ibi dicit gl. ꝙ duo teſtes, impe
197 dirent dictam aditionem. ¶ † Teſtes qui dicunt notarium er
raſſe; quia dicũt non audiuiſſe hæc verba, ſed quædã alia pro
bant erratum, ſed nõ qualiter. Bald. in dicta. l. ex ſententia.
198 ¶ † Quid ſi ſemel teſtis eſt inductus ſuper eodem, ſecundò
inducitur, & dicit ſe nõ recodari qualiter primò depoſuerit,
ſed non deponit vt aliâs deponit non aliter exprimendo: an
valeat teſtimonium? Bar. ꝙ ſic. Si verò valeat nõ ſtatur primis
atteſtationibus. item nec ſecundis. ff. de teſti. l. qui falſa. quæ
loquit̃ de eadem diſpoſitione. Item in diuerſis quãdo vtraq;
depoſitio eſt ſolẽnis. ſecus ſi altera eſt facta ſine iuramẽto. Bal.
in. l. fi. C. de re iudica. & vide per Bar. in. l. eos. ff. de fal. Quid
ſi ſecundũ dictũ fuit nullũ, ratione ſolennitatis omiſſę in ſecũ
do dicto? Dico per omnia vt primò dixi. vide Bar. in. l. legata
inutiliter. ff. de lega. j. An teſtis qui neſcit originem eius de
quo deponit probet, dic vt no. ff. de iureiur. l. j. in prin. Teſti
199 † qui non plenè narrat factum. i. ſubſtantiam facti, nõ credit̃.
Bald. ff. de infa. l. lucius. & ex eius dicto nõ defertur iuramẽ-
tum in defectum probation ĩ. nec ex dicto teſtis qui nõ red-
dit cauſam ſuper dicto licet nõ interrogatus: vt not. Bal. in. x.
200 col. de cõſue. rece. feu. capi. ſacramentũ. ¶ † Credit̃ plus peri
to quã imperito vt in prohœmio. ff. etiam ſi peritus negatiuè
& imperitus affirmatiuè loquat̃, & deponat. & ibi per Cy. nõ
ob. ff. de arbi. l. diẽ proferre. §. ſi plures. & ꝙ no. in. c. j. de prę
ben. in. vj. qa ſibi nõ loquitur de teſtimonio ꝙ in arte conſi-
ſtit, ſed in ſenſu. & qa in mera negatiua nõ eſt ſenſibilis: quia
obiectum ſenſus eſt ens: & mera priuatio eſt nõ ens: ideo ve-
ra eſt glo. ſed ſi eſſent æque probabiles vtręq;: tũc ſtaremus
veriſimiliori. ff. de teſt. l. ob carmẽ. Cyn. in. l. ij. C. de erro. ad-
201 uo. Bal. in cõclu. Teſtis deponens † ſuper eo quod eſt remo-
tum à natura contractus, non facit deferri iuramentũ in ſup-
plementum probationis. Bal. in. c. ij. de conſuetu. rec. feu. vi-
de in Specu. de teſte. in princip. verſicu. item quod dixit ea
quę non cõueniũt naturæ. Qualiter teſtes probent mortem
vel nõ aliqd extare, vide no. in. l. ſi dubitet̃. ff. quẽad. teſt. ape.
& vide tex. & ibi gl. in. l. ſi quidem. C. ſolu. matri. vt patet ibi,
ſcitis.

202 TEſtis † ſi accepit pecuniam vt teſti-
moniũ dicat, an ei
credatur? Reſpõ. ꝙ ſic, ſi eſt productus ab illo ĩ cu
ius præiudicium dixit teſtimoniũ. Bal. in. c. j. ſi de
203 inueſti. inter domi. & vaſal. lis oriatur. ¶ Teſtis † recipiens
pecuniam ob teſtimonium verum dicendũ, incidit in falſum
. ff. de falſis. l. j. verſicul. item qui obſtruenda. in gloſſ. vide in
Specu. de teſte. in prin. verſi. itẽ opponitur. & verſi. ſeq. ſed
quid ſi teſti data ſit pecunia? Dans pecuniam teſti vt verum
teſtimonium ferat, punitur ac ſi ipſum corrupiſſet. gloſſ. eſt
ſingu. in. l. j. ff. de fal.

204 QVæro nunquid † perẽpta inſtãtia pereãt at-
teſtatiões? vide ꝙ no. C. de teſ. in. l. ſo
lam. Et tenet gl. ꝙ ſic ĩ. l. iij. ff. de his q̃ in frau. cred.
In contrariũ facit tex. in. l. fi. C. de teſti. & gl. in. l.
properandum. §. fi. C. de iudi. & . C. de re iudi. l. geſta. facit ꝙ
notat. glo. ff. de appellationibus. l. ſi expreſſim. & . ff. de iudi-
cato ſoluen. l. cũ lite mortua. & . C. de eden. & . l. his aqud quẽ.
Sed Barto. in. d. l. iij. dicit illam gloſſ. malè dicere. quare ipſe
ponit exemplũ quãdo quis patitur perire inſtantiam, ĩ cau
ſa appellationis, patiendo labi annum vel bienniũ, quo caſu
perit inſtantia in totum & ius. vt in aut̃. ei qui. C. de tẽpo. ap-
pel. vt dicamus ſaluando illam glo. ꝙ loquit̃ quãdo inſtantia
perijt ante publicationẽ teſtium. quo caſu dicta teſtiũ pereũt
arg. d. l. geſta. ſecundũ Iac. de are. vt refert Cy. C. de iud. l. pro
205 perandũ. in fi. Ang. in cõclu. ¶ † An dicta teſtiũ faciunt fidẽ
in alia inſtantia, vide quod not. in. l. ij. & ibi per. Barto. C. de
206 edẽ. An † dictum teſtis in vna cauſa, faciat fidem cõtra ipſum
eundem teſtem in alia cauſa: uide Bar. ff. de fal. l. eos. an autem
recepti teſtes ad excipiendum valeant ad agendum? Dic aut
ſunt recepti iure extraordinario & fauore exceptionis: & nõ
valent ad agendum. vt not. Innocẽ. de teſti. c. ſignificatũ. aut
iure ordinario. & tunc nõ ualet ſecundum Bald. in cõclu. an
207 autem † valeat dictum teſtis deponẽtis ſup alio, quã ſit indu
ctus, vide per Io. Cald. xxix. diſt. & nõ valet ſi examinat̃ ſu-
per impertinẽti capitulo. Inno. extra de teſti. c. per tuas. & vi
de in Spe. de teſte. in prin. uerſi. itẽ ꝙ depoſuit ſuper alio. &
208 verſi. ſeq. ¶ † Teſtes nõ rectè examinati aliqñ probant. ſ. in
longinquis partibus ſcilicet ꝙ nõ potuiſſet reuocari. Bal. in
l. admonendi. ff. de iureiur.

209 TEſtis † nõ tenet̃ recordari de tpe. Bar. in. l. ob
carmen. §. penul. ff. de teſti. & dicit Ioã.
and. in nouel. in. c. cum Ioãnes. de fid. inſtru. ꝙ di-
ctum teſtis nõ vitiatur, licet nõ deponat de loco
& menſe. licet em̃ teſtis dicat de aliquibus nõ recordari: non
vitiatur eius dictum. Barto. in cõſi. xx. ¶ Teſtis nõ tenetur ha
bere notitiam diei, niſi dies eſſet de ſubſtantia proceſſus. Et
melius debet recordari de loco q̃ de tẽpore. Inno. in. c. quali
ter & qñ. de accu. Sed in criminali nõ tenet̃ deponere de die
etiã interrogatus. gl. eſt not. iij. q. viij. c. nihilominus. Bal. ĩ cõ
210 clu. Et † ſi nõ recordat̃ de tpe, valet teſtimoniũ in interdicto:
tñ in poſſeſſione oportet probare de poſſeſsiõe illius diei. l.
j. §. hoc interdicto. ff. de vi & vi ar. Inno. ĩ. d. c. qualiter & qñ.
videt̃ probabiliter dicere, ꝙ ſi dico, ſpoliaſti me iſto menſe,
& produco, & q nõ probãt de iſto menſe. ſed de pręterito, ꝙ
benè probẽt. licet errẽt in tpe tñ probãt ſpoliationẽ factam.
ita no. Inno. in. c. cũ ad ſedẽ. de reſti. ſpo. licet reqſiuerim mul
toties, & nõ reperi. benè tamẽ facit ad hoc de reſtit. ſpolia. c.
olim. el. iij. & not. Inno. in. d. c. qualiter & quãdo, Bal. in con-
clu. vide Specu. de teſte. §. iam de interrogatorijs. verſi. ſiunt
etiam generaliter. ¶ Teſtis nõ tenetur reuelare illud, ꝙ iura-
uit ſecretà. intelligitur, niſi ex iuſta cauſa reuelet̃. & quod no.
in conclu.

211 AN negatiua † poſſit directò probari p
teſtes, dic aut loquimur
phiſicè. au legaliter. Primo modo negatiua eſt pri
uatio quædã. & priuatiões non ſunt obiecta ſen-
ſuum: quia ſunt quid intellectuale, & corporeũ: vel aliqd ta-
le circa ꝙ fieri ſolet ſenſatio. Exemplũ. ſi video albũ, poſſum
deponere ꝙ nõ eſt nigrũ: tamẽ iſtud ens nõ eſt viſibile: qa nõ
eſt coloratũ, ſed eſt nigrũ in abſtracto. nec cadit ĩ ſenſum, niſi
ſub rõne cõtrarij: qa video album: ergo nõ eſt nigrũ. hęc ratio
eſt intellectualis, & procedit p ratiõem cõtrariorũ. vñ ſenſus
vtitur adminiculo intellectus. & vadit ſyllogiſando. ſic. in. l.
optimam. in fi. c. de cõtrahẽ. & commit. ſtip. Si aũt (vt legiſtæ
dicunt) iſta negatiua q̃ ęquè perfectè percipit̃ à teſte, vel affir
matiuè directò probat̃:; ideo teſtis dicẽs ſcio: quia vidi, benè
loquit̃. de hoc per Cy. in. l. ij. C. de erro. aduo. tamẽ ĩpropriè
loquitur & vide in. l. j. C. de cano. fru. lib. xj. Bald. in cõclu.
¶ Sed cui incũbit onus probãdi negatiuã? Dic aliqñ qs loqt̃
negatiuè, aliqñ qs affirmatiuè. Primo caſu aduerſarius ꝓbat.
ſecũdo caſu q dicit. ff. de minoribus. l. de ętate. ꝙ eſt falſum: qa
qñ termini ſunt cõuẽtibiles, & ęquipollentes vna eſt ipſorũ
natura, ſiue ſubſtantia: ergo idẽ ius. Sed iſta nõ ſum minor. &
iſta. nõ ſum maior. cõuertũtur ĩter ſe. & ridiculum eſt ꝙ iura
ſtent in articulo verborũ. l. ij. C. de formu. l. actio. C. de neg.
geſt. & ꝙ aduerſarius meus poſſit mihi imponere onꝰ probã
di, uel ego ſibi. vt. l. ne in poteſtate. ff. de arbi. pręterea ſi nega
bo: & ille negabit: ego dicam nõ ſum maior. & ille dicet non
es minor, itaq; ſequet̃ ꝙ nullus ꝓbet: qa vterq; negat ꝙ eſt ri
diculũ. Bal. in cõclu. Qualiter autem negatiua ꝓbet̃ p teſtes,
Vide Bartol. in ſuo cõſilio. ix. ¶ Et nũquid teſtis aſſerens
meram negatiuam incidat in falſum, vide Angel. in authen.
de hære. & fal. §. ſi verò expreſſim. Dicitur autem negatiua,
quę nõ cadit in ſenſum teſtis niſi per cauſas negatiuas. & di-
citur eſſe difficilis probationis: ſicut negatiua. Innocẽ. in. c.
ſuper hoc. de renũ. Iac. but. de inof. teſt. l. etiã. Negatiua ęque
credit̃ parti. ſicut affirmatiua. ſecus in teſte. qa factũ negatiuũ
videri nõ põt, ideo magis credit̃ affirmãtibus q dicũt ſe vidiſ
ſe, quã his qui dicũt ſe nõ vidiſſe: vt not. gl. ff. de arbi. l. diem
proferre. §. ſi plures. & in. c. j. de prębẽ. lib. vj. niſi teſtis adij-
ciat, vel nõ potuiſſet fieri. quin vidiſſet: vt no. in. l. j. §. j. de iti.
actuq; priua. tũc enim aſſumit negatiuam per ſenſum corpo
ris. C. de cõtrahẽ. & cõmit. ſtipula. l. optimam. Si autẽ teſtis
dicit ſimpliciter nõ vidi, nihil probat. qa ſenſum negat & tã-
quã ignarus deponit. vñ nihil ꝓbat in negatiua vaga & ĩ ge-
nerali teſtis ſuſpectus: vt in. c. cũ eccleſia ſutrina. de cau. poſ. &
proprie. propriè em̃ debet eſſe coarctata, vt poſſit in veram
notitiã cadere, ſed nec oĩs ſenſus pcipit negatiuã: ſed ſenſus vi
ſus tantũ: qa locũ vacuum video, ſed nõ guſto, nec tango, nec
odoro, nec audio per cõtrariũ ſenſum probat̃ negatiua: quia
nõ entia nõ obijciuntur ſenſibus, nec apparent ſenſibus, quia
ſentire eſt pati, & habenti debet fieri ſecundum Archi. Bald.
in conclu. de negatiua. vide in Specu. de teſte. in prin. ver. ꝙ
aſtruit. in. l. j. §. j. ff. de itine. actuq; priua. & . ff. de magi. cõue. l.
j. §. probat.

212 TEſtis † Examinatus qui nõ debuit examinari
nõ facit indicium. Barto. in diſpu. ſua q̃
incipit, iudex maleficiorum, & p eũ in. l. maritꝰ.
ff. de qõſti. In hoc tamen diſtinguit: quia non de-
bent

bent examinari propter reuerentiã perſonarũ,vt ſeruus cõtra
dominũ & examinatꝰ nõ facit iudiciũ plenũ.ſed qualequale,vt
l.j.§.impubes.ff.ad ſylla.Idem in teſte qui non debuit exami-
nari propter ſexum vt in muliere.eadẽ ratione ſi nõ debet exa
minari propter infamiã:tũc examinatus facit qualequale iudi
cium.l.qui vltimo.ff.de pœ. Quãdoque nõ debet examinari
ꝓpter inimicitiã:et tũc facit,vel nõ facit ſecũdũ qualitatẽ inimi
citiæ.l.j.§.pe.ff.de quæſtio.Quãdoꝗ nõ debet examinari ratio
ne ordinis:quia non ante lit.cõt. vel parte nõ citata:& tũc non
facit indicium,vt.l.fi.§.ſi quando. Cod.de teſt.& iſta eſt bre-
213 uis diſtinctio Bar.in.d.l.maritus.¶ Teſtes ſingulares non pro
bãt factum id eſt cõtractũ eſſe vſurariũ.ſed bene probãt ꝙ cõ
tractus ſit cũ tali perſona. Spe.in ti.de inquiſitore. Ad probã
dũ certum crimen hæreſis,non ſufficiũt teſtes ſingulares.facit
ꝙ no.Inno.in.c. qualiter & quãdo.de accu.& ꝙ no.ff.de teſti.
l.ob carmẽ.in.fi.&.C.de hęre.l.arrianus.&.l.quocũꝗ.ver.id-
circo.& ibi per Iac.bu.in lec.& ideo in multis locis diſpoſuit
cõſtitutio epiſcopalis,ꝙ probato aliquo vſurario,eiꝰ cõtractꝰ
pręſumatur fœneraticiꝰ.quæ cõſtitutio operat̃,ꝙ per teſtes ſin
gulares nõ ſolũ probet̃ vſurarius : ſed pręſumit̃ ꝙ eo vitio eſt
vſus in quolibet cõtractu.vide Bartol.in.l.rogaſti.§.ſi tibi.ff.ſi
214 cer.pe.Ang.in cõclu.†¶ Teſtes nõ dicũtur ſingulares in actu
reiterabili,& cõtinuo, ſicut in actu diſtinctiuo. vide hoc in.c.
qualiter.de accuſ.& per gl.in.l.ob carmẽ.ff.de teſti.¶ Teſtes
aliquãdo ſunt diuerſi,& ſingulares:vt quia aliquãdo vnus de-
ponit de vna re,alter de alia:& tũc varij & ſingulares: nec fa-
ciunt plenã fidem,vt no.in.l.qui falſam . ff.de teſti. & plenius
215 in.l.adimẽdi.ff.de iureiurã.¶ Aliquãdo teſtes†ſunt contrarij.
& inter ſe repugnantes abſolutè,& ſimpliciter: & tunc nulla
fides eſt eis adhibenda,vt no.Iac.de areti.in ſuo tract. de teſti.
facit ꝙ no.in.l.optimam.C.de cõtrahen.& cõmit.ſtip.& ſi v-
nus teſtis dicit,ꝙ actus fuit cælebratus in vno loco, alter dicit
ꝙ idem actus fuit cælebratus in alio loco.ff.de teſt.l. ob carmẽ
§.j.facit ꝙ not.in.l.ſi mihi & tibi.§.ſi quis ſeruos.ff.de lega. ij.
216 ¶ †Aliquando teſtes ſunt adinuicem repugnantes , non ſim-
pliciter & totaliter,ſed ſecũdum quid:quia unus dicit de ma-
iori ſumma,alter de minori:& tũc ſtatur minori.arg.ff.de arb.
l.diẽ ꝓferre.§.ſi plures.de hoc dic vt dixi.s̃.§. ſi teſtes probãt
vnus ex quinꝗ.Quæ autem teſtimonia dicãtur diuerſa,& quę
variaꝰno.ff.de fal.l.eos teſtes. Varians eſt ille. qui non ſtat fir-
mus.Contrarius qui contraria tenaciter aſſerit. Vacillans dici
tur qui in titubando variat ſecundum Innocent. in.cap. præ-
terea. de teſtibus & quando teſtes dicantur vacillare,not.eti-
am.ff.de teſtibus lege qui falſa. &. Cod. de teſtibus.l.nullum.
& per Barto.in.d.l.eos.& in Specu.de teſte.in princ.verſi.itẽ
217 ꝙ teſtes ſunt varij.cum verſi.ſeq.¶ †Teſtis qui eſt ſibiipſi cõ-
trarius,per dolum punitur.ſecus ſi per ignorantiã.Ia.de Bel.
in aut̃.de teſti.§.licet dudum.¶ Teſtes qui vacillant,vel cõtra
ria deponũt,puniunt̃ pœna extraordinaria: vt no.C.de teſt.l.
218 nullum.¶ †Item teſtis qui conſimilem caſum habet,eſt ſuſpe-
ctus.Spec.in tit.de teſte. in princ.verſi.item qui habet conſi-
219 milem caſum. Et† nunquid iudex facere debet ſcribi in actis
quare non adhibet plenã fidem teſti.vide.ff.de teſti.l.teſtium,
ver.ſit ideoque teſtis.videtur tenere ꝙ non in actis curiæ.glo.
220 eſt inſtitu.de dona.§.j.quam no. †Item valent acta iudicialia
licet in eis non ſunt ſcripta nomina teſtium.vide in.l.donatio
nes.C.de donati.Ratio eſt:quia in iudicio non eſt pręſumptio
ꝙ excogitetur falſitas.& quia eſt ibi ſemper teſtium multitu-
do.pro hoc.l.omnium.&.l.ſancimus.Cod.de teſta.& not.per
Bald. in quadam concluſio. Angelus in conclu. ¶ Quando
221 †actus celebratur coram populo,vel populum repreſentante
ibi nõ ſunt neceſſarij teſtes.C.de his qui ĩ ec.man.l.j.ff.de lega.
222 j.l.licet Imperator in prin.inſtit.de lib.§.multis. Si†teſtes di-
xerint, filium inſtitutum in maiori quantitate,filiam in mino
ri:alij dixerunt eos inſtitutos æqualiter : exponitur æqualiter
id eſt eodem tẽpore,licet in diuerſis portionibꝰ.Bar.in.l.ſi fini
223 ta.§.ſi ante.ff.de dã.infec.Quod†cõceſsio ſit facta motu pro-
prio,nõ põt probari per teſtes Ang.in.l.ſi quis in princ. ff.ꝙ
quiſque iur.an dubitetur de viribus teſtamenti,ſi teſtis negat
224 ſigillum ſuum,vide.ff.quemad.teſt.aper.l.j.§.ſi quis.¶ †Pro
teſtans contra teſtes,põt vti eorũ dictis ad excludendum pro
bationes aduerſarij:non tamen ad intentionem probationis
fundandam:quia eſſet ſibi ipſi cõtrarius,ſecundum Inno.in.c.
præſentium.de teſti.& ſi proteſtãs petit eos pro ſe examinari
videtur à proteſtatione recedere,ſecundum Inn.ibidem. ſecꝰ
ſi fecit interrogatorios articulos contra eoſdem articulos par-
tis aduerſæ,ſecundũ quæ petijt interrogare ſecundum Inno.
Ibidem Bald.in concluſio.ſolus conſenſus partium non ſuffi-
cit ad probandum dicta teſtium quæ non valent.Inno. in ca-
225 pi.cũ cauſam.de teſti. Si † teſtis primò depoſuit:poſtea in vl
timo interrogatorio dixit ſe nihil ſcire:ſuppletur id quod ſu-
pra dixit.ff.de ſenatoribus.l.ſecunda. vbi a nullo eſt relatum:
ſupple,niſi à Saturnino . an magis credatur teſtibns proban
tibus ſpontanea voluntate quàm probantibus coacta , vide
226 Ange.ff. quod me. cauſa. le. non eſt veriſimile.¶ †Teſtis in-
terrogatus de aliqua re,dicens ſe tradidiſſe obliuioni propter
infirmitatẽ iuſtè allegat,quia cognitio mortis inducit obliuio-
nem.& per conſequens infirmitas probatur.Cod.qui teſtam.
227 facere poſſunt.l.hac conſultiſsima. ¶ †Si quis patitur aliquẽ
caſum, faciat in illo loco examinare teſtes ſuper caſu , & faci-
unt fidem alibi:quod eſt mirabile,vt no.Bartol.in.l.ſi quis.C.
de nauf.lib.xj.An poſſum reprobare teſtem cõtra me indu-
ctum ſi aliâs eum induxi,& an poſsim opponere contra dicta
teſtium à me productorum,dic vt no.C.de teſt.l.ſi qs teſtibus.
228 QValiter †inſtrumentum reprobet̃ per teſtes,
vide pulchrè per Barto. ff. quemad.
teſt.ape.l.j.§.fi.& gloſſ.no.iiij. q.ij.ca. ſi teſtes omnes
& per Ioan.cal.xxij.di.Credo quòd contra inſtrumentum ad
mittãtur teſtes,vt extra de prob.capitulo ad audiẽtiam.&.C.
de probationibus.l. cum precibus.non tamen credo,ꝙ dictũ
duorum vel trium teſtium præualeat inſtrumento . nam cum
inſtrumentum obtineat vires eorum duorum teſtium , & ta-
bellio æqualeat.& maior ſit vno teſte:oportet vt per quatuor
reprobet̃ inſtrumentum.¶ Fallit in inuentario contra ꝙ,non
admittũtur teſtes.C.arbi.tu.l.fi.& in cõfeſsionẽ quæ fit in in-
ſtrumento,in quo mulier cõfitetur recepiſſe pecuniã pro int̃
ceſsione,vt.C.ad velleia.l.antiquæ.Ang.in cõcluſio.An inſtru
229 mẽta vel teſtes poſſunt pro†parte repudiari,& pro parte ac-
ceptari,vide gl.in.c.ſi quid veri.xxvij.diſt.& in Spec.de teſte.
in prin.ver.qd ſi pro vtraq; parte.¶ Qualiter teſtes cõtradicẽ-
tes inſtrumẽto illud impugnẽt,vide in.d.l.j.§.ſi qs.& per Bar.
ff.de reg.iur.§.ſi qs.&.l.ſi librariꝰ.An ĩſtrumẽtũ reddat̃ falſum
uel ſuſpectũ,ſi teſtes ibi deſcripti dicãt ſe non recordari:dic vt
in.d.§.ſi quis.& ibi etiã vide de efficacia teſtiũ nõ deſcriptorũ
in inſtrumento veniẽtium ad eius impugnationẽ. Et qñ teſtes
diſcordãt cũ inſtrumẽto,vel dicãt ſe nõ recordari.qd iuris ſit:
vide etiã in. c.cũ Ioã.de fi.inſtr.et in.l.in exercendis. C.de fid.
inſtru.&.ff.de bon.poſſ.ſecũdum tab.l.ij.ff.de teſt.l.hæredes.
230 COntrarietas †ſiue varietas teſtiũ, ſi va-
riãt in actu rei geſtæ, & ali
bi,ſunt per diſtinctionem partiũ ad cõcordiã redu
cẽdi:& potius ſunt cõcordãdi quàm reprobãdi.&
ita no.Abb.in.c.cũ tu.de teſti.ſecus eſt in actu excontinuabi-
li.nam ex eis põt inferri vnus teſtis ad prĩcipium illius tempo
ris,alter ad finem:& ſic poterũt ſaluari , vt not. in.l. ſi inſulam
ff.ſol.ma.per Iac.de ar.& per Bar.in.l.ij.§.fi.ff.ſi cer.pe.et inſt.
de iuſ.& iure.§.is igitur.Item teſtes poſſunt reduci ad cõcordi
am inter ſe,& cum inſtrumẽto,vt no.ĩ.l.ij. §. appellata.ff.ſi cer.
pe.Dicta teſtium,ſunt diuiſione minuẽda.Ang. in.l. item vi-
dẽdum,in prĩcip.ff.de peti.hære.De cõtrarietate teſtium, vi-
de gloſſ.iiij.q.iij.c.cũ teſtes,per Iñ.in.c.cùm cõtingat.de offic.
deleg.Bald.in.j.cõſt.C.ĩ.§.qbus.Bar.in.d.l.ſi inſulam.in.d.§.ſi
plures.gloſ.in auth.de teſ.§.ſi verò.& per Iacob.de bel.in.d.§.
licet dudũ.& in.l. ob carmẽ.§.fi.ff.de teſt.& dixit Inno.in.d.c.
cum cõtingat.quia cõcordia teſtium fit,vbi ſunt pares proba-
tiones,aliâs nõ.& vide extra de prob.c.licet cauſam.et per Iñ.
in.c.auditis.de præſcri.et in Spec.de teſte.§.poſtquam. Teſtes
vnius partis. nõ reducũtur ad cõcordiã , cum cõfeſsione alte-
rius partis.vide Innocẽ.in.d.c. cum cõtingat,in prĩ.et per Bal.
in.j.cõſti.C.Teſtes reducũtur ad cõcordiã , in actu reiterabili.
ſecus in inſtrumẽto,vt no.in.l.j.C.qui accu.nõ.poſ.& per Bal.
in.j.cõſti.C.¶ Si teſtiũ dicta ſunt cõtraria iudex habet arbitriũ
vt in.l.duo iudices.ff.de re iu.Bal.ĩ.c.j.in qui.cau.feu.amit.
231 FAlſus †teſtis varians punietur.Nam ſi dixit
falſum in cauſa criminali:punitur pœ-
na talionis.tex.eſt.in.l.j.§.j.ff.ſi cer. pet. et ibi dicit
Bar.ꝙ eadem pœna punit̃ officialis detinẽs teſtem,
vt falſum dicat.Eſt ergo cautela,ꝙ teſtis proteſtetur ſe dixiſ-
ſe quæ ſciebat:et quòd ſi plura diceret hoc facit metu tormen.
232 et dicit falſum.et vide†textum in.l.lege.§.j.ad leg. iuliam pe-
cul.q̃ dicit ꝙ officialis nõ admittẽs defenſiones iuris perinde
punitur, ac ſi nõ admitterẽtur defenſiões innocẽtiæ,quod eſt
notãdum.pro primo dicto habes gloſſ.ij.q.iij.c.j.¶ Teſtis fal
ſus in cauſa homicidij,punitur pro homicidio.ſic punitur in-
nocenter qui deponit cõtra innocẽtem dolo.ff.de ſuc.l.j. poſt
pri.ibi.qui ſe falſum.¶ Teſtis deponẽs falſum ſuper prædictis
233 punitur.l.corne.de fal.Sed †ſi extra ea ſuper quibus produci-
citur,vt qa interrogatus an eſſet inimicus,dixit nõ,cũ eſſet:tũc
puniret̃ crĩe ſtellionatus,ſecũdũ Iac. But.in.l.luciꝰ.ff.de infa.
Bald.ĩ cõclu.Teſtis ſi ĩterrogat̃,ſi actus alicui pertinet vt pro-

ducẽti, dixit ꝙ nõ, & ꝓbat̃ cõtrariũ: nũqđ punit̃ pœna falſi.
Bal. ĩ. l. ſola. C. de teſt. dicit ꝙ nõ: qa nõ deponit falſum ſuꝑ ne
gotio principali, ſed ſuꝑ circũſtãtijs negotij principalis. ita te
net Iac. but. in. l. lucius. ff. de infa. Sed Nico. mat. dicit ꝙ ſi iſta
talia veniũt tanq̃ circũſtãtia teſtimonij, de p̃dictis põt teſtis
interrogari. ¶ Aduerte: qa ſi iſta opi. eẽt vera: reuocaret̃ mul
tũ ĩ dubiũ opi. Iac. ſuꝑradicta ex eo qa dicit ꝙ iuramẽtũ p̃ſti
tũ ſuꝑ principali extẽdat̃ ad oẽs circũſtãtias, ſecũdũ ꝙ ꝓbat
Inno. ĩ. c. ſignificantib⁹. de teſ. ſi ſic ergo ſeq̃t̃ ꝙ teſtis deponẽs
falſum ſuper circũſtãtijs, ẽ periur⁹: & ſic debet puniri. Odof.
dicit cõtrariũ ꝙ teſtis interrogat⁹ nõ debet r̃ndere de circun
ſtantijs remotis ex eo: quia ſuper hoc non fuit iuratus, nec
234 productus. & attẽta opi. Iac. but. Ang. ĩ cõclu. ¶ Teſtis† nõ
reddẽs cãm ſui dicti, ſtudioſe, vel nõ concludẽtẽ punit̃ pœna
falſi: ſicut ſi deponeret tacita veritate. ſec⁹ ſi exẽplificatiuè ſit
locut⁹, ſicut faciũt ruſtici. qa tũc nõ habet locũ pœna falſi. gl.
no. ĩ. d. lucius. de infa. ¶ Ex quo dico ꝙ teſtis q dicit nõ recor
dor, punit̃, qñ certũ eſt ꝙ recordat̃. ſecus ſi eẽt ꝓbabilis cã ob
liuiõis. ſuꝑ quo dicit Inno. ꝙ teſtis debet recordari ſuper per
ſonis, tã de loco q̃ de die. vnde ſuper tp̃s, ẽ magis excuſabile
dictũ teſtis q dicit ſe nõ recordari ſecũdũ Inn. ĩ. c. quaſr & qñ.
in gl. mag. de accu. & Bal. ĩ. l. p̃ſbyter. C. de epi. & cle. Nã teſtis
dʒ iurare dicere merã & purã veritatẽ, ꝓ vtraq; pte ſuꝑ his
ſuper qb⁹ ẽ product⁹ & ĩterrogat⁹, vt colligit̃ ex. l. p̃ſbr̃teri.
cõiuncta aut̃. ſi iudex. C. de epiſ. & cle. & dixi. s̃. de iuramẽ. te
235 ſtis. ¶ Teſtis† nõ debet aſſerere, niſi ꝙ vidit & ſenſit, al̃s eſt fal
ſus ſecũdũ Inn. ĩ. c. fraternitatis. de hęr. ꝙ no. Bal. ĩ cõclu. ꝙ ẽt
vide in Spe. ĩ ti. de teſte. ĩ prin. ĩ uer. itẽ ꝙ aliqđ de ſuo. ¶ Te-
236 ſtis† & ſi dixit ad eũ nõ ſpectare cõmodũ rei, de qua deponit
excuſat̃ à falſo, licet probet̃ ad eũ ſpectare cõmodũ, tanq̃ qli
bet de populo, vel vniuerſitate: qa ĩtelligit̃ depoſuiſſe de cõ-
modo particulari, & ſingulari. Bal. ĩ. l. j. §. hui⁹ ſtudij. ff. de iu-
237 ſti. & iure. ¶ Teſtis† q dicit falſum, nõ põt cõdẽnari ſine cita
tione, licet ſit notoriũ iudici. ff. de re mili. l. iij. §. ſi ad diẽ. Sive
rò in notorio nõ requirit̃ cõdẽnatio, ſed inhibitio, vel alia or
dinatio. Exẽplũ in ſtatutis quæ ſunt contra libertatẽ eccle-
ſię. tunc poteſt ſuperior inhibere, & alia facere ſine citatione
ſecundũ Archi. ij. qõ. j. c. P. Notarius. ¶ Adde ꝙ ſi iudex de-
prehẽdit teſtẽ ĩ falſitate, nõ eſt neceſſaria citatio: ex quo pars
eſt p̃ſens. & dictũ Archi. debet intelligi parte abſente: ad hoc
C. de teſ. l. nullũ. & ꝙ no. ff. de infa. l. ictus fuſtiũ. Bal. ĩ. l. p̃ſby
teri. C. de epiſ. & cle. An aũt teſtis cuius dictũ nõ valet: poſſit
238 puniri de falſo? vide Bal. in. l. j. C. de ſepul. vio. ¶ Teſtis† inu-
tilis nõ expediẽs producẽti, & aduerſario nõ nocẽs põt accu
ſari de falſo, p tex. in. l. j. C. ſi ex fal. ĩſtru. Bal. in. l. fi. eo. ti. & vi
239 de Bart. in. l. ſi qs legatũ. ff. de fal. ¶ Teſtis† qui dicit falſum
propter cõſciẽtiã dñi, pręiudicat dño Bal. in. l. fi. C. ſi ex fal.
inſtru. & dicit Bal. ibi pro cautela ꝙ dñs renũciet eius dicto.
¶ Teſtis q dicit falſum ſuper vno articulo, ſiue capitulo, nõ
creditur in alio: qa eſt depoſitio ſuper indiuiſibili. ſ. ſuꝑ iura
mẽto, ſecundũ Old. vide ꝙ no. ĩ. l. iij. ff. de cõdi. ob tur. cau. &
240 li. certi cõdictio. §. qm̃. ff. ſi cer. pe. & ibi ꝑ Bart. ¶ Si teſtis† in
ſua teſtificatiõe falſum inſerit, vel addit, aut vera detrahit: cer
tè licet tota teſtificatio detrahat̃, vitiat̃. ita tenet Iac. de are. ꝑ
l. j. §. ſi qs ſimpliciter. ibi, ſemper probandũ eſt. ff. de ver. ob.
facit ſecũdũ eũ. iij. q. ix. c. pura. & ſimplex. §. ſed ſi mihi. de te
ſti. l. q tabulas. Ang. in cõclu. & vide Bal. C. de trãſ. l. ſi ex fal-
ſis. & gl. ĩ. c. ſi ad ſcripturas. ix. diſ. & in Spe. de teſte. in prin.
241 ver. itẽ ꝙ aliqs addit de ſuo. ¶ Teſtis† qui in articulo mortis
cõſtitutus fatet̃ falſum teſtimoniũ dixiſſe, non nocet victori.
Bar. in. l. ſi qs in graui. in prin. ff. ad ſylla. & ita etiã tenet Bal.
242 in aut̃. ſi dicatur. C. de teſti. Ang. in cõclu. ¶ Producẽs† falſos
teſtes, & ipſi teſtes ꝓducti, ac etiã mãdator poſſunt oẽs vno
libello accuſari licet ĩ perſona cuiuſlibet teſtis ſit vna falſitas
de quo per Ang. in. l. j. C. ſi reus vel accu. mor. fue. & per Bal.
de adul. l. nihil. & per eũ ĩ. l. ij. §. ſed & vnus, aliâs, ſed vtilius.
ff. vi bo. rap. vbi dicit ꝙ pœna q̃ imponit̃ producẽti falſos te
ſtes habet locũ in producẽte vnũ teſtem tantũ. ¶ Quę aũt ſit
pœna teſtis deponẽtis falſum & reuelantis teſtimoniũ, dic vt
not. C. de teſti. l. qui falſa vel varia. & dixi. s̃. in prin. huius. c.
243 ¶ Teſtis† occultãs veritatẽ, perinde punit̃ ac ſi falſum dice-
ret, vt not. C. de teſt. l. iuriſiur. & l. p̃ſbyteri. C. de epiſ. & cle.
Et vide oino in Spe. ĩ ti. de teſte. in prin. ver. ſed nunqđ. Iu-
dex teſtẽ q falſum dicat ex officio, põt illũ fuſtigare, non ta-
244 men ex hoc euitabit accuſationẽ. l. corne. ¶ Teſtis† depo-
nens falſum vel vacillãs corã iudice nõ ſuo, põt ab eo puniri
& ibi ſortit̃ forũ. C. de teſt. l. nullũ. vide Spe. e. ti. in prin. ver.
qđ ſi aliqs Bono. & in verſi. ſi ponit̃. ¶ Qualiter puniat̃ cleri
cus deponẽs falſum. & in ver. ꝙ ſi eorũ qui tradit. ¶ Depo-
245 nens† falſum corã arbi. remittit̃ puniẽdus ad iudicẽ ſuum. in
Spec. eo. tit. in prin. qđ de arbitro, in ver. ſeq. ponit̃ de teſte
qui dicit falſum ꝑ modũ exceptiõis vel replicatiõis. ¶ Teſtis
qui dicit ſe neſcire q̃ ſcit, punit̃ de falſo. Ang. in corpore. de
246 teſt. in prin. ¶ Quid† ſi ſolus tabellio ĩ abſentia iudicis, teſtẽ
recipit, & eius depoſitionẽ ſcribit: qui teſtis negat ſe ita depo
ſuiſſe: cui magis credat̃, an tabelli. vel teſti? vide in Spe. de teſ.
in verſicul. ſed pone ecce iudex. An teſtis qui non poteſt de
falſo redargui ex forma ſtatutorũ, poſſit de falſo damnari ex
forma ſtatuti diſponentis cõtumacem haberi pro confeſſo,
vide Bar. in. l. abſentem. ff. de pœnis.

247 NOn præſumuntur rogati teſtes teſtamẽtarij:
quia extrinſeca ſolẽnitas eſt. nõ ob. ꝙ tabellio p̃-
ſumitur rogatus: vt in aut̃, de tabel. §. vos autem.
quia illud facit authoritas publicę perſonę. Bald. in conclu.
& vide in Specu. de teſte. circa fi. princi. ver. quid ſi dicitur.
teſtes debent eſſe rogati, hoc eſt ad actum ad quem adhiben-
tur. de quo per Bar. ff. vi bo. rapto. l. ij. §. homines. Quando
autem teſtes in teſtamento deſcripti, nõ ſunt rogati, qđ iuris
ſit, uide conſilium Fran. tigrini quod habes tertium in otdine
Quando autem in inſtrumentis iudicialibus: teſtes ſunt neceſ
ſarij, an debeãt eſſe rogati? vide Ang. in corpo. de inſtr. cau.
& fide. §. & ſi inſtrumenta. Et quid in actis iudicij, vide. ff. de
adop. l. poſt mortem. In quibus autẽ caſib⁹ debeãt teſtes eſſe
rogati vide gl. iij. q. ix. c. teſtes. §. j. in Spe. de teſte. in prin. ver
ſi. itẽ, ꝙ non fuit rogatus. cum ſeq. & an pręſumant̃ rogati: vi
de ibi. teſtes probãtes cõfeſſionẽ extra iudiciũ debẽt eſſe ro-
gati: vt. d. glo. Itẽ debent eſſe rogati in teſtamẽto. C. de teſt. l.
hac cõſultiſſima, Itẽ in diuortijs. de diuor. l. nullũ. Itẽ vbicũq;
requirit̃ prętaxatus numerus teſtium, debent eſſe rogati ex-
ceptis codicillis. l. fi. C. de codi.

248 QVæro † an teſtes debeãt cognoſcere cõtra-
hentes? reſpondet̃ ꝙ nõ ſi adhiben-
tur ad ſolennizandum. ſecus ſi ad probãdũ actũ.
de hoc no. C. de iur. deli. l. fi. §. ſin autem dubiũ. et
vide in. l. teſtium. verſi. ideoq;. ff. de teſt. per gloſſ. & doc. & ꝑ
Ang. in aut̃. de fi. inſtru. & inſti. de excu. tut. §. itẽ ꝓpter litẽ.
249 ¶ An autem† teſtes poſſunt produci, & examinari corã iu-
dice per vnũ ex cõpromittẽtibus in cauſa: & ſuper lite pen-
dente corã arbitris, licet nõ debeat iudex adiri, cũ tñ eſt impe
dita via ꝙ actus ſit ipſo iure null⁹. imò ualet petitio corã iudi
ce oblata. l. ſi quis. ff. de arbi. & l. ſi quis rem: & l. ſi vnus. §. ſi
250 multo plus. eo. ti. ¶ Sed† nunquid ſit neceſſaria litis cõteſta.
parte ſe opponẽte? uidetur ꝙ ſic. in. c. per venerabilẽ. qui fil.
ſint legi. Contrarium videtur: qa ibi petitur ad perpetuã rei
memoriam. nam potius imploratur inquiſitio. ſcilicet vt iu-
dex inquirat veritatẽ à teſtibus quã vitietur actio, & cõcludi
tur iudici non parti: ideo lite non cõteſt. proceditur. vnde. c.
qm̃ frequẽter. eſt ſituatum ſub ti. vt lit. nõ cõteſ. ad hoc ĩ aut̃.
de teſt. §. penul. & hęc eſt ueritas. Sed nunquid arbiter poſſit
examinare, an teſtis depoſuerit ueritatem coram iudice. iterũ
examinando eos duos teſtes? vt in. l. fin. C. de teſta. videtur ꝙ
nõ: qa veriſimile eſt ꝙ coram iudice qui habet imperiũ ad pu
niendum dixerit veritatẽ. Reſpõdeo, iſte caſus nõ reperit̃ de-
ciſus. Et dicũt quidã ꝙ teſtes iudicis, nõ ſunt recipiẽdi: qa nõ
poſſunt variare. ſed teſtis arbitri ſic, ſed Cy. in. l. is apud quẽ.
C. de edẽ. dicit ꝙ nouus iudex de nouo examinat per. l. hanc.
C. de tẽp. app. Sed illa nõ facit: qa loquit̃ de teſtibus diuerſa-
rum partium. quicqđ ſit vacillanti teſti, uel uarianti in prima
teſtificatiõe nõ creditur. ſed ſi ſępius teſtificet, creditur dicto
priori: qa cõſtat eum periurum. extra de teſt. c. teſtimonium.
251 ¶ Sed† nunquid magis credat̃ notario quã teſti? dic ꝙ nota-
rio: qa fungit̃ vice notarij, & teſtis propter ſacramẽti exactio
nem: & ideo in notario magis creditur. de hoc in. l. j. in fin. ff.
quẽad teſt. ape. & per Iac. de are. & per Cy. C. de fal. l. ſi qs de
curio. & ita cõſuluit Bal. item ſi teſtes dicant ꝙ notarius aliter
ſcripſit dictũ eorũ quã ipſi dixerũt teſtificando, plus credit̃
notario q̃ ipſis, vt not. in Spe. de inſtru. edi. §. reſtat. uer. qđ ſi
dum. & uer. quid. & uer. qđ ſi unus. & ꝙ no. in addi. Spe. ĩ tit.
de ſen. §. ut autẽ. uer. & not. facit ꝙ not. Bart. in. l. ſi quis filia-
bus. ff. de teſta. tu. vbi dicit ꝙ ſemper notarius pręſumitur in
dubio appoſuiſſe verba importantia uoluntatem defuncti,
vel cõtrahẽtiũ. Quid autem ſi teſtis qui depoſuit falſum ſe ex
cuſet ꝙ notarius aliter ſcripſit quàm ipſe dixit? vide in Spec.
de teſte. §. j. verſi. ſed pone ecce iudex.

FINIS.

Incipit secundum volumen CONSILIORVM

domini Bartoli à Saxoferrato unà cum disputationibus, tractatibus, atque sermonibus per ipsum editis, & non antea impressis, cum addi. & summarijs Clarissimi. I.V. D. do. Thomæ Diploua. constantinopolitani.

SVMMARIVM.

1 *An ex uigore dictæ diuisionis, uideatur renunciatum iuri fideicommissi, quando fuit promissum non contrauenire*

2 *Stante promissione de defendendo, an ius fideicommissi uideatur esse sublatum?*

3 *Fraternitas substituta, an possit aliquid petere de bonis emphyteuticis, uigore substitutionis?*

4 *Donatio facta rebelli, & per notarium rebellem rogata, an ualeat?*

5 *Pater an obligetur ad restitutionem bonorum filij, si per patrem, tanquam ministrum sunt quæsita filio?*

¶ CONSILIVM. I.

IN nomine domini[b] amen. Proponitur q̄ regius porci de Eugubio, habet certas possess. in emphyteusim pro se, suis filijs, & hæredibus, vsque in tertium gradum finitum, ab ecclesia maiori ciuitatis Eugubij: & q̄busdam alijs monasterijs ad habendum, & possidendum, & non alienandum. nec alicui concedēdum ad damnum dicti monasterij, quod Rigus fecit testamentum & Porcellum, Rodulphum & Iouaninum & Cionectum eius filios hæredes instituit, & substituit. quòd si quis eorum decesserit sine filijs, portio ipsius deueniat ad superuiuētes. Contingit quòd Iouaninus mortuus est, & bona sua remanserunt libera apud fratres. Deinde dicti Porcellus & Cionectus diuiserunt bona sua propria & emphyteutica, & in parte dictorum Rodulphi & Cionecti venerunt multa bona emphyteutica, & in instrumento diuisionis promisit vna pars alteri ipsam partem defendere, & guarentare contra omnes personas. & sibijnuicē finierunt & quictauerunt partes, & montones prædictos & promiserunt contra prædicta nō venire sub dicta pœna, & obligatione bonorum, vt in instrumento inde confecto latius continetur. ¶ Deinde dictus Cionectus decedens suum hæredem instituit Rodulphum. deinde dictus Rodulphus decedens instituit Franciscum suum filium & eidem si deceret sine filijs, substituit fraternitatem Sācte Mariæ de mercato, qui Franciscus immiscuit se hæreditati paternæ, & existens maior xiiij. annis donauit causa mortis bona sua Baldo domini Armani: vt patet ex instrumento inde cōfecto, & mortuus est. Hinc oritur quæstio. inter dictum Porcellum ex vna parte, dicente bona dicti Cionecti qui decessit sine filijs, pro dimidia ꝑtinere ad eum iure fideicommissi sibi debiti ex testamento paterno. Item dicit bona emphyteutica debere esse sua ex vigore pactorum appositorum in instrumēto emphyteutico. Et dictam fraternitatem ex alia parte dicentem sibi dicta bona deberi ex vigore institutionis factæ dicto Francisco per Rodulphum eius patrem, & per dictum Baldum domini Armani asserentem dicta bona ad se pertinere ex causa dictæ donationis causa mortis. Mō queritꝛ q̄s istorū habeat iura sua? ¶ In quæstione prędicta[c] primò videndum est an ex
1 vigore dictæ diuisionis videatur renunciatum iuri fideicommissi debiti, inter ipsum Porcellum, & fratres ex testamento paterno? & videtur q̄ sic propter verba apposita in dicto instrumento: quia promisit nō contra venire: & sic videtꝛ casus in lege qui Romæ. §. duo fratres. de verborum obligatione secundum opi. Rog. ibi positā quam tenet ibi Dy. ¶ In contrariū videntꝛ secūdū opi. Hug. secūdū quā ibi fuit malè iudicatū. qui vide tur tenere gloss. in. l. tres fratres. ff. de pactis. quā opi. tenet Pet. & multi alij Moder. de quib⁹ ego fui legēdo, scribēdo, & pluries cōsulendo q̄ probo plurib⁹ rationib⁹. primò ꝑ simplicē diuisionē nō videtꝛ renūciatū iuri fideicōmissi secūdū oēs, vt l. cū pater & hęreditatē. de le. ij. ¶ Sed stipulatio simplex limitatꝛ secūdū naturā ꝓcedētis cōtract⁹ vt. l. si stipu. de vsur. & de leg. j. l. si legatū serui nomine. & vt lega. no. ca. l. j. §. si quis sub cōditione.
¶ Sed simplex diuisio procedēs ad extinguendū fideicōmissum non extinguitur: ergo & c. ¶ Præterea q̄ hæc verba non importēt est casus. in. l. j. §. idem quæsijt. de condi. inde. ¶ Præterea, de hoc etiam est casus in. l. si de certa. C. de transac. Præterea videtur expressus in. l. si ex pluribus. de sol. Præterea dictum generale nō refertur ad ea quæ dependent ex testamēto. Preterea, super his quę ex testamēto dependent nō potest pacisci, nisi inspectis & cognitis verbis testātis, vt. ff. de trāsac. l. de his. & quæad. testa. ape. l. j. §. pe. sed tempore dictę diuisionis, verba dicti testātis non fuerunt inspecta, nec cognita: nec de eis fuit cogitatū: & sic cōcluditur q̄ ex vigore dictę diuisionis. & dictorum verborum (q̄a promisit nō venire contra) nō
2 fuit sublatū ius fideicommissi. ¶ † Superest vt videamus an ex vigore promissionis factę de defendendo ius fideicōmissi videatꝛ esse sublatū, quasi quem de euictione teneri actor, eundem agētem repellet exceptio. Ad quod dicendum est quòd dicta promissio de defendēdo ī cōtractu diuisionis, & ī quocūq; alio debet ītelligi: nisi euincatꝛ: facto ei⁹ ad quē portio deuenit: vt. ff. de eui. l. fundū meum. & de dote prele. l. licet placeat. ad. l. fal. l. si à me. Sed in proposito nostro si Porcellus petit fideicōmissum sibi debitum ex persona Cionecti defuncti: ipe euincitꝛ ex facto & ex obligatiōe ipsius Cionecti, ex quasi cōtractu celebrato ꝑ eū, ex quo immiscuit se hęreditati paternę: tūc em̄ obligatꝛ dicto fideicōmisso. ¶ Itē euincitꝛ ex facto testatoris, cui⁹ heres fuit dict⁹ Cionectus, & pro ea parte qua hęres fuit: & sic videtꝛ agi ex facto ipsi⁹ proprio, vt no. ī. l. si seruus. ff. de cōdi. fur. & tenet do. Iaco. de are. & do. Old. in. d. §. duo fratres. reprobādo opi. Azo. ibi sic positam & concluditꝛ ius fideicommissi, remanere saluum non obstante diuisione, & sic ad dictū Porcellum ꝑtinet medietas bonorū dicti Cionecti, deducta legitima, & trebellianica. ¶ † Secūdò videndum[d] est de bonis em-
3 phyteuticis, quorū est duplex inspectio. primò an dicta fraternitas ex vigore dictæ substitutiōis possit aliq̄d dicere ī dictis bonis? & certū est q̄ nō nā cū dict⁹ Franciscus decessit maior. xiiij. annis: cōstat dictā substitutionē esse fideicōmissariā. sed in fideicōmisso possuntvenire dicta bona emphyteutica, q̄ debēt dicto Frācisco, vt filio ex vigore cōtract⁹ celebrati ꝑ auū, cū dictis monasterijs q̄ recepit, ꝓ se, & suis filijs, & nepotibus vsq; ad tertiā lineā, vt. ff. ad treb. l. si patroni. & ibi no. ꝑ Dy. ī reb⁹ feudalib⁹, in reb⁹ verò emphyteuticis Dy. ī. d. l. si patroni. innuit q̄ veniāt in fideicōmissum. ꝑ. l. agros. C. de oī agro deser. & q̄a pōt particulariter legari, vt. l. apud iulianum. §. si hęres. & . l. si dom⁹. §. fi. de leg. j. ¶ Sed hic aduertēdū est, q̄ q̄dā sunt bona emphyteutica, hoc est bona vectigalia. siue tributaria isti⁹ ciuitatis, q̄ cū illa transeant ad oēs hęredes, ita trāsit in fideicōmissariū vniuersalē sed res emphyteuticę ecclesię aliud est. illę em̄ ī nullo titulo pōt ī aliū trāsferri. casus est expressus. C. ne rei dñicę vel tēplorū. l. ij. ¶ Pręterea hoc exp̄ssum est ex ipo instro locatiōis, vbi dicitꝛ & nō uēdēdū, vel alienādū eē. & sic nō pōt ꝑ legatū, uel fideicōmissum relinq̄ extraneę ꝑsonę, ut. l. unū ex familia quasi ꝑ totā. ff. de lega. ij. maximè in casu legis nostrę. vbi restituereꝛ fraternitati q̄ est ꝑsona potētior, & dictis mōnasterijs durior. ergo & c. no. ī. c. potuit. extra de loca. & sic cōcluditꝛ q̄ dicta frater
4 nitas ī dictis bonis, nō pōt aliq̄d dicere. ¶ † Tertiò videdū est de donatiōe facta dicto Baldo cir-

a ¶ Incipit secundū volumen. ego. T. Existens Eugubij anno dñi. Mcccc. cxiij. ꝑ Illustrissimo dño Frācisco maria feltrio de Ruuere etc. duce dignissi. ac amplissima cū authoritate q; eiusdē locū tenēs affectās q̄ quicquā noui, & codices vt plurimū vetustissimos, q; indiuersis latitabāt locorū latebris īuenire. & Bar. ꝑferti inter alios cuius vestigia pœnes legistas adorāda fore nemo ē q̄ ambigat reperi tādē ī ꝑfata vrbe q̄ plures Bar. inueteratos libros & maximè in dñi Federi. d. Io. de zā chis domo, q̄ eius humanitate nōnulla cōsiliorū volumina sua spōte mihi largitus est: in q̄rum q̄dem numero multa eiusdem Bar. extiterāt cōn lia. inꝛ q̄ octo originalia ꝓpria sub scripta, ac suis corroborata sigillis erāt. Itē quoque à domo dñi Iuliani de mōte granello. I.V.D. eximij. à q̄ & eius filio volumē cōsiliorū Bart. secūdū ordinē pusi. in tres distinctū partes dono cōsequutus sum: quarū pria iudicia, altera verò cōtract⁹ postrema quidē vltimas cōtinet volūtates. habui etiā ex dñi Io. ba. bētiuoli de Eugubio, nec nō dñi Honofrij de bartolinis depusio. ac. d. Io. de mōte sperello Perusini celeberrimorū doctorū gimnasijs nōnulla librorum antiquorū volumina qb⁹ oibus visis et q̄ optimè vnā cū volumīe cōsiliorū Bar. ī lucē edito sepius cōsideratis, plura deniq; cōsilia, q̄nes, tractat⁹ & Bar. sermōes, q̄ adhuc īpressione īdigēt, nō modico reperi conatu quę oīa cū. d. Pet. paulo Perusino patri ac dño meo Boñ. Paduę iure can. publicè atq; ordīariè ꝓfitēti Venetijs: mea ostēdissem academia: maxima cū īstātia me illa īprimere & ī lucē emittere rogauit. & ita ad cōem tā doctorū q̄ studentiū uirorūq; utilitatē, imprimere feci. Thom. Diplo.

b ¶ In noīe dñi. Adde q̄ originale huius cōsilij manu ꝓpria Bar. cū sigillo & subsciptioe est penes me. Tho.

c ¶ In q̄ne ꝓdicta. Adde q̄ idē tenet Bar. ī. l. q̄ rome. §. duo fratres. in. iij. col. ī. ij. q. ff. de ver. ob. ꝓ eadē fundamēta prout hic, & ī. j. col. dicit quòd hmōi opi. ē verissima. & Bar. ī. l. paulo callimacho. §. j. ff. de leg. iij. vbi dicit q̄ istā opin. tenet, ꝓ uera, & q̄ ēt semp tenuit. & idē tenet Bar. cōsul endo ī cōsi. lviij. ī. j. vol. ex themate ꝑ dicto. idē latè tenet Bal. ī. c. j. ī ti. iꝑerato. loth. & ī. l. cū pater. §. hęredi tatē. la. ij. cū cocor. de qb⁹ ꝑ do. Ias. in d. l. q̄ romę. §. duo fratres. in. xij. col. ī versi. cōtumaciam opi. cui adde Bar. in hoc cōsil. Tho.

d ¶ Secūdò vidēdū. Adde q̄ idē tenet Bar. ī. l. si patroni. ff. ad treb. & dicit q̄ hoc tota die de facto occurrit. vide plures cōcord. ibi ī apostilla mea in uersicul. habes Tho. Diplo.

ca quam his quę allegant̄ ꝙ non valet? quia facta,
& rebellis ecclesiæ & in rebellem, & per notariū
rebellem: & sic est inualida. Rn̄deo ꝙ ista in facto
consistunt: & ideo circa hoc nihil dico, sed posito
ꝙ valeret. tamē bona emphyteutica dict⁹ Porcel-
lus deberet habere saltē pro duabus. s. pro parte
Rodulphi, & Cionecti pro quibus duabus parti-
bus cū illi haberent iure suo: dictus Procell⁹ non
tenetur de euictione, vt. l. si familiæ. familiæ erc.
¶ Pro tertia verò parte, quā prędicti habuerūt de
parte dicti Porcelli posset esse dubiū. nō em̄ ha-
bet hic locum ratio dicta in pręcedentibus. nam
Porcellus nō euincitur ex vigore alicuius obliga
tionis qua tenetur dictus Franciscus, [1] vel aliquis
author eius, sed ex vigore concessionis factæ patri
5 suo, per dicta monasteria† & aduertendū est ꝙ pa
ter non obligat̄ filiȷ̇s ad restituendū illa bona, sed
per ipsum patrem tanq̄ ministrum quæritur ip
si filio: et sic etiā habet locū ratio prædicta qua di
ctum est ꝙ non tenentur de euictione. quando vē
dicant iure fideicommissi. verum quia per aliena
tionē factam per dictum Franciscum in dictū Bal.
reciderūt, in dicta monasteria, tam ex forma com
muni q̄ ex forma prædictorū; ideo cōsultè faciet
dictus Porcellus si faciet sibi renouari, et reforma
ri à dicto monasterio. Et ita dico et cōsulo ego Bar
to. à Saxofer. legum doc. et ad fidem me subscri-
psi, et meum sigillum apponi feci.

SVMMARIVM.

1 *Argumentum an ualeat, ex ordine inquisitionis?*
2 *Fama publica cum aliȷ̇s probationibus, & indiciȷ̇s, facit plenam probationem etiam in criminalibus.*
3 *Stante dubio quis primò de duobus percußit, in benigniorē partem interpretandum est, ut absolutio sequatur.*
4 *Si per curiam non probatur Meuium ante percußisse: in dubio absolutio sequi debet.*

¶ CONSILIVM. II.

IN christi nomine
a [a] amen. Visa inquisitione formata con
tra Nicolaum Petri venturæ de eo ꝙ
dicitur Nicolaum percusisse Brixium in manu si
nistra, visaque excusatione dicti Nicolai, et dictis
testium examinatorū ad eius defensionem, visoq;
statuto communis. Eugubȷ̇, quo permittitur per
cussori repercutere illum qui eum percussit. Vi-
detur de iure indubitanter dicēdū, dictū Nicolaū
absoluendū esse à dicto capite inquisitionis. nam
videtur sufficienter cōstare dictū Nicolaū fuisse
percussum ex pluribus indiciȷ̇s, et verisimilib⁹ ex
eo quia in dicta inqsitione cōtinet̄ dictū brixiū fe
cisse insultum cōtra dictū Nicolaū. ex quo debet
pręsumi dictū brixium primò percussisse. arg. l. j.
1 §. cum arietes. ff. si qua. pau. fe. di. ¶ † Præterea ex
ordine dictæ inquisitionis in qua primò ponit̄, et
narratur dictū brixiū primò percussisse, postea se
quitur dictum Nicolaum percussisse dictum bri-
b xium, et sic ex ordine dicto præsumit̄ dictum bri
xium primò percussisse. [b] l. quoties in prin. ff. de
vsufr. et. l. cum verò. §. quid ergo si plures. de fi-
2 deicōmissa. lib. ¶ † Pręterea, de hoc est fama pub.
vt apparet ex dictis testium ad defensam Nico-
lai, quę fama cum prędictis aliȷ̇s probationibus et
c indiciȷ̇s [c] facit plenam probationam. ff. de testib. l.
iȷ̇. §. eiusdē quoq; prīcipis. et ꝙ ibi no. et. ff. de ex.
tuto. l. ȷ̇. in prin. et ibi p Dy. et extra de appel. c. j.
3 et ibi p gloss. ¶ † Præterea cùm sit dubium quis
primò percussit interpretandum est in benignio-
rem partē, vt absolutio sequi debeat, vt. ff. de poe.
l. inter pœnarum, et. l. si pses not. p Dy. extra de re
iud. c. in obscuris. in. fi. de regula, lib. vj. et no. glo.
4 poen. §. cum arietes. ¶ † Præterea nisi p curiam p
bet̄ dictum Nicolaum ante pcussisse, absolutio
d sequi debet in dubio, [d] vt no. in fi. ff. de ne. ge. l. cū
actus. circa fi. Et nisi p curiam probet̄ locū in quo
fuit facta repcussio, distare p tot perticas: in du-
bio debet sequi absolutio, vt. l. non solum. §. sed
vt probari. ff. de oper. no. nun. et ibi no. &c. Ex eo
ꝙ dicitur factū incōtinenti, presumitur factū ad
sui defensionem, vt no. l. si ex plag. §. taber. ff. ad
leg. aqui. & ꝙ not. in. l. j. C. vnde vi. vbi dicit ex
qualitate facti & personarum præsumitur quali
tas facti hoc incidat, cum insultus brixȷ̇ præces-
sit, vt. s̄. probatum est: ergo &c. Et ita. s̄. scriptum
est. dico & consulo ego Bar. à Saxoferrato legum
doctor, saluo veriori iudicio, in cuius rei testimo
nium me hic subscripsi, meumq; sigillum apponi
feci. Idem consulo ego Andreas domini Rayne-
rȷ̇ de monte Vbiano legum doctor. & ad fidem
me subscripsi, meoq; signo signaui. Idem consulo
ego Franciscus tigrini de Pisis legum doctor, &
ad maiorem fidem me subscripsi, ac meum sigil-
lum apponi feci.

SVMMARIVM.

1 *Legatum factum pluribus personis, intelligitur pro qualibet earum, & sic quilibet in uirilem partem.*

¶ CONSILIVM. III.

IN Christi nomi
e ne [e] amen. Factum Thomæ quon
dam mercati fecit suum testamen
tum in quo Catharinæ suæ nepti
ex filio descēdenti iure legati re-
liqt duos modiolos terræ & ipsam in p̄dictis sibi
hæredem instituit. Item iussit & mandauit, & vo
luit ꝙ Pascutia Agnosella Paolella & Cia eius fi
liæ & Catharina eius neptis essent vsufructua-
rię omnium suorū bonorū, donec nupserint. hoc
tamen addito & apposito per dictum testatorē
ꝙ si aliqua dictarum mulierum, decesserit sine fi-
liȷ̇s, vel filiabus, vel ea, vel ex eis legitimè nascitu
ris voluit & iussit dictus testator partē illius mu-
lieris decedentis succedere, ac deuenire aliȷ̇s mu-
lieribus superuiuentibus, videlicet Pascutiæ, An
gilellæ. & Paolellæ supradictis filiabus dicti te-
statoris, & pro æquali parte, & non dictæ Catha
rinæ. nec dictæ Ciæ Item instituit dictus testator
dictas suas filias & quamlibet earū in quibusdā
rebus. Dicta vero Paolella filia dicti testatoris de
cessit sine filiȷ̇s. mater tutrix dictę Catharinę pe-
tiȷ̇t sibi dari pro dicta Catharina partem eidem
Catharinę contingentem. Quęritur in qua parte
fructuū dicta Catharina succedat. ¶ In nomine
domini amen. In quęstione prędicta videtur di-
cendum ꝙ dicta Catharina debeat habere fruct⁹
integros dictorū modiolorū terrę eisdem relicto
rū. & hoc est clarū. Item debet habere quintā par
1 tem fructuum bonorum ipsius testatoris † ex vi-
gore legati vsufructus facti dicti dn̄abus cū fue-
rant quinque: & fuit dictum pro qualibet earū:
f & sic quilibet in virilem, [f] vt. l. interdum. in prin.
hæredi. insti. & portio illius qui decessit ex dictis
filialibus accrescit aliȷ̇s sororibus, ex vigore sub-
stitutionis factæ: vt patet ex verbis testatoris. Et
ita dico, & consulo ego Bar. à Saxoferrato legum
doctor, & ad fidem me subscripsi, & meum soli-
tum sigillum apponi feci &c.

SVMMARIVM.

1 *Verba relinquo uictum, et uestitum, ac habitationem in domo, quomodo intelligantur? & an debeat habere alimenta in domo.*
2 *Alimētis relictis, an poßint peti alimēta p̄terita et futura.*

¶ CONSILIVM. IIII.

g FActum marini [g]
Dn̄i Francisci Filippacȷ̇ de eugu-
bio sic se habet. Filippacius Iaco-
melli de Eugubio in anno domini
Mcccxlȷ̇. die. xxj. mensis augusti, suū cōdidit te-
stamentū manu Vrbinelli vguconis. pu. notarȷ̇
1 &c. in quo testō inter cętera cōtinet̄ † ꝙ dictus Phi
lippucius reliquit Mariano filio naturali, quon-

daa

a ¶ In Christi nomine. Adde ꝙ origina. huius consiliȷ̇ manu ꝑpria Bar. cū sigillo. & subscriptionibus manu propria, & sigillis. do. Andreæ d. Raynerȷ̇ de mōte vbiano, et dn̄i Frā. tigrini de Pisis est pœnes me Thomā Tho.

b ¶ Primo pcussisse adde Bal. in. l. ȷ̇. C. de sicca. vbi ex illo tex. no. ꝙ ille q primo insultat⁹ est hoc ipse dicit̄ fecisse ad suā defensionem. et idē Bal. ī. l. ȷ̇. §. cū arietes. ff. si qua. pau. feci. dica. dicit & seqtur ibi do. Flo. ꝙ insultat⁹ semp psumit̄ fecisse ad defensionē suā licitā et idē Bal. ī. l. multis. C. de liber. cā. dicit ꝙ sufficit ꝓbare ꝙ aduersarius fuit in ipsum aīo occidēdi, vel vulnerādi, imo fortius no. Bal. in. l. lege p illū tex. in lectu antiqua. ff. loca. ꝙ ex sola ꝑparatione ad defendendū, vel aggredien. licitū est mihi offendere, vel occidere. et dicit ita fuisse de facto iudicatū. Tho.

c ¶ Et in iudiciȷ̇s, adde et fortius: qa ī criminalib⁹ ꝙ qs fecerit ad suā defensionē probat p solas cōiecturas, q̄ iudicis arbitrio relinquūtur. secūdū Inn. et Io. an. ī. c. j. de plum. in nouella seqtur, & reputat dignū Bal. in. l. in. xȷ̇. col. C. de cōfess. et Ias. in. l. vt vim. in. j. col. ff. de iust. et iur. Th. Di.

d ¶ In dubio. adde ꝙ in delictis in dubio pręsumit̄ factū tpe licito, et pmisso secūdū Bart. et alios in. l. nō solū §. sed vt probari. cum concor. ff. de oper. not. nunc. et Abb. in ca. auditis in pe. col. de præscri. et facit regula in. l. meuio. ff. pro socio. Th. dip.

e ¶ In Christi nomine. Adde ꝙ originale istius consiliȷ̇ manu propria Barto. cum sigillo est penes me. Thomam. Thom.

f ¶ Et sic qlibet no. ꝙ hic ad ea q̇ ipse Bar. notat in. l. interdum. in pri. ff. de hære. init. Th.

g ¶ Factum marini. Adde ꝙ originale huius consiliȷ̇ erat pœnes me Th. q̇ dono postmodū dedi excellentiss. I. V. D. & poetę laureato do. Ioan. pet. feretrio. Rauēnati anno domini Mccccxiȷ̇. et die xȷ̇. septē. dū Eugubiȷ̇ existerem, et me visurum accesserit eundē virum egregium, compatrē modo meū dilectissimum tot tātisq; virtutibus insignitū atque decoratū, et nūc maximè cum reuerē. Car. Rauenne vicarius spiritualib⁹ generalis existat nullo vnq̄ modo ob ipsius immensa preconia obliuioni tradere volui Tho.

dam dñi Frãcisci filij dicti testatoris victũ, & vestitũ, & habitationẽ in
domo dicti testatoris in parte, & de parte contingẽte Bartholomeo hæ
redi suo infrascripto. qui Philippucius ĩ dicto anno domini millesimo,
& mẽse Septembri decessit superuiuente dicto Bartholomeo hęrede
suo, relicto Marino & remanentibus insimul per tempus. vj. annorum
post mortẽ dicti Philippucij in domo ipsius Philippu . Qui Marinus
per dictũ tẽpus, quo simul remansit, & habitauit cũ dicto Bartholomeo
in domo dicti testatoris habuit victũ, & vestitum, & habitationẽ in do-
mo prædicta. Post hęc iam sunt. vj. anni à dicto tempore circa, & per ip
sum tempus. d. Mari. stetit seorsum, & separatim à dicto Bartho. ꝑ dictũ
tempus non habuit, nec petijt, vel protestatus fuit dictus Mari. eidem
Bartholo. dictum victum & vestitum sibi dari, & præstari dicto Barth.
per tempus prędictum. vj. annorũ &c. ¶ Quæritur modo nunquid di-
ctus Barth. hęres de iure teneatur dicto Mari. satisfacere de dictis victu
& vestitu, pro tempore dictorum. vj. pręteritorum anno. vel non? ¶ Et
si victum & vestitum eidem Marino præstari & dari debeat per. d. Bar-
tholo. alibi quã in domo dicti testatoris, aut in domo prædicta tãtũ &c.
¶ Et si iuri. d. Mari. de prędictis obest quia cessauit manere & habita-
re in dicta domo, cum dicto hęrede per dictum tempus. vj. annorum. et
cessauit petere & protestare eidem hęredi sibi Marino per dictum tem
pus. vj. annorum proximè pręteritorum dictum victum & vestitũ sibi
Marino dari. ¶ Et si do. Mari. potest habitare in. d. domo inuito dicto
1 hærede, vel non. ¶ Et quid sit dicto Mari. faciendũ. ¶ †Et quid sit sup
prædictis de tempore præterito & etiam futuro dicẽdũ per. do. Mari.
contra dictum hæredem. ¶ Et si contingat ꝙ dictus Marinus in prædi-
ctis, vel aliquid prędictorũ contra dictum Bartho. hęredem ius habere
placeat vobis formare eidẽ Mari. petitionem contra dictum Bartholo.
hæredem. & etiam facere sibi intentionem super dicta petitione & sibi
facere allegationes super prędictis &c. ¶ Item quæritur ꝙ cũ in dicto te
stamento cõtineat̃ ꝙ dictus Philippucius reliquit dicto Mari. victũ, &
vestitum, & habitationem in domo dicti testatoris, vt supra iam dictũ
est, & non declaret quo iure reliquit, & etiam nõ declaret in vita dicti
Mari. quid iuris sit in prędictis, & etiam super hoc dictum Marinum
consulere &c.

SVMMARIVM.

1 *Renunciatio facta de laudo per procuratorem, non habentem mandatum specialter ad hoc, an ualeat?*
2 *In promißione generali, quæ ueniant, & quæ non.*
3 *Capitulum qui ad agen. §. sed si aliquis. de procu. quare & quomodo sit restrictum per capitulum: non potest. de procu. in clementina.*
4 *Intellectus. l. nam & nocere. ff. de pactis.*

¶ CONSILIVM. V.

IN nomine domini amen.
1 Super declararione prædictorum videndum est. ¶ †Pri
mò de intellectu illorum verborum si reliquit victum, &
a vestitũ, & habitationem in domo[a] &c. Ob hoc dico ꝙ illa
verba in domo, referuntur solũ ad habitationem, quasi dicat relinquo
habitationem in domo non autem ad victum. & vestitum: q̃a non est ea
dem ratio referenda: ut vtrunq; dicere &c. ꝙ dictus Marinus sit astri-
ctus morari in domo, vt habeat alimenta, est absurdus intellectus, cùm
hic contineat speciem seruitutis. & per istum modum imponi non po-
test: vt. ff. de condi. & demon. l. tãto. §. j. ¶ Videntur ergo alimenta reli-
cta simpliciter. vel si intelligatur ꝙ illud verbum in domo. s. pręstanda.
quasi dicat ea quę debent pręstari pro alimẽtis pręstandis in ipsa domo
nec habeat hęres necesse portare ad domum Marini, sed ipse Marinus
portabit quovult suis expensis. vt. ff. de rei vendi. l. si res mobilis. & l. si.
& not. de iudi. l. ꝙ legatur. ¶ Quòd autem ipse Marinus moretur in do
mo, & ibi debeat comedere, & bibere, nec verba dicũt nec interpretatio
iuris cõsonat: vt dictũ est. ¶ Nec obstat prędictis: vt. C. de le. l. j. & . ff. de
alimen. & ciba. leg. l. libertis quos. §. j. cum similibus: q̃a in illis per mo-
dum conditio: fuit initum ꝙ moraretur cum certa persona fauore illi⁹
personæ ꝙ debet adimplere, vt consequatur legatum. ꝙ autem quis de
beat morari in certo loco: nõ potest simpliciter alicui iniungi, vt dictũ
2 est. ¶ †Ex prędictis apparet ꝙ possunt peti alimenta pręterita[b], & futu
b ra, & ꝙ nõ nocet dicto Marino si non stetit in domo: vel non fuit prote
status. casus est in. d. l. libertis quos. §. j. de alimen. & ciba. leg. & ibi not.
Et ita de iure dico: & cõsulo ego Bar. à Saxoferrato. ll. doctor, & ad fidẽ
me subscripsi & meo annulo signaui.

SVMMARIVM.

1 *Procurator si non habet authoritatẽ renunciandi laudo, si renunciat renunciatio ipsa non præiudicat domino: quin poßit petere executionæm laudi.*
2 *Verba apposita in contractu, debent intelligi secundum subiectam materiam.*
3 *Capi. qui ad agendum. §. sed si aliquis. de procu. libro. vj. quomodo intelligatur?*

¶ CONSILIVM. VI.

c IN Christi nomine[c]
amen. Super puncto quæstionis ver-
tentis inter dominã Compitã hæredẽ
vniuersalem ex testamento Saboli scãturij de vil
lis Carionis, & eius procuratorẽ ex parte vna. &
dominã Ant. & Bal. eius filiũ de Eugubio & eorũ
procuratorem ex altera, coram domino Conte iu
dice cõis Eugubij qui talis est. ¶ Nunquid renũ-
ciatio facta per secũdum nuncium procuratorẽ
dominæ Compitæ, laudo lato pro dicta domina
Compita contra prædictos dominã Antoniam,
& Baldum, tenuerit, & præiudicet dictæ dñe Cõ-
pitę in executionẽ ipsius: nec nõ visis cõpromisso
laudo & renunciatio. & omnibus actis, & pręscri b
ptis & factis, & actitatis inter dictas partes & iu
ribus vtriusq; partis breuiter videtur de iure di-
cendum ꝙ renunciatio de qua. s̃. fit mẽtio nullo
modo tenuerit, & per consequens nõ præiudicet
dñę Cõpitæ in executionẽ dicti laudi. ¶ Et ꝓ fun
damento huius adducitur illud ꝙ vulgo patet ꝙ
fines mandati diligenter sunt custodiendi. ff. mã-
da. l. diligenter & . C. eo. l. cũ madati. Sed cõstat ꝙ
procurator prædictus nõ habuit mãdatum de re
nunciando dicto laudo: vt ex serie ipsius procu-
1 ratorij, & mãdati apparet: quare &c. ¶ †Accedat c
l. nõ dubiũ. C. de legi. cum materia sua. ¶ Nõ ob.
ꝙ allegari posset in cõtrariũ, ꝙ in mãdato cõtine
tur ad accusandũ, denunciandum & renunciandũ
quia prędictũ verbũ debet intelligi ad ea tm̃ quę d
2 d. ꝓc. habuit in mãdato. & nõ ad alia: †q̃a verba
apposita, debent intelligi secũdũ subiectã mate-
teriã, vt. l. si vno. ff. loc. & condu. & eo. ti. l. in leg.
Sed ita est ꝙ in dicto mandato nulla fit mẽtio de
aliquo laudo: quare &c. ¶ Præterea in prædicto
verbo generali ad renunciandũ &c. nõ videt̃ esse
inclusum ꝙ perdat, vel donet, vt. l. quia iuris. §. si
filius. ff. de pact. & quia in generali promissione,
non includuntur ea quæ quis non esset speciali-
ter concessurus, vt. l. obligatio. ff. de pigno. & l.
alũnos. C. quæ res pig. ob. poss. & l. qui pecu. ff. de
pec. ꝙ aũt q̃s pręsumatur velle donare, vel renun
ciare, in. l. cum de indebito. ff. de proba. & in. l. q̃s
quis. C. de rescin. ven. ergo. &c. ¶ Item nõ ob. ꝙ
posset allegari ꝙ dictus procura. potuerit renun
ciare dicto laudo. ex eo ꝙ in mãdato ipsius con-
tinẽtur duo casus, in q̃bus requiritur speciale mã
datũ. & postea seq̃tur clausula generalis, vt extra
3 de proc. c. †q̃ ad agen. §. sed aliquis. lib. vj. q̃a salua
reuerentia allegãtis, prædictum capitulum nõ fa-
cit ad materiã quæstionis propositę. ¶ Nã nõ est
verum ꝙ in procuratorio sit adiecta clausula ge-
neralis ꝓut req̃rit prędictũ capitulũ. q̃ ad agẽdũ.
Imo est clausula taxatiua, & restrictiua ad cas⁹ ex
pressos in ꝓcuratorio ex eo q̃a ibi dicit̃ & gñalit̃
ad oĩa & singula faciẽda quę in prędictis &c. Sed
p̃dictũ capitulum q̃ ad agend. req̃rit clausulã ab-
solu. gñalem & nõ restric. vt in text. patet. quare
&c. ¶ Itẽ req̃rit̃ ꝙ sint inserta in ꝓcuratorio illa
verba pręcise. & gñaliter &c. & si mãdatũ exige-
ret speciale, ꝙ nõ est in procuratorio de quo loq
mur & sic est recessum à forma solennitatibus nõ
seruatis, nõ ĩcludit̃ dispositio, vt. l. cũ hi. §. si prę-
tor. ff. de trãs. & l. cõst. ff. ad muni. ¶ Pręterea dictũ
verbũ in prędictis fuit adiectũ ad diminutionẽ,
& restrictionẽ illorũ verb. & generaliter ad oĩa et
singula faciẽdũ &c. verba em̃ ĩducta ad diminutio
nẽ, et taxationẽ, nõ operant̃ augmẽ. nec ecõtra, vt
l. si cui serui. ff. de le. j. & l. cũ certis. ff. de tri. et oleo
leg. et. ff. de iudi. l. fideicõ. §. q̃d tñ. cũ simil. quare
etc. ¶ Pręterea p̃dictũ capitulũ habet hodie re-
strictas habenas p. c. nõ põt, de ꝓc. in cle. p ꝙ nõ
põt exeq' maiora, vel ẽt grauiora, nisi in ipso ꝓc.
d sint expressa, vt ibi patet. Sed remittere [d]est mai⁹
q̃ aliq̃d prędictorũ: q̃a est donare, vt. l. si q̃s de le.
ff. de noua per formã em̃ dictæ ꝓc. dictus procu-
rator nõ potest donare, vt, ex forma ipsius appa
ret. ergo &c. Cętera suppleat prudẽtia cõsultoris.

a ¶ Habitationẽ in domo. vide Bart. ĩ l. libertis. §. j. ff. de ali. et ciba. lega. vbi dicit se cõsuluisse et ita cõsuluit hic. et in cõs. ccxj. inc. q̃dã sibi. in. j. vo. in ij. dubio. et ibi scri psi in addi. & ĩ. d. l. libertis. §. j. & ui- de Ioan. firma. in suo reperto. in ver si. alimẽta. in ver. xxxiiij. Tho.

b Alimenta p̃terita. vide Bar. ĩ cõ. ccxj. q̃dam sibi filios. in pe. et. vlt. dubio. ĩ j. vo. et Ias. in. l. de alimẽtis. in vlt. no. C. de transact. vbi plures ẽt videas cõc. cui adde Bar. hic. et in. d. consi. ccxj. Tho.

c ¶ In Christi noĩe. adde ꝙ originale huius cõsilij est pę nes me Thom.

d ¶ Remittere ẽ ma ius. Dicit do. Ab. in. c. sedẽ. in. iij. co. de rescr. ꝙ vbicũ- que casus requirẽs speciale mandatũ, est arduus, vt veri similiter nõ fuerit cogitatus sub gñalitate: tũc sufficit ꝙ in procuratorio sit expressus talis casus requirẽs spe ciale mandatũ ad iecta clausula gñali de qua in tex. in d. c. ad agendũ. §. sed si aliq̃s. cũ gl. ꝑ quã etiã tenet do. Ant. et Io. de Im̃. in. c. nõnulli. §. fin. de rescr. sed in ca- su nostro verisimi liter nõ fuit cogi- tatũ de renũciãdo laudo: iõ nõ venit in mãdato prędi- cto. Th. dipl.

a ¶ Dño Vgucioni. Adde φ originale hmõi cõsilij est penes me Tho. Diplova. & hoc est cõsi. Bar. rñsiuum dño Vgucioni de Eugubio sup puncto qõnis vertetis vt i cõs. pcedēti apparet inci. in noie dñi amē. sup puncto qõnis&c. Th.

b ¶ Dñe Thomas. Hoc cõsiliū inueni īter cõsilia ãtiqua Bar. i codice antiqssimo, cõsiliorū Bart. ī domo dñi Federici dñi Ioãnis de zanchis de Eugubio in char. cxxxvij. φ mihi dono dedit ipe. d. Federicus. Tho.

c ¶ Poni clarè. vt p gl. Bar. & doc. ī. l. generali. C. de tab. li. x. & p Spe. ī tit. de istr. edi. §. istrumētū ver. qd si locus. & ibi Bal. ī ad di. cū cõcor. & dicūt dñi de rota in decisi. not. φ tabellio. φ i istrumēto debet ēt poni locus loci. & vide in decisi. dcclxix. in antiqs vbi limitat. Aliā limitationē ponit Bar. hic, nisi esset locus manifestus. & vide Bal. in. l. cõparatiões. ī iij. col. ī ver. venio ad tertiū, vbi idē tenet si est factū in loco vbi est fieri cõsuetū, nō alibi: puta in thesauraria φ tūc locus nō est de substãtia, vt ibi p ipsum. Tho. Diplo.

SVMMARIVM.

1 *Generale mandatum ad paciscēdū & renunciandū debet intelligi, φ donationem non contineat: & ideo procurator non potest renunciare laudo.*

2 *Procuratori ad lites, non potest fieri solutio.*

¶ CONSILIVM. VII.

Domino vgucioni[a] de Eugubio iurisperito amico char. ssimo. ¶ †Domine mi in. q. per eos mi hi transmissa inter dominã Cõpitam & dominã Antoniã, visis oĩbus actis & alleg. vtriusq; partis dico renunciationē factã per dictū, pcura. nõ prę iudicare dominę Cõpitę: qa ista renūciatio est do natio q̃ nõ venit in generali mãdato cū libera. & illud φ dicit ad renūciationē & paciscēdū, debet intelligi φ donationē nõ cõtineat. & hoc dicunt iura vulgaria. & ita debet intelligi. l. nã & nocere ff. de pac. q̃ multū facit cõtra istã partē. ¶ †Prę terea iste cõstitut⁹ procurator ad lites cui nõ pos set solui ex vigore mãdati, vt. l. hoc iure. ff. de sol. Vnde eius renunciatio nõ nocet dicto: vt. l. sed et si tamē. ff. de pactis. ¶ Pręterea tempore laudi in terfuit domina Compita, φ patet. qa ĩ instrumen to dicit̃ psentib⁹ dictis partib⁹. ergo saltē quãtum ad hoc procurator videt̃ reuocat⁹: vt in. c. si quē. de procur. lib. vj. & sic tantū φ factū à procurato re reuocato, nõ valet. Vester Bart. à Saxoferrato legum doc. dicit et cõsulit vt supra dictū est, saluo veriori iudicio. Datum Perusij. xxj. Nouembris.

SVMMARIVM.

1 *Locus debet poni in instrumento: aliãs est nullū, nisi locus sit manifestus & notus.*

2 *Compensationem potest opponere nedum secundus creditor, sed etiam primus.*

3 *In habēte hypothecam generalem, qui prior est in tēpore potior est in iure. & hic vide pulchrum consilium.*

¶ CONSILIVM. VIII.

Domine Thomas[b] vidi acta clientuli vestri super eo, quod in dubium reuocant de istrumento, an valeat propter defectū loci. sine dubio si locus in cõtractu nõ ponit̃, non valet, & debet poni clarè,[c] secūdū φ p vos est solē niter allegatū† Posset tñ esse φ domus filiorū &c. posita in. d. instrõ est ita nota & manifesta Eugu. φ alia demõstratio nõ est necessaria, vt. l. cū seruo §. fi. de cõtrahē. emp. q. cqd em̃ demonstrate rei ad ditur, frustra est, vt. l. j. ĩ fi. de dote preleg. & ideo de hoc nõ scripsi per modū cõsilij. ¶ Circa secundū φ dicit̃ φ ad illã dñam puenerūt tot ex pretio rerū vēditarū &c. dico φ hoc placet: qa istã cõpē sationē põt opponere, hic creditor secundus. etiã 2 posset ipe debitor, vt. C. de nõ nu. pe. l. pe. ¶ †Circa tertiū dicit̃, φ dicta dña habet domos quę fuerūt in bonis debitoris valore. viij. lib. &c. dico φ hoc nõ est clarè cõfessatū φ illę domus fuerunt in bonis dicti debitoris. & posito φ esset cõfessatū, ista nõ esset sufficiēs defensio. Nã in oĩbus bonis, 3 illa tãq̃† prior, est potior: cū quilibet habeat gñale tm̃, vt. l. ij. in princ. ff. qui po. in pig. hab. ¶ Sed cõsiliū esset istud, φ vos in hac eadē instãtia offeratis, & dicatis vos velle solutū quicqd de iure apparet, & his quę producta sunt φ dicta actrix restaret debere habere, ita tamē φ dicta dña actrix, cogatur vobis cedere omne ius obligationis personalis, & hypothecę quod habet cõtra hæredes prędictorū, & bona transferri in vos dictas domos quas possidet quę fuerãt in bonis prędictorū hoc ipsa tenet̃ facere, & hoc est cõsiliū legis. & si secūdus creditor vult cõficere sibi pignus, vt. ff. qui potio. in pig. ha. l. mulier. C. de fideicõ. l. cū da bitur. cū similibus ad idem. C. de pig. l. secundus. & l. si prior. §. sciendum. qui potio. in pign. habē. ista pro modo vidi, sed multis alijs occupatus nõ potui videre profundius. si qua possum, sum ad vestra seruitia paratus. Bar. à Saxoferrato.

SVMMARIVM.

1 *Hæres pupilli extraneus, an habeat ius deliberãdi iuxta l. cum antiquioribus. C. de iure deliberandi.*

2 *Restitutio in integrum hæreditate non adita ex persona minoris, an transeat ad hæredes?*

¶ CONSILIVM. IX.

Qvidam Perusinus[d] decessit, cui successit † qdã pupil. infans extraneus hęres habēs tutorē qui sciuit mortem dicti Perusini, & dictam hęreditatē fuisse delatã dicto pupil. demū decessit tutor. itē decessit pupillus ante annū, à die mortis dicti defuncti. querit̃ an ad hęredē suū dictus pupillus transmiserit ius deliberãdi, secūdū formã illi⁹ l. cum antiquiorib⁹. C. de iu. delibe. an ad hęredes transmittatur dicti Perusini defuncti. qa nõ adita? ¶ Ista qõ habet dubium: qa cum lex. cū antiquioribus[e]. requirat φ hęres sciat. & sic ius deliberandi transmittat, & hic infans nõ põt esse sciēs: quia eius ętas quicquid videt ignorat: ergo &c. ¶ Sed tamen puto φ scientia tutoris sufficiat: vt l. si ex legati causa. & l. seq. ff. de verb. obli. & de libera. causa. l. non solum. §. fi. hoc verum si tutor superuixisset tēpo. mortis pupilli: & sic propter sciētiã tutoris, fingeretur pupillus sciens decessisse. Sed cū in qõne prępositã, proponã tutorē pri⁹ decessisse. habet dubium. ¶ Circa φ aduertēdum est, φ dict a. l. in delictis. §. si extrane⁹. ff. de noxa. & ff. de testa. mili. l. si titius. quia tale participium sciēs, significat tempus verbi cui adijcitur, vt dictis iuribus. ¶ Cum ergo tempore mortis pupilli in qõne, ppositã, non erat tutor, nõ fingit̃ pupillum scientem decessisse: ergo non transit ius deliberandi. debet em̃ esse sciēs tēpore mortis. arg. ff. de acquiren. poss. l. pompo. §. non autē. & ibi no. Secundò dubitatur φ remedium posset habere 2 hęres pupilli. †Rñ. petat restitutionē[f] secūdū formam. l. pãtonius. ff. de acquiren. hereditã. & ita tenet Iaco. de are. in. l. qui, duos. ff. de reb⁹ dub. in additio. j.

SVMMARIVM.

1 *Insultans & vulnerans, an sit condemnãdus de insultu & vulnere, stante statuto disponente diuersas pœnas. arguitur ad partes, & concluditur φ non.*

2 *Voluntas & propositum, distingunt maleficia, & in maleficijs voluntas spectatur, & non exitus.*

¶ CONSILIVM. X.

Dvo sunt statuta[g] in ciuitate, quorū vnū punit insultatum. in lib. cl. aliud φ punit vulnerantem in centum. Modo contingit, φ Titius simul in eadem meschia insultauit & vulnerauit Sempronium, & est in questione an Titius sit cõdemnandus de vtroq;. & sic in. cl. libras. an de vulnere tantum? & sic in centū lib. ¶ †Et φ sit condēnandus de vtroq;, probatur quia duo interuenerunt facta, scilicet insultatio, & vulneris illatio. ¶ Et quodlibet factum habet per se, sensum propriū nomē criminis, & suã variã & diuersam coērtionē pœnalē, & quodlibet crimē parit suã ex maleficio pœnalem obligationem, vt. ff. de fur. l. fullo §. qui ancillam. ¶ Cum ergo ex vna causa siue ex vno facto rei, non procedat, sed ex diuersis pluribus factis, diuersis legibus: meritò dicendum est per alterutrum tolli. argumen. ff. de tuto. & ratio. distra. l. j. §. considerandum. & quia delicto per aliud delictum non minuitur pœna, sed augetur. vt. l. nunq̃ plura. ĩ prin. ff. de priua. delictis. & ad multiplicationem delictorum, non sequitur diminutio pœnarum, sed ecõtra ad multiplicationem delictorum

d ¶ Quidã Perusin⁹. Adde φ istud cõsiliū est insertū in viij. vo. cõs. ĩ char. clxiij. & pro cõs. Bar. alle. Alex. i. l. q̃ duas. ff. de re. dubijs. ĩ addi. q̃ icip. sic dicēdū. & do. Ias. i. l. si infanti. ĩ pe. col. C. de iu. de libe. Tho. Diplo.

e ¶ L. cū antiqorib⁹. adde φ idē tz Bar. in. l. cū antiqorib⁹ cū cõcor. de qb⁹ p do. Ias. ibi in vlti. col. Tho.

f ¶ Petat restitutionē. Adde Bar. in. l. si ĩfanti. C. de iure deli. & ĩ cõs. xxiij. ĩ. j. vo. Nicola⁹. & ibi scripsi ĩ addit. & vide Iaso. in. d. l. si infanti. ĩ pe. co. vbi alle. Bar. ĩ isto cõsi. & dicit φ ĩci. quidã peregrinus vult dicere qdam perusinus. Tho.

g ¶ Duo sunt. adde φ istud cõs. inueni ĩ. xx. li. cõs. ĩ char. xxxvj. & ad dicta p Bar. hic vide eũdē Bart. ĩ. l. illud si idē. ff. ad. l. aql. & ĩ l. si gemina. ff. arbo. fur. cesa. & ĩ. l. nunq̃ plura. §. de priua. deli. & Alb. de rosa. ĩ. ij. pte statuto. ĩ. q. xxix. iij. q. est statuto. vbi plenè examinat dicta p Bar. hic. & ibi vide plures docto. poti⁹ tenētes opi. do. Dy. vbi videas. Tho.

delictorũ sequit̃ multiplicatio pœnæ, vt. d. l. nũꝗ plura. & C. de ser. fugi. l. qcũꝗ. §. j. ff. de pœ. l. hac lege. & l. aut dãna. ver. qsqs. & meli⁹ accedit, quod legit̃. ff. de re mili. l. nõ ois. §. hæres q desertionẽ. si aliud crimẽ adiungit̃, graui⁹ puniẽdus est. & accedat. ff. de tabu. exhiben. l. locũ. §. si qs dolo. & etiã intelligit̃ magistralis ordinata no. tt. nau. caupo. l. idem ait. §. fi. vbi dicit̃ quòd eidẽ cõtra eundẽ, plures cõpetũt actiones pœnales ortæ ex diuersis factis, neuter in alterã impedit, maximè plura cum variæ accidunt species delinquẽdi, vt patet ĩ quatuor exẽplis positis in. l. nunꝗ plura. ff. de pri. deli. ¶ Nec dicat aliqs ꝙ rõne effectus vulneris subsecuti, idẽ nõ puniat̃ de insultu quasi ad insultum animũ nõ habuisse videat̃. ¶ Sed solũ ad illationẽ vulneris subsecuti: qa volũtas & ꝓpositũ, distin-
2 guunt maleficia, † & in maleficijs, volũtas spectat̃ nõ exitus, vt. ff. de fur. l. q iniuriæ. in prin. & ff. de ver. ob. l. sępe. ff. ad. l. corne. de sicca. l. diuus adrianus. ¶ Ideo dico hãc oppositionẽ nõ obstare: qa realiter, quodlibet maleficiũ ex animo præsumit̃ esse cõmissum, nisi cõtrariũ sit probatũ: qa omne maleficiũ, prauo animo præsumit̃ esse factũ, vt. l. j. C. de sicca. & ff. e. l. j. §. diuus. C. de iniur. l. si non conuitij. & sic cũ insultus interuenit ad insultũ, insultans ꝑsumit̃ animũ habuisse. Præterea cũ insultus interuenerit, nõ ob. hoc erit puniendus: qa simul cũ eo, vel saltẽ vulneris illatio acciderit. nec de animo insultãtis præsumem⁹, sicut dicimus in surripiente sacculũ pecuniæ, vt furti. & etiã sacci noĩe teneat̃, quãuis certũ sit furãdi saccũ eũ minime animũ habuisse. sed pecuniæ tm̃, vt. ff. de fur. l. qui saccũ. ¶ Nec obstat qa simul in eadẽ meschia acciderũt in cõtinuatiõe, insult⁹ & vulnus: nõ em̃ propter propositũ pro vno habent̃, imo pro pluribus: & tot censent̃ crimina & obligationes pœnales, quot interuenere diuersæ species delinquẽdi, & facta diuersa, vt. ff. de euic. l. cũ plures. & ff. de ver. obl. l. quod dicit̃. & l. titia. §. fi. ¶ Et põt dici casus legis. ff. ad tertul. l. senat⁹. ibi, ita vt ex singulis causis singulæ causæ irrogent̃. nã & si qs simul vna cõtinuatione seruũ alienũ surripuerit, & flagitiauerit, & occiderit, de vtroꝗ tñ & furti corneliæ vel furti aquiliæ, vt. ff. ad. l. aquil. l. si seruus seruũ. in prin. & in pallega. l. nunꝗ plura. ¶ Itẽ si qs subrept⁹, imò plus dico ꝙ idẽ est, & si nõ diuersæ. Sed eadem species delinquendi, vt. ff. de termi. amo. l. agraria. vbi legit̃, ꝙ si quis plures terminos euulserit, ꝓ quolibet termino euulsoin quinqua. lib. condemnabit̃. Nec obstat ꝑdicta. l. illud. & ad fi. §. ff. ad leg. aql. vbi nisi simul eodẽ impetu vulnerans, & occidẽs tm̃ de occiso tenet̃ qa ibi est ratio. vulnerãdo occidisse videt̃, vt. ff. ad. l. aq. l. huic scriptur. sed insultando nõ videt̃ qs vulnerasse. nã & sine insultu põt qs occidi, & sic in insultu vulnerari: sed nõ sine vulnere occidi ferro, & sic ibi vuln⁹ & naturalis mors subseqũẽs ꝓ vno ferro censet̃: & vnicũ factũ vnicã meret̃ coertionẽ pœnalẽ, vt l. licet. §. põt his. ff. nau. caupo. stabu. ¶ Itẽ est rõ: qa mors oĩa soluit. ¶ Nõ obstat lex qm̃ multa facinora. C. ad. l. iul. de vi pub. vel priuata. qa cꝗuis author. l. dicat eã plectendã vltimo supplicio: nõ tñ propterea ꝓhibet quin iniuriarũ, & aquil. & alia actione possit accusari vel coerceri, arg. C. si aduer. rẽ iud. l. j. ¶ Insult⁹ em̃ ꝑ se delictũ est, sicut & vulnerari ꝑ se. nec vnũ delictũ ꝑ se, habet cum alio quicꝗ cõmune nõ plusꝗ si instãti emanauerunt cõtumeliosa verba dãdo, verberãdo, & carnaliter cognoscẽdo. de omnib⁹ istis trib⁹ delictis puniat̃. nec vni⁹ coertio alteri⁹ impunitatẽ inducit, cũ diuersa sint facta, & diuersę & varię species delinquẽdi, & diuersę coertiões pœnales inducũtur, cꝗuis ab eodẽ, in eundẽ vna cõtinuatione cõmissa sint, vt. d. l. nunꝗ. ad fi. ¶ Sic in ꝓposito dicemus ĩ insultu & vulnere, cũ diuersitatis rõnem nõ videam⁹. ¶ Nec dicat aliqs aggresionẽ & insultũ: qa simul factũ ꝓ vno delicto, siue facto cẽsseri. nã falsum est: cũ diuersa & varia sint argumẽta. d. l. cũ plures. ff. de euic. & qa diuersorũ separatorũ diuersa & varia debet haberi rõ, & debet esse con

a ¶ Questio talis est. Adde ꝙ hoc cõsi. est insertum secundum ordinem Perusi. in prima parte iudiciorum in consi. v. & aliâs in cip. an quæ donãtur sponsæ. & ita allega. Alexan. in l. si verò. §. seruus. in fine. ff. solu. ma-

ditio, vt. ff. de calum. l. fi. & ff. de dona. inter vi. & vxorẽ. l. si marit⁹. ¶ Ecõtra videt̃, tm̃ de vulnere puniendus. quasi ad secutũ vulnus, animum tm̃ habuerit: quia fuit euentus, & exitus totius meschiæ, vt dicimus de illo qui tantum iniuriæ causa in latronum conspectu ianuam vicini effregit. & deinde fures subtraxerunt, tantũ iniuriarũ tenebitur: cùm iniuriandi animo id fecisset, nõ autem vt furto opem ferret, vt accidit quòd legit̃. ff. de iniur. l. q in iure. §. j. Hoc ostendo secũda rõne: qa si simul accidunt vna tẽporis cõtinuatione insultus, & vulneris illatio, pro vno facto habent̃ & tm̃ pro vulnere coercet̃: & sic vna tm̃ pœna dignus qa videmus ꝙ vulnerare ꝑ se, est vnũ delictũ, & diuersimoda est coertio vulneris & mortis: cũ ab eodẽ in eundẽ ex interuallo accidũt, & de vulnerato, & occiso tenent̃. ff. ad leg. aq. l. illud §. si idẽ. Quintò tñ. si aũt simul accidunt, & illatio vulneris & mortis, cꝗuis in rei veritate, duo sunt delicta, & varia, vt. s. probatũ est: tñ rõne continuatiõis, ꝓ vno facto habent̃, & tm̃ de occiso coercetur. & nõ de vulnerato, vt ĩ fine dicti. §. si idẽ. Hoc ostendo & alia rõne, ꝙ vnũ delictũ censeat̃, videlicet vulneris tm̃. Nã si mutuo pecuniã & in cõtinẽti stipulor mihi reddi: orit̃ actio ex stipulatu, nõ ex numeratione: q tñ numeratio vel nisi stipulatio incontinẽti interuenisset paruisset actio mutuo, vel certi condictio de mutuo, vt. ff. si cer. pe. l. certi condictio. §. qm̃. ¶ Et sic vides, ꝙ finis incõtinẽti subsecut⁹ spectat̃, vt pariat actionẽ. s. ex stipulatu nõ principiũ. s. numeratio. & tñ duo sunt cõtractus, & duo modi obligandi videlicet numeratio quæ parit actionẽ ex mutuo, & stipulatio quæ ꝑ se parit ex stipulatu actionẽ, vt. ff. de nouatio. l. si ita fuero. & l. cũ em̃. & d. §. qm̃. & ff. de act. & obli. l. j. §. rei. & sic de duob⁹ cõtractib⁹ fit vnus, vt. d. l. si ita fuero. ¶ Sic in proposito de duobus delictis fit vnũ, ex quo simul vno ĩpetu accidũt. ¶ Hoc em̃ ostẽdit̃ efficaci rõne. Videm⁹ em̃ plura delicta simul in eadẽ meschia pro vno haberi. & vnica. l. aut. vna pœna cõtẽta. vt si inuasi fundũ Titij dãnũ inferẽdo. verba cõtumeliosa dicẽdo. & cędes cõmittẽdo. vna tm̃ pœna ĩponit̃ pro oibus istis delictis: cũ aliãs quodlibet illorũ delictorũ separatim cõmissorũ, cõmissum exiget̃: & haberet suã propriã separatã coerctionem pœnalẽ, vt. C. ad. l. iu. de vi publi. l. qm̃ multa facinora. ¶ Et vt plurimũ ista vestra quæstio, videtur decidi ꝑ ordinariã notã. C. de accu. l. q de crimine. ibi, si qs fuit semel aliquẽ aggressus, & ĩter fecerit, licet de rei veritate diuersa sint facta: tñ pro vno facto habent̃. & ꝓ vno tm̃ delicto videlicet occiso, pœna ĩponit̃. ¶ Quid ergo dicemus? Rñ. do. Frã. accur. cũ ista qõ contigisset in ciuitate Eugubij. & sibi esset cõsulẽda cõmissa, publicè disputauit in scholis. & diffiniuit ꝙ tantũ in cẽtũ debẽt cõdẽnari pro vulnere, & nõ pro insultu. & do. Guid. de suza. fuit in eadẽ sñia. & ita solutũ inueni ꝑ vtrũꝗ, Dominus aũt Dy. de mugello dixit oppositũ, & dixit ꝙ Titi⁹ debebat de vtroꝗ cõdẽnari. argu. allegationum pro parte. ¶ Ego autẽ de iuris subtilitate puto dictum Dy. melius dicere. de quadam vero grossa & bursali æquitate puto dñi Francisci & Gui. sententiã præualere. Deo gratias. Et ita dico & consulo ego Bartolus à Saxoferrato.

trimo, vbi allegat̃ pro cõsilio Bart. & Io. firma. ĩ suo reper. in ver. donatio inter cõiuges. ĩ ver. donatio spõsę. facit mẽtionem de isto consilio. Tho. diploua.

¶ Donationes quæ fiunt vxori vel sponsæ tempore nuptiarum vel sponsalitiorum cuius sint. & an possint repeti à sponsis.

SVMMARIVM.

1 *Principe uel augusta donante, indubitanter remanent pœnes uxorem.*
2 *Si donatio fit contemplatione alicuius, pænes illũ remanet.*
3 *Quæ donantur à marito uxori, cuius sunt, unde plenè.*

¶ CONSILIVM. XI.

1 QVæstio talis est. An † quę denotantur sponsæ tempore sponsalitiorũ per cõsanguineos viri, vel vxo

ris.siue sponsę soluto matrimonio posset repeti ab hæredibus viri.& quid iuris de ipsis,& primò ꝙ ista sunt hæredes viri,nec posse repeti ab eis satis bene probatur per.l.sed si plures.§.in arrogato.ff.de vulgari & pupil.& quod no.in.l.sed & si quid.ff.de vsufru.& in.l.miles.& in.l.si fortè.de castrē.pec.&.l.annua.§.à titia.de an.leg.&.ff.de acquirē.rerum domi.l.traditio.¶ Ego dico ꝙ ille.§.in arrogato.facit contra.nam ab amico patris arrogatoris,datum fuit filio arrogato.& præsumitur ꝙ filius arrogatus acquisierit,& non est ꝙ contemplatione alterius detur:& tamen remanet eius cui datur,vt.l.si socium.§.fina.ff.pro socio.Item ab hærede sibimet,legari non potest.vt l.qui filiabus.ff.de legatis primo.Item honor testatoris reputatur,vt in auth.de iureiu.à mo.pręsti.§.j.¶ Sed si testator in honorem suum,& per consequens hæredis legauit Titio,legatū remanet pœnes Titium,vt.l.qui filium.§.pater.de lega.iij.ergò sic videt̃ dicēdum in pręfata quęstione.Pręterea,ab eo ꝙ est solitum fieri,pōt argui vt.l.certi cōdictio.§.nūmorum.ff.si cer.peta.sed hec solēt remanere pœnes vxorē:ergo &c.¶ Pręterea,persona extrinseca non est intelligenda,vt l.si ita stipulatus.§.chrisogonus.ff.de verb.obli.

1 ¶†In hac quæstione puto sic dicendū:[a] si est prin-
a ceps,vel Augusta,vel qui repręsentant eos,vt sūt domini mei,qui donarent:hoc indubitanter tenerem ꝙ remanet pœnes vxorem.casus est in.l.cū multa.C.de bonis quæ libe.Nam contemplatione alterius,ipsi non donant.si autem est alius inferior:& tunc aut est certum cuius cōtēplatione fiat,aut dubium.¶ Si certū est:tunc in casu certi contemplatione vnius potest donari:vt pœnes illū remaneant.& si sic stat,remanebit pœnes ip-
2 sum.¶ Interdū in casu certi,potest donare ꝙ non remaneat pœnes eū,& nō remanebit,vt.l.pe.in prin.de acquirē.rerū domi.¶ Interdum de mente donantis est dubium,quo animo donet.vtrū velit remanere vel non:& tunc videtur acqri illi cuius cōtemplatione datum est,vt.l.si filia.de cōditio.& demō.&.l.filio.ff.de dona.cau.mor.& dicto.§.si titia.&.l.ciuibus.de rebus dubijs.¶ Hæc procedunt in casu in quo certū est:sed in casu in quo est dubiū,colligo triplicis generis materiā. Quædam sunt congruentia,autem sexui mulierum.Quædam sunt munera quę tantū cogruunt generi masculino,vt sunt calcaria.& his similia. Quædam sunt congruentia vtriꝙ sexui,vt ciphi
3 argentei,& coclearia & similia.¶†Interdum denarij tunc ex genere rerum donatarium.traherē cōiecturā,vt si tantū cōgruerent mulieri sint mulierū:si virilia,tūc viri,vt.l.vtrum.&.l.si filius.ff.fami.ercis.l.id vestimentum.ff.de peculio.&.l.vestis.§.si.ff.de auro & argē.lega.Et sic habes quid iuris sit,cōgruēs tantum sexui masculino.vel fœminino,si vero vtriꝙ posset cōuenire:tūc aliquis diceret,aut hoc sit ab agnatis viri:& tūc viro,vel hæredibus viri remanebunt.aut vxoris : & tunc vxori.¶ Sed aliter dico,ꝙ licet detur ab agnatis viri,seu amicis hoc fit ratione matrimonij nouiter initi.& nuptiarum,vt in simili not.glo.in.l.veterem.C.de dona.ante nupt. Et hoc videmus:qa nuptijs,& matrimonio non secutis,nō mouerentur ad donandum viro.Sed matrimoniū est quædam cōiunctio maris & fœminæ.& hoc habet in se quandam societatem.vt.l.j.de ritu nup.&.l.aduersus.C.fami.ercis.ergo videtur esse donatum cōtēplatione istius societatis:ergo sunt cōmunia sociorum,vt.l.si socium.in fi.&.l.verum.§.si seruo.in fi.ff.pro socio.&c. Et hoc teneo ego Bartolus à Saxoferrato.

SVMMARIVM.

1 *Mensuræ & pōdera quibus utimur,quedam sunt magnæ & grossæ:& quedam minute & parue.*
2 *Qui uendidit ad rationem barilis,uel salme uini,dicitur facta una uenditio,licet cum flaschis fuerit portatum.*

¶CONSILIVM. XII.

Statutum est in
b ciuitate[b] ꝙ nullus vendat vinum ad minutum sub certa pœna. modo quidam vendidit cuidam vnā salmā vini,alij duas,alij vnum barile. & sic fecit pluribus:isti emptores acceperunt vinum cū diuersis flaschis & vasis diuersarum mensurarum.
1 ¶†Quæritur an venditor in pœnam inciderit. circa ꝙ sciendum est,ꝙ quædam mensuræ & pōdera quibus vtuntur sunt grossæ,& magnæ,quędam minutæ & paruæ,vt.l.modijs.de suscepto.& archa.libro.xj.& sic monetæ,vt.l.nūmis.de legat.iij.& iste secundum consuetudinem ciuitatis debent inspici.vt.l.Imperator.ff.de contrahen.
c empt.¶ Nunc ad propositum,mensura[c] grossa est barile,minutę sūt pichiere,& fogliectæ.& si-
2 milia.¶†Qui ergo vēdidit ad barile,nō vendidit ad minutū.& si dicat̃ ꝙ est mēsuratū ad minutum nō obstat:qa statutū loquitur de venditione. Et ita dico & consulo ego Bartolus à Saxoferrato Vtriusꝙ iuris doctor,

SVMMARIVM.

1 *Dictio hic,& ab hinc,quomodo intelligantur?*
2 *Tempus laudi utrū incipiat currere à die lati laudi : an à die factæ notificationis.*
3 *Quando id quod disponit facit dispositionem,& relationē ad aliud tanquam à sui formā infirmatur ab illo.*

¶CONSILIVM. XIII.

d Quæritur vtrum [d] elapso termino trium mēsium, posito in laudo domino.P.possit facere satisfactionem quātita.de possessione terrarum: an teneatur ad pecuniam soluendam.¶ Item quæritur vtrum terminus trium mensium incipiat currere à die laudi:an à die factæ notificatiōis.¶ Visis verbis dicti laudi & notificationis super præmissis punctis.primò videtur dicendum, quod vtriꝙ solutioni tam pecuniæ quàm possessionis
1 currant tres mēses à die lati laudi † hoc ex eo ꝙ[e]
e dicitur ab hinc siue hinc ad tres menses, per text. ad literam in.l. placet hinc.i.à tempore huius.l.C.de sacrosanctis ecclesijs.sic in.l.iubemus nulli post hac.i.post hanc legem.C.eodem titulo.& in authentica.hodie.C.de appellationibus.ex quo non dubito nil sensisse de præteritis,vt.l.ille aut
2 ille.§.cùm ex verbis.de legatis tertio.¶†Super
f secundo[f] puncto,super quo quidam volūt in dubium reuocare,vtrum per denunciationē sequutam incipiat currere à die denunciationis,& licet nihil alleget possunt induci infrascripta iura.primo.l.emilius.ff.de minorib.vbi per denunciationem,sequuta legitima videtur recessisse à prima dilatione,& bene accedit ad idē.l.post diē. de lege cōmisso.¶ Præterea videtur ad idem induci.l.quæ probat.ꝙ si post dilationem datam in cōpromisso vel vbi quæratur de pœna cōtēpta sequatur cōuētio vel dispositio.¶Circa fortē videtur recessum à pœna cōtempta hic videtur facta denunciatione de soluendo.l.ij.in principio.ff.si quis cautio.& de arbit.l.si quis rem.videtur vlterius probari sic,cum alia sit interpellatio hominis & alia legis mediante die.vt.l.si ex legati causa.de verb.oblig.l.magnā.C.de cōtrahē.stipu.de vsur.l.mora.& qui denūciat de soluēdo, videtur spernere morā legis:& vti interpellatione hoīs:& propria prouisione.& prouisionē legis spernere.vt.l.cū antea.C.de arbi.&.l.vlti.C.de pac.conuen.¶ Hęc tamē oīa vident̃ cōtra veritatē:& probatur sic.ea quę inducūt ad declarandū nihil habēt mutare vel alterare,sed ꝙ est propalare declarare & certū facere.l.sicuti.§.sed si quęrat̃.ff.si serui.vēdi.l.hæredes palā.ff.de testa.l.adeo.§.cū quis.ff.de acqui.rerū domi.sed hęc verba denūciationis

a ¶In hac qōne puto sic diceñ.Adde Bar.in.l.si vt certo §.iterdū.ff.cōmo.vbi ponit de his q̃ maritus dat vxori tpe nuptiarū.& in l.in his.§.j.ff.solu.ma.vbi dicit se pluries cōsuluisse.& ita cōsuluit hic.& in cōsi.ici. Gilius Petri.i.j.uo.i uer.adhuc q̃rit̃.& ibi scripsi in additio.& Ale.in.l.si uerò §.seru⁹.in fi.ff.so.mat.& in.l.si is q quadragīta.§.dos legata.in.ij.col.ff.ad.l.fal.& i.l.si plures.§.in arrogato.in.iij.co.ff.de uul.& pu.ubi al.aliud cōsi.Bar.ꝙ ici. Io.ser.Matthei. Th.diplo.

b ¶Statutū est in ciuitate.Istud cōsil.scdm ordi.pusi.est in.j.parte iud.nu.xviij.& ēt est i.x.volu.cōsi.in char.cliij.Tho.

c ¶Mensura. Adde tex.et ꝙ ibi no.p Bar.in.l.sol⁹.ff.de acq.hęre.ubi diuisiones factę à testatore nō diuidunt unitatē hęreditatis. et exēplificat ibi Bar.sicut fūd⁹ q diuidit̃ grā uberioris culturæ tñ idē fund⁹ remanet l.Cai⁹.§.fi.ff.de legat.iij.

¶Et sicut uidem⁹ in illa mensura.q̃ uocat̃ cāna,in qua sūt signa.quorum unū designat unū brachiū,aliud mediū, aliud tertiam ptē:et nihilomin⁹ illa signa,nō diuidūt unitatē mēsuræ,et ita intelligit̃ ibi Bartol.et uide Pau.de ca.in cōsi.clxxix.i cā mota,in vlt.col.vbi cōsuluit ꝙ uena cotaria q̃ cōtinuatur vniformiter subt⁹ plura p̃dia,dr̃ vna licet p̃dia sint plura:ita in casu Bar.licet isti acceperīt vinū cum diuersis flaschis.tñ ex quo vēditio est facta p rōnem barilis.vel salmæ uini: qa nō uēdidit ad minutū.dr̃ una uēditio et nō plures: licet cū flaschis fuerit portatum.Tho.

d ¶Quærit̃ vtrum adde ꝙ hmōi cōs.est iter cō.Bartol.scdm ord.pe.in.j.pte.i materia iud.nu.xxiiij.tñ iudi.meo nō est Bar.qa sermo & stil⁹ est diuersus à Bar.nihilomin⁹ istud ꝑ cōsi.Bar.alle.brixiē.in rep.suo in ver.hīc.in vlt.ver.T.

e ¶Ex eo ꝙ hic no.ꝙ dicit Bar.ꝙ dictio hīc,& ab hīc,intelligit̃ à tpe cōtract⁹ vel laudi.& nō trahit̃ ad tēpus p̃teritū.de qua dictione,vide Spe.i ti.de dila.§.j.ver.qd si iudex.& de hoc consi.vt dixi meminit brixien.in suo reper.i ver.hinc.i vlt.ver.T.

f ¶Sup secūdo dubio vr̃ velle Bart.ꝙ termin⁹ triū mēsiū dat⁹ i laudo ad soluē.incipit currere a die laudi,& nō a die notificatiōis.i cōtrariū facit ꝙ no.Bal.in.l.eos.§.apostolos.C.de app.ver.q̃ro nūquid iudex.cū cōcor.de qb⁹ per Alex.in cōs.lxxxvij.i.v.uo.uiso thematē.i ult.col.ubi infert Alex.& cōsuluit ꝙ istātia cōpromissi nō currit ptib⁹ nisi a die sciē & notificatiōis:qa aliàs ptib⁹ nō posset iputari negligētia p no.p Bar.i l.gño.p istū tex.ff.de his q not.ifa.& i.l.soluta.ff.de excu.tu.p Bal.i.l.q̃diu.C.q admit.cū cōcor.traditis ibi p.d.Ale.in ul.co.in fi.tñ aduerte ꝙ est necesse dicere ꝙ partes habebāt sciam de laudo.& licet postea fuerit facta declaratio & notificatio.currit tps a die sciē.& iō dubitabat̃ si debet attēdi dies notificationis, uel dies laudi.q̃ no.& adde ad Alex.& Ias.in.d.l.q̃diu.Th.

citationis sunt ad declarandum laudũ, & eius formam: ergo de ipsius effectu & substantia nihil innouant, nec mutant. accedant iura quæ dicunt ꝙ posita ad dubitationẽ tollendã, & causa declarationis nihil immutãt, vt. l. qui dubitationis. de regu. iuris. l. legitima. de suppellectili legata. l. qui mutuam. ff. mandati. ¶ Itẽ probatur: quia dispositio superueniens super eo, quod lege disponit̃ post dispositionem legis, nõ tollit primò dispositum, sed habet augere quod põt, vt. l. quoti. de actioni. & obligationi. &. C. de sepulchro viola. l. si quis sepulchrũ. l. vltima. C. de nouationi. sed post sententiam arbitri, superuenit denunciatio: ergo nõ habet tollere præcedentẽ legum dispositionẽ, cui non est contraria. ¶ Præterea, ex toto ꝙ cõcurrerent in idem tẽpus, vtraq; dispositio: tamen expressio alterius nõ tollit virtutẽ tacitæ, imo recipit vnã interpretationem ab alia. l. nõ rectè. C. de fide instrumen. l. quero si inter locationẽ. ff. locati. l. vir bonus. iudica. sol. Ergo esto, quòd inciperet secundũ idẽ tempus dispositio arbitri & denunciationis, cũ ex cõmuni iure vtraq; sit non ex speciali vel ex priuilegio: vna impedit aliã probat. ¶ Præterea, sic dispositio hominis nõ debet operari aliter vel vltra intentionẽ agentis. l. obligationum substantia. de actio. & oblig. l. non omnis. in prin. ff. si cer. peta. ¶ Itẽ verba posita vt augeant, non debent minuere, vt. l. si cui serui omnes. in prin. ff. de legatis primo. & in. l. cũ vinum. de vino leg. l. ij. §. vlti. C. de iuramẽ. calum. Ex hoc habes, ꝙ denunciatio sequens, hic nõ fuit facta vt dimi- nueret de iure compromissi, sed vt ampliaret & fortificaret: ergo nõ debet diminuere, nec operari vltra dispositionẽ denunciãtis. ¶ Prçterea quãdo illud quod disponitur facit relationẽ, † & ordinatur ad aliud tanquam à sui forma, informat̃ ab illo: & secũdũ illud operatur, & nõ aliter, vt. l. ait prætor. & l. in summa. de re iudic. & l. vbi autem non apparet. §. qui id quod. ff. de verbo. obli. l. ij. C. de senten. quę sine cer. quan. Sed hic denunciatio facit relationẽ ad laudum, & eius formã. ergo secundum id, debet disponere. ¶ Præterea admonitio & dispositio aut nihil operant̃, aut vrbanitatem inducunt: aut aggrauant eũ cui fit, nõ autẽ denunciationem, vel de iure denũciationis diminuunt. l. quidã iberus. ff. de seruituti. vrbano. predio. l. ait prætor. §. si quis particeps. de his quę in fraudem credito. & in toto tit. de noui ope. nunciatio. & de regu. iur. l. non solet. Sic in proposito admonitio, & denũciatio nõ nocebit, sed aut prçsumet̃ vrbanitas, aut aggrauabit̃ ille cui fit. ¶ Et ad cõtraria respondet̃ sic: aut concurrũt duæ dispositiones, secundùm idẽ tẽpus: aut de iure cõmuni, aut vna ex propria prouisione: altera ex priuilegio. ¶ Si ambo ex cõmuni iure, vna nõ impedit aliam, vt iuribus. s. allega. Si vna ex priuilegio, alia ex prouisione hominis: illa hominis impedit legis priuilegiũ, vt. l. cum antea. C. de arbitris. & dicta. l. vltima. C. de pactis cõuentiona. aut vna superuenit alteri. & si fuerint cõtrariæ & se non cõpatientes: & tũc per vltimã videt̃ recessum à prima. si secũda, potest tollere primam. prima tollit vltimã, vt. l. pacta nouissima. C. de pactis. & l. sancimus. C. de testamẽ. & l. post diem. de. l. cõmisso. ¶ Item informat sequens à prima, & disponit secundum ipsam, si ordinat̃ ad illã, & facit relationẽ ad ipsam. l. si quis priore. ff. ad trebel. insti. quibus modis testa. infirman. §. sed si qs priore. aut se cõpatiunt̃: & vna nõ impedit alterã, nisi hoc agatur, vt. d. l. vltima. C. de nouatio. instit. quibus modis tollit̃ obliga. §. præterea. & dicta. l. nõ rectè. Bart.

SVMMARIVM.

1 *In separatis, separata est ratio: ideo non est bonum argumentum, arguere ab ipsis.*

2 *Vtrum gradus indeterminatè prolatus à statuto, referatur ad ius canonicum, uel ciuile?*

3 *Communis usus loquendi in graduũ materia: conuenit cum iure canonico.*

CONSILIVM. XIIII.

a Q Væritur[a] vtrum gradus indeterminatè prolatus à statuto referatur ad ius ciuile, vel canonicũ. & dicunt quidã referri ad ius ciuile. Primò quia in multis partibus, cũ iure ciuili conuenit. item quia in statuto est facta mẽtio agnationis, quod est nomen iuris ciuilis. † Et certè ista argumẽta non con-

1 cludũt: quia in separatis separata est ratio. nec est bona argumentatio, vt in. §. nihil cõmune. l. naturaliter. ff. de acquir. pos. cũ similibus. ¶ Itẽ dicũt, ꝙ non licet arguere in successione de gradibus iuris canonici ad ciuile, cum vnũ respiciat succes-

2 sionem, & alterũ consanguinitatẽ. † Sed parcant mihi allegãtes: quia ius ciuile, & in successione, & in matrimonijs, dinumerat gradus. & secundum suam dinumerationẽ dinumerant̃ successiones, & matrimonia, vt probat̃ instit. de nup. per totum. C. de incest. nup. l. fœminis. & l. vltima. ¶ Sic etiã credo, ꝙ ius canonicũ, & successionẽ, & matrimo-

b nium[b] respiciat, licet quãdoq; vnum ius respiciat obseruationẽ, & aliud non. Sed hoc nihil ad nos: quia non tractamus de successione, quæ veniat de iure ciuili Romano, nec de iure canonico, sed de successione statutorũ Lucanæ ciuitatis, & eorum intellectum. ¶ Itẽ dicunt nõ esse summẽdũ argumentum vbi lex deficit. sed certè hoc nõ est verũ semper, imo ex mente & ratione legis arguimus. ¶ Sed certè hoc nihil ad nos. nõ enim hic deficiũt verba legis, imo ad sunt: sed de earum significatu dubitatur. ¶ Itẽ allegat̃ ius, ꝙ nõ est in precepto, nec in obseruantia, & statutarijs erat incognitum non põt induci in argumentũ ad dictorũ decisionem. & alleg. l. j. C. de fide catho. ¶ Sed rñ. ꝙ non inducuntur vt decidãt, sed inducuntur vt exinde sumatur modus statuentiũ, & significatus verborum per relationẽ ad mentem, quæ videt̃ ascripta apud statutarios tã ex iure canonico & eius obseruantia, ꝗ ex vsu loquendi. Vnde nõ quęritur de successione & decisione ex iure canonico vel ciuili, sed ex verbis huius statuti, & eorũ significatu, qui sumuntur ex iure canonico vel cõmuni vsu. ¶ Item nõ obstat. l. legẽ. & l. meminimus. de legi. hære. quia nõ loquit̃ de gradus mutatiõe vel alteratione, sed de trãsferendo gradus de iure cognationis in agnationẽ: qa hic non tractat̃ de graduũ mutatione, sed de numeratione, quo iure sit faciẽ-

3 da. ¶ † Pro alia parte arguunt, ꝙ de iure canonico intelligat̃. Primò ex cõmuni vsu loquendi, qui conuenit cũ iure canonico, per. l. labeo. nec mirũ. ff. de suppel. lega. & si verũ esset ꝙ vsus loquendi in ciuitate Lucana esset: hic nõ esset absurdũ fortè reducere: cum statutũ ad intellectũ vsus, & consuetudinis, sed hic sunt in facto, nec notoria: & ideo probanda, vt. l. j. C. quę sit longa cõsuetudo. & l. an in totũ. C. de ædifi. priua. Et si fortè in statutis Lucanis (vt moris est) quandoq; continetur quod statuta intelligant̃, sed quod primũ significatum posset dici. quod intellectus qui assumit̃ à communi vsu sit magis figuratus quàm proprius: sicut in acceptilatione, & solutione. & ita probat. l. labeo. cum gl. sua præallega. ¶ Mihi autẽ vide-

c tur[c] de iure, quòd statutũ referat̃ ad cõmunẽ vsum loquendi. l. labeo. de suppellectili legata. Sed hoc non probato videtur sic premittendũ, quòd est considerare gradus naturaliter & est considerare secundum ius ciuile, & secundum demonstrationem iuris canonici. Et quòd incipio ab vltimo, certũ est quòd fratres patrueles inuicem non habent gradũ: imo habent saltum. si enim duæ scalæ sunt per quas ascendit̃ ad idẽ, si ex vna velit quis trãsire ad aliã, nõ ascendẽdo: nõ erit gradatim vel gradu procedere, sed salire. ¶ Modo iũgamus cũ isto diminutionẽ naturalẽ. nemo enim dicet quòd iste sit gradus, naturaliter loquẽdo in eo ꝗ salit de scala ad scalã, sed in eo ꝗ descendit per vnã, & ascẽdit per aliã. modo ita est, quòd ius ciuile hoc natu

a ¶ Quærit̃. Adde ꝙ istud cõsi. est secundũ ordinẽ Perusinum in. j. parte iudiciorum nu. xxv. tamẽ iudicio meo istud cõsi. nõ est Bar. nec ab ipso compilatũ, sed est domini Franc. tygri. & do. Alexã. de perusi. & Bart. se subscripsit & ita refert istud cõsi. Bar. i. l. iuris cõsultus. in. §. fi. i fi. ff. de gradi. vbi dicit, ꝙ ita consuluimus hoc anno do. Fran. tygri. & do. Alexan. & ego. & quod ita seruat̃ in practica. tamẽ do. Alex. de imo. in. l. 3 fi. in vlti. col. C. de succes. edi. allega. pro consi. Bart. & idem dicit Fel. in rubri. decretaliũ, in. iij. colũ. & do. And. sicu. in consi. lviij. in. j. vol. inci. sapienter, dixit. in iij. colum. & vide Bap. seue. in. l. oẽs populi. in. cxviij. colũ. ff. de iusti. & iure. Tho.

b ¶ Ad matrimonium. Adde ꝙ idẽ dicit Bar. in. l. iuris cõsultus. in. §. fi. in fi. ff. de gradi. & in cõs. ccxxiiij. quod inci. an fratres. i. j. vol. & idem tenet Iac. but. in. l. fi. C. de succes. edi. & ibi Bal. & Saly. cõcludentes attendi debere ius ciuile, p plures rationes. & vide Pau. de ca. in consil. ccxlvj. ꝙ dicta substitutio. in. ij. colũ. Limitat tamẽ predicta singulariter Io. an. in addi. Spe. in tit. de succes. ab intesta. i addi. magna. ver. & quia. de gradi. nisi statutũ loquẽs de gradibus, esset cõditũ in materia matrimoniali vel nisi esset cõditum statu. i foro episcopi, i materia indif ferenti: quia tunc attẽderetur ius canonicum. de quo etiã vide per Pet. de anch. in. c. canonum statu. in. viij. char. de consti. Et an pdicta debeãt seruari in terris ecclesiæ, & etiam in materia emphiteutica, vide Sal. in. d. l. fin. C. de succes. edic. & ibi Alex. i fi. cui adde Ang. de are. in. §. fi. isti. de gradu. vbi sequit̃ etiã opi. Bal. vt. s. & adde ꝙ dicit do. Honofri. de Bartho. i cõsil. suo ꝙ inci. visa quãdã inquisitio. in ver. sed posito quod esset dubiũ vbi cõsuluit, quod statutum loquẽs de gradibus, intelligit̃ secundũ ius canonicum per doctrinã Bar. vt. s. Tho.

c ¶ Mihi autẽ videt̃ Not. ꝙ dicit Bart. quod si in cõputatiõe graduũ innoleuit cert⁹ modus cõputãdi: ille præualet cõputationi iurisconsultorum. de quo per Bald. i. l. ij. C. de succes. edic. vide plenè p Fely. in rubri. decreta. in. iij. col. in versi. similiter dixit. Bart. Tho.

a ¶ Visa accusatione porrecta. Consilium hoc secundum ordinem Perusinum est in prima parte iudiciorum.nu.xxviij. Thomas Diplo.

b ¶ Mandatum & permissum. Adde ꝙ mandatum & iussus præfatorum D.priorum Asisij excusat prædictos accusatos: quia iussus iudicis excusat à dolo.d.l.si qs id quod.cum cõcor. de qbus ibi p Ias.in.vj. not.in x.col.ff.de iurisd. om.iudi. imo gña liter in his in quibus mãdatum potest esse licitum & non licitum, mandatum superioris excusat secũdum Bald. & Floria.in l.liber.la.ij.in prĩ. ff.ad legẽ aquiliã. & Bald.in.l.ij.§.ꝙ si actor.C. de iuramẽ.calum. & in.l. certi condictio.in prin.in penul.colum.ff.si certũ petatur.& ĩ.l.admonẽdi.in.xj.colum. ff.de iureiurando. Et adde Specul. in titulo de accu. versi.iiij. & Ang. in.l.libellorum.§. fina.ff. de infami. inferentes de quodam Florẽtino q erat miles Potestatis, dum accusaretur ĩ syndicatu, ꝙ de mãdato domini Potestatis aliquem ĩdebitè posuerat ad torturã, & ꝙ fuit lacerat⁹ libellus.mandatũ superioris eũ excusaret, facit textus ĩ.c.miles.xxij. questio.v.vbi etiã no.glo.ꝙ ratione mandati, excusat quis etiam si contra conscientiã faciat. sequitur Ias. in.l.iiij.§.si procurator.in.ij.colum. ff.quodq́sq́;iur.& adde ꝙ mandatũ & iussus sũperioris, excuset à iuramento, vt p plures authoritates prosequitur Ias.in.l.fina.ff. qui satisdare cogan. & p Fely.in.c.constitut⁹. de rescript. in.vj. col.& seq. Tho.

e ¶ Authoritatem. Adde ad notata per Bart. hic quæ not.Barto. in.l.iustè posſidet, ĩ fi.ff. de acquiren. pos. & in.l.j.§.nõ autẽ ff.si quis testa. lib. esse ius.fue.& consi.xcj. ꝙ incipit, in quæstiõe vertẽte in curia capita. & in consilio incipiente, missus. cũ a corcordã. de quibus per Alexan. in.d.l.iustè possidet.in.viij.col.& seq.vbi videas Ias.in vlti.col.& Bart. soci.in.j.col.& sequen.& vide Ang.de are.in.§.quia tamen.in fi.insti.vi bonorum raptorum, & ibi ꝙ sufficit quælibet credulitas ad excusandũ ipsum à pœna. vide etiam glo.& Barto.in.l.in rem.§.tignum.in fi.ff. de rei vendicat. qui ponit de laboratore qui facit mandato conducentis ꝙ excusatur. de quo plenè per Imo.& Ludoui.Roma.in l.in prouinciali.§. nunciationem .ff. de oper.noui nunciatio.& ibi Alex. in pe.col. & vide Bal.in.l. qui se putat.C. de sepulc. viola.& dicit Bal. in consil.clxvij.in iij.volu. incipiẽte locata.in.j.colũ.ꝙ non dicitur damnum dare, qui vtitur iure suo sine fraude. & bona fide.& an si quis inferat damnum nõ ex proposito, nec lata culpa, teneatur resarcire damnum in foro pœnitentiæ.vide Feli.in.c.j.in.xij. co. de constitu. & isti priores tenerẽtur si passi fuissent accusari damnum in iustè ꝑpter illos. vide Ias.in.l. quarta.§.itẽ si in facto. in vltima colũ.ff. de verbo. obliga. Thomas Diplo.

d ¶ Vannucius petri. Adde ꝙ istud consilium secundum ordinem Perusinum.est in prima parte iudiciorum.numero.xxxviij.aliâs incipit Raynucius Petri. & ita allegat Alexander in consilio.lxxvj. in primo volumine, incipit, visa, in vltima columna. Et adde ꝙ istud consilium pro consilio Bartoli. allegat etiã dominus Alexander in.l.is cui.§. item labeo. in vltima apostil. ad Bartol.ff. de aqua pluuia. arcenda.& in.l.j.in fine. C.vnde vi.& ĩ ru. ff. de iureiur. & in consil.cix. in primo volumi. incipiente, visis .& vt oportet considetis.in quarta & .vj. colum.& sequenti.& dominus Iason in.l.vt vim.in sexta columna. ff. de iustitia & iure. & Felinus in capi

rale prospexit.vt ascendatur ab vna parte, vsq; ad primam, & descendatur ab alia. Sed quòd frater patruelis ad fratrem per modum gradus sit in gradu secundo, secundum propriam & naturalem graduum dinumerationem: hoc est impossibile dicere videlicet ꝙ per duos gradus frater patruelis fratri patrueli iungatur. aut enim iungitur per seipsum: & facit primum gradum. aut enim per alios. & oportebit tunc numerare gradus fratrum præcedentium intra se. ¶ Sed quid ad nos, computare gradus illorum, de quibus nõ quærimus. vt notat glossa in.l.si aulæ.C. de successorio edicto. ¶ Repugnat igitur dispositio iuris canonici, naturali, & rationabili computationi, quæ immutari non potest, vt probat textus ad literam in.l.ij.ff. de vsufructu earum rerum quæ vsu consumuntur ibi, nec enim &c.

¶ Posset forsan etiam intelligi illud, ꝙ dicunt canonistæ, qui dicunt fratres patrueles esse in secũdo gradu, id est in linea secundi gradus non inuicem, sed ad auum. ¶ Modo igitur ex hoc cõcludamus, ꝙ vbi potest operari lex secundum proprium intellectum, non debet trahi ad abusiuũ, & improprium. vt.l.verbis. & l.in pupillari. de vulgari & pupillari.l.liberorum.§. ꝙ tamen cassius, ff.de legatis tertio. Sed hic potest operari, & intelligi secundum proprium.& naturalem intellectum inris ciuilis: ergo non debet trahi ad improprium, & abusiuum iuris canonici. ¶ Itẽ probantur ea quę non corrigũtur, remanẽt adeo ꝙ videtur mirabile, quòd ad correctionem antecedentis, non sequatur correctio sequentis, vt.l. meminimus.§.cum igitur.C.de legitimis hæredibus.ff.de donatione causa mortis.l.tam his.§.fi.l. eius.§.j.ff. de testamentis. ¶ Sed si poneremus, quòd ius municipale non esset in ciuitate Lucana, & eius territorio seruarem ius ciuile in duobus, vt amitam ponerem in tertio gradu. Secundò, vt fratres patrueles ponerem in quarto. Sic ergo haberem duo ex iure ciuili. Primò prærogatiuam successionis. Secundò graduum dinumerationem.& computationem.& eius formam. Esto igitur, ꝙ ius municipale circa ius successionis aliquid disponat circa gradus.& eorum dinumerationem & eius formam: nihilominus remanebit ius ciuile, & eius obseruantia: vt sic successio sit ex iure municipali. dinumeratio verò graduum ex iure ciuili, ꝙ aliâs obseruandum in hoc correctionem non recipit nec mutationem. Tertiò probant sequentia verba, dum dicunt, & prędictis non obstantibus succedant aliæ personæ, quæ de iure cõmuni possunt, quod refertur ad ius ciuile.& hæc nemo negabit. Dant ergo sequẽtia intelligere præcedẽtia.ff.de lega.j.l. si seruus plurium. Bartolus à Saxoferrato subscripsit, sed non fuit eius compilatio,

☞ SVMMARIVM.

1 *Pertinere uerbum, in iure accusandi in damno dato, non sufficit, nisi dicat iure dominij, uel quasi, uel iure possessionis.*

2 *Mandatum & iussus superioris, an excuset accusantem à pœna.*

3 *Credendum est maioribus magistratibus, ad excusandum à dolo & pœna.*

¶ CONSILIVM. XV

Visa accusatione porrecta[a] per Ioãnem martini de Asisio, & processu habito super ea, videtur de iure dicendum, dictos accusatos absoluendos à dicta accusatiõe pluribus rationibus. ¶ Primò ex defectu dictæ accusationis. nam in ipsa accusatione, nõ ponitur aliquid per quod appareat
1 accusatorem habere ius accusandi.† Nõ enim dicitur ad se pertinere iure dominij, vel quasi, nec iure positionis, sed solum dicit dictam rem ad se pertinere, ꝙ verbum latissimè patet. cõprehẽdit enim eum, cui res debẽtur actione personali, vt.ff. de verb.sig.l.verbum illud ꝑtinere. sed ei ad quẽ res pertinet. illi iure nõ cõpetit ius accusandi, vel agẽdi pro damno dato, vel actione.l.aquiliæ, vel interdicto ꝙ vi aut clam, vel simili. vt.ff.ad.l.aql. l.item mela.§.legis. & quod vi aut clam.l. is q in puteum.§.si postea.&.§.seq. ¶ Sed hic non constat, quo iure ad eum pertineat: & sic non cõstat
2 ꝙ ius agendi habetur.† Et sic non potest seq condẽnatio, & sic debent absolui ex vigore defensionis factæ per dictos accusatos: quia constat dictis
b accusatis fuisse mandatum[b] & permissum prioribus cõis Asisij, si de hoc habent authoritatem, vt patet ex statuto de hoc loquẽte. ergo per eorum iussum excusantur.l.quãq;.ff.de aqua plu.arcen. & de iurisdi.om.iudi.l.si quis id quod.§. doli.cũ simi. ¶ Præterea, posito quod dicti priores non
c habuissent authoritatem[c] tamẽ in dubio ipsi ac-
3 accusati debuerũt credere ipsis priorib⁹. ¶ †Credendum enim est, eos cùm sint maioris magistratus in ciuitate Asisij iustè fecisse, cùm hoc fecerunt ex vigore eorum officij, vt patet ex forma reformationis cõis Asisij, vt notatur.ff.de reg.iu. l.non videtur.§.qui iussu.per Dy.de reg.iur.c.ꝙ quis mandato.lib.vj. ¶ Tertiò hoc probatur ex vigore ratificationis, & approbationis factæ per dictum accusatorem. nam constat per instrumẽta producta, quòd dictus accusatus recepit æstimationem pro parte dictarum perticarum sed solutione partis videtur quis approbare totum.C.de non nume.pecu.l.cum fidem. Item ex tali approbatione cessat delictum, vt.C.de fur.l.j. ergo apparet dictos accusatos esse absoluendos. ¶ Præterea, posito ꝙ ex receptione partis non approbaretur nisi incisio septem perticarum seu arborum: adhuc tamen debet sequi liberatio. nam nõ constat de quibus perticis fecerit approbationẽ & de quibus non.& sic remanet accusatio incerta: quia nescitur in quibus fuerit delictum, & in quibus non fuerit. ergo debet sequi absolutio.l. non solum.§.sed vt probari.ff.de noui ope.nunciatio.& notatur in.l.cum actum.ff.de neg.gestis. ex quibus concluditur manifestè dictos accusatos esse absoluendos. Bartolus à Saxoferrato legum Doctor.

☞ SVMMARIVM.

1 *Si quis insurgit cum cultello cõtra aliquem, præsumitur animo occidendi.*

2 *Percusso licitum est repercutere, & non tenetur de homicidio ille percussus: quia dicitur fecisse ad sui defensionem.*

3 *Repercußio ut excuset ab homicidio, & a pœna capitis, est necesse quòd fiat incontinenti. hoc est in ipso actu quando percutiebatur.*

4 *Dictio tunc, extremitatem instantis temporis significat.*

5 *Homines æqualis conditionis, æqualiter incedere præsumũtur à iure.*

6 *Testes deponentes de credulitate ad probandam defensionẽ, probant.*

¶ CONSILIVM. XVI

d Vannutius petri[d] & vnus de dictis testibus, ad defensam produ-

sam productis probat plenè. Nam super primo articulo interrogatus, probat perfectè, & dicit quòd ille Petrus qui fuit occisus fuit inceptor rixæ. Item interrogatus super secundo articulo, probat quòd dictus Petrus, & socij fecerunt dictum Masolum cadere in terram. ¶ Item interrogatus super tertio articulo, probat quòd per dictum Petrum, & socios nõ stetit quo minus occiderent dictum. M. & quòd voluerunt eum occidi. Et de prædictis reddit sufficientem rationem. Tertiò per ea quæ vidit.
1 † Nã eo ipso quòd quis insurgit cum telo contra alium lex præsumit ꝙ velit eũ occidere. vt. C. ad leg. corne. de siccarijs. l. is qui cum telo. & ff. eodẽ titulo. l. prima. §. diuus. ibi Nam. si gladium astrinxit, & in eum percussit indubitatè occidendi animo. Item interrogatus sup quarto articulo, probat quòd dictus Masolus hoc fecit ad sui defensionem, & super hoc reddidit sufficientem rationem. nam dicere quod dictus Petrus occisus primò percussit dictũ Masolum, & quòd volebat iterum percutere eum, & quod tunc dictus Masolus ad sui defensionẽ, percussit dictum Petrum, vt ex eius dicto apparet, ista ratio est sufficiẽtissima per casum. l. si quis percussorem. C. ad legem corneliam de siccarijs. vbi
2 ponunt hæc verba † si quis percussorem ad se venientem gladio repulerit, non tenetur de homicidio: quia defensor propriè salutis &c. ita fuit in proposito: quia volendo eum iterum percutere: tunc dictus Masolus ipsum: percutiẽdo repulit: vnde non tenetur de homicidio. Item apparet dictam rationem esse veram: quia vt quis dicatur fecisse ad sui defensionem, sufficit quòd probetur quòd occidens erat in periculo vitę, vt. C. ad legẽ corneliam de siccarijs. l. is qui aggressorem. Et sic est necesse quod dictus testis cõcludat quòd occisor si hoc comisisset statim fuisset mortuus, sed sufficit quod concludat quod erat tunc in periculo vitæ. ¶ Sed manifestũ est, quod dictus Masolus erat tunc in periculo vitæ, cùm prædicti aduersarij eum aggressi fuerunt, & percusserunt, & iterum volebant eum percutere. Item dictus Petrus occisus fuit aggressor, vnde potuit occidi à prędicto Masolo, vt dicta. l. is qui aggressorem, Cõcluditur ergo, quód pro dicto Masolo, & eius defensione probatum est. casus est in dictis legibus, is qui aggressorem. &, si quis percussorem.
3 ¶ † Item est probatum, quòd ea quæ fecit dictus Masolus, fecit incontinenti, hoc est in ipso actu, cum percutiebatur: quia articulus dicit & testis probat fuisse prædicta loco & tempore in in-
4 quisitione conten. † si enim prædicta tunc non fuissent. non fuissent in illo loco, & tempore. hoc
a etiam apparet ex dictione tunc[a], posita in dicto articulo, quę instantis tẽporis extremitatẽ significat, vt iura vulgata dicũt. ¶ Ex prędictis apparet responsum ad ea quæ obijciunt per aduersarios, quòd fortè dictus Masolus potuisset fugere, nec habebat necesse percutere dictũ Petrum. Nã cùm dictus Petrus prius percuteret dictũ Masolũ, & vellet eum occidere: si dictus Masol9 fugisset, posuisset se in discrimine, & periculo vitę. Nam ille prius pcusserat eũ. vnde erat ita propinquus ꝙ
b gladio[b] eũ tangebat: & sic quantum processisset in fugiendo, tantũ ille processisset in sequẽdo, & pcutiẽdo: cũ nõ sit ratio quare debeamus dicere, quod ille Masolus plus fugisset, quã ille insequu
5 tus fuisset. † homines enim æquales conditionis æqualiter incidere pręsumunt, vt. l. continuus. §. cũ ita. ff. de verb. oblig. imo presumendum erat, ꝙ dictus Masolus primò pcussit: & sic iam debilitatus minus posset fugere quàm ille insequi, vt ff. de eo quod certo lo. l. centum capuæ. secundũ tertiam lecturam. ¶ Præterea saltem de hoc erat dubium, & sic dictus Masolus erat in discrimine vitę: vnde licuit ei talẽ occidere: vt dictũ est. Cecus Vãnis alter testis, probat cõtenta in. vj. articulo scilicet quòd dictus Petrus fuit aggressor. Itẽ probat secundũ articulũ, scilicet qa vidit eum iacere in terra. Item probat tertium articulum, scilicet quòd dictus Petrus & socij, volebãt eũ inter-
6 ficere. ¶ † Nec obstat quod super tertio articulo
c dixit se credere[c]. Nam in prædictis p verbũ credere, testis deponit. Nam vtrum illi voluerint occidere, vel non, nõ potest videri per testẽ, sed ex actibus visis per testẽ potest dicere rectè hoc credo, vt. ff. de ventre inspiciẽdo. l. j. §. j. & extra de testib. capi. quoties. Sed in prædictis ex his quæ testis vidisse se dixit, rectè potuit comprehendere quòd volebat eum interficere. Dixerat enim testis se vidisse dictum Bartholomeum seu Masolum insultatum primò percussit in capite cultello, & in terram proiectũ, ex quib9 præsumit lex indubitãter quòd volebat eum interficere, vt supra probatum est. ¶ Circa dictum alterius, rectè enim potuit dicere, quòd lex pro indubitato habuit. Itẽ interrogatus sup quarto articulo scilicet quòd dictus Masolus prædicta fecit ad sui defensionẽ, hoc optimè probat, licet se credere hoc dicat: tamen per hoc dictum eius uon vitiatur nam ꝙ dictus Masolus fecerat ad sui defensionẽ hoc stabat in intellectu ipsius. M. vnde testis nõ potuit de hoc deponere, nisi p credulitatẽ. Vidẽdum est ergo, in ea quę dictus testis vidit, fuerint sufficientia ad inducẽdum dictum. T. ad hoc credendum: & certè indubitanter dicendũ est quod sic. Nam cum viderit dictum. M. primò pcussum & in terram deiectum, ex hoc apparet quòd erat in vitæ discrimine constitutus: & sic illud quod fecerit, fecit ad sui defensionem, itaq; debet esse impunitus, vt dicta. l. is qui agressorem. & supra probatum est. ¶ Cola puccij alius testis, probat idem eodem modo. Alij testes probant de fama & adminiculãtur ad causam. Ex prædictis omnibus concluditur dictum Masolum esse absoluendum.

Bartolus à Saxoferrato.

SVMMARIVM.

1 *Iudei, possunt esse arbitri.*

tulo. quoties. in penul. col. de testi. Et de materia istius cõsi. vide p Bart. in consi. cx. in primo vol. incip. quidam masiolus. & ibi scripsi in addi. ¶ Et no. ꝙ notat Bar. hic, quòd lex pręsumit ꝙ ille qui insurgit cũ cultello contra aliquẽ, velit eũ occidere. & hoc pro notabili sequitur Alex. in dicto consi. cix. visis & ponderatis &c. in. v. col. & in fi. in. j. vol. & ideo dicit idem Alex. & infert ꝙ si testis dicat Titium esse insultatum ab altero cum armis, seu pcussum: ex hoc apparet ꝙ erat ita in discrimine vitæ constitutus per. l. ij. & . iii. C. de sicca. ergo præsumit quòd ad sui defensionẽ fecerit per leges allega. p Bart. hic in consil. Tho. diplo.

a ¶ Ex dictione tũc. Nota ꝙ dictio tũc instãtis temporis extremitatem significat. adde Bal. in aut. cõtra rogatus, in. ij. col. C. ad trebel. vbi dicit ꝙ dictio tunc, est aduerbiũ præsentis tẽporis. sed dictio tunc, est aduerbiũ tẽporis adiectiui enunciatiui, & est in voce, & non in substãtia tẽporis. & dicit Bal. in. l. lecta. in. ij. colũ. ff. si cer. pet. quod trãsfert hanc extremitatem temporis in aliud tẽpus, & refert Pau. de cast. in cõsi. ccxlvij. supra scriptus egregius in. ij. col. quod dictio tũc, significat qualitatem ad esse illo tẽpore, & ponit exẽplum vt ibi per eũ. & de dictione extunc, vide vltra repertoria p Bartholomeũ socinum in. l. iij. §. j. ff. de cõdi. & demõ. post Alexã. ibi, in apostilla. & Alex. in. l. substitutione. post principiũ. ff. de vulgari & pupillari. & in. l. huiusmodi. la. ij. ff. de ver. obli. Et adde plures cõcordã. p do. Ias. in. l. fin. C. de codicillis. & ibi plenius per Alex. & vide Fulgosiũ in cõsi. quinqua. in tertia col. quidã Raymundus. Et an includat dictio ex tũc, vel excludat, vide per Oldra. in consilio. xlix. in. c. cõsueuit. in fine. & Cardinalẽ Alexandrinũ in capitulo, ego Ludouicus. quinquagesima sexta distinctio. vbi de ver. extunc, quod dilationẽ nõ recipit. & de dictiõe extunc, vide Baldum in capitulo primo in. vj. col. de milite vasallo qui cõtumax est, in vsibus feudorũ & in. l. gallus. §. nũc de lege. in secunda. colũ. ff. de liberis & posthumis. & in lege, ex illo. C. de appellationibus. & vide Baldum etiã in dicta lege, ex illo tẽpore. C. eodẽ. quòd dictio ex, posita super tẽpore significato, immediatũ cursum facit, vt dicimus extunc, vt ibi per eũ. & dicit Baldus in. l. præposteri. C. de testamẽtis. quòd extremitas tẽporis importata per dictionẽ extunc, tunc vitiat actum. Et nota etiã ꝙ dictio extũc, significat prout ex retro. vide do. Ias. in. d. l. prima. in fi. C. de codicillis. & est tex. in. l. si ita stipulatus fuero. in princi. ff. de verbo. obligatio. iuncta doctrina Bartoli ibi, in fine quòd per verbum ex hoc existente conditione retrahatur & Bartolus idem dicit, per illa verba, extunc. Quæ nota. pro statutis, quòd instrumenta possunt registrari, quandoq; nõ obstante cursu tẽporis: vt extũc plenam obtineant firmitatẽ. quod si instrumẽta fuerĩt registrata, retrotrahatur ac si à principio fuissent registrata. & ita obtinuit ĩ causa ardua Pisauri in statuto ibi &c. Tho.

b ¶ Quod gladio. Vide Ias. in. l. vt vim. in. ij. co. ff. de iusti. & iure. ĩ ver. secũdo in hac materia. Tho.

c ¶ Se credere. Nota. ꝙ licet testes deponẽtes de credulitate nihil probẽt l. testium. C. de testibus. glo. Barto. & doc. in. l. ij. §. itẽ labeo. ff. de aqua pluuia arcẽda. cũ cõcordan. de quibus per Iaso. in. l. j. in princip. in penul. col. ff. de iusti. & iure. & plenius per Feli. in. c. quoties. de testib. Tamen Bartol. vult hic in hoc consi. ꝙ ad probandũ defensionem, admittantur testes deponentes per verbũ credo. & plenè pbant: qa cognoscitur præsumptiuè. & sequi. Felin. in dicto ca. quoties. in penultima colũna. vbi dicit, ad hoc facit text. in capitulo firmiter. in primis verbis de summa trinitate & fide catholi. & quòd ibi notat Abb. in princip. Et adde quòd notat Cynus in lege testium. in quinta quęstione. C. de testibus. & Ioan. andre. in additioni. Specul. in titu. de teste. §. j. sup ver. item quòd deposito de credulitate. & Ant. de bu. in dicto. c. quoties. valet quòd quoties credulitas testis est munita rationibus concludentibus ad veritatem dicti testis: tunc probat per capitulum literas. de præsumptionibus. & l. prima. §. j. ff. de ventre inspiciendo. & Adde etiam ad Feli. quòd ita sequitur istud consilium Alexan. in cõsilio. lxxvj. visa inquisitione. in vltima columna. in. j. volu. & consilio cxix. visis. in eodem volumine. vj. colum. & Iasonem plenè in. l. vt vim. in. ij. col. ff. de iustitia & iure. vbi dicit hoc dictum Bartoli hic esse singulare. & infert ex hoc dicto regulam, quòd ad probandum defensionem admittuntur probationes dubiæ, & à personis suspectis. & ad dictum Bartoli hic vide etiam Barto. supra in consilio. cxj. incipiente, queritur. in prima colum. & vide Alexan. in. l. is cui. §. item labeo. in apostilla. in ver. sufficit. ff. de aqua pluuia arcen. & in rubrica. ff. de iustitia & iur. Thomas diplouatatius. I. V. D.

a ¶ Viso quodam compro. Istud consilium secundũ ordinem Perusinum est in prima parte iudiciorum numero.xlj. Tho.diplo.

b ¶ Iudȩi possunt. Inquantũ Bar.vult, ꝙ iudȩus possit esse arbiter, adde ꝙ inter ipsos iudȩos, iudȩus nõ solũ põt esse arbiter, sed etiã iudex.tex. est in.l.si qua inter.C.de iude.à cõtrario sensu. & ita per illũ tex.cõsuluit Flor.de sancto Petro, prout refert Io.de ana.in.c.cũ sit.in.j.colũ.extra de iudȩ.cũ cõcor. de quibus ibi per Fely.& plenius p Ias.in rub.ff.de iusti.& iure in.j.col. in fi.vide apostil. in rub.ffor ũ.in.iij. apostil.quibus ad de Bar.hic. Tamẽ Barto.hic sentit, ꝙ inter Christianos licet iudȩus non possit esse arbiter, potest nihilomin⁹ esse arbitrator, ꝙ est notãdũ.sed de veritate huius articuli, vide quæ no. Alex.ĩ.l.ex facto. §.si quis roga.in.j. co.& seq.ff.ad tre. inquantũ examinat, an excommunicatus possit esse arbitrator, pleni⁹ p Ias.in.l.si qs arbitra.in.xxx.col. ff. de ver.obli. Tho.

c ¶ Arbitratores.vide Bart.in.l.ex facto.§.si qs rogat⁹. ff.ad treb.cũ concor.de quibus ibi per Alex.& p Ias. in.l.si quis arbitratu.in.xix.col.ff.de verbo.obli. Tho.

d ¶ Reuerẽdissimus in Christo pater. Adde ꝙ huiusmodi consiliũ secũdũ ordinẽ perusinũ, est in prima parte iudiciorum, numero,xlvij.& est Bar. tamẽ aduerten.puto, ꝙ ex stilo ipsi⁹ non apparet ꝙ sit Bar. & ita Firmanus in suo reperto.in ver.legatus. in versi.xviij.allega. istud cõsilium pro consilio Ang. de amelia. Et adde ꝙ de isto domino Egidio sabinensi Cardinali meminit Bal.in,l.cõuenticulam.in pe.col. C.de episc.& cle. vbi ex verbis Bal. apparet, ꝙ erat doctissimus in iure. & Ioã.de ligna.in suo tracta.de bello, in prohe.in,ij. colũ.& in fi.dicti tractat. vbi dicit ꝙ anno domini Mcccl,dictus dominus Egidius de Albano de ciuitate Cocensi, miseratione diuina episcopus Sabinensis, cardinalis in partibus Italiæ fuit pro sacrosancta ro.ecclesia vicarius generalis, & intrauit dicto anno in ciuitatẽ Bononieñ.& cõposuit constitutiones in Marchia Anconitana, & in multis locis, & in ciuitatibus ecclesiȩ. Tho.Diplo.

❧ *SVMMARIVM.* ❧

2 *Iudei possunt esse arbitratores, & amicabiles cõpositores.*

3 *Deportati, possunt esse arbitratores.*

¶ CONSILIVM. XVII.

a Viso quodam [a] compromisso, facto per.P.ex vna parte, & B.ex alia in Io.guidonis & Maschetũ mattagæ iudȩum: & viso quodã laudo seu sentẽtia lata per istos. ¶ Quæritur vtrũ dictum laudũ, seu sententia, vel arbitramentũ valeat, vel non: & sic sit exequutioni mandandũ nec ne? ¶ Circa prȩdicta videtur facere dubium solùm: quia vnus ex arbitris est Ebrȩus, siue iudȩus. Sed hoc nõ obstãte, credo compromissum valere, & sententiã mandandam esse exequutioni. nã iudȩi possunt [b] esse
1 arbitri, vt.l.iudȩi.C.de iudȩ. † Sed dato ꝙ nõ possent esse arbitri: tamen non est dubium, quin possint esse arbitratores, & amicabiles cõpositores. Nam arbitria sunt redacta ad instar iudiciorũ, vt
2 l.arbitri.§.j.ff.de arbi.& † ideo multi sunt, qui nõ possunt esse arbitri: possunt tamen esse arbitratores. Ecce enim iudex non potest esse arbiter: & tamen potest esse arbitrator, vt not.gl.in.l.sed si in seruum.§.si quis iudex.ff.de arbi. Itẽ infames non possunt esse iudices, vt notat gl.in.l.cum prȩtor. §.fi.ff.de iudi.& tamen possunt esse arbitratores,
3 vt.l.pedius.ff.de arbitris. ¶ † Præterea, video ꝙ deportati amittunt omnia quæ sunt iuris ciuilis, vt.l.ij.ff.de pœnis.& l.amissione.ff.de capi.diminu.& tamẽ possunt esse arbitratores [c], vt est text⁹. ff.ad trebellia.l.ex facto.§.ex facto.& l.cùm pater.§. hæreditatem. de legatis secundo. Multomagis iudȩi, qui retinẽt ea quæ sunt iuris ciuilis. Nã licet eis interdicantur publica officia: non tamen ea quæ sunt facti, vt sunt arbitramẽta, vt no.in.d. §.si quis iudex.& in.d.§.ex facto. Cũ ergo fiunt compromissa in ipsos de iure & de facto tanꝗ in arbitratores: videtur ꝙ dictum cõpromissum valeat, & dicta sentẽtia sit exequutioni mãdanda, vt iuribus supra allegatis. Bartolus à Sazoferrato.

❧ *SVMMARIVM.* ❧

1 *Episcopus in omni crimine in quo potest dispensare, potest infamiam tollere.*

2 *Quæ potest episcopus dispensare, potest etiam legatus.*

3 *In generali mandato, uenit potestas dispensandi.*

4 *Laicus in terris ecclesiæ potest restitui ad famam in pristinum statum: per sumum pontificem, uel per eius authoritatem habentes.*

5 *Episcopus æquiparatur senatui.*

¶ CONSILIVM. XVIII.

d Reuerendissimus in Christo pater [d] & dominus Egidius miseratione diuina titu.sancti Clemẽ.prȩsbyter cardinalis, & apostolicæ sedis gratia legatus restituit pristinæ famæ Franciscum angeli, & Andream Iacobi de assisio, prout patet in literis eiusdem domini legati. ¶ Quæritur an potuerit? Et an dicta restitutio de iure procedat. Ad determinationem dubij & quæstionis præmitto quæ-
1 dam. ¶ † Primò ꝙ episcopus in omni crimine [e] in
e quo potest dispensare, potest infamiã tollere, & famæ derogata restituere, vt clarè no.Ioã.quin. dis.à domino sancto, in glo.ex hoc verbo.& ij.q. iij.§.huic autem.& idem Guil.in Spec.de senten,
2 pro.§.vt autẽ.versi.item no.ꝙ Papa. ¶ † Secũdò ꝙ quicquid potest episcopus dispẽsando: potest & legatus de latere, ĩ prouincia sibi decreta: ideo quia ipse est etiam ordinarius, vt extra.de officio lega.c.ij.libro.vj.& de hoc in Specu.de lega.§.cõsequenter.in prin. Item quia gerit Vicem Papæ & apostolicæ sedis.extra de cõstitu.c.cùm venerabilibus.& de elect.c.si Abbatem.libro.vj.de præsumpti.c.si mãdata.cum similibus. Item quia maiorem omnibus post principem potestatem obtinet, in sua prouincia.ff.de officio proconsulis & lega.l.& ideo.ff.de officio præsidis.l.iiij. ¶ Tertiò præmitto ꝙ dispensatio est iuris communis relaxatio.ij.quæstione.vij.§.nisi rigor.&.capi.se-
3 quenti. ¶ † Quartò ꝙ in generali legationis man
f dato, [f] venit potestas dispensandi in casibus specialiter non reformatis, vt nota.ij. quæstione.v. ca.qua de causa.& facit extra de transactionibus. c.vltimo.de bigamis.c.quoniam. ¶ Quintò ꝙ legatus de latere, exceptis casibus reseruatis, omnia alia potest.extra de officio lega.c.nisi.&.c.ꝙ trãslatione.de sententia excommunicatio.c.nuper, de officio vicarij.c.penulti.lib.vj.de excessib.prȩla
4 to.c.sicut varie.in gl.prima in fine. ¶ † Prȩterea, etiam quòd in terris ecclesiæ per summum pontificem, vel ipsius authoritate laicus infamia iuris notatus potest pristinæ famæ restitui: extra qui filij sint legitimi, c.per venerabilem.extra de senten.& re iudica.c.cùm tecum.primo notabi.per Inno.& Hostiensem & Io.andre.post eos in nouella. ¶ Ex prædictis ergo præmissis, concludo prædictum prædictos famæ restituere potuisse: quia in tali crimine potuisset dispensare episcopus: ergo & legatus potuisset: quia episcopus dispensat in adulterio, ꝙ est grauius: qa in ipso polluuntur due animæ, hic autem vnica. Itẽ quia ex adulterio grauior pœna imponitur quã pro crimine falsi: quia pro adulterio imponitur pœna mortis, vt instituta de public.iudic.itẽ lex cornelia. Sed pro crimine falsi est deportatio, & bonorum publicatio, vt.ff.ad legem corneliã de falsis. l.j.§.fin.igitur crimen falsi est minus adulterio.& facit quod not.ff.ad legem iuliam de adulterijs.super rubrica.& de statu monacho.c.ea quæ.de cle. excommu.c.latores.extra de iudicijs.c.at si cle. §.de adulteris. ¶ Per dispẽsationem enim ignoscitur culpæ, multo ergo fortius famæ restitui potest quæ est accessoria, extra de electio.& elect.c. venerabilibus, in fine.de regulis iuris.ca.accesso
5 rium.libro.vj. ¶ † Præterea, si senatus põt, ergo episcopus qui æquiparatur senatui.xvj.q.prima, c.ecclesia.fortius ergo & legatus. ¶ Præterea, in crimine prædicto videtur dispensatio præmissa legato.ex eo quia non est de casibus summo pontifici specialiter reseruatis, & sibi interdictis, qui certi & determinati sunt, & notatur in dicto.c.ꝙ translatione.& plenius in Speculato.de legato.§. nunc ostendendum. ¶ Transeat ergo dispensatio super dicto crimine.in generali legatione.sic igiẗ potest dispensare, & infamiam tollere, per ea quȩ dicta sunt.s̃. ¶ Nec obstat ꝙ dicitur, ꝙ solus princeps & senatus possunt infamiam tollere, & famæ restituere: quia verũ in criminibus, in quibus inferioribus nõ commissa dispensatio, in quibus autem est commissa potestas dispensandi, per cõsequens & restituendi famæ: cũ authoritate principis videatur hoc facere.igitur nihil obstat, vt clarè notat Ioan.xv.quæstio.iij.hi qui in gloss.si intelligas.in fine, facit extra de officio delegat.c. præterea. ¶ Et isto modo intelligantur, & saluentur opinio, Inno.& Hostien.not.in dicto.c.cum te.de re iudicata, & quod notat Archidiaconus in dicto.§.hinc autem.ij.quȩstio.iij.& Guil.in Spe, de legat.§.vltimo.versicu.hoc etiam no. ¶ Ex eo enim potuit facere legatus: quia ciuitas Assisij est

de terris

e ¶ Episcopus in omni crimine.episcopus põt dispẽsare sup infamia, an sit verum, vide plenè p Feli.in.c. cùm te.in.vij.col. in princi.extra de re iudi.& Cardi. Ale.in.c.hinc colligitur in.iij.col.ij. q.iij.vbi plenè vide Bal.in cõsi.ccc. in.iij.vol. Tho.di.

f ¶ In generali legationis mãdato. Adde inquantũ Bar. hic vult ꝙ legatus de latere, põt restituere famæ, nõ vt cardinalis, sed vt legatus de latere. Adde ꝙ disputat Ioã.de imo.in cle. ij.in.iiij.col. in.ij. q.de elect. An cœtus cardinaliũ possit restituere famȩ: & in.l. infamen.in v.col.ff. de publi. iudi.& plenè per Fely.in.c.cùm te. in.v.col.de re iud. & p Cardi. Alex. in.c.hinc colligiẗ in.ij.col.& sequẽ. ij.q.iij. An autem vicarij imperatoris, vel papæ possint restituere famæ, vide Bal.in.l. ij.C.de ped.iu.Pe. de ancha.in consi. cccxxxij.visis diligenter actis.in.ij. colũ.& plenè per Felyn.in.d.c.cùm te.in.viij. colũ.de re iudi.& in.c.cũ nobis.in.iij.col.de præscrip.& in.c. quæ in ecclesiarũ. in.xiij.col.de consti.Tho.

de terris ecclesiæ, in quibus vice Papa potest cognoscere de casibus laicorum, non autem posset, si non esset certa ecclesia, vt nota. Specu. de lega. §. nunc ostendendum. versi. sed nunquid legatus. Bartolus à Sazoferrato legum doctor.

SVMMARIVM.

1 *Si numero pecuniam alicui pro se recipienti, siue alteri eo præsente & uolente, rectè dicitur fieri numeratio.*

2 *Oculis & aspectu, dicitur quem recipere solutionem, licet corpore non tangat.*

3 *Testis si dicit numeratam fuisse alicui pecuniam, & alius dicat numeratam extitisse uxori eo præsente, huiusmodi testes probant.*

4 *Testi deponenti de facto proprio, quòd ipse fecit creditur.*

¶ CONSILIVM. XIX.

In quæstione pro posita[a] solum ad hoc allegare, & cõsulere intendo, an† testes examinati in dicta causa, probent inspectis dictis eorum. ad quod præmitto, quòd si ego enumerem pecuniam alicui pro se recipienti, siue alteri eo præsente & volente, rectè & propriè ei dicor numerare. vt. ff. de furtis. l. falsus. §. quòd si is. vbi dicitur cõtrectare, & furtum facere, si eo præsente & volẽte alteri numeratur. & certũ est quod furtum requirit cõtrectationẽ veram, vt. l. j. C. de furtis. cũ similibus ibi notatis in gl. ¶ Pro hoc facit quia nõ refert in manu tua ponam, an te volente ponã in scamno, vel in alio loco. †oculis enim & aspectu dicimur recipere solutionẽ seu numerationẽ, licet corpore nõ tangamus, vt. ff. de acquirenda possessione. l. iij. §. si iussisset. ¶ Itẽ præmitto quòd dicta testium debet intelligi, ita quòd nõ sint sibi contraria si possunt aliqua distinctione iuuari, vt extra de testi. c. cùm tu. & in prima constitutione. C. §. quibus. ¶ Nunc ad propositum Angelutius matthei primus testis, examinatus plenè probat cõtenta in articulo. ¶ Videndũ est, si habet contestẽ. secundus testis est Iacobus petrucij, q̃ dicit quòd numeratio[b] & depositio fuit facta dominæ Catharinæ, vt plenè patet. istud dictum potest habere cõtrariũ intellectũ primo dicto, scilicet eius qui dixit depositũ & numeratũ Francisco præsente isto Iacobo. sed quoniam (vt dictum est) †dicta testiũ debent intelligi vt non contradicant, est intellectus hic quòd numerauit dicto Francisco, cũ apud eum deposuerit, deponendo, & numerãdo vxori eo præsente & vidente. sibi enim verè numerat̃ oculis & aspectu respiciendo, licet manu non tangat, vt supra probatũ est: sicut si eo volente numeretur, aut poneret̃ in bancha, nemine accipiente sibi diceretur numeratum, vt dicto. §. si iussisset. ¶ Tertius testis est Cichinus nalducij, qui clarè & apertè probat prædicta, scilicet quòd illi Francisco deposuit in quodam sacheto, & quod dicta pecunia fuit numerata per vxorẽ, & q̃ ipsam recondita de mãdato dicti Francisci. certè iste testis optimè probat, quòd depositum fuit ipsi Frãcisco, & numeratio fuit facta eidem per dictũ modũ scilicet vxore cõnumerante, eo præsente & mandãte: & sic articuli sunt verè probati, & in testibus nulla est cõtradictio, quę ad verã concordiã non reducatur. Sed dicto Cichino obstat, q̃ ipse videtur testis in causa propria, & ad eum pertinet de prædictis cõmodum & incõmodum, eo q̃ tenetur dicto Bertulo actio. nego. gesto. ad quod respondetur primò†: quia de facto proprio interrogaretur, scilicet de deposito facto per eum, & si etiam seruus potest interrogari[c], vt. C. de quæstioni. l. interrogari. vbi est casus expressus in his terminis, & hoc casu (vide licet quãdo aliorũ testium dicta præcedũt) faciũt plenam probationẽ, vel saltẽ indicia, vt not. in d. l. interrogari. ¶ Secundò responde sic: per præcedentes testes probatum est, quòd domina Catharina accepit dictam pecuniam, sed per primũ fuit dictum, quòd hoc fuit de mandato dicti Francisci, per secundum fuit dictum dicto Frãcisco pręsente & vidente, non tamen mandante: vnde de hoc remanet dubium an mandato dicti Frãcisci, vxor acceperit per alios. apparet clarè quòd dicta pecunia non remansit dicto Cichino. si igitur dictum dicti Cichini non faceret fidem, quo ad numerationẽ: q̃a per hoc se eximit ab obligatione: tamen facit fidem super hoc q̃ vxor accepit de mandato dicti Francisci. de hoc enim nullum ad eum pertinet commodum vel incommodum quid enim ad eum, vtrum Franciscus vel vxor teneatur? certè nihil. vtroq; enim modo est ab obligatione exemptus. remanet ergo legitimus testis & sic per primum & tertium est probatũ quod Francisco mandante & pręsente vxor accepit, & sic verè ipsi Francisco fuit facta depositio, vnde debet cõdemnatio sequi. ¶ Præterea an sit locus delationi iuramenti videtur dubium, vt. l. admonendi. ff. de iureiuran. & C. eod. l. in bonefidei. vnde & si est delatum, & legitimè, ei standum est. Barto. à Saxoferrato legum doctor.

SVMMARIVM.

1 *Petitio in materia pignoris, & usurariæ prauitatis, quomodo debeat fundari in iure?*

2 *Testis productus per partem, est omni exceptione maior, & per partem ipsum producentem, non potest opponi.*

3 *Testes ad probandam usurariam prauitatem, quomodo debeant deponere?*

4 *Quæ sunt coniecturæ & præsumptiones ad probandum cõtractum fictitium & simulatum.*

¶ CONSILIVM. XX.

Viso libello[d] exhibito per Colam pucciarelli, siue eius procurato. contra Colã falabarchæ in curia Reuerendissimi patris & domini epi clusinẽ. in quo inter cætera petitur quoddam instrumentum venditionis & locationis cassari & annullari: tanq; factum in fraudẽ vsurarũ, & visis omnibus actitatis in causa prædicta, & dictis testiũ ab vtraq; parte productorũ, videtur indubitãter dicẽdum, per dictum dominum episcopũ vel eius vicarium pronunciandum esse secundum formã dictę petitionis. ¶ Ad quod examinãdũ videda sunt duo. Primò an petitio sit fundata de iure. ¶ Secũdò an sit probata. Ad primũ quod dicta petitio sit fundata de iure, probatur expresse p casum. l. emptionem. C. plus valere quod agitur. & per textũ extra de emp. & vendi. c. ad nostrã, & de pign. c. illo. in quibus dicitur manifestè† q̃ per istos vsurarios quãdoq; licet in veritate agat̃ quod sit pignus: tamẽ cõtractus emptionis & venditionis, est quo celebratur, quo casu p iudicẽ debet iudicari, secundũ id quod in veritate agitur. & in. d. l. emptionem. sic. no. & ita tenet Iacob. de are. ¶ Ad secundum an dicta petitio sit probata, quòd dictus cõtractus fuit fictitius, & simulatus, dicẽdum est quòd sic indubitãter: claris & lucidis probationibus. ¶ Primò hoc probant testes expssè producti p pte Colę falabarchæ, valet Cicharellus, & Cichus examinati sup secũdo articulo, hoc clarè & apertè dixerũt†, q̃ testes sũt omni exceptione maiores, cõtra quos nihil põt opponi: quoniã ipsa pars cõtra quã agitur, eos produxit, vt. C. de testi. l. si qs testib[9]. ¶ Secũdò est probata dicta intẽtio, ex testibus productis pro pte dicti Colę. nã isti vsurarij suos cõtractus ita clam & malitiosè faciũt, quòd vix possunt[e] de vsuraria prauitate cõuinci, vt. c. j. de vsur. in cle. †& ideo in istis quę nõ possunt ita liquidè probari: sufficit probatio p coniecturas, vt. l. ois. §. à barbaris. ff. de re militari. & est expressè in capitulo tua. extra de vsur. & c. in dioceli tua. ¶ Sed istę legitimæ coniecturæ sunt probatę, vt infra ostẽdetur.

4 ¶ †Prima coniectura est, q̃ dictæ possessiones

a ¶ In quęstione ꝓ posita. Adde q̃ istud consi. secundum ordinẽ perusinum est in. j. parte iudiciorum nu. xlviij. & pro cõsilio Bar. alle. Alex. in. l. falsus. §. sed si his. ff. de fur.

b ¶ Quòd numeratio. No. istud consilium Bar. pro cõcordia testiũ, quorũ vnus dixit numeratũ fuisse Io. alius vxori, eo pręsente. & Alex. i. d. l. si falsus. §. sed si his. ff. de fur. dicit q̃ si vnus testis deponat Titium mutuasse sempronio, alius verò deponat q̃ Titius de mandato Semproniȷ numerauit alteri, q̃ isti testes sunt contestes ad proban. esse numeratum Sempronio. & alleg. Bar. ĩ hoc consil. facit quod no. Pau. de cast. in consi. ccxiiij. ĩ causa quæ vertitur. q̃ no. ad ea quę ponit Fel. in. c. cũ tu. extra de test. & p Alex. in. l. inter stipulãtẽ. §. stichus. in. iij. co. & seq. ff. de ver. obli. Tho.

c ¶ Seruus põt interrogari. videno. per Paul. de ca. i. l. quicũq;. C. de ser. fugi. in vlt. col. & in. l. seruos. C. de testi. & in cõsi. ccc xxix. visa petitione prędicta. & in consi. ccclxviij. visis actis & actitatis. ad fin. de cuius veritate vide per Alex. & Iaso. in. l. ij. §. si absens. ff. si ex noxa. cã aga. & per Ias. in. l. j. C. de sum. tri. & fide ca. in repe. Padu. in pe. col. vbi cõcordantiæ &c. Tho.

d ¶ Viso libello. huiusmodi cõsiliũ secũdũ ordi. Perusi. est i. j. pte iudiciorũ. nu. xlix. & pro cõsi. Bar. alle. Ale. in. l. post cõtractũ. in ver. prima pſũptio. ff. de dona. & dicit ee nu. cxxj. & adde ad no. per Bar. hic. & eundẽ Bar. in cõsi. lxv. factum tale est. & in cõsi. lxiij. pponit̃. & p Barth. vero. ĩ tracta. de simula. cõtra. p totum. & Vitalẽ Neapo. in suo trac. clausularũ. ĩ clausula simulationis cõtract[9]. & vide Bal. in. l. si. in fi. C. mã. Tho.

e ¶ Vix possunt. adde plures cõcor. p Ias. in. l. si qs ex argẽtarijs. §. ptor ait ĩ pe. col. ff. de edẽ. & Fe. cor. in cõsil. ccxliij. in pñti cã. ĩ iij. col. in. iij. vo. & in consi. cxxxvij. licet multas. in vlti. col. in eo. vol. q̃bus adde Bart. in hoc cõsi. quod nõ allegãt ipsi. T. D.

a ¶ Vltra dimidiam. Vide p Bar. vero. in suo tracta. de si mula. contract. i. ij. psũptione. Tho.

b ¶ Promissio facta de reuerẽ. istud cõ siliũ sequit Alex. in. l. post cõtractũ in. ij. col. ff. de dona. in addi. ad Bar. & vide Bar. vero. in. d. tracta. suo in vj. psump. in. xx- iiij. col. Tho.

c ¶ Visa prima add e φ hoc cõsiliũ Bar. secundũ ordinem Perusi. est in. j. pte iudiciorũ. nu. qngen. Tho.

d ¶ In secunda petitiõe. Adde ad no. p Bar. in. l. ij. §. fin. ff. si cer. pe. & in. l. si debitorem. ff. de nouat. & in. l. non abstulit. C. de noua. cũ cõcor. de qbus p Alex. in. d. l. si debitorẽ. & ĩ. d. §. fi. & ibi plenius p Ias. in. v. col. adde ẽt no. p Bart. & doc. in. l. certi con di. §. si nũmos. ff. si cer. pe. cũ concor. de qbus p Alex. & plenius p Ias. in. l. li qs ita stipulat[9]. §. chrisogonus. in ix. co. in. vij. no. ff. de ver. ob. Th. di.

valent multum, vltra pretium in dicta vẽditione appositum. s. vltra dimidiam[a] illius pretij† cõuẽ- ti, vt probatum est per testes qui deponũt, maxi mè super tertio & quarto capitulo, φ est vna de præsumptionibus φ sit factum in fraudẽ vsura- rum, vt. d. c. illo, &. c. ad nostram. ¶ Secũda præ- sumptio est, ad probãdum φ sit factum in frau- dem vsurarum, promissio facta de reuendendo[b]: quia dictus Cola falabarchę dixit: Colę puciare li prædicto præsenti, & intelligẽti φ redderet si- bi dictũ Podere si ille redderet sibi dictam pecu niã. & hoc probatũ est per multos testes. ¶ Ter- tia præsumptio est confessio dicti Colæ falabar- chæ facta absente parte, vt. ff. de ędili. edicto. l. q ratio in fin. de adulteri. l. capite quinto. & ibi no. de libe. lega. l. non solũ. §. si liberationis verba. & ibi no. C. de cõfes. l. j. quod aũt iste Cola fuit con fessus, probatur p testes &c. ¶ Quarta præsum- ptio φ cõtractus sit fictitius & simulatus, est pu- blica fama, quæ facit semiplenam probationem secundum glo. iuris canoni. & ciui. & no. ff. de te- stibus. l. iij. §. idem diuus. & extra de appella. c. j. cum similibus ibi notatis. sed fama est per multos testes probata: ergo &c.

Angelus de amelia, decretorum doctor.
Bartolus à Saxoferrato legum doctor.
Franciscus tygrini de Pisis. I. V. D.

SVMMARIVM.

1 *Mutuum naturale & ciuile, quid sit, & qua actione posit agi?*

2 *Sententia, refertur ad acta.*

3 *Quando idem numerus quãtitatis reperitur in duabus diuer sis dispositionibus factis. & inter easdem personas, intelligitur de diuersis quantitatibus, & non de una & eadem.*

4 *Quando duæ causæ opponuntur ut respiciant unum finalem effectum, requiritur uriusq; causæ concursus, & si defi cit unum, totum deficere uidetur.*

5 *Dictio quocũq; uel omni meliori modo &c. quomodo in- telligatur?*

¶ CONSILIVM. XXI

c

VIsa prima[c] & secun da petitiõe, & forma fideiussiõis Cio li, Cicoli & omnibus alijs actitatis in causa pertinentibus ad hoc. ¶ Credo φ cõtra di- ctum Ciolum fideiussorem non possit fieri exe- cutio sententiæ latæ super secunda petitione.

¶ Ad hoc autem perfectè inuestigandum sciẽn- dum est, φ de iure cõmuni fideiussor iudicatum solui non tenetur facta mutatione causæ, vel rei petitæ. vt. ff. iudi. sol. l. cùm quærebatur. §. fin. sed in casu nostro est facta mutatio causæ. Itẽ & mu- tatio rei vt probabo: ergo fideiussor nõ tenetur. quòd sit facta in secunda petitione mutatio cau-

1 sæ. ostendo sic.† Certum est, φ quoddã est mutuũ naturale φ contrahitur numeratiõe & ex eo agi- tur certi condi. ex mutuo: & tunc causa actionis, est ipsa numeratio, vt. ff. de fideiusso. l. si quis pro eo. §. si nũmos. & de hoc loquitur totus titulus, si cer. peta. & notatur eod. titu. l. si à furioso in prin. primæ glos. ¶ Quoddam est mutuum ciuile, cui fauetur quandoq; naturale, vt si stipulor à te tan tum ex causa mutui, & numeratio sequitur, vel præcedit, quandoq; huic mutuo ciuili non fauet naturale, vt quia numeratio nõ sequitur, nec præ cedit, & his duobus casibus causa obligatiõis, & actionis ipsa stipulatio, & ex ea agitur nõ ex nu- meratione, vt. ff. de nouationi. l. cùm enim. plenè not. per glo. ff. si cer. peta. l. ij. §. fi. & eo. titu. l. cer- ti cõdi. §. quoniam. ¶ Sed in casu nostro, in prĩa cã vbi fideiussor interfuit, egit certi cõdi. ex sti- pulatione, proposuit enim mutuũ ciuile coadiu- uatũ à naturali, & sic causa stipulationis, seu obli- gationis est ipsa stipulatio. ¶ In secũda petitio- ne[d] egit cõdictione certi, ex mutuo naturali. Nã ista recognitio & cõfessio proponitur ad proba tionem mutui naturalis, nõ ad obligationẽ, cùm

ex tali cõfessione nõ nascatur obligatio, sed iam nata probatio. vt. ff. depositi. l. publia. in fin. no. per Cyn. de nõ nume. pecu. l. generaliter. ¶ Cum igitur in primo iudicio: causa fuit ipsa stipulatio. in secundo iudicio causa fuit numeratio, ergo cã mutata, & sic fideiussor iudicatum solui de iure non tenetur, vt. s. probatum est. &. l. nõ à iudice.

2 §. fi. ff. de iudi. ¶ † Secundò ad idem probatur sic: certum est φ sentẽtia refertur ad acta, vt. l. ait prę tor. §. j. ff. de re iudica. C. de sentẽ. quæ sine certa quantita. l. hæc sentẽtia. sed in actis causæ, scilicet in cõsilio domini Petri, & in replicatione partis, continetur quod causa est diuersa à prima: ergo sentẽtia videtur lata ex causa diuersa. ¶ Tertiò: quia posito sine præiudicio quòd esset eadẽ cau- sa: tamen hic talis actor non potest allegare. Cùm enim per dominum Petrum pronunciatum sit pro ipso actore, quòd causa sit diuersa, nõ potest modo dicere hoc non esse verum, vt. ff. de lega. j. l. si seruus plurium. §. primo. ¶ Quod autem sit

3 facta mutatio rei, sic probo.† quoniã idem nume rus quãtitatis, reperitur in duabus diuersis dispo sitionibus factis, & inter easdem personas de di- uersis quantitatibus intelligitur, non de vna & eadem. casus est. ff. de probationibus. l. quinqua ginta. nota. ff. de le. j. l. planè. el primo. §. sed si nõ corpus. ¶ Sed in primo libro, fit mentio de cen- tum quinq; florenis mutuatis per stipulationem promissis, & hæc est vna depo. ¶ In secundo fit mentio de centum quinq; florenis mutuatis atq; recognitis & cõfessatis: & hæc est alia depo. ergo diuersæ fuerũt quãtitates. & sic diuersæ res, ideo fideiussor de iure communi non tenetur. ¶ Nũc restat videre, vtrum per formam promissiõis sit in dictis casibus à iure communi in aliquo reces- sum, vt p hoc ipse fideiussor teneatur. Nam pro- misit omnem quantitatem ex qua esset cõdem- natus ex causis supradictis &c. Sed ĩ libello erat insertum mutuum naturale. Item sequens stipu- latio, & in sequenti petitione, fuit condemnatus reus ex mutuo naturali, vt prædixi: ergo verba stipulationis locum hic habẽt. ¶ Respondeo ta- men φ dicta verba nõ obstant. Nam debet intel- ligi ex prædictis causis conuictis, & simul cõcur- rentibus, hoc est ex stipulatione impleta per nu- merationem, hoc sic ostẽdo: quia quãdo duæ cau sæ opponũtur vt respiciãt vnum finalem effectũ: requiritur vtriusq; causæ cõcursus, & si vnum de ficit, totum deficere videtur. vt. l. si hæredi plures ff. de cõdi. institutio. & de rebus dubijs. l. si is qui ducẽta. §. vtrum. C. de impuberum & alijs substi-

4 tutionibus. l. penul. ¶ † Sed in proposito, istę duæ causæ ponũtur. vt vnam obligationem respiciãt: ergo &c. Sed in secũda petitione, deficit vnum. s. stipulatio: ergo totum videtur deficere. ¶ Præ- terea verba istius stipulationis, quæ dicũt ex cau sis prædictis sunt dubia, vtrum intelligãtur diui sim, an coniunctim. & sic debent declarari ex se- quenti libello, super quo stipulatio est interposi ta. vt. C. de diuersis rescript. l. j. de leg. j. l. si seruus plurium. §. fi. &. C. de transactio. l. si de certa. Sed nõ est dubium, φ illę duæ causæ. s. mutuum & sti pulatio ĩ libello ponũtur cõiunctim pro vna cau sa. s. pro stipulatiõe impleta per numerationem. dicta. l. cùm enim. & alijs supra allegatis: ergo in promissione debet intelligi cõiunctim, sed in pri ma petitione fuit proposita vna causa separata, ergo nõ vna cum prima. ¶ Nec obstãt illa verba posita in stipulatione petendorum coram do- mino Angelo. suisq; successoribus. quocũq; tem-

5 re & modo.† Nam ista verba quocũq; modo, nõ possunt intelligi quocunq; modo, idest quacũq; causa: lõga enim differẽtia est ĩter modum, & cau sam: cùm causa semper sit de præterito. vt. l. da- mus. de cõdictione indebiti. modus verò est de fu turo, vt no. ff. de condi. & demon. super rubrica. ¶ Sed in hac stipulatione, modus aliter accipit nã ista verba quocũq; tpe & modo veniũt ad de- terminationem illius particip ij petendorum. ¶ Voluit ergo dicere, siue petenẽ p modũ ordina rij iudicij

¶ Clausula quo- cunq; mõ. nota φ hmõi clausula, quo cũq; mõ, vel omni meliori mõ, nõ in- telligit quacunq; cã, vel omi melio- ri cã. ita Bar. hic φ not. & ideo cauti aduocati dicunt, quocũq; mõ. & cã. & c. q̃ no. ad dicta p Feli. in. c. cũ sup. in vlt. col. de offi. deleg. & Alex. in cõsi. cxxj. in. j. vo. ¶ Qũo aũt intelli gat clausula, quo- cunq; & qualiter cũq;: vide Gemi. ĩ c. ij. de pben. in. vj. & ibi Pe. de anch. & Phi. de frãchis. in. c. ad hoc de ap. ¶ Qũo verò intel ligat clausula, quo ties & qñcũq;: vi- de plures cõcor. p Ias. in. l. petens. in iiij. col. C. de pac. & plenius p Feli. ĩ. c. cũ accessissent in. xiij. col. de con- sti. qbus adde do. Fabi. de monte. in suo tract. de emp. & vendi. in. iij. qõ. iiij. partis. princi. & Bal. in cõsi. cc- liij. in. iij. vol. inci. ad euidentiam. in fi. Tho.

rij iudicij, offerendo libellũ, siue petẽdo instrumẽtum executiõi mãdari ex forma statuti: siue faciẽdo eum condemnari ex prima cõfessione. modũ ergo petendi, voluerunt contrahentes denotare, nõ diuersitatẽ causarum, ꝙ patet ex dicto participio petendarũ, ꝙ determinatur. Itẽ ꝙ est futuri tẽporis, & cã est de præterito, vt dixi. ¶ Circa verò diuersitatẽ rei petitę nil est innouatũ per stipulationẽ. Nã oĩa verba stipulationis, referũt se ad quantitatem in petitione contentã, sed in secũda petitione, fuit diuersa quãtitas: ergo &c. vt dixi. ¶ Nõ ob. illa verba. & secundò promisit soluere omnẽ pecuniæ quantita. in qua ipse Ciolus fuisset cõdẽnat⁹ ex causis supradictis: qa dicta verba gñalia omnẽ pecuniæ quantitatẽ[a] &c. debent intelligi si ex vigore petitæ quantitatis in primo libello descendit, vt occasione expensarũ, vel interesse, vt probatur in. l. si ex pluribus. in prin. ff. de solu. & fideius. l. si quis ꝓ eo. §. si nummos. Cùm igiť in secunda petitiõe, sit diuersa causa & diuersa quantitas nõ procedens ex prima, patet quòd in hac causa, fideiussor nõ fuit acceptus, & sic cõtra eum executio non potest fieri. Barto. à Saxoferrato legum doctor &c.

¶ Tutor qui est datus existentibus legitimis, nulliter est datus: & ideo si nõ administrauit tutelã, non tenetur, & põt ab administratione desistere.

SVMMARIVM.

1 *Tutor habenti tutorẽ, non potest dari, & tutela esset ipso iure nulla.*

2 *Tutor nulliter datus, si nõ administrauit tutelã, nõ tenetur.*

¶ CONSILIVM. XXII.

IN quæstione qua dicitur[b] fuisse datum tutorẽ per iudicem, & postea ad petitionem cuiusdã fuit reuocat⁹. ¶ 1 † Visis, q̃ vidẽda fuerũt, videtur de iure dicẽdũ ꝙ datio tutoris facta de dicto Cicholo sit ipso iure nulla, ꝙ patet: qa datus est tutor habenti tutores legitimos, scilicet auunculos qui hodie in tutela præferuntur agnatis remotioribus in gradu, vt in auť. de hæred. ab intest. §. de his. posita. C. de legi. tut. auť. sic hære. & sic patet ꝙ in donatione fuit erratũ: ergo datio fuit nulla[c]. ff. de tuto. & cura. dat. ab his. l. si tutor petitus. ¶ 2 † Ex hoc sequitur ꝙ si non administrauit tutelam, dictus Cicholus nõ tenetur. casus est. C. qui da. tut. pos. l. si sororis. nec ei nocet si cœpit administrare. ¶ Præterea, sponte sui compulsus nõ potest ab administratione desistere, vt. ff. de eo qui pro tu. l. j. §. fi. ¶ Nec obst. decretum factum, & quia vnus ex dictis auunculis fuit extrane⁹: quia remanet alius auunculus qui excludit dictum Cicholum. Bar.

SVMMARIVM.

1 *Quælibet appellatio est permissa, nisi uideatur prohibita.*

2 *A sententia condemnationis in materia falsitatis, an possit appellari?*

¶ CONSILIVM. XXIII.

IN quæstione qua quæritur[d] an ser Leonus possit appellare à sententia cõtra se lata. ¶ Secundò, an si potest appellare, quę sentẽtia sit ꝑ iudicem appellationis ferenda. ¶ Circa primum, viso processu contra dictũ Leonũ, & socios facto: ei⁹ tenore diligẽter inspecto, videtur indubitãter de iure dicendũ, ꝙ dictus ser Leonus appellare possit. ¶ 1 † Hoc aũt ostenditur sic, certũ est, ꝙ de iure cõi habemus regulã generalẽ ꝙ à qualibet sententia possit appellari, nisi reperiatur expressè ꝓhibitũ, vt. l. à procõsulibus. & . l. & in maioribus. C. de appel. sed in casu nostro, non est prohibita appellatio de iure communi, vel speciali: ergo &c. ¶ De iure communi qa non pro omni falso prohibetur appellatio,[e] sed solũ pro falsa moneta: in alijs non supponentibus vnam monetã pro alia, hoc non reperitur prohibitũ ergo &c. ¶ Itẽ nec de iure municipali ciuitatis. Tuderti prohibetur appellatio si quis cõdemnat⁹ fuerit pro falsitate: sed iste ser Leonus non fuit pro falsitate condemnatus, imò pro delicto nullo & non punibili condẽnatus est, & non pro aliqua iusta causa. ¶ 2 † Nã si rectè inspiciantur verba statuti ciuitatis Tuderti, & inspiciantur verba condẽnationis: dictus ser Leonus dicitur mãdasse, & cõsiliũ dedisse postq̃ prędicti omnia deliberauerant: & sic dedit consiliũ[f] ei qui aliâs erat facturus. ꝙ factũ non est punibile de iure, vt optimè probať inst. de obl. quæ ex deli. nasc. §. ope. & . l. sæpe. in fin. ff. de ver. sig. & . l. j. §. persuadere. ff. de ser. corre. & ibi no. ¶ Nõ ob. si dicatur ꝙ hic fecit plus, qa mandauit. Nam hoc casu mandatũ factũ ei qui deliberauerat: idẽ est quod consilium: vt. l. ij. in fi. ff. mand. & ibi gl. no. & tunc si bene aduertas non obst. no. per Dy. in. c. nullus ex cõsi. extra de reg. iur. lib. vj. idẽ debet intelligi in delictis, q̃ sola animi corruptione committuntur, vt serui corrupti, vt. d. l. j. §. persuadere. no. ff. de iniur. l. nõ solũ. §. ꝓculus. prout est in litera, volenti. sed qa illa litera videtur approbari per gl. in. d. l. sępe. posito quod esset vera illa litera. §. ille etiam haberet locũ in iniurijs, quę deferuntur seu inferunt circa personã, non in delicto cõmisso circa rem, vt furtũ, vt expressè diciť in glo. ¶ Non obst. si dicatur hic fecit plus: quia dedit auxiliũ &c. vt in inquisitione continetur. Nam quantum ad dictũ ser Leonũ, nil releuat: qa in inquisitione nullatenus declaratur ꝙ auxilium dedit nisi ꝙ dedit auxiliũ prędicto modo: scilicet mandando: & consulendo: & sic videtur incertũ in inquisitione deductum. Bar. à Saxoferrato legum doctor.

SVMMARIVM.

1 *Plures inquisiti cum clausula de auxilio & fauore, an referatur ad omnes uel ad quem eorum?*

2 *Qui præstat fauorem uel opem percussori, nõ est nec potest dici percussor.*

3 *Si inquisiti singulariter insultando & percutiendo deliquerunt: an debeant puniri, ex quo principaliter uel in consequentiam deliquerunt?*

¶ CONSILIVM. XXIIII.

EX facto proponitur[g] ꝙ. xij. homines officio iudicis inquirantur: quòd quilibet ipsorum cũ armis offendibilib⁹ fecerũt insultũ contra Mart. Io. Phi. & Frã. & quòd quatuor ex dictis insultãtibus percusserunt dictum Fran. cũ hasta, & vnus ex ijsdẽ percussoribus percussit eundem una alia percussione: & ꝙ omnes inquisiti prędicti. & quilibet ipsorũ exceptis duobus ex primis percussoribus percusserunt dictum Marti. Ioan. Phi. & Fran. & ad prædicta omnia & singula committẽda, vnus alteri, & alter alteri dederunt & ꝑstiterũt auxilium, cõsilium, & fauorem, opẽ, & operã efficacem. Modo dubitatur, vtrũ dicta clausula de auxilio, & fauore cõplectatur in quolibet dictorũ inq̃sitorũ pręstitisse auxiliũ & fauorẽ quibuscunq; alijs inquisitis ad supradicta per se, & quilibet ipsorũ cõmissa. & qualiter ipsa clausula cõsiderari debeat, & ad quos & ad quid referať? ¶ In quæstione prędicta sine dubio dicemus clausulã referendã esse singulis, & ad quęmlibet ex inquisitis. Nã cũ proponatur reciprocam. i. vicariam pręstationẽ auxilij, & cõsilij intercessisse inter inquisitos prędictos: nec sit ratio qa magis ad vnũ quare ad aliũ referatur: ad quẽlibet eorũ est referãda prestatio auxilij supradicta, vt. ff. de vulg. & pup. l. iã hoc iure. & . l. ij. §. q̃squis. C. e. & de leg. j. l. talis scriptura. in fi. & de iurisd. om. iud. l. si idẽ cũ eodem. & ibi no. hunc etiam intellectũ inducũt illa verba in inq̃sitione apposita, videlicet vn⁹, alter, & alter alteri. Nam quilibet ex. xij. inquisitis,

BB

a ¶ Omnẽ pecu. q̃ti. Adde ꝙ dicit Bar. hic, ꝙ verba oẽm pecuniæ q̃titatẽ. restringunť ad petita pręambula in primo libello, & nõ in secũdo. adde not. ꝑ Bart. in. d. l. si qs pro eo. §. si nũmos. ff. de fideius. & Mod. in. l. si furioso. in prin. ff. si cer. pe. & Bal. in. l. fi. in fi. C. ad mace. ¶ Et adde ꝙ verbũ oẽs, recipit modificationẽ Oldr. in cõsil. cclxxviij. q. est ĩ pe. col. in fi. Itẽ verbũ oẽs cõprehendit ea quæ possunt venire ex natura sermonis. vide Barto. in. l. q habebat. ff. de leg. iij. & Bal. in. l. à ꝓcuratore. C. man. Itẽ verbũ oẽs, restringiť ad pręsentia pręterita, & futura, & vide plenè per Frã. cur. ĩ cõsi. lxix. uisis duob⁹. in. iij. col. & Spe. ĩ tit. de depo. §. decimo. ver. sed pone. & Alexã. in. l. ĩter oẽs. in fi. ff. de satisda. cog. & ibi uide apostil. Tho.

b ¶ In qõ. qua diciť. Adde ꝙ hoc cõsi. secundũ ordinem Peru. est ĩ. j. parte iudici. nu. lj. Tho. Diploua.

c ¶ Datio fuit nulla. Adde not. per Bart. in. l. si tutor. ff. de tut. & cu. da. his. & in auť. matri & auię. ĩ. iiij. co. & ibi scripsi. C. q̃n muli. tut. offic. Et ibi Abb. in. iij. co. põit de legitimo, q se intromitteret in tutela, & administratiõe existẽte matre ꝑ eandẽ rõnẽ. Et an tutor possit ꝓpria authoritate se exonerare, & dare tertio? ad hoc vt nõ teneať? vide Paul. de cast. in consil. cxl. inci. ad bene examinã. in. iiij. dubio. & ad de no. per Bart. & quæ ibi scripsi in consil. cxlv. factũ sic se habet. Tho.

d ¶ In qõne qua q̃riť. Adde ꝙ istud consi. secũdũ ordinẽ Peru. est ĩ. j. ꝑte iud. nu. lij. Tho.

e ¶ Prohibeť appellatio. Inquantum Bar. vult, ꝙ ꝓ falsa moneta condẽnat⁹ nõ potest appellare? adde tex. in. l. j. in prin. C. de fal. mone. & ibi gl. & Sali. & Spec. in ti. de app. §. ij. ver. xxix. tñ nota limitationem, quã dat Bar. hic ad illã legem non habere locũ in supponentib⁹ unã monetã ꝓ alia, quòd si cõdẽnati possunt appellare. ¶ Et not. Bar. hic quę adde ad not. in. d. l. j. & adde ꝙ consuluit Raph. cu. in consi. cxxxviij. ĩ. c. quã maximè. in pe. & vlt. colũ. ubi facit differentiã de pœna falsificãtis monetã, et in supponẽtib⁹ unã ꝓ alia et plura vtilia scripsi in. d. l. in maioribus lata. Tho.

f ¶ Dedit consiliũ. Adde inquantum Barto. uult ꝙ si qs dedit consiliũ vt quis faceret monetã, si aliâs erat facturus, non debet puniri de falsa moneta. q̃ adde not. p Bar. in. l. is q ope. ff. de fur. et ibi scripsi. uide Ange. de are. in. §. interdũ. insti. de obl. q̃ ex deli. nasc. et Ioan. de imo. et Fran. de are. in. l. si stipulat⁹ fuerit. ff. de uerbo. obl. Tho.

g ¶ Ex facto ꝓponiť. Adde ꝙ hmõi consiliũ secũdũ ordinẽ Perusinũ est in. j. parte judiciorũ nu. liij. et est in x. uol. cõs. in char. cccxviij. et ad dicta per Bar. hic, uide eũdẽ Bar. in. l. q seruo. §. si duo. ff. de fur. et Ale. ĩ cõ. xv. in. j. uolu. uiso processu. Tho.

vnde & aliter dici potest vt.ff.de leg.iij.l.q cōcubinā.§.cū ita.& de leg.ij.l.si ita relictum.in princ. & ibi no. Modo restat videre, quid in proposito themate pmissa clausula debeat operari:&an prędicti inq̄siti debeāt & possint de auxilio, & fauore puniri: videtur probabiliter dicēdū puniri nō posse. Nā licet plures rei debēdi, & insolidū obligati videanť φ ambo fideiubere inuicē: tamē huiusmodi tacita fideiussio nō producit iter eos officiū obligatiōis, φ patet quia si vnus soluit insolidū nō repetit à correo p actus mādati, vt.ff.ad vel le.l.vir vxori.§.fi.& solet notari.C.de duo.reis.l.j.sic & in pposito, cū omes & singuli inq̄siti fuerint principaliter delinquētes, & qualis qualis fauoris auxilijq; præstatio precesserit nō producit obligationē ex principali debito & consequēter punitionē ipsius auxilij vel fauore cū solūmodo principale delictū, & principalis obligatio sit attendēda, & nō q̄ ex cōsequētia procedit, vt.ff.de aur.& arg.leg.l.& si nō sint.§.perueniam⁹.& accedit in hoc.ff.de iniu.l.prætor edixit.§.si dicať. vbi diciť expresse φ principalis causa attenditur, nō alia. ¶ † Secūdō: qa is qui pbet fauorē, vel opē percussori nō est percussor, nec pōt dici percussor, vt.ff.de fur.l.is qui opē.& de iniur.l.nō solū. §.si mādato.& .§. proculus. Cùm ergo singulariter dicti inquisiti percusserint, non possunt dici percussoribus auxiliū prebentes, eo ipso φ percusserint: qa idē factū nō pōt parere duos effectus seu eadē percussio facta per quēlibet, nō pōt censeri diuerso iure, videlicet iure percussoris, & iure fauorē prebentis, vt.ff.de vsuc.l.eum qui ędes.in prī.de cōdi.& demō.l.titię si nō nupserit. ¶ † Preterea, q̄stio psens satis videť determinari.ff.de fur.l.q seruo.§.si duo.ubi uideť φ si duo serui diuersorū dn̄orū, sibi inuicē persuaserint, & simul animo fugerint alter alteri⁹ nō est fur. sic & in pposito cū oes inq̄siti fuerint principaliter delinquētes & ex facto pluriū cōsumať delictū φ quidē delictū per alterū solū, cōsummari nō poterat iura dicūt φ oēs insolidū principaliter teneňť, & nō accessoriè.ff.ad.l.aql.l.ita vulneratus.§.cū plures. & de fur.l.vulgaris.§.si duo.& accedit.ff.arb.fur.ce.l.si plures. Cū ergo prędicti inquisiti singulariter insultando, & percutiendo deliquerūt debēt de eo φ principaliter deliquerunt puniri, nō attēta consequētia q̄ ex facto principali posset insurgere. Nā illa cōsequētia effectū nō pducit vt superi⁹ est expressum.& facit.ff.de sol.l.si duo.§.& q̄ gn̄aliter.& ad præmissum intellectū facit generalitas verborū inquisitionis, & obmissio ipsa auxilij, & fauoris, vt possit cōcipi an fauor fuerit pręstitus aliter vel alio modo φ principaliter in delinquēdo.auxiliū enim multifariè pstať, & armis, & manu clamoribus, & obiectu corporis vt.ff.ad sylla.l.cū dn̄s.cū simi.& sic cū inq̄sitor fuerit vagatus circa vltimam partem inquisitionis, aliàs alteram partem inquisitorum non pergit inquisitio ad vigorē iudicij, vt.ff.de iniu.l.pretor edixit. in prin.&.§.φ autem prætor ait.cum simi.

a ¶ In dubium reuocatur. Adde φ istud cōsiliū, secūdum ordinem Perusinū est in.j. parte iudiciorū, num. liij. Tho.

b ¶ Adherētes subditi. Vide Barto. in.l.nō dubito.ff. de capti.& Andr. barba.ī cōsi.xj. in ij.vol. illud afferā in mediū. in pen. col.& Ludo.ro.in cōs.ccccxvij. in pposito sensu. Th.

c ¶ Statuto ciuitatis. Adde φ istud cōsiliū secūdū ordinē Perusinū est in.j. parte iudiciorū nu.lv.Tho.

d ¶ Quòd vbi lex. Adde φ Barto. in l.pretor ait.§.j. in fi.ff.de no.ope.nū. videt sentire cōtrariū.vbi dicit, φ q̄n nullitas actus respicit alteri⁹ piudiciū φ eius cui imponiť pœna, act⁹ nō est nullus, vt.l. filiosa.§.fin.ff. de fal. & de re iudi.l. non videť dolo facere.& ideo si tibi cōtingat in facto, aduertas ad dictū Bar.hic.

¶ Et an q̄n lex, vel statutū phibet actū fieri, deinde pcedit īponēdo pœnā facięti talē actū an p impositionē pœnæ videať velle φ actus remaneat valid⁹ vel inualid⁹? examinant Bar. & doc.in.d.l. prætor ait. cū cōcor. traditis ibi p Alex.et ibi etiā p. d.meū.et pcepto. d.Ias.in pe. col. in ij.no.quib⁹ adde Bart. in hoc cōsil. de quo nō faciunt mentionem. Tho.

❧ SUMMARIUM. ❧

1 Adherentes qui dicantur?
2 Sequaces, & participes, & corporales, qui dicantur?

¶ CONSILIUM. XXV.

In dubium reuocatur[a] qualiter intelligātur adherentes. ideo vide tex.in corpo.de hære.et fal. ibi.φ nunc † ex hoc no.significatum huius verbi adherentes, illi enim propriè dicuntur adherentes, qui sunt eiusdem velle sponte cuius est principalis.de hoc est tex.in.c.apostolicæ. de re iudi. lib.vj.& vide bonū tex.in aut.de alie. et emphy. §.economos.et hoc est vtile pro capitulis pacis, quæ quotidie inter ciuitates vertūtur. Nam vna alteri, et altera alteri promittit non offendere ciuita.nec suos adherentes.intelliguntur autem adherētes, subditi [b] ciuita, et illi qui spōte sunt eius dem velle cui⁹ est ipsa ciuitas. ¶ Quid autem importet verbū sequaces, vide tex.in.c. conquæsti.
2 extra de senten.exc. ¶ † Qui autem dicantur participes, aut se cōtinentes, vide text.in.l.j.C.si rec. prouin. Corporales autē illi dicuntur qui caput seu principiū alicuius facti, siue rei tenent, pquo vide tex.in.l.ij.§.si quis verò homines.ff.vi bon. rapto.quæ faciunt ad multa.Bart.

❧ SUMMARIUM. ❧

1 Procurator producens testes, an debeat puniri ex for ma statuti, uti principalis?
2 Statutum imponens pœnam, an & quando sufficiat ad annullandum actum.

¶ CONSILIUM. XXVI.

Statuto ciuitatis[c] Senarū cauetur, φ nullus præter prīcipalē producat testes sub pœna.xxv.li.† Quidā pcurator produxit testes in quadā causa pcuratorio nomine. Quæritur an talis productio valeat? Rn̄d. indubitanter φ nō: qa factū lege vetante, vt.l.nō dubiū. C.de legib.& si dicatur statu.vltra procedit pœnā imponendo, & sic valet φ fit per.l.fi.ff. de diuor.& ibi no.per Richar.malū.& φ no.per Cyn. in.l.nō dubium.in fi.† Ad id dico, φ vbi lex[d] vltra procedit pœnā imponendo actus est nullus. firmiori ratiōe, ex quo pœna imponiť: qa illud sufficit ad annullādū actū.ff.de his quæ pro nō scrip. habē.l.j.vbi est casus expressus. Non ob.l.fin.de diuor.qa est in pos.pœnę, apparet φ lex voluit valere diuortiū factū, ex hoc patet, φ sensit quòd diuortiū valebat, aliàs de iure cōmuni secūdo viro, si primū matrimoniū durabat aliud matrimoniū nō valuisset.& istā rationē pōit ibi tex. expressē. Et diffinitio quam dicti doc.faciunt videlicet aut pœna imponiť actui phibito de iure cōmuni, aut prohibito de iure speciali nil valet, qa est contra tex.& gl.in.l.ptor ait.§.j.& ibi no.in gl.ff.de ope. no.nūc super verbo expressum. Nā eo ipso φ imponitur pœna destructionis, videť vetare ne fiat & annulletur factum: & cōstat φ interdictum de no.ope.nū.est de iure speciali extraordinario, vt l.prouinciali.eo.titu. ¶ Præterea, illa distinctio.l. non probatur.qa.d.l.fin.de diuortijs, nil facit, vt dixi. Hoc etiā in proposito scilicet, φ pductio testium non valeat. Probatur alia ratione ineuitabili: qa procur.nō habet mādatū ad hoc. Nā in generali mādato, nō venit aliquid φ sit pœnale[e] vt l.si procurator.de condi.inde.cū si.etiam sic hæc productio quę est pœnalis non ualet.& si mandatum rectè inspiciatur: dictus procurator non habuit mandatum[f] speciale ad producendum testes sed ad uidendum iurare testes.concluditur ergo φ dicta productio tanφ facta contra statutū à nō habente mandatum.est ipso iure nulla.Bart.

e ¶ Quod sit pœnale. Aduerte φ hoc non est pœna le domino, sed pcuratori. & ideo hoc dictū Barto. hic est singulariter notan. Tho.

f ¶ Mandatum speciale. Contra hoc dictū Bart. facit.l. si rē mobilē.&.l. ad legatū.ideo nota hoc dictū Bart. Tho.dip.

g ¶ Queritur. Adde φ istud consil. secundū ordi.Perusi.est in.j. parte iudicio. nume.lvj. Thomas.

❧ SUMMARIUM. ❧

1 Si pars fecit iurare testes in dilatione, nunquid post dilationem possint examinari.
2 Testis qui iurauit ad instantiam partis potest examinari in uita ipsa, & absente ad instantiam partis aduersæ.
3 Non fit probatio, per iuramentum.

¶ CONSILIUM. XXVII.

Quæritur[g] si dilatio est assignata per iudicem, in quam actor & reus debeant probare quicquid volunt. Si actor fecit iurare testes in dilatione, & non deponere. † nunqd post dilationem possint deponere? Et primò videť φ sic: quia ex quo coram iudice iurauerunt non est in potestate producentis, sed iudicis examinare: quia eos examinat in secreto partib⁹ absentibus. Item quia post iuramētum, iudex debet testes examinare ad instantiam partis aduersæ, etiam si is qui

is qui produxit resistat, vel absens sit. ergo habetur
pro recepto post iuramẽtum: aliâs non examina
2 ret † seu iudex ꝓducẽte inuito, vel absente. & hoc
probatur. C. de testi. l. si quãdo. & ibi not. vnde fe-
cit producẽs ꝙ potuit faciẽdo eos iurare. & ideo
dilatio ea non præiudicat cum per iudicẽ nõ per
eum stetisse videatur, q examinare distulit argumẽ
to. ff. ex q. cau. maio. l. sed & si ꝑ pretorẽ. in prin.
&. §. ait pretor. & in aut. vt spõ. larg. §. hic quoq;.
¶ Itẽ probationũ facultas, non est angustanda.
C. de hæret. l. quoniã. Itẽ cùm testes produxerit
in iudicio, & iurare fecerit: ꝓcedere debet exami
natio sine tẽporali dãno. ff. de iud. l. ij. §. in oĩbus.
¶ Econtra videtur primò: qa dilatio amplius q̃
semel nõ est concedẽda, nisi ex causa. ff. de fer. l. j.
& ibi no. vnde cũ sine noua dilatione, nõ possint
testes deponere: meritò non est petendum. arg. d.
l. j. ¶ Secũdò qa quis vltra terminum nõ auditur.
ff. ex quib. cau. ma. l. sed & si per prætorem. sed si
dum decreto. &. C. de accu. l. si ea. & de remis. pig.
l. si eo tempore. ¶ Tertiò: qa imputatur ei qui se
arctauit. ff. si quis cau. l. ij. §. si quis eã. & de seipso
queri debet: qa à nullo alio deceptus est. ff. de rei
vẽ. l. nã & si actor. de actio. emp. l. j. ĩ fi. ¶ Itẽ si est
actor, ei est magis imputandũ: qa ꝓbatiões debet
secũ afferre. C. de prohib. se. pec. l. j. ¶ Itẽ si reus
nõ debet in sua potestate cõferre, vt differat q̃tũ
vult, vt. ff. de iurisdi. om. iud. l. si idem. §. j. ¶ Vlti-
mò videtur determinari per. l. si quando. C. de te
sti. vbi dicitur ꝙ vltra. xv. dies non debent testes
obseruari. ex quo colligitur, ꝙ ex tũc sit actor in
summa negligentia, adeò etiã ꝙ si per iudicẽ sta-
ret nõ audiet, vt. d. l. fi. in fi. ¶ Itẽ iudex nõ debet
se in causa intromittere, vtraq; parte silente. ff. de
iudi. l. inter litigatores. &. C. de iud. l. properãdũ.
§. & si quidẽ. in gl. quę incipit, iure isto. ĩ fi. & no.
C. de testi. l. si quando. in glo. quæ incipit si nõ sit
3 ille. ¶ † Nec ob. si obijciatur, ꝙ iurauerunt in ter-
minum: qa nihil operatur, datus fuit enim sibi ter
minus ad probandum ꝙ non intelligitur de iura
mento testium, solummodo, sed de effectu proba
tionis. Constat enim ꝙ per iuramentum non fit
probatio: vnde videtur de depositione cogitatũ.
argu. C. de leg. & consti. l. non dubium. ¶ Itẽ iu-
ramentum testium, & depositiones exigũtur. Nõ
enim sufficit vnũ sine altero. Et ideo dicitur in. l.
ꝙ testes iurati deponant. C. de testa. l. fi. in fi. &. l.
hac consultissima. §. pen. per quod dominus Ioã.
fasiolus de Pisis hanc quæstionem determinauit
de facto consultus. ¶ Sunt igitur inseparabilia &
indiuidua, iuramentum & depositio & non suffi-
cit partem fecisse. arg. ff. fami. erci. l. hæredes. §. an
ea per quod cõcluditur ꝙ nec etiam iurasse videtur
ex quo in dilatione iurauerunt tantùm, & non
deposuerũt. arg. d. l. &. C. ad sylla. l. cũ syllanianũ.
in fi. &. ff. de edẽ. l. j. §. edenda. Habetur ergo totũ
pro omisso, cũ vnum omittitur. ff. de transl. l. cũ. ij.
§. si prætor. ibi no. in vltima gl. & insti. qui. mo. te
a sta. infi. §. ex hoc. & ibi no. In qõne ista, [a] domin⁹
Ray. de forli. determinauit testes debere examina
ri non obstante dilatione: qa actor fecit ꝙ nõ po-
tuit testes inducendo, & faciendo iurare. Id autẽ
ꝙ postea debet sequi, scilicet examen est faciẽdũ
motu iudicis, & eius officio. cùm testes citati, & iu
rati debent reddere secretum iudiciũ, & in secre-
to examinari, vt in Daniele. & etiam. C. de testi. l.
nullum. ad illud verò ꝙ dicitur. C. de testi. l. si qñ.
potest responderi ꝙ. d. lex non intelligitur in di-
latione data à iudice. Sed cùm testes interdum
de longinquo proferuntur seu producuntur, & vel
lent recedere ne uagentur curæ familiari, & ꝓprijs
negotijs: tunc enim lex dat dilationem in fauore
testium. xv. die. iiij. intra quos iudex tenetur fa-
cere examinari: ꝙ si nõ facit tenetur, vt ibi no. do.
Ioã. de Senis consuluit contrarium per iura su-
perius alleg. in. ij. parte quæstionis. domi. Dy. de
mugello determinauit ꝙ recipi possunt. argumẽ.
ff. de bono. pos. ex test. mil. l. ij. ubi dicitur ꝙ qui
est receptus ad iuramentum, ad totum videtur re
ceptus. Dyn.

a ¶ In questiõe ista. Adde dominos de rota ĩ deci. lxxiij. inci. licet et pleni⁹ et ĩ deci. ccccl xv. extra Rotam. et ꝑ Fel. in. c. licet causam in. xiiij. col. et seq. de proba. vbi plenissimè ponit materiã. cui adde Bar. hic, et Philip. franc. in. c. pia. §. si quis igitur. in vj. colũ. de exceptio. lib. vj. Tho.

b ¶ Reuerendo. Adde ꝙ huiusmodi cõsiliũ secũdũ ordinẽ Perusinum, est in prima parte iudiciorum num. lix. Tho.

SVMMARIVM.

1 *Vtrum prior hospitalis laicus, sit exemptus posito q, hospitale sit exemptum.*
2 *Licentia intrandi propria authoritate in possessionem, põt uti cõtra hæredẽ & cõtra ecclesiã, sicut cõtra defunctũ.*
3 *Verbum de bonis est significatiuum possessionis uel detentionis, & non dominij.*
4 *Verbum reuocato precario, quis dicatur rationabiliter possidere uel non?*
5 *In dubio an res sit exempta uel nõ, episcopus est iudex competens.*
6 *Ecclesia si est exempta. an sit exemptus prælatus?*

¶ CONSILIVM. XXVIII.

b Reuerendo [b] viro do
mino Buctio de Petralongua Spoleti
ducatus, in spiritualibus vicario & lo
cum tenenti. D. Iac. de prato iudicis dictæ curiæ.
Barto. à Saxoferrato legum doctor licet minim⁹
nunc actu legens Perusii salutem, ad uota, literas
vestras recepi. & acta causæ appellationis uerten
tis inter dominũ Thomã benedicti priorem hos-
c pitalis Sanctæ Mariæ de Charitate, & eius pro-
curatorem ex parte una appellañ. & ser Petrum
succij, & ei⁹ procuratorem ex altera parte, quam
mihi de partium uoluntate, uestra commisit pru-
dentia, & puncto scripto, uidelicet quæ sint par-
tes iudicis uisis constitutio. & consuetudi. ducalis
curiæ, & actitatis in ipsa causa & iuri. & allegatio
ni. utriusq; partis. quam commissionem uestri ac-
ceptaui. & uisis omnibus actis & iurib⁹ mihi trãs-
missis, & allegationibus utriusq; partis, & etiam
auditis sæpe allegationibus, quas aduocati par-
d tium prædictarum personaliter coram me facere
uoluerunt. ¶ Christi nomine inuocato dico &
consulo, ꝙ partes iudicis debent esse tales, ui-
delicet ꝙ inter dictas partes pronuncietur per di
ctum dominum Thomam & eius procuratorem
male & iniustè appellatum: & per dictum domi-
num iudicem esse benè, & iustè pronunciatum &
iudicatum. Ad hoc autem dicendum me mouent
rationes infrascriptæ. sed vt bene adducantur du
bietas habetur, & pendet ex duobus. Primò cùm
e ille prior accusetur ex proprio delicto cõmisso &
accusando illum accusatorem in sua inscriptione
apparet ꝙ non agitur de obligationibus uel fa-
cto ecclesiæ, sed de obligatione ipsius prioris, &
ex ipsius facto orta, vt. l. neq; interdicto. de regu.
iur. de tab. exhib. l. penul. quòd vi aut clam. l. is
qui in puteum. §. si tutoris. Est ergo videndum,
vtrũ istud delictum sit commissum in loco exem
pto, uel non, ꝙ si locus non est exemptus, appa-
ret primò posse cõueniri, vt in. c. j. de priuile. lib.
c vj. Quòd autem ille locus nõ sit [c] exemptus osten
ditur. nam uerba priuilegij dicũt sic: dicto hospi
tale &c. cum illis bonis quæ in pręsentiarũ ratio
nabiliter possidet, & quæ in posterũ rationabili
ter dante domino poterit adipisci ab omni iuris-
1 dictione &c. † Sed dictam pos. rationabiliter non
acquisiuit: ergo dicta possessio non est excẽpta: &
sic delictum commissum nõ est in loco nõ exem-
pto. hoc ostenditur. pręcessit instrumentũ dona-
tionis factę dicto ser Petro succij, ab illo cui⁹ di-
cto hospitale dicit se hæredem in quo instrumen
to concessit dicto ser Petro licentiam ingredien-
di possessionem dictæ rei sua authoritate, vt in di
2 cto instrumento apparet. † Sed constat ꝓ dicta li
d centia intrandi, quis vtitur contra hæredẽ, [d] sicut
cõtra defunctũ. ff. de leg. ij. in. l. titia cũ. §. j. secũdũ
ij. lect. & l. hæredẽ. & l. ꝙ ipsis. de reg. iur. & etiã
e contra ecclesiam [e] potest quis vti dicta licentia, vt
probatur extra de dona. c. cũ dilecti. per quã de-
cretalem hic tenet Hosti. & Io. an. vt ipsi notant
in. c. uerum. de for. compe. licet Inn. ibi videatur
sentire contrarium, cuius opi. reprobatur per. d.
c. ꝓ hoc facit. C. de epis. et cle. l. si quis curialis. Et
quia legitima licentia excusat quẽ à sacrilegio, de
aqua plu. arcẽ. l. q̃. ij. ĩ pri. sed ex istrumẽtis appa

c ¶ Non sit. An et quando hospitalia sint excẽpta et multa de hospitalibus, ponit Fely. in. c. de quarta. in iij. & iiij. colũ. de præscri. et ibi dixi in addi. ubi uideas Thomã.

d ¶ Cõtra heredem. adde Bald. in. c. j. §. si qs uerò. de pace iur. firm. et not. qa istud ius põt cedi. uide Bart. in. l. j. §. vsufructuari⁹. ff. de no. oper. nũ. Tho. Dip.

e ¶ Cõtra ecclesiã. Adde Bart. in. l. si quis curialis. et ibi doc. C. de epis. et cleri. et uide eũdẽ Bart. in. l. ij. in. vj. col. et se. C. de pi. et And. barb. ĩ. c. verũ. in. ix. col. de fo. compe. Tho.

ret dictum ser Petrũ licentia sibi concessa ingres-
sum esse aĩo possidẽdi dictã rẽ, vt apparet ex in-
strumẽtis productis: & sic legitimè possidere: er-
go dictũ hospitale non põt rationabiliter possi-
dere: cũ duo nõ possint eandẽ rẽ insolidũ possi-
dere, vt. l. & vt certo. §. si duob⁹ vehiculũ. ff. com-
mo. l. iij. §. ex contrario. de acq. pos. & ex hoc con
cluditur, ꝙ dicta possessio nõ est exẽpta. ¶ Præ
terea, aut ponimus dictũ Gellũ in vita sua dictam
rẽ possedisse, aut nõ. si ponim⁹ possedisse, ꝙ vide
tur pars dicti prioris asserere, dũ dicit in quadam
positione dictã pos. intrauit. tanꝗ̃ de bonis dicti
3 Gelli, q̃ † verba de bõis, sunt significatiua pos. vel
detẽtationis nõ dominij. ff. vi bo. rap. l. ij. §. ex hac
actione. & inst. eo. ti. §. in hac. Et maximè, cũ ipse
Gellus hoc asseruerit ꝙ hæredes eius negare nõ
possunt: qa mendaciũ defuncti redarguetur. ff. de
pign. act. l. rẽ alienã. in fi. & tunc ostendit̃ ꝙ talis
possessio est iniusta: qa cũ ipse Gellus cõstituerit
se suo noĩe precario possidere: & sic qualitatẽ seu
tit. possiddi habuit à dicto ser Petro donatario,
vt. l. interdũ. in prin. & ibi no. ff. de acq. pos. ex cõ
trario cõcludit̃, ꝙ omnis pos. quã Gellus postea
habuit, præsumitur habere ex tit. p̃cedẽti scilicet
precario à. d. ser Petro. l. ij. C. de acqui. pos. & no.
4 in. l. quędã mulier. de rei vẽ. † Sed pos. q̃ habetur
precario, est iniusta mutata voluntate cõcedẽtis,
vt. l. pompo. §. cũ qs. de acqui. pos. & vti pos. l. j. in
prin. & no. C. de acq. pos. l. vitia. p gl. & Cy. ergo
apparet, ꝙ hospitale ꝙ succedit in locũ Gelli vi-
tiosè possidet, vt. l. cũ hęres. de diuer. & tẽp. pręsc.
& C. de pręscr. long. tẽp. l. j. & ꝙ ibi no. aut dici-
mus ipsum Gellũ nunꝗ̃ possedisse, sed ipsum hos
pitale cœpisse possidere: & tũc idẽ: qa hospitale
possidet p̃cario à. d. ser Pe. Nã licet precariũ sim-
pliciter concessum, nõ transeat in hæredem, vt. ff.
de precar. l. cũ precario. in fi. tñ qñ hoc expressè
agitur nõ est dubiũ ꝙ ad hæredẽ transit, vt patet
in. d. l. cũ precario. sicut dicimus in vsufructu. nã
trãsit ad hęredẽ si exprimit̃, vt. C. de vsufr. l. anti-
quitas. & ff. de ver. ob. l. stipulatio ista. §. si qs ita.
Idẽ in legato dñio, vt. C. de leg. l. in annalib⁹. Sed
in illo instrumẽto tã ex principio ꝗ̃ ex fine ap-
paret ꝙ ille Gell⁹ oĩa fecit, & ꝓmisit ꝓ se suisq;
hæredib⁹: ergo patet ꝙ hospitale possidet preca-
rio, sed hæc possessio est iniusta p̃cario reuocato,
vt dictũ est: ergo pt3 ꝙ dictũ hospitale nõ possidet
rationabiliter: & sic res nõ est exempta. ¶ Præter
ea hoc nõ põt negari: qa dictũ instrumẽtũ dona-
tionis facit rẽ dubiã vtrũ hospitale iustè, & rõna-
biliter possideat, vel nõ. & sic est dubiũ, an res sit
5 exempta uel nõ. ¶ † Sed in dubio, ꝙ episcop⁹ est
a iudex[a] cõpetens, vt no. per Inn. ĩ. c. cũ sit extra de
fo. cõpe. & arg. ff. de iud. l. ij. §. si dubitet̃. & l. si qs
ex aliena. & ꝙ not. in. l. ij. ff. si quis in ius voc. non
ier. & sic patet. d. vicariũ iustè ꝓnunciasse. ¶ Se-
cũdũ dubiũ est: posito, licet nõ sit verũ, ꝙ. d. pos-
sessio sit exẽpta, an sit exẽpta persona dicti prio
6 ris? & hic dico ꝙ nõ. ¶ † Nã exẽpta ecclesia, vidẽ
tur exẽpti ipsi⁹ monachi, vel canonici clerici ꝑpe
b tuò dedicati[b] nõ aũt p̃sumitur qui parochianorũ
curã habet, vt extra de priui. c. p exẽptionẽ. lib.
vj. ex qua decretali apparet, ꝙ demũ illi q sunt ip
sius ecclesiæ, & in ipsa ecclesia incorporati, sunt
exẽpti. Sed si in ipsa ecclesia habet quandã curã,
seu præeminẽtiã: ipse est obligatus, nõ aũt incor-
poratus ecclesię. Hoc etiã probatur de iure ciuili
aliquẽ esse tribunũ, militũ si sic pręest militib⁹, ha
bet ne priuilegia militũ? certè sic, si est de militib⁹
aľs descriptis aliâs secus, vt. ff. de test. mil. l. ꝙ cõsti
tutũ. & ibi no. Sed in proposito prior hospitalis
potest esse quidam laicus, vt in. c. ij. §. vt aũt hæc.
& ibi no. de religi. domi. in clemen. hic autẽ non
est probatum, istum priorẽ esse oblatũ, vel aliâs
ipsi hospitali incorporatũ. Vnde licet prior non
gaudet priuilegio hospitalis. sicut non tribunus
c militum[c] qui non est de corpore: seu numero mili
tum: sic nec pro rebus de quib⁹ dicitur in. d. c. p
exemptionem. Sic ergo ipse nõ est exemptus, po
sito ꝙ locus esset exẽptus, ratione originis: tamen
ipse fiet de iurisdictiõe episcopi, vt. C. vbi de cri-
agi opor. l. j. & de interdi. & releg. l. relegatorũ. §.
interdicere. concluditur ergo, dictũ vicariũ bene
pronunciasse. Bart.

SVMMARIVM.

1 *Stante statuto ꝙ causæ inter consanguineos compromittan tur, consanguineus uenditoris cõparet & agit cõtra em ptorem, uenditor præsentat se in iudicio & petit com- promissum fieri ex forma statuti an cogi possit?*

2 *An possit quis petere in libello aduersariũ compelli à iudice ad transigendum.*

¶ CONSILIVM. XXIX.

d Consilium Pisanæ[d]
1 ciuitatis † decreuit ꝙ de omnib⁹ li-
tibus vertentibus inter cõiunctos
vsq; in tertiũ gradũ, teneat̃ iudex
ad petitionem vnius partis hoc petentis cogere
aliã partem de prædictis cõpromittere in eorũ ar
bitros & amicos cõmunes qui possint de plano
& in omnibus dilationib⁹ resecatis cogere, & dif
finire, & obseruare laudũ: & nõ possit dici de nul
litate, nec reduci ad arbitriũ boni viri. Modo ac-
cidit ꝙ Titius vendidit fundũ cuidam extraneo,
à quo extraneo Germanus. d. Titij vendicat. d.
fundũ. Titius ab emptore requisitus defensioni
se obtulit, & iudicium in se suscepit. nũc Titi⁹ pe
tit Germanum suũ cogi ad compromittendum
e secũdũ formã statuti. ¶ Et ꝙ debeat cogi[e] probãt
rationes infrascriptæ. Prima ratio actionis ratio-
nis propositę scilicet in rẽ actio aduersus possidẽ
tem datur & ex p̃sona actionis ipsius possidentis
fundũ, forũ nõ declinat, vt. C. de alie. iud. mu. cau-
sa fac. l. j. & ibi in rẽ actio. & l. officiũ. ff. de rei ven.
Sed ex persona actoris nõ mutat̃ forum probatũ
ff. de iud. l. vendito. & d. l. j. C. ubi in rem act. sed in
casu nostro emptor cõuenit̃ tanꝗ̃ possessor: ideo
ex sui persona nõ potest declinare iurisdictionẽ
primi iudicis & petere cõpromitti qa extraneus:
ergo nec ex persona actoris posset forum mutari
de iudice in arbitrum, & sic non debet cogi ad cõ
promittendum: & si inspicias in dictis duab⁹ legi
bus, videt̃ casus nostræ. q. ¶ Secũdò probat̃ pro-
ximè nõ facta expressio anteꝗ̃ istud argumentũ
fundem, pręmitto ꝙ ideo potissimè iste defensor
debet cõpromittere, quasi causa videat̃ sua cũ ad
eũ spectet cõmodũ & incõmodũ, cũ de euictione
teneatur, vt. j. dicet̃. arg. pro alia parte quicunq;
aliquid arguẽdo siue excipiendo debet illud pro
bare, aliâs ab eo ꝙ petit excluditur, vt. l. j. de pro
2 ba. & l. ab ea parte. & l. j. de excep. † Sed Titi⁹ q
f petit cogi ad cõpromissum, ideo petit[f]: qa ad eũ
spectat cõmodũ & incõmodum. certũ est ꝙ si res
euinceretur ex causa, quę causa est vitio ipsi⁹ em-
ptoris, ꝙ uẽditor de euictiõe nõ tenet̃, vt. ff. de cõ
trahẽ. emp. l. si rẽ quã. & l. si emãcipat̃. ĩ prĩ. & l. si
stichũ. & l. fi. istud certũ est ꝙ in vẽditione licitũ
est nõ exprimere causam ꝓximã, quare ad eũ di-
cat dñiũ pertinere, vt. ff. de exce. rei iud. l. an eãdẽ.
§. actiões. & l. si maritus. §. j. de leg. j. sed sic fuit in
casu nostro: qa uẽdicauit eã, causa non expressa,
& sic nõ apparet vtrũ dicat dominiũ suũ ex facto
emptionis uel nõ: & sic ad uenditorem spectat pe
riculum uel non: ergo & intentio non est proba-
ta, & sic excluditur ab eo quod petit. Bar.

SVMMARIVM.

1 *Duæ requiruntur demonstrationes, ad cognoscẽdum quem esse ciuem.*

2 *Onus probandi quemquã esse ciuem, incumbit ei qui dicit il lum fore ciuem. & nu. 3.*

¶ CONSILIVM. XXX.

g Quæritur[g] iudex
maleficiorum communis Egubij,
ad denunciationem Petri Hercu-
lani inquisiuit, contra Azolum, &
inquisitio

a ¶ Episcopus est iudex. vide de ĩtellectu. d. c. cũ sit generale. per Fel. ibi in. ij. colũ. et seq. et per Barth. soci. in l. remq; nobis. in ix. co. de acq. pos. et Alex. ĩ. l. ij. in fi. ff. si quis ius dicẽ. no. obtem. Tho.

b ¶ Perpetuò dedicati. vide Phil. frã. ĩ. c. p exẽptionẽ. de priui. lib. vj. et vide Spe. in tit. de statu mona. in §. j. ver. xxxvj. et Bald. ibi in addit. in versi. an rustic⁹. vbi voluit, quod rusticus q custodit hospitale, et portat aliquod signum, cẽsetur persona ecclesiastica. Thomas.

c ¶ Sicut nõ tribunus militum. adde ꝙ. l. quòd cõstitutũ. ff. de test. mili. superi⁹ alle. videt̃ probare cõtrariũ. nã ibi loquitur de tribuno finito. Thomas.

d ¶ Cõsilium Pisanę. Adde ꝙ hoc cõsi. est in. j. parte iudi. nu. lxiiij. et pro cõsi. Bar. alle. Ale. in. l. si post diuortiũ. in fi. ff. so. mat. et And. Bart. in. c. quoniã. §. in alijs. in. xxix. col. vt lit. nõ cõtest. et dominus meus in iure cano. d. Ant. corse. in suo tracta. de potestate regia. in q. xlj. in. xxix. priuilegio pacis. vbi dicit ꝙ illud cõsiliũ nõ reperit̃ impressum, et verũ dicit: qa nõ imprimitur. Tho;

e ¶ Debeat cogi. Adde Bart. in sua disputa. q̃ incipit Pisanæ ciuitatis. & ibi dixi in addi. cũ cõcor. de quib⁹ p. d. Andr. sicu. in c. qm̃. §. in alijs. in xxix. col. extra vt li. nõ cõte. ubi examinat dicta per Bar. hic, & Alex. in. l. si post diuortium. in fin. ff. sol. ma. & in cõsi. lxv. in. vij. vol. inci. in causa & lite. ĩ. ij. colum quibus adde Ange. de are. in. §. actionũ. in. x. col. in ver. q̃ro denunciaui. insti. de acti. & vide etiã Bart. in cõs. ccxix. inci. agitur. in. j. volũ. et ibi scripsi. Tho.

f ¶ Ideo petit. not. ꝙ dicit Barto. hic vtrum quis possit in libello petere à iudice aduersariũ compelli ad trãsigẽdum. et ad hoc no. d. Ant. de corse. in suo tract. de potestate regia. in xlj. q. in. xxix. priuilegio pacis. Th.

g ¶ Quæritur. Adde quod istud cõsil. secũdum ordi. Perusi. est in. j. pte iudi. nu, xvj. Th.

inquiſitio ſuper his. Hæc eſt inquiſitio quam fa-
cit do. B. ex officio, necnon ad denunciationẽ Pe
tri Herculani oriundi & habitatoris ciuitatis Eu
gubij, contra & aduerſus Azolum de Aretio, eo
ꝙ percuſsit eum ſine ſanguine. qui Azolus excu
ſans ſe, confeſſus fuit loco & tẽpore in inquiſitio
ne confitentis percuſsiſſe. d. Petrum ſemel. alia de
quibus inquiritur contra eum negauit vera eſſe.
teſtes dicunt aliqui ipſum Petrum: aliqui. d. Pe-
trum. Modo ſunt tria ſtatuta, quorum primum
eſt ꝙ ſi quis ciuis percuteret ciuem vel comitati-
uum, & de iſto nihil ad pręſens. Aliud eſt ꝙ ſi ali-
quis ciuis percuteret forẽſem. & de hoc nihil ad
præſens. Alio etiam ſtatuto cauetur, ꝙ ſi forenſis
percuteret ciuẽ puniatur in quadruplo: ergo &c.
condẽnaretur ciuis ſi ciuẽ percuteret. poſt reſpõ
ſionẽ etiã q̃ſiti, iudex fecit quoſdã teſtes exami-
nari, & condẽnauit. d. Azolũ in quadruplo tanq̃
ſi percuſsiſſet ciuẽ. Ego dico & cõſulo, ꝙ Azolũ
confitendo ꝙ loco & tẽpore &c. ſi de vno malefi
cio & percuſsione ibi quærit̃, cõfitetur de percuſ
ſione vna & alia, de quibus inquiritur cõtra eum
negauit, dicerẽ ꝙ non videtur cõfiteri illũ ciuem.
1 † Duę enim demonſtrationes ad recognitionem
Petri prædicti vna per proprium nomẽ, alia per
gentem de qua natus eſt ſcilicet q̃a oriũdꝰ: & hæc
ſecunda dat aliam formã delicto, & aliam inducit
pœnã, vt. ff. de condi. & demõ. l. nominatim. & de
ędil. edic. l. ꝙ ſi nolis. §. q mancipia vendũt. & ad
demonſtrationẽ reſpondiſſe videtur, aliam verò
negauit: vnde videtur negaſſe formã datam deli-
cto, & ſic videtur dicendũ ꝙ iſta negatio aliquid
operet̃, & nõ ſit ſuperflua, vt. ff. de vſur. l. ſi ſtipu-
latur. & de leg. j. & l. ſi q̃n. de capti. & poſtlimi. re
uer. l. iiij. in fi. ad municip. l. j. nihil enim aliud po-
teſt operari illa negatio, niſi vt neget ipſum eſſe
oriũdũ de ciuitate Eugubij, & ciuẽ facit, vt. C. de
incol. l. cũ numerũ. aliâs inci. verũ & l. ciues lib. x.
2 † hoc caſu incumbit onus probandi ipſum Petrũ
eſſe ciuem ei qui ipſum ciuem eſſe dixit, & ſi non
probauit nõ potuit nec debuit cõdemnari tanq̃
offendiſſe ciuem, ſed potius abſolui: q̃a ſecũdum
formam ſtatuti diuerſitas perſonarum inducit di
uerſitatẽ delictorum: & diuerſitas pœnarum in-
ducit diuerſitatem iudicij: vnde hac qualitate ad
iecta in inquiſitione ſeu denunciatione deficiẽtis
nõ poteſt ſequi cõdemnatio, licet aliâs percuſsio
ſit ꝓbata, vt. ff. de nox. l. in delictis. §. ſi detracta.
& de inſti. l. habebat. & vi bo. rap. l. ait p̃tor. §. hęc
autẽ actio. ver. docere. l. denũciaſſe. §. quid tamẽ.
ff. de adulte. & de pe. l. aut facta. §. qualitas. ſi verò
fiunt plura delicta in inquiſitione: tunc dico cõfi-
tendo ſemel percuſsiſſe. d. Petrum in inquiſitiõe
alia negando videtur per hoc demõſtratũ ipſum
referre cũ omni ſua demonſtratione. ſic cùm teſta
tor legat fundũ inſtructũ libertis in inſtrumento
poſtea in codicillis petijt vt moriẽtes, partes ſuas
fundi reſtituerent ſuperſtitibus nec mentionem
habuit inſtrumenti: nihilominus videntur eſſe re
petita inſtrumenta, & talis fundus in cauſa fidei-
com. venire quale fuit legatum, vt. ff. de fun. inſtr.
& inſtrumento leg. l. iij. vnde per cõfeſsionẽ par-
tis, ſatis eſt probatum ipſum eſſe oriundum de ci
3 uitate Eugubij. ¶ † Ad id autem ꝙ dicitur de di-
cto teſtium dicentium. d. Pe. vel ipſum Petrũ di-
co ꝙ teſtes non probant oriundum de ciuitate, q
ẽm dicit aliquẽ de aliqua re. debet hoc ꝓbare. ff.
de prob. l. j. & l. de iure. ff. ad muni. Sed teſtes ſup
inquiſitione examinati, referũt ſe ad locũ & tem-
pus appoſitũ in denunciatiõe & inquiſitiõe, & te
ſtificãt̃ de eo ꝙ nũc & eo loco viderũt, & ideo nõ
probãt de origine q̃ ante fuit diu & in alio loco,
poſito ꝙ hoc verbũ dictũ vel ipſum referãt ipſũ
originaliter Eugubinũ: tamen ratio reddita per
teſtes & tẽpus & locus eorum dicta reſtringãt, vt
nõ probent niſi ea ad quę ratio tẽporis & loci ſe
extẽdere põt, vt. ff. de calũ. l. hæc actio. & de pœ.
leg. l. nam quòd liquidè. §. fi. & accedat. ff. de lega.
iij. l. prędijs. §. titio. & C. de iur. delibe. l. cùm aliq̃s
ad quęſtionem autem de eo, quòd confitet̃ dero-
baſſe mantellum & alia negat, nunquid videatur
per hoc confiteri æſtimationem? Reſpon. Diſtin-
gue. vt. s. Bart. à Saxofer.

SVMMARIVM.

1 *Statutũ factũ à laicis contra libertatem eccleſiæ non ualet.*
2 *Monaſteria quid habeant facere ut conſeruent libertatem ſuam, contra ſtatuta laicorũ contra ipſam diſponentia.*

¶ CONSILIVM. XXXI.

a DOmini priores[a]
habentes authoritatẽ ab adunã-
tia generali, ſtatuerũt, ꝙ quilibet
conductor poſsit renunciare cõ-
ductioni prædiorum pro futuro
tempore factæ à collegijs vel vniuerſitatibus qui-
buſcũq; etiam eccleſiaſticis, & ꝙ nullus officialis
communis Peruſiæ poſsit de hoc cognoſcere, vel
iuriſdictionem habeat contra prædictos condu-
ctores ſic renunciãtes. ¶ Quæritur modo an talia
ordinamenta potuerint monaſterijs vel alijs ec-
cleſijs præiudicare in eorum iuribus? Secundò
quæritur an iudex communis Peruſiæ poſsit de
hoc cognoſcere. Tertiò ſi hoc nõ poteſt quid ha-
beant facere monaſteria vel eccleſiæ uel eccleſia-
ſticæ perſonæ. Super primo videtur dicendum
1 indubitanter ꝙ † tale ſtatutum[b] non poteſt priua
b re monaſteria & eccleſias ea obligatione qua ha-
bent obligatas priuatas perſonas. Primò quia lai
cis eſt interdicta omnis poteſtas ſtatuendi de re-
bus eccleſiaſticis: vt extra de conſti. c. quę in eccle
ſiarũ, vbi eſt caſus noſtræ. q. & in. c. ſanctæ Marię.
Pręterea q̃s nõ põt ſtatuere de rebꝰ ſuę iuriſdictio
ni nõ ſubiectis, vt. l. extra territorium. de iur. om.
iudi. & de bo. aut̃. iud. poſ. l. cum vnus. §. fi. ſed res
eccleſiæ & earum iura non ſunt ſubiecta iuriſd. ſe
cularium, vt. d. c. ergo &c. ¶ Præterea tale ſtatu.
eſt cõtra priuilegiũ eccleſię, & ſic cõtra eccleſiarũ
libertatẽ, vt probabo: ergo nõ valet, vt. C. de ſac.
ſanc. ec. aut̃. caſſa. & ꝙ ibi no. per Cy. & extra de
ſen. exc. c. nouerint. & ibi per Inn. ꝙ aũt ſit cõtra
priuilegiũ eccleſię, patet quoniã ſtatutũ eſt ꝙ nul
la vniuerſitas vel priuata perſona, res & bona ec-
cleſiarũ pręſumant inuadere, vt. C. de epiſ. & cle.
aut̃. nulla cõitas. ſed per hoc iſta cõitas inuadit bo
na eccleſiarũ & obligatos ſibi obligatione diſſol-
uit: ergo &c. quòd poſſet dici ꝙ tales eſſe poſſunt c
& determinari debent ſecũdũ bonã conſuetudi-
nem, vt extra de eo q mit. in poſ. cauſa rei ſeruan.
c. cùm veniſſent q̃a illud poſſet eſſe verũ quando
conſuetudo pręceſsit acquiſitionem factam eccle
ſiæ, & ſic res cũ ſua cauſa tranſeũt, aliâs poſtq̃ res
eſt acquiſita eccleſię ſtatutũ & cõſuetudo commu
nis per quã eccleſia ſuo iure priuatur dicitur ma-
la & inhoneſta, & contra libertatem eccleſiæ, vt d
dictũ eſt extra de ſent. & re iu. c. cum cauſa. & d.
c c. quæ in eccleſiarũ. ¶ Sup ſecundo[c] ſcilicet an iu
dices cõmunis Peruſij, poſsĩt de hoc cognoſcere?
dico ꝙ licet ipſum ius obligatũ ſit eccleſiæ: tamẽ
iuriſd. quã habent dicti officiales, habent actionẽ
Peruſiæ & ius cognoſcendi, de hoc eſt commu-
nis Peruſiæ. meritò ſuper hoc potuerũt facere ſta
tutũ, & eos dicta iuriſdictione priuare. nõ poteſt
dici ꝙ iſta ſunt contra libertatem eccleſiæ: q̃a ſi di
cti iudices non habent cognitionẽ: tñ cõmune po
2 terit alios iudices dare. ¶ † Super tertio quid. d.
monaſteria habeant facere: dico ꝙ habẽt interpel
lare priores, vt ſupradictis eorum iuribus proui-
deãt de iudice cõpetẽti, intra aliquod ſpatiũ con-
gruũ ꝙ ſi priores & cõe hoc facere neglexerint:
tũc ſuccedit iudiciũ eccl'iæ: q̃a epiſcopꝰ vel Papa
erit iudex cõpetẽs etiã inter laicos eccleſię Roma
næ in tẽporalibus nõ ſubditos. caſus eſt de fo. cõ-
pe. c. licet ex ſcripto &. c. ex tenore. Sed iuxta p̃di
cta poſſet dubitari cum iudices Peruſiæ hoc iu-
dicarent, facerẽt hoc ſummariè, & ab eis nõ appel
laretur. an idẽ ſit hoc caſu iudice eccleſiaſtico co-
gnoſcente? Reſpon. ſic cũ ijſdem legibus habeat
d iudicare, & loco[d] ſecularis iudicis cognoſcit, & eo

a ¶ Priores. adde ꝙ hmõi cõſi. ſecũdũ ordinẽ. peru. eſt ĩ j. parte iudi. ĩ cõſi. lxvij. & aliâs inci. priores, & ita alle. Alex. in aut̃. caſſa. in fi. C. de ſac. ſan. ecc. in addi. Barto. hoc etiã cõſil. alle. etiã do. Ioã. bap. de ſan. ſeue. ĩ rep. l. j. in. c. colũ. C. de ſum. tri. & fi. cath. & adde ꝙ iſtud cõſi. eſt duplicatũ. s. in cõſi. clxxxvij. ĩ j. vol. & ibi ſcripſi. Tho.

b ¶ Tale ſtatu. vide Bald. in. l. ſi q̃s curialis. circa fi. C. de epiſ. & cle. vbi voluit, ꝙ per ſtatutũ nõ põt auferri clerico ius cõe: tamẽ poteſt tolli protectio ſtatuti & priuilegium. & dicit Fulg. ibi illã legẽ eſſe mirabilem, ꝙ priuilegia cõceſſa eccleſijs ꝑ principes & gñales conſtitutiones, poſsĩt per ipſos principes cõtrarijs cõſtitutionibꝰ reuocari, vt ibi ꝑ ipſum. de cuius veritate vide Bar. in. l. priuilegia. in fi. C. de epi. audi. & Sal. in aut̃. caſſa. C. de ſa. ſan. eccle. & ibi vi deas Alex. in add. Bar. vbi plenè examinat an valeat ſtatutum clerici ſicut extra ꝓhibitionẽ cõmunis cũ cõcor. de quibus ibi per ipſum vbi etiã alle. Bar. in iſto cõſi. Thomas.

c ¶ Super ſecundo. Vide Barto. in. l. ambitioſa. in. iij. col. ff. de decre. ab ord. faciẽ. in verſi. ſed an poſsint iudicibus. Tho.

d ¶ Et loco ſecularis iudicis. Vide Bart. in extrauag. qui ſint rebelles. ĩ ver. mille librarũ. cũ cõcor. de quibꝰ per dñm Io. bap. ſeue. in rep. l. j. ĩ. c. co. C. de ſum. tri. & fid. ca. in ver. accedit p̃dictis. vbi etiã alle. Bart. ſup iſto conſi. Tho.

modo ab eo potest appellari sicut à seculari iudice si cognosceret, vt extra de maio. & obed. c. solitę, & ibi per Bernardum. Bart.

SVMMARIVM.

1 *Blasphemans Deum de nocte qua & quotuplici pœna puniri debeat uigore statuti eam imponentis.*

2 *Existentibus duobus statutis in ciuitate de eadēmet materia loquentibus, an & quando unum tollatur per alterum?*

3 *Blasphemare & maledicere, idem est.*

¶ CONSILIVM. XXXII.

a F Actum tale[a] est. Quidā Pellin⁹ dixit noctis tpe, maledeto sia Dio, de quo cauetur Perusij in qua ciuitate est statutū factū ab adunātia gnāli φ imponit pœnā ccc. libra. primo loco factū & reformatio est secūdo loco facta p priores tātū, quę imponit pœnā
1 cētū libra. Modo quærit inquātū† dictus Pellin⁹ debeat cōdēnari, & an. d. pœna duplicetur tpe noctis secūdū aliud statutū ciuitatis prędictæ. ¶ Et dico φ debet cōdēnari in cētū: nā in. d. accusatiōe cōtinetur, φ petit ipsum puniri secūdū formā statutorū & ordinamētorū cōmunis Perusij, & sic cū plures pœnæ sint intētatæ, puniat ex mitiori, vt l. prętes. & l. interpretatione. ff. de poe. Sed huic dicto obijciunt plura. Primò φ dictū vltimū ordinamentum non valet: cum non potuerit tolle-
2 re statutū factū in adunātia gnāli.† ad φ respondet, φ primū nō tollit per secūdū vnde ex quolibet potuit accusari, vt. l. cū ex vno. & l. plura. ff. de ac. & ob. & vbi nō exprimit, mitior lex intentata videt, vt dictū est. ¶ Secūdò obijcit φ priores nō potuerūt facere dictū ordinamētū: qa hoc nō videt pertinere ad pacificū statū ciuitatis, vel vt pecunia veniat in cōi. ¶ Ad φ rn̄det, φ perti-
b net[b] ad pacificū statū ciuitatis. nā qnq; ad salutē reipublicę spectat pœnas minuere. maximè in delictis q̄ à pluribus cōmittunt, vt. ff. de poe. l. aut facta. §. fi. qa propter exaggerationē, pœnæ hoīes & ciuitates minuunt, & interest reipublicæ plures priores habere. ff. de bo. dā. l. fi. §. pe. Præterea pōt interesse reipublicæ pœnas pecuniarias minui, vt pecunia ueniat in cōmuni: qa facili⁹ pœna minor soluit. ff. de offic. pręsi. l. illicitas. §. fi. & sic cōcluditur φ priores habuerūt argumētū faciēdi dictā legē. ¶ Tertiò oppo. & videt φ dictū statutū primū loquat de maledicētibus Deū. secundus ordo videt loq de blasphemātibus, & sic loquunt de diuersis casibus. ad quod respondet φ idē est maledicere & blasphemare, vt probat extra de
3 maledic. c. fi. vbi apparet† φ ille qui blasphemat, dicit maledicere. ad idē facit. C. si qs imper. male. l. j. ¶ Item dubitat an ratione noctis, in dicto casu pœna debeat duplicari? ad φ respondet φ nō: qa
c statutū φ loquit[c] de duplicatiōe pœnarū loqt per verba quòd pœnæ maleficiorū & c. & sic loquit de his q̄ cōmittunt malefaciēdo, sed dictū maleficiū de quo loquimur, est cōmissum maledicēdo, & sic istę species distictæ: qa delictorū qdā cōmittunt faciēdo, quędā dicēdo, vt. ff. de poen. l. aut facta. in prin. & sic statutū de duplicatione pœnarū rōne noctis nō vendicat sibi locū hoc casu. Et ita dico & consulo ego Bar. à Saxoferrato. I. V. D.

a ¶ Factum tale est. Istud cōsi. secūdū ordi. perusi. est in j. parte iud. in cōs. lxxj. & idem cōsuluit Bar. hic Frāc. tig. in cōsi. seq. i. c. super prędicta. q. & ita etiā cōsuluerunt. d. Andrę. de mōte Vbia. & d. Bal. j. in cōsi. xxxiiij. inci. super præmissis, & de hoc cōsi. Bar. meminit Bal. in. l. ignorantia. ff. de crimi. stellio. Tho.

b ¶ Quod pertinet. vide de materia p Bar. in. l. ambitiosa. ff. de decr. ab ordi. facien. Tho.

c ¶ Statutum φ loquit. Adde Bart. in. l. aut facta. in princ. ff. de poe. & licet Bal. in. l. fi. in fi. C. de cri. stellio. dicat Bar. hic malè cōsuluisse: qa statutū duplicat authoritatem delicti tn̄ mirandū est de Bal. cùm ipse subscripserit cōs. Bar. & Frā. tig. vt apparet. j. in cōsi. xxxiiij. sup præmissis. & in fi. & vide Ang. de are. ī trac. malefi. ī ver. verba iniuriosa. in versi. quid si statuto dicatur. & ibi addi. d. Ang. in. d. l. aut facta. in prī. in additio. Bar. q̄ incip. verbis iniuriosis. & in cōsi. lxij. ī. iij. volu. inci. in causa accusatiōis. in pe. col. Tho.

SVMMARIVM.

1 *Ordinamētum secundo loco per priores factum, an tollat statu. per commune edictum.*

2 *Pœnæ in dubio non sunt exasperandæ sed moliendæ.*

3 *Priores an potuerunt facere secundum ordinamentum contra primum.*

4 *Licet priores per secundam ordinationem minorem pœnā imposuerint, an maiorem abrogauerint?*

¶ CONSILIVM. XXXIII.

d S Vper prædicta[d] quæstione qua quæritur an Pellin⁹ prædictus veniat puniēdus ex eo φ dicitur maledixisse
3 Deum tēpore noctis ex vigore primi statuti, †an ex vigore ordinamēti secundo loco facti. videtur primò exhitādū an statuta & ordinamēta se habeāt vt vnū videatur tollere aliud. argu. l. sed & si priores. ff. de legi. & l. nō est nouum. circa φ dico indubitāter, vnū aliud non tollere, vt. l. quoties. ff. de act. & obl. & φ habetur. ff. de lib. homi. exhi. l. iij. in prin. & quod no. glo. in. l. si quis ab alio. ff. de calū. & ff. ad legem cor. de sicca. l. iij. §. pen. & quòd ibi per glo. redactam ad textum. Hoc prę supposito videtur dicendum φ iste Pellinus veniat puniendus vigore ordinis, vltimo loco facti ad hoc dicendum me mouet quod no. Inno. in. c. de causis. extra de offi. delega. & quod not. glo. in
2 l. si. ff. de præto. stipu. † & illud generale, quod in dubio pœnæ non; sunt exasperādę sed moliēdę. l. interpretatione. ff. de poe. Cum ergo hic plures videant intentatę pœnę & plures leges sub gnālitate: idcirco cōcludo vt. s. vt videatur minor intentata. & si dicatur φ illa ordinamēta videātur in diuersis casibus prodita qm̄ unū uidet de blasphematione disponere, aliud de maledictiōe & sic distinctę species delictorū: cū ea quæ ponūtur vt species separatę censent diuersa, vt. l. j. de pto. stipu. Ad hoc respondeo φ diuersa censenda non sunt, imò pro eisdē habentur, vt probatur extra de male. c. fi. sic & aliàs ea q̄ sunt idem: lex videtur ponere vt diuersa, vt probat in. x. col. de pac. iur. firman. l. hac edictali. §. iniuriæ seu furtū. & tamē d
constat furtū esse iniuria, vt probatur in. l. licitatio. §. φ illicitè. ff. de pub. & ibi Ia. de are. & ad hoc facit in aut. vt iud. sine quoquo suffra. §. φ autē. in gl. sed non te. et in istis duobus istud præsumimus, φ si nomen generis et speciei scilicet maledicere, et blasphemare differant in hoc solū secūdū ordinamentū & statutū: qa vnū imponit maiorē
3 pœnam q̄ aliud. † an verò priores potuerunt facere secūdū ordinamētū? & dico φ sic: qa eis dat facultas à lege municipali ciuitatis Perusij statuendi et reformādi in his et pro his, quæ pertinēt ad pacificum statum Perusij. et vt pecunia deueniat in communi. sed ista duo habentur in reformatione scilicet secunda, q̄uis minor pœna imponatur e
q̄ fuit aliàs imposita. φ autem ex ea reformatione pacificus status attendatur, probatur: qa reipublicæ interest ob maleficia, pœnas solui, vt. l. ita vulneratus. §. pe. ad. l. aquil. et. l. si quis ꝑ eo. §. fi. ff. de fideicom. Item interest reipubli. habitatoribus abundare vt munera et functiones ciuitatis Perusij, valeat supportare, & ciuitas habeat condignam recompensationem à ciuibus suis. hic est tex. in cor. de defenso. ci. §. j. Itē qa ex fuga & cōtumacia eorum qui postulati sunt rei, sequit bannum. quasi aufugiētes siue metu magnę pœnæ imponendę partiri, & exbanniti efficiunt hostes ꝓpriæ ciuitatis, vt. l. amissione. §. qui deficiūt. de capi. dimi. idcirco dū pœna est minor, & verisimiliter ciuis delinquēs ciuitati suæ reseruat, & pœnā
4 cum effectu ciuitas consequitur. ¶ † Præterea & hoc est verissimum licet priores minorē pœnam imposuerunt, maiorē non tollunt, vt. s. dictū est: quare & c. Et ita consulo ego Fran. tig. de Pisis.

d ¶ Super prędicta q. Istud cōsi. secūdū ordi. perusi. est in. j. pte iud. in cōsi. lxxij. cui consi. adde quæ dixi. s. ī consi. præcedē. factū tale est. ex quo huiusmodi consi. est. d. Fran. tig. qui consuluit super facto in quo consul. Bart. vbi. s. Tho.

e ¶ Super præmis. Huiusmodi cōsil. secūdū ordi. peru. est in. j. parte iudi. in consi. lxxiij. & adde φ do. Andr. de mōte Vbia. & d. Bal. cōsuluerūt in eodēmet casu in quo consuluit Bar. s. ī cōsil. lxxj. & ibi videas additiones meas. & no. qa Bal. se subscripsit, & tamen in. l. fi. C. de cri. stelli. arguit contra. Bart. in dicto cōsil. Th.

SVMMARIVM.

1 *Duabus pœnis intentatis, minorem sequi debemus.*

2 *Blasphemare & maledicere, sunt diuersa.*

¶ CONSILIVM. XXXIIII.

e S Vper præmissis[e] inconsultus, ego Andreas domini Raynerij de monte Vbiano legum doctor Christi nomine inuocando, dico quòd pœnā minorem imponere debet & minori pœna dictus inquisitus cōdemnandus. ratio me mouens est: qa in inquisitione dicit quòd contra formam statutorum & ordinamentorum & reformationem ciuitatis Perusij prędicta cōmisit, & sic sunt due leges intētatę: ergo mitior sequēda. iura sunt not. † quòd posset obijci φ
1 aliud est maledicere, aliud blasphemare vna cōsideratione

2 deratione verũ eſt ꝙ ſunt diuerſa.†nã vnũ eſt ge-
n⁹.ſ.blaſphematio,aliud eſt ſpecies.ſ. maledictio.
Et reformatio quæ ſub noĩe generis ideo cõtinet
in ſe omnes ſuas ſpecies.hoc probaẗ in.l. his ver-
bis.§.j.cũ ſua glo.ff.de hær. inſti. & extra de male
dic.c.ſina. Et ita conſulo ego Andreas de monte
Vbiano prædicto.¶ In quo quidẽ cõſilio etiam
dominus Bal.ſe ſubſcripſit.

SVMMARIVM.

1 *Cauſa uel negotium, quando & quot modis dicatur finitũ?*
2 *Statuto dictante ꝙ fœminæ nõ ſuccedant, an ſi diuiſerint cũ fratribus & habuerunt earum partem, habeat locum ſtatutum.*

¶CONSILIVM. XXXV.

QVando dicatur[a]
causa vel negotiũ finitum? Respon:
1 finitur trãſactione† iuramento,[1] ſen
tentia, quietatione, & pſcriptione,
vt.l.cauſas.C.de tranſac.l.pe.C.de ſac.ſanc.eccle.
in auẗ.vt ſpon. larg.§.fi. & iud.ſol.l. cum quære-
batur.§.parum. Et ita dicebã in.q.de facto ſtatu-
tũ eſt ꝙ fœminę nõ ſuccedãt & hoc locũ habebat
b in præteritis[1] pręſentibus & futuris, dicebã[b] em̃
2 ꝙ fœminæ habuerũt† partẽ earũ vel cũ fratribus
diuiſerant ꝙ ad eas ſtatu.nõ porrigebaẗ. ſed ſi cũ
fratribus ſteterant, & partẽ nõ petierant, vel ha-
buerant, ꝙ ad ſtatu.porrigebaẗ cũ aliâs ad futura
regulariter[1] extendanẗ, vt.l.leges.C. de leg. & in
auẗ.de nup.§.ſi duo.circa fi.primę col.& de hę.q̃
ab inte.defer.§.fi.& no.extra de cõſti.c.fi. Bart.

SVMMARIVM.

1 *Statutum diſponens, ꝙ probatis maleficijs per teſtes uel per confeßionẽ Poteſtas debeat condẽnare non obſtan. aliqua iuris ſolennitate omiſſa, de qua ſolennitate intelligatur?*
2 *Statutum indefinitè loquens, an referatur ad id quod ſpecialiter eſt prohibitum?*
3 *Solennitas iuris, quando remittitur, ſemper de minori ſolennitate intelligitur.*
4 *Statutum loquens de iuris ſolennitate, intelligitur de ſolennitate iuris ciuilis.*

¶CONSILIVM. XXXVI.

c QVæſtio talis eſt.[c] ſta-
tu.dicit ꝙ probato maleficio per con
feſsionẽ vel teſtes, Poteſtas debeat con
dẽnare non obſtante aliqua ſolẽnitate iuris omiſ-
1 ſa,† de qua ſolennitate intelligitur:an de ſolenni-
tate quę eſt ad eſſe,an de ea quæ eſt ad bene eſſe?
d Reſpon.de illa quæ eſt ad bene eſſe[d] vt adminicu
lũ cauſæ,vt.C.de nup.l.ſi donationũ.&.l.incopu
lãdis.&.l. ne filiũ.arg.eius ꝙ diciẗ.C.de ino. teſt.
2 l.ſi quãdo.† Et qa ſtat.indefinitè loquiẗ, nõ refert
ad id ꝙ ſpecialiter eſt prohibitũ.ff.de ver. obl.l.
doli clauſula.&.l.cohæredi.ff.de vulg.& pup. qa
ſpecies derogat gñi.l.labeo.ff.de ſupel.lega. & de
reg.iur.l.in toto.& qa ſtatu. loquiẗ indefinitè de
minori ſolẽnitate,intelligiẗ vel intelligẽdũ eſt de
tota obſeruantia iuris.ff.depoſi.l. bona fides. in
prin.ff.de re.iu.l.ſemper in ſtipu. Et ꝙ ſolennitas
ſeruetur circa ſubſtãtialia & ſubiecta negotiorũ pa-
tet.C.de teſt.l.ſi vnus.&.ff.de teſta.l.qua ętate.ff.
de pub.l.quecũq;.ff.de reb.eo.l.neq;. Itẽ cũ ſolẽ-
3 nitas iuris,remittiẗ:† ſemp de minori ſolẽnitate[e]
e intelligiẗ.ff.de vẽ.inſpi.l.j.§.ꝙ aũt.q̃ lex determi-
nat quęſtionẽ.¶ Pręterea nec intelligiẗ de illa ſo
4 lẽnitate q̃ ſit in.c.vel ordinamẽto.† nã cũ dicit ſta
tu.nõ obſtãte ſolẽnitate iur.de iure ciui.intelligiẗ
vt inſti.de iur.na.gen.& ciui.§.ſed ius. & in pręal
leg.l.nec filiũ.Itẽ ſi ordo iuris,q eſt de ſubſtantia
ſi nõ ſeruetur nihil agiẗ alius ordo qui nõ eſt de ſub
ſtãtia,licet nõ ſeruetur, valet ſentẽtia.extra de pur.
can.c.cũ dilectus filius. & extra de baptiſmo.c.j.
&.ij.q.j.c.ſicut ſine iudice.facit ad hoc q no. Goſ.
in tit.de clande.deſpon.qui ſolenni. allegat eam
probet.xxxij.q.ij.collectarius.Barto.

a ¶ Qñ dicaẗ. Iſtud cõſi.ſecũdũ ordi. peru. eſt ĩ.j. parte iudi. ĩ cõſi.lxxiiij. & de iſto cõſi.meminit Bar.in.l.j.in fi.§. fi.ff. ad ſenatuſcon. ter. Tho.

b ¶ Dicebã. Idem dicit Bart.in.l.cãs. C.de trãſ.&in.l.fi. C.ſen.reſc.nõ poſ. & ĩ.l.j.§.fi. in fi.ff. ad ſenatuſcõ. tert. vbi ſimiliter dicit ſe[1] dixiſſe. & in .l. oẽs populi. in .ij. qõ.v.q.prin.ff. de iuſti.& iur. Tho.

c ¶ Quæſtio. Iſtud cõſil. ſecũdũ ordi. Peruſi.eſt in.j.pte. iudi. ĩ cõſi.lxxvj. & de hoc cõſil.facit mẽtionẽ.d.Bartho.Soc.ĩ cõſi. xcvj.viſo pceſſu agitato.in.ij. colũ. & vide apoſtil.in.l.j. ff.de teſt.mili.vbi allega. huiuſmodi cõſi.&licet all.nu. clxxxij.inci.quęſtio talis eſt. tamẽ in illo conſi. nihil dicitur, ſed hic diciẗ illud ad quod alle. p doct. & de hoc cõſi. meminit etiam Bart. in .l.j. ff.de teſt.mi. Tho.

SVMMARIVM.

1 *Vulneratus & mortuus, an præſumatur ex uulnere?*
2 *Cauſa unica quæ præceßit ſemper inſpicitur, & ex ea quæ ſequitur informari præſumitur.*
3 *Iudex debet adhibere medicos, qui ſecundum artem & cõſiderata uulneris qualitate & quantitate, habeant referre ſi uulnus fuit mortale.*
4 *Si uulneratus moritur, intra quantum tempus præſumatur mortuus ex uulnere?*

¶CONSILIVM. XXXVII.

f QVæſtio eſt talis.[f] d
Titius fuit à Sempronio percuſſus &
1 vulneratus.† moritur. poſtea quæritur
an pſumaẗ mortu⁹ ex vulnere,ita ꝙ percuſſor pu
niatur de occiſo? Et ſuper hoc vt liqueat[1] veritas,
g ſic eſt diſtĩguẽdũ[g]:aut certũ eſt ꝙ mortifera eſt p
cuſsio,aut eſt dubiũ.ſi certũ eſt,ꝙ ſit mortifera:&
tũc nõ eſt loc⁹ cõiecturę.ff.ad.l. aquil.l. ait lex.§. e
ꝙ ſi mortiferè.&.l.ita vulnerat⁹.in prĩ.ff. de ver.
ob.l.cõtinu⁹.§.cũ ita.¶ Si aũt eſt dubiũ ꝙ[1] fuerit
mortale vel nõ,lex videẗ innuere ꝙ ſi poſt huiuſ
modi vulnus deceſsit,ꝙ ex eo ſubſequẽter mor-
tuus intelligaẗ.ff.ad.l.aqui.l. huius ſcripturæ.§.ſi
ſeru⁹.ver.ſi manumiſſus.in fi.ibi,ꝙ mortuo eo de
mũ & apparet &c.¶ Nõ ob.ꝙ in prĩ.hui⁹.§.dici
tur mortiferè:qa exponiẗ vt putabatur : nõ tamẽ
erat mortalis, aliâs eſt contra.d.l. ita vulneratus. f
aliâs legis pręſumptione occaſione[1] vulneris mor
tuus præſumitur:qa ſemper vuln⁹ mortale[1] fuiſſe
cẽſetur pro eo ꝙ nihil intereſt occidat q vel mor
tis cauſam prębeat.ff.ad legẽ cor.de ſicc.l.nihil in
tereſt.[1]&.ff.ad legẽ aqui.l.qui occidit.§.pe.l. qua
actiõe.§.celſus.&.l.ita vulnerat⁹.in prin.& extra
de homi.c.preſbyterũ.&.c.cõtinebaẗ.&.c.decęte g
ro.&.c.audiẽtiã.& de hoc eſt valde bonũ ar.ff. de
dã.infec.l.dãni.§.ſabini.vbi inducatur pſumptio
facti præcedẽtis & ſubſequẽtis.C.ad legẽ iuli. de
adul.ſi cõuitij.& in auẗ.de reſti.& ea q̃ parit.ff.qb.
mod.pig.vel hypo.ſol.l.ſicut.§. ſuperuacuum.ff.
de accu.l.ſi cui.§.ijſdẽ.¶ Prætere a hoc eſt regula
riter ꝙ ſemper vicina cauſa quæ pręceſsit,inſpici
2 tur & conſideraẗ† ex ea q̃ ſequitur,informari prę
ſumitur.ff.man.ſi procurator.in prin.ff.depoſi.l.
j.§.ſi tibi.&.§.ſi ſeru⁹.ĩ fi.verũ qa iudicãtes opor
tet cuncta rimari, vt .C. de iud.l.iudices.&.xxx.
3 q.v.iudicantẽ. Iudex† q habet iudicare ſup q̃ſtio.
facti aduocet:& habeat peritos q ſecundũ artẽ &
cõſiderata qualitate & q̃titate.in loco vulneris ex-
ponãt & referãt,ſi vulnus fuerit mortale vel occa
ſione vulneris mortu⁹ præſumaẗ, vt.C. de re mi.
l.ſemel.lib.xij.&.ff. de vẽ.ĩſpi.l.j. extra de homi.
c.ſignificaſti. Sed vt circa hãc materiam, nihil de
contingentibus omittaẗ medici dicũt ſe dubita-
re,& dicunt vulnus eſſe dubiũ intercedente tẽpo
ris interuallo modico vel magno vulneratus de-
4 ceſsit.an ſemper ex vulnere† vel occaſione vulne
ris mortuus præſumatur?& certè circa hunc arti
culũ leges & rationes variare videnẗ.& vario mo
do loquuntur:qa quidã dicunt ꝙ pręſumiẗ mori
ex vulnere ĩtra tres dies,vt.j.q.j.c.ſi qua fœmina.
Aliqui dicũt aliquãdiu viuere,& nõ adijcit quan
tũ,vt extra de homi.c.ad audientiã.aliqui dicunt
intra paucos dies,& nõ adijcit quot,vt eo.ti.c.pſ-
byterũ.¶ Aliqui dicũt ꝙ ſi moriatur poſt octo
menſes,propter tẽporis prolixitatẽ,nõ pręſumiẗ
ex vulnere mori.extra de cleri.percuſ.c.ij. p Ar-
chi.à cõtrario ſenſu ſumpto,& ex hoc proximo.
c.videtur expreſſè concedi ꝙ ſi intra octo mẽſes
moriatur,ꝙ ex vulnere mortuus præſumatur.ff.
de offic.eius cui manda.eſt iuriſdic.l.j.§. huius rei
qa contrariorũ eadẽ eſt diſciplina.l.j.ff.de his qui
ſunt ſui vel alie.iur.¶ Item in longobardia ſi mo-
riatur poſt vulnus intra annum præſumitur ex
vulnere mori,vt.l.lombar.de plagia.& fa.bo.ho.
c.in quæſtionibus plagijs & de plagijs aut feritis
ſeruorũ.l.ſi qs ſeruo alieno.&.l.nõ oẽs plagę.Sed
tu in hac varietate modicũ tp̃s vel magnũ, aibi,

d ¶ Eſt ad bñ[1] eſſe. Adde Bart. in .l.j. ff.de teſta.mili. & Bald. in.l. milites. C.de teſti.& q̃ dixi in addi.meis. in d.l.j. ad Barto. in ver. & rñdeo. Th.

e ¶ De minori ſolẽnitate. Quæ dicaẗ minor vel leuis ſolẽnitas & q̃ grauis vide Bart. in.d.l.j. §.fi.ff. de vẽ. inſp. & Bartho. ſoci. in d.cõſi.cxcvj. in.ij. col. Tho.

f ¶ Quæſtio talis eſt. Hmõi cõſil.ſecũdũ or. Peru. eſt in.j. parte iudi. in cõſi.lxxvij.& non credo ꝙ ſit Bar.tñ cogita. Tho.

g ¶ Eſt diſtinguendũ.vide gl. ſingu. in.l.j.C.de eme.ſeruo.& adde plures cõcor.p Iaſ.in.l.lecta.in.xv.col.ff. ſi cer.pe.& Fel.in.c. preſbyterũ.ĩ.j.co. & ĩ.c. ſignificaſti. el.ij.de homi.& vide cõſi.Bal. q melius in cõſi.ſuo inci.ad euiden. præmitto cui ſe ſubſcripſit.d.Phil.de regio.& eſt impreſſum in fi.lec.inſtitutionũ. Bald. de peru. Tho.

iudicis relinquas atq; committas.ff.de iu. delibe.
l.j.in fi.de effr.& expila.l.j.§.j.vel ꝙ mediū ex di
ctis sentētijs arbitretur.ff.si pars hære. peta.l.an-
tiqui.insti.qui manu.non pos.§.cùm ergo. ¶ Cū
in prædictis iuribus, speciales rationes non assi-
gnentur, quare magis ad vnam ex his, ꝙ̄ ad aliam
animum applicemus.ff.de neg. gest.l. nesennius.
¶ Et hoc ita si vulnus non sanatum, vsq; ad mor-
tem durauit.ff.ꝙ cuiusq; vni. no.l. item eorum.§.
ꝙ si actor.& de in rē verso.l.si ꝓ parte.§.versum.
ff.de repudijs.l.diuortio Bart.

☙ SVMMARIVM. ❧

1 *In iudicio ordinario, potest iudex etiam ad partis petitionem repetere testes, ut declarent eorum dictum & non ut addant.*
2 *Qui declarat nouum non dicit, sed implicitum explicat.*
3 *Sola testium publicatio, non sufficit ad effectum ut non possint examinari, etiā si pars non didicit testificata.*
4 *Iudex ex officio, potest examinare testes post publicationē.*

¶ CONSILIVM. XXXVIII.

a SVper[a] inquisitio-
ne quæ fit per dn̄m capitaneū &
eius curiā cōtra Lucam de homici
dio & processu facto super ea du-
bitatur, an.d.capitane⁹ & eius iudex maleficiorū
publicatis attestationibus ex eorum officio pro
inuestiganda veritate poterūt testes recipere prę
supposito ꝙ procurator inquisiti fuerit præsens
publicatiōi, qui procurator postq̄ testes fuerint
secundo loco recepti, comprobauit & receptauit
eorum attestationes & dicta inquātum pro eo fa-
cerent, & iurauit ad sancta Dei euangelia, ꝙ ipse
procurator & dn̄s ipsius vel alter eorum non di-
dicerant testificata .d. in inquisitione tempore
quo testes fuerunt recepti secundo loco. ¶ Et ꝙ
etiā dn̄s ignorauit publicationem primorum te-
stium, & præsupposito ꝙ vnus dictorū testiū de-
posuerit sup dicta inquisitione, ante factā publi-
1 cationē prout apparet in eius attestatione. † Pro
solutione prædictorū præmitto, ꝙ in iudicio re-
gulari & ordinario vbi est personarū præsentia,
potest iudex ex suo officio, & ad petitionē partis
aduersę publicato processu & didicitis attestatio
nibus testes obscurè deponētes repetere vt decla
2 rent, nō vt addant, ratio hæc est: † qa qui declarat,
nouum non dicit: nā implicitum dictū explicat.
ff.de te.l.hæredes palam.§.sed si notā. ¶ Secūdò
qa ita obscurè dictum ꝙ non habeat intellectum,
habetur pro nō dicto.ff.de his quæ in test. delē.l.
j.& de insti.l.sed & si pupillus.§. proscribere. &
hoc probatur extra de test.c.cū clamor.& not.in
auē.de test.§.quoniā verò.& de prob.c.in pręsen
tia.cū si.vbi verò vellēt addere vel pars vellet no
b uos testes inducere[b], non audiē, nō ea ratione qa
3 facta sit publicatio, † sed ea ratione qa publicatis
attestationibus, vt legiē & no.in.d.§.qa verò.imò
si aduersarius meus testificata didicit: & ego non
prohibeo testes producere. not. extra de testa.c.
constitutus.C.eo.l.ij.& in Spe.eo.tit.§.satis.ver.
quid si publicati. Item pręmitto ꝙ illud est singu
lare, quod deuiat à dispositione iuris comunis, vt
l.ius singulare, cū si. Item pręmitto ꝙ ista prohi-
bitio, ꝙ publicatis attestationibus testes nō reci-
pianē, habet infallibile dispositionē ꝓhibitionis,
4 vt patet ex præmissis & quę.j.dicunē. ¶ † Ex prę
missis sic arguo: certū est ꝙ vbi ꝑ inqsitionē ꝓce
ditur, & sic non in forma regularis iudicij spālis
& singularis est dispositio, vt puta iudex possit
recipere testes. vt præalle.c. cū clamor.&.c. satis
vtiliter.& hic singulare est statutū vbi ꝓcediē per
inquisitionē, ꝙ erit istud in singulare, necesse ha-
bemus dicere in hoc valere, vt nouos testes possit
c recipere[c] etiam vt addāt. nā si vt tātū declarēt: nō
esset hoc singulare, sed esset ius cōe. ¶ Secūdo ar
guo sic: ex p̄missis cōstat cām prohibitionis vt ti
meē subornatio: cessante ergo causa, cessat legis
dispositio, vt no.in pręalle.c.cū clamor. Itē dicit

a ¶ Sup inquisitione. Istud cōsi. secūdū ordi. peru. est in.j. parte iudi. in cōsi.lxxviij. & licet aliqui non attribuāt Bart. dicētes quòd nō fuerit sua farina, nec ita inordinatè loquutus: tn̄ Bal.ī.c.iurauit. in'.iij.colū. de prob.& in.l.ꝑ hāc in.iij.co.C.de tēp. app.&ibi apostil. alleg.consi.Barto. hic, &.j.dicā. Th.

b ¶ Testes inducere. not. quod consuluit Barto. hic ꝙ sola publicatio ēt si pars nō didicerit testificata, non sufficit vt sit p̄clusa via testiū ꝓductioni. & ita tenet Bal.ī.c. iurauit. in ij.col.de ꝓba. vbi dicit Bar. cōsuluisse.& gl.in.c. cōstitut⁹. lo vltimo. de testa.&.d. Ant. in c.fraternitatis.eo. tit.& Spe.in ti. de teste.in.§. satis vtiliter.in versi. qd si publicatę.& in.§. fi.ver.quid si renūcient. contrariū tenet Bal.in.l.ꝑ hāc. in pen. colū.C. de temp. app. vbi similiter alle. consi. Bar.& tenet contrariū cū cōcor.de quibus per.d.Fel. in.d.c. fraternitatis.in.viij.col.ver. modo quæriē vbi plenè examinat & declarat.& in.d.c. cōstitut⁹. in fi. cui adde Bar.hic. Th.

plus Inno.ibidē, ꝙ nedū iudex ꝓmotor inquisi-
tione in suam iniuriam & suū interesse prosequi-
tur testes ꝓducere, & hoc ea rōne: qa talis ꝑsonæ
calumnia nō præsumitur, vt.l.videamus.§.j.ff.de
in lit.iur. si dicas ꝙ timetur subornatio ex pte in-
quisiti: quia nec eo petente nec eo pręsente testes
prędicti fuerunt recepti, sed solū motu iudicis, &
eius officio ꝓ veritate inuestiganda, & cum ipsis
publicatis ad inquisitoris notitiā peruenit eorū
dicta ratificauit. ¶ Cōcludiē ergo incōuīcibiliter,
ꝙ recipi potuerūt. ¶ Tertiò sic vt præmittiē ꝙ te
stes nō recipiāē publicatis attestationib⁹ nō habet
infallibilē prohibitionē, sed fallit si pars testifica
ta nō didicit sed cōstat inquisitū vel rē eius agen- c
tem nō didicisse: ergo nedū in causa inquisitionis
ex offi.iudi. potuerūt testes recipi, sed ad eius pe
titionē ꝙ autē nō didicerat, cōstat per sacramētū
procuratoris q iurauit ꝙ nec inquisitū, nec rē ei⁹
agēs sciuit, nec percunctatus fuit dicta testiū ante
receptionē secūdū ꝙ iurauerūt: tn̄ iudex admisit
inq̄tū de iure potuit, & quòd potuerit. & quòd d
sit sufficiēs ꝓbatio, casus est in p̄alle.§. qm̄ verò.
vbi no. casus est. non video ad qd plus laboretur.
¶ Quartò sic: testes non ritè recepti secundùm
modū recipiēdi eis publicatis nō est ꝓhibitū ite-
rum ꝓduci in.c.testibus.& in.c.de testi.in cle.sed
ostēdā ꝙ isti testes ex parte recipiētis nō fuerunt
ritè recepti: ergo publicatio nō ob. secūdę ꝓdu-
ctioni. maior est nota: minorē ꝓbo quare danē ar
ticuli ī cā: qa nec iudex nec testes scire pōt q̄ sunt
necessaria ꝓbari, ita tenet Inn.in.c.ꝑ tuas. debet
ergo iudex nominatim & singulariter me interro
gare sup quolibet qa ꝓpter hoc dati sunt, & ad e
hoc testes inducti. si ergo iudex hoc nō fecit, nō
ritè recepit, vt in præalle.c.per tuas. ¶ Et si dicaē
hic fuerūt recepti super oībus articulis, patet ex
dictis eorū perinde est ac si nō deposuissent: qa si
iudex cui res quærenda nō negligēda cōmissa est
de oīb⁹ nō q̄sierit perinde est ac si de nullo q̄sierit
vt.ff.de trans.l.cū hi.§.si prætor. ¶ Si arbiter qui
aditus est de pluribus quæstionibus, si de aliqui-
bus dicit nō iterato, de oībus dicere pōt. ¶ Non
ob. quod notari⁹ dicit, testis interrogat⁹ de quo-
libet eorū: qa hæc interrogatio sub ista ḡnalitate
nō effuso sermone non est iuridica nec ritè facta
nec subcriptio inuolutio verborum, & effuso ser-
mone potuit testis decipi, & meritò de omnibus
recordatur &c. Bar.

☙ SVMMARIVM. ❧

1 *Propter stuprum attentatum & non ad effectum productum, an quis possit condemnari?*
2 *Iudex an possit cogere accusatores ut iterum accusent.*

¶ CONSILIVM. XXXIX.

d VIso processu[d] prædi
cto formato contra dictum Masetum
quod cognouit virginē. & visa respon
sione ipsius indubitanter videtur dicendū quòd
sequi debeat absolutio: qa maleficiū non est cōfes
satū, nec aliter probatū. licet autē ipse cōfessus sit
quod tētauerit & p̄sumpserit cā corrūpere nō tn̄
ad effectū produxit. & licet ex hoc facto debeat
puniri: nō tn̄ vigore accusę p̄dictę aut ob aliud de
lictum visum est, vt.l.denūciasse.§.qd tn̄ de adul.
1 ¶ † Pręterea statutū.s.positum loquiē in eo, q stu-
prū vel incestū commisit, & sic secūdū ei⁹ verba
e nō habet locū in eo q attētauit[e], vt patet ī.l.aql.q̄
in primo capite loquiē ī eo q occidit nō habet lo
cū in eo q verè nō fecerit, sed recurriē ad actionē
in factū, vt.l.itē si obstetrix.ī prī. & no.plenè.C.
e.l.de pecorib⁹.nou⁹ ergo ꝓcessus faciēd⁹ esset,
cū ꝓbatū non sit ꝙ intendiē, vt.l. p̄tor.§.docere.
2 vi bo.rap. † an aūt iudex possit cogere accusato.
vt iterū accuset.l.expressum est, quòd non, quia
nemo inuitus agere vel accusare &c.vt.c.vt nemo
inuitus.& in rubro & nigro Bart.

☙ SVMMARIVM. ❧

1 *Statutū de cōpromissis faciendis, an comprehen. minores?*
2 *Statuta debent intelligi ut non inducant absurdum.*

Consuetudo

c ¶ Possit recipere. Vide plures concor. per Fe.in.c.cū clamor.in.j.col.in fi.& seq.de test.& in.c.ꝑ tuas. in pe. colū. & ibi scripsi eo.tit. Tho.

d ¶ Viso processu. Adde quod hmōi cōsi. secūdū ordi. perusi. est in.j.pte iudi.in cōsi.lxxx. & de isto cōsi. meminit Andrę.barba.in.l.q denūciasse.§.qd tn̄.in.j.addi. Bart. quā legit in.l. quod vxori. ff.de adulte. Tho.

e ¶ In eo q attenta. Adde Bart. in.l.j. ff.ad legē cor.de sica. & Imol. in.c.j. de pręsum.cū concor.de qbus ꝑ Fe. ibi ī.iij.col. & seq. & in suo tract. de testi. in.iiij. col. in ver. fallit. & vide Iaso. in.l.j.§. hæc verba.ī fi.ff. quod quisq; iur. & Ale. in cōsi.xv.ī.j. vol. viso processu inquisitionis. & in cōsi. cxl.in.ij.vol.videē in.ij.col. & qd in illo q fregit hostia pudoris, & nō perfecit & emisit semen, an puniatur? vide Cardi. flo.in cle.j.in.x.q.de cōsangui.& affi. Th.

3 *Consuetudo quæ respicit rem, ita ligat minorem sicut maiorem.*

4 *An minor ex forma statuti de compromissis faciendis in arbitratorem de iure & de facto, sit obligatus?*

5 *Tutor an posit compromittere, stante statuto de cõpromissis faciendis?*

¶ CONSILIVM. XL.

a Quæritur[a] an statutum de cõpromissis fiendis inter cõiunctos vsq; ad tertium gradũ, comprehẽdat pupillum. 1 † videturq; nõ Primò: quia si statutũ generaliter loquitur referẽdũ & intelligẽdũ est nõ obstante sua generalitate ad habiles in materia ĩ qua disponit, vt. l. j. C. de sac. san. ec. & l. vt gradatim. §. lege. de mu. & ho. Sed cõstat q pupilli nõ sunt habiles ad cõpromissum faciendũ, & si cõpromittãt ipso iure nõ tenet, vt. 2 l. si pupillus. ff. de arb. ¶ † Præterea statuta debẽt sic intelligi, vt nõ inducãt absurdũ, & omnis absurditas à iure municipali, videtur esse excepta, vt. l. põpo. ff. de ne. ge. & l. scire oportet. §. illud. Sed si nos diceremus pupillũ cõprehendi sub lege municipali, induceretur duplex absurditas. vna quę allegationibus. s. proximis probatur. secũda: qa per illud statutum grauis læsio infertur pupillis. q aũt ex hoc lædatur. probatur in. l. si minor. §. minores. ff. de mino. Item reperitur in alio læsio: qa si coram iudice litigaret, & iudex malã ferret sententiã. iudex litẽ suam faceret q non est in ar. & in multis aliis posset reperiri læsio. dicamus ergo vt hoc euitetur pupillum nõ cõprehendi. & ex hoc vltimo & primo simul iũctis dico cõpromissum fieri nõ debere. Sed cõtra pdicta facit. l. si sine hærede. §. lucius. ff. de admi. tu. vbi dicitur q cõsuetudo 3 quę respicit rem sicut ligat maiorẽ: ita ligat † minorem. & gl. C. q sit lõ. consu. l. ij. facit ẽt ad prędicta. d. l. si minore. §. minores. de minor. quia ibi dicitur q eo ipso q minor cõpromittit videtur læsus. & ratio huius est vt dicit glo. ibi quia à sñia arbitri nõ appellatur vnde cõpromittẽdo perdit beneficium appel. facit ẽt qa pupil. potest transigere vbi dubiũ est ius ipsius, vt no. ĩ. l. pręses. C. de trans. & potest etiã iusiu. deferre, vt. l. tutor. & l. iusiur. quod ex cõuẽtione. §. j. & §. ij. Et hoc vbi est dubium ius pupil. vel probationes aliæ deficiunt. Sed hic oĩa intelligenda sunt in cõpromisso 4 facto in arbitrum. secus † si in arbitratorẽ: [b] tunc b enim eo ipso nõ læditur: potest enim esse q eius interest. quãdo iuramẽtũ defertur, vt. l. tutor. de iureiur. habet ergo minor probare aliud. nam ex solo 5 cõpromisso, nõ læditur. &c. ¶ † Nunquid tutor posit tutorio nomine petere cõpromissum fieri in casu, ĩ quo ex forma legis municipalis, talis cã eẽt compromittenda? videtur q nõ. qa arbiter positus in cõpromisso põt accipere de iure vnius, & dare alteri, vt no. in aut. vt differen. iudi. §. si verò. & ff. de arb. l. si de meis. §. recepisse. sed tutor non potest concedere alteri licẽtiã donandi res pupillares, nec lædẽdi iura pupilli: quia nec ipse facere posset. nã nõ dicitur tutor qñ pupillũ spoliat, vt. ff. de admi. tut. l. lucius titi⁹. §. fi. & ff. pro empto. l qui fundum. §. si tutor. & ibi not. ¶ In cõtrarium videtur q sic: qa tutor põt super re pupil. & de re pupilli remittere, vt. ff. de fur. interdũ. §. qui tutelam. & l. si pignore. §. si tutor. de transac. l. si pręses. Pro solutione huius cõtrarii, est dicendum q aut cõpromittit pupillus cũ authoritate tutoris: & tũc compromissum videtur tenere, vt. ff. de arb. l. si pupillus. cõtra istud mẽbrum opp. ff. de mino. l. si minor. xxv. anno. filiofa. §. minores. vbi videtur velle gl. q eo ipso q minor cõpromittit, dicatur læsus: & sic facto compormisso, competit restitutio. sed dic aut pupillus cum tutore compromisit in eum qui de iurisdictione poterat dicta cognoscere: & tunc quia à sententia de iurisdictione lata poterat appellari, & non lata ex compromisso, vt. l. j. C. de arbit. tunc dicitur læsus, vt dicto. §. minores. & in sui præiudicium nõ tenet, vt. ff. de arbit. l. sed si in seruum. Sed si compromisit in eum qui non poterat ex iurisdictione cognoscere, & sic tanq amicabilem cõpositorem: & tunc compromissum factũ authoritate tutoris tenet, & nõ dicitur læsus, vt in dicta. l. si pupillus. ff. de arbit. l. item proferre. §. corã, versic. inter. vbi videtur dicere q compromissum teneat ĩdistinctè. sed tu dic q aut iura pupilli sunt obscura, & prosecutio rei pup. non potest fieri de facili. et tunc sicut in dictis casibus, tutor potest trãsigere, & de iure pupilli remittęre illi, cũ quo trãsigit: ita poterint cõpromittere & arbiter de iure pupilli accipere: & dare alteri. & hoc videtur sentire gl. ff. de pac. l. pactũ curatoris. & pcu. pro quo in dicta. l. ĩterdũ. §. qui tutela. ff. de furt. & si. s. all. Aut prosecutio rei pupillaris fieret de facili, & ipsius iura sunt clara, in isto casu nõ poterit cõpromittere: qa nec posset iura pupilli minorare vel donare, nec in religione iurisiurãdi ponere, vt. ff. de iureiur. l. tutor. ĩ prin. & ibi videtur no. gl. Et ita de iure cõsulo ego Bar.

a ¶ Quęritur an statutũ. adde q istud cõs. secũdũ ord. pusi. est ĩ. j. pte iudi. ĩ cõsi. lxxxij. & p cõsi. Bart. alle. do. Iaso. in. l. sed & si plures q legit sub §. hodie. in. l. iurisgẽtiũ. ff. de pac. & ale. l. si minor. §. minorẽ. ff. de mi. in apost. Bar. & i. d. l sed si plures. in. ij. col. & in. l. fi. ĩ. pe. col. C. de ĩ ĩte. res. mino. & ĩ cõs. lxij. ĩ vij. col. ici. in cã. & lite vertẽ. ĩ. iiij. col. Et adde quod idẽ cõsuluit ĩ propriis ter. & ĩ propria farina. d. An. demõte vbia. & ĩ ci. qritur an statutum. Tho.

b ¶ Secus ĩ arbitra. In qõne pdicta in q cõsuluit Bart. q cãę inter cõiũctos debeãt cõpromitti ĩ arbitratorẽ de iure & de facto, ligãt minorẽ. & an posit tut. facere tale cõpromissum. vide plenè p Ale. ĩ. l. si plures. in. ij. col. & ibi Ias. ĩ pe. col. & seq. ff. de pac. & Ale. ĩ cõsi. lxij. ĩ. vij. vo. in cã & lite vertẽ. in. ij. col. & pleni⁹ ĩ cõs. cxix. in. vj. vol. ĩci. qm oẽ dcm. in. ix. col. ĩ versi. idẽ tenuit Bal. quod est duplicatũ in eo. vol. in cõs. lxv. & ĩ l. fi. ĩ vl. col. C. de ĩ inte. res. mi Tho.

☞ ⁂ SVMMARIVM. ⁂

1 *Baldus sapiens uir.*

2 *Non inspicitur augmentatio pœnæ quæ uenit ex accidenti præter naturam.*

3 *Disiũctiua an & quando ponatur expositiuè.*

4 *Disiunctiua posita inter gen⁹ & speciem, ponitur pro id est.*

¶ CONSILIVM. XLI.

c Statuto[c] ciuitatis Asisii cauetur q cõmittens tale maleficium puniatur in. 50. alio statuto cauetur q in maleficiis pœnę duplicẽtur ratione loci & tẽporis, saluo q in popularibus in quibus non posit duplicari, nisi semel. alio statuto cauetur q offendens cum sanguine puniatur in duplũ ei⁹ q cõdemnari deberet pro alio maleficio cõmisso et si cõdemnatus fuerit bis, cõdẽnetur in duplũ. alio statuto cauetur, q cõfitẽti, detrahatur quarta. Quidam nomine Puccius confessus est se percussisse cũ sanguine, & negauit se esse de aliis maleficiis cõdemnatũ, tamẽ probatũ fuit q fuit ter cõdẽnatus. modo quæritur inq̃tum veniat cõdẽnandus, & 1 quid veniat in ipsum duplũ? ¶ † Sup quibus videtur de iure dicendũ visis statutis prædictis & d allegatio. sapientũ virorũ do. Bal.[d] & dñi Offredi ni legũ doc. q. d. Puccius veniat cõdẽnãdus in. cl. lib. cum pœna debeat tribus vicibus duplicari in sua origine, nõ in eo q crescit ex accidenti pręter primeuã eius naturã ar. ei⁹ quod no. in. l. certi cõdictio. ff. si cer. pe. maximè cũ statutũ quod loqtur de pœna offendẽtis cũ armis q alirâs fuerat cõdẽnat⁹, loquitur de duplicatione & triplicatiõe ei⁹ in quo debet cõdẽnari ex forma statutorũ, sed de dicta pcussiõe debet cõdẽnari. ĩ. xxxvij. lib. & x. 2 sed qa quarta pars detrahitur p cõfessionẽ. † nec inspicitur augmẽtatio pœnæ q venit ex accidẽti e preter naturã, vt dixi: ergo &c. ar. l. eũ q.[e] & quod ibi no. ff. de iureiu. & l. itẽ veniũt. §. cũ prædixim⁹ de pet. hære. ¶ Nec ob. statutum quod loqtur de popularibus dispones q pœna plusq semel non duplicetur: qa verũ est ratione loci vel tpis, vt ibi patet. qa dicit siue de nocte sint ĩ taberna &c. quę verba cũ nõ sint copulatiua, sunt expositiua verborũ gñaliũ. s. positorũ in pte supiori, & sic nõ ob. l. sanctio legũ. ff. de poe. cũ ti. nã nõ excluditur alia rõne, plusq semel duplicari posse, & sic dicta verba siue de nocte &c. sunt exẽplificatiua sine litera tura verborũ gñliũ pcedẽtiũ. ar. l. cũ de lanionis. § quidã. de fun. instru. & l. ij. & iij. de sup. leg. cũ si. 3 ¶ † Et q ponatur expositiuè patet qa vbi pcedit ge f nus[f] & p disiunctiuã sequẽtẽ spẽs: † tũc illa disiũ- 4 ctiua resoluitur expositiuè p verbo. ĩ. q. d. qualibet rõne &c. l. ij. ff. ad. l. aql. & ita intelligit Io. de are. in. l. pe. C. de verb. sig. & est tex. in. l. instrumẽta. C. de proba. nã de sui natura, dictio siue, exponitur. i. vbi præcedit gen⁹, & sequitur species, vt patet ibi Alexãder siue Paris & respexit statutũ prædictũ quod loquitur de duplicatione pœnarum, et dicit q popularibus non duplicatur pœna plusquã semel aliqua ratione vel cã &c. debet ĩtelligi de causis in dicto statuto cõtẽtis, & nõ de

c ¶ Statuto. adde q huiõi cons. secũdũ or. pu. est in. j. pte iudi. ĩ cõs. lxxxiij. & de materia vide p Bart. ĩ. l. eũ q. in prĩ. et Ias. ff. de iureiu. et in consi. cvij. in. j. vo. ĩci. visis omnib⁹, & ibi scripsi, Tho. Dip.

d ¶ Dñi Bal. Not. q Barto. hic alle. Bal. sapiẽtẽ, et subscripsit se cõsi. ipsius. et do. Offredini dicit ẽt Bal. in. l. in liberũ. lec. antiqua in fi. ff. de ritu nup. se consuluise insimul cũ. d. Ange. dautelia. ẽt do. Bart. de Saxofer. et dom. Vgolino pelloli in cã. d. Antonii et fratrum. de camarino alibi ẽt de Bal. fecit mẽtionẽ Bar. in. l. dies. §. si duo. ĩ. ij. co. ff. de hær. inst. vbi dicitur. vadamus ad commẽtũ do. Bal. Tho.

e ¶ Eũ q. Vide Bar. in princ. et Alex. in. iij. col. Ias. ĩ col. ij. Tho.

f ¶ Pręcedit gen⁹. Vide Bar. in. l. cũ qs decedẽs. §. fi. ff. de le. iij. et plenè. p Ias. de disiũctiuis. in. l. pe. in. ij. col. et seq. C. de ver. sig. Thomas.

aliꝭs,vt.l.fi.§.cui dulcia,de vi.& oleo leg. qa ver-
ba generalia pręcedentia,declarant̃ per ſequẽtia
& ecõuerſo,vt ibi,& ar.l.ſi ſeruꝰ.§. fi.de leg. j. cũ
ſi.& ſic patet rñſio ad ea,quę ſunt ĩ cõtrariũ alle.
& ꝙ ſit locus ſtatuto ꝙ duplicent̃ pœnę offendẽ
tis cũ armis,cũ aliâs fuerit condẽnatꝰ & c.patet cũ
de cauſa dictę duplicatiõis in alio ſtatuto quod di
cit ꝙ in popularibꝰ non duplicẽtur pluſq̃ ſemel,
nulla mentio habeatur.Bart.

SVMMARIVM.

1 *Qualitas delicti quæ aggrauat uel exonerat delictum,debet probari.*
2 *In maleficiꝭs quædam ſunt quæ à iure præſumuntur, & qui dicit contrarium debet prbare.ſecus in his in quibus ius nihil præſumit.*

¶CONSILIVM. XLII.

a STatuto ciuitatis [a]
ſcauetur,ꝙ ſi quis aliquem percuſſerit
cũ ſanguine à gula.ſ̃.puniat̃ in.cc. lib.
ſaluo ꝙ ſi vulnus ſit ita factũ,quod non ęgeat me
dico:quia tũc immediatè inquiritur cõtra Ioãnẽ
qui percuſsit Petrũ ĩ facie cum ſanguinis effuſiõe
magna,ꝗ Ioanes rñdendo inquiſitioni vera eẽ &
fuiſſe contenta in inquiſitione,dixit tamẽ ꝙ tale
vulnus non ęgebat medico,& nihil ſuꝑ hoc pro-
bauit. Quęrit̃ qua pœna ex dictis pœnis veniat
1 puniẽdꝰ.&c.¶†Et ꝙ veniat cõdẽnãdus ex ſecun
b do capite[b] in pœna cẽtũ.libr.ſic probatur quãdo
qualitas delicti aggrauat,vel exonerat delictũ illa
qualitas delicti debet probari.ff.vi bo.rap.l.p̃tor
ait cuius dolo.§.hoc aũt docere.& ſi nõ probatur
debet puniri minori pœna.ꝑ.l.p̃ſes.&.l.interpre
tatione.ff.de pœ.¶Econtra ꝙ puniat̃ pœna.cc.
lib.probat̃ per rõnẽ.l.ſi quidẽ.C.de excep.& ſic
rõ naturalis pręſumẽda ẽ,q̃ eſt in percuſsiõe cum
magna ſanguinis effuſione ꝙ ęgeat medico.ar.eo
2 rũ quę no.in.l.arethuſa.ff.de ſta.ho.¶†Viſo pũ-
cto prędicto eſt ſciẽdũ,ꝙ in maleficiꝭs quędã ſunt
c que à iure p̃ſumũt̃[c] ex qualitate facti vt qui fecit
homicidiũ ꝙ fecerit doloſè,& ꝙ ille ꝗ dixerit ver
ba iniurioſa,dixerit aĩo ĩiuriãdi & ſi.tũc ꝗ cõtra
riũ dicit,illud debet probare,cũ intentio aduerſa
rꝭ ſit fundata,vt.l.j.C.de ſic.l.ſi nõ conuiciꝭ.C.de
initr.¶Quædã ſunt in ꝗbus ius pręſumit,& tũc
niſi probet̃ ſemp intelligit̃ ꝙ minꝰ eſt,ſi em̃ dico,
percuſsi talẽ:ius nõ pręſumit cũ armis vel ſine. ſi
dico furtũ,lex nõ pręſumit eſſe manifeſtũ vel nõ
manifeſtũ.ſemper enim intelligit̃ ꝙ minus eſt, vt.
d.l.pręſes.ꝑ Dy,in.c.in obſcuris.in fi. de reg. iur.
li.vj.¶Sed in propoſita q̃õne lex nihil pręſumit
vtrũ ęgeat medico vel nõ,poteſt em̃ ex leui ꝑcuſ-
ſione exire multũ de ſanguine,& iõ ius interpre
tatur in minori parte.¶Nec ob.ꝙ ſtatutũ primò
ponit regulã,ſecũdò ponit exceptionẽ:quia hoc
in.ll.& teſtamẽtis nihil operatur limitatio,cũ illa
ſequens ita ineſt ſicut fuiſſet locutꝰ limitatè ab ip
ſo initio,vt.l.vel quibꝰ diebus.§.quidã titio.de
cõdi.et demõ.no per gl.ꝭ.in.l.ꝭ.in glo.mag.de ĩ
diẽ adiect.¶Preterea ꝗcꝗd eſſet ſi maleficiũ ſim
pliciter confeſſatũ:tamẽ in propoſito cũ curia ni
hil habeat niſi cõfeſſionẽ rei,& ibi hoc eſt expreſ-
ſum ꝙ non erat opus medico,nec à iure pręſumit̃
illud.non video qualiter ex iſto proceſſu conden
nari poſſit,niſi in pœna minori.Et ita mihi videt̃.
Barto.de Saxoferrato.

SVMMARIVM.

1 *Si officialis deceſſit in officio,an hæredes eius habebunt integrum ſalarium?*
2 *Si conductor decedat,an debeatur integrum ſalarium locãti operas ſuas:& quid iuris in eo?*
3 *Merum imperium,quãdo alicui competat?*
4 *An capitaneus æquiparetur maioribus iudicibus?*
5 *Capitaneus æquiparatur Ducibus,Marchionibus ſeu Comitibus.*
6 *Militia,non eſt dignitas.*

¶CONSILIVM. XLIII.

QVidam Capitaneus
d [d] de caſtello fuit electus capitaneꝰ à cõi-
tate Piſa.pro vno anno,cum certo numero officialiũ & familiariũ,& cũ
certo ſalario pręſentata electione acceptauit dictũ officiũ & ipſe exiſtẽs
in dicto officio deceſſit,eius hęredes petunt integrum ſalarium .ex ad-
uerſo cõmune Piſarũ dicit ꝙ debent recipere ſolũ pro tẽpore quo ſer-
1 uiuit,nunc quęrit̃ quid iuris.¶†Circa q̃õnẽ iſtã,qa per patres noſtros
antiquos clarè eſt determinata,videt̃ dicẽdũ ꝙ.d.hęred.debeãt habere
e ſalariũ integrũ,[e] vt not.gl.ff.de var.& extraor.co.l.j.§.diuꝰ.optimè fa-
cit.ff.de aſſeſ.l.diẽ functo.& ꝙ not.& licet multi dãnẽt illã gloſ.ſicut fu
it Guil.de mõte Fauẽtino,ꝗ dicebat ꝙ debeat habere ſalariũ pro tẽpore
quo ſeruiuit,& nõ vltra.alle.l.fortiſsimi.de ero.mili.ãno.libr.xꝭ.& hęc
lex poſita eſt in lect.Guil.de cu.diceret aliꝗs ꝙ idẽ Guil.tenet cõtra glo.
in prin.ſuæ lec.quia cũ hodie aduocatꝰ,ꝑtãs & ſimiles locẽt operas ſuas
& vilipẽdant ſcientiam ſuã & officia,nõ habẽt ſalarium totius tp̃is cũ ca
ſus cõtingit in ꝑſona ipſorũ,imo erit idẽ ꝙ in caſu cõtingenti in perſona
cuiuſlibet operas ſuas locantis,vt.ff.locati.l.ſi vno.§.cum quidã.& fuit
hęc opi.Iac.de ra.vt ptꝫ in lec.ſua.in.d.l.diẽ functo.& iſtã opin.videt̃ te
nere Iac.bu.in.d.l.diẽ functo.veteri recollecta,intelligẽdo illã.l.ꝙ loca
tur de locatione operarũ.quã fecerũt comites legato:& tunc cũ legato
mortuo caſus cõtigerit in perſonã legati cõducẽtis operas,ſalariũ debe-
2 bit̃ reſidui tp̃is comitibꝰ ſuis & ita loꝗtur.l.diẽ functo.¶†Alia locatio
eſt quã facit legatus ſeu proconſul.& ex illa locatione nõ põt peti ſalari
um,imò pręſtitum reſtituere:quia caſus cõtingit in perſona locãtis ope
ras: ergo nõ poteſt petere ſalariũ,vt.d.l.ſi vno.§.quidã alleg.l.ſi domꝰ.
§.Imperator.ff.loca.¶Eſt em̃ in perſona legati duplex cõtractꝰ, vnus
locatiõis:qa locauit operas ſuas cõi.& ex illo nõ põt aliꝗd petere à cõ
muni:qa caſus cõtingit in perſona locãtis operas,alius eſt cõtractꝰ cõdu
ctionis quẽ fecit cũ comitibus ſuis,& ex illo tenet̃ pręſtare ſalariũ comi
tibus ſuis:qa caſus cõtingit in perſona conducẽtis.¶Hoc tamẽ nõ ob.di
co glo.noſtrã veriſsimã in caſu noſtro,ꝓ quo pręmitto ꝙ iſte capitaneꝰ
eſt de iudicibꝰ maioribus habentibus dignitatẽ:qa cũ ex forma electio
nis ſuę à ſuis ſentẽtꝭs appellari nõ poſsit:quia ſolũ cõpetit ſuꝑ illuſtri-
bus in dignitate poſitis ſicut ſenatoribus,vt.ff.qui & à qui.appel.non
3 licet.l.j.†& habet merũ imperiũ ſaltẽ in eos quos familia ſua reperit de
nocte delinquentes poſt tertiũ ſonũ cãpanę.&c.Itẽ vbi cõtra cuſtodes
delinquit̃ vel ipſi delinquũt &c.Itẽ vbi aliquis exit ciuitatem Piſarum
aliâs q̃ per portas,quo caſu cõſtat de iure cõi pœnã corporalẽ imponi.
ff.de re.di.l.fi.& ſic habet merũ imperiũ,vt.l.imperium.de iuriſ.om.iu-
4 di.†& æquiparãt̃ iſti maioribꝰ iudicibus,vt not.gl.in.l.ſtatutis genera-
libus.C.de ſen.ex bre.rei. & ꝙ not.in aut̃.de defen.ciuit.§.nulla.col.iꝭ.
Sed in habentibus dignita.cõſtat ꝙ ſi ante tẽpus decedat,debet habere
ſalariũ totius tp̃is,vt. C.de primipi.l.j.lib.xꝭ.& ibi multæ cõcor.per gl.
ecce enim proximos ſacrorũ ſcriniorũ ante completũ proximitatis ãnũ
ad hæredes ſucceſſoreſq; ſuos reſidui tp̃is ſalaria abſq; aliqua diminu-
tione tranſmittere certũ eſt,vt.C.de proxi.ſacr.ſcrini .l.ĩ ſacris.lib.xꝭ.
ſi domeſtici & protectores mortui ſunt,perinde ac ſi ſuperſtites reman
ſerint,ſalariũ recipiũt hæredes,vt.l.fi.C.de dome.& prote.lib.xꝭ.agen
tium in rebus ante finitũ officium mortuorũ,hæredes ex teſtõ vel ab in
te.per inde ſibi ſalaria vẽdicãt,ac ſi ipſemet vẽdicaſſet.vt.C.de pri.agẽ.
in rebus.l.matricula.lib.xꝭ.ecce ergo,ꝙ ſi habẽs aliquod officiũ decedat
ante tp̃s dicti officiꝭ,cũ dignitate hæredes debẽt habere ſalariũ integrũ.
5 ¶†Sed capitaneꝰ æquiparatur ducibus,marchionibus ſeu comitibus,
vt,in.x.col.quis dicat̃ dux vel mar.in prin.c.j.& ibi not.facit in tit.de
feu.ape.et in tit.qui.mo.fe.ami.c.j.ea col.Ex ea parte qua æꝗparat̃ comi
tibus conſtat ipſũ dignitatẽ habere,vt.C.de comi.cẽ.l.j.lib.xꝭ.& in aut̃.
de appel.& intra quę tẽpora.§.j.co.iiꝭ.qa eſt ſpectabilis regulariter,ni-
ſi ſit de comitibus qui intra duces numerãt̃:qa illi ſunt illuſtres,vt.C.de
comi.& archi.ſa.pala.l.j.li.xꝭ.cõiuncta.l.prouincialiũ.de ero.mili.ãno.
eo.lib.vbi dixi legẽdo.Ex eo capite quo cõparat̃ duci,de natura eſt eſſe
ſpectabilẽ vel illuſtrẽ:quia Ducũ,quidã erãt ſpectabiles,quidã illuſtres
vt.C.de appel.l.ſi quãdo duca.de marchione aũt nõ recolo in legibꝰ di-
geſtorũ vel codicis contineri.Sed inuenio eum in.x.col.poſt ducẽ & an
te comitẽ poni.in ti.quis dicatur dux comes vel mar.Siue igitur dica-
mꝰ iſtũ capita.ſpectabilẽ vel illuſtrẽ,conſtat ipſum eſſe de iudicibus ha
bẽtibus dignita.licet enim circa hãc materiã gloſſ.videat̃ diſcrepare à
Guil.de cu.per.l.diuus.C.de dign.tñ nõ curo diſtinguere:quia nõ tangit
caſum noſtrũ:quia nõ loquit̃ de dignitate ſpectabili & illuſtri,de quibꝰ
hic tractat̃,& breuiter oẽs gl.noſtrę & doc.cõcor.ꝙ ſint dignitates,vt ĩ
aut̃.vt ab illuſtr. & qui ſuper eos ſunt.& ꝙ ibi no.col.v.& de mã.prin.
col.iꝭ.ff.de offi.eius cui mã.eſt iuriſdi.l.j.& inſti.in proe.§.oẽs.in aut̃.de
appel.& intra quæ tp̃a.col.iiꝭ.&.d.l.ſi q̃n duciano.ergo hic capitaneꝰ
habet officiũ cũ dignitate,licet ergo decedat ante tẽpus,hæredes debẽt
habere ſalariũ totius tẽporis.¶Nec dicat aliquis in legibus ſuꝑius per
me alle.eſſe ſpeciale:quia ſalua reuerẽtia vim cõſtitutionis gñalis, palã
eſt obtinere,licet ad certas perſonas ductæ & ſcriptę inueniãt̃,vt.C.de
no.cod.cõ.§.pen.niſi expreſſe in.l.inueniat̃ cõtrariũ ꝙ illa lex ad alios
non trahatur,vt.l.neq;.C.de decu.lib.x.in aut̃.vt determi.ſit numerus.
cleri.in princi.& in aliꝭs caſibus ibi no.& libenter audirem caſum ĩ quo
aliquis habẽs officium cum dignitate decedens ante finem officꝭ ſalariũ
non tranſmitat ad hæredes.Reſtat reſpondere ad contraria,& primò ad
dicta Guil.de monte Fauẽtino,valet ad.l.fortiſſimi.& dico ꝙ illud ni-
hil facit:

a ¶Satuto.Adde ꝙ iſtud cõſi.Bar.eſt ſecũdũ or.pu.in.j.parte iudiciorũ in cõſi.vlt.nu.lxxxj.Tho.

b ¶Ex ſecundo capite.Adde no.ꝑ Bar.ĩ.l.denũciaſſe §.ꝗd tamẽ.ĩ.j.co.ff.de adul.Tho.

c ¶Præſumũt̃.Adde Bar.ĩ.l.j.C.de ſica.& ibi vide plenè ꝑ do.Hipo.de marſiliꝭs ĩ.xiꝭ.co.cui adde Bar.hic.Tho.

d ¶Quidã capitaneus.adde ꝙ iſtud cõſ.ſecũdũ or.pu.eſt.in.ꝭ.ꝑte cõtractuũ.ĩ.cõſi.iiꝭ.& de hoc cõſi.meminit Bart.ĩ.l.diẽ functo.in.ix.col.ff.de offic.aſſeſ.Tho.

e ¶Integrum.adde Bar.ĩ.l.diẽ functo.ff.de offi.aſſeſ.tamẽ Bal.tenet contrariũ,& dicit ꝙ ꝑtãtes nõ tam eligũt̃ q̃ cõducũtur vel eſt contractus nomiatus facio vt des,iõ ſi ꝑ caſum fortuitũ impedit̃ factũ,non põt agi de mercede.& vide eũdẽ Bal.ĩ.c.j.ꝗs dicat̃ dux vel marchio.& de iſta ꝗ.vide plen.ꝑ Ale.ĩ.d.l.diẽ functo.ĩ.v.co.& ibidẽ do.meum Iaſ.ix.col.Tho.

hil facit: qa ibi nõ stetit per casum, imò stetit per recipere noletem, & sic ibi idem gl. ibi fuit mora ĩ recipe nolẽte, vt. l. rõ. §. si per venditionẽ. ff. de ac.
4 emp. † Sed melius facit pro eo. l. his scholaribus. de remis. & clarius facit. l. pe. ĩ fi. eo. ti. vbi videtur casus ꝙ non habeat nisi pro tẽpore quo seruiuit, licet moriatur. pro quo facit ꝙ debeatur pro rata temporis. d. l. sed vno. §. cũ quidã. ff. lo. sed ego respondeo. ꝙ in. l. pe. & l. his schola. salariũ debetur pro militia: & tũc debetur pro rata temporis quo seruiuit: qa militia nõ est dignitas, secundum
a veritatem.[a] simplex enim miles, vt no. gl. C. de se quest. dig. lib. xij. l. j. & pro ea allego casu. C. qui mili. non pos. l. fi. lib. xij. & C. de iurisd. om. iu. l. fi. vbi ponit dignit. & militiam tanꝗ species differen. ¶ Hoc etiã probo: quia libertus potest eẽ miles. ff. de ope. li. l. operas. & tamẽ dignitates habere nõ potest, vt. l. j. ad leg. iul. maie. & eodẽ modo respondeo. ad. l. j. de re mil. ¶ Ad dicta Ia. de rapolito etiam, ꝙ sint vera, quod nũc nõ examino: quia necesse non est, dico ꝙ nõ ob. qa ipse loquitur in aduocato, qui vilissimè locat operas suas, vt patet per eum & per Guil. quod non cadit in capitaneo: ergo &c. Ego Bart.

SVMMARIVM.

1 *Clerici nõ tenẽt soluere collectas, de bonis patrimonial. lib.*

¶ CONSILIVM. XLIIII.

b **S**Vper secundo[b] quæ ritur † an clerici tenentur soluere collectas vel non debonis patrimonialib. Dico ego Frã. tig. de pisis de iure eos cogi nõ posse. per. c. j. & ij. extra. de imu. eccle. li. vj. no. et ĩ decre. vlt. extra de vi. & ho. cle. ꝗuis aliter videatur innuere & malè quędam gl. quę ẽ in. l. placet. C. de sa. san. ec. quia oportet obseruari quod no. i. c. clericis. extra de imu. ec. li. vj. & quod no. in. d. c. vl. Ratio aũt quare nõ ẽt de patrimonialib. teneatur soluere, reditur in. c. ex literis. extra de pig.

SVMMARIVM.

1 *Vbi non est matrimoniũ, ibi non põt esse dos.*
2 *Vbi non est matrimonium nec dos, pœna apposita nullum sortitur effectum.*
3 *Promittens dotẽ pro aliqua puella sub pœna si puella moritur ante ætatem nubilem, non est obligatus.*
4 *An legatum puellis pro dotibus sit conditionale, uel statim peti possit?*

¶ CONSILIVM. XLV.

c **S**Vper quæstione[c] qua quæritur an Nicola domini Raynerij domini Nicolæ de orto possit inquietari de iure ab heredib. Nardi & Petro filio Nardi occasione cuiusdã proximioris dotis pro missæ p. s. scriptũ Nicolaũ Nardo belli recipienti pro Petro filio suo. Circa quod cõsiderãdũ videt ꝙ. s. script. Pe. vir futur. dñę Ioã. sororis. d. Nicolę promittẽtis, s. scriptã dotẽ, & alia ĩ instrumẽto dotis cõtenta, decessit añꝗ prędicta. d. Ioãna peruniret ad etatẽ. xij. ann. propter q̃ dici pt matrimoniũ nũꝗ fuisse copulatũ seu cõtra. cũ ætas. xij. an. ex pte mulieris reqrat, & sic pt dici matrimoniũ
1 nõ fuisse, † & ꝑ cõsequẽs nec dos dici pt. casus ẽ in l. fi. C. de spõs. licet eñ matrimoniũ sine dote eẽ posit: dos tñ sine matrimonio eẽ nõ pt, vt ea. l. ꝓbatur. pp ꝙ dicẽdũ videt ꝙ pœna quacũꝗ apposita in promissiõe pfatæ dotis inefficax sit et Nicolæ obesse nõ debeat: qa si rectè inspiciat verba promissiõis pdictę, oĩa se referũt in casu quo sint vir & vxor, & in casu. quo sit. ¶ Sed ĩ pfata qõne, nec fuit matrimoniũ, nec dos: ergo nullũ potuit
2 sortiri † effectũ. Facit quod habet in. l. de diuisiõe ff. so. ma. & in. l. dotis fruct. ĩ prin. ff. de iu. do. Ad
d hoc accedit, ꝙ lex alibi dicit pacta & cõuetiones[d] super matrimonio & dotib. adhibita, sunt lucris fiendis, ita demũ vẽdicãt sibi locum, si præmoriatur vxor. hic est casus in. l. ij. de pac. dota. pro quo facit ꝙ not. i. l. j. ff. de dote præleg. Pone ergo pro cõstãti, ꝙ si nõ præui deo ꝙ nõ fuisset matrimonium: pœna & pacta lucrorũ in hoc casu nõ vẽdicãt sibi locum, vt expressè habetur in iure præallega.
3 ¶ † Præterea videt casus expressus, qui videtur decidere hãc. q. ꝙ nulli lucro loc. esse possit, vt ꝓ bat. l. penul. iuxta. fi. ff. ꝙ fal. tuto. auth. ibi autẽ debet sibi locum vẽdicare, in casibus in qbus dotes vel in totũ vel in partẽ si cõstabat matrimonium
4 fuerit lucratus. ¶ † Secũdò quęritur de legatis filiarũ factis eis pro dotibus vtrũ debeant & peti possint incõtineti, an debeat expectari ætas nubilis. Ista quæstio pendet multũ ex forma statutorum ciuitatũ. Consueuerunt eñ disponere ꝙ filię
e sint contentę dotibus[e] Et ideo nisi prædicta statuta videat: rectũ rñsum dari non põt. tamẽ de iure cõi loquẽdo, constat ꝙ qñcunq; dicta dos relicta est vsq; ad legitimã portionẽ debitã iure naturæ: ipsis filiabus peti potest incontinenti absq; alia dilatione, vt. d. l. qm in prioribus. C. de inoff. test. in eo verò ꝙ esset vltra legitimã est aduertendũ: qa aliud est secũdũ propriũ significatum vocabuli, de iure cõi scripto, aliud est secũdũ cõem vsum loquẽdi, qui in ciuitatibus esse cõsueuit. nã de iure scripto, cũ dos nõ posit esse sine matrimonio, vt. C. de dona. ante nup. l. si. in prin. legatum pro dotibus habet conditionẽ seu diẽ nuptiarũ, vt. C. de nup. l. sancimus. ff. de iure codici. l. ex stipulatione. & sic debet intelligi. l. titio centũ. §. titio. de cõdi. & demõ. licet quidam istũ & aliter intelligãt. & hoc probat expressè. C. ad tre. aut. nisi rogati. & in corpore vnde sumit, vbi expresse patet ꝙ relictũ nomine dotis habet in se cõditionem
f nuptiarũ. ¶ Verũtñ cõis vsus loquendi, aliter se habet in quibusdam partibus ꝙ cũ in facto consistat in videndo debet probari. ¶ In quibusdam enim ciuitatibus, dicit dos patrimoniũ mulieris etiã non nuptę vt cùm dicimus talis mulier habet bonam dotem, licet sit puella virgo vel vidua. & etiam cum dicimus de ingrediente monasterium talis dña dedit monasterio bonam dotẽ & simi. secundum quem communem vsum loquendi debemus verba testantium intelligere, vt. l. liberorũ. §. quòd tamẽ cassius. & quod ibi no. ff. de leg. iij. & l. cùm de lanionis. §. asinam. ff. de fund. instructo. & l. labeo. de suppelle. leg. de verb. sig. l. vt alphenus. & l. in vulgari. cùm igitur appareat talẽ modum esse in ciuitate Tudert. dicimus legata pro dotibus, non esse conditionalia & posse peti incõtinenti. Barto. de Saxoferrato.

SVMMARIVM.

1 *Statutum prohibens opponi exceptiones cõtra instrumentum, non tollit nullitates.*
2 *Statutum prohibens opponi exceptionẽ contra instrumentum guarentigiatum, an tollat exceptionem Velleiani?*

¶ CONSILIVM. XLVI.

f **S**Tatuto cauetur[f] ꝙ instrumentum guareñ. mandetur executiõi. intra. x. dies absq; sollennitate nec possit opponi exceptio nisi solutiõis. Quæritur si fiat contractus nullus, an possit opponi exceptio
1 nullitatis. † Respõdeo. ꝙ sic:[g] qa ĩstrumẽtũ nõ est.
g l. nõ dubiũ. C. de leg. & l. iubem. nulli. §. sanè. de sac. san. eccle. Nec videt ꝑ tale statutũ tolli exceptio nullitatis: instit. de mili. test. §. j. l. j. ff. de mili. test. & l. nemo põt, de le. j. exceptio Velleiani an
2 poterit opponi? † videtur ꝙ sic: qa etiã post sententiã opp. ff. ad mace. l. tã & si. & C. de iu. & fac. igno. l. j. ¶ Sed contra est, arg. l. omnes populi. ff. de iusti. & iure. Bar.

SVMMARIVM.

1 *Dictio nisi, ponit & affirmat qñ præcedit oratio negatiua.*
2 *Donatio facta secundum formam statuti, non indiget alia insinuatione.*
3 *Inofficiosa donatio, qualiter reuocatur quando est facta filio, et quando est facta extraneo.*
4 *Inofficiosa donatio re & consi. quomodo intelligitur?*

¶ CONSILIVM. XLVII.

h **P**Vccinus[h] de Sartiano, habens quãdã suã filiã, & quędam suũ fratẽ carnalẽ nomine ser Petrũ di-

a ¶ Veritatẽ. Vide plenè ꝑ Ias. ĩ. l. pe. C. de pact. ĩ. j. col. & dixi plenè ĩ tractat. meo de pręstã. doc. ĩ. vij. l. vbi de priuilegijs doctorum. ĩ priuile. ij. in vj. q. q. tracta. cito ĩprimetur. Tho. Diplo.

b ¶ Secundo. Adde ꝙ istud cõsi. ẽ do. Frã. Tig. & ẽ secũdũ or. pu. ĩ. ij. pte. cõtractuum. ĩ cõsi. ix. & est positum in fi. cõs. Bar. ꝙ est impressum ĩ cõsi. clxxx. ĩ ci. aliqua possessio. in fi. & adde ꝙ scribit Ias. in. l. placet. in. vij. col. & seq. C. de sa. san. ecc. & q̃ scripsi ĩ add. meis. ĩ. d. consi. Tho.

c ¶ Sup qõne. Adde ꝙ istud consi. Bart. secũdum or. pu. ẽ ĩ. ij. parte. cõtractuũ in cõs. xij. & adde ꝙ idẽ consuluit Bar. in cons. l. ĩ. ij. vo. inci. viso testõ. in. ij. du. ĩ. ij. co. vbi cõsuluit ꝓ ut hic. Tho.

d ¶ Cõuẽtiões. Anaũt maritus lucret tertiã partẽ dotis, ẽt si eã ad domum non duxerit, vide Bart. in. l. nihil. ff. rerum amo. & ibi plenè dixi ĩ apos. mea. super versi. ad questionẽ. Th.

e ¶ Cõtẽtæ dotib. Vide Pau. de ca. ĩ. l. qm. ĩ prioribus. C. de inof. tes. vbi dicit se pluries cõsuluisse in aut. nouissima. i. j. col. C. e. ti. cũ cõ. de qb. per Ias. in. d. l. qm in prioribus. ĩ. iij. col. in. iiij. no. cui adde Alex. in cõs. xxxvj. vij. vol. ĩci. cõsideratis verbis in. j. col. & Rap. cõmẽ. in cõs. cxxiij. & Bar. hic. Tho.

f ¶ Statuto. istud cons. Bar. secũdũ or. pe. est ĩ. ij. pte. cõtractuũ in cons. xvij. Tho.

g ¶ Rñdeo sic. Et rõ est: quia exceptio nullitatis nõ ẽ per sonę exceptio, qm non pręsupponit ius secundũ gl. ĩ. l. j. C. de iure. & fac. igno. & ibi vide Bal. in. iij. co. & ꝓ hoc ẽ bonus text. in. l. scire oportet. §. fi. & ibi Bal. no. ff. de excu. tu. cũ. concor. de q bus per do. meũ Ias. in. d. l. j. in. iij. col. ĩ ver. circa primũ. Tho.

h ¶ Puccin. hmõi consi. Bar. secũdũ or. peru. est in. ij. parte contractuũ. in consi. xxij.

ẽto ser Pet.eius fratri oĩa sua bona mobilia dona
uit inter viuos nulla de filia habita mẽtione: ꝗ do
natio facta fuit corã notario malefi.cõis Sartia.
& scriptura per ser Gilium notarium de Sartia-
no, quæ quidẽ donatio excedebat summã.v.flo-
renorũ in bõis ĩmobilib⁹ dicti donatoris, & nul-
la corporalis traditio interuenit de possessionib⁹
ipsius Puccini, ex quibus quæritur quid iuris? et
nunquid dicta donatio valeat, nec ne. & nũquid
eius dicta filia aliquẽ possit habere regressum in
bonis sui patris in totum vel in partem. Item di-
citur ꝙ dictus Puccinus tenuit & possedit quan
dam petiã terrę. & quadã vineam dñę Rosæ suæ
vxoris quæ bona nõ erãt dotalia per tps.v.anno
rum, & ex dictis possessionib⁹ fruct⁹ recollegit.
¶ Modo quærit̃ si dicta eius vxor possit petere
cõtra donatariũ, & bona sui mariti fructus dicta-
rũ possessionum, Et vt valeatis melius consulere
capitulum statuti communis Sartiani sic dicit.
¶ Nulla donatio nisi fiat ad pias causas valeat, ni
si fiat in præsentia notarij malefici. vel nisi inter-
ueniat authoritas alicuius iudicis ordinarij & no
tarij Sartiani, & deinde fiat publicũ instrumẽtũ,
& si alio modo fieret, nõ valeat ipso iure, sed irri-
ta habeat̃, & locũ habeat à viginti annis circa præ
sentia & futura. ¶ Ad veritatis inuestigationẽ pri
mò vidẽdũ est, de iuribus statuti & de iur. hoc est
a ꝙ si pręcedat oratio negatiua.[a] † Hæc dictio nisi,
1 postea sequẽs ponit, vt. ff. de vent. in pos. mit. l. ex
traneo. C. de trãsa. l. actione. de reg. iur. c. peccatũ
li. vj. & ibi ꝑ Dy. & per Cy. in dicta. l. actio. cũ igi
tur ĩ statutis pręcedat oratio negatiua. s. nulla do
natio valeat. postea sequit̃, nisi fiat coram notario
maleficiorũ & c. manifestè ponit̃ ꝙ donatio facta
coram notario malefi. valeat: et pręsentia dicti no
tarij videtur esse pro insinuatione. Cũ enim sta-
2 tutũ simpliciter loquat̃: alia solennitas † nõ requi
ritur, vt. ff. de publi. l. de pretio. et hoc videt̃, ꝙ nõ
obstante defectu insinuationis donatio pręidicta
valeat. ¶ Secundò videndũ est, an & inq̃tum di-
cta donatio veniat reuocanda per dictam filiam
per quærelã inofficiosę donationis & ꝙ reuocet̃
quãtũ inofficiosè processit hoc est vsq; ad legiti
mam quæ in casu nostro est, nõ est dubiũ, & hoc
nemo negat, vt. C. de inoff. dona. l. prima. & ibi
not. eodẽ tit. l. si totã. & l. si liqueat. & C. de inoffi.
3 testa. authent. vnde si parens. † Sed an hoc casu ista
donatio in totum veniat reuocãda, potest esse du
bium propter opinio. docto. Nam tenet Hugo.
ꝙ quando donatio est collata in extraneum, non
in vnum ex filijs, & est inofficiosa re & cõsi. reuo
catur in totũ, vt nota. in dicta. l. prima. quod tenet
Dyn. ff. de lega. secundo. l. titia seio. §. Imperator.
& Pet. vt refert Cyn. in dicta. l. prima. & hoc etiã
tenet Iacob. de Bel. de quo per eum in authentic.
b de immensis donatio. col. vij. & hoc puto verũ.[b]
Certum est, ꝙ plus iuris habet filius in hæredita-
te patris q̃ patronus in hęreditate liberti, sed si li
berti alienatio fuerit inofficiosa re & consi. tũc re
uocatur in totũ, vt. ff. de iure pat. l. si libertũ mino
rẽ. §. pe. Ergo multò magis per filiũ reuocabit̃ in
totũ. sed in casu nostro ista donatio fuit inofficio-
4 sa re & cõsilio, † vt probabo. ergo venit reuocan
da in totũ. ꝙ sit inofficiosa re, patet, qa fili⁹ priuat̃
sua legitima. ꝙ sit inofficiosa cõsilio: qa filiã habe
re sciebat & oĩa mobilia etiã immobilia donauit
perquod cõsiliũ fraudis habuisse videt̃. Casus est.
ff. quę in fraudẽ credito. l. omnes. §. lucius. not. ff.
de proba. l. qui testamentũ. ¶ Concludo ergo. ꝙ
donatio prædicta veniat reuocanda. ¶ Super se-
cundo puncto, de fructibus dictarũ possessionũ
nõ dotaliũ, ꝙ mulier possit dictos fructus repete-
re, videt̃ casus. ff. ad legẽ falci. l. penul. in prin. ꝙ
gl. tenet & Cy. in. l. fi. C. de pact. cõuen. licet qdã
Moder. distin. an fructus sint magni vel modici.
Ego Bartol. de Saxoferrato.

a ¶ Oratio negatiua. Vide plenè ꝑ Ias. ĩ. l. actiõe. in. j. col. & se. C. de trãsa. cũ cõcor. traditis per me ĩ apos. Tho.

b ¶ Puto verũ. Adde Bar. ĩ. l. j. ĩ. ij. co. C. de inoff. dona. & ibi apos. Alexã. & meã. Tho. Dip.

c ¶ Ex pręcedenti Hoc cõsi. secundũ or. pu. ẽ in. ij. parte cõtractuum. ĩ cõs. xxvj. & adde ꝙ istud cõsi. fecerũt. d. Frã. tig. & Bar. Tho. Di.

d ¶ Sociorũ. Vide plenè ꝑ Alexã. in cõsi. lx. ĩ. vij. vol. ĩ ci. ĩ cã & lite verte. ĩ. j. col. Tho.

SVMMARIVM.

1 *Societas expirat, morte unius socij decedentis.*

2 *Emolumentum post mortem socij acquisitum, per alterum ex mera industria, an debeat communicari?*

3 *An ex communicatione, præsumatur societas?*

¶ CONSILIVM. XLVIII.

c EX præcedenti[c] con
tractu elicitur thema, ex quo themate
emergunt infrascripta dubia. contra-
cta societate prędicta oĩm bonorũ inter supradi-
ctos qui erant fratres ex vtroq; parente: vnus ex
dictis fratribus & socijs ante finitum tempus, in
dicta societate adiectum decessit, condito testa-
mento in quo certos eius filius fecit certa summa
hæredes, & dictum socium eundemq; fratrem su-
perstitem, sibi hæredem vniuersalem instituit: cu
ius quidem defuncti filij semper remanserunt, &
habitauerut, & simul vixerũt cum dicto eorũ pa-
truo & socio ac fratre defuncti. ¶ Et ex hoc insur
gũt hæc dubia. Primum est, vtrum dicta societas
dissoluta fuerit & expirauerit morte prædicti so e
cij decedentis. Secũdum vtrũ emolumẽtum post
mortẽ eiusdẽ socij acq̃sitũ per alterũ superuenien
tẽ nõ ex bonis cõibus, sed ex propria & mera ei⁹
industria, debeat cõicari filijs dicti defuncti? Ter-
tium est, posito ꝙ virtute dicti cõtractus nõ debe
ret eis cõicari dictũ lucrum, vtrũ cõicari debeat
ex pręsumpta cõione, vt ꝙ semp manserũt simul
nulla inter eos & dictũ patruũ facta diuisiõe. Et
videt̃ veritatis inuestigãdæ gratia, tãgẽdũ vnum
quodq; dubiũ. ¶ Ad primũ videt̃ indubitãter di
1 ci posse ꝙ dicta societas expirauerit, † & dissolu
d ta fuerit ꝑ mortẽ alteri⁹ sociorũ[d] & fratrũ et ꝙ nõ
extendat̃ ad hæredes: hoc habet̃. ff. pro so. l. actio-
nũ. §. morte. & l. adeo. in prin. & eod. tit. l. nemo f
2 põt. ¶ Circa secũdũ dubiũ † põt allegari pro filijs
dicti defuncti. ff. e. l. vtrũ. §. in hęredẽ. in gl. s. vt hæ
res socij & c. vbi videt̃ expressè determinari ꝙ lu
crũ & emolumẽtũ etiã post mortẽ quęsitũ debeat
e cõicari. Videt̃ tñ debere dici contrariũ[e] ꝑ. l. actio
nũ. §. si in rẽ. e. ti. cũ ibi no. & per. d. §. ĩ hęredẽ. ibi,
ꝙ nõ similiter & c. & maximè cũ nõ ex rebus du-
dũ cõibus, sed ex mera & propria ei⁹ industria pa
truus q̃sierit, vt. s. dictũ est. ¶ Pręterea posito ꝙ
cõtrariũ esset verũ, & etiã lucrũ acquisitum post
mortẽ socij deberet cõmunicari hęredib⁹ ipsi⁹ so
cij defuncti: adhuc nõ deberet̃ aliquid dictis filijs
sed totũ deberet̃ socio eidẽq; fratri qui est vniuer
salis hęres dicti defuncti, sed cõfusa est societas &
cõfusa cõio dicti lucri nõ obstãte ꝙ dicti filij defũ
cti fuerũt in testõ scripti hęredes eorum patris in
certa q̃titate, siue summa: cũ nõ hęredes, sed lega-
tarij cẽseãt̃. C. de hęre. instit. l. quoties. C. de rei vẽ.
l. cũ a matre. & ff. ad tre. si qs priore. ĩ gl. ꝙ valet.
& c. Sed posito ꝙ cẽserent̃ & essent veri hęredes,
nõ possent agere pro hęreditarijs virib⁹, sed solũ
vniuersalis hæres agit ad totũ, vt. d. l. quorũ. cũ si.
¶ Ad tertiũ dubiũ videt̃ dicẽdũ, ꝙ licet filij ꝑdi-
cti defuncti remãserint & semp steterint simul cũ
patruo nulla inter eos facta diuisiõe, nõ ꝓpterea
est cõicãdũ eis, ꝙ est ꝑ patruũ ex ꝓpria & mera
industria q̃sitũ, & hęc ꝑ. l. si patru⁹. C. cõia vtrius-
q; indi. & ꝑ. l. cũ duob⁹. §. si inter fratres. ff. pro so.
& l. titiũ & meuiũ. §. altero. ff. de admi. tu. cum eo
rum materia. Frãc. Tig. & Bart. de Saxofer.

e ¶ Dici contrariũ. Vide plenè ꝑ Bal. in. l. si patru⁹. ĩ. iiij. col. C. cõia vtri. iu. & Alex. in consi. cxxxij. ĩ. v. vo. ꝓ spectis & cõsider. & plenè ꝑ Ias. ĩ. l. j. ĩ. ij. col. C. q testa. face. pos. licet non alle. prædicta. & ibi vide ad Ias. longam & pulchram apost. Tho.

f ¶ Testator. Hmõi cõs. secũdũ or. pu. ẽ. ĩ. iij. pte vl. vol. ĩ cõsi. iij. & adde ꝙ aliâs ĩ cip. factũ sic se habet testator. & ꝓ cõs. Bar. alle. Alex. ĩ. l. seię. §. caio. in addit. Bar. ff. de fun. instr. & ĩ. l. in repetendis. ĩ. ij. col. ff. de leg. iij. & ibi And. barb. in addi. & Alex. ĩ cõsi. clviij. ĩ. ij. & iij. colũ. abũdè qdẽ. Tho.

SVMMARIVM.

1 *In secundo legato, eidem an inducatur repetitio conditionũ appositarum in primo?*

2 *Dictio item, an inducat repetitionem conditionum, ut iudicetur idem quod de copula &.*

3 *Legatum habitationis, habet causam successiuam.*

¶ CONSILIVM. XLIX.

f TEstator[f] reliquit
vxori habitationẽ dom⁹, si castè & ho
nestè vixerit, & vitã vidualem seruaue
rit. Item

rit. Item reliquit eidem omnes pannos lineos & lanæ. Modo quæritur vtrum in secundo legato repetita videatur illa conditio si castè & honestè vixerit &c. ¶ † Super primo quidem
1 puncto facit dubiū.l.in repetēdis.de lega.tertio.quæ videtur
2 velle ꝙ per hāc cōditionē.† Item inducatur repetitio,[a] condi
a tionū,qn̄ legata fuerit eidem personæ,licet in proposito videtur hmōi:ergo &c.sed posito ꝙ ille ītellectus illius.l.esset ve
b rus:tn̄ in casu proposito [b] nō cōgruit:nā tūc repetitio debet intelligi si legato sequenti congruat,sicut primo.secus si sequenti legato,non cōgruat,vt.l.cum pater.§.cū imperfecta. de le.ij.& de ver.ob.l.titiæ.§.itē rn̄det.sed in proposito non ita congruit sequēti legato,sicut primo,vt oñdem⁹:ergo &c.
3 Quod sic ostendiṫ,primū legatū fuit legatū habitationis † ꝙ legatum habet cām successiuā,& hęres nunquam liberatur durante legato:qa semper obligatur ad patiētiam,vt not.C. de vsufruc.l.corruptionem.& de verb.obli.l.pluribus.§.& si placet.vnde dicta conditio,& si transisset ad secun.nup.&c. hoc importat,ꝙ si transiret ad secundas nup.hæres liberetur, & amplius ad patientiā.secūdū verò legatum,est legatum momentaneum:quia statim solutione facta,translatio dominio liberatur.vnde ista suspensio,si castè&c.& illa conditio induceret liberationem.s.si transiret &c.huic legato non cōgruit: quia solutione iam erat liberat⁹.¶ Præterea hoc videṫ expressum de leg.ij.l.fi.§.seio. sic inducendo.l.in repetēdis.q tenēt prędictam opinio.quod plura legata relinquuntur,vel quādo est idētitas rerum,vt quia vna res pluribus relinquitur, sed in dicto.§.seio.eadem res duobus relinquitur,& in eadē oratione & tamen conditio apposita in persona vnius, non intelligitur repetita in persona alterius.ratio est: quia non æqualiter vterque cōuenit.nam in casu.d.§.illa conditio.si hæres non erit,cadit propriè & erit potestatiua in persona Sei:quia erat hæres institutus.in persona verò vxoris non institutæ non potest accedere vniformiter & fit conditio potestatiua,& sic non intelligatur repetita.¶ Nec obst.si dicatur in dicto.§.seio.legatum in dictione,& quæstio nostra ī dictione,item.l.seiæ.§.caio.de fund.instru.Concluditur ergo dictā conditionem non esse repetitam in sequenti legato &c.Et ita dicimus nos Bartolus de Saxoferrato.& Franc. Tigrini de Pisis

SVMMARIVM.

1 *Relicta ab institu.an uideantur repetita à substitutis,quādo ab eis alia legata sunt relicta?*
2 *Si mater non declarat se uelle habitare cū filijs,non consequitur legatum à substituto.*
3 *Vna præsumptio quando elidiṫ per aliam præsumptionem?*
4 *Dictio alia.de sui natura secundum propriam sinificationem habet implicare etiam alia.*
5 *Legatum factum filiabus pro dotibus,an posit peti incōtinenti uel expectatur ætas nubilis.*
6 *Sumptus facti super refectione domus,an pertineat ad proprietarium uel usufructuarium?*

¶ CONSILIVM. L.

c VIso testamento [c] Colæ Gualteroti, in quo īter cætera reliquit vxori suæ q̄dā si vellet cum filijs suis habitare,demum suos filios hæredes instituit,& dictis suis filijs si decederent ī pupil.æta. quosdam vniuersaliter substituit,& dictę suæ vxori quędam alia reliquit.Cū igitur dicti filij in pupil.æta. decesserint,quæritur an dicta mater debeat habere dicta legata relicta in vita fi
1 liorum & alia relicta post mortem filiorum.¶ † Ad quę declarāda,videtur ꝙ mater habere debeat solū relicta post mortē filiorū tāq̄ relicta à substituto nec relicta ab instituto repetita videnṫ substitutis:cum eis legata reliquerit vt.l.licet Impe
d rator.de leg.j.¶ Tn̄ veritas est [d] hæc:qa dicta.l.licet.loquitur in vulgari substitutiōe.sed in substitutiōe pupillari est aliter dicendū.aut em̄ relicta ab institu.cœperūt deberi ab eo,vt qa illi instituti impuberes agnouerunt hæreditatē,& mater voluit habitare cū eis,& sic cōditio dictorū legatorū extitit:& tunc dicta.l.licet nō habet locū.nā cū legata debeāṫ ab instituto:nō est tractādū de repetitiōe à substituto tacitè vel expresse,vt de lega.j.l.fundum sub cōditiōe.§.si pater.debet em̄ legato à substituto tāquā ab eo,nec debentur ex vi repetitionis & relicta à substituto similiter debētur vt ab ipso substituto relicta,& hoc est,quod diciṫ relicta à pupillo,& sibi substituto pupillariter esse contribuenda,vt.l.in ratione.§.quod vulgo.ff.ad.l.fal.¶ † Si verò legata relicta à filijs institutis nō cœ
2 perunt deberi ab eis,vt puta: quia eis viuis,mater nō declara uit se velle habitare cū eis,& sic eis viuis nō existit cōditio:tūc videtur ꝙ distinctio.d.l.licet.vendicet sibi locum.& ita videṫ sentire gloss.in.l.si cui serui.§.à filio.de lega.primo.vbi expsse loquitur in substituto pupillari.[e] ¶ † Tamē aduertēdū est
e
3 ꝙ illa præsumptio quę ibi inducit,videlicet ꝙ testator voluerit repetita à substituto locū habere,est vera nisi per pręsumptionem aliam elidantur.argu.l.in testamēto.C.de test.sed in casu nostro per aliam præsumptionē eliditur:quòd apparet.
4 ¶ † Primò per dictionem alia,posita in legato relicto à substituto,quòd de sui natura secūdū propriam significationem habet implicare etiam alia fore relicta,vt.C.de procu.l.non solùm.§.quæritur.& sic innuit etiam dictas domos fore relictas Secundò hoc apparet ex his verbis,& in habitatione dictarū domorum &c.quæ cum sint pluralis numeri,de necessitate important plurium domorū habitationem sibi fore relictā: cum aliter pluralis numerus verificari non possit,vt.l.fina.ff. a ad trebel.de testi.l.vbi numerus.concluditur ergo dictam dominā debere habere legata tam ab instituto q̄ à substituto in
5 omnem casum.¶ † Secundò quæritur de legatis [f] filiarū pro
f dotibus factis vtrum debeantur,& peti possint statim an debeat expectari ætas nubilis? Ista quæstio pendet multum ex forma statutorū quæ consueuerant disponere ꝙ filię fœminę sint contentæ dotibus. et ideo nisi prædicta statuta videanṫ b responsum rectè dari non potest tamen de iure communi loquendo constat ꝙ quantum dicta dos relicta est vsque ad legitimam portionem debitam iure naturę ipsis filiab⁹ dos potest peti incōtinenti absque aliqua dilatione,vt.l.quoniam in prioribus.C.de inoffic.testa.In eo verò ꝙ esset vltra legitimā esset aduertendum quod aliud est secundum propriā significationem vocabuli de iure communi sumptam,aliud secundū communē vsum loquedi qui in ciuitatibus esse consueuit Nam de iure communi,cùm dos nō possit esse sine matrimonio,vt.C.de dona.ante nup.l.fi.in fi.legatum pro dotibus haberet conditionem seu diem nuptiarum,vt.C.de nup.l.sancimus.ff.de iure do.l.stipulatio.& sic debet intelligi.l.titio.§. c titio genero.de condi.& demon.licet quidā aliter dictū text. intelligant.& hoc probatur ex presse.C.ad treb.auṫ.nisi rogati.& in corpore vnde sumitur.vbi expressè patet,ꝙ relictū nomine dotis habet in se conditionem nuptiarū,verūtamen d communis vsus loquendi aliter se habet:cum in facto consistat in iudicio debet probari.in quibusdam enim partibus dos diciṫ matrimoniū mulieris etiam non nuptę & cùm dicimus talis mulier habet bonā dotem,licet puella sit virgo vel vidua,& cum dicimus in muliere ingrediente monasterium, e talis dn̄a dedit monasterio bonam dotem,& his similia.secundum quem communem vsum loquendi,verba testantiū intelligunṫ,vt.l.librorum.§.quòd tamē cassius.& ibi not.de lega. iij.&.l.cum de lanionis.§.asinā.de fund.instruc.&.l.labeo.de sup.leg.&.l.vt alphenus.de ver.signi.&.l.singulari.Cùm igitur talem modum in ciuitate dicere legata pro dotibus non esse conditionalia & posse peti incontinenti.¶ Tertiò quæri f tur cùm proponatur quædam domus,quæ est in fundo cuius
6 fructus est relictus vxori dicti testatoris,† sit perfecta post mortem dicti testatoris ad quem pertinent sumptus facti in refectione domus prædictę? Ad quod dico ꝙ pertinent ad hæredem,tanq̄ ad eum ad quem pertinet proprietas:quod probatur,quia cum dicta impensa sit ad perpetuam rei vtilitatem,quæ non pertinet ad vsufructuarium.ff.de impē.in rebus dot.fac.l.ij.§.j.Item impensa quæ fit in ędificādo de nouo,non pertinet ad vsufructuarium,vt.ff.de vsufruc.l.vsufructuarius nouum territorium.&.l.vsusfructus nouum tuū. g vbi hoc est expressum.Bart.à Saxoferrato.

a ¶ Repetitio. Vide Alex.ī.cōs.clviij.ī.vj.vo.abūdè.in.iij.col.vbi allegat. Bart.ꝙ dictio.itē. iudicaṫ idē ꝙ copula,&.Tho.

b ¶ In casu proposito,adde Bar.ī.l. ī repetēdis.& ibi apos.Alex,& meam.ff.de le.iij.& Bart.& Bald.in.l. seie.§.caio.ff.de fū.īstr.& plenè p Alex.ī cōs.clviij.ī vj.vol.ī.ij.col.T.

c ¶ Viso testamento Istud cons.secūdū or.pu.ē ī iij.ptē vl.vol.ī cōsi.xl.& in.iiij.vol. cōs. in char.cccxxij.T.

d ¶ Veritas ē. No. verba Bar.ad ītellectū.d.l.licet Imperator.ff.de le.j, Tho.

e ¶ In substituto pupillari. Vide Bar.ī.l.licet Imperator.ī.ij.col.in prin.ff.de le.j.& ibi Alex.ī vlt.col. Tho.

f ¶ Secundo quęritur de legatis. Ad de ꝙ idē cōsuluit Bar.ī.cōs.xlv.super.q.j.ij.vol.vbi p eadē verba consuluit prout hic. & ibi scripsi ī addi.Tho.

g ¶ Sātutia. Istud cōs.sec or.pu.est.ī iij.pte vlt.vol.in consi.l.T.

SVMMARIVM.

1 *In legato uniuersali,an ueniant oēs res repertæ,tēpore mortis testatoris?*
2 *Dictio cum resoluitur in coniunctiuam.*
3 *Dictio omnis.est collectiua & quæ omnia cōprehendit.*
4 *In dubio interpretatur pro legatario.*

¶ CONSILIVM. LI.

SAntutia fecit testamen tum. [g] Inter cætera reliquit sic: Item reliquit talem suam domum iure legati &c.Itē vnā domū positā &c.cū omnibus & singulis reb⁹ & massaritijs existentibus in ipsis aut altera carū,exceptis maiore casa,& meliore existentibus in ipsis domibus &c.in omnibus autem &c.Deinde dicta testatrix vixit per plures an-

nos tpe teſtamẽti erat granũ in domib⁹ legatis tpe mortis.
reperitur aliud granũ in ipſis domib⁹, an veniat in legato di
1 ctarũ domorũ, & rerũ omniũ eidẽ legato teſtamẽto? ¶ †Et de
iure videtur hoc dicẽdũ. primò præmiſſo ꝙ dictũ legatũ diui
dere. ſ. in duo legata ſcilicet in legato domorum. & in legato
omniũ rerũ, † & dictio cũ, reſoluitur in coniũctiuam. ſ. ꝙ lega
2 uit domos & omnes res. vt. l. titiæ textores. §. nihil. & l. ſi an-
a cilla. de leg. j. ergo. ſ. legauit oẽs res[a] exiſtentes, & ipſis domib⁹
vel altera ipſarum. ¶ Et videtur primò, ꝙ non veniat in lega
to ꝙ tempore mortis reperit̃ per. l. ſi ita. de auro & arg. leg. l.
medico. in prin. eod. titu. l. his verbis. de lega. tertio. l. nomen.
§. filia. eod. tit. in contrarium videtur. l. penultima de fun. in-
ſtru. & ff. quando dies leg. ced. l. ſi fundus inſtructus. & l. quo
ties. in fin. de vſufru. & omnes leges quæ dicunt ꝙ in vniuer-
3 ſali legato, veniunt omnia quæ ſunt tempore mortis. ¶ † Et
hoc videtur verius de iure dicendũ in caſu prædicto, cùm
dictum legatum ſit vniuerſale & ꝙ dictũ legatum ſit vniuer-
ſale, probatur per dictionem omnes, quæ eſt collectiua om-
nia comprehendens, vt. l. à procuratore. l. textoribus. de lega.
tertio. & ꝙ non refert an ſit vniuerſale legatum per nomen
iuris vniuerſale vel per nomen collectiuum appoſitum pro-
batur per glo. l. fundum inſtructum. de fund. inſtru. et ꝙ Ru.
voluerit ſentire in ſua opi. de legato vniuerſali per nomẽ col-
lectiuum, per verbum omne, ponit glo. in. l. qui habebat, in
prin. de leg. iij. Pet. in. l. fi. §. qui in diuerſam. de lega. ij. prout
intelligitur ibi ꝙ fuit legatum generale. ſecus ſi fuiſſet per no
men collectiuum: quia tunc innuit ꝙ debet inſpici tẽpus mor
tis. ¶ Concludo ergo, ꝙ omnia veniunt quæ reperiuntur tẽ-
pore mortis. ad hoc facit. l. ſi ſeruus legatus. §. qui quinque de
leg. j. l. filia. §. à titia. de condi. & demon. l. vbi legatum. vel vbi
legatum alicuius rei quod conſiſtit in ſpecie, licet ſit legatum
quantitatis: tamen tanquã ſpecies, ſpectatur legatũ tẽpore
mor. vt dicto. §. qui quinque. ſed dictum legatum fuit rerũ
in ſpecie relictarum. ſ. exiſtentium in iſta domo, quod habet
facere eſſe legatum, tanꝗ̃ ſpecies ꝙ ſecus foret ſi dixiſſet oẽs
res meas, vt. j. dicetur. ¶ Et pro hoc facit, qđ Iac. de are. quam
b ponit in. d. §. qui quinque.[b] vꝫ de viro q vxori legauit gra-
num quod habet in archa &c. ¶ Reſtat reſpondere aliquib⁹
legibus, quæ vr̃ multũ obſtare. ſ. ad. l. ſtipulatus. §. j. & l. ſi à
colono. de ver. ob. & l. aurelius. §. titius. de lib. leg. & l. fin. §. j.
vbi eſt ſignum vniuerſale. & l. multum. §. fi. de leg. iij. & tñ nõ
veniunt niſi ea quæ ſunt tpe teſtamenti ꝗ̃tũcunq; ſit appo-
ſitum ſignum vniuerſale, qcquid reſpõdẽdo dixerit. prĩo ꝙ
fuit legatũ vniuerſale ĩ eis ꝑ verbũ pñtis tẽporis, vt. d. §. q qn
q;. licet nõ teneã ꝙ in caſu noſtro ſit verbum pñtis tẽporis, &
verũ ꝙ futurũ non poſſet comprehendere. ¶ Et per hoc do
aliam rñſionẽ: qa in legatis legũ allegatarũ in cõtrariũ vbi eſt
cõditio quicqd, & inſpicitur tp̃s teſtamẽti, iõ eſt: qa in eis eſt
verbũ pñtis tpis ꝙ futurũ cõprehẽdere nõ poteſt, vt ibi patet
ſed in caſu noſtro eſt participiũ exiſtẽtibus, ꝙ eſt merũ cum
præſente futurũ nõ ſolũ pñtis tẽporis, vt no. Dy. in ſimili par
ticipio, vt. l. ſi mihi & tibi. §. in legatis. ff. de leg. j. in. q. quæ in
4 cip. Imperator &c. ¶ †Cum ergo ſit dubium, pro legatario
interpretabitur ꝙ futuras res voluerit relinquere ergo veniẽt
in legato, ſimile participiũ eſt aſtãs et exiſtens ex eodẽ tẽpo-
re formatur. & ꝙ pro legatario interpretet̃ ea. l. in teſtamẽtis
ff. de reg. iur. ¶ Itẽ poſſet obſtare. l. quæſitũ. §. fi. de lega. iij. vbi
nõ videtur venire niſi ea quæ ſunt in domo. ¶ Reſpõ. ibi nõ
fuit dictio omnis. Item eſt verbũ præſentis temporis &c. Item
videntur obſtare aliqua quę ſunt dicta ꝙ in legato vniuerſali
vbi eſt verbũ præſens, & veniunt futura, vt. l. ſi mancipia. de
fun. inſtruct. ibi eſt legatũ vniuerſale iuris in ſeipſo, vt aliqua
differẽtia ſit inter legatũ vniuerſale ꝑ nomẽ collectiuum. vel
ibi non fuit ipſum legatũ, vt ſupra dictũ eſt, vt ibi ſentit gloſ.
vbi inſpicitur tẽpus teſtamenti, vt. l. finali. §. qui indiuiſam.
de leg. ij. ſecũdum gl. & Petrum. Bar.

SVMMARIVM.

1 *An in legato uniuerſali, ueniant omnes res quæ reperiuntur in domo tempore mortis teſtatoris?*
2 *Exemplũ habet declarare, ꝙ præcedẽs ſit illius naturæ, cuius eſt exẽplum.*

¶ CONSILIVM. LII.

c NOn videtur[c] dubitandum, ꝙ legatũ
factum vniuerſaliter de omnibus &c. comprehẽ-
dat res & maſſaritias quæ erant tempore teſtamẽ
1 ti non autem granum † & alia quæ poſtea illata reperta ſunt
tempore mortis, in ipſis domibus, vt. ff. de auro & argento le
gat. l. ſi ita. & l. ſi medico. non ob. l. fundum inſtru. & l. penul.
ff. quando di. leg. ced. & l. ſi fundus. in ea quæ alle. ad hoc ĩ cõ
trarium: quia loquuntur in legato vniuerſitatis, ſiue in genera
libus de ſui ſignificatione, vt ſunt grex, peculium, inſtrumen-
tum fundi: & ſi in iſtis inſpicitur tempus mortis, non ſolum
teſtamenti ratio eſt: quia illa licet recipiant augmentum vel
diminutionem, non propterea dicitur alia res ſed eadem, vt. l.
grege. cum ſimi. de lega. j. ſed in caſu noſtro eſt legatum ſingu
larium rerum non vniuerſitatis, et hoc patet ex verbis teſta-
menti, dũ dicit cum oĩbus & ſingulis rebus exiſtentibus &c.
¶ Præterea ꝙ bladum quod erat in domibus tempore mor
tis, non autem tempore teſtamenti non cedat legato, patet ex
verbis exceptis dũtaxat maiore & meliore cauſa &c. q̃ ver-
2 ba referuntur ad præſens tẽpus. † & ſic eodẽ modo intelligen
dũ eſt de præcedentibus. exemplũ enim habet declarare, ꝙ
ſumma ſit illius naturæ cuius eſt exemplum, vt. l. nam quod.
§. de pen. le. & iſta ratione fortè dici poſſet ꝙ nullum bladum
cedat legato prædicto etiã illud quod erat in domibus tẽpo-
re teſtamẽti. nã bladũ & alia quæ ibi poſita & deſtinata ſunt
cõtinentur ſub legato penus, vt. l. qui penu. de pen. lega. &
hoc etiam patet in verbo maſſaritijs &c. & faciẽdo ſic exce-
ptionẽ de caſis & vegetibus videtur legatũ generale in quo
continent̃ res & maſſaritiæ ad maſſaritias tantũ reſtringi, vt. l.
nam quod. §. fi. Hoc enim nouum eſt, ꝙ p̃cedentia ſecũdũ ſe-
quentia intelligant̃, vt. ibi. vt. ff. de vin. & tri. leg. l. fi. §. ſi cui or
dea ꝗ̃ copula. & quãdo reperitur intra genus ponitur expo
ſitiuè pro id eſt, vt. l. ſi fraude. C. de præſcri. long. tẽpor. Cum
ergo teſtator legauerit domos cum rebus & maſſaritijs intel-
ligitur perinde ac ſi dixiſſet cum rebus. i. maſſaritijs. præterea
illud participium exiſtentibus eſt præſentis & præteriti ĩper
fecti temporis ſecũdũ grãmaticos. nõ ergo denotat futurum
tẽpus: ideo nõ eſt recedẽdũ à ſignificatione, vt. l. non aliter.
de lega. tertio. ꝗ̃uis enim præſens vel præteritũ ponatur pro
futuro, vt. l. ꝙ iterum. in prin. & l. talis ſcriptura. de lega. pri-
mo. illud non eſt ſecũdũ ſignificationem vocabuli. ſed impro
priè ponitur, ſed toleratur per mentẽ & voluntatẽ teſtatoris,
vt. l. verbũ oportebit. de ver. ſig. improprietates nõ ſunt tra-
hẽdę ad conſequentiam. ſed excuſandę ſunt. c. præterea. de
verbo. ſig. & ibi not. Andreas de monte Vbiano doctor &c.

¶ CONSILIVM. LIII.

d FActum tale eſt[a] Pater
dedit dotem pro filia quæ mortua eſt viuo patre
ſuo ſuperſtitibus filijs ex ipſa filia præmortua.
poſtea deceſſit pater iſtius filię auus quo ad nepotes iſtis fi-
lijs filię in certa ꝗ̃titate inſtitutis. Modo quæritur vtrum dos
data filię prędictę per dictum patrem & teſtatorem cõpute-
tur filijs ipſius filię in legitimã portionem vel non? & hanc
quæſtionem videtur tangere Dy. in. l. filium emancipatũ. de
colla. bono. licet aliqui & plus ponãt in facto & multi docto
res & aduocati dicunt ꝙ non computatur in legitimam. nã
legitima ſeu eius ſupplemẽtũ, debet fieri de ſubſtãtia eius, de
cuius ſucceſſione agitur, vt. l. ſcimus. §. repletionem. C. de in
offi. teſta. ſed iſta dos, non eſt de bonis aui. nam cùm bona aui
exiuerit, vt. l. pater. in prin. ff. ad leg. fal. ad tre. l. mulier. §.
cùm proponentur. & l. à filia. ff. de colla. do. ergo &c. præter
ea ad iſtos nepotes non peruenit dos iſta ex perſona matris.
ergo &c. vt dicto. §. repletionem. ex hoc apparet reſponſum
ad. l. qm̃ nouella. de inoffi. teſta. qa ibi loquitur in dote ipſi fi-
lię vel nepoti datę. ¶ Contrariũ dico ꝙ iſta dos computetur
in legitimã, ꝙ ſic probo. dos eodẽ mõ computat̃ in legitimã
quo venit in collationẽ, vt. d. l. qm̃ nouella. vbi in duob⁹ loci,
dedit eodem mõ, ſed talis dos matri debet ab iſtis nepotibus
conferri, vt. C. de colla. l. illam. concluditur ꝙ eſt caſus. d. ls
illam. coniuncta. l. quoniã. ¶ Secundò probatur ſic. certum.
eſt ꝙ aduentitia non veniũt in collationem, ſed ſolùm profe
ctitia, vt. C. de colla. l. fi. ſed talis dos venit in collationem, vt
dicta. l. illã. ergo eſt profectitia, et ex bonis aui profecta aliâs
non veniret in collationem, ſi eſt ex bonis aui profecta: er-
go venit computanda in legitimam, et ſic non obſt. §. re-
pletionem, quia ibi loquirur in his quæ computantur quo
dam iure antiquo. ¶ Tertiò probatur ſic. certum eſt quod
de iure antiquo, non habebat hæreditatem ab inteſtato, vt.
ff. de caſtrenſi. pecul. l. prima, cum ſimilibus ibi nota. & eſt
expreſſum in dote per gloſſ. ff. ſoluto matrimo. l. nupta. §. j.
& l. filię meę. cod. titu. & per Azo. in ſumma. ſol. matri. in fin.
ſed de iure hodierno, eſt correcta in caſtrenſi vel quaſi, et in
aduentitio

a ¶ Oẽs res. vide Bar. ĩ. l. titię texto res. §. nihil. ff. de le. j. & ĩ. l. vir & vxor ff. de do. prę le. & Pet. de anc. ĩ cõſi. ccclxvj. inci. ĩ the mate propoſito. ĩ ij. col. ĩ princ. Th.

b ¶. §. quinq;. vide ibi ꝑ Bar. & ang. et Bald. ĩ. l. ſi ita. ff. de aur. & arg. leg. Tho.

c ¶ Nõ videt̃. hmõi cõſ. ſecũdũ or̃ pu. ẽ in. iij. pte vl. vol. ĩ cõſ. vj. et adde ꝙ hoc conſi. eſt do. An. de mõte Vbi ano; q cõſuluit ſu ꝑ eodẽ caſu ĩ quo eſt cõſiliũ p̃cedẽs, & ideo vide. s̃. T. Diplo.

d ¶ Factum tale eſt Hoc cõſ. ſecũdum or. pu. ẽ. ĩ. iij. pte. vlt. vo. ĩ cõſ. vij. & adde ꝙ aliâs inci. Giralfredus dedit dotem. & ita alle. do. alex. ĩ. l. illã. in pe. co. C. de coll. & ĩ cõſi. xxiiij. ĩ. j. vol. viſis dubijs. ĩ. j. col. & ibi alexã. plenè examinat deciſionẽ Bar. hic, & adde ꝙ idẽ con ſuluit Bar. ĩ conſi. cxc. in. j. vol. Giliberṫus. et ibi dixi vbi videas. Tho. Diplo.

aduentitio peculio. in profectitio, remanent iura antiqua in correcta, vt in aut. de hære. quę ab intest. §. si igitur defunct⁹. & ibi no. in gloss. magna. illa ergo filia quæ fuit dotata, non transmisit illam dotem profectitiam ad suos filios iure hæreditario, cum hæredem habere non posit de iure, sed illa dos de iure secũdũ veram opi. reuerti debet ad patrem, vt not. in. l. dos à patre profecta. ff. soluto matrimo. per consuetudinem aufertur patri, & datur illis nepotibus. non ergo ab eorum matre quãdo filij habent. s. ab auo vigore cõsuetudinis: meritò tãq̃ de bonis aui profecta, cõputetur in legitimã. ¶ Quartò probatur ex. l. oĩmodo. §. fi. de inoffic. testa. vbi nõ requiritur q̃ ei qui petit supplementũ acquirat. ¶ Ex his ergo apparet responsum ad. l. scimus. §. repletionẽ. quia ibi loquitur in alijs quæ nõ processerunt directè à defuncto, vt ibi patet. & sic respondetur ad alia. & ita reperio cõsuluisse Iac. bu. Et ita consulo ego Bar. de Saxo ferrato.

SVMMARIVM.

1 *Pupillaris expressa, excludit matrem.*
2 *Substitutio filiæ que fuit substituta filio, an excludat matrem?*

¶ CONSILIVM. LIIII.

a Punctus quæstionis [a] talis est. Menerus Ioannis fecit testamentum filiæ suæ Vannæ reliquit iure institutionis. xl. & Vannem ei⁹ filium vniuersalem hęredem instituit, & si dictus Vannes eius filius decesserit in pupillari ętate vel postea quãdocũq; sine filijs vel cum filijs in pupillari ętate decedentibus voluit quod quinta pars deueniat ĩ Massum & alia &c. & substituit prænominatos dicto Vãni vulgariter & pupillariter et per fideicommissum in dicto testamento. moritur Vanna, & demũ Vannes in pupillari ęta. superstite matre, quæ tutelam assumpsit & inuentarium fecit &c. Modo quæritur an mater succedat dicto Vanni, an substituti Vannæ quæ prius decessit q̃ Vannes. ¶ Christi nomine inuocato in quæstione ista non est dubium q̃ dicta filia fuit substituta filio pupillariter per illa verba, intra pupillarem ętatem &c. Item non est dubium, q̃ illi filię isti qui petunt modo hæreditatem fuerunt vulgariter et pupillariter substituti, et per illa verba apposita in fine substitutionis, prędictos vulgariter et pupillariter &c. ¶ † Et nõ
1 est dubium, q̃ pupillaris expressa prout fuit ista, excludit matrem totaliter, vt. l. Papinia. §. sed nec impuberis. ff. de inofficioso testamẽto. & l. precib⁹. C. de ĩpuber. & alijs substitut. extra de testamen. c. si pater. libro sexto. ¶ Dubium tamen facit, in quæstione prædicta: quia prædicti qui nũc petũt hęreditatem prædictã, fuerunt substituti dictæ filiæ. s. Vannæ & ipsa Vanna fuit substituta filio. vnde cùm proponatur q̃ dicta Vanna decesserit ante dictum filium masculum, videtur quod dicti substituti non succedant dicto filio: quia ei non fuerint substituti. Item dictæ Vannæ non succedunt: quia decessit anteq̃ dictus filius. pro hoc videtur casus in. l. penul. ff. d
2 de vulga. & pupilla. ¶ † Econtra videtur [b]. & ista est veritas,
b q̃ dicti substituti succedunt matre exclusa. Nam primus gradus est filij instituti. Secundus gradus est filiæ substitutæ. Tertius est prædictorũ qui sunt substituti ipsi filiæ. licet filia primò decesserit: tamẽ illi substituti in tertio gradu succedunt filio. casus est expressus in. l. q̃diu institutis. ver. si autem. ff. de acqui. hære. vbi etiam filio pupillariter substituit extraneũ, extraneo substituit alium. moritur substitutus viuo filio. deinde moritur pupillus: nunquid secundus substitutus admittetur? Bar. dicit quòd sic per istum tex. quia tertius hęres subrogatur loco secundi. hoc apparet ex mẽte testatoris, vbi voluit eos succedere filię in cuius hæreditate reperisset etiam hęreditatem filij primò decedentis. multò magis voluit quòd succederẽt ipsi filio. ad hoc facit quod nota. in. l. qui dos. cũ glossa sua. ff. de rebus dubijs. ad hoc. C. de caducis tollendis. l. prima. §. ne autem. vbi deficiente conditione primi, venit ad eius substitutionem. non ob. l. penul. quia ibi filia decessit pubes, vnde omnis spes illius substitutionis iam defecerat, sec⁹ si decesit impubes, vt innuit glo. Concludo ergo dictos substitutos admittendos, & matrem excludi. Bartol.

SVMMARIVM.

1 *An dos data filiæ à patre computetur in legato dotis sibi factæ ab auo?*
2 *An in legitima computetur dos & legata, & quarta pars intelligatur legitima?*

¶ CONSILIVM. LV

In quæstione [c] prædicta Primò arguitur q̃ dicta dña Milucia petat dotem licitè sibi ab auo relictam: quia hoc videtur sibi relictum contenta actione sui, non patris, vt. ff. de iu. do. l. au⁹. si
1 igit† pater dotauit filiam, videtur dotasse de suo, & filiæ remanet actio ad petendum relictum sibi factum ab auo, vt. l. fi. C. de do. promiss. In cõtrarium videtur: qa relictum q̃ fecit au⁹, dictæ nepti fecit, & fecisse præsumitur in dubio cõtemplatione filij, et per ipsum filium non propter nepotem, vt. l. dedit dotẽ. ff. de colla. bo. & ibi est casus, & hoc etiã tenet Iac. deare. & hoc est verissimũ, maximè in casu proposito vbi ponitur q̃ neptis nõ erat nata tẽpore mortis aui. & sic nõ potest dici, q̃ propter affectionem quam auus haberet ad dictam neptem, sibi reliquisse videatur, sed solũ cõtẽplatione filij fecit illam dispõnem vt sit fideicõmissum, quo dict⁹ filius erat grauat⁹, minueretur in illa q̃titate, quæ dictę eius filiæ erat relicta post mortem ipsius filij. Est ergo perinde ac si filius grauat⁹ de dãdo dotem post mortem suam, ipsam dedisset in vita q̃ sufficit ad liberandum ipsum & successores suos, vt. l. lucius. la picola. de leg. ij. & ad le. falci. l. cum quo. §. fin. de bo. lib. l. etiam. §. si debita. ibi. sed si non mortis. C. de fideicom. l. post mortem. & hoc ideo: quia ipse filius erat grauatus de dãdo ipsam dotẽ tãq̃ ad se profectã & sui causa, quia erat obligatus ad ipsam dandã, vt. s. probatũ est, ex quibus concluditur, q̃ dicta domina Milucia nõ põt petere relictũ pro dote sibi factũ ab auo. a
Consulo tñ, q̃ fiat articulus in processu quod dicta dña Milu-
2 cia, fuit cõcepta & nata post mortẽ aui † sup eo verò, q̃ per dictã dominã Miluciam petitur supplemẽtum legitimæ, sciendũ est, quòd in legitima debet cõputari dos & legata, vt. l. quoniã nouella. C. de inoffic. testa. Item q̃ legitima intelligitur tertia eius, q̃ habitura erat ab intesta. deducto ære alieno & funeris impensa, vt. l. papi. §. quarta. ff. de inoff. test. in authẽ. de trien. & semi. in prin. C. de inoffi. testa. aut. nouissima. & ideo in quæstione fiant positiones ad probandum, et proben- b
tur res alienatæ per dictum Conatiũ & debita contracta per eũ. & inter alia assignetur pro debito fideicõmis. quo dictus Conatius tenebatur dicto Marchione. quòd venit detrahendũ ante q̃ fiat computatio dictæ legitimæ, vt. l. in imponenda. & l. irritum. C. ad legem falci. quo facto clarè apparebit q̃ nihil si- c
bi debetur pro supplemento legitimæ. Bartol.

SVMMARIVM.

1 *An statutum loquens de descendentibus ab auo, comprehẽdat ascendentes supra patrem.*
2 *Quid importent illa uerba in statuto, uel aui paterni descendentes.*
3 *Appellatione aui cõtinetur proauus, nisi repugnet cõmunis usus loquẽdi.*

¶ CONSILIVM. LVI.

d Quia factum [d] tale proponitur videlicet q̃ qdã nomine. Gualterius Petri de sancto Seuerino, habuit duos filios legitimos naturales nomine Gualteruciũ & Gualteronũ. Ex quo Gualterono. natus fuit qdã fili⁹ legitim⁹ & naturalis nomine Gualterius. ex dicto Gualterio, nati fuerũt & sunt duo filij legitimi & naturales nomine Angelus & Menalcha & ex. d. Gualterucio filio dicti Gualterij Petri, natus fuit vnicus filius legitim⁹ & naturalis nomine Cola & ex. d. Cola, natus fuit vnicus filius legitimus & naturalis nomine Pascutius, q pascutius in pupillari ӕta. cõstitutus habens in eius bonis quędam bona materna, & quæ sibi à matre & à materna linea obuenerunt, & quædam alia bona sibi Pascutio obuenta à dicto Cola eius patre & quæ lucrata & empta & acqsita fuerunt per ipsum Colam patrem ipsius Pascutij, & quędam alia bona. d. Pascutio obuenta à dict. Cola eius patre & à. d. Gualterio eius auo, & à dicto eius proauo paterno decessit superstitib⁹ dicto Ang. & Menalcha propinquioribus cõsanguineis ipsius Pascu. ex pte patris ipsius Pascu. in. iiij. gradu, vt. s. narratũ est de parẽtela & supstite & supuiuẽte qdã noĩe acto Frãci. pauo mater no ipsius Pascutij. ¶ Et vertitur qstio inter dictũ actũ ex vna parte, & dictos Angelũ & Menalchã ex altera. Nã dicit dict⁹ act⁹ q̃ bona oĩa & hereditatẽ ipi⁹ Pascutij ad se ptinere & spectare de iure & se actũ dcõ Pacutio velle & debere succedere ab intest. tanq̃ suũ auũ maternũ. Ex aduerso, dicunt dicti Angel⁹ & Menalcha omnia. d. bona iure hæreditario ipsius Pascu.

¶ Pũct⁹ qõ. adde q̃ hmõi cõs. secundũ or. pusi. est ĩ. iij pte vl. vol. ĩ cõs. v. iij. & aliâs ĩci. qdã nomẽ titi⁹. hñs filiam. & ita alle. Alc. in. l. q̃diu. ĩ fin. ff. de acq. her. ĩ add. Bar. Tho. Dip.

¶ Ecõtra videtur Vide Bar. in. l. q̃diu. ff. de ac. hę. in vlt. co. et ibi. doct. Tho.

¶ In qõne pdicta adde q̃ hmõi cõs. secũdũ or. pu. ẽ ĩ. iij. pte. vlti. volu. ĩ cõs. xiij. et allega. Alex. ĩ. l. dedit dotẽ. ĩ add. Bar. ff. de col. bo. & de mate ria de quã p Bar. hic vide Bar. ĩ. l. fi C. de do. promis. & ibi scripsi in ad di. meis. Tho.

¶ Quia factũ adde q̃ istud con. Bar. est ĩ. iij. pt. vlt. vol. ĩ cõsi. xvij. secũdũ or. pu. & aliâs inc. Gualterius. & aliâs ĩ princi. q. prędicta. Tho. Diplo.

ad eos pertinere & spectare de iure & in eos deuoluta esse tā quā ad propinquiores consanguineos ipsius Pascu. descendētes ex paterna vel aui paterna linea ipsi⁹ Pascutij & se ipsi Pascutio velle & debere succedere ab intesta. excluso oīno à d. hęreditate & successione ipsius Pascutij dicto Acto. dicti Pascutij pro auo materno vigore cuiusdā statuti terræ sancti Seuerini positi sub rub. de decedente ab intest. sine filijs legi-
1 timis. cuius statuti tenor talis est. ¶ † Item statuimus quod si aliquis vel aliqua de terra sancti Seuerini, & ei⁹ districtu decedat intestatus vel intestata sine filijs legitimis, bona omnia & iura sic ab intesta. morientis deueniant & deuoluantur in sic decedentibus ab intest. proximiores consanguineos ex paterna vel aui paterni linea descendentes: cūm satis sit conueniens rationi, quod alia bona reuertantur ad primum statum vnde principiū habuisse noscuntur, & prędicta locū habeāt in pręsentibus pendētibus & futuris. In dubium reuocatur, ad quē pertineant dicta bona & hęreditas dicti Pascutij, & quis sibi succedat & succedere debeat. quęritur modo quid iuris? Visa prędicta facti narratione, & viso dicto statuto cōis, & visis allegationibus vtriusq; partis. ¶ In nomine dñi amē. In qōne prędicta licet aliâs consuluerim: tñ oportet ꝙ apertius declaretur vtrū prędicti Angel. & Me. qui sunt fratres cugini dicto Pascutio, & sic sunt in. vj. gradu secūdū ius ciuile dicātur descendētes ex linea paterna vel aui, vt sic secūdū for-
1 mā statuti † pręferantur auo materno vel nō. ad quod declarādū sciendū est, ꝙ dicta verba ex linea paterna, licet aliâs comprehenderent alios ascendentes supra patrem: tamē hoc casu non cōprehēdūt: quia statutū exprimit ab auo, dum subdit, vel aui paterni, & sic certū est ꝙ expressum non cōtinetur sub illo, sicut dicimus de pupillari quę non continetur in vulgari, quando exprimitur, vt. l. cū ex filio. ff. de vulg. & pupil. facit de verb. oblig. l. doli clausula. & l. stipulatiões commodis-
2 simū. & de poen. l. sanctio legum. † videndū est ergo, quid importent illa verba adiecta, vel aui paterni descendentes, ad ꝙ dicendū est ꝙ dicta verba hoc important secūdū cōem vsum loquendi, ꝙ linea aui paterni dicatur illa, cuius auus paternus est caput, & ab ipso tanquam à fonte procedit, vt. ff. de verborū signifi. l. pronunciatio. circa finem. ibi, sicut dicimus familiam Iuliam quasi à fonte quodam memoriæ &c. ¶ Sed in proposito dicti Ange. & Menal. non descendunt ab auo paterno, sed à proauo: ergo non potest dici de linea aui paterni descendere: cū auus non fuerit caput, & fons dictę lineę. Secūdò probatur ꝙ mens & verba statuti hæc fuerint, sic ostēdendo: ponamus ꝙ viueret proauus paternus & proauus maternus: certè proauus paternus nō excludit proauum maternū. nam licet proauus paternus sit ex linea aui: non tamē est descendens: & statutū nō loquitur nisi de descendentibus ex linea aui paterni. si igitur ipse proauus paternus nō excluderet proauū maternū: ergo nec isti descēdentes ex eo proauo paterno. Item ꝙ verba statuti hoc importent. probatur sic, posito ꝙ omnes ascendentes superiores dicuntur de linea paterna vel aui paterni, & sic etiam proauus & tritauus & abauus, & sic de linea aui paterni: non tamen sequitur, ꝙ qui descendit à proauo descendat à linea patris vel aui paterni. nam proauus in proposito, est caput duarum linearum, ex quacunq; igitur descendat: descendit a proauo, sed non à linea de qua quęritur &c. Exempli gratia formemus figuram.

Gualterius.

Gualterucius	*Guelteronus*
Cola	*Gualterucius*
Pascutius.	*Angelus &c.*
	Menalcha

¶ Hic Gualterucius, est proauus, caput duarum linearum, scilicet Guelteroni & Gualterucij & aui paterni. s. Gualterucij. d. Pascutij, de cuius successione agitur. licet igitur Ange. & Menal. q sunt in fine alterius lineę descēdāt à. d. Gualterucio proauo: tamē descendūt per aliā lineā nō per eam quę est patris vel aui. d. Pascutij vt aspectus figurę ostendit ad oculū. oēs igitur prędicti sunt de linea proaui: quia omnes descendunt ab eo, sed non sunt de linea patris vel aui. d. Pascutij. ¶ Præterea hæc de iure probātur sic. non est dubium ꝙ Ange. & Menal. coniunguntur. d. Pascutio in sexto gradu ex latere. sunt enim pronepotes paterni magni, vt. ff. de gradi. l. iurisconsultus. §. sexto. & insti. eodem tit. §. sexto. Item sunt Gualterucio auo Pascutij eorum patruo magno in quarto gradu. vt in dicto iure. & in. §. iiij. sed illi qui sunt nobis coniuncti ex latere, non sunt ex linea nostra, quod patet: qa nō reperiť primus grad⁹ inter eos qui sunt ex latere. ff. de gradi. l. j. & insti. eo. in princ. ideo autem non reperitur primus gradus: quia non cōtinuantur nobiscū, vt ibi no. & sic apparet ꝙ. d. Ange. & Menal. nō sunt de linea patris vel aui. d. Pascutij, cū quantū ad illos, sint ex latere. ¶ Præterea hoc patet: quia linea propriè dicitur linea recta sursum & deorsum: non autem ex latere, vt. ff. de gradi. l. iurisconsultus. §. sunt ex parentibus ex hoc patet ꝙ. l. fi. C. de bo. mater. quę dicit ꝙ auus & proauus sunt ex linea materna, non facit contra istā partem: qa licet sint ex linea materna au⁹ et proauus: non tamen alij descendētes ab auo vel pro
3 auo, vt est probatum. ¶ † Sed prędictis ob. ꝙ appellatione aui continetur proauus. ff. de verborum significatione. l. soceri. & l. generi. & de postu. l. cui eorum. §. primo. sicut etiā patris nomine continetur auus, vt. l. iustè. de verborum significatio. ad quod dico ꝙ huic significato repugnat communis vsus loquendi qui attenditur in statutis, vt. l. librorum. §. ꝙ tamen cassius. ff. de legatis tertio. ¶ Præterea vbi hoc reperitur, est ex interpretatione, vt dicta. l. iuxta. quę interpretatio non habet locum in statutis nec in legibus vbi profertur, non in fauorem ipsius, sed incidenter propter aliud, vt. ff. de ritu nup. l. palam quæstum. §. hoc capite. aliâs est in lege l. iulia. ex quibus concluditur. d. Actum auū maternū succedere in omnib⁹ bonis paternis & maternis alijs omnib⁹ prorsus exclusis. Bart.

SVMMARIVM.

1 *Testamentum in quo præteritus est filius, qui non sperabatur, nec erat tempore testamenti: quia post testamentum cœpit uxorem ex qua habuit filium, utrum sit nullum, & rumpatur per ortum filij?*

¶ CONSILIVM. LVII.

a QVidam condidit [a] testamentū, & sibi hæredem instituit ecclesiam, seu locū religiosum nulla filij posthumi habita mētione, qui tempore conditi testamenti, nullos habebat filios, nec vxorem: & in fine dicti testamenti dixit, et hęc est mea vltima voluntas, & testamētum quod & quam valere volo iure & vi testamēti vel codicillorū, & cuiuslibet alterius vltimę voluntatis tam canonū ꝗ legum cassando & irritando omne aliud testamentū & dispositionem à me hactenus factam, & postea vxorem duxit, et filios procreauit.
1 † Quęriť nūqd legata & fideicom. in dicto testamento relicta et maximè dicta hæreditas, vt ex fideicommisso peti possit? ¶ In Cristi nomine amen. Visis puncto & allegationib⁹ sub-
b tiliter factis, in quęstione proposita, dico ego Barto, [b] à Saxo ferrato super primo puncto, ꝙ rupto testamēto ex causa pręteritionis posthumi, de quo testator non cogitauit: quia vxorem non habebat, legata non debenť per authentic. ex causa. & in corpore vn de sumiť. & sic hoc casu, iura antiqua remanēt īcorrecta. probatur primò per. l. si vnꝗ. de reuo. dona. vbi donationes inter viuos, quę sunt validę & nituntur voluntate duorū, reuocantur propter superueniētes liberos de quibus non cogitauit, vt ibi. multò magis legata. q̄ similiter sunt donationes, vt. l. legatū est donatio, de lega. ij. & nituntť voluntate vni⁹. hoc etiam corroboratť per Cano. etiam in relictis & donationibus ad pias causas, vt. xvij. q. iiij. c. fin. ¶ Pręterea hoc sic probať, de iure antiquo: testm̄ militis nō rūpebať ex cā pteritionis, sicut hodie p auť. ex cā. nō rūpiť legatū: tamē illud sic interpretatū est ꝙ intelligať de illo milite qui præterijt filiū sciens se illū habere, vel sciens vxorem pręgnantē. secus si ignorasset, vt. C. de mili. test. l. sicut certi. & l. si cum vel in vtero. ita in proposito auť. q̄ dicit testamēto rupto ex cā pręteritionis remanent legata, intelligi debet de pręteritione facta à sciente. secus si ignorauit. ¶ Pręterea hoc probať ex corpore vnde sumiť. d. authenti. vt cum de appel. cogno. sin autē hæc obseruata non fuerint p quē tex. apparet prędicta esse vera assignatur ibi cā. s. ne filij falsis accusationibus condemnētur vel circunscriptionē aliquā in parētum substātijs patiantur &c. hoc ꝙ dicit ne filij falsis &c. refertur ad filium exheredatum vel præteritū inserta tamen falsa cā & nō vera, ꝙ sequiť vel circunscriptionem aliquā in parētū substātijs patianť debet intelligi de eo q pręterijt filiū vel posthumū sciēter scilicet vxorē esse pręgnantē, & hoc indicat verbū circūscriptionē. nā circūscribere est, aliquē sciēter fraudare. ff. de in ītegresti. l. j. & ibi not. in gl. super versi. circūscriptis. & sic nō habet locū in eo qui ignorabat vtrū vxorem habiturus esset vel nō. Apparet igiť manifestè ꝙ iura antiqua quæ dicebant rupto testamanto legata non deberi, remanent incorrecta, si filius pręteritus est à patre ignorante ipsum viuere. & ita possunt intelligi opinio. corū q hoc tenent. & hoc verū est, ut scripsi. Concludo igiť in præsenti qōne legata non deberi super secundo

a ¶ Quidā. adde ꝙ hoc cōs. Bar. secūdū ordi. pu. est in. iij. pte vlt. vol. ī cōsi. xix. & est in. j. vo cōsi. ī char. lvj. vbi est. j. scripta sub scriptio. Ioā. Cal. Tho.

b ¶ Dico ego Bar. adde ꝙ hāc opi. tenet. Bar. in. auť. ex cā. C. de li. pt. & ī. l. j. ī. vj. q. ff. de iure codi. & in cōs. īc. qdā noīe Lapus. & est. j. ī. cōs. lxij. ī. ij. vo. & ibi scripsi. & ita cōsulendo cōsuluit Alex. ī cōsi. xlj. in. j. vol. īci. viso tenore. & Fr. de are. in cōsi. xxiiij. quatuor dubia & ī cōs. xlix. in xiij. col. ī cōs. lxvj. & ī cōsi. xciij. īci. viso legato. & ī cōsi. clxviij. elegāter & subtiliter. & Bal. ī cōsi. xx. in. j. vo. clausula codi. & ī cōsi. ccccxl. in j. vo. qa vltim⁹ passus ī. ij. col. & ī. §. fi ī. ij. col. C. de codi. & Ant. de Canario. in cōsi. cccxciiij. ī cā ser Maxi. de Racaneto. & ista ē vera opi. & ita cōsului in causa Antonij Lucæ de sācto Constāti no vbi plenissimè scripsi cōtra Bart. et postea cōsului pro opi. Barto. et vide Iaso. ī. d. auť. ex cā. ī anpen. col. et ī. l. tale pactū. § fi. ff. de pac. et Ale. in. d. auť. ex cā. ī. v col. et ibi scripsi ī addi. Tho.

cundo puncto de illa clausula volo valere iure testamenti vel codicillorum, saltem dico idem quod.s. videlicet ꝙ eius vigore non debentur legata, nec ad hunc casum hæc verba porriguntur per ea quæ.s. dicta sunt & alleg.&c. Ego Barto.à Saxoferrato. ¶ Ego Ioan.Calde. decretorum doctor: quia ponitur in themate ꝙ testator tempore testamenti, non habebat vxorem nec filium per quod se ad quod faciendum sit testamentum non est verisimile, ꝙ speraret habere filios. & sic nõ potest dici exhæredatio vel præteritio eius de quo non erat spes vt.ff.de iniusto rup.& irri.testa.l.nam & si sub conditione.de despon.impub.ad dissoluendum. cum si. moueretur igitur proles, nõ speraretur, rumpitur in totum, & sic nõ obstantibus illis verbis, quòd voluit valere &c.non potest peti hæreditas à substituto: sic nec possunt peti legata à fideicommissario in dicto testamento relicta ad instar eius quòd not. C.de reuo.dona.l.si vnꝗ pro hoc facit ratio.l.cum quis.ff.de códi.cã data.& cã non sequuta.&.l.senatus.§.nec dubitanter ff.de dona.cau.mor.cum concor.& quasi videtur expressum in Longobardia de successionibus.l.si quis se disparauerit.Et prædicta teneo & sigil.appono.

SVMMARIVM.

a Hæres utrum teneatur ad restitutionem fructuum perceptorum ex re legata monasterio construendo, antequam construatur.

¶CONSILIVM. LVIII.

a QVidam ser Martinus bonauenturæ de Combiate ciuis Floren.in suo testamento disposuit, & iussit construi vnum monasterium, in quo mandauit includi certum numerum monialium & dicto monasterio construendo legauit multa bona per hęc verba. & legauit dicto monasterio construendo talia poderia &c. Et deinde sibi hæredem instituit dominam Hermelinam & quendam alium, quo testatore mortuo dicta domina Hermelina constituta possedit bona hæreditaria, & percepit fructus bonorum legatorum dicto monasterio construendo per tres annos vel plures & isto medio tempore impetrauit à diocesano terminum vltra tempus anni datum à synodali constitutione vel iure ad exequendam vltimam voluntatem, videlicet terminum dictorum triũ annorum, mandauit tamẽ ꝙ inchoaretur dictum monasterium.ad.xv.menses: demum dicta dilatio adhuc prorogata fuit, & demũ diocesanus seu eius vicarius, in terminum vltimò prorogatum canonicè elegerunt & nominauerunt abbatissam dicti monasterij cõstruendi & eidem abbatissæ & monasteriò cõstruẽdo assignauit possessiões & bona legata dicto monasterio, & elegit xij.puellas futuras moniales. Et demũ accessit cõsensus hæredis & executorum ad hæc, & inuẽtus est & deputatus authoritate diocesani, & per hæredẽ & ꝑ executorẽ locus alterius monasterij iam constructi cum in loco per testatorẽ destinato cõstrui, tunc nõ posset, & extitit dictæ abbatissę & cõuentus dictus alius locus deputatus. Modo est quæstio de fructibus bonorum legatorum dicto monasterio, seu illi monasterio ꝙ representatur in testamẽto, videlicet de perceptis per domi. Hermelinam hæredem à tempore mortis testatoris ante deputationem loci huius, & ante electionem abbatissę & monialium prædictarum ad quẽ videlicet debeant pertinere† vtrũ

1 ad monasterium, an verò ad hæredẽ quæ percepit anteꝗ monasterium quo ad cõuentus esset creatus, & quo ad locũ anteꝗ hic locus esset huic cõuentui & vsui deputatus. ¶ In.q. prędicta cõstat valere legatum factum monasterio construendo, vt.l.seruus.ff.de alimẽ.& cib.leg.& de lib.cã.l.seruos.sed de fructibus rerum legatarum perceptis: anteꝗ monasteriũ construatur est dubitatio præcedens an pertineant ad monasterium post constructionẽ, an verò ad hæredẽ.& ꝙ ad hæredẽ nõ pertineãt est casus in.d.l.seruos.ff.de lib.cau. prout est ibi litera negatiua quæ est cõmunis litera, & hoc tenet glo.C.de fur.l.si nõdum licet Pe.ibi cõtradicat, vt Cy.refert. Sed cõis litera est negatiua. posito tñ ꝙ ibi esset litera affirmatiua & dominiũ bonorũ legatorũ esset hæredis: tñ fructus debẽt esse monasterij post cõstructio.nam oĩs casus eueniẽs, licet absꝗ culpa hæredis per quẽ monasterij cõstructio impediatur, nõ impedit quin postea monasterio cõstructo, fructus oẽs medij temporis monasterio debeãtur. casus est expressus in simili.C.de his quibus vt indig.l.cum syllanianũ. ¶ Præterea in istis relictis ad pias causas re ipsa absꝗ aliqua interpellatione per hęredem non implentem, mora contrahitur, vt.l.cum non.§.apparet.de fideicõ.lib.statim ergo hæres cum potuit, fuit in mora: & per consequens tenetur ad fructus. ¶ Præter ea hoc videtur expressum eadem.l.cum verò.§.idem Imperator.vbi dicitur ꝙ nulla dilatio ꝗtũcunꝗ fortuita, huic relicto ad pias causas debet nocere quominus habeat omnia ac si statim voluntas testatoris fuisset impleta. ¶ Præterea hoc est expressum in authẽ.de eccle.titu.§.si quis ædificationem. dicitur ꝙ venerabilis domus intra annum nõ sit ędificata, nec possit ita de facili ædificari: tamẽ debet emi vel cõduci aliqua domus vt interim voluntas testatoris seruetur. Ita hic hæres qui non poterat monasterium construere, debuit interim in aliqua domo empta vel conducta dominas tenere vel fructus ibi conseruare, ad vtilitatem monasterij construendi, & per hoc apparet ꝙ dilatio quæcunꝗ data est ab episcopo, nõ debet prodesse hæredi, vt faciat fructus suos. nam dilatio illa est circa constructionem monasterij tantum non circa alia quæ hæres interim debebat facere, vt voluntatem defuncti impleret. Item quia supra dictum est, quocunꝗ modo dicta dilatio intelligatur, etiã si esset lata à lege, nõ intelligitur per eã pręiudicari monasterio post cõstructo quin interim nõ percipiat omnes commoditates medij temporis, vt superius est probatum Bartol.

¶CONSILIVM. LIX.

b EX parte[b] hæredis dicitur fructus non deberi monasterio: quia percepti sunt anteꝗ monasterium esset in rerũ natura: ergo antequam dies legati veniret vel cesserit ergo hæredi cedũt, vt l.si ita relictum.§.pegasus.ff.de lega.ij.& quod no. Mod.in.l. fi.§.fi.C.cõmunia de leg.hoc etiam conuincitur ratione. nã fructus nõ pertinent legatario nisi aut dispositione testatoris, aut ex cõsequentia dominij rei legatę, vt.l.Herẽnius.ff.de vsur.aut ratione moræ, vt.l.fi.C.de vsur.& fruc.leg.cum simi. sed neutrum est in casu proposito. nã dominium habere non potuit res quæ nondum erat in rerum natura. de eccl.ędi.c.j. ¶ Item nec hæres fuit in mora, cum nõ haberet cui daret vel solueret.ff.de leg.cõmi.l.si fundus.§.fin.&.ff.de vsur.l.pecuniæ, ad fi.nec in cõstruendo monasterio propter dilationẽm iuris & propter prorogationẽ factam à diocesano. ¶ Ex aduerso dubitatur fructus deberi à tempore mor.testatoris: qa legatum est purè nec cõstructione monasterij quæ est de futuro facit cõditionem cõsiderata persona representata in hoc legato: qa videtur legatũ de eo qui fuit cã legati, & qui representatur in pñs legatis: & in pñs actibus. & qa ꝙ relinquitur Deo videť relinqui ecclesiæ, & ecõtra. in authen.de ec.ti.§.si q in noĩe dei magni.no.ꝑ Dy.insti.de actio.§. sic itaꝗ.in fin.& donec nõ subest determinata ꝑsona legatarij debet percipere eps pro his qui futuri sunt legatarij arg.l.si qs ad declinandã. C.de epi.& cleri.nam si relinqueretur in redẽptionẽ captiuorum, etiam si nullus esset tũc captiuus, perciperet episcopus pro futuris captiuis, tãquam ꝑsona representans legatarios. ¶ Præterea licet istud legatũ nõ videretur esse purũ, & pñs, & interea nõ sit cui quærit: tñ hæres debet seruare fructus interim ꝑceptos monasterio cõstruẽdo & ei dare cum erit constructũ. Nam dies cõstructionis nõ expectať, nec inest fauore hæredis. sed ex necessitate & gratia rei gerẽdæ: qa requiritur tẽpus ad probationẽ sui. & tps ꝙ interponiť gratia ipsius rei interponitur, scilicet vt fiat. ergo fructus medij temporis, nõ debent cedere lucro hæredis. arg.l.si ita relictum.§. pegasus ij.respõ.ff.de leg.ij.& eo.titu.l.pater.§. curatoris. ¶ Præterea licet hæres habeat dilationem ad construendum monasteriũ, non tamen ex consequentia habet dilationem ad præsentandum legatum, nam interim potest creari rector monasterij seu conuentus, vel interim potest creari economus vt gubernet bona legata pro monasterio futuro: vel interim potest dari episcopo, ratione prõ futuro conuentu. nam rebus fortunæ prouideri potest in præparatione.l.si seruitutis.§.futuro.ff. de serui.rusti.prædi.& præparatio valde conueniebat rei gerendæ. nam cùm curandum esset collegium monialium expectabatur res quæ statim ꝙ est producta exigit vnde viuat ex perceptis fructibus, nam percipiendos, expectare nõ posset. nam vt sic loquor, istud corpus nascitur cum dentibus, & statim quærit cibũ. ¶ Ergo prouisio est acta negocio. & fructuum conseruatio procedere videtur ex mente illius q hoc monasterium fieri mandauit. ¶ Sic etiam damus curatorem ventri vt prouideamus futuro partui. ¶ Sic etiam damus curatorem hæreditati, interdum vt prouideamus futuro hæredi: ergo non inconuenienter hoc casu economus potuit dari,

a ¶ Quidam ser martin⁹. adde ꝙ hmõi cõsi. secũdũ ordi. peru.est in.iij. pte vlt.volũ.in consi. xx.& aliâs incip. casus sup quo consiliũ petiť talis est, quidã ser Martinus.& aliâs incip. in quæsti. ꝑdicta. Thomas.

b ¶ Ex parte. adde ꝙ hmõi consil. est do.Franc.de albe. de are. q cõsuluit sup eodẽ casu sup quo cõsuluit Bar. in consi.præcedẽ. & vide ibi. Tho. Diplo.

a ¶ Videt. hoc cōsi. est do. Nico. rap. de floren. ꝗ cōsuluit prout Bart. in cōsi. prece. lviij. & ponit opi. suā sup dictis fructib⁹. T.

b ¶ De fructibus. istud consi. est do. Ioā. cal. de bono. sup fructibus qui cōsuluit vnà cum Bart. in eodēmet casu, vt. s̄. in consi. lviij. & ponit opi. suam. Tho.

c ¶ Viso testamēto. istud consi. secundum ordi. perusi. est in. iij. parte vlt. vol. in consi. xxxiiij. & pro consil. Barto. alleg. And. Barba. ī. l. ij. ī prin. in addi. Bart. inci. quodā. ff. quēad. test. aper, Tho,

d ¶ Determinat gl. Adde ꝙ illam gl. alle. Barto. in. l. j. in vlti. col. C. de test. & ibi Ang. & Sal. dicunt illā gl. esse sing. sed adde simi lem in. l. fi. in ver. ostendere. C. de fi deicom. Tho.

e ¶ Ex facto. adde ꝙ huiusmodi. cōsi. secūdū ord. perusi. est in. iij. parte vlt. volu. in consi. xxxvj. & aliâs incip. nomine. salimbertus. & in consi. lij. in. j. vol. & vide de hoc Bar. consi. Pet. cor. in consil. cclxxij. in. iiij. vol. inci. in hac consul. in. ij. col. vbi alleg. Bar. in isto cōsi. & Alex. in. l. j. ī. xv. col. ff. de vulga. & pu. in ver. in eadē gl. ad fi. & ibi ponunt plures concor. Tho. diplo.

vt perciperet &c. ¶ Præterea hæres fuit in mora post annū, vt in aut. de eccle. tit. §. si quis hæreditatē. ergo fructus debet habere à die mortis defuncti, vt. eo. tit. §. sinautē legatū ab aliquo ad pias causas &c. ¶ Non obst. prorogatio termini facta per Diocesanum à lege sine ministerio hominis. ¶ Præterea hæc prorogatio licet excusaret hæredē à pœna: non tamē debet sibi cedere ad lucrū percipiendum cū aliena iactura. arg. l. ij. §. si quis à principe. ff. ne quid in loco pub. ¶ Gratia enim rei facta, debet monasterio esse damnosa. ¶ Et ideo quo ad fructus ex tunc saltē percipiendos, debet habere monasterio procreato & indultū temporis propter calamitatem hęredis factam ad eius postulationem, licet tueatur eū à pœna iuris tamen nō debet monasterium lædere in ꝗtitate debita. ar. C. de his qui bo. ced. pos. l. fi. in fi. C. de preci. impe. offerē. l. quoties. ¶ Ex quibus videtur inferri, ꝙ aut hæres debet fructus perceptos ex tēpore mortis testatoris hucusq;: aut saltē perceptos ab illo anno citra, quo per eum stetit quominus construeret, licet non fuerit in mora propter dilationē indultam à Diocesano. nam licet tale induldū prodesset ad euitandam pœnam vel vsuras quæ sunt pœna, non tamē debet prodesse in acquisitione fructuū, quia non est par ratio damni vitādi, & lucri captandi, ¶ Et sic rūdetur ad id quod ex ordine no. in. d. l. quotiens. maximè quia hoc lucrū capitur contra naturalem ęquitatē. vnde cū aliena iactura. ¶ Præterea videtur ꝙ episcopus vel vicarius episcopi, nō potuerit dare dilationē hæredi ad soluendū legatum: quia nō est sibi concessum legē condere vel huiusmodi facere nisi maiori magistratu, de quibus secundum Iac. de are. & Gui. de cug. nō est episcopus, vt solet tractari in. l. j. ff. de offi. pręfec. pręto. ¶ Nec etiā ipse maior magistratus posset dare dilationē debitori ad soluēdum: quia hoc, soli principi est reseruatū, vt no. Guil. in. l. j. ff. quod quisq; iuris. licet glo. ibi velit sentire contrarium in hoc vltimo dicto benefacio vim inter prorogare dilationem temporis statuti simplici executori, & hoc de facto & de iure fortè faciunt & facere possunt episcopi, & dare dilationē episcopi debitori: quod non videt̃ posse facere in illis legatis, maximè quæ haberent diem adiectū à testatore vel à iure prout est in legato fabricæ monasterij, ac etiam in legato facto ipsi monasterio, per dicta iura. ¶ Et hoc casu non videtur posse Diocesanus, istud tempus prorogare: maximè ita vt dilatio afferat monasterio damnū fructuū rei legatæ. Dominus Franciscus de Albergotis.

¶ CONSILIVM. LX.

a Videtur [a] quod dictum relictum sit in diē tacitū, id est cum constructum fuerit. nam ante constructionem nō est legatarius in rerū natura, vt. ff. de ver. obli. l. vbi autem. §. illud dubitationem. ¶ Sed interim ante constructionē, res legata est hæredis, vt. l. seruos. de lib. cau. Si igitur res legata est hęredis, & fructus interim percepti, vt. l. Herennius. ff. de vsuris. ¶ In contrariū videt̃, quòd quanquam hæc dies insit ex rei natura: quia ante constructionem non est legatarius in rerū natura, vt. s̄. dictū est. ¶ Tamē hoc tempus seu dilatio est in fauorē legatarij, vt ipsa res interim videatur inesse, id est construat̃. nā & si impuberi legatū sit, cū erit pubes: intelligitur fauore legatarij tēpus adiectū. ergo multò fortius quādo ipsa substantia deducendi rē in esse & producendi, causat dilatare legatū, vt videatur dictū tempus eius fauore adiectum. & quotiescunq; dies adijcitur fauore legatarij, fructus medio tēpore percepti debent restitui legatario, licet facti sint hęredis. nā hæres capit eos medio tēpore, & medium est in fauorē legatarij: & ideo eos restituere debet, licet ex regula iuris sint facti eius, vt. l. si ita. §. pegasus. de leg. ij. ¶ Pręterea impedimentū ꝙ à natura vel à lege inducit̃, non debet præiudicare legatario, nā quando testator est occisus, non debet adiri hæreditas anteq; vendicetur mors defuncti si tēpus interim intercedat & fructus interim capiant̃ vendicata morte testatoris, res legata cum fructibus medio tēpore perceptis, dātur legatario, vt. l. cū syllanianum. C. ad sylla. sic intercedente lapsu tēporis propter constructionem ex rei natura. nam hoc tēpus non debet procedere ad vtilitatē hæredis & damnum legatarij: igitur fructus restituat. ¶ Præterea si stipuler domum mihi cōstrui, ista stipulatio est pura: tamen ex re ipsa dilationem capit, vt agere non possim ante tempus quo construi potuerit, sic hoc legatum purum videtur, licet differatur petitio vsq; ad constructionē, vt. ff. de verb. obliga. in. l. interdum pura. Nicolaus Lapi de Florentia prædicta subscripsit. &c.

¶ CONSILIVM. LXI.

b De fructibus [b] prædictis per hęredem perceptis credo ꝙ percepti nō solum à tēpore aditionis hæreditatis, sed per ipsum pceptis de bonis legatis tēpore mortis testatoris monasterio constructo dari siue reddi debent. ¶ Videtur enim mihi ꝙ huiusmodi legatū nō sit propriè conditionale vel modale ꝙ tamē videtur trahi retro secundum quod innuit gl. ff. quemad. serui. amit. l. is cui. §. fi. licet multū contradicat. ff. ad sylla. l. j. §. serui. nec videtur dictum legatum propriè in diem ꝙ ante diei euentū nō trāsit ad legatarium. ff. de vsufruc. lega. l. Sempronius. ¶ Sed inspecta intentione testatoris, fauore ecclesiæ potest dici purum: ideo sequitur ꝙ dixi vt bene probatur. ff. de leg. j. l. si tibi homo. §. cùm seruus. & de fur. l. à Titio. & quòd ibi no. & p Cy. C. de vsu. & fruct. leg. l. fi. ¶ Nec obstat monasteriū cōstruendum nondū fore constructū, & sic his qui nō erat, non potest dici legatarius. de consti. c. cum accessissent. cū simili. Et quia legatum sub conditione caret effectu ante purificatā conditionem. ff. de ver. signi. l. cedere diē. in cle. cui quam. de cōcess. pręben. Et interim dominiū esset hæredis. nam omissis pluribus quæ dici possent, & diffusè etiā hoc casu si diceretur hoc legatum conditionale, scilicet si monasterium construat̃ quæ tamen propriè non est conditio, scilicet consistens in insidijs fortunę, imo monasteriū necessariò est sciendum si adest possibilitas & per episcopum licentia concedenda de illo constituendo. ¶ Credo tamen talem, adita hęreditate debere censeri monasterium constructū fore. & hoc propter testatoris intentionem. pro modo sufficiant iam dicta, licet in hoc articulo super quo maiores consul. nil didici: multa possent subtilizari. Ioan. Cal. Bonon. decretorum doctor.

SVMMARIVM.

1 *Testamentum si est confectum per publicum notariū, etiam si testes sunt mortui, facit fidem.*
2 *Testamentū inter liberos ualet, si appareat quodcunq; uoluntatis indiciū,*

¶ CONSILIVM. LXII.

c Viso testamento [c] prædicto & his quæ gesta sunt, cum filiæ fœminæ institutę in dicto testamento dicant testamētū auiæ valere: Benedictus verò Petrucij nepos, qui Benedictus fuit natus tempore Manucij sui aui dicit testamentū non valere. ¶ Quęritur quid iuris? ad quæ respondetur quòd licet quando testamentum fit in scriptis, & tempore quo testamētum aperitur, testes non supersint, possit forsitan testamētum dici nullum
1 esse. †tamen in proposito dicendum est indubitanter, testamētum valere duabus rationibus. primò: quia dictum testamentum sic signatum fuit scriptū manu publici notarij, & sic va-
d let licet testes non supersint. ita determinat gl[d]. ff. quemadmodum testamenta aperian. l. ij. in princi. gl. s. vbi publicum ibidum dicit nisi sit per manum publicam scriptum &c. vbi est
2 expressum & omnes tenent illam glos. †Secunda ratio est: quia istud testamentum est factum inter liberos: inter quos valet si appareat quodcunq; voluntatis indicium, etiā si non sit voluntas perfecta, vt. C. familiæ. ercisscundæ. l. fin. & C. de testamen. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. cū igitur nūc inter liberos sit contentio: quantum ad eos, testamentum est validum sine dubio. Barto.

SVMMARIVM.

1 *Authentica, ex causa. habet locum præteritione posthumi.*
2 *Præteritione posthumi, firma manet substitutio pupillaris.*
3 *Substitutio compendiosa, quibus uerbis fiat.*
4 *Suorum hæredum appellatione. comprehenduntur sui succedentes.*

¶ CONSILIVM. LXIII.

e Ex facto [e] proponitur Salimbertus Ioannelli de castro sigilli, suū condidit testamentū, in quo inter alia disposuit, ꝙ si Flore

Angelucij vxor. q. Andreę sui filij, quæ pręgnãs est posthumum vnum vel plures masculos fecerit eum, & eos instituit hæredes vniuersales. & si vnã vel plures fœminas videlicet si vnam habeat .cxxxx. lib. denariorum si plures essent, habeat quælibet earũ centum lib. &c. & si filij nascituri decesserint sine filijs, bona sua sint hæredum suorũ inscriptorum &. j. in eodem testamẽto sequitur sic. & adueniente cõditione prædicta de dictis hæredibus. s. scriptis si nõ vixerint, & filios nõ habuerint Matiolum Vãnis Bartholomei, & Philippucium Albergoti, hæredes instituit vniuersales. Contingit ꝙ post mortem testatoris vxor eius peperit vnã filiam fœminã, quę mortua est infans. Quæritur vtrũ hæredictas dicti testatoris & dicti infantis, debeatur matri eius vel dictis heredibus scriptis? ¶ Circa quod dicendũ est primò, ꝙ dictum testamentũ nullum est, ꝗtum ad hęredis institutionẽ, cũ dictæ filiæ fœminæ non fuerint in aliquo institutæ: ergo &c. C. de inoffic. test. auť. nouissima. & ibi no. & in authẽ. vt cum de ap. cog. §. aliud
1 quoqꝫ capitulũ. sed cætera firma manent, † vt in auť. ex causa. C. de li. præte. quæ au. etiam locũ habet in præteritione posthumi, vt. l. generaliter. §. ex testamento. ff. de fideicõ. lib. & l. si pater eo. ti. & l. j. de test. tute. & l. j. §. fi. de cap. & postli. reuer.
2 de lega. iij. l. si quis iure facto testamẽto. & l. j. C. de codic. † & sic pupillaris substitutio firma remanet, vt no. per gl. in. l. j. in fi. ff. de vulga. & pupil. & ibi hoc tenet Ia. de are. & Rayne. de forli. licet ibi Dy. videatur innuere cõtrariũ, dicens quòd illa auť. habet locum in his quæ possunt cõsistere sine testamẽto: tamen illud dictũ non est verũ, ꝙ apparet: quia tutelæ datio firma remanet, vt in auť. vt cum de app. cogno. §. ꝙ si prædicta vnde sumitur auť. ex causa. Et tamẽ tutelę datio, nõ potest subsistere sine testamento & heredis institutione, vt. l. j. de testa. tute. hoc premisso in quęstiõe proposita, an prędicti Matheolus & Phillipus sint dictę posthumę pupillariter substituti. & dicendũ est ꝙ sic per dicta verba si nõ vixerint, & fi-
3 lios non habuerint. † fuit enim substitutio cõpendiosa, facta verbis directis, quę sine dubio trahitur ad pupillarẽ in tempora pubertatis, vt. l. verbis ciuilibus. & l. in pupillari. ff. de vul. & pu. & no. in. l. precibus. & C. de impub. & alijs substi. ¶ Sed prędictis videtur obstare: quia in dictis verbis vltimo loco positis, testator vsus est istis verbis & adueniente conditione supradicta de dictis heredib⁹. s. dictis &c. sed dictã posthumam heredem nõ instituit, vt ex ipso testamẽto apparet:
4 ergo videť ꝙ ipsi posthumę non fuerint substituti. † ad quod respondetur ꝙ testator his verbis videlicet de suis hęredibus sensit, hoc est de suis descendentibus secundũ ꝙ se habet vulgaris locutio, secundũ quam pueri descendentes eius aliquo modo etiã eo viuo dicuntur heredes talis, secundũ quẽ communem vsum loquẽdi verba testatoris maximè rustici debẽt intelligi, vt. l. librorũ. §. quod tamen cassius. & ibi no. de leg. iij. & l. cùm de laniõis. §. asinã. de fund. instru. & l. Labeo. de supelle. lega. Et ꝙ sic intellexerit testator, apparet ex pręcedentibus verbis testamẽti vbi dixit si filij sui. Manifestè enim referuntur ad posthumos & ad posthumas de quibus in superiori parte testamenti fecit mẽtionẽ, vt. l. qui filiabus. in prin. de leg. j. Ex quibus cõcluditur, dictos tanqꝫ pupillariter substitutos esse admittendos, & matrem à dicta successione excludendam. Barto.

SVMMARIVM.

1 *Relictum filio ad arbitrium talis, an sit purum?*
2 *Verbum placuerit, quomodo intelligatur?*
3 *Relatiuum iunctum uerbo futuri temporis, quando faciat cõditionem, & quando non, uide hic.*
4 *Filius hæreditatem matris non adiens, an transmittat?*
5 *Mater negligens petere tutorẽ filio & curatorẽ uentri, an priuetur hæreditate?*
6 *Authentica ex causa an conseruet pupillarem substitutionem?*
7 *Verba sine aliqua diminutione apposita in substitutione, important directam substitutionem.*
8 *Verbum quandocunqꝫ, quando faciat substitutionem directam?*
9 *Verbum succedat, & uerbum ad alia posse peruenire, an faciant directam substitutionem?*
10 *Substitutio compendiosa. continet directam pupillarem.*

¶ CONSILIVM. LXIIII.

a IN quæstione[a] proposita. Viso puncto ipsius & diligẽter inspecto oriuntur multa dubia. Primò an testamentũ valeat. Secũdò posito ꝙ valeat, quis succedat. Tertiò posito ꝙ valeat quis succedat in bonis hæreditate prædicta. ¶ Ad primum dicitur & allegatur, ꝙ testamentũ non valeat: quia filiæ fœminæ. S. C. & I. non fuerunt institutę in aliquo: cum illi qui debuerunt declarare dotes earum nõ declaraue-
1 runt, † & ad hoc probandũ arguitur sic: Quãdo aliquid confertur in arbitrio alterius cõditionaliter, illo non arbitrante relictum non valet, vt. l. j. in princ. ff. de lega. ij. Sed hoc est huiusmodi: quod probatur: quia relatiuũ iunctum verbo futuri temporis est in hoc testamento. s. dicent: ergo est conditionale in contrariũ, quando dos relinquitur filio in arbitrium alterius, illud legatũ intelligitur purũ, nec habet aliquã conditionem, vt. d. l. j. ij. respon. de leg. ij. Sed ita est in proposito. dixit enim testator. Itẽ reliquit centũ filiæ ipsius testatoris
2 illam ꝗtitatem dotis quã dicent. † & declarabũt prædicti & quæ eis placuerit. no. ꝙ dicit placuerit quod intelligitur in arbitrium boni viri, vt. l. Thais. §. sorore. de fideicõ. liber. Concluditur ergo, ꝙ dictum relictum fuit purum. ¶ Ad primum
b respondetur,[b] primò ꝙ tunc est verum † ꝙ relatiuũ iunctum
3 verbo futuri tẽporis, facit conditionẽ quãdo refertur ad substantiam legati. secus in substantia legati à testatore ponitur pro firma. Qualitas autem, in alterius arbitrio cõmittitur, vt l. ij. ff. de hæredi. institu. ibi, ex partibus quas ascripsero. licet enim partes non ascribantur: tamẽ institutio valet, ita in proposito posito, ꝙ testator dixit: relinquo tali filię meę dotem necqꝫ adiecerit ꝗtitatem, sine dubio valeret, vt. l. cum post. §. gener. ff. de iur. dot. & quòd ibi no. ff. de lega. iij. l. si filię. & de iure do. l. quomodo. Pręterea hic debet dici de necessitate in casu isto quoniã in eo quod relinquitur filię vsqꝫ ad legitimã nulla potest opponi conditio. vnde posito quòd verba sonarent in conditionẽ: tamen potest ista cõditio amoueri per. l. quoniam in prioribus. C. de inoffic. testa. Cõcluditur ergo, ꝙ dictum relictũ pro dote & institutio, fuerit facta pura, & sic testamentum sit validum. ¶ Secundò dubitať posito ꝙ testamentũ valeret, quis succederet? ad quod respõdetur ꝙ succederet dicta do. Ioãna, quod probatur sic: hereditas patris nõ adita non transmittitur secundũ opi. glos. in. l. si infanti. C. de iur. delib. secundum quam opi. aliâs consuluit collegium ciui-
4 tatis Florentię in ciuitate Asisij. † sed ex dicta narratione facti, non proponitur ꝙ dicti filij qui ante decesserint, hereditatem adiuerint: ergo ipsi hęreditatem paternã non transmiserunt ad matrem. Remanet ergo ꝙ dicta domina Ioãna tanqꝫ sola succedens ab intesta. succedit patri suo. Nec potest dici aliud in matre per. l. apud hostes. C. de suis & legiti. quia tenẽdo illam opiñ. quam tenuit collegium Florentinum, illud est verum ibi, ideo quia pater decessit apud hostes, & sic videtur decessisse prima hora captiuitatis. secus si decessit apud nos, & filios non adiuerit. ita dicit Iac. de bel. in. q. disputata per
5 eum, quam ponit in authen. de trien. & semis. in prin. ¶ † Pręterea ex facti narratione non proponitur matrem dictorum filiorum suscepisse tutelam, inuentarium fecisse, & legitimè administrasse. Et sic posito ꝙ aliâs fuisset ad eam deuoluta: tamen per istam negligentiam petendi tutorem, legitimè debet esse hæreditate priuata, vt. ff. ad Tertul. l. ij. §. si mater. & ibi no. in glo. super versicu. nec legitima. Præterea dictę filię posthumę dicta mater curatorem ventri dare non petijt propter quod est ab hæreditate dictæ posthumæ repellenda: vt dicta. l. ij. §. si mater. versicu. ꝙ si cum pręgnans. ad Tertullia. Concluditur ergo posito ꝙ. d. M. decesserit intestatus dictæ suæ vxori de bonis suorum filiorum præmortuorum: nihil debetur, sed eis in totum succedit. d. Ioãna filię dicti. M. & hoc si ponatur ꝙ dictus. M. & dictis eius filijs debeat succedere ab intesta. posito etiã ꝙ dictum testamentum, esset ruptum ex causa pręteritionis, adhuc insurgit dubium. vtrum substitutio pupillaris quam testator fecit in dicto testamen-
6 to dictis suis filijs, remaneat firma, † per authen. ex causa quę dicit ꝙ rupto testamento ex causa præteritionis cætera firma permanent. & gloss. ff. de vulga. & pupil. §. substituere. dicit ꝙ hodie substitutio firma remanet p. d. auť. ex causa. Dy. ibi dicit contrarium, dicens ꝙ ibi loquitur tantum in his quę sine substitutione valere possunt vt legata & fideicom. quæ possunt relinqui ab intestato. & sic illa authẽ. secundum eũ, non loquitur in pupillari substitutione. Alij tenent glos. contra Dyn. quia etiam tutelę confirmantur per authen. ex causa. hoc dicit expressè in corpore vnde sumitur, ibi dicit ꝙ tutelarum dationes firmæ remanent, & istud est fauore filij. ita etiam cõseruanť substitutiones pupillares, cũ fauor sit filij: vt decedat testatus. ¶ Præterea probatur sic: hodie conseruantur legata per auť. ex cã. ita olim conseruabantur per edictũ si quis omis. cau. test. legata non institutiones vt. l. in testamẽto. ff. si quis omis. causa testamen. sed substitutiones pupilla-

a ¶ In. q. Adde quòd istud consi. secundum or. perusi. est in. iij. parte vlt. volunta. in consi. xlj. & istud pro cõsil. Bar. alle. Alex. i. l. j. in pe. col. & in. l. centurio. in fin. ff. de vulg. & pupil. & And. Barb. in. l. j. in. j. addi. Bar. C. de impub. & al. substi. Tho.

b ¶ Ad primũ respõdetur. adde Bart. in. l. stichũ. i prin. & ibi vide apos. ff. de leg. j. & vide per Alex. in. l. j. in pe. col. ff. de vulg. & pup. & in. l. centurio. co. tit. Tho.

res conſeruabantur,vt.l.ij.§.planè.ff.de vulga.& pupil.ergo
eodem modo conſeruantur tabulæ pupillares p auт.ex cau-
ſa.Præterea in auт.ex cauſa.dicit cætera firma permanet,ſed
ſub iſta appellatione,veniũt tabulæ pupillares,vt.l.qui plu-
res.§.fi.de vulg.& pup.&.l.nã quod.§.q cõpulſus.ff.ad treb.
& in iſta opi.eſt Iac.de are.in.d.l.j.§.ſubſtituere.de vulga.&
pupil.& do.Old.& omnes Mod.vnde poſito ꝙ dictũ teſta-
mentum nõ valeat,tamẽ valet ſubſtitutio pupillaris,& habet
eundem effectũ quem haberet,ſi teſtamentũ eſſet validum.
¶ Tertiò videndũ eſt:poſito ꝙ dictũ teſtamentum valeat,&
quod matri non obeſt,ꝙ nõ petijt tutorẽ,vel ꝙ hęreditas nõ
fuerit adita,videndũ quis ſuccedat conſiderato puncto prę-
dicto & ſubſtitutione facta filijs in dicto teſtamẽto paterno.
ad quod inueſtigãdũ,ſciendũ eſt ꝙ ſubſtitutio.d.Ioan.eſt in
7 tempore pupillaris quod apparet: †quia teſtator ſubſtituit
per hęc verba,& eos inuicem ſubſtituit.ita ꝙ tota hæreditas
ipſius ſine aliqua diminutione deueniat in aliũ ſuperuiuentẽ
&c.Ex eo enim ꝙ dixit eos inuicẽ ſubſtituit, apparet, quòd
cõtinetur pupillaris directa,vt.l.iam hoc iure. &.l.lucius.de
vulga.& pupil.Item ex eo ꝙ dicit tota hæreditas, & ex eo ꝙ
dicit ſine aliqua diminutione, apparet ꝙ voluit ſubſtituere
pupillariter:quia per nullã aliã ſubſtitutionẽ,ꝙ̃ per pupilla-
rem poteſt hoc fieri:ergo apparet quòd volũtas ſua fuit ſub-
ſtituere directè.eſt ergo volũtas teſtatoris probata, legitimis
coniecturis quæ matrẽ excludunt,vt.C.de mil.teſta.l.in teſta
mento.in fi.& ibi no.de impu.& ali.ſubſti.l.precibus.& ibi
8 no.in gl.ſuper ver.omnino.†Itẽ ſubſtitutio facta filijs maſcu
lis,ſi omnes decederent ſine filijs quãdocunq; quòd ſuccedat
quælibet filia fœmina etiam ſi poſthuma fuerit.vna do.Ioã.
ſua filia æqualibus portionibus,& quod de dicta hæredita-
te nihil poſsit peruenire in aliquã perſonã,niſi in dictas filias
fœminas ſimiliter fuit directa pupillaris:quod apparet pri-
mò per eadẽ verba dum dixit quòd nihil aliud poſsit perue-
nire. ¶ Præterea.Ioan.and.in.c.ſi pater.de teſt.lib.vj.in no-
9 uella tenet†quòd verbũ ſuccedat etiã ſi eſſet ſimpliciter po-
ſitum,trahatur ad directã pupillarem intra tẽpora pupilla
ris ætatis per.d.c.ſi pater.vbi tex.dixit expreſſè quòd verba
antiqua trahuntur ad directã pupillarẽ etiã ſi mater eſt in me
dio.per quod.c.omnis dubietas & omnis cõtrarietas noſtro
rum doctorum eſt ſublata ſaltem in terris eccleſię,ſed ciuitas
Aſsiſij eſt in terris eccleſię.ergo &c.dicta ergo.S.ſcilicet poſt
huma.&.C.&.I.ſucceſsiſſent ex ſubſtitutione.d.Ioan.inſti-
tuto.ſed do.S.poſthuma fuit excluſa ante Ioã.quia ante.Ioã.
hæredem inſtitutũ.Item dicta.C.fuit excluſa à ſucceſsione.
do.Ioan.quia mortua anteq̃; ipſa hęreditatem adiret.Reſtat
ergo ꝙ.d.Ioan.ex vigore dictæ ſubſtitutiomis in totũ ſucce-
dit.d.Ioã.cũ portiones aliorũ ſibi accreſcant, vt.l.ſed ſi plu-
res.in prin.ff.de vulg.& pup.& ſic mater omnino excludiт,
ſed poſito quòd.d.C.&.d.I.ſucceſsiſſent.d.Io.ex vigore di-
ctæ ſubſtitutionis cùm.d.C.ſit mortua,videndũ eſt quid iu-
ris de hæreditate.d.C.Ad quod dicendũ eſt quòd ſubſtitu-
tio facta ipſi.C.debet intelligi directa pupillaris,ſimiliter ex
præſumpta volũtate defuncti.quia ei ſubſtituit ſororẽ ſuam
dicti teſtatoris filiã quam veriſimiliter voluit præferri matri
ipſius.C.vt no.per glo.in.l.precibus.in vlti.gl.& per docto.
videlicet per Cy.in.l.fi.C.de inſti.& ſubſti.ergo ex hac præ-
ſumpta voluntate excludiт mater,ſecundũ omnes.quod te-
net Ioan.and.in.d.c.ſi pater.in nouella.& probaт per tex.d.
10 c.ſine dubio.†hęc enim cõpendioſa indiſtinctè obtinet dire-
ctam pupillarẽ,& ſic hic mater excludiт & ſuccedit.d.C.pro
dimidia.d.Ioã.pro alia dimidia filij Colæ ſecundũ formã te-
ſtamenti.¶ Sed poſito quòd.d.ſubſtitutio fuerit fideicom-
miſſa.ꝙ in veritate nõ eſt,vt dictum eſt,videndum eſt in quo
ſuccedat.d.mater.d.C.nã de ſubſtitutione facta Io.nullo mo
do poteſt dubitari,quin fuerit directa pupillaris.vnde ſolũ
de hæreditate.d.C.Videndũ eſt & cõſtat.d.C.habuiſſe in bo
nis ſuis.primò dotẽ ſibi relictã à patre,& in dicta dote ſucce-
dat mater vſq; ad legitimã.d.C.& reſiduum veniret in fidei-
commiſ.item ſi diceret.d.C.ſucceſsiſſe.d.Ioã.quæ bona cùm
fuerint ablata per eã etiam dicto teſtatori venirẽt in fideicõ.
& totũ debeт.d.Ioã.& filijs.d.Colę.l.qui fundũ.§.qui filios.
ff.ad.l.fal.Concluditur ergo quòd dicta mater à ſucceſsione
bonorum & filiorũ dicti Matthei omnino excludaт,& quòd
concedendo quicquid concedi poſſet non poſſet ſuccedere.
d.C.niſi ſumendo de relicto dotis &c.Barto.

a ¶ Quidam nomine.Adde ꝙ iſtud conſiliũ ſecũdum ordi.peruſi.eſt in iij.parte vlti.volu. in cõſil.xlv.& pro conſilio Bart.alle. Alexan.in auт.ex cauſa.in.v.col.C. de lib.pręte.& ibi Iaſo.in.xvij.colũ. Tho.diplo.

b ¶ Si non valet.de hac Bar.quæſtiõe, vide latè p Alexã. in.d.auт.ex cauſa in.v.&.vij.col.& ibi Iaſ.in.xvij.col. C.de libe.pręte.& Alex.in.l.j.in.v.& vj.q.in.iij.colũ.ff. de iu.codi.ĩ addi. Bar.& ibi Andre. Barb.& Vita.nea. in ſuo trac.clauſularum in clauſula. xiiij.& Bar.in cõſi.lvij.ſ.in.ij.volu. & ibi in additi.& plenè ſcripſi in cõ ſi.meo in cã Iacobi lucæ.de.S.conſtantio.in.iij.colũ. vbi videas.Tho.

SVMMARIVM.

1 *Per clauſulam codicillarem,ſi non ualet uel ualebit filio ignoranter præterito,debentur legata & fideicommiſſa.*
2 *Quando teſtator ſuperuixit poſt natiuitatẽ filij,an præcedat quando alij filij ſunt inſtituti.*
3 *An filio ignoranter præterito debeantur legata per authen.ex cauſa.C.de libe.præte.*
4 *Verbum circumſcribere,eſt per dolum aliquem decipere,*

¶ CONSILIVM. LXV.

a QVidam nomine[a] Lapus
Vannis &c.In nomine domini Amen. In quęſtio
ne prædicta illud quòd aliâs in ſimili, & quod au-
ditores meos docui,& quod in ſcriptis meis quæ literis rede
gi,hoc nunc ſcribo & conſulo, videlicet ꝙ ex vigore dicto-
1 rum verborũ ſi non valet &c.† ſcriptus hæres nõ poſsit pe-
tere fideicõ.nec legata debeãtur in caſu prædicto. quod pro
bo rationibus & legibus.¶ Primò ſic:per teſtatorẽ inſeritur
b clauſula,ſi non valet vel valebit[b] &c.ita in teſtamẽto militis
eſt de iure clauſula ꝙ ſi non valet de iure communi,valeat de
iure mili.vt.ff.de teſta.mili.l.iij.ſed in teſtamento militis hæc
clauſula non extenditur ad caſum quando naſcitur poſthu-
mus de quo non cogitauit,vt.C.de teſta.mili.l.ſicut certi.&
l.ſi cùm vel in vtero.eodem ergo modo in propoſito. ¶ Se-
cundò per rationem.l.ſi vnquam.C.de reuo.dona.nã ſi pro-
pter filij natiuita.reuocatur donatio iam perfecta:multoma-
gis legata & fideicom.¶ Tertiò per tex.ff.de vulgari.& pu-
pilla.l.ex facto.verſicu.igitur &c.vbi expreſſè dicitur quòd
non eſt veriſimile principem vel teſtatorem de hoc caſu co-
gitaſſe,vt voluerit filios naſcituros hæreditate priuare.
¶ Quartò per tex.ff.de iure codi.l.pe.in fi.vbi dicitur ꝙ non
eſt veriſimile prædicta reliquiſſe,ſi de filijs cogitaſſet.nõ ob.
l.ſi quis cum nullum.ff.de iure cod.quia ibi teſtator expreſſè
voluit legata deberi à quocunq;. qui ſibi futurus hæres erit
abſq; aliqua conditione,vnde etiam poſthumum inſtituiſſe
videtur tacitè,vt ibi dicitur in tex.ꝙ hic non eſt imò poſthu
mus eſt præteritus,& ſic nõ videtur eum fideicom.grauaſſe.
¶ Quintò ſic probantur dicta verba.ſi non valet vel valebit
&c.hoc operantur vt in cauſam fideicõmiſsi & codicillorum
ius prioris teſtamẽti referatur.vt.ff.de teſta.mili.l.quærebaт.
in prin.vbi tex.expreſſe dicit ꝙ verba hoc important, vt q-
buſcũq; mortis cõditionibus teſtator voluit hæredes & lega
tarios ex teſtamento habere. & ſolùm hoc ĩmutat ꝙ primis
debeantur iure directę:nunc debétur iure fideicommiſsi. &
nihil aliud per dicta verba adijcitur.ſed nõ eſt dubium ꝙ ex
vigore teſtamẽti,teſtator voluit inſti.hæredem ſi ſibi poſthu
mus de quo non cogitauit naſceretur,vt.s. probatum eſt in
milite teſtante.illa enim verba,ſi non valet &c.hoc importãt
vt eo caſu quo teſtator voluit eũ habere iure inſtitutionis q
eſt ſi poſthumus nõ naſceretur.eo caſu habeat ſi teſtamẽtum
contingeret non valere ex defectu ſolennitatis vel ob hære-
ditatem non aditam.ex hoc apparet ꝙ aliud eſt facere codi-
cillos ſimpliciter.& aliud eſt dicere.ſi non valet iure teſtamẽ-
2 ti &c.& per hoc non ob.l.ſi quis cum nullum. ¶ †Nec ob.ꝙ
dicitur,ꝙ poſt natiuitatem poſthumi teſtator vixit & tanto
tempore ꝙ potuiſſet mutare teſtamentum ſi voluiſſet.nam
hæc allegatio tollitur per.l.iij.C.de inoffi.teſta.nam illa con-
iectura tunc aſſumitur, quando alij filij ſunt inſtituti. ſecus
quando extranei,vt.l.patet.in fin. ¶ Probatur etiam per ra-
tionem:quia poſito ꝙ teſtator hoc voluiſſet expreſſè in illo
medio tempore : tamen iſta voluntas non fuit legitima nec
facta coram ſolenni numero teſtium,& ſic nullius valoris.Et
prædicta quantum ad illud quod quæritur de viribus illius
3 clauſulę,ſi non valet vel valebit &c.¶ †Supeſt videre an lega
ta debeantur ex vigore authen.ex cauſa de liberis pręteritis.
circa quod omiſsis diſputationibus.breuiter ſcribo quod ſen
tio,ſcilicet & legata non debeantur dicto caſu, quo teſtator
de poſthumo non cogitauit : quia ſicut hodie conſeruantur
legata per authenti.non obſtante præteritione:ita olim ſine
teſtamento militis conſeruabãtur teſtamento, ſed tunc non
porrigebatur ad prædictum caſum,quando præterijt poſt-
humum de quo non cogitauit, vt.d.l.ſi cum vel in vtero.C.
de mili.teſtamen. ergo &c.Item per rationem.l.ſi vnquam.
quia ſi reuocatur donatio propter natiuitatem talis poſthu-
mi:multo magis legata.¶ Præterea patet ex tex.in corpore
vt cum de appel.cog.§.ſi autem hæc obſeruata non fuerint
ex ratione tex.dicit enim nullũ exhæredatis liberis præiudi
cium generari,& ne filij falſis accuſationibus condemnẽtur,
hoc refert ad exhæredatos,inſerta cauſa non tamẽ vera.& ſic
falſo accuſantur.& neq; aliâs circunuentionem in parentum
ſubſtantijs patiantur. hoc refert ad eos quos teſtator præ-
4 fert ſcienter. Nam circumſcribere eſt per dolũ aliquẽ† de-
cipere,vt.ff.de in integ.reſti.l.j.& ibi no.Sed ſi teſtator igno
rabat.&

rabat.& de eo non cogitabat:non potest dolus vel circũscri-
ptio esse.vnde verba aut.ad hoc nõ referãtur. cõcludit ergo
ꝙ legata nõ debeantur.

SVMMARIVM.

1 *Hæreditas matris non adita per infantem, an transmittat ad amitam paternam: & an tanquàm non adita pertineat ad auunculum?*

¶CONSILIVM. LXVI.

a IN quæstione prædicta[a]
dubium est cum hæreditas materna non sit
adita per dictum infantem.nec per alium ex
1 persona eius,vtrum debeatur auiæ paternæ,
† an vero auunculo fratri matris qui hoc pe
tit tanꝗ̃ hæres matris.hoc est examinandũ quoniã gl.in.l.j.
C.de his qui ante aper.tabu.dicit ꝙ sicut hæreditas parentis
non adita nõ transmittitur ad liberos.& ita ad parẽtes,per.l.
apud hostes.C.de suis & legiti. cuius cõtrarium tenẽt doc.qa
casus est in.l.ij.C.ad orficianũ.& ad tertu.l.j.§.si quis ex libe
ris.in quibus cõtrarium est expressum.Non ob.l. apud ho-
stes.quia ibi loquitur in filia quę patri remãsit sua.vt ibi dici
tur.Sed mater nõ habet hæredem suũ.& in hac opi.semp fui:
quia cùm leges hoc expressè dicant:nec reperiatur correctũ
specialiter.& expressè hoc dicere nõ debemus.vt.C.de app.
l.præcipimus.in fi.Et ita videtur mihi de iure.
Bartolus à Saxoferrato.

SVMMARIVM.

1 *Relictum omnium bonorum, habet uim institutionis hæredis nullo alio instituto.*
2 *Fideicommissarij & executores, nullo alio instituto hærede obtinent locũ hæredis.*

¶CONSILIVM. LXVII.

b NIcolaus[b] fecit testamentũ
in quo plura legata reliquit: vltimò sic disposuit:
omnia verò eius bona voluit dari, & distribui per
suos fideicõmissarios illis hospitalibus, & alijs miserabilibus
personis quibus eisdem placuerit,ita ꝙ debeant dare, & cõ-
uertere in opere cuiusdam capellæ &c. & facit suos fideicõ-
missarios.P.M.¶ Quæritur cum in dicto testamento non re
periatur aliqua hæredis institutio,nisi vt.s̃.dicitur.an dictum
testamentum sit validum. Ad quod respon. ꝙ testamentum
valet.& illa verba omnia eius bona &c.habentur pro hære-
1 dis institutione.† nam relictum omniũ bonorũ est institutio
hæredis,si alius in testamẽto nõ est institutus,vt no.ff.de hæ-
re.insti.l.his verbis.& in authẽ.de hæredi.& fal.§.si vero nul-
c la.in glo.super verbo.relictis.¶ Præterea assignatio[c] portio
nis bonorum facit institutionem hæredis,licet non exprima
tur institutio,vt.l.j.in fi.de hæredi.insti. ergo eadem ratione
assignatio omnium bonorũ.¶ Præterea.de hoc est text. ex-
pressus extra de testa.c.cùm tibi.vbi dicitur ꝙ nõ videtur de
cedere intestatus.qui bonorũ suorũ dispositionẽ alieno com
2 misit arbitrio,si non est intestatus: † & sic videtur institutio
d quæ est caput testamenti,& illi fideicõmissa.[d] & executores
locum hæredẽ obtinent,vt ibi not.per Inno.& probatur.C.
de episco.& cleri.l.nulli.&.l.si quis ad declinãdum. pro hoc
facit.C.de pactis.l.licet. Ego Bartolus à Saxoferrato le-
gum doctor.

SVMMARIVM.

1 *Legatarius potest propria authoritate ingredi, & cum iudicis licentia in possessione rei legatæ si à nemine possidetur.*
2 *Ex codicillis an quis possit immitti in possessionem beneficio.l.fi.C.de edi. diui Adri.tollen.*
3 *Intellectus ad.l.fi.C.de codicil.*

¶CONSILIVM. LXVIII.

e QVidã[e] fecit testamentum
& postea codicillos.& cùm testamentũ haberi nõ
posit:nec sciri quis fuerit institutus hæres,vigore
codicillorũ,fuit petitũ se ĩmitti in tenutã, & corporalẽ pos.
rei cõtẽtæ in dictis codicillis per syndicũ monasterio sanctæ
Luciæ nondũ adita hæreditate. postea pendente litigio fuit
adita hæreditas per dictum monasteriũ,impugnatur dictum
monasterium non posse aliquid consequi exclusis codicillis.
Secundò impugnatur & dicitur ꝙ videtur renunciatũ testa-
mento & hæreditati,& legatis sibi relictis in testamẽto ex pe
titione facta super codicillis. Tertiò vtrum dicta possessio
terreni spectet ad monasterium vel ad fratres minores,vel ad
sororem testatoris,vel ad quem.Quartò posito ꝙ dicta peti-
tio nõ procederet ante aditam hæreditatẽ, nũquid dictũ mo
nasterium teneatur reficere expensas dictæ dominæ, posito
ꝙ dicta petitio non dirigatur contra aliquam personam. li-
cet in iudicio dicta domina fuerit citata ad petitionem par-
tis & iudicis.& primò viso testamento & codicillis,quid de-
beat ex prædictis percipere monasterium: & quid dicta do-
mina Agnes quòd debeat fieri ĩmisio in possessionẽ secun-
1 dum formã petitam apparet:† quia legatarius potest ingre-
di in pos.rei legatæ,si a nemine possideatur sua authoritate,
vt.l.nõ dubium.C.de legi.& ibi not.si potest sua authoritate
multòmagis debet iudex licentiam concedere.¶ Non ob.ꝙ
dicta domina Agnes dicat se possidere:quia dicit se posside-
re tanꝗ̃ legataria ex testamento.vt apparet ex testamẽto per
eam producto.Sed in dicto testamento solum fructus posses
sionis sunt relicti:& sic esset vsufructuaria posito ꝙ.d. lega-
tum non esset reuocatum. Sed vsufructuarius,non possidet,
nisi naturaliter tantum,vt.l.naturaliter.ff.de acqui.pos. Igi-
tur ciuilis pos.durat,& sic illius ciuilis vacantis. & à nemine
possesse,sine dubio debet dari possessio hæredi, nec ratione
naturalis ꝗ̃ ipsa posses.asserere se habere poterit fructus per
cipere:quia non præstitit cautionem de vtendo,fruendo ar-
bitrio boni viri, & sic non potest vti frui, nec facere fructus
2 suos &c.† Præterea.d.monaste.est hæres scriptus pro re cer-
ta & nullus alius est vniuersaliter institutus, & sic habetur lo
co vniuersalis hæredis. vnde ex authori.l.fin.C.de edic. diui
Adri.tol.debet mitti in possessionem.Nec ob.si dicatur illa
loquitur,quando producatur testamẽtum non quando pro
ducuntur codicilli:quia illud est verum si esset institutus hę-
res,quidam homo natus,qui non potest iustitui nisi in testa-
mẽto.Sed quando iustituitur pius locus:tunc sufficiunt duo
testes,secundum iura cano.vt in.c.relatum. extra de testa.si-
cut de iure ciuili, sufficiunt duo testes in testamento militis.
vt.l.diuus.ff.de mili.testa.& sic apparet ꝙ in codicillis in qui
bus sunt.v.testes locus pius potest institui,vt.l. militis codi-
cillis.in prin.ff.de testa.mili.si in codicillis potest ĩstitui:ergo
in codicillis potest dari bonorum pos. facit extra de succes.
ab intesta.c.si.cum si.Præterea apparet.d.testamentum non
abolitum in præsentia.vj.testium confectum:ergo ex vigore
d.testamẽti debet fieri ĩmisio,vt.d.l.fin.¶ Nec ob.si dicatur
ꝙ.d.testamẽtum non fuit ab initio productum, nam in codi-
cillis productis,fiebat mẽtio de.d. testamẽto.vnde modo po
test produci ad declarationẽ prædictorum,& primæ petitio
nis & etiam ista causa.s.testamenti,potest cumulari prędictæ
causæ codicillorum,vt.l.edita actio.& ibi no.C.de eden. nec
potest dici ꝙ actor debeat condemnari in expensis vel ꝙ de-
beat dari noua dilatio.Nam ex vigore primæ petitionis reus
poterat esse instructus : quia in eo fiebat mentio de.d.testa-
mento:ergo &c.vt not.glo.in.d.l.edita. & quia ipse debitor
erat instructus.habebat.d.testamentum.ꝙ apparet,quia pro
ducit eum.cum igitur habuerit sibi non debuit edi, vt.l.ij.ff.
de eden.¶ Super secundo quo quæritur,an petẽdo ex codi-
cillis videatur renunciatum ex testamento, indubitanter di-
cendum est ꝙ non,vt.ff.de peti.hæredi.l.lucius.& de inoffic.
testa.l.mater.nec posset monasterij syndicus renunciare iuri
3 competenti ipsi monasterio.¶ † Nec obst.l.fina.C. de codi-
cil.quia ibi loquitur quando quis diceret eandẽ scripturam
valere iure testamẽti & codicillorum,ꝙ esse nõ potest,sed hic
sunt diuersæ scripturæ:ergo &c.vt ibi no.p doc. Super ter-
tiò dicẽdum est ꝙ dicta verba non faciunt hæreditatẽ condi-
tionalẽ,vt.l.meuia.ff.de manumis.testa. Sed posito ꝙ esset cõ
ditionalis institutio huic hæredi instituto,debet dare bono-
rum pos.vt.l.ij.§.si sub conditione.ff.de bono.posses.secun-
dum tabu.¶ Super quarto nõ est dubium:quia legatum da-
tum in testamẽto,potest adimi in codicillis:quia legata pos-
sunt adimi nuda voluntate,vt.l.iij.in fin.cum.l.seq.ff.de adi-
mẽ.lega.& de condi.indebiti.l.ij.§.primo.& sup ver. verum.
dicta possessio spectet ad monasterium,dicẽdum est quod di
cta possessio spectet ad monasterium,& monasterium debet
de sua manu assignare fructus legatarijs, vt verba codicillo-
rum dicunt,vt.l.fundi trebatiani.ff.de vsufructu lega.& not.
in.l.si ita.ff.de vsufruc.Bartolus.

a ¶ In qõne.adde ꝙ hoc cõsi.Bar. secũdũ ord.Peru.est ĩ iij.pte vl.vo. in cõsi.xlviij.& ĩ.x.vo. cõsi.in char. ccxl. & de materia istiusmodi cõsilij,vide plenè p doc.in l.si infanti.C.de iure delib.& ibi do. Ias.in.ij.col.Tho.

b ¶ Nicolaus. adde ꝙ istud cõsi. scdm ord.Peru. est ĩ.iij. pte de vl.vo. in cõsi.qn.& pro cõsil. Bar.alle. Alex.ĩ.l. centurio.in.xxiij col. & sequẽ.ff. de vul.& pu. & in cõsi.lj.in.vij.vo. cui⁹ initiũ est ĩ cã pñti. in.v.co.& ĩ.l.alio. in prin.ĩ.ij. addi. Bar.ff.de ali.& ciba.leg.Tho.

c ¶ Assignatio portionis.adde Bar.in l.cẽturio.ff.de vul. & pu.& in.l.si qs inficio.ff. de le.ij. & in dispu. sua in ci. filiũ adultũ, & plenè p Alex.ĩ.d. l.cẽturio.in.xxiij. col.& seq.& ĩ cõsi.lj.in.vj.vo.in cã pñti. & vide apo. in.l. his verbis.ff. de hære. instituẽ. Tho.Diplo.

d ¶ Fideicõmissa.adde Bar.in.l.alio.in ij.col.ff. de alimẽ. & cib.leg.cũ concor.de qb⁹ p Alc. ibi in addi.ĩci.nota ad notata.& ibi scripsi.& p Alex. in.d.l.centurio.in xxij.col. & seq.& in.d.consi.lj. ĩ.vij. volu.Tho.

e ¶ Quidã fecit.adde ꝙ hmõi consi. Bar.scdm ordi.peru.est in.iij.pte vl. vo.in cõsi.lj .& ꝓ cõsi.Bar.all.And. Barb.in.c.cũ esses de test.in.xxiij.colum.&in.l.j.in.iij. col.in.v.q. in addit.Bart.ff.de iure codi.Tho.Diplo.

a ¶ Queritur. adde ꝙ iſtud conſi.Bar. eſt.ī.iij.pte de vlti. volū. ſecundū or. peruſi. in cōſil.lx. & pro conſi.Bart. alle. & ponit totū cōſil.de verbo ad verbum do. Vita, de gābaris neapo. in ſuo trac.clauſularū in rubri.quādo filia repellitur à ſucceſsione ſtatutorū in.v.col.ver. item.idem Bart.in alio conſi.Thom̄.

b ¶ Pater fecit. adde ꝙ hoc cōſil. ſcd̄m ord.Per.eſt in.iij. pte vl.volū.in cōſil.lxij. & de iſta qōne vide p Bar.ī l.ij.§.vidēdū.ff.ad tertu.Bal. Pau.de ca.& oēs doc.in.l. illā.C.de colla. & ibi do.meus.d.pe. cor.& Pe. cor.ī.l. maximū vitiū.in v.col.C.de li. pte. & in cōſi. ccxxxiiij.in.iiij.vol. pro deciſi.in.ij. &.iiij. volu.Tho.

SVMMARIVM.

1 *Filia prohibita per ſtatutū ſuccedere ab inteſtato, prohibetur & nepos.*

¶ CONSILIVM. LXIX.

a QVæritur [a] an nepos ex filia dotata præteritus ab auo materno poſſit expugnare teſtamentum: & ab inteſtato ſuccedere, non obſtante ſtatuto prohibente filiam dotatam ſuccedere patri ab inteſtato. ¶ In Chriſti nomine amen.dico ꝙ cùm fuerit præteritus nepos ſine cauſa ab auo materno,ſic poteſt expugnare teſtamētum:quod de iure communi admitti debet,vt in auť.nō licet. & in auť.ex cauſa.C.de liber.pręte.p ea quę ibi no.& in corpore vnde ſumitur.Præterea in.§.exhæredatos. Sed cum de iure municipali filia teſtatoris dotata prohibeatur ſuccedere ab inteſtato patri ſuo:dico ꝙ ex mente iſtius ſtatuti,intelligiť

1 prohibitus etiam nepos † iſte filius filiæ dotatæ:quod probo. Ex hoc cōclūdam magnā copiam allegationū,quę fieri poſſent in contrarium.Nā quoties prior in gradu excluditur nō propter mortē,vel repudiationē,vel propter delictū,vel ingratitudinem,quę nō prorogatur in deſcendentē, ſed excluditur fauore eius cui ſucceditur.vel alterius:tūc excluduntur deſcendentes.exemplum in vſibus feudorū,ſub rubrica qui da.feud.poſſunt.c.j.§.hærede.vbi filia excluditur etiā filius propter dictam rationē.Sed mens ſtatuti,videtur eſſe pręponendi maſculos filiabus dotatis:ne patrimoniū & diuitiæ deueniant ad extraneos,ſed potius familiaris dignitas ſalua ſit, & in diuitiarum honeſtate ſeruetur:quod reipu.intereſt,vt.l. j.§.pe.ff.de ven.inſpi.& bene facit ille text.cū exponi debeat familiarum.i.agnationū,vt ibi no.gloſ.& probatur in.l.pronunciatio.§.iure communi.ff.de verbo.ſigni.Pro qua ratione,ne ad extraneos deueniāt,bene facit.l.libertus qui ſoluendo.ff.de bo.liber.ꝙ magis poteſt in filio q̄ in ipſa filia quia eadem ratio,& maior.& ita per dictam rationem cōſulo ego Bar.Et idem ego Franciſcus Tigrī.de Piſis.

SVMMARIVM.

1 *Que dicantur uerba directa, quæ obliqua, & quæ communia?*

2 *Qui dicuntur coniuncti uerbis?*

¶ CONSILIVM. LXX.

b PAter fecit [b] teſtamentum, in quo inter cætera poſuit hæc verba,videlicet in omnibus autē bonis ſuis mobilibus & immobilibus iure & actione,tam præſentibus q̄ futuris,ſ.d. Bar.& Mattheum eius filios,ſibi ęquis portionibus vniuerſales hæredes inſtituit. Et ſi cōtingerit ipſum ex.d. domina Symona,aut ex aliqua vxore ſua legitima filios habere peruenientes ad lucem.poſthumos,aut medio tempore natos,ſi maſculus aut maſculi fuerint,ipſum vel ipſos cū prędictis Bar.& Mattheo,vel altero,qui ſuperueniret ſibi ęqualibus portionibus hæredes inſtituit. Si autē fœmina vna, vel plures ipſam & quālibet earum in florenis auri quingentis ſibi hæredes inſtituit,iubens ipſam,vel ipſas eſſe contentam, vel cōtentas. Et ſi quis filiorū ſuorum maſculorū tam natorū q̄ naſciturorum vel poſthumorū in annis.xxx.ſuę ętatis deceſſerit ſine liberis,vel ſi deceſſerit in pupillari ætate ſubſtituit ei pupillariter,&,vulgariter,& per fideicom. ſuperſtites maſculos,vel eorū filios in ſtirpes & nō in capita,ꝙ ſi omnes filij ſui maſculi non exiſtentibus aliquibus ex eis filijs deceſſerint,in eo caſu voluit totā hæreditatem ſuā deuenire,& deuolui in dominā Symonam vxorē ſuā prędictā pro vna parte,& ſi donec viduauerit Philippam eius teſtatoris filiā pro vna ſecunda portione,& Lapā alteram ſuā filiā pro vna tertia portiōe,& in alias filias ſuas naſcituras,ſingulas pro ſingulis portionibus.Et in dominā Sorā eius ſororē pro vna alia parte,& in dominā Ioānā alterā eius ſororē pro reliqua portione diuidenda inter prędictas ęquis portionibus.contigit autem ꝙ poſtea teſtator deceſsit relictis.d.Bart.& Mattheo pupillis filijs ſuis,ac relicta domina Ioāna ſorore.d.teſtatoris. Deinde moritur.d.Bartolus factus pubes,ante tamē.xxv.an. ſuæ ętatis facto per ipſum teſtatorē,in quo ſibi hæredē inſtituit.d.Matthe.eius fratrē.demū deceſsit do.Mattheus in pupillari ætate adita hęreditate patris,ac etiam fraterna, remanente dicta domina Ioanna amita ſua,& remanente auo ſuo materno.Auus prędictus vult venire ad ſucceſsionem dicti Matthei ab inteſtato.domi. Ioanna vult venire ad ſucceſſionem eiuſdem ex teſtamento,veluti ſubſtituta. Quæritur quis ipſorum in ſucceſsione prędicta ſit potior.¶ Itē quęriť, poſito ꝙ.d.Amita nō poſsit venire niſi ex fideicō.ſubſtitu. an partes ſubſtitutorū deferre ex iure accreſcēdi, vel alio iure deueniāt ad.d.Ioā.Item quæriť,cū ex forma ſtatuti excludať mater. & auia à ſucceſsione filiorū,& nepotū, eo mō excludať auus maternus.Rogamus igiť quatenus p̄dictis omnibus,in conſideratione reductis.& plenè deliberatis reſpōdere placeat quid ſentitis &c.¶ In nomine domini noſtri Ieſu Chriſti amē.In qōne prędicta ſecūdū ea de qbus q̄riť. Primò videndū eſt,an ſubſtitutio illa facta ſecūdo loco.ſ. ꝙ omnes filij,ſit directa pupilla.vel fideicō.Circa quod primò videndum eſt an ſit pupil.ex vigore cuiuſdā repeti.quę induceret ex eo qa in p̄cedēti capite dictū eſt.ſ.ſubſtituit vulgariter,pupillariter &c.Ad ꝙ reſpō.ꝙ nō:qa p̄dicta verba ſunt annexa pręcedēti capiti ſubſtitutionis,& iuxta ipſum caput poſita ſunt,non autē ſunt verba per ſe poſita inter duo capita.hoc probať.ff.de lib.& poſthu.& no.C.de lib.pręte.l.j. Pręterea cū aliæ perſonæ.vt ſubſtitutæ in ſecūdo capite,aliæ in primo nō debet intelligi facta repetitio,vt.ff.de condi. & demō.l.q̄ cōditio.ij.rn̄,& ꝙ no.de leg.iij.in repetēdis. vidēdū eſt ergo vtrū ex ſignificatione verborū,debeat dici pupillaris directa vel fideicom.Ad ꝙ ſciēdū eſt ꝙ doctrina cōis ſe habet ꝙ iſta ſubſtitutio cōpendioſa,ſi qdē fit per verba merè directa, vt hæres eſt,dicitur directa pupillaris in tēpore pubertatis, ſi p verba obliqua vt reſtituať,& ſi tūc eſt vera fideicō. ſi per verbū cōe,vt p verbū ſubſtituo:tunc ſunt opi.gl. in.l.p̄cib⁹. Azo in ſumma eo.ti.Dy.& multi alij canoniſtę tenēt ꝙ omī tpe ſit fideicō.Ia.de are.& Cy.aliter dicunt in.l.precibus.ꝙ hic examinare nō reqrit magnitudo eorū qb⁹ ſcribitur,tn̄ qa in propoſito caſu teſtatoɩ nō eſt vſus aliquo dictorū verborū,ſed verbo deuenire,& verbo deuolui.vidēdū eſt vtrū iſta

1 verba ſint directa,obliqua,† vel cōia dico in propoſito ꝙ illa dicunť verba directa q̄ diriguntť ad ipſum ſubſtitutum: ita vt de manu ſua capiat,vt.C.de fideicō.l.eā quā.& ibi gl.ſup ver.directa.& extra de teſta.c.j.lib.vj.& ibi gl.ſup verſi.filię morereť.ſed illa dicunť obliqua verba quæ nō diriguntur ad ſubſtitutū,ſed ad aliū,ita ꝙ ſubſtitutus debet ab alio petere. & de manu alterius capere.vt probatur in.d.l.eam quā. vbi ponitur vterq; caſus,quoniam verba ſunt adeò perſonaliter prolata: q̄ poſſunt verificari,ſiue ſubſtitutus capiat de manu ſua directò,ſiue ab alio.exēplū ponit gl.in.l. precib⁹,in ver. ſubſtituo.& tūc dicunť verba cōia.Nūc ad ppoſitū verba deuenire.& puenire,& ſi.ſunt acta ſiue qs capiat directò, ſiue p fideicō.vt.C.de hęre.inſti.l.hæreditatē.&.ff.de hęre.vē.l.j.§.p ueniſſe.& de leg.iij.l.fideicō.§.hæc verba.facit de le.ij.l.luci⁹ §.filia.Idē videtur dicēdū de verbo deuolui,ꝙ ſit verbū cōe, & qn̄ habeat eandē ſignificationē ſicut deuenire, ſed qm̄ reperiatur in directa ſignificatione,vt.l.emancipatus, in prin. ff.de legi.hære.inſti.ibi,ſucceſsio deuoluitur &c. & de iure delib.l.ſi infanti.§.ſi verò.ibi,hæreditates ad eum deuolutas &c,tn̄ quia dicta verba ſunt imperſonaliter prolata:arbitror d.verba eſſe cōmunia, per ea quæ dixi.Remaneamus ergo in præcedenti opi.qualiter intelligi debeat.ſed quæ opi. ſit vera.poſito tamen ꝙ verior ſit opi.gl.& cōmunis ꝙ talis compendioſa facta per verbum cōmune,ſine diſtinctione temporis ſit fideicom.omni tempore,tamen illud debet intelligi:niſi de mente teſtatoris illud appareat aliquibus legitimis coniecturis,ꝙ voluerit facere ſubſtitutionem directam intra tēpora pubertatis,vt dicitur in fi.C.de teſt.mili.l.in teſtō.in fi. & ibi no.ſed in propoſito apparet,legitimis coniecturis teſtatorem voluiſſe ſubſtituere directò intra tempora pubertatis:ergo &c.Iſtę autē coniecturæ apparent ex eo:qa teſtator dixit,volo totā hęreditatē ſuam deuenire,& deuolui &c. no.ꝙ dicit totam hæreditatē.hoc enim non poterit fieri p fideicōmiſ.ſubſtitutionem,quoniā tunc filius deduceret legitimā iure,& fortè trebellianicam non haberent ſubſtituti totam,videtur ergo voluiſſe directè pupillari ſubſtituere:cum citra ius pupillaris ſubſtitutionis tota hæreditas nō veniret, facit.C.de teſta.l.cū codicillum.de acqui.hæredi.l.pro hęrede.§.papi.de reb.dub.l.quoties.cum ſi.alia coniectura eſt vicinitas præcedētis ſcripturæ:in qua verbum cōmune ſubſtituit &c.& fuit declaratum vulgariter,pupillariter &c.eodē modo in ſequēti.iſta verba cōia intelligūtur declarata.& hoc nō erit ex vi repetitio.vt dixi in prin.ſed magis ex vi declarationis verbi ambigui,vt.l.qui filiabus in prin.de leg.j.&.l. ſi ſeruus pluriū.§.fi.eo.ti.Nec obſt.ꝙ quibuſdam legibus reperitur,& iſtud verbum,totum ſimile.& tamen eſt fideicōmiſſa.quia illud quando teſtator vſus eſt verbo merè obliquo,vel ſubſtituit maiori,vel extraneo,in quo non cadit directa pupillaris.¶ Super eo verò ꝙ ſecundo loco quæritur,

poſito

posito sinē præiudicio ꝙ.d.Amita non possit venire nisi per fideicom.an partes cæterorum accrescant ei,vel nō tanꝗ nec re,nec verbis cōiunctæ. circa quod dico manifestum esse ipsam nō esse re cōiūctam propter separatio.portionis,vt.l.re cōiuncti.de leg.iij.&.l.triplici.de verb.sig.sed dico absq; dubio,eam cæteris fore cōiunctam verbis propter copulam &, quæ cæteris cōiungitur,vt.l.si ita quis hæres.de hære. instit. &.d.l.re cōiuncti.&.l.triplici.& licet multi ex dictis substitutis ponātur,solutè tamē nō impedit cōiunctionem,vt.d.l. triplici.sed copula vltimo loco posita in omnibus præcedētibus videt̃ apposita,vt.l.cū in testamēto.§. hæc verba.ff.de
5 hære.insti.Preterea,vt magis intelligant̃,loquamur:illi † sūt cōiuncti verbis,qui in eadē oratione ponuntur:& sic vno sermone coniunguntur. sic etiam illi dicunt̃ disiuncti verbis,q diuersis orationibus ponunt̃,& diuersis sermonibus separātur.istud probat tex.ad literam.C.de cad.tol.l.j.§.his ita versi.hoc ita tam variè.sed in testamēto de quo agitur oēs substituti coniūguntur vno sermone,& vna oratione. oīa em̄ illa noīa substitutorum,determinant illa verba infinita deuenire & deuolui:& sic patet eos esse cōiunctos verbis.& sic ius accrescēdi habet locum.Sup eo verò quod tertio loco quærit̃: an sicut excludit̃ mater:ita excludatur auus maternus. Ista q̃stio est multū dubia.nam si quis verba.d.statuti diligēter cōsideret:illud statutū videt̃ habere virtutē solum exclusiuam. s.ꝙ mater excludatur extātib⁹ ꝑsonis noīatis in statuto, nec videtur habere inductiuam.s.ꝙ illę ꝑsonæ noīatæ in statuto quibus extātibus,mater excludere admittat̃.nō enim hoc statuto disponitur.ex hoc videt̃ ꝙ matre exclusa veniant alij de iure cōi.sed de illo iure auus maternus ꝑfert̃:ergo &c.pro hoc videt̃ casus.ff.ad tertu.l.ij.§.fi.Præterea videt̃ ꝙ statutum nō recipiat interpretationē extēsiuā ad alias ꝑsonas, quæ ibi nominatæ sunt.etiam ex idētitate rōnis.l.si verò.§.de viro.solu. mat.cum hoc statu.sit cōtra ius cōe:ergo &c.vt.l.quod verò. &.l.ius singulare.ff.de legi.licet aliter videatur dicere gl.in.l. quæ propter necessitatē.de reg.iur.finaliter tamē in.q.prędicta puto auum maternum excludi,& ꝑsonas noīatas à statuto ad successio.vocari.ad hoc autē ostendēdum dico ꝙ.d.statutum non habet solū virtutē exclusiuam matris & auiæ , vt verba expressè dicunt.sed habet etiā virtutē inductiuam, vt ꝑsonæ agnatorum in statuto nominatę admittantur ad successio.& sic probatur.Certum est ꝙ mater & auia excluduntur contēplatione agnatorum noīatorum in.d.statuto.sed quando aliqua dispositio fit cōtēplatione alicuius,licet in eū verba dispositiua non dirigantur:tamē ex illa dispositione competit ius agendi.l.seruo legato.§.si testator.&.l.filius.§.diui. de leg.j.&.l.fideicōmis.§.interdū.de le.ij.& ꝙ no.C.de fideicōmis.l.quorū ab oībus.Ita in proposito ex vigore istius statuti videtur dispositum ꝙ illi quorum contēplatione mater & auia excludunt̃,admittantur. Et sic gradus eorū est in succes.potior materna.& vigore huius statuti habēt actionē:ex hoc concludit̃ ꝙ si gradus eorū est potior gradu materno , ꝑ cōsequēs est potior gradu auito,& ꝑ hoc respondetur ad cōtraria ꝙ dicebatur matre exclusa vocant̃ alij q veniebant de iure cōi.nego:imo admittuntur alij quorū gradus factus est potior.& admittuntur ex forma statuti sic disponētis, vt dictum est.& si dicat̃ ergo statutū extendit̃ ad alias ꝑsonas &c. rñ.ꝙ stat.recipit extēsionē ad id,sine quo disponit̃ ꝑ statutū non pōt habere effectū,vt.l.si ita stipulatus ꝑ te nō fieri quominus illa domo vti liceat.de verb.obli.vbi stipulatio extenditur ad ꝑsonas non noīatas,sine quibus non potest cōmodè habitari.facit.l.cui iurisdi.cum sini. Ita in proposito cum in statuto sit dispositum materni & auiti excludi. & illos agnatos admitti,vt dictum est illi agnati nō possunt admitti vigore statuti nisi auus maternus excludat̃,cum duo non possunt esse hæredes insolidū:ergo &c.facit ad prædicta vbi videtur tex.C.de leg.l.pe.in fi.vbi tutore excluso à legato admittitur pupillaris,cuius contemplatione testator fecit. & melius facit.l.ij.§.pe.ff.de colla.bono.vbi est casus. sed in contrarium facit insti.ad tertu.§.sed si fuerunt.itē facit cōtra prædicta.l. lucius.de hære.insti.in vlt.gl.&.l.ex facto ista agitatur.eo.ti. sed ex prædictis potes colligere solutionē.Itē non ob.ꝙ factum matris,non debet obesse auo,quominus auus possit venire ex ꝑsona sua:qa non factum matris nocet ei,sed dispositio statuti facta contēplatione agnatorū,& ipsorum ad hęreditatē & successionē prædictam admissio exclusa matre prædicta.Itē prædicta opposita,& iura,& ea facietia locum habēt,vbi mater excluderetur delicto vel culpa sua vel ex casu in ꝑsona eius contingēte, vt per mortē qbus casibus, & eorum quolibet auus posset ex sua propria persona venire.secus si mater excludatur priuilegio filiorū,vt in casu nostro quo casu sicut excluditur mater,ita excluditur auus.ar.l.qui iure militari.de testa.mili.&.l.æquissimum.C.ad tertu.secundum dominum Fran.de Pis.quod no. & sic ipse consuluit in simili.q.de facto.& ita de iure dico.& consulo ego Bart.legū doctor nunc actu legens Perusij.

SVMMARIVM.

1 *Institutio facta hæredi à patre sub conditione casuali,uel mista, & persona uenit certificanda,conditio non reijcitur.*

¶CONSILIVM. LXXI.

a PAter[a] in suo testamento legauit iure institutiōis instituit ventrē vxoris:& si fœminā pareret. & monasteriū intraret in cētū. & si nuptui tradiderit,in.ccc.lib.¶In quęstione prędicta videdum prius,an testamētū sit ruptū ꝑteritione dictæ posthumæ?Ad quod dico[b] ꝙ ipsa vr̃ ꝑterita.nā testator reliq̃t in suo testamēto illā posthumā hæredē,vt.s.quæ ingrederet̃ monasterium,vel se tradiderit nuptui.illa ergo q̄ monasteriū nō ingredit̃,vel nuptui se nō tradit,reperit̃ ꝑterita omnino, nec instituta purè,nec sub cōditione.casus est in.l. commodissimè. ff.de lib.& posthu.ex hoc sequit̃ ꝙ testamētū est nullū , quo ad hæredis institutionē,sed legata & fideicō.remanēt firma. ¶Nec ob.l.si qs quoq;.& ꝙ ibi no.de hære.insti. vbi dicitur
1 † ꝙ filio instituto sub cōditione casuali, vel mista, ꝙ testamētum hodie non rūpit̃ cū grauamē insti.hic de medio subducatur ꝑ.l.qm̄ in priori.C.de inof.test.qa illa glo.& similes reprobant̃.sed posito ꝙ ille gl.sint veræ loquunt̃ in filio nato instituto sub cōditione mista.sed hic posthuma in casu omisso nō est instituta purè,nec sub cōditione, vt dicit tex.expressè in.d.l.cōmodissime.illa em̄ vr̃ solū instituta in qua alia dictarum cōditionū extitit:ergo non est instituta.Nec ob. statutū cōis Asisij,quo cauet̃:qa vt dictū est.d.filia in cui⁹ ꝑsona neuter dictorū cōprehēsorū in testamēto venit,nō est dotata,nec instituta imo de ea nulla mētio est facta.ex hoc sequit̃ ꝙ.d.filia succedat ab intestato in.v.ꝑte bonorū patris sui.cum qnq; remanserunt filij inter masculos & fœminas.Et ita consulendo videtur mihi Bar.à Saxoferrato.

¶CONSILIVM. LXXII.

c SVper[c] ipso facto omissa facti narratione cā breuitatis,secundū morē subtilissimi Sceuolæ,secundū ea q̄ ꝑponerētur mihi vr̃ de iure dicēdum testamētum prædictum tenere debere.& valere.De hoc consi.vide.s.in.j.vo.in consi.cxcviij.

SVMMARIVM.

1 *Rupto testamento ex causa præteritionis,an ualeant legata?*
2 *Hæreditas aui materni non adita,non transmittitur.*
5 *Infans utrum transmittat hæreditatem,non aditam?*

¶CONSILIVM. LXXIII.

d IN nomine[d] virgin,gloriosę Amen.Factum tale est Cecolus faccoli de gualdo suū condidit testamētum, in quo iure legati reliquit Nicolucio filio Iacobellæ filiæ ipsius Cecoli testatoris quædā legata adiecit ꝙ si.d.Nicolucius moreretur sine hæredib⁹ ex suo corpore natis,voluit.d.testator ꝙ omnia dicta bona legata vēdatur,& erogētur in pijs locis,vbicūq; videbit̃ suis cōmissarijs.In omnibus alijs suis bonis Lellum eius fratrē hæredē instituit,& filia.d.testatoris erat præmortua tēpore.d. testamēti.& in fi.d.testamēti erat clausula codicillaris.mortuo testatore decessit.d. Nicolucius eius nepos in infantili ætate, & postea decessit,d.Lellus hæres institutus adita hæreditate.d. testatoris supuiuētibus sibi duobus filijs.dicit̃.d.testamētum nullū:qa in eum nō fuit institutus.d. Nicolucius eius nepos. quęrit̃ quid iuris.& qd de dictis legatis. sup qbus dicendum est ꝙ si.d.Nicolu.&c. Et ita ego Hugolinus de monte catino. ll.doc.mitto vobis do.Bar.à sazoferrato patri meo,vt super hoc placeat cōsulere.¶Viso puncto prędicto,dico ego Bar. à saxoferrato quod licet.d.Nico.decesserit. &.d.testamentū nullum nō dixerit,testamentū nō est cōfirmatū:quia decessit in pupillari ætate,vt.C.de posthu.pręte.l.ij.vbi est casus.& ibi no.ꝑ doc.& nō est dubiū,quòd pręteritione aui materni facta sine causa,testamentū est nullū,vt in aut̃.de hære.& fal. §.exhęredatos.& ibi no.in gl.posito ergo quòd sit nullū,dubitatur an legata facta ipsi nepoti valeāt?& de hoc est opi.in
1 l.maximū vitiū.C.de lib.prete.nā quidā dicūt,† quod rupto testamento ex causa pręteritionis valēt legata facta alteri,sed quia ipsi nepoti præterito ex cuius ꝑsona rumpit̃ testamētū

a ¶Pater . adde ꝙ istud consil.secundum.ordi.perusi. est in.iij.parte de vlti.volū.in cōsil. lxiij.& de hoc cōsil.facit mentionē idē Bart.C.de īsti. & substi.l.si pater. & in.l. cōmodissimè.ff.de lib. ꝑte. Tho.

b ¶Ad quod dico. adde Bar.in.d.l.si pater.C.de instit. & substi.& in.l.cōmodissimè. ff. de lib.& post.vbi dicit se consuluisse. & ꝙ Ray.cōsuluit contrariū.& cōsi. Ray.est in consil. seq.& post in cōsi. cxviij.in nomine dñi.& vide Alex. in.d.l.cōmodissimè.& Ias.in.d.l.si pater.in.xviij.col. vbi plenè.Tho.

c ¶Super ipso.adde ꝙ huiusmodi consi.secundū or. perusi.est in.iij.parte de vlt.vo.ī cōsi. lxiiij.& est consil. Ray.qui cōsuluit de directò contra Barto.vt.s.& vide Bart.in cōsil.cxcviij.in.j.vol.in nomine. & idcirco hoc cōsi.est duplicatum.vide ibi & Ias.in.l.si pater.in xvij.col. C. de insti.& substi.Tho.

d ¶In nomine. adde ꝙ huiusmodi consi.secundū or. perusi.est in cōsi. lxvj.in.iij.ꝑte de vlti.vol.& ad no. per Bart.hic adde Albe.de rosa.in.l. si infanti. C.de iure delibe.& ibi vide plenè Ias.j.col. in ver.nūqd autē ista lex. Tho.Di.

& de hoc per Cy.in aut. ex causa.in.v.q.sed quicquid sit saltem.d.legata valẽt per illã clausulam positã in testamento, si non valet iure testamenti, valeat iure codicil.videlicet istud grauamen iniunctũ.d.Nicolucio si decesserit sine liberis.d.legata erogentur in pijs locis secũdũ verã opi.Dy.& aliorum.& Cy.refert in.d.aut.ex causa.in.vj.q.hoc p̃misso in.q.proposita dico, ꝙ si quidem nõ apparet ꝙ per.d.N.fuisset adita hæreditas aui materni, ab intest.tunc.d.eius auunculus q̃ modo dicit.d.testamẽtũ nullũ, nihil põt petere de bonis.d.testatoris aui materni.d.Nicolutij:quia hæreditas aui materni nõ
2 transmittitur, † vt.C.de iur.delib.l.si infanti.§.si illo. vnde habetur pro tanto, ac si.d.Nicolutius nõ fuisset in medio.& sic.d.auunculus nihil potest petere. Si verò fuisset adita hęre
3 ditas:tunc succederet.d.auunculus† in medietate legitimę, in qua non consistit grauamẽ.alia medietas esset patrui, qui est institutus à testatore in hoc iura sunt clara.& ita consulendo videtur mihi Bar.à Saxoferrato.

SVMMARIVM.

1 *In uulgari usu loquendi, à propria significatione recedimus, & accipitur singularis numerus pro plurali.*

2 *Substitutio compendiosa instituto, uel aliquo eorum continet uulgarem.*

3 *Compendiosa aliquo de institutis decedente post aditam hæreditatẽ, continet substitutionem fideicommissariam.*

4 *Dictiones aliquis, si quis.& quisquis, sunt distributiuæ.*

¶CONSILIVM. LXXIII.

a IN nomine domini[a] Amen. Minarellus.q.Cechi de castro plebis.S.vitiani filiam suã, & Cechum.q.ser Pucij aldouannutio Angeli sibi hæredes instituit, & eos substituit p̃ hęc verba, & si vllus.d.hęredũ decesserit sine liberis ex se descendentibus ex legitimo matrimonio, succedat ei hospitale cõmunis, & monaste.sanctæ Mariæ Floris maij, æquis portionibus.contingit ꝙ dictus Cechus vnus ex.d.institutis decessit viuente testatore sine filijs.deinde decessit testator superuiuente.d.sua filia &.d.Aldouannutio institu.postea decessit.d.filia sine filijs superstite.d.Aldouãnutio.Modo quæritur vtrũ monasteriũ admittat vigore substitutio. prędictæ. ad quã quęstionẽ examinandã primò oportet videre, qualiter debent intelligi hæc verba, si vllus decesserit sine filijs, nã secundũ verborũ conceptionẽ, videt quòd aliquo ex institutis decedẽte sine liberis, substitutio euanescat. tamẽ ad huius declarationẽ est sciendũ, ꝙ in vulgari vsu loquẽdi, sępe à pro
b pria significatione recedimus.& quãdoq; plurale[b] pro singulari accipimus, & singulare pro plurali, vt.l.non est sine liberis.&.l.in vsu nostro.ff.de ver.signi.Item interdũ vniuersale accipimus pro particulari, & distributiuo, vt.ff.de iure fisci. l.moschis.in princ.ibi omni.l.qualibet.& de sta.homi.l.iij.& ibi in gl.vbi exponit omnes.i.omnis, vt sic verificet in quoli
1 bet particulari.¶ †Hoc præmisso sciẽdum est, ꝙ in vulgari vsu loquendi, si q̃s vulgariter dixerit, si niuno morira senza figioli &c.intelligit si alchuno.vnde notarius q̃ prędicta verba scripsit, & trãstulit in latinũ, ruditer, & materialiter, secun
c dum ꝙ fuerint à testatore prolata dicunt intelligi, si nullus[c], hoc est si aliq̃s secundũ cõmunẽ vsum loquendi.qui pręualet omni propriæ significationi, vt.d.ll.&.l.librorũ.§.ꝙ tñ cassius.de lega.iij.&.l.cũ de lanionis.§.asinã.de fund.instru.&.l.
2 labeo.de suppe.leg.cũ si.¶ †Hoc pręmisso, posito ꝙ verba substi.dicerent, & si aliq̃s.d.hæredũ &c.videndũ est de iuribus dictæ substi.Circa quod dicendũ est, ꝙ.d.substitutio cõpendiosa instituto, vel aliquo eorũ ante aditã hęreditatẽ, cõtinet vulgarẽ directã.casus est in.l.gallus.§.j.de lib.& posthu. secundum vnã lec.quã omnes tenẽt.hoc tenet Iaco.de are.& Cy.refert in.l.precibus.de impub.& alijs substi.quod apparet esse verũ, in casu proposito:qa verba ista, si q̃s decesserit &c.intelligunt siue decesserint post mortẽ ipsius, siue viuo testatore, vt.l.j.in prin.de adim.leg.prout ergo.d.verba se referunt ad eũ qui viuo testatore decesserit, absq; dubio continet vulgarẽ, sic apparet ꝙ monaste.substitutũ, pro parte sua
3 succedit illi in portiõe illius q̃ viuo testatore decessit.¶ †Itẽ, sciendũ est, ꝙ.d.substitutio cõpẽdiosa, aliquo de institutis decedente, post aditã hæreditatẽ in p̃sona eius cõtinet substitu. fideicõ.in casu proposito cũ substitutio fuit facta filię simul cum duobus extraneis, nõ põt cõtinere pupillarẽ.Sed debet intelligi in ea in qua põt omnib⁹ vniformiter substituere, vt in fideicõ.arg.l.iam hoc iure, cũ si.de vul.& pup.vnde puto quòd pro parte sua debet portio, in qua fuit instituta filia.d. testatoris & debet ei iure fideicõ.deducta legitima quę nõ ca dit in fideicõ.trebellianica verò deduci nõ debet:qa est fidei
4 com.ad pias causas.† Itẽ sciendũ est, ꝙ aliq̃s, si q̃s, & quisquis, & simi.sunt distributiua, licet sint pluriũ, tamẽ effectũ dispositionis attribuunt in quolibet particulari.vnde si dico si q̃s mihi hæres erit, vel quisquis, vel aliq̃s, ista verba verificant si vnus tantũ hæres extiterit, siue omnes.hoc etiã probat pluribus legibus, vt.l.qui liberis.§.hæc verba.de vulg.& pupil.& l.si necessarias.§.si annuã.de pigno.actio.de leg.j.l.si quis in fundi vocabulo.§.j.&.l.qui filiabus.§.j.eo.titu.Concluditur ergo, ꝙ licet.d.Aldouannutius superuixerit:tamen in persona aliorum habet locum substitutio.Et ita consulendo videtur mihi Barto.à Saxoferrato.

SVMMARIVM.

1 *Oblatus qui postea acquisiuit alia bona, an acquirat monasterio, uel hospitali?*

2 *Donans uel uendens bona, intelligitur de præsentibus: & non de futuris.*

¶CONSILIVM. LXXIIII.

d QVidam[d] obtulit se & omnia sua bona hospitali, & conuentui. Postea de voluntate.d.capituli & cõuentus, est adeptus quandã capellã secularẽ,
1 & q̃ plura alia bona postea quęsita.†Modo quęrit an possit de bonis postea quęsitis disponere pro libito & volũtate? Et videt dicendũ, ꝙ bona postea quęsita quęrit sibi, & nõ hospitali.& de eis põt disponere, & facere prout placet.Ratio est: qa illud quod dicit in aut.ingressi.C.de sac.sanc.eccle.intelligit quãdo q̃s se dedicat alicui monasterio seculari, nõ autẽ cũ dedicat se vni capel
e læ vel alij loco[e] nõ regulari nisi expressè renunciet sæculo vel tacitè, vt in aut.de san.episco.§.præsbyteros.&.C.de epis.& cleri.l.sac.sanc.& no.in.d.aut.ingressi.Sed certũ est, ꝙ isti continentes non sunt regulares, licet sit quidã modus viuendi, vt no.extra de religio.domibus.in clemẽ.ergo dedicatio p̃sonę nihil operat, vt bona postea quęsita quęrat hospitali.& sic ratio huius dicti:qa cũ se dedicat alicui loco, vel vouet, si nõ exprimatur, intelligit illo modo se dedicare & illã vouisset regulam de qua illi sunt fratres, vel viri in quorũ manibus se dedicat vel vouet, vt no.p̃ Innoc.in.c.ꝙ Dei timore.de sta.monach.& ibi per Io.an.circa prin.Sed certũ est, ꝙ isti cõtinentes, vt dixi emunt, & vendũt, & quęrũt eis:ergo ita faciet ille qui eis se dedicat, nisi sæculo renunciet, vt dixi.Pręterea non solum iste qui adeptus est capellã de voluntate.d.capituli, & episcopi est absolut⁹ ab Abbate, sed etiã monachus q̃ adept⁹ est capellam secularẽ de volũtate abb.capituli & episcopi est absolutus ab abbate & capitulo, & est solũ cũ episcopo, vt.d. c.quod de intentione.& ibi not.p̃ Ioã.and.sup gl.vtrũ &c.& secũdum Host.Hug.Ber.& Gof.Cõcludo ergo ex prędictis ꝙ dedicatio p̃sonę nil nocet quin postea bona quęsita quęrat sibi ratio est:qa cũ q̃s dedicat bona sua, vel donat, vendit, vel
2 alienat intelligant solũ bona pręsentia† nõ veniũt futura[f] nisi
f expresse dicat.ff.de auro.& arg.le.l.si ita.&.l.plautius.ff.manda.l.si mandauero.§.is cuius.de neg.ge.l.nã & seruus.§.si nemo.¶ Nec ob.l.fi.C.q̃ res obli.pos.qa agit de modico prejudicio debitoris, qa si veniũt bona futura.nõ est ꝑpterea vniuersorũ.ff.pro sol.& ad.l.si seruus.ff.de serui.vrb.prædio.qa in societate est modicũ p̃iudiciũ si venirẽt futura:& ideo non veniunt futura, vt dixi.¶ Restat igitur videre de bonis.d.capellæ an quęrat sibi vel.d.hospitali?& certũ est ꝙ sibi.vt no. extra de offi.ordi.c.presertim.li.vj.ex quo enim habet capellam habet administra.bonorũ ipsius, vt no.in.d.c.extra de iudi.c.cũ de in pręsenti.& ibi de hoc p̃ Inno.& Hosti.maximè, vt dixi ex eo:qa capellã est adeptus de volũtate capituli, quę non est mẽbrũ ipsius capituli:qa nõ solũ quęrit sibi.d.bona, sed etiã absoluit à dicto capitulo.& est effectus sub episcopo, vt alij clerici de q̃bus bonis q̃sitis ex.d.capella.vtrũ possit testari, vel disponere dicẽdũ est, prout expressum est de epis.& cle.aut.licẽtia.& aut.p̃sbyteros.& in.c.qa nos, extra de testa. & eo.ti.c.relatũ.cũ simi.Et ita cõsulo ego Bar.à Saxoferrato.

SVMMARIVM.

1 *Ius deliberandi & adeundi hæreditatem maternã: an transmittatur ad hæredes infantis?*

2 *Sufficit scientia tutoris pro pupillo: ad hoc ut hæreditas transmittatur.*

¶CONSILIVM. LXXV.

g IN quæstione[g] vertente inter Paganuciũ ser belli, domus misericordiæ de monte pulciano.¶ Primò vidẽdũ est an substitutio facta per magistrũ Io.filio suo.R.fuerit directa,

---

a ¶ In noĩe dñi.adde ꝙ istud cõsi.secũdũ or. peru.est in.iij.pte vlti.vol. in cõsil.lxxij.Th.

b ¶ Plurale.Facit ꝙ in duabus no.q̃õni.decidit Bal.ĩ.l.j.p illũ text.C.de cõdi.inser.ꝙ si statuto cauet, ꝙ decedẽte patre cũ liberis masculis fœminę nõ succedãt, habet locũ ẽt si decedat cũ vno filio, & etiã si statutũ dicit ꝙ decedẽte vxore sine liberis marit⁹ succedat, q̃uis loquat in plurali verificat nihilomin⁹ etiã in singulari, si haberet vnũ filiũ: vide plenè Ias.in aut.si qua mulier in.ix.col.C.de sacrosan.eccl.Tho.

c ¶ Si null⁹. Not.de verita.substitutionis.& si nullus decesserit, ꝙ verificat si vnus decessit, vt sit locus substitutioni.vide Alex.in.l.cẽturio.ĩ xxij.co.ff.de vul.& pup.& põdera si hoc consi.Bart.alle.Tho.

d ¶ Quidam.adde ꝙ istud.cõsi.secũdũ ordi.p̃usi.est in.iij.pte vl.volũ.in cõsi.lxxiij.& pro cõsi.Bar.alleg.Ias.in authen.ingressi.in viij.co.C.de sacro san.eccle.Tho.

e ¶ Alij loco.no.mirabilẽ legitimationem ad authen.ingressi.C.de sacro san.ecc.quã adde, ad doc.ibi.Tho.

f ¶ Futura. Adde Saly.ĩ aut.igressi.in.ij.co.C.de sacro san.eccle.Lu.ro.ĩ l.si marito.ĩ prin.ff.sol.ma.& ĩ cõsi.ccxcij.cũ concor.de q̃bus p Ias.ĩ.d.authẽt.ingressi.in xviij.col.Tho.

g ¶ In q̃õne.Adde ꝙ hmõi cõsi.bar.ẽ in.iij.pte vlti.uol.secũdũ ord.peru.in cõsi.lxx.Tho.

directa pupilla. vel fideicō. qa dixit sine filijs: vt no. ī. l. preci
bus. in gl. sed hæc allega. non est vera: quia contra casum. l. cē
turio. de vul. & pup. secundū opi. omnium mod. Secūdò po
test allegari pro parte pagani ꝙ sit fideicō. quia est facta sine
temporis distributione seu diffinitione, vt no. in gl. in. d. l. pre
cibus. &. l. cēturio. & Azo in summa de pup. Sed licet de hac
sint multæ & variæ opi. tñ in casu proposito. d. substitutio-
nem dicendum est fore directam pupillarem ex præsumpta
voluntate defuncti. & ex coniectura. d. verborum: quia dixit
in omnibus autem alijs suis bonis, & rebus mobilibus & im-
mobi. iuribus & actio. substituit. d. Ra. &c. nō possunt omnia
trāsire in substitu. nisi ex vigore directæ pupillaris. ar. ad hoc
in. l. non aliter. de leg. iij. vnde ex p̄sumpta voluntate defuncti
& ex coniectura. d. verborū, dicenda est pupilla. directa, vt. l.
in testamento. in fi. de testa. mili. Secūdò est videndū an hære-
ditate matris. d. Ranaldi nō adita per. d. Ra. pertineat ad. d. do
mum misericordiæ ex vigore adiec. factæ per eam, seu per ei⁹
administratorem. & certum est ꝙ hæreditas matris nō adita
non transmittitur. videndum est ergo an trāsmittat ad. d. do-
mum misericordiæ ius deliberādi, & adeūd. d. hæreditatem
maternam, ita ꝙ eā potuerit adire & allegare pro parte Paga
ni, ꝙ nō: quia hære. matris non adiuit. Sed cōtrarium huius-
modi apparet ex instrumento adito mihi transmisso, scripto
manu ser Blasij notarij. vbi adiuit hære. d. Ia. et. d. Ra. & patris
eius. Secūdò alleg. ꝙ. d. additio nō fuit facta intra annū, sed cō
trarium apparet mihi ex instrumētis mihi transmissis. nā te-
stamentum magistri Io. fuit factū M. ccclix. indictione. ij. &c.
1 eodem fuit facta aditio hæredita. ergo intra annum. † Tertiò
alle. pro parte. d. Pagani ꝙ ius deliberādi nō transmittit ad hę
redes infantis. quia. d. infans nō potuit hæredita. sibi delatam
ꝙ requiritur ad trāsmiss. d. iuris vt. l. cum antiquioribus. C.
de iu. deli. circa ꝙ est aduertendū, ꝙ licet infans ignoret: tamē
a scientia [a] tutoris, † sufficeret, vt. l. sequitur. §. si pupilli. ff. de
2 vsuca. & dico si est tutor, cui non est decreta administratio,
et qui inuentariū non fecit, & non satisdedit, eius scientia suf
ficit: quia in his quæ habent commodū, et nullum incommo
dum, sufficit tutor cū satisdatio. & inuentarij cōfectione, vt
l. vlti. C. de tuto. et cura. qui satis non de. sed ꝙ infans ius de-
liberandi habeat, & istud transmittat, hoc habet commodum
& nullum incommodum. pōt em̄ adire & repudiare qñ vult
ergo &c. in his quæ fiunt pro dicto tempore vt anno vel cē-
tū diebus. vt bo. poss. sufficit tutor ēt ante inuentarij confe-
nem, vt. l. tutor qui repertoriū in princ. de admi. tut. Ex hoc
ergo dico, ꝙ si quidē. d. Ra. habebat tutorem testamenta. vel
legitimū, quē legitimū videt̃ habere. d. Paganum qui se dicit
proximiorē cōsangui. si tñ. d. Paganus est maior nisi impedi-
tus aliquo impedimēto, ꝙ eū à tutela remoueat ipso iure: tūc
d. hæreditas matris. d. Ra. pertinet ad. d. domū misericordiæ
ex vigore iuris deliberā. ad eā transmissi, & aditionis secutę.
si uerò nullū tutorē habuit testamenta. legitimū vel datiuum:
tunc quia hæreditas matris non adita nō trāsmittitur pertinet
d. hæreditas ad. d. Paganum proximiorē consangui. Sed prę-
dictis videtur ob. l. si infanti. §. si vero. C. de iur. deli. vbi dicit
ꝙ hæreditas nō adita, perinde ac si non esset delata. sed si non
esset delata, non haberet ius deliberandi locū de quo loquit̃
l. cum antiquioribus. ad ꝙ res. ꝙ. l. si infanti. loquitur secundū
tempora antiqua, secūdū quæ non erat interdictū ius delibe-
rādi, & illius iuris trāsmissio: ꝙ apparet: quia. l. si infanti. non
fuit facta per Iustinianū: ideo de lege, cū antiquioribus. non
cogitauit. hodie aūt est ius. ꝙ dixi. & ita consultū est pluries
in hac ciuitate Perusij. Et ita consulo ego Bar. à Saxoferrato.

SVMMARIVM.

1 *Testamentum secundum, non tollit primum, nisi de clausula inserta in primo testametno fiat mentio specialis.*
2 *Quando in primo testamento sunt instituti extranei, in secundo qui sunt uenturi ab intestato, ultimum tollit primum. non ob. clausula derogatoria in primo.*
3 *Duo actus cum cursu biennij habent uim expresse renunciationis.*

¶ CONSILIVM. LXXVI.

b FActum [b] supra quo pro
parte Guidonis inscripti, queritur quid iuris. Qui
dam, Marti. pici de Burgo sancti sepulchri ī. M. c-
cclx. suū cōdidit testm̄, in q̄ fraternitatē sancti Barth. vniuersa
lem hæredē instituit, sibi adijciens in ipso testamēto verba de
rogatiua vt in trāsmissa copia cōtinet̃, subsequēter ī. M. ccclxj.
die peñ. Maij aliud cōdidit testm̄ in quo præfatum Nerium
hæredē instituit, & adiecit clausulam generalem, & hāc suā vo
luntatē vltimā esse voluit &c. vt more cōitatis est. Itē post an-
nū aliud fecit testm̄, in quo prędictū Neriū hæredē instituit,
& adiecit clausulā prędictā, vt in copia continet̃. deinde mor-
tuus est. d. Mar. q̄ritur etc. Placeat bonitati vestræ sapientiæ
clarū exhibere cōsiliū. Reueren. domine super themate pro-
posito sunt opi. doc. cōtrariæ, & uos bene nostis. nā gl. Io. an.
et. Dy. extra de re. iur. c. ꝙ semel. lib. vj. tenet ꝙ primū deroga
1 toriū † testm̄ teneat, nisi in renouatione de eo fiat mentio spe-
cialis. hoc ēt disputando tenuit Odo. & multi moder. & ego
idē legēdo cōsueui tenere. sed do. Ia. tenet cōtrariū p. l. diui. §.
licet. de iure codi. hoc etiā ꝓbat p rōnē. qa testandi solēnitas
est iur. pub. vt. l. iij. de test. q̄ nō pōt mutari pactis priuatorū.
Prętereа certi sunt modi, qb⁹ qs efficit̃ intestabilis: vt not. de
test. l. iiij. inter quos hic modus nō reperit̃, ergo &c. Præterea
nō pōt qs sibi auferre liberā testandi facultatē, vt. l. stipulatio
hoc modo. ff. de ver. obli. C. de trās. l. cū donationis. in fine. &
hāc opi. tangit Cy. licet nō firmet. C. de test. l. sancimus. hoc fir
miter tenet And. de pi. ī. l. si qs. ī pri. de leg. iij. qa ibi loq̄t̃ in le
gato ꝙ totū depēdet ex volūtate defuncti. secus ī solēnitate te
standi, q̄ est iur. publi. ita dicūt ipsi qcqd sit ī veritate. In. q.
p̄dicta cōsiderato facto secūdū ꝙ narrat̃, putarē de iure. d. Ne
riū vltimo īsti. debere succedere, & primū testm̄ esse ruptū.
hoc etiā fundo ex duob⁹ q̄ in facti narratione ponunt̃. Primò
qa. d. Nerius erat frater patruelis testatoris: & sic erat deuct⁹
ab ītestato. ex quo sic arguo: qñ in primo testamēto, instituti
2 extranei in secūdo nō sunt † instituti. illi q sunt de deueniētib⁹
c ab intestato [c] primū tollit̃ p secūdū. licet secūdū sit minus solē
niter factū. vt. C. de test. l. hac cōsultissima. §. si qs aūt. &. ff. de
iniust. test. l. ij. licet ergo hic in secūdo testamēto, nō fuerit ser
uata solēnitas debita: qa nō fuerūt verba interrogatoria. & ali
ter nō sufficeret, tñ isto casu debet sufficere. cū iste Neri⁹ sit de
3 ueniētib⁹ ab ītestato. † Secūdò hoc probo alia rōne: duo act⁹
cū cōcursu biennij, habēt vim expresse renunciationis, vt. l. si
mulier. C. ad velleia. vbi si mulier bis promiserit, & post bie-
niū perinde est ac si esset certificata, & renunciasset velleiano
modo in ꝓposito rumpit̃ primū testametū quasi post primū
facta sunt duo testamēta post magnū tēpus, & perinde est ac
si expresse primū testamētū reuocasset, & de eo pœnituisset
ad hoc facit. C. de testa. & hoc puto verū: & ita cōsulerem. ta-
men propter varias opi. cōsulo si pōt haberi bona cōcordia
ꝙ assumere videtur. Barto. à Saxoferrato.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteusis ecclesiæ quando intelligitur durare?*
2 *Dictio usque, quando ponatur exclusiuè?*
3 *Appellatione nepotis, uenit pronepos.*

¶ CONSILIVM. LXXVII.

d PRoponitur [d] quod decessit
M. et filij, et nepotes. supersunt pronepotes duo.
quæritur an emphyteusis sit finita? In quæstione
prædicta dubium facit text. in authen. de non alie. §. emphy-
1 teusim vbi dicitur, † emphyteusim ecclesiæ durare, in personā
recipiētis, & duos alios: & sic in persona filiorum, & nepotū
dicitur finita. sed illud verum, nisi aliter actum sit. nam ēt em
phyteusis ecclesiæ pōt concedi in perpetuū, vt in aut̃. de alie.
et emphy. §. licentia. col. viij. &. C. de sac. sanc. eccle. aut̃. per-
petua. & no. in aut̃. si quas ruinas. et Spe. de loc. §. nūc aliqua
uers. septimo. sed proposito locauit. d. M. & suis filijs, nepoti
bus, vsque in tertiam hęredi. finitā. Ista verba nō possunt in-
telligi, nisi porriganturad pronepotes primò: quia dicendo
vsq; in secūdā, intelligunt̃ nepotes, vt extra de hęreti. li. vj. c.
statutū. et ibi hoc declarauit papa dicēdo declaramus. & licet
in casu speciali ibi dicat aliud in matre: tamē illud est exp̄sso
statuto papæ, dū dicit volumus. propterea hic sunt verba cla-
ra. si em̄ diceret vsq; in tertiā hęredi. simplicit̃, et nō adijceret
2 finitā: posset esse dubiū † vtrū dictio vsq;, poneret̃ exclusiuè: et
sic nō cōprehendat nepotes: & tūc intelligit̃ vsq; ī tertiā hęre
di. s. īcipientē. sed cū dicit tertiā hęredita. finitā. de necessitate
cōprehendit ꝓnepotes q sunt tertij hæredes adhuc durātes.
¶ Nec obs. ꝙ ī plurib⁹ partib⁹ īstrumēti dixit ꝓ se, & suis fi
3 lijs, et nepotib⁹. nec dixit vsq; ī tertiā hęredi. † nā appellatione
nepotis, pronepos cōtinet̃. nā ꝓnepos, nepos ē, solū adijcitur
p̄positio ꝓ, vt. ff. de postu. l. cui eorū. §. idē pōpo. et cōcludit̃ er
go ēphyteusim durare ī ꝓnepotib⁹. Et ita dico & cōsulo ego
Bar. à Saxof. et ad fidē me subscripsi, et meū sigillū appōi feci.

SVMMARIVM.

1 *Mater an ex tacita pup. comprehensa in compendiosa, quando excludatur per coniecturas.*

a ¶ Scientia tutoris. Adde Bart. in cōs. viij. s. i co. vol. q dā Perus. et ī. l. cū antiqoribus. C. de iure deli. & ibi vide plenè p. d. Iaso. in pe. co. in fi. Th. di.

b ¶ Factum. adde ꝙ istud cō. secūdū or. Perusi. est in. iij. parte vlt. vo. in cōsi. lxxx. et vltimo. Tho. dip.

c ¶ Deuenientibus ab intest. No. hoc cōs. Barto. ꝙ adde ad not. p Lu. ro. in cōs. clxxxix. inci. amplissimè doc. ī pe. col. et p Ias. in l. nō dubiū. in fin. et in. l. sancim⁹. in iiij. co. vj. limita. C. de testa. Th. dipl.

d ¶ Proponit̃. adde ꝙ hoc cōs. Bar. inueni in. x. vo. cōsi. in fol. xxix. et de materia huius cōs. vide doc. & maximè Phil. Frā. in c. statutū. de hęre. li. vj. et Bar. in l. libe rorū. ff. de verb. signifi. Tho. Dip.

a ¶ Viso testamēto. Adde ꝙ istud cō. inueni. in. x. uol. cōs. in fo. xxxiiij. & vide And.
barba. in. l. j. in. v. q. in. iij. col. ff. de vul. & pupil. in addi. Bar. & vide de aliis coniectu
ris ex quibus mater excluditur per Ias. in. l. precibus. in. vj. co. C. de impub. Tho. di.

b ¶ In negocio. adde ꝙ istud cō. inueni in. x. li. cōs. in fo. xlvj. & istud cōs. nō est Bart.
sed do. Frā. maffei. & vide Bar. ī hoc. ij. vo. de materia istius cōsilij in cō. viij. q dā Peru
si. & in cō. lxxvij. in qōne. & Ias. ī. l. cū antiquioribus. circa ñ. C. de iu. de li. Thom.

c ¶ Qō est. Istud cōsi. est in. x. vo. cōsi. in fo. lx. & no. hoc cōs. Bar. ad no. per Ias. in auē. ꝙ locū in. v. col. & seq. C. de colla. vbi examinat qōnē istam, fratribus ī cōi existentibus, an filia vni⁹ fratris debeat maritari de cōi patrimonio, et cōi expēsa, taliē ꝙ si postea ad diuisionem veniāt, nihil imputeē in partē patris filię maritatę: & ibi ponit plenè Iaso. licet nō all. Barto. de qua qōne vide ēt p. d. Petr. de vbald. in suo tract. de societ. in. v. parte. in. q. ix. & x. & in. iij. parte. ī. ij. q. ī vij. co. & vide per bal. ī cōsi. cccclij. in. ij. vol. ver. iste q̄rit. Pet. cor. in cōs. lij. ī. iij. vo. et Gem. in cō. xxx. materia de qua q̄riē. ī fi. T.

d ¶ Iacoputi⁹. Istud cōsi. īueni ī. x. vo. cōsi. in fo. lxiiij. & adde ꝙ idē consuluit Bar. ī cōs. clv. Titi⁹. vbi ipe cōsuluit ꝑ ut hic. sed illud cōs. nō ē cōpletū, nec pfectū: iō īserui hic cū sit etiā subscriptū p do. Frā. tygri. & maximè q a ī. d. li. x. cōs. post pn̄s cōs. seqē cōsi. collegij Pisani sup ista materia & de isto cōs. meminit And. barb. ī l. j. ī. iij. col. ī. vj. q. ff. de iure codic. in addi. Bar. Tho.

e ¶ Et plus. vide Bar. in. l. q̄ties. §. si duo ff. de hære. insti. et ī cōs. clvij. ī. i. vo. in noīe dñi. & in cōs. xlviij. gall⁹ falopi & ibi scripsi & in cōsi. clxxvij. inci. matiolus. vbi etiā scripsi. Tho.

f ¶ §. si duo. vide Pe. de anch. in. c. j. de test. & plenè scripsi in apostil. mea in. d. §. fi. Tho.

g ¶ Prohibere. not.

¶ CONSILIVM. LXXVIII.

Viso testamento [a] Baldi Ra
naldi, proponitur ꝙ ex ventre vxoris suę nemo na
tus est, &. V. filia. d. testatoris decessit in pupillari
1 ætate. quæritur an mater. d. V annæ ei succedat in legitima, &
treb. an verò. d. substituti succedant in totū ex pupillari dire
cta. & dubiū sit an talis substitutio cōpendiosa per verbū cō
mune facta, omni tēpore sit fideicōmissaria? ꝙ videtur tenere
gl. iur. ciui. & aliqui moderni. an nō sit directa, intra tempora
pubertatis, ꝙ tenent multi moderni iur. ciui. maximè Iaco. de
are. et Cy. & hodie Ioā. and. in. c. j. de testa. li. vj. in nouella. tñ
prędictę opi. locū habēt, nisi aliquibus cōiecturis de mente te
statoris appareat, tūc eñ dicimus secūdū mētē eius. C. de tes.
mili. l. in. testamēto. in fi. et no. in. l. precibus in gl. sup verbo,
omnino. C. de impube. Sed in proposito, de mente testatoris
apparet ꝙ voluit. d. substōnē esse directā intra tēpora puber
tatis: ergo sine dubio mater excluderee. Ista autem cōiectura
1 ex duobus comprehēdere dicitur† quia. d. filiæ primo gradu
substituit filium, & si filius non esset, substituit fratres suos.
Sed in priori gradu non est dubium ꝙ. d. compendiosa com
prehendat pupillarē directam: quia verisimile est suos filios
pretulisse matri, vt no. in. l. precibus. in vl. gl. ergo & in secun
do gradu, quē loco primi posuit. Secunda cōiectura est, ex eo
ꝙ ī prædicta substōne dicit bona eorū deueniāt &c. No. ꝙ di
cit bona eorum, sed in bonis ipsarum filiarū sic gn̄aliter & in
definitè nō pōt substituere, nisi per pupillarem directā ī qua
ista bona veniunt, vt. l. si plures. §. ad substitutos. de vulga. &
pupil. quæ bona non ueniunt in substitutio. fideicommis. nisi
quatenus habuisset à defuncto: ergo præsumitur de directa
sensisse, vt. l. quoties. de reb. dub. ex quibus cōiecturis conclu
do. d. substitutionem esse pupillarē directam, & matrem ex
cludi. Ita dico & consulo ego Bar. à Saxoferrato legum do
ctor, & ad fidem me subscripsi, & meū sigillum apponi féci.

SVMMARIVM.

1 *Verbum substituit est uerbum commune, & adaptari potest ad obliquū.*
2 *Per scientiam tutoris, uel patris, bona transeunt ad substitutum, uel saltem ius deliberandi, uel facultas adeundi.*

¶ CONSILIVM. LXXIX.

In negocio [b] testamenti
Salonis, quamuis super illo puncto diuersi diuer
sa scripserint: tamē cum debeamus substitutionem
interpretari directam potius q̄ oblicam, vt conueniat perso
nis quibus substituit, & verba directæ substitutioni possunt
adaptari inspectis verbis. d. substitutionis, quæ possunt ada
ptari ad directam substitutionem pupillarem: quia testator
1 vsus est hoc uerbo substituit, † q̄uis ipsum verbum sit cōmu
ne, & adaptari posit etiam ad obliqua: & cōsiderato ꝙ filius
Salonis (prout asseritur) decesserit in pupil. ætate dictum est
d. substitutionē esse directam pupillarem: et sic bona paterna
deuenire debent ad filium iure substitutionis. Prędicta pro
bantur extra de testa. c. si pater. lib. vj. & ibi no. maximè in no
uella. ¶ De bonis autem maternis videlicet quæ fuerunt do
minę Donatiæ matris olim Baldi filij. d. Saionis dicendū est,
ꝙ si quidem fuit adita hæreditas. d. dominæ per. d. Baldum
vel per Salonem patrem eius. vel sciuerint ipsi, vel alter eorū
d. dominā mortuam, et eius hæredita. sibi delatam tunc trās
2 eunt eius. d. bona materna ad † substitutum, vel saltem ius de
liberandi. et facultas adeundi, et acquirendi hæreditatem ma
ternā, vt. C. de iu. delib. l. cū antiquioribus. vnde in substitu
tione pupillari, veniunt etiam bona pupilli, quæ non fuerūt
bona paterna, vt. ff. de uulg. et pup. l. sed et si plures. §. ad sub
stitutos, cum simi. et secundū prædicta, nihil pertinet de. d. bo
nis dominę Mittę et auię maternę. d. Bal. Et ita videtur mihi
Francisco maffei de Eugubio saluo semper iudicio veriori.

SVMMARIVM.

1 *Filia unius ex fratribus, an debeat maritari de commmuni patrimonio, & communi impensa, & an tempore diuisionis, debeat de parte sua restaurari alteri fratri.*

¶ CONSILIVM. LXXX.

Quæstio est [c] huiusmodi.
duo fratres de bonis eorū cōib⁹ dederūt dotē
pro filia vnius ex fratrib⁹, & à marito stipulāte
dotē sibi reddi ꝑ se, suisq; hęredib⁹, si matrimo
niū solueree morte. vel diuortio sine filijs. Nunc q̄riē, nunq d
in diuisiōe bonorū debeat (cui⁹ filia dotata fuit de bonis cōi
bus) restaurare de parte sua alteri fratri, ac sibi restituere di
midiā dotis prędictę, vel si aliquo iure sibi subueniaē? ¶ Vi
deē primò ꝙ nō: q a donasse videē de rei vxo. act. l. j. §. accedit
de pact. cōue. l. ex morte. vel si dicamus in casu nō existētiam
liberorū, nō cēseaē donasse: cū sibi per stipulationē ꝑuideat,
1 per. l. si cū dotē. in prin. ff. sol. mat. † adhuc videē necesse dice
re ꝙ licet eo casu adueniēte, posset dimidiā dotis à marito re
petere à fratre: tñ nō repetit, vel sibi imputet: cū suū propriū
in hoc, nō fratris negotiū gesserit. ff. de nego. gest. l. si pupilli.
§. si q s ita simpliciter. ¶ Præterea, iniquissimū esset dicere ꝙ
ab vtroq; repeteret, videlicet à fratre per actionē neg. ge. & à
marito propter interpositam stipulationē: q a bona fides &c.
vt in regula iuris bona fides. ¶ In oppositum videē ꝙ sic. nā
certū est, ꝙ onus dotādi ptinebat ad fratrē, vt. ff. de col. bo. l.
dedit. C. de dot. promis. l. fi. ibi neq; ei⁹ &c. Si ergo ambo fra
tres de cōib⁹ bonis eādē dotauerūt: is ad quē tale on⁹ nō perti
nebat, alterius fratris negotiū gessit, vt. ff. de neg. gest. l. q̄ vti
liter. in prin. &. §. fi. & p cōsequēs repetere vel imputare fra
tri poterit, tpe diuisionis. facit etiā ad hoc. eo. tit. l. ex duobus
fratribus. à cōtrario sensu. ¶ Pręterea, huius. q. videē casus. ff.
de leg. iij. l. vxorem. §. pater naturalis. ibi, pater naturalis dan
do dotem pro filia, & stipulando sibi in casu non existentiū
liberorum, non censetur donasse filiæ. & sic fit debitor ex ali
qua causa. Bar. à Saxoferrato.

SVMMARIVM.

1 *Institutus in re certa, & ꝙ plus petere non posit, non habetur loco hæredis uniuersalis.*
2 *Testator, potest prohibere ius accrescendi.*
3 *Repugnantia, uel prolixitas si colligitur in testamentis, testamentum est nullum.*
4 *Testator an posit disponere aliud, quàm leges disponunt.*

¶ CONSILIVM. LXXXI.

Iacoputius [d] maniectæ de
Pulchano fratre armiforum cōdidit testamentū
in quo inter cætera reliquit Ciucio nepoti suo
vnā petiā terrę. & in ipsa, ipsum sibi hęredē fecit, & voluit, et
iussit ꝙ de bonis suis plus petere, vel habere nō posset. & si
plus peteret cadat à. d. legato siue relicto, & indicauit: & reli
quit ꝙ si Meliorucciam vxorem suam contigerit esse pręgnā
tem, & pareret filiū vel filiā: sibi hęredes īstituit, & fecit in oī
bus alijs suis bonis si perueniret ad lucē. & hęc est vltima sua
voluntas quā valere voluit iur. testamēti & si iure testamēti nō
valeret, valeat saltē iure codicillorū &c. ¶ Cōtingit ꝙ mor
tu⁹ est. d. testōr & ex vētre vxoris suę nemo nat⁹ est, nunc. d.
Ciucius institutus ex re certa, dicit totā hęreditatē ad se ptine
re ex testō p̄dicto. Meliorucia soror. d. Ciutij, & neptis ex fra
tre. d. testatoris dicit testm̄ non valere: & se hęredē vnà cū. d.
Ciutio suo fratre. q̄riē q d iuris? Et videē pro parte. d. Ciutij ꝙ
ipse sit hęres vniuersalis: q a hæres institutus ex re certa habeē
1 † loco uniuersalis hæredis: si nō reperiē alius institutus. l. j. §. si
ex fundo. ff. de hære. insti. l. ex facto. e. ti. & no. C. eo. tit. l. quo
ties. In cōtrariū videē, & ista est veritas, ꝙ institutio illa nō va
leat per illa verba. & plus [e] de suis bonis petere nō posit: & si
plus peteret &c. nā id ꝙ diciē ꝙ institut⁹ ex re certa habeē lo
co hæredis vniuersalis: est verum nisi volūtas testōris manife
stè refrageē. l. quoties. §. si duo [f]. ff. de hære. insti. sed hoc dicit
expressè ꝙ plus de suis bonis petere non possit. Apparet ꝙ
nō est loco vniuersalis hæredis, sed legatarij. & sic est testamē
tum ꝙ nō habet hæredem. & sic nullū. vt. l. proximè. ff. de his
quæ in test. de institu. de lega. §. an hęredis. Postea ꝙ testator
2 posset prohibere ius accrescēdi: † & postea prohibere [g] ne por
tio vacans accrescat instituto in certa re: seu portione, est & se
cundum vnam opi. ff. de vsufru. l. dominus. §. j. & ibi not. in
§. præterea. De prima quæstione est casus expressus, rectè in
telligendo. ff. de iniu. rup. & irri. testamē. l. penul. de liber. &
posthu. l. posthumus. ver. nam & cum duobus. ꝙ sic declaro.
si duo alij sunt īstituti à q b⁹ posthum⁹ est exhæredat⁹, & duo
alij sunt instituti à q bus posthumus est præteritus, certum
est quòd testator dando substitutum prohibet ius accrescen
di: quia substitutus præfertur coniuncto: vt. C. de fidei-
com. auē

com.aut.hoc amplius.& ibi not.ff.de acq.here.l.q proximi. si ergo portio vnius ex institutis deficit:nō potest deuenire ad aliū cōiunctum:qa testator dando substitutum,prohibuit, & sic ad substitutum non potuit deuenire:quia gradus ille non valuit,& sic ne decederet pro parte testatus,& pro parte intestatus,totum testamentū reducitur ad cām intestati: & hic expressè debet intelligi gl.in.d.versi.nam & cū duobus.& sic est intellectus.l.pe.de inu.test.Ita ergo ī proposito,cum testator prohibuit ne in totū accederet instituto in re certa, totum testamētū est irritū.secundus casus qui ponitur in.d.l.penul.ideo nō ob.qa ibi fuerūt instituti inuicem substituti.vnde eos inuicē substituēdo,noluit testator inter eos ius accrescendi minuere,sed augere:& sic posset venire uel iure institutionis,vel iure accrescendi casus est.C.de impu.& aliis sub stit.l.testamēto.&.ff.de acq.here.l.si quis heres.& not.p Spe. & Dyn.eo.tit.l.nec his.§.hrs.ꝑterea, q̄n ex verbis testatoris
3 †colligitur perplexitas,& repugnantia:tunc testamētū est ipo iure nullū:vt.l.si titius.ff.de condi.īsti.sed hoc est huiusmodi ergo &c.dixit etiam,& plus petere non posit,& si plus peteret cadat à.d.legato.aut ergo illud tantum petit,& testamētum est nullum:quia decederet pro parte testatus,& pro parte intestatus.si verò totum peteret à toto caderet.Concluditur ergo,ꝙ institutio nulla est non obstantibus prędictis.ff. de hęre.insti.l.si ita quis heres institutus excepto fundo. & etiā qa verba,excepto fundo hoc importāt,id est in fundo te nō instituo.non em̄ prohibet eius potestatē, siue in re tacitè accedere.sed si expressè diceret ꝙ fundū tacitè expressè petere vel habere nō posset:& sic volūtas testatoris manifestè cōtradiceret:tūc nō valeret.vt.d.l.quoties.§.si duo.&.d.iurib⁹ nō ob.si dicaꝛ nemo pōt facere ꝙ leges nō habeāt locū in suo
4 testamēto†:qa quędā sunt leges quę aliquid de necessitate disponunt,vt ꝙ testamentum habeat.vii.testes,& similia:tūc testator contrarium nō posset,imò testamentum esset ipso iure nullum,vt.l.nemo potest.de lega.ii.q̄dā sunt.ll.quę disponūt circa disponēdo defectū voluntatis defuncti,vt in casu proposito:si testator sicut fecit hęredem vniuersalem,lex pręsumit ꝙ voluerit eū quem ex parte instituit,totum habere,non totum sibi dat.sed si appareat testatorem voluisse cōtrarium manifestè:tūc cessat legis ꝑsumptio:imò totū testamētum irritatur.qa nō pōt pro parte testatus,& pro parte intestatus, vt.s.dictū est.Simile.l.introducit ꝙ in cōditiōib⁹ quę consistunt in non faciendo,cautio Mutiana habeꝛ pro implemento cōditiōis,vt.l.mutianę.ff.de cōdi.& demō.Sed si appareat testatorē aliud sensisse:tūc cessat cautio mutiana posito ꝙ hic irriteꝛ dispositio libertatis,quę est ita fauorabilis.vt.ff. de manu.test.l.fi.simile.l.disponit ꝙ cōditio q̄ tacitè inest,nō suspēdit.hoc verū nisi appareat testatorē voluisse aliud: vt ī.l.cōditionib⁹.§.j.ff.de cōdi.& demon.Cōcludiꝛ ergo dictū testamētum non valere iure testamenti.& sic ab intestato dictus Ciucius &.d.Meliorutia ęqualiter succedūt.dico tamē ꝙ ꝓpter clausulā adiectā in fine testamēti.d.vltima volūtas valet iure codicillorū:& sic legata relicta valēt.caueat tn̄.Ciutius ꝙ si legatū sibi relictū peteret,caderet fortè à successiōe siue à petitione hęreditatis ꝓpter illa verba,& plus petere nō posit.et si plus peteret &c.Et ita dico & cōsulo ego Bar. à saxofer.ll. doc.& ad fidē me subscripsi,meoq; ānulo sigillari feci.Et ego Franciscus Tygrini de Pisis,vt.s.cōsultum est consulo.In cuius testimonium me subscripsi,& meū consuetum sigillū apponi feci.

¶ CONSILIVM. LXXXII.

a QVæstio[2] commissa collegio iudicum ciuitatis Pisarum per sapientem & discretū virū dominū Petrū de gallis,vicarium generalē arnulflorū,q̄ vertiꝛ corā eo īter Melioruciā ex vna pte & Ciutiū ex altera,die.xviii.Augusti,fuit cōmissa ī collegiū Pisarum per prouidos & sapientes viros dominum Franciscum et Iacobū de familia,Petrū domini albisii.& Ioannem gaietanum legum doctorē qui.s.ipsa questione deberent videre,& prout eis videbiꝛ consulere.die.xxiii.mēsis Augusti quorum iudicum allegationes.& consilia transmittuntur per S.interclusæ.Datum Pisis in collegio supradicto,die.xiii.mēsis Septembris.viii.Indictione &c.¶ Factum proponitur tale:Iacobuti⁹ maynetti de Brunzano condidit testamentum, in quo reliquit Ciucio,certam petiam terre: & in ipsa eum hęredē sibi fecit.& voluit,& iusit ꝙ plus de bonis ei⁹ habere vel petere nō posit,& si plus peteret,cadat à dicto legato, vel relicto.¶ Pręterea,infra in eodem testamento sic dicitur. Item vēdicauit & reliquit ꝙ si Meliorucia eius vxorem contingerit esse pregnantem:& pareret filium, vel filiā sibi hęredem instituit,& fecit in omnibus suis aliis bonis si peruenerit ad lucem.& hęc est vltima sua voluntas,quanꝛ voluit valere iure testamenti.si iure testamenti nō valeat,saltem iure codicillorum &c.Mortuo.d.testatore,& ventre vxoris suę nemine nato Meliorutia neptis.d.testatoris ex fratre,dicit se hęredē ei⁹ pro dimidia ab intestato,& à iudice petiit ꝙ mitteretur in possessionē medietatis bonorū supradicti Iacobutii: & à iudice missa est.comparet.d.Ciucius & petit.d.misionē reuocari.& se dicit hęredem insolidū ex testamento dicti testatoris,queritur quid iuris &c. In hac quęstione prædicta duo sunt principaliter videnda.Primum est,si dicta pronunciatio,& cōmisio facta pro dicta Meliorucia procesit de iure.& videtur ꝙ non.aut dicimus ꝙ petierit ex vigore.l.final. C.de edi.diui Adria.tollen.& hęc non petiit:quia illud etiā auxilium non competit venientibus ab intestato, sed solum institutis in testamento non abolito &c.vt in.d.l.fin.patet.& ibi Cy.in versi.iii.iuxta pręmissa.pro quo facit gl.ibi posita super verbo, depositionibus.hoc expressè tenet Specula.in titu.de tes.§.sequitur.versicu.quid de succedente.& est verū quicqd notet in tit.de bono.pos.ex testa.di.Adri.in vlti.col. & sic in casu nostro supposito,ꝙ Meliorucia succederet ab intestato per auxiliū.d.l.fina.nam pōt venire.aut dicemus ꝙ petierit per interdictum quorum bonorū,& non videꝛ ꝙ illud potuerit dari,qa licet illud interdictū vtile cōpeteret succedēti ab intestato de iure ciuili:tantū daꝛ cōtra possessorem pro hęrede,vel pro possessore posidēte,vt.l.j.ff. quorū bono.ꝙ hic cessauit.pręterea possesio quę datur ex illo interdicto tribuit ius.quia fecit possessorē.est enim adipiscēdę possessionis:vt.d.l.j.in fi.& no.in.d.l.fi.in gl.mag.in fi.& sic debuit dari cā cognita.& libello porrecto,& lite cōte. vt.l.ii.§. dies.cū ibi no.ff.quis or.in bono.pos.ser.q̄ defuerūt ī casu nostro:ergo &c.actio enim in factū,quę loco illi⁹ interdicti daꝛ debet more iudiciario intentari.Pręterea illa qualisqualis petitio,quę fuit porrecta p.d.M.non concordat pronūciationi iudicis contra.l.vt fundus.petiit enim ꝙ dareꝛ sibi baiulus q mitteret eam:& licētiā intrādi.nō ergo potuit super alio pronunciari:nec talis petitio de iure procedit:vt sunt iura vulgaria.aut dicemus ꝙ cum in casu nostro non appareat, ꝙ aliqs posideret bona hęreditatis prędictę:vt sic supposito ꝙ.M. esset hęres ab intestato pro dimidia potuisset sine iudice apprehendere posses.vt.l.cum hęres.in prin.ff.de acq.posses.& sic potuit ex seipsa adire iudicē,& cū ei⁹ authoritate apprehēdere:vt.l.si creditores.C.de pig.& sic fecerūt ī casu nostro:& tunc videꝛ ꝙ non requiraꝛ alicuius citatio.arg.instit.de libe. §.multis.cū gl.sua.tamē ista debuerūt iudici cōstare:q̄ ex actis constitisse nō apparet.quare potest concludi ꝙ pronūciatio facta ꝑ Me.& promisio sequuta de iure nō ꝓcesserūt.¶ Restat ergo examinare secūdū.s.ꝙ si dicta hęreditas Ciucio insolidū ex testamento deferaꝛ vt sit legitimus cōtradictor,& sibi dici nō posset quātū à te liberas ędes habeo &c.& ī hoc sunt inducta duo.Primò ꝙ si Ciucius institutus ex re certa excludere posset à succesiōe ex eo solo qa testator instituit posthumum si peruenerit ad lucē,dato ꝙ nullus natus fuerit.& breuiter videtur dicendum de iure ꝙ non: quia institutio facta de posthumo non nato,postea habetur pro non scripta.hinc est ꝙ si alius cohæres esset ei datus:haberet totū iure suo, nec sibi fecisset partem talis posthumus nunq̄ natus,vt.l.vtrum. §.j.de reb.dubiis.&.l.qui quartam.in fin.de lega.j.plenè per glo.in.l.huiusmodi.§.si titio.eo.titu.in casu ergo nostro perinde habebitur acsi nunq̄ fuisset posthumus institutus,& sic insolidum erit hæres.fuit etiam institutio in casu nostro facta sub conditione,si peruenerit ad lucē &c.quæ deficit:& ideo pro nulla est talis institutio,vt.l.notio.in princip.&.§.j.cum simi.ff.de peri.& commo.rei vendi.ergo &c.Secundū est videndum si.d.Ciucius excluditur à succesione ex testamento insolidum per verba apposita à testatore qui voluit & iusit quòd plus de bonis suis habere vel petere nō posset &c.videtur de iure dicendū ꝙ excludatur.pro hoc videꝛ casus in.l. quoties.§.si duo.ff.de hæredi.insti.in fine.§.vbi habeꝛ quòd si testator noluit hęredē institutū ex re certa habere insolidū non trahit institutio rei ad se totū,siue voluntas testatoris refragetur,& hoc siue in eo ꝙ noluit in casu illius.§.hęredes institutos in re certa.quo casu ęqualibus portionibus nō habet locū quod diciꝛ in princ.illius.§.scilicet ꝙ institutio rei certę trahat ad se totū:ideo.l.disponit institutū in re certa,alio non instituto habere totū:qa pręsumiꝛ testatorē hoc voluisse si est miles,ex eo,ꝙ ex quo de alio nō fecit mētionē instituēdo,videꝛ cū totū habere velle.ꝓ hoc.l.cogiꝛ.§.sed si miles.cū gl.sua

ꝙ dicit Bar.hic ꝙ testator pōt ꝓhibere ius accrescēd adde eūdē Bar.ī.l. j.in.x.q.C. qn̄ nō pe.par. cū cōcor. quas dedi in. l. si ego.ff.de iniu.rup. & irri.test. ī addi. Bar. post Andre. Barba.Tho.

a ¶ Quęstio. Adde ꝙ collegiū doctorū Pisanorū cōsuluit ꝓut supra cōsuluerūt Barto.& Frācis.tygri.ī consil.ꝑcedenti.& ibi videas Tho.

ff. ad trebel. & l. si miles vnũ ex fundo. cũ ibi no. ff. de test. mil. si est paganus idẽ pręsumit. l. eadẽ rõne. Item alia: qa pręsumitur testatorẽ voluisse ꝙ eius voluntas valeat. & sic. l. pręsumit ꝙ voluerit ꝙ institutus ex re certa habeat totũ: aliâs em̃ non valet eius voluntas, ne recedat pro parte testatus. nam illud nõ pręsumit̃ voluisse. & ita intelligi debet insti. de hęre. insti. §. non autẽ. vbi nõ cõstaret voluntas eius, ꝙ voluerit institutum in re certa alia bona non habere, & sic in illis decederet testatus: tunc institutus in re certa non habet totum, imo eius institutio non valet in re repugnante voluntati testatoris, vt ff. de regu. iur. l. ius nostrum. quod testator nõ potest tollere, vt. l. nemo. ff. de leg. iij. voluntas enim testatoris quę continet perplexitatem non valet, vt. l. si titius. de cõdi. instit. & vbi cõtinet possibile, ꝙ de iure ad impossibile reduci non posset, nisi offendatur testantis voluntas perplexa. & secundum volũtatem testatoris incompassibilia de iure continens. & sic ĩ casu nostro, in quo testator decedere voluit pro parte testatus & pro parte intestatus, in totum nihil valebit voluntas, nec ea testati, causam intestati ad se traheret, sed ecõuerso. simile de iniusto testamento. l. penulti. & l. si posthumus. versiculo nam & duobus. cum gl. ff. de liberis & posthu. Nec obst. si dicatur, valeat institutio de Ciucio facta vt totũ accipiat. verũtamen residuũ à re in qua fuit institutus, sed secundum restituat per fideicom. venientibus ab intesta. & sic, M. pro ea parte pro qua ab intestato succedit vt. l. peto. ver. idem dicemus. de le. ij. & ꝙ ibi no. ꝑ doc. vbi si testõr ab ĩtestato heredes ĩstitutos cõtentos voluit esse certa re, reliqua venientibus ab ĩtestato tenentur per fideicom. restituere. ita dicit Cyn. dicunt docto. hoc in dubio pręsumi, per. l. titia. §. j. in fi. eo. titu. quicquid nota. glos. in. l. peto. Nec obstat ad hoc. l. cum pater qui filio. eodem titulo: quia ibi instituti iussi esse cõuenti in re certa, erant ipsi idem venientes ab intestato: quia respõdeo duobus modis. vno in casu. l. peto, testator primò instituit subsequenter iussit esse contentos re certa. quibus verbis videt̃ ꝑ fideicom. grauare heredes iam institutos. at in casu nostro tã ipsa institutio est uitiosa propter perplexitatem, & repugnãtiam, quam voluntas testatoris continet: & ideo non est loc⁹ fideicom. Pręterea, in casu nostro fuerunt apposita alia verba quã ibi, per verba apposita in casu nostro testatorem videre voluisse ꝙ Ciucius non sit hęres aliquo modo, & eo modo quo habuit alij restituere propter verbum habere, ꝙ cõprehendit etiã id quod habet alij restituere, vt. l. stipulatio. & ibi not. in glo. ff. de verbo. obli. à simili de eo ꝙ. l. dicit, de verbo accipere quodlibet in facto, & restitutiõe alterivbi in codicillis facta sit, vt. l. cum quis decedens. §. sciẽtiã, de leg. iij. & illud autem dici non potest ꝙ gratia posthumi heredis instituti dicta verba à testatore dicta fuerunt: qa in casum successionis posthumi hęredes instituti Ciucius loco legitimi haberet̃: & sic sine appellatione illorum verborum vltra rem in qua fuit institutus legitimus censeretur, non haberet in bonis testõris cũ nec eo casu ab intestato succederet, & sic quo ad casum successionis illa verba inutilia sunt ei, non ergo ei⁹ gratia videnẽ apposita, & sic põt tolli oppositio. d. l. peto. j. rñ. pręal. si ĩ cõtrariũ allegaret̃. Itẽ. nõ ob. lex. si qs ita hęres institut⁹ excepto fundo. qa ibi testator nil vltra fecit. vbi ꝙ in fundo non instituit: & ideo succedit dispositio legis, q̃ vult institutũ in partẽ habere totum, alio non instituto ꝙ testator instituere voluit, sed sic in casu nostro. aliud est em̃ dicere non instituo. & aliud esset dicere nolo ꝙ aliquo modo habeat, sicut aliâs. aliud est dicere non adeo hęreditatem, & repudio hæreditarem, vt no. in. l. j. C. de iur. & fac. igno. Ex omnibus videtur de iure cõcludendum. ꝙ. d. Ciucius non ex testamẽto hæres, sed ab intestato cum Meliorutia germana sua succedere posset in bonis dicti Iacobutij &c.

a ¶ Et dixit. adde ꝙ Bar. s. in. j. volu. in cõsi. xxj. inci. vt dixit &c. cõsuluit super isto casu. & deinde cõsuluit do. Nicol. d. Alex. de perusio, put ĩ hoc cõ. & ita istud consilium est insertũ in lib. secundum ordinem peru. in iij. parte de vlt. volu. in consil. xlviij. & adde hic q̃ posui post Bar. d. cõs. xxj. Thom.

SVMMARIVM.

1 *Verba derogatoria in testamento apposita, cuius generis possunt esse.*
2 *Verba derogatoria in testamento apposita, quomodo habeant impedire dispositionem postea factam.*
3 *Quæ uerba in secundo testamento apposita, habeant tollere uerba derogatoria.*

¶ CONSILIVM. LXXXIII.

a ET dixit[a] & asseruit & voluit. d. testamentum prævalere omnibus alijs testamentis factis per eum: nec non dixit, & voluit: & asseruit se dictum testm̃ nolle reuocare. seu aliud condere, vel aliam vltimam voluntatem per eum facere, vel codicillos cõdere, vel aliquid aliud propter ꝙ. d. testamẽtum non valeret. et promisit etiam, & voluit aliud non facere, et si fieret, voluit non valere, nec tenere roboris firmitatem. Et si appareret contrariũ, dixit non esse factum de sua voluntate, sed tanquam per eum non sanę mentis, nisi in testamento fiendo ꝑ eum diceretur de verbo ad verbum, pater noster, & aue Maria, non obstãtibus ꝙ in dicto testõ si appareret cõtrariũ huic testamento reperiret̃ quibuscunq; verbis derogatorijs &c. & hæc particula primi testamẽti. Et hanc suã vltimã asseruit esse velle, quam valere voluit iure testamenti. & ꝙ si iure testamẽti nõ valeret, valeat saltem iure codicillorũ, vel cuiuslibet alterius vltimæ voluntatis, cassans, irritans, omne aliud testamentũ per eũ cõditum, nõ obstantibus aliquibus verbis derogatorijs insertis, & appositis sub quocunq; modo verborum & voluit hoc testm̃, siue vltimam voluntatẽ, omnibus alijs testamentis, & vltimis voluntatibus prævalere &c. & hæc est particula secundi testamenti &c. ¶ Modo quæritur, nunqd secundum testamentum valeat non obstantibus verbis derogatorijs appositis in primo testamento, vel qualibet alia particula apposita. s. in parte primi testamẽti? ¶ Ad prędictam quęstionem examinãdam sunt videnda duo. Primò, videndũ de iuribus verborũ derogatoriorũ, appositorũ in primo testamento, qualiter verba derogatoria in eo addita impedire habeãt testamentũ postea conditum. Secundò, est videndum de iuribus verborũ additorũ in secundo testamẽto. an ista verba sint sufficientia ad tollendũ verba derogatoria in primo testamento addita: quibus visis, huius veritas quæstionis apparebit.

1 ¶ †Circa primũ dico ꝙ verba derogatoria in testamẽto addita, possunt esse triplicis generis. nã quædam sunt verba derogatoria actus testandi, quędã sunt verba derogatoria solẽnitatis, quędam sunt verba derogatoria voluntatis, quæ verba derogatoria tam actus testandi, q̃ solennitatis, q̃ etiam voluntatis fuerunt apposita in primo testamento prędicto. Nam dum testator in primo testõ dixit hęc verba, & asseruit se nolle aliud testm̃, vel aliã vltimã voluntatem condere: hæc sunt uerba derogatoria actus testãdi, in eo verò ꝙ dixit hæc verba ꝙ si appareret aliud testamentum contrariũ voluit nõ valere nisi in eo dicat̃, pater noster, & aue Maria, de verbo ad uerbum: ista sunt verba derogatoria solennitatis. in eo verò ꝙ dixit ꝙ si aliam vltimã uoluntatẽ, uel testm̃ faceret illi, cõtrariũ voluit nõ valere, & de sua uolũtate factũ nõ esse, ista sunt uerba derogatoria uoluntatis. ¶ Modo est uidendũ, qualiter ꝑdicta verba derogatoria, habeãt impedire dispositionẽ postea factam: & si impedire habeantur, quæ verba, quæ solennitas, quæ uolũtas reqrat̃ in secũdo testamẽto, ut primum tollatur.

2 †Et circa prima verba derogatoria actus testandi, dico ꝙ. d. uerba nõ obstãt secũdo testõ cõdẽdo etiã simpliciť emanãti, nulla mẽtione in eo de ipsis uerbis facta: quia talia uerba derogatoria actus testãdi sunt cõtra bonos mores, ut. l. pactũ ꝙ dotali. C. de pact. et. l. pactũ. C. de col. et sic nõ valent, vt. l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de uerb. ob. unde eorũ additio nihil operatur, et per hoc patet, ꝙ male loqtur gl. l. si mihi et tibi. §. in legatis. ff. de legatis. j. et iustè ibi reprehenditur ꝑ Iac. de are. ¶ De secundis uerbis derogatorijs. s. solennitatis, dico ꝙ impediunt secũdũ testm̃, imò ꝑ secũdũ testm̃ simpliciter cõditum. nulla de ipsis uerbis facta mẽtione, primũ tollit̃, ut probat̃. ff. de iure codici. l. diui. §. licet. quicquid. ibi not. in gl. ita intelligũt illũ. §. Old. et Dy. et est rõ: qa nõ põt testator sua uoluntate mutare solennitatẽ, quæ est publici iuris, vt. l. codicillis. §. fi. de le. ij. ¶ De tertijs uerbis derogatorijs. s. uolũtatis additis in testatore prędicto: an impediãt secũdũ testamẽtũ: dictũ est ꝙ sic. ¶ Est ergo uidendũ ꝑ quæ verba in secundo testõ apposita, et qũo eis derogari posset: de hoc sunt opiniones inter gloss. et doc. nam gloss. in. l. si quis. in prin. testib. ff. de leg. iij. & in. d. §. in legatis. et in. d. §. licet. tenet ꝙ ad hoc ut uerba derogatoria uoluntatis addita in primo testamento tollantur, per secundum: debet de eis specialis & expressa mẽtio fieri: ꝙ tenet Dy. in. c. ꝙ semel. extra de reg. iuris. lib. vj. cõtrarium tenet Iac. de Are. s. ꝙ q̃tuncunq; in primo testamẽto sint uerba derogatoria. tñ primũ tollatur per secundũ: licet ĩ secundo nulla mẽtio de derogatorijs uerbis fiat. ut refert Cy. in. l. sancimus. C. de tes. hoc etiã disputãdo tenuit Iac. de bel. in disputatione sua in corpore, de test. imper. §. j. hoc etiam tenuit Anto. ciassi. de pisis in repe. sua. d. l. si quis. in princi. testamẽti: quorũ opinio. tenẽdo qõ nostra nulla habet dubiũ quia per secũdũ testamentũ: primũ tolleret̃. nec esset ulterius allegandũ: tñ quia inter tãtos doct. est uarietas: non est securũ alteri parti de facili adherere: nisi incẽtũ suadet tex. l. Põto igitur opi. gloss. & Dy. ueriorem. s. ꝙ in secundo testamẽto debeat fieri

beat fieri mentio ſpãlis verborũ derogatoriorũ,
adiectorũ in primo:& hoc maximè p tex.in.d.l.
ſi quis.in prin.teſtamẽti.dũ dicit.ſ. hoc ita locum
habebit ſi ſpecialiter dixerit prioris voluntatis
ſe pœnituiſſe:hoc etiã diſputãdo tenuit Cy.ꝙ &
ſcribendo tenuit do. Cor.in.d.l.ſi quis in prin.te
3 ſtamẽti.¶ † Secũdò principaliter eſt videndũ,an
verba in ſecũdo teſtõ;appoſita,habeãt tollere ver
ba derogatoria poſita in primo?& ſecũdũ.Iac.de
Belui.Anto.& aliorũ,certũ eſt ꝙ ſic, vt.ſ.dixi.&
primum tollitur per ſecũdum,ſed ſecundũ opin.
gl.et aliorũ doc.quam.ſ.tenui.ſ.ꝙ in ſecũdo req-
ratur mentio ſpecialis verborum derogatoriorũ
adiectorũ in primo eſt videndum:an in.d.ſecũdo
teſtamẽto dicatur facta ſpecialis,& expreſſa mẽ-
tio,et inuocatio dictorũ verborũ.& in ſecũdo te-
ſtamẽto dixit teſtator,nõ obſtantibus aliquibus
uerbis derogatorijs inſertis,et appoſitis ſub quo
cunque modo verborũ:an per iſta verba dicatur
fieri mẽtio ſpãlis verborũ derogatoriorũ adiecto-
rum in primo?& dicẽdũ eſt ꝙ ſic.primò per tex.
in corpo. de teſt.imper.§. et ſi quidẽ.col.viij.vbi
tex.dicit,ꝙ expreſsim debet teſtator prioris vo-
luntatis pœnitere:et poſtea ſubdit.quia et ſi fecit
quandã talẽ voluntatem,nõ tñ ea valent.vlterius
uult,nam cũ dictio talis,ſit relatiua qualitatis, re-
ferendo qualitatẽ primi teſtamẽti,expreſſam mẽ
tionẽ de verbis derogatorijs facere dicit̃.ſed in ca
ſu noſtro,teſtator expreſsit qualitatẽ primi teſta
menti in ſecundo.cum dixit nõ obſtãtibꝰ quibuſ
cunque uerbis derogatorijs in primo teſtamento
obiectis:ecce qualitas primi teſtamenti dum di-
xit quibuſcunque uerbis derogatorijs etc. vt re-
quirit.d.tex.et hoc modo põt bene loqui gl. d.§.
in legatis.dum dicit,ſi exprimat qualitatẽ primę
voluntatis in ſecũda etc.nã procedit illa gl.in ver
bis derogatorijs volũtatis,nõ aũt ꝑcederet ĩ ver
bis derogatorijs actus teſtãdi,ꝑut ſuperius dictũ
eſt.¶ Pręterea ꝙ verba derogatoria debeãt expſ
ſè & ſpecialiter tolli,eſt à iure ĩ.d.l.ſi qs ĩ prĩ.teſta
mẽti.propter habẽdã maiorẽ certitudinẽ devolũ
tate teſtantis,vt apertius intelligamꝰ ꝙ teſtm̃ prę
ualere voluerit:ſicut in ſimili filiꝰ debet noĩatim
exhęredari propter certitudinẽ habẽdã de pſona
exhęredati,vt.l.j.ff.de libe.& poſth.& tñ dicit fi-
liũ dici noĩatim,& ſpãliter exhęredari,ſi teſtator
dicat filiũ meũ exhęredo ſi erit vnicꝰ & ſolꝰ,vt.l.
ij.ff.de libe.& poſth.ſic in propoſito cũ vnũ teſta
mentũ tãtũ pręcedat,in quo ſunt verba deroga-
toria,teſtator dicẽdo non obſtantibus verbis de
rogatorijs &c.ea ſpecialiter demõſtraſſe dicat̃.ꝑ
hoc.l.nominatim.ff.de leg.iij.poſſent ad hęc pro-
banda,multa allegari ex his quæ ponit Dy. in.c.
quod ſemel.& Ant.in.d.l.ſi qs.in prin. q̃ pruden
tiã veſtrã nõ latẽt.Concludẽdo igit̃,eſt de iure di
cendũ,ſecundũ teſtamentũ de quo q̃rit̃ primũ &
eius effectũ tollere per rationes & iura ſuperius
allegata.Et ita dico & conſulo ego Nicolaus do-
mini Alexandri.

a ¶ Frãciſcus. adde ꝙ iſtud cõſ.eſt impreſſum.ſ.ĩ.j. vo.ĩ cõſil. cxxviij.hoc aũt iõ inſerere volui hic, ex quo in xj.volu.cõſil.ĩ fo. xxix.eſt ĩſertũ,& poſtea eſt poſitũ hmõi cõſi.d. Dyoniſij de Peruſio. Tho.diplo.

b ¶ Tanq̃ vſura. Vide plenè p Iaſ.ĩ.l.j. ĩ.xj.co.C. de ſum. tri.& fid.cath.vbi alt̃.hoc cõſ. Bar.et ibi pleniꝰ ponit de veritate & ĩtellectu huiꝰ cõſilij. & Alex.ĩ.l.diuortio ĩ.vj.col.ĩ fi. & ibi p Iaſ.& p Alex. ĩ l.ſi inſulã. §. vſuras,ĩ.ij.col.ff.ſolu. ma.& ĩ cõſ.xxvij. ĩ.iiij.vol.viſo ſtatuto.& ĩ cõſ.cxlj. ĩ.v.vol. viſo thema.ĩ.ij.co.& ĩ cõſ. cc.ĩ.vj.vol. pſpectis narratis. in.j. colum.Tho.

c ¶ In Chriſti noĩe amẽ.adde ꝙ iſtud cõſ.eſt.d. Dioniſij de peruſio.& eſt.ĩ ſupraſcripto vol. poſt cõſi. Bar. ſupraſcriptum .ĩci. Frãci. Tho.Dip.

¶ Soluto matrimonio ſi vxor fuit alimẽtata à filijs,an poſsit petere illa alimenta ab hęredibus viri.Itẽ an poſsit petere dotem cum vſuris? & de.c. ſalubriter.de vſuris.

SVMMARIVM.

1 *Vxor debet ali à uiro in cuius ſeruitio eſt.nõ autem à filijs primi mariti.*

2 *Mulier ſoluto matrimonio,non poteſt petere alimenta tanquam uſuras dotis,quia eſſet uſura.*

¶ CONSILIVM. LXXXIIII.

a FRanciſcus[a] habuit
in vxorẽ dñam Thomaſiam.& ĩ dote
florenos.cc.deceſsit Frãciſcus relictis
qbuſdã filijs pupillis,ĩ qbus do.Thomaſia mater
eorũ morã traxit,benè p tres alios annos . modo
ſecũdus vir petit ab hęredibus .d.Frãciſci dotẽ,di
1 ctę Thomaſię & alimenta . † Quęrit̃ nunqd dicta
alimẽta debeant̃?& ſi debent̃ q̃ debeantur, & pro
quanto tempore?¶ In Chriſti nomine in quo eſt
propoſita aduertendum eſt quare petunt̃ alimen
ta prędicta:aut enim petuntur propter vitã ma-
tris tanq̃ ali deberet à filijs.& ſic officio iudic.&
tũc nõ põt:quia debet ali à viro in cuius ſeruitio
& opere eſt.l.in rebus.§.poſthu.ff.de neg.geſt.&
C.e.l.quòd in vxorem.ff.ſoluto matrimo.l.ſi cõ-
ſtante.§.ſi autem ĩ ſeruitio.& ibi per Dy.aut pe
b tuntur iſta alimenta,tanq̃ vſura[b] dotis pro ali-
mentis dictę vxoris per.c.ſalubriter.extra de vſu.
& hoc nõ poteſt fieri:quia illud.c.loquit̃ qñ vir
2 ſuſtinet onera matrimonij,† & vult vſuras dotis.
ſecus ſi mulier ſoluto matrimo.vſuras ſiue alimẽ
ta peteret,vt vulgares appellant,prout in ꝑpo-
ſito eſt:qa tũc eſt vſura illicita.ita tenet Innocẽ.ĩ
d.c.ſalubriter.& Io.an.idem.ſed Cy.de hoc dubi
tando pertranſit in.l.j.§.exactio.C. de rei vxor.
actiõe. ſed in hoc caſu,ſtãdũ eſt iuri canonico:&
ideo ſi dos eſſet promiſſa huic marito p hæredes
primi viri,ipſi tenentur ad dictas vſuras quę pro
prijs uidentur intereſſe.ſed iſtę petit vt procura
tor vxoris:& ideo ei nõ debentur,vt ex prędictis
patet. Et ita conſulo ego Bartolus à Saxoferrato.

¶ CONSILIVM. LXXXV.

c IN chriſti nomine[c]
Amẽ.ad primũ dico,ꝙ cũ ſit iure luci-
dũ ꝙ maritus põt petere dotẽ,& ſi ſu-
ſtinet onera matrimonij intereſſe dotis quãdiu ĩ
ſolutiõe eſt ceſſatum.plura em̃ ſunt onera matri
monij dicit gl.in.l.pro oneribus.C.de iur.dot.&
vſuras moderatas, vir percipere poteſt donec ei
dos ſoluat̃.ff.de doli exce.l.pater.& extra de vſu
ris.c.ſalubriter.vnde dixit Barto.in.l.inſulam. §.
vſuras.ſolu.matri.ꝙ de iure canonico,vſurę debẽ
tur viro paſſo moram in dãdo ſibi dotem,per di
ctũ capitulũ ſalubriter.& idem tenebat Bal. licet
quidam dicant quòd.c.ſalubriter.loquitur ĩ fru-
ctibus qui percipiunt̃ iudicio Dei:& ideo volue-
runt ꝙ ſi marito cui dos eſt promiſſa,& nondum
ſoluta certa pecunia ſingulis annis ,donec dos ei
ſoluatur.illa pecunia computabitur in dotẽ . ſed
Io.cal.tenuit oppoſitũ:cũ ex quo ſuſtinuit onera
matrimonij illud cenſeat̃ ut fructus dotis. & hoc
credo verius.p̃ſertim cũ intereſſe ꝙ prius eſt quã
vſura nõ ſit ultra debitũ:& ſic correſpõdes p no.
in.l.j.C.de ſum.trini.&.l.ſociũ qui in eo.ff. ꝑ ſo-
cio.Pręterea iſtud intereſſe venit ex ſtipulatiõe:
ergo põt agere.l.non ſolum,de rei vendi.& .l. fi-
deicom.aliãs.l.ſi mulier.§.ſi reum.ff.de legat. iij.
Dyoniſius de Peruſio.

d ¶ Viſo ſtatuto. adde ꝙ cõſuluit Bar. in cõſi.lxix.ĩ noĩe dñi, viſo ſtatuto. vbi videt̃ ꝙ cõcludat ꝑut hic ſed ibi pleniꝰ . & vide in cõſi.cxiiij.& qa dicta duo cõſilia inueni ſcripta, ĩ.xj. vol. cõſil.ĩ fo . xl. ideo hic inſerui. Tho.Diplo.

e ¶ Poſt reſpõſionẽ. Vide Fely.ĩ.c. nõne.ĩ.ij.col.de præſump . vbi voluit ꝙ rñſio facta ſimpliciter.& non ad qualitatẽ, nõ negat qualitatẽ.& alle.Bar. ĩ iſto cõſil. qa hęc rñſio facta fideiuſſori nõ pręiudicat,licet ſit facta ſimpliciter. T.

SVMMARIVM.

1 *Facultas dandi fideiuſſores alicui conceſſa , intelligitur ꝙ poſsit dare uſq; ad ſententiam.*

2 *In delictis,eſt licita purgatio moræ , qñ ſibi per legem uel ſtatutum conceditur.*

¶ CONSILIVM. LXXXVI.

d VIſo ſtatuto[d] de poe-
na vendentis poſſeſsionẽ &c. Modo
quidam vendidit poſſeſsionẽ contra
formam ſtatuti:vnde inquiſitꝰ fuit,& poſt reſpõ
e ſionem[e] † per eũ factam obtulit fideiuſſorẽ. an ve
1 niat abſoluendus?Dicunt enim verba ſtatuti ſive
rò vendiderit forenſi alicui:ſoluat tunc,ſaluo ꝙ ſi
emptor ſe per publicum inſtrumẽtum obligaue
2 rit,& idoneos fideiuſſores † dederit de ſoluendo
&c.p q̃ verba datur facultas forenſi dandi ipſos
fideiuſſo. quo ad eum feratur ſentẽtia . Caſus eſt
expreſſus.ff.de publicanis.l.j.in prin. cõiuncta.l.
hoc edicto.in princi.ff.quod met.cauſa.l. ſi cũ ex
ceptiõe.§.j.cõiuncto.§.ſatis clementer.C.de pre-
ci.imperat,offerend.l.vniuerſa.ubi dicitur quòd
non valent reſcripta,niſi detur fideiuſſor. & ĩtel
ligatur quod poteſt dari poſt impetrationẽ.& gl.

exponit ibi valeant, si interim non sortiatur effe-
ctũ. ¶ Preterea pro hoc videт text. in simili. ff. de
3 crimi. ste. l. j. ¶ † Nec ob. si dicatur, ꝙ in delictis nõ
est licita purgatio morę: quia verum est, nisi per
legem concedatur. hic autem concedit. l. munici-
palis quæ dicit saluo &c. quæ verba sic debent in-
terpretari vt dictũ est. & hæc est ipsa veritas. Bar
tolus à Saxoferrato.

SVMMARIVM.

1 *Appellatione suorum non continentur nomina debitorum sed quæ pertinẽt ad testatorem iure dominij uel quasi.*

2 *Appellatione mobilium & immobilium, non ueniunt nomina debitorum.*

¶ CONSILIVM. LXXXVII.

MAtiolus Petri [a] Bartoli de Saxoferrato inter cætera quæ in suo testamento dixit, & posuit reliquit dominę Coluciæ eius vxori fructus, reditus & prouentus omnium bonorum suorum mobilium & immobilium sub quibusdam conditionibus & modis in eius testamento insertis. Modo quæritur an dicta domina vigore dicti legati debeat habere vsumfructum eorum quæ sunt in nominibus debitorum? ¶ Ad quorum examinationem dicto puncto respon. quòd nõ, ꝙ probaт ex eo ꝙ dixit, suorũ. ꝙ debet intelligi de his quæ pertinent† ad testatorem iure dominij vel quasi, non eorum quę in nominibus debitorum, vt. l. quint⁹ §. argento. de auro & argento legato. ¶ Præterea dixit testator mobilium & immobiliũ. sed nomina debitorum non sunt immobilia, nec mobilia †sed sunt quoddam tertium genus per se, vt. l. à diuo pio. §. in venditione. ff. de re iud. & l. quam tu beronis. §. pe. ff. de pec. Et hoc tenet Iac. de Are. in. l. monentium. de verbo. sig. & idẽ determinat Spe. in his terminis in tit. de fructibus & interesse. §. j. versicu. secundo quæro. ¶ Ex quibus cõcluditur dictam dominam non debere habere lvsumfructum de nominibus debitorum. ¶ Non obst. ff. de vsufr. l. vxori meæ. quia ibi fuit relictus vsusfructus simpliciter: in proposito fuit additũ mobilium & immobilium, ꝙ habet restringere significatum bonorũ, ut dictũ est. Itẽ fuit adiectũ hoc pronomẽ suorũ, ꝙ simpliciter habet restringere [b] vt de his mobilibus & immobilibus intelligatur quæ domini pertinẽt ad testatorẽ, vt. d. §. argẽto. & licet in. d. l. vxori meę. fuerit appositũ verbum illud suorũ, & tñ cõtinet oĩa noĩa debitorũ, illud ideo est: quia illud pronomen meorũ, habet substãtiam omnia comprehendentem, non restrictũ ad aliquã adiectionem. ¶ Sed in quæstione ꝓposita, hoc nomen suorum, refertur ad substantiuũ bonorũ mobi. & immobiliũ tñ, & sic restrictiuũ & nõ generale seu oĩa cõprehendens. ¶ Non ob. gl. quę dicũt actiones, & iura iudicantur mobilia & immobilia, secundum id ꝙ in actione deuenit: quia illud verum qñ iura & actiones de necessitate debent applicari mobilibus & immobilibus: quia de his nihil est dispositum. verbi gratia dicit lex, [c] ꝙ bona immobilia minorũ non possunt alienari sine decreto, mobilia verò sic: sed de nominibus nil disponit, iudicabimus de eis, vt æquiparẽtur mobilibus, & immobilibus secũdum id ꝙ in actione deuenit. ¶ Hoc autem non contingit in quæstione proposita. nã de mobilibus & immobilibus reliquit vsumfructum vxori, iura uerò & actiones reliquit hæredi, ut ex serie testamẽti patet, & sic non est necesse ꝙ alicui prędictorũ. s. mobilium, & immobilium applicent iura, & actiones, & nomina debitorum, sed stant in tertio genere per se, ut. d. §. genero. ¶ Secundò quærit an uestes viri & uxoris festiuę sint voxris ꝓpriæ, an verò hæreditati remaneant: ita ꝙ de his tanquã de alijs mobilibus usumfructum recipiat? Et respondetur quòd de vestibus viri nullum est dubium ꝙ non pertineant ad uxorem, nullo uerò iure proprietatis de uestibus vxoris: licet secundũ opi. Dy. in. l. in his. §. j. ff. solu. mat. tamẽ ueritas est ꝙ vestes preciosę, & festiuę, non sunt vxoris, nec uidentur ei à uiro donatę. & sic non potest donatio per mortem confirmari. Cùm enim videãtur traditę ad vsum, ut magis ornata sit apud uirum, ut. l. mortis suæ. §. fi. ff. de dona. inter virũ & uxo. & uidetur not. per gl. in. l. si usuffru. §. fi. ff. ad leg. fal. & hoc tangit Iac. de are. & alij Moder. in. d. l. in his. §. j. ¶ Tertiò quæritur de fructibus & fœtu pecudum, boum, et equorum, utrum pertineat ad dictam dominam tanquam usufructuariã: an uerò ad hæredes. Ad ꝙ rñ. ꝙ pertinent ad dictam dominam, & saluo eo ꝙ eorum quæ consistunt in grege debeatur in locum mortuorum, uel inutilium, ex fœtibus subiunctæ secũdum formam. l. fœtus. §. j. ff. de vsufru. Bart. à Saxoferrato. ll. doctor.

[a] ¶ Matiolus. adde ꝙ istud cõ. inueni in. xxij. uol. cõs. in fo. clxxxiiij. et ꝑ cõsi. Bart. alle. do. Pet. cor. in cõs. ccxxxvj. diligenter in. iij. uol. in. j. co. & Io. firma. in suo reper. in uersi. nomen debitoris. & aliâs inci. Matiol⁹ petri. & adde ꝙ idẽ cõsuluit Bart. s. in. j. uol. in cõsi. l. inci. Gilius Petri de Floren. ubi etiam consuluit pro ut hic. & ita ista duo consilia alle. Andr. barba. in. l. meę. in. j. add. Barto. ff. de usufr. le. & uide Bart. in. l. quintus. §. argẽto ff. de aur. & ar. leg. & ibi apo. meã. & quæ scripsi post Bar. in. d. cõs. l. ubi et posui de uerbo suorũ, quõ intelligitur. & adde ꝙ si ĩ instrumẽto notarius dicat per verba tertiæ personę ꝙ tũc pronomen suus sua suum, refertur ad ipsum testatorẽ, & non ad hæredem eius, nisi aliud de mente appareat, secundum Bar. in. l. ex facto ĩ prin. per illũ tex. ff. ad trebel. Tho.

[b] ¶ Restringere. Adde Bar. in. l. moriẽtium. ff. de ver. sig. & uide Bar. in cõ. xv. in. j. uo. in nomine domini paт habens. in. j. col. & an vsufructuarius teneatur ad debita hæreditaria, vide Bar. in. l. multũ quæ est. l. pe. ff. de usufru. leg. Tho.

[c] ¶ Dicit lex. No. ꝑ reb⁹ minorũ non alienãdis, an extẽdanт ad iura et nomina debitorum. Thom. dip.

SVMMARIVM.

1 *Frater non potest stipulari dotem sibi reddi, quæ est de bonis sororis.*

2 *Frater si stipulatur dotem nomine sororis, posset ipsa agere ut liberet uirum.*

3 *Frater stipulando dotem restitui, an in dubio præsumatur pro se, uel pro sorore.*

¶ CONSILIVM. LXXXVIII.

SAEpe de facto [d] contingit ꝙ frater tradit sororẽ suã nuptui, et dedit sibi de bonis paternis, siue de parte sororis dotem, & stipulatus à marito ipsius dotem sibi reddi, si soror sua præmoriatur in matrimonio sine liberis. mulier ista decessit, & reliquit dotem marito. nũc frater agit actione ex stipulatu contra maritũ. maritus autem se tuetur. ¶ Quęritur an possit se tueri? et uidetur ꝙ possit: †quia dos fuit de bonis ipsius mulieris: ergo frater sibi stipulari non potuit ꝙ si fecit debet sibi obstare exceptio cùm cui promisit maritus, non promittere debuit: ut. ff. de uerborum obligationibus. l. si quid cum aliter. C. de iuris et fa. igno. l. si non in sanctionis. ff. de con di. ob causam. l. qui se. et de cõdi. sine causa. l. iij. ¶ † Si autem dicas ꝙ frater stipulatus est nomine puellę et ego dico ꝙ puella [e] posset agere contra eum ut liberaret uirum si uellet. ff. neg. gest. l. ignorante. de lega. ij. l. cùm pater. §. porrò. ff. manda. l. idemque. §. pomponius. de iure doti. l. si mulier. ꝑ quas ll. patet ꝙ si ignoranter puella fecit. tenetur fraт actio. nego. gest. si sciente puella, tenetur mandati. ¶ Sed dicet aliquis, quòd ipsa voluit hoc fieri animo donandi, permittens ut stipularetur: sed nõ pręsumitur maximè in mulierib⁹, ut. ff. ad uelleia. l. iiij. in fi. et si esset donatio pręsumitur causa mortis, quę potuit uoluntate contraria reuocari: ut. ff. de dote prælegata. l. sexu. nam si ipsa uiueret, posset hoc uelle, et posset hoc dare ei qui in locũ eius succedit, ut. ff. de re iuris. l. ꝙ in alteri⁹. ¶ † Sed quęritur quid pręsumatur in dubio, an pro se, an pro sorore fuerit stipulatus? et certè verisimile est ꝙ pro sorore: quia ad ipsam spectat per prędictã l. ignorãte. ff. de neg. gest. ¶ Sed quid si frater dedit centum de suo? respondeo si sua pecunia fuit causa: quia fecerit à puella sibi quietari patrimonium pro ista pecunia, uel etiam simpliciter, dico ꝙ ista pecunia est pænes se, et ipsi puellę uidetur dedisse: ex quo fecerit totũ ius suum ante sibi cõcedi sic: quæ concessisse uidetur hoc illi cui se: & sua concessit, arg. ff. mand. l. ideoq;. §. fi. et. l. sequẽ. et de in rẽ uerso. l. propter. imo ꝙ plus est, quia debitor erat hic frater puellę ad dandum: & ꝙ promisit etiam ueniebat: et sic promisit uiro ꝙ puellę debebat: et nõ de suo promisit: et dedit. arg. ff. de regu. iur. l. non uidetur uelle. et de contratab. l. filium quoq;. j. respon. et de iure do. l. stipulatio in fine

[d] ¶ Sæpe de facto. Adde ꝙ istud cõs. inueni in. v. uo. cõ. in fo. xxxvj. & aliâs incip. frater sororem. Tho.

[e] ¶ Puella posset. Adde Bar. in cõsi. cxxvij. in. j. uol. quidam fratres. et uide Bal. in consili. cvij. in. j. uol. Laurentius fuit cõfessus. et Pet. de anc. in cõsil. xxj. incip. et circa istam quęstionem. Th.

in fine.quæ.l.videtur determinare quæstionẽ istá
& vide ꝙ no.ff.de iure.do.l.cum maritus.§.fina.
Bartolus.

SVMMARIVM.

1 *Damnum dare, est maleficium committere.*
2 *Statutum quod stetur iuramento accusatoris, ualet.*
3 *Accusator qui secundum formam statuti iurat, qualiter debet iurare?*
4 *Iuramentum debet referri illi qui scit, quando statur iuramento alterius.*

¶CONSILIVM LXXXIX.

a PEtrus[a] fuit accu
satus per. F. quod intrauit ortũ
dicti.F.qui Petrus respondẽdo
accusationi, negauit contenta in
accusationę prædicta.¶ Et statu
to cauetur ꝙ de introitu orti,& damno dato, ste-
tur iuramento accusatoris: & illius qui se dixerit
dominum laboratorem,& fructuarium: postquá
responsionem,& negationem,& in termino dato
dicto accusatori,ad probandum accusatur coram
iudice,& ad dilationem dicti domini iudicis iura
uit ad sancta Dei euangelia corporaliter manu
tactis scripturis contenta in eius accusatione fuis
se vera,& dictum iuramentum præstitit secundũ
formam dicti statuti præsente accusato prędicto
contradicere,& dicente, accusatio. prædictã non
etiã esse legitimè probatam. ¶ Modo quæritur
quæ debeant esse partes iudicis in absoluẽdo, vel
1 condemnando.†damnum dare,seu intrare rẽ alie
nam est maleficium committere.l.si.& ibi no.ff.de
priua.delic. & est regula iuris ciuilis, & canonici
quòd delicta debent plenè probari, vt.l.sciant.C.
de probat.quæ est canonizata in canone, & hoc
est de iure communi. ¶ Sed in casu proposito.l.
municipalis & statutaria aliter ꝓuidet, videlicet
2 ꝙ ipse accusator sit cum iuramento testis, †dum
dicit, ꝙ stetur iuramento accusatoris, ꝙ videť po
se sic statui per. l. statuti.ar.l. theopompus.ff.de
do.præleg.¶ Sed in hoc est aduertendum quali-
ter debet pręstari per accusatorem tale iuramen-
tum cum suum iuramentum est huiusmodi malefi
cij probatio. Et sine dubitatione est tenendum, ꝙ
accusator qui ad probationem plenam iurat, de-
bet taliter deponere, dicere,& iurare, quemadmo
3 dum testis† deponere,& testificare deberet: videli
cet tenetur deponere per sensum corporeum con
gruentem dicto eius.extra de testi.c.cùm cãm. &
ibi per Innocen.&.Cod.eo.l.testium.quia scire,
est rem per causam cognoscere. cùm ergo per ac-
b cusatorem[b] non dicitur, & dixit se vidisse Petrũ
intrasse in orto: nulla est facta probatio dicti ac-
cusatoris: quia sic debet intelligi ꝙ iurare deberet
vt testis tenebatur deponere. nam quod in locum
alterius subrogatur, eius naturam sapere debet.l.
si eum.§.qui iniuriarum. ff. si quis cautio, vbicun
que enim ad probationem statur iuramento: dici
4 tur† ꝙ solum illi est deferendum qui scit, vt no.in
l.admonendi.ff.de iureiur.l.in bonęfidei. C. e.tit.
Ex quibus teneo,& indubitanter concludo, Pe-
trum fore absoluendum accusatore non proban
te.C.de eden.l.qui accusare: & sic debet intelligi
dictum statutum, vt accusator sit sicut testis &c.
Et ita consulo ego Bartolus à Saxoferrato.

SVMMARIVM.

1 *Accusatio de damno dato, non datur nisi domino.*
2 *Commune quod est, meum est, intelligitur fictè, & impropriè, & sic non habet locum in statuto.*
3 *Minor non potest accusare sine curatore, & tutore.*
4 *Tutor an possit accusare nomine pupilli?*

¶CONSILIVM. XC.

c FRater[c] non potest
accusare de damno dato in re com-
muni cum eius fratre. Item an mi-
nor accusare possit, sine curatore.
¶ In nomine domini nostri Iesu Christi amen.
1 †Accusatio de damno dato non videtur dari, nisi
domino rei in qua est damnum datum. ff. ad.l.a-
quil,l.item mela.§.legis aquiliæ.&.l.ob id.& non
potest propriè dicere suum quod commune est.
2 †nam vbicunque reperitur dictum quod commu
ne est, meum est, intelligitur fictè, & impropriè
ff.de ritu nup.l.illud.& not. de reg.iu.l. id ꝙ no-
strum & quando statuta loquũtur de domino ac-
cusante debẽt intelligi propriè, & nõ impropriè
in verbis suis.no. ff.de ne.ge.l.iij.§.hæc verba. vñ
de vero domino, nõ de ficto, vel pręsumpto intel
ligi oportet. nam aliud est esse talẽ,& haberi pro
tali,& esse dominũ,& haberi seu fingi pro domi
no, vt.l.merces.ff.de verbo.sign.ex ꝗbus patet, ꝙ c
nõ pōt frater, tanquã domin⁹ rei accusare te,& ꝓ
re cõi fratri suo, nisi dispositio statuti loquẽtis de
dño potest in eo locũ vendicare: vt accusatio ad-
mittať. Similiť dico, ꝙ minor.xv.annis in ciuili cã
3 vel criminali† in iudicio stare non potest sine tuto d
re, vel curatore, vt.l.clarũ.de autho.pręstã.& Spe
cu.hoc examinat per vnam colũ.in titu.de acto.in
princ.& sic sine autho.curatoris accusare nõ pōt
d facit insti.de curato.§.item inuiti.¶.Sciendũ[d] ta
4 men est,† ꝙ tutor vel curator tutorio vel curato-
rio nomine pupilli, vel adulti accusare nõ potest
vt.l.ij.C.qui accu.nõ poss.& hoc tenet Spe.in ti.
de accu.versi.item ꝙ est tutor.& gl.& doc.ponũt
in.l.polla.C.de his quibus vt indig.& Richar.in
l.j.in fi.ff.de accusa.determinat hanc quæstionem
& in fine procedit per viã consilij.&c. Ex quib⁹ e
apertè patet ꝙ est necesse, ꝙ ipse adultus accuset
authoritate curatoris.& aliter accusatio fieri non
potest. Bartolus.

SVMMARIVM.

1 *Condemnatio ex contumacia afficit hæredem si fiat lit. cõtest. & sequatur condemnatio.*
2 *Absens potius condẽnatur ex cõtumacia, quàm ex delicto.*

¶CONSILIVM. XCI.

e IN nomine[e] domini
amen. Factum tale proponitur, videli-
cet ꝙ quidã fuit condemnatus pro ma
leficio in contumacia in certa quantitate pecunię
qui condemnatus post dictam sententiam deces-
sit relicto filio & hærede.¶ Quæritur modo nũ-
quid dicta sententia possit mandari in executio-
nem contra dictum filium, & eius bona? ¶ Et in
quæstione prædicta proculdubio est de iure di-
cendũ ꝙ officialis processerit cõtra dictũ cõdem
natum criminaliter & reum ex cõtumacia condẽ-
nauit ꝙ huiusmodi cõdemnatio ex cõtumacia fa
1 cta, non afficit hęredem in persona vel rebus.† Nã
ita demum criminalis condemnatio transit ad hæ
redem si fiat lite contesta.& sequatur condemna
tio, vt probatur.ff.de accusationibus.l.ex iudicio
rum.& duo nãq; exiguntur, vt condẽmnatio hæ
redem afficiat lit.conte.& sequatur cõdemnatio,
vt.d.l.ex iudiciorum.& quotiescunque requirun
tur duo ad inducendum vnum effectum copulati
uę, reqriť vtrũq; cõcurrere. nec sufficit alterũ exi-
stere, vt.l.si hæredi plures.ff.de cõditio. inst.ff.de
itinere actuq; priua.l.iij.§. si aũt interdicto. ff.de
2 ver.oblig.l.si qs ita. ¶ † Pręterea absens dãnatur
potius propter cõtumaciã, q̃ propter delictũ, vt
l.q. repudiantis.in fi.ff.de inoffi.testa.ff.de euicti.
l.fundo.ff.de appel.l.si prolixiore.&.§. quoties.
Itẽ dicta sñia & cõdemnatio est. ¶ Præterea scri-
pta spacio tẽporis.xxv.ann.ex forma statu.ciui-
ta.Senarum, quæ pręscriptio currit contra cõmu
ne, cùm sustineat vicẽ priuati, vt.ff.de ver.sig.l. eũ
q. vectigal. Et verè posset dici ꝙ habereť loco rei

a ¶ Petrus. Adde ꝙ istud consi.ẽ quotidianum in dãnis datis. et idcirco ẽ valde notãdũ, et licet aliqui putent huiusmodi cõsiliũ non esse Bart. cũ ĩ v. vol. antiquorũ cõsiliorum diuersorum doc. in fol. xliiij. dicatur. & in l.admonendi. per Bar. de iureiur. ex quo non solet Barto. seipsum allegare nominatim. sed benè dicit vt notaui. & si tñ in.xx. vo.cõsi.in fol. iiij. est scriptum, ꝓut hic circa fi. ibi, & no.in.l.admonẽdi &c. et sic ẽ verè cõsilium. Bart. Tho.

b ¶ Accusatorẽ. Sed cõtra hoc arguiť: quia testis deponẽdo nõ tenetur reddere cãm vel rationem dicti, nisi interrogatus secũdũ gl.sing.in.l.solam C.de testi. & eã sequuntur ibi Bart. & omnes doct. sicut ergo si testis testificareť verum esse, ꝙ Titius intrauit in ortũ, hoc certè probareť, licet nõ dicat q̃a vidit sic ꝓbat accusator, licet nõ dicat quia vidit: quia nõ est de hoc interrogat⁹, nec à lege, nec à iudice: ergo &c. pro hoc etiam facit rõ motiua statuentiũ: quia nulla alia fuit aut veri similiter esse pōt. quæritur sic statuentes ordinauerĩt nisi quia difficilima est dãnorũ ꝓbatio. q̃m vt plurimũ cũ secretè, & clam, aut de occulto fiũt: et ideo videtur fuisse intẽtio statuentiũ ꝙ etiã si accusator nõ viderit, tamẽ eius iuramento credatur cũ possit esse credens per alias coniecturas, & nemo præsumitur deierare, et immemor salutis ęternę, vt.l. fi.C.ad leg.iul.repet. hoc p̃sertim obtinet, vbi in statuto esset expressa rõ motiua si est in statutis dãnorũ datorũ Italiæ vidi. quæritur cogita. Tho. diplo.

c ¶ Frater. Adde ꝙ hoc cõs. est insertũ in.v.vol. cõsil. diuersorum doct. in fo.lxxxix. Th.

d ¶ Sciendũ. Adde Bart.in.l.ij.in fi.ff. de accu. et in.l. pola. C. de his qb. vt ĩdig. vbi Ias. ĩ vlt. co. dicit ꝙ hęc est cõis opi. ꝙ tutor criminaliter agendo, potest accusare nomine pupilli. Thom.

e ¶ In nomine dñi. adde ꝙ huiusmodi cõsi. inueni ĩ.x. vol. cõ. diuersorũ doc. in fo.ccclxix. & no. hoc cõ. Bar. q̃m cõtrariũ de directò tenet in.l.ex iudiciorũ. in versi. quęro pone.ff. de acc. et ibi vide plenam apo. Alex. in hac materia, Th.

publicæ:tūc obſtaret pręſcri.xx.ann.ff.de diuer.
& tempo.præſcri.§.in omnibus.§.j.cū ſimilibus
Bartolus.

SVMMARIVM.

1 *Illa uerba,domina & uſufructuaria, ſecundum propriam ſignificationem,intelligitur domina, uel uſufructuaria.*
2 *De conſuetudine uxor quæ relicta eſt domina & uſufructuaria,debet habere alimenta.*
3 *Si ſunt extranei pro parte hæredes & filij pro parte, quid debeat habere uxor?*

CONSILIVM. XCII.

a QVidam Petrus[a]
Mar.de Peruſi.in ſuo teſtamēto
filiam ſuā hæredē inſtituit ex cer
ta parte, & pauperes Chriſti vni
uerſales hæredes inſtituit.ex reſi
duo etiā ſuā vxorem dominā, & vſufructuariam
omnium bonorū ſuorū reliquit.quęrit̃ q̄d debeat
1 habere iſta vxor?¶ In quęſtione noſtra, dubium
facit†:quia ſecundum verborū propriam ſigniſi-
cationem per illa verba domina & vſufructuaria
intelligitur legatū alternatiuè dominā, vel vſufru
ctuariam fuiſſe, vt.l.titio fundus.ff.de vſufr.lega.
& no.per Dy.ff.de leg.ij.l.titiā.§.fi.& per Cy.in
2 l.j.C.ſi ſecun.nup.mul.†tamen de conſuetudine
iſta verba interpretata ſunt, quod habeat alimen
ta ſicut habebat in vita viri: & hoc verum liberis
eius inſtitutis.ſecus inſtitutis extraneis, vt nota.ꝑ
gl.in.d.l.j.C.ſi ſecun.nup.muli.¶ Cū ergo in quę
ſtione noſtra liberi ſunt inſtituti pro parte extra
nei, quęrit̃ quid iuris. Tamē videt̃ ꝙ ex eo quod
dicit dominā, nō videatur reliquiſſe dominā, ſed
magis quandā præeminentiā in domo, ſicut in tē
pore defuncti viri habebat.l.ij.ff.rerū amo. Et ſic
non dicat̃ propriè domina, vt.ff.de publi.l.ſi cū
exhibuiſſent.§.quod autē.& ibi per Iac.de areti.
de verbo.ſigni.l.pronuncia.pater.¶ Et iſta videt̃
mens teſtatoris, quæ debet præualere, vt.l.in con
ditionibus.ff.de cōditio.& demonſtra.ſed ex eo
quod dicit vſufructuariam, videt̃ tenere Odofr.
quod habeat plenum vſumfructum, vt recitat
Specu. in titu.qui filij ſunt legi. §.j.verſic.quid ſi
quis ita dixerit. ¶ Sed ego dico, ꝙ in.q. propo-
ſita stan[illegible]i ē conſuetudini ſcriptæ.in.d.l.j. C. ſi ſe
3 cun.nup.mu. ¶ †Pro ea parte in qua inſtituta eſt
filia ad percipiendum de fructibus, tanquam ꝓ
alimentis pro illa parte, pro ea verò parte ꝓ qua
ſunt inſtituti hæredes extranei hoc eſt pauperes.
& dico quòd ſi proprietas eſt tantæ exiſtimatio-
nis quòd ſufficiat ad falcidiam debitam pauperi
bus inſtitutis, dicta mulier debet habere integrū
vſumfructum, vt.l.omnem. ff.de vſufruct. & de
vſufruct.lega.l. vxori meæ. & ibi no. ¶ Nec ob.
conſuetudo, quòd interpretur liberis inſtitututis,
habeant alimenta tantum. quia concedo quòd cū
dicta interpretatio ſit cōtra ius commune, fauore
filiorum: eatenus ſtandum eſt dictæ interpreta-
tioni, quatenus fauor filiorum hoc requirit, &
non vltra. & ſicut ad extraneos non porrigitur,
probatur de manumiſſ. teſtam. l. ſi ita ſcriptum.
vbi eatenus quatenus reſpicit fauorem libertatis
ſtamus illi interpretationi & non vltra. proba-
tur optimè.Cod.de teſt.l.hac conſultiſsima.§.ex
imperfect.&.C.communi. vtri.iudi. in.l. fi.& ita
de facto obtentum eſt. Barto.

SVMMARIVM.

1 *Quando eſt factum pactum quòd uir lucretur dotem, in omnem caſum quo matrimonium ſolueretur quomodo intelligitur?*
2 *An tale pactum præiudicet uxori?*
3 *Iuramentum non extenditur ad ea, ad quæ non extenditur conditio.*
4 *Iuramentum unius ſicut pactum, non nocet alteri.*

a ¶ Quidā Pet.Adde ꝙ hoc cōſ.inueni.ī.x.li.cō. diuerſorū doc.in fo.cc-clxx. & not. iſtud cōſi.de ea quę dn̄a & vſufructuaria ē relicta īſtitutis ꝓ medietate pauperibus Chriſti et ꝓ alia filia q̄ debet habere .& uide Bar.in cōſ.clxxj.ī vol.j.Nicolaus ſer amati. & ibi ſcripſi.& Bart.in.l.titia.§. fi.In pe. col. ff.de leg.ij.in verſ. poneꝙ ſi teſtator. & Ang.de ar.ī ſuo tract. de teſt,ī verſi.itē reliquit do. B.eius vxorē.in.ij. co.& pręducta extende ꝙ ſi extarēt pat̃ mater, & aſcēdentes, mulier debet habere alimēta ac ſi extarēt filij, vide Pe. de anc. in cōſ.ccxxxix.in ci. quia in primo quæſito in. ij. col. Tho.

b ¶ Ioannes hoc cō. inueni in.iiij. libro cōſ.diuerſorū docto. in fo.xiij.Th.

c ¶ Conditio.adde Bar.in cōſ.clxij.in j.vol.in Dei nomine in. q. prędicta. & ibi ſcripſi in addi, quas poteris videre.Tho.

d ¶ Statu.iſtud cōſi. inueni in.iiij.li.cō. diuerſorū doct. in fol.lxiij.Tho.

e ¶ Valebit . nota. iſtud.cōſi.Bar.ꝙ ſi ſtatutū reqritur p̄ pręſentiam cōſanguineorum, ſufficit ſi cōſanguineꝰ ſit mīor.adde Bal. in.l. in coniunctione.in fin.C.de nu. q idē tenet ex q̄ſtatutū nō diſtīguit circa ætatem, per l.ſi pat̃.ff. de man. vī.facit ꝙ no. Lu. ro.in.l.q̄ſitū.ff.de in ius vocā. & ibi plenè ꝑ Al. in vl. co.in fi.Tho.dip.

CONSILIVM. XCIII.

a IOannes[a] maritauit ſuam ſoro
rem, & dedit ſibi in dotem centum & pepigit cum viro
1 dictæ† ſuæ ſororis vt quocunq; ſolueretur matrimoniū,
dos deberet remanere penes virum, vel eius ſucceſſorem
Deinde contractum eſt matrimonium, & iſte Ioānes ſoluit partem do-
tis & aliam partem promiſit.deinde tractu temporis, mortuus eſt vir
huius ſororis.vnde quæritur vtrum.d.Ioannes qui iurauit nō venire cō
tra prędicta poſsit repetere dotem, non obſtante pacto prædicto.Item
vtrum dicta ſoror poſsit repetere dotem ſuam, non obſtante pacto fa-
cto per Ioānem fratrem ſuum.¶ In quæſtione prædicta.¶ Primò vidē
dum eſt, vtrum actio competat dictæ dominæ non obſtāte pacto, ad ꝙ
dico quòd ſic.quia dicta verba quod in omnem caſum dotis reſtituen-
dę(ſi caſus dotis reſtituendæ quod vis ſit)& nō refert̃ ad cauſam, quā-
do matrimonium ſoluitur morte viri, ſuperſtite vxore. & ſi expreſſè
2 †ad illum referas non valet:vt.ff. de pactis dota.l.ij.ff.de dote prælega.l.
prima in prin. Et hoc habet locum, ſiue mulier ipſa det dotem, ſiue pa-
ciſcatur, ſiue quiuis alius, vt dictis iuribus quę generaliter loquuntur.
& hoc eſt expreſſè de pactis dotali.l.quāuis.licet gl.ibi videatur aliqua
lem limitationem facere:vt Azo dicit in ſumma pactum generale eſſe
improbatum, hoc tenet etiam Iacob.de areti.vt ibi dicit Cy. hoc tenet
Odof.¶ Item ſuper alio puncto dico, ꝙ.d.Ioanni paratur exceptio:q̄a
licet hæredes viri teneantur reſtituere illud ꝙ exigeretur:tamen debēt
reſtituere alij.non illi à quo petitur.caſus eſt.ff.ſoluto matrimonio.l.ſi
ſocer.§.lucius.Dico tamen.quòd ſi dicta mulier liberat hęredem dicti
ſui viri quod tunc Ioannes poſſet ex deliberatione facta à dicta mulie
re:ad quam finaliter debet venire opponere:vt.ff.de doli exceptione.l.
3 apud celſum.§.mandaui.ff.de pecu.l.ſi cum emptore.§.finali. ¶ †Nec
ob.quia in dicto inſtrumento fuit iuratū quia iuramentum nō exten-
c ditur ad ea, ad quæ non extenditur conditio[c].vt.l. fina.C.de non nu-
4 me.pecu.&.l.fina.ff.qui ſatiſdare cogantur. ¶ †Præterea, poſito quòd
fuiſſet expreſſum iſtud pactū, nō nocet dictę dn̄ę q̄a pactū vniꝰ nō no
cet alteri, nec iuramentum:vt.ff.de pactis dotalibus.l.j.&.ff.de iureiu-
rando.leg. nam & poſtea.§.fina.Bartolus de Saxoferrato.

SVMMARIVM.

1 *Statutum requirens præſentiam conſanguineorū, ſi eſt minor conſanguineus patris ſufficit.*

CONSILIVM. XCIIII.

d STatuto[d] cauetur quod minor
xxv.an.nō poſsit vēdere, nec alienare nec ſe obligare ſine p̄-
ſentia & cōſenſu duorū proximiorū conſanguineorū maſcu
lorum:& ſi aliter fieret, cōtractus ſit nullus, vel non valeat nullo modo.
¶ Modo domina Berta minor.xxv.anno.maior tamen.xviij.vendidit
& ſe obligauit cum conſenſu : & pręſentia duorum conſanguineorum
quorum vnus erat minor. xxv. annis, maior verò. xvj. alter verò erat
1 maior.xxv.¶ †Modo quæritur, nunquid valeat talis contractus? vide
tur de iure dicendum quòd prædicti contractus valeant: & teneant,
nec ad prædicta obſtat minor ętas dicti ꝓximioris conſanguinei cō-
ſentientis, & interuenientis.¶ Primò:quia in his quę ſunt de ſui natura
de genere promiſſorum, nullo iure prohibita ſemper in dubio intelli-
guntur permiſſa:vt.l.necnon.§.ſi quid eis.ff.ex quibus cauſis maiores.
&.l.ab ea parte.ff.de probationi.Sed authoritatem, & cōſenſum inter
uenire, nō eſt de genere prohibitorum:ideo eius interuentus, in dubio
intelligitur eſſe permiſſus. ¶ Secundò probatur ſic:licet minor.xxv.
annis proximior qui interuenit:ex quo tamen erat anno.xvj.& ſic doli
capax.& intellectum habens omnia extra iudicem agere poteſt.& con
trahere:& alia gerere:licet ſi lęſionem patiatur aduerſus illam poſsit re-
ſtitutionē petere:& ſic loquitur.l.pupillus.de regu.iur.¶ Cū igitur ni-
hil meritò de ſui lęſione doceri poſsit:nec aliquid ad ſui damnum, & læ
ſionem redundans:meritò talis interuentus: & talis authori, proteſta-
e tio de iure valebit[e].cum enim in tali ętate lex ad omnia quātūcunq; ſo-
lennia eum idoneum reputat:vt.ff.de teſta.l.à qua ętate.prętercꝙ in alie
natione immobilium, quæ ſeruando ſeruari poterant:vt.l.lex quæ tuto
res.C.de admi.tuto.meritò quo ad ea quæ eius perſona reputatur inha
bilis, valere debeāt ea quæ pro eo geruntur.¶ Nec obſtat ꝙ ipſe minor
prędictus non poſsit ipſe abſolutè ſine ſpe reſtitutionis in integrū per-
fectos contractus inuenire:q̄a nec per tales actus proteſtationis autho-
ritate contractus videtur in iure:quoniam aliud eſt principaliter quid
inire, aliud eſt in eius authoritatem, vel conſenſum proteſtare. vt eſt ca-
ſus aliud eſt vendere:aliud uenditioni conſentire.ff.de regu.iur.l.aliud.
& probat̃ in.l.quidam.ff.de euic.Igitur ex pręmiſsis cōcludo pręfatos
contractus valere.Bar.de Saxoferrato legum doctor.

SVMMARIVM.

1 *Iuriſdictio ſi datur cum forma, uel determinatiōe, ſeruanda eſt, & excedi non debet.*
Poſt lit.conteſt.poteſt opponi de incompetentia iudicis, ſi ſuperuenit de nouo.

Iudex

3 Iudex nō pōt ꝓcedere ad tormēta.nisi aßignet terminū partibus ad ꝛeprobādum testes.
4 Quādo aßignatur à statuto tp̄s,uel terminus ad decisionē cāru.prorogari nō poſſunt.

¶ CONSILIVM. XCV.

a Pvnctus[a] quæstionis talis est. Statuto cauet ꝙ ptās possit cognoscere de maleficijs cōmisis tpe sui regiminis, & añ per duos mēses, & ꝙ faciat cōdēnationes criminales intra mesem, & si cōtra factū fuerit nō teneat, &c. ¶ Mō Ptās ꝓcesit cōtra aliquē, ꝑ inquisitionē de maleficijs commissis vltra dictū tp̄s. Itē lis cōtestata fuit, nec fuit oppositū añ lit.cōtes.ꝙ ptās nō poterat inquirere obstāte statuto. Item cōtra talē inquisitū, recepti sunt testes, & añ publicationē ꝓcesit ad tormēta q fuit cōfessus, & pseuerauit in cōfesione: quare Ptās ꝓcesit ad cōdēnationē, ēt trāsacto mēse à qua extitit appellatū, & petitū fuit sñiam
b pronūciari nullā, vel iniquā quærit̃, qd iuris sit? ¶ Et sup primo[b] pūcto qōnis videt̃ dicēdū ꝙ dicta sñia fuerit nulla: eo ꝙ nō fuit facta secūdū determinationē statuti cū maleficiū, de q actū fuit cōmissum est extra tempora ṗdicta.
1 † Nā qñcūq; cū forma, vel determinatione datur iurisdictio, illa seruāda est, & extendi nō debet, vt extra de offi.deleg.c.de causis.& ꝙ ibi not.& de rescri.c.cū dilecti.&.ff.ad munici.l.cōstitutionibus.&.ff. de mili.test.l.ꝙ cōstitutus.& est tex.de priuileg.cred.l.j.ibi, & irrita erit,
2 &c. ¶ † Sup secūdo puncto, nō videt̃ obstare ꝙ nō opposuit de incōpetētia iudicis añ litē cōtestatā: qa nihilominus proponi pōt post litē cōte. si de nouo peruenit ad eū cā scientiæ incōpetētiæ iudicis ꝙ de hac non cōstat.sicut dicit Inno.de offic.deleg.c.prudentiā.in gl.magna.ver.fatemur em̄, &c. ¶ Sup tertio ꝙ reperit̃ hūc positum ī tormētis añ publicationē testiū, dico ꝙ fieri nō debuit talib⁹ rōnibus. Prīō: qa iudex debuit interloqui hominē esse torquendū ex dictis testib⁹, sed de consuetudine nō seruat̃ ꝑpter arbitria quę dātur.vt.ff.de appel.reci.l.ij.no.ī gl.ibi po
3 sita. † fortior rō forte est: qa iudex debuit partibus asignare terminū ad reprobandū testes, ita ꝙ ex dictis testiū reprobatis, nō ponit̃ quis ī tormētis, vt extra de proba.c.licet.& no.Inn.in.c.p̄ntium.& ī.c.ad hęc.ex
4 tra de testi. ¶ † Super quarto, ꝙ qñ asignat̃ per statutū circa cōtestationē, & decisionē causarū, terminus & tp̄s illa succedūt loco terminorum datorū à lege.ita dicit Inno.extra de appella.c.ex rōne.ī.j.gl.ver.sed certē.& q matri.accusa.nō poſ.c.in tua (& vt p̄dicit̃) iudex nūq̄ pōt, vel debet se intromittere de alijs ꝙ̄ de his q̄ sibi cōmissa sunt, vt in.c.cū sup.de offi.deleg.no.Inno.in.c.ꝑposuit, extra de cōces.ꝑb.ver.sed qd si illi cui. Vnū fortissimū est, cui rñderi nō pōt, ꝙ quoties aliqd mādatur, vel statuitur, & addit̃ clausula, si cōtrafactū fuerit, nullū sit.ꝙ factū erit ī cōtrarium semp nullū est iudicādū, vt no.Bernar.ī.c.cętera.de p̄b.et de pœ.& remis. c.etiā ex eo.§.fi.&.C.de leg.l.nō dubiū.& de re.alie.nō alie.l.sancim⁹. Itē ista tpa quæ dātur.s.bieniū, & trieniū ꝓrogari nō p̄nt, ēt ex cōsensu partiū, vt ī.c.ex parte.de ap.& no.Rof.sup.l.ꝓperādū.C.de iudi.& de tēp. app.l.vl. Adde ꝙ no.ī.l.cū nō eo die.C.qñ ꝓuo.nō est neces. Nec sup verbis debet posse authoritas legū, pactis litigātiū mutari. & sic tpa statuti cū succedāt loco legaliū.&.ī.§.legaliū.l.iudex.ff.de iud. Nō cōstat de cōsensu dicti cōdēnati ꝙ noluerit cōsentire: qa nō appet ꝙ añ rñsionē suam ꝑ quā dicit̃ fieri litis cōtes.vel nomē accusari recipi inter reos, qa sic dicit lex.& no.Cōpo.ī.c.dudū.el.grāde, de electio.circa fi.si erit de tpe cōmissorū excessuū: qa.s.declaratū est, & cōpertū non fuit, & sic dici nō potuit consensisse. Ex quibus alijs quā pluribus quæ scribi, & recitari possent: sicut dicit Azo in.l.ij.sol.ma.concludo sñiam deberi ꝓnūciari nullā. Bar.

SVMMARIVM.

1 Delictum & pœna an extinguantur morte uxoris adulteræ?
2 Adulteræ mulieris bona, cui applicentur, quando habet filios?

¶ CONSILIVM. XCVI.

c Pone[c] hæredes mulieris mortuæ repetunt dotē à marito.
1 † maritus excipit de adulterio, replicat̃ ꝙ vxor est mortua, & sic delictū ē morte mulieris extinctū. ¶ Quærit̃ an excludant̃ hæredes vxoris à repetitione do
d tis.& videt̃ ꝙ nō[d], vt.C.si re.vel ac.mort.fue.l.j.&.ij. quia videt̃ delictū morte extinctū.vel pōt dici ꝙ delictū sit extinctū, tñ cā pecuniaria durat, vt.C.si pen.ap.mor.interue.l.iiij.vel pōt dici, nisi viua vxor conuicta cōdēnet̃ ꝙ nō excludit ipsos hęredes à dotis repetitione, vt in auē.vt lice.
2 ma.& auię.§.queritur verò. ¶ † Sed qd fiet de bonis mulieris adulteræ, q̄ habet liberos, siue filios? rñdeo ꝙ liberi siue filij habebūt duas ptes: monasteriū habebit tertiā partē, ergo dos nō publicabit̃, vt ī auē.vt nulli iu. §.adulteriū. Ad hoc pōt dici, ꝙ olī dos publicabat̃, hodie verò nō publicat̃.vel pōt dici ꝙ illa aūt ī illis bonis quæ nō publicant̃.sed dos mulieris publicatur, vt.l.consensu.de repu. Bartolus à Saxoferrato.

SVMMARIVM.

1 Matre exclusa à succeßione filij, propter non petitum tutorem, quis succedat pupillo?
2 Poßidens bona putans se esse hæredem bona fide, an lucretur fructus?

¶ CONSILIVM. XCVII.

e Factum[e] proponitur sub hac forma.qdā vāducius noīe, decedit nullo condito testō duob⁹ filijs, & vna filia relictis, & vno suo frē carnali, & vxore sua hūte duos frēs carnales, vn⁹ filiorū.d.Vāducij.s.filia existēs ī ętate.iiij.m.siū, vl' cir
a ca ītra dies post mortē.d.Vāducij mortua ē, nullo
1 ei à m̄re sua petito tutore. † Itē alij duo filij post modū eorū matre supstite ī pupillari ętate decesserūt nullo à m̄re ipsorū tutore petito. Mō q̄rit̃, q̄ dictę
b puellæ succedere debeāt, & qs dictis pupillis filijs vltīo mortuis an frater m̄ris, an frater patris? ¶ In qōne p̄dicta videt̃ dicēdū, ꝙ portio hæreditatis q̄ debita fuit filiæ decedēti intra.xvj.dies post mortē patris debeatur matri: quia ei nō pōt culpari culpa non petiti tutoris, ꝑpter breuitatem spatij. Nā licet debeat petere cōfestim, id est quā primū potuit: intra duos menses non potest dici in mora, vt l.fi.ff.q̄ sine mā.ad libe.perue. Et licet alij duo fratres poterint succedere vnā cū matre, vel in dicta portione: tñ qa dictā hæreditatē non adiuerūt: ipsi necalij ꝑ eis nō potuerūt ad suos hr̄des trāsmittere: & sic totū matri accrescit. Vnde concluditur, ꝙ m̄ri illa debeat̃ tota portio filiæ prīō decedētis.de portionibus verò aliorū duorū postea defunctorū, dicēdū est ꝙ mater priuat̃ ipsorū hęreditate ꝑpter nō petitū tutorē, vt.l.ij.§.si mater.ff.ad tertul li.& ideo succedūt alij in gradu venientes, ac si mater nō esset, vt.l.ij.§.fi.ad tertul. ¶ Sed si mater nō esset, succederēt æqualiter dictus patruus & dicti
f auunculi:[f] quia sunt in æquali gradu, vt, C.de legi. hære.auē.cessante.& auē.post fratres. Et sic dictus frater patris succederet in vnā portionem, et dicti duo fratres matris in duabus partibus totius hęreditatis, saluo eo ꝙ.j.dicet̃ de nepotibus ex alio auūculo. ¶ Itē proponitur, ꝙ post mortē prędictorū filiorū decedentiū superuixit quidā nomine Ioānes frater carnalis dictæ vxoris q sciuit mortē dictorū filiorū decedētiū, & decessit hęreditate ipsorū non adita, relictis qbusdā filijs minorib⁹. Quęri
d tur vtrum ipsi ad successionē dictorū filiorū admittantur ex persona patris eorū? Respōdet̃ ꝙ pater transmisit ius deliberandi filijs ipsius intra annū, vt.l.cū antiquioribus.C.de iure delib.& si ipsi intra annū nō adiuerūt, p̄nt petere restitutionē in integrū, ꝑ ti.C.si vt omissa hęre.vel bo.poſ.qua restitutiōe habita, admittet̃ ī quartā portionē vnā cū
2 s.dictis alijs. ¶ † Itē quærit̃ cū mater possederit bona p̄dicta, ꝑ plura tpa putās se hæredē, & fructus expēderit ad pias cās, vel nō pias, ita ꝙ nō est effecta locupletior, an fruct⁹ teneat̃ restituere? respōdet̃ ꝙ si hæredē se putauit, siue errās in facto, siue in iure, & de fructibus nō est facta locupletior: ꝙ ad fructuum restitutioné nō tenet̃, vt.l.sed si lege. §.siue.ff.de peti.hęre. Bartol.

SVMMARIVM.

1 Negligens an dicatur quis ante mo nitionem?
2 Ius siue facultas implendi, non trāsit ad hæredes.

¶ CONSILIVM. XCVIII.

g Testator[g] post institutionē factā adiecit ꝙ si prædicta nō obseruauerit.d.Cola me⁹ hęres cadat ab hęreditate mea. Modo Cola possedit bona hæreditaria mortuo testatore, q antequā obseruaret & adimpleret q iussit testator decessit: an sit priuat⁹ hęreditate? et ad quos vadat.dubium facit: quia non fuit monitus, vt.l.qui pe.ff.quando dies leg.ced.&.C.de fideicō.auē.hoc amplius.ibi
h monitus[h], &c. ¶ † Sed veritas est, ꝙ in causa nostra
1 interpellatio non fuit necessaria tñ ipse anteꝙ̄ defuncti voluntatem impleret, decessit.& sic certum est, ipsum implere non posse, vt.l.ita sciendū.ff.de
2 ver.ob. † & ius, siue facultas implendi non transit ad hæredem, vt.l.à testatore.ff.de condi.& demōs, & de in diem adie.l.si prædiū.cū si, Igit̃ priuatus est.d.Cola eatenus quatenus grauari potuit in hæreditate prędicta, & ibi dicta hæreditas ad eius coheredes, siue superstites, si sunt siue aduenientes ab intest.vt in authen.de nup.§.pręstito.co.iiij.& intelligitur de hæredibus in particularibus, vt apparet ibi in tex. Bartolus.

SVMMARIVM.

1 Fideiussor utrū cēseatur tertiò ꝑmittēs an uero ut principalis.

a ¶ Pūctus. Istud cōsi.ē ī.iiij.vo.cōsi.diuersorū doct.ī fo.lvj. Tho.

b ¶ Et sup prīō. adde ꝙ hoc e verū idubitāter, qñ est notoriū & publicu ꝑ dcm̄ tp̄s delictū eē cōmissū, ita ꝙ potuit trāsire ī notitiā rectoris: qñ verò delictū nō ē notoriū & manifestū qd iuris an possit cognosci post tp̄s? Bar. mouet hoc dubiū & nō determinat ī.l.fi.ff.de tab.exhi.& ille tex.facit ꝙ possit ꝓcedi & ponit bar.ī.l.fi.ff.si qs test.lib.esse ius.fue.facit tex.in gn̄e.ff.de his ꝙ no.īfa.d.And.de pis.alle.ꝑ casu ī.l.j.§.si qs nō.ff.ad sylla. videlicet ꝙ à die scientię īcipit tp̄s. Th.

c ¶ Pone. hoc cō.inueni ī.iiij.vo.cōsi.diuersorū doct.in fo.xlij. Tho.

d ¶ Et videt̃ ꝙ non. Sed qñ tractat̃ de restitutione dotis facienda mulieri, qñ hęredes mariti diuiserūt bona hęre. vide bonā legē cū ab vno.de le.ij.& adde.l.ij.C.de hr̄.actio.rñdet̃ ꝙ illud ē regulare.sed in dote est spāle fauore dotis, pro cuitando circuitu. & ita cōsuluit Oldr. Thomas.

e ¶ Factū. adde ꝙ hmōi cōsil.inueni inter cōsi.Bar.ī.vj.vol.cōs.diuersorū doct.in fo.xxxvj.& ꝑ cōsi.Bar.all. And.Barb.in auē.cessāte.ī addi.bar.C.de leg.hæred. Tho.

f ¶ Auunculi, vide Bar.ī cōs.xiij.in.j.vol.ex facto.ī vlt.col.ī vers.quartus pricipalis.& ī cōs.xxiij. Nico.ī eod.vo.ī vlt.co. T. D.

g ¶ Testor. adde ꝙ hoc cōsi.inueni inter cōsil.Bart.ī.vj.vo.cōs.diuersorū doc.to.ī fo.xxxvij.& ꝑ cōsi.Bart.alleg. Feli.ī.c.ij.inci.prohibeas. de magistris.in.ij.co. Tho.

h ¶ Monitus. Not. istud cōsi.Bart.qñ ad incurrēdā pœ.

nã reqrat monitio & hoc q̃ad do. In no.ĩ.c. extirpãde. añ si.de pb.vbi cõcluditꝙ si sunt verba affirmatiua, ꝙ nõ reqrit monitio & illã doc.sequũtur ibi Host.And.do.Anto.Imol.& Abb.Ioã.And.& Do.in.c.licet cãm §.j.de elect.ĩ.vj.& do.car.in cõs.lvj.ĩ ci.dñs reuereñ. cũ cõcor.de quibus p Fely.ĩ.c.j.ĩ.iij.col.de cõsi.& ĩ.c.ij.in ij.col.de mag. vbi alleg.Bar.hic & in cõsi.ꝙ inci.ꝓ primo proponit. Ad de Alex.ĩ cõs.x.in vj.vol. attẽtis verbis.ĩ.ij.col.vbi videas.Tho.

¶CONSILIVM. XCIX.

a TErtius[a] promittit mihi illud ꝙ Titius dare debebat.an iste †tertius censeat vt prin- 1
cipalis,an vt fideiussor? & si censeatur vt fideiussor,an exceptio fideiussoris habebat impedire cõdẽnationem.¶ Sup primo videtur, ꝙ ipse tertius debeat censeri fideiussor:nã prius debet conueniri principalis quã fideiussor.¶ Nõ ob.ꝙ promisit illud ꝙ debebat alius,quasi videt sublata prima actio,vt.l.obligationũ ferè.§.fi.ff.de ac.& ob.& ĩst.q.mo.tolli.ob.§.fi.qa illud ẽ verũ de iure antiquo.
b sed hodie nõ tollit [b]vetus,nisi expressè agat: vt.l.fi.C.de noua.Et quoties pría nõ tollit, licet cõstituat se principalẽ debitorẽ,nihilominus habet beneficiũ fideiussoris,et vt fideiussor.hoc in.§.j.ĩ corpore de fideius.l.iij.ĩ gl.no.differentia.¶ Nõ ob.l.tribunus.&.l.ĩ cõuẽtionalibus.qa ibi inter easdem personas,agebat.Hic aũt vnã psonã adijciendo ꝓ cuius additione prima nõ tollit,vbi expressè agat, vt dixi.¶ Nõ ob.ꝙ dicit de ꝓmissione ordinis:qa est verum nisi esset opposita exceptio.sed hic fuit opposita.¶ Nõ ob. si nõ fuit opposita exceptio in prin.litis:qa ista est exceptio anomala.vt no.ĩ.l.ij.ff.de except.vñ omni tpe potest opponi.Barto.

a ¶Terti⁹.Hoc cõsi.inueni.ĩ.vj. vol.cõsi.diuerso.doct.ĩ fol.xlij.& ĩ.xiij.vol.ĩ fo.cxxiij.& ꝓ consi.Bart.alle.d.And.Barb.in.l.fi.C.de noua.ĩ.addi.Barto.Tho.

b ¶Nõ tollit. vide plenũ cõsi.Philip.decij ĩ cõsi.cccc.viso elegãti cõsi.in.j.col.& seq.&.d.Ia.in.l.lecta.ĩ.vj.col.ff.si cer.pe.Tho.

¶Vtrũ cõe vendens gabellam,teneat soluere gabellę partem de contractu,cauente statuto?

¶CONSILIVM. C.

STatuto ciuitatis Eugubij cauetur,ꝙ de quolibet contractu soluat gabella ab vtroq; contrahẽtium, & ab vtraq; partium,&c.De hoc consi.vide.s.in.ij.vol.in consi.ccxxvj.incip.cauetur statuto.

¶ Vtrum pactum lucrandæ dotis intelligitur de tradita,& promissa.& idem quando ex forma statuti vir partem dotis lucretur.

¶CONSILIVM. CI.

STatuto communis Sartiani,sic cauetur mulier nupta si decesserit non relictis ex ea.& viro suo liberis masculis, vel fœminis suo tamẽ viro viuente ꝙ dictus eius vir habeat & lucretur sibi tertiam partem dotis quã percepit in bonis mobilibus & immobilibus æstimatis vel inæstimatis,&c.De hoc consi.vide.s.in.j.volumi.in consilio.cxxxiij.

¶Vtrum legata ad pias causas, possint defalcari per locum pium hæredem institutum?

¶CONSILIVM. CII.

OCcurrit mihi Bartolo tale dubium. testatrix plura legata fecit,vltra dodrãtẽ,q̃ oĩa sunt ad pias causas.herede instituit hospitale, qui heres vult quartã defalcare de legatis, dicens.eadẽ rõ q̃ fauet legatis ne defalcentur,fauet mihi ne priuer falcidia.¶ Super quo dubio, respondit valde subtiliter.d.Frã.de albergo.de are.syndicus dictæ terræ:prout dicens ꝙ hospitale non potest vti falcidia contra legata ad pias causas,ex eo ꝙ priuilegium datur ecclesię in hoc passiuè,non actiuè.Ad ꝙ bene facit ꝙ not.Cy.in aut.quas actiones.C.de sacrosan.eccle.¶ Item quia volens vti falcidia tractat de diminuendo commodum alteri collatum.vnde illud ꝙ est alteri concessum, prędestinatiõe patrisfamilias testantis vult diminuere ꝙ dicitur debitum naturaliter, adeò ꝙ non possit repeti si soluetur ab hęrede,vt not.in.l.cum quis.C.de iur.& fac.ign.Vltra hoc dixit,ꝙ est casus ĩ.l.si quis ad declinandam.§.fi.C.de episc.& cle. vbi potest solui,ꝙ pius locus piè debet impendere,quæ relicta sunt & non detrahere pietati respectu pietatis. ar.l.assiduis.§.exceptis.C.qui potio.in pig.ha.Itẽ cęteris paribus:quia est inde pietas, superest voluntas testatoris implenda,pro qua summa facit pieta.C.de sa.sã.ec.l.j.& sic dici potest,ꝙ pietas addita pietati.& facit optimè ꝓ hac parte in aut.de hęre.& fal.§.si verò expressum. Barto.

¶CONSILIVM. CIII.

PVnctus quæstionis talis ẽ Quidam accusauit aliquẽ ꝙ fecit sibi insultum cũ armis,vel percussit cũ sanguine,probatur:de percussione siñ sanguine,vel de insultu sine armis nũquid possit sequi condemnatio?Iacob.de belui,tenet ꝙ sic:per.l.celsus.ff.de arbi.Dy.sic dixit cõsulendo.visis iuribus vtriusq; partis,videt mihi Dy. ꝙ possit seq cõdẽnatio in eodẽ iudicio:sine ĩchoatione nouę accusatiõis:& possunt detrahi illa verba cũ armis,vel cum sanguine,ita ꝙ in iudicio cõsequent in cõdẽnatione remanebit insultus,& percussio tm̃.arg.l.in delictis.§.si detracta.ff.de noxa. Et ita videt cõsuetudo. ¶Quidã voluerũt dicere cõtrariũ,vt Tho.de forli.ꝙ absolutio seq debeat, & nõ cõdẽnatio p.l.denũciasse.§.q d tñ.ff. de adul.& ar.de iureiu.l.si duo.§.si qs iurauit cã seu forma iuris adiecta,nõ dꝫ deformiter vel separatim ĩ iure intelligi.nec enim in crimine ĩ quo dolus est oportet vagari,vt.ff. de dolo.l.si ex dolo.§.ĩ hac.l.se.& ꝓ hoc non ob.§.si detracta.qa tutior & melior sequat condemnatio.& ita seruat.& vide Dy.& no.per eum insti.de act.§.si qs agẽs.circa fi.& videt facere tex.qui habebat insti.& ibi not.ista quęstio p do.Rayne.Bartolus à Saxoferrato.

c ¶Punctus. Istud cõsi.inueni ĩ.ij.vo.cõsi.diuersorũ do.in fo.xxv.& al's in ci.q dã noĩe Titi⁹.& ꝓ cõsi.Bart.all.do.meus & magister do.Pet.phili.cor.in cos.ccliij.in iiij.vo.ardua est ꝓfecto in.ij.co.& in consi.xviij.ĩ e.vo.in.iiij.col.& ĩ aut.nisi rogati.C.ad trebel.Tho.

SVMMARIVM.

1 *Intrans in monasteriũ, utrum dicatur decedere sine hærede ex se legitimè nato,ut sit locus substitutioni.*

2 *Cõditio quæ impedit uitã cõtẽplatiuã,habetur pro nõ adiecta.*

¶CONSILIVM. CIIII.

c PVnctus[c] quæstionis talis est.Quidam noĩe Titius hñs vnicum filium in suo testõ eũ instituit sub hac conditione
1 †ꝙ si decederet sine hęrede ex se legitimè nato,vl nata, loco sui substituit certos suos cõsanguineos ĩ medietate toti⁹ hereditatis.post mortẽ eius testõris dictus filius,& hęres vendidit omnia sua bona cuidam,& demum ingressus locum fratrũ heremitarum sancti Angustini de gualdo,& ibi fecit professionem,postq̃ orta est aliqua discordia inter dictos fratres,& dictum emptorem ex eo ꝙ fratres dicunt hæreditatis medietatem prędictæ pertinere ad eos propter ingressum,&c.¶ Ad quæ respõdeo ꝙ loco sancti Angustini, siue ecclesiæ debent
d [d]indubitanter viuo illo fratre,vt.ff.de iure fisci.l.statius.& hoc ponit ibi Dyn.ad literam probatur.ff.de lega.ij.l.cum pater.§.hæreditatem.& ad tre.l.ex facto.¶ Sed fratre mortuo, cui debeatur sunt opi.per illa verba ex se legitimè nato. Dyn. in.l.si ita quis.§.j.de leg.ij.determinat ꝙ succedat monasterium:quia semper intelligitur ꝙ succedat in illa
e condõne[e],& si decesserit sine filijs ex se natis:ergo eius expressio nihil operatur,& monasterium habetur loco filij ex se nati,vt in.§.sed & hoc pñti.in authenti.de sanctis.epis.col.ix.& Host.in.c.Raynutius. de test.tenet contra.& Ioan.and.in hoc residet.idem Iac.de belui.sed Richar. malum. tenet
2 primam:quia talis condõ reijcitur:†quia impediẽs in causa contemplatiua,vt.d.§.sed & hoc præsenti.idem Cy.in authen.nisi rogati.C.ad trebel.ꝙ puto verum:quia si relinquitur pro dote,ꝙ intelligitur de matrimonio carnali. nam si spirituali nõ interuenit dos:quia esset symonia,vt extra de symo.c.non satis.& tamen si ingreditur monasterium,debet habere,vt.d.§.si hoc de præsenti. pro hoc facit.ff.de condi.& demonstra.l.quoties. Barto.

d ¶Debent. Adde bar.in.l.stati⁹.§.fi.ff.de iure fisci.& Bar.ĩ cõsil.j.s.in.j.vo.inci.Parmensis & ibi vide meam apostil.& ĩ cõsil.ꝙ incipi. q̃rit an domini monasteriũ.Tho.

e ¶In illa conditione. Adde Bar.in.l.cum tale.§.hæreditatem.ff.de leg.ij.cũ concor.de quibus ibi p Alex.in addi.Bart.& vide Bar.in.d.cons.j.in j.vol.& ibi scripsi.Thomas.

SVMMARIVM.

1 *Legitimatio & restitutio natalium,sunt similes.*

2 *Ciuitas nõ põt statutũ cõdere,super eo ꝙ ĩperator ꝓhibet.*

3 *Statutũ nõ põt disponere,nec legitimare spurios.*

¶CONSILIVM. CV.

f FActum proponitur[f] quod quidam Baron⁹ de Aretio retinuit constante matrimonio,quandam eius concubinã, non habentem

f ¶Factũ ꝓponit. adde ꝙ istud cõsil.inueni ĩ.ij.vo.cõsi.diuerso.do.in fol.xlvj.& est Bar.tñ ĩ.xviij.vo.cõsi.attribuit do.Nic.luppi & Bal.cõsi.seq.ꝙ inci.viso pũcto.vbi idẽ consuluit.an ãt ciuitatęs q̃ nõ sunt liberę possint ẽt p statutũ disponere & legitimare filios spurios?vide plenè p Card.Ale.in.c.p venerabilẽ.ĩ xcviij.col.ĩ versi.quarto principaliter q̃ro.extra qui filij sint legiti.& dom.Ant.de rosellis in suo solenni trac.de legitimatione. in xxxvj.cha.& Al.de imo.ĩ.l.more.ĩ fi.ff.de acqui.hęre.Tho.

non habentem virum, & ex ea plures filios habuit, quos etiã constante matrimonio inter eum & vxorem suam legitimari fecit à Potestate Aretij, ex forma cuiusdam statuti, cuius copia talis est, videlicet. Statutum est ꝙ pater non habens filios masculos, legitimos & naturales, vl' ex masculis descẽdẽtib⁹ possit relinquere filijs, ex quocunq; coitu natis, id ꝙ volunt quocunque modo, & qualitercunq; voluerit: & sub quacunq; conditione, nullo iure, vel statuto obstante. ¶ Item tenetur Potestas authoritate legis, legitimare quemlibet filium, vel filiam, qui non esset legitimus, vel naturalis ad petitionem patris qui peteret legitimationem fieri, non obstantibus filijs, vel nepotibus masculis legitimis naturalib⁹ dicti patris, vel aui: & authoritas interposita per talem Potestatem talis legitimati valeat, & teneat acsi ab apostolica sede, & sacro Romano principe interponeretur nulla lege, vel statu. prohibente: saluo ꝙ talis legitimatio non preiudicet dñis in eorũ iuribus liuellarijs.

¶ Item ꝙ pater habens filios legitimos ex quocunq; coitu natos, possit relinquere tali, vel talibus nõ legitimis vsq; ad duas vncias inclusiuè suæ substantiæ. Deinde, decedit ab intestato superstite dicta sua vxore, & dictis filijs naturalibus natis: & vt præmittitur taliter legitimatis, & relictis supstibus alijs cõsanguineis. ¶ Modo queritur ad quem de iure pertineat talis hæreditas talis Barto. mortui, dicente matre dictorum filiorũ ad eos pertinere, & tutelas eorum sibi deferre, perinde ac si forẽt legitimati à sacro Romano principe vigore dicti statuti: cùm per legem ordinatum sit: cùm sit proprium ius cuiuslibet ciuitatis, & ius ciuile illius ciuitatis vocatur ꝙ illa ciuitas sibi constituit, vt. l. omnes populi. cum sua materia, & allegante ꝙ statutum prout iacet, debet obseruari sine vlla interp̃tatione, ꝓut verba iacent, quamuis dura, vt. l. prospexit. qui & à quibus cõ iuncto statuto communis Aretij loquente ꝙ non liceat interpretari, nisi consilio populi. Ex aduersò dicentibus dictis consanguineis, dictum statutum non loquitur de sano intellectu in dicto casu, quando maritus habet vxorem, adhuc habens possit legitimare spurios filios, ne sibi detur materia delinquendi & retinendi concubinas, constante matrimonio: & cum talibus spurijs de honestate vxoris, et quando loqueret in dicto casu quoquomodo dicetur non valere tale statutum tanquam contra bonos mores inductum contra interdicta legum, & cõtra honestatem publicam, & maximè contra honestatem canonicam, quo casu pro non statuto debet habere tam de iure communi, vt. l. conditio. & l. filius quàm etiam ex forma cuiusdam statuti, positẽ in fine voluminis ꝙ dicit in effectu ꝙ statutum contra libertatem ecclesiæ non valeat. ¶ In Christi nomine amen. Super prædicto puncto videtur mihi ꝙ de iure hæreditas dicti Barto. sit deuoluta ad consanguineos eius, & non
1 ad dictos filios. ¶ † Rationes autem me mouẽtes sunt infrascripta potissimè legitimatio, & restitutio natalibus similes sunt. in authen. qui. mo. nat. effi. sui. §. si quis igitur. sed restitutio natalium, est denegata Decurionib⁹, vt. C. de iu. aureo. annul. l. j. ergo & legitimatio denegata censeri debet per arg. si. ¶ Item non solùm non est permissum legitimare tales natos, ex damnato coitu, sed etiam prohibitum: vt in authen. qui. mo. natu. effi. sui. §. fi. vbi prædictis sic natis denegatur participium legitimationis, vt in au?. quib. mod. nat. effi. legi. §. sed sit supplicium.
2 ¶ † Sed ciuitas non potest statutum condere super eo ꝙ Imperator prohibet etiam sibijpsi, vt in authent. omnes peregrini. C. commu. de succes. ergo dictum statutum non valet. pro hoc facit ꝙ not. in. d. §. fi. quib. mo. na. effi. sui. Cũ etiam per oblationem curiæ non possit talium legitimatio fieri, vt ibi not. Ex quibus sequitur, ꝙ si dictum statutum expresse dixisset de sic natis legitimandis non valeret. ¶ Item minor in minorem, vel etiam in non subditum, non habet imperium. nec lex in eos facere potest, vt. ff. de regul. iur. l. extra. Sed si hæc lex municipalis valeret, esset contra fiscum. fiscus enim relictis talibus personis succedit, & ad eum veniunt, vt ab indignis ablata. l. hæreditas. C. de his quib. vt indig. & ibi nota. Et ad hæreditatem defuncti post vxorem succedit fiscus, vt. l. j. C. vnde vir. & vxor. Sed si hoc statutum valeret, prędictæ personæ à iure prohibitæ fiscum excluderent & sic damnosum foret fisco. & imperator & fiscus sunt extra territorium ciuitatis Aretij, & maiores
3 ergo, &c. ¶ † Preterea si dictum statu. valeret: tunc idem videt dicendum. prima & vltima pars dicti statuti loquuntur in relictis à patre. sed hic nulla proponuntur relicta vnde non facit ad casum. ¶ Secunda autem pars quæ loquitur de potestate & de actu legitimationis, etiam non videtur facere ad propositum. nam dictum statutum requirit ꝙ legitimandus sit filius. sed sic natus non est censendus filius. in authenti. quibus mod. natu. effi. sui. §. finali. ergo dictum statutum in materia legitimationis disponens, de ea non sentit, sed de alijs pro quib⁹ est inuentus modus legitimationis, vt in casibus pro quibus legitimatio ordinatur secundum regulas legitimationis. & pro hoc facit. C. de iure delibe. l. scimus. §. in computatione. ꝙ ibi not. in gl. quæ incipit, quantum ad effectum. ibi, sed quid si statutũ esset in ciuitate. & secundum hoc videtur casus in. l. vt gradatim. §. & si lege. ff. de mune. & hono. & ibi dicitur, & si lege municipali cauetur. vt certe progeniei homines ad honores admitti debent, qui aliâs non sint prohibiti secundum regulas dictorum bonorum. Et sic in nostro casu in ista parte statuti quæ loquitur de legitimatione, intelligi debet de his qui nõ sunt prohibiti legitimari, sed ad beneficium legitimationis admitti possunt. sed si notati, vt ꝓponitur sunt prohibiti, & pro filijs nõ habeantur, vt. d. §. fina. ergo de eis dictum statutum non loquitur. prædictæ rationes & leges mouent me sic scribere de iure. Bartolus à Saxoferrato.

¶ CONSILIVM. CVI.

Viso puncto prædicto & oĩb⁹ supradictis ante omnia est videndum vtrum p statutum ciuitatis possit legitimari spurius? & istam disputauit do. Pet. de Ceruetis de Bono. & determinauit ꝙ non: quia soli principi competit restituere natalibus, non autẽ ordini ciuitatum. C. de nata. restitu. l. j. idem consuluit do. Cyn. per casum quib. mod. nat. effi. sui. §. j. quem sic inducebat in dicta constitutione. in pluribus locis facta erat mentio de legitimatione, quæ fit per oblationem curiæ. postea in. d. §. fina. dicitur ꝙ tales nati ex damnato coitu nullum habent ad prędictam. l. participium, ergo vult ꝙ per ciuitates non possit legitimari, etiam, si offerantur ipsi ordini ciuitatis. Hoc etiam disputauit domi. Recupera. de. s. mini. decreto. doctor. & determinauit ꝙ per statutum non possit disponi, ꝙ spurius sit legitimatus, nec ꝙ succedat. quia hoc esset cõtra ius naturale: & diuinũ. xxxij. q. iiij. c. dicat aliquis. & eadem causa. q. iij. c. nõ omnis. & xxxv. q. vij. c. quidem. in quibus capitulis dicitur non erit hæres fili⁹ ancillæ, cum filijs liberæ. pro quo facit etiam optime: quia sup pœna irrogata à iure communi statutum non potest dispensare, vt. l. j. §. de qua. ff. de posthu. & hoc puto verum. Sed posito ꝙ per statutum possit fieri legitimatio de qua. s. habetur est nulla. propter defectum solennitatis omissæ. Nam per statutũ permittitur Potestati authoritatẽ interponere legitimationi & legitimare non legitimatos, nõ existentibus filijs, vel nepotibus legitimis. De hoc ergo, an filij vel nepotes legitimi extarẽt debuit cognosci: quia vbicunq; lex iubet aliquid fieri cum authoritate iudicis debet intelligi ꝙ iudex de causa cognoscat, vt l. cum hi. in prin. ff. de transac. coniungendo dicta principia ad ea quæ sequuntur in ipsa, sed hoc fuit omissum, ergo, &c. vt eo. §. si pretor. ¶ Preterea, non sufficit esse verum illud quod est causa decreti, sed hoc verum est, debet esse notum iudici: & certum, vt. l. hoc autem. in princip. ff. ex quibus cau. ĩ pos. ea. Sed in proposito nõ fuit liquidatum Potestati ꝙ filios vel nepotes legitimos non haberet, imò de nepotibus nihil fuit dictum, ex quibus concluditur matrem dictorum filiorum non succedere hoc etiam tenuit Iac. but. qui consuluit super isto puncto, per rationem: quia in casu à iure communi prohibito statutum nõ valet, vt in au?. cassa. C. de sacro san. eccl. & in authen. nauigia. C. de fur. & in authen. omnes peregrini. C. communia de suc. & l. deprecatio. ff. ad leg. rho. de Ia. sed legitimare spurium est prohibitum, vt in authenti. quib. mo. na. effi. sui. ergo. & c. facit §. ex tribus. in authen. prędicta. ¶ Præterea populus non condit legem, nisi authoritate principis: ergo non condit in casu prohibito à principe, vt. l. omnes, populi de iusti. & iur. & insti. in prohemio. §. sed non omnis. hoc tenet Hosti. in summa qui filij sint legit. in. §. fi. ver. quid si imperator. vbi tenet ꝙ quamuis imperator potest legitimos admittere ad hæreditatẽ suam tanquam legitimos, non tamen potest legem generalem condere: quia quis non curaret. vnde filios haberet, & sic talis lex esset causa multorum talium peccatorum, ergo abolenda est extra de rescript. c. fina. & de pœnis. c. ad ĩfinitatis. Et quia talis lex inuitauit ad delinquendum: ergo, &c. vt not. per ipsũ in summa de dona. inter virum & vxorem sub rubr. de donat. §. fina. ver. si autem peccator. & ff. de pact. l. si vnus. §. illud & ff. de pac. dota. l. conuenire. Et ita consulo ergo Bald.

a ¶ Statuto. adde ꝙ istud cõs. inueni in ij. vol. cõs. diuersorũ doc. in fo. xlvij. & ꝑ cõsi. Bar. alle. d. Ia. in. l. plerique. in. iij. co. ff. de ĩ ius voc. Tho.

SVMMARIVM.

1 *Statutum disponens de maleficio cõmisso ad domũ, an habeat locum in statione seu balneo?*

¶ CONSILIVM. CVII.

a 1 Statuto [a] cauetur quod pro † maleficio cõmisso ad domum, sit pœna dupli. quidam verberauit

a ¶ Sed in cõtrariũ. adde bar.ĩ.l.j.ĩ prĩci.ff.de libe. agno. & ĩ.l.iiij.ꝑtor ait.ĩ ij.co.ff.de dã.infe. cũ cõcor.de qb9 ꝑ Ias.ĩ.l.pleriq;.ĩ.ij.co.ĩ.j.limitatiõe.ff.de ĩ ius voc. vbi ẽt alle.Bar.cõsuluisse hic adde Saly.vbi plenè cõsuluit ĩ cõsi.suo ꝙ ĩci.cũ q̃rit an ꝓhibẽs capi.& illud cõs.est ĩ.xiiij.vol.cõsi.ĩ fol.clxj. vbi cõsuluit ꝙ stãte dicto statuto, possit capi ĩ statione.Tho.

b ¶ Dña Matiola. adde ꝙ istud cõsi. Bar. ĩueni ĩ.xj.vo.cõsi.diuerso.do.in fol. xxvij. & vide Bar.ĩ cõs.viij. in.j. vo.factũ tale proponit.ĩ.ij. dubi.& Ias.ĩ.l.fin.vbi autẽ doc.C. de pa.cum cõcor.Thomas.

c ¶ In noĩe dñi.adde ꝙ istud cõs.ĩueni ĩ.xj.vo.cõsil.diuerso.do.ĩ fo. xxvij. & de materia isti9 cõsi. vide Bar. ĩ.l.caio.§.fin.ff.de alimen. & cib.leg. et ĩ.l.meuia.§.fi.ff. de annu.leg. Tho.

d ¶ Qñ aliqd relinquit. Vide Bar.ĩ.l. legatũ.ff.de adi.le. & ibi apostil. plenã Alex. de Imol. Tho.

e ¶ Dñs Iacob9.adde ꝙ istud cõs.bar. ĩueni ĩ.ij.vo.cõs.diuersorũ do. in fol. ccxxxix. ĩ q̃ post cõsi. ꝑdictũ sequit aliud cõs.Bar.ꝙ ĩc. ꝓponit ꝙ pr̃,ꝙ ẽ insertũ ĩ.j.vo.cõs. ĩ cõsi.xj.& ita ẽt reperit secũdũ ordi. perusi.ĩ.iij.pte de vl.vo.nu.xxj.& ꝓ cõsi.Bar.ꝙ ĩci.dñs Iac.alle. Alex.ĩ.l. si qs posthum9. §. si filiũ.ĩ.j.co.& ĩ.l. gall9.§.& qd si tm̃ ĩ.vj.col.ff.de lib.& posth.vbi ponit ẽt plures cõcor.& in cõs.cclxiij.ĩ.ij.vol. & And.barb.ĩ.l.j. ĩ.iij.colũ.ff.de iure codici.& vide Ias. ĩ.l.fratres.ĩ.viij.limitatiõe.C.de ĩofficiosi.test.& Ang.ĩ cõsi.lix. pũct9 qõnis sup q̃ et pau.de ca. ĩ cõsil. xiij. ꝙ filia dotata p statutũ & al's ĩc,factũ sic se h;

alium ad stationem eius. ¶ Quæritur an sit pœna dupli? videtur ꝙ sic per.l. Item apud labeonem.§.cum vitium.ff.de iniur. &.l.item lex cornelia.cum si. ¶ Sed in contrarium [a] arguitur, quòd domus est tutissimum refugium. & sic qui vocat alium in ius facere non potest, vt.l.pleriq;.ff.de ĩ ius voc.ꝙ locũ non habet in taberna, vel statione cum non sit tutissimum refugiũ vt ex ea vocari non possit: sicut nec in vinea, nec in theatro, seu balneo, vt.l.& etiam.ff.de in ius vocan. & sic non est idem ius maximè si dicit statutum ad domum in qua habitet: quia multũ interest habitare causa negotiationis, & habitare causa habitationis. nam habitare habitationis causa, est habitare iure domicilij, & negotiationis causa non, vt.l.hæres absens.§.at si quæ.ff.de iudi. Sed taberna, vt ibi dicitur non habitat iure domicilij, sed negotiationis causa. Et sic non eadem ratio habetur taberna & habitatio: & patet ad sensum: quia in habitaculo recipimus nos cum familia die, noctuq; ad refugium. In taberna autem recipimus nos, non autem familiam. dic tamen non adhuc tutelam refugij, sed ad commodum negotiationis, nec etiam diebus feriatis, quibus negotiatio à iure interdicitur, vt cum sit diuersa ratio, diuersum ius debet esse: vt dixi. Bartolus.

¶ Vtrum donatio aliquorum bonorum specialiter, & postea generaliter omnium bonorum præsentium & futurorum valeat, & an in totum, vel in partem?

SVMMARIVM.

1 *Donatio omnium bonorum, an de iure ualeat?*
2 *Donatio omnium bonorum præsentium & futurorum, non ualet.*
3 *Donatio iurata non obstante statuto: ualet.*

¶ CONSILIVM. CVIII.

b Domina Matiola [b] cicoli donauit oĩa sua bona certa, singulariter exprimendo, demum subdit, & oĩa bona sua, aliæ actiões, & iura præsentia & futura cuidam suo nepoti, ipsa mortua per alios equales in gradu reuocatur in dubium, & dicitur non valere: quia videt prohibita tanquam improbata, & contra bonos mores, tanquã impediens liberam testandi facultatem. Quæritur quid iuris? ¶ Viso statuto, & attẽto ꝙ donatarius possedit vltra.x. annos vt in articulis patet. Dico in prædictis colligendo effectum, ex his quæ aliàs meis auditoribus dixi distinguẽdo: quia aut quęrimus an dicta donatio valuerit, & valida censeri debeat, quoad species in donatione expressas, & quas tempore dictæ donationis habebat donatrix, aut quęrimus quo ad alia de futuro iura, de quibus est facta mentio valeat. Et isto secundo casu, indistinctè non valet: quia impedit liberam factionem testamenti, vt plenè per Cy.in.l.fi.C.de pac.& ibi scripsi.&.l.stipulatio hoc modo.ff.de verbo.ob. Et ita consuluit Dyn.& Cyn. ¶ Itẽ, quia esset ponere hominem in actu, in quo in perpetuum non possit aliquid habere: ꝙ spectare non debem9, vt.l.inter stipulantem.§.sacram.de ver.obli. Et hoc membrum satis latè exa-
1 minaui in dictis locis: ideo non insisto† In primo casu, in quo consistit quæstio nostra, dico dictam donationem indistinctè valere, per argu.à causa & ratione cessante, vt.l.adigere.§.quãuis.& de iure patro.l.si duas.de excusa.tuto.de epis.& cler.l.ge-
2 neraliter. ¶ †Motio enim ad dicẽdum, ꝙ donatio omnium bonorum præsentium & futurorum non valet, est ideo: quia nulla superest spes testandi: quia nulla spes esset posse aliquid habere etiam in futurum quòd in dicta donatione, etiam obligatione eius non sit translatum, etiam ista est occasio & causa prohibitionis, vbi ergo cessat hoc, remanet dispositio iuris firma, videlicet ꝙ donatio sicut contractus alij, valeat, vt.l.si quis.& l.j.de actio.& obliga. quia ex conuentione legis accipiunt. Et idem quando ex vna parte perfici non valet, ex munificentia vnius, prout donantis, vt.l.j.de dona. quòd hæc sint vera patet per rationem traditam in prædictis, & sic si dono bona mea, etiam adijciendo omnia: certè indistinctè valet, vt in.d.l.fi.& in dictis locis patet determinatio sub vera opi. quę seruatur, hoc ideo: quia non trahitur ad futura, vt.l.si ita.de auro & argento leg.l.fi.§.j.de le.ij.quo casu: quia remanet de præsenti hęc spes valet quia possibile est in futurum lucrari posse, vt.l.si defunctus.C.arb.tutel.&.l.creditores.in fi.& ibi bonus tex.ff.de separa. ideo hæc spes solum validat dictam donationem in bonis præsentibus. Sed si adijceretur hoc verbum, & futura. tunc deficit dicta spes. cùm ergo ista donatio contineat vtrunq;, scilicet donationem omnium bonorum, & etiam futurorum, quo ad bona quæ tunc habebat, & in donatione numerata & specificata, valet quò ad futura, non si appareat aliquid habuisse postea. Ista enim separatio admittitur: quia actus sunt adinuicem separabiles, & qui discerni et separari possunt. quò ad id ĩ quo dispositio fuisset valida si separatim facta fuisset, & debet non valere, & separari, & vtilis & valida censeri, nec debet vitiari per adiectionem alicuius casus, seu dispositionis inualidæ à die videlicet quo ad futura solum ipsa vitiatur, & reijcitur, & non vitiat alia.ff.quando appellatio.sit.in.l.j.§.biduum.l.testamentum.C.de inofficioso testamento.l.quoniam. Et maximè in casu nostro verum est: & obtinet quo ad bona, & spes singulariter enumeratas, vbi minus dubium propter singularem enumerationem, quæ ad minus trahitur ad futura, & minus detrahit de futura spe quàm generalis, quòd plus est largum, & in se includit: cum enumeratio specierum, faciat enumeratam dispositionem, strictè eam sumendo absq; adiectione generalitatis, vt.l.sed & si quis.§.quæsitum.ff.si quis cauti. Solùm ergo dicta bona in instrumento nominata percipere debet, dict9 nepos donatarius. de præscriptione autem non expedit vltra quærere: quia si donatio valet valuit statim facta donatione: ergo statim fuit dominus donatarius: ideo frustra tractamus de præscriptione vtrum cœperit à prędecessore contra prędecessorem videlicet Mateolam prędictam vel non. ¶ Nec obst. statutum
3 castriplebis, quoniam in dicta donatione est iuramentum. †quo licet simpliciter facta non valuisset, dicto statuto prohibente: tamen intercedente iuramento validatur, sicut in fundo dotali aliter dicimus: vt in.c.cum contingat.extra de iureiurando. Et ita consulo ego Bartolus à Saxoferrato legum doctor.

¶ Vtrum res legata ad vnum vsum, commodè non potest cõuerti ad illud: legatum tamen valeat?

SVMMARIVM.

1 *Conditio si habitare uoluerit, intelligitur si commodè potuit habitare.*
2 *Aditus, est pars habitationis.*
3 *Res legata ad pium usum, potest conuerti in alium usum si commodè explicari non potest.*

¶ CONSILIVM. CIX.

c In nomine domini [c] amen.

Factum tale est Cola.q.Cicoli fecit testamẽtum ĩ quo inter cętera sic disposuit: Item reliquit post mortem suæ vxoris Fraternitati.s.Leonardi de Assisio, domum suam positam, &c.si voluerit viuere, & morari ꝓ anima ipsius in dicta domo, & in ea congregari, & si hoc non faceret, dicta domus vendatur per suum fideicommis.& dentur denarij pro anima ipsius. Item reliquit dictæ Fraternitati octo libras, &.cc. pro anima ipsius, Fraternitati post mortem dictæ suæ vxoris. Et ad prædicta legata, & iudicia satisfacienda, fecit suos fideicommissa. in omnibus alijs suis bonis fecit hæredem priorem.d.Fraternitatis. Contingit ꝙ dictus testator decessit, & extitit conditio legati dictæ domus facti Fraternitati: attamen domus est ita parua ꝙ Fraternitas ibi congregari non potest commodè: nunc vult dicta Fraternitas emere aliquas domos iuxta prędictã domum legatam, & facere transitum per dictam domum legatam in dictas domos emptas, & in ipsis domibus emptis congregari, & in hoc consentit prior dictæ fraternitatis qui est hæres. ¶ Quæritur an hoc fieri posset de iure, ita ꝙ mens testatoris
1 seruetur. ¶ †Ad ꝙ respondendum, ꝙ licitè potest. nam dicta conditio, si habitare voluerit, &c. intelligitur si commodè potuerit ibi habitare. arg.ff.de alimen.& cib.leg.l.caio.§.fi.& de annu.leg.l.meuia.§.fi. cum ergo proponatur quòd secundum quantitatem hominum dictę fraternitatis dicta conditio remittatur, & sic dictam domum dicta fraternitas poterit licitè reti-
2 nere. ¶ †Pręterea aditus dicitur pars hæreditatis vel habitationis: quia sine eo habitari non potest, vt.ff.si vsusfru. peta.l.j.§.j.de serui.vrba.prędi.l.binas. vnde vtendo dicta domo, aditũ
3 habitationis: satis videntur eam inhabitare. ¶ †Præterea quan-
d do aliquid relinquitur [d] ad pium vsum, & ille pius vsus commodè explicari non potest, potest conuerti in alium pium vsum de voluntate hæredis & eius cui relictum est, vt.ff.de vsufr. lega.l.legatum.& ff.de admi.rerum ad ciui.pert.l.legatum.ij.rñ. Cùm ergo hic proponitur ꝙ prior fraternitatis idemq; hæres consentiat, & executor: potest licitè dictam domũ retinere dicta fraternitas ad dictum vsum, etiam si vsus alius diceretur. Bartolus à Saxoferrato.

¶ CONSILIVM. CX.

e Dominus Iaco [e] bus habens in potestate filium, nomine Vanducium, & filiam dotatam ab ipso domino Iacobo, noĩe Antoniam, suam condidit vltimã volũtatẽ cuius tenor

qdā dn̄s Iacob. & est idē ꝙ istud. aſs ĩcip. qdā noĩe dn̄s Iacob. & adde ꝙ istud cōſ. ꝙ ſcripſi s.ĩ.j.vol.ĩ cōſi.xj. & in cōſ.xx. & vltra q̃ ſcripta ſunt ibi, adde ꝙ illud cōſi. Bar. ĩ cōſi.xx.s. alle. nō eſt Bar. ſed cōſ. Bar. ꝙ eſt.s.in cōſi.xj. eſt Bart. vt s.dixi. & ita cōſuluit .d. Fran. de.b. de ſpoleto. in cōſi. ꝙ ĩci. factū tale ꝓponit. & vide mira. cōſi. Bal. ĩ conſi. lxxxviij. in.vj. vero cauet ſtatutū ciuitatis. cui cōſil. ſe ſubſcripſerunt. d. Pet. de eubal. eius frater. & .d. Iuliabini. & do. Frā. angeli. & .d. Nic. lelli ꝓut eſt ĩ dicto.ij. vo. cōſ. ĩ fo. ccxxx viij. & vide ēt bal. in cō. ccix. dn̄a maguida. ĩ.ij. vo. & in cōſ. cclxxvij. ĩ eo. vol. ad cōſeruationem. Tho. Diplo.

a cuius tenor talis eſt. In nomine domini, [a] &c.

SVMMARIVM.

1 *Mandans aliquibus quem reduci ad locum, ſi mandatarij eū occidunt, an teneantur de morte?*

2 *Delictum quando præparatur ultra propoſitū, nō punitur.*

¶CONSILIVM. CXI.

b **F**Actum tale eſt. [b] Fuerunt
1 tres, vn⁹ †de Bacaneto, & duo habitantes Racaneti, q erant in quadam barcha, cū quodam tertio & veniebant per litus maris per partes Apuliæ. iſte terti⁹ ſe proiecit de barcha, & aufugere cœpit. iſte Racanetē. præcepit illis duobus ſocijs vt proſequerētur illum & reducerent ad barcham, iſti cœperūt currere contra illū, & ille incepit ſe defendere: vnde iſti duo iſtum percuſſerunt, vnde mortuus fuit. ¶Quæritur modo vtrum debeant puniri per officiales Racaneti, an per officiales eccleſiæ, an per iudicem loci vbi fuit commiſſum delictum? & videt̃ quòd per officiales Racaneti ratione originis quātū ad Racanatē. per.l.j.C. vbi de crimi. agi opor. nam omnes iſti deliquerunt Racanetē. ratione maleficiorum, vt. C. de accu.l. non ideo. ff. de vi & vi ar.l.j.§. deieciſſe. ff. de iniur. §. nō ſolum. in prin. cum ſimilib. & alij qui paruerunt. ¶Nec obſ. ꝙ Racanatē. non mandauit occidi, ſed reduci ad barcham: quia illa reductio ad barcham, in ſe violētiā continet: & ideo fuit ſatis ordinatū ad mortem, vt l. quoniam multa facinora. C. ad leg. iulia. de vi pri
2 ua. ¶†Contrarium quòd non poſſunt puniri Racanatē. nam quando delictum præparatur vltra propoſitum, non punitur, vt. ff. de iniur.l. qui iniuria. cauſa enim faciendi, non factum conſideratur, vt patet in.l. verum. ff. de iure iur. nam iſte Racanetē. mandauit reduci ad barcham, ꝙ poteſt intelligi blandis verbis, quæ interpretatio facienda eſt: quia vbi poteſt capi coniectura, non delicti cauſa capienda eſt, vt.l. merito pro ſoc. ¶Alij verò duo debent puniri: ſed in loco delicti: quia dicitur ꝙ ſunt forenſes. nam ſola habitatio in Racaneto, non conſtituit domicilium, vt.l. libertus. §. ſola. & l. domicilium. & .l. fina. ff. ad muni. nam non ſtabāt Racaneti animo ibi perpetuò habitandi. nec ꝑ.x. annos ſteterunt. C. de incolis.l.iij. in princi. lib.x. Barto. à Saxoferrato legum doctor.

a ¶In nomine dn̄i. vide.s.ĩ cōſi.xx. ꝙ eſt duplicatū. & iō eſt caſſum. Tho.

b ¶Factum tale eſt. Iſtud cōſil. inueni in.iij. vo. cō. diuerſo. do. ĩ fo. xlix. & de materia vide ꝑ Bart. in.l. nō ſolū. §. ſi mādauero. ff. de iniur. Thom.

SVMMARIVM.

1 *Subſtitutio quæ nondum euenit, utrum tranſmittatur mortuo ſubſtituto ante euentum conditionis?*

2 *Si executores non diſtribuunt, an poſt annum ſit deuoluta poteſtas ad epiſcopum?*

3 *Bona quæ debent diſpenſari ad pios uſus. ſi ſunt uendita an poſſunt præſcribi?*

¶CONSILIVM. CXII.

c **I**N nomine domini [c] Amen. Factum tale eſt. Quidam magiſter Ioan. magiſtri Symonis, ſuum vltimum condidit teſtamentum, in quo multa fecit legata. demum Franciſcum ſuum filium hæredē vniuerſalem inſtituit, ſub iſta conditione, quòd ſi dictus Franciſcus decederet ante tempus.xxv.ann. ſine filijs ex legitimo matrimonio de ſuo corpore deſcendentibus, quòd immediatè omnium ſuorū bonorum ſuccedat magiſter Nicol. frater Stephanus, & frater Petrus, ſui fratres pro æquali portione, alia verò medietas diſtribuatur pro anima ipſi⁹ teſtatoris ad ſenſum fratris Stephani, ſui fratris. ¶Modo mortuus eſt magiſter Nicolaus. Deinde mortuus eſt Franciſc⁹ filius dicti teſtatoris, ſuperſtitibus fratre Petro & fratre Stephano ſubſtitutis in medietate dictorū bonorum ſimul cum magiſtro Nicola præmortuo ante mortem dicti Frā-
1 ciſci. ¶†Modo frater Stephanus eſt frater minor, ita quòd non ſucceſsit in ſubſtitutione, & de illa medietate quam debebat diſtribuere pro anima dicti teſtatoris, nihil diſtribuit: ita quod ſolus frater Petrus remanſit in ſubſtitutione. ¶Modo quidam Victo. filius magiſtri Nico. præfati omnia iſta bona tā ea quæ debebant deuenire pro aĩa dicti teſtatoris, ad ſenſum fratris Stephani, quàm ea quæ iure ſubſtitutionis debebant deuenire in .d. fratrem Petrum. occupauit ſine aliquo titu. & ſine aliquo iure, tenuit ea forte per decennium. Deinde mortuus.d. Victori. & ſui creditores ceperunt omnia iſta bona pro debitis ſuis, & antequam.d. Victo. moreretur, deceſſerat frater Petrus, ad quē erat deuoluta medietas illorum bonorū iure ſubſtitutionis, & omnia bona ſua reliquit ad pias cauſas. ¶Modo primò quæritur vtrum magiſter Nicola qui deceſsit ante diem ſubſtitutionis, poſſit eam ſubſtitutionem ad hæredem tranſmittere? ¶Secundò quæritur nunquid dicti creditores dicti Victorini filij præfati magiſtri Nicolæ qui dicta bona occupauerunt de facto, potuerunt omnia bona ſibi accipere pro debito dicti Victorini. Tertiò quæritur nunquid medietas iſtorum bonorum magiſtri Ioannis, quæ debebant diſtribui ꝓ anima dicti teſtatoris, cùm non fuerint diſtributa intra annum: nec poſt deuenerint in epiſcopum. ¶Et ſimili modo quæritur de bonis fraternis, Petri, qui reliquit omnia ſua bona ad pias cauſas, cū non fuerint executioni mandatę & ſi deuenerunt. Quæro vtrum ille qui emit dicta bona vel poſſeſſa à domino epiſcopo poſsit ea vendicare à dictis creditoribus & alijs quibuſcunq; poſsit & quo iure? ¶Vltimò quæro nunquid dictus Victorinus potuerit præſcribere dicta bona per decenniū, quorum medietas erat dicti fratris Petri per ſubſtitu. alia debebat diſtribui pro anima dicti teſtatoris, & ea diſtributa non fuerunt. ¶Super eo quòd primo quęritur, an magiſter Nico. tranſmittat ſubſtitutionem ad ſuos hæredes, eſt dicendum ꝙ non cùm in eius perſona, non ceſſerit dies fideicommiſsi: quia deceſſerit antequam dictus Frāciſ. vt.l. ſi in perſona. à contrario ſenſu. C. de fideicommiſs. l. hęredes mei. §. cùm ita. ff. ad Trebellia. facit quod not. in lege prima. ff. de his qui ante apertas tabu. ¶Modo poteſt dici, ꝙ portio ſua & etiam fratris Stephani, qui vt proponitur, erat frater minor, & per conſequens non capax huius ſubſtitutionis vt in.c. exiuit. extra de verborum ſignificatio. accreuerit præfato fratri Petro cum inter eos vt per fideicommiſſum ſubſtitutionis poteſt eſſe locus iuri accreſcendi. vt.l. filiusfamilias. §. diui. el primo. ff. de legatis primo. probatur etiam in.l. prima. §. is ita. C. de cad. tollē. vbi fit mentio de inſtitutis & ſubſtitutis. poſtea in. §. & ante omnia. dicitur, ꝙ hæc omnia habēt locum tam in teſtamentis quàm codicillis. Sed in codicillis non poteſt fieri ſubſtitutio directè, vt.l. hæredes. C. de codicillis. & .l. Sceuola. ff. ad Tertullia. ergo patet ꝙ dictus. §. is ita. q dicit ꝙ inter inſtitutos & ſubſtitutos coniunctos, eſt locus iuri accreſcendi intelligitur etiam de ſubſtitutione per fideicommiſſum, & ſic vna medietas bonorum magiſtri Ioannis, apparet ꝙ deuoluta fuit ad dictum fratrem Petrum: alia medietas fuit iuſſum per teſtatorem vt proponitur, vt tota diſtribueretur ad pias cauſas. ¶Modo proponitur ꝙ neque teſtamentum magiſtri Ioannis, neq; teſtamentum dicti fratris Petri, qui vt in puncto continetur, diſtribuit omnia ſua bona ad pias cauſas fuit exceptioni mandatum intra annum ꝑ hæredes vel eorum executores. ¶Et quæritur, nunquid dicta bona ratione executionis non factæ intra annum, deuoluta ſint ad epiſcopum Aſsiſiatē. tanquam executorem legitimum, adeò ꝙ dicta bona alienare potuerit pro executione fienda?
2 ¶Et eſt dicendum quòd ad eum ſit deuoluta: †& dicta bona & res accipere poteſt pro executione fienda, vt in authenti. de eccleſ. titu. §. ſi quis pro redemptione. & .§. ſequen. colla. ix. & .l. nullo. C. de epiſco. & cleri. & de teſta. c. nos quidem. & .c. ſi hęredes. & .c. tua. cū ſimilibus. Et per cōſequens vēdere & alienare p̄t & pretiū ad pias cauſas diſtribuere, vt patet ex prędictis iuribus, & etiam ex ratione: quia cùm executores dati in teſtamento dictorum magiſtri Ioannis & magiſtri Petri potuiſſent

c ¶In noĩe domini. iſtud cōſi. inueni ĩ iij. vol. cōſi. diuerſo. doct. in fol. l. & de materia vide do in.l.iij. C. de fideicō. & ĩ.l. nulli. vbi per Bal. C. de epi. & cle. Thomas.

dicta de causa, dicta bona ex voluntate dictorum testantium vendere, vt ex forma testamenti apparet, & no. in l. alio. de alimen. & cib. leg. Non mirũ si episcopus, qui loco eorum succedit in executiõibus prædictis posit ea vendere. ¶ Ex prædictis patet responsio, ad aliud quæritur, vtrum creditores dicti Victorini filij dicti magistri Nicolę potuerunt licitè ingredi pos. & tenutam capere in dictis bonis magistri Ioannis repertis: tunc penes dictũ Victorinum filium & hęredẽ dicti magistri Nicolæ. Et est dicendum ꝙ non potuerant tenutam capere cum effectu, cum in dictis bonis, dictus Victorinus vt hæres magistri Nicolæ nullum ius pretendere posit, vt supra probatum est. Imo per dictũ episcopum & suum officium posit peti dictam tenutam reuocari, tãquam datam in bonis executioni subiectis ratione iuris ꝙ episcopus habet ꝓ his exequẽdis vt legitimus executor: quo probato tenuta debet reuocari, vt. l. prima. & ibi no. ff. de priuileg. fis. l. ob maritorũ culpam. C. ne vxor pro marito. & l. à diuo pio. §. si super rebus. per gl. & do. ff. de re iudicata. ¶ Ad aliud de quo quæritur nunquid illi qui emerunt dicta bona à dicto episcopo, potuerint ea vẽdicare à patre? est dicendum quod sic, si dictus testator cuius fuerunt, fuit dominus, vt l. in rem. ff. de rei vend. doce ancillam. C. eodem ti. cum similibus. ¶ Posset etiam intentari, vtilis petitio hæredita. fideicommiss. vt. l. prima. & l. sequẽ. C. de fideicommis. hæredita. petitione. ¶ Ad vltimum q̊ queritur, vtrum dictus Victorinus potuerit dicta bona præscribere. x. annis? videtur dicẽdum ꝙ non. ¶ Nam huic potestati seu iuri concesso episcopo à lege, non videtur posse præscribi isto tempore, imò est perpetuum, sicut alia iura personalia, vt. l. ij. de constituta pecunia. cum simil. ¶ Facit ad prædicta. l. fina. §. sin autem. C. communia de leg. & etiam cum proponatur dictũ Victorinum sciuisse formam dicti testamenti, & qualiter dicta bona erant restitutioni subiecta. Bartolus à Saxoferrato legum doctor.

SVMMARIVM.

1 *Accusatio de damno dato, debet cõtinere æstimationem damni dati.*

2 *Probatio damnum dari quæ fit per iuramentum, ex forma statuti, debet fieri parte citata, & iuramẽtum dari à iudice.*

¶ CONSILIVM. CXIII.

Factum [a] tale est. Producta est accusatio de damno dato. 1 † est statutum, ꝙ credatur iuramento accusatoris vsq; in. xx. solidos. & ꝙ damnum emendet secũdum ęstimationem sacramenti damnum passi vsq; in quantitate. xx. solidorum. ¶ Forma accusationis est, in qua ponitur factum scilicet stare, damnificare, & incidere, & asportare ligna quercus, scilicet stipites: nec addit inquantum sit damnificatus. ¶ Omnibus istis dico: ꝙ sententia absolutoria fuit rectè lata, & non sufficit in accusatione de damno dato deducere factum scilicet quòd sit facta incisio vel exportatio, nisi probetur & allegetur ęstimatio damni, vt quaten⁹ ex illo facto pars lęsa est hoc requirit statutũ, dũ dicit stari sacramento accusatoris. Hoc disponit ius commune vt. C. vnde vi. l. si quando. & c. fina. extra quod metus causa. ¶ Sed quia accusator non deduxit in accusationem quãtum fuerit damnum. & sic non posset dari sententia: quia incerta, vt. l. prima. C. de senten. quæ sine certa quantitate. ¶ Et si dicetur quòd solum de iure communi debuit puniri: quia punit factum ex quo resultat punitio, saltem per titulum ad legem aquiliam, & in similibus. Certè iste accusat secundũ formã statuti, quòd potest: quia dicit quòd vidit, & inuenit damnum dari quod à iure communi non requiritur. ¶ Item quia suo iuramento accusat. & sic patet quod qui fundat se ex vna lege, non potest ex alia obtinere. ff. de institutoria. l. habebat. facit. l. vlt. C. de codicil. ¶ Item cùm dicit quòd probatio fit 2 † per iuramentum: certè istud iuramentum debuit peti. [b] per accusatorem sibi deferri à iudice & parte citata: aliâs non valet: quia ex eo pars lęditur per regulas legis, de vnoquoq; ff. de re iudicata. & l. non ita diuus. ff. de adopt. & probatio non potest fieri aduersario ignorante. de testibus capitu. secundo, extra eo. C. de iudi. l. properandum. Bartolus à Saxoferrato legum doctor,

a ¶ Factũ. Istud consiliũ inueni in tertio volumine consiliorum diuersorũ doctorũ ĩ fo. lx. Thomas.

b ¶ Debuit peti. no. istud cõsiliũ ĩ materia dãni dati. cui adde ꝙ no. Anto. de Alexã. doctor neapoli. ĩ. l. q accusare. ĩ. ij. colũ. C. de edendo. ꝙ statutis disponẽtibus ꝙ de dãno dato stetur iuraméto damnũ passi. cũ ista ꝓbatio sit irregularis, requirit̃ ꝙ ille dãnũ passus q vult iurare, sit omni exceptione maior, & sequitur do. Ias. ĩ repe. l. admonendi. ĩ cxxxvij. col. ff. de iureiuran. & vide Bar. in cõsi. xciij. s. ĩ. ij. vol. incip. Petrus vbi voluit ꝙ ille q debet iurare, debet iurare & deponere, vt testis. Thoma. Dip.

SVMMARIVM.

1 *Confeßio parte absente facta, ad liberationem probandam valet.*

2 *Confeßio facta præsente fideiussore, non dicitur facta absente parte.*

3 *Notarius potest conficere instrumentum, quando est rogatus ab una parte si instrumentũ est gratia unius confectum.*

4 *Duo notarij possunt rogari de uno instrumento, de consensu partium.*

¶ CONSILIVM. CXIIII.

[c] In Christi nomine [c] Amen. ¶ In primis est videndum, an confessio facta absente parte, ad probandam liberationem valeat. ¶ Secundò an dicatur facta absente pte, si sit pręsente fideiussore? ¶ Venio ad primum, dicunt quidam, ꝙ non valet parte absente. nam confessio requirit præsentiam partis [d] aduersæ, & sic pactum. ff. de confes. l. certũ. §. si quis absente. no. C. de confess. l. vnica. ff. de pa. l. idem in duobus. facit. ff. de lib. leg. l. Aurelius. §. fina. nisi talis confessio sit transmissa per nuncium, siue epistolam. ff. deposi. l. publia. §. fin. ff. de dona. l. nuda. 1 ¶ † Contrarium videtur verum, quòd talis confessio valeat ad meram probationem, licet sit facta absente aduersario, vt in authenti. de test. §. & licet. & hæc parit exceptionem, vt not. per gloss. & docto. in. l. non solum. §. liberationis verba ff. de li. lega. licet pactũ non valeat absente alia parte, nisi interueniat nuncius vel epistola: quia pactum est contractum, sed confessio non. ff. de act. & oblig. l. contra. & not. C. de sacrosan. eccles. l. illud ff. de accep. l. si acceptilia. §. fi. Facit quod not. ff. de nego. gest. l. Pomponius scribit. & de carbo. edic. l. quæro. §. fi. & extra de successio. ab intest. c. fina. ¶ Secundò dicendum est, quòd quantum ad effectum aliquid inducendi vel disponendi, non valet inter absentes, nisi dispositio pendeat ex voluntate vnius tãtum, vt ratificatio vel improbatio, vt. d. l. pomponius. ¶ Sed quantum ad finem probandi factam solutionem, & repellendi contrariam fictionem valet, vt. d. §. & licet. quicquid dicat Petrus. C. de non numera. pecunia. l. generaliter. ¶ Super secundo puncto, dico quòd non dicitur facta 2 absente parte, si est facta † pręsente fideiussore: [e] cũ per fideiussorẽ prosit reo, exceptio doli. casus est in dicta lege idem in duobus. §. fina. ¶ Sed an instrumentum confectum de dicta cõfessione, valeat & videtur quod non: quia tabellio debet esse rogatus ab vtraqua parte, vt in authenti. de tabellio. §. nos autem. sed hic non fuit rogatus nisi à fideiussore: ergo non tenet instrumentum. 3 ¶ † Solutio qñ actus cęlebratur gratia vtriusq;: tunc oportet quòd sit rogatus tabellio ab vtroque. sed quando sit gratia vnius tantùm, & in fauorem vnius tantùm: & tunc sufficit ꝙ sit rogatus ab illo, vt ibi not. Vnde quod dicta confessio fuit in fauorem vnius partis tantùm, sufficit ab illa rogatum tabellionem & te4 stem. nam idem in testibus dico. ¶ † Vlterius quando duo notarij fuerunt rogati insimul, de eodem contractu, isti conficiunt diuersa instrumenta: [f] an talibus instrumentis credatur? ¶ Respond. si ex tali variatione vterque notarius est in sua scriptura singularis: neutri creditur. nam licet vni notario creditur, verum est nisi partes adhibuerint plures notarios ad actum. in authen. de hære. & fal. §. si verò absunt. & argu. ff. de offi. proconsul. l. ij. ¶ Item scripturæ

c ¶ In Christi noĩe. Istud cõsiliũ inueni ĩ. xiij. vol. cõsiliorũ diuersorũ doctorum in fo. ccl. Tho. Diploua.

d ¶ Pręsentiã partis. Adde Bar. ĩ. l. tale pactũ. ĩ prin. ff. de pac. & ibi plenè p Ias. ĩ. ij. co. & ibi vide regulã cũ pluribus limitatiõibus. Tho.

e ¶ Pręsente fideiussore. Not. ꝙ dicit Bar. hic ꝙ adde & ĩ causis, ĩ qb⁹ ꝓcedũt summariè sola facti veritate ĩspecta nõ curat̃ ꝓsentia ptis, vt plenè p Alex. de imo. ĩ cõsi. cxiiij. ĩ. vj. vol. in pe. col. Tho. Dip.

f ¶ Diuersa instrã. vide no. p Io. and. ĩ repeti. C. qm̃ cõtra falsam. ĩ verbo cõscribãt. de ꝓbati. & vide Bal. ĩ cõ. ꝙ inci. ĩ Christi nomine Amen. notarius secundũ rogatũ. vbi vult, quod si duo notarij essẽt insimul rogati tũc vnius subscriptio, faceret instr̃m valere, qa qlibet insolidum vr̃ rogatus, p. l. si qs ex argentarijs. §. ij. ff. de edẽ. secus secundũ ipsũ qñ forma rogitus hoc nõ patit̃: qa actũ est ꝙ vna. l. semel subscribere debeat, vñ vnius subscriptio non valet arg. l. j. §. si plures. de exer. cũ forma non sit seruata. T.

scripturæ variæ in substantia vel effectu, de quo questio vertitur super eadem re sibi inuicem derogant. C. de fide instrumen. l. scriptura. & quod no. c. cum Ioannes heremita. de fide instrumen. Bartolus à Saxoferrato legum doctor.

SVMMARIVM.

1 *Iudex dando terminum pro prima dilatione, an importet q. det secundam?*

2 *Iuramentum ratione impediendi, non præstatur procuratori sed domino.*

3 *Iuramentum debet à parte uel à iudice deferri, aliàs est ipso iure nullum.*

¶ CONSILIVM. CXV.

a Quæstio talis[a] ponitur. ¶ † Occurrit quòd tempore dilationis dandæ in iudicio parti iudex dixit do terminum. v. dierum pro prima dilatione. ex eo enim quod dixit pro prima, videtur innuere se daturum secundam cùm primum dicatur & denotet ordinem & gradum ad secundam. ff. de iud. l. si quis instituatur ex parte. ¶ Contrarium puto verum. nam hæc verba hoc important quòd iudex dabit secundam, si in prima fuerit legitimè impeditus, vt sic verba intelligantur secundum naturam negotij, sup quo preferuntur, vt leg. damni infecti quidam. ff. de dam. infecto. de vsuris. l. si stipulatus. cum si. pro quo facit: quia iudex non posset facere si vellet contra formam. l. fina. ff. de ferijs. vt statim dicam. sed ex eò quod, iudex non debuerit dare secundam dilationem, dubitari potest, si eam dat, an datio est nulla ipso iure, an veniat rescindẽda p ipsum vel per superiorem? ¶ Et dico confessionem ipso iura nullam, quando fit sine causæ cognitione per text. d. l. fi. ibi dũ dicit, in pecuniarijs causis, omnibus dilatio plusquàm semel tribui non potest. Nam verbum potest positum cum negatione, necessitatem importat, vt ff. de fur. l. non potest. extra de regul. iuris. c. j. lib. vj. & ibi per Ioan. videtur enim factum. l. prohibente. & sic est ipso iure nullum, vt. l. non dubium. C. de leg. ¶ Sed huic videtur obstare quod not. Innocen. extra de testi. c. in causis. sed ibi loquitur de secunda dilatione. sed de tertia & quarta productione, quæ potest fieri in eadem dilatione, vt dicit glo. in. d. l. in pecuniarijs. ¶ Concludo ergo, q datio secundæ dilationis sine causæ cognitione non valet. Sed quid si data est dilatio predicta, & datum est iuramentum procuratori iurãti se impeditum iuxta causam, &c. an, dictũ iuramentum potuerit darr dicto procuratori? Ad hoc esset videndum cui esset data prima dilatio, q̃ i pũcto non exprimitur. si enim fuisset data principali vel alteri procuratori: † tũc sine dubio dicta prestatio iuramenti non esset sufficiens probatio iuramenti. nam cum credatur domino, debet probare dominus & iurare, cuius nomine agit: & dicitur fuisse impedimentum domini non procuratoris, vt. l. qui bona. §. qui alieno. ff. de damn. infect. quia dominus potuit impediri p causam obuenientẽ sibi, vel in persona procuratoris, vt. l. cum à matribus. C. qui pet. tut. Sed pone, quòd terminus esset datus ipsi procuratori tunc etiam dicti iuramenti prestatio, non esset sufficiens probatio propter plura. ¶ Primò quia dictus procurator asseruit se esse impeditum, nec dicit quo impedimento, vt in casu fortuito, vel tertij hominis vel cõmodo. potuit enim impediri facto tertij hominis, & sic non daremus sibi, nec dari debet secunda dilatio, sed contra illum qui impediuit debet habere regressum, vt. ff. de eo per quem factum est per totum & maximè per legem finalem. ¶ Item cum petitio dictæ dilationis ex causa impedimenti, contineat quandam restitutionem. sed ille qui coloratè & sine causæ expressione hoc petit non debet audiri, vt. ff. de minoribus. l. minor autem magistratus. §. an verò. ¶ Præterea licet casus fortuitus quandoque probari potest per iuramentũ, vt leg. fin. C. de fide instrumen. quandoque debet probari plenius, vt leg. commeatus. in princi. ff. de re mili. Debuit enim in dicto iuramento exprimi, quis fuit casus fortuitus & per quem fuit impeditus. quod si non fecerit, apparet non esse probatũ. ¶ Præterea iuramentum istud licet à procuratore fuerit prestitum: non fuit à iudice † vel à parte delatum, & sic non releuat eum qui iurauit. ff. de in litẽ iuran. l. videamus. §. de tutore. & hoc videtur velle Ioan. Andr. in dicto capitulo vltra tertiam extra de testi. super verbo præstito. Apparet ergo, dictã dationem secundæ dilationis ipso iure nullam. Ex hoc sequitur quòd pars aduersa, quæ contradixit & reclamauit, fuit grauata. grauatur enim per interlocutoriam, quæ est ipso iure nulla, saltem de facto, ita quòd appellatio ab hoc grauamine causam ad superiorem deuoluit, vt extra de appellatio. c. dilectus. &. c. vt debitus. & ibi per Ioan. An. Barto. à Saxoferrato legum doctor.

a ¶ Quæstio talis. Istud cõsi. inueni ĩ xiij. vol. cõ. diuers. docto. ĩ fo. cclij. Et adde q Bart. idem cõsuluit ĩ cõs. cvij. ĩ. j. vol. incip. ĩ qõne pdicta. vbi qua si sunt eadẽ verba. & ibi plenè scripsi in addit. Tho.

b ¶ Captus. Istud cõsi. inueni ĩ. xiij. vo. cõsi. diuerso. do. in fo. ccliij. Et adde q cõtrariũ ĩ terminis statuti, tenet Ang. ĩ. l. alia. §. elegãter. ff. sol. ma. & ĩ. l. nemo carcerẽ. ad fin. C. de exa. tri. li. x. & in. l. is qui. C. de ces. bo. tñ Bal. in. l. j. ĩ. ij. colũ. C. q bo. ced. pos. tenet opi. quã tenet Bart. hic & seqt Pet. de An. ĩ. c. canonũ statu. ĩ ver. quærit aliq qõnes. de cõst. facit q in fin. no. Bald. ĩ. l. termiato. C. de fructi. & lit. exp. vide tñ Alex. ĩ. d. l. alia. §. elegãter. ĩ. iiij. co. & seq. q alit tenet tñ Bar. hic mouet alijs rationibus, q busnon rñ. domi. Alex. Tho.

SVMMARIVM.

1 *Cedere an bonis poßit captus uigore statuti, qui non poteßt relaxari nisi soluat.*

2 *Beneficio ceßionis bonorum, non poteßt renunciari.*

¶ CONSILIVM. CXVI.

b Captus[b] pro debito, iudicis mandato † vigore pacti in contractu appositi nec non secundum formam statuti dicentis quod ad petitionem creditoris iudex debitorem faciat capi & in carceribus detineri vsq ad integralem satisfactionem, cessit bonis debitor creditore inuito. ¶ Quæritur vtrum debeat à carceribus relaxari? & videtur quod non: quia prouisio creditoris auferri sibi non debeat, licet prouisio legis possit tolli. l. assiduis. C. qui potio. in pigno. habean. & melius in. l. si quis in bello. ff. de ca. l. vtrum. in fine cũ. l. seq. ff. de peti. hære. Sed ĩ proposito est huiusmodi: quia sibi per pactum prouidit, vt dicitur in themate: ergo sibi per legem non debet auferri beneficium à. l. non datum. ¶ Secundò debitor apponendo pactum beneficio legis contrarium, præiudicat sibi in beneficio legis de aboli. debi. l. j. lib. x. igitur, vt pactum aliud operatur, sibi prejudicat. ¶ Tertiò ius tollens & sublatũ est proprium ciuitatis vt patet de se ex themate: ergo ius commune non tollet principale, nisi expressè aliter disponatur. ¶ Quartò quia dictum statutum esset delusorium: quia idem est dispositũ per leg. scilicet quod debitor posset capi, scilicet discussione bonorum facta, vt leg. à diuo pio. §. j. ff. de re iudi. ¶ † Item contrarium est veritas: tum quia beneficio cessionis bonorum, renunciari non potest vt tenet Cyn. qui bonis cede. pos. l. j. & ibi vide: tum quia ius municipale, restringitur ad ius commune. l. ij. C. de noxa. tũ quia pactum fuit appositum secundum formam legis, vt leg. quæro. §. inter locatorem. ff. loca. l. non rectè. C. de fideiusso. ¶ Item quia condemnatus potest carcerari: & tamen habet beneficium cessionis, propter quod à carceribus relaxatur: ergo idem si teneatur ex pacto. ¶ Item statutum & pactum cum loquitur de debitore, intelligitur de efficace, sed qui cessit bonis, non est efficax debitor: igit, &c. Bar. à Saxoferrato. ll. doctor.

¶ CONSILIVM. CXVII.

c Continetur[c] in statuto quod si damnum datum fuerit in aliqua parochia seu villa, & nõ reperiatur malefactor, quod vicini proximiores in numero. xx. teneantur emẽdare dãnũ

c ¶ Continet. Istud cõs. ĩueni ĩ. xiij. volu. cõsil. diuersorũ docto. ĩ fo. cclx. & adde ad dicta per Bar. hic ea q̃ ponit do. Nic. de Neapoli. ĩ. l. amicissimos. §. Lucius. ff. de excusa. tuto. & p Bal. in l. si laborãte, ĩ prĩ. ff. ad. l. Rho. de Ia. vbi tenet id q dicit Bart. hic rñdit dictis q p expẽsis factis cũ villa, non tenet cõtribuere. vide doc. ĩ. l. ab oĩbus. §. si titio. ff. de lega. j. Thomas.

illi, cuius poſſeſsio eſt damnificata ad ęſtimationē damni dati. ¶ Quæritur nunquid ipſe cuius eſt poſſeſsio, teneatur pro ſe contribuere? & videtur quòd ſic, vt leg. ab omnibus. §. ſi Titio. ff. de lega. j. & facit etiam. leg. qui hæredi. §. Plotius. ff. de condi. & demonſtra. & l. j. & ij. ff. ad legem Rhodiam de iactu. ſecundum Dyn. Idem tenet Iaco. de Arena in leg. amiciſcimos. §. Lucius. ff. de excuſatione tutorum. & Specu. in titulo de cenſi. §. nunc dicendum. Bartolus à Saxoferrato legum doctor.

¶ Expliciunt conſilia ſecundi voluminis, domini Bartoli à Saxoferrato legum doctoris.

Hæ sunt quæstiones aureæ disputatae per Bart. a Saxoferrato.

SVMMARIVM.

1 *Edictum de appellatione, est prohibitorium, & prohibitorij natura, realis est.*
2 *A sententia principis cognoscentis, non appellatur, & tamen à sententia ipsius delegati potest appellari.*

¶ QVAESTIO. I.

PEtitum
fuit[a] à iudice arbi-
a trium arbitratoris,
reduci ad arbitriũ
boni viri, lata fuit
sententia per iudi-
cem super redu-
ctione ipsa, nunc
quæritur an à sen-
tentia lata per iu-
dicem tãquam, per
bonum virum pos-
sit appellari? ¶ In
quęstione nostra te
neo hunc ordinem: quia primò faciam argumenta quòd pos-
sit appellari, & sic ad partem affirmatiuam. & faciam argu-
menta quòd non posit appellari. & sic pro parte negatiua.
1 ¶ † Venio ad primum, & quod posit appellari probo, &
primò sic: edictum de appellatione est prohibitorium, &
prohibitorij natura realis est, quòd id quod non est lege ali-
qua prohibitum, est permissum. sed edictum de appella-
tione est huiusmodi: ergo &c. sed cùm non reperiatur lege
aliqua in hoc casu esse prohibitum, appellari à causa, videtur
esse concessum. prima patet. ff. de testibus lege. j. ff. de procu-
ratoribus. l. inuitus. §. cum quando. & ibi de hoc. ff. ex qui-
bus causis maiores. l. necnon. §. quòd eis. ff. de probationi-
bus. l. ab ea parte. cum similibus. ¶ Secundò sic: certi sunt ca-
sus & causæ in quibus appellare non licet, inter quos non
connumeratur casus noster. C. quorum appellatio. non reci-
pian. & ff. quando appellandum sit. & ff. de appellationibus
recipen. vel non. & sic argumento à sufficienti partium enu-
meratione, quod est validum in iure nostro, vt. ff. de his qui
sunt sui vel alieni iuris. l. à patre furioso. & de actionibus &
obligationibus. l. obligationum ferè. §. placet. cum similibus
vnde concluditur ꝙ appellari posit. ¶ Tertiò sic speciale &
singulare à sententijs quorũdam iudicum licitum est appel-
lare, & à cæteris alijs sententijs cæterorum iudicum prohibi-
tum est appellari, & sic hoc prohibitorium est ius singulare,
cuius contrarium est ius commune, sed in casu nostro non
apparet de iure appellari prohibitum: remanet ergo quòd
appellari posit. facit. ff. de legi. l. ius singulare. ad municipa.
lege prima cum similibus cum cor. de appellationibus lege
prima & ibi plenè not. in gloss. magna co. quarta. ¶ Quartò
sic: non est alicui iuris auxilium denegandum, sed appellatio
est remedium iuris, quo iniqua sententia subleuatur, igitur
&c. nam si dicerem quod in casu nostro appellari non pos-
sit, iam appellare volenti denegaretur iuris auxilium, quòd
fieri non debet igitur appellari potest probatur hoc. non
enim expedit rei publicæ singulis legum adminicula dene-
gari, nec est per legem iniquitas sustinenda, nec debet via ini-
quitatibus aperiri, vt. l. j. C. de his qui veni. æta. impe. & de
iure delibe. l. ij. & l. meminerint. C. vnde vi. cum si. sed igitur
est ꝙ remota appellatione sequeretur iniquitas: igitur &c.
¶ Quintò ab argumento identitatis rationis. nam iudices ali-
qua participant in ratione & in iure. sed sententia iudicis &
arbitri participant de ratione remediandi partem contraria-
tam. igitur participant etiam in iure, ergo qua ratione reme-
dium adhiberetur contra arbitrum, scilicet per petitio. re-
ductionis ad arbitrium boni viri: ita & contra sententiam iu-
dicis cognoscentis & pronunciantis super reductione ipsa
admittetur appellatio. probatur hoc. ff. de sena. l. j. §. quæstio.
& de dolo. l. fi. & ad. l. aqui. l. illud. cum similibus. ff. de ver-
bo. obliga. l. titio. cum si. probatur hic: quia in vtroque præ-
dictorum iniquitas est causa, vt patet ex coniunctione legis.
vnde secundum rationem. ff. pro socio. & l. j. ff. de appellatio-
nibus. & de minori. l. præfecti. cum simili. ¶ Sextò sic: in iu-
dicando, arbitrator instar obtinet appellationis modo sit cer
tum quòd arbitramentum est quædam transactio à partibus
facta arbitratore mediante. sed si præter naturam & simpli-
cem transactionem processum fuisset in causa, & lata senten-
tia super eo super quo processum appellari posset ab ea. er-
go & à sententia lata super eo super quo arbitrium protesta-
tur. patet. ff. de arbitris. l. si de meis. §. recepisse. & in cor. vt
differen. iudi. in prin. vers. si verò declaratur ex. l. eleganter. §.
si quis post. ff. de cõdictione indebiti. tamen si in causa proce-
datur & sententietur, valida est vt ibidem patet: quia appel-
lari potuit si non pro leui &c. vt lite penden. l. fi. & quia pro-
hibitorium est hoc edictum vt. s. probatum est. igitur sic &
in proposito poterit appellari. ¶ Septimò sic ex sententia
sequente ius appellandi, firmatur hoc, sicut quando actum
siue actus non appellatio propriè sequitur ex sententia sub-
sequente, nihilominus est licitum appellare. ita in proposito
ergo poterit appellari. patet instituta de excusatione tuto-
rum. §. qui post autem. ff. quando appellandum sit. l. j. §. si
quis tutor. cum similibus. nam à motione tutoris qui se excu-
sat, si posteà contra eum lata est sententia, appellari potest.
declaratur hoc ex eo: quia hic actus retractatus ponitur con-
tra arbitrum. & posteà sequen. sententia iudicis. ¶ Octauò
probatur sic, certum est quòd à sentẽtia principis cognoscen-
tis non appellatur: tamen à sententia ipsius delegati appella- a
2 ri potest. sic in proposito licet primo † cognoscente. s. ab arbi-
tratore appellari non posit: tamen à sequente, id est iudi-
ce qui de reductione ad arbitrium boni viri cognouit, appel-
lari potest. patet. ff. quibus appella. non licet. l. prima cõiun-
cta. l. nouum. & l. eos. C. de appellationi. Declaratur hoc: quia
cùm ex sentẽtia iudicis oriatur actio in factum, vt. l. actori. C.
de iureiurando cum similibus. patet quòd ab eius sententia,
potest appellari. ¶ Nonò sic: in dubijs in benigniorem par-
tem interpretamur. de quo sic cùm dubitatur an vt arbiter,
an vt iudex in potentiorem partem arbitramur, videlicet
quòd vt iudex, & non vt arbiter videatur cognouisse. sed
cùm in quæstione nostra posit dubitari an vt arbiter, an vt
iudex cognouerit: intelligamus ipsum vt iudicem cognouis-
se, & sic appellari posit. patet. ff. de iudi. l. prima. in fine ma-
gnæ glossæ. C. de episcopali audientia. l. episcopale. cum si-
milibus. & hoc sic declaratur. quia. §. societatem. in fine non
dicit, quòd cognoscat vt arbitrator: aliâs sed nec vt iudex. er-
go appellari potest sicut ab aliorum iudicum sententijs, vt
supra dictum est. & de hoc videtur casus in. l. & in maiori-
bus. C. de appellatio. & l. ex consensu. ff. de appellatio. prout
habetur ibi in litera circa princip. coniuncta. l. C. de euictio.
cum similibus.

a ¶ Petitũ fuit. Habeo multa volumina consil. diuerso. doct. manu scripta, in qbus sunt multę repetitiões Bar. tractat⁹, disputationes, & ꝑcipuè in prima. v. xix. & xx. Interq̃ inueni infra scriptas quęstiones. & ista prima ĩ. xix. vo. ĩ fol. j. & vide. de materia istius disputatiõis p Bar. & doc. in. l. si societatẽ. §. arbitrorũ. ff. p socio. Et an à sententia arbitri posset appellari? vide plenè p Iaso. ĩ. l. fi. C. de iudi. & in. l. nemo põt. in. x. colũ. ff. de leg. j. & Alc. de Imo. in. l. arbitro. ff. q satisda. coga. & Ra. Fulgo. in consi. xviij. & Ra. cu. in consi. xliij. & Ludo. ro. in consi. xij. Tho.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio est inducta propter iniquitatem sententiæ, ut iudicet per uiam à iure traditam.*
2 *Iudex potest esse æquus & non æquus, & sic est unum medium inter iniquum & æquum.*
3 *Arbitrator non pronunciat ut bonus uir, ut in eo sumat compromissum ab eius arbitrio.*

IN contrarium quòd non posit appellari proba
tur sic: odia restringi & fauores conuenit am-
pliari, si dicamus posse appellari, producimus
odium restringitur fauor &c. patet. ff. de libe-
ris. & posthu. l. cùm quidam. & de regu. iuris libro. vj. Decla-
ratur sic: in lite appellare, tutius est: & periculosum litis cau-
sæ in ius nos committi non debemus. ff. de minoribus. l. in
minoribus. de peculio. l. quod de lege. sed si seruus eius nec
ad quod ibi not. ergo &c. ¶ Secundò probatur sic, iu-
dex in causa reductio. ad arbitrium boni viri, additur vt vir
bonus: tunc sic quando ad arbitrium boni viri recurritur,
ab eius dicto non appellatur. Sed ita est in proposito quod
ab arbitratu arbitratoris, recurritur ad arbitrium boni vi-
ri. igitur &c. ¶ Tertiò patet, quòd non est reperire in iure
casus quod in tali casu posit appellari, vnde erubescimus
sine lege loqui. vt in authen. de triente & semis. §. considere-
1 mus. ¶ Tertiò quia appellationes sunt inductę † propter ini-
quitatem sentẽtiarum, vt iudicet per viam à iure traditam, &

ordine debito proferant ſententias .ff. de origine iuris .l.ſecunda.§.poſt originem.cuius iuris remedio,ſcilicet appellatio inducta non eſt: ergo mutat id quod eſt impropriè eiuſdē naturæ, aliud eiuſdem naturæ corrigere, alterius autem non poſſet, vt inſtituta de iure naturali.§.pe.ff. de capi.diminu.l. eos.ſed arbitramētū ſeu arbitriū & eius poteſtas ſiue poteſtas venit à partibus & ab hominibus ſingularibus non vniuerſis coadunatis, vt patet.ff. de arbitris.l.non diſtinguemus.§.pro officio.ff.pro ſo.l.certa.&.l.ſi ſocietatem.in fine.&.ff.locati.l. ſi merces.&.l.ſed ſi lege.in princip.ff.de oper.liber.l. ſi libertus.&.ff. de verborum obligationibus. l. ſi quis arbitratu. & de contrahenda emptione.l. venditor. in princip.qui priuati,id eſt partes prædictæ non poſſunt conſtituere propriè vt iudex cognoſcat, vt. C. de iuriſdictione omnium iudicum.l. priuatorum. cum ſimilibus. & pro tanto lex appellat arbitrium boni viri.partes enim quæ hunc eligunt,in eum,vt bonum virum conſenſerunt vt patet: non autem vt ipſum iudicem, fecerent iuris ſubtilitate procedere, ſed per amicabilem compoſitionem fuit: ergo vt ad bonum virum, id eſt ad illud quod diceret quilibet bonus vir . & ita intelligit in hoc bono viro.l.ab arbitro.ff. qui ſatiſdare cogantur. ¶ Nec ob. quod ibi debet appellari.& ita ſentit dominus Richar. in dicta.l.ſi ſocietatem.in fine,videlicet quòd iudex cognoſcat,vt quilibet bonus homo: non autem vt tanquam iudex cognoſcat propriè: Et quòd vt de homine cognoſceretur, non au-
2 tem vt de iudice propriè intelligatur,probatur:† quia iudex poteſt eſſe æquus & non æquus vt bonus & malus. nam iudex eſt vnum medium,ſe ad æquum & iniquum referens, vt patet.ff.de iuſti. & iure.l. planè. viri autem boni appellatio, nunquam ad iniquum ſe refert:quia quod accedit vni extremorum,videlicet bonitati, recederet ab alio, ſcilicet à malitia & iniquitate.argumentum.ff.ad legem Corneliam de ſicca.l. eiuſdem. in principio, & de rei vendicatione.l. in fundo. & de legatis ſecundo. l. igitur. probatur hoc : quia quando vnum ſe poteſt ad propriam & impropriam ſignificationem referri: refertur ad propriam, vt.ff. ſi ager vecti. peta. l. penulti.in fine.& quando appellan.ſit.l.ſi ſocietatem.in fine. & in.§. vbi dicitur boni viri arbitrium ſic cognoſco in obligatorum, id eſt in iudicis, vt gloſſ. vt dicam cognoſcetis vt vir bonus quilibet, vt litera videtur ſonare prima facie ſecundum propriam ſignificationem. ¶ Nec ob.ff.iudicatum ſolui. l. vir bonus. cum ſimilibus: quia ibi vt iudex cognoſcit. prætereà nec ibi dicit appellari poſſe vel non. patet ergo ex prædictis quòd refert vtrum iudex cognoſcat vt iudex:& tunc appelletur.aut iudex cognoſcat vt bonus vir: & tunc non appelletur. primò: quia ibi dicitur vti ad iudicem & ad bonum virum non econtra, ſi rectè inſpiciatur. bonus autem vir intelligitur vt quilibet homo: & ſic à iudice cognoſcatur propriè,vt dictum eſt ſupra & declaratur ex.l.ſocietatem.ſ.allega. ¶ Quartò in locum arbitri ſubrogatio, de quo ſic ſubrogatum ſapit naturam eius, in cuius locum ſubrogatur: ſed iudex hic ſubrogatur in locum arbitri : ergo ſapit naturam eius: & ſic à ſententia eius non appellatur, ſicut nec à iudice. prima patet.ff. ſi quis cautio.l. ſi eum.§. iniuria-
3 rum. cum ſimilibus ibi nota: † ¶ Secunda declaratur ex eo, quòd arbitrator non pronunciat vt bonus vir, vt in eum ſumat compromiſſum ab eius arbitrio receditur, & ſubrogatur in eius locum iudex, vt bonus vir, vt iniquum arbitrium reformet in melius, nec ab eius dicto appellatur, ſicut nec à dicto boni viri, vt dicta. l. ſi ſocietatem. in fin. &. l. vnde ſi neruæ.&c. ¶ Quintò ſic:actus ad vnum finem redactus,non debet in contrarium operari, de quo : ſic quoties aliquid ad vnum finem tendit, & ſic non debet in contrarium operari, ſed ad arbitratorem dirimendarum litium cauſa, ex bona fide quæ non ita dirimerentur ſi appellaretur:ergo non debet eius contrarium operari : & ſic appellari non poteſt. prima patet.ff.de pact.l. ab emptione.in fin. de arbi.l. Labeo. cum ſimili. Secunda declaratur tum ex. l. ſi de meis. §. recepiſſe. tum etiam ex eo quia per appellationem extinguitur iudicatum,aliâs ſuſpenditur.ff.ad turpilia.l.j.in fi.& ibi no.ſ. de his qui notan.infa.l.furti.in princip.&.l.ſe. cum ſimilibus. & ſic tale negotium per viam appellationis cauſæ proſequi non debet,vt.C.vnde vi.l. meminerint. & de indi. vidui.tollen.l. ij.& de fructi.& lit.expen.l.terminato.ff. de vſufru.l. æquiſſimum.cum ſimilibus. &.l. cum quid. ſi certum petatur. Secundò ex iudicis cognitione de quo ſic: quando ad iudicem qui aliâs poterat de cauſa cognoſcere,habetur recurſus vt ad arbitratorem à quo non appellatur, & ſic non vt ad ordinarium cognoſcentem,recurſus habetur,ſed vt ad extraordinarium: & ſic ab eo non poteſt appellari. prima patet.ff. de arbitris.l.ſed ſi in ſeruum.in fine,ſecūda declaratur ex eo quod habetur in dicta.l.ſi ſocietatem.in fine.&. lege ſequenti. cum ſimilibus. ¶ Septimò à prohibitione & permiſsione argumentando de quo:ſic quoties aliquid in vno conceditur, in cæteris prohibetur,ſed in ſententijs iudex occaſione litis, concedit poſſe appellari : ergo in alijs prohibetur ſcilicet in arbitratoribus. Prima patet.ff. de iudicijs.l. cum prætor. in princip.de procuratoribus.l. maritus. cum ſimilibus. Secunda patet.C.ne liceat in vna & ea.cauſa tertiò prouoca. in rubro & nigro. ¶ Octauò tranſactionis immutatio,de quo ſic:certum eſt ꝙ arbitramentum immutatur tranſactio.& eſt illi ſimilis:ſed ita eſt in tranſactio,ꝙ ſi ipſa legitimè fiat, vlterius illa non reſurgatur impediente exceptione tranſactio. ergo idem in propoſito vt vlterius ipſa non refricetur impediente reformatione: & ſic legitimè tranſactum apparet in præcedenti.l. ſed ſi in ſeruum.§. ſecundo. quod ibi notatur. ſecunda patet ex.l. eleganter.§. ſi quis poteſt.ff. de condictione indebiti. videtur ex eo pro reductione facta eſt legitimatio:quia per iudicem vt bonum virum ad hoc electum per.l.ſocietatem.§. finali cum ſimilib. reformatione eſt qui bonus vir intelligitur, nec refert an à principio aliquid fiat an ex poſtfacto.vt.l.eum qui autem.cum ſimilibus.quomodo virum legitimè factum ab initio. poſt reformatum non vitiatur vt patet.ff. de iureiurando .l. qui per ſalutem conuenit.l. non enim.§.dato.&.l.nam & poſtea.§.iurare.eodem titulo cum ſimilibus de operis libertorum.l. mancipiorum. de legatis primo.l. ſerui electione. ¶ Nonò appellati. euidens diſcretio de quo ſic ſegregatorum ſegregata & ſeparatorum ſeparata debet eſſe ratio,ſed ſeparata eſt cauſa, reductio.à cauſa appella.igitur &c. ſi à ſententia lata ſuper cauſa appellatio.appellatio non ſequitur:ergo à ſententia lata ſuper cauſa reductionis appellatur : & ideo ſequitur contrarium,videlicet non appellatur.prima patet.ff. de exerci.l. ſi emptor.§.alius.de donatione inter virum & vxorem.l. maritus.& ibi de hoc.cum ſimilibus. Secunda declaratur ex eo quòd appellatio ex quacunq; iniquitate magna vel parua fit.vt.l. & in maioribus. &.l. & in multis.C. de appellationi.&.C.ne liceat in vna & eadem cauſa tertiò prouocare. in rubro & nigro.coniuncta.l. præſenti.ff. de muneri. & reductio.ex magna & euidenti iniquitate tantum fit, vt dicta.l. vnde ſi neruæ.ſuper reductione ad arbitrium boni viri concederetur ſecundario ſcilicet arbitramentum reſeruata & in cauſa appellati.ex quacunq; iniquitate igitur appellari non poterit ne circumueniatur,vt dicta.l. vnde ſi neruæ.&.l. ſi de meis.§.recepiſſe. cum ſimilibus. quod eſſe non debet. vt.ff. de tranſactionibus.l.cùm hi.§.ſi cum lex. & de tutoribus & curatoribus datis ab his.l.ſcire oportet.§.primo. ¶ Decimò inducitur.l.ex conſenſu.in principio.ff.de appellationibus. à contrario ſenſu quòd ibi habetur in litera circa compromiſſum &c. Concluditur quòd ſi ratione compromiſsi daretur:appellari non poſſe gloſſa.iij.intelligit.l. illam. ¶ Nec obſtat quod dicit compromiſſum, vnde ad arbitrium non ad arbitramentum ſic refert,vt patet in.l.de meis.§. recepiſſe.& dicta.l.ſed ſi in ſeruum.§.ſecundo.&.l.ſocietatem.§.arbitrorum.& ibi dicit impropriè poni.vnde à modo inducit. l.in te.§.vnus.&.l.fina.cum glo.ſua hoc modo:certū eſt quod ſi inter duos compromittitur & diſſentiant : certam tertiam perſonam compelluntur eligere, cuius authorita. petatur etiam ſi diſcordent ab illis duobus primis. cuius ſententiæ ſtetur.cùm itaq; hic arbitrator eligatur in defectum arbitrorum diſcordantium,ſententiæ eius pareatur:patet quòd non appellatur ab eo,tum propter dictam legem primam : tum quia ſi appellaretur,non pareretur,ſententijs: qa appellatio extinguit vel ſuſpendit pronunciatio.vt.l.j.in fine.ad turpilianum. cum ſimilibus. ſi impediret ſententiam & execu. quando non poſſet. nec enim eſt innouandum &c.ff. nil nouari appella.interpoſita.in rubro & nigro. ita modo in propoſita quæſtione propter diſcordiam arbitratoris ad arbitrium boni viri legis authori.recurritur ad iudicem vt ad bonum virum,& ſic ſimile. prima patet : quia ſicut à principio non appellatur:ita nec ab hoc: ideo eius ſententia pareri debet ante.

SVMMARIVM.

1 *A ſententia lata per iudicem tanq̄ bonum uirum, non poſſet appellari: quia non eſt ſententia.*

2 *Reductio ad arbitrium boni uiri, non eſt appellatio, ſed habet cum ea ſimilitudinem.*

Arbitria

3 *Arbitria ad iudiciorum, arbitramēta ad transactionem instar sunt redacta.*
4 *An à sententia lata super supplicatione porrecta contra sententiam, à qua non erat licitum appellare, poßit appellari?*

1 SOlutio. †Dico appellari non posse, & senten-
tiam propriè dici non posse, vt. s̈. di-
xi, & clarius dicā. Et hoc ex rationibus. s̈. dictis quas
coadiuuo, ex eo etiam quia ego video ꝙ vbi arbiter in locum
judicis cognouit, appellari potest: vt. C. de iudi. l. apertissimi.
& in casu speciali. ita à contrario sensu, cùm iudex subroga-
tur in locum boni viri, ab eius sententia sicut ab arbitramen-
to boni viri non appellatur: quia naturam eius (in cuius lo-
cum subrogatur) origina. sapere debet, vt. l. item veniunt. §.
cum prædiximus. ff. de petitione hæreditatis. & notatur in. l.
certi condictio. in principio. ff. si certum petatur. Item quia
video quòd propter qualitatem actio. & materiæ, de qua seu
de quo tractatur, verba mutant propriam significationem, vt
ff. locati. l. si vno. in principio. & quod ibi nota. sic in propo-
sito propter naturam arbitri de qua tractatur in. l. si societa-
tem. §. si. cum sequē. & alijs similibus cum dicatur ad iudicem
recurri vt ad bonum virum: ergo non propriè ad iudicem.
Item ad euitandam assiduitatem, quæ sequitur: quia non pe-
teretur reductio eius, & posteà appellaretur. ¶ Secūdò ratio
est in cæteris causis: non licet secūdò prouocare, ꝙ esset si ap-
pellari posset, cōtra. l. primam. C. ne lic. in vna ea. causa tertiò
prouoca. nam quodāmodo. d. appellatio interponitur: vbi à
iure aduertendū puto pro determinatione quæstionis & ma-
teriæ, ꝙ plura sunt, quorū remedio quòd ante factū vel dictū
est restringatur, & non sunt idē, nec eiusdē naturæ, sed diuer-
sa diuersæ naturæ, sicut est appellatio & reductio ad arbitriū
boni viri cum àtesta. quæ fuerit corā arbitro, ex quo nascitur
exceptio etiam pœnæ. Item doli exceptio quæ opponitur
cōtra petitionem, quādo sententia dicitur sordibus vel euidē-
ti gratia lata esse integrū restitutio, supplicatio, & appellatio,
interponitur à sententia diffinitiua, vel vim diffinitiuæ habē-
tis occasione iniquitatis cuiuscunque in quacunque causa &
casu regulæ, vt in præalleg. l. & in maioribus, cum simili. secū-
dum ea quæ not. & quorū appellatio. non re. l. ante sentētiam
tempore lata. à iudice econtrario petunt tanꝗ ius. & tamen si
aliâs vt arbitrator vel alio modo cognoscat. Nam licet sit iu-
dex & cognoscat vt arbiter vel arbitrator, à sua sententia non
appellatur. Quod manifestè probo sic. certum est, quòd ipse
de causa potest cognoscere vt iudex ordinarius inter supra-
dictos: & tunc appellatur à sententia sua. alioquin cognoscit
non vt inter subditos, sed ex prorogatione iurisdic. & est tūc
speciale in ipso contra regulam generalem positam in. l. & in
maioribus. & in. l. & in multis. & . ff. de appellatio. l. j. & quasi
per totum, vt appellari non possit, sicut nec à præfecto. Quā-
doque cognoscit vt arbiter inter non subditos: & sic non vt
iudex: & tūc iure communi à sententia potest appellari: cùm
aliâs ipse sit præsens. & sic iudex ordinarius. vt hic habetur &
de episcopali audientia. l. si qui ex consensu & quod ibi nota.
in prima glos. coniuncta. l. j. & de arbi. l. & quia de iurisdictio.
om. iudi. & de episcopali audientia. authē. si quis litigantium.
Alioquin cognoscit tanꝗ arbitrator & vt bonus vir vel per
amicabilem conuentionem de causa, de qua posset vt iudex
cognoscere, vt in cor. vt dif. iudi. §. si verò. col. x. & . l. & si ser-
uum. de arbit. & tunc cum hoc sit transactio quædam potius,
quàm sententia, non nascitur actio in factum quæ nascitur ex
sententia, & sic per consequens non potest appellari, vt patet
in. l. j. C. de arbitr. & ꝙ ibi not. quia cum ex sententia nascitur
actio in factum, vt. l. actori. ista non est sententia vt. s̈. proba-
ui. & patet ex eo quia transactio & sententia sunt species op-
positæ, quarum neutra est altera, vt patet in. l. nam & posteà.
de iureiuran. & . l. ij. C. communi diuidundo. coniuncto titu.
de re iudica. & de transactio. cum ergo non nascatur actio, per
consequens appellari non potest, licet quandoque petatur
reductio ad arbitrium boni viri, vt proximè dixi quando nec
respectu transactio. nascitur actio, vt. l. cum mota. C. de trans-
actionibus. Colligitur ergo ex præfata theorica, quod quan-
doque iudex cognoscit vt iudex, & ab eius sententia appel-
latur. quandoque vt bonus vir: tunc enim nec iudicialiter co-
gnoscit nec secundum formam. nec ordinem iudiciorum, cum
sit transactio potius nec actio iudicis, & non appellatur vt di
xi. Sed petitur reductio, quando arbitrium fuit iniquum ex
magna & euidenti iniquitate, vt patet. ff. pro soc. l. si societatē.
in fine. cum simili. cùm ipsum arbitramētum vim transactio-
nis teneat, vt supra satis est dictum à quo appellari nō potest,
vt est supra probatum in superioribus rationibus. nam con-
tra arbitrum compromissarium, inducitur doli exceptio, si
agatur ad pœnam quia non pareatur sententiæ, non tamen
2 appellatur †licet sit quædam species appellandi, vt. ff. de arbi-
tris. l. non distinguemus. §. cum quidam. ad finem. quod ex-
pone, id est habet similitudinem cum appellatio. & tamen est
alia species, vt. ff. de re iudicata. l. ij. & dicto. §. cum quidam
proximè allegato. Et ideo dicitur, quædam species appella-
tio. quia sicut per appellationem fit retractatio sententiæ: sic
per exceptio. doli. & alia est quæ opponitur, si agitur ad pœ-
nam ex stipulatio. quia non paretur sententiæ latæ sordibus
vel euidenti gratia. & hæc non est appellatio, vt dixi: quia à
sententia arbitri non appellatur, vt. C. de arbitris, lege prima.
Nec obstat quod dicitur, quòd hoc & superiori casu à sen-
tentia lata super oppositione exceptionis potest appellari,
cùm nascatur actio. argumen. l. & in maioribus. cum simili-
bus. s̈. allega. nam erubescimus sine lege loqui, vt in corpo. de
tri. & se. §. consideremus. Sed dato quod ita esset, dico quòd
illa exceptio opponitur contra actio. ex stipulatu ad pœ-
nam vel ad aditio. non contra sententiam arbitri, de qua nun-
quam fuit coram arbitro tractatum. vnde hic iudex super
pœnæ petitione cognoscit vt iudex, non vt arbiter. sicut
enim contrahentes voluerunt coram iudice peti pœnam pos-
se, si sententiæ arbitri non parebitur sine causa vel non pos-
se, si cum causa vt patet. C. de arbitris. l. arbitratorum. &
ff. de arbitris. l. ita demum. coniuncto. §. cum quidam. ibi-
dem cum apud iudicem pœna peteretur &c. ¶ In quæ-
stione autem nostra, non sic voluerunt partes, imò sem-
per se arbitrio boni viri commiserunt. & in hac reductio-
ne reformatio agitur de eodem, de quo coram arbitro actum
fuit. vnde cum debeamus fidem de bono & æquo in arbitra-
torem se committendo agere voluerunt: vt patet, non debet
reduci in hac reformatione de iur. apicibus disputando in cau
sa appellabili. argumen. l. fideiussor. §. quidam. ff. mandati. vt
patet ex coniunctione legum de verborum obligationibus
3 l. si in seruum. §. si quis. cum similibus. † Item arbitria ad in-
star iudiciorū sunt redacta, vt. ff. de arbi. l. j. arbitramentū ve-
rò ad instar transactionis est redactum. vnde si super eo quod
ex arbitrio nascitur appelletur, & non super eo quod ex ar-
bitratu, non est mirum, vt. s̈. plenè dixi, præterea in integ.
restitutio, petitur cum quis sui facilitate vel dolo aduersa-
rij se læsum dicit, & sic fauore ætatis, appellatio non perso-
nam iudicis principaliter respicit iniquam sententiam fe-
rentem, vt patet. ff. de mune. l. perfectus. & . l. præses. Nec
obst. ꝙ si dicatur quòd à sententia lata super restitutione ap-
pellatur, vt. C. si sępi. in integrum restitu. peti. fu. l. j. quæ re-
stitutio potest peti contra transactionem, vt. C. si aduer.
transact. l. j. & . ij. sicut ergo à sententia super restitutione &
transactione potest appellari: sic super reductio. quæ peti-
tur sic. & ad impediendum arbitramentum, quod trans-
latio appellatur: quia in causa restitutio. iudex aditur, & co-
gnoscit causa cognita, vt patet in. l. in causæ. §. causa cognita
ff. de mino. & in. d. l. j. C. si sępi. in inte. resti. peti. fuerit. ¶ In
quæstione autem nostra non vt iudex sed vt bonus vir co-
gnouit, vt. s̈. plenè dixi in hoc, quando iudicis officio peti-
tur restitutio. quando verò iure actio. di. ff. de in integrum re-
stitutione. l. ij. & de dolo. & quod metus causa. per totum.
4 † Supplicatio tantum fit etiam à quibus non potest appel-
lari propter iudicis seu magistratus authorita. sic nec à sen-
tentia lata super supplicatione, vt patet. C. de preci. imper.
offeren. l. si quis. & authen. quæ. supplicatio. ibi posita. & . ff.
de offic. præto. l. j. & ibi not. C. de offic. præfec. præto. l. vni-
ca. est & restitutio iudicis. sed quia hoc potius ad impedien-
dum fiendum, quàm quod iam factum est tendit. & de hoc ha
betur de iudi. l. apertissimi. posset addi etiam nullitas, quod
non prosequar, vt. C. quando prouocare non est necesse. le-
ge prima. & si à non competen. iudic. per totum. vnde cum
præfatæ species non sunt similes, sed diuersæ naturæ nec
eiusdem iuris regulis consistunt, patet quòd de vna ad aliam
non est bona argumentatio &c. vt supra dixi. Nunc opor-
tet particulariter respondere ad primum, quando dicitur
prohibitorium edictum de appellatione. dico quòd verum
est regulariter. sed in quæstione nostra sic est, vt patet supra
in rationibus pro hac parte factis. patet igitur quòd non se-
quitur conclusio argumenti. ¶ Non obst. secunda ratio
cum dicitur, illud est ius singulare actio. quod conceditur. s̈.
in quibusdam iudicijs: quia dico quod in hoc iudicio est
prohibitum, vt supra dixi. ¶ Non obstat tertia ratio, cum
dicitur, certum est quòd appellatio est iuris remedium, sed
dicit quòd hoc contingit vt sit litium finis, tum propter
voluntatem partium, quæ voluerunt recedere à cognitione
iudicis: tamen quia hæc sententia non est propriè iudicis: vn-

de hoc remedium non videtur hic locum habere iure prohibito rationibus prędictis & aliįs vt supra probaui. ¶ Non obs. cùm dicitur, quoties aliqua participat in ratione, &c. conceditur. dico quòd aliter remedium vnum, & aliter aliud, vt supra dixi proximè. ¶ Non obst. cùm dicitur, certum quod arbitrametum, &c. concedatur: quia dico quod illud est verum, vt iudice cognoscente aliâs secus, vt supra dixi. ¶ Non obst. ꝙ dixi actus ad vnum finem, &c. quia dico quòd ibi prӕterquã cognitum fuit à iudice hic. ¶ Non obstat quod dicitur, certum est quòd hic appellatio actui, quia dico, vt supra dixi, quod vt iudex sẽper cognouit, ideo hanc rationem & pręcedentem in duco pro me sic: quia cùm illud sit singulare in hoc casu & pręcedenti actu: actus pręcedens non impedit appellari à sententia sequenti: ergo in contrarium est ius commune, vt. §. Titius Nam appellatio prӕcedens, facit à sequenti appellari non posse, vt. l. ius singulare. cum si. ¶ Non obstat cùm dicitur quòd si dicatur actus, concedatur: sed hic dico non: quia lex vt viro bono commisit, vt. d. l. societati. in. fin. cum simi. Non obst. l. & in maioribus. quia illud verum, cùm iudicialiter cognoscitur: hic autem de. l. ex consensu quia gl. generaliter intelligit, vt ibi patet per pręcedentem rationem proximam. in fin. Non obs. gloss. ij. qõ. v. à iudicibus. quia illud dictum Gratiani est falsum vt ibi not. glo. nec secunda pars illius gloss. obstat vt dixi ĩ proximis responsionibus. Bartolus à Saxoferrato.

SVMMARIVM.

1 *Ea quӕ ad tempus conceduntur, ad tempus prohibita intelliguntur.*

2 *Vsufructuario moriente ante fructuum perceptionem, nihil percipit hӕres.*

a ¶ Quidã cõduxit. Istã disputationẽ inueni ĩ. ij. lib. con. diuer. do. ĩ fo. xxxvj. & de materia vide. do. Ang. de peri. de peru. ĩ suo tractatu de palea & oliuis p totũ. & do. Pet. de Eubal. moder. & do. meũ de Perusio in iure canonico ĩ suo tractatu de duobus fratribus. ĩ. xj. parte principali ĩ. ix. q. in. iiij. colũ. cũ sequẽ. Tho. Diplo.

¶ QVÆSTIO. II.

a QVidam conduxit[a] de mense Augusti vel Septembris, quandam petiam terrӕ aratoriӕ ad laborandum & fructus percipiendum pro certa pensione vsq; ad calendas Martij secundi anni proximè sequentis. possessionem seminauit in princ. conditionis de mense Septembris vel Octobris, & recollegit bladum tempore messium. postea arauit & seminauit alio mense Septembris vel Octobris, & factis seminationibus, venit postea tempus finitę locationis seu conductionis calendis Martij. ¶ Modo quęritur nunquid tempore messium, poterit recolligere fructus videlicet bladum, vel quantum cũ

1 lapsum sit tempus, siue terminus. ¶ † Primò videtur quòd non posit recolligere pluribus rationibus & argumentis. primò qa ea quӕ ad tempus conceduntur, ad tempus prohibita intelliguntur, seu esse videntur. ff. de iud. l. ij. §. sed si iudex. C. quando prouo. non est neces. l. cum eo die. ff. de re iudi. l. cum pretor. extra de offi. deleg. c. in causis. ¶ Secundò propter tacitum pactum, quod videtur inesse post tempus, vt. ff. de seruis exportãdis. l. ea lege. insti. de verbo. obliga. §. at si ita. ff. de verbo. oblig. l. eum qui ita. ¶ Tertiò propter liberam potestatem: quam lex concedit locatori post tempora conductiõis finita. & verbum restituere, plenam habet restitutionem & significationem vt omnes fructus ex ea contineantur, vt. ff. de vsur. l. videamus. §. item Fauiana. & de verbo. signi. l. plus est restituere. & l. restituere. ¶ Quartò propter annullationem contractus seu instrumenti, quӕ annullatio contigerit propter fidem locatori prӕstitam vsq; ad tempus locationis. C. locati. l. inuitus. nisi in casu vt not. eo. titu. l. si cum limes. ita econtra inuitus locator retineri non potest, quod fieret, si conductor intra tempora conductionis remaneret: & sic contrarium, &c. vt. ff. de re. iu. l. secundum naturam. & de cad. tollen. l. vnica. §. pro secundo. institut. de legi. patria potestate. §. fina. quòd dic vt not. in regula de regul. iuris. qui sentit per Dyn. ¶ Quintò propter interpretationem contra conductorem & etiam contra emptorem fundi vbi pactio est obscura. leg. in emptionem. Codic. loca. l. ea le-

2 ge. in princip. ¶ † Sextò à simili eius quod dicitur de fructuario. quia eo moriente vel finito vsufructu ante fructuum perceptionem, nunquam percipit aliquid, vt. ff. de vsufruct. leg. si defuncta. de annu. legat. l. in singulos. in fin. ff. quib. modis vsusfructu. amitta. l. vsusfructus. & ff. de vsufru. l. quod sit §. prӕterea. ¶ Ita dicendum est in conductore qui minus ius habet in fructibus. ff. loca. leg. sed addes. §. qui messem. ¶ Septimò conductor potuit hoc perspicere euenire posse. s. locatione finita, & ideo aliquos sumptus in seminando durante adhuc locatione, facere non debuit: ergo si fecit sibi imputet, vt no. ff. loca. l. si quis domũ. §. & hoc distingui potest. ibi, quid ergo &c. cum cõcor. ibi allega. ad idem facit. ff. de iurisdi. om. iudi. l. si quidem. maximè qa scienter in alienã rem ĩpendisse videtur & sic solo cedit. C. de rei ven. l. mater. ff. de acquiren. rerum domi. l. adeò. §. cum quis. ¶ Octauò qa sicut ratihabitio quӕ regulariter solet trahi retro, nihil valet, nec aliquid operatur nec prodest habenti ratũ post tempora petendӕ bonorum possessionis, vt. ff. rem ra. habe. l. pen. sic & perceptio fructuum quӕ fuit post terminum conductionis finitũ nil prosit colono, quӕ trahitur retro ad tẽpus seminis, quo petere poterat bonorum possessionem.

SVMMARIVM.

1 *Quando uno tempore est initiatum, & alio tempore est perfectum, perfectio consideratur secundum tempus initij.*

ET econtra ꝙ posit recolligere, pluribus argumentis & rationibus. ¶ Primò quia inspecto initio, idem ius censetur seu videtur censendũ etiã tempore messium non obstante aliqua mutatione statuti vel temporis, quòd censeri poterat tempore seminis sicut dicimus in negotijs alicuius gestis, si tempore messium &c. ff. de nego. gestis. l. idem Pom-

1 po. in negotijs & illa materia de initio. † Ex quibus etiam infertur, quòd quando vno tempore est initiatum, & alio tempore est perfectum, perfectio consideratur secundum tempus initij. & per hoc videtur arg. in alia quӕstione quӕ incipit, cum citatus &. q. ordinarius. sed hic fructus initiati fuerunt tempore seminis: secundum ergo illud tempus considerentur. & sic tempore conductionis debebit recipere pro se, cum sit tempus conductionis. l. diuortio. §. non solum. ff. sol. matrimo. adeò quod bonӕfidei possessor, lucratur fructus pro cultura & cura, vt insti. de re. diui. §. si quis à nõ domino. cum si. ¶ Secundò quia in obscuris inspicitur quod verisimile est, sic & hic, si congruam pensionem dedit pro vtraq; fructuum collectione. ff. de reg. iur. l. in obscuris. extra eo. tit. c. inspicimus. l. j. ¶ Tertiò quia ibi quid apparet verisimilius & maximè eo casu, vbi res valere potest secundum vtrumq; intellectum (vt est hic) interpretatio est fienda contra locatorem & venditorem. ff. de contrahen. empt. l. Labeo. & l. cum in lege. not. ff. de pac. l. veteribus. & extra de reg. iur. l. contra eum. lib. vj. & ibi not. ¶ Quartò à simili de eo quod dicitur, cui relictum est annuum legatum, qui quamuis moriatur in princ. anni alicuius, totum fructum illius anni transmittit ad hӕredes. ff. de annu. leg. l. omnibus. non obstante ꝙ in fine anni, fructus sit legatus. ¶ Quintò quòd ius principiandi fructus, consideretur ex tempore & iure seminandi, vt si tempore seminum potuisset facere suos, ita posset facere tempore messium, ꝗuis deueniat ad id tempus, in quo si seminaret, non posset facere suos, vt. ff. de vsufruc. l. quid sit. §. pe. ¶ Sextò quia si est finita tutela uel cura, coheret priori nec diuisam propriam rõnẽ habet & iudicatᷣ in eo idem ꝙ in princ. vt no. ff. de admi. tuto. l. tutorem. ibi, sic enim & intellectus. ff. de tu. & ra. distr. l. si tutor post pubertatem, sic in quӕstione nostra, actus colligendi fructus coheret primo actui seminis, & ideo vnum dici potest. quod probatur pluribus modis. Primò colere ratione. s. proximè facta vnus actus consideratur ex alio. Secundò ꝙ vnus nõ potest esse sine alio, sicut ius percipiendi sine semine: & ideo vnum iudicari potest. sic in patre & filio, qui vna persona dicũtur, vt. C. de impuberum & aliįs substitu. l. fina. sicut enim interrogatio & promissio, duo actus dicũtur: & tamen pro vno reputantur: quia vnum sine alio, operari non potest. ¶ Septimò quia ista reputantur vna cura & cultura, institut. de re. diui. §. si quis à non domino. sicut poterat iudicari de tempore seminis, iudicetur de tempore percipiendi. ¶ Octauò quia talis debet iudicare fructuum perceptio, per colonum fienda, qualis est prӕstatio pensionis, si congrua sit fructibus duorum annorũ, &c. nam expensione prӕstantis, voluntas contrahentium colligi potest. ff. ad trebellia. l. quoties. cum si. & ibi no. etiam in. c. inspicimus. de re. iur. lib. vj. per Dyn. quod si voluntas inspicitur in contractibus, vt. ff. de verbo. obliga. l. in conuentionalibus. ff. de contrahen. emptione. l. sed Celsus. in fi. maximè etiã in cõtractib⁹ bonefidei, sicut est in quӕstione nostra, veniant ea de quibus non est actum nec cogitatum. Nam pręsumitur cautum de euictione loco rei euictӕ. ¶ Item ne vsusfructus euincatur, ff. de contrahẽ. emptio. leg. j. vendendo. ff. de actio. emp. l. j.

emp.l.j.§.fin.cum.l.seq. ¶ Nono arguitur ex eo ꝙ dicitur, & in cautione damni infecti: quia si domus mea, pro qua est mihi obligatus ad certum diem de damno infecto, cadat post diem percussa à domo vicina ante diem, quod non tunc venit in cautione illud damnum.&.l.damni.§.sabini.sic in quęstione nostra cùm ius percipiendi consideretur ex loco, & iure seminis, vt supra dictum est. cùm etiam ipsa perceptura cadat.in conductione sic & ius seminandi. ¶ Decimò quia in re dubia, semper debemus interpretari in benigniorem partem, vt.l.semper.ff. de regu.iur. Sed in illo casu quo pensio statuta, esset æqualis fructibus duorum annorum interpretari debemus in benigniorem parté, vt.l.semper.&.l.ea quæ.ff. de rebus dubijs. ¶ Vndecimò quia eorum nihil sine captione inuestigari potest &c.ff.de regu.iur.l.nihil.C. de inofficioso testamen.l. omnino. vnde cum in quæstione nostra, nullum malum sit dicere ꝙ post tempus conductionis finitæ conductor percipiat fructus, & magis malum sit dicere ꝙ percipiat & locator habeat pensionem æquiualentem fructibus duorum annorum, & habeat fructus: dicendum est enim malum. ¶ Factis allegationibus pro vtraque parte, singulariter & per se non restat, nisi allegare pro vtraque parte simul & semel, valet pro vtroque locatore & conductore, quòd debeant fructus percipere pro rata temporis & oneris pensionis soluendæ: ꝙ probatur pluribus rationibus. ¶ Primò arguo assumpto simili de marito, qui sibi & mulieri diuidit fructus vltimi anni, pro rata temporis, quo durauit matrimonium ꝙ sustinuit onera matrimonij, vt.l.de diuisione.&.l.diuortio.ff.sol. matri. ¶ Secundò arguo, & sumpta à simili de eo quod dicitur de seruo fructuario, qui locauit operas suas in plures annos, & stipulatur certam mercedem: quia pro huiusmodi annis, quibus durauit vsusfructus, acquiritur vsufructuario sequentium annorum & proprietatem.ff. de vsufruct.leg. l. sed & si quis.aliâs.l.si adhuc.§.operas. ¶ Tertiò quia si in medio anni, finiatur vsusfructus, acquiritur vtrique pro rata, inspecto finali exitu.ff. de stipula.seruo.l.seruus communis Meui. §. cùm seruus.& ibi not. & in.d.§.qui operas. ¶ Ex quibus omnibus suprascriptis & quæ ex alijs legibus dici possunt, (saluo & reseruato saniori consilio) dicendum est, quòd aut apparet quid actum est expresse de prædictis fructibus inter contrahentes, & illud seruari debet quomodocunque apparuerit voluntas. nam voluntatem primò inspicimus si apparet.ff. de verbo.oblig.l. in conuentionalibus. de reg.iur. l. semper in stipulationibus. in princip. de condi. & demon. l. sacræ. in princip.&.§. conductionum. de libe. præte.l.iij.C. de codicil.l.ij.in fi. Si verò non apparet, quid actum sit: tunc inspicitur consuetudo regionis, scilicet qualis consuetudo sit in his quæ arant & seminant, & si finitur tempus legationis, ante recollectionem fructuum, vt.d. l. in stipulationibus. ij. responso.ff.de fundo instru.l.cum de lanionis.§.asinam. cum si. Si verò neutrum appareat: tunc inspicimus, quod verisimilius est actum fuisse, quæ verisimilitudo accipitur ex quãtitate & qualitate fructuum, habito respectu ad quantitatem pensionis statutæ: quia ex præstatione pensionis potest colligi de quolibet, & de cuius anni fructuum perceptione fuerit cogitatum & vsque ad quod tempus. arg.ff. de leg.j.l. si seruus plurium.§.fina.no.per Dy. de reg.iuris.c. inspicimus. libr.vj. nam eo ipso ꝙ pensio est statuta æquiualoris fructibus duorum annorum, videtur tacitè actum ꝙ vltra tempus conductionis, possit colonus colligere fructus seu bladum seminatum intra tempus conductionis, & hoc probari potest maximè argumento eius ꝙ dicitur.j.in.viij.&. x. ratione allegata: potest probari & aliter. Nam vidimus in iure, ꝙ tacitum inter alias personas, sumitur ex eo ꝙ fit inter alios. C. de pact. l. legem. ergo multomagis debet præsumi aliquid agi inter ipsos contrahentes secundum quod verisimile est, sicut & aliâs conuentio dotis datę pro filia socij præsumitur tacitè actum de reddendo societati dotem recuperatam, & hoc contingit: quia iurisconsulti sic interpretati sunt, aliâs interpretantur æquitati potius, vt seruetur æqualitas: simile pactum in donatione propter nuptias.C. de donat.l. fina. §. si autem donatio. posset probari multis alijs similibus, quæ studiosus inuenire posset, vt not.in.l.cum quid.ff.si cert.pet. ¶ Prætereà idem posset dici si minor pensio constituta fuisset vt pro rata pensionis æquiualentis propè posset, vt quid iuris est de toto &c. vt.ff.de rei vend.l.qui de tota. de condi. sine caus.l.iij.C.de libe.vacan.l.fin.lib.x. hoc etiam probari potest argumento eius ꝙ dicitur de fructibus dotis & de locatione operarum facta per seruum fructuarium, vt probatur in tertia parte ibi, factis allegationibus percipitur fructus totius anni. ergo & hoc fortè posset dici: quia ex terra non percipitur fructus semel, sed sæpius videlicet bis vel ter percipiuntur fructus in anno tunc dici potest, ꝙ de eo ꝙ venit percipiendum post calendas Martij & post terminum vel percepit colonus vt.ff.solu.mat.l. diuortio. §. ꝙ in anno. nam ita est verisimilis & de expensis quas fecerat, in eo ꝙ esset vltra terminum percipiendi, & de eo ꝙ percipiendum est dic vt.s̃.proximè dixi.nam imputet sibi qui hoc euenire posse prospicere potuit & debuit. ¶ Item hæc vera quæ dixi, si in quæstione ista non fuissent posita verba illa ad fructus percipiendos. Sed cùm verba illa supposita fuerunt in quæstione & tempus percipiendi sit limitatum: quia dictum vsque ad calendas Martij, hic non videtur aliqua coniectura facienda: cum in incertis & non certis, locus est coniecturis.ff. de verb.obli.l.cõtinuus.§.ij.in fin.&.ff.de auro & argen.leg.l. pediculis.§. argento. cum si. Et hoc probatur etiam per argumenta in prima parte allegata. Item illa verba ad fructus percipiendos, vsque ad calendas Martij obtinent vicem cuiusdam taxationis, sicut aliâs illud quod natum erit.ff.de vino & tri.lega.l. certum. nam limitantur tantum fructus, qui nascuntur.ex eo probatur: quia cùm dicit vsque ad calendas Martij, siue includat, siue excludat calendas, limitatum fuit tempus, sicut si dixisset tunc & non amplius, vt.ff. de condi. & demonstra.l.iiij. Si ergo illa verba, ꝙ natum, apposita non fuissent: tunc non comprehenduntur quandocunque pœna nati sunt, & in quæstione illa verba ad fructus percipiendos obtinent vicem cuiusdam taxationis intra tempus adiectum, scilicet calendas Martij: & sic coniectura de qua dixi, habet locum, quando simpliciter conduxit ad laborandum pro certa pensione seu mercede, vsque ad calendas Martij, ita ꝙ de percipiendo & tempore percipiendi nihil fuit dictum vt videatur sic comprehendere fructus percipiendos & post calendas, in cõiectura quam supra dixi, vt.ff.de verborum obligationi.l.inter stipulationem.§. si quando.ibi, pro quo illud &c.Et sic expressio illorum verborum ad fructus percipiendos, nocet. sic & illa, quod natum erit sic & aliâs expresse. cum simili. & pro hac parte ꝙ non posset percipere, facit gloss.ff. de vsufructu.l. defuncta. sed leges ibi allegatę videntur innuere contrarium eius quod dicit gloss. quia in text. illius.l.sed licet.distinguendo.§.cum fundum.in princip.dicitur consultò fructuum sequentis anni, ita ꝙ de fructibus eiusdem anni quæ spectant ad eum colonum, nihil dixit si non apparet quid actum sit nec consuetudo, nec apparet verisimilis æquiualentia pensionis in totum vel in parte: quia solum fuit constituta pensio æquiualoris ad fructus vnius anni: & tunc potest dici ꝙ ipse colonus nil percipere possit. Et hoc probatur per illa argumenta posita & facta. s̃. in prima parte, & maximè per ea quæ dicuntur in. ix. allegatione. & facit ad hoc ꝙ dicitur.ff.loca.l. si in lege.§. si colonus.vbi dicitur ꝙ si colonus frui prohibetur per dominum, aget tantum ad interesse quinquennij pro quo facta erat locatio siue conductio. quæritur vltra quinquennium non intersit propter temporis limitationem, nec repetit expensas quas fecisset in colendo & seminando. nam imputet sibi cum possit, & debuit prospicere hoc euenire posse, secundum finem conductionis ante perceptionem fructuum: imò certum erat, vt probatur in.l. si quis domo.§. & hoc subiungi. in fin.& dixi in.d.ix. allegatione qui neminem sibi obligare voluerit. sed secum potius.ff.ad leg.acqui.l.si seruus.ff.si ob viam communi diui.l.communi diuidundo.§. si hoc iudicio. vbi tenet idẽtitas rei, quo casu vti posset retentione, quãuis possit dicere malefidei possessore.ff.de petitione hæreditatis.l. si à patre.§. fina.quia nullus casus impedit impensarum factarum in perceptione fructuum & repetitionem.ff.famil.ercicun.l. sciendum.&.l.quæ dotis.nec hoc casu potest dici pactũ obscurum ratione pensionis vel fructuum vel temporis. nam tempus adiectum, limitat quantos fructus percipere debeat.ff.loca.l. si in lege.§. colonus. & ideo non recurrimus ad coniecturas quia in incertis, non certis &c. vt contra probaui in allegationibus supra factis, poterat esse obscurum propter pensionem æquiualentem fructibus duorum annorum: & ideo ibi coniecturare possumus ibi dixi.

¶ Disputata fuit per domi. Bartolum à Saxoferrato egregium legum doctorem. Mcccxxxj. vij. mensis Ianuarij, in fœlici ciuitate Perusij.

SVMMARIVM.

1 *Beneficium excludendi filiam dotatam, ꝙ datur filio, an trahatur ad nepotem.*

2 *Si filia dotata excluditur ex statuto, an excludatur nepos ex ea?*

a ¶ Quæstio talis a est. Istam disputationem inueni in xx. lib. cons. in fo. xl. & de materia vide plenè p Bart. in l. liberorum. in iiij. col. in vj. quę. & seq. & pcipuè in ver. his præmissis. ff. de verbo. signi. Bald. & Mod. in l. maximũ vitium. C. de lib. pte. Philip. deci. in consil. xcv. inci. pro tenui facilitate. i. iij. colũ. & seq. cũ cõcor. Tho.

¶ QVÆSTIO. III.

QVæstio talis est. a Statuto cauetur, ꝙ si qs decesserit intestat⁹ relictis filijs masculis, filia seu filiæ quæ dotatę fuerint, in bonis patris amplius non petant. Item alio statuto cauetur quòd verba statuti intelligantur secundum proprium & vulgarem intellectum absque subauditione vel extraneo intellectu: Contigit quòd quidam decessit relicto ex filio masculo præmortuo nepote & eius filiam dotatam præmortuo etiam nepote. nunc nepos ex filio solus vult succedere. nepos autem ex filia vult concurrere cum eo. ¶ Ex hoc insurgunt duo dubia. † Primum est an beneficium excludendi filiam dotatam, quod datur filio, trahatur ad nepotem. Secundò an & qua ratione filia dotata excluditur, excludatur nepos ex eo. ¶ Et primò super primo argumen. ꝙ nepos, filij appellatione statuti non contineatur. certum enim est statutum debere intelligi secundum propriam significationem. & maximè quando statutum ponit quid certum, vt. l. j. §. his qui nauem. ff. de exerci. & l. eum qui. ff. de verborum significa. sed nepos, filij appellatione per interpretationem continetur. ergo ex proprio significato: ergo beneficio statuti non comprehenditur. ff. de verbo. signi. l. iusta. ¶ Secundò eadem lege probatur sic: hæc lex iusta æquiparat ista duo, filium continere filiam, & filium cõtinere nepotem, & per eundem modum comprehendit, sed certus filius non comprehendit filiam, nisi ex interpretatione, vt patet: quia masculinus sexus non comprehendit fœmininum nisi per interpretationem: ergo nec filius nepotem. ¶ Tertiò sic: non potest dici aliquid esse idem cum alio, seu esse illud à quo differt ipse seu cui ponitur vt species opposita, vt probatur in qualibet iuris dispositione, vt. ff. de statu homi. l. ij. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. j. & de rerum diuisio. l. j. §. quædam. institu. de actio. §. omnium. & not. in l. j. ff. de præto. stipula. Sed ita est, ꝙ filius ad nepotem ponitur vt species opposita, vt institu. de hæredi. ab intesta. §. j. & §. cum filius. & C. de collatio. l. illam. ergo vnum, appellatione alterius non continetur. ¶ Quartò vt probatur si filij appellatio contineret nepotem, per hoc dispositio de filio porrigeretur ad nepotem. vt quæ de filio dicta essent & disposita, porrigerentur ad nepotem. sed ego habeo & video quòd de filio lex disponit, vt sit primus gradus: sed de nepote sit in secundo gradu. consequens est falsum: ergo & antecedens, vt l. iurisconsultus. ff. de gradibus. & institutio. de gradibus. §. j. & ij. cum sequenti. ¶ Quintò sic, sicut se habent respectiuè hi duo gradus pater & auus, sic descendentium filius & nepos. & sic probat text. de hæredibus quæ ab intestato. l. institutio. §. primo & secundo, & dicta lege iurisconsultus. §. transeamus. & §. ij. gradu. sed nemo diceret patris appellatione contineri auum: ergo nec filij appellatione contineri nepotem. ¶ Sextò probatur sic expressè in dispositione legis per iura quæ filiorum dispositiones non porriguntur ad nepotem, imò disposita de filijs, prohibent porrigi ad nepotes. casus sunt in l. lege Iulia ita. §. primo. ff. de ritu nuptiarum. & lege, si definitus. ff. de legiti. hæredi. & C. d. collationi. lege illam. & institutio. de hæredi. quæ ab intestato. §. primo, cum similibus. ¶ Septimò probatur sic: dispositione hominis in qua lex disponit ꝙ filiorum appellatio non continet nepotem, vt. ff. de testamen. tute. l. ꝙ si nepos. & institutio. qui dari tuto. possunt. lege finali. si ergo in lege & hominis dispositione expressum & cautum est, disposita de filijs non porrigi ad nepotes, quis locus dubitationis relinquitur, cùm tot legum casibus comprobetur? ¶ Octauò probatur per dispositionem rationum in contrarium facientium sic: filiorũ appellatione nepotes contineri, quidam tenentes, ideo dicunt contineri, quia pari amore similiter est nepos: ideo sub filiæ appellatione quæ idem est quod amor, contineatur & nepos hac amoris charitate: paritate destructa, quod est antecedẽs: remanebit destructum quod est consequens, vt non contineatur probatur sic. hæreditates ascẽdentium deferuntur descẽdentibus ex charitate & voto, vt. l. nam & si. ff. de inofficio. testamento. & l. scripto. ff. vnde liberi. de bonis damna. l. fin. in prin. C. de legi. hęr. l. de emãcipatis. & extante filio non admittitur nepos ex eo: vt in auᵗ. de hær. ab intestat. §. j. & §. seq. & C. de legi. hęr. auᵗ. in successione. & de libe. & posthu. l. gallus per totam legem. si ergo destruitur consequens, quare non pariter succedunt, destruitur antecedens, quare non pariter diliguntur: nec pari charitate & voto irrigantur: nec ergo filij appellatione nepotes cõtinentur, pari ratione probatur & in qualibet successione ab intestato. hęreditates enim ex tacita voluntate & affectione morientium deferuntur, vt. l. cõficiuntur. ff. de iure codici. & l. j. §. fi. ff. de legatis. iij. secundum hoc voluntas videtur inspicere secũdùm plus & minus successores, & secũdùm ordinem gradus in auᵗ. defuncto. ad Tertul. & in auᵗ. cessante. & in auᵗ. post fratres. C. de legi. hære. & in auᵗ. de hære. ab intest. §. j. & §. si verò. & l. titio & Meuio. §. ij. & l. post emancipatum. §. idemq; de legatis. iij. cum igitur sit filius primo gradu. nec pariter succedat nepos cum eo: ergo nec par affectio ac dilectio: ergo nec pariter sub filij appellatione coniunguntur. ¶ Nonò probatur sic consuetudo est altera natura: ergo idem est ius & potestas, consuetudinis & naturę, vt. C. de pbationib⁹. l. actor. & l. j. §. j. ff. de aqua pluuia arcenda. & de liberis & posthumis. l. si quis. sed naturalis sensus rei, dat nobis proprium intellectum: ergo & consuetudinarius erit nepotis appellatione: ergo & proprius, vt dicta leg. ꝙ si nepotes. & institutionibus quibus modis dari tutores possunt. §. finali. ¶ Decimò sic, vbi dubitatur de significatione verbi vel legis, consilium nobis est recurrere ad intellectum nobis ex consuetudine datum, vt. l. cùm de interpretatione. & l. cum imperator. ff. de legi. in fin. de episc. audi. & si lenones. & ff. sol. mat. l. dos à patre. sed vbi dicit lex de principe quare succurrerent ad consuetudinem & eius intellectũ, si non seruauerimus ipsum vt. C. de leg. l. fi. & l. certi condic. §. si nummos. ff. si cer. pet. sic ergo secundùm consuetudinem & eius intellectum, reijciamus nepotem. & filiorum appellatione vltimò probatur per. ll. expressas, quæ dicunt significationem rei dari excommuni appellatiõe, vt. l. Labeo. de suppel. leg. l. cum de lanionis. §. asinam. de fundo instru. & statu. dicit ad vulgarem intellectum. Item videtur probari sic, non videtur verbum prolatum significare, quod veridicè non est agitatũ, etiam si verbum videretur prolatum, vt. d. l. Labeo. in fi. l. iam hoc iure. de vulga. & pup. de mune. & ho. l. vt gradatim. §. sed si lege. de inuti. testa. l. in testamento. sed si communis oppositio in hoc tollit mentem vt sibi propria: remanebit verbum inutile velut sine mẽte prolatum: quod ad nepotes non porrigitur.

IN contrarium ꝙ hoc beneficium porrigatur ad nepotes ex filio, probatur sic. ¶ Primò dicit lex ꝙ ex allusione vocabuli datur proprius uerbi sensus, vt. l. ij. §. appellata. ff. si cert. pet. l. Pomponius. §. territorium. ff. de verbo. signifi. & eo. titu. l. tignum. C. de episco. & cleri. l. decernimus. & ff. de testa. l. j. si ex allusione verbi, huius filius continetur & nepos, cum dicatur filius à phylos ꝙ est amor, & eadem amoris causa & amorẽ ad nepotem vt ad filium, vt. l. liberorum. §. sed ꝙ Papinianus. de verbo. significa. ergo ex propria verbi interpretatione, continet filius nepotem. igitur & in dicti statuti beneficio continetur, vt in corpore de non eligen. secun. nub. §. cùm igitur. & de legat. iij. l. vxorem. §. concubinę. ¶ Secundò probatur coniungendo. l. et glo. sic dicunt iura: aut tractatur de proprio verbi significatu: & secundum id filius continet nepotem. si autem communi appellatione: et tunc non continet, et sic concordatur. l. liberorum. §. sed quod Papinianus. et. l. si nepotem. s. allega. et institu. qui da. tuto. pos. §. sed cum suis. ¶ Tertiò sic probatur ꝙ intellectus qui habetur ex communi appellatione, est intellectus figuratus, sic probat. l. Labeo. cum sua gloss. ff. de stipulatione seruo. ex hoc igitur sic argu. sicut se habet figura rei ad reum sic intellectus figuratus ad proprium. sed figura rei non est ipsa res figurata, vt. C. de iure annu. aure. l. ij. et de lat. liber. tollen. l. j. in princip. et insti. quib. mod. tolli. oblig. §. est autem et de regu. iur. l. imaginatio. ergo nec intellectus est ille proprius qui figurat. si non proprius: ergo nec in statuto sequendus. sic ergo patet ad sensum figura hominis, licet repræsentet. non tamen est homo et acceptilatio, licet sit imaginaria solutio, non tamen est solutio. ¶ Quartò probatur sic. et si ex huius appellatione ex communi vsu et ex communi appellatione, datur aliud intelligi, & representatur non tamen est idem cũ eo quod intelligitur per id datur et representatur ex illo nec tamen eidemq́ significat vel per modum significati comprehendat speciem nec est, nec esse potest. Item dicit lex, quòd vtimur empto pro vẽdito, et nunꝗ sequitur ꝙ ex significatione vnius vnum comprehendat alium. certè nemo dicit, nec vsus communis facit nec facere potest, licet vnum representetur ex altero. sequitur ergo et communis opinio, debet intelligere illam aliquid, seu representet aliquid, nõ quod idem significet ex proprio intellectu: ergo ex tali appellatione no. arg. in statuto: accedit his

quod vltimis

ꝙ vltimis voluntatibus, probaturque per.l.ſunt .vt.iij.§.diſponat.in auẗ.de nup. Ecce teſtator dicit ſic: ſi cui bis legauero, ſemel tantùm deberi volo. ſed per duo geminata legatum detur, vnum tamen intelligi non eſt, ideo quia duo geminata vnum tantum, ſed duo.in.l.ſi mihi & tibi.§.fin.ff.de leg.j.ſic concluditur ꝙ licet lex vel teſtatoris diſpoſitio vel vulgi cõſuetudo vel appellatio, dent nobis verbum repreſentare plus vel minus vel aliter quàm ſit eius ſignificatum, non mutat propriam ſignificationem rei, ſed figuram quandam facit, & figuratos intellectus. ¶ Sextò probatur & videtur caſus in.l.ij.ff. de vſufru.ea.re. quæ vſu conſu, vbi expreſſe cauetur ꝙ cùm in rebus quæ vſu conſumuntur, non poſsit adaptari ſignificatio vſuſfructus ſecundum propriam ipſius naturam & ſignificationem, non poteſt ſenatuconſultus nihil conſtituere vſumfructum ſecundum propriam ſignificationem vocabuli, ſed vocabitur vſuſfructus. modo ex hoc ſic arguendo conſuetudo & iura ſcripta paribus paſsibus ambulant.ff.de legi.l. de quibus in fine inſtitutionibus de iure naturali.§. ex non ſcripto. ſed ius ſcriptum, id eſt ſenatus non poteſt. ergo nec conſuetudo. ſic ergo inducit impropriam: ergo eius ſignificatio non comprehenditur ſub ſtatuto. ¶ Septimò ſic dicit lex, quòd ea quæ ex conſuetudine ſunt, non tollunt quod eſt vel eſſe debet, vt.l.ſi.de ſerui.vrb.prædio.& l.cum quidam.§.ꝙ dicitur.de acqui.hære. ¶ Octauò probatur ſic, ſpecies oppoſitæ non ſunt, ſed lex ponit propriam ſignificationem per ſe & ea quæ eſt ex toto appellatione illi oppoſita: ergo propria ſignificatio cum ſit ex propria ſignificatione, non debet dici eſſe ſola: ergo propria in ſtatuto recipiatur, alia reijciatur. item expreſſe opponit text. illa quæ eſt ex communi appellatione: tamen ſpecies oppoſitæ non debent dici, & induceret præſumptionem voluntatis, non ex ſignificato violenter inducatur. hoc probatur expreſſè in.l.cum de lanionis.§. aſinam. ff. de fun. inſtru.

¶ Nono videtur, quidam caſus hoc probare, & facit plura contraria ceſſare. certum eſt quòd maleficium propter alluſionem continet malefactorem, ſed ex vulgi opinione propter exceſſum in delicto, maius maleficium vocatur. ¶ Decimò ſic probatur; & ſi ponamus ꝙ ſtatutum loquens de filio non contineat nepotem: tamen beneficium datum filio an ex eius perſona deſcendat in nepotẽ non eſt ſtatuto diſpoſitum neque prohibitum: remanet ergo hoc ius an beneficium datum filio per ſtatutum iuris cauſa recuperat in nepotem: quare hoc omiſſum probatur ſic: certum eſt ꝙ beneficium datum filio priuilegium & honor tranſit ad nepotes, vt.C.de quæſtio.l.milites.&.l. diuo marco. de ſenten.l. mancipatum.ff.manda.l.etiam.§.licet.C.de priuil.do.l.j.hoc ergo priuilegium datum filio ex ſtatuto, licet ex eo & eius verbis non tranſeat ad nepotem, ꝙ tamen hic tranſitus non eſt prohibitus nec permiſſus ſed eſt omiſſus de iure communi debet concedi. Vndecimò circa idem nepos filio ſublato de medio locum primi filij incipit tenere, vt inſtitu. de exhæreda. libe.§.poſt mortem.&.§.hæredi ab inteſtato.§. cùm filius. & l.Gallus.§.nunc videndum.ff.de liberis & poſthumis. Sed filius huius beneficij comprehenſus in ſtatuto vtetur: ergo nepos eius loco ſuccedens. ¶ Duodecimò probatur ex vi rogationis ſublato eius filio nepos huius filij loco dicitur ſubrogari, vt ſupra probaui. ſed ſubrogatio debet eſſe eius conditionis, in cuius locum ſubrogatur, vt.l.j.§. actio. ſi quis te. lib.eſſe iuſ.l.item veniunt.§.idem rectè.ff.de peti.hæredita. l. ſi cum.§.qui iniuriarum.ff.ſi quis cau.ergo eiuſdem ſtatus beneficio vtitur. ¶ Non obſt. prædicta. l. iuſta. & de verborum ſignifica. quæ videtur obſt. in duobus, vt. ſ. dixi ꝙ dico ꝙ ibi ſit ſimilitudo in comprehendendo non in modo ſaltem per relationem ad ſpeciem. licet poſsit per relationem ad genus vt verbum ſemel poſitum propriè & impropriè ſumatur, vt.l.certi condictio.in principio. ff.ſi certum petatur. Cùm ergo maſculinum comprehendat fœmininum filiæ & filij nepotes vt in hoc ſi. Item poſſunt ſimilari vtrũque ex interpretatione, ſi filius nepotem comprehendit ſumendo pro vocabuli aperta ſignificatione, ſed filius filiam ſecundum apertam ſignificationem extenſiuam vltra ſignificationem verbi non obſt. quod non conueniunt ſpecie: quare non gradu. Item quòd ponitur ad ſpecies differens, quare eſt conſiderare filium, prout ex propria ſignificatione communi ad filium & nepotem: & tunc eſt genus & non ſpecies oppoſita ad nepotem ſic intelligitur, & ſic allegatur, & eſt conſiderare prout ex communi conſideratione comprehendit filium primi gradus: & tunc non conuenit gradui vel ſpeciei ad nepotem non obſt. quia non eſt in eadem quod pater: quia in hæred. & voto defertur, & non ad filium: & hæc ſunt vero filio deducto de medio. vel dic ea quæ deferuntur ſecundum plus & minus ab eodem ſignificato abuſionis, vt.l.fin.de fun.inſtru.&.C.de maie.& mathe.l. ſi excepta.inſtitu. de tutel.in princip.& de teſtamen.in princip.vel dic ꝙ dilectionis cauſa, ſe habeat pariter ad vtrũque, vt.dict. §.ſed ꝙ Papinianus. ſed quia cæteris paribus melior eſt conditio ſeu ratio prioris, ne conceſſum ſecundo denegetur primo. ideo deferuntur primo, vt.l. defunctus.ff. loca.&.l. aſsiduis. §. ex tempore, nec tamen adimere, ſed conferre nepotibus intelligatur propter mutuam ſucceſsionem: quoniam affertur prioribus non tam ex eis vel eorum affectione, ſed vt per eos poſterioribus conferatur, vt. l.j. &.l.via. §. ſi fundo.de ſeruitu. ruſti. prædio. & eod. titu. l. à quocunque. Non obſt. quòd lex ſeu hominis appellatio filij comprehendat nepotem: quia illud contingit aut ex eo ꝙ lex expreſſe reſtringit ſignificationem ſumendo vel vt ſpeciem appoſitam nepoti, vt hic exprimat, aut ex mente reſtringendo nos ex appellatione communi & vulgi. Non obſt. aliud ſtatutum quod dicit ad vulgarem ſenſum: quia aliud ſequitur ex ordine: quia extra ſignificatum communem intellectum reijcit. primò videtur mihi quæ prima facie videantur mihi quaſi idem diuerſa: tamen ſunt & communis opinio & intentio ſeu voluntas & communis intellectus & communis appellatio conſiſtit in voce & appellatione communis vſus conſiſtit in exercitio, vt. l. ſi ſeruus plurium. §. fina. ff. de leg. j. &. l. cum vnus. ff. de vino tri. & ole. leg. intentio & voluntas non vera vel præſumpta, ſed propria verbi ſignificatio non concurrit ex his in. l. cum de lanionis. §. aſinam.ff.de fun.inſtru. in verſic. qua præſumptione, id eſt ex præſumpta voluntate, quæ ex conſuetudine tollitur ſic intelligitur illa. l. ꝙ ſi nepotes. de teſtament.tutel. & iſte non idem cum prædictis patet, licet enim præferendo ſingulare ex communi vſu debet nobis intelligere de plurali, non tamen vulgaris intellectus nec communis intellectus vulgaris ſic ſe habet ad plurale, vt ſit intellectus verbi ſicut eſt in empto & vendito, hoc per vnum prolatum datur ex communi modo verbis ſentire, de alio tamen non eſt vulgaris intellectus, nec vulgo habetur vt vnum ſignificet aliud, & hoc eſt ꝙ dicitur, quòd eſt quidam intellectus figuratus, vt.ſ. probaui, licet figura det nobis ſentire de ſignificato, ſic hæc communis appellatio dat nobis intelligere aliud pro alio, id eſt verba prolata non per hoc aſſumunt ſignificationem vel intellectum vulgariter vel communem, ꝙ præterea vulgi appellatio fingat vel faciat aliud velle loquentem, quæ tamen voluntas abſtracta à ſignificato verbi, & intellectu quolibet non aſtringit, vt in ſtatuto. & ſic probant.d.ll.hoc probat. l. iiij.de legat.j.dum dicit immutabilia ſunt.& gloſſ.dum dicit, vbi actum erat inter te & me de equo: & tamen de mulo ſentit. nec tamen per hoc ſequitur vel inducitur intellectus ſecundum proferentes, nec equus ſignificat mulum, vt ſic fiat intellectus verbis.& gloſſ. incontinenti ſubijcit, vel ita conſuetudo & operando iſtos duos caſus. & ita magis eſt intentio ſeu voluntas loquentis, vel relationem ad perſonam figuratam, ſeu figuratè repreſentare per verba, quàm ita intellectus vulgaris vel communis verborum. vel datur verbis per relationem ad verba: coniungitur nepos ad auum per quem ius ſuccedendi confertur, ſed non eſt hoc ius in filio impediente ſtatuto: ergo nec nepotibus. Item dicit lex, quòd filia ſublata, nepos quaſi agnoſcens incipit locum tenere, vt inſti. de exhæredati. libe. §. poſthumorum. ſed ſi filia non ſuccederet: ergo nec nepos locum filiæ tenere inciperet. Item ſic probatur: ea quæ ſubrogantur loco alterius, ſapiunt naturam illius in cuius locum ſubrogantur. vt l.j. §.hæc actio.ff. ſi quis te.lib. eſſe iuſ.fuerit.&.l.ſi cum. qui iniuriarum. ff. ſi quis cau. ſed licet nepos deducta de medio filia, incipiat ſuum locum tenere, vt. l. in ſucceſsione. C. de legi. hæredib. & de col. l. illam. & in authentica de hæredi. ab inteſta. §. j. ergo eiuſdem iuris & loco. cum ergo filia non ſuccederet, ergo nec nepos. Item probatur vbi ius deberet tranſire de primo intellectu mediante ſecundum impedimentum contingens in ſecundo quod eſt medio impedit ius tranſire ad tertium, vt. l. ſeruitutes.§.puta. ff. de ſerui.ruſti. ſed &. l. in tradendi.eod. titu. in. §. interpoſitas. & de ſerui. vrbano. prædiorum. l. ſi ędes. ſed verum eſt quod ius coniunctionis & per hoc ſucceſsionis quod debet tranſire de auo ad nepotem debet mediante filia tranſire. ſecundò filia non procedit hoc ius: ergo tranſitus neceſſario ad nepotem conſequenter impedietur. Item probari videtur per legem quæ dicit, quòd iura corrupta in perſona filij impediunt ius ſuccedendi tranſire ad nepotem, vt.l.diui fratres.

ff. de iure patro. & si de feu. controuersia fuer. c. si vasallus. ité
cùm impedimentum venit à causa efficienti siue sit effectus in
fratre, siue non, nec inchoauit: impeditur. secus si in facto es-
se, vt. l. patre furioso. de his qui sunt sui vel alieni iuris. l. inter
stipulantem. §. sacram. ff. de verborum obligationibus & de
solutio. l. qui res. §. aream. sed hic dotata fuit, cùm nupsit se-
cundum casus contingentes ante natiuitatem nepotis, & per
hoc impeditur ius succedendi in personam filiæ, licet ipsa sit
causa efficiens coniunctionis & iuris succedendi ad nepotem
auo. argu. l. si compensandi. C. de hæredi. insti. sed iure corru-
pto in personam filiæ non poterit ad nepotem posteà trãsire.
Item sic quo ad sequentes concludendum, non sunt hæc pa-
ria nõ extare præcedẽtes in gradu vel extare & non posse suc-
cedere vt in. §. sed nostra. institu. de successio. libe. & . ff. de in-
officioso testamen. l. Papinia. §. in quarta. sed extante filia, ne-
pos non obtinet ius succedendi vt de libe. & posthu. l. Gal-
lus. etiam si non posset succedere eodem modo si extare de-
sijt per argumen. à pari. Item est, si vinco vincentem te, & te
vincam, vt. l. de accessionibus de diuer. & temp. præscrip. sed
nepos ex filio vincit filiam dotatam, & filia nepotem ex ea,
ergo nepos ex filio, & filius vincet nepotem ex filia. Item fa-
cere videtur mens statuti, quæ voluit ad filium non descen-
dere vel suos filios successores, vt secunda pars apud mares
& eorum descẽdentes sit. Item probatur corrupto hoc iure
in personam medij remanet corruptum in personam tertij,
vt si pignus pigno. dat. sit. l. j. & . ff. de pign. l. secunda. & de in
diem adie. l. secunda. §. idem Marcus & . x. colla. si de feu. fue-
rit controuer. c. vbi autem. sed hic est corruptus ius succes-
sionis in personam filiæ quæ media est: ergo in personam ne-
potis. ¶ In contrarium probatur sic, cui non conueniunt
1 verba legis, nec lex maximè in statuto † stricti iuris, vt. ff.
de flumi. l. prima. §. mater autem. & de administra. tuto. l.
ita autem. in principio. sed verba. l. quæ de filia dotata ex-
cludenda loquuntur, non conueniunt nepoti, tum ratio-
ne sexus fœminei: tum quia illa neptis non est dotata, ne-
que dotatur: ergo verba legis & eius dispositio non porri-
guntur ad nepotem. Et secundo probatur expressè iure
emendationis ꝙ iura quæ debent transire in personam ne-
potis ab auo corrupto, iura in personam filij medij non tol-
luntur. ff. de senato. l. emancipatio. & de quæstione. l. di-
uo Marco. l. Paulus. §. Paulus. de bonis liber. Item sic im-
pediuntur naturæ posterius est impedimentum acciden-
tis. ff. de adoptio. l. secunda. & . ff. de liberis. & posthu. l.
Gallus. sed naturali impedimento impediatur filia succe-
dere: quia mortua non excluditur nepos, imò tunc ma-
gis vocatur, vt dicto. §. ita demum institu. de hæredita. ab
intestato & . l. Gallo per totam. l. de liberis & posthu. er-
go idem, si impedimento iuris ciuil. statuentis. Quartò sic:
non debet idem effectus esse causa duorum contrariorum,
vt. l. cum his. §. primo. de condictio. indebi. sed certum est
quod in successione filiæ est obstaculum. successio & re-
motio filiæ à suo separat viam nepoti: ergo non debet
excludere. ¶ Quintò sic probatur: licet ius coniunctio-
nis nepotis ad auum causetur à media filia: tamen ius suc-
cessionis non procedit à filia, sed ex naturali affectione
charitate aui ad nepotem, vt. l. secun. & . l. nam & si. de in-
officioso testament. pro filia subducta & dotata non cessat
etiam charitas, vt dicto. §. ita demum. sed magis auge-
tur: ergo non tollit succedendi ius. hoc autem esse verum
fortificatur in multis casibus, pone ꝙ ius succedendi est hæ-
retico, filij eius sunt hæretici, non succedunt: nunquid ne-
potes sequentes in gradu succedant? certè sic, imò & vlte-
riores primis exclusis. casus est in. l. cognouimus. C. de hæ-
retic. pone ꝙ pater filium exhæredauit, qui causam ingra-
titudinis commisserat, & decedit filius viuo auo: nunquid
nocebit nepoti exclusio filij? & quid de legitima propter in-
gratitudinem, certè non: quia venit nepos ad bona aui ex
sui persona. Item pone ꝙ plus est: superuixit nepos auo,
& si decesserit filius, non sit quærela ex eius persona: es-
set tamen ex persona aui. probatur in. l. gallus. & in. l. si
quis filium. C. de inofficioso testamen. Item duæ rationes
fortiores sunt quàm vna, sed quælibet ipsarum videtur pa-
rare viam sequentibus scilicet si præcedens fuerit de me-
dio sublata. Item si præcedenti fuerit via succedendi præ-
clusa, vt. l. posthumus. §. final. & . l. pater. ff. de inofficioso te-
stament. & . l. Papinianus. §. quamquam. eodem titulo. vbi
autem concurrunt hæ duæ causæ quòd filia prædecessit, &
eidem fuit via præclusa succedendi: ergo & nepos veniat.
Item ratio excludens filiam, est ratio sexus & prohibitæ
dotis, quæ non porrigitur ad nepotem, nec ex mente: er-
go nec ex ratione excluditur. Bartolus à Saxoferrato. ll.
doctor.

SVMMARIVM.

1 *Pedagium quot modis accipitur?*
2 *In contractu pedagij uel uectigalis an debeat fieri remißio?*

¶ QVAESTIO. IIII.

a QVando ponimus[a] to-
tum prętium vno tempore, & in principio cau-
sæ solutum: tunc dicetur esse emptio & ven-
ditio. An autem tunc debeat fieri remissio, &
quid iur. Tunc est quid aduertendum, quid sit illud quod
est emptum? Et primò videamus de pedagio. & certè peda-
gium potest accipi pro eo ꝙ ex pedagio percipitur, sicut
dicitur de vectigali. ff. de publica. l. j. §. j. & quod ibi nota. ve-
ctigal est quod præstatur &c. Idem nota. C. de vectiga. &
1 commiss. l. prima. §. circa. † & si isto modo acciperetur: vide-
retur venditum ipsum corpus nuberum, quod percipitur
ex vectigalibus. sed istud videtur esse cum vectigal seu peda-
gium percipiantur à ciuitate, & tradantur publicano, ad hoc
ponitur ab ipso emptore, & sic quod percipitur non vide-
tur emptum, cùm nunquam fuerit ciuitatis, vt dicam statim
in fructibus, secundo modo potest accipi pedagium, vt di-
catur emisse ipsum ius percipiendi pedagium, quod ipsi ci-
uitati competit. Tertio modo potest accipi, vt dicatur emisse
ipsam perceptionem pedagij, scilicet ipsam commoditatem
percipiendi: sicut vidimus in vsufructu. aliud est enim emere
ius vsusfructus, aliud perceptionem fructuum seu commodi-
tatem vtendi: istud enim facti. ff. de iure dot. l. vsusfruc. de pe-
ricu. & commo. rei vendi. l. necnon. §. fin. vbi nota. & de vsu-
fructu. l. arboribus. §. vsufructuarius & ibi nota. ꝙ istorum
sit emptum, potest dubitari. dico ꝙ licet non præcedat con-
tractus habilis & traditio vt perpetuò sit pænes percipien-
tes in dubio videtur transferri plenum ius, vt. ff. de iure do.
l. dotis fructus. §. final. cum. l. sequent. & pro dote. l. j. ta-
men in casu proposito, cùm ista iura non possint transferri
ad tempus vt. ff. de seruitu. l. iiij. intelligo etiam venditam
ipsam perceptionem seu percipiendi commoditatem, vt. d.
l. necnon. in fin. cum gloss. de pericu. & commo. rei vendi. in
vltima gloss. sic debet intelligi. l. cùm in plures. §. penulti. ff.
loca. idem si diceremus venditum ius per id quod allegatum
est supra. Cùm autem ipsa perceptio seu ipsa commoditas
venditur, spes seu alia videtur emi. vt. l. actum. aliud est
enim emere ipsam perceptionem, aliud id quod percipi-
tur vt. dict. legibus colligitur: & sic apparet quod pericu-
lum est emptoris. nec debet fieri remissio pretij, propter
2 guerram vt in dictis legibus. † hæc autem intelligo, si guer-
ra est sine culpa ciuitatis vendentis, vt puta propter guer-
ram quæ est in marchia ex pedagio nihil percipitur, sed
si ciuitas ipsa guerram infert alteri vel aliæ sibi siue iustè si-
ue iniustè videtur perdi pedagium culpa ciuitatis, & sic de-
bet fieri remissio pretij, vt. ff. loca. l. si merces. §. culpa. &
quod ibi notatur & . ff. soluto. matrimonio. l. penulti. in
principio. De alijs autem verbis quæ consueuerunt addi, si
vendo pedagium & fructus qui percipiuntur ex eo non cu-
ro: quia non videtur adiecta causa tollendæ dubitationis,
& idem importat quod ipsum pedagium argumento eo-
rum quæ statim dicentur. ¶ Secundò est videndum de
eo quod dicitur fructus, vsusfructus, reditus, & prouen-
tus, qui percipientur ex prædijs, hoc est aduertendum. aut
enim venduntur percipiendi ab ipso venditore & traden-
di emptori, & tunc ipsum corpus fructuum, videtur vendi-
tum: quia de non perceptis debet fieri remissio pro rata
quasi venditio pro illo anno non sit conuenta, vt. dict. l. nec
emptio. de contrahend. emptio. & . l. debitores, §. verisimi-
le cum similibus allegatis. s. in secunda ratione pro affirma-
tiua, aut venduntur fructus percipiendi ab ipso emptore, &
si ad ipsum pertinet cultura & cura: & tunc ipsum ius vsus-
fructus videtur venditum, siue apponantur dicta nomina
siue alterum tantùm, non curo quantum ad propositum, vt
ff. de vsufruct. l. legatum ita. & ibi gloss. facit istam distin-
ctionem & vsusfructus quemadmodum tollat. l. idem est. &
ibi nota. & isto casu periculum est emptoris à die celebra-
ti contractus seu emptionis, sicut in eo qui erit in proprie-
tatem. l. necessario. §. finali. de pericu. & commo. rei vendi-
te. prædicta vera, quando ciuitas vendens erat domina illo-
rum prædiorum,

a ¶ Quando ponimus. Istam disputationẽ inueni in v. volu. consiliorũ diuersorum doct. in folio. xciij. vbi sunt aliæ disputationes Barto. & de materia an & q̃n debeat fieri remissio cõductori? vide Bar. ĩ sua disputatione, quæ est in prĩo volu. q̃ inci. publicanus per totũ. & in. l. cotẽ. §. q maximos. ff. de publicanis. & doc. in c. propter sterilitatẽ extra de locato. & ĩ. l. licet. C. eo. p mod. in. l. incendiũ. §. naufragio. ĩ fi. vbi plenè p Ale. de Imol. ff. de acq. pos. And. barb. in d. c. ꝓpter sterilitatẽ. in. viij. col. & Frã. de Aret. ĩ cõs. cxl. inci. qa cõsultatio. cùm cõcor. de qbus ibi per ipsos & Bal. ĩ cõs. cclxxix. in. iij. vo. ĩci. casus talis est, & in cõs. ccccxlviij. ĩ. j. vo. incip. propter guerras. & Io. de Ana. in cõsi. lxiiij. inci. visis & ponderatis. Tho.

rum prædiorum, si haberet tantum vsumfructum: tunc videtur vendidisse solam perceptionem fructuum. tamē idem videtur, vt. d. l. necessario. §. fin. & quod ibi notatur. ¶ Super quarto, quando venduntur fructus percipiendi ex ædificijs & molendinis secundum verba. Dico vsumfructum vēditum esse per eandem viam, quæ supra dicta sunt in prædijs tamē in effectu videntur esse diuersa. nam si quidem molendina & ædificia sunt destructa, ꝙ desinant totaliter esse, tunc vsusfructus extinctus est, vt. l. repeti. §. rei mutatione. ff. quibus mod. vsusfruc. amitta. l. si cui insulæ. & instituta eodem. §. penulti. & si reficerentur, non viderentur eadem ædificia, nec restaurarentur vsusfructus, vt. ff. de vsufru. l. qui vsufruc. in principio. & de verb. oblig. l. inter stipulantem. §. sacrā. in fi. & ideo hic de restauratione non est tractandum dico quòd periculū est emptoris, sicut si emeretur proprietas. l. necessario. §. fin. de peri. & cōmo. rei venditę & de vsufru. l. si vsufructuarius. §. fi. Si verò aliqua pars ædificiorum remaneret: tunc vsusfructus integer remaneret, vt. d. l. si cui insulæ. de vsufruc. & ideo est videndum, ad quem pertineat refectio, cum requirat magnam impensam, & videtur quòd dominus proprietatis nō cogatur reficere, vt. l. hactenus. de vsufruc. & l. si cū vsufruc. in fi. imo videtur quod ad ipsum fructuarium, talis impensa pertineat, licet posteà à domino repetat, vt no. in glo. in. l. dāni infecti. §. ei cuius. de dam. infe. E contra quòd dominus cogatur reficere, aliâs teneatur ad interesse, vt lege ex cōducto. in prin. ff. loca. & l. cum plures. in princip. eod. titu. ¶ Solutio, dico quòd cum iste sit vsufructuarius, omnem rei curam suscepisse videtur, vt. l. j. in fin. & l. sequen. ff. vsufructu. quēadmo. caue. & in hoc videtur ad non proprietatis constitutus procurator in rem suam, vt. l. j. in fi. & l. seq. ff. de oper. noui nūcia. vbi videtur tex. & glo. Ex hoc cōcludo, ꝙ ipsa cura & solicitudo refectionis indistinctæ pertineat ad vsufructuarium, vt. l. inter fructuarium. ff. de dam. infec. vbi est casus, vnde si vsufructuarius vult agere contra dominum proprietatis, pro ecclesia reficienda fortè pro illa pecunia habenda cogatur vendere res suas, potest. vt. ff. mād. l. si verò non remunerandi. §. fi. & l. si mandato meo. in prin. cum habeat ad hoc mandatum & supra probatum est. non enim facere est soluere, & postea recipere, vt. l. si dubitetur. in prin. C. de fideius. & l. si stipulatus. in prin. eo. ti. de compen. l. j. & ij. Si verò vellet fructuarius suam pecuniam posset, nec posset à domino prohiberi. vt lege hactenus. §. Neratius. ff. de vsufruc. & quod ibi no. in lege si cuius. §. idem quæritur. eo. tit. Sed quia actio. gl. vt actio negotiorū gesto. vt no. in. d. l. cum. & in. d. l. damni. §. ei cuius. de dam. infec. Verius puto, quòd repetat actione mādati: cum videatur mandatum, vt dictum est, vel in factum non enim potest agi actione negotiorum gestorum: cum hoc faciat ex necessitate, vt. ff. fami. ercis. l. hæredes. §. si vnus. Cōmune enim negotium magis q̄ alterius gessit. probabitur expressius in. l. prætor. §. generaliter. de bon. autho. iudi. possi. ¶ Non obstat quòd dicitur fructuarium non posse cogi reficere, vt. l. hactenus. quia verum est, si vult emere vsumfructū, vt. d. l. cum fructuarius. nam vsufruc. aliâs bene cogitur, vt. d. l. inter fructuarium. de dam. infec. ¶ Non ob. quod dicetur in d. l. damni. §. is cuius: quia verum est, ꝙ talis expensa ad eum pertinet. ita cum possit petere alia actione, & isto modo sibi soluere, cessat cautio dāni infecti: quæ est subsidiaria. ¶ Non obst. quòd dicetur dominum non teneri, quod verum est, si vult cauere iure dominij, priuatur, vt. ff. de dam. infec. l. quāuis. in fi. & l. si proprietarius. hoc præmisso. In questione proposita an debeat fieri remissio pretij, dico quòd non: quia casus fortuitus non debet imputari domino. vt supra probatū est. nec etiam culpa refectionis non factæ nō pertineat ad fructuarium, vt dixi: sed posse fructuarius petere interesse ratione quantitatis sibi non solutæ, vt dictum est. Deo gratias. Bartolus à Saxoferrato.

¶ Expliciunt disputationes secundi volu. domini Bartoli. à Saxoferrato. legum doctoris excellentissimi.

INCIPIVNT TRACTATVS SECVNDI LIBRI DOMINI BARTOLI A SAXOFERRATO. ET PRIMO.

¶ Tractatus exbannitorum.[a]

PRimoquæro an exbānitus possit agere contra aliquem suum debitorem, vel suæ rei detētorem. & videtur ꝙ sic. nam & relegatus bona sua retinet, vt ff. de interd. & releg. l. j. & ff. de bo. eo. qui mor. sibi consci. l. ij. in fi. ergo videtur ꝙ agere possit. facit ad hoc. ff. de bono. possessio. l. edicto. §. rei capitalis. Et hoc verum, nisi bona simpliciter fuerint adēpta. facit ad hoc. C. si pen. appella. mors interue. l. secunda. Sed contrarium puto ad instar excommunicati qui agere non potest, vt in decre. de offi. iudi. ordina. capitulo secundo. & extra de iudi. c. intelleximus. Nec videtur de iure ciuili agere, potest ad similitudinem eius cui aqua & ignis interdictum est. Si enim diceremus ꝙ agere posset: iam pœna exbannitionis esset eius premium ꝙ lex nō vult. vt. ff. soluto matrimonio. l. ab hostibus. in princip, & l. sine hęredi. de nego. gesto. Sed etiam statuta terrarum dicunt, ꝙ non fiat ei ius qui alijs non vult fieri rationem. & potest induci in argu. illud no. ad hoc quod quis facit, semper spectet. vnde si non faciat alteri ius: nec sibi fieri spectet. nec debet. argumē. C. de episco. audien. l. nemo. & id quod dicitur. C. de pact. l. cum proponas. & nil Iudęus Iudęō &c. vt. C. de Iudę. l. nemo. quoniam & in authen. vt cùm de appella. cogno. §. causas. & in authē. in exactione statutorum dotis. §. illud quoq;. & illud: patere legem, quam tu ipse tuleris. Itē quia propter contumaciam inobedientis, fit exbannimentum siue annotatio: vnde non debet ei prodesse, vt. ff. de doli except. l. apud Celsum. §. illa. & C. de transacti. l. transactionem. & in decre. de donatio. inter virum & vxo. sicut enim excommunicatio reijcit quem à communione fidelium in decre. de procur. c. j. sic exbānimentum à cōmunione ciuium. & potest hoc videri de eo qui deuiat fide, qui hæreticus dicitur. vnde hominum debet carere suffragijs, vt de aposta. l. iij. nihil enim debet esse cōmune exbannito cum cæteris hominibus eximioribus vel legibus, vt dicitur in hæretico, vt. C. de hæreti. l. manichęos. ¶ Item quæro an actiones suas bannitus alteri cedere & mādare possit: & si cessit, an ille cui cessit possit illas intentare? & certè videtur ꝙ non: quia iura faciunt transitum cum sua causa & cum suis vitijs, vt. ff. de acqui. pos. l. Pomponius. §. j. & de excepti. do. l. apud Celsum. §. idem tractat. in pluribus alijs. §. alius. l. nā traditio inter aliud trāffertur ꝙ fuerit apud eum qui tradidit. ff. de acqui. rerum domi. l. traditio. quia videtur, ꝙ iste qui habet iura cessa ab exbānito agere non possit: sicut nec exbannitus poterat, vt dixi. s̈. in. ij. quæstio. nam si agere posset: eueniret illud ꝙ fieret alia via contra. l. quod nec hoc licet. ff. de tuto. & cura. dat. ab his. l. scire oportet. §. j. & l. voluntas. C. de fideicōmis. lib. l. oratio. ff. de spon. & totū illud brochardicum, quod facere &c. vt. ff. de posthu. l. quos prohibet. & de vsur. l. eos. in fi. Sed certè tamen hoc videtur distinguendum: aut ille qui habet ius cessum habet ex lucratiua causa: & tunc obstat illa exceptio quæ obstaret cedenti, vt. ff. de do. excep. l. apud Celsum. §. de authoris. Si verò non habet ex causa lucratiua: & tunc non obstat illa exceptio, vt ea. l. §. sed si cum legitima. & dicto. §. de authoris. Nec mirum quia quod apud me est inutile: alij cedendo apud eum cui cedo est vtile, vt dicitur & colligitur apertè vt. ff. manda. l. Papi. quòd autem dicitur de exbannito, ꝙ actiones suas cedere possit, intelligitur in eo casu quando propter exbannimentum eis bona non sunt adempta, vt. s̈. dixi, vnde si bona reti-

a ¶ Tractatus exbānitorū. Istū tract. ĩueni in. xiij. vo. cōsi. diuersorū doc. ĩ fo. lxxix. & i. xiiij. vol. consi. in char. xvij. Et adde ꝙ de isto. tract. facit mētionē Bar. in extrauagā. q̄ sint rebel. in ver. rebellādo. in ver. q̄d si aliq̄s. & vide Bar. supra in primo vo. ĩ suo tract. bānitorū. & ibi vide meā apostil. Tho. Diplo.

net:ergo & actionem.ff.de verborum ſignifica.l. bonorum. & quando exbannitus per ſententiam occaſione alicuius criminis, cuius bona auferuntur. & ceſsio prohibetur, vel etiam ſi non ante ſententiam. in caſibus de quo dic vt not.ff. de do. l. poſt contractum. ¶ Tertiò qro an exbannitus per procuratorem agere poſsit? & videtur ꝙ ſic: quia ꝙ per me non poſſum, per alium poſſum. argumen.ff. de in ius vocan.l. quæſitum. &.ff. de priuile. credi.l.j.§.ſi quis. &.ff. de tranſactio.l. & poſt.§.fina. & melius. in.l. Ariſto. qui po. in pigno. ha. in fin. Sed contrarium puto: licet enim poſsit procurator relinquere, vt.ff. de minoribus.l. Papinianus exuli. non tamen puto ipſum procuratorem, agere poſſe: quia ipſe idem exbannitus agere videtur, argumen.ff. de adminiſtra. tuto.l. ita autem. §. geſsiſſet. itẽ fraus fieret legi. de pſona ad perſonã, ꝙ eſſe nõ debet, vt not.ff. de legi.l. cõtra legẽ. &.ff. ad muni.l. ſed & Iulianus. ¶ Quartò quæro, quid ſi exbannitus cõuenia͛: an poſſit ſe defendere & in iudicio adeſſe: & vide͛ ꝙ nõ: qa in exceptionibus & defenſionibus quis eſt actor, vt.ff. de teſti.l.j. & C. de excep.l. ſi quidẽ. &.ff. de probatio.l. quoties.§. qui dolo. Sed certum eſt exbannitum nõ poſſe agere, vt dixi.ſ. in. j. queſtio. ergo nec ſe tueri per rationem prędictã. Sed certè cõtrariũ puto, nec eſt eadem ratio, nõ enim põt agere, ergo nec excipere: quia multa cõſequunt aliqui excipiẽdo quæ agendo cõſequi nõ poſſunt: vt arg. C. etiã ob chiro. pec.l.j. &.ff. de pig.l.j. in prin. &.ff. ad leg. fal.l.j.§. id ꝙ. Et ad idẽ optimũ ſimile in minore qui nõ põt agere cõi diuidũdo: tñ ſi cõuenia͛ põt ſe defendere: & prędiorũ fit diuiſio. C. de prędi. mi.l. iter omnes. Et hoc ideo: qa iudiciũ reddi͛ in inuitũ.ff. de ver. obli.l. inter ſtipulantẽ.§.j. pro hac opinio. vide͛ caſus in au͛. credetes. C. de hereti. Sed tutius puto dicendũ, vt ſi conuenia͛ per procuratorẽ ſe defendat, ad exẽplũ excõmunicati, cui bannitum ſupra equiparauimus, vt in decre. de iudi.c.iij. & multa alia dici & notari poſſent, ſuper hac materia, ſcilicet vtrum exbannitus poſsit excipere ſi conuenia͛. Et vtrũ poſsit exceptiões ſuas probare. Et vtrũ ſi exbannitus cõuenia͛, poſsit ipſe actorẽ cõuenire? & dicas ꝙ nõ, vt no. de excep.c. cũ inter. q̃ breuitatis cauſa omitto. ¶ Quintò quęro vtrũ exbannit⁹ poſſit appellare? & vide͛ ꝙ nõ: qa cõtumax nõ appellat. C. de iudi.l. properandũ.§. ſin autẽ re⁹. Sed certè dicẽdũ eſt ꝙ appellare põt, vt dici͛ manifeſtè. C. ſi pendẽ. appel. mors interue.l. iij. & dic vt ibi no. in.d.l. properãdũ.§. illo. &.§. ſin autẽ reus. ¶ Sextò quero cui equiparetur bannitus. Quidã equiparant eum ei. qui eſt relegatus, & videtur ꝙ bene: nã relegatis bona nõ auferun͛, vt.ff. de interdi. & rele.l.j. & omniũ eorũ iura retinent relegati, & etiã liberos in poteſtate, vt.ff. de interdi. & releg.l. relegatorũ. Alij equiparãt bannitũ triplici exilio generi relegatorũ: qa aut eſt certorũ locorũ iterdictio facta, au omnium preter certũ locũ. aut inſulę vinculũ, q̃ relegatio appella͛, vt.l. auxiliũ.ff. de interdi. & relega. Alij equiparant exbannitũ duobus generibus relegatorũ. Sunt enĩ quidã qui in inſulã relegantur, & ſunt alij quibus prouincijs ſimpliciter interdici͛, vt.d.l. relegatorũ. Item ſicut in inſulã q̃ ſub ſua iuriſdictione nõ eſt, nõ habet ius relegãdi: ſic in exbãnito. vt d.l. relegatorũ.§. ſicut. & de his dic vt plenè no. inſti. qui. mo. ius pa. pot. ſolui.§.j. ij. &. iij. & ibi plenè p gl. ¶ Septimò qro vtrũ exbannitus poſsit teſtari? dic vt.l. eius qui. & ibi not.ff. de teſta. ¶ Octauò qro, vtrũ exbannitus agens cõtra exbannitum poſsit expelli per exceptionẽ banni? Et ſi excipit, an actor exbannitus poſsit replicare contra reũ de bãno. dic vt plenè dixi in.l. cum mulier.ff. ſoluto matrimonio.

¶ Explicit tractatus exbannitorum, compoſitus per dominum Bartolum à Saxoferrato.

a ¶ Tractatus excuſſionũ pignorum. Iſtũ tracta. inueni in.v.li. cõſi. diuerſo. doc. ĩ fo. xcvj. & al͛. ꝓ trac. Bar. fuit impſſus p magiſtrũ Henricũ de Colonia, inſimul cũ alijs trac. videlicet ſeq̃ſtrorũ Ang. de Peru. & Marti. de Fano qũo ꝓbetur negatiua, & de exceptionib⁹ impedientibus litis ingreſ. & depoſitiõib⁹. vbi dici͛ ẽt ꝙ fuit cópoſitus p Bar. vltimo anno vitę ſuę. aduertendũ tñ puto, ꝙ aliq attribuũt iſtũ tra. Iac. But. qa ẽt ipſe cõpoſuit trac. excuſſionũ. quẽ alle. Ang. de are. ĩ.§. itẽ ſi qs ĩ fraudẽ. ĩ. vj. col. iſti. de actionib⁹. habeo etiã iſtũ trac. in vo. cõſ. Ange. manu ſcripto ĩ fol. clxxvij. vbi iſte trac. attribui͛ Iac. de Are. tñ iſte trac. ĩ libris antiqs manu ſcriptis, attribui͛ Bar. Et de materia vide plenè p Ioã. Berth. in ſuo rep. ĩ ver. diſſcuſſio. & p Alex. ĩ.l. decẽ.ff. de ver. obl. & ĩ cõſ. xxxij in. iiij. vol. ĩ cã excuſsionis. & cõſil. lxxxiiij. ĩ. iij. vol. ĩ cã q vertit͛. & Ange. de Aret. ĩ.d.§. itẽ ſi qs in fraudẽ. ĩ. v. col. et ſeq. p.d. Iaſ. in.d.l. decẽ. et ĩ.l. fi.§. ſi cũ Seio. et ibi ſcripſi.ff. ſi cer. peta. Tho.

INCIPIT TRACTATUS excuſsionum pignorum[a]*, editus per domi. Barto. à Saxoferrato in ultimo anno uitæ ſuæ.*

Voniã tractatus pignorum. bonus & vtilis eſt, & frequẽter in iudicio occurrit: ideo de excuſsionib⁹ aliqd vtile vidẽdum eſt. ſimile eſt.ff. de diuer. & tẽpo. pręſcrip. l.j. in fine.ff. de libe. lega.l. legatis. in princip. & vt omnis remoueatur ſcrupuloſitas, ſimile eſt. C. de iureiurando. de interdic. matri.l. iij. vt materiam hanc debitè perſtringamus. Primò videamus quid ſit excuſsio. Secundò in quibus, & quot caſibus fiat. Tertiò per quem fiat. Quartò quando fiat. Quintò vbi fiat. Sextò quomodo & qualiter fiat. Septimò & vltimò quædam dubitabilia. Circa excuſsionem videamus, & excuſſio ſic poteſt diffiniri. Excuſsio eſt bonorum & rerum principalis delatoris ad vngulam vſq; ad ſacculum, & peram, facta per iudicem exquiſita diſcuſsio atq; detentio. ideo autem dixit in diſtinctione bonorum: quia ſic dicit lex. C. de reuo. his quæ in fraud. creditorũ.l. ſecunda. ibi, eius bonis excuſsis alijs quidem bonorum appellatio. & quia quicquid in bonis noſtris eſſe intelligatur, dicitur de verborum ſignificationibus.l. bonorum. &.l. rem in bonis.ff. de acquirendo rerum dominio. ideo dico quia ſic dicit lex. C. de accuſa. lib. x. etiam appellatio rei, generalis eſt, vt ſub ſe contineat pecuniam & omnem ſpeciem.ff. ſi certum petatur.l. prima. in fine. & C. de conſtitu. pecunia.l. ij. in fine. &.ff. de fideicommi. lib.l. ſi ita à fideiuſſore, & de verb. ſignifica.l. rei appellatio imo ſi actionem aliquam ad rem habendam vel perquirendam rem habeam, & ipſam in bonis noſtris eſſe videtur.ff. de acquirend. rerum domi.l. rem in bonis.ff. de re iudica.l. qui actionem habet. Item ideo dixit principalis: quia ſic apparet & dicitur in omnibus legibus. quę de excuſsione loquuntur. ad vngulam ideo dixit: quia iudex qui diſcuſsionem facit, debet cuncta rimari. & patet.ff. de conditio. & demonſtratio.l. ſi cui libertas arg. ad hoc. C. de ſenten. ex breuicu. reci.l. ij. & de pœ.ff. quæ in frau. credi.l. fina.§. ſi. per iudicem ideo dixi qui text. dicit excuſsionẽ ſolẽniter fieri, vt. C. quando & qb. quar. pars de.l. ij. lib. x. & ea dicuntur ſolennia ſiue ſolenniter fieri, q̃ fiunt per iudicem, vt.ff. de in integrum reſtitutio.l. diu⁹. & de re iudi.l. & ſi nihil. C. de ſum. trini.l. iij. in princi. facta diſcuſsio & exquiſitio in bonis, quare dicatur patet. C. de iudi.l. iudicem ideo autem dixi detentio: quia iudex per decretũ bona quæ fiunt detegit de nego. geſt. quę fiunt detegit ſeu in publicum facit venire: non autem de nouo venire dicuntur. argumẽ. de acquiren. rerum domi.l. adeò.§. cum quis. in fin. C. de nego. geſtis.l. ſecũda. ¶ Veniamus ad ſecundum, in quibus & quot caſibus habeat locum diſcuſsio ſeu excuſsio? & quidem locũ habet & fieri debet in multis caſibus, qui in ſcriptis legibus continentur, prout per ſe curioſus lector poterit inuenire ſiue reperire, vt. C. de conuen. fiſ.l. iij. in fin. C. de decu.l. j. lib. x. & de magiſtra. conueni.l. aduerſus.ff. de adminiſtra. tuto.l. iij.§. j.l. nec põt. & C. de pigno. actio. au͛. & hoc ſi debitor. & in au͛. de fideicõmiſ.§. j. & C. de fideiuſ. au͛. pręſente. & de act. & obli.l. j. & C. de magi. conueni.l. aduerſus. &.ff. de admini. tuto.l. iij.§. nec putet, & eo. tit.l. Lucius.§. cum teſtis. & aliâs ſecundũ vnã lectu.ff. de magi. cõueni.l. ij.§. ſi iure. & de verb. obligatio.l. decem. in fi. &.ff. de iure fiſci.l. moſchis. cum ſimi. ¶ Super tertio membro.ſ. per quem fiat, nil eſt dicendũ: qa in diffinitione excuſsionis. iam eſt terminatum: quia ſcilicet debet fieri p iudicẽ, vt.l. ij. C. quo quiſq; ordi. conueni. li. xij. ¶ De quarto, quando fiet, & dicendum ꝙ fieri debet quãdo eſt dubium vtrum reus princicipalis ſit ſoluẽdo vel nõ. ſi autem eſt certum & notoriũ ipſum nõ eſſe ſoluẽdo, & idoneum tunc non eſt locus diſcuſsioni.ff. de verbo. obligatio.l. decem. in fi. & arg. ſi certum pet.l. ij. in fi. & de actio. emp.l. emptorẽ.§. j. accedat.l. continuus.§. cum ita. de verbo. obligatio. quia in incertis, non in certis locus eſt cõiecturis. concord. arg.l. j.ff. de actio. emp. ¶ Quintò vbi hoc fiat ſuper hoc dubium eſt an in eo loco vbi agit, ſit facienda excuſsio vel alibi, & alibi dicatur in re bona. videtur ꝙ non.ff. de procura.l. ſed & hæ.§. non ſolum. &.ff. de arbi.l. ſi cum dies.§. ſi arbiter. argum̃. de annu. leg.l. Meuiam.§. fi.ff. de oper. liber.l. quòd ius.§. fi. cum ſimi. Item cum ſit condemnatus vel quaſi pro condemnato habetur principalis ex confeſsione ſua vel contumacia. arg. C. de omni agro deſer.l. locorum. li. xij. fiet excuſsio per arbitrium iudicis per eum, in cuius territorio, res eſſe dicatur. argu.ff. de bo. autho. iudi. poſ.l. cum vnus.§. pe. C. de iudi.l. properãdum.§. ſin autem reus. & hoc videtur verum: qa vbicũq; habet bona, ſolum fiet excuſsio. facit pro hoc.ff. qui ſatiſda. cog.l. ſi fideiuſſor.§. ne cauſa. & de ſimili. q. nota. quib. ex cau. in poſ. eatur.l. hoc autem.§. fi. au͛. niſi. & in gl. quę incip. quas habet &c. ¶ Super ſexto quæro qualiter fiet excuſsio. hic pẽdẽt leges & prophetę, & ſic vna via eſt, quę nos ducit Romã, ſed non ſola, vt not.ff. de edẽ.l. ij. ſup verbo, ꝓlude. noſtraq; intereſt plura auxilia habere. & ſi nobis vtilia non ſint, vt.ff. de reb. eo.l. j. in fi. de lib. leg.l. iij. in fi. & de vſuris.l. ſi bene. ita ſunt plures vię & modi ad faciẽdum excuſsionem. ¶ Et primò videtur

mò videtur ꝙ sic fiat excusio videlicet, vt principalis cõueniat & finaliter cõdẽnatus, vt.ff.de adulte.l.iiij.ij.rñ.& ad turpil.l.ab accusatore.§.si destitisse.& de bo.lib.l.qui cum minor. §.accusasse. & l.in seruitutem.§.petijsse.& rem rat.ha.l.amplius nam verba cum effectu sunt accipienda.ff. ꝙ qsq; iur.l.j.§.hæc verba.& ne quis eum qui in ius vo. l.pe.§.j. & post condemnationẽ fiat excusio si bona debitoris inueniant.arg.C.qñ fi.vel pri.l.ij. si non reperiat de bonis excusi: locus est hypothecariæ vel secundę conuentioni.arg. ad hoc de mag.cõue.l.ij.in fi.&.§.fi.si verò debitor nõ inficiatur se non esse soluendo, allegat vel non appareat: tunc fienda est inquisitio de bonis debitoris etiã non conuicto eo nec condemnato principali debitore.argu.quæ in frau.credi.l.j.& de magi.cõue.l.aduersus.&.ff.de iure fisci.l.moschis.¶ Et facta inquisitione fiat pronunciatio[a] super bonis excusi.arg.de cõfir.tu.l.tutor. & de fideicõmiss. liber.l.non tm̃.§.sinautem.¶ Secundo modo, qñ iudex facit comparere principalem debitorem, & compellit eum pro satisfactione & mulctã indicendo indicare sua bona. arg.C. de iure delibe. l.fi.§.licentiam.&. C.qñ & qbus quar. pars de.l. ij.§.exigendo. lib.xj.argum.cõtra ꝙ nõ. ff.de cessio.bono.l.pe.& idẽ faciens de vxore & domesticis qui talia scire possunt, vt.C.de repudi.l.consensu.& sic fama & opinio, circumstantia.arg. ff. de fundo instru.l.cum de lanionis.§.asinam. &.ff. de fal.l.j.§.ij.¶ Sed ad hoc, videtur citandus possessor rei obligatæ.ff.de adoptio.leg. l.nõ ita. & de aqua plu.arcen.l.in concedendo. arg. optimũ C.si propter pub.pẽ.l.ij.& arg.ff. de reb.eo.l.magis puto.§.nec maximum.&.§.in patris.& si quidem inuenerit, & negat debitorem inopẽ esse: ꝓducentur testes per actorẽ, cõtra eũ probãdo debitorẽ nõ esse soluendo, vt de hæred. vel actio.vẽdi.l.si adulta,&.C.si vend.pig.agatur.l.si vxor.& ipse primò poterit producere testes suos, dicẽdo ipsum esse soluendo.C.de proba.l.ex persona.et ff.si cer.pe.l.fi.§.fi.quia incidenter cũ sua est: ergo poterit interesse.C.de libe.le.l.principaliter. & de litigio.auþ.nunc si hæres.sinautem nõ venit iudex nihilominus recipiat testes prosequendo inquisitionem suam.argumen.de thesau.l. si quando.& de aduoca.diuer.iud.l.laudabilem.& nõ minus valebit, ꝙ lis contestata non sit, cum fiat ad ꝑparationem alterius.q.& taliter poterit expediri.argum.de libera.cau.l.libe.in fi.&.C.de adult. l.quoniam Alexandrum.&.d.l.fi.si cer.peta. põt enim fieri & alio modo, scilicet vt iudex preconẽ seu executorẽ ad iniquirendũ referenti credatur. & ita iudex pronunciat ꝙ bona excussa &c.arg. ad hoc.C.de his qui ad eccle.confu.l.præsente.§. si tibi.&.ff.mãda.l.si mandauero.&.ff. de in inte.restit.l.diuus.&.ff.de reb.eorũ.l.magis puto.§.nõ tamẽ.de accu.l.ea quidẽ.sed arg.cõtra.C.de accu. l.j.lib.xj.¶ Sed consilium est, duo mittantur executores, cum in ore duorũ vel triũ stet omne verbum.in auþ.de testi.in princi.& in authen.de defenso.ciui.§.ex princ.& argu.de bonis vacan.l.fi. ibi in causa ipsius. &c.ff.de ven.inspi.l.j.§. & si quidem.¶ Super septimo & vltimo quęro quid si bona inueniuntur, sunt tamen in controuersia, erit locus hypothecariæ vel secundæ conuentioni. & videtur ꝙ sic.ff.de re iudi.l.à diuo pio.§. si super rebus.&.Cod.quando fiscus vel priua.l.iij.E contra quòd non, nisi conuicto an debitor possideat: & tunc bona capientur.& non sit locus hypothecariæ vel secundæ conuentioni quãdiu conuincẽs ab eo, an possideat aduersarius: & tunc sit locus hypothecæ, vt.d.l.à diuo pio.argumẽ. in authen.de fideiusso.§.sed neque. ¶ Sed quid si venit pro parte soluendo, pro parte non excusione facta? dic nihilominus etiam locum hypothecariç in reliquum debitum.sed argu.ff.de verbo.significa.l.soluendo.¶ Sed an de hac discusione sit facienda fides ante litem contesta.in hypothecaria si exigatur? et videtur quòd sic: quia est dilatoria, de qua ante litem contestatam est cognoscendũ, vt.C.de proba.l.exceptionem.et pro hoc.d.l.fi.§. fi.si certum peta.et quòd not.ff.de excep.l.exceptionem.circa fi.¶ Sed nunquid valeat sententia excusionum non facta? argum.ꝙ sic.Cod.de appella.l.j.¶ Item nunquid in tacita tantum, an in expressa habeat locum excusio? not.in auþ.de fideicommiss. §.quin autem. et melius. d. l. magis. ¶ Sed pone quòd sunt plures emptores rerum obligatarum: an iste qui conuenitur, poterit excipere de alijs conueniendis pro parte virili? et videtur ꝙ sic. d.l.magis contrariũ est, vt ibi not.argu.ad hoc si vnus ex pluribus appellauerit.l.fin. et argnm.de distractio.pig.l.creditor. et quia causa.pig.est indiuidua.ff.de euictio.l.ĩ re hęreditaria et de pig. ¶ Sed pone quòd mulier renunciauit iuri hypothecario in contractu alienationis factæ marito nunquid si agat aduersus alios possessores rerum mariti deducetur quod deducere potuisset ab alijs? videtur etiam quòd sic. An facta excusione et pronunciatione possit excipi à debitore locuplete conueniendo? et videtur ꝙ non quia iam iudicatum est, et res iudicata habetur ꝓ veritate.ff.de sta.homi.l.ingenuum.et ob.excep. si præsens sit aliâs non, quia res inter alios. ff. de re iudica.l.sepe.in princip.nisi vel per gratiã vel per sortem iudicatum fuerit.Co. quando prouo. non est necess.l.venalem. ¶ Sed quid si dicatur post omnes aduocatos post pronunciationem excusionis et facultatis priuilegium creditorum? videtur ꝙ non pro re data in hypothecaria. argu. qui satisda.cogan. l.pe. et conueniri potest, vt in authen.de fideiusso.§.j.et no.Cod.de pig.authẽ. hic si debitor. Laus Deo et gloria. Bartolus à Saxoferrato.

INCIPIT TRACtatus domini Bartoli[b] à Saxoferrato de Quæstionibus.

De quæstionibus plenius tractaturi, vidẽdum est qd sit quæstio, et quæ personæ possunt torqueri.et quæ non. qualiter inquisitio seu quæstio fieri debeat, siue quo moderamine habenda sunt tormenta, et quo ordine sunt homines torquendi, et ex quibus causis, et quæ oporteat præcedere quæstionem, et quis sit questionis effectus. ¶ Denuo formabo quasdam vtiles et frequentes quæstiones super predictis, et vt iudicibus immodicè seuientibus aliqua passim. ¶ Primùm iudices qui ab aliquo quæstiones habere intendunt, ante omnia habeant iuris et humanitatis considerationem, et non facile ad tormenta prosiliant et repente quantumcunque ad suam quæstionem habere prętendant verisimilia et argumenta si aliqua leuiora via poterit obiecti criminis ueritas reperiri, vt.ff.eod.l.dimissi causa. nec quolibet leui crimine nec indifferenter de quibuscunque personis est habenda quęstio, vt dicta lege editum. ¶ Tertiùm verò quòd non quelibet indicia sunt sufficientia ad tormenta habenda: tunc enim torquendus est reus cum suspectus est & indicia precesserint verisimilia, talia quòd sola torquendi necessitas esse videatur, vt.l.j. §.j.

a ¶ Pronunciatio. vide Ang.de are.plenè in.§.item si quis in fraudem.in vj.col.inst.de actionib⁹.& ibi vide plenè de ista materia excusionis. T.

b ¶ Incipit tractatus.d.Bar. Aduertendũ puto ꝙ aliq attribuũt istũ tractatum.d.And.de Pisis.& ita in.xx.vol.cõsi.diuersorũ doctorũ in char. clxxviij.attribuitur incip.de quæstionibus tractatus videndum est: tñ ille tractatus in aliquibus est diuersus ab isto. Aliqui etiam attribuunt Dyn. sed clarũ est, ꝙ Dynus cõposuit tracta. de quęstionibus, prout allegat d.Al.in.l.j.§. si seruus.ff. de qõnibus in addi.Bart.et ibi ẽt alle. Bar. in isto trac. tñ iste tracta. nõ est Dy. qa pluries alle.Dy. ĩ isto tractatu, et maximè circa finẽ. & in lib.Alber.de Gandino maleficiorũ in rub.de qõnibus & tormẽtis. in.v. vol. Aliq ẽt dicũt ꝙ Ang.de Eubaldis cõposuit istum tract.secũdũ Ale. de Imo.in.l. q aliena.§.Celsus.in fin. ff.de acquir.hære. vbi dicit ꝙ iste tracta.nõ est.Bar. sed Ang.licet attribuatur Bar. qa nõ est stylus eius: tamen Ang. cõposuit etiam ipse tracta.de qõnibus.& ipsum alle. Ale.in.d. §.si seruus. & ibi alle. Bar.in isto tracta. & sic est diuersus ab isto. Aliqui etiam dicũt vt dom. Augusti.de Arimino in addi. tracta. maleficiorũ Ang. de Are. in verbo, fama publica.ĩ.vij co.q incipit, tu autẽ. in hac materia ꝙ iste tract. nõ est Bar. sed do. Alberti de Gãdino, vbi dicit ꝙ est de verbo ad verbũ vna syllaba nõ detracta in opere Gãdini.& in rub.de qõnibus & tormẽtis. & male fecit Ange.de Aret. allegare.Bar.ĩ isto tract. sed in rei veritate iste tract. est Bart. vt.j.dicã. Nec ob. ratio do. August. vbi dicit, ꝙ iste tractatus est insertus in ope Gãdini: qa q inseruit, male fecit. ex quo nõ est opus do. Albert. Gãdi. & ꝙ sit verũ, apparet: qa in dicto opere ĩ rub. de qõnibus & tormẽtis.in. viij. col. in ver.quid si iudex.in fi, alle.Cy.in.l.Gracchus.C.de adul. Cõstat autẽ Cy.fuisse per multa tẽpora post.d. Albertũ, et ideo male domi. August. reprehendit Ang.de Are. alij autem dicũt, ꝙ iste tracta.est Guidonis de Suzaria, et est insertus in tracta.de ordine maleficiorũ in. v.parte in rub. de modo in tortura seruãdo. Cui ẽt fecit additiones de anno dñi.Mcccclxxxviij. dominus Lu. Bologninus Bonoñ.tamen in rei veritate non est do. Guidonis per ratiões supra allega. et do.Guido fuit ante. d. Albert.de Gandino per multa tempora. Cõcludo ergo ꝙ iste tractat⁹ est do.Bar. à Saxofe. et ita pro tractatu Bar.allegat dominus Ang.de are.in suo.lib.maleficiorũ, in ver. fama publica.in.vj.colũ.in fi.et domin⁹ Ale.ĩ cõs.j.in.j.vo.incipit, in causa inquisitionis formatę.ĩ j.co. ꝙ est duplicatũ ĩ cõs.xciij. ĩ eo. uo. vbi ẽt dicit ꝙ Bar. cõposuit istũ tractatũ, licet aliqñ dubitauerĩ an fuerit ab eo editus et ẽt ꝓ tract.Bart. allegat idẽ Ale. in d.l.j.§. si seruus. et in.§. diuus seuerus.ff.de qõnibus et in.l.vnius.§.rc⁹, et in.l. qui sine. in j.col.et seq. et ĩ. l. fi.ff.eo. tit. et in.l. milites. C.de qõnibus. in addi. et apostillis Bar. et in cõ.j.in.iij. vol.inc. uiso processu inquisitionis formatę ĩ ij. colũ. et in.iij.colũ.in prin. ubi all. Bart. in isto tract. et dicit ꝙ incipit de quęstionibus plenius tractaturi et ita incipit, et idẽ Alex.in.l.cẽturio. in prima et quarta col.ff. de vulgari et pupillari. vbi alleg. Bart.in isto tractatu. et dicit ꝙ sibi attribuitur. et pro tractatu Bart. alleg. etiã dñs Paris de Puteo ĩ suo tractatu de syndicatu in fo.cxvij.et in fo.cxx.ĩ.iiij. colũ et in fo. cxxiij.ĩ iij.col. et in folio. cxxiiij.in.ij.col. et in fo.cxxvj.et alibi sępe. Ex quib⁹ sequit ꝙ iste tractatus est Bart.ex quo etiam tanti doctores cũ allegãt.

ego in libris antiquissimis manu scriptis. & maximè in primo volumine cõsiliorũ diuerso. docto. ĩ. ij. fol. & in. xx. vol. in fol. cix. suprascriptiõe dicit in ci. tractatus Bar. à Saxoferrato de quæstionib⁹, & ad de ꝙ do. Anto. de Canario doctor singularis, composuit & ipse tract. de quęstionib⁹ & tormẽtis inci. quęstionũ seu tormẽtorũ materiã vtilem &c. Tho.

&. ij. respon. ¶ Quartùm verò quod in quæstione non est aliquis repetendus, nisi duo concurrant, & ꝙ noua superueniant indicia, & quod tortus in fortitudine durat, vt. ff. eodem. l. vnius. §. j. Quintùm verò iudices temperamentum hoc teneant, vt tormenta de aliquo non faciant immensa, nec quantum postulauerit accusatio, sed prout moderatę rationis temperamenta desiderant adeò quod tortus innocentiæ vel supplicio conseruetur, vt. ff. eodem. l. de minore. §. tormentarius aliâs tenetur, vt. ff. de iniurijs. l. apud Labeonem. §. quæstionis. ibi, tormenta enim. Bartolus à Saxoferrato.

¶ Quæstio, est inquisitio ad inueniẽdum veritatem per tormenta & corporis dolorem nuda. igitur interrogatio vel leuis territio nec pertinet ad hoc edictum. ff. de iniur. l. item apud Labeonem. §. additur. ff. ad Syllani. l. j. §. quæstionem.

¶ Quę personę possunt torqueri, & quę non, & certè torqueri possunt tam liberi quàm serui, & liberti & statuliberi: vt. ff. eo. l. edictum. & l. ex libero. & l. diuus. & tam masculi quã fœminę, nisi dum sint pręgnãtes: vt. ff. de pœ. l. pręgnantes. & quãquam quidam contrarium dixerunt, dic indubitanter liberos homines tam in seipsos quã in alios posse torqueri, vt. ff. eodẽ. l. ex libero. in princip. & in. l. nimis. §. testator. & C. ad leg. Corne. de fal. l. sicut. & si quis decurio. & ff. de re mil. l. proditores. & in authẽ. vt iudices sine quoquo suffra. in. §. oportet. col. ij. & C. eod. l. milites. vbi indistinctè loquitur, & quo ad crimina, & quo ad personas cuiuscunq; condi. excepto quàm in dignitate positas torquere permittit, vt. C. de infami. l. nulla. vbi de hoc. & C. de assessori. l. nullus. ad fin. ¶ Omnia superiora iura loquuntur de quęstionibus habendis de liberis hominibus. excipiuntur quędam personę, quas ius torqueri nõ permittit. ¶ Quidam propter ętatem, vt minor xiiij. annis. nam torqueri non potest. sed potest ferula cędi, & terreri corrigia ad eruendã veritatem probatur. ff. ad Sylla. l. j. §. impuberes. & l. excipiuntur. & ff. de quęstio. l. de minore. ¶ Itẽ decrepitis subuenitur vt nõ torqueant. ¶ Sed quæ dicitur illa ętas decrepita, cui debeat subueniri? respond. vt. ff. ad Sylla. l. iij. ¶ Item in dignitate positi non torquentur, vt eminentissimi iudices milites, decuriones, filij, & nepotes prædictorũ, vt in eos aliqua pudoris macula non detegatur: vt. C. eodem. l. diuo Marco. & l. decurio. & l. milites. ff. de decurio. l. fina. ¶ Sed in quibusdam criminibus dignitas non prębet excusationem etiam minor ętas, vt non torqueatur, vt in crimine læsę maiesta. & in proditoribus, & in quibusdam alijs. vt. ff. eod. l. de minore. §. primo. & l. ex libero. §. primo. ff. de re mili. l. desertorem. §. is q. & l. proditores. ¶ Item Decuriones in alio casu torquentur, cum ipse decurionatus quæritur de fide instrumentorum. quod autem decurionatus conferatur, vt. l. si quis decurio. C. ad legẽ Corne. de falsis. ¶ Item mulieres quæ sunt prægnantes, torqueri non possunt: vt. l. p̃gnãtes. ff. de pœnis. Barto. ¶ Qualiter autem debeat inquisitio fieri, & cum quo moderamine sint habenda tormenta, dic nõ esse immensè habenda, nec quãta postulauerit accusator, sed cum moderamine rationis. vt. ff. eo. l. de minore. §. tormenta. & l. quęstionis eod. titu. ¶ Et circa hoc non potest certa regula tradi, sed iudex consideret torquendum cuius sit fortitudinis vel ętatis, & secũdum varietatem personarum & qualitatem criminis, seu alterius negotij quãtitatem quãdoq; asperioribus qñq; mitioribus. hęc sunt considerãda. vt arguit per iura. ff. de re mili. l. iij. §. fi. & ff. ad Syllani. l. si quis in graui. & l. subuenitur. & l. j. §. impuberes. sic ergo torqueantur ut innocẽtię supplicio conseruent incolumes. vt. ff. eo. l. quęstionis nomen ¶ Quo ordine sint habenda tormenta, posito ꝙ sint de pluribus? rñdeo, sagax iudex cõsiderabit à quo facilius veritas erui possit, vt ab illo qõnẽ incipiat. Item à timidiori & magis suspecto. Item à minori, & debiliori, non à fortiori vt. ff. eo. l. j. & l. nimis. j. rñ. ¶ Item si torquẽdi sunt pater & filius, à filio incipiendũ est in patris cõspectu: quia per hoc citi⁹ dicet pater quasi ipse magis torqueatur &c. vt. ff. ꝙ met. cã. l. isti quidẽ. §. fi. & insti. de noxa. §. serui veteres. ¶ Itẽ fœmina pri⁹ torqueatur quã masculus: qa homo est maioris cõstantiæ, & ideo tardius cõfitetur & mulier citius: qa momentaneũ & instabile cor habet: vt. l. filia inorbitata. C. de inoffi. testa. extra de ver. signi. c. forus. & ff. de iure fisci. l. defert. in prin. Ex quibus causis torquent homines? rñd. ex ciuili & criminali: tunc quãdo veritas aliter reperiri nõ potest. vt. ff. eo. l. diuus. & l. ex libero. & C. eo. l. quoties. & instituta eo. §. torquetur. non tamen ex omni causa quis torquendus est, nec quælibet persona indifferenter, vt. ff. eodem. l. edictum. Barto.

¶ Quę oportet pręcedere q̃stionẽ? dic indicia sufficiẽtia & verisimilia. nã à tormẽtis incipiendum nõ est, vt. ff. eo. l. j. j. respõ. nã sine indicijs seu præsumptionibus qs torquẽdus nõ est, vt. l. nimis. §. in cã. & §. fi. ff. e. C. de fal. l. si cũ à p̃cu. & ĩ acrioribus est valde cõsiderandũ & põderatè. Nunqd pręcedentia indicia sint verisimilia & sufficientia ad habenda tormẽta cũ à talibus restitutio vel appellatio subsequens prodesse nõ possit. nam plerisq; dum torquẽtur, perire solent, vt. ff. de pœnis l. aut facta. §. j. Et quod ante torturã oportet pręcedere indicia, patet per iura superius alle. & C. eodẽ. l. milites. & l. cognitio naturalis cum simili.

a ¶ Sed quæro quę[a] & qualia? Respõ. certè nõ possunt dici vel ostendi vel de eis certa distinctio vel doctrina dari, sed hoc committitur arbitrio iudicis, vt. ff. de testibus. l. tertia. in principio. ibi, cum magis &c. ¶ Et sic dicimus de accessionibus & mora, & generaliter omne quòd non

b est determinatum[b] à iure, relinquitur arbitrio iudicis, vt est videre de pœnis non determinatis à iure: vt. ff. de poen. l. hodie. & l. sanctio. & ff. de effracto. l. prima. §. quibus nulla. Sic & de tẽpore dicimus, quãdo indeterminatè profertur, vt. ff. de iure delibe. l. prima. Possumus tamen iudicibus doctrinã talem tradere, quòd astutus iudex debet solenniter instare ad indicia iudicanda cõtra delatum ex aliquo crimine. nã indicia sunt alijs probationibus proxima, & quasi demonstrantia veritatẽ & probationem adminicula ad indagandam veritatem: vt. C. de proba. l. instrumẽta domestica. & l. fi. sunt enim indicia pars probationis: vt. C. qui testa. face. pos. l. hac consultissima. §. de ipsa. ibi, indicia &c. Nã indiciũ dicit ab indicando, vnde indicia. i. demonstrantia adminicula ad indagandum veritatẽ, vt. C. ad leg. iul. de adulte. l. si quis adulteri. & ff. de præscrip. ver. l. solẽt quoq; iudices: & instanter indaget omnia quib⁹ & per quę loca conuersatur delat⁹ quem torquere intendit, quoniam mala cõuersatio parit indicium: vt. ff. de administra. tuto. l. si plures. §. assiduè. nam ex mala conuersatione, bonus efficitur vitiosus. vt. ff. de ędil. edic. l. ędiles. §. pedius. ibi, aleator fortè &c. ¶ Ad idem dictum Philosophi qualis quisq; est, talium consortio delectatur.

¶ Item considerentur loca, in quibus cõuersatur quia secundũ locorum varietatem, varia colligitur coniectura: vt. C. si manci. ita fu. alie. l. fina. & ff. de pœn. l. aut facta. §. euenit. ¶ Itẽ instet quęrere si erat inimicus offensi vel aliqua offensio euenerit inter eos: quia tũc erit pręsumptio culpę: qa inimicum de inimico malè cogitare & facere, ius pręsumit, vt notatur. ff. de his quib. vt indig. l. inimicitię. & ff. de adimen. lega. l. iij. §. quorum.

¶ Itẽ studeat inuenire cuius æstimationis, famæ bonę, vel malę, & qualis fuerit fama & opinio ei⁹ in ciuitate. & talem eum præsumimus, vt. ff. eo. l. de minore. §. tormẽta. ibi vel ei⁹ ęstimationis &c. ff. de rei vend. l. si à bonefi. in prin. & in authẽ. de testi. §. serui. col. vij. ¶ Item põt iudex indicia sumere ex cõstantia vel trepidatione vocis, vel mẽbrorum, vel pallore, vt dicto. §. tormenta. licitè enim constantia vel trepiditas cuiusq; ideo admittenda

a ¶ Quęro quę. Vide Alex, ĩ. l. j. §. idẽ Cornelio. ff. de qõni. in addi. Bart. & in. l. vnius. §. reus. ff. e. tit. & ĩ. l. q si ne. in. ij. col. ĩ ver. veniam⁹. e. ti. Th.

b ¶ Determinatũ. vide Ang. de Are. ĩ tract. maleficiorũ in ver. fama publica. in. v. col. Tho.

mittenda sunt vel indaganda, quoniã multũ confert ad indagandum vtilitas vitę, vt dicto. §. tormenta. ¶ Item indaget cuius vitæ præsens fuit. & an talia vel similia de quibus inculpatur ad præsens, facere consueuit. nam de vnoquoq; bonum vel malum præsumendo consideramus primò actitatum, vt ff. de re milita. l. desertorem. §. his qui. ibi, inspecto vitæ eius precedentis actu. & l. non omnes. §. à barbaris. de re militari. & de suspectis tutoribus. l. tutor quoq;. §. quæri potest. Ex gestis enim præteritis vitæ metimur præsentia, vt. C. de prępo. agendis in rebus. l. prima. §. fina. libro. xj. ¶ Item an fuerit ei minatus, quoniam circa initium pro operibus adimpleuerit quod verbis profudit. terrendo enim ex hominum dictis, facta pensentur: vt. C. si quis impera. maledixe. l. prima. & ff. de suppellecti. legata. l. Labeo. ¶ Item considerandum est, an sit talis qui consueuerit & habuerit posse talia attenta re quòd non est indignum, vt. ff. ad legem iulia. maiesta. l. famosi. ibi, an potuerit. & an quid simile fecerat &c. ¶ Item si aufugerit est iudicium contra eum, vel se absentauerit statim post perpetratum maleficium argumen. in authenti. de exhiben. & introducen. reis. §. si verò etiam. & C. de assessori. l. consiliarios. cum simili. ¶ Item testes recipiat super maleficio commissi loci. vbi fuerat commissum, an in via, an de nocte, an de voce publica & de fama, quæ aliâs sic citra probata coadiuuans facit indicium ad torturam, vt. ff. de testibus. l. tertia. aliâs minus. ff. de fluminibus. l. prima. §. fluminum. Ex multis allegationibus, curiosus iudex potest indicia sumere ad informandum conscientiam pro eruenda veritate delicti.

a ¶ Demum restat[a] videre quis sit effectus quæstionis, & si idẽ absq; formidine tormentorum vltrò quis confiteatur crimen. Dixerunt quidam antiqui & quidam Moderni doctores eum non esse statim damnandum, sed debet iudex stare per diem vel ad tempus, secundum qualitatem criminis & personæ conditionem & interim facere repręsentare eum coram se, & interroget an velit stare dicto quod dixit, an contradicere vel reuocare. & hoc ideo dicunt ipsi. Quia confessio in criminali causa, nõ præiudicat, nec statim facit plenam probationem, vt expressè dicit lex. C. de custo. & exhiben. reorum. l. secunda. & ita intelligunt. l. illam quæ non distinguit an formidine tormentorum, an sponte sit facta confessio. & ita intelligatur. ff. eodem. l. prima. §. diuus. ibi, vt statim haberi pro explorato facinore, & §. si quis vltrò. & sic dicebant isti inter quæstionem habitam in ciuilibus & criminalibus. & hoc interest: quia in ciuilibus non est opus perseuerantia, sed statim tamen in criminalibus aliâs siue voluntate siue formidine tormentorum habita fuerit confessio est opus perseuerantia, per prædicta iura, vt iudex magis ponderatè & solertius in criminalibus quàm in ciuilibus procedat. nam vbi maximum vertitur periculum &c. facit. C. de falsis. l. vbi in solertis & acerrima facit melius. C. de pœnis. l. vt mirum. si ita tamen variè cum criminalia iudicialia cum ciuilibus quasi vel habeant similem: vt institu. de publi. iudi. in princip. Tu dic contra (& hæc est communis opin.) quia si quidem quis in se confitetur crimen sponte, statim carcerabitur illico absq; alia perseueratione ex confessione damnandus, vt. C. de pœnis. l. ante alias quæsitum. Et ita intelligo de custo. reo. l. si confessus. Non obstat. §. diuus. & §. si quis vltrò quia intelligitur in confessionibus habitis in tormentis. & ita intelligitur. l. secunda. de custo. & exhib. re. secundum veriorem lectu. vt patet in fine. l. prima. vt sic iudicibus in modico sæuientibus &c. Si in tormentis vel formidine tormentorum tunc non statur nec debet haberi pro explorato facinore: vt dicto. §. diuus. & C. quorũ appel. non reci. l. ij. & est ratio: vt ff. eodem. l. j. §. quęstionum. ibi, quia quęstio res fragilis & perniciosa, & vt plerunq; fallax &c. & tunc habet locum. l. ij. de custo. & exhi. reo. vt iudex faciat criminosum ad se redire, & quęrat utrum velit in sua confessione perseuerare, an retractare, & si perseuerauerit: tunc confessio valet: aliâs non, vt d. §. si quis vltrò. & dicta. l. ij. C. quorum appella. non recip.

b ¶ Sed quid[b] de questione quotidie occurrenti aliquis subijcit quæstioni, confitetur contra alterum nunquid stabitur dicto suo? Et distingue, aut torquetur simpliciter in alios nõ in socios, & nõ in se: & tunc statur dicto suo cum alijs indicijs vt iudex ex dicto torti & alijs indicijs ad condẽnationẽ procedere posit, vt. C. de assess. l. nullus. ad fi. ff. de questio. l. editum. & l. j. §. quęstionem. ibi, effectissimas causas ad requirendam veritatem: Et idem Tulius in Topicis, nam & verberibus torti & igne fatigati, quæ dicunt veritas ipsa vt videtur dicere, saluo si dixerit de inimico: qa tũc nõ est facile creditu, sed vt fides omnino detrahenda, sed causa cognita erit fides adhibenda vel non, vt. ff. eo. l. j. §. j. & argumen. ff. de testi. l. iij. in princip. aut torquetur in se & in alios, & si nihil de se confitetur habent locum. s. proxi. dicta, si confitetur de se & alijs tunc secundum Azo. cuius opi. praualet est inuenire regulam & instantiam à regula regulariter super primo crimine confessus super constantia non expectetur aliena, & sic vera est quòd tortus de se confessus non debet interrogari de alijs maximè de socijs, vt. l. qui de se. ff. eo. Cod. eo. l. sicut. in princ. Cod. de accu. l. fi. Et si de facto interrogatus vel sine interrogatione dicat de facto aliorum, non statur dicto. quod fallit in casibus in quibus de se confessus torquet, & de alijs interrogatur, si tamen contra illos, alia præcedant indicia. Primus in quibusdam latronibus, & maximè in his qui, vt de se cõfessi torquendi sunt, & interrogandi de consocijs & mandatoribus & receptatoribus, vt. C. de cu. & exhib. reo. l. diuus adrianus. & Cod. de pœ. l. pe. Secũdus casus. C. de fal. mo. l. j. Tertius est. ff. de exhi. reo. l. fin. Quartus de male. & mate. l. fina. Quintus de nece domini, in se commisso confesso. & torqueatur, & interrogetur quo mandante &c. ff. ad sylla. l. ij. et. l. si percussor. & est speciale, vt sentit ibi apparatus, vt. ff. de quęstio. l. is qui se. ff. ad legem aquil. l. tamen neratius. §. sed si seruus. Et bene dixi, si aliqua præcedunt indicia: quia aliter non debet interrogari de alijs, vt. Cod. de quæstio. l. j.) respond. non erit plena probatio contra illos, quos inculpauerit, licet aliqua præsumptio, vt in apparatu in. d. l. fi. C. de accu. Sed nunquid per istam talem præsumptionem poterunt isti inculpati à torto poni ad tormenta? respon. in dictis quinque casibus exceptis, argum. præallegatę. l. nullus. & argum. ff. eo. l. editum. et. l. j. ff. si quis. argu. quod idem in alijs. ff. eod. l. qõ. §. diuus. & in alijs verò non, vt. C. de accusa. l. fin. & ff. eo. l. is qui. Sed quid si persona inculpata à torto sit homo malę cõditionis & famę, nunquid in alijs casibus ex suprascriptis actitatis poterunt subijci quæstioni? dic quòd non de iure, eo qa non pręcesserunt indicia sufficientia, vt inculpatio eius facta à torto inducit indicium: tamen interrogari non debuerit, vt C. de accu. l. fina. & ff. de qõ. l. is qui. sed quia inde sequitur tã quam factum lege prohibente non valet, vt. l. non dubiũ. C. de legi. tamen consuetudine videtur torqueri, pro qua facit ff. eodem. l. j. §. diuus. Bartolus.

¶ Sed quid de quæstione quotidie occurrenti accusatur quis de furto indicijs præcedentibus ad illum furtum torquetur & confitetur illud furtum, nunquid debeat procedi ad repetitionem torturæ, vt indagetur & confiteatur de alijs furtis à se commisis, de quibus nulla habentur indicia? dic ꝙ non iuris subtilitate, argumen. eorum quæ dicentur infra proxima parte. Et quia quantum ad ista furta, pro quibus in specie vel in genere nunc quæritur de nouo nulla procedunt indicia, & sine indicijs, nemo torquẽdꝰ est, vt. C. de fal. l. sicut. ff. de quæstio. l. j. in princip. & l. maritus. sed de generali consuetudine Italiæ quotidie seruamus contrarium & specialiter in furtis: quia magis frequentatur: quæ consuetudo potest adiuuari. ff. de re mi. l. non omnes. §. à barbaris. ff. de off. præsi. l. congruit Bar. ¶ Sed quid de quæstione quæ quotidie locũ habet de aliquo semel habita quæstione sine aliquo nouo accidenti, nunquid potest? videtur ꝙ sic. ff. eo. l. repeti. & l. nunc. §. j. quæ in distinctè dicunt repeti posse. vbi lex non distinguit: nec nos ff. de publica. l. de precio. et. ff. de bo. poss. contra. l. j. §. generaliter. Tu dic, ꝙ non sine nouis indicijs: vt si tortus dixerat nullum illa nocte iacuisse vbi maleficium fuerat commissum: postea inuentum est per testes, quòd alius ibi iacuit: certè hoc casu repetitur quæstio per dictum indicium. simile Odo. & hæc est communis opi. non tamen allegatur aliqua lex. tu allega. ff. de verbo. sign. l. boues. §. hoc sermone. & ff. pro socio l. socius pro filia. §. si porrò. Assessores tamen honoris auidi, hoc non seruant, imò quotidie repetunt quæstionem absque nouis indicijs quousque de obiectis criminibus audiat veritatem: quorum opin. potest argum. defensari. per legem vt in authentica vt iudi. sine quoquo suffra. l. oportet. ibi, iudices torquebunt fures, & non prius quiescant &c. consideret autem bonus iudex in quæstione repetenda quomodo tortus etiam animi & corporis fortitudinem perdurauerit, vt. ff. eo. l. nimis. §. reus. Quid si aliquis dum esset in tormentis diceret, teneatis me in tormentis quantum vultis: quia si starem vsque ad decem annos, nihil dicerẽ: quia in nihilo sum polutus de obiecto crimine: & sic omnia diffiteť: nunquid statim de tormentis est relaxandus & dimittendus ire vias suas? certè non, sed procedatur in torturam cũ tempore & asperitate secundum conditionem criminis, et secundum conditionem criminosi, & criminis qualitatẽ. & si confitetur bene quidem.

a ¶ Demũ restat. Vide Alex. ĩ. l. fi. ĩ fi. ff. de qõ. in addi. Bart. & ibi ponas hic. Tho. Diplo.

b ¶ Sed quid. Vide Ale. in. l. j. §. si seruus. in addi. ff. de quæstioni. Tho.

si autem non:iudex debet eum retinere in carceribus.& si no
ua aduenerint indicia, poterit quæstionem repetere.si autem
noua indicia non aderunt:tunc statuet accusatori competen
tem dilationem ad probandũ,& si poterit conuinci, cõdem
nabitur:aliâs non,vt.ff.eo.l.ij.§.pręterea.& eo.ti.l.vnius. Bar.
a ¶ Sed quid[a] de quæstione de facto quotidie occurrenti crimi
nis indicia præcedunt, per quæ iudex informatus est velle
procedere ad torturam, dicit reus iudici, Domine iudex detis
mihi defensionem antequam ponatis ad torturã: qa sum pa-
ratus incontinenti arguere contra indicia, contra me recepta.
nũquid audiẽdus est,& sibi defensio dãda antequam reus tor
queatᷣ?videtur ꝙ nõ per.l.iij.C.vbi se.vel cla.ibi,nec probatio
nes in iniurias patietur. & cùm in illis personis in dignitate
positis sit speciale:ergo videtur in cæteris in contrarium ius
commune. argu.ff. ad muni.l.j.nam primò actor probat, &
fundata intentione, reus opponit exceptiones & defensio-
nes suas; vt.C.de excep.l.si quidẽ.&.C.de probati.l.exceptio
nem.si primò debet fundari totaliter intentio actoris per te-
stes vel confessionem rei, anteꝗ̃ audiatur in sua defensione
vel exceptione reus. tu dic ꝙ contrariũ est verum, scilicet ꝙ
primò sit danda defensio anteꝗ̃ torqueatur, maximè quan-
do est crimen tale.quo probato,non debet ad torturam pro
cedi, & hoc illa ratione:quia à citatione vel interlocutione fa
cta à iudice ꝙ qs torqueatᷣ appellatᷣ,vt.ff.de appel. reci.l.ij. q̃
inci.ante sententiam.& est ratio consideranda.quare à tali in-
terlocutoria præmissum est appellare, vt si defensio toleretur
propter torturam,nũquid possit postea recuperare detrimẽ
tum membrorũ, vt.d.l.ante sententiam. vt eadem sententia
nõ vendicet sibi locũ si torquereᷣ,nam quandoꝗ deficere so-
lent in quæstione.ff. de pœn.l.aut facta.§.j. Præterea confes-
sio sine violentia, præiudicat cõfitenti, vt.C.de custo.& exhi.
reo.l.ij.multò magis huic non denegabitur.præterea videm⁹
ꝙ iam damnato ex confessione facta in tormẽtis perseueran-
ti princeps subuenit etiam post sententiã defensionẽ suæ vio
lentiæ concedendo ac sententiam retractando, si constiterit
de violentia condemnati, vt.ff.eod.l.j.§.si quis vltrò.si igitur
iam confesso condemnato conceditur defensionis facultas,
tanto fortius ante tormenta denegari non debet. cùm enim
ꝙ est plus conceditur, non debet denegari ꝙ est minus, vt di-
cit regula iuris, cui plus. Quid plura?legitur in iure expressè
ꝙ quocũꝗ tẽpore iudicij reo petenti, defensio dãda est, vt.l.
minus.ibi quocũꝗ tempore postuleᷣ &c. ¶ Sed qd de quæ-
stione quam sępe vidimus de facto testis fuit tort⁹ et in tortu
ram confessus. nũc eñ ante sententiã dicit se errasse:nũquid
poterit reuocare errorem suum?respó. aut est error facti, aut
iuris.primo casu potest vsꝗ ad sententiam. & est ratio: quia
nõ videᷣ fateri, vt.s.de confessis.l.ij.in princi.Item talis error
non solet vsq; ad sententiã obesse, vt.C.de iuris & facti igno
rãtia.l.error.& facit optimè.C.quorum app.nõ reci.l.ij. nam
cõdemnatio & confessio facta in tormẽtis & perseueratio, et
post sententiam subueniᷣ, errorem suum siue ignorantiam do
cere volenti.et si ostenderit, absoluitur.vt.ff.de quæstio.l.j.§.
si qs vltro. multò fortius debet iste audiri et errorem suũ cor
rigere ante sententiã.Item iste non perseuerauit in cõfessio-
ne ex quo non expectauit sententiã. Itẽ cõfessus formidine
tormentorum habitorum, vt.C.quorum app.nõ reci.l.ij.si in
iure errauit:tũc nõ põt venire cõtra confessionem, vt.d.l.erro
rem.¶ Sed quid si confessus est in tormentis et nõ perseuera
uerit:nũquid ex tali confessione apparebit semiplena proba
tio?videtur ꝙ sic, vt in apparatu. C.de custo. et exhi.reo.l.ij.
et.ff.de quęstio.l.ij.§.diuus.qui.§.intelligiᷣ in cõfessione torti
in qua nõ extitit perseueratũ.vel dic fortè et verius ꝙ nõ per
seueratũ est, talis confessio plenam nec semiplenam probatio
nem inducit:quoniam nullo modo confiteri.et confiteri for-
midine tormentorum. paribus passibus ambulant. C.quorũ
appel.non recipien.l.ij.Bart.
¶ Sed quid si aliquis est tortus nullis vel nõ legitimis indi-
b cijs pręcedentibus?[b] dic ꝙ non ꝗ̃tũcunq; perseuerauerit in
ea, vt est expressum.ff.eo.l.diuus.et.l.maritus.et.l.j.secũdum
vnam lec.et arg.si ex fal.instr.l.iij. ¶ Pręterea hoc est de sub-
stantiali solennitate habendę quęstionis ꝙ indicia pręcedant
legitima:aliâs quis torqueri non potest: cũ à tormentis nõ sit
inchoandum, vt.ff.eo.l.j.ij.et.iij.et.l.maritus.et.C.eo.l.condi
tionalem.et.l.militem.qua deficiente:quicquid sequitur nul
lum videtur ipso iure, vt.l.non dubium.C.de leg.et.C.de fi-
de instrumen.l.j.lib.x.et. ff.de in integ.rest.l.diuus.C.de ap-
pel.l.nominationibus.cum si. Barto.
¶ Dictũ est.s.ꝙ ex confessione in tormentis facta non pręiudi
catur nisi in ea perseueratũ sit.sed est quęstio quę dicaᷣ in tor

a ¶ Sed quid. Vide Ale.in. l. qui sine. in.j.co.ff. de qõni. in addi.Bart.Tho.
b ¶ Pręcedentibus indicijs. Vide Al. in cõ.j.in.iij.vo.in ij.col.viso proces-su cũ cõcor. de q-bus ibi per eũ & ĩ cõ.v.et in cõ.xciij. ꝙ inci.in causa in-quisitiõis in.j. vo. & in.l.q aliena. §. celsus.in vl.col.ff. de acq. heredi. Et vide plenè per Fe. in.c.qualiter.el.ij. in.§.licet.in.iij.co lum.de accus.Bar. in cõsi.vlt.in.ij.vo lu.& cal.in cõ.j. in ti.ꝙ met.cau. Th.

mentis facta?Rñ.facta in ipsis tormentis idem sit & ad pedẽ
ducitur ligatus manibus & terrore inducatur à iudice, nisi cõ
fiteatur incontinenti subijci eum quæstioni. certè non tenet
talis confessio nisi in ea fuerit perseuerat⁹; quia lex conside-
rauit confessionem factam in tormentis et extortam formidi
ne tormentorũ,& est notabile ꝙ ibi dicit in tormentis. quod
ibidem sentit gl.& arg.ff.de iniurijs. l. item apud labeonẽ.§.
aditur. ibi vel leuis fictio &c. ergo à contrario sensu nõ leuis
fictio habetur pro ipsa tortura. & accedat ꝙ legitur ꝙ suffi-
cit terror armorũ, si quis vsus non sit, vt. ff.de vi & vi ar.l.&
idẽ.§.si armati.Et æquipollentia sunt hominem cũ gladio p-
cutere & frangendo eũ in manibus, vt.ff.ad legem cor.de sicc.
l.j.§.diuus.& facit. ff.ex quib. cau.ma.l.ij.&. C.ꝙ met.cau.l.
metum.¶ Sed quid de.q. Cõtinetur in statuto ciuitatis ꝙ qs
nõ possit torqueri nisi in certis casibus.Potestas honoris aui
dus extra illos casus cõcessos per statutũ volens eneruare ve
ritatem criminis, non tamen vult ponere ad torturam, ne in-
cidat in pœnã statuti:sed ipse pręcepit eũ detineri alio loco
denegando ei alimenta quousq; confiteatur, vel in pœnis fa-
cit eũ stare spoliatũ omnibus suis pannis: nunquid videtur
eum ponere quæstioni,& dicamus eum incidere in pœnam
statuti?& dic ꝙ sic, vt.ff.de iniurijs.l.apud.§.quæstionem.ibi
malam.q.&c.¶ Sed quid si extra locum torturæ vel circa tri
bunal.vbi ius redditur dixit iudex:aut confitearis, aut ducã
te ad torturam,& torquebo te:nunquid confessio facta dica
tur facta formidine tormentorũ?& dic ꝙ non:quia leuis ter
ritio etc.vt.l.itẽ apud labeonẽ.ver.qũo.&.C.ꝙ me.cau.l.me
tũ.secũdo responso. Terrorem aũt quęstionis probabilem
verę torturæ comparandum accipere debemus punctis & in
stantijs verę torturæ.sicut de metu instantis cruciatus dicim⁹
vt.ff.ꝙ me.cau.l.metũ.ij.res.Leuis autem torrio extra locum
torturæ facta est delusoria, vt.ff.si cui plusꝗ̃ per.l.fal.l.hæc sa
tisdatio.¶ Dictum est.s. ꝙ cõfessio formidine tormentorũ
facta non habetur pro explorato facinore, nisi sit perseuera-
tum:quomodo in quo loco sit ducendus reus ad perseueran
dum? Respond.apud acta vel etiam in aliquo loco publico
extra consuetudinẽ torturæ.& ita videmus expertos defen
sores in perseuerãtia vocare testes & sub publico testimonio
scribi faciunt talis tali die perseuerauit &c.in præsentia tali-
um testium &c.& bene faciunt per.l.ij. C.de exhib.reis ibi,
sub publico testimonio &c. ¶ Sed quid vel quantũ tempus
erit intra mediũ à die cõfessionis torti ad diẽ reductionis ad
perseuerandum?resp.hoc leg.aliqua non determinatur, vt.d.
l.C.de cust.& exhi.reo.ibi.prætor modicum ductum etc.Et
dic cum dicit ꝙ sit illud modicum, potest dici arbitrio iudi-
cis considerata qualitate personarum & enormitate criminis
vel leuitate:cum tempus vel aliquid.nec à iure non præsumi
tur iudicis potestati committitur, vt.ff.de iur. delib.l.j. &.ff.
de pœn.l.hodie.&.ff.de effract.l.j. ¶ Quęro qui debeant quę
stioni interesse?Respond.vt.ff. de adult. l.sed si postulauerit.
§.in secreto.aut iudex recipiet dictum cum similitudinem ha
beant testes, vt in summa huius tit.§.sed habet.ff.e.l.j.§.impe
rator.¶ Nunquid liber homo potest torqueri?videtur ꝙ nõ
quia quasi totus ille titu.C.&.ff. tantùm de torto seruo loqui
tur. Tu dic ꝙ liberi homines possunt torqueri non solum in
alios, vt.ff.eo.l.ex libero.j.resp.&.l.vnius.§.item.& alias etiã
C.de de aboli.l.fallaciter.§.ꝙ ingenuus. C.de assess.l.nullus
ff.eod. &c.ex re. &.l. diuus. Sed etiam in seipsos quãdoque
differũt ex aliquo crimine, vt.C.eo.l.cõditionaliter.&.C.ex
quib.cau.infa.irro.l.nullam.& aliâs ibi de hoc.et. C.de fal.l.
fi.et.ff.de re mi.l.creditores.ꝙ liber homo possit torqueri ar
gu.per.l.si quis decurio.C.de fal.vbi torquetur decurio et ali
us non potest esse decurio ꝗ̃ liber homo, vt.ff.de decur.l.se-
uerus.& ita etiam seruat generalis consuetudo vt dicimus in
summa huius tit.in.§.torqueri.¶ Item quęro(puerilis tamen
quęstio est) nunquid illa talis principalis persona accusata
debet poni vel subijci tormentis ad veritatem eruendam?vi
detur ꝙ non:quia prętor tractauit de quęstionibus.C. &.ff.
ponendo tãtum de tortuta seruorum videtur sentire. Tu dic
ꝙ liberi homines possunt torqueri non solum in alios, vt.ff.
eod.l.ex libero.j.respon.&.l.vnius.§.etiam.de aboli.&.l.fal-
laciter.§.ingenuus.&.C.de assesso.l.nullus.&.C.de custo. et
exhib.re.l.diuus.sed etiam illi serui possunt quãdocũque ex
aliquo crimine.C.eo.l.conditionaliter.et.C.de infa.l.nullam.
& ibi de hoc.et.C.de falc.l.sicut.&.ff.de re mi.l.productiões
hac in re videtur insistere contra seruos torquendos & libe-
ros homines in testimonium vacillantes.sed tu dic ꝙ ipsę prĩ
cipales personę sunt quęstioni subijciendę.C.de quęstioni.l.
iij.&.ff.eo. l.j.§.diuus.&.§. si quis vltro. &.l.minus.ff. de re
mi.l.pro-

mi.l.proditores pręcedere tamen deberent indicia veriſimi-
lia, ex quibus obiecti criminis reus ex pręſumptione culpæ
iudicis animus informatur, vt.ff.eod.l.conditionaliter.et.l.mi
lites.§.oportet.&.C.de fal.l.ſicut.¶ Quid ſi iudex ĩ torquen
do adeò modum excedit ꝙ totus in quæſtione defecerit vel
membrum debilitatur:an teneatur,& quo iure,quæritur.Et
ꝙ teneatur dicitur expreſſè.ff. de iniurijs. l.item apud labeo.
§.quæſtionis.ibi, veruntamen &c. ſic enim torquendus eſt
reus,vt innocentiæ vel ſupplicio finis reddat̃, vt.l.q̃onis mo
dus.ff.de quęſtio.Quid ſi iudex non ſeruauit?tenetur.facit.ff.
ſol.mat.l.ſi conſtante.§.ſi maritus.&.ff.de his qui ſunt ſui vel
alien.iur.l.ij.§. dominus.& melius. ff. ad legem aqui. l.ij.&.l.
ſi quandocunq;.§.magiſter.ff.de vſu.l. vſum.§.fi.ff.de pigno.
act.l.eleganter.§.planè.Nec prodeſt ſibi tanquã iudex hoc
fecerit,cum deliquerit. Nam omne maleficium præſumimus
purè actum . l.ſi non coniuncti.Cod.de iniurijs. & de ſicca.l.
j.Præterea ſi propinquus in corrigendo propinquum,modũ
exceſſerit tenetur.C.de emen.proprin .l.j.et.ij.nec iudicẽ ex
cuſat officium,quia ſicut priuatus:ita & magiſtratus.¶ Econ
tra videtur ꝙ non tenetur:quia hoc iudex cauſa eruendæ ve-
ritatis facit ſuum exequendo officium non animo interficien
di vel debilitandi,qui non debet teneri. Nemo enim videtur
delinquere niſi animum malignum ad hoc habuerit.ff.de ver
bo.ſig.l.ſępe.Voluntas enim & propoſitum diſtinguunt ma
leficium,vt.l.qui etiã in iure.ff.de fur.in prin.et facit.ff.de ver
bo.ſigni.et de acquiren.poſſeſſ.l.qui in re. & alibi ſcriptum
eſt.tunc crimen contrahitur cum voluntas nocendi interue-
nit,vt.C.ad legem corne.de ſicca. l.j.& facit de libe. exhib.l.
iij.§.j.Pręſumitur enim princeps bonus officialibus ſuis niſi
manifeſtè contrarium doceatur. ff.de offi.pręt. l.j.ad fi. Nam
creditor res oblatas auferendo non præſumitur deliquiſſe:
quia notabilis eſt præſumptio .ff.de fur.l.cum creditor.ſic à
ſimili in propoſito pręſumitur iudex ſuum officium exercen
do feciſſe non cauſa nocendi.ff.de iniur.l.in iure.§.j. Et ſi ali
quam culpam in excedendo modum, torquendo habuit:vi-
detur tamen non teneri lege cornelia de ſicca.quia in delictis
lata culpa non ęquiparatur dolo,vt.l.in lege.ff.ad legem cor.
de ſicca.Item cauſa ob quã aliquid fit conſideranda eſt, ne re-
maneat delinquens ſine coertione.ff.de his quibus vt indi-
gnis.l.poſt legatum.et.l.tutorem.Pręterea ſi nõ apparet quo
animo facit.pręſumendum eſt potius ob zelum iuſtitiæ et ex
vigore officij non credens hoc facere aliquo malo conſilio,vt
ff.de bonis damnatorum.l.ij.§.ſi publicanus.& argument.C.
de acquirenda poſſeſsio.l.minus inſtructus.ff.pro ſocio.l.me
ritò.accedit ad idem aliud argumen.aſſumptum ex.l.ij.ad fi-
nem.Cod.de his qui accuſare non poſſunt. tutor ex ſuo offi-
cio de falſo accuſans producentem inſtrumentum contra pu-
pillum ſi non probat, non præſumitur calumniandi animo
accuſationem inſtituiſſe, niſi euidenter probetur, et tamen
aliâs qui non probat calumniari præſumitur eoipſo ꝙ non
probat.Cod. de aduoca.diuer.iudi.l. prima.Solu. diſtingui-
tur,ſi apparet quòd ex voluntate facit, de dolo tenetur.ſi ca-
ſu & abſque culpa:nullo modo tenetur.ſi autem cum ali qua
culpa in excedendo modum,non puto tamen, per legem. C.
de emen.ſeruo.l.j.et bona eſt argumentatio de dominica po-
teſtate ad poteſtatem prætoris.ff.de verborum ſigni.l.pote-
ſtatem.In hoc tertio membro ſcilicet cum modum exceden-
do.etc.dicit dominus Guido de ſuzaria,ſi quod iudex modũ
excedendo hominem interemit in quęſtione vel debilitauit,
ꝙ tenetur:qa ſtatim vt excederit modum non iudex ſed pri-
uatus.ſic tutor non rectè adminiſtrando fingitur non tutor,
et tenetur tanquam quilibet,vt.ff.pro emp.l.qui fundum.§.
ſi tutor cũ ſimi.et arg.C.de epi.et cle.l.generaliter. Quid plu
ra poteſt dici?caſus eſt.ff.de iniur.l.item apud.§.quoties ver-
bo ad finem.et.§.ſi iuſſu.et vide Cy.in.l.gracchus.C.de adul.
¶ Sed quid ſi eſt probatum maleficiũ per vnũ teſtem de veri
tate nũq d ſufficiens erit indicium ad torturam habendam vi
det̃ ꝙ nõ.ff.de q̃o.l.maritꝰ.vbi ꝓpter dictũ vniꝰ teſtis,nõ fuit
ad q̃onem proceſſum.Pręterea dictũ vniꝰ teſtis inducit indi
ciũ ſeu pręſumptionem.vt.ff.de dote pręleg.l.theopõpus . ff.
quemadmod. teſta.aper.l.j.§.ſed ſi vnus et iura quaſi omnia
tractantia de indicijs quę requirunt̃ ad q̃onem habendam,lo-
quũtur in pręallegatis legibus ſcilicet indicia debere pręce-
dere.nõ aũt dicũt indicia.ff.eo.l.j.ij.reſpõ. ibi,et alijs argumẽ-
tis etc.et.l.minus.§.in ea cauſa.et.l.fi.C.eo.l.cõditionaliter.et
l.milites.et.C.de fal.l.ij.ſicut et pluralis locutio ſingulari nu-
me.non acquieſcit,vt.ff.de manumiſ.teſt.l.libertas quę.§.fin.
ſed his nõ ob. dico vnũ teſtem debere ſufficere de veritate ad
habendã torturam,vt no.Azo in ſumma huiꝰ tituli in.§.indi
cium autem.et.l.ſi quis alicui.C. ad legem iuliam maieſta. In
gl.ord.nõ obſ.l.maritus.quia ibi nõ fuit tortus propter dictũ
vnius:quia iſte qui perhibuit teſtimonium,erat familiaris ꝓ
ducentis:& ideo dictum ſuum non fuit tanti effectus ꝙ face-
ret indicium.non ob.alia iura in contrarium allegata,quibus
pluraliter de indicio haberetur mentio:quia illa pluralitas in
ſpecto communi vſu loquendi reſoluitur in ſingularitatem,vt
ff.de orig.iur.l.ij.§. ex actis.et de condit.& demon.l.cum fal
ſa.§.fi.¶ Sed quid ſi maleficium probatur per famam, tantũ
poterit ne procedi ad tormenta?videtur ꝙ ſic:quia probatio
famę æquiparatur probationi vnius teſtis, vt.ff.de teſt.l.iij.
§.alias.ibi,in apparatu.In proxima quæſtio.dictum eſt in-
dicium vnius teſtis ſufficere ad quæſtionem habendam. tu
dic ꝙ non : quia fama per ſe non probat,ſed inducit quodã-
modo quoddam indicium ad cõſummandas ſeu coadunan-
das alias probationes,vt.d.§.ibi cõfirmatum conferri de qua
agitur idem ſimul firmat: non tamen per ſe facit validum in-
dicium.Eſt enim fama res fragilis & pernicioſa,& vt plurimũ
prædicabilis vocis artificioſę tranſmiſſa ab his qui deſiderãt.
& hoc famam eſſe.ff.de hęredi.inſti.l.patres.§.abſens.ar. Co.
de pact.l.decuriones, & argum.ff. de offi.recto.prouinc.l.in-
ſtitutiones.ibi, nec ad libidinem pro calamitate effuſus &c.
Non enim quælibet indicia ſunt ſufficientia ad torturam,vt
s̃.dixi in prin.notabilium. Et ſi probatur cum fama aliquod
indicium contra accuſatum.vt puta dictum vnius teſtis. ꝙ
quidem facit indicium,vt.l.theopompus. vel ſi conſtitit ac-
cuſatum eſſe inimicũ interfecti, vel aliâs offenſi : de inimico
hoc præſumitur eſſe malum.ff.eo.l.j.§.j.Præterea & lex,te-
ſtes in prin.Item ſi ſe iactaſſet malefactor de maleficio cõmit
tendo.nam talis iactatio inducit indicium contra talem, qui
ſic ſe iactat ꝙ maleficium primo commiſerit conſiderata qua
litate perſonæ pro qua etiam facere videtur.l.j. in fi. ibi ſi q̃s
imper.maledixe.&.C.ꝙ met.cauſa.l.metum.&.ff.ꝙ met.cã.
l.iij.Tu alleg.meliorem tex.ff.ad legem iu.maie.l. famoſi.ibi,
& antequam fecerit.& accedit. C.de of. magi. l.per orien.&
C.de ſuppellec.leg.l.labeo.ibi,neminem puto.Item ſi accuſa
tus viſus eſt fugere de loco vbi maleficium eſt commiſſum.
Nam fuga accuſat fugientem,vt in aut̃.de exhiben. & intro-
du.re.§.ſin verò.& in aut̃.de ſan.epiſ.§.ſi quis autem ad ordi
nationem.Item ſi conſiliarius depoſito officio ſe abſentat, ꝓ
confeſſo habetur, vt mala fecerit, vt.C.de aſſeſſo. l.conſilia-
rios.ff.de ſuſpec.tu.l.in pluribus. Item eſt indicium ſi is con
tra quem fama laborat, eſt paruæ conditionis homo:quia ta
lia facere conſueuit,vt.ff.eo.l.de minore.§. tormenta.et.ff.de
accu.l.ſi quidem. §.ijſdem.Item eſt,ſi aliquod foret indiciũ ꝙ
quilibet curioſus iudex poterit comprehendere facile ſecun
dum fictionem varietatis & perſonarum veritatem:tunc cum
adeſt aliquod de prędictis indicijs vel alijs ſimilibus, & fama
probatur,bene poterit ad tormenta procedi:quia fama ſimul
cum aliquo alio indicio, multum facit eſſe ſufficiens indiciũ
ad habendam torturam, quanquam fama de per ſe,non ſuffi
ciat. Sed quid ſi pręd ictas non habeat pręſumptiones?dicunt
quidam quod arbitrio eius committitur ꝙ nihil aliud eſt q̃
quòd bona fide procedat ſecundũ quod eius conſcientia me
lius dictauerit,dura tamen mihi videtur illa ſententia,cùm ar
bitrium defectum indicium ſine probatione iudicij non vi-
deatur poſſe ſupplere,eſt enim de iuris authoritate ſine ſolen
nitate & legitima indicia torturam pręcedere oportet,et hoc
iudici nõ videtur commiſſum:quia facti quęſtio eſt in poteſta
te iudicis non autem iuris. ff.ad muni.l.ordo.§.j.¶ Sed quid
ſi continetur in ſtatuto ciuitatis, ꝙ non poſsit quis poni ad
torturam niſi habitę fuerint contra eum præſumptiones eui
dentes,vnde queritur quæ dicuntur iſtę euidentes pręſum-
ptiones?reſpon.magna indicia quæ ſunt aliquominus indu-
bitata & plus indicijs ſimplicibus ex quibus proceditur ad
torturam vt dictũ eſt,nam et alia dicuntur manifeſta argumẽ
ta.¶ Sed quid ſi continetur ſtatuto ꝙ nemo poſsit torqueri
niſi indicia indubitata præceſſerint, ꝙ erit exemplum de in-
dubitatis indicijs?exemplum enim eſt : quædam camera ha-
bens vnum aditum et exitum tantùm, et non plures, et exit
de camera quidam pallidus et trepidus cum gladio ſanguino-
lento in manu:ſtatim poſt eius exitum inuenitur homo recen
ter occiſus in dicta camera. certè iſta ſunt ad probationem
maleficij indubitata ex quibus non ſolum ad torturam, ſed
ad condemnationem et ad pœnę impoſitionem poteſt proce
di.et ita intelligitur.l.ſciant.C.de probatio.ibi.vel indicijs ad
probationem indubitatis et non diſiunctionem vel non pal-
liditas ſiue trepiditas eſt vnum indicium contra eum, vt. ff.
eod.l.minore.§.tormenta. delatio gladij, et nudi pręſertim
eſt aliud indicium.nam de portantibus arma homo pręſumi
tur etc.Cod.de armo.vſu.l.j.et in aut̃.de man.prin.§.vlti.col.

iij. Item quia gladius erat ſanguinolentus, eſt aliud indicium homine enim occiſo, gladius ſolet eſſe ſanguinolentus, nam ex qualitate facti coniectura accipitur. ſic & aliâs dicitur de donationi. inter virum & vxorem. l. virum. raro tamen contingunt talia indicia. eſt & aliud indicium extraordinarium ad probationem indubitatum, & iſtud ſępius contingere poteſt: occiditur Titius in aliqua vinea vel fundo, accuſatur Seius, ſed de viſu nulli teſtes deponunt ꝙ viderint Seiū hoc crimen commiſiſſe ſed probant iſta contra Seiū ꝙ ipſe Sei⁹ erat inimicus Titij. Item probant ꝙ viderunt Seium admouentem gladium contra Titium. Item probant ꝙ ipſe Seius aufugit tempore maleficij perpetrati. Item probant per famam & vocem publicam ꝙ Seius Titium interfecit. certè iſta quatuor ſimul iuncta quāuis ſingularia per ſe non ſufficerent, ſunt ſufficientia indicia, & indubitatę præſumptiones non ſolum ad torturam ſed etiam ad condemnationem. & ſic poteſt intelligi. l. ſciant. Eſt videre de indicijs ſeu pſumptionibus indubitatis. defertur ꝙ Seius fecit occidi Titium. non ſunt qui dicant hoc vidiſſe: tamen probantur iſta indicia. Seius erat inimicus Titij. Item ꝙ. d. Seius perpetrato homicidio receptauit homicidam. Item quòd homicida erat domeſticus & familiaris ei. Item fama eſt ꝙ Seius fecit occidi Titium, & eſt homo de quo eſt veriſimile ꝙ talia faceret. Item ꝙ olim aliquę offenſiones fuerunt inter eos. Iſta indicia ſimul iuncta, ſatis videntur nedum ad torturam, ſed ad condemnationem ſufficientia & indubitata indicia. & ita poteſt exemplificari. l. ſciant. nec mirum, ſicut pluribus ſimul iunctis, quorum quodlibet per ſe non ſufficit ad indicium indubitatum erat plenè probandum: ſic indubitatè indicium ſiue plena fides. Nam hoc in iure plenè habetur expreſſè, vt in cor. de fid. inſtrumen. §. ſi verò nullus. col. vj. duo enim vel plura imperfecta conſtituunt vnum perfectum, vt. C. de ag. & cenſi. l. ſcimus. in prin. li. xj. & quę nō proſunt ſingula multa iuuant. extra de teſta. c. pręterea. &. C. de teſta. l. ſancimus. ad fi. & illud de hoc arg. & in apparatu. ff. de excu. tut. l. ij. in fi. j. reſpon. Quid plura? reperitur iure ꝙ ipſa cauſa criminalis per argumenta & per præſumptiones cognoſcitur per quod delictum liquidum probari nō poſsit, vt. l. nō omnes. §. à barbaris. de re mili. & ibi ſi hoc probari nō poſsit. &c. argumētis tamen cognoſcendum eſt. & tamē capitalis cauſa ibi agitur eodem. titu. l. de prætorum. §. is qui. & facit in aut. vt lice. mat. & auię. §. illud. curioſus rector multa alia poſſet adinuenire exempla de indicijs ad probationem indubitatam.

¶ Dictum eſt ſupra, ꝙ milites non torquentur: ſed quid de militibus noſtri temporis poterunt ne ſubijci quęſtioni? dic quòd ſic, eo quòd nec in aſſumptione militię [a] inita interueniant in eis, nec obſeruent ea quę veteres milites obſeruare debent, vnde militaribus priuilegijs gaudere non debent. vt in corpore in authen. de manda. princi. §. vlti. & ibi & in apparatu de hoc & in talibus militibus &c. Nam ſerui ſi qs nō obſeruātibus fabricenſis efficiať habetur pro non fabricenſi & ſibi fabricentia priuilegia denegant. & facit. l. ſi quis cōſocium. de fabri. lib. xij. &. C. de epiſco. & cleri. l. generaliter. §. clerico. Vicarij res clerici non ſeruante, clericalia denegantur & facit. l. nominationes. de appel. Nam videtur etiam quòd milites in quibuſdam criminibus, torqueantur. clerici autem ſic iure ciuili. C. de epiſcopis & clericis. l. preſbyteri in apparatu: & l. fallaciter. C. de abolitio. hodie ſecundum iura nouiſsima, ſecus per authenticā federici ad decus & decorem. Pręterea ſi militibus terreſtribus, eſt conceſſa immunitas vt non torqueantur, multomagis cœleſtibus, vt. C. de epiſcopis & clericis. l. ſacroſancta. Bartol.

¶ Quid de iudicibus ſiue aduocatis: nunqd poſsint torqueri? videtur quòd non poſsint, ſicut nec veri milites, militant enim patroni cauſarum, vt. C. de aduo. diuer. iudi. l. aduocati. Pręterea ſicut militantibus conceſſum eſt, vt condemnari non obligentur, niſi inquantum facere poſſunt: ita & patronis cauſarum: vt. ff. de re mili. l. milites. j. reſpon. in apparatu.

¶ Econtra videtur, quòd poſsint torqueri, quia nulla lege cauetur, quod iudices ſiue aduocati ſint immunes à tortura.

¶ Solutio. dic ꝙ de iure non debent torqueri, vt. d. l. aduocati. ſed de conſuetudine (quæ eſt optima legum interpres) ſeruatur aliud. ¶ Supra dictum eſt ꝙ decuriones non poſſunt torqueri. ſed quid de conſiliarijs ciuitatis noſtri temporis? dic quòd de iuris ſubtilitate non debēt torqueri, quia cuicunq; conſiliarij decuriōes. vt. ff. quod cuiuſq; vniuerſita. l. nullus. §. decuriones. de generali tamen conſuetudine, ſemper ſeruatur contrarium. ¶ Demum quæro nunquid diebus dominicis & alijs non iuridicis, poſsint homines torqueri? reſpondeo non, vt nota. C. de ferijs. l. dies feſtos.

a ¶ Militiæ. Vide Alex. in. l. milites. & de qō. in apoſt. Barto. vbi allegat Bar. hic, & Alex. ī l. cēturio. in. x. col. ff. de vul. & pupil. vbi plenè ponit de veritate iſtius quęſtionis. Tho.

b ¶ Tractat⁹ de cicatricibus. Iſtum tract. inueni ī. xx. vo. cōſ. diuer. doc. ī fo. clxj. vbi dicit ꝙ eſt Bar. à Saxofer. & de materia iſtius tract. vide p Ang. de peru. in. l. extat, in prin. ff. ꝙ met. cau. & ī. l. q̄ritur. §. fi. ff. de ędil. edic. & ī cōſ. cxliiij ſup prīo & ibi plenè videas. & Cataldi. ī ſuo tracta. ſyndicatu in. qō. cxix. & pleni⁹ per Ang. de are. ī ſuo trac. maleficiorū. in ver. cicatrix. & p Io. de ana. in. c. cum ex iniuncto. in. iiij. col. de hær. Tho.

¶ Explicit tractatus de queſtionibus compoſitus per dominum Barto. à Saxoferrato.

TRACTATVS DE *cicatricibus [b] domi. Barto. à Saxoferrato.*

IN præbendo rectum iudicium, nunquid ex vulnere ſit remāſura cicatrix? ſecundum indigentiam ſtatuti ciuitatis Floren. plura videntur conſideranda. ¶ Primò quid ſit cicatrix. Cicatrix eſt quædam effigies vulneris, faciem deformans quaſi dicatur à ceco cecas id eſt cecans faciē vel deformans ſeu formam extinguens. hoc probatur. ff. de vſufru. l. locum. §. j. ibi, nec ſeruum cicatricibus deformante &c. de his qui deie. vel effu. l. fi. ¶ Secundò eſt conſiderandū quòd ad hoc vt effigies habeat nomen cicatricis, debet eſſe in apparenti loco corporis, aliâs bene poſſet eſſe effigies deformans corpus, ſed non diceretur cicatrix. hoc probatur. ff. de ędil. edic. l. quęritur. §. fi. & ibi dicam. & l. fin. ff. de his qui deie. vbi inter cicatricem & deformationem, ponitur deſiunctiua: qa non quælibet deformitas, eſt cicatrix. hoc etiam eſt expreſſum in propoſito in dicto ſtatuto tractante de materia. quia de effigie remanente in facie, loquitur. ¶ Tertiò notandum eſt. ꝙ effigies debet eſſe apparens ad hoc vt cicatricis nomen habere mereatur, vt probatur in dicta. l. quęritur. §. fi. & eſt expreſſum in dicto ſtatuto. nam exigit faciem eſſe vituperatam per apparentem cicatricem. ex hoc infero, ꝙ licet perpetuò effigies eſſet remanſura in facie, ſi nō manifeſtè diſcerneretur, niſi per quandam ſubtilem inſpectionem non eſſet ſatiſſactum ſtatuto: quia non eſſet vituperata facies per apparentem cicatricem. ¶ Quartò eſt conſiderādum quòd ſtatutum requirit, ꝙ vituperatio faciei ſequatur ex vulnere per cicatricem apparentem, id eſt quòd poſt omnem curam perfectam ex illo vulnere ſit perpetuò remanſura apparens effigies faciei. j. q. j. ventum de perpetuitate loquor: quia verba legis quę ſine determinatione proferuntur * debēt intelligi ſecūdum &c. vt. ff. de cōtrahē. emptio. * l. in venditioni. §. j. C. de pœnis. l. ij. & quia vbi effigies non eſſet perpetuò remanſura, non diceretur eſſe remanſuram cicatricem, ſed potius diceretur nondum perfectè curatam, & dictum ſtatutū eſt intelligendum de effigie remanente, poſt omnem perfectam curam, aliâs abſurda eſſet eius diſpoſitio: quia ex quolibet vulnere illato in facie, vituperatur facies ante curam perfectam. & licet ſolidatū ſit vulnus: tamen remanet quędā macula, donec perfectè curetur. & de his ſtatutum non loquitur. Dicitur ergo cicatrix propter illa quę remanent poſt ſanatū vulnus. j. q. j. ventum. Et ideo per cicatrices, dicuntur homines dignoſci. l. j. §. fi. de ſer. fugi. Itē not. per pędicta ꝙ ſi per ſtatutum pœna duplicatur pro cicatrice deformante: nō ſufficit formari inquiſitio vel accuſatio de cicatrice ſimpliciter ſed formari debet de cicatrice deformante. & facit. ff. de vſufru. l. locum. §. j. quod not, quia quotidianum eſt. ¶ Quintò eſt conſiderandum, ꝙ ſi ex negligentia uel imperitia medici, remaneret cicatrix, non eſſet locus dicto ſtatuto. nam vt ſtatuto ſatiſſaciat, requiriť quòd vulnus illatum ſit cauſa immediata & neceſſaria cicatricis: aliâs non dicitur ſequi ex vulnere quia dictio ex, denotat cauſam proximam. l. ex eo tempore. in fine. ff. de pœnis. & in qualibet legis diſpoſitione, cauſa proxima eſt conſideranda, potius quam remota. ff. quod metus cauſa. l. metum. §. ſed licet. Sed cicatrix quæ remanet ex mala cura imperiti medici, non dicitur ſequi ex vulnere attenta cauſa proxima, ſicut dicimus in morte, quando vulnus ex ſui natura non eſt letale: nam tunc vulnerans non tenetur de morte, licet vulneratus ex imperitia medici, ſit mortuus. l. qui occidit. §. fina. ff. ad leg. aquil. vbi caſus eſt de hoc. Quibus omnibus maturè conſideratis, diſcretus medicus bene diſcernet nunquid ex vulnere ſequatur vituperatio faciei, afferentem cicatricem, necne. ſanum & directum conſilium poterit exhibere. Barto.

TRACTATVS DE
a *peremptione instantiæ,[a] per Barto. a Saxoferra. ll. doctorem super l. properandum. C. de iudi.*

QVia lege cauetur quod iudex elapso termino, cùm instantia causæ perempta sit, non potest vltra terminũ pronunciare. dicit enim circa principium, lites vltra triennij metas non esse protelandas. l. properandum. & in. §. sinautem vtraq;. dicit intra dictum terminum iudicem nõ terminantem, puniri: & esse eum ab officio remouendum. & in vlti. §. dicit ꝙ actor cadat, id est ab instantia causę seu iudicij. sed pone retento eodẽ themate, quòd statuto cauet ꝙ iudex teneatur terminare causam intra mensem sub certa pœna. iudex intra dictum terminum nõ terminat: an erit instantia causæ perempta? & videtur ꝙ sic: quia istud paruum tempus succedit loco triennij, vnde sicut post illud tempus, pronunciare non potest: ita nec post illud. sicut cùm accidit ꝙ tempus & quicquid loco alterius subrogatur eodem iure vtitur, quo vtebatur illud in cuius locum subrogat, vt. C. de tẽpo. appel. l. fin. & ff. de iud. l. mortuo iudice. & C. de cõpen. l. ij. & C. de re iu. l. j. §. j. & §. ex rei. ff. de seruo corrup. l. hæc actio. cum. l. seq. ff. ad. l. Iul. l. pecu. l. iij. ¶ Præterea cum lex concedit iutra mensem terminari, videtur de maiori tempore prohibere, vt. ff. de lega. l. cùm lex. hoc idem facit iudex. C. de infa. l. & seuerior. ff. de postu. l. Imperator. Idem facit pactio contrahentium, vt. ff. de distrac. pigno. l. si creditor. §. illud. ff. pro soc. l. cum duobus. §. si quis societatẽ. & hoc video in arbitratore, vt. C. de arbi. l. j. ff. de ędil. edic. l. ꝙ si nolit. in fin. econtra videtur, ꝙ. l. properandum, duo dicat. primum s. ꝙ intra terminum causa finiatur. & hoc tempus per statutũ est abbreuiatum. Secundò quòd instantia causę pereat elapso triennio, sed de hoc lex municipalis nihil dicit. Tertiò stabitur iuri communi, quantum ad periclitationẽ instantiæ: quia in hoc casu non est correpta. arg. C. de appel. l. pręcipimus. & in authen. de armis. §. fina. C. de ædifi. priua. l. fina. quod enim non mutatur &c. C. de test. l. sancimus. & de impo. lu. de. l. j. & xxvij. q. ij. c. lex diuina. nam si fiat vna offensio parti, quæ voluerit suum negotium expedire: non debet in alio offendi. s. ꝙ causa instantię pereat; quia non debet duplici dãno affligi, vt. ff. nau. cau. stab. l. licet. §. fina. & ne quid in loco publ. l. j. & C. de naui. l. j. Malè enim facit iudex, qui intra terminum non facit: sed hoc malum duplicaretur, si hoc nullo tempore faceret. argu. ff. de arb. l. Celsus. & ff. mand. l. diem adiecto. ij. respon. & l. Paulus ille. video enim, quòd melius est moram purgare & post terminum facere ꝙ in termino facere debuit, quàm addere moram moræ & non facere intra terminum, vt. ff. de verborum obligationibus. l. continuus. §. item si non inchoetur. & si quis caut. l. si post tres. mihi enim videtur, quòd instantia non pereat, & videtur lex expressa. C. vt tam ciui. quàm crimi. l. j. in fin. & argu. ff. de lega. j. l. res obligata. in fin. & pro & contra notari videtur. C. ad. l. falcidi. authent. sed cũ testator. in fi. vel possumus distinguere. aut tempus elapsum est dolo, vel negligentia litigantis: & tunc qui fit dolus vel negligens imputet sibi: aut opera iudicis vel impotentia facti, quo casu non debet obesse partibus. arg. ff. de colla. bono. l. j. §. fin. & in authen. vt spon. larg. §. illud extra de rescri. c. ex literis. & C. de tempo. in integ. resti. l. pen. tamen puto meliorẽ sententiam Martini Phanen. tamẽ Lipobus de Cremona, dicit ꝙ pro prima parte facit: quia iudex videtur datus à lege ad tempus in illis causis quas statutum mandat terminari intra mensem. nam post ipsius temporis lapsum, iudicare non potest. ff. de iudi. l. secunda. §. si iudex. & C. quando prouo. nõ est neces. l. cum non eo die. post respon. illũ. quasi in illa causa est priuatus & sic iurisdictionẽ non habet. ff. de iuris. om. iudi. l. eum qui. §. primo. ¶ Præterea post fatalia iudex appellationis iudicare non potest, vt. C. de appella. l. eos. sic & in proposito iudex post illud tempus, iudicare non potest. ¶ Præterea: vbi lex mandat causam finiri minori tempore ꝙ̃ triennio, puta anno: per illud anni elapsum expirat instantia sicut per elapsum triennij, vt. C. de naui. l. prima. sic etiam & eadem ratio esset in isto tempore vnius mensis: ergo post iudicare non poterit: quia vltra non durat. facit ad hoc. C. quomodo & quando iudex. authen. qui semel. & ff. de excusatione tutorũ. l. quinquaginta. & C. de asser. tol. l. prima. §. sciẽtes.

pro secunda parte facit: quia per dictum statutum pœna imponitur iudici causam intra mensem non terminãti, vnde lex videtur esse contenta executione pœnę. Si autem vltra tempus prædictum pronunciet, tenebit sententia. nam quando lex aliquid mandat & prohibet, & non stat in finibus suis, sed vltra procedit ad pœnæ impositionem tamen ꝙ fit, sed pœna debetur, vt nota. C. de leg. l. nõ dubium. Simile videtur in eo qui tenetur ex promissiõe aliquid facere, & apponitur ei pœna si contra fiat, ꝙ sola pœna debetur, nisi sit dictum rato manente pacto &c. vt not. ff. de transact. l. quidem. præterea video ꝙ Iudex appellationis post tempora ad agendum data, condemnat appellantem in expensis, vt extra de rescript. ca. ex parte. & ad hoc facit. ff. de pact. l. tale pactum. §. qui prouocauit. vbi iudex appellationis etiam post renunciationem appel. seu eius partis remanet iudex. dicit enim ibi, iudex appellatio. nullo alio &c. de iudi. dicit iuxta conuentionem consequi, siue confessi. Sequitur ergo ꝙ remanserat iudex. sic videtur in eo qui post temporis restitutionem per sententiam restituitur. nam tum sententia licet contra ius litigatoris data videatur, vt nota. C. de tempo. in integ. resti. l. superuacuam. Tertiò in proposito, vt post tẽpora statuta possit iudex per sententiam terminare. Mihi autem videtur, ꝙ quando quæritur an per lapsum temporis pereat instantia causæ possit distingui: quia tempus diffiniendi causam, imponitur per legem ciuilem, aut municipalem iudici tantum, aut causę, aut parti aut iudici & causæ, si imponitur iudici tantum: siue adijciatur ei pœna siue non, instantia causæ non perit per terminum lapsum. sic loquitur. C. vt tam ciui. ꝙ̃ crimi. l. j. in fin. vbi enim tempus datur iudici. xxx. dierum intra quem terminet causam, & eidem pœna imponitur vltra tamen potest terminare. simili modo si tempus iudici imponitur & non pœna, vt. C. de ædi. priua. l. fin. sic & in casu nostro per legẽ municipalem iudici imponitur tempus & non causæ: & ideo videtur mihi dicendum ꝙ per lapsum illius temporis instantiæ nõ pereat. si autem tempus imponitur tantum causæ: tunc spirãt instantiæ per lapsum temporis, vltra enim illud instantia causæ viuere non potest. dicitur enim illud tempus factum, id est finis vt. C. de tempo. appella. l. temporum fatalium. & de aduo. diuer. iu. l. aduocati. & de isto tempore dato & imposito causæ loquitur. C. ad legem falcidiam. authen. sed cum testator. vbi enim dicitur nulla talium quæstionum transcendat annum &c. sic loquitur etiam auth. vt cle. apud episcopos. §. scientes. & in authẽ. qui semel. C. quomodo. & quando iudex. & C. y. de temp. app. authen. ei qui appellat. & l. fi. §. illud. & idẽ est in omnibus in quibus statuuntur tempora parti ad suam causam diffiniendam, vt. C. de dolo. l. fina. & de colla. dot. l. ij. §. alter. ff. ne de sta. de. l. ij. §. fi. & C. de tempo. in integ. rest. l. fin. si autem imponitur tempus iudici & causæ, indubitanter finitur instantia per lapsum temporis, sic loquitur propriè de iudicijs. l. properandum. & C. vt intra certum temp⁹. l. fi. & C. de naui. l. de submersis, & ad prædictã dictinctionem reducatis omnes leges de hac materia tractantes. Amen.

TRACTATVS DE
b *iudice suspecto,[b] domini Bartoli. alias est consilium.*

QVia sub suspecto iudice est periculum litigare, ideo videndum est in quibus casibus iudices recusari possunt. ¶ Primò si sit aduocatus in eadem causa, vel si sit consanguineus impetrantis, vt extra de appe. c. postremo. Itẽ si iudex est vasallus impetrantis, argumentum. xxij. q. v. c. forma & extra vt li. non conte. c. Accedens. Item si impetrans est familiaris illi⁹ q est familiaris eius, ad quem literas impetrauit, vt in. c. insinuantem. extra de officio delegati. Item si impetrans est affinis iudici. septima quæstione octaua, abbates ff. de iniurijs. l. lex cornelia. extra de æta. & qualitate. c. tua. et idem videtur si impetrãs est multum amicus iudicis, & extra de symon. capitulo nobis. Item si iudex receperat iniuriam ab impetrante, de quibus esset verimile, quòd eius animus posset remouere. extra de symon. capi. si quidem. Item si iudex est suffraganeus impetrantis, vt extra yt lite non contesta. c. cedens. & est ratio: quoniam suffraganeus potest recusari: quia subditus impetrantis, pari ratione posset recusari quilibet subditus abbatis, si abbas in iudice impetrat, & idem dico generaliter vbicunque prælatus impetrat in iudi-

a ¶ Tractat⁹ de peremptione instantiæ. Adde ꝙ istũ trac. inueni in. xx. lib. cõs. diuer. doc. in fo. cccxvj. vbi dicit trac. de perẽptione instãtiæ cõpilatum per Bar. à Saxoferra. legum doct. super. l. properandũ. C. de iu. & de materia vide an statuta quæ limitant instantiam causarum, vsq; ad duos vel tres menses, an talis instantia statuti posset prorogari vsq; ad tempus iuris communis? vide Ioan. and. in addi. Spec. in titu. de appel. §. nũc breuiter ver. illud autem Io. de imo. & Mod. in. l. iiij. in princi. ff. de dã. infec. Saly. do. Alex. & d. Iaso. in l. properãdum. in princ. C. de iud. & Ale. in cõsi. xxiiij. in. iiij. vo. inspecto ꝓcessu causæ. T.

b ¶ Tractat⁹ de iudice suspecto. adde ꝙ istũ tract. ĩueni attributũ Bar. ĩ. ij. vo. cõs. diuer. doc. ĩ fo. ccxl. & materiã vide plenè per Ias. ĩ. l. apertissimi. C. de iu. & moder. ĩ. c. cũ spãli. de ap. qd aũt si iudex suspect⁹ nõ recusat. et ꝓcedit an valeat sñia, ita ꝙ non sit nulla? vide mod. ĩ l. ij. ff. de iuris. om. iu. & plenè p Phi. deci. in. c. super literis. in. vj. col. de rescri. & in. c. cãm q̃. ĩ. ij. col. de offic. dele. & vide Pet. de an. in cõs. cclxj. incip. subtiliter & ad plenũ. & Ale. ĩ cõs. ciiij. in. v. vo. inci. circa primũ. ꝙ procedunt prędicta, qñ allegatur suspectus notari⁹ ꝓcurator & similes. Itẽ adde, suspectio superueniens post cõclusum potest oppo. vt per Ioã. an. ĩ. c. cũ dilectus. de ord. co. et plenè p Fel. ĩ. c. ĩsinuãte. ĩ vlt. col. de of. dele. et car. Al. in. c. cũ spãli. ĩ. xi. co. de appe. cętera vide ĩ. d. l. aptissimi. et ibi addi. meas à dño. Ias. Tho.

cem suum vel quilibet dominus in subditũ suum. Itẽ si iudex est consanguineus illius qui est inimicus impetrantis, & dico inimicum qui violenter deiecit eũ de possessione sua, vt in. d. c. accedens. & in. c. itẽ cum quis de resti. spo. Idem dico generaliter vbicunq; iudex est inimicus impetrantis extra de ap. c. ij. requiris. & dico generaliter inimicos, qui in secreto & in publico interrogati dicunt ꝙ sunt inimici illius cõtra quem sunt literę impetratę, vel ꝙ nõ diligunt eos. extra de accu. c. inquisitionis. vel si dicunt ꝙ libenter nocerẽt ei cõtra quem sunt literę impetratę, vt extra de offi. delega. c. cũ sup. & alijs modis poterit constare tam de facti offensione quàm expressione statuti alicuius. Itẽ si iudices habent causam cõtra illum contra quẽ sunt literę impetratę, vt notatur super illa decretali cum super abbatia. itẽ si aliquis appellauit à iudice ordinario vel delegato, si pendente appellatione conueniatur coram alio super re super qua non appellauit, potest iudicem tanquam suspectũ recusare, vt extra de app. c. ad hęc. & . c. prout. ꝙ credo verum. & . c. proposuit. vt sciatis quid sit officiũ iudicis appellationis, qualiter debet pronunciare, distingue vtrũ appellatur ante sententiã diffinitiuam vel post. si ante diffinitiuam, ad hoc vt appellatio valeat, oportet ꝙ appellans assignauerit iustam causam & rationabilẽ, & iudex noluit eã recipere, & ꝙ propter illam causam appellauit: alio modo, nõ valet appellatio, vt extra de appel. c. dilecto. & iudices appellationis debent eam remittere ad iudicẽ à quo, & debet eum in expensis condemnare. Barto.

TRACTATVS DOmini Alberti de Ramponibus de consilijs habendis per officiales & assessores, cum additionibus & suppletionibus domini Bartoli a Saxoferrato.

a CIrca practicam [a] consiliorum habendorum per officiales & assessores, quoniã sæpe de facto, quæstiones oriunt̃ ita teneatis. ¶ Et primò videndum est, quo ordine per assessores procedendũ sit ad consilium habendũ. Secundò an de iure assessor inuitus cogatur ad habendum consiliũ. Tertiò an ille qui eligitur in consiliarium, inuitus cogatur accipere. Quartò si recipit an cogatur iurare ꝙ bonum dabit & feret cõsiliũ. Quintò si electus dicat se dubitare de iure, an debeat sibi dari cõsoci9. Sextò an postquam cõsiliarius dedit consiliũ possit illud mutare, corrigere vel emendare vel declarare. Septimò an iudex vel assessor cogatur consilio eius stare vel eũ sequi. Octauò an electus consiliarius possit recusari. Nonò qualiter per receptũ consiliũ debet pronunciari. Decimò qui tantũ debeat soluere salariũ cõsultori. ¶ Super primo sic breuiter dicendũ, ꝙ super forma habendi consilij quasi vbicunq; sunt statuta & cõsuetudines, prout ea inueneritis seruata. si autẽ statuta vel consuetudines non sunt: si quidem ex seipso velit causam cõmittere, procedent tali forma: quia dicũt partibus, intendo habere consiliũ sapientis super tali quæstione, vnde statuo vobis terminum vsq; ad talẽ diem ad dandum suspectos, & faciet scribi terminum, & ipso termino elapso, si partes suspectos dederint, vel altera ipsarũ vel nulla cõmittat iudex quęstionem. s. numerũ suspectorum, quoniam graue est, sub suspecto iudice litigare. C. de iudi. l. apertissimi. & aut. si verò contigerit. vnum tamẽ scias, ꝙ si per eos vel alterũ ipsorum vicinos daret suspectos, iudex taxet numerũ suspectorũ pro causæ qualitate & loco, vbi consiliũ datur ar. ff. de test. l. j. cũ si. Tu autem iudex suspectos tibi serua: vt si diceret aliqua partium. consultorẽ de numero suspectorũ retractatur ad originalẽ scripturam, & dabitur vnus consilia. vel plures, prout partes concordabunt, vel causæ qualitas requirit. in quibusdã autem partibus dantur confidentes: & hoc est satis bonum, quo vel quibus consultoribus electis, scribatur in actis cõmissio & articulus quæstionis, vt extra de probatio. c. quoniã contra falsam. Si verò volueris sibi consilium exhiberi, vt quia perpendas iudicem de medio contra te esse, vel potius inclinare, ita procedes: quia venies coram iudice dicens dubiũ non est domine iudex ꝙ omnia quę recto cõsilio aguntur, meritò firmitatẽ & effectum consequuntur, vt. C. de repudi. reis. & dubium intendo ergo consilium dicta. l. & prouerbiũ vbi dicitur, omnia fac cũ consilio, & post factũ, non penitebit, placeat vobis super hac causa dubia sapientis habere consiliũ. quærebat enim Imperator consilium sapientis, & sequebatur illud, vt. ff. de fund. instru. l. quæsitum. in princi. & . l. si in ędibus. ff. de damno infecto. Et illud quod à pluribus quæritur, facilius inuenitur iuxta sententiam Augustini. xj. distinctione. de quibus. hęc & alia dicat vt assessoris animũ trahat ad consilium habendum. Sed quæro an iudex medius inuitus cogatur habere consiliũ, & videtur ꝙ sic. Nam Imperator dicit omnia se facturum cum consilio procerum suorũ. C. de legibus & constitutioni. l. humanũ. & etiã in rubri. videtur velle consilium habere, vt. ff. de dona. l. aquilius regulus. C. de repud. l. non dubium. C. de iure deliberand. l. fi. & optimè dicit cõsilium habendum lex. ff. de bonorũ possessio. l. in quod bonorũ. & . C. de ingenu. & manu. l. tertia. Econtra, ꝙ non teneatur habere. omnis enim iudex præstat iuramentum se iudicaturũ secũdum legem. in authen. de iureiurando quod præst. ab his. §. deuotos. collatione secũda. & in authenti. de defenso. ciuitat. §. iusiurandũ. colla. iij. & de iudic. §. autem omnes iudices. collatione. vj. Itẽ quia consilium non est obligatorium. ff. manda. l. secunda. in fi. ¶ Secundò dic ꝙ si iudex vult, potest cõsilium habere per iura superius allegata, secundũ communem opinionem. sed dominus Vbertus de bobio dicit, ꝙ si assessor est bene peritus in iure, non tenetur: aliâs autem si non est vel est iuuenis, teneatur de iure & bona consuetu. ¶ Iudex verò de medio sedens, credo quòd melius fecerit pro exoneratione sui, nisi euidenter videat malitiam & infrustrationem: quia boni prætoris est lites diminuere. ff. si certum petatur. l. quidã cum si. & nemo tam audax iudex inuenitur, & c. vt. l. properandũ. C. de iudi. si autem iudex medius consultorem dederit & elegerit, an electus cogetur inuitus? & dicendũ est ꝙ sic: quoniã iudicare, publicum munus est ꝙ in inuitũ confertur, vt de mune. & hono. l. munerum. §. iudicãdi. & . l. pen. §. qui autẽ. ff. de vaca. mu. & . ff. de iudic. l. cũ furiosus. & . C. de aduoc. diuer. iudi. l. scimus quę iura quamuis loquantur in iudicibus delegatis, idem dicit lex in cõsultationibus assumptis, vt. C. de proxi. sacr. scri. l. in sacris. & ibi nota. hoc est verum, si ille qui eligitur in consiliariũ est subditus iurisdictioni eligenti. C. qui pro sua iurisditio. l. prima. & etiã sint vera omnia prædicta, nisi illi qui dantur in cõsiliarijs, vel alter ipsorũ sint ipsius consiliario sanguinis affinitate ascripti. & ideo nolit contra eos cõsilium adhibere, vt. C. de excusa. tuto. l. humanitatis. & . l. qui iurisdictioni. ff. de iurisdictio. om. iudic. ff. de iniurijs. l. lex cornelia. cum sim. Sed postquam consultor officium consulendi recepit, an cogatur iurare, ꝙ iustum & rectũ consilium dabit? videtur ꝙ sic, ad similitudinem testis, cui nihil creditur sine sacramẽto. C. de testi. l. iurisiurandi. & ad similitudinem iudicis. C. de iudi. l. rem nõ nouam. & in authentic. ibi posita. & præallega. §. deuotos. & in authen. iusiurandum quod præstatur ab his. & . §. iusiurandum. & in authẽ. de defen. ciuita. & in authen. de iudi. §. omnis autem iudex. videtur ꝙ cogatur iurare ex prædictis: econtra ꝙ non. Primò quòd nulla lege vel cõsuetudine cauetur. C. de colla. l. illam. circa mediũ. & ideo video, quòd est eius qui datus est arbitrio hominis non iurat, nec iurare cogitur. C. de arbit. authenti. decreuit. solu. dic ꝙ si consiliarius est clericus, non iuret, eo ꝙ clerici non iurant, nisi causa necessitatis. C. de episco. & cleri. l. cum clericis. & ibi de hoc in ord. ap. si autẽ est laicus & in officio constitutus, & sic iurat in principio anni, non cogitur iurare nunc. quia ratione primi sacri non præsumitur immemor salutis eternę. C. ad. l. iulia. repe. & ne crebra fiat præstatio iuramenti. C. de iureiuran. authen. ne sæpius. & C. de cura. furio. l. pen. cum simili. si autem non iurauit, & in principio anni erat in aliquo officio constitutus: tũc relinquitur arbitrio iudicantis, vt respiciat qualitatem causæ & cõditionem personæ consultoris, vt sic procedat ad tollenda iura vel non tollenda. Sed quid si consultor recepit officium consulendi in aliqua quęstione siue puncto: iudex vult ꝙ consulat: consultor dicit se dubitare de quæstione sibi non liquere de iure, vnde petit sibi dare consociũ vel socios aliâs denegat se velle dare consiliũ, nunquid debeat sibi dari? & videtur ꝙ sic quia iustæ deliberationes nõ sunt denegãdę seu auferendę alicui. ff. ad trebellia. l. sed & si. §. planè. de iureiurand. l. iusiurandũ. & ad pecunias in fin. & de interroga. act. l. quia. & . C. de iure deliberand. l. si curatori. in fi. ff. de succes. edic. l. prima. §. largius. cum simili. Et ad hoc fuerunt inuenti tituli, de iure deliberand. C. & . ff. Si enim non daretur, cogeretur anceps subire periurium, quod esse nõ debet. ff. rerũ amota. l. marcellus. ff. de in lit. iu. l. videamus. §. primo. video etiam ꝙ vbi etiam

arbitri non

a ¶ Circa practicam adde ꝙ iste tra. est do. Albe. de rãp. qui cõposuit istũ, tra. cui fecit addi. do. Bar. à Saxofer, ita inueni in. xx. vol. cõsil. diuer. docto. in fo. clxxix. Tamẽ in. j. lib. cõs. in char. clxvj. & in duob9 li. antiquissimis iste tract. est tractatus domini Iaco. de areti. sed Barto. fecit addit. quas vide. j. & credo ꝙ nõ sit cõpletus, & de materia vide Bar. in. l. j. C. de rela. & ibi vide apost. & an possit peti consiliũ sapiẽtis post cõclusum in causa. vide cõsi. Ioã. de ana. & Flo. vbi cõsuluę. ꝙ nõ potest peti, vide Berth. ĩ suo repertorio in ver. consilium sapiẽ. in ver. vj. & vide Feli. in. c. pasto. in. viij. co. de exce. & in. c. cũ dilectus. ĩ. vij. col. de fi. ĩstr. & Alex. in. l. si sit stipula. in fi. de ver. ob. Tho.

arbitri non ſunt in cõcordia, eligitur conſocius, id eſt tertius arbiter.ff.de arbi.l.ſi vnus.§. principaliter.ſolutio, dic quòd ꝗuis debeat cogi conſulere poſtq̃ ſuſcepit, arg.ff.de arbit.l. tertia.§.tametſi.imo ꝙ plus eſt ab initio, cogitur ſuſcipere inuitus, vt ſupra dictum eſt, ſi de iure dubitat: tamen eſt ſocius adiungendus. delato ſibi iureiurãdo ſi iudici ſederit, per.l.C. de his qui ad eccle.confu.l.præſenti.§.ſanè. Prætereà lex hoc videtur dicere expreſſè. & quia iudices de iure dubitantes referunt quæſtiones.C.de rela.l.fina.de iudi.l.cũ quẽ.j.reſpon. cum ſuis ſimi. Quid ſi cõſiliarius recepit cõmiſsionem, & dederit conſilium aſſeſſori: nunquid ſi reddat & velit cõſilium emendare, corrigere, vel mutare, vel declarare, an poterit? videtur ꝙ ſic, per.l.C.de fur.l.manifeſti.§.ſed cum in ſecunda. econtra ꝙ nõ: quia functus eſt officio ſuo, ſiue bene ſiue malè, vt.ff.de re iud.l.iudices. Solutio: aut vult incontinẽti mutare & anteq̃ deſcendat de palatio aut ex poſtfacto, poſtq̃ iuit domum, ſcilicet incontinenti bene poteſt: quia quę incontinẽti fiunt, ſtatim ſuſpicione carent, vt in auť.de ęqua.dot.§.& ſi quidem.collatio.vij.ſi poſtq̃ fuit domũ, aut mouetur aliqua lege vel bona ratione: tũc auditur: ſicut in.l.lecta.ff.ſi cer.pet. quia ibi fuit auditus papi. quia nonnunq̃ variantẽ prætor repellit, vt.ff.de colla.bono.l.nonnunq̃.ſi verò non mouetur aliqua lege vel bona ratione, nõ eſt audiendus.arg.ff.de trãſactio.l.his qui.§.in cauſa.ff.de his qui no.infa.l.ſecũda.§.ignominiæ.ff.de dona.l.nuda. quia præſumiť machinatus ex poſt facto, vt dicit dictus.§.ſinautem.in auť.de æqua.do. vtrum autem valeat declarare, dic vt nota.ff.de reg.iuris.l.in ambiguis.

¶ Septimò an iudex cogetur ſtare cõſilio, ſi datur per conſiliarium, & illud ſequi? & videtur ꝙ non: quia conſiliũ nõ eſt obligatorium.ff.mand.l.ſecũda.in fi.de reg.iuris.l.conſilij.de admini.tut.l.cũ quidam.de teſti.ff.de conditioni.& demonſtrationi.l.cũ tale.aliâs, reſcriptũ.§.ſi arbitratum.ff. manda.l. idemq́;.§.ſi quis. econtra videtur ꝙ ſic: quia ſicut in eo fuerit voluntas habere vel nõ habere conſilium: ſic illud habitum tenetur de iure ſequi.ff.de arbi.l.tertia.§.tametſi neminẽ.ff.commo.l.in commodato.§.ſicut.C.de acti.& ob.ſicut de admini. tuto.l.titium & meuiũ.§.primo. Solu. dic ꝙ ſi partibus conuocatis & pręſentibus & conſentientibus, elegit conſiliariũ, tenetur eius conſiliũ ſequi & obſeruare per iura proximè dicta, & hoc verum, dum nodo cõſiliarius nõ det expreſſè conſilium contra legem vel ius: quia tũc iudex non tenetur conſilium ſuum ſequi. ea enim quæ ſunt cõtra iura non ſunt admittenda.C.de preci.Impera.offe.l.reſcripta.& ſi contra ius vel vti.pub.l.fi.&.ff.de regu.iur.l.ius noſtrum. Itẽ cum conſiliarius arbitratur authoritate ſibi conceſſa, priuilegium conceſſum meretur admittere.C.de iudę.l.iudęos.cum ſimili.

¶ Octauò quæro. electus conſiliarius cũ ſacramento vel ſine, ſi allegetur noua cauſa ſuſpicionis ſuperueniente, an poterit remoueri? & nõ video quare non ad ſimilitudinẽ iudicis delegati, vt.C.de iu.l.apertiſsimi. imò ſicut in iudice non eſt neceſſaria cauſæ expreſsio, ſic non videtur neceſſaria in iſto: & hoc vbi iudici videtur fruſtratoriè vel calumnioſè hoc peti.

¶ Nonò quæro poſtq̃ conſilium fuerit datũ qualiter ſit procedẽdum & ad ipſius pronunciationẽ, circa quod ſic teneꝙ aſſeſſor accipiat conſiliũ ſapientis ſigillatũ vel charta publica: & aperiet corã partibus, & ipſe leget & condemnabit vel abſoluet ſecundũ formã & tenorem iſtius conſilij ſubijciens in.fi. vnde viſo & lecto cõſilio prædicto ſequens illud abſoluo vel cõdemno &c. Sed ponamus ꝙ iudex ſeruauit talẽ modum: quia lecto cõſilio dixit in fine quare.d.iudex pronũciauit in omnibus & per omnia, prout in.d.cõſilio continetur, nec condẽno vel abſoluo, dixit &c. nunquid valebit ſentẽtia? primò videtur ꝙ nõ: quia omnis ſententia debet cõtinere abſolutionem vel condẽnationẽ, aliâs non valet, vt.C.de ſentẽ.& interlo.l.pręſes.ff.de arbi.l.quid tamẽ.de re iud.l.j.vel ęquipollens, vt.ff.eo.tit.l.in ſumma. cũ igitur huiuſmodi pronunciatio abſolutionẽ vel condemnationem non contineat, nec æquipollens: quia dixit pronunciamus prout in.d.conſilio continetur. nõ valet, & hoc eſt: quia videtur expreſſè dici.ff. iudica.ſolui.l.iudi.ſol.ibi pronunciauit &c. econtra videtur. & primò illa ratione generali: quia quæ in præfationibus dicuntur, in ſequentibus repetita eſſe intelliguntur.ff.de verb. obli.l.Titia.§.idẽ reſpõdit.ff.de condi.inſti.l.cum ſeruus.ff. de ſer.expor.l.ſi ſabinarũ.ff.de lega.j.l.talis ſcriptura. in quibus legibus intelligitur tacita repetitio facta. ſic igitur quando ſit talis pronunciatio. vt quia dixit, pronũcio, ſicut in prædicto conſilio cõtinetur vel condemnatoria vel abſolutoria vel æquipollentia cõſilij videntur repetita: maximè quia ex tali repetitione non inutile fit quod agitur, imò cõfirmať vt in prædicto.§.idẽ reſpondit. vt in.l.Titia.ff.de lega.iij.&.l.in repetendis. per hoc enim res potius valebit quam peribit.ar.l.quoties.ff.de reb.dub. Præterea hæc ſunt expreſſè repetita verba conſilij inquantum dixit, pronuncio, vt in.d.cõſi. continetur. ex tali enim pronunciatione videntur verba conſilij confirmata, vt inſti.manda.§.tria genera.&.ff.mand.l.ij.in fi.&.l.de admini.tut.l.quidam decedens.§.Papi.&.l.Titium & Meuium.in fi.j.reſpon. & quippe confirmando videtur confirmata protuliſſe.ff.de iuſti.& iure.l.ius ciuile.& de adopt.l. adoptio.& de ver.ſigni.l.obiurare.& in auť.de defen.ciui.§. interim: quia ſic proferens fictione iuris, abſoluiſſe vel cõdemnaſſe dicuntur: aliter videntur ꝙ propter verba conſilij abſolutoria vel condemnatoria quæ probata finguntur, probari poteſt pronunciatio tenet. ¶ Pręterea videtur gl.ordi. quaſi ſimile ponere.C.de ap.l.eos. inquantũ quæritur an valeat talis ſententia, pronuncio bene appellatũ & malè iudicatum. quid plura? ſufficit, ſi aliqua parte actorũ ſentẽtia certa ſit, vt pręalleg.l.in ſumma ſimili, ſufficiat ſi aliqua parte actorũ ſint verba abſolutoria vel condemnatoria, vt æquipollens continentię cum conſiliũ comprehendatur appellatione actorum, vt.l.ij.C.vt lit.pen.&.C.de ap.l.à proconſulibus. videť igitur ꝙ pronũciatio valeat. ſed magis credi tutum & conſonum rationi quod idẽ iudex poſt receptum conſilium abſoluat vel condemnet. ¶ Decimò quæritur, quid ſi conſultores volunt & petunt ſibi ſatiſfieri de conſilio, quęritur quis ſalariũ ſoluere debeat, vtrum pars quæ petit vel quæ ſuccumbit, an pars illa quæ petijt, an vtraq̃ pars ſicut cõmuniter ſoluatur. & videtur primò quod pars ſuccumbens ſoluere teneatur: quia victus victori &c.C.de iud.l.properandũ.§.ſinautem alterutra.&.l.ſancimus.& in auť.de iudi.§.oportet.& inſti.de pœ. teme.liti.§.pen. quare qui perdit, ſoluat. arg. prædictarum.ll. Item videtur ꝙ de cõmuni ſit ſoluẽdum.l.per vtranq̃ partẽ. ex hoc videtur dicere.ff.ne quid in loco pub.l.ij.§.vicinales. vbi eſt aurea litera.&.e.tit.l.iij.§.pen.& hoc faciunt.ſ.vt communiter ſoluantur expenſæ.C.de iura.calũ.l.ij.&.C.de iureiurã.l.generalis.§.ijſdem præſentibus. ibi vterq; vel alter &c. Item videtur ꝙ expenſis petẽtis ſoluatur, vt.ff.de eden.l.prætor ait.§.fi.&.l.ſeq.&.C.finium regun.l.ſi quis.§.fina.& ſi in emptione.§.j.cum ſi. quæ leges ſimile allegare poſſunt, vt ab vtraq; parte perſoluatur. ¶ Sol. dic ꝙ aſſeſſor ſalarium conſultoris tenetur accipere: quia nemo cogitur ſuis ſtipendijs militare, & hoc etiã iura expreſſè dicunt.C.de ſtatu.& imagi. l.virtutum premia.& extra de pręſcrip.c.j.& debet dari ſalarium pro qualitate cauſæ & facundia aduocati.ff.de varijs & extraordina.cog.l.j.§.ſi iudex.cum ſi. per quem autem ſoluatur, dic primò inſpici ſtatuta & conſuetudines. ſi autem nõ ſint ſatiſfaciat ille qui conſilium petijt exhiberi, vt præalle.l. prætor.§.vlti.& per.l.ſi quis.& per.l.ſi in ruptione. ſi autem nullus petierit, ſed iudex ex officio motus cõceſsit vel ambo petant: tũc expenſis communibus vtriuſq̃ & hoc ꝑ præallegata iura, & ſpecialiter per.§.prouinciales.&.§.ijſdẽ pręſentibus. ibi vtraq; &c.& in auť.de iudi.§.ne autẽ.&.§.quia verò, cum ſi. de ſalario autẽ ſoluendo per ſuccumbentem per præallega. iura nõ eſt tractandum: quia ſatis hoc apertè eſt tractatum, quando victus victori in expenſis condemneť per ordinarium apparatum. vt in authenti.de iudi.§.oportet.& extra de dolo & contu.c.fin. Et hæc circa præfatam materiam breuitatis cauſa ſufficiãt. Deo gratias. Albertus de Ramponibus.

¶ Sequitur additio & ſuppletio domi. Barto. de Saxoferrato.

PVnctus autem quæſtionis ſapientis per iudicem formandus eſt ſecundum cauſæ naturam, abſq; lęſione partiũ. vnde hic quæro: ſi punctus malè formetur per iudicem, adeò ꝙ pars per hoc vel partes lędi poſſunt, an poterit iudici contradici? reſpon. ſic, vt.C.de rela.l.j.in fi.& iuſta eſt cauſa appellationis, vt ibi de hoc no.& vide quod not. extra de proba.c.quoniam contra falſam.in gloſ.fi.ibi, quia eſt &c. Sed quæro vtrum iudex à ſeipſo poſsit habere conſilium ſapientis & eo vti partibus inuitis, vel altera earũ? & certè ſic, prout ex facto iudicis.& eſt arg.ad hoc.C.de iudic.auhen.ad hæc.& de inge.& man.l.ſi auum.& quæ ibi dicũtur.& in auť. ſi quando contigerit.in fin.poſita.C.de iudi.l.conditionaliter &c.& ſapientium conſi.nã ibi fit expo.per doc.& de ſen. ex bre.reci.l.ij.in principio.& facit.C.de repu.l.dubium. ſed quid ſi conſultor aſſumptus qui ſuſcepit quęſtionem conſulendam, velit ex poſtfacto certum impedimentum allegare, & in quęſtione non conſulere. an ſit audiendus? rñdeo illud im-

pedimentum quod nunc allegat, si habebat eo tempore quo quæstionem consulendam sibi imputet ꝙ suscepit & nõ auditur. aut post susceptam quęstionem iustum impedimentũ superuenit: & tunc aut tantisper expectandus est, quo impedimentum cessat. aut alius subrogandus est, vt. ff. de vac. mu. l. prætor §. fina. facit. ff. de iudi. l. iudicium. illud quæro cõmissione simpliciter facta. & consilio exhibito. an pars possit dicere consilium iniquum, & iniustum. & indignum executione. & certè video hoc seruari ea ratione: quia dicit quæ regula grauaminis habere instar appellationis. ff. de arbi. l. nó distinguemus. §. cum quidam. si dixerit se prædicto modo grauari. & si secundò denuo fuerit super eo assumptus consultor, an tertiò hoc facere poterit. & vidi seruare licitè secũdò, & non tertiò. cùm enim quærela hæc iniqui & iniusti consilij habeat instar appellationis, vt in dicto. §. cum quidam. & licitum sit secũdò & non tertiò appellare: ergo nec dicere se grauatum vel iniquæ consultum. C. ne in vna eademq; causa. l. vnica. Sed pone consultorem consuluisse & iudicem ita secutum consilium ita pronunciare, an à tali pronunciatione possit appellari? puto ꝙ sic: licet de concordia partium, fuerit assumptus consultor. nam & à iudice delegato de partium voluntate assumpto non est dubium posse appellari, cum non inueniatur prohibitum: ergo concessum. C. de appellatio. l. pręcipimus. & l. in maioribus. Item à laudo seu sententia arbitri receditur, licet concorditer fuerit electus siue assũptus, si iniquè fuerit arbitratus. ff. de oper. libe. l. si libertus. & pro socio. l. societatem. & l. si certa. & de contrahenda emptio. l. hæc venditio. Sed quid dices, si quis dicat consilium contra se latum iniustum & iniquũ esse, & petat illud reformari consilio sapientis. & super hoc fuerit alius consultor assumptus: an per hoc præiudicatur sibi ne appellare possit à pronunciatione facta per iudicem secundum formam primi consilij? argumentum ꝙ sibi præiudicet propter electionem: cum idem sit effectus vtriusq; viæ. ad hoc faciunt omnia iura quæ dicunt electionem præiudicare. ff. de tribu. lege quod in hæredem. §. eligere. de legatis secundo. l. cum filijs. §. varijs. & l. statuliberum. §. finali. in fine. & de curato. furio. l. eius bonis. argumen. contra. nam cùm hæ duę viæ licet diuersæ sint, eundem effectum habeant. nõ tamen videntur inuicem se excludere: vt. C. de inoffi. testa. l. eum qui. sed certè nec ibi dicitur vtraq; via agi posse. Barto. de Saxofer. hæc addidit.

a ¶ Sermo do. Bart.[a] in doctoratu domini Bonaccursij fratris sui.

a ¶ Sermo. d. Barto. Addeq; istũ sermonẽ & sequẽtẽ, ĩueni ĩ quodã li. antiquo manu scripto ĩ domo. d. Fed. do. Ioan. de zachis de Eugubio in quo erãt ẽt octo cõsilia originalia Bar. vt dixi. s. ĩ. cõs. j. ij. volu. ĩ. j. apost. & aduertẽdũ puto, ꝙ à Bar. monarcha & patre legũ existente Perusij multi accipiebãt insignia doctorat⁹ & ipse Bar. semper faciebat ꝓpositã cũ legib⁹ & canonib⁹, vt refert Ang. ĩ. l. olympio. ff. de ser. vr. ꝓdi. ꝙ prĩcipiũ illi⁹ legis. Bar. alle. ĩ cõuẽtu. d. Olympiades de spole. et fecit ꝓpositã ĩ suo sermo. de prĩci. ipsius legis ĩpo Ang. audiente. cũ erat satis puer. ita fecit Bar. ĩ isto sermo. ĩ cõuentu. d. Bonaccur. de Saxoferra. sui, fratrisq; postea fuit excell. doc. & ei⁹ cõsi. originalia q; plurima cũ suis sigillis sunt penes me thomã vt etiã scripsi ĩ vita Bar. ĩpressa. Thomas.

BOnum est nomen meũ Accursius dicitur, ꝙ succurrit & occurrit contra tenebras iuris ciuilis. Ista sunt verba Accursij glossatoris nostri, assumpta pro Accursio scripta. ff. ad trebellianum. l. facta. §. si in danda. ¶ Secundũ euangelicam, apostolicam, ciuilemq; doctrinam, in locis vulgaribus admonemur in cuiuslibet actus principio inuocationem nominis altissimi anteponere. Idcirco in nostri sermonis principio: ad eius inuocationem præmitto in hæc verba: In nomine patris & filij & spiritussancti. Amen. In iure nostro cauetur principaliter, vt ei qui iustè alicuius beneficij inuestituram petierit, legitimè tribuatur, vt. C. de iure emphy. l. fina. x. colum. qui suc. ten. c. j. in fine. ¶ Est autem inuestitura, quando aliquid corporeum à domino traditur in signum beneficij iam concessi, vt. v. colum. quid sit inuestitura. c. j. in principio. Cum ergo filius & socius noster qui est hic, dignitatẽ & beneficium doctoratus meruerit à venerabili in Christo patre & domino, domino nostro episcopo Perusino, qui hic est, meritò petierit se à dominis & doctoribus suis hac dignitate & beneficio inuestiri sibiq; corporalia doctoratus insignia tradi. Ipsius itaq; annuens petitioni, pro me & alijs doctoribus sermocinaturus assumpsi verba primo loco proposita. bonum est nomen &c. vbi. s. In quibus quidem verbis, tria ad nostram materiam facienda, denotantur. Primò bonitas exemptitatis, dum dicitur bonum est. Secundò perfectio nominalis, dum subijcitur nomen meum Accursius. Tertiò operatio effectualis, dum subnectitur dictũ ꝙ succurrerit & occurrerit contra tenebras iuris ciuilis. ¶ Et vt clarius (more legistarum) meum fundem eloquium, si quis quęreret ad perfectionem, & verum honorẽ huius hominis, quæ requirunt, respondere tria quę in authoritate sunt assumpta. s. ꝙ sit bonus in se. ꝙ habeat bonum nomen seu bonam famam, ꝙ verè bona agat. & bona opera faciat. ¶ Propter primum significandum sit libri traditio. ¶ Propter secundum annuli aurei ĩmissio. ¶ Propter tertium, osculum pacis cum magistrali benedictione prębitio. & sacri bireti impositio. ¶ De vnoquoq;, aliqua breuiter pertingamus. ¶ Primum itaq; ꝙ ad perfectionem alicuius requiritur, est bonitas essentialis: quia dicit bonum est, illa res dicitur in ipsa esse perfectior quæ in se ipsa consistit, & alterius minus æget suffragio: ideo ætas maior. xxv. an. dicitur esse perfecta. quia tunc est alterius, vt tutoris vel curatoris non æget suffragio. Sed regimen sui ipsius in seipso consistit, vt. C. de his qui ve. æta. impe. l. fi. ff. de leg. iij. l. cum filio ita legatur. circa fi. aduertens Propheta diuinã bonitatem & perfectionem describens. ait, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non ęges. psalmus. xv. ideo etiã Deus summè bonus est: quia in seipso consistens aliorũ non ęget essentialis bonitas, & perfectio istius ciuilis sapiẽtiæ manifesta perpenditur. & in hoc omnes alias scientias excellit, omnes enim scientiæ: quia in se minus perfectæ vidẽtur aliarum scientiarum ægent suffragio. non enim perfectus potest esse philosophus. nisi primò sit logicus: nec medicus potest esse perfectus, nisi existat philosophus. nec canonista potest esse perfectus, nisi hac ciuili scientia fuerit eruditus, vt euidẽtia facti demonstrat. hæc autem scientia sola in se perfecta existens nullius aliæ scientiæ æget suffragio. nam in ea vbi rudes incipiant inuenitur insti. de iusti. & iur. post prin. in quo eruditi perficiant perfectè deprehendere. s. ff. & C. perfecta volumina. & in proemio digestorũ. §. in annum. & §. sequẽtibus. Non logicorum non philosophorum, sed canonistarum quippe nullius alterius æget suffragio, sed ipsa tanquam in se ipsa perfectè existens omnibus suffragatur. ait enim de seipsa. Sedeo regina. vidua non sum, luctum non videbo. Apocalyp. xiij. c. Verè potest dicere vt regina, oportet enim hãc sciẽtiam pręesse & bonis & malis vt principem & ducem esse. ff. de lega. iij. hæc est illa scientia quæ dat pacem vniuersis prouincijs. & largitur munera secundum magnificẽtiam principalem. Esdre secundo. ¶ Omnis enim scientia ab ista recipitur: quoniam omnes ab ista sciẽtia sustetantur. sicut enim sciẽtia mathematica reprobatur, nec scientia dicitur. quia ei hæc ciuilis sapientia non assistit, vt. C. de male. & mathe. per totũ. Eodem modo, si ab hac ciuili sapientia logica, philosophia, medicina, vel alia quæuis scientia damnaretur: à nemine nominaretur scientia. & tamẽ quælibet scientia est inquantum ab hac ciuili sapientia sustentatur, excepta sacra theologia, cui hanc scientiam fateor esse suppositam. meritò ergo dicit: sedeo regina, vidua non sum. vidua enim dicitur sine diuinite, vt. l. malum. §. viduam. de verborum significa. mulier enim cum in se imperfecta existat ęget viri suffragio cum eo careat dicitur vidua. ita aliæ scientiæ quæ scientiarum aliarum adminiculo fulciuntur, cum sine ea reperiuntur viduæ appellãtur. si enim medicum reperias qni non sit philosophus. medicina est vidua. si canonista sine iure ciuili, est vidua & imperfecta scientia, hæc autem scientia quæ alterius adminiculo nõ ęget, vidua non est. & vidua esse non potest. meritò ergo dicit. vidua non sum, & luctum non videbo. dicentis hæc quidem scientia sicut in se perfecta existit, ita generat filium sibi similem, vt. l. quod si nolit. §. mancipia. de ędil. edic. facit enim omnem discentem eam sedere, vt reginam. ei enim respublica regenda cõmittitur: vt in proem. institu. circa princ. ipsi sunt qui aliorum non ægent suffragio, sed ipsi alijs suffragantur. vt. C. de suffra. l. prima de iuristis verè potest dici illud Psalmistę. psalmus. cxviij. Lapidem quem reprobauerunt ædificãtes, hic factus est in caput auguli, à domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. lapis reprobatus est per substantiam cuiuslibet iuristæ, qui in hac ciuitate ad regimen per eorum statuta totaliter est remotus. tamẽ hic lapis seu iurista factus est in capite anguli. nam videtis iuristas omnibus antecedere, & tempore processionum faciunt iuristas qui omnibus patrocinantur præcedere. & etiam in recognitionem domini certum largiuntur, sic & curia Romana, sic & Romana ecclesia hunc lapidem in clericis reprobat vetando eos hac ciuili sapientia imbui: tamen Romana curia hac sciẽtia obtinet principatum. longè enim plures sunt ibi legistæ quam canonistæ. quare hoc ad nos factum est, & est mirabile in oculis nostris. In signum igitur istius professionis immensæ traditur liber: hic enim appellatur liber quasi non seruus nemini subditus. ff. de statu hominis. leg. libertas. Accipe ergo hunc librum, imò clausum in signum tuæ bonitatis intrinsecę. & sicut hic liber in se omnia iura continet: sic & in scrinio pectoris tui omnia iura claudantur, vt. C. de testibus. leg. omnium. hunc librum accipe apertum, vt sic possis apertè dicere, apertæ sunt cataractæ cœli: descenderunt pluuiæ con-

sumpta est omnis caro. Gene.vij.c.ecce apertæ sunt cataractę cœli, id est meatus rerum cælatarũ, huius ciuilis sapientię sunt tibi manifestatę, descenderunt pluuiæ, hæc est virtus & moralitas,& deleta est omnis caro in te, id est omnis carnalitas. & totus es in hac vita mortali & politica renouatus. & hoc de primo. ¶ Secundò dixi ꝙ denotatur perfectio nominalis. duobus modis nomen assumitur. quoddam enim est nomen proprium:& istud imponitur ad placitum, vt.l.prima.C.de muta.nomi.vt tale nomen sit honestum præcipitur, vt dicta l.facta.§.si in danda.ff.ad trebellia.quātę bonitatis fili sit hoc tuum nomen Accursi, nemo est qui ignoret. possum enim recte tibi dicere, oliuam pulchram, vberem, fructiferum vocauit dominus nomen tuum. Gene.xj.capi. ¶ Istud enim nomen Accursius est, quòd sua vbertate & pinguetudine totam hanc ciuilem sapientiam imprægnauit. totum enim corpus iuris glossauit, tanta perfectione ꝙ post eũ nemo in hac scientia ausus fuit scribere vnum verbum. verè ergo potes de bono nomine gloriari. Et sicut ista nomina ad recognoscendũ homines imponuntur, ita annulus vt insignum à iure ciuili sit cognitus tribuitur, vt scribitur per Accursium.ff.de inoffic. testa.l.papinia.§.primo. ¶ Secundo modo, nomen assumitur pro fama: de quo Salomon: curam habe de bono nomine. hæc enim magis præualebit tibi ꝙ mille thesauri pretiosi & magni. bonum enim nomen permanebit in æuo. ecc.c.xlj. magnum & honorabile est nomen meum in gentibus. & Malachias primo ca. insignum enim istius famæ perfectæ &c. annulus aureus tribuitur, quem nemini licet deferre, nisi sit ciuis Romanus, vt.C.de iure annu.aureo.l.prima. vt sicut annulus sua claritate refulget, ita velox tua fama, claritate refulgeat, vt legitur in rubric. vt supra. Annulum ergo quem petijsti à domino & à patre tuo domino. A. ipse tibi dabit. & hoc de secundo. ¶ Tertiò ostenditur operatio effectualis dum subijcitur, dictum quòd occurrit & succurrit contra tenebras iuris ciui. Patres & domini, tres esse reperio tenebras exterius extremitatibus eleuatis. Hyerem.c.x. Aliæ tenebræ causantur in cœlo cum luna, & interponitur inter Solem & terram, obtenebrante enim sole, luna non reddit lumen suũ. Isaiæ.xiij.c. Tertię tenebræ sunt super terrã. Matthei.xxvij. capitu. Marci.xv. Lucæ.xxiij.capit. ¶ Et primò tenebrę in extremitatibus terræ oriuntur per terram, accipio mentes hominum grossorum, quibus solum in extremitatibus & superficie est aliquid lucis: quia sola humanitas ex istorum negotijs iure nostro tenebræ, hoc est obscuritates & dubia oriuntur, quæ per istam scientiam deciduntur atq; fugantur, sicut soluitur nebula quæ fugata est à radijs solis. Sapien.ij.capit. sicut enim nubes ex corporibus terræ eleuantur in aerem, & ibi purificantur, & aqua efficitur quæ descendit ab aere purificat & terram rigat, vt fructum afferat: ita ex istis gentibus grossioribus dubia oriuntur, quæ tanquam nubes in mẽte doctorũ & aliorũ iuristarũ excellentiũ eleuantur & ibi purificãtur, aqua sapientiæ efficitur aer, hoc est mens doctoris clarificatur. quanta enim claritate illuminetur ille doctor qui suam theoricam deducit in practicam? in qualibet facultate loquor. ille scit qui gustat, exprimere nequeo, terra irrigatur: quia talis practica excellentium virorum in scripturam reducitur ad irrigandum terram, hoc est ad instruendum mentes rudes atq; terrestres. ¶ Contra ista dubia seu istas tenebras, hęc scientia occurrit & succurrit, curres & succurres tu fili, dando recta consilia, quæ dubia tollit, & in pace homines ponit: huius signum pacis obsculum traditur. ¶ Secundæ tenebræ sunt &c. per cœlum mentes doctorum & aliorum excellentium iuristarum à summo, qui rerum cælatarum lumine illustrantur, in quibus tenebræ oriuntur, vt plurimum ex interpositione lunę, hęc est opin. falsæ mentis fantasticæ seu lunaticæ contra quas tenebras occurrit hæc ciuilis sapientia veram opinio. eligendo, & contrariam reprobando. C.de condictione indebiti.l.finali. per quas perso. nobis acquiritur.l.fina. & infinitas leges.ff.&.C. in huius signum sit benedictio magistralis, vt tua dicta & consilia habeantur, vt magistralia, interpretationes quæ sunt probabiles & redigendę in scriptis, vt not. Accur.ff.de legatis primo & secundo & de lega.l.non possunt. hoc itaq; osculum, cum magistrali benedictione à tuo patre & domino Dy. petijsti & ab eo humiliter accipe. Tertiæ tenebræ sunt supra naturam &c. pro Christo accipio virtutem ipso dicente. Ego sum via veritas & vita. Ioan.xiiij.capi. cùm enim iudex falsè iudicat aduocatus falsè aduocationem præbet, consultor falsum tulit consilium, cum falsa & iniqua statuta conduntur, Christus hoc est veritas occiditur. quinimo semper cum iustitia non seruatur. Ex hoc per vniuersam terram tenebrę & scandala oriuntur. qualiter enim stet illa ciuitas in qua iustitia non seruatur à quolibet intelligēte palpatur, comprobatur. vę vobis viri impij, vę vobis impij qui dereliquistis legem domini altissimi &c. Eccle.xlj. vę qui cōdũt leges iniquas. Isay.x.c. contra has tenebras hac sacratissima scientia perfectè occurrit puniendo iudices malè iudicantes. C.de pœn.iudi. qui male iudi.l.prima. mala condentes statuta.ff.de doli excep.l.j.in fi. contra has tenebras, primò doctoris occurrit veritas. Ita clarissimè demonstrando ꝙ erubescat quoniam contra veritatem loqui aliquid attentaret & dicat doctori vera loquenti, domine audiui vocem tuam, & timui eo ꝙ nudus essem, & abscondi me. & ad hoc opere perpotē. Gene.capi.iij.

a ¶ Sermoª.d.Bar.in doctora.d.Ioan.à Saxoferra. In nomine patris & filij & spiritussancti, Amen.

a ¶ Sermo.istũ sermonē Bar.fecit in conuētu do.Io.de Saxofer.q erat cō sanguineus ipsius Bar.& erat de domo & familia de Bentiuolis de Saxoferra.& modo existunt Eugubij. Tho.diplo.

IOannes hic venit in testimonium, vt testimonium perhiberet de lumine hęc verba habentur Io.j.c. secundũ euangelicam apostolicam doctrinã, & pręcepta ciuilia in locis vulgaribus tradita admonemur, in cuiuslibet act⁹ principio diuini nominis inuocationem pręmittere, idcirco ipsum inuoco dicēs: In nomine patris & filij & spiritussancti, Amen. Patres & domini, tres sermones me fecisse in hoc loco memini, in duob⁹ primis authores iuris & diuinę scripturę allegaui permistim, & in tertio iuris ciuilis authores tantũ modo: nunc verò arbitror esse consociũ & solũ ex diuinę scripturę authoritatibus comprobem dicta mea & hic pro quo sermo effunditur est Ioan. ideo accipiam à Ioanne pro Ioanne & solum ex dictis Ioãnis eloquium præsens fundabitur. & quia scriptũ est in illa die quicqd petieritis, pater in nomine meo, dabit vobis Ioã.xv.c. idcirco cum à te fili iustè petitũ sit vt in, quasi possessione doctoratus tradendo insignia te cōstituam volens quę à te petita sunt dare, assumpsi verba primo loco proposita. Ioannes hic venit vbi supra. in qbus verbis dico, ꝙ pro appositis cōferentia denotant. Primò scholaris doctorandi dispositio & perfectio. Secundò huius ciuilis sapientiæ laus & exaltatio. Tertiò personæ doctoris mirabilis operatio. Primum propter gratiam existentem de præsenti, dum dicit Ioan. hic. Secundum propter reuelationem factam secretorum dum dicit, venit in testimoniũ. Tertium propter declarationem factam audienti, dum subinfertur vt testimonium perhiberet de lumine. Et sic prima pars, erit ad laudem doctorandi. Secunda, ad laudem scientiæ. Tertia dispositio atq; perfectio propter gratiam existentem de præsenti dum dicitur, Ioannes. hic Ioannes interpretatur gratia. gratia ergo hic, hic dico ꝙ est demonstratiuum de præsenti nullus ad huius ciuilis sapientiæ finem potest accedere, vbi socia sit gratia operans, quæ eius voluntatem aperiet, vt velit gratia cooperans, quæ eius voluntatem coadiuuet, vt operetur ne frustra velit. scriptum est enim nō potest homo accipere quicquam nisi ei datum fuerit de cœlo. Ioan.iij.c.& alibi dicit sapientia, nemo potest venire ad me, nisi ei fuerit datum à patre meo. Ioan.vj.c. alibi sine me nihil potestis facere. Ioan.xv.c. ista enim gratia præparans. Primò enim præparat intellectum scholaris, vt quod audit intelligat, qui enim non intelligit, nō addiscit vt dicitur de illo Nichodemo, qui ideo non didicit: quia Christum non intelligebat, Ioã.iij.ca. istam gratiã huic Deus tribuit: quia ab initio vsq; ad finem sui studij, quod à doctoribus audiebat profundissimè apprehendebat. Secundò quia memoria est ipsius laudabilis pręparat hic gratia vt scribat, scriptum est enim quæ vides, scribe in libro Ioan.apocalyp.j.c.& alibi datus est mihi calamus ad similitudinem virgæ. apocalyp.xj.ca.& alibi audiui vocem de cœlo dicentem mihi scribe, Beati &c. Apocalyp.xiiij.ca. hanc gratiam Deus huic tribuit intantum habet corpus suum obediēs intellectui, ꝙ omnia quæ intelligebat, scribendo velocissimè reprobat. Tertiò hæc gratia operans coadiuuat vt quis in studio cœpto perseueret, nec fortè si deserat, perdat quod fecit. scriptum est enim sicut ab initio audiuistis, ambuletis, & sequitur ne perdatis quod operati estis. Ioan.j.c. Istam gratiam Deus huic tribuit, itaq; de eo verè possum dicere. Hic est discipulus ille qui in cęna recubuit supra pectus eius. Ioan.xiij.&.xxj.c. siue enim prandendo, siue cęnando, siue ambulãdo, istius intellectus in iure ciuili pectore recumbebat. & nos qui vidimus qui inspeximus, manus nostrę contractauerunt. Ioã.iij.c.& princ. Ioã.j.c. de te possum dicere, ꝙ tu es illud animal

q̃ꝫtum ſimile aquilę volantis plenũ oculis &c. Apoca.c.iiij.c. animal.cùm enim in terram vide mihi, & tibi origo eſt.inter doctores tu es quartus ſimilis aquilæ propter altitudinem intellectus, plenus oculis, hoc eſt virtutibus, & circunſpectionibus verè: ergo gratia hic Ioan.hic.& ſicut verè fuit Io.ſolum ad apoſtolatum aſſumptus.ſed aſſumpſit Ieſus Iacobum & Ioan.filios Zebedei, de quibus legitur Ioan.xxj.c.& in prin. ita hic Deus ad doctoratũ aſſumpſit coronandum.& Ioã.fratrem eius filios lucis.luce enim vocatus eſt pater eorum, meritò vt ex cuius patre lux iſta deſcendit, lucis nomine vocaret̃: gratia ergo Dei hic. Sed poſſet quis dicere: quomodo gratia eſt hic, cum de loco paruo modicum appellatio ruteſtri, & quodãmodo eius origo proceſſerit ſcilicet de Saxoferrato? Ad hoc reſpondeo: iſta obiectio fit Ioã.j.c.circa fi.dicitur ibi nunquid poteſt in Betelẽ aliquid boni eſſe, & ſtatim reſpondetur: veni & vide docto.qui te examinauerũt, ſcholares qui te audiuerunt teſtimoniũ perhibent de te vt rectè poſsis dicere, opera quę ego facio teſtimoniũ perhibent de me.Ioã.v.c. alibi reſpondet ſcriptura dicens: Nemo accendit lucernã, & ponit eam ſub modio, ſed ponit eã ſuper cãdelabrũ, vt luceat omnibus qui in domo ſunt, verba ſunt Chriſti, cuius teſtimonium eſt verum.Ioan.viij.c.Deus itaq; qui hanc lucernã ciuilis ſapientiæ in anima tua accendit, non patietur te poni ſub modio, in loco paruo.ſed te ponet in loco eminenti & alto vt luceas omnibus qui in domo ſunt.& alibi reſpondetur, non turbetur cor veſtrũ.& ſubdit: in domo patris mei manſiones multæ ſunt Ioã.xiiij.c.in prin.non ergo turbetur cor veſtrũ, tibi fili & cuilibet.hanc ſciẽtiam addiſcendi loquor in domo patris mei, hoc eſt ciuilis ſapientię mãſiones multæ ſunt.Quidam enim ad legendum in ciuitatibus regijs aſſumuntur.quidam ad aſsidendũ in locis inſignibus præponuntur.quidam ad aduocandũ in curijs principum & regijs attrahuntur.alij ad conſulendum in cameris aſsiduè requiruntur.alij ad conſilium principum aſſumuntur.hi enim ſunt quibus reſpublica regenda cõmittitur iſtę ſunt huius ſapientiæ manſiones, propter quas quilibet iuriſta ſecurus & gratioſus redditur.vera ergo Ioã.hic gratia hic.in huius igitur gratiæ operãtis ſignũ, do tibi librum clauſum in ſignum gratiæ cooperantis.do tibi librum, vt aſsiduè ſtudeas tibi, alijq; proficias.hic enim eſt liber de quo ſcribit Ioan.Apoca.v.c.& vidi librũ in dextra ſedentis ſuper throno ſcriptũ intus & foris ſignatũ.vij.ſigillis. & infra ſequitur, nemo erat auſus aperire, niſi leo de tribu Iuda.hic eſt liber qui eſt in dextra ſedẽtis ſuper throno: hic eſt prin.cuius manus dextra, eſt ſiniſtra arma.hic eſt liber ſignatus.vij.ſigillis, quoniam digeſtorũ volumina à Iuſtiniano in vij.partes diuiduntur in ti.de veteri iure enuclean.hic eſt liber, quem nemo poteſt aperire, niſi leo de tribu iuda, qui eſt tribus regalis: quilibet doctor eſt de tribu regali, quoniam ei reſpublica regenda cõmittitur, vt ſupra dictum eſt.Et hoc de primo. ¶ Secundò denotatur in verbis præaſſumptis huius ciuilis ſapientiæ laus & exaltatio propter reuelationẽ ſecretorum factã intelligenti dum dicitur, venit in teſtimonium, ex teſtimonio enim res ſecretæ reuelantur.ſcriptũ eſt enim, tria ſunt quæ teſtimonium dant in terra: ſpiritus, aqua, & ſanguis.prima Ioan.v.capi.iſta ſunt tria iuris pręcepta, honeſtè viuere, alterũ non lædere, ius ſuum vnicuiq; tribuere.Per primum quis in ſe viuificatur ſcilicet ſpiritus, cuius correſpondet honeſtè viuere.Per ſecũdũ homo intra ſe ad diligendum accenditur, ſcilicet ſanguis: cuius correſpondet alterũ non lędere.Per tertium ad actum dilectionis exhibendum impellitur, ſcilicet aqua: cuius correſpondet ius ſuũ vnicuiq; tribuere. ¶ Primum igitur ex quo homo intra viuificatur, eſt ſpiritus, propter quod debet honeſtè viuere, hoc eſt huius ciuilis ſapientiæ teſtimonium.qui enim his quę iuris ciuilis ſunt priuati ſunt, mortui dicuntur, hoc eſt ꝙ religioſi appellantur aliquos ciuilibus actis eſſe priuatos, qui fecerunt peccatum ad mortem: vt dicitur prima Ioan.vlti.c.qui hac ciuilitate eſt priuatus, eſt mortuus: ergo qui hac ciuilitate potitur, viuit verè: ergo ſpiritus eſt, qui viuificat. Per ſecundum homo intra ſe ad diligendũ accenditur.in hoc enim cognoſcetur quòd diſcipuli mei eſtis ſi dilexeritis me dicit hæc ciuilis ſapientia Ioã.xiiij.c.qui enim nõ diligit iuſtitiam, nõ eſt eius diſcipulus, vt eo.c.dicitur.Per tertiũ ad actum dilectionis exhibendũ, repellitur, ſcilicet per aquam cui correſpondet ius ſuum vnicuiq; tribuere, Aqua enim huius ciuilis ſapiẽtiæ per ſuos occultos riuulos omnibus tribuit ꝙ eſt ſuũ iſta eſt aqua, quam Chriſtus miſit in peluim, & lauit pedes diſcipulorum. Ioan.xiij.c.iſta enim eſt aqua, per quam pedes eccleſiæ lauantur, hoc eſt nodoſitates & dubia quæ in ea occurrũt tempore litis dirimit.& licet Pet.dixerit, domine non lauabis pedes meos in eternum: tamen ei reſponſum eſt, ſi non lauero te, nõ habebis partẽ mecum.ita in propoſito licet ſtatutum ſit per eccleſiam vt iura ciuilia à religioſis & clericis in ſacris non diſcantur, & ſic pedes nõ lauentur: tamen ſi hæc ſcientia, non lauabit in eorũ curis: iuſtitia non erit, & ſic non habebit partẽ mecũ hæc ſcientia, quæ figurata eſt in quinq; panibus & duobus piſcibus ex quibus ſaturata eſt turba.Ioã.vj.c.quid enim eſt aliud quinq; panes, niſi quinq; volumina librorum huius ciuilis ſcientiæ.ſ.ff.Vetus, Infortiatum.ff.Nouum, Codex, & Volumen.duo piſces, ſunt duo ſenſus legales, ſcilicet ſenſus literalis, & ſenſus argumẽtalis: ex iſtis quinq; panibus & duobus piſcibus, totus mundus ſaturatur.hæc enim eſt lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientẽ in hunc mundum Ioannis.j.c.&c.Laus Deo & gloria.Amen.

CONSILIORVM, QVAESTIONVM, & Tractatuum Domini Bartoli à Saxoferrato: honeſtiſsimorum virorum Iacobi ac Ioannis ſenetonum fratrum impenſis,
FINIS.

Regeſtum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z AA BB CC DD EE. Omnes ſunt quaterniones.

REPERTORIVM SVPER

CONSILIIS, QVAESTIONIBVS, ET TRActatibus Bartoli, quod prius tanquam Sybilæ folia commiſtum & corruptum erat: nunc & coadunatum, & terſum.

*

EXHIBENTVR INSVPER

IN HAC PRIMA FACIE ET SEQVENti pulcherrimo indice & ordine in vnum congeſta Bartoli à Saxofer. diuina Reſponſa. Doct. viror. opera & aſsiduis lucubrationibus. Quod quantæ frugis futurum ſit, ex eo periculum facere poteris, quod à doctoribus noſtris per capita tantùm vt plurimùm adducantur: uel ſi per numerum, corruptè omnino. Quare boni conſule, & fruere.

¶ Accuſatio fuit inſtituta. conſilio. cxvij. fo. 36.
Accuſatio fuit inſtituta. ccxxiij. fo. 64.
A domino Cyno de caſtro. c. fo. 30.
Ad declarationem queſtionis. lxvj. fo. 21.
Ad declarationem huius q̃ſtiõis. ccxvij. fol. 63.
Adelãdus cõdidit teſtamẽtum. ccvj. fol. 63.
Ad primum dico. lxxxvj. fo. 207.
Agitur contra Ciolum. ccxix. fo. 64.
An aduocatus & procurator. ccxiij. fol. 62.
Andreas Martini. ccxiiij. fol. 63.
An fama cum dicto. ccxviij. fol. 64.
An fratres conſobrini. ccxxiiij. fo. 64.
Angelus Iacobi. xvj. fol. 8.
Angelus maciæ. liiij. fo. 17.
Angelotus & Andreolus. cxcv. fo. 58.
An ius agendi. xiiij. fol. 7.
Annacellus de caſtro. lvij. fo. 18.
An poſitus in carceribus. ccxxj. fo. 64.
An teſtamentum ſit nullum. ccxv. fol. 63.
Antonius commiſit adulterium. ccxxij. fo. 64.
Apparet ſententia lata. xcviij. fol. 30.
Appellatum eſt à ſententia. ccxx. fol. 64.
¶ Bar. fecit teſtamentum. lvj. fo. 17.
Bonauentura fecit teſtamentum. lj. fo. 16.
¶ Calamanus de Spoleto. clxvj. fo. 50.
Chariſsime domine iſti noſtri Nucerini. cij. fo. 32.
Capitaneus patrimonij. cxxxvj. fol. 41.
Capitaneus patrimonij fecit. ccxxvij. fol. 65.
Captus pro debito. cxvij. fol. 212.
Catharina accuſauit Ritam. ccxxviij. fo. 66.
Cauetur ſtatuto montis Policiani. ccxxvj. fo. 65.
Cauetur ſtatuto ꝙ quælibet. ccxxix. fol. 65.
Cecus de Spoleto. cxciiij. fol. 58.
Chriſti nomine. Dico partes. xcvj. fo. 29.
Ciuitati Camerin̄. prouinciæ. cxcvj. fo. 58.
Clericus non ſub nomine. ccxxv. fol. 65.
Cola reliquit Ceccæ. xxxix. fo. 14.
Commune Spoleti conceſsit. lix. fol. 18.
Commune Lucignani locauit. cxciij. fol. 57.
Conſilium piſanæ. xxix. fol. 194.
Conſtitutione camerini epiſcopi. cxlij. fol. 43.
Continetur in ſtatuto. cxviij. fol. 212.
Cucciarellus & Vannutius. clxxxvj. fo. 55.
Cùm prædicta examinarem. cl. fo. 45.
Contra Titium. cix. fo. 33.
¶ Deo Dauid. Io. ſyndicus. clxxxv. fol. 55.
De fructibus. lxj. fo. 201.
Dilecto domino Franciſco. xc. fo. 26.
Domina Matiola. cix. fo. 210.
Domine Thomas. viij. fo. 188.
Domini priores. xxxj. fo. 195.
Domini priores artium. clxxxvij. fol. 55.
Domino paci de burgo. cxcj. fo. 57.
Domine Iacobe. ccxxx. fo. 66.
Domino vgucioni de Eugubio. vij. fol. 188.
Dominus Ioannes monachus. ccxxxj. fol. eod.
Domina Cecilia deceſsit. ccxxxij. fo. eo.
Dominus Cato inſtituit. ccxliiij. fo. 69.
Domino Ioanni. ij. fol. 2.
Dn̄s Dominicus magiſtri Theobaldi. cxix. fol. 37.
Dominus Iacobus. cxj. fo. 210.
Duo ſunt ſtatuta. x. fo. 188.
Domine poteſtas terræ Rochæ. clxxv. fo. 53.
Domina nuta Pauli. clxxxiiij. fo. 55.
Dominus Amatus. lv. fol. 17.
Dubia occurrentia in quæſtione. clxxij. fo. 52.
¶ Et dixit & aſſeruit. lxxxiiij. fol. 206.
Et prima facie videtur. xxxv. fo. 73.
Et ego Franciſcus trigrini. clij. fo. 45.
Ex facto propoſito plura. xiij. fo. 6.
Ex facto proponitur. lxiij. fo. 201.
Et facto proponitur ꝙ nobiles. lxxij. fol. 22.
Ex facto propoſito tria dubia. ccviij. fo. 61.
Ex facto proponitur. xxiiij. fo. 193.
Exiſtens Petrus publicè. ccxxxviij. fo. 68.
Ex parte hęredis. lix. fo. 201.
Ex præcedenti contrac. xlviij. fo. 198.
Ex themate prædicto tria. lviij. fo. 18.
Ex themate propoſito. xcv. fo. 29.
¶ Factum Marini. iiij. fo. 187.
Factum proponitur. cvj. fo. 209.
Factum proponitur. xcviij. fo. 209.
Factum ſupra quo. lxxvij. fo. 205.
Factum tale eſt fuerunt. cxij. fo. 211.
Factum tale eſt producta. cxiiij. fo. 211.
Factum tale proponi. xcij. fo. 209.
Factum tale eſt Cola. cx. fol. 210.
Factum tale eſt. xxxij. fo. 195.
Factum tale eſt Cecocus. lxxiij. fo. 204.
Factum tale eſt quidam. cxiij. fol. 211.
Factum Thomæ. iij. fo. 187.
Factum tale eſt. liij. fo. 199.

Factum tale est.iiij. fo.3.
Factum tale est Andreas.vij. fo.4.
Factum tale proponitur.viij. fo.4.
Factum sic se habet:quidam dominus Iac.xx.fo.9.
Factum tale est Massius Martini.xxxiiij. fo.12.
Factum tale est Iacobus poli.xlj. fo.14.
Factum sic proponitur concessum.lxiij. fo.20.
Factum tale est:Petrus Niçolæ.lxv. fol.20.
Factum tale est ꝙ instrumentum.lxxxvij. fol.26.
Factum sic se habet Titius & Seius.cxxiij. fo.38.
Factum si se habet quidam nomine.cxlv. fo.43.
Factum tale est prædictus Mitus.cxlvij. fo.44.
Factum est tale Cecus condidit.cciiij. fol.60.
Facti contingentia proponitur.clv. fo.46.
Filiusfamil.presbyter.lxj. fo.19.
Forma petendi.xvij. fo.8.
Franciscus habuit in vxorem.cxxviij. fol.40.
Frater non potest.xcj. fol.209.
Franciscus habuit.lxxxv. fo.207.
Fuit quidam de Asisio.ccxliij. fol.69.
¶ Gallus fallopi.xlviij. fo.15.
Gellus fuit confessus.lxxj. fo.22.
Gilius Petri de florentia.l. fol.16.
Girardus de Tuderto.cj. fo.31.
Gisbertus dedit dotem.cxc. fol.57.
¶ Hęc est copia cuiusdam statuti.cxxxviij.fo.42.
Homo accursuli.xxij. fo.10.
¶ Iacoputius manifestę.lxxxij. fo.205.
In dubium reuocatur.xxv. fo.193.
In negotio testa.lxxx. fo.205.
In primis est videndum.cxv. fo.211.
Ioannes marita.xciiij. fol.209.
In quæstione qua quæritur.xxiij. fol.193.
In quæstione proposita.xix. fo.192.
In quæstione vertē.lxxvj. fo.204.
In quæstione proposita.lxiiij. fol.202.
In quęstione prędi.lxvj. fo.203.
In quæstione prędicta.lv. fo.200.
In quæstione qua dicitur.xxij. fo.193.
In causa Statij procuratoris.lxxxiiij. fo.26.
In quæstione prædicta.prius.xxviij. fo.11.
In quæstione.Io.dimicatoris.lxxxv. fo.26.
In quæstione inter Franciscum.lxxxvij. fol.26.
In quæstione vertente in curia.xcj. fo.27.
In quæsti.vertente inter dñm.Simo.xcij. fo.28.
In quęst.prædicta primò cõsyderandũ.xcvij.f.29.
Inquiritur contra dñm Io.de pisana.cv. fo.32.
In quęstiõe vertente ĩter dominũ Nic.ciij. fo.33.
In quęstione domini Cioli.cxxj. fol.38.
In quæstione prædicta.clxij. fo.49.
In quęst.qua quæritur an ser Leonus.clxv.fol.50.
In quæst.prædicta omissa.cxcviij. fol.59.
In quæstione inter Franciscum.ccvij. fo.61.
Inter procuratorem dominę.ccvj. fo.61.
Iudex communis asisij.cxliij. fol.43.
¶ Lapus fecit testamentum.ccxxxv. fo.67.
Lator præsentis schedulæ.cxxij. fof.38.
Lege municipali habetur.ccxxxiij. fo.66.
Lena mactarelli.ccxxxiiij. fol.eo.
Licet in quæstione.cxxxij. fol.41.
Literas magnificentiæ vestræ.cxlix. fo.44.
¶ Martinus ciuis.xxiiij. fo.11.
Martinus forniconis.lxxxj. fo.25.
Martinus Baroncij.clxxix. fo.54.
Martinus promisit se facturum.ccxxxvj. fol.67.
Marsilius inter cætera.clj. fo.45.
Maritus fecit hæredem.cliij. fol.46.
Mathiolus gratioli.clxxvij. fo.53.
Mathiolus Petri.lxxxviij. fo.207.
Minarellus.lxxiiij. fol.204.
Mater dedit dotem.ccxxxvij. fol.68.
¶ Nicolaus fei de Cortonio.xxiij. fol.10.
Nicolaus fecit testamen.lxxvij. fo.203.
Non videtur dubitan.lij. fol.199.
Nicolaus ser Amati.clxxj. fol.51.
Nicolutius decescit.xlix. fo.15.
Non creditur nuncio.lxxxvj. fo.26.
Nunquid tutor.xlvij. fol.15.
¶ Occurrit mihi.ciij. fol.209.
Oducius Corneti.cxviij. fol.36.
Omne illud quod consului.ccx. fol.62.
¶ Parmensis quidam.j. fol.2.
Paulus hugo de Bononia.xxxviij. fo.13.
Paulus filius Gualteri.cxliij. fo.43.
Pater dedit dotem.cxxx. fol.40.
Pater filio impuberi.ccxlj. fo.68.
Pater filio emancipato.lxxvj. fol.24.
Pater habens filium.xv. fol.8.
Pater fecit testa.lxx. fol.203.
Pater in suo testamen.lxxj. fo.204.
Petrus fuit.xc. fo.209.
Petrus maioli.clxx. fo.51.
Petrus vendidit.lxxiij. fo.23.
Perusinus quidam decessit.clxxviij. fo.54.
Pluries contingit.clxxvj. fo.53.
Pone hæredes.xcvij. fol.209.
Presuppono ꝙ petitio.xciij. fo.28.
Prædictæ rationes.clviij. fol.47.
Præcepit arbiter.clxxxj. fol.54.
Præsupponitur ꝙ Lippus.xxxiij. fo.12.
Picaredus decedens.liij. fo.16.
Primò quæritur vtrum iurisdictio.clxxxix. fo.56.
Primò arguitur.cxxxj. fol.40.
Proponitur ꝙ pater.xj. fo.6.
Proponitur ꝙ Ioanellᵒ.lxviij. fo.21.
Processum est contra Titium.cxiij. fol.35.
Processus & sentētia.clxiiij. fo.49.
Promitto tibi & tu mihi.ccxij. fo.62.
Proponitur ꝙ Archolus.ccxxxix. fol.68.
Proponitur ꝙ viso testamento.ccxl. fol.68.
Proponitur ꝙ syndicus.clxj. fo.49.
Proponitur ꝙ in testamento.xxix. fo.11.
Proponitur quod decess.lxxviij. fol.205.
Proponitur quod regius.j. fo.187.
Pucinus de Sartia.xlvij. fo.198.
Punctus quæstionis.xcvj. fol.209.
Punctus quęstionis.ciiij. fo.209.
Punctus quæstio.cv. fol.209.
Punctus quæstionis.liiij. fol.209.
Punctus talis est:quidam est effectus.lxij. fol.19.
Punctus quæstionis vertentis.lxxxij. fo.25.
Punctus quæstionis talis est.ciij. fo.32.
Punctus quæstio.talis est domina.P.cxxiiij.fo.38.
Prout suprascriptum est.ccxlij. fol.68.
¶ Quamuis maximi doctores.cliij. fo.45.
Quando dicatur.xxxv. fo.196.
Quæritur vtrum gradus.xiiij. fo.190.
Quæritur vtrum elapso.xiij. fol.189.
Quęritur Iudex.xxx. fo.194.
Quæritur si dilatio.xxvij. fo.193.
Quæritur an statu.xl. fo.197.
Quæstio talis est.xxxvj. fo.196.
Quæstio est talis Titius.xxxvij. fol.196.
Quæritus an nepos.lxix. fo.203.
Quęstio talis ponitur.cxvj. fo.212.
Quæstio commissa.lxxxiij. fo.206.
Quæstio est huiusmodi.lxxxj. fo.205.
Quæstio talis est.xj. fo.189.
Quidam nomine lapus.lxv. fol.202.
Quia factum tale.lvj. fo.200.
Quidam condidit.lvij. fo.200.
Quidam fecit testa.lxviij. fo.203.
Quidam ser martinus.lviij. fo.201.
Quidam Perusinus decessit.ix. fol.188.
Quidam Petrus.xciij. fo.209.
Quidam obtulit.lxxv. fol.204.
Quidam capitaneus.xliij. fo.197.
Quæstio ista habet dubia.lx. fol.19.
Quæstio talis est:Titius habens.cxxv. fo.39.
Quæstio ista habet duo dubia.clxxxiij. fol.55.
Quæstio ista.cxlviij. fo.44.
Quæritur vtrum procurator.lxxiij. fol.23.
Quæritur an notarius.lxxvij. fol.24.
Quæritur quæ sententia.lxxx. fo.24.
Quæritur & in dubium reuocatur.cxj. fo.34.
Quęritur si aliqua scriptura.clxiij. fo.49.
Quæritur de legatis filiarum.cc. fo.59.
Quæritur nunquid digitus.ccj. fo.60.
Quidam Cola Pauli.xxxvij. fol.13.
Quidam vendidit vni institori.lxxix. fol.24.

Quidam

Quidam Massiolus.cx. fol.34.
Quidam accusatus de turbata.cxij. fol.35.
Quidam fratres,de communi patrim.cxxvij. f.39.
Quidam habuit vxorem.cxxix. fol.40.
Quidam de Narnia fuit occisus.cxl. fol.42.
Quidam habensbona communia.clxviij. fol.50.
Quidam sibi filios hæredes.ccxj fol.62.
Quidam decessit.xxxj. fo.12.
Quidã minister fratrũ de pœnitẽtia.clxvij.fo.50.
¶ Reperitur instrumentum.cxcvij. fo.59.
Reuerendis in Christo.xviij. fo.190.
Reuerendo viro.xxviij. fol.194.
Reuerendissime domine: viso puncto.lxx. fo.22.
¶ Salumbeñ.Iohannelli.lij. fo.16.
Santutia fecit.lj. fo.199.
Sæpe de facto. lxxxix. fo.207.
Satis dubiè quæritur.lxvij. fol.21.
Ser Ioannes de castro durati.clxxiiij. fol.52.
Si aliqua possessio.clxxx. fo.54.
Si quis instituitur.xij. fol.6.
Statuto ciuitatis Assisij.xxxvj. fo.13.
Statuto cauetur.cviij. fo.210.
Statuto ciuita.Assisij.xlj. fo.197.
Statuto ciuitatis caue.xlij. fo.197.
Statuto cauetur.xlvj. fol.198.
Statuto cauetur ꝙ minor.xcix. fol.209.
Statuto ciuita.Sennarum.xxvj. fol.193.
Statuto ciuitatis Eugubij.cj. fo.209.
Statuto communis.cij. fo.209.
Statutum est in ciuitate.xij. fo.189.
Statuto ciuitatis Assisij.xcix. fol.30.
Statuto Castri Plebis.cvj. fol.33.
Statuto Perusinę ciuitatis.cxvj. fol.36.
Statuto ciuitatis Eugubij.cxxxiij. fol.41.
Statuto castri plebis.cxxxv. fo.41.
Statuto communis Gualdi.cxxxvij. fo.41.
Statuto communis perusij cauetur.cxxxix.fo.42.
Statuto vrbis veteris.cxlj. fol.43.
Statuto castri plebis cauetur.clxxxviij. fol.56.
Statutum ciuitatis Tuderti.clxix. fo.51.
Sed quæritur si digitus.ccij. fo.60.
Stipulatus est aliquis.cxcij. fo.57.
Super declaratione.v. fo.188.
Super eo quod.ix. fo.5.
Super inquisito.xxxviij. fo.196.
Super ipso facto.lxxij. fo.204.
Super prædicta .xxxij. fol.195.
Super præmissis.xxxiiij. fo.195.
Super puncto quæstionis.vj. fo.188.
Super quęstione.xlv. fo.198.
Super secundo.xliiij. fo.198.
Super eodem testamento.xl. fo.14.
Super hæreditate dominæ Nicolæ.clxxiij. fo.52.
Super his quę supra.clvij. fo.47.
Super puncto quæstionis.lxiiij. fol.20.
Super puncto quæstionis vertentis.lxxviij.fo.24.
Super prædicto puncto.lxxxiij. fol.25.
Super prædictis.xliij. fo.14.
Super quæstione per vos.xliij. fo.14.
Super quo quæritur vtrum.cxv. fo.35.
Super supradicto puncto.lxxxix. fo.26.
¶ Tertius promittit.c. fo.209.
Testator reliquit.xlix. fo.198.
Testator post.xcix. fo.209.
Testator potest.xxxij. fo.12.
Testator in testamento.xxvj. fo.11.
Testator dixit.cciij. fol.60.
Titius condidit.iij. fo.2.
Testator post institutionem.xxxij. fo.12.
Titius condidit testamentum in quo.clxxxij.f.55.
Titius fecit testamentum.clvj. fo.47.
Titius maritauit.cxxvj. fol.39.
Titius promisit Sempronio.clx. fol.48.
Tudertinus quidam veniens.cxcix. fo.59.
¶ Vãnutius Petri.xvj. fol.190.
Vãnutius titij.xxx. fol.12.
Vannes Pauli.xlv. fo.15.
Verutius coraducij.cxx. fo.37.
Visa quadam.v. fo.3.
Visa inquisitione forma.ij. fol.187.
Visa accusatione.xv. fo.190.
Viso testa.Baldi.lxxix. fo.205.
Viso testamento.lxij. fo.201.
Viso statuto de pœna.lxxxvij. fo.207.
Viso processu.xxxix. fol.196.
Viso puncto.cvij. fo.210.
Visa prima & secunda.xxj. fo.192.
Viso testamento Colæ.j. fol.199.
Videtur quod dictum.lx. fol.201.
Viso quodam. vxij. fo.190.
Viso libello exhibito.xx. fol.192.
Viso testamento dominę.vj. fo.4.
Viso testamento Andreucij.xix. fo.9.
Visa facti narratione.xxvij. fol.11.
Viso instrumento locationis.lxxv. fo.23.
Viso puncto quæstionis.xciiij. fo.29.
Visis testibus examinatis.ciiij. fo.32.
Visis omnibus statutis prædictis.cvij. fo.33.
Viso statuto posito sub Rubr.cxiiij. fo.35.
Viso puncto prędicto iuribus.cxlvj. fo.44.
Visa quadam constitutione.clix. fo.48.
Viso testõ minimi de sancto quirico.ccv. fo.60.
Viso processu contra bonum.ccix. fo.61.
Viso statuto communis Tuderti.x. fo.5.
Viso testamento.xviij. fo.8.
Viso testamento gentilis.xxv. fo.51.
Visa inquisitione.xlij. fo.14.
Viso quodam libro.xlvj. fo.15.
Viso statuto posito.lxix. fol.21.
Vniuersitatis nostræ statuto.cxxxiiij. fo.4.
Vt dixit & asseruit.xxj. fo.9.

¶ Index Quæstionum Bar.à Saxofer.

Adunantia generalis cõis Perusij.q.v. fo.76.
Debitor in diem cognouit.x. fo.82.
Filium adultum testator instituit.xij. fo.85.
Habeo filiam tuam naturalem.xj. fo.83.
Iudex per imperitiam iudicauit.ix. fo.81.
Iudex maleficiorum super accusa.xiij. fo.85.
Iure municipali cauetur.xvij. fo.88.
Lapus fuit captus.vj. fo.77.
Lucanæ ciuitatis statuto cauetur.j. fo.70.
Mulier habens magnum patrimonium.vij.fo.79.
Perusinæ ciuitatis statu.cauetur.iij. fo.74.
Per Italiam communiter sunt statuta.viij. fo.80.
Pisanæ ciuitatis concilium decreuit.ij. fo.72.
Publicanus quidam emit.iiij. fo.75.
Pupillus cui erat extraneus.xviij. fol.89.
Quæritur vtrum iudex.xvj. fo.87.
Quidam reliquit vel donauit.xij. fo.84.
Satuto ciuitatis cauetur.xv. fo.87.

¶ FINIS.

Repertorium super consiliis QVAETIONIBVS *Tractatibus & Sermonibus Bart. Primi & Secundi Voluminis, nouiter discussum fœliciter exorditur.*

¶ De litera.A.

ABbas intrusus in monasterio, potest dici tyrannus in domo propria.de tyrã.post nu.11. fol.115.

Ab hinc dictio, nõ trahitur ad tempus præteritũ.Bar.ĩ cõsi.xiij.nu.1.ĩ.ij.vo.fo.189.

¶ Acetum licet in eadem substantia sit vinum:tamen non venit appellatione vini.in tract.de alueo.§.ꝙ si.numero.7. fo.143.

Accessorium quandoque deficit,remanente tamẽ principali.Bar. in.xvij.q.sua dispu.in contra.circa medium. fol.88.

¶ Acta iudicialia valẽt, licet in eis nõ sint scripta nomina testium: de pub.testium.nu.220. fol.186.

Actio quæ datur contra magistratum delinquentem in officio.dicitur subsidiaria.Bart.in.ix.sua disputatio.num.4. fol.81.

Actiones & obligationes quæ principaliter recipiunt vitæ substẽtationem, ꝙ cadant in personam deportati, & etiam in personam dãnati in metallum licet tales obligationes descẽdant à iure ciuili. Bart.in prima quæstione sua dispu.nu.3. fo.70.

Actio publiciana qñ competat:& qd requirit̃ in ea vt ꝓcedat libellus iure dominij, vel quasi.itẽ si tu possides noĩe meo precario precedenti titu.an competat mihi publiciana contra te,vel contra tertium.Bar.consi.ccvj.incipiẽ.in nomine domini amẽ, &c.inter procuratorem.nu.1.cum sequen. fo.61.

Actio de dote an duret, si aliquid est datum in solutum, & non mensuratum. Et cum detur mulieri pro dote id, ꝙ semper ipsa possedit extra dotẽ,& probat antiquiorẽ possessionem,hoc ꝓbato nõ cessat actio de dote.Bar.in consi.cxxj.nu.1.&.2. fo.38.

Actio pro actore perpetuatur, etiam si reus citatus est contumax. in constit.ad repri.§.contestata.nu.3. fo.98.

Actor potest portare literas citatorias, dummodo præsentet coram testib⁹ & notario ĩ const.ad repri.§.ꝑ literas.nu.4.fo.97.

¶ Actus factus ab habente dilucida interualla:qñ in furore, & qñ in sana mẽte dicatur factus.in trac.de test.nu.95. fo.167.

Actus celebratus coram populo, vel populum repręsentãte, nõ requirit præsentiam testium.de publ.testium.nu.221. fo.186.

¶ Accusator non potest esse testis.cir.ma.test.nu.20. fol.179.

Accusatio etiam pro libello accusatorio accipitur.in consti.ad repri.nu.26.§.per accusationem. fo.92.

Accusatio in casu huius legis, quod requiratur quod sit apertè formata, aliâs sequitur abolitio.ibidem.nume.27.

Accusatio est nomen iuris, sicut actio:& est ius prosequendi vindictam publicam.in consti.ad repri.nu.25. fol.92.

Accusatus de percussione cum armis, vel cum sanguinis effusione & posteà nõ constet nisi de percussione tm̃, sed non cũ illa qualitate absoluẽd⁹ est re⁹.Bar.ĩ cõs.cxvij.ĩcipiẽ. accu.nu.1.fo.36.

Accusatio de damno dato, debet continere æstimationem damni dati.Bar.in consi.cxiij.nu.1.in.ij.volu. fo.211.

Accusat̃ simpliciter qs,& postea constet de ꝑcussione cũ armis, nõ debet cõdẽnari nisi de simplici ꝑcussiõe.cõs.cxvij.nu.6.fol.36.

Accusatori an sit licitum vti illa cautela, ꝙ si aliqs non credit esse probatum, dicat ꝙ detrahit illud de accusatione ante sententiã Bar.ibi secunda co.consi.cxvij.nume.4. fol.36.

Accusatore negligente si non probat, sequitur absolutoria diffinitiua, quæ magnum prejudicium parat cùm alius non admittatur ad accusandum, nisi doceat de pręuaricatione.Bar.in.xiiij. q.sua dispu.in solut. numero.2.in medio.versi.ad tertiũ.fo.86.

Accusatus de turbata possessione, qa intrauit,&c. & ille dicit ꝙ intrauit tãq̃ in re sua, qa fuit aui sui,& ꝓbat:tñ si accusator ꝓbat antiqorẽ possessionẽ debet obtinere.Bar.ĩ cõsi.cxij.n.1. fo.35.

Accusatur de percussione:excepit, ꝙ fecerat ad sui defensionem, tunc si duo testes deponunt de percussione simpliciter.& aliq de percussione, sed ꝙ fecerat ad sui defensionem,& reddũt causam dicti, qa viderũt:tũc debet absolui.Bar.ĩ.cõs.cx.n.2.fo.34.

Accusatus an veniat absoluendus, si agẽs nõ dicat rẽ ad se ꝑtinere iure dominij, vel quasi.Bar.in consi.xv.numero primo in secundo volumine. fo.190.

Accusatio ex forma statuti, si non põt fieri cum adiectiõe loci, & temporis, an saltem in probationibus sit necessarium apponere locum & tempus?Bar.in consilio.clxxij.numero.7. fol.52.

Accusatio si est ĩeptè formata in crimine lęsę maiestatis, an valeat beneficio huius.l.quæ vult quod summariè,&c.Bar.ĩ extraua. ad reprimen.in ver.per accusationem.numero.27. fo.92.

¶ Adherentes q dicant̃.Bart.in consi.xxv.in.ij.volu.nu.1.fol.193.

¶ Adijcere fundo dicitur, ꝙ inuisibiliter fit, applicare ꝙ visibiliter, & palam.in tract.de alluuio.§.ex prædio. nume.2.fol.132.

Adiecta quæ dicantur, de arena cuius partes inuicem non cohęrẽt quando nostra efficiatur.Barto.in suo tracta.Tyberi.in verbo adiecerit. numero primo & tertio. fo.132.

Adiectum per alluuionẽ agro nostro dicimur posidere, sicut ipm agrum, dummodo non limitatum.Bar.in dicto suo tracta. Tyberia.in ver.acquiritur.numero primo & secundo. fol.132.

Adiectiua verò duo neutraliter posita quid importent.Bar.consi.cxlj.incip.statuto vrbis veteris.nu.3. fo.43.

¶ Administrator ecclesiæ admittitur super contractu quem celebrauit.in tract.circa mate.test.in verbo, qui testiũ.n.22.fo.179.

¶ Adoptio fit coram quocunq; magistratu: & qualiter adoptat⁹ succedat. in tract.succesio.nu.9. fo.160.

¶ Adulterium probatur per testes, qui viderunt adulterantem ꝑ rimulam, vnus post alium.in tract.de publi.testiũ.n.187.f.184.

Adulteri an gaudeant beneficio statuti.Bar.in consil.clxxv.& ibi an pax posit fieri super adulterio. & ibi vide additum quòd facere aliquem bechum est plus quàm occidere filiũ.n.1. fo.53.

Adulteræ mulieris bona, cui publicentur quando habet filios? Bar.in consi.xcvj.in secundo volumine.nu.1. fo.209.

Aduocatus durante aduocatione, non testificatur, sed ea finita sic. in tract.ad reprob.testium.in versi.testium fa.nume.13.fo.173.

¶ Ager in iure est locus quidam, qui sine ædificio sic appellatur. Bar.in suo tract.Tyberia.in ver.agro.nu.1. fo.131.

Ager dicitur noster vt habeat locum alluuio non solum respectu dominij, vel quasi, sed etiam iure pignoris, vel vsusfructus, vel quouis alio. si enim spectat ad nos iure dominij, eodem iure alluuio pertinebit.idem si quasi dominij.Bar.in suo tract. Tyberia.in verbo, nostro.nu.1. fo.131.

Ager inundatus à flumine, si flumẽ postea rececsit, quando primo domino restituatur?in tract.de alueo.§.sed ius.nu.1. fo.144.

Agnus designatur quasi planè ambulans per terram.de insign.& armis.nume.18. fo.123.

Agri tres partes sunt.in tract.Tybe.nu.2. fo.131.

¶ Alere tenetur patrem ægenum, extraneus hæres filij.Barto.in d.tract.de alimen.nume.40. fo.125.

Alere se si non habet qs vnde posit, põt vendi res quæ veniret sequestrãda de officio iudicis.Bar.ĩ.d.suo tra.de ali.n.44.f.125.

Alere vxorẽ qñ teneat̃ maritus,& ecõtrà,& tutor pupilli matrẽ & sororẽ ęgentes,& de quibus rebus sint alimenta pręstanda.Bar. in.d.suo tract.de alimen.nu.48.49.50.&.51. fol.125.

Alere tenetur creditor debitorẽ faciẽs incarcerari talẽ qui non est soluendo.Bar.in suo tract.de carce.numero.30. fo.158.

¶ Alienatio quando prohibetur in certam personam, si ad illã vadit iure legitimo, locus est reuocationi.Barto.in.xij.q.sua disp. incip.quidam reliquit.in solu.q.nu.1.cum sequẽ. fo.84.

Alienatio prohibita per testatorem si alienetur, an posit reuocari.Bar.in præalleg.q.sua dispu.in solu.q.nu.1.versic.hoc præmisso. fol.84.

Alienatio vel locatio facta à monacho Rectore ecclesię posito per Abbatem nomine suo, non valet, & non obligat successorem: sed facta noĩe ecclesiæ, si eius pretium conuersum est in vtilitatem ecclesię. Et primo casu, quando facta est nomine proprio, si interuenit solennitas iuris debet peti restitutio in integrum & aliâs successor potest sua authoritate contra.Barto.in consi. lxiij.incip.factum sic proponitur.nu.1.cum seq. fo.20.

Alienare qui non potest, nec alienanti poterit consentire. Bartol. in consilio.lxx.nu.1. fo.22.

¶ Alimenta an ex causis ex quibus pater filium potest exhæredare, posit pater ei filio vt ingrato denegare?Barto.in.d.suo tract.de aliemen.nu.8. fo.124.

Alimentare filiũ ꝙ teneatur mater, frater fratrem, vel sororem.socer nurum, pater filium naturalem, tantum alere tenetur.Bart. in.d.suo tracta.de alimen.nu.14.15.16.&.17. fo.124.

Alimẽta si legauit testator, tp̃s cõditi testamenti inspicitur, vt p̄sta ri debeãt post mortem testatoris, eo modo quo pręstabant̃ tp̄e cõditi testamẽti,& quo tp̄e sint pręstãda alimẽta.Bar.in.d. suo tract.de alimẽ.nu.18.&.nume.21. fo.124.&.125.

Alimẽta si cui sint legata, ad quid tenetur, & ad quæ poterit cogi hæres,& ꝙ legatum alimentorum, dicat̃ ad pias causas.Bar.in d.suo tracta.de alimen.nu.22.&.23. fo.125.

Alimẽta si legãtur incapaci: vt dãnato ĩ metallũ, & filiis, põt ad legatũ admitti iudicis offõ.Bar.ĩ.d.suo tra.de ali.nu.27. fo.125.

Alimenta legauit testator, & plura alia legata fecit deinde in alio testamento, & codicillis legata minuit.an per hoc,minuantur alimenta.Bar.in.d.suo tract.de alimen.nu.31. fol.125.

Alimenta si quis debeat an pro præteritis æstimatio debeaẽ.Bart. in.d.suo tracta.de alimen.nu.32. fo.125.

Alimentis debitis,qualiter super eis transigatur.Bar.in.d.suo trac. de alimen.nu.34. fo.125.

Alimenta relicta pauperibus,ciuitas habet petitiõem illorum alimentorum.Bar.in.d.suo trac.de alimen.nu.39. fo.125.

Alimenta præstandi an sit par necessitas veniẽtibus p sexum fœmininũ,sicut per sexum masculinũ.Bar.in.d.suo.trac.de alimẽ. numero.42. fo.125.

Alimenta si tutor pupillo deneget,ꝙ sit iusta causa remouendi eũ, & ꝙ sententia lata super alimentis,sit diffinitiua.Bar.in suo tracta.de alimen.nu.46.&.47. fo.125.

Alimentis relictis an veniãt alimenta præterita,& futura.bar.ĩ cõ. iiij.in.ij.volu.nu.2.fo.188.& in consi.sequenti.

Alimenta relicta,an debeant dari in domo,vel extra.Bar.in consi. iiij.in.ij.vo.nu.1.fo.188.& in consi.seq.

Alimentorum appellatione,quid contineatur?Bar.in suo tract.de alimen.nu.1. fo.124.

Alimẽta,vł victus,vł ęducatio si cui debeaẽ,ꝙ debeãtur medicię. Et si aliqs legat vitã famulo suo ĩ sua domo, videẽ legata oĩa q̃ ad victũ sũt necessaria.Bar.ĩ dicto suo tra.de ali.n.6.&.5.f.124.

Alimẽta remissa trãsactione vel pacto,nũ remittiẽ vestiariũ,vel habitatio?ibidẽ,nume.2.

Alimẽta debita iure sanguinis debentur etiam magistro tribuenti liberales artes: secus debentur ex dispositione hoĩs.ibi. nu.3.

Alimenta nõ debentur per eũ qui est soluendo,pro eo qui nõ soluendo.de alimẽ.nu.20. fo.125.

Alimẽta an petanẽ ꝓ tpe futuro?remissiuè.de alimẽ.n.29. fo.125.

Alimẽta præstãs p triẽniũ,inducit obligationẽ perpetuam.de alimen.nu.30. fo.124.

Alimẽtare filiũ pater teneẽ, & filius patrẽ,& ideo de auo,& nepote q tenet locũ patris.Bar.ĩ.d.suo tract.de alimẽ.nu.8. fo.124.

Alimẽtare patrẽ si filius emancipatus recuset, põt reuocari ĩ priã potestatem.Bar.in.d.suo tract.de alimẽ.nu.9. fo.124.

Alimentorũ appellatione, continentur oĩa necessaria ad vitã,sine qb⁹ corpus humanum ali non põt.ĩ tract.de alimẽt.nu.1.f.124.

¶ Aliquẽ honestè viuere,qliẽ ĩterpreteẽ.ĩ tract.de test.n.82.f.166.

¶ Alloysius filius regis roberti,iurauit fidelitatem imperatori hẽrico per suos nuncios in ciuitate Pisarum,præsente Barto.qui sunt rebel.§.rebellando.nu.9. fo.101.

¶ Alter ex fratribus si sunt socij, põt capi pro debito alterius,si est cõtractũ noĩe societatis de duo.fra.§.j.quæro.nu.28. fo.114.

¶ Alluuione adijci,quando quid dicaẽ?Bar.in suo tract.Tyberiadis.in verbo agro.nu.3. fol.131.

Alluuio si non potest per sensum corporis comprehendi, qualiẽ probabitur per testes.Bar.in dicto suo tract.Tyberiadis.ĩ ver. per alluuionem.nume.2. fol.128.

Alluuio ꝙ nõ tribuat iurisdictionẽ,sicut tribuit dominium rerum priuatarũ in tract.de alluuio.§.acquiritur.nu.6.&.9. fo.132.

Alluuio ꝓbaẽ p tres testes,deponẽtes ꝙ viderũt minutatim incremẽtum allatum.de alluuione.§.per alluuionem.nume.3. f.132.

Alueus differt ab inundatione,nam per inundationem non mutatur dominium,licet perdatur possessio.Bar.ĩ suo trac.de alueo in verb. speciem. nu.2.& seq. fo.144.

Alueus etiam dicitur,q nõ est modo,sed iam fuit:ꝙ facit pro notarijs & testibus quãdo dicunt,talis filius titij,cum titius sit mortuus.Bar.in suo tract.de alueo.in verb.prior. fo.143.

Alueus cuius sit,& cuius iuris.Bar.in.d.suo tract.de alueo.ĩ prin. nu.1.& in verb.prior. fol.142.

Alueus nouus qualiter dimittatur.Bar.in.d.suo tracta.de alueo.in ver.quod si.numero.1. fol.143.

Alueus dimissus,acquiritur occasiõe vicinitatis, seu prædij vicini. Bar.in.d.suo tract.de alueo,in verb.ꝙ si circa.nu.1. fol.143.

Alue⁹ naturalis diciẽ id est cõsuetus.vel naturalis.i.ãtiqu⁹,ad differẽtiã noui aluei.Bar.ĩ suo trac.de alueo.ĩ ver.naturali. fol.142.

Alueus propriè vẽter fluminis est.Barto.in.d.suo tracta.de alueo. in verb.alueo. fol.142.

Alueus quando dicatur derelictus,seu dimissus.Bar.in.d. suo tra. de alueo.in ver.relicto. fol.142.

Alueus priuat⁹ nõ efficiẽ,cũ ĩ potestate sit ducẽtis eũ ĩ alueũ remittere.Bar.ĩ.d.suo trac.de alueo.in ver.relicto.circa finẽ. fo.142.

¶ Amicus non omnino à testimonio repellitur,sed ei minus creditur.circa mate.test.nu.5. fol.178.

¶ Angelus malus, quare non debuit redimi.Bar. in suo tract.qõ. ventila.numero.11. fo.127.

Animalia quę portantur in armis, si depinguntur in vexillis, facies debet respicere hastam:secus si pars animalis portaretur,in tract.de insig.& armis.nu.14. fol.123.

Animalia qñ designantur,debent designari in nobiliori actu eorũ etiã quò magis sui vigorem ostendunt .ibi.nu.15.

Anima rationalis non præsumitur esse in monstro nato ex muliere,non habente formam exteriorem hominis. secus si communi aspectu,videtur homo.in trac.de alueo.§.ꝙ si.nu.13.fo.144.

Anima sensitiua, est forma substantialis rerũ animatarum animæ sensitiuæ in tract.de alueo.§.ꝙ si.nu.11. fo.144.

Anima intellectiua est forma substãtialis rerũ corporaliũ,& intelligentiũ.vt homo.in tract.de alueo.§.ꝙ si.nu.12. fo.144.

Annui reditus computantur inter immobilia.lib.ij.minorica.cap. j.vj.distin.nu.33. fol.107.

Annus qñ dicaẽ ĩcipere,& qñ desinere.ĩ trac.de alueo.§.eius post numero.7. fol.143.

¶ Ante mẽsem,vel nonam,an intelligatur finitam vel inchoatam. Bar.in consi.clxxvj.nu.1. fo.53.

Ante,& retro,propriè cadit in animalibus.in tract.de insula.§.ꝙ si ex.nu.4. fo.138.

Ante & retro,apposita ad denotandum tempus,qualiter intelligãtur.ibidem.nu.5.

¶ Antiqui legum conditores non vtebantur hac dictione, rebelles.qui sint rebel.§.rebellis.nu.3. fo. 100.

¶ Appellatio an possit tolli per statutum:& quid de sententia diffinitiua.Bar.in consi.clxxij.nu.3. fo.52.

Appellari an possit à sententia condemnationis in materia falsitatis.Bar.in consi.xxiij.in.ij.vol.nu.2. fo.193.

Appellatio quælibet est permissa nisi videatur prohibita.Bar.vbi supra.nume.1. fo.193.

Appellatio quare est inducta,& an possit appellari à sententia prĩcipis.& multa bona in materia appellationis, vide per Bart.in sua disputatione prima.per totum in.ij.vo. fo.213.

Appellationem ꝓsequendo, qñ in causa appellationis vnus fuit pro parte cõdẽnatus,& pro partę absolutus, & appellauit: an tota sententia suspẽdaẽ,vel tollaẽ?& casu quo pro parte tãtum an appellans prædictus qui petijt sententiam executioni mandari coram iudice à quo, pro ea parte quæ faciebat pro eo videatur recedere à sua appellatione.Bar.consi.cl.incip.cum prędicta examinarem.per totum. fol.45.

Appellare an possit cõdẽnatus aliq̃ mõ de falsa moneta,et si appellet q̃ sunt partes iudicis appellationis,stante statuto, &c. Bart. con.clxv.incip.in q̃stione qua.nu.1.& seq. fol.50.

Appellatio ꝙ non semper sit necesse debere interponi,intra decẽ dies à sñia lata,& de intellect.auẽ.sed nouo iure.C.de app.Bar. in suo tracta.de carceribus.nu.8. fol.158.

¶ Arrarũ datio,an valeat pro sponsalibus,quando promissio nõ valuit.Bar.in consi.xlv.nu.1. fol.15.

¶ Arbitratoris laudo an reqraẽ citatio,vel p̃sentia ptis.Bar.ĩ cõsi. clxvj.nu.2.ch.l.Et ibi an arbitriũ transeat ad hæredes.

Arbitrio dato à cõsilio sapientibus,an ipsi possint ius alteri quæsitum tollere.Bar.in consi.clxx. per totum. fol.52.

Arbiter an possit esse iudæus,& amicabilis cõpositor.Bar.in consi.xvij.nume.2. fol.191.

Arbiter nunquid poterit examinare,an testes examinati corã iudice deposuerint veritatem?de publica.testium.nu.250. f.186.

Arbiter nõ punit cõtumaciã litigãtiũ.in tracta.de arb.n.13. f.148.

Arbiter cogiẽ sñiam dicere,arbitrator nõ.ĩ trac.de arb.n.4.f.148.

Arbiter & iudex inferior vtũtur nũcio superioris,in cõstitu.ad repri.§.per nuncium.nu.9. fo.97.

Arbiter si sol⁹ stipulat⁹ est pœnã:si ei⁹ sñiæ nõ pareaẽ,& pœna sit cõmissa,qa vn⁹ nõ paruit,ipse exigit pœnã quã exactã p̃stabit parẽti:vel ei cedit actionẽ.in tract.de arb.nu.14. fo.148.

Arbiter si mortuus est,eo tpe q̃ certũ est alterũ ex litigatorib⁹ adesse nõ posse:die statuta pœna nõ cõmittitur.ibidem.nume.15.

Arbiter vnus non põt committere vices suas alij,nisi sit compromissum.ibidem numero.11.

Arbiter si est solus,& stipulatus est pœnã si nõ pareaẽ eius sñię,arbiter exigat pœnã cõmissam,& exactam pręstabit eis qui parebunt sñiæ.Bar.in.d.suo tract.de arbi.nu.14. fol.148.

Arbiter discrepat ab arbitratore ĩ tribus.Bar.ibi.nu.18. fol.148.

Renũtiari an possit iure petendi reductionem ad arbitrium boni viri?remissiuè Bar.in.d.suo tract.de arb.nu.20. fo.148.

Arbiter qs possit esse,& quid differat arbiter ab arbitratore.Bar. in suo tracta.de arbi.nu.1.& nu.18. fo.148.

Arbiter põt ꝓnũciare de sumptib⁹ & vsuris,cũ sint accessoriæ & dependentiæ.Bar.in.d.suo tract.de arb.nu.8. fo.148.

Arbiter iudex inferior,an poterit vti nũcijs superiorũ: & an eidẽ nũcio referẽti credere debeat iudex,cũ sit vnus.Bar.in extrauag.ad repri.in verb.per nuncium.nu.9. fo.97.

¶ Arbitri si sũt tres,& vnus decedat,finitũ est cõpromissũ.nec alij duo poterũt ꝓnũciare.Bar.in suo tract. de arbi.nume.9.f.148.

Arbitri tres,duo non possunt tertium cogere vt veniat cum ipsis, cū par ī parē,&c.sed poterit cogi ꝑ iudicē, vt cōueniat cū alijs duobus.Bar.in.d.suo tract.de arb.nu.10. fo.148.
Arbitri sñia nó rescindit̃ ꝑ appellationem,cum ab ea non pōt appellari:nā tenet ipō iure,cū nullā habeat iurisd. vñ metu pœnę statur eius sñiæ.Bar.in.d.suo tract.de arbi.nume.16. fo.148.
Arbitri sentētia si est iniqua potest peti reductio ad arbitrium boni viri intra decem dies à tempore sententiæ latæ,ad instar supplicationis.Barto.in dicto suo tract.de arbi.nume.5. fo.148.
Arbitrari nolle qūo qs dicat,& plura de arbitramēto.vide Bar.cō. clxvj.incipi.calamanus de spoleto.nu.7.cum duob.se. fo.50.
Arbitramentum factū post publicationē bonorū an valeat?vt puta si vendo sibi rem pro pretio ꝙ arbitratus fuit titius:& ante suum arbitramētum ego sum exbannitus,& mea bona sunt publicata,& posteà fuit titius arbitrat⁹:quid iuris?Bar.cōs. clxvj. incip.calamanus de Spoleto.nu.1.cum multis seq. fo.50.
Arbitrio iudicis committitur, an sit fides testibus adhibenda. de publi.testi.nu.191. fo.185.
Arbor mea imposita tuo fundo, etiam si ibi coaluerit,petit̃ actione in factum.in tract.de alluuio.§. planè si.nume.3. fol.132.
Arbor propriè quæ sit:& quæ dicatur,secundum iuristas. in trac. de alueo.§.ꝙ si.nu.9. fo.144.
¶ Argumentum ab ordine inquisitionis,an valeat?Barto.in consi. secundo i.ij.vo.num.1. fo.187.
Argumentum ab inseparatis,non est validum in iure.Barto.in cōsilio.xiiij.in.ij.vo.nu.1. fol.190.
Arguere ab authoritate Aristo.legis,vel alterius magni authoris, an liceat?Barto.in.vij.q.sua disp.in cont.q.nume. 4. fo.79.
Arguere licet de tempore ad locum.in consi.xiiij.num.2. fol.6.
¶ Arma ī clypeis depingēda,nobilior pars debet respicere partē clypei,q̄ ī portādo respiciūt lat⁹ dextrū.de īsi.& ar.n.31.f.123.
Arma depingenda in coopertis equorū,nobilior pars debet respicere caput equi.ibi.nu.32.
Arma quando pinguantur in coopertorijs lectorum,in parietib⁹ & alijs locis stabilibus.ibi.nu.33. fo.124.
Arma quę portantur in vestibus,ꝙ superior pars debet respicere caput,inferior pedes.nobilior pars armæ debet respicere latus dextrum.in tract.de insig.& ar.nume.28. fo.123.
Arma q̄ pingenda sunt à parte posteriori hominis , pars nobilior debet respicere latus sinistrum hominis.ibi.nume.29.
Arrogatio fit coram principe, & qualiter succedat arrogatus in trac.successio.nu.8. fol.160.
¶ Articulus qualiter cognoscat̃, ꝙ in eis debeat procedi summariè.& de plano.Bar.ī extraua.ad reprimē.ī ver.summariè.nu. 10.& seq.& in verbo,de plano.nu.4.&.5. fo.94.
Articuli modici ꝑiudicij ita ꝙ summariā cognitionē reqrant:licet opus sit ꝙ iudex ali ꝗd faciat,poterunt de plano scilicet iudice non sedente,& tempore feriato ob hominum necessitatem expediri.super consti.ad repri.ī ver.de plano.nu.4. fo.94.
Secus si alicui parti possunt esse magni præiudicij.in consti.ad reprimendum.ibidem.
Articulus ꝙ producatur,non est de substantia probationis.ī trac. de publi.testium.nume.93. fol.182.
Articulus vnius causæ,qui ordinariè agitari debet:qūo poterit de plano agi.in consti.ad reprimendum.§.plano.nu.3. fo.94.
Articulus disiunctiuus non admittitur,nisi super facto alieno.in tract.circa ma.test.nu.13. fo.170.
Artifex qui per decenniū artē nō exercuit,nō dicit̃ artifex: & ex hoc probatur ꝙ desijt esse artifex.in tract.de test.n.64.fo.166.
¶ Ascendētes descēdentibus, qualit̃ succedāt.in tra.suc.n.15.f.161.
Ascendentes & descēdētes,inter se non testificantur. in tract.ad repro.testiū.in verb.testium fa.nu.57. fol.175.
Assertioni denunciāti asserenti se non tenere contra cōscientiam qūo & quando credatur,si allegat aliquam causam. in constit. ad reprimen.§.denuntiationem.nu.18. fo.92.
Assessores qb⁹ limitat̃ tps ad fiendū processum,nō pn̄t expedire: nisi propè finē termini.in consti.ad repri.§.ꝓcedat̃.n.1. fo.99.
Assumens sibi potestatē vel præeminentiā in vicinia vel parte ciuitatis,ꝙ vniuersitas nihil possit, nisi quātū ipse velit , dicitur tyrannus.de tyran.nu.9. fo.115.
Azure⁹ color ē terti⁹,& repsentat aërē ī tra.de īsi.& ar.n.26.f.126.
Assessor p̄sidis nō habet iurisdictionē in ferendo sententiam cui assidet.Bar.in suo tra.de iurisd.nu.26. fo.146.
Associans aliquē ad cōmittendū adulteriū,an admittatur in causa adulterij.in tract.cir.mate.test.in verbo,fur raptor.n.18. f.179.
¶ Attestationes non publicatæ non faciūt fidē.in tract.de publi. testium.nu.81.in verb.quando autem. fol.181.
Attestationes sunt interpretandæ in meliorem partem. in tracta. de pub.testium.nu.170. fo.184.
¶ Auia paterna , an præferat̃ in bonis paternis auiæ maternæ. & econuersò.Bar.in consi.xviij.nu.4. fo.9.
Auia paterna an præferatur in bonis paternis,& materna in bonis maternis.Bar.in consi.ccxv.incip.an si testamentū.n.3.f.63.
Aui appellatione,an continetur proauus?& quid in statuto , vide Bar.in consi.lvj.nu.3.in.ij.vol. fol.200.
¶ Aureus color nobilior est cæteris, & per eum figuratur Sol.de insig.& ar.nu.24. fo.133.
¶ Aut̃.ex cā.C.de li.p̄te.an h̄eat locū in p̄teritiōe posthu. Bart.in consi.lxiij.nu.1. & secūdo.fo.202.Et an cōseruet pupillarē substitutionē in cōsi.lxiij.nu.6.fo.202.& in cōsi.lxv.n.3.fo.eodē.
Auth.sacra.C.si aduer.ven.non habet locū in iuramento de præterito nec de p̄nti.sed de futuro.Bar.in cōsi.cj.nu.10. fo.32.

¶ De litera.B.

BAldus cū intellectu volauit ad ea quæ non possunt intelligi,nec probari,nisi per summos viros de publi.test.nu.153. fol.183.
Baldus sapiens vir.Bar.in con.xlj.in.ij.vol.nu.1. fo.197.
¶ Bannitus q non pōt impunè occidi,licet offendens eum mitius puniat̃,nō dicitur trāsfuga:retinet etiā iura suæ ciuitatis,& ęqparatur vilibus personis.in tra.bannito.nu.15. fo.128.
Bānitus de iure communi non habetur pro confesso:sicut bānitus ex forma statutorum.in tract.bannito.nu.18. fo.198.
Bannitus nō pōt hæres institui in testamento condito secundum iura suę ciuitatis,sed secūdū ius cōe sic.ī trac.bānito.n.13.f.128.
Bānitus testamentum facere potest secundum ius cōe,non secūdū iura suæ ciuitatis.in trac.bāni.nu.12. fo.128.
Bāniti æquiparant̃ excōicatis , & excōicatus deportato,& sic ex bānitus per cōtumaciā.Bar.in.q.sua dispu.j.nu.9. fo.70.
Bānit⁹ vtrū ęqparet̃ dānato vltimo supplicio,vel ad bestias, & sic efficiat̃ seru⁹ pœnæ.Bar.in.q.sua disp.j.in sol.q.& vtrū ęqparetur deportato,aut relegato,aut excōicato.n.1.cū multis se.f. 71.
Bānit⁹ an ęqparet̃ dānato vltimo supplicio,vel ad bestias,& sic efficiatur seruus pœnæ.Bar.ī suo tract.bānitorū.nu.1. fo.128.
Bānitus nō ęqparat̃ relegato.Bar.in suo tra.banni.nu.6. fo.128.
Bānitus an ęqparet̃ excōicato,& nunquid excōicatus possit īpunè occidi.Bar.in.d.suo tract.banni.nu.7. fo.128.
Bānit⁹ qn̄ ex forma statuti possit impunè occidi,& rectè dici trāsfuga ciuitatis suæ.Bar.in suo tract.bāni.nu.8. fo.128.
Bānitus qd amittat pro tali banno qn̄ ē verè trāsfuga, & qd ꝑdāt transfugæ,& hostes populi Romani.Barto.in.d.suo tract. bannito.numero.10.&.11. fol.128.
Bannitus an possit hęres institui,& an posset succedere ab intestato.Bar.in.q.sua dispu.j.in sol.q.nu.11.&.12. fo.71.
Bānitus de iure cōi qd perdat,& qn̄ possit impunè occidi ex forma statuti.Bar.ī.d.suo tract.bānitor.nu.14.cū alijs seq . fo.128.
& in suo tract.exbannitorū.in.ij. vol.per totū. fo.217.
Banniti quando dicatur propriè transfuga.Bart.in.d. suo tracta. bannito.nu.8. fol.128.
¶ Bannitus quis possit iure cōi.in tract.bannito.nu.16. fo.129.
¶ Banniti nō sunt trāsfugæ,& hostes:quia nō possunt offendi impunè:& sic retinent iura ciui.roma.& ciuitatis suæ. Bart. in.q. sua dispu.j.in sol.quę.nu.13. fol.71.
Banniti nostri tpis,& deportati,an ꝓcedant à pari.& nūqd bannitus possit facere testm̄.Bar.in suo tract.banni.nu.11.&.12.f.128.
Banniti nostri tpis q impunè p̄nt offendi,quę iura amittant,q sint rebelles.§.rebellando.nu.21. fol.101.
¶ Bartolus didiscit literas Hæbreas.de insig.&.ar.nu.29. fo.123.
Bart.fuit legatus pro cōi Perusij,ad Carolum quartum.in constit. ad repri.nu.21. fo.91.
¶ Beneficium.l.fi.C.de edicto diui Adria.tol.quando detur substituto vulgariter,vl̄ compendiosè,aut fideicommissario.Bar. in consilio quinto.nume.1. fol.3.
¶ Binominis si aliquis sit qualiter probetur esse illum de quo agit̃ in trac.de testi.nu.26. fol.163.
¶ Blasphemare & maledicere an sit idem.Bar.in cons.xxxij.in.ij. vol.nume.3.fo.195.& vide in consi.xxxiiij.nu.2. fo.eo.
Blasphemans Deum de nocte,qua & quotuplici pœna puniri debeat vigore statuti imponentis pœnam.Bart.in cōsilio.xxxij. in.ij.volumi.nume.1. fo.195.
¶ Bona damnatorum,an fisco transmittantur ipso iure,vel requiratur aditio,& an bona damnati transeant ad matrem, & alios ascendētes, & descēdētes ipso iure, vel requiratur aditio.Item in quibus casibus hæres non repręsentet personam defuncti. Barto.consilio.clvij.incipi.in nomine domini amen.super his. numero.2.& sequen. fo.47.
Bona profitentium religionem fratrum minorum,pertinent ad venientes ab intesta.libro quarto minorica.cap.primo.ij.distin. numero.8. fo.110.

¶ De litera.C.

CAput ecclesiæ,vbi altare honorabilius. in tracta.de insula.§.quod frequenter.nu.6. fo.137.
Caput aulæ,vbi magis homines sedent.ibidem.
Caput scholę,vbi cathedra posita est,& ibi de fine,ibidem.
Caput prouinciæ ciuitas honorabilior.ibidem.
Caput montis dicitur pars superior eleuata.depressa appellat̃ pes, ibidem. numero.7.
Caput rei dicit̃ locus p quē ingredit̃.si p oēs partes est ingressus,dicitur ꝙ est versus meridiē,pes versus septētrionē. ibi.n.8.&.9.
Caput anni, tp̃s à quo incipit dicit̃.finis à tempore q̃ finit̃.ibi.n.5.
Caput seu principiū,vel initiū fluminis est,vñ flumē originē capit et finis vbi flumē terminat̃.ĩ tra.de ĩsula.§.ꝙ frequēt̃.n.4.f.137.
¶ Carcerari nõ debet q̃s nisi in loco publico à cõi deputato,aliter ille q̃ incarceraret ipsum,si tenet p.xx.ho.dicit̃ cõmittere priuatū carcerē.Bar.in suo tracta.de carce.nu.22. fo.157.
Carcerari põt q̃s ꝓ debito ĩ ferijs.vbi est timor fugæ,aliâs nõ,cum illis posit renunciari.Bar.in suo tract.de carce.nu.12. fo.158.
Carcerari an posit mulier pro debito ciuili.Bar.ibi.remissiuè. in suo tracta.de carceribus.nu.4. fol.157.
Carcerari ꝙ non posit doctor legũ.sicut nec mulier.Bar.ibid.nu. 5.in suo tracta.de carcer. folio.157.
Carcerari põt pro debito ciuili,mulier turpis vitę,puta meretrix. Bar.ibidem.nu.4.in.d.suo tract.de car. fol.157.
Carcerari potest mulier,si sumpsit tutelam filiorum suorum,& renunciasset velleiano, & omni alij exceptioni sibi competenti. Bar.in.d.suo tra.de carcerib.nu.4. fo.157.
Carcerari potest filiusfa.tam pro debito ciuili,q̃ꝑ criminali . Bart. in dicto suo tracta.de carce.nu.6. fo.157.
Carcerari qñ posit pupillus, tam pro debito ciuili,quã pro delicto:& quid de tutoribus.Barto.ibidem.nu.7. fol.158.
Carcerari qñ quis posit pro debito,vel delicto.Bart.in dicto suo tracta.de carce.nu.9.cum duobus sequen. fo.158.
¶ Carceratio pro quo debito posit fieri,& pro quo debito posit incarceratus recommendari.Bart.in.d.suo tract.de carce.nu. 13.cum multis sequen. fo.158.
¶ Carceratorũ relicta,dicuntur relicta ad pias causas,cum sint miserabiles p̃sonæ.Bar.in suo tract.de carce.nu.29. fo.158.
¶ Carceris custos,si incarceratus aufugiat qua pœna venit puniēdus,& ꝙ ꝓcedat̃ summariè, & de plano in causis incarceratorũ.Bar.in suo tract.de carce.nu.27.&.29. fo.158.
¶ Carceratus pro debito fisci,potest ibi pro debito priuati recõmendari.de carce.nu.19. fo.158.
Carceratus pro debito,potest pro aliquo delicto ibi recommendari.in tract. de carce.nu.20. fo.158.
Carceratus iniustè,potest ab amicis cum violentia extrahi de carcere.in tract.de car.nu.17. fo.158.
Carceratus pro vno delicto,qñ posit pro alio delicto recommēdari?in tract.de carce.nu.21. fo.158.
¶ Carcer est locus securus & horribilis, repertus non ad pœnam sed ad delinq̃ntiũ vel debitorũ custodiã.ĩ tra.de car.n. 2.f.157,
Carcer vnico casu,iure ciuili datur ad pœnam,nec ad ꝑpetuos carceres quis damnatur:secus iure cano .ibidem.nu.2.
Carcer vnde dicatur.ibi.nu.3.
¶ Carolus quartus concesit Bar.& eius descendentibus potestatem concedendi veniam ætatis.in tract.de testi.nu.80. fo.166,
¶ Casus ĩ quibus post ꝓpositam recusationē, nõ valet processus sine appellatiõe,& etiã si non ꝓponat̃, & cã suscipionis est notoria.Bar.in consi.cv,incip.inquiritur.nu.2.cum seq. fo.33.
Castrum ꝙ habet iurisdictionē sibi eligēdi defensorē,qñ ciuitas dicatur.q sunt rebel.§.Lombardiæ.nu.6. fol.100,
Castrum dicit̃,quasi casa alta,seu fortis & munita muris : & nõ habet de iure cõi iurisdictionē,licet habeat magistratus positos p ciuitatē cui subsunt.q sunt rebelles.§.lombardiæ.n.4 . fo.100,
¶ Causa impulsiua apposita in.l.cessante.non cessat lex.in const. ad reprimendũ.nu.12. fol.91.
Causa impulsiua si in lege vniuersali,vel municipali , apponitur, nõ potest opponi ꝙ illa sit falsa.ibi.numer.13.
Causa finalis dicitur in principe rescribēte particulariter,& respicit vnicum factum.ibidem.nu.13.
Causa cognoscenda sine strepitu,intelligitur,id est sine rumore.in consti.ad reprimē.§.sine strepitu.nu.1. fo.94.
Causa vilis & vilium personarũ,de plano agitari debet, iudice nõ sedente pro tribunali,& sine libello , & alijs solennitatibus. in const.ad reprimēdũ.§.de plano.nu. 1. fol.94.
Causa propter quam represaliæ conceduntur debet esse vera in trac.repre.in.iiij.q.nu.2. fo.119.
Causa cõmissa sine figura iudicij intelligitur, ac si cõmissa foret p verba liberã voluntatē denotantia.in constitu.ad repri.ver,videbitur.nu.9. fol.96.
Causa summaria, an requirat citationē partis,ꝙ personæ legitimētur an req̃rat̃ petitio,an in scriptis vel sine scriptura req̃rat̃ libell⁹,& an ꝓcedi posit tp̃e feriato,et de alijs si.vide plenè bar. ĩ extrau.ad reprimē.ĩ verb.& figura.n.6.&.7.cũ multis se.f.95.
Causa in qua ꝓcedit̃ de plano,licet requirat plenam probationē, nõ tñ est cã ordinaria,imò nõ fit probatio in forma iudicij imò nulla parte arctata.Bar.in extrauaganti ad reprimendũ.in ver. de plano.nu.6. fo.94.
Causa qñ dicat̃ summaria,& quando debeat iudex summariè procedere.Bar.plenè de hac materia in extrauag.ad repri. in verb. summariè.nu.1.cum multis sequen. fol.93.
Causa fi.& non impulsiua cõdendi legem,quæ fuerit illa,maximè cum dicat ad reprimendũ multorũ facinora.Bar. in extrauag. ad repri.ver.ne ex eorum.nu.12.& seq. fo.91.
Causa vel negotiũ qñ dicatur finitum.Bar.in consi.xxxv.in secũdo volu.nume.1. fo.196.
Causa dotis & alimentorũ,an ꝓcedãt à pari.Bar.ĩ.vij.q. sua disp. inci.mulier habens.in contra.q.nu.8. fo.79.
¶ Causæ summariæ sunt multiplices.Bar.in extraua.ad reprimē. in verb.summariè.nu.17.cum seq. fo.93.
Causæ q̃ sint q̃ agitari debeant de plano, & quid importent,& in quibus sit necesse,vel nõ,iudicē sedere pro tribunali.Bar.ĩ extrauag.ad reprimen.in verb.de plano.nu.1.& seq. fo.94.
Causæ duæ concurrentes qñ vna est accidentalis, alia naturalis ꝙ naturalis p̃feratur.Bar.in sua.q.xviij.disp.n.2.in sol.n.3. fo.89.
Causæ quæ sint illæ , in quibus non sperat̃ sñia:quæ pñt de plano & sine cognitiõe expediri.ĩ cõst.ad repri.§.de plano.n.5.f.94.
Causæ grauioris ponderis si agitari debent de plano, qũo intelligantur.in constitu.ad reprimen.§.de plano.nu.2. fo.94.
Causæ finales constitutionis ad reprimen.fuerunt tyrãnides & differentia in imperio.in tra.super consti.ad reprimen.n.7.fo.91.
Causæ propter quas iudex suspectus recusatur.in tract.ad repr.testi.in ver.testium fa.nu.36. fo.174.
Causę meri vel misti imperij,vt delegari posint,duo requiruntur de iure ciuili:de iure canonico secus.in tra.de iur.nu.35. f.146.
Causæ finales si in lege sint plures,an requiratur ꝙ omnes concurrant.in consti.ad reprimen.nu.15. fo.91.
¶ Cautela pro actore in positiones , ne positiones cõiunctiuè copulēt̃:nã poterit altera p̃s totũ negare, nec ꝓponat̃ plurali dicēdo hos fũdos meos.Bar.ĩ suo tra.de ordĩe iudicij.n.13.fo.159.
Cautela pro teste,qñ torquetur.de publi.testi.nu.131. fo.186.
Cautela in constituendo syndicũ,ne repugnet regulæ fratrũ.li.ij. minorica.cap.vij.viij.distin.nu.50.&.58. fo.108.
Caueant fratres ne constituant syndicũ ad lites.& lib.ij.mino.ca. vij.viij.distin.nu.56.&.57. fo.109.
Cautela vt fiat ꝓcessus,& in scriptis redigatur,antequam concedantur.in trac.repre.in.iiij.q.nu.5. fo.119.
Cautela vt iudex accusatore absente,posit eius defectum supplere.in constitu.ad reprimen.§.neglexerit.nu.5. fo.98.
Cautela vt antequam fiat citatio per edictum,ꝙ iudex capiat ĩformationem de non tuto accessu.in consti.ad reprimendũ.§.per edictum.nume.4. fo.97.
¶ Cecus testificatur de auditu qñ habet voces notas, & de his quę vidit añ cecitatē.ĩ tra.cir.ma,testiũ.in verbo,q testi.n.29.f.179.
Cœlũ hʒ dextrã,q̃ est oriēs,& sinistrã occidēs.de insu.n.11.fo.139.
Cerdonem esse bonũ,probatur per testes eiusdē,vel minoris peritiæ.in tract.de testi.nu.61. fo.165.
¶ Cesioni bonorũ an posit renũtiari.Bar,ĩ cons.cxvj,in.ij.vo.n. 2.fo.212.Et ibi videas de materia cesionis.
¶ Christus humani generis,verus est saluator,& autorisans.in tra. q.venti.nu.1. fo.126.
Christianum aliquem esse, vel sacerdotem, qualiter probetur.in tract.de testi.nu.60. fo.165.
¶ Cibario vel diario legato non veniunt vestit⁹,nec habitatio nec medicinę,de alimentis.nu.7. fo.124.
¶ Cicatrix q̃ sit,& qñ ex vulnere sit remãsura, & plura bõa ĩ materia p Bar.ĩ suo tra.de cicatricib⁹.ĩ.ij.volumi.f.220.p totum,
¶ Citatio p̃sonalis an requirat̃,qñ testes extra ordinē examinant̃. in tract.de pub.testiũ.nu.79. fo.182.
Citatio p p̃conē admittit̃,vbi citat̃ incerta p̃sona.ĩ consti.ad reprimen.§.p.edictũ.nu.14. fol.98.
Citatio ad audiēdũ sentētiã,debet esse peremptoria.in constit. ad reprimen.§.super dicto.nume.4. fol.97.
Citatio satis est ꝙ fuerit affixa ĩ loco publico vt moris est:nec req̃rit̃ quãto tp̃e stari debeat,dũ tñ relatio appareat facta.in cõsti. ad reprimē.§.p publicè.nu.1. fol.98.
Citatio qñ fit ĩ crimĩalibus,necessariò nõ req̃rit̃ ꝙ exprimat̃ fctm̃ limitatũ loco,& tp̃e.ĩ cõstitu.ad repri.§.sup.nu.1. fo.97.
Citatio licet fiat per literas,nuncius debet tamē eas portare.ĩ cõstitu.ad

tu.ad repri.§.per literas.nu.2. fo.97.

Citatio in figura iudicij necessaria non est:nec est necessarium q iudex intersit cõfectioni inuentarij.Bar.consi.cliiij.incip. maritus fecit hæredem vxorem.nu.5. fo.46.

Citatio in causis summarijs,vbi debet fieri,& qñ,& an sit necessaria ad audiendam sententiã.Bar.in extrauag. ad reprimen. in verb.videbitur.nu.3. fo.96.

Citatio sine causa nõ valet.Item nec libellus sine causa valet,nec transactio nec cõtradicens.nec cõfessio,nec stipulatio valet sine causa.Bar.in.d.suo trac.de citatione.nu.5. fo.129.

Citatio,multi sunt casus,in quibus non valet. vide Barto. post trac.de iurisditione. fo.146.

Citatum neganti se fuisse non creditur,sed potius nuncio in dubio creditur,nisi ostendatur de contrario.Bar.in.d.suo tract. de citatione.nu.14. fo.130.

Citatio facta die feriato nõ valet, nec processus, cũ citatio sit de processu iudiciorũ,& si qs citetur die feriata,vt cõpareat die non feriata,valet de cõsuetudine,& ita obseruat stilus curiæ Romanæ.Bar.in.d.suo trac.de citatione.nu.8.&.9. fo.129.

Citatio si fiat ad decẽ dies,vel tres dies,ille vltimus dies decimus vel tertius in citatione vel termino computat,& licet sit appellandum intra decẽ dies:tamen decimus dies cõprehendet. Bar.in.d.suo tract.de citatio.nu.10. fo.129.

Citat⁹ q compareat octauo vel decimo die,si vltima dies est feriata an teneatur comparere die sequenti?Bar.in.d.suo tracta. de citatio.nu.11. fo.129.

¶Citari per preconem quando quis possit:in consti.ad repri.§. per edictum.nu.16. fo.98.

Citari extra territoriũ,qñ possit subditus p edictũ,vel p nunciũ vel per literas.in cõsti.ad reprimedũ.§.p edictũ.nu.9.fo.97.

Citari quãdo debeat pars,tempore executionis.in constit. ad re pri.§.executionem.nu.1. fo.99.

Citari quẽ ad domũ nõ sufficit,si personaliter eius præsentia haberi potest,aliãs secus.Bar.in.d.suo trac.de citat.nu.3.fo.129.

Citari an debeat qui præsens est in iudicio?Bart. remissiuè.in.d. suo trac.de citat.nu.2. fo.129.

Citari inuitus in ecclesia qñ quis possit.& quæ dicat citatio verbalis,& quæ realis.Barto.in.d.suo tracta. de citatione. nume. quarto. fo.129.

Citari an possit quis extra territoriũ tã ratione delicti,q contractus.Bar.ibidem in extrauaganti ad reprimẽdum. in.d. verb. per edictum.nu.9. fo.97.

Citari qualiter debeat collegium,& citãdo citatur caput vniuersitatis,an videatur citata vniuersitas?Bar.in extrauagãti,ad re primendum.in verb.citatum.nu.1.&.2. fo.98.

¶Citare procuratorẽ non dominum quando sufficiat, & quod non sufficiat citatio nuncij absq; commissione.Bart. in.d.suo trac.de citatione.nu.6.&.7. fo.129.

Citare nõ põt Imperator in terris ecclesiæ.Bar.ibi.nu.11. fo.97.

Citare põt Papa quemlibet vbicunq; existentem,cũ sit vicarius eius cuius est terra & plenitudo orbis eius.Bar.ibi.in.d.versi. per edictum.in.d.extraua.ad reprimen.nu.10. fo.97.

Citare aliquem ciuiliter quãdo possit iudex corã se, vt personaliter cõpareat.Bar.in.d.suo trac.de citatio.nu.15. fo.129.

¶Citatus quãdo dilationẽ debeat habere ad respõdẽdũ,ad quærendũ aduocatũ,& cuius consilio respondeat,& quando nõ. Bart.in suo trac.de citatione.nu.2. fo.129.

Citatus si in primo termino cõparet,deinde se absentauit,qualiter citabit?Bar.ibidem in.d.verb.per edictum.nu.13. fo.98.

Citatus in termino si nõ cõparet,excusatore tamẽ cõparẽte asse rẽte ipsum legitimè impeditũ procedit. Iudex hoc non obst. an valeat.Bar.i extrauag.ad reprimẽ.ver.neglexerit.n.3.f.98.

Citatus quãdo in termino nõ comparet,necessario non est accusanda cõtumacia:nisi quando proceditur per accusationem. in consti.ad reprimen.§.neglexerit.nu.4. fo.98.

Citatus quãdo non est quod ei sit imputãdum, si propter diem fuit impeditus,& iudicis copiam habere nõ potuit quinimo restituendus est. Bart.in.d.suo trac.de citatio.nu.11. fo.129.

¶Citationis cõmisio non est necesse q fiat à iudice sedente pro tribunali,sed satis est q fiat extra iudiciũ.& quid de actu facto à iudice dilatione pendente.Bar.consi.clxiij. incip. processus & sententia.nu.1. fo.49.

Citandi modus per literas sigillatas,per edictũ cõuenit ordinarijs & delegatis à principe,& non alijs. & quid agendũ si nõ pateat tutus accessus nuncio ad citandũ.Bar. in extrauag. ad repri.in versi. per edictum.nu.1.&.2. fo.97.

Citantis relatio de qua cõstat sufficit,licet non appareat de com misione.Bar.in.d.suo trac.de cita.nu.13. fo.129.

Citatum excusans,an requiratur q sit procurator.Bar. in extra uag.ad repri.in verbo,legitimè.nu.1. fo.98.

Citasse perẽptoriè intelligit iudex,si sua voce admonuerat eos, vel quẽ ad audiẽdũ sniam,& admonitiões & pstatiões q fiũt extra iudiciũ, intelligũtur perẽptoriẽ,cũ semel sufficit fieri. Bar.in extraua.ad repri.in verbo,in termino.nu.1.&.2.f.98.

Citationes quẽ fiunt in medio iudicij(puta ad audiendũ iurare testes) sẽper dicuntur peremptoriæ.in consti.ad reprimendum.§.super.nu.5. fo.97.

¶Ciuẽ talis ciuitatis,q quis potest peti se pronunciari,qui sint rebelles.§.rebellando.nu.16. fo.101.

Ciuis florentinus alibi habitans, quòd dicatur florẽtinus si sui subeunt ibi munera.in tract.represa.vij.q.nu.3. fo.121.

Ciuis non faciens factiones ex cõtumacia,si petit represalias ciuitas potest illas ei denegare:alius aũt conqueri nõ potest. in tract.represa.in.v.q.nu.4. fo.119.

Ciuitas an possit concedere represalias ciui suo ex cõuentiõe cõtra ciuitatẽ originis.in tra.rep.in.v.q.n.7.&.9.vbi q sic.f.119.

Ciuitas secundũ vsum nostrum dicit,q habet episcopũ,vel cui cõpetit potestas sibi eligendi defensores q habent iurisdictionẽ.qui sint rebelles.§.lombardiæ.nu.5. fol.100.

Ciuitas etiam verè dicitur,sine episcopo.ibidem.

Ciuitas licet priuetur episcopo,non desinit esse ciuitas. ibidem,

Ciuitas potest bellum indicere,ob tutelã vnius ciuis. in tract.re presa.nu. 6. in princ. fo.117.

Ciuitas quãdo possit facere,vt statutũ inualidũ obseruetur,aufe rendo iurisdictiõem iudicibus,qui sint rebelles.§.mille libra rum.nu.2. fo.102.

Ciuitas non potest statuere,q fiat reqsitio p literas,quod fiat iustitia:aliãs repsaliæ cõcedẽtur.de repre.in.ij.questio.n.2.f.117.

Ciuitas maior secũdo gradu magnitudinis,melius gubernat per paucos diuites & bonos,q per populũ,nec per vnũ.in tract. de regi.ciuita.nu.20. fo.156.

Ciuitas Venetiarum,& ciuitas Florentiæ ponunt in numero ciuitatum maiorum,& reguntur per paucos diuites.ibidem.

Ciuitas quẽ est cõsueta regi certo modo,illo regi debet.ibi.n.21.

Ciuitas maxima:seu populus maximus,melius regitur per vnũ regem.ibidem.nu.22.

Ciuitas an possit dici rebellis,& in ea cadãt pœnæ rebelliũ?qui sunt rebelles.§.rebellando.nu.23. fo. 102.

Ciuitas quæ subest alicui regi vel principi,nõ potest represalias concedere.in tract.represa.in.iij.q.nu.5. fo.118.

Ciuitas ad petitionẽ sui ciuis,potest requirere aliam ciuitatẽ vt compellat aduersarium in ciuitate propria litigare.in tract.re pre.ij.q.nu.8. fol.118.

Ciuitas magna in primo gradu magnitudinis, melius requiritur ad populum q quod regatur per paucos diuites, vel per vnũ solum.in tract.de regi.ciui.nu.16. fo.156.

Ciuitas Senarum.lxxx.annis recta fuit per nobiles diuites:& tale regimen tẽpore regis Caroli quarti fuit expulsum per populares.in tract.de regi.ciui.nu.17. fo.156.

Ciuitas metropolis,dicitur prouincia.Item vnus præsidatus. q sint rebelles.§.lombardiæ.nu.7. fo.100.

Ciuitas Romana olim fuit bene gubernata, sed hodie pessimus modus regiminis propter multitudinem tyrãnorum p diuersas regiones in pari potentia:& hoc pmissione diuina,vt gloria mundi cognoscatur caduca.Bar.in suo tra.de regimine ciuitatis.ver.& primo.nu.1.&.4. fo.155.

Ciuitates quẽ inuicem confœderãtur ẽquali fœdere,vt tractẽt se inuicem vt ciues,intelligitur vt vnus contra alios grauiores leges non faciet.qui sint rebelles.§.rebellando.nu.12. fo.101.

Ciuitas castelli nõ habebat superiorẽ in tẽporalib⁹.vide Bart. in consi.cv.nu.4. fo.33.

Ciuitas an possit statuere circa legitimationẽ superiorum. Bart. in consi.cv.in.ij.vo.per totum. fol.210.

¶Ciuitatem regendi,melior modus quis sit.Bar.in. d. suo tract. de regi.ciui.ver.ij.videndum.nu.6. fo.155.

Ciuitatum triplex diuisio.nã qdã ciuitas seu gens magna in primo gradu magnitudinis,qdã maior in secũdo gradu magnitudinis,qdã maxĩa:& sic in tertio gradu magnitudinis,& plura de hac materia,qualr ciuitas debeat gubernari,vide Bar.in suo tra.de regi.ciui.ver.ij.videdũ.nu.7.8.&.9. fo.113.&.155.

Ciuitatis administratores,licet de pecunia accepta p eos(si nõ sit cõuersa in vtilitatẽ ciuitatis)teneant ipsi:tamẽ debet agi cõtra eos cõdictione ob cãm,& si sic nõ agitur,absolui debẽt ab impetitiõe actoris:Bar.in consi.xciij.nu.1.& seq. fo.29.

¶Ciuis factus alicuius ciuitatis p statutũ vel reformationem,efficitur ciuis verè & propriè & non fictè.Bar.in consi. lxij. in cip.punctus talis est.nu.1. fo.19.

Ciuis nõ dicitur filius rustici,natus in ciuitate.Bar.in cõsi.clxxij. nu.6.inci.dubia occurrentia. fo.52.

Ciuem aliquem esse,ei incumbit probare qui allegat. Bartolus

cõſilio.xxx.in.ij.vo.nu.2. fol.194.
Ciuem quem eſſe duæ demonſtrationes requiruntur ad cognoſcẽdum.Bar.in.d.conſi.xxx.nu.1. fo.194.
¶ Claula,nõ ob.qñ referẽ ad priuilegia,ſi qua lex ſimpliciter emanat,non videtur tolli ꝑ eã aliquod priuilegiũ alteri cõceſſum. Bar.in extraua.ad repri.in ver.nõ obſtantibus.nu.11. fo.99.
Per clauſulam codicillarem filio ignorãter præterito.an debeanẽ legata & fideicõmiſſa.Bar.in cõſi.lxv.in.ij.vol.nu.1.fo. 203
Clauſula non ob.ſi dicatur in.l.nõ ob.priuilegijs,& intelligiẽ in corpore iuris non incluſis.Bart.in extraua.ad repri.in.d.verſ. non obſtantibus.nu.11. fo.99
Clauſula non ob.ſi refertur ad cõſuetudinẽ vel ſtatu.tũc ſi de hoc in.l.noua vel priuilegio nihil dicereẽ:nõ videtur reuocata.Bar. in extrauag.ad repri.ibi,vt ſecunda.nu.12.& ſeq. fo.99.
Clauſula nõ obſtãte,ſi in aliqua lege noua diceretur nõ ob.aliqua lege q̃ generaliter vel ſpecialiter in cõtrariũ loquaẽ:tũc dictę ll.nõ diſtinguerent nec limitarẽt legẽ nouã.Bar.in extraua.ad repri.in ver.non obſtantibus.nu.6. fo.99.
Clauſula hæc nõ obſtantibus legibꝰ &c.qd importet,& qñ videaẽ princeps diſpẽſare contra ommẽ.l. cõtrariã.Bar.in extraua.ad repri.in ver.non obſtantibus.nu.1.&.3. fol.99.
Clauſula hæc nõ obſtãte aliqua lege,ſi eſt dictũ in lege noua.an ꝑ hoc tollatur,ne per priores limitetur & diſtinguaẽ.Bar.in extrauag.ad repri.in.d.ver.nõ obſtantibus.nu.9. fo.99.
Clauſula codicillaris,ſi nõ valet &c.an idẽ operetur quãdo teſtm̃ rũpitur ex cã præteritionis quo ad petitionem hæredis.Bar.in conſi.xx.incip.factũ ſic ſe habet.nu.4.&.5. fol.9.
Clauſula præcedens,nõ intelligitur repetita in ſequentibus,qñ in medio ſunt alia capitula ſeparata.Bar.ĩ cõ.xxxix.n.2.f.14.
Clauſula generalis,an in ſubſtitutione referaẽ ad ꝓxima,vel etiã ad remota:& maximè quãdo de aliquo eſt ſpãliter prouiſum &c.Bar.in conſi.liiij.incip.Angelus.nu.1.&.3. fo.17.
Clauſula,ꝙ ſi nõ oẽs,vel ꝙ nõ ſit melior conditio occupantis,qd operetur.Bart.in ſuo tract.de iuriſd.nu.23. fo.146.
Clauſula arbitratus fuerit & voluerit,importat arbitriũ boni viri in cõſtitu.ad repri.ver.videbitur.nu.11. fo.96.
Clauſula ſine figura iudicij,non aſtringit iudicẽ ad formã inductã de iure ciuili:ſed ad inductã de iure gẽtiũ,vel naturali.Item idẽ importat,ꝙ clauſula ſummariè,ſimpliciter,& de plano,ſine ſtrepitu & figura iudicij.in cõſti.ad repri.§.& figura.n.5.f.65.
Clauſula,ꝙ ſi non omnes,vel ꝙ cõditio occupantis nõ ſit melior appoſita in delegatione,operatur ꝙ ſi vnus incipiat,collega nõ excludatur.in tract.de iuriſdictio.nu.24. fo.146.
Clauſula non obſtante,ꝙ nõ eſt neceſſaria,quando Imperator reſcribit ad vtilitatem publicã:ſecus ſi ad vtilitatem priuatam in conſti.ad repri.§.non obſtantibus.nu.3. fo.99.
Clauſula non obſtãtibus,eſt neceſſaria,ſi refertur ad ſtatuta municipalia& ꝓcedũt iura derogatoria.in cõſti.ad reprimen.§.nõ obſtantibus.nu.1. fol.99.
¶ Clericus non teneẽ ſoluere collectas de bonis patrimonialibus. Bar.in conſi.xliij.in.ij.volu. fo.198.
Clericus ꝓlatus ſi decedat inteſtatus,in quæſitis cõtemplatiõe eccleſiæ ſuccedit eccleſia.in ſuo tra.de ſucceſ.ab inteſt.n.25.f.161.
Clericus effectus qui,poſt cõmiſſum delictũ nõ obſt.clericatura punieẽ ꝑ iudicẽ ſecularẽ,ſi effectꝰ eſt clericꝰ in fraudẽ,& vt pœnã delicti cõmiſſi euitaret,& de hoc cõſtet:alſ punietur ꝑ iudicẽ eccleſiaſticũ.Bar.in ſuo tract.de iuriſdictio.nu.8. fo.145.
Clericus non incedens in habitu clericali,cõdẽnatus per iudicem ſæcularem coram quo nũq̃ oppoſuit exceptionem incõpetẽtis iuriſdictionis,& appellauit in cã appella.põt petere ſentẽ. annullari etiam coram iudice ſæculari appellatiõis.Bar.in cõſ. ccxxv.incip.clericus.nu.1.cum ſeq. fo.65.
Clericus quando poſsit cogi ad collectas,& gabellas,& alia munera extraordinaria,vel ordinaria.Bart.in conſil.clxxx.incip.ſi aliqua poſſeſsio.nu.3. fol.54.
Clericus in cauſa ſuæ eccleſiæ admittitur.cir.mate.teſtiũ.in verb. qui teſtium.nu.22. fol.179.
Clericum incedentem ſine tonſura,ſi qs percutiat punietur,ac ſi quendã laicũ percuſiſſet.Bar.in ſuo tra.de falcone. fol.130.
¶ Clientulus & mercenarius,domeſtici ſunt.circa.mat.n.11.f.178.
¶ Cognitio ſũmaria vel ord.adhiberi ſolet qñ qs vult defẽdere ſe & res ſuas occaſiõe repſal.captas.ĩ tra.rep.in.ix.q.nu.7.fo.122.
¶ Collaterales & conſanguinei teſtificari volentes inter ſe admittũtur,etiam in criminali.Et quãdo inter extraneos in cã ciuili, circa materiam teſt.in verb.qui teſtiũ.nu.9. fo.178.
Collaterales quaẽr collateralibꝰ ſuccedũt.ĩ tra.ſucceſ.nu.16.f.161.
Collaterales legitimi tantũ,qualiter inter ſe ſuccedãt?in tract.de ſucceſ.ab inteſta.nu.20. fo.161.
Collaterales an ueniãt in caſu.auẽ.bona dãnorũ.C.de ſenten.paſ. Barto.cõſi.clvij.inci.in noĩe domini.Super his.nu.1. fo.47.
¶ Collegiũ dicitur qñ ſimul cohabitant,& colliguntur ſimul.in cõſtitu.ad repri.§.corpus.nu.2. fo.96.
Collectas imponere an communitas poſsit.Bar.in conſ.clxxx.n.1.inci.ſi aliqua poſſeſsio. fo.54.
Colligationes quas faciunt ciuitates,vel dñi,principe abſente nõ valẽt:ſecus eo præſente.q ſint rebel.§.occultè.nu.2. fo.101.
Color albus eſt nobilior nigro,&color niger eſt infimꝰ.de inſig. & arm.nu.27. fo.123.
Color rubeus ſeu purpureꝰ repręſentat ignẽ,& eſt nobilis.in tra. de inſig.& ar.nu.25. fo.123.
¶ Cõmune ſi vẽdat gabellã ꝓ certo ꝑtio vni,& ſtatuto ipſius caueẽ &c.tũc debet ẽt ſoluere gabellã pro parte ſua & cõtrahens ſecũ etiam.Bar.cõſi.ccxxvj.nu.1.& ſeq.inci.cauetur. fo.65.
Cõitates terrarũ.per ſtatuta poſſunt conſtituere ſyndicũ qui relicta obediẽtia fratribus minoribꝰ petãt &alijs neceſsitatibꝰ fratrũ prouideant.lib.ij.minorica.c.vij.viij.diſ.nu.48. fo.108.
Comparere in loco.ſibi ſuſpecto,& coram iudice & inimicis,qs non debet.de tyrannia.nu.18. fo.115.
Compẽſatio debiti naturalis oppoſita,qñ admittatur,& plenariè cognoſcatur.§.ſummariè.nu.27. fo.94.
Cõpromiſſum an poſsit peti à venditore ex forma ſtatuti.Bar.in conſi.xxix.in.ij.volu.nu.1. fo.194.
Compromiſsi beneficiũ,quãdo nõ tranſeat in ſingularẽ ſucceſſorem,nec ad vniuerſalem.Bar.in quæſtione.ij.ſua diſpu.in ſol. q.nu.1.in verſ.item dico. fo.73.
Compenſatiõem põt opponere,nedum ſecũdus creditor,ſed etiã primus.Bar.in conſi.vij.in.ij.vol.nu.2. fo.88.
¶ Cõcauitas ſulcorũ quæ eſt annalis ratione culturæ,vel aquæ de riuãdę,nõ mẽſuraẽ.in tract.tybe.§.agro.nu.9. fo.131.
Cõcedens repreſalias,nõ debet habere ſuperiorem.in tractatu repreſſa.in.q.iiij.nu.3. fo.118.
Conceſſo iure occupandi alicui,ſi negligat occupare,amittit ius ſuum.in tract.de inſula.§.nullus.nu.7. fo.137.
Cõceſſo territorio ſpãliter ꝑ ſupiorẽ qñ cõceſsio valeat.ibi.nu.8.
Confeſsio facta aliquibꝰ volẽtibus ædificare caſtrũ ſub frãchiſia & libertate,ſicut habẽt alij ciues:iſti non tenẽtur ſoluere tributa & collectã q̃ ſoluunt alij ciues:quia illa verba,ſicut alij ciues &c.intelliguntẽ dę ciuibus liberis.Item dicta libertas,& franchiſia extenditur etiã ad bona futura.Bar.in conſi.lix.incipiẽ. cõmune Spoleti.nu.1.cum ſeq. fo.18.
Concluſio in criminalibus non fit.in conſtit.ad reprimẽ.§.ſequẽtia.nu.2. fo.98.
Cõcluſio in cã nõ reqriẽ.in cõſti.ad repri.§.& figura.nu.18.fo.95.
¶ Condemnatio iniuſtè facta,debet de cõi ſolui ſi ſocij ſunt generales:ſecus ſi eſt facta licitè:quia de proprio condemnati.s.nu. 11.de duo.fra.§.primo quæro.nu.30. fo.114.
Condemnatio ſoluta per alterum fratrum non ſoluitur de communi.de duo.fra.§.primo quæro.nu.11.&.30. fo.114.
Condemnatio de crimine irrogante infamiam de iure,an iudex poſsit ſibi in præſentia reſeruare famã:ita ꝙ nõ ſit infamis,maximè qñ condẽnatur ex contumacia,vel alia iuſta cã.Barto.in conſi.cxj.incip.quæritur & in dubiũ &c.nu.1.cum ſeq.fol.34.
¶ Conditio turpis vel de impoſsibilibꝰ in vltima volũtate reijciẽ, ne vitietur diſpoſio in vltima voluntate.Bar.in.xij.q.ſua diſp. in contra.q.nu.6. fo.84.
Conditio teſtis inſpicitur tpe teſtimonij quãdo teſtes ſunt de ſubſtãtia rei.in tra.cir.ma.teſt.in verb.qui teſtium nu.25. fo.179.
Cõdõnẽ q̃ eſt tpe cõtractꝰ nõ inſpicimꝰ,ſed q̃ eodẽ tpe quo actio ſumpſit effectũ.Bar.in.xv.q.ſua diſp.in ſol.in princ. fo.87.
¶ Cõductore decedẽte an debeatur in integrum ſalarium locanti operas ſuas.Bar.in conſi.xliij.in.ij.vol.nu.2. fo.197.
Cõductor ſi petit remiſsionẽ mercedis ex duabꝰ cauſis quarũ quęlibet ſufficit an ſufficiat ꝓbaſſe vnã.Bar.cõſi.cxciij.inci.commune lucignani.nu.4. fo.57.
Conductor an teneatur purgare foſſatum fundi,ꝙ nocet fundo. Bar.conſi.cxciij.nu.2. fo.57.
Cõductas certas poſſeſsiões,ſi vnꝰ habet,vel alias hac cõditiõe,ꝙ poſsit eas relinquere ſi nõ fuerint ſibi filij:tũc iſta cõditio intelligitur:ſi nõ fuerint filij tempore mortis.Bar.in cõſil.lxxv. inci.viſo inſtrumento.poſt principium. fol.13.
¶ Cõfeſſus an hẽaẽ,ſi qs paſſus fuerit ꝓ maleficio ſe poni ĩ bãno, elapſo termino bãni hoc dictãte ſtatuto.Et an pr̃ teneaẽ ꝓ cõdẽnatiõe filij q paſſus ẽ ſe põi ĩ bãno vigore ſtatuti,ꝙ ſi filiusf. cõmiſerit maleficiũ pater teneaẽ pro eo ſoluere cõdẽnationem vſq; ad legitimã ipſiꝰ filij.Bar.plenè in.iij.q.ſua diſp.ĩci.Peruſine.n.1.cũ multis ſe.& ĩ ſo.cõtrarij.n.3.cũ mul.ſeq.f.74.&.75.
Cõfeſsio abñte pte,an & qñ valeat.Bar.ĩ cõ.cxiiij.ĩ.ij.vo.n.1.f.211.
Confeſsio ficta tantum operatur,quantum vera.Bar.in.iij.q.ſua diſp.inci.Peruſine.nu.10. fo.74.
Cõfeſsio qñ ꝑiudicat,vel nõ cõfitẽti,& qd iuris ſi mãdato meo ce

pisti mutuo cētū à mercatore,& ego ꝓmisi te seruare indēnē: demū mercator fecit tibi refutationē de illis cētū & confiteť à parte sibi satisfactum fuisse,an tu vigore istius cōfessionis poteris agere cōtra me ad illa centum?Bar.consi.clx.inci. titius promisit.nu.1.cum multis seq. fo.48.
Cōfessus factū,negās tñ qualitatē(qua cessante pœna cessat, vel minuiť)an sit cōdēnatus vt cōfessus,an tanq̄ negās,vel qualiter:stāte statuto ꝙ cōfessi maleficia mitius,& negātes grauius puniant.Bar.in.viij.q.sua dispu.inci.per Italiam.nu.1.cū multis seq.& in sol.q.nu.1.cum multis seq. fo.80.&.81.
Ex contumacia condemnatus,an & quando efficiť hæres. Bart. in consi.xcj.in.ij.vol.nu.1. fo.208.
Cōfines reperti fracti in domo,præsumūtur fracti ab eo q reman sit ad custodiam.in trac.de allu.§.ꝑ alluuionē.nu.4. fo.132.
Cōfiteri videtur delictum,fugiens de carcere.Bart.in suo trac.de car.nu.24. fo.158.
¶Cōiunctio q;,tria operatur:adducit,repetit,& cōiungit &c.vide Bar.in suo tra.copulæ & coniunctio.per totum. fo.130.
¶Cōsanguineo in contradictorio iudicio,minus creditur,sed in non contradictorio magis.cir.mate.test.nu.8. fo.178.
Cōseruare ciuitatē in discordia, depaupare subditos,& eos affligere ī ꝑsonis & reb⁹,sūt signa verę tyrānidis.de ty.n.30.f.116
¶Consilia quomodo debent dari per iudices &c.Bar.in trac. de consilijs habendis per totum.in.ij.vol. fo.221.&.222.
Cōsiliū vt officiles ꝑtātis nō teneanť ꝓ iniustitia ꝑ ꝑtātē facta,& cōtra eos repsalię nō concedanť.in tra.repre.ī.vj.q.n.4.f.120.
Consiliū,quid agere debeat iudex,quando citatus in primo termino comparuit,& non est locus detentioni:& sic extra territorium.§.per edictum.nu.15. fo.98.
Conspirator seu coniurator,repellitur à testimonio. in trac. cir. mat.testium.nu.6. fo.178.
¶Cōstō q sint rebelles,nō habet locū ī rebellāte cōtra Regē, vel pricipē,vel aliquā ciuitatē:sed in eis habet locū.l. amissiōe.§. qui deficiūt.de cap.di.n.5.q sint reb.§. rebellādo.n.3. fo.101.
Constitutio q sint rebelles,habet locū cōtra rebellantes, contra Rectores per Romanam ecclesiam positos.ibi.nu.6.
Cōstitutio q sint rebelles,loqť de subditis imperij Imperatori resistētib⁹,nō de subditis ecclię. q sint re.§. rebellādo.n.1.f.101.
Cōstō epi nōhabet rigorē extra diœcesim.Bar.ī cō.cxliij.n.4.f.43
Constitutio generalis,quando non tollat cōsuetudinē specialem & quid differat consuetudo à præscriptione.Barto.in consil. cxxxvj.nu.1.incip.capitaneus patrimonij. fo.41.
¶Cōtra clericos,repsal.exercerinō pñt.ī tra.re.ī.vij.q.n.6.f.121.
¶Cōtract⁹ ī casib⁹ ī qb⁹ nō valet sine decreto,ī illis ñ ꝑt fieri trāsactio sine decre.Bar.ī cō.clix.ici.visa quadā cōstōne.n.5.f.48
Contractus permutationis à contractu do vt des,qualiter cognoscatur.Bar.in.iij.q.sua dispu.in sol.contra.nu.2. fo.76.
Contractus ex quo vltro citroq̄ oritur obligatio,si imponiť super alterius cōtrahentium,nō valet nec ex eo oritur obligatio. Bar.in quæst.sua dispu.j.in contra.q.nu.18. fo.70.
Contractus,inter quas personas præsumitur simulatus.Barto.in in suo tract.præsum.nu.1. fo.156.
Contractus fictitius,vel simulat⁹,quō probetur.Bar.in cōsi.lxv. inci.factum est tale.nu.2.3. fo.20.
¶Cōtrahenti ignoranter cum tyrāno manifesto ex defectu tituli subuenitur per titulū,quod fal.tu.auť.de tyrā.nu.22. fo.115.
¶Contumacia sola de iure cōi,nō facit quē haberi pro confesso in cōsti.ad repri.§.contestata.nu.5. fo.98.
¶Cōuentus fratrū minorū,licet nō habeat dñiū rerū legatarū:habet tñ actiōem personalem.li.ij.mi.c.ij.iiij.distin.n.27.f.107.
¶Copia articulorum an detur parti petenti.in ti.cir.mat.test.in ver.conuenticulam.nu.21. fo.170.
Copia superioris quō intelligatur ꝙ non possit haberi ad hoc vt procedi possit ad represalias.in tra.repre.in.ij.q.n.12. fo.118.
Copia interrogatoriorū non datur parti.in ti.cir.mat.testiū.nu. 22.in ver.conuenticulam. fo.170.
¶Copula &,plenā repetitiōem inducit.& ad exñtia copulatiuæ reqriť cōcursus vtriusq; copulati.& alterū īuenire nō sufficeret.Bar.cōsi.clv.inci.Facti cōtingentia ꝑponiť.n.3.&.4.f.46.
¶Creditor accusās debitorē suspectū de fuga, necesse habet ostēdere summatim iudici instrumētū debiti,vel alia iura anteq̄ incarceretur.Bar.in suo tra.de carce.nu.10. fo.153.
Creditor faciēs debitorē īcarcerari,& debitor nō sit soluēdo: creditor teneť ip̄z alere ī carcerib⁹.Bar.ī suo tra.de car.n.30.f.158.
¶Credulitas in teste non excusat à calumnia in iudicio.in tract. de publ.testi.nu.178. fol.184.
¶Cremona est de Archiepiscopatu Mediolani.qui sint rebel.§. lombardiæ.nu.1. fo.100.
¶Crimē læsæ maiestatis,an cōmittere possit contra Imperatorē velprincipem:ille qui est de terris ecclesiæ,& sic subdit⁹ Papę Bar.plenè ī cōst.q sint rebel.ī verbo,rebellādo.n.2.&seq.f.101.
Crimē lęsæ maiestatis cōmissum maxiè cōtra Pricipē ꝓcediť ī eo ꝑ accusationē,inqstionē,vel denūciationē summariè sine figura,& strepitu iudicij. Bar.in extraua.ad.repri.in prin. fo.90.
¶Criminosus in crimine perseuerās nō admittiť ad testificādū.in tra.cir.mate.test.in verbo,qui testium.nu.15. fol.179.
¶Crusta applicata fundo meo,postq̄ fuit vnita, vendicari non potest.de allu.§.planè si.nu.4 fo.132.
Arbor anteq̄ coaluerit vendicatur à domino.ibi.nu.5.
Crusta anteq̄ sit vnita,pōt agi contra dominū,vel vt illam colat vel vt illam pro derelicto habeat ibi.nu.6.
Crusta agri,applicatur prędio,quādo possit vendicari.de alluui. §.ex prædio.nu.3. fo.132.
Crusta agri tui applicata prędio meo,ita ꝙ inseparabiliter vnitur efficitur mea,in tract.de alluuio.§.ex prędio.nu.4. fo.132.
Crusta applicata fundo meo,intra quātū tps dicatur vnita cum meo & mihi,acquisi.in tra.de allu.§.planè si.nu.1. fo.133.
¶Culpa quādo crescat,& maiorem pœnā mereatur.qui sint rebelles.ver.crescit.nu.1. fol.100.
Culpa lata quid sit,& quis finis latæ culpæ.Bar.in suo tra.de test. ver.lata culpa.nu.109. fol.168.
Culpa leuis q̄ dicať & ꝙ diuersimodè cōsidereť in iure.Bar.in dicto suo tra.de testi.ver.leuis culpa.nu.115.cum seq. fol.169.
Culpa leuior quid sit.Bar.ibidē.ver.leuior.nu.123. fol.169.
Culpa leuissima quid sit,& qualiter cōmittatur.Bar.ibi.ver. leuissima culpa.nu.124.cum seq. fol.169.
¶Cumulatio actionum,quādo admittatur.Bar.in.ix.q.sua disp. in contra.q.nu. 7. fo.82.
¶Custos carceris an cēseatur velut depositari⁹.Bart. in.vj. q. sua disp.inci.Lapus fuit.nu.8.ver.nono probatur. fo.78.
Custos carceris debet eē hō discret⁹.ī tra.de carcerib⁹.n.26.f.158.

¶De litera. D.

DAmnum. Dare,est maleficiū cōmittere.Bar.in cō.lxxxix.ī.ij.vo.ic.Petr⁹fuit.f.208.
Damnum dedisse videtur,qui dat occasionē dāni.Bar. in suo tra.quæstio.venti.nu.13. fol.128.
Accusatio de damno dato,non datur nisi domino. Bar. in consi. xc.in.ij.vol.nu.1. fo.208.
Damnum cōtingens in ꝑsona vnius ex fratrib⁹ casu fortuito,an sit cōmune.de duo fra.§.j.quæro.nu.24. fo.114.
Datio tutoris ex inqstiōe,& bonorū possessio q̄ tribuit ius:licet eis requirať plena ꝓbatio,nō tñ dicūtur cāæ ordinariæ:nec ꝓbatio fit ī forma iudicij.ī cōsti.ad repri.§.de plano.n.6. f.94.
Debitor an possit se astringere proprio motu,ad stādū in loco certo.in tract.de carce.nu.23. fo.158.
Debitor speciei.specie sibi per vim ablata,ipso iure liberatur. de tyran.nu.23.&.24. fo.116.
Debitor si obligauit oīa iura sua &c.videtur obligare iudicis officiū,quod sibi cōpetit ad taxatiōem expēsarū.Bar.in cōs.xcv. inci.in nomine domini amen.Ex themate.nu.1.fo.29.
Debitor iniustè īcarcerat⁹ quādo possit recōmēdari authoritate iudicis competētis.Bar.plenè in.vj.q.sua disp.inci.Lap⁹ fuit captus.in sol.q.in prin.cum multis seq. fol.78.
Debitor in die feriata in honorem Dei,& in ferijs repētinis, non carceratur.de car.nu.11. fo.158.
¶Debitoris fuga quādo iustè timetur debet capi & detineri,licet aliàs fieri nō posset.Bar.in.vj.q.sua dispu.inci.Lapus fuit captus.in contra.q.nu.8. fo.78.
¶Decem signa ad cognoscendū tyrannū.de tyrā.nu.28.fo.116.
¶Decima non probatur per testes,quorum vnus dicit de fabis, alius de ciceribꝰ.in tra.ad repro.te.in ver.testiū fa.n.32.f.174.
Decimæ receptio.& iurisdictionis exercitium, ꝓbať per testes singulares.in tra.de pub.testium.nu.183. fo.184.
¶Declarans,nouum nō dicit,sed implicitum explicat.Bar.cōsi. xxxviij.in.ij.vol.nu.2. fol.196.
¶Declaratio quantitatis pecuniæ relictæ fratrib⁹.an magna vel pua sit ꝑtinet ad minist.vel custodē.li.ij.mi.c.j.j.dis.n.3.f.106.
De circūstantijs non potest interrogari.ibi.nu.137.
¶Decretū primum,& secūdū fit summariè,& oportet ꝙ ꝓcedat peremptoriū,sicut in his casibus,in qb⁹ ordinarie ꝓcediť nec ea q̄ sunt de substātia,possunt omitti ꝑ hoc ꝙ diciť summariè.Bar.ī extraua.ad repri.ī.ver.summariè.nu.1.2.&.7.fo.93.
¶Defensiones q̄ opponantur,ad hoc ne represaliæ concedātur. in tract.repre.in.iiij. q.nu.10. fo.119.
Deficere dicebať de iure ātiquo,q retinet locū ī quo qs stabat sub obediētia Pri.hodie diciť rebellis.q sint re.§.tenore.n.3.f.100.
De iure cano.etiā actor pōt trahere reū ad litigandum extra propriam diœcesim.in trac.represa.in.ij.q.nu.7. fo.118.

¶Delegantis potestas si negetur, id est ꝙ nõ habeat ptātē delegādi, sufficit probare possesionē in qua erat tempore delegationis. Bar. in cõsi. lxxxij. inci. punctus quæstiõis. nu. 1. & .2. f. 25.

Delegantis morte, quando finiatur iurisdictio delegati. Bartol. in suo tract. de iurisd. nu. 22. fo. 145.

Delegatio facta pluribus iudicibus de eadē re sine clausula, quod si nõ omnes, an si aliquis eorū præueniat in cognoscendo erit potior alijs consocijs. Bar. in. d. suo tract. de iur. nu. 23. fo. 145.

¶Delictum quando preparatur vltra propositum, non punitur. Bar. in consi. cxj. in. ij. vol. nu. 2. fo. 911.

Delicto commisso in cõfinio duarum ciuitatum. & dubitatur in cuius territorio sit cõmissum, an vterq; rector ciuitatis ratione dubij procedere posit. Bar. in suo tract. de iurisd. nu. 14. f. 145.

Delictum an videatur commissum, vbi delinquendum quis mandauit. Bar. in. d. suo tract. de iur. nu. 15. cum seq. fo. 145.

Delictum graue & prauum quod dicatur. Bar. consi. ccxviij. inci. ad declarationem, nu. 1. & .2. fo. 63.

Delictū quod in actu sententiæ perficitur senten. lata, & appella. secuta, an dicatur esse perfectum? Bar. in. ix. q. nu. 2. fo. 80.

Delinquens post delictum cõmissum si fiat nouiter incola alteri⁹ loci, vel se transfert ad alium locum, vbi primò domicilium habebat: quid agendum. Bar. in suo tract. de iurisd. nu. 9. fo. 144.

Delicti qualitas quæ aggrauat, vel exonerat delictum debet probari. Bar. in consi. xlij. in. ij. vol. nume. 1. fo. 197.

¶Democratia dicitur regimen regentium ad sui commodum, ad oppositū diuitū, vel alicui⁹ gētis. in tra. de regim. ciui. n. 1. f. 155.

¶Demon, vbicūq; est presentialiter, potentialiter cruciatur: quia pœna ipm cõcomittatur, sicut lepra leprosum. Bar. in suo tra. quæstio ventila. inter virginem Mariam. nu. 1. fo. 126.

¶Demones quare non debuerunt redimi? Bar. in suo tract. quest. venti. nu. 11. fo. 127.

¶Dentes an dicuntur arma, & an sint pars corporis, vide in consi. ccvj, nume. 1. fo. 33.

¶Denunciatio de iure antiquo nõ admittiť, nisi per officialem, de iure aūt canonico admittitur præcedēte charitatiua monitiõe, In hoc tñ crimen læsæ maiestatis, fuit nouiter introductum, vt per denunciationem à quocunq; factā posset procedi. Bar. in extraua. ad repri. in ver. dennnciationem. in prin. fo. 92.

Denuntiatio qñ habeat locū, & quid de denunciatione priuata, qualiter debeat fieri, & an posit opponi contra personas denunciantes quod sint infames, & similia? Bar. in extraua. ad repri. in. d. ver. denunciationem. nu. 5. 6. 7. & .8. fo. 92.

Denunciatio, an posit formari contra eum qui retinet id, quod deducitur pro falcidia, & trebellianica: cùm sit naturale debitum, & quid de obligatione quæ tollitur præscriptione, Bart. in extraua. ad repri. in. d. ver. denunciationē. nu. 10. & .11. f. 92.

Denunciatio an habeat locum in muliere, tuta velleiano, & an possit conueniri hac denunciatione, & quid de pupillo, eo quod obligatur naturaliter tantum, & videtur quod non posit conueniri per viam huius denūciationis: cum illa naturalis non sit efficax, sed quid de tutore. Bar. in extrauaganti ad reprimen. in d. versi. denunciationem. nu. 13. fo. 92.

Denuntiationem probandi modus. Bar. in extrauag. ad rep. in. d. versi. denuntiationem. nu. 7. fo. 92.

Denuntiatio euangelica, ꝓ quib⁹ causis fieri posit: & qūo ꝓ obligatiõe naturali. in constitu, ad repri. §. denunciationē. n. 8. f. 92.

Denuntiatio euangelica, quod detur ꝓ obligatione prescripta. in consti. ad repri. §. denuntiationem. nu. 11. fo. 92.

Denuntiatio quòd non detur contra filiumfa. tantum exceptiõe Macedoniani. ibi. nu. 12.

Denuntiatio euangelica dicitur priuata, & habet locū in foro ecclesiastico. in consti. ad repri. §. denuntiationem. nu. 5. fo. 92.

¶Deportati possunt esse arbitri. Bar. in cõs. xvij. ij. vol. nu. 3. f. 191.

Deportati in insulam, licet perdant ea quæ sunt iuris ciuilis, retinent tamen quæ sunt iurisgentium, & ex his causis acquirunt. de hære. lib. 1. mino. nu. 2. fo. 103.

Desinere aliquid qñ dicatur. in tract. de alueo. §. eius. nu. 6. fo. 143.

Dextra propriè cadit in animalibus se mouentibus: impropriè vero alijs rebus. in tra. de insula. §. ꝙ si. nu. 8. fo. 139.

Dextra vel sinistra domus, vel agri, quomodo capiatur. ibidem.

Dextra vel sinistra fluminis, qualiter cognoscatur. ibi. nu. 9.

Dicto vnius testis, quando credatur? in tract. de publi. testium. nu. 85. vbi ponuntur. xxix. casus. fo. 181.

¶Dictio cùm, resoluitur in coniunctam. Bar. in consi. lj. in. ij. vol. nu. 2. inci. Santutia. fo. 199.

Dictio omnis, est collectiua, & omnia comprehendit. Bar. in consi. lj. in. ij. vol. nu. 3. fo. 199.

Dictio aliquis, si quis, & quisquis. est distributiua. Barto. in consi. ccxliiij. nu. 1. fol. 69.

Dictio vsq; quando, ponitur exclusiuè. Bar. in consi. lxxvij. nu. 2. in. ij. vol. fo. 197.

Dictio hīc: & ab hīc, qūo intelligitur. Bar. in tra. dicit. nu. 12. f. 129.

Dictio tunc, extremitatem instantis temporis significat. Bar. in cõsi. xvj. nu. 4. in. ij. vol. fo. 190.

Dictio quocunq; vel omni meliori modo, quomodo intelligitur. Bar. in consi. xxj. in. ij. vol. nu. 5. f. 192.

Dictio nisi, ponit, & affirmat quādo præcedit oratio negatiua in consi. xlvij. in. ij. volu. nu. 1. fo. 198.

Dictio item, est copula. Bar. in consi. xlix. nu. 2. in. ij. vo. fo. 198.

Dictio alia, habet implicare. vide Bar. in. cõsi. l. nu. 4. ī. ij. vo. f. 199.

Dictio omnis, est collectiua: & omnia comprehendit. Bar. in consi. lj. in. ij. vol. nu. 3. fo. 199.

Dictio vis, multiphariam sumitur. Bar. in suo tra. de flumi. in ver. quod si vis. nu. 1. fo. 132.

Dictio figura. quid importet, dicendo & figura iudicij. Bar. in extraua. ad repri. in ver. figura. nu. 1. cum seq. fo. 85.

Dictio summariè, quid importet, & qñ causa dicatur summaria vt in ea debeat summariè cognosci. Bart. plenè. de hac materia in extraua. ad repri. in ver. summariè. nu. 1. fo. 93.

Dictio potest, quid importet de sui natura. Bar. in sua quæstione quarta dispu. in contra. q. nu. 7. fo. 75.

Dictio vnà, quid importet. Bar. consi. iiij. nu. 4. fo. 3. & cõsi. cxlvij. inci. factum tale est, Prædictus. nu. 2. fo. 44.

Dictio videbitur, quid importet. Bar. in extraua. ad reprim. in verbo. videbitur. nu. 1. fo. 96.

Dictio alius, in dispositione testatoris, quid operetur? Bar. consil. ccxvj. inci. Adelandus nu. 8. fo. 63.

Dictio placuerit, quid importet. Bar. consi. clxvj. inci. calamanus de spoleto. nu. 4. fol. 50.

Dictio corpus, est generalis ad omnes simul habitantes vel non. in consti. ad repri. §. corpus. nu. 1. fo. 96.

Dictio omnes, in singulari distributiuum est, in plurali collectiuū. qui sint rebel. §. omnes. nu. 1. fol. 101.

Dictio cõmunitas, est generalis ad vniuersitatem castri, vel villæ cuiuslibet municipij. in cõsti. ad repri. ver. cõmunitas. n. 1. f. 96.

Dictio infidelis, est generalis, & cõprehendit etiā qui modicæ rei, principi furtum fecerit. qui sint rebel. §. rebellis. nu. 1. fo. 100.

Dictio vterq; distributiua duorum tantum. & qñq; inter plura ponitur. in tra. de insula. §. qui ab vtraq; nu. 1. fo. 138.

Dictio item, & coniunctio &, nõ inducunt repetitionem cõditionis. Bar. in consil. iij. nu. 4. & .5. fo. 2.

Dictio relinquo, est verbum commune. & in dubio intelligitur directum. Bar. consi. clij. inci. & ego Franciscus. nu. 1. fo. 43.

Dictio vbi, includit probationem, & de pluribus alijs dictionibus vide plenè per Bar. in suo tra. dictionū, ꝑ totū tra. char. 2. f. 130.

Dictio fidelitas, & de multiplici significatu ipsius. Bar. extrauag. ad repri. verbo totius fidelitatis. nu. 2. fo. 91.

Dictio prouincia, quid denotet item villa, castrū, ciuitas, Barto. in extraua. ad repri. in verbo, Lõbardię. nu. 1. cū multis seq. f. 100.

Dictio item, quando inducat repetitionem, & quando nõ. Bart. in consi. xxvij. nu. 1. fol. 11.

Dictio aliâs, quid denotet. vide plenè per Bar. in suo tra. de alueo. in versi. aliâs. fo. 142. Et in cõsi. l. in. ij. vol. nu. 4. fo. 199.

Dictio incipit, & dictio desinit, quid importet. de earum varijs significationibus. vide plenè per Bar. in. d. suo tra. de alueo. in ver. eius nu. 1. & .2. fo. 143.

Dictio prout, quid importet. Bar. in extrauag. ad repri. in verbo, prout. nu. 1. & seq. fo. 96.

Dictio item, nõ intelligitur per eā repetitio facta, quādo fit mutatio rerum, vel personarum. Bal. in consi. xxxix. nu. 1. fo. 14.

¶Dies in inquisitione si non appareat, processus non vitiatur. in consti. ad repri. nu. 33. fo. 92.

Dies quando dicať incipere, & quando desinere. in tra. de alueo. §. eius. nu. 7. fo. 143.

¶Differentia inter liberam voluntatem, & arbitrium boni viri. in constitu. ad repri. §. videbitur. nu. 2. fo. 96.

¶Differt ius ciuile à canonico in cõpromissis, nā de iure ciuili nõ debet cõpromitti cū iurō, & tñ licet de iure cano. & de plurib⁹ alijs differētijs inter ius ciuile, & ius can. ꝗ sunt. n. 1. vide plenè per Bar. in suo tra. diffe. inter ius ciuile & canonicum. fo. 150.

¶Digit⁹ nõ est mēbrū, sed pars mēbri. & an digitus debilis dicatur digitus, vel dicatur abesse. Bar. in cõsi. ccj. & . ccij. nu. 1. f. 60.

¶Dilatio non datur ad quærendū aduocatum in cā cognoscenda sine strepitu. in. §. sine strepitu. nu. 3. fo. 95.

Dilatione prima data per iudicem, an sit necesse ꝙ detur secunda. Bar. in consi. cxv. in. ij. vol. nu. 1. fo. 212.

Dilatiõe secūda data à iudice sine causę cognitiõe. vel cū iuramēto procuratoris, ꝙ fuit impedit⁹ ipse vel ei⁹ domin⁹ an valeat, vł nè: & ex quibus causis iuramētū procuratoris in tali casu non valet. Bar in consi. xcvij. incip. in quæstio. nu. 3. fo. 30.

¶Dilationes

¶ Dilationes datas legitimè. in causis summarijs, vel plenarijs an posset iudex abbreuiare. Bar. in cōs. xcvij. ici. ī q. n. i. f. 30.
Dilationes breues dantur ad probandū, licet probationes factæ sine termino probēt. in consti. ad repri. §. & figura. n. 12. f. 95.
Dilationes duæ dādæ sunt actori & reo: tres in criminalib⁹ cum aliqua causæ cognitiōe. in cōstit. ad rep. §. sequētia. nu. 2. f. 99.
¶ Discordia magna fuit olim orta, inter ecclesiam Romanam, & Federicum tunc Roma. imperatorem: qui vocabatur Federi. barbarossa, & de tpe quo ceperunt regnare ptialitates in Lōbardia. Bar. in suo tra. de guelphis & gebellinis. nu. 1. fo. 154.
¶ Disiunctiua quando ponitur expositiuè. Bar. in cōsil. xlj. in. ij. vol. nu. 3. & 4. fo. 197.
¶ Dispensandi potestas, non venit in generali mandato. Barto. in consi. xviij. in. ij. vol. nu. 3. fo. 191.
¶ Dispositio defuncti continens aliquid prohibitū à iure, dicit continere impossibile de iure: qa impossibiliū nulla est obligatio. de hære. lib. iij. mino. c. ij. nu. 5. fo. 103.
Dispositio aliqua quando in ea ponuntur duo, quorū vnum destruit aliud, primum tollitur per secundum. Bar. in. xij. q. sua incip. quidam reliquit. nu. 1. fo. 84.
Dispositio quæ videtur continere repugnantiam seu contradictionem est nulla, cùm nulla distinctione adiuuari potest. ibi, in quæstione præallegata. in contra. q. nu. 5. fo. eo.
Dispositio aut ex causa. C. de lib. præte. an habeat locum in præteritione posthumi, & in preteritione paterna. & an legata filio præterito maneant firma, vel ne. Bar. in consi. xiij. incipiē. Ex facto proposito. nu. 10. cum seq. fo. 7.
Dispositio. l. ij. C. de resc. vend. non habet locū in renunciatione facta liberaliter, & non ob causam. Bar. in consi. xc. incip. dilecto domino. nu. 2. fo. 27.
¶ Diuisio, an per diuisionem factam inter fratres, si est promissum non contrauenire videatur renunciatum iure fideicommissi. Bar. in consi. j. nu. 1. in. ij. vol. fo. 187.
Diuisio orbis, est de iure gentium: & ibi nomina distincta. q sint rebel. §. lombardiæ. nu. 2. fo. 106.
¶ Doctor non potest pro debito carcerari: nec requiritur an habeat arma. in trac. de carce. nu. 5. fo. 157.
¶ Dolus an differat à fraude, sicut genus à specie. Bart. in suo tracta. de testi. ver. dolus. nu. 106. fo. 160.
Dolus differt à lata culpa, sicut manifestū à presumpto. Barto. in suo trac. de testib. ver. latiorem culpam. nu. 107. fo. 160.
Dolus an fuerit commissus in aliquo actu particulari, qualiter probetur. in trac. de test. nu. 102. fo. 168.
¶ Domestici quādo admittuntur in testimonio. nu. 11. fo. 178.
¶ Dominium rerum legatarū fratribus minoribus, q remanet apud hæredem. lib. ij. mino. c. ij. iiij. dist. nu. 20. fo. 106.
Dominium rerum legatarum recta via, non trāsit in legatarium, qn relinquuntur per quandam consequentiā. sed seruit⁹ tacitè, & sic in consequētiam legata, mortuo testatore nō debetur nisi ab hærede cōstituat. lib. ij. mino. ca. ij. iiij. dist. n. 23. fo. 107.
Dominiū panni pro vestimentis, vini, & frumēti legati fratrib⁹, penes quē remaneat. li. ij. minorica. capi. ij. iiij. dis. n. 24. f. 107.
¶ Dominus, an possit pbare tertiū aliquē fuisse suū pcuratorē ex confessiōe ipsius pcuratoris. Bar. in cōsil. lxxiij. n. 4. f. 23.
¶ Donatio q fit sponsę, vel vxori, cuius erit & an possint repeti à sponsis. Bar. in consi. xj. in. ij. vol. nu. 1. fo. 189.
Donatio facta secūdū formā statuti, nō indiget alia insinuatione. Bar. in consi. xlvij. in. ij. vol. nu. 2. inci. pucinus. fo. 198.
Donatio inofficiosa re & cōsilio quomodo intelligitur &c. Bart. in dicto cōsi. xlvij. nu. 4. ibi.
Donās bona, intelligitur de præsentibus, & nō de futuris. Barto. in consi. lxxiiij. in. ij. vol. nu. 2. fo. 204.
Donatio oīm bono. an valeat? Bar. ī cō. cviij. ī. ij. vo. n. 1. & 2. f. 210
Donatio licet non valeat in eo quod excedit summā legitimam, valet tamē, in eo q est infra, vel infra legitimam summā. Bart. cōsi. clix. inci. visa quadam cōstitutione. nu. 9. fo. 48.
Donans certas possessiones nepoti suo, & remāsit in earū possessione vsq; ad mortem, nō pōt præterea alius hæres suus nō necessarius allegare donationem fuisse fictitiā. Bar. in cōsil. lxv. incip. factum est tale. in prin. vsq; ad nu. 2. fo. 20.
Donatio an psumat fictitia, propterea qa donator possedit noīe donatarij per duos annos. Bar. ī cōs. lxxxj. ici. marti. n. 8. f. 27.
Donatio facta filio emancipato per patrem de oībus bonis suis presentibus & futuris, reseruatis vsufructibus & prouentib⁹ inde venientibus non valet. Bart. in consil. lxxvj. inci. in Dei nomine amen, pater filio &c. nu. 1. cum seq. fo. 24.
Donator quando se constituit noīe donatarij possidere, an per hoc tollatur presumptio simulationis contractus. Bar. in cōsi. lxv. incip. factum est tale. nu. 3. & 4. fo. 21.
¶ Dos à patre data filiæ suæ, quæ viuo prē mortua est relictis filijs, ad quos venit dos de consuetudine an mortuo auo, isti nepotes tenētur computare sibi in legitima, pręfatā dotē. Barto. consi. cxc. incip. Gisbertus. nu. 1. & seq. fo. 57.
Dos data filio à patre computatur in legato dotis sibi factæ à patre. Bar. in cōsi. lxv. in. ij. vo. per totum. fo. 200.
Dos recepta per alterū fratrum, non restituitur de cōi, nisi probetur versa in cōi. de duo. fra. §. primò quæro. nu. 10. fo. 113.
¶ Dotans filiam mater si stipulatur dotem sibi restitui. solut. mat. morte viri cū filijs, & sine filijs, an mortua filia cū filio debeat habere eandem dotem, vel cedat lucro viri. Bar. cōsi. ccxxxvij. inci. mater. nu. 1. & seq. fo. 6. & in cōsi. cxxx. nu. 1. fo. 48.
¶ Dotauit filiam pater & stipulatur sibi dotē restitui, in casu soluti mat. morte viri & sine filijs: nūquid eo viro mortuo cum filijs, debet restitui dos, vel cedat lucro viri mortui, vel ei⁹ filijs. Bar. in consi. cxxx. nu. 1. & seq. fo. 40.
Dotem si stipulatur frater sibi reddi, an potest? Bar. in consi. lxxxviij. nu. 1. & 2. vo. ij. fo. 207.
Dotē si reliqt au⁹ nepti ex filio postea pr̄ dotet, an istud relictū psumat factū cōtēplatiōe neptis, an verò filij. & nunqd ista dos debet cōputari filiæ ī ltīma pr̄is sui. Bar. ī cōs. cxxxj. p totū. f. 40.
Dotē si nullā mr̄ier cōstituerit, nec fecerit mētionē de dote marito: & hēbat magnū pr̄imoniū, cui⁹ possesiōnē adept⁹ est maritus & ex eo fruct⁹ recollegit, & ī onerib⁹ matrimonij cōuertit, an vir lucret certā ptē patrimōij vigore statuti quo cauet &c. Bar. plenè in. vij. q. sua disp. & in sol. q. n. 1. cū multis seq. f. 70. & 78.
Dotem cum vsuris. an possit petere mulier, vel an alimēta tanq̄ p vsuris dotis? Bar. in cōsi. cxxviij. nu. 2. fol. 40.
¶ Duobus vel pluribus quando incumbit onus aliqd faciendi, licet sit talis conditio q vnus alteri præferatur, donec vnus occupet, interim q ambo dicantur in mora. Barto. in. viij. sua. q. dispu. in contra. nu. 3. ver. iij. sic. fol. 80.
¶ Duo fratres spurij ex eadē matre, inter se inuicē ab intestato succedūt. in tra. de suc. ab intest. nu. 22. folio. 162.
Duo vel plures qn̄ tenent ad aliqd dādū, vel faciendū vnus p aliū, q nō excuset. Bar. in. viij. sua. q. in contra. nu. 3. ver. ij. fol. 80.
Duo vel plura remedia, vbi vni competūt ad vnū & idē, alterū ex his tenet eligere, & vno electo, & in medio deducto, videt alij renūtiarē. Bar. in suo tract. q. venti. nu. 8. ver. quia. fo. 127.
Duæ cāç qn̄ cōcurrūt ad pfectionē vnius actus, quarūvna est potētior altera, debemus inspicere potētiorē cām. Barto. in. xv. sua disp. in prin. in ver. inci. secundo sic. fol. 87.

¶ De litera. E.

Ecclesia vt posit arma spūalia & ęternalia exercere sufficit q habeat iustitiā veritatis licet non probatā. ī tra. cir. ma. te. ī verb. iurare debet. n. 62. f. 181.
Ecclesia est vsus publicus, & in ea vtilitas publica versat. lib. j. mi. c. j. iiij. dist. nu. 20. fo. 104.
Ecclesia prelato decedēti ab intestato, succedit in ijs q ab eccl. vel ecclesię cōtēplatiōe, habuit. in tra. de suc. ab inte. nu. 24. fo. 161.
Ecclesia approbat īperiū Romanū. in cōst. ad repri. nu. 11. fo. 91.
¶ Eccl'ię fratrū minorū, debēt eē hum. li. j. mi. c. j. iiij. di. n. 22. f. 104
Ecclesię parochialis rector, nō pōt etiā p suis necessitatibus obligare fructus ecclesię percipiendos post obitū suū. Item in quibus plus habet vsufructuari⁹ q̄ clericus in bonis ecclesię. Bart. cōsi. ccxxxj. nu. 1. & seq. inc. dominus. fol. 66.
¶ OEconomica prud. ptinet ad regimē. fam. ī tra. de te. n. 79. f. 166.
¶ AEdificiū si legat fratrib⁹ minorib⁹, vt ibi cōstituat loc⁹ fratrū vel vt diuinū officiū celebret p fratres videlicet ibi ītrātes an valeat relictum: lib. ij. min. c. j. ij. dist. nu. 10. & 12. fo. 106.
¶ Editio īstrumētorū nō petit. ī cōst. ad rep. §. & figura. n. 17. f. 95.
¶ Electio personarū, & distributio pecuniarū, si est collata in fratres minores, an teneat? q sic, respectu personarū. lib. iij. mino. ca. v. j. dist. nu. 6. & 9. fo. 109.
Emergentes siue incidentes differunt inter se & qūo cognoscat q in eis debeat fieri plenaria, vel summaria. Bar. in extrauag. ad repri. in ver. summariè. nu. 11. cum multis seq. fo. 93.
¶ Emit qs pedagiū à cōi, & oēs redit⁹, & fruct⁹ vsq; ad decē an. & nō vltra p ptio mille lib. soluēdarū quolibet ann. contingit q pter sterilitatē, nihil pcepit vno anno. an talis cōtract⁹ sit locatiōis vt debeat fieri mercedis, an verò emptiōis. Barto. in. iiij. sua. q. disp. in fo. cōtra. nu. 1. cum multis seq. fo. 61.
¶ Emptio & venditio quid differat à contractu locationis. & de ratione diuersitatis, q venditor consequatur pretiū etiam re amissa, sed in locatione fit remissio mercedis. Bar. in. iiij. q. sua disp. in contra. q. nu. 5. 6. & 7. fo. 77.
Emptionis & venditionis natura contractus est, vt cōtractu celebrato, periculū ptineat ad emptorē. Bartol. in. iiij. q. sua dispu. incip. publicanus quidam. nu. 1. 2. & 3. fol. 75.

Emptor cui primò possessio fuerit tradita, pręfertur, nec videtur tradita possessio quãdo emptor habet eligere locum incertum de certis. idem si venditur ad mensuram suam ante mensuram Bar. in cõsi. lxxiiij. inci. in nomine domini amen. fol. 23.
¶ Emphyteusim si quis capit ab ecclesia pro se & filijs suis legitimis vsq; in tertiã generationẽ: tunc ad eandem emphyteusim nõ venit filius per nominationem filij, & institutiõem hęredis legitimatus. Bar. in consi. cxx. inc. verutius. nu. 1. fo. 38.
Emphyteusis an veniat in substõne. Bar. ĩ cõsi. j. in. ij. vo. n. 3. f. 187.
Emphyteusis ecclesiæ quando intelligitur durare. Bar. in consilio lxxvij. in. ij. vol. nu. 1. fo. 205.
Emphyteusi cõcessa alicui ꝓ se, & filijs masculis, & fœminis. ęqualiter succedũt fœminæ cũ masculis, nisi cõsuetudo sit ĩ cõtrariũ ẽt ꝙ pr̃ diceret ꝙ eẽnt cõtẽtę certis rebꝰ. Bar. in cõsi. lx. n. 1. f. 19.
Emphyteusim si pater recepit pro se & filijs & nepotibus altero filiorũ decedente sine filijs, accrescit alteri. Bar. in consi. lviij. incip. ex themate. nu. 1. & seq. fo. 18.
Emphyteusis diuisio facta inter plures dominos irrequisito pręlato an valeat? ibi nu. 4. fol. 18.
Emphyteutica res, ꝙ quitatio quæ est facta super ea non impedit agere in portione defecta, nec ecclesiæ acquirit̃. Bar. ibi secunda in dicto consi. lviij. nu. 5. fo. 18.
Emphyteusim cũ qs capit ꝓ se, & filijs suis masculis, & fœminis: tũ vigore dictorũ verborũ masclĩ & fœmĩę, ꝑiter admittũtur nõ successiuè, nisi cõsuetudo repugnet, vel statutũ ꝙ stãtibꝰ masclis fœmĩę nõ succederẽt. Bar. ĩ suo cõ. lx. inc. q. ista. ꝑ totũ. f. 19.
Episcopi statuto cauetur, ꝙ executores exequãtur testamẽta intra annũ, quo elapso nõ possint se intromittere an executor datꝰ ad declarãdũ voluntatem defuncti, potest declarare post annũ & concluditur ꝙ sic. Bar. in cons. cxlij. incip. constitutione camerinensis episcopi. nu. 1. fo. 43.
¶ Episcopꝰ æquiparat̃ senatui. Bar. in cõs. xviij. in. ij. vo. n. 5. f. 192.
Episcopus in omni crimine in quo potest dispensare, põt infamiã tollere. Bar. in. d. cõs. xviij. nu. 1. in. ij. vol. fo. 192.
Equus designãdꝰ est erectꝰ, & eleuatus quasi saliens. in tra. de insi. & armis. nu. 17. fo. 123.
AEtatis probatio an ad actorẽ an ad reum pertineat. & qualiter probetur, & quibus testibꝰ, & quã cãm debeat testis assignare? Bar. in cõsi. xcij. inci. in. q. per totum consi. fol. 28.
¶ Euentus solutionis spectat̃, vtrũ valeat, vel nõ, qñ vnũ est in solutiõe, & alterũ in obligatiõe: quorũ vnũ prohibet̃ de iure, alterũ permittitur. Bar. cõsi. lxx. inci. reuerendissime. nu. 4. fo. 22.
Eũtes in exercitũ de mãdato regẽtiũ ciuitatem, nõ dñr esse factionis regẽtium. in tra. de guel. & gebel. nu. 12. fo. 154.
¶ Exbannitus quid sit, & multa bona ponit. Bar. in suo trac. bãnitorum per totum. fo. 128.
¶ Exempta ecclesia, an sit exemptus prælatus, etiam si esset laicꝰ Bar. in cõsi. xxviij. ij. vo. nu. 1. & . 6. fo. 194.
Exẽptꝰ iudex, est eps in dubio. Bar. in dicto cõs. xxviij. n. 5. f. 194.
¶ Exẽptũ si est monasteriũ cũ suis possessionibꝰ. an possessio dicatur exẽpta quã possidet monasteriũ p̃cario, vel iniustè. Bart. in cõsi. xcvj. inci. Christi nomine inuocato dico &c. nu. 1. fo. 29.
Exceptio rei iudi. inducta est ad cõseruãdũ iuris rigorẽ, magis q̃ ex æquitate. in cõsti. ad repri. §. denũciationem. nu. 15. fo. 92.
Item non datur contra tutũ exceptione iurisiuriãdi. ibi. nu. 16.
Exceptio contra testes, qñ sit proponẽda. in tra. circ. ma. testiũ. in verbo, qui testium. nu. 55. & . 56. fol. 180.
Exceptio quę opponitur non contra executionẽ, sed cõtra rẽ in qua fit executio, summariã cognitionẽ requirit, ẽt quo ad probationẽ. in cõst. ad repri. §. summariè. nu. 31. fo. 94.
Exceptio rei iudicatæ, vel finitæ, & aliæ ad ꝓcessum impediẽdũ opponuntur. in. §. & figura. fol. 95.
Exceptio seu defensio est de iure naturali, & an possit tolli ꝑ statutũ. Bar. ĩ extraua. q sint rebelles. ĩ ver. mille librarũ. n. 2. fo. 102.
Exceptio an possit oppo. agẽti vti possidetis, seu de turbata possessione. Bar. in cõsi. lxxxj. inci. martinus. nu. 4. fo. 25.
Exceptiões oppositæ post sñiam, qñ sit ꝙ reqrãt plenã, & qñ summariã cognitionẽ. in cõsti. ad repri. §. summariè. nu. 29. fo. 94.
Exceptiones perẽptorię q̃ pñt separari à principali, si incidãt in negotio principali, qñ plenaria, & qñ summaria cognitio adhibeatur. in cõsti. ad repri. §. summariè. nu. 27. fo. 94.
Exceptiões magis litẽ differẽtes, q̃ substãtiã rei respiciẽtes, iudex repellere potest. in cõstit. ad repri. §. & figura. n. 9. fo. 95. Item,
Quãdo agit̃ sine figura iudicij, litis cõtestatio nõ reqrit̃. n. 10. Item
Positiones & articuli, habẽt̃ pro litis contestatione. ibi. nu. eodem.
Exceptiões qualiter opponãtur testi, & quid in ipsis exceptiõibꝰ fieri debet: vide plenè circa materiã testium. in ver. dic ꝙ si testes. nu. 1. fo. 171.
Exceptionem pacti de non petẽdo quãdo quis allegat si nõ probat plenè eam exceptionẽ, debet condemnari. Bar. in cõsi. xliij. inci. super quęstione. nu. 1. fo. 14.
¶ Excommunicati, infideles, & hæretici repellũtur à testimonio. in tract. ad repro. test. nu. 9. fo. 173.
Excõicatus. & suspensus à testimonio repellitur. & an excommunicatus cõtra excommunicatum. cir. ma. test. nu. 20. fo. 179.
¶ Excussio qũo fit, & multa bona ponit Bar. in suo tract. excussionũ pignorũ. in. ij. vol. fo. 217. & seq.
¶ Executio sentẽtiæ ꝙ impedit̃ ꝑ exceptionẽ nullitatis, vel quod sit lata p̃textu falsorũ istrumẽtorũ. si ꝓbatiões sunt ĩ prõptu quæ debẽt esse plenę. in cõst. ad repri. §. summariè. n. 30. fo. 94.
Executio facta ĩ vna cã, qñ impediat aliã. Bar. cõs. ccxxj. n. 1. f. 64.
Executio incipit à mobilibus & si illa nõ sufficiñt ad immobilia licitũ est deuenire, posteà verò ad nomina debitorũ. Bar. in cõsi. cxxxix. statuto communis perusij. nu. 3. fo. 42.
¶ Executor qui esset ingressus ordinẽ fratrũ minorũ nõ põt dare cõsilium. Bar. in suo tract. min. lib. iij. dist. ij. nu. 10. fo. 110.
Executor datus in testamẽto, q habet exequi cũ cõsilio fratrũ minorũ, quãdo teneat̃ illud reqrere. lib. iij. mi. c. j. di. iij. n. 12. f. 110.
Executor qui requisiuit consiliũ fratrũ minorũ, quando teneatur illud sequi. lib. iij. min. c. j. dist. iij. nu. 13. fo. 110.
¶ Executore nõ eligẽte quis eligat. lib. iij. min. ca. v. j. di. n. 7. f. 109.
Executore nõ distribuẽte, cuiꝰ arbitrio res erat distribuẽda, nõ succedit legitimꝰ, sed lex ipsa distribuit. lib. iij. mino. c. v. j. distin. nu. 8. fo. 109.
Executores agẽtes ad pœnã statuti vel legis excludũtur propter nõ pręstitam cautionem. Bar. in consi. cxxxvij. nu. 3. inci. statuto communis gualdi. fo. 42.
¶ Executori testamenti ingressuro ordinẽ fratrũ minorũ, nõ põt frater minor dare cõsiliũ. lib. iij. min. c. ij. dist. ij. nu. 11. fo. 109.
¶ Exhæredatio sub noĩe generali, vt exhæredo liberos meos. nõ valet. Bar. in consi. xxj. nu. 2. folio. 9.
¶ Eximens ex iniusta cã aliquẽ de manibus familiæ captum pro debito ciuili: tenet̃ ad illud debitũ. in tra. de carc. nu. 18. fo. 158.
¶ Existens in castro ita forti, ꝙ ciuitati rebellet, dicitur tyrannus & ita in vico. & in villa. de tyr. nu. 10. fo. 115.
¶ Expensis producentis, mittitur notarius ad egregias personas, in tra. de pub. test. nu. 97. fol. 182.

¶ De litera F.

FAcies domus dicitur pars illa, per quam qs ingreditur, vel sit in via magis honorabili. in tract. de insula. §. ꝙ si ex. nu. 7. folio. 138.
Facies animalis depicti in vexillis tubarum, nõ debet respicere tubam. de insig. & ar. nu. 21. fo. 123.
Si duo aĩalia inuicẽ se respiciẽtia portant̃ pro insignijs, non refert quomodo pinguant̃ in vexillis. ibi. nu. 22. fo. 123.
Facta publicatiõe, nõ põt obijci cõtra ꝑsonas testiũ, nisi protestatio fuerit à prĩ. facta. ĩ tra. cir. ma. tes. ĩ verbo. q testiũ. n. 38. f. 180.
Facta per modũ iurisdictionis à tyranno manifesto, ex defectu tituli nõ valẽt. de tyran. nu. 16. fo. 115.
Facta per tyrannum pendente processu, contra eum per superiorem quando teneant. de tyrannia. nu. 36. fo. 116.
Facta ab officialibꝰ existẽtibꝰ ĩ ciuitate. in qua sit tyrãnꝰ: & quos ipsa ciuitas sibi eligit tyr. patiẽte, qñ sit nulla. de tyr. n. 17. f. 115.
Facta tpe tyrãni velati, qũo valeãt, & cõem vtilitatẽ respiciãt quo ad existẽtes ĩ ciuitate. & qd quoad expulsos: de tyr. n. 42. f. 116.
Factũ à iudice quod ad eiꝰ iurisdictionẽ non ꝑtinet, vel spectat ad eius officiũ, nõ est ratũ habẽdũ. in tra. de iuris. nu. 1. fo. 145.
Facultate data iudicandi, per verba denotantia arbitrium boni viri, tunc debet seruare regulas iuris ciuilis.
Si per verba importãtia liberã volũtatẽ debet seruare regulas iuris gentiũ vel naturalis. nõ ciuilis, in consti. ad repri. ver. videbitur. nu. 8. fo. 96.
Facultate contrahendi cõmissa, per verba importantia arbitrium boni viri: tunc arbitrat̃ suo arbitrio, regulato rõne, prout bonꝰ vir. in consti. ad repri. ver. videbitur. nu. 5. fo. 96.
Facultas largiendi data per verba significãtia arbitrium boni viri quid importet, qñ dat̃ ꝑ verba, liberã volũtatẽ denotãtia. in cõsti. ad repri. ver. videbit̃. n. 7. & de facultate cõtrahẽdi. n. 6. f. 96.
¶ Fama qualiter ꝓbet̃. in tra. cir. ma. test. in ver. iuxta. n. 20. f. 170.
Fama probat quantitatem, numerum miliariũ, existentiũ de loco ad locum. in tract. de test. ver. vicena. nu. 55. fo. 165.
Fama probatur mors alicuius: ex quibus causis progredi debet. in tract. de test. nu. 39. fol. 164.
Mors iuuenis luxuriosi, bellicosi, & vagabundi qũo probetur. in tract. de testi. nu. 38. fo. 164.
Fama cũ dicto syndici, deputati ad maleficia asserentis ita esse. an faciat indicium ad torturam. Bar. cõsi. cxcj. nu. 1. & seq. fo. 57.
Fama publica cum alijs probationibus & indicijs, facit plenam probationem

probationem etiam in criminalibus.Bar.in consi.ij.in.ij.vol. nume.2. fo.87.

Fama cum dicto syndici positi ad denunciandū, facit iudicium sufficiens ad torturam.Item quando fama sufficit,vel ne.Bar. consi.ccxviij.nu.1.& seq. fo.64.

¶ Flumē,scilicet publicum si quid adiecerit per alluuionē agro nostro,iuregentiū acquirit nobis.Et qd dicatur adijci per alluuionem.Bar.in suo tra.de flumi.in ver.caius.nu.1. fo.130.

Flumen,quando pars illa quam prędio alterius applicauit, non ei acquiratur.Bar.in suo trac.de flumi.in ver.partem. fo.132.

¶ Feudorū successione ꝙ in ea non habent locum iura communia ciuilia,& an & quomodo derogetur per secundā conuentionem factam inter fratres per aliam secundā.Bart.in consi. lxxij.inci.ex facto proponitur.nu.3.&.6. fo.24.

¶ Feriarū tēpore non potest procedi,in causis,in quib⁹ summariè proceditur.& de modo probandi in sūmaria cognitione. Bar.in extrauag.ad repri.ver.summariè.nu.6.&.7. fo.93.

¶ Fideicōmissarij si duo dati sint à testatore vnà, an altero mortuo pōt alter exercere liberè officiū?& concludit Bar.ꝙ sic.in consi.cxlvij.inci.factum tale est,prædictus.nu.1. fo.44.

Fideicōmissarius vniuersalis licet regulariter in eū non transeant iura & actiones,nisi facta restitutione : tamen quando relinquitur ad pias causas fideicōmissum vniuersale,incontinenti transeunt iura & actiones sine restitutione.Bart.in.xiij.q. sua dispu.in sol.q.iij.ver.secundo sciendum. fo.85.

Fideicommisso vbi est locus,in eo venit portio hęreditatis quę ab intestatò defertur pręterito.Bar.in consi.xx. inci. factum sic se habet.nu.6. fo.9.

Fideicōmissum testās ī vita defuncti,an trāsmittaṫ si nō fuit agnitū,& an iuri immiscēdi pręscribaṫ?Bar.in cōsi.xiij.nu.15. f.7.

Fideicommissum an videatur esse sublatum, per diuisionem factam inter fratres, & per prouisionem de defendendo. Bart. in consi.j.in.ij.vol.nu.1.&.2. fo.187.

¶ Fideiussor pro debitore qui soluendo est,testificatur,in tract. cir.ma.test.in ver.qui testium.nu.33. fo.179.

Fideiussor pro debitore testificari potest.in tract. ad repro.test. in ver.testium fa.nu.13. fo.173.

¶ Fideiussionis facultas intelligitur,ꝙ possit dari vſ.j;ad sententiam.Bar.in consi.lxxxvj.in.ij.vol.nu.1. fo.207.

¶ Fidelitas habet duas habenas,vnam in faciendo quæ quis debet,aliam in faciendo quæ non debet.

In his duabus habenis,corpus vtriusq; iuris fundatum est.in cōsti.ad repri.nu.6. fo.91.

Fidelitas est triplex.vna quæ debetur proximo, alia patri, alia domino.super constit.ad repri.nu.2. fo.91.

Fides seruanda est hosti,adeò ꝙ nulli licet occidere eum.Bart,in q.sua.j.nu.6. fo.70.

Figura rei corporalis,dicit̃ potēs forma ipsius,vel facies qua rei substantia figuratur.in cōsti.ad repri.§.& figura.nu.1. fo.95.

¶ Filij fratrum, succedunt in stirpes, & non in capita. in tracta. succes.nu.10. fo.161.

Filij naturales tantùm,dicuntur nati ex concubina vnica, in domo retenta.in trac.suc.nu.5. fo.160.

Filij naturales qualiter succedant patri vel matri, succedunt ex testamento,& ab intestato.ibi.nu.6.

¶ Filio si pater emit libros,an teneaṫ illos cōicare?& qd si pater dedit filio pecuniā in studio.an sibi imputeṫ à fratribus tpe diuisionis?Bar.in.d.tra.de duob.fra.inui.nu.15. fo.111.

Filio in studio si pater īcepit expēdere,an patre mortuo debeat studiū perficere de cōi inuitis fratribus?Bar.in.d.tra.de duobus fra.inuicem.nu.17. fo.111.

Filio accipiēti vxorē pr̃ fecit expēsas in nuptijs,& alijs,tpe diuisionis,frater vult ꝙ pāni & alia ornamenta veniāt in diuisione.qd iuris?Bar.in.d.suo tra.de duob.fra.nu.20.&.21. fo.112.

Filij in reb⁹ pater expēdit de aduētitijs,in quib⁹ habebat vsumfructū:nunq d fratres poterunt imputare hoc tpe diuisiōis.& quid si pater dedit filio pecuniā,an res,an ipsa veniat cōicanda.Bar.in.d.suo tra.de duo.fra.nu.22.&.23. fol.112.

¶ Filiorum quot species sint?in tract.succes.nu.2. fol.160.

¶ Filius præteritus à patre profitente regulā fratrū minorum, rumpit testamentū.lib.iiij.min.c.j.ij.dist.nu.5. fo.110.

Filius q ex re patris ipso viuente pcepit fructus,patre mortuo, debet alijs fratribus cōicare.in tra.de duo.fra.nu.1. fol.111.

Filius qui lucratur cum pecunia patris,& opera sua,partem lucri respectu pecunię cōicabit, partē verò respectu psonę tāꝗ proprium retinebit.ibi.nu.2.

Filius pręsumiṫ eē illi⁹ factiōs cuius erat pater.in tra.de guel . & gebel.nu.13. fol.154.

Filius si licitè cōtraxit aliquod debitum in studio,ꝙ patre mortuo illud de cōi solui debeat.de duo.fra.nu.18. fo.112.

Filius expendens lucrum vndecunq; proueniēs in paterna familia,id nō repetit.de duo.fra.§.primò quæro.nu.36. fo.114

Filius impendens circa personam patris,eo viuo non petit à cohęrede,iudicio.fam.erc.de duo.fra.§.primò quęro.nu.1. ibi.

Filius teneretur defendere patrem verbo,& opere,sed facto non. super consti.ad repri.nu.3. fo.91.

Filius nolens alere patrem, potest exhęredari:& est iusta causa.de alimen.nu.10. fo.124.

¶ Filium si instituerit mater,vel ascēdēs de linea materna cū cōditione,ne ad patrem perueniat vsusfructus,an dicta cōditiōe nō obstante pater saltem in legitima habeat vsumfructū. Bart.in tra.de duo.fra.inuicem.nu.14. fo.111.

¶ Fiscus qb⁹ casib⁹ succedat.in tract.de succ,ab intest.n.24. f.161.

Pater si fecit filiū stipulari ab aliquo debitore suo,an pater videatur hoc facere animo donādi,vel an videatur vti solū ministerio filij?Bar.in dicto.suo tra.de duo.frat.inuicem.nu.24. f.112.

Filius si impēdit circa personā patris eo viuo:an à cohærede recuperet iudicio familię ercisc ūdę?Bal.in suo tra.de duo fra . inui. nu.1. fo.113.

Filius pro quo pater se obligauit,an totum solui debeat de parte ipsius filij?nu.3.Et qd si fili⁹ habet bona aduentitia:& pater ea dilapidat,& ea cōsumat:filius vult ea emendari à fratribus , an possit. Bal.in suo tra.de duobus.fra.nu.4. fo.113.

Filia vnius ex fratribus,an debeat maritari de cōi.Bart.in consilio lxxx.in.ij.vol.nu.1. fo. 205.

Filio mater reliqt legatū,& ꝓhibuit patri q̄ri vsumfructū,an possit hāc.l.ī.leg.ponere.Bal.in suo tra.de duo.fra.nu.5. fo.113.

Filiusfamilias presbyter qcqd acquirit,sibi acquirit pleno iure.& hoc si quæraṫ ex cā aduentitia,non cōtēplatiōe ecclesiæ,vel sacerdotalis officij.Bal.in cōs.lxj.inci.filiusfamilias.nu.5.fo.20.

Filiam naturalem habens qs ex muliere cū qua poterat cōtrahere matrimoniū,extraneū hæredē instituit,& ipsi filiæ suæ quędā legauit,vt filię nec etiā naturalē noīauit,eo mortuo talis filia dicit se legitimā.p aut.si qs.C.de nat.lib.& tāꝗ pręterita dicit testamētū nullū.qd iuris?Barto.in.xj.q.sua disp.inc.habeo filiā. nu.1.cum multis seq.& in solu.qō.nu.1.cum seq. fol.83.

Filius si aliquid q̄sierit,an in dubio dicatur profectitiū,vel aduētitiū.Bar.in suo tra.de duob.fra.nu.4. fo.111.

Filia fœmina si qd q̄sierit viuo patre ī dubio p̄sumiṫ de bonis patris q̄sitū,cā euitādi turpis q̄stus:sicut in vxore.Sec⁹ ī filio masculo.Bar.in suo tra.de duob.frat.nu.5. fo.111.

Filij vxor si est mortua,viuo viro,& patre,ex forma statuti vxore mortua, sine liberis vir debet habere certā partē,an istud lucrum erit cōmune,an verò eius cuius fuit vxor.Bar.in suo tra. de duo.fra.nu.6. fo.111.

Filiusfamiliâs patre viuente, si ei relinquatur ab extraneo siue vni ex filijs aliquid donet extraneus : an postea debeat inter fratres cōicare,vel esse eius pręcipuū?Bar.in suo tractat.de duob.fra.nu.7.cum trib.nu.seq. fo.111.

Filiusfamiliâs faciebat mercantiā cū pecunia paterna habita noticia cum quodam domino,qui sibi donauit aliquid,an illi cōicabiṫ inter fratres?Bar. in suo tract.de duob.fra.n.11.& seq. f.111.

Filiusfamiliâs cuius pecunia est castrēsis si lucraṫ,an tale lucrū erit aduētitiū,vel castrēse.Bar.in suo tra.de duob.fra.nu.13. fo.111.

Filij si multi sunt vnius Comitis,qui habet iurisdictionē,& merū & mistum imperiū in suo comitatu,an mortuo patre, habent omnes exercitium iurisdictionis insolidū?Bar.consi. clxxxix. inci.primò quęritur.nu.8.& seq. fo.56.

Filius pręteritus qui nō erat tpe testamēti, nec sperabaṫ,an rumpat testamentum.Bar.in consi.lvij.in.ij.vo.nu.1. fo.200.

Filius hęreditatē matris non aditam:an transmittat.Bart.in consi. lxiij.in.ij.vol.nu.4. fo.202.

Filia prohibita per statutum succedere,an prohibeaṫ nepos.Bart. in cōs.lxix.in.ij.vol.n.1.f.203.Et ī.iij.q.in eo.vo.p totū.f.207.

Filia instituta ī re certa,cū clausula ꝙ pl⁹ petere nō possit excludiṫ à petitiōe rei ēphyteuticę,pro rata ex stipulatiōe q̄sita.Bart. in cōsi.lv.inci.in noīe dñi amē,dñs amat⁹.nu.1.cū seq. fo.17.

Filius institutus hęres sub conditione potestatiua,vel casuali , an sit pręteritus, vt possit dicere testamentum nullum.Bar.in cōsi.xiij.incip.ex facto proposito.nu.1. fo.6.

Filius institutus sub conditione potestatiua,vel casuali,an dicitur grauatus in legitima.Bar. in.d.cōsi.xiij.nu.2.& seq. fo.6.

Filiorū pręteritio,quid operetur ad annulationē testamenti.Bart. in.d.consi.xiij.nu.4. fo.7.

Filiorū appellatiōe in statutis,nō cōprehenditur naturalis tātùm. Bar. consi.ccxxix.inci.cauetur.nu.1. fo. 65.

Filia an possit excludi à successiōe, pręscriptiōe.xxx.annorū. & qd de successorio edicto de tēpore restitutiōis in integrū:an cōputetur in pręscriptione.& qd de pręscriptiōe cōtra minorē: vide in cōsi.clviij.incip.predictę rationes.quod consilium nō est Bar . sed Francisci de Pisis.vide ibi per totum cōsi. fo.47.

Filiorum appellatione indesinitè , qui contineantur .

Bar.consi.ccxxix.inci.cauetur.nu.5. fo.66.
Filius in potestate constitutus non potest ascribere aliquid patri in testō sed emācipatus sic.Bar.in cōsi.lxj.inc.filiusfa.n.2.f.19.
¶ Flumen quando dicatur priuati iuris,ita quod per alluuionem non detrahatur,nec adijciatur iurisdictioni.Bar.in suo tracta. de flumi.in ver.acquiritur.nu.9. fo.132.
Flumē si adiecerit aliquid loco sacro,vel alicui cemiterio,vel alio loco consecrato,quod non acquirit tali loco sacrò.Bart.in suo tra.de flu.ver.nostro.nu.5. fo.131.
Flumen priuatum nihil tribuit per alluuionem: adijcere tamen pōt.in tra.tybe.§.flumen. nu.2. fo.132.
Flumen publicū dicitur,q ppetuò currit:quæ autē in hyeme currunt:& nō in æstate,priuata sunt.in tra.tybe.§.flumē.n.1.f.131.
¶ Forma ,pcedēdi circa testes de officio iudicis circa quasdā.q.ad ipsos pertinentes.vide circa materiā testiū.in ver.& inprimis. nu.1.cum seq. fo.171.
Forma ,ppria perēpta,perit res.& de forma substātiali,& de forma accidētali,vide Bar.ī suo tra.de alueo.ī verb.q si.n.1.f.143.
Forma substantialis hominis pollitici,est esse liberū.in tract.de alueo.§.quod si.nu.17. fo.144.
Forma denuntiationis euangelicæ quæ sit.in cōst.ad repri.§.denūciationem.nu.6. fol.92.
Forma substantialis in reb⁹ artificialibus est quædā aptitudo,quā habent ad illum finem,ad quē per artificem factæ sunt.in tra. de alueo.§.q si.nu.19. fo.144.
Forma substantialis rerum incorporalium,quæ secundum iuris dispositionem sunt indiuidua,ex natura ipsius rei.ibi nu.20.
Forma rei substantialis rerum inanimatarū,est id per quod ipsa consistit:& vnde denoīatione nominis appellatiui accipit.in tra.de alueo.§.q si.nu.3. fo.143.
Forma substantialis rerum animatarū,aīa vegetatiua:est ipsa anima vegetatiua.in tra.de alueo.§.q si.nu.8. fo.144.
Fossata posita in confinio duorum prædiorum,cōia sunt.in tract. tybe.§.flumen.nu.4. fo.131.
Fossatum existens propè finem prædij,de quo apparent instrumenta antiqua,in quibus possessores emerunt prędia à latere, q intelligatur esse eorum qui prędia à latere possident.in tra. tybe.§.flumen.nu.5. fo.131.
Fossę agrorum,& ripę viarū quę sunt in plano,plani sunt.in tra. tybe.§.agro.nu.16. fo.131.
Fossę quæ sunt inter ripā & fundum,sunt eorum prædijs quorū adherent:vsus tamen eorum est publicus.ibi.nu.6.
Ita fossæ quæ sunt inter viam & fundum.in tracta.tyberiadis.numero.6. fo.131.
Foueæ agri,dicuntur fieri ad perpetuam vtilitatem.in trac.tybe. §.agro.nu.10. fo.131.
¶ Frater pro fratre & contra fratrem,in causa ciuili admittitur:secus in causa criminali.cir.mate.testiū.nu.8. fo.178.
Frater contra fratrem in criminalibus, nō cogitur ferre testimonium.& de hoc latè infra.nu.78.in tract. ad reproba. testium. in ver.testium.nu.58. fo.175.
Frater minor effectus episcopus,vel aliter liberatus ab ordine,q̄n recuperet ius succedendi ab intestatò.lib.iiij.mino.c.iij.distin. iij.nume.10. fo.110.
Frater minor remotus ab ordine propter eius demerita, non recuperat ius succedendi ab intest.ibi.nu.11.
Frater præsumitur amicabilior sibi,q̄ fratri cum quo habitat. de duo.fratri.§.primò quæro.nu.37. fo.114.
Frater minor,non potest esse executor.lib.ij.minor.c.j.v.distinc. numero.30. fo.107.
Frater pro vxore fratris,testificatur.
Magister pro discipulo,compater pro compatre.in tra.cir. materiam testium.in verbo,qui testium.nu.35. fo.180.
Frater minor non pōt esse executor testamēti,in quo relicta est pecunia distribuenda in necessitatem fratrum,arbitrio talis fratris.lib.iij.min.c.iij.j.dist.nu.3. fo.109.
Item non potest esse executor,ad distribuendum inter fratres moniales,& sorores sui ordinis.ibi.nu.4.
Frater si moritur sine liberis & ascendētibus relicto fratre ex parte patris tantum,& fratre ex parte matris, qui ex parte patris in bonis patris,& ex parte matris in maternis, in alijs æqualiter succedunt.in trac.succes.nu.17. fo.160.
Frater vtrinq; coniunctus prefertur fratribus ex vno latere tantum coniunctis: & solus fratri vtrinq; coniuncto succedit. in tracta.succes.ibi.nu.18.
Frater debet militare suis sumptibus, nō de communi. de duob. fra.§.primò quæro.nu.12. fo.114.
Frater maritat filiam de proprio.non de communi. de duo. fra.§. primò quæro.nu.13. fo.114.
¶ Fratres minores contra syndicum per eos nominatum, nullam habēt actionē.lib.ij.minorica.capit.vij.viij.distin.nu.57.f.109.
Fratres minores nō pn̄t esse executores testī in quo pia cā vel pauperes simpliciter sunt instituti.lib.iij.min.c.j.j.dist.n.1.fo.109.
Fratres si stāt simul,& vnus eorū lucratur & nescitur vnde veniat præsumitur de iure communi lucrari,& communicantur. de duo.fra.§.primo quæro,nu.14. fo.114.
Fratres si sunt socij omnium bonorū.lucra & damna communicari debent.de duobus fratribus.§.primo quæro.nu.15. fo.114.
Fratres minores caueāt ne assistant petentib⁹ pro eis legata eisdē relicta.lib.ij.minorica.capit.iij.vij.dist.nu.41. fo.108.
Fratres minores pn̄t absque licentia sedis apostolice cōstituere syndicū ad vēdēdum libros.lib.ij.min.c.iiij. viij.dist.numero. 45. folio.108.
Fratres minores habent generalē procuratorem in curia electū,in cap.generali per generalem ministrum.lib.ij.mino.cap.v.viij. dist.nu.46. fo.108.
Fratres minores habent etiam procuratores speciales, quos procuratores conuentus appellant.ibid.nu.47.
Fratres tertij ordinis,de pœnitētia sancti Frācisci,possunt habere in cōi & in proprio.lib.j.mino.ca.j.vij.distin.nu.36. fo.105.
Cōi vsui stare debemus.lib.j.mino.cap.j.vij.distin.nu.37. f.105.
Fratres præsumūtur socij q̄n simul habitant,& simul negotiātur. de duobus fratribus.§.primo quæro. nu.23. fo.114.
Fratres minores non succedūt ab intestatò. Per ipsos etiā ecclesiæ Romanæ acquiritur,sed hęreditas vadit ad sequētes in gradu. lib.iiij.minoricarum.cap.j.j.distin.nu.1. fo.110.
Fratres minores,& prædicatores de licentia sui superioris testificātur,& ipsis magis creditur.in tracta.ad reprobationē testiū. in versi.testium facilita.nu.4. fo.173.
Fratres minores nū possint esse executores testamenti in quo res vendenda venit:& pretium in alios distribuendum?lib.iij.mino.cap.j.ij.dist.nu.2. fo.109.
Fratres minores non succedūt ab intestatò,etiam in his rebus quę licitè retinere pn̄t.lib.iiij.minorica.cap.ij.j.distin.nu.2.fo.110.
Fratres minores nouitij ante professionem succedūt ab intestatò: quia sunt liberi.ibid.nu.3.
Fratres prædicatores habent in communi,nec eorū regulę repugnat.de hære. lib.j.min.nu.5. fo.103.
Fratres seorsum habitantes,si simul negotiantur præsumuntur socij.de duo.fra.§.primo quæro.nu.25. fo.114.
Fratres seorsum habitantes,& viuo patre negotiantur,& lucrum communicant: an præsumantur socij. ibid.nu.26.
Fratres imminente necessitate petēt superfluū extraiudicialiter, p modū eleemosinæ.lib.ij.minoricarū.ca.ij.j.dist.n.7. fo.106.
Fratres nō pn̄t recipere diuersa legata in diuersis testamētis eisdē facta,quę coaceruata faciūt summā immoderatam,sed necessitate superueniente recipiant quæ primò venerūt ad soluēdū. lib.ij.minorica.cap.ij.j.distin.nu.8. fo.106.
Fratres minores,petere possunt extraiudicialiter legata eisdē facta,in iudicio non. lib.ij.minorica.ca.iij.vij.dist.n.40. fo.107.
Fratri minori si relinquitur particulariter , vel in eo particularis hæres instituatur,an teneat? remissiuè.lib.j.minor.cap.ij.iij.distinct.nu.17. fol.104.
Fratrib⁹ licet ,pcurare vt eis syndic⁹ cōstituat:nō tn̄ ad litigia.lib. ij.minorica.capitu.vij.distinctione.viij.nu.49. fol.108.
Fratres minores hęreditatis iure fideicōmissi restituēdę,q nō sint capaces.Bar.in suo tract.minoric.lib.j.distincti.ij.nu.11.f.104.
Fratribus minoribus quibus fideicommissum restitui non potest an hęres teneatur illis ad æstimationem.Bar.in tra.suo minor. lib.j.dist.ij.nu.12. fo.102.
Fratres prędicti quando hęredes instituuntur,& in testamento apponitur clausula,si non valet iure testamenti & c.an tūc hæres teneatur illis ad æstimationem.Bar.in suo tract.mino.eadē dist.ij.lib.j.nu.15. fo.104.
Fratri alicui,vel fratrib⁹ si relinquat particulariter:& ī eo īstituat an vitiet.Bar.in suo tra . mino.lib.j.dist.iij.c.ij.n.17. f.104.
Fratrū minorū ecclesia,si instituat hæres,an institutio valeat?Bartol.in suo tractatu minoricarum.lib.j.distinctio.iiij .nu. 18 .&.nu. 20.cum multis sequē.& quis petet hæreditatē in qua eorū ecclesia est instituta.Bar.eod.lib.j.& distin.ea.ca.xij.n.1.fo.104.
Fratres minores,licet prohibeātur esse executores vltimarū voluntatū tn̄ eis permittitur dare consil.cui & qualiter psoluantur. Bar.in consi.cxlij.inci.constitutiōe camerimensi.nu.2.fo.43.
Fratres minores possunt dare cōsiliū executorib⁹ vltimarum voluntatum:& ille cui executio cōmittitur,cum consilio fratrū an teneatur illud requirere?Bar.in suo tractatu minoricarum. lib.iij.distinctio.ij.nu.10.& distinctio.iij.nu.11. fo.109.
Fratres minores cum non possint adire hæreditatem eorum ecclesię delatam.quis poterit adire? Bartol . in suo tractatu.minorica.libro.j.distinctione.iiij.c.ij.numero.23. folio.104. Et per quem

Repertoriū valde vtile in Consilia Tractatus: et Quaestiones domini Nicolai de Tudeschis: quod quicquid bonarum materiarum in dictis Panormitani scriptis continetur, ordine alphabetico amplissimè demonstrat.

*

¶De litera A.

Abbas, potest monacho dare licentiam plenè administrandi certa bona. secūdo volumine. consilio. xliiij. numero 4. folio. 85.
Abbas, potest vendicare monachū suum. primo volumine. consilio lxxxviij. nu. 2. fol. 43.
Absolutio, non debet fieri inuito iuramentum recipiente. secundo volumine. consil. xij. numero. 1. fo. 68.
Absolutio, debet fieri vbicunque quis iurat cōtra dispositionem legis communis, vel statuti. secūdo volumine, consil. cvij. numero. 4. fo. 122.
Accusatio, vel inquisitio, si facta fuerit de insultu facto cum armis: vel de percussiōe, cum sanguinis effusiōe: & post eà probatur simplex insultus sine armis, vel percusio, sine sanguinis effusione, debet fieri absolutio. j. vo. cōs. lxxviij. nu. 1. fo. 39.
Accusatio instituta est ad vindictā: nō autem ad effectum expulsiuum. ij. vol. consi. xvj. nu. 4. fo. 70.
Accusatus post denuntiationem, non potest accusationem contra alium inchoare: tamen ante damnationem, prosequi, & adimplere potest: post dānationem non. j. vol. consi. xcvij. nu. 3. fo. 50.
Acquisitum per filiū in ptāte viuente patre, si non appareat vnde acquisiuit, an præsumi debeat illud prouenisse de bonis paternis. ij. volumi. consil. xxxvj. numero. 2. fol. 80.
Actus citandi, est executio interlocutoriæ iudicis de citando. ij. volumi. consi. cxij. nume. 2. fo. 124.
Actus gestus contra iuramentum, regulariter tenet: licet contraueniens sit periurus. ij. volu. consi. xlviij. nume. 4. fo. 86.
Actus iudicialis, non requiritur ad inducendam consuetudinem. ij. volumi. consi. lxxiij. nume. 11. fo. 103.
Actus spirituales, non recipiunt conditionem. ij. vol. cōsi. cj. nu. 4. fo. 118.
Actio contra reū principalem, non tollitur per solā sententiā larā cōtra tertium, in actione hypothecaria. ij. vol. consi. lxxij. nu. 3. fo. 102.
Actiones duæ quando competunt, vna de iure, alia beneficio prætoris, vna electa, remanet altera exclusa. j. vol. consi. xcj. nu. 7. fo. 46.
Acta facta in summario, nō faciunt fidē in plenario. j. vol. cōsil. l. nu. 1. fol. 23.
Acta spiritu dei, non sunt sub lege. j. vol. consi. xj. nu. 2. fo. 6.
Administrator qlibet negotiorū gestorū, tenet reddere rōnē administratiōis. j. volu. cōs. xij. nu. 5. fo. 7.
Agens possessorio circa principale quæsitū, nunquid teneatur iustificare possessionē ex titulo. quarta qstione. nu. 7. fo. 156.
Alia dictio, includit criminales, ciuiles iniustas: & spirituales. ludo. bologninus. j. vo. consi. cviij. nu. 5. fo. 56.
Alienatio facta de rebus monasterij in casu nō concesso, est nulla, ꝗtumcūꝗ forma fuerit seruata. j. vol. consi. xlj. nu. 1. fo. 19.
Allegans in appellatione sua vnam causam: potest ab illa recedere: & aliā probare. j. vol. consi. xcvij. nu. 2. fol. 50.
Annus non currit executori, nisi à die monitionis fiendæ per episcopum. ij. vol. consi. xj. nu. 3. fol. 68.
Appellare à tempore sententiæ conditionalis, est vtile. sexta quæstione. nu. 14. fo. 166.
Appellari à laudo, an possit. ij. vol. consil. lxxvij. nu. 4. fol. 105.
Appellari bene potest à sententia iudicis, declarantis quem incidisse in pœnā legis. j. vol. consi. c. nu. 4. fol. 52.
Appellari licitè potest, quando in executione sententię, vel pręcepti, infertur grauamen. j. vol. consi. xxx. nu. 1. fo. 14.
Appellari potest à qualibet parte mūdi, ad sedē apostolicam. prima quæstione. nu. 18. fol. 144.
Appellari nō pōt, ante sñiam diffinitiuam. j. volu. consi. xxxviij. nu. 1. fo. 18.
Appellatio manifesti raptoris, nō est admittēda. j. vol. cōsi. xxxiij. n. 3. fo. 16.
Appellatio redacta in scriptis, valet. licet appellans eam non legat, dummodo eam iudici porrigat. j. volu. consi. xxviij. nu. 2. fol. 13.
Appellatio vbicunꝗ est interponenda ad superiorem ecclesiasticum, non va statutum de non appellando à sentētia rectoris ꝗtumcunꝗ per ciuitatem confirmatum fuerit. vj. quæstione. nu. 13. fo. 166.
Appellatione bonorum, quando tractatur de translatione bonorum: & sic de magno præiudicio, non veniunt futura. ij. vol. consi. cij. nu. 4. fo. 119.
Arbiter, debet diligenter litem discutere. j. volu. consil. xliij. numero. 3. fo. 21.
Arbiter, faciendo laudum, an debeat sequi ius commune, vel statuta loci. ij. volumi. consi. lxxvij. nume. 3. fo. 105.
Arbiter, licet non possit sententiare circa omnino aliena ab expressis: potest tamen decernere, & sententiare, de coherentibus expressis, sine quibus ne queunt expressa commodè terminari. ij. vol. consi. lxij. nu. 5. fo. 94.
Arbiter, quando cognoscit loco iudicis, ab eo appellatur. j. volu. consi. xxxviij. nume. 2. fol. 18.
Arbitri, possunt appellari iudices, largo sumpto vocabulo. ij. vol. consi. xxxiij. nume. 5. fo. 79.
Arbitratores, non tenentur scripturas facere: sed satis est, extraiudicialiter se informare. j. volu. consi. lxiiij. nume. 4. fo. 31.
Arbitrium, si apponitur rei substātiale, & nō substātiali deficiente arbitrio, non expirat id quod principaliter agit. ij. volu. consi. lxxx. nu. 3. fo. 108.
Archipresbyter, an habeat iurisditionem fori contentiosi in canonicos. j. volu. consi. xxv. nume. 1. fo. 12.
Argumentum à contrario sensu, colligitur ex lege, seu ipsius mente. j. volu. consi. lxxv. nume. 8. fo. 37.
Argumentum à communiter accidentibus valet. ij. q. nu. 18. fol. 149. & ij. volu. consi. xviij. nu. 5. fo. 72.
Argumentum ab etymologia vocabuli negatiuè sumptum, valet. j. vol. consi. lxxxij. nume. 2. fo. 40.
Argumentum per locū à speciali in iure, est validū. j. volu. cōsi. xl. nu. 3. fo. 19.
Ascendentes non succedunt in feudo. j. volumi. consi. lxxxij. nume. 8. fo. 40.

¶De litera B.

Bannitus publicus, si restituatur per imperatorē in integrū, non debet illa restitutio trahi ad bona alienata, in alium, medio tempore per principem. j. volu. consi. lxxxiiij. nume. 3. fo. 41.
Basilica aliqua si sit constructa. & non apparet in cuius diocesi, ad quem episcopum pertineat. j. volumi. consil. liiij. numero. 3. fo. 25.
Beneficium ecclesiasticum, quomodo cognoscat. ij. volu. consi. xlvij. nume. 1. fo. 86.
Quid sit beneficium. ibi. nume. 2. fo. 86.
Beneficia electi, & confirmati in episcopum non vacant: nisi post plenam translationem, quæ causatur per consecrationem, & corporalem possessionem. ij. volu. consi. cj. nume. 3. fo. 118.
Beneficium personale, personam sequitur, & extinguitur cum persona. ij. volu. consi. xxxv. nume. 3. fo. 80.
Beneficium ratione tituli, debet iudicari tanꝗ res incorporalis. iiij. qō. numero. 9. fol. 156.
Beneficium habens, si sit infirmus, & teneatur ponere vicarium, si beneficiū non sufficit ad amborum vitæ alimentum, quis prouidere debebit. j. volumi. consi. lxx. nume. 1. fol. 34.
Beneficium an quis cogatur obligare. ibidem. nume. 3.
Beneficio cessionis bonorum, potest quis renuntiare, cum iuramento. ij. volumi. consi. xlij. nume. 1. fo. 84.
Bona alicuius, qñ publicantur, ꝑpter delictum, nō pōt ille sic priuatus, testari ad pias causas. j. volu. cōsi. lxiij. nu. 5. fo. 31.
Bona ecclesiarum, sunt deputata publico vsui spirituali. j. volumi. consi. iij. numero. 3. fol. 3.
Bona ecclesiarum, non tenentur ad onera, & factiones laicorum, tam de iure canonico, ꝗ ciuili. j. volumi. consi. liij. nume. 1. fo. 24.
Bona multa præstantur inuitis, quando eorum consulitur vtilitati, non voluntati. j. volu. consi. xcj. nume. 2. fo. 46.
Bona si relicta fuerint cuidam monacho, cum hoc: quod circa illa abbas non sibi aliquam molestiam faciat, quomodo intelligantur relicta. ij. volumi. consi. xliiij. nume. 5. fo. 85.

¶De litera C.

Capella nō potest exigi, seu cōstrui, sine authoritate diœcesani. ij. volumi. consi. lxxxix. numero. 1. folio. 111.
Capsa in qua bullæ concilij basiliensis erant abscōditæ qualiter fuerit adaperta, de concilio basilicum. num. 6. fo. 130.
Captus si extiti propter represalias indictas, in odium tui, si sim coactus, satisfacere possum contra te agere, & repetere. ij. volumi. consi. xxj. numero. 2. fol. 73.
Captura facta per iudicem secularem, contra clericum coniugatum, nō incedētem in habitu, & tonsura, valet. ij. volu. consi. xxxiij. nume. 9. fo. 79.
Cardinali nō creditur, in præiudicium alterius. ij. volu. cōsi. xviij. nu. 2. fo. 71.
Cardinales cum toto clero, mortuo papa, excommunicāt intrusum in papa-

tum.j.q.nu.30.fo.146.
Caſtrum ex ſe,iure communi inſpecto.non habet iuriſditionem.ij.volu.conſi.lxij.nume.13.fo.95.
Caſus omiſſus à ſtatuto, vel ab homine,relinquitur in diſpoſitione iuris communis.j.vol.conſi.lxxv.nu.2.fo.36.
Cauſa non debet delegari,aut ſubdelegari authoritate ſedis apoſtolicæ, niſi habenti dignitatem perſonatum,aut canonicatum in eccleſia cathedrali: ij.vol.conſ.xciij.nu.1.fo.113.
Cauſa nullitatis,deuoluit totum negotium ad ſuperiorem ſecundo vol.conſi.lv.nu.j.fo.90.
Cauſa nullitatis,non impedit executionem ſententię,caſu quo illa ſententia fuit his per competentes iudices confirmata primo volu.conſi.lxiij.nume.6.fo.32.
Cauſa nullitatis interpoſita,ante prolationem trium ſententiarum,non debet impediri propter ſententias ſuperuenientes.primo volu.conſi.xcvij.nu.4.fo.50.
Cauſa præiudicialis,nouiter inchoata,ſuſpendit cauſam iam pendentem , in euentum ipſius cauſæ prębiudicialis.ij.vol.conſi.xvj.nu.3.fo.70.
Cauſa ſi committitur tractanda,omni iuris ſolennitate omiſſa.nihilominus.citada eſt pars,in receptione teſtium.ij.volumi.conſilio.xlvj. numero.1.folio.85.
Cauſæ duę quando concurrunt,quarum vna eſt naturalis, alia accidentalis: naturalis tunc præualet.j.vol.conſi.lxx.nu.2.fo.34.
Cautio de iudicato ſoluendo,an habeat vires corã alijs iudicibus.j.vol.conſ.xxiij.nu.1.fo.11.
Cæcus prohibetur aſpirare ad nouum magiſtratũ:ceptũ tamen retinere poteſt.j.vo.cõſ.xlvij.nu.1.fo.22.
Cęcus poteſt ſuccedere patri,baroni,vel habenti aliam iuriſditionem,licet de nouo talis dignitas ei conferri non poſsit.ibi.nu.2.
Certum,dicitur non ſolum quod in ſe eſt certum:ſed etiam per relationem ad aliud certum.j.vol.conſ.xxviij.nu.3.fo.13.
Certum tempus,quando prębfigitur à lege,vel ſtatuto ad aliquid faciendum, debet intelligi ſi intra illud tempus fieri poteſt ſecundo volumi . conſil.lxiiij.nu.1.fo.98.
Chriſtus dicitur caput eccleſiæ de concilio baſilienſi . numero. 23, folio.140.
Chriſtus dedit claues cælorum apoſtolis , & eorum ſucceſſoribus.j,q.nu-ro.11.fo.143. Et fecit apoſtolos pares reſpectu conſecutionis,& ordinis, non iuriſditionis.ibi.nu.35.fo.146.
Ciuitas aliqua,ſi facit aliquod ſtatutũ cauſa alienationis fiendę alicui tyranno,talis alienatio,& omnia quę facta ſunt poſſunt reuocari.ij.vol.conſ.lxij.nu.11.fo.95.
Ciuitas ſi augetur,& cingitur nouis muris,ſeu foſſatis,ſeu plantatis : totum augmentũ cõprehenditur appellatione ciuitatis.ibi.nu.15.fo.96.
Ciuitas exercens regalia,habet tantũ poteſtatem in territorio ſuo,quantam princeps in vniuerſo.ij.vol.conſ.xx.nu.1.fo.73.
Ciuitas habens iura principis,poteſt ratione delicti publicare bona delinquẽtis,vbicunq; ſita.j.vol.conſi.ciij.nu.3.fo.54.
Ciuitas licet ſit ſub domino,nihilominus põt ex contractu facere ciuem,qui aliâs non eſt ciuis.ij.vol.conſ.lxj.nu.2.fo.94.
Ciuitas non libera,non põt imponere collectam ſuis ciuibus,etiam pro vtilitate publica,ſine principis conſenſu.ibi.nu.5.
Ciuitas non põt facere,vt quis habeatur pro non ciue,niſi impertinentibus ad ipſam ciuitatem ibi.nu.6.
Ciuitas poteſt facere legem generalem ex qua ius auferatur tertio.j.vol.conſ.cviij.nu.6.fo.56.
Ciuitas non poteſt imponere collectas pro republica,ſine principis authoritate.ij.vol.conſi.xiij.nu.5.fo.69.
Ciuibus condẽnatis,videntur cõdemnati comitatiui;niſi aliud ex verborum diſpoſitione appareat.ij.vol.cõſ.lij.nu.7.fo.88.
Clauſula ſi ponatur inter verba vnius capituli,refertur tantũ ad illud capitulum.ij.vol.conſ.lxxv.nu.2.fo.104.
Clericus habens patrimonium,licitè relinquit parentibus.iiij.q.numero. 14, folio.157.
Clericus in minoribus ſi contrahat matrimonium,per verba de præſenti,perdit ipſo facto beneficium eccleſiaſticum.ij.volumi.conſi.lxij.numero.18.folio.96.
Clericus ilicò denudatur,& priuatur omni priuilegio clericali, & applicatur foro iudice ſecularis bigamia ſuperueniente primo volumi.conſi.lxxxv.nu.7.fo.42.
Clericus quando ſcitur ꝙ eſt abſens: & congruè citari non põt:non debet citari per edictum generale,ſed perſonaliter prębfixo ſibi termino comparẽdi.j.vol.conſi.lxvij.nu.2.fo.33.
Clericus ſi litigat coram laico,ſequendo forum rei:ſubmittit ſe tacitè omnibus ſtatutis laicorum,concernentibus iudicij ordinẽ.ij.vol.conſi. xxxiij,nume.4.fo.79.
Clericus ſi ędificat in ſolo proprio de pecunia eccleſiæ ſolum cedit iure ſingulari ędificio.ij.vo.conſi.xciiij.nu.1.fo.114.
Clerico habenti patrimonium,non eſt aliquid de bonis eccleſię largiendum, iij.q.nu.3.fo.152.
Clerici,in ęgritudine conſtituti,poſſunt aliqua intuitu eleemoſynæ erogare. iij.qõ.nu.6.fo.152.
Clerici ſepeliendi ſunt cum veſtibus ſui ſacri ordinis.ibi.nu.7.
Clerici nobiles,licitè poſſunt viuere de bonis eccleſiæ.ibi.nu.11.
Clerici non poſſunt conſentire in iudicem non ſuum.ſexta quæſtione.numero.3.fo.163.
Clerici poſſunt compromittere in laicos de rebus temporalibus,præſertim ad patrimonium eorum ſpectantibus.ij.vol.conſi.xxxiij.nu.1.fol.78. Et ſententiam latam à iudice non ſuo poſſunt approbare.ibi.nu.2.fo.79.
Clerici prætextu profeſsionis ſcholaſticę,an poſſint habere alium iudicem citra epiſcopum.vj.q.nu.7.fo.163.
Clerici ſunt exempti ab omnibus oneribus vrbium,& caſtrorum.ij.vol.conſil.xiij.nu.2.fo.69.Nec tenentur ad onera impoſita per laicos.ibid.nu.4. Tenentur tamen,quando ad eorum vſum conuerti debent.ibi.nume.3.
Clericorum appellatione,in materia reſtringibili,non veniũt canonici.ij.vo.conſi.ix.nu.2.fo.67.
Cognitio, vel dilatio,eſt neceſſaria,vbi pręceſſit iudicium hoĩs in mera executione.ij.vol.conſi.iij.nu.6.fol.59.
Cognoſcens monialem,poteſt de adulterio accuſari.ij.volu.conſil.cxj.numero.2.fo.123.
Collatio patronatus ſine conſenſu epiſcopi,an valeat.v. quæſtione.nume.1.folio.160.
Collatio beneficij patronatus per epiſcopum facta patrono neglecto,an teneat.ibi.nu.7.fo.160.
Collectę,imponi non poſſunt forenſibus habitantibus in loco,quem nondũ conſtituerunt.ij.vol.conſi.c.nu.1.fo.117.
Conuentus,ſeu congregatio, vel collegium de iure ciuili,poteſt à principio conſiſterę in tribus;de iure canonico,in duobus.ij. volu.conſi.xxv.nu.2,folio.75.
Collegium quod à iure approbatum non eſt,non poteſt acquirere,j.vol.conſil.lv.nume.1.fo.25.
Collegia miſericordiæ:diſciplinatorum,& iuuantium oppreſſos;ſunt à iure approbata.j.vol.conſi.lv.nu.4.fo.25.
Communis opinio tenenda eſt:niſi notorie malè dicat:vel rationabiliter cõuincatur.j.vol.conſi.lxxxv.nu.1.fo.42.
Communis vſus loquendi,præfertur propriæ ſignificationi vocis.j.vol.conſil.lxxv.nu.9.fo.37.
Commune,dicitur meum,non propriæ,ſed per fictionem.ij.vo.conſi.lxxxiij.nu.1.fo.109.
Compromittere quis non poteſt in partem aduerſam:tanꝙ in arbitrum.ij.vol.conſi.cxvj.nu.3.fo.127.
Compromiſſum quando factum eſt in tres,non valet pronuntiatio duorũ, tertio irrequiſito.j.vol.conſi.lxiiij.nu.1.fo.31.
Compromiſſum ſi factum fuit de aliqua re,non poteſt arbiter illam rem vni adiudicare: & alteram partem condemnare,vt det aliquam rem in compromiſſo non deductam.ij.vol.conſi.lxij.nu.2.fo.94.
Communitas excommunicata per metum an incidat in pœnam excommunicationis.j.vol.conſi.iiij.nu.2.fo.3.
Commodum ex facto demeritorio,quis reportare non debet.ij.qõ.numero.19.fo.150.
Concilium quid ſignificet.de concilio Baſilienſi.nu.8.fol.131.
Concilium debet conuocari,in concernentibus ſtatum totius eccleſiæ.j.quæſtione.nu.23.fo.145.
Concilium repręſentat vniuerſalem eccleſiam.ibi.nu.24.Et quid appelletur concilium generale.ibi.nu.26.
Concilium olim papam eligebat.ibi.nu.31.fo.146.
Concilium Baſilienſe quare fuerit inſtitutum.de conſilio Baſilienſi.nume.3.fol.129.Et quare non fuit in Sabaudia,cum ibidem conſtitutum fuerat, ibid.nume.5.An fuerit,& ſit hodie in ciuitate Baſileæ.ibid.nu.7.fol.131. Et quare elegit Aninionem Baſileam, & Sabaudiam ſub conditione.ibidem.numero.14.fo.133.Et an erat mutandum propter locum.ibidẽ.numero.16.folio.136.Et an habuerit poteſtatem legitimam citandi ipſum Eugenium,& procedendi contra eum,vſque ad depoſitionem.ibidem.nu.17.folio.136.&.137.Et an iuſtè proceſſerit contra eundem Eugenium. ibid.nu.24.fol.140.
Concluſio concilij Baſilienſis.de concilio Baſilienſi.nu.25.fo.141.
Confiteri contra ſe quis poteſt:pro ſe autem minime.j.volu.conſi.lxxiij.numero.1.fo.36.
Confeſſio ad ſui validitatem,non requirit telam iudicij.ij.vol.conſi.cxviij,numero.4,fo.128.
Confirmatio in forma communi facta,parum prodeſt.j.volu.conſi.cij.numero.3.fo.54.
Coniecturæ probabiles ſufficiunt,ad probandum ſententiam alicuius facti.j.volu.conſi.lxxxj.nu.2.fo.39.
Conſenſus priuatorum,non poteſt facere,vt ſententia nulla,ex iuris diſpoſitione teneat.j.vol.conſi.xcij.nu.2.fo.47.
Conſeruator datus per papam,in fauorem alicuius eccleſiæ:licet nequeat de iure cognoſcere,de iniurijs notorijs:tamen ſi negetur per partem aduerſam iniuriam eſſe notoriam, poterit,ſuper hoc ſummariè cognoſcere & ſuper hoc pronuntiare.ij.volu.conſi.lxij.nu.6.fo.94.

Conseruator non potest procedere, nisi super notorio. j. volumi. consilio. c. nume. 3. fol. 52.
Consignare verbum quid denotet. secundo volumi. consilio. lxxiiij. numero. 1. folio. 104.
Constitutio confirmata per superiorem, an possit reuocari sine illius consensu. ij. volu. consi. xxv. nume. 5. fo. 75.
Constitutio solenniter edita, ligat indifferenter omnes post lapsum duorum mensium. j. volumi. consi. xxxv. nume. 1. fo. 17.
Constitutio vbicunq; exigit iuramentum, ad tacturam scripturæ: non est constitutioni satisfactum: si præstatur iuramentum sine tactura. ij. volumi. consil. lxviij. nume. 1. fo. 100.
Construens ecclesiam efficitur patronus. secundo volumine. consilio. cvj. numero. 2. fo. 121.
Construens ecclesiam, vel capellam, vel altare, obligatur ipso facto ad dotationem. ij. volumi. consi. lxxxix. nume. 2. & .8. fo. 111.
Consensus capituli, & episcopi, vbi requiritur, non cõiunguntur, vt sufficiat habere maiorem partem. j. volumi. consi. lvij. nu. 2. fo. 27.
Consuetudo contra ius, non valet nisi sit rationabilis. j. volumi. consi. xciij. nume. 1. fol. 48.
Consuetudo contra honestatem, non valet. primo volumine. consilio. xxj. numero. 4. fo. 10.
Consuetudo, est optima legum interpres. secundo volumine. consil. ix. nume. 3. fo. 67.
Consuetudo, primo loco est attendenda in reparatione ecclesiarum. tertia quæstione. nume. 17. fo. 154.
Consuetudo quęlibet contra ecclesiam, non est semper nulla. primo volumi. consi. lxxij. nume. 3. fo. 35.
Cõsuetudo, seu cõmunis intelligentia loci, præfertur ꝓpriæ significationi vocabuli. secundo volu. consi. xlvij. nume. 4. fo. 86.
Cõsuetudo vt quis nõ resideat in canonicatu suo, etiam nõ tenendo vicariũ, valet. primo volumi. consi. lxvij. nume. 1. fo. 33.
Consuetudo, vt solum ad capitulum pertineat receptio canonicorum, valet. ibidem. nume. 3.
Cõtractus ab vsurario initus, videtur factus in fraudem vsurarum. ij. volumi. consi. xij. nume. 2. fo. 68.
Cõtractus cõtra statuta facti, præsumũtur dolo, & metu extorti. ij. questione nume. 10. fo. 147. & .248.
Contractus ex conuentione legem sumunt. primo volumi. consi. lxvj. numero. 4. fo. 33.
Contractus factus in forma venditionis, pręsumitur fictus & simulatus: & vere pignoratitius, vbicũq; cõcurrunt modicitas precij. & pactũ de retrouendendo. ij. volu. consi. lxix. nume. 1. fo. 100.
Cõtractus inter viuos factus, sub cõditione impossibili de iure, vel sub conditione turpi, est ipso iure nullus. ij. volu. cõsi. xlj. nu. 5. fo. 83.
Contractus iudicandus est à principali intentione contrahentium: quando ex vno & eodem contractu, interueniunt duæ species contractus: seu duo proportionabilia, diuersis cõtractibus. primo volumine. consil. xv. numero. 1. fo. 8.
Contractus iuratus, quando potest argui de dolo: potest minor prius petere absolutionem, & postea petere restitutionẽ in integrum. ij. volu. consi. cvij. nume. 8. fo. 122.
Cõtractus licet ex forma sui non appareat vsurarius: iudicatur tñ vsurarius, propter mentem contrahentium. j. volu. cõsi. v. nume. 2. fo. 4.
Contractus non potest fieri directè nomine societatis. secundo volumine consi. lxxxvj. nume. 5. fo. 110.
Contractus prodigi, cui bonis est interdictum, iuramento non firmatur. ij. q. nume. 2. fo. 147.
Contumacia dicitur hæresis de cõcilio basiliensi. nu. 19. fo. 139.
Conuersus ecclesiæ si aliquis efficiatur post impositionem collectarum, præsumitur hoc facere in fraudem. ij. volumi. consi. cij. nume. 3. fo. 119.
Conuentus de iure ciuili, põt à principio cõsistere in tribus, de iure canonico in duobus. secundo volu. cõsi. xxv. nume. 2. fo. 75.
Corpora plura, quando simul coniunguntur: non vt facientia vnum corpus. sed vt diuersa, ad hoc vt actus dicatur factus ab omnibus, seu maiori parte oportet ꝙ interueniat consensus cuiuslibet corporis. primo volumi. consi. lvij. nume. 3. fo. 27.
Correctio iurium, non debet induci per similitudiuem rationis. ij. volumi. consi. cxj. nume. 4. fo. 124.
Creditor non tenetur de leuissima culpa, seu de casu fortuito. ij. volumi. consi. lxxxij. nume. 1. fo. 109.
Crimen adulterij inducit priuationem ipso facto. quarta quæstione nume. 12. folio. 157.
Crimen notorium beneficij priuatione dignum, an excludat ipsius beneficij restitutionem petentem. iiij. q. nume. 2. fo. 155.
Crimen vsurarium, est grauissimum: & rapinæ simile. secundo volumine cõsi. cxiij. nume. 1. fo. 124.
Culpa leuissima, quę dicatur, quæ leuis, quæ lata. ij. volu. cõsi. lxxxij. nume. 2. fo. 109.

¶ De litera D.

Data iurium dubitatione, fauendum est causę dotali etiã si actor stet pro dote. secundo volumi. cõsi. lxxiij. nume. 5. fo. 102.
Debitum qñ est liquidum, non cadit in eo transactio. ij. vol. cõsi. xcvij. nu. 3. fo. 116.
Debitor repetens possessionem alteri pignoratam, non obtinet condẽnationem super fructibus, nisi ꝓbet quantitatem perceptam per creditorem. ij. volumi. consi cxiij. nume. 2. fo. 124.
Debitor, si donat bona sua in præiudicium, & fraudem creditorum, nõ valet talis donatio. ij. volu. cõsi. lxxxix. nume. 9. fo. 112.
Debitores ciuitatis, si soluunt tyrãno, etiam simplici, eius mandato liberatur à ciuitate. primo volu. consi. lx. nume. 4. fo. 29.
Decimæ prędiales cui debeãtur: ecclesiæ baptisinali: aut parochiali. j. volumi. cõsi. lviij. nume. 1. & per totum consilium. fo. 27.
Decretũ primum, interpositũ in petitione matris suo tẽpore dotẽ postulantis in bonis pupilli, an teneat. ij. volu. cõsi. xliij. nu. 1. fo. 84.
Decreta facta à populo sunt ius ciuile. Ludouicus bologninus primo volu. cõsi. cviij. nume. 4. fo. 56.
Defensio principalis magis pertinet domino, quàm subiectis. Et cũ de subiectione agitur ambobus. primo volumi. consilio. lxxxix. num. 6. fo. 45.
Delinquẽs in vna diœcesi, põt priuari oĩbus beneficijs, etiam quæ habet in alia. j. volu. cõsi. ciij. nu. 2. fo. 54.
Denuntiatio euãgelica, nõ ꝓcedit, nisi clarè probetur quòd denuntians agit cõtra conscientiam. ij. volu. cõsi. lx. nume. 4. fo. 93.
Denuntiatio fieri potest quolibet tẽpore, dũmodo non fiat prope ipsam cõdemnationem. ij. volu. cõsi. xlv. nume. 2. fo. 85.
Denuntiatio operis, potest fieri nedum verbo: sed etiam facto. j. volu. cõsil. xxviij. nume. 4. fol. 13.
Deposui apud te sacculũ consignatum, & tu non restituis: vel restituis apertum: propter dolum tuum præsumptum in non restituendo, vel aperiendo, stabitur iuramento meo, super rebus quæ dicebantur ibi esse secundo volu. cõsi. cix. nume. 4. fo. 123.
Deportatus põt acquirere, & contrahere post sententiam deportationis, Hugubinus de marescalchis. j. volu. cõsi. ciiij. nu. 5. fo. 55.
Deputatus ad eligendum, potest post tempus purgare moram antiquam. j. volumi. cõsi. xciij. nume. 3. fol. 47.
Destitutio allegari non potest, vbi non fuit institutio. quarta quæstio. nume. 5. fo. 155.
Deus recipit verba, qualiter ex intus proferuntur. ij. q. nume. 16. fo. 149.
Dicens omnia, nihil excludit de concilio basiliensi. numero. 11. folio. 132.
Dictio filijs, ex propria significatione fœminam non comprehendit. j. volumi. consi. xxxvj. nu. 3. fo. 17.
Dictum arbitratorium, si est contra deum, non est illi parendum. primo volu. consi. lxiiij. nume. 2. fo. 31.
Differentia nulla est inter puberem, & pupillum doli capacem respectu obligationis iuramentalis. ij. volumi. cõsi. cviij. nume. 1. fo. 122.
Diœcesis tota est territorinm epi. j. volu. cõsi. lxxxij. nu. 7. fo. 40.
Dispositio generalis, non debet extendi ad illicita: primo volu. consil. lxiij. nume. 2. fo. 30.
Dispositio principis simpliciter facta, contra suam pręcedentem determinationem, seu interlocutoriam, nõ tenet ex defectu voluntatis. secundo volu. consi. xx. nume. 2. fo. 73.
Dispositio quando cõcipitur nomine dignitatis, semper successor cognoscit. j. volumi. consi. xciij. nume. 1. fo. 47.
Dispositio testatoris seruanda est, tanq; lex. ij. volu. consi. xj. nume. 1. fo. 68.
Dispositum ab executore, seu fideicõmissario, videtur dispositum à testatore. ij. volumi. consi. cx. nume. 4. fo. 123.
Districtus vnde dicatur. primo volu. cõsi. xx. nu. 2. fo. 10.
Diuisio facta per patrem inter filios, durante patria potestate, non valet. secundo volu. consi. lxvj. nume. 3. fo. 99.
Dolus non potest verè probari cum consistat in animo. secundo volu. consi. cix. nume. 3. fo. 123.
Dolus præsumitur in enormissima læsione. ij. volu. cõsi. cvij. nume. 7. fo. 122.
Dominus habens iurisditionem, potest nedum alias notario concedere exercere artem notarij in territorio suo, sed etiam de nouo ibidem creare notarium. ij. yolu. consi. ciiij. nume. 2. fo. 120.
Dominus potest propria authoritate expellere emphyteotam, propter negligentiam, seu cõtumaciam in soluendo debitam pensionem. secundo volu. consi. lxvij. nume. 2. fo. 99.
Dominus põt petere ab emphyteota, vt exhibeat instrumentum emphyteotecarium. j. volumi. consi. lxxiiij. nume. 1. fo. 36.
Dominus si locet fundũ suum pro certa pensione: nõ ipse, sed cõductor tenetur soluere decimas. ij. volumi. cõsi. xxx. nume. 2. fo. 77.
Dominus si nõ dat feudũ promissum, vasallus non tenetur seruare iuramentum fidelitatis. ij. volumi. consi. xciiij. nume. 5. fo. 114.
Dominium ex sola venditione, non traditur. primo volumi. consi. lxvj. numero. 2. fo. 32.
Domus si legatur mendicantibus, possunt capere, vt vendant. secundo volu. consi. xxvij. nume. 4. fo. 76.

Donatio causa mortis,qñ nõ fit in testõ,nec codicillis accedit magis ad naturã contractus q̃ vltimę voluntatis.secundo volumi.consi.xl.numero.3. fo.82.
Donatio facta inter cõiuges,an cõfirmetur iuramento.ij.vo.cõs.xcv.numero.1.fo.115.
Donatio excedens quingentos aureos,non insinuata, confirmatur iuramento.ibid.nu.3.fo.115.
Donatio facta inter virum & vxorem,an valeat.primo vol.consi.xviij.numero.1.fo.9.
Donatio omnium bonorũ pręsentiũ & futurorum priuato facta,an valeat, tenet q̃ nõ.secundo volu.cõs.xlviij.nu.1.fo.86.
Donatio omnium bonorum præsentiũ,& futurorum & facta ecclesię valet secundo vol.cõs.cij.nu.2.fo.119.
Donatio perfecta,non reuocatur,nec cõditiones ex post facto recipit.primo vo.consi.lv.nu.3.fo.25.
Donatio præsumitur facta inter viuos,qñ non apparet commemoratio mortis,etiam si fiat ab infirmo.ij.vol.cõsi.xlj.nu.4.fo.83.
Donationes plures in eadem persona,ad hoc vt valeant,requiritur,q̃ per diuersa tẽpora fiant.ij.volu.cõsi.cvij.nu.fo.1.122.
Donator qñ obligat per verba obligatoria,est obligatus.ij. volumi.cõsil.xl. nu.1.fo.82.
Dos dicitur legitima secundùm cõditionem mulieris,secundo volumi. consi. cxv.nu.1.fo.126.
Dos dicitur proprium fœminę patrimonium.primo.vol.consi.lxxxj.numero.1.fo.39.
Dos promissa, si non soluatur viro, licitum est ei vxorem à se repellere,& denegare sibi alimenta.secundo volumine.consilio.lxxxv.numero.1.folio.110.
Dubitans de validitate primę collationis,põt secundam impetrare.ij.vo.consi.iij.nu.1.fo.58.
Ducatus,comitatus,& marchionatus,non diuiduntur.secundo volumi.consi.iij.nu.3.fo.58.
Duo impuberes si intendãt contrahere matrimonium cotrahendum de præsenti,& exprimant verba ad matrimonium contrahendum, contrahunt sponsalia de futuro.primo.vol.cõsi.xcviij.nu.6.fo.50.
Duobus fratribus,si fuerit feudum concessum,vno mortuo,an eius pars accrescat alteri fratri.ij.vol.consi.ciij.nu.1.&.3.fo.120.

¶ De litera E.

Ecclesia cathedralis,suis sumptibus debet tenere magistratum.ij. volumi.consi.lxiij.numero.5. fo.97.
Ecclesia habet iurisditionem in papam errantem.de cõcilio. basiliensi.nu.20.fo.139.
Ecclesia militans,est diuinitus exemplata ab ecclesia cœlesti. prima.q.nu.34.fo.146.
Ecclesia siue capella,seu oratoriũ nõ potest erigi,siue cõstrui,sine authoritate diœcesani.secundo volu.cõsi.lxxxix.nu.1.fo.111.
Ecclesia non debet construi,nisi prius dotetur.quarta.q.nu.15.fol.158.
Ecclesia non obligatur ex mutuo facto,etiam prelato,nisi debitor probet pecuniam in vtilitatem ecclesiæ conuersam:nec etiam ciuitas.secundo volu. cõsi.vij.nu.1.&.2.fo.65.
Ecclesia restituitur aduersus actus iudiciales.primo volumi. consi.xxxij.numero.3.fo.15.
Ecclesia si succedit priuato,contra quem fuerat inchoata pręscriptio, vtitur iure priuati,pro tempore preterito,pro futuro iure,& priuilegio ecclesię. secundo vol.cõsi.xiiij.nu.2.fo.69.
Ecclesia an teneaẽ vltra vires hæreditarias confecto inuẽtario.in consi.xxxiiij.post.numero.4.in.j.lib.folio.16.& in cõsi.lxxiij.numero.9.&.10.in ij.lib.fol.103.
Ecclesia sicut est vna, ita vnus episcopus episcoporum.prima quæstione. nu.10.fo.142.
Ecclesiæ & ecclesiasticę, personæ & earum bona ab exactionibus sunt immunes.ij.vol.cõsi.xiij.nu.1.fo.69.
Ecclesia vna,potest præscribere decimas in parochia alterius ecclesiæ.primo vol.cõsi.xciiij.nu.2.fo.48.
Effectus denominationis,an probetur per denominationem incidenter in aliqua scriptura factam,primo volu.consi.xxix. nu.2.fo.14.
Electio ad hoc vt valeat,oportet de necessitate, qđ eligatur quis à maiori parte habentium ius eligendi,habito respectu ad totam cõgregationem.ij.vol.consi.xxv.nu.4.fo.75.
Electio facta per concilium reluctantibus cardinalibus,an valeat.prima quęstione.nu.36.fo.147.
Electionem habens ex officio sibi commisso,si semel eligat,etiam absentem, nõ potest amplius variare.ij.vol.cõsi.xj.nu.6.fo.68.
Electio si fit per ciues ad munera quæ quis necessario subit.ex ea sola acquiritur ius absenti:& ignoranti,etiam inuito.primo volu.consi.xlvij.numero.3.fo.22.
Emphiteosis ecclesiæ nõ trãsit ad hæredes extraneos.primo vol.cõsi.lxxiij.nu.2.fo.36.
Emptor mota sibi quæstione super re empta,si voluntariè compromisit, & succubuit,nõ habet regressum de euictione cõtra venditorem.primo volu.cõsi.lxix.nu.1.fo.34.
Empthyteota non potest donare,vel legare,seu aliter transferre in extraneũ primo.vol. cõsi.lxxiij.nu.3.fo.36.
Nec permutare domino irrequisito.ibidem.nu.4.
Emphyteota põt vendicare rem emphyteoticariam,etiã à dño, dummodo soluerit pensionẽ.ij.vol.cõsi.lxvij.nu.1.fo.99.
Emptor si soluit partem pretij, licet non possit agere exempto,antequã totum pretium soluat.tamen postq̃ soluerit pretium integrum,poterit petere fructus,seu reditus,pro rata eius pretij,quod soluit.ij.vol.consi.lxix. nume.2.fo.101.
Enumeratio quarundã specierum,quando sequitur post genus taxationis causa minuiẽ significatio generis:& restringitur ad species enumeratas.ij.volu.cõsil.lxxv.nu.5.&.6.fo.105.
Episcopus,apostolica authoritate,põt visitare monasteria monialium exempta,& immediatè sedi apostolicę subiecta.ij.vol.cõsi.xxvj.nu.2.fo.75.
Episcopus ex reditibus sui episcopatus,potest centisimam partem suæ ecclesiæ dare inferiori,quam pro suis sepulturis cupit magnificare.tertia qõne. nu.5.fo.152.
Episcopus habet nudam rerum episcopatus administrationem.primo volu. cõsi.xlv.nu.2.fo.21.
Episcopus,licet sit maior potestate,non tamen est superior in iudisditione temporali.vj.q.nu.2.fo.165.
Episcopus non debet,sine capitulo,mutare antiquas consuetudines ecclesiæ. ij.vol.cõsi.ix.nu.1.fo.67.
Episcopus non debet ordinare aliquem in clericum, nisi prius assignet beneficium vnde viuere possit.secundo volumine.consil.lxxxix.numero.3. fol.111.
Episcopus non recipit quartam à locis exemptis.secundo volumi.consi.cx. nume.3.fo.123.
Episcopus si aliquis fuerit ordinatus, & non recipitur ab ecclesia ad quam ordinatus fuit:non debet eijci à priori dignitate.secundo volumine.consil.cj.nu.1.fo.118.
Episcopus,nõ potest alium episcopatum acquirere de iure communi. ibidẽ. nu.7.fo.118.
Episcopus,potest exercere pœnas lateraneñ.cõcilij cõtra vsurarios.ij. volu. cõsi.lxxxj.nu.4.fo.108.
Episcopus si habet actum facere cum assensu capituli, sufficit quòd vocetur vniuersitas.ij.vol.cõsi.xxxvij.nu.3.fo.81.
Episcopo si aliquid relinquatur expresso dũtaxat à proximo,seu consanguineo,videtur relictum factum personæ cõtemplatione ,ppter qualitatem relinquentis.ij.vol.cõsi.ciij.nu.2.fo.113.
Episcopus si sine iusta causa nõ admisit primo præsentatum per patronum, sed instituit secundo,tenetur prouidere primo in æquiualẽti beneficio.ij. vol.cõsil.lxxiij.nu.12.fo.103.
Episcopus si agit contra aliquod monasterium,petendo ibi episcopalia:& ille qui primo ibi exercebat episcopalia, non defendit monasterium præiudicat sibi quo ad possessionem.primo volu.consil.lxxxix.nu.7.fo.45.
Episcopi soli,regulariter vocantur ad concilium prouinciale j.quęstio.numero.29.fo.146.
Aequitas in dubijs semper est obseruanda.primo volumine. cõsi.xiij.nu.1.fo.8.
Euidens voluntas testatoris,dicitur quę colligitur ex coniecturis. ij.vol.cõsi.lxxviij.nu.2.fo.104.
Exceptio firmat regulam,in omnibus alijs non exceptis,comprehensis sub genere.secundo vol.consi.lxxv.numero.1. fol.104.
Exceptio negans iurisditionem,remouet qualitatem sententiæ super qua fundat ius,seu statutũ.ij.vol.cõsi.lxij.nu.4.fo.94.
Exceptio spontaneę renuntiationis,an obstet petenti restitutionem beneficij.iiij.q.nu.10.fo.156.
Executio sententię nõ est differenda, ,ppter exceptionẽ requirentem altiorẽ indaginem.ij.vol.cõsi.v.nu.2.fo.64.
Exceptio si fiat contra appellantem,q̃ in casibus à iure non concessis appellant,iudex debet ante omnia de hoc cognoscere.primo volumi.cõsi.xiij. nu.1.folio.8.
Exceptiones declinatorię,si sunt verę:nõ tenet processus super principali & quare.primo vol.cõsi.xiij.nu.3.fo.8.
Executor proprie quis dicatur.j.vol.cõsi.lix.nu.4.fo.28.
Executor quis dicatur.ij.vol.cõsi.xj.nu.4.fo.68.
Exequiæ in papa,debent fieri à clero,& populo.tertia quęstiõe.numero.3. folio.152.
Exercens aliqua iure episcopalia,illa sola pręscribit.secundo volumi. consi. lxxj.nu.1.fo.111.
Exercens vnum actum iurisditionalem,animo acquirendi vniuersalem iurisditionem in loco,videtur iurisditionem in totum acquirere: dummodo alius

do alius non sit in possessione generali.ibidem.nu.3.
Expensę necessariæ quas capitulum sede vacante facit,pro electionis negotio:de bonis prælaturæ sunt deducendę.ij.q.nu.8.fo.152.
Extraordinarium remedium cessat,vbi competit ordinarium.ij.volumi.cõsi.xxix.nume.1.fo.77.

¶De litera F.

FActum Antiquũ non dicitur ante lapsum.xx.annorũ quo ad impugnandam sententiã de nullitate.primo volu.cõsi.lxj.nume.6.fo.29.
Facultas allegandi nullitatem cõtra sententiam,licet aliquo iure remoueatur,potest tamen allegari nullitas ex iurisditionis defectu ,pueniens.ij.vol.cõsi.lxij.nu.3.fo.94.
Facultas datur iudici temperandi à principio pœnam legis primo volumi.cõsi.xcj.nume.8.fo.46.
Facultas interessendi elictioni episcopi,quando competit vniuersitati ecclesiarum conuentualium,cõputantur prælati illarum ecclesiarum per capita.ij.volumi.cõsi.xxxvij.numi.1.fo.81.
Falcidia continet in se trebellianicam.secundo volumine.consil.xxxij.nume.5.folio.78.
Fama sola,sufficit pro titulo ad præscriptionem complendam,primo volu.consi.cij.nume.2.fo.53.
Fama cum alijs adminiculis,sufficit ad probandum quem vsurarium manifestum.secundo volu.cõsi.lxxxj.nume.1.fo.108.
Fauor ecclesijs intantum nõ est præstandus,vt alijs iniuriam faciamus.primo volumi.consi.xxvij.nume.2.fo.13.
Fictio cadit super certo.primo volumine.consilio.lxxj.numero.8.folio.35.
Ficta solutio,non sufficit ad dandam actionem contra principalem.secũdo volumi.cõsi.lxvj.nume.2.fo.99.
Fideicõmissum relictum ab hærede si sine liberis decesserit,non debetur si decesserit relicto nepote,quem ex filia susceperat.secundo volu.consil.lviij.nume.1.fo.92.
Fideiussor non habet actionem contra principalem,si soluit,non oppositis exceptionibus competentibus principali.primo volumi.cõsi.lxxxij.nume.11.fo.41.
Fideiussor pro vsuris soluẽdis,ex simplici pacto,potest soluere.primo volumi.consi.lx.nume.2.fo.29.
Fideiussor tenetur proponere exceptiones,sibi vel principali competentes.ibidem.nume.3.
Fieri dicitur posse,quod fit de iure.j.volu.cõsi.xliij.nume.2.fo.21.
Filius appellatur,qui ex viro atq; vxore nascitur,& vnde dicatur.primo volumine cõsi.lxxxv.nume.5.fol.42.
Filius primogeniti,potest dici primogenitus.ibidem.nume.6.
Filius fratris,impropriè dicitur nepos.j.volumi.consi.lxxix.nume.2.fo.39.
Filius præsumitur ex quasi possessione filiationis.Dionisyus.j.volumi.cõsi.cv.nume.1.fo.55.
Filiorum appellatione,in fauorabilibus,veniunt fœminę.j.volu.cõsi.xxxvj.nume.1.folio.17.
Filiusfamilias,etiam ad pias causas,non potest testari de bonis aduentitijs.j.volumi.cõsi.lxiij.nume.6.fo.31.
Filia si ob metum,vel reuerentiam paternam renuntiat cum iuramento successioni,potest petere absolutionem à iuramento.secundo volumi.consi.cvij.nume.5.fo.122.
Finis accusationis de falso,est vt testes puniantur de falso.ij.volumi.consil.xvj.nume.5.fo.70.
Fines locorum probantur per libros antiquos,& scripturas.ij.volumi.cõsil.lxij.nume.2.fo.95.
Finito tempore locationis,si quis stet in re locata,videtur de nouo conduxisse.ij.volumi.consi.lxxxvij.nume.3.fo.111.
Fiscus facta publicatione bonorum,non est hæres,sed successor vindictæ.secundo volumi.cõsi.xxix.nume.4.fo.77.
Fiscus occupans bona alicuius,ppter delictum,tenetur creditoribus,pro rata bonorum,quæ ad illum peruenerunt.ij.volu.cõsi.cij.nu.6.fo.119.
Formalitas in vsura est ipsum mutuum.ij.volumi.cõsil.xxxix.nume.2.fo.82.
Fori consuetudo,est legitima causa terminos & dilationes restringendi.ij.volumi.consi.lxiij.nume.4.fo.98.
Fraudans gabellam iniustam,non peccat.ij.volumine consil.xiij.nume.6.fo.69.
Fraudem committere dicitur,qui ad deceptionem alterius:& ad sui commodum,aut verum,tacet aut falsum exprimit.primo volumi.consi.lxviij.nume.2.fol.33.
Fraudis præsumptio,cessat ex qualitate iudicis,& personarum.j.volu.cõsil.lxij.nume.4.fo.30.
Frater professus exiuit ordinem,& accepit vxorem:an inquisitor possit contra illum procedere.primo volumine consilio.lxviij.numero.4.folio.33.
Frater minor,an possit petere à maiori,quòd communicetur apotheca,& nomina debitorum,in libro societatis descripta.ij.volumi.consi.xxxvj.nume.1.fo.80.
Frater sicut tenetur alere sororem inopem:ita tenetur eam dotare.ij.volu.consi.l.nume.3.fo.87.
Frater,succedit fratri,in feudo antiquo.primo volumine.consi.lxxxij.numero.9.fo.40.
Fratres & sorores excluduntur à successione fratrum incæstuosorum.secundo volu.consi.l.nume.1.fo.87.
Fratres minores,& alij qui sunt de genere mendicantium,dicuntur mendicãtes.ij.volu.cõsi.lxij.nume.2.fo.96.
Fratres minores,an teneãtur soluere decimam de eorum hortis.primo volumi.consi.ix.nume.1.fo.5.
Fratres minores,nõ magis sunt capaces ex regula,q; fratres prædicatores,qui sunt ex constitutionibus.ij.volumi.consi.xxvij.nume.3.fo.76.
Fratres prædicatores transeuntes ad monachos nigros,si non obseruant regulam Benedicti,sunt veri apostatæ.primo volumine.consi.xcvj.numero.4.folio.49.
Fratres remanentes in communi,si contraxerint tacitè societatem,communicando sibi lucra earum negotiationum,quas exercebant,tamen talis societas non extenditur ad alia lucra prorsus separata.primo volumine.consi.lxv.nume.1.fo.32.
Fur si furtum cõmisit,& dominus rei furtiuę duxit rem esse subtractã de sua voluntate.& sic furtum nõ fuisse commissum.,nihilominus fur tenetur pœna.§.recte.l.omnes.ff.de furtis.Ioannes de blandinis.primo volu.cõsi.cvj.nume.1.fo.55.
Furtum,an dicatur magnum scelus.j.volumi.cõsi.xxv.nu.2.fo.12.

¶De litera G.

GAbellæ,& datia soluuntur de rebus proprijs.primo volumi.cõsi.vj.nu.2.fo.4.
Genus generaliter probatum,tantùm valet quantũ enumeratio specierum contentarum sub genere.ij.volumi.consi.cxiiij.nume.3.fo.126.
Generalis renuntiatio casuum fortuitorum,nõ valet in iudicijs sed oportet,quòd specialiter exprimantur.secũdo volu.cõsi.cxiiij.nume.5.fol.126.
Gerens negotia pupilli,non decreta sibi tutela per iudicem,& inuentario prius nõ confecto:debet tanq; suspectus acerrimè puniri.secundo volumi.consi.xc.nume.3.fo.112.
Gesta per papam concilio cardinalium prætermisso,an veniant reuocanda.prima quæstione.nu.13.fo.143.
Gratia facta contra præcedentem interlocutoriam principis,de qua in gratia nulla extitit facta mentio,iudicatur surreptitia.secũdo volu.cõsi.xlj.nume.1.fo.83.
Gratia iam facta,sicut non expirat per mortem concedentis.ita nec potestas data executoribus.ij.volu.cõsi.xxxiiij.nume.6.fo.80.
Grege legato,pecora viuo testatore si mortua essent,& alia substituta:eundem gregẽ faciunt.ij.volu.cõsi.lxxiiij.nume.3.fo.104.

¶De litera H.

HAbens beneficium requirens missarum solennitatẽ,tenetur habere clericum.secũdo volu.consil.lxxxix.nume.7.fo.111.
Hæres mariti,an possit opponere de adulterio,contra vxorem repententẽ dotẽ,si maritus in vita vxorẽ accusauerit.ij.vol.consi.iij.nume.7.fo.60.
Hæres si surripit vnam rem,caret in totum beneficio inuentarij.secundo volu.consi.lxxiij.nume.8.fo.103.
Et si non conficit inuentarium,an teneatur vltra vires hæreditarias,in foro animæ.ibidem.nume.9.
Hæres ecclesiæ,si nõ conficit inuẽtarium,an teneatur vltra vires hæreditarias.ibi.nu.10.& cõsi.34.post.nu.4.in primo.li.fo.16.
Hæres tenetur satisfacere animæ defuncti.j.volu.cõsi.lxxvj.nu.5.fo.38.
Hæredes de iure canonico,possunt à se incipere præscriptionẽ,si habeant bonam fidem.ij.volu.cõsi.xix.nume.1.fo.72.
Hæredes sociorum omnium,si,societatẽ inierint,nouo cõsensu ex posteà gestis,obligantur tanq; socij.ij.volu.cõsi.lxxxviij.nu.2.fo.111.
Hæresis arriana,qualiter fuit cõdemnata:& vbi de concilio basiliẽsi.numero.13.fo.133.
Hæreticus,qualiter quis probetur.j.volu.cõsi.xlij.nume.1.fo.20.
Homines disparis professionis,non debent facere vniuersitatem vj.q.nu.2.&.5.fo.163.
Hospitalia,& quælibet alia loca,in quibus exercentur opera charitatis,dicũtur loca pia.ij.volumi.consi.xxxij.nume.4.fo.78.
Hospitalia sine authoritate diœcesani constructa,nõ possunt dici loca religiosa,nec strictè pia.j.volu.consi.xxxj.nume.2.fo.15.
Humilitatis primus gradus quis sit.primo volumi.consil.xxj.nume.5.fo.10.

Hypothecaria prescribitur per tertium,legitimo titulo,spatio decem annorum.secundo volu.cõsi.xxij.nu.1.fo.74.

¶De litera I.

IGnorantia priuatorum,non debet obesse communi.primo volumine.cõsi. xxxv.nu.3.fo.17.

Impedimentum legitimum,veniens post inchoatam præscriptionem,non impedit tempus currere.sec⁹ si fuit à principio.secundo volu.cõsi.v.nu.5.fo.64.

Impensa funeris,de hereditate semper deduci debet . iij.q.nu.1.fo.151.

Impense funerum,sunt duplices.iij.q.nu.4.fo.152.

Imperium hodie dependet ab ecclesia.j.vol.consi.lxxxij.nu.3.fo.40.

Imperator dicitur dñs orbis.ij.vol.cõsi.vj.nu.2.fo.64.

Imperator non recognoscit imperium à populo romano:sed ab ecclesia.primo.vol.cosi.lxxxij.nu.1.fo.40.

Imperator si alteri vendat rem alienã vt propriã,prętẽdens illã rem esse suã, nõ põt cõtra detinentes actiones mouere.ij.vol.cõsi.iij.nu.8.fo.61.

Imperator potest restituere libertum,etiam patrono non cõsentiente,nec vocato.j.vol.cõsi.lxxxiiij.nu.6.fo.41.

Imperatores actibus synodalibus,an debeant interesse:prima qõne. numero 25.fo.145.

Impossibile reputatur,quod vnius facto solum explicari potest.ij.volu.consi.xlv.nu.3.fo.85.

Impetrans priuilegium contrarium prescriptioni:videtur renuntiare prescriptioni.secundo vol.cõsi. xciiij.nu.4.fo.114.

Infirmus diues,si prohibet ne sibi detur aliquæ medicinæ , nihilominus,si medicus curat eum,& dat sibi medicinas,poterit posteà repetere.primo vol.cõsi.xcj.nu.4.fo.46.

Ingressus religiõis,tollit omnẽ causam ingratitudinis,vndecũq; processerit.ij.vol.cõsi.xxvij.nu.2.fo.76.

Institor dicitur præponi alicui vniuersali negotiationi.quæstuariæ. ij . volu.consi.lxxiiij.nu.2.fo.104.

Institutio beneficiorum,pertinet ad solum episcopum,de iure communi.secũdo vol.consi.cvj.nu.3.fo.121.

Institutio transitus temporis,non est attendenda:sed obseruantia.j.vo.consi.xcv.nu.1.fo.48.

Instrumentum capitur pro omni charta,continente gesta inter partes.j. volu.consi.lxiiij.nu.7.fo.32.

Instrumentum si fuit inter alios falsum ꝓnuntiatum:non per hoc præiudicat alteri,aliter vtenti.ij.vol.consi.xvj.nu.6.fo.70.

Instrumẽtũ si in aliquo reperiatur falsum,totũ quod in illo instrumẽto continetur caret roboris firmitate primo vol.cõsi.xcix.nu.5.fo.51.

Interpretatio in dubio,semper debet fieri cõtra eum,qui fundat intentioné suam sup pacto.ij.vol.cõsi.lj.nu.3.fo.87.

Interpretatio strictissima est fienda,in pœnis quæ ipso iure interponebãtur.j.vol.consi.xl.nu.5.fo.19.

Inuentarium ad hoc vt valeat,quas conditiones debet habere.ij.volu . consi.lxxiij.nu.6.fo.103.

Innouatio fit si impetretur priuilegium tacitè litis pendentis.j. volu . consil.xcviij.nu.2.fo.50.

Iudex ad quem,si inspectis actis antiquis,vel nouis,non videt sententiam iustificari,debet illam retractare.j.volumi.consil.ij.numero.3.fo.3.

Iudex delicti,debet purgare prouinciam malis hominibus.primo volu.cõsi.xxiiij.nu.2.fo.12.

Iudex ecclesiasticus cognoscens de exceptione proposita,coram iudice seculari:inhibet iudici seculari,ne interim in causa procedat.ij . volu.consil.v.nu.1.fo.64.

Iudex ex officio suo,potest curatorem iam datum remouere,& alium deputare.j.vol.consi.xcj.nu.6.fo.46.

Iudex ferens sententiam iniustam,amplius illam mutare non potest:cum sit functus suo officio.ij.vol.cõsi.vj.nu.4.fo.65.

Iudex in causis pecuniarijs,non potest dare vltra vnam dilationem.ij . volu.consi.lxiij.nu.2.fo.98.

Iudex in sententia,an teneatur exprimere causam,si possent ex generali sentẽtia plures causæ elici.j.vol.cõsi.vij.nu.1.fo.4.

Iudex non potest ferre sententiam,sub conditione resolutiua . primo volu.cõsi.lxxiij.nu.3.fo.36.

Iudex ordinarius,licet non debeat pronuntiare vltima die sue, iurisditionis: si tamen pronuntiat valet.j.vol.cõsi.lxiiij.nu.5.fo.31.

Iudex qñ narrat aliqua in sententia,vel in iudicio,parte præsente:& non cõtradicente:talia verba narratiua probant in præiudicium partis,non contradicentis.ij.vol.cõ.lx.nu.5.fo.93.

Iudex qui cognouit de matrimonio : potest accessorie cognoscere de dote,tãq; de depẽdẽti.ij.vol.cõsi.xviij.nu.7.fo.72.

Iudex reductionis,secundùm bonam æquitatem iudicare debet.primo volu.consi.xxxviij.nu.3.fo.18.

Iudex terminum à lege statutum causa cognita alterare potest. primo volu.cõsi.xl.nu.4.fo.19.

Iudex vbicunq; declarat aliquem esse inhabilem ad officium:vel incidisse in pœnam statuti:debet prius citare partem , & audire suas defensiones secundo vol.cõsi.lxviij.nu.4.fo.100.

Iudicis decretum,de iure communi non requiritur in pace per pupillum fienda.ij.vol.cõsi.cviij.nu.3.fo.123.

Iudicis verbo,nec scripturę est credendum.secundo volu.consili.liij.numero 3.fo.89.

Iudicium,& contractus in personam prælati,nomine ecclesiæ transeũt efficaciter in ecclesiã,si non infertur alienatio iurium ecclesiæ.j.volu. cõsi . lxij.nume.3.fo.30.

Iudicium hæredis,non est iudicium defuncti.secundo volu.consi.lxxx.numero.4.fo.108.

Iudicium inchoatum contra condemnatum , expirat facta publicatione.ij.vol.cõsi.lxxxiij.nu.4.fo.109.

Iudicium quod plurium sententia confirmatur , firmius & stabilius est.ij.vo.cõsi.xxv.nu.1. fo.75.

Iudicia habent ęqualem vim,cum instrumentis.secundo volu.consi.cxij.numero.3.fo.124.

Iudicatis videtur acquiescere,qui intra decendium à tempore promulgationis silet.vj.quæstione.nu.5.fo.166.

Iurans petens absolutionem à iuramento,non venit contra iuramentum. secun.volu.consi.viij.nu.7.fo.67.

Iuramentum ad hoc vt sit licitum,debet habere tres comites . secunda quæstione.nu.4.fo.147.

Iuramentum calumniæ non excludit condemnationem expensarum,in casu perditionis causæ.secundo vol.cõsi.lxiij.nu.3.fo.98.

Iuramentũ habet vim clausulæ.si nõ valet qđ ago vt ago,valeat vt valere potest.j.vol.cõsi.lxxj.nu.5.fo.35.&.ij.q.nu.17.fo.149.

Iuramentum sine causa legitima remitti non potest,etiam à papa in præiudicium alterius.ibidem.nu.9.fo.35.

Iuramentum in præiudicium futurę successionis,contra legem ciuilem:valet pręiudicium.ij.vol.cõsi.xcv.nu.2.fo.115.

Iuramentum obligat iudæos,sicut & christianos primo vol.cõsi.xxxix.numero.2.fo.18.

Iuramentum præstitum super cõtractu solenniter inito,tollit beneficium prętoris,in obtinẽda restitutiõe in integrũ.ij.vo.cõs.cvij.nu.6.fo.122.

Iuramentũ pręstitũ contra legẽ editã,in fauoré principaliter priuatum est inuiolabiliter obseruandũ.ij.vo.cõsi.viij.nu.4.fo.67.

Iuramentum vbicunq; est illicitum,& iniustum ex parte recipientis:licet ex parte,præstantis,possit sine animæ dispendio seruari,põt nihilominus peti absolutio,ab episcopo.ibidem.nu.7.

Iuramentum vt sit vndiq; licitum,debet habere tres comites.veritatem iudicium & iustitiam.ibi.nu.6.

Iuramentum,principaliter dirigitur in deum.ij.q.nu.6.fo.147.

Iuramentum,qñ processit ex calore,potest seruari,sine interitu salutis æternę.ij.q.nu.21.fo.150.

Iuramentum super vsuris,in altero extremo est prohibitum . secunda quæstione.nu.11.fo.148.

Iuramentum tanq; spirituale non subijcitur dispositioni laicorum . secunda quæstione.nu.5.fo.147.

Iuramentum vbicunq; est turpiter receptum,debet relaxari.ij.vol.cõsi.cvij.nu.3.fo.122.

Iuramenta sunt de iure diuino.ij.q.nu.20.fo.150.

Ius canonicum irritando testamentum manifesti vsurarij,ad quid habeat respectum.j.vol.consi.xxij.nu.2.fo.11.

Ius ex facto oritur,de concilio basilien.nu.2.fo.129.

Ius patronatus competit,aut ex cõstructione,aut ex fundatione,aut ex dotatione.j.vol.cõsi.liiij.nu.1.fo.25.

Et transit ad heredes extraneos.ibidem.nu.4.

Ius patronatus ecclesiæ transit solum in heredes sanguinis.quinta questione.nu.2.fo.158.

Et an possit conferri laico.ibi.nu.3.&.5.fo.159.

Ius patronatus,seu ius præsentandi.potest populo ex antiqua consuetudine competere.ij.vol.cõsi.cvj.nu.1.fo.121.

Ius præsentandi habens,potest quem voluerit presentare.secundo volu.consi.lix.nu.1.fo.92.

Ius patronatus in ecclesia acquiritur dumtaxat triplici capite.ibi.nu.2.

Ius vbi exigit aliquid sub certa forma,seu qualitate,tunc nõ sufficit factum sine forma & qualitate adimpleri.secundo volumine.consilio.j. numero.3.folio.57.

Iussus si est aliquis morari cũ aliquo,vel contrahere:si ille recuset,vel nõ possit commodè vel honestè cũ illo morari,vel cõtrahere,debetur legatum,& tollitur obligatio primo vol.cõsi.xc.nu.3.fo.45.

Iuri pro se introducto cuilibet renuntiare est licitum.secunda questione.nume.6.fo.147.

Iura loquentia de seruis,respectu acquisitionis,habent locum in monachis.j.vol.consi.lxxxviij.nu.1.fo.43.

Iurisperiti nõ

Iurisperiti non solent allegare iura, cum petuntur consilia per iudices causarum.ij.volumi.consil.xxj.nume.1.fo.73.
Iurisditio potest tacitè prorogari.ij.volu.consi.xxxiij.nu.6.fol.79.
Iurisditio prorogata per metum, corruit ipso iure.secundo volumi.consilio lj.numero.4.fol.88.
Iurisditio vbicunq; negatur per obiectum exceptionis declinatoriæ: iudex ante omnia debet super ea pronuntiare tacitè vel expresè.primo volumi.consi.xiiij.nume.2.fo.8.

¶De litera L.

LAicis in rebus ecclesiasticis nulla fuit data facultas. quinta questione.nume.4.fo.159.
Laicus si fuit preuentus per iudicem secularem: & causa pendente efficiał clericus: non per hoc causa eximitur à foro pœnitentię secularis.j.volu.consi.lxxxv.nuñ.8.fo.42.
Laici non debent interesse cōcilijs ecclesiasticis, nisi in tribus casibus.prima quæstione.nume.27.fo.145.
Laici super rebus proprijs, nondum in ecclesiam trāslatis, statuere possunt.j.volumi.consi.xxvj.nume.1.fo.13.
Laudum est quædam transactio, quæ prima fronte præsumitur æqua, & iusta.j.volumi.consi.lxiij.nume.3.fol.31.
Laudum latum per duos, absente tertio, an valeat.secundo volumi.consilio lxxvij.nume.2.fo.105.
Legatus de latere, vbi aliquid facit iure legationis, equiparandus est principi.Ludouicus bologninus.primò volumi.consi.cix.nume.1.fo.56.
Legatus etiam de latere, non potest tollere ius alteri quęsitum.primò volumi.consi.lxj.nume.2.fo.29.
Legatus etiam cardinalis, non potest dispensare contra concilium.ij.volumi.consi.lxxxj.nume.5.fo.109.
Legatus si dicit se habere ex speciali commissione aliqua, vltra comprehensa in generali legatione, non est sibi credendum.ij.volu.consi.xciiij.numero.3.fo.114.
Legauit aliquis in testamento alicui quinquaginta: in codicillo posteà scripto idem legatum est: vtrunq; legatum debetur, nisi hæres probet contrarium.ij.volu.consi.iiij.nume.8.fo.63.
Legatum conditionale non transmittitur in hæredem.j.volu.consi.lxxxv.numero.2.fo.42.
Legatum factum hoc modo per quem scripsero: hæres sibi dato id quod reperitur scriptum in epistola: perinde valet ac si fuisset expressum in testamento.ij.volu.consi.iij.nume.1.fo.63.
Legatum quantitatis, non tollitur per legatum speciei.ibi.nume.2.fo.63.
Legatum factum filiæ pro dote est purum, & nō conditionale.ij.volu.consi.xcij.nume.1.fo.112.
Legatum liberationis, extenditur ad accessoriū vsurarum, post testamentū contractum.ij.volumi.consi.xxxv.nu.2.fo.80.
Legatum libertatis, debetur ex testamento imperfecto.ij.volu.consi.cv.numero.2.fo.120.
Legatum rei alienæ coniunctæ personæ factum, valet.ij. volumi.consil.xlv.numero.1.fo.85.
Legatum si factum fuerit mulieri, si Titio nupserit, videł prohibita, ne alteri nubat: sed cum illo tantum.j.volumi.consi.xc.nu.2.fo.45.
Legato facto ecclesiæ acquiritur dñium à die mortis testatoris ipso facto.j.volumi.consi.xxvij.nume.1.fo.13.
Legato fundo cum instrumēto, veniūt dūtaxat ea quę pertinent ad culturā dicti fundi.ij.volumi.consi.lxxxviij.nu.1.fo.111.
Legato vsufructu domorum, & eorum quæ sunt in domibus illis: excepto argento, non veniunt eà quæ sunt comparata mercis causa.ij.volumi.cōsi.xx.nume.4.fo.73.
Legata possunt conferri in arbitrium tertij, non autem in meram voluntatem.ij.volumi.consi.iiij.nume.9.fo.64.
Ligitimatus ad patris instantiam, debet per omnia tractari, sicut legitimè natus.j.volu.consi.lxxxvj.nu.1.fo.43.
Lenocinio non indiget veritas verborū.in cōcilio Basiliēsi.nu.1.fo.129.
Leprosi stantes in aliquo loco authoritate epi nō fundato, nō tenenł ad iura episcopalia.j.volumi.consi.xxxj.nume.3.fo.15.
Lex ciuilis si canonizatur per papā, habet canonis vigorem.j.volumi.consil.cij.nume.6.fo.54.&.ij.volu.consi.lvij.nu.7.fo.91.
Lex constat ex mente, & verbis.j.volumi.consil.j.nume.7.fo.2.
Lex quāuis prohibeat diuisionem ducatus, vel dignitatis inter plures, tamē consuetudo in oppositum est valida.secundo volumi.consi.iij.nume.11.folio.62.
Lex quando simpliciter defert aliqua bona, vel certam quotam bonorum alicui ex bonis alterius: ille sic prægrauatus, non potest etiam ad pias causas de bonis alteri delegatis testari.j.volumi.consi.lxiij.numero.4.folio 30.&.31.
Lex vel statutum, potest ꝓhibere aliquem testari, saltem de certis bonis fauore alterius.ibi.nume.7.
Lex siue testator, siue pactio contrahentium, si inhibuerit alienationem, videtur prohibita non solum dominij translatio, sed vsufructꝰ.ij. volumi.consi.xcj.nume.2.fo.112.
Lex, vel statutum, vbicunq; tollit præscriptionem in genere, & verificari nō potest nisi in præscriptione longissimi temporis: tunc vt verba aliquid operentur, excludunt præscriptionem.xxx.vel.xl.annorum.secundo volumi.consi.xiiij.nume.3.fo.69.
Legem contēnens moribus, abutitur.secunda qōne.nu.3.fo.147.
Leges instituuntur, cum promulgantur.j.volo.consi.xxxv.nu.2.fo.17.
Libri vsurarum an reddant quem manifestum vsurarium.j.volu.cōsi.xxxiiij.nume.3.fo.16.
Librorum appellatione, non veniūt paruę scripturæ priuatæ, vel libelli, quos faciunt mercatores, pro securitate creditoris.primo volumi.consil.lj.nume.2.fo.24.
Libellus debet attendi circa vim conclusionis, & non narrationis.j.volu.consi.lxxxix.nume.1.fo.44.
Libellus generalis, licet possit respui, tamen si ad illum respondetur, tenet responsio, & iudicium super illo fundatum.ij.volumi.consi.cxviij.nume.5.folio.128.
Libertus debet per imperatorem restitui natalibus, patrono consentiente.j.volumi.consi.lxxxiij.nume.2.fo.41.
Licentiatus in religione propriæ quis dicatur.j.volumi.consi.xcvj.nume.2.folio.49.
Liberatio contingens in vno, non debet referri ad reliquum.j.volumi.consi.x.nume.1.fo.5.
Locator si promiserit sub certa pœna, non expellere intra tempora locationis conductorem: intelligitur si pensionem conuentam conductor soluerit.ij.volu.consi.lxj.nume.3.fo.94.

¶De litera M.

MAndatum non extenditnr vltra comprehensa in mandato.ij.volu.consilio.lxij.numero.7.folio.94.
Mandatarius, seu fideiussor, potest agere contra mandatorem, nedum pro sorte principali, quando pro eo soluit, sed etiam ad damna & interesse.j.vo.cōsi.lx.nu.1.fo.28.
Malefidei dicitur esse, qui habet conscientiam rei alienæ.j.vol.cousi.lxxvj.nume.4.fo.38.
Marchia anchonitana, spectat in spiritualibus & temporalibus ad ecclesiam, j.vol.consi.lxj.nume.5.fo.29.
Maritus & vxor possunt facere noua pacta ab his quæ gesta sunt super primaria dote, pro augmento dotis.primò volumi.consilio.xlvj.nume.1.folio.22.
Maritus in defectum dotis, & patrimonij, tenetur alere vxorem ex debito coniugali.ij.volu.cōsi.lxxxv.nu.4.fo.110.
Maritus non alimentat vxorem principaliter propter dotem acceptam: sed quia vxor deseruit oneribus matrimonij.secundo volumi.cōs.xxxix.numero.4.folio.82.
Maritus quando remanet soluendo, renuntiatio hypothecæ nō cōtinet donationem.ij.volumi.cōsi.viij.nume.2.fo.67.
Maritus tenetur dare partem eorum, quæ habuit filijs primi matrimonij, nō compellitur ante lapsum anni restituere dotem, quæ consistit in rebus immobilibus.j.volumi.cōsi.xix.nume.2.fo.10.
Maritus si confitetur in instrumento dotali, dotes sibi datas esse, an possit opponere exceptionem non numeratę, pecuniæ.ij.volumi.consi.lxxiij.nume.1.folio.102.
Masculus & fœmina, dicuntur correlatiua.j.volumi.consi.xxxvj.nume.2.folio.17.
Massaritiæ vulgariter, idem important quod supellectilia.ij. volumi.consi.lxxxviij.nume.2.fo.111.
Mater donando domum alteri ex fratribus, priuat indirectè filium, & nepotes debito bonorum subsidio.j.volumi.cōsi.lxv.nume.2.fo.32.
Mater nō excusatur quin priuetur successione pupilli: si cum debita solēnitate non assumpsit tutelam.ij.volumi.cōsi.xc.nume.2.fo.112.
Mater tanq; proximior, excludit auum proximum.j. volumi. consil.lxxv.nume.1.folio.36.
Matrimonium ex solo consensu de præsenti an sit verum.j.volumi.cōsi.j.nume.2.fol.2.
Matrimonium pertinet ad forum eccle.j.volumi.consi.xij.nume.3.fo.7.
Materia vbi non est proportionabilis, nisi filijs, appellatione hæredum, veniunt solum filij.ij.volumi.cōsi.l.nume.4.fo.87.
Matrimonium habet specialem materiam ab alijs obligationibus: & requirit spontaneū, & liberum consensum.ij.volumi.cōsi.cxiij.nu.6.fo.126.
Matrimonium spirituale cōsistens inter ecclesiam, & epm, non potest per hominem dissolui.j.q.nume.15.fo.143.
Mendicitatem publicā, sine euidenti causa necessitatis, reprobant iura ciuilia, & canonica.j. volumi.consi.lv.nume.2.fo.25.
Mens contrahentium in cōtractibus, magis spectatur q̄ verba.j.volu.consi.xliij.nume.4.fo.21.

Metus magis excuſat mulierem,quam virũ.j.vo.cõſi.iiij.nu.4.fo.4.

Miles poteſt filio puberi per verba directa ſubſtituere.ij . vol.conſil. xxxij.nu.2.fo.78.

Miles ſi dixit ſe velle teſtari iure communi:& non potuit perficere teſtamẽ tũ,valet teſtamentũ,iure militari.ij.vol.conſi.xciij.nu.3.fo.113.

Minor in ſpũalibus,poteſt eſſe in iudicio,ſine curatore.j.vo.conſi.lxxj.nu. 6.fo.35.

Minor iurans corporaliter ſe maiorẽ,ceſſante dolo aduerſarij,excluditur à beneficio ætatis inducto à iure communi.ibi.nu.7.

Minor,non poteſt pro libito ſe à poteſtate tutoris ſola voluntate eripere. j.vol.conſi .xcj.nu.9.fo.47.

Minori læſo intra quadriennium,cõpetit beneficium reſtitutionis,aduerſus leſionẽ.ij.vo.cõſi.xxxj.nu.1.fo.78.

Miſſa magis prodeſt vni,qñ fit pro eo ſpũaliter,ſeu ipſius intuitu dumtaxat,ꝙ qñ pro oĩbus,vel pluribus ſimul.ij.vo.cõſi.xcix.nu.6.fo.117.

Miſsio in poſſeſsionem ex primo decreto,cum ſit modici preiudicij,poteſt fieri contra abſentem,cauſa reipublicæ ſi à nemine defendatur.ij.vol.con ſil.xliij.nu.2.fo.84.

Miſſus in poſſeſsionem ex primo decreto,an poſsit rei vendicatione cõueniri.ij.vo.cõſi.cix.nu.2.fo.123.

Mobilia triẽnio vſucapiunẽ,immobilia decẽnio.actiones triginta annis.j.vo.cõſi.xxxiiij.nu.1.fo.16.

Modus agẽdi,vbi variaẽ de ſummario ad plenarium,nõ ꝓhibeẽ cumulatio, ſeu refutatio eiuſdem negotij.j.vo.cõſi.l.nu.2.fo.23.

Modicitas pretij,dat magnum argumentum ſimulationis cõtractus.j.volu. conſi.xlix.nu.1.fo.23.

Monachus debet deferre veſtes monachales.Hugolinus de mareſchalchis. j.vo.conſi.ciiij.nu.1.fo.54.

Nec habet velle,nec nolle.ibi.nu.2.

Et monachus mortuus eſt mundo.ibi.nu.4.

Monachus,an poſsit naturaliter obligari.ibi.nu.3.

Monachis habere portiones priuilegiatas,non eſt licitum.j.vo.conſi.lxxxviij.nu.4.fo.43.

Monachus proprium poſsidere nõ põt.j.vo.cõſi.lxxxviij.nu.3.fo.43.

Monachus ad quęuis ſtudia proficiſci nõ debet,niſi prius licentia à pręlato petita.ibi.nu.5.fo.43.

Monacho ſi aliquid relinquatur ſub hac cõditione,vt nõ acquiratur monaſterio:an valeat tale relictum.ij.vo.cõſi.xliiij.nu.3.fo.85.& eod.vo.cõſi. lxiij.nu.8.fo.97.

Monaſteriũ ſi exprimatur cum capellis habitis:nõ extenditur exemptio ad capellas habendas.ij.volu.cõſi.xxxiiij.nu.2.fo.80.

Monaſteriũ,ſine cõſenſu diœceſani,nõ poteſt bona immobilia alienare,nec per compromiſſum põt ſe ligare.j.vo.cõſi.lvj.nu.1.fo.26.

Monaſterij plena diſpoſitio,& adminiſtratio pertinet ad abbatem:& non ad monachos.ij.vol.cõſi.xliiij.nu.2.fo.85.

Monaſteria dicuntur exempta,reſpectu legis diœceſani.j.vol.cõſi.xxxvij. nu.1.fo.17.

Monaſteria poſſunt viſitari,per loci epm̃,& ab eo peti ꝓcuratio.ij.vo.conſi.xxvj.nu.1.fo.75.

Monaſteria tenẽtur ſoluere quartã de relictis eis factis.ibi nume.3.fo.76.Et eximi poſſunt priuilegio,vel longa cõſuetudine.ibi.nu.4.

Monialis dicitur nupta,non propriè,ſed fictè.ij.vo.cõſi.cxj.nu.1.&.3.fo.123.

Mulcta impoſita per iudicem,ratione cõtumaciæ,ſi tẽpore ſententiæ non cõſtat iudici de illius contumacia,nõ valet.ij.volu. conſi.xxxiij.nu.7.fo.79.

Mulier dicitur palã quæſtum facere,etiã ſi faciat in domo,cuilibet poſtulãti.ij.vol.cõſi.ij.nu.3.fo.57.

Mulier eſt ita ſubdita viro,vt præſumatur accerſita ab eo.j.vol.conſi.xliiij. nu.1.fo.21.

Mulier habẽs ſexaginta tm̃ in bonis ſuis,ſi illa donauit alicui,vt eam aleret, nec ad hoc requiſiuit iudicem loci,nec nepotẽ ſuum,quæritur an præiudicet nepoti.j.vol.cõſi.xvij.nu.1.fo.9.

Mulier habens filios ex primo matrimonio,ſi tranſit ad ſecunda vota non poteſt in teſtamento aut inter viuos,vel ex ſponſalitia largitate plus cõferre,& donare ſecundo viro ꝙ̃ donet alicui filiorum ſuorum.ij.volu.cõſi.cxvij.nu.2.&.3.fo.128.

Mulier nõ põt augere dotẽ,niſi maritus,pari incremento,augeat donationẽ propter nuptias.j.vol.cõſi.xlvj.nu.2.fo.22.

Mulier habens bona ſi nubat videtur tacitè omnia bona ſua dare in dotem. ibi.nu.3.

Mulier palam dicitur quæſtum facere,licet in publico ſe non proſtituerit, ſed in domo ſua,vel alterius cuilibet indifferenter poſtulanti.ij.vo .cõſil. lxxxj.nu.3.fo.108.

Mulier põt renuntiare iuri hypothecarũ ſuarũ.ij . vo.cõſi.viij.nu . 1.fo.67. Et pro viro nullo modo obligatur.ibi.nu.3.

Mulier põt profus legitima priuari,propter familiam domus conſeruandã. ij.vo.cõſi.xcij.nu.3.fo.113.

Mulier ſi maritatur à patre,& dos ab ipſo patre proficiſcitur,mortua muliere relictis liberis ex illo matrimonio,dos de iure cõi redit ad patrẽ.ij.vol. cõſi.cxv.nu.3.fo.127.

Mulier ſi renuntiat velleiano in eodem cõtractu extra iudiciũ,non valet.j. vol.conſil.lxxj.nu.2.fo.34.

Mulier ſi non habet vnde ſe alat,non per hoc poteſt petere alimenta intra annũ.ij.vol.cõſil.xxxix.nu.5.fo.82.

Mulieri de iure cõi,permittiẽ liberè diſponere de bonis ſuis,vltra legitimam debitam filijs.ij.vo.conſi.cxvij.nu.1.fo.127.

Mulieres contra propria commoda ſæpe laborant.ij.volu.conſi.lxv . nu.4. folio.99.

Multitudo ſine iuſtitia,gubernari nõ poteſt.j.vol.conſi.xcvj.numero . 1.folio . 49.

¶De litera N.

NAatura rei eſt potius attendenda , ꝙ̃ ſimplex denominatio.ij.vol.cõſi.xlvij.nu.2.fo.86.

Naturali rõne tenetur quis impẽdere neceſſaria ſeruo , vel æquo commodato.ij.vo.conſi.lxxxv.nu.3.fo.110.

Nemo poteſt in teſtamento ſibi eam legem dicere, vt à priore ei recedere non liceat.primo volumine.conſ.lxxxv.numero.3.folio.42.

Nomen litis,comprehẽdit omnẽ actionem,tã in rẽ,ꝙ̃ in perſonã. j.vol.cõſi.xliij.nu.1.fo.21.

Nomen proprium,& appellatiuum,quando exprimitur iu diſpoſitione,debet diſtributio,attribui qualitati prius expreſsè.ij.volu.conſi.xciij.num̃. 4.fo.113.

Nominatus ad aliquod officiũ,debet ſtatim appellare.aliâs recuſare non poteſt.j.vo.conſi.xlvij.nu.4.fo.22.

Non gerere,& ſine ſolennitate debita gerere,paria ſunt.ij.vol.conſi.xc.nu.1. folio.112.

Notarius non debet ſine iudicis authoritate aliquid addere,poſtꝙ̃ inſtrumẽtum eſt parti traditum,& maximè in iudicio exhibitum.j.vol.cõſi.xcix. nu.4.fo.51.

Notarius deponens ſuper aliquo caſu,non facit maiorem fidem,ꝙ̃ vnus de teſtibus.j.vo.conſi.xvj.nu.2.fo.9.

Notarius qui fuit rogatus,debet per ſe totum inſtrumentum complere.nõ per alium,niſi hoc faciat iudicis authoritate.ij.volumi.conſi.lxviij.nu.3. fo.100.

Notarius ſi dixit in protocollo:hoc fuit caſſum de voluntate partium , nec appoſuit teſtes:nõ ſibi creditur.ij.vol.cõſi.xxxiiij.nu.4.fo.80.

Notorium dicitur eſſe probatum in iudicio.ij.vol.cõſi.xij.nu.3.fo.68.

Notorium ſurgens ex ſententia,eſt notorium præſumptionis.j.volu . conſi. lxxxix.nu.4.fo.45.

Notoria multa dicunẽ,quę nõ ſunt.j.vo.conſi.xxxiij.nu.4.fo.16.

Notoria non ſunt in iudicio deducenda.ij.volu.conſi.lxxij.nu.2.fo.102.

Nouale quid dicatur,quo ad ſolutionẽ decimarum.ij . vol.conſi . lxxj.nu.2. folio.101.

Nullus citra principem,poteſt imponere vectigalia de iure cõi.ij.volu.cõſi.lxxxiij.nu.3.fo.109.

Nuptiæ dictio,multipliciter in iure ſumitur.j.vo.cõſi.j.nu.4.fo.2.

¶De litera O.

OBlati religionũ qui ſe & ſua dedicauerunt:gaudẽt etiã in bonis quæ tenent nomine monaſterij omnibus priuilegijs illius religionis,primo volumine.cõſilio liij.nu.2.folio.24.

Omnis obligatio,regulariter actiuè,& paſsiuè tranſit in hęredes.ij.volumine.conſilio.lxxxvj. nu.3.fo.110.

Obligatio ex iuramento acquiritur principaliter Deo,nõ parti turpiter recipienti.ij.vo.conſil.xij.nu.6.fo.68.

Obligatio ex contractu conditionali oritur.vj.q.nu.16.fo.166.

Obligatio fideiuſſoris,realiter finita obligatione,cõtra principalem ceſſat.j. vol.cõſi.xxiij.nu.2.fo.11.

Obligatio obſcura,recipit interpretationem,cõtra eum qui ſe fundat ſuper ea.ij.vo.cõſi.lxxv.nu.4.fo.105.

Obligatus ad reſtitutionem fideicommiſſi vniuerſalis,vel particularis,tenetur regulariter cauere,cum fideiuſſoribus.j.volu.conſi.lxxix.num̃.1 .folio.39.

Obuentionum & ꝓuentuum appellatione,veniunt omnes decimæ,& quicquid peruenire poteſt.j.vo.conſi.lviij.nu.2.fo.28.

Occultans ſeipſum malitioſè:ſiue impediẽs ne poſsit ad eũ citatio peruenire,habeẽ pro citato.j.vol.conſi.xcix . nu. 2.fo.51.

Offerendi plures modi ponuntur.ij.volu.conſi.cij.numero . 1.folio.119.

Officium iudicis delegati nõ extinguitur per ſolã ſñiam,niſi ſit executioni mandatũ.j.vol.conſi.lxxxvij.nu.2.fo.43.

Officium in quo remouetur:remouetur & officij præmium.j . volu . conſil. xxxvij.nu.2.fo.17.

Officiũ ſuum

Officium suum quisq; præsumitur diligenter exercere.j.vol.consi.xlj.nu.2. folio.20.
Officialis non potest donare, nec remittere ius cleri ciuitatis, vel collegij.ij. vol.consi.xxxiiij.numero.3.fo.80.
Officialis publicus obligatus ad edendam rationem, satisfacit edicto, si suum codicem vel membranas tradit legendas, vel scribendas.j.volu.consilio xxviij.nu.1.fo.13.
Onus probandi incumbit mandatum asserenti.j.volumine consilio vij.nu.3.fo.66.
Onus vbicunq; apponitur in contractu venditionis, illud videtur pars pretij.j.vo.consil.lxvj.nu.3.fo.33.
Onera cōmunitatis, incūbunt laicis, & non clericis.j.vo.consi.vj.nu.j.fo.4.
Onera extraordinaria sunt odiosa: & sine magna causa, & expresso principis consensu, non sunt exigenda.secundo volumine.consilio.xx.nu.3. folio.73.
Ordinarius potest absenti conferre beneficium.ij.volumi.consi.lxxvj.nu.3.fo.105.
Ordinarius debet in actu executionis sententiæ obtemperare delelegato.j. vol.consi.xxxiij.nu.1.fo.16.
Orationes, & sacrificia sacerdotum, multum prosunt animabus defunctorū. ij.vo.consi.xcix.nu.3.fo.117.
Oratores concilij.Basiliensis.de concilio Basiliensi.nu.4.fo.129.

¶De litera P.

Pactum de lucranda certa parte dotis in casu mortis, an sortiatur effectum suum altero coniugum religionem intrante.j.volu.consi.j.nu.3.fo.2.
Pactum de non retrouendendo non liberum, quando fit est præsumptio quòd fiat causa lucrandi fructus illius medij temporis.primo volu.consi.lxxv.nu.2.fo.37.
Pactum de non succedendo patri, aut filio, valet quando tantum quis percepit, quantum sibi debetur occasione successionis.ij.vol.consi.cxvj.numero.2.fo.127.
Pactum factum de vlterius non petendo, debet referri ad quantitatem nō solutam.ij.volu.consi.xcvij.nu.2.fo.116.
Pactum vt emphyteota non possit expelli ex cessatione solutionis canonis valet.j.vo.consi.lxxij.nu.2.fo.35.
Pactio obscura, vel ambigua, debet nocere ei, qui verba protulit.ij.volumi. consi.lxxv.nu.3.fo.105.
Pacta inita cum principe, seu ab habentibus principis authoritatem habent vim legis.ij.volu.consi.xxiiij.nu.1.fo.75.
Pannorum appellatione, quę continentur.dionysius.j.vol.consil.cv.numero.3.fo.55.
Papa an possit statuere, quòd nunquàm aliquis papa possit de hæresi accusari.de concilio Basiliensi.nu.15.fo.135.
Et quòd papa sit subditus concilio probatur.ibi.nu.18.fo.138.
Et an solus habeat omnimodam potestatem.ibi.nu.22.fo.140.
Papa circa prouisionem beneficiorum, habet maiorem potestatem, quàm capitulum, circa electionem.iij.q.nu.13.fo.153.
Papæ iura cœlestis, & terrestris imperij fuerunt concessa.j.quæ.numero.4. folio.142.
Papa habet in beneficijs plenitudinem potestatis, ratione cuius potest suprà omne ius dispensari.j.q.nu.1.fo.142.
Nec habet superiorem.ibi.nu.2.
Et habet ecclesiæ arbitrium.ibidem.nu.3.
Aliquando in vno episcopatu ponit duos episcopos.ibi.nu.5.
Et aliquando concedit vni episcopo duos episcopatus.ibi.nu.6.
Et dissoluit matrimonium carnali copula non consumatum.ibi nu.7.
Sed non potest dispensare, quòd quis eodem tempore habeat duas vxores.ibi.nu.8.
Concedere tamen potest episcopatum, & alia inferiora beneficia ad tempus, & sub conditione.ibi.nume.9.
Et solus papa tanquàm caput, potest exercere omnimodam iurisditionem, exposcente causa rationabili.ibi.nu.14.fo.143.
Et cessante legitima causa, an possit diuidere episcopatum in duos, sine cosensu episcopi.ibi.nu.17.fo.144.
Nec à toto clero populo, & imperatore iudicari potest.ibi.nu.19.
Est enim dei vicarius in terris.ibi.nu.20.
Potest tamen errare, & esse hæreticus.ibi.nu.21.
Et papa mortuo, vacat ecclesia.ibi.nu.33.fo.146.
Papa licet mandet aliquem in possessionem induci amoto quolibet illicito detentore, intelligitur parte vocata, nisi papa expresse mandet contrariū. ij.vol.consi.xxxiiij.nu.7.fo.80.
Papa Marcellinus fuit depositus: quia idolis sacrificauit: quamuis coactus metu gentilium.j.vol.consi.iij.nu.3.fo.3.
Papa per suam constitutionem statuta, & consuetudines tollere velle non censetur, cum consistant in facto.ij.vol.consi.lvij.nu.2.fo.91.
Papa per suum priuilegium non intendit preiudicare institutioni beneficij. nisi hoc apertè exprimat.j.volu.consi.c.nu.1.fo.52.
Papa potest concedere ius conferendi, & eligendi puris laicis.ij.vol.consilio. xxviij.numero.1.fo.76.
Papa potest sicut alius vtendo iure priuati præscribere.ij.volu.consi.xciij. nu.2.fo.114.
Papa potest bona ecclesię alicui licitè donare: & præsumitur motus iusta causa.j.volumine consi.xlj.nu.4.fo.20.
Papa semper nititur saluare decreta, & institutiones suorū legatorū.Ludouicus bologninus.j.volu.consi.cviij.nume.2.fo.56.
Papa si aliquem episcopum transtulit in sedem archiepiscopalem: eo prius à vinculo prioris ecclesiæ absoluto: episcopatus non vacat ilicò per illam absolutionem, & translationem: sed incipit vacare postquàm episcopus translatus, præstitit consensum.ij.vol.consi.cj.nu.2.fo.118.
Papa potest ex certa scientia, & cum causę cognitione, vni duos episcopatus conferre.ibi.nu.6.fo.118.
Papa si concedit priuilegium monasterio, vt nullus episcopus audeat monachos illius monasterij excommunicare, suspendere vel interdicere: quo modo & de quibus intelligatur.ij.vo.consi.xxxv.nu.4.fo.80.
Papa solus potest destinata ad certum vsum pium, in alium conuertere: non solum remittere.ij.vo.consi.xv.nu.3.fo.70.
Papa solus dispensat, quòd quis transeat de maiori ad minorem.j.vo.consi. xcvj.nu.3.fo.49.
Parentes nunquid possint maritare eorum liberos, & inducere filias ad consentiendum.ij.volu.consi.lxv.nu.1.fo.98.
Parte negante, probatio debet fieri.quòd citationes legitimè præcesserit.ij. volu.consi.lxxxiij.nu.2.fo.109.
Partes possunt remittere iuramentum testibus.j.vo.consi.lj.nu.1.fo.23.
Passus secundum decretum, potest beneficio legis intra annum offerre debitum creditori & recuperare sua bona datam insolutum illi creditori.j. volu.consi.lxix.nu.3.fo.34.
Pater compellitur dotare filiam ex iudicis officio.j.vol.consi.xij.nu.1.fo.6.
Pater non potest exheredare filium, ex eo quòd intrat religionē.ij.vo.consi. xxvij.nu.1.fo.76.
Pater nō potest aliquid dare, de iure ciuili filijs spurijs, & incæstuosis.ij.vo. consi.l.nu.2.fo.87.
Pater potest instituere filiam in dote.j.vo.consi.lxxxj.nu.3.fo.39.
Pater potest filio spurio relinquere pro alimentis, vsq; ad quantitatem sufficientem.ij.volumine consi.cxv.nu.2.fo.127.
Pater si vult quòd relictum, seu datum causa mortis, transeat in filios spurij, seu spurię qualiter debeat dicere.ibi.nu.4.
Pater quicquid offert monasterio tempore ingressus filiæ, debet computari ad instar dotis in legitimam ipsius filiæ.ij.vol.consi.cxj.nu.3.fo.123.
Pater rogatus restituere filio: tenetur regulariter restituere.j.vo.con.lxxix. nu.3.fol.39.
Pater sicut tenetur de peculio ex contractu filij: ita & de condemnatione facta in iudicio.ij.vo.consi.lxvj.nu.1.fo.99.
Pater si promisit filium non exhæredare: intelligitur, nisi causam exheredationis filius dederit.ij.vol.consi.lxj.nume.4.fo.94.
Pater si instituat filium in aliqua re, minus quàm legitima: potest filius petere supplementum.ij.vol.consil.cxvj.nu.1.fo.127.
Pater si testamento prius facto, fecerit filium legitimari rumpitur testamentum.j.vol.consi.lxxxvj.nu.2.fo.43.
Patris authoritas, an requiratur in mutuo per filium contrahendo.v.q.numero.6.filio.160.
Patrimonium & beneficium ecclesiasticum habens, an possit salua conscientia conseruato patrimonio de beneficio viuere.iiij.q.nu.3.fo.155.
Patronus ex fundatione tria consequitur.tertia quæstione.nu.14.fo.153.
Patronus non potest præsentare seipsum.secundo vol.consilio.xcvj.numero.1.folio.115.
Patroni quanquàm sint absentes, possunt præsentare clericum præsentem, per eorum literas.ij.volu.consi.lxxvj.nu.2.fo.105.
Patronus quis efficitur ecclesiam nouam construendo.ij.volu.consi.lix.numero.3.fo.92.
Patronus tenetur præsentare intra quatuor menses.ij.vol.consi.xxviij.numero.2.fo.76.
Pœna gabellę non solutæ, non transit ad hæredes.j.vol.consi.lxxviij. nume.1.fo.33.
Pœnę, quando imponuntur diuersæ, alternatiue à lege: & verba legis dirigūtur ad iudicem: optio non datur parti: sed soli iudici.j.vol.consi.xcj.numero.1.fo.46.
Pœnitentiæ locus.est in pœnis legalibus vsq; ad sententiam, etiam contra propria significata verborum.ij.vol.consi.xvij.nu.1.fo.70.
Pensionem annuam recipiens pro locatione agri, non peccat.v.q.nume.9. folio.161.
Pensionem soluere de re propria, nemo potest.j.vo.consi.v.nu.1.fo.4.
Peremptio instantię non dependet à facultate partiū & iudicis: imò eis etiā inuitis currit tempus.ij.volu.consi.xvj.nu.8.fo.71.
Periurus omnis, non est infamis infamia ciuili.sed solum ille qui venit contra promissionem iuratam .ij.volu.consi.xlj.nu.3.fo.83.
Periurijs via non est aperienda.ij.q.nu.8.fo.145.
Personaliter quis citari debet, qn̄ reperiri pōt.ij.vo.consi.xliij.nu.3.fo.84.

Peruerſio ordinis cauſæ ad cauſam, non vitiat ſententiam ipſo iure.ĳ.volu. conſil.xxix.nu.2.fo.77.

Petens reſtitutionem duo debet probare ſcilicet poſſeſsionem.& deiectionem.ĳ.volumi.conſi.xxiĳ.nu.2.fo.74.

Petitio reductionis ad arbitrium boni viri, eſt quaſi quædam appellatio.j. vol.conſi.ĳ.nu.1.fo.3.

Petrus quare fuit appellatus cęphas.j.q.nu.32.fo.146.

Placet verbum, non importat liberam voluntatem: ſed arbitrium boni viri.ĳ.volumine conſilio.xlviĳ.nu.3.fo.86.

Plurimi ſi fuerint ſocĳ, poſt mortẽ vnius in totum rumpitur ſocietas.ĳ.vol. conſi.lxxxvj.nu.1.fo.110.

Plura vbi mandãtur, & mandatum per omnia non poteſt adimpleri, eo modo quo poteſt adimpleri debet.ĳ.volu.conſil.lxv.nu.3.fo.98.

Plura quãdo ſunt in obligatione alternatiua, altero ſublato, remanet reliquũ ĳ.volumine conſilio.iiĳ.nu.5.fo.63.

Ponens vel reſpondens, ſeu confitens, poteſt incontinenti ſuam cõfeſsionem abſq; alio prȩiudicio reuocare.ĳ.vo.conſi.lxxiĳ. nu.2.fo.102.

Poſitio impertinens, dicitur quæ non facit ad fundandam, vel iuuandam intentionem ponentis.ĳ.volumine.conſi.cxviĳ.nu.2.fo.128.

Poſitiones quare ſint admiſſę.ĳ.vol.conſi.cxviĳ.nu.1.fo.128.

Poſſeſsio diuturna ad hoc vt probetur, non obſtat ſi vnus teſtis dicat de vno tempore: alius de alio.ĳ.vol.conſi.lxxxj.nu.2.fo.108.

Poſſeſsio iuriſditionis acquiritur per vnicum, actum qui non ſolet de gratia concedi.j.vol.conſi.lxj.nu.4.fo.29.

Poſſeſsio patronatus, probatur per pręſentationem, ſecuta inſtitutione.j. vol.conſi.liiĳ.nu.2.fo.25.

Poſſeſsio probatur per iuramentum fidelitatis.ĳ.volu.conſil.lxĳ.numero.1. folio.94.

Poſſeſsio tranſit etiam ex innutili contractu.j.volumi.conſil.c.numero.1. folio.51.

Poſſeſsionem pacificam, non dicitur quis habere, ſi ilico ſuper ea mouetur ſibi quæſtio.j.volu.conſil.lxix.nu.2.fo.34.

Poſsidens duo beneficia curata eodem tempore, ſi non apparet de legitimo titulo, pręſumendum eſt quòd iniuſtè poſsidet.ĳ.vol.conſ.xxxviĳ.numero.2.folio.82.

Poſſeſsor tenetur reſtituere rem quam poſsidet, niſi plenè probet dominiũ ĳ.vol.conſi.lxĳ.nu.14.fo.95.

Poſsibilitas reſpectu dotis, conſideratur ex tribus.ĳ.vol.conſi.cxj.nume.6. folio.124.

Poteſtas toti eccleſiæ data fuit tanquàm corpori in perſonam Petri, & aliorum, prima quæſtione.nu.12.fo.143.

Poteſtas ſi eligatur pro ſex menſibus proximè futuris: ſi hoc tempore non poſsit officium exercere, non poteſt officium ſuum petere pro alĳs ſex menſibus.j.vol.conſi.xciĳ.nu.2.fo.47.

Potentia de facili reducibilis ad actum, habetur pro actu.j.vol.conſi.xcj.numero.3.fo.46.

Prælatus canonicè adminiſtrare non poteſt inuentario minime facto.iĳ.q.nu.15.fo.153.

Prælatus per compromiſſum factum ſine conſenſu ſuperioris, nõ poteſt perpetuum præiudicium eccleſiæ generare.j.vol.conſi.lvj.nu.2.fo.26.

Prælatus, poteſt dare modica de rebus eccleſiæ.j.volumi.conſilio.xlv.numero.1.fo.21.

Prælatus, ſeu rector eccleſiæ, nedum in ſanitate, ſed etiam in ęgritudine, poteſt de aliquibus mobilibus per eccleſiam acquiſitis, pro ſuo arbitrio diſponere, etiam inter eos, qui ſibi ſeruierunt.ĳ.vol.conſi.x.nu.3.fo.67.

Prælatus ſine authoritate ſuperoris: & maximè ſine conſenſu ſui capituli, nõ poteſt compromittere ſuper iuribus eccleſiæ.j.vol.conſilio.lxĳ.nume.1. folio.30.

Prælatus ſolus tranſigendo, non obligat ſucceſſorem.ibi.nu.2.

Prælatus ſi in aliqua electione habeat tertiam partem : capitulum aliam, & aliqua vniuerſitas aliam tertiam: tunc voces non iudicantur per capita. j.volu.conſil.lviĳ.nu.1.fo.26.

Prælatus ſolus, ſine alia ſolennitate, poteſt repudiare hȩreditatem longuã, etiam rei immobilis eccleſiæ factam.j.vol.conſi.xxxj.nu.1.fo.14.

Prælati comparantur tutoribus, & curatoribus.iĳ.q.nu.16.fo.153.

Prælati in eccleſĳs collegiatis, ſunt iudices.vj.q.nu.6.fo.163.

Præleti poſſunt petere reſtitutionem in integrum, etiam ſine mandato eccleſiæ.j.volu.conſi.lxxxviĳ.nu.1.fo.43.

Præmium ex delicto, quis conſequi non debet.iĳ.q.nu.12.fo.152.

Præsbyter habens populum, tenetur habere clericum.ĳ.volumine, conſilio lxxxix.nu.6.fo.111.

Pręſcribi poteſt contra imperatorem, vt non cognoſcatur in principem.j. volumine.conſi.lxxxĳ.nu.1.fo.40.

Pręſcriptio centenaria, ſolum currit in relictis factis locis religioſis.j.volu. conſi.xxxĳ.nu.1.fo.15.

Præſcriptio currit contra mulierem, in rebus, ſeu iuribus dotalibus, ab eo tẽpore, quo poteſt actionem mouere.ĳ.vol.conſi.xiiĳ.nu.1.fo.69.

Pręſcriptio cum mala fide, regulariter contra neminem currit.ibi.nu.4.

Præſcriptio contra vxorem, non currit in rebus dotalibus. conſtante matrimonio.ĳ.vo.conſiliiĳ.nu.1.fo.89.

Præſcriptio.xl.annorum, currit in legatis factis pauperibus incertis.ibidem. numero.2.

Præſcriptio ſine poſſeſsione, non procedit.eodem volu.conſil.lv.numero.3. folio.90.

Præſcriptio.x.annorum in corporibus currit ſine titulo.ĳ.volumi.conſi.vj. numero.3.fo.65.

Præſcriptio in quarta decimarum, & mortuorum currit contra epiſcopum ĳ.vo.conſil.xxvj.nu.5.fo.76.

Præſcriptio eſt maioris virtutis, quàm nuda ſententia j.vol.conſi.lxxxix. nu.5.folio.45.

Præſcriptio non currit impedito agere, etiam de iure.ĳ.vo.conſi.xxĳ.numero.2.folio.74.

Præſcriptio cum bona fide, partim eſt inducta in fauorem poſsidentis bona fide: & partim in odium negligentis ius ſuum proſequi.ibi.nu.3.

Pręſcriptio non currit tempore belli, quando eſt tantum in loco, quod ius nõ redditur.ĳ.vo.conſi.xlvj.nu.2.fo.84.

Præſcriptio per litis conteſtationem interrumpitur.ĳ.volu.conſil.iĳ.numero.10.fo.61.

Pręſcriptio.xl.annorum, ſufficit contra eccleſiam citra romanam.j.vol.cõſi. cj.nu.5.&.9.fo.52.&.53.

Præſcriptio contra filium, in rebus aduentitĳs, non currit durante paterna poteſtate.ibidem.numero.6.fo.52.

Præſcriptio eſt ſtricti iuris, & tantum præſcribitur, quantũ poſsidetur.ibidẽ numero.7. Non tamen pręſcribitur tempore guerrę.ibdem.nu.8.

Præſcriptio requirit bonam fidem.ĳ.vo.conſi.lvĳ.nu.4.fo.91.

Preſcriptio ſemel interrupta, etiam ciuiliter, per litis conteſtationem, nõ poteſt amplius inchoari, propter malam fidem pręſumptam.ĳ. volu.conſil. xix.nu.2.fo.72.

Præſcriptio.xxx.annorum currit contra relictum factum pauperibus incertis.ĳ.volu.conſi.xv.nume.2.fo.70.

Præſentatio quando ſpectat ad plures, tanquàm ad ſingulos, non eſt neceſſe vt in præſentationis actu, omnes conueniant: ſed poſſunt ſeparatim pręſentare.ĳ.volu.conſil.lxxvj.nu.1.fo.105.

Præſtatio cenſus, dicitur quædam ſeruitus.j.vol.conſi.cĳ.nu.1.fo.53.

Præſumendum eſt pro ſententia, poſtquàm tranſiuit in rem iudicatam.j.vo. conſil.lxxiĳ.nu.2.fo.36.

Præſumptio cadit ſuper incerto.j.volumi.conſi.lxxj.nu.8.fo.35.

Primũ decretũ, non debet interponi, niſi contra contumacem.ĳ.vo.conſil. lxxxiiĳ.nu.1.fo.109.

Primogenitus in diuiſionibus iure diuino, ſecundogenitis præfertur.ĳ.volu. conſi.iĳ.nu.4.fo.58.

Princeps agendo actum ſcienter contra legem, videtur circa illam diſpenſare.ĳ.vo.conſi.cj.nu.5.fo.118.

Princeps, in in re ſua dicitur arbiter.primo volumi.conſi.xxix.nu.1.fo.14.

Princeps, licet ex certa ſcientia poſsit mihi tollere ea quæ ſunt iuris ciuilis, non tamen poteſt quæ ſunt de iure gentium tollere.j.volumine.conſilio lxxxiiĳ.nu.1.fo.41.

Princeps, habet pleniſsimam poteſtatem ſuper ius poſitiuum.ibi.nu.4.

Princeps, ſi ex certa cauſa aliquid approbat, vel ſuo priuilegio inſerat, quod de iure communi non valet, firmum erit.eo.vol.&.conſil.nu.5.fo.41.

Princeps licet non poſsit ſine cauſa reſcribere contra ius diuinũ: ſi tamen reſcribit, pręſumitur in eo iuſta cauſa.ibidem.nu.7

Princeps quando intendit vt reſpectu deciſionis conſtitutio extendatur ad pendentia, ſemper de his facit mentionem.ĳ.volu.conſi.cxj.nume.5. folio.124.

Princeps nunquàm intendit præiudicare tertio, niſi de illo mentionem faciat.ĳ.vo.conſi.lxx.nu.1.fo.101.

Princeps ſi fecerit commiſsionem, per viam inquiſitionis, intelligitur illam feciſſe per viam iudicialis commiſsionis.ĳ.volu.conſi.xxxiiĳ.numero.8. folio.80.

Princeps ſi concedit alicui licentiam transferendi domicilum, ſciens illum eſſe tutorem in loco: videtur illum à tutela abſoluiſſe.j.volumi.conſil.lv. nume.5.fo,26.

Princeps ſi conceſsit alicui priuilegium, cum aliquali reſtauratione iuris alterius, valet.j.volu.conſi.cj.nu.3.fo.52.

Princeps ſolus poteſt tollere ius alteri: quęſitum.j.volu.conſilio.lxj.nume.3. folio.29.

Princeps ſecularis, an poſsit intereſſe conſilio eo inuito prima.q.numero.28. folio.146.

Principis intentio, non eſt tertio prȩiudicare, niſi de eo mentionem faciat ſpecialem.ĳ.vol.conſi.lvĳ.nu.1.fo.91.

Priuilegium clericatus, non perditur, niſi per actum omnino contrarium clericatui .ĳ.volu.conſi.lxĳ.nu.17.fo.96.

Priuilegium collatum vniuerſitati, perditur per vſum contrarium etiã per ſingulos de vniuerſitate.ĳ.vol.conſi.xviĳ.nu.4.fo.71.

Priuilegium conceſſum non ſubdito, non poteſt reuocari.j.uol.conſilo.xlj. nu.5.fo.20.

Priuilegium imperatorum valet, quos ad ſuos ſubitos.j.vol.conſi.cĳ.numero.4.folio.54.

Priuilegium lite pendente cōcessum, de litis pendentia mentione non habita, nō valet. j. volu. cōsi. xcviij. nu. 1. fo. 50.
Priuilegium quatenus tendit in aliorum præiudicium, debet strictè interpretari. eo. volu. & cōsi. nume. 4. fo. 50.
Priuilegium nō præiudicat compositioni prius factæ . e illa speciali mentione nō facta. j. volu. consi. cj. nume. 2. fo. 52.
Priuilegium imperatoris, valet quo ad suos subditos. ibi nu. 10. fo. 53.
Priuilegium si datur ad aliquid faciendū: & illud nō fit intra decēnium perditur priuilegium. ij. volu. consi. lxj. nu. 8. fo. 94.
Priuilegia debent esse perpetua. ij. volu. cōsi. lxj. nume. 10. 93.
Priuilegia oīa tributa ecclesijs, regulariter sunt prorogada ad hospitalia. ij. volumi. consi. cij. nu. 5. fo. 119.
Priuilegia omnia præiudicialia, sunt strictè interpretanda. j. volumi. consi. cj. nume. 4. fo. 52.
Priuilegia præiudicialia, strictè sunt interpretanda. ij. volumi. consi. lvij. nume. 3. fo. 91.
Probatio in contrarium, per confessionem illius in cuius fauorem ius præsumit, admittitur contra præsumptionem iuris, & de iure. j. volumi. cōsi. lxxxix. nume. 3. fo. 45.
Probationes si admittantur de facto contra sententiam: per quas probationes apparet illa sententia minus legitima, debet iudex magis inhærere probationibus, q̄ sententiæ prius latę. j. volumi. consi. lxxxix. nume. 2. folio. 44.
Procurator quicquid facit, vltra contenta in mandato non tenet. j. vol. cōsi. lv. nume. 6. fo. 26.
Procurator si à me constitutus fuit, ad mutuam pecuniam recipiendam: non me obligat, si in instrumento confiteatur se pecuniam recepisse, non tamen apparet quòd verè receperit. ij. volumine. consilio. xviij. nume. 3. folio. 71.
Prohibitus alienare inter viuos, non videtur prohibitus in vltima voluntate. ij. volu. consi. xl. nume. 2. fo. 83.
Prohibitus donare sine alicuius consensu, non potest donationem facere, nisi specialiter fuerit sibi donare permissum. ij. volumi. consi. xl. nume. 6. folio. 83.
Prohibitus vendere, non potest etiam locare ad magnum tempus. ij. volu. consi. xcj. nume. 3. fo. 112.
Prælatus habens ius conferendi, potest conferre beneficium ecclesiasticum consanguineis, dummodo honesti sint. ij. volumi. consilio. xcvj. numero. 2. fol. 115.
Promittens alium adiuuare, seu defendere non tenetur adimplere promissionem, quantumcunq; sciat illum indigere auxilio, nisi fuerit requisitus. ij. volumi. cōsi. xlix. nu. 3. fo. 87.
Promittens artificem, intelligitur promittere de mediocri. j. volu. cōsil. lvij. nume. 4. fo. 27.
Promittens sub certa pœna se facturum, & curaturum, quòd titius cōtrahet matrimonium cum sempronia: si fecit quicquid potuit, non tenetur ad pœnam. j. volu. consi. xc. nu. 1. fo. 45.
Prouisio legis est magis fauorabilis, q̄ statutū . j. volumi. consil. xcj. nume. 5. folio. 46.
Prouisiones, statuta, & decreta facta per præsidētes authoritate cōcilij gñalis electorum, postq; authoritate principis fuit cōcessum: habet vim legis, & iuris ciuilis: ludouicus bologninus. j. volu. cōsi. cvj. nu. 3. fo. 56.
Publicum ad hoc vt aliquid dicatur, quid requiratur. j. volumi. consi. xcix. nu. 1. fo. 51.
Publicanus qui conduxit vectigalia à fisco: si differat soluere tempore statuto, potest cogi ad satisfaciendum: nō tamen incidit in pœnam. j. volu. cōsi. lxviij. nu. 5. fo. 33.
Publicitas causatur ex qualitate loci, & multitudine stantium. j. vol. consil. xcix. nume. 3. fo. 51.
Publicatione bonorū simpliciter facta, intelligitur de bonis præsentibus, nō de acquirendis in futurum. ij. vol. cōsil. lj. nu. 2. fo. 88.
Puellæ nō eligentes sibi sponsos, commendari debent. ij. volumi. consi. lxv. nume. 2. fo. 98.
Puniendus an quis sit, secundū legē existentem tpe delicti: an secundū illam quæ reperitur tempore sentētiæ. ij. vol. cōsi. lvj. nu. 2. fo. 90.
Pupillus doli capax, efficaciter obligatur, si iurauit se operas præstiturum. ij. volu. consi. cviij. nu. 2. fo. 122.
Pupillus potest citari. ij. volu. cōsi. xxix. nu. 5. fo. 77.

¶ De litera Q.

Qualitas cōtractus præsumitur ex qualitate prętij. j. vol. consi. lxxvj. nu. 1. fo. 37.
Qui tenetur ad defensionem alteri, nō tenetur se offerre liti, licet sciat illā motā: sed oportet vt sibi nuntietur. ij. volu. cōsi. xlix. nume. 2. fo. 87.
Quæ contra bonos mores sunt, habentur in vltimis voluntatibus pro nō scriptis. ij. vol. cōsi. xcix. nu. 2. fo. 117.
Quòd nō valet directa via, nō debet admitti per obliquā. ij. vol. consi. xlviij. nume. 2. fo. 86.

¶ De litera R.

Ratio dat esse testimonio in teste. dionysius. j. volumi. cōsi. cv. nume. 2. fo. 55.
Ratio, & mens legis, sic se habent ad legē, sicut anima ad corpus. j. volu. consi. lxxv. nu. 7. fo. 37.
Rebellis imperio perdit omnia iura ciuilia, quo ad vniuersum. primo volumi. consilio. ciij. ante nume. 1. folio. 54.
Recedendum nō est à verbis testatoris. j. vol. cōsi. xl. nu. 2. fo. 19.
Recessus à iure cōi, est odiosus. ij. vol. cōsi. lj. nume. 5. fo. 88.
Rector ecclesiæ si aliquid de suo impendat ad vtilitatem ipsius ecclesiæ, est sibi ab ecclesia in totum restituendum. ij. volumi. consilio. x. numero. 4. folio. 67.
Rector scholarium, an debeat esse iudex clericorum. vj. quæstione. nume. 1. folio. 163.
Rector virtute. l. fi. C. de iurisdi. om. iud. an habeat iurisditionem in scholares clericos. ibi. nume. 8. fo. 164.
Recipiens feudū pro se & successoribus suis quibuscunq;: appellatione filiorum veniunt etiam legatarij. j. volumi. cōsi. iiij. nu. 4. fo. 4.
Reductionem ex ipsa iniquitate petens, ipsam iniquitatem probare habet. j. volumi. cōsi. ij. nume. 2. fo. 3.
Refectio licet de iure ciuili immineat locatori: tñ ex speciali pacto pōt pertinere ad cōductorem. j. volu. cōsi. xlix. nu. 2. fo. 23.
Regula canonicorum regularium, an sit strictior, siue laxior regula monachali. j. volu. consi. xcv. nume. 2. fo. 48.
Regula quòd oīs pactio, siue cōsistat in dando: siue in faciēdo: siue sit mixta trāsit in hæredē: ne iudiciū defuncti p varias simultates corruat, quō intelligatur. ij. volu. cōsi. lxxx. nume. 5. fo. 108.
Regulis cōmunibus recedere nō debemus, nisi quatenus prouisum reperitur. ij. volumi. cōsi. iij. nume. 2. fo. 58.
Relatiuum quis, vel qui, cōiunctum verbo futuri tpis, denotat cōditionem. j. volu. cōsi. lxxxv. nu. 4. fo. 42.
Religio instituta per beatam Brigidam, an dicatur cōtra canonicas sanctiones. j. volu. consi. viij. nume. 1. fo. 4. & . 5. per totum.
Relictum factum incapaci, habetur pro nō scripto. ij. volu. cōsi. lxiij. nume. 1. folio. 96.
Et factum fratribus, pro libris emendis, valet. ibi. nu. 3. fo. 97.
Et ad vitam seu pro necessitatibus. ibi. nume. 6.
Relictum annuū factū p cōcernentibus diuinum cultum, valet. ibi. nu. 4.
Relicta in codicillis, petunt̄ actione nata ex testō. ij. vo. cōsi. iiij. nu. 3. fo. 63.
Remissio secundùm consuetudinem italiæ nō fit. j. volu. consi. xxiij. numero. 1. folio. 12.
Remissio vsurarū nō valet, nisi creditor offerat pecuniam debitori, vel saltē habeat eam paratam restitutioni. ij. volu. cōsi. cxiij. nu. 4. fo. 125.
Renuntiare quis potest exceptionibus, & legum beneficijs sibi competentibus. tam in iudicijs, q̄ in cōtractibus. ij. volu. cōsi. lxxij. nu. 1. fo. 101.
Renuntiatio exceptionis, fictionis, & simulationis: an valeat. ij. quæstione. nume. 13 fo. 149.
Renuntiatio simplex extraiudicialis, an p̄iudicet. j. vol. cōsi. xliij. nu. 2. fo. 21.
Rescriptum papæ in dubio trahitur ad ius commune. j. volu. consi. lvij. numero. 5. folio. 27.
Respectus debet haberi ad monetam antiquam in dispositione legis. ij. volu. consi. lvj. nume. 1. fo. 90.
Respondens facile in dubijs quæstionibus, cōtra fiscum nō delinquit. Ioannes de blandinis. j. volu. cōsi. cvj. nume. 2. fo. 55.
Restitutio in integrum, cōcessa respectu capitalis, nō extenditur ad vsuras inde sequutas. ij. volu. cōsi. xxxv. nu. 1. fo. 80.
Restitutio quandiu potest fieri illi qui soluit: nunq; illa pecunia debet dari pauperibus, vel in aliam piam causam conuerti. j. volumi. cōsi. lxxx. nume. 2. folio. 39.
Restitutionem beneficij ecclesiastici petens, an teneatur iustificare possessionem ex titulo. iiij. q. nume. 1. fo. 155.
Restitutionem cōiugis quis petere non potest, nisi probet cōiugium. iiij. quęstio. nume. 8. fo. 156.
Res est cōstituenda ad vsum destinatum. iiij. q. nu. 13. fo. 157.
Res emphyteoticaria, ad quēcunq; peruenerit potest ille cōueniri ad canonem soluendum. ij. volu. cōsi. xxx. nu. 1. fo. 77.
Res non priuilegiata, si peruenit ad priuilegiatos, assumit eorum priuilegiū. j. volumi. consi. ix. nume. 2. fo. 5.
Res potest vendicari ab eo qui missus est in possessionem causa custodiæ. ij. volumi. consi. cix. nume. 1. fo. 123.
Rem propriam quis violenter inuadere non potest. ij. volumi. consil. iij. nume. 9. folio. 61.
Res ecclesiæ possunt alienari, pro redemptione captiuorum, nisi sint datę eo modo, vt alienari non possint. ij. volumi. consi. xlv. nume. 4. fo. 85.
Reus principalis, si est rebellis, potest procedi contra tertium possessorē, nulla discussione facta. ij. volumi. consi. xxix. nu. 3. fo. 77.
Rusticus pōt emere dignitates, & iurisditiones, q̄ sunt patrimonij venditoris. ij. volu. consi. iij. nume. 12. fo. 62.

Repertorium singularium nateriarum.

¶ De litera S.

SAcerdos potest dicere missam peculiarẽ die solẽni dũmodo per illam nõ abstrahatur populus, ab audiendo missam solennem de die. ij. vol. consil. xcix. nu. 4. fol. 117.

Sanctio est nomen constitutionis canonice. j. vol. consi. cij. nume. 5. fol. 54.

Scholaris à quolibet grauamine appallare põt. vj. quæstio. numero. 12. fo. 166.

Scholaris quãuis stet per mille annos in studio, non sortitur ibi domicilium, si habet animum redeundi ad partes suas. ij. vol. consi. lxij. numero. 10. folio. 95.

Scholares faciunt vniuersitatem, licet sint clerici, & laici. vj. quæstio. nu. 4. folio. 163.

Sciens fundum alienum, vel obligatum, si illũ emit, & de euictione sibi prospexit: potest scientia non obstante de euictione agere. ij. vol. consi. xxx. nu. 3. fo. 77.

Scientia, & patientia superioris, est sufficiens ad habendum possessionem beneficij. iiij. q. nu. 6. fo. 155.

Scientia in facto alieno non præsumitur. j. volumi. consi. xxxij. numero. 2. folio. 15.

Scientia possessoris, requiritur in acquisitione iurium incorporalium. j. vol. cõsi. lxj. nu. 7. fo. 29.

Scriptura manu testatoris scripta, an valeat inter liberos. ij. vo. consi. xcviij. nu. 1. fo. 116.

Scriptura à non tabellione, non facit fidem, nisi sit statuto, vel consuetudine approbata. ij. vol. consi. lxviij. nu. 2. fo. 100.

Scripturę cuiuscũq; prælati, non creditur de non spectantibus ad officium suum. ij. vol. cõsi. liij. nu. 4. fo. 89.

Scripturis habentis officium de publico, inspectantibus ad officium ipsius standum est. ij. vol. cõsi. xxxiij. nu. 1. fo. 79.

Scrutinium quando fit secretè, nõ potest quis in seipsum cõsentire. ij. volu. consi. xxv. nu. 3. fo. 75.

Secundum decretum, nõ põt interponi, nisi cõtra latitantem. ij. vol. cõsi. lxxxiiij. nu. 3. fo. 109.

Secundum officium, excludit primũ, quando se nõ compatiuntur. ij. volu. consi. lxij. nu. 16. fo. 96.

Secundũ rescriptũ, nõ inualidatur ex eo, ꝙ non faciat mẽtionem de primo: si primũ erat nullum. j. vol. cõsi. xcviij. nu. 5. fo. 50.

Sententia dicitur certa, si potest certificari in aliqua parte actorum. ij. volu. consi. cxviij. nu. 3. fo. 128.

Sententia excõicationis iusta, vel iniusta, est timenda. j. vol. consi. xxxiij. nume. 2. fol. 16.

Sententia lata contra debitorem scientem: præiudicat creditori scienti: & tacenti: licet sibi non fuerit aliquid nuntiatum. ij. volumi. consi. xlix. nu. 1. folio. 87.

Sententia lata aliâs solẽniter: an posit ex eo ĩpugnari: quia nuntius qui pro ea ferenda ad iudicis mandatum partem citauit relationem citationis fecit, non ad banchum iudicis nec iudice præsente: sed soli notario existenti extra locum vbi ius redditur: notarius tamen scripsit citationem in actis, anteꝗ̃ sententia ferretur. ij. vol. consi. cxij. nu. 1. & 3. fo. 124.

Et an posit impugnari ex eo, ꝙ iudex eam tulit ex officio, & non ad partis petitionem. ibi. nu. 4.

Sententia lata cõtra plures collegas simpliciter, inducit obligationem pro parte, ita quòd quilibet videtur cõdẽnatus in dimidia. ij. vol. cõsi. xxxiij. nu. 8. fo. 79.

Sententia lata super toto, non impedit iudicium agendi super parte. j. volu. consi. l. nu. 3. fo. 23.

Sententia lata contra minorem sine curatore, est nulla: secus tamen si est lala pro eo. ij. volu. consi. lxxxix. nu. 5. fo. 111.

Sententia lata contra electores, non pręiudicat electo. ij. vo. consi. xvj. numero. 7. fo. 70.

Sententia lata contra procuratorem nõ valet, si negetur illum fuisse ꝓcuratorem. ij. vol. consi. xviij. nu. 1. fo. 71.

Sententia postꝗ̃ transiuit in rem iudicatam: omnia pręsumuntur ritè & rectè agitata. ibi. nu. 6. fo. 72.

Sententia lata pętextu falsorũ instrumẽtorum, vel à iudice non suo, est annullanda. j. volu. consi. x. nu. 3. fo. 6.

Sententia peremptoria lata pręsertim in criminali: nullius est momenti. j. vol. consi. xcij. nume. 1. fo. 47.

Sententia potest cõfirmari in causa appellationis, quo ad merita causæ. j. volumi. consi. xcvij. nume. 1. fo. 49.

Sententia sine certa quantitate lata, dicitur certa, si põt ex actis certificari. ij. volumi. consi. xij. nume. 4. fo. 68.

Sententia si lata sit inter præsentes, præsumitur quod iudex habuerit iurisditionem, ex quo transiuit in rem iudicatam. j. volumi. consi. lxj. numero. 1. fo. 29.

Sententia summi pontificis, potest in melius commutari. j. quæstione. num. 22. fo. 144.

Sententia vbicunꝗ̃ cõtinet animarum periculum, non obstat rei iudicatæ exceptio, siue fuerit iudicatum in foro ciuili, siue ecclesiastico. ij. vol. cõsi. lx. nu. 1. fo. 93.

Sententia quælibet, à qua non est appellatum, transit regulariter in rem iudicatam. ibi. nu. 2.

Sententia facit ius inter partes, quantuncunq; sit lata contra ius litigatoris. ibi. nu. 3.

Sententia vbi in vna causa parit exceptionem: non debet in alia simul accumulari. j. vol. consi. xij. nu. 4. fo. 8.

Sententiam suam in totum retractare nemo potest, citra principem. j. vol. cõsil. xcij. nu. 3. fo. 47.

Seruitutes vbi sunt duæ respectu eiusdem rei, remissio vnius, non excludit remissionem alterius. vol. consi. x. nu. 2. fo. 5.

Serui ecclesiarum, non tenentur ad onera laicorum. j. vol. cõsi. liij. numero. 3. folio. 24.

Seruus est capax, in causa alimentorum. ij. volumine. consi. lxiij. numero. 7. folio. 97.

Significatum debet cessare, cessante ratione strictissimi significati. ij. volumine. consil. lxxix. numero. 3. folio. 108.

Socii possunt inter seipsos cõuenire. vt alter habeat duas partes lucri. j. vol. consi. lxvij. nu. 1. fo. 38.

Societas ad hoc vt sit licita, oportet. quòd dãna & lucra sint cõmunia. j. volu. consi. lxxvij. nu. 2. fo. 38.

Societas põt tacitè contrahi, per actus qui tacitè societatem inferũt. ij. volu. consi. lxxxvij. nu. 1. fo. 11.

Solennitas insinuationis nõ fuit inducta in fauorẽ donatoris: sed in odium recipientium clandestinas donationes. ij. volumi. consi. cvij. numero. 2. folio. 122.

Solennitas iuris humani, in dispositione ad pias causas, cessat. j. volu. consil. xj. nu. 1. fo. 6.

Solennitas omnis videtur remissa per commissionem & indulgentiã papæ j. volu. cõsi. xlj. nu. 3. fo. 20.

Solennitas omnis iuris ciuilis, cessat in relictis ad pias causas. ij. volumi. cõsi. xxxij. nu. 1. fo. 78.

Species cõtractus cognoscitur non ex verbis, sed ex sui natura. ij. volu. cõsi. cxiij. nu. 2. fo. 126.

Spes matrimonij violari nõ debet. j. vol. consi. xlviij. nu. 1. fo. 22.

Spes sola habendi aliquid vltra sortem, constituit hominem vsurarium. v. q. nu. 8. fol. 161.

Spoliatus licet in iudicio consecutus sit possessionem, potest tamen per se agere ad pœnam legis, si quis in tantam. j. volumi. consilio. c. numero. 5. folio. 51.

Spõsus qui cõtraxit spõsalia per verba de præsenti cũ Titia, & accepit ab ea nomine dotis centum: si decedat ante matrimonij consumationem an lucretur dotis dimidiam. j. vol. consi. j. nu. 1. fo. 2.

Sponsa dicitur, quasi promissa. ij. vol. consi. lxxix. nu. 2. fol. 107.

Sponsalia, vulgariter dicuntur per verba de præsenti. j. volu. consi. j. numero. 5. fo. 2.

Spontanea remissio, non debet præsumi, cum debitor est pauper: & creditor diues: & maximè cum pecunia est non modica. ij. volu. consi. cxiij. nume. 5. fo. 125.

Statutum an valeat, quo imponitur pœna contrahenti matrimonium cũ filiofa. sine cõsensu patris. j. volu. consi. xij. nume. 2. fo. 7.

Statutum per quod impediretur matrimoniũ ad tempus, non valet. eo. vol. & consi. nu. 4. fo. 71.

Statutum ciuitatis habentis imperium, disponens quo ad subditos suos, vt rebelles patrię suæ impune possunt offendi: an valeat. j. vol. cõsi. ciij. numero. 1. fo. 54. & eo. vol. cõsi. cviij. nu. 2. fo. 54.

Statutum deuians à iure cõmuni, debet restringi quantum fieri põt. j. volu. consi. xliiij. nu. 4. fo. 21

Statutum dicitur cõtra libertatem ecclesiasticam, si propter eũ clerici efficiũtur timidiores. j. volu. consi. lxxxiij. nu. 1. fo. 41.

Statutum laicorum, etiam in fauorem ecclesiarum, non tenet. ibi. nu. 2.

Statutum disponens ꝙ omnis causa terminetur intra duos menses à tempore citationis, debet seruari in suis puris terminis. secundo vol. consi. v. nume. 4. fo. 64.

Statutum epi an valeat, quo cauetur, vt per quatuor testes singulares, qs probetur vsurarius. j. vol. consi. xlij. nu. 2. fo. 20.

Statutum inquantum fieri põt, debet reduci ad terminos iuris cõis etiã per impropriationem verborum, si id expedit. j. vol. cõsi. xix. nu. 1. fo. 10.

Statutum laicorũ. ꝙ præsumamus cõtractum vsurarium non valet. ij. q. numero. 12. fo. 148.

Statutum loquens in materia iuris, debet intelligi secundũ ius cõe. j. volu. cõsil. lxxvj. nu. 3. fo. 38.

Statutum prohibens subauditũ intellectũ, in statutis videt̃ ꝓhibere, argumẽtum à contrario sensu. j. vol. consi. lxxv. nu. 1. fo. 37.

Statutum excludens matrem à successione filij intestati in fauorem agnatorum: nõ

rum: nõ

tum:non vendicat sibi locũ in infante, qui testari non potuit. ibi. numero. 4. & 5.
Statutum si excludat à successione filiã fœminã, in fauorẽ masculi, excludit etiam neptem. ibi. nu. 6.
Statutum municipale disponens, quòd omnia instrumẽta certa summa supra debeant registrari in archiuo cõis: & si aliter fiat, tale instrumentũ nõ sit alicuius valoris, & efficaciæ. nec ex eo aliqd peti possit &c. an extendatur ad forenses cõtrahentes in loco statuti, & facientes ibi. instrumentũ cõsi. cj. ij. vo. consi. lij. nu. 1. vsq; ad nu. 6. fo. 88.
Statutũ quo cauetur, vt valeat testamentũ corã tribus testibus celebratũ, extendit vires suas quo ad forenses, ibidem stantes. ibi. nu. 4.
Statutũ disponens super insinuatione testamentorũ, seu instrumentorũ, extenditur ad ecclesias, & ecclesiasticas personas. ibi. nu. 5.
Statutũ ciuitatis: an extendatur ad totũ comitatũ ciuitatis. ibi nu. 6.
Statutũ non potest in totũ tollere legitimam. ij. vol. consi. xcij. nu. 2. fo. 113.
Statutũ præsumens dolũ & simulationem in certis contractibus, maximè minorum. valet. j. vol. consi. lxxj. nu. 1. fo. 34.
Statutum disponens in contractu, non habet locum in quasi contractu. ibi. nume. 3. fo. 35.
Statutum laicorum, non valet super spectãtibus ad iurisditionem ecclesiasticã. ibi. nu. 4.
Statutum simpliciter loquens: non debet intelligi vt ius commune corrigat ij. vol. consi. xvj. nu. 1. fo. 70.
Statutũ tollens dictionem nullitatis, debet intelligi, nisi nullitas sit patẽs. ij. vol. consi. lv. nu. 2. fo. 90.
Statutũ vbicũq; exigit cõsensum alicuius in facto alterius: videtur illũ requirere pro solennitate. ij. vol. consi. xl. nu. 5. fo. 83.
Statuto si caueatur debitorem posse capi pro debito: tale statutũ extenditur ad heredẽ. ij. vo. consi. lxxxvj. nu. 4. fo. 110.
Statuto si caueatur, vt quis citetur personaliter, vel ad domũ: nõ intelligitur secundũ ius commune. ij. vol. consi. xlij. nu. 2. fo. 84.
Statuto si caueatur, quòd quandiu extiterit masculus fœmina non succedat filia excluditur viuente masculo dũtaxat: sed illo mortuo, debet admitti. ij. vol. consi. xcij. nu. 4. fo. 112.
Statuto episcopi si caueatur, ꝙ nullus clericus possit rem ecclesiæ locare, sine episcopi cõsensu: si ipse episcopus conducit, videtur cõducendo cõsentire ij. vol. consi. xj. nu. 2. fo. 68.
Statuta ad ius commune reduci debent, quantum fieri potest. j. volu. consi. j. nu. 6. fo. 2.
Statutũ ciuitatis, vel domini, disponens ne quis donet, vel vẽdat rem immobilem alicui nõ existenti de iurisditione statuentiũ: nõ includit donationem, vel venditionem in ecclesiam. j. vol. consi. lxij. nu. 3. fo. 30.
Statuta ciuitatis, non possunt habilitare, vel inhabilitare forenses. ij. vo. consi. lij. nu. 2. fo. 88.
Statuta debent intelligi scdm proprium sensum verborum. j. vol. cõsi. lxviij. nu. 3. fo. 33.
Statuta dubia, sumere debent interpretationem secundũ ius: vt quàtominus possunt lędãt ius cõmune. j. vol. consi. xxx. nu. 2. fo. 14.
Statuta, & consuetudines contra libertatem ecclesiasticam, sunt ipso iure cassa, & irrita. j. vol. consi. lxiij. nu. 1. fo. 30.
Statuta laicorum, an valeant quòd bona mobilia non possint alienari, in non subiectos iurisditioni statuentium. j. vol. cõsi. xxvj. nu. 2. fo. 13.
Statuta laicorum specifice nõ disponentia de clericis nec in libertatem ecclesiasticam, dũmodo aliàs sint honesta, debent seruari inter clericos, etiam in foro ecclesiastico. ij. vol. consi. xxxiij. nu. 3. fo. 79.
Stautta si mandent alimenta pręstari, vel quid certum pro libra, nõ valet ij. vol. consi. xxix. nu. 3. fo. 82.
Statutum si non admittat exceptionem, contra instrumentum publicum, nisi in causa falsitatis, non potest opponi exceptio simulatiõis. ij. vol. consi. lxxiij. nu. 5. fo. 103.
Stipulari alteri licet quis non possit directè: potest timen alterius nomine stipulari: & valet stipulatio illo ratificante. ij. vol. consi. lxxxvj. numero. 2. fo. 110.
Stipulatus si aliquis fuerit stichum, aut pamphilum, quẽ ipse vellet: si semel alterum eliget: potest mutare voluntatem suam, donec in iudicio alium petierit. ij. vol. consi. xj. nu. 5. fo. 68.
Stipulatio hodie non requiritur ad validitatem donationis. ij. volu. consi. lxiij. nu. 9. fo. 97.
Studium religioni conuenit. j. vol. consi. lxxxviij. nu. 6. fo. 43.
Substitutio directa, facta per nomen collectiuum, institutis duobus filijs impuberibus: videlicet si vterq; decesserit in pupilli etate, talis sit heres: vno decedente in pupillari ętate alter est substitutus. ij. vol. consi. lviij. nu. 2. fo. 92.
Substitutio facta sub conditione, in euentum conditionis euanescit. 1. volu. consi. xl. nu. 1. fo. 19.
Substitutio in dubio, potius debet interpretari, vt sit directa, quàm fidei commissaria. j. vol. consi. lix. nu. 2. fo. 28.
Substitutus licet recuset tutelam: non per hoc excluditur à successione. ij. volu. consi. xc. nu. 5. fo. 112.
Succedens in locũ alterius, debet vti eo iure, quo ille in cuius locũ succedit. j. volu. consi. c. nu. 2. fo. 51.
Successor in feudo, debet petere inuestituram renouari. ij. vol. consi. lxvij. nume. 4. fo. 100.
Successor tenetur ad debita contracta per defunctum. ij. vol. consi. x. numero. 1. fo. 67.
Successores tenẽtur facere ea quę tenebantur prędecessores. j. volu. consilio xcij. nu. 4. fo. 47.
Succumbens in petitione fundi, nõ admittitur volens petere fructus occasione fundi. ij. vol. consi. lx. nu. 6. fo. 93.
Superior non pręsumitur in dubio iuri aliorum pręiudicare. j. volumi. consi. xcviij. nu. 3. fo. 50.
Superiori non obediens, peccat mortaliter secunda quæstione. numero. 1. folio. 147.
Superfluis remedijs, non videtur quis velle vti. ij. vol. consi. lxxiij. nume. 3. folio. 102.
Surreptio in literis gratiosis, vitiat gratiam. ij. vol. consi. xxxviij. numero. 1. folio. 82.
Surreptio vitiat literas gratiosas ipso facto, sine ope exceptionis. ij. volumi. consi. xxxiij. numero. 5. folio. 80. eodem volumi. consi. lxx. numero. 2. folio. 101.

¶ De litera T.

Tacendo & omittendo se gererẽ pro procuratore, videtur quis mandato consentire. ij. vol. consi. vij. nume. 4. fo. 66.
Tacens nõ habetur pro consentiente, vbi agitur de re onerosa & nõ appetibili. ij. volu. cõs. xl. nu. 7. fo. 83.
Taciturnitas habetur pro consensu, vbi agitur de modico prejudicio. ij. vol. cons. xliij. nu. 5. fo. 85.
Tantum dictio est taxatiua, & implicat in se negatiuam, respectu aliarum probationum. j. vol. consi. lj. nu. 3. fo. 24.
Tempus decem dierum datum à iure ad appellandum: an currat ipsi minori moroso, qui tutorem habebat. ij. vol. consil. lxxvij. nu. 1. fo. 105.
Tempus præfixum instantiæ currit etiam impeditis. ij. vol. consi. v. numero. 3. fo. 64.
Temeritas sola, sufficit ad hoc, vt quis condemnetur in expẽsis. j. vol. consi. lxxviij. nu. 2. fo. 39.
Territorium vnde dicatur. j. vol. consi. xx. nu. 2. fo. 10.
Terminus vbicunq; statuitur ad aliquid probandum: si pendente termino contingat impedimentũ facto aduersarij, admittitur quis ad probandũ etiã post terminum. ij. vol. consi. xvj. nu. 2. fol. 70.
Testator si dicat extraneo voluntatem meam cõmitto dispositioni tuæ, videtur illum instituisse heredem, vt distribuat hæreditatem ad pias causas j. vol. consi. lix. nu. 1. fo. 28.
Testator si dixit: Titius heres esto Seius & Meuius heredes sunto: quo intelligantur isti tres vocati. ij. vol. consi. xxxvij. nu. 2. fo. 81.
Testator si dixerit, si tales decesserint, volo ꝙ oĩa bona mea deueniant in talem, non videtur substitutus vocatus: nisi cũ ambo instituti decesserint. ij. vol. consi. ciij. nu. 2. fo. 120.
Testator si dixit instituo talẽ heredem, sub cõditionib⁹ infrascriptis, si postcà nullã conditionẽ expresit, valet hęredis institutio, ac si purè fuisset facta. ij. vol. consi. lxxx. nu. 2. fo. 108.
Testator si in testamento cõfessus fuit se debitorem Titij, ex certa cã præsente parte, & acceptante pro illa cõfessione in testamento habita, ꝓbat debitũ. ij. vol. consi. lxxxv. nu. 2. fo. 110.
Testator si incepit, & expresit ꝙ instituebat pauperes christi: & nõ ꝑfecto testamento superuenit phrenesis, vel mors: talis institutio nõ valet, etiã fauore liberorũ. ij. vol. consi. cv. nu. 3. fo. 121.
Testamentũ minus solẽne, ratione solẽnitatis: licet faciat fidem inter liberos: oportet tñ ꝙ probetur, ꝙ fuerit factum per patrẽ, seu eius authoritate. ij. vol. cons. xcviij. nu. 2. fo. 116.
Testamentum primum, tollitur per secundũ simpliciter conditum. ij. volu. consi. xij. nu. 2. fol. 83.
Testamentum semel factum, nõ reuocatur, nisi per aliud solẽniter perfectũ j. volu. consi. xviij. nu. 2. fo. 9.
Testamentum recipit vires, & consummationem per mortem testatoris: & non ante. ij. vol. consi. iiij. nu. 7. fo. 63.
Testamenta debent insinuari scdm leges, moresq; locorũ, in quibus insinuãtur. ij. vo. consi. lij. nu. 3. fo. 88.
Testis si primo dixit vnum extra iudiciũ: & contrariũ dicit in iudicio, etiam cũ iuramento, nõ creditur secundo dicto: sed debet puniri de falso. j. vol. consi. lij. nu. 1. fo. 24.
Testes & scripturæ antiquæ, maximè ex archiuo publico ꝓductæ, ꝓbãt ꝑtinentias. ij. volu. cõsi. lxij. nu. 9. fo. 95.
Testes duo in qualibet re probanda sufficiunt. j. vo. consi. xvj. nu. 1. fol. 9.
Testes si addunt ad instrumentum: nõ per hoc dicitur instrumẽtum reprobari. j. vol. consi. lj. nu. 4. fo. 24.
Testes singulares non sufficiunt ad probandum veritatem delicti. j. volumi.

consi.xxxiij.nu.4.fo.16.
Testes sunt semper singulares, respectu sensus, per quẽ actus percipitur.j.vo. consi.xlij.nu.3.fo.20.
Titulus in coniugio carnali, probari debet.iiij.quæstio.numero. 4. folio.155.
Titulus præsumitur ex coniectura.j.vo.cons.lxxxij.nu.5.fo.39.
Totus orbis, est territorium imperatoris.ij. volu.consi.lj. numero.1. folio.88.
Transigens non dicitur sponte donare: sed timor litis, & vexationis ipsum subesse compellit.ij.vol.cõs.xij. nume. 5.fo.68.
Transactio debet reuocari prętextu lęsionis, si reperiatur trãsigens deceptus in quadruplo.ij.vol.consi.xv.nu.1.fo.70.
Transactio facta specialiter, sub certis rebus, & iuribus: ad alia non expressa, etiã similia nõ extenditur.ij.vol.consi.vj.nu.1.fo.64.
Transactio facta cũ aliquibus ex pluribus habentibus idẽ ius, non extenditur ad alios.j.vol.consi.lxxij.nu.1.fo.35.
Transactio vbicũq; est calũniosa ex parte actoris, non tenet ipso iure, & cõpetit repetitio.ij.vol.consi.cxiij.nu.6.fo.125.
Trebellianica cessat in legatis ad pias causas.j.vol.cõsi.lix.nu.3.fo.28.
Turpitudinem allegans in illusione rerũ spiritualiũ, non est audiendus.ij.q.nu.15.fo.149.
Tutor, licet non posit remittere debitum liquidũ pupilli: nõ liquidũ tamẽ põt.j.vo.cons.xxxix.nu.1.fo.18.
Tutor non dicitur consentire contractui minoris, nisi expresè approbet.ij. vol.consi.xl.nu.4.fo.83.
Tutor, si non posuit in inuentario oẽs res, videtur dolo fecisse.ij.vol. consi. lxxiij.nu.7.fo.103.
Tutor sine iudicis authoritate, potest vestes antiquas, & similia quę seruando seruari nõ possunt, distrahere, pro suo arbitrio.ij.vo.cõs.x.nu.2.fo.67.
Tutor testamentarius, seu datiuus, non excusando se intra quinquaginta dies postq; sciuit se tutorem designatum, videtur se astringere, & acceptare tutelam.ij.vol.cons.xc.nu.4.fo.112.

¶De litera V.

VAcante ecclesia, si capitulum aliqua de bonis ecclesię alienauerit, sine superioris authoritate, relinquitur optioni futuri episcopi, an velit ratificare dictam alienationẽ.ij.vol.consi.lxxxix.nu.4.fo.111.
Vasa apta ad coquendũ, veniunt appellatione instrumenti possessionis, si erant ibi ad coquendũ, ad vsum dictæ possessionis.ij.vo.cõs.lxxxviij.nu.3.fo.111.
Vasallus potest meliorẽ conditionẽ feudi facere: deteriorem verò, sine dñi voluntate, non.j.vol.consi.lxxxij.nu.10.fo.40.
Vasalli in alium dñm cõsentire non possunt, sine domini voluntate.ij.volu. consi.iij.nu.5.fo.59.
Vasalli propriè dicuntur fideles.j.vol.consi.lxxxij.nu.6.fo.40.
Vendens rem plus quàm valeat, censetur vsurarius.j.vol. consi.v. nu.3.fo.4.
Venditio, nec locatio, nõ constat, si pretium, seu merces fuit reposita in arbitrio tertij.ij.vol.consi.lxxx.nu.1.fo.108.
Veniens directè cõtra priuilegium sibi concessum, perdit priuilegiũ, per vnicam contrauentionem.ij.vo.consi.lxj.nu.7.fo.92.
Verbum bonorum, comprehendit in se actiones.j.volumi. consil. xliij. nume.3.fo. 21.
Verbum suum, est ambiguum.ij.vol.cons.lxxxiij.nu.2.fo.109.
Verba generalia: debent restringi ad speciem præcedentem: ex quo salua ratione recti sermonis fieri potest.ij.vol.consi.cxiiij.nu.4.fo.126.
Verba maritus, & vxor, quandoq; capiuntur strictè: quandoq; largè: quandoq; largissimè.ij.vol.consi.lxxix.nu.1.fo.107.
Verba videbitur, & placebit, sapiunt arbitrium boni viri.ij.vol.cõsi.cx.numero.1.fo.123.
Verba vbi sunt clara, non relinquitur locus interpretationi.ij. vol. consilio xcvij.nu.1.fo.116.
Verba indefinite prolata, debent generaliter intelligi, vbicũq; subest eadem ratio.ibi.nu.4.fo.116.
Veritas potius quàm fictio in spiritualibus, est inspicienda.ij.quæstio.numero.7.fol.147.
Vicarius episcopi, an sit pferẽdus archidiacono.j.vo.cõsi. xxj.nume.1.fo.10. Et vicarius episcopi epm associat in iure.ibi. nu.2. Et habet vicarius episcopi dignitatẽ, quãdiu est in officio.ibi.nu. 3.
Vigore arbitrij generaliter aliquibus officialibus concessi, nõ videtur data potestas disponendi contra statuta, & ordinamenta ciuitatis iam facta.ij.volu.consi.ciij.nu.1.fo.120.
Vim propulsare incõtinenti dicitur, qui facit q; titius commodè põt, ad alia negotia non diuertendo.ij.vol.cõsi.lxij.nu.8.fo.95.
Vir tentur alere vxorem secũdũ quãtitatem dotis.iij.quæstio. nu.9.fo.152.
Vni testi non creditur, etiam si synodali præfulgeat dignitate.ij.vol.cõsilio.liij.nu.2.fo.89.
Vnio, vel diuisio ecclesiarum, non potest fieri sine consensu capituli. ij. volu. cõsi.cvj.nu. 4.fo.121.
Vniuersitas alicuius terræ, põt statuere aliquid cõtra ius publicum, in præiudicium ipsius terræ.ij.vo.consi.ciiij.nu.3.fo.120.
Vniuersitas dat iurisditionem rectori.vj.quęstio.nu.9.fo.164.
Vniuersitas secularis, nõ potest dare suo rectori, iurisditionem ecclesiasticam. ibi.nu.10.fo.165.
Vniuersitas in vno solo, an posit residere. de concilio Basiliẽ.nu.10.fo.132.
Vocans aliquẽ ad bellũ iustũ, tenet illi actione mandati, ad oĩum dãnorũ reformationem.j.vol.cõsi.lx.nu.5.fo.29.
Volens audire missam debet audire missam de eodẽ die.ij.vol.cõs.xcix. numero.1.fo.116.
Voluntas captatoria in legatis ad pias causas, valet.ij.vol.cõsi.xxxij. numero.3.fo.78.
Volũtas coacta in malefactis, à peccato nõ excusat.j.volu.cõsi.iiij. nu.1.fo. 3.
Voluntas defuncti ex imperfecto testamento, nõ valet, nisi inter liberos. ij. vol.consi.cv.nu.1.fo.120.
Volũtas disponẽtis, siue expressa, vel tacita, siue cõiecturata, debet attẽdi in vltimis voluntatibus, cuiuscumq; qualitatis sint: siue sit directa substitutio: siue fideicõmissaria: siue conditio: siue testamentum, vel codicillus. ij. vol.consi.lviij.nu.3.fo.92.
Voluntas hominis, non potest probari, nisi coniecturis, cessante volũtate expressa.ij.vol.consi.lxvj.nu.3.fo.99.
Voluntas testatoris, obtinet primũ locum in conditionibus.ij. vol. consil. lxxviij.nu.1.fo.107.
Volũtas vltima, est ambulatoria vsq; ad mortẽ.j. vol.cõsil.xviij.nu.3.fo.9.
Votum ex iusta causa simulatũ, non obligat vouentẽ.ij.qõ.nu.14.fol.149.
Vox papæ an sit maioris roboris, q; vox cuiuscũq; alterius de consilio Basiliensi.nu.9.fo.132.
Vsus communis loquendi, in vltimis volũtatibus, attendi debet.j.vo. consi.xxxvj.nu.4.fo.17.
Vsus mulierũ, non inducit consuetudinem.ij.vol.consi.liij.nu.1.fo.89.
Vsufructuarius omnium bonorum, non tenetur satisfacere legatarijs, sed cũ eis concurrit.ij.volu.consi.iiij.nu.6.fol.63.
Vsufructuarius, qui nõ trãsmittit ius suũ in hæredẽ, põt nihilominus vsumfructum alij vendere.ij.volu.consi.xcj.nume.1.fo.112. Nec prohibet alienare ius quod habet.ibi.nu.4.
Vsufructuario datur interdictum, vt nõ possit vtifrui, si fuit detectus.ij.vol. consi.xxiij.nu.1.fol.74.
Vsura non cõmittit, nisi in contractibus mutui.ij.vol.cõsi.cxiiij.nu.1.fo.125.
Vsura nõ oritur ex vero contractu locationis: sed tantũ ex puro contractu mutui.j.volu.consi.xv.nu.2.fo.8.
Vsura, est lucrum ex mutuo pacto datum, vel exactum.ibi.nu.3.
Vsuræ dotis, possunt etiam hodie peti, prohibitione iuris canonici non obstante.ij.volu.consi.xxxix.nu.1.fo.82.
Vsurę si debent absentibus debẽt ad illos mitti.j.vol.cõs.lxxx.num.1.fo.39.
Vsurarũ restitutio, p suspectũ fieri nõ debet.ij.vol.cõs.xxiiij.nu.2.fo.75.
Vsurarius manifestus quis dicatur.ij.vol.consi.ij.nu.1.fo.57. Quatuor modis probatur manifestus.ibi.nu.2.
Vsurarius manifestus probat p famã & argumẽta.j.vol.cõs.xxij.nu.2.fol.11.
Vsurarius manifestus, debet carere sepultura ecclesiastica, donec de vsuris extortis idoneę satisfecerit.ij.vol.consi.j.nu.1.fo.57.
Vsurarius manifestus, quo ad annullationẽ testamenti, quis dicatur.j.vol.cõsil.xxxiiij.nu.2.fo.16.
Vsurarij manifesti, non debẽt interesse testamẽtis.ij.vol.cõsi.j.num.2.fo.57.
Vtilitas cõis clericorũ, & laicorum, vbicunq; versat onus, debet esse vtriusq; cõe.j.vol.cõsi.ij.nu.1.fol.3.
Vxor de bonis viri, nihil disponere potest.iij.quęstio.numero.10.folio.152.
Vxor, & soror tutoris, an in causa testamẽti, testes esse posint.j.vol.cõsi. lij. nume.2.fo.24.
Vxor põt conueniri ad solutionem dotis promissę, vltra q; fieri põt. ij. vol. consi.lxxxv.nu.5.fo.110.
Vxor non põt petere vsuras, ratione retardatę dotis.ij.volu.cõsi.xxxix. nume.6.fo.82.

¶FINIS.

c 1981752X

BARTOL.
Concilia
Questiones
et tractatus

.9.

10

calibrite
colorchecker CLASSIC
mm